

733

CODICIS
IVSTINIANI

D. N. SACRATISSIMI

PRINCIPIS PP. AVG.

Repetitæ prælectionis

LIBRI XII.

COMMENTARIIS DIONYSII

GOTHOFRIDI I. C. *illustrati.*

Secunda editio priore multò auctior.

LVGDVN.

Apud Hæredes Bartholomæi Honorati.

M. D. XC.

*Cum privilegio Sacrae Caesaris Maiestatis & Christianissimi
Francorum Regis.*

CODICIS

DI. SACRATISSIMI

Repetita pastiois

COMME X T A R I S

illustrat

1904.948.

Apud Ludo. B. de John. et. L. de John.

Cum privilegio auct. et. L. de John. et. L. de John.

IMPERATORVM NOMINA QVORVM CONSTITVTIONES

DV ODECIM LIBRIS CODICIS
sunt insertæ.

Adrianus.
Antoninus Pius.
Dni fratres, sue M. Antoninus, &
Verus.
M. Ælius Antonius solus.

Ælius Pertinax.
Seuerus & Antoninus Caracalla.
Antoninus Caracalla solus.
Antoninus Heliogabalus.
Alexander.
Maximinus.
Gordianus.
Philippus.
Decius.
Gallus & Volusianus.
Valerianus & Gallienus.
Gallienus & Valerianus iunior.
Gallienus solus.
Claudius.
Aurelianus.
Probus.
Carius Carinus & Numerianus.
Carinus & Numerianus.
Diocletianus.
Diocletianus & Maximianus Herculus.
Constantius & Maximianus Galerius.
Constantinus Magnus.
Constantinus Iunior, Constantius & Constans.

Constantius & Constans.
Constantius solus.
Iulianus.
Iouinianus.
Valentinianus & Valens.
Iidem & Gratianus.
Valens, Gratianus & Valentinianus II.
Gratianus & Valentinianus II.
Iidem & Theodosius.
Valentinianus II. Theodosius & Arcadius.
Theodosius & Arcadius.
Iidem & Honorius.
Arcadius & Honorius.
Iidem & Theodosius iunior.
Honorius & Theodosius iunior.
Theodosius iunior solus.
Idem & Valentinianus III.
Valentinianus III. solus.
Idem & Martianus.
Martianus solus.
Leo.
Idem & Anthemius.
Leo iunior & Zeno.
Zeno solus.
Anastasius.
Iustinus.
Iustinus & Iustinianus.
Iustinianus solus.

*. ij.

INCI

L I T E R A R V M N O T A E
Q V A E P E R X I I . L I B R O S C O D I C I S
V E L I N C O N S T I T V T I O N V M I N S C R I
p t i o n i b u s v e l t e m p o r u m d e n o t a t i o n i b u s h i n c v i s u n t u r ,
n e c u i f o r t è c a l i g i n e m o b i j c i a n t , a d h u n c m o -
d u m l e g i d e b e n t .

A.	Augustus.	Off.	Officiorum.
AA.	Augusti.	P. vel Pr.	Præsidi.
A. & C.	Augustus & Cæsar.	Præs. prou.	Præsidi prouinciæ.
AA. & CC.	Augusti & Cæsares.	Pp.	Proposito, vel perpetuo, vel Præfecto Prætorio.
Accept.	Accepta.	Pf.	Præfecto.
C.	Cæsar vel clarissimus.	PP. G.	Proposita gesta.
CC.	Cæsares vel clarissimi.	P. V.	Præfecto vrbis, vel vigilum.
CC. Cofs.	Clarissimis consulibus.	P. vig.	Præfecto vigilum.
Cæs.	Cæsar.	P. V. R.	Præfecto vrbis Romæ.
Cæs.	Cæsaribus.	P. vel Pf. Aug.	Præfecto Augustali.
Ciuitat.	Ciuitatis.	Pp. emis.	Proposita emissæ.
Cl. Cæs.	Clarissimus Cæsar.	Pp. Gall.	Præfecto Prætorio Galliarum vel Prætoriorum Galliano- rum.
Com.	Comes.		Perpetuus Augustus, vel Per- petuo Aug.
Com. R. P. vel rer. priu.	Comes rerum priuatarum.	P. A.	Petita.
Com. s. l. vel sacr. larg.	Comes sacrarum largitio- num.	Pet.	Plebis.
Cof.	Consule.	P. leb.	Præfecto annonæ.
Cofs. vel cons.	Consulibus.	Præs. ann.	Prætoribus.
Conf.	Consularis.	Præt.	Pridie.
Const. vel CP. vel Const. vel Constantinopo.	Constantinopoli.	Pr. vel Prid.	Proposita.
Correct.	Correctori.	Prop. vel propst. vel propos.	Proconsuli.
D.	Data vel dicta.	Procons.	Proconsules.
Dat.	Data.	Publ. iudic.	Publicis iudiciis.
D. S.	Data subscripta.	Quæst.	Quæstori.
D. PP.	Data proposita.	R. P.	Rerum priuatarum.
D. N.	Domino vel domino nostro.	R. p. orient.	Rerum priuatarum orien- ti.
Dix.	Dixerunt.	S.	Salutem, vel scripta, vel sub- scripta, vel supposita.
Emiss.	Emissæ.	S. D.	Salutem dicit vel dicunt, vel subscripta data.
Fl.	Flavius.	Subscr.	Subscripta.
G.	Gesta.	SL.	Sacrarum largitionum, vel sa- crarum literarum.
Gen. P. R.	Gennadio Præfecto Præto- rio.	Sacr. lit.	Sacrarum literarum.
Id.	Idus vel Idibus.	S. pet.	Subscripta petita.
Imp.	Imperator.	S. P.	Supposita.
Impp.	Imperatores.	S. PP.	Subscripta proposita.
In for. Traiani.	In foro Traiani.	Supp. vel suppos. vel supposit.	Supposita.
IV.	Quarto.	S. petit.	Subscripta petita.
Kal.	Kalendas vel Kalendis.	Tir.	Titulo.
L. Iul.	Legem Iuliam.	Trib. pl.	Tribunus plebis.
Lect. lcl.	Lectæ. sapud acta.	V.	Viro.
Mag.	Magistro.	V. C.	Viro clarissimo.
Magist. mil.	Magistro militum.	VV. CC.	Viris clarissimis.
Mag. off.	Magistro officiorum.	Vic. vel vicar.	Vicario.
N.	Nobilissimo.	K. N.	Karissimo nobis.
N. Cæs.	Nobilissimo Cæsare.		
NN. Cæs.	Nobiliss. Cæsaribus.		
Non.	Nonas vel Nonis.		
N. P. vel Nob. P.	Nobili vel Nobilissimo puc- ro.		

INCIPIVNT TITVLI CODICIS

DN. NOSTRI IVSTINIANI SACRATIS-

SIMI PRINCIPIS PERPETVI AVGVSTI, REPE-

tita prælectionis constitutionum Imperialium.

LIBER PRIMVS.

Fides.

DE summa trinitate & fide catholica vt nemo de ea publicè contendere audeat Tit. 1. De sacrosanctis ecclesiis & de rebus & privilegiis earum. 2. De episcopis & clericis & orphanotrophis & brephorotrophis, & prochiis & xenodochiis, & ascetis, & monachis, & de privilegiis eorum & castrèli peculio, & de redimendis captiuis, & de nuptiis clericorum vetitis seu permissis. 3. De episcopali audientia, & de diuersis capitulis, quæ ad ius curamque & reuerentiam pertinent pontificalem. 4. De hæreticis & Manichæis, & Samaritis. 5. Ne sanctum baptisma iteretur. 6. De apostatis. 7. Nemini licere signum saluatoris CHRISTI humi vel in silice, seu marmore aut sculpere aut pingere. 8. De Iudæis & cælicolis. 9. Ne Christianum mancipium hæreticus vel Paganus vel Iudæus habeat, aut possideat aut circumcidat. 10. De Paganis sacrificiis, & templis. 11. De iis qui ad ecclesias confugiunt vel ibi exclamant. 12. De iis qui in ecclesiis manumittuntur. 13.

Leges.

De legibus & constitutionibus principum, & edictis. 14. De mandatis principum. 15. De Senatusconsultis. 16. De veteri iure enucleando, & de auctoritate iurisprudentium qui in Pandectis referuntur. 17. De iuris & facti ignorantia. 18. De precibus Imperatori offerendis, & de quibus rebus supplicare liceat, vel non. 19. Quando libellus principi datus, litis contestationem faciat. 20. Vt lite pendente, vel post prouocationem aut definitiuam sententiam nulli licet Imperatori supplicare. 21. Si contra ius vel utilitatem publicam, vel per mendacium fuerit aliquid postulatū vel impetratum. 22. De diuersis rescriptis & pragmaticis factionibus. 23. De statutis & imaginibus. 24. De iis qui ad statuas confugiunt. 25.

Magistratus.

De officio præfectorum Orientis & Illyrici. 26. De officio præfecti prætorio Africæ, & de omni eiusdem diocesis statu. 27. De officio præfecti vrbis. 28. De officio magistrorum militum. 29. De officio quæstoris. 30. De officio magistri officiorum. 31. De officio comitis sacrarum largitionum. 32. De officio comitis rerum priuatarum. 33. De officio comitis sacri patrimonij. [Constitutio Græca.] 34. De officio proconsulis & legati. 35. De officio comitis Orientis. De officio præfecti Augustalis. 37. De officio vicarij. 38. De officio Prætorum. 39. De officio rectoris provinciarum. 40. Vt nulli provinciarum suarum administratio sine speciali permisso principis permittatur. [Constitutio Græca.] 41. De quadrimenstruis tam ciuilibus quàm militaribus. [Constitutio Græca.] 42. De officio præfecti vigiliæ. 43. De officio præfecti anno. [Constitutio Græca.] 44. De officio ciuiliū iudicum. 45. officio militarium iudicum. 46. Ne comitibus rei militaris vel tribunis lauacra præstentur. 47. De officio diuersorū iudicum. 48. Vt omnes tam ciuiles quàm militares iudices post administrationem depositam quinquaginta dies in ciuitatibus vel certis locis permaneant. 49. De officio eius qui vicem alicuius iudicis vel præfidi obtinet. 50. De assessor. & domest. cancellariis iudicum. 51. De annonis & capitū administrantibus, eorumque assessorum, aliorumue publicas sollicitudines gerentium, vel eorum qui aliquas consecuti sunt dignitates. 52. De contractibus iudicum, vel eorum qui sunt circa eos, & de inhibendis donationibus in eos faciendis, & ne administrationis tempore proprias ædes ædificent. [sine sanctione pragmatica.] 53. De modo mulctarum quæ à iudicibus infliguntur. 54. De defensoribus ciuitatum. 55. De magistratibus municipalibus. 56. De officio iuridici Alexandria. 57.

LIBER II.

Iudicialia.

DE edendo. 1. De in ius vocando. 2. De pactis. 3. De transactionibus. 4. De errore calculi. 5. De postulando. 6. De aduocatis diuersorum iudiciorum. 7. (De aduocatis diuersorum iudicum.) 8. De aduocatis fisci. 9. De errore aduocatorum &c. 10. Vt quæ desunt aduocatis, iudex suppleat. 11. Ex quibus causis infamia irrogatur. 12. De procuratoribus. 13. Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præstare, vel actiones in se transferre. 14. De iis qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in litem prætendunt. 15. Vt nemo priuatus titulos prædiis suis vel alienis imponat, vel vela regia suspendat. 16. Vt nemo sine iudicis auctoritate signa imprimat rebus, quas alius possideat. 17. Ne fiscus vel respublica procuracione alicui patrocinij in causa lite præstet. 18. De negotiis gestis. 19.

Restitutiones in integrum.

De iis quæ vi metusve causa gesta sunt. 20. De dolo malo. 21. De in integrum restitutione minorum. [xxv. annis.] 22. De filiofamilias minore. 23. De fideiussoribus minorum. 24. Si tutor vel curator interuenierit. 25. Si in communi eademque causa in integrum restitutio postuletur. 26. Si aduersus rem iudicatam restitutio postuletur. 27. Si aduersus venditionem. 28. Si aduersus venditionem pignorum. 29. Si aduersus donationem. 30. Si aduersus libertatem. 31. Si aduersus transactionem vel diuisionem. 32. Si aduersus solutionem à tutore vel à se factam.

33 Si aduersus dotem. 34 Si aduersus delictum. 35 Si aduersus vfucapionem. 36 Si aduersus fiscum. 37 Si aduersus creditorem. 38 Si vt ab hereditate se ablineat. 39 Si vt omiffam hereditatem, vel bonorum possessionem, vel quid aliud adquirat. 40 In quibus causis restitutio in integrum necessaria non est. 41 Qui & aduersus quos in integrum restitui non possunt. 42. Si minor se maiorem dixerit, vel [maior] probatus fuerit. 43 Si sæpius in integrum restitutio postuletur. 44 De iis qui veniam ætatis impetrauerunt. 45 Si maior factus ratum habuerit. 46 Vbi & apud quem cognitio in integrum restitutionis agitata sit. 47 De reputationibus quæ fiunt in iudicio in integrum restitutionis. 48 Etiã per procuratorem causã in integrum restitutionis agi posse. 49 In integrum restitutione postulata ne quid noui fiat. 50 De restitutione militum & eorum qui Reip. causa absunt. 51 De vxoribus militum, & eorum qui Reipublicæ causa absunt. 52 De temporibus in integrum restitutionis tam minorum & aliarum personarum quæ restitui possunt, quàm etiã heredum eorum. 53 Quibus ex causis maiores in integrum restituantur. 54 De alienatione mutandi iudicij causa facta. 55.

Iudicia vel quasi.

De receptis [arbitris]. 56 De satisfaciendo. 57 De formula & impetratione actionum sublata. 58 De iureiurando propter calumniam dando. 59.

LIBER III.

DE iudiciis. 1 De sportulis & sumptibus in diuersis iudiciis faciendis, & de executoribus litium. 2 De pedaneis iudiciis. 3 Qui pro sua iurisdictione iudices dare dariue possunt. 4 Ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat. 5 Qui legitimam personam standi in iudiciis habent vel non. 6 Vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur. 7 De ordine iudiciorum. 8 De litis contestatione. 9 De plus petitionibus. 10 De dilationibus. 11 De feriis. 12 De iurisdictione omnium iudicum: & de foro competenti. 13 Quando imperator inter pupillos & viduas, vel miserales personas cognoscat, & ne exhibeantur. 14 Vbi de criminibus agi oportet. 15 Vbi de possessione agi oportet. 16 Vbi fideicommissum peti oportet. 17 Vbi conueniatur qui certo loco dare promissit. 18 Vbi in rem actio exerceri debeat. 19 Vbi de hereditate agatur, & vbi heredes scripti in possessionem mitti postulare debeant. 20 Vbi de rationibus tam publicis quàm priuatis agi oportet. 21 Vbi causa status agi debeat. 22 Vbi quis de curiali vel cohortali aliãve conditione conueniatur. 23 Vbi senatores vel clarissimi ciuilibiter vel criminaliter conueniantur. 24 In quibus causis militantes fori præscriptione vti [non] possunt. 25 Vbi cause fiscales, vel diuinæ domus hominumque [eius] agantur. 26 Quando liceat unicuique vindicare se sine iudice vel publicam deuotionem. 27.

Vindicationes.

De inofficioso testamento. 28 De inofficiosis donationibus. 29 De inofficiosis dotibus. 30 De petitione hæreditatis. 31 De rei vindicatione. 32 De usufructu & habitatione, & ministerio seruorum. 33 De seruitutibus, & aqua. 34.

Damnum.

De lege Aquilia. 35.

Mixta actiones.

Familix erciscundæ. 36 Comuni diuidendo. 37 Communia vtriusque iudicij tam familix erciscundæ, quàm comuni diuidendo. 38 Finium regendorum. 39. De consortibus eiusdem litis. 40.

Noxales actiones.

De noxalibus actionibus. 41 Ad exhibendum. 42 De aleæ lusu & aleatoribus. 43 De religiosis, & sumptibus funerum. 44.

LIBER IIII.

Conditiones.

DE rebus creditis, & iureiurando. 1 Si certum petatur. 2 De suffragio. 3 De prohibita sequestratione pecuniæ. 4 De conditione indebiti. 5. De conditione ob causam datorum. 6 De conditione ob turpem causam. 7 De conditionefurtiua. 8 De conditione ex lege, & sine causa, vel iniusta causa. 9.

Obligationes.

De obligationibus & actionibus. 10 Vt actiones ab herede & contra heredem incipiant. 11 Ne vxor pro marito, vel maritus pro vxore, vel mater pro filio conueniatur. 12 Ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, [vel] libertus pro patrono, [vel] seruus pro domino conueniatur. 13 An seruus pro suo facto post manumissionem teneatur. 14 Quando fiscus vel priuatus debitoris sui debitores exigere possit, [vel] debeat. 15 De actionibus hereditariis. 16 Ex delictis defunctorum in quantum heredes conueniantur. 17 De constituta pecunia. 18.

Probationes.

De probationibus. 19 De testibus. 20 De fide instrumentorum, & amissione eorum, & antapochis faciendis: & de iis quæ sine scriptura fieri possunt. 21 Plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur. 22 De commodato. 23 De actione pignoratitia. 24 De exercitoria actione & institoria. 25 Quod cum eo qui in aliena potestate, negotium gestum esse dicetur: vel de peculio, seu quod iussu, vel de in rem verso. 26 Per quas personas nobis acquiritur. 27 Ad senatusconsultum Macedonianum. 28 Ad senatusconsultum Velleianum. 29 De non numerata pecunia. 30 De compensationibus. 31.

Vfuræ.

De vfuris. 32 De nautico scœnore. 33 Depositi [vel contræ]. 34.

Obligationes ex consensu.

Mandati. 35 Si seruus se emi mandauerit. 36 Pro socio. 37 De contrahenda emptione. 38 De hereditate vel actione vendita. 39. Quæ res venire non possunt, & qui vendere vel emere vetantur. 40 Quæ res exportari non debent. 41. De eunuchis. 42 De patribus qui filios distraxerunt. 43 De rescindenda venditione. 44 Quando licet ab emptione discedere. 45 Si propter publicas pensitationes venditio fuerit celebrata. 46 Sine censu vel reliquis fundum comparari non posse. 47 De periculo & commodo rei venditæ. 48 De actionibus empti & venditi. 49 Siquis alteri vel sibi sub alterius nomine, vel aliena pecunia emerit. 50 De rebus alienis non alienandis: & de prohibita rerum alienatione vel hypotheca. 51 De communium rerum alienatione. 52 Rem alienam gerentibus non interdici rerum suarum alienatione. 53 De pactis inter emptorem & venditorem [compositis]. 54 Si seruus exportandus veneat. 55 Si mancipium ita veneat, ne prostituatur. 56 Si mancipium ita fuerit alienatum, vt manumittatur vel contra. 57 De ædilitiis actionibus. 58 De monopoliis & conuentu negotiatorum illicito, vel artificum ergo laborum, necnon balneatorum prohibitis, illicitisq; pactionibus. 59. De nundinis.

nis & mercatoribus. 60 De vestigialibus & commissis. 61 Vestigialia noua institui non posse. 62. De commerciis & mercatoribus. 63 De rerum per mutatione, & præscriptis verbis. 64 De locato & conducto. 65 De iure emphyteutico. 66.

LIBER V.

Nuptia.

DE sponsalibus & arris sponsalitiis & proxenetici-
cis. 1 Si rector provinciarum, vel ad eum perti-
nentes sponsalitia dederint. 2 De donationibus an-
te nuptias, vel propter nuptias, & sponsalitiis. 3 De
nuptiis. 4 De incestis & inutilibus nuptiis. 5 De
interdicto matrimonio inter pupillum & tutorem
seu curatorem filiosque eorum. 6 Si quacunque præ-
ditus potestate, vel ad eum pertinentes ad suppo-
sitarum iurisdictioni suæ aspirare tentauerint nu-
ptias. 7 Si nuptiæ ex rescripto petantur. 8 De
secundis nuptiis. 9 Si secundo nupserit mulier, cui
maritus ususfructum reliquit. 10 De dotis pro-
missione vel nuda pollicitatione. 11 De iure doti-
um. 12 De rei uxoris actione in ex stipulatu [actione]
transfusa, & de natura dotibus præstita. 13 De pa-
ctis conuentis tam super dote, quam super ante
nuptias donatione, & paraphernis. 14 De dote cau-
ta & non numerata. 15 De donationibus inter
virum & uxorem factis, & à parentibus in libe-
ros, & de rati habitatione. 16 De repudiis, & iu-
dicio de moribus sublato. 17 Soluta matrimonio
quemadmodum dos petatur. 18 Si dos constante
matrimonio soluta fuerit. 19 Ne fideiussores vel
mandatores dotium dentur. 20 Rerum amotarum
21 Ne pro dote mulieris, bona quondam mariti
addicantur. 22 De fundo dotali. 23 Viuortio fa-
cto, apud quem liberi morari vel educari debeant.
24 De alendis liberis ac parentibus. 25 De con-
cubinis. 26 De naturalibus liberis, & matribus eo-
rum, & ex quibus causis, iusti efficiantur. 27.

Tutela.

De tutela testamentaria. 28 De confirmando tutore
29 De legitima tutela. 30. Qui petant tutores vel
curatores. 31 Vbi petantur tutores vel curatores.
32 De tutoribus vel curatoribus illustrium vel cla-
rissimarum personarum. 33 Qui dare tutores vel
curatores, & qui dari possunt vel non [possunt]. 34
Quando mulier officio tutelæ fungi potest. 35
In quibus casibus tutorem vel curatorem habenti
tutor vel curator dari potest. 36 De administra-
tione tutorum vel curatorum, & de pecunia pupil-
lari sceneranda vel deponenda. 37 De periculo tu-
torum vel curatorum. 38 Quando ex facto tutoris
vel curatoris minores agere vel conueniri possunt.
39 Si ex plurib. tutorib. vel curatoribus omnes vel
vnus agere vel conueniri possint. 40 Ne tutor vel
curator vestigal conducatur. 41 De tutore vel cu-
ratore qui satis non dedit. 42 De suspectis [tuto-
ribus vel curatoribus]. 43 De in litem dando tu-
tore vel curatore. 44 De eo qui pro tutore nego-
tia gessit. 45 Si mater indemnitate[m] promiserit.
46 Si contra matris voluntatem tutor datus sit.
47 Ut causæ post pubertatem tutor adsit. 48 Vbi
pupilli educantur. 49 De alimentis pupillo præ-
standis. 50 Arbitrium tutelæ. 51 De diuidenda tu-
tela & pro qua parte quisque [tutor] conueniatur.
52 De in litem iurando. 53 De heredibus tuto-
rum [vel curatorum]. 54 Si tutor [vel curator] non
gesserit. 55 De usuris pupillaribus. 56 De fidei-
ussoribus [tutorum vel curatorum]. 57 De contra-
rio iudicio [tutelæ]. 58 De autoritate præstanda.
59 Quando tutores vel curatores esse desinant. 60
De actore à tutore seu curatore dando. 61 De ex-
cusationibus, & temporibus earum. 62 Si falsis al-
legationibus excusatus sit. 63 Si tutor Reipub. cau-

sa aberit. 64 De excusatione veteranorum. 65 Qui
numero liberorum se excusant. 66 Qui morbo [se
excusant] 67 Qui ætate [se excusant]. 68 Qui nu-
mero tutelarum se excusant. 69 De curatore furio-
si & prodigi. 70 De prædiis & aliis rebus mino-
rum, [sine decreto] non alienandis, siue obligandis.
71 Quando decreto opus non est. 72 Si quis igno-
rans rem minoris esse sine decreto comparauerit.
73 Si maior factus alienationem factam sine decre-
to ratam habuerit. 74 De magistratibus conue-
niendis. 75.

LIBER VI.

Serui & liberti.

DE fugitiuis seruis, & libertis, mancipiisque ciui-
tatum, artificibus diuerso operi deputatis ad
rem priuatam vel dominicam pertinentibus. 1 De
furtis, & seruo corrupto. 2 De operis libertorum.
3 De bonis libertorum & iure patronatus. 4 Si in-
fraudem patroni à libertis alienatio facta sit. 5 De
obsequiis patronis præstandis. 6 De libertis & eo-
rum liberis. 7 De iure aureorum annulorum, &
de natalibus restituendis. 8.

Bonorum possessiones.

Qui admitti ad bonorum possessionem possunt, & in-
tra quod tempus. 9 Quando non petentium partes
petentibus accrescant. 10 De bonorum possessio-
ne secundum tabulas. 11 De bonorum possessione
contra tabulas, quam prætor liberis pollicetur. 12
De bonorum possessione contra tabulas liberti,
quæ patronis liberisque eorum datur. 13 Vnde li-
beri. 14 Vnde legitimi, & vnde cognati. 15 De e-
dicto successorio. 16 De Carboniano edicto. 17
Vnde vir & uxor. 18 De repudianda bonorum pos-
sessione. 19 De collationibus. 20 De testamento
militis. 21.

Testamenta vel quasi.

Qui testamenta facere possunt, vel non. 22 De testa-
mentis, & quemadmodum testamenta ordinantur.
23 De heredibus instituendis, & quæ personæ he-
redes institui non possunt. 24 De institutionibus,
vel substitutionibus, seu restitutionibus, sub condi-
tione factis. 25 De impuberum & aliis substitutio-
nibus. 26 De necessariis seruis heredibus instituen-
dis vel substituendis. 27 De liberis præteritis vel
exheredatis. 28 De posthumis heredibus instituen-
dis, vel exheredandis [vel præteritis]. 29 De iure de
liberandi, & adeunda vel acquirenda hereditate. 30
De repudianda vel abstinenda hereditate. 31 Quem
admodum testamenta aperiantur, describantur, &
inspiciantur. 32 De edicto diui Hadriani [tollendo].
& quemadmodum scriptus heres in possessionem
mittatur. 33 Si quis aliquem testari prohibuerit, vel
coegerit. 34 De iis quibus ut indignis aufertur here-
ditas, & ad senatusconsultum Sillanianum. 35. De co-
dicillis. 36.

Legata.

De legatis. 37 De verborum & rerum significatione.
38. Si omissa sit causa testamenti. 39 De indicta vi-
ditate & lege Iulia Miscella tollenda. 40 De iis
quæ pœnæ nomine in testamentis vel codicillis re-
linquuntur. 41 De fideicommissis. 42 Communia
de legatis & fideicommissis, & de in rem missione
tollenda. 43 De falsa causa adiecta legato & fidei-
commissis. 44 De iis quæ sub modo legata seu fidei-
commissa relinquuntur. 45 De conditionibus in-
sertis tam in legatis quam in fideicommissis, & li-
bertatibus. 46 De usuris & fructibus legatorum
seu fideicommissorum. 47 De incertis personis. 48
Ad senatusconsultum Trebellianum. 49 Ad legem
Falcidia. 50 De caducis tollendis. 51 De iis qui an-
te apertas tabulas hereditatem transmittunt. 52
Quando dies legati vel fideicommissi cedit. 53. Vt

in possessionem legatorum vel fideicommissorum seruan-
dorum causa mittatur, & quando satisfdari debeat. 54
Intestati successio.

De suis & legitimis liberis, & ex filia nepotibus ab in-
testato venientibus. 55 Ad senatusconsultum Ter-
tyllianum. 56 Ad senatusconsultum Orfitianum. 57
De legitimis heredibus. 58 Communia de successio-
nibus. 59 De bonis maternis, & materni generis.
60 De bonis quæ liberis in potestate constitutis, ex
matrimonio vel aliter acquiruntur: & eorum admini-
stratione. 61 De hereditatibus decurionum, nauicula-
riorum, cohortalium militum & Fabricensium. 62.

LIBER VII.

Manumissiones.

DE vindicta libertate, & apud conciliū manumif-
sione. 1 De testamentaria manumissione. 2
De lege Fusia Caninia tollenda. 3 De fideicomis-
sariis libertatibus. 4 De dedititia libertate tollen-
da. 5 De Latina libertate tollenda, & per varios mo-
dos in ciuitatem Romanam transfusa. 6. De comu-
ni seruo manumisso. 7 De seruo pignori dato ma-
numisso. 8 De seruis Reipublicæ manumittendis. 9
De iis qui à non domino manumissi sunt. 10 Qui
manumittere non possunt, & ne in fraudem credito-
rum manumittatur. 11 Qui non possunt ad liberta-
tem peruenire. 12 Quibus pro causis serui pro præ-
mio accipiunt libertatem. 13 De ingenuis manumif-
sis. 14 Communia de manumissionibus. 15 De li-
berali causa. 16 De assertionem tollenda. 17 Quibus
ad libertatem proclamare non licet: & de rebus eorum
qui ad libertatem proclamare non prohibentur. 18 De
ordine cognitionum. 19 De collusione detegenda. 20

Præscriptiones & usucapiones.

Ne de statu defunctorum post quinquennium quæra-
tur. 21 De longi temporis præscriptione, quæ pro li-
bertate, non aduersus libertatem competit. 22 De pecu-
lio eius qui libertatem meruit. 23 De senatusconsulto
Claudio tollendo. 24 De nudo iure Quiritium
tollendo. 25 De usucapione, vel transactione. 26
De usucapione pro donato. 27 De usucapione pro
dote. 28 De usucapione pro herede. 29 Commu-
nia de usucapionibus. 30 De usucapione transfor-
manda & sublata differentia rerum incipi, & nec
incipi. 31 De acquirenda & retinenda possessione.
32 De præscriptione longi temporis, id est, decem
vel viginti annorum. 33 In quibus causis cessat
longi temporis præscriptio. 34 Quibus non obui-
citur longi temporis præscriptio. 35 Si aduersus cre-
ditorem. 36 De quadriennij præscriptione. 37 Ne
rei dominicæ vel templorum vendicatio temporis præ-
scriptione summoveatur. 38 De præscriptione tri-
ginta vel quadraginta annorum. 39 De annali exce-
ptione Italicis contractibus tollenda, & de diuersis
temporibus, & exceptionibus, & præscriptionibus,
& interruptionibus. 40 De alluionibus & paludi-
bus, & piscuis ad alium statum translatis. 41.

Sententia.

De sententiis præfecto prætorio. 42 Quomodo &
quando iudex sententiam proferre debeat præsen-
tibus partibus, vel vna absente. 43 De sententiis ex
periculo recitandis. 44 De sententiis & interlocu-
tionibus omnium iudicum. 45 De sententia quæ si-
ne certa quantitate prolata est. 46 De senten-
tiis quæ pro eo quod interest proferuntur. 47 Si
non à competente iudice iudicatum fuerit. 48 De
pœna iudicis qui male iudicauit, vel eius qui iudi-
cem vel aduersarium corrumpere curauit. 49 Sen-
tentiam rescindi non posse. 50 De fructibus & litis
expensis. 51 De re iudicata. 52 De executione rei
iudicatæ. 53 De usuris rei iudicatæ. 54 Si plures vna
sententia condemnati sunt. 55 Quibus res iudicata
non nocet. 56 Comminationes, epistolas, program-

mata, subscriptiones, auctoritatem rei iudicatæ non
habere. 57 Si ex falsis instrumentis vel testimoniis
iudicatum fuerit. 58 De confessis. 59 [Res] inter a-
lios acta, vel iudicata aliis non nocere. 60 De rela-
tionibus. 61.

Appellationes.

De appellationibus, & consultationibus. 62 De tempo-
ribus & reparationibus appellationum seu consulta-
tionum. 63 Quando prouocare non est necesse. 64
Quorum appellationes non recipiuntur. 65 Si pen-
dente appellatione mors interuenerit. 66 De iis qui
propter metum iudicis non appellauerunt. 67 Si v-
nus ex pluribus appellauerit. 68 Si de momentaria
possessione fuerit appellatum. 69 Ne liceat in vna
eademque causa tertio prouocare, vel post duas sen-
tentias iudicum, quas definitio præfectorum robo-
rauerit, eas retractare. 70 Qui bonis cedere pos-
sunt. 71 De bonis auctoritate iudicis possidendis,
seu vendendis, & de separationibus bonorum. 72
De priuilegio fisci. 73 De priuilegio dotis. 74 De
reuocandis iis quæ in fraudem alienata sunt. 75.

LIBER VIII.

Interdicta.

DE interdictis. 1 Quorum bonorum. 2 Quorum
legatorum. 3 Vnde vi. 4 Si per vim vel alio
modo absentis possessio turbata sit. 5 Vti posside-
tis. 6 De tabulis exhibendis. 7 De liberis exhiben-
dis [eu deducendis]. & de libero homine exhiben-
do. 8 De precario & Saluiano interdicto. 9 De adi-
ficiis priuatis. 10 De operis noui nuntiatione. 11
[De operibus publicis. 12 De ratiociniis operum pu-
blicorum, & patribus ciuitatum. 13.]

Pignora.

Depignoribus. 14 In quibus causis pignus tacite con-
trahitur. 15 Si aliena res pignori data sit. 16 Quæ
res pignori obligari possunt, vel non: & qualiter pi-
gnus contrahatur. 17 Qui potiores in pignore ha-
beantur. 18 De iis qui in priorum creditorum locum
succedunt. 19 Si antiquior creditor pignus vendide-
rit. 20 Si communis res pignori data sit. 21 De præto-
rio pignore: & ut in actionibus etiam debitorum missio
prætorii pignoris procedat. 22 Si in causa iudicati
pignus captum sit. 23 Si pignus pignori datum sit. 24 De
partu pignoris, & omni causa. 25 De remissione pi-
gnoris. 26 Etiam ob chirographariam pecuniam pignus
teneri. 27 De distractione pignorum. 28 Debitorum ve-
ditionem pignoris impedire non posse. 29 Siredito pi-
gnore agatur. 30 De lutione pignoris. 31 Si vnus
ex pluribus heredibus creditoris vel debitoris par-
tem suam debiti soluerit vel acceperit. 32 Si pigno-
ris contentionem numeratio pecunie sequuta non
sit. 33 De iure dominij in petendo. 34 De pactis
pignorum, & de lege commissoria in pignoribus
rescindenda. 35.

Exceptiones.

De exceptionibus & præscriptionibus. 36 De litigio-
sis. 37.

Stipulationes.

De contrahenda & committenda stipulatione. 38 De
inutilibus stipulationibus. 39 De duobus reis sti-
pulandi & promittendi. 40 De fideiussoribus & mā-
datoribus. 41 De nouationibus & delegationibus.
42 De solutionibus & liberationibus. 43 De acce-
ptilationibus. 44 De euictionibus. 45 Credito-
rem euictionem [pignoris] non debere.

Patria potestas.

De patria potestate. 47 De adoptionibus. 48 De e-
mancipationibus liberorum. 49 De ingratilibus li-
beris. 50 De postliminio reuersis, & de redemptis ab
hostibus. 51 De infantibus expositis liberis & ser-
uis & de iis qui sanguinolentos nutriendos accepe-
runt. 52.

Consuetudo.

Quæ sit longa consuetudo. 53.

Donationes.

De donationibus. 54 De donationibus quæ sub modo, vel conditione, vel ex certo tempore conficiuntur. 55 De reuocandis donationibus. 56 De mortis causa donationibus. 57 De infirmis pœnis coelibatus & orbitatis, & decimarum sublatiis. 58 De iure libertorum. 59.

LIBER IX.

Iudicia publica.

Qui accusare non possunt. 1 De accusationibus & inscriptionibus. 2 De exhibendis vel transmittendis reis. 3 De custodia reorum. 4 De priuatis carceribus inhihendis. 5 Si reus vel accusator mortuus fuerit. 6 Si quis imperatori maledixerit. 7 Ad legem Iuliam maiestatis. 8 Ad legem Iuliam de adulteriis & stupro. 9 Si quis eam cuius tutor fuerit, corruerit. 10 De mulieribus quæ seruis propriis se iunxerunt. 11 Ad legem Iuliam de vi publica seu priuata. 12 De rapto virginum, seu viduarum vel sanctimonialium. 13 De emendatione seruorum. 14 De emendatione propinquorum. 15 Ad legem Corneliam de sicariis. 16 De iis qui parentes vel liberos occiderunt. 17 De maleficis & mathematicis, & ceteris similibus. 18 De se pulchro violato. 19 Ad legem Flauiam de plagiariis. 20 Ad legem Viscelliam. 21 Ad legem Corneliam de falsis. 22 De iis qui sibi adscribunt in testamento. 23 De falsa moneta. 24 De mutatione nominis. 25 Ad legem Iuliam de ambitu. 26 Ad legem Iuliam de repetundarum. 27 De crimine peculatus. 28 De crimine sacrilegij. 29 De seditiosis & iis qui contra Rem publicam audent plebem colligere. 30 Quando civilis actio criminali præiudicet, & an vtrique ab eodem exerceri possit. 31 De crimine expilatæ hereditatis. 32 De vi bonorum raptorum. 33 De crimine stellionatus. 34 De iniuriis. 35 De famosis libellis. 36 De abigeis. 37 De Nili aggeribus rumpendis. 38 De iis qui latrones vel alios criminibus reos occultauerint. 39 De requirendis [reis]. 40 De quæstionibus. 41 De abolitionibus. 42 De generali abolitione. 43 Ut intra certum tempus criminalis quæstio terminetur. 44 Ad senatusconsultum Turpillianum. 45 De calumniatoribus. 46 De pœnis. 47 Ne sine iussu principis certis iudiciis liceat confiscare. 48 De bonis proscriptorum seu damnatorum. 49 De bonis mortem sibi consciscientium. 50 De sententiam passis & restitutis. 51.

LIBER X.

Fiscalia.

De iure fisci. 1 De conueniendis fisci debitoribus. 2 De fide & iure hæstæ fiscalis, & de adiunctionibus. 3 De venditione rerum fiscalium cum priuatis communium. 4 Ne fiscus in rem quam vendidit, euincat. 5 De iis qui ex publicis rationibus mutuum pecuniam acceperint. 6 Pœnis fiscalibus creditores præferri. 7 De fiscalibus vturis. 8 De sententiis aduersus fiscum latis retractandis. 9 De bonis vacantibus, & de incorporatione. 10 De delatoribus. 11 De petitionibus bonorum sublatiis. 12 De iis qui se deferunt. 13 Si liberalitatis socius sine herede decesserit. 14 De thesauris. 15 De annonis & tributis. 16 De indictionibus. 17 De superindicto. 18 De exactoribus tributorum. 19 De superexactionibus. 20 De capiendis & distrahendis pignoribus tributorum causa. 21 De apochis publicis, & descriptionibus curialibus. 22 De canone largitionum titularum. 23 Ne operæ a collatoribus exigantur. 24 De immunitate nemini concedenda. 25 De conditis in publicis horreis. 26 Ut nemini liceat in coemptione specierum se excusare,

& de munere sitonia. 27 De collatione donatorum, vel releuatorum, aut traslatorum, seu adaratorum. 28 De collatione æris. 29 De discussoribus. 30.

Curia, Cuiusmodi Munera & eorum excusationes.

De decurionibus & filiis eorum: & qui decuriones habentur: & quibus modis à fortuna curiali liberentur. 31 Si seruus aut libertus ad decurionatum aspirauerit. 32 De prædiis decurionum sine decreto non alienandis. 33 Quando & quibus quarta pars debetur ex bonis decurionum: & de modo distributionis eorum. 34 De imponenda lucratiua descriptione. 35 De præbendo salario. 36 Si curialis relicta ciuitate rus habitare mauerit. 37 De municipiis & originariis. 38 De incolis & ubi quis domicilium habere videtur, & de iis qui studiorum causa in alia ciuitate degunt. 39 De honoribus & muneribus non continuandis inter patrem & filium, & de interuallis. 40 De muneribus patrimoniorum. 41 Quemadmodum ciuilia munera inducuntur. 42 De iis qui sponte munera suscipiunt. 43 De iis qui à principe vacationem acceperunt. 44 De vacatione publici muneris. 45 De decretis decurionum super immunitate quibusdam concedenda. 46 De excusationibus munerum. 47 De quibus muneribus vel præstationibus nemini liceat se excusare. 48 Qui ætate se excusat. 49 Qui morbo. 50 De iis qui numero liberorum vel paupertate excusationem meruerunt. 51 De professoribus & medicis. 52 De athletic. 53 De iis qui non impletis stipendiis sacramento soluti sunt. 54 Quibus muneribus excusantur ij post impletam militiam vel aduocationem per prouincias suis commodis vacantes commorantur, & de priuilegiis eorum. 55 De conductoribus vectigalium fisci. 56 De liberis. 57 De infamibus. 58 De reis postulatis. 59 De iis qui in exilium dati, vel ab ordine moti sunt. 60 De filiis familias, & quemadmodum pro his pater teneatur. 61 De periculo successorum parentis. 62 De mulieribus, in quo loco munera sexui congruentia, & honores agnoscant. 63 De legationibus. 64 De excusationibus artificum. 65 De potioribus ad munera numerandis. 66 Si propter inimicitias creatio facta sit. 67 De sumptuum recuperatione. 68 Si post creationem quis decesserit. 69 De tabulariis scribis, logographis, & sensualibus. 70 De susceptoribus, præpositis, & arcariis. 71 De ponderatoribus & auri illatione. 72 De auri publici persecutoribus. 73 De iis qui ex publica collatione illata sunt, non vltimatis. 74 De auro coronario. 75 De ire hæreticis. 76 De argenti pretio quod thesauris infertur. 77.

LIBER XI.

De iustis auri collatione & nauiculariis seu naucleris publicis species transportantibus. 1 De prædiis & omnibus rebus nauiculariorum. 2 De nauibus non excusandis. 3 Ne quid oneri publico imponatur. 4 De naufragiis. 5 De metallariis & metallis, & procuratoribus metallorum. 6 De muriculis & gynæciariis, & procuratoribus gynæcij: & de monetariis, & de bastagariis. 7 De vestibus holueris & auratis, & de tinctione sacri muricis. 8 De fabricensibus. 9 De veteris numismatis potestate. 10 Nulli licere in frenis, equestribus sellis & in baltheis margaritas & smaragdos & hyacinthos aptare: & de artificibus palatinis. 11 De classicis. 12 De decurialibus vrbis Romæ. 13 De priuilegiis corporatorum vrbis Romæ. 14 De pistoriis. 15 De suariis & susceptoribus vini & ceteris corpoartis. 16 De collegiatis, & chartopratibus & numulariis. 17 De studiis liberalibus vrbis Romæ & Constantinopolitanæ. 18 De honoratorum vehiculis. 19 De priuilegiis vrbis Constantinopolitanæ. 20 De metropoli Beryto. 21 De canone frumentario vrbis Romæ. 22 De frumento vr-

his Constantinopolitanæ. 23 De annonis civilibus. 24
De mendicantibus validis. 25 De nautis Tiberinis. 26
De frumento Alexandrino. 27 De Alexandriæ prima
tibus. 28 De iure Reipublicæ. 29 De administratione
rerum publicarum. 30 De vendendis rebus ciuitatis.
31 De debitoribus ciuitatum. 32 De periculo nomi
natorum. 33 De periculo eorum qui pro magistrati
bus interuenerunt. 34 Quo quisque ordine conue
niatur. 35 Ne quis liber inuitus actû gerere cogatur.
36 Sûptus iniuncti muneris ad omnes collegas perti
nere. 37 De iis qui ex officio quod administraverunt
côueniuntur. 38 De solutionibus & liberationibus de
bitorum ciuitatum. 39 De spectaculis & scenicis, &
denonibus. 40 De expensis publicorum ludorum. 41
De aquæductu. 42 De gladiatoribus penitus tollen
dis. 43 De venatione ferarum. 44 De maiuma. 45
Vt armorum vsus in scio principe interdictus sit. 46
De agricolis, censitis & colonis. 47.
Agricola coloni censiti.
De capitatione ciuium censibus eximenda. 48 In qui
bus causis coloni censiti dominos accusare possint. 49
De colonis Palæstinis. 50 De colonis Thracensibus.
51 De colonis Illyricanis. 52 Vt nemo ad suum pa
trôcinium suscipiat rusticanos, vel vicos eorum. 53 Ne
rusticani ad vllum obsequium deuocentur. 54 Non
licere habitatoribus metrocomiæ loca sua ad extra
neum transferre. 55 Vt nullus ex vicinis pro alienis vi
canorum debitis teneatur. 56 De censibus & censito
ribus, & peræquatoribus, & inspectoribus. 57 De
omni agro deserto, & quando steriles fertilibus im
ponuntur. 58 De fundis limitrophis, & terris, & palu
dibus, & pascuis limitaneis, vel castellorum. 59 De pas
cuis publicis vel priuatis. 60 De fundis patrimoniali
bus, & saltuensibus, & emphyteuticis, & conductori
bus eorum. 61 De mancipiis, & colonis patrimoniali
um & saltuensium, & emphyteuticorum fundorum.
62 De fugitiuis colonis patrimonialibus, & saltuensi
bus, & emphyteuticis. 63 De collatione fundorum pa
trimonialium & emphyteuticorum. 64 De fundis rei
priuatæ, & saltibus diuinæ domus. 65 De fundis & sal
tibus rei dominicæ. 66 De agricolis & mancipiis do
minicis, vel fiscalibus siue rei priuatæ. 67 De præ
diis tamiacis, & de iis qui ex colonis dominicis, aliis
que liberæ conditionis procreantur. 68 De diuersis
prædiis urbanis & rusticis templorum & ciuitatum,
& omni redditu ciuili. 69 De locatione prædiorum ci
uilium, vel fiscalium, siue templorum, siue rei priuatæ
vel dominicæ. 70 De conductoribus & procuratori
bus, siue exactoribus prædiorum fiscalium, & domus
Augustæ. 71 Quibus ad conductionem prædiorum
fiscalium accedere non licet. 72 De collatione fundo
rum fiscalium, vel rei priuatæ vel dominicæ, vel ciuita
tum vel templorum. 73 De priuilegiis domus Augu
stæ, vel rei priuatæ, & quarum collationum excusatio
nem habent. 74 De grege dominico. 75 De palatiis
& domibus dominicis. 76 De cupressis ex luco Daph
nensi vel Perseis per Ægyptum non excindendis, vel
vendendis. 77.

LIBER XII.

Miscella de dignitatibus & de diuersis officiis.

DE dignitatibus. 1 De prætoribus & de honore præ
toræ, & gleba, & folli, & septem solidorum fun
ctione sublata. 2 De consulibus non spargendis ab his
pecuniis: & de præfectis & magistris militum, & pa
triciis. 3 De præfectis prætorio, siue vrbis, & magistris
militum in dignitatibus exequandis. 4 De præposi
tis sacri cubiculi, & de omnibus cubiculariis, & priui
legiis eorum. 5 De quæstoribus, magistris officiorum,
& comitibus sacrarum largitionum, & rei priuatæ. 6 De
primicerio, & secundicerio, & notariis. 7 Vt dignitatum
ordo seruetur. 8 De magistris scriniorum. 9 De co
mitibus consistorianis. 10 De comitibus & tribunis
scholarum. 11 De comitibus rei militaris. 12 De comi
tibus & archiatris sacri palatii. 13 De comitibus qui
provincias regunt. 14 De professoribus qui in vrbe
Constantinopolitana docentes, ex lege comitiuum
meruerunt. 15 De silentariis & decurionibus eo
rum. 16 De domesticis & protectoribus. 17 De
præpositis laborum. 18 De proximis sacrarum scri
niorum, ceterisque qui in sacris scriniis militant. 19
De agentibus in rebus. 20 De principibus agentium
in rebus. 21 De principibus agentium in rebus. 22
De curiosis. 23 De palatinis sacrarum largitionum
& rerum priuatarum. 24 De stratoribus. 25 De ca
strensis & ministerianis. 26 De decanis. 27 De
ensoribus. 28 De priuilegiis eorum qui in sacro pa
latio militarunt. 29 De priuilegiis scholarum. 30 De
castrensi omnium palatinorum peculio. 31 De eque
stri dignitate. 32 Qui militare possunt vel non possunt,
& de seruis ad militiam vel dignitatem aspirantibus:
& ut nemo duplici militia vel dignitate simul utatur.
34 Negotiatores ne militent. 35 De re militari. 36
De castrensi peculio militum & præfectianorum. 37
De erogatione militaris annonæ. 38 De excoctione
& translatione militarium annonarum. 39 De mili
tari veste. 40 De metatis & epidemeticis. 41 De sal
gamo hospitibus non præbendo. 42 De comiteatu.
43 De tyronibus. 44 De lictorum & itinerum custo
dia. 45 De desertoribus & occultatoribus eorum. 46
De veteranis. 47 De filiis officialium & militarium
qui in bello moriuntur. 48 De oblatione votorum.
49 De numerariis & actuariis, & chartulariis, & ad
iutoribus scrinariis, & exceptoribus sedis excelssæ, cæ
terorumque iudicum tam ciuilium quam militarium.
50 De cursu publico, angariis & parangariis. 51 De
tractatoriis & statuiis. 52 De apparitoribus præfecto
rum prætorio, & priuilegiis eorum. 53 De apparito
ribus præfecti vrbis. 54 De apparitoribus magistro
rum militum & de priuilegiis eorum. 55 De apparito
ribus proconsulis & legati. 56 De apparitoribus co
mitis Orientis. 57 De cohortalibus principibus, cor
niculariis ac primipilaribus. 58 De apparitoribus præ
fecti annonæ. 59 De diuersis officiis & apparitoribus
iudicum, & probatoriis eorum. 60 De executoribus
& exactoribus. 61 De lucris aduocatorum, & concus
sionibus officiorum, siue apparitorum. 62 De primi
pilo. 63 Publicæ lætitiæ vel consulum nuntiatores,
vel insinuatores constitutionum, & aliarum sacrarum
vel iudicialium literarum, ex descriptione, vel ab in
uitis ne quid accipiant immodicum. 64.

INDEX TITVLORVM

CODICIS ORDINE ALPHABETICO
DIGESTVS.

Prior numerus librum, posterior titulum indicat.

A	
D Abigeis.	9.37
De abolitionibus.	9.42
De Acceptilationibus.	8.44
De accusationibus & inscriptionibus.	9.2
De Actionibus empti & venditi. <i>p. 347</i>	4.49
De Actore à tutore seu curatore dando.	5.61
Ad exhibendum.	3.42
Ad legem Corneliam de falsis.	9.22
Ad legem Corneliam de sicariis.	9.16
Ad legem Falcidiam.	6.50
Ad legem Favianam de plagiaris.	9.20
Ad legem Iuliam de adulteriis & stupro. <i>p. 742</i>	9.9
Ad legem Iuliam de ambitu.	9.26
Ad legem Iuliam de vi publica vel priuata.	9.12
Ad legem Iuliam maiestatis. <i>p. 741</i>	9.8
Ad legem Iuliam repetundarum.	9.27
Ad legem Velleianam.	9.21
De administratione rerum publicarum.	11.30
De administratione tutorum vel curatorum, & pecunia pupillari feneranda vel deponenda.	6.37
De Adoptionibus.	8.48
De Adquirenda & retinenda possessione. <i>p. 599</i>	7.32
Ad senatusconsultum Macedonianum.	4.28
Ad senatusconsultum Orfitianum.	6.57
Ad senatusconsultum Tertyllianum.	6.56
Ad senatusconsultum Trebellianum.	6.48
Ad senatusconsultum Turpillianum.	9.45
Ad senatusconsultum Velleianum.	4.29
De Assertionem tollenda.	7.17
De Adfessoribus, & domesticis, & cancellariis iudicum.	1.51
De Aduocatis diuersorum iudicum.	2.8
De Aduocatis diuersorum iudiciorum.	2.7
De Aduocatis fisci.	2.9
De AEdificiis priuatis.	8.10
De AEdilitiis actionibus.	4.58
De Agentibus in rebus.	12.20
De Agriculis, censitis & colonis. <i>p. 574</i>	11.47
De Agriculis & mancipiis dominicis, vel fiscalibus reipublice vel priuatae. <i>p. 574</i>	11.67
De Aleatoribus & alearum lusu.	3.43
De Alendis liberis ac parentibus.	5.25
De Alexandria primatibus.	11.28
De Alienatione iudicij mutandi causa facta.	2.55
De Alimentis pupillo praestandis.	5.50
De Alluionibus, & paludibus & pascuis ad alium statum transla- tis.	7.41
De Annali exceptione Italici contractus tollenda, & de diuersis re- poribus & exceptionibus & praescriptionibus & interruptioni- bus earum.	7.40
De Annonis ciuilibus.	11.24
De Annonis & capitatione administrantium, & eorum assessorum, aliorumve publicas sollicitudines gerentium, vel eorum qui ali- quas consecuti sunt dignitates.	1.52
De Annonis & tributis.	10.16
An seruus pro suo facto post manumissionem teneatur.	4.14
De Apochis publicis, & descriptionibus curialibus, & de distribu- tionibus ciuilibus.	10.22
De Apostatis. <i>p. 60</i>	1.7
De Apparitoribus comitis orientis.	12.57
De Apparitoribus magistrorum militum & priuilegiis eorum.	12.55
De Apparitoribus praefecti annonae.	12.59
De Apparitoribus praefectorum praetorio & priuilegiis eorum.	12.53
De Apparitoribus praefecti urbis.	12.54
De Apparitoribus proconsulis & legati.	12.56
De Appellationibus & consultationibus.	7.62
De Aqueductu.	11.42
Arbitrium tutela.	5.51
De Argenti pretio quod thesaurus infertur.	10.76
De Athletis.	10.53

De Auro coronario.	10.74
De Auri publici persecutoribus.	10.72
De Auctoritate praestanda.	5.59
B	
De Bonis auctoritate iudicis possidendis, seu vendendis, & de se- parationibus bonorum. <i>p. 646</i>	7.72
De Bonis eorum qui mortem sibi conscuerunt.	9.50
De Bonis libertorum & iure patronatus.	6.4
De Bonis maternis, & materni generis.	6.60
De Bonis proscriptorum seu damnatorum.	9.94
De Bonis quae liberis in potestate constitutis, ex matrimonio vel alio acquiruntur, & eorum administratione.	6.61
De Bonis vacantibus & de incorporatione.	10.10
De Bonorum possessione contra tabulas liberti, quae patronis, libe- risque eorum datur.	6.13
De Bonorum possessione contra tabulas, quam Praetor pollicetur.	6.12
De Bonorum possessione secundum tabulas.	6.11
C	
De Caducis tollendis.	6.51
De Calumniatoribus.	9.46
De Canone frumentario urbis Romae.	11.22
De Canone largitionum titulum.	10.23
De Capiendis & distrahendis pignoribus tributorum causa.	10.21
De Capitatione ciuium censibus eximenda.	11.48
De Carboniano edicto.	6.17
De Castrensibus & ministerianis.	12.26
De Castrensi omnium palatinorum peculio.	12.31
De Castrensi peculio militum, & praefectorum.	12.37
De Censibus & censoribus, & peraequatoribus, & inspectoribus.	11.57
De Classicis.	11.12
De Codicillis.	6.36
De Cohortibus principibus, corniculariis ac primipilaribus.	12.58
De Collationibus.	6.20
De Collatione aris.	10.29
De Collatione donatorum, vel releuatorum aut translatorum seu adherentium.	10.28
De Collatione fundorum fiscalium, vel rei priuatae vel dominicae, vel ciuitatis, vel templi.	11.73
De Collatione fundorum patrimonialium & emphyteuticariorum.	11.64
De Collegiatis, & chartopratis, & nummulariis.	11.17
De Collusione detegenda.	7.20
De Colonis Illyricianis.	11.50
De Colonis Palaestinis.	11.52
De Colonis Thracensibus.	11.51
De Comitibus consistorianis.	12.10
De Comitibus & archiatris sacri palatii.	12.13
De Comitibus & tribunis scholarum.	12.11
De Comitibus qui prouincias regant.	12.14
De Comitibus rei militaris.	12.12
De Commeatu.	12.43
De Commerciis & mercatoribus.	4.63
Commnationes, epistolas, programmata, subscriptiones, auctori- tatem rei iudicatae non habere.	7.57
De Commodato.	4.25
Communia de legatis & fideicommissis, & de in rem manumisso- ne tollenda. <i>p. 530</i>	6.43
Communia de manumissionibus.	7.15
Communia de successioneibus.	6.59
Communia de usufructibus.	7.30
Communi diuidendo.	3.37
De Communium rerum alienatione.	4.52
De Comuni seruo manumisso.	7.7
Communia vtriusque iudicij tam familiae eriscunda, quam com- muni diuidendo.	3.38
De Compensationibus. <i>p. 290</i>	4.31
De Concubinis.	5.26

Index omnium Titulorum.

De Euctionibus	8.45
De Eunuchis.	4.42
De Exactioribus tributorum.	10.19
De Exceptionibus, seu præscriptionibus.	8.36
De Excoctione & translatione militarium annonarum.	12.39
De Exculationibus artificum.	10.64
De Exculationibus munerum.	10.47
De Exculationibus tutorum & curatorum, & de temporibus eorum.	5.62
De Exculatione veteranorum.	5.65
Ex delictis defunctorum in quantum heredes conueniantur.	4.170
De Executoribus & exactoribus.	12.61
De Executione rei iudicatz. p. 624	7.53
De Exhibendis & transmittendis reis.	9.3
De Expensis ludorum publicorum.	11.41
Ex quibus causis infamia irrogatur.	2.12
F	
De Fabricensibus.	11.9
De Falsa causa adiecta legato vel fideicommissum.	6.44
De Falsa moneta.	9.24
Familiaz erciscundæ.	3.36
De Famosis libellis.	9.36
De Feriis.	3.12
De Fide & iure hæstæ fiscalis, & de adiect.	10.3
De Fideicommissariis libertatibus.	7.4
De Fideicommissis.	6.42
De Fide instrumentorum, & amissione eorum, & de apochis & antapochis faciendis: & his quæ sine scriptura fieri possunt.	4.21
De Fideiussoribus & mandatoribus.	8.41
De Fideiussoribus minorum.	2.24
De Fideiussoribus tutorum vel curatorum.	5.57
De Filiis familias, & quemadmodum pro his pater teneatur.	10.60
De Filiofam. minore.	2.23
De filiis officialium militarium qui in bello moriuntur.	12.48
Finium regundorum.	3.39
De Fiscalibus vsuris.	10.8
De Formulæ & imperationibus actionum sublati.	2.58
De Fructibus, & litium expensis.	7.51
De Frumento Alexandrino.	11.23
De Frumento vrbis Constantinopolitanæ.	11.23
De Fugitiuis colonis patrimonialibus saltuensibus & emphyteuticis.	11.63
De Fundo dotali.	5.23
De Fundis & saltibus rei dominicæ.	11.66
De Fundis limitrophis, & terris, &c.	11.59
De fundis patrimo & saltuensibus, &c.	11.61
De Fundis rei priuatæ, & saltib. diuinæ domus.	11.65
De Furtis & seruo corrupto.	6.2
G	
De Generali abolitione.	9.43
De Gladiatoribus penitus tollendis.	11.43
De Grege dominico.	11.75
H	
De Hæreticis & Manichæis, & Samaritis. p. 60	1.5
De Hereditariis actionibus.	4.16
De Hereditatibus decurionum, nauiculariorum militum & fabricensium.	6.62
De Heredibus instituendis, & quæ personæ hæredes institui non possunt. p. 490	6.24
De Heredibus tutorum vel curatorum.	5.54
De Hereditate vel actione vendita.	4.39
De His quæ ex publica collatione illata sunt, nõ vsurpandis.	10.73
De His quæ pœnz nomine in testamento vel codicillis scribuntur vel relinquuntur.	6.41
De His quæ sub modo legata seu fideicommissa relinquuntur.	6.45
De His quæ vi metusve causa gesta sunt.	2.20
De His qui accusare non possunt.	9.1
De His qui ad ecclesiâ confugiunt, vel ibi exclamant: & ne quis ab ecclesiâ extrahatur.	1.12
De His qui ad statuas confugiunt.	1.25
De His qui à non domino manumissi sunt.	7.10
De His qui ante apertas tabulas hereditatem transmittunt.	6.52
De His qui à principe vacationem acceperunt.	10.44
De His quibus vt indignis hereditates auferuntur: & ad senatusconsultum Silianum.	16.35
De His ex officio quod administrarunt, conueniuntur.	11.38
De His qui in exilium dati, vel ab ordine moti sunt.	10.59
De His qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt.	10.6
De His qui in ecclesiis manumittuntur.	1.13
De His qui in priorem creditorum locum succedunt.	8.19
De His qui latrones vel alii criminibus reos occultauerint.	9.39
De His qui non impletis stipendiis sacramento soluti sunt.	10.54
De his qui numero liberorum vel paupertate exculationem meruerunt.	10.51
De His qui parentes vel liberos occiderunt.	19.17
De His qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt vel eorum nomina in litem prætendunt.	2.15
De His qui propter metum iudicis non appellauerunt.	4.67
De His qui se deferunt.	10.13
De His qui sibi adscribunt in testamento bonorum suorum.	9.23
De His qui sibi adscribunt in testamento bonorum suorum.	9.23

Index omnium titulorum.

De His qui sponte publica munera subeunt.	10.43
De His qui veniam ætatis impetrauerunt.	2.45
De Honoratorum vehiculis.	11.19
I	
De Immunitate nemini concedenda.	10.25
De Imponenda lucratiua descriptione.	10.55
De Impuberum & aliis substitutionibus. <i>p. 495</i>	6.26
De Incertis personis.	6.48
De Incestis & inutilibus nuptiis.	5.5
De Incolis: & ubi quis domicilium habere videtur, & de his qui stuatorum causa in alia ciuitate degunt.	10.39
De Indictionibus.	10.17
De indicta viduitate, & lege Julia Miscella tollenda.	6.40
De Infantibus.	10.57
De Infantibus expositis liberis & seruis: & de his qui sanguinolentos nutriendos acceperunt. <i>p. 216</i>	8.52
De infirmis pœnis coelibatus & orbitatis, & de decimariis sub latis.	8.58
De Ingenuis manumissis.	7.14
De Ingratis liberis. <i>p. 712</i>	8.50
De in integrum restitutione minorum xxv. annis.	2.22
In integrum restitutione postulatâ, ne quid noui fiat.	2.50
De iniuriis.	9.35
De in ius vocando. <i>p. 117</i>	2.2
De In litem dando tutore vel curatore.	5.44
De in litem iurando.	5.5
De inofficiosis donationibus.	3.29
De inofficiosis dotibus.	3.30
De inofficioso testamento. <i>p. 202</i>	3.28
In quibus causis tutorem vel curatorem habenti, tutor vel curator dari potest.	5.36
In quibus causis cessat longi temporis præscriptio.	7.34
In quibus causis coloni censiti dominos accusare possint.	11.49
In quibus causis in integrum restitutio necessaria non est.	2.41
In quibus causis militantes fori præscriptione uti nō possunt.	3.25
In quibus causis pignus tacite contrahitur.	8.15
De Institoria & exercitoria actione.	4.25
De Institutionibus & substitutionibus, & restitutionibus sub conditione factis.	6.25
De Interdictis.	8.1
De Interdicto matrimonio inter pupillam & tutorem seu curatorem filiosque eorum.	5.6
De Inutilibus stipulationibus. <i>p. 692</i>	8.39
De Irenarchis.	10.75
De Iudæis & cœlicolis. <i>p. 70</i>	1.9
De Iudiciis. <i>p. 177</i>	3.1
De Iure aureorum annulorum, & de natalib. restituendis.	6.8
De Iure deliberandi, & de ad eundem vel adquirenda hæreditate.	6.30
De Iure domini impetrando.	8.34
De Iure dotium.	5.12
De Iure emphyteutico.	4.66
De Iure fisci.	10.1
De Iure iurando propter calumniam dando.	2.59
De Iure liberorum.	8.59
De Iure Reipub.	11.29
De Iurisdictione omnium iudicum & de foro competenti. <i>p. 313</i>	3.13
De Iuris & facti ignorantia.	2.18
L	
De Latina libertate tollenda, & per certos modos in ciuitatem Romanam transfusa. <i>p. 575</i>	7.6
De Legationibus.	10.63
De Legatis.	6.37
De Lege Aquilia.	3.35
De Lege Fustia Caninia tollenda.	7.3
De Legib. & constitutionib. principum & edictis. <i>p. 79</i>	1.14
De Legitimis heredibus. <i>p. 687</i>	6.57
De Legitima tutela.	5.30
De Liberali causa.	7.16
De Liberis exhibendis seu deducendis & de libero homine exhibendo.	8.8
De Liberis præteritis vel exheredatis.	6.28
De Libertinis.	10.56
De Libertis & eorum liberis.	6.7
De Litigiis. <i>p. 689</i>	8.37
De Litis contestatione. <i>p. 188</i>	3.9
De Littorum & itinerum custodia.	12.45
De Locatione prædiorum ciuiliū vel fiscalium, siue templorum siue rei priuatæ vel dominicæ.	11.70
De locato & conducto. <i>p. 237</i>	4.65
De Longi temporis præscriptione, quæ pro libertate & non aduersus libertatem opponitur.	7.22
De Luitione pignoris.	8.31
De Lucris aduocatorum, & concussionibus officiorum siue apparitorum.	12.62
M	
De Magistratibus conueniendis.	5.75
De Magistratibus municipalibus.	1.56
De Magistris sacrorum scriniorum.	12.9
De Maium.	1.45
De Maleficis & mathematicis, & cæteris similibus.	9.18
De Mancipiis & colonis patrimonialium saltuensium, & emphy-	

teuticorum fundorum.	11.62
De Mandatis principum.	1.15
Mandati vel contra. <i>p. 304</i>	4.35
De Mendicantibus validis.	12.25
De Mensuris.	12.28
De Metallariis, & metallis, & procuratoribus metallorum.	11.6
De Metatis & epidemeticis.	11.41
De Metropoli Beryto.	11.21
De Militari veste.	12.40
De Modo multarum quæ à iudicib. infliguntur.	1.54
De Monopoliis, & conuentu negotiatorum illicito, vel artificum ergo laborum, nec non balnearum prohibitis, & pactiōibus illicitis.	4.59
De Mulieribus, in quo loco munera sexui congruentia, vel honores agnoscant.	10.62
De Muneribus quæ se propriis seruis iunxerunt.	9.11
De Muneribus & honoribus non continuandis inter patrem & filium, & de interuallis.	10.40
De Muneribus patrimoniorum.	10.41
De Municipibus & originariis.	10.38
De Muri legulis & gynæciariis, & procuratoribus gynæcij: & de monetariis, & bastagiariis.	11.7
De Mutatione nominis.	9.25

N

De Naturalibus liberis, & matribus eorum, & ex quibus causis iusti efficiantur.	5.27
De Naufragiis.	11.5
De Nauibus non excusandis.	11.3
De Nauiculariis seu naucleris publicas species transportantibus, & de tollenda lustralis auri collatione.	11.1
De Nauico fœnore.	4.31
De Nautis Tiberinis.	11.26
De Necessariis seruis heredibus instituendis vel substituendis. <i>p. 27. p. 427</i>	
Ne Christianum mancipium hæreticus vel Iudæus vel Paganus habeat, vel possideat, vel circumcidat.	1.10
Ne de statu defunctorum post quinquennium queratur.	7.21
Ne fideiussores vel mandatores dotium dentur.	5.20
Ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono, vel seruus pro domino conueniatur. <i>p. 255</i>	4.13
Ne fiscus rem quam vendidit, euincat.	10.5
Ne fiscus vel Respublica procuratorem alicui patrociniij causa in lre præstet.	2.18
Negotiatorum ne militent.	12.35
De Negotiis gestis.	2.19
Ne liceat in vna eademque causa tertio prouocare, vel post duas sententias iudicum, quas definitio præfectorum roborauerit, eas retrahere.	7.70
Ne liceat potentioribus patrociniū litigantibus præstare, vel actiones in se transferre.	2.14
Nemini licere signū saluatoris CHRISTI humi, vel in silice, vel in marmore aut sculpere aut pingere.	1.8
Ne pro dote mulieris, bona quondam mariti addicantur, id est, in solidum dentur.	5.22
Ne operæ à collatoribus exigantur.	10.24
Ne quid oneri publico imponatur.	11.41
Ne quis in sua causa iudicet vel ius sibi dicat. <i>p. 184</i>	3.5
Ne quis liber inuitus actum reipublicæ gerere cogatur.	11.36
Ne rei dominicæ vel templorum venditio temporis præscriptio ne summoueat. <i>p. 607</i>	7.38
Ne rei militaris comitibus vel tribunis lauacra præstentur.	1.47
Ne rustici cani ad vllum obsequium deuocentur.	11.54
Ne sanctum baptisma iteretur.	1.6
Ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare.	9.48
Ne tutor vel curator vestigalia conducat.	5.41
Ne vxor pro marito, vel maritus pro vxore, vel mater pro filio conueniatur.	4.12
De Nili aggeribus non rumpendis.	9.38
Non licere habitatoribus metropolium loca sua ad extraneum transferre.	11.55
De Non numerata pecunia.	4.30
De Nouationibus, & delegationibus. <i>p. 698</i>	8.42
De Noui operis nuntiatione.	8.11
De Noxalibus actionibus.	3.41
De Nudo iure Quiritum tollendo.	7.25
Nulli licere in frenis equestribus, sellis, & in balteis margaritas & smaragdos & hyacinthos aptare: & de artificibus palatinis.	11.11
De Numerariis actuariis, & chartulariis, & adiutoribus, scriuariis, & exceptoribus sedis excellæ cæterorumque iudicum tam militarium, quam ciuiliū.	12.50
De Nundinis & mercationibus.	4.60
De Nuptiis. <i>p. 352</i>	5.4
O	
De Oblatione votorum.	12.49
De Obligationibus & actionibus.	4.10
De Obsequiis patrono præstandis.	6.6
De Officio ciuiliū iudicum.	1.45
De Officio comitis Orientis.	1.36

Index omnium titulorum.

De Officio comitis rerum priuatarum.	132
De Officio comitis sacrarum largitionum.	132
De Officio comitis sacri palatii.	134
De Officio comitis sacri patrimonij.	135
De Officio diuersorum iudicum.	148
De Officio eius qui vicem alicuius iudicis vel præsidis obtinet.	150.
De Officio iuridici Alexandriae.	157
De Officio magistri militum.	129
De Officio magistri officiorum.	131
De Officio militarium iudicum.	146
De Officio præfecti Annonæ.	144
De Officio præfecti Augustalis.	137
De Officio præfecti prætorio Africae, & de omni eiusdem dioceseos statu.	127
De Officio præfecti prætoriorum Orientis & Illyrici.	126
De Officio præfecti vigilum.	143
De Officio præfecti urbi.	128
De Officio Prætorum.	139
De Officio proconsulis & legati.	135
De Officio quaestoris.	119
De Officio rectoris prouinciæ.	140
De Officio vicarij.	138
De omni agro deserto, & quando steriles fertilibus imponuntur.	1158
De Operis libertorum.	63
De Operibus publicis.	812
De Ordine cognitionum.	719
De Ordine iudiciorum.	38

P

De Pactis.	23
De Pactis conuentis tam super dote, quam super donatione ante nuptias, & paraphernis.	514
De Pactis inter emptorem & venditorem compositis.	454
De Pactis pignorum, & de lege commissoria in pignoribus recludenda.	835
De Paganis & sacrificijs & templis.	111
De Palatijs & domibus dominicis.	170
De Palatinis sacrarum largitionum & rerum priuatarum.	1224
De Partu pignoris, & omni causa.	825
De Pascuis publicis vel priuatis.	1160
De Patria potestate.	347
De Patribus qui filios suos distraxerunt.	443
De Peculio eius qui libertatem meruit.	1723
De Pedaneis iudicijs.	33
De Perfectissimatus dignitate.	1233
De Periculo eorum qui pro magistratibus interuenerunt.	1134
De Periculo & commodo rei venditæ.	1448
De Periculo nominatorum.	1133
De Periculo successorum Parentis.	1061
De Periculo tutorum & curatorum.	538
Per quæ personas nobis adquiratur.	427
De Petitionibus bonorum sublati.	1012
De Petitione heredi.	331
De Pignoratitia actio.	424
De Pignoribus & hypochecis.	814
De Pistoribus.	1115
De Plus petitionib.	310
Plus valere quod agitur, quam quod simulatè concipitur.	422
De Poenis.	947
Poenis fiscalibus creditores præferri.	107
De Poenâ iudicis qui malè iudicauit: vel eius qui iudicem vel aduersarium corrumpere curauit.	749
De Ponderatoribus, & auri illatione.	1071
De Postliminio reuersis, & redemptis ab hostib.	851
De Posthumis heredibus instituendis, vel exheredandis vel præteritis.	629
De Postulando.	26
De Porioribus ad munera nominandis.	1065
De Prebendo salario.	1036
De Prædijs decurionum sine decreto non alienandis.	1033
De Prædijs & alijs rebus minorum sine decreto non alienandis, &c.	571.
De Prædijs & omnibus rebus nauiculariorum.	112
De Prædijs tamiacis, & de his qui ex colonis dominicis alijsque liberæ conditionis procreantur.	1168
De Præfectis prætorio, siue urbi, & magistris militum in dignitatibus exequandis.	114
De præpositis agentibus.	1221
De præpos. laborum.	1218
De præpositis sacri cubiculi, & de omnibus cubicularijs, & priuilegijs eorum.	125
De Prescriptione longi temporis, decem vel viginti annorum.	733
De Prescriptione triginta vel quadraginta annorum.	739
De Prætoribus & honore præturæ, & collatione, & gleba, & folli, & septem solidorum, functione sublata.	122
De Prætorio pignore: & ut in actionibus debitorum missio prætorij pignoris procedat.	821
De Precario, & Saluiano interdicto.	89

De Precibus Imperatori offerendis, & de quibus rebus supplicare liceat vel non.	119
De Primicerio, & secundicerio, & notariis.	127
De Primipilo.	1263
De Principibus agentium in rebus.	1222
De Priuatis carceribus inhibendis.	95
De Priuilegijs corporatorum urbis Romæ.	1114
De priuilegijs domus Augustæ vel rei priuatæ: & quarum collatio num excusat. habent.	1174
De Priuilegio dotis.	774
De Priuilegijs eorum qui in sacro palatio militant.	1229
De Priuilegio fisci.	773
De Priuilegijs scholarum.	1230
De Priuilegijs urbis Constantinopolitanæ.	1120
De Probationibus.	419
De Procuratoribus.	113
De Professoribus & medicis.	1052
De Professoribus qui in urbe Constantinopolitana docentes, ex lege meruerunt comitiuam.	1215
De prohibita sequestratione pecuniæ.	44
Pro quibus causis serui pro præmio libertatem accipiunt.	713
Pro socio.	437
De Proximis sacrarum scriniorum, ceterisque qui in sacris scrinijs militant.	129
Publicæ lætitiæ vel consulum nuntiatores, vel insinuatores constitutionum & aliarum sacrarum vel iudicialium literarum, ex descriptione, vel ab inuitis nequid accipiant immodicum.	1264

Q

De Quadriennij præscriptione.	737
De Quadrimestris breuibus.	142
Quæ res exportari non debeant.	441
Quæ res pignori obligari possunt vel non, & qualiter pignus contrahatur.	87
Quæ res venire non possunt, & qui vendere vel emere vetantur.	440
Quæ sit longa consuetudo.	853
De Quæstionibus.	941
De Quæstoribus & magistris officiorum, & comitibus sacrarum largitionum, & rei priuatæ.	126
Quando ciuili actio criminali præiudicat, & an vtraque ab eodem exerceri possit.	931
Quando decreto opus non est.	572
Quando dies legati vel fideicommissi cedit.	653
Quando & quibus quarta pars debetur ex bonis decurionum: & de modo distributionis eorum.	1034
Quando ex facto tutoris vel curatoris minores agere vel conueniri possunt.	539
Quando fiscus vel priuatus debitoris sui debitores exigere possit, vel debeat.	415
Quando imperator inter pupillos vel viduas, vel alias miserabiles personas cognoscat: & ne exhibeantur.	314
Quando libellus principi datus, litis contestationem faciat.	120
Quando liceat ab emptione discedere.	445
Quando liceat vnicuique sine iudice se vindicare vel publicam deuotionem.	327
Quando mulier officio tutelæ fungi potest.	535
Quando non petentium partes petentibus accrescant.	610
Quando prouocare non est necesse.	764
Quando tutores vel curatores esse desinant.	560
Quemadmodum ciuilia munera indicuntur.	1042
Quemadmodum testamenta aperiuntur, inspiciantur, & describuntur.	632
Qui admitti ad bonorum possessionem possunt, & intra quod tempus.	69
Qui ætate.	568
Qui ætate vel professione se excusant.	1049
Qui bonis cedere possunt.	771
Quibus ad conductionem prædiorum fiscalium accedere non licet.	1172
Quibus ad libertatem proclamare non licet: & de rebus eorum qui ad libertatem proclamare non prohibentur.	718
Quibus ex causis maiores in integrum restituantur.	254
Quibus muneribus excusentur ij qui post impletam militiam vel aduocationem per prouincias suis commodis vacantes commorantur, & de priuilegijs eorum, & de conductoribus vectigalium fisci.	1055
De Quibus muneribus vel præstationibus nemini liceat se excusare.	1048
Quibus non obicitur longi temporis præscriptio.	745
Quibus res iudicata non nocet.	756
Qui dare tutores vel curatores possunt, & qui dare non possunt.	534
Qui & aduersus quos in integrum restitui non possunt.	1242
Qui legitimam personam standi in iudicijs habeant vel non.	3637
Qui manumittere non possunt, & ne in fraudem creditorum manumittatur.	711
Qui militare possunt vel non possunt, & de seruis ad militiam vel dignitatem aspirantibus, & ut nemo duplici militia vel dignitate & militia simul utatur.	1246
Qui morbo.	657
Qui	

Index omnium titulorum.

Qui morbo se excusant.	10.50	Si antiquior creditor pignus vendiderit.	8.20
Qui non possunt ad libertatem peruenire.	7.12	Si certum petatur.	2.24
Qui numero liberorum se excusant.	5.66	Si communis res pignori data sit.	8.21
Qui numero tuteelarum.	5.69	Si contra ius vel utilitatem publicam, vel per mendacium fuerit.	2.22
Qui petant tutores vel curatores.	5.31	Si liquidum postulat vel impetratum.	1.22
Qui potiores in pignore habeantur.	3.18	Si contra matris voluntatem tutor datus sit.	5.47
Qui pro sua iurisdictione iudices dare dari possunt.	3.4	Si curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit.	10.37
Qui testamenta facere possunt, vel non.	6.22	Si de momentanea possessione fuerit appellatum.	6.69
Quod cum eo qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicatur: vel de peculio siue quod iussu, aut de in rem verso.	4.26	Si dos constante matrimonio soluta fuerit.	5.19
Quomodo & quando iudex sententiam proferre debeat presentibus partibus vel vna parte absente.	7.43	Si ex falsis instrumentis vel testimoniis iudicatum sit.	7.58
Quo quisque ordine conueniatur.	11.39	Si ex pluribus tutoribus vel curatoribus omnes vel unus agere pro minore vel conueniri possint.	5.40
Quorum appellationes non recipiuntur.	7.65	Si in causa iudicati pignus captum sit.	8.23
Quorum bonorum.	8.2	Si in communi eademque causa in integrum restitutio postuletur.	2.26
Quorum legatorum.	8.3	Si in fraudem patroni a libertis alienatio facta sit.	6.5
De Raptu virginum, seu viduarum necnon sanctimonialium.	9.13	De Silentariis & decurionibus eorum.	12.16
De Ratiociniis operum publicorum, & de patribus ciuitatum.	9.13	Si liberalitatis imperialis socius sine herede decesserit.	10.14
De Rebus alienis non alienandis, & de prohibita rerum alienatione vel hypotheca.	4.1	Si maior factus alienationem factam sine decreto, ratam habuerit.	5.54
De Rebus creditis, & iureiurando.	2.50	Si maior factus ratum habuerit.	2.46
De Receptis arbitris.	10.58	Si mancipium ita fuerit alienatum, vt manumittatur, vel contra.	4.57
De Reis postulatis.	7.52	Si mancipium ita venierit, ne prostituatur.	4.56
De Re iudicata.	3.32	Si mater idemnitatem promittit.	1.46
De Rei vindicatione.	5.13	Si minor ab hereditate se abstineat.	2.39
De Rei vxoris actione in ex stipulatu actionem transfusa, & de iura dotibus praestita.	7.61	Si minor se maiorem dixerit, vel maior probatus fuerit.	4.43
De Relationibus.	3.44	Si non a competente iudice iudicatum esse dicatur.	7.48
De Religiosis, & sumptibus funerum.	4.53	Si nuptiae ex rescripto petantur.	10.38
Rem alienam gerentibus non interdicti rerum suarum alienatione.	12.36	Si ommissa sit causa testamenti.	7.66
De Re militari.	8.26	Si pendente appellatione mors interuenierit.	8.5
De Remissione pignoris.	6.19	Si per vim vel alio modo ab eis turbata sit possessio.	8.33
De repudianda bonorum possessione.	6.38	Si pignoris conuentionem numeratio pecuniae secuta non sit.	8.24
De Repudianda vel abstinentia hereditate.	5.17	Si pignus pignori datum sit.	7.55
De Repudiis, & iudicio de moribus sublato.	2.4	Si plures vna sententia condemnati sunt.	10.68
De Reputationibus quae fiunt in iudicio in integrum restitutionis.	9.40	Si post creationem quis decesserit.	10.68
De Requirendis reis.	5.21	Si propter inimicitias creatio facta sit.	10.66
Rerum amotarum.	4.64	Si propter publicas pensiones venditio fuerit celebrata.	3.14
De Rerum permutatione, & praescriptis verbis.	4.44	Si quacunque praeditus potestate, vel ad eum pertinentes ad supportarum iurisdictioni suae aspirare tentauerint nuptias.	6.34
De Rescindenda venditione.	7.60	Si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit.	4.50
Res inter alios acta vel iudicata, aliis non nocere.	2.51	Si quis alteri vel sibi sub alterius nomine vel aliena pecunia emerit.	9.10
De Restitutionibus militum, & eorum qui reipublicae causa absumunt.	8.56	Si quis eam cuius tutor fuerit, corruperit.	5.73
De Reuocandis donationibus.	7.71	Si quis ignorans rem minoris esse, sine decreto comparuerit.	9.7
De Reuocandis his quae in fraudem creditorum alienata sunt.	12.42	Si rector provinciae, vel ad eum pertinentes sponsalitia dederint.	9.6
	12.42	Si reus vel accusator mortuus fuerit.	2.44
De Sacrosanctis ecclesiis, de rebus & privilegiis earum.	12.57	Si saepius in integrum restitutio postuletur.	5.10
De Salgamo hospitibus non praestando.	11.39	Si secundo nupserit mulier, cui maritus viam fructu reliquit.	10.32
De Satulando.	5.65	Si seruus aut libertus ad decurionatum aspirauerit.	4.55
De Secundis nuptiis.	2.25	Si seruus exportandus veneat.	4.38
De Seditiosis, & de his qui plebem contra rempublicam audent colligere.	5.55	Si seruus extero se emi mandauerit.	7.68
De Senatusconsultis.	5.64	Si tutor vel curator falsis allegationibus excusatus sit.	8.32
De Senatusconsulto Claudio tollendo.	3.2	Si tutor vel curator interuenierit.	2.4
De Sententiis aduersus fiscum latis retractandis.	1.24	Si tutor vel curator non gesserit.	8.43
De Sententiis & interlocutionibus omnium iudicum.	11.39	Si tutor vel curator reipublicae causa agerit.	3.18
De Sententiis ex periculo recitandis.	11.40	Si vendito pignore agatur.	5.1
De Sententiis papis & restitutis.	10.16	Si vnus ex pluribus appellauerit.	6.55
De Sententiis praefectorum praetorio.	10.69	Si vnus ex pluribus heredibus creditoris vel debitoris partem suam debiti soluerit vel acceperit.	7.68
De Sententiis quae pro eo quod interest proferuntur.	7.44	Si vt ommissam hereditatem vel bonorum possessionem, vel quid aliud acquirat.	2.4
De Sententia quae sine certa quantitate profertur.	9.51	De Solutionibus & liberationibus.	8.43
Sententiam rescindi non posse.	7.42	De Solutionibus & liberationibus debitorum ciuitatum.	11.39
De Sepulchro violato.	7.46	Solutio matrimonio quemadmodum dos petatur.	3.18
De Seruitutibus & aqua.	7.50	De Spectaculis & scenicis & lenonibus.	5.1
De Seruis fugitiuis & libertis, mancipisque ciuitatum, artificibus, & ad diuersa opera deputatis, & ad rem priuatam vel dominicam pertinentibus.	9.19	De Sponsalibus & arhis sponsalitiis, & proxeneticis.	5.1
De Seruo pignori dato manumisso.	3.34	De Sportulis & sumptibus in diuersis iudiciis faciendis, & de executoribus litium.	3.2
De Seruis reipublicae manumittendis.	6.1	De Statuis & imaginibus.	1.24
Si aduersus creditorem.	7.8	De Stratoribus.	12.25
Si aduersus creditorem praescriptio opponitur.	7.9	De Studiis liberalibus vrbis Romae & Constantinopolitanae.	11.18
Si aduersus delictum.	2.38	De Suariis & susceptoribus vini, & ceteris corporatis.	11.16
Si aduersus donationem.	7.36	De Successorio edicto.	6.16
Si aduersus dotem.	2.35	De Suffragio.	4.3
Si aduersus fiscum.	2.30	De Suis & legitimis liberis & ex filia nepotibus ab intestato venientibus.	6.55
Si aduersus libertatem.	2.34	De Summa trinitate, & fide catholica, & vt nemo de ea publice contendere audeat.	1.1
Si aduersus rem iudicatam restitutio postuletur.	2.37	Sumptus iniuncti muneris ad omnes collegas pertinere.	11.57
Si aduersus solutionem a tutore vel a se factam.	2.31	De Sumptuum recuperatione.	10.67
Si aduersus transactionem vel diuisionem in integrum minor restitui velit.	2.27	De Superexactionibus.	10.10
Si aduersus venditionem.	2.32	De Superindictio.	10.16
Si aduersus venditionem pignorum.	2.28	De Susceptoribus, propositis, & arcariis.	10.70
Si aduersus vscapionem.	2.29	De Suspectis tutoribus vel curatoribus.	5.43
Si aliena res pignori data sit.	2.36		
Si a non competente iudice iudic. esse dicatur.	8.16	De Tabulariis, scribis, logographis, & censualibus.	10.69
	7.48	De Tabulis exhibendis.	2.7

Index omnium titulorum.

De Temporibus & reparationibus appellationum seu consultationum.	7.63
De Temporibus in integrum restitutionis tam minorum & aliarum personarum quæ restitui possunt, quàm etiam heredum eorum.	7.169-2.53
De Testamentaria manumissione.	7.2
De Testamentaria tut.	5.28
De Testamentis, & quemadmodum testamenta ordinentur.	6.23
De Testamento militis.	6.21
De Testibus p. 265	4.20
De Thesauris p. 198	10.15
De Tractatoriis & statuiis	12.52
De Transactionibus p. 124	2.4
De Tutoribus vel curatoribus illustrium vel clarissimarum personarum	5.33
De Tutore vel curatore qui satis non dedit.	5.42
De Tyronibus.	12.44
De Vacatione publici muneris.	10.45
Vbi causæ fiscales, vel diuinæ domus hominumque eius agantur.	3.26
Vbi causa status agi debeat.	3.22
Vbi conueniatur qui certo loco dare promissit.	3.8
Vbi de criminibus agi oporteat.	3.15
Vbi de hereditate agatur, vel vbi heredes scripti in possessionem mitti postulare debeant.	3.20
Vbi de possessione agi oporteat.	3.16
Vbi de ratiociniis tam publicis quàm priuatis agi oporteat.	3.21
Vbi & apud quem cognitio in integrum restitutionis agitata sit.	2.47
Vbi fideicommissum peti oporteat.	3.17
Vbi in rem actio exerceri debeat. p. 196.	3.19
Vbi petantur tutores vel curatores.	3.32
Vbi pupilli educari debeant.	5.49
Vbi quis de curiali vel cohortali aliæque conditione conueniatur.	3.23
Vbi senatores vel clarissimi ciuilibus vel criminaliter conueniantur.	4.24
De Vectigalibus & commissis.	4.61
Vectigalia noua institui non posse.	4.62
De Venatione ferarum.	11.44
De Vendendis rebus ciuitatis.	11.31
De Venditione rerum fiscalium cum priuatis communium.	10.4
De Verborum & rerum significatione.	6.38
De Vestibus holoberis & auratis, & de intinctione sacri muricis.	11.8
De Veteranis.	12.47

De Vetere iure enucleando, & de auctoritate iurisperitum qui in Digestis referuntur.	1.17
De Veteris numismatis potestate.	11.10
De Vbonorum raptorum.	9.33
De Vindicta libertate, & apud concilium manumissione.	7.1
Vnde legitimi, & vnde cognati.	6.19
Vnde liberi.	6.14
Vnde vi.	8.4
Vnde vir & vxor. p. 465	6.18
De Vscupatione pro donato.	7.27
De Vscupatione pro dote.	7.28
De Vscupatione pro emptore, vel transactione.	7.26
De Vscupatione pro herede.	2.29
De Vscupatione transformanda, & de sublata differentia rerum mancipi, & nec mancipi.	9.31
De Vusufructu & habitatione, & ministerio seruorum.	3.33
De Vsuris & fructibus legatorum, seu fideicommissorum.	7.47
De Vsuris rei iudic. p. 123	7.54
De Vsuris pupillarib. p. 429	5.56
Vt actiones ab herede & contra heredes incipiant.	4.11
Vt armorum vsus in scio principe interdictus sit.	18.46
Vt cause post pubertatem addit tutor.	5.43
Vt dignitatum ordo seruetur.	12.8
Vt in possessionem legatorum vel fideicommissorum seruandorum causa mittatur, & quando satisfari debeat.	6.24
Vt intra certum tempus criminalis questio terminetur.	9.44
Vt possideris.	8.6
Vt lite pendente, vel post prouocationem, aut definitiuam sententiam nulli liceat Imperatori supplicare.	1.21
Vt nemini liceat in emptione specierum se excusare, & de munere sitocomia.	10.17
Vt nemini liceat sine iudicis auctoritate signa rebus imponere alienis.	2.17
Vt nemo ad suum patrocinium suscipiat rusticanos, vel vicos eorum.	11.53
Vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur.	3.7
Vt nemo priuatus titulos prædii suis vel alienis imponat, vel vela regia suspendat.	2.16
Vt nullus ex vicaneis pro alienis vicaneorum debitis teneatur.	11.56
Vt nulli patriæ suæ administratio sine speciali permisso principis permittatur.	1.41
Vt omnes iudices tam ciuiles quàm militares post administrationem depositam quinquaginta dies in ciuitatibus vel certis locis permaneant.	1.49
Vt quæ defuncti aduocatis partium, iudex suppleat.	2.11
De Vxoribus militum, & eorum qui reipublicæ causa absunt.	2.52

Adeserui — — — — — 4.52.

FINIS.

est, de Christiana religione prohibemur vide *Imperatorem huius*
plurquam tractare, est tumultus & perfidia occasionem requi-
atione. ut hinc turbare populum l. 3. C. Theodos. de iur. super religio-
nis & Paganis mysteria Christiana disputando *acta Concilij Chal-*
modi disputationes merito reprehenduntur ab Apostolo 1. ad
adde l. 6. §. i. de hereticis. v. Ammian. l. 23.
quisquis enim post veritatem repertam, aliquid ulterius disquirat,
it acta Concilij Chalcedonensis ibid.
acta Concilij Chalcedonensis.
ut ac iuxta Apostolicas &c. acta Concilij Chalcedonensis ibid.
ropoli, in Ecclesia martyris Euphemie v. acta Concilij Chalcedonen-
exiguis sine menibus v. Ortelium in synonymia Geographicac-
them, Dioscorum & Nestorium. v. acta Concilij Constantiopolitani.

rentiam naturarum, ille vnitionē earum abiurat, *Rustic. d. loco.* r in eāgentem animam in Christo fuisse *Fulgent. i. ad Trasim. lib. de patientia. l. s. l. 1. S. 1. S. 2. & Epig. d. haret. Epiph. l. 3. s. 2. z. hares. j. 6. Rufinū l. 1. z. c. 20. Sozomenū 6. h. jst. s. 27. Theod. 5. c. 5. f penitentem primū, admitti vult Clarusdē tamen detruđi in perpetuo sacroceres relapso, non parci, ne quidem penitenti. *s. fen. S. hares. vers. sed. q. uero.* t Contius hac constitutionē Latinā fecit. u Ita Paul. i. cor. 11. *παντες μετ' ἐνὶ ἑκείνῳ κερδοῦντες ὡς οὐκ ἐστὶν ὁ συνηγὼς ἑσται. συνηγὼς ἄλλος* autē voce videtur intelligere docēdi munus, mox, n. sequitur. Et enim & pōst illos festinauimus, quā sit rectā Christianorū fides, edoce. Quāquā scio & hac voce, Christi in carnat. intelligi apud *Proc. epist. ad Arm. v. Et alibi: y haresis morb' atq; infania.* z Nestorius Christotocō fatebatur, ac si Deus de Maria nasci nō potuisset in sacrof. mysterio, *Ἀνέφαλος* Dei genitricē, ac si nihil humanę nature post vnitionē in Christo remansisset. *Rust. fol. 610.* non alio modo quā Episcopi mater dicitur, quę cum qui episcopus factus est, peperit. *Vincensius Lyrensis fol. 6. s. 2.**

a *Veritas* aliud vnicio, aliud vnitas: *Veritas* vnio, seu vnicio, *Veritas* vnitas. In Christo est, vnio non vnitas naturarum: Hæc numerum non præsupponit. Illa præsupponit.

b *Matth. 10. vers. 20. in fin.* & hic & illic particula *et* virtutem spiritus sancti significat, non substantiam. Et scholastici notant particulam *de*, hic significare causam efficientem: reipe-
ctu Mariæ, mater-
rialem.

c hoc velle videtur, Mariam propriè est *Dei* mater. non quod Deum ab æterno genuit: non quod hominem uerum peperit, qui postea Deus: sed quod in eius utero per sacrosanctum mysterium, vnitionem naturarum indiuisibili facta, hominem ita parere non potuit, quin & Deus quoque ex ea nasceretur.

d Nicæna synodus Arium sub Constantino: Cō-
stantinopolitana, Macedoniū sub Theodosio seniori: Ephesina, Nestorium sub Theodosio iuniori: Chalcedonenſis, Eutychem, Dioscorū & ipsum rursus Nestorium sub Marciano, hæreticos damnauit. Hæc quatuor concilia præcipua à veteribus existimata sunt. *u. acta concilij Chalcedonenſis in pr. Nou. 115. c. 3. §. 1. 4.*

e Constantino-
polim intelligit.
f Vincentius Ly-
rinensis. Nullus-
ne in Ecclesia
Christi profectus
habebitur reli-
gionis? habetur
planè, & maxi-
mus: sed ita ut
verè sit profectus
fidei non permuta-
tio, crescat in
scientia, sed in
suo duntaxat ge-
nere, eodem do-
gmate, eodem
sensu, eadè sen-
tentia. & post.
Quid vniquam
aliud conciliorū
decretis enīta
est, nisi ut quod
antea simplici-
ter, sentius & se-
curius credeba-
tur; hoc idem
postea diligen-
tius, instantius &
solicite credere-
ret. & quæ *ib. v. g.*
g. *et in pr. d. 10. v. 1.*
ante partum &
in partu (scriptū
est enim virgo
pariet: sed & il-
lud virum non
cognosco. sed &
illud, priusquam
ipſi conuenirent
inuena verum
ferre. *Matth. 1. vers. 18.*) adde
& post partum.
nec ferendi sunt
qui abutuntur
illis locis, non
cognouit eam
donec peperit
primogenitum,
ecce mater tua,
ecce frater tui
foris stant: &
quod Iacobus
frater domini. dicitur. Placent qui Ezechielis caput 4.4. hic accommodant: Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam dominus Deus Israel ingressus est per eam. ut merito eos qui id negent ignorantia scriptorum labi. Epiphanius scripserit libro tertio, *romo secundo. hæres. 78.* Et verò partus nihil derogat virginitati, sed hominis coniunctio.

h *id est in d. 10. v. 1. & 2. Hæc verba non reperio in epistola Procli ad Armenios.*

8. Gloriosissimo & clementissimo filio Iustiniano
Augusto Ioannes episcopus vrbis Romæ.

Epistola Iohannis Archiepiscopi & sanctissimi Patriarchæ
vrbis Romæ.

8. Gloriosissimo & clementissimo filio Iustiniano
Augusto Ioannes episcopus vrbis Romæ.

Porro is sensus, filius est vnus ex trinitate, non quatenus substantia aut Deus, sed quatenus filius. Vox filij relativa ad patrem: vox Deus idem cum patre, Tertullianus aduersus Praxeam, Tres non statu, sed gradum non substantia, sed forma: non potestate, sed specie. Hinc illæ enunciationes falsæ apud Scholasticos, Essentia essentiam, Persona personam, Persona essentiam generat: sed illa vera est persona personam.

I nter claras sapientiæ ac mansuetudinis vestræ laudes, Christi anissime principum, puriore luce tanquam ali-
quod sydus irradiat, quod amore fidei, quod charitatis stu-
dio edocti ecclesiasticis disciplinis, Romanæ sedis reueren-
tiam conseruatis, & ei cuncta subiicitis, & ad eius deduci-
tis vnitatem, ad cuius auctorem, hoc est apostolorum pri-
mum, Domino loquente præceptum est, Pasce oues meas.
Quam esse omnium verè ecclesiarum caput, & patrum
regulæ, & principū statuta declarant, & pietatis vestræ re-
uerendissimi testantur affatus. Patet igitur, in vobis imple-
tum fore, quod scriptura loquitur: Per me reges regnāt,
& potentes scribunt iustitiam. Nihil est enim, quod lumi-
ne clariore præfulgeat, quam recta fides in principe: nihil
est, quod ita nequeat occasui subiicere, quam vera religio.
nam cum auctorem vitæ vel luminis vtrique respiciant:
rectè & tenebras respiciunt, & nesciunt subiicere defectui.
Quam ob rem, gloriosissime principum votis omnibus ex-
orabitur diuina potentia, ut pietatem vestram in hoc ar-
dore fidei, in hac deuotione mentis, in hoc integræ religio-
nis studio, sine defectu sui in longiora tempora conseruet.
hoc enim & sanctis credimus ecclesiis expedire. Scriptum
est enim, Labijs regit rex. & iterum: Cor regis in manu Dei
est: & ubi voluerit, inclinabit illud. hoc est enim, quod ve-
strum firmat imperium: hoc, quod vestra regna conseruat.
Nam pax ecclesiæ, religionis vnitas, auctorem facti in su-
blime prouectum grata sibi tranquillitate custodit. Neque
enim parua ei vicissitudo à potentia diuina tribuitur, per
quem nullis rugis ecclesia diuisa sceretur, nullis incertis
maculis variatur. Scriptum est enim. Quia cum rex iustus
federit supra sedem, non aduersabitur ei quicquam malignū.
Proinde serenitatis vestræ apices, per Hypatium atque De-
metrium sanctissimos viros, fratres & coepiscopos meos, re-
uerentia consueta suscepimus: quorum etiam relatione cō-
perimus, quod fidelibus populis proposuisti edictum a-
more fidei pro submouenda hæreticorum intentione, secū-
dum apostolicam doctrinam, fratrum & coepiscoporum
nostrorum interueniente consensu. quod, quia apostolicæ
doctrinæ conuenit, nostra auctoritate confirmamus.

Textus autem epistolæ Imperatoris talis est.

Præfatio. 1. De hereticorum opinione 2. Catholica confes-
sio. 3. De quatuor conciliis 4. De legatis ad Papam missis.
5. Petitio. 6. Subscriptio.

Victor Iustinianus, pius, felix, inclutus, triūphator, sem-
per Augustus, Ioanni sanctissimo archiepiscopo almæ vrbis
Romæ, & patriarchæ.

R eddentes honorem apostolicæ sedis, & vestræ sanctita-
ti, (quod semper nobis in voto & fuit, & est) & ut de-
cet patrem, honorantes vestram beatitudinem, omnia, quæ
ad ecclesiarum statum pertinent, festinavimus ad notitiam
deferre vestræ sanctitatis: quoniam semper nobis fuit ma-
gnū studium vnitatem vestræ apostolicæ sedis, & statum
sanctarum Dei ecclesiarū custodire, qui hæcenus obtinet,
& incommotè permanet nulla intercedente contrarietate.
Ideoque omnes sacerdotes vniuersi Orientalis tractus &
subiicere & vnire sedi vestræ sanctitatis properavimus. In
præsenti ergo quæ commota sunt (quamvis manifesta &
indubitata sint, & secundum apostolicæ vestræ sedis doctri-
nam ab omnibus semper sacerdotibus firmè custodita &
prædicata) necessarium duximus, ut ad notitiam vestræ san-
ctitatis perueniant. Nec enim patimur quicquam, quod ad
ecclesiarum statum pertinet, quamvis manifestum & indu-
bitatum sit, quod mouetur, ut non etiam vestræ innotescat
sanctitati, quæ caput est omnium sanctarum ecclesiarum.
Per omnia enim (ut dictum est) properamus honorem &
auctoritatem crescere vestræ sedis.

1. Manifestum igitur facimus vestræ sanctitati, quod
pauci quidam infideles, & alieni sanctæ Dei catholicæ at-
que apostolicæ ecclesiæ, contradicere Iudaicæ atque apostoli-
cæ aui sunt aduersus ea, quæ ab omnibus sacerdotibus, secun-
dum vestram doctrinam rectè tenentur, & glorificantur,
atque prædicantur, denegantes dominum nostrū Iesum Chri-
stum vnigenitum filium Dei, & Deum & dominum nostrū
incarnatum de sancto spiritu, & ex sancta atque glorio-
sissima semper virgine Dei genitrice Maria hominem fa-
ctum, atque crucifixum, vnum esse sanctæ & consubstan-
tialis trinitatis, & coadorandum & conglorificandū patri
& spiritui sancto, consubstantialē patri secundū diuinitatē,
& consubstantialē nobis eundē ipsum secundum humani-
tatē passibile carne, eundemque ipsum impassibile deitate.

f aliis Papæ. l. 7. §. eodem. Nouell. 131. c. 2. Plus est subiicere quam vnire.
Phocæ imperatori idem tribuitur, Ado Vienneſis in Chronico. 604. Anno in Chronico: Pla-
tina in Bonifacio 3. & Michaeli Paleologo: cuius constitutionem vj.
u. vide Gregorium 4. regis. epist. 21. 24. 36. 38. Porro videtur huic legi contraria lex
24. §. istul. prox. Huc pertinet Nouella 131. cap. 2. qua constitutum, ut Romanus ante
alios federet.

Recusant

i *in d. 10. v. 1. legi-
gitur dyptichis in
lege 1. Co. Theod.
de expens. ludor.
lib. 35. actio 1. 4.
concilij Chalce-
donensis: & ac-
tione 4. quing.
Synodi: & anti-
quus interpres
Horatij, qui ta-
bellas interpre-
tatur, epistolas
dipychas. vide
Suidam in ver-
bo d. 10. v. 1. De
polyptichis di-
cam ad l. 2. de
diffinitionibus
10. tit. 30. vide
Cuiusdam 4. obser-
27.*

k cui Iustinianus
primas de-
ferebat in Eccle-
sia. idè quæ lo-
hannis epistolæ
sux fidei profes-
sioni idem adiū-
xit. vide Cuius. 12.
obs. 16.

l Episcopus Ro-
manus nomen
suum hic post-
ponit imperato-
rio Alciat. hic.
m Petrum in-
telligit, ante
quem tamē An-
dreas eius frater
ad domino
vocatus est. lo-
han. 39. 40. 41.
42. 43.

n vide 40. di-
stinct. capite ulti-
mo. & scriptum
orientalium ad
Iulium Papam,
& epistolam
concilij Cartha-
ginensis (cui præ-
fuit B. Augusti-
nus) ad Bonifa-
cium & ad Ce-
lestinum.

o Prouerbior.
8.

p Vera religio
occafui non sub-
iacet. *scilicet 40.
Matthæus 5. vers.
18. 1. Petr. 1.
vers. ult. pauco-
rum quidem
hominum 3.
Reg. 19. vers. 14.
Rom. 11. vers. 3.
& locorum esse
potest. Apocalyp.
12. vers. 6. non
est tamen sola,
si Christum in
fuga semper cō-
mitem habet.
Cyprianus ad
Tiberitanos 4.
pud Fulgent. 2. ad
Thrasimund.*

q Prouerbiorum
22.

r ad eundem
modum Petrus,
Seniores qui in
vobis sunt ob-
secro. *scilicet 40.
Matthæus 5. vers.
18. 1. Petr. vers.
1.*

a mutui scilicet. b placitum temporum proprietate ad dominium, &c. Hal.
c quantum acceperat reditus, &c. Hal.
d 10. quæst. 2. c. ea enim, id specialiter Ecclesiæ constitutione concessum fuerat l. 14.
e. eodem. e Nullus locus religiosus alienari aut pignori potest.
f subaudi sine solennitate, de quo vide Socinum regula 110. g Ecclesia rem

immobilem ab Imperatore acceperat alienare ac pignori non potest, etiam alteri ecclesiæ v. Nov. 120. c. 17. h Ecclesia res immobiles à priuato acceptas alienare potest, si de bitum vigeat. f adde l. 12. in f. de religiosis. In alienationibus rerum Ecclesiasticarum alia solennitas hodie seruatur D. de Rega. decisione 235. Rebuffus in pro emio constituit. gloss. s. num. 25. & in compendio alienationum rerum Ecclesiasticarum. i Quarta centesima, est quadras, vltra leuissima: vbi soluitur annuatim trois pouce cent. quadringentima pars fortis quolibet mense.

k Sublata spe quæstus, languet commercia l. 5. de rescind. l. vel eius loco procurator specialis, aut cum libera, aut certi negotij. Is enim potest accipere, si negotium aliter explicari non potest Bald. hic. m hodie etiam in Francia scriptura adhibetur ab initio Rebuffus in compendio de alienatione rerum Ecclesiasticarum nu. 10.

n Rebuffus negat hodie requiri iuramentum ordinatoris cap. 1. de rebus Ecclesiæ non alienand. in 6. o seu capituli d. cap. 1. vide Rebuffum ibidem num. 17. vel episcopi. Cuiusvtriusque: & eius in cuius diocesi res sita est, & eius in cuius diocesi infusus contrahentes viuunt. Rebuffus ibidem num. 22. p quo nomine intelliguntur actiones & nomina ex re mobili non immobili prouenientia Baldus hic. q de cuius utilitate agitur. Interpretes tamen volunt, vniuersis duabus Ecclesiis, fundum vnius pro alterius utilitate distrahi posse v. Bal. hic. v. qua scripsi ad l. 12. de prædij & alii rebus minorum. r Substationes bonorum Ecclesiæ fieri debent arg. l. 4. de fide & iure hactenus per viginti dies v. hic. Rolandus à Vall. 1. consil. 33. num. 13. quas tamen Rebuffus d. l. num. 20. negat requiri de iure Canonico. s Plus licentiam, aut plus offrandi & denier encherissur res addici solet l. 4. de fide & iure hactenus. t i. ea lege, ut precium acceptum creditoribus Ecclesiæ numeretur. u Emptor rei Ecclesiæ curiosus esse debet, quo precium vertatur: facit l. 3. §. 9. in fin. D. de rem verso: leg. 15. §. 13. D. de reb. cred. x auctarij vice, ad emptoris securitatem. puto itaque sicubi maximè, scripturam in huiusmodi alienationibus requiri. y An id æquum aut licitum iure polivide quæ notauimus ad Nov. 120. cap. 6. in fin. z quid si alienari prohibita v. Nov. 120. c. 9.

a Rei æstimatio qualitate, quantitate, & onere iudicatur. b quod in dubio præsumitur ex confessione Episcopi & Capituli, alijs qui emit ab Ecclesia, qui eidem credit, numerationem factam & conuersionem pecuniæ in utilitatem Ecclesiæ teneatur probare Bald. hic.

c Quid si nuncijs Ecclesiæ pecuniam amisit? non est periculum emptoris lege 1. de rebus. credit. d aut damnosa.

e fingamus hereditatem damnosam ab Ecclesia adita, non confecto inventario: non tenebitur vltra vires hereditarias Bal. f Res ad Ecclesiam pertinentes prohibentur alienari, ergo multo magis ipsa Ecclesia. Propter Ecclesiam res vetatur alienari, multo magis non alienabitur ipsa Ecclesia. Potestior. n. est prohibitio in causa, quàm in causato. g Sensus est, certis casibus res Ecclesiæ adita, à quouis emi aut conduci possunt. at non ab æcono-

mo euique cognatis. quin, minus ab illo, quàm ab eius cognato: & merito, nam alienatio facta per prælatum in consanguineos, non præsumitur facta in utilitatem Ecclesiæ, sed ipsorum consanguineorum v. Alc. 1. præsumptio 29. Et tamè si tutori res pupillares licet vendere, eadem eidem emere licet, sed & eius vxori l. 5. de contrahend. emptio. Baldus addit, Episcopo permitti beneficii conferre adgnatis.

h Non gratuito res alienatur, cū dicitur.

i Res illicitè distrahitur, quoties cessat causa vel forma requisi sita in alienatione. k 14. §. 5. eo. l. nisi facta sit locupletior. m i. aduersus administratorem. n Nota de his actibus præsertim quæ in rebus Ecclesiasticis, de donatione v. hic de venditione, §. eo. de mutuo vers. cred. §. eo. emphyteusis ver. emphyteusis §. eo.

o Domus ruinosa Ecclesiæ in perpetuum emphyteusim dari potest. Imò in seruiam generationem tantum Nov. 7. c. 9. v. d. c. 8. v. Nov. 120. c. 1. in fin.

p 14. §. eo. q Hic casus referendus est ad res Ecclesiasticas, quarum redditus solo tempore, non clade aliqua diminutus est. De analogia iusti precij fundorum & reddituum, vide Molinæ tract. 1. de usur. quæst. 5. num. 113.

r Non hinc agitur de remittendo colonis redditu ob cladem: agitur potius de locanda re Ecclesiastica, clade aliqua diminuta. s Res pretiosa hinc dicitur, cuius redditus idem est qui ab initio.

t Rei Ecclesiæ certis casibus dominium permutari potest, v. hic.

u Id est, cum Imperatore.

x Ecclesiæ sc. dominium.

y Prædij propter onus fiscale Ecclesiæ inutilia reddi possunt.

z id est, quicunque, siue priuatus, siue alia Ecclesia.

a continuum sc. Triennium expectandum est inter priuatos Nov. 7. c. 3.

b Quid si læserit? Baldus præsentem vñ non perpetuo priuari posse putat, lege tertia infra de locato. Lætionem intellige, non modicam, circa proprietatem, dolo vel lata culpa datam. Quid si ignoret colonus viuere necne pensio tamen Ecclesiæ solvatur ab eius procuratore? Is expelli non poterit, nisi probata colonij morte, saltem per famam aut coniecturam. præsumitur enim quis viuere v. Alc. 1. præsumpt. 44.

c Qui re malè vitur ea expelli potest, quod in Gallia locum non habet. v. qua notamus ad l. 2. de iure emphyteus. d nisi intra modicum tempus moram purgauerit modicum, puta diei vnius Bald.

e l. 2. c. de iure emphyteusico. Nov. 7. c. 3. Nov. 120. c. 8. alijs si non fuisset in culpa, reuertitur l. 3. c. de iur. emph.

f id est, directo.

contra venerabilem locum, sed aduersus eum, qui alienauit, habet. Donatus autem & rem cū omni causa & fructum restituat, & aliud tantundem. Creditor quoque, restituta re pignoratæ crediti actionem contra solū pignoris datorem habeat. Emphyteusis acceptor & ab ea cadat. nec, quod dedit, repetat: imo statim soluat, quod soluiturus esset in quoquoque anno. si iure contraxisset. sed melius dicitur, omnimodo denegandas esse actiones huiusmodi acceptori.

In auth. de alien. & emph. §. si vero quadam sunt col. 9. tit. 3. seu Nov. 120. c. 1.

I quas ruinas habent memorata diuina domus quas reedificare non valent, & hæc in emphyteusim dentur perpetuam: emphyteusis vsuro materia habitationis deposita domus: ut pensio diminuat in tertiam partem ab ea, quæ stantibus adhuc ædificijs colligebatur: aut primitus eo reedificante, ex adiectis illi per æstimationem pensionibus, medietas detur religiose domui. nam priore casu ab initio emphyteusis præstanda est pensio.

In auth. de non alien. §. quia vero Leonis col. 2. tit. 2. seu Nov. 7. c. 3. & in auth. de alien. & emph. §. & hoc quidem vers. licentiam col. 9. tit. 3. seu Nov. 120. c. 6.

Perpetua quoque emphyteusis in his permittitur rebus, si res in eorum geratur præsentia, quibus hoc assignatur lege, iurantibus his quorum interest, ex eo contractu nihil ad læsionem diuina domus effici: solito redditu ipsius rei, qui fuit, cū diuino iuri dedicaretur, non minuendo nisi in sextam partem: aut, si ob cladem deminuta fuerit, tunc pro constante nunc pensione in emphyteusim detur. Quod si res pretiosa quidem est, parum tamen, aut nihil præstat pensionem: res subtiliter æstimanda est, ut ex hac pensio iusta constituatur. Ea tamen sola dentur in emphyteusim, quæ ad hoc congrua videntur æconomis & alijs gubernatoribus.

In auth. de non alien. & perm. §. Sinimus igitur col. 2. consil. 1. seu Nouell. 7. c. 2.

Ed & permutare principi licet pro re maiori, meliori, vel æquali, si res publica hoc exposcit, & pragmatica forma super hoc procedente.

In auth. de non alien. & perm. §. Sinimus igitur col. 2. consil. 1. seu Nouell. 7. c. 2.

Ed & permutare principi licet pro re maiori, meliori, vel æquali, si res publica hoc exposcit, & pragmatica forma super hoc procedente.

In auth. constitutio quæ ex adscriptio §. quia igitur col. 5. tit. 9. al. 7. seu Nov. 54. c. 2.

Item sibi inuicem rectè permittuntur cū vtriusque indemnitate eorum sc. consensu interueniente, qui supra referuntur.

In auth. de ali. & emph. §. si vero quis de prædictis col. 9. tit. 3. seu Nouell. 120. c. 7.

Item prædium propter onus fiscale inutile alienatur, gestis (ut supra) consensu eorum iuramento prædito, id est, quod alia de causa non alienatur, nisi ut immunitas eiusdem veneranda domus seruetur.

Non soluens canonem per biennium vel rem deteriorem faciens priuatur emphyteusim.

In auth. de alien. & emph. §. si vero quis aut locator col. 9. tit. 3. seu Nov. 120. c. 8. & de non alienand. §. si re col. 2. tit. 1. seu Nouell. 7. c. 3.

Item rem huiusmodi conductam vel in emphyteusim acceptam fecerit deteriorem, aut emphyteusim canonem per biennium non soluerit: hac lege repellitur potest, ut tamen soluat totius temporis pensionem, & id, in quo rem lasit, resarciat, non repetiturus, si quid impendit, nomine meliorationis.

In auth. de alien. & emph. §. si vero aliquis voluerit col. 9. tit. 3. seu Nouell. 120. c. 2.

Hæc vsus præstatio locum habet in omni domo religiosa: quo finito, res vtraque pleno iure perueniat in domum iam dictam: nec tribuitur quidem grauata maioribus sit ea. res, quæ datur inuicem, & eiusdem redditus sit.

Rei Ecclesiæ certis casibus dominium permutari potest, v. hic.

Id est, cum Imperatore.

Ecclesiæ sc. dominium.

Prædij propter onus fiscale Ecclesiæ inutilia reddi possunt.

id est, quicunque, siue priuatus, siue alia Ecclesia.

continuum sc. Triennium expectandum est inter priuatos Nov. 7. c. 3.

Quid si læserit? Baldus præsentem vñ non perpetuo priuari posse putat, lege tertia infra de locato. Lætionem intellige, non modicam, circa proprietatem, dolo vel lata culpa datam. Quid si ignoret colonus viuere necne pensio tamen Ecclesiæ solvatur ab eius procuratore? Is expelli non poterit, nisi probata colonij morte, saltem per famam aut coniecturam. præsumitur enim quis viuere v. Alc. 1. præsumpt. 44.

Qui re malè vitur ea expelli potest, quod in Gallia locum non habet. v. qua notamus ad l. 2. de iure emphyteus.

nisi intra modicum tempus moram purgauerit modicum, puta diei vnius Bald.

l. 2. c. de iure emphyteusico. Nov. 7. c. 3. Nov. 120. c. 8. alijs si non fuisset in culpa, reuertitur l. 3. c. de iur. emph.

id est, directo.

abs spatio, extra studium quasi vili homines decurrere. *Casus de die natale. vnde Varro 12. Hebdomada fuit fatalis hominis vitam describit. Plat. 81. Solon. 70. annos tantum tribuit. l. 1. in Solon. Alij 60. lib. epigr. Gracorum 3.*

a v. l. 1. 2. j. comm. de legatu. b v. s. eo. in princ. c 16. quæst. 4. c. placuit. §. quas actiones. d Non. 9. e Epitome interprete Contio. f Imo, non Constantinopolitana, sed Romana

l. 8. 1. reddentes honorem §. de summa trinitate.

g *per episcopum dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

h *libellaria, a libella ab emphyteu. libellaria ven ditio fit scriptura interueniente, certo pretio: & hoc amplius, certa pensione constituta, in annos singulos, & hac plerumque lege, ut stato conditioque tempore, contractus renouetur numero certo pretio vel arbitratario.*

Emphyteusis non solet renouari, non mutato possessore. Eadem emphyteusis sub lege meliorandi prædij datur. Libellaria non ite, libellaria in perpetuum, emphyteusis ad tempus.

In libellaria aliqui interpretes volunt commissio loci esse post biennium, sicut in locatione, in emphyteusi post triennium, v. c. u. iac. 1. Feud. 2. fol. 480.

h Imo, ultra permittitur, *Auth. perpetua l. 4. §. eo. i v. Non. 7. c. 3.*

k Epitome interprete Contio. l. de quibus dicitur. §. de numerar. actuar. & chartul. m. e. s. to episcopos. Sed Cuiac. legit, e. s. to Aipmou 12. obf. 28.

n & alio casu ceterasimas. eo. & §. 17. eod.

o Chartularij supernumerarij esse non debent. p *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

q *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

r *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

s *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

t *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

u *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

v *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

w *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

x *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

y *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

z *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

aa *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

bb *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

cc *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

dd *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

ee *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

ff *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

gg *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

hh *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

ii *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

jj *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

kk *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

ll *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

mm *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

nn *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

oo *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

pp *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

qq *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

rr *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

ss *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

tt *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

uu *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

vv *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

ww *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

xx *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

yy *de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur. l. 1. de quibus dicitur.*

siue contra primas personas, siue contra heredes vel successores eorum moueatur. 1. ¶ In his autem omnibus casibus non solum personales actiones damus, sed etiam in rem, & hypothecariam, secundum nostram constitutionis tenorem, quæ legatariis & fideicommissariis hypothecariam donauit, & supradictis omnibus vnum tantummodo terminum humanæ vitæ imponimus, id est, centum metas annorum. 2. ¶ Hæc autem omnia obseruari sancimus & in his casibus, qui vel postea fuerint, vel iam in iudicium deducti sunt. D. D. N. Iustiniano. P. P. A. Coss. 528. Goth. 48.

De præscriptionib. in auth. de eccl. tit. §. pro temporalibus autem. col. 1. tit. 14. al. 6. seu Nov. 136. c. 6.

¶ *Quas actiones aliis decennalis, aliis vicennalis, aliis tricennalis præscriptio excludit, hæc si loco religioso competant, quadraginta annis excluduntur: usucapione triennij, vel quadriennij præscriptio in suo robore durantibus, sola Romana ecclesia gaudente centum annorum spatio vel privilegio.*

De prerogativa ecclesiæ Constantinop. 1. De iure colonario. 2. De magistratu vel œconomo rem ecclesiasticam accipiente. 3. De rei ecclesiasticæ locatione vel emphyteu.

24. Imp. Iustinianus.

Constantinopolitana ecclesia omnium aliarum est caput. 1. ¶ Iure colonario facta concessio, irrita est in ecclesiasticis, utpote neque iure cognita. 2. ¶ Si in actu magistratus Constantinopoleos, per se vel mediam personam à magna ecclesia immobile accepit, id, quod gestum erit, irritum erit & dabit ecclesiæ astimationem rei. Similiter & œconomo. Si verò & per alium modum persuaserit, aut coegerit peruenire ad se ecclesiasticam rem: & id, quod gestum fuerit, infirmum sit: & pro illo datum in personam ecclesiæ restituitur ipsi: & præterea subiicitur poenæ viginti auri librarum ipse, & ille, qui rem dedit, & qui accepit ob eam rem, quod curauit fieri contractum: datum ipsi reddit duplū: & omnia adquiruntur ecclesiæ. 3. ¶ Viginti annos res immobilis ecclesiæ ne locator. 4. ¶ Solis locupletibus licet & oportet ecclesiasticas res in emphyteusim dare propter restitutionem aspectus. Excedi autem non oportet vitam emphyteusim accipientis, & iduorū deinceps eius heredum: neque releuari amplius sexta parte seruati canonis in tempore traditionis. Si autem lædatur res instante tempore, expellitur, & damnum sarcit. Si verò negligerenter versatus fuerit œconomo, aut minus idoneis in emphyteusim dederit, ipse agnoscat damnum.

De chartularijs & œconomis.

XXV.

Chartularij ecclesiæ magnæ, neque per intermediam personam possunt accipere rem immobilem ipsius per cōductionem aut emphyteusim aut alium modum. 1. ¶ Fiant chartularij, præeunte libello, & ferente subscriptionem tam patriarchæ, quam œconomo. 2. ¶ Et si quis ipsorum apparuerit surripuisse, aut transulisse, aut alias inutilis esse: licet patriarchæ & œconomis, eum expellere de catalogo. 3. ¶ Fiant autē ad scriniū Oriētis, chartularij x. v. ad Asiā, x. v. ad Pontum, x. v. ad domesticorū, x. v. ad Thraciā, x. v. ad Antiochiā, x. v. ad Calopodij, x. v. ad expensarum, x. v. ad legatorum, x. 4. ¶ Et accipiunt ratione consuetudinum, pro emphyteuticis quidē instrumentis, quinquagesimas, pro conductionalibus verò, & cæteris contractibus, centesimas. 5. ¶ Si verò supra præfatum numerum chartularius fiat, eiicitur & dat ecclesiæ x. v. libras: & qui fecit illum, x. x. 6. ¶ Cū inquisitione diligenti œconomi discutiuntor, sententia Patriarchæ, factam impen sam ab emphyteutis & conductoribus & administratoribus, vno quoque ex œconomis inquirente in sibi commissā administratione, reliquarum verò rationem inquirēt ex iussione scripta Patriarchæ, qui rationib. subscribet hoc, Relegi & quod extra hanc obseruationem discussum fuerit, de domo sua œconomi præstabit. 7. ¶ Imputatæ autē

Videatur enim incerta institutio, ideoque nulla, certum enim esse debet consilium testantis v. l. p. ian. 22. §. 4.

x v. Nov. Emanuelis Comneni c. 2. y Si quid testator iusserit fieri in rem piam, non adscripto loco, in ea ciuitate fiet, in qua testator domicilium habuerit l. 49. §. 2. j. de episc. Non. 131. c. 9. l. 39. in f. D. de cond. & demon. i. in Ecclesia, ut vocat parochiali.

z Œconomis competit actio ad petenda legata Ecclesiæ facta: œconomis respondent matriularij, Galli marguiliers. a Res enim Ecclesiæ ad pauperes non ad diuites, pertinent 16. quæst. 1. c. vl. b Ex hoc loco & sequentibus nota, legatum D. puta Paulo, deberi hoc ordine, Primum parochiali, dein vrbano potius quam extraneo, aut vicinali, tum metropolitano. His deficientibus, ecclesiis vrbanis alterius cognominis: & ita defectu certi templi, nunquam deficit tale legatum adde l. 30. j. de episc. c nota sententiam. d vide leg. 4. j. de testamentu.

e Ambiguitas tollenda quantum fieri potest, ut actus sit in tuto v. l. 22. D. de rebus

dubiis. f Cur ita? Ea quæ sunt consuetudinis & moris, considerari oportet l. 31. §. 20. D. de adilitio. l. 50. in f. D. de leg. 1.

g Ex frequenti conuersatione, maior affectio colligitur l. 4. j. de cast. pecul.

h In dubio fauendum pauperiori, Nouell. 131. cap. 9. in fin. l. 49. §. 5. j. tit. prox.

i 16. Cod. Theod. 2. Nov. 123. Iidem primicerij presbyterorum, apices & principes omnium, Optato,

addde l. 6. j. tit. prox. Et iidem sacerdotes dicuntur 3. Eclog. 1. & l. 7. l. 18. j. eo.

k synopsis Basilicæ 3. c. 1. Nov. 123. c. 19. Clerici dicuntur, qui diuino cultui ministrant religionis impendunt l. 2. c. o. Theodof. de episc.

quæ lex extat apud Eusebium X. Huiusmodi sunt presbyteri, diaconi, vtriusque sexus, subdiaconi, archidiaconi, lectores diuinæ scripturæ, exorcistæ, ostiarij, psalteriæ: & Hermæ l. 5. v. 60. c. 1. s. id est, monitores vel potius interpretes, ut apud Nicetam, qui omnes etiam ministri diuinæ legis in constitutionibus dicuntur. ab iis separantur iuuenes, ceu acolythi v. l. 6. j. c. Parabolani. v. iac. Nov. 3. Qui nullum habent clericorum quælibet plebei appellantur, & laici, Lay. Tertullianus, Differentia, inquit, inter ordinem & plebē constituit Ecclesiæ auctoritas l. orphanotrophis, xenodochiis, asceteriis, Hæc, & malè. nec enim hic agitur de rebus (de quibus dictum est titulo superiori) sed de personis. Qui sunt orphanotrophii vide leg. 32. j. eodem.

m qui aduenas excipiunt l. 49. §. 37. eod.

n qui infantes, recentique à partu expulsi, aut carentes parentibus natos alebant leg. 19. l. 22. §. tit. prox. Enfans trouuez.

Plurima in eum finem Lutetiæ loca constituta sunt.

o dista leg. 19. l. 22. ij pauperes alunt.

p id est, deuotus, sacris meditationibus.

quod institutum Maiorianus Nouell. de sanctim. & viduū: vocat philosophiam.

vocatur à Nazianzeno & Hermia monachum quæ l. 20. c. 1. s. vide Cuiac. hic.

q alij enim sunt monachi ab asceteriis, ut asceterium aliud à monasterio l. 54. j. eodem.

r de quibus vide leg. 26. j. de decurionibus. f leg. 37. §. 7. j. eodem.

t leg. 20. leg. 50. j. eodem: Nouell. 113. cap. 19.

u leg. 28. leg. 46. §. 17. eodem. x leg. 2. §. 4. leg. 19. j. eodem.

y leg. 7. Cod. Theodof. eodem synopsis Basilicum 54. tit. 2. ex libro tertio, titulo tertio, cap. 5.

z leg. 5. §. tit. prox.

a Clericus eiusus mancipium nouis collationibus ne grauetur: sed nec metata præstet. b id est, familia, de qua vide hic Bald.

c 16. quæst. 1. cap. generaliter, §. nouarum, id est, extraordinariis leg. 2. §. 27. eodem.

d unde præterea dicitur synopsis ibid.

e §. 1. in fin. extra de iure immunit.

f id non seruatur in Gallia. Bugr. au traité des loix abrogées.

¶ *Quoniam in plerisque nuper testamentis inuenimus eiusmodi institutiones, quibus ex asse quis scripserat Dominum nostrum Iesum Christum heredem, non addiciens oratorium, aut templum vllum, aut ipsum Dominum Iesum Christum ex semisse vel alijs inæqualibus partibus, alium verò quempiam ex dimidia vel alia portione: iam enim in complura huiusmodi testamenta incidimus: cum videremus multam exinde incertitudinem secundum veteres leges exoriri, Nos hoc etiam emendantes sancimus, si quidem Dominum nostrum Iesum Christum scripserit quis heredem vel ex asse, vel pro parte manifestè videri ipsius ciuitatis vel castelli vel agri in quo constitutus erat defunctus, ecclesiæ sanctissimam institutam esse heredem, & hereditatem peti debere per Deo amantissimos eius œconomos ex asse, vel pro parte, ex qua heres institutus est. eodem obtinente, & si legatum, vel fideicommissum relictum sit, ut ipsa competant sanctissimis ecclesiis ad hoc quidem, ut ad pauperum alimoniam conferant. 1. ¶ Si verò vnus ex archangelis meminerit, vel venerandorum martyrum, nulla facta ædis mentione: (quod quidem etiam nouimus à quodam factum, qui ex illustribus erat, & in omni verborum & legum doctrina spectatissimus) si quidem aliquis sit in illa ciuitate, vel vicinia eius, venerabilis locus in honorem illius reuerendissimi archangeli vel martyris constructus, videri ipsum scriptum esse heredem: si verò nullus talis locus est in illa ciuitate viciniæ eius, tunc venerabilia loca, quæ in metropoli eius sunt, videri instituta. & si quidem in ipsa metropoli inuentus fuerit talis aliquis locus, illi proculdubio videri relictam, vel hereditatem, vel legatum, vel fideicommissum: si verò illic nullus talis locus apparet, denud ecclesiis, quæ in illo loco sunt, capere id debere. sanè sanctissimis ecclesiis omnes aliæ domus cedunt: nisi constet defunctum aliud nomen sensisse & voluisse adicere, & aliud dixisse. nā tale quid accidisse & nos scimus in cuiusdam Pontici testamento, & tunc etiam constitutum fuisse, ut contra scriptum veritas obtineret. 2. ¶ Si autem testator certum locum non apposuerit, multa autem templa eiusdem tituli aut nominis in illa ciuitate inuenta fuerint vel eius viciniæ: si quidem in aliquo illorum defunctus frequenter versabatur, & maiorem erga illud habebat affectionem, illi templo videri legatum relictum: si verò nihil tale inueniatur, maximè ei templo ex multis eiusdem nominis videatur relictum legatum vel hereditas, quod est ceteris indigentius, & magis opis & elemosynæ egens. Dat. XII. Kal. Nou. CP. Lampad. & Orest. VV. CC. Confl. 530.*

DE EPISCOPISⁱ, ET CLERICIS^k, ET ORPHANOTROPHIS^l, ET XENODOCHIS^m, & BREPHOTROPHISⁿ, PROCHOTROPHIS^o, & ASCETRIIS^p, & MONACHIS^q, & PRIVILEGIIS^r EORUM, & CASTRENSI PECULIO^s, & DE REDIMENDIS^t CAPTIUIS, & DE NUPTIIS^x CLERICORUM VETITIS SEU PERMISSIS.

Tit. III.

De nouis collationibus. De hospitibus.

I. Imperator Constantinus A. clericis salutem dicit.

¶ *VXT A^y sanctionem, quā dudum meruistis, & avos & mancipia vestra nullus nouis collationibus obligabit: sed vacatione gaudebitis: præterea neque hospites suscipietis. f Dat. VI. Kal. Sept. Placido & Romulo Confl. 343.*

iac. hic. q alij enim sunt monachi ab asceteriis, ut asceterium aliud à monasterio l. 54. j. eodem.

r de quibus vide leg. 26. j. de decurionibus. f leg. 37. §. 7. j. eodem.

t leg. 20. leg. 50. j. eodem: Nouell. 113. cap. 19.

u leg. 28. leg. 46. §. 17. eodem. x leg. 2. §. 4. leg. 19. j. eodem.

y leg. 7. Cod. Theodof. eodem synopsis Basilicum 54. tit. 2. ex libro tertio, titulo tertio, cap. 5.

z leg. 5. §. tit. prox.

a Clericus eiusus mancipium nouis collationibus ne grauetur: sed nec metata præstet. b id est, familia, de qua vide hic Bald.

c 16. quæst. 1. cap. generaliter, §. nouarum, id est, extraordinariis leg. 2. §. 27. eodem.

d unde præterea dicitur synopsis ibid.

e §. 1. in fin. extra de iure immunit.

f id non seruatur in Gallia. Bugr. au traité des loix abrogées.

a nota pœnā presbyteri, vel diaconi falsū dicētis. b pars primā. l. 27. c. Theod. de episcopis lib. 16. † Paul. sexaginta. d. l. 27. v. & apud. 1. ad Timoth. 5. vers. 9. quinquaginta ut hic, & Nou. 6. cap. 5. Chalcedonensis Synodus c. 15. Sexta Synodus Trullo. ca. 14. hodie quadraginta Nou. 123. c. 12. & sic utraq; discedit à præcepto Apostoli. † hodie id nō obseruatur, possēt enim quis admitti ad subdiaconatum anno 18. ad diaconatum anno 20. ad sacerdotiū 25. Clementina ubi de atate. Ad episcopatum anno 27. apud Gallos. v. de Rebussum in proam. constit. gloss. 5. num. 32. c. dixi ad l. p. 5. eod.

Auth. ex Nouell. 123. c. 20.

Presbyteri seu diaconi, si falsum testimonium perhibuisse cōvincentur, si quidem in causa pecuniaria, à divino ministerio duntaxat per tres annos separati, monasteriis pro tormentis tradantur. sed si in criminali: clericatus honore nudati, legitimis pœnis afficiendi sunt. Ceteri verò clerici, communi iure ab officio ecclesiastico repulsi, sine delectu causa verberibus coercentur.

De atate Diaconissæ.

9. Impp. Valentinianus. Theodo. & Arcad. AAA. Tatiano PP.

Nulla b, nisi emensis quinquaginta † annis, secundum præceptum apostoli, ad diaconissarum consortium transferatur. Dat. X I. Kalend. Iul. Mediolani, Valentiniano. A. IV. & Neotherio Confl. 390.

De atate presbyteri, diaconi, subdiaconi, episcopi.

Auth. ex Nouell. 13. c. 123.

Presbyterum minorem † xxxv. annis fieri non permitimus. sed neque diaconum, vel subdiaconum, minorem xxv. neque lectorem minorem annis xvij. Item episcopum minorem annis xxxv. ordinari prohibemus.

De atate diaconissæ, & ea quæ peruenit ad secundas nuptias.

Auth. ex Nouell. 123. cap. 13.

Diaconissam in sancta ecclesia non ordinari præcipimus, quæ minor sit annis quadraginta, aut si ad secundas † peruenit nuptias.

De iniuria facta sacerdotibus, & ministris, vel ipsi sacro cultui, locoque.

10. Imperatores Arcadius & Honorius, AA. Theodoro præfecto prætorio.

Si quis in hoc genus sacrilegij proruperit, ut in ecclesias catholicas † irruens, sacerdotibus & ministris, vel ipsi cultui, locoque aliquid importet iniuriæ: quod geritur, à prouinciæ rectoribus animaduertatur: & ita prouinciæ moderator, sacerdotū & catholicæ ecclesiæ ministros, loci quoque ipsius, & diuini cultus iniuriam capitali in conuictos seu confessos reos sententia nouerit vindicandum: nec expectet, ut episcopus iniuriæ propriæ ultionē depolcat, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. Sitq; cunctis † laudabile, factas atroces sacerdotibus, aut ministris iniurias, veluti crimen publicum, perscqui, ac de talibus reis ultionem mereri. Quod si multitudo violenta, à ciuilibus apparitoris † executione & adminiculo ordinum [vel ordinatorum] possessorūve non poterit flagitari, quod se armis aut locorum difficultate tuncat: prædites prouinciarum etiam militari † auxilio per publicas literas appetito, competentem vindictam tali excessui imponere non morentur. Dat. VII. Kalen. Maij, Mediolani, Honorio I I. & Eutychemio Confl. 398.

De iniuria ut supra. De litiis.

Auth. ex Nouell. 123. c. 31.

Sed nouo iure pro tali iniuria verberatur, aut in exilium mittitur. Sed si sacra † ministeria turbauerit, vel celebrare prohibuerit: capite † punitur. Idem est & in litiis: nam pro iniuria verberatus, exilio tradatur. si eas concusserit, capite † clatur. Laici † facere litiis interdiciuntur sine clericis: quæ sine orationibus & cruce fieri non debent.

Vnde & quot clerici eligendi.

11. Idem AA. Eutychemio præfecto prætorio.

In ecclesiis, quæ in possessionibus (ut fieri adsolet) diuersorum, vicis etiam vel quibuslibet locis sunt constitutæ, clerici non † ex alia possessione, vel vico, sed ex eo, ubi ecclesiam esse constiterit, ordinentur, ut propriæ capitationis onus ac sarcinam recognoscant, ita ut pro magnitudine vel celebritate vniuersi; vici, ecclesiis certus iudicio episcopi, clericorum numerus ordinetur. Dat. 3. Kal. Aug. Minizo. Honor. A. 4. & Eutychemio Confl. 398.

De curialibus.

In iuriā facere ministro, crimen est publicum. o apparitionis. p vide l. 68. ff. de rei vindic. q tū deia mōstia, x tū deia mōstia Eclog. d. loco. r Ecloga d. loco. s tū deia mōstia, id est, supplicationibus. Litanis. l. 3. de hereticis. d. mōstia mōstia Nou. 6. 7. Litanis aut vius à Mamerco in Gallia repertus. t nota ut Litanis olim fierent. u lex 33. Cod. Theod. de Episcopis lib. 16. x 16. Co. Theod. 2. l. 33. y hinc Galli colligunt, Extraneos beneficiorum (eorum præsertim quibus animarū cura concessa est) in Gallia non esse capaces, vide constitut. Caroli 7. anno 1431. Hinc Innocentius Tertius in cap. Bone. 4. §. intelleximus de postulat. Ideo, inquit, non poteramus, salua conscientia, in alia persona, quæ de regno Hungariæ originem duceret, congruē prouidere: nec vellemus ei præferre alienum, adde cap. nullus inuit. 61. dist. 1. adde 71. dist. 1. & cap. quoniam in plerisque de offic. ordinarij: & cap. vlti. de cler. peregr. ibi Catholicum præsentem nationibus illis conformem: gloss. in proam. Fragmat.

in verbo exerrum: Papon. 3. Notar. 6. cap. des lettres de Naturalité: de quibus, ut & de iure Albinagij dicam ad leg. vnic. non licere habitare metrocom. Possit addere hoc hodie non obseruari in Gallia ab eo qui Naturalitatis, ut vocant, literas à rege impetrat. 2. vide distinctionem 71. passim; & c. nobis de cleric. peregr. vetat eadem ratione Augustinus sermone ad populum in c. hortamur, dist. 71. aliunde venientes presbyteros suscipi, nisi cōsecratum à proprio loci episcopo, aut commendatitias literas habentē. Eadem distinctio vlt. ex concilio Antiocheno, peregrinos clericos suscipere nullibi licet, absque formata epistola. a Nou. 123. c. 18. b pars legis 3. c. Theod. de his qui ad Ecclesias confugiunt lib. 9. c. Nou. 123. ca. 1. s. curialu. d l. 53. §. 1. j. eod. adde l. 60. §. de decurioni. e lege 36. & 104. Cod. Theod. de decurionib. lib. 12. f l. 53. qui locum cedere. g lex 34. Cod. Theod. eod. h l. 22. j. eod. i Pœna violantis priuilegia Ecclesiæ 16. Cod. Theod. 2. l. 34. k Communitas excommunicari potest. l Bannum remitti potest, m l. 35. Co. Theod. eod. n 16. l. Theod. 2. c. 35. i. syndico. o Nou. 123. ca. 11. in f. p Magistratus officium est fœditiosos ministros Ecclesiæ increpare. sic Constantinus, totam aliquando Tyri synodū nō dubitauit reprehendere, quod Athanasio iniuriā fecisset: imò & castigare Socrates i. historia: Sozomenus. i. idē Nicomedesem clericum suo iure reprehendit, eique minatur si quid turbaret aut miferet. Theodoretus. 1. q Episcopatu repulsi, sacerdotium rursus petere nō potest. hic locus etiam ostendit, eosdem olim fuisse episcopos & sacerdotes adde distinction. 50. r Improbis nulla defensio præstanda. s Pars interpolata legis 37. Co. Theod. de episcopis. l. 53. de hereticis. conuenticula illicitas Cuius. 2. Fend. 53. §. 1. vers. conuenticula Baldus legit conuenticulā, quem vide hic, explicatē varias (per singulos locos) argumentandi species, ut Topicorum loco iuris studiosis esse possint. t quid licet? potestne sacrum epulum extra ecclesiam celebrari? vide Nouellam Leonis 4. Potestne omnino baptisnus extra templum conferri? vide Nouellam Leonis 15. u ut nullus omnino locus hæreticis pateat v. l. 33. de hereticis. est enim hæc vox etiam implicatiua, x Publicator domus in qua fiunt illiciti conuentus. y d. l. 33. Cod. Theod. 2. v. l. 37. j. eod. a Nouell. 123. cap. 17. in fi. b substituto l. 21. j. eod. c pars legis 42. Co. Theod. eod. adde Nouellam Leonis 86. d Clerici non possunt esse aduocati aut procuratores adde l. 26. l. 41. in f. §. po. Nou. 123. c. 6. adde dist. 88. e de quibus v. l. 18. j. eo. f 16. §. Theod. 2. l. 42. Nou. 123. c. 10. Lactantius in Epis. c. 6. gladiatorum scelerib. non minus cruore perfunditur qui ipse facit, quam ille qui facit, &c. B. j.

12. Idem AA. Eutychemio præfecto prætorio.

Si quis curialis, clericus fuerit ordinatus, nec statim conuentione præmissa, pristinae conditioni reddatur: is, vigore & solertia iudicantium, ad priuinam sortem, veluti manu iniecta, mox reuocetur. clericis enim ulterius legem † prodesse non patimur: quæ, cessante † patrimoniij subsecuta, decuriones clericos esse non vetabat. Dat. 6. Kal. Aug. Minizo. Hon. A. 4. & Eutychemio Confl. 398.

De priuilegiis ecclesiæ

13. Idem AA. Fidianio vicario.

Si venerabilis ecclesiæ priuilegia huiusquæ fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta: commissum hoc quinq; librarum auri condemnatione plectetur. Dat. 7. Kal. Iul. Braxia, Theodoro V. C. Confl. 399.

De excommunicatis.

Noua constitutio Friderici de statu & consuetu. contra li. eccle. §. item quacumque. coll. x.

Item quacumque communitas vel persona, quæ annum in excommunicatione propter libertatem ecclesiæ fractā & violatam persenerit, ipso iure imperialis banno subiacet: a quo nullatenus extrahatur, nisi † prius ab ecclesia beneficio absolutionis obtento.

De episcopo exautorato.

14. Idem AA. Hadriano PP.

Quicumque †, residentib. sacerdotibus, fuerit episcopi loco vel nomine detrusus, si aliquid contra custodiam vel quere † publicā moliri fuerit deprehensus, rursusq; petere sacerdotium, à quo videtur expulsi: procul ab ea vrbe, quam conturbauerit, centum millibus vitam agat, nec nostra adeat secreta, nec impetrare rescritpta speret, sed etiam impetratis careat: defensoribus etiam eorum nostram indignationem subiturus. Dat. Prid. No. Feb. Rau. Stilicone & Aureliano Confl. 400.

Auth. ex Nouell. 123. c. 11.

Si quis episcopus sacerdotio pulsus, præsumperit ingredi ciuitatem, ex qua pulsus est, relinquens locum, in quo degere iussus est: iubemus, hunc monasterio in alia regione constituto tradidi: ut, quæ in sacerdotio reliquit, in monasterio degens corrigat.

De illicitis conuenticulis.

15. Idem AA. Studio præfecto vrbis.

Conuenticula † illicita etiam † extra ecclesiam in priuatis ædibus celebrari prohibemus: proscriptiois x domus periculo imminente, si dominus eius in ea clericos noua actumultuosa conuenticula extra ecclesiam celebrantes susceperit. Da. 4. Kal. Septemb. CP. Honorio A. 6. & Aristaneto Confl. 404.

De censibus.

16. Impp. Honor & Theodos. AA. Anthemio P.P.

Quisquis censibus fuerit annotatus: inuito agri domino temperet, ab omni clericatu: adeo ut, etiam si in eo vico, in quo noscitur mansitare, clericatus fuerit, sub hac lege religiosum adsumat sacerdotium, ut & capitationis sarcinam per ipsum dominum agnoscere compellatur, & in ruralibus obsequiis, quo maluerit, subrogato vtatur: ea scilicet immunitate indulta, quæ certæ capitationis venerandis ecclesiis relaxatur. nullo contra hanc legem vniquam valituro rescritto. Dat. ** Honorio A. 8. & Theod. A. 3. Confl. 409.

De publicis actionibus. vel ad curiam pertinentibus & publicis spectaculis. 1. De Parabolanis.

17. Idem AA. Maximo P.P.

Placet nostræ clementiæ, ut nihil commune clericis cum publicis actionibus, vel ad curiam pertinentibus: cuius corpori non sunt annexi, habeant. x Præterea his qui parabolani vocantur, neque ad quodlibet publicum spectaculum neque curiæ locum, neque ad iudiciū

arias (per singulos locos) argumentandi species, ut Topicorum loco iuris studiosis esse possint. t quid licet? potestne sacrum epulum extra ecclesiam celebrari? vide Nouellam Leonis 4. Potestne omnino baptisnus extra templum conferri? vide Nouellam Leonis 15. u ut nullus omnino locus hæreticis pateat v. l. 33. de hereticis. est enim hæc vox etiam implicatiua, x Publicator domus in qua fiunt illiciti conuentus. y d. l. 33. Cod. Theod. 2. v. l. 37. j. eod. a Nouell. 123. cap. 17. in fi. b substituto l. 21. j. eod. c pars legis 42. Co. Theod. eod. adde Nouellam Leonis 86. d Clerici non possunt esse aduocati aut procuratores adde l. 26. l. 41. in f. §. po. Nou. 123. c. 6. adde dist. 88. e de quibus v. l. 18. j. eo. f 16. §. Theod. 2. l. 42. Nou. 123. c. 10. Lactantius in Epis. c. 6. gladiatorum scelerib. non minus cruore perfunditur qui ipse facit, quam ille qui facit, &c. B. j.

^a al. breuib. parabolani d. l. 42. C. Theod. eo. Breuis, hic, matricula est in qua parabolani inscripti b. παρβολανων. l. 34. de episcop. and. c. dixi ad l. 17. s. cod. d. lex. 43. c. Theod. de eo. adde l. 17. s. eo. qui & parabolarij Iulio Firmico: parabolani, Socrati: parabolani 16. (Theod. 2. 4. 43. vti; inibi notatū est in margine, Parabolani. Ceterum, ita dicit. q. se conpiciunt in magna pericula propter frequentē agtorum contactum v. Cuiac.

ad Nou. 3. Sunt. n. Gracis παρβολανων, summis periculis obiecta Canon. 2. c. 10. m. 5. Turneb. 19. ad vers. 23. Alciat. 4. dispu. 9. Ti. raquell. de nobilitate.

e medici tamē praeitebantur in municipiis nō ab episcopo, aut praeside, sed ab ordine & posessorib. cuiusq. civitatis v. l. i. ff. de decretis ab ordine faciendū.

f. Parabolanos medicos arbitrio antistitis Alexandrini electos hic locus aperit indicio est, unde parabolanos nō simpliciter medicos aut medicinam exercētes fuisse suspicio est, sed eos potius, qui certo genere voti & quasi religiosi, curandis egrotis pauperibus destinati publice: quales Augusta Luteria, unde mihi origo, paucis ab hinc annis, infirmo sancto (neque dubito quin aliquando largius) ac certo numero constituit.

Alii medici eligendi ius, ciuitatū ipsarū fuit. l. i. ff. de decretis ab ordine faciendū. g. de medicis & studio medicinarū in vrbe Alexandrina, hoc sciū dignū refert Ammianus, 22. in f. ad comendandam, inquit, artis peritiā, medico pro omni experimēto sufficit, si Alexandria dixerit se eruditum.

h. Cuius vtiq. Episcopi, de quo superi^a facta est mentio. Idē ergo antequam fuit sacerdos & episcopus. i. l. 17. s. cod.

k. lex 44. C. Theod. de eo. adde hanc cōstitutio, vt ne clerici qui nuptias contraheant, inter eos vetantur, imitatio mulierē domi adsciam & quasi focariā, & vt eo tēpore loquebatur, sororem habeant: excepta matre, filia, sorore & similibus, quae ab omni suspiciōe immunes: Episcopos verō,

nullam etiā earum, nisi episcopatu priuari velint. l. Probabilem in seculo disciplinam agit, cuius secula atque conditio honesta est. m. id est, de honestate. n. Ita solebat quodam clerici *οικονομοι* sorores, matres aut filias appellare, vt propudia sua (sub his videlicet pietatis nominib.) obtegerent. Id quod Hieronymus indicat in libro ad Rusticum monachum de viuendi forma: & in libro de vitando suspecto contubernio: & in eodem sermone Iohannes Chrysostomus: & Anciranum concilium c. 18. o Gracii distinguunt inter presbyteros, diaconos, subdiaconos & episcopos. Illis licet *οικονομοι* habere: his non aequē *synopsi* Basilic. 3. tit. 3. c. 41. p. §. 1. tit. 2. de presb. & diaconis ne habent: cum mulieribus capitis primi legum Boeotariorum: adde Nouell. 123. c. 29. Nou. 133. c. 3. Nou. 137. c. 1. in f. quas Rufinus Aquilegiensis in c. 3. Nicani concilij, *οικονομοι* interpretatur. Alij vertunt sub introductas, intromissas & adscititias c. nullas, c. interdictas, dist. 32. Super inductā vertit interpret Nou. 123. c. 29. quā *οικονομοι* Gracii 3. hel. 1. c. 41. adde c. 39. Aquilegiensis concilij: & c. 4. Arelatensis secūdi: Euseb. 7. hist. 30. vbi Rhenanus ex Chrysostomi quodam sermone, quales ex mulieribus fuerint, diligenter interpretatus est. v. Cuiac. 2. obs. 29. vt non male iactaretur in eos illud Martialis, Quare ou habeat Fabula queris Vxorē, Themison, habet sorores v. Cuiac. ad Nou. 6. nisi.

accedendi licentiam permittimus: nisi forte singuli, ob causas proprias & necessitates iudicem adierint, aliquem pulsantes lite, vel ab alio ipsi pulsati, vel in communes totius corporis causas syndico ordinata: sub ea definitione, vt, si quis eorum hanc violauerit, & breuib^a parabolanis eximatur, & cōpetenti supplicio subiugetur, nec vquam ad eandem sollicitudinem reuertatur. Dat. 3. Kalen. Octob. CP. Theod. A. 7. & Palladio Coss. 416.

De ludis & spectaculis.

Authent. ex Nouell. 123. c. 10.

Interdicimus sanctissimis episcopis, & presbyteris, diaconis, & subdiaconis, & lectoribus, & omnibus aliis cuiuslibet ordinis venerabilis collegij aut schematis constitutis, ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes esse, aut inspectores fieri, aut ad quodlibet spectaculum spectandi gratia venire. Si quis autem ex his in hoc deliquerit: iubemus, hunc tribus annis a venerabili ministerio prohiberi, & in monasterium redigi. sed in medio tempore si se penitentē ostenderit, liceat sacerdoti, sub quo constitutus est, tēpus minuire, & hunc priori rursus ministerio reddere.

De parabolanis.

18. Iidem AA. Monaxio praefecto praetorio.

Parabolani^d qui ad curanda debiliū agra corpora deputantur, sexcentos constitui praecipimus: ita^e vt per^f arbitriū viri reuerendissimi antistitis Alexandrin^e vrbs de his qui antea fuerant, & qui pro consuetudine curandi gerunt experientiam, sexcenti parabolani ad huiusmodi sollicitudinem eligantur: exceptis videlicet honoratis, & curialibus. Si quis autem ex his naturali forte fuerit absumptus, alter in eius locū pro voluntate eiusdem^h sacerdotis (exceptis honoratis & curialibus) subrogetur: ita vt si fecerint viri reuerendissimi sacerdotis praecipis ac dispositionibus obsecundent, & sub eius cura constant: reliquis, quae dudum lata legis forma complectitur super his parabolanis, vel de spectaculis, vel de iudiciis, ceterisque (sicut iamⁱ statutum est) custodiendis. Dat. 3. Non. Feb. CP. Honoratio XII. & Theod. 10. A. A. Coss. 418.

Quae mulieres cum clericis habitare possunt.

19. Iidem AA. Palladio P. vrb.

Ev^k, qui probabilem^l seculo disciplinam agit, de colorari^m consortio sororisⁿ appellationis non decet: quicumque igitur cuiuscumque^o gradus sacerdotio fulciuntur, vel clericatus honore censentur: extranearum^p sibi mulierum interdicta consortia cognoscant: hac tantum eis facultate cōcessa, vt matres, filias, atque germanas^q intra domorum suarum septa contineant. in his enim nihil sibi criminis existimari^r fœdus naturale permittit. Illas etiā non relinqui castitatis hortatur affectio, quae ante^s sacerdotium maritorum, legitimum meruere coniugium. neque enim clericis incompetenter adiuncta sunt, quae^t dignos sacerdotio viros sua conuersatione fecerunt. Dat. 8. Id. Maij, Rauē, DN. Theod. A. 9. & Cōstantio V. C. Coss. 420.

Authent. ex Nouell. 22. c. 42.

M^{lto} magis^u ergo cessant eorum coniugia, soli enim cantores lectoresque nuptias contrahere permittuntur. aliis autem omnibus penitus interdicimus. verumtamen si & ipsi ad secundas peruenerint nuptias, nequaquam ad sacerdotij culmen ascendant.

Authent. ex Nouell. 6. c. 5.

Episcopo, x nullam mulierem secum habere permittitur sed si habere probetur, ab episcopatu deiciatur, quo se fecit indignum.

De bonis clericor. & monachor.

20. Imp. Theod. & Valen. AA. ad Taurum praefec. P. & Patritium.

Si^y quis presbyter^z, aut diaconus, aut diaconissa, seu subdiaconus, vel cuiuslibet alterius loci clericus, aut monachus, aut mulier, quae solitaria vita dedita est, nullo condito testamēto decesserit, nec ei parētes vtriusq. sexus, vel liberi, vel qui agnationis cognationē iure iunguntur.

Episcopos verō, nullam etiā earum, nisi episcopatu priuari velint. l. Probabilem in seculo disciplinam agit, cuius secula atque conditio honesta est. m. id est, de honestate. n. Ita solebat quodam clerici *οικονομοι* sorores, matres aut filias appellare, vt propudia sua (sub his videlicet pietatis nominib.) obtegerent. Id quod Hieronymus indicat in libro ad Rusticum monachum de viuendi forma: & in libro de vitando suspecto contubernio: & in eodem sermone Iohannes Chrysostomus: & Anciranum concilium c. 18. o Gracii distinguunt inter presbyteros, diaconos, subdiaconos & episcopos. Illis licet *οικονομοι* habere: his non aequē *synopsi* Basilic. 3. tit. 3. c. 41. p. §. 1. tit. 2. de presb. & diaconis ne habent: cum mulieribus capitis primi legum Boeotariorum: adde Nouell. 123. c. 29. Nou. 133. c. 3. Nou. 137. c. 1. in f. quas Rufinus Aquilegiensis in c. 3. Nicani concilij, *οικονομοι* interpretatur. Alij vertunt sub introductas, intromissas & adscititias c. nullas, c. interdictas, dist. 32. Super inductā vertit interpret Nou. 123. c. 29. quā *οικονομοι* Gracii 3. hel. 1. c. 41. adde c. 39. Aquilegiensis concilij: & c. 4. Arelatensis secūdi: Euseb. 7. hist. 30. vbi Rhenanus ex Chrysostomi quodam sermone, quales ex mulieribus fuerint, diligenter interpretatus est. v. Cuiac. 2. obs. 29. vt non male iactaretur in eos illud Martialis, Quare ou habeat Fabula queris Vxorē, Themison, habet sorores v. Cuiac. ad Nou. 6. nisi.

Tibullus. Hæc tibi vir quodam, nunc frater, casta Mececa mittit. Seneca in Phædra, Me vel sororē, Hippolyte, vel famulā voca. Petronius, Recipies neruos tuos si triduo sine fratre dormieris. Idem Concilio tibi, o iuuenis, sororē, Martialis, Fratrē te vocat & soror vocatur, idē, Define me vocare fratē, nec te carā enim vocet sororē. q. In Niceno concilio additur *δε* & quilibet huiusmodi necessitudine coniuncta mulier, vt

tur, vel vxor extiterit: bona, quæ ad eum vel ad eam pertinuerunt, sacrosanctæ^a ecclesiæ vel monasterio, cui^b fortē fuerat destinatus aut destinata, omnifariam societur: exceptis^b his facultatibus, quas fortē censibus adscripti, vel iuri patronatus subiecti, vel curiali cōditioni obnoxij clerici, vel monachi, cuiuscumque sint sexus relinquunt. Neque enim iustū est, bona, seu peculia^c, quæ aut patrono legibus debentur, aut domino possessionis, cui quis eorum fuerat adscriptus, aut ad curias pro tenore dudum latæ cōstitutionis sub certa forma pertinere noscuntur, ab ecclesiis aut monasteriis detineri: actionibus videlicet competentibus sacrosanctis ecclesiis vel monasteriis referuatis, si quis fortē prædictis conditionibus obnoxius, aut ex gestis negotiis, aut ex quibuscumque aliis ecclesiasticis actionibus obligatus obierit. D. 14. Kalend. Ian. Ariouindo & Aspere Coss. 434.

Authent. ex Nouell. 5. c. 5.

N^{unc} autem, cum monachus factus est, hoc^f ipso suas res omnes obulisse monasterio videtur, si prius status non sit. & exinde de iudicio eius cessante, lege disponitur: vt si liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitima portione quoquo donandi titulo contulerit, eatenus substantia monasterio destinata detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum^d saluo tamen iure vxoris, & aliorum creditorum.

De muneribus curie.

21. Iidem AA. Thomæ praefecto praetorio.

A^d similitudinem^f tam episcoporum orthodoxæ fidei, quā presbyterorum & diaconorum, hi, qui honorario titulo illustrem dignitatem consecuti sunt, per substitutos^g, periculo^h suarum facultatum, curiæ muneribus satisfacere non verentur. Dat. 4. Non. AP. CP. Isidoro & Senatore Coss. 436.

De accusatione episcopi. 1. De privilegiis ecclesiar. 2. De literis synodalicis.

22. Iidem AA. Florentino. P. P.

Si qua per calumniamⁱ postulatio super criminalibus scasis apud competentem iudicem deposita exhibitionis causa, fuerit sacrosanctæ religionis antistiti triginta pondo auri condemnatione publicis^k calculis inferenda, vt percellatur, praecipimus. 1. Quin etiam omnia privilegia^l, quæ sacrosanctis ecclesiis, confignarum, aut clericorum, decanorum, aut aliorum ecclesiasticorum causa legibus sunt præstita, intacta atque illibata seruari.

2. Præterea iubemus, vt omnes clerici atque monachi, qui de suis^m ciuitatibus ad hanc almam urbem ecclesiastici negotij vel religionis causa proficiscuntur, litterisⁿ episcopi, cui vnusquisque eorum iter faciens obsequitur, muniti adueniant: scituri, quod, si citra hanc fiduciam accesserint, sibi met imputabunt, quod non clerici vel monachi esse putabuntur. D. Theod. A. 17. & Festo Coss. 439.

Auth. ex Nouell. 123. c. 8.

N^{ullus} episcopus inuitus ad^q civilem vel militarem iudicem in qualibet causa producat^r vel exhibeat^r, nisi princeps iubeat: iudex autem, qui duci vel exhiberi imperauerit, post cinguli priuationem, viginti libras auri ecclesiæ illi, cuius episcopus est, persoluat: exequutore post cinguli priuationem verberibus subdando, & in exilium deportando.

De Fabiano seu Flauiano & Eutichete.

23. Imp. Valent. & Martinianus AA. Palladio praefecto praetorio.

Quoniam venerabilis recordationis Fabianus^r huius urbis vrbis episcopus, cum venerabilis synodi innumerabilium penē sacerdotum, qui Chalcedone^s conuenerunt, tanto & tali decoratus est testimonio, vt Eutyches, qui contrā senserat, cum sceleratis dictis suis ab omnibus vno ore damneretur: aboleretur quidem Eutychetis damnosa memoria, Fabiani autem laudabilis recordatio reueletur. Data Constantinopoli, pridie Nonas Asporatio V. C. & qui fuerit nunciatus Consil.^t

De relicto pauperibus.

id est, publico aut fisco. *synopsi* Basil. 60. tit. 1. ex libro 3. tit. 1. cap. 2. 6. Harmentenop. 9. §. 2. vt sit sensus, eum qui in ctimine aliquo, Episcopū calumniatus fuerit, 30. auri libras fisco pēdere. l. Privilegia *ἐκκλησιαστικὰ* firma esse debent *synopsi* ibid. in Clerici peregrini sine litteris testimonialibus dicecesani, non habentur pro clericis adde Nou. 86. & Cuiac. ibid. n. vt ne clericus aut monachus habeatur i. *οικονομοι* (alij *παρβολανων*) *ἐκκλησιαστικὰ* ἔσθ' ὅτι εἰς αὐτὸν τὸ κληρικὸν τὸν καμινάτον (alij *τὴν πόλιν*) κατεστεινῆσθαι *synopsi* eod. qui absq. litteris, seu syllabis epistolis episcopi sui comitatum aut urbē adierit, nulla cal^u igitur epistolæ ac litteræ: quæ commendatitiæ ab Augustino: formate in actis cōcilij Antiocheni, dicuntur 71. dist. c. penult. & vlt. o & qdē signatis, aliis non facerent fidē, de huiusmodi litteris, vide Rebuffi *remo* 2. tract. de litteris requisitoriis nu. 7. p. An percutiēs ignoratē dominū, vel clericū, incidat in feloniam vel canonē v. Molinay. 1. cōfue. 30. nu. 350. 151. 152. 153. q. Episcop^o nō trahitur inuit^o ad iudiciū seculare Salicet. r. Flauia, Episcop. Constantinop. de quo v. Euagt. 2. hist. 4. De eiusdē rescripto ad Leō. v. 10. 1. Cōciliorū v. in Epist. Leonis fol. 639. Eiuidē rescriptū de fide ad Theodosium v. acta concilij Chalcedonensis fol. 726. Eiuidem appellationem a Dioscori sententia ibid. atq. 1. fol. 823. Huius meminit Photius 9. Nomocanonis 9. f. v. l. 4. 5. de summa trini.

a Pauper, parum in opus, nihil habet. b Cur ita ius & nomē heredis datur episcopis, & economis, Xenoni. Nomē, ut sint heredes ius, ut debita exigant, & creditorib. defuncti respondeant, & pauperib. relicta diuidant. l. 4. §. 1. j. eod. An ut Falcidia vel Trebellianica detrahant, quali legatis aut fideicommissis oneratis non detrahunt. d. l. 40. aliās nō valet legatū. l. 18. in f. ff. de usufr. legat. §. 25. l. 1. ff. de legat. 2. p. 22. §. 7. Incertis tamen de certis legare possumus. d. §. 25. l. 1. ff. de rebus dub. nisi in libertate l. 31. de manum. testam. At hic ut sint incerta persona, certa tamē sunt subiecta pietatis exercendae. Pauperes sunt instar collegij, & vice persona repraesentat teste Bald. (apud quem hic vide integrū tractatum de executorib. testamē tariis.) quin & hoc casu, legatū certitudinē potest, quia Deo relicto, qui certus est: sed & id privilegio fieri dici potest: vel certos pauperes demonstrari ab ex-ecutore testamētario vel legitimo, puta episcopo. l. 28. §. 1. j. eod.

c videtur esse pars legis decernimus j. de episcopali audientia. d. l. 13. in f. l. 2. §. 9. de episcopali audientia. hinc collige, Ex plurib. legitimis iudiciis, electionē permitti auctori. Vbi reus habet plura fora de iure communi, non privilegio, electio est auctoris Bald. e id est, Praefecti Praetorio. l. 33. in f. j. eo. & ita Clerici Constantinopolitani conveniri poterant, vel corā episcopo Constantinopolit. vel praefecto. Civiles enim magistrali initio iudices sacerdotum & clericorum fuere. f Vbi certi iudices delegati nullus alius potest cognoscere. g Prima citatio potest incipere a procuratore v. l. 3. ff. de alimētis. h In criminalibus (secus in civilibus) sine precepto iudicis reus citari nō solet. Huiusmodi commissio est interlocutoria. Ba. i sensus est, qui nomine alieno fideiubet, suo cauere nō tenetur. k Fideiussor clericorum, & economus l. 33. §. 2. j. eod. l Qui fidei suae committantur, alibi dicam. m Clerici non praestant iuratoriā cautionē. n vilo modo, vlla in causa. At forte de calumnia iurare tenentur? Cuiac. negat. Nov. 49. in fin. vbi notat illas formulas concisas iurandi. Si Deus ex Iuliano: Si valeas, ex Gregorio Turonensi. Repetio tamen & economum iurare cogi, Authentic. Hoc ius porreclum l. 4. supra titul. proxim. l. 1. infra de iure iurando propt. calum. o Hinc colligunt, Humanitatis agendum cum clerico, quā cum laico: quib. reclamatur lex §. in fine supra eo. p si aliqua seu fidei l. 21. §. 2. ff. de annuo. Graeci negant vicefima quarta pars nummi, siue solidi. Apud Gallos aurifices Carat, est vicefima quarta pars auri puri v. Molin. de usu. nu. 64. 68. De filiquarum exactionibus, de oneribus monopolij avaritiae functionis, & filiquatici v. Cuiacium l. 6. obs. 23. t hodie auditur actor persequens litem, licet non caueat de ea prosequenda vsque ad finem, aut soluendis expensis v. Rebuff. in Proem. confit. gloss. §. nu. 37. Roland. a Valle, §. Conf. 71. num. 19. P. v. eam sollemnitate defunctu non sublatam, omisam

24. Idem AA. Palladio praefecto praetorio.

Id. quod pauperibus a testamento vel codicillis relinquatur, non ut incertis b personis relictum evanescat, sed omnibus modis ratum firmumque consistat.

De foro competentis. 1. De cautione. 2. De sportulis.

25. Imp. Marcianus Constantino P. F. P.

Cum clericis in iudicium vocatis pateat episcopalis auctoritas: volentibus d tamen actoribus, si actor disceptationem sanctissimū archiepiscopi noluerit experiri, emittentis ius tuā c sedis examen cōtra catholicos sub viro reuerendissimo archiepiscopo huius verbis clericos constitutos, vel contra reuerendissimum & economū, tam de suis quam de ecclesiasticis negotiis, subimit nouerit expetendum. qui in nullo e alio foro, vel apud quemquam alterum iudicem eisdem clericos litib. arretire, & civilib. vel criminalibus negotiis tentet innectere. i Memorati autem reuerendissimi clerici orthodoxarū ecclesiarum, quae sub viro religiosisimo antistite huius inclitae urbis sunt, in causa, in qua vel ipsi, vel procuratores e, quos pro se dederint, sententiarum tuarum auctoritate h pulsantur, executorib. per quos coeperint conveniri, fideiussorem, sacratissimae huius urbis ecclesiae & economum, vel defensorem praebear, qui vsq; ad quinquaginta libras auri fideiussor existat. Ipse vero reuerendissimus & economus almae huius urbis ecclesiae lite pulsatus fideiussorem pro se non praebear: ut i pote qui & aliorum k clericorum fideiussor futurus est, sed fidei suae committatur. Quod si lis diversorum (excepto reuerendissimo & economo) clericorum, quae agitata sit, memoratam summam videatur excedere: clericus lite pulsatus, det executori pro residua quantitate cautionem suam, cui nullum tamen insertum erit ius iurandum: quia ecclesiasticis regulis & canone a beatissimis episcopis antiquitus instituto clerici m iurare n prohibentur. 2 Statuimus autem, ut executoribus idem reuerendissimus & economus, vel alij diversis clericis sub beatissimo archiepiscopo huius splendidissimae civitatis, sententiarum tuarum auctoritate commo- niti, duos solidos tantummodo dent pro commo- nitione sua, & pro institutione procuratoris, si per eum voluerint litigare. Quod circa alios quoque diversos apparitores eminentiae tuae, in his, quae ex consuetudine praebentur officio, observari in causis praedictorum clericorum iubemus: ut litis sumptus vel expensae a clericis pauciores humaniorisq; o praestentur. D. 8. April. Varari, & Ioanne Coss. 456.

Auth. ex Nouell. 123. ca. 28.

Sed hodie nulla persona in ecclesiastico officio constituta, in qualibet causa criminali vel pecuniaria cuiuscumque quantitatatis, vel diaconissa, vel monachus, vel ascetia, vel monacha amplius quatuor siliquis p permittantur dare: nisi cum ex institutione principis ad alias provincias vocantur: ubi non ultra unum solidum accipiet executor. Episcopus pro rebus ecclesiae suae nihil praestet nomine sportularum: actiones contra ecclesias propositas & economis suscipientibus, vel illis, qui in eam causam sunt ordinati. Qui contra hoc exegerit: in duplum, quod exactum est, reddet, nudandus cingulo, si miles est: si clericus, a consortio clericorum remouendus.

De sportulis ut supra. De cautione ab actore praestanda.

Authentic. ex Nouell. 112. c. 2.

Generaliter autem index provideat, libellum pulsato non porrigi, sportulasve ab eo non exigi, nisi prius & in libello actor per se, aut per tabularios conscribat, & actis intervenientibus fideiussorem idoneum periculo competentis officij praestet, quod t vsque ad finem litis permaneat, & eamque vel per se, vel per procuratorem exerceat. & si convinctus fuerit iniuste monisse litem: expensarum sumptuumq; nomine decimam t partem quantitatis in libello comprehensae, pulsato restituat, aut si fideiussorem dare non valet, super hisdem iuratoriā exponat cautionem, & tactis t sacrosanctis evangelis adfirmet, se fideiussorem dare non posse pena induci & eius officio imminente, si aliter versati fuerint, in denis libris auri, executoris autem bona publicabuntur, & damnabitur in exilium: nisi causa moveatur ex consensu utriusque partis.

De reliquiis sanctorum.

26. Imp. Leo A. Iuliano praefecto praetorio.

Cum clericis in iudicium vocatis pateat episcopalis auctoritas: volentibus d tamen actoribus, si actor disceptationem sanctissimū archiepiscopi noluerit experiri, emittentis ius tuā c sedis examen cōtra catholicos sub viro reuerendissimo archiepiscopo huius verbis clericos constitutos, vel contra reuerendissimum & economū, tam de suis quam de ecclesiasticis negotiis, subimit nouerit expetendum. qui in nullo e alio foro, vel apud quemquam alterum iudicem eisdem clericos litib. arretire, & civilib. vel criminalibus negotiis tentet innectere. i Memorati autem reuerendissimi clerici orthodoxarū ecclesiarum, quae sub viro religiosisimo antistite huius inclitae urbis sunt, in causa, in qua vel ipsi, vel procuratores e, quos pro se dederint, sententiarum tuarum auctoritate h pulsantur, executorib. per quos coeperint conveniri, fideiussorem, sacratissimae huius urbis ecclesiae & economum, vel defensorem praebear, qui vsq; ad quinquaginta libras auri fideiussor existat. Ipse vero reuerendissimus & economus almae huius urbis ecclesiae lite pulsatus fideiussorem pro se non praebear: ut i pote qui & aliorum k clericorum fideiussor futurus est, sed fidei suae committatur. Quod si lis diversorum (excepto reuerendissimo & economo) clericorum, quae agitata sit, memoratam summam videatur excedere: clericus lite pulsatus, det executori pro residua quantitate cautionem suam, cui nullum tamen insertum erit ius iurandum: quia ecclesiasticis regulis & canone a beatissimis episcopis antiquitus instituto clerici m iurare n prohibentur. 2 Statuimus autem, ut executoribus idem reuerendissimus & economus, vel alij diversis clericis sub beatissimo archiepiscopo huius splendidissimae civitatis, sententiarum tuarum auctoritate commo- niti, duos solidos tantummodo dent pro commo- nitione sua, & pro institutione procuratoris, si per eum voluerint litigare. Quod circa alios quoque diversos apparitores eminentiae tuae, in his, quae ex consuetudine praebentur officio, observari in causis praedictorum clericorum iubemus: ut litis sumptus vel expensae a clericis pauciores humaniorisq; o praestentur. D. 8. April. Varari, & Ioanne Coss. 456.

num vitaretur processus? negat Rolandus a Valle ibi. nu. 21. Quia ordo iudicij non consistit proprie in praeparatoriis, quorum omisio (excepto libello) non vitiat: maxime si non sint petita ibi. nu. 6. Merito autem sublata est ea necessitas satisfaciendi, alioquin egeni suum iudicio nunquam recuperarent, utpote destituti satisfactione. t apud Gallos ea non praestatur, nisi in Curia parvi sigilli Montis, effulani, Rebuff. d. loco. nu. 37.

Decernimus, ut posthac neque monachi neque quicunque alij cuiuscumque status atque fortunae in aedes q publicas vel in quacumque loca populi voluptatibus fabricata, venerabilem r crucem & sanctorum martyrum reliquias illicite inferre f contentur, vel occupare t audeant ea, quae vel ad publicas causas, vel ad populi oblectamenta constructa sunt. Cum enim religiosae aedes non desint: pos- sunt ibi, consultis prius (ut oportet) religiosissimis episcopis, reliquias sanctorum martyrum, non quorundam usurpatione, sed arbitrio reuerendissimorum antistitem collo- care. Ideo parientiam & modestiam suam, quam leges nostrae & publica disciplina & ipsorum monachorum nomen u exposcit, studiosē unusquisque tam monachus, quam cuiuslibet alterius professionis retineat, & perpetuō obser- uare procuret.

De his qui officia seu munera expleverunt. De primipilaribus.

27. Idem A. Eutychio P. P.

Quisquis, emensis militariae suae stipendiis, expletisque of- ficiis, siue muneribus, quae cuiuscumque conditione, aut consuetudine, aut lege debebatur, ad * consortium se con- tulerit clericorum, & inter ministros verē orthodoxae fidei maluerit & elegerit numerari: nullius proflus sententiae acerbitate reuocetur: nec a Dei templis, quibus se consecra- uit, importunis intentionibus abstrahatur: sed in hisdem beatissimis ministeriis securus permaneat & quiescat, ad quae post longi laboris lassitudinem ob reliquae vitae re- quiem cōsilio meliore protractus est: his actionibus, si quae contra eum eiusque patrimonium legitima intentione cō- petunt, pro iuris ordine responsurus: exceptis primipila- ribus, quos praecipitis tui culminis & publicis utilitatibus in perpetuum esse subiectos, sacratissimae constitutionis statuta sanxerunt.

Legatum relictum in redemptionem captiuorum, valet non ob- stante incertitudine personarum.

28. Idem & Anthemius AA. Nicoftrato P. P.

Nvili licere decernimus: siue testamento heres sit insti- tutus, siue ab intestato succedat, siue fideicommissarius vel legatarius inueniatur: dispositiones pij testatoris infringere, vel improba mente violare, adserendo incertū esse legatum vel fideicommissum, quod a redemptione captiuorum relinquitur: sed modis omnibus exactis, pro vol- untate testatoris, pia rei negotio proficere. i Et si qui- dem testator designauerit, per quem desiderat redemptionem fieri captiuorum: is, qui specialiter b designatus est, le- gati vel fideicommissi habeat exigendi c licentiam, & pro d sua conscientia votum adimpleat testatoris. Sin autem, personā nō designatā, testator absolute tātummodō sum- mam legati vel fideicommissi taxauerit, quae debeat me- morata causa proficere: vir reuerendissimus e episcopus f illius civitatis, ex g qua testator oritur, habeat facultatem exigendi, quod huius rei gratia fuerit derelictum, pium defuncti propositum sine vlla cunctatione, ut convenit, impleturus. 2 Cum autem vir religiosissimus episcopus huiusmodi pecunias pio relictas arbitrio fuerit consecut- us: statim gestis h interuenientibus, earum quantitate, & tempus, quo eas susceperit, apud rectorem provinciae publicare debeat. Post vnus verō anni spacium, & nu- merum captiuorum, & data pro his precia eum manifesta- re praecipimus: ut per omnia impleantur [tam] pia i defici- entium voluntates. Ita tamen, ut religiosissimi antistites gratis k & sine vilo dispendio praedicta gesta faciant: ne humanitatis obtentu relictarū pecuniarū, iudiciorum dispen- diis erogentur. 3 Quod si testator, qui huiusmodi lega- tum vel fideicommissum non designatā personā reliquit, barbarae sit nationis, & de eius patriā aliqua emerferit am- biguitas: vir reuerendissimus episcopus civitatis eius, in qua l idem testator defunctus est, eiusdem habeat legati seu fideicommissi petitionem, defuncti propositum mo- dis omnibus impleturus. 4 Quod si in vico vel territo- rio testator mortem obierit, illius civitatis vel reuerendis- simus episcopus actionem habebit, sub qua vicus vel terri- torium l esse dignoscitur. 5 Et ne pium defuncti propo- situm improba fraudatorū calliditate celeretur: quicquid p huiusmodi causa a testatore relictum fuerit, vniuersi m, qui

gignit. Imò ne quidem ei ius substituendi a testatore dari posse, nisi ad pias causas, no- tant. vide Tiraguelum privilegio 31. pia cause. e Executor legitimus testamenti ad pias causas, Episcopus. f v. l. 30. in f. ff. de here. peti. g Leg. in qua testator moritur: ut in §. 1. j. eod. h Executor testamenti, inuentarium rerum acceptatum facere tenetur & ra- tionem reddere. Si ita est, eius bona tacite subiiciuntur hypothece. facit l. 20. in f. supra eodem. i An impia, iniusta, an superstitiosa? videt. l. 14. §. 5. ff. de religiosis: addet. l. 5. §. 9. ff. de admn. tut. l. 1. §. 1. ff. vbi pupilli, k hinc illud: gratis accepitis, gratis date. l id est, fundus. addet. l. 30. ff. ad municip. m Cuiuslibet legatum ad pias causas deferre licet.

a l.2. in ff. de iure fisci. b sensus est. Etiam testatore inuito, episcopus se intromittit pro eius voluntate exequenda *salicet*. c Huiusmodi interdictio non potest mutare formam à iure communi constitutam *Bar. d.* d Qui negligit voluntatem defuncti implere, commodo sibi relicto priuatur l.2. ff. de legat. e Iterata monitio per publicam personam facta, constituit debitorem in mora. f Quid si filius heres, mo-

id quocumque modo cognouerint, vel in viri clarissimi rectoris prouincia, vel in vrbis episcopi notitiam deferendi liberam habeant facultatem. nec delatoris a nomen suspicionemque formidet: cum fides atque industria eorum tam laude, quam honestate, ac pariter pietate non careat: cum veritatem in publicas aures lucemque deduxerint.

Authen. ex Nouell. 131. c. 11.

Licet testator vel donator interdixerit, ei aliquid ad hoc participium in ea re habere. Idem est in economo. i Sed si hi, qui facere iussi sunt, neglexerint: semel vel bis ab episcopo vel economo admoniti per publicas personas, amittant lucrum, quod eis contingebat ex voluntate defuncti: & episcopus habeat licentiam vindicare illud lucrum: & illud quod distribui debet, distribuere, quod si non fecerit, rationem reddere debet.

29. *Imp. Leo & Anthemius AA. Zenoni stratego.*

Qui in monasteriis degunt, potestatem inde exeundi non habent, vel in Antiocheni ciuitate seu aliis quibuscumque ciuitatibus conuersandi: exceptis duntaxat apocripharum, quibus licentiam damus volentibus, ut apocriphon solum causa exire possint. Caueant autem hi, qui ita exiunt, ne de religione vel doctrina disparent, vel conciliabulis præsint, vel turba concitata simpliciorum animos seducant: cituri, quod, si nostræ pietatis statuta neglexerint, legum austeritati subiiciantur. Dat. Calen. Iun. CP. Leone & Probianus Coss. 466.

30. *De excommunicatione.*

Episcopis interdiciamus, ne quem à sacrosancta ecclesia vel communione segregent, nisi iusta causa probata sit. Qui verò citra probationem hanc segregat, à sacra communione quoddam ad tempus arcetur.

De electione episcopi.

31. *Idem AA. Armasio præfecto pratorio.*

Sciis, quæ toto orbe diffusæ sunt, ad episcopatus gradum prouehi Deo auctore contigerit: puris hominum meritis, nuda electionis conscientia, sincero omnium iudicio proferatur. Nemo gradum sacerdotij pretij venalitate mercetur, quantum quisque mereatur, non quantum dare sufficiat, æstimetur. Profecto enim quis locus tutus, & quæ causa esse poterit excusata, si veneranda Dei templa pecuniis expugnentur: quem murum integritatis, aut vallum si dei prouidebimus, si auri sacra fames in penetralia veneranda proferat: quid denique cautum esse poterit aut securum, si sanctitas incorrupta corrumpatur: cesset altaribus imminere profanus ardor avaritiæ. & à sacris aditis repellatur piaculare flagitium. Itaque castus & humilis nostris temporibus eligatur episcopus: ut, quocumque locorum peruenierit, omnia vitæ propriæ integritate purificet. Nec precio, sed precibus ordinetur annites. Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut queratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: sola illi suffragetur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus. cum sanè si quis hanc sanctam & venerandam antistitis sedem pecuniæ interuentu subisse: aut si quis, ut alterum ordinaret vel eligeret, aliquid accepisse detegitur: ad instar publici criminis & lætæ maiestatis accusatione proposita, à gradu sacerdotij retrahatur. nec hoc solum deinceps honore priuari, sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: ut eos, quos par facinus coinquinat & æquat, utrosque similis poena comitetur. D. VIII. Id. Mar. Constantinopol. Marciano & Zenone Coss. 469.

Auth. ex Nouell. 123. c. 2.

Quod pro hac causa datum est, & precium, quod expensum est, restituitur ecclesiæ, cuius sacerdotium voluit comparare.

De orphanotrophis.

32. *Idem AA. Dioscoro præf. præto.*

Orphanotrophos huius inclitæ vrbis: (nulla subtilitate iuris oblitente) qui quidem pupillorum sunt quasi tutores adolescentium verò quasi curatores, sine vlllo fideiussionis grauamine in emergentibus causis tam in iu-

monia, cum clericis de pactis: ut & alibi: ob crimē hæreseos c. odit. x. quæst. 1. schismatis c. inter hæresim 24. quæst. 3. maiestatis c. felici de poen. in 6. sacrilegij c. venerabilem de elect. falsi c. ad falsarium de crimine falsi: periurij c. querelā de iureiur. homicidij c. accides de accusat. c. ad aures, de atate & qualitate. c. vult de temp. ordin. ita incapax fit infamis, vel apud bonos tantū & graues viros, c. laic. 33. dist. 1. ultimo de furtis: de licit. postulatione, licet nondum damnatus c. vlt. de testib. c. omnipotens de accusat. communionem vel officio interdictus neq. restitutus. c. postulatus extra de cler. excom. c. cū bonū de atate & qualitate. c. cum dilectus de consuet. r De Simonia v. 1. quæst. 1. Nov. 6. c. i. ff. de annatis alibi dicam adde l. v. ff. de ambitu: Nov. 123. c. 3. i Quid non mortalitas pectora cogis, Auri sacra fames: Virgil. 3. Aeneid. vers. 55. 56. t Avaritiæ ardor profanus. u Ardor, avaro tribuitur: ut alibi, seruo: ut illo loco, feruet avaritia, miserrimæ cupidinis pectus. x Non episcopus à locō, sed locus, episcopi vita purificandus est. y Episcopus, non precio, sed precib. ordinandus. z Quæri, cogi, rogati, & inuitari episcopus, non obtrudi, debet. a sic Alexander Seuerus, præfectū vrbis à seueru accepit, alterum Prætorio præfecit, qui ne fieret, etiam fugerat, dicens: Inuitos

non ambi entes in Republica tollerandos esse. vide Spartianum in Alexandro Seuero.

b Magnū est, nudę virtutis premio relictæ ad honores promoueri. c v. Nov. 6. c. 1.

d Vbi par delictum, ibi poena æqualis esse debet l. vlt. ad l. l. rep. c. Eclo. 3. c. 12.

f Orphanotrophos, qui parentibus atque substantiis destitutos minores sustentant & educant veluti affectione paterna, *bas. l. inf. aut quasi tutores pupillorū & curatores*

adolecentium, g & patres. h Orphanotrophos, quasi tutores & curatores v. Nov. 131. c. 3. i adde l. 24. ff. de administr. tutor. k Orphanotrophos inuentarium facere tenentur, quinam alij v. Rolandū à Valle J. c. 49. Estne hic satis corā solo notario, sine testib. inuentarium facere: utique q. in aliorū inuentariis non est v. Cuiac. Nov. 1. l Nihil interest inuentariū fieri, apud notariū an apud iudicem, si tamē apud notarium fiat, iudicis confirmantis & administrationis cedentis auctoritas requiritur. m vel alias res pro eis emanant, ut huic legi addunt Græci synopsi Basilicon 5. tit. 4. c. 12. n Orphanotrophos non tenentur ad rationes orphanis reddendas, ut hic sed episcopo No. 123. c. 23. Imo, nō tenentur reddere rationes No. 133. c. 15. solue, Dicta Nouella 131. in definitū loquuntur: idēque potest ita intelligi, ut orphanotrophos teneantur reddere rationes, nō ipsi orphanis arg. l. vlt. §. 4. C. de bon. quæ lib. sed episcopo. o Educator, ei quem educauit, quasi pater Theophrast. in f. pr. Inst. de satisfact. tutor. l. cum oportet. §. cū autem de bon. quæ liberis. p 16. (ad. Theo. doct. leg. 2. §. q. 132. §. 4. ff. de arbitris. r v. l. 6. §. de modo mulctarum. t Theodor^{us} lektor, Nouo iure monachi Nouel. 79. & clerici corā suo episcopo conueniuntur. Nouel. 83. f i. solita. e Lares & domicilij monachi, monasterij. u l. 25. §. eo. l. 13. de epis. aud. Nov. 83. x Clerico, quāuis litiganti, honor habendus est. y Clerici, nō orthodoxi, sortiuntur forū seculare. z Ecclesiæ defensor idē, qui economus Ecclesiæ v. hic. c. §. 3. q. 2. & dispensator quoq. pauperū §. 4. §. 1. e. Aa sunt vitis executorum. b Pauper fideiussorē facili reperire nō potest: adde Nov. 88. c. 2. §. 1. c Hæc iuris delegatio nō est propriè delegatio: sed ordinaria potestas Bal. d hæc particula aut pro id est sumitur. v. s. c. i. mutuis. Quoties enim plures conueniuntur, possunt vice mutua fideiussores esse l. 28. ff. de tutorib. datis. f l. 25. §. 1. §. eo. Nov. 123. c. 21. inf. g Vtūq. propter inopiam quis fideiussorē dare nō possit, cogitur tamē pati bonorū suorū hypothecā. h Nov. 123. c. 28. In causis Ecclesiæ, conueniendus est economus. i Dispensator pauperum est economus Ecclesiæ. Idem postea vicedominus & maior dominus appellatur diff. 89. c. volumus: erat rerum ecclesiasticarum administrator, procurator Ecclesiæ, minor defensor & aduocato i. quæst. 3. c. saluator: arbitrio ei^{us} episcopi disponebatur c. diuconus diff. 39. ex administrator tandem iudex, viliū tamen causarū, & quasi pædaneus. Eam dignitatulam quidam principes nō illicet postea inuoluunt: forē vel pietatis, vel utilitatis alicuius occultæ causa. De vicedominis adde speculatorem §. particula 2. rubr. de vicedomino.

De foro competentis. 2. De cautione iudicio fisti. 4. Quis conueniri debeat in causis ecclesiasticis. 5. De sportulis. 6. ne clerici veniantur ab executoribus. 7. de privilegiis prior. loc. & muneribus extraordinariis. 8. De pulsantibus ecclesiasticas personas sine iusta causa & legitima petitione.

33. *Idem AA. Eutropio PP.*

Omnes, qui vbiq. sunt, vel posthac fuerint orthodoxæ fidei sacerdotes & clerici cuiuscumque gradus sint, monachi quoque, in causis ciuilibus ex nullius penitus maioris minorisve sententia iudicis commonitorio ad extranea iudicia pertrahantur: aut prouinciam, aut locum, aut regionem, quam habitant, exire cogantur. nullus eorum ecclesiæ, vel monasteria propria, quæ religionis intuitu habitant, relinquere miserabili necessitate iubeatur, sed apud suos iudices ordinarios, id est prouinciarum rectores, in quibus locis degunt, ecclesiarum ministerijs obsecundent, omniumque contra se agentium excipiant actiones: ut his horis saltem atque temporibus, quibus religiosos viros à turbulenta obseruatione pratorij vacare contigerit, cumque eos ad tempus petitorum intentio calumniosa laxauerit, ad sua se monasteria & venerabiles ecclesiæ conferentes, sapienti animo, precatione solliciti, faciliusque de proximo sacrosanctis altaribus obsecundent, in suis laribus domiciliisque constituti. i In hac autem regia vrbe: si quando, cuiuscumque rei causa, episcopos, vel presbyteros, ceterosque clericos, qui sacrosanctis ecclesiis obsequuntur, siue monachos ex aliis quibuscumque prouinciis contigerit reperiri, quos tamen in litem quisquam vocare voluerit: in nullo alio sit licitum memoratos cuiquam pulsare iudicio, nisi in tuæ sublimitatis duntaxat examine, ubi eis & beatitudinis honor debitus reseruetur, & oratorum aduersus in defensionibus copia largè præstetur. 2 Præterea cum in prouinciis ex eius, qui regit prouinciam, fuerint sententia vel interlocutione cōuenti: siue illi sacerdotes, siue cuiuscumque gradus clerici, siue monachi habeantur, dummodò approbentur orthodoxi, qui in propriis causis contradiuē pulsantur: non alios, quā ecclesiæ propriæ defensores, seu quos economos appellant, fideiussores præbeant: ne, dum executoris pertinax & avara proteruitas extraneos & idoneos fideiussores flagitat, multiplex innoxia paupertati infligatur incommodū.

3 In hac autem inclitæ vrbe inuenti, ex quacūque prouincia venientes, cum in tuæ amplitudinis iudicio (quod eis solum delegauimus) lite pulsati fuerint: reuerēdissimi orthodoxæ fidei sacerdotes, seu certē economi, aut ecclesiæ defensores, seu clerici in causis ciuilibus suis siue ecclesiasticis, nulla præbendi fideiussores molestentur iniuria: sed aut vicariis fideiussionibus contradantur, quas tamen stipulationum solemnibus cautela vallauerit: aut cautioni & professioni propriæ, aut facultatum suarum obligationibus committantur. 4 Hoc nihilo minus obseruando, ut in causis ecclesiasticis nullum alium conueniri fas sit, nisi cum, quem dispensatorem pauperum, id est economum ecclesiæ, episcopi tractatus elegerit. hunc enim sine dubio

tur forū seculare. z Ecclesiæ defensor idē, qui economus Ecclesiæ v. hic. c. §. 3. q. 2. & dispensator quoq. pauperū §. 4. §. 1. e. Aa sunt vitis executorum. b Pauper fideiussorē facili reperire nō potest: adde Nov. 88. c. 2. §. 1. c Hæc iuris delegatio nō est propriè delegatio: sed ordinaria potestas Bal. d hæc particula aut pro id est sumitur. v. s. c. i. mutuis. Quoties enim plures conueniuntur, possunt vice mutua fideiussores esse l. 28. ff. de tutorib. datis. f l. 25. §. 1. §. eo. Nov. 123. c. 21. inf. g Vtūq. propter inopiam quis fideiussorē dare nō possit, cogitur tamē pati bonorū suorū hypothecā. h Nov. 123. c. 28. In causis Ecclesiæ, conueniendus est economus. i Dispensator pauperum est economus Ecclesiæ. Idem postea vicedominus & maior dominus appellatur diff. 89. c. volumus: erat rerum ecclesiasticarum administrator, procurator Ecclesiæ, minor defensor & aduocato i. quæst. 3. c. saluator: arbitrio ei^{us} episcopi disponebatur c. diuconus diff. 39. ex administrator tandem iudex, viliū tamen causarū, & quasi pædaneus. Eam dignitatulam quidam principes nō illicet postea inuoluunt: forē vel pietatis, vel utilitatis alicuius occultæ causa. De vicedominis adde speculatorem §. particula 2. rubr. de vicedomino.

e Isauria Am-
mia. 14. Prolo-
gus. In eadem
precipit vrbes
Seleucia & Clau-
diopolis. Am-
mia. ibi.

b dixi ad ca. 81.

Apostolorum.

† hodie, adscri-

prij ad clericatū

possunt promo-

ueri, inuitis do-

minis: sed per

substitutum ser-

uire debent.

Auth. prox. eod.

† hodie seruis

conferente do-

mino in clericū

ordinatus ipso

iure censetur li-

ber. Auth. si ser-

uus eod. huc re-

fer dist. 14.

c. v. l. 33. s. eo.

d. Iuri conue-

nit litigatores

ad iudices dedu-

ci: nō iudices ad

litigatores. & vt

Baldus ioculati

ter scribit, Fons

ire nō debet ad

asina, sed ē con-

uersio. excipe ta-

men casus l. 15.

ff. de iur. iur. l. 2.

S. 1. de iur. iur.

propter ealum.

† in eo derogat

legi 37. s. eo.

ibi, nisi domi-

rum euidens con-

uenit consensus.

e. Fautore reli-

gionis, qui non

cōtradicit, cōfen-

tire intelligitur.

† Olim expresse

libertas erat cō-

ferenda: & ita

derogatur legi

37. s. 1. s. eod. ibi

data primū

seruis libertate.

f. Sciētibus, nec

expressim vetan-

tib. dominis, ser-

ui solitaria vitā

possūt proficere.

g. Causa finalis

commensurata

tempori, com-

mensurā sibi ef-

fectum secundū

illud tempus.

Bald. vel ita, cō-

sensus, fauor,

privilegium &

immunitas cō-

cessa alicui con-

teplatione certē

causae finalis, tā-

diu durare intel-

ligitur, quādiu

causa ipsa finalis

perdurat.

h. Interpretatio

Contij.

i. l. 2. de iur. iur.

nec n. ab aliis

coguntur ipsi, l.

2. s. eod.

l. ex nomoca-

nōne l. c. 20.

m Interpretatio

Contij.

topolis Isauria subest episcopo Isauropolitano.

De adscriptitiis. 1. De seruis. 2. De loco iudicij.

37. Item AA. Sebast. PP.

Iubemus, adscriptitiis creationes (secundum veterē
constitutionem) nisi dominorum possessionum, unde
ostendi sunt, euidens concurrat consensus, nullius penitus
esse momenti: sed eisdem fundorum dominis, qui facien-
da creationi non (sicut dictum est) euidenter consenserint,
ius proprium ad similitudinem ceterorum colonorum in
suos adscriptitios exercendi, tamquam si nulla creatio in-
tercessisset, tribui facultatem. Idemque hoc super illis quo-
que agricolis decernimus obseruari, qui, cum essent ad-
scriptitiis conditionis nexibus adstricti, solitariam vitam
videlicet appetentes, quibuslibet sese monasteriis cōtra vo-
luntatem dominorum fundorum duxerint offerendos.

1. ¶ Seruis sanē sociari clericorum consortiis, volentibus
atque consentientibus dominis, modis omnibus prohibe-
mus: cum liceat eorū dominis, data prius seruis libertate,
licitum eis ad suscipiendos honores clericorū iter (si hoc
voluerint) aperire. 2. ¶ Omnes præterea virorum clarissi-
morum provincias moderantium sententiis, abque vlla
privilegij differentia (qui tamen praesidali iurisdictioni sub-
iecti sunt) siue episcopi, vel quilibet clerici, aut monachi,
aut cuiuslibet conditionis sint, pariter respondere decerni-
mus, nulla in posterum viris clarissimis provinciarum
rectoribus ad loca, in quibus inculatae personae consistunt,
perueniendi necessitate penitus imponenda: cum non so-
lum legibus, verum etiam naturali quoque iuri con-
ueniat, quos res exegerit, iudicialibus ad iudicium vocari
sententiis, non ipsos iudices (quod dictum etiam iniustum est)
ad subiectos deduci, sed per datos ab his iudices ad causae
examinationem in locis, ubi inculati degunt, procedere.

De adscriptitiis.

Auth. ex Nouell. 123. ca. 17.

Adscriptitios in ipsis possessionibus, in quibus sunt adscri-
pti, clericos etiam prater voluntatem dominorum fieri
permittimus: ita tamen, vt clerici facti, impositam sibi a-
griculturam adimplant, subrogato aliquo, quem maluerint.

De seruis.

Auth. ex Nouell. 123. ca. 17.

Si seruis, sciente domino, & non contradicente, in cle-
ricum ordinatus fuerit ab episcopo: ex hoc ipso, quod con-
stitutus est, liber & ingenuus erit. Si vero, ignorante domino,
ordinatus fuerit, liceat domino, intra anni vnus spatium &
seruilem fortunam probare, & seruum suum accipere. Si vero ser-
uis, sciente, vel nesciente domino, (sicut diximus) ideo, quod in cle-
ro constitutus, liber est factus, ministerium ecclesiasticum reliquerit,
& ad secularem vitam transierit, suo domino ad seruendum tra-
datur.

38. Item AA. Sebastiano praefecto pratorio.

Seruis si dominorum fuerint voluntate muniti, soli-
tariam vitam participandi licetia non denegatur: dum
tamen eorum domini non ignorent, quod si seruis suis
ad monasteriorum cultum migrandi tribuerint facultate,
eorundem seruorum domino, donec eisdem serui in eod-
em monachorum habitu durauerint, spoliandos esse cen-
semus. alioquin, si relicta forte vita solitaria, ad aliam quam-
libet sese conditionem transfulerint: certum est, eos ad ser-
uitutis iugum, quam monasticae professionis cultu euas-
erant, reuersuros. Dat. non. Feb.

De seruis, adscriptitiis, & curialibus, seu officialibus.

Auth. ex Nouell. 123. ca. 4.

Episcopalis ordo liberat a fortuna serui, vel adscriptitii: sed non
a curiali sine officio. Nam & post ordinationem durat ita vt
per subiectam vel interpositam personam officium adimpleatur: nisi
curia, vel officio restituatur.

Auth. ex Nouell. 5. ca. 2.

Verum & si legitimo probatus experimento monachus effici-
tur, enadet iugum seruitutis. Debent enim per triennium, an-
tequam monachi efficiantur, in monasteriis permanere: postea vero
si monachi facti fuerint, liberi erunt.

De monasteria relinquentibus. 1. De fructuum oblatione. De
angariis, & quibuscumque vexationibus.

X X X I X.

Qui sua monasteria relinquunt: non recipiunt, quas
attulerunt ad ea, res mobiles, cuiuscumque quantatis

Monachi Abbatibus omni obedientia & deuotione subiacere debent, d. 6. 2. abbat.
p. beneficiorum multitudo iure ciuili prohibita vt hic & iure Canonico. cum in can-
on. s. non verò de elect. c. post electionem de concessione praebende: vide titulum de praebendis
desunt 39. c. singula, nisi forte ea sit doctorū penuria, vt vnū plurib. ecclesiis quam sin-
gulis singulis praefici expediat. 70. dist. c. sanctorum. Quin inuentae sunt beneficiorū
coniunctiones seu vniones, ob desertas ciuitates, deminutos redditus & similia l. 36. s.
eod. c. & temporu c. postquam 16. quast. 1. c. 2. de religiosis domibus: ca. eam te. de atate &
qualitate. (Cuiusmodi magistratuum coniunctiones multae apud Iustinianū Nouell.
8. 24. 25. 26. 27. 28. sic populus Albē & Romae in vnū coitit Iulius 1. Ouid. 6. Fastor.)
Cuiusmodi vniones variē sūt vno modo, vt planē vnū beneficiū, vnus sit Episcopus, vnaq;
ecclesia nouē. 28. altero, vt vna sit superior & principalis, alia inferior & accessio-

sunt: etiam si non sunt confecta monumentorum gesta su-
per ipsi. In donationibus autem immobilium, oportet iu-
ra seruari, quando non adimitur ei qui donauit, euctio i-
[earum.] 1. ¶ Non oportet, episcopos aut clericos cogere
quosquam ad fructus offerendos, aut angarias dandas, aut al-
lio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare,
aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare:
quāuis vsus ita obtinuerit. Transgressor cadit ab ecclesia,
& administratione ipsius, & dat decem libras. Hec verò ob-
tinent in sola imperatrice ciuitate, & territorio eius, & lo-
cis ad eos, qui a patriarcha ordinantur, pertinentibus, aut
ad ordinatos ab his episcopos.

De monasteriis, monachis, abbatibus, episcopis.

X L.

Monasteria degunt (seu censentur) sub episcopis ter-
ritiorum suorum. & Abbatum quidē curam ge-
runt episcopi: monachorum vero abbates. 1. ¶ Non sit
verò abbas duorum monasteriorum.

Insinuatio testamenti coram quo fieri debeat.

41. Imp. Iustinus A. Archelao praefecto pratorio.

Repetita promulgatione, non solum iudices quorum-
libet tribunalium, verum etiam defensores eccle-
siarum huius almae vrbis, quos turpissimum insinuandi
vltimas deficientium voluntates genus irreperat, prae-
mouendos esse censemus, ne rem attingant, quae nemini pro-
fus omnium, secundum constitutionum praecepta, prae-
terquam magistro census, competit. absurdum etenim clerici-
cis est, immo etiam opprobrium, si peritos se velint
ostendere, disceptationum esse forentium, temerato-
ribus huius sanctionis poena quinquaginta librarum auri
ferendis. Dat. X III. Calend. Decemb. C. P. Iustiniano. A.
II. & Ophiano. Coss. 524.

De electione & rebus episcopis. 5. De economis. 6. De rebus
xenodochi, nosocomi, ptochotrophis, orphanotrophis. 7. De his quae
post necessariam erogationem supersunt. 8. De successibus. 9. Ne
quis per largitionem ordinetur. 10. De psalmodia. 11. Conclusio.

42. Imp. Iustinianus A. Atarbio praefecto pratorio.

Omnes adhibentes prouidentiam circa sanctissimas
ecclesias in honorem & gloriam sanctae & incorru-
ptae hominiae Trinitatis, per quam & nos & commu-
nem rempublicam saluos fore credidimus, insistentes et-
iam doctrinae sanctorum apostolorum, de creandis irre-
prehensibilibus sacerdotibus, qui quidem ob id potissimum
ordinantur, vt suis precibus benignitatem humanissimi
Dei rebus adquirant communibus, praesenti lege sancimus,
vt quoties in qualicumque ciuitate sacerdotalem sedē va-
care contigerit, decretum fiat ab his, qui eam ciuitatem
incolunt, super tribus personis rectae fidei, & honestae vi-
tae aliorumque bonorum & virtutum testimonium habē-
tibus, vt ex ipsis idoneior ad episcopatum promoueat:

si enim sancti & gloriosi Apostoli sacerdotum a Domino
Christo Deo consecuti, & qui bonis omnibus terram re-
pleuerunt, & eius doctrinam omnibus impartiti sunt, ne-
que ipsi vitae suae, quam in hoc mundo debebant, salutis
nostrae causa pepercerunt: quomodo aequum non fuerit, vt
qui subingrediuntur eorum ordinem, & instituuntur san-
ctissimarum ecclesiarum sacerdotes, purum habeant
propositum, & pecunias contemnant, omnemque vitam
suam ad clementissimum applicant Deum? 1. ¶ Con-
uenit igitur huiusmodi eligi & ordinari sacerdotes, qui-
bus nec liberi sint, nec nepotes. etenim fieri vix potest,
vt vacans huiusmodi vitae curis, quas liberi creant
parentibus maximas, omne studium, omnemque cogita-
tionē circa diuinam liturgiā & res ecclesiasticas cōsumat.

Nam cum quidam, summa in Deum spe, & vt animae eorū
saluae fiat, ad sanctissimas adcurrant ecclesias, & eis omnes
suas facultates adferant & derelinquant, vt in pauperes &
egentes & alios pios vsus consumantur: indecens est, epi-
scopos in suum illas auferre lucrum, aut in propria sobole
& cognatos impendere. Oportet enim episcopum minimē
impeditum affectionibus carnalium liberorum, omnium fi-
delium spirituale esse patrem. Has igitur ob causas prohibe-
mus habentē natos aut nepotes, ordinari episcopum.

2. ¶ De his vero episcopis, qui nunc sunt, vel futuri sunt,
sancimus, nullo modo habere eos facultatem testandi, vel
donandi, vel per aliam quamcumque excogitationē alienan-
di quid de rebus suis, quas postquam facti fuerint episcopi,
possederint & adquisierint vel ex testamentis, vel donatio-

bibus expetiti, nec a prouincialibus episcopis, si modò sint cū metropolitani iudicio
cōsecrati, v. 62. dist. c. nulla ratio, dist. 63. & Apostoli in eligendis diaconis aduocata mul-
titudine dilectorum, Dispicite, inquit, ex vobis viros septē quos pficiam. & placuit
hac oratio toti praesenti multitudini, act. 6. ver. 2. 3. 4. 5. f. No. 123. c. 1. Cur nō duabus?
vt act. 1. ver. 23. g. 1. ad Tim. 3. ver. 7. h. sic, inter cetera, Paul. ait nō oportere Episc. esse
ἀγαποῦν (sed ἀγαπᾶν) vt ad Tim. 3. ver. 3. i. l. 48. eod. Imò quibus liberi sint: 1. ad
Timoth. 4. & ad Tit. 1. ver. 6. adde Nouell. Leon. 23. k. quas oportet Græci, Paulus
ἀνάσσειν. 1. Corinth. 7. ver. 16. & prin. ver. 32. volo vos esse ἀγαπῶντες, huc refer
ver. 33. 34. l. vide Nouell. Leonis 5. quos tamen possumus ἐξελθεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας
πρὸς τὸν οἶκόν σου. 1. ad Timoth. 3. ver. 4. possunt etiam iidem esse fideles ad Tit. 2.
ver. 6. m. v. Leon. Nouell. 23. n. vide Nouell. 131. c. 13.

ria, cui ideo vi-
carius certus cō-
stituitur, mini-
sterij facti obeū
di causa. ca. ex-
tiropana. s. qui
verò de praebend.
Tertio, vneutra
subiiciatur alte-
ri, sed ambabus
sui tituli & gra-
dum retinētib.
idem minister
praeficitur c. 1. ne
sede vacante, c. 2.
tempus. 16.

quasi. 1.

q. id in ciuilib.

quoq; magistra-

tib. constitutū: l.

vt. de adfess. l. 8.

4. qui militare.

adde l. l. et aff. de

reb. creditu.

† hic versiculus

hodie nō est in

vsu. Solēt. n. ad-

quiri dispensa-

tiones, ad duo

vel tria benefi-

cia. de multa de

praebendu. Recē

Duareus. 8. de

beneficiu. 4. non

finius, inquit,

nōstros vident-

ur, qui tot per-

sonas in ecclesia

sustinent, quān

Briareus ille, qui

manus cetū ha-

buit, vult in fa-

bulis aut Geryō,

quem triū cor-

porū fuisse per-

hibent.

l. 23. in verbis.

repetita promul-

gatione. de testa-

l. pro tribuna-

li. Cuius, ad l. 7.

in verbo si pacif.

fol. 113. ff. de pacif.

t. de quib. l. 33. s.

2. s. eod.

u. turpe est de-

fensori ecclesiae,

affectare munus

insinuandi testa-

menti.

x. Apud magi-

strū census, testa-

menta insinuat

solita: adde l. 23.

j. de testamentis.

y. opprobrium

adde l. 17. s. eo.

z. Voluntatē

Canones sacer-

dotē peritū esse

seculariū nego-

tiorū, v. dist. 19.

a. Interpretatio

Contij.

b. ἀρχιεπίσκοπος.

c. Græci ἀντιπῆ

στρος hic: & 1. ad

Timoth. 3. ver. 2. hic

Paul. ad Tit. 2.

ver. 7. de τῷ

ὁρισμένῳ ἀντι-

πῆστρον εἶναι ὡς

δὲ τὸν οἰκονομῶν.

d. nota munus

episcopis: & ita

Petrus act. 6. ver.

4. ἡμεῖς δε τῇ

ἀποστολῇ ἡ τῇ

διακονίᾳ τῷ λόγῳ

ἀποσταλέσθαι

adde l. 34. j. de

episc. audien. Nou.

a Episcopi pos-
sunt de propriis
bonis testari.
b ad quartum
gradum. d. c. 13.
c Adquisita ab
episcopo, eo
mortuo, defer-
runtur ad eccle-
siam: nec in his
testari potest.
d Nota ratio-
nem deciden-
di. Personæ ex-
traneæ, si quid
donant aut le-
gant episcopo,
eius sacerdoti
potius spectant,
quam personæ.
e v. quæ scripsi
ad Nov. 38. inf.
f Oeconomi
rationibus red-
dendis obnoxii.
g Oeconomi
inter cetera
munus fuit,
mortuo episco-
po, res defuncti
episcopi coege-
re, & earum ra-
tiones reddere.
h Oeconomi
ecclesiæ singulis
annis rationem
reddebant.
i Oeconomi
episcopo ratio-
nes reddere te-
nebantur.
k Obnoxius ra-
tionibus reddend-
is, si eas non
reddiderit, onus
earum reddend-
arum ad here-
des transferebat.
l Piorum loco-
rum administra-
tores, adquisi-
ta post susceptam
huiusmodi ad-
ministrationem
sive testamen-
to, sive alio mo-
do in alium trans-
ferre aut dona-
re alij non pos-
sunt, sed ea loco-
pio, quem
administrent,
relinquere cor-
guntur: nisi ea
habuerint à pa-
rentibus, patris,
vel fratribus.
m Prepositi lo-
corum religio-
sum, de ad-
quisitis testari
non possunt.
n Loca religio-
sa, in adquisitis,
succedunt præ-
posito.
o Donantis pio
loco ea mens
est, ut relicta
piè dispensentur.
p Præsumptio
maxima iustæ
administrationis
sumenda est
pro eo, qui pij
loci administra-
tioni præfatus est.
q Quod præ-
textu alicuius
accipitur, in e-
ius vilitatem
verti debet.
r Qui dispen-
sandi facultate
habet, seipsum
eligere non po-
test, arg. l. 4. D.
de tutorib. & cu-
ratorib. v. Bart.
in l. 43. nu. 33. D. de vulgar. f Reditus ecclesiastici, in alimenta personarum, de in-
dignis, post hæc in emptionem prædiorum convertuntur, adde l. 37. de usur. pupilla-
ribus. t Eo libentius committitur alicui dispensatio, quod fides eius notior: quod
denique speratur, res ita relictas iuste ac piè dispensatum iri. u canonem 28. apost.
x Damasus in epistola Laodicensi. c. 57. Zonas chorepiscopi aut metropolitani: de-
fendentes ecclesiæ apertis: iidem qui & archidiaconi, vel archipresbyteri ferè ut Leo
ait, & ut est in Synodo Neocæsariana. c. 14. adde c. 10. Antiochena synodi: Basilium epi-
stola ad Chorepiscopos. c. 5. Synodus in synodo. Sigebertus, archidiaconi, qui di-
cuntur chorepiscopi. In antiquis monumentis, Abbas d. Irenæi & Iusti apud Lugdu-

chus, nec nosocomus, nec ptochotrophus, nec orphano-
trophus, nec brephotrophus, nec quisquis ptochio præ-
ficiendus est, per talem fiat largitionem: sed per iudicium
& probationem eorum, qui in illis locis sunt, Deo aman-
tissimorum episcoporum. Si verò quis inuentus fuerit oc-
casionem prædicatorum ordinationum & administrationum
aliquid dedisse vel accepisse, siue episcopus sit, siue cleri-
cus: & eum, qui præbuit, & eum, qui accepit, extra sacer-
dotium & clerum fieri iubemus: ut post hæc Domini Dei
subiaceant condemnationi. Si autem quis propter præfe-
cturam dedisse quid compertus fuerit: eum, qui ita præ-
fectus factus fuerit, extra clerum esse iubemus. Si verò ce-
conomus vel ecclesiædicus seu defensor, vel chorepisco-
pus, id est, vel periodonta, visitator, vel xenodochus, vel
nosocomus, vel ptochotrophus, vel orphanotrophus, vel
ptochio præpositus, comperietur præbuisse quid, ut sibi
cura illa committeretur: & hunc remoueri ab huiusmodi
cura iubemus. 10. Præterea sancimus, ut omnes cleri-
ci per singulas ecclesias constituti, per seipsos psallant no-
cturna & matutina & vespertina, ne ex sola ecclesiastica-
rum rerum consumptione clerici appareant, nomen quidem
habentes clericorum, rem autem non implentes cleri-
ci circa liturgiam Domini Dei. turpe enim est, pro ipsis
scriptis necessitate ipsis inducta psallere. Si enim multi-
laicorum, ut suæ animæ consulant, ad sanctissimas ecclesias
confluens studio circa psalmodiam ostenduntur, quo-
modo indecens non fuerit clericos ad id ordinatos non
implere suam munus: quapropter omnimodo clericos psal-
lere iubemus, & ipsos inquiri à Deo amantissimis pro tem-
pore episcopis & duobus presbyteris in singulis ecclesiis,
& ab eo, qui vocatur archos vel exarchos, & ab ecclico
siue defensore cuiusque sanctissimæ ecclesiæ: & eos, qui in-
uenti non fuerint inculpatè in liturgiis perseverantes, ex-
tra clerum constitui. Nam qui constituerunt vel fundarunt
sanctissimas ecclesias pro sua salute & communis repu-
blicæ, reliquerunt illis substantias, ut per eas debeant sacræ
liturgie fieri, & ut in illis à ministrantibus piis clericis
Deus colatur. Licentiam autem concedimus omni per-
sonæ, quæ quid horum prætermisum esse cognouerit, ea
denunciare & publicare. 11. Ea verò, quæ à nobis san-
cita sunt, fini tradi & ad effectum perducere cum Dei beni-
gnitate iubemus: eos verò qui in suspitione venerint, ali-
quid horum ausu temerario prætermisisse, primum quidem
ex Domini Dei iudicio periculum, ac deinde positas in
hac lege penas sustinere. Dat. Kal. Mart. CP. DN. Iustin.
P. P. A. II. Coss. 528.

Præfatio. 1. De episcopis Constantinopolin proficiscentibus.
2. Sanctio. 3. epilogus.

43. Idem A. Epiphania archiepiscopo Constanti-
nopolitano & patriarchæ.

Omne semper adhibentes providentiam circa san-
ctissimas ecclesias: per quas & nostrum imperium su-
stineri, & communes res clementissimi Dei gratia muniri
credidimus, necnon & nostras & cæterorum omnium ani-
mas studentes saluari: & eam ob rem solliciti assidue, ne
commoda sanctissimarum ecclesiarum, in quacumque ci-
uitate sint constitutæ, aliqua ratione minuantur: neque, quæ
in ipsis sunt, diuinæ liturgiæ ex Deo amantissimorum sa-
cerdotum absentia impediatur, aut non conuenienter cu-
rentur, ac ne etiam sanctissimarum ecclesiarum consu-
mantur res, tam propter iterum, quam etiam commean-
tium huc sacerdotum & comitantium clericorum impen-
sas: unde sæpe & sub sceleris accipiendi necessitas emer-
git, & ex ea re onus ad ipsas sanctissimas ecclesias venit: si-
mul etiam ne ecclesiasticarum rerum non conuenienter
procedat administratio per absentie Deo amantissimorum
episcoporum tempus: his ad tuam beatitudinem diuinis a-
picibus uti oportere existimauimus. 1. Per quos ipsi
iubemus, fieri omnibus manifestum, per singulas metropo-
les vniuersiusque prouinciæ ipsi subiectis sanctissimis
sacerdotibus: quoniam non decet aliquem ipsorum, aut eor-
um, qui in aliis prouinciarum ciuitatibus sub metropoli-
tano ordinati sunt, episcoporum, secundum propriam vo-
luntatem absque diuina nostra speciali iussione, relin-
quere quidem gubernatam à se sanctissimam ecclesiam,
in hanc verò felicem commeare ciuitatem, qualiscumque
emergat res: sed mittere oportere huc vnum aut duos ex
sibi subiecto pio clero: & facere manifesta nostræ pietati
ea, quibus opus habent, aut per seipsos, aut per intermedia
tuam beatitudinem: sicque perfrui iusta & compendiarie
nostra ope. si enim quippiam eorum, quæ ad nos relata
ecclesiæ. s. D. de iure immunitatis. De pseudoclericis. v. Duar. 1. de sacris 17.
i xij duo metropolitani & duo protopresbyteri seu primis presbyteris.
k xij duo metropolitani & duo protopresbyteri seu primis presbyteris.
l id est, chorepiscopo, de quo dixi. s. 9. s. eod.
m ut sit actio quasi popularis. l. 1. D. de popularibus.
n v. l. 2. de reb. cred. o Interpretatio Contij.
p de quibus à me alibi dictum est.
q Nouell. 6. c. 2. 3. Nouell. 67. c. 3. Nouell. 123. c. 9.
r Huc refer illud Synchij, xij duo metropolitani & duo protopresbyteri seu primis presbyteris.
syn. ecclesiæ ad metropolitani.

B. iiii.

fuerunt, tale nobis visum fuerit, ut indigeat ipsorum Deo amantissimorum sacerdotum praesentia, confestim tum proficisci iubemus ipsos, absque vero tali diuina iussione, neminem proficisci concedimus. 2 ¶ Sciente horum transgressore, & recte ac pie introductam a nobis pro sanctissimarum ecclesiarum honore obseruantiam pretereunt, quod non parum indignationem experietur, sed & sub excommunicatione fiet, si quidem metropolitae sit, a tua beatitudine: si vero ciuitatis sit episcopus, quae metropolitae subiecta sit, ab ipso metropolita, pecuniariam namque poenam definire contra contemnentes diuinam nostram dispositionem non necessarium esse putauimus, ne^a inde ad sanctissimas ecclesias, quod inde euenerit damni, redundet: quarum res ab omni deminutione liberas manere cupimus. 3 ¶ Hae igitur ad singulorum notitiam sub ipsa ordinatorum Deo amantissimorum Metropolitanorum episcoporum perferre tua sanctitas studeat, & ab vnoquoque missas responsiones tam per Metropolitae, quam per ipsarum reliquarum prouinciarum ciuitatum Deo amantissimos episcopos de his, quae hac de re dixerint, ad nostram religionem referre. Dat. X. Kal. Mart. CP. DN. Iustiniano P. P. A. II. Col. 528.

a Est iniquum, alterius peccato poenam alteri infligi.

b Contij interpretatio.

c Nou. 123. c. 29. & 36. & l. 19. §. 6.

d adde Nou. 133. c. 3.

e v. l. 19. §. 60.
f quantumuis eos adoprarent sibi fratru, cognatoru, aut dilectoru loco.
g Apocristas rios intelligit.
h Nou. 123. c. 36.
i minus enim suspitionem est in fene, quam in iuvene. idq; eo magis, si non modo senex, sed eunuchus sit, quod suadet. Nou. 133. c. 5.
j Sancta communio liturgia adsequi solet.
k Nou. 133. c. 4.
l Episcopo indigna est negligentia. v. 84. dist. m
m Seculari manu episcopi sunt iuadi. Sic alibi, Iudices manu militari vtuntur in exequendis sententiis. l. 68. ff. de iudic.
n Poena negligentis episcopi. o §. 2. §. 60.
p alias tempus tacite inesset huic imperio. l. 2. §. 6. D. de eo quod cert. loc. l. 1. in fin. D. de cond. & demonst. l. 24. ff. de oper. libert.
q Interpretatio Contij.
r de quibus v. cap. Nicena Synodus. dist. 31. l. 1. ad Tim. 3. vers. 2. & 4. & c. 4. vers. 1. 2. §. 1. ad Tit. 1. vers. 6. & canonem 50. Apostol. 1. Cor. 7. vers. 7. & c. 9. vers. 1.
s adde Nou. Leo nu. 3. At forte permissu episcopi id fieri poterit ut Ancyra voluit. c. 10. Nouell. Iustin. 123. id verat. Ratio.

De monachis & monastriis separandis.

44. b Idem A. Menae P. P.

Sanctissimarum ecclesiarum & piissimorum monasteriorum decori consulentes, interdiximus omnibus habitantibus monasteria conuersari cum mulieribus monastriis, aut occasionem aliquam excogitare, qua communicationem aliquam cum ipsis habeant, (hoc enim iustam suspicionem introduct, assidue, aut cum voluerint, cum ipsis congregandi) sed ita segregatos esse, ut nullam participationem ad inuicem ob quamcumque causam habeant ipsi, neque excogitari aliquam occasionem vel illis vel his mutuae inter se commorationis. sed soli per se homines in quolibet monasterio degant, a vicinis sibi per quamcumque causam monastriis segregati: soli item per se mulieres non commistae viris: ut omnis suspicio indecorae conuersationis penitus tollatur. Sed si viri fuerint plures: oportet prouidentia singularum ciuitatum episcoporum, foeminas in alium conuenientem locum transferri, & dari monasterium ipsis, in quo oporteat ipsas in posterum apud se ipsas honeste conuersari. sin plures inueniantur foeminae, aut etiam pari numero: viros quidem transferri, foeminas autem in monasterio manere, ita ut res ipsius monasterij mobiles & immobiles, & se mouentes, hi, qui exeunt, cum his, qui manent, pro rata diuidant. Necessarii autem responsis apud se degentium separatim mulierum, vnum senem h ad Deo amantissimo episcopo ciuitatis segregari. ad diuinas vero peragendas liturgias & sanctae communionis participationes vnum presbyterum, & vnum diaconum honeste vitae dari. qui haec sola supradicta agere debeant, non etiam conuisci & conuersari aut cohabitare cum ipsis. His enim seruatis, & ipsis felix vita erit, qui solitariam vitam elegerint, & communis nostrae reipublicae res paratorem consequentur a Deo clementissimo opem. Quae igitur super communibus rebus & nunc recte habere existimus, huiusmodi sunt. sed & credidimus non parum hinc visum iri additam esse his ex diuina nostra constitutione vtilitatem. 1 ¶ Sed & obseruatione & cautela diligenti opus est, ne vilo modo praetereantur haec. quod non aliter continget, quam si Deo amantissimi cuiusque ciuitatis episcopi inspiciant diligenter monachorum degentium in monasteriis sub sua cura ordinatis, conuersationes: & si quid senserint huiusmodi lapsus, omnibus modis compescant tale ipsorum inceptum: & poenis subiiciant eos, qui post nostram prohibitionem adhuc talia perperant: & cogant, ut eorum conuersationes sint purae, & separatae ab omni commercio muliebri. Nam & ipsis Deo amantissimis episcopis, si hoc recte estimare voluerint, perspicuum est, quod ex obseruatione honestae huius deuotissimorum monachorum conuersationis: & si eis contingerit nihil indecens aut inhonestum accidere: clemens Deus propitius res communes nostrae reipublicae secundabit. 2 ¶ Sed ne vel ipsi Deo amantissimi episcopi superuacuum ducant hoc nostrum praecceptum: nosse ipsos volumus, quod si quis ipsorum manifestus sit non cum omni diligentia, haec inuestigare, aut manifestum lapsum non secundum praedictos modos emendare: obnoxius quidem erit iudicio Domini Dei, & nunc in ipsum veniet imperij nostri indignatio, & circa ipsum periclitabitur sacerdotium, neque alia maiore opus erit indignatione. 3 ¶ Tua igitur excellentia diuinam nostram hanc legis positionem manifestam faciat cuiuscunque metropolcos Deo amantissimis episcopis, & clarissimis praesidibus prouinciarum, addens & hoc: quod & ipsi, si opus sit, omne ferant auxilium piissimis ciuitatum episcopis ad huiusmodi [lapsus] coercenda, quae tolli iussimus: & si qua negligentia eos vfos esse inuenerint, manifestam eam nobis proprio facient iudicio, ut utique omnes cognoscant, & quamnam ab ipsis seruari

debeant, & ex negligentia definitam poenam. Curent autem & Deo amantissimi metropolitae, etiam aliis reuerendissimis ciuitatum episcopis eiusdem prouincia facere manifestam diuinam hanc nostram legem, & denunciare omnibus, ut vigili studio haec custodiant verentes definitam poenam. 4 ¶ Ac ne prorahatur plena obseruatio diuinae nostrae huius legis: atque etiam ne ipsi reuerendissimi monachi, qui in praesentia conuersantur cum monastriis, paruum putent tempus sibi dari ad debitam & iniunctam ipsis separationem faciendam: annale ipsis definitum, decretum ab eo [die] quo manifesta diuina nostra lex haec facta fuerit. ita ut post anni curriculum, si appareant ea, quae ad conuictum attinent, in eodem manere schemate, locus sit omnimodo insertis diuinae huius nostrae legi poenis. Dat. XV. Kal. Febr. CP. Decio VC. Col. 529.

De filiis presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum.

45. a Idem A. Iuliano praefecto pratorio.

Acris canonibus neque Deo amantissimis presbyteris neque reuerendissimis diaconis aut subdiaconis nuptias contrahere post huiusmodi ordinationem permittentibus, sed solis reuerendissimis psalms & lectoribus id concedentibus: animaduertimus quosdam despicientes quidem sacros canones, pueros autem generantes ex quibusdam mulieribus, quibus coniungi secundum sacerdotalem censuram non possunt. quoniam igitur poena facinoris huius in sola sacerdotij erat amissione: sacros autem canones non minus, quam leges, valere, etiam nostrae volunt leges: sancimus obtinere in illis, & quae sacris visa sunt canonibus, perinde ac si ciuilibus scriptum esset legibus: & omnes istiusmodi homines tam sacerdotio, quam diuino ministerio, atque etiam dignitate ipsi, quam habent, nudari. quemadmodum enim sacris canonibus prohibita sunt talia: sic & secundum nostras leges, rem ipsam prohiberi: & praeter supradictam excidendo ministerio poenam, ne legitimis quidem & propriis esse eos, qui ex huiusmodi inordinata constupratione nascuntur, sed nati sunt: sed eam, quae ex talibus feminibus oritur, participari turpitudinem. tales enim eos esse disponimus, quales quos leges ex incestis aut nefariis natos nuptiis definiunt. ita ut neque naturales, aut nothi seu spurij intelligantur, sed prorsus & vndique prohibiti, & successionis genitorum indigni, ac nec donationem ab illis capere possint, neque hi, neque horum matres, nec per interpositas quidem personas. sed omnibus in hos collatis a patribus beneficiis ad sanctam ecclesiam, ex qua sunt, qui talia deliquerunt, reuertentibus. quod enim sacri canones prohibent, id etiam & nos per nostras abolemus leges. Si vero simulata quaedam obligatio sub specie mutui, vel alterius contractus instrumenti fiat, quae obligatum faciat eum, qui huiusmodi constuprationis particeps factus est: hanc etiam infirmam esse volumus: & talium rerum donationem, non ad ea personam, in quam concepta sunt scripta, sed ad sanctissimam ecclesiam peruenire. Data XV. Kal. Nouemb. CP. Lamp. & Oreste VV. CC. Col. 530.

De relicto ad pias causas. 9. annali.

46. c Idem A. Iuliano P. P.

Sancimus: si quis moriens piam fecerit dispositionem vel per institutionis modum, vel per legatum, aut fideicommissum, aut mortis causa donationem, vel aliu quemcunque modum legitimum: sine iniunctis pro tempore episcopo curam agere, ut implentur, quae ipse voluit, siue & hoc reticuerit siue etiam in contrarium prohibuerit: necessitatem habere heredes, id, quod ordinatum est, facere & adimplere omnimodo. quod si id sponte non fecerint, confestim loci Deo amabiles episcopos, curiosos esse circa haec, & postulare, ut illi omnia implant secundum voluntatem defuncti. Sed si quidem ecclesiae adificationem iniunxerit testator, intra triennium, instare eos, ut perficiatur. si vero xenonis adificationem, intra vnum annum duntaxat id fieri cogere, tanquam sufficiente tempore hoc constituto ad perficienda, quae placuerunt testatoribus: cum sit possibile & domum conducere, & infirmos illic in lectis sternere, donec opus adificationis xenonis seu hospitalis compleatur. si vero quadam dari simul & vna praestatione in pias causas damnati fuerint: confestim cogere eos facere, hoc est, post testamenti infirmationem, & post adprehensam hereditatem vel legatum ab his, qui honorati sunt. 1 ¶ Si autem transferit praedictum tempus, ac neque ecclesia, neque hospitale adificatum fuerit: neque hospitalis aliquis sit, qui hoc ordinet: mox ipsos Deo amabiles episcopos exigere ea, quae pro eo ordinata sunt, & in id conuenienter quaesita: & facere adificationes sanctissimarum ecclesiarum, & hospitalium, & gerontocomiorum, aut orphanotrophiorum praeparationem, aut prochorothiorum, aut nosocomiorum constructionem, aut captiuorum redemptionem, aut aliam quamlibet actionem piam, a testatore ordinatam: designare etiam seu praeficere, qui haec administraret, xenodochos, vel orphanotrophos, vel brephotrophos, gerontocomos, vel simpliciter piarum actionum diaecetas

nem vide apud Cuiac. Nouell. 22. fol. 383.
t v. Nouell. 22. c. 42.
u hac de re. v. dist. 10.
x Nou. 133. c. 1.
y Canonibus ab aliquo actu prohibitus, prohibitus quoque intelligitur, legibus: ut ita fiat illatio a canonibus ad leges.
† verisimile est id nouo iure mutatum esse. iubentur enim clerici contraheutes nuptias, adhucere vxoribus suis. Nou. 22. c. 42.
z Cuiac. consil. 2. hinc colligit, Legatum a presbytero filiae suae factum, pro non scripto haberi: quasi incapaci relictum. Idque verius est, si ea ex vxore alterius suscepit. Id ita sentit Romanus consil. 16. Res ita est, Nouo iure, hoc est, Nouell. 89. & Nouell. 117. ipurios ex damnato concubitu susceptos vsque adeo a progenitorum fortunis arceri, ut etiam parentes eos alere prohibeantur. De iure tamen canonico, naturalis pietate inspecta, pater teneatur eos alere: & ipsi relinquere potest alimenta, aut ad ea vsque, non vltimus, cap. non habet. §. extra de eo qui duxit in matrim. quam pol. per adult. Eamque communem esse opinionem referat Roland. a Valle 1. consil. 74. m. 39. & seq. Idem refert Mich. Graffus lib. sent. §. legatum quest. 6.
a Leges non dedignantur sacros canones imitari. Nou. 33. c. 1.
b Curita? collige ex c. constitutiones, dist. 10.
c Interpretatio Contij.
d Nou. 133. c. 1.
e Nou. 133. c. 4.
f Hereditas, nisi adita, non transmittitur. l. v. §. 5. ff. de caducis.
g quorum oneri incumbit, personis ad id specialiter deputatis deficientibus, eo nomine agere. l. 23. §. 1. §. cod.
h leg. §. de sacros. eccles.
i Captiuorum redemptio, inter pias causas numeratur. ut hic.
k nota de piarum actionum diaecetis & curatoribus, adda §. 37. eo.

vetant, vt Cy-
prianus scribit
1. epist. 9.
† adde Cano-
nem Apost. 6. &
80.
a v. Nouel. 123.
huc refer No-
uella 133. Hiero-
nymus ad Pau-
linum, si cupis ef-
se quod diceris,
i. monachus, seu
solus, quid facis
in vrbibus? 16. q.
1. c. si cupis. Euge-
nius Papa, Sicut
piscis sine aqua,
carent vita: ita,
sine monaste-
rio monachus.
16. q. 1. c. placuit.
Duplex est o-
pus monachi,
Aut diuinis vac-
are scripturis,
aut opera ma-
naria medica-
ri. Nou. 133. c. 6.
b l. 32. §. 4. D.
de arbit. Nouell.
123. c. 6.
c subaudi, quæ
imperatori sit
subiecta: aliis
extra territorium
constitutum vim
non exerceat. l. ult.
D. de iur. facti.
d non tamen
inuiti accipiunt.
v. Cuius. Nou. 123.
e v. Cuius. c. 16.
de prescript.
f Interpretatio
Contij.
g βαλδωνι μι-
νι ταξιδιων. Gra-
ei hic. v. ταξιδι-
ων. curiales,
decuriones, cu-
ria ciuitatis ob-
noxia: ταξιδι-
ων ταξιδιων, curia-
lis conditio. dist.
51. 53. Nou. 123. c.
55.
h lex ad præ-
teritos casus in
dubio non ex-
tenditur.
i βαλδωνι μι-
νι hinc illud
Hieronymi ad
Oceanum, Hie-
catechumenus,
hodie pontifex:
heri in amphi-
theatro, hodie
in ecclesia: vel-
pere in circo,
mane in alta-
rio: dudum fau-
tor histrionum,
nunc virginum
consecrator. ad-
de qua notati
ad Nou. 133. c. 1. in
fin. & l. 73. §. 2. D.
de iur. iuri. He-
ri seruus, hodie
libertus.
l Nouell. 6. c. 1.
m. i. habitu.
Plautus in Am-
phitr. Nunc ne
hunc ornatum
vos meum ad-
mitemini,
Quod ego huc
proceffi, hic cum
seruili schema,
n nota de quar-
ta bonorum de
curionis appli-
canda fisco.
o i. anno 558.
l. ult. quando ex
quibus quarta
pars: adde Nou.
6. c. 1.
p de quibus l.
vlt. de decur.
q l. 21. §. eod.
r l. 12. §. eod.
f adde l. 26. §. 1. de sacrosanctis. t nota penam latitantis curialis.
u forte l. 29. §. eod. x μοναχικον ομολογια.
† Nouell. 5. c. 6. Ex Nouella Leonis huiusmodi desertor non datur Curia, sed reuo-
catur ad monachismum. Nouell. Leonis 7. §.

esse expertes, sed etiam curæ non solum pupillorum, & adultorum, sed & furiosorum, & muti, & furdi, & aliarum personarum, quibus tutores vel curatores a veteribus legibus dantur. 1. ¶ Eos tamen clericos & monachos huiusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas ecclesias vel monasteria permanent, non diuagantes, neque circa diuina ministeria desides: cum propter hoc ipsum beneficium eis indulgeamus, vt, aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inhæreant. 2. ¶ Et hoc non solum in veteri Roma, vel in hac regia ciuitate, sed & in omni terra vbiunque Christianorum nomen colitur, obtinere sancimus.

Auth. ex Nouell. 123. c. 5.

Presbyteros, diaconos, aut subdiaconos, iure cognitionis ad tutelam vel curam vocatos, suscipere permittimus: si tamen intra quatuor menses, ex quo vocati sunt, apud iudicem competentem in scriptis declarauerint, eadem administrationem propria se voluntate suscepisse. Si quis autem sic fecerit, nullum ex hoc preiudicium circa alienam tutelam vel curam patiatur. 1. ¶ Episcopos autem vel monachos tutelam alicuius persone subire non permittimus.

De curialibus & taxotis. 1. de clericis aut monachis suum ordinem deserentibus, & in armatam militiam transuentibus. 2. de substitutione aut fideicommissio sub conditione defectus liberorum. 3. De solutione matrimonij, & dotis, ac donatione propter nuptias. 53. Idem A. Ioanni PP.

Sancimus neminem omnino, neque curialem, neque taxotam, episcopum aut presbyterum decetero fieri: nihil huiusmodi attinente aut attingente hac lege eos, qui ante eam huiusmodi sacerdotio digni habiti sunt: decetero vero nemine omnino, qui supradicta sunt fortune, ad prædictas consecrationes ascendere: & maxime si & iam antea ministrauerat, aut taxotis seruierat iussu: onibus. eum enim, qui nutritus est in executionibus vehementibus [seu asperis] & his, quæ ex eare accidunt, peccatis, non vtiq; æquum fuerit, modò quidem & illico esse taxotam, & buleutam, & facere omnium acerbissima, mox autem sacerdotem ordinari, de humanitate & innocentia exponentem dogmata, præterquam si ab infantia, & nondum quidem ephibiam excedente ætate, ei contigit inter reuerendissimos monachos connumerari, & morari in eo ipso schemate. tunc enim permittimus ipsi, & presbyterum fieri, & ad episcopatum venire, cum sit manifestum, simulatque tale quid euenierit, & dignus sacerdotio apparuerit, quod confessim licentiam habebit manere in episcopatu, & ministrare, dummodò quartam partem suæ substantiæ vniuersæ præbeat decurionibus & fisco (secundum nuper de quarta parte positam a nobis legem) aut soli fisco, si quidem taxotica fortunæ ei esse contigerit. Si verò & in reuerendissimis archimandritis censeatur, & manserit inter ipsos: & hoc etiam modo damus fortunæ liberationem, quartam & tunc partem suæ substantiæ (vt prædiximus) præbituro. aliter autem neque illi ordinari concedimus, neque ordinato, tale quid agere permittimus. Sciente tua excellentia, quia hæc obseruari debent ab omnibus Deo amabilibus episcopis, penam expectatur circa ipsum sacerdotium, si quid tale fecerint: præter id, quod etiam nec ipse ordinatus sacerdotio fruatur, licet fuerit antea in aliquo gradu sacerdotij ordinatus, sed inter primatos redigetur, & ministeria exequetur, quibus subiacebat prius. Quæ omnia obtinere in futurum volumus tempus: quoniam nunc primum a nobis inuenta sunt: non pertinere vilo modo hac lege (vt diximus) ad eos, qui semel hac dignitate sacerdotali decorati sunt: sed licentiam habentibus ipsis per substitutos ministrare iuxta Theodosij & Valentiniani piæ memoriæ constitutionem, quæ ad Thomam rescripta est. 1. ¶ Ad hæc & illud iustū esse, & obtinere, & in vfu esse sancimus, quod positum ab initio, & vfu obseruatum, nescimus, quoniam modo in diffinitionem abiit. Meminimus enim, nos in Arcadij & Honorij piæ memoriæ constitutionem incidisse volentem, clericos, si neglexerint suum ordinem, & in qualemcunque armatam militiam transferint, vel depositi a Deo amabilibus episcopis, militare ausi fuerint, mitti qui dem ipsos militia adepti, tradi verò ciuitatum curiis ministraturos in posterum publico, quando & Domini Dei seruitio, quamdiu militauerint, se abdicauerunt. Quæ omnia obtinere ex hac nostra sancimus lege iubentes, ipsos statim & confessim ciuitatis illius, ex qua sunt, fieri curiales: nisi vehementer curialibus abundet ciuitas, quo casu vicinæ, vel vltioris etiam vsque ad vnam prouinciam alteram, vbi maxime curialium constituta est penuria. Si verò latitantes (vt probabile est) fiant: licentiam damus curialibus, statim ingredi res eorum, eorum bona detinere, & satis sibi secundum legem inde facere. Hæc igitur super reuerendissimis clericis cuiuscunque gradus obtinere in perpetuum sancimus, & in his, quæ iam perpetrata sunt,

obtinere legem eam volentes, quæ & prius erat. Quoniam autem & quandam constitutionem inuenimus de monachis differentem & volentem ipsos non relinquere propria monasteria, neque turbare ciuitates, quæ & ad quoddam sanctam esse tempus quidam suspicantur: oportere existimauimus occasionem inde accipientes, perfectiorem & in omne tempus etiam hoc reformare. ita vt nemini de cetero reuerendissimorum monachorum licentia sit, tale quid agere, & relinquere quidem monachicum habitum, circuncingere autem qualemcunque militiam aut cingulum aut dignitatem, aut eorum, qui in iudiciis versantur, sequi vitam, & Dei seruitio humanas occupationes præferre aut cognoscere. illo, qui tale quid fecerit, dando Curia ciuitatis illius, aut illius, ex qua est, aut etiam alterius, vt prædictum est, & si quidem locuples sit, etiam pecuniaria subituro munera: si minus, corporalia munera & hæc licentia danda curiis, (vt prædiximus) si inuisibiles fiant, occupare bona, & sibi ex his satisfacere secundum legem. In omnibus autem casibus, in quibus accipere ex his curias iubemus causis, volumus mediam quidem horum partem curiales suscipere non in auro, sed immobili possessione, vel quæ subit, vel quæ sit comparanda secundum prius a nobis emissam legem, aliam verò dimidiam generali mensuræ tuæ excellentiæ inferri, vt tuus etiam thronus provideat vigilanter, ne quid tale commissum lateat: sed, simulatque quid factum fuerit, conueniens super hoc fiat medela. præterquam si punci ipsi vltro & sponte militiam reliquerint, vel simpliciter quod habent schema, & ad monachicam rursum ferio & verè reuertantur vitam, & inter reuerendissimos clericos connumerari festinent. Si enim hoc fecerint intra annum vnum ab hac lege lata: remittimus eis penam, sufficere ipsis ex exercitio putantes emendationem. Hæc autem obtinere in sequens volumus tempus, neque illos extra dictam relinquentes penam, quotquot a nostro principatu monachi facti, tale quid fecerint, id enim, quod præcessit, simul quidem ob humanitatem, simul etiam tempus verentes, dimittimus, quædò nihil diferte statutum prius erat. 2. ¶ Item illud statuimus: siue pater, siue mater, siue alius quis ex defectu liberorum restitutionem aut substitutionem induxerit quibusdam siue masculis, siue feminis, hi autem ad nuptias venire propter conuersationis non elegerint modum: rescindi tales restitutiones aut substitutiones, & habere ipsos potestatem, in quem voluerint modum, primum tamen, quæ inde proficiuntur, consecrare, & aut consumere superstitibus, aut relinquere morientibus, sicut & si, sub conditione liberorum susceptionis, ipsis quid relictum fuerit: oportet & hoc ipsum habere eos, liberos suscipere minimè coactos. Eandem quoque legis positionem & in mulieribus virginitatem professis, & vxores ducere omnimodo prohibitis reuerendissimis clericis extendimus & reponimus. & hanc gratiam Deo pro nostris temporibus dignam referimus. 3. ¶ Ad hæc sancimus siue vir ad solitariam vitam venire voluerit, siue mulier, viro derelicto ad exercitationem monachicam venerit: ne hoc damni causam præbeat: sed vt sua omnimodò recipiantur vt liceat vxori || & || dotē recipere suam: & propter nuptias donationem ei, qui cum ea cohabitauerat: & quod inde venit lucrum, non secundum eam, quæ per repudium fit, disinctionem vindicare, aut manere apud eum, qui non diuertit, sed secundum quod in casum mortis factum est pactum, quasi videatur is, qui diuertit a communi alterius conuictu, mortuus esse in alterius contubernio, cum cohabitanti sit omnino inutilis. quicquid autem in dotalibus instrumentis receptum fuerit ex pactis in casum mortis, id debitum intelligatur. non audente muliere ante anni lapsum in aliud respicere matrimonium, propter hanc generationis [aut feminis] incertitudinem. sed si quid tale futurum sit, statim mitti diuortium, quod idcirco bona gratia vocatur, ab ea, quæ conuersionem non eligit, persona, atque ita agat, quod voluerit lucris (vt antè dictum est) ad ipsam pertinentibus sanè eo, quod lucrandum esset ex tali causa, omnimodo, si & in prioribus nuptiis vel vir vel mulier mansissent, communibus liberis ex eo matrimonio natis, si qui fuerint, conseruando. Dar. V. Kal. Decemb. CP. Post Coss. Lampad. & Orest. anno 11. 532.

De raptu mulierum Deo dicatarum.

54. Idem A. Hermogeni magistro officiorum.

Raptores virginum, vel viduarum, vel diaconissarum, quæ Deo fuerint dicatæ, pessima criminum peccantes, capitis supplicio plectendos esse decernimus. quod non solum ad iniuriam hominum, sed & ad ipsius omnipotentis Dei irreuerentiam committitur. Qui itaque huiusmodi crimen commiserint, & qui eis auxilium tempore inuasionis præbuerint: vbi inuenti fuerint in ipsa rapina, & adhuc flagrante crimine deprehen si a parentibus san-

sue scemig sint.

1 nota penam raptoris virginum, &c. adde l. 17. de raptu.

† Rebuffus negat in Gallia id obseruari, neque licere consanguineis puellæ raptorem interficere in proam. constit. gl. 5. m. 34.

y et à queis
y. i. si lati-
tent. l. 7. D. quib.
ex caus. in pos-
sess. Alio cer-
te sensu illud
Lucæ 24. ver. 31.
à queis epist.
accipitur.
z Mora purga-
ta non nocet, l.
7. D. de integ.
l. 135. D. de verb.
oblig. l. 105. D. de
solu. iomb.
a v. l. 7. de le-
gib.
b Substitutio
precaria facta
sub conditione,
si sine liberis
heredes institutus
decesserit, he-
rede transeunte
in clerum aut
monasteriū, sit
irrita.
c Demus filio
aliquid relic-
tū a patre sub ea
conditione, si
liberos suscep-
erit. Demus filij
clericum fieri,
& ita spem im-
plendæ condi-
tionis amittere,
an debeatur le-
gatum? vtiq;
Remittitur e-
nim clericis co-
ndicio suscipien-
dorum libero-
rum. Quando
legati petitiō e-
rit? Statim ab
ingressu mona-
stij. adde Nou.
123. c. 37. in fi.
d quod ius est
in conditionib;
liberis masculis
religionem ali-
quam profiten-
tibus appositis,
idem extendi,
sur ad feminas-
e sensus est,
Viro monaste-
rium ingredien-
te, dos vxori &
lucrum ex do-
natione pro-
pter nuptias,
(de quo conue-
nit, in casu
mortis, non di-
uortij) reddatur,
nisi ipsa solitari-
am vitam pro-
fiteatur.
f Professio mo-
nachismi ceu
monachismus,
morti magis cō-
paratur, quàm
diuortio. l. 56. §.
eo. Nouell. 22. c. 5.
Ideoque quod
pacti sunt con-
iuges in casum
mortis, locum
habet in casu
monachismi.
g etiam ratio-
ne habitationis,
quod non est
in clericis. l. 19.
§. eod.
h l. 11. D. de his
qui notant.
i Nouell. 22. c.
4.
k Quid si mu-
lier virum rap-
iat? Tiraquel-
lus rarò quidē
fatetur id eue-
nire, idem ta-
men statuendū
esse putat de re-
tractu. §. 10. gl. 2.
num. 4. Bald. hic.
eorum senten-
tiam iuuant ea
verba in fin. eo.

Etimonialium virginum, vel viduarum, vel diaconissarum, aut earum consanguineis, vel tutoribus seu curatoribus, conuicti interficiantur. Sin autem, post commissum tam detestabile crimen, aut potentatu raptor se defendere, aut fuga euadere potuerit: in hac quidem regia vrbe tam viri excelsi præfecti pratorio, quam gloriosissimi præfectus vrbi: in prouinciis autem tam viri eminentissimi præfecti pratorio per Illyricum & Africam, quam magistri militum per diuersas nostri orbis regiones, necnon vir spectabilis præfectus Ægypti, & vicarij, & proconsules, & nihilo minus viri spectabiles duces, & viri clarissimi rectores prouinciarum, necnon alij cuiuslibet ordinis iudices, qui in locis illis inuenti fuerint, simile studium cum magna solitudine adhibeant, vt eos possint comprehendere, & comprehensos in tali crimine, post legitimas & iuri cognitatas probationes, sine^a fori præscriptione, durissimis poenis afficiant, & mortis condemnent supplicio. Bona autem eorum, si hoc commissum fuerit in sanctimonialium virginem, quæ vel in asceterio vel monasterio degit, siue eadem virgo diaconissa constituta sit, siue non, eidem monasterio vel asceterio, vbi consecrata est, addicantur: vt ex his rebus & ipsa solatium habeat, dum viuit, sufficiens: & res omnes sacrosanctum asceterium seu monasterium pleno habeat dominio. sin autem diaconissa cuiusque ecclesiæ sit, in nullo tamen monasterio vel asceterio constituta, sed per se degit: raptoris eius substantia ecclesiæ, cuius diaconissa est, assignetur: vt ex his facultatibus ipsa quidem vsum fructum, dum superest, ab eadem ecclesiâ consequatur, ecclesiâ verò omnem proprietatem & plenam possessionem earundem rerum nostro habeat beneficio. nemine vel iudice vel quacunque alia persona hæc audente contemnere. Poenas autem, quas prædiximus, (id est, mortis, & bonorum amissionis) constituimus non tantum aduersus raptos, sed etiam contra eos, qui hos comitari^b in ipsa inuasiōe & rapina fuerint. Ceteros autem omnes, qui consey & ministri huiusmodi criminis reperti & conuicti fuerint, vel eos susceperint, vel quacunque opem eis tulerint, siue masculi, siue feminae sint, cuiusque conditionis, vel gradus, vel dignitatis, poenæ capitali tantummodo subiciamus. Vt huic poenæ omnes subiaceant, siue volentibus^c, siue nolentibus sanctimonialibus virginibus, siue aliis supradictis mulieribus; tale facinus fuerit perpetratum. Dat. XV. Kal. Decemb. C.P. DN. Iustiniano P. P. A. III. Coss. 533.

De filiisfamilias.

55. Idem A.

VT non^d liceat parentibus impedire, quominus liberi eorum volentes monachi aut clerici fiant, aut eam ob solam causam exheredare. sed si ipsi testamentum condant, necesse habent quadrante illis relinquere. sin autem hoc non fecerint, locus sit ab intestato. 1. Quod si illi monasteria aut ecclesias relinquunt, atque mundani^e fiant: omne ipsorum ius ad monasterium aut ecclesiam pertinet.

De arris sponsalitijs. De dote, & donatione propter nuptias. 1. De filiisfamilias. 2. De his qui sanctimonialium vitam deserunt. 3. Ne Iudæus vel Paganus vel hæreticus seruos Christianos habeat.

56. Idem A. Ioanni P. P.

Deo nobis auxilium præbente, omnia, quæ pro honore sanctæ ecclesiæ catholicæ ad Dei placitum fieri properamus, legibus constituere, & operibus adimplere desideramus. Et iam quidem multa cum eius auxilio statuiamus, quæ ecclesiasticæ doctrinæ atque statui conueniunt, in præsentem verò hoc pia deliberatione duximus corrigendum, quod hæcenus contra Dei timorem fiebat. Cognitum etenim nobis est: quod si quis sponsus, vel sponsa, post datas & acceptas arras, voluisset se diuino^f deputare seruitio, & a seculari^g conuersatione recedere, ac sanctimonialium vitam viuere, atque in Dei timore permanere, compellebatur vir quidem ea, quæ arrarum nomine dederat, amittere, sponsa verò in duplum id, quod acceperat, reddere. quod nostræ mansuetudini religioni contrarium esse visum est. Vnde per præsentem legem in perpetuum valituram iubemus: vt si^h quis sponsus vel sponsa desiderauerit seculi istius vitam contemnere, & in sanctimonialium conuersatione viuere, si sponsus quidem omnia, quæ arrarum nomine, futuri causâ coniugij dedit, siue vlla deminutione recipiat, sponsa autem non duplum (sicuti hæcenus) sed hoc tantummodo sponso restituit, quod arrarum nomine acceperat, & nihil amplius reddere compellatur, nisi quod probata fuerit accepisse. Nam & maritis & vxoribus, qui seculo renunciant, iam anterioreⁱ lege a nobis prouisum est: vt, siue maritus siue vxor religionis causâ a coniugio recesserit, & solitariam vitam elegerit, vnusquisque eorum res suas recipiat, quas pro dote vel ante nuptias donatione præstiterat, & hoc tantummodo lucri nomine consequatur ab eo, qui solitariam vitam elegerit,

quod debuit legitimè vel ex pacto per casum mortis^k exigere.

1. Hoc etiam cognitum nobis correctione nostra dignum esse iudicamus: vt, si quis in parentum potestate constitutus vel constituta, vel forsân huiusmodi iure absolutus vel absoluta elegerit se monasterio vel clero sociare, & reliquum vitæ suæ tempus sanctimonialiter degere voluerit, non liceat parentibus eosdem vel eisdem quocunque modo abstrahere^l, vel propter hanc tantummodo causam quasi ingratum^m vel ingratam a sua hereditate vel successione repellere, sed necesse sit eis omnimodo, cum vltimam voluntatem suam siue per scripturam siue alio legitimo modo perficiunt quartamⁿ quidem portionem secundum leges nostras eis relinquere. sin autem & amplius voluerint eis largiri, hoc eorum voluntati concedimus. Sin verò vltimam voluntatem parentes neque testamento neque alio vltimo elogio declarasse monstrari fuerint: omnem parentum substantiam heredes, quibus ab intestato competit, secundum leges nostras, sibi defendant: nullo eis impedimento ex sanctimoniali^o conuersatione generando, siue^p soli, siue cum aliis ad successionem vocantur.

2. Huius autem perpetuæ nostræ legis beneficia, eos volumus obtinere, qui in monasterio vel clericali perseverauerint. Nam si qui eorum, de quibus præsentem legem posuimus, sanctimonialium vitam elegerint, ad secularem autem conuersationem postea remeauerint: iubemus^o, omnes eorum res ad iura eiusdem ecclesiæ vel monasterij, a quo recesserint, pertinere. 3. His ita dispositis, repetita^p lege iubemus, vt nullus Iudæus, vel Paganus, vel hæreticus seruos^q Christianos habeat. quod si inuenti in tali reatu fuerint: sancimus, seruos omnibus modis liberos esse secundum anteriorem nostrarum legum tenorem. In præsentem autem hoc amplius decernimus: vt si quis ex prædictis Iudæis, vel Paganis, aut hæreticis habuerit seruos nondum catholicæ fidei sanctissimis mysterijs imbutos, & prædicti serui desiderauerint ad orthodoxam fidem venire, postquam catholicæ ecclesiæ sociati fuerint, in^r libertatem modis omnibus ex præsentem lege eripiantur, & eos tam iudices prouinciarum, quam sacrosanctæ ecclesiæ defensores, necnon beatissimi episcopi defendant, nihil pro eorum precijs penitus accipientibus dominis. Quod si fortè post hac etiam ipsi domini eorum ad orthodoxam fidem conuersi fuerint, non^s liceat eis ad seruitutem reducere illos, qui eos ad fidem orthodoxam præcesserunt. Sed si quis talia usurpauerit, poenis grauissimis subiacebit. Hæc igitur omnia, quæ pietatis intuitu nostra sanxit æternitas, omnes iudices, & religiosissimi antistites, siue Africanæ dioceseos (in qua maxime huiusmodi vitia frequentari cognouimus) siue aliarum prouinciarum, grauiter & studiosissime obseruari procurent. Nam contemptores non solum pecuniaria multa, sed etiam capitis supplicio ferientur.

De legato annali.

57. Idem A. Ioanni P. P.

Præsens lex in alterius legis scriptæ a nobis refertur mentionem, quam procuidubio & denuò confirmare cum quadam meliore putauimus oportere adiectione, maiorem poenam contra delinquentes proferendo, non^u quia augmentis defecemur poenarum, (nihil enim nobis tam gratum est, quam humanitas) sed vt metu poenæ eos, qui ad peccandum proclines^x sunt, a peccando arceamus. Scimus igitur nos scriptisse legem^y dicentem, nullam esse licentiam sanctissimarum ecclesiarum œconomis, aut antistibus xenonum, aut nosocomiorum, aut prochorum, aut monasteriorum siue virorum siue mulierum, aut aliorum talium corporum^z quorum præfata constitutio meminit, ea, quæ in perpetuum illis relicta sunt, quæ Amalia vocant leges, secundum aliquod pactum aut auro distrahere certo, aut alienare aliter per quemcunque modum, & posteris adimere id, quod eis obueniret exinde, solatium. & conuenientes legi adiectiones rationes: vt quia non amplius propter tale commentum, nec appellatio quidem annui, conferuetur, nisi per singulos annos contingat præstari sed semel representatum^a, postea perfectè pereat. Hanc iterum cum aliqua adiectione renouantes legem, sancimus: si quis aut reuerendissimorum œconomorum, aut xenodochorum, aut nosocomiorum, aut prochorophorum, aut gerontocomorum, aut brephotrophorum, aut orphanotrophorum, aut archimandritarum, aut aliorum contentorum^b priore nostra diuina constitutione perforarum, id, quod in perpetuum relictum est venerabilibus domibus quibus præfunt, siue in auro siue in aliis rebus, tentauerit transmutare, ne videatur esse perpetuum, sed transactionibus, aut venditionibus, aut quibuscumque aliis machinationibus, vt quod perpetuum manere debebat, terminetur, tentauerit, præter vim a nobis nuper profectam in huiusmodi rebus diuinæ legis: nullam habere villo modo licentiam hoc facere: sed & si fecerit, irritum esse, quod factum

^a Raptor virginis fori præscriptione vt non potest: potest enim vique conueniri, vide plures species apud Socium regula De licta. 87.
[†] 17. quæst. 1. c. Si quis rapuerit. c. excommunicauimus. 13. extra de hæret. In Gallia id negat feruari Rebuffus d. loco nu. 34. sed bona raptoris fisco applicati, referuatis monasterio quibusdam amedis arbitrio iudicum imponendis, Ideoque Gallis parum vilis erit regula, quam ex hoc textu quidam colligunt, possessione raptoris monasterio adquiri, siue vlla adprehensione.
^b Agentes & consentientes puniuntur eadem poena.
^c Etiam volenti facta iniuria puniri potest, si id publicè expediat.
^d Nouel. 123. c. 41. v. Cuius. 12. obs. 26. in fin. ubi notat, Monachismo deleri ingratitudinem erga parentes: & econtrâ. Colligi autè potest, Inuito parente liberos monachismum profiteri posse, nec eo prætextu, quasi ingratos exheredari.
^e v. Nouel. 123. c. 2. i. laici qui & idiotæ. Nou. 6. c. 1. seculari conuersationi de diti. l. 56. §. eo.
^f l. 60. in fin. D. de donat. int. vir. Nou. 22. c. 5. Nou. 117. c. 12. Nouel. 123. c. 39.
^g v. Nou. 6. c. 1. h nota regulam.
ⁱ l. 53. §. eo. No. 122. c. 5.
^k Monachismus morti obparatur. l. 35. §. 3. §. eo. Est enim mors veluti ciuilis vita solitaria.
^l Liberi, a parentibus inuito monasterio non sunt retrahendi.
^m Hoc innuit iustam ingratitudinis causam non esse, solitariam vitam, parentibus inuitis, profiteri, qua de re vide Alciat. 4. parergon. 23. & 19. quæst. 3. c. vlt. Nouel. 123. c. 41. ubi dixi. 5. Harmenop. 9. in fin.
ⁿ Libetis monachismum pro-

fectis parentes quartam relinquere tenentur. Hoc non seruatur in Gallia. v. Rebuff. in proem. consue. gl. 5. n. 24. n Sanctimoniali vitæ, hic opponitur secularis conuersatio. Secularis nomine vitam damnabilem ne intelligas, sed procliuem ad carnis vitia propter frequentem hominum conuersationem. Aliàs etiam verum esse potest, quod ab Aristotele dicitur 1. Politic. 3. Eum qui sit absque ciuitate per naturam, non per fortunam, aut nequam esse, aut potiorum homine. vt ab Homero, per contumeliam increpatur, sine tribu, sine iure, sine domo.
[†] Monachi parentibus succedunt ab intestato, siue soli sint, siue cum aliis. Hoc non seruatur in Gallia. nec enim succedunt parentibus tales liberi. v. Rebuff. ibidem num. 22.
^o nota poenam monasterium suum deserentis, & ad secularem vitam transuentis, p vel de qua sæpius dixi, vel quia superiores emendamus. §. 1. §. eo. quo sensu Codex repetit prælectionis dicitur.
^q v. l. vnic. ne Christiana professio, ludæorum serui & gentilijs sunt liberi: quod a tate Pauli non fuit epist. ad Philimonem versio.
^r Interpretatio Conij.
^u l. 8. §. de indic. l. 90. l. 183. D. de reg. iur.
^x adde l. 9. D. de varijs & extraordin. l. 16. §. 4. D. de poen. §. 1. 45. §. vlt. §. eo.
^y l. 46. §. 9. §. eo.
^z l. 46. §. 9. §. eo.
^a Transactio improbat, quæ fit ideo vt representata pecunia consumatur. l. 8. §. 6. D. de transactionibus.
^b ceteris quibus id est, de quibus diximus. l. 46. §. eo.

a Poena arbitraria punitur is, qui condemnatum eripuit: quæ etiam capitalis esse potest v. *Bal. hic. & Bostum tit. de Captura 3. nu. 15. 16. 17. & 18.* b nota episcopi munus. c Delicta monachorum ab episcopis sunt vindicanda. d v. l. 29. de appellatione. e sumpta hæc lex videtur ex l. 10. C. Theod. de iurisdictione, & ubi quis conueniri debeat l. 1. Et enim eorumdem imperatorum & ad eundem Eutychem: nisi quod illa de iudicis, hæc de Christianis loquitur, illa Constantinopoli, hæc Mediolani scripta est. f Idem licuit iudeis apud suos Patriarchas, d. l. 10. C. Theod. g In civili negotio laici possunt in episcopum quasi arbitrum & cognitorem, compromittere: cuiusque iudicium firmum erit: tamen aduersus solos presentes, h aduocasse *Hal.* i Episcopus comparatur præfecto prætorio v. *hic.* ut & alibi consiliis, in *Auth. sed episcopatui 34. 3. sit. prom.* k nostris deferri. l præfecto prætorio non appellatur, sed supplicatur l. vñ. de sententiis præf. prætor. l. 19. de appell.

m si prorogatio sit seu consentitur in iudicium à cuius sententia non appellatur, in causa autem prorogata appellari non potest *Bar. hic. Ludeu. Romanus singulari 11. n. quia si ita legas, definitio executioni tribuatur.* o Contradictio animo appellandi, est species appellationis *Bal. p. Sententia re- ètè lata confir- manda.* q ne dicas simpliciter, eum qui sententiam confirmat, eam exequi. Secundus iudex hic sententia exequitur, quia priori, i. episcopo, nulla compete- bat executio. Et ita secularis magistratus rogatus ab episcopali magistratu sententiam exequi debet, *facit l. 53. de iurisd. adde Roland. & Valle 1. consil. 37. num. 1.* Quod si queratur cuius iudicis sit exequi, sic habendum est, in criminalibus, ut sapius, remitti reū ad locum delicti. In civilibus absolutiori sententiam secum trahere executionem: correctoriam, executioni mandari à secundo iudice: quia ex ea ius oritur. Confirmata sententia iudicio secundo non vtriusque est executio, sed iudicis secundi. Confirmata tempore, seu defensione appellationis, prioris v. *Bald. hic.* r Seculares iudices possunt causas episcopis delegare. s Lex 7. Cod. Theod. de custodia reorum lib. 9. t aliis etiam diebus episcopi tenentur id facere leg. 22. eodem. u sensus est, diebus dominicis prædices debere custodias inuicere: & curare ut commentarienses eos tractent humaniter, eisque, (nisi de suo viuunt) præbeant & alimonia & lauacra. x forte in intimis tenebris l. 13. de custod. reor. 9. C. Theod. 3. l. 7. y d. l. 7. Libelli, suntne libræ factis, ut vult lex 12. tabularum, apud *Gell. 20. c. 1. aut, ut ibidem vult Forerius 1. sent. 6. libellæ? Libella hic, suntne libra (à libro deducta) ut vult Accursius? An potius vox Libellus à libro deducitur, ut putat Spigelius? An verò à plurali libellæ (libræ diminutiuo) deriuatur? quod Alciatus putat 1. Parerg. 17. eo scilicet sensu, ut chænix victualis substantiæ custoditis sit præfatus. An potius cum For-*

librarum auri multa, & primates officij capitali esse sententia feriendos, nisi usurpatio ista vindicetur. At si tanta clericorum aut monachorum audacia est, ut bellum potius, quam iudicium futurum esse existimetur: ad clementiam nostram commissa referantur, ut arbitrio nostro mox superior ultio procedat. Ad episcoporum sanè culpam (ut cetera) redundabit, si quid forte in ea parte regionis, in qua ipsi populos Christianæ religionis doctrinæ insinuatione moderantur, ex iis, quæ fieri hac lege prohibuimus, à monachis perpetratum esse cognouerint, nec vindicauerint. Quibus in causâ criminali, humanitatis consideratione, si tempora suffragantur, interponenda prouocationis copiam non negamus. Dat. V. Kal. Aug. Mnyzo, Honorio A. IIII. & Eutychemo Conf. 398.

De his qui ex consensu litigant apud episcopum.

7. Idem AA. Eutychemo P. P.

Si qui ex consensu apud sacræ legis antistitem litigare voluerint, non verabuntur: sed experientur illius in ciuili duntaxat negotio, more arbitri, ipse resistentis iudicium. Quod his obesse non poterit, nec debet, quos ad prædicti cognitoris examen conuenit, potius abfuisse quam sponte venisse confiteri. Dat. V. Kal. Aug. Mediolani, Honorio A. IIII. & Eutychemo Conf. 398.

8. Impp. Arcadius, Honor. & Theod. AAA. Theodoro P. P.

Episcopale iudicium ratum sit omnibus, qui se audiri à sacerdotibus elegerint. eamque illorum iudicationi adhibendam esse reuerentiam iubemus, quam vestris deferri necesse est potestibus à quibus non licet pronocare. Per iudicium quoque officia, ne sit cassâ episcopalis cognitio, definitioni executio tribuatur. Dat. Id. Decemb. Basilio & Philippo Conf. 408.

Auth. ex Nov. 123. c. 21.

Si quis litigantium intra decem dies contradicat, his, quæ iudicata sunt: tunc locorum index examinet causam: & si inuenit iudicium rectè factum, etiam per sententiam suam propriâ hoc confirmet. & executioni propriâ tradat, quæ iudicata sunt: & non liceat victo iterum in tali causa appellare. Si verò sententia iudicis contraria fuerit: tunc licet à sententia iudicis appellare. Si tamen ex imperialis iussione, aut iudiciali præcepto episcopus iudicat inter quasvisque personas: appellatio aut ad principem, aut ad eum, qui transiit negotium, transferatur.

De custodiis.

9. Impp. Honor. & Theod. AA. Cæciliano P. P.

Iudices dominicis diebus productos reos de custodia carcerali videant, & interrogent: ne his humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur, victualium substantiâ non habentibus faciant ministrari libellis duobus, aut tribus diurnis, vel quot existimauerint commentarienses, decretis quorum sumptibus proficiant alimonia pauperum, quos ad lauacrum, sub fida custodia duci oportet. multa iudicibus viginti librarum auri, & officiis eorum eiusdem ponderis constituta. ordinibus quoque trium librarum auri multa proposita, si saluberrima statuta contempserint. Nec deerit antistitem Christianæ religionis cura laudabilis, quæ ad obseruationem constituti iudicis hanc ingerat monitionem. Dat. VII. Idus Feb. Raucennæ, Honorio VII. & Theodosio III. AA. Conf. 409.

De mathematicis.

10. Idem AA. Cæciliano P. P.

Mathematicos, nisi parati sint, codicibus erroris proprii sub oculis episcoporum incendio concrematis catholicæ religionis cultui fidem tradere, nunquam ad errorem primum redituri, non solum vrbe Roma, sed e-

catulo c. 23. pennis in f. dicemus legendum Libelli duobus, in feminino. eaque voce nummos significari: ut sit sensus: In carcerem coniectis, hisque egenis pecuniam ex publico dari, quanta ad tenuem alimoniam satisfecerit, eamque custodiis emi commentariensis, sumptibus duarum aut trium libellarum.

z ut commentariensis d. l. 7. & malè, sic lege commentariensis.

tiam omnibus ciuitatibus depelli decernimus. Quod si hoc non fecerint, & contra clementiæ nostræ salubre constitutum in ciuitatibus fuerint comprehensi, vel secreta erroris sui & professionis insinauerint: deportationis penam excipiant. Dat. Kal. Feb. Raucennæ. Honor. VII. Theodosio III. AA. Conf. 409.

De reuersis ab hostibus.

11. Idem AA. Theodoro præfecto prætorio.

Christianos proximorum locorum volumus sollicitudinem gerere, ut Romanos captiuos, qui reuersi fuerint, nemo teneat, nemo iniuriis aut damnis afficiat. Dat. III. Idus Decemb. Honorio VII. & Theodosio III. AA. Conf. 409.

De lenonibus.

12. Impp. Theod. & Valentinia. Florentio præfecto prætorio.

Si lenones patres & domini suis filiabus vel ancillis speccandi necessitatem imposuerint: liceat filiabus & ancillis, episcoporum implorato suffragio, omni miseria- rum necessitate absolui. Dat. Kal. Maij, Felice & Tauro Conf. 428.

De clericis lite pulsantibus.

13. Imperator Marcianus A. Constantino P. P.

Decernimus: ut quicumque catholicarum ecclesiarum, quæ sub viro religioso archiepiscopo huius almarvrbis sunt, reuerendissimum æconomum, (sive de ecclesiasticis, sive de propriis, & ad ipsum solum pertinentibus causis) vel quemcumque alterum earundem ecclesiarum clericum aliqua voluerit lite pulsare: apud memoratum beatissimum archiepiscopum causam dicat, in negotiis audiendis fidem ac sinceritatem geminam præbiturum, & sacerdotis, & iudicis, volentibus tamen actoribus pateat episcopale iudicium. ac nullus, qui huiusmodi intendit in sacrosanctas ecclesias, vel in prædictos clericos actionem, ad religiosissimum antistitem ducatur inuitus. Dat. VII. Aprilis. Varari & Ioanne Conf. 456.

De lenonibus. 1. Ne mulier inuita coniungatur mimis aut choris, aut aliud spectaculum in theatro agat.

14. Imperator Leo ad populum.

Neque seruum neque liberum corpus, sit, qui audeat in meretriciam vitâ producere, aut prostare, sive thymelicus fuerit, sive alio pacto scenica persona. ac, si mancipium sit, quod prostat, in libertatem vindicetur à quocumque sine vllis sumptibus apud eius oppidi magistratum aut episcopum. Quibus curæ erit, ne etiam inuitam mulierem liberam, aut ancillam coniungi patiantur mimis aut choris, aut aliud spectaculum in theatro agere inuitam.

De aduocatis.

15. Impp. Leo & Anthemius AA. Nicostrato P. P.

Nemo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in provinciali iudicio, vel apud quenquam iudicem accedat ad togatorum consortium, nisi sacrosanctis catholicæ religionis fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid, quoquo modo, vel quadam etiam machinatione, factum, vel attentatum fuerit: officium quidem sublimitatis tuæ centum librarum auri iacturam pro condensatione sustineat. idem verò quicumque ausus fuerit, contra prouidum nostræ serenitatis decretum, officium aduocationis per surreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit, ab aduocationis officio remotus, stylum proscriptionis ac perpetui exilij specialiter sustinebit, sciturus etiam puincia-

di facultas 5. Cod. Theod. 4. l. 2. h sub iure pignoris. o Pars legis 2. C. Theod. de Lenonibus lib. 15. Extat & eadem hæc lex in l. 63. de spectaculis lib. 11. tit. 40. syn. Basil. 60. tit. 38. c. 1.

p sed & redemptores l. 77. de postlim. reuersis.

q leg. 67. de spectaculis, lib. 11. tit. 40. 15. C. Theod. 9. leg. ult.

r sunt sui iuris patria potestate hunc in modum soluta d. c. 1.

s Dat. XI. Cal. v. leg. ult. t adde l. 25. 8. de episcopis.

u l. 34. 5. 3. 5. de episcopis. x d. 3. hæc lex abrogatur l. 29. in pr. eo.

y Personam duorum sustinere quis interdum potest, sacerdotis & iudicis ut hic.

z v. l. 25. l. 33. 5. de episcopis. a Interpretatio Antonij Augustini. b v. l. vj. de nupt.

c de quo vide l. 10. ff. de pollicitat. d l. 33. 5. eod. e l. vj. de postulando: Nov. 112.

f v. l. 97. de diu. off. Non alia ratione Iustinianus Gilmeri negauit patriciatu digni- tatem, quam quod Arrianus esset Procopius. Hinc collige, non alios quam Christia- nos orthodoxos ad Reipublicæ curam vel administrationem, vel institutionem ad- mitti, adde l. 5. 5. eo 4. l. 19. 5. eo 1. l. 18. 5. eo 1. prom. Nov. 8. c. 2.

rum

a pars l. s. in fin.
de sponsalibus.
b sponsalia dis-
solvuntur pro-
pter religionis
diversitatem ut
hic. adde l. s. de
iudau. Harm. s.
tit. c. s. s. de Har-
men. 4. 11. s. 28.

in speciem ma-
gis hunc locum
refert, vult enim
sponsalia solui,
dixit *καὶ ὁ νόμος*
ἐν τῷ νόμῳ
ἡ διαφορά p-
pter novum ali-
quod & ignoti
religionis genus
& religionum di-
versitatem.
c Hi *ἐν τῷ νόμῳ*
dicuntur Harm.
d. s. s.

d Interpretatio
Antonij Augu-
stini.

e v. qua notant
ad l. s. s. eo.

f *ὁ νόμος* hic ad-
de Th. in s. c. s.

in princ. ut Inst.
de milit. testam.

sed et erant &
des Inst. de mil. re-
stem. soluta, vel
statuta, teste Sui-
da. Actus dicuntur
in l. ult. de re-
fist. milit. l. ult. de
quib. caus. cessat.

Inst. de mil. test. in
pr. *ἡ ἑστία* c. 4. C. s.

iac. consil. 49. no-
tat, Eum qui in
expeditione fue-
rit militis, in ca-
stris, in fossato,
in hybernis, in
statu, in præsi-
diis, iure milita-
ri testari posse.
Iure militari, in-
quam, vel unico
teste, ut Theoph.
scripsit, vel nul-
lo, dummodo
aliis probationi-
bus legitimis co-
stare possit de
militis voluntate.

g v. s. de defen-
sionibus.

h v. s. de diver-
sione.

effic.

i adde l. 26. c. eo.

k v. Inst. de off. iu-
d. in pr.

l Barr. negat hanc
Auth. approbati
consuetudine, sed
aliam formam
iuramenti intro-
ductam.

m l. videtur esse
hanc lex Iustini.

Nou. 109.

n l. s. de diver-
sione.

offic. Hanc lex re-
nouat quod ante
Honoriū,
constituerat, &
ut Zozimus re-
fert, mox muta-
uerat propter
Genericum co-
piarum Dalma-
ticarum ducem
v. Cui l. hic.

o Eadem verba
extant in l. 14. s.

q. ver. sed si quid
præfens sit. de non
numer.

o puta magistra-
tum l. 2. D. de in-
iui vocando.

p citationē. Hanc
denunciatio ma-
nifestationis &
infestationis
vim habet.

q ordinario, vel episcopo,
Barr. ordinario, inquam,
iudice contactus, ubi partes
fortiuntur forum Bald.

r aut sit suspectus. Potest enim quis suspectum iudicem habere *συνεχρησμένος* & dicitur
λαμπάδην τὸν ἐπισκοπῶν. Quod si monitus ab episcopo iudex non obtemperet, episco-
pus rem omnem ad Imperatorem deferre debet. Eccl. 3. ex l. 6. tit. 22. Addunt ex hoc
loco propter abfentiam iudicis episcopum adiri, eique actorum confessionem

rum rectoribus, quod is, sub cuius administratione ali-
quid huiusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimi-
diæ proscriptionem, & penam exilij per quinquennium
sustinebit. Dat. pridie Kalend. August. Constantinop. An-
themio A. II. Confl. 468.

De arrhis sponsalitiis.

16. Idem AA. Erythrio præfecto prætorio.

SI legibus prohibita non sint separatæ nuptiæ, & post
arras sponsalitiis sponsa coniugium sponsi propter reli-
gionis diversitatem recusaverit: si quidem probatum
fuerit, ante datas easdem sponsalitiis arras, hoc idem mu-
liherem vel parentes eius cognovisse sibi debeant imputa-
re. si verò horum ignari, sponsalitiis arras susceperint, vel
post datas arras talis causa penitentia intercesserit: nisdem
tantummodo redditus, super alterius simpli poena liberi
custodiantur. Quod simili modo etiam de sponsis super re-
cipiendis nec non arris præstitis custodiri censemus. Dat.
Kalend. Jul. Martino & Zenone Confl. 469.

Dei τὸ πρῶτον. I. De curatore frumentario.

XVII. d

Electione episcopi & primorum civium Sitona^e fiant
ex militaribus ordinibus aut ex veteranis, aut ex tyro-
nibus, sitie militaturis, qui id transgressus fuerit, tringenta
libris mulctetur.

De annonis militum stationariorum.

XVIII.

Melites qui præfunt, & in custodia consistunt in suis
(vt vocant) sedetis^e siue stationibus, species ad se per-
tinentes, ex civitatibus, aut ex eius regionis agricolis ad
suas annonas arbitratu episcopi, aut magistratus, aut defen-
soris, si deit magistratus, accipiant. neque cogatur colla-
tor numeratam pecuniam præstare.

De defensoribus civitatum.

19. Imperator Anastasius. A. Eustachio P. P.

Iubemus, eos tantummodo ad defensorum^e curam pera-
gendam ordinari, qui^b sacrosanctis orthodoxæ religio-
nis imbuti mysteriis, hæc in primis sub gestorum testifica-
tione, præfente quoque religiosissimo fidei orthodoxæ an-
tistite, per depositiones cum sacramenti religione celebra-
das patefecerint. Ita enim eos præcipimus ordinari, ut reue-
rendissimorum episcoporum, necnon clericorum, & hono-
ratorum, ac possessorum, & curialium decreto constituantur.
Dat. XIII. Kal. Maij, Sabiano & Theodoro Confl. 505.

Auth. ex Nouell. 15. cap. 1.

Præsides gentium per vnamquamque civitatem præparet ho-
mines non vilissimos, sed nobiliores civitatum habitatores,
quibus aliqua ratio est bonæ opinionis constituta, nominare de-
fensores per circulum: vt, eo expleto, rursus ad eandem sollicitudi-
nem reuertantur: decreto facto cum iureiurando omnium pos-
sessorum in ea civitate consistentium: electione faciendâ a Deo
amabili episcopo, & venerabili clero, & aliis in civitate bonæ o-
pinioni studentibus. Et nulli liceat defensoris ordinationem de-
clinare aliqui quinque librarum auri poena coercetur, quæ in
opera civitatis impenditur: & post poena solutionem nihilo mi-
nus defensoris officium suscipere cogetur, & irabit, omnia so-
cundum leges & ius agere. & confirmabitur ex præcepto glo-
riosissimorum præfectorum nostrorum. & in biennio solo admi-
nistrabit. & index potius, quam defensor esse videbitur: vt et-
iam testamenta & donationes apud hunc insinuentur, & acta
apud eum componantur. & habeat vnum exceptorem, & duos
officiales ex provinciali officio, & indicet in causis pecuniariis
vsque ad trecentos aureos. Præterea habeat defensor publicam
habitationem, in qua monumenta recondat, & vnum homi-
nem, qui acta conservet.

De iureiurando a magistratibus præstando.

Nova constitutio Friderici Imperatoris, de statu. & con-
suet. contra libert. eccl. s. statuimus etiam.
collat. 10. constit. fin.

Statuimus hoc edicto in perpetuum valituro, vt potestates, con-
sules, siue rectores, quibuscunque fungantur officiis, pro defen-
sione fidei præsent publicè iuramentum^t quod de terris suis in-
iurisdictioni subiectis vniuersos hereticos ab ecclesia denotatos,
bona fide pro viribus suis exterminare studebunt. ita vt amodo
quandocunque quis fuerit in potestatem seu perpetuam seu tem-
poralem assumptus, hoc teneatur capitulum firmare iuramento.
alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulis, neque pro

rectoribus habeantur, eorumque sententias ex tunc irritas iudi-
camus & inanes.

De iureiurando a militibus præstando.

XX. 1

Nemo militet, qui non apud acta testificatus cum tri-
bus sit, propositis sacrosanctis euangelis se esse Chri-
tianum orthodoxum. fiantque acta ad eum magistratū, sub
quo militaturus est, & duo tantū aurei pro ea re præbeantur.
Si vero id neglectum sit: dabit libras quinquaginta is
magistratus, eiusque officium viginti, qui vero militauit,
x. atque a militia eicietur. testes, qui peccauerint, in corpus
punientur. illa verò multæ Comitum periculo rebus priua-
tis inferentur.

De non numerata pecunia.

21. Imperator Iustinianus A. Menæ P. P.

Si præfens^e quidem sit, qui pecuniam numerasse, vel alias
res dedisse scriptus est, aliquam^o verò administrationem
in prouincis gerat, vt difficile esse videatur, denunciationē
eidem non numeratæ pecuniæ mittere: licentiam damus
eis, qui memorata exceptione vti velit, alios iudices adire,
& per eos ei manifestare, quia exceptionem huiusmodi ob-
icit, factam a se super non numerata pecunia querelam
esse. Quod si non sit alius administrator civilis, vel mili-
taris, vel per aliquam causam ei sit difficile, qui memoratā
querelam opponit, eum adire, & ea, quæ dicta sunt face-
re: licentiam damus etiam per virum reuerendissimum e-
piscopum eandem suam exceptionem creditorum manife-
stare, & ita tempus statutum interrompere. **I** Quod
etiam in exceptione non numeratæ dotis^e locum habere,
receptum est. Dat. Kal. Jul. Constantinop. DN. Iustiniano A.
II. Confl. 528.

De custodia rerum m.

22. Imperator Iustin. A. Menæ P. P.

Neminem volumus in custodiam conici absque^e ius-
su gloriosissimorum vel illustrium vel clarissimorum
magistratum huius felicissimæ vrbs, vel prouinciarum,
aut defensorum civitatum. **I** De his autem, quicun-
que coniecti aut coniciendi sunt, Deo amabiles locorum
episcopos iubemus per vnam^e cuiusque hebdomadæ diem,
id est, feria quartâ, aut sexta, quæ & Parasceue^e appellatur,
eos, qui in custodia habentur, visitare^e & diligenter inqui-
rere causam, ob quam detinentur: & siue serui sint, siue li-
beri, siue pro pecuniis, siue pro aliis criminationibus, siue
pro homicidiis coniecti, illusterrimos & spectabiles & cla-
rissimos magistratus admonere, tam eos, qui sunt in hac fe-
licissima vrbe, quam qui sunt in prouinciis, vt ea exequan-
tur circa ipsos, quæ dualis nostra constitutio ad illustres
præfectos ea de re emissa præcipit licentia data Deo cha-
rissimis pro tempore episcopis, si quam negligentiam admi-
ssam cognouerint ab illusterrimis & magnificerrimis
atque clarissimis pro tempore magistratibus, vel iis,
quæ illis parent, officiis, talem ipsorum negligentiam in-
dicandi, vt conueniens aduersus negligentes animi nostri
motus insurgat. Dat. XV. Kal. Febr. CP. Decio Confl. 529.

23. Idem A. Menæ P. P. d

Priuatos^e carceres modis omnibus in vrbsibus atque in
vicis constitui veramus^e: ipsi, qui custodiuntur, Dei
amicissimorum loci episcoporum prouideria a detentio-
ne remissis. Dat. 12. Cal. Febr. CP. Decio Confl. 529.

De infantibus expositis.

24. Idem A. Demostheni præfecto prætorio.

Nemini licere volumus, siue^e ab ingenuis genitoribus
puer paruulus procreatus, siue a libertina progenie,
siue seruil conditione maculatus, expositus^e sit, eum puerū
in suum dominium vindicare, siue nomine dominij^e, siue
adscriptitiæ^e, siue colonariæ^e conditionis. Sed neque his, qui
eos nutriendos sustulerint^m, licentiam concedimus peni-
tus cum quadam distinctione eos tollere. Sed nullo dis-
crimine habito, hi, qui ab huiusmodi hominibus edu-
cati, vel nutriti, vel aucti sunt, liberi & ingenui appareant,
& sibi acquirant: & in posteritatem suam, vel extraneos
heredes omnia, quæ habuerint, quo modo voluerint, trans-
mittant. Hæc obseruantibus, non solum præsidibus prouin-
ciarum, sed etiam viris religiosissimis episcopis. Dat. Chal-
cedone & Cal. Jul. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

De alea seu cottis.

25. Idem A. Demostheni PP.

Quæ de alea^e siue (vt vocant) cottis, ac de eorum prohi-
bitione a nobis sancita sunt: ea liceat Dei amicissi-

coloni Palestine, de coloni Thracensibus, de coloni Illyricanis. si si prædio rustico
seruiunt, coloni propriè dicuntur: si urbano, inquilini.

m alumnis.

n Interpretatio Antonij Augustini.

o vide synopsis Basil. 3. tit. 1. c. 1. de non 15. tit. 1. de episcop. Non. Leon. 27.

l. 17. s. de episc. l. ult. s. 1. s. 3. de non 15. tit. 1. de episcop. Non. Leon. 27.

C. ij

permitti.
t hinc colligunt,
adiri episcopum
posse, ubi con-
tractus est vsu-
rarius. non vt
cognoscat de cō-
tractu, sed vt ad-
uocet iudicem.
u numeratur. n.
inter pias & fa-
uorabiles causas.

x Interpretatio

Contij.

y l. 6. s. de cust. ver.

z in 5. editio

Parisiensis, in 5.

576, ita legit Cui.

c. 3. de præf.

a quam præfata

vocat Græci hoc

loco 60. Eclog. 33.

c. 21. quartus lep-

timianæ dies est

Mercurij adde

No. 17. c. 4. Petr.

Alexandrinus c.

15. tit. 1. de 12. s.

παρεσβύτης νη-
στειν, τίτω μὴ δὲ

τὴν Χρυσῶν τὴν

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

συνέστασιν οὐκ ἐ-
λπίον τὴν 3. παρ-

a Ad hac igitur
tria coguntur da
turi tutores, lu
rare rem pupilli
saluam, inuenta
rium curatoris
modis omnibus
adhibenda, quatenus
res possint furiosi
vndique vtiliter
gubernari. Dat. Kalend. Se
ptemb. Constantinop. Lamp. & Oreste VV. CC. Coss. 530.

De liberis furiosis, vel de mentis nuptias contrahentibus.

28. Idem A. Iuliano præfecto prætorio.

Tam dementis^b quam furiosi, liberi, cuiuscunque se
xus, possunt^d legitimas^c contrahere nuptias: tam dote,
quã ante nuptias donatione à curatore^e eorum præstanda^f:
æstimatione tamen in hac quidem regia vrbe excellentis
simi præfecti^h vrbi in prouinciis autem virorum clarissi
morum earum præsidum vel locorum antistitem, tam o
pinioneⁱ personarum, quam dotis moderatione^k, & ante nu
ptias donationis, statuenda, præsentibus^l tam curatoribus
dementis, quam furiosis, necnon his, qui ex genere^m eorum
nobiliores sunt, ita tamen, vt nulla ex hac causa oriatur, vel
in hac regia vrbe, vel in prouinciis iactura substantiæ fu
riosi, vel dementis, vel mente capti: sed gratisⁿ omnia pro
cedant: ne tale hominum infortunium etiam expensarum
detrimento prægrauetur.

De his qui parentes. 1. aut liberos furiosos negligunt.

Auth. ex Nou. 115. c. 3.

Liberi^o furiosi, qui curam eius negligunt præbere, tam exhe
redatione digni sunt, quam alius penis legitimis. Nam si quis
alius, attestatone ad eos missa, cum adhuc negligant, in domum
suam eum susceperit, & procurauerit: ex hoc erit eius successor
legitimus, licet testatus esset etiam in liberis fortè: manentibus
tamen aliis testamenti capitulis. 1. ¶ Eadem pœna parenti
bus imponenda, si quidem de libeatis in furore constitutis cura
re neglexerint.

De foro clerici & episcopi accusati.

29. Idem A. Iuliano P. P.

Sancimus, vt nemo venerabilis clericus ab aliquo siue
clerico siue laico ab initio apud beatissimum prouinciæ
patriarcham accusetur. sed prius⁹ iuxta sacra instituta apud
episcopum ciuitatis, in qua clericus versatur: rum, si is sus
pectus est, apud metropolitanum episcopum reum agat.
sed si fortè ne ei quidem accusatio placuerit: ad sacram e
ius regionis synodum accusatum deducatur: cum Metro
politano tribus convenientibus religiosiss. episcopis, qui
cæteris propter ordinationem præferuntur: de causa corã
tota synodo cognoscatur. & si quidem ei, quæ iudicata erit
placuerint, ab accusando discedat. si verò se lædi existima
uerit, pronocet illius prouinciæ beatiss. Patriarcham, atque
iis, quæ ipse iudicauerit, omnino pareat, perinde ac si eum
ab initio iudicem esset consecutus. nam contra horum an
tistitem sententias non esse locum appellationi à maiori
bus nostris constitutum est. ¶ Hoc idem seruandum est,
si episcopus ab aliquo laico, siue ab aliquo clerico, siue ab
altero religiosiss. episcopo accusatus sit. Nam¹ vt statim
accusatio ad sanctissimos Patriarchas deferatur, & vt accu
sati in aliam prouinciã mittantur, omnino prohibemus.
præterquam si accusationem quis ob eã re intulerit, quod
causa illius regionis religiosiss. episcopo commissa fue
rit, quo casu licet ad ipsos quoque sanctiss. Patriarchas de
ferre accusationem. Literæ tamen conficiantur ad aliquem
ex episcopis eorum locorum, vt is causam audiat, vt antea
à nobis dictum est. 1. ¶ Non verò ei liceat facere, vt de
scendant in prouinciã venerabiles clerici, & immodicas
sportulas, dum accusantur inferat, qua in re lucusque pec
catum esse cognouimus. Neque enim in singulas reorum
personas² iuxta plus auri nummi parte pro sportulis dari
concedimus iis, qui à sanctiss. patriarchis ac Metropolitanis
mittuntur, aut, si episcopus missus est, sex tantum aurei
ex quacunque quantitate ac causa, neque amplius præbea
tur. Hoc in Metropolitanis etiam teneat, cum ad eos accu
satio contra episcopum, qui sub eo sit, aut eius prouinciæ
clericum deferatur. Nam si in ciuilib. iudiciis moderari spor
tularum³ & sumptuum modum curauimus, eaque ex lege
præstari volumus: multo magis in ecclesiasticis accusatio
nibus modum seruari sancimus. 2. ¶ Enimvero si, remis
sa causa ad sanctiss. patriarcham, aut ad aliquem ex religio
siss. Metropolitanis, aut ad alium Dei amantiss. episcopum
sententia lata sit, quæ alicui parti displiceat, ac prouocetur:
ad Archiepiscopalem hanc sedem referatur appellatio, in
qua (vt adhuc seruatum est) lis cognoscatur. 3. ¶ Si verò
quis ausus fuerit aduersus hæc quicquam tentare: is quidẽ
omne, quod accepit, cum altero⁴ tanto, ei qui negotium
primus iudex.

1. A Patriarcha ad nullum appellatur. 1. Author tamen synopsos Basil. 3. r. 1.
c. 10. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

passus est, præstabit fietque ecclesiasticæ multæ subiectus
apud sanctiss. patriarcham, aut religiosiss. Metropolitanū
qui tunc erit, ecclesiasticorum numero eniciendus. 4. ¶ Has
autem actiones, si quidẽ ad ecclesiastica negotia pertinent,
necesse fore iubemus, vt à solis religiosiss. episcopis aut Me
tropolitanis, aut à sacris synodis, aut à sanctis patriarchis
cognoscantur. si verò ciuiliū rerum controuersia sit, vo
lentes⁷ quæstionem apud antistites instituere, patiemur, in
uitos⁸ tamẽ non cogemus, cum iudicia ciuilia sint, si ea ad
ire malint, apud quæ licet etiam de criminibus cognosce
re. 5. ¶ Quoniam verò quidam sint sancti patriarchæ, qui
in prouinciis, in quibus existunt, metropolitanorum offi
cium gerunt: alij per totam diocesium, episcoporum metro
politano, atque aliorum qui sub eis sunt, ordinationes
faciunt: ita de causa illud obseruari sancimus, quod de Me
tropolitanis antea disposuimus. is enim iure metropolita
nus vocatur, qui in episcopos minores⁹ ex sacris regulis eã
potestatem habet. Dat. X V. Kal. Nou. CP. Lamp. Coss. 530.

De tutoribus vel curatoribus dandis.

30. Idem A. Iohanni PP.

Sancimus in curationibus iuniorum, siue^d primæ, siue se
cundæ sint ætatis, aut alij quidam, quibus lex dat cura
tores, si quidem vsque ad quingentos aureos & solummo
do facultates sint iuniorum, non præsidum prouinciarum
expectare creationem, neque impensis maximis subiici,
præsidibus fortè neque morantibus in vrbe illis, in quib
us prospici curationi cõtingit, sed apud ciuitatis illius Ec
dicum^f [defensorem] aut strategum [magistratū municipa
lem], vel in Alexandrina ciuitate apud eius iuridicum^g, vna
cum religiosissimo eius episcopo, aut aliis etiam publicis
personis, si harum copiã habeat ciuitas, fieri creationes cura
torum seu tutorum. fideiussore secundum mensuram
facultatum dato secundum dictarum personarum iudiciū:
& aliis omnibus procedentibus, quæcunque super tutorum
vel curatorum fideiussione^h & secundum modum faculta
tum consueta sunt: sola personarum transmutatione, per
quas hæc fiant propter minorum vtilitatem à præsentis san
ctione introducta: omnibus videlicet his sub sola duorum
nomismatumⁱ [id est solidorum] datione conficiendis, præ
sertim cum hac maxime de causa hæc posita est constitu
tio: pœna imminente, si quis plus accipere ausus fuerit, aut
distulerit constituere tutelam seu curationem spe maioris
lucris: & eo non solum triplū reddatur omne, quidquid ac
ceperit, sed etiam ab ipsa sollicitudine & administratione
remouendo. Cum autẽ factæ fuerint tutorū aut curatorum
creationes, præsentem etiam religiosiss. ciuitatis episcopum: in
ipsis sanctissimæ ecclesiæ archiis^k deponi gesta sancimus:
vt sit perpetua rei memoria, & nõ interciderit casib. fortuitis
curationis exinde quæsitæ cautela. His quæ in magna hac
ciuitate sunt, tutelis aut curationib. apud solū clarissimum
prætozem faciendis, vt iam sancitum est. Dat. V. Kal. Aug.
CP. post consularum Lampad.

De interruptione prescriptionis.

31. Idem A. Iohanni præfecto prætorio.

Sancimus, vt si quando abfuerit is, qui res alienas vel cre
ditori obnoxias detinet: & desideret dominus rei vel cre
ditor suam intentionem proponere: & non ei licentia sit,
absente aduersario suo, qui rem detinet, vel infantia, vel fu
rore laborante & neminem tutorem vel curatorem ha
bete, vel in summa potestate constituto, || eandem rem au
ctore sua vsurpare: || licentia ei detur adire præsidẽ pro
uinciæ, libellumque ei porrigere, & hæc in querimoniam
deducere, & intra constituta tempora interruptionem fa
cere. sin autẽ nullo poterit modo præsidem adire: saltem^m
ad episcopum locorum ear, & suam manifestare voluntatẽ
in scriptis deproperet. Dat. Constantin. Kal. Octo. post con
sularum Lampadij & Orestis VV. CC. Coss. 531.

De emphyteusi.

32. Idem A.*

Differente domino recipere emphyteuma, licentiã ha
bet emphyteuta consignare^o ipsum & Constantinopo
li quidem in fine triennij contestari id ipsum apud hy
parchos [seu præfectos prætorio], aut apud præfectū vrbs
aut competentem recusantis magistratum, aut patriarchā,
si dominus homo sit potens: in prouinciis autẽ apud præsi
dẽ, aut, eo non morante ibi apud defensore, aut episcopū ci
uitatis, in qua est is, qui recusat: & vnus ipsorum assumere
testationẽ, ac nisi aut sic acceperit canonẽ, canon soluitur, &
lucratur canonẽ emphyteuta etiã sequentis tẽporis, & eo
usq; quo dominus mittat per testationẽ petitū. exinde ete
nim, non autem ex præterito tempore accipiet, & post
sus potius. Defensores ciuitatum, vbi ij fuerint, adscito Episcopo, tutores & curatores
creare: vbi non fuerint cõd spartopoul & et aliis episcopis iure dñon, hoc est, magistratus
municipales & iuridicum Alexandriæ. g de quo vj. eo. & D. de off. iuridici.
h l. 4. in fl. 5. 6. 7. D. de fideiuss. ius. & r. Instr. de satisf. dar.
i nomismata, aurei solidi. k de archio dixi ad l. 9. §. 6. D. de pan. de archeotis
4. l. 18. §. 10. D. de mun. De Ecclesiæ archiis adde Nou. 74. c. 2.
l. eadem verba
extant in lege 27. de annali exceptione. m l. 21. §. eo. n Interpretatio Antonij Augustini.
o adde l. 7. in fin. de pass. inf. ampt. l. 2. in fin. de iur. emphyth.

C. iij.

l. 27. de sportular.
2 l. 25. 3. de episo
pis: inter volen
tes cuiusvis iudi
cis, consensu est
l. 2. D. de iudiciis.
a In inuitos tam
men iudicium
redditur, sed à
suis iudicibus.
b qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist. 1.
Metropolis l. 4.
§. 5. inf. D. de off.
procons. mater vt
bium ab Ammia
no dicitur: ma
ter & caput pro
uinciæ l. 7. ff. de
off. procons. me
trocopia, mater
vicorum v. Cuias.
ad l. 8. de exalto
ribus metropo
lis gentium l. 6.
§. 2. inf. D. de ex
cus. iur. vbi mi
norum, maiorū
& maximarum
vrbiū sit men
tio. De metropo
li pluraj. de me
tropol. Beryto.
c Interpretatio
Contij.
d qd ius illud un
Synod. in Synodis
par. vt sit sensus,
Metropolitanus
is est, qui potesta
tem habet in mi
norum ciuitatū
episcopos. Cui
definitioni con
uenit c. clerici. §.
ordo. ver. metropo
litani. 21. dist

a l. 2. de iure em-
phyt. biennij in
casu legis 56. in
f. D. locati.

b Interpretatio
Antonii Augu-
stini.

c l. 14. §. eo. l. v. l. j.
de nupt.

d De feruili fi-
lento episcopo-
rum v. l. 26. §. 1. 5. eo.

e Theatri scenæ
& spectaculorum

vitijs, episcopos
mederi oportet.

f Mimæ aut sce-
nicæ mulieres ab
huiusmodi vita

possunt discede-
re, eoque facto im-
pune nubere ho-

nestis viris No. 78

c. 3. No. 117. c. 6. &
ita abrogati vi-
detur l. 7. inf. j. de

incestu.

g l. v. l. j. de nupt.

h Interpretatio
Contij.

i Puritas animi
in episcopis re-
quiritur.

k Munus episco-
pi precari l. 42. §.
de episc. Preces e-
piscopi reipubli-
cæ viles.

l No. 133. c. 3. inf.

m De iur. iur. v. l. 1.
hic. & l. Tim. 3. v. l.

2. ad iur. v. l. ad
Tit. 1. v. l. 6. 7.

n Omne animi
vitium tanto co-
spectu in se, cri-
men habet quâ-
to maior qui pec-
cat habetur.

o Cui testis, &
aleg. clericis & e-
piscopis interdici-
untur l. 17. §. de e-

pi. l. 23. §. 1. No. 123.

p. l. 10. inf. No. Leo.

q. 5. 7. & canon. a-
post. l. idem de ali-

zeu. l. tabulis lu-
dere prohibetur

3. syn. Basil. l. 1. c. 19.

r. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

s. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

t. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

u. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

v. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

w. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

x. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

y. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

z. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

aa. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ab. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ac. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ad. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ae. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

af. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ag. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ah. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ai. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

aj. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ak. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

al. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

am. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

an. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ao. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ap. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

aq. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ar. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

as. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

at. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

au. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

av. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

aw. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ax. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ay. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

az. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

ba. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bb. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bc. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bd. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

be. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bf. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bg. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bh. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bi. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bj. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bk. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bl. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bm. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bn. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bo. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bp. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bq. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

br. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bs. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bt. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bu. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bv. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bw. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

bx. l. 1. c. 1. §. 1. v. l. 19.

triennium post attestationem eiusmodi indeuotum em-
phyteutam expellere poterit.

De scenicis mulieribus & de nuptiis.

33. Idem A. vbi que terrarum constitutis episcopis.

Actum fecimus constitutionem, nemini permittentes neque inuitam mulierem ancillam aut liberam in scenam aut orchestram pertrahere: neque conuerti volente, prohibere eam eius fideiussores, quasi super hoc ipso certum auri modum promissum repetendo, sed si quid tale factum fuerit, prohiberi hæc & a clariss. prouinciarum præsidibus, & a ciuitatum religiosiss. episcopis vnâ cū clariss. prouinciæ præside, etiam inuitos trahere ad se eos, qui compulerint, aut qui mutari seu conuerti ab ea actione prohibuerint: & publicam quidem fieri eorum substantiâ, ipsos vero ciuitate expelli. Si vero qui prouinciam regit, ipse sit, qui eas compulerit, aut a prædicta actione conuersionem seu respicientiam prohibuerit: damus licentiam, & solos religiosiss. episcopos adire eam, quæ talia patitur, aut eius fideiussorem hunc verò [episcopum] aduersari magistram habenti, & non permittere iniuste agere, aut si minus fuerint ad id exequendum potentes, indicare id nostro imperio, ut a nobis competens exerceatur pœna, fideiussionibus simul liberandis, & fideiussoribus indemnibus conseruandis, licentiam dantes conuersis huiusmodi mulieribus liberis & ingenuis existentibus ad matrimonium transire legitimum, etiam si contigerint honestissimis dignitatibus qui illas duxerint, decorati non amplius indigentibus imperialibus rescriptis, sed sua potestate nuptias celebrantibus, nuptialibus nimirum instrumentis omni modo inter ipsos factis: eademque & de filiabus scenicarum constituentes. 1. Hanc autem dictam constitutionem & in quinto libro omnium constitutionum huius scilicet nostre pietatis cognominis libri, ad ciuiles magistratus rescriptam, posuimus. Quoniam enim oportebat per præsentem sanctionem & vobis vbi que terrarum positus religiosiss. episcopis hæc facere manifesta, propterea congregantes, quæ ad ipsam pertinent, expositione latiore sancta etiam eandem diuinam constitutionem fecimus etiam ad vos, ut sacerdotale conseruantes reuerentiam, & continentiam studiosi, hæc custodiat, tam magni Dei metum, quam imperiale indignationem, si quid horum prætermiseritis, considerantes. Dat. Kal. Nouemb. CP. DN. Iustin. IIII, & Paulino Coss. 534.

De ludis & spectaculis.

34. Idem A. Epiphantio sanctissimo archiepiscopo huius feliciss. vrbis, & vniuersali Patriarchæ.

Certissime credimus, quia sacerdotum puritas & decus & ad Dominum Deum & saluatorem nostrum Iesum Christum feruor, & ab ipsis missæ perpetuæ preces, multum fauorem nostre reipubl. & incrementum præbent, per quas datur nobis & barbaros subiugare, & in dominium redigere illos, quæ antea non obtinuimus, & quanto plus rebus illorum accedit honestatis & decoris, tanto magis & nostram remp. augeri credimus. Si enim hi præteritum vitam honestam & vndique irreprehensibilem, & reliquum populum instruxerint: ut his ad illorum honestatem respiciens, multis peccatis abstinere: planum est, quod inde & animæ omnibus meliores erunt, & facile nobis tribuetur a maximo Deo & saluatore nostro Iesu Christo clementia conueniens. 1. Hæc igitur nobis speculantibus nunciaturum est, præter communem rerum fidem, quosdam ex reuerendissimis diaconis itemque presbyteris, nam eo amplius etiam dicere erubescimus, Deo amantissimos nempe episcopos quosdam, inquam, ex his non venient alij quidem per seipso cubos seu tesseras contrectare, & adeo pudendum atque ipsis etiam idiotis a nobis frequenter interdicitum spectaculum participare: alij vero talem ludum non accusant: sed vel communicant facientibus: aut sedent spectatores actus indecori: & spectant quidem eum auiditate omnimoda res omnium rerum importunissimas: sermones vero audiunt blasphemos, quos in talibus necesse est fieri: pollunt etiam suas manus, & oculos, & aures, sic damnatis & prohibitis ludis: alij vero neque obscure aut la tenter aut equorum certaminibus se immiscere: aut etiam inuitant aliquos super equorum profectione aut victoria, vel per seipso, vel per alios quosdam, ut quia non decenter talia ludant: aut scenicorum vel thymelitarum spectatores sunt ludorum, aut earum, quæ in theatris certantium ferarum pugnae sunt, neque cogitant, quemadmodum ipsi vel his, qui modò & recens initiati sunt & adorandis mysterijs dignati, ipsi prædicunt, ut abrenuncient aduersarij demonis cultui, & omnibus pompis eius, quarum non minima pars talia spectacula sunt. 2. Sæpe quidē ipsi talia custodire debere prædicauimus, videntes autem de his factam nobis relationem, in necessitate incidimus ad præsentem veniendi legem, tum propter nostrum su-

per religionis studium, tum etiam propter sacerdotij ipsius simul & communis reipublicæ vtilitatem. 3. Et sanctimus neminem, neque diaconum, neque presbyterum, & multo magis neque episcopum: (quod quidem & incredibile fortè videri possit, ut quorum in ordinationibus preces ad Dominum mittuntur Christum Deum nostrum, & inuocatio sancti & adorandi sit spiritus, & eorum capitibus aut manibus imponuntur sanctissima eorum, quæ apud nos sunt mysteriorum, ut scilicet ipsis sensoria omnia instrumenta putantur, & cōsecrentur Deo) neminem igitur horum audere de cætero & post diuinam nostram legem, aut cubicare [i. tesseras, seu aleis ludere] quocumque aleæ genere, aut ludo: aut ita ludentibus communicare, aut conuersari, aut vnâ recreari, aut vnâ cum eis agere, aut eis testimonium perhibere: aut interesse plebeis huiusmodi spectaculis, quæ prius diximus, aut quid eorum, quæ in his prohibentur facere: sed omni ad illa participio in posterum abstinere. Quod enim præcessit iam: tametsi etiam inquirere oportuerat, nec participare indecenter oportebat: tamen propter humanitatem indulgemus, præsentis legis obseruationem omnibus in posterum iniungentes tempus. Decet enim ipsos ieiuniis & vigiliis & meditationibus seu exercitationibus in diuinis oraculis, & pro omnium salute fundendis vacare precibus: at eos, qui talia non reliquerint nec cessauerint omnino polluta & prohibita contrectare. idem enim etiam sanctimus & in reliquos clericos, subdiaconos nempe, & lectores: quando & ipsi sacra mensæ, & omnis circa sanctiss. ecclesias ornatus constituti sunt ministri & operarij, & sacra contrectantes eloquia: dum sacras nobis ex sacris nostris Bibliis illi quidem legunt scripturas hi vero hymnos & odas canunt. 4. Si vero quis de cætero tale quid faciens deprehensus fuerit: & delatus fuerit id vel in hac felici ciuitate tuæ sanctitati, vel prouincias sub ipsa positas, Deo amantiss. metropolitæ, & cæteris episcopis, quorum ordinationem tuæ beatitudinis facit thronus: & talis quædam superuenerit accusatio aut diacono, aut presbytero, & multo magis episcoporum Deo amabiliu cuidam: tuam hic beatitudinem, & in prouinciis positos sub te Deo amantiss. metropolitæ, & qui sub ipsis sunt, episcopos, hæc cum diligentia omni secundum ordinationis ordinem querere & perscrutari, neque defunctibiam facere inquisitionem, sed & testes fide dignos audire, & per omnem viam procedere ad eruendam veritatem. sicut enim ipsis talia interdiximus, ita & calumniam peti a quibusdā vetamus. & si vndique discussione diuinis propositis eloquiis facta, verè se habere accusatio apparuerit: & conuictus fuerit diaconus aut presbyter, vel aleator esse vel aleatorum particeps, aut talibus adfudens vanitatibus, vel prædictis interesse spectaculis: aut etiam fortè aliquis Deo amabiliu episcoporum (quod quidem neque euenturum esse confidimus) prorsus talis cuiusdam particeps esse spectaculi, aut cum aleatoribus vnâ sedere, & disponere, ac pacisci, aut sponiones facere de cætero ausus fuerit: eum mox a tua beatitudine, aut a metropolitæ, aut Deo amantiss. episcopo, sub quo ordinatus est, si quidem aliquis prædictorum sit clericorum, a sacra separari liturgia: imponi autem ipsi canonicam pœnam: & definiri tempus, intra quod conueniat ipsum ieiuniis & supplicationibus vrentem, magnum propitiari Deum super tali transgressionem. & si per definitum tempus, qui talem pœnam suscepit, maneat lachrymis & penitentia & ieiunio & ad Dominum Deum oratione, remissionem delicti exorans: confestim eum, cui subiectus est, hoc diligenter cognito, & sollicitè requisito, communem quidem pro ipso orationem fieri curabit, & cum omni diligentia iniunget ipsi, ut postea a tali sacerdotij decoratione abstinere. & si putauerit ipsum sufficienter ad penitentiam venisse, tunc sacerdotali eum restituere dignetur clementia, si vero & post excommunicationem inuentus fuerit neque vera penitentia vsus, & alias etiam aspernatus eam rem, & manifestè ab aduersario (diabolo) mente insecutus: ipsum quidem sacerdos, sub quo degit, sacris eximat catalogis, omnino eum deponens: ille autem non amplius vllò modo licentiam habeat ad sacerdotalem venire gradum. sed si quidem habeat facultates, ciuitatis illius curiam, in qua consecratus est primum, aut si non habeat curiam ea ciuitas, alia curia prouinciæ, quæ maxime indiget curiali, accipiet illum in posterum curia cum suis facultatibus seruiturum. si vero facultates non habet, officialis in posterum fiat prouincialis officij pro eo, quod antè fuit sacratus, & eam ob rem quod Dei officium dereliquit, erit officialis prouincialis, hanc sibi turpitudinem pro pristino honore imponens. 5. Hæc igitur omnia sanctimus in hac quidem felici ciuitate tuam custodire sanctitatem, & singularum ecclesiarum defensores, & economos, quibus curæ erit hæc inquirere, & denunciare, & conuictos priuare datæ eis a sanctis ecclesiis annonæ: erogatione, in prouinciis autem: qui sub tua ordinati sunt beatitudine, Deo amantiss. metropolitæ: ad hæc etiam, qui illis subsunt, religiosiss. episcop. & eorum ecclesiasticis

spectabis: adde
dist. 23. c. 11.
y Episc. præeunte
oratione eligendi
ad. 1. v. 24.
z sunt etiā ieiunia
dist. 75.
a adde dist. 23.
c. episcopos.
b dicitur etiam
nap. quoniam
eius, oleū intel-
ligit & vñctionē
c dicitur sensus
d xvi. d. 1.
e Preteritis deli-
ctis facilius in-
dulgetur, quā fu-
turis: sed & præ-
teriti delicti pa-
ctio admittit, fu-
turi non eque
l. 27. §. 4. ff. de pū.
f Non. 6. c. 3.
g adde Non. 133. c.
6. alij legunt
p. 145.
h ita vertere de-
buit, at non hæc
relinquentes.
i subdiaconi.
nota subdiaconi
officiū 21. dist. 1.
c. clerici v. hypodas
comor. adde Duet.
1. de sacris 14.
k hęc rescripta
huc refer vñcio-
ne Antonij Ma-
gni, qua l. 1. de
rescriptis ad mūlis
subuerti vidisse
scribitur, teste So-
zomeno 6. hist. 5.
in fin.
l lectio est cor-
rupta. Loquitur
autem ad alia
quosdam de lecto-
rib. id itaq; in-
nuit, Lectoris of-
ficiū in Eccle-
siis fuisse & ex
Bibliis scripturas
legere, & hym-
nos & odas can-
ere. Eo munere
Iulianus cognom-
eto Apostata,
quondā functus
est Theodoret. 3. c.
2. Et Lectoris quā-
dem videtur ge-
neralis appella-
tio: proprie sum-
pta, pronūciato-
rem significat.
aliis, modulato-
rem, qui cantor.
ab eo præcentor-
es, succentores,
concentores 21.
dist. 1. c. 1. clerici
vers. lectores. &
sequunt. post id
munus ad sub-
diaconos transla-
tū videtur. 7. f. d.
14. c. 1. dist. 1. c. 1.
m v. l. 1. c. 1. §. 1. de
luminariis. adde
c. 1. quest. 8.
n Ale. particeps
censetur, qui ne-
dū ludit, sed cū
aleatorib. sedet,
qui paciscitur, &
sponiones facit.
o Cleric. aleator
pōt deponi vel a
Patriarcha, vel a
metropolitano,
vel ab episcopo.
p Priuati litur-
giæ, pœna Eccle-
siastica.
q Clericus ex au-
toratus, iusta de-
causa restitui po-
test.
r Clerici in per-
petuū clericatū
priuati possunt.
† id videtur ab-
rogari No. Leo. 7.
c. 8.
s Mutari militia
ecclesiastica seu
sacra in ciuilem
potest.

a nota de episcopo
portu ecclesiæ
cis adde l. 42. §. 9.
§. de episcopo.
b l. 1. quæst. 3. c. sal-
uator.
c v. 3. de off. pref.
Præf. Orientis &
Illyr. & tit. de off.
præf. præf. Afr.

† §. 4. inf. §. eo. &
Non. Le. 8. in f.
d Solit impera-
tores episcopis
caelestes pœnas
primū, deinde
humanas propo-
nere.
e v. 2. quæst. 8.
f 16. C. Theod. §.
5. Decr. 7. l. synop-
sis Basil. 2. l. 1. ad
alipentia 4. leg. 6.
Harmon. 11. adde
Nom. 45. Nouell.
209. Nouell. 132.
1. Papa. Arrest. 2.
Clar. §. sent. §. hæ-
reticis Boss. tit. 27.
g 1. Eclog. l. c. 25.
h No. 45. 129. 144.
i l. 1. C. Theod. de
hæreticis. li. 16. Ec-
clesiasticis data
privilegia, ad hæ-
reticos non per-
tinet No. 109. c. 1.
k Siciliani No. 45.
Hæreticos odio
prosequimur.
l de quo in l. 12.
j. qui potiores
addo No. 109.
m sumpta ex ini-
tio l. 1. Co. Theod.
eo. ad Hesperum.
n sumpta ex l. 24.
C. Theod. eo. ad R.
finis præf. præf.
o Eadē culpa est,
prohibita disce-
re, ac docere l. 8.
j. de malefic.
p Nemo fidē an-
nunciare potest,
quā non habet.
Nemo creare e-
piscopū potest, qui
ipse episcopus
non est 16. Cod.
Theod. §. 12. 24.
q lex est 28. Cod.
Theod. ad Aurel.
procons. Asia.
r Hæreticus est,
qui leui argumē-
to à iudicio &
tramite Catho-
licæ religionis
deuiat v. h. c. om-
nis non orthodoxus
v. l. 12. eod.
aliā definitio-
nem v. in No. 109.
in pr. ver. hæreti-
cos 24. quæst. 3. c.
hæreticis & §. 3. Cer-
re à pertinaci spi-
ritu & opinione
singulari hæreti-
ci dicitur v. Ter-
tul. lib. de præf.
His affines schis-
matici inter v-
tiosque tamē a-
liquid interest di-
stinct. 3. c. inter hæ-
reticos.
f l. 30. C. Theod. eo.
adde No. 37. & 132.
t 16. C. Theod. §. c.
30. l. 2. §. de summa
tri. l. 15. §. de epis.
l. 55. de pagan. No.
37. §. null. No. 131.
s. 14. No. 132.
u. ca. 21. Synodi
Laodicenæ ex mō-
diorum. In de-
canicis habentur
conuentus, & in
ea etiam concili
solent, res pre-
tiosæ v. Cuias. ad
No. 79. c. 9.

dici^a & æconomi^b & ipsi ad eundem modum qui prædictus
est, re vtentes, & sacram venerationem vndique inreprehē-
sibilem & inculpabilem custodientes, conseruabunt quidē
ista, vt & gloriosissimi sacrorum nostrorum prætoriorum
præfecti (dicimus^c autem orientis cum subditis gentibus
eorum iurisdictioni, item Illyrici, atque etiam Afrorum
præminentes dicecesis) & parentia eis officia, & clarissimi
prouinciarum præfides & ciuitatum defensores: ipsi qui-
dem, qui maximos magistratus gerunt, indignationem no-
stram subuentes: officia autem non obsecundantia ipsis,
decem auri librarum expectura pœnam: præfides verò pro-
uinciales maiores pariter & minores, & obtemperantia i-
psius officia, & insuper ciuitatum defensores quinque au-
ri librarum pœnam metuentes: si hæc cognoscentes, non
adnunciauerint & ipsi sacerdotibus: (id est, aut Deo ama-
bil. episcopis, aut sanctiss. metropolitibus, aut vniuscuius-
que diceceseos sanctiss. patriarchis, secundum suam cui-
que regionem, vt ipsi hæc intelligentes, secundum quod
antea definitum est, omnibus se opponant & resistant) &
postquam ab eis is, qui harum rerum conuictus fuerit,
depositus fuerit, non curat^t ciuitatis aut officio cum tradi
curauerit. & gloriosissimus præfectus huius felicitis ci-
uitatis hæc custodiet, si quidem in hac peccetur regia no-
stra ciuitate, vnā cum obediēte ipsi officio, ipse quidem
indignationem nostram subuerit, ipsius autem officium
decem librarum auri metuens pœnam. 6 ¶ Verum ista
quidem nos legislationis modo confecimus, illud verò in
confesso est, quia nobis quidem consecrata sunt Deo pro
sacerdotum ipsius honestate. Si verò ipsi transgressi fuerint
ea, quæ sunt ordinata, & dissimulent & non vindicent, sed
quadam videlicet humanitate non laudabili capti fuerint,
præter caelestes^d pœnas habebunt & illinc condemnatio-
nem, quæ illis in ipso Dei repræsentabitur tribunali, quæ
indecentem dissimulationem arguet & vindicabit. Si verò
& aliquis ciuiliū magistratuum maiorum, aut minorū,
officialium, aut defensorum, aut cum hæc didicerit, non
indicauerit: aut cum vindicare liceret, neglexerit: aut rem
mercede prodiderit, sciat, quod præter interminatas à no-
bis pœnas, habebit à maximo Deo nostro pœnam sequen-
tem, & obnoxius erit execrationibus omnibus, quæ sacris
continentur libris. 7 ¶ Sicut autem hæc nobis ob nihil
aliud, quā ob Domini sancta sunt cultum, sic & hoc ad-
dimus, vt inquisitiones tum summa diligentia fiant, & ne
quis calumniator insurgat in aliquos aut falsò accusaturus,
aut falsum testimonium laturus his de rebus, sicut enim
sacerdotibus si quid tale egerint tales imposuimus pœnas,
ita & his, qui calumniari ipsos tentarint, ex cælo & legibus
nostris pœnas imminere volumus, si, accusatione cepta,
sen adnunciatione, aut persequi noluerint, aut perseuerare
in huiusmodi accusationib, non quierint, D. P. R. N. O. N.
Nou. C. P. Iustiano PP. A. I. V. & Paulino V. C. Coss. §. 34.

DE HÆRETICIS ET MANI- CHÆIS ET SAMARITIS.

Tit. v.

De privilegiis & muneribus.

1. Imppp. Constantinus. || Constantius & Constans || ad
Dracilianum || præf. Ct. Vrb. ||

RIVILEGIA^a quæ contemplatione reli-
gionis indulta sunt, catholicæ tantum legis ob-
seruatoribus prodesse oportet. Hæreticos non
solum ab his privilegiis alienos esse volumus,
sed etiam diuersis muneribus constringi & subiici^b PP.
Kal. Septemb. Generasso, Constantino A. V. II. & Constan-
tino Coss. 326.

Auth. ex Nou. 119. c. 1.

Item privilegium^c dotis, quo mulier creditoribus tempore prio-
ritatis antepositur, necnon de tacitis hypothecis, & alia om-
nia mulieribus à lege data, clauduntur his, quæ catholicam non
participant communionem.

Vt omnes hæreses perpetuò quiescant. 1. Qui dicuntur
hæretici.

2. Imppp. Grat. Valentin. & Theod. AAA. ad He-
perium PP. P.

Omnes^m vetitæ legibus diuinis & imperialibus con-
stitutionibus hæreses perpetuò quiescant. ¶ Ne-
moⁿ vterius conetur, quæ repperit profana præcepta
vel docere^o, vel discere. Nec antistes eorundem au-
deant fidem insinuare, quā p. non habent: nec mini-
stros creare, qui non sunt. Nec per conniuentiam iudican-
tium, omniumque, quibus per constitutiones paternas su-
per hoc cura mandata est, eiusmodi audacia negligatur, &
creseat. 1. ¶ Hæreticorum^q autem vocabulo conti-
nentur, & latius aduersus eos sanctionibus succumbere de-

bent. qui^r vel leui argumentoll. iudicio catholicæ religio-
nis, & tramite detestati fuerint deuiare. Dar. I. II. Non. Augu.
Mediolani, Ausonio & Olybrio Coss. 379.

De locis. 1. De Litanis.

3. Impp. Arcad. & Honor. AA. Clearcho
præf. Ct. Vrb.

Cuncti^f hæretici proculdubio nouerint omnia sibi lo-
ca adimenda¹ esse: siue sub ecclesiarum nomine tene-
tur, siue diaconica² appellentur, vel etiam decanica³: siue in
priuatis ædibus, vel locis huiusmodi cœtib, copiam præ-
bere videantur: his ædibus, vel locis priuatis, ecclesiæ catho-
licæ vindicandis. 1. ¶ Ad hoc interdicatur his omnibus,
ad litanias² faciendas nocte vel⁴ die prophanis coire con-
uentibus: statuta videlicet condemnatione centum libra-
rum auri contra officium sublimitatis tuæ || vel præsidale
quinquaginta, || si quid huiusmodi fieri vel in publico, vel
in priuatis ædibus conceditur. Dar. V. Non. Martij Arcadio
I. II. & Honorio I. I. AA. Coss. 396.

De legibus & moribus. 1. De publico crimine. De publica-
tione bonor. 2. De liberalitate & successione. 3. De donatio-
ne & contrahilibus. 4. De morte & memoria rei. De vltima
voluntate. 6. De liberis de penitentia. De his qui hæreticos re-
cipiunt. 8. De seruicis hæreticorum.

4. Idem & Theod. AAA. ad Senatorem P. V.

Manichæos^b seu Manichæas, vel Donatistas^c meritis-
sima seueritate persequimur. Huic itaque hominum
generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune sit cū
cæteris^d. 1. ¶ Ac primū quidem volumus esse publicū^e
crimē: quia quod in religionem^f diuinam committitur,
in omnium fertur iniuriam, quos bonorum etiam || om-
nium || publicatione^g persequimur. 2. ¶ Ipsos quoque vo-
lumus amoueri ab omni liberalitate^h & successione quo-
libet titulo veniente. 3. ¶ Præterea non donandi, non e-
mendi, non vendendi, non postremo contrahendi cuiquam
conuictō relinquitur facultatem. 4. ¶ Inⁱ mortem quo-
que inquisitio^k extendatur. Nam^l si in criminibus maie-
statitis licet memoriā accusare defuncti, non immerito il-
lic debet subire || tale || iudicium. 5. ¶ Ergo & suprema il-
lius scriptura irrita sit^m: siue testamento, siue codicillo, siue
epistolaⁿ siue quolibet alio genere reliquerit voluntatem,
qui Manichæus fuisse conuincitur. 6. ¶ Sed nec filios hæ-
redes eis existere, aut adire permittimus, nisi^o à paterna pra-
uitate discefferint. Delicti enim veniam penitentibus da-
mus. 7. ¶ In^p eos etiam auctoritatis nostræ aculei dirigā-
tur, qui eos domibus^q suis damnanda prouisione defendūt.
8. ¶ Seruos insuper extra noxam esse volumus: si dominum
sacrilègum euitantes, ad ecclesiam catholicam seruitio fi-
deliōre transferint. Dar. VIII. Kal. Mar. Rome, Honorio VII.
& Theodosio II. AA. Coss. 407.

Si dominus temporalis terram suam purgare neglexerit ab
hæretica prauitate.

Nova constitutio Frederici imperatoris de statu
& consuetud. §. si verò dominus collat.
x. constitutio. fin.

Si verò dominus temporalis requisitus^t & admonitus ab ec-
clesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate:
post annum à tempore monitionis elapsū, terram ipsius exponi-
mus catholicis occupandam: qui eam, exterminatis hæreticis, abs-
que vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent:
saluo iure domini principalis, dummodo super hoc nullum præ-
stet obstaculum, nec aliquod impedimentum apponat. Eadem ni-
hilominus lege obseruata contra eos, qui non habent domos prin-
cipales.

De credentib. receptatorib. defensorib. & fautorib. hæreticorū.

Nova constitutio Frederici imp. de statu, & consuet.
§. credentes. coll. x. const. fin.

Credentes præterea receptatores, defensores, & fautores hæ-
reticorum damnamus, firmiter statuētes, vt: si post quā
quolibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere cō-
tempserit intra annum: ex tunc ipso iure sit infamis: nec ad pu-
blica officia, seu consilia, vel ad eligendum aliquos adhibeatur:
neque ad testimonium admittatur. Sit etiam inestabilis, vt nec
testandi liberam habeat facultatem, nec ad hereditatis successi-
onem accedat. Nullus præterea ei super quocunque negotio, sed
ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit: eius
sententia nullam obtineat firmitatem: nec cause aliquæ ad eius
audientiam perferantur. Si verò fuerit aduocatus: eius patroci-
nium nullatenus admittatur, si tabellio: instrumenta per ipsum
confecta nullius penitus momenti censeantur.

Ne hæretici in loco Romano conueniendi orandū, facultatem
habeant. De Manichæis pellendis & vltimo supplicio traden-
dis. Confirmatio legum contra hæreticos latar. De donationibus.
De vltimis voluntatibus. De adificiis. De procuratore De au-
xilio ciuili, militari, curiarum, defensor. Indicum. De militia, &
varijs penis. De beneficio aduersus leges impetrato.

C. liij.

x decanonical.
39. C. Theod. l. 16.
111. §. De decani-
cis v. quæ scripsi
ad No. 79. c. 3. in f.
y fitco nostro
adcorporandis.
ita legitur d. l. 30.
z Litanias faciē-
dam d. l. 30. Lita-
nias sunt præces,
quæ vel die vel
nocte fiūt. Nou.
123. c. 32.
a vel interdiu
d. l. 30.
b l. 40. C. Theod.
eod. Manichæi à
Maneteluelur no-
ua & inopinata
prodigia in hūc
mūdū de genē-
re Persico pro-
dierunt Broeler.
& Maxim. in Co.
Greg. Fulgentius
1. ad Trasim. Ma-
nes in Christo
carnis fantasmā
credere maluit,
quā naturam
de Manichæis v.
August. 10. 6. Epi-
ph. 2. ro. 2. hær. 66.
c v. August. 10. 6.
7. adu. Donatistas
d etiā hæreticis,
e Manetis hære-
sis & Donati, pu-
blicum crimē
est.
f Religioni illa
iniuria, ad o-
mnes pertinet.
g cedūt neficio:
non cedunt, sed
proximis vique
ad secundū gra-
dum d. l. 40. idē
quod: extare in
Basilicis referet
Cuiasius 12. obs.
30. Solos liberos
postea excipia-
nimaduerti in
lege 15. eod.
h Manichæi &
Donatistæ, dona-
tionū & successi-
onum incapā-
ces. De Donati-
stis vide Augusti-
num contra he-
resim. Parmeniani
1. §. 4. C. Theod. de
hæreticis.
i i. post mortē
6. Harmonop. 11.
k Excommuni-
cantur etiā post
mortem 24. qu.
2. c. Janes.
l Nota argumē-
tum à maiestate
terrena ad cele-
stem sumptum.
m dummodo
desuerint proxi-
mi ad secundū
gradum v. Cuias.
12. obs. 30.
n l. 1. §. 1. familiæ.
o & ita fortē
intelligenda est
lex 15. eod. Solit
enim penitenti
ignoscit. eod. 4.
quæst. 2. c. si habes:
1. 28. de appellat.
p plenior exat
hic locus. l. 40. C.
Theod. eod.
q Qui sciēs Do-
natistam & simi-
les domo exci-
pit, puniuntur.
r Ex hac Authē-
tica Frederici cum
imperatoris fuisse
destructum à
Papa referit. Bål-
dus hic. vi enim
huius Authēti-
cæ, Papa cōfess-
us fuisse regnū Sici-
liæ Carolo An-
degauensi.

a sumpta & in-
leip data hac
tex est ex l. 6. c.
Theod. 60.
b de quib. vide
Epiphaniū 2. 10.
2. hares. 69. De Se-
mianis v. etiam
eundem 3. 10. 1.
hars. 73.
c De Macdonio
vide Theodor.
2. hars. 6.
d de quibus v.
Epiphaniū 1. 3.
10. 1. hars. 73.
e de Apollina-
rianorū libris.
Euseb. 4. hars. 26.
f de Nouatianis
vide Euseb. 7. hi-
stor. 7.
g qui & Sabatia
niā Sabatio No-
uatiatorū pre-
sbytero Socrat.
7. hars. 5. 502. n.
7. c. 18.
h de Eunomia-
nis vide Ruf. 1.
hars. 25. Theod.
2. hars. 29. 502.
men. 6. cap. 27.
i de quibus vide
Epiphaniū 2. 10. 1.
hars. 50. 24. qua.
3. c. quidā s. Tes-
tare decedat.
k v. Tertul. adu.
Valent. & de iud.
dem Epiphaniū
1. 10. 2. hars. 31.
quos Gnosticos
vocat.
l a Paulo Samo-
satheno 24. qua. 1.
3. c. quidā s. Pau-
liani de quibus v.
Epiphaniū 2. 10. 2.
hars. 65.
m a Montano
dict. c. quidā s. J.
Montani. iudem
Phryges, seu
Phrygicē & Ca-
taphryges. dict. c.
quidā s. J. Cata-
phryges. v. Epip-
haniū 2. 10. 1. hars. 48.
n a Priscilla,
quam vt Prophe-
tissam iactabant,
cum Maximilla
Epiphaniū d. loco. &
hars. 49.
o s. dixi.
p a Pepusa vr-
be, in qua Prif-
cilla de qua s. di-
xit, aut vt alij vo-
lunt (Quintilla)
suas prophetias
inchoauit v. Epi-
phaniū 2. 10. 1. hars. 49.
q d. c. quidā s. J.
Marcionista, adde
Tertull. aduersus
Marcionem. Epip-
haniū 3. hars. 42.
r iudem Marciani
ita in l. 6. s. hars.
corum 1. 6. c. Th. 5.
r qui & Borbo-
riani 10. c. Theod.
1. hars. 65. vel
vt alij Codices
habent 56. Cod-
diani, Stratoti-
ci, Phibionita,
Zoaclei, Barboli-
ta etiam appel-
lati sunt. v. Epip-
haniū 1. 10. 2. hars. 36.
f iudem Massi-
liani de quibus
v. Epiphaniū 3.
10. 2. hars. 80.
forte legendum
Meletiani de
quibus v. Epip-
haniū 2. 10. 2. hars. 68.
t iudem qui &
Messaliani, quasi
dicas precatores vide Epiphaniū d. loco.
u Enthysiaſta d. l. 65. c. Theod. & male. Enthysiaſta dicti, quod se correptos numine
fingerent Theod. 4. hars. 11.
x v. l. 4. s. eod. qui & Donatiani Epiphaniū 2. 10. 1. hars. 59. in f.
y qui & Odiani. Epiphaniū 3. 10. 1. hars. 70. adde Theod. 4. hars. 10.
z aquam pro vino ad communionem exhibebant, iudem Aquarii.
a qui & Tascodugita Epiphaniū 2. 10. 1. hars. 48. quasi diceret Periconasati, aut Pesticoro

5. Imp. Theod. & Valentinianus Cæs. Florentio
præfeto prætorio.

Ariani^b, & Macedoniani^c, Pneumatomachi^d, Apolli-
nariani^e, Nouatiani^f, seu Sebastiani^g, Eunomiani^h,
Tetraditiⁱ, seu Tetrastadi^j, Valentini^k, Pau-
liani^l, Papienistæ^m, Montanistæⁿ seu Priscillianistæ^o, vel
Phryges^p, vel Pepuzitæ^q, Marcionistæ^r, Borboritæ^s, Messa-
liani^t, Euclitæ^u, huc Euthousiastæ^v, Donatistæ^w, Audiani^x,
Hydroparastatæ^y, Tascodugitæ^z, Batrachitæ^a, Hermo-
geniani^b, Photiniani^c, Pauliniani^d, Marcelliani^e, Ophitæ^f,
Encratistæ^g, Carpocratæ^h, Saccophoriⁱ, & qui ad imam
vsque celerum nequitiam peruenerunt Manichæi^j nusquā
in Romanum^k locum conueniendi morandique habeant
facultatem, Manichæis etiam de ciuitatibus pellendis, & vl-
timo supplicio tradendis. quoniam his nihil relinquendū
loci est, in quo ipsi etiam elementis fiat iniuria. Cunctis
quoque legibusque contra eos, ceterosque, qui nostræ fidei
refragantur, olim diuersisque temporibus latæ sunt: semper
viridi obseruatiua valitur: siue de donationibus, in heretic.
conuenticula, (quæ ipsi audacter ecclesias nuncupare conā-
tur) factis, siue ex vltima voluntate rebus qualitercunque
relictis, siue de priuatis ædificiis, in quæ domino permittē-
te vel conueniente conuenient, venerandæ nobis catholice
ecclesiæ v. indicandis: siue de procuratoribus: qui hoc nescien-
te domino, fecerit, decem librarum auri multam: vel exi-
lium, si sit ingenuus, subituro: metallum verò post verbera,
si seruilis conditionis sit. Ita vt nec in publicum conueni-
re locum, nec ædificare sibi quasi ecclesias nec ad circū-
scriptionem legum quicquam meditari valeant: omni ci-
uili & militari, curiarum etiam, & defensorum, & iudicum,
sub viginti librarum auri interminatione, prohibendi au-
xilium. Illis etiam omnibus in sua manentibus firmitate, quæ
de militia, pœnisque variis, & de diuersis sunt hæreticis
promulgata: vt nec speciale quidem beneficium aduersus
leges valeat impetratum. Dat. Constantino. 3. Kalend. Iun.
Felice & Tauro Cons. 428.

De nominib. hæretic. 1. De lib. Nestorij. De disputationibus.
De conuenticuli sanctio.

6. Iidem AA. ad Leontium præfectum vrbi.

Damnatoⁿ portentosa superstitionis auctore Nestorio
nota congrui nominis eius inuratur gregalibus, nec
Christianorum appellatione abutantur. sed quemadmodū
Ariani ab Ario, lege diuæ memoriæ Constantini ob simi-
litudinem impietatis: Porphyriani à Porphyrio nuncupan-
tur: sic vbiq; participes nefariæ sectæ Nestorij, Nestoriani
vocentur: vt cuius scelus sunt in deferendo Deum imita-
ti, eius vocabulum iure esse videantur sortiti. 1. Nec vero
impios libros nefandi & sacrilegi Nestorij aduersus vene-
rabilem orthodoxorum sectam decretæque sanctissimi
cœtus antistitum Ephesi habiti scriptos, habere, aut legere,
aut deferbere: quicquam audeat: quos diligenti studio re-
quiri, ac publice comburi: decernimus ita vt nemo in reli-
gionis disputatione aliquam supradicti nominis faciat me-
tionem, aut quibusdam eorum, habendi concilij gratia, in
ædibus, aut villa, aut suburbano suo, aut quolibet alio lo-
co conuenticulum clam aut apertè præbeat quos omnes
cœtus celebrandi licentia priuari statuimus. Scientibus v-
niuersis violatorem huius legis publicatione bonorū esse
coercendum. Dat. 3. Kal. Aug. Constantino. Theodosio X. V.
& Valentiniano III. AA. Cons. 435.

De muneribus.

7. Iidem AA. Florentio præfeto prætorio.

Viales: omnium ciuitatum onerosi, quin etiam mi-
litiæ, seu diuersis officiis facultatum & personaliū mu-
nerum obligatos, suis ordinibus cuiuscunque sectæ sint,
inhærere censemus: ne videamur hominib. execrandis con-
tumelioso ambitu immunitatis beneficiū præstitisse: quos
volumus huius constitutionis auctoritate danari. Da. Prid.
Kalend. Feb. Theodosio A. XVI. & Feste Cons. 439.

De Apollinaristis seu Eutychnianis.

8. Imp. Valent. & Martinus AA. Palladio
præfeto prætorio.

Quicunque in hac sacra vrbe, vel Alexandria, vel in
omni Ægyptiaca diocesi, diuersisque aliis prouinciis,
Eutycheris prophanam peruersitatem sequuntur: & ita nō
credunt: vt trecenti decem & octo sancti patres tradiderūt,
catholicam fidem in Nicæna ciuitate fundantes: centum
quoque & quinquaginta alij venerabiles episcopi, qui in al-
ma vrbe Constantinopolitana postea conuenerūt: & sicut
Athanasius, & Theophilus, & Cyrillus sanctæ recordationis
dicas precatores vide Epiphaniū d. loco.
u Enthysiaſta d. l. 65. c. Theod. & male. Enthysiaſta dicti, quod se correptos numine
fingerent Theod. 4. hars. 11.
x v. l. 4. s. eod. qui & Donatiani Epiphaniū 2. 10. 1. hars. 59. in f.
y qui & Odiani. Epiphaniū 3. 10. 1. hars. 70. adde Theod. 4. hars. 10.
z aquam pro vino ad communionem exhibebant, iudem Aquarii.
a qui & Tascodugita Epiphaniū 2. 10. 1. hars. 48. quasi diceret Periconasati, aut Pesticoro

episcopi Alexandrinæ ciuitatis credebant, quos etiam Ephe-
sina synodus, (cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit, in qua
Nestorij error expulsus est) in vniuersis secuta est, quos &
nuper venerabilis Chalcedonenſis synodus est secuta, prior-
ibus conciliis sacerdotum ex omni prorsus parte con-
sentiens, nihilque adimens sacrosancto symbolo, neque ad-
iciens, sed Eutycheris dogmata funesta condemnans: sciāt
se esse hæreticos. Apollinaristas. Apollinaris. n. facinorosiſ-
simam sectam Eutyches & Dioscorus mēte sacrilega sunt
secuti. 1. Ideoque hi homines, qui Apollinaris vel Euty-
cheris peruersitatem sequuntur, illis pœnis, quæ diuorum
retrō principum constitutionibus cōtra Apollinaristas, vel
serenitatis nostræ postmodum sanctiones cōtra Eutychni-
stas, vel hac ipsa Augustissima lege contra eosdem decet-
tæ sunt nouerint se esse plectendos. 2. Idcirco Apolli-
naristas, hoc est, Eutychnistas: (quibus etiam est in appella-
tione diuersitas, tamen est in hæresis prauitate conuinctio:
& dispar quidem nomen, sed idem sacrilegium) siue in hac
alma vrbe, diuersisque prouinciis, siue in Alexandria ciui-
tate, siue intra Ægyptiacam diocēsin sunt: & neque ita
credunt, vt prædicti venerabiles patres credebant, neque
viro reuerendissimo Alexandrinæ vrbs antistiti Proterio
fidem orthodoxam tenenti communicant episcopos, &
presbyteros, aliōve clericos creare, & habere prohibemus:
scientibus tam his Eutychnistis & Apollinaristis, qui ausi
fuerint cuiquam episcopi, vel presbyteri, vel clerici nomen
imponere, quam his, qui passi fuerint impositum sibi no-
men sacerdotale retinere: pœnam exilij cum facultatum
suarum amissione se subituros. 3. Vniuersis præterea A-
pollinaristæ vel Eutychnistæ, non ecclesias, non monaste-
ria sibi construant: parafynaxes^c & conuenticula tam diurna
quam nocturna non contrahant: neque ad domum vel pos-
sessionem cuiusquam, neque ad monasterium vel quemcun-
que alterum locum operaturi sectæ funestissimæ congre-
gentur. Quod si fecerint, & hoc factum fuisse Domino vo-
lente constiterit: post rem in examine iudicis approbatam,
domū^d vel possessionem eius in qua conuenerint, vel mo-
nasterium, eius ciuitatis orthodoxæ ecclesiæ, in cuius terri-
torio est, iubemus addici. Si verò ignorante domino, sciēte
verò eo, qui pensiones domus exigit, vel actore, vel condu-
ctore, prædij, parafynaxes, & conuenticula interdicta colle-
gerint: conductor, vel procurator, siue actor, vel quitumq;
eos in domum vel possessionem vel monasterium recepe-
rint, ac passi fuerint illicitas parafynaxes^c conuentusque
celebrari: si vilis & abiectæ sint conditionis, suis, publi-
cæ & in pœnam suam, & in aliorum coercerentur exemplis:
si honestæ verò sint personæ: decem libras auri, multæ no-
mine, fisco nostro cogatur inferre. 4. Nullum præterea
Apollinaristam vel Eutychnistam ad aliquam iubemus
aspicere militiam. Et si inuenti fuerint militari cingulo so-
luti, honestorum hominum & palatij communione priue-
rent. Nec in aliqua, nec in qua nati sunt ciuitate, vel vico, aut
regione versentur. Si qui verò in hac alma vrbe nati sunt
tam sacratissimo comitatu, quam omni per prouinciās
metropolitanā ciuitate pellantur. 5. Nulli insuper Euty-
chnistæ vel Apollinaristæ publicè vel priuatim conuocā-
di cœtus, vel circulos contrahendi, & de errore hæretico
disputandi, ac peruersitatem facinorosi dogmatis adferen-
di tribuatur facultas. Nulli etiam contra venerabilem Chal-
cedonenſem synodum liceat aliquid vel dictare, vel scribere,
vel edere, atque emittere, aut aliorum dicta vel scripta
super eadem re proferre. Nemo huiusmodi habere liberos
& sacrilega scriptorum audeat monumenta seruare. Quod
si qui in his criminibus fuerint deprehensi perpetua depor-
tatione dammentur. Eos verò, qui discendi studio adierint
de infausta hæresi disputantes, decem librarū auri, quæ fisco
nostro inferendæ sunt, iubemus subire dispendium. Vltimo
etiam supplicij coercerentur, qui illicita docere^k tentaue-
rint. Omnes verò huiusmodi chartæ, ac libri, qui funestum
Eutycheris, & Apollinaris cōplexi fuerint dogma,
incendio concrementur: vt facinorosa peruersitatis vesti-
gia flammis combusta depereant. Equum namque est,
vt immanissima sacrilegia par pœnæ magnitudo percellat.
Scientibus moderatores prouinciārum, eorumque appa-
ratoribus, defensoribus etiam ciuitatum: quod, si ea, quæ
legis huius religiosissima sanctione custodienda decerni-
mus, aut neglexerint, aut aliqua permiserint temeritate
violari: denarum librarum auri multam fisco nostro inferre
cogantur: insuper etiam existimationis sue periculum
sustinebūt. Dat. Cōst. Id. Aug. Constantino & Rufo Cōst. 457.

De sepultura.

Hanc constitutionem edidit Cuiac lib. 12. obs. cap. 30. Notatur
in Nōmocan. 1. 8. cap. 7. esse huius c. cons. 8. al. 9. in qua caueatur,
2. Nōc. 10. p. a hoc videtur innuere, verumque carnis Christi veras ppterates sustu-
lisse. b Proterio. c Hæretici ecclesias nō habet, sed quasi, l. 5. inf. 5. e. nō vñzē sed
pæcōuāzē: vt hic & J. eo. non baptisma parabaptismata, l. 1. 4. J. N. 37. & 132. existimā-
tur, sed nō sunt ecclesia, congregationes eorū illicitæ dicuntur. l. 2. s. de summa trinitis
adde Cuiac. d Domus in qua cōuēticula illicita habita sūt, monasterio addici solita
e v. l. 5. e. f hinc colligere possis, Hæreticos nō sēper capitali supplicio affectos fuisse.
g v. l. 4. s. de sum. tri. b v. l. 6. s. 1. s. e. i. Discōs illicita puniunt. k Dōcēs illicita puniunt.
vt qui

stratib. lide, Al-
codrogitæ in l.
18. eod. dem.
b forte legendū
Hieracitæ de
quibus vide E-
piphaniū 2. 10.
2. hars. 67.
c v. Ter. ull. adue.
Hermogenem, d. c.
quidam s. Hermo-
geniani.
d de quib. vide
Epiphaniū 3. 10. 1.
hars. 71. a Photi-
no Gallograciæ
episcopos d. c. qui-
dam s. Photiniani
e de Marcellia-
nis v. Epiphaniū 3.
10. 1. hars. 72.
f de Ophitis v.
Epiphaniū 1. 10. 3.
hars. 37.
g qui & Encra-
tistæ de quibus v.
Epiphaniū 1. 10. 3.
hars. 46. & 2. 10.
i hars. 47.
h de quibus vi-
de Epiphaniū 1.
10. 2. hars. 27.
malè apud Ha-
loandru legitur,
Apollinaristæ.
i de Manichæis
vide Epiphaniū
2. 10. 2. hars. 66.
k Romano lo-
co. Extra suum
territorium, im-
perator nihil iu-
ris habet.
l vide Molinam
de vñzē quæst. 20.
m. 214.
m v. l. 5. s. J. eo.
n l. ult. c. Theod.
eodem. adde c. fra-
ternitatis. 4. in fi-
extra de hæres.
o Hæretici à suis
sectæ auctoribus
denominantur
q̄q; merito fuit
constitutum. Nul-
lum enim genus
exorum est er-
rorum, quod ita
sit reperiū Chri-
stianæ religioni
aduersari, vt non
assectauerit atq;
ambuerit Chri-
sti nomine glo-
riari. August. c. 10.
a. lib. de fide inu-
sibilib. adde Tertul-
lianum c. 3. Apo-
logico: Eom. 10. p.
p. Na. 42. c. 1. s. 2.
q de descriptio-
ne v. l. 5. s. p. ff. de
iur. iur.
r l. 1. 15. J. eodem
l. 2. s. 2. s. de sum-
ma trinitis. l. 10. s.
de epis. op. aud. s.
21. s. cons. ad de-
natum l. 4. s. 1. ff.
familia. adde alt.
18. v. 18. Livium
20. Paul. 1. sent. 23
s. 12. adde eundē
l. 6. s. 1. s. v. l. 1. s.
J. de malis. Non.
42. c. 1. & c. 59. A
postolorum.
l v. s. de sum. tri.
t sumpta hæc
lex est ex Nou.
Theod. de Iud.
Samaritanis, hæ-
reticis & Paganis.
3. s. quon. decet.
u l. 9. J. eod. & su-
perstitiois. l. 12. J.
eo. l. 49. de curio.
Non. 4. v. b. v. Cui-
iac. ad. N. 109. c. 1.
x i. Cōst. in op.
y adde l. 1. s. de
summa trinitis.

ut qui inopia premuntur hæretici, & inopia non accipiant à iudiciis, vel ecclesiis.

a Interpretatio
Contij.

b v. tamen c. 12.
extra de sepulch.

c sepultura ius
non ademptum
est hæreticis: ut
hac lege, hæreti-

cus in familiare
& gemitum sepulchrum inferri potest. Igitur ab orthodoxo inferri in id genus sepulchrum non prohibetur.

d Aliam subserpionem habet

Chia. 12. obs. 30.

e quidam hic ad dunt negatiuum ex nomocano.

ne. adde c. Ecclesiasticam de consecratione.

f Nou. 13. c. 4.

g hodie Ecclesia Nou. 13. c. 14. neque id nouum, plerumque enim nouæ constitutiones dat Ecclesia, quod veteres fisco. v. (uia. ad d. No. 13. inf. h rediuiua.

h rediuiua.

i l. 12. j. eod.

k synopsis Basil. 1. tit. 1. c. 4. No. 4. c. 4.

l Interpretatio
Contij.

m Nou. 109.

n v. l. 2. j. eod.

o h. 1. 2. j. eod.

p l. 18. in p. j. eod.

q h. 1. 2. j. eod.

r v. l. 3. in f. ff. de decur. l. 1. s. 6. D. de excusant.

s quorum plerique Arriani erant sed & leges ciuiles exteros non tenent.

t Parens orthodoxus alteri parenti non orthodoxo præferendus.

u l. 18. s. 2. j. eod.

9.ª Imp. Martianus.

HVMANUM & PIUM hoc arbitrati, hæreticos permittimus sepeliri legitimis sepulchris.

D. Constantinop. Id. Aug. Constant. & Rufo Coss. 457.ª

Epitome superioris constitutionis ex Nomocano. tit. 12. c. 2.

HÆRETICI legitimo modo, ut ceteri, sepeliuntur.

De his, quæ in hæreticos conferuntur, de templis.

10. Imp. Anastasius A. Erychrio PP.ª

SI quis orthodoxæ religionis emptione vera, vel fictitia, aut quocunque alio iure, vel titulo prædia, vel possessiones, reque immobiles, in quibus orthodoxæ fidei ecclesiæ vel oratoria constituta sunt, in hæreticæ sectæ, & contrariæ orthodoxæ fidei sententiam quamcunque personam transferre voluerint: nullam huiusmodi vel inter viuos habitam vel secreto iudicio compositam valere volumus voluntatem, etiam si ab orthodoxæ fidei venditore, vel quocunque modo alienatore commentitio sub qualibet occasione fuerint assignata: sed irrita omnia huiusmodi documenta, & tanquam nec penitus scripta esse censemus. Hæc enim prædia & possessiones, quæ in hæreticas personas quocunque modo translatæ fuerint vel collatæ, fisci nostri iuribus decernimus vindicari. Siue enim apud dominos possessorum orthodoxos ea prædia maneant, siue ad fidei nostri iura peruenerint: necesse est, in his ecclesiis & oratoria constituta diligentius & sollicitius instaurari. Nostræ etenim serenitatis vndique ad hunc exitum prouidentia ducit, ut omnipotentis Dei templa (in quibus nostræ fidei instituta perdurant) cultu assiduo per omnia secula redituat seruentur. Nec enim dubitari potest: si in hæreticos tales veniant possessiones, in quibus veræ fidei ecclesiæ vel oratoria constituta sunt, & integritas colitur: omnimodo ab his deferri, atque destitui, & omni cultu vacare: omnibus sacris & solitis viduari mysteriis: omni splendore priuari: nullis populorum conuentibus, nullis clericorum obseruationibus celebrari: & ex hoc sine dubio easdem ecclesias perire, rueri, & complanari. Nec enim de earum instauracione hæretici potuerunt aliquando cogitare, quas penitus esse nolebant. Quæ omnia rescantes, ad præsentem legem peruenimus. Dat. V. Id. Aug. Boetio V. C. Conf. & Euthero. 511.

De Manichæis supplicio afficiendis.

11.ª Græca constitutio Anastasij, aut Iustiniani. eius epitome.

Vicunque Manichæi inueniantur, capite i damandi sunt.

Alia epitome ex Eclog. Basil. c. 25.

Manichæo in loco Romano degere deprehenso, caput amputator.

De Manichæis capite puniendis. De dignitatibus & militiis, De Gothis. 1. Si parentes diuersæ fidei & religionis sunt.

XII.ª

Græca constitutio Iustiniani Augusti. eius epitome ex collatione Græca constitutionum ecclesiasticarum.

Manichæi vndique expelluntur, & capite puniuntur. Reliqui autem hæretici, (hæreticus est omnis non orthodoxus) & Græci [seu pagani] & Iudæi, & Samaritæ prohibentur magistratum gerere, & dignitatem habere, aut ius dicere, aut defensores, aut patres ciuitatum fieri, (ne habeant licentiam vexare, aut iudicare Christianos, aut episcopos) item militare quoque prohibentur, præterquàm si ex genere cohortaliorum sunt. hi enim manent onera quidem sustinentes: non offendentes autem, neque in orthodoxos quid exequentes in publicis, vel priuatis causis. Quid autem tentauerit quid horum facere, præterquam quod factum pro infecto erit, dabit etiam XX. libras, & qui publicis ipsos descriptionibus inserere conati fuerint, etiam XX. & præfides, quinquaginta. & omnes hæ priuatis rebus inferuntur. Exciuntur Gothi, qui sunt foederati, & aliter, prout visum imperatori fuerit, honorantur.

Alia eiusdem pars ex Theodoro Hermopolita.

Parentibus diuersæ fidei existentibus & religionis, illius sententia præualeat, qui ad orthodoxam illos elegerit perducere fidem. & quamuis pater sit, qui contradicit: ne exinde succensendi materiam captans, necessariis eos priuet alimentis, aut aliis necessariis expensis.

XIII.ª

De filiis orthodoxis patrum non orthodoxorum.

Græca constitutio Iustiniani vel Iustiniani.

Eius epitome.

Hæretici patres nihil habentes legitimum, quo accusent orthodoxos filios, coguntur præter facultates suas etiam alimenta erogare illis, & reliqua necessaria, & coniungere [in matrimonium] orthodoxis. & dare dotes, & antenuptiales donationes, prouidentia præfidum & episcoporum. 1. Orthodoxi filij hæreticorum, qui nihil deliquerunt in parentes, illibatum accipiunt & indeterminatum quod eis ab intestato competit. & aduersus hæc facta vltima voluntas infirmatur, conseruatis libertatibus, nisi aliqua lege prohibeantur. Si verò quid deliquerint in parentes, accusantur, & puniuntur. Habent autem, & eum deliquerint, quartam facultatum ipsorum [partem], testamento facto. 2. Eadem & in Iudæis & Samaritis obtinent.

Quæ interdicuntur hæreticis.

XIII.ª

Græca constitutio eiusdem Imperatoris. Epitome ex Græca collectione constitutionum ecclesiasticarum, & Nomocano. tit. 12. cap. 2.

Hæretici synacteria seu collectas facere non possunt, aut paralytices, aut synodos, aut ordinationes, aut baptisimata, aut exarchos habere, aut paternitates seu abbatias, aut defensiones instituere, aut curare seu administrare villas per seipsos, aut per interpositas personas, aut quid prohibitorum facere, qui transgressus hæc fuerit, vltimum supplicium luit.

XV.ª

De Manichæis habentibus liberos orthodoxos

Græca constitutio. Epitome ex indice Basilicorum

Kat. 7. c. 10.

Manichæi liberos quidem habentes orthodoxos, in eos & solos ab intestato transmittant: nulli autem alij viuentes aut morientes alienant, [seu per institutionem, seu per legatum, seu per donationem], omnimodo eorum facultatibus ad fiscalem redditus rationem.

XVI.ª

De Manichæis. 2. & eorum libris manifestandis.

Græca constitutio eiusdem Imperatoris. Epitome ex collectione Græca ecclesiasticarum constitutionum.

EX Manichæo factus orthodoxus, si inuentus fuerit ea, quæ [pristin] erroris erant, facere, aut saltem vna degere duntaxat & conuersari cum Manichæis, nec confestim prodiderit illa competenti iudici, vltimo supplicio puniuntur. 1. Idem qui in dignitatibus & militiis sunt, solliciti eos, qui in suo consortio sunt eiusmodi, inquirant, & prodant, quia si comprehensus Manichæus dixerit sciri se & nosci talem à quibusdam, congruè illi puniuntur, ut qui eadem deliquerint, tamen si non sint tales. eadem enim delinquere videntur scientes quidem delinquentem, non facientes autem illum manifestum. 2. Qui habet libros Manichæicos, & non manifestat eos, ut comburantur punitur.

De synagogis. 1. Successionibus, donationibus & alijs alienationibus Samaritanorum.

17.ª Græca constitutio Iustiniani epitome. ex eadem collectione.

Sancitæ, & c. Samaritanorum synagoga destruitur, & si alias tentent facere, puniuntur. 1. Non possunt successores habere ex testamento, vel ab intestato, præter orthodoxos. neque donant, aut aliter alienant hi, qui non sunt orthodoxi: sed fisco ipsa vindicatur prouidentia episcoporum & præfidum.

Productio superioris legis de Samaritis ad alios hæreticos.

18.ª Græca constitutio eiusdem Iustiniani epitome ex eadem collectione.

Quæ de Samaritis lege statuta sunt circa synagogas, & successiones: obtinent & in Montanistis, & Ascendrogitis, & Ophitis. Soli enim orthodoxi succedunt ipsis ex testamento, & ab intestato, & legata capiunt. ceteri autem hæretici, id est, qui non sunt orthodoxi, & Græci, seu pagani, & Samaritæ non militant, neque vlla dignitate decorantur, neque publicam adipiscuntur curam, neque docent, neque aduocationibus funguntur. Si verò quis ad ea obtinenda simulet se orthodoxum, & appareat uxorem habens aut liberos hæreticos, & non adducat ipsos ad orthodoxiam, eiicitur. Si verò etiam lateat: non potest quid suarum rerum donare, aut aliter alienare hæretico: sed hæc

x Interpretatio
Contij.

y Orthodoxis liberis plus præstare coguntur hæretici patres, quam hæreticis. Nou. 115. c. 2. z l. 4. s. 5. eod. adde l. 15. j. eod.

a Interpretatio
Contij.

b l. 8. s. 3. 5. eod. v. Nou. 132. c. Nou. 37. Baptisimus ius interdictum videtur hæreticis, hac lege. d. l. 15. j. eod.

e Interpretatio
Contij.

f Synopsis Basil. 1. tit. 1. c. 4. de p. v. c. 27.

g & ita restituta genda est lex 4. s. 6. s. eod.

h d. s. 9. & l. 13. s. 1. s. eod.

i Grauior poena contumaci hic imponitur quam in lege 10. s. de episcop. audientia.

k v. l. 6. s. eod.

l Interpretatio
Contij.

m quorum fit mentio in Nou. 129. 144. Editi Iustiniani 9. c. 2. a. pud Epiph. 1. tom. 1. hæref. 9. Horum variae classes Efenorum Epiph. ibid. har. 10. Sebuzorum hæref. 11. Gorthenorum hæref. 12. Dositheorum hæref. 13. Dosithei meminit Tertullian. in lib. de præscript. circa fi.

n Hoc abrogatur, Nou. 129. reuocatur per Nou. 144.

o Interpretatio
Contij.

p l. 17. s. eod. ad de d. c. 2.

q de quibus lex 5. s. eod. Epiph. 2. tom. 1. hæref. 48. c. quidam 24. quæst. 3. s. M. Otani. Tert. in libro de ieiunio aduersus Psychicos in pr. & in libro aduersus Praxeam.

r qui & Tascodrogitis l. 1. s. eod. l. 19. inf. j. eod.

s l. 5. s. eod. l. 19. inf. j. eod. d. quæst. 3. s. Ophira. de quib. v. Tertull. in lib. de præscript. circa fi. Augustinum de hærefibus ad Quod uultodum: Epiph. 1. tom. 3. hæref. 37. l. 20. s. tit. pro.

a Nouell. 144. c. 1. b v. l. 12. in fi. 5. eod. c Testamentum inter liberos orthodoxos hæreticus pater facere potest. d Hæretici non succedunt patri ab intestato, vel ex testamento. e Patri hæretico, soli liberi Christiani succedunt. l. 15. l. 18. 5. eod. f etiam dotis. g Liberis non orthodoxis, hæreticis, agnati orthodoxi in successione ab intestato adquirenda præferuntur: & post agnatos filius.

h Hæretici parentes, liberos orthodoxos coguntur alere.

i Expenſe ad instar patrimonij semper redigenda.

k Videtur constare argumentum ab alimentis ad dotem.

l quarum causa semper fauorabilis.

m tales enim donationes ex æquate dotibus.

n Dotes pro ratione patrimonij paterni, filius constituitur.

o de quibus dicamj. de paganis.

p de his omnibus dixi s. ad l. 5. c. 1. 18.

q de Borboritis, adde l. 5. c. 1. 18. vbi dixi. & l. 21. eod.

r qui & Acephali c. quidam 24. quæst. 3. s. Acephali c. v. Rufficum.

s Diacorum aduer. Acephalos, idem Severitæ & Julianistæ (à Juliano) & Contobaditæ & Angelitæ, ut ait Damascenus.

t Episcopi, nulli presbyteros, nulli conuentus 18. Nicephor.

u 45. 49. & lib. 17. c. 7. 8.

f quos Gregorius Catharos appellat. c. excommunicamus 15. extra de hæreticis, & rectè id in mutato. vt & d. in Z. Zibulus p. diabolus.

g Patrenos, d. c. 15. Alij, Patrenos: alij Patrenos. in d. cap. excommunicamus, ita legitur.

h Catharos, Patrenos, pauperes de Lugduno, pasaginos, Tollepinos, Arnoldistas, Speronistas.

i u. d. c. 15. x Arnoldistas d. c. 15. ab Arnaldo Sygonio 11. regis Italici Bernard. 2. epistolar. 195. Sabellianus p. Anead. 9.

y etiani catholici. vide qua dixi ad Nouellam centesimamdecimam quintam capite tertio s. de cimoquarto. Clarum s. sententia.

z parographo hæreticis. versis Et scias.

a Banniti, exules.

b Interpretatio Contij.

c leg. decima quarta supra eodem.

d leg. decima quarta supra eodem.

e leg. decima quarta supra eodem.

f leg. decima quarta supra eodem.

g leg. decima quarta supra eodem.

h leg. decima quarta supra eodem.

i leg. decima quarta supra eodem.

k leg. decima quarta supra eodem.

l leg. decima quarta supra eodem.

m leg. decima quarta supra eodem.

& hæreticam delatam ipsius successionem vindicat^a fiscus. In vniuersum enim qui participes sunt militiæ, aut dignitatis, aut aduocationis, aut publicæ liberalitatis aut applausus, solos orthodoxos habet successores. & res ipsorum quocumque modo ad hæreticum delata, fiscus vindicat.

1. ¶ Si alter coniugum orthodoxus sit, & alter hæreticus, oportet^b fieri liberos eorum orthodoxos. quod si ex his alij orthodoxi fiant, alij hæretici maneat: soli succedunt vtrique parenti, orthodoxi. Si verò omnes sint hæretici, cognati orthodoxi succedunt, aut iis non existentibus fiscus.

2. ¶ Habet [constitutio] diuersas pœnas contra neglectores, & non persequentes aut indicantes præfides & officia ciuilia, vel militaria, & episcopos, qui quidem & de neglectoribus præfidebus referunt principi. pœnæ verò fisco applicantur.

De parentibus non orthodoxis habentibus vel non habentibus liberos orthodoxos.

19. Idem A. Iuliano præfecto prætorio.

Cognouimus multos esse orthodoxos liberos, quibus nec pater nec mater orthodoxæ sunt religionis. Et idcirco sancimus: vt non tantum in casu, vbi alter [non] orthodoxæ religionis est: sed etiam in his casibus, in quibus vterque parens alienæ sectæ sit, id est, pater & mater: huiusmodi liberi ad eorum successionem siue ex^c testamento^d, siue ab intestato vocentur: & donationes seu alia liberalitates his accedere possint, quæ orthodoxorum venerabili sunt nomine decorati: ceteris liberis eorum, qui non Dei omnipotentis amorem, sed paternam vel maternam impiam affectionem secuti sunt, ab omni beneficio repellendis. Liberis autem orthodoxis non existentibus, ad agnationem vel cognationem eorum (orthodoxos tamen) easdem res vel successiones peruenire. Quod si nec agnatio vel cognatio recta inueniatur, tunc easdem res fisci nostri iuribus vindicari. 1. ¶ Sed ne videamur, morientibus quidem genitoribus, liberis providere: viuentibus autem, nullam inferre prouidentiam: (quod etiam ex facto nobis cognitum est) necessitatem^h imponimus talibus genitoribus orthodoxos liberos secundum vimⁱ patrimonij alere: & omnia eis præstare, quæ ad quotidianæ vitæ conuersationem sufficiant: sed & dotes^k pro filiabus & neptibus dare, & ante nuptias donationes pro filiis vel neptibus perscribere, in omni casu secundum vires patrimonij huiusmodi liberalitatibus æstimandis: ne propter diuini amoris electionem, paternam vel maternam sint liberi prouisione defraudati. Omnibus videlicet, quæ nostræ constitutiones de pœnis Paganorum^o, & Manichæorum^p, & Borboritarum^q, & Samaritarum, Montanistarum, & Tascodrogitarum, & Ophitarum, ceterorumque hæreticorum iam constituerunt, ex hac nostra lege confirmandis, & in perpetuum valituris. Dat. Const. X. Kal. Decemb. Lampadio & Orestis VV. CC. Const. 530.

Authentic. ex Nouell. 115. cap. 3. §. 14.

Idem est de Nestorianis & Acephalis^r. quia si quis ex his liberos habet ecclesiæ sancte communicantes, his solis ex testamento vel ab intestato hereditatem transmittere potest. Si verò permixti sunt: portio infidelium interim resideat penes orthodoxos: ipsis si conuersi fuerint, restituenda quidem, sed absque ratione fructuum & administrationis. Permanebit autem apud orthodoxos, si ipsi perseuerent in nequitia. Si autem omnes liberi peruersi sint, vocentur agnati recte fidei. Quibus non inuentis, si clericus fuerit, ab ecclesiâ intra annum admittatur. quo transacto si non fuerit clericus, succedat fiscus.

De pœnis hæreticorum. 1. De suspectis.

In Authent. de statu & consuetud. §. GaZaros. coll. 10. constit. fin.

Azaros^s, Patrenos^t, Leonistas^u, Speronistas^v, Arnoldistas^x, Circumcisos, & omnes hæreticos vtriusque sexus, quocumque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus: censentes, vt omnia bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius reuertantur: ita quod filij^y eorum ad successionem eorum peruenire non possint: cum longè grauius sit, æternam, quam temporale offendere maiestatem. 1. ¶ Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles: nisi ad mandatum ecclesiæ iuxta considerationem suspitionis, qualitatēque personæ, propriā innocentiam congrua purgatione monstrauerint: tanquam infames & banniti^z ab omnibus habeantur: ita quod si sic

g Contra orthodoxos, hæreticus aut iudeus testis esse non potest. excipe casus infra enumeratos.

h vide l. 3. in fine D. de decurionibus.

i Hæreticus (excipe hic enumeratos) hæretico testis esse potest.

k vide l. 5. l. 19. in fine 5. eodem. Græcis βροχόγται 1. 1. c. 1. cap. 43.

per annum permanferint: extunc omnes, tanquam hæreticos, condemnamus.

De his, quæ interdicuntur hæreticis.

20. Const. Græce epitome ex ead. collectione.

Hæretici^a communicantes, aut synaxes^b aut baptismata facientes. puniuntur, vt qui leges transgrediuntur: & qui domos^c ipsis ad hoc præbent, iam sanctis pœnis subiiciuntur. 1. ¶ Soli orthodoxi intra sacra septa habentes ergasteria vtuntur priuilegiis: non item hæretici, qui nec intra sacra septa negotiantur, ne diuina audiant mysteria. 2. ¶ Montanistæ^d verò neque commorantur cum his, qui ex his orthodoxi facti sunt: & qui dicuntur ex ipsis episcopi aut clerici, expelluntur vrbe Constantinopolitana. 3. ¶ Ventantur^e mercari mancipia, neque erogationes percipiunt, qui ex his egentes sunt, eas, quæ dicuntur honoraria ex iudiciis vel ecclesiis. & qui tribuit eis irrationabilem præfecturam, decem libris multatur, & decem quoque libris præfides ex negligentia, & comes priuatorum, & officij eorum.

De testimoniis. De hæreticis, quibus omnis legitima conuersatio interdictur.

21. Idem A. Ioanni P. P.

Quoniam multi iudices in dirimendis litigijs nos interpellauerunt, nostro indigentes oraculo, vt eis referetur quid de testibus^f hæreticis statuendum sit, vtrumne accipiantur eorum testimonia, an respuantur: sancimus, contra^g orthodoxos quidē litigantes nemini hæretico: vel his etiam, qui Iudaicam^h superstitionem colunt, esse in testimoniis conuersionem: siue vtraque pars orthodoxa sit, siue altera. Interⁱ hæreticos vel Iudeis, vbi litigandum existimauerint, concedimus fœdus permixtum, & dignos litigatorib. etiā testes introducere, exceptis scilicet his, quos vel Manichæus furor, cuius partem & Borboritas^j esse manifestum est, vel Pagana^k supersticio detinet: Samaritis nihilominus, & qui illis non^l absumiles sunt, Montanistis, & Tascodrogitis^m & Ophitis: quib. pro reatus similitudine omnis legitimusⁿ actus^o interdictus est. Sed his quidē, id est Manichæis, Borboritis^p, & Paganis, necnō Samaritis, & Montanistis, & Tascodrogitis, & Ophitis omne^q testimoniū, sicut & alias legitimas conuersationes, sancimus esse interdictū. Aliis verò hæreticis tantummodò iudicialia^r testimonia cōtra orthodoxos secundum quod constitutū est, volumus esse inhibita. Ceterum testamentaria testimonia eorum, & quæ in vltimis elogijs vel in contractibus consistunt, propter^s vtilitatem necessarij vsus eis sine vlla distinctione permittimus, ne probationū facultas angustetur. Dat. V. Kal. Aug. Constantino. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 530.

De testamentis militum.

22. Idem A. Ioanni P. P.

Diuinam nostram sanctionem: per quam iussimus neminem errore confictum hæreticorum, hereditatē vel legatum vel fideicommissum, accipere: etiam in vltimis^t militum voluntatibus locum habere præcipimus, siue communi iure, siue militari testentur. Dat. Kal. Septemb. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. an. secundo Imperij Iustiniani. 6. 532.

N E S A N C T V M B A P T I S M A

ITER ET VR.

Tit. VI.

1. Imppp. Valent. Valens & Grat. AAA. ad Flavianum vicarium Africæ.

N T I S T I T E M^q quæ sanctitatem baptismatis illicita vſurpatione geminauerit^r, sacerdotio indignum esse censemus. ¶ Eorum^s enim condemnamus errorem, qui apostolorum præcepta calcantes, Christiani nominis sacramenta sortitos, alio rursus baptismo non purificant, sed incessant^t, lauari nomine polluentes. Dat. XVI. Kal. Nouemb. Constant. Gratiano A. III. & Merobaudes Const. 377.

2. Impp. Honor. & Theod. AA. Anthemio P. P.

S I^c quis rebaptizare quempiam de ministris catholicæ sectæ fuerit detectus: vnā cum eo, qui piacularē crimen commisit, (si tamen criminis per ætatem capax sit) & hic cui persuasum sit^d, supplicio percellatur. Dat. XII. Kal. Aprilis Constant. Lucio V. C. Col. 433.

semel nati hominis, baptisma semel conceditur à Deo. leg. 58. Codice Theodos. de hæreticis.

a l. 2. Cod. Theod. eodem. b Qui rebaptizat, id aufert, quod genuit. l. 5. Cod. Theod. de hæreticis. Secundus baptismus non est purificatio, sed incestus.

c pars legis 6. Cod. Theod. eodem.

d in hoc casu scilicet, alijs pecuniariter l. vlt. eodem.

3. Impp.

1 Samaritæ non absumiles paganis. vide Nouell. 129.

m qui & ἀνορθόγται d. cap. 43.

n An hic agitur de iis actibus legitimis, quorum fit mentio in lege 77. ff. de regulis iuris. Honorianus putat.

32. Illust. fol. 219. Cuius negat 15. obs. 16. hinc vocabulis inteligit conuersationem forensam.

o 2. d. c. 1. 18. de i. 1. 1. 18. quo amplior sit probatio facul- tas synopsi d. loco.

p Hæreticus aduersus orthodoxum in iudicio testis esse non potest.

q Orthodoxo hæreticus testis esse potest testamentarius, & in contractibus vi. Oldend. cap. 4. de testibus num. 17.

r vide l. 5. & l. 19. 5. eodem.

s Hæreticus incapax est hæreticis, legari & fideicommissi, & consequenter donationis causa mortis, de quibus vide Cuiacium consul. 32.

t v. l. 5. de test. militum.

u 16. Cod. Theod. 6.

x lex 1. Co. Theod. de i. 1. 18. quæ est ad Iulianum p. consulem Africæ, atqui Episcopi iubentur deponi, nisi pollutum ab hæreticis rebaptizant. c. episcopus 45. in canonibus apost. Pollutum intellige, non baptizatum in trinitate. Idem dicendum, si dubitatur de alio, sit baptizatus necne. Nam in dubio nō præsumitur baptizatus. v. Aluar. 2. præsumpt. 4. cap. de quibus 2. extra de baptismo.

y Odio contrariæ religionis id fiebat à quibusdam c. vlt. extra de baptismo.

z Iam locum nō reuocamus ad fontem. absit vt iterum quod semel est: aut duplicem ynum est. Optat. de Donat. nec in ipsis hæreticis baptisma communi reſcinditur. August. de bapt. ref. In modum

a. pars quædā legis 22. C. Theod. de iudæis.
b. l. 22. l. 78. C. Theod. eod.
c. Iudæus actor vel reus forum Christiani sortitur. Salyet.
d. pars vltima legis 26. C. Theod. de iudæis.
e. l. 28. C. Theod. eod. l. Ecl. cap. 41. 42. ex lib. 60. tit. 39. 30.
f. l. ult. C. Theod. eod.
g. v. l. ult. D. de decretis ab ordinis.
h. v. l. 17. de auvo coronario.
i. Eclog. d. loco. c. 31.
k. Interpretatio Leuclaij. v. d. c. 31.
l. pars Nouellæ Theodosij, de Iudæis, Samaritanis, hæreticis, & Paganis 3.
m. Iudæiarcentur ab honorib.
n. nec patris honorem. Cui. 12. ob 30. vetantur enim Iudæi esse exheredati. Patres ciuitatis sunt curatores ciuitatis. l. 33. de hu qui spont. nuntiauer. vbi v. (u. tac. Græcis etiā agnoscunt, teste Vlpiano in De-mothenem.
o. Iudæi nouas sibi edificare synagogas prohibentur. v. Cuiac. 16. ob 33.
p. v. Cassiodorū in rescripto quo. dam Theodorici ad Iudæos 2. lib. variat.
q. Quid si penitus collapz, an restaurari possunt Grego. permittit. c. consuluit. extra de Iudæis, & æquo iure, restaurata non nouæ, sed eadem qdes intelliguntur, secus stricto iure. l. 20. §. 2. D. de sepu. urb.
r. magistratus accent quātum possunt homines a falsis religionibus: sed religio imperari non potest, nihil ea magis est voluntariū. Lactantius.
s. 16. C. Theod. 7. Ne Christianū mancipium Iudæus habeat. P. glus verò in l. 1. D. si cert. per. nu. 14. ita legit, Ne Christianū mācipium, hæreticum, vel Iudæum Paganus habeat, &c.
t. l. 4. C. Theod. eo. lib. 16. Iudæus Christianū mācipium ne ha-

qualiscumque perficiat. non passim eorum synagogæ, vel habitacula concrementur, vel perperam sine vlla ratione laedantur: cum alioquin, etiam si sit aliquis sceleribus implicatus, idcirco tamen iudiciorum vigor, iurisque publici tutela videtur in medio constituta, ne quisquam sibi ipsi permittere valeat vltionem. Sed vt in hoc personis Iudæorum volumus esse prouisum: ita id quoque monendum esse censemus, ne Iudæi fortitan insoleant, etiarque sui securitate, quicquam præcipites in Christianam reuerentiam vltionis admittant. Dat. 8. Id. Aug. Constantinop. Honorio 9. & Theodo. 5. AA. Confl. 412.

De indice competenti.

15. Idem AA. Aureliano P.P.

Si quæ inter Christianos & Iudæos sit contentio: non a seniorib. Iudæorum, sed ab ordinariis iudicibus dirimatur. Dat. 13. Kal. Nou. Honor. 12. & Theod. 8. AA. Cof. 418.

De circumfisione.

16. Idem AA. Asclepiodoto P.P.

Iudæi & bonorum proscriptio, & perpetuo exilio damnabuntur, si nostræ fidei hominem circumcidisse eos, vel circumcidendum mandasse constiterit. Dat. Prid. Kal. Febr. Theod. 17. & Feito Confl. 439.

De anniuersario canone.

17. Imp. Theod. & Valentin. AA. Ioanni comiti sacrarum largitionum.

Iudæorum primates, qui in vtriusque Palestinæ, syneris dominantur, vel in aliis prouinciis degunt, periculo suo anniuersarium canonem de synagogis omnibus, Palatinis compellentibus, exigant ad eam formam, quam patriarchæ quondam coronarij auri nomine postulabāt: & hoc, quod de Occidentalibus Patriarchis conferri consueuerat, nostris largitionibus inferatur. Dat. 3. Kal. Iun. Constantinop. Florentio & Dionysio Confl. 429.

De Iudæo Christianum ad suam religionem iraducente.

18. Idem * Græca constitutio ex lib. 60. Basilic. tit. 54. c. 31. & Nomocanon. tit. 9. c. 25.

Iudæus, qui eum, qui Iudaicæ religionis non esset, contraria doctrina ad suam religionem traducere præsumperit, bonorum proscriptio damnetur, miserumque in modum puniatur.

Eadem constitutio Græcæ & Latine ex Basil. lib. 60. tit. 54. cap. 31.

Si Iudæus pertrahere Christianum ad religionem suam ausus fuerit, proscriptur, & sanguinis poenam sustinet.

De administrationibus & dignitatibus, de synagogis.

19. Idem A. A. Florentio P. P.

Hac valitura in omne æuum lege sancimus, neminem Iudæorum, quibus omnes administrationes & dignitates interdictæ sunt, nec defensoris ciuitatis fungi saltem officio, nec patriæ honorem arripere concedimus: nec ad quicquid sibi officij auctoritate muniti aduersus Christianos, & ipsos plerumque sacre religionis antistites, velut insultantes fidei nostræ, iudicandi vel pronuntiandi quamlibet habeant potestatem. Illud etiam pari consideratione rationis arguentes præcipimus, ne quæ Iudaicæ synagoga in nouam fabricam surgat: faciendi veteres permissa licentia, quæ ruinam minantur. Quisquis igitur vel insulas acceperit, quæ sitis dignitatibus non potitur: vel ad officia vetita irrepserit, ab his penitus repellatur: vel synagogam extruxerit, compendio catholica ecclesiæ nouerit se laborasse. Et qui ad honores & dignitates irrepserit, habeatur, vt antea conditionis extremæ, etsi honorariam illicitè promeruerit dignitatem. Et qui synagogæ fabricam cœperit, non studio reparandi, cum damno quinquaginta librarum auri fraudetur ausibus suis. Cernat præterea bona sua proscripta, mox poenæ sanguinis destinandus. Iqua si qui fidem alterius expugnant peruersa doctrina. Dat. Prid. Kalend. Febr. Theod. 17. & Festo Confl. 439.

NE CHRISTIANVM MANCIPIUM hæreticus, vel Iudæus, vel Paganus habeat, vel possideat, vel circumcidat.

TIT. X.

1. Imp. Honor. & Theod. AA. Monaxio P.P.

bet, nemo sua religione docendo imbutum circumcidit. Nec item quiuus alius hæreticus mancipium Christianum habet. synopsis Basilic. l. 1. tit. 1. de iudæis, c. 50. u. nota poenam circumcidentis Christianum, adde 6. Harmonop. l. 1. 1. Ecloga ad l. 1. d. i. 4. 42. x Interpretatio Contij. y. Nouell. 129. 144. z Catechumeni, sunt auditores baptismi designati. a. v. Gregor. epist. 3. c. 21. Nou. 144. c. 2. b. 16. C. Theod. 10. de iudæis, 1. synopsis Basilic. l. 1. c. 3. de iudæis, 6. Harmonop. 11. id est, de Græcis. ita dictos opinor, quod initio nascentis Ecclesiæ inter cæteras nationes, Græci obstitissent Euangelio. Pagani verò quasi in pagis viuentes, alieni a ciuitate

VD A E V S seruum Christianum nec comparare debeat, nec largitatis, vel alio quocunque titulo consequetur. Quod si aliquis Iudæorum mancipium vel Christianum habuerit, vel se alterius seu nationis crediderit ex quacunque causa possidendum, & id circumciderit: non solum mancipij damno multetur, verum etiam capitali sententia puniatur, ipso seruo pro præmio libertate donando. Dat. 4. Id. April. Constantin. Honor. A. 11. & Constantio V. C. 2. Confl. 417.

2. Constitutio Græcæ epistole ex lib. 60. Basilic. ex indice notata, & ex collectione Græca constitutionum ecclesiasticarum, & aliis auctoribus.

Gracus seu Paganus & Iudæus, & Samaritanus, & alius hæreticus, id est, non existens orthodoxus, non potest Christianum mancipium habere, neque catechumenum circumcidere: quia & ipsum mancipium Christianum ad libertatem peruenit, & qui possidet, dat priuatis largitionibus triginta libras.

DE PAGANIS, ET SACRIFICIIS, & Templis.

TIT. XI.

De templis Paganorum claudendis. 1. De sacrificiis prohibitis. 2. Sanctis.

1. Imp. Constantius ad Taurum P.P.

PL A C V I T omnibus locis atque vrbibus vniuersis claudi prorsus templa, & accessu vetito omnibus licentiam de inuendi perditis abnegari. Volumus etiam cunctos sacrificiis abstinere. Quod si aliquid forte huiusmodi perpetraverint, gladio vltore sternantur. facultates etiam perempti fisco decernimus vindicari: & similiter puniri rectores prouinciarum, si facinora vindicare neglexerint. Dat. Kalend. Decemb. Constantio 4. & Constante AA. Confl. 342.

De sacrificiis prohibitis.

2. Imp. Theod. Grat. & Valentin. AAA. Cynegio præfecto prætorio.

NE quis mortalium ita faciendi sacrificij sumat audaciam, vt inspectione iecoris, extorūque præfatio vanæ spem promissionis accipiat, vel (quod est deterius) futura sub execrabili consultatione cognoscat. Acerbior enim imminet supplicij cruciatus ei, qui contra vetitum, præsentium vel futurarum rerum explorare tentauerit veritatem. Dat. 7. Kalend. Iun. Arcad. & Bautone Confl. 385.

De sacrificiis, de public. oper. ornamentis.

3. Imp. Arcad. & Honor. AA. Macrobio P.P. Hispaniarum & Procliano vicario quinque prouinciarum.

Sicut sacrificia templorum prohibemus, ita volumus publicorum operum ornamenta seruari. Ac ne sibi aliqua auctoritate blandiantur, qui ea conantur euertere: si quod rescriptum, si qua lex fortè prætextatur: abreptæ huiusmodi chartæ ex eorum manibus, ad nostram scientiam referantur. Dat. 4. Kal. Febr. Rauen. Theodor. V. C. Cof. 399.

De ritibus & festis.

4. Idem AA. Apollodoro proconsuli Africæ.

VT profanos ritus iam salubri lege submouimus, ita festos conuentus ciuium & communem omnium letitiam non patimur submoueri. Vnde absque vlllo sacrificio, atque vlla superstitione damnabili, exhiberi populo voluptates seuendum veterem consuetudinem, ministrari etiam festa conuiuia, quando exigunt publica vota decernimus. Dat. 13. Kal. Sept. Patauio, Theodor. V. C. Cof. 399.

De veteribus templis.

Omnia loca, quæ sacris error veterum deputauit, nostræ rei inibemus sociari. Quod autem ex eo iure vbiūque ad singulas quascunque personas vel præcedentium principum largitas, vel nostra maiestas voluit peruenire, id in eorum patrimoniis æterna firmitate perduret. Ea verò quæ multiplicibus constitutis ad venerabilem ecclesiæ volumus pertinere, Christiana sibi meritò religio vindicabit. Dat. 3. Kalend. Septemb. Rauen. Honorio 10. & Theodosio 6. AA. Confl. 415.

De Iudæis vel Paganis non claudendis.

6. Idem AA. Asclepiodoto P.P.

Templa Paganorum Principis facta fuisse, non ecclesiæ. hinc colligere possis, Dominium principis alienari non posse. apud Gallos id ita obseruatur, & meritò. nam quæ prouinciæ a populo regi adferuntur, dotis publicæ locum obtinent, idcircoque, vt mulieris dos alienari non potest, ita nec regis dominium. Atqui secundogenitis Regum liberis cæteræ prouinciæ assignantur vique, sed earum dominium a Corona non absconditur. Quemadmodum etiam possessiones quædam patrimoniales in priuatos transferuntur, accedente auctoritate curiæ Parisien. sis, saluo tamen semper regis dominio. v. Papon. s. Arrest. 10.

Dei, Optat. Porro paganos ob contemptum vocatos fuisse, quasi diuerfos à Christianis Christo militatibus, & Christianis ignobiliores. Nā & in iure, pagani militibus opponuntur, Gentiles, Ethnicos, nationes dictos opinor, comparatione habita ad Christianos, qui numero erant paucissimi.

c. l. 4. C. Theod. eo. adde Alciat. 1. Parerg. 13. vbi elegantem locū recitat ex Casiodoro. d. Constantinus templa Paganorum claudi iubet. 8. Nicépho. 18. & 25. 16. Cod. Theod. 10. c. 4. e. 6. Harmenop. 11. d. 4. adde l. 2. l. 12. eo. vide quæ notauimus de veteris sacrificiis ad l. 13. D. de sacrar. add. l. vno. J. de thesam. Paul. 5. sent. 3. 8. p. f. Poena gentilissimi & sacrificantium. & ita deterior conditio Paganorum quam Iudæorum, quorum secta prohibita non est. g. Rector prouinciæ, negligentiæ puniatur. h. l. 9. C. Theod. eo. adde Nicépho. 18. c. 4. i. l. 1. 5. eo. k. Extispicina prohibita. l. 1. 15. C. Theod. eod. m. qualia sunt in vrbibus, nam templa, quæ in agris aut abditis locis constructa, nulla ornamenta habebat, Patres in concilio Africano de strui postulant. Eo munere, si quis vana strenuè, B. Martinus apud Gallos sanctus est, vide Sulpit. in eius vita. n. 17. C. Theod. eod. o. Sacrificia supersticiosa Gentilium vetita, at non voluptates, festi conuentus, & festa conuiuia, iis obseruari solita. p. pars legis. 20. C. Theod. eo. q. occupabantur plerumque a monachis. l. 26. 5. de episc. Ignit ex hoc loco possis colligere.

a Qua cautione confugæ extrahi possunt. b Pars legis. 16. C. Theod. eod. synopsi. Basili. 5. tit. 5. c. 11. ex lib. 6. tit. 3. c. 17. §. 4. l. 6. §. 5. eod. c. v. Alciat. 2. parerg. 45. & Othouen. Fringe. sem. 4. Chron. d De captura, ut fieri, cuius iussu, qui capi possunt. v. Bepsum tit. de capt. 3. Papo. 2. not. 7. c. Forme de proceder au criminel. Clar. 1. sent. §. ult. q. 28. Nemo ea de re diligentius Pechio scripsit, quem vide passim in tract. de iure sisen. di.

e Qui alicuius corporaliter prehendi iusta causam habuit, si aduersarium reluctantem ac pugnantem in concertatione interfecerit, impune ei erit. vt hic. arg. l. 29. §. pen. D. ad l. A. quil. l. ult. §. quan do liceat unicum que se sine iudice. Marfil. l. 1. D. de scar. num. 62. Idque ita obseruari refert. lar. 5. senten. §. ult. an pr. addit tamen, apparitori iudicis id non permitti, si aliis reū potuit prehendere. Quia, reum impune eis obfistere potest, diploma præsentationis permittit, aut officij sui insignia non ostentantibus. Addit etiā iudici refecti posse, quoties ad instar priuati procedit. l. 170. D. de reg. iur. f. Nov. 123. c. 31.

g Exclamare in ecclesiis non licet. l. vlt. §. eod. adde epigraphen tituli, id enim ad earum venerationem pertinet. adde qua scripta ad festum in pestico lingua. adde Ambrosium. 3. de uelando virginib. Collectanea Benedic. l. 6. c. 173. & 193. Arrianum. 4. Epist. 3. h Cuius legi, conuenticulus in lege, Hic edictali, de Fendis 2. tit. 53. Conuenticulus ceteris illiciti. Conuenticulus prohibetur. v. l. 2. D. de colleg. l. 15. §. de sacros. eccles. i. v. l. in l. vlt. §. certum. Boer. de eis. 109. Gidon. Pap. q. 121. Alciat. 3. præsumpt. 33. Corras. §. Mi. scellan. 23. k etiam publici debitoris. v. §. 4. §. eo. l. Cofugæ sunt, qui ad ecclesias confugiunt. l. 22 §. 1. §. de episc. m Videbatur enim æquum, locum dari clauigationi & repressaliis. n Nuda cogitatio, nudusque tractatus interdum punitur. v. qua notauit ad l. 18. D. de panis. quod in Gallia præcisè locum non habet, vt scripsi ad l. 5. §. de episc. o Ecclesia immunitatem violans, iure ciuili summo supplicio punitur, vt hic. Iure canonico, poena arbitraria, non minus, c. aduersus, de immunitate ecclesiarum.

p Victus verbo quid continetur. v. qua notauit ad l. 43. D. de uerbor. signific. adde Michaelem Grassum lib. sent. §. legatum, quæst. 22. vbi inter cetera de alimentis hoc tradit ex communi opinione, Pharmaca alimentorum vocabulo comprehendit alimentorum legatarium non cogi ad habitandum cum herede: non teneri eidem obsequiū domesticum præstare. q hoc verbo testum intelligunt. His enim tribus vita sustinetur, victu, vestitu, & testu. r Quod commodius actus exerceri potest, eodem melius. f id est, citatus in ciuili iudicio. Citari ceu vocari in ecclesia quis potest, at non extrahi aut rapi. Vis asyli hac est, vt inde inuiti non extrahantur, sic inuitus nemo domo extrahitur. l. 28. D. de in ius. Si tamen aditus spectatur, aut ex publico conpiscitur, in ius vocari potest. l. 19. d. titu. l. t in criminali secus. l. pen. §. vlt. D. de pub. ind. u. v. l. vlt. §. de procuratoribus. x de hac solemnitate. v. Inst. de satisf. dat. y Discussis primò mobilibus. l. 15. §. 2. D. de re iudic. qui tamen ordo apud Gallos

De seruus.

4. Imp. Theod. & Valent. AA. Imperio P. P.

SI seruus cuiusquam in ecclesiam altariæ armatus, nullis hoc suspicantibus, inopinatus irruerit: exinde protinus abstrahatur, vel cōtinuò domino, vel ei, vnde tam furiosa formido proripuit, indicetur, eique mox abstrahendi copia non negetur. Sed si armorum fiducia relinquenti animos infania impellente conceperit: abripiendi extrahendique eum domino, quibus id potest efficere viribus, concedatur. Quod si illum etiam configi in concertatione pugnaque contigerit: nulla erit eius noxa, nec conflaganda criminationis relinquatur occasio, si is, qui ex statu serui in hostilis & homicidæ conditionem transiit, sit occisus. Dat. 5. Kal. April. Valerio & Aetio. Conf. 432.

De seditione, conclamationibus, tumultu, impetu, conuenticulis.

5. Imp. Marianus A. ad populum.

ENUNCIAMUS vobis omnibus: vt in sacrosanctis ecclesiis, & in aliis quidem venerabilibus locis, in quibus cum pace & quiete vota competet celebrari, abstineatis ab omni seditione: nemo conclamationibus vtatur: nemo moueat tumultum, aut impetum committat, vel conuenticula collecta multitudine in qualibet parte ciuitatis, vel vici, vel cuiuscumque loci colligere ac celebrare conetur. Nam si quis aliquid contra leges à quibusdam libilibi existimari perpetrari: liceat ei adire iudicem, & legitimum postulare præsidium. Sciant sanè omnes: quod si quis contra huius edicti normam aut agere aliquid, aut seditionem mouere tentauerit, ultimo supplicio subiacebit. Dat. 3. Id. Iul. ipso Martiano A. & Adelphio Conf. 451.

Ne quis de Ecclesia pellatur, vel trahatur de rebus vidualibus & vestibus & quæ. 1. De monitione iudicis. 2. Et de eo qui latet intra fines ecclesie representando. 4. Si monitus respondeat. 5. vel non. 6. De officio æconomi, vel defensoris ecclesie.

6. Imp. Leo A. Erythrio P. P.

PRÆSENTI lege decernimus per omnia loca valitura, (excepta hac vrbe regia: in qua nos diuinitate propria degentes, quoties vsus exegerit, inuocati, singulis causis atque personis præsentantia constituta præstamus) nullus penitus, cuiuscumque conditionis sint, de sacrosanctis ecclesiis orthodoxæ fidei expelli, aut trahi, vel protrahi confugas, nec pro his venerabiles episcopos, vel religiosos æconomos exigi, quæ ab ipsis debeantur: his, qui hoc moliri, aut facere, aut nuda saltem cogitatione atque tractatu ausi fuerint tentare, capitali & vltimi supplicij animaduersione plectendis. Ex his ergo locis, eorumque finibus, quos anteriorum legum præscripta sanxerunt, nullos expelli aut eiici aliquando patimur: nec in ipsis ecclesiis reuerendis ita quemquam detineri atque constringi, vt ei aliquid vidualium rerum, aut vestis negetur, aut requies.

1. Sed si quidem ipsi refugæ appareant in ecclesia publicè, & se in sacris locis offerant quærentibus conueniendis: ipsis, seruata locis reuerentia, iudicium, quibus subiacent, sententis moneantur, responsum daturi, quale sibi quisque perpexerit cōuenire. 2. Quod si in finibus ecclesiasticis latitant: religiosus æconomi, seu defensor ecclesie, vel certe quem his negotiis commodiorem auctoritas episcopalis elegerit, reconditam latentemque personam decenter sine vilo incommodo monitus intra fines ecclesie, si inuenitur, præsentet. 3. Cum autem monitus fuerit in publico priuatque contractu actione ciuili: in eius sit arbitrio, siue per se, siue (si magis elegerit) instructo for-

gallia. n Nuda cogitatio, nudusque tractatus interdum punitur. v. qua notauit ad l. 18. D. de panis. quod in Gallia præcisè locum non habet, vt scripsi ad l. 5. §. de episc. o Ecclesia immunitatem violans, iure ciuili summo supplicio punitur, vt hic. Iure canonico, poena arbitraria, non minus, c. aduersus, de immunitate ecclesiarum.

p Victus verbo quid continetur. v. qua notauit ad l. 43. D. de uerbor. signific. adde Michaelem Grassum lib. sent. §. legatum, quæst. 22. vbi inter cetera de alimentis hoc tradit ex communi opinione, Pharmaca alimentorum vocabulo comprehendit alimentorum legatarium non cogi ad habitandum cum herede: non teneri eidem obsequiū domesticum præstare. q hoc verbo testum intelligunt. His enim tribus vita sustinetur, victu, vestitu, & testu. r Quod commodius actus exerceri potest, eodem melius. f id est, citatus in ciuili iudicio. Citari ceu vocari in ecclesia quis potest, at non extrahi aut rapi. Vis asyli hac est, vt inde inuiti non extrahantur, sic inuitus nemo domo extrahitur. l. 28. D. de in ius. Si tamen aditus spectatur, aut ex publico conpiscitur, in ius vocari potest. l. 19. d. titu. l. t in criminali secus. l. pen. §. vlt. D. de pub. ind. u. v. l. vlt. §. de procuratoribus. x de hac solemnitate. v. Inst. de satisf. dat. y Discussis primò mobilibus. l. 15. §. 2. D. de re iudic. qui tamen ordo apud Gallos

non seruatur, apud quos creditor ab immobilibus inchoare potest ex statuto Curie, & edicto regis Francisci l. anno 1539. v. Guid. Pap. de i. 281. nisi agatur de rebus minorum. adeo vt omilla illa discussione, prædium minoris plurimo licitanti ex solemnibus programmatibus additum, senatusconsulto sit ablatum, Lucius 7. Placet. 2. nu. 3. z plura enim requiruntur. v. l. 68. D. de iudic. adde Cuiac. 20. obferu. 11.

lenniter procuratore directo, in eius iudiciis, cuius pulsatur sententia, examine respondere. 4. Sed si hoc facere detrectet, aut differat: iudiciorum legumque solutus ordo seruetur. Itaque si res immobiles possidet: post edictorum solennium citationem, ex sententia iudicantis, vsq; ad modum debiti, bonorum eius siue prædiorum traditio siue venditio celebretur. Quod si res mobiles habet, easque extra terminos occultat ecclesiæ: sententia iudicantis, & executoris sollicitudine perquisita, quocumque loco occultentur, eruat, pro æquitatis tramite, modoque debiti publicis rationibus priuatique proficiant. Sanè si intra fines habentur ecclesiæ, vel apud quemlibet ex clericis absconditæ siue depositæ fuisse firmantur: studio & prouidentia viri reuerendissimi æconomi, siue defensoris ecclesiæ diligentia inquirat, hæc quolibet modo ad sacrosanctam ecclesiam perueniens, proferantur: vt pari æquitatis ordine, iisdem ex bonis fisco vel reipublicæ, siue creditoribus, & quibuscumque iustis petitoribus ad modum debiti consulatur. Sicubi depositæ vel commodatæ dicuntur: inquirendi talem volumus esse cautelam: vt, si sola suspitione apud aliquem adferantur absconditæ, de sua etiam conscientia satisfacere auctoritate venerabilis antistitis iubeatur: adicientes, quod ea, quæ de principalibus personis de creuimus in causis fidei, siue mandatorum, seu rerum ad eos pertinentium, vel familiarium, & sociorum, seu participum, & omnino in iisdem causis obnoxiorum personis præcipimus obseruari: scilicet si ipsos quoque secum confugæ intra ecclesiarum terminos habere voluerint: vt eorum quoque bonis publicæ debita priuatque soluantur: & per eos rerum, vbiunque depositæ sunt, procedat inquisitio. Et hæc quidem de ingenuis liberisque personis. 5. Sanè si seruus, aut colonus, vel adscripticius, familiaris, siue libertus, & huiusmodi aliqua persona domesticæ, vel conditioni subdita, conuassatis rebus certis atque subtrahtis, aut seipsum furatus, ad sacrosanctam loca contulerit: statim à religiosis æconomis siue defensoribus, vbi primum hoc scire potuerint, per eos videlicet, ad quos hoc pertinet, ipsis præsentibus, pro ecclesiastica disciplina & qualitate commissi aut vltione competenti, aut intercessionem humanissimam procedente remissione veniam, & sacramenti interuentione securi ad locum statumque proprium reuertantur: rebus, quas secum habuerint, reformandis diutius enim eos in ecclesiis non conuenit morari: ne patronis seu domini per ipsorum absentiam obsequia iusta denegentur, & ipsi per incommodum ecclesiæ egentium & pauperum alantur expensis. 6. Inter hæc autem quæ sedulo ad religiosi æconomi siue defensoris ecclesiæ sollicitudinem curamque respiciunt, erit etiam illud obseruandum, vt singulorum intra ecclesias confugietium personas, causasque incessanter conquirant: deinde iudices, vel eos, ad quos causæ & personæ pertinent, instantius instruant, & æquitati conuenientia diligentius exequantur. Dat. prid. Kal. Mar. Leone A. III. Conf. 466.

De magistratibus adeundis, & ecclesiis non turbandis. De Imperatore per Archiepiscopum instruendo.

7. Græca constitutionis epitome ex Græca collectione ecclesiasticarum constitutionum.

VI habet actionem aut controuersiam cum aliquo, ne turber ecclesias per se aut alium, sed adeat magistratus. Si verò imperatore in criminibus opus habeat: per archiepiscopum, ipsum instruat. Aduersus hæc faciens castigatur.

De exclamatione. 1. De eo qui propter potentem personam ad ecclesiam confugit.

8. Græca constitutionis epitome ex eadem collectione.

VI, imperatore ad magnam ecclesiam in festo procedente, exclamatione usus fuerit: excidet re sperata, & per præfectū eiectus castigabitur. Qui verò propter potentem personam ad ecclesiam confugit: doceat imperatoriam maiestatem per archiepiscopū & ecclesiæ defensores.

Numer. 35. Deuter. 4. & 19. Ios. 20. 3. Reg. 1. 2.

h l. 203. qui accusare. l. 25. §. 2. D. de adul. l. 1. §. 18. D. de vi & vi armata. id est, seruus. Hi enim antiquitus familiares: vt domini ipsi, patresfamilias Seneca 6. epist. 47. Macrobi. 1. Saturnal. 11. id est, suscepi, Petrus Pith. in notu Mosais. c. 9. de susceptis alibi dixi. i Personæ domesticæ censentur serui, coloni, adscriptici, familiares, liberti, qui domestici. v. l. 24. D. de testib. l. 11. §. 1. D. de panu. l. 33. de testib. c. conuassatis. Continus in editione Parisensi. Fures insignes non fruuntur iure asyli. & ita intellige c. reum. 17. q. 4. Sanè quoque interpretari oportet capitulum inter alias. 6 extra de immunit. eccl. quo ex Ecclesia prohibetur extrahi liber reus, quantacumque grauius maleficia perpetraverit. Paulò post enim Innocentius excipit publicos latrones, nocturnos agrorum populatores. l. i. fugitiuus. l. 1. §. de fugitiuis. m v. qua notauit ad Nouell. 117. c. 14. 123. c. 35. §. 62. n Clerici interdum iurare coguntur, o restituentis. p hic locus ostendit, Confugas expensis ecclesiæ alendos. q Bona ecclesiæ, bona pauperum. l. 2. §. de episc. r Ius enim variatur pro ratione circumstantiarum. v. l. 16. §. 1. D. de panu. f Interpretatio Contij. t v. l. §. eod. u Interpretatio Contij. x v. l. §. eod.

D. ij.

a Omnia constituta non praeferitis calumniam faciunt, sed futuris regulam imponunt. l. 3. (Theod. de constitutionibus principum lib. 1. b v. l. 20. de iur. l. 12. de iur. l. 23. mandati. adde species huius legis ex Nouell. 73. c. 9. l. 15. c. 1. 158. c. 1. ult. in fin. de curatore fieri. l. 1. vnic. §. 15. de caducis. 2. Fend. 55. vers. nec autem 5. Fend. 19. Ciceronem 3. Verrina. Nouell. 39. c. 1. legum ea est natura in dubio, id legibus inesse creditur.

d Lex nominatim de praeferito potest disponere. v. l. un. j. de contractib. iud.

e Potest princeps, etiam pendenti negotio, nouam legem dare. l. 21. m. p. de iacros. eccles. v. Nov. 19.

f v. l. 3. §. eo.

g Lex primum examinatur, deinde scribitur, tertio recitatur, v. hic.

h legem dictari.

i adde l. 2. D. de decret. ab ord. k leges a Principe confirmantur sunt.

l Hac formula plerumque ipsi Principes editis suis, senatum alloquebatur, ut in Nouella Theodosij 8. Principium vero recepti ita plerumque inchoabat, si ex ipso exercitu mittebatur: si vos liberique vestri valeatis, bene est: nos exercitusque nostri valeamus. Finis vero: Manus diuina. Optamus vos felicissimos ac florissimos nostrosque amantissimos, per multos annos bene valere, sanctissimi ordinis P. C. Ad hanc modum M. Lepidus Imperator ad senatum referrebat apud Ciceronem 10. familiar. 34. si vos liberique vestri valeatis bene est: ego quoque valeo. Deos hominūque testor. P. C. &c.

m Senatus, imperij beatitudo & principis gloria.

n Hac lex erat praefatio Nouellae Martiani, de matrimonij Senatorum: quae hodie extat integra in libro Nouellarū Martiani, & in breuiario Alarici.

o l. 12. de iur. & fact. ignor. l. 1. §. 2. D. de ad. v. Corsetum. 4. Misell. 10.

p ideōque praesumuntur ab omnibus legi. v. Alciat. 1. praesumpt. 31. v. Nov. Leonis 77.

q Obscuram legem princeps solet interpretari. r hanc subscriptionem Cuiacius non probat.

s hanc legem Cuiacius restituit. 12. obser. 31. t Nouum ius est, contra rationem iuris communis introductum. l. 14. 15. D. eod. u Ius singulare vfu inueterato praescribi potest. x l. 27. D. de fideicom. libert. y Principis sententia (ἀποφάσις dicitur Graecis) inter duo lata, in similibus vim habet. Synopsis Basilicon. 2. tit. 6. c. 20. z duabus scilicet, actore & reo. v. l. 5. §. 5. de temp. appell. Princeps igitur non poterit sententiam ferre contra partem non auditam: eoque quoque pertinet quod a quibusdam dicitur, Constitutionem principis iustitiam denegantem, nullam esse. vide Antonium Corsetum in verbo, Princeps. a aliis non valent Principis sententiae, etiam in notoriis, sine citatione v. m. f. r. Praef. 22. n. 13. ad de Oldendorp. c. 30. de re iudic. b Sententia principis ius dubium declarans, ius facit, quoad omnes. c l. 3. §. eo. l. 2. D. eo. d Nihil maius aut sanctius imperio. e sancti, principes. notum est enim illud τὸν βασιλέα πρῶτον. Petr. 2. vers. 17. adde 1. Rom. 13. 2. ad Tit.

f

De negotiis praeferitis & futuris.

7. Idem AA. Cyro P. P. & Consuli designato.

Leges^a & constitutiones futuris^b certum^c est dare formam negotiis, non ad facta praeferita reuocari: nisi nominatim & de praeferito tempore, & adhuc pendenti negotio cautum sit. Datum Non. April. Constantinop. Valentiniano A. V. & Anatolio Cons. 440.

Quae obseruanda sunt in lege condenda.

8. Idem AA. ad Senatum.

Humanum esse probamus, si quid de cetero in publica priuatique causa, emergerit necessarium, quod formam generalem & antiquis legibus non insertam exposcat, id ab omnibus antea tam proceribus nostri palatii, quam gloriosissimo^d coetu vestro, Patres conscripti, tractari^e, & si vniuersis tam iudicibus, quam vobis placuerit, tunc legata^h dictari: & sic ea denuo collectis omnibus recenserit, cum omnes consenserint, tunc demum in sacro nostro numinis consultorio recitari: ut vniuersorumⁱ consensus, nostrae serenitatis auctoritate firmetur^k. Scitote igitur, Patres^l conscripti, non aliter in posterum legem a nostra clementia promulgandam, nisi supradicta forma fuerit obseruata. Bene enim cognoscimus, quod cum vestro consilio fuerit ordinatum, id^m ad beatitudinem nostri imperij, & ad nostram gloriam redundare. Dat. 16. Kal. Nouemb. Aetio 3. & Symmacho Cons. 446.

De scientia, interpretatione, & emendatione legum.

9. Imp. Valentinianus & Marrianus AA. ad Palladium praefectum praetorio.

Leges^a sacratissimae, quae constringunt hominum vietas, intelligi^o ab omnibus debent^p: ut vniuersi praescripto earum manifestum cognito, vel inhibita declinent, vel permissa sectentur. Si quid vero in iisdem legibus latum fortassis obscurius^q fuerit, oportet id^r ab imperatoria interpretatione patefieri, duritiamque legum nostrae humanitati incongruam emendari. Datum 6. Id. Febr. Anthemio^r Cons.

Qui tenentur legibus.

10. f

Omnes legibus regantur, etiam si ad diuinam domum pertineant. Dat. 8. Id. Febr. Anthemio A. II. Cons. 455.

Si de nouo iure dubitetur.

11. Imp. Leo & Zeno AA.

Cum de nouoⁱ iure, quod inueterato vfu non^u adhuc stabilitum est, dubitatio emergat: necessaria est tam suggestio^x iudicantis, quam sententia^y principalis auctoritas. Dat. 10. Kal. Maij, Leone iunior A. Cons. 474.

De sententia imperatoris. I. De legum interpretatione, & legislatione.

12. Imp. Iustinianus A. Demostheni P. P.

Si^y imperialis maiestas causam cognitionaliter examinauerit, & partibus^z comminus constitutis^a sententiam dixerit: omnes omnino iudices, qui sub nostro imperio sunt, sciant hanc^b esse legem non solum illi causae, pro qua producta est, sed & omnibus similibus.^c Quid enim maius^d, quid sanctius^e imperiali est maiestate: vel quis tanta^f superbia fastidio tumidus est, ut regalem sententiam contemnat. cum & veteris iuris conditores constitutiones, quae ex imperiali decreto processerunt, legis vim obtinere, aperte dilucidēque definiant? r Cum igitur & hoc in veteribus legibus inuenimus dubitatum^g, si imperialis sensus legem interpretatus est, an oporteat huiusmodi regiam interpretationem obtinere: eorum quidem vanam subtilitatem^h tam risimus, quam corrigendam esse censuimus. Definimus autem omnem imperatorum legum interpretationem^h, siue in precibus, siue in iudiciis, siue alio quocumque modo factam, ratam & indubitam haberi. Si enim in praesenti leges condere soliⁱ imperatori concessum est: &^k leges interpretari, solo dignum imperio

n Hac lex erat praefatio Nouellae Martiani, de matrimonij Senatorum: quae hodie extat integra in libro Nouellarū Martiani, & in breuiario Alarici.

o l. 12. de iur. & fact. ignor. l. 1. §. 2. D. de ad. v. Corsetum. 4. Misell. 10.

p ideōque praesumuntur ab omnibus legi. v. Alciat. 1. praesumpt. 31. v. Nov. Leonis 77.

q Obscuram legem princeps solet interpretari. r hanc subscriptionem Cuiacius non probat.

s hanc legem Cuiacius restituit. 12. obser. 31. t Nouum ius est, contra rationem iuris communis introductum. l. 14. 15. D. eod. u Ius singulare vfu inueterato praescribi potest. x l. 27. D. de fideicom. libert. y Principis sententia (ἀποφάσις dicitur Graecis) inter duo lata, in similibus vim habet. Synopsis Basilicon. 2. tit. 6. c. 20. z duabus scilicet, actore & reo. v. l. 5. §. 5. de temp. appell. Princeps igitur non poterit sententiam ferre contra partem non auditam: eoque quoque pertinet quod a quibusdam dicitur, Constitutionem principis iustitiam denegantem, nullam esse. vide Antonium Corsetum in verbo, Princeps. a aliis non valent Principis sententiae, etiam in notoriis, sine citatione v. m. f. r. Praef. 22. n. 13. ad de Oldendorp. c. 30. de re iudic. b Sententia principis ius dubium declarans, ius facit, quoad omnes. c l. 3. §. eo. l. 2. D. eo. d Nihil maius aut sanctius imperio. e sancti, principes. notum est enim illud τὸν βασιλέα πρῶτον. Petr. 2. vers. 17. adde 1. Rom. 13. 2. ad Tit.

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

mod. 2. vers. 2. g Vana subtilitas repudianda. l. 47. §. 1. D. de negot. l. 8. §. 17. D. quibus mod. pign. l. 7. in fin. de insti. & substit. l. 7. §. de Senatus. Trebell.

h Rata sunt & indubitata legum interpretationes, ab imperatoribus factae, t Soli imperatori leges condere permittunt. non igitur Duci, Comiti, Marchioni perpetuum dignitatem & iurisdictionem habenti? Rolandus à Vallē licere putat, eorumque de-

creta ius civile nuncupari posse. l. 1. consil. 86. n. 11.

k Ei tantum interpretatio permittitur, cui soli ius condendae legis est.

l Frustra consultitur is, cui consilium dare non licet.

m nota argumentum, Fit ergo ius est, n mera interpretatio, ius interpretandi.

o hinc illud Iuuenalis— veniet de plebe togata, Qui iuris nodos, & legum aenigmata soluat.

p Princeps conditor & interpret legum vnicus.

q 1. C. Theod. 3. r Nov. 17. Mandata principum, sunt praeccepta, siue monita, quae certis personis dantur à Principe, veluti praefectis & procuratoribus. Dion. 3. ἐντολαί vocat. Graeci etiam παρρησίαι vocant, & νομολογίαe & Nouell. 26. ἀποφάσεις & Nou. 25. f l. un. C. Theod. de mandatis principum.

t nuntius, & quidem absente principe.

u puta, privilegij, dignitatis, delegationis.

x Pro iurisdictione delegata à principe, (aliud in priuato. Bald. hic) non praesumitur, nisi probetur.

y Mandatum principis scriptura probandum. l. 5. in fin. de iure fisci. Fides non habetur mandatis, quae secreta quis se habere affirmat ex ore principis sine scripto.

z Hi extra ordinem in prouincias mittebantur. v. Cuiac. Nov. 17.

a Notarius, dignitas est: unde colligitur, infamem, notariū esse non posse. arg. l. 1. §. de dignitatibus quod in notariis principum admittas recte: at non passim in aliis.

b consultoria.

DE SENATVS CONSULTIS.

TIT. XVI.

1. Imp. Grat. Valentin. & Theod. AAA. ad Senatum.

V A M V I S Senatusconsultum perpetuum per se obtineat firmitatem, tamen nostris legibus etiam idem prosequimur: adiciētes, ut, si quicquam speciali supplicatione eliciendum aliquod rescriptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

receptum tentauerit, ut transire ei formam liceat statutorum, tertia patrimonij parte mulctetur, & damnatus ambibus crimine, maneat infamis. Dat. 7. Kal. Augusti. Heraclae, Richomere & Clearcho Cons. 384.

a. Contij interpretatio. b. 22. D. 6. r. p. 2. Synopsi Basilic. 4. 1. Harmonop. 1. cap. 4. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Imperator Cæs. Flau. Iustinianus A. ad Senatus & omnes populos.

Tanta circa nos diuinæ humanitatis est prouidentia, ut semper æternis liberalitatibus nos sustentare dignetur. Post bella, &c.

Hæc constitutio, est iam impressa, Digestorum initio. Ne iterata molestiam lectori adferat, neque hoc volumen, quod breue esse cupimus, in immensum crescat, lectorem eo remittimus. Habet etiam inscriptionem, De confirmatione Digestorum.

In nomine Domini & Dei nostri Iesu Christi.

Imperator Cæs. Flau. Iustinianus, Alamannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclitus, victor, triumphator, semper colendus Augustus, ad magnam Senatum & populum, & omnes orbis nostri ciuitates.

Edictum nobis Deus post pacem cum Persis initam, post Vandalica trophæa, & totam Libyæ acquisitionem, postque nominatissimam Carthaginem nostro iterum Imperio sociatam, ut veterum legum renouationis opus ad optatum finem perduceremus, &c.

Integra hæc constitutio, iam impressa est, Digestorum initio. Ne iterata tedium adferret, neque hoc voluminem cresceret in immensum, curauimus non excudi Lectorem beneuolum eo remittimus.

DE IVRIS ET FACTI

ignorantia.

TIT. XVIII.

De milite.

1. Imper. Antoninus A. Maximo Militi.

VAMVIS, cum causam tuam ageres, ignorantia iuris propter simplicitatem armatæ militiæ allegationes competentes omiseris: tamen, si nondum fatiscisti, permittro tibi, si ceperis ex sententia conueniri, defensionibus tuis vri. Datum VII. Kalend. Maij, duobus Asperis Conf. 213.

De renunciatione hereditatis.

2. Imp. Gordianus A. Iuuenali.

Cum ignorantia iuris facile excusari non possis, si maior annis viginti quinque hereditati matris tuæ renunciaueris, sera prece subueniri tibi desideras. Dat. 14. Kal. Maij, Ariano & Papo Conf. 244.

De bonorum possessione omissa.

2. Imp. Phil. A. Marcellæ.

Si emancipata à patre, intra annum bonorum possessionem petere cessasti: prætere iuris ignorantiam nullis rationibus potes. Dat. 16. Kalend. Iul. Peregrino & Emiliano Conf. 245.

De diuisione & testamenti vitio.

4. Imp. Dioclet. & Maximianus AA. Iulianæ.

Si, post diuisionem factam, testamenti vitium in lucem emergerit: ex his, quæ per ignorantiam confecta sunt, præiudicium tibi non comparabitur. Ostende igitur hoc apud correctorem virum clarissimum amicum nostrum, testamentum vel fidei verum deficere, vel iuris ratione stare non posse: ut infirmata scriptura, quæ testamenti vice prolata est, solidam successionem obtineas. Dat. 8. Id. Iul. Diocletiano 4. & Maximiano 3. AA. Conf. 290.

De falsa responsione.

5. Idem AA. & Constantinus & Maximian. nobilissimi Cæs. Martiali.

Cum falsa demonstratione mutari substantia veritatis minime possit: respondendo id, quod paternum erat, ex maternis esse bonis, nihil egisti. Dat. Prid. Kal. Ian. Diocletiano 5. & Maximiano 4. AA. Conf. 293.

De promissione indebiti pro parte.

6. Idem AA. & CC. Tauro & Pollioni.

recorem. u hinc illa fortè Gallorum regis clausula ad iudices, A nostre aimé & feal. x Probata rei veritate, facti error ostenditur. y aliàs testamentum præsumitur solenne. z i. quæ pro testamento. a l. 9. eo. l. 15. de liberali. Rerum veritatem, gestorum (ita legit Hottomanus, non gestorum, 2. i. iust. fol. 169.) error non vitiat. l. 6. §. 1. D. de off. præsid. adde Cuiac. 12. obs. 19. b Reponio quæ iusta causa destituitur, non officit respondentem, vel ita, Qui fallam qualitem rei per errorem attribuit, sibi non nocet. c hinc Molinæus, de usur. nu. 209. Simplex recognitio in Feudum vel emphyteusum, licet non semper dispo-

nat, tamen inducit probationem: nedum quoad illum actum vel præteritam solutionem, sed etiam in futurum, donec contrarium probetur. d secus, si non animo transigendi. l. 2. de cond. indeb. e i. quantitate. f Sponsio per errorem facta, spondenti non officit. g soluto, ut in l. ult. j. neff. s. h. Quatenus erratum est in promittendo, eatenus promissio reuocari potest. adde l. 7. §. D. de leg. 2. l. 5. 4. in fi. D. ad Treb. l. 21. D. de verb. obl.

Si non transactionis causa, sed indebitam, errore facti, Solei materiam vos Archantico stipulanti spondisse: rector provincie animaduertit: reddito; quod debetis, residui liberationem condicentes audiet. Dat. 5. Kal. Maij, CC. Conf. 294.

De causa decisa vel non.

7. Idem AA. & CC. Zoæ.

Error facti, nec dum finito negotio, nemini nocet. Nam causa decisa velamento tali non instauratur. Dat. 6. Non. Iul. CC. 3. Conf. 300.

De testamentis.

8. Idem AA. & CC. Dionysia.

Cum testamentum nullo iure confiterit: ex eius, qui ab intestato successit, professione sola, veluti ex testamento libertos per errorem profiteris, orcinii vel proprii liberti, si non ipsius accessit iudicium, (cum errantis voluntas nulla sit) effici non poterunt. Dat. 5. Kalend. Septemb. CC. 4. Conf. 302.

De liberali causa.

9. Idem AA. & CC. Caio & Anthemio.

Non idcirco minus, quod à vobis velut à liberis debitam accepisse pecuniam Sanius dicitur, (cum nullus sit errantis consensus) mouere status questionem prohibetur eius heredes. Dat. 6. Id. Decembr. CC. V. Conf. 305.

De solutione indebiti.

10. Idem AA. & CC. Araphia.

Cum quis ius ignorans, indebitam pecuniam soluerit: cessat repetitio. Per ignorantiam enim facti tantum, repetitionem indebiti soluti competere tibi notum est. Dat. 5. Kal. Ianuar. CC. 6. Conf. 306.

De sexu & etate.

11. Imp. Constantinus A. Valeriano agenti vicariam præfecturam.

Quamuis in lucro nec fœminis ius ignorantibus subueniri soleat: attamen contra æratem adhuc imperfectam locum hoc non habere, retrò principum statuta declarant. Dat. 3. Kalend. Ma. Gallicano & Symmacho Conf. 330.

De constitutionibus principum.

12. Imp. Val. Theod. & Arcad. AAA. Flauiano P. F. Illyrici & Italici.

Constitutiones principum nec ignorare quemquam, nec dissimulare permittimus. Dat. 6. Kal. Iun. Vincentia, Tatiano & Symmacho Conf. 391.

De mulieribus.

13. Imp. Leo & Anthemius AA. Erythrio P. P.

Ne passim liceat mulieribus omnes suos contractus retractare, in his, quæ prætermiserint, vel ignorauerint statuimus, si per ignorantiam iuris damnum aliquod circa ius vel substantiam suam patiantur, in his tantum casibus, in quibus præteritarum legum auctoritas eis suffragatur, subueniri. Dat. Kal. Iulij, Martiano & Zenone Conf. 469.

DE PRECIBVS IMPERATORI offerendis, & de quibus rebus supplicare liceat, vel non.

TIT. XIX.

De serujs.

1. Imp. Dioclet. & Maximia. AA. Firminæ.

Icet seruilis conditio deferendæ precis facile capax non sit: tamen admissi sceleris atrocitas, & laudabilis fidei exemplum super vindicanda cæde domini tui, nobis hortameto fuit, ut præfecto prætorio iuxta annotationis nostræ decretum demandaremus, (quem adire cura) ut auditis his, quæ in libello contulisti, & reos inuestigare, & seuerissimam vindictam iuxta legum censuram exigere curet. Dat. 8. Id. Octob. Diocletiano 6. & Maximiano 3. AA. Conf. 296.

c. 21. 1. Harmonop. 1. §. 54. l. 2. Cod. Theod. de constitutionib. principum libro 1. c. legum ignorantia non excusat. l. 9. §. de legib. præsertim in delictis. v. Clar. §. sent. §. ult. quæst. 60. d. l. 11. §. eod. e aliud in lucro. d. l. 11. f. 2. Synopsi Basilicon. c. 4. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563.

a. *synopsi* *Deo: utos syno-*
psis. Basilic. eod. c.
 27. facta prag-
 matica forma
 non ad singulo-
 rum, sed ad cor-
 poris collegij, ci-
 uitatis, & puin-
 ciae preces pro-
 fertur.
 b. *De imaginib.*
Imperialibus.
 Cod. Theodo-
 siano libro 15.
 titul. 4.
 d. 15. c. Theod. 4.
 e. l. 2. ff. de loco
 pub. fruendo.
 f. i. infamia.
 g. l. unica Cod.
 Theod. eod.
 h. 15. c. Theod. 4.
 l. vn.
 i. Principis sta-
 tua non sunt a-
 dorandæ *Ambrosio. 6. Hexamer.*
Hinc Tyberius.
autore Suetonio.
 statuas inter or-
 nameta domo-
 rum, non inter
 simulachra deo-
 rum, poni vo-
 luit.
 k. collectionis
 Hal.
 l. Præmia bene-
 meritis tribuen-
 da.
 m. Honor vnus
 alterius damno
 esse non debet.
 n. sed ei, cuius.
 o. p. Co. Theod. 4.
 4. statua initio
 meritis suis po-
 sita, tyrannicidis
 Harmodio &
 Aristogitoni ap-
 pud Athenien-
 ses 34. *Plinius 4.*
Arrianus 7. apud
Græcos iis qui
olympico certa
mine vicissent.
 Excepta deinde
 res à toto orbe
 terrarum: nec
 hominib. modo
 sed & Diis in tē-
 plis & mulieri-
 bus quoque pu-
 blicè posita 34.
Plinius 4. 5. 6. Re-
ligio, diuinis at-
tributa. Plautus
Rud. 1. i. 1. 20.
in 3. l. 1. 3. de his
qui ad Ecclesias
ut & Principum
statuas Philostratus
1. de vita A-
pollonij.
 p. l. unica. Cod.
 Theod. eod.
 q. l. 2. ff. de his qui
 sunt sui.
 r. v. l. 3. ff. de va-
 rijs & extraord.
 criminibus l. 28.
 s. 7. ff. de penis.
 t. subaudi ab in-
 iuria. *Cicero 1. de*
finibus. sapientia
 sola nos à libi-
 dinum impetu
 & formidinum
 terrore vin-
 dicat.
 u. De origine,
 officio, potentia
 & insignib. Præ-
 fectorum Præto-
 riis vide *Peu-
 Fabrum 1. sem. 1.*
 23. eorum po-
 testas dicitur
 à *Peu-
 Fabro dicitur ut*
 à *Zosimo.*

Nec aliquem fructum precatore oraculi percipiat impetra-
 ti, licet in iudicio adferat veritatem, nisi quaestio fidei
 precum imperiali beneficio monstratur inserta. Nam & vir
 magnificus quaestor, & viri spectabiles magistri scriniorū,
 qui sine præfata adiectione quaecūque diuinum respon-
 sum dictauerint: & iudices, qui susceperint, reprehensio-
 nē subbibunt. Et qui illicite dicta scribere ausi fuerint, cuius-
 cūque scrinij memoriales, seu pragmaticarij, vel adiutores
 primicerij, amissione cinguli feriantur. *Pragmaticas*
præfata sanctiones non ad singulorum preces super pri-
uatis negotiis proferri: sed si quando corpus aut schola,
vel officium, vel curia, vel ciuitas, vel provincia, vel quædā
vnuerſitas hominum ob causam publicam suaderit preces,
manare decernimus: vt in his etiam veritatis quaestio re-
feruetur Dat. X. Kal. Ian. Constantinop. post consulum
Basilisci I. & Armatij. 47.

De subscriptione quaestoris.

Authent. ex Nouell. 114. c. 1.

Gloriosissimi quoque quaestoris subscriptio est necessaria: in
 qua contineatur, & inter quos, ad quem iudicem, & per
 quem sacrum dirigatur oraculum. alioquin à nullo iudice susci-
 piatur: & qui contra fecerit, xx. lib. auri plectatur, & eius of-
 ficiū simili poena percellatur.

DE STATVIS, ET imaginibus.

Tit. XXIII.

De iudicibus.

1. Imp. Arcad. & Honor. AA. Theodoro
præfectori prætorio.

I quis iudicum accepisse æneas vel argenteas
 vel marmoreas statuas, extra imperiale bene-
 ficium, in administratione positus, detegatur:
 emolumenta, quæ accepit in ea positus digni-
 tate, quam pōluit, cum extortis titulis vel præsumptis in
 quadruplum fisco nostro inferat: simulque nouerit existi-
 mationis suæ poenam se subiturum. Nec eos sanè à pericu-
 lo pudoris haberi volumus immunes, qui adulandi stu-
 dio, aut metu instantis ignauiae transire, quæ sunt inter-
 dicta, tentauerint. Dat. X. Kal. Ian. Mediolani, Honorio
 A. III. & Eutychiano Conf. 398.

Que seruantur in statu, vel imaginibus principib. erigendis.

2. Imp. Theod. A. & Valent. Cæf. Actio
præfectori prætorio.

Si quando nostræ statuæ vel imaginēs eriguntur, siue
 diebus (vt adsolet) festis siue communibus: adit iudex
 tunc adorationis ambitioso fastidio: vt ornamentum dei
 & loco, & nostræ recordationi sui probet accessisse præsen-
 tiam. Dat. III. No. Maij; Theodo. A. XI. & Valentiniano
 Cæsare Conf. 425.

De priuata collatione.

3. Idem A. & C. Florentio præfectori prætorio.

In nostræ serenitatis imaginibus ac statuīs erigendis pri-
 uatæ collationis iniuriā propulsari præcipimus, ne
 quid in eis suum collator cognoscat. Dat. I. II. No. Aprilis
 Theodosio A. XVII. & Festo Conf. 439.

De sumptibus.

4. Idem A. & C. ad Nomum comitem & ma-
gistrum officiorum.

Et virtutum præmia tribui merentibus conuenit, &
 aliorum honores alijs damnorum occasionem fieri
 non oportet. Idcirco quotiens vel iudicibus nostris, vel cui-
 libet alij statua fuerit à quocumque collegio, seu officio,
 vel in hac sacratissima ciuitate, vel in provinciis postulata:
 nequaquam ex descriptione sumptus colligi patimur: sed
 eius, cuius ad honorem petitur, expensis propriis statuum
 collocari præcipimus. Dat. V. Kal. April. Theod. A. XVIII.
 & Albino Conf. 444.

DE HIS QVI AD STATVAS confugiunt.

Tit. XXV.

1. Imp. Val. Theod. & Arcad. AAA. Cy-
negio præfectori prætorio.

Vi ad statuas vel vitandi metus, vel crean-
 dæ inuidiæ causa confugerint: si certas habue-
 rint causas, quibus confugere ad imperato-
 ria simulachra debuerint: iure ac legibus vin-
 dicentur. Sin verò probati fuerint artibus suis inuidiam
 inimicis creare voluisse: vltix in eos sententia proferatur.

Datum Prid. Non. Iul. Constantinop. Honorio N. P. &
 Euodio Conf. 386.

DE OFFICIO PRÆFECTI PRÆ- toriorum Orientis, & Illyrici.

Tit. XXVI.

De libelli datione.

1. Imp. Alexander A. Theodoro.

Ibellus præfectori prætorio datus pro
 litis contestatione haberi non potest. Datum
 Prid. Kalend. Octobris, Agricola & Clementi-
 no Conf. 231.

De formis præfector. prætorio.

2. Idem A. Restituto.

Formam præfectori prætorio datam, etsi generalis sit,
 minimè legibus vel constitutionibus contraria: si nihil
 postea ex auctoritate mea innouatum est: seruari, æquum
 est. Dat. Idib. August. Seuerus & Quintiano Conf. 236.

De iudicibus mutandis, & furibus puniendis, &
 relatione ad principem.

3. Imp. Val. Theod. & Arcad. AAA. Ta-
tiano præfectori prætorio.

Si quos iudices vel propter aduersam & longinquam
 corporis valetudinem, vel propter negligentiam, aut
 furtum, vel simile aliquod vitium sublimitas tua inuti-
 les esse repererit: his ab administratione remotis, & vice eo-
 rum alijs subrogatis, furibusque poenis legitimis subactis,
 ad nostræ mansuetudinis sententiam non crimina, sed vin-
 dicta referatur. Dat. V. Idus Decemb. Cap. Arcad. & Bantone
 Conf. 385.

Cognitio de Iudice ordinario.

4. Idem AA. Addeo comiti & magistro vtriusque militiae.

De ordinario iudice semper illustris est cognitio præ-
 fectorum: licet militari viro ab eo facta fuerit iniuria.
 Dat. Prid. Kal. Ian. Constantino. Theod. A. I. I. & Habun-
 dantio Conf. 393.

De rescriptis.

5. Imp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Anthemio
præfectori prætorio.

Si qui posthac velut indebitis oneribus grauati, ad præ-
 sces crederent conuolandum, siue de nauicularijs ratio-
 nibus, siue transuersionibus: rescripta, quæ de omnibus his
 atque huiusmodi ordinationibus emitti contingerit, ad sedem
 sublimitatis tuæ rescribantur. Dat. Idibus Decembris,
 Stilicone II. & Anthemio Conf. 405.

Quidam libri notant hic desiderari Græcam constitutionem:

Eius epitomen ex Ecl. Basilicon putat Lem-
 claus hanc esse.

VI.

Præfectorum prima sit ante vnuerſos sedes: post eos,
 senatorum.

DE OFFICIO PRÆFECTI PRÆTO- rio Africae, & de omni eiusdem dioceseos statu.

Tit. XXVII.

De iudicib. civilium administrationum, & officiis eorum.

In nomine Domini nostri Iesu Christi.

Imperator Caesar Flavius Iustinianus, Alamanicus, Gotthi-
 cus, Germanicus, Francicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus,
 Africanus, pius, felix, inclutus, victor, ac triumphator, semper
 Augustus, Archelao præfectori prætorio Africae.

Va s gratias, aut quas laudes Domino Deo no-
 stro Iesu Christo exhibere debeamus, nec mēs
 nostra potest concipere, nec lingua proferre.
 Multas quidem & antea à Deo meruimus lar-
 gitates, & innumerabilia circa nos eius beneficia confite-
 mur, pro quibus nihil dignum nos egisse cognoscimus,
 præ omnibus tamen hoc, quod nunc omnipotens Deus per
 nos pro sua laude & pro suo nomine demonstrare digna-
 tus est, excedit omnia mirabilia opera, quæ in seculo cōti-
 gerūt: vt Africa per nos tamē breui tempore reciperet li-
 bertatem, antea nonagintaquinque annos à Vandalis cap-
 tiuata: qui animarum fuerant simul hostes, & corporum.
 nam animas quidem diuersa tormenta atque supplicia non
 ferentes, rebaptizando ad suam perfidiam transferebant:
 corpora, verò liberis natalibus, clara, ingo barbarico
 durissimè subiugabant. Ipsas quoque Dei sacrosanctas

u. Rolandus à
 Valle 1. conf. 70.
 refert num. 16.
 Præfectori præ-
 torio exequari
 senatus & parla-
 menta Forcatu-
 lus verò Cone-
 stabile c. 17. Pe-
 nus iur. civilis
 nu. 1. Sed Papo
 confert cum eo
 quem nunc Cæ-
 cellarium voca-
 mus 3. notar. 7.
 fol. 491. & malè
 meo iudicio.
 Galli eos olim
 appellatūt Mai-
 res du palais,
 quorū dignitas
 magna fuit tē-
 poribus Mero-
 uingiorū. Si fas
 sit computare,
 Præfectori præ-
 torio vicē, ij fu-
 istine hodie
 videntur, qui ab
 Hispano rege re-
 gnis præfectori
 de legatione: quales
 denique possis
 dicere, vicere-
 ges provinciarū
 Hispanica ditio-
 nis.
 x. Duo in vrbe
 fuerunt tem-
 pore Iustiniani
 Præfectori præ-
 torio Orientis l. 24.
 s. de episcopis: &
 sub eorum cura
 dioceses quina-
 que, Oriens, Æ-
 gyptus, Asiana,
 Pontica, Thra-
 cia, & cuius-
 que dioceseos
 provinciae varie
 quib. præfiden-
 tes dabatur. Fuit
 & alius Præfec-
 tori prætorio
 Illyrici: & sub
 eius dispositio-
 ne dioceses due
 Macedonia &
 Dacia. Fuit etiā
 quodā tempore
 sub Iustiniano
 Præfectori præ-
 torio Italiae, de
 quo No. 69. & 79.
 y. Aliud si prin-
 cipi l. 1. s. quando
 libellus principi.
 z. Formas præ-
 fectorum præto-
 rio Græci vocat
 itaque de q-
 bus v. Cuius. 6. obf.
 10. adde l. 167. de
 indic. l. 27. de fi-
 deiusso.
 a. Ob aduersam
 valetudinē, ne-
 gentiam vel
 furtū, iudex re-
 moueri potest.
 b. adde l. 14. in f.
 ff. de offic. præf.
 c. l. 38. de decu-
 rionibus.
 d. interpretatio
 Leunclaij. extat
 autem hæc con-
 stitutio apud
 authorē synop-
 seos Basilicon li.
 6. tit. 1. c. 12.
 e. Africa de Vā-
 dalis recepta à
 Iustiniano.
 f. Quot annis à
 Vandalis Africa
 fuerit occupata.
 g. Vandali Ana-
 baptismo polluti:
 hoc forte di-
 cecant à Do-
 natistis.

^a v. Optatum contra donatistas. b Nota Iustinianum vidisse Christianos, quibus Vandali linguam exciderant, nec tamen eis loquendi facultatem ademerant. Hac sententia Honoricus vius est aduersus catholicos, cum ab iis impetrare non posset ut Artij doctrinam sequeretur. Legimus quoque mutum quendam ita natum, post abscissam linguam ita loquutum refutasse Arianorum hæresim, & de fide Christiana veras voces emisisse, idq; vidit Marcellus Comes. Idem se vidisse in multis refert Aneas Gazeus in Theophrasto. Idem visum fuisse Constantinopoli, refert Procopius de bello Vandalico: & ex his duos, cum se feceris miscuisset, loqui desisse. His adde Victorem Vitensem lib. de persecutionibus Africae: & Paulum Diaconum in Odoario: vide Quia, 1. p. obs. 6. Forcatulus in uisione iurisperiti. cap. ult. inf. & hoc etiã de Argonau refert ex Valerio Flacco. Véturos inquit, canit errores, canit & iouis iras Vocibus, humanis, stellati confecti cœli. Nam quod de aëna Baleami adfertur Num. c. 22. nō magis huc pertinet, quā illud Liuij Boue in Capitolio locutus. c Magistrate seruus Dei. d Roma à Vandalis capta. e Africa, tēpore Iustiniani, propriū habuit Prefectū Prætorio. f Hæc est illa Carthago Romanī imperij gemula Strabo lib. 17. inf. condita à Didone & colonis Tyrijs Virg. 1. Aeneidos ver. 15. 16. Tertullian. lib. de Monogamia: & Apologético aduersus gentes. Strabo lib. 17. inf. septuaginta duobus annis ante Romā, vt ex Trogo refert Iustinus lib. 18. aut 112. vt vult Iosephus 1. contra Apionem: euerfa à Scipione 2. Flor. s. restaurata ab Augusto. Strabo lib. ult. Pompon. Melā. 1. c. de Africa: Plin. lib. 5. Plutarch. in Iul. c. 47. are: capta à Vandalis Procop. 1. de bello Vandalico: recuperata à Belisario Iustiniani præfecto Procop. ibid. Princeps olim Africae Terrull. lib. de pallio in pr. hodie vicus mediocrius Leo 2. Africa. g Zeugia à qua Zeugitana. h à qua Byzacena provincia d. 2. §. 19. §. 23. eo. dux Byzacene. l. 23. eo. malè Bizacium: corruptio Hieronim. apud Sextū Rufum. i l. 1. §. de annon. l. 1. Notitia, est brevis aut libellus, in quo descriptio status, administrationis & dioceseos alicuius continetur l. 3. l. 5. Cod. de aduoca. diuer. l. vñ. de excusa. ar. eif. l. penult. & l. vñ. de diuers. off. Hinc de statu imperij sub Imperatoribus Constantinopolitanis agens liber, Notitia imperij Romani inscribitur: adde & aliam notitiā,

que extat in l. 2. §. 1. §. 2. de palat. sacrar. largit. Nou. §. 1. §. 1. m. vñ. tit. de ann. nōis & cap. n. consiliariorum. o Cancellarij, iudicum secretarij v. l. 3. l. 5. §. de assessoribus domest. & cancel. ind. p. Quatuor hæc erant serinia, memoriz, libellorū, epistolarum, dispositionum l. 20. §. de fide instrumentorum l. vñ. §. de decurionibus l. 33. de off. q. l. 3. 4. 11. §. de proxim. sacrar. scrib. l. 2. §. de prim. cor. qua in sacro: Interdum serinium subiacebit officiū verò eius nō solum simile dispendiū, sed & capitale periculū sustinebit. Nā si aliquis ex quacumque parte ausus fuerit iussiones nostras excedere, & non festinauerit cum Dei timore eas seruare: nō solum dignitatis aut substantiæ periculū sustinebit, sed etiā vltimo supplicio subiacebit. 8 ¶ Et est notitia Deo auxiliante. Pro annōis & capitu^m pro tēpore PP. per totā Africā auri libras centum. Pro annōis Consulariūⁿ auri libras 20. Pro annōis Cancellariorū^o auri libras 7. Itē officiis eius ita. In serinio primo hominib. decē pro annōis. 18. pro cap. sol. 12. Fiunt sol. 148. Itē Numerarij, pro ann. sol. 5. & pro cap. sol. 4. Fiunt sol. 46. Secundo pro ann. 3. ann. sol. 5. & pro cap. 7. cap. sol. 5. & pro cap. 2. cap. sol. 4. Fiunt sol. 16. 3. verò & 4. ad ann. 50. ann. sol. 5. & ad cap. 50. cap. sol. 4. Fiunt 24. Reliquis 3 ad ann. 50. ann. sol. 5. & ad cap. 50. cap. sol. 4. Fiunt sol. 28. In serinio secundo, vt suprà scriptū est. In serinio tertio, vt suprà scriptū est. In serinio quarto^p vt suprà scriptum est. In serinio primi serinij, quod est subadiuax^q hominib. 10. ann. 14. cap. 12. Fiut sol. 116. f. Ita primis serinio pro ann. 3. ann. sol. 5. & pro cap. 2. cap. sol. 4. Fiunt sol. 23. Secundo pro ann. 2. ann. sol. 4. vt suprà scriptum est, & pro cap. sol. 4. vt suprà scriptū est. & fiunt sol. 16. Tertio & quarto pro ann. 1. ann. sol. 4. vt supra scriptum est, & pro cap. 1. cap. sol. 4. vt supra scriptū est. Fiunt sol. 23. Reliquis hominibus 6. ad ann. 1. ann. sol. 5. & pro cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 58. In serinio cōmentariensis^r hominibus. 12. ann. 17. cap. 4. Fiunt sol. 153. Primo commentariensis. ann. 3. sol. 5. pro cap. 2. cap. sol. 4. Fiunt sol. 23. Sequentes homines 3. ad ann. 2. ann. sol. 5. pro cap. 2. cap. sol. 4. Fiunt sol. 48. Reliqui homines 8. ad ann. 1. ann. sol. 5. & cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 27. In serinio ab actis hominib. 10. ann. 14. cap. 12. sol. 118. Ita primo ann. 3. pro ann. 1. sol. 6. cap. 2. cap. sol. 4. Fiunt sol. 23. Secundo & tertio ad ann. 2. ann. sol. 5. & ad cap. 2. cap. sol. 4. Fiunt sol. 32. Reliquis 17. ad ann. 1. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 64. ¶ In serinio libellorū^f hominibus 7. ann. 6. cap. 6. Fiunt sol. 5. pro cap. 2. cap. sol. 4. Fiunt sol. 16. Secundo 2. pro ann. sol. 10. pro cap. 1. sol. 4. Fiunt sol. 12. Reliquis hominibus 4. ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad cap. 1. sol. 4. Fiunt sol. 36. ¶ In schola exceptorum^h hominibus 60. ann. 74. ca. 62. sol. 618. Ita primo & secundo anno 3. pro ann. sol. 5. & ad ca. cap. sol. 4. Fiunt sol. 46. Aliis hominibus 6. ad ann. 2. ann. sol. 5. ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 116. Reliquis hominib. 10. ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 115. Reliquis hominibus 44. ad ann. 1. sol. 5. & ad cap. sol. 4. Fiunt sol. 386. ¶ In schola singulariumⁿ hominib. 50. ann. 3. cap. 1. sol. 473. Ita 1. ann. 2. ann. sol. 5. ca. 1. cap. sol. 3. Fiunt sol. 34. Secundo, tertio & quarto ad ann. 5. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 34. S. Reliquis 46. ad ann. 1. sol. 5. & ad cap. sol. 4. Fiunt sol. 418. ¶ In schola mittendariorum^x hominibus 50. ann. 52. S. cap. 50. sol. 442. Ita primo anno 2. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 14. Secundo, tertio & quarto ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 34. S. Reliquis hominibus 46. ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 324. ¶ In schola^y curforū hominibus 30. ann. 22. S. cap. 30. sol. 232. Ita primo anno, ann. sol. 5. cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 17. Secundo, tertio & quarto ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 34. S. Reliquis hominibus 26. ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 234. ¶ In schola nomenclatorum^z hominibus 22. ann. sol. 5. cap. 12. sol. 4. Fiunt sol. 115. Ita, primo ann. ann. sol. 5. cap. 1. S. cap. sol. 4. Fiunt sol. 16. Reliquis hominibus 11. ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 99. ¶ In schola stratorū^a hominib. 6. ann. 7. cap. 6. sol. 59. Ita, primo anno, ann. sol. 5. cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 14. Reliquis hominibus 5. ad ann. 1. ann. sol. 5. & ad cap. 1. cap. sol. 4. Fiunt sol. 45. ¶ In schola prætorianorū^b hominibus decem ann. 12. cap. 11. sol. 97. Ita, primo anno, pro ann. 2. sol. 5. pro ca. sol. 4. Fiut sol. 16. Reliquis hominib. 9. ad ann. 1. pro ann. sol. 5. ca. 1. pro cap. sol. 4. Fiut sol. 71. ¶ In schola draconariorū^c hominib. 10. ann. 11. ca. 10. S. sol. 206. Ita Primo ann. pro ann. sol. 14. ca. 1. pro ca. sol. 4. Fiut sol. 16. Reliquis hominibus 9. ad ann. 1. pro ann. sol. 5. cap. 1. pro cap. sol. 4. Fiunt sol. 80. ¶ In serinio operū^d hominibus 20. ann. 24. ca. 21. sol. 224. Ita, primo ann. 3. pro ann. sol. 5. cap. 2. pro cap. sol. 8. Fiunt sol. 24. Reliquis hominibus 3. ad ann. 2. pro ann. sol. 5. & ad cap. 1. pro cap. sol. 4. Fiut sol. 62. Reliquis aliis hominib. 6. ad ann. 1. pro ann. sol. 5. & ad ca. 1. pro cap. sol. 4. Fiunt sol. 90. ¶ In serinio arcæ^e hominibus 20. ann. 28. cap. 21. sol. 224. Ita, Primo ann. 3. pro ann. sol. 5. cap. 2. pro cap. sol. 4. Fiunt sol. 23. Reliquis hominibus 4. ad ann. 2. pro ann. sol. 5. & ad ca. 1. pro cap. sol. 4. Fiunt sol. 42. Reliquis aliis hominibus 6. ad ann. 2. sol. 5. & ad cap. 1. pro cap. sol. 4. Fiunt sol. 68.

rio Grecis δροφάροι: vide Petr. Fabr. 1. semest. 3.

c Ii dracones ferebant ad prælium. Draco signum militare cohortis. Primum signum totius legionis aquila v. Vegetium 2. ca. 13.

d nota de serinio operum. e hinc arcarij, præpositi his suscipiendis, quæ in arcam præfecti prætorio inferuntur vñ. de susceptoribus præpos. & arc.

Reliquis

dispositiōū o mittitur l. 5. §. 10. §. de proxim. sacrar. scrib. l. 1. §. de prim. cor. qui in sacro. palat. Erāt & serinia exceptorū, Tabulariorum, Canonum, numerorum, mittendariorum. vñ. de vestibus holobar. l. 7. §. de palatinis sacrar. largit. l. 10. §. de murileg. Fabricarum, baticariorum l. 1. §. de præpos. agent. in reb. auri ad responsum d. l. 7. Hinc seriniarij l. vñ. de testam. milit. l. vñ. §. de cap. p. cu. l. 10. §. de numerar. l. vñ. §. de appar. præfect. prætor. Serinij magister Lampadius. q subadiuax. i. adiutoris adiutor l. vñ. §. de ag. trib. in reb. cuius munus nō bonitō bonitō Synesius epist. ad Herunianum. Suidas. l. 3. Cod. Theodos. de agentibus in reb. Ea forma, dicitur subcurator l. 30. §. de negotiis. & subdoctor ab Aufonio, ad vñ. etorum subdoctor qui Gregis & op. op. or dinarij doctoris vicarius, morū uxoribus Ioseph. Scalig. lib. 1. l. 1. Aufoniarum ca. 15. r Cōmentariensis, cuius manu actus subnotantur l. 45. §. 7. ff. de iure iur. f nota deseriō libellorum. t l. 5. l. 2. §. de proxim. sacrar. scrib. l. 5. l. 1. §. de pala. sacrar. largit. l. vñ. §. de re milit. l. vñ. §. de castr. pec. l. 5. §. de numerarij. u Singularis siue singularij, q singula siue singula. i. abbreviatura scribebant. Sic singula, singula, sigla, & tandem vigla. Note distāt à singulis. Sigla, sunt singulares literæ: notæ, non sunt litteræ. A siglis singularij, vt à notis notarij vñ. Cuius. l. 2. §. de palat. sacrar. largit. y Nota de schola curforum. z Alio sensu accipitur hæc, quam in lege 7. §. 5. ff. de oper. lib. b Prætoriani, milites prætorum prætorio

a. Primus Constantinus (auctore Zosimo) disciplinam militarem transtulit in magistrum militum à Praefectis Pratorio.
b. v. l. 2. de off. milit. indic. Edit. Iustiniani 4. cap. 2. §. 2. c. v. l. 72. ff. de iur. iur.
d. l. 5. de apparitoribus magist. milit. e. l. 15. de re milit.
f. virosum. quidam ita legunt: non recte meo iudicio. nec enim milites referuntur in viris, sed in numeris: intellige ergo numeros militares. Numerus est catalogus militum seu breuiarium, quo nomina militum continentur. l. 4. l. 39. ff. de re milit. m. l. 16. Co. de test. milit. Numeri fortissimi. uel. b. an. des.
g. vide Nouellā 31. de descriptione quatuor praefidū Armeniae. h. de quo v. Nou. 28.
i. Anzethenam Nou. 31. c. 1.
k. Aftethenā, d. c. 1.
l. Ophēnā, d. c. 1.
m. Ophēnā, d. c. 1.
n. d. c. 1.
o. Balabithenā, d. c. 1.
p. eaque minor. Leucosyria Graecis: Hebraeis Ararat. hodie Anaduole, si credimus Gyraux, Pegian, si fides adhibenda Castaldō.
q. eaque maior, Hebraeis Aram, teste Aria Montano, hodie Turcomania dicitur Mercatorum & Gyraux. Theuetus scribit à Mesopotamiis & Perdis Thoura Arēnoe, i. mōtes Armeniā: & à Nestorianis Zelbidib. i. mōtes à lupis habitati. Verūm mihi suspēctus ille auctor est.
r. Praefectales militum magistri, qui in praesenti erant, en quarier ou seruiet: hoc est, comitatus principis iū d. l. v. l. j. de re milit. l. 4. j. de apparitorib. magist. milit. Sic praesentales domestici. l. 6. j. de aduocat. d. i. u. l. v. l. j. de domest. & praesentib. i. obsequio principis diurno deputati. l. 13. j. de re milit. Sic praesentales milites, praesentales numeri. l. 18. l. v. l. j. de re milit. & praesentales ordines apud Nicephorum 17. Histor. 1. & praesentales curiales, in notitia imperij Romani: & praesentales in edicto 14. Iustiniani. v. Brissium. f. j. l. 12. t. 6. l. ff. 13. Nou. 89. 6. l. c. 6. adde Nouell. 41.

DE OFFICIO MAGISTRI

MILITVM.

Tit. XXX.

De provincialibus. De praefectura.

1. Imp. Valent. Gratian. & Theod. AAA. ad Ensignium P.P.

Illustres comites & magistri peditum, & equitum, in b. prouinciales nullam penitus habeant potestatem: nec amplissima praefectura in militares viros.

De apparitoribus.

2. Imp. Honor. & Theod. AA. ad Hypatium magistrum militum per Orientem.

Apparitores per Orientem statutos officij tui ad aliud iudicium trahi minimè oportebit. Sciat igitur illustris magnificentia tua, sub te, siue civiliter, siue criminaliter appetantur, eos ligare debere.

De his, qui ultra statutos militant. De tributariis collationibus.

3. Imp. Zeno A. Sebastiano praefecto pratorio.

Eos, qui a ultra statutos in officio magisteriae per Orientem potestatis militanti, ciuiliū quoque iudicium sententis super quolibet negotio subiacere || praecipimus: || ipsi quicquid statuti in tributariis collationibus ciuiliū quoque iudicium dispositionibus proculdubio patituris.

De translatione militum.

4. Imp. Anastasius A. Ioan. Magistro militum per Illyricum.

Milites de locis, in quibus consistunt, ad e alia loca sine speciali nostrae serenitatis auctoritate nullatenus transferri, praecipimus: ne eorum expensae in locis, in quibus consistunt, minuantur. Sed si forte quadam virgēs & necessaria causa emerferit: utilitati ac securitati publicae tam amplissimam praetorianam praefecturam, quam tuam sedem sine ulla procrastinatione prospicere potius oportet, & suggestiones ad nostras aures destinare, indicantes tam loca, de quibus milites transferendi sunt: quam ea, ad quae peruenire eos oportet: nomināque fortissimorum numerorum f, in quibus iidem milites referuntur: necnon quantitatem annorum: & ante omnia causam, ob quam iidem milites transferendi sunt: ut, post talem suggestionē, à nostra auctoritate competentia procedant.

De Armenia & Ponto Polemoniaco, & gentib.

5. Imp. Iustinianus A. Zetā vir o illustri, magistro militum per Armeniam & Pontum Polemoniaco, & ceteras gentes.

Cum propitia diuinitate Romanum nobis sit delatum imperium: sollicita cura, cauta diligentia pertractantes perpeximus oportere etiam partibus Armeniā, & Ponto polemoniaco b & gentibus proprium magistrum militum per hanc legem constituere: tuamque magnitudinē, quae nobis ex antē gestis optimē commendata est, idoneam ad talem fore dignitatem confidentes elegimus: certāsque prouincias, ist est, in agnam Armeniam, quae interior dicebatur, & gentes, Anzitenam videlicet, Ingilenam, Astyanam, Sophenam, Sophonenam, in qua est Martyropolis, Belabitenam, & primam p & secundam Armeniam, & Pontum Polemoniaco tuae curae cum suis ducibus commisimus: comite Armeniae penitus sublato: cunctosq; subdimus numeros, non modo quos in praesenti nouos constituimus, sed etiam de praesentibus, & Orientalibus, & aliis agminibus segregatos: non tamen eorum quantitatem agminum minuētes: sed quia plures eis addidimus sine reipublicae grauiamine, & sine augmento sumptuum, aliquantos subtraximus: ita tamen, ut post hanc subtractionem ampliores remanserint, quam usque ad nostra felicia fuerant tempora.

in eo continebatur notitia minorum dignitatum: in maiori, maiorum illi quaestor: huius primicerius notariorum & tribunorum praerat. Per quaestorem igitur principes largiebantur & maiores dignitates. Cassiodorus in formulis. Quomodo & Quaestori non hoc tantum munus fuit, per eum etiam in Senatu orationes, epistolae & libelli principis recitabantur. & quia saepe ex plebe (aliorum literatorum penuria) assumebatur, honor & titulus Quaestoris ei deferrebat, ut ingredi senatum posset. lapsu temporis consiliis principum quaestores adfuerunt & ad preces responderunt, leges distarunt: unde à Symmacho quaestor dicitur precum arbitri: & legum conditor & à Cassiodoro

Principis imago, vox & custos legum: & in Nouell. Valent. de homicid. casu facti. Iustitiae & legum custos, thesaurus famae publicae, armarium legum. Idem postea magister notariorum, nouissimè Cancellarius, Nicetas 7. Annal. Quaestor ipse à Cassiodoro, dignitas literarum dicitur, quod literatis tantum deferretur. vide Cuiac. hic: de cancellario. vide Lucium 3. placit. 7. Rapon. 3. Nosar. 5 fol. 523 & sequentibus. & 4. Arrest. 3.

DE OFFICIO QVÆSTORIS.

Tit. XXX.

De minoris laterculi cura.

1. Imp. Theodos. A. Salustio quaestori.

OTIVS minoris laterculi curam scias ad tuam sublimitatis sollicitudinem pertinere, ita ut tuo arbitratu, & serinio memorie totius minori laterculi, dignitates, hoc est praefecturae, omnes tribunatus, & praepositurae castrorum, iuxta consuetudinem priscam clementiae meae auctoritate deinceps mittantur. Dat. VI. Kal. Maj. Constant. Castino & Victore Consil. 424.

2. Idem A. Helioni comiti & magistro officiorum.

Omnes minoris laterculi dignitates, quae sub cura quidem ac sollicitudine viri illustris quaestoris esse antea videbatur, postea vero vel vniuersae, vel mediae ad magistrorum militum potestatem dispositionemque transierint: placuit nunc clementiae meae, vetusti temporis more reuocato, ad priscam deinceps iura reuocare. Dat. III. Kalen. Maji, superscriptis Consil. 424.

De officiis & conditionibus non usurpandis.

3. Imp. Anastasius A. Eusebio magistro officiorum.

Officia, & conditiones, quae pertinent ad viros deuotos, in sacro serinio memoriae militantes, nemini liceat sub quacunque occasione sine ulla diuina subscriptionis liberalitate peragere, eo, quicunque in hoc fuerit postea facinore conuictus, publicatione bonorum suorum multando: officio quoque rectoris prouinciae, in qua non allegato super gerenda sollicitudine sacro rescripto aliquis ausus fuerit eandem curam sibi inuē vlturpare, trium librarum auri dispendio feriendo. Dat. Kal. Mar. Constantinop. Anastasio A. & Rufino Consil. 492.

DE OFFICIO MAGISTRI

OFFICIORVM.

Tit. XXXI.

De privilegijs seruandis. De creationibus.

1. Imp. Constantinus A. ad Agentes in rebus.

PRIVILEGIIS dudum scholae vestrae indultis, & integris seruatis, ad ducenariam b, centenariam, & biarchiam d nemo suffragio, sed latibore vnusquisque perueniat: principatum vero adipiscatur matricula decurrende: ita ut ad curas agendas & cursum illi exeant, quos ordo militiae vocat f & eius laborum adiutor. Praeterea in quo totius scholae status, & magistri securitas constituta est, idoneus h probitate morum ac bonis artibus praeditus, nostris per magistrum obtutibus offeratur, ut nostro ordinetur arbitrio.

De ordine militiae seruando.

2. Imp. Valent. Theodos. & Arcad. AAA. ad Patricium magistrum officiorum.

Nemo agentium in rebus ordinem i militiae atque stipendia praeruat, etiā si nostri numinis per obreptionem detulerit indultum. ac si quis formam admitti istiusmodi docebitur obtulisse: in locum, ex quo indecenter emergerat, reuertatur: ut is gradu ceteros antecedit, quem stipendia meliora, vel labor prolixior fecerit anteire PP. Hadrumet.

De senatorib. & ducenarijs.

3. Imp. Theodos. & Valent. AA. Pleitio comiti & magistro officiorum.

Scholarium nostrorum deuotio probata à nostris paratib. circa maximae serenitatis nostrae affectionē enituit. unde quidquid ad fouenda seruandaque eorum privilegia postulatur, statim credidimus admittendum. Ideoque suggestionem tui culminis approbantes, viris spectabilibus comitibus scholarum verberandi degradandive senatores &

c. vide l. 2. §. 19. 5. de off. praef. prator. Afr. d. d. §. 19. e. matricula. Halicarnas. l. vlt. in fin. 5. de off. praef. vrb. f. al. vocat. & labor. Adiutor praeterea & car. Cuiacius ad leg. quintam infra de principibus agentium in rebus: ut in l. 20. Cod. Theodos. de agentibus in rebus. qui militiae labore atque ordine decursis, l. 4. Cod. Theodos. de curijs. quatenus labore atque ordine ad cursum ditigamini. g. Securitas scholae in probis scholaribus consistit. h. l. 6. j. repetund. Nouell. 8. vers. quapropter. Nouell. 61. cap. 1. i. vide l. 7. j. de proxim. sacror. scrip. k. degradandi Hala. l. 1. j. de privileg. schol.

E. j.

rat diceceſeos. Neque interim dicas non fuiſſe Lyniarchen, quò vel ex Strabone li-
bro 14. cõſtatà Lyciã ciuitatibus eligi ſolium, quo loco perperam Xylander, vertit
Lyciã principem. Porro Alytarcha fuit ſacerdos Antiochic in Syriã: ita dictus,
quòd in ludis (qui in honorem deorum fiebant.) *ed.* τοῖς ἀνταρχαῖς. i. Multiſophis
præſeſſet. v. *Cuiac. 2. obſ. 13.* Alytarchã fit metropolis. *l. viſ. de expreſſis. l. 12. Co. Theod. de iur.*
ſiſt. l. vi. C. Theod. de expenſ. ludor.
l. 13. de naturab. lib. l. 6. §. 14. ff. de excuſar. iur.
e' Syriæ ſalutaris ſc. Alytarchia ad Syriæ primæ præſidem, cuius metropolis Antio-
chia, Theopolis poſtea vocata à Iuſtiniano *Non. 7. 10 p. 24.* Syriarchia, ad Salutaris
v. *Cuiac. 8. obſ. 21. ad eandem ad Non. 8.*

ā. Præfectianus, Præfecti prætorio apparitor, v. l. 2. l. 3. j. de apparitoribus præf. præ. adde l. unicam Co. Theod. Ne præfectianus exactoris vel curiosi vel horreorū, custodis fungatur officio lib. 12 tit. 10.
b. miles intercessoris, id est, executoris, munere fungi non potest, l. j. de iurisd. om. de intercessore dixi ad l. 7. j. quæ ex pign. c. Syn. Basil. 1. c. 30. Constantinopolim 6.
d. Palatinus domesticus principis Conan. 4. c. 15. num. 4. & malè. Pertinet enim ad comitem sacrarum largitionum, vel rerum priuatarum, ut hic. Eius partes erant vrigere, instare, mōnere, ne quid aduersus chartularios attentaretur, Cuiac. ad l. 2. l. 3. j. de canone largitionum, tit. 1.
e. l. vlt. C. Theod. eo.
f. potentium C. Theod. i. tit. 6. leg. 5.
g. i. indignationem vlt. 14. j. de testib. l. 20. ff. com. diuid. v. l. 13. obs. 29.
h. l. 12. l. 13. l. 14. de cohortalibus.
i. Prætor, non sunt villæ, ut putat Rhenanus apud Terullianū lib. ad Scapulam, sed domus magnificæ Præsidū, iudicūve causa in vrbibus extructæ, l. 31. de epistopis. l. 3. j. de oper. publ. l. 3. j. de metat. l. vlt. Cod. Theod. de off. omni. iud. Nov. 24. Vopiscus in Aureliano, Forum no minis sui in Ostiensis ad mare fundare cepit, in quo postea prætorium publicum constitutum, Prætorium etiam veteres appellatū partem villæ latius ædificatam, & patrifamilias habitationi relictam, l. 12. D. de usu. l. 2. D. de seruit. rustic. v. l. 198. D. de verb. sign. k. leg. 3. j. de metat. l. vlt. de conditū in publ. horr. m. si quis provincialis à principe, petierit administrationis officiū in sua provincia, sacrilegi teneatur: nisi vltro princeps eum magistratum fecerit, Syn. Basil. 2. adde l. 1. s. tit. 1. prox. l. vlt. de crimine sacril. n. etiam fiscalis & adfessoria. l. 20. j. de adfessorib. leg. 1. Cod. Theod. eodem l. 3. j. de diuers. off. adde l. 3. D. de off. adfessor. o. l. 38. D. ex quibus caus. maior. sic legimus, Cassiodorus, patris suæ Lucanæ & Brutiorū correctorem fuisse Cassiodor. i. variarum. p. ne aut gratiosus, aut calumniosus apud suos esse videatur Paulus s. sent. 12. §. 5. Idem constitutum fuerat à Philippo Pulchro anno 1302. & Carolo Quinto anno 1366. Gallorum regibus: adeo ut vi eorum constitutionis, multi priuarentur senatorio munere, quod Parisienses essent, vide Papon. 3. notat. 8. c. des provisions d'office fol. 604. id tamen hodie non obseruatur, Idque videtur niti lege 17. §. 4. D. ad municipal. quæ vult in dignitatibus conferendis originarium præferri. At extraneus dignitatis non est capax, leg. vlt. 3. de off. præf. Hoc ita est, si modò omnino extraneus: quales non sunt, qui eidem principi subiecti sunt.
q. Ante Anastasii vltima lex repetitur Antonini apud Xiphilinū undēva c. v. tps

NE quis iudicum in provincia sua præfectianum^a vel palatinum, vel militem, vel ex his etiam omnibus, qui antea in huiusmodi officiis fuerint commorati, intercessorem^b, id est, executorem, cuiusquam litigatoris petitione in quolibet seu priuato seu publico negotio putet esse tribuendum. Nam peccantem contra consulta celestia, cum officio suo non solum detrimentum famæ, sed etiam patrimoniorum damna comitentur. Dat. Non. Aug. Constantinop. Honorio N. P. & Euodio Coss. 386.

De Augustis. vrbe iniussa principis non aduenda.

9. Idem AAA. Polemio præfecto prætorio Illyrici.

Nullus provinciarum moderator augustissimam urbem^c sine iussione nostra adire audeat. Nam si patuerit quē contra decreti nostri præcepta venisse: is congrua condēnatione plectetur. Dat. Kal. Ian. Mediolani, post consulatū Timasij & Promoti. 390.

Ut non palatini, sed iudices exigant à provincialibus.

10. Imp. Arcad. & Honor. AA. Limenio Comiti sacrarum largitionum.

Nillum palatinis tibi obsecundantibus cum provincia libus volumus esse commercium. sed iudices scire debent, hoc sibi præcipuē esse commissum, ut ipsi à provincialibus exigant, & consueta deponant palatinū verò possessor non horreat, quid non sibi, sed iudicibus atq; officiis præceptus est imminere. Dat. 6. Kal. April. *

De potentum procuratoribus.

11. Imp. Arcad. & Honor. AA. Theodoro præfecto prætorio.

Moderatores^e provinciarum curam gerere iubemus, ne quid potentum^f procuratores perperam iniusteque committant. Dat. 6. Kal. Decemb. Ran. Basso & Philippo Coss. 408.

De apparitoribus.

12. Imp. Honor. & Theod. AA. Monachio PP.

Omnes provinciarum apparitores pro inueterata auctoritate iuxta motum^g iudicis nudatos, verberibus, si ita res tulerit, subiungere præcipimus: ut & facilis executio rerum publicarum sit, & officiorum insolentia comprimatur, & iudicum seueritati competens reddatur auctoritas. Dat. 6. Kal. Ian. Honor. 9. & Theod. 5. AA. Coss. 412.

De cohortalibus.

13. Imp. Leo A. Constantino PP.

Si quis cohortalibus^h adhuc obsequiis obligatus, regimē sprouinciarum vel cingulum cuiuslibet militiæ dignitatisue quoquo modo meruerit: contra licitum vsurpatis impetratise careat, etiam si vltro nec à nostra liberalitate ius regendæ prouinciæ vel militiæ seu dignitatis cuiuspiam sibi iactauerit delatum fuisse. Dat. 7. Id. August. Leone A. 4. & Probiano Coss. 471.

Vbi rectores provinciarum habitare debent.

14. Idem A. eidem præfecto prætorio.

Nulli iudicum, qui provincias regunt, in ciuitatibus, in quibus sacra palatia aut prætoriaⁱ sunt, liceat, his relictis, priuatorum^k sibi domos ad habitandum veluti prætoria vindicare: sed sacratissima modis omnibus inhabitare palatia seu prætoria^l cogantur, ut hac necessitate compellantur eorum reparationi providere. Vbi autem & palatium est, & prætorium: palatium quidem habitationi prædis, prætorium autem vel suscipiendis^m conseruandisque speciebus publicis horreorum vice, vel alijs necessarijs rei deputetur. Quod si quis aliquando dissimulare tentauerit: protinus eum atque officium eius quinquaginta librarum auri multam ad reparandum sacrum, quod neglexerit, palatium soluere sancimus. Dat. 6. Id. Febr. Clementino & Probo Coss. *

recedere fuisse Cassiodor. i. variarum. p. ne aut gratiosus, aut calumniosus apud suos esse videatur Paulus s. sent. 12. §. 5. Idem constitutum fuerat à Philippo Pulchro anno 1302. & Carolo Quinto anno 1366. Gallorum regibus: adeo ut vi eorum constitutionis, multi priuarentur senatorio munere, quod Parisienses essent, vide Papon. 3. notat. 8. c. des provisions d'office fol. 604. id tamen hodie non obseruatur, Idque videtur niti lege 17. §. 4. D. ad municipal. quæ vult in dignitatibus conferendis originarium præferri. At extraneus dignitatis non est capax, leg. vlt. 3. de off. præf. Hoc ita est, si modò omnino extraneus: quales non sunt, qui eidem principi subiecti sunt.

q. Ante Anastasii vltima lex repetitur Antonini apud Xiphilinū undēva c. v. tps

8. D. de i. to ap. x. j. v. l. 1. adde l. unicam C. Theod. de primig. domus Angust. lib. 10. tit. 2. 5. f. 1. j. de apochis. v. l. 1. s. de off. com. sacrar. largit. l. pe. c. de canone largit. i. tit. 10. Quadrimestri dicitur, quod quarto quoque mense conficiuntur. Trib. enim pensionibus anni cuiusque indictiones soluerentur, l. vlt. j. de annu. l. 1. s. 1. 16. C. Theod. eod. tit. Cassiodorus, ut tria illatione deuotus possessor suam compleat functionem. Idē 12. variar. Expensarum fidelem notationem quatuor mensibus comprehensam. Hi breues à chartularijs conficiebantur, & ad officia palatini, aut præfecti prætorio transmittébatur, v. Cuiac. de apochis.

VT N V L L I P A T R I Æ S V Æ A D M I N I S T R A T I Oⁿ sine^o speciali permisso principis permittatur P.

Tit. XLII.

* Græca constitutio Anastasij Imper. ut scribit Iac. Cuiacius ad Paul. lib. 5. sent. tit. 12. qui tamen putat esse const. vlt. tit. De off. rectoris provinciarum. at non aliter sentimus, moti & auctoritate librorum veterum, qui novam Rubricam minio scriptā post illum tit. descriptam, habent & Græcorum interpretum consensu, qui ad l. vlt. j. de crim. sacrileg. hunc titulum numerat 41. lib. 1. Cod. in eadem est etiam nobiscum sententia præstantissimus Ant. August. Caterum crediderim idem hac constitutione fuisse cautum, quod supradicta vlt. const. tit. de crim. sacrileg. continetur. Cont.

DE Q V A D R I M E N S T R V I S B R E V I B V S^c.

Tit. XLII.

* Græca constitutio deest.

Hunc titulum discrete ita scriptum in veteribus libris, & à nemine adhuc recentiorum animaduersum intrepide restitui, ut hic & hoc loco opportunè sit insertus. putat quidem Iacobus Cuiac. vir doctissimus, eum fuisse additum tit. De apochis lib. 10. quia & quadrimenstruorum breuium l. 1. illius tit. mentio fit, sed idcirco non fuit additus, quia hic ita proprio fuerat loco collocatus. extat similis tit. lib. 11. Cod. Theodosiani tit. 25. De quadrimenst. breuib. & sub eo constitut. singul. Theodosij, Arcadij, & Honorij AAA. Cont.

u id est, D. 15. de i. to ap. x. j. v. l. 1. adde l. unicam C. Theod. de primig. domus Angust. lib. 10. tit. 2. 5. f. 1. j. de apochis. v. l. 1. s. de off. com. sacrar. largit. l. pe. c. de canone largit. i. tit. 10. Quadrimestri dicitur, quod quarto quoque mense conficiuntur. Trib. enim pensionibus anni cuiusque indictiones soluerentur, l. vlt. j. de annu. l. 1. s. 1. 16. C. Theod. eod. tit. Cassiodorus, ut tria illatione deuotus possessor suam compleat functionem. Idē 12. variar. Expensarum fidelem notationem quatuor mensibus comprehensam. Hi breues à chartularijs conficiebantur, & ad officia palatini, aut præfecti prætorio transmittébatur, v. Cuiac. de apochis.

DE O F F I C I O P R Æ F E C T I V I G I L V M^u.

Tit. XLIII.

1. Imp. Theod. & Arcad. AA. Nephidio præfecto vrbis.

PRÆFECTI vigilum huius vrbis nihil de capitalibus causis^x sua auctoritate statuere debent: sed si quid huiusmodi euenerit, culminis potestatis referre: ut de memoratis causis celsiore sententia iudicetur.

DE O F F I C I O P R Æ F E C T I V A N N O N A R^z.

Tit. XLIII.

Græca constitutio sub hoc tit. miniat deesse notatur in manuscriptis. Hoc igitur pacto restitutus quinque titulis in hoc primo libro Cod. qui antea deerant, (id est, tit. De off. comitis sacri patrimon. tit. De off. Vicarij qui in omnibus manuscriptis extat, tit. Ut nulli patrie suæ administratio, & c. tit. De quadrimenst. breuib. & tit. De off. præf. anno.) perpulchre numerus tit. huius lib. per omnia conuenit cum numero Græcorum, quos duos numeros conciliare anxie studuit Ant. Aug. nec tamen præstare potuit. Cont.

z is inter cætera per officinas pictorum discurrebat, pensumque & munditiam panis exigebat. Cassiodorus. Cognoscebat etiam criminaliter de his quæ ad annum pertinebant, vide Cuiacium in hunc titul.

DE O F F I C I O C I V I L I V M^b I V D I C V M.

Tit. XLV.

De honoratis litigantibus.

1. Imp. Arcad. Theod. & Honor. AAA. Curtio præfecto prætorio.

HONORATI^c, qui litem habere noscuntur, his horis^d vel temporibus^e, quibus^f causarum vel merita vel fata^g panduntur^h residendiⁱ cum iudicibus non habeant facultatem. Dat. 3. Non. Febr. Rauennæ, Basso & Philip. Coss. 408.

De publicis functionibus.

2. Imp. Honor. & Theod. AA. Anthemio præfecto prætorio.

stituerant Valens, Gratianus, & Valentinianus, ibi, Ne quis domum iudicis ordinarij postmeridiano tempore ex occasione secreti ingredi familiariter affectet. Huiusmodi leges iudicarias Augustus tulit, quas edicta Macrobius vocat. 1. Saturnal. 10. in his inter cætera cautum erat, ne reus vel accusator domum iudicis ingrederetur. Idem obseruatum fuisse in actore Cuiacius existimat 6. obseru. 34. vbi tractat de legibus iudicariis. e. facta. vide Cuiac. 16. obs. 9. f. vide quæ dicam ad l. 3. itidem. Sedendi quoque in aliqua secretarij parte^j vbi senatores. g. penduntur. l. vlt. Cod. Theod. s. eodem.

Si quis

a 1.10. ff. de off. proconsulis. l. vn. ff. de off. praefidis. August. l. 2. ff. ad l. iul. maiest. Nou. 95. c. i. m. f. b qd p d non est fugitiuus, sed reus. iensus est autem, vt Praes qui finito magistratu contra praeccepta legum ante dies 50. prouincia excesserit, reducat & in prouinia remaneat per sex menses, prouincialium actiones excepturus. c de sex mētibz vide Cuiacium c. 18. de praescriptionibz.

d libratum decem auri poena. e ad tempus sc. idque iussu principis vel praefidis pratorio l. 2. j. eod. iudice vel praefide defuncto: vel quia ad tempus ei prouincia commissa est: quo munere nonnunquam fungebatur procurator. res Caesaris. l. 1. j. de pedaneis. l. 3. j. ubi causa fiscalis. l. 2. j. de pen. Sic Pontius Pilatus procurator Caesaris erat, in Syria vice praefidis, Cuiacius hic, & 10. obs. 15. quod a Roberto non probatur 1. ammaduer. 21. in fi. probatur vero ab Antonio Mercatore. 1. Notar. 21. Cuiacius ad Nouell. 8. putat derogatum huic titulo: vetito praefide ποντιπριου, seu vicarios in ciuitatibus (se absente) constituere: vt pote eo munere ad defensionem ciuitatis translati. Pausis & sentio, Eū de quo hic agitur vicem iudicis vel praefidis obtinuisse hī: vice praefidis prouincia administrasse. l. 1. j. eod. locum rectoris prouinciarum titulum, iussu principis vel ipsius praefidis, l. 2. j. eod. Vnde constat, huic vicario, defuncto tantum praefide, locum nō fuisse l. 2. j. eod. 1070. impitay Nou. 8. ca. 4. videntur fuisse locorū quorundam defensores, non integre prouincia: vt reseo redeat, a Praefidis mādari potuisse integre prouincia administrationem, sed & iurisdictionem, at non potuisse certis locis ac ciuitatibus defensores dari, l. 1. ff. de iuroribus datus: estque diuersus a vicario (de quo §. titul. 38.) legato, eōve cui mādata est a praefide iurisdictione. f Referēdarius, qui recitat principi supplicum desideria, & mādata Principis iudicibus innuat, Nouella 10. Nouell. 113. Nouell. 124. Procop. de bello persico: Ammon. 4. capite 41. g Vicem iudicis vel praefidis quis obtinebat, iussu principis vel P. pratorio, l. leg. 1. §. de mandatis princip. leg. 1. §. 4. ff. de legatis. 3. h leg. prima D. de tutoribus datus. i Imō, eam facultatem mandare praes potest, l. 2. in fin. ff. de eo cui mandata l. hinc & ex verbo, Decretum supra eodem colligunt, Non valere venditionem praediorum curialium, nisi fiat causa probata apud acta pra-

si quis temeritate puniendā saluberrimā legem circumscribendam vel violandā crediderit, licet & maiestatis reus non immerito indicetur, attamen quinquaginta librarum auri multam publicis calculis inferre cogetur: simili poena plectendo l. eo, qui post eum administratione suscepta minime eum curauerit honeste retinendum, aut super eius fuga protinus referendum.

1. Administrationem autem deponere non volumus decessorem, antequam a successor ad prouinciae fines peruenierit, licet literis ad eum, seu programmate, vel edicto ad officium & prouinciales vsus fuerit.

2. Ipse autem, qui praesentem fugiens non obserauerit legem, vbicunque repertus fuerit, licet in hac florentissima ciuitate, ad prouinciam sine vilo penitus obstaculo, praecceptione tui culminis, cura etiam viri clarissimi rectoris prouinciae, in qua repertus fuerit, deducetur, per sex c mensium curricula ibidem moraturus: quatenus interea minime possint crimina vel furta celari. Officium etiam, quod eum, debito tamen honore seruato, non prohibuerit contra legis tenorem discedere, triginta librarum auri dispendio feriat. 3. Quod si intra quinquaginta dierum numerum fuerit fortē pulsatus, & praefato tempore elapso necdum finita lis fuerit: ciuilitur quidem super furtorum sceleribus pulsatus, dato procuratore instructo, post quinquaginta dies protinus habeat licentiam discedendi: accusatione vero super criminibus facta, per inscriptionum laqueos irretitus, vsque ad terminum causae ibidem necessario perdurabit. 4. Sciant autem vniuersi iudices, apud quos vel administrationis iure, vel ex praeccepto amplissimae tuae sedis, huiusmodi controuersiae ciuilitur vel criminaliter ventitantur, intra viginti dierum spatium debere se praefata litigia, postquam orta fuerint, terminare. Nam si superfederint: ipsos quidem decem librarum auri condemnationem subire sensemus: accusationem vero seu ciuilem intentionem semel in iudicium deductam praefato modo legitime terminari. Dat. Id. Octob. Constant. Zenone A. II. Cof. 479.

Authent. ex Nouell. 8. cap. 9.

Si vero, antequam compleantur quinquaginta dies, fugiens scapiatur: detineatur a prouincialibus: & omne, quod datum fuit, ex occasione, furti actione exigatur: praesente tamen Deo amabili episcopo, & causam ex non scripto examinante.

DE OFFICIO EIVS, QUI VICEM ALICVIUS IUDICIS vel praefidis obtinet.

Tit. L.

De causis ad remp. spectantibus.

1. Imperator Gordianus A. Domitio praefecto pratorio.

N causa, quae spectant ad vtilitatem reipublice, eum, qui vice praefidis prouinciam administrat, potuisse cognoscere, in dubium non venit. Sanē si in aliquo captum est ius reipublicae: iuxta scita diuorum principū defensores reipub. si modō adesse fiduciam negotio putant, restitutionis auxilium possunt flagitare. Dat. 11. Non. Nouemb. Sabino 11. & Venusto Cof. 241.

De iurisdictione.

2. Mandata Imperatorum Theod. & Valent. A. A. missa Antiocho, ceterisque praefect. pratorio per referendarium, quae sic habent.

VGgerente magnificentia vestra, docta imperialis aternitas, debere eos, qui praecceptione principali seu vestrae sedis amplissimae tueri locum rectorum prouinciarū noscuntur, auctoritatem habere tutores seu curatores petentibus dare, decretum etiam interponere ad alienandas minorū similitūque eis personarum seu curialium facultates, & emancipationes quoque legibus celebrare, & omnia, quae ad iurisdictionem rectoris prouinciae pertinent, astitare: praecipere dignata est pro dispositione vestra celsitudinis praefatas huiusmodi sollicitudines peragendi habere licentiam. Dat. prid. Idus Octobr. Constant. Hiero & Ardaburio Cof. 427.

g Vicem iudicis vel praefidis quis obtinebat, iussu principis vel P. pratorio, l. leg. 1. §. de mandatis princip. leg. 1. §. 4. ff. de legatis. 3. h leg. prima D. de tutoribus datus. i Imō, eam facultatem mandare praes potest, l. 2. in fin. ff. de eo cui mandata l. hinc & ex verbo, Decretum supra eodem colligunt, Non valere venditionem praediorum curialium, nisi fiat causa probata apud acta pra-

fidis, vide, Cuiac. ad l. 1. j. de praed. curial. poterat etiam dici apud acta vicarij, de quo hic agitur.

m hinc colligunt, Vicarios constitui, vt ea quae legibus specialiter Praefidis data sunt, exequantur v. Cuiac. ad Nou. 8.

n 1. D. 22. 7. Eclog. 1. o v. l. 1. j. eodem, adseniores etiam vocantur. r. Cod. Theod. de iur.

p v. l. 3. j. eod. v. l. 8. j. eod. q omnium iudicium leg. 6. 11. 2. j. eod. r iurispudentia requiritur in adfessore, vt hic & leg. 1. j. eod. Nouell. 82. At non in eo cuius assidet. id eoque illi imputatur imprudentia, nō magistratui, leg. 2. D. quod quisque. s h sunt iurispudentes appertov oimvov 7. Eclog. 1. 6. 1. Pontii, Macarius Homil. 15. cō filiarij leg. 3. 7. 11. 12. 13. j. eodem. adseniores C. Theod. de iur. vbi quidam legunt adfessores. Vt differant a iudicibus, vide legem 2. & 13. j. eod. t Alexander Severus adfessoribus salaria instituit: sape dicens Ad rempublicā esse promouendos, qui per se rempublicam gerere possent, nō per adfessores. Spartian. in Alexand. Sev. u Adfessores nō sunt iudices, nec enim possunt libellis subscribere No. 60. x non per adfessorem. An cū adfessore potest l. 13. j. eod. y Nota qui sunt domestici iudicium. De domestico adde l. 4. 5. 6. 8. j. eod. adde l. 1. j. ad legem iuli. rēper.

Tit. LI.

Vt consiliorum principes spe praemiorum prouocentur, non metu cogantur.

2. Imperatores Diocletianus, & Maximianus AA. Paulino.

SVTDIORVM labor meretur, vt hi, qui in publicis administrationibus constituti sociari sibi consiliorum participes cupiunt, spe praemiorum atque honorificentia sua prouocent eos, quorum prudentiam sibi putant esse necessariam, non metu terribili, & necessitate incongrua libertati. Datum prid. Id. Iul.

De subscriptionibz.

2. Imperator Constantinus ad Bassum P. V.

PRaesides non per adfessores, sed per sex subscribant libellis. Quod si quis adfessori subscriptionem inconstituit nobis permiserit: mox adfessor, qui subscripsit, exilio puniatur: praefidis vero nomen ad nos referri iubemus, vt in eum seuerius vindicetur. Dat. X. V. Kal. Septemb. Constantino A. V. I. & Constantino Caesare Cof. 329.

Vt consilij, cācellarij & domestici post depositam administrationem quinquaginta dies in prouincia resideant.

3. Imp. Arcadius & Honorius AA. Messala P. P.

Consiliarios iudicium, & cancellarios, & eos, qui domesticorum funguntur officio, post depositam administrationem quinquaginta dies in prouinciis residere praecipimus. Pro confesso autem tenebitur, qui accusatus huiusmodi personam subtraxerit: eaque in quapruplum restitui iubemus, quae docebuntur ablata: vt duplum spoliatus accipiat, & duplum noster fiscus adquirat. Dat. V. I. Kal. Ianuar. Mediolani, Theodosio & Rumoridio Cof. 403.

De domestico iudicis a publicis actibus arcendo.

4. Idem & Theod. AAA. ad Cēcilianum vicarium.

Domesticus iudicis a publicis actibus arceatur. Quod si necessitatibz publicis sese conuictus fuerit miscuisse: statim eum ad maioris potestatis examen deduci oportet, vt competens in eum vindicta promatur. Dat. V. I. Id. Apr. Honorio A. V. I. & Aristeneto Cof. 404.

De ministerijs non iterandis.

5. Imperatores Honorius & Theodosius AA. Seleuco praefecto pratorio.

Nemo in prouinciis, qui semel domestici vel cancellarij ministerium gesserit, ad eandem obseruationem aliqua ambitione iterum remeare concedatur. Dat. 11. Id. Decemb. Rauen. AA. X. & V. I. Cof.

6. Idem AA. Vitaliano duci Libyae.

Nemo de domesticis ducum vel comitū militarium, officiis eorum connumeratus, post completum sui repositum actum ad eandem rursum sollicitudinem audeat aspirare: decem librarum auri condemnatione propostis, si quis hanc violare voluerit sanctionem: eadē poena officio quoque eius coercendo, si per ambitionem, vel auaritiā ex his aliquid temerariē consenserit. Datum VI. I. Kalend. Nouem. Honorio A. XI. & Constantio II. Cof. 417.

De peculio quasi castrensi.

7. Idem AA. Eustachio praefecto pratorio.

Velut castrense peculium filiis familias adfessores etiā post patris obitum vindicent, si consilijs proprijs administratores iuuare consueuerunt, si quid licitis honestisque lucris coadunare potuerint. Dat. Kal. April. Constantinop. Hono. XII. I. & Theod. X. AA. Cof. 422.

De electione & accusatione domesticorum, vel cancellariorum, & de quaestionibus.

8. Idem AA. Asclepiodoto praefecto pratorio.

Vllus iudicū ad prouinciam sibi commissam quenuquā secū ducere audeat, cui domestici vel cancellarij non fel. prae. Afr. Nouell. 161. c. 1. Cancellarij, a secretis iudicium, dabant operam scribendis & expediendis epistolis, iussionibus, edictis, relationibus, responsis, & sententiis, in loco quodam vt consistorio proximo, reticulis siue cancellis clauso, vt fir etiam hodie in Curijs. Per eosdem fiebat ad iudices admissio, dictos ait Agathias li. 1. c. 2. videntur etiam vocari viri epistolares l. 3. j. de temp. appell. & hoc erant iudicibus, quod principibus tribunj & notarij.

mgn

fact. ecci. adde Nou. 15. c. 1. a. *de off. iudic. & c. 43. Eclog. 7.*
 b. nec enim licet in infinitum l. v. j. eod. l. 5. quando prouoc.
 c. de quibus superioribus titulis dictum est, exceptis procuratore Cæsaris & cura-
 tore Reip. l. 1. j. eod. & defensore plebis leg. 5. j. r. prox. dixi plenius ea de re, & ad
 quos pertineat ius multæ dicendæ in l. 3. d. de verb. sign.

d. Multa damni
 pecunie irrogat,
 non famæ, ut dif-
 ferat à pœna v. l.
 31. §. 1. d. de verb.
 sign.

e. meos, i. ratio-
 nales. quidā ita
 legunt.

f. cur ita v. l. 2. in
 f. ff. de iudiciu.

g. de quo l. v. l. d.
 de off. adfessor. l. 1.

h. D. de pœn. ad-
 de l. 46. §. 1. d. de
 adm. tur.

i. id est, censor
 rerum ad ciuita-
 tem pertinen-

tium. Idem *re-
 p. de iudiciu.*

j. *de iudiciu.*

k. *de iudiciu.*

l. *de iudiciu.*

m. *de iudiciu.*

n. *de iudiciu.*

o. *de iudiciu.*

p. *de iudiciu.*

q. *de iudiciu.*

r. *de iudiciu.*

s. *de iudiciu.*

t. *de iudiciu.*

u. *de iudiciu.*

v. *de iudiciu.*

w. *de iudiciu.*

x. *de iudiciu.*

y. *de iudiciu.*

z. *de iudiciu.*

aa. *de iudiciu.*

bb. *de iudiciu.*

cc. *de iudiciu.*

dd. *de iudiciu.*

ee. *de iudiciu.*

ff. *de iudiciu.*

gg. *de iudiciu.*

hh. *de iudiciu.*

ii. *de iudiciu.*

jj. *de iudiciu.*

kk. *de iudiciu.*

ll. *de iudiciu.*

mm. *de iudiciu.*

nn. *de iudiciu.*

oo. *de iudiciu.*

pp. *de iudiciu.*

qq. *de iudiciu.*

rr. *de iudiciu.*

ss. *de iudiciu.*

tt. *de iudiciu.*

uu. *de iudiciu.*

vv. *de iudiciu.*

ww. *de iudiciu.*

xx. *de iudiciu.*

yy. *de iudiciu.*

zz. *de iudiciu.*

aaa. *de iudiciu.*

bbb. *de iudiciu.*

ccc. *de iudiciu.*

ddd. *de iudiciu.*

eee. *de iudiciu.*

fff. *de iudiciu.*

ggg. *de iudiciu.*

hhh. *de iudiciu.*

iii. *de iudiciu.*

jjj. *de iudiciu.*

kkk. *de iudiciu.*

lll. *de iudiciu.*

DE A MODO B MVLTA R VM QVAE A IVDICIBVS

infliguntur.

Tit. L IIII.

De fama.

1. Imp. Severus & Anton. AA. Firmo.

MVLTA damnum famæ non irrogat. Datum
 V. Idus Aprilis, Antonino A. & Geta vtrisque I I.
 Coss. 206.

De procuratore Cæsaris vel rationali.

2. Imp. Alexan. A. Decimio præfecto prætorio.

PROCURATORES meos vel rationales, multæ indicendæ ius
 non habere, sæpe rescriptum est. Datum X III I. Kal.
 Sept. Modesto & Probo Coss. 229.

De curatore reip.

3. Imp. Gord. A. Celesti P. P.

VRATOR reipublicæ (qui Græco vocabulo logista nū-
 cupatur) multandi ius non habet. Dat. Id. b. Septemb.
 Gordiano A. & Auiola Coss. 240.

De præfectis prætorio.

4. Imp. Gratian. Valent. & Theod. AAA. Eutropio P. P.

ILLUSTRES viros præfectos prætorii vsque ad quinquagin-
 ta librarum auri multam, cum peccatum grauissimum
 erit, peruenire sinimus. Dat. VII I. Id. Ianuar. Gratiano V. &
 Theod. AA. Coss. 380.

Cui queratur multa.

5. Imperatores Valent. Theod. & Arcad. AAA. ad Præ-
 textatum præfectum prætorio.

MVLtarum seuera compendia arario nostro protinus
 esse querenda nullus ignoret: nisi ipse iudex id, qd
 ad pœnam admissi facinoris exculpitur, vel publicis operi-
 bus, vel cursui publico, vel aliis necessariis causis speciali-
 ter deputauerit. Datum V. Id. Septemb. A. quilexi, Richo-
 mere & Clearcho Coss. 384.

De modo multarum.

6. Imp. Arcad. & Honor. AA. Messale PP.

EOS, qui ordinario¹ prouincias iure moderantur, erga
 eorum personas, quos culpa reddit obnoxios, vltra
 duarum vnciarum auri summam condemnare non pari-
 mur. 1. Proconsularē verò potestatem, si multandi ne-
 cessitas imminet, senarum vnciarum auri summa cohi-
 bebatur in qua² forma etiam comes Orientis, atque præ-
 fectus Augustalis erit. 2. Ceteri verò spectabiles iudices,
 & qui vice³ nostra administrationis gubernacula susce-
 perint, vltra tres auri vncias sibi intelligant licentiam dene-
 gatam. 3. Id quoque obseruandum à moderatore esse
 censemus, ut in vnius correptione personæ (si ad id conti-
 nuatio peccati impulerit) trina⁴ tantummodo in anno cō-
 demnationis sub præstituta summa seueritas exerceatur.
 4. Quod si quis prædictum modum⁵ exceperit: huius au-
 ctor admissi condemnato⁶ ad dupli restitutionem: fisco verò
 nostro ad inferendam eam quantitatem, quam multæ
 nomine inflixerit, tenebitur. 5. Nec tamen ad huius le-
 gis moderationem pertinere se credant, qui in peculatis
 aut manubiis, id est, deprædationibus, aut concussionibus,
 furtis, aliisque flagitiis, quæ coerceri seuerius conuenit, fue-
 rint deprehensi: scilicet ut scripta⁷ per iudices memoratos,
 in cuiuslibet fuerit dirigenda dispendium sententia profer-
 ratur. 6. Nec putent factu facile esse⁸, ut aut præci-
 pli persuasionem condemnent, quem culpa non ingrauet:

1. Præfides intel-
 ligit: & eos quidem qui sunt in actu, *ἐμπροσθεν*. Græci Eclog. d. l. adde l. 33. §. de episc.
 l. 2. §. de prox. sacror. scrip. Nou. 20. 31. 103. & 112, quasi infimi ordinis. Sic ordinarij mili-
 tes, gregales, & manipularij, *ἐμπροσθεν* etiam dicuntur v. Cuius ad l. 4. §. de annu. &
 ad l. de off. rector. prou. inc. §. eod.
 m. Iudex multam hinc definitam excedere non potest vide Socin. reg. 248.
 n. Ecloga dicto loco.
 o. *ὅς οὐκ ἐστὶν ἰσχυρὸς ἀποποιῆσαι* Ecloga, dicto loco, id est, & qui vicem præfecto-
 rum gerunt.
 p. Ecloga dicto loco cap. 4.
 q. *ὅς τὸ ἀντὶ τῆς ποινῆς*, id est, in eodem anno Eccl. ibid.
 r. Multarum iudicialium modus certus esse debet, ut hic: quid in stipulationibus
 & pactis postulat pœnam infinitam stipulari v. Cuius ad l. 16. off. 34. Hæc interea re-
 gula notanda est: Neminem posse pœnam stipulari, vltra legitimam vsurę quantita-
 tem l. 15. §. de vsuru 44. Eccl. 7. ex l. 23. tit. 3. c. 58.
 s. condemnare. quidam ita legunt. Græci ita rem totam expresserunt, *τὸ δὲ δὶ*

πᾶσι τοῖς ἀναδεδωκόσι τὸ ποσὸν δέσσειν: vel, ut ibidem alter legit, *ἀποποιῆσαι* ut sit sensus
 Eum qui modum in indicenda multa exceperit, teneri duabus pœnis: & ipsi con-
 demnato ad dupli restitutionem, & fisco ad pœnam multam, quam indixit.

t. leg. 17. de sententiis ex periculo.

u. sibi scilicet. Nam superior iudex pœnam potest remittere.

aut erubescenda⁹ varietate iudicij pro arbitrio proprio im-
 mutandum esse, quod iusserint: nisi paupertas condemna-
 ti hoc persuaserit. Dat. XII. Kal. Sept. Theodosio A. I I. &
 Cynegio Coss. 383.

DE DEFENSORIBVS CIVITATVM.

Tit. L V.

De quibus causis defensores cognoscunt.

1. Imp. Valent. & Valens AA. Senecæ defensori.

QUIS de tenuioribus¹, ac minusculariis² rebus
 interpellandum te esse crediderit, in minorib.
 causis, id est, vsque ad quinquaginta³ solidorū
 summam, acta iudicialia conficiat. scilicet ut,
 si quando quis vel debitum iustum, vel seruum, qui per fugam
 fuerat elapsus, vel quod vltra delegationem dederat,
 postulauerit, vel quodlibet huiusmodi, tua disceptatione
 restituas. Cæteras verò, quæ dignæ forent magnitudine vi-
 debuntur, ordinario insinuatō rectori. Dat. X V. Kalen. Ian.
 Terici, Valentiniano & Valente AA. Coss. 365.

Ex quibus eligendi defensores.

2. Idem AA. ad Probum præfectum prætorio.

DEFensores ciuitatum, non ex decurionum seu cohori-
 tium⁴ corpore, sed aliis idoneis⁵ personis huic of-
 ficio deputentur. Datum III. Nonas Nouemb. iisdem
 Coss. 365.

De rusticis.

3. Idem & Gratianus AAA. ad Senatum.

VILI ratione perspectum est, ut innocens⁶ & quieta ru-
 sticitas, peculiaris patrocinij, id est, defensoris locorū
 beneficio, perfruatur, & apud eum in pecuniariis causis li-
 tigandi habeat facultatem. Dat. I II. Id. Aug. Hierapoli,
 Valentiniano & Valente AA. vtrisque I I. Coss. 368.

De officio defensor.

4. Imp. Grat. Valent. & Theod. AAA. Theodo-
 ro defensori.

IN defensoribus¹ vniuersarum prouinciarum erit admi-
 nistrationis hæc forma² & tempus quinquennij³ spati-
 merendum: scilicet ut in primis parentis vicem plebi ex-
 habeas: descriptionibus rusticis vrbansque non patiaris
 adf. gi: officialium insolentia, & iudicum procacitati (salua
 reuerentia pudoris) occurras: ingrediendi, cum voles, ad iu-
 dicem liberam habeas facultatem: super exigendi damna,
 vel spolia plus petitiū ab his, quos liberorum loco tueri
 debes, excludas: nec patiaris quicquā vltra delegationem
 solitam ab his exigi, quos certum est, nisi tali remedio, non
 posse reparari. Dat. X I. Nonas Ianuar. Constantinop. Arca-
 dio & Bauto Coss. 385.

5. Imp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Potamio
 præfecto Augustali.

DEFensores¹ nihil sibi insolenter, nihil indebitum vin-
 dicantes, nominis² sui tantum fungantur officio. Nul-
 las infligant multas. Sæuiore non exerceant quæstiones³.
 Plebem vel decuriones ab omni improborum insolentia,
 & temeritate teneant: ut id tantum, quod esse dicuntur,
 esse non definant. Dat. I II. Non. Mart. Constantinop. Ar-
 cadio A. I I. & Rufino Coss. 392.

6. Idem AAA. Tatiano PP.

PER omnes regiones, in quibus fera & periculi sui
 nescia⁴ latronum feruet insania, probatissimi qui-
 que & districtissimi defensores⁵ adiunt disciplinæ, & quo-
 tidianis actibus prælint, qui non sinant crimina impuni-

dem illustres & milites hoc munus declinare possunt, Nouell. 15. cap. 1.
 h. Rusticitas innocens & quieta patrocinio indiget, vide Renatum Choppinum,
 tract. de priuilegiis rusticorum.
 i. defensoribus singularium ciuitatum. quidam ita legunt & rectè.
 k. Forma defensoris ciuitatum: adde aliam ex Cassiodoro 7. Variarum. II.
 l. hodie biennij Nouell. 15.
 m. leg. 2. C. Theod. lib. 1.
 n. Laus est, magistratum nomini suo respondere, ut hic & l. 2. C. Theod. eo. Cassio-
 dorus 7. variarum II. sen in formula defensoris, nihil venale, nihil improbum face-
 re velis, qui tali nomine nuncuparis.
 o. Ius etiam præhensionis habuerunt, sicuti tribuni plebis l. 22. §. de episc. audien. No-
 uell. 15. quæ illis denegata erat l. 5. C. Theod. de exhibend. reu. vide Cuiacium 9. de pra-
 scriptionibus.
 p. l. 13. Cod. Theod. eodem.
 q. Latronum vita, periculi sui nescia: ut hic & l. 3. Cod. Theod. tit. 10.
 r. 2. 2. 2.

x. Sensus est,
 Modum multa-
 rum de quo hoc
 titulo agitur, nō
 pertinere ad fa-
 crilegos, fures
 & huiusmodi
 grauiorum deli-
 ctorum reos 43.
 Eccl. 7. c. 4.

y. Varietas in
 iudice erubescen-
 da vide l. 1. d. de
 re iudic. l. 1. §. de
 pœn.

z. Iudex, con-
 trario iudicio,
 multam mode-
 rari, & remitte-
 re, potest: non
 omnino, sed ius-
 ta tantum de
 causa, verbi gra-
 tia propter inop-
 iam rei leg. 6. in
 fin. ff. de off. præsid.
 Plinius 4. Epist.
 Prætor senatori
 multam dixit,
 egi ille in sena-
 tu causam suam
 sic, ut deprecari-
 retur remissa
 est multa. Inter-
 dum pœna pecu-
 niaria mutatur in
 corporalem
 leg. 4. vers. quod
 si. ff. de seru. fugi-
 tit. leg. 1. in fin.
 de pœn. 2. Feud.
 55. §. quæ verò.

a. Extat titulo 1.
 Codicis Theod. 10.
 b. singularium
 scilicet, similes
 erant tribunis
 plebis vrbis Ro-
 mæ. Idem loco-
 rum defensor
 leg. 3. §. eod. m.
 parentes plebis,
 leg. 4. defensor
 res plebis leg. 10.
 in fin. de offic.
 iudic. defen-
 sores disciplinæ
 leg. 6. §. eod. m.
 de leg. 4. §. in fr. de
 defensoribus, adde
 Alciat. 3. distin-
 ctio 5.

c. maiores & ni-
 m remittun-
 tur ad Præsi-
 dem leg. 7. §. eo-
 dem.

d. munuscularis
 Hal.

e. hæc summa
 paupertatis de-
 finitur in lege
 10. d. de ac-
 cusat. Hodie est
 300. ex Nouella
 18. cap. 3. in
 fine.

f. leg. 5. de fu-
 git.

g. id est, ex ple-
 be.

h. quin, ne qui-

a impunitate leg. 3. Cod. Theod. eodem.
b id est, conualesce. vel ut quidam legunt, coalescere.
† hinc colligunt, Ob delictum hæreticis denegari delinquentibus aduocatum. Quidam negant hoc in Gallia feruari. Rebuff. in proc. constitut. gloss. 5. num. 45. negare videtur, nec enim in Gallia moris est, ut delinquenti detur aduocatus, cum cogatur ore proprio respondere. quandoquidem omnia criminalia apud Gallos extraordinariè expectantur.

c leg. 5. Cod. Theod. de exhibendis vel transmittendis reis l. 9. tit. 2.
d leg. 6. §. eod. leg. 8. infr. eodem. Nouell. 15. ca. 9.
e Apud defensores acta edebantur, etiam aduersus potentiores leg. 9. §. eodem, qua de causa & archium habent, siue scrinium & scrinium vnum, & exceptorem & officiales duos. Apud eos nemo emancipatur, aut manumittebatur: hæc enim iudices exigunt, apud quos sit legis actio. Ideoque de his acta non conficiantur, vide Cuiacium ad No. 13. in fine.
f prosecutione. & rectè. Inde prosecutores leg. 7. D. de custod. idonea prosecutione mittere, Faire conduire le criminel, avec sœur & bonne garde. g v. l. 18. §. de iudiciis: adde No. 15. c. 1. l. 19. §. de epis. aud. l. 9. §. de dim. off. h l. 19. in f. §. de epis. aud.
i De literis prætoris sedis, vide Cuiacium ad Nou. 8.
k l. ult. C. Theodos. 11. tit. 8. de superexactionibus.
l Defensoris inter cætera fuit, commercii ciuitatū providere, ut hoc ex loco potest

ta^a coalescere^b, remoueat[†] patrocinia, quæ, fauorem reis, & auxilium scelerolis impartiendo, maturari scelera fecerunt. Datum 5. Id. Aprilis, Arcadio A. 2. & Rufino Coss. 392.

7. Impp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Cæciliano P. P.

Defensores^c ciuitatum oblatos sibi reos in ipso latrocinio^d vel congressu violentia, aut perpetrato homicidio, aut stupro, vel raptu, vel adulterio deprehensos & actis^e publicis sibi traditos, expresso crimine cum his, à quibus fuerint accusati, mox sub idonea persecutione ad iudicium dirigant. Dat. Prid. Kal. Ian. Mediolani, Stilichone 2. & Anthemio Coss. 405.

De ordinatione. 1. De eo quod sit in lesionem possessorum.

8. Impp. Honor. & Theod. AA. Cæcilio P. P.

Defensores ita præcipimus ordinari, ut sacris^g orthodoxæ religionis imbuti mysteriis, reuerendissimorum episcoporum, necnon clericorum, & honoratorum, ac possessorum, & curialium^h decreto constituantur. de quorum ordinatione referendum est ad illustrissimam prætoriam potestatem: ut literisⁱ eiusdem magnificæ sedis eorum solidetur auctoritas.

1. Quod si quid à qualibet persona contra publicam disciplinam in lesionem possessorum fieri cognouerint defensores, referendi habeant potestatem ad illustres & magnificos viros præfectos prætoris, & illustres viros magistros equitum & peditum, magistros etiam officiorum, & comites tam sacrarum largitionum, quam rerum privatarum. Dat. 15. Kal. Feb. Rauennæ, Honorio 8. & Theod. 3. AA. Coss. 409.

De fraude suspectorum coercenda. 1. De actorum confessione iniurias suas contestari cupientibus non deneganda.

9. Idem AA. Cæcilio PP.

Iubemus^k cura ac solertia defensorum minimè possessorum maiorem^l mensuris^m & ponderibus à susceptoribus prægruari: sed eos deprehensos, ad iudicium dirigi cum ipso commissæ fraudis indicioⁿ. Illud etiam fieri permittimus: ut, si prouincialibus nostris contestari iniurias seu laciones suas cupientibus^o, actorum^p confessio à defensoribus denegetur, licentia eis tribuatur querelæ propriæ libellum conscriptum, eo tempore, quo fuerat contestandum, in frequentioribus^q ciuitatum locis proponendi^r conueniendique scribas, tabularios, & cætera officia publica commonendi, per quæ libellum colligi oportebit, atque inuitis supra memoratis personis sub actorum confessione ingerendi, quorum quaestione fides possit inquiri. qua probata. in eos quos gestorum petitam

confectionem negasse constiterit, vigor iudiciarius exercatur. Dat. 12. Kal. Feb. Rauennæ, Honorio 9. & Theodosio 3. AA. Coss. 409.

De abdicatione.

10. Impp. Theod. & Valentin. AA. Cyro præfecto prætorio.

Nlli defensorum licere decernimus, si de publica sollicitudine se voluerit liberare, nisi diuinos affatus intima perit tuæ sublimitatis iudicio: triginta librarum auri poenam tam moderatoribus prouinciarum, quam cæteris iudicibus: vel remeratoribus sacri nostri præculi subituris, si neglecta fuerit auctoritas principalis. Dat. 15. Kal. Sept. Constantinop. Cyro 5. C. Coss. 441.

DE MAGISTRATIBVS
MUNICIPALIBVS.

Tit. LVII.

De nominatione & excusationibus.

1. Constantinus A. ad Florentium PP.

DECVRIONES^x ad magistratum, vel exactionem annonarum, ante tres menses, vel amplius, nominari debent: ut, si querimonia eorum iusta videatur, sine impedimento in absoluedi locum alius subrogetur. Datum Id. Apr. Constantinop. Seuero & Rufino Coss. 323.

De actis consiciendis.

2. Impp. Valentinian. & Valens AA. ad Germanianum.

Magistratus^z consiciendorum actorum habeant potestatem. Datum Kalend. Ianuar. Gratiano N. P. & Dagalaipho Coss. 366.

DE OFFICIO IURIDICI^a
ALEXANDRIÆ.

Tit. LVII.

1. Impp. Leo & Anthemius AA. Alexandro duci & præfect. Augustali.

IUBEMVS^s, apud Alexandrinæ duntaxat clarissimæ ciuitatis iuridicum, licitum & concessum esse, singulis quibuscunque volentibus donationis conscriptæ solenniter instrumenta referare: eisdemque robur adiciat gestorum ferries apud eundem confecta, tanquam si apud virum clarissimum moderatorem^b prouinciæ, vel magistratus^c, vel defensores^d plebis, habita fuisse dicerentur.

tit. 2. 2. municipales scilicet, quibuscum hoc commune habent etiam defensores ciuitatum leg. 9. §. 1. §. tit. prox.

a 1. D. 20.

b id est, rectorum prouinciæ leg. 30. infr. de donationibus.

c leg. ult. §. tit. prox.

d leg. 9. §. 1. §. de defensoribus ciuitatum.

colligi, sed apertius ex formula eiusdem defensoris quæ extat apud Cassiodorum 7. variarum. 11. Commercium, inquit, ciuibus secundum temporum qualitatem, æquali moderatione disponere. Quia non est labor vendendi summas includere, nisi statuta pretia castissime custodire.

m v. l. 9. §. de suspectoribus.

n id est, cum ipsis ponderibus & mensuris.

o Nouell. 35. ca. 3.

p vide quæ notauit ad leg. 8. §. eodem, adde leg. 30. infr. de donationibus.

q Proscriptio fit de futura auctione, propositis libellis in celeberrimis locis. Cicer. pro Quir. Theophilus in

tit. Cod. Theod. 11. tit. 8. Nou. 120. c. 6. §. 2.

r adfigendi le. ult. Cod. Theod. 11. tit. 8. Nou. 120. c. 6. §. 2.

s exerceatur. t Defensor ciuitatis abdicate publicam sollicitudinem non potest, sine imperiali permissione: adde l. 20. ff. de off. præsid. adde l. 2. §. quando tutoris esse desinunt.

u l. 1. §. de delator. r adfigendi le. ult. Cod. Theod. 11. tit. 8. Nou. 120. c. 6. §. 2.

x l. 8. Co. Theod. de decurionibus lib. 12. tit. 1.

y l. 8. C. Theod. 12.

z l. 8. C. Theod. 12.

aa l. 8. C. Theod. 12.

bb l. 8. C. Theod. 12.

cc l. 8. C. Theod. 12.

dd l. 8. C. Theod. 12.

ee l. 8. C. Theod. 12.

ff l. 8. C. Theod. 12.

gg l. 8. C. Theod. 12.

hh l. 8. C. Theod. 12.

ii l. 8. C. Theod. 12.

jj l. 8. C. Theod. 12.

kk l. 8. C. Theod. 12.

ll l. 8. C. Theod. 12.

mm l. 8. C. Theod. 12.

nn l. 8. C. Theod. 12.

oo l. 8. C. Theod. 12.

pp l. 8. C. Theod. 12.

qq l. 8. C. Theod. 12.

rr l. 8. C. Theod. 12.

ss l. 8. C. Theod. 12.

tt l. 8. C. Theod. 12.

uu l. 8. C. Theod. 12.

vv l. 8. C. Theod. 12.

ww l. 8. C. Theod. 12.

xx l. 8. C. Theod. 12.

yy l. 8. C. Theod. 12.

zz l. 8. C. Theod. 12.

CODICIS

DOMINI IVSTINIANI

SACRATISSIMI PRINCIPIS,

PERPETVI AVGVSTI,

repetitæ prælectionis,

LIBER SECVNDVS.

DE EDENDO.

TITVLVS PRIMVS.

a. 2. D. 13. de i. ca.
f. 10. 7. Eclo. 18.
fol. 66. De libello
oblato 2. extra 3.
id est, de editio-
ne actionis.
Quid sit edere,
vide leg. 3. inf. co.
dem.

b. id est, quo ge-
nere probatio-
num, alio tamen
ab editione ra-
tionum.

c. Deponenti,
depositi incum-
bit probatio.

d. id est, pars tibi
aduersa, i. v. a. r. s.
aduersa tibi, i. v. a. r. s.
aduersa tibi, i. v. a. r. s.

e. id est, aduer-
sarius tua
breuiat. synopsis

Basil. 7. 11. 18. c. 14.
Aduersarium
suum ad album
producere in l. 1.

f. 1. 5. eodem. non
id significat ra-
tiones tumulua-
rie confectas in
mundum redi-
gere, vt ibidem
notauit Alciatum
sentire. Possum

domi, absente &
ignorante aduer-
sario, id facere,
nec tamen ei e-
dere. Non omni-
nis rationum
transcriptio est
editio. Produce-
re ad album, est

adversarij de re
quidam
legunt. 7. 11. 18. c. 14.

g. id est, id est,
digitum demon-
strare ex albo
prætorio, qua a-
ctione sis vfu-
rus.

h. Reus non sine
causa ad editio-
nem rationum
cogendus est.

i. Causa ex æquo
& bono petun-
tur à iudice.

k. Editio fit ad-
uersario iudicis officio nobili, non iure actionis. Qua de re vide Bellonum
2. supputat. 11.

l. Acta facta in vno iudicio, in alio fidem non faciunt, vide tamen Socin. regula 4.

m. confecta apud publicas personas, quales sunt ipsi iudices, actuarij, notarij.

n. nedom apud se edita in alio iudicio, vt vult Zoanetus: sed etiam apud iudicem
primæ instantiæ.

o. Cui? reo: quallacunque etiam sint instrumenta, vide Clarum 5. sent. 5. ult. quæst.

p. vbi tractat de publicatione processus criminalis. & ipsi actori etiam criminalia:
sed ab actuarij, notario, & similibus personis, non ab ipso reo. Reus enim actori nō
tenetur edere acta, siue sint civilia, siue criminalia. Civilia non leg. 4. §. eodem, nisi ius-
ta causa sit leg. 1. §. eod. Criminalia non, ne alioquin cogatur cum poëta dicere, Heu
patrior telis vulnera facta meis: At enim dices, delatorem cogi, aduersario petente,
mandatorem edere leg. 2. §. 1. leg. 24. D. de iure fisci. & merito. Nam delator partes ac-
cusatoris sustinet: id eo quod ea lex reo edi, non actori, iubet.

q. nudis enim actuarij, aut notarij leg. 40. D. de testam. multis. verbis non est creden-
dum. Scriptura instrumenti præterea requiritur, aut sit nihil vide Paponem 3. no-
tar. 2. c. 1. a. partie principale de cons. not. est, i. script.

r. v. Socin. reg. 113.

s. ipem Hal. & malè Species; id est, genus actionis l. 1. vñ. de lib. confest. libellum
sine conclusionem non valere hinc colligunt v. Socin. reg. 231.

t. Editio, litis indicium est, vt contestatio eiusdem initium. De ordine iudiciorum
dicam. de lib. contestatione. Hic tantum dicam, Editionem extra iudicalem, vel
tationem in ius antecedere l. 13. D. de seru. urban. iudicalem subsequi. Est enim inciu-
le, & animi ad lites propensum indicium, ignorantem in ius vocare: qui alioquin (edi-
ta ei actione) potuisset sponte actori satisfacere: Et ita regulariter ab apparitoribus
reo dici solet, Solue, aut diem dico, aut duco in ius. Præsentem in iudicio reo iterum edi-
tur actio. In civilibus causis libelli continent summarias causas petendi. Quod ita ve-
rum esse Cepola notat c. 84. vt reus (eo ordine neglecto) in iudicio vltro de-
bitum confessus, ad expensas non possit condemnari.

u. Libellus emendari, aut mutari potest ab actore §. 34. Instit. de actionibus. Emenda-
tio eius, ad partem: mutatio, ad totum refertur. Fit emendatio adiciendo, vel
detrahendo. hinc illa clausula libellis inferi solita, Saluo iure addendi. An alterutrum
actori, reo inuito, licet impunè? Non licet l. 78. D. de iudiciis. l. 3. §. 1. D. de accusat. ion.

v. qua de re vide apud Ferratiensem tit. de forma libelli in actione reals 2. num. 29. ibi

De deposito. An reus rationes exhibere cogatur.

1. Imp. Antoninus Pius A. Æmilio.

P s e dispice; quemadmodum
pecuniam, quam te deposuisse di-
cis, debere tibi probes. Nā quod
desideras, vt rationes tuas aduer-
saria tua exhibeat: id ex causa
ad iudicis officium pertinere so-
let. P. P. IIII. Kalend. Octobris.
Sabian. 2. & Seucro Consil. 156.

De actis publicis.

2. Imp. Seuerus & Antoninus AA. Faustio.

I s, apud quem res agitur acta publica tam civilia quam
criminalia exhibere inspicenda ad inuestigandam ve-
ritatis fidem iubebit. PP. Non. Iulij, Seucro A. & Albino
Consil. 195.

De emendatione, vel mutatione.

3. Idem AA. Valenti.

E dita actio speciem futura litis demonstrat: quam e-
mendari, vel mutari licet; prout edicti perpetui mo-
net auctoritas, vel ius redditus decernit æquitas. Dat. 2.
Kal. Septemb. Seucro 3. & Antonino AA. Consil. 203.

De onere probationis. An reus edere cogatur.

4. Imp. Antoninus A. Epaphrodito.

Q uis accusare volunt, probationes habere debent: cum
neque iuris, neque equitatis ratio permittat, vt alie-
norum instrumentorum inspicendorum potestas fieri
debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

debeat. Actore enim non probante, qui conuenitur, etsi ni-

hil ipse præstat, obtinebit. PP. 5. Id. Mart. duobus & Aspris
Coll. 113.

De rationibus priuati creditoris.

5. Imp. Alexand. A. Valentinianæ.

N on est nouum eum, a quo petitur pecunia, implorare ra-
tiones creditoris, vt fides veri constare possit. PP. 7. Id.
Mar. Maximo 2. & Aeliano Coll. 224.

De rationibus publicis.

6. Idem A. Vrahiō.

Iustum est desiderium eius, a quo pecunia petitur, licet
in nomine publico, vt rationibus publicis exhibitis con-
stet, quantum sub nomine suo solutum sit. PP. 16. Kalen. Dec.
Maximo 2. & Aeliano Coll. 224.

De instrumentis priuato communibus. cum fisco.

7. Idem A. Valenti.

P rocurator priuati rationis, instrumentorum, quæ cō-
munia tibi esse cum fisco dicis, describendorum fa-
cultatem secundum morem fieri iubebit. & si quando res
exegerit, ad fidem petitionis tuæ apud alium iudicem pro-
bandum aliquod eorum proferri desiderante eo, qui con-
uenitur, vt id fiat, præcipiet. PP. 10. Kalend. Mart. Fusco &
Dextro Consil. 226.

Si in aliquo documento alterius documenti mentio fiat.

Auth. ex Nouell. 119. c. 3.

S i quis in aliquo documento mentionem faciat alterius do-
cumenti: nulla ex hac memoria fiat exactio, nisi aliud do-
cumentum, cuius memoria in secundo facta est, proferatur, aut
alia secundum leges quantitatis debita probatio exhibeatur;

dia, Reum non cogi instrumenta aduersario prodere: & tamen compelli respondere,
exhibere, iurare, verum fateri, & quod eo occultius est, animi secreta in seipsum e-

uulgare: qua de re alibi dicam.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

Saluo iure adden-
di, alias si inep-
sic libellus, reo iu-
sta exceptio cō-
petit. de qua vi-
de Oldendorpiū
in tit. de exceptio-
nibus c. 21. & in tra-
ctatu de Formula
libelli. Libellum
ante litem con-
testatam emen-
dare quis potest,
v. Socin. reg. 235.
post contestatā
non potest v. So-
cin. reg. 236.
q. id est, quem-
admodū edictis
prætorum licet.
vbi ius scriptū
deest, iudex ex
æquo supplere
solet.

f. synopsis Basil.
eo. c. 17. Theopis. §.

2. Inst. de act. vlt.
J. de rei vindic. v.

in hunc locum
Socin. reg. 112.

t. vel agere: Accu-
satori, & actori
probatio incum-
bit l. 5. §. de proba-
tionibus.

u. Nemo ex alie-
nis instrumentis
aut probationi-
bus iurati de-
bet, litere suam
instruere i. Har-
men. 2. §. 14.

x. id est eorum,
qui ad id specia-
li iure non co-
guntur. Quilibet
fisco edere tene-
tur l. 3. D. eodem.

Argentarij pri-
uato etiam co-
guntur edere l.

10. §. 1. D. eodem.

Quin reus cogi-
tur exhibere, re-
spondere & in-
terdum iurare,
& causam ad-
uersario edere l.

35. de reb. cred. In
criminalib. etiā
causis reus in
quæstione cogi-
tur verum euul-
gare j. de quæst.

Magna discor-

dia, Reum non cogi instrumenta aduersario prodere: & tamen compelli respondere,
exhibere, iurare, verum fateri, & quod eo occultius est, animi secreta in seipsum e-

uulgare: qua de re alibi dicam.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

l. 1. §. 1. de oblig. l. 2. §. 1. de probationibus l. 1. §. 1. de exceptionibus.

a vide Synop. Basil. 7. tit. 18. cap. 20.

b l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. eodem.

c l. 5. l. 6. l. 7. eodem.

d Reus iuste desiderat, ut actor (quem mox doli exceptione submotus est) rationes edat l. 6. §. 1. eod. ut crassius loquar, Origine exceptionis suae, reus in instrumentis actoris se fundare potest. in quibus causis libellus necessarius non requiritur. vide Oldendorpiū in tractatu de formula libelli. e v. l. r. D. de fide instrum.

f originem petitionis ex aduersarij instrumentis aduersarius potestulare non debet.

g Actor, originem petitionis ex instrumentis rei fundare non debet l. 1. §. 1. eod.

h 2. D. 4. §. 3. Infr. de pona temere litig. id est, de his qui in ius vocati possunt l. 7. Eclog. 2. v. Cuiac.

i 10. obs. 10. Sed licet nunc illud scire, Citatio in quocunque actu necessaria sit, necne. Mytingerus ex communi sententia doctotum 2. obs. 91. negat quendam cogi ad eū citandum, qui sit praesens, cui nulla cōpetat defensio, qui dolose latitet, absentem quidem, sed qui actum impedire nō possit, si praesens esset, ubi de tribus, collectis & functionibus fiscalibus agitur.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

i 10. obs. 10. Sed licet nunc illud scire, Citatio in quocunque actu necessaria sit, necne. Mytingerus ex communi sententia doctotum 2. obs. 91. negat quendam cogi ad eū citandum, qui sit praesens, cui nulla cōpetat defensio, qui dolose latitet, absentem quidem, sed qui actum impedire nō possit, si praesens esset, ubi de tribus, collectis & functionibus fiscalibus agitur.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

Vbi quis suspectus est de fuga, si periculum in mora, si pro absente pronuncietur in causa criminali, in omnibus actibus in quibus figura iudicij non requiritur, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali, qui solo iudici concludunt, aut expediuntur secundum solam conscientiam, si pactum sit de capiēdo debito, etiam si bonis in relatione agrimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

quia & quantitas, cuius memoria facta est, pro veritate debeatur. Hoc enim & in veteribus legibus inuenitur.

8. Idem Aug. Floro.

ET^a quæ à diuo Antonino^b patre meo, & quæ à^c me rescripta sunt, cum iuris & aequitatis rationibus congruunt. nec enim diuersa sunt vel discrepantia: quod multum interfit: an ex parte eius qui aliquid petit, quique doli exceptione submoueri ab intentione petitionis suae potest, rationes promi reus^d desideret, quibus se posse instruere contendit, quod utique ipsa rei aequitas suadet: an verò ab eo, à quo aliquid petitur actor, desideret rationes exhiberi: quando hoc casu non oportet originem petitionis ex instrumentis eius, qui^e conuenitur, fundari. PP. Kalend. Octob. Fusco & Dextro Conf. 226.

DE IN IUS VOCANDO.

Tit. II.

De uxore patroni.

1. Imp. Alexander A. Trophino.

IC V T bonis moribus conuenit, reuerentiā^k manumissoris vxori^l præberi: ita re exigente, in ius eam sine permissu pratoris vocari, prohibuitum est. P. P. IIII. Kal. Aprilis, Agricola & Clementino Conf. 231.

De patrono, patrona, eorumque liberis, parentibus & heredibus.

2. Imp. Gordianus A. Nocturno.

Venia^m edicti nonⁿ petita, patronum, seu patronam, eorumque parentes, & liberos, heredes insuper, et si extranei sint, à liberis seu liberis^o eorum non debere in ius vocari: certissimum est, nec in^p ea re rusticitati venia præbeatur, cum^q naturali ratione honor huiusmodi personis debeat. Cum igitur confitearis patroni tui filiū sine permissu prædis te in ius vocasse: pœnam edicto perpetuo præstitutam, rescripto^r tibi concedi, temerè desideras. PP. V III. Id. Nouemb. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

De parentib.

3. Imp. Dioclet. & Maximia. AA. Rosanz.

Qui in potestate patrum agunt, aduersus eos^f experiri non possunt. Si igitur emancipata es: veniaⁱ edicti petita, hoc facere non prohiberis. quod & in matris^j persona obseruandum est. PP. V III. Id. Nou. Diocletiano II. & Maximiano AA. Conf. 287.

Ne in ius vocatus, ad aliud iudicium vocetur, & de fori prescriptione.

IIII.

Qui^y semel in ius vocauit aliquem in regia vrbe, vel in prouinciis, post libellum ei oblatum, amplius eundem reum ex scripto, vel sine scripto, ne peragat, hoc est, ne iudicem sine scripto aduersus eundem a-

grimenforum, in iuramento deferendo super taxatione vel liquidatione rerum vi raptarum, si de abfuturis testibus interrogandis agitur, si prodigo interdicatur bonorum administratione, si actus alium tangit per nudam consequentiam, non principaliter, ideoque negant citandum fideiussorem, si ferenda est sententia aduersus principalem. De citationibus adde Andreā Gayllium l. obs. 48. ad fin. §. 1. de requisitis libelli v. eundem ibidem obs. 91. ad fin. §. 1.

i Grauius est in ius vocare, quam actionem edere, hoc extra iudicium: illud, in iudicio fit.

k è contrario, Maritus iniuriā patitur, vxore iniuriis affecta §. 2. Infr. de iniuriis.

l l. 4. §. 1. ff. eodem. ergo nec maritus patronæ vocari poterit sine venia: non poterit, ut quem patrona colit, colat etiam libertus ac reueretur. Accursius aliud esse putat ex lege 6. infr. de operibus libert. quæ de operis loquitur, non de honore, vide Cuiacium 10. obs. 10.

m gratia edicti Hal. adde l. 3. §. 1. l. 10. §. 4. l. vl. D. eo. Macrobius 7. Saturnalis. Gratiam edicti facit, qui id permittit quod edictum vetat.

n aliud si imperatur.

o Filius liberti, patrono paterno acceptam ferre ingenuitatem debet l. vl. j. de libert. vide Nouell. 22.

p aliās rusticitati solet ignosci. vide Socin. reg. 348.

q Rusticitas non excusatur aduersus naturam, eaue quæ iure naturæ prohibentur.

r Ius alteri, putā patrono, adquisitum, rescripto principis remitti non potest. ideoque malè hinc colligitur, Principem generaliter posse remittere omnes pœnas v. Papon. 2. No. 7. fol. 464. 465. Clar. §. sent. §. vl. quaest. 59.

s leg. 4. D. eodem. §. 3. Infr. de pœna temerè.

t vide leg. 2. §. eodem.

u & meritò, nec enim ex iure potestatis, quod iure ciuili introductum est, hoc ius descendit: sed ex iure naturali & reuerentia, quæ debetur parentibus ex æquo, adde Cuiacium 10. obs. 10.

z Hanc legem restituit Cuiacius 13. obs. 11. eius etiam facit mentionē 10. obs. 10. infr. y Latina interpretatio.

z quia post litis contestationem iudex recusari non debet. Nouell. 53. cap. 3.

a Hanc est citationem. Synop. Basil. 7. tit. 18. cap. 20.

b eī iūrogv dīg. 5. hēgrov ad aliud forum. Synop.

c id est, accusatum. d d. Nou. 53. c. 1.

e 2. D. 13. 2. Cod. Theod. 9. t. Paul. sent. 1.

f Synop. Basilic. 1. §. 3. Infr. de except. 1. extra 35. 1. Sex. 18. 1. Harmonop. 9.

Conditio ea fuit Si sine liberis decesseris, hereditatem fratri restituito. Renuncia ri iuri futuro simpliciter non potest v. Soci. reg. 338.

g est enim valde incertū, aliquos liberos quis sit habitur⁹ necne.

h Fingamus autē meum à patre meo petisse, ut si sine liberis de cederet, Titio patruo meo hereditatem restituere.

i id est, duabus vnciis, perinde ac si grauatus, fideicommissario dixisset, Si moriar sine liberis, cogor quidem ex testamēto paterno hereditatē tibi restituere: sin minus, non cogor, quin, ut cōditio eueniat, possim usq; ad quadrantis quantitatem retinere, vel alienare. Si tamen futuræ illi spei renūciare volueris, duas vncias ex supra dicta hereditate repræsentabo, ut in reliquis portionibus mihi sit libera alienandi facultas, utcumq; sine liberis moriar. De hoc inter fratres conuenit. Quæritur, quid iuris sit? Philinus, filius Philini, patre mortuo, pactum rescindi postulā non auitur, k id est, utcumque.

l parens meus scilicet cuius nomen itidem feror. m mihi scilicet, id est, Conuentionem superiorem factam à patre cum meo patruo, non possum improbare. n hinc dubitandi ratio sumitur. Nam & antiquo iure, rogati inuicem sibi, si sine liberis decessissent, hereditatem restituere: altero decedente sine liberis, hereditas ad eum perueniebat, qui superuixisset, nec ex eo pacisci poterant contra voluntatem testatoris Paul. 4. sent. 1. §. 13. Idem in hac specie dicendum videbatur. Præterea, videtur Licinius Fronto pacisci cum fratre viuentē de eius successione, quod est prohibitum l. vl. §. eodem.

o Creditor hereditatis, ea vendita, in eius emptorē experiri potest l. 2. §. 9. D. de heredit. vend. Quæritur, an si, neglecto venditore, in emptorem egerit, tacitè videatur heredi pactum fecisse de non petendo.

p hinc sumitur ratio decidendi, & ex l. 14. §. 9. D. de alitio.

q An ipso iure: qui nostro nomine iudicium excipit, nos liberat, quemadmodum is qui nostro nomine soluit l. 5. §. eo. non ipso iure. Nec enim emptor hereditatis actiones creditoris excipit venditoris nomine, sed proprio v. Donellum hic.

r atqui nullum pactum intercessit: dic tacitum interuenisse. vnde colligitur: ex ipsa actione mora in emptorem hereditatis, neglecto eius venditore: in qua nec ipse emptor auctorem suum laudauit, nec creditor villam in agendo venditoris mentionem fecit. Sponte creditor actiones suas mouerat in emptorem: emptor sponte eas suscepit: utique scire debuit venditorem teneri. si id neglexit, facilitati suæ acceptum ferre debet. Demus pactum, negari tamen posse videtur pacto creditoris & emptoris exceptionem venditori adquiri l. 1. infr. per quas personas.

s etiam si emptores non sint soluendo. Atqui tacita minus nocent, quam expressa: si ignoranti creditori facta fuisset expressa delegatio, delegato debitor, non soluendo, in debitorem priorem daretur ei regressus arg. l. 43. §. 3. D. de iure dot. Ergo & hoc casu multò magis, cum creditor errasse deprehendatur.

hinc colligitur. Donationem omnium bonorum non valere (de quo v. Socin. regros, id ne ita est) omnino non idem si donauit bona sua, omnia bona sua, omnia bona sua mobilia & immobilia, his enim casibus liberatam non abstulit testandi de bonis futuris, quæ tacite videtur excepisse: quemadmodum si expressim referuauit sibi futura, aut quædam bona. At non idem si hereditatem donauit, aut si vniuersum fructum ita sibi referuauit, vt de eo non possit testari. Ad hoc enim vt donatio omnium bonorum valeat, oportet vt illud quod donator sibi referuat, sit eius conditionis, vt de eo testari possit, de quo Clarus 4. sens. §. Donatio quæst. 19. Et hæc regula

16. Imp.

Quod apud a-
estamentum, quod
quinque testes re-
s. Presumit enim
uit. v. *Vormserum* 1.
pract. 1. obf. 11.
1. de quibus v. §.
28. *Inft. de actionib.*
An idē est in stri-
cti iuris iudiciis
Acc. ait. arg. l. 27.
22. §. eo. l. 40. *versif.*
dicebam ff. de reb.
cred. Idē confir-
mat Cuius. 10. obf.
34. Leonell. verō
negat pacta stri-
cti iuris iudiciis
(putā stipulatio-
ni & mutuo) ad-
iecta parere ac-
tionē, siue ante
siue post, siue in
continenti, seu
in ipfa traditio-
ne facta sint. Mo-
ueretur, quod su-
pra quā dāu-
sit, ex contrahi ob-
ligatio nō pos-
sit. l. 17. ff. eo. ad-
l. 9. §. de non num-
erata pecunia. Qu-
pro omiffis
habendum, quid-
quid verbis ex-
pressum non est
in stipulatione
l. 99. D. de verb. ob-
blig. Hinc sequi,
pacta ex sui natu-
ra, cōtractus stri-
cti iuris nō in-
gredi, multo mi-
nus eos pacto in-
formari. Si ius
spectamus, posse-
riorem hac sen-
tentiam veram
puto: sin vsum,
subflata vtpote
hodie differen-
tia contractuum
stricti iuris pos-
sunt dici potest.
m Non propria
sed actio empti,
si iustum est pa-
ctum emptionis
locati, & loca-
tioni, & idem in
similibus.
n i. pactum inco-
nstituti adiectū
format actionē,
l. 7. §. 1. ff. eo.
o adde l. Harm. §.
§. 21.
p ex continentē
l. 7. §. 5. D. eo. seu
ingressu contractus
antequam contra-
ctum iam perfectum,
est contractus: sub-
iunctum perfectum.
aut stipulatione v-
petenda cautionē
fir subiecta.
alationem, sed ex
ibus.
ntione pœnali, de
stipulatione fieri
tari, citra solennem
toribus pateret. In
ferit leg. 58. D. de
putā dotis, socia
possit vel ita, An
hic. l. 5. §. de pa-
nisi p. s. f. r. e. Idem
eatum fuisse in Se-
qui si id admitteret,
menti præcipitur,
sed restringi, vt
de quo v. Socia-
natio bona v. om-
nibus non abstulit te-
stodum si expressim
em donauit, aut si
em enim vt donatio
ratur, fir eius con-
§. 19. Et hæc regula

ita vera est, ut donatio omnium bonorum presentium, & futurorum non possit confirmari iuramento *Rel. à Val. l. i. c. 3. p. 1. 2. à add. l. i. s. eod. b. Precaria substitutio mutuo consentio remitti potest l. 1. s. eod. potest etiam remitti non mutuo l. 1. s. eod. & breuiter Spes futura successione, fideicommissum sub conditione relicta, pendente conditione, pacto remitti potest, si causa subit. c. eodem tamen, Nisi quæ enim repetitur in libris iuriscursorum vlla renunciatio hereditatis, nisi formalibus, & distinctis verbis expressa, ut hic & l. 2. s. de transac. v. Hotom. conf. 8. d. synopsis Basil. eod. c. 58.*

16. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Diaphanto.

Cum proponas, filios testamento scriptos heredes rogatos esse, ut, qui primus rebus humanis eximeretur, alteri portionem hereditatis restitueret: quoniam præcarjæ substitutionem fratrum consensu remissam adferis, fideicommissi persequitur cessat. PP. III. Id. Feb. Maximo II. & Aquiliano Conf. 286.

De Scriptura.

17. Idem AA. Deximacho.

Pactum, quod bona fide interpositum docebitur, et si scriptura non existente, tamen, si aliis probationibus rei gestæ veritas comprobari potest, præses provincie secundum ius custodiri efficit. PP. IX. Kal. Jul. h. idem Coss. quibus supra. 286.

De parte accepta ab uno ex correis debendi.

18. Idem AA. Iulio & Emilio.

Si creditores vestros ex parte debiti admisisse quemquam vestrum pro sua persona soluentem probaueritis: adiutus rector provincie, pro sua grauitate, ne alter pro altero exigatur, prouidebit. PP. VII. Id. Ian. Diocletiano III. & Maximiano AA. Conf. 287.

De futura successione.

19. Idem AA. Victoriano militi.

Icet inter priuatos huiusmodi scriptum, quo comprehenditur, ut is, qui superuixerit, alterius rebus potiat, ne donationis quidem mortis causa gestæ efficaciter speciem ostendat: tamen cum voluntas militum, quæ super ultimo vitæ spiritu, de quæ familiaris rei decreto, quoquo modo cõtēplatione mortis in scripturam deducitur, vim postremi iudicii obtineat: proponasque te ac fratrem tuum ad discrimen prælij pergentes, ob communem mortis fortunam inuicem fuisse pactos, ut ad eum, qui superstitis fuisset, res eius, cui casus finem vitæ attulisset, pertinerent: existente conditione intelligitur, ex fratris tui iudicio, (quod principalium constitutionum prompto favore firmatur) etiam rerum eius compendium ad te delatum esse. PP. XV. Kal. Decemb. Sirmij, ipsi XV. & III. AA. Conf. *

De rerum Dominio.

20. Idem AA. & CC. Martiali.

Traditionibus, & usufructibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur. PP. Kal. Ian. V. & III. AA. CC. Conf. 293.

De diuisione & transactione.

21. Idem AA. & CC. Eusebio.

Cum proponas, inter vos sine scriptura placuisse, fratrum tuorum successiones æquis ex partibus diuidi, & transactionis causa probari possit hanc intercessisse con-

rim adiciendum, quibusdam casibus dominium transferri & ad nos redire sine traditione: quæ de re dicam ad l. iij. quando dies leg. n. si traditio facta sit à non domino, idque fit iure ciuili v. l. s. ff. de usufructibus, de quibus dicam in fr. de usufructibus transformanda. Hinc colligitur, Directum dominium præscriptione non transferri, sed vtile tantum dominium, de quo vide Socinum regula 97.

Uentionem: exceptione te tueri potes, si possides. Quod si aduersarius tuus teneat ex hoc placito nullam actionem natam esse, si tibi stipulatione non prospexisti, debes intelligere: nec aduersario tuo transactione uti concedendum est, nisi ea quæ placita sunt, adimplere paratus sit. PP. Kal. Maij, Fausto II. & Gallo Conf. 298.

De tutoribus & curatoribus.

22. Idem AA. & CC. Archelao.

Pactum curatoris recipere minorem quantitatem patriscentis, adultæ ætatis suffragium, ne noceat, efficit. tutores enim & curatores exigentes pupillis & adultis debitum, non etiam remittentes præstant obligationis liberationem. PP. XVIII. Kal. Decembr. Sirmij ipsi VII. & VI. AA. 299.

De filio.

23. Idem AA. & CC. Honorato.

Filius, paciscendo, aut debitum accipiendo: nihil detrahit patris obligationi. PP. XVII. Kal. Decembr. Sirmij, ipsi VII. & VI. AA. Conf. 299.

An pactum cum quibusdam factum aliis prosit.

24. Idem AA. & CC. Dominæ.

Si actionem legati vel fideicommissi, quam aduersus heredes mariti quondam tui habuisti, te adfectione heredum aliis remissis probetur: exceptionem pacti contra debitores instituenti, actiones nocere tibi minime posse intelligis. PP. XVII. Kal. Ian. Sirmij, CC. III. Conf. 300.

De pactis debitorum.

25. Idem AA. & CC. Euhemero.

Debitorum pactioibus, creditorum petitio nec tolli nec mutari potest. S. III. Kalen. Maij, Sirmij, CC. III. Conf. 300.

De pacto successorum debitoris.

26. Idem AA. & CC. Corneliz.

Pactio successorum debitoris, ex lege duodecim tabularum æs alienum hereditarium pro portionibus quæ sitis singulis ipso iure diuisum, in solidum vnum obligare creditori non potest. quod & in honorario succedentibus iure, locum habet. De chirographis itaque communibus exhibendis coheredem vel non perfectis in diuisione placitis conuenire, quanti tua interest, potes. PP. III. Id. Octob. Variati, CC. Conf. *

De stipulatione pactum confirmante.

27. Idem AA. & CC. Aurelio Chresimo.

Petens ex stipulatione, quæ placiti seruandi causa secuta est: seu antecessit pactum, seu post statim interpo-

fit interdum diuisione instrumentis interpositis leg. 35 ff. eod. t. Possidenti ex causa transactionis, iusta cõpetit exceptio. u. l. 25 ff. de iur. iur. x. Cur ita? vide l. 45. D. eo. y. cum effectu scilicet leg. 28 ff. de transactionibus. Nemo mihi imputare potest, sibi promissum non seruari, quando primus ipse non seruauit. vide c. 75. de regulis in 6. Aduersario non cogimur seruare contractum, qui illum non obseruauit: fides, frangenti non seruatur, sed nec iuramentum, (cui inest tacita conditio, si ipse fidem seruaueris) quia pena non committitur ei, qui hac de causa recusat contractum seruare. quod magis est, ad penam contra aduersarium potest agere. Plura vide apud Rolandum à Valle l. conf. 57. numero decimo nono, ad vigesimum quartum. Socinum regula 149. Fidem frangenti fides frangatur eidem. z. Idem in patre, qui in filij præiudici non potest renuntiare successioni & hereditati 1200. aureorum, pro summa mille aureorum leg. 11 ff. de iure fisci l. 26 ff. de fideicommissis l. 10. D. de transactionibus, vide Hor. confilio octauo. a. Tutoribus pupilli debitum exigere concessum est: at non remittere leg. 28. §. 1. D. eodem. donare, diminuendi causa transigere l. 46. inf. D. de administratione, pupillum spoliare l. 7 §. 3. D. pro emptore: deteriori eius conditionem facere l. 15. §. 1. ff. hoc tit. b. Imò remittere possunt: sunt enim domini vice leg. 56. §. 4. D. de furtis & l. 157. D. de regulis iur. Solue, Sunt domini loco, cum pupillum non spoliatur, dicta lex 56. agit de transactione litis dubiæ, cuius euentus dubius ac incertus, pupillo oneri esse poterat. c. adde l. 4 ff. aliena res pignori l. 30. D. eo. l. 27. D. de solutionibus. Idem in affini vel quasi, sine mandato v. Bald. hic d. i. pactum debitori patris faciens de non petendo. Quid si alimentorum aut valetudinis causa, aut ut studiis liberalibus erudiretur, ut legatione fungeretur, mutuū accepit, an non pater obligabitur? utiq; ex pietate paterna colligimus v. l. 37. ad Macedonianum & i. p. necessitate, Nemo. n. vito viuere potuisse intelligitur l. 2. inf. D. de alimentis pupill. e. Maritus uxori legare & fideicommittere potest. f. si probaueris te legata remississe aliis q. veris heredibus vel si cū tibi ea mēs fuisset legata remitteris veris heredibus. opinatis ac falsis remiseris: tale pactum veris heredibus non perdit. Cur ita? quia speciali quædā prior affectio potuisti legatū remittere, veris heredibus tibi ignotis, nullaq; affectio tibi cōiunctis aut fortē inimicis. g. i. cōtra veros heredes. h. vnde superius dixi. i. Quantū uis debitores inter se paciscatur, creditori nihil deperit l. 39. D. de negotiis. k. sensus est, Lege XII. tabularū singuli heredes pro portionibus quæ eis sunt quæ sitæ v. l. 1. inf. si cert. petat. tenetur. At fortē eorū vni, reliqui coheredes onus æris alieni dissoluendi possunt iniungere, ea lege, ut vicissim nomina hereditaria (chirographis ei traditis) exigat possunt certē ita pacisci. At nō in præiudiciū creditorum. Quid si ille heres non soluit coheredes in eam agent, partim de chirographis communibus exhibendis, partim in id quod sua interest. i. hic agit de stipulatione pactum subtequente, ideōque malè hinc colligitur, pactum ex continenti adiectum stipulationi inesse ex parte actoris. (Hottomanus tamen hic legit facta. m. id est, si in instrumento. (pactum enim hic sumi oportet pro instrumento pactum continere) pacti narratio stipulationem subtequitur, vel pactum.

a Acceptatio perimit omnem transactionem l. 4. §. eo. l. 32. §. eo. l. 2. §. de acceptationibus l. 10. §. eo. v. Papo. 3. b Synopsi Basiliensis. c. 11. tit. 2. ca. 24. 1. Harmenopol. 10. §. 10. c Notar. 15. c. Descriptis contra transactiones. d Cur non oportet, cum capite damnatos restituat? l. 27. §. de pen. l. pen. §. de iniur. Rescriptum illo casu nemini danosum est, aliis non admittetur l. 3. l. 7. §. de precib. l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publ. l. 2. §. de religio. l. pen. §. de heredi. inst. e l. 24. §. eo. f non genus perit. g alterna. r. i. vel pacto stari, vel datum restitui addel. 14. g Possumus hac clausulam transactioni adicere, Siquid contra hanc transactionem feceris, neque audieris, & eo amplius, qd a me transactionis causa acceperis, restitues. l. 16. §. eo. Synopsi eod. c. 27. h Ex stipulatione, actio ex clausula, exceptio competit. i si aduersus transactionem quid molitur. k Imo alterutrum tantum competere videtur: quoniam qui a transactione recedit, commodum ex ea percipere non debet (hec enim repugnant, actum oppugnare, & ex eo commodum exigere l. 8. §. me minisse. ff. de inoff. §. l. 13. §. penult. ff. de iure sibi. De nique transactione resoluta, datum eius causa condicetur l. 23. §. de condit. indebiti. Præterea qui a transactione recedit, fidem & naturalem æquitatem violare videtur. l. 1. §. de passu. l. 1. repetitio. n nolenti si a transactione recedit. Itaque sit hoc constitutum, Indulget aduersario restitutionem refundere a te accepta pecunia tenetur l. 14. §. eo. l. 40. §. eo. Non vis transactionem rescindi dupliciter tibi consultum habes. n. vel exceptionem & datorum repetitionem, si eius repetitionem stipulatus sis, rata maneat transactione: aut si id non sis stipulatus, solam exceptionem l. 23. §. penult. in ff. de condit. indebiti. Illud amplius est, iurata transactionem oppugnantem, infamiam notari l. 41. §. eo. priuari dignitate l. 17. §. de dignitatib. stellationis teneri, ideoque puniri exilio, aut eius loco pena pecuniaria, arbitrio iudicis v. Ferrar. in forma. Vi pacta seruatur 16. in verbo transact. 7. n. 13. in ff. n. Synopsi eod. c. 26. 1. Harmenopol. 10. §. 3. o non capitali, Horomanius 21. l. 1. §. fol. 141. t hac verba defunt in C. Gregor. Cui. 6. obf. 11. Azo putat maritus hodie permillum transigere & pacisci cum suis vxorib. adulterij nomine Non. 134. c. 10. p Trib. questionibus res tota definitur potest. Primò, Num adulterij crimen capitale semper fuerit apud Romanos, de quo v. que notauit ad l. 30. in ff. de adul. Deinde, An de adulterio pacisci liceat. Postremò, An de eod. liceat transigere. De vtrique questione dicam ad l. 10. §. de adul. q Publicorum criminum, alia sanguinis pena ingerunt: alia non ingerunt. In illis pacisci licet: in his, non licet. Cur tã variè? Licet cuique reo quouis modo sanguinem suum redimere l. 1. §. de bon. eor. licet etiã accusatori desistere: quia si non probauerit, punietur eadē pena, qua reus l. ult. §. de accus. puniri tamē volunt pena pecuniaria l. 3. in ff. de preuaricat. sed & a quouis postea accusari l. 3. in ff. de vi. publ. Hartma. 2. Pract. 20. obf. 1. Aliud omnino puto, & admitti huiusmodi transactionem, si iustam accusatorum defendendi occasionem habuit, potuerunt n. probationes ei deesse. sin iusta neglexit, puniri l. 2. §. de abolitionib. v. Alci. §. paradox. 11. r i. nisi de falso 11. Ecl. 2. c. 26. 1. Harmenopol. 10. Accur. h. c. Bart. hic nu. 4. Bald. hic in pr. Salic. Alex. hic: Cui. 6. obf. 11. c. 19. obf. 39. Delrio hic nu. 141. Alij aliter interpretantur, hac nimirum sententia, Neminem de falso posse transigere, quin falsum committat Alci. hic: quin in falsi accusationem incidat Donel. hic nu. 51. §. 6. & seq. nisi falsi accusationem subire velit, sine falsi crimine Hota. 21. l. 1. §. fol. 142. Sans committere fuisse. Imbertus in Enchiridio in verbis, En quel cas est permis de transiger. Sans soy commettre à estre accusé de faux. Papo. 1. Notar. 6. c. des transactions fol. 418. Citra, pro sine, usurpat in lege 3. §. de usuris. l. 1. §. si res alien. pignori. l. 7. §. de seru. exporandis. l. 1. §. 1. ff. de usur. Postiores notant hoc etiam seruari in Gallia, vbi de falso transigere non licet. At fortè de iure licuit transigere de falso: Prioris sententiæ interpretes, hoc voluerunt: posterioris, negat. qua de re dicam suo loco ad l. 7. §. de falsis. Quid pacisci licuitne de falso? ibid. dicam. Cur potius falsi hic tenetur, qui transigit de crimine non capitali, quam alterius? quia re vera falsum committit. Ecquod illud? dum verum dissimulat, præuaricatur: dum deficit ab accusatione, tergiversatur l. 1. §. ad Turp. & hoc quidem Azo animaduertit hic: & Accur. in l. de crimine 10. §. de adulteris: cuius sententiam video à Donello hic defendi nu. 68. 69. f Num omne falsi crimen non capitale? v. que dicam ad l. 7. & 16. §. de falsis. t Synopsi Basiliensis. c. 11. tit. 2. c. 27. 1. Harmenopol. 10. §. 14. u Qui præfice vel per alium subtrahit instrumenta aduersarij, vt cum eo transigeret villius, transactione non iuuatur vt hic. ¶ An aliud, si vterque iusta ignorantia uctus, vel neuter in dolo? hoc velle videtur lex 29. §. eo. & ita fortè est intelligenda

De lite non resuscitanda.

16. Idem AA. & CC. Cæcilio.

Causas vel lites transactionibus legitimis finitas, imperiali rescripto resuscitari non oportet. S. V. Id. Mart. ipfis V. & III. AA. Confl. 293.

Si is, qui quid transactionis causa accepit, de conventionione resiliat.

17. Idem AA. & CC. Marcello.

Cum proponas: ab ea, contra quam supplicas, litem, quam tecum habuit, transactione decisam eamque acceptis his, quæ negotij dirimendi causa placuerat dari, nunc, de conventionione resiliasse: ac petas vel pacto stari, vel data restitui: perspicis: si quidem de his reddendis manentibus transactionis placito, statim stipulatione, si contra fecerit, prospexisti, & viginquique annis maior fuerit: quod exceptionem pacti, & actionem datorum habeas. quod si nihil tale conuenit: exceptio tibi: non etiam eorum, quæ dedisti, repetitio competit, parta securitate. PP. V. Id. Iun. ipfis AA. V. & III. Confl. 293.

De publicis criminibus.

18. Idem AA. & CC. Valenti.

TRANSIGERE vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non est. in aliis autem publicis criminibus, quæ sanguinis poenam non ingerunt, transigere non licet citra falsi accusationem. S. III. Kalend. Septemb. AA. Confl. 293.

De instrumentis post transactionem repertis.

19. Idem AA. & CC. Ireneo.

Sub prætextu instrumenti post reperti, transactionem bona fide finitam rescindi, iura non patiuntur. Sanè si per se vel per alium subtrahat instrumentis, quibus veritas argui potuit, decisionem litis extorsisse probetur: si quidem actio superest: replicationis auxilio doli mali, pacti exceptio remouetur: si verò tam perempta est, intra constitutum tempus tantum actionem de dolo potes exercere. Dat. III. Kal. Octob. Sirmij, AA. Confl. 293.

De transactionis. De nocte.

20. Idem AA. & CC. Antistix.

Non minorem auctoritatem transactionum, quam rerum indicatarum esse, recta ratione placuit. Siquidem nihil ita fidei congruit humanæ, quam ea, quæ placuerant custodiri. Nec enim ad rescindendum pactum suf-

lex 78. in ff. d. Treb. quæ negat dari restitutionem aduersus transactiones factas cum herede (cuius iusta est ignorantia) grauo fideicommissi restitutione. vtrumque quadrupli læsio ea continetur. Imò, vt sit neuter in dolo, si tamen transactum est ex testamento, ac postea reperti sunt codicilli, competet actio ei, qui læsus erit l. 3. §. 1. hoc tit. Ad hæc, qui sic transigit, de suo iure decedit, nõ visis veris instrumentis. Nulla est

ficit, quòd hoc secunda hora noctis intercessisse proponas: cum nullum tempus sanæ mentis maioris viginquique annis consensum repudiet. S. III. Kalend. Octob. ipfis AA. Confl. 293.

De simulata emptione.

21. Idem AA. & CC. Geminiano.

Cum ea, quæ transactionis causa dari aut retineri conuenit, velut emptorem cum, quem accipere placuerat, obtinere præscribitur: his, quæ simulatè geruntur, pro infectis habitis, frustra ficti pretij postulator numeratio. S. V. Nonas Octob. ipfis AA. Confl. 293.

De doli contestatione.

22. Idem AA. & CC. Alexandro.

Si maior transigisti ad rescindendam transactionem de dolo contestatio non sufficit. S. Kal. Dec. ipfis AA. Confl. 293.

De conditione indebiti.

23. Idem AA. & CC. Tatiano.

Nec intentio creditorum Archimedorum, cui alios successisse profiteris, si obligatus pro eo non fuisti, tenere te potest: sed hoc integro negotio tractari conueniatur. nam cum iam quationem transactione decisam, & a te dari placitam, numeratam pecuniam proponas: huius indebiti soluti prætextu, improbè tibi petitionem decerni postulas: cum etsi tantum in stipulationem fuisset deducta: indebiti promissi velamento defendi non posses. Dat. VII. Idus Mart. CC. Confl. 294.

De solutione partis.

24. Idem AA. & CC. Victorino.

Si quidem ex causa transactionis acceptis his, quæ instrumento continentur, nihil amplius peti conuenit: aduersariam tuam exceptionis auxilio defendi perspicis. Sin verò certam quantitatem, quasi solam ab ea debitam, reddere se debere: sine litis decisione confessus est: tam eam, quam residuam debiti partem petere minimè prohiberis. S. V. Non. April. Sirmij, CC. Confl. 294.

De transactione vel donatione ob spem future successionis facta.

25. Idem AA. & CC. Marcellæ & Quirillæ.

Si maiores viginquique annis cum patruo siue auunculo vestro transigisti, vel ei debita donationis causa sine aliqua conditione remisistis: non idcirco, quòd hoc eius hereditatis captandæ causa, id est, spe future successionis, vos fecisse proponatis, aliis ei succedentibus instaurari finita debent. S. II. Id. Apr. CC. Confl. 294.

An transactio mutua noceat liberis.

26. Idem AA. & CC. Dionysiadæ.

fieri non possit, licet noctu signari possit l. 22. in ff. qui test. q. non proba. Nā si nocte testamentum signari & subscribi potest Synopsi Basiliensis. c. 11. tit. 2. ca. 25. Harmenopol. 10. §. 10. iur. & fieri nocte testamentum potest. vno enim & eod. actu testamentum fieri debet l. 28. §. de testamētis. b ea est nobis septima post meridiem: Quæ nobis hora septima post meridiem, ea Romanis secunda hora noctis. huc refer. l. 8. §. de feriis. l. 8. §. de feriis. l. 5. in ff. qui testamēt. l. 7. D. de vscap. l. 2. in ff. D. de verb. sign. Transactione noctu fieri potest, si testamentum noctu signari potest l. 22. §. 6. D. qui testam. Potest etiā arbitrio ferri. An sententia? Oldendorp. negat, arg. l. 2. §. 3. de orig. iur. l. 1. §. 8. D. quādo appellandū. ad Societatem regulā 359. Non. 82. c. 3. v. Oldend. c. 22. de re iud. c. Sanè mētis hominib. licet quauis hora transigere. Tēpus igitur transactionis nõ officit, sed mētis imbecillitas. d Transactione fieri solet, re aliqua data aut retenta l. 38. §. eo. e sensus est. Quoties in aliquo instrumento, dicis causa, scribitur reū transactionis causa debere, emptionis nomine pretij ab eo peti nõ pot. quia ficti i. simulati pretij, vel simulatæ veditiois nulla petitio est: & ita veritas transactionis præualeat fictæ venditioni l. 5. D. de contr. empt. l. 5. D. de obli. l. 16. D. de reg. iur. Igitur ex transactione cui veditiois nomen accommodatur, venditi actio nõ competit. f Simulata pro infectis habetur v. plus valere quod agitur. g l. 9. in ff. de contra. empt. h Synopsi Basiliensis. c. 11. tit. 2. c. 30. 1. Harmenopol. 10. §. 15. i Ecl. 2. c. 30. i. protestatio facta extrajudicialiter paulo ante, vel paulo post cū amicis vel vicinis, absente eo qui cū transigitur l. 9. §. de hu. que vi: paulo post quæ tū pēdetur quid dicitur v. Ecl. ibid. 1. Harmenopol. 10. in ff. transactioni factæ nõ obest. k Exceptio, Nõ sū hares, opposita creditorib. hereditariis, est exceptio intencionis. Bald. hic: Intencionis dicitur, quæ in facto iuri opponitur. v. Oldend. c. 3. except. n. 5. l. Artemidori Hgl. m te nõ pot, quidā ita legūt, & malè: sensus est, Nõ haredē, nõ teneri pacto defuncti, nisi vel pro eo obligatus fuerit, vel nisi vt heres soluerit. n i. nulla quantitate creditorib. defuncti à te numerata. o Nota argumentū, Cui denegatur indebiti pmissi exceptio, multo magis ei denegabitur indebiti soluti repetitio l. 65. §. 1. ff. de condit. indebit. addel. 3. §. de confes. p Non præsumitur igitur facta hæc cōfessio animo transigendi. q Cui facta est pmissio, nihil amplius peti, is debere definit. debere, inquit, eius rei nomine, quæ agebatur: non aliarū l. 31. §. eo. Igitur partis confessio reliquā debiti partē non exstinguit: neq; transactionis vim obtinet. vt hic sic partis solutio, in reliquā debiti partē litem non exstinguit. dixi l. 7. §. de except. l. 6. §. de solutioni. r sit hoc argumentū. Quinquaginta aureos debes, solue. Actio. Atqui vel chirographum vel mea confessio, quæ niteris, nihil aliud innuit, quā me quinque reddiditum, Exceptio. Tua confessio qualitates alias nõ excludit. Replicatio. Rei veritas, nõ opinio debito ris spectanda. Decisio. f expressa l. 7. §. de condit. ob caus. t regulariter enim, ob causā datū, causa nõ secuta condicetur l. 1. D. de condit. causa data. u hinc illud interpretū, Propositū in mente retentū nihil operatur addel. 1. Harmenopol. 10. in ff. x l. 11. §. de testam. militis. y spe datū, spe nõ secuta, non condicetur l. 3. §. sed si seruus. D. eo. l. 12. §. de donat. ante nupt. z spes hæc inhonestā l. penult. §. de passu. Tian-

Prouidendum est, ne hi, quos in foro aut meritum nobilissimos fecerit, aut veritas, in vna parte constant, aliam a rudibus atque tyronibus necesse sit sustineri. atque ideo si in vno auditorio duo tantum praeter ceteris fuerint, vel plures, quorum fama sit hilarior: in iudicantis officio sit, ut par causidicorum distributio fiat: & exaequetur partibus auxilium singulorum: & aqua diuisio procedat. Si quis verò monitus à iudice, ea excusatione, quae nequeat comprobari, cuiusque parti patrocinium denegauerit: careat à foro: sciat etiam nunquam sibi ad agendum copiam posse restitui. Si quis autem ex litigatoribus detectus fuerit separatim tractasse cum plurimis, & aduersario suo tali fraude subtraxisse partis defensionis copiam: ostendet proculdubio iniquam à se litem foueri, & auctoritatem iudicariam à se delusam experietur. Dat. Cal. Mart. Treueris, Valentiniano & Valente AA. vtrisque 3. Conf. 370.

De eo qui non est sacrosanctis catholicae religionis imbutus mysteriis.

8. Imp. Leo & Anthemius AA. Nicoftrato praef. praet.

Nemo vel in foro magnitudinis tuae, vel in provinciali iudicio, vel apud quemquam iudicem accedat ad togatorum consortium, nisi sacrosanctis catholicae religionis fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid quoquo modo vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit: officium quidem sublimitatis tuae centum librarum auri iacturam pro condemnatione sustineat. idem verò, quicumque ausus fuerit contra prouidum nostrae serenitatis decretum officium aduocationis per subreptionem arripere & prohibuitum patrocinium praestiterit, ab aduocationis officio remotus, itylum proscriptionis atque perpetui exilij specialiter sustinebit: scitoris etiam provincialium rectoribus, quod is, sub cuius administratione aliquid huiusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidia proscriptionem, & poenam exilij per quinquennium sustinebit. Dat. Prid. Kalend. April. Constantinop. Anthemio A. 2. Conf. 468.

DE ADVOCATIS DIVER-

forum iudiciorum.

TIT. VII.

De praenicatione.

1. Imp. Antoninus A. Doloni.

Si patronum causae praenicationem putas, & impleueris accusationem: non deerit aduersus eum propter temeritatem commissi sententia: atque ita de principali causa denuo quaratur. Quod si non docueris praenicationem: & calumnia notaberis, & rebus iudicatis, à quibus non est prouocatum, stabitur. PP. 3. Kal. Octo. Antonino A. 4. & Albino Conf. 214.

De decurionibus.

2. Imp. Valens, Gratianus, & Valentin. AAA. ad Antonium praef. praet.

Qui necessarii patriae suae debent municipio functiones, eos decurionibus aggregatos nolumus euagari: permittentes, ut in negotiis, causidicorum fungantur officiis, & in ciuitatibus propriis subeant munera curialium: ita tamen, ut non contra rempublicam ciuitatis, in qua honorem hunc consecuti sunt, eis adesse permittatur. Dat. 15. Kalen. Sept. Rauennae, Valente 6. & Valentiniano 3. AA. Conf. 378.

De provincialibus functionibus.

3. Imp. Arcadius & Honor. AA. ad Africanum praef. praet.

Nexibus illigatus provincialis suscipiat functiones: scilicet ut ambientibus claudatur ingressus, & inuitis necessitas auferatur. Dat. 3. Non. August. Constantinopol. Arcadio 4. & Honorio 2. AA. Conf. 394.

De peculo quasi castrensi.

4. Imp. Honor. & Theod. AA. Eustathio P. P.

Fori tui culminis & vniuersorum iudiciorum aduocatus, quicquid ex huiusmodi professione, vel ipsius occasione quaesierit, id etiam post patris obitum, praecipuum, veluti peculium castrense, ad exemplum militum, proprio dominio valeant vindicare. Dat. 10. Kal. Apr. Constantinop. DD. NN. Honorio 13. & Theodoro 10. AA. Conf. 422.

De muneribus necnon privilegiis & immunitatibus.

5. Imp. Theod. & Valentin. AA. Cyro praef. vrb.

Si quis ex corpore togatorum minimè curialibus nexibus illigatus provincialis suscipiat functiones: scilicet ut ambientibus claudatur ingressus, & inuitis necessitas auferatur. Dat. 3. Non. August. Constantinopol. Arcadio 4. & Honorio 2. AA. Conf. 394.

Fori tui culminis & vniuersorum iudiciorum aduocatus, quicquid ex huiusmodi professione, vel ipsius occasione quaesierit, id etiam post patris obitum, praecipuum, veluti peculium castrense, ad exemplum militum, proprio dominio valeant vindicare. Dat. 10. Kal. Apr. Constantinop. DD. NN. Honorio 13. & Theodoro 10. AA. Conf. 422.

De muneribus necnon privilegiis & immunitatibus.

5. Imp. Theod. & Valentin. AA. Cyro praef. vrb.

Quicquid animi largitate, & munificentia principali praestitimus togatis per Orientem eminentissime praefecturae reuerentia studiorum: id sibi praesenti functione praestitum esse cognoscant patroni causarum illustri vrbicariae praefecturae. Dat. 7. Kal. Iun. Constantinop. Theodoro 12. & Valentiniano 2. AA. Conf. 426.

6. Idem AA. ad Florentium P. P.

Sancimus, ut aduocatis, qui apud tuam magnificentiam causas acturi sunt, à nullo iudice, nec ab ipsa eminentissima praefectura sollicitudine vlla penitus iniungatur. sed nec aduocatis prouinciarum vel spectabilium iudicum quisquam existimet, aliquid iniungendum. Nulla igitur togatis inspectio, nulla peraequatio ingeratur, nulla operis instructio, nulla discussio, nullum rationum imponatur, nullum denique aliud eis mandetur, praeter arbitrium in eodem duntaxat loco, ubi aduocationis exercent officium: quinque quinquaginta librarum auri pro pena officio feriendo, si legis istius regulas temerare tentauerit. Dat. 8. Kalen. Mart. Constantinop. Theod. A. 17. & Festo Conf. 439.

7. Idem AA. Thalassio P. P. per Illyricum.

Idem privilegiis, iisdemque immunitatibus potiri togam illustrissimam per Illyricum praefecturae, quibus fruitur toga per Orientem pratorianae sedis excellentiae, decernimus. Dat. 7. Id. Septemb. Constantinop. Theod. A. 17. & Festo Conf. 439.

De numero aduocatorum, De curiali vel alia viliori conditione.

De quasi castrensi peculio.

8. Idem AA. Cyro P. P. consuli designato.

Cum aduocatio pratoriana centum quinquaginta numero togatis minimè vel minuendo vel augendo concludatur: iubemus, eos, qui ex his ad fisci patronatum peruenerint, à cohortis vel alterius vilioris conditionis nexibus cum liberis quocumque genitis liberos custodiri: postque tale officium depositum, annumque completum, aduocatorum consortio abscedere cum comitum consistoriana: omneque, quod togatis fori celsitudinis tuae quolibet casu, quolibet adquiratur titulo, quasi castrense sibi vindicare: nec patribus, nec aui paternis earum rerum commodum acquirere, legis istius auctoritate decernimus: his omnibus etiam ad vrbicariae praefecturae aduocationem trahendis. Dat. 3. Kal. Ian. Valentiniano A. 5. & Anatolio Conf. 440.

De aduocato, qui administrationem aliquam peregrin.

9. Idem AA. Apollonio P. P.

Si quis de togatis fori celsitudinis tuae, vel Illyricanae, seu vrbicariae praefecturae, siue de his, qui in provincialibus iudiciis causarum patrocinium proficiunt, electione tuae sedis regendae provinciae munus potestatemque suscepit: post peractam integre ac sine vlla opinionis labe administrationem, & ad illud officium, unde abstractus est, & unde sibi vitae subsidia comparabat, remeandi habeat facultatem: nec causas orare denuò quadam prohibeatur inuidia. Dat. 12. Kal. Septemb. Constantinop. Eudoxio & Dioscoro Conf. 442.

De patronis fisci.

10. Imp. Valentin. & Marrianus AA. Palladio P. P.

Inos, qui priores in tui culminis sede inueniuntur, ad patronatum fisci singulis quibuscumque annis accedere, paribus dignitatis & privilegiorum insignibus ambiendos esse praecipimus, quibus antehac utebatur is, qui solus fisci creabatur patronus. Dat. 14. Kal. Iul. Constantinop. Herculano & Asporatio Conf. 452.

De numero & filiis aduocatorum, Quales & quomodo creandi aduocati.

11. Imp. Leo A. Viuiano P. P.

Nemini licere sancimus aliquem sub adfidenti colore statutis centum quinquaginta aduocatis, quos sibi eminentissima praefectura in consilium assumpserit, aggregare. Non aliter verò consortio aduocatorum tuae sedis aliquis societur, nisi prius in examine viri clarissimi rectoris provinciae, ex qua oriundus est, praesentibus cohortalibus gesta constent, quibus aperte pateat cohortali vitae ac fortunae eundem minimè subiacere. Atque haec fieri volumus, si praesens vir clarissimus rector provinciae fuerit in eius examine. si verò abfuerit, apud defensorem sui oppidi gesta constent. Iuris peritos etiam eorum doctores iubeamus iuratos sub gestorum testificatione depromere, esse eum, qui posthac subrogari voluerit, peritiam iuris instructum. Filios autem togatorum excellentiae tuae, qui

est. l. 12. §. eo. i. l. 4. §. eo. k. Si aduocatus ad vnum officium assumitur, eo finito, potest ad aduocationis officium remeare. l. Duo olim fisci aduocati, m. Fisci aduocatio, prioribus aduocatis decernenda. n. Quando vna dignitas duobus confertur, in solidum confertur. o. Veritus consilium dare, adfessor esse non potest. p. l. 8. §. e. q. adde l. 7. §. de professoribus & medicis. r. adde d. l. 8. §. i. professores. De iurifconsultorum appellationibus variis. v. Cuius 7. obs. 25. t. Assertioni doctoris statuer de peritia discipuli. Bal. u. hinc colligunt, aduocatum laicum iuris imperitia non restitui. x. Togatorum filij, non togatorum filiis praeferrandi. l. 13. §. eo.

F. iij.

P Imò, contra rempublicam possunt. l. 6. §. pe. De eo. solue. Pos sunt pro affine & cognato, vel coniuncta persona: pro aliis non possunt. v. l. 13. §. eo.

q. 152. C. Theo. de decur. lib. 12.

r. id est, aduocatorum.

t. hinc colligunt, Aduocatum nedom co

gi, sed ne volentem admitti ad

vestigalia colligenda.

f. sumpta ex l. 3.

g. l. 1. §. de postulando lib. 2.

h. Quarta ab

aduocatis filiis

familias, ad in

statur quasi ca

strensis peculij

redacta. l. 7. §. de

eff. adfessor.

u. Reuerentia

literarum, con

templatione li

terarum militi.

Novell. Valent. de

postulando.

x. Haec lex de

sumpta ex Theo

dof. & Valent.

Novella de po

stulando & per

petuanda aduo

catione. quam

P. Pithoeus in

tegram edidit.

y. Imò sollici

tudo potest in

iungi. l. 1. §. de

discuss.

z. Baldus his

verbis etiam in

nui putat, aduo

catos immunes

esse ab excubiis

faciendis.

a. Aduocati ar

bitri dari pos

sunt. In Gallia

abfuerit praef

eti ac iudices re

gi, iudicadi mu

nus, dignior vel

antiquiori ad

uocato solent

delegare.

b. Extra forum

suum, aduoca

tus patrocinio

fungi cogi non

debet.

c. Nota poenam

eorum, qui vio

lant aduocato

rum privilegia.

d. i. togati seu

aduocati.

e. In vnoquo

que foro certus

erat aduocato

rum numerus,

certainque matricu

la. adde l. 11. §.

eo. l. 1. §. de ad

fessoribus.

f. l. 1. §. eo. l. 2.

§. tit. prox. hinc

cohortalis, i. vi

lis.

g. v. l. 66. §. de

decur.

h. Aduocati nò

erant olim per

petui. Eorum

paucitas effecit

postea ut perpe

tuareretur. qua de

re v. Cuius 16. obs.

22. Annus de

quo hinc agitur,

in biennium e

tiam mutatus

a vt olim l. 3. s. e. l. 3. tit. prox.
b erat certa
aduocatum
matricula. l. ult.
in fin. s. de adfess.
forib.
c l. 11. §. 1. s. co.
d. addel. 6. l. pen. D. de postul.
Ratione sangui-
nis multa per-
mittuntur, quæ
glia non per-
mitteretur, qua
de re vide Rol.
à Valle p. consil.
45. nu. 46. & ita
aduocatus fisci,
se subique fisco
preferre potest:
vt priuata cari-
tas publica hoc
casu videtur po-
tior. hinc etiam
colligunt, Ne-
minem præsu-
mi, aduocatio-
ne suscepta, pol-
liceri officium
suum aduersus
liberos. addel. 3.
§. 1. l. 5. §. 1. tit.
prox. adde qua
scripsi ad l. 3. de
locato.
e i. nihil præ-
ter salarium il-
lius anni in quo
decedit. l. 15. in
fin. §. eo.
f De militiæ
castris & qua-
si castris cõ-
paratione. v. Ci-
ceronem orat. pro
Murana.
g facta. Hal. v-
trumque recte.
sunt enim & in-
cidunt in causis
facta quædam,
& dies qui ap-
pellantur fata-
les. Hicrates ad-
uersus Callima-
chum mon. 2. p. 2.
ex yrouan. cu
tis dixasnehis
domebaier, xxi
oti tuxi p. m. d. v.
h m. dixasnehis
reueray fortune
iudicio. l. 13. D.
de statu. Pacatus,
nolo miserorū
vel factum one-
rare vel fatum.
Cuias. 10. obser. 9.
Huc refer illud
Ammiani 30. Id
habet causidici-
na cum ceteris
metuendum,
quod acciden-
tia secus in po-
testate esse exi-
stunt patrono-
rum, & omnes
certum exitum
iisdem soleant
adignare, & no-
litis rerum, &c.
& l. 41. C. Theo. de
appell. discepta-
tiois fata. Adde
quæ de fatalib.
scripsi ad Nouel.
49. c. 1.
h Aduocati nō
minus prosunt
reipublicæ, quā
militēs.
i Non soli mi-
lites, sed etiam
aduocati mili-
tant. Nihil tam
simile bello est,
quā lis & iu-
diciū.
k In quibus re-
bus cõsistat ad-
uocatum mili-
tia.
l l. 10. §. eo.
m l. 1. §. eo.
n addel. 13. in
fi. §. eo. Aduoca-
tus fisci ante an-
num completū

vel nunc causas agunt, vel futuris temporibus actauerint, ceteris supernumerariis anteferrī. 2. ¶ Illud insuper decernimus, vt etiam his qui vltra centumquinquaginta aduocatos eminentissimæ tuæ sedis reperiuntur, liceat & apud virum spectabilem proconsulem, vel præfectum Augustalem, vel comitem Orientis, apud viros etiam spectabiles vicarios, & apud rectores prouinciarum negotia perorare. Dat. Kal. Feb. Const. Magno & Apollonio Coss. 460.

De patrono fisci.

12. Idem A. Eusebio P. P. Illyrici.

Sancimus, patronum fisci iudicio celsitudinis tuæ non sicut quotannis, sed biennio pro vetere consuetudine finem officij sui sortiri: saluis eidem consortio priuilegiis omnibus quæ à retro principibus meruit, manentib. Dat. 10. Kal. Mart. Constantin. Basilio & Viuiano Coss. 463.

De aduocatis Alexandria. & de aduocato fisci.

13. Imp. Leo & Anthemius AA. Alexandro duci Ægyptiaci limitis, & præfecto Augustali.

Petitionem virorum disertissimorum aduocatum Alexandrinæ splendidissimæ ciuitatis, quam de fori sui matricula & fisci patrono obtulerunt, merito admittentes, hac functione decernimus quinquaginta statutos haberi eorumque nomina pro tempore matriculæ b conscribendæ inscribi: & eos aduocationis officium in iudicio tam viri spectabilis præfecti Augustalis, quam viri spectabilis ducis Ægyptiaci limitis petentibus adhibere: ceteros verò vltra memoratum numerum constitutos, apud alios iudices eiusdem Alexandrinæ ciuitatis perorare: sibi scilicet statutorum in loco deficientium supernumerariis antependendis. Egrementem autem post biennium fisci patronū, contemplatione laborum, ex consulari moderatoris prouincie dignitate decorari: licentia facultatēque ei non deneganda, cum vñs exegerit, tam pro d se, quam pro filiis, parentibus & vxoribus necnon etiam personis ex transverso latere vsque ad quartum gradum constitutis, patrociniū suum adhibere. Quando autem fisci patronum mori contigerit, gradu eum sequentem sine vlla dilatione in locum eius subrogari: hæredibus defuncti nihil exinde c sibi commodi acquiri posse speraturis: cunctis priuilegiis, quæ hætenus habuisse noscuntur, necnon his, quæ suggestio tuæ magnitudinis continet, etiam in posterum intactis inuolatisque seruandis: quatenus huiusmodi delato eis liberalitate nostræ serenitatis honore possint in otio & tranquillitate reliquum vitæ suæ tempus peragere, nulla eis inuitis ingerenda sollicitudine.

Collatio aduocatum & militum.

14. Idem AA. Callicrati P. P. Illyrici.

Aduocati f, qui dirimunt ambigua fata s casusarum, suæque defensionis viribus in rebus sapē publicis ac priuatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non h minus prouident humano generi, quā si præliis atque vulneribus patriam parentēque saluarent. Nec enim solos nostro imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur, sed etiam aduocatos. militanti namque k casusarum patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam, & posteros defendunt. Dat. 5. Kal. Apr. Constantino. Zenone & Martiano Coss. 469.

De priuilegiis. 1. De salario.

15. Imp. Leo A. Dioscoro P. P.

Post duos l fisci patronos, qui ex anterioribus constitutionibus iisdem beneficiis muniuntur, sexagintaquatuor m togatos, qui in præfenti sunt, à primo vsque ad sexagesimum quartum imperialibus beneficiis perfrui censem, quibus fisci patroni liberique eorum honorati sunt. r ¶ His quoque illud adiciendum esse statuimus, vt, si quis patroni fisci adeptus gradum fatalem diem obierit, vnuer sa n totius anni solatia, ex quo hoc idem officium perageret cœperit, ad hæredes seu successores suos, siue liberi, siue extranei fuerint, transmittendi tam ex testamento, quā ab intestato liberam habeat facultatem. Dat. 17. Kal. Iun. Constantinop. Festo & Martiano Coss. 472.

De priuilegiis.

16. Imp. Leo Iunior & Zeno AA. Iustiniano præfecto vrbis.

Ad similitudinem sexagintaquatuor o aduocatum fori amplissimæ prætorianæ præfecturæ, quindecim tantum ex foro tuæ magnitudinis, qui in præfenti gradus primos obtinent, post fisci videlicet patronum, eisdem priuilegiis nostræ mansuetudinis beneficio perfruantur, quibus fisci patroni liberique eorum maniantur. Dat. 17. Kal. Apr. Constantino Leone iuniore A. Coss. 474.

De aduocatis præfectura per Illyricum. 1. & eorum priuilegiis.

17. Imp. Zeno A. Paulo P. P. per Illyricum.

Ibemus, aduocationem fori tui culminis centum quinquaginta p (sicut antea constitutum fuerat) aduocatis

concludi: eundemque numerum, quoties vel professionis sine q, vel morte, vel quocumque fuerit casu imminutus, electione magnificæ tuæ sedis impleri: ita vt in præfenti quidem, & hinc vsque ad biennium r ad impletionem supra definiti numeri subrogandi, sine vlla cohortalis f aut cuiuslibet deterius conditionis quæstione succedant: salua videlicet aduersus eos apparitoribus, si qua competit, actione: quam certum est, postquam fisci patronatum officio impleto exegerint, euancescere. post lapsum verò biennium, foro tuæ magnificæ potestatis inferi postulant, non aliter, nisi sub gestorū confectione minime eos cohortali conditioni subiacere patefactum fuerit, admittantur.

1. ¶ Cuncta sanè priuilegia, quæ magnificæ per Orientem præfecturæ aduocatis ex diuinis retro principum, seu inclytæ recordationis Leonis, vel nostris sanctionibus indulta sunt. tuæ quoque gloriosissimæ sedis causidicis absque vlla discretionē competere, per hanc in æternum valituram legem sancimus. Dat. 6. Kalend. Ian. Constantinop. Decio & Longino Coss. 486.

De multis.

18. u

Nvllus * multæ dictionem habeat in eos aduocatos qui intra fori prætoriani statutum y numerum sunt præter ipsum præf. præf.

De lite non protrahenda.

19. z

NE a ideo lis protrahatur quod in ea non reperiantur aduocati b tres. cum duo sufficiant.

DE ADVOCATIS DIVER- forum iudicium.

TIT. VIII.

De dignitate eius, q. i. de posuit officium aduocationis.

1. Imp. Anastasius A. Eusebio magistro officiorum.

Vggestionem viri illustris comitis rerum priuatarum d, & proconsulis Asiæ duximus admittendam: per quam nostræ serenitatis auribus intimaui, fori sui aduocatos communi petitione magnopere postulasse, vt, postquam aduocationis deposuerint officium, dignitate quadam, nostra liberalitate, potiantur. Iubemus itaque post depositum (vt dictum est) præfatum officium, vnumquemque eorum, qui in præfenti sunt, vel postea matriculis eorum pro tempore fuerint inserti, clarissimi primi ordinis comitis perfrui dignitate: quatenus & tempore quietis fructum e prætoriorum laborum consequantur: proque fide atque industria erga clientes suos comprobata ||a|| priuata conditionis hominum multitudine segregati, clarissimis meritis connumerentur. Dat. 2. Kal. Ian. Constantino. Anastasio A. 2. Coss. 496.

De cohortali, vel deteriore conditione.

2. Idem A. Thomæ P. P. per Illyricum.

Aduocatos ||amplissimæ|| tuæ sedis, qui pro tempore ad fisci patroni gradum & officium prouehuntur, vna cum liberis iam natis, vel postea procreandis, ab omni cohortalis f seu cuiuslibet deterius conditionis vinculo immunes ac liberos eum patrimonio suo conseruari decernimus: || cum || constet hoc iam pridem tam aduocatis amplissimæ prætorianæ per s Orientem, quā magnificæ vrbicariæ h || præfecturæ || sacris constitutionibus esse indultum: & non dubium sit, non tantum eas, sed etiam sublimissimæ tuæ sedis germanas i esse potestates. Dat. 12. Kal. Dec. Patricio & Hypatio Coss. 501.

De priuilegiis patronorum fori, comitis orientis, fisci.

3. Idem A. Constantino P. P.

Ibemus, pro tempore primatem k aduocatum fori vi Iri illustris comitis orientis, per biennium l fisci patroni fungi officio, & solatia sibi communi consensu deputata per idem biennium consequi: hoc quoque transacto, professionem aduocationis deponere. consortio videlicet eorumdem aduocatum ad quadraginta tantum viros redigendo: ita vt, si qui superflui sunt iam eidem consortio sociati, de aduocationis officio minime reiciantur: nemine alio eis adiciendo: ne quadraginta virorum numerum aduocatum consortium excedere contingat. 1 ¶ Ad hæc eos, qui (prout statutum est) fisci patroni deposuerint officium, postea quoque non prohiberi singulos tam pro m se, quā pro iugali n sua, & socero, & socru, necnon genero & nuru, liberisque propriis, colonis & seruis ad se pertinentibus aduocationis fungi officio. 2 ¶ Nec ædulas eorum metatorum o onere molestari, si tamen in vna tantummodo suæque domo singuli talem prærogatiuam sibi vindicare maluerint. 3 ¶ Pro sportulis præterea modum, quem notitia p nobis porrecta declarat, tam pro his, quā pro colonis, & eorum seruis custodiri: neminique præberi licentiam eundem modum circa sportularum exactionem con-

decedens, ad hæ redem transmittit salaria anni integri, facit lex 4. D. de off. adfess. l. 19. n. fi. D. locati.
o l. 1. §. s. eo.
p l. 9. l. 11. §. eo.
q Aduocatus finis aliquis legitimus. v. Cuias. 16. obs. 22.
r v. l. 12. §. eo.
f l. 8. §. eo.

t l. 7. §. eo.

u Latina interpretatio.
x Cuias. 13. obs. 2.
y l. 8. in pr. l. 11. in pr. §. eo.

z Latina interpretatio.
a Cuias. 13. obs. 2.
b plures enim aduocare licet. l. 7. in pr. s. de postulando.
c huius tituli inscriptio in multis deest.

d de quo v. s. de off. comit. rer. p. 164.

e Finis legitimus aduocatum, frui quibuidam priuilegiis. v. Cuias. 16. obs. 22.

f l. 8. l. 1. ult. §. tit. prox.

g d. l. ult. in fi.
h d. l. 8. in fi.

i Præfectura prætoris orientis, Illyrici, vrbicaria, germanæ potestates.

k Inter aduocatos, discrimen fuit. Nam cum hic primatus fiat mentio, distinctum à ceteris fuisse colligi potest.

l l. 12. §. tit. prox.

m v. l. 13. §. tit. rox.
n i. vxore.

o qui metati v. j. de metat.

p quid notitia dixi aliis.

a l.9. §. eod. l. 8. §. 2. D. eod.

b id est, exceptio.

c id est, Exceptio declinatoria omnia in causa principali, non potest opponi in causa appellationis Bal. v. P. Karmser. l. praes. §. 10.

d Minor potest causa victoriam obtinere, etiam per procuratorem minus legitime constitutum nec eo praetextu datus, causam restituere recte potest. E contrario, si procuratorem illegitimum habet, non potest damnari l. 46. D. de re iud.

e Syn. Basil. 10. ex lib. 8. tit. 2. c. 88. f Nota regulam. g Nemo litem alterius redimat gratis quidem procurator fiat qui vult, nec data pecunia actionem suscipiat: ita Graeci hunc locum accipiunt apud auctorem Syn. Basil. 8. c. 88. e. v. πάλιν 89. h l. 20. §. mandati. l. 53. §. de pact. l. 7. in ff. D. mandati. l. 5. §. de postulando. v. Cuias. §. 8. q. 31. i hinc colligere possis. Verus procuratoris officium longe diuersum fuisse ab eo quod nostro tempore procuratores exercent: quorum oculata manus nisi hil credunt, nisi quod tenent. k l. 19. §. eo. Generalis procurator cum libera res domini immobiles vendere non potest l. 63. D. eo. l. generalem scilicet v. quae nota ad l. 9. §. 4. D. de admin. ver. l. 8. §. 1. l. 35. §. 2. ff. eod. l. 156. D. de reg. iur. n id est, agendi potestatem potest tamen interdum cogi defendere l. 5. §. eo. v. P. Karmser. l. pr. §. 1. obf. 6. o nisi pauperum causa v. Mysing. 4. obf. 32. p l. 8. §. 8. D. mandati. Cogitum eam in iudicio appellationis persequi non tenetur, si ad vnam tantum causam datus est. vide P. Karmser. l. pr. §. 1. obf. 9. Potest appellari ab executione non potest sine speciali mandato, etiam si permittit fuerit appellare ab omni sententia, vel interlocutoria, vel definitiva v. Roland. a Valle l. 1. c. 43. num. 11.

q Nullo pacto femina, aut amplius quam sibi competit agere, aut pro aliis potest interuenire personis l. 5. c. Theod. eod. lib. 2. r id est, non cadit in feminam l. 2. D. de reg. iur. adde l. 45. eod. l. 21. §. eod. ut forte cadit speciali iure in matrem? ne id quidem. ea pupillo tutorem tenetur perere vide Bald. hic. s seruus qui res domini administrat, nec rem mobilem, nec immobilem quae est in bonis domini, alienare potest, citra domini voluntatem. Si vero in rem domini pretium praestitit, emptori pretium restituitur Syn. Basil. 7. tit. 6. ex lib. 8. tit. 2. c. 92. t hinc oritur ratio dubitandi l. 6. §. eo. u decidendi ratio. x vel actione de in rem vel negotiorum actione, vel conditione sine causa vel officio iudicis. y quod ad dandi facultatem. z Imò non cogitur satisficere l. 1. §. de pactu consentu: solue, Agitur hic de bonis uxoris viro non traditis: non de dote, aut paraphernalibus Barr. Bald. a pudoris habenda ratio: b l. 1. §. de arbitrio c i. quantumvis sit coniuncta persona d l. 1. §. 5. eo. Imò, & ultra potest l. 6. §. 62. ff. de solue. Potest, sed quod necessitate cohereat mandato. e d. 1. §. de arbitrio in 1. 1. §. 62. ff. de solue. & c. Procurator post litem contestatam (per-

De prescriptione militum.

13. Imp. Gordianus A. Luciano militi.

Ita demum super lite persequenda, quam tibi mater mandauit, actionem intentare potes, si, cum primum litem contestare sis, non est tibi eo nomine opposita praescriptio militum: quod nec cum appellatio agitur, tibi obici potest. Nam si integra res est, ratio perpetui edicti acceptam tibi non permittit alieno nomine actionem intendere 3. Id. Ian. Gordiano A. & Auiola Confl. 240.

De minore vigintiquinque annis.

14. Idem A. Sabiniano.

Non eo minus sententia aduersus te lata, iuris ratione subsistit, quod aduersaria tua minor vigintiquinque annis constituta, causam suam marito sine curatore agendam mandauit. Minoribus enim aetas in damnis subuenire, non rebus prosperè gestis obesse consuevit. PP. 3. Non. Octob. Gordiano A. 2. & Pompeiano CC. Confl. 242.

De redemptione litis.

15. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Cornificio.

Item te redemisse contra bonos mores precib. manifeste professus es: cum procuratorem quidem suscipere (quod officium gratuitum esse debet) non sit res illicita: huiusmodi autem officia non sine reprehensione suscipiuntur. S. 3. Non. April. CC. Confl. 294.

De venditione.

16. Idem AA. & CC. Paconia.

Procuratorem vel actorem praedij, si non specialiter distrahendi mandatum accepit, ius rerum dominij vendendi non habet, certum ac manifestum est. Vnde si non ex voluntate domini vendentibus his, fundum comparasti: perijdes improbum tuum desiderium esse, dominium ex huiusmodi emptione tibi concedi desiderantis. S. Non. April. Byzantij, CC. Confl. 294.

De iurto.

17. Idem AA. & CC. Mardonio.

Inuitus procuratorem suscipere nemo cogitur: nec eandem vitra, nisi prouocationis causa, extendere. Sed nec defensionem absentis subire compellitur: cum fidem susceptam implere sufficiat. PP. Non. Iun. Philippopoli, Dioclet. 5. & Max. AA. Confl. 253.

De feminis.

18. Idem AA. & CC. Dionysia.

Alienam suscipere defensionem, virile est officium, & vitra sexum muliebrem esse constat. Filio itaque tuo si pupillus est, tutorem pete. S. 14. Kal. Feb. Sirnii, CC. Confl. 294.

Si actor pretium in rem domini verterit.

19. Idem AA. & CC. Firmo.

Si precium quidem actoribus alienum fundum vel seruum citra mandatum domini tibi distrahentibus dedisti, & neque praestitisse, neque secuta contractum domini declaratur voluntas, in rem autem eius idem precium processisse, prouincia praes causa cognita perperit: hoc tibi restituere iubebit. Prid. Id. Mar. CC. Confl. 294.

De negotij transitu ad personam procuratoris.

20. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

Nil arbitramur interesse, utrum ab initio, an cepta nam lite negotium ad personam procuratoris transitum fecerit. Dat. 10. Kal. Octob. * Demestio CC. Confl. *

De feminis & de maritis.

21. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

22. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

23. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

24. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

25. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

26. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

27. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

28. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

29. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

30. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

31. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

32. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

33. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

34. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

35. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

36. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

37. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

38. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

39. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

40. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

41. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

42. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

43. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

44. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

45. Idem AA. ad Verinum praesidem Syriae.

peram Leundaius ita verit, Qui post litem contestatam procurator institutus est: (neque enim hic agitur de procuratore instituto post litem contestatam, sed simpliciter de procuratoris iure post litem contestatam) a domino litis ne remouetur: nisi capitalis inimicitia vel morbus, vel alia necessaria causa intercesserit Syn. Basil. 8. c. 95. f Procurator litem contestata, litis, non ipsius rei dominus efficitur l. 23. §. eo.

21. Imp. Constantinus A. ad consilium provinciae Africae.

M Aritus citra mandatum in rebus uxoris cum solenni satisfactione & alia obseruatione intercedendi liberam habeat facultatem: ne foemina, persequenda litis obtentu in contumeliam matronalis pudoris irreuerenter irruant, & conuentibus virorum vel iudicis interesse cogantur. Sin autem mandatum susceperit, licet maritus sit, id solum exequi debet, quod procuratio emissit praescripserit. Dat. 4. Id. Mart. Adrumeti, Constantino A. & Licinio Casare vtriusque 2. Confl. 312.

De liti translatione.

22. Idem A. ad Bassum P. vrb.

Procuratoribus institutis, & post contestatam litem dominis effectis: hi, qui mandauerint non habent facultatem negotia persequendi, nisi capitales inimicitiae, vel morbus, vel alia necessaria causa intercesserit: tunc enim, etiam iniuriis his, transferri lis potest. Dat. 13. Kal. Iul. Constantin. AA. & Licinio Cels. v. vtriusque Confl. 319.

De iure procuratoris effecti domini litis.

23. Imp. Iulianus A. Secundo praefecto pratorio.

Vlla dubitatio est, post causam in iudicio agitatam, utpote dominum litis procuratorem effectum, etiam post excessum eius, qui agendam vel defendendam litem mandauerat, posse inchoatam causam iurgiumque finire: quippe cum & procuratorem posse cum instituere, veteris iuris voluerint conditores. Lect. 2. Non. Febr. Iul. A. 4. & Sallustio Confl. 363.

De exceptione procuratoria.

24. Imp. Gratian. Valentin. & Theod. AAA.

Pancratio praefecto vrb.

Inter in principio quaestiones persona debeat inquiri. Procuratoris, an ad agendum negotium, mandatum a domino litis habeat: si tam falsus procurator inueniatur, nec dici controuersiae solent, nec potest esse iudicium. Dat. 2. Kalend. Aprilis Constantinop. Antonino & Syagrio Confl. 382.

De his, qui per se litigare non possunt.

25. Imp. Valentin. Theod. & Arcad. AAA. Tatiano praefecto pratorio.

Quicumque praetorianae vel urbanae praefecturae sublimis fastigium, vel magisterium militare, vel consistorianae comitatus insignia meruerit dignitatis, vel consolare ius dixerit, aut vicarij fuerit administratione suffultus: si quod ab eo vel infertur iurgium, vel refertur: procuratoris personam in negotij sui iura substituat. Quod si quis sanctionis huius statuta transgressus, iudicis sese iurgaturus ingesserit: careat eius litis sorte, cuius non per procuratorem expectauit euentum. Index nihilo minus, qui contra fecerit, nouerit a se viginti libras auri, litem ab officio quoque suo tantundem ponderis exigendum. Dat. 18. Kal. Octob. Arcadio A. II. & Rufino Confl. 292.

Auth. ex Nouell. 71. c. 1.

Hoc ius statit usque ad illustres solos: ceteri enim commune huius amplectuntur.

De causis pecuniariis.

26. Imp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Anthemio PP.

In pecuniariis controuersis, etsi specialiter hoc praecipitur vel sententia minime designat auctoritas, passim vnicuique (si tamen ita maluerit) per procuratorem respondendi tribuimus facultatem: nisi forte quosdam, iustiores nonnunquam ob causas vehementiores, maximi iudicis vocabit auctoritas. Dat. Prid. Id. Octob. *

Ne quis in duobus foris procurator sit.

Aspi. i. v. t. i. q. u. a. t. i. o. n. i. s.

Falsus dicitur, qui non habet mandatum, aut si habet a non idonea persona, aut reuocatum. Bald.

Utrumque falsus procurator sit admissus de facto, non nocet de iure Bald. non valet lata sententia v. Oldendorpium c. 28. de sent. & re iudic.

Indicium nullo non pracluditur via exceptioni declinatoriae Bald.

haec lex corrigitur per Nov. 71. c. 1. x De comitibus v. l. 1. §. de mandat. prin.

pecuniarium, aliud tamen in criminali v. l. 3. §. ubi senatores.

Ligare tenetur, quis per se in iudicio maxime criminali v. hic & c. pastor de iudic.

Fallit in quibusdam personis quae per alium possunt. ut est magistratus leg.

non solum D. de procuratoribus episcopus s. quae 3. cap. quia episcopi vniuersitas l. eo.

rum l. item & l. 1. §. quod cuiusque uniuers. illustis, arg. huius leg. pupillus, furiosus, prodigis & similes. Inter in e. pastor de iud. excommunicatus c. intelligimus de iudic. qui custodia publica detinetur Bald. in l. eos. §. super hu. ff. de appell. adde Socin. reg. 245.

a v. l. 3. §. quibus ex causis in possib. l. 6. §. 3. de hu. qui ad Eccl.

b hinc colligitur, in citatione simpliciter facta alterutrum tacite intelligi, ut vel per se, vel per alium compareat. c haec lex restituitur a Cuiacio 13. obf. 5.

G. l.

NE quis vela regia suspendere, vel titulum audeat, sine præceptione iudicis competentis, alienis rebus imponere, quas quocunque modo qualiscunque persona possideat: licet non dominus, licet iniustus possessor, vel temerarius inuasor, qui possidet, doceatur. Eum autem, qui hoc facere ausus fuerit, si plebeius est, ultimo subditi supplicio, si clarissimus, vel curialis, vel miles, vel clericus, proscribendum deportandumque, non solum ciuitate Romana, sed etiam libertate priuari censemus: executorisque huius legis omnes iudices esse oportere. Deponendi autem, vel frangendi titulos, & conscindendi vela, non solum eis, ad quorum præiudicium tale aliquid contra fas, contraque leges committitur: sed omnibus tam liberis, quam seruis sine metu calumniæ, vel accusatione criminis licentiam ministramus: decernentes, iudices eorumque officia tricenariis libris auri multari, si talem accusationem vel admittant, vel depositum scribi concedant. Dat. X V. Kalend. Iul. Theod. A. X VII. & Festo Conf. 439.

V T T N E M I N I L I C E A T S I N E
I V D I C I S A V T O R I T A T E S I G N A
rebus imponere alienis

Tit. X V I I.

1. Imp. Probus A. Octauio.

REscriptum est, ante sententiam signa rebus quas aliquis tenebat, imprimi non oportere. Et ideo ea rebus aut fructibus apud te constitutis illicite imposita, poteris ipse licite detrahere: ut amotis his, causa, quæ ex officio tibi infertur, terminetur. Dat. 4. Kal. Iul. Probo A. I I. & Lupo Conf. 278.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Craugasio.

REbus, quas alius detinet, imprimere signa nemini licet, etiam si suas vel obligatas sibi eas esse aliquis affirmet.

N E F I S C V S I V E L R E S P V B L I
C A P R O C V R A T I O N E M A L I C V I
patrocinij causa in lite præstat.

Tit. X V I I I.

De pretextu debiti.

1. Imp. Gor. A. Legitimo & aliis.

REpublicæ iuribus adiuuari te sub obtentu quantitat, quam eidem reipublicæ debes, contra iuris rationem desideras. Id. Ian. Gordiano A. I I. & Pompeiano Conf. 242.

De donatione partis rerum vel actionum.

2. Idem A. Tertullo.

Cum allegas, partem rerum vel actionum dimidiam fisco quo magis eius iuribus protegeris, velle te donare. huiusmodi litium donationem admitti, temporum meorum disciplina non patitur. unde ius tuum, si quod tibi competit, citra inuidiam fisci mei tueri solenniter cura. S. 6. Non. Aug. Gordiano A. I I. & Pompeiano Conf. 242.

De pretextu debiti.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Amphion.

Aborret a seculo nostro, sub pretextu debiti procuratorem contra priuatos fisco præstare. Dat. 8. Kal. Ian. Philippopoli, CC. Conf. 294.

4. Idem AA. & CC. Achilli.

Ad fraudem creditoribus faciendam, inuidiam fisci alium, contra seculi nostri tranquillitatem implorari non decet. Redde itaque, quod fisco nostro debes, & tu conuenus velut a creditore fueris, quem tibi numerasse pecuniam negas, exceptione non numeratæ pecuniæ secundum leges uti potes. Dat. 16. Kal. Ian. Sirmij, CC. Conf. 294.

D E N E G O T I I S G E S T I S.

Tit. X I X.

De sumptibus factis affectione materna, vel domestica.

1. Imp. Senerus & Anton. AA. Sopatræ.

VM tutores filiorum tuorum suspectos faceres, eisdemque tutores seu curatores si peteres: munere pietatisungebaris: quæ causa non admittit negotiorum gestorum actionem, ut

perpetua. **S**i v. Cui. 15. obf. 3. t. Debiti exactio sine domini mandato facta, eius rati habitatione confirmari potest. u. l. 10. in fin. D. de eo. v. l. 2. ff. de impen. excipe casus legis 27. §. 17. ff. ad Aquil. x. Mater si quos sumptus fecit in alendis liberis, ut hic: siue redimendis, l. 17. in fin. de capri. & postlim. in dubio videtur donasse v. quæ nati ad l. 1. §. eo. y. l. 1. §. eo. Idem in patre l. 15. §. eo. z. Parens sumptus factos in rebus liberorum, ut hic: aut in eius rebus emendis, Bal. hic: non videtur donare, ut hic: In dubio tamen si eos aluerit, intelligitur eis donasse alimenta, §. eodem. ut & expensas factas in petendo eis curatore vel tutore leg. 1. §. eodem. Et ita fauorabilior est expensa in persona, quam in rebus. De expensis studiorum & dote, alibi dicam.

Sumptus, quos in ea lite fecisti, repetere possis: cum, etiam si quis pro affectione domestica aliquos sumptus fecerit, nulla ratione eos repetere possit. PP. 3. Non. Octob. Dextro & Prisco Conf. 197.

De pupillo.

2. Idem AA. Rufinæ.

Contra impuberes quoque: si negotia eorum vrgentibus necessitatibus rationibus, vtiliter gerantur: in quantum locupletiores facti sunt, dandam actionem, ex vtilitate ipsorum receptum est. Quæ tibi quoque iure decernitur, quod sumptus in pupillum, quem Romam tutorum petendum gratia duxisti, fecisse te allegas: si non matertera eiusdem se facere paratam propriis impendiis ostenderit. PP. X. Kal. Febr. Lateran. & Rufino Conf. 198.

De soluto pro coherede.

3. Idem AA. Hadriano.

Sue pro fratre coherede pecuniam soluis, negotiorum gestorum actione experiri potes: siue pignoris liberandæ gratia debitum vniuersum soluere coactus es, actionem eandem habebis, vel iudicio familiaris eriscunda, si non est inter vos redditum, eam quantitatem assequeris. PP. 8. Kal. Febr. Anulino & Frontone Conf. 200.

De pupilla negotiis tutoris mandato gestis.

4. Idem AA. Claudio.

Qui pupillæ negotia tutoris mandatu suscepit, pro tutore negotia non videtur gessisse, sed negotiorum gestorum actione pupillæ tenebitur. PP. I I. Nonas Decemb. Fabiano & Mutiano Conf. 202.

De liberto.

5. Idem AA. Tryphonio.

Officium nec minus obsequio liberti functus, negotiorum gestorum actionem contra patroni filias pupillas habere non potest. PP. 13. Ka. Iu. Geta & Plautiano Conf. 204.

De curatore dato patris testamento.

6. Idem AA. Gallo.

Curatore tibi quidem patris testamento datu dicis, quod non potest videri iure factum quod si (ut proponis) administrationi se immiscuit: negotiorum gestorum actio tam aduersus eum, quam contra heredes eius tibi competit. PP. *Apro & Maximo Conf. 208.

De additione hereditatis ex parte.

7. Imp. Antoninus A. Euphratæ.

Si ab eo, qui negotia tua gessit, heres ex duabus viciis institutus es: etiam si adeas hereditatem, in reliquis decem viciis aduersus coheredem competit tibi petitio, si quam aduersus defunctum habuisti actionem. PP. V I. Id. Mar. Romæ, Sabino & Anulino Conf. 217.

De temporis prescriptione.

8. Idem A. & C. Seucero.

Adversus eos qui negotia tua gesserunt, negotiorum gestorum iudicio ciuilititer consistit. nec tibi oberit, si propter occupationes militares eam litē tardius fueris executus: cum hoc genus actionis longi temporis prescriptione excludi non possit. V. I. Ka. Aug. Antonino & Aduento Conf. 219.

De rati habitatione.

9. Idem A. Sallustio.

Si pecuniam tuam a debitore tuo Iulianus exegit eamque solutionem ratam habuisti: habes aduersus eum negotiorum gestorum actionem. PP. V I I. Kal. Mart. Præfente & Extricato Conf. 218.

De eo qui seruum agrum curauit.

10. Imp. Alexand. A. Secundo & aliis.

Si seruum alienum non inutilem domino constitutum, Segru curastis, negotium vtiliter gessistis, & competentibus actione sumptus recuperare potestis. PP. X I I. Kal. Decemb. Alexandro A. I I. & Marcello Conf. 227.

De impensis a matre factis.

11. Idem A. Herennia.

Alimenta quidem, quæ filiis tuis præstitisti, tibi reddi non iusta ratione postulas: cum id exigente matre pietate feceris. Si quid autem in rebus eorum vtiliter & pro-

nem, ut hic: necessaria, parit actionem ex illa causa, ex qua descendit §. eo. vel vtile negotiorum gestorum iudicium l. 3. §. 10. ff. eod.

d Substitutus a tutore tenetur ei mandati: pupillo, negotiorum gestorum. Et ita tutor ad negotia facit procuratorem proprio nomine Bal. Quid si nullo mandato tutoris gessit, sed sic tutor tutela tenetur negotiorum tenebitur l. 6. ff. eo. e quia nec ignorans, nec sciens se tutorem dicit leg. 1. §. 2. ff. de eo qui pro tutore: Paul. 1. §ent. 4. §. v. sed simpliciter mandato tutoris gessit.

f Officium (vnde inofficium l. 1. §. de iure patro.) libertus patrono præstat, ut homini: obsequium, ut patrono Bald. g Libertus præstans officium & obsequium liberis patroni, negotiorum gestorum actione eos non obligat.

h Curator testamenti non datur, datus confirmatus est l. 10. ff. de excus. tut. §. 1. Inst. de cur. l. 1. in ff. de confir. tut. Si quid ante confirmationem gessit, negotiorum gestorum actione id repetit.

i Curatorem patet non potest liberis suis testamenti relinqueret ut hic, addo §. Harm. 11. §. 33. k Dixi ad l. 4. in ff. qui dare tutores.

l l. 7. l. 17. §. eo. l. 3. ff. eo. m quique eo nomine tibi tenebatur.

n videtur confusio facta tui crediti, cum eo quod tibi debebatur, o sensus est, Hereditatis additionem non confundere debitum, nisi pro hereditaria portione.

p heredem tui debitoris l. 6. §. eod. q Negotiorum gestoris. Is tacite non videtur debitum remittere, qui propter occupationes militares reum conuenire non potest.

r Ratio administrationis: exigi potest usque ad 30. annos Bal. A. etio negotiorum

a Emancipatio-
ne, ius patrie po-
testatis soluitur
§. 6. In quib. mo-
du ius pat. potest.
b v. In ff. de legi-
parent. l. 1. §. 1. 2.
ff. si quis a parent.
manum ff.
c Idem pater esse
potest & manu-
misor.
d Emancipatus,
cū patre potest
transigere.
e de non peten-
do scilicet.
f Pactum enim
valet ad excep-
tionem l. 27. §.
2. ff. de pactu.
g quod quid sit
v. l. 1. ff. de noua-
tionibus.
h quā quid sit v.
l. 1. ff. de accepti-
lationibus.
i quia acceptila-
tio perimitur i-
pso iure d. §. 2.
k Ob immodicā
lacionem transa-
ctio rescindi po-
test. & ita l. 2. &
§. 3. de rescindendo,
pertinet ad tran-
sactionem.
l adde l. 30. ff. de
operu libertorū.
m. 12. ff. de l. 1. §.
4. ff. de vi & vi.
n. 2. c. n. b. c.
x. n. 2. c. n. b. c.
m. an id abroga-
tū v. l. 1. ff. qui &
aduersus quos.
n ex infidus Cui.
11. obs. 11. in f. d. 20.
v. l. 1. ff. de l. 1. §.
2. c. 3. c. 4. & ita
in l. 8. c. de rescin-
denda.
o atqui dolus in
terdum prae-
sumitur l. 4. ff. ad
l. Falci.
p nec enim va-
gari oportet in
dolo obiciendo
16. ff. de l. 6. ff. de
probat.
q & persuasione
l. 9. §. 1. D. de l. 4.
§. 28. ff. de doli
mali.
r l. un. c. Th. eo. ex
qua hac interpel-
lata.
r Actio de dolo
neque incipit ad
biennium post do-
lum commissū:
neque finitur ad
biennium actio-
nis de dolo insti-
tuta: sed in-
choatur & fini-
tur prout intra
continuum biē-
nium. Syn. Basil.
10. tit. 3. c. 47.
f Biennij (olim
erat annalis v. Cu-
sac. ca. 21. de pra-
scription.) silentio
perit actio de do-
lo ut hic. Eclog. c.
43. eo. at non pe-
rit exceptio. est
enim perpetua r
Harm. §. c. c. c. d. d.
28 §. 70. & 71.
Quin & post biē-
nium non com-
petat actio de
de dolo, actio ta-
men in factum,
de eo quod ad
reum peruenit,
competit. l. 28. in
fi. l. 29. D. eo. Videri etiam potest huic legi derogari, & actionem de dolo quadriennio
praescribi l. 1. ff. de temporib. in integ. resit. c. 4. D. 4. Paul. 1. sent. 9. 2. C. Theod. 16. 10.
Eclog. 4. 1. Harm. 12. v. Papon. 3. Notar. §. c. de restitutione de mineur. u l. 8. §. 1. l. 15. §. 1.
D. de inoff. hinc colligit Cuias. 17. obs. 17. Querelam inofficij imitari actionem iniu-
riarum. x v. l. 12. de administ. tut.
y si absque curatoris sui consensu minor quidquam alienauerit, nihil videtur fa-
cere l. Harm. 12. §. 37. z atqui possunt ex stipulatu obligari l. 101. ff. de verb. obl.
a Minor habens curatorem, ei est similis, cui bonis interdictum, id est, prodigo cō-
paratur. Neuter sua potest alienare. An eo tantum casu similis? Robertus negat l. 1. aui-

cix, cum natis eius hanc potes recuperare, si nulla mouea-
tur status quaestio. Datum 3. Kalend. Maij, Heraclia CC.
Confl. 294.

De transa ctione inter filiam emancipatam & patrem qui
tutela eius gessit.

§. Idem AA. & CC. Amphidrosæ.

SI superstiti patre per emancipationem tui iuris effecta,
Smatri successisti, rebūque tuis per legitimū brutorem
patrem eundemque manumissorem administratis, postea
transgisti cū eo bona fide: perspicis, quod, si pactum tan-
tū factum sit, petitio tua per exceptionem submouetur.
si verò nouatio legitimo modo intercessit, & acceptilatio
subsecuta est: nullam tibi iam superesse actionem. Sanè si
laxa es immodicè liberatione solenniter per nouationem
atque acceptilationem tributa: non de dolo propter pater-
nam verecundiam, sed in factum actio tibi tribuenda est.
Dat. Id. Iun. CC. Confl. 294.

De indicij.

6. Idem AA. & CC. Hymnodæ.

Dolū ex indicij perspicuis probari conuenit. Da-
tum Kal. Decemb. CC. Confl. 294.

De repudiatione hereditatis.

7. Idem AA. & CC. Sebastiano.

SI maior quinque & viginti annis hereditatem fratris
tui repudiasti: nulla tibi facultas eius adeundæ relinquitur.
Sanè si eius vxoris tibi substituta dolo factum est, ac-
tionem de dolo contra exercere potes. Dat. X V I. Maij,
CC. Confl.

De tempore huius actionis.

8. Imp. Constant. A. ad Symmachum vicarium.

Optimum duximus, non ex eo die, quo se quisque ad-
missum dolum didicisse commemorauerit, neque in-
tra anni vtilis tempus, sed potius ex eo die, quo adferitur
commisus dolo, intra continuum biennium de dolo ac-
tionem moueri. siue abfuerit, siue praesto sit is, qui dolum
se passum esse conqueritur. Omnes igitur sciant, neq;
incipiendæ post biennium, neque ante completum biennium
ceptæ, post biennium verò finiendæ doli actionis
esset concessam licentiam. Dat. 8. Kal. Aug. Nello, Constan-
tino A. V. & Licinio Casare Confl. 319.

DE IN INTEGRVM RESTI-
TUTIONE MINORVM
viginti quinque annis.

Tit. XXII.

De querela inofficij.

1. Imp. Alexander A. Plotianæ.

ILLUD inspicendum est, num inofficij
querelæ vel palam, vel tacita dissimulatione
sit renunciatum. Nec hoc autem in tuam per-
sonam cadere posse, auxilium, quod ætati im-
pertitur ostendit. Dat. 5. Id. Iul. Maximo I I. & Aeliano Cōf.
224.

De bonorum possessione, & numero liberorum.

2. Imperator Gordianus A. Alexandro.

Eo tempore, quo soror tua auxilio ætatis iuuabatur, si
epatris intestati bonorum possessionem accipere de-
buit: licet quinque filios superstitēs habuerit, non tamen
ideo minus ad edicti prerogatiuam pertinet: sc. si nunc per
ætatem beneficium restitutionis largitur. PP. VII I. Id.
Aug. Vlpio & Pontiano Confl. 239.

De contractu minoris habentis vel non habentis curatorem.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Attiano.

SI curatorem habens minor quinque & viginti annis
spost pupillarem ætatem res vendidisti, hunc contractū
seruari non oportet: cū non ab similibus ei habeatur mi-
nor curatorem habens, cui à prætore curatore dato, bonis
interdictum est. Si verò sine curatore constitutus contra-
ctum fecisti: implorare in integrum restitutionem, si nec-
dum tempora præfinita excesserint, causa cognita nō pro-
hiberis. Dat. 14. Kal. Maij, Heraclia. AA. Confl. 293.

De probatione minoris ætatis & tempora resti-
tutionis excessisse.

fi. l. 29. D. eo. Videri etiam potest huic legi derogari, & actionem de dolo quadriennio
praescribi l. 1. ff. de temporib. in integ. resit. c. 4. D. 4. Paul. 1. sent. 9. 2. C. Theod. 16. 10.
Eclog. 4. 1. Harm. 12. v. Papon. 3. Notar. §. c. de restitutione de mineur. u l. 8. §. 1. l. 15. §. 1.
D. de inoff. hinc colligit Cuias. 17. obs. 17. Querelam inofficij imitari actionem iniu-
riarum. x v. l. 12. de administ. tut.
y si absque curatoris sui consensu minor quidquam alienauerit, nihil videtur fa-
cere l. Harm. 12. §. 37. z atqui possunt ex stipulatu obligari l. 101. ff. de verb. obl.
a Minor habens curatorem, ei est similis, cui bonis interdictum, id est, prodigo cō-
paratur. Neuter sua potest alienare. An eo tantum casu similis? Robertus negat l. 1. aui-

4. Idem AA. & CC. Isidoro.

SI minorem te quinque & viginti annis fuisse, cū con-
straheres, ostenderis, & tempora restitutionis præstitu-
ta excessisse, ab aduersario tuo comprobatum non fuerit:
præfles tunc provinciae in integrum restitutionem dare tibi au-
xilium debet. Dat. V I. Kal. Maij, Heraclia. AA. Confl. 293.

Si dolo aduersarij non probetur si ante impletum 15. an-
num restitutio petatur.

5. Idem AA. & CC. Ruso.

Minoribus in integrum restitutio, in quibus se captos
probare possunt, etsi dolo aduersarij non probetur
competit. 1. Ante impletum etiam quintum & vice-
simum annum, de his, in quibus se captos existimant mi-
niores, posse in integrum restitutionem implorare, certissi-
mi iuris est. Dat. V I. Kal. Maij, Heraclia. AA. Confl. 293.

De morte aduersarij.

6. Idem AA. & CC. Sententia.

SI intra ætatem, cui succurri solet in integrum restitutio
nis, auxilio, inchoata est, nec ei à te renunciatū est,
mors eius, contra quem hæc fuerit implorata, fraudi ti-
bi esse non potest. Dat. V I. Kal. Maij, Sirmij, CC. Confl. 294.

De tutore falso ætate probata liberato.

7. Idem AA. & CC. Seueræ.

DE tutela auunculi eiusdemque tutoris, cui falsò ætate
probata præstiti liberationem, quem ignarum ætatis
tua non fuisse tam officium tutelæ quàm sanguinis pro-
ximitas arguit sine cū statutum tempus excessit, ex
causa in integrum restitutionis heredes eius conuenire po-
tes. Dat. II. Kal. August. CC. Confl. 294.

De pratermissis vel ignoratis.

8. Imp. Honor. & Theod. AA. Iuliano proconsuli
Africa.

Minoribus in his, quæ vel prætermiserunt, vel ignorat
uerunt innumeris auctoritatib. constat esse consul-
tum. Dat. Non. Maij, Constantio V. C. Cof. 420.

De eo qui vsus est iure communi.

9. Imp. Zeno A. Aeliano præfecto prætorio.

Non videtur circumscriptus esse minor, qui iure sit v-
sus communis. Dat. Ka. Ian. Basilio & Constante Confl.
480.

DE FILIOFAMILIAS
MINORE.

Tit. XXIII.

De fideiussione.

1. Imp. Gordianus A. Gaudiano militi.

ILLVS FAMILIAS, si minor viginti-
quinque annis pro extraneo fideiussit, in inte-
grum restitutionem implorare non prohibetur.
Sed & si pro patre suo fideiussor extitit, ætate
diem suum functo non successit in integrum restitutionem
postulare potest. Dat. Kal. Iul. Gordiano A. I. & Pompeia-
no Cof. 242.

De mutuo.

2. Idem A. Tryphoni militi.

SI frater tuus, cū mutuat pecuniam acciperet, in pa-
tris fuit potestate, nec iussu eius, nec contra senatuscon-
sultum contractum est: propter lubricum ætatis, aduersus
eam cautionem in integrum restitutionem potuit postu-
lare. PP. II I. Non. Octob. Vlpio & Pontiano Confl. 239.

DE FIDEIVSSORIBVS MINORVM.

Tit. XXIII.

Restitutio concessa minori, non prodest fideiussori. Alex.

De euictione.

1. Imp. Seuerus & Antoninus AA. Mironi.

OST QVAM in integrum ætatis benefi-
cio restitutus es, periculum euictionis em-
ptori, cui prædium ex bonis paternis vendidi-
sti, præstare non cogeris. Sed ea res fideiussor-
es, qui pro te interuenerunt, excusare non potest. Quare

in fi. D. de solutionibus l. 116. §. 1. D. de reg. iur. v. Molin. quæst. 13. de usur. nu. 164. Cuias. 16.
obs. 14. t restituendo sc. l. 3. §. 4. l. 38. in fi. D. de minorib. l. 8. §. 6. ff. de bon. qua lib.
u si aduersus fideiussorem l. 7. §. 3. D. de minorib. x l. 8. §. 1. de fideiuss.
y Filius, qua filius est, pro patre non tenetur, sed qua heres l. 3. l. 4. ff. Ne filius pro
patre: leg. 12. ff. de obligat.
z v. l. 1. ff. si aduersus credit. a In integrum restitutus minoribus, tenentur nihilo-
minus qui eorum nomine fideiusserunt. l. Harm. 12. §. 64.
b Minore restituito, eius fideiussores non restituantur leg. 27. eodem leg. 13. D. eodem.
Imò restituantur l. 51. D. de procuratoribus.

man-

a i. nolis vi.
b Minore resti-
tuto, non resti-
tuitur eius fidei-
iussor. eoque res-
pectu restitutio
beneficium per-
sonale dicitur:
quoties ad here-
des descendit, di-
citur reale vide
Purpureum. l. 1.
pvalt. 25. obferu. 3.
Hocne perpetuo
verū est, restitui-
to minore fidei-
iussor, non restitui-
restitui constat
in l. 31. ff. de procu-
rator. e contrario
non restituitur
hoc tit. l. 35. ff. de
arbitris. Sic defi-
nitio, Si dolus in
tercessit in fidei-
iussione, fideiuf-
sor iuuatur vbi hic
l. 7. §. 1. ff. de excep-
tionib. quemad-
modum si nihil
creditori mino-
ris deperit. l. 89.
ff. de adq. hered.
si ignorauit mi-
norem l. 48. ff. de
fideiussorib. si mi-
nor successit l.
95. §. 2. D. de su-
tutionib. Si hac
definitio, non iua-
tur l. 13. ff. de mi-
norib. l. 25. ff. de fi-
deiussorib.
c Rei coheren-
tes exceptiones
etiā fideiussori
competit l. 7. §.
1. ff. de excep-
tionib.
d An restitu-
endus minor? dic-
vit eo.
e per curatores
vestros Cui. ad l.
illud ff. de minori-
bus.
f l. 4. §. 5. de in in-
tegrum.
g Minores qui
sub tutela, vel
sub curatione
sunt, in iis in
quibus circum-
scripti fuerūt, e-
tiam praesentib.
tutorib. vel cura-
torib. restituun-
tur. Syn. Basl. 10.
ti. ex tit. 7. 1. Har.
12. §. 34.
h Minor circū-
uētus in iudicio
vel extra, praesen-
te tutore vel cu-
ratore restitui-
tur l. 47. ff. aduerf.
rem iud. l. 1. ff. de
in integ. l. 29. l. 47.
ff. de minoribus.
i Personalis ac-
tio, ordinaria:
restitutio, extra-
ordinaria: vtraq;
cōpetit minori
aduersus tutores
& curatores.
k i. minoris.
l Tutor spondēs
sui pupilli nomi-
ne, non vt tutor,
sed vt quibus, spō-
sione sua non ob-
bligat pupillum.
m hinc colligit
differentiam in-
ter distractū &
contractum.
n Minor restitui
potest aduersus
electionem.
o Gestum ab aliquo, sit nostrum mandato, vel ratihabitione. p Ratā qui habet v-
ditionem rei suae, sibi praedictat ut hic. Imō non praedictat l. 6. §. 6. ff. de negotiis. q in
minoris etate. Imō initū actus inspicitur l. 3. §. 5. de minorib. r factum vnius
ex fratrib. non nocet alteri l. 1. §. de commun. rerum alienat. l. 1. §. quib. res iudicata. s Res-
titutio minori concessa non prodest maiori, quāvis minoris consorti & socio v. l. 47.
§. 1. ff. de minorib. Imō prodest in indiuiduis, puta seruitutib. l. 4. §. 3. ff. si seruitus vindi-
cetur l. 1. §. si vnus ex plurib. l. 1. ff. quemad. seruitutes. v. hic Bart. t Minores condē-
nati restituuntur, vt litem rursus mouere possint Syn. Basl. 12. §. 9. Etiam aduersus rem
iudicatam minorib. datur in integrum restitutio l. 1. Harm. 12. §. 47. u l. 18. ff. de mino-
rib. Restitui etiam potest, si prouocationem omisit l. 7. §. 11. ff. de minorib. vel allega-

mandati iudicio, si pecuniam soluerint, aut condemnati
fuerint, conuenienter: modō si eo quoque nomine resti-
tutionis auxilio non iuuaberis. V. l. Kal. Octob. Seuerus A. &
Albino Conf. 195.

De obligatione fideiussoris ob venditionem & de dolo.
2. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Curioni.

Si ea, quae tibi vendidit possessiones interposito decreto
spratidis, etatis tantummodo auxilio iuuatur: non est
dubium, fideiussorem ex persona sua obnoxium esse con-
tractui. verum si dolo malo apparuerit contractum inter-
positum esse manifesti iuris est, vtrique personae, tam
venditoris, quam fideiussoris, consulendum esse. S. VI. Ka-
lend. Maij, Diocletiano II. & Maximiano AA. Conf. 287.

SI TUTOR VEL CURATOR
INTERVENERIT.

Tit. XXV.

De aditione hereditatis.

1. Imp. Antoninus A. Martianus & alijs.

Si iam puberes vtriusque sexus parentum he-
reditatem adiistis: si etiam nunc in ea etate es-
tis, vt, eo quod paternae hereditari vos obliga-
tis, in integrum restitutionis auxilium accipe-
re debeatis: per procuratores vestros aditae praesidem pro-
uinciae. Quod si legitimam etatem implestis: idque tem-
pus quo in integrum restitui potestis, excessistis: curatores
vestros, si aduersus eos nondum experti estis, iudicio secu-
dum formam iuris conuenite. PP. I. Non. Apr. Lato & Ce-
reali Conf. 216.

De gestis in iudicio vel extra iudicium.

2. Imp. Alexan. A. Martiana.

Minoribus annis viginti quinque etiā in his, quae pre-
sentibus tutoribus, vel curatoribus, in iudicio, vel
extra iudicium gesta fuerint, in integrum restitutionis au-
xilium superesse, si circumuenti sunt, placuit. PP. I. Non.
Mart. Max. II. & Aeliano Conf. 224.

De male gestis a tutore vel curatore & de concurrentibus
remedijs.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Nicomedi.

Etiam in his, quae minorum tutores vel curatores male
egessisse probari possunt: licet personali actione a tuto-
re vel curatore ius suum consequi possint: in integrum ta-
men restitutionis auxilium eisdem minorib. dari iam pri-
dem placuit. Datum I. II. Non. Maij, Maximo & Aquilino
Conf. 286.

De contractu cum curatoribus.

4. Idem AA. & CC. Iudoro.

Si creditor non vestram personam, sed curatorem secu-
tus, cum ipsis contractum habuit, & ab ipsis stipulatus
est: nullam ei prorsus aduersus vos actionem competere
manifestum est. V. K. Maij, Heracliz, AA. Conf. 293.

De concurrentibus remedijs.

5. Idem AA. & CC. Valentino.

Etiam tutoribus vel curatoribus distrahentibus, vel
alijs contrahentibus, minores tam restitui rebus pro-
prijs, quam tutorum vel curatorum damna sequi, nullo eis
praedictio per electionem generando, placuit. V. I. Id.
Dec. CC. Conf. 294.

SI IN COMMUNI EADEM
QUE CAUSA IN INTEGRUM
restitutio postuletur.

Tit. XXVI.

Paetum sororis fratri non praedictat. vt nec restitutio soro-
ris fratri patrocinator.

1. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &
CC. Aphobio & alijs.

o Gestum ab aliquo, sit nostrum mandato, vel ratihabitione. p Ratā qui habet v-
ditionem rei suae, sibi praedictat ut hic. Imō non praedictat l. 6. §. 6. ff. de negotiis. q in
minoris etate. Imō initū actus inspicitur l. 3. §. 5. de minorib. r factum vnius
ex fratrib. non nocet alteri l. 1. §. de commun. rerum alienat. l. 1. §. quib. res iudicata. s Res-
titutio minori concessa non prodest maiori, quāvis minoris consorti & socio v. l. 47.
§. 1. ff. de minorib. Imō prodest in indiuiduis, puta seruitutib. l. 4. §. 3. ff. si seruitus vindi-
cetur l. 1. §. si vnus ex plurib. l. 1. ff. quemad. seruitutes. v. hic Bart. t Minores condē-
nati restituuntur, vt litem rursus mouere possint Syn. Basl. 12. §. 9. Etiam aduersus rem
iudicatam minorib. datur in integrum restitutio l. 1. Harm. 12. §. 47. u l. 18. ff. de mino-
rib. Restitui etiam potest, si prouocationem omisit l. 7. §. 11. ff. de minorib. vel allega-

Nec si maior viginti quinque annis soror vestra
fuit vobis non mandantibus, nec rata transac-
tionem habentibus, de iure vestro quicquam
minuere potuit. Nam si cognitis, quae gessit
his consensum post viginti quinque annos gratis commo-
datis: quamuis illa minor pro portione sua restitutionis
auxilium implorare possit: vobis tamē ad communicandū
edicti perpetui beneficium eius atas patrocinari non po-
test. S. III. Idus Aug. CC. Conf. 294.

SI ADVERSVS REM IUDICA-
TAM RESTITVTIO

postuletur.

Tit. XXVII.

De iudicio tutelae.

1. Imp. Alexand. A. Villijs.

In vobis ex tutela iudicio consecuti, de super-
fluo habere actionem ita potestis, si tempore
iudicii minores annis fuistis, & nunc beneficiū
etatis vobis largitur. Ceterum si post legitimā
etatem sententia prolata est: iteratō eandem actionem
de eisdem speciebus inferre non potestis. P. P. V. Kal. Febru.
Pompeiano & Peligno Conf.

De patria potestate.

2. Imp. Gord. A. Sereuz.

Si cum pater tuus te in sua potestate esse, minimeque e-
mancipationem a se factam valere diceret proconsul su-
per causa cognoscens, te eius potestati subiectam pronun-
ciauerit: cum aduersus eam sententiam in integrum re-
stitui postulesis, qui prouinciam regit, in impetenda co-
gnitione suas partes secundum leges exhibebit. P. P. X V.
Decemb. Vlpio & Pontiano Conf. 239.

De sententia eius qui vice principis indicauit.

3. Imp. Philippus A. & Philippus Cels. Aelianus.

Adversus sententiam eius, qui tunc vice principis iudicauit,
in integrum restitutionis auxilium apud pre-
torem seu praesidem prouinciae clarissimum virum flagi-
tare nequaquam poteris. Nam aduersus eius sententiam,
qui vice principis cognouit, solus princeps restituatur. P. P.
XVIII. Kal. Nouemb. Philippo A. & Titiano Conf. 246.

De minoribus defensis vel indefensis.

4. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Vrbino & alijs.

Cum & minores vos esse affirmetis, & indefensos: nul-
lum vobis praedictum fieri praes praes prouinciae pro sua
grauitate curabit. Nam si iusta defensione tutorum vel cu-
ratorum vobis assistente, aliquid statutum est: intelligi-
tis, in integrum restitutionis auxilium vobis esse necessa-
rium: eodem obtinente, etiam si per procuratorem vestrum
legitimē ordinatum lis agitata est. Dat. XVI. Kal. Maij,
Maximo & Aquil. Conf.*

De sententia lata contra tutores vel curatores.

5. Idem AA. & CC. Martiano.

In rem pupilli vel adulti contra tutores seu curatores
lata praes lata sententia, restitutionis auxilium non mi-
nus, quam si quid aduersus eos fuisset statutum, implo-
rare minores posse constat. Datum X. Kalend. Nouemb.
AA. Conf. 293.

SI ADVERSVS VENDI-
TIONEM.

Tit. XXVIII.

De iureiurando.

1. Imp. Alex. A. Florentio militi.

Si minor annis viginti quinque emptori pra-
dij causti nullam de cetero te esse contro-
uersiam facturum, idque etiam iureiuran-
do corporaliter praestito seruare confir-

emptionem potestne restitui potest, nedum si eum emptionis initia perneat. l. 11. §.
4. l. 27. §. 1. ff. de minorib. sed si eam affectet. l. 35. §. 3. ff. de minorib. Potest etiam restitui
aduersus permutationem. l. 47. de praedij & alij reb. minor. est enim emptioni vicina. l.
vlt. §. de ver. permur. eiusque quasi mater. l. 1. §. de contrah. emp. Plura de restitutionibus
aduersus emptionem, vide in l. 1. §. 13. ff. si quid in fraud. patron.
m Minor restituitur aduersus venditionem propriam, etiam si iusiurandum inter-
posuerit. Synops. Basl. 10. r. 10 & 12. Harm. 12. §. 65. l. 27. §. 1. vers. ut ex diuerso. ff. de
minor. l. 1. §. de praedij minorum. n Minor iureiurando potest sibi auferre restitutio-
nis beneficiū. o l. 3. in si §. minor se maior. l. 1. etis sacros. Euangelis, vel manu subla-
ta, q Balsamo vocat σμύγμα. v. Cuias. ad Non. 51. adde l. 9. §. 4. ff. de iureiurando,
G. iijj.

tionem. l. 36. de
tit. si conuictus
fuit. l. 53. §. 4. ff. de
re iudic. aduer-
sus sententiam
cuiusque iudi-
cis, etiam prin-
cipis. l. 37. eodem.
l. 18. ff. de minori-
bus. etiam si aga-
tur de causa sta-
tus. l. 27. eodem.
vtcumque a tu-
toribus defen-
sus fuerit. l. vlt. §.
eo. l. 29. l. 47. ff. de
minorib.
x Remedia ad-
uersus senten-
tiam, restitutio
vt hic Appella-
tio. §. de appella-
tionib. supplica-
tio aduersus sen-
tentiam princi-
pis & praefecti
praetorio. l. 4. &
Authent. sequen-
ti. §. de prec. b. im-
per. l. vlt. §. de sen-
tent. praef. praet.
quarrela falsij. ff.
ex falsis. nullita-
tis. propositio,
de qua vide Ol-
dendorpium ca.
57. de exception.
et in tract. de sen-
tent. et re iud. Pa-
ponem 2. Notar.
c. Des exceptiones.
y Minor etiam
aduersus partem
sententiae potest
restituī. l. 29. §. 1.
ff. de minorib.
z Minor (aliud
in maiore) po-
test restituī ad-
uersus sententia
l. 18. §. 1. l. 40. ff.
de minorib.
a l. 5. m. ff. de pro-
bationib.
b l. 18. §. 3. §. 4. ff.
de minorib. v. in
hunc locū Cuias.
16. obs. 2.
c vel praefecti
praetorio. l. 16. in
ff. de minoribus.
Quid si lis in
principis audito-
rio iudicata: ite-
rum iudicari po-
test. d. l. 18. §. 1.
d d. §. 3.
e Sententia lata
contra minores
indefensos, est
ipso iure nulla:
e contrario, vbi
legitimē defēsi,
valet iudicium
& sententia. l. 2.
in quib. caus. resti-
t. v. l. 2. §. si tutor.
g Idem opera-
tur procurator
legitimus, quod
tutor & curator.
Potestne au-
thoritate pupil-
lo praestare? Bal-
dus putat posse.
h vel a minore
cum auctoritate
tutoris. h 23. in
ff. de minoribus.
i i. contra cōmo-
dum minorum.
k Sententia lata
contra tutorem
in causa pupilla-
ri, dicitur lata cō-
tra pupillum: ideo
pupillus potest
restitutionem
petere.
l quid, aduersus
peneat. l. 11. §.
4. l. 27. §. 1. ff. de minorib. sed si eam affectet. l. 35. §. 3. ff. de minorib. Potest etiam restitui
aduersus permutationem. l. 47. de praedij & alij reb. minor. est enim emptioni vicina. l.
vlt. §. de ver. permur. eiusque quasi mater. l. 1. §. de contrah. emp. Plura de restitutionibus
aduersus emptionem, vide in l. 1. §. 13. ff. si quid in fraud. patron.
m Minor restituitur aduersus venditionem propriam, etiam si iusiurandum inter-
posuerit. Synops. Basl. 10. r. 10 & 12. Harm. 12. §. 65. l. 27. §. 1. vers. ut ex diuerso. ff. de
minor. l. 1. §. de praedij minorum. n Minor iureiurando potest sibi auferre restitutio-
nis beneficiū. o l. 3. in si §. minor se maior. l. 1. etis sacros. Euangelis, vel manu subla-
ta, q Balsamo vocat σμύγμα. v. Cuias. ad Non. 51. adde l. 9. §. 4. ff. de iureiurando,
G. iijj.

a Cognitio re-
stitutionis tribu-
nal exigit.

b De causa re-
stitutionis in in-
tegrum, non po-
test in arbitrio
compromitti, non
fit compromif-
sum, nec de ea
arbitrari potest
cognoscere. vide
V. v. m. f. r. i. p. r. c.

3. obf. 3.
c Iurisdic-
tio ordinaria & con-
tentiosa inhaeret
territorio: limi-
tes iurisdictionis
sunt limites terri-
torij Bald.

d Delegat⁹ prin-
cipis ad audien-
dam, delegatus
censetur ad de-
finitendum: mul-
to magis ad in-
cidentia, quarum
concessione spe-
cialem requirit
negat Bald.

e hinc etiā col-
ligunt, causam
restitutionis non
posse compro-
mitti. adde l. 34.
m. f. f. de minor.

f 10. Synopsi 4.
ex ut. 30. l. de his
quæ adolefcenti
petenti restitu-
tionem in inte-
grum imputan-
tur, ut ea vel red-
dat vel compen-
set.

g Omnis restitu-
tio in integrum
est reciproca aut
iniquissima, si
ex vno latere ta-
tum consistat. l.

24. §. 4. de mi-
noribus. excipe l.
pen. de his quæ
adolefcenti petenti
restitutionem in
integrum imputan-
tur, ut ea vel red-
dat vel compen-
set.

h Imo, in l. i. c. o.
l. 7. §. 8. ff. de mino-
ribus.

i l. 48. l. vlt. ff. de
minoribus.

k Minor restitu-
tui potest aduer-
sus adiutam hæ-
reditatē. si mi-
nor ab hereditate
dolus enim tē
representat.

m l. 25. §. 1. ff. de
minoribus. c. l. o. d.
loco 31. r. Harmē.
12. §. 67. excipe ea
sum. l. 2. §. 5. de his
qui veniant.

n Mandatum
speciale habentem.
An hoc per
petuum? negat
Baldus dominū
prædictū cogit ita
constituere, Cō-
stitutio te produ-
torem, ad pe-
tendam restitu-
tionem in tali
causa aduersus

N: sufficere si
datus sit genera-
liter ad petendam
restitutionem.
v. v. m. f. r. i. p. r. c.
pract. 25. obf. 3.
o l. 33. de appella-
tione. p. i. d. e. q. u. e. qui
lucrum sentit ex
contractu vel sen-
tentia, non potest
eam exsequi ad-
uersus eum, cui
cōcessa est restitu-
tio. idem non
potest tē alie-
nare. Vis ea est
restitutionis, ut
negotij vires sus-
pendat. l. 32. §. 5. de
transact.

De his qui propriam vel mandatam iurisdictionem habent
& de arbitris.

3. Imp. Iustinianus A. Iohanni præfec. præf.

Cum scimus esse dubitatum de restitutionibus, quæ in
integrum postulantur, siue tantummodo apud iudi-
cem, cui aliqua iurisdic-
tio est, examinari eas oportet, siue
apud pedaneos iudices: siue eas minores vigintiquinque
annis petierunt, siue maiores, secundum quod anterioribus
sanctionibus vel veteris iuris vel nostris declaratum est:
sanctimus, non solum apud iudices pro tribunali huiusmodi
causæ cognitionem proponi, sed etiam apud eos iudices,
quos Augustalis dederit maiestas, aut nostræ reipublicæ
administratores, vel in hac regia urbe vel in provinciis: ut
videatur ipse, qui iudicem destinaverit, utpote pro tribu-
nali cognoscens, in integrum dare restitutionem, & causas
eius examinare: sic etenim non difficilis erit causarum exa-
minatio. Sed ne quis ita effuse intellectum nostræ consti-
tutionis audeat esse trahendum, ut etiam apud compromif-
sarios iudices, vel arbitros ex communi sententia electos,
vel apud eos, qui dantur a iudicibus, qui propriam iurisdic-
tionem non habent, sed tantummodo iudicandi facultatē
putet huiusmodi extendi sanctionem: hos tantum genera-
liter volumus tales causas dirimere, qui vel certæ admini-
strationi, cui & iurisdic-
tio adheret, præpositi sunt, vel ab
his fuerint dati: & multo magis si a nostra maiestate dele-
gata eis sit causarum audientia. Sed ne quid penitus dubi-
tandum relinquatur: & hoc addendum esse censuimus, ut his
tantum, quos supra enumeravimus, liceat de in integrum
restitutione disceptare, siue hoc specialiter eis fuerit man-
datum, (quod & veteribus non fuerat incognitum) vel si
generaliter dati sunt iudices, vel in aliis speciebus insiderit
quædam quæstio restitutionis. Dat. 3. Kal. Septemb. post cō-
sulat. Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

DE REPUTATIONIBVS QVÆ FIUNT in iudicio in integrum restitutionis.

Tit. XLVIII.

Restitutio concessa minori, omnia in pristinum statum re-
stituit, iam pro, quam contra.

1. Imp. Antoninus A. Tatiano.

VI restituitur in integrum, sicut in damno
morari non debet, ita nec in lucro, & ideo
quicquid ad eum peruenit vel ex emptione, vel
ex venditione, vel ex alio contractu: hoc de-
bet restituere. 1. §. Sed & si intercessor minor vigintiquin-
que annis interuenerit, in veterem debitorem debet resti-
tui actio. 2. §. Sed & cum minor adiit hereditatem, & re-
stituitur: mox quicquid ad eum ex hereditate peruenit,
debet præstare. verum & si quid dolo eius factum est, hoc
eum præstare conuenit. Sine die & consule.

ETIAM PER PROCURATOREM CAU- sam in integrum restitutionis agi posse.

Tit. XLIX.

1. Imp. Alexand. A. Licinio.

AVSAM in integrum restitutionis, si qua cō-
petit, etiam per procuratorem agi posse pla-
cet. Datum 13. Kal. Octobr. Pompeiano & Peli-
gno Conf. 232.

IN INTEGRVM RESTITVTIONE PO- stulatæ, ne quid noui fiat.

Tit. L.

1. Imp. Gord. A. Secundino militi.

POSTVLATA in integrum restitutione, omnia
in suo statu esse debere, donec res finiat, per-
spici iuris est. idque curabit is, ad cuius partes ea
res pertinet. PP. 12. Kalend. Iul. Gordiano A. &
Auiola Conf. 240.

DE RESTITVTIONIBVS MILITVM ET eorum, qui reipublicæ causa absunt.

Tit. LI.

De bonorum possessione.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Chiloni.

I Valerianus centurio cohortis duodecimæ
Alpinorum ante vita deceffit, quam bonorum
possessionem acceperat: hæres eius ex perso-
na defuncti restitutionis auxilium intra annu-
m vtilem ita recte implorabit, si Valerianus post exactos

dies, quibus bonorum possessio defertur, in militia defun-
ctus est. PP. Kal. Non. Laterano & Rufino Conf. 198.

De bonorum deminutione de actione amissa.

2. Imp. Alexander A. Petronio Centurioni.

SI quid de bonis eorum, qui reipublicæ causa absentes
sunt deminutum est, actione uel qua competente eis, ali-
quis liberatus fuit: in integrum restitutio perpetua iurif-
dictione intra annum vtilem permittitur. PP. 13. Ka. Nou.
Alex. A. II. & Marcello. Conf. 227.

De usucapione.

3. Idem A. Flavio Aristodemo militi.

QVod tempore militiæ de bonis alicuius possessum
ab aliquo est, posteaquam is reipublicæ causa abesse
deit, intra annum vtilem amota præscriptione temporis
medij possessionem vindicare permittum est. vltra autem
ius possessoris lachere contra eum institutum non oportet.
PP. Non. Ianuar. Maximo II. & Eliano Conf. 224.

De possessione & distractione bonorum.

4. Imp. Gord. A. Mastriano.

IGNORARE non debes, eorum, qui reipublicæ causa sine do-
lo molo absunt, si absentes boni viri arbitratu non de-
fenduntur, bona tantum possideri: venditionem autem
in id tempus differri, quo reipublicæ causa abesse defierint.
Dat. 12. Kal. Ian. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

De quadriennij prescriptione.

5. Idem A. Secundino militi.

NEQUE reipublicæ causa absentibus, neque aliis maio-
ribus ad titulum in integrum restitutionis pertinenti-
bus, præscriptionem quadriennij post factam a fisco ven-
dicionem obesse possit manifestum est. PP. 6. Id. Maij, Sa-
bino & Venusto Conf. 241.

De distractione hypothecæ.

6. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Germano
Centuriano.

SI, cum militaribus laboribus operam dares, creditoris
tui hæredes possessiones sibi obligatas distraxerunt: po-
teris, adito prædite provincie, in integrum restitutionem
impetrare, retractatæque venditione, recipies possessiones,
oblato antequam debito, vel pretio, si minus debito fuisset. PP.
4. Non. Apr. Valeriano, & Gallieno AA. Conf. 255.

De gestis a patre.

7. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.
Marina.

EA, quæ a patre geruntur, non decet pro disciplina
militari a filiis ad irritum reuocari: præsertim cum
nec patrem tuum in rebus humanis agentem affirmes cō-
questum fuisse super huiusmodi contractu. Dat. Non. Feb.
CC. Conf. 294.

De tempore expeditionis absone.

8. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfecto pratorio.

Sancimus, his solis, qui in expeditionibus occupati sunt
sea tantummodo tempora, quæ in eadem expeditione
percurrunt, tam in exceptionibus declinandis, quam in pe-
tendis in integrum restitutionibus, eis opitulari: illis tem-
poribus, per quæ citra expeditionis necessitatem in aliis fo-
cis vel in suis adibus degunt, minime eos ad vindicanda
memorata privilegia adiuuantibus. Dat. 6. Id. April. Conf.
Decio V. C. Conf. 529.

DE VXORIBVS MILITVM,

& eorum, qui reipublicæ causa
absunt.

Tit. LII.

1. Imp. Alexand. A. Secundinæ.

TEMPORALIBVS actionibus exclusis mulieri-
bus, quæ cum maritis reipublicæ causa absen-
tibus peregrinatæ sunt, ad exemplum militum
subueniri solere non est ignotum. PP. 3. Non.
Decemb. Alexandro A. II. & Marcello Conf. 227.

2. Imp. Diocletianus, & Maximianus AA. & CC.
Quintiliano.

EI, quæ diutissime fuit cum marito, qui militiæ operam
dabat, non officit præscriptio longi temporis. sed quia
huiusmodi diutina absentia commenta callide adhibita
atque composita obesse omnino non debent: decernimus,
ut si talis mulier domum ad se pertinere monstrauerit, quæ
in absentia eius vendita est, refuso pretio, quod reuera so-
lutum est, eandem recipiat. Datum 8. Kalend. Decemb. ipis
AA. & Conf. 293.

q 10. Synopsi Ba-
sile. l. 4. c. 11. 33.
4. ff. 6. adde Papo.
3. Nos. 9. fol. 704.
r Hæres ex per-
sona defuncti,
restitutionis be-
neficiū potest
petere.
f hodie intra
quadriennium
continuum. l. vlt.
de temp. in integr.
t Hæres restitui-
tur ex persona
defuncti, dum-
modo beneficiū
restitutionis sum-
pserit originem
ex illius persona.
u l. 1. ff. ex quib.
caus. maior.
x l. 40. ff. ex quib.
caus. maior.
y hodie intra
quadriennium
continuum. l. vlt.
de temp. in integr.
z hodie intra
quadriennium d.
l. vlt.
a & eorum bo-
nis curatores da-
ri, quinetiam possi-
deri quidem mi-
litis bona, donec
in castris esset,
aliquando edixit
consul Romanus,
ut Liuius scribit
lib. 2. sed extra
ordinem. nā ex
ordine possideri
possunt, v. Cuiac.
10. obf. 31. vbi tra-
ctat de causis pos-
sessionis bonorū
rei seruandæ cau-
sa.
b l. 6. §. 1. ff. quib.
ex caus. in possess. l.
vlt. ff. de reb. au-
ctoris.
c Olim quinquē
nij ex edicto D.
Marci. Rebus a-
lienis, citra debi-
ti causam, a fisco
venditis, earum
domini intra
quadriennium fi-
sco licet mouere
posset: post qua-
triennium non
possunt. §. vltimo
Instit. de usucap.
nisi reipublicæ
causa abfuerint
ut hic. Et lo. d. loco
cap. 5.
d retractatæque,
Hal. 2. 1. 3.
e Putarem has
duas voces, vel
pretio, disponen-
das esse. & possi-
si minus debuit
fuisse.
f Privilegiū suc-
cessoris non res-
cindit legitimū
factum prædeces-
soribus. Baldus.
f v. l. penul. de re
fiam. milit.
g aliud, si milite
præfente quid
statutum. l. 15. §.
2. ff. ex quib. caus.
maior. aut eius
procuratore. l. 39
d. tit.
h sedibus Halic.
et mis. ois. Gra-
en v. l. 18. s. de e-
piscopalis audientia
i quibus officiū
publicum idam-
no esse non de-
bet, nec eorum
vxoribus esse cō-
uenit.
k l. 6. §. 1. ff. pro.

DE

a. 10. Eclog. 4.

tit. 34.

b nota ordinē temporis, Minoris atatis, petende restitutionis grātis causa, missionis à militia. vnde possumus colligere, Tempus restitutionis petende, quod aliās effluxit, si atatis privilegium spectemus, retineri propter novum privilegium eiusdem personae, puta militiae. Privilegium atatis continuari cum alio privilegio. l. 3. eo.

c. dic. ut in l. 5.

§. 1. 2. 3. §. 40.

d. dixi ad l. 1.

§. eo.

e. Beneficium restitutionis ex

quacunque causa

competens, successori

competit. Salyer.

f. pars legis 2.

C. Theod. de in-

regr. restit. lib. 2.

synops. Basilic. 4.

ex tit. 34.

g. v. §. de hū qui

veniam atatu.

h. restitucio-

nes.

i. Si maior ma-

iori succedit, he-

redi idem tempus

competit quod defuncto.

Si minor ab a-

dita hereditare.

§. vlt. j. cod. qua-

driennium ex

persona defun-

cti. l. 4. §. j. cod. l.

19. j. de minorib.

Si minor mino-

ri succedit, he-

res ex sua per-

sona restitui-

tur, nec defun-

cti tempus nu-

meratur, ut hic.

Paul. i. sent. 9. §.

4. quod interdū

etiam quadri-

ennium potest ex-

cedere, ut in hy-

pothesi. l. 1. §. eo.

Si maiori, post

suam legitimā

aetatem tantum

temporis habet,

quantum defun-

cto supererat. §.

2. j. cod. l. 19. D. de

minorib. §. 2. j. eo.

l. vlt. in §. j. si ma-

ior. fact. alienat.

fact. sine decret.

k. Creta. d. l. 2.

C. Theod. Verum

hac vox sublata

est à compo-

sitibus, propter

cretiones subla-

tas.

l. vlt. 4. 2. D. de

reg. iur.

m. Plures dil-

ationes dantur

reo, quā actio-

ri. v. quae notant

ad l. 1. 25. D. de

reg. iur.

† l. vlt. j. de re-

pud. & ita intra

29. annum at-

atis restitutionē

maior petere te-

netur. Apud Gal-

los ex edicto

Francisci I. po-

test intra 35. an-

num. v. Rebuff.

20m. 2. tractat. de

rest. gl. 2.

n. Continuis

annus dicitur:

DE TEMPORIBVS IN INTE-

grum restitutionis tam minorum, & aliarum personarum, quae restitui possunt, quam etiam heredum eorum.

TIT. LIII.

De militibus & eorum successoribus.

1. Imp. Gord. A. Pudenti militi.

IN his, in quibus laesus es, cum minor annis viginti quinque es, toto militaris expeditionis tempore auxilium restitutionis postulare potes: tempus etenim post impletam minorem aetatem constitutum, ex die missionis iuxta rationem iuris computari debet. PP. 3. Non. Octobr. Pio & Pontiano Conf. 239.

Si minor succedit maiori causa militiae absenti, toto tempore minoris aetatis tempus petende restitutionis non currit. Bald.

2. Idem A. Secundino Militi.

SI intra legitimam aetatem, vel ea impleta, nondum exaeto tempore praestituto, pater tuus in fata concessit, tuque ei heres exististi, & intra viginti quinque annos, vel post eam aetatem intra id tempus, quod ad in integrum restitutionem defuncto supererat, nomen militiae dedisti: praes proquinciae, causa cognita, per in integrum restitutionem ex persona defuncti subueniri tibi prouidebit. Dat. 11. Kal. Nouemb. Pio & Pontiano Conf. 239.

3. Idem A. Mutiano militi.

SI intra annos, quibus in integrum restitutionis auxilium indulgetur, constitutus es, vel eo tempore nomen militiae dedisti, & expeditione occupatus es: continuatum a beneficium restitutionis, per vscapionem, licet ante militiam suppleta sit, non patitur te dispendio rei familiaris affligi. Dat. Kal. Nouemb. Pio & Pontiano Conf. 239.

4. Imperatores Diocletianus & Maximianus, AA. & CC. Dionysio.

EX persona fratrum, si tibi eorum quaesita est successio, potes, contra quem supplicas, agere: non ignorans, quod si minores viginti quinque annis militauerint fratres tui, atque in militia diem functi sunt: in integrum restitutionis tempus eis non cesserit, sed omne ad successorem transiuerint. S. 8. Kalend. Ianuar. Philippopoli, CC. Conf. 294.

De venia aetatis impetrata. 1. Si minor minori. 2. maiori. 3. aut maior minori successerit.

5. Imp. Constantinus A. ad Bassum P. P.

EA, quae de temporibus in integrum restitutionum legibus cautae sunt, custodiri conuenit, & si forte quis beneficio nostro atatis veniam fuerit consecutus: ex eo die, quo indulgentia nostra in iudicio competenti fuerit iniuncta, eique administratio rei propriae permessa, ad persequendas in integrum restitutionum, huiusmodi causas iure tempus habet praestitutum. ita tamen, vt nunquam minoribus viginti quinque annis constitutis, de his, quae ante impetratam veniam aetatis gesserunt, auxilium in integrum restitutionis denegetur. 1. Si quando sane in minoris iura successerit minor: minimè prohibetur, cum quintum & vicimum suae aetatis annum transierit, in integrum restitutionis beneficio uti tempore illibato.

2. Quod si maioris fuerit minor iura factus: quantum ad eas pertinet causas, quas ex persona maioris fuerit consecutus, tantum temporis ad exponendas in integrum restitutiones decidendasque causas accipere debet, quantum defuncto, cuius heres aut bonorum possessor docebitur extitisse, reliquum fuerat. 3. Cum verò maior successione fuerit adeptus minoris: si quidem civili iure ab intestato vel ex testamento successerit, mox cum fuerit adita hereditas: si verò honorario iure, ex quo bonorum possessio fuerit accepta, examinando ac terminando in integrum restitutionis negotio, solida sine vlla diminutione tempora supputentur. Dat. Non. Octobr. Romae, Constantino A. & Licino Cae. vtrisque II. Conf. 312.

De dote cauta non numerata. In authent. de temp. non solut. pecuniae super dote. §. generaliter. coll. 8. tit. 1. al. col. 7. ut. 10. seu Nou. 100. c. 2.

SI minor viginti quinque annis de dote cauta non numerata statim non queritur: restituitur eatenus, vt non transcendat a tempore nuptiarum duodecimum annum. Eo quoque mortuo intra praedictum tempus, indulgetur annus heredi eius. Sed si heres sit minor maioris seu minoris defuncti, quinque annorum gaudeat spatio, non expectato exitu aetatis eius.

De dilationibus.

8. Idem A. ad Iulianum praefectum vrbi.

Petendae in integrum restitutionis temporibus observatis, si dilatio ab actore petatur, quae intra metas restitutionis valet artari: eandem, quocumque flagitante, causis cognitibus oportebit. Sin verò eiusmodi postulantur curricula, quae intra spatium receptum angustari nequeunt: (quippe si in confinio legitimi temporis petantur, & eius terminos prorogabunt) dilationem petitori denegari conueniet. in eius enim arbitrio fuerat, tunc inferre litigium, cum petitae dilationis mora superfluo spatio posset includi. 1. Quod si defensio rei dilationis suffragium postulauerit: eandem asserta causa citra spectaculum temporis differri sancimus: quia nequaquam steterat in ipsius potestate, quando litigio pulsaretur. dari igitur debet, etiam impetrata dimensio sese ultra temporis definitionem proferat. qua dilatione, si a reo impetratur, etiam actor inquirendis probationibus uti minimè prohibebitur. Datum 14. Kalend. August. Romae, Constantino Cae. V. & Maximo Conf. 319.

De anno vili in quadriennium continuum transiit. 1. quae tempora excipiuntur in restitutionibus.

7. Imp. Iustin. A. Iohanni P. P.

Superuacuum differentiam vtilis anni in integrum restitutionis à nostra republica separantes, sancimus, & in antiqua Roma, & in hac alia vrbe, & in Italia, & in aliis prouinciis quadriennium continuum tantummodo numerari ex die, ex quo annus vtilis currebat, & id tempus totius loci esse commune. ex differentia enim locorum aliquid induci discrimen, satis nobis absurdum visum est. Quod non solum in minorum restitutionibus, (quibus vtilis annus incipit currere, ex quo vicem sexagesimi anni dies illuxerit) sed etiam in maiorum, hoc idem adhiberi sancimus, vt & hic pro vili anno memorata continuatio temporis observetur ad interponendam constitutionem finemque litem. 1. Et quemadmodum omnis minor aetate excipitur in minorum restitutionibus: ita & in maiorum, tempus, in quo reipublicae causa abfuerit, vel aliis legitimis causis, quae veteribus legibus enumeratae sunt, fuerint occupati, omne excipitur. & non absimilis sit in hac parte minorum & maiorum restitutio. Dat. Kalend. Septemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. Conf. 331.

QVIBVS EX CAVSIS MAIORES in integrum restituantur.

TIT. LIIII.

De officio legationis.

1. Imperator Antoninus A. Emiliano.

SI propter officium legationis ad me bona fide facta, absens & indefensus condemnatus es: instaurationem iudicij iure desideras, vt ex integro defensionibus tuis utaris. nam eos quoque, qui legationis officio funguntur, in eo privilegio esse, in quo sunt, qui reipub. causa abfunt, receptum est. PP. 5. Non. Mart. Duobus & Aspris Conf. 213.

De custodia militari.

2. Idem A. Dionysio.

SI idcirco apud arbitrum praesentiam tui facere non potuisti, quod sub custodia militari iussu praesidis detinebaris, idque in veritate esse praesidi prouinciae probaueris: accipies causae instaurationem. PP. 13. Kal. Octob. Lato & Cereali Conf. 216.

De contractibus bona fidei.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Proculo decurioni.

IN contractibus, qui bonae fidei sunt, etiam maiori- bus officio iudicis causa cognita publica iura subueniunt. Dat. Non. Aug. Diocletiano & Aristobolo Conf. 285.

De Republica.

4. Idem AA. Prisciano.

Republica minorum iure uti solet: ideoque auxilium restitutionis implorare potest. Dat. 2. Id. Nouemb. Diocletiano & Aristobolo Conf. 285.

De reuerso ab hostibus.

5. Idem AA. Liciniano.

SI ab hostibus cum patre ac matre captus, postea his ibi defunctis, legis Corneliae beneficio reuersus, successiones eorum quaesitis: exemplo vtilis actionis, quae in integrum restitutis datur, cum exceptionis annuae (quae huic obijci solet) obiectu res vindicare non prohiberis. Dat. 16. Kal. Maij, CC. Conf. 294.

H. j.

quia in eo etiam computantur dies feriati. vide wurmser. 1. praef. 25. obf. vlt. vbi etiam addit formam libelli pro impetranda restitutione. Pleenius de huiusmodi libellis. v. Oldendorp. class. 6. att. 8. vbi de li bello restitutionis minoru tractat, vt & 9. maiorum: 10. quod metas causa: 11. doli mali. adde Ferrar. in forma libelli super petitione restitutionis in integ. o. i. cum abessent reipublicae causa, laesi fuerint, intra quadriennium à suo reditu restitutionem postulant. Demus maiorem in rationem computatione decem Error calculi quadriennium non praescribitur. l. 8. de admiss. rer. 13. ff. de diuersis & temporalib. praescrip. quin actio de dolo suu bien-nium retinet. l. vlt. §. de dolo. p. 4. D. 6. v. Pa-pon. 3. Notar. 9. fol. 657. Oldend. class. att. 9. q. 1. 8. l. 25. inf. l. 28. §. 1. l. 32. D. eod. l. 14. D. de legationib. Legati ciui-ratum habentur pro absentibus reipublicae causa. l. 1. §. 1. l. 9. l. 15. l. 23. D. eod. l. 2. §. 1. & seq. l. 4. §. 1. D. si quis causationib. t. vlt. 19. §. 1. ff. de probat. u. l. 1. inf. l. 26. §. 9. l. 28. §. 2. D. e. adde l. 3. §. comm. vtriusque l. 12. de rescindenda. l. 7. D. de in integ. adde Cuiac. 13. obseru. 24. x an & in stri-cti iuris: vtrique. l. 4. §. de dolo. dicam plenius ad l. 2. j. de rescind. y vlt. §. comm. vtriusque indi-cij. z restitutionem non petunt, sed officio iudicis eis subuenitur. synops. Basilic. 10. tit. 1. ex tit. 36. cap. 1. a l. 22. in fin. D. eod. l. 3. j. de iure reipub. l. 9. D. de appellationibus. An idem est in rege & fisco, negat Cynus hic. sed Guido Papa. decis. 302. refert Carolum regē Franciae restitu-tum fuisse sen-tentia iudicis aduersus remis-sionem, quam fecerat Lud. Pi-stauis, de Co-mitariu Valētia. b l. 23. §. 1. D. e. adde Paul. 3. sent. 4. §. 8.

4. D. 7. 1. Decret. Vide formulam huius actionis apud Oldendorp. *Class. 1. ad. 11.*
b Possessio parit in rem actionem. *l. 17. D. de pignoriis.* In rem actio, possessorem tenet. *l. 17. ubi in rem. ex possessione est. l. 2. §. 2. D. de iudiciis.*
c Recepti arbitri, iudices sunt compromissarii non ordinarii. *l. pen. eod.* Receptum enim est compromissum. *l. 1. §. 1. de iudiciis.* aduenit autem vel ex pacto nudo, aut consensu, vel ex iurisdictione, vel ex iurisdictione. *l. 4. §. 1. de iurisdictione.*
d Arbitrii. *Ha loand. adde 4. ff. 8. 1. Decretal. 43. 1. §. 22. 7. Etloga 2. 1. Harmono. 4. cap. 1. de iurisdictione. Modum huius actionis, vide apud Ferrarier. in forma compromissi 28. adde Oldendorp. in Enchirid. excep. c. 8. ubi tractat de exceptionibus aduersus arbitros: adde Rebuff. tom. 3. tractat. de arbitru & arbitrator. b. & quomodo illorum sententia reformari debeant.*

DE ALIENATIONE^a IVDICIJ MUTANDI CAUSA FACTA.

TIT. LV.

Facta alienatione ratione mutandi iudicij, possessor potest conueniri rei vindicatione, quam possessio parit Bald.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Attalo.

VM in b rem actionem possessio pariat aduersario, alienatione etiam iudicij mutandi causa celebrata, in integrum restitutio edicto perpetuo permittatur: intelligis, si rem, ne secum ageretur, qui possidebat, venundedit, & emptori tradidit: quem elegeris, conueniendi tibi tributam esse iure facultatem. Datum 6. Kalend. Decembr. Viminacij, CC. Consil. 294.

DE RECEPTIS^c ARBITRIS^d.

TIT. LVI.

De appellatione. De iudiciali actione. De pœna, si intra diem compromisso comprehensum indicetur.

1. Imperator Antoninus A. Nepotianæ.

X sententia arbitri ex compromisso iure perfecto aditi, appellari non^e posse, sapè rescriptum est: quia nec iudicati^f actio inde praestari potest. & ob hoc inuicem pœna^g promittitur, vt metu eius a placitis non recedatur. Sed si vltra^h diem compromisso comprehensum, iudicatum est, sententia nulla est, nec vllam pœnam committit, qui ei non paruerit. PP. 9. Kal. Aug. Romæ, Antonino A. IIII. Consil. 223.

De eo qui presentiam sui facere detrectat.

2. Imp. Carus, Carinus, & Numerianus AAA. Clementi.

SI contra compromissum aduersarius tuus apud electum arbitrum presentiamⁱ sui facere detrectauit, placita pœna videtur obnoxius. PP. 3. Kal. Ian. Caro & Carino Consil. 283.

De doli except. De doli clausula.

3. Imp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. Petroniæ.

Arbitrorum ex compromisso sententia non obtemperans, si sordes^k vel euident gratia eorum qui arbitrati sunt, intercessit, aduersus filiam^l tuam agentem ex stipulatu, exceptione^m doli mali vti poteris: sed ex doli mali clausula, quæ compromissi stipulationi subiici solet, filiam tuam conuenire non vetaberis. PP. 3. Id. Ian. ipsi AA. Consil. 293.

De iureiurando. 6. De verborum subtilitate negligenda.

4. Imp. Iustinianus A. Demostheni P.P.

NE in arbitris cum sacramenti religione eligendis peritium committatur, & detur licentia^o perfidis hominibus passim definitiones iudicum eludere: sanctissimo^p arbitrio & huiusmodi rem censemus esse componendam. 1. Si igitur inter actorem & reum, necnon ipsum iudicem fuerit consensus^q, vt cum sacramenti religione lis procedat, & ipsi quidem litigatores in scriptis hoc suis manibus^r, vel per publicas personas scripserint, vel apud ipsum arbitrum in actis propria voce deposuerint, quod sacramentis praestitis arbitri electus est, hoc etiam addito, quod & ipse^s arbitri iuramentum praestiterit super lite cum omni veritate dirimenda: eius definitionem validam^t omnimodo custodiri censemus, & neque reum, neque actorem posse discedere, sed tenere omnifariam, quatenus obedire ei compellantur. 2. Si autem de^u arbitro quidem nihil tale fuerit vel compositum, vel scriptum, ipsæ autem partes literis hoc manifestauerint, quod iuramenti nexibus se illigauerint, vt arbitri sententia stetur: & in presenti casu omnimodo definitionem arbitri immutatam seruari, literis videlicet eorum similem vim obtinentibus: siue ab initio hoc fuerit ab his scriptum, vel praefato modo depositum, dum arbitri eligebatur, siue post definitiuam sententiam hoc scriptum in-

g Nota vtilitatem pœnae debita ex compromisso. **h** Quid? An non potest compromissarius terminum prorogare? potest vtiq; si ei data fuerit facultas, non poterit tamen in infinitum, quantumvis liberam potestatem habeat, sed ad duas aut tres vices ad summum. *l. 1. §. 1. de sacros. eccles. iurms. 1. praed. 3. obs. 2. i. v. l. 27. §. 4. D. eo.* **k** Sordes pœnae. *l. 1. §. 1. de sacros. eccles. iurms. 1. praed. 3. obs. 2. i. v. l. 27. §. 4. D. eo.* **l** Filiam tuam. *l. 1. §. 1. de sacros. eccles. iurms. 1. praed. 3. obs. 2. i. v. l. 27. §. 4. D. eo.* **m** Hanc legem a Basilicis abesse Cuius notat b. **n** Peritium vitanda. **o** Abrogatur. *v. Nou. 82. c. 11. §. 1.* **p** Partia sunt iurare, & consentire, vt cum sacramenti religione lis procedat: modo de consensu appareat. **q** Nota formam iurandi in arbitrum, vt tamen auth. prox. j. eo. **r** Idem operatur scriptura propria, ac manu tabellionis facta. *Bald.* **s** Nota de compromisso iureiurando partium & ipsius arbitri, delato tamen & recepto, vide

auth. prox. j. eo. **t** Ab arbitri sententia iureiurando electi, non appellatur, vt tamen auth. prox. j. eo. **u** Nota de arbitrio solo partium iuramento delato, vt tamen auth. j. eo. **x** Nota de arbitrio nudo consensu partium delato. **y** Non praestimitur iuramentum, nisi probetur iuramentum. **z** Iudex de actis & gestis in causa testificari non potest. *v. Socin. reg. 199.* **a** hodie arbitri non sunt eligendi cum iuramento, & si electi, potest recedi ab illorum arbitrio. *Novell. 82. c. 11. ubi vide Cuiac.*

ueniatur, quod cum sacramenti religione eius audientiam amplexi sunt, vel quod ea, quæ statuta sunt, adimplere iurauerint. 3. Sed & si ipse solus arbitri hoc litigatoribus poscentibus, vel scriptis vel depositionibus (vt dictum est) manifestum facientibus, praestiterit iuramentum, quod cum omni veritate liti libramenta imponat: similem esse letiam in presenti casu prioribus eius definitionem, & eam omnimodo legibus esse vallatum. 4. Et in his omnibus casibus liceat vel in factum, vel conditionem ex lege, vel in rem vtilem instituere actionem, secundum quod facti qualitas postulauerit. 5. Sin autem in scriptura quidem aut depositione nihil tale apparuerit, vna autem pars dicat iuramentum esse praestitum, quatenus arbitrari stetur sententia: huiusmodi litigatorum, vel solius^z arbitri sermones minimè esse credendos: cum & si quis iuramentum datum esse non iudice supposito, nec inter hoc scriptura partium testante, concesserit: incerti certaminis compositio (quæ inter homines imperitos sapè accidit) non aliquid vigoris rebus iudicatis inferat, sed in huiusmodi casu hæc obtineant, quæ veteres super arbitris eligendis sanxerunt.

In authent. de iudiciis. §. quia verò multe. col. 6. tit. 11. al. 10. seu Nou. 82. c. 11.

Decernit ita nouum, nullum sic^a fieri posse arbitrum, vt cum sacramenti religione iudicet, sed pœnam statuat: quæ praestita liceat a iudicatis recedere. Si contra hoc indicatum fuerit: index, qui male indicat, si dolo facit, pœnam a Deo expectet: si ignorantia, nihil præter sacramentum ei erit, neque litigatores rursus damno afficiantur.

Finis Authent. sequitur text. l. Codicis.

6. Si quis autem post^b arbitri definitionem subscripserit, implevit^c (i. permanere) vel implere^d (i. implere) vel implere^e (i. implere) dare. (Græcis enim vocabulis hoc enarrare propter consuetudinem vtilius visum est) et si non adiecerit^f (i. id est, spondeo): & sic omnimodo per actionem in factum cum compelli ea facere, quibus consensus. qualis enim differentia est? huiusmodi verbis clausula^g adiciatur, vel huiusmodi vocabulum omnino omittatur: si enim verba consueti stipulationum, & subtilis, imo magis superuacua^h obseruatio abⁱ aula concessit, & nos quidem nuper legibus a nobis scriptis multa vitia stipulationum, multasque ambages, scrupulosque circuitus correximus: cur non & huiusmodi scriptura totam formidinem veteris iuris amputamus: vt, si quis hæc scripserit, vel vnum ex his, acquiescere eis compellatur, & ea ad effectum omnimodo perducere: cum non sit verisimile, hæc propter hoc scripserit, vt tantum non contradicat, sed vt etiam ea impleat, aduersus quæ obuiam ire non potest. Datum 3. Kalend. Nouembr. Decio V. C. Consil. 529.

De exceptione, & actione. 1. De temporis interruptione.

2. vt his quæ apud compromissarios facta sint, in ordinariis iudiciis vti liceat.

Idem A. Iuliano P.P.

Cum antea sancitum fuerat in arbitris eligendis, quos nequeⁱ pœna compromissi vallabat, neque^k iudex dederat, sed nulla sententia præcedente communis electio, vt illorum sententia staretur, procreabat: si quidem pro parte pulsata forma arbitralis procederet, exceptionem ei veluti pacti generari: sin autem pro actore calculus poneretur, nihil ex eo procedere ei præsidij: sancimus in eos arbitros, quos prædiximus, & quos talis consensus elegerit sub eo pacto^l vel in scriptis, vel non in scriptis habito, vt eorum definitioni stetur: si quidem subscripserint, postquā definitio processerit, quod non displiceat ambabus partibus eorum sententia, non solum^m reoⁿ exceptionem^o veluti pacti generari, sed etiam actori ex nostro numine in factum actionem, quatenus possit sententia eius executioni mandari, in hac quidem regia ciuitate ab officio eminentissimæ præfecturæ, vel eius, cuius^p forum pars persequitur fugientis: in prouinciis autem tam per moderatores, quam per apparitores eorum, vel per iudices, quorum regimen^q pars peritescit pulsata. Sin autem post sententiam minimè quidem subscripserint, scilicet^r arbitri formam amplecti, sed silentio^s eam roborauerint, & nō intra decem^t dies proximos attestatio^u missa fuerit vel iudici vel aduersario ab alterutra parte,

h Al. aula concessit, i. non est in usu. **i** Quoties sine pœna compromissum est, sententia arbitri est inutilis: nisi ea taciturnitate vel subscriptione confirmata sit. *v. Oldendorp. c. 8. de excep. nu. 9.* **k** Arbitri, vel mutuo partium consensu accipiuntur, vel a iudice dantur. **l** Ex sententia arbitri electi nudo pacto cum pœna & illa clausula, *Rato manente pacto*, acceptata, expressè vel tacitè a partibus, oritur actio & exceptio. Quid si vel nudo pacto vel stipulatione pœnali citra superiorem clausulam? ad pœnam agitur. Quid si nuda stipulatione? ad interesse. *Bart. hic, & iurms. 1. praed. 22. obs. 8.* **m** De exceptione compromissaria pronuntiationis. *v. Oldendorp. c. 4. de excep. Interim notandum est, acta coram arbitro non valere, nisi scripta sint. v. Socin. reg. 5.* **n** Sententia arbitri executioni mandatur per iudicem rei, nec recipitur locus arbitrii. **o** Ex pluri. *v. l. 1. §. 1. de re iud.* **p** Decem dierum silentio, sententia arbitri approbata intelligitur. **q** Claustina attestatio, nō infirmat arbitri sententiam.

te, per

a. Non. 8.2. c. 11. b. Citatio facta coram arbitro interruptit prescriptionem. c. Confessiones & attestaciones coram arbitro valent, etiam finito compromisso. d. Mulier non potest esse arbiter. Ante hanc constitutionem *Cuiac. 13. obser. 22.* putatur mulieribus integræ famæ id licuisse. Nam & Homer. 8. Odys. Ateta vxor Alcinoi dicitur etiam inter viros disceptasse lites & moribus Gallia mulier inter beneficiarios, aut subditos suos ordinariam iurisdictionem habere potest, qui more cõstuman tur. c. electi. de arbitrio.

e. l. 21. §. de procuratoribus. l. 2. §. 1. §. de his qui veniam atatu. ad de l. 2. D. de cura furios. l. 2. D. de reg. iur. f. 4. inst. 11.2. D. 8.9.11.7. D. 9.39. D. 1.2.3. 46. D. 6.7. & Paul. 1. sent. 11. Satisficiant actor, reus, eorumque procuratores. Ille de lite persequenda & expensis litis, & decima litis, si iuccubuerit, id vt obsequaretur in Gallia, ostendi in Authentica generaliter. 25. §. de episc. Reus præstans satisfidat iudicio fisci. §. 2. Inst. de satisfid. vide *uermser. 1. pract. 10. obser. 1.* Procurator actoris & rei satisfidat quoque, vt dicitur. g. Procurator datus ab actore apud acta, non satisfidat ratam rem dominum habiturum, sed si datus ab absente & de eius mandato dubitatur. l. 1. §. de procur. §. 3. Inst. de satisfidat. satisfidabit rem ratam. v. *Oldendorp. class. 1. ad. 7.* De satisfidatione procuratoris actoris. v. *uermser. 1. pract. 10. obser. 1.* h. Procurator præstentis non cauet de rato. i. Mutatio procuratoris clandestina non nocet aduersario. k. Procurator actoris tenetur cauere de defendendo in causa reconuentionis. l. 15. in fin. D. de procurat. Bart. & merito, cum in ea partes rei sustineat. l. Procurator rei, satisfidat de iudicio soluendo. l. 46. §. 2. D. de procurat. De cuius actionis formula v. *Oldendorp. class. 1. ad. 7. & D. iudicatum solui. §. 4. §. 5. Inst. de satisfid.* De satisfidatione procuratoris rei v. *uermser. 1. pract. 3. m. l. 1. §. eo. v. authorem ad Herennium lib. 1.* Causa cadebat, qui non quemadmodum oportet, egisset. Erant autem formulæ omnium rerum apud veteres. Cicero pro Roscio Comedo. n. l. 1. §. eo. o. i. de formulis in actionibus vtitatis sublati. Sunt etiam scrupulosæ huiusmodi solemnitates in stipulationibus. §. 1. Inst. de verb. oblig. donationibus. l. vlt. de donat. & arbitris. l. 4. in fin. §. de arbitris testamentis. l. quoniam. de testamentis: bonorum possessionibus. l. vlt. de bon. poss. denunciationibus. l. si quis. Theod. de denunciationibus. interdictis. l. vlt. de interdictis. adoptionibus. l. 12. §. de adoptionibus. emancipationibus. l. vlt. de emancip. sunt sublatæ. p. non tamen actiones. Aliud actio, aliud actionis formula. Illa, ad agendi substantiam; hæc, ad formam & quidem verbalem, refertur.

te, per quam manifestum fiat definitionem non esse amplectendam: tunc silentio partium sententiam roboratam esse, & fugienti exceptionem, & agenti memoratam actionem competere. Altera autem parte recusante secundum præstatum modum, & implere statuta minime cupiente: nihil fieri præiudicij, neque parari vel exceptionem reo, vel actori actionem: exceptis v. delictis arbitris, qui cum sacramento religionis electi sunt, secundum nouellam^a nostri numinis constitutionem. tunc etenim ea omnia seruari oportet, quæ lege nostra super huiusmodi audientia definita sunt. i. Licet non ignoremus Iulij Pauli opinionem, & aliorum certorum prudentium, qui tetigerunt quidem huiusmodi questionem, quam in præfenti aggreddimur, non autem peritissimè peregerunt, sed vsque ad quasdam actiones temporales standum esse existimauerunt: plenius tamen & generaliter definimus conuentum in scriptis apud compromissarium iudicem factum, ita temporis^b interruptionem inducere, quasi in ordinario iudicio lis fuisset inchoata. 2. Ad hæc generaliter sancimus, in his, quæ apud compromissarios facta sunt, si aliquid in factum respiciens, vel professum est, vel attestatum, posse eo & c. in ordinariis vt iudiciis. Dat. 6. Kal. * Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

De mulieribus.

6. Idem A. Ioanni P. P.

Sancimus, mulieres suæ pudicitia memores, & operum, quæ eis natura permisit, & à quibus eas iussit abstinere, licet summæ atque optimæ opinionis constitutæ in se arbitrium susceperint, vel, si fuerint patronæ, etiam si inter liberos suam interposuerint audientiam: ab omni iudiciali^c agmine separari, vt ex earum electione nulla pœna, nulla pacti exceptio aduersus iustos earum contemptores habeatur. Datum Kalend. Septemb. Constantinopoli, Lampadio & Oreste Confl. 530.

DE SATISDANDO.

TIT. LVII.

Procurator actoris factus apud acta non tenetur satisfidare de rato, sed de defendendo. Bart.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

NON est incerti iuris, eum, qui apud acta^a factus est agentis procurator, non compelli ratam rem dominum habiturum satisfidare. hoc enim casu veluti præsentis^b procuratore interuenire intelligendum est. Itaque etsi postea mutataⁱ voluntate procuratorem esse noluerit, tamen iudicium, quo quasi procurator expertus est, iudex ratum habere debet. Sin autem rei ab aduersario suo opposita^k fuerit in ipso litis exordio defensionis allegatio: etiam ipse quasi absentis in hac parte procurator satisfidationem super excipienda lite præstare cogitur. qua non præcedente, lis, quæ ei data est, vltius procedere à iudice non conceditur. Rei autem procurator vel defensor, etiam sub gestorum testificatione factus, in ipso litis limine iudicatum^l solui satisfidationem in omnibus causis præstare cogitur. Datum 9. Kal. Nouemb. CC. Confl. 294.

DE FORMVLIS^m ET IMPE-
trationibusⁿ actionum^o sublati.

TIT. LVIII.

De formulis.

1. Imperator Constantinus A. Marcellino præ-
sidi Phœnicia.

VR^s formulæ^p aucupatione syllabarum infidantes cunctorum actibus, radicitus amputentur. Dat. 10. Kal. Febr. Constantio III. & Constante II. AA. Confl. 342.

vt sapius iudicium solet defugere. l. 5. §. de arbitris. k. Petitio actoris, reque responsum, præcedere solet exactionem iuramenti. Quid, huiusmodi omisso vitiame processum? v. *Roland. à Valle 1. consil. 71. nu. 7. 8. 32.* Potestne remitti parentibus & patronis remitti potest. v. *Forner. 2. select. 4. Cuiac. 9. obser. 37. l. 37. §. 4. D. de iureiur.* Aliis ita remitti non potest, quin iudices ex officio possint exigere. *Bald. hic. v. §. 4. §. eo.* l. i. litis contestationem. m. Confessio de credulitate æquè præiudicat, ac confessio de veritate. vide *Socin. regula 68.* n. Nota ordinem iurandi. Priore loco, actor: secundo, reus: tertio, aduocati iurant. o. in princip. §. eod.

q. ita vt hodie actiones ex legibus & edictis nobis ipso iure competant, etiam si non postulerent.

r. de hoc iureiurando vide *Socin. regula 208. 209.* Dixi plura in praxi ciuili. tit. de iureiurando.

† nec remittendo. l. 27. eod. cap. ceterum. de iuramen. calum. & cap. 1. §. 1. de iuramen. calum. in 6. 22. Eclog. 6. Non. 49.

De impetratione actionis.

2. Imp. Theodosius & Valentinianus, AA.
Hierio præfecto vrbi.

Nvlli prorsus non^a impetratæ actionis in maiore vel minore iudicio agenti opponatur exceptio, si aptam rei & proposito negotio competentem eam esse constituit. Dat. 10. Kal. Maij, Felice & Tauro Confl. 428.

DE IVREIURANDO PROPTER

calumniam dando†.

TIT. LIX.

De probationibus. 1. De questionibus.

1. Imp. Iustinianus A. Demostheni P. P.

NON omnibus causis: siue propter literas fuerit apud te certatum, siue propter instrumenta, siue propter quicquam aliud, in quo necessitas probationis incumbit: sancimus, non^a aliter easdem probationes præstare compelli, nisi prius, qui eas exposcunt, iuramentum de calumnia præstiterit, quod non causa differendi huiusmodi proposuit allegationes. nam sacramenti timore^b contentiosa^c litigantium^d instantia compescitur. i. Ne autem perperam in questionem^e seruorum quidam venientes, sui animi crudelitatem exerceant: non aliter concedi eis, qui questionem seruorum exposcunt, ad hoc venire, vel à iudicibus audiri, nisi prius talis^f sacrosanctis scripturis deponant, quod non odio seruorum, vel propter offensas coheredum ad hoc venerunt: sed quia aliter^g rerum hereditarium veritatem exquirere vel ostendere non possunt. Dat. 12. Kal. Octobr. Constantinop. Decio V. C. Confl. 529.

In authent. de his qui ingre. ad ap. §. fin. coll. §. tit. 4. al. tit. 11. §. Non. 49. c. 3.

Hoc sacramentum hodie remittitur: cum in initio iuret nihil se calumniose in toto negotio exigere.

De litigatoribus & patronibus causarum. Quid iurandum.

1. vbi iurandum. 2. De administrandis res alienas. Quid iurandum. De aliis iuramentis. 3. De absente. 4. De sacramento non remittendo. 5. Si mandatum esse non constet. 6. Si actor, vel reus iurare noluerit. 8. De utilitate & vsu huius legis. 9. De libris tempore huius legis late pendentes vel futuris.

2. Idem A. Ioanni præfecto prætorio.

CVm^h & iudices^b non^c aliter causas dirimere concesserimus, nisi sacrosanctis^d Evangeliiis propositis: & patronos^e causarum in omni orbe terrarum, qui^f Romano imperio suppositus est, prius iurare, & ita perferre causas disposuerimus: necessarium duximus præsentem legem^g ponere, per quam sancimus, in omnibus litibus, quæ fuerint post^h præsentem legem inchoatæ, non aliter nequeⁱ actorem neque fugientem^j in primordio litis exercere certamina, nisi post narrationem^k & responsionem^l, antequam vtriusque partis aduocati sacramentum legitimum præstent, & ipsæ principales personæ subeant iusiurandum: & actor quidem iuret non calumniandi animo^m item seⁿ mouisse, sed existimando bonam causam habere: reus autem non aliter suis allegationibus vtatur, nisi prius & ipse iurauerit, quod putans^o se bona instantia vt, ad reluctandum peruenierit, & postea^p vtriusque partis viros disertissimos aduocatos (|| secundum || quod iam dispositum est à nobis) iuramentum præstare, sacrosanctis^q videlicet Evangeliiis ante iudicem positis.

Quid iurandum. In authent. de his qui ingre. ad appel. §. fi. coll. §. tit. 4. al. 11. §. Non. 49. c. 3.

IN isto iuramento adiciendum est, nullam in tota lite exacturum probationem, nisi quam pro veritate putat quis necessariò exhibendam: ne sapius iuret in causa.

vt sapius iudicium solet defugere. l. 5. §. de arbitris. k. Petitio actoris, reque responsum, præcedere solet exactionem iuramenti. Quid, huiusmodi omisso vitiame processum? v. *Roland. à Valle 1. consil. 71. nu. 7. 8. 32.* Potestne remitti parentibus & patronis remitti potest. v. *Forner. 2. select. 4. Cuiac. 9. obser. 37. l. 37. §. 4. D. de iureiur.* Aliis ita remitti non potest, quin iudices ex officio possint exigere. *Bald. hic. v. §. 4. §. eo.* l. i. litis contestationem. m. Confessio de credulitate æquè præiudicat, ac confessio de veritate. vide *Socin. regula 68.* n. Nota ordinem iurandi. Priore loco, actor: secundo, reus: tertio, aduocati iurant. o. in princip. §. eod.

a Nouell. 123. c. 7. 124. c. 1. De denunciationibus ad domum. v. Cuiac. f. 15. vide Nouell. 124. c. 1. 1. 15. D. de iur. iur. b Nouell. 124. c. 2. Legitimi administratores iurati debent de calumnia. c etiam procuratores ex officio dati & fici. Gayll. 1. obser. 88. & 89. d sic Suetonius Caligula, ut omnibus iuramentis adficeretur. e Pupilli iusta ignorantia praesumitur. Sciens non praesumitur peierare aut fallere. l. 26. D. de iur. iur. Nihil posse scire intelligitur. l. 1. vlt. D. de iur. & fact. Hinc colligit Baldus. Personam in qua non est discretio iuris & facti, non iuratur de calumnia, & tamen admitti ad testimonium, quia in eo ferendo non requiritur scientia iuris sed facti, quae illi innotescit sensu corporali. f l. 7. de in iur. test. g sui sententia Cuiac. 1. obser. 21. & ita sunt locuti veteres. Liuius 22. Cicero in Acad. & 3. offic. Cell. 4. c. vlt. l. 3. g. 2. D. de testib. h & ita qui iuratur, potest excusari a perituro, si id iurauerit quod crediderit. Iuramentum de calumnia est credulitatis: de quo & eius forma vltima in quibusdam Germaniae locis. v. wurmsferm. 1. praef. 14. obs. 3.

i Nou. 124. c. 1. k iurati alibi potest de calumnia quam in foro in quo litigat reus, i. actor de calumnia iurare potest in loco sui domicili, non in foro iudicis apud quem experitur. l. Quid si sit coniuncta persona? quid si ignoretur ubi reus uiuat? curator bonis dabitur iuratus de calumnia, faeit l. 15. ff. ex quibus causis maior. Bald. hic. m dixi superius de hac re. n An iurare de calumnia domini procurator possit. v. quae notant l. 14. §. 13. D. de iur. iur. v. tique iurare posset hic ostenditur, & est exemplum apud Liuium 31. Demus principalem seu dominum iurasse de calumnia, an iterum procurator de calumnia iurare cogitur? hoc volunt, sed tamen eo casu quo procuratoris confessio & contumacia noceret domino. vide wurmsfer. 1. praef. 5. obser. 8. Quid, haeredi potestne deferri iuramentum calumniae? vide l. 12. j. de rebus creditis.

Vbi & coram quibus iurandum. In authent. ut litigantes iurent. §. 1. col. 9. tit. 7. al. 5. seu Nou. 124. c. 1.

Primo personae, vel illae, ad quas negotium in medio migraverit, coram iudicibus iurent, quod nihil penitus causa patrocini iudicibus vel alij cuiusque personae pro hac causa dederint, vel promiserint, vel postea dabunt, vel per se, vel per aliam mediam personam: exceptis hijs, quae proprijs aduocatis pro patrocinio praestant, alijsue personis, quibus nostra leges dari disponunt. 1. Sed si in sacro consistorio lites vel consultationes intrinseantur: sub praesentia sacri senatus praedictum iusiurandum praestetur. 2. Sed si qui litigantium ad iudicem venire nequeunt: praedictum iusiurandum praestent coram officio ab administrantibus directis, ad eos cum aduersa parte. 3. Mulier honesta vite absente aduersario iuret coram officialibus. 4. Sed si partes in alijs locis abesse contingat, vel una earum absens fuerit: iuret sub gestis monumentorum apud iudicem provinciae vel apud defensorem locorum. 5. Si quis autem litigantium praedictum iusiurandum praestare noluerit: per sententiam iudicis actor casum actionis, reus condemnationem sustineat. 6. Tutores & curatores in causis, quas agunt, praedictum iusiurandum praestabunt.

Finis Authentica. Sequitur textus I.C.

1. Sin autem vel dignitas vel sexus personae non concesserit eam ad iudicem peruenire: in domo a litigatoris sacramentum procedere, altera videlicet parte vel procuratore eius praesente. 2. Quod obseruari oportet, & si tutores, vel curatores, vel aliae quaedam sint personae, quae administrationem alienarum rerum auctoritate legitima gerunt. Conuenit enim & ipsos iureiurando affici: quia ipsi causam scientes, ita ad eam perueniunt. neque enim pupillus, neque adultus, vel alia huiusmodi personae: sed ipsi, qui pro eis tutelam, vel curam, vel aliam legitimam gerunt administrationem, scire possunt causam, & ita ad iudicium peruenire, eo quod ex animi sui scientia iurent. Et licet verae causae natura alia forsitan est: tamen, quod huiusque credit & existimat, hoc est iurandum. Omnibus alijs iuramentis, quae vel ex praeteritis descendunt legibus, vel a nobis disposita sunt, in sua firmitate duraturis.

3. Sin autem abfuerit alterutra pars, & per procuratorem causa eius agitur: non ante licentiam habeat actor litem exercendam suo procuratori mandare, nisi prius actis interuenientibus in provincia, in qua degit, sacramentum calumniae subeat. Similique modo si reus abfuerit, & forsitan per iudicatum solui stipulationem procuratorem ordinauerit, vel defensor pro eo interuenerit: & ipse vel praesente actore per se, vel per instructum procuratorem, vel etiam absente eo (si hoc iudex perspexerit) inter acta iuramentum praestet, quod reum dare antea dispositum est. 4. Sed quia veremur, ne forsitan quidam collusionem aliqua videntes, remittere videantur inter se huiusmodi sacramentum, & ex praedicta dissimulatione nostram sanctionem deludant: sancimus, omnes iudices, licet ex compromisso cognoscant, vigorem suum exercentes (quia non pro commodo priuatorum, sed pro publico utilitate praesentem legem posuimus) minime partiale sacramentum remitti, sed omnimodo hoc & ab actore, & a fugiente exigi: ne paulatim videatur huiusmodi res defraudari, & sacramentum vel principalium personarum, vel aduocatorum ex quacunque parte mutilari.

5. Hoc etiam huic legi addendum esse censuimus: ut si quis pro alio litem mouere voluerit, & nullo mandato priolato, sed per fideiussionem ratam rem dominum habiturum, suam personam firmauerit: ne vel ex hac machinatione lex circumscribi videatur: sancimus, si quid tale in posterum emergerit, (siue pro vna persona quis litem mouere voluerit, siue pro aliquo corpore, vel vico, vel alia vniuersitate) fideiussionem quidem solitam praestare, litem autem ulterius minime procedere, nisi intra a iudice statuendum tempus faciat personas principales sacramentum subire, vel praesente aduersario, si hoc maluerit, vel alio pro eo agente, vel penitus altera parte cessante, inter acta apud defensorem locorum huiusmodi sacramentum calumniae, vel ab ipso, pro quo agitur, vel a plurima parte vel idonea vniuersitatis procedat. 6. Quod si actor noluerit sacramentum calumniae subire, & hoc legitime fuerit approbatum non liceat ei penitus ad litem peruenire, sed cadat ab instituta actione quasi improbus litigator, & tristitia iudicis ei cum summa interminatione occurrat, & a iudicio eum quam longissime expellat. 7. Sin autem reus hoc sacramentum subire recusauerit: in his capitulis, quae narratione comprehensa sunt, pro confessio habeatur: & liceat iudici sententiam proferre, quemadmodum ei ipsa rei qualitas suggererit. 8. Sic enim non lites solum, sed etiam calumniatores minuuntur: sic pro iudicijs putabunt sese homines in sacris fuisse. Si enim & ipsae principales litigantium partes per iuramentum lites exerceant, & causarum patroni praestent sacramentum, & ipsi iudices propositis sacrosanctis scripturis tam cause totius faciant examinationem, quam suum proferant arbitrium: quid aliud, nisi pro hominibus Deum in omnibus causis iudicem esse, credendum est? Antiqua itaque calumnia quiescente, & eius ambagibus, constitutio nostra dilucida & compendiosa in terris clareat omnibus, & sit maximum dirimendarum causarum remedium. 9. Sed praedictum sacramentum in litibus quidem, quae necdum sunt inchoatae, praestari volumus in ipso litis primordio. Sin autem causae adhuc pendentes inueniantur: vel post litem contestatam, & post solitas iudiciales cautelas iam praestitas: si quidem praesto fuerit vtraque persona, & in eadem ciuitate vel in territorio eius moratur: & in his litibus sacramentum locum habere, & in primo post hanc legem ingressum eum compelli iusiurandum praestare. Sin autem vna pars abfuerit: ne videatur propter absentiam personae lis differri, & aliquod contrarium eueniat nostro proposito, & quod pro compendio litium introductum est, protinus hoc in aduersariam figuram transformetur: iubemus praesentem quidem personam omnimodo dare sacramentum, absenti autem in pendentibus duntaxat, litibus (secundum quod praedictum est) hoc concedi. Sin autem vtraque principalis persona abfuerit: ne diutius lites protelentur: etiam sine datione sacramenti lites pendentes suo decurrant tramite. PP. 4. Kal. August. Iustiniano A. III. & Paulino V. C. Confl. 534.

3. Idem *

Pateat omnibus nostram rempub. procurantibus conuenticulam seu conspirationem iurifuradi religionem, vel quoquo modo compositam, a nostra maiestate prohiberi & detestari. vnde huius rei fautores & socios ab omni publico honore sibi commisso infamiae nota priuamus. non habentibus autem, ad vllum publici honoris gradum accedendi licentiam penitus amputamus.

lit. de pena temere litigantium. §. vtriusque. k Iuramentum remedium maximum expediendarum litium. l. 1. D. de iur. iur. Paul. 2. sent. 1. §. 1.

l Iuramentum de calumnia, in ipso litis primordio praestandum.

m Ut litium compendia sunt querenda, ita earum fugienda est compendinatio.

n vide quae scripsi ad l. 15. D. de iur. iurando.

o Iuramentum calumniae verum remitti possit. v. Gayll. 1. obser. 84.

p Coram compromissario iudice, iuratur de calumnia.

q Quod ad communem utilitatem immediate spectat, pactis priuatorum remitti non potest.

r Iuramentum de calumnia non est remittendum. dixi superius de hac quaestione. adde Fornier.

2. select. 4. Petri-
tensis putat remitti posse, & partem allegare se stare simplici dicto aduersarij. Ferrar. in forma libelli de opposit. contra testes 12. in verbis, & non iurat. §. i. iagere.

t Procurator admittitur iurandum de rato in causa priuatorum, sed & in causa corporum, vicorum, vniuersitatum. u. i. de rato. x id est, vtilitatis contestationem.

y §. 3. eo. z Actor iurare potest de calumnia: vel reo praesente vel absente, absente vel praesente eius procuratore, vel apud acta.

a Et in priuatorum causis, & vniuersitatis iurandum est de calumnia. v. l. 19. D. ad municip.

b Iuramentum calumniae non committi ipso iure hinc colligitur. v. Gayll. 1. obser. 85.

c Nota poenam actoris nolentis iurare de calumnia.

d Actor nolens iurare de calumnia, praesumitur improbus litigator.

e id est, securitas.

f Reus iuramentum calumniae recusans, habetur pro confessio. l. 38. D. de iur. iur. §. 1. Infi. de pana temere litig.

g Iudicia cum recte procedunt, & quita delubra: cum deprauantur, foueant fallaces & caecae.

Amman. 30.

h in pr. §. eo.

i id est, calumniae actionem, de qua In-

CODICIS

DOMINI IVSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS,PERPETVI AVGVSTI,
repetitæ prælectionis,

LIBER TERTIVS.

DE IVDICIIS².

TITVLVS PRIMVS.

De stipulatione vsurarum.

1. Imp. Severus & Anton. AA. Clementi.

IVDICIO cæpto^b, vsurarum^c stipulatio non est perempta. superest igitur, ut debitorem eius temporis, quod^d non est in iudicium deductum, convenire possis. PP. Kalend. April. Antonino II. & Geta II. Confl. 209.

Si sepius tutelæ agatur.

2. Idem AA. Valerio.

Licet, iudice accepto^e, cum tutore tuo egisti: ipso istamen^h iure actio tutelæ sublata non est. & ideo si rursus eundem^f iudicem petieris: contra^g vtilem exceptionem rei iudicatæ, si de specie^h, de qua agis, in iudicio prior tractatum non esse allegas, non inutiliter replicatione doli vterisⁱ. PP. 6. Kal. Ian. Faustino & Rufiniano. Confl. 211.

Si questio status bonorum disceptationi concurrat.

3. Imp. Alexand. A. Faustinae.

Quoties questio status^k, bonorum disceptationi concurrat: nihil prohibet, quod^l magis apud^m eum quoque, qui alioquinⁿ super causa status cognoscere non possit, disceptatio terminetur. PP. Id. Febr. Iuliano II. & Crispino Confl. 225.

De questione evictionis omissa.

4. Idem A. Popilio.

SI cum tibi precium prædiorum à curatoribus comparatorum, reputaretur^o, & instrumenta emptionis traderentur^p, questionem omisissæ evictionis^q non movisti: intelligis, semel finitam litem instaurari non posse. PP. Kal. Aug. Modesto & Probo Confl. 229.

De iudice delegato.

5. Imp. Gord. A. Marcello.

A iudice^r iudex delegatus^s, iudicis dandi potestatem non habet^t, cum ipse iudiciario munere fungatur^u:

Contra vtilem exceptionem, datur replicatio doli. ^h Si petitio generalis, prosecutio specialis fuerit, & postea sententia generaliter feratur, ea vti que restringitur ad prosecuta tantum, non ad ea, quæ in iudicium non deducta fuerint. ^{addel. 3. de transact. l. 4. de arbit. l. 29. de transact. nisi id quod nunc petis, continebatur principali, ut sunt fructus & vsuræ, evictiones. l. 4. de eo. k} Si questio status in controversiam motam incidit, neglecta principali, cautâ status priori loco cognoscitur. ^{l. 6. de ord. cogn. l. id est, quo minus Azo. & Glossa interlinearu. Cuiac. ad l. 7. §. 2. D. pro emptore. m} Qui de re aliqua principaliter non potest cognoscere, si ea incidenter moveatur de ea cognoscat. ⁿ à contratio collige, Eundem iudicem questionis principalis iudicem esse causæ & emergentis seu incidentis. ^{Bald. o} dum illi rationem tutelæ tibi redderent, possunt enim tutores & curatores contrario iudicio tutelæ pupillis suis reputare quod eorum nomine impenderint. ^{l. 1. §. 4. de contraria. p} sensus est, Popilium curatori suo litem movisse, curatorem ei reputasse precium fundi comparati, quam emptionem ut probaret, instrumenta emptionis in iudicium protulisse: mox, Popilium sententia iudicis damnatum, eam impensam curatoris agnoscere, emptionis instrumenta Popilio tradidisse: finita mox lite, Popilio fundum evictum fuisse: venditore non soluendo, mox adversus curatorem egisse, eo scilicet nomine, quod cum supradictum fundum emeret, cautionem omisisset evictionis. Curator huiusmodi imprudentiam nunquam sibi reputatam fuisse à Popilio, vel in ipso iudicio, vel cum ei instrumenta emptionis traderentur, negat. Contendit itaque hoc negotium & sententia iudicis, & spontaneo Popilij consensu finitum: semel finitam litem non instaurari. Quid iuris? pro curatore iudicatum est. At, inquires, quo iure? An non minor restituitur adversus rem iudicatam, si læsum se ostenderit. ^{§. si advers. rem iud. An non quoque minores iuris ignoracione decepti, restituntur. l. 11. de iur. & fact. ignor. Ea res movit Zasium hic num. 4. ut diceret, minorem esse restituendum, cui non illibenter accedo, nisi dicas Popilium iam maiorem vigintiquinque annis curatoribus iudicium dictasse. q} Evictio, est de appendicibus venditionis. Qui de principali egit omisso accesso-

nisi à principe iudex datus fuerit. PP. 4. Non. Sept. Vlpi. & Pontiano Confl. 239.

Quid sit iudici per se vel per Consiliarios expediendum. In authent. ut defun. seu fisco non iniur. à c. edi §. illud. col. 5. tit. 15. al. 13. seu Nonell. 60. c. 2.

Ad hoc, si administrator sit, & publicis occupationibus impediatur, litem apud se agendam saltem in contestatione audiat: & rursus in medio semel: & in fine omnia etiam, que sunt examinata, consequenter audiat, & sic ferat sententiam: & appellationem, si fiat, suscipiat. cetera licet expediri per consiliarios. Item iudex appellationis rem per se audiat. Delegatus autem omnino per se litem vna cum consiliariis examinet. Sed si contra hoc factum fuerit, graves poenæ sequuntur. nam administratores & delegati viginti librarum auri multam præstabunt. consiliarij, si quidem advocati sint, ab advocacione expelluntur, si verò non sint, sed cingulum habeant: cingulo privabuntur: & decem libras auri præstabunt.

De servis.

6. Idem A. Iuniae.

Servus^x in iudicio interesse^y non^z potest. nec, si condemnatio aliqua in personam eius facta sit, quod statutum est, subsistit. Dat. 15. Kalend. Septemb. Gordiano A. & Auiola Confl. 240.

7. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Hyrinæ.

Cum^a debitoris tui servum tibi pignoris iure obligatum, bona domini sui quondam rebus humanis exempti tenere profitearis: adversus eum dari tibi actiones contra ius postulas: si quidem inter^b servum & liberum confiltere nullum^c possit^d iudicium. Ad possessionem itaque pignorum magis officio iudicis venire te convenit, quam illicita postulare. S. 14. Kalend. Maij, Sirmij, CC. Confl. 294.

De equitate & stricto iure.

8. Imp. Constant. & Licin. AA. ad Dionysium.

Placuit^e in omnibus^d rebus præcipuam^e esse^f iusti-

nihil proprij habet. ^{l. 13. D. de off. proconsul. & tamen subdelegat. l. 12. d. tit. solue. In legato proconsulis vestigia quædam sunt magistratus, ex quo lex ita disposuit, ut sit subdelegare. Ideoque proconsul dicitur propriam iurisdictionem legatis dare. l. 4. D. de off. eius cui mand. Etque lex ita conciliari potest cum l. 13. D. de off. proconsul. ut sit sensus, Legatum proconsulis subdelegare posse quia iurisdictionem habet, qua vti potest, quasi iure proprio: quod non ex auctoritate proconsulis, d. l. 13. sed legis ita statuentis ac volentis, dependet. Itaque propriam non habet, si conditionem proconsulis spectemus: habet propriam, si legis vim ac potestatem consideres, cui id ita constituere licet. ad hæc, cum dicimus: Propriam iurisdictionem à proconsule legato conferri, ne intelligas eam conferri in individuum, quam habet proconsul (alioquin ea data, nihil penes eum esset) sed eandem in specie, ut ea sit propria legato, qua quasi iure proprio vti potest, non voluntate proconsulis, sed vi legis id ita statutis. ^x servus non litigat, nec facta in eum condemnatio subsistit. ^{synopsis Basilic. 7. tit. 6. c. de i. d. d. 6. 1. Harmonop. 14. §. 7. y} fisti tamen potest iudicio. ^{l. 81. D. de verb. obl. z} l. 13. D. si quis cautionibus. l. 107. D. de reg. iur. a}

Si bona debitoris cui defuncti ab eisdem servo occupantur, non debes illum servum convenire. ^{ut hic: & 6. §. eo. sed heredes defuncti, aut quemvis hominem causam hereditatis defendentem. Quod si neque heres sit neque curator aliquis bonorum, potes à iudice petere, ut te ex officio suo in possessionem bonorum defuncti immitat, unde colligant, Possessionem ex primo decreto peti posse, & obtineri si ne aliqua citatione contra hereditatem iacentem, vel bona vacantia: ex secundo, quod ius dominij constituitur, non posse, nisi curatore bonis dato. ^{D. de curat. bon. dando. b} l. vlt. de noxalib. act. c}

7. Eclog. 3. ex tit. 6. c. 8. d

Imò, non in omnibus: non in legatis. ^{l. 69. D. de leg. 3. non in contractibus. l. 1. §. 20. §. sed si sciente. D. de exercitoria. non in causis libertatis (vtrumque sunt fauorabiles) l. 12. D. qui & à quibus. non in sententiis aut iudiciis. l. 1. §. de legibus. Nullo igitur casu, Imò in omnibus, sed quæ lege e} hinc æquitas vocatur summa ratio in l. 43. in fin. D. de relig. f

Cui? num iudicibus? si iudicibus, an omnibus: dixi ad l. 1. §. de legib. H. iij.

rio, si postea in sententia nulla accessio fiat mentio, accessio intelligitur remissum, & ita finitum, ut postea eius nomine questio moveri non possit.

in iurisdictionem habente, id est, à magistratu. ^{Livius 3. & J. de iurisd. f} Pedaneus iudex delegatus à iudice non à principe, iudicem dare non potest. ^{l. vlt. D. de off. eius cui mand. l. 5. D. de iurisd. Cur ita? Principis delegatus habet apparitores, executores proprios, & adfectores, ad instar magistratus: quod ceteri delegati non habent. ^{v. Non. 60. Cuiac. 12. obs. 1. adde Hartmannum 2. præf. 1. obs. 8.}}

Imò habet, ut legatus proconsulis. ^{l. 12. §. 1. D. eo. l. 12. D. de off. proconsul. solue. Speciale est in proconsule. Accurs. Bald. Zas. hic. An perpetuo verum est à delegato iudice non subdelegari? Zasius ait hic num. 15, quod ita verum est ut subdelegare non possit etiam in causis necessarij impedimenti, nec post litis contestationem, nec partij consensu.}

u loco alterius sc. non proprio. ^{l. 3. D. de off. eius cui mand. Quod proprium non habemus, dare alteri non possumus: at proconsul legatus}

ubi de iustitia: Demosthenes, orat. contra Aristogitonē, ubi de iudiciis in se oculos desinentib. loquitur: Plautus Rudens, ubi de falso iudicantibus. Phormionis lib. ceteri tunc de iudiciis. Pind. in olymp. Harmeropol. prefat. operis, adde ex anthologia Græcorū poetarum distichon Luciani. a. Vt utriusq. partis aduocati in ipsa litis cōtestatione per sancta Euāgelia iurent, se in clientis sui causa, nullā operā nullūq. studium intermissuros: & causam bonā existimare, nec falsi patrocini sibi cōscios esse. Quod si interim dum cognoscitur causa causam improbauerint, ab ea desistant: nec licentiam litigator habeat alterum patronum inuitandi. *Synopsis Basilic. cod. c. 14. adde §. 1. inf. de pena tem. litigantium.*

Finit anth. sequitur tex. l. c.

I Patroni autem causarum, qui utriusque parti suā præsentes auxilium ingrediuntur, cum his fuerit contestata, post narrationem propositam, & contradictionē obiectam, in qualicumque iudicio maiore vel minore, vel apud arbitros siue ex compromisso, siue aliter datos vel electos, sacrosanctis euangelis tactis iuramentum præstent, quod i. c. omni quidem virtute sua omniq. ope, quod verū & iustum existimauerint, clientibus suis inferre procurabunt, nihil studij relinquentes, quod sibi possibile est: non autem credita sibi causa cognita: q. improba sit, vel penitus desperata, & ex mendacibus allegationibus composita, ipsi sciētes prudentesque malā conscientia liti patrociniabuntur: sed & si certamine procedente aliquo tale sibi cognitum fuerit, à causa recedent, ab huiusmodi communione sese penitus separantes. Hocq. subsecuto, nulla licentia concedatur sperto litigatori ad alterius aduocati patrociniū conuolare: ne, melioribus c. contēptis, improba aduocatio subrogetur. Sin autem pluribus patronis adhibitis & iuramento ab omnibus præstito, quidam ex his causa procedente patrociniandū esse crediderint, quidam recusauerint: exeant quidem recusantes, volentes autē remaneāt, causā etenim terminus manifestare poterit qui timidiū, quiq. audaciū iudicium vel reliquerūt vel protulerūt: nec in hac parte litigatoribus dāda licentia alios pro recusantibus subrogare. Dat. 4. Kalen. April. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

Si contumax postea appareat, & de Impensis.

15. Idem A. Iuliano P. P.

Sancimus, omnes iudices, (siue in hac florentissima ciuitate siue in prouinciis) si quando absens persona citata postea apparuerit, nō aliter ei iudiciale aditum reuelare, sed omnem claudere ei iudiciorum copiam, nisi f. prius omnia damna restituat ex huiusmodi vitio aduersariis eius inflicta, siue circa ingressus litis, siue circa honoraria aduocatorum, vel alias causas, quæ in iudicio versantur: æstimatione iudicis f. quantitate eorum definienda, postquam iuratum ab eo fuerit, qui fecit expensas: executoribus negotiorum modis omnibus dispositiones eorum adimplentibus. scituris iudicibus nostris, || & executoribus: || quod si hoc prætermiserint, ex sua substantia huiusmodi detrimentum latis rescire compellentur. Quod & in pedaneis iudiciis obseruari censemus, licet non citati sed requisiti litigatores mala conscientia abfuerint. Dat. X. Kal. Maij, Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

In authen. de iudic. §. oportet col. 6. tit. 10. Sen. no. 82. c. 10.

Post insurandum delatum & præstitum non licet iudici amplius taxare. Sed & si hodie prius index taxauerit, & ita secundum quantitatem à iudice taxatam iuratum fuerit: non habeat licentiam index minus, quam iuratum fuerit, condemnare. Sed si viderit index neutrum litigatorum subdi debere rationi sumptuum propter negotij varietatem: sua sententia hoc declaret.

De recusatione iudicis & appellatione.

16. Idem A. Iuliano præfecto prætorio.

Aptissimi iuris est, licere litigatoribus iudices delegatos, antequam lis inchoetur, recusare: cum etiā ex generalibus formis k. sublimissimæ tuæ sedis statutum sit, necessitatem imponi, iudice recusato, partibus ad eligēdos arbitros venire, & sub audientia eorum sua iura proponere. Licet enim ex imperiali numine iudex delegatus est: tamē quia sine l. suspitione omnes lites procedere nobis cordi est: liceat ei, qui suspectum m. iudicē putat antequam lis inchoetur, eum recusare, vt ad alium currat, libello n. recusationis ei o. porrecto: cum post litem cōtestatam neque appellari p. posse ante definitiuam sententiam iam statuerimus, neque recusari posse, ne q. lites in infinitum extendantur: eodem f. scilicet executore necessitatem f. partibus per ordinarium iudicem & omne ciuile auxilium imponente, & arbitros eligere, & ad eos venire: & sic licet appellatione Frācisii i. & Caroli 9. v. Papō. 2. Nor. 2. c. des procureurs ibi, dixseptiesme. i. Potest iudex delegatus iuste recusari ante litem contestationem, postea non potest. Litem enim contestantes, iudicem adprobamus. l. vltima, infra de exceptionibus: vide Hartmannum 2. Præf. 1. obseruat. ii. vide 7. Eclog. 3. folio 62. & ibidem, tit. 8. folio 86. k. vide leg. 2. supra de offic. præf. præf. Or. l. lege 47. D. eodem.

Iudex suspectus recusari potest. De exceptionibus recusatoris aduersus iudices vide Oldendorpiū cap. 7. Enchiridij exceptionum 1. Hartmannus tamen vniuersam tantum esse causam recusationis ait, quæ varias causas habeat dicto loco obseruat. 9. quod non probat. Quale est enim illud, vnica est causa ex variis causis insurgens. De recusatione iudicis, vide plura apud Cuiacium 9. obs. 23. Hoc addidero, causas recusationis attendi vel ex persona solius iudicis, vel iudicis ac vnus litigatorum simul, vel ratione territorij, vel ratione causæ: de quibus v. Paponem 2. Notar. in prim.

Iudex recusatur libello, vt hic: vel apud acta l. vlt. eod. libello recusationis vel actus inserta causa l. p. in f. prim. D. de liberali causa: eaque legitima, non leui, v.

Hartmannum dicto loco obs. 11. Specialiter etiam causas exprimi vsus obtinuit cap. Suspicionis, cap. cum speciali, vt litem non concessa. Quid si recusatus sententiam dixit: nulla erit, v. Oldendorpiū cap. 5. de sententiis & re iudic. Hartmannum 1. Præf. 1. obs. 10. o. non vt de causis recusationis cognoscat, sed vt iudiciali munere absteineat, non enim ipse de causis recusationis cognoscit, legitimæ sint necne, sed arbitri fuerint ab imperiali culmine delegati. Quod: & si ab imperiali maiestate iudex delegatus non sit, sed ab alio culmine: obtinere censemus. Dat. V. Kalen. Maij. Constantin. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

De episcopo Iudici suspecto adiungendo.

Authen. ex Nouell. 86. cap. 2.

In authen. vt differentes Iudices audi. Interpellan. allegatio §. si vero contigerit col. 6. tit. 15. al. colla. 9. tit. 10. Sen. nou. 86. c. 2.

Si vero contigerit, aliquem subiectionum nostrorum in dubitationem habere iudicem: iubemus sanctissimum archiepiscopum vel episcopum locorum audire causam vna cum clarissimo iudice: vt ambo aut per amicabilem compositionem dissoluant, quæ dubia sunt, aut per annotationem in scriptis factam, aut cognitionaliter iudicent inter litigantes: ne prouinciales recedentes à patria, ad longinquatrahantur examina. Si autem iudex episcopo parere noluerit: principi scribat, qui de eo iudice sumet vindictam.

De militaribus hominibus.

17. Idem A. Iohanni P. P.

Certi iuris est, quod concessa est etiam militaribus hominibus iudicandi facultas. Quid enim obstaculi est, homines qui alicuius rei peritiam habent, de ea re iudicare: cum sciamus, & militares magistratus, & omnes tales homines per vsū q. quotidianum iam esse approbatos: vt & audiant lites, easque dirimant, & pro sui & legis scientia huiusmodi altercationibus finem imponant. Dat. Kal. Nouembr. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

De recusatione iudicis.

18. Idem A. Iohanni præfecto prætorio.

Cum specialis iudex siue ab augusta fortuna, siue à iudicali culmine in aliqua prouincia, in qua incusatus degit, datus est: & vna pars suspectum eum sibi esse dicit: ne forte absente persona iudicis, & in alia ciuitate eiusdem prouinciæ commorante, compellatur longo itinere emenatio recusationis libellum ei c. incusatus offerre: sancimus, si quidem præsto est præfex prouinciæ in illa ciuitate, ubi de ea re dubitatur, licet ei, qui suspectum sibi iudicem esse dicit, ipsum præfide adire, & hoc facere in actis manifestum. Si autem nō est moderator prouinciæ in præfato loco: hac eadem apud defensorem locorum vel duum viros municipales gestis d. apud eos habitis & celebrare: & iudicē quidē eum recusare: illico autē, si id est intra triduum proximum sine vlla dilatione, compelli f. arbitriū vel arbitros eligere, & apud eos litigare: ne & datus iudex remoueat, & alter nō eligatur: electione videlicet arbitri, si variatum inter partes fuerit, simili modo vel præfidis prouinciæ, si adest, vel defensoris locorum, vel magistratū municipij arbitrio dirimēda: & executore negotij, cui madata est huiusmodi causæ examinatio, imminente: & statuta ab arbitris effectui mancipate, nisi fuerit prouocatus k, tunc enim ipse, qui iudicē antea dedit, qui suspectus visus est, appellatione trutinata, formam causæ imponat legitimam. Dat. Id. Nouembr. Lampadio & Oreste Confl. 530.

DE SPORTVLIS, ET SVMPTIBVS IN diuersis iudiciis faciendis, & de executoribus litium.

Tit. II.

Vt exhibitus ab apparitore à quo traditus fuit obseruetur.

I. Imp. Gratian. Valen. & Theod. AAA. ad Potitum vicarium.

QUIS QVIS fuerit exhibitus vsq. ad negotij terminum ab eo apparitore, cui primum traditus fuit, obseruari eum decernimus: si qua præsumptione fuerit hæc māstetudinis nostræ

quibus eliguntur iuris arbitri. Primus casus est vt hic & c. sufficiens de officio delegat. c. cum speciale de appellat. secundus, quoties ambigitur de reuocatione literarum c. p. a. foralis. Tertius de quo 9. quæst. 1. c. clericus, adde Gloss. in c. statutum de rescriptis: vide Schenbrius 1. conclusio. 49. g. In hoc differt ius ciuile à canonico, quo præfex citra alternationē coguntur partes eligere arbitros c. secundo requirimus, c. cū specialis de appellat. c. licet de foro cōpetenti. h. Si variatur inter partes de eligendo arbitro, iudex arbitrum dare potest l. 17. §. 6. ff. de arbitris. i. exactio Hal. c. vlt. c. 9. obs. 23. in f. k. ad quem: si princeps vel prætor iudicē recusatum dedit, recusati loco arbitri datur: cuius sententia, Princeps vel prætor, i. is qui dedit, appellabitur: potest enim ab arbitro appellari l. 9. ff. qui satisf. l. i. salatiis, quæ conuentus reus dat executoribus. Cur hæc salaria ita appellentur v. Burdumad l. si mulier, ff. de dona. in vir. Alciatum 3. diffinit. 17. Cuiac. hic l. 6. §. 1. ff. de decurionib. 7. synopsis Basilic. 4. Ab iis præstandis fideus est immunis (fideus enim semper litigat gratis Iulian. ad Nouell. 17. & 21.) & episcopi Nouell. 127. & personæ tenuiores l. vlt. de fruct. & lit. expens. Nouell. 17. m. id est, ductus ad iudicium.

post-

a sentus est, A-
pud quem iudi-
cem, pupilli, vi-
duas, & huiusmo-
di personarum con-
tinentur.
b puta, debiles,
valetudinarios
l. i. §. eo.
c l. 2. C. Theod. de
officiis iudicum
ordinum lib. i.
d Casus prior le-
gis 7 Pupilli, vi-
duas, miserabiles
personarum, rescri-
pto principis e-
uocate, non euo-
cati, possunt in
finis. Est enim
absurdum huius-
modi personas
omnes adde l. 2. §.
de off. diuersi iud.
l. 2. C. Theod. de off.
iud. omn.
e Diuturnus motus,
fonticus.
f Casus posterior
legis: Personarum
(quarum hic sit
mentio) licet ad-
uersarios suos,
impetrato rescri-
pto, euocare in
aulam siue comi-
tatum principis.
Cuius rei exem-
plum est in
Epistola Theodo-
rici regis a-
pud Cassiod. 4. va-
ria.
g addo l. 1. l. 12.
C. Theod. de iurif.
h Clarus hunc
titulum multis
explicat §. sent. §.
vi. quæst. 35. 36. v-
bi inter cetera
disquirat, quis iu-
dex sit futurus
Papæ, Principis,
Cardinalis, Epi-
scopi, Clerici de
linguentis, adde
eundem quæst. 37.
38. 39. 40. 41. 42.
43. & 85. vbi quæ-
ritur an pœnal loci,
originis, domici-
lij vel delicti,
reus sit imponen-
da. An etiam lo-
ci litis contesta-
ti. v. Gaudinum
de Maleficiis in
hoc vbi puniatur
delinquens.
i Crimina legi-
bus aut extra or-
dinem coercen-
tur.
k vltra provin-
cie terminos ac-
curandi licentia
non progredia-
tur, ut illic crimi-
num iudicia agi-
tetur, vbi faci-
nus dicitur ad-
missum, peregrini
iudicij proci-
pales l. 10. l. 16.
C. Theod. de accu-
sat. l. 9.
l omnia Hal.
m Remissio in
causis regulari-
ter locum non
habet, ut hic. v. ta-
men Socin. reg.
336.
n l. i. §. vbi senato-
res l. 12. de adul-
terio l. 7. §. i. ff. de
accus. l. 7. §. i. ff. de
custodia.
o l. 1. §. de plagia-
riu.
p l. 1. §. de iurisd.
Remissio etiam
locum habet in
delictis v. Socin. reg. 337.
q Reus delicti, tunc in se iudices foritur, delicti l. 1. §. e. l.
3. §. de off. pœd. domicilij, litis contestatæ d. l. 1. x Dilatio datur ad denunciandum
absentem. f Bona presentis prius excuti debent, quam absentis.
r l. vlt. in f. vbi in rem.
u l. 38. D. de iud. l. 47. l. 108. ff. de lega. l. vel pars eius maior l. 50. l. 52. §. 3. ff. de iudic. vel
vbi fideicommissarius domicilium habet v. Cuius hic testator alibi præstari vo-

cuiuslibet militia, seu cinguli, vel dignitatis prerogatiua
in hac parte suppetere: sed eos, qui statutis in quacunq; mi-
lita connumerati sunt, vel fuerint, vel qui dignitatem a-
liquam præterdunt, sine aliqua fori præscriptione his iu-
dicibus tam in publicis, quam in priuatis causis obedire cõ-
pelli, ad quorum sollicitudinem; professionis seu negotia-
tionis, quam præter militiam (vt dictum est) exercent, gu-
bernatio videtur respicere: ita tamen, vt ipsis nihilo minus
iudicibus, sub quorum iurisdictione militia siue dignitas
eorum constituta est, proculdubio respondeant: his videli-
cet, qui contra huius tenorem legis venire tentauerint, mi-
litiæ cingulo seu dignitatis honore pro tali conamine spo-
liandis.

Q V A N D O I M P E R A T O R I N -

T E R P U P I L L O S , V E L V I D V A S ,

vel alias miserabiles personas cognoscant
& ne exhibeantur.

Tit. XIII.

1. Imp. Constantinus A. ad Andronicum.

S Contra pupillos, vel viduas, vel diuturno morbo fatigatos & debiles impetratum fuerit
lenitatis nostræ iudicium: memorati a nullo no-
strorum iudicum compellantur comitatu no-
sti o sui copiam facere: quinimo intra prouinciam, in qua
ligator & testes vel instrumenta sunt, experiantur iurgan-
di fortunam: atque omnis cautela seruetur, ne terminos
prouinciarum suarum cogantur excedere. Quod si pupilli
vel viduas, alique fortunæ iniuria miserabiles, iudicium no-
stræ serenitatis orauerint, præsertim cum aliquis poten-
tiam perhorrescent: cogantur eorum aduersarij examini
nostro sui copiam facere. Dat. Kal. Iul. Constantinop. Opra-
to & Paulino Conf. 334.

V B I S D E C R I M I N I B V S H A G I

O P O R T E A T .

Tit. xv.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Laurinæ.

V AESTIONES eorum criminum, quæ le-
gibus, aut extra ordinem coercentur, vbi com-
missa, vel inchoata sunt, vel vbi reperiuntur,
qui rei esse perhibentur criminis, perfici debe-
re satis notum est. PP. III. Non. Octob. Dextro & Prisco
Conf. 194.

De plagio cognoscitur apud quem libet iudicem competentem. Bal.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Nicæ.

Sciens liberum venundando, plagij crimen committit.
Ab eo itaque, qui super hoc queri potest, aditus compe-
tens iudex, si is, quem puerum ingenium vendidisse pro-
ponis, ibi degit, ibi causam cognoscet. Dat. II. Non. Feb.
Sirmij, CC. Conf. 294.

In auth. vbi omnes obedi. iudici prouin. §. hac considerantes.
col. §. tit. 24. al. 20. No 69. c. 1.

Qua in prouincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut
criminum reus sit, siue de terra, siue de terminis, siue de pos-
sessione, siue de proprietate, siue de hypotheca, aut de alia quali-
bet occasione vel de qualibet re fuerit reus: illic etiam iuri subia-
ceat. quod ius perpetuum est. Si ergo ambo & actor & reus sint
in prouincia: illic, omni privilegio cessante, res expeditur. Eo au-
tem absente, ex cuius domo iniquum quid patior, ipsum, qui id
admisit, vel eius curatorem conueniam, cui datis induciis, licet
denuntiare domino cause: qui si neque per se veniat, neque mit-
tat, qui primò conuentus est, presentatus condemnatur, in quo
sit obnoxius: in super & reus, qui mittere noluit, si tamen omnino ap-
pareat obnoxius, nam & de rebus eius satisfiet, si uero, qui presens
est, non sit soluendo. Sed si nec ipse, qui dominus presentare debuit
compareat præconia voce vocatus: condemnatur, quia contumacia
eius pro presentia est. Quod si desit actor, cui reus venerit, siue mi-
serit: absoluentur est: vt & damnati resarciantur. Excipitur hic,
si forma pragmatica occasione publicæ causæ procedens præce-
perit quenquam principali comitatu exhiberi, aut ex lege hoc fa-
ciat, quale est super appellationibus. Induciarum vero tempus no-
ua constitutione varium præfinitum est ex diuersitate locorum,
quatuor scilicet mensium, si vicina est prouincia, in qua hoc agitur,
vna aut duob. mensionib. in medio prouinciarum constitutis: si
vero maius sit spatium, sex. si vero ex Palestina, aut Aegypto,
aut gentium longinquarum, octo menses sufficiant. si vero ex He-
spæris gentibus, aut Septentrionalibus, aut Libya: sufficiens vi-
sum est tempus nouem mensium.

q Reus delicti, tunc in se iudices foritur, delicti l. 1. §. e. l.
3. §. de off. pœd. domicilij, litis contestatæ d. l. 1. x Dilatio datur ad denunciandum
absentem. f Bona presentis prius excuti debent, quam absentis.
r l. vlt. in f. vbi in rem.
u l. 38. D. de iud. l. 47. l. 108. ff. de lega. l. vel pars eius maior l. 50. l. 52. §. 3. ff. de iudic. vel
vbi fideicommissarius domicilium habet v. Cuius hic testator alibi præstari vo-

V B I D E P O S S E S S I O N E

agi oporteat.

Tit. xvi.

1. Imp. Valens & Valens AA. ad Festum pro-
conulem Africa.

Vbi aut vis facta dicitur, aut momentaria pos-
sessio postulanda est: ibi loci iudicem aduersus
eum, qui possessione turbauit, conuenit iudica-
re. Dat. 8. Kal. Iun. Gratiano & Dagalaipho, 366.

V B I F I D E I C O M M I S S V M

peti oporteat.

Tit. xvii.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Demetrio.

IDEICOMMISSVM ibi petendum esse,
vbi hæreditas relicta est, dubitari non oportet.
P. P. 8. Kalend. Septembr. Chilone & Labo-
ne Conf. 205.

V B I C O N V E N I A T V R Q V I C E R -

to loco dare promissit.

Tit. xviii.

1. Imp. Alexander A. Heraclidæ.

Vbi certo loco sese soluturum pecuniam obli-
gar, si solutioni satis non fecerit: arbitraria a-
ctione & in alio loco potest conueniri, in qua
venit æstimatio, quod alterutrus interfuit
suo loco potius, quam in eo, in quo petitur, solui. Dat. 6. Id.
Mart. Fulco & Dextro Conf. *

V B I I N R E M A C T I O E X E R -

ceri debeat.

Tit. xix.

De eo qui rem emit & de eius auctore.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Pancratio.

In rem actio non contra venditorem, sed contra
possidentem competit. Frustra itaque deinde
ras, non tecum congrederis, sed cum auctore tuo
dominum vindicantem, cum te possidere con-
tendas. Nam si denunciasti ei, qui tibi vendidit, intelligis
euctionis illi periculum imminere. Nec enim iurisdic-
tionis forma, in eadem prouincia constitutis tam petitor quam
possessor, ob auctoris personam, quem in alia prouincia di-
cis consistere, debet immutari. Dat. Id. Apr. AA. & Conf. 293.

Si quis alterius nomine possideat.

2. Imp. Constantinus A. ad vniuersos prouinciales.

Si quis alterius nomine quolibet modo possidens im-
mobiliem rem, litent ab aliquo per in rem actionem su-
stineat: debet statim in iudicio dominum nominare: vt
siue in eadem ciuitate degat, siue in agro, siue in alia pro-
uincia sit, certo dierum spacio a iudice definiendo, eoque
ad notionem eius perducendo, vel ipse in loca, in quibus
prædium situm est, perueniens, vel procuratorem mittens,
actoris intentiones excipiat. Si vero post huiusmodi indul-
tum tempus minimè hoc, quod dispositum est, facere ma-
luerit: tanquam lite, quæ ei ingeritur, ex eo die, quo pos-
sessor ad iudicium vocatus est ad interrompendam longi
temporis præscriptionem, contestata: iudex, utpote domi-
no possessionis nec post huiusmodi humanitatem sui præ-
sentiam faciente, edictis legitimis proponendis eum cita-
re curabit: & tunc in eadem voluntate eo permanente, ne-
gotium summam discutiens, in possessionem rerum a-
ctorem mitti nõ differet, omni allegatione absenti de prin-
cipali quaestione seruata. Dat. 10. Kal. August. Basilio & A-
blabio Conf. 331.

Vt actor sequatur forum rei.

3. Imp. Valens Theod. & Arcad. AAA.

Actor rei forum, siue in rem siue in personam sit a-
ctio, sequitur. Sed & in locis, in quibus res, propter
quas contenditur, constituta sunt, iubemus in rem actio-
nem aduersus possidentem moueri. Dat. 10. Kal. Iul. Arca-
dio & Bautone Conf. 385.

V B I D E H E R E D I T A T E A G A T V R , V E L

vbi hæredes scripti in possessionem mitti
postulare debeant,

Tit. xx.

q l. 8. §. quomodo & quando index: l. 73. ff. de iudicij. x Nouell. 53. cap. 3.
f leg. 3. §. de procuratoribus. Porro hic in Glossa interlineari, possessio accipitur pro
proprietate. Contumax priuatus possessione, eam postea comparens non
recuperat. u Synopsis Basilic. 7. tit. 5. c. 82. 1. Harmenopol. 2. §. 1. 2. 3.
x 2. §. de iurisd. y l. 38. in fin. ff. de iudicij.
z l. 1. §. eodem. adde l. vni. §. si de poss. §.

1. Imp.

l. i. d. l. 47. d. l.
108. d. l. 50. n. i. p. e.
fraude heres re
aliò tractat d. l.
28. h. u. adde Hor.
3. obf. 7
x adde l. 13. ff. 4.
y l. vlt. ff. de eo
quod certo loco.
z Debitore, ob
moram soluendi
di in promisso
loco, vbiuis cõ-
ueniri potest.
a Nota formul-
lam actionis cre-
ditori competi-
tis aduersus de-
bitorem promif-
so loco non foli-
uentem. l. 2. §.
ff. de eo quod certo
loco. l. 2. ff. de eo quod
certo loco.
c sub rei alienæ
Synopsi: Basilic-
con 7. tit. 1. cap.
31.
d Rei vindica-
tio contra possi-
dentem competi-
tit. leg. vlt. §. eodem
l. 24. §. l. vlt. ff. de
rei vindicata.
e Puta emptor-
em Synopsi ibi.
f qui possidet
scilicet.
g id est, vendi-
tore, a quo rem
emisti.
h Emptor con-
uentus a vero rei
domino denun-
ciare venditori
& auctori suo a-
ctionem debet,
vita euctionis
teneatur. quid
si non denun-
ciauit? v. quæ no-
tauit ad l. 2. §. de pa-
ctis.
i sensus est, ve-
nditorem sequi
forum rei ven-
ditæ. l. vlt. §. de præ-
scriptione longi-
temporis. vel ita, ve-
nditor, emptoris
iudicem sequi
solet l. 40. ff. de
iudicij. l. 19. ff. de
rei vindicat.
k Possumus al-
terius nomine
rem possidere
puta coloni, de-
positarij, l. 7. §. 11
ff. comm. diuis.
Procuratoris, a-
ctoris, custodis.
l Possessor rei
alienæ conueni-
ri potest rei via-
dicatione.
m Possessor rei
alienæ conuen-
tus, non tantum
potest, sed etiam
tenetur rei do-
minum nomi-
nare. Nouell. 69.
cap. 2.
n d. cap. 2. l. 1. §.
vlt. §. de dilatio-
nib. l. 3. C. Theod.
de iur. ff. l. 47.
Cod. Theod. de
appell.
o Possessor rei
alienæ, dilatione
petere potest, ad
mouendum seu
vocandum autho-
rem seu vendito-
rē a quo causam
habet. dixi ad No-
uell. 69. c. 2.
p Non cõparens
habetur p cõce-
ssato, ideoq; in-
terruptur eius
præscriptio.

a Messia Cuiac.

5. obf. 19.

b Sensus est, Pos-
fessorum heredi-
tatis proponi-
tur, vbi res sita.
l. 2. de interdictis.
Petitorum in do-
milio conuerti.
l. 2. de iurisdic-
tione.

c Ratiociniis

obnoxii sunt tu-
tores, negotiorum
gestores, procura-
tores, socii.

d In eum qui de
administratione
conuenitur, in
iis locis agitur,
vbi res ipsas ad-
ministrat. Sy-
nopsis Basilic. 7. ii.
5. cap. 84.

e l. 54. inf. ff. de

procuratoribus l. 2. §. 3.

4. l. 19. §. 2. l. 36.

inf. l. 4. ff. de in-

dicijs. Nouell. 69.

cap. 1.

f Vbi gesta ad-

ministratio ibi

ratio reddenda.

l. 18. l. 30. §. 1. ff. de

iudicijs. Nou. 151.

c. 1. inf.

g Quid si in ius

votatus est, po-

stest miles factus

est, aut alterius

cuiuspiam fori

non potest de

eadem causa ad

proprium fori

appellare. l. 1. Har-

menopol. 2. §. 1. ff.

quis posteaquam

7. ff. de iudicijs.

h Ratio dubita-

di hic sumitur.

Iniquum enim

videretur, eum qui

sic defunctus mi-

litis, cogi ratio-

nes reddere a-

pud iudicem mi-

litarem.

i Contractus, ne

gotia & delicta,

fori præscriptio-

nibus leges sub-

trahunt.

k Vbi suppetit

totius rei instru-

ctio amplior, ibi

reddenda ratio.

l. id est, liberta-

tis præiudicialis.

m refugit Hal.

n Seruus fugiti-

uus ad eum iudi-

cem reuocatus

est, è cuius foro

fugisse dicitur.

o v. l. §. eodem.

p Status qua-

stio ætate rursus

diu. Synopsis Ba-

silic. 7. ii. §. 37.

q v. l. 2. de in-

iurisdic.

r Reus in causa

status est is, qui

in seruitutem

vel libertinitate

tem peritur, vel

etiam aduersus

quæ ex seruitute

in libertate, vel

ex libertinitate

in ingenuitatem

fit proclamatio?

f Quilibet actor

etiam senator,

in causa status

1. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Messala.

LIc, vbi res hereditarias esse proponis, here-
des in possessionem rerum hereditariorum mit-
ti postulandum est. Vbi autem domicilium ha-
bet, qui conuenitur, vel ibi, vbi res heredi-
taria sita sunt, degit: hereditatis erit controuersia termi-
nanda. Dat. 7. Kalend. Maij, Seculari & Donato Cos. 261.

VBI DE RATIOCINIIS

tam publicis, quam priuatis agi
oportet.

Tit. xxi.

1. Imp. Dioclet. & Maximianus AA. & CC. Geruntio.

VM^d, qui aliena negotia siue ex tutela^e, siue ex
quocunque alio titulo administrat: vbi hac
gessit, ratione oportet reddere. Dat. 7. Kal. Aug.
Anniballione & Asclepiodoto Cos. 292.

Ibi debet reddi ratio publica administrationis, vbi
administratio gesta est Bald.

2. Imp. Honor. & Theod. AA. Macedonio
magistro militum.

Nemo post depositum cingulum suum priuata^h vitæ
redditis, ob negotium, quod militiæ causa est ei exor-
tum, præstandi ratiocinijs gratia eius numeri, in quo milita-
uit, vel quem ipse gessit, a quocunque pulsatus, fori præscri-
ptionibus vtatur. vnumquemque enim super huiusmodi
causis publicis, quas dum militaret, exercuit¹, vel super ra-
tiocinijs militaribus, per quas suos contubernales afflixisse
asseritur, in militari oportet iudicio respondere: in quo &
instructio^h sufficiens, & nota testimonio, & verissima possunt
documenta præstari. Dat. 2. Id. Jun. * Cos. *

VBI CAUSA STATUS

agi debeat.

Tit. xxii.

De fugitiua.

1. Imp. Alexander A. Aurelio Aristocrati.

A, quæ a te, cum tibi seruiret, fugit^m, & in aliam
provinciam se contulit, libertatem sibi vindi-
cans, non iniuria eo loco litigare compellenda
est, vndeⁿ quasi fugitiua recessit. Ideoque re-
mittere eam in provinciam, in qua seruauit, præses provin-
ciæ, qui in eo loco vi representat, curâ habeat: sed non
vbi deprehensa est, audiri debet. PP. 13. Kal. Sep. Pompeiano
& Peligno Cos. 232.

De procuratore Cesaris.

2. Imp. Decius A. Ellici.

Procuratores^o nostros status causas examinare non
posse omnibus notum est. PP. Kal. Cebemb. Decio A. II.
& Grato Cos. 251.

De ea quæ in possessione libertatis constituta est.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Zenonæ.

SI in possessione libertatis constituta es: cum in^p status
etiam quæstione actor¹ rei¹ forum sequi debeat: ibi cau-
sam liberalem agi oportet, vbi consistit, quæ ancilla dici-
tur, licet¹ senatoria dignitate actor decoretur. Dat. 2. Id.
Maij, AA. Cos. 297.

De eo qui est in possessione seruitutis.

4. Idem AA. & CC. Sifinnæ.

SI ex possessione¹ seruitutis in libertatem quis procla-
met: ibi agi oportere status causam, vbi domicilium
constitutum habet, qui se dominum dicit, non est am-
bigui iuris. Datum II. Nonas Martias Byzantij, CC.
Cos. 294.

De causis quæ in provincijs mouentur.

5. Idem AA. & CC. Diogeni præfidi insularum.

Amidum à nobis statutum est: vt, si quæ causæ liber-
tinitatis^h & seruitutis in provincijs inter¹ fiscum & pri-
uatos exorirentur, ad Rationalem¹ vel magistrum¹ rei pri-
uata^h, hoc est, vnde motæ essent quæstiones, remitterentur:
si quæ vero ingenuitatis essent, a rectore¹ provinciae exami-
narentur. Dat. 4. Non. Aug. CC. Cos. 294.

De quinquennijs¹ prescriptione sublata. de causis quæ in pro-
vincijs, vel in vrbe Constantinopolitana oriuntur. De personis
clarissimis.

6. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfecto prætorio.

IN litibus, in quibus, vtrum ingenuus an libertinus sit a-
liquis, quaritur, quinquennijs¹ prescriptionem (post quod

y alijs, Simplex procurator Cesaris non cognoscit de causis sta-

tus leg. 2. supra eodem.

z ad procuratorem Cesaris: in vrbe verò, ad consulem. l. 27. ff. de liberali. l. 4. ff. de

iur. vel prætorem liberalem dicta l. 4. §. 36. inf. ff. de iur. lib. l. 1.

diuino adiutorio opus esse veteres¹ leges præcipiebant in
posterum cessare¹ sancimus: & huiusmodi lites, etiam
post memoratum tempus, ad exemplum cæterarum, vel in
provincijs apud moderatores, vel in hac alma vrbe apud
competentes maximos¹ iudices examinari. Quod, etiam si
clarissima persona super tali conditione vel etiam seruilis
quæstione patiatur, tenere censuimus. Dat. 3. Non. August.

VBI QVIS DE CVRIALIVEL

COHORTALI, ALIAVE¹ CONDI-
tione conueniatur.

Tit. xxiii.

1. Imperatores Arcad. & Honorius, AA.

Floro P. F. P.

I quis vel curiæ, vel officiis iudicum, aut alijs
quibuscunque corporibus obnoxius, intra pro-
vinciam ab his erit, quos aufugit, comprehen-
sus^h, non expectata eiusdem iudicis notione,
sub quo ambitum cæperat militare, penitusque emendi-
cari honoris præscriptione submota à iudice, qui¹ in locis
aditus fuerit, audiatur, manifestarumque rerum proba-
tione conuictus, eorum societati, quos declinauerat, aggre-
getur. Datum 12. Kalend. August. Mediolani, Cæsario & At-
tico Cos. 399.

Homines qui pro exactionibus vel concussionibus conue-
niuntur, non possunt fori præscriptionem
opponere Baldus.

2. Imp. Theodos. & Valens. AA. Cyro PP.

HAc perpetua lege sancimus provincialibus iudicijs nõ
posse fori præscriptionem opponere eos, qui ad cu-
rias vocantur, vel cohortalibus deberi dicuntur officiis, vel
alijs corporibus^h obnoxii sunt: eos etiam, qui super exa-
ctiones vel concussiones perpetrasse firmentur, exceptis
videlicet his, qui armata militia præditi sunt, vel alias spe-
ciali beneficio principali sese defendunt: ita tamen vt cui
ex militaribus viris curiæ nomen vel cohortalis officij quæ-
stio ingeratur, rector provinciae super eius nomine tam ad
sedem tuæ magnificentiae, quam ad magistratam vel com-
petentem referat potestatem, vt hi, qui velut debiti postulen-
tur, provinciali iudicio destinati, ibi euentum iudicij expec-
tent, vbi iura moueri præcipiunt huiusmodi quæstiones.
Super publicis¹ autem functionibus & debitis nemini li-
ceat fori præscriptionem opponere, præter eos, qui specia-
liter excepti sunt. Cæteros¹ excelsæ tuæ sedis, & rectorum
provinciarum in quolibet negotio declinare minimè pos-
se iudicium decernimus: ita vt qui tam saluberrimam le-
gem pertinaciter violare tentauerint, sciant à moderatori-
bus provinciarum aduersus se tanquam contumaces^o sen-
tentiam proferendam. Datum 12. Kalend. Octobr. Cyro
V. C. Cos. 441.

VBI SENATORES VEL CLA-

RISSIMI CIVILITER VEL CRIMI-
naliter conueniantur.

Tit. xxiiii.

De causis criminalibus.

1. Imperator Constantinus, A. ad Octavianum
comit. Hispan.

QVICVQVE¹ nõ illostri sed clarissima di-
gnitate tantum præditus, virginem rapuerit,
vel fines aliquos inuasit, vel in aliqua culpa
seu crimine fuerit deprehensus: intra provin-
ciam, in qua facinus perpetravit, publicis legibus subiuge-
tur, nec fori præscriptione vtatur. omnem enim huiusmo-
di¹ honorem reatus excludit. Dat. 2. Non. Decemb. Galli-
cano & Basilio Cos. *

De causis pecuniarijs.

2. Imp. Valens, Grat. & Valens. AAA. ad senatum.

Senatores in pecuniariis causis, siue in hac¹ alma vrbe,
siue in suburbanis degunt, in iudicio tam prætorianæ¹
quam virbicae¹ præfecturæ, necnon magistri officiorum
quoties tamen ad eum nostræ pietatis emanauerit iussio:
in provincijs verò, vbi larem¹ fouent, aut vbi maiorem bo-
norum partem possident, & assidue versantur, respondebūt.
Dat. Ka. Mar. Valentiniano A. & Neoterio Cos. 369. vel 390.

De causis criminalibus.

3. Imp. Zeno A. Arcadio præfecto prætorio.

Quoties viro fortè patricio vel expatricio¹, velei, quem
prætorianæ vel virbicae¹ amplissime sedis admini-
stratio¹ dignitas, vbi resistent. Synopsis Basilic. 7. tit. 3. ex tit. 5. c. 91. Domicilium, pars ma-
ior bonorum, & assidua loci alicuius frequentatio, fori ius tribuit.
ἐπιτοκιστικὸν, ἢ δὲ ἐν τῇ πόλει ἀσυνεχὲς ἢ ἐν τῇ πόλει ἀσυνεχὲς πῶς τις, expatricius, expre-
ctus prætorio, expatricius vbi Synopsis ibid. c. 91.

a Magister rei
priuata^h, id est,
procurator fisci.
l. 1. §. de annonis
& ca. l. Dndum
Cod. Theod. de
iure fisci. v. Cui. ad
l. 5. de iure fisci.
v. quæscripti ad t.
Digestorum de ef-
ficio procuratoris
Cæsaris.

b id est, præfide,
l. 2. in fine §. de pe-
daneis: adde qua
notans ad l. 1. §. de
ordine tud.

c quinquennijs
dimissionē Hal.
d adde l. 2. ff. si
libertus ingenuus
esse dicitur.

f & ita abrogat-
ur lex 2. §. 1. lex
4. ff. si inge. libert.
esse.

e Causæ status
exigunt maxi-
mos iudices. l. 32
§. 7. ff. de arbitris.
adde, vt nec pe-
daneis delegari
possint. nec com
promissariis.

q non vel præfi-
dum olim de sta-
tu non fuit co-
gnitio. l. 1. §. de
ord. iud. Cuiac. hic.

v. tamen, quæ scri-
psi ad d. l. 1. Qui
de libertate olim
iudicant, vide
apud Potner. 2.
sect. 23.

f Curiales, curiæ
muneribus ad-
scripti: cohorta-
les, ex cohorte
præfidijs, appar-
itores, officiales
l. 34. ff. de rebus
cred. 11.

g puta corporis
alieni, veluti na-
uiculariorum,
pistorum.

h hinc colligit,
Licet propria
auctoritate fugi-
tium capere.

i Fugitiuus vbi-
cunque inueni-
tur, ibi iudicari
potest.

k Corporibus
quibusdam ob-
noxij, conueni-
di sunt coram
præfide.

l obnoxius militi-
æ & alicui cor-
pori, duos habet
iudices, præfidē
& magistrum mi-
litum: ad hunc
tamen per illum
remittebatur, vide
Bald.

m Vbi de fun-
ctionibus publi-
cis agitur, nemi-
ni datur fori præ-
scriptio.

n Præses, iudex
est generalis to-
tius provinciae.

o Qui declinat
iurisdictionem
competentis iu-
dicis, pro con-
tumace punitur.
P. l. 1. C. Theod. de
accus. lib. 9.

q honor non
seruatur in di-
gno. l. 47. ff. de
ritu.

r id est, præfecti
prætorio.
f adde l. 8. §. de
incolis. l. pen. ff. de
senatorib. l. 22. ff.
ad municip.

t id est, domi-
cilium. Græci
ὑποκατάστημα.

vbi resistent. Synopsis Basilic. 7. tit. 3. ex tit. 5. c. 91. Domicilium, pars ma-
ior bonorum, & assidua loci alicuius frequentatio, fori ius tribuit.

ἐπιτοκιστικὸν, ἢ δὲ ἐν τῇ πόλει ἀσυνεχὲς ἢ ἐν τῇ πόλει ἀσυνεχὲς πῶς τις, expatricius, expre-
ctus prætorio, expatricius vbi Synopsis ibid. c. 91.

1. ij.

à l. 2. §. 1. eod. b adde l. 8. c Rationalem summarum. quidam ita legunt, moti legē 7. Cod. Theod. de iure fisci. & notitia imperij Romani, & Suetonio in Domitiano, ubi fit mentio auctoris summarum: reprehensi à Cuiacio. 8. obf. 32. & recte. Nam in lege 3. §. 1. propter publ. procurator Caesaris procurator summæ rei appellatur. & in rescripto Gallieni apud Euseb. 7. cap. 13. obf. 35. & antiqua inscriptio, Val. Honoratus V. P. Rat. S. R. Tacitus 5. Neminē summæ rei imponere poterant.

De causis fiscalibus.

5. Imp. Constantinus A. ad Vtsum.

Ad fiscum^a pertinentes causas, Rationalis decidat, omnibus concussionibus prohibendis. Dat. Non. Febr. Constantino Feliciano & Titiano Confl. 337.

De conductore Caesaris.

6. Idem A. ad Italicum.

Si quis aduersus conductorem^b nostrum aliquid agendum crediderit: viro illustri comiti rerum priuatarum referri oportet: ne & iudici existimationis, & officio eius salutis discrimen imminuat. Datum Kal. Febr. * Confl. *

De dominici colonis & patrimonialibus.

4. Idem A. ad Bulephorum Rationalem summæ^c rei.

Dominici colonis & patrimonialibus grauitatem tuā censensum disceptatricem esse debere. Ducēs enim & præpositi^d militum & castrorum, & rectores prouinciarum, euocandis & arcessendis colonis, abstinere oportet. Dat. XVI. Kal. Mart. Licinio * Confl. 318.

De colono aut seruo principis.

8. Imp. Constantinus A. ad Taurum PP.

Cum aliquid colonus^e aut seruus rei priuatae nostræ contra disciplinam publicam adseratur perpetrare, ad iudiciū rectoris prouinciæ venire cogendus est: sic videlicet, ut præsentē Rationali vel procuratore domus nostræ inter eum & accusatorem causa tractetur: & si facinus fuerit approbatum, iuris seueritas exeratur. Dat. 5. Non. Mart. Sirmij, Arbitione & Lolliano Confl. 355.

De actore rerum priuatarum seu procuratore Caesaris.

9. Imp. Valent. & Valens AA. ad Philippum virum clarissimum.

Vniuersi fiduciam gerant, ut, si quis eorum ab^f actore rerum priuatarum nostrarum, siue à procuratore vexatus fuerit iniuriis, si super eius contumeliis vel depredationis deferri querimoniam si sinceritati tuæ, vel rectori prouinciæ non dubitet, & ad publicæ sententiam vindictæ sine aliqua trepidatione conuolare. Quæ res cum fuerit certis probationibus declarata, sancimus, & edicimus, ut si in prouincialem hanc audaciam quisquam moliri ausus fuerit, publicè viuis concremetur. Dat. 3. Non. Iu. Heracleæ Valentiniano & Valente AA. Cof. 368.

De officialibus rationalis.

10. Imp. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius AA. ad Polemum PP.

Nillum ex officio Rationalis, qui exactioni vel chartis¹ inseruat, in aliud iudicium adduci oportet: nisi forte cuiuspiam caput accusatio legibus instituta pulsauerit. Dat. 3. Kal. Maij, Arcad. & Baurone Confl. 385.

De conductore aut seruo Caesaris.

11. Imperatores Theodosius, & Valentinianus, AA. Artaxi præposito sacri cubiculi.

Hac lege sancimus: ut, siue agat domorum nostrarum colonus² inquilinusve aut seruus, siue pulserit ab aliquo super criminali seu civili negotio, non alteriusquam tui culminis ac viri spectabilis comitis domorum petatur examen: nullius allegatione super fori præscriptione penitus admittenda. Dat. V. Idus Aprilis. *

hanc querelam & apud Oldendorpium cl. aff. 5. aff. 1. num. 10.

c Querela aduersus fideicommissarium moueri potest.

d id est, possidet. Atqui in querela agitur de hereditate. Petitio hereditatis non datur contra titulo possidentem, l. 4. §. in quib. causis cessat. longa temp. Fideicommissarius verò titulo possidet dicam. §. eod. de vera sententia huius legis.

e nota hoc verbum. Accommodari dicitur ea, quæ propriè ac verè non competunt.

QUANDO^m LICEAT VNICVI

que sineⁿ iudice se vindicare^o, vel publicam^p deuotionem.

Tit. XXVII.

De nocturnis depopulatoribus & aggressoribus itinerum.

1. Imp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. ad Prouinciales.

IBER AM^q resistenti^r cunctis tribuimus facultatem: ut quicumque militum vel priuatorum ad agros^r nocturnus populator intraverit, aut itinera frequenter infidus aggressionis obsederit, permissa cuicumque licentia digno ilico supplicio subiugetur: ac mortem, quam minabatur, excipiat: & id, quod intendebat, incurrat. Melius enim est occurrere in tempore, quam post exitum vindicare. Vestram igitur vobis permittimus vltionem: & quod seruum est punire iudicio, subiugamus edicto: ut nullus parcat militi, cui obuiare telo oporteat ut latroni. Dat. Kalend. Iul. Tatiano & Symmacho Confl. 391.

De desertoribus. De latronibus publicis.

2. Imp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Hadriano P. P.

Opprimendorum^u desertorum^x facultatem prouincialibus iure permittimus. Qui si resistere ausi fuerint in his velox ubique iubemus esse supplicium. Cuncti^y etenim aduersus latrones publicos, desertoresque militum, ius sibi sciant pro quiete communi exercendæ publicæ vltionis indultum. Dat. V. Non. Octob. Theodosio A. & Rumorido Confl. 403.

DE^z INOFFICIOSO^a testamento^b.

Tit. XXVIII.

De fideicommissario.

1. Imp. Severus & Antoninus. AA. Victorino.

VM de inofficioso matris suæ testamento filius dicere velit aduersus eum, qui ex causa fideicommissi hereditatem tenet^d: non est iniquum, hoc ei accommodari^e, ut perinde fideicommissarius teneatur, ac si pro herede, aut pro possessore possideret. PP. V. Kal. Iul. Falcone & Claro Confl. 194.

De bonorum possessione litis ordinandæ gratia.

2. Idem AA. Lucretio.

Quamuis de inofficioso testamento acturum^f te, bonorum possessionem^h accepisse proponas: tamen scriptis heredibus auferri possessionem, iniuriæ est. Dat. 4. Kal. Decemb. Dextro & Prisco Confl. 197.

De posthumo præterito à matre.

3. Idem AA. Ianuario.

Si mater filiis duobus hereditatibus institutis, tertio post testamentum suscepto, cum mutare idem testamentum potuisset, hoc facere neglexisset: merito utpote non iustis rationibus neglectus^k de inofficioso querelâ institui potest. Sed cum eâ in puerperio^l vita decessisset proponas: repetiti casus iniquitas per coniuncturâ maternæ pietatis emendanda est. Quare filio tuo, cui nihil præter maternū fatum imputari potest, perinde virilem^m portionē tribuendâ esse censemus, ac si omnes filios heredes instituisset. Sin autem heredes scripti extranei erant: tunc de inofficioso testamento

litas. Fideicommissarius enim effectus est heres. æquum est igitur filiis actionem in fideicommissarium adcommodare. Quid, querela inofficiosa & petitio hereditatis, possunt una & eadem actione vnâque iudicio proponi? Angelus negat, Zasius ait, vide quæ notamus ad 20. ff. eodem. idque ita sentit Cuiacius hic. Olim tamen non fuit necessitatis, nam inofficiosa querela moueri separatim poterat. Paulus 4. sentent. 5. §. 4. hodie potest simul & consecutivè, Ferriensis ex communi opinione in forma restitutionis in integr. 41. in versic. ad dimittendum 15. num. 2.

g id est, quamuis, cum esses acturus, litis ordinandæ gratia bonorum possessionem accepisti. l. 8. ff. eodem.

h Hæc, bonorum possessio gratia litis ordinandæ dicitur in lege Papinianus §. 1. ff. eodem.

i Post matris testamentum natus, præteritus à matre præteritus, habetur pro exheredato querelam rectè instituit. vide Paulus 4. sent. 5. §. 2.

k i. præteritus, præteritus à matre, habetur pro exheredato.

l Quæ in puerperio decessit, testamenti mutandi facultatem non habuisse præsumitur. in sensus huius legis is est, Posthumus præteritus à matre (quæ mutandi testamenti non habuit facultatem, quod in puerperio decessisset) videtur cum aliis fratribus viriliter institutus. ideoque testamentum non rumpitur. Quid si extranei fuerint instituti: rumpetur testamentum.

l. iij.

f vt exinde. Salyerius, Faber, Castresis, ita hæc legem emendant, eo sensu, Querelam primò, subsequenter petitionem hereditatis moueri. Guillelmus vetus interpres putat, proponentem querelam proponere hereditatis petitionem. Goueanus 1. variat. s. ait, nullam sibi videri in toto Codice obscuriorē constitutionem, nec tamen superiores sententias probat. Putat hic agi de petitione hereditatis, non inofficiosa: filium laudandum esse, qui hac neglecta, illam proponat. Nec enim hereditatis petitione honorem patrum saggillari. Eo nomine iustum esse tã modo defuncto filio petitionem hereditatis accommodari. Si ita est, debuit hæc constitutio reici in titulum sequentem. Existimo hanc legem esse de apibus iuris cuius sensus is esse potest, Querelam inofficiosa datur aduersus heredem, & eum qui pro herede aut pro possessore possidet, in alios non dari. arg. l. 1. §. eod. m. 8. §. 2. ff. eodem. §. ff. de heredis. pet. l. 20. m. ff. pr. §. ff. de honor. poss. contra tab. fideicommissarium propriè non esse hereditatis dominum, nam ex causis fideicommissi dominia non transferuntur. l. 3. in fine d. si vult. petar. pro herede non possidet is qui non putat se heredem, quique cognoscit se alium esse ab herede. l. 11. ff. herede. pet. p. possessore non est, nec. n. est prædo d. l. 11. in f. Hinc constat subrepti iure filios excludi, sed ridèda est hæc subtilitas.

a Re scisso testamento per querelam, libertates non reuocantur.
b Querela preparata transmittitur ad heredem. c Potest filius aduersus patris testamentum aut donationem ab eo factam, querelam instituere, nisi quod ei relictum est, omnino ad explendum trientem satis est. *Synopsis Basilic. 41. tit. 4. cap. 17. §. 1. Armenopol. 9. §. 24.* d Habens legitimam, querelam mouere, non po-

actionem instituere non prohibetur. PP. 8. Kal. Iul. Laterano & Rufino Conf. 198.

De libertate fideicommissa.

4. Idem AA. Soterico & aliis.

Cum ex causa fideicommissi secundum pratoris decretum in libertate morari sitis, filios etiam susceperitis: quamuis postea domini vestri testamentum inofficiosum sit pronunciatum agente filio: non est æquum, fieri vobis libertatis querelam. PP. 6. Id. Mart. Antonino II. & Geta II. Conf. 206.

An querela transmittatur ad heredem.

5. Imp. Anton. A. Helio.

Si pater tuus post litem contestatam, vel postquam propositum habuisset inofficiosum fratris testamentum dicere, te herede relicto dececit: causam ceptam vel quocunque modo illi placitam, exequi non prohiberis. PP. II. Non. Octob. Gentiano & Ballo Conf. 212.

De legitima portione.

6. Idem A. Ingenuo.

Cum queritur, an filij de inofficioso patris testamento possint dicere: si quartam bonorum partem mortis tempore testator reliquit, inspicitur. PP. 7. Kal. Iul. Romæ, Duobus & Aspris, Conf. 213.

In authent. de triente & semisse §. 1. coll. 3. tit. 5. nou. 18. cap. 1.

Authent. ex Nouell. 18. cap. 1.

Nonissima lege cautum est, ut si quatuor sint filij vel pauciores, ex substantia deficientis triens: si plures sint, semis debeatur eis quoquo relicti titulo, ex quo scilicet inter eos diuidendus: cuius portionis nec usufructus defraudari liberi à patribus possunt.

In authent. de immensis donati. §. 1. coll. 7. tit. 4. al. 3.

Nouell. 92. cap. 1.

Vnde & si parens in quendam liberorum vel in quosdam donationem immensam fecerit: quisque tantum feret ex hereditate nomine Falcidia, quantum poterat ante donationem debere. Licet autem ei, qui largitatem meruit, abstinere ab hereditate, dummodo suppleat ex donatione (si opus sit) ceterorum portionem.

De nepote ex filio emancipato.

7. Idem A. Secundo.

Nepotem defuncti, actione de inofficioso testamento, quamuis pater eius emancipatus fuerit defunctus, experiri posse, ignorare non debes. PP. 6. Kal. Iul. Romæ, Lato & Cereali Conf. 216.

De hereditate à patre inter filios diuisa. 1. De eo qui agnouit iudicium defuncti.

8. Imp. Alexander A. Florentino.

Parentibus arbitrium diuidende hereditatis inter liberos adimendum non est: dummodo non minus is, qui pietatis sibi conscius est, partis, quæ intestato defuncto potuit ad eum pertinere, quartam ex iudicio parentis obtineat. Qui autem agnouit iudicium defuncti, eo quod debitum paternum pro hereditaria parte persoluit, vel alio legitimo modo satisfecit: etiam si minus, quam ei debebatur, relictum est: si is maior vigintiquinque annis est, accusare ut in inofficiosam voluntatem patris, quam probauit, non potest. PP. 7. Id. Februar. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

De testamento militis.

9. Idem A. Romanæ.

De inofficioso testamento militis, vel iure militari, vel ciuili facto, vel centurionis, vel tribuni numeri, nec filios posse queri, ius certum est. PP. Idus Maij, Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

De fisco.

10. Idem A. Quintiniano.

Si heredum Quintiniani, quem patrem tuum esse dicis, aduersus quos de inofficioso testamento acturus eras, iure successionis bona, ad fiscum pertinent, vel ipsius.

ita testamentum, nedum expresse, sed tacite approbari potest. *1. vult. l. 23. de iure delib.*

Qui testamentum defuncti semel adprobauit querelam inofficiosi amittit. *vide l. 20. §. de option.*

Querela inofficiosi locum non habet in militis testamento.

Querela inofficiosi institui potest aduersus fiscum occupantem bona defuncti.

Querelam inofficiosi aduersus filij testamentum, mater instituere potest, tamen defunctus sororem suam instituerit. *Synop. eodem cap. 42.*

Frater sororem

z Mores quos quis in se approbat, in liberis reprobare non potest.

a Plena & pura esse debet legitima portio. Pura inquam, ab omni onere fideicommissi & legati. Quid si facta est mutua & reciproca substitutio: onerosa non censetur. Aequitas suspensionem fraudis tollit. *eodem ibid. cum ex huiusmodi.* Itaque neuter querelam habiturus est: quia neuter in legitima est grauatus. Mater etiam potest vulgari riter substituere filio, etiam in legitima. *l. 33. D. de vulgari.* An pupillariter non v. *Bartol. dicta leg. 33.*

Quintiniani bona, utpote vacantia, fiscus tenet: causam apud procuratorem nostrum agere potes. PP. 2. Id. Aug. Maximo 2. & Aeliano Conf. 224.

De arenariis.

11. Idem A. Ingenuo.

In arenam non damnato, sed sua sponte arenario constituto, legitimæ successiones integræ sunt, sicuti ciuitas & libertas manet. Sed si testamentum parens eius fecit: neque de inofficioso testamento accusatio, neque bonorum possessio ei competit. nam talem filium merito quis indignum suam successionem iudicat, nisi & ipse similis conditionis sit. PP. 4. Kal. Ian. Iuliano & Crispino Conf. 225.

De fideicommissis.

12. Idem A. Liciniano & Diogeni.

Si pater puellæ (cuius vos curatores esse dicitis) filio ex semisse, ipsa autem ex triente, & vxore ex reliquo sextante scriptis heredibus, fidei filiorum commisit, ut, si quis eorum intra vigintiquinque annos ætatis decederet, superstitibus portionem suam restitueret, præterea vxori, ut id, quod ex causa hereditatis ad eam peruenisset, filiis post mortem suam restitueret, fidei commisit: calumniosam inofficiosi actionem aduersus iustum iudicium testatoris instituere non debetis. cum ex huiusmodi fideicommissaria restitutione tam matris quam fratris eius portio ad eam poterat peruenire. PP. Non. Dec. Alexand. A. III. & Dione Conf. 236.

De testamento rescisso pro parte.

13. Imperator Gordianus A. Prisciano.

Cum duobus heredibus institutis, vno ex quinque, altero ex septem vnciis, aduersus eum, qui ex septē vnciis heres scriptus fuerat, iusta querela contendisse, ab altero autem victum te fuisse alleges: pro ea parte, qua resolutum est testamentum, cum iure intestati, qui obtinuit, succedat, neque legata neque fideicommissa debentur: quamuis libertates & directæ competant, & fideicommissaria præstari debebant. PP. 3. Kal. Feb. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

De falsi accusatione.

14. Idem A. Prisco.

Evme, qui inofficiosi querelam delatam non tenuit, à falsi accusatione non submoueri placuit. Idem obseruatur, & si è contrario falsi crimine instituto victus, postea de inofficioso actionem exercere maluerit. PP. 6. Kal. Dec. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

De filia præterita à matre.

15. Imperator Philippus A. Aphrodisæ.

Filiam præteritam à matre, ad successionem eius citra inofficiosi querelam adspirare non posse, explorati iuris est. PP. V. Kal. August. Philippo A. & Titiano Conf. 246.

Si testamentum non iure factum dicatur.

16. Impp. Valeria & Galien. AA. Valeria. N.

Cas. Theodoræ.

Contra maiores vigintiquinque annis duplicem actionem inferentes, primam quasi testamentum non sit iure perfectum, alteram quasi inofficiosum, licet iure perfectum, præscriptio ex prioris iudicii mora quinquennialis temporalis non nascitur. quæ officere non cessantibus non potest. PP. Id. Aug. Tusco & Ballo Conf. 259.

De matre à filio præterita.

17. Imperatores Carinus & Numerianus.

AA. Floræ.

Cum filium tuum, te præterita sororem heredem instituisse proponas: inofficiosi querelam apud præsidem provincie persequi potes. PP. 2. Id. Feb. Carino 2. & Numeriano AA. Conf. 284.

actione, inofficiosi querelam non amittit, *leg. 8. §. 12. D. eodem.*
o Post quinquennium querela inofficiosi moueri non potest. *ut hic. adde §. Armenopol. 9. §. 24.* hoc enim temporis decursu patris testamentum confirmasse libet videtur. *Syn. Basil. 41. tit. 4. c. 17.*
p Non cessanti, præscriptio non nocet. Non cessat in querela proponenda, qui in iniusti testamenti probatione occupatus est, & merito. Quoties enim competunt duo auxilia, qui in vno vigilat, alterum non amittit.
q Querelam inofficiosi aduersus filij testamentum, mater instituere potest, tamen defunctus sororem suam instituerit. *Synop. eodem cap. 42.*
r Frater sororem

De ex-

institueret non potest, matre præterita.

† Vxoris suum pietas, a marito non diuelli.

† parte volente *arg. l. 1. de iudic.*

a Parentibus in quibusdam citra mentem ingratitudinis non obtemperamus. Filia non diuerrens a marito parentis iussu, non meretur exheredari. *adde Nouell. 155. c. 3.*

l. 53. de repudiis.

b l. 23. eo.

c liberi ob turpē

vitam possunt

exheredari. Tur-

pis liberorum vi-

ta exheredatio-

nem meretur.

Nou. 155. c. 3. sed

& dotis & alimē-

torum privatio-

nem. Est tamen

penitentibus i-

gnoscendum v.

Purnaf. 1. pract.

37. obs. 8.

d quod sit scæpe.

e l. 22. §. 1. D. eo. l.

5. §. 5. ff. contra iura

bul. l. 7. D. de bon.

damn. Olim non

erat necesse cer-

tas exheredatio-

nis causas adferri

bi. Incertæ pos-

itæ erant in iudi-

cio ceterum viro-

rum. Hodie cer-

ta adscribenda

Nou. 115. c. 3. v. Cu

iac. ad Nou. 18.

f Quid si ad bo-

nam frugem co-

uerit? ignoscen-

dum esse tradit

Titaequellus tra-

ctat. de pœnu cau-

sa 23.

g Pater peccandi

occasionem fi-

liæ præstare ih

relligitur, si eam

vito intra 25. an-

nos aratis non

elocat.

h & meritò, Ne-

mo enim id pu-

nire potest, cu-

ius ipse admittit

di fuit occasio.

i In filia nuptu-

ra, matris ut hic:

& patris l. 18. §.

eo. consensus re-

quiritur. An ob

eam causam ex-

heredari possunt

liberi? Abbas ne-

gat. *Purnaf. 1.*

pract. 39. obs. 19.

alibi dixi.

k De concordia

& religione ma-

ritali adde l. 8. §.

eo. l. 5. de institut.

& substitut.

l. 1. 21. §. eo.

m l. 43. de repu-

diis.

n Alciatus hinc

colligit, Virum

muliere constan-

torem præsumi

2. præsumpt. 47.

o *Syn. Basil. 39. ti.*

1. c. 43.

p nota regulam.

q Idq. etiam nō

præcisè, sed tur-

pibus personis.

instituit §. 1. *instit. eo.* quin, non omnis frater, sed vtriusque coniunctus v. l. 27. §. eo.

r In hoc iudicio, hæc plerumque formulæ sententiæ dicendæ sunt, iustas causas

offensæ l. 18. l. 20. §. eo. l. 23. l. 25. §. eo. ut & in epistolis Plinij. 1. epist. 3. iustas irascendi cau-

sas patrem habuisse videri aut non videri.

s Rescissa aditione hereditatis per querelam, reuiviscunt actiones per aditionem

confusæ. Cessante causa confusionis, cessat confusio.

t Qui parentem testari prohibet, iustè potest exheredari. quid si à patre non ex-

heredatus? hereditas indigno aufertur v. l. 2. §. si quis aliquem testari.

u leg. 22. §. 60d. x leg. 9. §. 60dem.

y vide Cuiac. in hanc leg. 4. obser. 24.

z Secus suspicari, est male suspicari.

a Liberi de matre conqueri non possunt, si nullam eis facit iniuriam, sed prouid-

et. Hinc collige. Possè bona mente conditionem & diem adijci, testamento. Ea-

dem ratione excusabitur substitutio pupillaris l. 26. §. eo. aliàs non toleratur l. 32. §. eo.

b vide leg. vlt. D. de heredit. petit.

c id est, hereditate vide quæ notant ad l. 8. §. si tabule testamen. nulli.

d Vlpian. in fragm. tit. de bonor. possess. Ambros. 75. epistol.

e Ex quatuor vnciis impuberi filio heredi instituto pater substituere directò

potest: nec id esse detractio videtur. Ita Græci hunc locum legunt 41. Syno. 5. ex lib. 39.

ritul. 1. cap. 46.

f dixi ad l. 25. §. eo. Constitutio quæ respicit fauorem filij instituti, non facit

locum querelæ inofficiosi.

g Aliud videbatur: quia filius hinc substitutionem patitur in legitima, quæ pura es-

se debet ab omni onere legati & fideicommissi *Auth. inquisit. 5. eo.*

h l. 1. C. Theod. de inofficioso testamento lib. 2. Syno. 39. ti. 1. c. 47. ubi Thalelei Scholion.

De exheredata quia noluit à viro diuertere.

18. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Faustina.

Cum te pietatis & religionem non violasse, sed mira-
cti coniugium, quod fueras sortita, distrahare noluis-
se, ac propterea offensum, atque iratum patre ad exhereda-
tionis notam prolapsum esse dicas: inofficiosi testamenti
querelam inferre non vetaberis. S. Kal. Maij, Maximo 2. &
Aquilino Conss. 286.

De filia turpiter viuente.

19. Idem AA. Apollinari.

Si filiam tuam, eo quod turpiter & cum flagitiosa scedi-
tate viuit, à successione tua excludendam putes: si nō in-
consulto calore, sed ex meritis eius ad id odium incitatus
es: postremi iudicij liberum arbitrium habebis. Da. 15. Ka.
Iul. Sirmij, ipsi AA. Conss. 293.

In authen. ut cum de ap. cog. §. Si vero vsque ad viginti quinque
col. 8. tit. 16. al. 12. Nou. 115. c. 3.

Si si post viginti quinque annos te differente filiam marito
copulare, ea in suum corpus peccauerit, vel sine consensu tuo
marito se libero tamen copulauerit: eam exheredare non potes.

De filia nolente diuertere.

20. Idem AA. & CC. Sauiano.

Filia in orbitate patris relicta, cum marito, cui matre vo-
lente nupsit, colens concordiam, iustas offensiois post
eiusdem matris penitentiam causas non præstat, nec ex
momentariis voluntatibus matris nupta atque vidua iure
esse compellitur. Dat. Non. Ian. Sirmij, CC. Conss. 294.

De transversalibus.

21. Idem AA. & CC. Alexandro

Fratris vel sororis filij, patrui vel auunculi, amittit e-
tiam & matertera testamentum inofficiosum frustra
dicunt: cum nemo eorum, qui ex transversa linea veniunt,
exceptis fratre & sorore, ad inofficiosi querelam admit-
tatur. De falso sanè per accusationem criminis queri non
prohibetur. Dat. CC. Conss. 294.

De filia exheredata de effectu rescissionis.

22. Idem AA. & CC. Tantillæ.

Si maritus tuus facto testamento te quidem ex asse scri-
psit heredem, filia autem, quam habuit in potestate, ex-
heredata iure facta minime perhibetur, nihilque ei reli-
ctum est, neque iustas offensæ causas præstare expressè
conuincitur: eam de inofficioso testamento patris queren-
tem, totam hereditatem obtinere posse non ambigitur.
Quod si iam obtinuit, vel postea vindicat: quodcumque ma-
ritus mortis suæ tempore debuisset tibi perhiberi, id ab
ea reddi oportet. Dat. Id. Feb. Sirmij, CC. Conss. 294.

De eo qui impedit testari.

23. Idem AA. & CC. Philippo & alijs.

Testamentum factione per testationem vos interdixisse
matri profitentes, iustam causam offensæ manifestè
testamenti. Dat. V. Id. Sept. CC. Conss. 294.

De testamento militis.

24. Idem AA. & CC. Successo.

Testamentum militis filiusfamilias in castrensi peculio
factum, neque à patre, neque à liberis eius per inoffi-

ciis querelam rescindi potest. Dat. 3. Non. Dec. Nicomediæ,
CC. Conss. 294.

i Fratres vterini tantum, non habent querelam inofficiosi. Thaleus tamen ad
c. 47. Syn. differentiam non facit, inter Vterinos & Germanos. Illi equique illi quo-
pietate eodem auctor.

k Etiam infami persona instituta I germani l. 1. C. Theod. eodem. Fratres ex
eodem patre, vel vtriusque coniuncti querelam inofficiosi mouere possunt tribus, ca-

ciis querelam rescindi potest. Dat. 3. Non. Dec. Nicomediæ,
CC. Conss. 294.

De filio à matre instituendi sub hac conditione, si à
patre emancipati fuerint.

25. Idem AA. & CC. Menedoto.

Filius matrem, quæ de mariti moribus secus suspicatur,
ita posse consulere iure compertum est, ut eos sub hac
conditione instituat heredes, si à patre emancipati fuerint
atque eo pacto secundum tabulas bonorum possessionem
patrem cum re accipere non videri, qui conditione mini-
mè obtemperauerit: neque ei nomine filiorum inofficiosi
de eo modo actionem posse competere, quibus nullam iniu-
riam fecerit mater, sed potius putauerit prouidendum, &
idco restituere debet. Dat. 4. Non. Iul. Antiochiæ, Titiano
& Nepot. Conss. 301.

De filio impubere.

26. Idem AA. & CC. Serapioni suo salutem dicit.

Ex tribus vnciis herede instituto filio, intra pubertatis
annos directam nō inutiliter à patre fieri substitutio-
nem, certum est. Dat. 5. Kalend. Septemb. Nicomediæ, CC.
Conss. 302.

De fratribus & sororibus.

27. Imp. Constant. A. Verino.

Fratres vel sorores vterini ab inofficiosi actione cōtra
testamentum fratris vel sororis penitus arceantur: con-
sanguinei autem durante agnatione vel non contra testa-
mentum fratris sui vel sororis de inofficioso quæstionem
mouere possunt, si scripti heredes infamiae, vel turpitu-
dinis, vel leuis notæ macula adspersantur, vel liberti, qui
perperam & non benè merentes, maximisque beneficiis
suum patronum adsecuti, instituti sunt: excepto seruo ne-
cessario herede instituto. Dat. Id. August. Sirmij, Constan-
tinop. A. V. & Licinio Cæs. Cof. 319.

De onere probandi, & de causis exheredationis.

28. Idem A. ad Claudium præsidem prouinciæ Daciæ.

Liberi de inofficioso querelam contra testamentum pa-
trium mouentes, probatio nē debent præstare, quod
obsequium debitum iugiter, prout ipsius naturæ, religio
flagitabat, parentibus adhibuerint: nisi scripti heredes ostē-
dere maluerint ingratos liberos contra parentes extitisse.
Sin autem mater contra filij testamentum inofficiosi ac-
tionem instituat: inquiri diligenter iubemus, vtrum filius
nulla ex iusta causa læsus matrem, in nouissima læserit vo-
luntate, leo quod neque luctuosam ei & legitimam reli-
querit portionem. ut testamento rescisso, matri successio
deferatur. Si tamen mater inhonestis factis, atque indecen-
tibus machinationibus filium fortè obsedit, infidiusque
eum vel clandestinis vel manifestis appetit, vel inimicis ei-
us suas amicitias copulauit, atque in aliis sic versata est, ut
inimica eius potius quam mater crederetur: hoc probato,
etiam inuita acquiescat filij voluntati. Dat. 3. Id. Feb. Crispo
I I. & Constantino Cæs. l. Conss. 321.

De dote & donatione ante nuptias.

29. Imp. Zeno A. Sebastiano præf. præf.

Quoniam nouella constitutio diui Leonis ante nuptias
donationem à filio conferri ad similitudinem dotis,
quæ à filia confertur præcepit: etiam ante nuptias dona-
tionem filio in quartam præcipimus imputari. Eodemq;
modo cum pater vel mater pro filia dotem, vel pro filio
ante nuptias donationem, vel auus paternus aut maternus,
liberto orfino, nisi agatur de conseruanda fama & existimatione defuncti fratris,

vide Cuiac. 17. obser. vlt.

u putà propter suspectam hereditatem.

x l. 2. C. Theod. eodem.

† Exheredatus præsumitur ingratus defuncto, nisi merentem se probauerit. & ita
præsumitur, pro iudicio defuncti l. 5. D. eodem. hodie heredibus incumbit probatio
leg. 30. §. eodem.

y Continuis obsequiis meritum probatur.

z Natura debetur parentibus obsequium.

† id hodie non est positum in eorum arbitrio: coguntur enim probare iustè ex-

heredatos leg. 30. §. eodem.

a vide leg. vlt. de instit. & substit. vide in hunc locum elegantem præscriptionem a-

pub Cuiacium 8. obser. 23.

b Sic dolus infidiis probatur. l. 6. §. de dolo.

c Amicus inimici mei, inimicus meus præsumitur leg. 1. §. 10. D. de off. præf. vrbis

l. 3. ff. de testim. vide tamen l. 47. in fi. D. de reg. iur. adde 2. Feudor. 37. vide Denecam §.

controuers. 2. c. repellatur exim de accusat.

d leg. 17. de collationibus.

e Donatio ante nuptias conferenda.

f Donatio propter nuptias dotem imitatur.

g Dos à filia conferenda.

h Quod filius à patre accepit donationis ante nuptias causa, id in suam quartam

tenetur imputare.

i hinc collige, Collationi locum non esse, præterquam in sola ascendentium

successione.

I. iij.

a Ea tantum bona conferuntur, quæ ab eo ascendent (de cuius successione agitur) sunt accepta.
b De conditione ex hac lege & l. 36. §. eo, qua agitur ad supplementum v. Oledendorpiu clafse 5. aff. 3.

c Olim filius habens minus legitima, querela inofficij vtebatur ad testamenti rescissionem, hodie non rescinditur, sed tantum agit ad legitimam, aut ad eius supplementum ut hic.

d Qui minus legitima consecutus est, agit ad illud supplementum Nou. 115. c. 5.

e Legitima, plena, & sine ullo onere relinquenda.

f Ingratus non agit ad supplementum legitimæ.

g & merito. Presumuntur enim iniuste liberi à parentibus exheredati, cum natura ad amandos liberos feramur v. Alciat. 1. præsumpt. 16.

h l. 36. §. eo. Pagano testamentum patris legatum accipiens non censetur exheredatus: alii in matre v. l. 103. de test. milite.

i Liberi præteriti agere possunt ad testamenti rescissionem, quo subsecuto ab intestato succedunt. No. 115. c. 3. non pro modo legitimæ, sed in universum vide Varumf. 1. præf. 39. obs. 14.

k Filius in suam legitimam imputat, quæ à patre occasione militiæ (alterius quæ filiariorum §. eo. & l. 5. §. qui militare) accepit, i. sortem & eius redditus v. Pap. 1. Not. 7. c. de nullis.

l Legitimæ non alia imputantur, quam quæ fuerunt in bonis de functi.

m militiarum alia vendi poterant, alia non poterant, ut id scholæ placuit vel militum casus dicitur in Nou. 97.

o l. 7. l. 11. §. de prox. sac. serv. p. dixi §. eo.

q l. 1. §. de silentia riu.

r l. 30. in pr. §. eo. f. d. l. 30.

t nota de quarta ab intestato successione l. 8. §. eo. Ea est legitima (omnibus liberis debita) pars §. 2. Inst. eo. debita portio quarta l. 8. §. 2. D. eo.

u d. l. 30. x Quæ de institutione & supplemento quartæ dicta sunt, habent locum in quouis testamento, siue scripto l. 30. siue non scripto ut hic.

y actione ad supplementum legitimæ, & ita pater filium legitimam priuare non potest ut hic & l. 35. §. 1. §. eo. vide tamen Socin. reg. 283.

z Legitima liberorum (die idem in legitima patronis debita l. 21. §. 1. 2. D. de iur. patron. l. 30. §. eo. non potest, conditione, dilutione moræ, modo aut alio quouis grauamine. Potest tamen grauari quod est supra legitimam v. Pap. 20. Arreft. 3. num. 3. Puta iudicatur esse debet legitima à die & conditione ut hic l. 30. §. eo. nisi peculiari quadam ratione testator alterutrum adiecerit v. l. 23. §. eo.

vel auia paterna aut materna pro sua nepte, aut pro suo nepotē, vel proauis itidem paternus aut maternus, vel proauia paterna aut materna pro sua pronepte, vel pro suo pronepote dederit: non tantum eandem dotem vel donationem conferri, verum etiam in quartam partem ad excludendam inofficij querelam, tam dotem datam, quam ante nuptias donationem, præfato modo volumus imputari, si ex substantia eius profecta sit, de cuius hereditate agitur. Dat. Kal. Maij ipso A. 2. Cofl. 479.

De his quibus aliquid. 1. vel nihil relictum est. 2. De militij in legitimam portionem imputandis.

30. Imp. Iustinianus A. Mennæ.

Omnimodo testamentorum voluntatibus prospicientes, magnam & innumerabilem occasionem subuertendæ eorum dispositionis amputare cenemus: & in certis casibus, in quibus de inofficij defunctorum testamentis, vel alio modo subuertendis moueri solebat actio, certa & statuta lege tam mortuis consulere, quam liberis eorum, vel aliis personis, quibus eadem actio competere poterat: ut, siue adiciatur in testamento de adimplenda legitima portione, siue non, firmum quidem sit testamentum, liceat verò his personis, quæ testamentum quasi inofficij, vel alio modo subuertendum queri poterant, id, quod minus portione legitima sibi relictum est, ad implendam eam sine ullo grauamine, vel mora exigere, si tamen non ingratis legitimis modis arguantur, cum eos scilicet ingratos circa se fuisse testator dixerit. Nam si nullam eorum quasi ingratorum fecerit mentionem: non licebit eius heredibus ingratos eos nominare, & huiusmodi questionem introducere. Et hæc quidem de his personis statuimus, quarum mentionem testantes fecerint, & aliquam eis quantitatem in hereditate vel legato, vel fideicommissio, licet minore legitima portione, reliquerint. 1. Sin verò vel præterierint aliquam eorum personam iam natam, vel ante testamentum quidem conceptam, adhuc verò in ventre constitutam, vel exheredatione, vel alia eorum mentione facta, nihil eis penitus reliquerint: tunc vetera iura locum habere sancimus, nullam ex præsentē promulgatione nouationem vel permutationem acceptura. 2. Imputari verò filiis aliisque personis, quæ dudum ad officij testamenti querelam vocabantur, in legitimam portionem & illa volumus, quæ occasione militiæ ex pecuniis mortui iisdem personis acquisita, posse lucrari eas manifestum est: eo quod talis sit militia, ut vendatur, vel mortuo militante certa pecunia ad eius heredes perueniat: ita tamen, ut ille gradus eiusdem militiæ inspicatur, quem in morte testatoris militans obtinet: ut tanta ei pecunia in legitimam portionem computetur, quantum dari constitutum est, si in eo gradu mortuus esset, is qui militiam ex pecuniis testatoris adeptus est: exceptis solis viris spectabilibus silentiariis sacri nostri palatii, quibus præstita iam specialia beneficentia tam de aliis capitulis, quam de pecuniis super memorata militia à parentibus eorum datis, ne in legitimam portionem eius computentur, rata esse præcipimus. in cæteris verò personis prædictam obseruationem tenere volumus. Datum Kalend. Iun. Constantinop. Iustiniano A. 2. Cofl. 528.

Productio superioris legis ad testamenta nuncupatiua.
31. Idem A. Mennæ præf. præf.

Quæ nuper ad testamenta conseruanda nec facile retractanda sancimus, ut ratione Falcidiæ minimè illis personis derelictæ, quæ ad inofficij testamenti querelam ex prioribus vocabantur legibus, non periclitentur testamenta, sed quod deest legitimæ portioni, id est, quartæ parti scilicet, ab intestato successione, tantum repleatur, exceptis illis, quibus nihil in testamento derelictum est, in quibus præfata iura illibata seruamus: etiam ad testamenta sine scriptis facienda locum habere sancimus. Dat. 2. Id. Dec. D. N. Iustiniano A. 2. Cofl. 528.

De grauamine tollendo.
32. Idem A. Mennæ præf. præf.

Quoniam in prioribus sanctionibus illud statuimus, ut, si quid minus legitima portione his derelictum sit, qui ex antiquis legibus de inofficij testamento actionem mouere poterant, hoc repleatur, ne occasione minoris quantitatis testamentum rescindatur: hoc in præfenti addendum esse censuimus, ut, si conditionibus quibus

tum non preparauerit: & in ea negligentia decesserit, mihi nepoti querela inofficij, si competat, l. pen. in fin. §. eo.

f Heredis scripti est, probare liberos iuste exheredatos.

t Vis ea est querelæ inofficij, ut qui ea vicerit non succedat ex testamento, sed ab intestato. Multum autem interest, An hoc vel illo modo succedatur. Nec enim ab intestato vlla debentur legata, u. nepoti non cõpetit querela aduersus aui testamentum, si patri minus legitima sit relictum, tunc. n. agit ad supplementum legitimæ, & ita nedum liberis prioris gradus, sed & vltioris actio ad supplementum legitimæ cõpetit, x leg. 30. §. eo. eodem.

y i. veteribus iuriconsultis.

z Parente querelam inofficij repudiante, aut quinquennio tacente (adde & de ea transigente l. 6. §. 3. de trans. cuit,

busdam, vel dilationibus aut aliqua dispositione moram vel modum, vel aliud grauamen introducente, eorum iura, qui ad memoratam actionem vocabantur, immutata esse videantur, ipsa conditio vel dilatio, vel alia dispositio moram vel quodcunque onus introducens, tollatur, & ita res procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset. Dat. 2. Cal. Apr. Decio V. C. Cofl. 529.

Pœna heredis nolentis legitimam filio soluere. 1. De Infante ne quis ex persona alterius ingratus dicatur.

33. Idem A. Demostheni præfecto pratorio.

Si quis suo testamento maximam quidem portionem Slibero relinquit, minusculam autem alij vel aliis de stirpe sua, ipsam tamen legitimam siue in hereditate, siue in legato, vel fideicommissio, ut non possit locus inofficij testamenti querelæ fieri, & ille quidem, qui ex paruulo genitoris sui consequitur substantiam, eam suscipere maluerit, quia autem ex maiore parte eam amplexus est (siue vnus, siue plures sint) non statim & sine contentioso proposito, vel vlla mora eam restituere voluerit, sed expectato iudiciorum strepitu, & multis variisque certaminibus habitis, post longum tempus ex sententia iudicis vix eam reddiderit, crudelitatem eius competenti pœna aggredimur: ut, si hæc fuerint subsecuta, non tantum in id, quod testator voluit eum restituere, condemnetur, sed etiam aliam tertiam partem quantitatis, quæ fuerat in testamento derelicta, modis omnibus reddere cogatur: ut auaritia eius legitimis iustis feriat: aliis omnibus quæ in eodem testamento vel elogio scripta sunt, pro sui tenore ad effectum perducendis. 1. Legis autem veteris iniquitatem tollentes, ut non diutius erubescat lex posita, quam Iulius Paulus in suis scripsit questionibus, hanc piissimam aggredimur sanctionem. Cum enim infantem suum non posse ingratum à matre sua vocari scripsit, neque propter hoc ab vltima suæ matris hereditate repelli, nisi hoc odio fecerit sui mariti, ex quo infans progenitus est, hoc iniquum iudicantes, ut alieno odio alius prægrauetur, penitus delendum esse sancimus & huiusmodi causam liberis non tantum infantibus, sed etiam quamcumque ætatem agentibus opponi minimè concedimus: cum possit sub conditione emancipationis hereditatem suam mater filio derelinquere & patris odium punire, & iuri filij sui minimè nocere, nec suam naturam fallere. Satis enim crudele nobis esse videtur, eum, qui non sentit, ingratum existimari. Dat. 12. Kal. Octob. Decio V. C. Cofl. 529.

An querela transmittatur ad heredem.

34. Idem A. Ioanni præfecto pratorio.

Si quis filium suum exheredatum fecerit, alio scripto heredes, reliquerit autem ex eo nepotem vel vnum, vel in ventre nurus suæ constitutum, deliberante verò scripto herede filius exheredatus decesserit, nulla hereditatis petitione ex nomine de inofficij constituta vel præparata: omne adiutorium nepotem dereliquit, neque enim pater nepoti aliquod ius, cum decesserit, contra patris testamentum dereliquerit: quia postea & adita est ab extraneo hereditas, & superuixit aui pater eius: ut neque ex lege Velleia possit in locum patris sui succedere, & rescindere testamentum. Et hoc non nulli iuriconsulti in medium proponentes, inhumanè reliquerunt. Sed nos, (qui omnes subiectos nostros & filios & nepotes habere existimamus affectione paterna & imitatione) secundum quod possibile est, omnium commodis prospicientes, iubemus in tali specie eadem iura nepoti dari, quæ filius habebat: et si præparatio facta non est ad inofficij querelam instituendam, tamen posse nepotem eandem causam proponere: & si non heres apertissimis probationibus ostenderit ingratum patrem nepotis circa testatorem fuisse, testamento remoto, ab intestato eum vocari, nisi certa quantitas patri eius minor parte legitima relictæ est. tunc etenim secundum nouellam nostri numinis constitutionem repletio quartæ partis nepoti superest, si qua patri eius competeat. ut perfruat nostro beneficio à vetustate quidem neglectus, à nostro autem, vigore recreatus, nisi pater adhuc superstes, vel repudiavit querelam, vel quinquennio tantum non preparauerit: & in ea negligentia decesserit, mihi nepoti querela inofficij, si competat, l. pen. in fin. §. eo.

f Heredis scripti est, probare liberos iuste exheredatos.

t Vis ea est querelæ inofficij, ut qui ea vicerit non succedat ex testamento, sed ab intestato. Multum autem interest, An hoc vel illo modo succedatur. Nec enim ab intestato vlla debentur legata, u. nepoti non cõpetit querela aduersus aui testamentum, si patri minus legitima sit relictum, tunc. n. agit ad supplementum legitimæ, & ita nedum liberis prioris gradus, sed & vltioris actio ad supplementum legitimæ cõpetit, x leg. 30. §. eo. eodem.

y i. veteribus iuriconsultis.

z Parente querelam inofficij repudiante, aut quinquennio tacente (adde & de ea transigente l. 6. §. 3. de trans. cuit,

nouū apud Hermen. §. 1. r. 9. §. 8. vbi refert, externo quidem here de scripto, filiū puram habere falcidiam, id est, non deiminutā alio filio instituto, Falcidiam suam partiri cū fratre instituto. a i filio v. quæ scripsi ad l. 34. D. de passu.

b Nota pœnam heredis nolentis legitimam sibi relictam soluere.

c v. quæ notauit ad l. 5. §. de his quæ ut indigni.

d Pœna auari.

e Infans ingratus dici non potest ut hic, sic alibi, in paruulo nulla deprehenditur culpa l. 35. m. f. D. de fidei. libert. Innocentia consilij in eo est l. 12. D. de fidei. riu.

f merito. hæc Pauli sententia est explosa. Est enim iniquum odio patris filiū prægrauari l. 26. D. de pœnis.

g l. 22. §. de pœnis. l. 74. ff. de reg. iur. c. 22. de regulis in 6.

h Qui ingratus esse non potest, exheredari non potest: idcirco nec infans. Et hodie legitimæ causæ esse debet ingratitudinis, No. 15. c. 3. c. 4. quæ nullæ sunt in infante.

i Mater sub conditione emancipationis potest filium instituere v. l. 23. §. eo.

k Sic, consensu tunc non videtur, qui consentire non potest l. 8. §. 2. ff. de optione: nec iniuriam fecisse dici potest, qui sensu caret. Inst. si quadr. in f. pr.

l Ingratitudo sciētiam atque sensum præsupponit.

m l. 9. §. 2. D. de liber. & posthum. l. 6. D. de in iusto. m. i. ex causa de inofficij & c. n. l. 6. §. 2. l. 7. D. eo. hoc infra emendatur.

o v. l. Gallus ff. de lib. & posthum. p. ut Papia. l. 7. ff. unde liberi.

q Nedum patres sed & aui ac omnes ascendentes ex seipsis descendentes liberos diligere præsumuntur.

r Vtunque patet meus ab aui meo exheredatus, querelam inofficij aduersus eius testamē-

tum non preparauerit: & in ea negligentia decesserit, mihi nepoti querela inofficij, si competat, l. pen. in fin. §. eo.

f Heredis scripti est, probare liberos iuste exheredatos.

t Vis ea est querelæ inofficij, ut qui ea vicerit non succedat ex testamento, sed ab intestato. Multum autem interest, An hoc vel illo modo succedatur. Nec enim ab intestato vlla debentur legata, u. nepoti non cõpetit querela aduersus aui testamentum, si patri minus legitima sit relictum, tunc. n. agit ad supplementum legitimæ, & ita nedum liberis prioris gradus, sed & vltioris actio ad supplementum legitimæ cõpetit, x leg. 30. §. eo. eodem.

y i. veteribus iuriconsultis.

z Parente querelam inofficij repudiante, aut quinquennio tacente (adde & de ea transigente l. 6. §. 3. de trans. cuit,

scuit,

fact.) nullum ius querelæ nepoti competit. Hinc constat, quinquennio ius querelæ inofficiosi testamenti *vi hic*. & inofficiosa donationis *l. vii. tit. prox. præscribi*. An & ius legitimæ aut supplementum quartæ Bart. ait, Bal. negat, quem interpretes penè omnes sequuntur, negantes huiusmodi iura tolli minori spatio, quam 30. annorum: cum ea petantur actione personæ *l. quæ 30. tantum annis præscribitur facti l. 8. §. de iur. delib.* Doctores

Angel. in l. Papi-
nia. §. si conditio-
ne. ff. de inofficio-
so. Alex. i. consil. 123.
& 3. consil. 8. Ara-
zin. in pr. Inst. de
inofficioso vbi di-
cunt esse com-
munem opinio-
nem. & ita Ca-
metra Spiren-
sificavit: non
tantum pro sup-
plemento legiti-
mæ, sed etiam p-
ipsa legitima iu-
re naturæ debita
Myning. 2. obs. 72.
v. Grassum lib.
sent. §. legit. qua-
sio 47. v. Balbum
tract. de præscrip.
4. parte 4. quæ 23.
a l. 8. §. 1. leg. 15.
§. 1. D. eo.
b v. quæ scripsi
ad l. 9. §. de test. or-
din.

c putat libertino,
vt si sensus esse
possit, Principe
dante libertino
liberam testamē-
ti factionem, re-
mittere ei tan-
tum videri legē
Papiam & edi-
ctum Prætoris
de bonis libero-
rum *l. 3. §. 1. D. de*
bon. liber. nō im-
munatam ob-
seruationis iuris
communis. Non
omnia vno ver-
bo solēia iuris
remitti. v. Cui. 8.
obs. 32.
d Princeps, ver-
bis generalibus
non præsumitur
id concedere, &
est iniquum v. l.
pen. §. de mandar.
princ. adde l. 2. §.
si quis a princ. ff.
ne quid in loco pu-
blico.

e Princeps iura
tueri præsumit-
tur.
f Princeps iuris
custos.
g Quæ multis vi-
giliis excogitata
sunt, retinenda.
h Falcidia viuis
adhuc parentib.
dari non potest,
neque pactione
aut stipulatione
vlla tenetur fili-
us ad huiusmodi
conventionem
præstam, ser-
uandam *v. 5. Har-*
men. 9. §. 1.

i Patens à filio
efficaciter pacisci non potest, ne vnquam de inofficioso queratur *l. 8. §. eod. Paul. 4. sent. §. 8. adde Cuiac. ad l. 26. D. de verb. oblig.* Quid si filia renuntiavit cum iuramento hereditati paternæ succedere non posse iure Canonico statutum est. c. quamvis ext. de pactis, vide tamen Socin *reg. 150. dixi ad l. 3. §. de collat.*
k Renuncians bonis paternis, tacite hæc promittere intelligitur, si se viuo suc-
cessio delata fuerit *l. 3. §. de collat.*
l Nota rationem decidendi.
m meritis aut beneficiis filij, non pactionibus adstringendi ad paternam obsequia.
Est enim mereri, benefacere: vt in illo versu Virgilij, Quique sui memores alios fe-
cere merendo. n facit *l. 3. §. de collat. ibi l. vlt. §. de sum.*
o Filius, patre mortuo, hereditibus paternis ius quod per querelam inofficiosi con-
sequi potuisse, transactione potest remittere *§. eod.* p Donare liberis pater eo
nomine non præsumitur, vt res donatas in legitimam imputent. vide tamen Socin.
reg. 287. q quamvis in quartam imputentur, *v. Grassum lib. sent. §. legitima qu.*
19. r Quid si viuo patre id fiat, patre præsentem *v. l. vlt. §. de pact.* s Qui simpli-
titer summam aliquam paternæ hereditatis agnoscit, aliis sibi debitis, tacite non re-
nunciat. Olim qualicumque agnitio nocebat *l. 8. in f. §. eo. l. 12. §. 2. D. eo.* t Quod
legitimæ deest, pacto & transactione remittere possumus. u descendentes,
ascendentes *l. 1. D. eo. & collaterales certis gradibus, v. Grassum lib. sent. §. legit. quæst. 39.*
x l. 30. in pr. §. eo. y *§. 3. Inst. eo. 2. C. Theod. 19. l. 4.* z Suppletio legitimæ
fit ipso iure *vi hic*. Eius tamen adquisitio non fit nisi per adgnitionem Bald. i. dum-
modo filius ea velit vt *Accurs.* a *l. 30. in f. pr. §. eo.* b Si legitima per cui-
dationem deminuitur, ad eius supplementum potest agi. c Falcidia non minuit
legitimam. i. Falcidia non potest detrahi, ex eo, quod est relictum pro legitimâ. Hæc
illa potentior est. Hæc liberis magis debetur, quam illa heredi. *Grass. lib. sent. §. legit.*
quæst. 6. d Legitima grauari nullo modo potest *l. 30. §. eo. v. Grass. lib. sent. §. legit.*
quæst. 38. pactum etiam tolli non potest *l. 35. §. eo. At consuetudine aut statuto fortè po-*
test minui vel tolli Augeri potest v. Grass. 16. quæst. 42. num. 5. Non potest tolli: minui

cuit *l. f. post ad tam hereditatem. Dat. 3. Cal. Aug. Lampadio & Oreste Conf. 530.*

De libera testamenti factione concessa. 1. De pactis & trans-
actionibus. 2. De eo qui simpliciter accipit, quod sibi datum vel
relictum est pro legitima. 3. Hypotheca.

35. Idem A. Iuliano præf. præf.

SI quando talis concessio imperialis processerit, per quā
libera testamenti factio conceditur, nihil aliud videri
principem concedere, nisi vt habeat legitimam & con-
suetam testamenti factionem, neque enim credendum
est Romanum principem, qui iura tueretur, huiusmodi
verbo totam obseruationem testamentorum multis vigi-
liis excogitatum atque inuentum velle euertere. 1. Il-
lud etiam sancimus: vt si quis à patre certas res vel pecu-
nias accepisset, & pactus fuisset, quatenus de inofficioso
querela aduersus testamentum paternum minimè ab eo
moueretur, & post habitum patris filius, cognito paterno
testamento, non agnouerit eius iudicium, sed oppugnan-
dum putauerit: veteri iurgio expulso, huiusmodi pacto
filium minimè grauari, secundum Papinianum responsum,
in quo definitur meritis magis filios ad paternam obse-
quia prouocandos, quam pactionibus adstringendos. Sed
hoc ita admittimus, nisi transactiones ad heredes pater-
nos filius celebrauerit, in quibus apertissime iudicium pa-
tris agnouerit. 2. Et generaliter definimus: quando
pater minus legitima portione filio reliquerit, vel aliquid
dederit vel mortis causa donatione, vel inter viuos, sub
ea conditione, vt hæc inter viuos donatio in quartam ei
computetur: si filius post obitum patris hoc, quod re-
lictum vel donatum est, simpliciter agnouerit, fortè &
securitatem hereditibus fecerit, quod ei relictum vel datum
est, accepisse, non adiciens nullam sibi superesse de reple-
tione questionem: nullum sibi filium facere præiudicium,
sed legitimam partem repleri: nisi hoc specialiter siue in
apocha siue in transactione scripserit, vel pactus fuerit,
quod contentus relicta vel data parte, de eo, quod deest,
nullam habeat questionem, tunc enim, omni exclusa que-
rela, paternum amplecti compellitur iudicium. 3. Quæ
omnis sanctio suas radices extendat non solum ad filium
vel filiam, sed etiam ad omnes personas, quæ de inoffi-
cioso querelam contra mortuorum vltima elogio possunt
mouere. Dat. Cal. Sept. Lampadio & Oreste Conf. 530.

De legitima ab initio, vel ex post facto supplenda. 1. De fi-
dei commissio conditionalis vel in diem. De temporis huius ac-
tionis, & aduenda vel repudianda hereditatis: an querela
transmittatur ad heredes.

36. Idem A. Iuliano præf. præf.

SCIMUS, antea constitutionem relatum fuisse: qua cau-
tum est: si pater minorem debita portione filio suo
reliquisset: omnimodo etiam non adiciatur, viri boni ar-
bitratu repleri filio, attamen ipso iure inesse eandem reple-
tionem, quærebat utique: si quis rem donatam vel
inter viuos vel mortis causa, vel in legatis vel in testa-
mento relictam agnouerit, & pro parte sua habuerit: de-
inde eadem res euicta vel tota vel pro parte fuerit: an de-
beat ex nostra constitutione pars legitima post euictionem
suppleri: vel si ex lege Falcidia minuantur legata, vel fi-
dei commissio, vel mortis causa donationes, debeat tamen
ex hoc casu supplementum introduci: ne dum totam Fal-
cidiam accipere hæres nititur, etiam totum commodum
hereditatis amittat. Sancimus itaque in omnibus istis ca-
sibus, siue in totum euictio subsequatur, siue in partem,

potest, idque temperatè. Eamque sententiam vt communior admittit Spiren-
sificavit. Andr. Gay. 2. obs. 322. num. 11. Quin, quamuis statuto possit feudum ad agnatos
deferri, licet tamen eo casu filiabus, agere ad alimenta & dotem, quæ liberis, iure
naturæ incommutabili, debentur, *v. V. vrm. i. præf. 39. c. 10. & breuiter, Statutū est ini-*
quū, quod ita legitimam liberis minuit, vt quod eis sit legitime vice, non relinquatur.

emendari vitium, & vel aliam rem vel pecunias restitu-
vel repletionem fieri, nulla Falcidia interveniente: vt si-
ue ab initio minus fuerit derelictum: siue extrinsecus qua-
liscumque causa interveniens, aliquid grauamem impon-
nat vel in quantitate vel in tempore: hoc modis omni-
bus repleri, & nostrum iuuamen purum filiis inferri. Re-
pletionem autem fieri ex ipsa substantia patris, non si
quid ex aliis causis filius lucratus est, vel ex substitutio-
ne, vel ex iure accrescendi, vel putat vltus fructus humani-
tatis etenim gratia sancimus, ea quidem omnia quasi
iure aduentitio eum lucrari, repletionem autem ex re-
bus substantiæ patris fieri. 1. Cum autem quis, extra-
neo herede instituto, restituere eum filio suo heredita-
tem suam, cum moriatur, disposuerit, vel in tempus certum
restitutionem distulerit: quia nostra constitutio, quæ an-
tea composita est, omnem dilationem, omnemque mo-
ram censuit esse subtrahendam, vt quarta pars pura mox
filio restitatur: in huiusmodi specie, quid faciendum sit,
dubitatur. Sancimus itaque quartæ quidem partis resti-
tutionem iam nunc celebrari, non expectata nec morte
heredis, nec temporis intervallo: reliquum autem, quando
post legitimam portionem restat, tunc restitui, quando
testator disposuit. Sic etenim filius suam habebit por-
tionem integram, & qualem leges, & nostra constitutio
definiuit: & scriptus hæres commodum, quod ei testator
dereliquit, cum legitimo moderamine sentiet. 2. Illud
præterea sancimus, vt tempora inofficiosi querelæ ab ad-
ita hereditate secundum Vlpiani opinionem currant,
Herennij Modestini sententia recitata, qui à morte testa-
toris illico cursum de inofficioso querelæ temporibus da-
bat: vt non liceat heredi, quando voluerit adire: ne per
huiusmodi tramitem interim filius defraudetur debito
naturali. Sancimus itaque: vbi testator decesserit alio scri-
pto herede, & speratur de inofficioso querela: necessitate
habere scriptum heredem, si quidem præsto est in
eadem communens provincia, intra sex mensium spacium:
sin autem seorsum vtrique pars in diuersis provinciis de-
git, tunc intra annale tantummodo spacium simili modo
per continuum à morte testatoris numerandum, omni-
modo adire huiusmodi hereditatem, vel manifestare suam
sententiam, quod hereditatem minimè admittat, expedi-
tus etenim ita tractatus inducitur filio memoratam mo-
uere querelam. Sin verò scriptus hæres intra statuta tem-
pora minimè adierit: per officium quidem iudicis hære-
dem scriptum compelli hoc facere: in medio tamen tem-
pore, id est à morte quidem testatoris, sed ante aditam hæ-
reditatem, si decesserit filius, huiusmodi querelam (licet
se non præparauerit ad suam posteritatem transmittit:
ad extraneos verò heredes tunc tantummodo, quando
antiquis libris insertam faciet præparationem. Datum
Cal. Sept. Constantinop. post consulatum Lampadij & O-
restis. VV. CC. 531.

De quasi castrensi peculio.

37. Idem A. Iuliano præf. præf.

VM antiquis legibus declaratum est, vt militaria tes-
tamenta de inofficioso querelam euadant: multi
alij casus emergunt, in quibus dubitationes exortas so-
piti necesse est. In castrensis etenim peculij introducta
est & alia subdiuisio & peculij triplex inuenitur causa.
Vel enim paganum est peculium, vel castrense, vel quod
medietatem inter vtrumque obtinet, quod quasi castren-
se nuncupatur. In tali igitur peculio quod quasi castren-
se appellatur, quibusdam personis licentia conceditur

ab ascendentibus acceptorum, à parentibus factam, rescindit in gratiam liberorum.
e quomodo, quando id fieri. Grauenam quantitatis tollitur per supplementationem: tem-
poris per representationem. f *l. 8. §. 11. D. eo. i. patrimonio, rebus hereditariis.*
g Duobus modis hæc sententia potest intelligi. Primo, Bona patri relicta, ea lege vt
ad substitutum filium deferrentur, non cogi filium imputare in suam legitimam. Idem
dicendum, si vltus fructus patri legatus, proprietas filio accrescens non imputatur in
eius legitimam. Altero, Bona in quibus filius à patre substitutus est, aut quæ iure ad
crescendi accepit à suis coheredibus paternis, ei non imputari in legitimam: sed huius-
modi bona eum quasi iure aduentitio lucrari. Quæ aduentitio iure filius acquirit, ea
in eius legitimam non imputantur. h aliunde quæ ex paternis bonis, i. *v. l. 32.*
§. eo. k Legitima liberorum, pura esse debet. Purū est, quod sine die, sine conditione
debetur. *qua de re v. Grass. lib. sent. §. legit. quæst. 35.* l Querelæ inofficiosi mouenda tēpus
quinquennio tollitur. id quod non à morte testatoris currit, sed ab adita hereditate per
scriptum heredem *Syn. Bas. 39. tit. 1. c. 32. Mar. 6. §. 5.* m non vltra vt sit sensus. Quan-
tumvis coniunctum heredem, coheredi non prestare legata supra portionem legiti-
mam. n sensus est, De fidei commissio vniuersali relicto filio sub conditione, vel
in diem, vsque ad legitimam sibi delatam, dectahi conditionem vel tempus: ab inde
conditionem & tempus expectari. o non ante *l. 8. §. 10. D. eo. & ita tempus que-*
relæ incipit currere ab adita hereditate. p Obserua diligentissimè legitimam esse a-
liquam, quæ iure naturæ debita sit. Quidam enim negant in toto iure civili fieri mē-
tionem legitimæ iure naturali debite. q Tempus scripto heredi statutum ad ad-
eundā hereditatē defuncti, hoc est: vt si in eadē sit provincia, hereditatē adire debeat
intra sex menses: si in alia, intra annum continuum à morte testatoris. Quod si in-
tra id spatium non adeat, adire cogatur officio iudicis *Syn. Bas. d. c. 53. inf.*

r Querela, etiam non preparata, transmittitur ad heredes suos.
f vide leg. D. eodem. t leg. p. l. 2. 4. §. eodem. l. 30. §. de episcopis. u Peculij triplex
causa. Aliud paganum, aliud castrense, aliud quasi castrense. x *l. vlt. §. quæst. 38.*

Gay d. l. nu. 13. &
seq. Quid si libe-
ri aliunde quam
ex bonis pater-
nis habeant vn-
de viuunt? Ioan-
nes Cytifis, Co-
uaruias, Vasqui-
us, & Grassus li.
sen. §. legit. quæst.
42. num. 4. aūt, Eo
casu statuto pos-
se tolli legitimā.
quod non pro-
bo. Vix est enim
vt statutum dici
mereatur per q-
ius naturā im-
pugnatur. Quidē
potestne patens
actu inter viuos
legitima liberos
defraudare? Do-
natione non po-
test v. §. de inoff. do-
nation. l. 8. §. de re-
uocandis donatio-
nib. nec delicto
l. 7. in f. pr. D. de
bon. damn. nisi cer-
tis casibus *v. l. 5. §.*
ad l. 1. l. maiest.
Potestne lusu-
ficentio, & lu-
dendi animum
& ludi qualitatis
& modum sub-
stantiæ deperdit-
æ spectari oport-
tere. Potest esse
parti animus li-
beris nocendi:
potest esse & a-
licubi ludus, non
improbatus: po-
test vna alea v-
niuersa patris
substantia dila-
pidari. Quid con-
tractu vtiqve, ni
si in manifestam
liberorum frau-
dem, cum tertio
colludente in-
tus sit contractus.
Quid si cum le-
gitimo emptore
contractum est:
de iure reuocari
non potest, ne
quidem ad legiti-
mā vsque: sed
tamen de æqui-
tate aliud vide-
tur in l. nō vsque
D. si quis à pa-
rente: Claro 4.
sent. §. donatio.
quæ 24. vers. & hæc
quidē: & Grassio
li. sent. §. legitima
qua 44. num. 4. vbi
refert, hunc casū
indigere Cæsarea
decisione. Ae-
quo igitur iure
consuetudo Pari-
sienfis, Alienatio
nem bonorum

§. v. *Inf. de milit. test.* a Milites possunt testari, quo voluerint modo v. l. 157 de test. m. milit. *Inf. de milit. test.*

b & p̄fidum legatis. Contis. proconsulum legatis Cuiac. in *Notis Inf. de milit. testam.* Mouetur non esse hic legendum *praefectum legionum*, ex eo quod praefecti legionum militantes. l. 2. D. qui notant. Quod cum ita sit, nihil esse causae, vt eis ius quasi castrense tribuatur. Placent, qui ita legunt, consilios, proconsulibus, legatis & praefidis, &c.

c nota ex hoc paragrapho personarum quibus, quasi castrensis peculij ius datum est. d De quasi castrensis peculio filiarum testari possunt l. vlt. qui testantur. sa.

e id est, an.

f testari de castrensi peculio militibus & veteranis licet.

g militari privilegio testantur milites in expeditione.

h Quasi castrense peculium patronis, memoria libus, agentibus in rebus, magistris studiorum liberalium, archiatris & aliis qui salaria vel stipendia percipiunt publica datum est.

i Theoph. s. vlt. *Inf. de milit. testam.*

k de archiatris dixi tit. Cod. de professor mil. & medicis lib. x. l. vlt. §. 3. eo.

m adde l. 9. l. 24. §. 3. eo.

n vide Euerardum in loco à legitima patroni ad legitimam filij.

o vide in hunc locum Cuiacium §. obseru. 52. adde l. 3. §. 6. D. de bon. libert.

p Peculium propriè dicitur in eo esse, qui sui iuris non est: ita que sui iuris factus, quod antea ei peculiam erat castrense, vel quasi, peculium esse definit adde

que scripsi ad l. 1. §. 22. D. de collat.

q Mutatio statum personae, rei statum conuenit mutari.

r Vbi cessat nomen, ibi cessat privilegium nominis.

s *Novel. 92. Syn. Basil. 47. tit. 32. Cod. Theod. 20.*

t Cuiac. §. obseru. 14.

u Qui penè vniuersam facultatem donat, inofficiosè (respectu liberorum) donat.

v Ad interuertendam inofficiosam querelam: parens suum patrimonium exinanire, cuius donatio, non potest l. 37. §. 3. D. de leg. 2. adde l. 16. in fin. ff. de iure patronat.

x In eo differt hic titulus à superiore.

y l. 2. §. 3. eo. vide Clarum 4. sentent. §. donatio quasi. 24.

z Immensa donatio inter viuos à quodis parente, cuius facta, reuocari potest à donatoris liberis.

a dicto §. tertio.

b Donatio facta à patre, filio in potestate, non valet, vide tamen Socinum reg. 103. Valet igitur facta filio emancipato, vel à matre facta, vel filio naturali, vel filio coniugis, si loci consuetudine, coniuges pro emancipatis habeantur: valet praeterea donatio si confirmetur morte. v. *Hom. 2. Variarum resolutionum 4.*

c Nota de quarta parte portionis debita ab intestato: quae est alia à portione debita omnibus liberis ab intestato. Hæc, vt ita dicam, stirpis illa, capitulum est.

d Nihil refert, donatio immensè à parente facta fuerit extraneo, vel vni ex suis in potestate posito, aut emancipato l. 57. eo.

e vide Cuiac. 13. obs. 33.

f Donatio inter viuos immensa reuocatur, ad similitudinem donationis immensæ testamento relicte.

g Inane nomen heredis habetur, cum hereditas relinquatur immensis donationibus exhausta.

h Testati causa ad intestati causam ex æquo & bono producitur.

i Siue parens mortuus sit testatus siue intestatus, reuocari potest eius immensa donatio.

condere quidem testamenta, sed non quasi militibus quo voluerint modo, sed communi & licito consueto ordine obseruando, quemadmodum constitutum fuerat in proconsulibus, & b praefectis legionum, & praefidis prouinciarum, & omnibus c generaliter, qui in diuersis dignitatibus vel administrationibus positi à nostra consequuntur manu, vel ex publicis salariis quasdam largitates. Sed hæc quidem personæ testamenti faciendi habent potestatem in d iplis tantummodo peculij, quæ iam enumerata sunt, id est quasi castrensis. Sed & veterani: qui tempore quidem militiæ sibi peculium acquisierunt, militiam autem deposuerunt: testari, licito tamen modo, non prohibentur. In his itaque omnibus quasi castrensibus peculij dubitabatur, si e contra huiusmodi testamenta de inofficioso querelam extendi oporteret. Sed prior quaestio erat, si omnes, qui quasi castrense peculium habeant, testari in hoc possint: quia non omnibus passim, sed quibusdam personis hoc privilegium loco concessum est. quia militibus f quidem & veteranis testamenta facere in castrensi peculio. vndique concessum fuerat: sed militibus quidem in g expeditione constitutis iure suo, veteranis autem iure communi. de aliis autem personis omnibus, quæ non per speciale privilegium hoc acceperunt, si possint testari, dubitatum fuerat: vtputa h viris disertissimis patronis causarum i virisque deuotissimis memorialibus, & agentibus in rebus, necnon magistris studiorum liberalium, archiatris k quoque & aliis omnibus omnino, qui salaria vel stipendia percipiunt publica. i ¶ In his itaque omnibus sancimus, (quia ad imitationem peculij castrensis quasi castrense peculium superuenit) omnes, qui tale peculium possident, super iplis tantummodo rebus, quæ quasi castrensis peculij sunt, vltima condere (secundum l leges tamen) posse elogia: hoc nihilo minus ei addito privilegio, vt neque m eorum testamenta inofficiosi querela expugnentur. Si enim patronus o aduersus res, quas libertus eius ex castris acquisiuit, sui iuris indubitanter constitutus, etsi praeteritus fuerit ab ingrato liberto, tamen contra huiusmodi peculium contra tabulas bonorum possessionem non habet secundum veterum legum sanctionem: quemadmodum oportet praefata peculia, quæ ad instar castrensis peculij introducta sunt, de inofficioso querelæ esse supposita. 2 ¶ Sed hoc obtinere oportet, donec in sacris parentum suorum constituti sunt hi, qui quasi castrense peculium possident. Si enim sui iuris efficiantur q: procul dubio est, eorum testamenta, & pro iplis rebus, quas antea ex quasi castrensi peculio habebant, posse de inofficioso querelam sustinere: cum neque nomen p peculij permanet, sed aliis rebus confunditur, & similem fortunam recipit, quemadmodum & cætera res eorum, quæ in vnum congregantur ex omnibus patrimonium. Dat. Kal. Sept. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo 532.

DE INOFFICIOSIS DONATIONIBVS.

Tit. XXIX.

Si mater filiis vel extraneis donauerit.

1. Imp. Philippus A. Nicanori & Papianæ.

SI (vt allegatis) mater vestra ad eludendam i inofficiosam querelam, penè vniuersas facultates suas, dum ageret in rebus humanis, factis donationibus siue in quodam liberos, siue in extraneos exhauserit: ac postea vos ex duabus vnciis fecit heredes, easque legatis & fideicommissis exinanire a gestuit: non iniuria iuxta formam de inofficioso testamento constitutam subueniri vobis, vt pote quartam partem non habentibus, desideratis. PP. 14. Kalend. Sept. Philipp. A. & Titiano Confl. 246.

k Parentibus licet reuocare immensas donationes à liberis factas.

l Aduersus donationem immensam, praesides solent restituere, non ipsi principes. m Querela inofficiosæ donationis non competit aduersus inofficiosam donationem, si aduersus eam donationem restitutio in integrum impetrari potest: atque ita restitutionis in integrum subsidia hæc erit actio.

traneos exhauserit: ac postea vos ex duabus vnciis fecit heredes, easque legatis & fideicommissis exinanire a gestuit: non iniuria iuxta formam de inofficioso testamento constitutam subueniri vobis, vt pote quartam partem non habentibus, desideratis. PP. 14. Kalend. Sept. Philipp. A. & Titiano Confl. 246.

Si pater filio in potestate, vel emancipato donauerit.

2. Imp. Valerianus & Gallienus AA. Acridæ.

SI pater omne patrimonium suum impetu quodam immensæ liberalitatis in filium effudit, aut b in potestate c eius iplis permansit: & arbitri familiaris excusandæ officio congruit, vt tibi quartam d partem e debita ab intestato portionis præstet incolumem: aut si emancipatus d is fuit: ¶ quia donatio non f indiget alieno alimiculo sed suis viribus nititur iuxta constitutiones, qui prouinciam regit, ad similitudinem f inofficiosi testamenti querelæ, auxilium tibi æquitatis impertiet. PP. 6. Kal. Aug. maximo 2. & Glabrigone Confl. 257.

De testato vel intestato.

3. lidem AA. Eliano.

Precibus quidem tuis proposita rescripta eos parentes denotat, qui cum lre testamento facto viui patrimonium suum immensis donationibus exinanissent, inane g nomen heredum liberis reliquerunt: sed h ad intestatos i quoque eadem ratio æquitatis extenditur. PP. 10. Kal. Nou. iplis 4. & 3. AA. Confl. 258.

Si sit locus restitutioni in integrum.

4. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. Aristinæ.

SI filius k tuus immoderate liberalitatis effusione patrimonium suum exhauserit, praesidis prouinciæ auxilio vteris: qui discussa fide veri: si m in integrum restitutionem ex filij persona tibi competere ob improbabilem donationis enormitatem animaduertit: in remouendis his, quæ perperam gesta sunt, tibi subueniet: ideòque non est tibi necessarium n aduersus immodicas donationes auxilium ad o instar inofficiosi testamenti. Dat. 6. Id. Febr. Maximo 2. & Aquilino Confl. 286.

De donatione in filios emancipatos collata & de liberis superuenientibus.

5. lidem AA. Cortabeo.

SI totas facultates tuas per donationes vacuas fecisti, quas in emancipatos p filios contulisti: id quod ad submouendam inoff. test. querelam non ingratis liberis relinquere necesse est: ex factis donationibus detractum, vt filij vel nepotes f postea ex quocunque legitimo matrimonio nati, debitum u bonorum subsidium consequantur: ad patrimonium tuum reuertetur. Dat. 2. Kal. Mart. Maximo 2. & Aquilino Confl. 286.

De eo qui voluntatem agnouit. De restitutione in integrum De legitima portione.

6. lidem AA. Demetrianæ.

Cum donationibus in fratrem tuum collatis facultates patris tui exhaustas esse, eundemque patrem vestrum ei, quæ superfluerant codicillis inter vos diuissis proponas: si voluntatem eius non agnouisti, nec beneficio atatis aduersus hæc iuuari poteris, nec tantum dos à patre data & fideicommissum continent, quantum ad submouendam

colligere, illegitimis liberis, suis reuocandæ donationis paternæ non competere. u Legitima portio, debitum bonorum subsidium vt hic. debitum No. uell. 18. vbi prout p̄p̄o, & d̄p̄o p̄p̄o. Subsidium dicitur, quia iudicium patris lex supplet. Debitum verò subsidium, quia iure etiam natura debetur leg. 36. §. 2. s. de inoffic. hinc etiam colligitur. Hoc casu integram insolidum donationem non reuocari, ratione Falcidiae, sed quantum sufficere possit ad legitimam, aliis liberis post donationem natis, praestandam. Idque etiam innuit lex 2. & lex 87. eo. Imò totum, quidquid largitus est parens, id reuocare potest, & ad eius patrimonium reuertitur leg. oltana infra de reuocandis donationibus. Solue, Multum interest pater extraneis donauerit, an filiis quibusdam. Multum etiam refert donauerit ante liberos susceptos, vel post. Dicta lex 8. locum habet in donatione ante liberos susceptos, & extraneis facta. Hæc lex, & lex 87. eo. & lex 87. §. 3. D. de leg. 2. agunt de donatione propriis liberis facta, & fortassis in decrepita prorsus ætate, vtunque superiores leges ita possint conciliari, possis interea consulere Cuiac. *Novel. 92. Paponem 1. Notar. §. 6. des donations fol. 357. 358.* Interim sciendum, Inofficiosas donationes in eo differe ab inofficioso testamento, quod in hoc donata reuocantur in solidum. In illis, id tantum rescinditur & reuocatur, quo minuitur portio debita liberis.

x Qui iudicium defuncti post mortem eius comprobauit, qui diuisioni bonorum à patre factæ minor, consensit, qui tantum in dote aut fideicommissio habet, quantum valet legitima, donationes à patre cuius factas non reuocat. Hanc igitur querelam excludit agnitio seu comprobatio voluntatis defuncti, alia actio, legitima adeptio vt hic. Quid si legatum agnouit? non excluditur ab hac querela, nisi animo renunciandi aut compensandi agnouerit, Vel si excluditur à querela, possis dicere non excludi à iure ad supplementum agendi Bald. quere-

n neque possibile. Accurs. Bald. o sensus est. Vt in reuocando inofficioso testamento, sufficit à patre restitui, ita & in donationibus.

p l. 2. §. 3. eo.

q Inofficiosa donatio propter natos liberos reuocatur, non in vniuersum, sed ad finem legitime liberis debita vt hic. Cur nō in solidū? Quod licet patri per testamentum, hoc eidem licet per contractum. Testamento autem plus legitima relinquere non cogitur. Quid ipse pater poterit à donatorio eate-

reus donatione reuocare? Quidā ita putant. Bald. negat: ne alioquin tempore plus petatur proinde à donatoris liberis donatione ea tenus reuocari: cuiusque partis dominium reuocari ad ipsius donatoris patrimonium vt hic.

r Parens immensam donationem a se factam propter sibi adgnatos liberos reuocare potest. Liberi tamen non censentur, qui sunt ingrati. Possis etiam colligere, Ingratis liberis non permittitur donationem à patre factam reuocare.

f Subandi patre eorum mortuo. Propter naturam nepotem, parens inofficiosam donationem reuocare potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

t Propter illegitimos liberos, parens donationem factam reuocare non potest. Possis etiam colligere, Suis, etiam secundum gradus & vltimus, competere ius reuocandæ immensa patrum donationis.

a l.2. in fin. §. eodem. b. ex hoc loco explicata legem 87. §. 3. in fin. D. de legat. 2.
c Collatas donationes in liberos, liberi postea suscepti non reuocant in solidum:
sed pro ratione Falcidia tantum d. §. 3. l. 5. §. eod.
d Donatio inofficiosa reuocatur quatenus, aut ea tantum parte, qua inofficiosa est.
e Donatio inofficiosa in fraudem eius, quod testamento liberis coguntur parentes
relinquere, fieri non debet.

f Vir uxori con-

stante matrimo-

nio donare non

potest.

g v. l. §. eod. l. vn.

h Vxor ita ma-

ritos solebant ap-

pellare. Potest e-

tiam dominus

appellari, rei re-

spectu ut j. di-

nam.

i Dominium rei

à marito uxori

donatæ constan-

te matrimonio

ab ipso marito

non discedit l. 6.

j de don. int. vir.

k Si vxor rem

acceptam à ma-

rito, constante

matrimonio ali

cui donauerit,

non tam ipsa

quam ipse mari-

tus donasse in-

telligitur. Atque

ita, non donat

is modò, qui

verbis donat,

sed qui consen-

tit vnde collig-

as in huius ge-

neris donationis

infirmitate nò

loquens sed cò

sentientis præ-

sentiam & no-

men requiri.

l malè quidam

legunt, patrimo-

nio.

m l. vn. §. Theod.

n Cod. lib. 2. tit. 20.

o Argumentum

seu extensio in-

officiosa testamē-

ti ad inofficio-

sam donationē:

seu inofficiosa te-

stamenti & in-

officiosa dona-

tionis similitu-

do, hac est, vt

aduersus ea cò-

petat querela.

o Co. Theod. 2. 20.

p Querela inof-

ficiosa, quinquen-

nio expirat l. 34.

q in fin. l. 36. §. 2. §.

r de inoffic. ergo

& inofficiosa

donationis, quæ

ei ex æquata ut

hic.

q id est, condi-

tionem. Quid? In-

officiosa testa-

mentum reuo-

cari posse certū

est à fratribus

defuncti, certis

querelam sufficiat: de enormitate donationum ad a exem-

plum inofficiosi testamenti præter provinciam iurisdictionis

suæ partes exhibebit. PP. Kal. Maij, Conf. vt suprà. 286.

De eo quod vxor à marito sibi donatum filio communi

donauit.

8. litem AA. Auxanoni.

Si liqueat, matrem tuam interuertendæ quæstionis inof-

ficiosa causa patrimonium suum donationibus in vnū

filium collatis exhaustis: cum aduersus eorum cogitationes,

qui consiliis supremum iudicium anticipare contendunt,

& actiones filiorum exhauriunt, aditum querelæ ratio

deposcat: quod donatum est, pro ratione quartæ ad

instar inofficiosi testamenti conuicti diminuetur. i Nam

quod mox à marito in se matrimonij tempore donationis

causa collatum, emancipato filio communi, consentiente

domino, donauit: velut ex bonis patris (de cuius substan-

tia prohibente matrimonio non potuit exire) datum acci-

pi, rationis est. in cuius bonis, si idem consilium & euentus

comprehendatur, lex, quam de patrimonio matris ediximus

obseruabitur, PP. 3. Id. Sept. CC. Conf. 294.

De tempore querelæ.

9. Imp. Constant. A. & Julia. Cæs. Olybrio.

Non còuenit dubitari, quod immodicarum donatio-

num omnibus querela ad similitudinem inofficiosi

testamenti legibus fuerit introducta: vt sit in hoc actionis

veriusque vel vna causa, vel similis existimanda, vel idem

|| & || temporibus & moribus. Datum 14. Kal. Iul. Tauro &

Florentio Conf. 361.

DE INOFFICIOSIS DOTIBVS.

Tit. xxx.

1. Imp. Constantinus A. ad Maximum præsidem Ciliciæ.

Vm omnia bona à matre tua in dotem dican-

tur exhausta, || leges || legibus concordare prò-

ptum est: vt ad exemplum inofficiosi testamē-

ti aduersus dotem immodicam exercendæ ac-

tionis copia tribuatur, & filiis conquerentibus emolu-

menta debita conferantur. Dat. 4. Kal. Iunij, Tatiano & Ce-

reale Conf. 358.

DE PETITIONE HEREDITATIS.

Tit. xxxi.

De fisco & priuatis. r. De usuris & fructibus.

1. Imp. M. An. A. Augurino proconsuli Africæ.

SE NATVS CONSULTVM auctore Di-

uo Hadriano auctore meo factum, quo cautum est,

quid & ex quo tempore cuius hereditate re-

st. rui debeat, nò solum ad fisci causas, sed etiã

ad priuatos hereditatis petitores pertinet. i Vfur-

verò pecuniarum ante litis contestationem ex die vendi-

tionis hereditariarum rerum ab eo factæ, qui antea possi-

derunt minus quam communi, vt cedat priuato l. 10. de iure fisci.

c Hereditarium rerum vfuras possessor bonæ fidei non præstat ante litis conte-

stationem, sed nec fructus, nisi locupletior factus sit. Post litem verò contestatam,

fructus rerum hereditariarum non vendit præstat, non modò eos quos percipit,

sed & quos percipere potuit: vfuras verò rerum venditarum, ex die contestationis litis dñ.

Basili. 35. tit. 20. c. 22

lib. 42. tit. 1. c. 31.

d sensus est, Eū

qui hereditatem

bona fide vendi-

dit, nò teneri ad

fructus & vfuras

perceptas ex pre-

tio venditionis

earundem rerū

hereditarium à

se factò ante

litē contestatā,

nisi quatenus eū

locupletior.

Post litē con-

testatam teneri

fructus restituere

re i quos perce-

pit, quosque po-

tuit percipere,

sed & vfuras p-

ferre rerum he-

reditatis à se vē-

ditari, compu-

tandas tamē,

non à die ven-

ditæ ei heredi-

tatis, sed eius ei

euitæ.

e Quomodo id

diudicabitur?

puto computan-

dos fructus ab

De emptore hereditatis & fructibus.

2. Imp. Severus & Anton. AA. Marcello

militi.

Si post mortem controuersiam Meneçratis bonorum par-

tem dimidiam, Musæus ab herede scripto quæstionis il-

latæ non ignarus comparauit: tam ipse quasi malæ fidei

possessor, quam heredes eius fructus restituere coguntur.

Si verò venditionem lite antiquiorem esse, liquidò probetur:

ex eo die fructus restituuntur, ex quo lis in iudiciū

deducta est. Fructibus enim augetur hereditas, cum ab eo

possidetur. à quo peti potest. Emptor autem, qui proprio

titulo possessionis munitus est, etiam singularum rerum

iure conuenitur. Datum Kal. Iul. Seuerus A. II. & Victorino

Conf. 201.

De exceptione rei indicata.

3. litem AA. Epictetidi.

Hereditas materteræ petita non infringit alterius he-

reditatis petitionem, quæ venit ex alia successione.

Sed & si quæstionis titulus prior inofficiosi testamenti

causam habuisset: iudicata rei præscriptio non obstat eā

dem hereditatem ex alia causa vindicanti. PP. V. Id. Aug.

Geta & Plautiano Conf. 204.

De compensatione,

4. Imp. Anton. A. Vitaliano.

In restituenda hereditate compensatio eius habebitur,

quod te in mortui infirmitatem, inque sumptum fune-

ris bona fide ex proprio tuo patrimonio erogasse proba-

ueris. PP. Kalend. Mar. Antonino A. III. & Balbino Conf.

214.

5. Idem A. Posthumianæ.

De hereditate, quam bona fide possidebas, si contra te

pronūciatum est: in restitutione eius detrahetur, quod

creditoribus eiusdem hereditatis exoluisset te bona fide

probaueris. nam repeti à creditoribus, qui suum receperunt,

non potest. PP. 6. Kal. Iunij, Antonino A. III. & Bal-

bino Conf. 214.

De auctore nomine nepotis hereditatem petente à tutoribus

quos non iure datos esse contendit.

6. Imp. Alexand. A. Firmino.

Si putas non iure tutores datos nepotibus tuis, eo quod

seos dicas in tua esse potestate: petere ab his hereditatem

filij tui emancipati non moreris, cuius commodum ad te

pertinere dicis: iudice statuto an à prædialibus actis

discedendum sit, qui eis tutores dedit, cum in tua potestate

negarentur esse. PP. X. Kal. Iul. Iuliano II. & Crispino

Conf. 225.

De usuris & longi temporis præscriptione.

7. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &

CC. Restitutæ.

Hereditatis petitionem, quæ aduersus pro herede vel

pro possessore possidentes exerceri potest, præscri-

ptione longi temporis non submoueri, nemini inco-

gnitum est. cum mixtæ personalis actionis ratio hoc re-

spondere compellat. A cæteris autem tantum specialibus

in rem actionibus vindicare posse manifestum est, si non

singularum rerum hereditatis, hac actione & rei vindicatione teneri?

An, eum ad instar emptoris vniuersitatis fructuum teneri? An emptorem hereditatis

vel vniuersitatis, rerum singularum nomine etiam conueniri? An, Petitionem hereditatis non

dari aduersus titulo possidentem? Postremum verum putari interpretes, de qua sen-

tentia v. Socin. reg. 296. f. add. l. 8. ff. eo. i Vnde eadem hereditas nobis

defecti potest, diuersis successioneibus. u Exclusus ab hereditate vindicanda per

querelam inofficiosa, non prohibetur eandem alia ex causa vindicare l. 5. ff. de inoff.

x nota de expensis circa finem factis. y add. l. 30. §. 1. ff. eo. add. l. 27. ff. de religiosis.

z v. Cus. 8. obs. 9. a l. 31. ff. eo. b Qui suū recepit, id non restituit. c Ratione du-

bitationis agere possumus cum legitimo tutor. d v. Cus. 9. obs. 13. e Nemo tenet

fructus ad negotiorum suorum suū mæxam dicitur xlvij. ff. eo. c. i. aduersus eos, qui quasi

heredes, vel eos qui quasi non bona fide possident, rerum hereditariarum petitiō exer-

ceturi nec ei præscriptio, x. vel x. annorum obstat, quā n. mixtæ sint personales ac-

tionēs, quæ decēnio aut vicennio non tolluntur. Qui verò nec quasi heredes, nec vt

predones possident, rerum hereditariarum petitionē non habet, sed tantum in re actiō-

nē specialē, si nec vfu cepit, nec longi tēporis exceptionē adquisierunt §. 7. d. l. c. 37.

§. Harm. §. 4. 4. 45. f. l. 9. §. 11. ff. eo. g Petitiō hereditatis præscribitur 30. annis;

a Res aliena à bona fidei emptore potest usufructuari v.l. 3. de praescript. longi temporis.
b usufructu potest, qui à mala fidei possessore bona fide re comparavit. v. hic. & Inst. de usufruct. in pr. & ibid. §. quod autem ad eas res. synops. Basilic. 15. tit. 1. c. 4. 3. Harmenop.
3. §. 4. 5. c. 1. a te omittimus fuerit. d Mala fidei possessor domus, eam cum pensionibus & omni causa restituere debet. synops. Basilic. 15. tit. 1. c. 8. 5. e l. 17. §. eod. l. 17. §. 1. ff. eod. l. 19. in f. pr. ff. de usufruct.
f l. 78. ff. de reg. iur. l. 1. in f. §. de petis. heredit.

g Impensas in alieno factas mala fidei possessor non recipit, nisi necessarias, utiles, si sine lesione pristini status auferre possit. synops. Basilic. 15. tit. 1. c. 8. 5. 2. Harmenop. l. 1. §. 4. 5. c. 12. h Imo potest l. 38. D. de heredit. petis. dic. v. j. eo. i Mala fidei possessor necessarias impensas rationem habet. v. Cuiac. 10. obs. 1. k l. 78. in f. D. eo. l. 12. §. 5. ff. de ad. minis. l. 1. r. l. Res empti ex pecunia deposita, non est deponentis: nisi de deposito apud argentarium agatur, & ita res non succedit loco pecuniae v. l. 8. §. si quis sibi vel alter. l. 48. in f. ff. de expens. factis. l. 8. §. eod. Itaque praedia ipsa ex pecunia numis que deposita comparata, actori restituere non cogitur, sed numeros ipsos synops. Basilic. 15. tit. 1. c. 3. cap. 30. hoc est tantundem. m Partus ventris conditionem sequitur, quod ad ingenuitatem l. 1. §. de liberali. attinet, vel servitutem v. hic. synops. eo. c. 87. Codic. Gregorianus l. 3. tit. de rei vindicatione. Quod ad honorem, & alia quaedam onera, patris l. vlt. de fignitibus l. 22. §. 4. §. de decurionibus v. l. vlt. de munis. l. 1. Huc refer l. 1. c. D. de fignitibus: adde casum legu. §. 2. D. de rei vindic. l. 5. §. 20. ff. de furtis. l. 19. §. 7. ff. locati. v. l. vlt. D. de ad. quarend. rer. n Emptum pecunia militis (id est in minore l. 32. vers. plane D. de peculio: adde quae notant ad l. 5. §. 17. D. de tribut. l. 3. §. arbitrium tutelae.) eius est, speciali favore, v. l. 1. §. 1. c. 3. eo. An idem in re dotali v. l. 1. §. de iure dot. l. 54. D. de iure dot. l. 55. in fin. D. de donationibus. int. vir. Porro de privilegiis militum vide Oldendorpium c. 12. de iure singul. o Res dotalis, constante matrimonio, in dominio sunt mariti v. l. 7. §. 3. D. de iure dot. adde l. 1. §. 10. D. de heredit. petis. ideoque constante matrimonio, vxor dotali vindicare non potest. Quid num idem in rebus paraphernalibus? v. l. vlt. §. de pactis conventis v. l. 1. §. 1. prae l. 37. c. 7. p forte ita legendum, fuisse in notione praedictis quo patefacto. q Dominium potest probari per testes, vel per instrumenta: interdum per tormenta l. 3. §. de probat. & interrogationes synops. Basilic. 15. tit. 1. c. 90. r Sara & plantata solo cedunt l. 33. D. eod. l. 9. D. de acquir. rer. §. 31. 32. Inst. de rer. diuis. Amittuntur autem ab eo qui mala fide seuit vel plantauit: ab eo qui bona fide seuit exceptione doli mali synops. Basilic. dicto loco. c. 9. f d. §. 31. d. l. 9. §. 3. D. eo. t l. 27. §. 5. l. 48. D. eo. u synops. Basilic. 15. tit. 1. c. 92. x Traditio dominium transfertur, l. 20. §. de pactis v. l. 9. §. 3. D. de acquir. rer. y v. l. 5. §. de donationibus. Alienatio seu res vendita non reuocatur ex rescripto, licet agi possit ad precium solum synops. Basilic. ibid. z v. l. 7. §. eo. l. vlt. D. de acquir. rer. a nondum tibi numerato: vt quia emptori fidem habuisti de precio v. l. 19. D. de contrah. empt. §. 47. Inst. de rer. diuis. v. l. 1. §. 1. prae l. 31. c. 3. b Possessorium praefertur petitorio v. l. 3. §. de interdictis. c rem aliena coparans rei vindicatione tenetur Quid si rei dominus, venditori successit pro qua parte heres rata venditione habere cogitur. synops. eo. c. 94. Harmenop. l. 3. tit. 2. §. 99. d Fundi dominus, eiusdem venditori succedens, factus elus obligatur, aliud si non succedit l. 3. §. de reb. alien. l. 4. §. de emulionibus l. 15. l. 24. §. de donationibus l. 73. D. de emulionibus. l. 1. §. 1. D. ex ep. rei vendit. l. 149. D. de reg. iur. & ita heres factus defuncti improbare non potest. fender. §. 2. e v. quae not. ad l. 56. §. 1. D. de ver. obli.

4. Imp. Gordianus A. Muniano militi Africae.

Aduersus eos qui à mala fidei possessoribus fundum bona fide comparauerunt: ita tibi actio competit: si prius a quam usufructu b implerent, vel longae possessionis praescriptionem adipiscerentur, dominium ad c te peruenit. PP. 12. Kalend. Nouembr. Pio & Pontiano Confl. 299.

De malefidei possessore.

5. Idem A. Herafiano.

Domum d: quae ex matris successione ad te pertinere, & ab aduersa parte iniuria occupatam esse ostendis: praesens provinciae cum e pensionibus, quas percepit, aut percipere f poterat, & omni causa damni dati restitui iubebit. Eius g autem, quod impendit, rationem heberi non h posse merito rescriptum est: cum mala fidei possessores, eius, quod in rem alienam impendunt non eorum negotiū gerentes, quorum res est, nullam habeant repetitionem. nisi i necessarios sumptus fecerint. Sin autem viles: licentia eis permittitur sine e lesione prioris status rei eos auferre. PP. 2. Id. Feb. Gordiano A. & Auiola Confl. 240.

De rebus emptis ex pecunia deposita.

6. Idem A. Vfronio.

Sillex iea l pecunia, quam deposueras, is apud quem collocata fuerat, tibi possessiones comparavit, ipsique traditae sunt: tibi vel omnes tradi, vel quasdam ex his compensationis causa ab inuito eo in te transferri, iniuriolum est. PP. V. Iulij Gordiano A. & Auiola Confl. 240.

De partu ancillae.

7. Philippus A. & Philippus N. Cæs. Antonio.

Partum m ancillae matris sequi conditionem: nec statim patris in hac specie considerari, explorati iuris est PP. 13. Kal. Nouemb. Philippo A. & Triano Confl. 246.

De re empti ex pecunia militis.

8. Idem A. & C. Philippo militi.

Si (vt proponis) pars aduersa pecuniā tuā quādam nomine suo comparavit: praesens provinciae vtilem vindicationem obrestitu militi n tibi eo nomine impertiri desideranti, partes aequitatis non negabit. Idem mandati quoque, seu negotiorum gestorum actionem inferenti tibi iurisdictione praebit. PP. 2. Non. Mart. Praesente & Albino Confl. 247.

Dere dotali.

9. Imppp. Carus, Carinus & Numerianus. AAA. Antonio.

Doce ancillam, de qua supplicas, dotalē o fuisse p in notione praedictis: quo patefacto, dubium non erit vindicari ab vxore tua nequiuisse. PP. 3. Kal. Mart. Caro & Carino AA. Confl. 283.

De seruīs & de probationibus.

10. Impp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Ianuario.

Cvm super vernis mancipiis nulla instrumenta te habere adfueres: in iudicio, in quo negotium coeptum esse proponitur, id, quod in precem contulisti, postulare debuisti. Iudex enim non ignorat seruorum dominia a etiā

f leg. 4. Cod. Gregoriano eodem. Prior in traditione emptor vel donatarius, potior est in dominio rei, etsi neque pretium soluit, neque instrumenta rei consecutus est. synops. Basilic. 15. tit. 1. c. 92. §. 1. c. 93. §. 1. c. 94. §. 1. c. 95. §. 1. c. 96. §. 1. c. 97. §. 1. c. 98. §. 1. c. 99. §. 1. c. 100. §. 1. c. 101. §. 1. c. 102. §. 1. c. 103. §. 1. c. 104. §. 1. c. 105. §. 1. c. 106. §. 1. c. 107. §. 1. c. 108. §. 1. c. 109. §. 1. c. 110. §. 1. c. 111. §. 1. c. 112. §. 1. c. 113. §. 1. c. 114. §. 1. c. 115. §. 1. c. 116. §. 1. c. 117. §. 1. c. 118. §. 1. c. 119. §. 1. c. 120. §. 1. c. 121. §. 1. c. 122. §. 1. c. 123. §. 1. c. 124. §. 1. c. 125. §. 1. c. 126. §. 1. c. 127. §. 1. c. 128. §. 1. c. 129. §. 1. c. 130. §. 1. c. 131. §. 1. c. 132. §. 1. c. 133. §. 1. c. 134. §. 1. c. 135. §. 1. c. 136. §. 1. c. 137. §. 1. c. 138. §. 1. c. 139. §. 1. c. 140. §. 1. c. 141. §. 1. c. 142. §. 1. c. 143. §. 1. c. 144. §. 1. c. 145. §. 1. c. 146. §. 1. c. 147. §. 1. c. 148. §. 1. c. 149. §. 1. c. 150. §. 1. c. 151. §. 1. c. 152. §. 1. c. 153. §. 1. c. 154. §. 1. c. 155. §. 1. c. 156. §. 1. c. 157. §. 1. c. 158. §. 1. c. 159. §. 1. c. 160. §. 1. c. 161. §. 1. c. 162. §. 1. c. 163. §. 1. c. 164. §. 1. c. 165. §. 1. c. 166. §. 1. c. 167. §. 1. c. 168. §. 1. c. 169. §. 1. c. 170. §. 1. c. 171. §. 1. c. 172. §. 1. c. 173. §. 1. c. 174. §. 1. c. 175. §. 1. c. 176. §. 1. c. 177. §. 1. c. 178. §. 1. c. 179. §. 1. c. 180. §. 1. c. 181. §. 1. c. 182. §. 1. c. 183. §. 1. c. 184. §. 1. c. 185. §. 1. c. 186. §. 1. c. 187. §. 1. c. 188. §. 1. c. 189. §. 1. c. 190. §. 1. c. 191. §. 1. c. 192. §. 1. c. 193. §. 1. c. 194. §. 1. c. 195. §. 1. c. 196. §. 1. c. 197. §. 1. c. 198. §. 1. c. 199. §. 1. c. 200. §. 1. c. 201. §. 1. c. 202. §. 1. c. 203. §. 1. c. 204. §. 1. c. 205. §. 1. c. 206. §. 1. c. 207. §. 1. c. 208. §. 1. c. 209. §. 1. c. 210. §. 1. c. 211. §. 1. c. 212. §. 1. c. 213. §. 1. c. 214. §. 1. c. 215. §. 1. c. 216. §. 1. c. 217. §. 1. c. 218. §. 1. c. 219. §. 1. c. 220. §. 1. c. 221. §. 1. c. 222. §. 1. c. 223. §. 1. c. 224. §. 1. c. 225. §. 1. c. 226. §. 1. c. 227. §. 1. c. 228. §. 1. c. 229. §. 1. c. 230. §. 1. c. 231. §. 1. c. 232. §. 1. c. 233. §. 1. c. 234. §. 1. c. 235. §. 1. c. 236. §. 1. c. 237. §. 1. c. 238. §. 1. c. 239. §. 1. c. 240. §. 1. c. 241. §. 1. c. 242. §. 1. c. 243. §. 1. c. 244. §. 1. c. 245. §. 1. c. 246. §. 1. c. 247. §. 1. c. 248. §. 1. c. 249. §. 1. c. 250. §. 1. c. 251. §. 1. c. 252. §. 1. c. 253. §. 1. c. 254. §. 1. c. 255. §. 1. c. 256. §. 1. c. 257. §. 1. c. 258. §. 1. c. 259. §. 1. c. 260. §. 1. c. 261. §. 1. c. 262. §. 1. c. 263. §. 1. c. 264. §. 1. c. 265. §. 1. c. 266. §. 1. c. 267. §. 1. c. 268. §. 1. c. 269. §. 1. c. 270. §. 1. c. 271. §. 1. c. 272. §. 1. c. 273. §. 1. c. 274. §. 1. c. 275. §. 1. c. 276. §. 1. c. 277. §. 1. c. 278. §. 1. c. 279. §. 1. c. 280. §. 1. c. 281. §. 1. c. 282. §. 1. c. 283. §. 1. c. 284. §. 1. c. 285. §. 1. c. 286. §. 1. c. 287. §. 1. c. 288. §. 1. c. 289. §. 1. c. 290. §. 1. c. 291. §. 1. c. 292. §. 1. c. 293. §. 1. c. 294. §. 1. c. 295. §. 1. c. 296. §. 1. c. 297. §. 1. c. 298. §. 1. c. 299. §. 1. c. 300. §. 1. c. 301. §. 1. c. 302. §. 1. c. 303. §. 1. c. 304. §. 1. c. 305. §. 1. c. 306. §. 1. c. 307. §. 1. c. 308. §. 1. c. 309. §. 1. c. 310. §. 1. c. 311. §. 1. c. 312. §. 1. c. 313. §. 1. c. 314. §. 1. c. 315. §. 1. c. 316. §. 1. c. 317. §. 1. c. 318. §. 1. c. 319. §. 1. c. 320. §. 1. c. 321. §. 1. c. 322. §. 1. c. 323. §. 1. c. 324. §. 1. c. 325. §. 1. c. 326. §. 1. c. 327. §. 1. c. 328. §. 1. c. 329. §. 1. c. 330. §. 1. c. 331. §. 1. c. 332. §. 1. c. 333. §. 1. c. 334. §. 1. c. 335. §. 1. c. 336. §. 1. c. 337. §. 1. c. 338. §. 1. c. 339. §. 1. c. 340. §. 1. c. 341. §. 1. c. 342. §. 1. c. 343. §. 1. c. 344. §. 1. c. 345. §. 1. c. 346. §. 1. c. 347. §. 1. c. 348. §. 1. c. 349. §. 1. c. 350. §. 1. c. 351. §. 1. c. 352. §. 1. c. 353. §. 1. c. 354. §. 1. c. 355. §. 1. c. 356. §. 1. c. 357. §. 1. c. 358. §. 1. c. 359. §. 1. c. 360. §. 1. c. 361. §. 1. c. 362. §. 1. c. 363. §. 1. c. 364. §. 1. c. 365. §. 1. c. 366. §. 1. c. 367. §. 1. c. 368. §. 1. c. 369. §. 1. c. 370. §. 1. c. 371. §. 1. c. 372. §. 1. c. 373. §. 1. c. 374. §. 1. c. 375. §. 1. c. 376. §. 1. c. 377. §. 1. c. 378. §. 1. c. 379. §. 1. c. 380. §. 1. c. 381. §. 1. c. 382. §. 1. c. 383. §. 1. c. 384. §. 1. c. 385. §. 1. c. 386. §. 1. c. 387. §. 1. c. 388. §. 1. c. 389. §. 1. c. 390. §. 1. c. 391. §. 1. c. 392. §. 1. c. 393. §. 1. c. 394. §. 1. c. 395. §. 1. c. 396. §. 1. c. 397. §. 1. c. 398. §. 1. c. 399. §. 1. c. 400. §. 1. c. 401. §. 1. c. 402. §. 1. c. 403. §. 1. c. 404. §. 1. c. 405. §. 1. c. 406. §. 1. c. 407. §. 1. c. 408. §. 1. c. 409. §. 1. c. 410. §. 1. c. 411. §. 1. c. 412. §. 1. c. 413. §. 1. c. 414. §. 1. c. 415. §. 1. c. 416. §. 1. c. 417. §. 1. c. 418. §. 1. c. 419. §. 1. c. 420. §. 1. c. 421. §. 1. c. 422. §. 1. c. 423. §. 1. c. 424. §. 1. c. 425. §. 1. c. 426. §. 1. c. 427. §. 1. c. 428. §. 1. c. 429. §. 1. c. 430. §. 1. c. 431. §. 1. c. 432. §. 1. c. 433. §. 1. c. 434. §. 1. c. 435. §. 1. c. 436. §. 1. c. 437. §. 1. c. 438. §. 1. c. 439. §. 1. c. 440. §. 1. c. 441. §. 1. c. 442. §. 1. c. 443. §. 1. c. 444. §. 1. c. 445. §. 1. c. 446. §. 1. c. 447. §. 1. c. 448. §. 1. c. 449. §. 1. c. 450. §. 1. c. 451. §. 1. c. 452. §. 1. c. 453. §. 1. c. 454. §. 1. c. 455. §. 1. c. 456. §. 1. c. 457. §. 1. c. 458. §. 1. c. 459. §. 1. c. 460. §. 1. c. 461. §. 1. c. 462. §. 1. c. 463. §. 1. c. 464. §. 1. c. 465. §. 1. c. 466. §. 1. c. 467. §. 1. c. 468. §. 1. c. 469. §. 1. c. 470. §. 1. c. 471. §. 1. c. 472. §. 1. c. 473. §. 1. c. 474. §. 1. c. 475. §. 1. c. 476. §. 1. c. 477. §. 1. c. 478. §. 1. c. 479. §. 1. c. 480. §. 1. c. 481. §. 1. c. 482. §. 1. c. 483. §. 1. c. 484. §. 1. c. 485. §. 1. c. 486. §. 1. c. 487. §. 1. c. 488. §. 1. c. 489. §. 1. c. 490. §. 1. c. 491. §. 1. c. 492. §. 1. c. 493. §. 1. c. 494. §. 1. c. 495. §. 1. c. 496. §. 1. c. 497. §. 1. c. 498. §. 1. c. 499. §. 1. c. 500. §. 1. c. 501. §. 1. c. 502. §. 1. c. 503. §. 1. c. 504. §. 1. c. 505. §. 1. c. 506. §. 1. c. 507. §. 1. c. 508. §. 1. c. 509. §. 1. c. 510. §. 1. c. 511. §. 1. c. 512. §. 1. c. 513. §. 1. c. 514. §. 1. c. 515. §. 1. c. 516. §. 1. c. 517. §. 1. c. 518. §. 1. c. 519. §. 1. c. 520. §. 1. c. 521. §. 1. c. 522. §. 1. c. 523. §. 1. c. 524. §. 1. c. 525. §. 1. c. 526. §. 1. c. 527. §. 1. c. 528. §. 1. c. 529. §. 1. c. 530. §. 1. c. 531. §. 1. c. 532. §. 1. c. 533. §. 1. c. 534. §. 1. c. 535. §. 1. c. 536. §. 1. c. 537. §. 1. c. 538. §. 1. c. 539. §. 1. c. 540. §. 1. c. 541. §. 1. c. 542. §. 1. c. 543. §. 1. c. 544. §. 1. c. 545. §. 1. c. 546. §. 1. c. 547. §. 1. c. 548. §. 1. c. 549. §. 1. c. 550. §. 1. c. 551. §. 1. c. 552. §. 1. c. 553. §. 1. c. 554. §. 1. c. 555. §. 1. c. 556. §. 1. c. 557. §. 1. c. 558. §. 1. c. 559. §. 1. c. 560. §. 1. c. 561. §. 1. c. 562. §. 1. c. 563. §. 1. c. 564. §. 1. c. 565. §. 1. c. 566. §. 1. c. 567. §. 1. c. 568. §. 1. c. 569. §. 1. c. 570. §. 1. c. 571. §. 1. c. 572. §. 1. c. 573. §. 1. c. 574. §. 1. c. 575. §. 1. c. 576. §. 1. c. 577. §. 1. c. 578. §. 1. c. 579. §. 1. c. 580. §. 1. c. 581. §. 1. c. 582. §. 1. c. 583. §. 1. c. 584. §. 1. c. 585. §. 1. c. 586. §. 1. c. 587. §. 1. c. 588. §. 1. c. 589. §. 1. c. 590. §. 1. c. 591. §. 1. c. 592. §. 1. c. 593. §. 1. c. 594. §. 1. c. 595. §. 1. c. 596. §. 1. c. 597. §. 1. c. 598. §. 1. c. 599. §. 1. c. 600. §. 1. c. 601. §. 1. c. 602. §. 1. c. 603. §. 1. c. 604. §. 1. c. 605. §. 1. c. 606. §. 1. c. 607. §. 1. c. 608. §. 1. c. 609. §. 1. c. 610. §. 1. c. 611. §. 1. c. 612. §. 1. c. 613. §. 1. c. 614. §. 1. c. 615. §. 1. c. 616. §. 1. c. 617. §. 1. c. 618. §. 1. c. 619. §. 1. c. 620. §. 1. c. 621. §. 1. c. 622. §. 1. c. 623. §. 1. c. 624. §. 1. c. 625. §. 1. c. 626. §. 1. c. 627. §. 1. c. 628. §. 1. c. 629. §. 1. c. 630. §. 1. c. 631. §. 1. c. 632. §. 1. c. 633. §. 1. c. 634. §. 1. c. 635. §. 1. c. 636. §. 1. c. 637. §. 1. c. 638. §. 1. c. 639. §. 1. c. 640. §. 1. c. 641. §. 1. c. 642. §. 1. c. 643. §. 1. c. 644. §. 1. c. 645. §. 1. c. 646. §. 1. c. 647. §. 1. c. 648. §. 1. c. 649. §. 1. c. 650. §. 1. c. 651. §. 1. c. 652. §. 1. c. 653. §. 1. c. 654. §. 1. c. 655. §. 1. c. 656. §. 1. c. 657. §. 1. c. 658. §. 1. c. 659. §. 1. c. 660. §. 1. c. 661. §. 1. c. 662. §. 1. c. 663. §. 1. c. 664. §. 1. c. 665. §. 1. c. 666. §. 1. c. 667. §. 1. c. 668. §. 1. c. 669. §. 1. c. 670. §. 1. c. 671. §. 1. c. 672. §. 1. c. 673. §. 1. c. 674. §. 1. c. 675. §. 1. c. 676. §. 1. c. 677. §. 1. c. 678. §. 1. c. 679. §. 1. c. 680. §. 1. c. 681. §. 1. c. 682. §. 1. c. 683. §. 1. c. 684. §. 1. c. 685. §. 1. c. 686. §. 1. c. 687. §. 1. c. 688. §. 1. c. 689. §. 1. c. 690. §. 1. c. 691. §. 1. c. 692. §. 1. c. 693. §. 1. c. 694. §. 1. c. 695. §. 1. c. 696. §. 1. c. 697. §. 1. c. 698. §. 1. c. 699. §. 1. c. 700. §. 1. c. 701. §. 1. c. 702. §. 1. c. 703. §. 1. c. 704. §. 1. c. 705. §. 1. c. 706. §. 1. c. 707. §. 1. c. 708. §. 1. c. 709. §. 1. c. 710. §. 1. c. 711. §. 1. c. 712. §. 1. c. 713. §. 1. c. 714. §. 1. c. 715. §. 1. c. 716. §. 1. c. 717. §. 1. c. 718. §. 1. c. 719. §. 1. c. 720. §. 1. c. 721. §. 1. c. 722. §. 1. c. 723. §. 1. c. 724. §. 1. c. 725. §. 1. c. 726. §. 1. c. 727. §. 1. c. 728. §. 1. c. 729. §. 1. c. 730. §. 1. c. 731. §. 1. c. 732. §. 1. c. 733. §. 1. c. 734. §. 1. c. 735. §. 1. c. 736. §. 1. c. 737. §. 1. c. 738. §. 1. c. 739. §. 1. c. 740. §. 1. c. 741. §. 1. c. 742. §. 1. c. 743. §. 1. c. 744. §. 1. c. 745. §. 1. c. 746. §. 1. c. 747. §. 1. c. 748. §. 1. c. 749. §. 1. c. 750. §. 1. c. 751. §. 1. c. 752. §. 1. c. 753. §. 1. c. 754. §. 1. c. 755. §. 1. c. 756. §. 1. c. 757. §. 1. c. 758. §. 1. c. 759. §. 1. c. 760. §. 1. c. 761. §. 1. c. 762. §. 1. c. 763. §. 1. c. 764. §. 1. c. 765. §. 1. c. 766. §. 1. c. 767. §. 1. c. 768. §. 1. c. 769. §. 1. c. 770. §. 1. c. 771. §. 1. c. 772. §. 1. c. 773. §. 1. c. 774. §. 1. c. 775. §. 1. c. 776. §. 1. c. 777. §. 1. c. 778. §. 1. c. 779. §. 1. c. 780. §. 1. c. 781. §. 1. c. 782. §. 1. c. 783. §. 1. c. 784. §. 1. c. 785. §. 1. c. 786. §. 1. c. 787. §. 1. c. 788. §. 1. c. 789. §. 1. c. 790. §. 1. c. 791. §. 1. c. 792. §. 1. c. 793. §. 1. c. 794. §. 1. c. 795. §. 1. c. 796. §. 1. c. 797. §. 1. c. 798. §. 1. c. 799. §. 1. c. 800. §. 1. c. 801. §. 1. c. 802. §. 1. c. 803. §. 1. c. 804. §. 1. c. 805. §. 1. c. 806. §. 1. c. 807. §. 1. c. 808. §. 1. c. 809. §. 1. c. 810. §. 1. c. 811. §. 1. c. 812. §. 1. c. 813. §. 1. c. 814. §. 1. c. 815. §. 1. c.

2 Emens fundum à non domino, ipso domino denunciante ne emeret, fundum vna cum fructibus restituere cogitur. *synopsis eo. c. 97. b. v. l. 10. §. 3. ff. quæ in fraud. credit. c. 1. §. 3. eo. d. & de heretiam tenetur quos percipere potuit l. 1. inf. j. de fide & iure hæste. e. Dominiū rei cum apud aliquē manet, error nihil obest. *synopsis Basil. 15. tit. 1. c. 1. ad vlt. ca. 6. 4. f. Qui rem suam ignorans conducit, vel pignori accipit, eius**

ptus offerre debes, ne doli mali possis exceptione submoueri. *Dar. Id. Nouemb. Sirmij, AA. Conf. 293.*

De eo, cui à domino denunciatum est ne emeret.

17. *Idem AA. & CC. Sabino & aliis.*

Si fundum vestrum, vobis per denunciationem admoventibus volentem ad emptionem accedere, quod distrahentis non fuerit, non recte is, contra quem preces funditis, comparauit, vel alio modo mala fide contraxit: tam fundum vestrum constitutum probantibus, quam fructus, quos eum mala fide percepisse fuerit probatum, adiutus præses prouinciæ restitui iubebit. *Dar. 12. Kalen. Decēb. Sirmij, AA. Conf. 293.*

De errore.

18. *Idem AA. & CC. Claro.*

Re tua apud alium manente, proprietatis error tibi nocere potuit, nisi alia contra te causa interuenierit. *G. 3. Kal. Ian. AA. Conf. 293.*

De probationibus.

19. *Idem AA. & CC. Callistrato.*

Indicia certa, quæ iure non respuuntur, non minorem probationis, quam instrumenta, continent fidem: Quo iure, si de proprietate domus ambigis, negotiumque integrum est, uti non prohiberis. *G. 2. Kalend. Ian. Sirmij, AA. Conf. 293.*

si seruus detineat.

20. *Idem AA. & CC. Quintillæ.*

Non seruus, quem res tuas detinere adseueras, sed eius dominum de rebus petendis conueniendum esse perspicis. *G. Kalend. Mart. CC. Conf. 293.*

De in litem iurando.

21. *Idem AA. & CC. Hierocli.*

A possidētibus vindicata mancipia, quorum dominium ad vos pertinere intenditis, si, posteaquam impleueritis intentionem, hæc non restituantur: iurisiurandi solemnitate secuta condemnatio procedere debet, Petita. *G. Id. Octob. CC. Conf. 294.*

De fructibus.

22. *Idem AA. & CC. Diodotæ.*

Certum est, malæ fidei possessores, omnes fructus solere cum ipsa re præstare, bonæ fidei verò, extantes, post autem litis contestationem, vniuersos. *Dar. 3. Kal. Nouemb. CC. Conf. 294.*

Si emptor conueniatur.

23. *Idem AA. & CC. Magnifero.*

Si mancipium tuum per vim vel furtum ablatum, alij sex nulla iusta causa distraxerunt: vindicanti tibi dominium, soluendi pretij nulla necessitas irrogetur. *X. Kalen. Decemb. CC. Conf. 294.*

De possessione sine iusto titulo.

24. *Idem AA. & CC. Iuliano.*

Nullo iusto titulo præcedente possidentes, ratio iuris quarere dominium prohibet. Idcirco cum etiam v-

quis res ipsa facta est locupletior. *v. quæ scripti ad l. 38. ff. de petit. heredit. o. Lex est difficilis, si quæ alia. Contrarias sententias ita conciliabo paucis. Bonæ fidei possessor fructus extantes, ut hic: stantes l. 27. ff. de usufr. & quemadmodum. pendentes l. 44. ff. de reivindicat. restituit. v. quæ notauit ad l. 8. inf. ff. de annu. at nō eos quos potuit percipere §. 2. *Infir. de off. iud. hoc sit generaliter dictum. Si magis specialiter querimus. Naturales iā consumptos suos facit, & ita intellige legem 48. ff. de acquir. rer. quæ ait bonæ fidei possessorem suos facere, non modo artificiales, sed omnes, (non ignores tamē eam vocem à quibusdam referri ad fructus ab alio factos, aliter opera prouenientes: sed cum Iurisconsultus particulam, Omnes, opponat industrialibus, necesse est eā intelligi naturales. Naturales, n. artificialibus opponitur nō fati) nisi locupletior factus sit, & huc etiā refer legem 1. §. 1. §. de petit. heredit. Naturales verò perceptos tantū non modō consumptos suos non facit: & in hunc casum refero legem 45. inf. ff. de usufr. Quid artificiales quos cultura, & cura §. 35. *Infir. de rer. diuis. diligencia opera l. 48. ff. de acqui. rer. factōque suo percepit l. 41. inf. ff. de usufr. eos lucratur: etiā, simul atque à solo separati sunt l. 78. ff. eo. l. 48. D. acquir. rer. neque refert à quo separati. Satis est enim ut quoquomodo fuerint separati l. 25. §. 1. D. de usufr. Quid si à solo separauit fructus ab aliquo tertio facti? idem dicendum l. 25. §. 1. D. de usufr. Et hæc quidem de fructibus perceptis ante litis contestationem. Post litis controuersiam, vniuersos restituit, ut hic: l. 1. inf. ff. de petit. heredit. Quid? superiori sententia nō intelligimus fructus dotis mariti fieri, simul atque percepti sunt ne id intelligas. Diuiduntur enim soluto matrimonio, inter maritū & uxorem, eūque heredes pro rata tēporis quo matrimonium constitit l. 7. §. 1. D. solutio. p. Vindicare rem suam vi vel furto ablatā dominus potest, etiā pretio rei possessori non restituit. ut hic, adde *synopsis Basilic. 15. tit. 1. c. 103. q. Qui rem vindicat, pretium possidentis non restituit l. 2. §. eo. l. 27. de furtis: l. 27. ne rei dom. l. 1. inf. ff. de præscrip. 30. ann. adde casus legis 32. §. 4. D. de administ. tut. vide tamē exceptiones apud Socinum regula 439. x. Titulus iniustus nō confert usufructu conditionem aut dominium. Iniustus titulus nec usufructus, nec dominium adquirimus l. 7. de adq. poss. l. vlt. ne de statu. f. Prohibita usufructus, dominium rei non absumit. t. Cuius hinc colligit aduer-****

sus Goueanum, Absentibus reipublicæ causa dari actionem rescissoriam 7. obf. 38. u. vide l. 18. de postliminio. Actio rescissoria, directæ subsidiaria. hæc ubi competit, illa non est necessaria. x. Dominium rei non hoc solo adquirimus, quod pro re aut rei nomine pensiones publicas soluimus: sed tum demum, cum res nobis erit vendita. ut hic: *synopsis eo. ca. 103. Atque ita, qui pro re aliena pensiones publicas soluit, nō interueniente veditio-*

ne, dominiū nō acquirit. y. Non qui ab aliquo pensionē vel censum, rei alicuius nomine percipit, cōtinuō eū facit rei dominiū. z. Litis contestatio præscriptio-

De pensionibus rei pro alio solutis.

25. *Idem AA. & CC. Eugnomio.*

Solemnibus pensionibus rei pro alio satisfaciendem, non interueniente venditione, solutionis causa minimè dominum facit. Datum 16. Kal. Decemb. Nicomediæ. CC. Conf. 294.

De litis contestatione.

26. *Idem AA. & CC. Helodoro.*

Moræ litis causam possessoris non instruunt ad inducendam longæ possessionis præscriptionem, quæ post litem contestatam in præteritum æstimatur. *Dar. Id. Decemb. CC. Conf. 294.*

De emptore.

27. *Idem AA. & CC. Philadelpho.*

Seruus emptor non traditum sibi præsentem vindicare non potest. *G. 12. Kalen. Ian. Nicomediæ, CC. Conf. 294.*

De probatione.

28. *Idem AA. & CC. Sopatro.*

Res alienas possidens, licet iustam tenendi causam nullam habeat, non nisi suam intentionem implenti restitui cogitur. *Dar. 8. Kal. Ian. CC. Conf. 294.*

DE VSVFRUCTU ET HABITATIONE, & ministerio seruorum.

Tit. XXXIII.

De usufructu, de cautione ab usufructuario præstanda.

1. *Imp. Severus & Antoninus AA. Posidonio.*

Si usufructus omnium bonorum testamento vxoris marito relictus est: quauis cautionem te prohibuerit exigi, tamen non aliter à debitoribus solutam pecuniam accipere poteris, quam oblata secundum formam senatusconsulti cautione. *PP. G. Kalend. Octob. Anulino & Frontone Conf. 200.*

De obligatione proprietatis.

2. *Idem AA. Felici.*

Verbis testamenti, quæ precibus inseruisti, usufructum legatum tibi animaduertimus. Quæ res non impedit proprietatis dominum obligare creatori proprietatem, manente scilicet integro usufructu tui iuris. *PP. 6. Id. Maij, Antonino A. II. & Geta II. Conf. 206.*

De morte usufructuarij. 1. vel proprietarij.

3. *Imp. Antoninus A. Antoniano.*

Si patri tuo usufructus legatus est, defuncto eo nihil ad te pertinet: cum morte eius, cui fuerat legatus, vel alio modo acquisitus, ad proprietatem regredi solet. *1. Vsu-*

fructus possessione prodesse solet l. vlt. ff. de acquir. poss. §. 4. *Infir. de interditiis. e. nisi pen e causa, ut in specie l. 1. vlt. possidet l. 5. §. 1. D. ut legator: l. 2. inf. ff. de colationib. l. 6. inf. ff. de Carboniano: Nouell. 1. c. 10. f. 7. D. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 9. 2. *Infir. 4. Oldendorp. Clasi. 3. act. 6. g. 1. D. 3. 2. *Infir. 5. h. 7. D. 7. i. Testator non potest remittere legatario usufructus cautionem de vtendo fruendo ex bona fide l. 4. §. eo. l. 7. §. ut in poss. ff. legat. ff. usufr. quæ adm. cau. Eamque opinionem communem esse refert Clarus 3. *fenient. 5. testamentum. quæst. 64. idque fauore heredis receptum, ne detur legatario materia eo casu malè vtendi, & consequenter delinquendi v. Rolandum à Valla 1. c. nfi. 92. num. 1. 2. Quod etiam locum habet, non modò in immobilium usufructu, sed & mobilium, ut aduersus Petrum, & Guidonē Papæ confil. 6. 3. Clarus refert d. loco, nullum iuris textum allegat, quem tamen reperio in lege 1. §. 1. ff. usufr. quemadmodum. leg. 6. ff. ut in poss. ff. Aliud erit, si quis donauerit omnia bona reueruato usufructu. Eo enim casu donator non adstringitur ad cautionem præstandam. Aliud erit quoque in vasallo, cui facta est à domino inuestitura cuiusdam usufructus, & hos duos casus excipi ait Mynsinger. s. obf. 38. Quid? heres huiusmodi cautionem potestne remittere? posse videtur arg. l. 7. ff. ad l. Falcid. inf. Queritur eò amplius, num testator remittere possit usufructuario confectionem inuentarij? Iohannes Ancharanus ait non posse 3. *quæst. 22. num. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. l. 1. §. 4. ff. usufr. quemadmodum. Rolan. à Valla 1. confil. 92. nu. 1. 2. & tamen remitti ea necessitas potest iustori: vide quæ scripti ad l. vlt. inf. j. arbitrii tutela vbi plura dixi, de his quæ à testatore prohiberi possunt vel non possunt. k. Vusufructuario, cautionē remittere etiā testator nō potest. ut hic. quod in cautione de vtendo fruendo arbitrio boni viri satis manifestū: cū enim eam cautionē remittit testator, videtur ipsū fructuariū allicere ad malè vtendū & malā fidē: ut antè dictū est, maioris est questionis, an id sit in cautione rerū ipsarum restituendarū, post finitum usufructum? l. Proprietarius proprietatem potest obligare, saluo usufructu alteri debito. m. Patris usufructus non transit ad filium, quantumvis ei heredem. n. l. 10. 12. 6. §. eo. l. 3. inf. ff. eo. l. 1. §. 1. inf. ff. quib. mod. usufr. amittit. l. 8. ff. de annu. l. 27. l. 29. ff. de usu & usufr. legat. §. 3. *Infir. de usufructu.******

fructua-

a vide tamen quæ dixi ad l. 3. D. de hered. petit. b i fundo alieno. c i. edificij, canalium & similium. d i. quoad ius non est diuersum v. l. 2. §. de rei vindic. e i. non solum in Italico v. Cuiac. 7. obs. 3. Prouincialia prædia, tributaria, stipendiaria. & hinc ratio decidendi sumitur. Videtur enim constituta seruitute, tributum prohibere, succedat non prohibere potest. g l. 23. §. 2. ff. de iur. iur. v. quæ not. ad l. 20. §. 1. ff. de ad. quæ. ver. h ad l. 10. inf. D. si seruit. l. 1. §. 25. D. de aqua quoti diana.

i Aquam nemo ducere potest ex alieno fonte citra voluntatē eius, qui fundi dominus est. *Synopsis Basilic. eo. c. 4.* k v. l. 8. ff. de aqua & aqu. plu. l. 1 & tollere l. 9. §. eo. l. 14. inf. D. si seruit. m l. 1. §. eo. n hinc colligit Alciatus l. præf. 52. Quilibet præf. iuri rem suam primū curare, deinde alienā. Ordinātā charitatem incipere à se ipsa Bald. o sic aures sitire *Cicero. 2. ad Atticū. 14.* fontes sitire. *Idē. 3. epist. ad quintum fratrem herbæ sitiant. Virgil. Ecl. 7. & 4. Georgic. prata bibūt. Virgil. Ecl. 3. inf. Apud Anacreōtē præf. d. 1. 2. p. d. l. 1. q. Myrsingerus tamen respōdit, priuatum posse viuariū, vbi viciū aliquo modo vile, in agrū frumētariū, vel similē mutare. *Ref. 81. An præf. cupare aquā huminis, vel molē dini in flumine, vt præiudiciū fiat inferiorib. v. Ferratiensem in for. libel. seruit. conf. 30. ibi. Seruitus aqua d. 6. r Nec hinc seruitutem, quæ semel est constituta tollere potest *Synopsis Basilic. 58. tit. 7. c. 5. f & obicitur viciū l. 9. §. eo. l. 9. D. urban. dixi §. ad l. 1. l. 24. D. de damno. t alias exceptiones vide apud Socinum regula 102. u Cur ita? Res præsumitur ab origine sua esse libera v. Alciat. 3. præf. 3. Nec enim seruitutes habēt causas naturales, sed conuentas vel præscriptas. & quicq; in suo, ad cælū vsq; (si ita licet dicere) edificare potest l. 1. inf. pr. l. 24. D. urb. l. 1. §. 4. D. quod vi. Eodē modo volunt re præsumi liberā, allodialē, nō feudālē. Feudū. n. est species seruitutis, quæ regulariter non præsumitur, nisi pbeatur: probari intelligitur feudalis si semel talis fuit v. Gayll. 2. obs. 69. nu. 2. 3. 4. §. 6. x l. 1. §. eo. y d. l. 1. §. 5. eo. z dixi ad d. l. 8. a Aquæ ductus, vt & stillicidij seruitus, cum primū est constituta, quasi continua est. Continuat enim factio naturæ citra hominis factū. Iter, Tigni & oneris ferendi, cōtinua. Idq; cōtinuo factio naturæ citra hominis factū. Iter, actus, via & similes seruitutes, discontinuæ: in his n. requiritur factum hominis, non tamē perpetuū vide *Wurmser. l. præf. 27. obs. 1. b quod v. l. 13. 14. §. eo. c v. l. 6. §. eo. v. l. 26. D. de damno. d vt & aucupari l. 16. D. de rustic. piscari, ingredi l. 13. inf. D. de iniuriis. e alia exempla vide in d. l. 13. §. l. 2. §. 9. D. ne quid in loco publico. f Aquæ concessio modum ad ducendo, excedere non debemus *Synopsis Basilic. 58. tit. 7. c. 10. g i. quantitas, spaciū quantitas agri D. si mensur. falsum modū. l. 40. D. contrah. empt. l. 4. inf. D. de ad. empt. l. 64. D. de emption. h de nouo adquisitionem, post constitutam vni fundi seruitutem. i ab initio scilicet constituta. k limitat ius aquæ ducendæ, vt sit sensus, Non, si meus fundus nouis emptionibus auctus est, ideo amplioris aquæ modum alia parte in agros de nouo cōparatos ducere per agrum vicini licebit l. 24. D. rustic. l. 1. §. 15. D. de aqua quoti. nec enim possumus seruitutē deteriorem facere.*****

ET in prouinciali prædio constitui aquæductus, vel alia seruitutes possunt, si ea præcesserint, quæ seruitutes constituunt. tueri enim placita inter contrahentes debent. Quare non ignorabis, si priores possessores aquam duci per prædia prohiberi iure non potuerint, cū eodem onere præferendæ seruitutis transire ad emptores eadem prædia posse. PP. Kal. Maij. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

De aqua domino inuito non ducenda.

4. Idem A. Corneliano.

Aquam, quæ in alieno loco oritur, sine voluntate eius, ad quem vsus eiusdem aquæ pertinet, prætoris editum non permittit ducere. PP. Ibid. August. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

De eo quod contra seruitutem debitam extructum est.

5. Imp. Philippus A. & Philippus Cæsar Luciano militi.

Si quid pars aduersa contra seruitutē ædibus tuis debitam iniuriotē extruxit: præf. prouinciae reuocare ad pristinam formā, damni etiam ratione habita pro sua grauitate curabit. PP. Kal. Feb. Præfente & Albino Conf. 247.

De aqua inuito domino non ducenda.

6. Imp. Claudius A. Prisco.

Præf. prouinciæ vsu aquæ, quam ex fonte iuris tui proficere allegas, contra statutā consuetudinis forma carere non permittit: cum sit durum & crudelitati proximū, ex tuis prædiis aquæ agmen ortum, sitientibus agris tuis ad aliorum vsum vicinorum iniuria propagari. PP. 7. Kal. Maij. Claudio A. & Paterno Conf. 270.

De vetere consuetudine.

7. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Iuliano. || PP. ||

Si manifestē doceri possit, ius aquæ ex vetere more atque obseruatione per certa loca profluentis vtilitatem certis fundis irrigandi causā exhibere: procurator noster ne quid contra veterem formam atque solemnem morem inuouetur, prouidebit. PP. 4. Non. Maij. Maximo II. & Aquilino Conf. 286.

De edificio altius sublato. de fenestra pariete vicini facta.

8. Idem AA. & CC. Aniceto.

Altius quidem ædificia tollere, si domus seruitutē nō debeat. dominus eius minimē prohibetur. In pariete verō tuo si fenestram Iulianus vi vel clam fecisse conuincatur: sumptibus suis opus tollere, & integrum parietē restituere compellitur. Dat. Kal. Ian. Sirmij AA. Conf. 293.

De edificio altius sublato.

9. Idem AA. & CC. Zosimo.

In ædibus vicini tibi debita seruitute, parietem altius ædificauit Heraclius: nouum opus suis sumptibus per præf. prouinciæ tollere compellitur. Sed si te seruitutem habuisse non probetur, tollendi altius ædificium vicino nō est interdictū. PP. V. Kal. Iulij. Sirmij AA. Conf. 293.

Si seruitus aquæducenda deberi negetur

10. Idem AA. & CC. Nemphydio.

Nota ius vetus de præscriptione vsusfructus. m l. 16. §. tit. pro. 3. Pamb. 3. sent. 6. §. 30. n vide l. 9. D. de verb. signif. o vsusfructus & seruitutes vrbanae & rusticae, decennio inter præfentes: vicennio, inter abfentes, non vtendo amittuntur vt hic, & l. 14. §. eo. l. 16. §. 1. inf. pr. pr. 3. §. 1. inf. de vsufr. Quid si seruitus discontinua sit Idem dicendum, modō continua sit sine aliquo intervallo temporis, mensium, vel annorum. Secus si habet intervallo annorum, mensium & temporum te. 14. in prin. eod. l. 7. D. quando seruit. amittit. Eo casu interpretet ex d. l. 14. volunt, tam inter præfentes, quam inter abfentes, huiusmodi seruitutes 20. anni præfcribi, vide Ferrar. in forma libelli seruitutis conf. 30. in ver. seruitus aquæ ductus 6. num. 27. vurmserus. pr. præf. 27. obs. 3. Schind. animum §. 5. nu. 27. Inf. de seruitutibus Cuiacius ad l. 4. D. de vsucap. fol. 269. distinctio nem adhibet inter seruitutes vrbanae & rusticae, atque rusticae non vtendo amitti, vsuacapione libertatis. In vrbanis, opus esse factio eius qui seruit, in rusticis, eius cui seruitur cessationem sufficere l. 6. D. vrb. le. 18. inf. D. quem adm. seru. p exequatio Iulianea hæc est seruitutem & vsusfructus, vt vsusfructus & seruitutes non vtendo decennio inter præfentes, i cenio inter abfentes amittantur: reiecta biennij vtiūque seruitutis, præfcriptione. vt hic: adde 58. synopsis. 7. c. 10. 2. Harmenopul. 4. §. 137. q id est, vel eodē maxime, vt nullam aliā rationē adferamus: hæc tamen sufficit, vt non minore spatio amittantur. r Pactus cū vicino suo, vt ei liceat in syluam suam per agrū vicini semel tantum per quinquennium transire: si neq; per seipsum neque per homines suos ea seruitute xx. continuis annis vsus est, ius amittit. vt hic: synopsis Basilic. 58. tit. 7. c. 11. f Huiusmodi seruitus discontinuam causam temporis habet. r syluas quoque quinquennio cædi solitas hic locus indicio est. u l. 13. §. eo. x id est, vicennio, de quo dixi ad l. 13. sup. eod. in verbo decennij: l. 7. D. quem adm. seru. amittit. y v. l. 1. D. de iure fsi. z De area adde l. 14. inf. D. de alimentis. a hoc est, aridi fructus trituratione exprimentur ex spicis: vt eruti, naturam suam, vim, & vtilitatem hominibus exhibeant. b inutilitatem Cuiac. ad l. 2. C. de fide & iure hafa: & 16. obs. 29. & ita quoque extat in lege 1. §. 4. inf. D. de positi. eo nomine à Roberto reprehenditur 1. recept. 31. 2. animad. 26. Defenditur tamen ab Antonio mercatote 2. notat. 26. Verbum inutilitatis reperitur apud Ciceronem, Cassiodorum, & Lucretium. c Ventum area vicini sui auferte, vicinus iure non potest, & eam inutilem reddere. Ventus necessarius & solitus ad triturationem frumenti, tolli non potest. Nemo denique sic edificare debet, vt eo ventum iraream vicini tendentem impediatur. synopsis Basilic. 58. tit. 7. c. 11. inf. 2. Harmenopul. 4. §. 26. inf. Idem dicendum de sole, vide Ioannem Anchoanum 3. quæst. 23. vbi notat, in prædio rustico non posse edificari in damnum vicini, propter vtilitatem fructuum.

a nisi fuerit in rem patris verum, aut eius iussu contractum: tunc enim, solidum ex patris substantia praestandum. l. 20. §. 1. ff. eo. b potest tamen peculio tenus. l. 18. §. 5. D. eod. c Frater à fratribus coheredibus suis tantum iudicio familiae erciscundae recuperat, quantum ab his creditor, actione de peculio consequi potuisset. l. 38. D. de cond. indeb. d Iudicio familiae erciscundae, omnia euctionis stipulatio, praestatur heredi à coherede. l. 110. ff. Basilic. eod. c. 66.

e l. 11. §. eo. f Coheres coheredi suo tenetur de euctione partis hereditariae. l. 25. §. 21. D. eo. 35. Eccl. 20. ex tit. 3. c. 66. nisi specialiter conuenierit in diuisione, ut vniquisque euentum rei susciperet.

g cur praescriptis verbis quia diuisio est permutationis species. l. 20. §. 3. D. eod. h l. 20. §. de pactu. i traditio nuda. Eccl. d. loco. c. 67. k nuda pactio diuisionis, rerum diuisarum non transfert dominium.

l vsque ad pactum stare placitum diuisionis dicitur, cum nulla traditio secuta est diuisionem. synops. d. loco. m Familia diuidenda causa, arbitri dari soluit.

n Testamentum patris solenne rescindi potest, per querelam inoffensiosam. o i. si minus solemniter testamentum fecerit, aut codicillos.

p De solemnitate testamenti inter liberos dicam in l. ult. j. e. q ne hinc colligas, ex minus solemniter testamentum patri succedi ab intestato, quia quilibet voluntas patris inter liberos seruanda.

r Sententia huius legis petenda est ex l. 21. j. eod. addo l. 32. D. eo. s Diuisionem bonorum, à patre qualitercumque, & minus solemniter facta inter liberos, arbitri familiae se qui debet. addo l. 10. §. eod. l. ult. j. eo. l. 21. §. 1. j. de testam. l. 8. §. de inoffic. t l. 2. §. 4. l. 43. D. eo. l. 3. D. comm. id enim licet.

u Praesentium diuisio absenti & ignorantem non nocet. v. l. 74. D. de reg. iur. x l. 9. §. eo. y In non emancipata, tantum habere putat Cuius. l. 13. obs. 33. z quasi diceret, Quod filio emancipato à patre donatum fuerit, statim valet, nec indiget confirmatione. l. 2. §. de inoff. donat. nec tenetur conferre reliquos fratibus: si tamen abstinerit hereditate. l. pen. j. eo. At quod nomine non emancipati pater comparauit, eique tradidit, nec moriens reuocauit, mortuo patre donatarii erit, si modo hereditate patris abstineat. Quid si pater traditum reuocauit? donatarii praecipuum esse definit ut hic, & ita intellige l. 13. j. de collationibus. quae ita accepta, cum hac non pugnat. Aliam solutionem vide in l. 13. j. de collat. a i. si nondum res sunt diuisae, nec transactum. l. 1. §. eo. possumus etiam intelligere, si nondum res donatario tradite.

b l. 18. §. 3. l. 25. §. 19. l. 39. l. 44. §. 7. 8. D. eo. c l. 2. §. de neg. l. 31. D. de procur. d l. 3. §. eo. §. 4. l. 1. j. de off. ind. e Re hereditaria, velut communi, vendita: pretij partem coheres perit actione mandati (si mandauit) vel negotiorum gestorum, si venditionem ratam habuit. l. 31. D. de procur. f Coheres, nomine proprio rem hereditariam distringens, coheredi tenetur petitione hereditatis, ut hic: vel familiae erciscundae. l. 44. §. 2. in fi. D. eo. g si pater quasdam res extrahat, suis inter liberos diuiserit, quasdam non diuiserit, & ita vel ab intestato vel testamento facto mortuus fuerit: familiae erciscundae arbitri, res quidem diuisas, sicut eas diuisit pater, liberis distribuunt: diuisas vero, pro legitimarum partium ratione. synops. Basilic. 35. tit. 20. c. 72. h v. l. 8. §. de inoffic. i i. quibuscumque verbis. l. 16. §. eo. quibuscumque indicis. l. ult. j. eo. apud Haloandrum legitur male, iudicio. idem error accidit aliis legi-

reuocanda. Frater autem & coheres tuus, ob contractus, quibus viuente patre etiam ignorante ipso obligatus fuit, conuenire te & alterum fratrem tuum coheredem vestrum ultra non potest, quam ut de peculio suo recipiat tantam quantitatem, in quantam condemnatus est his, cum quibus ipse contraxit.

De euctione.

14. Idem AA. Hermiano.

SI diuisionem conuentione h factam etiam possessio i consensu secuta, pro solido dominium rerum quas pertinere ad patrem tuum placuit, si firmam, earum vindicationem habere potes, si patri tuo o successisti. Si vero placitum diuisionis vsque ad pactum stetit: arbitri familiae erciscundae iudicio vobis datus, communionem inter vos finiri prouidebit.

De conuentione quam possessio secuta est, & de pacto nudo.

15. Idem AA. Theophilo.

SI diuisionem conuentione h factam etiam possessio i consensu secuta, pro solido dominium rerum quas pertinere ad patrem tuum placuit, si firmam, earum vindicationem habere potes, si patri tuo o successisti. Si vero placitum diuisionis vsque ad pactum stetit: arbitri familiae erciscundae iudicio vobis datus, communionem inter vos finiri prouidebit.

De voluntate patris defuncti seruanda.

16. Idem AA. Heraclio.

Filius patris testamentum n rescindendi si hoc inoffensium probare non possunt, nullam habent facultatem. Sed & si tam circa testamentum, quam etiam codicillos iudicium eius deficiat, verum quibuscumque p verbis voluntas eius declarata sit: licet ab intestato ei fuerit successum, ex senatusconsulto retentionis r modo seruato, familiae erciscundae iudicio aditum iudicem sequi voluntatem f patris oportere, iuris auctoritate significatur.

De absente.

17. Idem AA. & CC. Commodiano.

COheredibus diuisionem inter se facientibus, iuri absenti u & ignorantis minime derogari, ac pro indiuiso portionem eam, quae initio ipsius fuit, in omnibus communibus rebus eum retinere: certissimum est. Vnde portionem tuam cum reditibus x arbitrio familiae erciscundae percipere potes, ex facta inter coheredes diuisione nullum praedictum timens. Dat. 7. Kal. Dec. Sirmij, AA. Coss. 293.

De his, quae pater vnus filiae nomine comparauit.

1. De sumptibus.

18. Idem AA. & CC. Dominae.

Filiae, cuius nomine pater res comparauit, si non postea contrarium eius iudicium probetur, per arbitrium diuidendae hereditatis praecipuas r ad iudicari saepe rescriptum est. His itaque, si patri successisti, quem nomine tuo quasdam comparasse dicis, aduersus sororem tuam apud praesidem prouinciae, si res integra a est, uti potes: i In communi autem hereditate quin sumptus b ab vno facti bona fide, familiae erciscundae iudicio, vel negotiorum c gestorum actione seruari possint, non est ambiguum.

De rebus absumptis vel deterioratis.

19. Idem AA. & CC. Lycrati.

INCerti iuris non est, in familiae erciscundae iudicio earum rerum, quas ex coheredibus quidam de communibus absumpserunt, vel deteriores d fecerunt, rationem i esse habendam, eiusque rei ceteris praestandam indemnitem.

bus, puta l. 7. j. de repud. l. 2. j. ut in poss. l. 17. j. de collationibus. addo l. 77. in fi. D. de cond. & demonstr. v. Cuius. ad Nou. 22. k l. 10. §. eo. l. 116. in fi. §. eo. m l. 11. §. eod. n l. 32. D. familiae. o hinc colligitur, Patrem posse eligere vnam rem, de qua testari possint: nec eam liberos eligere posse legimus loco, si modo in aliis rebus legitimam habere possint. v. Roland. à Valle i. confil. 12. nu. 1. Aliud puto, pater eum fundum elegit aut domum, quam statutum vult ad primogenitum deferri. l. 55. D. de leg. 1. p l. 18. §. de rei vind. q l. ult. D. pro dote. r Socius, rem communem possidendo, suam non facit. l. 3. in fi. in quib. cessat. s Coheredum actiones creditores non nocent. l. 25. §. de pactu. l. 40. §. 2. ff. de pactu. t l. 20. §. 3. vers. plane. D. eo. u Cuius hanc legem ex Ferrario interpretatur ad l. 78. in fi. D. de her. inst. x synops. d. loco, de qua vide quae dixi ad l. 17. j. de luto. y quam ut heredes consequutus est. z extraneis scilicet Euentu, conditio vires capit. b Lex est obscura, quae paucis ita explicat: Ad filium (oneratum ad restituendam portionem in euentum certae conditionis: ea lege, ut aliquid vicissim ab iis, qui bus restituit, acciperet) quatuor referuntur termini, Retinere, Compensare, Deducere, Reddere. Fundum restituere tenetur, sed ex eo quartam deducit. ibi, Retinere: si tantum à fideicommissariis accepit, quartam satis est ad quartam, id in eam imputabit. ibi, Compensare: si minus, ex fundo fideicommissario deducit quantum satis erit ad suppleendam quartam, ibi, In supplementum deducto: si plus, reddere compellitur. ibi, Reddere, Possis ex hac postrema sententia necessarium colligere, l. u-

Dat. 18. Kal. Ian. AA. Coss. 293.

De re distracta.

20. Idem AA. & CC. Pactuelae.

IN familiae erciscundae iudicio ab vno pro solido res veluti communis e venundatae pretium non venit: sed mandati, si praecessit, coheres venditoris agere potest vel negotiorum gestorum, si ratam fecerit venditionem. Nam si velut propriam f vnus distraxerit, ac pretium possideat: hereditas ab eo petenda est. * III. * Feb. CC. Coss. 294.

De voluntate patris defuncti seruanda.

21. Idem AA. & CC. Fortunato.

SI cogitatione futurae successione, officium arbitri, diuidendae hereditatis praueinendo, pater communis iudicio suo, qualicumque indicio i suam declarauerit voluntatem: inter eos, qui ei successerunt, exemplo Falcidae r retentionis l habita ratione, familiae diuidendae causa datus arbiter: pro virili m praeterea portione eorum, quae nulli generaliter o vel specialiter a assignauit, facta diuisione, in adiudicando patris sequetur voluntatem.

De errore coheredum.

22. Idem AA. & CC. Dionysio.

SERuum communem non consentientibus coheredibus, sed per errorem p ad eum, qui possidet, pertinere creditibus q tenens, cum omnis verus titulus r deficiat, suum non facit: sed in eo portiones hereditarias assignatas, penes singulos successores remanere manifestum est. PP. 5. Nonas Ianuar.

De pacto diuisionis & stipulatione.

23. Idem AA. & CC. Hermogeni.

LIcet pacto f diuisionis aduersus singulos actio pro hereditariis portionibus creditori parata mutari non possit: tamen ad exhibendam fidem his, quae conueniant, stipulationis & iuris adhibito remedio, qui placitum excedit, vigeri potest: cum & hoc omisso, si non contrarium conuenisse probaretur, praescriptis i verbis conueniri potuisset.

De hereditate restituenda & de his quae imputantur in quartam.

24. Idem AA. & CC. Socrati.

FILIUM u quem x habentem fundum, portionem hereditatis y fratribus & quibusdam aliis z sub conditione verbi precariis restituere sanxit testator, post eius euentum a, hereditaria parte praedij in quartam b ratione retenta, compensato c praeterea quod à coheredibus vice mutua perceptum, & si quid deest, in supplementum deducto, quod à ceteris in eo fundo soluitur, supra d quartam habens, reddere compellitur. Dat. 5. Non. Ian. CC. Coss. 294.

De collatione.

25. Idem AA. & CC. Diocli.

EX causa donationis vel aliunde tibi e quæ sita, si aui successione m respueris, conferre fratribus compelli non potes. Dat. Id. April. Tusco & Anulino Coss. *

De voluntate defuncti, quamvis non solenni, seruanda inter liberos non quoad extraneos.

26. Imp. Constantinus A. ad Bassum PP.

INTER omnes duntaxat heredes suos, qui ex quolibet venientes gradu, tamen pares videntur esse, vel emancipatos, quos prator ad successionem vocat: siue e ceptum neque i impletum testamentum, vel codicillus, seu epistola parentis esse memoretur, siue quocumque alio f modo scripturae quibuscumque verbis vel indicis i inueniantur relictæ: iudicio familiae erciscundae (licet ab intestato ad successionem liberi vocentur) seruato senatusconsulti auxilio, defuncti depositio custodiatur, etiam si solennitate k legum

re ciuili, filium oneratum fideicommissio, vnam tantum quartam retinuisse. vide Cuius. 8. obs. 3. 4. Verum hanc postremam sententiam obicitur lex 91. D. ad l. Falcid. c hinc colligitur (iuncto verbo, deducto j. eo.) aliud esse compensationem, aliud deductionem. Compensationem ipso iure fieri: deductionem, vi exceptionis. l. 15. D. ratam rem. v. Cuius. 8. obs. 3. in fi. l. 15. obs. 12. d Hoc innuitur, Quod titulo legali à coherede accipimus, in quartam Trebellianicam imputatur, ut hic: & s. eod. ibi, compensato. Imò non imputatur: quia extra quartam est, quod ab herede accipitur. l. 91. D. ad l. Falcid. Aliud in Falcidia: aliud in Trebellianica causa dixi d. l. 91. Imò non aliud. Nam quod heres titulo praetegati à coherede accipit, id non restituit. l. 18. in fi. D. ad Trebell. Dic, non restitui, nisi id quod supra quartam habeat. v. hanc legem. e emancipato scilicet Id enim Graeci ad hanc legem supplent. v. Cuius. 13. obs. 31. quae de re dixi ad l. 18. §. eo. f & emancipatos j. eo. & quocumque, vide Nouell. 107. c. 1. g videtur hæc lex interpolata ex l. 1. C. Theo. eo. h l. 21. §. 1. j. de testam. i Testamentum notis factum à parente pagano, inter liberos valet, ut hic: & l. 1. C. Theo. eo. respectu extranei non valet. l. 40. D. de test. milit. addo l. 6. D. de bon. poss. Hodie & iure nouo, patris voluntas vltima, etiam inter liberos esse debet. v. synops. 107. c. 1. v. Cuius. 3. obs. 3. i i. notis. Notas Graeci quædam appellant. v. Cuius. 1. consultat. k Testamentum patris non subsignatum, nec subscriptum à testibus, valet inter liberos. v. l. 6. ff. de fals. An etiam sine testibus? Cuius. negat valere d. loco. Certè hinc agitur de testamento minus solenni. Num testes pertineant ad solennia testamenti, alibi dixi. Possumus & id quoque colligere ex §. 3. in fi. de testam. ord. & l. 20. §. 7. §. 8. D. g. i. testam. Cuius tamen 2. ad Afric. fol. 14. in fine, negat testes perti-

K. iiii.

nere ad testamenti solemniam. ^a Testamentum minus solemnne valet inter solos liberos. Igitur legata, fideicommissa, libertates non debentur reliquis personis extraneis in eo comprehensis. Sed tamen Cuius ad Nov. 107. excipit uxorem, propinquos, alumnas, & similes. arg. l. 38. D. de fideicom. lib. b. §. 20. Inst. de off. §. 5. Inst. de off. ind. 10. D. 3. 2. C. Theod. 25. 12. Ecl. 2. Oldendorp. class. 4. aff. 22. c. Socius solam portionem alienat. ut hic: & obligat. l. 3. in fin. D. qui potior. d. Quid si conveniet, tunc communē aut nondum, aut nunquam diuidit. v. l. 14. §. 2. §. 3. D. eo. 16. in fin. D. pro socio. e. In quēcumque locum iudicemus, communē diuidendo possumus expectari. l. 3. eo. f. si res diuidi nequeunt, vni res. D. de iur. pign. per licitationē adiudicantur: si alter litigandum: ob inopiam licitationem vincere (id Gracis v. de iur. pign.) nequeat, extraneus admittitur, qui licitationem faciat. l. 3. eo. Synops. Basilic. 12. tit. 3. c. 34. 3. Harmono. 10. §. 14. g. Si res communis diuidi non potest, distrahenda est, eiusque pretium inter socios diuidendum pro rata portionū. Si res potest diuidi, quique partem suā possidebit. h. Vincit in licitatione, qui plus offert. i. l. ult. D. de alienat. iudic. mutandi: nisi ex causa necessaria. l. 13. l. 14. D. familia. k. Dux negotiationes non semper affirmant, sed negant magis. v. hic: Interdum duo abutuntur magis negant, ut Nemine nihil faciente. l. 24. D. de damno. Nihil neminem habere. Lucil. 9. Non miseret neminis Caro. v. Cuius. 10. obs. 26. l. nec donare. l. 12. de donat. m. Parte communem fratris, eo ignorante, non possumus obligare. l. v. si comm. res pign. obl. l. 3. in fin. D. qui potior. n. Adversus fratris successores, datur communē diuidendo actio. o. In arbitrio iudicis est, vel ipsi venditoris fratri, vel emptori rem totam adiudicare. Is tamen cui res adiudicatur, pretium partis socio præstat. p. Arbitrari communi diuidendo, pretium rei adiudicare statuere potest. l. 10. in fin. D. eo. q. Iudex delegatus ad res communes diuidendas, de rebus aliis ut hic: & personis non cognoscit. adde l. 31. in fin. D. de usufr. & usufr. l. 1. l. 2. §. eo. f. Quot loci, tot libellis opus est. r. v. quæ scripti ad l. 1. §. 1. & huc referat ex Gracis adscripti. u. l. 7. §. 10. Deod. l. 1. §. fin. m. l. 8. D. de rei vindic. l. 6. D. quemadmodum servit. l. 13. §. 17. D. de off. empt. l. 6. 4. D. de em. l. 33. D. de usufr. legat. l. 29. D. de acquir. rer. §. v. l. Inst. de off. iud. x. Estimatio præstatio, vicem rei iustitiae, tunc que repræsentat. y. l. 1. §. eo. z. Minus enim faciendum extraneum, quam propinquo: facit l. 9. D. de testam. iur. a. l. 22. §. 1. l. 55. D. familia. b. l. 1. §. de pactu. c. d. remptam. Hal. quam lectionem probat Cuius. 13. obs. 35.

huiusmodi dispositio fuerit destituta. Si verò in huiusmodi voluntate designatis liberis alia sit mixta persona^a, certum est, eam voluntatem, quantum ad illam duntaxat personam permixtam pro nulla haberi. Dat. Romæ Kal. Crispo II. & Constantino Cæs. II. Conf. 321.

In authent. de trien. & semiss. §. & quod sape. col. 3. tit. 5. Nov. 18. c. 7.

SI modo subiiciatur huic scriptura, vel ipsius parentis, vel omnium, inter quos sit partitio, liberorum subscrip. io.

COMMUNI^b DIVIDENDO.

TIT. XXXVII.

De eo qui partem suam distrahit.

1. Imp. Antoninus A. Lucano.

RATER tuus si solam^c portionem prædij ad se pertinentem distrahit, venditionem reuocari non^d oportet: sed aduersus eum, cum quo tibi idem prædium commune esse coepit^e, communē diuidendo iudicio consistit: & ea actione aut^f vniuersum prædium, si licitatione^h viceris, exsoluto socio parte pretij obtinebis: aut pretij portionem, si meliorem alius conditionem obtulerit, consequeris: quod si diuisio prædij sine cuiusquam iniuria commodè fieri potuerit, portionē suis finibus tibi adiudicatam possidebis. hoc videlicet custodiendo, ut postⁱ litis contestationem nemo^k nec partem suam, ceteris eiusdem rei dominis non consentientibus, alienare^l possit. PP. Kal. Mart. Romæ, Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

De eo qui rem communem pignorat.

SI probatum fuerit prædij provinciae, fratrem tuum vineas communes pignori dedisse, cum partem tuam, quam in vineis habes, creditori obligare^m non poterit: præses provinciae restitui tibi eam iubebit cum fructibus, quos creditor de parte tua perceperit. Idem præses provinciae de diuisione vinearum inter teⁿ & creditorem fratris tui cognoscer: & iubebit eum^o accepta pecunia, quanti^p statuerit partem fratris tui valere, eam partem, quam de fratre tuo accepit, tibi restituere: aut æstimata tua parte, ad creditorem fratris tui data pecunia, quanti eam æstimauerit, transferre. PP. 2. Id. Septemb. Alexandro A. II. & Marcello Conf. 227.

De his, quæ communia manent, vel alienata s. nt. 1. De rebus quæ commodè diuidi non possunt.

3. Idem A. Verecundiano.

AD officium arbitri, qui inter te & fratrem tuum || pro || diuidendis bonis datus fuerit, ea sola pertinent, quæ manent^q communia tibi & illi. Nam ea, quorum partem is vendidit, cum^r emptoribus tibi communia sunt: & aduersus singulos^s arbitrum petere debes, si ab illorum quoque societate discendi placeat. Cum^t autem regionibus^u diuidi || commodè || aliquis ager inter socios non potest, vel ex pluribus singuli: æstimat. one^x iusta facta, vnicuique sociorum adiudicantur, compensatione pretij inuicem facta: eoque cui res maioris pretij obuenit ceteris condemnato: ad licitationem nonnunquam etiam^y extraneo^z emptore admissio, maxime si se non sufficere ad iusta pretia alter ex sociis sua pecunia vincere vilis^a licitantem profiteatur. PP. 5. Non. Maij, Iuliano & Crispino Conf. 223.

De diuisione facta inter fratres.

4. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Herodæ.

SI maior quinque & viginti annis soror tua tecum res communes diuisit: quamuis non^b instrumentis, sed aliis probationibus earum directam^c communionem esse probetur: statim tamen finitis conuenit. Quod si minor fuit, nec^d tempus in integrum restitutioni præfinitum adhuc excessit: an in integrum propter diuisionem^e restitui debeat, causa cognita^f præses^g provinciae æstimabit. Idem eorum etiam, quæ vobis permanent^h communia, fieri diuisionem providebit: tam sumptuum^h, (si quis de vobis in res communes fecit) quam fructuum. Item doliⁱ & culpæ (cū in communi diuidendo iudicio hæc omnia venire non ambigatur) rationem, ut in omnibus æqualitas^k feruetur, habiturus. Dat. 8. Id. Feb. CC. Conf. 294.

Arbitrari communi diuidendo, pretium rei adiudicare statuere potest. l. 10. in fin. D. eo. q. Iudex delegatus ad res communes diuidendas, de rebus aliis ut hic: & personis non cognoscit. adde l. 31. in fin. D. de usufr. & usufr. l. 1. l. 2. §. eo. f. Quot loci, tot libellis opus est. r. v. quæ scripti ad l. 1. §. 1. & huc referat ex Gracis adscripti. u. l. 7. §. 10. Deod. l. 1. §. fin. m. l. 8. D. de rei vindic. l. 6. D. quemadmodum servit. l. 13. §. 17. D. de off. empt. l. 6. 4. D. de em. l. 33. D. de usufr. legat. l. 29. D. de acquir. rer. §. v. l. Inst. de off. iud. x. Estimatio præstatio, vicem rei iustitiae, tunc que repræsentat. y. l. 1. §. eo. z. Minus enim faciendum extraneum, quam propinquo: facit l. 9. D. de testam. iur. a. l. 22. §. 1. l. 55. D. familia. b. l. 1. §. de pactu. c. d. remptam. Hal. quam lectionem probat Cuius. 13. obs. 35.

d. Restitutio intra certa tantum tempore conceditur. v. de temporib. in integ. e. v. l. 1. §. 5. aduers. transf. f. l. 3. de in integ. g. In Gallia, restitutiones non à iudicibus, sed à principe conceduntur, de quo aliis dixi. h. l. 3. §. eo. h. In actione communi diuidendo, sumptuum & fructuum habetur ratio. l. 3. l. 11. l. 14. §. 1. D. e. i. l. 23. D. de regul. k. Æquitas inter fratres seruanda. l. 17. de collat. l. 6. §. 2. de bono qua liberu. vt & in iudiciis inter actorem & reum. l. si ex. §. si aduers. transf. inter matrum & uxorem. l. non tantum. D. de re iudic. l. 1. l. 1. D. famil. l. 26. §. 4. D. de cond. indeb. l. 1. l. 25. l. 70. D. pro socio. adde quæ notant ad l. 69. l. 256 ff. de reg. iur. v. Rolan. a Valle 3. cons. 80. & cons. 84. nu. 1. vide Nouell. Leo. 102. m. Diuisio, quæ si emptio. ut hic. l. 20. §. 3. D. fam. n. Arbitri illegitimi diuisio, rati habitatione confirmari potest. An idem in sententia & processu nullo vix minus ita probat. l. præd. 2. c. 6. o. al. Seneca. v. in fragm. C. Theod. p. Lex hæc scripta ex l. 3. Cod. Gregor. vii constat ex fragm. to veteris cuiusdam consultationis, quæ vna cū Cod. Theodosiano hodie impressa. existat quoque in incertis legib. Codicis Gregoriani plenior. q. Maior etiā restituitur aduersus inæqualitatem diuisionis. v. Papo. 3. Notar. g. cap. De restitutionibus contra privilegia. fol. 664. r. Non dabitur igitur restitutio in diuisione iudicialiter facta. Ceterum, hæc verba sine iudicio, non sunt in Codice Gregoriano: vt addita à Triboniano censemus: sed & sine iudicio, idem esse posse, quod sine consilio.

De nolente in communione manere.

IN communione vel societate nemo compellitur inuitus^a detineri: quapropter aditus præses provinciae, ea, quæ communia tibi cum sorore perspexerit, diuidi providebit. Dat. 8. Kal. Septemb. CC. Conf. 294.

COMMVNIA VTRIVSQUE

iudicij tam familiaris circumsundæ, quam communē diuidendo.

TIT. XXXVIII.

Collatio diuisionis & emptio.

1. Imp. Antoninus A. Marco.

DIUISIONEM prædiorum, vicem^m emptio- nis obtinere placuit. PP. 6. Kal. Dec. Gentiano & Basso Conf. 212.

Si litigantes diuisionem à non competenti iudice factam probauerint.

2. Imp. Alexander A. Euphratæ.

Etiam si is diuisioni arbitrum dedit, cui dandi ius non fuit: tamenⁿ, si socij quondam diuisioni consensum dederint, quod quisque eorum secundum placita possidet, pro parte socij dominium nactus est. PP. 16. Kal. Decemb. Alexan. A. III. & Dione Conf. 230.

De diuisione per fraudem vel dolum, vel perperam facta.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Aureliæ Septimix^o.

Maioribus^p etiam, per fraudem vel dolum vel perperam^q sine^r iudicio factis diuisionibus, solet subueniri: quia in^s bonæ fidei iudiciis^t, quod inæqualiter^u factum esse constituit, in melius reformabitur. PP. 16. Kal. Iul. ipsi AA. || & Constantino III. || Conf. 293.

De re emptæ ex pecunia communē.

4. Idem AA. & CC. ad Maximianum.

Si patruus tuus ex^x communibus^y bonis res comparauit, sibi^z negotium gerens, non^a omnium bonorum socius constituitur: pro competentium portionum modo indemnitati tuæ consuli oportet: & ideo rem emptam communicare^b eum contra iuris formam postulas. PP. 16. Kal. Nouemb. ipsi III. & III. AA. Conf. 293.

De instrumentis communibus.

5. Idem AA. & CC. Frontino & Gafirioni.

De instrumentis, quæ communia fratrem vestrum tenere proponitis, rector provinciae aditus, apud^c quem hæc collocari debeant, existimabit. PP. 6. Id. Feb. Sirmij, AA. Conf. 293.

De condicione iniuriandi.

6. Idem AA. & CC. Theodorianæ & alii.

Si cum patruo vestro hac condicione diuisionem fecistis, vt se nullum dolum malum adhibuisse iuraret^d, nec fidei placitis exhibuit: quo minus res indiuisas requiratis, eorum placitum, quæ in diuisionem venerunt, nihil vobis nocere potest. Dat. 5. Kal. Apr. Sirmij, CC. Conf. 294.

De euictione.

7. Idem AA. & CC. Seueriano & Flauiano.

Si fratres vestri pro indiuiso commune prædium citra^e vestram voluntatem obligauerunt, & hoc ad vos secundum pactum diuisionis, nulla pignoris facta mentione, peruenit: euictis partibus, quæ ante diuisionem sociorum fuerunt, in quibus obligatio tantum consistit, ex stipulatu, si intercessit, alioquin, quanti interest, præscriptis verbis contra fratres agere potestis. nam si fundi, scientes obligationem, dominum suscepistis: tantum euictionis^f promissionem solemnitate verborum, vel^g pacto promissam probantes, eos conueniendi facultatem habebitis. Dat. 2. Non. Decemb. Nicomediæ, CC. Conf. 294.

De possessione relicta vel translata.

8. Idem AA. & CC. Nicomacho & alii.

Si inter vos maiores annis viginti quinque rerum communium diuisio, relicta^h vel translata possessione, sine quod Gallix Curiis non probatur. Datur. n. restitutio deceptis, vel ad quadrantem pretij. Pap. d. loc. Imbert. in Enchir. in verbo, Diuisio: & ita seruatur in Gallia. x. v. si quis alter, vel sibi. v. Molin. de usur. g. 83. n. 628. y. l. 8. §. si quis alteri, vel sibi sub alterius nomine vel pecunia emerit. z. i. suo nomine, non communē: extra causam societatis & communionis. v. Ferrar. in forma libelli in causa venditionis 37. in verbo vendidit. 3. in fin. a. Quod socius omnium bonorum acquirit, cogitur communicare. v. quæ not. ad l. 81. D. pro socio. b. Imò, communicat. l. 74 ff. pro soc. c. Apud quē instrumenta esse oporteat, v. quæ scripti ad l. 5 ff. fam. d. Peritus & fraudulentus, non iuuatur diuisione quantum iurata. Ideoq; ad res nondū diuisas agi potest. e. v. l. v. si commun. res pign. l. 3. ff. qui potior. f. l. 27. de em. g. Pacta nō sunt solemnib. verbis. h. v. l. 1. §. 5. fac accepit.

a. *ad hoc non vult*
non dicitur dicitur.
Basil.

b. Consortes e-
 iusdem litis, to-
 cij inter quos
 communis est
 res, & de qua li-
 tem simul om-
 nes contestan-
 tur, vel unus eo-
 rum tantum.

c. l. vn. *Theo-*
dof. de dominio
rei que possitur.
 d. Habens conse-

ntem ratione
 partis suae, po-
 test agere & con-
 ueniri. Olim, si

egisset, hanc ex-
 ceptionem audi-
 ebat, *Quod a-*
geret non adiun-
cta persona con-
sensu. Si conue-

niebatur, hac
 exceptione tue-
 ri se poterat,
Quod haberet
consentes, Sido-
nus 4. epist. Nec

est, cur dicere
 incipias habeo
 consentes, nec
 dum celebrata
 diuicio est:

quod creditori-
 bus malis dicitur
 bene. *v. Cu-*
iac hic.

e. l. 4. in fin. l. 85.
 §. 4. *D. de verb.*
oblig.

f. l. 1. *C. Theod.*
de cognitorib. ac
procuratorib. 2.
tit. 12.

g. Comuni
 nomine, sine
 mandato, age-
 re (ob lata cau-
 tionem de rato.

l. 1. *D. de procura-*
toribus) & con-
 ueniri (ob lata
 cautionem iudi-

catum solui) pos-
 sumus. l. 2. *Cod.*
Theod. d. cogni-
torib. l. 2.

h. d. l. 1.
 i. *Instit. 3. 9.*
 D. 4. 18. *Eclog. 8.*
 ex l. 6. tit. 5.

k. §. 5. *Instit. eo.*
dixi ad l. 1. in fin.
D. de priuati. de-
lict.

l. §. 6. *Instit. eo. v.*
l. 16. ff. de furt.
 m. dixi ad l. 1.
 §. D. si u. qui te-

stam. lib.
 n. §. 2. in fin. *Instit.*
eo. v. l. 2. D. eo. l. 7.
 §. 1. *D. de damno.*
 l. 1. §. 15. *D. de vi*
& vi.

o. l. 17. §. 18. *D.*
de aditio.
 p. & non eo
 consentiente.

q. *addel. 2. D.*
eo. addel. 45. D.
 ad l. *Aquil.*

r. i. in simplum,
 hoc est ut ser-
 uus noxae deda-
 tur, & dominus

eius in id te-
 neatur, quod ad
 eum peruenit, ita
 Graui *synops. Ba-*
stic. eo. c. 42. f. in id quod interest seu in quadruplum. *synopsis d. loco.*

t. Raptus, crimen publicum.
 u. Ex ferui delicto, dominus non obligatur.
 x. *v. l. 50. §. 1. D. de furtu. l. 53. in fin. D. de verb. signif. v. Cuiac. 6. obs. 2. ubi tractat de va-*
riis ferui generibus.

y. *v. l. 7. D. de condit. furt.*
 z. §. 3. *Instit. de off. iud. l. 10. D. 4. ubi dicitur quod si quis dicitur. 15. Eclog. 4.*

DE CONSORTIBVS

b. eiusdem litis.

TIT. XL.

1. Imp. Iulianus A. Secundo PP.

X P L O S I S^c atque reiectis praescriptioni-
 bus, quas litigatores sub^d obtentu consortium,
 studio protrahenda disceptationis, excogitare
 consueverunt: siue vnus fori omnes sint, siue
 in diuersis prouincijs versentur, nec adiuncta praesentia
 consortis vel consortium, agendi vel respondendi iurgan-
 tibus licentia pro^e parte pandatur. Dat. 3. Non. Septemb.
 Mamertino & Neuita Confl. 362.

2. Imp. Valens & Valens AA. Sallustio P.P.

Commune^f negotium post litem legitimè ordinatam
 etiam quibusdam absentibus || in solidum || agi sine
 mandato potest: si praesentes rem^h ratam dominum habi-
 turum cauere parati sint, vel si quid ab his petitur, iudica-
 tum solui satisfactione firmauerint. PP. 6. Id. Decemb. Diuo
 Iouiano || A. || & Vatroniano Confl. 364.

DE NOXALIBVS

a. actionibus.

TIT. XLI.

De furto.

1. Imp. Alexand. A. Marcello.

I extat corpus nummorum, quos ablato ex
 patris tui hereditate ab eo, quem liberum esse
 constiterit, allegas: vindicare eos, vel ad exhi-
 bendum agere non prohiberis. nam quamuis
 alias noxa^k caput sequatur, & manumissus furti actione
 teneatur, quæ in heredem non competit: cum tamen ser-
 uus^l à domino aliquid aufert, quamuis furtum commit-
 tat, furti tamen actio non est nata: neque aduersus ipsum,
 si^m postea manumissus est, locum habet, nisi furtiuas res &
 post manumissionem contrectet. PP. 13. Kal. Decemb. Ma-
 ximo II. & Aeliano Confl. 224.

De arboribus summi casis, & de ignorantia & pro- hibitione domini.

2. Imp. Gord. A. Quintiliano & aliis.

Si serui vestri, nescientibus vobis, vel etiam prohibenti-
 bus, furtim arbores ceciderunt, quibus etiam propria
 poena iuxta legem saltui datam fuerat praestituta: frustra
 veremini, ne ex persona eorum ultraⁿ noxaⁿ deditionem
 sitis obstricti: cum ex delictis seruorum domini ignoran-
 tes, vel prohibentes, si noxali actione conueniantur, ita
 condemnari debeant, ut aut noxaⁿ dedere, aut condemna-
 tionem^o sufferre habeant in sua potestate. PP. 3. Non. Iunij,
 Gordiano & Auiola Confl. 240.

De plagio.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Eutycho.

Slue seruum plagij paras accusare solemnitè: praesidem
 prouinciæ adire non prohiberis. siue dominum eius so-
 licitati serui noxali iudicio, siue furti malueris conuenire:
 suam tibi notionem praesens || prouinciæ || commodabit, non
 ignorans, quod, si dominum elegeris, & eo non consen-
 tiente, quod intendis, commissum probaueris, vel noxaⁿ de-
 dendæ, vel damni faciendi, ac poenæ praestandæ habeat fa-
 cultatem. PP. 5. Non. Octob. Sirmij, AA. Confl. 293.

De rapina. De scientia, vel ignorantia domini. De iudicio publico.

4. Idem AA. & CC. Sofio.

Si seruus ignorante domino, vel sciente & prohibere
 nequeunte^q, res tuas vi rapuerit: dominum eius apud
 praesidem prouinciæ, si necdum vtilis annus excessit, qua-
 drupli: quod si hoc effluxit tempus, simplici^r noxali iudi-
 cio conuenire potes. qui si noxaⁿ maluerit seruum dedere:
 nihilo minus cum ipso, quantum ad eum peruenit, experi-
 ri non prohiberis. ¶ Nam si eo conscio, & prohibere va-
 lente: detracta noxaⁿ deditione conuentus, ad^t summam
 condemnationis soluendam omnino compellendus est.
 ¶ Sanè si criminis publici^t accusationem propter vxorem
 tuam à seruo raptam intendendam putaueris: non^u contra
 dominum, sed contra eum seruum, quem facinus commi-
 sisse proponis, hanc instituere debes. PP. 18. Kal. Septembr.
 Sirmij AA. Confl. 299.

f. in id quod interest seu in quadruplum. *synopsis d. loco.*

t. Raptus, crimen publicum.

u. Ex ferui delicto, dominus non obligatur.

x. *v. l. 50. §. 1. D. de furtu. l. 53. in fin. D. de verb. signif. v. Cuiac. 6. obs. 2. ubi tractat de va-*
riis ferui generibus.

y. *v. l. 7. D. de condit. furt.*

z. §. 3. *Instit. de off. iud. l. 10. D. 4. ubi dicitur quod si quis dicitur. 15. Eclog. 4.*

De furto, & ope consilijque domini.

10. Idem AA. & CC. Menophilo.

Si tibi per furtum nec manifestum ancillam seruus ope^x
 contilioque domini cum aliis rebus subtraxerit: cum in-
 ter seruum & liberum ciuile iudicium consistere non pos-
 sit, eum ob hoc delictum dupli poenali actione, & de rebus
 propriis vindicatione vel^y condictione conuenire potes.
 S. 5. Kal. April. CC. Confl. 294.

AD EXHIBENDVM.

TIT. XLII.

De vindicta reo ancillam.

1. Imp. Alexander A. Crescenti militi.

Si dominum^a ancillæ, de qua agis, ad matrem
 tuam pertinuit, nec iure à patre tuo venundata
 est, cuiusque proprietatem tibi vindicare paratus
 es: praesens prouinciæ exhiberi eam iubebit, ut
 apud iudicem^b de rei veritate quaeratur. PP. Kal. Maij, Ale-
 xandro A. Confl. 227.

De seruo reo criminis.

2. Idem A. Syro.

Si criminis^c alicuius reus seruus postularur: per ad exhi-
 bendum actionem produci à domino non celari debet.
 PP. 11. Kal. Decemb. Alexandro A. Confl. 227.

De exceptione rei indicatae.

3. Idem A. Felicissimæ.

Neque ad exhibendum actio, neque proprietatis vin-
 dicatio, si nunc competit, propterea perempta est,
 quod^d aliquando aduersus te ad exhibendum actione ali-
 ter pronuntiatum est: quia commutatione huius alia res esse
 incipit. PP. Kal. Sept. Maximo II. & Aeliano^e Confl. 234.

De instrumentis & de in litem iurando.

4. Idem A. Flaccilla.

Non ignorabit iudex, si instrumenta^f tui iuris, quæ
 penes diuersam partem fuisse probaueris, ab eisdem
 non exhibeantur, iurandi^g in litem facultatem defer-
 ri tibi oportere. PP. 3. Kalend. Mart. Agricola & Clementi-
 no Confl. 231.

De possessore & eo qui dolo desit possidere.

5. Imp. Gord. A. Sabiniano militi.

Ad exhibendum actione non^h tantum eum, qui possi-
 det, sed etiam eum teneri, quiⁱ dolo fecit, quo minus
 exhiberet, merito tibi à non contemnendæ auctoritatis iu-
 risconsulto Modestino^k responsum est. PP. 2. Id. Febr. Gor-
 diano A. & Auiola Confl. 240.

De instrumentis.

6. Imp. Philippus^l A. Palemonidi.

Instrumenta^m ad ius tuum pertinentia, partem diuer-
 sam inuasisse adseuerans: si quidem crimenⁿ intendis, so-
 lemnibus accusationibus^o impletis, fidem adseuerationi
 tuæ facito: sin verò ad exhibendum intendis, iudiciorum
 more experire. PP. 2. Id. Mart. Peregrino & Aemiliano
 Confl. 245.

De culpa, & dolo, & re deteriorata.

7. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Vitalianis.

Exhibitionis necessitate tenetur, qui facultatem ha-
 bens, culpam vel dolum^p in explendo præcepto com-
 mittit: ita ut si rem deteriorem^q exhibuit, æquitas^r exhibi-
 tionis perficiat, ut, quamuis ad exhibendum agi non possit,
 in factum tamen actio contra eum detur. PP. 16. Kal. Iulij,
 Maximo II. & Aquilino Confl. 287.

De commodato & deposito.

8. Idem AA. & CC. Phorino.

Si res tuas commodauit^s aut deposuit is, cuius in preci-
 bus meministi: aduersus tenentem, ad exhibendum, vel
 vindicatione^t vti potes. Quod si pactus^u sit, ut tibi resti-
 tuantur: si quidem ei, qui deposuit, successisti iure heredi-
 tario: depositi actione vti non prohiberis. si verò nec ciuili
 nec honorario iure ad te hereditas eius pertinet: intelligis
 nullam te eius pacto contra quem supplicas, actionem

p. l. 5. *codem.*

q. l. 9. §. 3. *D. eodem.*

r. l. 3. §. 4. *D. eodem.*

s. Exhibitio rerum commodatarum aut depositarum, peti potest.

t. l. 13. *de obligat. & act.*

u. Depositarius, deponenti vtiliter pacisci potest. adde qua norauit ad l. 53. in fine,
 D. de act. empt.

Oldendorp. *cl. ass.*
 3. *ass. 1.* Quid sit
 exhibere. *v. l. 2.*
D. de l. 3. §. 8. D.
de hom. lib. exhib.
 l. 22. l. 246. *D. de*
verb. sig.

a. Ad exhiben-
 dum actio, vin-
 dicationis præ-
 paratoria. *v. l. 1.*
l. 3. §. 3. D. eod. l. 3.
 §. 1. *D. de liberis*
exhib. l. 1. D. de
privat. d. l. 1. Da-
 tur vindicatu-
 ro, interdicturo
 vtrubi, optaturo
 & noxali iudi-
 cio acturo, *v.*
Cuiac. 9. obs. 7.
 b. militarem.
 c. Ratione cri-
 minis, persona
 exhibenda. *ad-*
de l. 4. D. eo.

d. Liberatus,
 quia non possi-
 debat, non li-
 beratur, si de
 nouo possidet. *l.*
12. §. 1. D. eo.
 e. Paterno.

f. *v. l. 6. §. eo.*

g. Ob rem non
 exhibitam, iur-
 ratur in litem,
l. pen. D. eo. l. 21.
 §. *de rei vindica.*
 7. *synopsis 18. ex*
lib. 15. tit. 4. c. 24.

h. Ad exhi-
 bendum actio
 datur aduersus
 possidentem &
 eum qui dolo
 desit possidere.
synopsis d. loco.
 i. *l. 7. eo. l. 9. in*
princ. & §. 2. D.
eod.

k. Nota de Mo-
 destino.

l. Gordianus.

m. *l. 4. §. eo. l. 3.*
 §. 4. *D. eo. l. 52. ff.*
de act. empt. D.
de tab. exhib.

n. Inuasor in-
 strumentorum,
 criminaliter ac-
 cusari potest, &
 ciuilitè ad ex-
 hibendum co-
 gi.

o. accusationis.
Cuiac. 13. obs. 35.

stricto

modi translatione, reddenda erant solennia sacrificia. *Paul. sent. 21. c. 21. Gentiles enim pro mortuis sacrificabant. Anniversaria quoque eo fini sacrificia erant, quæ pœu à Græcis dicebantur. v. Plutarch. in Antonio.*

a Pura possessio, purus locus, qui neque sacer neque religiosus, sed profanus. *l. 4. j. eo. l. 2. §. 4. D. eo. d. b l. 2. D. eo. §. 9. Instit. de rer. diuis. l. 6. §. 4. D. de diuis. rer.*

c Monumentum

tum vendi aut

obligari nō po-

test. *l. 9. j. eo. d. le-*

gari tamen po-

test. *l. 14. j. de le-*

gat. An idem in

re sacra. *v. Ripen-*

sem ad l. 6. 7. 8. 9.

D. de pignor. nu.

47. & seq.

d Legatario le-

gatum, licet pe-

tere, & expen-

sas quas in per-

sonam fecit de-

functi. *l. 1. l. 2. §.*

2. D. eo.

e l. 3. §. 6. D. eo.

59. Eclog. l. c. 2.

f v. l. 1. D. eo.

g l. 9. j. eo. l. 2. §.

5. D. eo.

h l. 5. j. de hu. qui.

ut indign. vide

Paul. ad 3. sent. 5.

§. 10. ubi vide Cu-

iac. & Nouell. 1.

in prin.

i l. 6. D. eo. adde

l. 10. D. de proba-

hinc colligunt,

Publicè incisa

in qs, vel in mar-

mor, vel in la-

pides, non pro-

bare, fidem nō

facere, ex huius-

modi sculptio-

nibus ius nulli

cōpetere: quod

falsum puto. A-

gitur enim hic

de casu specialis:

aliis, huiusmodi

inscriptiōes in-

ducunt proba-

tionem. *l. 10. D.*

de probat. l. 27. ff.

de condit. & de-

monstr. l. 11. in fia.

D. fin. regund. In-

de etiā volunt

in factis anti-

quus scripturam

privatam fidem

facere. Mynsing.

5. obs. 79. & scri-

pturam privatā

reperit & pro-

ductam ex ar-

chiuo publico

fidem facere,

Authent. ad hec

j. de fid. instrum.

adde hic Socin.

regula 238.

k Inscrip-

tionem

monumenti à

defuncto facta,

non transfert ius aut

dominium sepulchri eo viuo qui inscrip-

tit vel inscribi iussit *ut hic sed eo pramortiente: ut ita vim habeat ultimæ voluntatis, &*

ira hunc locum accipit Forcatulus 1. dialogo Necromantia nu. 34. l. 4. D. de mor-

tuo. In sepulchris longa possessio non prodest ei, qui nullum ius habet. synopsis Basi-

lic. 59. tit. 2. c. 4. m Quæ non sunt: prohibita, concessa intelliguntur. Instit. de hu. qui

sunt sui, adde l. 4. j. de iure dotium. l. 27. j. de testam. l. 25. in fi. D. ad municip.

n l. 5. l. 6. versic. liberu. D. eo. o l. 2. in fin. §. eo. p quid sit. v. l. 2. §. 4. D. eo. adde

tonino A. III. & Balbino Conf. 214.

De illatione in locum alienum. De alienatione & obligatione.

2. Idem A. Hilario.

Inuito vel ignorante te ab alio illatum corpus in puram possessionem tuam, vel lapidem, locum religiosum facere non potest. Sin^b autem voluntate tua mortuum aliquis in locum tuum intulerit: religiosus iste efficitur. Quo facto, monumentum neque venire^c, neque obligari à quocumque prohibente iuris religione posse, in dubium non venit. PP. Kal. Maij, Aquilino II. & Anulino Conf. 217.

De legato & sumptu funeris.

3. Imp. Alexander A. Rimo.

Legatum à defuncto tibi relictum, & d quod in funus vel morbum eius erogasse te boni viri arbitratu probaueris, præles provincie solui tibi iubebit. PP. 5. Non. Iul. Maximo II. & Aliano Conf. 224.

De Dominio, vindicatione, diuisione.

4. Idem A. Luciano.

Si sepulchrum monumenti^e appellatione significas: scire debes, iure dominij id nullum vindicare posse: sed si familiare^f fuit, ius eius ad omnes heredes pertinere, nec diuisione ad vnum heredem redigi potuisse. Profana tamen loca, quæ circa^g id sunt, si semper vicinis ædificijs vsui hominum destinatis cesserint, eius sunt, cui illa, quorum partes esse visæ sunt, ex diuisione obtigerunt. PP. 6. Non. Nouemb. Maximo II. & Aliano Conf. 224.

De voluntate defuncti seruanda.

5. Idem A. Cassio militi.

Militis voluntatem, quam circa monumentum sibi faciendum testamento expressit, & pater & mater eius heredes negligere non debent. Nam etsi delatio hoc nomine præteritis^h constitutionibus amota est: inuidiam tamen & conscientiam circa omisum supremum eiusmodi officium, & contemptum iudicium defuncti, euitare nō possunt. PP. 8. Kal. Maij, Iuliano & Crispino Conf. 225.

De inscriptionibus monumentorum. De longi temporis præscriptione.

6. Idem A. Primitino & aliis.

Monumentorum inscriptiones, neque sepulchrorum iura, neque dominium loci puri ad libertos transferent^k. Præscriptio^l autem longi temporis, si iustam causam initio habuit, vobis proficiet. PP. 8. Kal. Iul. Iuliano & Crispino Conf. 225.

De statuis & ornamentis.

7. Imp. Gordianus A. Claudio.

Statuas sepulchro superimponere, vel monumento, quod illa tellectructum prosteris, ornamenta, quæ putas, superaddere non prohiberis: cum iure suo eorum, quæ^m

Cuiac. 10. obs. 37. q l. 4. §. eo. t seu æternæ sedi. l. 40. D. eo. f d. l. 40. l. 1. l. 2. D.

de cadaverib. punit. t excipe casum legis. l. 5. e. ex loco Pauli à me citato.

u l. 1. l. 3. D. de cadaverib. punit. x nisi damnatos maiestatis. d. l. 1. l. 1. l. 2. Gallico

hæc lex seruatur teste Rebuff. in proem. conf. glo. nu. 54. 55. y corpus. Paul. 1. sent. 21.

§. 2. Græci æt. Jura. l. 3. §. de sacrosan. ossa. l. 8. D. eo. cineres. d. l. 1. in fi. Reliquæ etiam di-

cuntur. l. 42. l.

44. in fin. D. hoc

tit. vt & reli-

quæ. l. 30. D. fa-

mil. l. 27. D. de

condict. institut.

Animalia bruta

habent etiam

sua æt. Jura. l.

53. §. 5. D. de leg.

1. Neutra signi-

ficatione, Reli-

quæ sunt simu-

lactra. De os-

suaria dixi ad l.

2. ff. de sepulchro.

z Corpus in ci-

uitatem inferri

non licet, ne fa-

cta ciuitatis fu-

nefentur: qui

contrà fecerit,

extra ordinem

punitur. Paul. 1.

sent. 21. §. 2. l. 6. C.

Theod. de sepulc.

violat. Vergilius

11. & corpora

partim, Multa

virum terræ in-

fodiunt, adne-

ctasque partim

Finicimos tol-

lunt in agros,

vbique remit-

tunt. Cicero 2. de

legibus. Homi-

nem mortuum

in vrbe ne se-

pelito, néve v-

rito. Idem ve-

ruit Antoninus

Pius, teste Spar-

riano. Idem fer-

uatum apud A-

thenienfes vt re-

fert Sulpicius a-

pud Ciceronem

4. epistolarum

de M. Marcello

loquens. Eadem

penè de causa

Plato 12. de legi-

bis, vetuit, se-

pulchra in loco

forcendo & ad

culturam apto

poni. Nobis

Christianis non

in vrbibus mo-

dò, sed & in

templis etiam

ius sepulchræ

est.

a Paulus dicto

loco.

b l. 3. D. eo-

dem.

c l. 5. 6. D. eodem.

d humatum. l. 7. Cod. Theod. de sepulchris. lib. 13.

e l. 10. §. eodem.

f vel pontificum. l. 8. D. eodem. hæc autem inclusa defunt in l. vlt. C. Theod. de sepul-

chris violatis ex qua hæc lex sumpta est.

g Latina interpretatio.

h Huius vctigalis meminit lex 37. D. eodem.

a adde l. 4. §. ad exhibend. b l. 3. §. ea. c Iusurandum inopia probationum tibi detuli: nactus alias probationes, delationem iurandi a te nondum praestitit, reuocauit, quæritur an secundo non liceat, ad iurandi delationem confugere: non licet. *syn. B. fil. 12 tit. 5. c. 50. l. Harm. 7. §. 8.*
d v. l. 73. D. de reg. iur. e Iniquum est hoc casu *δοτωρ 4. 7. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
f Iusurandum delatum, necdum praestitum, is qui detulit reuocare potest. *l. 1. c. 50. de iur. iur. §. 1. de iur. iur. §. 2. de iur. iur. §. 3. de iur. iur. §. 4. de iur. iur. §. 5. de iur. iur. §. 6. de iur. iur. §. 7. de iur. iur. §. 8. de iur. iur. §. 9. de iur. iur. §. 10. de iur. iur. §. 11. de iur. iur. §. 12. de iur. iur. §. 13. de iur. iur. §. 14. de iur. iur. §. 15. de iur. iur. §. 16. de iur. iur. §. 17. de iur. iur. §. 18. de iur. iur. §. 19. de iur. iur. §. 20. de iur. iur. §. 21. de iur. iur. §. 22. de iur. iur. §. 23. de iur. iur. §. 24. de iur. iur. §. 25. de iur. iur. §. 26. de iur. iur. §. 27. de iur. iur. §. 28. de iur. iur. §. 29. de iur. iur. §. 30. de iur. iur. §. 31. de iur. iur. §. 32. de iur. iur. §. 33. de iur. iur. §. 34. de iur. iur. §. 35. de iur. iur. §. 36. de iur. iur. §. 37. de iur. iur. §. 38. de iur. iur. §. 39. de iur. iur. §. 40. de iur. iur. §. 41. de iur. iur. §. 42. de iur. iur. §. 43. de iur. iur. §. 44. de iur. iur. §. 45. de iur. iur. §. 46. de iur. iur. §. 47. de iur. iur. §. 48. de iur. iur. §. 49. de iur. iur. §. 50. de iur. iur. §. 51. de iur. iur. §. 52. de iur. iur. §. 53. de iur. iur. §. 54. de iur. iur. §. 55. de iur. iur. §. 56. de iur. iur. §. 57. de iur. iur. §. 58. de iur. iur. §. 59. de iur. iur. §. 60. de iur. iur. §. 61. de iur. iur. §. 62. de iur. iur. §. 63. de iur. iur. §. 64. de iur. iur. §. 65. de iur. iur. §. 66. de iur. iur. §. 67. de iur. iur. §. 68. de iur. iur. §. 69. de iur. iur. §. 70. de iur. iur. §. 71. de iur. iur. §. 72. de iur. iur. §. 73. de iur. iur. §. 74. de iur. iur. §. 75. de iur. iur. §. 76. de iur. iur. §. 77. de iur. iur. §. 78. de iur. iur. §. 79. de iur. iur. §. 80. de iur. iur. §. 81. de iur. iur. §. 82. de iur. iur. §. 83. de iur. iur. §. 84. de iur. iur. §. 85. de iur. iur. §. 86. de iur. iur. §. 87. de iur. iur. §. 88. de iur. iur. §. 89. de iur. iur. §. 90. de iur. iur. §. 91. de iur. iur. §. 92. de iur. iur. §. 93. de iur. iur. §. 94. de iur. iur. §. 95. de iur. iur. §. 96. de iur. iur. §. 97. de iur. iur. §. 98. de iur. iur. §. 99. de iur. iur. §. 100.*
g Delatum iuramentum, antequam sit iuratum, vel pronunciatum reuocari potest. *l. 1. c. 50. de iur. iur. §. 1. de iur. iur. §. 2. de iur. iur. §. 3. de iur. iur. §. 4. de iur. iur. §. 5. de iur. iur. §. 6. de iur. iur. §. 7. de iur. iur. §. 8. de iur. iur. §. 9. de iur. iur. §. 10. de iur. iur. §. 11. de iur. iur. §. 12. de iur. iur. §. 13. de iur. iur. §. 14. de iur. iur. §. 15. de iur. iur. §. 16. de iur. iur. §. 17. de iur. iur. §. 18. de iur. iur. §. 19. de iur. iur. §. 20. de iur. iur. §. 21. de iur. iur. §. 22. de iur. iur. §. 23. de iur. iur. §. 24. de iur. iur. §. 25. de iur. iur. §. 26. de iur. iur. §. 27. de iur. iur. §. 28. de iur. iur. §. 29. de iur. iur. §. 30. de iur. iur. §. 31. de iur. iur. §. 32. de iur. iur. §. 33. de iur. iur. §. 34. de iur. iur. §. 35. de iur. iur. §. 36. de iur. iur. §. 37. de iur. iur. §. 38. de iur. iur. §. 39. de iur. iur. §. 40. de iur. iur. §. 41. de iur. iur. §. 42. de iur. iur. §. 43. de iur. iur. §. 44. de iur. iur. §. 45. de iur. iur. §. 46. de iur. iur. §. 47. de iur. iur. §. 48. de iur. iur. §. 49. de iur. iur. §. 50. de iur. iur. §. 51. de iur. iur. §. 52. de iur. iur. §. 53. de iur. iur. §. 54. de iur. iur. §. 55. de iur. iur. §. 56. de iur. iur. §. 57. de iur. iur. §. 58. de iur. iur. §. 59. de iur. iur. §. 60. de iur. iur. §. 61. de iur. iur. §. 62. de iur. iur. §. 63. de iur. iur. §. 64. de iur. iur. §. 65. de iur. iur. §. 66. de iur. iur. §. 67. de iur. iur. §. 68. de iur. iur. §. 69. de iur. iur. §. 70. de iur. iur. §. 71. de iur. iur. §. 72. de iur. iur. §. 73. de iur. iur. §. 74. de iur. iur. §. 75. de iur. iur. §. 76. de iur. iur. §. 77. de iur. iur. §. 78. de iur. iur. §. 79. de iur. iur. §. 80. de iur. iur. §. 81. de iur. iur. §. 82. de iur. iur. §. 83. de iur. iur. §. 84. de iur. iur. §. 85. de iur. iur. §. 86. de iur. iur. §. 87. de iur. iur. §. 88. de iur. iur. §. 89. de iur. iur. §. 90. de iur. iur. §. 91. de iur. iur. §. 92. de iur. iur. §. 93. de iur. iur. §. 94. de iur. iur. §. 95. de iur. iur. §. 96. de iur. iur. §. 97. de iur. iur. §. 98. de iur. iur. §. 99. de iur. iur. §. 100.*
h Iuramentum defertur vel à iudice vel à partibus definitum est. Cum enim iam increbuit iudices in plenissima definitio- ne sacramentum imponere: euenit, vt prouocatione lite suspensa, hi quidem, qui iusurandum præstare iussi sunt, ab hac fortè luce subtrahantur, probationes autem rerum cadant: cum multum discrepet iuramentum hereditariu à principali sacramento. Necessitate itaque rerum coacti & probationibus pinguius subuenientes ad huiusmodi venimus sanctionem. Omne igitur iuramentum, siue à iudicibus, siue à partibus illatum, vel in principio litis, vel in medio, vel in ipsa definitiua sententia, sub ipso iudice datur, non expectata vel vltima definitione, vel prouocationis formidine. *1. Sed iuramento illato, cum hoc à partibus factum fuerit, & à iudice approbatum vel ex auctoritate iudicis cuiusque parti illatum, si quidem is, cui imponitur sacramentum, nihil ad hoc fuerit reluctatus: hoc præstetur, vel referatur: necessitate ei imponenda, cui iure refertur, relationis sacramentum subire: vel si hoc recusauerit, quasi illato sacramento præstato, causa vel capitulum decidatur: nullo loco prouocationi relinquendo. Quis enim ferendus est ad appellationis veniens auxilium in his, quæ ipse facienda procurauit? 2. Sin autem is, cui sacramentum est illatum, vel à parte, vel à iudice, hoc subire nimè voluerit: licentiam quidem habeat sacramentum recusare: iudex autem, si hoc omnimodo præstandum existimauerit, sic causam dirimat, quasi volente eo sacramentum sit recusatum: & ita cætera siue capitula, siue totius negotij summa examinentur, & his suo Marte percurrat, nullo ei obstaculo obuiante. Ipse autem, qui sacramentum sibi illatum dare recusauerit: vel hoc attestetur: vel, si fortè non audeat, habeat sibi in vltima prouocatione repositum auxilium: & si iudex appellationi præfides, bene quidem illatum iusurandum, non ritè autem recusatum pronunciauerit: res, secundum quod iudicatum est, permanebit. Sin autem non ritè quidem illatum, rectè autem recusatum sacramentum pronunciauerit: tunc ei licebit emendare sententiam iudicis, quæ quasi ex recusato sacramento processit: & nihil penitus nec præiudicij nec iniusti dispendij cuiusque incurrat: sed & causæ cursus ab initio usque ad nouissimum terminum non impediatur: & his æqua lance trutinabitur. 3. Siue autem illatum iuramentum præstitum fuerit, siue recusatum: ipsi parti, quæ hoc intulit, nullum prouocationis remedium in hoc referuabitur: cum nimis crudele est, parti, quæ hoc detulit, propter hoc ipsum quod iudex eius petitionem secutus est, superesse prouoca-*

tionem. *4. His de præsentibus personis statutis, nec absentes nos fugiunt, sed etiam eos huic legi subiugamus, & si persona præsens non inueniatur, cui sacramentum illatum est, litè fortè per procuratorem ventilata, necesse est vel ipsam principalem personam datis certis induciis ad iudicem venire, vt ea, quæ de sacramentis statuta sunt, impleat, vel (si iudex existimauerit) in prouincia vbi degit, sub actorum testificatione iuramentum ab ea vel dari, vel referri, vel recusari, hoc procedere: vt singulis casibus euentus iam definitus imponatur: licentia danda etiam parti alteri, vel per se, vel per procuratorem super hoc ipsum ordinatum, adesse his, quæ de iuramento aguntur: vel si neutrum facere maluerit, & ex vna parte, sub fide tamen gestorum, iuramentum præstari, vel referri, vel recusari: expensis propter huiusmodi causam præstandis, officio iudicis trutinandis, an ab vtraque parte, an ab altera oporteat eas dependi: nullo tamen ex hoc litibus impedimento generando, sed, donec ea procedunt, aliis vel capitulis vel litis membris à iudice examinandis: & postquam fuerint ei intimata, gesta super iuramento subscecuta, tunc iterum ad hoc capitulum iudice redeunte, & eo adimpleto ad cætera perueniente: omnibus aliis, quæ de præsentibus sancita sunt, & in absentium parte obseruandis. 5. In omnibus autem casibus, in quibus sacramenta præstantur, obseruationem iudicalem permanere censemus secundum personarum qualitatem, siue sub ipso iudice præstari oportet iuramentum, siue in domib. siue sacris scripturis tactis, siue sacrosanctis oratoriis. 6. Similique modo in sua firmitate manere, quæ de calumniæ iureiurando vel relato sacramento legibus cautæ sunt, vel à nobis, vel à retro diuis principibus introductæ, non enim, vt aliquid derogetur antiquioribus legibus, hæc prolata sunt: sed vt, si quid deesse eis videatur, hoc repleatur. Recitata septies in nouo consistorio palatii Iustiniani. Dat. 3. Kal. Nouemb. Decio. V. C. Conf.**

De reuocatione iurandi.

11. Imp. Iustinia. A. Demosth. præfecto prætorio.

Si quis iusurandum intulerit, & necdum eo præstato, sposteas (vt pote sibi allegationibus abundantibus) hoc reuocauerit: sancimus nemini licere penitus, iterum ad sacramentum recurrere, (satis enim absurdum est redire ad hoc, cui renunciandum putauit: & cum desperauit aliâ probationem, tunc denuò ad religionem conuolare) & iudices nullo modo eos audire ad tales iniquitates venientes. Si quis autem sacramentum intulerit, & hoc reuocare maluerit: licere quidem ei hoc facere, & alias probationes, si voluerit, præstare: ita tamen, vt huiusmodi licentia usque ad litis tantummodo terminum ei præstetur. Post definitiuam autem sententiam, quæ prouocatione suspensa non sit, vel quæ postquam fuit appellatum, corroborata fuerit: nullo modo reuocare iuramentum, & iterum ad probationem venire cuiquam concedimus: ne repetita lite, finis negotij, alterius causæ fiat exordium. Dat. 15. Kal. Octob. Chalcedone, Decio V. C. Conf. 529.

Iusurandum ad decisionem litis quando præstandum. 1. De iureiurando præstato, vel referendo. 2. De prouocatione si quis iuramentum reuoluerit. 3. De absentibus. 4. De loco & forma iurandi. 5. De priorum legum confirmatione.

12. Idem A. Demostheni præfecto prætorio.

Generaliter de omnibus iuramentis, quæ in litibus offeruntur vel à iudice vel à partibus definitum est. Cum enim iam increbuit iudices in plenissima definitione sacramentum imponere: euenit, vt prouocatione lite suspensa, hi quidem, qui iusurandum præstare iussi sunt, ab hac fortè luce subtrahantur, probationes autem rerum cadant: cum multum discrepet iuramentum hereditariu à principali sacramento. Necessitate itaque rerum coacti & probationibus pinguius subuenientes ad huiusmodi venimus sanctionem. Omne igitur iuramentum, siue à iudicibus, siue à partibus illatum, vel in principio litis, vel in medio, vel in ipsa definitiua sententia, sub ipso iudice datur, non expectata vel vltima definitione, vel prouocationis formidine. *1. Sed iuramento illato, cum hoc à partibus factum fuerit, & à iudice approbatum vel ex auctoritate iudicis cuiusque parti illatum, si quidem is, cui imponitur sacramentum, nihil ad hoc fuerit reluctatus: hoc præstetur, vel referatur: necessitate ei imponenda, cui iure refertur, relationis sacramentum subire: vel si hoc recusauerit, quasi illato sacramento præstato, causa vel capitulum decidatur: nullo loco prouocationi relinquendo. Quis enim ferendus est ad appellationis veniens auxilium in his, quæ ipse facienda procurauit? 2. Sin autem is, cui sacramentum est illatum, vel à parte, vel à iudice, hoc subire nimè voluerit: licentiam quidem habeat sacramentum recusare: iudex autem, si hoc omnimodo præstandum existimauerit, sic causam dirimat, quasi volente eo sacramentum sit recusatum: & ita cætera siue capitula, siue totius negotij summa examinentur, & his suo Marte percurrat, nullo ei obstaculo obuiante. Ipse autem, qui sacramentum sibi illatum dare recusauerit: vel hoc attestetur: vel, si fortè non audeat, habeat sibi in vltima prouocatione repositum auxilium: & si iudex appellationi præfides, bene quidem illatum iusurandum, non ritè autem recusatum pronunciauerit: res, secundum quod iudicatum est, permanebit. Sin autem non ritè quidem illatum, rectè autem recusatum sacramentum pronunciauerit: tunc ei licebit emendare sententiam iudicis, quæ quasi ex recusato sacramento processit: & nihil penitus nec præiudicij nec iniusti dispendij cuiusque incurrat: sed & causæ cursus ab initio usque ad nouissimum terminum non impediatur: & his æqua lance trutinabitur. 3. Siue autem illatum iuramentum præstitum fuerit, siue recusatum: ipsi parti, quæ hoc intulit, nullum prouocationis remedium in hoc referuabitur: cum nimis crudele est, parti, quæ hoc detulit, propter hoc ipsum quod iudex eius petitionem secutus est, superesse prouoca-*

tionem. *4. His de præsentibus personis statutis, nec absentes nos fugiunt, sed etiam eos huic legi subiugamus, & si persona præsens non inueniatur, cui sacramentum illatum est, litè fortè per procuratorem ventilata, necesse est vel ipsam principalem personam datis certis induciis ad iudicem venire, vt ea, quæ de sacramentis statuta sunt, impleat, vel (si iudex existimauerit) in prouincia vbi degit, sub actorum testificatione iuramentum ab ea vel dari, vel referri, vel recusari, hoc procedere: vt singulis casibus euentus iam definitus imponatur: licentia danda etiam parti alteri, vel per se, vel per procuratorem super hoc ipsum ordinatum, adesse his, quæ de iuramento aguntur: vel si neutrum facere maluerit, & ex vna parte, sub fide tamen gestorum, iuramentum præstari, vel referri, vel recusari: expensis propter huiusmodi causam præstandis, officio iudicis trutinandis, an ab vtraque parte, an ab altera oporteat eas dependi: nullo tamen ex hoc litibus impedimento generando, sed, donec ea procedunt, aliis vel capitulis vel litis membris à iudice examinandis: & postquam fuerint ei intimata, gesta super iuramento subscecuta, tunc iterum ad hoc capitulum iudice redeunte, & eo adimpleto ad cætera perueniente: omnibus aliis, quæ de præsentibus sancita sunt, & in absentium parte obseruandis. 5. In omnibus autem casibus, in quibus sacramenta præstantur, obseruationem iudicalem permanere censemus secundum personarum qualitatem, siue sub ipso iudice præstari oportet iuramentum, siue in domib. siue sacris scripturis tactis, siue sacrosanctis oratoriis. 6. Similique modo in sua firmitate manere, quæ de calumniæ iureiurando vel relato sacramento legibus cautæ sunt, vel à nobis, vel à retro diuis principibus introductæ, non enim, vt aliquid derogetur antiquioribus legibus, hæc prolata sunt: sed vt, si quid deesse eis videatur, hoc repleatur. Recitata septies in nouo consistorio palatii Iustiniani. Dat. 3. Kal. Nouemb. Decio. V. C. Conf.**

De legatis & fideicommissis.

13. Idem A. Iohanni PP. P.

Cum quis legatum vel fideicommissum, vt pote sibi relictum, exigeret: & testamento fortè non apparente, pro eo sacramentum ei ab herede delatum esset, & is religionem suam præstasset, affirmans sibi legatum, vel fideicommissum derelictum esse: & ex huiusmodi testamento id, quod petebat, consecutus esset, postea autem manifestum esset factum, nihil ei penitus fuisse derelictum: apud antiquos quærebatur, vtrum iureiurando standum esset, an restituere deberet, quod accepisset: vel, si re vera ei derelictum fuisset legatum vel fideicommissum, an daremus licentiam heredi Falcidiam, si competat, ex hoc retinere. Nobis itaque melius visum est, repeti ab eo legatum vel fideicommissum, nullamque ex huiusmodi periurio lucrum ei accedere: sed si verum fuerit inuentum: quartæ detentionem introduci, si tamen locum habeat. ne cui ex delicto impium sibi lucrum afferri: nostris legibus concedatur. Dat. 15. Kal. Nouemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 532.

S I C E R T V M P E T A T V R.

Tit. 11.

De oneribus hereditariis.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Modestino.

Neque v æquam neque vitatam rem desideras, vt æs alieni patris tui non pro portionibus hereditariis exolutis tu & frater coheres tuus, sed pro æstimatione rerum prælegatarum: cum sit explorati iuris, hereditaria onera ad scriptos heredes pro portionibus hereditariis, non pro modo emolumenti pertinere. Quod nec tu ipse ignorare videris: cum creditoribus secundum formam veteris iuris, pro portione tua cauearis. Dat. Kal. Iul. Chilone & Libone Coss. 205.

De eo qui nummos alienos credidit & stipulatus est.

2. Imp. Antoninus A. Hermogeni.

Quamuis pecuniam tuam Asclepiades suo nomine crediderit: stipulando tamen, sibi ius obligationis sit inæqualitas, l. 26. §. de pactu. l. 6. l. 13. §. familia. l. 2. §. de heredit. act. l. 2. §. vnus ex pluribus. l. 1. §. de exceptionibus. l. 10. §. de iure delicti. l. 35. §. 1. D. de heredit. inst. l. 8. §. 1. in fin. D. de verb oblig. l. 2. in fin. D. de stipul. præ.

x Personalis obligatio & instantia ad heredes non transit, vide Socin. reg. 277.

y hinc ratio dubitandi sumebatur. Videbatur enim dicendum ex inæquali prælegatorum quantitate, eos inæqualiter etiam teneri, l. 17. de exceptionibus. l. 20. §. de iur. delicti.

z XII. tabularum. a Qui pecuniam alienam suo nomine credit, sibi stipulando ius quartæ, quod eedere tenetur, l. 2. §. de reb. alien. adde l. 42. ver. quod si stipulatus.

ff. eo. l. 56. §. 2. ff. de fideicommissis. b v. l. 16. §. de pign. nobis.

quæ-

pud iudices ad quos appellatur, En emendant, &c. a Sententia emendata non parit dispendium. potest tamen arbitrio iudicis condemnari ad expensas primi iudicij, qui in priore causa vicerit. b Delator iuramenti non appellat. An idem in eo qui refert idem, omnis enim iuramenti relator, est delator, Accursi.

c quasi diceret, Et hæc de iuramento delato & relato inter ipsas partes præsentibus, d Absenti, certus comparandi terminus præstantus.

e Iurari potest, extra prouinciâ iudicis, apud quæ litigatur, f iurari potest.

g Officio iudicis expensæ utuntur, h significata.

i Dilatio pendens super vno capite, non impedit processum super alio, diuerfo tamen Bald.

k Iuramentum est deferendum, qui rei veritate magis perspecta habet, v. Mynsi. l. 1. obli.

l Iurari potest, vel in iudicio, vel in domo.

m Acta ex causa, possunt fieri in domo priuata, hinc colligit Bald.

n Corporaliter ita iuratur, o In Ecclesia iurari potest, v. qua notari ad l. 2. §. de sacrosanctis.

p septimo Cusa. 20. obli. 3. hoc qd sit dixi ad leg. 22. in fin. §. de sacrosanctis.

q hinc colligit, Negatiuum interdum probatur: qua de re dicam ad l. 23. de probat.

r Obstat l. 1. §. eo. quæ vide, & Forcatulum 18. Cupid. nu. 7. Id paucis innuitur, Dari restitutionem aduersus ea quæ iuramento non voluntario decisa sunt: idque propter species de nouo repetas, l. 31. D. eod. l. 29. §. de transact.

s Lucrum ex delictis sperare, impium. rpetatur de chirographo Cod. Theod. l. 2. tit. 27. 12. ff. l. id est, de mutuo, c. 1. de iur. iur. §. 1. de iur. iur. §. 2. de iur. iur. §. 3. de iur. iur. §. 4. de iur. iur. §. 5. de iur. iur. §. 6. de iur. iur. §. 7. de iur. iur. §. 8. de iur. iur. §. 9. de iur. iur. §. 10. de iur. iur. §. 11. de iur. iur. §. 12. de iur. iur. §. 13. de iur. iur. §. 14. de iur. iur. §. 15. de iur. iur. §. 16. de iur. iur. §. 17. de iur. iur. §. 18. de iur. iur. §. 19. de iur. iur. §. 20. de iur. iur. §. 21. de iur. iur. §. 22. de iur. iur. §. 23. de iur. iur. §. 24. de iur. iur. §. 25. de iur. iur. §. 26. de iur. iur. §. 27. de iur. iur. §. 28. de iur. iur. §. 29. de iur. iur. §. 30. de iur. iur. §. 31. de iur. iur. §. 32. de iur. iur. §. 33. de iur. iur. §. 34. de iur. iur. §. 35. de iur. iur. §. 36. de iur. iur. §. 37. de iur. iur. §. 38. de iur. iur. §. 39. de iur. iur. §. 40. de iur. iur. §. 41. de iur. iur. §. 42. de iur. iur. §. 43. de iur. iur. §. 44. de iur. iur. §. 45. de iur. iur. §. 46. de iur. iur. §. 47. de iur. iur. §. 48. de iur. iur. §. 49. de iur. iur. §. 50. de iur. iur. §. 51. de iur. iur. §. 52. de iur. iur. §. 53. de iur. iur. §. 54. de iur. iur. §. 55. de iur. iur. §. 56. de iur. iur. §. 57. de iur. iur. §. 58. de iur. iur. §. 59. de iur. iur. §. 60. de iur. iur. §. 61. de iur. iur. §. 62. de iur. iur. §. 63. de iur. iur. §. 64. de iur. iur. §. 65. de iur. iur. §. 66. de iur. iur. §. 67. de iur. iur. §. 68. de iur. iur. §. 69. de iur. iur. §. 70. de iur. iur. §. 71. de iur. iur. §. 72. de iur. iur. §. 73. de iur. iur. §. 74. de iur. iur. §. 75. de iur. iur. §. 76. de iur. iur. §. 77. de iur. iur. §. 78. de iur. iur. §. 79. de iur. iur. §. 80. de iur. iur. §. 81. de iur. iur. §. 82. de iur. iur. §. 83. de iur. iur. §. 84. de iur. iur. §. 85. de iur. iur. §. 86. de iur. iur. §. 87. de iur. iur. §. 88. de iur. iur. §. 89. de iur. iur. §. 90. de iur. iur. §. 91. de iur. iur. §. 92. de iur. iur. §. 93. de iur. iur. §. 94. de iur. iur. §. 95. de iur. iur. §. 96. de iur. iur. §. 97. de iur. iur. §. 98. de iur. iur. §. 99. de iur. iur. §. 100.

u Heredes tenentur ad onera hereditaria, pro hereditariis portionibus, etia si in prælega-

tis sit inæqualitas, l. 26. §. de pactu. l. 6. l. 13. §. familia. l. 2. §. de heredit. act. l. 2. §. vnus ex pluribus. l. 1. §. de exceptionibus. l. 10. §. de iure delicti. l. 35. §. 1. D. de heredit. inst. l. 8. §. 1. in fin. D. de verb oblig. l. 2. in fin. D. de stipul. præ.

x Personalis obligatio & instantia ad heredes non transit, vide Socin. reg. 277.

y hinc ratio dubitandi sumebatur. Videbatur enim dicendum ex inæquali prælegatorum quantitate, eos inæqualiter etiam teneri, l. 17. de exceptionibus. l. 20. §. de iur. delicti.

z XII. tabularum. a Qui pecuniam alienam suo nomine credit, sibi stipulando ius quartæ, quod eedere tenetur, l. 2. §. de reb. alien. adde l. 42. ver. quod si stipulatus.

ff. eo. l. 56. §. 2. ff. de fideicommissis. b v. l. 16. §. de pign. nobis.

quæ-

a *ὁ ἀρχὴν ὁ ἀρχὴν ἐν τῇ πόλει, ἀρχὴν* qui magistratum vel officium in provincia gerit, neque per se neque per mediam personam (*διὰ μέσου τοῦ ὁσόντου*) magistratus sui tempore, scēnus exercere potest. *Synopsis Basilic. 6. titul. 1. ex lib. 23. titulus primus, cap. 45.*

b *l. 33. D. eo synop. d. loco, v. l. 1. 5. de contract. indic.*

c Nomen, est

ipsa obligatio, ipse contractus initus.

d Cur ita? collige ex *l. 32. in ff. eo. v. Cuius. 1. obs.*

29.

e Numeratio in

persona vnius,

non obligat alios: nisi constituerint se reos

debendi in solidum, re vel ver-

bis, vel chirographo, vel bien-

niū sit elapsus, vel inuicem si-

deuulerint, vide

Molinerum quast. 7. de usur. num.

132. & seq.

f *l. 47. de inutili-*

bis stip.

g biennium scil.

verf. multum in-

stitui. de lib. obli-

gat.

h si pro pecu-

niat & male, vt

fit tenus, Eum

cui pecunia re

vera mutuata sit,

non teneri ad

ad oleum instru-

mento compre-

hensum. Talis e-

nim contractus

mutui, est usura-

rius, & naturam

mutui excedit:

& si aliud om-

nino sit in em-

ptione & in so-

lutione *l. 17. de*

soluioni.

i Nicander ma-

iorem summam

stipulatus a suo

debitore, quam

ei mutauit.

paulo post ab eo

dem ex eadem

summa viuras li-

citas stipulatur.

Primus contra-

ctus usurarius

est, at non secun-

das: nisi pro ea

parte quæ debi-

tori vere neme-

rata non fuit.

Quid si viurs pa-

cto tantum fue-

rint promissæ,

non ex solemn-

stipulatione? v-

suræ non debent

tur, *l. 34. ff. man-*

dari. l. 1. de usur.

quam noue huc

attulit interp-

retationem Papo-

nus, non magni

facio: eam tamē

vide apud eun-

dem *3. Notar.*

9. cap. De restitu-

tion de mater.

fol. 678.

k Potest, n. esse

aliena, sed &

adquiritur ex tur-

pi quæta videt.

11. D. solut. ma-

trium.

l Species potest conuer-

ti in causam mutui, puta pecuniae: & ita usura exigi, *leg. 11.*

D. eodem. l. 12. 23. 25. de usur. adde Molin. de usur. quast. 23. num. 229. quast. 85. num.

559. 561. & sequent. Et ita supellex loco precij dari potest, & in pecuniam conuer-

quæsiuit. quam pecuniam vt possis petere, mandatis tibi ab eo actionibus consequeris. PP. 6. Kalend. Maij, Messala & Sabino Conf. 215.

De his qui officia administrant.

3. Imp. Gordianus A. Sempronio.

Eos^a, qui officia administrant, neque per se, neq; per suppositas personas, tempore officij sui in provincia scēnus agitare posse, sæpè rescriptum est. PP. 8. Kal. Septemb. Gordiano A. & Aniola Conf. 240.

De pecunia absentis nomine eius credita.

4. Imperatores Philippus II & Philippus II Cæf. Maximo.

Si absentis pecuniam nomine eius, scēnori dedisti, ac, reprobato nomine^c, mandatis actionibus experiris: præ se provinciae iurisdictionem suam præbebit. Idem si cessare mandatum animaduertit, vtilem tibi aduersus debitorem actionem eo nomine competere non negabit^d. Propos. 15. Kal. Mart. Præfente & Albino Conf. 247.

De instrumento.

5. Imperatores Diocletian. & Maximianus. AA. & CC. Aristodemo & Proculo.

Si non singuli in e solidum accepta mutua quantitate, svel stipulanti creditori sponte vos obligastis (licet vni numerata sit pecunia) vel intercessionis nomine hanc pro reo suscepistis obligationē: frustra veremini, ne eius pecuniae nomine vos conuenire possit, quam alij mutuo dedit, si intra præstitutum tempus rei gestæ quæstionem detulistis. Ac multo magis inanem timorem geritis, si pecunia numerata, oleum susceptum instrumento sit collatum: cum, si reddendi stipulatio nulla subiecta est, & huius rei est habita solemnitas contestatio, in suo statu remanente eo, quod verè factum intercessit, ex olei accepti scriptura nihil deberi, manifestum est. S. V. Non. Maij, AA. Conf. 293.

De nouatione, de instrumento simulato, de usuris.

6. Idem AA. & CC. Nicandro.

Si ex precio debite quantitate, facta nouatione, per stipulationem usuras licitas, ab eo, contra quem supplicas, stipulatus es, falsa^a mutuo datæ quantitate demonstratio præmissa, cum obligationis substantia non defecerit, quo minus vsque ad modum placitum usuræ possint exigi, nihil nocet. Si verò citra vinculum stipulationis, tantum mutuum pecuniam datam conscriptum est, & eius præstari scēnus conuenit: simulatis pro infectis habitis, huiusmodi placitum nihil de præcedenti mutauit obligatione. S. 15. Kal. Dec. AA. Conf. 293.

De origine pecunie credite, de persona cuius nomine creditum est spectanda.

7. Idem AA. & CC. Pactumeio.

Non vnde^a originē pecunia, quæ mutuo datur, habeat: sed, qui contraxit, si vt propriam numerauit, in huiusmodi obligationibus requiritur. S. V. Non. Octob. Sirmij, AA. Conf. 293.

De re æstimata data mutui causa, de stipulatione usura illegitima, de pignore non idoneo.

8. Idem AA. & CC. Proculo.

Si pro mutua pecunia, quam a creditore poscebas, argentum, vel iumenta, vel alias species vtriusque consensu æstimata^m accepisti, dato auro pignori: licet vltra usuram centesimam usuras stipulanti spondesti: tamenⁿ

Species potest conuer-
ti in causam mutui, puta pecuniae: & ita usura exigi, *leg. 11. D. eodem. l. 12. 23. 25. de usur. adde Molin. de usur. quast. 23. num. 229. quast. 85. num. 559. 561. & sequent.* Et ita supellex loco precij dari potest, & in pecuniam conuer-
ti, & pro alia re, quam pecunia numerata. facta huiusmodi conuersione (legitime tamen, cui contraria est illegitima. Galli a porte de finance) usuras legitimas stipulari possumus,
m legitime tamen & iusto precio, citra fraudem & affectum usurarium, vtriusque consensu probata, *7. eodem.* aliis id genus mutui contrahi à Gallis dicitur, a porte de finance.

n Vtilis stipulatio usurae, per inutilem non vitatur, *leg. 29. D. de usuris. nec fors, l. 20. ff. de usur. l. 26. §. 1. vers. si quis autem, de usuris.*

o centesima s. eodem. l. 40. D. eodem. Paul. 2. sent. 14. §. 2. Est autem legitima usura, centesima, eod. ubi licet vltra usuram centesimam, & hic legitima.

p puto legendū esse, non minoris, vel, maioris. vt sit sensus, Debitore non ideo usuras legitimas creditori denegare, qd ei non minoris precij pignus dederit, quā summa ab eo accepta valeat: adde edict. iust. p. c. 4. nisi specie ita aperte exponamus. Mutuū propriū in pecunia numerata consistit. Loco pecuniae iumentū vtriusque consensu iusto pretio æstimatū datum est, ponamus de equitio. Id pretiū conuersum est in causam mu-

tui & maiores centesimis usurae promissæ. Securitatis causa creditori debitor aurum dignum fortè 10. pignori dedit. Quæritur quid iuris sit? creditor pactam fortē rectè petit: at non illegitimas usuras, sed legitimas tantum. Neque iuvat debitorem, quod pignus dignum 10. tantum dederit, vt inde colligat, sed non in maiorem quantitatem, quā pignus valeat, obligari. Nam vt non idoneum pignus dedit creditori, si uis, perest tamen ei aduersus debitorem in id quod deest actio, vt hic, *leg. 8. l. 5. l. 6. de distract. pignori. l. 3. in fin. D. de diff. pignori. l. 28. D. de reb. credit. leg. 20. infra de obli-*

si duo simul crediderint.

9. Idem AA. & CC. Alexandro.

Cum te in Gallia cum Syntropho certum auri pondus, citremque numeratam pecuniam mutuo dedisses, vt Roma solueretur, precibus adseueras: aditus competens index. si duos reos stipulandi^r, vel re pro solido tibi quæsitā actionem, siue ab heredibus Syntropho procuratorem^s te factum animaduertit, totum debitū, alioqui, quod dedisti, solum restitui tibi iubebit. S. 15. Kalend. Ian. AA. Conf. 293.

De vno instrumento plurium obligationum, de stipulatione mutuo adiecta, de penitentia.

10. Idem AA. & CC. Crispino.

Eo quod à multis^r proprij debiti singulorum obligationis vno tantum instrumento probatio^r continetur, exactio non interpellatur. Nam si pro pecunia, quam mutuo dedisti, tibi vinum stipulanti^r, qui debuerant, sponde-
runt: negotij gesti penitentia contractum rectè habitum, non constituit irritum. S. 2. Non. Febru. Sirmij, AA. Conf. 299.

De incendio.

11. Idem AA. & CC. Maximiano.

Incendium^r ære alieno non^r exiit debitorem^a. S. 2. Id. Feb. Sirmij, AA. Conf. 299.

De his qui rem communem mutuati sunt.

12. Idem AA. & CC. Theophanio.

Si in rem communem cum Ione mutuum sumpstisti pecuniam: nec re nec solemnitate verborum vos obligastis in solidum: & si eam post integram solui^b de restituenda tibi parte contra Ionem experiri, vt debitum possens, iudice cognoscere potes. S. 15. Kalend. Septemb. CC. Conf. 300.

De eo qui mutuatus est in res alienas.

13. Idem AA. & CC. Frontoni.

Eum, qui mutuum sumpsit pecuniam, licet^c in res alienas, creditore non contemplatione^d domini rerum eā scēnori dante, principaliter obligatum, obnoxium remanere oportet^e. S. 17. Kalend. Nouemb. Nicomedia, CC. Conf. 300.

De eo qui instrumento subscripsit

14. Idem AA. & CC. Hadriano.

Mutua pecunia, quam aliis dedit creditor, citra solēnitatem verborum subscribentem^f instrumento^g itell non habet obligatum. Sine die, AA. Conf. *

Si mutuatus credit.

15. Idem AA. & CC. Charidemo:

Non aduersus te creditores, qui mutuum sumpstisti pecuniam, sed eius, cui^h hanc credideras heredes experiri, contra iuris formam euidenter postulas. S. V. Kalend. Decemb. CC. Conf. *

De eo qui iudici vel honorem ambienti mutuauit.

16. Imperatores Honorius & Theodosius AA. Theodoro PP.

materiale, sed quid intellectuale, quod passionem non recipit:

a excipe legem quintam, D. de nautico. alias exceptiones vide hic apud Bald.

b Qui pro alio soluit, etiam si sit eius correus, potest ab eo repetere.

c et xij eis vixit, pulu itegru æsόντου, licet in utilitatem alterius personæ Schol.

Syn. Basil. 7. tit. 6. §. 5. ex lib. 23. tit. 1. c. 55.

d l. 6. §. 1. D. de negotiis. sensus est, In mutui obligatione considerari quid contra-

hentes inter se egerint, non quid debitor cum tertio egerit.

e *ἡ ἀρετὴ, ἡ ἀρετὴ ἡ ἀρετὴ ἡ ἀρετὴ* nobis non anxie aut cutiosè rei negotium in-

quirentibus. Hæc verba addit *Synopsis Basilic. eodem: & tertio Harmeropolus quin-*

to, §. 68. vt sit sententia, Eum qui mutuum pecuniam sumpserit, teneri: licet in

res alienas sumpserit. Nec enim curiosè hoc inquitendum esse, in quas aut cuius v-

tilitatem sumpserit, sed quis sumpserit.

f Qui, vt testis, subscripsit, non obligatur ex mutuo, *leg. 11. infra de obli-*

gationibus, *leg. 15. infra de administras. tut. vide leg. sextam infra de fideiussoribus, adde l.*

12. D. de eiusd. omibus.

g Creditor non cogitur crediti nomine, relicto debitore, experiri aduersus de-

bitorem debitoris sui, *leg. 12. infra de obligationibus, leg. 49. D. de conditionibus*

indebiti.

L. ij.

a Syn. d. ti. s. c. 2. b v. l. vñ. de peculio, eius qui libertatem meruit. c An libertus possit conueniri ex contractu in seruitute facto, peculio ei legato v. l. 1. §. 10. D. de dote prelag. d Syn. Basil. d. ii. s. c. 3. e i. cum esset seruus l. 77. D. de solutionib. Pecunia ob libertatem promissa, petitur per actionem in factum. fl. l. 1. §. 4. D. quar. rer. act. adde l. 104. D. de verb. oblig. g Imò, non habes l. 17. §. de negot. h Ex contractibus in seruitute gestis, post manumissionem nemo tenetur. Ob delicta tamen conuenitur, propter regulam, Caput noxa sequitur. Syn. d. tit. 3. c. 4. l. Harm. 18. §. 19. i l. 14. D. de obligationib. k Serui delicti, quod non parit actionem in seruitute, parit in libertate. l l. in fin. D. de prinau delicti. §. 5. Infi. de noxalib. act. m i. noxalis actio d. §. 5. n Imò non tenetur l. vñ. eod. o Seruus qui coluit prædia dominica, liber factus non tenetur. p l. 1. §. eod. q v. l. 13. in fi. de transfact. r Ex delicto in dominum commissio seruus non tenetur, liber factus. s Imò patitur l. 4. §. eod. t l. 17. §. 1. ver. plane D. de furt. u Fiscus viles actiones habet in debitorem sui debitoris adde l. 1. §. de cond. ex lege. x Cur ita vide. Non. §. c. 1. possunt tamen propter suam contrafaciam l. 1. §. 2. ff. si quis ius dices y Quod non est controuersum, solet prius capi l. 1. §. 4. in fin. D. de re iudic. idq. creditor vtilius. z v. Accurs. in l. 53. de execut. rei indicatæ. a In subsidium pignorum, deuenitur ad nomina debitorum debitoris. b huius legis sensus petendus est ex l. 45. eo. c fisci se. d Fiscus à debitoris sui debitoris nihil petit, nisi quum principalis reus soluendo non esse deprehenditur, Syn. Basil. 7. titul. 6. ex lib. 24. titul. 6. c. 65. Causam hanc adfert Scholiastes Synopses illo loco. quod fisci erubescant alienum quid petere. l. 9. §. eod. l. 3. §. 8. §. 5. de iure fisci. Et ita, exactor publicorum tributorum excutit & exigit: excutit prius principalem, quia fisci electionem non habet. l. 7. de conueniend. fisci debitor. l. 47. ff. de iure fisci. Exigit debitorem debitoris fisci quia habet tacitam hypothecam: l. 1. §. de condit. ex lege. e v. l. 6. c. de obligationibus. f v. l. 73. de heredit. vel act. g i. que ceperunt ex persona, vel in personam defuncti & transferunt ad heredem. h Creditor succedens pro parte debitori, omne debitum non amittit, sed pro ea parte tantum quæ a succedente iam à suis coheredibus repetit l. 6. §. 7. l. 14. ad l. Falcid. l. 73. de bon. aucto. l. 50. D. de fideicommissis. i Etiam cum fisco debetur, actio quidem personalis aduersus omnes heredes debitoris competit hypothecaria vero aduersus eum qui pignora detinet. Syn. Basil. 24. c. 2. v. l. 1. §. si certum.

De legato.

2. Imp. Antoninus A. Bexico.

CReditoribus tuis, qui tibi in seruitute mutuum pecuniam crediderunt, nulla aduersus te actio competit. maximè cum peculium tibi non esse legatum proponas. PP. 3. Kal. Septemb. Lato & Cereale Conf. 216.

De pecunia ob libertatem promissa.

3. Imp. Alexander A. Herodi.

Promissa tibi pecuniæ à seruo tuo, ut eum manumitteres, si posteaquam manumissus stipulatus ab eo non es, aduersus eum petitionem per in factum actionem habes. P. P. Id. Septemb. Alexandro A. Conf. 227.

De furto.

4. Imp. Gordian. A. Hieroni.

Licet seruitutis tempore, ea, quæ pecuniam matris tuæ furtiuisse dicitur, ob huiusmodi admissum conueniri non poterat: ad libertatem tamen perducta, (nam caput noxa sequitur) furti actione tenetur. PP. Id. Septemb. Pio & Pontiano Conf. 239.

De eo qui fundos domini coluit.

5. Idem A. Chresto.

Si (ut allegas) antequam à domino manumittereris, fundos eius coluisti, posteaque adempto peculio libertate donatus es: ob reliqua, si qua pridem contracta sunt, res bonorum, quas postea propriis laboribus quaesisti, inquietari minime possunt. PP. 16. Kal. Decemb. Ariano & Pappo Conf. 244.

De delicto in dominum commissio.

6. Imp. Dioclet. & Max. AA. & CC. Feliciano.

Sive serui sint hi, quorum precibus fecisti mentionem: domini eos conueni: quia inter dominos ac seruos iudicium constare nullum potest: siue post delictum manumissi sint: ex antecedentibus post datam libertatem eos nulla ratio iuris à dominis quondam conueniri patitur. Sanè si post manumissionem quid illicite commiserint: hoc apud præsidem provincie argue, accepturus ex iure sententiâ. Dat. 2. Id. Apr. Byzantij. AA. Conf. 287.

QUANDO FISCUS VEL PRIVATUS DEBITORIS SVI DEBITORES CONVENIRE POSSIT VEL DEBEAT.

Tit. x v.

De are alieno pupilli.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti Valeriano.

Ropter are alienum pupilli, res tutoris, qui nihil ex bonis eius tenet, pignori capi non oportet. PP. II. Kal. Iunij, Laterano & Rufino Conf. 198.

Si condemnatus non est soluendo.

2. Imp. Anton. A. Marco.

Si in causa iudicati Valentis, quem tibi condemnatum esse proponis, nihil est, quod sine quaestione pignoris loci capi & distrahi possit: debitores eius conueni, ad solutionem auctoritate præsidis provincie compelluntur.

Si debitor debitoris fisci futeatur, vel neget.

3. Imp. Gord. A. Primiano.

Si debitum non inficiantur hi, quos obnoxios debitoribus fisci esse proponis: potest videri non esse iniquum, quod desideras, ut ad solutionem per officium procuratoris compellantur. nam si quaestio aliqua refertur: id concedi non oportere: etiam ipse perspicis. PP. 6. Kal. Februar. Sabino & Venusto Conf. 241.

Si principalis debitor fisci soluendo sit, vel non.

k sensus est, Hereditariis actionibus personaribus, ne funeraria quidem excepta. l. 22. §. ff. de religio. heredes tenentur pro sua parte: realibus, ipsi non tenentur, sed ipsarum rerum possessores. l. 23. §. ff. de res vindicat. l. 5. §. 12. in fine ff. ad exhib. l. 25. §. ff. de heret. infam. l. 2. §. 2. ver. sed si unus ff. de præst. stipulat. Quid si, quæ proponitur, personalis actio, sit indivisibilis, tunc quilibet heredum tenetur in solidum l. 85. §. 2. in fine D. de verb. oblig. Idem dicendum, si res restituenda, ab uno heredum tenetur in solidum, l. 3. §. 3. D. commo. dati. l. 22. D. de pos. si. si agitur de pollicitatione facta reipublicæ. l. 9. D. de pollic. de alimentis l. 3. D. de aliment. de eo quod ab uno tantum herede relictum, l. 73. D. de legat. 2.

D E H E R E D I T A R I I S
actionibus.

Tit. x v l.

De creditore, qui ex parte successit debitori.

1. Imp. Gord. A. Hermeroti.

PE C U N I A M, quam tibi à matre debitam fuisset dicis, ab heredibus eius coheredibus tuis pro parte tibi competente petere debes. Sed & res, si quæ tibi ob idem debitum obligatæ sunt, persequi non prohiberis. PP. 11. Kal. Mart. Gordiano A. II. & Pompeiano Conf. 242.

De oneribus diuidendis pro hereditariis partibus de pig. & hyp.

2. Imp. Decius A. Thelemache.

Pro hereditariis partibus heredes onera hereditaria pagnoscere etiam in fisci rationibus placuit: nisi intercedat pignus vel hypotheca, tunc enim possessor obligatæ rei conueniendus est. PP. 14. Kal. Nouemb. Emiliano & Aquilino Conf. 250.

De exactione dotis.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Maximæ.

Heredem mariti quondam tui de dote tibi reddenda conueni. personalem enim actionem contra debitores hereditarios tibi decerni frustra postulas. PP. 14. Kal. Maij, AA. & CC. Conf. 293.

De pupillo herede

4. Idem AA. & CC. Crispo.

SV B prætenu ætatis pupilli debitoris hereditarij creditorum exactionem differri non posse, nimis euident est. Vnde, cum te tutorem proponas: quemadmodum à pupillis creditoribus satisfiet, eniti debes. Dat. 10. Kal. Decemb. Sirmij, AA. Conf. 293.

Si creditor debitori successerit.

5. Idem Augusti & CC. Iulio.

VT debitum tibi antequam aditam hereditatem soluatur, ac tunc, si ad te pertineret hereditas, quæri iubeamus: præpostera petitio est. Etenim cum tibi socii successione quaesita patuerit: debiti petitionem extingui per confusione non ambigitur. D. Prid. Non. Mart. Sirmij, CC. Conf. 294.

De adulta quæ creditori successit ex parte.

6. Idem AA. & CC. Domno.

SI adulta, cuius curam geris, pro triete patris suo, quem seriam tutelam ei administrasse proponis, heres extitit, nec ab eo quicquam exigere prohibita est: debitum à coheredibus eius pro besse petere non prohibetur, cum ultra eam portionem qua successit, petitio non confundatur. Nam aduersus adultam tuam rescindi postulas testamentum, si quidem coheredes eius aduantes hereditatem se etiam obligant, & si non soluendo constituti probentur: postulata separatione, nullum ei damnum præses provincie fieri patitur. Dat. Kal. Decemb. AA. Conf. 299.

Qui conueniendi sunt vel non.

7. Idem Augusti & CC. Apolaustio.

CREDITORES hereditarios aduersus legatarios non habere personalem actionem conueni: quippe cum

u l. 7. de bonis aut herit. iudicis possid. l. 12. ff. ad l. Falcid. adde l. 19. in f. D. de regulis iur. x Quænam hic ratio fuit dubitandi? Ea scilicet, Testatorem, in dubio, animo compensandi debiti legasse intelligi, at non ita est l. 85. D. de legat. 2. y Ultra portionem hereditariam, non fit confusio. l. 3. §. de negot. l. 33. de contrar. iud. l. 14. ad l. Falcid. l. 73. de bon. aucto. ind. z id est, aduersus utilitatem eius, vide l. Polla. D. de his quibus ut indignis. a Heres adeundo se obligat. b v. l. 23. de bon. aucto. & D. de separationibus. c Heredes debitorum nomine tenentur, non legatarij, Synopses Basilic. 7. tit. 6. ex lib. 24. tit. 7. cap. 7. & lib. 24. titul. 7. cap. 7. 3. Harmenopol. §. 81. l. 1. §. 16. D. ad Trebell. l. 15. §. de donat. l. ult. in f. D. de contrahenda emptione. d Creditor aduersus debitorem hereditarium potest agere hypothecaria. l. 3. in f. §. eod. At non contra legatarios ut hic. Ergo legatarij, non sunt debitores hereditarij, sunt tamen creditorum loco, l. 40. ff. de obligat.

a Qui (ne conueniatur) excipit, collegam fuisse soluendo, probare tenetur eundem fuisse tempore depositi officij. Et ita ex persona contutoris, qui erat soluendo tempore finiti officij, nemo potest conueniri. Parum ad rem Accursius & Bald. hic colligunt, ex presenti statu, presumi in prateritum. Paulus melius Alciatus 2. prae-sumpt. 25. Presumi de praterito ad praesens. Dic melius, Qui debitorem non conue-

De collegis.

3. Imp. Alexand. A. Leaxe & Lupo.

EX persona collegae aui vestri conueniri non debetis, si eundem collegam tempore depositi officij soluendo fuisse ostenderitis. PP. V. Kal. Ian. Pompeiano & Peligno Conf. 232.

De dominio.

4. Idem A. Vito.

PROPRIETAS domini non tantum instrumento emptionis, sed & quibuscumque aliis legitimis probationibus ostenditur. PP. Kal. Nou. Alexandro A. II. & Dione Conf. 230.

De scriptura priuata.

5. Imp. Philippus A. & Philip. Cels. Sertorio.

INSTRUMENTA domestica, seu priuata testatio seu adnotatio, si non aliis quoque adminiculis adiuuentur, ad probationem sola non sufficiunt. PP. 7. Id. Apr. Philippo A. & Titiano Conf. 246.

De rationibus defuncti & ultima voluntate.

6. Idem A. & Caesar Romulo.

RATIONES defuncti quae in bonis eius inueniuntur, ad probationem sibi debita quantitas solas sufficere non posse, saepe rescriptum est. Eiusdem iuris est, & si in ultima voluntate defunctus, certam pecuniae quantitatem, aut etiam res certas sibi deberi significauerit. PP. Id. Martij, Philippo A. & Titiano Conf. 246.

In authen. de iureiurando a moriente praestito §. ult. coll. §. tit. 3. al. 2. Non. 48. r. i.

QVOD obtinet omnimodo, si testator non iurauerit, alioquin heredes necesse habent, testatoris religioni stare, aut minime fruentur, his, quae relicta sunt: sed cre ditoribus nihil ex hoc praedicti comparatur.

De scriptura creditoris.

7. Imp. Gallienus A. Sabino.

EXEMPLE perniciosum est, ut ei scriptura credatur, quae unusquisque sibi adnotatione propria debitorem constituit. unde neque fiscum, neque alium quemlibet ex suis subnotationibus debiti probationem praestare possit. PP. 3. Non. Mar. Gallieno A. V. I. & Sabinillo Conf. 267.

De reo.

8. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Publicio & Optato.

FRUSTRA veremini, ne ab eo, qui lite pulsatur, probatio exigatur. PP. 14. Kal. *Basso & Quintiano Conf. 289.

De aetate.

9. Idem AA. & CC. Martiana.

CVm te minorem quinque & viginti annis esse proponas: adire praesidem provinciae debes, & de aetate probare. Dat. Id. Apr. AA. Conf. 293.

De statu liberorum.

10. Idem AA. & CC. Isidoro.

NEQUE natales tui, licet ingenuum te probare possis, neque honores, quibus te functum esse commemoras, idoneam probationem pro filia tua ingenuitate continent, cum nihil prohibeat & te ingenuum, & eam ancillam esse. Dat. 18. Kal. Maij. AA. Conf. *

Qui de aetate excipit, eam cogitur probare. l. 47. de integ. l. 32. l. 39. ff. de minorib. u. Natales, aut honores patris, liberos eius ingenuos esse non probant. x Non necessitudo ingenua praesumitur, cuius pater ingenuus aut honore functus ut hic praesumitur tamen adde l. 22. de liberali causa.

Honoribus enim non funguntur, neque ad honores admittuntur serui. l. Barbarus ff. de off. praetoris: adde l. 1. de dignitatibus lib. x l. 1. i. cum saepe id accidat. Nota argumentum a communiter accidentibus v. Roland. d. Valle 1. confil. 32. num. 12. 13.

Qui vitium testamenti impugnat, vitium teneat probare: alias, praesumitur pro testamento.

b Nota apud quem agatur de hereditate.

c Emptio, possessionis adprehensio, pecuniae numeratio, testibus, citra instrumentum, probari potest, adde quae scripsi ad leg. 7. §. de p. l. 1.

d hoc quid sit, vide l. 2. in fine ff. de act. emp.

e leg. 17. de fide instrum.

f Consanguinitas non necessitudo probatur epistolis, aut actu nudo iudicij familiae eriscunda accepto. Interim tamen praesumitur tibi soror, quam scripta epistola, sorore vocasti: cum qua denique iudicij familiae eriscunda velut tu sorore tua & filia defuncti accepisti: ut onus eo casu consanguinitatis improbandae tibi immisceatur. ita, te posse probare confidat.

De hereditate.

11. Idem AA. & CC. Antonia.

SCRIPTUM heredem ab amita tua, vel de testamenti vitio, vel quacunque alia ratione non posse obtinere hereditatem, probari a te posse confidis: de hac hereditate apud rectorem provinciae agere potes. S. V. Kal. Maij, Heraclia, AA. & CC. Conf. 294.

De emptione.

12. Idem AA. & CC. Chronia.

CVm res non instrumentis gerantur: sed in hac rei gestae testimonium conferatur: factam emptionem & in vacuum possessionem inductum patrem tuum, precique numeratum, quibus potes iure proditis probationibus docere debes. Dat. 5. Non. Oct. AA. & Conf. 299.

De consanguinitate.

13. Idem AA. & CC. Iustino.

NON epistolis necessitudo consanguinitatis, sed natalibus, vel adoptionis solemnitate coniungitur: nec adversus absentem hereditatis diuidendae gratia velut contra fratrem pro ancilla petitis arbiter, substantiam perimit veritatis. Sine itaque quasi ad sororem, quam ancillam te posse probare confidis, epistolam emisti, siue familiae eriscunda, quasi pro coherede petitis arbiter doceatur: fraternitatis questio per hoc tolli non potuit. Dat. Kalend. Decemb. AA. Conf. 299.

De quaestione an sit filius.

14. Idem AA. & CC. Municiano.

NON nudis adseuerationibus, nec ementita professione, licet utrique consentiant, sed matrimonio legitimo concepti, vel adoptione solenni filij civili iure patri constituuntur. Si itaque hunc, contra quem supplicas, alienum esse probare confidis: per te vel per procuratorem adfirmationem eius falsam detege. Dat. Kal. Decemb. AA. Conf. 299.

De violenta possess.

15. Idem AA. & CC. Antonio.

IS eius, qui se dominum contendit, ad imponendum onus probationis seruo minime protest, cum igitur aufugisse te de domo Seueri profitearis, verum nec ab illo iusto initio, sed per violentiam adseueras, te esse detentum, inquisito prius, an in possessione libertatis sine dolo malo constitutus sis, tunc etiam onus probationis quis debeat subire, per huiusmodi euentum declarabitur. Datum 6. Kal. Ian. AA. Conf. 299.

De bonis paternis

16. Idem AA. & CC. Philippo & Sebastiano.

SUE possidetis praedia, quae a patre communi sibi fratres emancipati donata contententes vindicant, ipsis incumbit facti probationis necessitas, siue ipsi ea praedia quasi a patre vestro sibi donata tenentibus, vos coheredes constituti patris petitis: ut intentionem vestram non constituisse detegant: unde domini facti sunt, emergente quaestione, docere compelluntur. Dat. 10. Kal. Febr. AA. Conf. 299.

De ingenuitate.

17. Idem AA. & CC. Paulina.

MATREM tuam consecutam libertatem, ac te post editam, ut ingenua probari possis, ostendi conuenit. Quod enim fratribus tuis nulla moueatur quaestio, ad

Antonius de fuga confitetur, sed de iniusta seruitute Seueri excipit. Interea dum de libertate iudicatur, num cogitur ad Seuerum reuerti, & de sua ingenuitate probare: cum primum constiterit iudici Antonium per vim a Seuerio in seruitutem additum, Antonius in possessione libertatis constituendus. Si hoc non constiterit, ob fugam praesumitur esse in dolo: Nouell. 53. cap. 4. Nouell. 161. cap. 1. Socium regula 167. ideoque tenetur se ingenuum probare. adde l. 10. D. eodem, adde l. 21. de liberali: & ita, violenta possessione probata, possessori: ea non probata, actori & petitori onus probandi incumbit, hinc colligunt, eum qui olim dominus fuerit, hodie quoque dominum praesumi. v. Alciat. 2. praesumpt. 20. olim possessores, hodie possidere: idem 2. praesumpt. 21. olim diuitem, hodie diuitem: idem 2. praesumpt. 27. An olim patrem, hodie talis sit praesumendus. v. l. 10. arbit. tur.

Bona a defuncto relicta, non praesumuntur alterius esse, aut ab eo donata, nisi de donatione constiterit, vide Alciatum 1. praesumpt. 10. Dominium enim praesumitur continuatum in filium heredem, non in donatarium. Is itaque siue agat, siue ab eo petatur, donationem probare tenetur.

Mox si mater libera, mox eius filij liberi: potuerunt enim ante matris libertatem nasci. l. 10. in fine §. eodem. l. 22. eod.

Non si fratribus tuis mouetur status quaestio, ideo liber censearis. Potest enim eadem mater nondum libera, te libera facta, fratres tuos peperisse. l. 17. de liberali.

x sub libertatis. l. 17. de liberali.

eriscunda accepto. Interim tamen praesumitur tibi soror, quam scripta epistola, sorore vocasti: cum qua denique iudicij familiae eriscunda velut tu sorore tua & filia defuncti accepisti: ut onus eo casu consanguinitatis improbandae tibi immisceatur. ita, te posse probare confidat.

g tantum sc. v. l. 5. l. 29. D. eod. nec transactioe matris. l. 6. §. de transact.

h Consanguinitas quomodo probetur. vide Hartmannum 2. praesumpt. 13. obs. 2.

i Probatum consanguinitas natalibus & adoptione. hoc est, vel matrimonio vel adoptione. l. 14. §. eodem. l. 10. nata-

libus non probatur. l. 83. §. de cond. & demonst.

k substantiae perimit veritate Halicarnas. l. 9. §. de iuris & facti.

l Sorores enim interdum appellamus, nuda amicitia citra ius sanguinis coniunctas. adde l. 47. de liberali.

m Non sufficit ad probationem filiationis, ut te quis filium nuncupet, nisi filium quoque habeat. v. l. 5. §. de testam. n. l. 5. §. de testam. ad. quae scripsi e professione ad l. 7. §. de fide instrum. o id est, natalib. l. 17. §. eod. l. 6. D. De his qui sunt sui.

p Inst. de adopt.

q Distum est de ingenuitatis. l. 19 consanguinitatis ac fraternitatis probatione. l. 13. §. eod. nunc trans-

fit ad filiationem. Ea ut probetur, v. hanc legem. adde l. 5. §. de testam. l. 26. §. de reanfacti.

addo quae dixi ad l. 13. D. hoc titulo. & l. 3. D. de consanguinitate.

Filiatio quomodo probetur. vide Hartmannum 2. praesumpt. 13. obs. 1.

à Domestica testimonia, *uoyiaxay* *μπαρτυειν*, 21. Eclog. 1. c. 24. testis de domo. l. 24. D. eodem. puta pater, filius, vxor, serui, & similes personæ. de quibus vide quæ notauimus ad d. l. 24. & l. 4. s. dicto *rit*. mercenarius. l. 1. §. 1. D. de penis. hoc addendum, domesticum considerari tempore testimonij dicendi. nisi in quem agitur data opera testem emerit: & ita seruum suum fecerit, ne testimonium eius audiretur: aut eum alteri venderet, ut venditionis occasione aduersus tertium eo videretur. l. 1. §. 12. D. de questionibus. vide Oldendorp. cap. 4. de testibus. num. 5. b. aduersus tertium scilicet, & ubi testium domino, vel patri aliquid adquiretur. l. 1. Harmonop. 6. c. 6. *κακωλυμενων* *μαρτυρων*. l. 9. de testibus. Quid si tertius vltro petierit domesticos interrogari? Accursum putat fortè cogendos. distingue melius. nam parentes, & liberi, etiam inuicem non coguntur alij in alios testimonij ferre. l. 4. l. 5. D. eod. Serui certis casibus coguntur. l. 1. §. de quæst. l. 10. §. 4. D. de quæst. 21. Eclog. 1. cap. 27. *rit*. Reliquas personas non ita coniungas, etiam admittit si sint honestæ. vide *Ioannem Ancheranum*. 2. quæst. 69. num. 7. Lego apud Paponem duos infantes aduersus parentem suum interrogatos, & parentem eorū indicio penè sublatum 24. *Arrestor*. 9. num. 7. Quin & de nece domini aduersus tertium, serui interrogantur. l. 1. D. de Silianiano. Quid si de iniuria illata agatur, domesticis estne fides adhibenda aduersus tertium? potest adhiberi, si modo cessent alie probationes & testes inter se consentiant. Nam ex probata domesticorum constantia & simplicitate, efficitur suspicio. c. solam vulgari. c. Queri potest quid hic sit sola testatio. Ne dicas, Testimonium non valere sine iuramento, seu non interposito iureiurando. (potest enim remitti iuramentum) aut sine iudicis presentia (id enim non generale est. *Lad egregias*. D. de iureiur. aut sine sententia. (id enim vel Bartolo displicet) Ne dicas, nihil operati testationem apud extraneas personas etiam illegitimè factam. l. 13. de fide instrumentum. (hæc enim interpretatio vix huic titulo consentanea est) Ne dicas solam testationem sine publicatione, fidem non facere apud alium iudicem (hoc enim non perpetuò verum) aut sine ratione testimonium non valere (nam ne hoc quoque perpetuum est. c. *scit*. de re iud. vnde ex hoc loco notat Socin. reg. 401. 402. Testis, testimonij sui causam non reddentem rectè testari: eique testimonij valere nisi in casibus exceptis, in quibus causam reddere tenetur) Loricus putat, Torum iudiciale negotium à citatione ad executionem vsque, ex solis attestacionibus sine alio titulo, substantiam capere non posse, ut quemadmodum ex scriptura contractus non nascitur. l. *Publica*. D. de depositis. ita ex sola testatione nasci non possit. leg. 2. D. de doli exceptis. quamuis verè facta sit, non tamen iudicis sententiam confirmat, si falsa sit sententia causa. Quare nihil agitur si sententia nullam causam quam attestacionem testium contineat, cum hoc præterea scire iudex debeat, quo titulo reus debeat. d. Testis, legitimis adminiculis causam non approbat, qui dicti sui causam non reddit. Quæ sit ita testatio, sola est & nuda, id est, qui ita testatur, non probat. *qua de re vide Oldendorp. cap. 5. de testibus. num. 4. v. m. r. i. p. r. a. t. 18. obseru. 1. potest tamen denuo interrogari. Idem obseru. 2.*

De testimonio domestico.

3. Imperatores Valerianus & Gallienus, AA. Rosæ.

E Tiam iure ciuili domestici^a testimonij fides improbat^b. PP. 3. Kalend. Septemb. Valeriano III. & Galieno II. AA. Confl. 256.

De testatione sola.

4. Imppp. Carus, Carinus, & Numerianus Augusti Valerio.

S Ola^a testatione prolata, nec aliis legitimis^d adminiculis causam approbatam, nullius esse momenti, certum est. PP. 8. Kal. Decemb. Caro & Carino AA. Confl. 283.

De qualitate testium.

5. Imperatores Dioclet. & Maximianus. AA. Candido.

E Os testes ad veritatem iuuandam adhiberi oportet, qui omni gratia^e & potentatui^f fidem religioni iudiciali^g debitam possint præponere. PP. 5. Kal. Maij. Maximo II. & Aquilino, Confl. 280.

De parentibus & liberis.

6. Idem AA. & CC. Tertullo.

P Arentes^g & liberiⁱ inuicem aduersus^k se nec volentes^j ad testimonium admittendi sunt. PP. 4. Non. Decem. Nicomedia, CC. Confl. 294.

De exhibitione.

7. Idem AA. & CC. Diogeni & Ingeniæ.

N Imis^m graue est, quod petitis, vrgeri partem diuersam ad exhibitionemⁿ eorum^o, per quos tibi^p negotium fiat. vnde intelligitis, quod intentionis^q vestræ proprias afferre debetis probationes, non aduersus se ab aduersariis adduci. Dat. 6. Kal. Maij. CC. & Confl. 294.

De seruo.

8. Idem AA. & Cæsares Deruloni.

S Eruos pro domino, quemadmodum^r aduersus eum, interrogari non posse: pro facto autem suo^s interrogari posse, non ambigitur. Datum Kalend. Nouemb. Nicomedia, CC. Confl. 294.

De iureiurando de qualitate testium. 1. De vno teste.

9. Imp. Constantinus A. ad Iulianum Præsidem.

I Vrsiurandi^t religione testes, prius^u quam perhibeant testimonium, iam dudum artari præcepimus: & ut honestioribus potius testibus fides adhibeatur. 1. Simili mo-

1 Eclog. d. loco. Renunciare igitur huic beneficio non possunt, sunt & talia pleræque, quæ iure prohibita, fieri aut geri non possunt, etiam si maxime velimus ac permitamus. l. 7. D. de postul. l. filius familias. S. Felician. D. de procurat. m. l. 10. §. 4. D. de quæstionibus. l. 10. §. de edend. n. ne dicas, ad eos alendos vt l. 11. §. eo. sed ad produendos, vnde Græci in specie huius legis ita exponunt, Neminem cogi testari in seipsum

De re propria.

10. Imppp. Valer. Grat. & Valentin. AAA. ad Gracchum P. vrb.

O mnibus in re propria^b dicendi testimonij^c facultatem iura submouerunt. Dat. 5. Kal. Decem. Valente V. & Valentiniano Iun. Confl. 376.

De statu testium, vt socij vel participes criminis non sint de sumptibus.

11. Imperatores Honor. & Theod. Augusti Cæciliano P. P.

Q Voniam liberi^d testes ad causas postulantur alienas, si socij & participes^e criminis non dicantur, sed fides ab his notitia^f postuletur: in exhibitione^g necessariarum^h personarum, hoc est testium, talis debet esse cautioⁱ iudicantis, vt his venturis ad iudicium, per accusatorem, vel ab his, per quos fuerunt postulati^k, sumptus^l competentes dari præcipiat. Idem iuris est, & si in pecuniaria causa testes ab alterutra parte producendi sunt. Dat. 13. Kal. Feb. Rauen. Honorio, VII. & Theod. III. AA. Confl. 409.

De statu testis.

In authent. de testib. §. si verò dicatur. col. 7. in authent. de testib. §. si verò dicatur. col. 7. tit. 2. Nov. 90. c. 6.

S I testis productus dicatur seruili^m esse fortuna & testari soluerit, ipse verò se liberum esse affirmet, si quidem ex natiuitate, impleatur testimonium eius: vt si is habita disputatione seruus esse apparuerit: respuatur eius testimonium. Si verò libertinum se dixerit: prius instrumentum suæ manu missionis ostendat, quam testificetur: nisi iurauerit se alibi probationes habere: quo factò, testificatio quidem scribatur: sed nisi instrumentum monstrauerit, respuatur testimonium eius. Si verò dicatur odiosus ex lite criminis inter eos mota, & hoc apparuerit: non ante audiat, quam de crimine iudicetur. Si verò ex lite pecuniaria vel aliter est odiosus: procedat quidem testatio, temporeⁿ verò disputationum seruentur huiusmodi quæstiones.

De libertis.

12. Idem AA. Georgiæ.

L ibertorum aduersus^o patronos illicitas atque improbas voces pænæ obiectione præcludimus: atque ita, vt non solummodo sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in iudicium venire cogantur. Dat. 4. Id. August. Rauen. Marignano & Asclepiodoto Confl. 423.

ne altero non valeant fraternitatis. extr. de testib. x. Vnus testis, nullus testis. Vnius testimonium non admittitur. Vox vnus, vox nullus est. Harmonop. 6. d. c. adde l. 20. D. de quæstionibus. adde quæ dixi ad l. 14. D. de dote præleg. l. 1. in fin. D. de verb. oblig. l. 1. §. 4. l. 20. D. de quæstionibus. adde *Agid. B. f. in tract. opposit. contra testes nu. 70. & seq. vide de Socin. regula 423.* y sic, depositio vnus testis, confirmata etiam sigillo, non admittitur. Harmonop. d. c. dum tamen ait, solum tabellionem sufficere ad ferendum testimonium super comparatione eorum instrumentorum quæ proferuntur. l. 13. de falsis. idem esse in nummulariorum rationibus, & in emphyteusibus.

z Excipe l. 3. §. de reb. cred. vbi creditur iuramento debitoris. Adde, nisi testator ita voluerit. l. 14. D. de dote. Item si dubitetur de instrumento an sit publicum, solus tabellio facit fidem. l. 21. in fin. de falsis. Nov. 73. Statuit etiam iuramento creditoris super eo quod superfluum est in pretio rei venditæ. l. vlt. §. 5. vers. fin. aut em. j. de iure domini impet. in terminis appositis statuit depositioni venditoris. l. 12. D. fin. regund. Vnus testis negans sigillum suum inducit præsumptionem, & facit instrumentum dubium. l. 2. in fin. j. testam. quemad. aper. Consentire quoque possumus in nudum iuramentum aduersarij. vlt. j. de fidei com. l. vlt. j. de sentent. passu. militi ab hostibus reuerso creditur suffragantibus vitæ prioris meritis. l. 5. §. 6. D. de re mil. Creditur etiam vni extra iudicium seu tanquam socio vbi nullus agitur præiudicium, 22. quæst. 4. c. innocens. Vni etiam creditur cum fama. Spec. tit. de teste. §. 11. vers. 11.

a etiam si sit senator. Harmonop. d. loco. synopsis: Basilic. 21. tit. 1. c. 30. More maiorum hoc comparatum scribit Cicero pro Roicio Amerino.

b l. 10. D. eod. l. 1. Harmonop. 6. d. c. adde Oldendorp. c. 66. de excep. nu. 22. 23. & 4. de testibus. num. 20. c. adde & ferendæ sententiæ. j. ne quis in sua causa.

d id est, ingenui. l. 1. c. Theod. 39. l. 13. Seruus, testis esse non potest. *δσλος* & *μαρτυρῆς*. l. 1. Harmonop. 6. d. c. l. 22. §. 7. D. qui testamenta.

e. v. quæ notamus ad l. 16. in fin. D. de quæstionibus. adde l. vlt. j. de accus. f. Testis non debet deponere, nisi de eo quod sibi notum est.

g id est, alimentis: exhibere enim interdum significat alere. adde l. 7. §. eo. h hic non agitur de cognatorum aut adfinium depositione, vt apud Paul. 5. sent. 15. §. 2. c. Oldendorp. c. 4. de testibus. num. 2. & alibi. c. 66. de excep. num. 3. Sed id tantum innuitur, Testes censeri necessarios vt tæpius in quauis lite.

i id est, consideratio. k Testes debent produci & rogari: aliis, dictum eorum nullius est momenti. adde *v. m. r. i. p. r. a. t. 18. obseru. 13.*

l impendit. l. 3. §. 4. D. eo. l. 6. §. 2. j. de appell. l. 1. r. §. 1. D. ad exhib. 21. Eclog. 1. c. 3. in fin. l. 1. Harmonop. 6. d. c. An operatum amissum a teste, habenda sit ratio, vt sumptus eo nomine ei adjudicentur. v. apud Gayll. 1. obs. 99. m. v. Socin. regula 129.

n i. dicto testimonio considerabit apud se iudex an fides adhibenda sit testationi. o Libertus in patronum nec volens nec inuitus testimonium dicit. l. 4. in fin. D. eod. synopsis d. loco. c. 33. l. 1. Harmonop. 6. d. c. c. 9. c. Theod. 6. l. 4. Paul. 5. sent. 15. §. 3. in fin.

M. j.

i An laicus aduersus clericum: vide Socinum regula 499.

k secus aduersus alios. l. 17. D. eo. l. 11. D. de falsis.

^a hæc lex supra ex lib. 3. synops. 1. ex lib. 21. tit. 1. c. 34. restituta est etiam à Cuiac. 13. obs. 38. ^b Interpretatio Leuclaij. ^c non enim audiuntur, nisi iurati. l. 9. §. eo. De aliis penis testis perituri. v. omnino uirum. 1. praef. 18. obs. 17. ^d Exortiois uocatur. i. tormentis subiicitur. nec enim audiuntur huiusmodi personæ sine tormentis, si suspensa fidei sint. l. 21. §. 2. D. eod. & Nouell. 90. ^e potest etiam criminaliter agere. l. 3. §. 11. 16. 17. pe. nult. & ult. j. de falsis. l. 1. j. quant. ciuili accusat. f. l. 21. j. de falsis.

De falsis testibus.

13. ^a Imp. Zeno.

Qui b falsa in testimonio protulerit, primum quidem de periurio c, deinde falsi crimine conuenitur. quod si eum in ipso testimonio protulerit, primum quidem de periurio c, deinde falsi crimine conuenitur. quod si eum in ipso testimonio protulerit, primum quidem de periurio c, deinde falsi crimine conuenitur. quod si eum in ipso testimonio protulerit, primum quidem de periurio c, deinde falsi crimine conuenitur.

14. Imp. Zeno A. Arcadio P. P.

Nillam f penitus, cum semel ad iudicem quemlibet, licet non suum, dicendi gratia testimonium fuerit ingressus: armatam fortè militiam, vel quamlibet aliam fori præscriptionem ad euadendum iudicis motum s quem vel testimonij verborum improbitas h, vel rei qualitas flagitauerit, posse prætereundere præcipimus: sed omnes, qui in ciuili scilicet causa suum præbent testimonium, separato, & tanquam ante iudicium interim deposito exceptionis fori i privilegio, huiusmodi præsidio denudatos, ita Hadl iudicantis intrare secretum k, ut quicunque aures eius offenderint, non dubitent sibimet formidandum: data cunctis iudicibus absque vilo præscriptionis obstaculo (sicut sæpe dictum est) in testes, quorum voces falsitate vel fraude non carere perspexerint, pro qualitate videlicet delicti, animaduertendi licentia. Dat. 12. Kalend. Iun. Decio & Longino Consil. 486.

1. De cognatione & genere. 2. De fori præscriptione.

15. Imp. Zeno.

Hanc l legem restituit ex Basilicis Cuiacius lib. 13. obs. c. 38. & illius argumentum his ferè verbis explicat. XV. Græca, quæ dat in primis pedaneis iudicibus testes falsos corrigendi & tormentis subiiciendi, si plebei sint, ius potestatemque, adhibito præfecto vigilum. Quod si testes decuriones sint, vel in aliqua dignitate positi, ut non possit in eos iudex pedaneus animaduerrere: debet rem omnem ad magistratum à quo datus est, referre, ita ut pro insinuatione relationis nihil inferatur, & si res aperta sit, sententiam à magistratu ferri de testimonio fide suscipienda vel reicienda oporteat: sin autem maiori indagatione indigere videatur, rursus eius rei cognitionem iudici delegari, non obstante vlla præscriptione fori vllòve priuilegio. Nam cum vltro testimonium dixerint, suo priuilegio testes renuntiasse videntur. 1. Qui falso negauit aduersarium suum esse cognatum, exegitque ab eo probationes generis aut gentis, quam is se habere dicebat: non habeat ius vendicandum bonorum intestati (eius scilicet quem suum esse cognatum negauit, cum intestatus decesserit.) Sed non audiatur qui ab aduersario probationes generis exigit, nisi prius ipse iuret de calumnia, & iurato conseruetur ius legitimæ successionis. Requiritur m verò ad generis probationem testes quinque si defint instrumenta, vel tres si illis instrumenta suffragentur. Quod si huiusmodi sint instrumenta, quæ omnium probationum vice esse possint, illa etiam sine testibus sufficiunt. ¶ Vltimum n autem huius constitutionis caput illud est, ut qui instrumentum testis adfuit, & qui deposuit tanquam testis quæ sciebat, post, litem mota, non possit defugere testimonium, & uti præscriptione fori.

De testibus cogendis testimonium perhibere vel non.

1. De sumptibus.

Quid, in scriptis non deponent? possunt deponere. j. eod. ibi, deponant: nisi iudex præcisè uti velit eorum præsentia, quæ in veritate exploranda potissimum requiruntur. l. 3. §. 1. 2. 3. D. eo. ¶ dixi §. eo. 2. a. 2. quæst. 3. c. si quis testibus. a. Exortiois uocatur. i. tormentis subiicitur. nec enim audiuntur huiusmodi personæ sine tormentis, si suspensa fidei sint. l. 21. §. 2. D. eod. & Nouell. 90. b. 3. quæst. 3. c. si quis testibus. c. Testes excipere non possunt, quibus vtor. hinc etiam colligunt. Non rectè recusari ut iudicem, quem quis semel ut testem & aduocatum probauerit, adde l. 20. in fi. D. de opt. vide exemplum elegans apud Ciceronem pro Roscio Comodo in fin. d. subaudi, b. c. reuocet h. n. r. v. id est, quod viles aut quid tale. synops. Basilic. ibid. c. 28. 1. Harmenop. 6. §. 3. adde Nouell. 90. e. alijs non præsumitur inimicitia, nisi probetur. f. Ob superuenientes inimicitias testes possunt excipere. ut hic: & l. 3. D. eod. sed & procuratorem. l. 21. D. de procuratorib. & tutorem. l. 6. §. 17. D. de except. iudicem. l. 13. §. 8. l. 16. C. de iudicijs arbitrum. l. 32. §. 14. D. de arbitris: accusatorem. c. repellatur. de accusat. adde Cl. 5. sent. §. ult. quæst. 1. 4. vers. vlt. dicitur. g. Lex inimicum repellit à testimonio. l. 18. j. eod. inimicum, inquam, non leuem sed capitalem. v. l. 3. D. eo. Quid si testis inimicitia, ab eo ipso, in quem testis producitur,

orta est? Bartolus putat eo casu testem admitti posse. l. 1. §. cum qui. D. de questionibus. adde uirum. 1. praef. 18. obs. 12. h. Testis ex sua depositione argui potest, ut si sit varius, contrarius, periurus, vacillans, repugnantia deponens, singularis, non iuratus, si in facto proprio testetur: si nullam testimonij rationem reddit, si publicatis testimoniis receptus. vide Ferrarensem formulam oppositam contra testes. l. 2.

16. ^o Imp. Iustinianus.

Constitutio p iubet non solum in criminalibus iudicijs, sed etiam in pecuniariis q vnumquemque r cogi testimonium perhibere de his, quæ nouit f cum sacramenti præstatione, vel iurare, se nihil compertum habere (exceptis tamen personis quæ legibus u prohibentur ad testimonium cogi, & etiam illustribus, & his qui supra illustres sunt, nisi sacra forma interueniat) & si quidem in regia vrbē testes habitent, cogit eos propria x voce testimonium ferre. si verò non adfuerint, mitti ad eos iubet procuratores partium, ut apud eos deponant quæ y nouerunt, vel deirent quæ ignorant. Eodem proculdubio obseruando & in testimonio quod in gestis sit, nempe vt eadem personæ ab eius necessitate excipiantur. 1. ¶ Omnibus autem testibus sine damno & impendio z suo vult factas de his interlocutiones a & productiones procedere.

Si aduersus eum qui testibus vsus fuerit, iidem testes in alia lite producantur.

17. Imp. Iustinianus A. Mennæ P. P.

Si quis testibus vsus b fuerit, iidemque testes aduersus eum in alia lite producantur: non c licebit ei personas eorum excipere d: nisi ostenderit e, inimicitias f inter se & illos postea emeruisse, ex quibus testes repellit g leges præcipiunt: non adimenda scilicet ei licentia, ex h ipsis depositionibus testimonium eorum arguere. Sed & si liquidis probationibus datione i vel promissione k pecuniarum l eos corruptos esse ostenderit: etiam eam allegationem integram ei seruari præcipimus. Dat. 7. Kal. Iun. D. N. Iustin. A. II. Consil. 528.

De solutione.

18. Idem A. Mennæ P. P.

Testium facilitatem m, per quos multa veritatis contraria perperantur, prout possibile est, rescantes: omnibus prædicimus n vt illi qui o in scriptis à se debita retulerint, non p facile audiantur si dicant omnis debiti vel partis solutionem sine scriptis se fecisse, velintque viles & forsitan redemptos q testes super huiusmodi solutione producere: nisi quinque r testes idonei, & summa atque integra opinionis præsto fuerint solutioni celebratæ, hique cum sacramenti religione deposuerint sub f præsentia sua debitum esse solum: ut scientes omnes ita ea statuta esse, non aliter debitum vel partem eius persoluant, nisi vel securitatem in scriptis capiant, vel obseruauerint præstatam testimonium probationem: his sc. qui iam sine scriptis debitum vel partem eius soluerint, illa p præsentia sanctione merito excipiendis. Sin verò facta quidem q per scripturam r securitas sit, fortuito autem casu vel incendij, vel naufragij, vel alterius infortunii perempta, tunc liceat his qui hoc perpessi sunt, causam peremptionis probantibus, etiam l debiti r solutionem per testē x, probare, damnumque ex amissione instrumenti. effugere. Dat. Kal. Iun. DN. Iustin. A. II. Consil. 528.

Vi testes rogati adhibeantur in authent. de testib. §. & licet. collat. 7. tit. 2. Nou. 90. c. 2.

Rogati y, vt in testamentis, non fortuiti vel transientes z veniant. Idem est si post solutionem rogati intersint confessioni creditoris, dicentis pecuniam sibi debitam solutam fuisse.

De testibus cogendis testimonium perhibere, & intra quindecim dies interrogandi.

19. Idem A. Iuliano P. P.

Si quando inuitos b testes in pecuniariis causis ex nostra c lege aliquis trahere maluerit, si quidem sua sponte fideiusionem suæ personæ sine damno præstare velit,

etiam. Quid si debitori facta fuit dñs ei qz qz qz, hoc est per scripturam liberatio aut recepti confessio, eaque scriptura casu fortuito velui incendio perierit? Debitor solutionis à se factæ aspaxat id est, quantiam scriptam sibi perierit casu fortuito, probare poterit. synops. Basil. ibid. c. 39. adde 1. Harmenop. 6. §. 3.

o Nou. 90. c. 2. Cautionis scripta dissolutio, per apocham probanda est.

p Redempti testes: de quibus v. l. 17. §. eo.

q Dixi ad l. 1. §. eo. adde, quinque testes habere vim scripturæ. Hac lege per motus Senatus Spirensis censuit, Quinque testibus rem quamlibet probati posse, quantumuis statum prohibeat, probationes alias à scriptis admitti, vide Mynsinger. 1. obs. 5. adde Cuiac. 12. obs. 38.

r 1. Harmenop. 6. in fin.

f ita vt sensu perceiverint. l. 20. §. pen. D. qui testam. Testes tenentur deponere de sua præsentia in actu. Bald.

t l. 7. §. de legibus.

u Apocha deperdita, fortuito vel casu, duobus testibus probare possumus solutam creditori fuisse pecuniam. x duos. l. ubi. D. eod.

y Testis an præsumatur rogatus, vide Mantica. 2. de coniecturis 11. 52.

z Vana aut per transennam, & r naphositos sumpta testimonia, non valent, vide 1. Harmenop. 6. §. 37. Nou. 90. c. 2. a subaudi, quoties debitor scripto obligatus, satisfacit creditori. b Inuitus quis cogitur testimonium dicere, etiam in pecuniaria causa, c l. 16. §. eodem.

^a Testis non conuictus in custodia, sed deferatur ei instrumentum de exhibendo se in iudicio.

^b Testes, quindecim duntaxat dierum iudicio, ubi cautae civiles sunt, assistere coguntur.

¹ *Harmonop. 6. §. 24.* De quindecim dierum praescriptione. *v. C. u. 2. ac. c. 8. de tempor.*

^c *Nov. 9. c. 9.*

^d Citada pars est, quando testimonium depositiones recipiuntur. *v. Socin. reg. 4. 306.*

^e Testium productio non fit nisi altera pars ab sit. *d. c. 9. pars presens testes inter rogari petere possit. ratio ipsa praesens est interrogatori: cum in secreto fieri debeat interrogatio. l. 1. §. eod.*

^f Iudex negligens teneatur parati ad omne iacturam actionis, ex quasi maleficio, item suam facit. *instr. de oblig. ex quasi delicto.*

^g Quando producendi testes. *v. Oldendorp. c. 3. de testib.*

^h Publicatio testimonii quomodo fit. *i. id est, ut stetur testimonium depositioni compromissariae, etiam in ipso iudicio.*

^k Conuentiones compromissariae, seruanda. *l. subaudi. omnes.*

^m Nemo teneatur stare depositioni testimonii factae coram arbitro, nisi sint mortui. *§. eo. ibi, ab hac luce subtrahi, adde l. 5. in fin. §. de arbitrio.*

ⁿ Ipetere.

^o Testium igitur depositio facta in compromisso, inuito eo qui testimonio oneratur, fidem in iudicio non facit: nisi ita conuentum fuerit expresse, ut etiam in iudicio fide facerent: item, nisi omnes mortui sint. Quid si qui mortui sint, alij non mortui: aduersus superstitum personam & testimonia, excipi poterit, aduersus mortuorum personam non poterit: sed aduersus eorum testimonia tantum. *p. dixi. §. eo. q. 22. D. 4. §. 1. C. Theod. 39. Nouell. 73. 2. Edog. 2. 3. 1. Harmonop. 8. 2. Decret. 22. Quid ignoris literis & sigillis, estne fides statim adhibenda: est: si in hiis plura concurrant: cuius sententiae vide exceptiones apud Socin. reg. 374. l. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 13. §. eod.*

^f Apocha, quitantia: Antapocha, contrepromissa. *l. 14. §. eo. l. 9. 10. 11. 12.*

^u *l. 1. C. Gregoriano, tit. u. si amissum, vel debitorum redditum instrumentum, creditum petatur. x. & indicis, l. 19. §. de rei vind.*

hoc fieri: si autem noluerint, non a carcerali custodia detur, sed sacramento eos committi censetur. Si enim pro toto, litis certamine iuriurando testimonium credendum esse putauerint hi qui eos produxerint: multo magis praesentia suam testibus sacramento eorum credere debent. Sed cum minime oporteat testes in huiusmodi casibus protelari, & pro alienis commodis suas inuenire difficultates: disponimus non amplius testes obseruare compelli iudices, postquam fuerint admoniti, nisi tantum quindecim dies: intra quos iudices provideant quatenus cognitionem suscipiant, in qua testes necessarij visi fuerint: ut omnino licentia eis concedatur, & alterutra parte cessante, & minime eos obseruare volente, si per executores admoniti venire noluerint, testes accipere, & alterutra parte praesente quae eos introducit, testimonia eorum capere. His autem diebus effluentibus, liceat quidem testibus discedere a iudice, nullam habente licentiam eos, postquam abfuerint, iterum retrahere. Ipsum autem iudicem, si per eum steterit quominus testimonium praestetur, parti laesa omnem iacturam pro huiusmodi causa illatam ex suis facultatibus refarcire disponimus. *l. Dat. 12. Kal. April. Lampadio & Oreste Conf. 330.*

An testimonium productio fieri debeat praesente aduersario.

In authent. de testibus §. hoc verò quia multoties. col. 7. tit. 2. Nov. 90. cap. 2.

Sed & si quis ab aliquo aliquid patitur contra leges, aut saliter lesus, aut damnum patiens, & testes apud iudicem producere voluerit, & eorum testimonia publicare, aduersarius moneatur a iudice, & sic eo praesente iudex attestaciones recipiat. Quod si venire noluerit, etiam eo absente attestaciones recipiat: & perinde valebunt, ac si eo praesente receptae fuissent: nec opponere poterit, quod ex una parte datae sunt.

De testibus apud compromissarios iudices productis.

20. Idem A. Iuliano P. P.

Cum apud compromissarios iudices testes fuissent producti, variatum erat utrum deberet eorum depositionibus in iudicio litigator, uti, an non esset audiendus. Sancimus igitur, si quidem in compromissis aliquid pro huiusmodi causa statutum est, hoc obseruari. Sin autem nihil conuentum esset in huiusmodi casibus: si quidem super sint testes, licentiam habere eum contra quem depositiones eorum proferuntur, si eas reculauerit, concedere testes iterum adduci, & non opponi eis quod iam testimonium suum dederint, vel si hoc concedere minime maluerit, depositiones eorum quasi factas accipere: omni iure legitimo quod ei competit aduersus eas, seruato. Sin autem ab hac luce omnes subtrahi sint, tunc necessitatem ei imponi, fide scripturae approbata, in qua depositiones eorum referuntur, eas quasi factas accipere. Si vero res permixtae fuerint, & quidam ex his mortui, alij viuentes: tunc in superstitum quidem testimoniis eandem electionem seruari litigatori, aduersus quem testimonia proferuntur: in morientium autem personas depositiones eorum non esse respuendas: omni (secundum quod iam praediximus) aduersus eas & testes legitimo iure, quod ei competit aduersus quem proferuntur, integro seruato. *Dat. 6. Kalen. April. Lampadio & Oreste Conf. 331.*

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

rum, & amissione eorum, & de apochis, & antapochis faciendis, & de his quae sine scriptura fieri possunt.

TIT. XXI.

De amissione instrumentorum.

1. Imp. Antoninus A. Septimiae Martiae.

DEBITORES tuos quibuscunque rationibus debere tibi pecuniam si probaueris, ad solutionem compeller aditus praesens prouinciae: nec oberit tibi amissio instrumentorum, si modo manifestis probationibus eos debitores esse apparuerit. *PP. 5. Idus Septembr. Antonino A. IIII. & Balbino Conf. 214.*

Si quis viuitur instrumento de quo alius accusatus falsi, victus est.

2. Alexand. A. Mabiliano.

Si vteris instrumento de quo alius accusatus falsi victus est, & paratus est (si ita visum fuerit) a quo pecuniam pe-

tis, eiusdem criminis te reum facere, & discrimen periculi ppona legis Corneliae subire, non oberit sententia, a qua nec is contra quem data est, appellauit: nec tu, qui tunc crimini non eras subiectus, appellare debuisti. *PP. 3. Kal. Octob. Maximo II. & Aemiliano Conf. 224.*

De eo, qui non visum se instrumento contestatus est.

3. Idem A. Aeliano.

Si aduersarius tuus apud acta praesidis prouinciae cum fides instrumenti quod proferebat, in dubium reuocaretur, non visum se contestatus est: vereri non debes ne ea scriptura, quam non esse veram etiam professione eius constiterit, negotium denuo repetatur. *PP. 3. Non. Decemb. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.*

De amissione instrumenti.

4. Imp. Gordianus A. Martiano.

Illata dispensatio pecuniae, si ob amissionem instrumentorum casum probatione deficeris, inspectio rationum fiscalium idem demonstrabit. *Dat. 2. Id. Febr. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.*

5. Idem A. Prisco & Marco militibus.

Sicut iniquum est, instrumentis vis ignis consumptis: ita non debitorum quantatum debitorum reuere solutionem: ita non statim casum conuenientibus facile credendum est. Intelligere itaque debetis, non existentibus instrumentis, vel aliis argumentis, probare debere fidem precibus vestris adesse. *PP. 3. Kalend. Iun. Sabino II. & Venusto Conf. 241.*

6. Imperatores Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Lucido.

Statum tuum, natali professione perdita, mutilatum non esse, certi iuris est. *Dat. 12. Kal. Febr. Nicomediae, Maximo II. & Aquilino Conf. 286.*

7. Idem AA. & CC. Zinimae.

Si solemnibus stipendiis & honeste sacramento solutus es: licet super huiusmodi re instrumenta (ut dicis) facta perdita sint: tamen si aliis euidetibus probationibus veritas ostendi potest, veteranorum privilegia etiam usurpare posse, dubium non est. *Dat. 15. Kal. Iun. Maximo II. & Aquilino Conf. 286.*

8. Idem AA. & CC. Alexandro.

Si confiteri proprietatem possessionis, de qua agitur, apud vos esse: providebit iudex ex persona fructuarij nullum praedictum dominio vestro comparari propter amissionem instrumentorum. *Dat. 15. Kal. Mart. Dioclet. III. & Maximiano AA. Conf. 287.*

De diuisione.

9. Idem AA. & CC. Aristeneto.

Instrumentis etiam non interuenientibus, semel diuisio recte facta non habetur irrita.

De venditione.

10. Idem AA. & CC. Victorino.

Cum instrumentis etiam non interuenientibus venditio facta rata maneat: consequenter amissis etiam, quae intercesserant, non tolli substantiam veritatis placuit. *Dat. 8. Kal. Nouemb. Retinassi, AA. Conf. **

De emancipatione.

11. Idem AA. & CC. Theagenae.

Emanicipatione facta, etsi actorum tenor non existat: si tamen aliis indubiis probationibus, vel ex personis, vel ex instrumentorum incorrupta fide factam esse emancipationem probari possit: actorum interitu veritas conuelli non solet. *Dat. 3. Id. Nouemb. AA. Conf. **

De inductione in vacuum possessionem donationis causa.

12. Idem AA. & CC. Dionysiae.

Non idcirco minus in vacuum inductionis praedij possessionem donationis causa, quod eius facti praetermissum instrumentum adseueratur, hanc obtinere potes. *Dat. Id. Decemb. Nicomediae AA. Conf. **

De testatione amissionem instrumentorum.

13. Idem AA. & CC. Leontio.

Missionis honorariae amissio, miles non amittit ius veterani. o sensus est, Non si proprietarius instrumentum proprietatis amissit, ideo proprietatem usufructuario adresecere. *adde l. 6. §. eo. l. 10. §. eo. l. 7. de praescrip. longi. p. l. 25. de liberali. q. l. 17. §. de pactu. l. 1. §. si maior. i. dixi ad l. 17. §. de pact. adde l. 3. de iure & de ha. ste. 2. Paul. 17. §. 1. 4. l. 2. in fin. D. de contrah. empt. l. 12. §. de probat. f. Emancipatio non requirit scripturam. t. Vacua possessionis traditio, probari potest testibus. l. 15. §. de rei vind. l. 12. §. de contrah. empt. l. 2. §. de adquir. poss. l. 29. §. de donat.*

^y Amissionem instrumenti, debitum non perit creditori. *adde l. 15. §. de pign. z. l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. §. quibus res indicata non nocet. a. l. 24. §. de probat. b. v. quae notantur ad l. 7. D. de accus. c. l. 5. D. de appell.*

^d Qui contestatur se non visum se instrumento, tacite constituit instrumentum falsum esse, aut inuile. *e. v. l. 1. §. si aduersus f. §. cum. f. l. 5. §. de edendo. l. 2. §. de dispensat. §. 1. §. eo. g. l. 13. §. eo. l. 18. in §. 1. §. prox.*

ⁱ Natali professione perdita, status non amittitur. *v. l. 5. §. de testamentis. l. 2. D. de excusat.*

^k Professionem duae species apud Iuriconsultos. Natales, quibus natos sibi liberos, apud acta parentes profitebantur. *l. 14. §. de probat. Apuleius Apologe. r. cuiusmodi acta tabularia vocat. Virgil. 2. Georg. libros actorum Iuuenal. Satyr. 9. Ea reponerantur in templo Saturni quod φουδαίονον σύμβολον dicebatur teste Plutarcho. Centuales vero libri quibus census patrimonij, & aetates apud acta profitebantur. *l. ult. §. sine censu. l. 3. l. 4. D. de censibus. l. 15. l. 22. l. 39. §. de liberali causa. l. 16. l. 29. §. 1. D. de probat. l. 7. §. de do nat. l. ult. §. 16. ff. de munerib. S. c. Flaccus libro de condit. agrorum: Higenus de limitibus agrorum. ut & in eodem ararium. Varro 4. de lingua in fin. Macrobi. 1. Saturnal. 8. Festus in Atrij.**

^l sacramentum militare intelligit, de quo vide Vegetius m. 2 de re milit. 5. m. quae testimoniales etiam dicuntur. *Vegetius 2. v. Cuius ad l. 1. §. de professor. & medicis.*

ⁿ Instrumento sensus est, Non si proprietarius instrumentum proprietatis amissit, ideo proprietatem usufructuario adresecere. *adde l. 6. §. eo. l. 10. §. eo. l. 7. de praescrip. longi. p. l. 25. de liberali. q. l. 17. §. de pactu. l. 1. §. si maior. i. dixi ad l. 17. §. de pact. adde l. 3. de iure & de ha. ste. 2. Paul. 17. §. 1. 4. l. 2. in fin. D. de contrah. empt. l. 12. §. de probat. f. Emancipatio non requirit scripturam. t. Vacua possessionis traditio, probari potest testibus. l. 15. §. de rei vind. l. 12. §. de contrah. empt. l. 2. §. de adquir. poss. l. 29. §. de donat.*

a. puta testes, vicinos, iudices: vel ad quos negotium non pertinet. b. i. negotium quod mihi cum alio interuenit. c. l. 22. §. de transact. l. 9. §. de hu. qua. vi. me. t. §. 1. d. Constantinus II. C. Theod. 39. l. 2. e. Nemo potest proferre de vna eademque re, diuersas sententias: vtrum condemnatoriam, absolutoriam alteram: vel vnum instrumentum pure concipere, alterum sub conditione: vel contraxisse Kal. lan. Romæ, & eadem die Carthagini: licet eisdem Calendis & Romæ possit contrahi & deinceps ab ea miliario. Sunt & hæc diuersa, eundem fundum mihi soli emptum: & mihi & vxori.

A pud eos, qui rem gestam ignorauerunt, amissionem instrumentorum habita testatio: nihil ad probationem veritatis prodesse potest. Dat. 16. Kal. Ian. Nicomedia, AA. Confli. *

De contrariis scripturis.

14. Idem AA. & CC. ad Severum comitem Hispaniarum.

Scriptura diuersa eadem sibi inuicem derogantes, ab vna eademque parte prolata: nihil firmitatis habere poterunt. Dat. 4. Kal. Maij. Viminacij. CC. Confli. *

Collatio instrumentorum & testium.

15. Imper. Constantinus A. ad populum.

In exercendis litibus eandem vim obtinent tam fides instrumentorum, quam depositiones testium. Dat. Romæ, 12. Kal. Aug. Gallicano & Basso Confli. *

De his qui scripturam suam infirmant.

16. m

Si conuentus quis negauerit manum propriam prolatam in libello aut alia charta, si quidem ex comparatione is, conuincatur, hoc est alia eius prolata manu & comparata cum ea quæ est in libello, det is poenæ nomine actori pro mendatio solidos 24. Si verò aut tabellio productus fuerit apud quem instrumentum scriptum est, aut alij quidem testes pro veritate deponentes, tunc ipse præter poenam 24. aureorum non possit habere licentiam obiciendæ exceptionis pecuniæ non numeratæ, vt dicat quamuis instrumentum factum fuerit, ea tamen quæ in eo scripta sunt non fuisse data. sed omnimodo condemnetur etiã si nihil ipsi re vera solutum est. 1. Hæc quidē obtineant si conueniatur quis ex proprio contractu. Si verò tutor est aut curator vnius earum quæ sub cura esse solent personarum, masculus aut femina secundum constitutiones tutelam gerens propriorum liberorum, & manum propriam prolatam in contractu eorum qui sub tutela aut cura sunt inficiatus fuerit, tunc si quidem ex sola comparatione conuincatur mendari, præsent ipsi 24. aureos. si verò ex productione tabellionis aut testium, pecuniæ quidem non numeratæ exceptio ne adimatur his qui sub tutela vel cura sunt (neque enim peccarunt illi) sed ipsi tutores aut curatores alios 24. aureos poenæ nomine dent actori, habentibus his qui sub tutela aut cura sunt saluam sibi pecuniæ non numeratæ exceptionem. Neque enim æquum est ipsos ex alienis peccatis damno adfici. 2. Hæc de reis conueniatis vbi dixit constituto, transiit fecit & ad agentium personam: Iubens vt si actor manum propriam inficietur positam in charta contra ipsum prolata, fortè, in ea quæ de suscepto dicitur confessione, & ipse similiter, si quidem ex sola comparatione conuincatur, præstet 24. aureos: si verò ex productione tabellionis aut testium, tunc modis omnibus imputet & agnoscat contenta in illa charta, etiam si re vera non sunt accepta ab ipso. Hæc si proprio nomine agat. Si verò tutor est aut curator, dat quidem duplam poenam 24. aureorum, is verò qui sub tutela aut cura est possit obicere probationi, exceptionem non numeratæ pecuniæ.

Si contractum vel transactionem in scriptis fieri placuit. De aris.

17. Imp. Iustinus A. Mennæ P.P.

Contractus venditionum, vel permutationum, vel donationum, quas intimari non est necessarium, dationem in pari causa, & pro actus validitate, & pro ipso reo. Quid si testes vincant numero? distingue, aut enim agitur de his impugnandis quæ continentur in instrumento, aut de ipsa instrumenti falsitate. Priore casu, Testes qui instrumento non interfuerunt non admittuntur. l. 18. §. de testib. ibi. sub presentia, & ita accipe. l. 1. §. de testib. facit l. 13. in fin. de pecunia numerata, nisi deceptus in subscriptione docuerit. l. ult. §. plus valere quod agit. l. 12. §. de rebus alienis non alienandis, nisi post instrumentum perfectum, contrahentes de contractu iam inito eiusque sententia inter se colloquentes plenissime audierint. Altero, possunt audiri. l. 14. in fin. de contrah. stip. quemadmodum & de solutione facta, dixi ad l. 1. §. de testib. Quid, testes suntne potiores censuilibus libris & monumentis? dixi ad l. 10. D. de probationib. & dicam ad l. 1. §. de censib. l. 1. Imò, non obtinent. d. l. 10. m. hanc legem Cuiacius restituit. l. 10. obs. 3. n. Interpretatio Latina. o. c. 2. §. 1. reus. synopsis. Basilic. 22. tit. 1. c. 73. Agitur enim hac lege de poena rei ex proprio vel alieno contractu conueniri, manum propriam negantis. in pe. §. 1. Item de poena actoris negantis suam manum. §. 2. §. eod. p. Poena negantis propriam scripturam. q. c. 2. §. 1. reus. synopsis. Basilic. 22. tit. 1. c. 73. in cautione, dote aut alia charta. † v. l. 20. §. 1. c. 1. de quibus in scriptum redigendis conuenit, aliàs, quilibet actus sine scriptura perfici potest, nec requiritur insinuatio in vilo contractu dixi ad l. 17. §. de pact. nisi lex vel ius commune nominatim scripturam exigat. c. 1. de censib. vel conuenio contrahentium. c. 10. ibi. placuit, conuenit. l. 1. v. l. 17. §. de pact. l. 1. §. de transact. r. Ex contractu scripto non oritur ius, nisi scriptura in mundum fit recepta & subscripta, & c. l. 15. in fin. de contrah. empt. u. id est, scriptum 23. de ed. v. Nov. 44. c. 2. id est, chartam puram. Hieronymus aduersus Rufinum, Schedulis nondum emendatis, nondum ad purum digestis. x. Quid si partes scribendi sint ignata? Quidam ex

Novell. 73. colligunt, duos notarios exigi qui subscribant pro imperio literarum. v. Alciat. 6. c. 8. parerg. sed vnus sufficit. Nov. 44. y. Res ita habet, Solent tabelliones primum contractum referre extra ordinem in schedam (ea dicitur dōtē nō pōtē a scindendo) deinde eum redigunt in mundum: z. id est, conuento.

nis etiam ardrum, vel alterius cuiuscunque causæ, quas tamen in scriptis fieri placuit transactionum etiam, quas in instrumentis recipi conuenit: non aliter vires habere sancimus, nisi instrumenta in mundum recepta, subscriptionibusque partium confirmata, & si per tabellionem conscribantur, etiam ab ipso completa, & postremo in partibus absoluta sint: vt nulli liceat prius quam hæc ita præcesserint, vel a scheda conscripta (licet literas vnus partis vel ambarum habeat) vel ab ipso mundo, quod necdum est impletum vel absolutum, aliquid ius sibi ex eodem contractu vel transactione vindicare: adeo vt nec illud in huiusmodi venditionibus liceat dicere, quod pretio statuto necessitas venditori imponatur, vel contractum venditionis perficere, vel id quod emptoris interest, ei persolvere. Quæ tam in postea conficiendis instrumentis, quam in his quæ iam scripta, nondum autem absoluta sunt, locum habere præcipimus: nisi iam super his transactionum sit vel iudicatum, quæ retractari non possunt: exceptis emptionalibus tantum instrumentis iam vel in scheda vel in mundo conscriptis, ad quæ præsentem functionem non extendimus, sed præca iura in his tenere concedimus. Illud etiam adiciendum, vt in posterum si quæ arræ super faciendæ emptione cuiuscunque rei datæ sunt, siue in scriptis, siue sine scriptis: licet non sit specialiter adiectum quid super iisdem arris non procedente contractu fieri oporteat: tamen & qui vendere pollicitus est, venditionem recusans in duplum eas reddere cogatur, & qui emere pactus est, ab emptione recedens, datis a se arris cadat, repetitione earum deneganda. Dat. Kal. Iunij, D. N. Iustiniano A. II. Confli. 528.

De testium vel instrumentorum receptione committenda iudici alterius territorij.

18. Idem A. Mennæ P.P.

Iudices, siue in hac incluta vrbe, siue in prouinciis, secundum ea quæ disposuimus, vt possint si hoc perspexerint, occasione testium in aliis locis degentium litigantes vel procuratores eorum ibi destinare, vt depositionibus sub vtriusque partis præsentia factis, res ad eos referatur: etiam in illis seruire volumus, qui prolatis instrumentis fidem adhibere exiguntur, vt si poposcerint, in aliis locis id eis facere permittatur: & hoc si iuste peti iudex inuenerit, similis proferatur sententia: vt postquam in locis opportunis fides instrumento data vel minus data fuerit, referatur negotium ad priorem iudicem. Dat. 8. Id. Aprilis, Decio V. C. Confli. 529.

In authent. de test. §. quoniam, §. hac omnia. coll. 7. tit. 2. Nov. 90. c. 5.

A pud eloquentissimum aliquem iudicem vel defensorem ciuitatis, siue a prouincia in prouinciam, vel ab vrbe in urbem, siue ab vrbe in prouinciam hac petantur, sed hoc in civilibus tantummodo causis. Nam in criminalibus testes apud iudices representandi sunt, & cum res exegerit, tormentis subiiciendi.

De apochis & antapochis.

19. Idem A. Demostheni P.P.

Plures apochis vel redituum vel vsurarum perceptis, si quando super his fuerit dubitatio exorta eas habere, si negando, ius agentium facit vacillare, cum coloni aduersus dominum certantes, & sibi iniquam fortè libertatem vindicantes, vel debitores creditoribus suis temporalem

degunt, id est, requirendus est vicinus iudex, vt testes in suo territorio degentes, interroget. adde l. 7. D. testamentum quemadmodum, fallit in causis criminalibus. Authent. proxima.

g. Huiusmodi depositiones Græci ἀπομνημονεύματα & ἀνταπομνημονεύματα vocant.

h. Testes iurant præsentem parte aduersa. v. wurmser. 1. præf. 18. obs. 19. & ad eorum examinationem pars citanda. Hartman. 2. præf. 18. obs. 6.

i. Iudex cui committitur examinatio, non debet publicare, sed remittere allegationes clausas.

k. vt remissio examinationis testium fieri non debeat.

l. Testis torqueri potest. l. 13. §. de testibus. An perpetuò id verum? non est verum in civilibus causis & in criminalibus, nisi certis tantum casibus, puta si vacillat. l. 15. D. de questionibus. si negotio aut delicto interfuisse dicatur. l. 18. §. 3. D. de questionibus. Hartman. 3. præf. 8. obs. 9. addit, si sponte testinet ad testimonium dicendum. Mouetur Novell. 90. c. 1. §. 1. satis malè, nec enim ibi aliud dicitur, quam quod ignoti & corrupte veritatem festinantes, torqueri possunt. Idem dicit de arenario & similibus personis. l. 21. §. 2. D. de testibus.

m. Canonem: vel sic, vsuras solue, Actio neutrum tibi debetur: hanc enim fundum triennio mihi possedi. vel sic, Agitur de mutua pecunia post triennium. Exceptio. Res ita est, sed eo temporis intervallo tu, fundi canonem: ille, vsuras mutui persoluit. Solutione vsurarum, vel pensionum, præscriptio interrupta, parum te, tuamque possessionem iuuare potest. l. pen. §. vlt. de præscrip. 30. Replicatio, si ita est, doce pensionis & vsurarum solutionem, Duplicatio, quid iuris? Vtriusque solutio per antapocham commodè probari potest, vel hinc pores colligere, Antapochas dominis & creditoribus necessarias.

præscri-

a Apocha, professio est pecunie soluta, quæ datur debitori a creditore.
b Antapocha, est instrumentum solutionis, censuale probas debitum in futurum.
Molines de sur. quæst. 20. nu. 208. vel sic, est professio pecunie soluta, quæ datur creditori a debitore. Antapocha vicem sustinet, exemplar apochæ subscriptæ datum creditori. Ea formula antapochæ esse potest, Lucius Titius fateor C. Scio, aut illi die illa tot soluisse annui redditus nomine, quem ei debeo ob fundum vel possessionem illam: vel tot usurarum nomine ob creditam mihi pecuniâ.
v. Cuiac. hic.

c Apocham (quæstiam vocant) solutæ pecunie, mihi fieri postulo, A. Dio. Non id abnuo, si vicissim, antapocham mihi dederis, exceptio. Quid iuris? iusta est exceptio.
d l. 6. §. de legib. l. 5. in fin. de secum. nupt. l. 25. ff. de testib. l. 3. §. 5. in fi. D. de Carboniano.

e Ad comparationes istas decurritur, quoties accidit debitorum syngrapham suam denegare.
f Quid in ea scriptura quam quis scripsit in iudicio, iussu iudicis? Bartolus ait, non fieri ex ea comparationem: Baldus ait fieri. Bartolum defendit Zasius 2. respons. 25.
g Actor id postulat adversus reum.
h Aliis scilicet ipsius debitoris. En idoxe ego 1. Harmenop. 8. §. 10.

i aliorum sc. k sic puto legendum, ut non prius l. e. f. i. quâ ipsi hoc deponentibus, &c.
l litteris testium vocat, chirographum ab eis subscriptum.
m sic lego, quâ ipsi hoc deponentibus, &c.
n quid se subscripsisse, id chirographum ex cuius comparatione arguitur chirographum contrarium in debitorem conscriptum.
o Author chirographi (cui plures testes interfuert) probari potest vel per duos eorum tantum. Inde colligunt, Testameti solemnitate probari duobus testibus, licet in eius confectioe seprem requirantur, adde quæ dicam ad l. vlt. §. cunct. tab.

p sic lego, ex his, & tunc comprobatione litterarum testium procedente, ex huiusmodi chartula iam probata, comparatio fiat, &c.
q id eoque mortuis testibus non fiet comparatio.
r vtilem verò reo.
s id est, actor.
t puta antapocham.

u En idoxe ego Harmenop. d. loco. Forensia & publica instrumenta & pœdia dicuntur. Nov. 49. 52. 73. 117. 142. diuersa ab idoxe ego quorû sit mentio in l. rj. qui parior.

x Comparatio litterarum seu scripturarum fieri debet, iureiurando prius præstato.

De comparatione litterarum.

20. Idem A. Iuliano P. P.

Comparationes litterarum ex chirographis fieri, & aliis instrumentis quæ non sunt publicè confecta, satis abundeque occasionem criminis falsitatis dare & in iudiciis & in contractibus, manifestum est. Ideoque sancimus non licere comparationes litterarum ex chirographis fieri, nisi trium testium habuerint subscriptiones, ut prius litteris eorum fides imponatur, vel illis hoc deponentibus, siue cunctis, siue omnimodo duobus ex his sine comparatione litterarum testium procedente: & tunc ex huiusmodi chartula iam probata comparatio fiat, aliter etenim fieri comparationem nullo concedimus modo, licet in semetipsum aliquis chartam conscriptam proferat, sed tantummodo ex forensibus vel publicis instrumentis, vel huiusmodi chirographis quæ enumerauimus, comparationem trutinadam. Omnes autem comparationes non aliter fieri concedimus, nisi iuramento antea præstito ab his qui comparationem faciunt, fuerit affirmatum quod neque lucri causa, neque inimicitias, neque gratia tenti, huiusmodi faciunt comparationem, & hoc obseruari tam in omnibus sacris nostris scriptis, quam in apparitione omnis sublimissimæ præfecturæ, nec non magistratû potestatis, ceterisque omnibus iudiciis quæ in orbe nostro constituta sunt: his omnibus in posterum obseruandis. Comparationes etenim iam antea factas retractari, extra periculum minimè est. Dat. 14. Kal. Apr. Lampadio & Oreste Confl. 530.

In authent. de his qui ingrediuntur ad appell. illud etiam indicamus col. 5. tit. 4. al. 11. Nov. 49. c. 2.

Ad hæc ex his litteris quibus adversarius tuus utitur, & profert: recte petis examinationem fieri. Item & charta quæ profertur ex archio publico, testimonium publicum habet.

In authent. de instrumentis cau. & fid. §. oportet. & §. seq. col. 6. tit. 3. al. 2. Nov. 73. c. 8. & 9.

At si contractus fiat in civitate, & vnam libram auri exacerat: omnimodo collat ioni ad sit argumentum quodlibet, nec credatur ei soli.

De instrumento iterum producendo.

21. Idem A. Iuliano P. P.

Quidam instrumentum protulerit, vel aliam chartulam, eique fidem imposuerit, postea autem persona contra quam ista chartula vel instrumentum prolaturum est, quasi falsum hoc constitutum redarguere nitatur: ne diutius dubitetur vtrum necessitatem ei qui protulit, imponi oporteat repetita vice hoc proferre. an sufficiat fides iam approbata: sancimus, si quid tale eueniat, eum qui petit iterum eam chartam proferri, prius sacramentum præstare, quod existimas se posse falsum redarguere quod prolaturum est, ad huiusmodi veniat petitionem. Quid enim si cum nosset deperditam esse chartam, vel fortè concrematam, vel alio modo deminutam, hanc requiri adimulans, & ad difficultatem productionis respiciens, huiusmodi faciat petitionem? Et postquam hoc ab actore vel petitore fuerit iuratum, & inscriptionum pagina apud competentem iudicem deposita: tunc necessitatem imponi ei qui protulit chartam de qua quaritur, iterum eam apud iudicem criminis proferre, quatenus possit apud eum crimen falsitatis ventilari. Sin autem dicat non esse sibi possibile eam ostendere, quia per fortuitos casus huius copia ei abre-

to, synops. Basilic. 2. tit. 1. c. 73. in fin. adde Nov. 49. c. 2. in fin.

y id est, actoribus imponatur.

z idque fieri desiderant ac postulant.

a Iurare arbiter seu iudex comparandorum litterarum debet, se iudicaturum non lucri, aut inimicitias, aut gratia causa.

b Fit etiam comparatio scripturæ iudicialiter productæ ab adversario, ut hic. & desum præ ex archio publico. c. de archio aliis dixi. d - dicam ad Nov. 73. c. 8. & 9. e puta actor. f id est, idque verum esse neque confictum, in iudicio semel probauerit: g id est, reus. h In omni instrumento prius ab eo qui protulerit, ut hic deinde verò ab eo qui falsum arguat, probationes exigimus. ver. & postquæ. 1. Harmen. 8. §. 4. i v. l. 1. §. de instrumento propter calum. k reus sc. l. depositum. i. iuratum. m Si quis pro se instrumentum in iudicio produxerit, & exemplar apud acta reliquerit, licet illud exemplar fidem faciat: si tamen pars altera velit Authenticum falsi accusare, pars quæ semel Authenticum produxit, teneatur authenticum iterum proferre: vel sic, Quam do quis produxit instrumentum solemniter publicatum, non cogitur ad exhibendum authenticum, nisi id ex inspectione petitor velit falsi redarguere. v. Roland. à l' alle 3. confil. 44. nu. 2. n apud quem de falsi crimine agitur. o v. qua notamus ad l. 6. §. 4. 5. de his qui ad eccles. p Pœna nolentis iurare. q id est, metu diuini iudicis ad superstitionem vsque l. 8. D. de cond. instir. lis sunt alij contrarij, qui contemptu religionis iurant facillè. d. l. 8. r nota diligenter hanc restrictionem. s Appellatio suspendit sententiam. t de qua v. l. vlt. de repar. appell. u Litium infinitas vitanda. l. 13. de iudiciis. x hanc legem Cuiacius restituit. 10. obf. 8. p. ius etiam meminit Iustinianus edito nouo: & 7. synops. Basilic. 18. ex lib. 22. tit. 1. c. 77. y Interpretatio Leunclaij. adde l. 7. §. de testib. a v. qua notamus ad l. 156. D. de regula. b Testimonium vel inuitus dicit, is qui perçnia corruptus fuit, ne testimonium diceret. c Testimonium etiam adversus amicum, inuiti dicere cogimur. d l. 2. §. eo. e In quem testimonium dicere possumus, in eum possumus codicem proferre. f l. 4. §. 19. D. de testib. g d. l. pen. in fin. §. eo. h Sumptibus petitoris editur instrumentum, ut hic. & testimonium dicitur. l. 16. in fin. §. de testib. i d. l. pen. in prin.

De edendo.

22. x. Imp. Iustinianus. *

SI postuletur ab aliquo in iudicio, ut instrumentum non adversus se ipsum sed alium quemdam producat, quod alteri pro sit, idque producere recuset, ut qui damnum inde metuat, verum is, qui exhiberi chartam petit, nequaquam eum lædendum dicat, sed pecuniam ipsam ab illis accepisse qui per instrumentum exhibendum coarguendi sunt: vult constitutio, ut is qui habet instrumentum, id ipsum proferat, siquidem ex illius prolatione nihil ipse damni sensurus sit. Sin reapse detrimentum ei prolaturum instrumentum adferat, nequaquam eum cogi ad proferendum debere: quoniam ei magis expedit, id occultare, quam publicare. Quod si adfirmat is, cui opus est instrumento, nihil ei fraudis ex eo futurum: duntaxat iusiurandum præstet quod existimando se fidei suæ detrimentum pati propter instrumenti exhibitionem, eam ipsam ob causam, proferre chartam recuset. Et quoniam sibi damno id fore putat, curiosius sacramentum præstet atque dicat, se non quia pecuniam accepit, vel quid aliud, non proferendæ chartæ causa, vel quod muneris promissionem habeat, nec metu illius, contra quem instrumentum requiratur, nec eiusdem amore, chartæ exhibitionem recusare, sed quia magnum ex eo circa facultates suas detrimentum capiet. Nam quemadmodum is, qui quadam in causa verum scire putatur, inuitus quoque testimonium dicere cogitur, neque si pecuniam promissam habet ob non perhibendum testimonium, neque si adversus amicos testimonium dicturus veniat, recusare testimonium potest: ita nec is recusare potest, à quo instrumenti exhibitio desideratur, vel propterea quod aliquid accepit, aut accepturum se speret, vel ob amicitiam cum illo, cui damno futurum est instrumentum.

Sed si quis iuret, se instrumentum, quod desideratur, non habere: prorsus id proferre, quod non habet, haud cogitur, sin eiusmodi sacramentum præstare non sustinet, omnino cogitur desideratum instrumentum exhibere: quod si semel occultauerit, quasi qui nec iurare, nec instrumentum edere vult: omne damnum, quod hinc emerget, ei, cui opus est instrumento, de suo compenset, iisdem obtinentibus etiam in argentariis aliorumque breuib. Caterum illi codices, vel instrumenta proferre coguntur, qui & testimonium dicere adversus aliquem coguntur. Nam in quas personas inuitus quis testimonium non dicit, adversus easdem nec codices, vel instrumenta, vel quid aliud tale proferre cogitur. Notissimi sunt autem ex legibus, qui adversus al. quos inuiti testimonium dicere non coguntur, sicut & ij, contra quos aliqui testimonium perhibere non coguntur. Nec vlli licet aliter cogere ut exhibeantur instrumenta, nisi eodem in iudicio, in quo causa agitur. Idque sumptibus eius, qui codicis aut instrumentorum exhibitione fieri desiderat. Oportet autem semel duntaxat eorum ostensionem fieri, ac si prolato semel instrumento, desideret is, cui opus est, exhiberi de novo, siquid rationi consentaneum visum fuerit iudici, ut iterum quoque charta proferatur, ille verò qui eam iam protulit, secundam exhibitionem recuset, i.

ius etiam meminit Iustinianus edito nouo: & 7. synops. Basilic. 18. ex lib. 22. tit. 1. c. 77. y Interpretatio Leunclaij. adde l. 7. §. de testib. a v. qua notamus ad l. 156. D. de regula. b Testimonium vel inuitus dicit, is qui perçnia corruptus fuit, ne testimonium diceret. c Testimonium etiam adversus amicum, inuiti dicere cogimur. d l. 2. §. eo. e In quem testimonium dicere possumus, in eum possumus codicem proferre. f l. 4. §. 19. D. de testib. g d. l. pen. in fin. §. eo. h Sumptibus petitoris editur instrumentum, ut hic. & testimonium dicitur. l. 16. in fin. §. de testib. i d. l. pen. in prin.

M. iij.

De exceptione simulationis. v. *Oldendorp. c. 60. de exceptionibus. Papon. 3. Notar. 9. c. de simulatione.* Non valent ista simulationes, cum donatio fit, sub praetextu venditionis. l. 9. §. de contrah. empt. pignus, sub colore emptionis. l. 3. §. eo. dotis datio sub conventionione depositi. l. 27. D. de positi. venditio, sub specie inuestiturae. tit. de probib. feud. alien. §. callidus. illicita pactio sub specie mutui. l. 3. C. de possit. adde quae alibi scripti de simulatione: ad l. 5. §. de legibus. l. 21. §. de transact. l. 7. §. de contrah. empt. adde l. 54. D. de oblig. b. in instrumento sc. c. in res. reg. quatuor. l. 1. §. de reg. rerum veritas. synopsis Basilicon 22. tit. 1. c. 79. l. 1. Harmonop. 8. §. 20 d. res gesta. l. 6. §. 1. §. si quis sibi veritatis substantia. l. 2. §. eod. l. 17. in fin. ad Valleia. veritas rerum. l. 6. §. 1. D. de off. pref. fides facti, inter cedete veritate. l. 54. D. de obligationib. e. in qua potest esse error. l. 54. D. de reg. iur. f. nota de simulatione sumpta ab una persona ad aliam. Prohibitus quid facere, per vxorem id facere non potest. l. 6. §. si quis alteri. nec enim vxoris nomine abuti oportet. l. 11. in fin. de huius quae vim refut. aut interposita uti persona ad id efficiendum quod est prohibitum. l. 1. in fin. §. de contrah. iud. l. 46. D. de contrah. empt. l. 5. §. 3. 4. §. D. de ant. tut. g. Ex facto ius oritur. l. 52. §. 1. D. ad l. Aquil. h. Nota de simulatione sumpta ab uno contractu ad alium. Interim ne dicas cum Baldo, Pignoris causa emptionem fieri quoties in gratiam creditotis in instrumento narratur res ei vendita, quae pignoriata est tantummodo, ut emptionis praetextu crediti fructus rei lucratur, ut ille putat, quia is contractus auctoritatis est, & licitus. Ne dicas cum Bartolo, non praesumi veram venditionem, cui est adpositum pactum de retro vendendo. id enim expressam nec illicitam formam continet, cui statim oportet. Ne dicas cum Accursio, id pertinere ad legem commissariam pignoris, ex l. 1. §. 2. §. de pactu pignoris. quia nondum ea lex fuerat. Exemplum tituli emptionis pete ex l. 5. in fin. l. 6. D. de distrac. pign. adde Cuiac. 16. obser. 26. vide tamen l. 3. §. 9. in fin. §. de contr. empt. Pignoris autem causa emptio fit, quoties re ipsa pignus accipimus: simulare enim sit, sic in d. l. 3. §. 9. donationis causa fit venditio: id est, re ipsa donatur, simulare res venditur, sic in l. 23. §. mandati. re ipsa venditur, pro parte donatit simulare fit.

PLVS VALERE QVOD AGITVR,
quam quod simulare^a concipitur^b.

TIT. XXII.

1. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Rufino.
Non contractibus rei^c veritas^d potius, quam scriptura^e perspicitur^f.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Soteria.
Acta simulata, velut non ipse, sed^f eius vxor compa-

Arauerit, veritatis substantiam mutare non possunt, Quae itaque facti^g, per Iudicem vel Praesidem prouinciae examinabitur. Dat. 10. Kal. Maij, CC. Confl.

3. Idem AA. & CC. Maxim.
Emptione pignoris^h causa facta, non quod scriptum, sed quod gestum est, inspicitur. Dat. Kal. Maij, Sirmij, CC. Confl.

4. Idem AA. & CC. Decio.
Si quis gestum a se, aliumⁱ egisse scribi fecerit, plus actum, quam scriptum valet. Dat. 8. Kal. Dec. CC. Confl.

5. Idem AA. & CC. Victorio.
Si falsum instrumentum emptionis conscriptum tibi velut^k locationis, quam fieri mandaueras, subscribere non relegendem, sed fidem habentem, suasit: neutrum contractum (in utroque alterutris consensu deficiente) constituisse, procul dubio est. Dat. 13. Kal. Ian. CC. Confl.

DE COMMODATO.

TIT. XXIII.

De vi maiore & casu fortuito.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Sciola.
A quidem, quae vi^m maiore auferuntur, detrimento eorum, quibus res commodantur, imputari non solent. Sed cum is, qui a te commodari sibi bouem postulabat, hostilis incurisionis contemplatione periculum amissionis, ac fortunam futuri damni inⁿ se suscepisse^o proponatur: praesens prouinciae, si probaueris eum indemitatem tibi promississe, placitum conuentionis implere eum compelleret. Dat. 6. Kal. Iun. ipis AA. Confl.

2. Idem Augusti Aulizano.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

3. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
4. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
5. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
6. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
7. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
8. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
9. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
10. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
11. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
12. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
13. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
14. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
15. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
16. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
17. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
18. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
19. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

De rebus datis ad pignerandum.
20. Idem AA. Soteria.
Cum eum, qui temporalis^p ministerij causa suscepit Cancellam, ad restitutionem^q eius bona^r fides urgeat: consequens est, focerum tuum huius rei causa tradidisse ancillam, adito praeside prouinciae, probare: ut fidem^s susceptam is, aduersus quem supplicas, compellatur agnoscere. Dat. Prid. Non. Nouemb. ipis AA. Confl.

Commodatum non est alienatio. l. 9. D. eod. tenetur enim commodatarius de re restituenda.

Commodatum, contractus bonae fidei.

Fidem susceptam cogimur agnoscere.

l. 5. §. 12. D. eod. u. l. 18. in fin. D. eo. Quid si expensae in rem commodatam factae?

De restituendis rebus, quas marito obligandas^t pro se dederas, postquam debitum fuerit extenuatum, commodari actionem etiam aduersus heredes eius exercere potes. Dat. 3. Id. April. Sirmij, ipis & Confl.

De compensatione.

4. Idem AA. & CC. Faustina.

Praetextu^u debiti restitutio commodari^x non probabiliter recusatur. Dat. 12. Kal. Decemb. ipis AA. Confl.

DE PIGNERATITIA^y actione.

TIT. XXIII.

De fructibus pignoris.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. ad Metrodorum.

X^a pignore percepti fructus imputantur^b in debitum, qui si sufficiunt ad totum debitum, soluitur actio; & redditur pignus. Si debitum excedunt, qui supererunt redduntur^c, videlicet motu actione pigneratitia. PP. Id. Octob. Apro & Maximo Confl. 208.

De operis ancillae, & de pensionibus domus.

2. Imp. Alexand. A. Demetrio.

Quod ex operis^d ancillae, vel ex pensionibus domus, quam pignori detineri dicis, perceptum est: debiti quantitatem releuabit^e. Dat. Kal. Octob. Antonino 4. & Alexandro Confl. 223.

3. Idem A. Victorino.

Creditor^f, qui praedium pignori nexum detinuit, fructus^g, quos percepit vel percipere^h debuit, in rationem exonerandi debiti computare necesse habet. & si agri deterioriⁱ constituitur, eo quoque nomine pigneratitia actione obligatur. PP. Id. Decemb. Antonino III. & Alexandro Confl. 223.

Pactum de venditione pignoris.

4. Idem A. Hermo & Maximilla.

Pactum vulgare^k: quod proposuisti, ut si intra certum tempus pecunia soluta non fuisset, praedia pignori vel hypothecae data vendere liceret: non admittit debitori aduersus creditorem pigneratitiam actionem^l. PP. 12. Kal. Maij, Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

De casu fortuito, de culpa, de probatione.

5. Idem A. Dioscorida.

Si^m creditor sineⁿ vitio suo argentum pignori datum sperdiderit, restituere id non cogitur. sed si culpa reusprehenditur, vel non probat manifestis rationibus se perdidisse: quanti debitoris interest, condemnari debet. PP. 13. Kal. Maij, Iuliano II. & Crispino Confl. 225.

De casu fortuito.

6. Idem A. Trophimar.

Quod^o fortuitis^p casibus accidunt, cum prauideri non potuerint, (in quibus etiam aggressura^q latronum est) nullo^r bonae fidei iudicio praestantur: & ideo creditor pignora, quae huiusmodi casu interierint, praestare non compellitur nec^s a petitione debiti^t submouetur, nisi^u in-

e id est, minuet. **f** 3. Harmonopul. 8. §. 1.

g Fructus pignoris percepti a creditore, mutuum minuunt. v. l. 2. §. de pact. pignoris.

h Creditor tenetur de fructibus perceptis, & iis quos percipere debuit.

i l. 7. §. eodem.

k vulgare dicitur, quod vulgo solet addi. ut in l. 1. §. de pact. pignoris. §. 1. in fin. quibus alien. & ita pactum vulgare dicitur in alio casu. l. 30. D. de pactu dotalibus. v. Cuiac. 4. obseruat. 34.

l nam si pignus plus debito sit venditum, creditori lucro non coedit, sed debitori. l. 1. §. eod. l. 6. §. 1. l. 7. D. eod.

m 3. Harmonopul. 8. §. 23.

n Creditor non tenetur, de pignore perduto sine sua culpa vitio rei. l. 13. D. eod. l. 6. D. de nant. fenor. Et ita creditor debitum non prohibetur petere, quamvis pignus non reddat. §. ult. in fin. quib. mod. re.

o Pignori quod casu fortuito accidit, debitoris, hoc est domini, periculo est, non creditoris: itaque si quid tale in pignore acciderit, neque pignus debitori, creditor praestabit: neque a petitione debiti submouebitur. 3. Harmonop. §. 5. §. 21.

p Fortuiti casus dicuntur, qui prauideri non possunt, ideoque nec pertinent ad creditorem, sed ad debitorem. l. 9. §. eod. d. §. ult. in fin. l. 21. §. 2. D. de pignoris. l. 23. D. de regul. adde l. 13. §. mandati. l. 5. §. 4. D. commod. l. 1. §. 35. in fin. D. de positi. l. 41. D. locati. l. 12. in prim. D. de custod. l. 1. §. 7. D. de admini. rer. l. 135. in fin. D. de verb. sign.

q Latronum aggressura fortuitis casibus numeratur. **r** Casus nullo bonae fidei iudicio praestantur. §. ult. in fin. quib. mod. re. t cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

s cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

t cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

u Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

v Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

w Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

x cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

y Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

z cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

aa Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ab cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ac Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ad cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ae Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

af cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ag Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ah cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ai Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

aj cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ak Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

al cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

am Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

an cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ao Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

ap cum nemine personalis actio ei competit. synopsis Basilic. 25. tit. 1. c. 42. 3. Harmonop. §. 5. §. 28. u. Pacto conueniti potest, ut pignoris amissionem, creditor praestet: & pignore amisso liberetur debitor, atque ita vi conuentionis casus praestari potest. adde l. 1. §. de commod. l. 23. §. de reg. iur.

a In pignore do-
lum, culpam &
custodiam cre-
ditor prestare
cogitur. 3. Har-
menopol. §. 5. 22.
b l. 3. in f. §. eo.
c obligatam, pi-
gnoratam.
d is est effectus
restitutionis v.
l. 38. §. 4. D. de u-
furis.
e l. 8. D. eo. l. 6. §.
de pignoribus: nō
tamē immoder-
atos l. 25. ff. eo.
f l. 4. §. 8. D. de
doli mali except.
g facit l. 10. §. de
distra. h l. 35. in f. ff. eo.
l. 6. D. de nau-
f. §. 1. l. 1. in f. ff.
gub. alie. l. 12. D.
de distra. pignor.
l. 17. §. 11. D. de
adulatio.
i dixi ad l. 6. §.
eo. l. 6. ff. de nau-
tico. l. 29. ff. qui &
a quib. manumif.
k vide quā de
horreis scripti
ad l. 7. ff. de infra-
cto l. 21. §. 6. D. de
furtis.
l i. vitatum.
m atqui si res
pignoratata in tu-
riorē locū fuit:
fer: delata non
perisset teneatur
itaque creditor
arg. l. 28. in f. ff. de
administ. tut. l. 3. §.
in f. ff. de admini-
Solue, Qui facit
quod fieri est
consuetum, non
peccat. Ex plū &
cōsuetudo in nō
delictis excusat.
n Pignoratitia
datur in heredē
l. 29. D. de pign.
heredit. Paul. 2.
sent. 13. §. 6.
o v. l. 3. §. de liti-
ne pignor.
p Nota horum
trium ordinem,
oblationis, con-
signationis, &
depositionis l.
vlt. §. ead. l. vlt. D.
eo. adde l. 19. §. de
ufuris. l. 20. §. de pi-
gnoribus l. 23. §. de
liti. pign. l. 6. ff.
de pignorib. l. 11.
in f. ff. qui pignor.
l. 28. in f. l. de
administ. tut.
q putā retri-
tione.
r Creditor rin-
dicat pignus a-
ctione qual Ser-
uiana §. 7. l. 1. ff.
de actionib.
f Pignus soluto
debito restitui
debet
e extra Hal. l.
37. de pignoribus
adde l. 6. §. 1. D.
de re iudic. vlt. l.
7. §. de dist. pign.
u l. 25. eo. l. 2. de
pact. pign.
x l. 10. §. eo.
y §. 2. l. 1. ff. quod
cum eo. l. 4. D. 3.
2. Paul. sen. 8. §. 1.
Ecl. 1. v. l. d. d. d.
class. 4. ad 5.
z §. 2. l. 4. D. l. 2.
Paul. sen. 6. §. 78.
synopsis Basilic. 1.
adde Harmenop.
2. tit. 11. cap. 2. de
iur. iur. adde
Oldendorpium
class. 4. ad 4. Exer-
citor, naus dominus,
qui ab eo prapōnitur
nauis, cuiusque nauis
custodia committitur,
magister nauis dicitur
l. 1. §. 1. ff. eo. m. g. uos
Harmenopol. d. loco.
Potest etiam dici
maritimus institor.
a seruus negotiationi
prapōsitus a domino,
ex mutuo dominum
obligat, si id
ei permiserit dominus,
vt mutuum acciperet:
si non apparet id
permisum, de pe-

ter contrahētes placuerit, vt amissio pignorum liberet de-
bitorem. PP. Id. Apr. Fusco & Dextro Conf. 226.

De deterioratione & sumptibus.

7. Imp. Gordianus A. Iuliano.

Creditor^a qui fundos & domos pignori vel hypothe-
ca accepit, damnum^b in decidendis arboribus, domi-
busque destruendis ab eo datum, in ratione debiti deduce-
re cogitur. Et si dolo vel culpa rem suppositam^c deterio-
rem fecerit: eo quoque nomine pignoratitia actione tene-
bitur, vt talem^d restituat, qualis fuerat tempore obligatio-
nis. Creditor autem necessarios^e sumptus, quos circa res
pignoratitias fecit, exigere non prohibetur, PP. 13. Kal. Aug.
Gordiano A. II. & Pompeiano Conf. 242.

De amissione pignoris vera vel simulata.

8. Imp. Philippus A. & Philip. Cæf. Saturnino.

Si nulla^f culpa seu segnitia creditori imputari potest:
pignorum amissionum dispendium ad periculum eius
pertinet. Sanē si simulata^g amissione etiam nū cadem pi-
gnora (vt ad seueras) a parte diuersa possidentur: aduersus
eum experiri potes. PP. 8. Kalend. Mart. Præsente & Albi-
no Conf. 247.

De dominio, & periculo pignoris.

9. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Georgio.

Pignus in^h bonis debitoris permanere, ideoq; ipsiⁱ peri-
re in dubium non venit. Cum igitur ad seueras in hor-
reis^k pignora deposita: consequens est, secundum ius per-
petuum^l pignoris debitori peremptibus (si tamen in
horreis, quibus & alij solebāt^m publicē vti, res deposita
sint) personalem actionē debiti reposcendi causā integram
te habere. PP. 6. Non. Maij, Mediolani, AA. Conf.

De longi temporis prescriptione. De probatione. & lutione pignoris.

10. Idem AA. & CC. Apollodora.

Nec creditores, nec qui his successeruntⁿ, aduersus de-
bitores pignori quondam res nexas petentes; reddi-
ta^o iure debiti quantitate, vel his non accipientibus, obla-
ta^p & consignata & deposita, longi temporis prescriptione
muniri possunt. vnde intelligis, quod, si originem rei
probare potes, aduersario tenēte vindicare dominium de-
bes. Vt autem creditor pignoris defensione^q se tueri pos-
sit, extorquetur ei necessitas probandi debiti: vel, si tu te-
neas, per vindicationem^r pignoris hoc idem inducitur: &
tibi nō erit difficilis, vel solutione, vel oblatione atque so-
lemni depositione pignoris liberatio. Dat. Nonis Maij, ipsis
CC. & Conf.

De debito soluto. Pignoratitia competit soluto debito.

11. Idem AA. & CC. Ammiano.

Pignoris causa res obligatas; soluto^t debito restituere
debere, pignoratitiae actionis natura declarat. quo iure,
si titulo pignoris obligasti mācipia, per eandem actionem
vti potes: nec creditor citra^u conuentionem vel prefidalem
inssionē debiti causa res debitoris arbitrio suo auferre po-
test. Dat. 5. Kal. Ianuar. Sirmij, ipsis CC. & Conf.

De longi temporis prescriptione.

12. Idem AA. & CC. Herisco.

Quo minus fructuum^u, quos creditor ex rebus obli-
gatis accepit, habita ratione, ac residuo debito soluto,
velii per creditore factum fuerit, quo minus solueretur, ob-
blato^x, & consignato, & deposito pignora, quæ in eadem
causa durant, restituat debitori: nullo spacio longi tem-
poris defenditur. Dat. Kal. Dec. CC. Conf.

DE INSTITORIA, ET EXERCITORIA ACTIONE.

Tit. xxv.

De mutuo.

1. Imp. Antoninus A. Hermeti.

Er^v v^s a tuus pecuniam mutuam accipien-
do, ita demum de institoria actione obligauit,
si cum eum officio alicui vel negotiationi exer-
cendæ prapōneres, etiam vt id faceret^b, ei
permisum a te, probetur. Quod si hæc actio locum non
habeat: si quid in rem tuam versum^c probabitur, actione
in eam rem propōita, cogeris exolucere. PP. 8. Kal. Septemb.
Duobus & Aspris Conf. 213.

Si ex contractu patris iussu^a eius mutuam pecuniam
Saccepisti, teq; eius hereditate abstinēs: frustra vereris, ne
u l. 2. D. eo. l. 49. D. de iud.
x d. l. 2.
y Patia sunt, mandare, iubere & subscribere.
z Subscriptio, vim habet mandati l. 1. §. 4. D. quod iussu.
a Nudus minister ac nuntius, gerendo non obligatur.

De contractibus seruorum.

2. Imp. Alexander, A. Callisto.

Ex contractibus seruorum, quamuis de peculio^d dun-
taxat domini teneantur: de eo tamen, quod in rem eo-
rum versum^e est, vel cum institore ex causa cui prapōsitus
fuit, contractum est: etiam in solidum cōueniri posse, du-
bium non est. PP. Kalend. Maij, Alexandro. A. II. & Marcel-
lo Conf. 227.

De Deposito.

3. Idem A. Martia.

Institoria tibi aduersus eum actio competit, a quo ser-
uum mensæ prapōsitum dicis, si eius negotij causa quodd
per eum exercebatur, depositam^f pecuniam, nec redditam,
potest probari. PP. Nonis Maij, Agricola & Clementino
Conf. 231.

De muliere.

4. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Antigonæ.

Et^g si a muliere^h magisterⁱ nauis prapōsitus fuerit: ex
cōtractibus eius ea exercitoria actione ad^k similitudinē
institoria tenetur. PP. 13. Kalend. Nouemb. Sirmij, CC.
Conf.

Mandatum de mutua pecunia accipiendā.

5. Idem AA. & CC. Caio.

Si mutuam pecuniam accipere a^l tel^m Demetrio Domi-
tiano mandauit, & hoc posse probare confidis: ad^l ex-
emplum institoria eundem [Domitianum] apud compe-
tentem iudicem potes conuenire. Dat. 4. Kalen. Nouemb.
ipsis CC. & Conf.

De voluntate domini.

6. Idem AA. & CC. Onesimæ.

Qui secutus domini voluntatem, cum seruo ipsius ha-
buit contractum: ad instar [actionis] institoria recte
in solidum^m dominum conuenit. Dat. 14. Kalen. Decemb.
CC. Conf.

QUOD CVMⁿ EO, QVI IN ALIENA
potestate est, negotium gestum esse dicitur, vel de pe-
culio^o, siue quod iussu^p, aut de in rem verso^q.

Tit. xxvi.

De filiof. Tutore, vel curatore.

1. Imp. Seuerus & Antoninus, Augusti Ælio.

Vm filiusfamilias tutor^r aut curator datur, pa-
ter tutelæ vel negotiorum gestorum iudicio de
peculio & de in rem verso conueniendus est.
Quod si voluntate^s eius filius decurio sit crea-
tus, & a magistratibus tutor constitutus: pater in solidum^t
satisfacere cogitur: cum id onus exemplo cæterorum mun-
nerum ciuiliū introductum intelligatur. Dat. 7. Id. Nou.
Dextro II. & Prisco Conf. 197.

De filio qui abstinuit hereditate paterna.

2. Idem AA. Annio.

Eius rei nomine, de qua cum filiofamilias contractum
est, siue sua voluntate, siue eius, in cuius potestate fuit,
siue in peculium ipsius, siue in re patris ea pecunia redacta
est, si paterna hereditate abstinuit, actionem, nisi in^u id,
quod facere possit; non dari perpetui edicti^x interpreta-
tione declaratum est. PP. 8. Kal. Decemb. Dextro II. & Pri-
co Conf. 197.

De mutuo.

3. Imperator Antoninus A. Artemoni.

Etiam si non mandante^y, neque iubente, neque sub-
scribente^z domina, pecuniam mutuam seruo Priscæ
dedisti: tamen ea quantitas si in rem dominæ eius iustis
erogationibus versa est, de in rem verso apud suum iudi-
cem eā conueni; consecutus secundum iuris formam id
quod tibi deberi apparuerit. Dat. 3. Kal. Iul. Lato & Cereale
Conf. 216.

De filio qui abstinuit hereditate paterna.

4. Idem, A. Lucio.

Si ex contractu patris iussu^a eius mutuam pecuniam
Saccepisti, teq; eius hereditate abstinēs: frustra vereris, ne
u l. 2. D. eo. l. 49. D. de iud.
x d. l. 2.
y Patia sunt, mandare, iubere & subscribere.
z Subscriptio, vim habet mandati l. 1. §. 4. D. quod iussu.
a Nudus minister ac nuntius, gerendo non obligatur.

culio & in rem
domini verso
queritur. synopsis
Basil. 18. l. 1. c. 12.
b Quod institor
ex iuo facit offi-
cio, dominū o-
bligat: quod vl-
tra, non obligat,
nisi in rem do-
mini vertatur.

c l. 27. eo.

d Peculio te-
nus, domini o-
bligatur ex fer-
uorū contractu.

e l. 15. eo.

f Ex deposito
facto apud insti-
torem, tenetur
institoris do-
minus.

g synopsis Basilic.
32. tit. 1. c. 39. Cū
exeritor aut
magister (vlt. m. g.
ex Græcis) a mu-
liere nauis prap-
positus fuerit, si
quid is deliquit,
tenetur ipse
non mulier. 2.
Harmenop. 11. §.
8. ex contractu
verò magistri,
mulier teneri
potest vt hic.
quia in res mu-
lieris hic con-
trahit Scholiaf. f.
synopses Basilic.
18. tit. 1. c. 13.

h l. 1. §. 16. §. 12.
D. de exercito-
ria.
i exercitoris offi-
cium pater dū
m. g. curator
rerū ipsius mu-
lieris synopsis d.
loco.

k quippe si in-
stitorem mulier
prapōnat, insti-
toria tenetur. sy-
nopsis ibid.
l. 19. D. de insti-
toria.

m vide l. 2. in f.
§. eo.
n 4. l. 1. in f. 7.
14. D. 5. adde Ol-
dendorp. class. 4.
ad 7.

o §. 4. l. 1. in f. 7.
quod cum eo. §.
D. 1. 2. in f. 7.
p §. 1. l. 1. in f. 7.
quod cum eo.
15. D. 4. 18. D. 3.
8.

q §. vlt. l. 1. in f. 7.
quod cum eo.
15. D. 3. 18. Eclog.
7. ad 7.

r & decurio l.
1. sup. ne filius
pro patre,
f. secus si inui-
to d. l. 1.

t Impō de pecu-
lio tantum, &
de in rem ver-
so l. 3. §. vlt. D.
de pecul. l. 1. in f.
D. de magist.

u conueni. 2. §. pe-
nult. D. ad mu-
nicip. vide in
hano & l. 1. in f. 7.
Cuiacium 17. ob-
ser. 34.

v l. 2. D. eo. l. 49. D. de iud.
x d. l. 2.
y Patia sunt, mandare, iubere & subscribere.
z Subscriptio, vim habet mandati l. 1. §. 4. D. quod iussu.
a Nudus minister ac nuntius, gerendo non obligatur.

M. iijj.

a Seruus communis acquiritur ei, qui iussit contrahi, non ei, cuius nomine adquisi-
uit. & ita iussus praeualere nominationi v. l. 5. D. de stipul. fern. b. Malitiis non est in-
dulgendum l. 78. D. de rei vindicat. c. Iussio non absumit nominationem. Hoc
est, cum vnus dominorum seruum communem iubet, suo, id est, iubentis nomine
stipulatur, plus non valet iussio, quam nomen: hoc est, seruus, si alteri domino qui non
iussit stipuletur.

ei acquirit, non
ei qui iussit: vt
plus valeat no-
minis dominici
metio, quam ste-
rilis iussio. vt hic
in f. plus valet
nomen q. iussio.
Quid si simpli-
ter seruus, nullo
dominorū no-
minato stipula-
tus est: tunc ei
soli acquirit qui
iussit. vt hic.
Quidā tamen a-
liter hunc locū
accipiunt: hoc
sensu: cum vnus
dominorū ser-
uum communē
iubet suo, hoc
est, iubētis no-
mine stipulari,
plus valet iussio
quam nomen.
Cū iuber simpli-
citer stipulari,
plus valet nomē
quam iussio: &
ita post Azonē
hunc locum in-
terpretantur.
d. 5. 7. Inst. quod
cum eo. l. 4. D. 6.
e. Qui se sui iu-
ris affirmat, non
iuratur Macedo-
niano l. 3. 19.
D. eo.
f. De exceptio-
ne Macedonia-
ni. v. Oldendorp.
c. 49. de except.
g. l. 3. D. eod.
h. l. 4. j. eo.
i. Senatusconsultum
Macedonia-
num locum ha-
bet in mutuo fi-
liisfamilias fa-
cto: igitur nō in
emptione ab ea-
dem cōtracta:
non denique si
quid mercati,
pretium cū vfu-
ris stipulati pro-
miserunt: Quid-
quid enim eo
nomine promissum
erit, recte
ab iisdē peretur.
Synopsis Basilic. &
ibid. Theodo-
mas scholiastes.
18. tit. 4. c. 16.
k. l. 3. §. 3. D. eo.
l. adde l. 2. §. eo.
l. 5. vers. sanē si
iussit. eo.
m. in d. de pign.
o. mod. arg. i. i. i.
liberalium stu-
diorum synopsis
d. tit. ca. 13. l. 7. §.
23. D. eo. l. 47. in
f. ff. de s. i. i. o. n. i. b.
n. & merito id
receptum. nec
enim vento vi-
uitur v. l. vlt. j. de
aliment. De ex-
pensis factis in
eruditione pue-
rorum v. l. 15. D.
de negot. l. 27. 28.
29. 38. D. de rei
vindic. l. 75. D. de
pign. att. vide
plenius quē no-
taui ad l. 79. §. 1.
D. de verb. signi-
f. l. 2. 4. §. eo. l. 7.
D. quod cum eo. p. l. 1. §. 1. 2. D. quādo de peculio. q. l. 1. D. eo. l. 7. §. ne filius pro patre.
x. l. 14. D. eo. v. l. 84. D. de verbo sign. l. 1. §. 1. D. eo. t. Testimonium paternum
non potest nisi iniquē respu. u. v. l. 7. inf. D. quod cum eo. l. 1. §. 14. D. de vi & vi.
x. Rati habitio patris, Macedonianum excludit. y. Rati habitio retrahitur l. 25.
in fin. de donat. int. vir. de hac regula dixi: & alias dicam. adde l. 16. §. 1. D. de pigno-
ri. l. 44. §. 1. D. de usufruct. c. rati habitio de regulis in 6. z. in Macedoniano, vt
hic: & l. 1. in f. l. 2. D. eod. in testamento l. vlt. j. de test. milit. a non absumit prae-
sumptio est in lege 22. j. ad Velleian. b. hinc colligunt, Maritum praesumi mutuum
accipere in augmentum societatis vel communionis. Molin. de usur. quest. 38. nu. 291.

AD SENATVSCONSULTVM Macedonianum d.

Tit. xxviii.

De eo qui se patrem dixit.

2. Imp. Aelius Pertinax, A. Atilio.

Si filius ||familias|| cum in potestate patris esset,
mutuam a te pecuniam accepit, cum se^c pa-
tremfamilias diceret, eiusque adfirmationi cre-
didisse te iusta ratione edocere potes: exceptio^d
ei denegabitur. PP. 10. Kalend. April. Falcone & Claro
Confl. 194.

Quibus casibus non est locus senatusconsulto.

2. Imp. Severus & Antoninus AA. Sophiæ.

Zenodorus si, cum^s sui iuris esse publicē videretur, aut
patris voluntate^h contraxit, aut in eam rem pecuniam
accepit, quæ patris oneribus incumberet, vel suæ potesta-
tis constitutus nouatione facta fidem suam obligauit vel
aliis agnouit debitum: non esse locum decreto amplissi-
mi ordinis, rationis est. PP. 5. Kal. Mart. Saturnino & Gallo
Confl. 199.

De emptione & promissione pretij cum vfuris.

3. Idem AA. Macrino.

Si filiusfamilias aliquid mercatus, pretium stipulanti
svenditori cum vfurarum accessione ipondeat: non esse
locum senatusconsulto, quo fœnerare filiusfamilias est pro-
hibitum, nemini dubium est. origo^k enim potius obliga-
tionis, quam titulus actionis considerandus est. PP. Idibus
Mart. Saturnino & Gallo Confl. 199.

De consensu patris, de pignore.

4. Idem AA. Cyrillæ.

Si, permittente^l patre, filiofamilias pecuniam mutuam
sdedidit: senatusconsulti potestas non interuenit. & ideo
persecutio pignoris, quod in bonis patris fuit, non denega-
bitur, præsertim cum & eidem filius heres extiterit: modò
si nullus alius iure conuentionis, ||vell|| ratione temporis &
ordinis potior apparuerit. PP. 12. Kal. Maij, Fabiano & Mu-
tiano Confl. 202.

De legationis vel studior. causa, de iussu patris.

5. Imp. Alexand. A. Septimix Musæ.

Macedoniani senatusconsulti auctoritas petitionem
eius pecunia non impedit, quæ filiofamilias studio-
rum^m vel legationis causa alibi degenti, ad necessarios
sumptus, quos patris pierasⁿ non recusaret, credita est. Sed
ex contractu filij post mortem eius de peculio actio in pa-
trem competere ita demum poterit, si anni utilis spacium
petitionem non impedit. ¶ Sanē si iussu^o patris datum mu-
tuum probetur: nec in quos vfu versa sit pecunia, disquiri
necesse est, sed perpetua^p in patrem etiam mortuo filio est

l. 1. §. 1. 2. D. quādo de peculio. q. l. 1. D. eo. l. 7. §. ne filius pro patre.
x. l. 14. D. eo. v. l. 84. D. de verbo sign. l. 1. §. 1. D. eo. t. Testimonium paternum
non potest nisi iniquē respu. u. v. l. 7. inf. D. quod cum eo. l. 1. §. 14. D. de vi & vi.
x. Rati habitio patris, Macedonianum excludit. y. Rati habitio retrahitur l. 25.
in fin. de donat. int. vir. de hac regula dixi: & alias dicam. adde l. 16. §. 1. D. de pigno-
ri. l. 44. §. 1. D. de usufruct. c. rati habitio de regulis in 6. z. in Macedoniano, vt
hic: & l. 1. in f. l. 2. D. eod. in testamento l. vlt. j. de test. milit. a non absumit prae-
sumptio est in lege 22. j. ad Velleian. b. hinc colligunt, Maritum praesumi mutuum
accipere in augmentum societatis vel communionis. Molin. de usur. quest. 38. nu. 291.

292. c. 16. D. 1. 2. Paul. sent. 11. Harmenop. 13. Oldendorp. cap. 40. de exceptionibus
Papon. 12. Aresl. 5. Moribus Galbæ, mulier potest pro marito mutuum accipiente
vel aliter se obligante, cum eius auctoritate, etiam heredia sua antiqua sibi hypothe-
cate. Inde fortasse dicitur Velleianum in Gallia delictum? Molinæ negat: sed id
in Gallia ideo receptum esse, quod inter vitum & vxorem plerumque commu-
nio sit omnium
bonorum. Hinc
praesumi mari-
tum obligari, &
mutuū accipere
in augmentum
societatis com-
munis, aliud fore,
si inter eos
non sit commu-
nio ex pactis ma-
rimonialibus.
vel si iam facta
sit bonorum se-
paratio, vel si
mulier velit ob-
ligari pro ter-
tio, vel si pro vi-
ro intercedat,
non in societa-
tis causa, sed in
mariti suorum ve,
aut in aleam
profuturā. Velle-
iano etiā non
iuratur, si mu-
tuū accipitur
a marito pro ne-
gotio vxoris ge-
rendo, eiusque
herediis exone-
randis, vel à cō-
misso liberandis
& similibus.
Et ita Velleia-
num retinetur
in Gallia. v. Mo-
lin. de usur. quest.
38. num. 292. ad-
de Papon. 12. Aresl.
rest. 9. man. 4.

actio. PP. prid. Kal. Mart. Agricola & Clement. Confl. 231.

De peculio, I. de nepotibus & pronep.

6. Imp. Philippus A. & Philippus Cæs. Theopompo.

Si filius tuus in potestate tua agens, contra^q senatuscon-
sultum Macedonianum mutuam sumpsit pecuniam: a-
ctio de peculio aduersus te eo nomine, efficaciter dirigi
nequaquam potest. 19. Quod senatusconsulti auxilium, licet
filii familias meminerit, & ad nepotes^r & pronepotes por-
rigitur. PP. 6. Nōnas Mar. Philippo A. & Titiano Cōf. 246.

De rati habitatione patris. 1. De filiof. militæ

7. Imp. Iustinianus A. Iuliano præf. præf.

Si filiusfamilias, citra^f patris iussione vel mandatum
vel voluntate, pecunias creditas acceperit, postea autē
pater ratum cōtractum habuerit: veterum ambiguitatem
decidentes, sancimus, quemadmodum, si ab initio volunta-
te patris vel mandatu filiusfamilias pecuniā creditam acce-
perit, obnoxius firmiter constitueretur, ita & si postea ratū
pater habuerit cōtractum, validum esse huiusmodi cōtra-
ctum: cum testimonium^u paternum respuere, satis iniquum
sit. Necesse est enim patris rati habitationem, vel principali^u
mandato patris, vel consensui non esse absumilem: cum
nostra nouella lege generaliter omnis rati habitio^r prorsus
retrotrahatur, & cōfirmet ea, quæ ab initio subsēcuta sunt.
Et hac quidem de priuatis hominibus sancienda sunt.
1. Sin autem miles filiusfamilias pecuniam creditam acce-
perit, siue sine mandato, siue consensu vel voluntate vel rati
habitatione patris: stare oportet cōtractum, nulla differen-
tia introducenda, ob quam causam pecuniarū credite, vel vbi
consumptæ sint. In pluribus^u enim iuris articulis filia-
familias milites non absumiles videntur, hominibus, qui sui
iuris sunt: & ex præsumptione^d omnis miles^b non creditur
in aliud quicquam pecuniam accipere & expendere, nisi in
causas castrenses. Dat. 12. Kal. Aug. Lampadio & Oreste VV.
CC. Confl. 530.

AD SENATVSCONSULTVM Velleianum c.

Tit. xxix.

De obligatione vel solutione pro alio.

1. Imp. Antoninus A. Lucillæ.

Mulieribus si quidque alienam obliga-
tionē suscipiunt, vel in se transferunt, si id con-
trahentes^d non ignorent, senatusconsulto sub-
uenitur. Sed si pro aliis, cum obligatæ non es-
sent pecuniam exoluerint: intercessione cessante, repeti-
tio nulla est. PP. Non. Dec. Gentiano & Ballo Confl. 212.

De principaliter debitrice.

2. Idem A. Nepotianæ.

Rustra^f senatusconsulti exceptione, quod^s de interces-
sionibus fœminarum factum est, vti tentasti: quoniam
principaliter^h ipsa debitrice fuisti. eius enim senatusconsulti
exceptio tunc mulieri datur, cum principaliter ipsa nihil
debet, sed pro alio debitore apud creditorem eius interces-
sit. Sin autem pro creditore suo alij se obligauerit, vel ab
eo se vel debitorem suum delegari passa est: huius senatus-
consulti auxilium nō habet. PP. 3. Id. Aug. Antonino A. IIII.
& Balbino Confl. 214.

De matre intercedente pro filio.

3. Idem A. Seruato.

Si cum ipse mutuam pecuniam acciperes, mater^k tua
contra amplissimi ordinis consilium fidem suam in-
terposuit: exceptio se tueri potest. PP. 3. Idus Aug. Anto-
nino A. IIII. & Balbino Confl. 214.

De oblig. vel solutione pro alio.

4. Imp. Alexander A. Alexandriæ.

Senatusconsultum locum habet, siue eam obligationem,
quæ in alterius persona constitit, mulier in se trans-
tulit^l, vel participauit, siue, cum alius pecuniam acci-
peret, ipsa se ab initio ream constituit. quod in rerum ca-
rum ||habitis|| pro aliis obligationibus admissum est.
Sed si^m prædia tua annis maior viginti quinque vendi-
tur. Harmenopol. d. §. 13.

i. Etiam cum pro filio mulier fidei iubet, exceptione senatusconsulti Velleiani vti
potest. Synopsis Basilic. 6. tit. 19. ex lib. 26. tit. 7. cap. 67. 1. Harmeno-
p. l. 13. §. 32.

k. Mater pro filio fidei iubens, Velleiano vitur, vt hic. nisi matris iussu mutuum
datum est. v. Aresl. apud Papon. d. loco, num. 3. in fin.

l. l. 24. j. eod. l. 1. D. eod.
m. v. Papon. d. loco, num. 4. ibi. Quinto, le pareil seroit: & ibi, Oflano, femme comme
peut vendre son immeuble pour la dette de son mari.

a Generaliter potest renunciari Velleiano a muliere. fuerit tamen melius vim & naturam Velleiani mulieri declarari a notario v. Papon. 12. Arrest. 5. num. 1. ubi, Renunciatio an Velleianis declaratione sufficit. b Renunciatio generalis non extenditur ad extraneas personas: atque ita, filia renunciatio patris successioni: non censetur renunciare fraternis hereditatibus: neque ut ne vis & effectus vnius renunciationis odiosus ad alium casum extendatur, q qui expressus sit arg. l. si domus ff. de seruit. urban. l. si servus ff. de iure deliber. l. 1. §. videndum. D. de successione. edicto l. ita stipulatus. §. Chrysogonus ff. de verborum obligat. l. ad probationem §. de probat. Capella Tholosana. decisio 457. L. dominus Romanus consilio 108. c Lex ad preteritos casus referri potest, si legislator hoc expressum voluerit. d & ita lex ad imperfecta negotia tacite refertur. e Res immobilis dotata propter nuptias, alienari non potest, neque obligari, etiam muliere consentiente, nisi & c. eo. ibi nisi & f dicam ad l. 22. inf. eod. g Nota argumentum a minori ad maius, a donatione propter nuptias ad dotem. Donatio propter nuptias privilegiata, multo magis & dos. Quodam hac verba referunt ad alienationem dotis, quasi nullo iure possit dos alienari, & male. Hoc tantum innuit, maiorem esse causam prohibendae alienationis dotis, quam propter nuptias donationis. Alias, differunt in privilegio dos & donatio propter nuptias v. Cuiac. ad Noue. 61. inf. h Secunda intercessio mulieris, post biennium facta (pro extraneo sc.) aufert mulieri beneficium Velleiani Noue. 6. c. 1. Nov. 134. adde Papon. 134. Arrest. 5. num. 7. ibi, le Velleian a bien cõtre rãssponsã gemine: excipe: Authentica proximã j. eod. i Error committenti imputatur. k Hec praesumptio iuris est, & de iure, contra quam non admittitur exceptio l. ult. §. ad Macedon. l. ult. j. arbit. sur. 415. §. 1. D. de re iud. l. dixi §. eod. Actus geminatus inducit evidentem consensum. m Hec authentica notariis est in frequentissimo usu. Est verò huius ea sententia, mulierem pro marito vel sapienter intercedentem, non obligari: pro extraneo obligari, si primam obligationem post biennium confirmaverit. adde l. 22. §. eo. n Hec Authentica proprie pertinet ad obligatas mulieres maritorum causis. o aliud est in causa extranei l. 22. §. eo. p Nota exceptionem, quae fallit in illis locis, in quibus mulier habet communionem bonorum cum marito, tunc enim si quid vxor cum marito acceperit, praesumitur in rem suam vertere, aut saltem vertere debuisse, quia vehementer praesumptio munitus creditor potest vtiliter credere, iniquè verò eum decipere mulier non debet. Quid si vxor iuramento confirmavit sponsonem? Ex c. Rescripto de iurcirando. Mulier intercessione iurata pro aliquo facta, non iuuatur Velleiano: sicut nec minor auditur, si iuraverit. Authentica sacramenta pub. §. si aduersus vendit. aliud visitum est apud Gallos Papon. 9. Arrest. 6. num. 23. & 12. Arrest. 5. num. 9. ibi, Velleian receuable, non obstant le serment, quod tamen refero ad vxores aetate minores, vel solae iuramento restituantur. q Mulier intercedens cum marito vel extraneo, non praesumitur fieri locupletior,

si generaliter a tali renunciatione pro vno (vt dictum est) contractu, seu certis contractibus, vel ad vnam, vel ad certas res seu personas consensum proprium accommodates vlt sunt, vel fuerint: eadem renuntiatio ad illos contractus & illas res seu personas, quibus consensum proprium accommodauerunt vel accommodauerint, coartetur: nec aliis quibusdam contractibus, quibus minimè mulieres conferunt vel conferunt, praetendentibus eam, opponendi licentia praebetur. His scilicet omnibus, quae in praesenti per hanc consultius legem statuimus, ad praeteritos c nihilominus contractus pro negotiis & controuersis necdum d transactioibus, vel definitiuis sententiis, seu alio legitimo modo sopitis, locum habituris. Dat. Kal. Apr. Anatolio & Agapito Consi.

De donatione propter nuptias. r. de dote.

In authent. vt immobilia ante nuptias dona. §. Si quis igitur. colla. j. tit. 16. al. 14. No. 61. c. 1.

Sue a me, siue ab alio pro me fiat donatio propter nuptias: quod ea ex causa est immobile, neque alienare valeo neque obligare. in hoc ergo contractu mulieris consensus nihil proficit, quo minus deus mulieri in rem actionem in sponsalitia largitate soluto matrimonio: nisi & secundo post biennium proficiatur, & alia res viro sint, ex quibus ei consili possit. Asjue his enim neque si frequenter consentiat, ledatur: vir tamen obligabitur in aliis rebus suis huius obligationis seu alienationis occasione: quae, quantum ad mulierem, pro non dicta & pro non scripta habetur. 1. Et multo magis idem in dotibus locum habet, vt non aliquid immobile pro ea alienetur vel obligetur: omnibus tamen privilegiis doti datis, in sua firmitate durantibus, siue agat mulier, siue nomine eius alius.

De Secunda intercessione.

22. Imp. Iulianus. A. Iuliano praefecto praet.

Si mulier perfectae aetatis constituta, post intercessionem, vel cautionem conscripserit, vel pignus aut intercessorem praestiterit: sancimus, antiqua legum varietate cessante, si quidem intra biennale inge tempus post priorē cautionem numerandum, pro ea causa fecerit cautionem, vel pignus aut intercessorem dederit: nihil sibi prauidicare, quod adhuc ex consequentia suae fragilitatis in secundam iacturam incidere. Sin autem post biennium hac fecerit: sibi imputet, si quod sapius cogitare poterat & euitare, non fecit, sed vltro firmavit. videtur etenim ex huiusmodi temporis prolixitate non pro aliena obligatione se illigare, sed pro sua causa aliquid agere: & tam ex secunda cautione sese obnoxiam facere, in quantum hoc fecit, quam pignus aut intercessorem vtiliter dare.

De muliere qua proprio viro consensit.

In authent. vt nulli Iudi. lic. ha. loci serua §. & illud. collat. 9. Tit. 17. al. 9. no. 134. c. 8.

Si qua mulier crediti instrumento consentiat proprio viro, aut scribat, & propriam substantiam, aut seipsam obligata faciat: iubemus, hoc nullatenus valere: siue semel siue multoties huiusmodi aliquid pro eadem re fiat, siue priuatum, siue publicum sit debitum: sed ita esse, ac si neque factum quicquam, neque scriptum esset: nisi manifestè probetur, quod pecunia in propriam ipsius mulieris vtilitatem expensa sint.

Si mulier aliquid accepisse dicatur, vt Intercederet.

23. Idem A. Iuliano P. P.

Antiqua iurisdictionis retia, & difficillimos nodos resoluentes, & superuacuas distinctiones exulare cupientes, sancimus mulierem: si intercesserit, siue ab initio, siue postea aliquid accipiens, vt sese interponat: omnimodo teneri, & non posse senatusconsulti Velleiani vri auxi-

quo debitore potest petere. b si Velleiano eius heresceij seu auxilij non admonita, mulier renuncietur, Velleiano iuuabitur: neque ei obstatit renuntiatio. vide tamen Socinum regula 271. c dixi §. eod. d i cautionem quoniam. e Instrumentum factum contra solentiam legis, ipso iure nullum. f Mulier intercedens pro seruo vt consequatur libertatem, non iuuatur hoc senatusconsulto. §. Symonis Basilic. 29. tit. 1. ex lib. 28. tit. 7. ca. 27. 4. Harmonopol. §. 22. h vide l. 12. §. eo. i Velleianum cessat sex casibus, fauore dotis, vt hic: libertatis, l. 24. §. si mulier renunciet Velleiano l. 20. §. eod. aut precium accepit fideiussionis causa, l. 23. §. sup. eod. si secundò cauerit, l. 22. §. eo, si decipiat, l. 5. in fin. l. 18. §. sup. eod. k Dorem promissam omnimodo promissor prestare cogitur: neque casu fortuito deminutis facultatibus, ab ea prestanda liberatur: ne alioquin indotata fiat mulier & a viro repudium, dotis non soluta: aut deperdit nomine, patitur: aut potius color alius ad eam rem quaeratur. l. 11. §. 1. de repudiis: Nouel. 22. ca. 18. vide Socinum regula 271. l. 70. D. de iure dot. v. l. 85. D. de reg. iur. & ibidem Decium. m Contractus ad initio voluntatis: ex post pacto, necessitatis.

Praesumitur pro marito & extraneo potius intercedere, quam suo nomine. Quod ad maritum attinet, cessat ea praesumptio in iis locis & contractibus, in quibus vxor communionem habet cum marito. tunc enim vel solus maritus mutuū accipiens obligat vxorem in communibus bonis, & in eorum vtilitate praesumitur mutuū accipere. multo magis valebit ea praesumptio, cum ipsa vxor mutuū accipit.

An & in aliis bonis vxorem obligabit non obligabit mulierem si solus contraxit, obligat, si cum ea contraxit. & merito. Potest enim mulier mutuū accipere & obligari in solidum, ad ea bona conferenda, quae cum marito communia habet. Huiusmodi bona vxoris dici possunt. Nam quod est commune, notitiam dicitur. Quod cum acciderit, aequum est mulierem in solidum obligari posse, rei communis seruandae causa. v. Molinæum de vsur. quæst. 38. num. 291. v. quæque ea inuita & ignorante, maritus communionis dominus censeatur, relique communes in solidum alienare possit contra naturam societatis l. 68. ff. pro socio. quod tamē Parisiensis consuetudine receptum est. r sensus est, Mulierem mercede accepta, nec gratis fideiubentē Velleiano non iuuari l. 6. §. 7. ff. mandati. f Instrumento publicè confecto creditur. t vel a tribus & c. & male §. 25. Nam instrumentum publicū quod ad hanc causam specialiter attinet, requirit subsignationem trium testium, quæ solennitas in Gallia non obseruatur. v. Bugnion in legib. abrogat. u Instrumento a tribus testibus subsignato creditur. x Probatio contra praesumptionem iuris & de iure non admittitur: vide tamē Socinū reg. 314. y aliis legitimis probationibus. z Idem, non gratis, sed precio accepto. a delegata muliere non soluendo, creditor superfluā ab antiquo debitore potest petere. b si Velleiano eius heresceij seu auxilij non admonita, mulier renuncietur, Velleiano iuuabitur: neque ei obstatit renuntiatio. vide tamen Socinum regula 271. c dixi §. eod. d i cautionem quoniam. e Instrumentum factum contra solentiam legis, ipso iure nullum. f Mulier intercedens pro seruo vt consequatur libertatem, non iuuatur hoc senatusconsulto. §. Symonis Basilic. 29. tit. 1. ex lib. 28. tit. 7. ca. 27. 4. Harmonopol. §. 22. h vide l. 12. §. eo. i Velleianum cessat sex casibus, fauore dotis, vt hic: libertatis, l. 24. §. si mulier renunciet Velleiano l. 20. §. eod. aut precium accepit fideiussionis causa, l. 23. §. sup. eod. si secundò cauerit, l. 22. §. eo, si decipiat, l. 5. in fin. l. 18. §. sup. eod. k Dorem promissam omnimodo promissor prestare cogitur: neque casu fortuito deminutis facultatibus, ab ea prestanda liberatur: ne alioquin indotata fiat mulier & a viro repudium, dotis non soluta: aut deperdit nomine, patitur: aut potius color alius ad eam rem quaeratur. l. 11. §. 1. de repudiis: Nouel. 22. ca. 18. vide Socinum regula 271. l. 70. D. de iure dot. v. l. 85. D. de reg. iur. & ibidem Decium. m Contractus ad initio voluntatis: ex post pacto, necessitatis.

De Intercessione pro libertate.

24. Idem A. Iuliano PP.

Veterum ambiguitatem decidentes, sancimus, si quis, vt seruo suo manumissionem imponat, mulierem acceperit obnoxiam sese pro certa quantitate facientem: si in libertatem seruū perduxerit, siue principaliter mulier sese obligauit, siue pro seruo hoc fecit, teneri eam recte omnimodo, senatusconsultum Velleianum in hoc casu tacere imperantes. Satis etenim acerbum est, & pietatis rationi contrarium, dominum serui, qui creditur mulieri, siue soli, siue post serui promissionem, & libertatem seruo imponere, & suum famulum perdere, & ea minimè accipere, quibus fretus ad eiusmodi venit liberalitatem.

De dote.

25. Idem A. ad populum vrbis Constantino-politanae, & vniuersos prouinciales.

Generaliter sancimus, vt si quis maior viginti quinque annis, siue masculus, siue femina, dotem h pollicitus sit vel sponderit pro qualibet muliere, cum qua matrimonium licitum est, omnimodo compellatur suam confessionem adimplere. neque enim ferendum est, quasi casu fortuito interveniente mulierem fieri indotatam, & sic a viro forsitan repelli f & distrahi matrimonium. Cum enim scimus, fauore dotium & antiquos iuris conditores seueritatem legis sapius mollire: merito & nos ad huiusmodi venimus sanctionem. Nam si spontanea voluntate ab initio liberalitatem suam ostendit: necesse est eum vel eam suis promissionibus satisfacere: vt quod ab initio sponte scriptum, aut in pollicitationem deductum est, hoc ab inuitis postea compleatur: omni auctoritate Velleiani senatusconsulti in hac causa cessante.

quo debitore potest petere. b si Velleiano eius heresceij seu auxilij non admonita, mulier renuncietur, Velleiano iuuabitur: neque ei obstatit renuntiatio. vide tamen Socinum regula 271. c dixi §. eod. d i cautionem quoniam. e Instrumentum factum contra solentiam legis, ipso iure nullum. f Mulier intercedens pro seruo vt consequatur libertatem, non iuuatur hoc senatusconsulto. §. Symonis Basilic. 29. tit. 1. ex lib. 28. tit. 7. ca. 27. 4. Harmonopol. §. 22. h vide l. 12. §. eo. i Velleianum cessat sex casibus, fauore dotis, vt hic: libertatis, l. 24. §. si mulier renunciet Velleiano l. 20. §. eod. aut precium accepit fideiussionis causa, l. 23. §. sup. eod. si secundò cauerit, l. 22. §. eo, si decipiat, l. 5. in fin. l. 18. §. sup. eod. k Dorem promissam omnimodo promissor prestare cogitur: neque casu fortuito deminutis facultatibus, ab ea prestanda liberatur: ne alioquin indotata fiat mulier & a viro repudium, dotis non soluta: aut deperdit nomine, patitur: aut potius color alius ad eam rem quaeratur. l. 11. §. 1. de repudiis: Nouel. 22. ca. 18. vide Socinum regula 271. l. 70. D. de iure dot. v. l. 85. D. de reg. iur. & ibidem Decium. m Contractus ad initio voluntatis: ex post pacto, necessitatis.

a aliis nudum propositum offerendi non excusat, l. 2. §. 2. eod.
b In publico, vel ade sacra, l. 19. eod. Plus est deponere quam offerre. Est enim ordinatio hoc prius tempore: illud posterius. Porro, non hic agitur de oblatione verbi: quia non est efficax ad perimendas vfuras: nec de reali, nuda tamen: sed de ea quæ duo habet adiuncta: puta quæ facta sit coram testibus, & re ipsa postea sit in publicam vel eadem deposita.

Aliter Moli. hæc explicat. quæ. 19. de vfur. num. 297. c hoc scilicet modo, de quo hic agitur quæque superius explicauit.

d nota cautionem debitori vitalem ad euitandas vfuras.

e hoc est, si non habet cautionem, & forte & vfurarium stipulationem. Synops. eod. cap. 11. 3. Harmenopul. 7. §. 15.

f *ὅτι τὰς ὑποθήκας* per aliquod tempus. Harmenop. eod. Quod aliquando factum est non trahitur in perpetuam necessitatem, l. 28. §. de pñ. Quod longo tempore factum est l. 5. ff. eod. aut per multos annos, l. 13. ff. eod. trahitur: & quid aduersus hunc, l. 5. §. eod. ibi. *semper*. Et ita non continuo vfuras promississe intelligitur, qui eas aliquando soluit, nec infertur à solutione brevis temporis, ad perpetuam promissionem & obligationem.

Minimum tempus non est modus adquirendæ obligationis. g *ἡ πῶς ἀποδοτέα τῶν ὑποθήκων* nullum faciunt debitori præiudicium. Synops. & Harmen. d loco.

h creditori. i l. 40. ff. de reb. creditis. Synops. d. cap. 47. k l. 1. §. 3. ff. de pñ. l. 17. ff. hoc tit.

l i. minores. m puto legendum, ac per hoc receisse eum à maiorum præstatione. ut sit sensus, Cui ex re eadem minores vel maiores vfuræ debentur, si minores eligat, maiores tacite remississe intelligitur. Si non ita legendum est, saltem legis sententia huc refertur.

n Hanc particulam legit Haloander, legerunt & veteres optimo sensu, si debitor minores vfuras tempore congruo obulerit, ipse euitat cursum maiorum.

o Mora tutoris pupillo nocet. p i. in nullas vfuras, siue minores dicas, siue maiores, l. 7. §. 2. ff. de minor. q i. per partes, diuersis temporibus.

r i. non concurrunt nec in duplum computantur. Hodie imputantur. Nouell. 138. & 139. v. in hanc legem Alciat. l. 1. par. 3. Molin. num. 46. 47. de vfur. l. 1. de vfur. 10. r Lex vetus fuit, etiam Aegyptiorum teste Diodoro. 2. ne creditor usquequaque, i. caput aut fortem maiorem faceret duplo. Idem Romani veterunt, exigi vfuras vltra duplum, in quo simplum inerat: ita ut postquam vfuræ semel ad quantitatem fortis ascendissent, non exigeretur. Hinc illud Harmen. 3. tit. 7. §. 6. *ἡ δὲ τῶν τῶν τοῦ ἀποδοτέου ὁ νόμος*

s. l. num. 43 Et ita duplum illud, est alterum tantum, forte amplius. l. 26. §. 1. ff. de cond. indeb. l. 4. in ff. de nauis. fænor. Edit. 9. l. 27. in f. l. pen. l. ult. §. eod. l. ult. §. de fidei. idque licitum vocatur in lege 19. de mandato. adde Cuiac. ad Nouell. 121. Eoque pacto Romani moderati sunt vfuras, nec permiserunt passim centesimas, indultis leuioribus, v. Molin. ibid. Ita quoque iidem id quod interest moderati. l. 1. §. de sententiis quæ pro eo quod interest.

t vfuræ exiguntur, in vltimis ita legebatur.

u à debitor sc. De oblatione vide l. 9. §. de solutiombus.

v sibi in iure quidam ita legunt.

x *ἀντὶ τῆς ὑποθήκης* soluitur oblatione debiti: hoc est, debitor fortem & vfuras creditori offerendo, efficit, ut creditor ius suum ἀντὶ τῆς ὑποθήκης amittat: hoc est, ut ne fructus pignoris suos faciat, Quid si eos perceperit: exonerabitur fortis debitum.

y *ἀντὶ τῆς ὑποθήκης* sola oblatio soluit, ut hic non vfuras. l. 6. §. eod. z v. l. 2. de pactu pignori.

a Cur ita quia post non acceptatā debiti solutionem, bona fide ex prædio alieno fructus suos facere non potest. b Pro fructibus aridis vfuras pacisci licet, sed & pro liquidis, l. 23. §. eod. quin & pro veste, l. 25. §. eod. Et breuiter pro fructibus, mutuo datis etiam vfura potest ex pacto peti. Synops. eod. c. 5. 4. Harmen. eod. cap. 23.

c atqui pecuniæ vfuræ non debentur, nisi ex stipulatione: l. 3. §. eod. quo iure id receptum? d *ὅτι τὸ δόλον ἢ τὸ κέρμα* Synops. Basilic. eod. c. 66. 3. Harmen. 7. §. 24. ob incertum & inconstans frugum precium. l. 17. §. eod. quod etiam efficit, ut maiores stipulerent vfuras in frugibus, quam in pecunia, v. l. 23. §. eod. d l. 32. §. 2. ff. de vfur. veluti locato. l. 54. ff. locati.

e Negotiorum gestorum actio bonæ fidei, in ea vfuræ exi-

De pecuniæ oblatione & depositione.

6. Imp. Anton. A. Antizneo.

Si creditrici, quæ ex causa pignoris obligatam sibi rem tenuit, pecuniam debitam cum vfuris testibus præsentibus obtulisti, eaque non accipiente, obsignatam eam deposuisti: vfuras ex eo tempore, quo obtulisti: præstare non cogaris: absente vero creditrice, præsidem super hoc interpellare debueras.

De probatione.

7. Idem A. Aristeo.

Creditor instrumentis suis probare debet, quæ intendit, & vfuras se stipulatum, si potest. Nec enim si aliquando ex consensu præstitæ sunt, obligationem constituant.

De eo qui minores vfuras soluit.

8. Idem A. Theophoro.

Quamuis Bassa, cum pecuniam mutuam acciperet, minores vfuras Menophani sponduit, & nisi intra certum tempus eas soluisset, ampliores (licitas tamen) promissit: tamen, si post tempus cautioni præfinitum creditor eisdem accepit, nec maiores sibi dari postulat. ac per hoc non receisse eum à minorum præstatione probari potest, eas vfuras computari oportet, quarum in exactione creditor perseuerauit.

De mora tutoris.

9. Idem A. Probo.

Si per te non fiat, quo minus intra tempora præfinita pecuniam minorum solueres: vfuram sed per o tutores filiorum creditoris, qui eam accipere noluerunt, idque apud iudicem datum probaueris, eius temporis, quo per te non iterisse apparuerit, vfure maiores non exiguntur. Quod si etiam fortem deposuisti: exinde, ex quo id factum apparuerit, in vfuras non conuenieris.

De dupli computatione.

10. Idem A. Donato.

Vsuræ per tempora solutæ non proficiunt reo ad dupli computationem. Tunc enim vltra fortis summam vfuræ non exiguntur, quoties tempore solutionis summam vfuram excedit eam computationem.

De pecuniâ oblata & de fructibus.

11. Idem A. Popilio.

Ex prædiis pignori oblati creditor post oblata sibi iure pecuniam, quam non suscepit, si fructus accepit, exonerari fortis debitum, certum est.

De nudo pacto.

12. Imp. Alexand. A. Tyranno.

Frumentum vel hordei mutuo dati accessio, etiam ex nudo pacto præstanda est.

guntur, l. 23. §. eod. l. 19. §. 4. l. 37. §. 1. ff. de negot. f. v. l. 3. v. v. si enim mouetur, d. de vfur. rei iud. g l. 1. §. 2. in ff. §. eod. adde l. 1. §. de sentent. que sine certa quant. h ea est ἀντὶ τῆς ὑποθήκης, de qua v. l. 17. §. eod. l. 1. §. 1. ff. de pignori. 3. Harmen. 5. r. eod. ἀντὶ τῆς ὑποθήκης. Antichresis est ne idem quod emptio reddituum cuius sit mentio in cap. 1. & 2. Ext. de empt. Rotom. 2. obs. 1. negat, mouetur, quod ibi creditor fundum pro domino possidet, eiusque periculo est: hic non est.

De iudicijs bonæ fidei. De re indicata.

13. Idem A. Eustachio.

In bonæ fidei iudiciis (quale est negotiorum gestorum) vfurarium rationem haberi certum est. Sed si finitum est iudicium sententia: quamuis minoris condennatio facta est non adiectis vfuris, nec prouocatio secuta est: finita retractanda non sunt: nec eius temporis, quod post rem indicatam fluxerit, vfuræ vlllo iure postulantur, nisi ex causis iudicati.

De antichresi.

14. Idem A. Aurelio.

Si ea pactione vxor tua mutuam pecuniam dedit, ut vice vfurarium domum in habitaret, pactoque ita, ut conuenit, vlti est, non etiam locando domum pensionem rededi: referri quæstionem, quasi plus domus redigeret, si locaretur, quam vfurarium legitimam ratio colligit, minime oportet. Licet enim vberiore sorte potuerit contrahi locatio: non ideo tamen illicitum fœnus esse contractum sed vilius conducta habitatio videtur.

De pœna incerta in contractu mutui.

15. Imp. Gord. A. Claudio.

Cum allegas vxorem tuam ea conditione mille aureorum numero quantitatem sumpsisse, ut, si intra diem certum debito satis non fecisset, cum pœna quadrupli redderet, quod accepit: iuris forma non patitur legem contractus istius vltra pœnam legitimam vfurarium posse procedere.

De pecuniâ data ut triticum reddatur.

16. Idem A. Sulpitio.

Cum non frumentum, sed pecuniam fœnori te accepisset, alleges, ut certa modiatio tritici præstaretur, ac nisi is modius sua die fuisset oblati, mensurarum additamentis in fraudem legitimarum vfurarium grauatum te esse contendas: potes aduersus improbam petitionem competenti uti defensione.

De agricolis.

In authent. nullum credentem agricolæ tenere. §. Sancimus itaq. coll. 4. tit. 13. al. §. nouell. 34. cap. 1.

Ad hæc, qui fructus aridos creditit agricolæ, vel pecuniam in quoquoque anno pro modio octauam partem modij, pro solido siliquam vnam vfurarium nomine accipiens: terram, siue aliquid aliud, quod pignori accepit, omnimodo reddat. Si aliquid præter hoc commiserit: ab actione cadat omnimodo.

De fructibus.

17. Imp. Philippus A. Euxeno.

Si ea lege possessiohem mater tua apud creditorem suum obligauit, ut fructus in vicem vfurarium consequeretur: obentu maioris percepti emolumentum propter incertum fructuum euentum rescindi placita non possunt.

tit. l. 1. §. 26. ff. de action. empt. m Pœnam vltra legitimam vfurarium modum stipulari non licet, n Nota de reditu specierum in vino, frumento & similibus constituto. Quæritur quæ proportione talis reditus sit emendus: dic ut in proxima Authentica. o i. certus modiorum numerus. p l. 23. §. eod. i. maiorem modiationem, l. 44. §. eod. q Siue vfura consistat in nummis, siue in fructibus, ut hic vtrobique ad legitimum modum reducetur. v. Molin. quæst. 2. de vfur. num. 68. & quæst. 21. n. 215. Popon. 12. Arrest. 7. n. 17. r Fructus aridi, ut melle, l. 1. c. Theod. eod. l. ult. in ff. §. de iure fisci. l. 1. c. fisci pignori. An idem in liquidis: idem d. l. 1.

f Nota proportionem ad quam redigenda est emptio reditus frumentarii. Hodie puto considerandam esse rationem vfurarium receptarum in singulis prouinciis. Exemplum sumam à Gallis, apud quos regis constitutionibus reditus constituitur ad analogiam assis au denier duze itaque modio valente 10 aureis, reditus modij emendus erit 120. Quid si augeatur modij valor? Molinæus 21. quæst. de vfur. num. 122. Papo. 12. Arrest. 7. num. 17. refert debitori permitti electionem, ut vfuras soluat in pecunia, referreque ita iudicatum in Curia. Admitto equidem fauendum esse reo & debitori: sed si ita est, æquitas etiā postulat, ut decrecente modij pretio, creditori iusta merces suppleatur à debitore, ne alioquin claudicat contractus. sed ea de re dicā l. seq. e. t Modio mutuo dato debitori, vfuræ vice, Octauam modij partem, i. duos sextarios, possumus stipulari, eaque vfura est centesima, ut constat ex Nouell. 130. u id est, pro singulis solidis 72. solidi libram auri efficiunt, 3. Harmenopul. Zonar. cap. 17. Symod. Niscene.

a Ea vfura est triens: tertia centesima, quæ 300. mensibus aut 25. annis forti exæquatur, paritque annuatim quatuor in centum, quatre pour cent. de qua vide Nou. Leo. 83. Cuiacius tamen ad Nouell. 32. refert. Ob centenos aureos recte stipulari solidos quatuor, & siliquas quatuor, successisse postea maiorem, quæ reddat solidos 16. semissem & 4. siliquas. id est, in libram auti solidos duodenos: & Nicephorum, vfuræ nomine exegisse in singulas auri libras 12. solidos, id est, in singulos solidos quatuor siliquas: idque ad rationem centesimæ.

y l. 1. §. 1. ff. de pignori. z dicitur ad l. 14. §. eod.

a id est, prætextu. Ratio dubitandi pro debitor hinc sumitur. p Ratio decidendi hinc sumitur pro creditore. Et tamen aliter iudicatum fuisse à Senatu Parisiensi ostendi ad l. 16. §. eod. Sic sentio, in omni venditione (ergo & reditus annui, de quo hic agitur) spectandam esse quantitatem iusti pretij, quod est tempore venditionis, l. 8. in fine §. de rescind. eoque admissio non esse quærendum, an res emptæ creuerit an decreuerit: cum certo iure periculum & detrimentum rei ad emptorem pertineat. c l. 23. §. eod.

N. ij.

a Vfurar indebita soluta ante sortem, sorte minuitur. Quod si post sortem soluta de-
penfa fuerint, sorte iure, sortem minuire non possunt (quia fors soluta hic propo-
nuntur) ex quo tamen repeti possunt: nam sorte soluta nihil superest, in quod imputetur.
Syn. eo. c. 61. 3. Harm. 7. §. 12. b. Olim plerisque visum fuit, Vfurarum indebita-
rum conditionem non esse, licet omnes imputationem admitterent. Hodie & im-

De solutione indebiti.

18. Idem A. Castori.

IN debitas vsuras, etiam si ante sortem solute non fuerint, licet post sorte
reddita creditori fuerint data, exclusa veteris iuris va-
rietate repeti posse, perpenfa ratione firmatum est.

De oblatione debiti & consignatione & depositione.

19. Idem A. Hyrenia.

ACCEPTAM mutuo sortem cum vsuris licitis creditori-
bus post contestationem offeras, at si non suscipiant:
consignatam in publico deponere, ut cursus legitimarum
vsurarum inhibeatur. In hoc autem casu publicum intel-
ligi oportet vel sacratissimas aedes, vel ubi competens iu-
dex super ea re aditus deponi eas disposuerit, quo subsecu-
to, etiam periculo debitor liberabitur, & ius pignori tol-
letur: cum Seruianus etiam actio manifeste declarat pigno-
ris inhiberi persequutionem vel solutis pecuniis, vel si per
creditorem steterit, quo minus soluantur. Quod etiam in
traiectitiis seruari oportet. Creditori scilicet actione vili
ad exactionem earum non aduersus debitorem, nisi forte
eas receperit, sed contra depositarium, vel ipsas competen-
tes pecunias.

De mandatoribus & fideiussoribus.

20. Idem A. Aelio.

CONSTITUTIONIBUS sacris, quae ultra certum modum vsu-
ras foenebris pecunia exigi prohibent, mandatoribus
etiam vel fideiussoribus subuentum est: quibus quasi man-
dator vel fideiussor conuentus vel potes.

De soluto simpliciter.

21. Idem A. Chresimo.

SI vsuras praestari pignore dato conuenierat, & inconti-
nenti numeratione facta, postea vel ante, propter
quod debitum solutionem feceras, non designasti habuit
creditor in vsuras tibi accepto ferenda solute quantitatis
facultatem.

De pignoribus.

22. Idem A. Carino.

PIGNORIBUS quidem interuenientibus, vsurae, quae sine sti-
pulatione peti non poterant, pacto retineri possunt.
Verum hoc iure constituto, cum huiusmodi nullo interpo-
sito pacto tantummodo certa summa praestari potest,
conuenisse proponas: nec peti nec retineri qui, quam am-
plius potest, & ad pignoris solutionem vrgeri te discipli-
na iuris perspicis.

fidei concedidi aurum, in tuo loco & sano modo est situm. f. Publicus locus
fit, etiam iudicis dispositione publicis, iuris v. l. 9. §. de pign. rat.

g. Depositione legitima sortis & vsurarum facta, debitor vsurarum cursum sistit, pec-
niculum reum a se depositarium non praestat, pignora sua liberat.

h. de qua v. §. 7. Inst. de act. i. id est, nauticus.

k. vsuris modus iure iniectus est, vide quae scripti ad l. 1. §. 3. in fi. D. de pignor.

l. Beneficia debitoribus vsuriis concessa, ad eorum mandatores & fideiussores
pertinent. m. hinc colligitur, ante gestum negotium auctoritatem interpo-
sitam tutoris valere. n. v. l. 1. §. de solutione. l. 5. §. 2. ff. de solutionibus.

o. sortem & vsuras debens, si quas quantitates creditori soluit, nulla facta mentio-
ne, quo nomine solueret, facultatem habet creditori, si velit, in vsuras duntaxat accep-
tam facere solutionem, Syn. eo. c. 64. vbi tamen Scholasticus speciem hanc ponit, sorte
& vsuras debentem, si libras 60. soluat pro rata, 40. quidem in sortem: 20. vero in vsu-
ras dare videtur. p. vsura sine stipulatione ex nudo pacto non petuntur, nisi &
pignora in vsuras ex pacto dandas, detineantur: Tunc enim, & sine stipulatione petun-
tur ut hic, Scholasticus Syn. Bas. 7. tit. 6. ex l. 26. §. 1. c. 1. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §. 346. §. 347. §. 348. §. 349. §. 350. §. 351. §. 352. §. 353. §. 354. §. 355. §. 356. §. 357. §. 358. §. 359. §. 360. §. 361. §. 362. §. 363. §. 364. §. 365. §. 366. §. 367. §. 368. §. 369. §. 370. §. 371. §. 372. §. 373. §. 374. §. 375. §. 376. §. 377. §. 378. §. 379. §. 380. §. 381. §. 382. §. 383. §. 384. §. 385. §. 386. §. 387. §. 388. §. 389. §. 390. §. 391. §. 392. §. 393. §. 394. §. 395. §. 396. §. 397. §. 398. §. 399. §. 400. §. 401. §. 402. §. 403. §. 404. §. 405. §. 406. §. 407. §. 408. §. 409. §. 410. §. 411. §. 412. §. 413. §. 414. §. 415. §. 416. §. 417. §. 418. §. 419. §. 420. §. 421. §. 422. §. 423. §. 424. §. 425. §. 426. §. 427. §. 428. §. 429. §. 430. §. 431. §. 432. §. 433. §. 434. §. 435. §. 436. §. 437. §. 438. §. 439. §. 440. §. 441. §. 442. §. 443. §. 444. §. 445. §. 446. §. 447. §. 448. §. 449. §. 450. §. 451. §. 452. §. 453. §. 454. §. 455. §. 456. §. 457. §. 458. §. 459. §. 460. §. 461. §. 462. §. 463. §. 464. §. 465. §. 466. §. 467. §. 468. §. 469. §. 470. §. 471. §. 472. §. 473. §. 474. §. 475. §. 476. §. 477. §. 478. §. 479. §. 480. §. 481. §. 482. §. 483. §. 484. §. 485. §. 486. §. 487. §. 488. §. 489. §. 490. §. 491. §. 492. §. 493. §. 494. §. 495. §. 496. §. 497. §. 498. §. 499. §. 500. §. 501. §. 502. §. 503. §. 504. §. 505. §. 506. §. 507. §. 508. §. 509. §. 510. §. 511. §. 512. §. 513. §. 514. §. 515. §. 516. §. 517. §. 518. §. 519. §. 520. §. 521. §. 522. §. 523. §. 524. §. 525. §. 526. §. 527. §. 528. §. 529. §. 530. §. 531. §. 532. §. 533. §. 534. §. 535. §. 536. §. 537. §. 538. §. 539. §. 540. §. 541. §. 542. §. 543. §. 544. §. 545. §. 546. §. 547. §. 548. §. 549. §. 550. §. 551. §. 552. §. 553. §. 554. §. 555. §. 556. §. 557. §. 558. §. 559. §. 560. §. 561. §. 562. §. 563. §. 564. §. 565. §. 566. §. 567. §. 568. §. 569. §. 570. §. 571. §. 572. §. 573. §. 574. §. 575. §. 576. §. 577. §. 578. §. 579. §. 580. §. 581. §. 582. §. 583. §. 584. §. 585. §. 586. §. 587. §. 588. §. 589. §. 590. §. 591. §. 592. §. 593. §. 594. §. 595. §. 596. §. 597. §. 598. §. 599. §. 600. §. 601. §. 602. §. 603. §. 604. §. 605. §. 606. §. 607. §. 608. §. 609. §. 610. §. 611. §. 612. §. 613. §. 614. §. 615. §. 616. §. 617. §. 618. §. 619. §. 620. §. 621. §. 622. §. 623. §. 624. §. 625. §. 626. §. 627. §. 628. §. 629. §. 630. §. 631. §. 632. §. 633. §. 634. §. 635. §. 636. §. 637. §. 638. §. 639. §. 640. §. 641. §. 642. §. 643. §. 644. §. 645. §. 646. §. 647. §. 648. §. 649. §. 650. §. 651. §. 652. §. 653. §. 654. §. 655. §. 656. §. 657. §. 658. §. 659. §. 660. §. 661. §. 662. §. 663. §. 664. §. 665. §. 666. §. 667. §. 668. §. 669. §. 670. §. 671. §. 672. §. 673. §. 674. §. 675. §. 676. §. 677. §. 678. §. 679. §. 680. §. 681. §. 682. §. 683. §. 684. §. 685. §. 686. §. 687. §. 688. §. 689. §. 690. §. 691. §. 692. §. 693. §. 694. §. 695. §. 696. §. 697. §. 698. §. 699. §. 700. §. 701. §. 702. §. 703. §. 704. §. 705. §. 706. §. 707. §. 708. §. 709. §. 710. §. 711. §. 712. §. 713. §. 714. §. 715. §. 716. §. 717. §. 718. §. 719. §. 720. §. 721. §. 722. §. 723. §. 724. §. 725. §. 726. §. 727. §. 728. §. 729. §. 730. §. 731. §. 732. §. 733. §. 734. §. 735. §. 736. §. 737. §. 738. §. 739. §. 740. §. 741. §. 742. §. 743. §. 744. §. 745. §. 746. §. 747. §. 748. §. 749. §. 750. §. 751. §. 752. §. 753. §. 754. §. 755. §. 756. §. 757. §. 758. §. 759. §. 760. §. 761. §. 762. §. 763. §. 764. §. 765. §. 766. §. 767. §. 768. §. 769. §. 770. §. 771. §. 772. §. 773. §. 774. §. 775. §. 776. §. 777. §. 778. §. 779. §. 780. §. 781. §. 782. §. 783. §. 784. §. 785. §. 786. §. 787. §. 788. §. 789. §. 790. §. 791. §. 792. §. 793. §. 794. §. 795. §. 796. §. 797. §. 798. §. 799. §. 800. §. 801. §. 802. §. 803. §. 804. §. 805. §. 806. §. 807. §. 808. §. 809. §. 810. §. 811. §. 812. §. 813. §. 814. §. 815. §. 816. §. 817. §. 818. §. 819. §. 820. §. 821. §. 822. §. 823. §. 824. §. 825. §. 826. §. 827. §. 828. §. 829. §. 830. §. 831. §. 832. §. 833. §. 834. §. 835. §. 836. §. 837. §. 838. §. 839. §. 840. §. 841. §. 842. §. 843. §. 844. §. 845. §. 846. §. 847. §. 848. §. 849. §. 850. §. 851. §. 852. §. 853. §. 854. §. 855. §. 856. §. 857. §. 858. §. 859. §. 860. §. 861. §. 862. §. 863. §. 864. §. 865. §. 866. §. 867. §. 868. §. 869. §. 870. §. 871. §. 872. §. 873. §. 874. §. 875. §. 876. §. 877. §. 878. §. 879. §. 880. §. 881. §. 882. §. 883. §. 884. §. 885. §. 886. §. 887. §. 888. §. 889. §. 890. §. 891. §. 892. §. 893. §. 894. §. 895. §. 896. §. 897. §. 898. §. 899. §. 900. §. 901. §. 902. §. 903. §. 904. §. 905. §. 906. §. 907. §. 908. §. 909. §. 910. §. 911. §. 912. §. 913. §. 914. §. 915. §. 916. §. 917. §. 918. §. 919. §. 920. §. 921. §. 922. §. 923. §. 924. §. 925. §. 926. §. 927. §. 928. §. 929. §. 930. §. 931. §. 932. §. 933. §. 934. §. 935. §. 936. §. 937. §. 938. §. 939. §. 940. §. 941. §. 942. §. 943. §. 944. §. 945. §. 946. §. 947. §. 948. §. 949. §. 950. §. 951. §. 952. §. 953. §. 954. §. 955. §. 956. §. 957. §. 958. §. 959. §. 960. §. 961. §. 962. §. 963. §. 964. §. 965. §. 966. §. 967. §. 968. §. 969. §. 970. §. 971. §. 972. §. 973. §. 974. §. 975. §. 976. §. 977. §. 978. §. 979. §. 980. §. 981. §. 982. §. 983. §. 984. §. 985. §. 986. §. 987. §. 988. §. 989. §. 990. §. 991. §. 992. §. 993. §. 994. §. 995. §. 996. §. 997. §. 998. §. 999. §. 1000.

per exceptionem doli l. 2. §. de fiscalib. vsur.

r. modo legitima sunt l. 27. in fin. §. eo. t. i. re liquida idem in aridis dixi ad l. 12. §. eo.

u. Fructibus mutuo datis, licet & maiores vsuras stipulari, dixi ad l. 1. §. de pign. rat.

propter incertitudinem fructuum Syn. Bas. 7. tit. 6. c. 64. §. 3. Harm. 7. §. 24. Quippe nonnun-
quam accidit, ut mutuantur centum modios, pactus sum: vsurae nomine modium vnum
in singulos menses, quod vsura est centesima, sed fortasse quum mutuo datem 100.
illos modios, vno aut eo modij sex veniant, verum fertilitate sequuta, quum debi-
tor menstruum mihi modium soluit, non centesimam, sed bessem mihi centesimae
praestat. Hoc enim facit aestimatio modij, propter inaequalem annonae copiam.

l. 1. §. Scholasticus Synop. illo loco dixi ad l. 17. §. eo.

x. l. 16. §. eo. Cuius hinc colligitur, fruges recepisse inmodicas vsuras, ad de No. 32. vel su-
pra legitimum modum, idque confirmat Gratianum auctoritate 3. obs. 33. sed ea de re
dixi ad l. 17. §. eo. y. Pauli sent. 4. §. 4.

z. v. l. 13. §. eo. Pauli ibid. §. 3. §. 4.

a. Pauli sent. 4. §. 4. dixi ad l. 3. §. 2. D. eodemo.

b. Pauli ibid. §. 1.

c. d. leg. 13. §. 3. leg. 37.

d. Omne debitum rei fungibilis siue mutabilis, nudo pacto, vel consensu, siue in-
continenti, siue ex quocunque intervallo, mutuum fieri, seu in mutuum conuer-
tendi potest. Molin. de vsur. qu. 25. §. 66. l. 12. §. 5. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §

a. habet tamen circa superfluum & ita, vtile per inutile non vitatur. l. 2. ff. eodem. l. 8. ff. de cert. l. 2. ff. de cond. et deb. l. 102. inf. ff. de solut. Molinæus addit, nullum casum in iure reperiri, in quo propter excessum vel administrationem illicitam, foris totum vitetur, excepto casu singulari, Nouell. 3. de sen. r. agric. vide tamen eundem quæst. 10. de usur. num. 139.

b. Vfuræ maiores acceptæ, in fortem imputandæ. c. Creditori nō licet à debitore aliquid accipere nomine filiquarum aut conuetudinis: si quid autē accepit, id in fortem computabit.

d. *negotiorum* & *synopsis*, 23. E. l. 3. cap. 69. Siliqua 24. pars solidi. e. vide Molin. de usuris quæst. 13. num. 164.

f. Illustis, cui trientes tantum stipulari permittuntur, per argentarium, cui licetæ sunt bellæ, id est, maiores, stipulari non potest. hinc collige, Peccari etiam per intercedentem personam.

g. hinc colligitur, quæstionem, causas, & leges vfarum non esse fori (vt vocat ecclesiastici, sed imperialis, qua de v. vide Molinæum quæst. de vfar. n. 70. 71. h. vide quæ notant ad l. 6. §. 4. de h. qui ad eccles.

i. Hoc additur apud authorem Synopses, illos qui tabernis præfint vel aliquam negotiationem licentia (quoniam qui illicitam exercent, vt tincturam purpuræ & monetas, etiam puniri debent) exercent, ad beneficium vique, centesimæ stipulationem suam moderari.

k. i. leg. 26. §. eod. l. Ad maiores ante hanc legem constitutas ac promissas vfaras, feneratoribus non putabant hanc legem pertinere, vult igitur maiores ante hanc constitutionem promissas, ad modum hac lege præfinitum renouari.

m. vide Molinæum quæst. 10. de vfar. num. 142. 153. & quæst. 16. num. 188. Paponem 12. Arreft. 7. num. 16. adde Nouell. 73. cap. 9. & 115. c. 1. n. Nouell. 221. Nouell. 138. Nou. 150. l. 103. mandati. l. 26. §. 1. ff. de cond. et deb. l. 4. §. 1. ff. de naut. fanore.

o. In materia vfararia aliquid tolleratur via pignoris & retentionis: quod alias non tolleraretur. l. 4. l. 22. §. eod. Hodie quidem toleratur, sed intra legitimum modum, vetitis vfaris vltra duplum, etiam si creditor pignoribus acceptis sibi cauerit, vide Molin. de vfaris. num. 47. 107. 108. p. l. 20. §. de h. qui not. l. 28. §. 1. ff. de cond. et deb. l. 2. §. 1. de administ. rer. Non est accessio accessionis: vt vfar seu vfar vfar, vt hic: pecunia vfar, l. 1. ff. de megist. com. l. 1. ff. de fisco et vfar. fructuum vfar, l. 1. ff. hoc tit.

q. Rebus, non verbis lex imponenda, vide Molin. d. loco num. 236. Cicero pro Cæcina. Non ex verbis ius pender, sed verba feruntur hominum consiliis & autoritatibus.

r. Nec pro futuro temporis vfaris, nec pro vfaris annorum, qui præterierunt, villo modo pacifici vfaris quis potest: ne quidem si iuxta formam veteribus vfaratam fiat. Synopsi Basilic. eodem cap. 71.

s. & sic omnis Anatoicismus sublati, Molin. ibid. num. 4. Is autem accidit, quoties vfar forti coniuncta, alias vfaras parit, leg. 7. §. 12. l. 58. §. 1. §. 4. ff. de administrat. rer. nec est simplex renouatio aut continuatio vfarum, quam Plutarchus ex illis vfaris, *παρανομιαν*. Cicero 5. ad Atticum 20. *ἀνατοικία* nuncupat. Puto Anatoicismum, de quo hic agitur, odio feneratorum interdicti, alias si nouam fortem debitori numerare licet, & ab eo nouas & alias vfaras stipulari, cur non acceptas ab eodem vfaras breui manu, eidem renouare fortis instar licebit, vt ex ea pecunia nouas vfaras præstet, dist. §. tertio. dist. §. primo. §. quarto. Hoc adiendum

Si quis autem aliquid contra modum huius fecerit constitutionis, nullam penitus de superfluo habeat actionem. sed & si acceperit, in fortem hoc imputare compellitur. Interdicta licentia creditoribus ex pecunijs fœnori dandis aliquid detrahere vel retinere filiquarum nomine, vel sportularum, vel alterius cuiuscunque causæ gratia. Nam si quid huiusmodi factum fuerit: principale debitum ab initio ea quantitate minuetur, vt tam ipsa minuenda pars, quam vfaræ eius exigi prohibeantur. ¶ Machinationes etiam creditorum, qui ex hac lege prohibiti maiores vfaras stipulari alios medios subiiciunt, quibus hoc non ita interdictum est, refecantes iubemus, si quid tale fuerit attentatum, ita vfaras computari, vt necesse esset, tanquam si ipse, qui alium interposuit, fuisset stipulatus. in quo casu sacramenti periam illationem locum habere sancimus. Datum Constantinop. Iustiniano Cos.

Ne vfaræ vltra duplum currant.

27. Idem A. Mennæ præfecto prætorio.

DE vfaris, quarum modum iam statuimus, prauam quorundam interpretationem penitus remouentes, iubemus etiam eos, qui ante eandem sanctionem ampliores quam statuta sunt, vfaras stipulari sunt, ad modum eadem sanctione taxatum ex tempore lationis eius suas moderari actiones: scilicet illius temporis, quod ante eam defluxit legem, pro tenore stipulationis vfaras exacturos.

¶ Cursum insuper vfararum vltra dupli minime procedere cœcedimus, nec si pignora quædam pro debito creditori data sint, quorum occasione quædam veteres leges & vltra duplum vfaras exigi permittebant. quod & in bonæ fidei iudiciis, ceterisque omnibus casibus, in quibus vfaræ exiguntur, feruari censemus.

Ne vfaræ in fortem conuertantur, & ne vfaræ vfararum exigantur.

28. Idem A. Demostheni præfecto prætorio.

VT nullo modo vfaræ vfararum à debitoribus exigantur, & veteribus quidem legibus constitutum fuerat, sed non perfectissime cautum. si enim vfaras in fortem redigere fuerat concessum, & totius summæ vfaras stipulari: quæ differetia erat debitoribus, à quibus reuera vfararum vfaræ exigebantur: hoc certe erat non rebus, sed verbis tantummodo legem ponere. Quapropter hac apertissima lege definimus, nullo modo licere cuiquam vfaras præteriti temporis vel futuri in fortem redigere, & earum iterum vfaras stipulari. sed & si hoc fuerit subsecutum: vfaras quidem semper vfaras manere, & nullum vfararum aliarum incrementum sentire: forti autem antiquæ tantummodo incrementum vfararum accedere.

De duplo.

X X I X.

Vsuræ minutim & per intervallum solutæ cum duplo cōpensantur, etiā si nō vniuersæ simul solutæ fuerint.

X X X.

Presens constituto declarat, vfaras particulatim solutas, dupli debitoris fortis non excedere. Verum excipitur id, quod positum est in 160. No. de vfaris pecuniæ municipalis.

DE FNAVTICO F O E N O R E.

Tit. XXXIII.

1. Imperatores Diocletianus & Maximianus AA. Honorato.

vide Molinæum quæst. 10. de vfar. num. 142. 153. & quæst. 16. num. 188. Paponem 12. Arreft. 7. num. 16. adde Nouell. 73. cap. 9. & 115. c. 1. n. Nouell. 221. Nouell. 138. Nou. 150. l. 103. mandati. l. 26. §. 1. ff. de cond. et deb. l. 4. §. 1. ff. de naut. fanore.

o. In materia vfararia aliquid tolleratur via pignoris & retentionis: quod alias non tolleraretur. l. 4. l. 22. §. eod. Hodie quidem toleratur, sed intra legitimum modum, vetitis vfaris vltra duplum, etiam si creditor pignoribus acceptis sibi cauerit, vide Molin. de vfaris. num. 47. 107. 108. p. l. 20. §. de h. qui not. l. 28. §. 1. ff. de cond. et deb. l. 2. §. 1. de administ. rer. Non est accessio accessionis: vt vfar seu vfar vfar, vt hic: pecunia vfar, l. 1. ff. de megist. com. l. 1. ff. de fisco et vfar. fructuum vfar, l. 1. ff. hoc tit.

q. Rebus, non verbis lex imponenda, vide Molin. d. loco num. 236. Cicero pro Cæcina. Non ex verbis ius pender, sed verba feruntur hominum consiliis & autoritatibus.

r. Nec pro futuro temporis vfaris, nec pro vfaris annorum, qui præterierunt, villo modo pacifici vfaris quis potest: ne quidem si iuxta formam veteribus vfaratam fiat. Synopsi Basilic. eodem cap. 71.

s. & sic omnis Anatoicismus sublati, Molin. ibid. num. 4. Is autem accidit, quoties vfar forti coniuncta, alias vfaras parit, leg. 7. §. 12. l. 58. §. 1. §. 4. ff. de administrat. rer. nec est simplex renouatio aut continuatio vfarum, quam Plutarchus ex illis vfaris, *παρανομιαν*. Cicero 5. ad Atticum 20. *ἀνατοικία* nuncupat. Puto Anatoicismum, de quo hic agitur, odio feneratorum interdicti, alias si nouam fortem debitori numerare licet, & ab eo nouas & alias vfaras stipulari, cur non acceptas ab eodem vfaras breui manu, eidem renouare fortis instar licebit, vt ex ea pecunia nouas vfaras præstet, dist. §. tertio. dist. §. primo. §. quarto. Hoc adiendum

Nouella Leonis in vniuersum vfaras vetat.

t. Licet vfaras in futurum accipere, l. 57. ff. de passu. l. 2. §. 9. ff. de doli mali. l. 122. ff. de verborum obligat. at eas acceptas in fortem redigere, & iis redactis vfaras exigere non licet.

u. Synopsi dicto loco. cap. septuagesimo secundo.

x. Leunclaij interpretatio:

RAIECTITIAM pecuniam, quæ periculo creditoris datur, tandiu liberam esse ab observatione communium vfararum, quandiu nauis ad portum adpulerit, manifestum est.

2. Idem AA. Chosimanian.

VM dicas te pecuniam ea lege dedisse, vt in sacra vrbe tibi restitueretur, nec incertum periculum, quod ex nauigatione maris metui solet, ad te pertinuisse profitearis: non est dubium, pecuniæ creditæ vltra licitum modum te vfaras exigere non posse.

3. Idem AA. Iunian.

VM proponas te nauticum fœnus ea conditione dedisse, vt post nauigium, quod in Africam dirigi debitor adseuerabat, in Salonitanorum portum naue delata, scenebris pecunia tibi redderetur, ita vt nauigij duntaxat, quod in Africam destinabatur, periculum susciperes, perq; vitium debitoris nec loco quidem nauigij seruato, illicitis comparatis mercibus, quæ nauis continebat, fiscum occupasse amissarum mercium detrimentum, quod non ex marinæ tempestatis discrimine, sed ex præcipiti auaritia, & inciuili debitoris audacia accidisse adseueratur, adscribitur iuris publici ratio non permittit.

4. Idem AA. Eucharisto.

TRaiectitæ quidem pecuniæ, quæ periculo creditoris mutuo datur, casus, antequam ad destinatum locum nauis perueniat, ad debitorem non pertinet. ¶ Sine huimodi verò conventionione, infortunio naufragij debitor non liberabitur.

DEPOSITI, VEL CONTRA.

Tit. XXXIII.

De rei interitu de concurrentibus actionibus.

1. Imp. Alexander A. Mesteno.

I incurfu latronum vel alio fortuito casu ornamenta deposita apud interfectum perierint: detrimentum ad heredem eius, qui depositum accepit, qui dolum & latam culpam (si non aliud specialiter conuenit) præstare debuit, non pertinet. Quod prætextu larocinij commissi, vel alterius fortuiti casus, res, quæ in potestate heredis sunt, vel quas dolo desit possidere, non restituuntur, tam depositi, quam ad exhibendum actio, sed & in rem vindictio competit.

De vfaris.

2. Imp. Gordianus A. Celfo.

Vsuræ in depositi actione, sicut in ceteris bonæ fidei iudiciis, ex mora venire solent.

De vfaris & de furti actione.

3. Idem A. Auftero.

SI depositi experiaris, non immerito litem vfaras tibi restitui flagitabis: cum tibi debeat gratulari, quod furti cum actione non facias obnoxium. Si quidem qui rem depositam inuito domino sciens prudensque in vfaras suos conuerterit, etiam furti delicto succedit.

De vfaris.

4. Idem A. Timocrati.

referendus, vnde Salonites casus dictus Strabo 12. r. illicitæ merces confiscantur. f. Si vitio debitoris pecunia nautica confiscata est, creditori non perit in debitorem actio: & meritò. Nam et si maris periculum in se suscepit, casus superuenientes culpa debitoris non recepit. t. Traiectitia seu nautica pecunia, periculo creditoris mutuo dabantur. u. v. 16. ff. 3. adde Oldendorp. class. 4. aff. 23.

x. 3. Harmen. 9. §. 15. Depositarius dolum duntaxat & latam culpam præstat: at non fortuitum casum, nisi aliter conuenit. Synopsi 13. tit. 2. c. 35.

y. l. 1. ff. eod. 13. Synopses 2. c. 35. 5. Harmen. 9. c. 1. tit. 2. c. 35. de vfaris.

z. non leuem aliâs culpæ, i. desidæ aut negligentia non tenetur, §. 3. l. inf. quib. mod. re. Solius doli tenetur. l. 2. ff. de reg. iur.

a. d. §. 3. l. 1. 23. l. 1. §. 6. l. 20. ff. hoc tit. l. 7. §. 1. 4. l. 27. §. 3. ff. de passu.

b. l. 1. §. 32. ff. eod. 13. tit. 2. c. 35. de vfaris. i. actione rerum cælatarum, amotarum. Synopsi Basilic. eod. Dixi in Nomenclatore meo ad Harmenopulum 1. tit. 3. §. 39. in voce *δωροπύλη* c. 6. p. 105.

c. Ex mora, depositi vfaras, l. 24. m. ff. eod. & fructus debentur, Paul. 2. sent. 12. §. 2.

d. l. 28. m. ff. eod. l. 22. §. 2. ff. de vfar. puta, locati, l. 54. ff. locati. pro socio. l. 60. ff. pro socio. negotiorum gestorū actione, l. 38. ff. de neg. & aliis quorū fit mentio. m. §. 2. l. inf. de act.

e. Idem dicendum si depositarius, re deposita fuerit vfaris. v. l. 3. l. 4. §. eod.

f. Humanitatis est, deteriore vi actione.

g. Admittitur concursus actionis furti cum actione depositi. l. 29. ff. eod. pro socio. l. 45. ff. pro socio & mandato. l. 22. §. 7. ff. mand. v. Cuiac. 17. obsir. 12.

h. l. 4. §. eod. l. 28. inf. l. 25. §. 1. l. 29. ff. eod. add. l. 1. §. 1. ff. de vfaris.

N. iij.

^a Depositarius, siue ex deposito vsuras accepit: siue ipso deposito vsus sit, vsuras praestat. 3. *Harmonopol. 9. §. 4.*

^b *v. l. 3. §. 5. eod. l. 8. §. 5. ad exhibendum.* ^c Num tenetur etiam super-lucrum restituere. potest enim fieri ut lucrum fecerit ex pecunia deposita? Sic videtur, cum sit iniquum cum ex re mea fieri locupletiorum, cum gratitiam integram, & abstinentiam ab omni lucro fidem habeat. *l. 38. circa si. ff. de negotiis & cum do lo faciat, qui id quod ad se pertinet, non reddit. l. 1. in ff. eod.* Sed non ita est, nec enim statim meum est, quod ex mea pecunia comparatur. *v. l. 1. §. si res sibi vel alteri. Quin scilicet negant vsurarium teneri ad restituendum super-lucrum, sed ad eas tantum pecunias quas illicite exegit, qua de re v. plenius apud Molinæum de vsuris. glossa. §. 3. nu. 627. 628.*

^d etiam si mea sit mora. *e. adde. l. 3. vers. si cuius de vsuris rei iud. l. 49. in ff. de ad. empt.* ^f Imo, dicitur sunt *l. 8. vers. ibi enim duo ff. de eo quod certo. Solue. Vsu ratum promissum ex stipulatione, ducunt obligationes: vsurarium ex mora vnicam obligationem. Hæc peti non possunt, priores possunt. l. 23. ff. de excep. rei iud. g. l. 5. §. ff. de excep. rei iud.* ^h Sequester is est, apud quem plures in solidum rem deposuerunt certa conditione custodiendam & reddendam. *l. 24. Eclog. 2. cap. 1. de iur. iur. v. l. 1. de sequestris. adde. l. 6. §. 1. à te. f.* ^k ante conditionem sequestri impletam, agi non potest. *l. 1. §. 2. in ff. de dep. l. quid sequester. §. dixi.* ^m *l. 4. §. 22. de solutionibus. Ratio dubitandi hinc sumitur. nedum enim plene liberatus videbatur, cui obligationis instrumentum nondum erat redditum, at non ita est. constat enim contrarium non continud ceterum liberatum, etiam si penes eum sit instrumentum obligationis. v. l. 20. §. de probat. n. nam solutione extinguitur obligatio. *Inst. quibus mod. toll. obligat. l. 107. ff. de solutionibus.**

^o *l. sequester. l. 5. §. eod.* ^p Qui ab utraque parte vel transactionis vel cuiusvis alterius contractus instrumenta depositi nomine accepit, necesse habet pactis stare, quibus ea suscepit. *3. Harmonopol. 9. §. 20.* ^q id est, actorem & reum. *l. 1. de posuiss. l. 1. §. 3. ff. de dolo.* ^r nisi sponsio sit inhonesta. *l. 17. in ff. de pres. r.* ^s Qui rem apud se depositam apud alium quempiam adhibita scriptura deposuit, haud recte quæ accepit, restituere recusat, cautionem proferens, qua sese ostendit apud alium deposuisse. *3. Harmonopol. 9. §. 2.*

^x Depositarius, custos. ^y Nugatur qui hæc voce intelligit depositum. Reus hic cogitur ad solutionem in ff. eod. ibi, solutionem. Depositarius non soluit, sed restituit. ^z forte quia in eo adscriptum erat, pecuniam Titij, Seio creditam fuisse ab Attico depositario. ^a & ita, qui deposuit, si nullam depositi cautionem habet, potest in subsidium probationes querere, etiam ex instrumento depositarii cum alio facto. Quod hic legimus depositarium contineri, an ideo excluditur actio aduersus eum, qui meam pecuniam depositario mutuo accepit. *v. l. 8. in ff. eod.* ^b *l. 9. in ff. de rei vind. §. 2. l. 25. ff. eod.* ^c dixi ad l. 17. §. de oblig. ^d *v. l. 9. in ff. de rei vind.* ^e Depositum ab hereditario seruo, heres actione consequi & vindicare potest. *3. Harmonopol. 9. §. 10.*

De sequestro.

5. Imp. Vale. & Gallienus AA. & Valerianus. Cæsar Claudiano.

Propter instrumenta quidem, quæ te deposuisse cum aduersario tuo dicis, ut residua pecunia, quæ ex condictione debebatur, soluta, ea reciperes: si id, quod placuerat implesti, sequestrum potes conuenire. Quamuis autem hæc reddita non fuerint: tamen aduersus eum, à quo fundum conduxeras, si omne, quod ex contractu debebatur, reddidisti, ipsis solutionibus tutus es.

6. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Alexandro.

Is, penes quem utramque partem transactionis vel alia instrumenta commendasse dicis: legem, qua hæc suscepit, seruare necesse habet.

De pecunia deposita & à depositario credita.

7. Idem AA. Attico.

Desiderium tuum cum rationibus iuris non congruit. Nam si custodiam pecuniam suscepisti, quam aliis à te mutuò datam, conscriptum instrumentum, quo hanc tibi reddi profiteris, arguit: solutionem eius competentem improbe reculas.

8. Idem AA. Alexandro.

Is, qui depositam à te pecuniam accepit, eam suo nomine vel cuiuslibet alterius mutuò dedit: tam ipsum de implenda suscepta fide, quam eius successores teneri tibi certissimum est. Aduersus eum autem, qui accepit, nulla actio tibi competit, nisi nummi extent, tunc enim contra possidentem vel rei vindicatione potes.

De rebus commendatis à seruo hereditario.

9. Idem AA. Menophilo, & ceteris.

Cum hereditas personam domini sustineat: ab hereditario seruo, priusquam patri vestro successeritis, res commendatas, secundum bonam fidem ab eius, qui suscepit, successoribus apud rectorem provincie petere potestis.

De infamia & condemnatione.

10. Idem AA. CC. Septimæ.

Qui depositum non restituit, suo nomine conuentus & condemnatus, ad eius restitutionem cum infamiae periculo vrgetur.

De compensatione, deductione, doli exceptione. 1. De attestazione depositario ab alio facta, ne depositum reddat.

11. Imperator Iustinianus AA. Demosteni P. P.

Si quis vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum: eas volenti ei, qui deposuit, reddere illico modis omnibus compellatur: nullamque compensationem, vel deductionem, vel doli exceptionem opponat, quasi & ipse quasdam contra eum, qui deposuit, actiones personales vel in rem, vel hypothecariam pretendens: cum non sub hoc modo depositum acceperit, ut non concessa ei retentio generetur, & contractus, qui ex bona fide

^f *v. l. 31. D. de heredit. instit. g. l. 1. §. 29. D. de l. 16. D. de oblig.*

ⁱ *l. 1. §. 6. §. 6. D. de hu qui notant.*

^k *i. de quibus depositum constat aliquo instrumento. Queritur autem an id locum habeat in deposito confessato: locum habere ostendit Rol. à Valle 1. consil. 17. nu. 2. §. 4. §. 5. & sequentibus. quod consilium omnino vide, est enim & perilegans & varia doctrina refertum.*

^l quam celerissime versis, sed & si eo prima fronte versis, quod obtinere in fine: quia occisimè in fine. hinc colligit, instrumentum depositi habere executionem paratam, v. Rol. à Valle d. consil. nu. 2. ^m Depositarius, deponenti suum depositum repetenti, obistere hæc non potest, compensatione, deductione, doli exceptionem, actionem personalem, in re hypothecariam. ⁿ In causa depositi compensationi locus non est. *Paul. 3. sent. 12. §. 3. l. 14. in fin. §. de compensationibus. Nou. 88. §. 30. vers. sed non si in inf. de actionibus. §. 1. §. 1. §. 9. §. 22. §. in bona fidei inf. de act. o* ^o Deductio, est partis: compensationis, totius interdicti & partis. *p. d. leg. 14. in princ.* ^q Hæc verba significant, bonæ fidei accessione esse. *v. Cuiac. 17. obs. 4.* ^r Quod bonæ fidei est, ad perfidiam non est trahendum. ^s prima fronte, id est, illico in *pr. §. 60. & §. 7. eod. quam occisimè. t. facit l. 29. ff. de iudiciis.* ^u illico §. 60. ^x Protestatio testis facta depositario, non potest remorari depositi mei restitutionem. ^y illico v. §. eod. ^z in aliis causis potest debitori fieri denunciatio ne soluat creditori v. l. 8. D. de leg. commissor. ^a Differentia in eo videtur fuisse. Pecuniam numeratam depositam, pro parte hereditaria restitui heredi putant: heredes autem deponentis potest quidam existimare: neque eo nomine coheredem à reli-

In authent. de deposito, & denuntiatio inquilinorum §. 1. col. 6. tit. fin. No. 88. c. 1.

Sed iam cautum est, ne quis extrinsecus depositario interdictat depositi restitutionem: qua subsecuta, depositor possidens pulsari poterit ab eo, qui interdixit. si contra factum fuerit damnum, quodcumque acciderit ei, qui vim passus est, praestabitur ab eo qui interdixit, necnon & tertiam centesimam vsurarum nomine, ex quo facta est huiusmodi contestatio. Quibus penis subiacet, qui vel inquilino donationem pensionum, vel publice persone pams interdicat administrationem.

De hereditibus.

12. Idem A. Iohanni præfecto prætorio.

Speruacuum veterum differentiam à medio tollentes: si quis certum pondus auri vel argenti confecti vel in massa constituti deposuerit, & plures scripserit heredes, & vnus ex his contingentem sibi portionem à depositario acceperit, alter superferat, vel alias fortuito casu impeditus hoc facere non potuerit, & postea depositarius in aduersam inciderit fortunam, vel sine dolo depositum perdidit: sanimus, non esse coheredi eius licentiam venire contra eum coheredem suum & ex eius parte auellere, quod ipse ex sua parte consequi minimè potuit, quasi eo, quod coheres accepit, communi constituto: cum si certæ pecuniæ depositæ fuerint, & suam partem vnus ex hereditibus accepit, nemini veniat in dubium benè eum accepisse partem suam, & non debere aliam partem attingere. nobis etenim non videtur esse homo obnoxius, neque in massa, neque in specie, neque in pecunia numerata, qui suam partem suscepit: ne industria pœnas desiderat soluat. si enim & alius heres tempora oportuna, quemadmodum coheres eius, obseruasset: & suam uterque reciperet, & sequentibus altere rationibus minimè locus relinqueretur.

MANDATI VEL CONTRA.

Tit. XXV.

De sumptibus & de salario.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti Leonide.

ADVERSUS eum, cuius negotia gesta sunt, de pecunia, quam de propriis opibus vel ab aliis mutuò acceptam erogasti, mandati actione pro sorte & vsuris potes experiri. De salario autem, quod promissit, apud præfidem provincie cognitio præbebitur.

Si is qui actionem mandauit, egerit.

2. Idem Augusti Marcello.

quis coheredibus conueniri, aliis partibus pecuniæ, casu fortuito, apud depositarium peremptis: sibi denique recte partem suam accepisse: & in ea accipienda vigilasse. Massam verò auri, argenti facti vel infecti, massam, inquam, vel speciem argenti depositam recte quidem restitui pro parte hereditaria heredi putant, verum si partes reliquæ casu fortuito perissent apud depositarium, censebant eum heredem qui partem suam in specie vel massa ita accepisset, recte conueniri à coheredibus: Hanc differentiam tollit Iustinianus, hoc constituto, ut ne qui heres sibi vigilauerit in parte sua depositi recipienda, eo nomine à coheredibus conueniatur aliis partibus casu peremptis apud depositarium: siue pars restituta depositi in pecunia, siue in massa, siue in specie consistat: non hoc magis, quam illo modo, heredem coheredibus suis obnoxium esse. ^b *l. 1. §. 36. D. eodem.* ^c *v. l. 1. §. eodem.* ^d Qui suum recepit, coheredi aut socio non obligatur. *l. 38. ff. familia: l. 62. D. pro socio. l. 31. ff. locat. exerce. l. 22. ff. familia: e* ^e Quid si legamus, heres. Est enim species huius constitutionis, in herede partem suam depositi recipiente. ^f Industrij, pœnas negligentium non soluant. ^g *v. l. 7. ff. 1. adde. l. 4. Eclog. 1. Oldendorp. class. 4. c. 24.* ^h Mandati directæ cõpetit ei qui mandauit: Contraria, ei cui mandat est. *v. l. 4. §. 10.* ⁱ Contraria mandati datur in mandatorum. ^k Procurator potest à certis quodam murum pecuniam accipere, explicandi mandati negotij causa. ^l *l. 12. §. 9. D. de Paulus 2. sent. 15. §. 2.* ^m *l. 1. §. eod. l. 7. ff. eod.*

Cum

sepius in iure dicitur societatis dissolutio 3. *Harmenopol.* 10. §. 16. a. v. 13. D. 1. ad 3. C. *Theod.* 3. *Oldend.* 1. 4. ad 1. 2. 3.
b. l. 15. §. de rescind. l. 1. §. de prescript. longi temporis. ut & donatio l. 27. l. 3. §. de donatio-
nibus. Huc res redit. Inter abentes contrahi posse venditionem l. 1. §. si quis alteri. ut
non idem in oblatione rei futiuræ à fure faciendæ, fur enim non liberatur, nisi rem
præsentem offe-
rat l. 2. §. 2. D. de
solutioibus. etia-
si abentes possit
fieri nouatio l. 1.
17. ff. de condi-
fur.
c. l. 1. §. 2. l. 9. D.
eod.

DE CONTRAHENDA EM- PTIONE ET VENDITIONE.

Tit. XXXVIII.

De loco.

1. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Paulo.

VENDITIONE, etsi in alio loco, quam
quo possessiones constitutæ sunt, hiant, nõ
ideo irritæ esse creduntur.

De consensu & de furiosis.

2. Imp. Diocl. & Maxim. AA. Auito.

Emptionem & venditionem consensum c. desiderare, nec
furiosum ullum esse consensum, manifestum est. Inter-
missionis autem tempore furiosos maiores viginti quin-
que annis venditiones & alios quoslibet contractus pof-
se facere non ambigitur.

De simulatione.

3. Idem Augusti, Valeria.

Si donationis causa, venditionis simulatus contractus
est emptio, si tui deficit substantia. Sanè si in possessio-
nem rei, sub specie venditionis, causa donationis, ut te a-
leret, induxisti, sicut perfecta donatio facile rescindi non
potest, ita legi quam tuis rebus donans dixisti, parere con-
uenit.

De emptione rei propria vel sibi donata.

4. Idem AA. Luciano.

Cum res tibi donatas ab herede donatricis tibi distra-
ctas esse proponas, intelligere debueras duplicari tibi
titulum possessionis non potuisse, sed ex donatione & tra-
ditione dominum factum te frustra emisisse: cum rei pro-
pria emptio non possit consistere. At tunc demum tibi
profuit, si ex donatione te non fuisse dominum demõstre-
tur. Sanè quoniam omnia bona tibi ab ea donata & tra-
dita dicis: ad hoc & à filio facta venditio rerum materna-
rum afferre perfecta etiam donatione poterit defensio-
nem, ne vel exemplo inofficiosi testamenti possit hæc
auocare.

De tutore & eius vxore.

5. Idem Augusti, Gratia.

Cum ipse tutor nihil ex bonis pupilli, quæ distrahi pos-
sunt, comparare palam & bona fide prohibetur: mul-
to magis vxor eius hoc facere potest.

Si emptrix venditori nupserit.

6. Idem AA. Lucretio.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

Si Gaudentius in matrem tuam titulo venditionis sine
squadam fraude dominium mancipij transfudit: non idcirco,
quod postea inter eos matrimonium & diuortium,
secutum dicitur, iuri eius quicquam derogatum est: quod
vindicare, te matri tuæ successisse probans, minime pro-
hiberis.

scinditur, quod pretium solutum non sit: (nisi ab initio donationis causa facta sit)
Syn. Basil. 19. tit. 5. c. 16. 3. Harm. 3. §. 38. non enim rem repetere debet venditor, sed ad
pretium agere Schol. Syn. Basil. v. l. 3. §. 3. cod. adde l. 9. in fin. §. 3. cod.
c. l. 12. in fin. §. de rei vendic. l. 14. §. de resc.
f. retentio tamen potest competere l. 19. ff. cod. g. h. m. s. p. o. z. t. a. c. m. s. e. Synop. cod.
c. 16. Harmen. eo.
§. 19.

De simulatione.

7. Idem AA. Pisoni.

Si ancillam ex emptione sibi quasitam mater tua dona-
tione à secundo marito postea simulauit accepisse ti-
tuli falsi figmentum, donationis dominium ei duplicare
vel auferre non potuit.

Si pretium solutum non sit.

8. Idem AA. Diogeni.

Si non donationis causa, sed verè vineas distraxisti, nec
pretium numeratum est actio tibi pretij, non eorum
quæ dedisti, repetitio competit.

De pretio.

9. Idem Augusti, Seuero.

Empti fides ac venditi sine quantitate nulla est. Placito
autem precio non numerato, sed solum tradita posset
hæc, istiusmodi contractus non habetur irritus, nec idcirco
is, qui comparauit, minus rectè possidet, quod so-
luta summa, quam dari conuenerat, negatur. Sed si
si donationis gratia prædij factam venditionem tradi-
tio sequatur: actione pretij nulla competente, perficitur
donatio.

De emptione simulata rei propria.

10. Idem Augusti, Georgio.

Si mater tua velut ex patris tui bonis prædium suum
comparauit: cum rei propria non consistat emptio, &
hanc simulatam proponas, huiusmodi placitum mutare
substantiam veritatis, & ei nocere non potuit.

De iniurio.

11. Idem Augusti, Paterio.

Inuitum comparare vel distrahere postulantis desiderij,
iustam causam non continet.

De fideiussore, de instrumento, de petitione pretij, de
penitentia.

12. Idem Augusti, Paterno.

Non idcirco minus emptio perfecta est, quod emptor
fideiussorem non accepit, vel instrumentum secundum
consensum auctoris in possessionem ingressus, rectè possi-
det, pretium sanè, si eo nomine satisfactum non probetur,
peti potest, nec enim, licet incontinenti facta, penitentia
contestatio consensu finita rescindit.

De conditione collata in arbitrium contrahentis.

13. Idem Augusti, Iuliano.

In vendentis vel ementis voluntatem collata condi-
tione comparandi, quia non adstringit necessitate con-
trahentes, obligatio nulla est. idcirco dominus inuitus ex
huiusmodi conuentione rem propriam vel quilibet al-
ius distrahere non compellitur.

An cuius persona vendi possit.

tionem, sed consensus. potest enim fides haberi de pretio l. 19. D. eod. adde l. 8. ff. de pe-
riculo.

m. dixi ad l. 3. §. eodem.

n. valet vide leg. ult. ff. pro donato. l. 12. in fin. §. de transact.

o. Nemo rem propriam emere potest: adde ut quamuis ei non sit, id est, imaginariè
videatur emere, multum tamen præiudicium pariat Synopsi eodem, dicto ca-
pitulo decimo sexto.

p. dixi ad l. 3. §. eodem.

q. leg. 2. §. plus valere.

r. sensus est, ne rescripto quidem principis posse impetrari, ut quis inuitus coga-
tur rem emere vel vendere. facit l. 13. in fin. l. 14. §. eodem. ideo coacta venditio rescindi
solet v. leg. 1. §. de rescindenda. potest tamen quis testamento damnari vendere leg. 66.

s. D. de legat. 1. vel ad id cogi ratione communionis l. 13. §. 17. ff. de act. empt. vel ut in-
dix publicæ consulari l. 1. §. 11. ff. de off. præsid. sed & ratione scuitia §. ultimo Insist.

t. de his qui sunt sui: leg. 2. ff. de his qui sunt sui: vel fauore quodam speciali rei abalie-
nata leg. 2. §. de patribus qui sit. distrah. adde qua dixi de iniurio ad l. 69. l. 156. de reg. iur.

u. id cum dicimus, ne intelligamus, quenquam cogi iniusto pretio distrahere leg. ult.

v. ff. de annona.

f. Fideiussor & instrumentum traditæ possessionis non sunt de substantia emptio-
nis: ut hæc non sint, potest ea subsistere v. leg. 12. §. de fide instrumentorum: leg. 5. de pa-
tis. Aliud est in venditionibus, quas de scripto fieri conuenit. Insist. eodem in princip.

g. Venditio in scriptis non est, etiam si scripta sit, ut hodie ferè omnes scriptura munu-
tur: sed quas scripto fieri conuenit est, aut in quibus lex requirit scripturam v. Fer-
rariens. in forma libelli in causa venditionis 37. in verbo vendidit 3. num. 2.

h. vide dicta leg. 12.

i. leg. 19. in fin. ff. eodem.

k. dixi ad leg. 5. in fin. §. de obligat. leg. 39. §. de transact.

l. leg. 7. ff. eodem.

m. Obligationis vis est in attingendo seu vinciendo. unde obligatio iuris vinculum
insist. de oblig. quidquid adstringenda ff. de verb. oblig. ut hinc colligas, obligationem im-
propriam esse, quæ non adstringit necessitate.

a. dixi ad l. 11. §. eo.

a l. 6. C. Theod. de contr. empt. lib. 3. id est, olim nemo poterat rem immobilem extraneam personam vendere. extraneam id est, non proximo, non consortio: quod hac lege abrogatur. postea tamen ius antiquum reuocatum in feudis 2. feud. 13. saltem excogitatum ius *negotiosorum* seu tractatus, de quo dicam ad constitutionem Friderici, inscriptionem de iure *negotiosorum*: adde Nouellam Romani senioris cap. 3. b Consortes dicti, qui eundem agrum sortiti, eundem postea regionibus diuiserunt, dixi ad 3. *Ferrinam*: & 5. *Fendur*. 13. Dicam & mox nonnulla alia.

c Interest nostra res maior nostrorum nobis eripi l. 12. de administr. tutorum.

d Praesumitur enim affectio in coniunctis pro retinenda possessione affini & gentilitia v. *Alciat. r. presump.* 20. adde l. 35. ff. de minorib. Interim non puto hac lege derogari legi 2. de iur. emptor. qua dominus praeteritur extraneo in emendis emptorem neminem colonis: quemadmodum non puto quidquam derogari titulo, non licere habitatoribus metropolitani loca sua ad extraneum transferre lib. 1. titulo 16.

e sic potior est propinquus extraneo in ephreusi, conductio ne & rerum soli antichresi ex Nou. Celsus Romani & Manuelis 3. Harm. 3. §. 118. §. ad 122. f. dixi ad leg. 11. §. eo.

g vendendi libertas, lege ciuili coerceri potest: ut ne cuique quisque possit per animi sui sententiam res vendere. Testator etiam potest prohibere, ne heres alie nec l. 69. §. 3. l. 88. §. 15. ff. de legat. 2. Iudex quoque potest prodigo interdicare alienationem.

h adde leg. vn. §. non licere habitatoribus metropolitani, loca sua ad extraneos transferre: adde qua scripti ad l. 1. §. de rebus creditis.

i Nouella Romani (cuius fit mentio 3. Harmenopol. 3. §. 118.) & Constantini Porphyrogenetae, cognato rem immobilem vendente, ad eam comparanda primo ordine vocantur *συγγενεῖς ἀναμὲν καὶ μὴ οὐκ ἀναμὲν* hoc est, cognati promiscue coniuncti, habentes inter se rem (hoc refero ad rem ipsam, de qua agitur) communem. Post cognatos, admittuntur alij *ἐξ ὅτις καὶ ἀναμὲν καὶ οὐκ ἀναμὲν*, quae communem habet seu consortes. Post hos *οἱ μὴ οὐκ ἀναμὲν καὶ οὐκ ἀναμὲν*, qui tantum permixti (eum qui ont leurs terres enclauées dedans & parmi celle qui se vend) licet extranei sint. Post hos rursus (hac parte purior est Harmenopolis locus quam Nouella i. Constantini, quae ea parte lacunam habet) *οἱ συμπεπληγμένοι καὶ συμπαρεκκεκλιμένοι*, id est, simul iuncti consortes. Post hos denique *οἱ ἀπλῶς ἐν τῇ μέρει συνάμειντοι*, id est, qui simpliciter aliqua ex parte rei alienanda, vniti sunt & vicini. (*συμπεπληγμένοι* autem illo loco iisdem Graeci interpretantur, omnes quotquot sub eodem censitore, qui *συντεταγμένοι*, descripti, licet diuersi in locis tributa sua soluant) Et hoc quidem ordine & gradu ad rem venditoris priuati, admittuntur haec personae, multo magis *ἐν τῇ μέρει καὶ οὐκ ἀναμὲν καὶ οὐκ ἀναμὲν*, ubi agitur de venditione fundi alienius, certi corporis seu certae vniuersitatis, hoc enim casu *οἱ κτήτορες* *ἐν τῇ μέρει καὶ οὐκ ἀναμὲν καὶ οὐκ ἀναμὲν* illorum possesores, alij (ita interpretor hunc locum) praeteruntur: forte (vt opinor) quod eorum interitus, praedia suae vniuersitatis sive corporis, ad alterius vniuersitatis homines transferri. Et haec ratio veteribus, illis fuit *ἡ τῶν ἐκτεταγμένων*, hoc est, praerogatiua suo gradu & ordine inter venditores & emptores rerum immobilium seruanda. Hodie moribus quibusdam Gallorum, proximis adgnati & cognati admittuntur intra certum tempus ad bona proximorum immobilia alienata, retrahenda: de quo iure inter ceteros Tiraquellus plenissime scripsit, libro de vtroque tractatu. Est enim alius a lignagerio, id est, lineari gentilitio seu cognatitio, retractus pactitius seu conuentionalis.

k Vt quibusdam casibus cogimur emere & vendere v. qua scripti ad leg. 11. §. eo. ita

14. Impp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Fabiano PP. Illyrici & Italiae.

Vdum^a proximis confortibusque^b concessum^c erat, vt dextraneos^d ab emptione^e remouerent, neque homines suo arbitratu vendenda distraherent. sed quia grauis haec videtur iniuria, quae inani honestatis colore velatur, vt homines de rebus suis facere aliquid cogantur inuiti^f superiore lege cassata, vnusquisque suo arbitratu quærere vel probare possit emptorem: nisi^g lex^h specialiter quasdam personas hoc facere prohibuerit. Dat. 6. Kal. Iunij, Vincen- tiae, Tatiano & Symmacho Coss. 391.

De quantitate pretij collata in arbitrium, vel declarationem tertij.

15. Imp. Iustinian. A. Iuliano P. P.

Super rebus venundandisⁱ, si quis rem ita comparauerit, vt res vendita esset, quanti^m Titiusⁿ aestimauerit, magna dubitatio exorta est multis antiquae prudentiae cultoribus^o quam decedentes sancimus^p cum huiusmodi conuentio super venditione procedat, quanti ille aestimauerit, sub hac conditione stare venditionem: vt, si quidem ipse, qui nominatus est, precium definierit: omnimodo secundum eius aestimationem & precia persolui, & venditionem ad effectum peruenire, siue in scriptis, siue sine scriptis contractus celebreretur, scilicet si huiusmodi pactum, cum in scriptis fuerit redactum, secundum nostrae^r legis definitionem per omnia completum^s & absolutum sit. Sin autem vel ipse noluerit^t, vel non potuerit precium definire: tunc pro nihilo esse venditionem. quasi nullo precio statuto: nulla coniectura (immo magis diuinatione) in posterum seruanda, vt in personam certam, an in boni viri arbitrii^u respicientes contrahentes ad haec pacta venerint: quia hoc penitus impossibile esse credentes, per huiusmodi sanctionem expellimus. Quod etiam in huiusmodi locatione locum habere censemus.

DE HEREDITATE VEL ACTIONE VENDITA.

Tit. XXXIX.

De hereditate.

1. Impp. Suerus & Antoninus AA. Geminio.

Es alienum, hereditate nomine fisci vendita, ad onus emptoris^b bonorum pertinere, nec fisci^c creditoribus hereditariis respondere, certum & absolutum est.

2. Imp. Antoninus A. Floriano.

Ratio iuris postulat, vt creditoribus hereditariis & legatariis seu fideicommissariis te conuenire volentibus, tu respondeas: & cum eo, cui hereditatem venundasti, tu experieris suo ordine. Nā vt satis tibi detur, seruo^d desideras: quoniam eo tempore, quo venundabatur hereditas, hoc non est comprehensum. Quamuis enim ea lege emerit, vt creditoribus hereditariis satisfaciatur: excipere tamen actiones hereditarias inuitus cogi non potest^e.

De actione.

3. Imp. Alexander A. Timotheo.

Nominis^f venditio etiam ignorante^g vel inuito eo, aduersus quem actiones mandantur, contrahi solet. PP. V. Id. Feb. Maximo II. & Aeliano Coss.

certis casibus cogimur non alienare, inuiti non alienamus: nisi lex veteri alienari l. 1. §. ne Christi mancip. potest etiam consistere prohibitio, rerum ipsarum inuitu, puta alienatum l. 1. §. de reb. alien. communium, post litem contestatam l. 1. in fin. §. comm. diuid. l. 13. D. familia.

l Emptionis pretium in alterius arbitrium conferri potest, vt & locationis §. 1. l. 1. §. de locatione l. 25. D. loc. sic in alterius arbitrii refferri potest rei restitutio l. 43. ff. de verb. oblig. nam testimonium c. 1. §. per eo de conditionibus apposit. diuilio l. 75. D. pro socio.

De hereditate.

4. Idem A. Diogeni.

Vi nondū certus de quantitate hereditatis, persuadente^a emptore quasi exigua quantitate eam vendidit: bonae fidei iudicio conueniri, vt res tradat, vel actiones mandet, non compellitur. Nam suo quoque iure eorum persecutionem habet.

5. Idem A. Onesimo.

Emptor hereditatis, actionibus mandatis. eo^b iure vti debet, quo is, cuius persona fungitur, quamuis vtiles etiam aduersus debitores hereditarias actiones emptori tribui placuit.

6. Idem A. Pomponio.

Vi tibi hereditatem^k vendidit, antequam^l res hereditarias traderet, dominus earum perseuerauit: & ideò vendendo^m eas alius, dominium transferre potuit. Sed quoniam contractus fidem fregit, ex empto actione conuentus: quantiⁿ tua interest, praestare cogetur.

De actione.

7. Imperatores Diocletianus & Maximianus AA. Manassa.

Postquam eo decursum est, vt cautiones^o quoque debitorum pignori dentur: ordinarium visum est post nominis venditionem vtiles^p emptori (sicut responsum est) vel ipsi creditori postulanti dandas actiones.

8. Idem AA. & CC. Iuliano.

Ex nominis emptione dominium rerum obligatarum ad emptorem non transit: sed vel in rem suam procuratore facto, vel vtilis^q secundum ea, quae primum constituta sunt, exemplo creditoris persecutio tribuitur.

9. Imperator Iustinianus A. Ioanni praefecto praetorio.

Certi & indubitati iuris est, ad similitudinem eius qui personalem redemerit actionem, & vtiliter eam mouere suo nomine conceditur: etiam eum, qui in rem actionem comparauerit, eadem vti posse facultate. Cum enim actionis^r nomen generale sit omnium siue in rem siue in personam actionum, & apud omnes veteris iuris conditores hoc nomen in omnibus pateat: nihil est rationale, quod differentiam in huiusmodi vtilibus actionibus possit introducere.

QUAE RES VENIRE NON POSSUNT, ET QUI VENDERE vel emere vetantur.

Tit. XL.

De purpura.

1. Imperatores Gratianus Valentinianus & Theodosius AAA. Fausto comiti sacrarum largitionum.

c Ad venditorem creditores hereditarij veniunt: ad emptorem inuitum non veniunt vt hic. & l. 2. §. de pactu. l. 94. §. 1. D. de lega. 1. l. 1. §. 1. D. de iure delib. praeterquam si a fisco vendita hereditas fuerit l. 1. §. eo.

d quia fideiussorem postulas l. 6. ff. de damno. quem inuenire difficile est l. 2. §. 6. D. de iudiciu. aliud esset, si nuda cautio peteretur l. 4. d. sit. & merito. nam quoties futurum damnum metuitur, satisfactio potest exigi l. 27. in fin. l. 38. ff. pro socio. num omnia etiam omnia. Causa cognita etiam ex integro aliae cautiones exiguntur l. 8. §. 3. l. 10. in fin. ff. qui satisf. l. 4. ff. de in poss. l. 20. l. 14. D. de oper. noui. Dicamus breuius, venditorem hereditatis non facilius de euictione, sed de facto suo l. 2. ff. eo.

e volens tamen potest.

f Omne ius, omniūque actio cedi potest, inuito etiam eo, in quem ceditur. vt hic. Syn. Basil. 19. tit. 4. c. 25. l. 7. §. eo. l. 1. in fin. de nouationibus.

g v. l. 1. in fin. de nouationibus. h v. l. 9. D. de dolo.

i l. 2. ff. eo. l. 156. §. 3. D. de reg. iur.

k idem in re quauis vendita. Nam si duo rem eandem seorsim in solidum emerint, qui prior eam accepit, potior est et si neque pretium soluit, neque instrumentum rei venditae obtinuit. l. quoslibet duobus. 15. §. de rei vindicat. c. 3. Harm. 3. §. 97.

l Venditor, re tradita, dominium amittit adde l. 21. ff. eo. v. l. 11. §. de act. empt.

m d. l. 21.

n Si venditor rem emptori non potest tradere, praestando interesse liberatur v. l. 4. §. de act. empt.

o Nomen potest pignori & vendi l. 3. §. eo. l. 4. §. quae res pignori.

p l. 8. §. eo. l. 1. §. de obligat. l. 5. §. quando fisco: l. 16. ff. de pactu. q l. 7. §. eo.

r §. 1. l. 1. de actionibus. l. 25. §. 2. l. 28. ff. de obligat. l. 178. D. de verb. sign.

s vendi Haloand.

t & quae Cuiusmodi hic de rebus enim, non de personis est hic titulus.

F v.

a Lex l. Cod. Theod. hoc tit. negat remunerationem (sic legendum est potius quam remunerationem) precij expositendam alij volunt reddi pretium cum adiectione quin et Nou. Valent. de patribus qui filios distraxerint. sed hanc legem Constantini Iustinianus preiulit.

b dixi 18. D. 5. Qui per vim coactus vendidit, potest restituito pretio, quod accepit, venditio nem per vim factam rescindere nec id tantum ipse verum etiam ipsius heredes. Syn. Basil. 19. tit. 10. c. 57. 3. Harm. 3. §. 79.

d leg. 6. D. de off. praesid. l. 8. §. eod. l. 11. §. de contrah. empt. 3. Harm. 3. l. 107. de dist. pign. e Mala fidei emptio, non est emptio, non est emptio, l. 6. §. de praescript. longi temporis, aliud in stipulatione: nam mala fidei stipulatio, est stipulatio, nec nisi per exceptionem excluditur l. 36. D. de verb. oblig. v. Cuius. 8. obf. 10.

f huic legi coniunge legem 3. §. eod. Nouellam Romani Harm. 3. tit. 3.

g An mobilem dicam ad l. 8. §. eo. h quod quidem consideratur tempore venditionis l. 8. in fin. eo. i maior annis scil. vel minor, cum decreto tamē l. 1. §. di. praed. min.

k Beneficiū huius legis secundum competere heredibus. Ita ut nec dimidia pars veri precij accepta sit. m Beneficiū huius legis 2. competit venditori. An etiam emptori dixi ad l. 1. §. sed si emerit 13. D. si quid in fraud. patro. Cuius certe negat beneficiū huius legis porrigi ad emptorē 16. obsequat. 18. Quo nomine reprehensus à Roberto 2. Animaduers. 13. defensio ab Antonio Mercatore 2. notat. 13. Obiectio ita formari potest, Datur hoc beneficiū in omnibus bonae fidei contractibus l. 3. in fi. §. communia vtriusque 1. datur ei qui restitutam accepit v. l. 6. §. soluto. Ergo & emptori d. §. 13. l. 46. in fi. D. de solutionibus. An ei qui permutauit dixi ad d. §. 13. An locatori dixi ad l. 14. §. de usufr. An conductori dixi ad d. §. 13. An transigentis dicam §. eo. An ei qui fundum nimis aestimatum in solutum accepit datur v. quā notauit ad l. 6. §. soluto. An in omnibus bonae fidei contractibus datur l. 3. in fin. §. comm. vtriusque iud. An diuidentis v. l. 3. §. com. vtriusque, An aliis etiam casibus: v. Molin. que. 14. de usufr. An in feudi concessione ex emphyteusi, & adiudicatione facta creditori? Non idem Soci. reg. l. 2. C. de rescind. vendit. an & quando locum non habet 226. & regula, venditio vltra dimidiam iusti pretij regulariter non valet. 436.

n aliud enim dicendum stricto iure videtur, propterea quod venditor semper praesumitur, nosse verum pretium rei suae: l. 15. §. eo. verum humanitas repugnat l. 18. in fin. D. soluto. Quid, num perpetuo id verum est, ut ob inaequalem dimidij rationem rescindatur venditio? negatur perpetuum. ideoque dicitur non admitti rescissio, quotiescunque alienatio facta fuerit decreto iudicis: l. 1. §. de praed. l. 2. §. de fide instrum. non admitti quoque post triginta annos. Sed tamen Harmen. ex Nou. Romani Caesaris 3. tit. 3. §. 10. & 8. refert, actionem ex hac lege intra quadriennium instituendam esse. Item non admitti propter auctum (à tempore venditionis) rei valorem l. 8. in fi. §. Myr fingerius 2. respons. 12. num. 30. vel si res iussu testatoris sit vendita v. quā scripti ad l. 49. §. 8. D. de legat. 1. Tirag. de retractu §. 24. gloss. 1. nu. 4. si transactio res alienata, idem ibid. gloss. 9. nu. 107. Idem Socin. reg. 226. & 436. adde l. 65. D. de cond. indeb. l. 15. §. 3. D. de re iudicata, quod vltimum improbat à Speculatore l. 4. parte 3. rub. de resc. vendit. num. 14. Mouetur autem quod in transactioe receptum sit, ut pro modico magnum amittamus. arg. l. 8. D. de transact. Hoc etiam improbat ab Imberto in enchiridio Mouetur l. 36. in fi. §. de verb. obl. adde l. 3. §. de dolo. Tiraguelli sententia accedit vltus Gallie & editum Caroli 9. latum ann. 1563. teste Papone 2. Notar. 9. c. de exception. fol. 6. v. Volunt etiam non competere beneficiū huius legis ei qui rem alienauit, cum iuramentum de re nunquam reuocanda l. 8. §. 3. D. de cond. instrum. Rol. à Valle 1. conf. 59. nu. 5. & nu. 18. Socin. d. loco. sed nec ei qui sciens verum rei suae valorem, deceptus sit vltra dimidium iusti pretij. Cur ita id receptum, vide eundem ibid. nu. 10. & seq. sed nec ei qui donauit emptori residuum pretij (Galli appellant, la plus value) Idem si ad publicum incantum, hoc est, publice & decursu habitis res vendita est l. 6. l. 8. §. de remiss. pign. si per iudicē res debitoris creditori adiudicata, l. 15. §. 3. §. de re iudicata. si ab alio, quam ipso rei domino, res ipsa vendita est: Idem esse, si venditor renunciauit beneficio huius constitutionis arg. l. 14. in fi. §. de adiutio l. si quis in conscribendo 3. de pactu. Socin. d. reg. 226. & 434.

o nota petitionem alternatiuam ei vtilem, qui ob iniquum pretium, venditionem rescindi postulat.

p acceptum.

q Hæc particula, ut & l. 8. §. eo. innuit. Non quatuorvis rerum venditionem, ob inaequalitatem pretij, rescindit: sed immobilium. An & mobilium? Cuius negat 16. obf.

DE RESCINDENDA VENDITIONE.

Tit. XLIII.

De vi.

I. Imp. Alexander Augustus Maroni.

Si pater tuus per vim coactus domum vendidit, ratum non habebitur, quod non bona fide gestum est. mala fidei enim emptio irrita est. Aditus itaque nomine tuo praesens promittat, auctoritatem suam interponet: maxime cum paratum te proponas id, quod precij nomine illatum est, emptori refundere.

De quantitate pretij.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Lupo.

Rem maioris precij si tu vel pater tuus minoris distraheris: humanum est, ut vel pretium te restituente emptoribus, fundum venditum recipias, auctoritate iudicis intercedente: vel, si emptor elegerit, quod deest iusto pretio recipias. Minus autem pretium esse videtur, si nec dimidia pars veri pretij soluta sit.

De alterutro contrahentium inuito & de fisco.

3. Idem Augusti, Martiana.

De contractu venditionis & emptionis iure perfecto, alterutro inuito, nullo recedi tempore bona fides patitur, nec ex rescritto nostro, quod iure fiscum nostrum vti, saepe constitutum est.

Si quis fundum magno pretio comparatum minoris distraherit.

4. Idem Augusti Eudoxio.

Ad rescindendam venditionem, & male fidei probatio nem, hoc solum non sufficit, quod magno pretio fundum comparatum, minoris distractum esse commemoras.

De dolo, de bona fide, de maiori 25. annis.

5. Idem Augusti, Rufo.

Si dolo aduersarij deceptum venditionem praedij te fecisse praesens provinciae aditus animaduertit, sciens co-

18. in fi. Molinæus §. 22. nu. 47. consuetud. hanc legem ait admetti in rebus mobilibus pretiosis duntaxat, non aliis. Quam sententiam vii Gallie receptam, etiam aduersus minores, defendit Mercator elegantissime, Notar. 12. in fi. Robertus 2. animaduers. 12. in omnibus rebus mobilibus locum habere ait. Fatetur tamen propter rem vel summam minimam, non concedi restitutionem l. 4. D. de restitu. in integ. l. 10. l. 11. l. 12. §. de dolo l. 54. §. de contrah. empt.

trarium esse dolum bonae fidei (quæ in huiusmodi maxime contractibus exigitur) rescindi venditionem iubebit. Quod si iure perfecta venditio est à maiore viginti quinque annis, intelligere debes, consensu mutuo perfectam venditionem rescindi non posse.

Si venditor duplum offerat pretij.

6. Idem Augusti Gratiano.

Non est probabilis causa, propter quam rescindi consensu factam venditionem desideras. Quamuis enim duplum offeras pretium emptori: tamen inuitus ad rescindendam venditionem virgeri non debet.

De militibus.

7. Idem Augusti, Muracolo & aliis militibus.

Retiam manere semper factas iure venditiones, vestra etiam interest. nam si oblato pretio rescindere venditionem facile permittatur, euen et, vii & §. si quid vos hdei laboribus vestris à fisco nostro vel à priuato comparaueritis, eadem lege conueniamini, quam vobis tribui postulat.

De dolo, de metu, de quantitate pretij.

8. Idem Augusti, Euodia.

Si voluntate tua fundum tuum filius tuus venundedit: dolus ex calliditate atque insidiis emptoris argui debet vel metus mortis, vel cruciatus corporis imminens detegi, ne habeatur rata venditio. Hoc enim solum, quod paulo minore pretio fundum venditum significas, ad rescindendam venditionem inualidum est. Quod si videlicet contractus emptionis atque venditionis cogitasses substantiam, & quod emptor viliori comparandi, venditor cariore distrahendi votum gerentes, ad hunc contractum accedant, vixque post multas contentiones, paulatim venditor de eo, quod petierat, detrahente: emptore autem huic, quod obtulerat, addente, ad certum consentiant pretium: profecto perspiceres, neque bonam fidem, quæ emptionis atque venditionis conuentionem tuetur, pati, neque vllam rationem concedere rescindi propter hoc consensu finitum contractum, vel statim, vel post pretij quantitas disceptationem, nisi minus dimidia iusti pretij, quod fuerat tempore venditionis, datum esset, electione illam emptori praestita seruanda. Dat. Kal. Decemb. CC. Consi.

De pecoribus pro pecunia in solutum datis errorem facta.

9. Idem Augusti, Domitio.

Pretij causa non pecunia numerata, sed pro ea pecoribus in solutum consentienti datis, contractus non constituitur irritus.

dimidium iusti pretij offerens. At enim obijcies illa Harm. d. loco, & vtriusque (loquitur de emptore) & Mercator d. loco, & §. si id quod deest dimidio, & ita iudicatur refert Masuerius apud Fertariensem in forma libelli in causa venditionis 37. summ. 4. in verbis, quæ & qualis fol. 317. ab ea sententia videtur non abluere Robertus d. loco ca. 13. Mercator d. 13. notat mendum esse apud Harm. legendum esse ex No. Rom. & de vtriusque & vtriusque hac proportionem, ut si res digna XX. vendita fuit VII. non satis sit duo restitui, ut decem, l. dimidia efficiatur, sed XII. ut verum pretium, id est summam XX. efficias. An eadem proportio in emptore? v. scholastem Harmenopuli d. loco. v. Myr fingerium 4. obf. 73.

y ob non dimidiam iusti pretij, contractus rescinditur: nec tamen satis est id quod dimidio deest suppleri, ut superius dixi.

z l. 7. §. 40. l. 5. §. de oblig. a l. 12. §. de rei vind. l. 5. §. de donat.

b Principes, subito inuito à contractu cum eo inito, recedere non potest adde l. 7. §. eod. c non si rem magno pretio comparauit, vili distraxi, ideo rescissioni locus dabitur. d l. 8. §. eod. l. 8. §. de distr. pign.

c Dolus contrarius bonae fidei.

f Bona fides in emptione exigitur. g quid si à minore distinguendum est, an ipse an cum decreto vendiderit.

h Symmachus, vox iuris & legum est, Bonae fidei contractum non rescindi.

i Syn. eo. c. 62. Harm. eo. §. 85. k Harm. 3. adde l. 63. §. ad l. Falcidiam. i. pretium contentum & tantundem. l Mutatulo v. Cui. ad l. 4. §. de iure fisci.

m l. 3. §. eo. l. 54. §. de contrahend. empt. n propter metum talionis. o v. l. 3. §. eo.

p v. D. quod quisquis iuris l. 41. D. de regulis. q dixi superius, hanc legem pertinere ad res mobiles pretiosas, quales sunt margaritæ, bona mobilia per auersionem vendita, emptio sectionis nemorum v. Molin. 3. consuet. 22. nu. 47.

r Dolus ex insidiis probari debet. ex insidiis d. d. in §. 2. v. Syn. Basil. 10. tit. 2. cap. 46. qualitate facti l. 10. §. eo. adde l. 4. §. eo. adde l. 10. §. eo. v. l. 13. §. de trans. l. 5. §. de his quæ vi metisue. s v. l. 54. §. de contrah. empt.

t Circumscribere alius alium in emptione & venditione & vtriusque natura & iure potest l. 16. §. 2. §. de minorib. l. 22. in fi. §. locati. non tamen vltra dimidium iusti pretij & hoc in maioribus: minor enim deceptus infra dimidium iusti pretij restituitur 3. Harm. 3. §. 81. 82. Syn. Basil. 19. tit. 10. c. 44.

u Nota vtrum venditoris & emptoris. x Bona fides emptionem & venditionem tuetur. y dixi ad l. 5. §. eo. Deceptio ad dimidium vique iusti pretij inter maiores permittitur: cum minore non permittitur v. §. dixi. Interdum sufficit dominum deceptum in sexta parte pretij: ut si per procuratorem vendidit. v. Socin. reg. 226. 416. Barr. in l. si societatem §. arbitrarium l. unde D. pro socio.

z de iusto pretio v. l. 50. D. de furtis.

a propter augmentum rei venditæ emergens à tempore venditionis, non datur restitutio, his adde quæ dixi ad l. 16. l. 23. §. de usufr. Facit etiam ad questionem augmenti & decrementi monetarum, vbi agitur de mutuo reddendo, aut reditu annuo prestando in pecunia vel frumento, adde Rolandum à Valle 1. conf. 49.

b dixi ad l. 5. §. eo. c v. l. 17. §. de solutionibus.

a. *de actio synopsi* 19. tit. 6. c. 13. 3. *Harmenop.* 3. §. 48. id est, venditoris ut l. 1. §. eo. & l. 2. in f. l. 5. l. 10. in f. D. eo. l. 37. D. de actionib. empt. l. 4. §. 27. §. 31. D. de doli mali except. §. 3. *verf. quidquam in f. de emptio.* b. nisi dolus rem respiciat: veluti, si res sit futura, aut vi possessa, emptor eam non vscapiet §. 2. *in f. de vscap.* Aliud erit, si dolus rem non respiciat, sed ipsum tantummodo contractum, & ita accipe legem 13. in f. D. de publicia-

Dolum auctoris, bonæ fidei emptori non nocere certi d iuris est.

De emptione perfecta & de mora.

4. Imp. Gord. A. Siluro.

Cum inter emptorem & venditorem, si contractus sine scriptis inito, de pretio convenit, mora: venditoris in traditione non intercessit: periculo emptoris rem distractam esse, in dubium non venit.

De incendio.

5. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Leontio.

Cum speciem venditam per violentiam ignis h absumptam dicas: si venditionem nulla conditio suspenderit, amissæ rei periculum te non adstringit.

De morte ancillæ distractæ.

6. Idem AA. Cerulo.

Mortis casus ancillæ distractæ, etiam ante traditionem sine mora venditoris dilatat, non ad venditorem, sed ad emptorem pertinet: & hac non ex præterito vitio rebus humanis exempta, solutionem pretij emptor non recte recusat.

DE ACTIONIBVS EMPTI & VENDITI

Tit. XLIX.

Verum agendum sit in rem an in personam.

1. Imp. Antoninus A. Delianæ.

Diversus est eum, cui agrum vendidisti, iudicio venditi consistit. Nec enim tibi in rem actio cum emptore, qui personaliter tibi sit obligatus, competit.

De residuo pretij vel compensatione erronea, de fructibus.

2. Imp. Valerian. & Gallien. AA. & Valer. Cæs. Domitiano.

Venditi actionem ad recipiendum residuum pretij intendere adversario tuo poteris. Nec quod in compensationem venerit, quasi & tu invicem deberes, id obesse tibi poterit, si in bonæ fidei contractu (in quo maiores etiam viginti quatuor annis officio iudicis in his, quæ dolo commissa sunt adiuvantur) iusto errore te ductum, vel fraude adversarii captum quasi debitum id esset, quod reuera non debebatur, pepigisse monstraveris. Fructus quoque perceptos ante venditionem contractam, quos cum venditori non accessissent, eundem emptorem inuisse proponis eodem iudicio reposces.

De arrali pacto.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Serpodoro.

Ex arrali pacto personalis duntaxat actio paciscendis præparatur.

Si venditor rem non tradat.

4. Idem AA. Mutiano.

Si traditio rei venditæ iuxta emptionis contractum proscacia venditoris non fiat: quanti interesse compleri emptionem fuerit arbitratus præses provincie, tantum in

bet. *synopsi Basil.* eo. c. 54. 3. *Harmenop.* §. 60. n. Emptor percipiens fructus rei, teneatur venditori ad vscas pretij l. 1. §. 20. D. eo. l. 2. §. de vscas. l. 3. in quib. causis in r. p. debentur vscas eo casu, recepto iure d. l. 3. q. Venditi actione (si id in cōuentum est: puta pacto legis commissoriae, & additionis in diem, vel si officio iudicis id iubeatur. l. 2. §. de rescind.) agere possumus ad venditionem rescindendam. r. & ita de sua pecunia pretij receperit l. vn. *verf. si itaque s. si servus extero.* f. Pretij rei non videtur accepisse, qui pecuniā suam ac propriā ignorans ab emptore accipit: ideoque huiusmodi solutione aufert venditori actionē ad pretij emptori cōdicendū adde *synopsi Basil.* eo. c. 55. t. Nota regulā. Debitor venditori vel creditori solvens ex eorū pecunia, debito no liberatur. d. *verf. si itaque s. si itaque l. 8. §. 5. l. 28. §. 8. in f. l. 54. D. mandati. & merito. cum emptor nummos venditoris facere cogatur l. 1. §. 2. in f. D. eo. Quod est emptoris, eius amplius fieri non potest adde l. 4. §. 1. D. de manumissionib. u. l. 50. D. de rei vindic.*

condemnationis taxationem deducere curabit.

De emptore qui ante totum pretium solutum fructus percepit.

5. Idem AA. Decimæ.

Curabit præses provincie compellere emptorem, qui contractus possessionem fructus percepit, partem pretij, quam penes se habet, cum vscis restituere: quas & perceptorum fructuum ratio, & minoris ætatis favor licet nulla mora intercesserit, generavit.

Quid veniat in actionem venditi.

6. Idem AA. Neratio.

Venditi actio, si non ab initio aliud convenit, non facile ad rescindendam perfectam venditionem, sed ad pretium exigendum competit.

De nummis venditoris ei solutis.

7. Idem AA. Diodoro.

Si servus distraxisti, ac pretium de peculio eorum, quod ad te pertinebat, nesciens vnde, solveretur, accepisti: consequens est, integram te habere actionem pretij: cum proprii venditoris nummi soluti non præstent emptori liberationem.

Si Emptor re non tradita se pro domino gesserit.

8. Idem Augusti, Eusebio.

Si pater tuus venundedit portionem suam, nec induxit in vacuum possessionem prædij: ius omne penes se eum retinuisse, certum est. Neque enim velut traditionis factæ vestigium exolutum, si simulatum factum intercessit, veritatem mutare potuit. Quapropter aditus præses provincie, si animadverterit in vacuum possessionem neque patrem tuum, neque successores eius emptorem vel heredes ipsius quocumque loco factos induxisse, non dubitabit nihil esse translatum pronuciare. Et si te ex empto ad inducendum eum in vacuum possessionem prædij perpexerit conveniri: existimabit an pretium sit solutum: ac, si repererit non esse pretio satisfactum, hoc restitui tibi providebit.

De onere prædij venditi.

9. Idem Augusti, Antipatræ.

Si minor a venditore sue sciente sue ignorante dicebatur capitatio prædij venditi, & maior inuenta sit: in tantum convenitur, in quantum si scisset emptor ab initio, minus daret pretij. Sin verò huiusmodi onus & gravamen functionis cognovisset, nullam adversus venditorem habet actionem.

De carne tempore placito non tradita.

10. Idem AA. Attalo.

Cum venditorem carnis, fide conventionis rupta, tempore placito hac non exhibuisse proponas: ex empto actione eum, quanti interstet tua si tunc præstita fuisset, apud præsidem provincie convenire potes.

De ancilla a venditore manumissa.

11. Idem AA. Bucarpia.

Si ancillam tibi ex causa venditionis traditam venditor manumisit: libertatem alienæ factæ præstare non potuit. Quod si post venditionem ante traditionem manumisit: pleno iure dominus constitutus, ciuem Romanā fa-

uerfali v. Bal. hic. e. hinc colligitur, Sententiā proferri posse verbis negatiuis. f. Vēditō emptorē in vacuum possessionē inducēs trāsferret dominū. g. herede sc. Datur enim empti actio adversus heredē venditoris. h. Iudex actorē se induci in possessionem postulante, ex officio condemnare pōt, ut reo prius pretiū exsoluat l. 13. §. 5. D. eo. l. 31. in f. D. de reb. credit. Iudex enim emptionis, id omne facit q. emptioni est annexū. i. i. residuū pretij. k. hinc illa clausula cōtractib. emptionis adponi solita, *Er seratenū ledit adquirent payer les cens à tel seigneur, montat par chacun an à N.* l. vēditōr siue sciēs siue ignorās ignorātū minotē fundi *suū tēdāt*, hoc est, capitationem dixit, q. debeatur, in tantum ab emptore, qui ignorās ita emit, convenitur, quanto re minoris empturus erat si modū scisset *nis suū tēdāt* i. capitationis, sin autē minorē modū dici a venditore sciuit, & tamē emit, nullā actionē habet *synopsi Basil.* 19. tit. 8. ca. 58. m. nota fundamentū actionis, Quanto minoris de qua v. l. 39. §. 5. eo. n. itenetur actione Quanto minoris. o. finge dominū colono quondā suo prædia distractisse. Solēt locationes prædiorū per sepe fieri ea lege, Ut colonus tributa & census persolvat. eo casu colonus nō præsūmitur taliū censuū ignarus. p. Cur ita? si quis non sit sciētī l. 145. §. de reg. iur. Certigrari nō debuit, q. nō ignoravit l. 1. in f. §. 5. eo. r. emisse alias carnes ab alio. sc. Alias, in hoc interesse, de quo hic agitur, nō venit lucrū q. emptor ex carne facere potuit: nō venit etiā damnuū, seu æstimatio feruorū fame mortuorū ob nō traditas carnes, sed illa tantū omnis utilitas que circa re consistit l. 21. §. 13. §. 5. eo. f. l. 5. §. de hū qui a nō domin. t. l. 6. §. de heredit. vend. Vēditōr ancillā quam nondū emptori tradidit potest vtiliter manumittere. Teneatur tamē emptori ad interesse l. 2. §. 3. de hū qui a nō domin. Quid eo casu Interesse vocabulo continetur v. l. 23. §. 5. eo. O. ij.

ta, si necdum tradita moritur sine culpa venditoris, aut nō ex vitio aliquo ante venditionem contracto, emptori perit: cuiusq. pretium a venditore emptori condicatur §. 3. *in f. de empt. synopsi Basil.* eo. cap. 16. 3. *Harmen.* 3. §. 19. m. Vitia antecedentia venditionem præstantur a venditore l. 1. §. 5. eo. n. dixi ad 19. D. 1. o. v. l. 11. §. 5. eo. d. m. p. v. l. 17. §. 5. eo. d. m. q. Venditor adversus emptorem actionem de pretio habet. Nam in rem actionem post rem emptori traditam habere non potest *synopsi Basil.* 19. tit. 8. ca. 50. 3. *Harmenop.* 3. §. 49. n. i. actione venditi, de qua v. l. 2. & §. 5. eo. d. l. 13. §. 5. §. 5. eo. f. venditam scilicet §. 5. de contrah. empt. t. sed ad pretium. Venditor rem traditā non vindicat, sed eius pretium. l. 6. §. eo. d. l. 8. & 9. in f. d. iur. u. Venditor agit ad pretium l. 1. §. 5. eo. ergo & ad eius residuū, quo nomine etiā ei pmissa retentio l. 11. §. 8. §. 5. eo. adde l. 1. in f. §. de pact. l. 1. §. 6. §. de ver. obl. Rol. à Valle. x. conf. 53. m. 17. & seq. x. Compensatio per errorem adprobata, non nocet venditori residuum pretij petenti. y. Majoribus dolo deceptis subuenitur D. quib. ex caus. maior. z. Iustus error excusat. a. Fraus adversario non prodest. b. Indebiti liberatio condicatur l. 1. D. de pact. c. id accidere potest fructibus venditionis a solo separatim, nondum collectis a venditore. d. huiusmodi n. fructus venditioni non accedunt, ut & ruta & cæsa l. 17. §. 6. D. eo. e. seu arrabonico. f. i. contractu. Pactum arrale, quod datione artarum sumptus effectum. g. Arra dario nobis etiam præparat personalem actionē, ut hic. h. Aliud est præparare, aliud parere: hoc illo maius est. v. Cuiac. 10. obs. 24. i. i. contumacia, mora. k. l. 10. l. 12. §. eo. l. 1. D. eo. l. 6. in f. D. de contrah. empt. l. 1. adde quæ notant ad l. 6. §. de lagatorum. m. Emptor a tempore rei sibi tradite, vscas pretij de-

a d.l.6. b v.leg.1. sup. de periculo. c v.l.2. de periculo. d Commodum
aucti pretij ad emptorem vini pertinet. e Eadem quantitate & mensura vi-
num tradi oportet, quia venditum est. f v.l.4. §. quo nomine non id venit quod
emptor lucrari potuit, si vinum ei fuisset traditum l. 21. §. 3. D. eodem. sed damnum
quod emptor incurrit, vinum ob id maiore pretio ab alio emendo v.l.10. §. eodem.

g Fructus pen-
dentes, etiam
maturi, cedunt
emptori. leg. 3.
§. 1. leg. 13. §. 10.
D. eodem. l. 3. §. 5.
§. D. de usuris:
non separati à
solo, etiam si
necum euecti
sunt leg. 6. in fin.
D. de contrahen-
da empr. quos si
emptor perce-
perit, restituere
venditori cogi-
tur. leg. 2. in fin.
sup. eodem. Quid
pensiones, cui
cedunt dixi ad
legem vltim. D.
de iure fisci, &
hac de emptio-
ne. Fingamus
fundum deberi
ex stipulatu, ce-
duntne fructus
pendentes dixi
ad l. 7. in fi. D.
verbor. obligat.
h Cuius est fun-
dus, eiusdè est
& fructus.
i sic lego, pre-
tium tantum,
nisi mora in-
tercessisse pro-
betur, tunc e-
nim vfuras offi-
cio, &c.
k Re tradita,
emptor illico, &
ipso iure, vfu-
ras pretij vendi-
tori debet le.
3. sup. eod. l. 13.
§. 10. D. eodem. l.
vlt. D. de pericu-
lo: l. 18. in fin. D.
de usur. Paul. 2.
sent. 17. §. 9. vi.
Molinaum de v-
fur. nu. 25.

l Emptori ser-
uorum, quid
venditor prz-
stare debeat.
m leg. 11. §. 2. D.
eod.
n id est, fugiti-
uos non esse. d.
l. 11. §. 7. l. 17. D.
de adilitio.
o d. l. 11. §. 4. ff.
eod.
p d. l. 17. §. 14.
q d. l. 11. §. 3.
r mora efficit,
vt plus emptori
tribuat, quam
sit ei venditum.
s Paul. 2. sent.
17. §. de de fru-
ctib. aliis dixi.
adde l. 13. §. 10. §.
18. D. eod. l. 31. §.
6. D. de adilitio.
t l. 13. §. 22. l. 38.
§. 1. D. eod. l. 40.
§. D. de condit.
& demonst.
u &c. re vobis
violèter ablata.
Synopsi eo. c. 65.
3. Harmanopol. g.
ca. 64.
x De vi empto-
ri illata, vendi-
tor nō tenetur.
hoc est, emptor
cui per vim res ablata est nullam eo nomine aduersus venditorem
actionem habet synopsi & Harmanop. d. loco. sicuti, nec de iniuria ei illata. l. 51. de eni-
tionibus: nec de casu, aut vi regia, du fait de Prince. l. 11. D. de eniotionibus: & de eo
quod illi ablatum alio modo quam per sententiam. l. 57. D. de tit.
y Possessionem repetimus per interdictum vide vi.
z actionis promissa. Cuiac. 17. obser. 6. actionis, inquam. l. 1. §. 4. D. vi possidet.
forte in factum l. 4. §. 2. D. de damno. l. 3. §. 2. D. ne vi fiat: vel incerti. Vtriusque enim
& interdicti & actionis, idem effectus, licet formula diuersa v. Cuiac. 5. obser. 17.
a 19. synopsi 15. b puta vxoris l. 1. l. 5. filiorum in potestate l. 2. defuncti l. 3. fo-
roris l. 4. mariti l. 6. §. eo. c. puta communi l. 5. §. 4. §. com. vtriusque: mā datoris l. 7. §.
d & ita vxoris ementis l. 5. §. e Res eius esse videtur, non cuius pecunia, sed
cuius nomine empti est Paul. 2. sent. 17. §. 15. cuius nomē in instrumento emptionis
cōtinetur. l. 21. §. de probationib. v. l. 8. §. f Accursius videtur legisse similiter. Similiter
(inquit) negotiorum gestorū actione, si gesta negotia: mandati, si ex mandato, &c.
g Patēs frustra aliquid cōparat filio in potestate posito, vt ei adquirat dominium.

cere non prohibetur: tibi personali propter a ruptā fidem
contra venditorem actione competente.

De vino.

12. Idem Augusti, Crispino.

Sicut b periculum vini mutati, quod certum c fuerat cō-
paratum, ad emptorem ita commodum d aucti pretij
pertinet. Vtq; hoc verum est, sic certæ qualitatis e ac men-
suræ distracto vino, fidem placiti seruādam esse conuenit.
Quo non restituto, non pretij quantitatē, sed quanti inter-
est f emptoris competit actio.

De fructibus & onere functionis: De pre-
tio & vfuris.

13. Idem Augusti, Alexandro.

Fructus g post perfectum iure contractum, emptoris
spectare personam conuenit, ad quem & functionum
h grauumen pertinet. Venditor quoque pretium tantum
ac i si mora intercessisse probetur, vfuras k officio iudicis
exigere potest.

De fernis.

14. Idem AA. Rufoni.

Emptor l seruorum certè de his tradendis m, & de eorū
fuga n, itemq; sanitate o, erroneque p non esse // aut
noxa q solutos, // repromitti sibi rectè postulat.

De tritico.

15. Idem AA. Antonio.

Vltra modum tritici distracti citra pactum, in solu-
tione mora r non facta, nihil emptor exigere potest.

De pecoribus.

16. Idem Augusti, Cyrillo.

Post perfectam venditionem foetus r quidem pecorum
emptori, venditori verò sumptus s, si quos bona fide se-
cerit, restitui debere notissimum est.

De emptore expulso à tertio.

17. Idem Augusti, Hermiano & Lupo.

Expulsos u vos de fundo per violentiam à Nerone, quē
habere ius in eo negatis, profitentes: nullam x vobis ad-
uersus eum, ex cuius venditione fundum possideris, actio-
nem, competere probatis. Igitur ad instar interdicti y seu
actionis z permissæ experiendum esse perspiciat.

SI QVIS ALTERI VEL SIBI SVB
alterius nomine b, vel aliena c pe-
cunia emerit.

Tit. I.

De pecunia mariti nomine vxoris empti.

1. Imp. Anton. A Secundino.

SI pecunia patris fundus mancipiaq; compara-
ta sunt, tamen, cum emptiones matris d tuæ no-
mine e factas esse proponas, ignorare non de-
bes traditione matrem tuam dominam fuisse
constitutam. Plane, si pecuniæ petitionem competere tibi
propter numerationem pretij existimas, ciuilitè f con-
tende.

Si pater nomine filiorum emerit.

2. Imp. Alexand. A Septimæ & aliis.

Si emancipatis g vobis fundos, quos nomine vestro,
scum in potestate ageritis, pater emerit, tradidit, vel in h

parat vxoris nomine, cui res quaritur ne dicas marito: quia vxoris nomine adsum-
pro contraxit, ne dicas vxori, quia alteri nemo stipulari potest. Cuiam igitur ei cui
prius possessio à domino tradita fuerit.
z In domini questione, ille potior habetur, cui possessio tradita est à vero domino,
a Non tantum sui iuris constituti, vt hic, sed in potestate constituti, vt liberi, pro-
curatorio munere fungi possunt. §. eod. ubi, qui iuri tuo subiecti, adde l. 8. in fi. principij.
D. de procuratoribus. Puto id innui, vt quod filius procurator patris adquisierit, filius
petere non possit. Quod si quid constitutus à patre procurator adquisiuit, nedum
ipsum, sed eius substitutum petere id posse.
b Procurator subrogare alium suo loco potest ad agendum.
c Est enim emptio contractus bonæ fidei.
d Quod aliena pecunia comparatur, fit comparantis, non eius cuius fuit pecunia, §.
cit l. 1. §. eo. l. 9. §. Paul. 2. sent. 17. §. 15. l. 2. §. de probationib. vide Socinum regula 343. Fal-
lit id in pecunia militum l. 8. §. de rei vind. minoris l. 3. §. arbit. tut. vxoris seu dotis
vide leg. 4. D. de iure dot.

nam quod filio in potestate posito acquiritur, patri acquiritur. Sed tamē nullis nō
emptio conuale scit, si rem emptā, filio iam emancipato tradat adde l. 16. §. de probat.
h v. l. 27. de acquir. heredit. i Non ei qui numerauerit pretiū, sed ei cuius nomine
res emptā est, rei dominiū acquiritur, id est, ministro numerationis pretij res emptā
non acquiritur sed domino. k simulatè sc. l. rectè hoc additum est, Nec enim

possessione eorum voluntate patris fuitis, dominium ac-
quisistis.

Si mater pro filiis pecuniam numerauerit.

3. Idem A. Patrimo.

Mincipia quorum meministi, si (vt proponis) nomine
tuo, itemq; fratris tui, cui successisti, emptā, vobis tra-
dita sunt: licet instrumento emptionis matrem tuam pec-
cunias numerasse i contineatur, persequi ea more iudicio-
rum non prohiberis.

De simulatione.

4. Imp. Valerian. & Gallian. Augusti, & Va- leri. Caf. Cyrillo.

Quamuis instrumento emptionis focus nomen in-
scripseris k: tamen, si l possessionem tenens dominus
effectus es, ob eam rem frustra calumniā mulieris, quamuis
ipsa m contractus tabulas habeat, reformidas.

De viro & vxore.

5. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Vero.

Cum propria pecunia tua te comparate possessionem,
quondam vxoris n tuæ nomen, tantummodo accom-
modasse l dicas, eandemq; occasione custodia suā commif-
forum instrumentorum contra bonam fidem proprietatē
eiusdē fundi vfurpasse dicas: rector provinciae pro sua ex-
ercitatione cognitum habens, donationem à non o domi-
na vxore tua in filiam suam collatam, nullum præiudiciū
dominio tuo attulisse: docenti tibi veritatem precibus tuis
adstiterit, restituere eandem possessionem, habita etiam fru-
ctuum q taxatione r curabit.

6. Idem Augusti, Dionysio.

Multum interest: vtrumine vxore tua comparante pe-
cuniam numerasti, f eique possessio tradita est: an
contractu emptionis à te nomine tuo habito. tantum vxor
ris nomen post instrumentis inscribi feceris. Nam si quidē
vxor tua nomine suo emit ei q res tradita sunt, nec in te
quicquam de his processit: nō nisi de pretio aduersus eam,
in quantum tu pauperior l, & illa locupletior facta est,
habes actionem. Quod si u tu quidem emisti, & tibi tradita
est possessio, tantum autem nomen vxoris quondam tuæ
instrumento inscriptum est: res x gesta potior quam scri-
ptura habetur. Si verò ab initio y negotium vxoris gerens
comparasti nomine ipsius: empti actionem nec illi, nec ti-
bi quæstisti: dum // quæ // tibi non vis, nec illi potes: Quare
in domini questione ille potior z habetur, cui possessio à
domino tradita est.

Si emptor pretio suscepto fidem ruperit.

7. Idem Augusti, Gerontio.

Cum per eos, qui negotia tua gerebant, olei ma-
teriam te comparasse, contractusque fidem pretio
suscepto rupisse venditorem proponas: si quidem ex
empto, his qui iuri tuo subiecti fuerant, contrahentibus,
tibi quæstita est actio: vel per te, // vel per eum // cui māda-
ueris. sin a verò sui iuris constituti, secundum mandatū
tuum hunc contractum habuerunt, ac sibi empti quæstie-
runt actionem: per eos, vel quibus b illi dederint manda-
tum, adi competentem iudicem: qui secundum bonam
fidem c, quæ in huiusmodi contractibus obseruari solet,
satisfieri prouidebit.

De eo qui pecunia aliena vel communi emis.

8. Idem AA. Valentina.

Vi aliena pecunia comparat, non ei, cuius nummi
fuerunt, sed d sibi tā actionem empti, quam dominiū,

parat vxoris nomine, cui res quaritur ne dicas marito: quia vxoris nomine adsum-
pro contraxit, ne dicas vxori, quia alteri nemo stipulari potest. Cuiam igitur ei cui
prius possessio à domino tradita fuerit.
z In domini questione, ille potior habetur, cui possessio tradita est à vero domino,
a Non tantum sui iuris constituti, vt hic, sed in potestate constituti, vt liberi, pro-
curatorio munere fungi possunt. §. eod. ubi, qui iuri tuo subiecti, adde l. 8. in fi. principij.
D. de procuratoribus. Puto id innui, vt quod filius procurator patris adquisierit, filius
petere non possit. Quod si quid constitutus à patre procurator adquisiuit, nedum
ipsum, sed eius substitutum petere id posse.
b Procurator subrogare alium suo loco potest ad agendum.
c Est enim emptio contractus bonæ fidei.
d Quod aliena pecunia comparatur, fit comparantis, non eius cuius fuit pecunia, §.
cit l. 1. §. eo. l. 9. §. Paul. 2. sent. 17. §. 15. l. 2. §. de probationib. vide Socinum regula 343. Fal-
lit id in pecunia militum l. 8. §. de rei vind. minoris l. 3. §. arbit. tut. vxoris seu dotis
vide leg. 4. D. de iure dot.

si ei

Res emptæ communipecunia non sunt cōmunes leg. 4. *supr. comm. vtriusque ind.*
 leg. 1. in *supr. de contrab. empt. l. 2. §. 2. supr. de obligat.* c. Adientes eminus, vel
 per epistolam, vel per nuncium, nudum enim ministerium prestat nuncius leg. 1. §.
D. de confut. pecun. fungiturque epistolæ vice. vi & contra. Epistola mutus est
 nuncius. Inde volunt, nuncium in persona domini verba concipere: procurato-
 rem in persona
 fuis, domino no-
 minato. Bal. ad
 l. 6. §. eod.
 d. l. 3. §. de rei
 vindicat. l. 5. §. de
 adquir. poss. l. 28.
D. de contrab.
 emp. l. 11. *D. de*
 reg. iur.
 e. Qui rem alie-
 nam sciens emit,
 nunquam sit e-
 ius dominus:
 fin ignorans e-
 mit, ipse quidē
 vsucapit, verū
 is qui rem ven-
 didit, domino
 teneatur. *synopsis*
Basilic. 19. titul.
 §. c. 66. 3. *Harmo-*
topul. 3. §. 29. l. 2.
 §. si servus. l. 7.
 §. qui bona fide
 D. pro emptore.
 f. Sciens rem a-
 lienam, eam nō
 acquirit.
 g. Sciens e-
 mens rem alie-
 nam, eam non
 vsucapit, quin
 restituere eam
 domino cogit-
 ur: ignoranter
 emens, vsuca-
 pit. Consilium
 est tamen do-
 mino aduersus
 venditorē pre-
 tij nomine.
 h. Re præscri-
 pta, precium à
 venditore con-
 dicitur: ut quod
 succedat loco
 rei Bal. l. 19. *supr.*
de negot. l. 3. in §.
supr. de rei vin-
dic. leg. vlti. D.
de negotiis: vid.
*l. 1. *supr.**
præst. §. ca. 7.
 i. Maritus rem
 uxoris (ut *og-*
uizator, ad iur-
mentum hoc est
 non dotalem,
 inestimatam.
scholasticus synopsis
19. tit. 8. c. 8. ven-
didit: vxor de-
cepta à marito
 venditionis in-
 strumentum si-
 gnauit, quaritur
 vtrum sibi præ-
 iudicet mulier?
 non præiudicat:
 nam adhuc (so-
 luto scilicet ma-
 trimonio: vel
 marito ad ino-
 piam redacto.
d. scholasticus.)
 emptori vel v-
 sucapione (si res
 mobilis vendi-
 ta sit *d. scholasticus.*)
 vel longi tem-
 poris præscriptione (si res sit immobilis *d. scholasticus.*) opus est. *synopsis ibid. adde 3.*
Harmenopol. 3. ca. 65. Quid si consensum recte accommodauit mulier: rata est vendi-
 tio: nisi fundus fuerit dotalis. Porro mulier à marito ita decipi potuit, si mulier vnā
 chartam pro alia subsignandam obtulit. *d. scholasticus.*
 k. aliās consentire videtur instrumento, qui ei sigillum suum adponit.
 l. v. l. 126. §. 2. ff. de verb. obligat. signans igitur per errorem actum vel instrumen-
 tum, id confirmare non intelligitur: aliās præsumitur instrumentum confirmare
 qui signum ei apponit l. 26. §. 1. *D. de pignori.* quin signo nonnunquam ipsam posses-
 sionem adprehendimus. l. quod §. D. de periculo. m. v. exemplum l. vlt. *supr.*
 plus valere quod agit. n. v. l. 3. §. de præscrip. long. temp. o. v. l. 19. §. de emptionib.
 p. Filius factum patris mutare non potest, vel heres non potest reuocare factum
 defuncti, si vult esse heres l. 1. §. de rei vind. l. 7. §. de liberali: l. 17. ff. de emptionib. Eodem
 modo: Heres necesse habet stare ei inuestitura, quam pater fecerit l. 7. *Co. Longobard.*
de vltim. volunt. 4. Feu. 70. Quid si pater grauauit legitimam filij? Filius non cogitur
 onus illud sustinere, cum legitima filijs debeatur voluntate legis, non solius paren-
 tis. eamq; ut sibi debitam à patre accipere videtur, nō titulo penitus lucratio. ut su-
 perior regula sit vera in eo, qui hereditatem à defuncto percepit sibi non debitam.
 q. i. pro mercede debita fundi conduci r. l. 3. §. de rei vindicat. l. 11. ff. de reg. iur.
 r. Rati habitio conciliare potest id q; gestum fuerat inutiliter. t. Creditor man-
 cipia iure pignoris sibi obligata vendere potest l. 1. l. 2. *(od. si aduers. vendit. pign.)*
 u. Defunctus rem successuri potest alienare, aliās, filius potest patris facto obniti,
 iure proprio, non hereditario. x. l. 3. §. de præscrip. longi tempor. y. Res nobis obli-
 gatas, ex pacto possumus alienare l. vlti. §. de iure domini. z. Ratione officij, quis rem
 alienam vendere potest: veluti tutor, curator l. 56. §. 7. *D. de furtis:* executor iudicij

De dominio in non numerantem transferendo, &
 de absentibus.

9. Idem AA. Rufinæ.

Nihil prohibet, altero pecuniam numerante, in alium
 vel vtriusque contrahentis consensu, vel certe vendi-
 tore tantummodo volente, dominium transferri, eo etiam
 manifeste constituto, ut inter absentes b per mediam per-
 sonam, veluti per nūcium c vel per epistolam, talis contra-
 ctus perfici possit.

DE REBUS ALIENIS^d NON ALIE-
 nandis, & de prohibita rerum alienatio-
 ne vel hypotheca.

Tit. L I.

De re aliena vendita.

1. Imp. Alexand. A. Cantiano.

Si præsidi prouinciæ probatum fuerit, Italia-
 num nullo iure munitum seruos tuos scienti-
 bus f vendidisse: restituere tibi emptores seruos
 iubebit. Quod g si ignorauerint, & eorum fa-
 cti sunt: precium h eorum Iulianum tibi soluere iubebit.

Si marito rem uxoris distrahente, ea instrumen-
 tum signauerit.

2. Imp. Gord. A. Græciæ.

Distrahente i marito rem tui iuris, si consensum ei non
 dacommodasti: licet k sigillo l tuo venditionis instru-
 mentum fraude m conquisita signaueris: eiusmodi ta-
 men commentum emptori vsucapione n non subsecuta,
 vel longi o temporis præscriptione minimè munito, nullā
 præstare securitatem potest.

De herede.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA.
 Valeriano.

Venditrici succedenti p hereditario iure perfectam re-
 ctē venditionem rescindere, ac dominium reuocare
 non licet. Sed & si hæc ex persona sua vindicet: vel excep-
 tione re doli mali, si hanc viam elegeris, tueri: vel euicta
 re, si defensione monstrata uti nolueris, quanti tua interest,
 poteris experiri.

De matre quæ rem filij in solutum dedit.

4. Idem AA. Affabili.

Mincipia patris, qui fundum à Philippo condux-
 rat, successione tibi quasita, domino fundi pro de-
 bitis q in solutum mater tua dando, nihil r tibi auferre
 potuit. Ideoque si tu maior vigintiquinque annis effectus,
 ab ea negotium gestum non fecisti ratum f: oblato debi-
 to, si t non hæc locator iure pignoris sibi obligata vendi-
 dit, petere poteris.

(si res sit immobilis *d. scholasticus.*) opus est. *synopsis ibid. adde 3.*
Harmenopol. 3. ca. 65. Quid si consensum recte accommodauit mulier: rata est vendi-
 tio: nisi fundus fuerit dotalis. Porro mulier à marito ita decipi potuit, si mulier vnā
 chartam pro alia subsignandam obtulit. *d. scholasticus.*
 k. aliās consentire videtur instrumento, qui ei sigillum suum adponit.
 l. v. l. 126. §. 2. ff. de verb. obligat. signans igitur per errorem actum vel instrumen-
 tum, id confirmare non intelligitur: aliās præsumitur instrumentum confirmare
 qui signum ei apponit l. 26. §. 1. *D. de pignori.* quin signo nonnunquam ipsam posses-
 sionem adprehendimus. l. quod §. D. de periculo. m. v. exemplum l. vlt. *supr.*
 plus valere quod agit. n. v. l. 3. §. de præscrip. long. temp. o. v. l. 19. §. de emptionib.
 p. Filius factum patris mutare non potest, vel heres non potest reuocare factum
 defuncti, si vult esse heres l. 1. §. de rei vind. l. 7. §. de liberali: l. 17. ff. de emptionib. Eodem
 modo: Heres necesse habet stare ei inuestitura, quam pater fecerit l. 7. *Co. Longobard.*
de vltim. volunt. 4. Feu. 70. Quid si pater grauauit legitimam filij? Filius non cogitur
 onus illud sustinere, cum legitima filijs debeatur voluntate legis, non solius paren-
 tis. eamq; ut sibi debitam à patre accipere videtur, nō titulo penitus lucratio. ut su-
 perior regula sit vera in eo, qui hereditatem à defuncto percepit sibi non debitam.
 q. i. pro mercede debita fundi conduci r. l. 3. §. de rei vindicat. l. 11. ff. de reg. iur.
 r. Rati habitio conciliare potest id q; gestum fuerat inutiliter. t. Creditor man-
 cipia iure pignoris sibi obligata vendere potest l. 1. l. 2. *(od. si aduers. vendit. pign.)*
 u. Defunctus rem successuri potest alienare, aliās, filius potest patris facto obniti,
 iure proprio, non hereditario. x. l. 3. §. de præscrip. longi tempor. y. Res nobis obli-
 gatas, ex pacto possumus alienare l. vlti. §. de iure domini. z. Ratione officij, quis rem
 alienam vendere potest: veluti tutor, curator l. 56. §. 7. *D. de furtis:* executor iudicij

l. 50. *D. de emptionib.* procurator specialis l. 63. ff. de procuratorib. censitor l. 5. in f. *D. de*
censib. at non maritus. Instit. quibus alienare. a lege, testatoris iussu, aut conuen-
 tione partium, res inalienabilis effici potest. b puta in fauorem ecclesiæ l. 2. §. eo.
Novell. 7. c. 1. vers. alienationis: dotis *Instit. quib. alien. non licet.* minoris l. 1. ff. de reb. cor.
 c. l. 7. §. de admini. tut. d. 4. §. de fideicommiss. l. 7. §. de testam. manumiss. l. 2. §. qui non possunt

Si pater fundum filij emancipati vendiderit.

5. Idem AA. Aegro.

Si fundum tuum pater pro emancipatione te non con-
 sentiente venundedit, neque ei successisti u, neq; pos-
 sidens longi x temporis præscriptione munitus est: tibi a-
 genti eum rector prouinciæ reddi. efficiet.

De re aliena vendita.

6. Idem Augusti, Rufo.

Nemo res ad te pertinentes, non obligatas y sibi, nec ex
 officio z vendendi potestatem habens, distrahendo,
 quicquam tibi nocere potuit.

De Prohibita alienatione.

7. Imp. Justinian. A Ioanni P.P.

Sancimus: siue a lex b alienationem inhibuerit, siue te-
 stator c hoc fecerit, siue pactio d contrahentium hoc
 admiserit: non solum dominij e alienationem, vel man-
 cipiorum manumissionem f esse prohibendam, sed et-
 iam vsusfructus dationem, vel hypothecam, vel pigno-
 ris g nexum penitus prohiberi. Similique modo & serui-
 tutes h minimè imponi, nec emphyteusicos i contractum,
 nisi in his tantummodo casibus, in quibus constitutio-
 num auctoritas, vel testatoris voluntas, vel pactio-
 num tenor, qui alienationem interdixit, aliquid tale fieri
 permiserit.

DE COMMVNIVM^k RERV^m
 alienatione.

Tit. L I I.

1. Imp. Antonin. A. Apollodoro.

Si nulla vsucapionis prerogatiua, vel diutur-
 ni silentij præscriptio emptorem possessionis,
 quam à coheredibus m patri tui distractam
 suggeris, pro portione tua munit: in rem a-
 ctio incolumis perseverat, at si receptum ius n securitatem
 emptori præstiterit: arbitrium est tibi liberum conueni-
 di eos, qui pro portione tua satis illicitam venditionem
 celebrauerat.

2. Idem A. Terentiano.

Multum interest, vtrum coheredes tui possessionem
 communem distraxerunt, an verò fscus o, cum par-
 tis dominus esset, soliditatem iuxta proprium p pri-
 uilegium vendidit. Etenim si à fisco facta sit venditio: fi-
 dem eius infringi, minimè rationis est. Si verò cohere-
 des q soliditatem vendiderunt: licet r emptor ab his dele-
 gatus, partem pretij fisco soluerit, alteramque in cautio-
 nem deduxerit: tamen portioni tuæ ea venditio non po-
 test obistere.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti,
 Eusebio.

Falso tibi persuasum est, communis prædij portionem
 pro indiuiso f, antequam communi diuidendo iudi-
 cium diceretur, tantum socio, non etiam extraneo pos-
 se distrahi.

4. Idem Augusti, Vlpiano militi.

Portionem quidem tuam militantis t frater tuus alie-
 nare non potuit. eius autem partem pretio soluto tibi

ad pretiū Salicet: adde quæ notauit ad l. vlt. pro dote.

n i. vsucapio vel præscriptio.
 o si fscus rem cōmunem vendiderit, emptorē in solidum dominū facit: quamuis
 enim prius rem alienā vendiderit (ut ex institutionibus disci potest §. vlt. *Instit. de*
vsucap.) dominū facit emptorē: sed tenetur tamē ei, qui ius dominij vel hypothecæ in
 illa re habere se dicit, idq; intra quadriennij. Quod autē alienæ rei pretiū ad fscū
 puerit, id venditionem firmam ratamq; facit. Tunc enim hoc priuilegiū fscus
 habet, quū speciali priuilegio rem ipsemet vendidit. *synopsis Basilic. lib. 1. c. 74.* p. Ut à
 priuato res aliena solida vendi nō pōt, ita nec pars eius, i. communis. Potest tamen
 fscus singulari priuilegio rem communē vendere, eo scilicet effectu, ut qui ab eo rē
 communē emerit, statim securus fiat v. l. vnic. *C. de vendit. rer. fscal.* q priuati sc.
 r Fscus rem communem potest vendere, priuatus non pōt. Quid si priuatus ven-
 diderit, & pretium fisco per emptorem soluerit. Idēne hīc erit dicendum in fisco
 pretium rei communis percipiente: quod superius dictū est de fisco rem commu-
 nem alienante, cuiusque pretium accipiente: non idem est. f Res indiuisa non tā-
 tum suis, sed extraneo vendi potest. vide l. 12. §. de donat. l. 1. §. comm. diuid. potest & in
 feudū dari 2. *feudor. 28. §. 2. donari d. l. 12. legati l. 5. §. 1. ff. de legat. l. 1. §. 5. eod.*
 idque meritō: Nam quod mihi cum alio commune est, quasi meū est l. 46. ff. de ritui.
 l. 5. §. 1. *D. de leg.* t Socius partem socij alienare non potest: multo minus & socij
 militis partem alienare poterit. vique hæc in milites fieri non possunt, ita miles
 socij partem alienatā, pretio quantumuis oblato, retrahere non potest. Vel ita:
 socius communem rem totā si alienauerit, socius alter partem suam tantū
 recte vindicabit: & non eam quæ venditoris fuit: etiam si socius miles sit, & partem
 socij venditam retrahere velit. *synopsis eod. cap. 76.*

Q. iij.

a Prædia ut propria atque tua, quæ communia erant, ignorant vendidisti. pars emptori euicta est, teneris emptori ad interesse partis. b aliud si sciens rem communem emit, vide leg. 27. in fr. de euictionibus. c de euictione. & ita euictionis nomine agitur, licet ea non sit promissa vide leg. 6. de euictionibus. d seu onere l. 47. D. de contrah. empt. e & de his etiam testari l. 17. de administr. tut. f Nota argumentum à venditione permissa, ad pignoris constitutionem. Qui potest alienare, potest pignori dare l. 18. in fr. D. de pignoratitia l. 1. §. 1. ff. de pignori. Valene argumentum à contrario sensu. Nō potest alienare, ergo nec pignori dare: non valet. Condicio emphyteusos vbi nō potest, domino nō denunciant l. ult. C. de iure emphyteu. pignori tamen potest l. 16. in fr. D. de pignora. v. Cuius. §. Feud. ca. Imperialem. g Argumentum à priuato ad fisco, ut quod inter priuatos iure liceat, id cū fisco facere sit permissum. h adde l. 18. ff. 2. de in diem additione. quod pertinet lex 77. eod. & titulum 3. de lege commissoria, quod pertinet lex 1. lex 37. i Nota pactum. Ut emptor arras amittat, si precium intra certum tempus nō exsoluerit l. 8. ff. de leg. commissoria. k Pacifici possumus, ut res nobis retrouendatur: seu ut eodē pretio nobis transtribatur l. 12. D. de præscri. l. Pactum retrovenditionis ad heredes extendi potest. m Vox indefinita, satis ostendit, pactum de retrouendendo certo tempore non circūscribi. n d. l. 12. v. in hunc locū Forcatulum Dialog. Necromant. o Nota duas actiones dari ex hoc pacto incōtinenti appositio l. 67. de rerum permut. l. 9. §. de donat. p ad interesse. q & tradidit l. r Valer pactum ut res ad venditorem reuertatur, si residuum precium nō soluat Bald. f Fundum tibi vendidi, & tradidi ea lege, ut eum precario à me possideres, quo ad certa die soluisles residuum precij. Residuum non est solutum, rem possum vindicare, quia precario à me possidisti l. 15. §. 2. D. de precarij. Si precarij clausula non fuit adiecta, mihi competit actio ex vendito in fr. eod. v. Cuius. §. obfer. 29. t Qui rei precium, & precij vsuras maluit sequi, pacto legis commissoriae uti nō potest l. 6. in fr. l. 7. D. de commiss. l. 38. v. dicebam D. de minorib. u vide l. 11. sup. de pact. x Vsuræ incontinenti contractus alicuius, non sonebris l. 1. §. de vsur. promissæ, debentur ex natura eiusdem contractus l. 13. §. de pact. l. 16. §. 1. D. de positi Post contractum promissæ, non ex pacto, sed officio iudicis debentur. y cū nec fructus perceperit l. 16. in fr. D. de vsur.

restitui postulare, nec militari grauitati conuenit.

5. Idem Augusti & CC. Olympiano,

Si maior annis viginti quinque veluti^a propria, nescientib^b communia cum fratribus tuis prædia distaxisti: licet nullum instrumentum intercessit, nec quicquam specialiter conuenierit^c: alienæ portionis euictione secuta, quanti interest, emptori solues.

REM ALIENAM GERENTIBVS

non interdici rerum suarum alienatione.

Tit. LIII.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti Publicæ.

NON est interdictus tutoribus vel curatortibus, etiam ex eo titulo iudicati debitores sunt constituti, cum sua^d causa res suas alienare^e. Potuit ergo^f curator tuus fundum suum cum suo onere obligare fisco nostro. nam^g & priuato potuisset.

DE PACTIS^h INTER EMPTOREM ET

venditorem compositis.

Tit. LIIII.

De arvis.

1. Imp. Antoninus A. Diotima.

Iea lege prædium vendidisti, ut, nisi intra certum tempus precium fuisset exolutum, emptor^x arrasⁱ perderet, & dominium ad te pertineret: fides contractus seruanda est.

De re retrouendenda.

2. Imp. Alexander A. Charisio.

Si fundum parentes tui ea lege vendiderunt, ut^k siue ipsi, siue heredes^l eorum emptori precium quandoque^m, vel intra certa tempora obtulissent, restitueretur, seque parato satisfacere conditioni dictæ heres emptoris non pareat: ut contractus fides seruetur, actio præscriptisⁿ verbis, vel^o ex vendito^p tibi dabitur, habita ratione eorum, quæ post oblatam ex pacto quantitatē, ex eo fundo ad aduersarium peruenerunt.

De lege commissoria.

3. Idem A. Felici militi.

Qui ea lege prædium vendidit^q, ut, nisi reliquum^r precium intra certum tempus restitutum esset, ad se reuenteretur: si non præcariam^s possessionem tradidit, rei vindicationem non habet, sed actionem ex vendito.

4. Idem Augustus, Iuliano.

Commissoria venditionis legem exercere non potest, qui^t post præstitutum præcij soluendi diem, non vendicationem rei eligere, sed vsuram precij petitionem sequi maluit.

De vsuris.

5. Imp. Gordianus A. Longino.

Initio^u venditionis si pactus es, ut is, cui vendidisti possessionem, precij tardius exoluti^v tibi^w vsuras pensaret: non immerito existimas etiam eas tibi, adito præside^x provinciae^y, ab emptore præstari debere. Nam si initio^x contractus non es pactus: si coeperis experiri, deberi ex mora duntaxat^y vsuras: tam ab ipso debitore, quam ab eo^z qui in omnem causam empti suam fidem adstrinxit, de iure postulabis.

si pactum non seruetur.

Residuum non est solutum, rem possum vindicare, quia precario à me possidisti l. 15. §. 2. D. de precarij. Si precarij clausula non fuit adiecta, mihi competit actio ex vendito in fr. eod. v. Cuius. §. obfer. 29.

t Qui rei precium, & precij vsuras maluit sequi, pacto legis commissoriae uti nō potest l. 6. in fr. l. 7. D. de commiss. l. 38. v. dicebam D. de minorib. u vide l. 11. sup. de pact.

x Vsuræ incontinenti contractus alicuius, non sonebris l. 1. §. de vsur. promissæ, debentur ex natura eiusdem contractus l. 13. §. de pact. l. 16. §. 1. D. de positi Post contractum promissæ, non ex pacto, sed officio iudicis debentur.

y cū nec fructus perceperit l. 16. in fr. D. de vsur.

z id est, quàm à fideiussore l. 2. §. 1. D. de vsur. l. 1. §. 3. mandati.

a Si non seruatur substantiale pactum, rescinditur contractus. Substantiale est, quod causam dedit contractui Bald.

b v. Roland. à Valle 1. consil. 59. num. 7.

c Imò non reuertitur. l. 14. §. de recedenda.

6. Imppp. Carus, Carinus & Numerianus Augusti, Rimulo.

Cum te fundū tuum certæ^a rei contemplatione inter vos habita, exiguo precio in alium transtulisse commemorares: poterit tibi ea res non esse fraudi: quando, non^b impleta promissi fide, dominij tui ius in suam causam reuertit^c conueniat. Et ideo aditus competens iudex fundum, cuius mentionem facis, restitui tibi cum^d fructibus suis sine villa ludificatione, sua auctoritate perficiet: præcipue cum & aduersa pars receptis^e nummis tuis, nullam passā videri possit iniuriam.

De pacto ut intra certum tempus restituito pretio, sit res inempta.

7. Imp. Diocletianus & Maximianus Augusti, Musæo.

Si te comparauit is, cuius meministi: & conuenit, ut, si^f intra certum tempus soluta fuerit data quantitas sit res inempta: remitti^g hanc conuentionem rescripto nostro nō iure petis. Sed si se subtrahat^h, ut iure dominij eadem rem retineat, denunciationisⁱ & oblationis depositionisque remedio contra fraudem potes iuri tuo consulere.

De conuentione seruand. de posteriore pacto.

8. Idem Augusti & CC. Auxanoni

Tempore contractus inter emptorem & venditorem: habitam conuentionem integram seruam, si ab ea posteriore^k pacto non recedatur, certum est.

De pacto ne liceat nouo domino rem humano gener. eximere.

9. Imp. Iustinianus A. Ioanni P. P.

Si quis ita paciscatur in venditionis vel alienationis contractu, ut^m nouo domino nullo modo liceat in loco vendito, vel alio modo sibi cōcesso, monumentum extruere, vel alio modo, humano iuri eum eximere: sancimus, licet hoc apud veteresⁿ dubitatur^o tale pactum ex nostra lege esse fouendum, & immutatum permanere. Forsitan enim multum eius intererat, ne ei vicinus^p, non solum quē nollet, aggregaretur, sed etiam^q pro quo specialiter interdictum est. Cum etenim venditor, vel alter alienator non alia lege ius suum transferre passus est, nisi tali fretus conuentione: quomodo ferendum est, aliquam captionem ex varia pati eum interpretatione?

SI SERVVS EXPORTANDVS^p VENEAT.

Tit. LV.

De manus iniectione.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti. Petronæ.

Ege venditionis exportata mancipia sub denunciatione^q manus iniiciendæ, libertatem ab emptore^r, vel qui successit in locum eius, antequam fides rumpatur, accipere possunt. Quæ tamen à fisco^s post manumissionem vindicantur, & in perpetuam seruitutē eadem lege veniunt. cū in his ciuitatibus conuersantur, quas cotrahentes exceperunt. Ante manumissionem verò iniiciendæ manus facultas non denegatur, atque ideo non peruntur in publicum.

Pena conuentionali debet quis esse contentus: nam legalis applicatur fisco. Bald.

2. Idem Augusti Nediopo.

Si, ut^t manus iniectionem haberes, cauisi tibi iure tuo uti potes. Quod si hoc omisisti, & penam stipulatus es,

si serui ex vrbe in villam ablegantur à dominis l. 35. §. D. de hered. instit. adde 4. §. 9. D. de manumiss.

q nota pactum de quo in l. 2. in pr. eo.

r Emptor seruum exportandum manumittere potest: Manumissus seruus, si in locum emptionis reducit, libertatem amittit & fisco cedit.

s Omne delictum fisco habet ultorem. Bald. c Pacifici possumus, ut ni pareatur legi contractus, rei à nobis venditæ manum iniicere liceat leg. 1. in prim. & in fr. sup. eod. l. 9. D. eod. l. 1. §. titul. proxim. l. 20. §. 2. D. de manumiss. l. 7. D. qui sine manumiss. l. 10. §. 1. D. de in ius vocand. serui qui dominum suum vendiderunt, capite ple-

ti iubentur ut hic: synopsis Basilic. 7. tit. 6. ex lib. 19. tit. 7. c. 14.

homo

d l. 8. in fr. pr. D. de periculo.

e Emptor receptis nummis suis, nullam patitur iniuriam à venditore.

f Potest res ita vendi, ut refuso precio intra certum tempus res venditori restitatur. l. 2. §. eod. l. 1. §. quando decreto opus non est. Huiusmodi pactū Galli vocant, Pact. de reme: ou. Faculté de rechap.

g id est, prorogari. Pactum redimendi, (de quo l. 2. §. eod.) intra certum tempus, venditori competit: neque principis rescripto prorogari potest. h emptor f. i Venditor cui pactum redimendi intra certum tempus competit, emptori fugienti denuncians ius redimendi, obsequando & de pona do precium, tē recuperat l. 2. in fr. de iuro emphy.

k Pactum pacto contrario tollitur v. l. 3. §. de rescind.

l Hic ratio dubitandi sumitur ex lege 48. D. de pactis.

m Nota genus pacti. n Pomponium intelligit, auctorem legis 67. D. de pact.

o v. quæ de vicino dixi ad Nouell. 63. c. 1.

p dixi ad titulum de seru ex portandis 18. D.

q Solent plerumque domini ita vendere mancipia, uel q

ipfi venditores eadem lege seruos emerint l. 7. D. eod. vel seruum

tum odio, quorum cōspectum ferre non possunt. Exportandus venit, qui ita venit, ut ex

loco venditionis amoueatur. Ea lege vendere

Græcis est τω^u ἐξογαγῆναι Demost.

in Timocratem: Aelianum in e-

pistol. Dion. 54. id est, iēotic

πλεως Vlpian. Sic, penæ cau-

a l. 1. ff. eo. l. 1. 6.
 §. 4. D. de public.
 b Contra pa-
 tū ancilla non
 potest manu-
 mitti.
 c Serui qui do-
 minum suum
 vendiderunt, ca-
 pite plecti iu-
 bentur. ut hic:
 synopsis Basil. 7.
 tit. 6. ex lib. 19.
 tit. 7. c. 14.
 d Serui qui
 dominum ven-
 diderunt, capite
 plecti iubentur.
 7. Eclog. 6. ex lib.
 19. tit. 7. (etiam
 xvii.) c. 14.
 e Nemo præ-
 sumitur à suis
 venditus, nisi
 venditionem
 probauerit: nō
 præsumitur de-
 lictum, nisi pro-
 betur. l. 5. ff. pro
 socio.

f l. 5. D. eo.
 g Quæ ratio
 vrbis Romæ ad
 ceteras: ea Ita-
 liæ ad reliquas
 provincias. In-
 terdicta ciuita-
 te, interdictur
 Roma: Interdi-
 cta certa pro-
 uincia, interdi-
 cta quoque Ita-
 lia censetur.
 h l. 1. §. 3. D. de
 off. pref. urb. l. 10.
 §. 1. D. de in ius
 vocand. l. 7. D. de
 iure patron. l. 6.
 in fin. D. qui sine
 manumiss. l. 1. §.
 similisq. modo 3.
 de Latina liber-
 tate. l. si quis. D.
 de contr. emp. l. si
 venditor. D. de
 seru. export.
 i d. §. 8.
 k l. 2. §. tit. prox.
 l Nemo po-
 test remittere
 pactum, ubi re-
 missio continet
 delictum. l. 10.
 §. 1. D. de in ius
 vocand.
 m Delinquit-
 tur plerumque
 sola patientia,
 ut is teneatur
 qui pouit ancil-
 lam prostitu-
 tionem eximere,
 nec exemit. l. 7.
 qui sine manu-
 miss.

n Per quascun-
 que manus res
 ambulat, suam
 tamen condi-
 tionem seruat.
 o l. 7. D. de iure
 patron.
 p Iudicis offi-
 cium est, inqui-
 rere in delicta,
 etiam si nullus
 sit accusator.
 q i etiam si nō
 tabulis, &c. vn-
 de colligunt,
 hanc pactionē
 valere interpo-
 sitam ex inter-
 uallo.
 r quamuis si-
 ne epistola Ac-
 curf.
 s quamuis epi-
 stola non sine
 scriptis, ita vi-
 detur legēdum
 ex interpretatione Azonis. t l. 4. §. 2. D. de his qui notantur. Quod vna via prohi-
 betur, altera non debet admitti.
 u l. 3. D. de seru. export. adde 19. Eclog. 1. adde Cuiac. l. obs. 29.
 x Suetonius in Augusto. c. 21. Barbaros crebrius aut perfidiosius rebellantes non
 grauiore vnquam multatus est pœna, quā ut captiuos sub lege venundaret. Ne in
 vicina regione seruirent, neve intra xxx. annum liberarentur.
 y l. 5. §. eo. z Cuiac. d. loco. l. 8. D. qui sine manumiss.
 a v. l. 6. in fi. §. eo. & d. l. 8. b v. Cuiac. d. loco. Et ita constitutio disponens fauore li-
 bertatis in venditione, trahitur ex interpretatione ad donationem.

homo quidem fisco commissus est, tu verò nactus es ex
 stipulato actionem. In omnibus tamen queritur, an a do-
 mini voluntate in locum prohibitum venerit.

De manumissione.

3. Imp. Alexand. A. Nonio.

Ancilla: quæ exportanda venit, nec exportata est, sed
 ab emptore in eadem ciuitate morante empta & ma-
 numissa est: aduersus b legem venditionis libera fieri non
 potuit: & ideo aditus à te procurator meus, partibus suis
 fungetur.

Si quis à seruis suis se venditum fuisse dicat.

4. Idem A. Papia.

Moueor, quòd te à c seruis tuis dominum eorum ve-
 nisse affirmas sub ea lege, ne in patria moreris, ab eo,
 cui te emptor prior vendiderat, manumissum esse dicis.
 Quate competens iudex aduersus eum, quem præsentem
 esse dicis, cognitionem suam præbebit: & si veritas accu-
 sationis aderit, execrabile d delictum in exemplum capi-
 tali pœna vindicabit. Sed quoadusque e probaueris quæ in-
 tendis, status tuus esse llls videtur, qui in te post manumis-
 sionem deprehenditur.

De pacti interpretatione.

5. Idem A. Seraphiano.

Qui exportandus à domino de ciuitate sua venit, nec
 in vrbe Roma morari debet, qui autem de provincia
 certa, nec in Italia. Si itaque contra legem constitutam
 factum probare potes: vtere iure quod propterea tibi com-
 petit.

SI MANCIPIVM ITA VENIE-
 rit, ne h prostituatur.

TIT. LVI.

Vendita ne prostituatur, si contra fit, credit ad venditorem: nisi
 consenserit eam prostituere. Bald.

1. Imp. Alexand. A. Socrati.

Rafectus vi b i amicus noster, eam quæ ita ve-
 nit, ut si prostituta fuisset, abducendi k potestas
 esset ei, cui secundum constitutionem diui Ha-
 driani id competit, abducendi impertiet facul-
 tatem: quod si l eum patientiam m accommodasse contra
 legem quam ipse dixerat, ut in turpi quæstu mulier habe-
 retur, animaduertit: libertate competente secundum inter-
 pretationem eiusdem principis, perducit eam ad prætorem,
 cuius de liberali causa iurisdiclio est, ut llls ordinetur,
 iubebit. Nec enim tenor legis, quam semel comprehendit,
 intermititur, quòd dominum per n plures emptorum
 personas ad primum, qui prostituit, sine lege simili per-
 uenit.

2. Idem Augustus. Seuero P. P.

Mulierem, quam ita venisse allegas, ne prostitueretur,
 aut si prostituta fuerit, libera esset, per officium p mi-
 litare exhiberi apud tribunal oportet: ut, si controuersia re-
 feratur l de pacto, (quod tamen si verum est, libertas mu-
 lieri existente conditione competit) agatur causa apud
 eum, cuius de ea re notio est. Hæc autem lex & q nisi tabu-
 lis venditionis inserta sit, quamuis r epistola vel f sine scri-
 ptis facta ostenditur, valet.

3. Idem Augustus. Aurelio.

Eam, quæ ita venit, ne corpore quæstum faceret, nec r in
 ea pona sub specie ministrandi prostituui, ne fraus legi
 dictæ fiat, oportet.

SI MANCIPIVM ITA FVERIT
 alienatum, ut r manumittatur,
 vel x contra y.

TIT. LVII.

De pacto ut manumittatur.

1. Imp. Alexand. A. Patricensi.

Si Patroclus postea quā te Hermiæ donatio-
 nis z causa dedit lege dicta, ut, si quindecim an-
 nis continuus seruissiles, ad libertatem perduce-
 reris, ita ut eius Romanus esses tempore pera-
 cto, si modò Patroclus non a contrariæ voluntatis fuerat,
 ex interpretatione Azonis. t l. 4. §. 2. D. de his qui notantur. Quod vna via prohi-
 betur, altera non debet admitti.
 u l. 3. D. de seru. export. adde 19. Eclog. 1. adde Cuiac. l. obs. 29.
 x Suetonius in Augusto. c. 21. Barbaros crebrius aut perfidiosius rebellantes non
 grauiore vnquam multatus est pœna, quā ut captiuos sub lege venundaret. Ne in
 vicina regione seruirent, neve intra xxx. annum liberarentur.
 y l. 5. §. eo. z Cuiac. d. loco. l. 8. D. qui sine manumiss.
 a v. l. 6. in fi. §. eo. & d. l. 8. b v. Cuiac. d. loco. Et ita constitutio disponens fauore li-
 bertatis in venditione, trahitur ex interpretatione ad donationem.

aut tiam lli iam decesserat: ad libertatem peruenisti: quo-
 niam placuit non solum ad venditos, sed b etiam ad dona-
 tos eam legem, ut manumitterentur, pertinere. Nec c te
 potuit, semel translati dominio in Hermiæ, postea alij
 Patroclus vendere: & ideo non de præstanda tibi libertate,
 quam ex constitutione iam fueras adeptus, litigare debui-
 sti: sed libertatem, quam obtinueras, defendere.

2. Idem A. Eurychiano liberto.

Si ea lege Crestes seruum suum sed naturalem d filium
 venum dedit, ut emptor eum manumitteret: quam-
 uis e non est manumissus, ex constitutione f diuorum Mar-
 ci & Commodi ad Aufidium Victorinum, liber est.

De manumissione inutili.

3. Idem A. Fulgini.

Si iusta Saturnino puellam nomine Firmam agentem
 tunc annos septem, hac lege vendiderit, ut, cum haberet
 annos viginti quinque, libera esset: quamuis factum ab em-
 ptore præstandæ libertatis pacto non sit insertum, sed ut
 libera esset, expressum: tamen constitutioni f diuorum Mar-
 ci & Commodi in semestribus lll scriptæ locus est: ideoque
 impleto vicesimo quinto anno Firmam libera facta est: nec
 obest ei, quòd vicesimo septimo anno manumissa est, quæ
 iam ex constitutione libera erat. Et is, quem post h vicesi-
 mum quintum annum ex te conceptum enixa est, inge-
 nuus est.

De mora.

4. Imp. Gordianus A. Iocunda.

Si is, qui precium pro i te acceperat, ut statuto tempore
 lll libertate donaret, moram repromissæ libertati præ-
 stitit: ex k lleo tempore lll libertatem esse effectam mani-
 festum est, ex quo, cum l possit dari libertas, non est præ-
 stita: & ideo ex te natus, ingenuos videri procreatos, non
 incerta opinionis est.

De pacto ne ad libertatem perducatur.

5. Idem A. Martino.

Ea quidem mancipia, quorum venditio eam legem ac-
 ceperit, ne m ad libertatem perducantur, etiam si manu-
 mittantur: nascisci libertatem non possunt. Neque enim
 conditio, quæ personæ eius coheret, immutari n facto eius,
 qui ea lege comparauit, potest. Nec tamen pœnæ exactio, si
 qua addita est conditioni non seruata, iustam exigendi tri-
 buit causam. Quæ igitur ratione te poterit reuocare ad of-
 ficiū procuratoris o qui eam legem venditioni dedit,
 perspicere non potest, cum nec p in priuatorum contractibus
 fiscus se interponere debeat: & literæ ad te missæ, personæ
 factum (si non ipse manumiseris) non contineant.

De pacto manumittendi non seruato.

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.

Rufina.

Si puellam ea lege vendidisti, ut q manumitteretur, & si
 manumissa non esset, centum r aurei f præstarentur: nō
 i seruata fide, nihilo minus eam raptam ex u vestigio serui-
 tutis ad libertatem, quæ præstari potuit, constitit, nec pecu-
 nia quasi rupta fide suscepta, recte petetur: cum (non x mu-
 tata venditoris voluntate) conditionis potestatem y, post
 manumittentis factum z repræsentari, optima ratione
 placuit.

DE ÆDILITIIS a,
 actionibus.

TIT. LVIII.

1. Imp. Antoninus Decensio.

Si non simpliciter, sed consilio fraudis seruum
 tibi nescienti fugitiuum s, vel alio modo vitio-
 sum, quis vendidit, lllque lll fugitiuius abest:
 non solum in precium serui venditorem con-
 ueniri, sed etiam damnum d, quod per eum tibi accidit,
 competens iudex (ut iam pridem placuit) præstari iubebit.

2. Imp. Gordianus A. Penthilio.

Cum e proponas seruum, quem pridem comparasti,
 post anni tempus fugisse: qua ratione eo nomine
 cum venditore eiusdem congradi quæras, non possum a-
 nimaduerrere. Etenim redhibitoriam f actionem sex 8
 mensium temporibus, vel quanto minoris, anno concludi,
 manifesti iuris est.

numittetis, &c. Cuiac. 16. obs. 24. z Lex interdum repræsentat quod ab actore fieri
 debet, dixi ad l. 2. §. eo. adde quæ dixi ad Non. l. c. 1. a 3. C. Theo. 4. dixi ad 21. D. l. ad de
 Cuiac. 9. obs. vbi de ædilitiis actionib. b si quis seruum fugitiuum prius vendiderit, tã
 in pretium quā in damnum extrinsecus accidens, conuenitur: ut si mancipiū aliud
 sollicitauit, aut re quadam subrepta aufugit, synopsis Basilic. 19. tit. 10. c. 52. c l. 13. §. 1.
 D. de ait. emp. l. 16. §. 2. D. de emt. d l. 23. §. 1. D. de adit. e d. l. 54. D. eo. f Red-
 hibitoria (Græci δ ἀναστρέφουσι τὸ πρεσβὲς ἀγορῆ) lex, quanti minoris (ἡ μικρότερη τιμὴ
 ληθῆσαι τὸ πλεονέκτημα) anno excluditur. synopsis Basilic. l. loco. 3. Harmon. 3. §. 68. Currunt autem
 emptori sex menses, ex quo rei vitium cognouit aut cognoscere debuit. Harmon. ibid.
 §. 69. g l. 19. in fi. l. 55. D. eo.

c l. 56. D. de con-
 trahen. emp.
 d v. quæ scri-
 ptæ ad Nouel. 78.
 c. 4. ad l. 5. D. de
 præscrip.
 e Quod non sic
 per hominem,
 lex interdū pro
 facto habet. l.
 vlt. §. eo. d. l. 10. D.
 de in ius vocand.
 l. 3. §. 2. D. de le-
 gitim. tutor. b. l.
 84. §. 1. D. de hæ-
 redib. instir. l. 8. in
 fin. D. de iure pa-
 tronatus. l. 3. D.
 qui sine manu-
 mittunt. l. 2. §. 7.
 8. D. de donat.
 int. vir. l. 3. ff. qui
 sine manumiss.
 g de quæ vide
 l. 2. §. 5.
 h Quod ex ea
 quæ post annū
 vicesimū quin-
 tum manumissi
 debet, nascitur,
 ingenuum est.
 adde quædam
 ex Cuiac. 10. obs.
 21. in fin.
 i v. l. 38. D. de
 liberali. v. Cuiac.
 d. loco.
 k Qui post tem-
 pus libertatis
 matris necessa-
 riō conferendæ
 nascitur, liber
 est.
 l id, quando
 committatur, v.
 l. vlt. D. qui sine
 manumiss.
 m l. 7. §. de te-
 stim. manumiss.
 n l. 4. §. 7. D. de le-
 gat. l. 1. §. 2. D.
 qui & a quibus
 man. Theopbil.
 §. 1. Inst. de his qui
 sine sui.
 o Emptor, le-
 gem rei vendi-
 tæ imposuit
 mutare non po-
 test.
 p fisci sc.
 q Procurator
 fisci cognoscit
 de causis inter
 fiscum & priua-
 tum.
 r l. 1. §. 2. D. de
 manumiss.
 s l. 1. §. 2. D. de
 manumiss. pœ-
 nam. synopsis Basil.
 t si quis puel-
 lam vendiderit,
 ut ad constitu-
 tum diem ma-
 numitteretur:
 & si manumis-
 sa non esset, pœ-
 nam stipulatus
 fuerit, die de-
 dere puella qui-
 dem manumit-
 teretur, pœna ve-
 ro peti nequit,
 quum pacti vis
 præstandæ à
 venditore, ma-
 numissione in-
 portat. synopsis
 Basilic. d. loco.
 u euestigio.
 x l. 3. D. de seru.
 export.
 y potestate ma-
 nipuli.

O. iiii.

† Capitale est, exegisse à provincialibus vectigalium causa plus quam statutum est. l. vi. in fin. C. Theod. eod. † Stationarij & urbani milites, portitoribus & octauariis addident, ut Dion declarat § 4. de quibus accipienda est lex § 4. in fi. D. quibus ex causis maior. a l. 3. C. Theod. de immuni. concess. lib. II. b multa pā id iō nēdē qēdē pēta tē λωνδύωνται, &c. Omnium rerum priuatarum nomine vectigalia exigantur: nec quif-

gamus: capitali pēna pōpōita stationariis, & || vrbis || militibus, & ceteris personis, quorum auaritia id tentari firmatur.

De aequalitate in publicis functionibus seruanda, de nauiculariis.

6. Imp. Valens, & Valent. AA. ad Florentinum comitem sacrarum largitionum.

Omnium rerum ac personarum, quae priuatam degunt vitam, in publicis functionibus equa debet esse inspectio. Hoc ideo dicimus, quia nonnulli priuatorum elicitas suffragio proferunt sanctiones, quibus vectigalia vel cetera huiusmodi, quae inferri fisco moris est, sibi adferant esse concessa. Si quis ergo priuatorum huiusmodi rescriptione nitatur, casta eadem sit. Vectigalium enim non parua functio est, quae debet ab omnibus, qui negotiationis seu transferendarum mercium habent curam, aequa ratione dependi: || exceptis nauiculariis, cum sibi gerere rem probantur.

De octaua vectigalium nomine soluenda.

7. Idem Augusti, & Gratianus A. ad Archelaum comitem Orientis.

EX praestatione vectigalium nullius omnino nomine quicquam minuat, quin octauas more solito constitutas omne hominum genus, quod commerciis voluerit interesse, dependat: nulla super hoc militarium personarum exceptione facienda.

De legatis.

8. Imp. Grat. Valent. & Theod. Augusti, Palladio comiti sacra largi.

Legatis gentium deuotarum, ex his tantum speciebus, quas de locis propriis, vnde conueniunt, huc deportant, octauarij vectigal accipiant: quas vero ex Romano solo, quae sunt tamen lege concessae, ad propria deferunt, has habeant à praestatione immunes ac liberar.

De vectigali alabarchia per Aegyptum & Augustanicam.

9. Idem AAA. eidem comiti sacrarum largitionum.

Surpationem totius licentiae summouemus circa vectigal Arabarchiae per Aegyptum atque Augustanicam constitutum, nihilque super traductione animalium (quae sine prohibitione solita minimè permittenda est) temerariè per licentiam vindicari concedimus.

De vectigalibus ad angustiarum solatia quaesitis.

10. Imp. Arcad. & Honor. AA. Rufino P.P.

Vectigalia quaecumque quilibet ciuitates sibi ac suis curiis ad angustiarum suarum solatia quaesierunt: siue illa functionibus curialium ordinum profutura sunt, siue quibuscunque aliis earundem ciuitatum vrbibus designantur: firma his, atque ad habendum perpetua manere praecipimus, neque vllam contrariam supplicantium super his molestiam formidari.

De salibus.

11. Idem AA. Lampadio P.P.

Si quis sine persona mancipum, id est, salinarum conductorum sales emerit, venderè tentauerit, siue propria audacia, siue nostro munitus oraculo: sales ipsi vna cum eorum precio mancipibus addicantur.

De rescriptis.

12. Imp. Honor. & Theod. Augusti, Gufoni comiti sacrarum largitionum.

Quicquid contra vectigales largitionum || titulum || vel pragmaticis, vel sacris adnotationibus fuerit elicitum, effectu & viribus carere censemus.

Quibus vectigal penditur, & de inre locandi.

14. Imp. Theod. & Valent. Augusti, Flauiano P.P.

Exceptis his vectigalibus, quae ad sacrum patrimonium nostrum quocumque tempore perueniunt, cetera

Alabarchia. ita emendat Cuiacius § 37. sic in edicto Iustinian. x. i. pō qēta xapōn αλαβάρχη. c. 2. & paulo post § 3. αλαβάρχη. Ioseph. 1. 8. εἴται πὲ αλαβάρχη. & lib. 20. πῶς τὴν αλαβάρχησαντο ἐν ἀλεξανδρείᾳ. & Iuuen. Sat. 1. inter quos ausus habere Nescio quis titulos Aegyptius aut Alabarches. & ita Pompeius (Cuiacius id refert ad Antonium) à Cicero 2. ad Attic. 17. Alabarches dicitur (non Arabarches, quasi Arabiae partem subegisset, ut putat ibid. Manutius) eò quod gloriaretur se vectigalia populi Romani adauxisse. αλαβάρχη enim Hefychio τὸ μάλιστ' ἐξέφορμα. Alabarches, magister est scripturae, si ipsi ad aronem vbi de aratione quae fiebat pascendi pecoris causa. Si quidem pastores in saltibus publicis pecora pascentes, numerum capium sui pecoris apud publicanos profitebantur. vide Simonem Bosium 2. ad Attic. 17. Sed tamen Cuiacius αλαβάρχη interpretatur, vectigal quod pro traductione pecorum infe-

rebat: cui haec lex mirum ad modum fauet. Idem adicit, Arabarchia vocabulum pro Alabarchia usurpari, ut αλαβάρχη, αλαβάρχη. φραγξέλιον, φραγξέλιον.

Augustanicam. m praebitione. Praebitione solita. i. vectigal Alabarchiae.

Qualibet ciuitas vectigalia sibi imponere potest, ad necessarias utilitates.

hic constat, singulos coactos fuisse sal emere à conductoriis salinarum. Vnde

reipublicae ciuitatum atque ordinum, æstus matris dispendiis, quæ || pro || publicis necessitatibus tolerare non desinunt, re-feruentur: cum duas portiones ærario nostro conferri prisca institutio disposuerat. atque hanc tertiam iubemus adeo in ditione vrbium municipumque consistere, ut proprii compendij curam non in alieno potius quam in suo arbitrio nouerint constitutam. Designatæ igitur consortij portiones eatenus iuri ordinum ciuitatumque obnoxium maneat, ut etiam locandi, quanti sua interest, licentiam sibi nouerint contributam.

VECTIGALIA NOVA INSTI- tui non posse.

TIT. LXII.

1. Imp. Severus & Anton. Augusti, Victorino.

NON quidem temerè permittenda est nouum vectigalium exactio: sed si adeo tenuis est patria tua, ut extraordinario auxilio iuari debeat, allega praesidi provinciae, quæ in libellum contulisti: qui re diligenter inspecta, utilitatem communem intuitus, scribet nobis, quæ comperit: & an habenda sit ratio vestri, & quatenus, existimabimus.

2. Idem AA. Callistiano.

Vectigalia noua nec decreto ciuitatum institui possunt.

3. Imp. Gallien. & Valerian. Augusti, Tusco & aliis.

NON solent noua vectigalia inconsultis principibus institui. Ergo & exigui aliquid, quod illicite poscatur, competens iudex verabit: & id, quod exactum videtur, si contra rationem iuris extortum est, restitui iubebit.

4. Imp. Constant. A. ad Felicem P.P.

SI provincialium nostrorum querela de conductorum auiditate exiterit, & probatum fuerit ultra antiquam consuetudinem, & nostræ terminos iussionis aliquid eos profligasse: rei tanti criminis perpetuo exilio puniantur. Sub conspectibus autem tuis vel eorum, qui tuæ grauitati succedunt, licitationis cura seruetur.

Illorum, qui publica siue fiscalia debent, omnia bona sunt obligata.

DE COMMERCIIS, ET mercatoribus.

TIT. LXIII.

De debitis pensionibus agnoscendis.

1. Imp. Valens & Valent. AA. ad Iulianum comitem Orientis.

NEGOTIATORES si qui ad domum nostram pertinent, potentiorum quoque homines necessitatem debitam pensionum (ut honestas postulat) agnoscere moneantur: ut per cunctos, qui emolumenta negotiationibus captant, tolerabilis fiat agnoscenda deuotionis effectus. Dat. 15. Kal. Maij, Constantinopoli, Diuo Iouiano & Varroniano Confl. 364.

De barbaris.

2. Imp. Gratian. Valentinian. & Theod. Augusti, Tatiano comiti sacra largi.

NETIAM si apud eos inuentum fuerit, subtili auferatur ingenio. Sed si vltius aurum pro mancipiis vel quibuscunque speciebus ad Barbaricum fuerit translatus mercatoribus: non iam damnis, sed suppliciis subiungentur. Et si id iudex repetitum non vindicat: tegere ut conscius criminosa festinat.

De nobilioribus & ditioribus.

3. Imp. Honor. & Theod. Augusti Theodoro P.P.

vocabulo in iure continentur procuratores, actores, custodes, conductores, emphiteuticarij, chartularij, vassalli. v. l. 2. §. 1. 5. de episc. l. 1. §. 4. de dignitatibus. l. 1. §. de conduct. foribus & procuratoribus siue exactoribus. v. Cuiac. §. 3. obf. 14. h adde quodam ex orat. Cicero. pro L. Flacco. i Negotiatores pro mercibus quas emunt et tū βαρβαρῶν in Barbarico, non persoluant aurum, sed alias species reddant: qui secus faxit ple-tendus: iudex qui id faciendū non punierit, tanquam conscius punietur. Quippe Barbaris aurum non solum non praebendum, sed etiam quidquid apud eos auri est, auferendum. synops. Basil. §. 6. r. 12. ὅτι κακοῦ μὲν ἐστὶν. c. 20. k Negotiatores, pro mercibus quas emunt in Barbarico, non persoluant aurum: sed alias species reddunt. §. 9. Eclog. ὅτι κακαλόμεναι εἶδὼν. adde l. 2. §. quæ res exportari. l. iudex sceleris conscius punietur. v. Bellonius. 2. praef. 6. m. 40.

Partis enim solutio non sufficit. *l. 1. §. 1. in fin. D. de usur.* b vel paratus sis solvere, nam qui offert, danti proximus est. *Novell. 31. c. 2. in fin.* Aliud ergo erit, mora commissa in soluendo. Quo casu si queras, cuius temporis mora consideretur? dic, triennij moram requiri in emphyteuta rei priuata: in ecclesiastica emphyteuta, triennium. *l. 2. §. de iure emphyteutico.* in conductionibus, biennij moram requiri si conductor non appareret. *l. 56. D. eo. aut si praesens sit.* & pactum ei factum sit de non expellendo. *l. 54. §. 1. D. eod.* His cessantibus, moram statim prima pensione committi. Alij duntaxat legem *56. §. 1. §. 4. referunt ad eum, qui in lustrum conduxit, & Cynus & Baldus hic. (Cynac. Nouell. 7. fol. 352.)* vitamque legem refert ad quemlibet conductorem, ea sententia, Quemlibet conductorem expelli post se post biennij cessationem, & hoc refert illud Martialis, Vidi, Vacerra, sarcinas tuas, vidi, quas non teneas penam pro bima portabat vxor.

Primus casus, quo locator conductorem licite potest expellere, is est: Si mercedem vel pensionem non soluit: etiam si pactum factum sit de non expellendo. *vide Ferrarensem in forma libelli quo agitur ad fidei praestationem. 42. in verbo Inuestiuit. num. 7.* d conductor, ergo a contrario, inuito locatore conductor ante tempus migrare non potest, quod perpetuo verum non est. *l. 1. §. 1. in fin. D. eo. addam etiam quendam alia ad l. 33. §. 1. D. eo.* e Iure ciuili licitum forte locatori, facto ipso conductorem expellere. Iure Gallico expellitur officio iudicis, *Imbertus d. loco. Papon. 10. Arrest. 3. num. 6. in fin.* Paponius refert, Senatusconsulto (quod tamen Imbertus dicto loco videtur negare) comprobatum fuisse factum eius, qui conductorem, finito conductionis tempore excedere non lentem, vi expulerat. *l. 1. Arrest. 3. num. 6.* f quo nomine actio competit, an ad interesse? *l. 1. §. 1. D. eo.* g Secundus casus, quo locator conductorem expellere potest. Propter inopinatos casus licitum est domino recedere a conuentis. *Baldus.* h Propria commoda alienis anteponeere licet. Propria intellige, & sua, & suorum: puta vxoris, liberorum, hoc enim videtur tacite excipi & porrigi ad liberos & vxores, propter summam eiusmodi personarum inter se coniunctionem. Quaedam enim laxius ex aequo & bono intelliguntur, idque in usu relicto vxori vel marito perspicitur. *l. 2. §. 4. §. 5. D. de iur. Huc etiam facit, quod propter superuenientes liberos donatio reuocari potest. l. 8. §. de reuocandis. ergo & locatio. neque fit iniuria conductori, cum idem eadem in pari causa sit permittitur. Debit quoque id intelligere, a parente numquam locationem ita fieri, quin tacite excipiat liberorum necessitatem, huc facit quod scripsi ad l. 13. in verbo, Tam pro se quam pro filio. §. de aduoc. diuers. ind.* i Necessitas facit aliquid esse licitum. Huius necessitatis exemplum elegans, vide apud Paponem 10. Arrest. 3. num. 3.

k Tercius casus quo conductor expelli potest. l. 1. §. 1. D. eo. (Graecis ὁ κτῆστης ἀποδοῦναι. 3. Harmonop. 8. §. 36.) tunc dominus praedij pro rata temporis deducere ex mercede tenetur. Quid si dominus insulae quid demolitus fuerit circa necessitatem, sed ut melius reponeret: praestare tenebitur quantum conductor interfuisset non migrare. *l. 30. D. eo. Quod semper verum non est. Nam si quid transfertur dominus reficit, idque conductori sit incommodo, nihil locator conductori ex mercede deducit. Aliud omnino futurum est, si necessitatem caenaculi partem aperuerit. l. 27. D. eo.* m Ponit hoc casu, domum esse resectam & eo nomine inquilinum expulsum: quari potest, utrum domo resecta, inquilinus se in veterem locationem restituat possit iure postulare? Inquilinum id iure petere posse notat Accursius in l. 5. §. 3. in verbo domum. D. vti possidetis. quod Bartolo notatum dignum videtur ibidem, vt & Romano singulari 234. Crimen singulari 71. Quid, in tempus integrum conuenientia conductionis restituatur, initio tantum facto a domo resecta, an potius ab eo tempore, quo conductionis expulsus est: hoc verius videtur. Lege enim permitte factum a locatore, penam ei inferre non debet. *l. 26. D. de damno. l. 5. §. 1. §. 2. D. de reguli. vt id damni conductoris periculo esse aequius sit quam locatoris, post contractam locationem; exemplo emptiois, a qua perfecta, transit illico periculum in emptorem. l. 1. §. 1. D. de periculo & commodum rei vendita. Rursus quari potest, quam pensionem praestare inquilinus debeat, an quae initio conuenta sit, an ampliorem, habita ratione domus resectae & in commodiores forte usus mutata: id aequius esse videtur: cum alterius factura locupletetur. *l. 6. §. 3. D. de negotiis. & alioqui constat, conductori mercedis deductionem fieri, si incommodior eius habitatio reddatur refectione. l. 27. D. eod. vt per contrarium, augeri merito debeat, si commodior sit effecta.**

n Quartus casus, quo conductor a locatore expelli potest. o *Novell. 120. c. 8. Symmachus in epist. Conductor adibus ita abusus est, vt paruo licet tempore iisdem locis labem consilio intulisse dicatur. & post, geminum beneficium a vobis expostulat. primum, vt improbitissimus inquilinus locorum intentione depellatur. Deinde, vt habita deteriorata rei aestimatione, i. sumptus iuste iustitiae agnoscat.* p Suntne alia causa praeter superiores? Certè sufficiens non est causa conductoris expellendi, quod alius vberiore pensionem offerat. *l. 21. C. in ac. 12. obseru. 38. ad iicte, conductorem ob malos mores, vel ob existimationem malam, vel si difficilis sit conuenire, vel si nullum cum eo negotium agatur, quin cum eo sit sit aliqua, expelli posse quod ad mulieres illaudata fama & vita; veluti meretrices & lenones extendunt leges. *Novell. 14. c. 1. l. 7. D. de iur. v. Papon. 22. Arrest. 9. nu. 14. ibi, Putat autem esse contrarium de videri d' une maison. & num. 15. ibi, Putat autem esse recense in ferme de maison. Zafius ad l. 1. D. soluitur matrim. num. 39. 40. Post Alexandrum, Anchoranum, Imolam, Speculatorem, hoc videtur etiam referre ad fabros & id genus artifices, quorum nimis violento officio auditorij, aut templi quies turbata potest: & ad eos studiosos qui fistulando, cantando, aut alioqui voce legendo, vicinis studiosis sunt molesti, idque ita debet utilitati publicae: An conductor possit expelli ante tempus ab emptore fundi. *l. 9. §. 1. D. eo. An ab haeredibus locatoris, An conductoris mortuo eius haeres expelli possit? *l. 10. §. 1. D. eo. An quia rem alteri locauerit. *l. 1. §. 1. D. eo. Quid si praeuenerit integræ locationis vniuersam pensionem? non potest expelli. v. Ferrarensem form. 42. §. 2. num. 9. Quid si usufructuarius usufructum fundum locauit in plures an-*****

nos, sique sit mortuus? Proprietarius non cogitur stare locationi. *l. 9. §. 1. D. eo. Quid si tacita reconductio secuta est? *l. 1. §. 1. D. eo. Quid si conseruanda conductionis causa, ius hypothecae in rem conductam conductor habuerit? dicam ad l. 5. §. 1. D. eo. Quid si in plures annos facta fuit locatio, veluti in decem? Paponius notat, senatusconsulto Patrisiensis vetitum, ne huiusmodi conductorem liceret expellere, cum ei vtile dominium competat, & interdictum possessionum. *l. 1. §. 1. D. de off. pref. urb. si ager vestigialis. v. Papon. 10. Arrest. 3. nu. 2.***

domini, nam ea quoque pignoris iure tenentur.

Si conductor rem fruendam alij locet.

6. Idem A. Victorino.

Nemo prohibetur rem, quam conduxit, fruendam alij locare, si nihil aliud conuenit.

De vestigialibus.

7. Idem A. Terentiano.

Si, cum Hermes vestigial octauarum in quinquennium conduceret, fidem tuam obligasti, posteaque spatio eius temporis expleto, cum idem Hermes in conductione vt idoneus detineretur, non consensisti, sed cautionem tibi reddi postulasti: non oportere te de posterioris temporis periculo adstringi, competens iudex non ignorabit.

De lue, tempestate, vel alio celi vitio.

8. Idem A. Higinio.

Si tamen expressum non est in locatione, (vt mos regionis postulabat) vt, si qua lue tempestate, vel alio celi vitio damna acciderent, ad onus tuum pertinerent, & quae

Forcatulus 17. Necyomantiae illata in aedes, tacite sint obligata. *l. 2. D. in quibus causis pig. vel hypothec. Rationem differentiae eam esse, quod in aedibus & vrbano edificio nihil aliud sit conductoris quod locatoris obligetur: in rustico, etiam illata non sint, pignori fructus sunt. *l. in praed. l. eo iure. D. in quibus causis pig. & breuiter, illata in rusticum praedium, non aliter esse pignori, quam si expresse pignoriata sint. arg. l. 1. vlt. D. de Saluiano. idque in Seruiana, & quasi Seruiana & Saluiano interdicto esse. *l. 1. §. 1. D. de Seruiana. vbi Theophilus l. debitor. D. ad Trebell. §. sequens. Inst. de interdictis. l. 1. §. hoc interdictum. D. de migrando. Deinde hic non quæri, an inuecta in rusticum praedium indistincte sint pignori locatori: sed an inuecta a colono seu seruo alicuius sint conductoris pignoriata. Hoc tandem definitur: inuecta a seruo, non esse pignori, nisi dominus ipse expresse consentiat.***

f Horrearius custodiam effecti horrei non debet, nisi specialem custodiam repromiserit. *l. 55. §. 1. D. eo. in fin. D. eod. & vim. l. 5. §. 1. D. eo.* t id est, si expresse & nominatim conuentum, vt illata essent pignori locatori. *l. 1. §. 1. D. qui potior.*

y Inducta, inuecta, illata in vrbani praedium, tacite obligantur domino, etiam ignorant, vt hic. *l. 4. D. de pactu. l. 4. D. in quibus causis pignori. in rusticum, scienti tantum. *l. 5. §. 1. D. de iur. iur. de actionibus. id est, ei qui id stipulatus fuerit. *l. 1. §. 2. D. qui potior. Cuius rei differentiam Cuiacius refert ad solos mores populi Romani. vide quendam alia apud Forcatulum dialogo 23. Necyomant. idque privilegium tacite hypothecae, mutari vlla conductoris qualitate non potest. vide Paponem 10. Arrest. 3. num. 4. §. 5.***

x quo vocabulo, communi opinione, interpretes negant intelligi merces. *arg. l. 32. §. 2. D. de usufructu. legat. vide wurmser. 1. praed. 30. cap. 1. 20. Eclog. 1. cap. 66. l. 7. l. 48. l. 60. D. eodem.*

y non agitur fundum synopsis Basil. 20. tit. 1. c. 66.

z perlonæ, scilicet idoneæ. *l. 7. D. de usu. & habitari. argum. Nouell. 14. c. 1. l. 27. §. 1. D. de usufructu. l. 19. c. de episcop.*

a Conueniri potest, ne conductor rem conductam alij locet.

b Qui conduxit ad certum tempus, si temporis expleto spatio permanserit, videtur in alium annum conducere. Verum fideiusor ipsius eo, quod remissum sit tempus conductionis, non amplius adstringitur, nisi de integro conduxerit. *Synops. Basilic. ibid. c. 67.*

c octauarium. *Hal. v. l. 7. l. 8. §. de vestigial.*

d Fideiusor conductoris vestigialium, finito tempore non tenetur: licet is pro quo fideiusor sit nouo reconducat. *Salys. l. 3. §. 11. ver. Sed hoc ita v. r. m. est. verfic. Eadem causa erit. D. eod.*

e Sterilitas quæ vitio celi accidit, non est periculo coloni, nisi vel aliud conuenit, vel mos regionis id postulet. Ad priorem tamen annorum vbertates, sterilitatem, quæ accidit, repensari conuenit: atque ita in subleuando residuo damno, post fertiles annos, coloni rationem haberi. *Synops. 20. tit. 1. c. 68.*

f Lues aut vis tempestatum calamitosa, sed & ea quæ aliquo celi vitio accidit, aut incurrit hostium, aut terrore, aut solis feruore non aduerso, aut lasciuia exercitus praetereuntis, aut terra motu, aut chasmatibus, aut vi cui resisti non possit, puta fluminum, fragulorum, fluitum, aut incendio, idem est si labes omnes fructus tulerit. *l. 15. §. 2. §. 5. eo. conductori remissionem parit: nisi (vt in quibusdam regionibus fieri solet) ibi, vt mos regionis postulabat, adde l. 19. §. eod.) conductor casus in se receperit. *l. 5. eo. ibi, si tamen expressum non est, &c. (Hoc obiter notant casibus in se receptis, casus insolitos non intelligi: etiam si conductor cum iuramento casus in se receperit: volunt enim quidam praecise & nominatim casus insolitos recipi oportere. *l. 78. in fin. D. de contrah. empt. v. Gayll. 2. obs. 23. num. 18. eamque communem esse opinionem refert Iohannes Ancharanus 3. quæst. 36. nu. 4. quod vix proba, quis enim casus, nisi insolitus? facti: *l. 78. in fin. D. de contr. empt.)* nisi etiam sterilitas ex huiusmodi lue, aut celi vitio nascens, vbertatibus aliorum annorum repensata sit. *l. 1. §. 1. D. de iur. iur. v. vbertate aliorum annorum repensata. l. 15. §. 4. D. eod. (cessat igitur compensatio in locationibus ad annum tantum vel ad biennium factis, in quibus ob causas superiores res sit remissio pro rata percepti redditus, cum in nouernalibus detur tantum dilatio & soluendi termini prorogetur. *Moimau. §. 40. consuetud. nu. 8.)* nisi colonus agat de fructuum a solo separatotum consumptione, perit enim res suo domino, id est, conductori. *l. 62. §. 8. D. de furtis: nisi colonus sit partarius, partem enim damni sustinere debet, vt & l. 25. §. 6. in fin. D. eo. nisi sterilitas aut damnum vitio & negligentia colendi aut culpa coloni acciderit: quod in eo esse dicitur, qui sciens, belli tempore fundum aliquem conduxit. Id enim imputandum conductori, qui conditionem rerum & tempus nouit. *Costa in Memorabilibus in verbo conductor, ibi, Secundo adde: nisi agatur de modico damno, non intolerabili. *l. 25. §. 6. D. eod. nisi conductor ex lege locationis debuit fructus, quicumque perciperentur. *l. 18. §. 1. D. eo. An idem in emphyteuta & eo qui conduxit ad longum tempus. *l. 1. §. 1. D. de iur. emphyt. Quid in eo dicendum est, qui metu belli aut pestis domo fugit, quamuis neutrum sit secutum? *Costa d. loco, putat remissionem pensionis faciendam esse pro rata temporis: cum sint paria, fieri aliquid propter metum, vel propter periculum suspicionem metus. *l. 7. §. 1. D. quod falso tutor. Superiores addit quod idem Costa ibid. ex Alberico refert, propter grandines & tempestates nunquam remitti pensionem, si his in locis grandis consuetudine fructum verberare soleat. *l. 15. §. 2. ver. si vero nihil extra consuetudinem cadit. D. eod.************

a Sterilitas quibusdam videtur, quoties semen in terram proiectum non colligitur. Alii, quoties fumpibus deductis conductor decipitur ultra dimidiam iustae met cedis. Alij id arbitrio iudicis committunt. *Gayll. 2. l. 6. ff. de 23.*

b Res paulo laxius interpretanda, successor vniuersalis (aliud in particulari, ut hic.) cogitur stare locationi a defuncto factae. *l. 59. de reg. iur. sed & minor locationibus a tutore factis, arguunt. l. 8. D. de admin. iur. ut & creditor missus in possessionem crediti seruandi causa, stare cogitur locationi a debitore suo (citra fraudem tamen) factae. l. 8. §. 1. D. de reb. auct. iudic. Aliud est in proprietario, qui non cogitur stare locationi fundi ab usufructuario factae. l. 9. §. 1. D. de vxore, quae praecise non cogitur stare locationi a marito factae. v. quae dixi ad l. 25. in f. D. soluto.*

c Si quis fundum vendiderit, cum in eo colonum haberet, non cogitur emptor colonum potestatem eius fruendi & colendi facere, nisi forte fundum ea lege emit. *ff. de pign. l. 1. §. 1. in fin. §. 6. D. de superficiebus: emphyteusis. l. 1. §. 3. in fin. D. si ager vestigialis: pignus. Idque etiam accidit, quoties conductor ad conductionis securitatem locator bona sua obligauit, *Bart. hic. l. mol. consil. 118. l. 1. ad l. 15. §. de rei vindic. Bona, inquam, non tantum viueria, sed rem locatam specialiter. Nec enim generalis hypotheca sufficeret, & ita in Senatu Parisiensi multoties iudicatum. v. Papon. 10. Arrest. 3. nu. 1. Idem l. 1. Notar. 2. cap. de louage: Imbertus in enchiridio, in verbo, Pn acheniur n' est tenu. Quid si conductor locator aut etiam emptor quanti eius interit offerat, estne audiendus: audiendus videtur. Nam qui pignoris iure rem persequitur, a rei venditione remouetur, si qualiscunque possessor debitum offerat. l. 13. in fin. D. quib. mod. pign. v. Roland. a Valle, hanc quaestionem explicantem l. consil. 6. nu. 10. & leg. Quae tamen sententia displicet Gulielmo Onciaco, quaest. Academ. 80. nu. 2. Displicet etiam Socino. Verum contraria opinio communior est, de qua vide Negusantium tract. de pignorib. vbi de differentia generalis & specialis hypothecae tractat. facit etiam lex l. 1. D. de distract. pign. ratio ea est, quod ad id quod interest obligatio, succedit in locum facti obligationis & patientiae. Quid si locator iurauerit conductorem expulsus non iri? Rolandus d. loco nu. 29. putat locatorem expresse obligari ad factum & praesentiam fruendi prestandam: quia iuramentum seruari debet in forma specifica, cum non recipiat aequiuale, seu tantundem: *Alexan. in l. stipulationes non diuiduntur. D. de verb. oblig. l. 1. §. si pecuniam. D. de condit. causa data. Quid si locationis continuatio promissa fuerit? idem dicendum est, quod de prima locatione. Quid si locator promissit se non alienaturum domum locatam: inque eam rem domum ipsam obligauit? Ius retentionis conductori competere eo casu putant arg. l. 7. in fin. de distr. pign. De quo vide Negusantium tract. de pign. in pr. Quid in emphyteusi? aliusd: cogitur enim emptor proprietatis stare emphyteute. *Socius regula 387. Quid si colonus impetas fecit & eas repetante recepit impensas expelli posse negat Socinus d. loco. arg. l. colonus. D. de vi. Quid si in modicum tempus coaduxit idem quoque l. 1. §. quod autem C. de superf. & ibi Bart. Bald. hac lege Socinus ibid. Quid in colono partitio? idem quoque: Nam hic quasi socius est. l. si mulier. §. vis maior. D. de l. si duobus. §. in coheredem. D. pro socio. Alber. in l. emptor. §. 1. D. locati. Quid in emptore fructuum? Idem plane. Bald. in d. l. emptor. Quid si duobus res locata est? volunt primum praeteriri secundo, etiam si secundo conductor facta sit traditio. *l. 1. ad d. l. 15. C. de rei vindic. Quod tamen legi valde repugnat: mihi quae magis placet opinio Alexandri & Socini consil. 29. quemadmodum quoque ita Papiae iudicatum fuisse refert, Cotta in Memor. in verb. locatio.*****

d quod plerumque solet fieri: ne alioquin locator, qui domum suam vendidit, reheat conductori. *l. 25. §. 1. D. eod. Locatorem cum dico, fitem exiipe venditorem. l. vlt. D. de iure fisci. f. l. 24. §. 1. D. eod.*

e Morte conductoris non expirat condictio. *§. vlt. Inst. eo. l. 19. §. 1. l. 60. §. 1. D. eod. l. 13. §. de iure dot. §. 6. in fin. Inst. de rer. diuis. Morte usufructuarij, perit usufructus: ut hinc constet, fructuarij aliam in eo esse conditionem quam conductoris. §. 36. l. nsti. de rerum diuis.*

f Heres tenetur ex contractu patris.

g vide quae notauimus de iurto ad l. 11. §. de contrah. empt. l. 69. l. 156. D. de reg. iur. de agricol. & censu. l. 1. Imo sunt retinendi. v. l. 11. in fin. D. de public. in v. l. 1. §. eo. n. aliusd: dicendum esset, si propter eius inimicitias id ab aliquo commissum esset. *l. 25. §. 4. D. eo. l. 66. D. solus.*

h Diuisio contractus inducit diuisionem obligationis.

i Correu debendi partem correi nomine, creditori offerre potest.

k Beneficium hoc cedendarum actionum vocant, f. Qui locat operas (puta plaustrarius vel cistarius) tenetur mercede accepta operari publicis. *l. 1. §. 1. D. eod. An etiam ad interesset? Quid si condu-*

tor a locatore expulsus ex secunda causa legis 2. §. 20. ob eandem causam cogatur conductor suum expellere: num tenebitur conductori ad interesset? *Papon. 10. Arrest. 3. nu. 3. refert, non teneri, quia necessitate expelli iure id permittente. y* Quamdiu tempus conductionis durat, canonem augere dominus nequit, aut colonum expellere. Verum exacto tempore, potest hoc facere, nisi vel nominatim, vel tacite locatio redintegrata sit. *Synopf. Basil. 20. l. 1. §. 1. c. 75. l. 25. §. 3. D. eo.*

De annona.

14. Idem AA. & Cels. Iuliano & alijs.

SI hi qui a vobis redemerant frumentum & hordeumannonae inferendum, accepta pecunia fidem fecerunt: ex locato agere cum eis potestis.

De conductrice expulsa.

15. Idem AA. & C. Euphrosynae.

SI de fundo a locatore expulsa es, cum eo agere ex conductione potes: praemiumque a locatore, quam praestari rupta conductionis fide placuit, exigere aut retinere potes.

De lege conductionis seruanda de tacita renouatione.

16. Idem Augusti & C. Timotheo.

LEGEM quidem conductionis seruari oportet nec pensionum nomine amplius, quam conuenit, repositi. Sin autem tempus, in quo locatus fundus fuerat, sit exactum & in eadem locatione conductor permanserit: tacite a confectione eandem locationem vna cum vinculo pignoris renouare videtur.

De bona fide de usuris.

17. Imp. Dioclet. & Maxim. Augusti, Hofsilio.

PRaeses provinciae ea, quae ex locatione debentur, excludi sine mora curabit, non ignarus, ex locato & conductione, cum sit bonae fidei, post moram usuras legitimas admittere.

De sterilitate.

18. Idem Augusti, Amno.

EXCEPTO tempore, quo edaci locustarum perniciet sterilitatis vitium intercessit, sequentis temporis fructus, quos tibi iuxta praeteritam consuetudinem deberi constituit, reddi tibi praeses provinciae iubebit.

De fide seruanda & consuetudine.

19. Idem AA. Valerio.

CIRCA locationes atque conductiones maxime fides contractus seruanda est, si nihil specialiter exprimitur contra consuetudinem regionis. Quod si alij remiserint contra legem contractus atque regionis consuetudine pensiones: hoc alijs praedictum afferre non potest.

ta si non praesumitur mutata voluntas. *Alciat. 2. praesumpt. 17. Quid si locatio in scriptis praecise inita fuerit? Locatoris patientia non confert conductori tacitum ius re-conductionis. l. 13. in fin. ff. eod. Tunc enim mens contrahentium fuisse videtur, ut non aliter renouaretur locatio, quam scriptura: ea quae perfecta. *Alciat. dicto loco. Pet. Anchor. dicto loco num. 6.**

b In tacita re-conductione, ut ipsa condictio conualecat in commodum conductoris: ita lex pignorum qua tenebatur locatori, reuiviscit & breuiter, Relocatio censetur fieri reposita locationis lege, id est, repetita qualitate, quae erat in priori. *Alciat. dicto loco.*

c Locatio contractus bonae fidei. *l. 2. §. eod.*

d Conductor post moram usuras debet. *d. l. 2. l. 54. ff. eod. l. 17. §. 4. ff. de usuris.*

e I. deducto. Ponamus primo anno fertilitatem, secundo sterilitatem, tertio parrem fertilitatem fuisse.

f Et ita, propter edacitatem vermium, sit remissio pensionum, ut & alibi, graculo-rum, sturnorum. *l. 15. §. 2. ff. eod. Ad locustas illud Arnobij 1. aduersus gentes, pertinet. A locustis & muribus arroditur omne genus frugum. & Opheus de corallio loquens vim habente seruande segetis in te puon apenat en te axed os adaxos i dnos. vide Cuiac. 11. obseru. 28. De locustis placet hoc ex Plinio 11. cap. 29. addere. Deorum, inquit, ita pestis ea intelligitur. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, ut aliae alites credantur: solémque obumbrant, solitè suspectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt quippe vires & tanquam parum sit maria transisse, immensos tractus permeant diraque messib. conterunt nubes, multa contactu adur entes: omnia verò morsu erodentes, & fores quoque testorum. Italiam ex Africa maxime coortae infestant, saepe populo ad Sybillina remedia confugere coacti, inopia metu. In Cyrenaica regione lex etiam est, ter anno debellandi eas: primò, oua obtinendo, deinde fecti, postremo adultas, desertoris poena in eum qui cessauerit. Et in Lemno insula, certa mensura praefinita est, quam singuli eneac-tarum ad magistratus referunt. Graculos quoque ob id colunt, aduerso volatu occurrentes earum exitio. Necate & in Syria, militari imperio coguntur. Tot orbis partibus vagatur id malum. Idem auctor 8. cap. 29. Nec minus, inquit, clara exitij documenta sunt, etiam ex contempnentis animalibus ut Varro auctor est, a cuniculis suffo sum in Hispania oppidum: a Talpis, in Thessalia: ab ranis ciuitatem in Gallia pulsam, ab locustis in Antica: ex Gyaro insula, incolae a murib. fugatos, in Italia Amy-clas a serpentibus deletas. Circa Cynamolgus Aethiops, late deserta regio est a scor-pionibus & solpugis gente tublata: & a colopendris abactos Trierientes auctor est Theophrastus.*

g In pensionibus seruanda consuetudo.

h id est, lex contractus. *l. 21. §. 3. ff. eod.*

i alius ex consuetudine sumeretur, praesumptio & in tacitis semper statutum videtur inesse. *l. 31. §. 20. ff. de aditio. Cuiacius tamen ex Graecis hic legit affirmatiue, si specialiter, ei ipso idem, & c. Robertus vulgatum defendit 1. animaduers. 14. Graeco-rem lectio, ni fallor, ut genuina & proba defendi potest ut sit sensus, Id etiam seruandum quod inter contrahentes conuenit, etiam si vulgo aliter contrahi moris sit, possunt omitti ea quae sunt consuetudinis infra eodem. lege octaua, supra eodem.*

k id est, aduersus ea quae vulgo fieri licet. *l. 8. §. eod. alijs aduersus statuta contrahere non licet. l. 7. §. 7. ff. de pact.*

l Non si quidam locatores pensionem colonis vno anno vltro remiserint: id ceteris locatores obligabit, *f. l. 1. §. 1. res inter alios acta.*

De condu-

a l. 28. ff. de acquir. poss. v. l. 43. ff. de reg. iur. b sicuti è contratio, locatio necessario facit dominium rei locatæ spectare ad locatorem l. 23. ff. eo.
c Non potest aliquis propterea duntaxat expellere conductorem, quod alius venerit, qui maiorem pensionem præstaturum se polliceatur. Syn. Bas. 20. tit. 1. c. 83.
d Nummis semper non fit locatio. Merces locationis, consistere potest in his quæ pondere continent.

e propriè hoc verbum intellige cum Cuius. 8. ad African. fol. 192. & Corrafio 2. Miscell. 11. non translati, cum Accursio pro in vsum concessisti. f l. 23. ff. eo.

g adde l. 14. §. eod. h adde l. 18. §. de rei vind.

i Infscientia & error nullum habet consensum l. 15. ff. de iurisd. l. 2. ff. de iudiciu.

k Ex euctu multa iudicantur. l. 1 sibi ipse Cuius. ad l. 33. ff. de usurp. facit l. 3. §. 19. D. de acquir. poss. d. l. 33. §. 1.

m l. 9. §. eo. l. 14. ff. eo. n l. 10. §. eo. l. 29. l. 34. §. eo. l. 19. §. 8. ff. eo.

o Ex conductione mariti, non tenetur vxor v. l. 1. §. ne vxor pro marito.

p l. 11. §. 3. ff. eo. q Solutione creditori facta, debiti instrumentum ipso iure nullum, ideòq; condici potest l. 3. in ff. de pign. l. ult. §. ad exhib. l. 2. §. de cond. ex causis.

r l. 12. §. eod. l. 23. §. 4. §. 5. ff. eo. s prærogastis: Græci vocant ὁδοῦχος.

t Græci vocant ὁδοῦχος. hoc sensu si fundi dominus ea quæ fundi conductor colonis progauit, illi stipulati dare spopondit, teneat si nudo tantum pacto promiserit, non tenetur Syn. Bas. 11. tit. 1. ex lib. 20. tit. 1. c. 87.

u l. 10. §. de pact. Paul. 2. sent. 14. §. 1. in ff. u l. 7. §. 4. ff. de pign. x v. l. 23. ff. de reg. iur.

y §. 5. in ff. eo. z l. 25. §. 6. D. eo. a Destructa per conductorem, debent per eundem restitui d. l. 34. §. eo.

b v. l. 24. §. eo. c decurio ex No. Theod. ne curialis.

d l. 34. C. de decurionib. e l. 4. ff. de decurionib.

f etiam publicorum l. 6. §. 2. D. de decurionib. l. 97. C. Theod. de decurionib. l. 2. §. 1. D. de admin. rerum. g

Adrianum constituisse Xiphilinus scribit. g miles neq; conductor, neque procurator (δοικωτής est Græcis) fideiussor vel mandator fieri potest. ne & ipse circa hæc occupetur: ac vicinis ob cinguli, id est, militiæ privilegium grauis existat Syn. Bas. 20. si. 1. c. 90. adde l. Harm. 16 §. 3. l. ult. §. eod. l. 50. D. eo. 20. Syn. Bas. 1. c. 90. l. 13. §. 15. & 16. §. de militari: No. 116. 2. Tim. 2. ver. 4. Ambros. 1. off. 36. Sidonius 1. epist. 81. Vegetius, militibus priuata negotia non mandantur. Florus x l. 1. Posthumus consularis, quoniam cum exercitui suo præesset opera quorundam militum vultu esset, damnatus est. Idem de fœderatis constituitur l. vlt. §. eo. Lege Gallica, Nobi-

De conductione rei propriæ.

20. Idem Augusti Carpophoro.

Qui rem propriam^a conduxit existimans alienam, dominium non^b transfert, sed inefficacem conductionis contractum facit.

Si alius maiorem pensionem offerat.

21. Idem AA. & CC. Antonia.

Si olei certa^a ponderatione fructus anni locasti^c de contractu bona fide habito propter hoc solum, quod alter maiorem obtulit ponderationem, recedi non oportet.

De operis.

22. Idem Augusti & CC. Papiniano.

Si hi, contra quos supplicas facta locatione certi temporis, suas tibi locauerint^a operas: quatenus bona fides patitur, causa cognita competens iudex conuentionem seruari iubebit.

Si conductor rem suam esse dicat.

23. Idem Augusti & CC. Prisco.

Ad probationem^b rei propriæ siue defensionem non sufficit locatio ei facta, qui post de dominio cœperit contendere: cum infscientia^c domini proprii & errantis nullum habeat consensum. sed ex euentu^d, si victus fuerit, contractus locationis non constituisse magis declaratur. nemo enim fibi iure possessionem mutare potest.

De instrumentis, de heredibus, & de vidua conductoris.

24. Idem Augusti & CC. Antonino.

Contractus locationis conductionis^aque, non^m interuenientibus etiam instrumentis ratus habeatur. secundum quod heredes^b conductoris, etsi non interuenerint instrumenta, non^c vxorem conuenire debes. Sanè de posteriore tempore, quo conductricem ipsam proponis fuisse, adesse fidem precibus tuis probans, pensiones integras ab ea pete.

De iudicio petitorio & possessorio.

25. Idem Augusti & CC. Epagatho.

Si quis conductionis titulo agrum vel aliam quamcunque rem accepit: possessionem prius^a restituere debet, & tunc de proprietate litigare.

De conductionis fide impleta.

26. Idem Augusti & CC. Oponi & Hermogeni.

Si conductionis implestis fidem: eiusdem rei gratia factum instrumentum^a euauit. Quod si quid vestrum in fundo fuit, vel vi^a direptum est: hoc restitui vobis præses provinciarum iubebit.

27. Idem Augusti & CC. Neroni

De mercede prorogata.

Si tibi, quæ pro colonis conducti prædij prorogasti^a domini fundi stipulanti dare spopondit: competens iudex reddi tibi iubebit. Nam si^b conuentio placiti sine stetit: ex nudo^c pacto perspicis actionem iure nostro nasci non posse.

De dolo, custodia, & casu.

28. Idem Augusti & CC. eidem Neroni.

In iudicio tam locati, quàm conducti, dolum^a & custodiâ, non etiam casum^b, cui^c resisti non potest, venire constat.

De aedificiis à conductore destructis.

29. Idem Augusti & CC. Iuliano.

Cum conductorem aedificia, quæ suscepit integra, destruxisse^a proponis: hæc etiam heredes^b eius præses provinciarum instaurare, aedificiorum inter vos habitacione iubebit.

De curialibus.

30. Imperatores Theodos. & Valent. Augusti Florentio præf. præf.

Curialis^a neque procurator^b, neq; conductor^c alienarum rerum, nec fideiussor aut mandator conductoris existat. alioquin nullam obligationem neque locatori neque

conductoris procurator (δοικωτής est Græcis) fideiussor vel mandator fieri potest. ne & ipse circa hæc occupetur: ac vicinis ob cinguli, id est, militiæ privilegium grauis existat Syn. Bas. 20. si. 1. c. 90. adde l. Harm. 16 §. 3. l. ult. §. eod. l. 50. D. eo. 20. Syn. Bas. 1. c. 90. l. 13. §. 15. & 16. §. de militari: No. 116. 2. Tim. 2. ver. 4. Ambros. 1. off. 36. Sidonius 1. epist. 81. Vegetius, militibus priuata negotia non mandantur. Florus x l. 1. Posthumus consularis, quoniam cum exercitui suo præesset opera quorundam militum vultu esset, damnatus est. Idem de fœderatis constituitur l. vlt. §. eo. Lege Gallica, Nobi-

les conductores esse fundorum vetantur.

h l. 8. §. 2. D. de procuratorib. Ambrosius 1. off. 36. Si is qui Imperatori militat à fuscæ prionibus litium, ac negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus, quâto magis qui fidei exercet militiam. Sidonius 1. epist. 8. Negotiatores militantes, milites negotiantur, student pilæ senes, alex iuuenes. i l. 8. §. 1. D. qui

conductor ex huiusmodi contractu competere sancimus.

De militibus.

31. Imp. Leo Augustus, Aspari magistro militum.

Milites^a nostros alienarum rerum conductores seu procuratores^b aut fideiussores^c, vel mandatores conductorum fieri prohibemus: ne, omisso armorum usu, ad opus rustre^d se conferant, & vicinis graues præsumptione cinguli militaris existant. Armis^e autem, non priuatis negotiis occupentur: vt numeris^f & signis suis iugiter inhærentes, rempublicam^g, à qua aluntur, ab omni bellorum necessitate defendant.

Dominus, finita locatione prioris, potest locare rem alteri, nec potest primus secundo conductor molestiam vel litem inferre. Salyc.

32. Imp. Zeno A. Adamantio præf. præf.

Ne cui liceat, qui aliquam domum alienam, vel locum, aut ergasterium^a nomine conductionis accepit, alteri qui post eum domini voluntate ad eandem conductionem accessit, litem inferre, quasi rem illicitam, aut agendi damnosam tentauerit: sed parere facultatem^b dominis domos^c || suas || vel ergasteria vel loca cui voluerint locandi: ipsis nihil minus qui conduxerint, ab omni super hoc molestia liberis seruandis: nisi^d forte pacta per scripturam specialiter inita cum dominis, vel cum his, qui postea conduxerint legibus videlicet cognita, agentis intentionibus suffragentur. Quod si quis huiusmodi controuersiam facris iussionibus^e interdiciam crediderit commouendam: si priuatus est, acriter cæsus exilij subeat penam: si militat, decem librarum auri dispendio feriatur.

XXXIII. f

Hæc^a constitutio permittit vtrique, tam locatori quàm conductori, vt liceat intra^b annum conductionem solvere, tam in Italia, quàm in omnibus prouinciis, ac ne penam quidem velut ex transgressionem præstare: nisi contractus initio specialiter huic legi valedixerint, aut citra scripturam renunciarint.

De re aliena.

34. Idem Augustus, Sebastiano præf. præf.

Conductores^a alienarum rerum, seu alienam cuiuslibet rei possessionem precario detinentes, seu heredes^b eorum, si non eam dominis recuperare volentibus restituerint, sed litem vsq; de ad finitium sententiâ expectauerint non solum rem locatam, sed etiam æstimationem eius, victrici parti ad similitudinem inuasoris^c alienæ possessionis præbere compellantur.

De militibus.

35. Imp. Justin. Augustus ad Senatam.

Licet retrò principes multa de militibus^a, qui alienas possessiones vel domos conductionis titulo procurandas suscipiunt, sanxisse manifestum est: tamè quia res sic est contempta, vt neque interminationis sacratissimæ constitutionis milites memores ad huiusmodi sordida^b audeant venire ministeria, & relictis studiis^c publicis: signis^dque vetricibus, ad conductiones alienarum rerum proficere, & armorum atrocitatem non in hostes ostendere, sed^e contra vicinos, & forsitan etiam aduersus ipsos miseros colonos, quos procurandos susceperint, conuertere: necessarium duximus ad hanc sacratissimam venire constitutionem, alius & plenius huiusmodi causam corrigentes. Iubemus itaque, omnes omnino, qui sub armis militant, siue maiores, siue minores. Milites^f autem appellamus tam eos qui sub excellis magistris militum tolerare noscuntur militiam, quàm qui in vndecim^g deuotissimis scholis^h taxati sunt, nec non eos qui sub diuersis optionibusⁱ h federatorum^j nomine sunt decorati) saltem in posterum ab omni conductione alienarum rerum temperare, scituros, quod ex ipso contractu ab initio sine aliquo facto vel aliqua sententiâ cadant^k militia, & non sit regressus eis ad pristinum gradum, neque beneficio imperiali, neque consensu vel permissu iudicis, sub quo tolerandam sortiti sunt militiam: ne, dum alienas res conductionis titulo esse gubernandas existimant, suas militias suamque opinionem amittant, ex^l militibus

stem. e milites qui. f scutatorum tres: Agentium in rebus, Armaturarum seniorum, Armaturarum iuniorum. Gentilium seniorum: Gentilium iuniorum: Scutatorum sagittariorum: Scutatorum clibanariorum: Fabricensium. Notitia imperij. g Scholares sub primicerijs scholarum. h Auxilia federatorum optiones. i Federati, sunt sub optionibus v. No. 116. k Poena militis conducentis alienam possessionem. l Ex milite paganum fieri, ex decorato infamem.

P. j.

nam caduci non evitat. putantque colonum à tali iniuria pœnitentia sua nocentem esse non desinere *fieri l. 1. §. 25. D. de deposit. l. 4. §. 10. D. de usurp. l. 6. §. 1. D. de furtu. id. que communis opinio approbat de qua v. Clar. d. loco. quæst. 13. à qua Mynsingerus diffentit. 3. Resp. 38. nu. 27. 28.*

b Emphyteuta ius emphyteuticum (agitur tamen hic de meliorationibus) vendere volens, tenetur *de iure* cum transferre^a. Sed ne hac occasione accepta, domini minimè concedant emphyteutas suos accipere precia meliorationum quæ inuenerunt, sed eos deludant, & ex hoc commodum emphyteutæ depereat: disponimus^b attestatorem^c domino transmitti, & prædicere quantum premium ab alio reuera accipi potest. Et si quidem dominus hoc dare maluerit, & tantam præstare quantitatem, quantum ipse reuera emphyteuta ab alio recipere potest: ipsum dominum omnimodo hæc comparare. Sin autem duorum mensium spatium fuerit emensum, & dominus hoc facere noluerit: licentia emphyteutæ detur, ubi voluerit, & sine consensu domini meliorationes suas vendere: his tamen personis^c, quæ non solent in emphyteuticis contractibus vetari ad huiusmodi venire emptionem. Necessitatem autem habere dominos, si aliis melioratio secundum præfatum modum vendita sit, accipere emphyteutam: vel si ius emphyteuticum ad personas non prohibitas, sed concessas & idoneas ad soluendum emphyteuticum canonem transponere emphyteuta maluerit^f: non^g contradicere, sed

d Datur domini directio intra bimestre tempus ius emphyteuticum (de quo dicam ad constitutionem Frederici, de iure emphyteutico. vide interea Paponem 1. Notar. 2. cap. d. emphyteutæ, ibi, *droit de retenue au Seigneur direct: & ibi, Le Prince n'a droit de retenue fors qu'en certain cas.* Iure feudali, intra annum. 2. Feud. 9. ubi vide Cuiac. e potentiori, aut verius capere l. 1. §. 3. D. de verb. oblig. f Emphyteuta, ius emphyteuticum domino tamen prius requisito) alienare potest, id est, non poterit ius emphyteuticum simpliciter alienare, sed prohibetur, nisi adhibeatur solennitas de qua v. Roland. à Valle 1. consil. 3. num. 35. Possunt tamen emphyteutæ plures rem emphyteuticam inter se diuidere, etiam irrequisito domino, Clar. ibid. quæst. 14. idem quæst. 17. (Sunt enim in solidum emphyteutæ, nec de huiusmodi diuisione directus dominus potest cõqueri, cum eius non interfit, penes quæ sit res emphyteutica, nec vlla recognitio nomine rei debeatur Clar. ibid. quæst. 14.) Potest etiam emphyteuta (nisi specialis consuetudo obstat) irrequisito domino, ius emphyteuticum extraneo capaci, non potentiori donare, v. Forner. 2. quæst. 23. §. 30. vel legare. (saluo tamen iure directi domini. Eo casu donatarius vel legatarius sine consensu domini possessionem adprehendere potest: & præterea eidem domino (dominum intellige etiam usufructuarius Clar. ibid. quæst. 23.) nouus emphyteuta laudimia seu *droit de rachat* soluere tenetur, pro noua inuestitura Clar. quæst. 15. Laudimia, inquam, id est, quinquagesimam partem pretij, eodem. vers. & ne auaritia, quod onus locum etiam habet in rebus donatis, quarum soluenda est eo nomine æstimatio, etiam si emphyteuta licuerit emphyteuticum alienare Clar. quæst. 23. Permutare (cui tamen rei studium ius repugnare videtur Clar. quæst. 17.) pignori dare, aut hypothecæ dare idem quæst. 18. leg. 16. in fin. D. de pignoratitia. locare ad modicum tempus quæst. 19. E conuario: non potest eandem rem in emphyteuticum dare. est. n. datio emphyteuticæ alienationis species quæst. 20. aut in ea seruitutem constituere in præiudicium domini quæst. 21. licet in sui præiudicium possit, vt tantisper, dum emphyteutis durabit, teneatur eam seruitutem pati, argum. leg. 1. §. penult. in fin. D. de superficiebus: & argum. §. quid ergo. de inuestitura de re aliena facta. l. Statius. Florus, D. de iure fisci. Capella Tholosana & ibid. Aufreuerus. decisione 461. interuertere, possessionem, eiusdem quæst. 25. aut rem deteriore facere argum. Nouell. 7. cap. 3. Nouell. 120. cap. 8. Authent. *Quis rem* 14. Cod. de sacrosanctis, quibus casibus emphyteuta cadit iure suo Clar. ibid. quæst. 26. vt & arbores excidendo, vel formam rei mutando Gayll. 2. præf. 67. & 12. Restat dispicere, Num emphyteuta possit iure testari, vel

intestari emphyteuticum transferre. Quod ad causam testati atinet, potest emphyteuta nouam emphyteuticum, id est, à se adquisitam pro se & quibus dedit, vel pro se & filiis, vel pro scilicet filiis & heredibus, iure suo in quemcunque voluerit filiorum: quin in extraneum, dispositione testamentaria conferre. Antiquam autem, id est, abscendentibus acceptam emphyteuticum: acceptam, inquam, sub ea formula *Pro adquirente eiusque liberis, patribus tenetur filiis relinquare Clar. ibid. quæst. 16.* Superest causa intestati. Emphyteutis indefinitè accepta, ad filios adquirentis deferretur: ad certam generationem accepta, generationem conuenientem non excedit: Ad certum tempus potest ad extraneos etiam heredes, id est, ad non legitimos, transferri: ad conuentum tamen tempus duntaxat, in perpetuum vero non potest: si ita concepta fuit, *Teneat pro se & filiis*, ad solos decedentes deferretur: si ita, *Pro se & heredibus extraneis*, etiam ad extraneos: si ita, *Pro se & heredibus*, in extraneum quemcunque deferretur, nisi sit emphyteutis ecclesiastica Nouell. 7. c. 3. Imo etiam si ecclesiastica, si modò solenniter facta fuerit: vt communiter maior pars interpretum scribit. qua de re v. Roland. à Valle 1. consil. 95. num. 20. quod vltimum Clarus d. loco. quæst. 28. vers. & quinque tamen disputando non admittit, nisi expresse facta sit pro extraneis heredibus, aut in ipsa inuestitura apposta sint talia verba, quæ idem significant, puta pro se & quibus dedit, vel pro se & heredibus quibuscunque. Extraneos cum dico, fisco etiam intellige. Nam si emphyteutis eius conditionis fuerit, vt ad extraneum transiret, delicti causa ius emphyteuticum ad fisco deferretur leg. 4. §. de fundis patrimonialibus: nisi emphyteutis sit ecclesiastica, idque fauore religionis leg. 17. D. de usufr. Clar. ibid. quæst. 29. Quod de fisco dictum est, ad correos accipiendæ emphyteuticæ Clarus negat pertinere, inter quos ius adremonasterium ingrediatur, ius tamen emphyteuticum ad ecclesiam non transfertur. Idque merito. Nulla enim spes esset caducitatis v. Clar. d. loco quæst. 33. Dictum est superius, filios interdu succedere in ius emphyteuticæ. An naturales? si emphyteutis sit priuata, succedent Clar. quæst. 30. vt & legitimati (nihil enim differunt à legitimis Nou. 89. c. 3. Clar. d. l. quæst. 31.) & scemine, nisi emphyteutis accepta pro filiis leg. 22. D. de verb. signif. aut statuto repellantur scemine à successione, stantibus masculis. Quid nepotes ex filia? Si emphyteutis accepta pro se & filiis & nepotibus masculis, vel pro descendentibus suis virilis sexus, non succedent. secus, si accepta in tertiam generationem Clar. quæst. 36. Quid filij abstinentes patris hereditate succedent, si emphyteutis accepta pro se, filiis, & heredibus v. Clar. d. loco quæst. 37. Gayll. 2. præf. 128. num. 18. & obs. 154. nu. 17. An emphyteutis transeat ad institutum in re certa, v. eundem ibid. quæst. 38. g Quid si emphyteutis sit finita citra culpam emphyteutæ, sique desideret renouari contractum emphyteuticatum? Clarus ex communi opinione refert, iniuria affici, nisi renouetur illi emphyteutis: eoque nomine ad superiorem appellari posse d. loco quæst. 43. Gayll. 2. obs. 148. nu. 2. 3. h Nota quæ laudimia à nouo emphyteuta debeantur domino directo. i de hoc iure *emphyteutis* supra dictum est. k id est iniuriis. l *ἐπιτομή* supra eodem meliorationes supra eodem.

a Tractat de spō
salibus, ante Nu-
ptias : vt quas
precedant spon-
salia, arrarum
dationes, & pro-
xeneticæ. De An-
zenupialibus
quedam dicen-
da sunt obiter
ad quarundam
etiam legum fa-
ciliorem intelle-
ctum. Nuptiarū
dies legitimi tres
etane l. 66. §. 1. i-
bi ante diem ter-
tium. D. de dona-
t. vir. Primus
dicebatur à Gre-
cis *μεγάλη*, id
est, desponsalia.
eāque fiebant
auspicatō. Cicero
1. de divin. Va-
lerius 2. cap. 1. O-
ptimè à turture
& cornice, si par
integritū apparui-
set, quia vitum-
que animal ad-
eo sui coniugis
studiosum, vt eo
morte affecto, su-
perstes nullius
apparet præter-
ea cōiunctionē.
Post auspicia fa-
cia faciebant. Se-
cundus *ἀπώ-
λεια*, decubatio,
eōque deduce-
batur sponsus in
domum foceri
à Patanympho,
quem nonnulli
εὐμνηστὴρ, alij
παρύγιος vocabāt
si futura vxor vir-
go fuisset: si vi-
dua, mulier ad
ad sponsum de-
ducebatur à
Nymphagogo,
seu *ἀγώνιστρος*, id est, pronuba. In limine ignis & aqua ponebatur, vitrumque spon-
sus & sponsa manu tangebāt: ipsa nupta eiusdem asperione lustrabatur, quo per-
tinet lex 66. in fin. D. de donationibus int. vir. Interdum recta via virgo in domum
mariti (si forte per nuncium nubebat) deducebatur leg. 5. leg. 6. leg. 7. D. de ritu. Sub
vesperam aut noctu celebrabantur nuptiæ, faces accendebantur, virginis facies o-
periebatur (hinc nuptiæ) velo, quod Græcis *ἐνθαλασσία*, & *ἐνθαλασσία*, seu flammæ: lutei
coloris erat, ne pudor virginis proderetur, ferreus annulus ei à viro dabatur, Spon-
sa verò, tres asles: quorum primum in manu, alterum in pede, tertium in saccipulo
habebat. Primum sponso dabat, quasi cum sibi illo precio coemptum esset ha-
bitura: alterum in foco diis laribus deponebat. Tertium in vicino compito fo-
diebat. *Nonius cap. 12. in Nubentes*. Inde conuiuium apparabatur, mox Hymenæus
dicebatur cum choreis. Post hæc, pronuba sponsam ad geniale lectum deduce-
bat. hanc antecedeabant *ἀνδροφάτοι*, id est, faciferi, duōque colum cum lana &
fufus ferentes. alij mundum muliebrem, & alia quæ ob id *ἀνδροφάτοι*. Sponsa ita
deducta, à sponso deducebatur, quo nomine dona accipiebatur, quæ ob id *ἀνδροφάτοι*.
adde Cuiac. 9. Feud. 9. His ita peractis, pronuba vnā ex facibus accendebat,
peruigilem futuram: cæteras exstinguebat, mox sponsæ duobus digitis cingulum
soluebat, quod Dianæ ob eam causam *ἀνδροφάτοι*: à Latinis, Cinxie cognomento di-
cabatur *Festus in voce* (inxie, dixi libro primo, ad leges XII. Tabular. Cingulum il-
lud erat ex ouilla lana contextum modo qui Hercules vocabatur, propterea quod
Hercules fecundissimus creditus sit. Vbi omnes discessissent, sponsus clausa ianua
disponebat custodias foris, quatum opera muliercularum importuna vel pietas, vel
simulatio à foribus arceretur, si qua commoueretur virginis clamore. interea in-
uentus nuce cum strepitu spargebat, *Festus in Nuce*, & hæc de secundo nuptiarum
die. Tertius dies nuptiarum *ἐπὶ τῇ νύκτι*, quasi nuptiarum appendix: Latini Repotia.
In eo, sponsi affines conuiuium instaurabant: eoque vxor in domum mariti deduce-
batur. Egrediens domo paterna, nupta pedem tollebat, ne limen attingeret, idque
ne pharacis magicis lædi posset, quæ sub limine ad destruentium coniugiū, vel
concordiam, vel vim genitalem solent à veneficis poni. Plutarchus in *Romano qua-
stionibus* 29. Clauis mox ei dabatur, vel vt illa intelligeret, quod ius in familia ma-
riti esset habitura, vel ad significandam partus facilitatem. *Festus in voce* (lauis,
adde quæ scripti ad leg. 2. D. de diuortio. Plura vidē apud Costanum Titulo de matri-
monio de ritu nuptiarum. Iul. Scaliger 3. Poetices 101.
d. al. proxenetis Alciat. 1. diffinit. 22. v. l. 67.
b. l. 1. l. 27. eo, dixi ad 27. ff. 1. 3. C. Theod. 5. c. v. l. 3. l. 4. l. 57. eo.
c. Desponsata alij renunciare sponsalibus potest, & alij nubere, Syn. Basilic. 28. tit. 1.
3. cap. 15. 4. Harmonopol. l. 9. leg. 2. in fin. de repudiis: l. 2. §. 2. D. de diuortio. Quid si
sponsalia degenerent. si nūque contracta per verba de presenti? aliud dicendum
adde leg. 15. D. de condit. & demon. leg. 30. D. de regul. iur. adde VVurmsfer. 1. pra-
ctico. 35. obseruat. 1.
f. Constantinus ad Pacatianum P. V. l. 4. C. Theod. eo.
g. Si sponsus præsens est, & in eadem provincia, nec intra biennium exequitur nu-
ptias, potest puella impunè alij nubere vs hic. l. 4. C. Theod. de sponsalibus, Dion 54. Suet.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI PRINCIPIS, PERPETVI AVGVSTI, repetita prælectionis,

LIBER QVINTVS.

DE SPONSALIBVS, ET ARRIS sponsalibus & proxenetis.

TITVLVS PRIMVS.

Si alij desponsata alij nupserit.

1. Imperatores Diocletianus & Ma-
ximianus Augusti & CC.
Annonaria.

L I I desponsata renuciare conditioni,
& nubere alij, non prohibentur.

2. Imp. Constantius A. & Constans C. ad Pacatia-
num præfectum prætoris.

Si is, qui puellam suis nuptiis pactus est, intra biennium
Sexequi nuptias in eadem provincia degens superfede-
rit: eiusque spatij sine decursu in alterius postea coniun-
ctionem puella peruenit: nihil fraudis ei sit, quæ nuptias
maturando, vota sua diutius eludi non passa est. D. prid. Id.
Apr. Martino. Pacatiano & Hilario. Conf. 332.

De morte, & de arris.

3. Imperatores Gratianus Valentinianus & Theodosius
AAA. Eutropio P. P.

Arris sponsaliorum nomine datis: si interea sponsus,
vel sponsa deceaserit: quæ data sunt, in eam restitu-
ni causam: vt nuptiæ non celebrarentur, defuncta perso-

na iam præbuit. Dat. 15. Kalend. Iul. Theod. Gratiano A. V. &
Theodosio A. I. Conf. 380.

De pacto patris sponse, & de tutore vel curatore.

4. Imperatores Honorius & Theodosius. Augusti, ad Mar-
tanium præfectum prætoris.

Si pater pactum de filia nuptiis inierit, & humana for-
te consumptus, ad vota non potuerit peruenire: id inter
sponsum & sponsam firmum ratumque permaneat, quod
à patre docebitur destinatum: nihilque permittatur habe-
re momenti, quod cum defensore, ad quem minoris com-
moda pertinebant, docebitur fuisse transactum. Perini-
quum est enim, vt contra paternam voluntatem, redem-
pti forsitan tutoris aut curatoris admittatur arbitrium:
cum plerumque etiam ipsius scemina aduersus commoda
propria inueniatur laborare consilium. Datum 3. Non. No-
uemb. Honor. XII. & Theodosio X. Augustis Conf. 422.

De arris.

5. Imperatores Leo & Anthemius AA. Erythrio
præfecto prætoris.

Mulier iuris sui constituta, arrarum sponsalium
nomine vsque ad duplum teneatur, id est, in id,

gnita, neque in domum mariti deducta argum. l. 7. ff. de ritu. fin. minus, heredes
vxoŕis datam condicent l. 10. ff. de condit. causa data, eamque distinctionem, vt
viriorem & communiter receptam Gayllus probat 2. obseru. 80. num. 3. Statutum scilicet,
de lucro dotis locum habere in sponsa adde quæ dixi ad l. 1. D. eodem. idque etiam
vsurpari in dote dicta seu promissa. Nihil enim interest inter dotem datam & prom-
issam. Nam ex sola promissione dos constituitur v. l. 4. de collationibus. De doario
quid dicendum? Cuiacius negat doarium seu *ἐνδοχὸν* deberi vxori, nisi in mariti cō-
cubitu venerit. & hoc esse quod dicitur *An coucher gagne la femme son douaire*. 2.
feud. 9. fol. 515. in fine.

l. vt si in culpa fuit, ne contrahi posset coniugium 4. Harm. 1. §. 3.
m. l. 7. C. Theod. eo. Sæpenuero pater susceptis pro filia sponsaliorum arris vita de-
fungitur, nec dum contractis nuptiis. Deinde post eius mortem, aut tutor aut cura-
tor efficere conatur, vt dirimantur sponsalia, cauetur itaque hac constitutione infringi
& labefactari nequaquam oportere, quæ superflite patre probata & conuenta sunt
4. Harmen. 4. 2. §. 4.

n. Post sponsalia mora iniicitur nuptiis: vel expresse l. 1. §. vel tacite l. 2. §. vel neutro
modo, puta morte vel sponsi vel sponse l. 3. §. eodem. eorumve parentis vt hic. & l. 17.
D. eodem.

o. definitum l. 7. Cod. Theod. eodem. Solebant enim parentes destinare vxores libe-
ris v. quæ dixi ad l. 66. D. de ritu. & ita patris destinatio post mortem eius effectum
fortitur.

p. Quid si eidem filiam pater destinauerit? potest utique eam ducere leg. 36. D. de
ritu.

q. In elocanda filia patris defuncti arbitrium iudices sequi debent.

r. familia d. l. 7. C. Theod. e. & male. Hoc innuit, sceminas plerumque laborare aduersus
proprium commodum.

s. *ὁ ἀρραβὼν φέρει τὴν τιμὴν τῆς ἀρρας*. Arra sponsalitia eam vim & naturam habet, vt
is quidem qui eam accepit, si sponsalium fidem non impleat, duplum eius quod ac-
cepit, præstet, qui vero dedit, arris excidat. 4. Harm. 2. §. 1.

t. addunt Græci *ταλάντιον* & *ἀρραβὼν* etatem perfectam agens Syn. Basil. 28. tit. 2.
c. 2. 4. Harm. 2. §. 6.

u. iam datarum sc. non promissarum tantum. Tiraquellus de retractu conventionum
ad fin. tit. num. 56. vt hæc constitutio non pertineat ad arras promissas tantum, v. Rolan.
à Valle 1. conf. 17. num. 4.

x. *ὁ ἀρραβὼν ἀρραβὼν* duplatis arras. Synop. ibid.

y. Nota pœnam sponsæ detrectantis nuptias sine causa. Mulier sui iuris constituta
minor 25. annis arras acceptas tantum restituit j. eodem. ibi in *simplici autem*. Maior
25. aut minor 25. post impetratam tamen etatis veniam, arras & tantundem præter-
ea restituit. vt hic. quemadmodum, si *ὁ ἀρραβὼν* seu in parentis potestate posita sit
j. eo. ver. Patrem, ibi, duplam tantummodo. & ita hanc legem intellige, quantumvis di-
uerŕa sit Græcorum interpretatio 28. Eclo. 2. c. 1.

z. Duplum in legibus est, res ipsa principalis: & tantundem: quod in pœnis vt hic
Inst. de obligat. ex delict. viŕus l. 10. §. de vsu & eo quod interest notandum. l. iuris.
Cod. de sentent. quæ pro eo quod interest.

quod

in August. 28. 87.
Ba. 1. c. 16. 4. Hay-
meno. 1. §. 18. ab-
sens expectatur
per triennium
leg. 2. §. de repudiis:
olim quadrienn-
nium & vterius
leg. 17. D. de spons.
sal. adde Cuiacius
16. obseruat. 35.
h. l. 6. C. Theod.
eod.
i. Arrarum datio
solet antecede-
re sponsalia vt
hic. vt & emptio-
nem & condu-
ctionem l. 17. in
fin. §. de fide in-
strum.

k. Sponsus (dici-
dem in sponsa)
moriens ante
nuptias vt hic: ac-
ras non amittit,
licet eo morien-
te dimidia pars
donationis ante
nuptias ab eo fa-
cta, ad eius spō-
sam (si tamen o-
sculum ei datū
est) pertineat la.
165. de donationi-
bus ante nuptias.
Idem dicendum
est in donatio-
ne sponso à spō-
sa facta ante nu-
ptias d. l. 16. in fin.
Quid si dos ma-
riti ante nuptias
data? si nuda præ-
cesserit sponsa-
lia, statutum aut
pactum de lucrā
da dote nō per-
tinet ad maritū.
Sin per verba de
presenti contra-
ctum sit, pertine-
bit: etiam si mu-
lier, neque co-
heres

et Dotem non acceptam potest maritus interdum vitiliter in dotem conuerrere. Ut enim ante nuptias contractas mille vxori donauit, eaque etiam tradidit. Potest maritus eam summam a se ita profectam, ab vxore dotis nomine rursus accipere: & dotis iudicio vitiliter obligari. Quid si tantum conscripserit, animo dotis augenda, se mille ab vxore accepisse, cum vel nihil, vel centum tantum accepisset. Donatio hac impeditur: nihil inquam, actum est ea donatione. Itaque hoc casu, id tantum quod re ipsa in dotem datum fuerit repetitur: quod datum non fuerit non repetitur hac lege *Syn. Basil. tit. 28. §. 1. 4. Harmenop. 3. §. 1. Quid si, quid non tradidit, sed conscripserit mille, citra animum augenda dotis, sed ut re vera donaret, deinde ea dem mille cautione comprehensa, mulier viro in dotem attulerit, vna cum ceteris chirographis & nominibus, & vir sciens prudens, inter cetera dotis eam cautionem mille continentem, dotis nomine se accepisse conscripserit? Puto id esse, ac si eadem mille re ipsa tradidisset. Nouo enim iure promissae animo donandi res, necessitatem traditionis continent, si quis argueretur *15. de donationib. huius legi intelligenda, omnino adde Constantinum Rogerium tractatu de dote 6. Quinto oportet videre.**

De numeribus sponsalitiis, si ea quae donat vir futurum, tradiderit vxori vel donandi animo dotem auxerit.
1. Impp. Sener. & Anton. Metrodoro.

M V L T V M interest: si ea, quae donat vir futurum, tradiderit vxori & postea in dotem accepit: an vero donandi animo dotem auxerit, ut videatur accepisse, quod non accepit. priore enim casu donatio non impeditur: & res, quae in ea causa sunt dotis effectus, iudicio de dote peti possunt. posteriore laudem casu nihil actum est donatione: & quod in dotem datum non est, repeti non potest.

De nuptiis non secutis.

2. Imp. Alexand. A. Aitalo.

S id praesidi prouinciae probaueris, ut Eurychiam vxorem duceres, munera te parentibus eius dedisse: nisi Eurychia tibi nupsisset, libi illi est tui, quod dedisti, iubebit.

De dolo.

3. Idem A. Marcelle.

P ollicitatione a fratre quondam tuo sponsalium causa facta, et si in stipulationem deducta sit, ideo praestanda non fuit, quoniam in dote vxor maritum fecerit, exceptionemque itaque doli aduersus actionem ex stipulatu recte obiciet.

De donatione collata in tempus nuptiarum.

4. Imp. Gordian. A. Marcello.

Q uod sponsae ea lege donatur, ut si tunc in dominium eius adipiscatur, cum nuptiae fuerint secutae, sine effectu est.

Si nuptiae sequi non possunt.

E A, quae tibi ut sponsae daturum se promisit is, qui te fito coelibatu, cum aliam matrem familias domi reliquisset, sollicitauit ad nuptias, petere cum effectu non potes cum tu sponsa, vxore domi posita, non fuisti.

De donatione die nuptiarum facta.

6. Imp. Aurelianus A. Donata.

C um in te simplicem donationem dicas factam esse die nuptiarum: & in ambiguum possit venire, utrum a sponso, an a marito donatum sit: sic distinguendum est: ut, si in tua domo donum acceptum est, ante nuptias videatur facta esse donatio: quod si penes se dedit sponso, retrahi possit: vxor enim fuisti.

De verbo remanere.

7. Impp. Carus, Carinus & Numerianus Augusti, Lucianae.

C haec donatio est contractus specialis *Nov. 119*, idque etiam ita colligo. donatio propter nuptias comparatur dote *S. ult. Instit. de donationibus*. Dos autem est contractus *l. 65. D. de iudiciis. l. 23. D. de regul. iur.*
d. Donationum ante nuptias dominia ab ipso quidem initio donationis recte constituantur seu adquirentur: sub conditione tamen reuocantur, si non subssecuta fuerint nuptiae. *Harm. ibid. §. 2.*
e. Res tantum promissas a suo sponso, sponsa in suam dotem redigere non potest. *Pap. 1. Notar. 4. de contract. de marriage. Cur ita? l. 4. §. eo. sibi donatas & traditas potest l. 5. §. de secund. nupt. ad se missas citra donationis animum (qui in dubio non praesumitur) non potest, cum eas accepisse praesumatur, ut ornator ad virum accederet: non ut iis dotem suam augeret. *Clar. 3. sent. §. donatio quaest. 10.* Constante vero matrimonio quae ornamenta a marito usus sui necessarii causa accepit, marito mortuo, in dubio, ea lucratum *Clar. ibid. Anton. Gayl. 2. obs. 91. nisi contraria sit consuetudo Roland. a Valle. 1. confil. 10. num. 12.*
f. Donata sponsae parentibus a sponso, ut nuptiae fiant, nuptiis non secutis, ea recte repetuntur *Syn. ibid. c. 2. Harm. ibid. §. 7.*
g. Datum ob causam matrimonij futuri, causa non secuta condicatur. Sponsalia leg. 8. §. de praed. & alius rebus minor. *Novell. Valentinian. de episc. ind. seu de nuptiis*, seu sponsalitia largitas *l. 4. §. de secund. nupt.* dotis est *Anton. ibid. Scholia. Syn. Basil. 29. tit. 1. de nuptiis* amissa, leuamentum atque facoma.
h. Stipulatio iustam pollicitationem sumat, non dolo facta.
i. Sponsalitia largitas, amplius dotis contemplatione facta condicatur, si dote minor, quam promissa.
k. Doli exceptio, actorem repellit *l. 36. D. de verb. oblig.*
l. id est, in tempus matrimonij *l. 3. §. 2. D. de ver. oblig. Donaturus aliquid vxori futurae, dominij translationem in tempus nuptiarum reuocare non debet, & ita, non inspicitur initium promissionis, sed tempus effectus & executionis. Baldus hic.*
m. Paria sunt, aliquid fieri tempore prohibito, vel confecti in tempus prohibitum. Ratio igitur constitutionis huiusce haec est, quod donatio referatur ad tempus matrimonij, quo tempore rati non sunt donationes inter coniuges factae: multum igitur interest, quis ut sponsae donet, an ut vxori. *4. Harm. 3. §. 5. l. 5. §. eodem.*
n. Cur ita? Ante matrimonium, etiam non transit, quia non fuit res tradita *l. 1. §. eodem.* Post matrimonium, etiam non transit, quia, licet tradit, transferre etiam non potuit *l. 1. §. de don. int. vir.* Quoties enim transferri dominium non potest, ex eo non oritur obligatio.
o. Qui vxorem habens angit se coelibem, atque ita aliam despondens, quid promittit, ex ea promissione conueniri non potest, si quid tamen dederit, non poterit repetere *28. Eclog. 4. cap. 5.*
p. Potest enim nemo simul & vxorem domi habere, & alibi sponsam, v. quae dixi ad 17. in fin. §. de iudicis.*

Q uod sponsae suae quis potest, nuptiae non potest. Quid si ipso die nuptiarum donauerit: quare potest, an ea donatio tanquam in sponsam collata, valeat an potius tanquam in vxorem facta non valeat? in hoc scrupulo peruestigandum est, vbi nam mulier fuerit, cu in ea donatio est collata. Nam si mulier, tunc in sua domo erat, in sponsam videtur collata donatio: sin vero erat in domo viri, tanquam in nuptiam censetur facta donatio. Iam enim ab eo tempore nuptiae, & non vltra sponsa fuisse videtur *ut hic. 4. Harmenopul. 3. §. 9. Synop. Basilic. 28. tit. 3. cap. 6.*

S i, cum ante nuptias munera darentur, ita conuentum est, ut si mulier, tunc in sua domo erat, in sponsam videtur collata donatio: sin vero erat in domo viri, tanquam in nuptiam censetur facta donatio. Iam enim ab eo tempore nuptiae, & non vltra sponsa fuisse videtur *ut hic. 4. Harmenopul. 3. §. 9. Synop. Basilic. 28. tit. 3. cap. 6.*

S atque huiusmodi conscripta est pactio, ut si qua fors extiterit, tunc quae data erant, apud eum, qui dedisset, hereditate eius remaneret potest, qui hereditatem eius accepit, cui pacta puella munera lege praedicta susceperat, eadem iure postulare.

De iure alienandi.

8. Impp. Dioclet. & Max. AA. & CC. Euphrosyne.

S i ante matrimonium maior quinque & viginti annis constitutus, sponsa suae, licet ante sponsalia, fundum donauit, eamque in vacuum induxit possessionem: postea nullo titulo superstitem, vel testamento eundem relinquentem, alienare potuisse certi ac manifesti iuris est.

De rescriptis.

9. Idem Augusti & CC. Iuliano.

C um te sponsae filij tui quaedam donasse confitearis, perfectam donationem rescindi nec nostro oportet rescripto, quam tua voluntas iurisque auctoritas fecit ratam.

De nuptiis non secutis.

10. Idem AA. & CC. Dionysio.

S i filiae tuae sponsus, ei mancipium donauit, ac tu in eum iumenta liberalitatis ratione contulisti: nec nuptiis secutis, contra iuris rationem, quod dederat, abstulisti: non iniucem datorum restitutio, sed eius, quod illicite rapuit, repetitio competit.

De morte sponsi qui donauit.

11. Idem AA. & CC. Neae.

S i tibi res proprias liberalitatis causa sponsus tuus tradidit: eo quod ab hostibus postea interfectus est, irrita donatio fieri non potest.

De diuortio.

12. Idem AA. & CC. Timotheae & Cleorimae.

S i mater vestra filiae suae sponso vel marito praedia sine ulla rependi lege donauit, & cum in vacuum possessionem induxit: nuptiis diuortio solutis, perfecta non dissoluitur donatio.

De creditoribus donatoris.

13. Idem AA. & CC. Alexandro.

D e rebus in sponsam donationis gratia collatis, creditores mariti facti, si non prius obligatas eis sibi

eius contemplatione donata sint *Bart. arg. l. 10. §. 6. D. de vulgari. v. Roland. a Valle 1. confil. 19. num. 10. 11. & passim eodem confil. num. 8. 9. Clar. 4. sent. §. donatio quaest. 10. verific. sed nunquid, quod Alciarius non probat 1. praesumpt. 12. Mouetur, quod donata per autem nepoti, patri non adquirentur, licet patris contemplatione donentur *Doctores in leg. 91. D. de legat. 1.* Mouetur etiam, quod donata reipublicae legatis, donantur occasione reipublicae *Doctores in l. 64. §. 5. D. soluto.* Mouetur quoque, quod donatio facta vxori a consanguineis mariti, marito non quatur, ut cui nulla facta sit promissio, nulla traditio *l. 20. Cod. de pactu.* Mouetur etiam *l. 12. §. 1. 7. §. de condit. ob causam.* in qua, quod simpliciter donatur alicuius vxori, simpliciter donatum valet, neque praesumitur datum occasione mariti, alias septem obiectiones vide apud Rolandum a Valle 1. confil. 10. num. 89. Donatum adrogato ab adrogatoris amico vel cognato, ipse adrogatus beneficio ipsius adrogatoris habere intelligitur: ideoque huiusmodi res donatae ad eum, quem adrogato suo adrogator substituerit, pertinebunt *leg. 10. §. 6. D. de vulgari.* sic donatum aut promissum viro a cognato, vel ab alio, vxoris iussu, non fit maritum. *7. D. de condit. ob causam.* Donatum a viro seruis vxoris, non fit vxoris, aut eius seruorum. *leg. penult. §. 1. D. soluto.* sic donatum sponsae, vel vxori ut cultior esset, repeti potest *l. 5. §. 10. D. commodat.* Datum seruo, non ut semper, sed ad certum usum, certis temporibus utatur, non est peculij leg. id vestimentum *25. D. de peculio.* sic vestimentum, ex lana vel mulieris confectum, ipsius etiam mulieris cura, viri est leg. si vir. 31. D. de donat. inter virum.*

a. v. leg. 5. §. de reuocandis donat. Neque enim decet principem in alicuius detrimentum vana & inania conferre beneficia *4. Harm. 3. §. 10.*
b. Sponsus sponsae quaedam donauit: vicissim quaedam a patre sponsae suae accepit. Nuptiis non secutis, sponsus res a se donatas abstulit: queritur an sponsae pater eo nomine, donationem a se factam reuocare possit non potest: sed rapta a sponso filiae suae, quem generum fore sibi existimabat, repetere. *ut hic. Syn. 28. tit. 3. c. 10. 4. Harmenopul. 3. §. 12.*
c. de facto.
d. 28. Eclog. 4. cap. 10. Imo non competit leg. 15. §. eodem.
e. Morte sponsae donatio propter nuptias non fit irrita.
f. Donare genero suo focrus potest: adeo, ut et si matrimonium solum fuerit cum donatui filia, donatori non possint condici res donatae *Syn. Basil. 28. tit. 3. c. 12.*
g. leg. 23. §. de donat. int. vir. Quod simpliciter donatur, simpliciter valet *l. 7. §. de condit. ob causam.* deoque, Donata vxori a consanguineis mariti, vxoris fient. dixi ad leg. 9. §. eodem.
h. Creditores vi hypothecati antiquiores, res sponsae donatas auocare possunt. *Synopsis d. loco c. 1. l. 2. §. de reuoc. huius qua in fraud. E contrario, res donatas sponsae, maritus alteri obligat non potest Bald. hic.* vel ita, Donatum sponsae a sponso, anterior res sponsi creditore conferre non possunt, nisi hypothecam habeant: & ut Harmenopulus 4. tit. 3. §. 13. notat, nisi specialiter res ita donatas obligatas habuerit. Neque tamen hinc collige muierem in rebus ita donatione acceptis *(ὑποθήκων)* Graeci vocant ius tacita hypothecae habere. Scholiaes Harmenopuli ibid. §. 14. nec enim habet *ὑποθήκην* 12. in fin. qui potest.

pra-

2 Filius res matris donare propter nuptias potest, ea consentiente, res ita donatas, mater reuocare non potest: etiam si precium rei donata offerat. *facit. leg. 41. D. de rei vindicat.* Potest enim quædam in re donata esse utilitas quæ precio delit. ut eo pacto, precium, non tempus rerum ipsarum vicem sustineat. *b. l. 1. §. 1. D. de except. rei vendit. c. l. 2. c. l. theod. de sponsal.* d. Donationes in sponsam factæ parentum consensu, nuptiis non secutis culpa ipsius mulieris, re ipsa uideatur sponso: non secutis culpa donatoris, donarius non modo rem ipsam retinere potest, (si eam iam habeat) sed & nondum acceptam aut sibi traditam potest condicere. *adde Syn. Bas. 28. tit. 3. c. 15.*

proben, eam conuenire minimè possunt.

Si consentiente matre sponsus donauerit.

14. Idem Augusti & CC. Aurelia.

SI consentiente matre sua sponsus filia tuæ mancipia donauit: & his acceptis in dotem non estimatis, in matrimonio post decessit: mater eademque heres eius precium offerens, restitutionem eorum improbè recusat.

De nuptiis non secutis.

15. Imp. Constantinus A. ad Maximum præfectum urbi.

VI. veterum sententia displicet, quæ donationes in sponsam nuptiis quoque non secutis decreuit valere: ea, quæ largiendi animo inter sponsos & sponsas iure celebrantur, redigi ad huiusmodi conditiones iubemus: ut siue adnuptiis, siue eundem causa, siue non ita, vel in potestate patris degentes, vel illo modo proprii iuris constituti, tanquam futuri causa matrimonij aliquid sibi ipsi, vel consensu parentum mutuo largiantur: si quidem sponsus, vel parentes eius fortiri filium noluerint, vel uxorem: id quod ab eo donatum fuerit, nec repetatur traditum: & si quid apud donatorem resedit, ad ipsam, vel heredes eius, summo am bagibus transferatur. Quod si sponsa, vel is, in cuius agit potestate, causam non contrahendi matrimonij præbuerit: tunc sponsus eiusque heredes sine aliqua deminutione per conditionem aut per utilem actionem in rem reddi debeant. Quæ similiter obseruari oportet, & si ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit. *Dat. 16. Kal. Nouemb. PP. 16. Kal. Septemb. Romæ Constantino A. V. & Licinio Coss. 319.*

De morte & de osculo.

16. Idem A. ad Tiberianum vicarium Hispaniarum.

SI à sponso rebus sponsæ donatis interueniente osculo, ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere precipimus, dimidiam ad defuncti vel defunctæ heredes, cuiuslibet gradus sint, & quocunque iure successerint: ut donatio ita, vel pro parte dimidia, & resoluti pro parte dimidia videatur. Osculo vero non interueniente, siue sponsus siue sponsa obierit, totam infirmam donationem, & donatori sponso vel heredibus eius restitui. Quod si sponsa, interueniente vel non interueniente osculo, donationis titulo (quod raro accidit) fuerit aliquid sponso largita, & ante nuptias hunc vel illam mori contigerit: omni donatione infirmata, ad donatricem sponsam, siue eius successores, donatarum rerum dominium transferatur. *Accept. 13. Kal. Maij, Hispaniæ, Nepotiano & Pacato Coss. 336.*

De donatione propter nuptias.

17. Imp. Theod. & Valent. AA. Hierio P. P.

Minoribus ætate fœminis, etiam actorum testificatione, in ante nuptias donatione ad eas facta, omnia, si patris auxilio destituta sint, iuste consilium, ut firma donatio sit. *Dat. 10. Kal. Mart. Constantino. Tauro & Felice Coss. 428.*

18. Imp. Zeno A. Sebastiano præf. præf.

SI liberis ex priore matrimonio procreatis pater ad secundas migrauerit nuptias, vel non migrauerit: nihil omnino filiis prioris coniugij ex donatione ante nuptias, quam ipse, vel alius pro ipso uxori quondam eius matri communium liberorum donauerit, seruare cogitur, quoniam

illud de osculo adiciendum est. Solo osculo non contrahi propinquitate. *lex diuina 27. q. 2. & iure Longobardico, propter solam osculationem uxoris domini, vasallum feudum amittere. ut. quibus modis feud. amittit.* Sed ista omnia locum non habent apud Gallos, apud quos osculo pudicitia non delibatur. ne quidem in sponsa: adeo ut sponsa, Senatus consulto Tolozano anno 1575. Iulij 12. sp. salicis munera restituere iussa sit. Quod tamen in sponsalibus per verba de præfenti contractis locum habere non potest. *Anton. Gubertum in tract. de sponsalib. c. de effectu sponsal. in fi. Bosius in ti. de extraord. criminib. nu. 3. refert, quendam capite plexum fuisse, quod osculum per vim nuptæ mulieri rapuisset. Benignus est tamen pœnam huiusmodi casibus arbitrio iudicis relinqui, quam præfise tam seueram sententiam imitari v. Clar. 5. sent. 3. ult. quæst. 3. vers. osculum in sevens. De osculo alienæ mulieri dato vindicato, v. etiam Valer. 6. c. 1. & vindicando v. Augustinum 21. de ciuitate 11. de eo præfertim q. Græci 27. γὰρ ὁ νόμος. quoties vir & uxor ὁ νόμος τὸν ἄνδρα ἀπὸ τῆς γυναίκος ἐκείνης ἀφαιρῶν. hoc est osculum columbarum. Senec. 20. epist. 115. Quid si quis fœminæ labris columbarum? adde c. nec aliqua 27. quæst. 1. De aliis ad osculum pertinētib. v. Pet. Greg. 8. syntag. 8. & 30. syntag. 12. in fi. Petrum Costanum in Polyhistore 4. 4. Addamus & hæc rapim. Motus fuisse veteribus dexteram auersam osculari 11. Plin. 46. Catoni de prouincia decedenti, mulieres manum oscularet, quod genus honoris imperatoribus modò, idque per paucis id temporis tribuebatur. Plin. Catone. Principes Romani peregræ profecturi, vel urbem repetentes, senatores osculo excipiebant, quod à Nerone neglectum Suet. Nerone & Diocletiano qui pedes osculandos præbuit. Pomp. Latrus in Diocles. osculum inter Christianos familiare fuisse reperio apud veteres, cuius vel abstinentia, & subtractione agnoscebantur ieiunantes Christiani. Tert. de oratione. Adorantes manum de osculari solitos, colligi potest ex illo loco Hieronymi: Qui adorant, inquit, manus solent de osculari, & capita submittere*

quod se lob beatus, elementis & idolis fecisse negat. h. Mulieres raro donant, sunt enim auaræ. i. accedit tamen. l. 10. ff. de condit. causa data. k. Cod. Theod. 5. l. 8. in fi. 1. olim donatio propter nuptias erat infinuanda, nisi collata fuisset in matrem familias minorem, ut hic & l. ult. §. 1. de iur. dot. l. 3. 4. §. 1. de donat. aliud in dote fuit, v. l. 31. §. 1. de iure dot. Constitutionib. Gallicis, etiam dos infinuari debet, ut falsitatis nulla sit occasio: quod est longè diuersum à Nouella Leonis 50. quæ remittit infinuationem cuius donationi scilicet præ. v. quæ dixi ad Nouell. 127. c. 2. m. tempus infinuandi non currit minori, nec filiofamilias qui patris auxilio caret. Bal. n. Mater donationem propter nuptias seruare cogitur liberis primi matrimonij.

& mater liberis ex priore matrimonio extantibus, post secundas nuptias, multo que amplius si non fuerit alteri marito sociata, nihil iisdem filiis ex dote, quam patri eorum ipsa, vel alius pro ea obtulerit, seruare compellitur.

19. Imp. Iustinus & A. Archelao P. P.

SI constante matrimonio consilium augendæ dotis inierit vel vxor fortè, vel eius nomine quilibet alius: nihilominus marito quoque liceat, seu pro marito quilibet alij, tanto donationem ante nuptias additamēto maiorem facere, quanto dotis augetur titulus. Nec obstat in huiusmodi munificentis interdictas esse liberalitates tempore nuptiarum. Indulgendum est namque consensui communipartium: ne, cum negetur augendæ potestas donationis, dotis etiam pigrius constitutur augmentum. Idemque licere precipimus etiam in his matrimoniis, in quibus interdum accidit ante nuptias quidem donationem nullam esse, solam verò dotem marito mulierem obtulisse: ut etiā tunc muliere dotē augente, liceat marito quoque donationem in uxorem suam eiusdem quantitaris facere, quantum aucta dos continere dignoscitur: pactis videlicet de redhibitione vel retentione auctæ dotis, vel donationis (prout partes consenserint) pro iam statuto modo in eisdem, siue iniungendis veribus pactis, quæ initio nuptiarum de ante nuptias donatione, & dote principaliter constituenda inita sunt. Iura etiam hypothecarum, quæ in augenda dote vel donatione fuerint, ex eo tempore initium accipiant, ex quo eadem hypothecæ contractæ sunt, & non ad prioris dotis vel ante nuptias donationis tempora referantur. Sed & si è contrariò maritus & vxor ad deminuendam dotem & ante nuptias donationem consenserint: licere eis ad similitudinē deminutionis, quæ in dote sit, etiam ante nuptias minuire donationem: ut pacta de amborum deminutionib. in eunda, firma & legitima esse intelligatur: exceptis videlicet his casibus, in quibus aut maritus ex priore matrimonio liberos habet, ad secundas migrauerit nuptias, aut vxor similiter ex anteriore matrimonio liberis extantibus, secundo marito se iunxerit. in hoc enim secundo matrimonio, vel à parte mariti, vel à parte mulieris, vel ab utraque (si hoc etiam acciderit) interdictam esse deminutionem dotis, vel ante nuptias donationis, ne aliquid aduersus filios prioris matrimonij machinari videatur, censuimus.

In authent. De equali do. & propter nupt. don. §. aliud. collat. 7. tit. 9. al. 8. nou. 97. c. 2.

SI etiam necesse est, si alia pars augmentum præstat, alteram quoque partem incrementum celebrare. & si quidem vir alieno are non impediatur, in rebus quibuslibet procedat augmentum. At si debitor sit: ne fraudis erga creditores suspicio subesse possit, omnino res immobiles incremento dotis proficiant. Si enim mulier immobilis substantie domina, res mobiles in augmentum dederit: in hac parte dotis nullo rictu aduersus alios creditores privilegio.

Donatio ante nuptias, seu potius propter nuptias, potest fieri constante etiam matrimonio.

20. Imp. Iustinus A. Ioanni præf. præf.

VI. multæ nobis interpellationes factæ sunt aduersus maritos, qui decipiendos suas uxores faciebant donationes, quas ante nuptias antiquitas nominauit, infinuare autem eas actis interuenientibus, super sedebant, ut infectæ manerent, & ipsi quidem dotis commoda lucrarentur, uxores autem sine nuptiali remedio relinquantur: sancimus, nomine prius emendato, ita rem corrigi, & non ante nuptias

f. Quanto auctus fuerit constante matrimonio titulus dotis, tanto donatio propter nuptias à marito potest augeri. l. 20. vers. sancimus j. cod. Nouell. 97. cap. 2.

t. Remota ratio dubitandi sumpta ex l. 1. ff. de donat. inter vir. & similibus.

u. Id est, donationes. x. Indulgendum est communi partium consensui.

y. Valet contractus dotis sine donatione ante nuptias, Muliere dotem suam augente, non est necesse marito donationem propter nuptias augere, ut hic & Nouell. 22. Hodie necesse est. Nouell. 97. c. 2. vers. 1. ibi, sed utrumque celebrare omnino augmentum: adde Authenticam proximam.

z. non maioris, minoris secus. Cur autem maior dote donatio propter nuptias fieri possit, ea ratio est, Ne fraus fiat legibus prohibentibus donationes inter virum & uxorem.

a. l. vn. §. 6. de rei vxor.

b. Pacta dotis vetera prorogari possunt.

c. Mulier potest renunciare iuri hypothecæ.

d. Pacta in augmento dotis vel donationibus adposita valent: sed ab eo tantum tempore, quo fuerint interposita, non à prima dotis aut donationis propter nuptias constitutione.

e. Nota argumentum à dote ad donationes propter nuptias.

f. Dos & donatio propter nuptias constante primo matrimonio deminui, mutuo consensu potest: in secundo matrimonio liberis existentibus ex primo deminui non potest: ne fraus fiat legibus de secund. nupt.

g. v. dista l. 6. & ita abrogatur pars legis superioris. ibi, liceat marito.

h. Viri facile decipiunt uxores.

i. Hodie propter nuptias dicuntur j. codem.

k. Nominem emendato, emendatur vitium quod ex qualitate nominis nascebatur.

l. Quod olim donatio ante nuptias dicebatur, hodie propter nuptias donatio appellatur. Nouell. 97. c. 1. §. vlt. vers. jed non. l. n. ff. de donat.

P. iij.

a. & quidem specialem esse contra eum, *Novell. 119. in princ.*

b. Nota argumentum à dote ad donationem propter nuptias. Licet dotem constituere constante matrimonio, licet ergo marito donationem, sed dum ante nuptias, sed post nuptias facere. Quod si post nuptias licet, impropria erit appellatio donationis ante nuptias. c. Mulieribus magis indulgetur propter fragilitatem sexus quam viris.

d. Dos sic propter nuptias. e. Dos non potest esse sine matrimonio.

f. Matrimonium potest esse sine dote. *l. 117. de re. pudys. & merito.* Cōsentus enim nuptias facit nō dos, *dicitur l. 11. v. 22.* Maiorianus tamē omnimodo dote exigit.

g. Cōstāte matrimonio maritus donare propter nuptias potest.

h. Quia dos ante nuptias dōtis cōpensatio, quasi contraria dos ex parte mariti. dixi initio huius tituli.

i. Quia sic remunerandi causa donatio, nō est simplex donatio.

k. Dos ab antiquis inter donationes numeratur. Nō est tamē simplex donatio, sed contractus & quidem specialis. *Novell. 119.* Cuius distinctionis utilitas summa est. Contractus non insinuantur, donationes insinuantur.

l. Donatio propter nuptias, ante & post nuptias celebrari potest.

m. i. constante matrimonio. *l. 195. v. thine etiā tacite intelligas.* donationem propter nuptias nō esse simplicem donationem: quia si esset simpliciter donatio, phiberetur cōstāte matrim.

n. donatio propter nuptias nō est simpliciter donatio, sed propter dotem & nuptias facta.

o. Donatio propter nuptias, propter dotē dario. P. ergo mulieris propria. *l. 1. ff. de rei vind. & tamē res donata propter nuptias, dicuntur hypothe- cata mulieri. l. 19. vers. iura. s. co.* Suę vero rei nullum pignus cōfistit. *l. 4. s. ff. de reg. iur. Solue. Fa-*

uore dotis actio nes cōtrariē admittuntur.

q. Cur donationes simplices veritē sunt inter maritum & uxorem. *v. l. 1. ff. de donat. imp. vir. l. 117. de naturalib. liber.* i. Donatio propter nuptias constante matrimonio facta dotis quantitate excedere non debet. *v. l. 107. de pactis conuentis.*

r. alia presumetur simplex donatio. u. adiciatur.

x. *l. 7. s. ff. de pactu.* y. Dotis pactum extenditur ad donationem propter nuptias: hoc est, eadem pacta in donatione propter nuptias repetitū intelliguntur, quę in dote constituta continentur. *v. hic: Azq. in summa. tu. de donat. ante nupt.*

z. id est, tacite ex natura contractus.

a. Pacta dotalia tacite repetita intelliguntur in donatione propter nuptias, nisi aliqua fuerint expressa in ipsa donatione. Expressum remouetur presentia taciti: rati- onem venit supplementū: expressum verō supplementum non recipit. b. Receptum in vno correlatiuorū extenditur ad aliud. *c. l. 97. de pactu conuent.* d. *l. 107. de pactis conuent.*

e. Dote data seu constituta mulier potest maritum cogere, ad constituendam donationem aequali quantitate, qualitate & pactis. Quin, multi putant, donationem ipso iure constitutam intelligi. *arg. huius authent. hac similitudine: v. t. quēmadmodum*

In authent. vt exact. infra. do. §. illud. coll. 7. t. 3. al. 5. non. 9. r. c. 2.

Dos data donationem propter nuptias meretur, prater ea si pars mulieris dotem soluere sit parata, cum ex diuerso recusetur, & mulier hoc contestetur, cumque sit res mobilis, signaculo imposito recondat, aut si ingrediens iudicium hoc petat fieri, ut parti viri denunciatur: & sic nequaquam declinanda est donationis exactio. At si per dilationem dos viro non detur: etiā donatio prorsus dēngetur.

Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

¶ Similique modo, si facta quidem fuerit talis donatio, quę antea quidem ante nuptias vocabatur, nunc autem propter nuptias, non autem fuerit actis interuenientibus insinuata: licebit etiam constante matrimonio eam insinuare, nullo penitus obstaculo ex nuptiarum interuentu faciendo. si enim fieri eas post nuptias concedatur: multo magis insinuari. similique modo & ea constitutio, quam pro augendis tam dotibus, quam ante nuptias donationib.

¶ Cur donationes simplices veritē sunt inter maritum & uxorem. *v. l. 1. ff. de donat. imp. vir. l. 117. de naturalib. liber.* i. Donatio propter nuptias constante matrimonio facta dotis quantitate excedere non debet. *v. l. 107. de pactis conuentis.*

r. alia presumetur simplex donatio. u. adiciatur.

x. *l. 7. s. ff. de pactu.* y. Dotis pactum extenditur ad donationem propter nuptias: hoc est, eadem pacta in donatione propter nuptias repetitū intelliguntur, quę in dote constituta continentur. *v. hic: Azq. in summa. tu. de donat. ante nupt.*

z. id est, tacite ex natura contractus.

a. Pacta dotalia tacite repetita intelliguntur in donatione propter nuptias, nisi aliqua fuerint expressa in ipsa donatione. Expressum remouetur presentia taciti: rati- onem venit supplementū: expressum verō supplementum non recipit. b. Receptum in vno correlatiuorū extenditur ad aliud. *c. l. 97. de pactu conuent.* d. *l. 107. de pactis conuent.*

e. Dote data seu constituta mulier potest maritum cogere, ad constituendam donationem aequali quantitate, qualitate & pactis. Quin, multi putant, donationem ipso iure constitutam intelligi. *arg. huius authent. hac similitudine: v. t. quēmadmodum*

maritus dotis dominus est: ita mulier donationis propter nuptias (licet vsumfructu habeat maritus) item sicut dos soluto matrimonio vxori redditur. *l. 2. ff. soluto. ita hec donatio. Novell. de aequalitate dotu §. 1. item, quantum maritus vi pacti lucrari potest ex dote, tantumdem vxor lucretur ex dicta donatione: vt aequalitas in omnibus seruetur, licet nullum pactum in lucro talis donationis interuenierit. vers. si autem donatio §. 5. e. dem.*

fecimus, in acta illibataque conseruetur: omnibus vide- licet, quę de simplicibus donationibus inter maritum & uxorem constante matrimonio, vel à veteribus, vel à nobis statuta sunt, in suo robore duraturis.

In authent. vt spon. lar. in princip. coll. 9. tit. 2. non. 119. c. 1. & in authent. vt fra. filij. §. illud quoque coll. 9. 2. al. 7. no. 119. c. 1.

Ed de nuptiis est, vt sponsalitia largitas specialis sit contractus nec insinuationem desideret, etiam si ab alio detur, licet in vi- ri personam donatio fiat, quatenus si in hunc contractum con- scribitur, hoc quantum ad mulierem. At si vir vel alius, qui dedit eam, non insinuet: cum ea sit quantitas, & pacta dotalium concedant parti viri: nullam super eis habeat vir actionem.

Pater donationem propter nuptias, quam consuit in vxore, non cogitur seruare liberis prioris matrimonij, etsi ad secun- das nuptias migraverit. aliud est, si apud maritum aliquid ex do- te, vel apud mulierem ex donatione residet. Illud enim seruare li- beris prioris matrimonij debet.

In authent. de aequali do. §. aliud. coll. 7. al. 8. non. 127. c. 2.

Nec inibetur deminutio, ne frans fiat liberis prioris ma- trimonij, quorum vnusquisque, etiam cui minus datum est, da- re tantū cogitur, quantum secundæ vxori, ita etiam à parte vxoris.

De nuptiis.

DE NVPTIIS.

Tit. IIII.

Si inter puellæ tutorem & matrem & propinquos non conuenit.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti Porcio.

Vm de nuptiis puellæ quæritur, nec inter tutorem & matrem & propinquos de eligendo futuro marito conuenit arbitrium præ- fidiis prouincie necessarium est.

Si pater puellæ instrumento non subscripsit.

2. Idem AA. Trophimæ.

Si nuptiis pater tuus consensit: nihil oberit tibi, quod in- strumento ad matrimonium pertinenti nō subscripsit.

De liberto.

3. Idem AA. Valeriz.

Libertum: qui patronam, seu patroni filiam, vel coniu- gtem, vel neptem, vel proneptam uxorem ducere ausus est: apud competentem iudicem accusare poteris, mori- bus temporum meorum congruentem sententiam datu- rum, quę huiusmodi coniunctiones odiosas esse merito dixerunt.

Ne liberi concubinas parentum ducant.

4. Imp. Alexand. A. Perpetuo.

Liberi concubinas parentum suorum vxores ducere non possunt: minus religiosam & probabilem rem facere videntur. Qui si contra hoc fecerint, crimen stupri committunt.

De tacito consensu patris.

5. Idem A. Maximæ.

Si (vt proponis) pater quondam mariti tui, in cuius fuit potestate, cognitis nuptiis vestris, non contradixit, ve- reri non debes, ne in nepotem suum non agnoscat.

De matrimonio in prouincia contra mandata prin- cipum contracto.

6. Imp. Gordianus A. Valeriz.

Et si contra mandata principum contractum sit in prouincia consentiente muliere matrimonium: tamen post depositum officium, si in eadem voluntate perseue- rauerit, iustæ nuptiæ efficiuntur: & ideo postea liberos sus- ceptos, natosque ex iusto matrimonio, legitimos esse, re- sponsum viri prudentissimi Pauli declarat.

¶ Prius contrahendas voluntatē eius necessariam, adde *Cuius. 3. obs. 5. dixi ad l. 29. ff. de ritu. x. l. 18. l. 207. ed. y. fuit l. 3. m. ff. de adm. m. s. r. i. 2. Potestne parens cōmittere alicuius arbitrio potestatem elocandæ filie: potest. l. 14. ff. de dote prelegata.*

a. Consensus patris requiritur in nuptiis liberorum: at nō eius subscriptio ad tabu- las nuptiales. patris subscriptio non est de substantia nuptiarum.

b. Nubere honeste liberto matris, mulier non potest, *v. hic: 4. Harmen. 6. §. 4. p. l. 62. si mulier ff. de ritu dupl. Paul. 2. sent. 19. §. ult. + hoc abrogatur l. 15. ed.*

c. adde *l. 14. §. 2. ff. de ritu. l. 1. §. 2. ff. de concub. d. & honestam. l. 1. §. 3. ff. de concubin. Non. 11. cap. 3. §. 6. e. Nuptiis filij pater qui non aduerit, consentire intelligitur: & natum ex eo nepotem alere cogitur. Synop. 28. r. 4. c. 30. f. aliud si ignoret. l. 11. ff. de statu. g. l. 7. m. ff. de spons. h. l. iustum igitur præcedere nō est necessarium: cum sufficiat post cognitās nuptias, non contradicere, hoc est, ratum habere. i. l. 38. l. 63. l. 65. in f. ff. de ritu nupt. 28. Synop. 5. c. 30. k. conceptos. Coniugis ita restituit l. 1. ed. 7. ex Thakelzo & Vlpiani fragmento 5. & l. 11. ff. de statu. Græci legunt *αὐτὸν δὲ τὸν*. Possumus itaq. nō minus interpretari susceptos quā conceptos. *l. 17. ff. ad Trebell. v. Cuius. 13. obs. 25. l. 1. d. l. 65.**

Si pater

a. l. 18. D. de ritu. b. non penitente. Centius. l. 1. c. 7. non penitente Cuiac. l. 3. obf. 2. 5. non penitente Aurelianus. c. l. 20. D. de ritu. d. Imo potest l. 20. inf. 3. e. Nati ex ea quæ præsumitur vxor, præsumuntur legitimi. b. add. l. 6. ff. de h. qui sunt sui l. 1. §. 9. ff. de adult. Gayll. 2. obf. 79. vt hinc etiam colligas Ignorantiam non præsumi in vicino l. 55. D. de locati. alias præsumitur ignorantia l. 63. qui mili. Quod si testis interrogatus eam rationem reddat testimonij, quod fuerit vicinus, an probet. v. Bal. in l. conuenticula §. de epife. Barr. in l. 1. D. si certum. f. l. 13. l. 20. §. eo. l. 7. ff. de sponsalib. l. 1. §. de repud. No. 22. Nov. 74. Nov. 117.

3. Natiuitatis scripturæ prædicatione de quibus l. 2. §. 1. ff. de excusat. iur. h. Vxor senatoris clarissima. Senatores igitur clarissimi l. 13. C. de dignitatib. No. 22. c. 36. 1. v. quæ scriptæ ad l. 5. ff. de curatore furore l. 8. D. de senatorib. k. inferioris d. c. 36. l. 8. inf. ff. de senatorib. l. Quæ iterum nubit, non vitur priuilegiis prioris mariti d. c. 36. l. 22. §. 1. D. ad municipalem. m. pena detinens vxorem alterius add. l. 4. D. de mortuo. n. De vxore exhibenda & duenda agi potest aduersus socerum l. 2. ff. de liber. exhib. o. l. 14. §. eo. l. 11. D. de ritu. p. Matrimonium metu contractum, non subfistit, & impune dissoluitur l. 14. §. eo. nisi nouo consensu confirmetur vide Vvrmf. l. 1. præf. 36. cap. 1. Gayll. 2. præf. 93. q. 120. §. eo. v. l. 2. l. 25. D. de ritu.

r. Nuptiæ absque dotalibus instrumentis contrahi possunt, dum ea obseruatur, quæ leges obseruari præcipiunt. 4. Harm. 4. §. 1. So la instrumenta dotalia non faciunt nuptias. f. Matrimonium non requirit instrumenta dotalia. Nuptiæ esse possunt, licet testationes in scriptis non sint l. 4. §. fin. D. de pign. t. amissa, sic Græci legunt ἡμετέρας τὴν συμβολαίαν. Cuiac. l. 7. obf. 6. vtunque dici potest, Omnia vel omnia scripturam non vitare reliqua indicia nuptiarum. u. Matrimonium indicis probari potest. x. De nuptiis nunc primum contractis. y. De nuptiis reconciliatis & redintegratis. l. 17. §. de repudiis. z. l. 12. §. eo. d. a. l. 12. inf. §. eo. l. 21. l. 23. ff. de ritu. l. 13. §. ff. de verb. oblig. b. De nuptiis distractis l. 19. ff. de verb. oblig. t. sublata est hodie hæc distinctio Auth. Sed nouo §. eo. c. Generalis permissio, non continet casus specialiter prohibitos. d. Titius pater filiam exposuit: Caius expositam educauit: Cuius requiritur consensus in exposita elocanda naturalis patris. e. Educator patri filiam suam vindicanti imputat alimenta: Seneca controuers. 6. Pete quantum vis pro disciplinis, imputa quantum vis pro alimentis. & educator apud Quintil. declarat. 278. Recipere illud, nisi solutis alimentis non potui. f. t. & post, alimenta soluisti, computasti mecum vt expositam reciperes. add. l. 17. de infanti. exposuit. Ergo, quæ misericordie causa dantur, interdum repetuntur l. 7. ff. de calumniatoriis. Cui. 16. obf. 36. f. Nuptiæ prohibita inter ascendentes & descendentes vt hic etiam si naturales tantum vel adoptiu sint, quod etiam obtinet dissoluta potestate, pudori enim sit aui appellatio ei, quæ quondam neptis fuerit 4. Harm. 6. §. 21. adde leg. Salicā antiquā Francorū huic penē simile l. 14. c. 12. g. v. l. 33. l. 69. ff. de ritu. v. l. 1. §. 5. v. l. 6. Harm. 4. h. §. 1. inf. de nupt. i. l. 69. ff. de ritu. k. l. 17. §. 2. ff. de ritu. §. 5. de nupt. l. d. §. 2. m. §. 2. inf. de nupt. l. 35. §. 1. ff. de verb. oblig. n. l. 56. D. de ritu. l. 2. §. si nuptia ex scripto. v. l. de incestu. Cuiac. 4. §. 4.

Si pater non consenserit. 7. Idem A. Apro. Si (vt proponis) post querelam de marito a filia || tuas ad te delatam dissolutum est matrimonium, nec te consentiente ad eundem regressa est: minus legitima coniunctio est, cessante patris voluntate, in cuius est potestate: atque ideo non petente filia, petitionem dotis repetere non prohiberis.

Quorum consensus requiritur vel non.

8. Idem A. Romano.

IN copulandis nuptiis, nec curatoris, qui solam rei familiaris sustinet administrationem, nec cognatorum vel adfinium vlla auctoritas potest interuenire: sed spectanda est eius voluntas, de cuius coniunctione tractatur.

De nuptiis contra mandata contractis.

Quidam aiunt se hanc constitutionem in quibusdam exemplaribus reperisse. Quam tamen in nullis libris reperi, nec Græci eam habuerint, ne quid desideretur, adscripsi.

Idem A. Rationalibus.

MANifestum est, nuptiis contra mandata contractis, dotem, quæ data illo tempore, cum tradita est, fuerat, iuxta sententiam D. Seueri fieri caducam. nec, si consensu postea cepisse videatur matrimonium, in præteritum commissio vitio potuit mederi. Dat. Kal. April. Antiochiæ, Gordiano, A. & Auiola Cons. 240.

De tabulis nuptialibus vel ad filios pertinentibus.

9. Imp. Probus Augustus, Fortunato.

SI vicinis vel aliis scientibus, vxorem liberorum procreandorum causa domi habuisti, & ex eo matrimonio filia suscepta est: quamuis neque nuptiales tabulæ neque ad natam filiam pertinentes factæ sunt: non ideo minus veritas matrimonij, aut susceptæ filia, suam habet potestatem.

De nupta dignitate.

10. Imp. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Raulinæ.

VM te non ex senatore patre procreatâ, sed ob h. matrimonium cum senatore contractum, clarissimæ feminae nomen adeptam dicas: claritas, quæ beneficio mariti tibi parata est, si secundi ordinis virum postea sortita es: redacta ad prioris dignitatis statum deposita est.

De vxore a parentibus retenta.

11. Idem AA. & CC. Alexandro.

SI inuita detinetur vxor tua a parentibus suis: interpellatus rector provincie amicus noster, exhibita muliere, voluntatem eius secutus, desiderio tuo medebitur.

De filio familias.

12. Idem AA. & CC. Sabino.

NEc filium quidem familias inuitum ad vxorem ducendam cogi, legum disciplina permittit. igitur, sicut desideras, obseruatis iuris præceptis sociare coniugio tuo, quam volueris, non impedieris: ita tamen, vt contrahendis nuptiis patris tui consensum accedat.

De instrumentis.

13. Idem AA. & CC. Onesimo.

NEque sine nuptiis instrumenta facta ad probationem matrimonij sunt idonea, diuersum veritate continente: neque non interpositis instrumentis, iure contractum matrimonium, irritum est: cum omnia quoque scriptura, cetera nuptiarum indicia non sint irrita.

o Neptem tamen ducere plebiscito quodam permissum fuisse refert Plutarchus Problematum 6. Verum id postea sublatum, adeo vt ne proneptem quidem fororis ducere liceat. l. 39. ff. de ritu. Alexius Comnenus lib. 1. in constitutione Alexij ad suggestionem Proedri & Epherarchi, Bardæ Zeri constituit, vt ne amita cum fratris filio: fratris filia cum patruo, tamen sexto gradu ex cognatione coniungantur, quæ constitutio ex Nicolaj, quoque patriarchæ Constantinopolitani subnotatione recepta est. Suetonius in Claudio cap. 26. & Cornelius Tacitus lib. 1. refert, Claudium Cæsarem illecebris Agrippinæ, Germanici fratris sui filia, perius osculi & blanditias in amore pellectum, subornasse primò in senatu, qui conferent, Claudium cogendum ad eam vxorem ducendam, quasi Reipublicæ interesset: dandamque ceteris veniam talium coniugiorum: quæ ad id tempus incesta habebantur. Ac vix vno interposito die, Claudium confecisse nuptias: non reperiis qui sequere retur exemplum, excepto libertino quodam & altero principali. p. Quæ sequitur a Triboniano addita sunt ex Constantini & Constantis lege. q. 5. 3. inf. de nupt. l. 2. §. si nuptia ex rescripto.

De libertate contrahendi vel distrahendi.

14. Idem AA. & CC. Titio.

NEque ab initio matrimonium contrahere, neque dissociatum reconciliare, quisquam cogi potest. vnde intelligis liberam facultatem contrahendi atque distrahendi matrimonij transferri ad necessitatē non oportere.

De liberta.

15. Idem AA. & CC. Tatiano.

VXorem libertam suam manumissori, si non sit ex his personis, quæ specialiter prohibentur, ducere non est interdictum: & ex eo matrimonio iustos patri filios nasci, certissimum est.

In authent. vt liberti de cetero. §. si quis autem. coll. 6.

1. 7. al. 6. nov. 78. cap. 3.

SEd nouo iure nulla dignitas prohibet cum liberta nuptias contrahi dotalibus instrumentis confectis.

De filia a patre exposita & ab alio nutrita.

16. Idem AA. & CC. Rhodoni.

PArtem, qui filiam exposuit, hanc nunc adultam sumptibus & labore tuo factam, matrimonio coniungi filio tuo desiderantis fauere voto conuenit: qui si renitatur, alimentorum solutioni in hoc solummodo casu parere debet.

[De cognatis & affinibus.]

17. Idem AA. & CC.

NEmini liceat contrahere matrimonium cum filia, neptem, vel proneptem: itemque cum matre, auiâ, vel vel proauia: & ex latere amita ac matertera, sorore, sororis filia, & ex ea nepte, præterea fratris, tui filia, & ex ea nepte, itemque ex affinibus priuigna, nouerca, nuru, socru, ceterisque, quæ iure antiquo prohibentur, a quibus cunctos volumus se abstinere.

De vidua transeunte ad secundas nuptias.

18. Imp. Valent. Valens & Gratian. Augusti, ad Senatū.

VIDua intra quintum & vicesimum annum degentes, etiam si emancipationis libertate gaudent, tamē in secundas nuptias sine patris sententia non conueniant. Quod si in conuentionis delectu mulieris voluntas patris repugnat sententiæ, & propinquorum placet admodum (vt in virginum coniunctionibus sancitum est) habendo examini auctoritatē quoque iudiciarię cognitionis adiungi: vt, si pares sint genere ac moribus competitores, is potior existimetur, quem sibi consulens mulier approbauerit. Sed ne forte hi, qui gradu proximo ad viduarum successionem vocantur, etiam honestas nuptias impediant: si huius rei suspicio præcesserit, eorum volumus auctoritatem iudicijque succedere, ad quos etiam si fatalis fors intercesserit, tamen hereditatis commodum peruenire non possit. Dat. 17. Kal. Aug. Gratiano A. II. & Probo Cons. 371.

De consobrinis.

19. Imp. Arcad. & Honor. Augusti. Eutychiano præfecto prætorio.

Celebrandis inter consobrinis matrimonij licentia legis huius salubritate indulta est, vt reuocata prisce iuris auctoritate, restituiturque calumniarum fomentis, matrimonium inter consobrinos habeatur legitimum, siue ex duobus fratribus, siue ex duabus sororibus, siue ex fratre nati & sorore sunt. & ex eo matrimonio editi, legitimi, & suis patribus successores habeantur. Datum Stilicone 2. & Anthemio Cons. 405.

a. aliud in filio emancipato. l. 5. ff. de ritu nupt. b. matris, ita emendat Cuiac. 3. obf. 1. c. l. 1. §. eo. d. pupillarium, Cuiac. d. loco ita legit. e. Inter pares cortuales mulier vnum eligere potest. f. Personæ interdum proximiores in ordine succedendi, proximo nocentiores, magisque reformidanda: facit l. 1. §. ubi pupil. g. Duorum fratrum liberi inter se coniungi possunt. vt hic. §. 4. inf. de nupt. l. 2. §. de inf. & subf. l. 3. ff. de ritu. adscripta tamen negatio est apud Theop. & Caium l. 1. m. §. 7. & ita quoque scriptum reperitur in l. 1. C. Theod. de incest. nupt. Sed & Harm. 4. §. 6. §. 22. testatur non licere vxorem ducere, filiam patrui aut amita. Poterant tamen coniungi rescripto principis. l. 1. v. C. Theod. si nupt. ref. Paul. Monac. in Theod. Ambro. 8. epist. ad Paternum. Cass. 7. Vari. 46. Qua ratione Contius l. 1. c. 9. scribit, hanc legem a Triboniano corruptam. Vt vt sit, constat inter consobrinis nuptias modò permissas, modò prohibitas fuisse, his adde Canon. 18. apost. August. 15. de ciuit. 16. h. d. l. 1.

i. Inter consobrinis matrimonium permissum. k. Hic aduertenda leges de nubendo in familia & tribu Numero 36. Tobia 7. de nubendo ei, qui proximus genere esset, cuiusmodi lex Solonis fuit apud Athenienses. Pollux. 3. onomast. 3. Huius legis meminit Terentius Phormione: lex est, inquit, vt Orbe, qui sint genere proximi iis nubant, & illos ducere eadem hæc lex iubet: idem in Adolphis. Hæc virgo orba est patre. Hic meus amicus illi genere est proximus. Huic leges cogunt nubere hanc. Fortunatianus l. Rheter. Lex est, orba proximo nubat, vel si eam noluerit in matrimonium ducere, det decem millia. Verū, proximitatis nomine circumscriptæ ac definitæ legibus nuptiæ apud Romanos v. l. 17. §. eo.

a adde l. 18. §. 5.
b non sui iuris.
c Nouell. 117. ca.
3. §. 11.
d l. 18. §. 5. eod.
e l. 11. §. 5. eod.
f d. l. 1. §. 5. eod.
g v. l. 18. §. 5. eod.
h d. l. 18. §. 5. eod.
i propter verecundiam natura le est mulierem tacere.
k d. l. 1. inf. §. 5. eo.
l id est, vile leg.
m in f. ff. de constod.
n Praefecti cohortalis ita legit Praetici in voce Caligatus. De protectoribus dicam ad titulu de domesticis & protectorib. §. eod.
o Donatio propter nuptias, non est de substantia matrimonij. l. 2. Cod. Theod. de nupt. l. 3. Cod. Theod. de spons. o Dotis instrumenta non sunt de substantia matrimonij, dicam plenius ad Authentic. Mar. ximis. §. eod.
p Pompa huiusmodi, & nuptiarum celebratio non est de substantia matrimonij: adde quae dixi ad Nouell. Leon. 89.
q Matrimonij consistere potest, sine donatione propter nuptias, sine dotis instrumento, sine pompa.
r hoc innuit, inter impares honestate personas (veluti si senator scenica ducat permixtu principis) exigi tabulas nuptiales.
s Propriū principis, subditorū commodis prospicere.
t Deum imitari, qui ignorat.
u Serui natalibus restitui possunt a principe.
x Effectus restitutionis natalium.
y Scenica mulieres, vitae poenitentes, principis recepto cuius, etiam illustri, possunt nubere. Hodie non requiritur referiptum. Nouell. 89. & Nou. 117. Antiqua huius referipti formula extat apud Casiodorum episc. §. Quod de scenica diximus, idem exigebatur in ancilla Hyeronimus ad Oecumenum. Si ab imperatore stolā illa, id est, ancillae, meruerint, inter uxores eas recipere cogentur, &c.
z Probatur coniugium seu matrimonium dotibus instrumentis: ut inter quos dotis instrumentum intercessisse probatum erit, inter eosdem matrimonio intercessisse & contractum probetur, ut hic: Romanus singulari 448. putat, dotis instrumentum plenē ac perfectē probari, dotis restitutionem faciendam esse, at non plenē probati matrimonium, sed semiplenē & praesumptiue tantum. §. illud. Nouell. ut statum filij. Gloss. in l. si concubinatus. ff. de concubinu. & in l. penult. Cod. de fide iussorib.

a Dotalia instrumenta requiruntur in nuptiis scenicae a principe restituitur.

De puellis.

20. Imp. Honor. & Theod. Augusti, ad Theodorum praefectum pratorio.

IN coniunctione filiarum^a in sacris^b positarum, patris^c expectetur arbitrium. Sed si sui iuris puella sit intra^d quintum & viceimum annum constituta: ipsius quoque ad sensus exploretur. Si patris auxilio destituta: matris^e & propinquorum^f, & ipsius^g quoque requiratur adultae iudicium. Si^h verò utroque orbat parente, sub curatorisⁱ defensione, constituta sit, & inter honestos competitores matrimonij oriatur forte certamen, ut quazatur, cui potissimum puella iungenda sit: si puella cultu verecundiae^j propriam noluerit voluntatem depromere coram positis propinquis, iudici^k deliberare permittitur, cui melius adula societur.

De militibus.

21. Imp. Theod. & Valent. Augusti, Basio praefecto pratorio.

Caligato^l milite usque ad protectoris^m personam sine aliqua solemnitate matrimoniorum liberam cum ingenuis duntaxat mulieribus contrahendi coniugij permittimus facultatem.

De donatione ante nuptias. De instrumento dotis. De pompa & celebritate nuptiarum.

22. Idem Augusti Hierio praefecto.

SIⁿ donationum ante nuptias, vel dotis^o instrumenta defuerint, pompa^p etiam, aliisque nuptiarum celebritas omitteretur: nullus existimet ob id deesse recte alias^q in iusto matrimonio firmitatem, vel ex eo natis liberis iura posse legitimorum auferri, inter^r pares honestate personas nulla lege impediende, consortium, quod ipsorum consensu, atque amicorum fide firmatur. Dat. 10. Kal. Mart. Constantinop. Felice & Taro Consil. 428.

De scenicis mulieribus & eorum liberis. 7. De instrumentis dotalibus. 8. de casibus futuris vel praeiis.

23. Imp. Iustinianus A. Demosteni praefecto pratorio.

IMPERIALIS benevolentia proprium^s hoc esse iudicantes, ut omni tempore subiectorum commodam inuestigare, quam eis mederi procuremus: lapsus quoque mulierum, per quos indignam honore conuersationem imbecillitate sexus elegerint, cōpetenti moderatione subleuandos esse censemus, minimeque eis spem melioris conditionis adimere ut ad eam respicientes, improvidam & minus honestam electionē facilius derelinquant. Nam ita credimus Dei benevolentiam, & circa genus humanum nimiam clementiam (quantum nostrae naturae possibile est) imitari^t, qui quotidianis hominū peccatis semper ignoscere dignatur, & poenitentiam suscipere nostram, & ad meliorem eā statum deducere. Quod si circa nostros subiectos imperio nos etiam facere differamus: nulla venia digni esse videbimur. 1. Itaque cum iniustum sit, seruos quidem liberate donatos posse per diuinam indulgentiā natalibus^u suis restitui, postque huiusmodi principale beneficium ita^x degere, quasi nunquam ierussent, sed ingenui^y nati essent, mulieres autem, quae scenicis^z quidem ludis sese^z ante^z immiscuerunt, postea verò sprete mala conditione ad meliorem migrare sententiam, & inhonestam professionem effugerunt, nullam spem principalis habere beneficii, quod eas ad illud statum reduceret, in quo si nihil inhonesti peccatum esset, commorari potuerunt: Praesenti sanctione clementissima principale beneficium eis sub ea lege condonamus, ut si^z derelicta mala & inhonesta conuersatione commodiorem vitam amplexa fuerint, honestatque sese dederint, liceat ei nostros supplicare numini, ut diuinos affatus sine dubio mereantur, ad matrimonium eas venire permittere legitimum: his, qui eis coniugendi sunt, nullo timore tenendis, ne scitis praeteritarum legum infirmum esse videatur^z tale^z coniugij, sed ita validum huiusmodi permanere matrimonium confidentibus, quasi nulla praecedere inhonesta vita uxores eas duxerint: siue dignitate praediti sint, siue alio modo scenicas in matrimonium ducere prohibeantur: dum^z tamen dotalibus^z omnimodo instrumentis non sine scriptis tale probetur coniugium. Nam omni^z macula penitus direpta, & quasi suis natalibus huiusmodi mulieribus redditus, neque vocabulum inhonestum eis inhærere de cetero volumus, neque differentiam aliquā eas habere cum his, quae nihil simile peccauerunt. 2. Sed & liberos ex tali matrimonio procreandos, suos & legitimos patri esse: licet^z alios ex priore matrimonio legitimos habeat: ut bona eius tam ab intestato quam ex testamento isti quoque sine villo impedimento percipere possint. 3. Sed & si tales mulieres post diuinum rescriptum ad preces earum datum ad matrimonium venire distulerint, saluam eis nihilominus^z existimationem seruare praecipimus tam in aliis omnibus, quam ad transmittendam, quibus voluerint, tuam substantiam, & suscipiendam competentem tibi legibus ab aliis relictam, vel ab intestato delatam hereditatem.

Ex authent. Scenicas non solum si fidei iussores. §. 2. coll. 5. tit. 6. al. 4. nov. §. 1.

Quod eis permittitur, etiam si^z inrauerint in tali professione se perseveraturos: quia legibus expressum est illicita rei iusiurandum seruari non oportere: & pena periurij, si qua est, in eum conuertenda est, qui exigit.

Finis Authentica. Sequitur textus Codicis.

4 Similes verò tale merentibus ab imperatore beneficiū mulieribus, illas etiam esse volumus, quae dignitatem^f aliquam^g habent, et si non serenissimo principi supplicauerint, utroneam^h tamen, donationem anteⁱ matrimonium meruerint, ex qua dignitate & aliam etiam omnem maculam, per quam certis hominibus legitime coniugij mulieres prohibentur, aboleri penitus oportet. 5. His illud adiungimus, ut & filiae huiusmodi mulierum, si quidē post expurgationem prioris vitae matris suae natae sint, non videantur scenicarum esse filiae, nec subiaceere legibus, quae prohibuerunt filias scenicarum certos homines in matrimonium ducere. Sin verò ante procreatae sint, liceat eis preces offerentibus inuictissimo principi, sacrum sine obitaculo vilo mereri rescriptū: per quod eis ita nubere permittatur, quasi non sint scenicae matris filiae: nec iam prohibeantur illis copulari, quibus scenicae filias vel dignitatis vel alterius causae gratia uxores ducere interdicatur: ut tamen omnimodo dotalia inter eos etiam instrumenta conficiantur. 6. Sed si a senica matre procreata, quae usque ad mortē suam in eadem professione durauerit, post^k eius obitum preces imperatoriae clementiae obtulerit, & diuinam indulgentiam meruerit, liberationem maternae iniuriae, & nubē di licentiam tibi condonantem: istam quoque posse sine metu priorum legum in matrimonio illis copulari, qui dum scenicae filiam uxorem ducere prohibebantur.

7 Immo etiam illud remouendum esse censemus, quod in praefcis legibus (licet obscurius) constitutum est, ut matrimonia inter^l impares honestate^m personasⁿ contrahenda, non aliter quidem valeant, nisi dotalia instrumenta confecta fuerint. his verò etiam non^o intercedentibus, omnimodo firma sint sine aliqua distinctione personarum: si modo liberae sint & ingenuae mulieres, nullaque nefariorum vel incestuum coniunctionum suberit suspicio. Nam nefarios^m & incestos coitus omnibus modis amputamus, sicut & illos, qui praeteritarum legum sanctione specialiter veriti sunt: exceptis videlicet his, quos praesenti lege permittimus: legitimum^z matrimonij iure muniri praecipimus.

In authent. ut lic. ma. & auia. §. quia vero legem. coll. 8. tit. 6. novell. 117. cap. 4.

Maximis decorati dignitatis. usque^z ad illustres, non nisi dotalibus instrumentis^o conscriptis, rite contrahunt nuptias: licet ante contractas retineant, exceptis barbaris. reliqui omnes affectu solo recte contrahunt matrimonium.

Finis Auth. Sequitur textus Cod.

8 His itaque per hanc generalem legem ita constitutis, & de cetero conseruandis, praeteritas etiam huiusmodi coniunctiones ex subiecto tempore factas secundum praedictam dispositionem iudicari praecipimus: ut si quis tale uxorem ab initio nostri imperij (prout dictum est) iam duxerit, & liberos ab ea procreauerit: iustos eos & legitimos & tam ab intestato quam ex testamento patris successores habeat, & legitima in posterum nihilominus ea uxore permanente, procreati quoque liberi legitimi sint.

Verbum nuptiarum quomodo accipitur.

24. Idem A. ad Senatum.

Sancimus, si quis nuptiarum fecerit mentionem in quacunque pacto^q, quod ad dandum vel ad faciendum vel non dandum vel non faciendum concipitur, & siue nuptiarum tempus dixerit, siue nuptias nominauerit: non^r aliter intelligi conditionem esse adimplendam, vel^s non^t extenuandam, nisi ipsa nuptiarum accedat festiuitas^u: & non esse tempus inspiciendum, in quo nuptiarum aetas vel sceminis post duodecim annum accesserit, vel maribus post quartumdecimum annum completum: sed ex quo vota nuptiarum re ipsa^v processerint. sic enim & antiqui iuris

iureiurando confirmantur palam in xde sacra, vel tactis diuinis scripturis. Nouell. 74.

Confirmato matrimonio confirmatur status liberorum, non e contra. q. ut si ita pactum sit, Dabis vel facies si nupserit. r. adde l. 39. §. 1. ff. de statu liberis. s. putat sacra benedictio, dixi ad Nouell. Leon. 89. adde quae scripsi ad l. 66. §. 1. ff. de donat. int. vir. hoc. 23. illud. t. Conditio nuptiarum impletur per actum & re ipsa, non per habitum & potentiam, Salazar.

conten.

a Ratione superuenientis scientiæ quis punitur, qui ratione ignorantia excusabatur à pœna. b Res publicatur, ubi sita est. c & ita mitius punitur is, in cuius domo sit aliquid eo patiente, quam ipse principalis qui deliquit, l. 17. de falsâ moneta. l. 19. ff. de adulteriis, dixi ad Nov. 14. §. 1. Novell. 42. cap. ult. §. 2. Novell. 18. Nov. 14. cap. 2. d Cogimur delicta grauiora publicare & denunciare, non tamen præcipi festinatione, sed inquisita veritate facti, argu. l. 2. §. 43. ff. ad Ter. l. 137. §. 2. ff. de verbor. oblig. l. 13. ff. solut. e l. 23. ff. de ritu. f l. 6. §. de nuptijs l. 2. §. 1. ff. de his qui. ut indign. 28. Eclog. §. cap. 30. g l. 3. l. 34. Co. de episcop. l. 26. §. de nupt. & contra senatusconsultum l. 1. §. 1. r.

h De penis incestu nuptiarum. v. l. 6. eod. i ex l. 1. C. Theod. eod. Inter ceteras penas incestus nuptiarum constituitur, illa est: ut donatio propter nuptias fiat caduca, vt iure antiquo dos, l. 52. ff. de ritu. nouo non fit, l. 1. §. de cond. ob caus. das. k l. 6. §. eod. l. 2. l. 13. ff. de his qui. ut indign. l. 27. ff. v. l. 1. §. legat.

l Errori accrimo ignoscitur. l. 57. in ff. de re. Nov. 12. cap. 1. inf. m actissimo, quidam ita legunt, idque probauit Albericus. eadē forma dicitur qua ceteris finis à Caio Mario apud Priscianum, & ab Ennio apud Charisium, v. Cuiac. 15. obf. 13. in f. n. Etatis lubrico succurritur. l. 57. in ff. de ritu. l. 38. §. 4. ff. de adulteriis. o v. Hermogen. apud Ruffinum 6. collatio. l. Moysa. p Vna duobus fratribus iungi non potest. l. 3. l. 9. §. eod. l. 1. Cod. Theod. de incest. nupt.

q Vnus duobus fororibus iungi non potest, vt hic s vt nec vna duobus fratribus. s. eodem. v. Cuiac. 18. apof. epist. Basilij ad Diomedem. de eo qui duas sorores duxit: Quin Nou. Patriarche Sissinnij & Xiphilini vetat, ne quis sororem sponte suæ ducat. 3. Harm. 6. r cum confobrina, sorore, fratris filia, eiusue vxore. Hæc. n. exempla ponuntur in l. 3. Cod. Theod. eod. vnde hæc lex delumpia est, f Olim pœna ignium & proscriptio erat, d. l. 3.

t Prima pœna incestu nuptiarum §. 12. l. 1. ff. de nuptijs u Secunda dicto §. 12. vers. itaque. x Tertia Novell. 43. y Quarta. z l. 4. §. eod. l. 52. ff. de ritu. l. 3. ff. de iure dos. §. 12. l. 1. ff. de nupt. a Quinta. b Sexta. c personis. d vide infra eodem. e id est, deportatio, facit lex §. 5. ff. de questionibus. Septima pœna. f Ostaui pœna, bonorum priuatio. g Spiritus iure civili neque inter viuos, neque vltima voluntate quidquam ex bonis paternis capere potest. Cuius sententiæ ampliationes quatuordecim: exceptiones decem vide apud Duennazium regula 366.

h Nona pœna, Novell. 74. cap. 6. alias pœnas vide apud Clarum §. sent. §. Incestus 9. i Vide Novell. 9. cap. 15. k Fit huius constitutionis à Martino latæ mentio Novell. 117. cap. 6. l Pars Nouellæ Martiani de matrimonij senatorum §. humiles. m d. cap. 6. n Non ideo quis humilis, aut abiectus, quia pauper. o Ex ingenuis parentibus nascuntur interdum pauperes liberi, p hinc illud Horatij, Fortuna mores non mutat genus. q Non ideo quis humilis, aut abiectus, quia pauper. r id abrogatum Nov. 89. t l. 23. l. 44. ff. de ritu. id abrogatum Novell. 72. c. 3. Nov. 117. c. 6. x Studio. i & ludæorum & veterum l. 1. C. Theod. de incest.

De vxore fratris de sorore vxoris.

5. Iidem AAA. Cynegio.

6. Imp. Arcadius & Honorius Augusti Euty- chiano P.P.

Qui contra legum præcepta, vel contra mandata constitutionesque principum nuptias fortè contraxerit: nihil ex eodem matrimonio, siue ante nuptias donatum, siue deinceps quoquo modo datum fuerit, consequatur: idque totum, quod ab alterius liberalitate in alterum processerit, vt indigno indignè sublatum, fisco vindicari sancimus, exceptis tamen feminis quam viris, qui aut errore acerrimo non affectato, infimulatoque, neque ex vili causa decepti sunt aut ætatis lubrico lapsi: quos tamen ita demum legis nostre laqueis eximi placuit, si aut errore comperto, aut ubi ad legitimos peruenierint annos, conjunctione huiusmodi siue vlla procrastinatione diremerint.

In authent. de incestis & nefariis nuptiis. §. r. collat. 2. tit. 7. al. 6. nov. 12. c. 1.

Incestas nuptias contrahentis pœna est confiscatio bonorum tam ceterorum quam dotis, exilium etiam, & cinguli (si quo potitur) spoliatio, verberatio quoque, si vilis est: femina quoque talia scienter peccante, simili pœna subinganda. Substantia sic amissa, liberis hoc ipso sui iuris effectus, si quos

ad eundem Sebastianum alia Zenonis constitutio, qua Basilici acta rescinduntur, l. 16. §. de sacros. eccles. Sebastianum hunc, moribus præditum Tribonianum simillimis, Suidas scribit in Zenone. b dixi ad d. l. 16. c. ad d. l. 16. §. 1. ff. de nuptijs ante Constantinum & Constantium modo permittit, vt ex Cornelio Tacito 12. constat, modo multis constitutionibus inhibita, l. 30. l. 57. §. 1. ff. de ritu. Xiphilinus in Nerua: v. legem Constantini & Constantij apud Cuiac. 8. obf. 28. d v. l. 16. §. 1. ff. de nuptijs ex rescripto: adde cons. Dioclet. que extat apud Ruffin. 1. 6. collat. l. 1. Moysi & Papiam. ibid. Permissum erat matrimonium cum fratri filia, veritum cū sororis filia, etiam si eodem gradu essent, v. l. 1. §. 6. & ideo in leg. 39. l. 56. ff. de ritu. l. 38. §. 1. ff. de adulter. De sororis filia, nepte & pronepte loquuntur auctores, non de fratris filia: & in lege vltima ff. de condit. sine caus. l. 57. §. 1. ff. de ritu. de auunculo, non de patruo. Quare, quod Dion scribit, Neruam vetuisse, Ne quis ad d. l. 16. §. 1. ff. de nuptijs duceret, de sororis non de fratris filia intelligit, ne duceretur cuius mater duci non poterat. Postea id immutatum: neque hodie licet tertio gradu vllam ducere vt hic: l. 17. §. de nupt. §. 3. l. 1. ff. de nupt. t Iure canonico huiusmodi matrimonium subsistit, v. v. l. 1. §. 1. ff. de sponsalib. l. 59. l. 60. ff. de ritu. l. 1. §. 1. ff. de legat. l. 1. §. 1. ff. de hu. que vt indign. 4. Harm. 6. §. 1. ff. de ritu. 28. Eclog. §. cap. 3. t distal. 59. l. 60. d. §. 1. l. 4. §. de ex. v. l. 1. r. i.

Quin ipsi Egyptij sorores eodem patre vel eadem matre genitas ducere poterant: Lacedæmonij, eadem matre: Athenienses eodem patre genitas. Philo Iudæus lib. de specialib. legib. Arab. 8. contra gentes. quo pertinet quod apud Amylium Probum in Cimonem & procemio vitarum legitur præcorum Atheniensium more licitum fuisse sorores ducere (Androcides tamen orat. contra Alcibiadem. Athenæus lib. 12. & Suidas in verbo Cimonis. & Isopater, referunt, Cimonem ideo ostracismum acuitate ad tempus exterminatum quod sororem suam Elpidem duxisset. Sane sororis ducendæ ius Persarum legibus non fuit. vnde Cambysem legitimus apud Herodotum lib. 3. cum amore sororis capere fuisset, nec liceret sororem lege Persarum ducere, interrogasse regios iudices, apud quos legum interpretatio & custodia erat, Num lex id permitteret? responsum accepisse, Nullam legem se inuenire qua fratri sit licitum nubere sororem: quandā tamen inuenire, qua liceat Regi Persarum facere quod lubet. Sororis nuptias quoque veritas apud Priscos testis Phocylides in illo versu misit, vt hic: tunc eis dicitur, vt hic: Ne stratum vetitum geniale sororis inito. t Mortui fratris vxorem frater superstes ducere ita iubeatur lege Moysi Deuteronomio 32. num. 1. Ruth. 4. num. 7. u his ita eueniebat, vt vna duobus fratribus esset coniuncta, quod est contra legem §. 3. eo. p. 7. x Eam ob causam Iudæi & Egyptij ducebant viduas fratrum. y antiquis, quorum sententia explosa est. z Explosa veterum quorundā opinio existimatum, solo consensu nuptias non contrahi ac nunquam perfici nisi re ipsa sequuto concubito: adde l. 6. §. 1. de donat. inter vir. No. 22. c. l. 30. ff. de reg. iur.

habet legitimos, applicetur; vt tamen pater ab eis alatur: quibus non extantibus, fisco deferunt.

In authent. quib. mod. nat. efficitur sui. §. fin. coll. 7. tit. 1. nov. §. 9. cap. vltimo.

Ex complexu nefario aut incesto, seu damnato liberi nec naturales sunt nominandi, omnis paternæ substantiæ indigens beneficio, vt nec alantur à patre.

De humilibus & abiectis feminis nec non de senatoribus.

7. Imperatores Valentinus & Marrianus Augusti, Palladio P.P.

Humilem vel abiectam feminam minimè eam iudicamus intelligi, quæ licet pauper, ab ingenuis tamen parentibus nata sit. vnde licere statuimus senatoribus, & quibuscunque amplissimis dignitatibus præditis, ex ingenuis parentibus natas, quamuis pauperes, in matrimonium sibi accipere, nullamque inter ingenuas & opulentiores ex diuitiis & opulentiore fortuna esse distantiam. Humiles verò abiectaque personas eas tantummodò mulieres esse censemus, ancillam, ancillæ filiam, libertam, libertæ filiam, scenicam, scenicæ filiam, tabernariam, tabernarij vel lenonis aut arenarij filiam aut eam, quæ mercimonij publicè præfuit. Ideoque huiusmodi inhibuisse nuptias senatoribus harum feminarum, quas modo enumerauimus, æquum est. Dat. Frid. Nonas Aprilis, Constant. Etio & Asterio Consil. 454.

De vxore fratris.

8. Imp. Zeno A. Epinico præfecto prætorio.

Icet quidam Egyptiorum idcirco mortuorum fratrum sibi coniuges matrimonio copulauerint, quod post illorum mortem mansisse virgines dicebantur, arbitratr scilicet, quod certis legum conditoribus placuit, cum corpore non conuenerint, nuptias non videri esse contractas, & huiusmodi connubia tunc temporis celebrata, firmata sunt: tamen presenti lege sancimus, quæ huiusmodi nuptiæ contractæ fuerint, eas earumque contractores, & ex his progenitos, antiquarum legum tenori subiaccere, nec ad exemplum Egyptiorum (de quibus supra dictum est) eas videri fuisse firmas, vel esse firmandas.

Abrogatio rescriptorum, vel pragmaticarum formarum, aut constitutionum quæ tyrannidis tempore incestas nuptias permiserant.

9. Imp. Anastasius A. Seueriano præfecto prætorio.

Ab incestis nuptiis vniuersi, qui nostro reguntur imperio, nouerint temperandum: nam rescripta quoque omnia, vel pragmaticas formas, aut constitutiones impias, quæ quibuscunque personis tyrannidis tempore permiserunt scelesti contubernio matrimonij nomen imponere, vt fratris filiam, vel fororis, vel eam, quæ cum fratre quondam nuptiali iure habitauerat, vxorem legitimam turpissimo consorcio liceret amplecti, aut vt alia huiusmodi committeretur, viribus carere decernimus: ne dissimulatione culpabili nefanda licentia corroboretur.

DE INTERDICTO MATRIMONIO

inter pupillam & tutorem seu curatorem, filiosque eorum.

Tit. VI.

De rusticitate & imperitia.

1. Imp. Seuerus & Antoninus Augusti, Marino,

E NATVS CONSVLTIVS auctoritatem, quo inter pupillam & tutoris filiam connubiū saluberrimè sublatum est, circumueniri rusticitatis & imperitiæ velamentis non oportet.

ad eundem Sebastianum alia Zenonis constitutio, qua Basilici acta rescinduntur, l. 16. §. de sacros. eccles. Sebastianum hunc, moribus præditum Tribonianum simillimis, Suidas scribit in Zenone. b dixi ad d. l. 16. c. ad d. l. 16. §. 1. ff. de nuptijs ante Constantinum & Constantium modo permittit, vt ex Cornelio Tacito 12. constat, modo multis constitutionibus inhibita, l. 30. l. 57. §. 1. ff. de ritu. Xiphilinus in Nerua: v. legem Constantini & Constantij apud Cuiac. 8. obf. 28. d v. l. 16. §. 1. ff. de nuptijs ex rescripto: adde cons. Dioclet. que extat apud Ruffin. 1. 6. collat. l. 1. Moysi & Papiam. ibid. Permissum erat matrimonium cum fratri filia, veritum cū sororis filia, etiam si eodem gradu essent, v. l. 1. §. 6. & ideo in leg. 39. l. 56. ff. de ritu. l. 38. §. 1. ff. de adulter. De sororis filia, nepte & pronepte loquuntur auctores, non de fratris filia: & in lege vltima ff. de condit. sine caus. l. 57. §. 1. ff. de ritu. de auunculo, non de patruo. Quare, quod Dion scribit, Neruam vetuisse, Ne quis ad d. l. 16. §. 1. ff. de nuptijs duceret, de sororis non de fratris filia intelligit, ne duceretur cuius mater duci non poterat. Postea id immutatum: neque hodie licet tertio gradu vllam ducere vt hic: l. 17. §. de nupt. §. 3. l. 1. ff. de nupt. t Iure canonico huiusmodi matrimonium subsistit, v. v. l. 1. §. 1. ff. de sponsalib. l. 59. l. 60. ff. de ritu. l. 1. §. 1. ff. de legat. l. 1. §. 1. ff. de hu. que vt indign. 4. Harm. 6. §. 1. ff. de ritu. 28. Eclog. §. cap. 3. t distal. 59. l. 60. d. §. 1. l. 4. §. de ex. v. l. 1. r. i.

De ma-

a Priuigni sui tutor quis esse potest. l. ult. de contrar. ind. tur. b Socer non prohibetur dari curator nutui. l. 7. de ex. tut. c Titius Caiam duxit, Titij pater Caiæ datus est tutor: estne dirimendum matrimonium? non est. Nam ritè contractum matrimonium ex post facto non vitatur. d Vir bonus cauere etiam suspicionem debet. e Eroni Pamphilus nascitur: Eros manumissus, tutor Caiæ filia pa-

De matre pupillæ.

2. Imp. Alexand. A. Byrrho.

Mater pupillæ cum a tutore filia suæ, vel filio tutoris nuptias contrahere non prohibetur.

De curatore post nuptias dato.

3. Idem A. Rogatiano.

Cum proponas, ei quam matrimonio tuo iunctam fugeris, post liberos susceptos curatorem patrem tuum datum, quem contendis nec te in potestate habuisse: cum ritè contractum matrimonium ex post facto vitare non potuerit, iustam interpretationem metuere non debes, ne liberi, quos habetis, non ex iusto matrimonio suscepti videantur. Ut autem omnis scrupulus ad auferatur: insistere pater tuus debet, necnon & vxor tua, ut alius loco eius detur. habebit enim facultatem repetendæ rationis negotiorum gestorum ab eo, qui fuerit substitutus.

De filio liberti tutoris.

4. Imp. Philippus A. Higinæ.

Libertinum: qui filio suo naturali, quem in seruitute suscepit, postea manumisso pupillam suam, eandemque patroni sui filiam in matrimonio collocauit: ad sententiam amplissimi ordinis, qui huiusmodi nuptiis interdicendum putauit, pertinere, dubitari non oportet.

De filia curatoris.

5. Imp. Philippus A. & Philippus Cæf. Apuleio.

Curatorum f. adulto suo filiam suam nuptui collocare non posse, falsò tibi persuasum est.

De filio tutoris.

6. Imp. Valer. & Gallien. AA. Lucio.

Si patris tui pupillam nondum reddita tutelæ ratione, s. vel post redditam nondum exacto quinto & vicésimo anno, necnon vtili anno, vxorem duxisti, nec matrimonium cum ea habuisse, nec filium ex huiusmodi coniunctione procreasse videri potes. Sanè si hoc pater puellæ, cum decederet, postularit: & nuptiæ ritè contractæ, & filius videtur iure susceptus.

De infamia & dotis conditione.

7. Imp. Diocl. & Maxim. AA. & CC. Paragonio.

Si tutor vel curator pupillam vel adultam quondam suam sibi vel filio suo, nullo diuino impetrato beneficio, in matrimonio collocauerit: manet infamia contra eum, veluti confessum de tutela: quia huiusmodi coniunctione fraudem administrationis tegere laborauit: & dos data per conditionem repeti potest.

De eo qui pro tutore seu curatore vel negotiorum gestorum administravit.

8. Imp. Leo & Anthemius Augusti, Erythrio P. P.

Si quis tutoris vel curatoris nomine vsurpato, id est, pro tutore seu curatore negotiorumve gestore res pupillæ administraverit, eamque sibi filiove suo copulauerit: tales nuptias stare, & non ad exemplum tutorum infirmari sancimus: ne ex huiusmodi subtili vel maligno tractatu, matrimonia, seu proles ex his progenita, vel dos super his data vel promissa, aliquam lationem vel calumniam patiantur.

SI QVACVNQVE PRÆDITVS

potestate, vel ad eum pertinentes ad suppositarum iurisdictioni suæ aspirare tentauerint nuptias.

TIT. VII.

1. Imp. Gratian. Valent. & Theod. Augusti, Theodoro P. P.

Si quis ordinaria vel qualibet præditi potestate, circa nuptias inuitis ipsis vel parentibus earum contrahendas (siue pupillæ, siue apud patrem virginis, siue viduæ erunt, siue sui iuris viduæ, denique cuiusque sortis) occasione potestatis vitatur, & minacem feruorem suum inuitis his, quorum puellam inuita, vel inuitis parentibus, duce præsumptis: decem auri librarum multa pro ipso conamine præstare cogitur. Synops. Basilic. 28. tit. 1. c. 39. l. unic. C. Theod. eod. l. unic. si rect. proninc. l. 38. l. 63. D. de ritu. r. Magistratus iustum meum infert. l. Conatus punitur. v. l. 20. de magistrat. adde Cuias. 15. obser. 25. c. v. tit. de interditi. u. Index ordinarius recitari potest ratione suspicionis. x. Non si ordinarius iudex suspectus est, ideo vicarius eius suspectus postulat. y. Ordinarius suspecto, iur ad eius vicarium & contra ut hic: si uterque, ad maius tribunal. vers. Sin autem. j. 2. C. Theod. 10. 28. Eclog. 1. c. 40. a seu concilientur: quod Græcis est *ἐκκαθάρσις*. Synops. Basilic. 28. tit. 1. c. 40. 4. Harmonop. 4. §. 17.

b l. unic. C. Theod. e. Nuptias sibi concilians Principis rescripto proscibitur: libet ex ea coniunctione nati liberi non sunt, etiam si precibus *συγγενιστῶν*, id est, ut id sibi indulgeretur, obtinuerit. d. c. 40. & d. §. 17. c. Non valet scriptum obreptitium, vel illicitè impetratum. l. ult. j. e. l. ult. §. de dñerf. rescript. adde l. 29. D. de fals. d. l. ult. §. de incest. nupt. e. Subreptionem hic vocat, quam superius obreptionem, confunduntur sepe illa duo inter se. v. l. 29. D. de falsis. f. l. 6. in fin. §. de interditi. matr. g. l. vn. §. firektor provinc. vel ad eum pertin. h. dixi ad l. 17. §. de nupt. l. ult. §. de incest. l. 39. D. de ritu. §. 3. Inst. de nupt. i. v. l. 1. §. eo. k. 3. C. Theod. 8. 28. Eclog. 12. cap. *ἡτοιμασέν τὸν δούλον ἐγγαμίστων*, &c. adde 4. Harmon. 7. de panis secundarum nuptiarum. v. Nouel. 22. cap. 2. 23. & seq. Gayll. 2. obser. 98. *ἡντιμὲν* i. præf. 36. c. 5. c. 6. de tertis & quartis. v. Nouel. Leon. 90. Constantini Porphyrogeneta. c. 1. & qua ibid. dixi: His illud Hieronymi ad Pam machium, adiungatur. Non damno, inquit, bigamos, imò nec tritimos, & si dici potest, obreptos. Idem ego, inquit, nunc voce proclamo libera, non damnari in ecclesia bigamiam, imò nec trigamiam, & ita licetere quinto & septimo & vltimo. Hæc ille. adde 31. q. 1. c. aperiant. 2. Gratia. 27. q. 2. cap. additur. v. l. 4. de bo. qua lib. quod eò magis notandū, quò nonnullos video qui secundas nuptias honestam fornicationem appellanti. 31. q. 1. c. hac ratione. vnde Tertullianus lib. de Monogamia. Vnum matrimonium nouimus sicut vnū Deū. sed & quidam (falsò tamen) putant legatum relictum vxori, si honestè nupsit, ei non debeti si secundo vel tertio nupsit, quemadmodum & illi decipiuntur, qui legatū pro mulieribus elocandis relictum, ad viduarum elocationem pertinere negant: Nam ut rectè Phanutius de Phanutio in cōmentar. de lucro dori. gloss. 6. post Decium, Neuizanū, Angelum Castrensem & Raynerium scribit, pœnæ contra secundo nubentes sunt hodie correctæ ex Apostoli auctoritate, vbi inter cetera notat Romæ habitum honorem fuisse, mulieri, quæ 22. viros, & eius marito, qui 20. mulieres extulisset. Hieronym. 3. epist. 26. Boer. decis. 186. adde Hieronym. in c. additur. 27. q. 2. adde l. 4. de bo. qua lib. 1. secundū dicitur quæ post priores. v. Rol. ad v. all. 1. com. 72. n. 30. & seq. m. Eadem verba extant in l. 4. ad Tert. n. dixi ad l. 15. §. ex quib. caus. inf. adde 4. Harmon. 6. c. *ἡτοιμασέν* vbi inter cetera explicatur, quid sit *τὸ πῆδος* & *ἡντιμὲν* *ἡτοιμασέν*. c. 40. o. Prima pœna mulieris nubentis intra tempus luctus. p. d. l. 15. d. l. 4. adde l. 2. j. e. l. 1. in fin. l. 8. & seq. de hu. qui nor. nisi impetraverit ius nobedi à Principe. l. 18. ff. de hu. qui nor. q. Secunda pœna. r. hinc constat, infames testamentum facere posse. l. Tertia pœna. Q. j.

vilitas agitur, exhibere aut exhibuisse detegatur: hunc, licet prohibitas nuptias non peregerit, attamen pro tali conamine multa librarum auri decem obnoxium statuimus: & cum honore abierit, peractam dignitatem vsurpare prohibemus: tali scilicet pœna, ut si circa honorem cum quo malè vsus est, vindicandum, & nostris statutis parere noluerit: eam prouinciam in qua sibi vsurpauerit, habitare per iuge biennium non sinatur. Illo videlicet adiciendo, ut & in potestate adhuc cōstituto, liceat personæ quam huiusmodi ambitu circumuenire tentauerit, cōfestim contestatione proposita, cum sua suorumque domo iurisdictionem eius euitare: curaturis hoc vniuersi cuiusque ciuitatis defensoribus, & eiusdem iudicis apparitoribus. Et quidem si hæc prauitas ordinarij iudicis erit: vniuersa domus eius ratio, atq; omnia vel ciuilia vel criminalia negotia, quamdiu idem in administratione fuerit, vicario competant. Sin autem vicarius vel similis potestatis, vim in huiusmodi matrimonio contrahendo moleatur: vicissim ordinarius iudex intercessor exstat. Sin autem erunt verique suspecti: ad illustrem præfecturam specialiter talium domorum, quamdiu ibidem administrauerint, tuitio pertineat. Datum 15. Kalend. Iul. Thessalonica, Gratiano A. V. & Theod. A. I. Confl. 380.

S I N V P T I Æ E X 2 R E S C R I

pto petantur.

TIT. VIII.

1. Imp. Honor. & Theod. AA. Theodoro P. P.

Quia vetusti iuris ordine prætermisso, obreptione precum nuptias, quas se intelligunt non mereri, à nobis existimant postulas, sæpe habere puellæ consensum confingentes. quapropter tale sponsalium genus præsentis legis definitione prohibemus. Si quis igitur contra hanc definitionem nuptias precum subreptione meruerit: amissionem bonorum, & pœnam deportationis subiturum se esse non ambigat: & amisso iure matrimonij: quod prohibita vsurpatione meruerit, filios se ex hac coniunctione susceptos, iustos non habiturum, nec vnquam postulatæ indulgentie annotationisve indulto efficacem se veniæ effectum meruisse: exceptis his, qui parentum sponsonem de nuptiis filiarum implere desiderant, vel sponsalia, hoc est, arrarum data nomine, reddi sibi præcepto legum cum statuta pœna deposcunt. Datum Kal. Febr. Honor. VIII. & Theod. III. A. Confl. 409.

2. Imperator Zeno Augustus, Basilio præfecto prætorio.

Nefandissimum scelus fratris sororisve filia nuptiarum, quod sacratissimis constitutionibus sub grauissimæ pœnæ interminatione damnatum est, iterato præsentis diuinæ sanctionis tenore modis omnibus prohibemus. Precandi quoque in posterum super tali coniugio (imò potius contagio) cunctis licentiam denegamus: ut vnusquisque cognoscat impetrationem quoque rei cuius est denegata petitio, nec si per subreptionem post hanc diem obtinuerit, sibi mer profuturam.

DE SECUNDIS IN VPTIIS.

TIT. IX.

Pœnæ nubentis intra tempus luctus.

2. Imp. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius Augusti, Eutropio P. P.

Si qua mulier nequaquam luctus religionem priori viro nuptiarum festinatione præstiterit: ex iure quidem notissimo sit infamis: præterea secundo viro ultra tertiam partem bonorum in dotem non det: neque ei ex testamento plus quam tertiam partem relinquit. Omnium præterea hereditatum, legatorum, fideicommissorum, suprema voluntate relictorum, mortis causa donationum

nubentes sunt hodie correctæ ex Apostoli auctoritate, vbi inter cetera notat Romæ habitum honorem fuisse, mulieri, quæ 22. viros, & eius marito, qui 20. mulieres extulisset. Hieronym. 3. epist. 26. Boer. decis. 186. adde Hieronym. in c. additur. 27. q. 2. adde l. 4. de bo. qua lib. 1. secundū dicitur quæ post priores. v. Rol. ad v. all. 1. com. 72. n. 30. & seq. m. Eadem verba extant in l. 4. ad Tert. n. dixi ad l. 15. §. ex quib. caus. inf. adde 4. Harmon. 6. c. *ἡτοιμασέν* vbi inter cetera explicatur, quid sit *τὸ πῆδος* & *ἡντιμὲν* *ἡτοιμασέν*. c. 40. o. Prima pœna mulieris nubentis intra tempus luctus. p. d. l. 15. d. l. 4. adde l. 2. j. e. l. 1. in fin. l. 8. & seq. de hu. qui nor. nisi impetraverit ius nobedi à Principe. l. 18. ff. de hu. qui nor. q. Secunda pœna. r. hinc constat, infames testamentum facere posse. l. Tertia pœna. Q. j.

a. v. l. r. § 14. de caduc. tollend. b. Quarta poena. c. Immatutum & oegv. Nouel. 22. Plin. 4. epist. Nuptias quorum alterum immaturum, alterum serum est. d. Quando lex defectus ius diuersis gradibus, intelligit secundum ordinem graduum. e. Fictus est post omnes. f. Quinta poena. g. Baldus idem dicendum putat de ea quæ intra annum luctus cum aliquo rem habuit. h. De ea quæ parit vndecimo mense, dixi ad Nouell. 39. i. Negatiua filiatiōis probatur tempore. l. 29. D. de liber. & posthum. k. hoc desumptum est ex Nouell. 22. c. 40. l. Nou. 94. c. 2. m. l. 1. c. Theod. eod. n. duorū scilicet mensium, & ita duo menses paruum tempus l. 9. §. de legat. o. Lugendi legitimum tempus annus quidem fuit, & tamen decem menses: idque ad Theodosij vsque tempora. Ouid. 1. Fastor. Romulus anno constituit menses quinque his esse suo. Per totidem menses à funere coniugis vxor sustinet in vidua tristitia signa domo. Numa quidem auxit annū duobus mensibus, at nō annū luctus totidem auxit. Ita decem tantum mensibus, matronæ Brutum luxere. Lilius 2. Plinius de viru illustrib. Seneca 8. epistol. Annus femininis ad lugendum constituitur maiores. Idem libro de consolatione. Maiores decem mensium spatium lugentibus viris dederunt. Haud dubiè hoc postremo loco, annum: priore illo, decem menses intelligens. Post propter Cannensem cladem & frequentiam lugentium institutum fuit, non amplius 30. diebus lugeretur. Festus in Gracia sacra. Valerius 1. c. 1. quod spatium temporis indubiè ad habitum tristitiam referendū, non ad id spatium quod mulieribus præscriptum, vitandæ sanguinis perturbationi: lugebatur maritus lugubribus: lugebatur anni spatium, etiam si ne lugubribus, ob sanguinis perturbatione. l. 8. & l. 11. D. de hi qui notantur. Mortuo marito intra legitimum tempus parum edens mulier, matrum lugebat, non elugebat. d. l. 11. Lugebantur parentes, non elugebantur. d. l. 11. de qua differentia lugendi & elugendi scripsi ad d. l. 11. p. Olim luctui agendo præfinit erant decem menses, Ouid. 1. Fastor. Per totidem menses à funere coniugis vxor sustinet in vidua tristitia signa domo. Seneca de consolatione. Maio res decem mensium spatium lugentibus viris dederunt. Tempore legis Iulie Miscelle. Nouell. 22. c. 43. nondum præfinitus erat annus. Primus Theodosius annum præfinit. ut hic: quem qui secuti sunt auctores, non de decem mensium, sed de annuo luctu loquuntur: & quante, annum accipiunt pro decem mensibus. Sidonius 4. epist. si decessisset æger, tribueret heredibus annui luctus tempus immune. Apuleius 8. Si luctu legitimo miserimæ feminæ necessarium concessisset tempus, quoad residuis mensibus spatium reliquum cempleatur anni. vide Cuiac. c. 3. de præscriptionibus.

fit expers. hæc namque omnia ab heredibus vel coheredibus, aut ab intestato succedentibus vindicari iubemus: ne in his, in quibus correctionem morum induximus, fisci videamur habere rationem. His etiam amittendis, quæ prior maritus ei suprema voluntate reliquerit: quanquam hæc, quæ mulieri à priori viro relinquuntur, & per immaturum matrimonium vacuata esse coeperunt, primo à decem personis edicto prætoris enumerat, id est, ascendentibus, & descendentibus: ex latere autem vsque ad secundum gradum, scilicet gradibus d. seruatis, deinde e. præsumi à fisco iubemus. Eandem quoque mulierem, infamem redditam, hereditates ab intestato f., vel legitimas, vel honorarias, non vltra tertium gradum finimus vindicare. PP. 15. Kalen. Ian. Gratiano V. & Theod. AA. Confl. 380.

In authent. de nupt. §. si autem tutelam collat. 4. tit. 1. nouel. 22. c. 40. & 2. pars huius authent. habetur collat. 4. tit. 18. al. tit. 16. de resit. & ea quæ parit in x. mense. §. fin. nouel. 39. c. 2.

Idem poenis subiicitur etiam ea, quæ parit intra luctus tempus, si modo indubitatum sit sobolem hanc ex defuncto non existere, nam & vsu fructu antenuptialis donationis priuatur. Item & ea, quæ si suscepta liberorum tutela, contra sacramentum, secundo nubit, non prius tutorem petens, & rationem reddens, & exsoluens omne, quicquid debet. Sed hodie vltiore iure sacramentum ab ea non exigitur, sed contractis nuptiis à tutela repellitur.

2. Idem Augusti, Eutropio P. P.

Si qua ex fœminis perditio marito, intra anni spatium Salteri festinauerit nubere, (paruum enim tempus post decem o. menses p. seruandum adiciamus: tamen si id ipsum exiguum putemus) probrosi in iusta notis honestioris nobilisque personæ decore & iure priuatur: atque omnia quæ de prioris mariti bonis, vel iure sponsalium, vel iudicio defuncti coniugis consecuta fuerat, amittit. Dat. 3. Kalen. Iun. Constantinop. Eucherio & Syagrio Confl. 381.

De his quæ referuanda sunt liberis primi matrimonij, & de successione in bonis eorum, & quibus modis transeunt ad secundas nuptias cohercentur.

3. Idem Augusti, Floro P. P.

FOEminæ quæ susceptis ex priore matrimonio filiis, ad secundas post tempus luctui statutum transierint nuptias: quicquid ex facultatibus priorum maritorum sponsalium iure, quicquid etiam nuptiarum solennitate perceperint, aut quicquid mortis causa donationibus factis, aut testamento iure directo, aut fideicommissi vel legati titulo, vel cuiuslibet munificæ liberalitatis præmio ex bonis (i. v. dictum est) priorum maritorum fuerint adsecute: id totum ita ut perceperint, integrum ad filios, quos ex præcedente coniugio habuerint, transmittant vel ad quemlibet ex filiis (dummodo ex his tantum sit) quos tali successione dignissimos iudicamus) in quem contemplatione meritum liberalitatis suæ iudicium mater crediderit, di rigendum. Nec quicquam eadem fœminæ ex iisdem facultatibus alienandum in quamlibet extraneam personam, vel successionem ex alterius matrimonij coniunctione susceptam, præsumant: atque habeant potestatem possidendi tantum (atque fruendi) in diem vitæ, non etiam alienandi facultate concessa. Nam si quid ex iisdem rebus in alium quemlibet fuerit ab ea translatum: ex matris redintegabitur facultatibus, quo illibata ad eos quos statuimus liberis bona & incorrupta perueniant. 1. Illud etiam addimus (huius legi, ut si aliquis ex iisdem filiis, quos ex priore matrimonio susceptos esse constabit, fore decesserit matrem iam secundis nuptiis funestata, aliis etiam ex eodem matrimonio progenitis liberis superstitibus id quod per eandem successionem ab intestato, vel ex testamento suæ posteritatis mater videbitur consecuta, in diem vitæ suæ pro sibi debita portione sola tantum possessione delata, omne his, qui supererunt, ex priore susceptis matrimonio filiis relinquat: nec super istiusmodi facultatibus testandi in quamlibet extraneam personam, vel quicquam alienandi habeat potestatem: Quod si nullam ex priore matrimonio

q. Nubens infra tempus luctus, infamis est, & alias poenas patitur, de quibus hic: glo. in c. omnes. 7. quæst. 1. nisi malier consensu liberorum prioris matrimonij nubat, 1. Nouell. de non eligendo, in verbo copulatiue. Angel. in l. mater. ad Trebell. aut consensu prioris mariti: potest enim fieri ut testamento prior maritus vxori eam potestatem fecerit. Bald. in l. filium. §. familia: & in l. 1. §. eodem. fallit quoque, in muliere minore 25. annis. Glo. in l. 2. §. si aduersus delictum. argu. l. pen. §. de his quæ not. infam. fallit quoque hæc sententia iure canonico. Glo. l. 1. §. eo. & in l. liberorum. §. non tamen. D. de his quæ not. infam. licet contrarium teneat Gloss. in l. decreto. de infamia: & c. ult. de secum. nupt. & c. ex parte, de app. Bald. l. 1. §. eo. Socin. reg. 272. r. id est, donationis propter nuptias: & ita accipitur in Nouella Valentiniiani, de epist. f. l. 2. c. Theod. eod. v. Guid. Pap. decis. 258. † Quid si alius pro viro quid mulieri dederit idem dicendum Authen. in donatione. §. eo. t. Lucra nuptialia, hoc est, quæcunque mulier titulo lucratiuo conquiretur ex bonis mariti, eorum proprietatem, ad secundas nuptias transiens, tenetur seruire liberis communibus alienatione in extraneos penitus prohibita ut hic. Quid si mariti contemplatione res variæ vxori donatæ sint, eaque mortuo marito alteri nubat? Quidam putant huiusmodi quoque lucra seruanda esse liberis primi matrimonij: quia cum mariti contemplatione, eius vxori donata hæc constituantur, videntur ex bonis ipsius mariti profecta. sed si, §. in arrogato. ff. de vulgari. l. a. d. d. de adq. hered. l. cum oportet. ubi glo. de bonis quæ liberis. Contrarium tamen sentit Ludouicus Romanus consil. 493. Mouetur autem, quod hæc lex sit pœnalis mulieri secundo nubenti, pœnam autem locū nō habere in actu ficto. l. 3. §. hæc verba. D. de negotiis. l. 1. §. hoc in ordinem. D. de fonte. Ad hæc poenas extendi

In authent. de nupt. §. si vero expectet. coll. 4. tit. 1. nouell. 22. c. 23.

In donatione propter nuptias, etiam si alius pro viro dederit, deserit eam proprietatem.

In authent. colla. constituit. & §. quibus supra versic. venient autem talia. nouell. 20. c. 25.

Utrum hoc æqualiter inter liberos lege distribuitur, non arbitrio parentis permittitur.

In authent. de nupt. §. hinc nos. collat. 4. tit. 1. nouell. 22. c. 46. & de non elig. secum. nubent. §. cum igitur. coll. 1. tit. 2. nouell. 2. cap. 3.

Ex testamento quidem succedit mater liberis suis, quæ conuolauit ad secundas nuptias, sicut institutus quilibet. Ab intestato quoque vocatur, sine ante mortem filij, sine postea secundas ineat nuptias, sed ab intestato eorum solum vsu fructum percipit, quæ ex paterna substantia ad filium perueniunt. quantum vero ad antenuptialem donationem pertinet, erit similiter ut in residuis, omnino ingratitudine & hoc contra matrem fratresque inspecta.

In authent. de non eli. §. hoc ante m. collat. 1. tit. 2. nou. 25. 2. & de nupt. collat. 4. tit. 1. §. quoniam infirmus. nou. 22. c. 26.

Ed & si quis ex his præmoriatur absque progenie: reddit ad matrem dominum, quantum acquiritur ex pacto non existentium liberorum: residuum autem conceditur quibuslibet defuncti heredibus. Si quid ergo ex his alienauerit: pro superscripta portione confirmatur alienatio. quare si sola heres existerit: insolidum ad ipsam reddit, vel alienationem sequitur.

Ex quocunque coniugio suscepti filij, à suis parentibus collatas sponsalitates largiunt sibi vindicant præcipuas. Bald.

4. Impp. Honor. & Theod. AA. Mariniانو P. P.

Utm aliis d. sanctionibus iusserimus materna bona integra ad liberos peruenire: quod tamen mulier mariti largitate percepit, illid ex eo tantum liberi coniugio procreati sibi speciale tanquam paternum nouerint: patrimonium vindicandum. Itaque si habens filios ad secundas nuptias fortasse transierit: sponsalium largitatem, quam vir secundus contulit in vxorem, tantummodo filij, qui ex secundo matrimonio suscepti sunt, pro soliditate possideant, nec profit liberis ex priore susceptis matrimonio, quod mulier ad tertia minime vota migrauerit. Quod si posterior vir sine liberis ex eodem matrimonio susceptis decesserit: quicquid ab eo ex sponsalium largitate vxor fuerit consecuta, id sibi iurique suo sciat esse collatum, etiam si ex priore matrimonio donator filios reliquisset doceatur. Ad maternas sanè veniens vel ex hoc vel ex quolibet alio titulo facultates omnis posteritas, ex quocunque suscepta viro, pro debita sibi portione ut à matre, vel spontanea largitate, vel per testamentum eius fuerit collata, possideat. Nos enim hac lege id præcipue custodiendum esse decernimus, ut ex quocunque coniugio suscepti filij, patrum suorum sponsalitates retineant facultates. Dat. 3. Non. Nouemb. Raucennæ, Hon. XIII. & Theod. X. AA. Confl. 422.

Vi mater transiens ad secunda vota lucra prioris matrimonij tenetur referuare filiis eiusdem matrimonij, ita vir quoque transiens ad secunda vota, tenetur referuare filiis eiusdem matrimonij lucra actis. Bald.

5. Impp. Theod. & Valent. Aug. Florentio P. P.

Generaliter censemus, quocunque casu constitutiones ante hanc legem mulierem liberis communibus, morte mariti matrimonio dissoluto, quæ de bonis mariti ad eam deuoluta sunt, seruire sanxerunt: iisdem casibus maritum quoque quæ de bonis mulieris ad eum

non debere, vide Cremenem singulari 82. † lucrum hoc æqualiter distribuitur inter liberos, Nouell. 22. c. 1. Nouell. 22. c. 25. §. eo. u. l. 6. §. 17. eo. l. 27. de indistincta: Nou. 22. c. 23. x. Parum honestè id dicitur de secundis nuptiis. y. Quod mater ex filij prioris matrimonij successione lucratur, eius proprietatem ceteris defuncti id est, nullis liberis. a. l. 6. §. 2. l. 8. §. 3. eod. b. & ita meritis omnis intelligitur, qui non est demeritus. l. 24. l. 77. §. 25. D. de leg. 2. c. origo bonorum consideratur. d. quæ non extant. e. l. donationem propter nuptias, dixi ad l. 3. §. de donat. ante nup. f. Nouell. 22. c. 29. l. 4. D. ad Senat. sc. Tertull. g. Nouell. 22. c. 2. Nouell. 22. c. 23.

deuoluta

a Pater lucra dotalia communibus liberis seruare tenetur.
b Quæ donantur propter nuptias uxori, ple- runque à mulie- re in dotem red- guntur.
c Pater, bono- rum filij legiti- mus admini- strator.
† l. 3. §. eo. l. 8. §. de reprob. Hodie ad- dempta licen- tia est. Nov. 2. c. 1. Nov. 2. c. 25. d. l. 19. infir. §. de fid. inst. c. 61. de reg. in 6.

e Qui secundas nuptias nō con- trahunt, habent luctum nuptia- lium commo- dorum in soli- dum, ut hic & l. 8. §. 5. eo. Hodie pro virili por- tione. Nov. 127. f Attino.
g hanc legem recitat Iustina- nus Nov. 22. c. 8. h Potestne hæc lex statuto tolli? posse exi- stimat & pro- bat Rol. à Valle tract. de lucro nu- priati. quæst. 24. Quæ hæc du- biæ vera, si statu- to caueatur, vt maritus dotem lucretur, etiam existentibus li- beris matrimo- nij. Quid tamen si id aperte non exprimitur, sed ex sententia sta- tuti possit colligi? Idem dicen- dū putat quod superiore casu: Posse enim non modo expressè, sed & tacite huic legi dero- gari. quæst. 27. Quid, tacite huic legi num videtur dero- gatum, si statu- to caueatur, Ma- ritum dotem lu- crati, vxore pre- moriente? sine liberis: hoc non addito ex pri- mo vel secundo matrimonio? I- dem auctor pu- tat, formula su- periore, nō de- rogari huic legi quæst. 26. Quid, statutū lucran- dæ dotis, habet- ne locum in dote, constituta secundo mari- to ab extranea mulieris perso- na? valeatneque competit libe- ris primi matri- monij reuoca- toria actio ex hac lege? quo- niam is qui dotem dat, potest dotis restitutionem stipulari vti velit & cui velit. ibid. quæst. 27. Quid nā præfertur secūdas maritus liberis prioris matrimonij, si statuto ita caueatur, vt maritus lucretur dotem vxoris in omni casu? præfertur. Idem quæst. 28. Idem fuerit, si ita caueatur, vt moriente vxore sine filiis, ex eis maritus lucretur do- tem. quæst. 29. vt nihil teneatur de dote restituere. quæst. 30. vt vxore præmoriēte sine liberis communibus. quæst. 31. vel sine filiis amborum duorum, dotem lucretur. quæst. 32. si permittente ita statuto dotem integram marito dederit & tradiderit: sic- cus si eo casu neque dederit neque tradiderit. quæst. 34. Quid si statuto lucrum di- midiatæ dotis deferatur marito, vxore sine liberis præmoriēte? & altero capite statuto- rum, iubentur statuta stricte intelligi? An hoc posteriore prius interpretandum erit: vt in lucro dotis superstiti marito deferendo, sequamur hanc legem civilem, quæ non vult maritum lucrari dotem extantibus liberis prioris matrimonij? Ita censet Rolandus à Valle ibid. quæst. 35. Pone, statutum marito lucrum dotis deferre, in præ- iudicium liberorum prioris matrimonij, quæritur vtrum statutum locum habeat aduersus dictos filios, in aliena iurisdictione existentes? locū non habet. Idem quæst. 36. Idem si maritus promissit dotem restituere in omnem casum & euentum dotis restituendæ. ibid. quæst. 37. vel totam & integram dotem. ibid. quæst. 38. aut si lucro do- tis, etiam statutario, renunciauerit, quæst. 39. (ita vt huiusmodi renunciatio lu-

deuoluta sunt, morte mulieris matrimonio dissoluto, com- munibus liberis seruare. Nec interest, si alter pro marito donationem ante nuptias, vel pro muliere dotem credi- derit offerendam. Hoc obseruare præcipimus, licet res ante nuptias donatæ (vt adsolet fieri) in dotem à muliere red- gantur. Dominium autem rerum, quæ liberis per huius legis, vel præteritarum constitutionum auctoritatem ser- uantur, ad liberos pertinere decernimus. Itaque defuncto eo, qui eas liberis seruabat, extantes ab omni possessore li- beri vindicabunt. consumptas, vt verò ab heredibus eius exi- gent, qui eas seruare debuerant. Alienandi sanè, vel obli- gandi suo nomine eas res, quæ liberis seruari præcepte sunt, eis qui reseruati sunt, adempta licentia est. Negotia verò liberorum patri vtiliter administrare concedimus. Diui- dendi quoque res inter eos liberos ipsis parentibus pro suo arbitrio, vel eligendi quem voluerint, licentiam non de- negamus. ¶ In his autem casibus, in quibus res vt pa- ternas mater liberis communibus seruare præcepta est: (hoc est, vbi morte mariti matrimonio dissoluto, mulier ad alias nuptias peruenierit) vel vbi res vt maternas patrem liberis communibus seruare censuimus: (hoc est, vbi mor- te mulieris matrimonio dissoluto, vir ad alias nuptias ve- nerit) si hereditatem eius parentis, qui prior mortuus est, non adierint liberi: licebit eis, tanquam eius tantum res fue- rint, qui posterior mortitur, eas libere vindicare. scilicet si eius, qui posterior moritur, hereditatem crediderint adeun- dam: ne quod fauore liberorum inductum est, quibusdam casibus ad læsionem eorum videatur inuentum.

In authent. de nupt. §. si verò expectet. & §. quoniam infirmas. & §. soluto. col. 4. tit. 1. Nov. 22. c. 23. 26. & 20.

HÆ res lucro cedunt liberis, licet heredes non sint patris, aut matris, aut vtriusque, nisi fuerint ingrati, & probeatur in- gratitudo.

Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

2 ¶ Illud etiam humanis sensibus huic legi credidi- mus inferendum, vt eo quoque casu, quo lucratur vel mul- ier res quæ ad eam à marito perueniunt, vel maritus eas quæ ex bonis mulieris ad eum transeunt: hoc est, vbi pri- mum matrimonium alterius morte dissoluitur, nec super- stes ad secundas nuptias peruenit: si res vel maritus, vel vxor, hoc est, qui superstes est, non consumpserit, vel aliena- uerit, (quod eis ad secundas nuptias non venientibus, quasi rerum dominis concessum esse non dubium est) liberis liceat res à patre profectas, vt paternas: à matre, vt mater- nas accipere. Dat. 7. Id. Septemb. C. P. Theod. A. X V I I I. & Festo f. Const. 444.

In authent. neque virum quod ex donat. propterea igitur coll. 7. tit. 10. ad colla. 8. tit. 1. Nov. 98. c. 1.

Vxore mortua, quod vir ex dote lucratur, filiis communibus omnimodo reseruatur quantum ad proprietatem; vñ usufructu patri concessio. Idem est ex parte mulieris, si lucretur ex spon- salsalia largitate. Item si alter matrimonium soluitur, super iis- dem lucris loquitur hac eadem constitutio.

In authent. vt fratrum filij. §. quia verò mulieres. col. 9. tit. 10. al. 7. Nov. 127. c. 3.

Si tamen abstineat mater à secundis nuptiis, habebit & ipsa sproprietatis portionem pro numero liberorum. Idem in patre obtinet, & in omnibus ascendentibus à secundis nuptiis abstinentibus.

6. Imp. Leo & Anthemius Augusti, Erythrio præfecto prætorio.

HAc & edita h. lege in perpetuum valitura sancimus, si ex prioris matrimonij procreatis liberis pater mater- ve ad secundas, vel tertias, aut vltimas repetiti matrimo- nij vota migrauerint: non sit ei licitum noueræ, vel vitrico, testamento, vel sine scriptura, seu codicillis, hereditatis iure, siue legati, siue fideicommissi titulo plus relinquare, nec dotis, aut ante nuptias donationis nomine, seu mortis causa habita donatione, conferre, nec inter viuos conscri- bendis donationibus, (quæ etsi constante matrimonio ci- uili iure interdixit sint, morte tamen donatoris ex certis causis conuincimur solent) quam filio, vel filia, si vnus, vel vna extiterit. Quod si plures liberi fuerint: singulis æquas partes habentibus, minime plus quam ad vnumquemque eorum peruenierit, ad eorum licet vitricum noueræ, vel vitricum transferri. Sin autem non æquis portionibus ad eosdem li- beros memoratæ transferantur facultates: tunc quoque non liceat plus eorum noueræ vel vitrico testamento relin- quere, vel donare, seu dotis vel ante nuptias donationis ti- tulo conferre, quam filius vel filia habet, cui minor portio vltima voluntate derelicta vel data fuerit, aut donata: ita tamen, vt quarta pars quæ eisdem liberis debetur ex le- gibus, nullo modo minuatur, nisi ex his causis quæ de in- officioso excludunt querelam. Quam obseruationem in personis etiam aui, vel auia, & proau, & proauig, nepotum vel neptium, item pronepotum vel proneptium, siue in po- testate, siue emancipati emancipatæ sint, ex paterna, vel materna linea venientibus, custodiri censuimus. Sin verò plus quam statutum est, aliquid noueræ vel vitrico reli- ctum, vel donatum, aut datum fuerit: tanquam non scriptum neque derelictum, vel donatum, aut datum sit, ad personas deferri liberorum, & inter eas diuidi iubemus: omni cir- cumscriptioe, si qua per interpositam personam, vel alio quocumque modo fuerit excogitata, cessante.

¶ His illud adiungimus, vt mulier in his casibus, in quibus ante nuptias donationes, ceteras etiam res à marito ad se deuolutas, secundum priorum legem statuta liberis communibus, vt paternas, seruare compellitur: hoc est, vbi morte mariti matrimonio dissoluto ad alias nuptias venerit, immobilium rerum & mancipiorum, annona- rum quoque ciuiliū usufructu duntaxat vitæ suæ tem- poribus potatur, alienatione earum penitus interdicta. Mo- bilium vero rerum, iustis precibus æstimatione habita per eos quos vtraque pars elegerit arbitros iudicatu- ros, interposito sacramento, simili modo usufructum habeat, si idoneam fideiussorem præbuerit, quod easdem res mobi- les, vel earum precium filius & filia ex eodem matrimo- nio procreatis, vel post mortem eorum nepotibus & nepti- bus ex iisdem liberis procreatis, siue omnibus, siue vno v- nâve superstiti mori contingit: secundum legum modum restituat. vel certe si fideiussiones idoneas præstare distu- lerit, aut nequiverit: prædictæ res mobiles nondum matri- à liberis traditæ, apud eosdem manebunt. Solutæ verò ei- dem matri, vel ab eadem detentæ restituentur liberis, si ta- men ab his fideiussio idonea matri fuerit oblata, qua cau- ri debet, quod eidem superstiti pro usufructu earundem re- rum mobilium, vel precio quo taxatæ sunt, usufructum no- mine centesimæ partem tertiam annuis quibuscumque temporibus præstare non different: ita tamen, vt in ea- dem fideiussione hoc quoque caueatur, quod à filiis filia- busve, vel ex his progenitis liberis, si ante eandem matrē omnes eos obire contigerit, omnes res prædictæ mobiles secundum legum moderationem matri, vt ad eandem lu- ctuosum lucrum redeat, restituantur. Erit itaque licitum vtrilibet parti, quæ fideiussorem præbuerit, si sibi com- modum esse perspexerit, his rebus mobilibus vti frui, eas- demque dare mutuo, vel obligare, vel vendere, vt ex his maximè liberi acquirentes possint maternæ affectui sine suo incommodo deferuire. Sin autem vtraque pars prædic- tam fideiussorem dissimulauerit, aut fortè auferre ne- quiverit: eadem res apud mulierem vsque in diem vitæ suæ manebunt.

¶ In authent. de non eligen. §. alind. coll. 1. tit. 2. Nouel. 2. c. 4. & in authent. de nupt. §. & quia parum. col. 4. tit. 1. Nouel. 22. c. 45.

Sed si aurum fuerit in donatione propter nuptias scriptum: cautio usufructus exponitur, non autem aurum exigitur: nisi fortè viri substantia habeat aurum, & cetera quæ scripta fuerit.

Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

2 ¶ Omnibus videlicet iisdem maritalibus facultati- bus, his etiam, quas habet habituræ est tanquam si iu-

putat arg. Nouel. de nuptiis §. optime. Liberos, prius detrahente legitimam: exinde bo- na defunctæ inter eos diuidi & vitricum. Mouetur etiam quod liberi vnum auxilium habeant iure naturæ: alterum, quod mater secundo nubat, vbi plura vide apud eun- dem: quo loco & hanc sententiam multis confirmat: & contrarium euerit, m. dixi ad l. 18. §. de donat. ante nup. n. Liberi prioris matrimonij, res ab eorum patre propter nuptias donante acceptas mater seruare debet. o. Nov. 68. p. Ru- sticorum. ut in l. 3. D. de diuers. & temp. præscr. q. Annotæ ciuiles comparantur rebus immobilibus, ut hic: Idem interpretes statuunt in rebus annuis, nisi ad modicum tempus constituti sint: aliàs immobilibus cõparari volunt, nec alienari sine decreto, v. Molin. de usufr. q. 37. nu. 73. adde Gayll. 2. obs. 10. r. Æstimatio facit venditionem. l. 1. D. de æstim. act. l. 10. D. de m. dor. l. Nov. 22. c. 4. r. secundum legum mode- rationem. §. eo. u. i. vltimas trientes. x. i. facit dabunt se reddituros res oēs quas ex causis prædictis mater lucratur. Cetera transmittuntur ad heredes suos, y. vt & supra secundum legum modum. Hæc verba videntur adiecta à Triboniano propter constitutionem Iustinianam, quæ vult deduci id quod ex casu mortis liberorum mater lucratur. z. Mater præfertur filiis in administratione rerum donatarum pro- pter nuptias, a. In tacita hypotheca veniunt etiam futura. ut hic. An & iura & no- mina? veniunt. Cynus & Bald. vic.

cri dotalis, non possit ab ipso mariti credito- ribus reuocari ex edito. D. de iis quæ in frau- cred. quæst. 40. Idem, si maritus de dote testari vxori permise- rit (adeo vt hu- iusmodi permis- sionem ipse ma- ritus retractare non possit.) ibid. quæst. 41. Idem est si lucrum do- tis statutarium iuramento in- terposito matri- bus promiserit restituere in om- nem casum & euentum dotis restituendæ, ren- untando præ- terea omnibus iuris & legum auxiliis: hoc e- nim casu statu- to de lucro do- tis renunciante aperte intelligi- tur. l. ibid. quæst.

42. i. Aliud si vulgo concepti: hæc e- nim authentica hac parte locū non habet in fi- liis, vulgo con- ceptis. Bald. in l. cum pater. §. ma- ter. D. de lega. 2. Romanus singu- lari 231. Cremen- si singulari. 88. k. v. Nouell. Cōstantin: Por- phyrogenetæ. c. 2.

l. Coniunx tran- sciens ad secun- da vota non po- test villo titulo in secundū con- iugem transfer- re plus quam re- liquerit vni ex filiis primi ma- trimonij, cui mi- nus reliquerit, & quod ultra re- liquerit, non va- let, sed inter li- beros æqualiter diuiditur, d. sic. Pone plus lega- tum esse mari- to ab vxore: & ex hac lege, bo- norum diuisionem redigi ad æqualitatem in- ter vitricum & priuignos: quæ- ritur an in viti- les partes inter eos bona defun- ctæ, mulieris di- uidantur: An ve- rò, liberi prioris matrimonij prius detrahente suam legitimā possint, vt ea de tracta in eo qd supererit, fiat inter eos & vi- tricum diuisio? Rolandus à Val- le tract. de lucro nupt. q. 17. nu. 3.

a Lucra nuptialia matres liberis seruare tenentur: & pro eorum restitutione bona ipsarum matrum presentia & futura tacite obligata sunt. Bona matrum liberis sunt obligata pro rebus ab eorum patre ad eas translatis. **b** *v. l. 3. in fi. s. eod.*
c Amat liber os, quæ ad secundas nuptias non tranſit. **d** Qui non tranſit ad secundas nuptias, poteſt pro ſuo arbitrio diſponere de lucris nuptialibus. *Nov. 22. c. 1.*

men pertinent ad liberos, etiamſi parerum heredes non exiſtant.

e *l. 3. in fi. s. eo.*

f *l. 8. §. 1. s. eo.*

g Proprietates rerum donatarum propter nuptias à matre ad liberos tranſferenda. Quid ſi vnus liberorum moriatur? eius liberi patrem reſtant, & excludunt in ea fratres defuncti. *l. 8. §. eo.* & ita præmortuis filiis, ſi nepotes exiſtant, ſuccedunt in lucra nuptialia iure hereditario in ſtirpes. *Nov. 22. c. 25. l. 3. de bon. qua lib.*

h Lucra nuptialia parentes in infinitum tenentur ſeruare: in liberis tamẽ vnus eligere poſſunt & in eum id genus lucri conferre.

i Datur electio filio, vt partem quam habet in donatione propter nuptias matris facta, tranſferat in quem velit liberorum ſuorum.

k ſed ad liberos, vt *l. 6. s. eo.*

l Rerum propter nuptias matris donatarum proprietates ſpectat ad eius liberos. Vnus liberorum moriatur relicta matre & liberis, quid iuris? liberi matrem, id eſt, ſuam auiam, excludunt in ea parte.

m *l. 2. de bon. qua lib.*

n Nepotes ſuccedunt in ſtirpes.

o ſubrogati melioris non ſunt conditionis, quàm hi ſunt quibus ſubrogantur.

p Qui nõ tranſit ad ſecunda vota, poteſt de lucris nuptialibus diſponere. *Bald.* eſt qui ita interpretatur, Caia ſuſcepit ex Titio liberos, & adẽ poſtea nupſit Sempronio, à quo res varias donatione propter nuptias accepit. Mortuo Sempronio manſit vidua. Poteſt Caia alienare quo voluerit, modo res donatione propter nuptias à Sempronio acceptas, etiamſi liberos ex Titio nuptiis habeat.

q etiam per teſtamentum, qua de re *v. l. 2. §. 1. l. 6. in fi. s. eo.* **r** Alienationis verbo etiam intelligitur alienatio per teſtamentum ſeu teſtamentaria. *l. 1. l. 4. §. 1. s. eo.* **s** *De leg. 1. l. 1. de fundo dotali. l. 28. l. 67. D. de verb. ſig.* Imò inſtitutio non continetur. *l. 38. D. de legat. 2.* **t** olim patens non tranſiens ad ſecunda vota, lucra nuptialia alienare poterat non tantum inter viuos, ſed etiam teſtamento, per legatum aut ſi deicommiſſum aut generalem inſtitutionem. *§. 1. s. eo. l. 5. in fi. s. eo.* Hodie ſpecialiter tantum non per generalem inſtitutionem. *Auth. prox. §. eo. & ita, hic §. abrogatur.*

re pignoris ^a vel hypothecæ ſuppoſitæ ſint, ſuper eadem ante nuptias donatione vel rebus aliis ad eam ex mariti ſubſtantia deuolutis, ex eo die, quo eadem res ad eam peruenerint, liberis obligatis: vt ſi quis poſt traditas matris, vel derentas ab ea res (ſi ita contigerit) contractum aliquem cum eadem muliere inierit, quæ ſe repetitis nuptiis copulauerit: in vindicandis ^b iſdem ſuppoſitis rebus poſteriores habeantur: liberis qui ex eodem matrimonio procreati ſunt, & nepotibus neptibusque qui ex iſdem liberis geniti ſunt, ſine dubio præponendis. **3** ¶ Sin verò liberorum ſuorum affectione ^c ſeruata, pater, matre ad alias nuptias migrare noluerit: neque vir his quæ de bonis vxoris ad ſe tranſeunt, neque mulier rebus quæ ex ſubſtantia mariti ad ſe peruenerunt, pro ^d ſuo arbitrio vt, vel eas vendere, aut quocunque iure vel modo alienare, vel pignoris iure ſeu hypothecæ, ſi voluerint, obligare, vt pote domini earum, prohibebuntur. Extantes autem prædictas res, ſi non fuerint alienatæ vel conſumptæ, vel ſuppoſitæ, licebit liberis vindicare ^e, etiam ^f non aduentibus hereditatem parentum. *Dat. 2. Kal. Mart. Martiano & Zenone Conſſ. 469.*

Filius tranſmittit ad descendentes ius vindicandi lucrum ſibi promerens propter ſecundas nuptias patris vel matris aſcendentibus & collateralibus excluſis: ſed electionem habet in quem volet liberorum ſuorum lucrum illud tranſferendi. non eſt igitur hæc lex abrogata. Novel. 2. Iuſtiniani qua matri electionem admittit, non autem eius filio Char.

7. Imperator Zeno Auguſtus, Sebaſtiano præfecto.

In quibus caſibus pater dotem, mater ante nuptias donationem, vel alias res ad ſe ex altera parte deuolutas, filiis vtriuſque ſexus ſeruare præcepti ſunt: ſi quem ex filiis vel filiabus ante patris vel matris obitum mori contigerit, (ſiue ante ſecundas nuptias, ſiue poſtea) filio vel filia, nepote vel nepte, vel pluribus, patre ſuo adhuc viuo, vel matre ſuperſtite, derelictis: portionem quæ defuncto filio vel filia debebatur, vel lucrum ex ea, nõ ad fratres vel ſorores mortui, ſed ad ^a filios eius, vel filias, vel nepotes vtriuſque ſexus, aut ^b pronepotes, auis vel proauis ſuperſtitibus, peruenire decernimus: eligendi ^c videlicet, quos voluerint ex liberis ſuperſtitibus, non adempta licentia. *Dat. Kalend. Mart. Ello V. C. Conſſ. 478.*

8. Imp. Iuſtin. A. Mennæ P. P.

Si quis prioris matrimonij filiorum ante ſecundas nuptias patris vel matris mortuus fuerit, filius à ſe vel nepotibus, vel pronepotibus relictis: partem eius non ^k ad fratres, vel, ſi nullus alius frater vel ſoror ſit, ad patrem, vel matrem eius peruenire, ſed ^m ad filios, vel nepotes, vel ⁿ pronepotes ^o eiſdem mortuæ perſonæ, ſancimus: vt ſiue vnus, ſiue plures ſint, eam ^p tantummodo partem vindicare poſſint, quæ mortuo competit. **1** ¶ Illud ^q etiam certa ſanctione definire cenſemus, vt ſi quis vel ſi qua ex alio matrimonio filiis procreatis, minime ad ſecundas ^r nuptias venerit: eodem modo liceat quidem genitori ^s vel genitrici ^t res ex prior coniuugio ſibi acquiſitas, quomodo ^u voluerit, alienare vel adminiſtrare. ſi quæ verò earum minime ſint alienatæ, poſſunt liberi etiam ^x non aduentes paternam vel maternam hereditatem eas vindicare. **2** ¶ Certum eſſe ſancimus, quòd etiam illa de cætero videbitur earundem fuiſſe rerum alienatio, quæ in teſtamento ^y genitoris, vel genitricis, vel ſpecialiter relinquendo, vel generaliter heredem inſtituendo, facta ſit.

In authent. de nupt. §. deinceps. & §. ſoluit coll. 4. tit. 1. Nov. 22. c. 20.

Nunc autem, niſi expreſſim ^{transponat} in alios, præſumitur ipſis conſeruare talia lucra.

Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

3 ¶ Talem verò licentiam ^{datam} filiis, vt etiam non ^a aduentes paternam vel maternam hereditatem lucra vindicarent, quæ patens eorum ex matrimonio quòd ſecundo toro minime mutauit, ſibi acquiſita non alienauit, nullo modo eis concedimus, ſi paternam vel maternam hereditatem ab inſtato ex parte (ſi fortè alij etiam ex anteriore matrimonio morienti parenti filij ſunt) ſibi acquiſierint. **4** ¶ In illo etiam veterem ſanctionem adimplentes, præ-

t Alciatus hinc colligit, Parentes alienantes bona generaliter, præſumi reſeruaſſe lucra matrimonij filiis ſuis: niſi expreſſim ea alienent. *praſump. 5.*

u Liberi aduentes pro parte hereditatem paternam vel maternam, lucra nuptialia alienata reuocare non poſſunt. **x** Vt bona matris ſecundo nubentis liberis (quibus lucra nuptialia reſeruari debent) tacite obligantur. *l. 6. §. 2. s. eo. ita & patris, vt hic.* Hoc tamen ſpeciali eſt, Patrem non cogi ad reddendam liberis rationem ſuperiorum nomine ^{eo}.

y Libero dixit numero vnitatis vt *l. 34. D. de patris, z. l. 1. §. qui potior.*
a Nota caſum in quo patens non tenetur ad reddendam rationem.
z *l. 1. §. qui potior.*
1 *l. 1. §. qui potior.*
2 *l. 1. §. qui potior.*
3 *l. 1. §. qui potior.*
4 *l. 1. §. qui potior.*
5 *l. 1. §. qui potior.*
6 *l. 1. §. qui potior.*
7 *l. 1. §. qui potior.*
8 *l. 1. §. qui potior.*
9 *l. 1. §. qui potior.*
10 *l. 1. §. qui potior.*
11 *l. 1. §. qui potior.*
12 *l. 1. §. qui potior.*
13 *l. 1. §. qui potior.*
14 *l. 1. §. qui potior.*
15 *l. 1. §. qui potior.*
16 *l. 1. §. qui potior.*
17 *l. 1. §. qui potior.*
18 *l. 1. §. qui potior.*
19 *l. 1. §. qui potior.*
20 *l. 1. §. qui potior.*
21 *l. 1. §. qui potior.*
22 *l. 1. §. qui potior.*
23 *l. 1. §. qui potior.*
24 *l. 1. §. qui potior.*
25 *l. 1. §. qui potior.*
26 *l. 1. §. qui potior.*
27 *l. 1. §. qui potior.*
28 *l. 1. §. qui potior.*
29 *l. 1. §. qui potior.*
30 *l. 1. §. qui potior.*
31 *l. 1. §. qui potior.*
32 *l. 1. §. qui potior.*
33 *l. 1. §. qui potior.*
34 *l. 1. §. qui potior.*
35 *l. 1. §. qui potior.*
36 *l. 1. §. qui potior.*
37 *l. 1. §. qui potior.*
38 *l. 1. §. qui potior.*
39 *l. 1. §. qui potior.*
40 *l. 1. §. qui potior.*
41 *l. 1. §. qui potior.*
42 *l. 1. §. qui potior.*
43 *l. 1. §. qui potior.*
44 *l. 1. §. qui potior.*
45 *l. 1. §. qui potior.*
46 *l. 1. §. qui potior.*
47 *l. 1. §. qui potior.*
48 *l. 1. §. qui potior.*
49 *l. 1. §. qui potior.*
50 *l. 1. §. qui potior.*
51 *l. 1. §. qui potior.*
52 *l. 1. §. qui potior.*
53 *l. 1. §. qui potior.*
54 *l. 1. §. qui potior.*
55 *l. 1. §. qui potior.*
56 *l. 1. §. qui potior.*
57 *l. 1. §. qui potior.*
58 *l. 1. §. qui potior.*
59 *l. 1. §. qui potior.*
60 *l. 1. §. qui potior.*
61 *l. 1. §. qui potior.*
62 *l. 1. §. qui potior.*
63 *l. 1. §. qui potior.*
64 *l. 1. §. qui potior.*
65 *l. 1. §. qui potior.*
66 *l. 1. §. qui potior.*
67 *l. 1. §. qui potior.*
68 *l. 1. §. qui potior.*
69 *l. 1. §. qui potior.*
70 *l. 1. §. qui potior.*
71 *l. 1. §. qui potior.*
72 *l. 1. §. qui potior.*
73 *l. 1. §. qui potior.*
74 *l. 1. §. qui potior.*
75 *l. 1. §. qui potior.*
76 *l. 1. §. qui potior.*
77 *l. 1. §. qui potior.*
78 *l. 1. §. qui potior.*
79 *l. 1. §. qui potior.*
80 *l. 1. §. qui potior.*
81 *l. 1. §. qui potior.*
82 *l. 1. §. qui potior.*
83 *l. 1. §. qui potior.*
84 *l. 1. §. qui potior.*
85 *l. 1. §. qui potior.*
86 *l. 1. §. qui potior.*
87 *l. 1. §. qui potior.*
88 *l. 1. §. qui potior.*
89 *l. 1. §. qui potior.*
90 *l. 1. §. qui potior.*
91 *l. 1. §. qui potior.*
92 *l. 1. §. qui potior.*
93 *l. 1. §. qui potior.*
94 *l. 1. §. qui potior.*
95 *l. 1. §. qui potior.*
96 *l. 1. §. qui potior.*
97 *l. 1. §. qui potior.*
98 *l. 1. §. qui potior.*
99 *l. 1. §. qui potior.*
100 *l. 1. §. qui potior.*

Totum quod ultra modum ſecunda coniugi datur vel relinquitur, tanquam non datum liberis vtriuſque matrimonij applicatur. Bald.

9. Idem A. Mennæ P. P.

Quoniam præterita ^a leges omnia, quæ liberis ex prioris matrimonij procreatis, mulier quidem ſecundo marito, vir autem ſecundæ vxori dotis vel ante nuptias donationis nomine, vel alio quocunque modo dederit vel reliquerit, his ampliora, quæ vni filio, vel filia ex anteriore matrimonio progenitis danda vel relinquenda ſunt, reuocata ad ſolos filios, ^b vel filias ^c ex anteriore matrimonio natos peruenire conſtituerunt, nullaque in hac parte filiorum ex ſecundo matrimonio natorum mentio facta eſt: hoc quoque corrigentes, omnia quæ memorato modo reuocantur, non ſolum ad filios prioris matrimonij, ſed etiam ad eos qui ex ſecundis nuptiis nati fuerint, pertinere & in capita inter omnes diuidenda ſancimus. **1** ¶ Ad hæc lucra quæ marito vel vxori ex dote, vel ante nuptias donatione occasione repudij accedunt, indiſtinctè poſt ſecundas eorum nuptias liberis ex prior coniuugio procreatis ad ſimilitudinem ^d matrimonij morte diſſoluti ſeruati, nec de cætero repudij cauſam requiri, vel aliam in ea ^e re exquiſitionem ^f fieri. *Dat. Idib. April. Conſtantinop. Decio V. C. Conſſ. 486.*

In authent. de nupt. §. 1. & §. nec illud. & §. optime. col. 4. tit. 1. Nov. 22. c. 1. 29. & 27.

Ad eos ſolos ^a etiam nunc pertinet: & ſi quis ex eis præmortur relicta ſobole, portio eius ad eam deſertur.

10. Idem A. Demoftheni P. P.

Cum apertiffimè legibus caueatur ingratos ^a liberos à maiorum ſuorum hereditate merito eſſe repellendos, ſi hoc idem in ſuis elogiis conſcripſerint, & reuera hoc fuerit reuelatum: reclamare videtur huiusmodi ſanctioni diualis conſtitutio ^b Leonis inclitæ recordationis, quam ſuper filiis ex prioris matrimonij procreatis conſcripſit. Nam cum neceſſitas eſt patri, vel matri, qui ad ſecunda vota migraverit, tantum præſtare per quamcumque cauſam ſecundo marito, vel noueræ, quantum filio vel filia ex anterioribus nuptiis progenitis, qui partem minimam habiturus eſt, reliquerit: maxima iniquitas ex hac ſanctione contra genitores effieciatur. liberi etenim: ſcientes, quòd omnipotens aliquid ſibi à genitoribus ſuis etiam nolentibus relinquendum eſt, & tantum, quantum ſecundus maritus, vel noueræ acceperit: omni licentia & laſciuia, ſuos genitores iniuriis adſciebant. Quapropter ſancimus, ingratos ^c reuera liberos neque hoc beneficium, quòd diualis conſtitutio Leonis Auguſtæ memoriæ eis præſtitit, in poſterum poſſe ſibi vindicare, ſed quaſi ingratos ab omni huiusmodi lucro repelli. Quam obſeruatiorem in perſonis etiam aui & auæ ^d proauæ & proauæ ^e nepotum, vel neptium, item pronepotum, vel proneptium, ſiue in poteſtate, ſiue emancipati emancipatæ ſint, ex paternam vel maternam lineam venientibus, cuſtodiri cenſemus. Sed quemadmodum genitoribus prouidemus, ita & innoquam ^f poſteritatem nullis affici iniuriis patimur: vt non genitores, qui ſe ſecundis nuptiis deuouerint, irrationabile odium ad priores liberos forſitan habentes, ſiue iuſta ratione eos ingratos

liberi in ſuperſtiti partem non veniunt, neque ex parentis bonis tantum, quantum vitrico aut noueræ patens dedit: imò nihil vindicare poſſunt. Exheredatio enim extinguit omne ius filij, idque adſcitur legi *6. s. eod.* quæ vetat filio relinqui minus legitima: hæc, verò ne minus quàm vitrico aut noueræ: vtriuſque adimittitur exheredatio.

i Innocens poſteritas nullis afficienda eſt iniuriis, Perſepe id euenit, vt parentes ſecundi, quàm prioris matrimonij liberos magis diligant.

¶ Vocare ¶

ā Paternum officium est, dotare filias vel donationem propter nuptias dare. *l. 19. in fin. D. de ritu. l. 81. D. pro socio.* b. Dos semel data reuocari non potest. *l. 1. c. Pater qui ex suis & maternis filiis bonis filiam datat, dotis causa suo nomine tenetur, nisi sit inops. d. v. l. totum. 8. c. v. l. c. dixi ad l. 23. D. 3.* f. id est, causa, conditione, natura. g. De dotium origine, notatione. An dos sit

quid vniuersale. An dos impromissa vel soluto matrimonio: vel modica, sit dos. *vide Costantini tract. de dotib. cap. 1. 2.* An dos, filia tantum naturali debeat, & inhoneste viuenti. An pater filiam locupletem dotare teneatur. An dotanda sit filia, quae infans patre nuptiis vel quae patri ingrata fuit. *vide eundem ibid. cap. 3.* Quid res extraneae, seu extraneae dotem, aut paraphernales. *l. 1. 29. §. eo. l. 9. §. 3. D. de iur. dot.* 4. *Harmonop. 4. Synops. Basilic. 29. tit. 1.* h. *l. 16. D. eo. ut hinc colligas esse actionem de euictione ex dote. ut hic. l. 1. §. 1. de rei v. cor. est & ex venditione, permutatione, in solutum datione, adiudicatione, articulo. Do ut facias. l. 52. D. de euict. ex donatione si iam au. tidio. quis donauerit. l. 2. Langobard. de euict. est & ex inuestitura. 2. Feud. 8. vbi v. Cuiac. i. dictio: ita scriptum fuisse Cuiacius refert ad 6. *l. p. causam di. xi ad l. 6. §. de dot. promiss. in fi. l. 79. D. de iure dot.* k. *l. 13. §. eo. l. 1.* sensus legis est, Vbi constitutio dotis incipit a promissione re euicta potest agi de euictione. vbi incipit a traditione, de euictione non agitur, nisi res estimata data sit, vel doli dantis vel traditis intercesserit. *l. 69. §. 7. D. de iure dot.* n. Conditionis euentus nascitur actio. *l. 1. §. 9. D. de reg. iur.* p. id enim potest. *l. 72. in fi. D. eo.* q. *l. 11. D. de dote relegata.* r. Dotis exactio an ad patrem redeat, filia in matrimonio defuncta superstitibus liberis. *l. 1. dos a patre §. soluto matrim.* f. Dotalis seruus potest per maritum in testamento & inter vivos manumitti. *l. 21. D. de manumissionib. ratique eiusmodi libertas est, etiam si socero competat dotis exactio, filia in matrimonio defuncta. Synops. Basilic. 19. tit. 1. c. 89.* t. Permissa intelliguntur, quae nulla lege prohibita sunt. *l. 7. §. de religiosis. proinde facile libertatem praesumimus, ut Imo, prohibitum minoribus. l. 9. §. 1. D. de minoribus. l. 1. §. si aduers. dot. & in fraudem aliquis liberorum. §. de moff. dotibus, vel prioris matrimonij. l. 6. §. de secun. nupt. idem dicendum si mulier decepta. l. 6. in fin. l. 12. §. 1. in fin. D. eo. adde Forcatul. 27. Necyomant. 3. l. 72. D. eo. etiam immobilia. l. 62. D. eo. v. l. ult. in fin. si maior fact. vendit. non solum praesentia sed & futura. Bald. hic.* y. Dotem estimatam accipiens, non res ipsas,*

figura remanente. Neque enim leges incognitae sunt, quibus cautum est, omnino paternum esse officium, dotem vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie. Liberalitas itaque talis remaneat vera & irrevocabilis, ut puro nomine & liberalitas & debitum suam sequantur fortunam. Vbi autem ex rebus tam suis, quam maternis, vel aliis, quae non acquiruntur, vel ex suis debitis dixerit se fecisse huiusmodi liberalitates: tunc si quidem penitus inopia reus est: ex illis videri rebus dotem vel ante nuptias donationem esse datam, quae ad filios vel filias pertinent. Si verò & ipse substantiam idoneam possidet: in hoc casu quasi de suo patrimonio dotem vel ante nuptias donationem dedisse intelligatur. Poterat enim secundum suas vires, dotem pro filia, vel ante nuptias donationem pro filio dare, & consentire filiis suis, quando voluerint partem, vel fortè totam suam substantiam quam habent, paternae liberalitati pro dote, vel ante nuptias donatione aggregare: ut reuera appareat quid ipse velit dare, & quid de substantia filiorum proficiatur: ne dum effuso sermone sese iactet, in promptum incidat sui periculum. Dat. Kal. Nouembr. Lampadio & Oreste. Conf. 530.

DE IVRE DOTIVM.

TIT. XII.

De euictione & de dolo.

1. Imp. Severus & Anton. AA. Nicephoro.

VICTA h. re, quae fuerat in dotem data, si pollicitatio vel promissio fuerit interposita: gener contra socerum vel mulierem, seu haeredes eorum, conditione, vel ex stipulatione agere potest. Sin autem nulla pollicitatio vel promissio intercesserit: post euictionem eius, si quidem res estimata fuerit, ex empto competit actio. Sin verò hoc non est factum: si quidem bona fide eadem res in dotem data est, nulla marito competit actio. Dolo autem dantis interposito, de dolo actio aduersus eum locum habebit, nisi a muliere doli interpositus sit. tunc enim, ne famosa actio aduersus eam detur, in factum actio competit. PP. Data Kal. August. Mutiano & Fabiano Conf. 202.

De eo qui stipulatus est dotem sibi reddi.

2. Imp. Antoninus A. Alluuiadi.

SI stipulatio de restituenda portione dotis datae subiecta est, conditioque eius exstitit: habet ex ea actionem is, in cuius personam vtiliter concepta commissaque est. secundum quod si Polla soror tua de restituenda tibi parte dotis habet actionem, eo quod mater vestra donandi animo passa est partem dimidiam dotis post obitum matris filiam stipulari: metuere non debet doli exceptionem, quod matri suae, quae pactum interposuit, heres ex minore quam dimidia portione exstitit: nisi liquet probatum fuerit, matrem eius mutasse dotis pacti voluntatem, contentamque esse voluisse filiam suam pro portione hereditatis praerogationibus, maritumque suum exactione liberari voluisse. P. P. Dat. 3. Kalend. August. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

De manumissione serui dotalis.

3. Imp. Alexand. A. Euphemio.

ET si dotis exactio, defuncta in matrimonio filia, potuisset ad patrem pertinere: dotibus tamen seruis maritus testamento directam & fideicommissam libertatem iure dedit, & praestita reuocari non debuit: cum & inter vivos manumittendi mancipia dotalia constante matrimonio liberam habeat maritus facultatem. PP. 6. Id. Decemb. Antonino & Alexandro Conf. 223.

De vniuersis bonis mulieris.

4. Idem A. Valenti.

NVLLA lege prohibitum est vniuersa bona in dotem marito foeminam dare. PP. 4. Id. Iul. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

De estimatione.

5. Idem A. Statia.

sed earum pretium consequutus intelligitur. Ideoque soluto matrimonio non res ipsas, sed earum estimationem reddere potest. *Synops. ibid. c. 9. 4. Harmonop. 8. §. 5. h. modo nihil de electione apertum fuerit. ut hic. l. 10. §. ult. D. eo.* z. *l. 10. §. 1.* Pater dotans filiam non potest sibi quærere actionem nisi per stipulationem: ceteri etiam possunt nudo pacto, ut hic: Hodie videtur patri dari actio ex stipulatu, etiam si nulla interposita sit stipulatio. Nam stipulationes & hypothecae inest dotibus intel liguntur. *l. 1. §. 1. §. 6. j. de rei uxoriae actio.* a. Ius filia quaesitum facto patris, non potest ex facto ea non consentiente mutari, ut hic: *l. 1. 28. D. eo. l. 6. j. de pact. conuent. l. 7. D. de pact. dot.* b. hinc colligunt: Sensum magis spectari qua verba. c. Dotis augmentum, eadem dos censetur non alia & noua: hoc est eandem dotem esse finit, non alia efficitur: deoque ut pars dotis, illud privilegium fruitur, quibus & ipsa dos, siue lucrum spectes, siue facultatem donandi filiae, siue hypothecae tacita: privilegium, siue ipse stipulationis interpositae pro ea reddenda, ut multis notat Rolan. a. Valle tractatus de lucro dotis. c. 100.

QVotiens res estimata in dotem dantur: maritus dominium consecutus; summæ velut precij debitor efficitur. Si itaque non conuenit, ut soluto matrimonio restituerentur, & iure estimatae sunt: retinebit eas, si pecuniam tibi offerat. Datum 3. Id. April. Alexandro A. II. & Marcello Conf. 227.

De nudo pacto.

6. Imp. Maximinus A. Sulpitio.

Via tua eorum, quae pro filia tua in dotem dedit, est verborum obligatio non intercessit, actionem ex fide conuentionis ad te, si heres extitit, transmittere potuit: Nec tenim eadem causa est patris & matris paciscentium: quippe matris pactum actionem praescriptis verbis constituit: patris, dotis actionem profectitia nomine competentem conuentione simplici minimè creditur innouare. Dat. 3. Id. Feb. Maximino A. & Africano Conf. 237.

De parente qui ex intervallo stipulatus est.

7. Imp. Gordianus A. Marco.

CVm à socero tuo pro vxore dos tibi daretur, si ea in stipulationem deducta non est sub tempore dationis, sed postea: socer tuus tecum paciscendo, si id non ex voluntate filiae suae fecit, conditionem eius laderè non potuit. quandoque enim sola de dote experiens, id pactum non debere ad sui dispendium operari, de iure defenditur. P. P. D. Kal. Oct. Pio & Pontiano Conf. 239.

De additamentis.

8. Idem Augustus, Agrippinae.

ETiam si non dotem reddi sibi mater, sed ea quae in dotem data sunt, ut eam sequerentur, vel ad se pertinerent, in matrimonio defuncta filia, stipulata sit: durante matrimonio filia decedente, actione ex stipulatu videri quaesitam, æquissimum esse iudicamus. cui consequens est, ut etiam id, quod additamenti causa in dotem datum est, eadem actione repetatur. PP. Kal. Feb. Sabino & Venusto. Conf. 241.

Qui potiores creditores habentur.

9. Imp. Decius Augustus & Caesar Vrbicanae.

Dotis tuae potiorum causam magis esse conuenit, quam reipublicae, cui postea idem maritus obnoxius factus est. PP. 6. Id. Iun. Decio A. & Grato Conf. 251.

De estimatione.

10. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Ingenuo.

CVm dotem te estimatam accepisse profitearis: apparet iure communi per pactum, quod doti insertum est, formatum contractu, ex empto actionem esse. Quis enim dubitet estimationem à te mulieri deberi, cum periculo tuo res deteriores fiant, vel augmenta lucro tuo recipiantur: PP. XII. Kalend. Maij, Maximo II. & Aquilino Conf. 286.

De rebus dotalibus direptis.

11. Idem AA. & CC. Severae.

DE his, quae in dotem data ac directa commemoras, mariti tui esse actionem, nulla est dubitatio. Dat. 10. Kal. Maij, Heraclio, AA. Conf.

De fundo empto ex pecunia dotali.

12. Idem AA. & CC. Rufinae.

EX pecunia dotali fundus à marito tuo comparatus, non tibi quaeritur, cum neque maritus vxori actionem empti possit acquirere, at dotis tantum actio tibi competit. Vnde aditus praeses provinciae, si non ite transgisse reperit, sed ex maiore parte dotem consecutam, residuum restitui prouidebit. Data 8. Kalend. Maij, Heraclio, A. A. Conf.

Si mater res filiae in dotem dederit.

13. Idem AA. & CC. Catulae & Statiae.

SI à matre vestra superstiti aliquid ad vos pertinet, in doem scienti vitrico vestro datum est: intelligitis nul-

tur. *l. 1. §. 9. in fi. de rei uxoriae act. l. 51. D. soluto. l. 10. l. 42. D. de iure dot.* 4. *Harmon. 8. §. 1.* n. Pro rebus dotalibus abreptis, agit maritus non vxor. *l. 49. in fin. D. de furtis.* o. Dotalibus nummis comparatum, non est in vxoris dominio. sed si partem dotis mulier consequuta fuerit, neque transegerit, de residuo dotis agere poterit. Quippe non debet harum rerum ita emptarum dominium vindicare. *l. ultima §. de seru. pign. dato. l. 55. in fin. D. de donat. int. vir. & vxor. l. 48. in fin. D. de furtis. Synops. Basilic. eo. c. 98. 4. Harmonop. 8. §. 29. & 37. Cuiac. 5. obs. 29. Imò quaeritur, si quae dotalis. l. 54. D. eo.* 4. *Harmon. 8. §. 29.* Fit dotalis, si maritus non sit solvendo, dixi ad d. l. 54. p. Mater non potest dare rem filiorum pro dote sua. Bald.

lam

a l. 1. §. eo. b Mater nō cogitur filiam dotare, nisi ex causis expressis in iure aliud in patre l. 19. D. de ritu. c Dotare filiam mater non cogitur: sed nec ex bonis vxoris filiam dotare pater facultatē habet. 4. Harmenop. §. 49. petere ipse cogitur qui & receptam dotem quam pro filia dederat, in secundas eius nuptias seruare debet. ibi §. 1. 17. ff. de ritu. d Pater dotare filiam non potest de bonis vxoris suae inuitae.

e Dos citra scripturam dari potest. Ideoq; etsi data fuerit interueniente scriptura, & instrumenta perierint, nihilominus dos petitur, si modo probetur datam fuisse. Synopsi Basilic. eo. c. 101. 4. Harmenop. §. 5. 1. Amisio instrumentorum dotaliū non praedicitur doti, adde l. vn. §. 1. verfi. & nemo C. de rei vxor. act. f l. 1. §. de prob. g Communio nō impedit partem pro indiuiso dari in dotē l. 1. §. com. diuid. l. 14. §. de contra. empt. l. 3. §. de cō. rer. alien. l. 1. §. de litigiosis l. 1. §. de donationibus. h quatum, Accursius 17. 6. §. 6. ut sit ex vxo. sicut in lege 24. §. familiā l. 14. §. de fideicom. & c. i tua se. k & ita auferē. do proprietatē. Hoc innuitur, Proprietatem alienari non posse inuito proprietario.

l. 1. 2. l. 23. §. eod. m Eiusdem rei proprietatem in dotem dari potest ab vxore: eiusdem rei usufructus ab vxoris matre. n Morde condicentis non extinguitur usus formalis Salicet. o Pater filio emancipato stipulari non potest. Nam alieno ex pacto non datur actio l. 26. §. eod. l. 27. §. 4. D. de pactis l. 1. §. res inter alios: adde quā notari ad l. 38. §. 17. D. de ver. ob. p Stipulatio est verborum conceptio Paul. 2. sent. §. 5. vnico. q l. 1. §. 1. D. de donat. int. vir. r Fructus dotis, vxori donari nō possunt. Donari repetitur, quoties facta est vxor locupletior. f l. 50. in fi. D. de donat. int. vir. t l. 5. §. eod. u l. 1. §. D. de pactis dotali. 1. 10. D. soluto matrim. x si modo extent. l. 1. §. soluto. y Qui rem aestimam restitui tenetur sub eadem aestimatione, de ipsa re non de aestimatione tenetur: & ita hoc casu, res est in dote, non aestimatio. z l. 17. §. eod. l. 21. §. de donationibus. a Vxor praedium dotale inestimatum non potest vendere, nec venditi marito consentire. Instr. quib. alienare licet in pr. l. vnica. §. 15. §. de rei vxor. act. b Dotis dominium an sit penes vxorem vel virum & an res dotales pereant aut sint periculo mariti vel vxoris, vide Costanum tract. de dotib. ca. 5. d. l. 17. c Dos culpa mulieris amissa non reuertitur ad eum qui dedit, nisi illi sibi stipulatus sit, adde l. 69. §. 6. ff. de iure dot. d Dedit mulier dotem, vt de ea testari posset, non est testata, committitur stipulatio: quia non fuit conditio apostata superioribus verbis, sed causa efficiens & impulsiva. Defectus causae impulsivae non impedit ius agendi. e Testamentum mortem antecedit, neque locum habet nisi mortuo testatore. f Do tibi aliquid vt de eo testari possis. Datio non est conditionalis sed causalis. g vide l. 43. de contr. stipul. h Titius, nomine Caii filii, Sempronio genero dotem constituit, eamque reddi Demostheni emancipato stipulatur: non est utilis stipulatio, cum pater non possit stipulari filio emancipato. Nam emancipatus patri est extraneus. Extraneo non possumus stipulari l. 19. §. eod.

lam firmitatem iuris dationem, habere: si neque pollicitatio neque stipulatio intercessit. Dat. Prud. Kal. Maij, Heraclia AA. Conf.

An de bonis maternis filia dotanda sit.

14. Idem AA. & Cae. Basilic.

Neque mater pro filia dotem dare cogitur, nisi ex magna & probabili causa, vel lege specialiter expressa: neque pater de bonis vxoris suae inuitae filiam dari habet facultatem. Dat. Nonis Nouemb. Philippopol. AA. Conf.

De Instrumentis.

15. Idem Augusti, & CC. Vlpiano.

Utrum citra fidem etiam instrumentorum datam dotem aliunde probanti, post duorum quondam vxoris tuae secundum bonam fidem restituere debere constet: amissis etiam instrumentis sine dubio cetera probationum iudicia iure prodita non habentur irrita. Data 8. Kal. Aug. Sirmij, AA. Conf.

De re communi.

16. Idem Augusti & CC. Emilio.

Ante diuisionem soror tua intestato patri etiam ipsa succedens, pro indiuiso portionem fundi communis in dotem dare non prohibetur. Dat. Non. Iulij, Sirmij, CC. Conf.

De proprietate & usufructu.

17. Idem Augusti & Caesares, Sabino.

Res, quas usufructu sibi deducto focrus in dotem dedit, venundando auferre tibi non potest. Dat. Non. Iulij, Sirmij, CC. Conf.

18. Idem Augusti Menestrato.

Si focrus tua fundum deducto usufructu vxori tuae donauit, tibi quae in dotem vxor quidem proprietatem, focrus autem usufructum dedit: vxore tua rebus humanis in matrimonio exempta, fundum apud te remansisse secundum placitū inter vos fidem, non ambigitur. Nam si acceptura certum quid annuum, filia tua usufructum locauit: mortua conductrice, usufructus extingui minime potuit. Datum 14. Kal. Ianuarij, Sirmij, CC. Conf.

An actio filiae per patrem queratur.

19. Idem Augusti & Caesares, Achilli.

Utrum patrem pro filia dotem tibi dantem, si post mortem suam in matrimonio constituta rebus humanis eadem eximatur, partem dimidiam dotis Amniae reddi, pactum proponas: post verò testamento, facto cum aliis etiam Amniae heredem scripsisse, nec Amniae quicquam ex stipulatu petere velle sanxisset: si quidem hanc tibi reddi secundum fidem pacti stipularam Amniae non probetur, ex alieno pacto non prorsus ei vlla competit actio. Si verò ex ea verborum conceptione sibi Amnia quaesuit obligationem, ac tibi testatorem prospexisset probetur: contra eam ex stipulatu post euentum conditionis petentem, quatenus accepit ex defuncti voluntate, quae fuit stipulata, exceptione (salua Falcidia) uti potes. Data 13. Kal. Febr. Sirmij, CC. Conf.

De fructibus.

20. Idem AA. & Caesares, Tiberio.

Pro oneribus matrimonij, mariti lucro fructus totius dotis esse, quos ipse cepit: vel si vxori capere donationis causa permittit, eum, in quantum locupletior facta est, posse agere manifestissimi iuris est. Dat. V. Kal. Maij, Sirmij, CC. Conf.

Qui rem aestimam restituere tenetur sub eadem aestimatione, de ipsa re non de aestimatione tenetur: & ita hoc casu, res est in dote, non aestimatio. z l. 17. §. eod. l. 21. §. de donationibus. a Vxor praedium dotale inestimatum non potest vendere, nec venditi marito consentire. Instr. quib. alienare licet in pr. l. vnica. §. 15. §. de rei vxor. act. b Dotis dominium an sit penes vxorem vel virum & an res dotales pereant aut sint periculo mariti vel vxoris, vide Costanum tract. de dotib. ca. 5. d. l. 17. c Dos culpa mulieris amissa non reuertitur ad eum qui dedit, nisi illi sibi stipulatus sit, adde l. 69. §. 6. ff. de iure dot. d Dedit mulier dotem, vt de ea testari posset, non est testata, committitur stipulatio: quia non fuit conditio apostata superioribus verbis, sed causa efficiens & impulsiva. Defectus causae impulsivae non impedit ius agendi. e Testamentum mortem antecedit, neque locum habet nisi mortuo testatore. f Do tibi aliquid vt de eo testari possis. Datio non est conditionalis sed causalis. g vide l. 43. de contr. stipul. h Titius, nomine Caii filii, Sempronio genero dotem constituit, eamque reddi Demostheni emancipato stipulatur: non est utilis stipulatio, cum pater non possit stipulari filio emancipato. Nam emancipatus patri est extraneus. Extraneo non possumus stipulari l. 19. §. eod.

adde l. 4. l. 7. §. de pactu conueni. l. 4. §. D. soluto. i emancipato.

k Marius dotem vxoris, pacto lucratus est: mortua vxore, hereditatis eius nomine pensionationes sunt praestandae. vxoris heredes conueniendi, non maritus, & ita onera hereditaria spectant ad heredes vxoris non ad maritum dotem vxoris lucrantem. adde l. 72. D. eod. l. Hae constitutiones Zenonis ad Aelianum scripta, discussa à Triboniano

De aestimatione.

21. Idem Augusti & Caesares, ad Geminium.

Si inter virum & vxorem pactum sit interpositum, vt, si matrimonium intra quinquennij forte tempora quoquo modo esset dissolutum, species aestimatae doti datae, pretijs, quibus aestimatae sunt redderentur: manifestum est non pretia specierum dari, sed ipsas species debere restitui: cum in placitis specierum reddendarum idcirco preciorum nomen videatur annexum, ne, si species aliqua diminuta fuisset aut perita, alio precio, quam quo taxata fuerat, reposceretur. Datum Non. Augusti. Agrippinae, CC. Conf.

De alienatione.

22. Idem Augusti & Caesares, Libyanæ.

Rem, quam pater in dotem genero pro filia dedit, nec recepta alienare non potest. Datum V. Kalen. Decemb. i. Idem CC. Conf.

23. Idem AA. & CC. Diogeni.

Si praedium vxor tua dotale venundedit: sponte necne contractum ratum habuerit, nihil interest: cum rei tibi qualitate dominium auferre nolenti minime potuerit. Datum V. Kal. Octob. Viminacij, CC. Conf.

An dos reuertatur ad eum qui dedit.

24. Idem Augusti & CC. Aurelio & Lyfimacho.

Si dotem marito libertae vestrae dedistis, nec eam reddi soluto matrimonio vobis incontinenti pacto vel stipulatione prospexitis: hanc, culpa vxoris dissoluto matrimonio penes maritum remansisse constituit, licet eam ingratā circa vos fuisse ostenderitis. Datum VI. Kal. Nouemb. Antiochiae, CC. Conf.

Si mulier stipuletur dotem sibi reddi, testanda causa

25. Idem AA. & CC. Eutychemio.

Si mulier dotem à viro dari stipuletur, vt de ea testari possit: cum ordinationis testamenti cogitatio, mortis autecedens tempus significet, nec conditionem, sed causam contineat: intestata quoque muliere defuncta, stipulationem committi proficiet. Dat. III. Id. Nouemb. Antiochiae, CC. Conf.

Si pater dotans stipuletur extraneo

26. Idem Augusti & CC. Demostheni.

Si genero dotem dando pro filia pater communis eam reddi tibi extraneo constituto stipularis est: nte sibi cessante voluntate, nec tibi prohibente iure, querere potuit actionem. Dat. VI. Kalend. Ianuar. ipis CC. & Conf.

De oneribus hereditariis.

27. Idem Augusti & CC. Pompeiano.

Licet dos iure penes maritum remanserit: pro tamen hereditariis successores, non maritus quodam solennibus pensionationibus parere debent. S. VI. Kalen. Ianu. Sirmij CC. Conf.

De muliere minore viginti quinque annis

28. Imp. Zeno A. Aeliano, praefecto pratorio.

Mulier in minori aetate constituta, dotem marito conp sentiente generali, vel speciali curatore, recte dare & exigere potest: licet ipse tempore creationis fideiussorem in minorem, quam dos est, quantitatem dicitur praestitisse. Hoc idem obseruatur, & si minor ante nuptias donationem cōsentiente (vt dictum est) curatore fecerit. Dat. Kal. Ianuar. Basilio II. & Armatio Conf. 476.

Viro vergente ad mopiam

29. Imp. Iustinianus A. Mennæ PP.

Vbi adhuc matrimonio constituto maritus ad inopiam sit deductus, & mulier sibi prospicere velit,

itaque Dat. Kalen. Ian. C. P. Basilio V. C. Conf. Nam is Basilio consul fuit solus. adde Cuiac. 10. obs. 14. q Dotis, donationis ante nuptias, & extradotalium rerum nomine, mulier etiam constante matrimonio, res mariti inopis (haec causa maxime hic seruanda est) itaque ex hypotheca tenere potest: Nā siue cōueniatur à creditoribus, mariti, exceptione haberi siue agat, vincere debet. Neque ei obstat, q nōdum solutū sit matrimonium: nam hoc casu res mariti ita accipere potest: quasi si matrimonio soluto foret: atque ipsi, dotis petitio competisset. Ceterum creditores, si quas actiones habere se putant, iis experiri debent, aduersus virum, vel res ipsius quas postea forte adquisiuit. Mulier nihil interea potest alienare dum maritus viu: quippe nullam aliam ob causam res eas mulier consequitur, quam vt fructus earum percipiat, & se cum marito, communibique liberis alat. Synopsi Basilicā 29. tit. 1. c. 113. 4. Harmenop. §. 38. r Ante diem agi non potest l. 1. §. de plus petit. c. vnico, extra de plus petit. fallit si maritus ad inopiam vergat vt hac lege, fallit si debitor fugit l. ait prator, si debitorem ff. de his qui in fraudem aut suspectus est. l. si fideiussor in ff. qui satisdare: l. in omnib. ff. indicatū solui §. Ioan. Andr. an c. vnico de plus petitionibus. f i. cōstante, Non. 97. c. 6. t l. 30. in fi. §. l. 24. D. soluto. u Periculū. m. est in mora, Q. iij.

^a Paraphernalia intelligit, de quibus vide *L. 9. §. 3. ff. de iure dotium*. Dos, donatio propter nuptias & res paraphernales, diuersæ. ^b voluntate etiam mariti *Novell. 12. cap. 39.* ^c Vxor mariti res tenens, exceptione aduersus agentes mariti creditores iuuatur. Possidenti, datur exceptio non possidenti, actio.

^d Dotales res etiam constante matrimonio, viro ad inopiam redacto, mulier actione instituta potest petere. An directa in re ut vult *Harmenopolus 4. tit. 8. §. 29.* An vtili, ut *Cuiacius 1. obs. 29.* Hanc rationem *Harmenopolus* adfert, quod hypothecaria, mulier res etiam viri auocet.

^e Ratio dubitandi videbatur, Mulierem agere non posse dotis sue nomine constante matrimonio.

^f Mulier constante matrimonio, viro eius vergente ad inopiam, necdum contra eum, sed etiam contra testigos possedores bonorum mariti potest agere, ut consequatur dotem, donationem propter nuptias & res paraphernales collocat in tuto, utque ea possit deferre marito, filiis, ac familiae ut *hic: & L. 4. ff. soluto: vide Rolandum à Valle 1. consil. 9. numero 12.* Nec cogitur mulier, antequam agat aduersus creditores possedores, discutere mariti bona. *Idem ibidem numero 20. 21. 22. & sequentibus.* Quid si creditores mulieri dotis estimationem offerunt? Idem *Roladus* negat (*numero 39. 40.*) creditorem admitti, quin, legem primam infra si antiqui credit. huc non pertinere.

^g ergo non ab anterioribus. expressam saltem habentibus dixi ad *Novell. 109. capite primo.*

^h Obserua gradus amoris ab vxore præstadi. i Siue dos sit apud virum, siue apud mulierem, oneribus mariti monii debet in seruire: *Femme separee de biens, est tenue de nourrir la famille de son mari, si elle a de quoy.*

^k & meritò. Nam utcumque separationem bonorum postulet, non renuntiat affectui materno, id est, alendis liberis.

^l Theodorus verus interpretes in leg. 1. §. 17. de rei vxor. act. refert in extremo huius legis dici, mulierem posse renunciare his quæ sibi competunt hypothecis, quo nomine *Contius 1. l. 67. moner* superiora Theodori verba hic adiicienda, quod *Cuiacius* displicet *13. obs. 25.* Negat enim ipsam in quam scripsit, id est legem vn. §. 15. §. de rei vxor. act. quæ circa finem, ex Anastasiana constitutione tradit. Mulieribus licere renunciare hypothecis, lege introductis propter causam dotis.

^m ut dominus. *n* *L. 93. ff. de verborum signific.* o mulier res suas extantes vindicat. *p* De prærogatiua dotis dixi ad *Novell. 97. c. 6.* *q* rebus scilicet, mulieris extantibus. *r* id est, naturali iure *ead. iure gentium*. Dotis igitur dominium constante matrimonio naturaliter est vxoris. *f* *L. 75. ff. eod. l. 21 §. 4. ff. ad municip.*

^t Res dotales inæstimatæ manent vxoris: æstimatæ, subtili iure sunt mariti: naturali mulieris, si tamen extet *ut hic*. Imò, iure naturali res huiusmodi sunt mariti, dominium earum adepti per traditionem *L. 20. §. de pactu. §. 4. Instit. de rerum diuis.* Si initium traditionis spectemus, ita est: si exitum, puta quod res dotales plerumque redeant ad mulierem soluto matrimonio morte aut diuortio, falsum. *v* *Cuiacius 10. obs. 21. 32.*

^u Fictio & subtilitas non mutat rei veritatem.

^x extantibus scilicet.

resque sibi suppositas pro dote, & ante nuptias donatione, rebusque extra ^a dotem constitutis tenere: non tantum mariti res ei tenenti ^b, & super his ad iudicium vocatæ, exceptionis ^c præsidium ad expellendum ab hypotheca secundum creditorem præstamus: sed etiam si ipsa contra deventores rerum ad maritum suum pertinentium, super ipsidem hypothecis aliquam actionem ^d secundum legum distinctionem moueat, non ^e obesse ei matrimonium adhuc constitutum fancimus, sed ita eam posse ^f easdem res vindicare vel à creditoribus posterioribus ^g, vel ab alijs qui non potiora iura legibus habere noscuntur, ut potuisset si matrimonium eo modo dissolutum esset, quo dotis & ante nuptias donationis exactio ei competere poterat: ita tamen, ut eadem mulier nullam habeat licentiam eas res alienandi viuentis marito, & matrimonio inter eos constituto: sed fructibus earum ad sustentationem tam sui ^h, quam mariti ⁱ, filiorumque ^k, si quos habet, abutatur. creditoribus scilicet mariti contra eum eiusque res, si quas postea forte acquirat, integra sua iura habentibus: ipsis etiam marito & vxore post matrimonij dissolutionem super dote & ante nuptias donatione pro dotalium instrumentorum tenore integro suo iure potiturus. *Dar. 1. III. Idus Decemb. DN. Iustiniano A. II. Conf. 528.*

In aushen. de equali. dot. §. illud Coll. 7. Tit. 9. al. 8. no. 97. c. 6.

Donationem quoque propter nuptias in hoc casu constante matrimonio vindicare potest ^m.

De rei venditione & donatione hypothecaria.

30. Idem Augustus Demostheni PP.

In rebus dotalibus siue mobilibus siue immobilibus ⁿ seu licet mouebilibus, si tamen extant ^o, siue æstimatæ siue inæstimatæ sunt, mulierem in his vindicandis omnem habere post dissolutum matrimonium prærogatiuam ^p iubeamus, & neminem creditorum mariti, qui anteriores ^q sunt, posse sibi potioram causam in his ^r per hypothecam vindicare, cum eadem res & ab initio vxoris fuerint, & naturaliter ^s in eius ^t permanferint dominio. Non enim quod legum subtilitate transiit earum in patrimonium mariti videatur fieri, id eo rei ^u veritas delecta vel confusa est. Volumus itaque eam in rem actionem in huiusmodi ^x rebus quasi proprijs habere: & hypothecariam ^y omnibus anteriores possidere: ut siue ex naturali ^z iure eiusdem mulieris res esse intelligantur, siue secundum legum subtilitatem ad mariti subitantiu peruenisse ^{aa} videantur ^{bb} per vtramque viam, siue in rem, siue hypothecariam, ei plenissime consulatur. Omnis autem temporalis exceptio, siue per vfucapionem inducta, siue per decem, siue per viginti annorum curricula, siue per triginta vel quadraginta annorum metas, siue ex alio quocunque tempore maiore vel minore sit introducta: ea mulieribus ex eo ^{cc} tempore ^{dd} opponatur ex ^{ee} quo possint actiones mouere, id est opulenti quidem maritis constitutis, post dissolutum matrimonium minus autem idoneis, ex quo hoc infortunium eis illatum esse claruerit: cum constante etiam matrimonio posse mulieres contra maritorum parum ^{ff} idoneorum bona hypothecas suas exercere, iam nostra lege humanitatis intuitu definitum sit: ficti diuortij falsa ^{gg} dissimulatione in huiusmodi causa, quam nostra lex amplexa est, stirpitus eruenda. Recitata septies ^{hh} in nouo consistorio palatii Iustiniani. *Dar. III. Kalend. Nouembr. Decio V. C. Conf. 529.*

Cum extraneus dat dotem pro muliere: ad datio respectu viri dicitur donatio ob causam: respectu mulieris donatio simplex: nec indiget insinuatione: licet olim secus. Salyc.

De Insinuatione dotis, & donationis ante nuptias. 2. De mora & de vfuris.

^y si res huiusmodi sunt mulieris, qui pignori eidem mulieri esse possunt *l. 43. ff. de regul. iur.* Fawore dotis id receptum dicimus. Nam si iuris subtilitatem spectamus, mulier hypothecaria videtur in res suas extantes, iuris subtilitate (id est æstimatione earum) mariti factas: si ius nature, quo res eius dotales extantes eius esse dicuntur, vindicatione. & ita diuerso respectu diuersis planè actionibus videtur.

31. Idem A. Iuliano præfecto prætorio.

Cum quidam dotes pro mulieribus dabant, siue matres, siue alij cognati, siue extranei: rectè quidem eas mariti siue monumentorum obseruatione suscipiebant. Cum autem mulier redhibitionem casus ^a stipulabatur, & huiusmodi fortuitus casus euenisset: ipsa mulier, ut pote à se non facta donatione, propter hoc quod monumenta deerant, necessitatem habebat actiones in huiusmodi casu ad eum qui dotem dedit, per cessionem transferre, vel ipsas res reddere: & ita inueniebatur fortitè post prolixa matrimonij annorum curricula, & liberos fortè editos infelix ^b mulier indotata. Sancimus itaque in ^c omnibus ^d huiusmodi casibus ^e nullis ^f monumentis ^g rem indigere, sed in omni persona ratas esse huiusmodi donationes: & mulierem ipsam dotem suam habere, (cum fortuitus casus hoc lucrum ei addiderit) & firmiter hoc apud eam permanere: nisi ipse, qui ab initio dotem dedit, sibi dari in huiusmodi casum stipulatus sit. tunc etenim cum neque ab initio suspicio aliqua liberorum concurrit, sed sibi omnem ^h rem ille, qui dotem dedit, pepigerit: huiusmodi tractatus habere locum non potest. atqui in alijs omnibus casibus, in quibus ipse non est stipulatus, tristitiae suae mulier hoc proprium habeat solatium per actionem dotis. 1. Simili quoque modo si quis extraneorum, (id est, qui eum, pro quo dat, non in potestate habeat) pro alio ante nuptias donationem nupturæ mulieri dederit, & necessaria monumenta adhibuerit: cum excedat summam legitimam donatio, vel non minor ⁱ materfamilias nuptura sit: non solum ad eam, cui ante nuptias donatio datur, monumenta suam adhibeat firmitatem, sed ^k etiam ad illum, pro quo dedit: ut si lucrum ei ex dotalibus pactis accesserit, hoc non cedat donatori, sed in suum lucrum hoc maritus conuertat, firmumque & irrevocabile habeat: nisi donator & hoc ^l sibi ^m reddi huiusmodi casu fuerit stipulatus, ne & in præfato casu simile anteriori vitium oriatur. Sin autem minor quantitas sit, vel ita res gesta sit, ut monumentorum ex omni parte nulla sit utilitas: tunc & donatio ad vtranque personam valeat, & maritus causam luatur: nisi & hic donator eam sibi stipulatus sit. 2. Præterea sancimus, si quis in dotem vel prædia, vel certum redditum, vel aedes, vel panes ciuiles sponderit vel promiserit: si ex tempore matrimonij biennium ⁿ transactum sit, illico redditum vel pensionem, necnon panis ciuilis quantitatem ^o eum præstare, etiam si non fuerint adhuc res principales traditæ. & si tota dos in auro sit, itidem post biennium ^p vfuras ^q usque ad tertiam partem centesimarum præstare. Sin autem alia res præter immobiles vel aurum fuerint in dotem datæ, siue in argento, siue in muliebribus ornamentis, siue in veste, siue in alijs quibuscunque: si quidem æstimatæ fuerint, simili modo post biennium & earum ^r vfuras ex tertia parte centesimarum currere: æstimatione earum (quia & hoc apertius declarari oportet) ea intelligenda, quæ pro singulis speciebus facta est, vel pro vnoquoque genere dotalium specierum, id est pro argento, vel ornamentis, vel veste, vel alijs speciebus, & non esse expectandam post singulas æstimationes vnâ ^s coadunationem totius calculi: quod satis scrupulosum & per nimiam subtilitatem perniciosum est. Sin autem minime res mobiles fuerint æstimatæ: ea post biennium obseruari, quæ leges post litem ^t contestatam pro omnibus huiusmodi rebus definiunt. Sin verò res permixtæ fuerint, & partim in auro, partim in alijs rebus mobilibus vel immobilibus: pro iam facta diuisione ^u omnia procedere: licentia minimè deneganda marito, quando voluerit, dotem petere. Nec is qui debet ^v, putet sibi licentiam esse, redditus vel pensiones vel vfuras vel alias accessiones soluenti ^w, dotis solutionem protelare: sed siue ante biennium, siue postea voluerit, dotem pars mariti petere queat, &

1 Promissor dotis, post biennium præstat redditus pensionem & vfuras trinentes, quæ aliàs non solent venire ex stipulatione, nisi in stipulationem sint deductæ: nec redditus, nisi post litem contestatam.

^m id est, vfuras. Interdum vfuræ debentur sine stipulatione ex nudo pacto, veluti pecuniæ traiectione, pecuniæ ciuilibus & earum rerum quæ mensura constant: interdum sine pacto *ad mptas ut hic & leg. 3. §. 2. ff. de vfur.* & in actione ex testamento quamvis sit stricta dixi ad *Novell. 136. cap. sexto.*

ⁿ Dotis sponfor, post biennium à contracto matrimonio vfuras præstat ad tertiam usque centesimarum vfuræ partem *4. Harmenopol. §. 25.*

^o Coadunatio calculi multarum rerum, facit ut res diuersæ separatim æstimatæ, sint vna tantum res. Distincta enim pretia rerum multarum in vno & eodem instrumento res diuersas non constituunt. *Baldus hic.*

^p Mora lege introducta ei æquiparatur quæ inducitur per litis contestationem.

^q id est, ut de singulis iudicetur secundum suam naturam.

^r id est, promissor dotis.

^s soluendo. Debitor non potest offerendo annuū redditum rem retinere in tempus futurum inuito creditore. *Baldus.*

secundum

a Doti repetendae tres rationes iure civili comparatae ex stipulatu, hypothecaria & vindictio. adde Costant. tra. de dote ca. 6. b Actio rei vxoriae Graecis ἡ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀποζημιωτική, de restitutione dotis actio: ex stipulatu actio, ἡ τὴν ἀποζημιωτικήν. Dotem exigere non actio. Synopsis Basil. 29. tit. 1. c. 17. 4. Harmenopol. 8. §. 30. quartum actionum adaequatio fit noua hac lege. c §. vigesimo nono, Institut. de actionib. seu de re-

petitione dotis. d vt rei vxoriae actio hodie sit sublata l. 12. §. 1. §. qui potior.

e Rei vxoriae actio hodie sublata.

f Pro dote competit actio ex stipulatu.

g Dos ita stipulatione constituitur, vt etiam non interuenit erit stipulatio, fingatur tamen ea interuenisse vt hic.

h Quin nudo pacto & simplici pollicitatione promissa exigere potest iure speciali l. ad ex-

actionem §. de iure dotium.

i id est, ipso iure. stipulatio dotis inesse intelligitur v. §. 17.

k Ex Dotis inutili stipulatione ne agi potest: quod omnino singulare.

l Inutilis dotis stipulatio habetur pro utili.

m Inutilis stipulatio pro utilis stipulationis adiectio non confirmatur.

n Potest aliquid stipulatio, ergo & lex.

o v. §. 17. eod.

p Ex inutili magis fieri potest quid utile, quam ex eo ipso quod penitus non est. Entis enim ad id quod est, transitus facillimus est. & difficilis est nunc primum aliquid de nouo inducere, quam reformare in melius.

q Dotibus subuenitur.

r l. 20. §. de admistr. tutor.

s Bona mariti tacite obligata sunt vxori p. restituenda dote.

t Bona mulieris tacite marito obligantur pro praestanda ei dote.

u Si res dotalis marito euincitur, vxor marito euictionis nomine tenetur adde l. 1. §. de uere dor.

v Dos à quibus petitionis constituitur.

x Rusticitati lex succurrit. Promissio legis facit ut error atque imprudentia non noceat contractui. Prouisio hominis inutilis, non tollit utilem legis prouisionem. Bald.

y vers. Rei vxoriae, vers. Est enim in pr. §. eod. §. 6. §. eod.

z d. vers. Est enim. a Dotis promissio, & susceptio dotis, scripturam non requirit l. 6. §. de dor. promiss. l. 16. §. de iure dot.

b. Ficta stipulatio vim habet instrumenti. c Natura actionis ex stipulatu.

d Rei vxoriae actio sublata. e Actio ex stipulatu stricti iuris.

f Actio ex stipulatu pro dote, est bonae fidei §. 29. Inst. de act.

g Quod uile erat in actione rei vxoriae, id in actionem ex stipulatu transfusum.

h Vetusari, decor suus inest.

i Editum Pignoris de alterutro huius editi fit mentio in lege ultima Cod. Theodos. de testam. ibi, si mulier in edito quod de alterutro est, cum suam explanauerit opinionem ne penitentia possit ad aliud transire, etiam satisfactione cogitur praecauere, nisi si patris iuuetur auxilio, &c. Hoc autem edito, cauebatur, vt si quid maritus vxori aut hereditatis, aut legati, aut fideicommissi titulo reliquisset, alterutro contenta esset mulier: relicto scilicet, vel dote, actione ex testamento, vel rei vxoriae actione, qua in re deterior erat mulieris conditio quam creditorum, quibus quid legatum erat, vide alia quadam apud Cuiac. 3. obs. 16.

k vit legans vxori, in dubio non intelligitur legare pro dote. Cui mulieri ita legatur, ea non potest ex testa-

secundum leges eam exigere. Dat. XII. Kal. April. Lampadio & Oreste VV. CC. Coll. §. 30.

DE REI VXORIAE ACTIONE

in ex stipulatu actionem transfusa, & de natura dotibus praestata.

Tit. XIII.

Pro dote bona sunt tacite obligata. Bald.

I. Imp. Iustinianus A. ad populum vrbis Constantinopolitanae, & ad vniuersos prouinciales.

REM in praesenti non minimam aggredimur, sed in omni penè corpore iuris effusam, tam super rei vxoriae actione: quam ex stipulatu: earum communiones & differentias resecantes, & in vnam tramitem ex stipulatu actionis totum rei vxoriae ius, quod dignum esse valere censuimus, concludentes. Rei vxoriae itaque actione sublata, sancimus, omnes dotis per ex stipulatu actionem exigere, siue scripta fuerit stipulatio, siue non: vt intelligatur re ipsa stipulatio esse subsecuta. Eodemque modo & si inutiliter facta est stipulatio: adiuvare enim eam magis, quam euancescere oportet. Si enim cum vna in instrumento stipulatio valida inueniatur, aliis etiam inutilibus suam noceat praestare fortitudinem, quare non ex nostra lege huiusmodi stipulationibus robur accedat legitimum? Est enim consentaneum nobis, qui censuimus ubi stipulatio supposita non est, intelligi eam fuisse adhibitam: & multo magis etiam si inutilis est, validam eam effici. Et vt plenius dotibus subueniatur: quemadmodum in administratione pupillarum rerum, & in aliis multis iuris articulis tacitas hypothecas inesse accipimus: ita & in huiusmodi actione damus ex utroque latere hypothecam, siue ex parte mariti pro restitutione dotis, siue ex parte mulieris pro ipsa dote praestanda, vel rebus dotalibus euictis: siue ipsae principales personae dotes dederint vel promiserint, vel susceperint, siue aliae pro his personae: & dos siue aduentitia siue profectitia sit, secundum veteris iuris nominationem. Ita enim & imperitia hominum & rusticitas nihil eis poterit afferre prauiudicij: cum nos illis ignorantibus & neicientibus in hoc casu nostram induxerimus prouidentiam. Sicut enim & stipulationes & hypothecae inesse dotibus intelliguntur, & inutiles stipulationes emendantur: sic & in posterum causa inuenietur valida & perfecta, quasi omnibus dotalibus instrumentis à prudentissimis viris confectis. Et nemo putet nos hoc sancire in his tantummodo dotibus quae instrumentis receptae sunt. Nihil enim prohibet & in fine scriptis dos vel detur, vel promittatur, vel suscipiatur: si in modo intelligi factam stipulationem & hypothecam ex utraque parte, quasi fuerit scripta. Et natura quidem ex stipulatu actionis haec intelligatur, rei vxoria in posterum cessante. Sed et si non ignoramus ex stipulatu actionem stricto iure esse vallatam, & non ex bona fide descendere, tamen quia nouam naturam de dote stipulatio sibi inuenit: accommodetur ei natura rei vxoriae, & bonae fidei beneficium: & omnes quidem euentus, quos dos ex stipulatu habet, maneat pro sua natura exercens. Si quid autem optimè ex rei vxoriae actione inuenimus, hoc in praesenti specialiter ei addimus: vt sit & noua ista ex stipulatu,

mento & ex stipulatu agere. Pro dote, est animo dotis compendandae legare l. 46. ff. soluto. l. 13. l. 77. §. 5. ff. de legat. 2. id est quod in dubio mulier vtrumque consequetur, dote rem & relicto. I quia in dubio non intelligitur esse onus, ex quo legatum est simplex. m Actio ex stipulatu actionem & promissionem transmittit in heredes l. 6. §. de iure dot. l. 27. ff. soluto. n Ob mores retentio, vt hic & 6. Pl. §. 9.

o Ob res donatas retentio, vt hic & d. §. 9.

p Ob res amotas retentio, vt hic & d. §. 9.

q Ob liberos retentio, vt hic, & d. §. 9. & §. 10.

r l. 1. §. 3. ff. de institutis.

s Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

t Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

u Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

v Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

w Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

x Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

y Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

z Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

aa Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

bb Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

cc Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

dd Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

ee Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

ff Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

gg Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

hh Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

ii Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

jj Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

kk Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

ll Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

mm Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

nn Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

oo Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

pp Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

qq Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

rr Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

ss Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

tt Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

uu Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

vv Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

ww Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

xx Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

yy Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

zz Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

aaa Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

bbb Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

ccc Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

ddd Ob impensas retentio, vt hic: & d. §. 9. l. 23. ff. soluto. l. 2. §. 1. l. 5. l. 15. ff. de impensis. Pl. §. 1. §. 9.

2. De usufructu dotis præstandis. b. De dotis fructibus, pensionibus, vecturis, operis, quasi civilium annonarum & similibus. c. Vxor heres instituta à marito & gratuita legatis, ante omnia deducit dotem, de residuo soluit legata deducta Falcidia. d. Partus dotalium ancillarum inasimularum dotis sunt portio l. 10. §. 2. l. 69. in fin. d. pro dote. e. Fœtus dotalium iumentorum sunt mariti ut hic l. 10. §. 3. d. de iure dot. Partus ancillarum dotalium, non sunt vers. itaque §. eo. cur tam variè partus ancillæ non est in fructu. f. Fructus rerum non æstimatarum percepti, anno dirempti matrimonij pro rata diuiduntur inter maritum & vxorē, eiusq; heredes l. 7. §. 1. l. 11. d. soluto: v. Cuiac. l. 4. obs. 22. g. Æstimatio, quasi emptio l. 1. d. de æstimato-ria, ideo fundus æstimatus propriè dotalis non est, eiusque omnes fructus etiam post diuortium, ad maritum pertinent, redditæque dotis æstimatio liberatur. h. l. 10. l. 12. §. 1. d. de iure dot. d. l. 1. i. Finge patri tuo dotem vxoris tuæ numeratam ut l. 2. §. fam. l. k. Finge patri tuo dotem nurus tuæ numeratam, ut l. 7. d. de dote preleg. l. In familia paterna eriscundæ iudicio, dotem vxoris, nurusque nostræ, præcipuam deducimus l. 20. §. 2. d. familia: v. l. 2. §. familia. m. Dotem à patre vel auo constitutā filia consequitur, etiam si sit exheredata vel emancipata: hoc est, dos cū restituitur, ad ipsam filiam redit, si emancipata fuisse sub potestate patris, & dos à patre data sit, dos communis ei cū patre. ut hic. 4. Har-menopol. §. 5. n. Mulier dotē suam præcipuā accipit, etiam si à patre emancipata vel exhere data sit, vel cum heredib; scripta. o. Dos de in officioso actionē potest excludere, si sufficit ad quartam. p. Dos quæ ad filiam reuertitur, imputatur ei in legitimā. q. Filia heres instituta à patre, dotem fratribus non confert, nisi pater specialiter hoc ipsum designarit l. 7. d. de collationibus. r. Extraneus dans dotem, nisi sibi redditionem pacificatur, donare censetur, idēque dotis restitutio non fit extraneo, nisi redditionem sibi pactus sit. Iniuste enim id repetitur, quod donatum esse præsumitur. l. 6. l. 31. l. 36. vers. sancimus. supra de iure dot. l. 9. infra ut. proxim. l. 43. vers. planē. ff. de iure dot. f. Adde l. vlt. §. de dot. promiss. t. Dos ab extraneo data, citra stipulationem redditionis, mulieri reddenda, præsumitur enim eo casu mulier sibi dotis redditionem stipulari. nec videtur extraneus tacitè stipulari (Extraneus autem est, omnis persona extra vitilis sexus ascendentes & eos qui personam dotatam in potestate non habent) Ascendentes masculi & in potestate dotatam filiam habentes, tacitè stipulari intelliguntur: cū & olim rei vxoris actionē habuerint, Synopsi ibid. d. c. 117. u. Gratia in dispendium non vertenda v. c. 61. de reg. in 6. x. Extraneus dotem donare videtur. Pater qui in potestate habet, non videtur. y. Extraneus, omnis citra patrem virilis sexus. z. Mater ergo extranea est. Extraneus non intelligitur stipulari §. eod.

ras æstimationis omnium rerum quæ extra immobiles sunt, & quæ ad tertiam partem centesimæ ex bona fide introducendas maritus præstet: fructibus videlicet immobilium rerum parti mulieris ex tēpore dissoluti matrimonij præstandis, similiq; modo pensionibus, vel vecturis nauium siue iumentorum, vel operis seruorum, vel quasi civilium annonarum, & aliis quæ sunt eis similia, parti mulieris restituendis. 8. Igitur & in sequenti capitulo sua ex stipulatu actio vtatur natura: vt si mulier à marito fuerit heres instituta, & legis Falcidie ratio emergerit: etiam dotis debitū liceat ei sicuti alia debita ex substantia mariti sutrahare, & sic quartam partem deducere.

9. Cumque ex stipulatu actio in his casibus quos enumerauimus propriam naturam habeat: necessarium est in sequenti tractatu ea exponere, quæ vel communia sunt vtriusque actionis, vel quæ in solam ex stipulatu actionem colligi oportet: vel propria quidem rei vxoris actionis, exinde autem ex stipulatu actioni accommodanda. Itaque partus dotalium ancillarum, id est, quæ æstimatæ non sunt, vel quæ serui dotalis ex quacunque causa (nisi ex re mariti, vel operis sui) acquirerint: ad mulierem pertinere vtrique actio similiter voluit. Fœtus autem iumentorum, & omnia quæ fructuum nomine continentur, ad lucrum mariti pertineant pro tempore matrimonij, siue æstimata, siue non æstimata sint. Sed & nouissimi anni in quo matrimonium soluitur, fructus pro rata temporis portione vtrique parti debere assignari, commune vtriusque actionis est, in rebus scilicet non æstimatis. Æstimatarum enim rerum maritus quasi emptor, & commodum sentiat, & dispendium subeat, & h. periculum expectet. 10. Cautione videlicet defensionis in specie in qua dotem suæ vxoris vel nurus in familia eriscundæ iudicio præcipuam filius defuncti detrahit, secundum propriam naturam ex stipulatu actionis coheredibus suis præstanda. 11. Videamus igitur quali incremento ei de re vxoris actione accedente, formari decet ex stipulatu actionem. Cumque iuris certi atque indubitati sit, si parens per virilem sexum ascendens, dote pro filia vel nepte præstita emancipauerit eam, vel ipse decesserit, in rei vxoris actione dotem omnimodo ad mulierem pertinere, etiam si fuerit exheredata: (quod non erat in ex stipulatu actione: ibi etenim velut aliar actiones in omnes coheredes actio diuidebatur) æquissimum nobis visum est, & in ex stipulatu actione mulierem dotem suam præcipuam accipere, etsi emancipata vel exheredata sit, vel cum aliis heredibus scripta. 12. Quo à nobis recepto, & aliar multar species prout accipient exitum: cū dos possit & de inofficioso actionem excludere, (maximè si sufficit ad quartam) & in collationem ferri, si intestatus paterfamilias decesserit, & testamentum factum, quando hoc testator dixerit, quæ omnia ex stipulatu actio à rei vxoris actione accipit. 13. Accedit ei & alia species ab rei vxoris actione. siquando etenim extraneus dotem dabat, nulla stipulatione vel pacto pro restitutione eius in suam personam factum: quisquis is fuerat, mulier habebat rei vxoris actionem: quod antea in ex stipulatu actione non erat. Stipulatione autem, vel pacto interposito, stipulator, vel is qui paciscebatur, habebat vel ex stipulatu, vel præscriptis verbis civilem actionem. In præfenti autem non sic esse volumus, sed si non specialiter extraneus dotem dando in suam personam dotem stipulatus sit vel pactum fecerit: tunc præsumatur mulierem ipsam stipulationem fecisse, vt ei dos ex huiusmodi casu accedat. Neque enim in hac specie volumus videri extraneum tacitam stipulationem fecisse: ne quod pro mulieribus introduximus, hoc aduersus mulieres conuertatur. Imò magis in huiusmodi dotibus quæ ab extraneis dantur, vel promittuntur ipsa mulier fecisse videatur tacitam stipulationem: nisi expressim extraneum sibi dotem reddi pactus fuerit, vel stipulatus: cū donalle magis mulieri, quam sibi aliquid ius seruasse extraneus non stipulando videatur. Extraneum autem intel-

a. Si est in potestate filia, pater habet tacitam ex stipulatu actionem, tacitam dixi, quam tamen intendere debet filia voluntate, quia communis res est l. 2. l. 3. d. soluto: l. 3. §. 6. d. de solutionibus: si est emancipata, pater non habet, nisi expressam ex stipulatu actionem: alioquin, sola emancipata agit l. 22 §. 5. l. 34. d. soluto. b. v. l. 6. d. de iure dot. c. Dotem soluto matrimonio, mulier ipsa potest exigere. Synopsi Ba filie d. 117. in fi. d. v. l. 2. §. soluto. e. Actio de dote, patre mortuo etiam post contestationem, ad mulierem integre pertinet. igitur licet contestata interdum non trahit actio ad heredes l. 27. soluto: l. 29. d. de oper. libertor. f. l. 3. §. de iure dot. l. 3. §. 5. in fin. d. de minoribus.

ligimus omnem citra patrem per virilem sexum ascendentem, & in potestate dotatam personam non habentem. parenti enim tacitam ex stipulatu actionem damus. 14. Et hoc ex rei vxoris actione simili modo ex stipulatu actioni accommodandum est. si quando etenim post dissolutum matrimonium dos à patre eius petebatur: si quidem rei vxoris fuerat actio, non poterat solus pater sine consensu filiar suar agere. & si necdum actione mora ab hac luce fuerat subtractus, & si lis contestata esset ad filiam quasi propriam patrimonium dos reuertebatur: quod non erat in ex stipulatu actione. ibi enim & solus actionem habebat, consensu filiar non expectato: & si decebat, ad suos heredes transmittitur. sed rei vxoris ius, & in ex stipulatu actionem transponere, satis humanum, satis piū, satis vtile matrimonij est.---

in authent. de aqua dot. §. quia verò iam col. 7. Tit. 9. al. §. nou. 97. cap. 5.

Ed quamuis dos potestatis siue pactionis iure ad patrem redeat: non tamen licet ei filia denuo nubente diminueri priorē dotis mensuram, nisi forte substantia sua decrescat aliqua fortuita clade tunc enim amplius secundo marito in dotem præstare non cogitur, nisi quantum facultates eius patimur.

Finis Authentice.

Sequitur textus legis Codicis.

15. Et cum lex Iulia fundi dotalis Italici alienationem prohibebat fieri à marito non consentiente muliere, hypothecam autem nec si mulier consentiret, interrogatum, si oporteat huiusmodi sanctionem non super Italici tantummodo fundis, sed pro omnibus locum habere. Placet itaque nobis eandem obseruationem non tantum in Italici fundis, sed etiam in prouincialibus extendi. Cum autem hypothecam etiam ex hac lege donauimus: sufficiens habet remedium mulier & si maritus fundum alienare voluerit. Sed ne & consensu mulieris hypotheca eius mutuetur, necessarium est & in hac parte mulieribus subuenire: hoc tantummodo addito, vt fundum dotalē non solum hypothecæ titulo dare nec consentiente muliere maritus possit, sed nec alienare: ne fragilitate naturæ suæ in repentinam deducatur inopiam. Licet enim Anastasiana lex de consentientibus mulieribus, vel suo iuri renunciantibus loquatur: tamen eam intelligi oportet in rebus mariti, vel dotis quidem æstimatis, in quibus dominium & periculum mariti est. In fundo autē non æstimato, qui & dotalis propriè nuncupatur, maneat ius intactum, ex lege quidem Iulia imperfectum, ex nostra autem auctoritate plenum, atque in omnibus terris effusum, non tantum Italici, & sola hypotheca conclusum. 16. Illud etiam generaliter præfenti addere sanctioni necessarium esse duximus, vt si qua pacta intercesserint vel pro restitutione dotis vel pro tempore vel pro usufructu, vel pro alia quacunque causa, quæ nec contra leges, nec contra constitutiones sunt, ea obseruentur. Sin autem repudio matrimonium fuerit dissolutum: omnia iura quæ ex Theodosiana vel nostra lege descendunt, immutata custodiantur. Similique modo ea quæ Anastasiana lege pro his quæ bona gratia separantur, enumerata sunt, firma illi baraque permancat. Et generaliter quicquid sacratissimis constitutionibus vel libris prouidentium cautum est, quod non contrarium huic legi inueniatur: & hoc in sua maneat firmitate, & ex stipulatu actioni aggregetur, licet in re vxoris tractatum est. Quæ omnia in huiusmodi dotibus locum habere censuimus, quæ post hanc legem datæ fuerint, vel promissæ, vel etiam sine scriptis habitæ. instrumenta enim iam confecta viribus carere non patimur, sed suum expectare euentum. Datum Kalend. Nouemb. Lampadio & Orgeste Coss. 530.

pertinent soluto matrimonio.

t. Pacta dotalia quæ dotis causam non minuunt sunt seruanda l. 17. de pactis conueniens. u. Puta, vt ante annum reddatur res mobilis §. 7. ver. ex actio. §. eod. x. Maioribus fore. quo casu maritus sua die dotem non reddiderit. y. Italia enim pacta non valent l. 6. §. de pactis. z. l. 87. de repudiis. a. l. 117. de repudiis. b. l. 97. de repudiis. c. Nouell. 48. communi consensu d. leg. 9. dulciter, sine querela, sine libello repudij per iurisperitos. Plutar. Bona gratia matrimonium sine causa dissolui non potest. Nouell. 117. Suntq; bona gratia dissoluedi matrimonij, certæ causæ, vt repudij. Certa causa sterilitas l. 62 ff. de donatio. int. vir. Lex Aulonia id vtebat. Palladius 2. Epigrammat. & d. v. a. p. 21. d. d. o. x. m. s. d. p. o. d. x. s. a. r. a. x. o. v. e. i. p. s. d. x. a. p. t. i. s. x. v. o. p. u. i. c. a. d. d. e. Cuiac. ad Nouell. 22. p. Lex noua non refertur ad instrumenta iam confecta l. vlt. de pradiis curial. DE PA

v. 23. D. 4. adde Paul. 3. sent. 22. b. v. l. 10. §. de pact. l. ult. §. de rer. permu. l. un. in fin. §. de rei ux. act. c. Ratio dubitandi sumpta ex lege 7. §. 5. D. de pact. & similib. us. d. Pacta quæ de restituendi dote fiunt, valent, quippe non nudum hoc pactum est, quod de rerum iam datarum restitutione fit, Synops. Basil. 29. tit. 1. ex tit. 5. cap. 30. c. Pactum nudum actionem non parit. Nadum esse definit quoties datione sumptus effectum.

f. l. 17. D. cod. l. 8. §. de rei permu. rat.

DE PACTIS CONVENTIS TAM

super dote, quam super donatione ante nuptias & paraphernis.

Tit. XIII.

De lege dotis seruanda.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti, Nicæ.

ESEM^b, quam dixisti, cum dotem pro alumna dares, seruari oportet, nec obesse tibi debet, quod dici solet, ex pacto actionem non nasci. tunc enim hoc dicimus, cum pactum nudum est alioquin cum pecunia datur, & aliquid de reddenda ea conuenit, utilis est conditio. PP. VII. Kal. Feb. Albino & Emiliano Coss. 207.

De fructibus.

2. Imp. Antoninus A. Theodotæ.

FRUCTUS prædiorum in dotem datorum, si secundum pactum sumptibus tuis tuorumque seruauerunt, repeti non posse, ambigere non debes. Dat. XI. Kal. April. Antonino A. IIII. & Balbino Coss. 214.

An pactum patris noceat filia.

3. Imp. Gord. A. Torquatz.

QUAMVIS pater tuus, cum te nuptui collocaret, pactus sit, ut si maritus tuus superstitibus filiis communibus in matrimonio decessisset, pars dotis liberorum nomine retineatur: eiusmodi tamen conuentio, quo minus actionem integre dotis habeas, proficere non potest. Datum VI. Id. Ianu. Gordiano A. & Auiola Coss. 240.

An pactum matris profit filio.

4. Idem A. Agatho.

PACTUM dotale, quo matrem conuenisse cum patre tuo proponis, ut, si in matrimonio decessisset, tibi & fratribus tuis dos restitueretur: si stipulatio ex persona vestra, cum in potestate patris constituti non essetis, minus legitima intercessit: defuncta ea in matrimonio actionem vobis querere non potuit. [Sed] si obligationem verborum ritè intercedente, dotis petitionem habere potuisti, maxime si adhuc vinculis potestatis patris non attingeris, petitionem exequi non prohiberis. PP. V. Id. Iun. Sabino & Venusto Coss. 241.

De pacto interposito vice testamenti.

5. Imp. Dioclet. & Maximianus Augusti, Claudio.

HEREDITAS extraneis testamentum datur. Cum igitur adfirmes dotali instrumento pactum interpositum esse vice testamenti, ut post mortem mulieris bona eius ad te pertinerent, quæ dotis titulo tibi non sunt obligata: intelligis nullam actionem posse conuenire heredes seu successores eius, ut tibi restituantur, quæ nullo modo debentur. PP. Non. Feb. ipsis AA. & Coss.

De pacto patris dotantis.

6. Idem AA. & CC. Rufo.

SI conuenit ut in matrimonio vxore defuncta, dos penes maritum remaneret: profectus dotis repetitio huiusmodi pactum inhibuisse, explorati iuris est: cum de-

de iure primigeniorum quæst. 6. numero 8. Mysinger. 5. Responso. 49. Hippolytus de Mat. fil. singulari. 50. & 333. Boerius in consuetud. Biturcenses rubr. des consuetud. concernans les mariages. §. 1. Valer autè maxime id pactum de succedendo si factum à patre liberis No. 19. (abrogata lege pactum §. de pactis.) si iuratum, Gabriel. 3. (communum tit. de donat. si vicissitudinarius, mutuum & reciprocum (hæc enim institutio captatoria non est, ubi duorum similis est affectus, l. captatoria. D. de heredi. inst. Nouel. Valentiniani, de testamentis, alioquin mutua donatio aliis privilegiis fruitur: neque indigere infirmatione notat Mar fil. d. singul. 333.) si tabulis nuptialibus adiectum (idque fauore matrimonij & nuptiarum, quarum causa pater etiam filiarum familias donare potest.) Item si non omnis hereditas datur vel pars tantum, aut usufructus. Chafsan. d. loco. Pactum verò de non succedendo etiam iure ciuili non valet. l. si quando. §. 1. §. de inofficio. l. pactum dotale. de collat. l. ult. ff. de sum. iure tamè Canonico iurando confirmatum, obtinet. c. quamuis de pactis.

teriore causam dotis, in quem casum soli patri repetitio competit, pacto posse fieri, auctoritate iuris sapientissime sit responsum. Dat. V. Non. Maij, ipsis AA. Coss.

An pactum aui profit nepotibus.

7. Idem AA. & CC. Phileto.

PATER pro filia dotem datam genero, ea prius in matrimonio defuncta, nepotibus pactus restituit: licet his actionem querere non potuit, tamè utilis eis ex æquitate accommodabitur actio. Dat. XIII. Kal. Ianua. Nicomedæ, CC. Coss.

De paraphernis.

8. Imp. Theod. & Valent. AA. Hormisdæ P. P.

HAC lege decernimus, ut vir in his rebus, quas extra dotem mulier habet, quas Græci parapherna dicunt, nullam vxore prohibente habeat communionem, nec aliquam ei necessitatem imponat. Quamuis enim bonum erat mulierem, quæ seipsam marito committit, res etiam eiusdem patri arbitrio gubernari: tamen quoniam conditores legum æquitatis conuenit esse fautores, nullo modo (ut dictum est) muliere prohibente virum in paraphernis se volumus immiscere. Dat. Idibus.

De equalitate dotis & donationis propter nuptias.

9. Imp. Leo & Anthemius Augusti, Nicoftrato P. P.

EX MORTE cuiuscunque personæ: siue mariti, siue mulieris, eandem partem, non pecuniæ quantitatem, tam virum ex dote, quam mulierem ex ante nuptias donatione lucrari decernimus: veluti si maritus mille solidorum ante nuptias donationem confecerit, licebit mulieri & minoris & amplioris quantitatis dotem offerre, & marito similiter ante nuptias donationem. Hoc tamen obseruandum est, ut quantam partem mulier stipuletur sibi lucro cedere ex ante nuptias donatione, si priorem maritum mori contigerit, tantam & maritus ex dote partem, non pecuniæ quantitatem stipuletur sibi, si constante matrimonio prior mulier in fata collapsa fuerit. & si pactum contra veritatem fuerit subsecutum: infirmum atque inualidum hoc esse, ut nulla ex eo procedere possit exactio, præcipimus. Eadem cultidori censemus, siue pater pro filio, siue mater, siue ipse ducturus vxorem sui iuris constitutus, siue quilibet alius pro eo ante nuptias donationem nuptiarum dederit [seu promiserit] Similique modo siue pater pro filia, siue mater, siue ipsa pro se, sui iuris videlicet constituta, siue quilibet alius pro ea vxorem ducturo dote dederit, seu promiserit, quoniam & alio pro ea offerente dotem, ipsa eam pro se videtur offerre. Quod ad id verum est, ut ipsa ab alio pro se oblatam dotem in lucrum suum reposcat: nisi forte is qui eam obulerit, statim (id est tempore oblationis seu promissionis) stipulatur vel pactus sit, ut sibi dos prædicta reddatur. Dat. XV. Septembr. Anthemio A. II. Coss. 468.

In authent. de aqua. don. §. 1. coll. 7. Tit. 9. al. 8. nov. 97. c. 1.

AEQUALITAS omnimodo seruanda est in dote & in donatione antenuptiali, non tantum in lucris exinde prouenturis, sed etiam in prestatione & constitutione vtriusque. Augmentum quoque vel prorsus non fiat, vel ab utraque parte celebretur, par sit licet quantitate: ne vel eo modo subuertatur equalitas

In authent. de non eli. secundo nubentes §. fi. coll. 1. Tit. 2. nov. 2. ca. vlt.

SED quæ nihil ex dote conscripta præstitit, nihil omnino viro mortuo percipiet ex donatione. Item quæ minus quam profissa est, dedit: pro quantitate præstita & lucrum sentiat.

paraphernis, nisi hæcenus quatenus patitur mulier l. 5. §. eo. l. 11. §. eo. l. 17. de donati. int. vir. d. v. l. 2. §. ne fideius. dotum. e. Legum conditores, æquitatis fautores esse conuenit. f. l. 20. vers. Sin autè ibi, ita tamen ut Leonina constitutio §. de donatio. ante nupt. Nov. 117. c. 6. g. Ut quemadmodum vir tertiam, ita vxor tertiam consequatur. l. 10. §. eo. vers. Sin autè. + Dotis quantitas amplior aut minor esse potuit donationis propter nuptias quantitate, hodie æquales quantitates esse debent Nov. 97. c. 1. l. ult. ibid. + Dos sit 6000. donatio propter nuptias, 2000. aureorum quantitates inæquales sunt, vir quartam dotis i. 1500. vxor quartam donationis propter nuptias i. 500. sibi stipulatur. Quoties sibi stipulatur & tamen inæquales, quia superius lucrum refertur ad principium inæquale, cuius effectus nisi inæqualis esse potest. Nouel. Iustiniani 97. c. 1. id non probat. Vult ergo, ut quantam vir stipulatus sibi fuerit summam, tantam vxor sibi stipuletur. Tentari potest d. Nov. 97. abrogari Nov. 117. c. 6. reducta hac lege: Equidem Baldus negat de consuetudine hanc legem & d. Nov. 97. seruati. h. Quod quis nostro nomine facit, ipsi facere videmur. i. Qui dotem promissit redditionem eius statim sibi stipulari debet, alias non auditur redditionem stipulari volens à tempore dotis traditæ. v. l. 17. §. de rei ux. act. k. Dotis & donationis propter nuptias idè pactum, & eadè in pactis equalitas esse debet. v. hic, quod intellige si fiat constante matrimonio. nã alioquin si inæqualia pacta essent, donatio inter virum & vxorem pmitteretur, & tamè prohibitum est l. 1. §. de donat. inter virum, alias ante contractum matrimonium, huiusmodi pacta inæqualia valent. Innocent. in c. donat. extr. de donat. inter virum & vxorem & ibi Burig. Angelus h. Socinus regula. 160.

a l. 9. §. 1. 20. ver. fin. autem, ubi ita tamen ut Leonina constitutio de donationibus ante nupt. Nov. 22. ca. 20.
b Inqualis lucrum portio ad æqualitatem re-ducitur.
c Nomina, id est, fœneratitiæ cautiones.
d v. l. 9. §. 1. de rei vindicat.
e v. l. 8. §. 1. cod.
f Maritus cui vxor tradidit instrumenta, præsumitur procurator vxoris. Alcia. 1. præsump. 37.
g Maritus potest mouere actiones, paraphernalium bonorum, quorum tradita habet instrumenta, et quæ debita exigere citra satisfactionem rati, v. l. 1. de procuratoribus.
h Vtutis paraphernalium bonorum maritus potest in suam & vxoris utilitatem cōuētere: forte verò tenetur vxori seruare.
i v. l. 8. §. 1. cod.
k Pro restituendis paraphernalibus, bona mariti tacite vxori obligantur.
l Maritus in paraphernalibus eandem diligentiam quam in rebus suis præstare debet.
m His adde titulum de pecunia non numerata, & si pignoris conventionem numeratio pecunie facta non sit.
n Nouel. 100. 23. Ecl. 3. & l. 23. tit. 3. ca. 4. & l. 29. tit. 3. c. 1. de v. p. g. iac. de pign. o.
o Dos numerata, non ea quæ tantum cauti est, dos proprie ac verè est. Igitur ut dos possit repeti non sufficit cautam: oportet numeratam fuisse. Nuda cautio non obligat, sed numeratio l. 1. §. 1. de donat. ante nupt. l. 1. §. 1. de bon. proscriptor. 4. Harmenop. §. 1. 4.
p v. l. 1. §. 1. tit. 1. de v. p. g. iac. de pign. o.
q Quid si post diuortium? vide l. 21. D. de verborum obligationibus. r vide Rolan. à Valle 1. consil. 90. num. 14.
s Morie confitentis conualecit confessio dotis facta donandi animo ut hic, & l. 9. D. de donationibus int. vir. t Moris est dotibus instrumentis confectis dotes datas esse.
u Cautioni fallæ obicitur præscriptio anni numerandi à soluto matrimonio, quam Nouel. 100. valde immutauit. Valet enim ut soluto matrimonio exceptio dotis non numeratæ opponatur intra annum, si matrimonium biennium tantum durauit: alioquin, intra tres menses tantum certis casibus: aliis, nullo modo.

10. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfecto prætorio.

LEge Leonis^a diuæ memoriæ, pacta lucrorum dotis & ante nuptias donationis paria esse faciente, nec adiciente quid fieri oporteat, si hoc minimè obseruatum sit, nos omnia clara esse cupientes, præcipimus disparibus eis factis, maiorem lucris partem ad ^b minorem deduci, ut eò modo uterque minorem partem lucretur. Dat. VIII. Idus April. Constantinopol. Decio V. C. Cof. 529.

De paraphernis.

II. Idem A. Iohanni P. P.

Si mulier marito suo nomina^c, id est, fœneratitiæ cautiones quæ extra^d dotem sunt, dederit^e, ut loco paraphernalium^f apud maritum mancant, & hoc dotali instrumento fuerit adscriptum: utrumne habeat aliquas ex his actiones maritus, siue directas, siue utiles, an penes vxorē omnes remaneant, & in quem euentum dandæ sint marito actiones, quærebat. Sancimus itaque, si quid tale exenerit: actiones^g quidem omnimodo apud vxorem manere, licetiam autem marito ^h idari^h easdem actiones mouere apud competentes iudices, nulla rati habitatione ab eo exigenda: & vtutis^h quidem eorum: circa se & vxorem expendere: pecunias autem sortis, quas exegerit, seruare mulieri, vel in causas ⁱ ad quas ipsaⁱ voluerit, distribuere. & si quidem in dotali instrumento hypothecæ ^j pro his^j nominatim à marito scriptæ sint, his esse mulierem ad cautelam suam contentam. Sin autem minimè hoc scriptum inueniatur: ex præfenti nostra lege habeat^k hypothecam contra res mariti, ex quo pecunias ille exegit. Ante enim habeat, mulier ipsa facultatem, si voluerit, siue per maritum, siue per alias personas easdem mouere actiones, & suas pecunias ^l percipere, & ipsas cautiones à marito recipere, securitate ei competente faciendæ. Dum autem apud maritum remanent easdem cautiones: & dolum, & ^m diligentiam maritus circa eas præstare debet, qualem & circa suas res habere inuenitur: ne ex eius malignitate vel desidia aliqua mulieri accedat iactura. Quod si euenerit: ipse eandem de proprio refarcire compellitur. Dat. Kal. Nouemb. Lampadio & Oreste VV. CC. Cof. 530.

DE DOTE^m CAUTA NON numerataⁿ.

Tit. x v.

De numeratione & scriptura.

1. Imp. Severus & Anton. AA. & CC. Dionysia.

DO T E M numeratio^o, non scriptura dotalis instrumenti facit: & ideo non ignoras ita demum te ad petitionem dotis admitti posse, si dotem à te re^p ipsa datam probatura es. Dat. XIII. Kal. Augusti, Chitone & Libone Cof. 205.

De donatione.

2. Imp. Alexand. A. Papinianæ.

Quod de suo maritus constante^q matrimonio donandi animo in dotem adscriptis: si eandem donationem legitime confectam non reuocauit^r, qui incrementum doli dedit & durante matrimonio mortem^f obiit ab heredibus mariti, quatenus liberalitas interposita minuta est, peti potest. P. P. Nonis Decembr. Alexandro A. III. & Dione Cof. 230.

De tempore exceptionis.

3. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfecto prætorio.

In dotibus, quas datas esse dotibus instrumentis confectis moris^t est, cum adhuc nulla datio, sed pollicitatio tantum subsequuta sit, liceat non numeratæ^u pecuniarum exceptionem opponere, non solum marito contra vxorem, vel eius heredes, morte mulieris vel repudio dissoluti matrimonio, sed etiam heredibus mariti cuius morte dissolutum est matrimonium: socero etiam, vel eius heredibus, si cum filio suo dotem suscepisse dotibus instrumentis scriptum sit: omni quæque personæ, quam dotem suscepisse vnâ cum marito conscribitur, & eius similiter heredibus:

q Quid si post diuortium? vide l. 21. D. de verborum obligationibus. r vide Rolan. à Valle 1. consil. 90. num. 14. s Morie confitentis conualecit confessio dotis facta donandi animo ut hic, & l. 9. D. de donationibus int. vir. t Moris est dotibus instrumentis confectis dotes datas esse. u Cautioni fallæ obicitur præscriptio anni numerandi à soluto matrimonio, quam Nouel. 100. valde immutauit. Valet enim ut soluto matrimonio exceptio dotis non numeratæ opponatur intra annum, si matrimonium biennium tantum durauit: alioquin, intra tres menses tantum certis casibus: aliis, nullo modo.

ita tamen, ut intra^u annum tantum continuum à morte mariti, vel mulieris, vel missione repudij computandum, ea licentia detur. Datum Kalend. Iun. DN. Iustiniano A. II. Cof. 528.

In authen. de temp. non solu. pe. super dote §. generaliter col. 8. tit. 1. ad coll. 1. tit. 10.

Quod locum habet, si intra biennium solvatur matrimonium, si autem ultra biennium vsque ad decimum annum extendatur: & ipsi marito, & heredi eius intra tres menses querela permittitur, sed si decennium transierit: omnino querela denegatur, permissa restitutione in integrum præfinita, & specialiter si minor ætas interueniat.

DE DONATIONIBVS^t INTER^x virum & vxorem, & à parentibus in liberos factis & de rati habitatione.

Tit. x v i.

De bonis à fisco occupatis.

1. Imperator Antoninus A. Triphenæ.

ON A^y quondam mariti tui fiscus^z si nemine ^z successoris existente ut vacantia occupauerit: donationes ab eo factæ si vsque^a ad siem vitæ in eadem voluntate permanuit, renocari non possunt. PP. 3. Idus Ianua. Duobus & Aspris, Cof. 223.

De militibus.

2. Idem A. Marco militi.

Si ancillam nummis tuis comparatam esse præfidi provinciarum probaueris, donationisque causa focariæ^b tuæ nomine instrumentum emptionis esse conscriptum: eam ^c tibi^c restituit iubeat. Nam licet cessante iure matrimonij donatio perfici potuerit: milites tamen ^d meos^d à focariis suis hac ratione fictisque adulationibus spoliari nolo. PP. XII. Kalend. Mart. Antonino A. III. & Balbino. Cof. 214.

Donatione facta ab vxore, aut Socero.

3. Idem A. Epicteto.

Donatio mancipiorum aliarumque rerum, quas tibi ab vxore tua donatas dicis: si modo suæ potestatis, cum donaret fuit, vel patris ^e voluntate id fecit, & ^f in eadem voluntate donationis vsque^e ad vltimum diem vitæ perseuerauit: & ex mea & ex diui Seueri patris mei constitutione confirmata est. Sin autem post mortem filiarum facta est donatio à quondam socero^d tuo: etiam inter viuos ea perfici potuit. PP. III. Non. Mart. Antonino A. III. & Balbino Cof. 214.

De his in quorum potestate sunt vir & vxor quæ in eorum potestate sunt.

4. Idem Augustus Claudiano.

Nec^e inter^f eas quidem personas, quarum iuri subiecti sunt vir & vxor, ^g quæ in eorum potestate sunt, donationes iure civili fieri possunt. PP. III. Idus Augusti. Duobus & Aspris Cof. 213.

De Diuortio.

5. Imp. Alexander Augustus Quintillæ.

Si (ut proponis) pater tuus, in cuius potestate fuisti, marito tuo genero^h suo instrumentum debitoris donationis causa dedit, usqueⁱ matrimonio durate vita functus est, ac postea à marito diuertisti: quod gestum est, non valet. P. P. Id. 6. Febr. Albino & Maximo Cof. 228.

De morte vxoris donatorie.

6. Idem Augustus Nepotiano.

Etiam si vxoris tuæ nomineⁱ res, quæ tui iuris fuerant, depositæ sunt: causa proprietatis ea ratione mutari non potuit, etsi donasse te vxoris res tuas ex hoc quis intelligat, cum donatio in matrimonio facta, prius^k mortua ea quæ liberalitatem excepit, irrita sit. nec est ignotum, quod

f Socer confocero donare non potest. l. 5. §. 2. D. eod.

g l. 2. §. 2. D. eodem.

h Morie socii non confirmatur donatio genero facta ab eodem socero, si filia superuiuat Bartol.

i Vir rem aliquam deponens nomine vxoris, non amittit rei depositæ dominium l. 8. in fin. §. de ineffic. donation.

k Morie donatarij extinguuntur donatio, & ad eam res reuertitur qui donauit l. 18. l. 20. in fin. §. de leg. 2. §. 34. D. de reb. div.

† Donationes simpliciter inter virum & vxorem prohibentur cōstante ipso matrimonio ut hoc titulo. Quid mutuephodie valēt, ut notauit ad l. 5. §. de pactis conuentis.

x dixi ad l. 24. D. 1. adde (la. 4. sent. §. donatio. quæst. 9.

y Si quum maritus donasset, vique ad finem vitæ donationi adqueuerit, rata fit donatio: Quapropter, si fiscus marito successerit, itaque nullus heredes habenti, donationes factas rescindere non potest. Synopsi Basilic. 30. tit. 1. c. 16. 4. Harmenopulus 11. §. 4. z Confiscatio bonorum mariti non infirmat vxori factas donationes à marito.

a l. 4. §. 1. cod. l. 32. §. 2. D. eod. b Miles focariæ donare non potest. Focariæ, militum amicæ, dixi ad l. 12. §. 6. D. de instructo. Paulus 3. sent. 6. §. 17. & quæ dixi ad l. 5. D. de donationibus. Rolan. à Valle 1. consil. 98. id extendit ad clericos: & rectè, militum enim clericis.

c Donatio facta ab vxore, morte eiusdem, aut si ea in potestate erat patris, eius morte confirmatur. d Quondam focer genero donare potest leg. 26. in fin. D. eodem.

e Nec qui virum & vxorem suæ potestati subiectos habent, nec qui sunt in vxoris aut viri potestate sibi donare possunt: hoc est, nec focer, confoceri: nec filius viri, seruo mulieris donare possunt. Synopsi Basilic. ibid. cap. 59. adde 4. Harmenop. 11. §. 7.

cum

A Præsumitur vxor constante matrimonio quidquid adquisiuit, de bonis mariti adquisiuisse, turpis quæstus euitandi causa. *vt hic. l. 51. ff. eod. r. significauit. de donation. Plautus Casina.* Nam peculi probam nihil habere adderet clam viro: & quod habet partum, ei haud commodi est. Quin viro aut subtrahat, aut stupro iuenerit. Hoc viri cenſeo omne, quidquid tuum est. Idem est in curatore rerum ecclesiasticarum.

Hic enim præsumitur omnia parasse ex rebus ecclesiæ, quæ non patet ei obuenisse iure cognitionis. *Non. l. 29.* Ea quoque ratione gaudet. i. actor præsumitur ex te domini parasse, quod adquisiuit. *l. 1. de gum Longobardie. 21. de adq. act. reg.* Quid in tutore alicui egeno, post administrationem rerum pupillariū, factio diuite? Præsumitur tutor vel curator ex sua potestate industria diues factus, quam ex bonis pupilli vel adulti. *l. 107. arbi. r. ius. l. 1. de p. r. sumitur enim quis ex sua potestate industria locupletari, quam ex alienis bonis.*

Ad eundem modum, quidquid frater adquisit, præsumitur suo labore potius adquisiuisse quam ex communibus bonis. *dixi ad l. 51. ff. eo. adde C. mens. singul. 6.* Quid in officario, an præsumatur adquisiuisse ex officio, *vt l. de fens. facultas J. de iure fisci lib. 10.* Quid in filia & filiofamilias? præsumitur illa ex bonis patris adquisiuisse at non filius: nisi alia coniectura accedat, *vt ex Bartolo refert Maſuerus tit. de p. r. sumpt. 19. n. 7.* Aliud ergo si l. 6. post matrimonium, i. non intra annū luctus quæſuerit (Nā ex his quæ in cōtinēti sunt, præſumptio colligitur. *l. si ventis. §. in bonis. ff. de reb. auct. iudic. l. si quis postac. de bonis damnat. a. l. iud. etiā, si maritus inops fuit, vxor vero diues: maior enim præſumptio minor debet vincere. aliud in concubina, *vt Cor. r. 3. Misſel. 5.* (Idem tamen putat esse in concubina Baldus *l. 1. de naturalibus lib. 10.*) aliud quoque si vxori bona paraphernalia multa fuerint, aut si negotiatrix erat, nam, quæ in domo mariti repetuntur, eius esse præsumunt non vxoris. Cætera quæ ad hanc regulam pertinet, vide apud Alciatum 3. *Præsumpt. 26. Zaf. conf. 5. num. 21. Mynsing. 2. obf. 92.* ubi inter cætera notat, hanc præſumptionem mulieri posse obui non tantum a marito eiusve heredibus sed & ab extraneo.*

b & ita iuste. c *vt l. 6. in f. l. 7. de interd. r. i. m. r. l. 66. l. 67. ff. de ritu. d* quia donatio constante matrimonio facta, non valet etiā inter viuos coniuges, *vt hoc casu. e* Donatio inter coniuges putatiuos, licet teneat ipso iure, non tenet tamen in effectu, potestque reuocari. Vxor illicita, viro non donat. *f* adde *l. un. §. 12. in f. de caducis. g* Etiam fructuum donatio non valet inter coniuges, nisi sint consumpti. *h* Fructus vxori donati & consumpti non repetitur, nisi facta sit locupletior. *l. 28. ff. e. i* Eatenus reuocatur donatio inter coniuges facta, quatenus recipiens locupletior efficiatur. *l. 28. §. 3. l. 32. §. 9. l. 50. in f. ff. eod. k* Maritus ex sua pecunia, rem vxoris potest emergere. *l* Traditio transfert dominium. *l. 20. §. de pactis. m* Licet maritus re vxoris emat propria pecunia, res tamē vxoris est si ei tradita sit. *n* Rei vxori traditæ pretiū maritus condicere potest, vel vt gestor: vel vt donator. *o* si tradidisti vt gestor. *p* si tradidisti vt donator. *l. 8. in f. §. eod. q* alias hæc lex est xi. apud Haloard. sed quæ vt ex subscriptionis die apparet. *r* *l. 3. §. 1. ff. eod. f* Spoliatus ante omnia restituendus est. *u* Etiam si reus, qui spoliavit, crimen actori obicere sit para-

Si matrimonium valuit vel non.

6. Idem Augustus Theodotæ.

SI ex voluntate patris tui filio tutoris nupta es: collata in maritum donatio ipso iure irrita est. Sed si matrimonium iure non valuit: licet ipso iure donatio teneat: quia tamen indigna persona eius fuit, qui nec maritus potest dici: vitiles actiones super reuocandis his tibi competunt. PP. Kal. Octob. Lupo & Maximo Conf. 233.

De fructibus.

8. Idem Augustus Leoni.

SI fructus eorum prædiorum, quæ in dotem accepisti, matrimonij tempore vxorem tuam percipere passus es, eosque vxor tua consumpsit restitui tibi post diuortium oportere, nulla ratione contendis. Sin autem ex his locupletior facta est: in tantum potest conueniri. PP. Kal. Oct. Maximo & Paterno Conf. 234.

De rebus vxori comparatis ex pecunia mariti.

9. Imp. Gordian. Augustus Origeni.

ET si de tua pecunia mancipia vxori tuæ comparata sunt: tamen si ei tradita sunt, eorum dominium non ad te, sed ad eam pertinet: pecuniæ autem tantummodo repetitionem habes, siue negotium eius gerens numerationem fecisti, siue in eam donationem conferens quantitatem pretij largitus es. Etenim vel in solidum, vel quatenus locupletior facta est, actione cum ea competenti experiri poteris. PP. 7. Kal. Octob. Pio & Pontiano Conf. 239.

De confirmatione donationis ne res donata iniuriōse auferantur.

10. Idem A. Valeriano.

SI maritus quondam vxoris tuæ, cum sui iuris esset, in eā prædia vel donationis titulo contulit, & in ea voluntate vique ad mortem suam durauit: ex oratione diui Seueri confirmata est donatio. At si eas res pater defuncti iniuriōse abstulit: per præsidem prouinciæ eas restituere cogetur. Nec enim quasi maleficius eius sit maritus extinctus, crimē intendens, sub prætextu accusationis, quæ donata sunt, auferre debuit: cum causa liberalitatis a criminatione separata sit. PP. 7. Kal. Febr. Ariano & Pappo Conf. 244.

De petitione & repetitione.

11. Idem A. Maximo.

Sicut cessat petitio quantitatis, quam de suo maritus vxori in mensibus singulos, vel annos singulos proprijs vsus eius gratia promittit: ita & ex ea causa nummi soluti erogati que non dari repetitionem manifestum est. PP. 5. Kal. Iul. Gord. A. II. & Pompeiano Conf. 242.

De obligatione rei donatæ.

12. Idem Augustus Secundinæ.

SI maritus tuus creditores sortitus, post factam in te donationem, fundum, quem ex donatione iuri tuo vindicabas, iisdem specialiter obligauit: eandem obligationem defensionis tuæ firmitatem interrompere, intelligere debes: cum sit manifestum non solum huiusmodi obligatione, sed etiam donatione vel venditione, vel alio quolibet mo-

tus, non per id tamen impeditur quominus actor spoliatus ante omnia restituatur.

Causa spoliationis est priuilegiata, neque debet protelari prætextu criminis obiecti.

x Separata est causa donationis ab actione criminis.

y Separatum separatim debet esse ratio. *l. ult. ff. de calumniatoribus. l. 20. ff. de minoribus. l. 18. §. 1. in fine. ff. familia erciscunda.*

do rebus alienatis, reuocata esse a viro in mulierem factā donatione. PP. 3. Kal. Febr. Ariano & Pappo Conf. 244.

Donatio valida facta vxori non præiudicat creditoribus anterioribus, sed sequenti. Sal.

13. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti, Rufinæ.

SI quidem ante donationem possessionis in te iure (vt dicis) a marito collatam, prædium ab eodem creditori obligatum fuerit: alienationem eius saluo iure debiti, si tamen iuris ratio actionem eius creditoris non excludit, factam esse non dubium est. Quod si donatione iure celebrata, eo quod vel ante nuptias facta est, vel in iisdem casibus, in quibus etiam constante matrimonio donatio procedere potest, obligatio infirma est: factum mariti, quem diem suum obisse memorasti, iuri tuo officere non posse, certum est. PP. 12. Kalendas Iulias Maximo II. & Aquilino Conf. 286.

De confirmatione donationis facta in testamento.

14. Idem Augusti Octauianæ.

EX verbis, quæ in postremis iudicijs inferuntur, licet ad fideicommissum vel legatum utilia sint, non omnino legati vel fideicommissi persecutio datur: sed ita demum, si relinquendi studio huiusmodi verba fuerint adscripta. Vnde te voluntatis, non iuris quæſtionem in precibus tuas contulisse, palam est. Cum igitur testamento lecto animaduertimus maritum tuum ex præcedente donatione dominium tibi seruasse, securitatemque tuæ ad obtinendam proprietatem cauisse: inditorum verborum conceptio non fideicommissum relictum ostendit, sed ex senatusconsulto auctoritate liberalitatem mariti tui, cui custodiendæ etiam moriens prospexit, quatenus firmare potuit dominium, mortis tempore tibi esse additam. PP. 3. Non. Octobr. i. p. s. & AA. Conf.

De venditione simulata & de fisco creditore mariti donantis.

15. Idem Augusti, Iusti & alijs.

SI non verum contractum pater vester gessit, sed sub specie venditionis donationem possessionis in matrem vel matrem contulit, nec ex bonis quæ in persona patris vestri permanisse videbantur, ob primipilum indemnitate fiscali satisfieri potuit: licet in eadem donandi voluntate perseverauerit: ex eadem tamen possessione ad supplendam pecuniam, quæ ex bonis ab eo relictis colligi nequiverit, conferendum est. Quod si liberalitatis tenorem mutata voluntate pater tuus interrupit: in hereditate eius dominium reſedisse nulli dubium est. PP. 4. Kal. Febr. Tyberiano & Dione Conf. 291.

De re emptæ ex pecunia mariti.

16. Idem Augusti, Theodoro.

SI filij tui emancipati matris hereditatem sibi adquisierunt: proba apud præsidem prouinciæ non donandi animo te nomine vxoris tuæ prædia comparasse, sed nominis duntaxat eius titulo, vt sum per possessionem rerum a venditoribus tibi traditarum dominum esse effectum, vt comprehensæ filiorum tuorum in iura, proprietatis ius incolumem perseveret. Nam si largiendi propositio id te fecisse constiterit: pecuniæ tibi persecutio competit. PP. Id. Mart. Tyberiano & Dione Conf. 291.

ri maritus, ne tamen donasse videretur, in instrumentum contulit se vendidisse: reapse igitur donatio fuit: imaginarie, venditio, quæritur an huiusmodi donatio subsistat: sanè, si res donatas ante mortem non reuocauit maritus. Ponè, non reuocasse, & cum deberet fisco ex causa primipili, mortuum esse: & ad solutionem reliquum eius patrimonium non sufficere? etiam fisco in res ita donatas experiri potest. Quid si superſtes donationem reuocauit? ne quidem rei dominium alienauit, sed illud moriens heredi reliquit. *vt hic Synopſis Basilic. 19. r. 1. c. lib. 30. r. 1. c. 69. m. l. 20. §. eod. l. 32. §. 1. ff. eod.*

n *εἰς τοὺς τοῦ πατρὸς οὐκ ἰδωρῶτα.*

o *ὁ δὲ πατρὸς οὐκ ἰδωρῶτα, Synop. ibid. ubi in ora legitur ὁ δὲ δυνάστης ex causa fiscali.*

p Maritus in fraudem fisci, cui est obligatus, donare vxori non potest, aut donatio nem venditione simulata adumbrare.

q id est, reuocauit. Reuocata donatione, res donatæ reuocari in hereditatem donatoris intelliguntur.

r Præsumitur enim pro instrumento. *l. 18. de probat.*

f Si maritus ipsius gratia nomine vxoris adscribi curauit in instrumento emptio-nis quod fecit, ipsum fundum post vindicæ Salycet. Præsumitur emptio simulata, si est appositus titulus in persona vxoris & traditio facta est ipsi marito. *vt l. 4. l. 5. §. 2. qm. alteri vel sibi. Bald.*

t Maritus rem emptam sibi traditam ait: vxor suo nomine rem emptam adfirmat, quis potior in dominio? mulier. etiam si maritus ex traditione sibi facta se ipsum duntaxat titulo ac nomine vxoris probare velit.

u Quod vir vxoris nomine coparauit, eique tradidit, non reperit: sed pretiū tantū nā quoties titulus & traditio in persona vxoris cōcurrit, acquiritur vxori dominij R. j.

z De mensurali vel annui donatione inter coniuges non agitur: nec soluti repetitio datur.

a *l. 28. in f. l. 32. ff. eod.*

b *l. 37. §. 8. §. 9. ff. eod.*

c *vide l. 32. §. ff. eod.*

f id hodie mutatum est Nouell.

162. ca. 1. §. 7. quæ negat maritum rem donatam vxori pignori obligando videtur mutasse voluntatem.

d Præcedens obligatio non impedit sequentē dominij translationem, obligationem impedire.

e Res obligata alienari solet saluo iure debiti.

f Donatio valida non præiudicat creditoribus anterioribus sed sequenti.

g Cur ita? vide *l. 27. si aliena res pignori.*

h id est, in testamento: hoc inuit, Donatio ne inter viuos pet maritum vxori collata & in eius testamento confirmata, non debet rem, eique æſtimationem, sed re tantum, ex donatione morte confirmata. vt confirmatio donationis inter viuos & vxorē facta in testamento, non intelligatur esse noua dispositio: sed veteris corroboratio, & retrotrahatur, ideo si donator legat & donauit, id confirmationis iure capietur, non legat. vt hinc constat, verbum *Lego*, non semper facere legatum, vt nec verbum *Dono*, donationem. *l. 15. §. 4. ff. locati.*

i Voluntas & iuris quæſtiones diuerſæ.

k *l. 32. ff. eod.*

l Donauit vxori.

a Synopsi Basilic. 29. tit. 1. ex lib. 30. tit. 1. cap. 30. §. 4. 4. Armen. p. §. 22.
b Parapherna intelligit, de quibus vide l. 9. §. 3. ff. de iure dot. quæ Græcis ἐξωστέρια.
c Si maritus consumit paraphernalia vxoris, ea consentiente, præsumitur donatio: & repetit vxor quatenus maritus est locupletior.
d Si maritus consumit vxoris parapherna ea iniuria, tenetur in solidum l. 8. §. de pactis conuent.
e Rei donatæ inter coniuges dominium non transfertur, facit lex 4. §. de donat. ante nupt. l. 22. §. 22. D. de donat. int. vir.
f Donatio inter virum & vxorem diuortio facto tacite euanesceat.
g Res, donata inter coniuges, donatio præmorte tacite fit irrita. leg. sup. eodem.
h Donatio facta constante matrimonio reuocari potest à donatore. An idem effectus iurata sit donatio? Rolandus à Valle negat l. conf. 77. num. 8. & passim de conf.
i Donare filia suæ constante, et matrimonio, mater potest. §. Basil. 30. tit. 1. c. 73. 4. Armen. 11. §. 6.
k Donatum vxori constante matrimonio ab eius confanguineis, sit vxoris, non mariti.
l non mariti. in l. ff. eod. in l. 15. §. eo. Res ita habet. Luo re vera pignus à meo creditore. Postmodum clā addimulo - me pignus creditori vendidisse, vt deinde creditor vxori pignus donet: donator pignus nec vxori: talis donatio in fraudem legis excogetata non valet. Nam sicut nō possum donare vxori, ita nec alij rem meam donanti, colludendo, cōsentire.
o v. l. 6. §. eod.
p dñi ad l. 40. §. ff. eod. v. l. 7. §. 1.
q Donare seruū mulieri maritus potest, vt acceptum manumissionem. Synopsi Basilic. ibid. c. 75.
r Ex iure patris natus non censetur locupletior donatarius l. 7. in ff. eodem. l. 100. ff. de leg. 1. c. l. 12. §. de don. ante nupt.
s Donatio valet inter socrum & nurum. l. 3. §. 7. ff. eod. vel ita, Donare socrum genero rectè potest. Synopsi Basilic. ibi. ca. 76. vel ita, socrus nurui, & nurus socri donare non prohibetur: neque enim hic ius potestatis vertitur. 4. Armenopol. 11. §. 12.
u In legitima donatione penitere non licet.
x l. 1. Cod. Theod. de bonis prescriptorum. libro 9. tit. 42.
y l. 2. §. ne vxor pro marito.
z l. 13. §. 1. ff. eodem.
a Alieni criminis infortunio nemo adstringitur. v. l. 22. §. de peni.
b Religiosum est, permitti quemque suis bonis frui. l. 3. ff. de iudic.
c Post contractum crimen capitale, vir vxori donare non potest, ante potest: adeo vt si vir donationem non reuocauit ante supplicium, vxor donationem consequatur adde l. 1. §. ff. de donat. l. 48. in ff. de iure fisci.
d Donatio viri in vxorem, pudicitia præmium.
e Deportatione donatio vxori facta ipso iure ac tacite non censetur reuocata, pēdet tamen ius donationis ex mariti voluntate.
f Matrimonium non dissoluitur aquæ & ignis interdictione & deportatione. Nou.

De paraphernis à marito consumptis.

17. Idem Augusti & CC. Capitolina.

DE^a his, quæ^b extra dotem in domum illata, à marito Derogata commemoras, si^c quidem te donante cōsumpta sunt, intelligis aduersus heredes non nisi in quantum locupletior fuit, habere te actionem: Si^d verò contra voluntatem tuam: omnia tibi restitui oportere. PP. 8. Kalēd. Mart. Herachia, AA. Conf.

An donatio initio vel post facto valeat.

18. Idem Augusti & CC. Materna.

A Marito in vxorem donatione collata matrimonij tempore, nec initio dominium transferri potest: nec post diuortium intercesserit, vel prior persona, quæ^e liberalitatem accepit, rebus humanis fuerit exempta, vel ab eo qui donauit, fuerit reuocata^h, potest conualescere. Dat. 4. Kal. Sept. AA. Conf.

Si mater donet filio communi.

19. Idem Augusti & CC. Dionysia.

SIⁱ constante matrimonio tibi mater^k domum tradidit: hanc in tuis^l bonis fecit. Datum Idib. Iul. Philippopoli, CC. Conf.

Si creditor mariti consentientis rem vxori donauerit.

20. Idem Augusti & CC. Claudia.

Creditor debitori soluto, de pignore liberato nihil ad vxorem debitoris quondam transferre potuit. Sed nec consensus eiusdem debitoris accedens per eum, quod creditor fuit, imaginaria^m facta venditioni ad dominium transferendum prodesse quicquam potuit: cum tam ea, quæ simulatè aguntur, quam quæ in vxorem à marito donationis causa tempore matrimonij procedunt, propter iuris ciuilis interdictionemⁿ (cum proponas vxorem superstitem^o marito rebus humanis exemptam) pro infectis habeantur. D. 5. Id. August. Viminacij, CC. Conf.

De vxore expendente pro marito.

21. Idem Augusti & CC. Maucalia.

SI propriis habitis cōtractibus, quam acceperas mutuam pecuniam, pro marito donationis causa erogasti: cum hæc ad dignitatem^p profuerit, nec locupletior sit factus: intelligis nullā tibi contra eum competere actionem. Dat. 3. Id. August. Viminacij, CC. Conf.

De seruo manumissionis causa donato.

22. Idem Augusti & CC. Archinoz.

Maritus^q manumissionis^r causa seruū mulieri constante matrimonio donare potest. S. Kal. August. Sirinij, CC. Conf.

Si Socrus nurui donauerit.

23. Idem Augusti & CC. Cæciliana.

SI te in vacuam^s possessionem prædij socrus^t tua titulo donationis ante matrimonium vel post induxit: ad rescindendam donationem penitentia^u nihil proficit. S. Kal. Nou. Brundisij, CC. Conf.

De condemnatione mariti donatoris.

24. Imp. Constant. Augustus Petronio Probino.

Res^x vxoris, quæ vel successione qualibet, vel emptione, vel^y largitione viri in eam ante^z reatum iure peruenerant, damnato⁷ ac mortuo ex pœna marito, vel in seruile conditionem ex pœnæ qualitate deducto, illi libertas esse præcipio, nec alieni^a criminis infortunio adstringi vxorem: cum paternis maternisue ac propriis bonis frui

22. c. 8. & 13. l. 1. §. de diuor. Imo dissoluitur l. 56. D. soluto. Solue, Nuptiæ manent iure gentium non iure Quiritum. Ius gentium in nuptiis potissimum spectatur l. 14. §. 2. D. de ritu, & ita soluit Cuiac. No. 22. g. Donationes patris in liberos filios familias, conualescebant, si in ea voluntate perseverantes decessissent Paul. 5. sen. 11. §. 3. sola patris morte non confirmabantur l. 1. §. 1. ff. pro donato: l. 2. in ff. pro herede: sed si iudicio patris

eam integro legum statuto religiosum^b sit: & donatio maritalis ante^c tempus criminis ac reatu collata in vxorem, quia pudicitia^d præmio cessit, obseruanda sit, tanquam si maritum eius natura non pœna subduxerit. Sin autem aqua & igni^e interdictum erit, vel deportatio illata, non tamen mors ex pœna subsecuta. donationis à viro in vxorem collata, adhuc impendenti^e maneat: quia nec^f matrimonium in huiusmodi casibus dissoluitur, ita vt si vsque ad vitæ suæ tempus maritus eas non reuocauerit, ex morte eius confirmetur: fisco nostro ad easdem res nullam in posterum communionem habituro. Dat. 11. Kal. Mart. Sardinia, Crispo & Constantio Conf. 321.

In aut. de nupt. §. quod autem, coll. 4. tit. 1. Nov. 22. c. 8.

Sed hodie nemo bene natus à principio, ex supplicio sit seruus: & ideo matrimonium non dissoluitur.

De insinuatione & confirmatione donationum.

25. Imperator Iustinianus Augustus Mennæ præfecto prætorio.

Donationes, quas parentes^g in liberos cuiuscunque sexus in potestate^h constitutos conferunt, vel vxor in suum maritum, vel maritus in suam vxorem, vel alteruter eorum in aliam personam cui constante matrimonio donare non licet, vel alia personæ inⁱeam^j cui donare non poterant: ita firmas esse per silentium^k donatoris vel donatricis sancimus, ut^l vique ad quantitatem legitimam, vel eam excedentes, actis fuerint intimata^k. Nam ampliorisⁱ quantitatis donationem minimè intimatam, nec per silentium^k eius qui donauit, confirmari concedimus. Sin verò specialiter eas in suprema voluntate donator vel donatrix confirmauerit, sine vlla distinctione rare habebuntur: ita tamen, vt si quidem vltra lege definitam quantitatem exposita, minimè in actis intimata fuerint: specialis earū confirmatio ex eo tempore vni habeat, ex quo eadem donationes confirmata^l sunt. Si verò vel non amplior sit donatio, vel cum amplior esset, in actis insinuata sit: tunc & silentium donatoris vel donatricis, & specialis confirmatio ad^m illud^o tempus referatur, quo donatio conscripta sit: sicut & alias rati habitione^p negotiorum gestorum ad illa reduci tempora oportet, in quibus contracta sunt. Nec in ceterum futilem diuisionem facta^q vel iuris^r introducti possit. Dat. Id. Decemb. DN. Iustiniano A. I. I. Conf. 528.

De Imperatore vel Augusta.

26. Idem Augustus, Mennæ, præfecto prætorio.

Donationes, quas diuus Imperator in^s pūssimam reginam suam coniugem, vel illa in serenissimum maritum contulerit, illico^t valere sancimus, & plenissimam habere firmitatem: vt pote imperialibus contractibus legis^u vicem obtinentibus, minimèque opitulatione quadam extrinsecus egentibus. Datum V I I. Idus April. Decio V. C. Conf. 529.

De captiuitate.

27. Idem A. Ioanni P. P.

Sivus ex his, qui matrimonio fuerat copulati, in alium donatione facta, ab^v hostibus captus esset; & in seruitutem deductus, & postea ibi^w morte^x preemptus: quærebat, an huiusmodi liberalitas, quam ante fecit, ex hoc robore videretur, an vacillare: & iterum si donator quidem in ciuitate Romana constitutus decessisset, mortis autem eius tempore is, qui donationem accepisset, in captiuitate degeret, & post reuersus esset: an videretur & tunc donatio rata haberi. Cum itaque in vtroque casu oporteat augusto remedio causam dirimi: cum nihil^y tam peculiare sit imperiali maiestatis, quam humanitas, per quam solam Dei seruatur imitatio^z in ambobus casibus, firmam esse donationem censemus. Dat. Kal. Dec. Lamp. & Oreste VV. CC. Conf. 530.

non confirmatur. Clarus id ita communiter intelligi ab omnibus interpretibus notat 4. sentent. §. donatio quæst. 9. v. sic. scient autem. n. l. 20. D. eodem. l. 20. D. de pignorat. l. 40. D. de mort. causis dona. o. Idem Clarus ibid. communi opinione refert, huiusmodi donationem morte mariti confirmantis, respectu dominij, non retrorahi ad tempus factæ donationis: sed respectu fructuum perceptorum. Idem sentit Bald. hic. p. v. l. 7. in fi. pr. pr. l. 1. §. de senatusconf. Macedonianis. l. 10. §. 1. ff. de pign. l. 20. ff. de pignoratitia: l. 44. D. de vsucap. q. Ea quæ sunt iuris retrorahuntur, non quæ sunt facti argum. leg. 7. D. de in re codicillorum. r. Princeps constante matrimonio vxori suæ donare potest. f. Ita vt mors principis non expectetur, quod in ceteris non est. t. Contractus initii cum Imperatore & Augusta vicem legis obtinent. facit l. 77. de bon. que liber. l. vl. in fin. de quadrien. prescrip. u. l. 32. §. 14. D. eodem. x. nihil tam peculiare principis, quam humanitas. y. Humanitatem obseruantes Deum imitantur.

D E^a

a. Poena iniusti repudij. Non mittitur repudium nisi iustus de causis: alioquin iniusti repudij actio est. No. 117. c. 13. l. 38. D. solus. l. 8. in ff. de captiv. b. Grauior interdum poena constituitur uxori dotes etiam siue repudium mittenti: Nam in perpetuam monasterij captiuitatem conuictur No. 117. c. 13. & omnia sua deponit in domo mariti, usque ad aculeam capitis, i. aculeam crinalem l. 1. l. 2. Cod. Theod. de repudiis. c. l. 9. c. 10.

d. Si mulier intra annum lucus nubuit, de prole dubitatur l. 1. l. 2. ff. de his qui notant. Eam ob causam indicatur illi lucus annuus: quia & propter reuerentiam & memoriam mariti, quandoquidem etiam si intra annum peperit, annum lucus peragere debet, nisi hoc a principe impetraverit, l. 10. ff. de his qui notant infam. id q. praegnantia nunquam conceditur princeps Tacit. l. 1. Dion. 48. 58. Plutar. in Anton. E contrario remittitur lucus si maritus lucus sit indignus d. 8. l. adde Cuiac. 6. obf. 32. ubi de lucu mulierum & festinatione nuptiarum tractat: & ad No. 21. & ad c. 20. de praesumptionibus. Quid si diuortio, aut bona gratia matrimonium sit solutum? v. l. 10. in fin. e. Maritus secundum uxorem statim ducere potest, quocumque diuortio solutum sit matrimonium, l. 1. in fin. D. de adulterio.

g. Seruis & ancillis creditur aduersus dominos certis criminibus l. 32. de adulterio, l. 1. de quaest. criminibus. v. quae dixi ad No. Leonis. 49.

h. d. l. 32. d. l. 1. d. l. 1. k. v. l. 2. 8. c. 10. l. Domesticus testes interdum admittuntur interdum, id est, in domesticis factis, dixi ad No. 90. c. 1. adde l. 33. de naufragis. adde l. 6. qui mittuntur.

l. Mulier olim etiam poterat repudiari, si temetum bibisset, v. quae scripsi ad Nouell. 22. cap. 16. & ad l. xij. abul. lib. 2. de nup. §. 5. i. de vxore cum viris libidinis causa lauante. v. Nou. 22. c. 16. k. De muliere, quae viuo marito, alios de matrimonio compellat, v. c. 16. adde Nou. Leon. 30. l. 1. Plp. 6. §. 2. 13. Actio de moribus, penalis l. 1. v. §. 5. vers. quid opus est iudicare ob mores retent. l. 3. ff. de pactis dotal. l. 1. §. 1. l. 39. §. 1. solutio. de morib. 4. C. Theod. de incest. nup. l. 3. C. Theod. potestatem emuliter agere criminaliter posse. Nō dabatur heredi & in herede, d. l. 4. d. l. 1. §. 1. Mores alij erant grauiiores, alij leniores. Plp. 4. loco. §. 12. l. 2. C. Theod. de repud. m. ex veteri interprete alia etiam circumferretur. n. huius constitutionis memini Iustinianus Nou. 22. cap. 18. sumpta est autem ex lib. 28. Basilicorum. o. Inst. de nuptijs.

p. Quid si mulier ante annum lucus peperit, potestne statim nubere? Cuiac. ad No. 22. c. 20. de praesumptionibus, & c. obf. 32. putat posse, quod matrimonium dissoluitur inter viuos, puta mutuo consensu, seruante electione solitaria vitæ aliud fore, si morte matrimonium sit dissolutum.

aut extraneorum virorum, se ignorante vel nolente, conuiuia appetentem, aut ipso inuito sine iusta & probabili causa foris scilicet pernoctantem, vel circensibus, vel theatralibus ludis, vel arenarum spectaculis in ipsis locis, in quibus hæc adsolent celebrari, se prohibente gaudentem, vel sibi veneno, vel gladio, aut alio simili modo insidiatorem, vel contra nostrum imperium aliquid machinantem, consciam, seu salutaris se crimini immiscentem inuenient, aut manus audaces sibi probauerit ingerentem. tunc enim necessario ei discendi permittimus facultatem, & causas dissidij legibus comprobare. 4. Hæc nisi vir & mulier obseruauerint, vltice prouidentissime legis poena plectentur. Nam mulier si contempta lege repudium mittendum esse tentauerit, suam dotem, & ante nuptias donationem amittat, nec intra quinquennium nubendi habeat denovo potestatem, æquum est enim, eam interim carere conubio, quo se monstrauit indignam. Quod si præter hæc nupsent, erit ipsa quidem infamis: conubiū verò illud nolumus inuocari. Insuper etiam arguendi hoc ipsum volenti concedimus libertatem. Si verò causam probauerit intentatam: tunc eam & dotem recuperare, & ante nuptias donationem lucro habere, aut legibus vindicare censemus, & nubendi post annum illi (ne quis de prole dubitet) permittimus facultatem. 5. Virum etiā, si mulierem interdicta arguerit attentantem, tam dotem, quam ante nuptias donationem sibi habere seu vindicare, vxoremque (si velit) statim ducere, hac iusta definitione sancimus. Sin autem aliter vxori suæ renuntiare voluerit: dotem reddat: & ante nuptias donationem amittat.

6. Seruis etiam seu ancillis puberibus, si crimen adulterij vel maiestatis ingeritur, tam viri quam mulieris, ad examinandam causam repudij, quo veritas aut facilius eruatur, aut liquidius detegatur, si tamen alia documenta defecerint, quaestionibus subdendis. Super plagis etiam (vt dictum est) illatis ab alterutro commouendis, eadem probationes (quoniam non facile, quæ domi geruntur, per alienos poterunt confiteri) volumus obseruari. 7. Si verò filio vel filijs, filia vel filiabus extantibus, repudium missum est: omne, quicquid ex nuptijs lucratum est, filio seu filiis, filia seu filiabus post mortem accipientis seruari, id est, si pater temere repudium misit, donationem ante nuptias a matre seruari, si mater: dotem ipsam eidem vel eidem filio seu filia patre moriente dimitti censemus. patri videlicet vel matri in scribendis filiis heredibus, filijs vnum seu vnam vel omnes scribere, vel vni ex his donare velit, electione seruata. nec vlla alienandi seu supponendi memoratas res permittimus facultatem. Sed si aliqui ex iisdem rebus defuerit: ab heredibus seu earum detentatoribus (si tamen non ipsos heredes scripserit, aut scripti filij non adierint) refarciri præcipimus: vt etiam hoc modo inconsulti animi a repudio mittendo detrimento retrahantur.

8. Pactiones sanè, si quæ aduersus præsentia scita nostræ maiestatis fuerint attentatæ, tanquam legibus contrarias, nullam habere volumus firmitatem. Dat. V. Id. Ian. Protogene & Astori Conf. 449.

De communi consensu.

9. Imp. Anastasius A. Theodoro præf. præf.

SI constante matrimonio, communi consensu tam viri quam mulieris, repudium sit missum, quo nulla causa continetur, quæ consultissime constitutioni diu memoratæ Theodosij & Valentiniani inserta est: licebit mulieri non quinquennium expectare, sed post annum ad secundas nuptias conuolare. Dat. XV. Kal. Martij, Anastasio A. II. Conf. 497.

In auth. vt lic. mat. & auie. §. quia vero ex consensu coll. 8. ti. vl. No. 117. c. 10.

QVod hodie non licet, nisi castitatis concupiscentia hoc fiat: tam dote, quam ante nuptias donatione filius conseruatis. Quæ si alias postea nuptias contrahere, vel luxuriose viuere inueniantur, liberis tradende sunt earum facultates: delinquentibus earum proprietatem amittentibus, filiis autem non extantibus, si se applicantur. Et qui talia deliquerint, legitimis subiiciantur poenis.

De impotentia coeundi.

10. Imp. Iustinianus A. Mennæ P. P.

sed si inter viuos diuortium citra causas superiores acciderit: idque ita sentit Cuiacius No. 2. c. 1. & Nouell. 22. cap. 25. n. alias si adisset, factum patris non posset reprobare. o. leg. 1. in fin. C. de rei uxor. act. † id abrogatur No. 117. reducitur postea Nou. 140. p. Quid si mulier ante annum lucus peperit, potestne statim nubere? Cuiac. ad No. 22. c. 20. de praesumptionibus, & c. obf. 32. putat posse, quod matrimonium dissoluitur inter viuos, puta mutuo consensu, seruante electione solitaria vitæ aliud fore, si morte matrimonium sit dissolutum.

† Imo licet Nouell. Iustini 140. † hodie tres. Nouell. 22. cap. 6. Authent. proxim. q. dixi ad Nouell. 22. cap. 6. Nouell. 117. cap. 11. adde l. 60. l. 61. l. 62. D. de donat. inter vir. r. Causa ex qua mulier repudium mittit sine dotis amissione.

f. Dotalia instrumenta non sunt de effectu nuptiarum, l. 20. vers. quare supi. de donationibus ante nuptias. dixi ad l. 9. l. 13. l. 22. §. de nuptijs: vide tamen Nouell. 74. cap. 5. Nouell. 117. cap. 3.

IN causis iam dudum specialiter definitis, ex quibus recte mittuntur repudia, illam addimus, vt, si maritus vxori ab initio matrimonij usque ad duos annos continuos computandos coire minimè propter naturalem imbecillitatem valeat, possit mulier vel eius parentes tunc periculo dotis amittendæ repudium marito mittere: ita tamen, vt ante nuptias donatio eidem marito seruetur. Da. 3. Id. Dec. DN. Iustiniano A. II. Conf. 528.

In authent. de nupt. §. per occasionem coll. 4. t. 1. nou. 22. cap. 6.

Sed hodie non biennium solum, sed triennium enumerari volumus ex ipso tempore copulationis computandum.

De matrimonio sine dote constituto, & iudicio de morib. sublato.

11. Idem A. Hermogeni magistro officiorum.

VBemus, vt quicumque mulierem cum voluntate parentum, aut si parentes non habuerint, sua voluntate, maritali affectione in matrimonium acceperit: etiam si dotalia instrumenta non interceperint, nec dos data fuerit: tanquam si cum instrumentis dotalibus tale matrimonium processisset, firmum coniugium eorum habeatur. non enim dotibus, sed adfectu matrimonia contrahuntur. 1. Quis autem eam, quam sine dote vxorem acceperat, a coniugio suo repellere voluerit: non aliter ei hoc facere liceat, nisi talis culpa interceperit, quæ nostris legibus condemnatur. Si verò sine culpa eam reiecit, vel ipse talem culpam contra innocentem mulierem commiserit: compellatur ei quartam partem propriæ substantiæ pro rata portione persolvere, vt si quidem quadringentarum librarum auri vel amplius vir substantiam habeat, centum libras auri mulieri præstet, & nihil amplius, etsi quantamcumque substantiam possideat. Si verò minus quadringentis libris auri pura substantia eius fuerit, tunc quarta pars computatione facta puræ substantiæ eius usque ad minimam quantitatem mulieri detur. Eodem modo seruando & in mulieribus, quæ indotatæ constitutæ sunt sine culpa mariti constitutionibus cognita eos repudiauerint, vel ipsæ culpam innocentis marito præbuerint: vt ex vtraque parte æqua lance & æquitas & poena seruetur. Hoc lucro quartæ partis, filiis quidem non extantibus, ipsi viro & mulieri competente, & ab his quomodo voluerint, disponendo: Filiis autem & deinceps personis ex eodem matrimonio interuenientibus, ei seruando ad similitudinem dotis, & propter nuptias donationis per omnia quæ super his statuta sunt.

2. Inter culpas autem viri & vxoris constitutionibus enumeratas, & has adiciamus, si forte vxor sua ope vel industria abortum fecerit, vel ita luxuriosa est, vt commune lauacrum cum viris libidinis causa habere audeat: vel, dum est in matrimonio, alium maritum sibi fieri conata fuerit, & in his enim casibus locum habere constitutiones sancimus, quæ de culpa tam mariti quàm vxoris loquuntur, vt quemadmodum dos vel donatio propter nuptias perit, ita & mulieres indotatæ in quartam partem, quam & viris & mulieribus ex hac lege destinauimus, amissionis periculum sustineant: Iudicio de moribus (quod antea quidem in antiquis legibus positum erat, nō autem frequēbatur) penitus abolito. Omnibus etenim causis requiritis, & perlectis, quas antiquitas introducebat, nihil validum præter eas quas anteriores constitutiones, & præfens dispositio introduxit, inuenimus. Dat. 12. Kalend. DN. Iustiniano A. 2. Conf. 528.

Ne liberi matrimonium distrahant in fraudem parentum.

12. Imp. Iustinianus.

VLt^m constitutio, neque sub potestate constitutos, neque sui iuris filios, neque masculos neque feminas posse distrahere matrimonia in suorum læsionem patrum aut matrum, qui dotes aut antenuptiales donationes obtulerunt vel susceperunt. Sed sicut in contractu nuptiarum expectamus patrum consensum, ita neque transigere matrimonia finimus in parentum læsionem citra illorum voluntatem. Sed & si mittatur repudium, competere contra eos exactionem poenarum non finimus, siue ipsi dederint hoc, vel susceperint, siue etiam cum aliis susceperint: parente quidem contra voluntatem filij non posse transigere matrimonium, filiis autem permittere & in minori ætate constitutis, & neque quid vile sit scientibus, citra patrum voluntatem soluere matrimonium, & ex hoc parentes lædere.

causa lauante. v. Nou. 22. c. 16. k. De muliere, quæ viuo marito, alios de matrimonio compellat, v. c. 16. adde Nou. Leon. 30. l. 1. Plp. 6. §. 2. 13. Actio de moribus, penalis l. 1. v. §. 5. vers. quid opus est iudicare ob mores retent. l. 3. ff. de pactis dotal. l. 1. §. 1. l. 39. §. 1. solutio. de morib. 4. C. Theod. de incest. nup. l. 3. C. Theod. potestatem emuliter agere criminaliter posse. Nō dabatur heredi & in herede, d. l. 4. d. l. 1. §. 1. Mores alij erant grauiiores, alij leniores. Plp. 4. loco. §. 12. l. 2. C. Theod. de repud. m. ex veteri interprete alia etiam circumferretur. n. huius constitutionis memini Iustinianus Nou. 22. cap. 18. sumpta est autem ex lib. 28. Basilicorum. o. Inst. de nuptijs.

P. Filij non possunt sine consensu patris matrimonia dirimere. d. Nouell. 22. cap. 18.

Hoc

a *Si dos constante* quem & religiosissimum possis interpretari.
b *dixi ad 24. ff. 3.* c Dos soluto matrimonio quo tempore restituenda, & qua
in restitutionem dotis veniant: vide apud Costanum *traç. de dote cap. 6.*
d Dotis petitio certis casibus impeditur: ex pacto, l. si pater ff. ac postea dotalib. l. unic.
§. proculdubio. §. de rei uxoria act. Nouell. de sanct. ff. episcop. §. sponsalib. si maritus dotem
non accepit, l. ma-
ritus ff. soluto ma-
trimon. si matri-
monium distra-
ctum culpa mu-
lieris ipsius, l. La-
cia ff. eod. l. si do-
tem. §. de iure do-
tium. l. consensu.
§. de repud. quo-
ries sine causa
mulier diuertit,
d. l. consensu. si
dos euncta sine
culpa & dolo
mariti, l. Maenia
in in fin. eodem.
propter adulte-
rium uxoris, d. l.
consensu. l. ult. in
fin. §. ad l. l. ul. de
adulter. ca. pleriq;
de donat. int. viri
l. miles. §. socer. ff.
ad l. l. ul. de adul-
ter. Quid: dos hoc
ultimo casu po-
test ne retine-
ri ab hereditibus
mariti? non pos-
se censet Barto-
lus, Baldus, Ra-
phael, Imola,
Castrellis in l. rei
§. i. ff. eod. Cam-
pegius de dote par-
te 3. quest. 216. v.
Costanum d. ca.
6. num. 27. Quid
si mortuo mari-
to, stuprum ad-
miserit mulier?
Costanus d. loco.
putat dotem retine-
ri, at nō con-
dici posse: ducta
argumentatione
à donatione an-
te nuptialia, l. cum
multum. §. de do-
nat. ante nupt. le.
vlt. §. de dote pro-
missa. Quid: mu-
lier num dotem
amittit ob of-
fensum alteri da-
tum? Baldus ita
existimat, quod
eidem Costano
displect. d. ca. 6.
in f.
e Titia dedit
marito ancillas
æstimatas, ea le-
ge, vt si soluto
matrimonio ex-
tent, reddantur.
Extant ancillæ,
extant & earum
partus, debetū-
ne etiam Titia
partus debetur.
f. l. 9. d. eod.
g Quis succe-
sor mariti (etiā
si sit) tenetur do-
tis restitutione.
h l. 7. §. l. 34. d.
eod. l. vn. §. 14. §.
de rei uxoria act. l.
141. d. ad l. Falc.
l. 34. §. 6. d. de so-
luto. dixi ad Vlp.
6. §. 4.
i l. 2. in f. d. eo.
k nota ex hac lege quod vxor ducit virum. l.
spuri §. 12. Instituit. de nupt. Incerta est patris conditio in hoc themate. igitur li-
beri spurij. Est tamen in voce *Incertum*, manifesta quæstio.
m Nati ex libera, & ex eo qui liber esse existimabatur, spurij ingenui. v. l. 6. §. de suh.
n vide ad hanc legem Costanum *traç. de dote cap. 6. num. 3.*
o quid in aduentitia dicam in l. 5. j. p Nullis relictis liberis, hanc additionem
recepit vltus, vt in ox dicam. q idem in matrefamilias (i. filia emancipata) obtinet,
vt Theodorus adnotauit, facit l. 5. §. 11. ff. de iure dot. l. 5. ff. de ditione. l. 10. l. 5. §. soluto
matrim. Quidam etiam hic expungunt vocem *familias*.
r Soluto morte filia matrimonii, profectitia dos ad patrem, qui eam dedit redire
debet. l. ult. §. commun. vtriusq; indicij. l. 6. ff. de iure dot. Quid si filia relictis liberis mor-
tua? Bulgatus ad patrem, qui dotem dedit, dotem eo casu reuerti putat. Martinus ne-
gaturus opinio præualuit, idque fauore liberorū, quorū interest ali. de ea quæstio-
ne dixi ad Vlp. 6. §. 4. His adde Forcatulum 7. Cupidin. 2. 3. 4. Quid si diuortio solutu
est matrimonium? dixi ad Vlpianum d. loco.
f Sed quomodo probabitur defuncta? Bartolus ita distinguit, Qui fundat, inquit, in-
tentionem suam ex vita alicuius, debet probare ipsum viuere: nec sufficit pro-
bare, ipsum iam fuisse viuum. Qui verò intentionē fundat ex morte alicuius, debet
probare mortem. l. 2. §. 4. ff. de testam. & quemadmodum. Possunt eo casu adduci testes, qui
dicant se vidisse eū de quo agitur, mortuum vel sepeliri. Potest etiā probari mors, si

Hoc autem benè quidem inchoans philosophissimus^a fan-
ciuit Marcus: Diocletianus autem hunc secutus est: nos
autem similiter approbauimus.

SOLUTO MATRIMONIO

quemadmodum^c dos
petatur. d

Tit. xviii.

De ancilla & partu eius.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti,
Gemillæ.

D V B I V M non est, post æstimationem dotis,
pactione vel stipulatione interposita, vt^c si ipse
res dissoluto matrimonio extaret, vxori reddat-
ur: & ancillas cum partu ex stipulatu iudicio
restitui oportet. P. P. 3. Idus Aprilis, Laterano & Rufino
Confl. 198.

De patre mulieris, & de fisco.

2. Idem AA. Aquilæ.

S E C U N D U M rationem iuris existimas restitui tibi debere
dotem à fisco, qui bona damnati^f patris tui suscepit^g.
Licet enim viro quondam tuo pater tuus heres extiterit,
attamen iuri tuo hoc derogare non potest: cum & ipse pa-
ter sine^h voluntate tua nec exigere nec accipere dotem po-
terat. Dat. prid. Non. April. Apro & Maximo Confl. 208.

De matrimonio opinato.

3. Imp. Antoninus A. Hostiliæ.

S I ignoransⁱ statum Erotis, vt liberum duxisti^k, & dotem
dedisti, iisque postea seruus est indicatus: dotem ex pec-
culio recipies, & si quid præterea eum tibi debuisset appa-
ruerit. Filij autem tui, vt ex libera nati, incerto^l tamen pa-
tre, spurij^m ingenui intelliguntur. PP. 3. Kal. Septemb. Læto
& Cereale Confl. 216.

De dote profectitia & morte mulieris.

4. Imp. Alexand. A. Apollino.

D O Sⁿ à patre profecta^o, si in matrimonio decesserit^p
mulier filiafamilias^q, ad^r patrem redire debet. PP. 18.
Kal. Septemb. Fusco & Dextro Confl. 226.

De captiuitate vxoris & morte eius.

5. Imp. Valerian. & Gallien. Augusti, &
Valer. C. Tauro.

S I quidem viuit apud hostes vxor tua: nondum frater
eius quasi heres dotem repetere potest. Si verò diem fun-
cta est, & hereditatem eius possit vindicare: dotis quoque
repetitio ei iure competit, cum^t in stipulatum deducta sit.
PP. 2. Non. Maij, Emiliano & Basio Confl. 260.

Tam marito quam vxori in rei dotalis æstimatione
decepto succurritur. Salyc.

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Alexandræ
& Neroni.

S I circumscripta matre vestra, viiore^u pretio dotalis res
æstimata^v sunt: quid super huiusmodi contractuum vi-
tio statutum sit, vulgo patet^x. Proinde si dolosis artibus
mariti circumuentam matrem vestram, inque ea æstima-
tione circumscriptam, apud præsidem prouinciæ eviden-
tibus probationibus ostenderitis: quando vobis possiden-
tibus ad obtinenda prædia etiam doli mali exceptionis po-
testas opitulenda: sciet quareous religionem iudicationis
suar temperare debeat. Sin autem etiam maritus^y in æstima-

fit elapsum tempus annorum centum, ex quo idem non fuerit visus, l. 2. §. de sacros.
eccles. ad hæc per famam ciuitatis, vel loci in quo dicitur esse mortuus, mors probati
potest. l. 10. §. 3. ff. de acquir. heredit.

t Aliud ergo si in stipulatum non sit deducta, & ita dos aduentitia, mortua in ma-
trimonio muliere, semper penes maritū remanet. l. 1. §. si aduers. dot. Vlp. 6. §. 5. l. 12. ff.
de religio. l. 23.
ff. de emptionib. l.
20. ff. de conditio-
nib. inst. l. 1. §. ff. de
bon. damnator.
Cornutus in Per-
fua. Dos, inquit,
à ciue Romano
data non patio
dicta nomine, si
repudium non
interuenierit,
post mortem vx-
oris ad maritū
pertinet, idque
ipso iure. l. 15. ff.
de fundo dotali.
nisi dos speciali-
ter sit receptitia
Vlp. d. loco. v. Cu-
iacum 9. obs. 4.
u Deceptis in æ-
stimatione dotis
mulieribus,
succurritur. l. 12.
ff. de iure dot. 28.
x Elog. c. 3.
x datur enim
beneficium le-
gis 2. §. de rescm-
denda. datur em-
ptori vt hic: &
l. 46. in f. ff. de
solut. Emptori,
inquam, seu ma-
rito, cui dos plu-
ris æstimata da-
ta est. Nam qui
rem æstimatam
accipit, empto-
ris loco habend-
us est. l. 22. ff. de
rer. amot. Est n.
æstimatio ven-
dicioni similis,
l. 7. §. 1. d. de pu-
blician. Imò em-
ptio est. l. 12. §. 1.
ff. de iure dot. his
adde quæ dixi
ad l. 1. §. 3. d. si
quid in stand. par.
Sed tamen Cui.
17. obseru. 1. negat
simpliciter verū
esse quod dicitur,
Emptori da-
ri beneficium le-
gis 2. Concedit
hoc nostro casu
dari restitutionem:
in aliis, ne-
gat. notatque eo
nomine hanc
diffentiā inter
venditionem
simplicem & vē-
ditionem dotis
causa. datur n.
hoc themate re-
stitutio vendi-
trici mulieri &
emptori marito
non tantū vltra

An pater possit pecuniam vel dotem adimere.

7. Idem AA. & CC. Erotis.

F ILIÆ pecuniam^a adimere, quam habes in potestate, mi-
nimè prohiberis. Nam si pro ea dotem dedisti: hanc cō-
stante matrimonio, ne^b consentiente quidem ipsa: matri-
monio autem dissoluto [eadem] inuita repetere non^c po-
tes. S. V. Id. Febr. Sirmij, CC. Confl.

In quantum maritus vel eius heredes conueniantur.

8. Idem AA. & CC. Salustia.

N E c maritus, licet post diuortium, in quantum^d face-
re possit condemnandus est, postea idoneus factus,
qui non reddiderat integrum, residui probabiliter solutio-
ne recusat. At cum eius heredes^f in solidum conueniendos
non ambigatur: ne cum his soluendo factis experire non
possis, superstitiosam geris sollicitudinem. Dat. 13. Kalend.
April. Sirmij, CC. Confl.

De successoribus mariti.

9. Idem AA. & CC. Martia.

D O TIS actione successores^g mariti super eo, quod ei do-
tis nomine fuerat datum, conuenire debes. Ingre-
di enim possessionem^h rerum dotalium, hereditibus mariti
non consentientibus sineⁱ auctoritate competentis iudicis,
nullam^k habes facultatem. S. Datum 8. Kalend. Nouemb.
CC. Confl.

De dote socero data.

10. Idem Augusti & CC. Epigono.

S I socero^l filia tuæ dotem dedisti: licet in eius positus
spotestate gener tuus rebus humanis exemptus sit: ta-
men non de peculio, sed in solidum à te, consentiente filia,
conuentum cum satisfacere oportet. S. 7. Id. Nouemb. He-
racia, CC. Confl.

De morte mariti.

11. Imp. Honorius & Theodosius AA. Mar-
tiano P. P.

S I^m constante matrimonio maritus fatali fuerit sorte cō-
sumptus: dos, quæ data dicitur vel promissa, ex eius vx-
oris facultatibus, adⁿ eandem reuertatur: nihilque sibi
ex hoc defuncti heres audeat vindicare, quod ad mulierem
recurrere fecit obitus maritalis. Dat. Non. Decemb. Rauen-
næ, Honorio VIII. & Theodosio III. AA. Confl. 409.

Hic notatur in vet. lib. manusc. Græcas constitutiones deside-
rari, quod etiam ex 28. lib. *Basil. const.* cum verò earum sen-
tentia nondum sit nobis satis perspecta, nec etiam ordo: satius
est expectare à Cuiacio ipsorum, quos habet, *Basiliensium* librorum
editionem, ex quibus ille, vt alia plures, quæ in hoc codice desunt
peti poterunt.

SI DOS CONSTANTE MATRIMONIO SOLUTA FUERIT.

Tit. xix.

1. Imp. Honor. & Theodos. Augusti Maritiano
præfecto prætorio.

dimidium, sed etiam modicè deceptis. vide eundem 16. obseru. 18.

z Res in natura esse dicitur, quæ extat: alibi in rerum natura. l. 17. §. 2. d. rer. amot.
adde l. 26. d. de statu. Galli id etiam obseruant, La chose est encore en nature.

a Peculium vt in lege 31. §. 2. d. de donat. & ita legit Thalestus: nisi pecunia hæc
accipitur singulariter pro peculio. v. Cuiac. 17. obs. 6.

b Dotem profectitiam constante matrimonio, pater repetere non potest etiam
consentiente filia: dissoluto verò, ea inuita.

c l. 28. d. de iure dot. l. 34. §. 6. d. de solutionib. d. l. 12. d. eod.

d Dotis residui nomine conuenitur maritus locupletior factus: atque ita nouæ
facultates marito superuenientes efficiant, vt denuò possit conueniri ad residuum
dotis. Bal. adde l. vn. §. 7. §. de rei uxoria act. adde l. 6. §. 4. d. pro socio.

e Exceptio Ne quis teneatur vltra quam facere possit, ad heredes non transit. l. 12. l. 3.
d. eod. g dixi ad l. 3. §. de heredit. actionib.

h Soluto matrimonio, dominium rei dotalis reuertitur ipso iure, non possessio.

i aliud erit, si prædialis iussio aut conuentio accessit. l. 11. §. de pignorat. l. 3. §. de pign.

k l. 5. d. de acquir. poss. v. l. 6. §. 2. d. de re iudicat.

l Competit de dote actio aduersus socerum cui dos data est: competit, inquā, in
solidum, non fini peculij. l. 2. §. 12. d. eod.

m l. 2. C. Theod. de dot.

n Mortuo marito, dos ad vxorem reuertitur.

R. iij.

a Lex vltima superioris tituli, & lex istius tituli, partes duae sunt vnus eiusdemque constitutionis, vt constat ex lege 2. C. Theod. de dotibus. Lex superioris tituli, est de marito mortuo: hęc de vxore mortua. b vel focero, l. 1. §. 1. ff. de dote preleg. c Causas legitimas vide in Nouell. 22. cap. 39. l. 73. §. 1. ff. de iure dot. l. 20. ff. soluto. d l. 1. §. 1. ff. de dote prelegata. e Manente matrimonio, vir vxori donare non potest. non potest igitur matrimonio constante dote eidem restituere. Talis enim restitutio, donatio nis instar obtinet. d. cap. 39. f extraneis scilicet: vt mulier hoc themate videatur extraneos heredes fecisse liberis relicta portione legitima Cura. hic. g Dos constante matrimonio restituta vxori, cũ suis fructibus restituenda est marito, d. c. 39. h Dotis fideiusforem, cum dote accipit, maritus, dare non cogitur, nisi antequam sponsalia contraherentur id conuenerit. adde l. vnic. Cod. Theod. de fideiuss. dotium. i vide C. Theod. de fideiussori. dot. adde l. 7. ff. de exceptionibus. Hinc illud Macrobij, 1. Saturn. 6. Cum à principe gentis Cornelii Scipionum sponsalia poscerentur, asinum cum pecunia onere perduxit in forum, quasi pro sponforibus praesens pignus. k Mandator dotis dicitur cuius mandatu vxor dat viro dote. l Cur ita? v. l. 2. §. 1. Cod. m Dotis seruanda (viri nō quāvis) fideiussorē maritus dare non cogitur: etiam si maximē lex aut consuetudo id fieri promittat. Synops. Basilicōn 29. tit. 1. ex lib. 28. tit. 9. c. 2. n siue ex lege Petr. Faber. Semel. 24. putat ita legendum esse: o Dotis fideiussor vel mandator neque à marito, neque ab eius parte datur Synops. ibid. p Argumentum à maiori ad minus v. l. 21. ff. de reg. iur. q iniquum est, vt cum mulier suum animum suamque vitam marito credat, bona non committat: fidemque magis alieno homini, id est, fideiussori habeat, quam amicitiae fideique communi. l. 2. §. Eadem ratio affertur in lege 8. §. de pactis conuentis, adde Molinam de usuris num. 254. vbi scribit, fideiussores dotium non admitti propter frequentiam matrimoniorum: qui si admitterentur, breuit accideret omnes fere ciues fideiussionibus implicitos: quare indubie lites in immensum crescerent. r dixi ad 25. ff. 2. adde l. vltim. in fin. de fur. adde l. 52. ff. de fur. l. 1. §. 1. ff. de re iudic. ex diuortio, id est, à diuortio. l. 16. in f. ff. de repud. s l. 7. ff. eodem. l. 24. §. 26. ff. soluto. t Mutua petitionis obiectio, compensatio est. & proinde, quarum rerum inter se compensatio non est, nec retentio nec mutua petitio est.

Si a constante matrimonio à marito b vxori dos sine c causa legitima refusa est: (quod legibus stare non potest, quia e donationis instar perspicitur obtinere) eadem vxore defuncta, ab eius heredibus f cum g fructibus ex die refusa dotis marito restituitur: ita vt proprietates eiusdem liberis ex eadem susceptis h competens, i alienari contra leges à marito non possit. Da. 5. Non. Nou. Honor. 8. & Theod. AA. 3. Conf. 409.

NE FIDEIUSORES VEL MANDATORES k dotium dentur l.

Tit. x x.

1. Impp. Gratian. Valentinian. & Theod. Augusti
Cynegio praefecti operatorio.

Si v e m ex iure n, siue lex consuetudine lex proficitur, vt vir vxori fideiussorem seruandae dotis exhibeat: tamen eam iubemus aboleri. Datum 8. Nonas Septembr. Eucherio & Syagrio Conf. 381.

2. Imp. Iustinianus Augustus Iuliano praefecto praetorio.

Generali definitione constitutionem pristina ampliantes, sancimus nullam esse satisfactionem, vel mandatum pro dote exigendum vel o à marito, vel à patre eius, vel ab omnibus, qui dorem suscipiunt. Si p enim credenda q mulier sese, suamque dorem patri mariti existimauit: quare fideiussor, vel alius intercessor exigitur, vt causa perfidia in connubio eorum generetur? Dat. 10. Kal. August. Lampadio & Oreste VV. CC. Conf. 530.

RERVM AMOTARVM.

Tit. x x i.

1. Imp. Alexand. A. Polydeuce.

COMPENSATIONIS t aequitatem iure postulas. non enim prius exolui quod debere te constiterit, aequum est, quam petitioni mutuae u responsum fuerit: eo magis quod eate persequi dicis, quae diuortij causa amota quaeeris. Cum igitur apud competentem iudicem ex stipulatu conueniaris: apud eundem doce tui iuris res ablata esse. PP. Dat. 5. Kal. Decem. Alexandro A. III. & Dione Conf. 230.

Actio rerum amotarum non competit, nisi soluto matrimonio. Bald.

2. Impp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.
Sereno.

Diuortij y causa rebus vxoris à marito z amoris, vel ab vxore mariti: rerum amotarum edicto perpetuo permittitur a actio. Constante b etenim matrimonio neutri eorum neque pœnalis c neque d famosa actio competit, sed de damno e in factum datur actio. Dat. 5. Kal. Octobr. iplis AA. Conf.

3. Idem Augusti & CC. Quartino.

De rebus, quas diuortij causa quondam vxorem tuam abstulisse proponis. rerum amotarum actione cotra successores eius non in solidum, sed in quantum ad eos peruenit: quod si res extent e dominij vindicatione uti non prohiberis. Data V. Non. Decemb. iplis AA. Conf.

NE PRO DOTE MULIERIS,

bona quondam mariti addicantur h,
id est, in solidum
dentur.

Tit. x x i i.

1. Impp. Dioclet. & Maxim. Augusti,
Apollinaria.

q. iniquum est, vt cum mulier suum animum suamque vitam marito credat, bona non committat: fidemque magis alieno homini, id est, fideiussori habeat, quam amicitiae fideique communi. l. 2. §. Eadem ratio affertur in lege 8. §. de pactis conuentis, adde Molinam de usuris num. 254. vbi scribit, fideiussores dotium non admitti propter frequentiam matrimoniorum: qui si admitterentur, breuit accideret omnes fere ciues fideiussionibus implicitos: quare indubie lites in immensum crescerent. r dixi ad 25. ff. 2. adde l. vltim. in fin. de fur. adde l. 52. ff. de fur. l. 1. §. 1. ff. de re iudic. ex diuortio, id est, à diuortio. l. 16. in f. ff. de repud. s l. 7. ff. eodem. l. 24. §. 26. ff. soluto. t Mutua petitionis obiectio, compensatio est. & proinde, quarum rerum inter se compensatio non est, nec retentio nec mutua petitio est.

x De mutuis petitionibus apud eundem iudicem, v. l. 11. §. 1. ff. de iurisd. l. 34. D. de prochat. l. 38. D. mandati. l. 15. D. de except. rei iud. l. 1. in fin. D. de extraord. cognitionibus. No. 56. y Rerum amotarum actio datur post diuortium l. 16. in fin. D. de diuortio. z Actio rerum amotarum datur etiam in maritum dixi ad v. p. 7. §. 2. a pro-mittitur. Cuius ita legis 17. abf. 6. b l. 25. ff. eo. c si que in simplum l. vlt. in f. ff. de seruo corruptio. d v. l. vlt. in fin. de fur. e facit l. 27. §. 39. ff. ad leg. Aquil. f In heredem conditio futura pœnalis non datur, sed in id tantum quod ad eum peruenit. qua de re v. Cur. 7. obser. 37. & 13. obs. 37. g si non extent, condicuntur l. 17. §. 2. l. 25. D. eo. h verbum praetoris. Addicere bona, est collocare penes alium, eumque bonorum possessorē facere. i Dotis causa, bona mariti mulieri addici nō debent, si is relicti heredibus decesserit. Si vero nullo relicto herede decesserit, tunc secundum ius, indemnitati mulieris, quantum fieri potest, consulatur. Syn. Bas. 29. tit. 1. ex lib. 28. tit. 11. cap. 28. 4. Har. 8. §. 42. dixi de hoc ca. ad l. 6. §. de bon. auth. iud. pos. fid. k l. 12. ff. de rebus auth. iud. l. dixi ad 23. ff. 5. m l. 11. ff. eo. l. 1. §. 5. soluto. aliud futurum est, si nihil de electione conuenit l. vlt. ff. de pact. dotat. n que vetat fundum dotale instrumentum alienari l. vn. §. 15. 3. de rei vxor. act. o Alienationis verbo, omnis actus intelligitur, per quē dominium transfertur v. hic adde l. 28. l. 67. ff. de verb. sig. quin continetur quoque testamento l. 8. §. 2. 5. de secund. nupt. p id enim fit spōte & eo actu peruenitur ad alienationem l. 18. §. 2. D. de cast. peculio. q id fit necessario. idem accidet in prouocatione communione diuinduo, quae fit pupillarium rerum causa l. 17. §. de pred. minor. l. 7. ff. de re. eor. qui sub tutela. v. quaedam in hunc locum apud Cur. 7. obs. 23. r Per sexus diuifio fit, puta vt maritus uxorem apud vxorem alantur, f In arbitrio iudicis est, statuere debent cuius innocencia probata fuerit. No. 117. c. 7. & apud matrem interdum satius est liberos educari quam apud patrem l. 1. §. 3. ff. de liber. exhibend. t adde Nouell. 98. c. 2. u dixi ad 25. ff. 3. de agnos. & alend. libe. x alimentum l. 27. l. 8. §. 5. de bon. qua liber. l. 5. §. de patria potest. Est. n. iniquissimum patrem indigere, cū filius sit in facultatib. l. 5. §. 13. ff. eo. l. 1. §. 4. ff. de tutela & rationib. Non cogitur tamen filius ad alienum patris dissoluere l. 5. §. 16. ff. eo. l. 2. §. 3. C. nestius pro patre. etiam si pro patre in carcere coactio fideiussorē negare impune nō possit No. 115. c. 3. §. 8. An munera nuptialia parentib. pup. cut. possunt mittere v. l. 12. §. 3. de adm. tut. l. 1. §. 3. ff. de tut. & rat. adde Fore. 2. y l. 1. §. 5. ed.

Vxori pro dote addicantur bona quondam mariti, iure prohibitum est. Sanè si nullo relicto successore non idoneus decessit: secundum iuris formam k quatenus successione modus patitur, indemnitati tuae consulere non prohiberis. Dat. V. Non. Dec. AA. Conf.

DE FVNDOTOTALI

Tit. x x i i i.

1. Impp. Sever. & Anton. Augusti, Didix.

Si aestimata praedia in dotem data sunt, & conuenit vt electio m mulieri seruetur: nihilo minus lex Iulia n locum habet. Est autem alienatio o, omnis actus per quem dominium transfertur. PP. Dat. 12. Kalend. Mart. Antonino A. 4. & Balbino Conf. 214.

2. Imp. Gordianus A. Domitiz.

Mariti qui fundum communem cum alio in dotem inestimatum acceperunt, ad communem diuidendo iudicium prouocare non possunt, p licet ipsi possint prouocari q. PP. V. Non. Octob. Gordiano A. 2. & Pompeiano Cof. 242.

DIVORTIO FACTO APVD

QVEM LIBERI MORARI
vel educari debeant.

Tit. x x i i i i.

In arbitrio iudicis est, apud quem alantur liberi
facto diuortio. Salyc.

1. Imperatores Diocletian. & Maxim. Augusti & CC.
Caelestina.

Icet neque nostra, neque diuorum parentum nostrorum vlla constitutione caueatur, vt per sexum liberorum inter parentes diuifio celebretur, competens tamen iudex aestimabit vtrum apud patrem, an apud matrem matrimonium separato filij morari ac nutrirī debeāt. S. 8. Cal. Iul. Veronae, CC. Cof.

In authen. vt liceat matri & auia §. illud coll. §. Tit. 18. al. 13. no. 117. c. 7.

Si pater causam diuortij praestiterit, apud matrem ad secundas nuptias non venientem liberi nutrantur patris expensis. Si vero contraxerit apud patrem, matris locupletis expensis: nisi pater minus idoneus sit, tunc enim apud matrem locupletem nutrantur. Nam quemadmodum locupletes filij matrem alere coguntur egentem: ita infirmum decernimus & a matre filios pasci. Quod de matre & filiis indigentibus dictum est, hoc quoque in omnibus ascendentibus & descendentibus personis vtriusque naturae decernimus obseruari.

DE ALENDIS LIBERIS AC PARENTIBVS.

Tit. x x v.

De alendis parentibus.

1. Imp. Antoninus Pius Augustus, Basso.

PARENTVM necessitatibus liberos succurrere iustum est. Sine die & consule.

2. Diui fratres & AA. Celeri.

Competens iudex a filio te alii iubebit, si in ea facultate est, vt tibi alimenta praestare possit. Dat. Id. Aprilis & Conf.

De alendis liberis.

3. Idem Augusti, Titianae.

re an apud patrem, an apud matrem liberi sint educandi, apud eum tamen esse est liberos educari quam apud patrem l. 1. §. 3. ff. de liber. exhibend. t adde Nouell. 98. c. 2.

u dixi ad 25. ff. 3. de agnos. & alend. libe. x alimentum l. 27. l. 8. §. 5. de bon. qua liber. l. 5. §. de patria potest. Est. n. iniquissimum patrem indigere, cū filius sit in facultatib. l. 5. §. 13. ff. eo. l. 1. §. 4. ff. de tutela & rationib. Non cogitur tamen filius ad alienum patris dissoluere l. 5. §. 16. ff. eo. l. 2. §. 3. C. nestius pro patre. etiam si pro patre in carcere coactio fideiussorē negare impune nō possit No. 115. c. 3. §. 8. An munera nuptialia parentib. pup. cut. possunt mittere v. l. 12. §. 3. de adm. tut. l. 1. §. 3. ff. de tut. & rat. adde Fore. 2. y l. 1. §. 5. ed.

Si

a Vxor agere potest aduersus maritum pro alimentis communi filio præstandis.
b Pater tenetur alere filium non ingratum.
c Liberi à parentibus alendi leg. vnic. §. 5. vers. fileat. §. de rei vxor. ad leg. §. 5. §. de bon. quæ lib.
d dixi ad 25. D. 7. e Huius constitutionis meminit Sozomenus 1. his. §. & Mar-
tianos No. 4. tit.
4. de matrimo-
nii, senatorum.
f Iure ciuili con-
cubinatus licita
fuit consuetudo
ut hic. & l. 5. in fi.
j. ad. Orph. & ff.
de concubin. l. 5.
de nat. lib. sed nõ
constante matri-
monio, id est,
eo tẽpore quo
quis vxorem ha-
bet l. ult. in fin.
comm. de manu-
miss. Paul. 2. sent.
20. §. 1. No. 18. c. 1.
No. 89. c. 12. §. 1.
ul. in fin. D. de re-
pu. l. 12. §. 1. ff. de
verb. obligation.
multo minus
duas vxores vno
tempore habere
licet l. 7. Cod.
de ludo. Leo No.
ucl. 91. Constan-
tinus Porphyro-
genneta apud
Harmen. 4. tit. 7.
in fin. præcisus
agit Concubina-
tum enim peni-
tus damnat &
vetat. Quæ cum
eo cõfuecit, qui
vxorem habet,
pellex dicitur l.
144. D. de verb.
sign. de concubi-
nu v. (uia. 5. obs.
6.
g. αὐτὴν πρὸς τὸν
οὐκ ὄντα 28. Eclog. 4.
Naturales hic di-
cuntur, nati ex
concubinis.
h dixi ad Nouell.
79. §. 9. v. 4. Cod.
Theod. 6. Papon.
3. notat. 6. c. des le-
gitimations.
i Nouell. 89. c.
15.
j id remissum
senatoribus. No-
ucl. 117. cap. 4.
Auth. prox. j.
k perfectissimos
Hal. quæ lectio-
nem probat An-
tonius Augusti-
nus lib. ad Mode-
stum. & Cuiacius
ad 13. Flp. & ita
extat in Nouel-
la quadam Mar-
tiani, de matri-
monii senatorum.
Perfectissi-
mos Græci, δια-
σημοτάτους.
l sacerdotum
Phœniciarchiæ
& Syriarchiæ.
m dixi ad l. vn. §.
de off. comit. O-
rieti. No. 89. c. 11.
& addel. 6. c. 13.
D. de excus. iur.
l. 8. D. de vacat.
muner.
n Quod de Sy-
riarchis & Phœ-
niciarchis dixit
superius, postea
duplici Iustini-
ano Nouell. 89.
c. 17.
o l. 7. in fi. §. de in-
cessu.
p Per receptum
non datur licen-
tia ad institutio-
nem spuriorum,
nisi forte impe-
trata dicatur, nõ
obstante lege.
q id est, illecebris.
r Præsumitur concubina res suas omnes adquisiuit ex bonis eius cui concubina
est. Bald. Cremenfis singulari 6.
s Quod auferret spurio, deficientibus quibusdam personis, applicatur fisco.
t Vt rerum expilatarum quantitas agnoscat, concubina torqueri potest.
u De emptionibus factis à patre spurij nomine.

SI competenti iudici eum, quem^a te ex Claudio enixam
Sesse dicis, filium eius esse probaueris: alimenta ei pro
modo facultatum præberi iubebit. Idem, an apud eum e-
ducari debeat, æstimabit. PP. 13. Kal. Mart. Romæ, Rustico
& Aquilino Conf.

4. Imp. Sever. & Anton. AA. Sabino.

SI patrem tuum officio debito promerueris^b paternam
Spiciatorem tibi non denegabit. Quod si sponte non fece-
rit: aditus^c competens^d iudex alimenta^e pro modo facul-
tatum præstari tibi iubebit. Quod si patrem se negabit: que-
stionem istam in primis idem iudex examinabit. PP. Non.
Febr. Laterano & Rufino Conf. 198.

DE CONCVBINIS^d.

Tit. xxvi.

1. Imp. Constantinus Augustus, ad populum.

NEMINI^e licentia concedatur, constante^f ma-
trimonio concubinam penes se habere. Dat. 18.
Kal. Jul. Constantini patre & filio Conf. 321.
aut 324.

DE NATURALIBVS^g LIBERIS, ET MATRIBVS EORVM, & ex quibus causis iusti^h efficiantur.

Tit. xxvii.

De his qui dignitate præditi sunt.

1. Imp. Constantinus Augustus, ad Gregorium.

SENATORESⁱ seu præfectos^k, vel quos in ciui-
tatib. diuinitas, vel sacerdotij^l, id est
Phœniciarchiæ^m, vel Syriarchiæ ornamenta
condecorant, placetⁿ maculam subire infan-
tiæ, & alienos à Romanis legibus fieri: si ex ancilla, vel an-
cillæ filia, vel liberta, vel libertæ filia, vel scenica^o, vel sce-
nica filia, vel tabernaria, vel tabernariæ filia, vel humili,
vel abiecta^p persona^q vel lenonis, aut arenarij filia, vel quæ
mercimonis publicè præfuit, susceptos filios in numero
legitimorum habere voluerint aut proprio iudicio, aut no-
stri prærogatiua rescripti^r: ita vt. quicquid talibus liberis
pater donauerit, (seu illos legitimos, seu naturales dixerit)
totum retractum legitimæ soboli reddatur, aut fratri, aut
forori aut patri, aut matri. Sed & illi^s vxori tali quodcum-
que datum quolibet genere fuerit, vel emptione collatum
etiam hoc^t retractum^u reddi præcipimus: ipsas etiam qua-
rum venenis^v inficiuntur animi perditorum (ill^w quid que-
ritur^x vel commendatum dicitur, quod his reddendum est,
quibus iussimus, aut^y fisco nostro^z tormentis^a subici iu-
bemus. Siue itaque per ipsum^b donatum est, qui pater dicitur,
vel per alium, siue per interpositam personam, siue ab
eo emptum, vel ab alio, siue ipsorum^c nomine comparatum:
statim retractum reddatur, quibus iussimus: aut si nõ
existant, fisci iuribus vindicetur. Quod si existant, & in præ-
sentia rerum constitui agere noluerint, pacto vel iureiu-
rando^d exclusi: totum sine mora fisco inuadat. Quibus
tacentibus & dissimulantibus ad defensionem fiscalem
duorum mensium tempora limitentur: intra quæ si non re-
traxerint, vel propter retrahendum rectorem provincie
non^e interpellauerint: quicquid talib. filiis vel vxoribus li-
beralitas^f impura contulerit, fisco noster inuadat, donatas
vel commendatas res sub poena quadrupli seuera quæstio-
ne perquirens. Dat. 12. Cal. August. Carthagine, Nepotiano
& Facundo Conf. 336.

In authent. vt lic. mat. & auia §. illud coll. 8. tit. 18. al. 13.

Nouell. 117. cap. 4.

Sed nouo iure huiusmodi mulieres cum omnibus hominibus
contrahere nuptias possunt, etiam cum præditiis magnis digni-
tatibus, dum tamen dotalia instrumenta super hoc conscribantur
ab illustribus. Reliqui vero citra eos; qui maioribus decorati
sunt dignitatibus, solo adfectu nuptias contrahere possunt, dum
tamen libera sint, cum quibus licet nuptias celebrare.

De reuocandis donationibus in concubinam factis.

q id est, illecebris.
r Præsumitur concubina res suas omnes adquisiuit ex bonis eius cui concubina
est. Bald. Cremenfis singulari 6.
s Quod auferret spurio, deficientibus quibusdam personis, applicatur fisco.
t Vt rerum expilatarum quantitas agnoscat, concubina torqueri potest.
u De emptionibus factis à patre spurij nomine.

x Testandum nihil aduersus leges potest.

y Liberalitas impura.

z Qui liberos legitimos habet, non potest liberis naturalibus eorumque nati-
vna plus vicia relinquere vt hic soli vero concubina, semunciam. Idem, si iure, &
rentes nullos vero liberos legitimos habet vt hic. Hodie, deducta portione patris,
bus aut libe-
debita, legiti-
liqeri eorū-
que mater reli-
quum capere
possunt Nouell.
87. si nullos libe-
ros aut parentes
habet olim se-
munciam. §. 1. eod.
hodie autem no-
ucl. 89.
a v. Socinū reg.
285.
b v. Nou. 89. cap.
12.
c Relicta vltra
modū reuocantur.
d Inclusa viden-
tur esse quantum
pia (& perpetua)
ex Nouel. Theo-
dosij de bonis
decurat v. Cui-
cum ad No. 74.
e Legitimatur li-
beri curiæ obla-
tione: hoc est, si
curiæ à patre re-
ipsa oblata, aut
eius testamento
curiæ destinati
l. 9. in fin. §. eo. No-
ucl. 89. c. 1. §. 3. in
fin. de nupt. in
fin. offerebatur
autem Curie ci-
uitatis, teste po-
pulo vel actis in-
teruenientibus.
f interest rei pub-
licæ, subditos
esse locupletes.
g Castrum vel
possessio proba-
tur esse ali-
cuius territorij
per solutionem
census Bald. ad-
de Nouell. 89. c.
2. §. 2. l. 4. §. 2. D.
de censibus.
h Probati solu-
tione census ca-
strum vel villā
alicuius esse ter-
ritori j hinc col-
ligit Bald.
i Concubina-
tus, licita consue-
tudo l. 5. in fin.
ad de. Orph.
quin cõgiugium
est, sed iniqua
le vt hic. inde
concubina impu-
ra: Zonara: Zonara
vxorem imita-
tur Iulian. adde
Nouell. 18. nec su-
perduci potest
l. vn. §. tit. prox.
tenetur quoque
lege Julia de ad-
ulteris (13. D.
de adulteris: est
& quasi nouer-
ca, eiusque con-
iunctio liberis
cõcubinarij nõ
permissa l. 4. §.
de nu.
k Testamento
curiæ filios des-
tinare pater po-
test.
l Præsumitur
fraus ex poste-
riori possessio-
ne.
m Legitimatur
filia naturalis, si
à patre viro cu-
riali elocetur
vel destinetur.
n Metropolis ea
ciuitas est.

Quantum naturalib. liberis, vel eorum genitrici relinqui possit.

2. Imp. Arcad. & Honorius Augusti, Anthemio
præfecto prætorio.

MATRE, vel legitimis filiis, vel nepotibus, aut pronepo-
tibus, cuiuscunque sexus, vno pluribusve existentibus: bonorum suorum vnam^a tantum^b vnciam patris natu-
ralibus filiis seu filiabus, eorumque genitrici vel si sola sit
concubina, semunciam^c largiendi vel relinquendi habeat
potestatem. Quicquid vero vltra modum concessum reli-
ctum sit: legitimis filiis, vel matri, vel cæteris successoribus
iure reddatur. Dat. Id. Nou. Stilichone 2. & Anthemio Conf.
405.

In authent. quib. mod. natu. eff. sui. §. ne igitur coll. 7. tit. 1.
Nouell. 89. cap. 12.

Nunc soli liberi naturales & legitimi ad hunc modum coar-
clant, non etiam mater.

De legitimatione per oblationem curiæ.

3. Imp. Theod. & Valent. Augusti, ad Apollonium
præfectum prætorium.

SI quisⁱ naturalem^d duntaxat fecunditatem sortiatur, si
seu liber ipse, seu curiæ sit nexibus obligatus: & traden-
di filios naturales, vel omnes, vel quos quemve maluerit,
eius ciuitatis curiæ^e vnde ipse oritur, & in solidum heredes
scribendi liberam ei concedimus facultatem. Quod si cui
non ex vrbe, sed ex^f vico vel possessione qualibet oriundo
naturales liberi contigerint, eosque velit sub definitione
prædictæ curiæ splendore honestare, & hereditatis opibus^g
adiuuare: eius ciuitatis adscribendi sunt ordini, sub qua vi-
cus ille ac possessio censetur^h. Quod si alterutram regaliū
ciuitatum patriam sortiaturⁱ: sit ei liberum susceptam ex
inæquali coniugio sobolem, cuiuscunque ciuitatis decu-
rionibus immiscere: dummodò ciuitas quæ eligitur, totius
provinciæ teneat principatum. Indignum enim est, vt qui
sacratissimæ vrbs vberè gloriatur, naturales suos non illu-
stris ordine ciuitatis illuminet. Et hoc, siue postrema defi-
niam^j voluntate siue donatione cuiuslibet quantitatē in li-
beros naturales pater conferat. Et quod de subeunda sorte
curiali, seu testamentaria^k seu actorum fide constituit, ita ra-
tum esse, stabiliterque volumus obseruari, vt siue abstinen-
do^l ab hereditatibus, siue abdicando donationes naturales
liberi curialem voluerint euitare fortunam, posteaque pa-
ternarum opum, vel in solidum, vel ex parte reperti fue-
rint possessores: licet eas alienauerint, omnimodo ad con-
ditionem, in qua pater eos amplificatis opibus esse voluit,
etiam inuiti cogantur accedere. Sed & si filiam^m naturalem
vel filias habuit, & eam vel eas curiali vel curialibus ciui-
tatis, ex qua oriundus est, vel sub qua vicus vel possessio,
vnde oritur, consistit, vel eius ciuitatis quæⁿ principatum
totius provinciæ tenet, matrimonio^o collocauit: hæc eadē
in persona eius vel earum ad exemplum marium obtine-
bunt. Quid enim interest^p, vtrum per filios, an per generos
commoditatibus ciuitatum consulatur? & vtrum nouos^q
lex faciat curiales, an foveat, quos inuenit? Dat. 16. Kal. Ian.
Constantino. Eudoxio & Dioscoro Conf. 442.

4. Imp. Leo & Anthemius AA. Armasio P. P.

QUONIAM desiderio morientiumⁱ ex arbitrio, viuientium
non sine iusta ratione colligimus: & is qui naturalē
filium habens, hortantibus legibus vltro ad instar legitimi
filij municipalibus eum voluit aggregare muneribus, &
donare patriæ principalem: manifestauit notumque fecit
sine dubio professione certissima facultatum suarum om-
nium elegisse se adfectione debita successore: cum cer-
tè huiusmodi personis adeo sacratissima constitutio sub-
uentū sit, vt nec renuntiandi eis, aut alienandi, vel repudiā-
di paternas hereditates aut donationes in fraudem Curie
concedatur facultas, sed muneribus patriæ susceptis, pa-
trimonia subire cogantur: nullam ē diuerso calumniantium
vocem penitus patiemur admitti, sed ipsum Philocalum,
& paternorum bonorum omnium ab intestato heredem,
& nostræ^a ciuitatis curiæ principalem iniuncta vel iniun-
genda sibi munera subire, ex eoque genitos vel nascituros
filios similiter paternæ conditioni subiaccere præcipimus.
Et huiusmodi formam in omnibus causis, quæ similiter in
quocunque ciuitatis ordine curiæque contigerint, in po-

o No. 89. c. 2 §. 3. §. 13. Inf. de nupt.

p Sunt enim generi, liberorum loco: vt
& foeci, parentum.

q Non minus fauendum est nouis quam antiquis ciui-
bus.

r Acceptans onus, intelligitur acceptare emolumentum adnexum: Imò, hoc no-
stro casu emolumentum repudiari non potest: hoc est, filius patris destinatione
decurio factus, hereditatem ea conditione relictam repudiare non potest.

f Nostræ, ita legitur Nouell. 39. c. 2 §. 1.

R. iij.

sterum decernimus obseruari. Dat. Kal. Ian. Constantinop. Iordane & Seuerio Coss. 470.

De legitimatione per subsequens matrimonium.

5. Imp. Zeno A. Sebastiano præf. præf.

Dui Constantini, qui veneranda Christianorum fide Romanum muniuit imperium, super ingenuis concubinis ducendis vxoribus, filiis quinetiam ex eisdem vel ante matrimonium, vel postea progenitis, suis ac legitimis habendis, sacratissimam constitutionem renouantes^b, iubemus eos qui ante hanc legem, ingenuarum mulierum nuptiis minimè intercedentibus, electo contubernio, cuiuslibet sexus filios procreauerint: quibus nulla videlicet vxor est, nulla ex iusto matrimonio legitima proles suscepta: si voluerint eas vxores ducere, quæ antea fuerant concubinae: tam coniugium legitimum cum huiusmodi mulieribus (ut dictum est) posse contrahere, quam filios viri sexus ex earundem mulierum priore contubernio procreatos, mox postquam nuptiæ cum matribus eorum fuerint celebratæ, suos patri, & in potestate fieri: & cum his qui postea ex eodem matrimonio suscepti fuerint, vel solos (si nullus alius deinde nascatur) tamen testamento volentibus patribus etiam ex integro succedere, quam ab intestato petere hereditatem paternam, pactis, quæ matrimonio tempore super dotibus vel ante nuptias donationis rebus siue sacra fuerint, etiam^d ad ipsorum personas pertinentibus: ut vnà cum fratribus suis postea ex eisdem parentibus fortè progenitis, aut soli (si nullus alius sit procreatus) dotis & ante nuptias donationis pro tenore legum, nec minus pactorum emolumenta percipiant. Hi vero, qui tempore huius sacratissimæ iussionis necdum prolem aliquam ex ingenuarum concubinarum consortio meruerint, minimè huius legis beneficio perfruantur: cum liceat easdem mulieres sibi prius iure matrimonij copulare, non extantibus legitimis liberis, aut vxoribus & legitimis filijs (utpote nuptiis præcedentibus) procreare: nec audeat quos ex ingenua concubina dilato post hanc legem matrimonio nasci voluerint, ut iusti ac legitimi postea videantur, magnopere postulare. Dat. X. Kal. Mart. Basilio 2. & Armasio Coss. 476.

De arrogatione.

6. Imp. Anastasius A. Sergio P. P.

Iubemus eos, quibus nullis legitimis existentibus liberis in præsentem aliquæ mulieres vxoris loco habentur, ex his sibi progenitis seu procreandos, suos & in potestate legitimisque habere: propriasque substantias ad eos vel per vltimas voluntates, vel per donationes, seu alios legi cognitos titulos (si voluerint) transferre. ab intestato quoque ad eorum hereditatem vocandos, nec aliquas questiones seu altercationes exercendi sub qualibet astutia subtilique legum vel constitutionum occasione super his, vel agnatis seu cognatis genitoris eorum, vel quibusdam alijs superesse facultatem: in posterum nihilo minus quisquis huiusmodi mulierem vxoris loco dotilibus instrumentis cõfectis habuerit, pro eius sobole similem eandemque formam custodiri: ne adimatur ei licentia sibi quodammodo per liberos proprium suum patrimonium acquirendi. Filios insuper & filias iam per diuinos adfatus à patribus suis in arrogationem susceptos, vel susceptas, huius prouidentissimæ nostræ legis beneficio & iuuamini potiri censuimus. Dat. Kal. April. Anastasio A. 4. & Agapito Coss. 508.

Lex quæ cassatur, intelligitur cassari quo ad futura, non quo ad præterita. Bald.

7. Imp. Iustin. A. Marino præf. præf.

Legem Anastasij diuinæ recordationis quæ super naturalibus filiis emissa est, in his valere tantum casibus concedimus, quibus nunc usque subsecuti sunt, pro eiusdem legis tenore in matrimoniis tunc constantibus, vel postea contractis: ita tamen, ut non aliunde progenitis subiuenisse credatur, quam non ex nefario nec incesto coniugio. Naturalibus insuper filiis vel filiabus ex cuiuslibet mulieris cupidine non incesta, non nefaria procreatis, & in paterna per arrogationem seu per adoptionem sacra susceptis, ex diuinis iussionibus, siue antequam eadem lex irrepserit, siue post eandem legem usque ad præsentem diem, non sine ratione duximus suffragandum: ut adoptio seu arrogatio firma permaneat, nullis prius improbanda questionibus, quasi quod impetrant, lege quadam interdictum sit: quo niam & si qua prius talis emergebat dubitatio, remittenda fuit, mouente misericordia, qua indigni non sunt qui alieno laborant vicio. Sint itaque post eandem arrogationem seu adoptionem sui, & in potestate patrum: successoresque tam ab intestato quam ex testamento capiant, prout in arrogatis seu adoptatis constitutum est. In posterum vero sciant omnes legitimis matrimonij legumam sibi posteritatem querendam, ac si prædicta constitutio lata non esset. Iniusta namque libidinum desideria nulla de cætero venia defendet: nullum subleuauit nouum adminiculum

præter anteriorum dispositionum ordinem, non antè lata sanctio, quam ex hoc die rescandam pia suggerit ratio: non arrogationum vel adoptionum prætextus, quæ vltius minime ferendæ sunt: non astutia, siue diuinis adfectandæ literis, siue quibusdam liticis ambiendæ machinationibus: cum nimis sit indignum, nimis item impium, flagitijs præfidia quærere, ut & petulantia seruire liceat, & ius nominis patris quod eis denegatum est, id altero legis colore præsumant. Datum 5. Id. Nouemb. Iustino A. & Euthe-rico Coss. 519.

Quantum possint naturales capere.

8. Imp. Iustin. A. Mennæ præf. præf.

Humanitatis intuitu naturalibus patribus hoc indulgemus, ut liceat eis nulla legitima sobole vel matre subsistente, naturalem vel naturales filios, matræque eorum non tantum ex tribus vncijs, (quod præteritæ leges permittebant) sed etiam ex duplici portione, id est sex vncijs, heredes scribere: ut licet ab intestato nullam communionem ad patris naturalis successionem habent, ex supremæ tamen iussu voluntate permittatur eis usque ad prædictas sex vncias (si hoc scilicet naturalis pater voluerit) hereditatem eius capere: ita tamen ut memoratam sex vnciarum quantitatem in omnibus naturalibus filiis & matre eorum minimè testator excedat. quam & in legatis & in fideicommissis eis relinquendis, & donibus & donationibus tam alijs, quam ante nuptias usque ad sex vnciarum estimationem liberam similiter naturalibus eorum patribus damus potestatem. Hæc autem in futuris tantummodo testamentis, vel vltimis voluntatibus, vel dotibus, vel donationibus locum habebunt. Dat. Kalen. Ian. Constantinop. DN. Iustino A. 2. Coss. 528.

In aut. quib. mod. naturales eff. sui §. si vero filios & §. si col. 6. tit. 1. No. 89. cap. 12. & c. 15.

Licet patri sine legitima prole seu parente, cui relinqui necesse est decedenti, naturalibus totam substantiam suam vel inter viuos largiri, vel in testamento transmittere. Quod si parentes dumtaxat ei supersint legitima parte parentibus relicta, reliquum inter naturales distribui permittitur. Ab intestato vero cum desit soboles civilis, nec supersit coniux legitima: si naturales ex concubina extant, quæ sola fuerit ei indubitato affectu coniuncta: in duas paterna substantia vncias succedant, ut matri inter eos virilis portio (si superest) detur. Huiusmodi enim naturales filios pasci boni viri arbitrio est necesse: siue legitimi extant, & succedunt: siue coniuge viua quilibet alij sint heredes. Hæc ergo & parentibus parum præsentis, si opus sit pietatem. Sed qui ex damnato coitu, omni prorsus beneficio secludantur.

De legitimatis per oblationem curiæ.

9. Idem A. Mennæ præf. præf.

Communium rerum esse vtilitatem rectè iudicantes, lucidis & omni ambiguitate segregatis legibus vti nostro subiectos imperio, ad præsentem sanctionem venimus: per quam omni dubitatione amputata, quæ usque adhuc obtinebat, certissimum facimus, ut quotiens naturales filij curiali fortunæ patriæ sui genitoris assignantur vel adhuc viuentem patre, vel post eius obitum, pro dispositione testamenti ab eo conditi: & eo modo legitima iura in paterna successione adipiscantur, ut rectè fieri minime dubium est) licet illustrem dignitatem, ex qua curialis fortunæ liberatio competere non potest, naturales filij antea meruerint: ne permittatur eis contra substantiam ab eo dem naturali patre descendentiæ, vel ascendentiæ, vel ex latere agnationis, vel cognationis iure eidem patri coniunctorum (licet ipsi legitimi successores eidem naturali patri per memoratam fortunam efficiantur) aliquod ius sibi vindicare. Quod & in his locum habebit qui iam à naturali patre curiali conditioni traditi, & adhuc superstitibus sunt: eodem scilicet modo nec illis contra substantiam eiusdem naturalis filij, vel ex eo descendentiæ, vel ascendentiæ, vel à latere coniunctorum, aliquod sibi ius vindicare valentibus. Sed si quidem iste naturalis filius, siue postquam legitimus successor patri effectus sit, siue in antecedente tempore, filios ex legitimo matrimonio, vel alios descendentes liberos habeat: eos modis omnibus ad eius successionem, sine testamento morientis vocari, nec curiæ locum esse, præterquam si quarta portio bonorum eius eidem curiæ debeat, eo quod nullus fortè ex mortui liberis curialia munera peragere cogitur: illo videlicet obseruando, ut hi quos iste naturalis filius posteaquam fortunæ fulia: datus est, procreauerit, & decuriones sine dubio sint, & curialia peragere munia compellantur.

Si vero sine liberis cuiuscunque gradus intestatus decesserit: si quidem matre superstiti: tertiæ quidem partem bonorum eius matrem habere, duas vero alias partes curiam cui à patre datus est. Sin autem mater quidem defuncti non superest, alij vero cognati ex materna linea descendentes, vel ascendentes, vel ex latere venientes ad eius vocentur successionem: tunc ea quidem quæ à patre naturali

gitimatis, sed etiam à patre naturalibus successores seu heredes: idque ex bonis testatoris: adde c. cum haberet extra de eo qui duxit in matrem, quæ per adult. f. Pater & filius pari iure tenentur in permissio nibus & prohibitionibus: ut quemadmodum pater spiritum filium non instituit, ita nec filius patrem.

Alimenta non debentur liberis ex damnato coitu procreatis adde auct. ex cõplem. §. de incestu. u. Non. 89. c. 2. & c. 4. c. 5.

Legitimati per matrimonium liberis iustis cognati sunt, at non ij qui per oblationem curiæ ut hic: & No. 89. Illi omni cognationi omnibusque cognatis legitimis sunt: hi, legitimati, non alijs cognatis: prior enim legitimatio, naturam imitatur: at non posterio. unde notat Bart. statuto ciuitatis legitimati, non haberi pro legitimato, in bonis extra territorij positis. Cuius differentia vis ea est: ut prior casus legitimatus, legitimis fratribus succedat, non posteriore casu.

Quid si quis legitimatus est principis rescripto? extra territorium quoque ciuitatis legitimatus censetur, idque propter summam principis potestatem, siue personam ipsas ipse, siue res hoc casus legitimatus habebit omnibus patris cognatis, & extra territorij quoque ius ciuitatis: ut per principem legitima tio, ea parte, legitimatioem quæ matrimonio fit, imitetur: & eam superet, quæ fit curiæ oblatione.

hæc verba de lenda v. Cuius. 17. obf. 6. hæc verba de lenda esse Cuius, monet 17. obf. 6. est enim iniquum & falsum, patre naturalem non succedere ascendentibus naturalibus: hoc est patri suo vel proauo.

hæc iure patre facto curiali, liberi postea suscepti, sunt curiales, ante suscepti non sunt, hodie etiam ante suscepti, curiales sunt No. 101.

a al. minuit. que lectio, ut falsa improbatur à Castrensi.
b Renouatur lex Constantini.
c Legitimi & sui sunt, nati in concubinato ex ingenua muliere, concubinato in matrimonij conuerso, le. 67. eo. Insist. de nupr. inf. No. 12. Nou. 47. c. 2. Nouell. 89. c. 8.
d Donatio primo filio nascituro ex tali matrimonio facta, valet ut hic: & l. 24. facit l. 5. D. de operu libert. D. de pact. dotalib. Imò non valet quia ei persona quæ non est do nati videtur: & in non absumi li casu: vsusfructus sine persona constitui non potest: ut hinc sequi videatur, donationem sine persona esse non posse l. 26. D. de stipulat. seruorum v. Guidonem Papæ de c. 1267.
e cuius sit mentio l. 77.
f Hac lege permittum est naturalibus liberos adrogando suos & legitimis facere. sed huic constitutioni derogat l. 77. eo. No. 89. c. 11. inf. videtur tamen quasi reduci cõstitutio Anastasiana, permissa legitimatioe per adoptionem No. 117. c. 2. f Anatolio. g i. l. 6. §. eo. f abrogatur l. 6. §. eo.
h lex Anastasij in futurum abrogatur Nou. 89. c. 7.
i vtcunque in præteritum legi Anastasij indulgeatur ius naturalibus liberos adoptandi, naturalium tamè no mine non intelliguntur nati ex nefario & incestuoso coniugio. k l. 16. D. de decurionib. l. No. 89. c. 7. c. 12. inf.
m Iniustis desiderijs venia denegatur, f v. tamen que dixi ad Nou. 117. c. 2.
n Flagitijs præfida non sunt querenda. o c. 39. de regul. in 6.
p dixi ad l. 2. §. eod.
q Dotes naturalium filiorum eis imputantur in legitimam: adde l. vxorem §. pater ff. de leg. 3.
r Alimenta liberis naturalibus debentur non modo à patre, cuiusve liberis legitimis aut le-

Ingenij. Cuius. ad Nou. 18. a dixi ad 15. D. 2. Tutela alia legitima alia datua, alia testamentaria, vbi. alia Auliana, vtr. sit, tutor dari testamento potest An & curator? non datur l. 7. eo. l. 1. in fi. D. de confirmando tutor, quia lex XII. tabularum de tutela loquitur non de curatore. datus tamen confirmatur a patre d. l. 1. adde Cuiac. 7. obs. 6. An & adoptio? sic videtur Velleius Paternulus 2. Enrop. 7. Suet. in Tyber. Cic. in Bruto. Ne-
 pos in Attico. 1. mo non recte, propter: super-
 ioris legis XII. tabularum ratio nem: sed tamen confirmatur, di-
 xi ad l. 63. §. 10. ff. ad Trebell. An & contractus? di-
 xi ad l. 21. ff. qui test. Hoc inter-
 rim notandum est, in Gallia ne-
 que lege, neque testamento tu-
 tores, sed tantum ex inquisitione dari v. Lucium 8. Placit. g. no. 1.
 b Idem in patro no l. 28. in fi. ff. eo. c. l. 1. in fi. ff. eo. qui pro tutor.
 c Cessatio inu-
 cti perpetam officij, nemine obligat l. 5. qui dar. tutor.
 e Tutor illegi-
 time datus, si se immiscuerit, te-
 netur actione negotiorum ge-
 storum.
 f Quae eodem tempore confir-
 mat, simul fie-
 ri videntur Bal. nihil prius aut posterius esti-
 matur in hisque sunt eodem te-
 pore.
 g & ita pater da-
 do posteriorem tutorem, no in-
 telligitur remo-
 uere priorem Bal. vel sic, tutor testamentarius non excluditur per codicillares, sed simul tuto-
 res sunt. Salyc. adde l. vi. in fi. ff. eo.
 h Tutor testame-
 to datus, legiti-
 mum excludit: legitima tutela testamentaria ce-
 dit l. 1. §. 1. in fi. D. de tut. & ra-
 tionib.
 i Sux ætatis fieri, est puberem fieri Dion 33. cōt. & q. inu. 4. Puberes vocan-
 tur qui nondū perueniunt ad annum 25. v. Cuiac. 6. obs. 3. vbi varias ætatis si-
 gnificationes ex-
 plicat.
 k Mater nō dat tutorem filio, nisi eum heredē instituat: datum tamen iudex cū inquisitione cō-
 firmat. Non cō-
 firmatus, tene-
 tur protegere, si gesserit l. 4. ff. eo. d. m.
 l Cuiacius ad ri. Infi. de tutel. hanc negationē expungendam monet. Nunquā .n. tutor datur a matre, nisi insti-
 tuto d. l. 4. l. 69. §. 2. ff. de legat. 2. m l. 39. §. 9. D. de administ. tutor. n Si seruus alienus cum libertate tutor da-
 tur, seruus redimendus est, & vt curator vel tutor alteri adiungatur Salyc.
 o Tutor tenetur de negligentia l. 2. §. 1. tutor. non gesser. l. 60. §. 3. D. de ritm. leg. 1. D. de administ.
 p Curator testamento inutiliter datur, licet confirmetur l. 1. in fi. D. de confirman-
 do tutor. l. 6. §. de negot. gest. v. Cuiac. 7. obs. 6.
 q Nouella Theodosij, de testamentis.

mines extendere maluerit. Dat. Kal. Nou. Lampadio & O-
 restes VV. CC. Conf. 530.

DE TESTAMENTARIA

TUTELA.

Tit. XXVIII.

De testamento patrona.

1. Imp. Sever. & Anton. Augusti, Sperata.

Quem dicis tibi tutorem in testamento pa-
 tronum datum, si administrationi se non im-
 miscuit, nulla actione tibi tenetur. neque enim
 iure datum tutor fuit. Quod si administraverit
 sponte res tuas: experiri aduersus eum actione negotiorum
 gestorum potes. PP. Kalend. Aug. Apro & Maximo Conf. 208.

De testamento & codicillis.

2. Imp. Anton. A. Sabiniano.

Et si a patre tuo testamento iure tibi tutor datus, eo te-
 pore, quo heres extitisti, in rebus humanis fuit: tamen
 codicillis alius tutor recte datus est, & vterque propter vo-
 luntatem testatoris tutor e. ita nisi testamento datum pater
 alium codicillis dando reprobauerit. tunc enim posterior
 solus tutor erit. Dat. Id. April. Duobus & Aspris Conf. 213.

Si ex pupillis vnus in suam tutelam venerit.

3. Imp. Alexander A. Gordio & alius.

Si tutores testamento vobis dati sunt quamquam vnus
 vestrum suae ætatis factus sit, id est, pupillarem ætatem
 excesserit. tutela tamen vestra ad eum non pertinet. Dat.
 5. Kal. Ian. Maximo I. & Aeliano Conf. 224.

De testamento matris.

4. Idem A. Felicianæ.

Mater testamentum filiis tutores dare non potest, nisi
 eos heredes instituerit, quando autem eos heredes
 non instituit: solet ex voluntate defunctæ datus tutor
 a præsidibus confirmari. Nullo vero ex his interueniente,
 si res pupillares, qui dati sunt, administraverint: pro tute-
 læ actione tenentur. PP. 7. Kalend. Iun. Iuliano I. & Crispino
 Conf. 225.

De seruo alieno.

5. Imp. Valerian. & Gallien. Augusti, Daphnæ.

Si pupillorum pater alienum seruum, de quo postulas,
 & tutorem esse voluerit & liberum, manente tamen alio
 tutore pupillis ante dato: & redimi & manumitti huc
 apud præsidem prouinciarum, & curatorem adiungi oportet.
 PP. 3. Kal. Martij, Seculari & Donato Conf. 261.

De administratis & neglectis.

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Donnæ.

Si tibi pater auunculum testamento recte tutorem de-
 dit, nec is excusatus est: cum tutelæ iudicio tam de ad-
 ministratis, quam de neglectis (cum administrari debe-
 rent) apud competentem iudicem conueni, secundum bonam
 fidem tibi satisfacere iussurum. Subscripta Non. A-
 pril. Sirmij, CC. Consulibus.

De differentia tutoris & curatoris.

7. Idem AA. & CC. Triphenæ.

Tutela actione contra tutorem mota, quem in testa-
 mento patris, in cuius fuit potestate, datum propo-
 nis: reddi tibi, si quid debetur, competens iudex aditus iu-
 bebatur. Curatorem penum inutiliter in testamento dari non
 ambigitur. Dat. 17. Kal. Maij, Sirmij, CC. Conf.

De verbis Græcis.

8. Imp. Theod. & Valent. AA. Florentio P.P.

Tutores etiam Græcis verbis licet in testamentis relin-
 quere: vt ita tutores dati videantur, ac si legitimis ver-
 bis eos testator dedisset. Dat. Prid. Id. Sept. Theodosio A. 17.
 & Festo Conf. 439.

DE CONFIRMANDO

TUTORE.

Si seruus alienus cum libertate tutor da-
 tur, seruus redimendus est, & vt curator vel tutor alteri adiungatur Salyc.
 o Tutor tenetur de negligentia l. 2. §. 1. tutor. non gesser. l. 60. §. 3. D. de ritm. leg. 1. D. de administ.
 p Curator testamento inutiliter datur, licet confirmetur l. 1. in fi. D. de confirman-
 do tutor. l. 6. §. de negot. gest. v. Cuiac. 7. obs. 6.
 q Nouella Theodosij, de testamentis.

f Tutor Græcis verbis dari potest vt hic. Quiniam actus Græcis verbis fieri potest
 f. dixi ad l. 11. D. de lega. 2.
 f. 26. D. 3.
 t & ita inutiliter leg. 2. D. eod.
 u Tutor inutiliter datus excusatione non indiget, nisi a die confirmationis.

Tit. XXX.

De testamento matris.

1. Imp. Alexander A. Prisco.

Estamento matris tutores dati, excu-
 sare non habent, nisi decreto secun-
 dum voluntatem defunctæ, & quidem inquisi-
 tione habita, dari fuerint. PP. 3. Non. Mart. Iu-
 liano I. & Crispino Conf. 225.

De epistola & imperfecto testamento.

2. Idem A. Valerio.

Neque per epistolam, neque ex imperfecto testame-
 nto tutorem recte dari, indubitat iuris est. Sed volun-
 tas patris in constituendis tutoribus vel curatoribus in hu-
 iusmodi casibus a iudice, ad cuius officium hæc res perti-
 net, seruari solet. Secundum quæ vereri non debes, ne tem-
 pus, antequam confirmareris, tibi cesserit. PP. 7. Id. August.
 Alexandro A. I. & Marcello Conf. 227.

Si ante confirmationem alius tutor datus fuerit.

3. Idem A. Sossiano P.P.

Si (vt proponis) pupillo, cuius meministi, pater inutiliter
 testamento tutores dedit, & priusquam hi confirmare-
 tur, alij ab eo, cuius interest, dati sunt: id quidem, quod iu-
 re gestum est, reuocari non potest. An autem qui iudiciū
 patris habent, curatores eidem pupillo constitui debeant,
 aditus competens perspectis utilitatibus eius æstimabit.
 PP. 3. Id. April. Modesto & Probo Conf. 229.

De parentibus naturalibus.

4. Imp. Iustinianus A. Iuliano præf. præf.

Naturalibus liberis prouidentes, damus licentiam pa-
 tribus eorum in his rebus, quas quocunque modo eis
 dederint, vel reliquerint (si scilicet intra præfinitum nostris
 legib. modum) & tutorem eis relinquere: qui debet apud
 competentem iudicem confirmari, & ita res gerere pupil-
 lares. Datum 15. April. Constantinop. Lampadio & Oreste
 Conf. 530.

DE LEGITIMA TUTELA.

Tit. XXX.

De auunculis & patruis.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. Augusti Firmianæ.

Auunculos nec masculorum tutelæ ex lege
 duodecim tabularum deferuntur: cum solum-
 modo patruis, si non se excusauerint, id ius tri-
 butum sit. PP. 8. Kal. Iun. i. p. AA. I. I. I. & I. I.
 Conf. 290.

De agnatorum & cognatorum differentia sublata, de sexu,
 ætate, & gradu.

In auth. de here. ab intest. §. ex his col. 9. tit. 1. No. 118. c. 5.

Sicut hereditas agnatione non inspecta proximis deferitur, sic
 & tutela onus comitatur emolumentum, si masculi & perfe-
 ctæ sint ætatis, & nulla lege prohibeantur suscipere. Quod si plu-
 res sint eiusdem gradus, & ad tutelam vocantur, iubemus com-
 munitè apud iudicem conuenientibus, vnum vel plures eligi:
 eum vel eos administrare: vt magis idoneo vel idoneis committa-
 tur tutela, periculo tutela omnibus imminente, qui ad tutelam
 vocantur: & substantiis eorum minoribus tacite subiacentibus
 pro huiusmodi gubernatione.

De capitis deminutione.

2. Idem AA. & CC. Asclepiodoto.

Agnatos pupilli iure legitimo sollicitudinem tu-
 telæ pertinere, nisi capitis deminutionem sustine-
 rint, manifestissimum est S. 3. Non. April. AA. Conf.

De feminis impuberibus.

3. Imp. Leo A. Erythrio P.P.

Constitutione diuæ memoriæ Constantini, lege Clau-
 dia sublata, pro antiqui iuris auctoritate, saluo man-
 nente agnationis iure, tam consanguineus, id est, frater, quā
 patruus, ceterique legitimi ad pupillarum feminarum

118. c. 5. k id est, leg. xli. Tabularum. Nam hic quibus testamento tutor da-
 tus non erat, ex lege XII. Tabularum agnati erant tutores: eaque tutela ideo legi-
 tima dicebatur. Infi. eo. l. 1. §. 3. D. de legitimis tutoribus: Plp. x. §. 3.
 l. Minima capitis deminutio agnatum excludit a tutela l. 5. in fi. D. eo. §. v. Infi. eo. d.
 m l. 2. C. Theod. de tutor. & curator. creand. n de qua v. Plp. x. §. 3. in fi. o v. Plp. d.
 loco. p i. tantisper, dum manet ius cognationis l. 2. §. eo. q Lex 2. C. Theod.
 de tutorib. ita habet, in feminis tutelam legitimam consanguineus patruus nō recusat,
 tute-

a Frater emancipatus vocatur ad curam & tutelam fratris ut hie. & l. 5. de curatore furiosi, quemadmodum & ad legitimam eius hereditatem ex constitutione Anastasij §. 1. Infr. de successione cognatorum §. 1. Infr. de servili cognatione §. 1. de legitimis hereditatibus. b quo vocabulo proprie intelliguntur fratres fororeque ex eodem patre prognati, prognateve, v. Cuiac. 11. observat. 26. c tutoris aut curatoris munere minor 25 an nis fungi non potest §. 13. Infr. de exco. tut. §. 5. Harmen. 11. §. 37. §. 1. Infr. de fiducia na tutela.

d Quisque suam administrationis causa obligatur.

e Onere alieno nemo grauat. f Naturalis ordo cōservandus. g Incivile est, eundem esse tutorem & in alterius tutela constitui, d. §. 13. h Fœda nomen & rerum confusio.

i hinc colligunt, Bona minoris vigintiquinque annis non obligari, si forte tutelam alterius gesserit. Alij si decreto iudicis gesserit obligari putant alij eo tantum casu, quo tutela gestione suscepit sacramento interposito.

k Bona tutoris pupillo acite obligata. l Tutores, maiores omnino xxv. annis esse debent, ut, etiam res ipsorum obligate sint, nullo hinc præiudicio successione patronorum aut cognatorum generando §yn. Basil. 37. tit. 4. c.

m §. 1. Infr. de legitima patroni.

n Vbi onus tutelæ, ibi successione emolumentum.

o septimo, dicitur ad l. 30. §. 5. de iure dot.

p 26. ff. §. 3. Cod. Theod. 18.

q subaudi, tu creditor ut l. 7. de tutor. Minor mox debet tutori adli-

tes postulet qui si monitus non petat, etiam absenti eidem & inuito dabitur Bald.

r leg. 2. §. 4. ff. eodem.

s Curatores ad litem inuiti minores accipiunt ut hie. servato tamen huius legis ordine.

t Id est, ut etiam inuito curator detur.

u Libertus omittens petere tutores filii patroni, subiacet periculo deserti obsequij Salyc. l. 2. §. 1. d. eo. l. 19. ff. de iure patronat.

x l. 7. §. penj. de curator furiosi. y de matre v. l. 6. §. eo. 2. l. 5. §. qui dare tutor. l. 3. d. de tutoribus & curatoribus datis ab his l. 1. Infr. l. 13. Infr. d. de exco. tut.

z Creditor in subsidium petit tutorem pupillo debitoris sui dari l. 2. §. 3. ff. eo. l. 1. §. 2. d. de adm. tutorum. a l. 10. §. de legitim. hered. b l. 2. §. eo. l. 8. §. eo. l. 2. §. 1. ff. eo. l. 1. §. 2. d. de adm. tut. l. 2. §. 23. d. ad Tertull.

c Tutores a se petitos filio mater observare cogitur, at non legitimos aut testamentarios ut notatur in le. matres. j. ad Tertull. Cynus in l. 1. §. 1. d. de adm. tutorum. d Mater puniatur, si tutorem impuberi non petit, non si curatorem puberi non petit l. 2. §. 29. ff. ad Tertull. & in eo magnum discrimen est tutoris & curatoris. De reliquis differentiis v. Cuiac. 17. obs. 7. e subaudi tu debitor, nam mox sequitur, quod maturius possis rationem reddere ut in l. 1. §. eo. d. creditor.

f Tutor vel debitor volens reddere rationem administrationis, potest petere adulto curatorem dari cui reddatur ratio facit l. 7. §. 2. versio. permittitur etiam ff. de minoribus ad l. 2. §. 3. ff. qui per. tutor. g l. 6. §. eodem.

h Fortuiti casus, impeditis non adscribuntur: ut casus fortuitus ei non obstat, qui

tutelam vocatur. Dat. Kalend. Iul. Martiano & Zenone Confl. 469.

De fratre emancipato.

4. Imp. Anastasius, Aug. Polycarpo præfecto prætorio.

FRATER emancipatus^a, qui in germani sui vel sororis successione omnes inferiores seu prolixiores gradus non tantum cognatorum, sed etiam agnatorum antecedere a nobis pro nostra dispositione iustus est, etiam ad legitimam fratrum & sororum, necnon liberorum fratrum tutelam, quasi minimè patris potestate per ius emancipationis relaxatus, si non alia iuri cognita excusatione munitus sit, vocari nec sub prætextu capitis deminutionis alienum ab huiusmodi onere semetipsum esse contendere sancimus. Dat. Kal. April. Ioanne & Paulino Confl. 498.

De minore vigintiquinque annis.

5. Imperator Iustinianus Aug. Demostheni præfecto prætorio.

Nemo neque frater, neque alius legitimus in tutelam siue ingenui siue liberti vocetur, antequam quintum & vicefimum suæ ætatis annum impleat. Imminet enim cuique pro sua tantummodo administratione periculum, ne alieno onere alius prægruetur. Sic etenim & pupillis & adultis competentes gubernatio inducitur, & naturalis ordo per omnia cōservabitur. Cui enim ferendum est eundem esse tutorem, & sub tutela constitui & iterum, eundem esse curatorem, & sub cura agere? Hæc certè & minimum & rerum fœda confusio est. Discretis itaque omnibus, vel datui, vel legitimi fiant tutores vel curatores hi, qui talis ætatis sunt, cui suarum rerum administratio committitur, quorumque res possunt plenissimo iure hypothecarum teneri. Omnibus quæ de successione tam ingenuorum, quam libertorum prioribus legibus disposita sunt, in suo robore duraturis, nec aliquam imminutionem ex præsentis legis sanctione accepturis: maximè in libertorum successione: ne videantur ex eo, quod ad tutelam grauem non veniunt, successione emolumentum amittere. Recitata septies in nouo consistorio palatii Iustiniani. Dat. 3. Kal. Nouemb. Decio V. C. Confl. 529.

QVI PETANT P Tutores VEL CURATORES.

Tit. xxxi.

De litigatore cum minore.

1. Imp. Antoninus Aug. Chrysanthæ.

AD MONEM^a adolescentem, aduersus quem consistere vis, ut curatores sibi dari postulet, cum quibus secundum iuris formam consistas: qui si in petendis his cessabit, potes tu competentem iudicem adire, ut in dandis curatoribus officio suo fungatur. PP. 2. Non. Feb. Messala & Sabino Confl. 215.

De libertis.

2. Idem A. Epaphrodito.

PATRONI^a tui filij si eius ætatis sunt, ut res eorum per tutores administrari debeant: cura adire prætorum, & nomina edere, ex quibus tutores constituentur, ne, si cessaueris, obsequij deserti periculum subeas. PP. 3. Non. Iul. Messala & Sabino Confl. 215.

De matre.

3. Idem A. Atalantæ.

IN locum tutoris defuncti, vel in perpetuum relegati, alium dari tutorem filij tuis idoneum ex eadem^a provincia a iudice competente postula: qui secundum officium suum utilitatibus eorum providebit. PP. 4. Idib. Iul. Lato II. & Cereale Confl. 216.

De creditore.

LIBERTUS omittens petere tutores filii patroni, subiacet periculo deserti obsequij Salyc. l. 2. §. 1. d. eo. l. 19. ff. de iure patronat.

x l. 7. §. penj. de curator furiosi. y de matre v. l. 6. §. eo. 2. l. 5. §. qui dare tutor. l. 3. d. de tutoribus & curatoribus datis ab his l. 1. Infr. l. 13. Infr. d. de exco. tut.

z Creditor in subsidium petit tutorem pupillo debitoris sui dari l. 2. §. 3. ff. eo. l. 1. §. 2. d. de adm. tutorum. a l. 10. §. de legitim. hered. b l. 2. §. eo. l. 8. §. eo. l. 2. §. 1. ff. eo. l. 1. §. 2. d. de adm. tut. l. 2. §. 23. d. ad Tertull.

c Tutores a se petitos filio mater observare cogitur, at non legitimos aut testamentarios ut notatur in le. matres. j. ad Tertull. Cynus in l. 1. §. 1. d. de adm. tutorum. d Mater puniatur, si tutorem impuberi non petit, non si curatorem puberi non petit l. 2. §. 29. ff. ad Tertull. & in eo magnum discrimen est tutoris & curatoris. De reliquis differentiis v. Cuiac. 17. obs. 7. e subaudi tu debitor, nam mox sequitur, quod maturius possis rationem reddere ut in l. 1. §. eo. d. creditor.

f Tutor vel debitor volens reddere rationem administrationis, potest petere adulto curatorem dari cui reddatur ratio facit l. 7. §. 2. versio. permittitur etiam ff. de minoribus ad l. 2. §. 3. ff. qui per. tutor. g l. 6. §. eodem.

h Fortuiti casus, impeditis non adscribuntur: ut casus fortuitus ei non obstat, qui

quantam potuit diligentiam negotio adhibuit. i i. fortuiti casus inter impedimenta voluntaria non censentur: alius fortuiti casus impedimentum præstat, & quidem excusatione dignum: ut hie. Casus fortuitus superueniens procuratori, excusat dominum a contumacia.

k Tutor peti potest per procuratorem ad l. 2. in ff. eo. l. mortui §. 1. qui ff. de procurat.

4. Idem A. Domnino.

SI filiis debitoris tui non sunt necessarij, qui tutores petant: potes & ipse curare, ut accipiant, per quos legitime defendantur. PP. 3. Id. Iul. Lato II. & Cereale Confl. 216.

De amita.

5. Imp. Alexander A. Fulciance.

AMITA^a tutores petere filiis fratris sui non prohibetur. PP. V. Kal. Iul. Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

De matre.

6. Idem A. Otacilia.

MATRIS pietas instruere te potest, quos tutores filio tuo petere debes. Sed & observare^a, ne quid secus quam oportet, in re filij tui pupilli agatur. Petendi autem filiis curatores^a necessitas matribus imposita non est: cum puberes minores annis vigintiquinque ipsi sibi curatores, si res eorum exigit, petere debeant. PP. X. Kal. Octob. Iuliano II. & Crespino Confl. 225.

De tutore.

7. Imp. Gordianus A. Dionysio.

ADMONE^a eam, quæ quondam pupilla tua fuit, cum eam non tantum viripotentem esse, sed etiam nupisse proponas, ut sibi petat curatorem. Quod si ea petere neglexerit: quod maturius possis rationem reddere administrationis, adito eo, cuius super eam notio est, petere curatorem non vetaberis. PP. VI. Id. Ianuar. Gordiano A. & Auiola Cof. 240.

De matre.

8. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Musico.

VM^a a matribus^a sedulum petendi tutoris officium exigatur, nec fortuiti casus impedimentis adscribantur, proponasque procuratorem^a, qui ad petendum pupillo tutorem a matre fuerat constitutus, a latronibus interceptum, petitionem ex necessitate demoratum esse: ab hereditatis successione matrem repelli, cuius nullum vitium intercessisse asseris, perquam durum est. PP. V. Id. Mart. Tiberiano & Dione Confl. 291.

De habente tutorem.

9. Idem AA. Asclepiodoto.

VM^a iure habenti^a tutorem tutor^a dari non possit: intellegis^a matrem^a non officium pietatis in petendo tutore deferuisse, sed iure munitam merito filio suo tutorem non postulare. S. 3. Non. April. Byzantij, AA. Confl.

De patruo magno.

10. Idem AA. & CC. Prisco.

NEPOTIBUS fratris tui^a, si eorum mater in petendis tutoribus debito non fungatur officio, petere tutores solenniter potes. S. prid. Kal. Maij. Sirmij, CC. Confl.

De matre.

11. Imp. Zeno A. Dioscoro præf. prætor.

MATRES naturalibus^a etiam filijs ad similitudinem eorum, qui ex iustis ac legitimis nuptiis sunt procreati, petendorum tutorum necessitati subiacent: nulla eis ignorantia iuris ad euitanda legibus vel sacris constitutionibus definita, si petitionem tutorum minus curauerint, profutura. Dat. Kal. Sept. Constantinop. Zenone, A. I. Cof. 479.

VBI PETANTUR Tutores VEL CURATORES.

Tit. xxxii.

1. Imp. Antoninus A. Aristobulæ.

AGISTRATVS^a eius ciuitatis^a, vnde filij sui originem per conditionem patris ducunt, vel vbi eorum sunt facultates, tutores vel curatores his quamprimum secundum formam

lij verò, a parte vltro electi, non fortuito delati iudicem, præferti iudici originis: multo magis patrimonij iudici: ut eius administratio porrigitur ad omnia bona, & tamen a rerum pupillarum iudicibus curatores bonis dari, ut quor iudices rerum pupillarum fuerint, totidem curatores constituantur. & ita ad curatores legem 27. d. de tutoribus & curatoribus datis: legem 21. §. 2. d. de excusat. tutor. refero. Quid si datus tutor in loco domicilij, puta Romæ: idem alibi, puta in provincia, bonis pupillaribus curator datus fuerit, eoque præfente provincialium bonorum alienatio Romæ facta sit? Iudicium valet leg. 15. §. 12. d. de rebus eorum qui sub iur. ut hinc etiam intelligas, præsentiam atque interuentum curatoris bonorum provincialium requiri, quotiescunque in domicilij loco tractabitur de bonorum provincialium alienatione. Solent autem in ea re vrbani iudices literis vi requisitoriis, de quibus multoties dixi. Cæterum ut decretum de bonis provincialibus distrahendis Romæ fieri possit, hæc tamen solennitatem, apud rerum provincialium iudicem celebrari oportet.

y Domicilium ratione patrimonij etiam pupillus habet.

l Impedimentum superueniens in persona procuratoris ad tutorem petendum missi, matrem excusat Salyc. Ei qui adhibuit diligentiam quam debuit adhibere, casus fortuitus non debet obesse, Bald. l. 2. §. 43. ff. ad Tert. m Non puniatur qui nullo vicio laborat.

n l. vn. ver. quod tamen j. de tutoribus vel curatoribus illustr. l. 9. §. qui dare tutor. l. 4. j. in quibus casus tutor habenti.

l. 27. ff. de administratione tutorum l. 13. §. 5. d. de excusationibus tutorum §. 5. Infr. de curatoribus.

o curator tamen dari potest l. 20. Infr. d. de tutoribus dat.

p quia petitio aduersus iuris constitutionem fuisset.

q Non imputatur matri, si tutorem non petierit filio tutorem iam habenti.

r Negligente matre, patruus magnus potest petere tutorem dari facit l. 2. d. eo.

s Atque ita mora priorum & proximorum in petendo tutore proximo adgnato vel cognato, primis & proximis non nocet.

t Mater naturalibus liberis, sicuti & legitimis, tutorem petere debet: alias eis non succedit.

u Error iuris matrem non excusat, l. 2. §. de iniur. vocando.

x De pupillo qui originem patrem nam habet in vna ciuitate, in alia domicilium: in alia patrimonium: Si quæras quis iudex sit competens in dando ei tutorem vel curatorem?

Sic sentio, Originis & domicilij simul iudicem competentem esse. & ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

& ita hic, originis vocabulum accipio, ut & in l. 17. §. 4. d. ad municipia, domicilij simul iudicem competentem esse.

a Nota de restituendis patriæ atque origini defunctorum liberis.
b hinc pertinet lex. 23. eodem. leg. 7. §. 6. versic. sed si de curatore furiosi: Nonell. 22. cap. 40. in fin.
c hoc vocabulo intelliguntur plerumque tres senatorum ordines, illustres, Spectabiles & Clarissimi ut l. 2. quando mulier. Est enim clarissimum nomen generale & speciale.
d Illustris Pref. & ita scriptum in lege 3. C. Theod. de tutoribus.
e d. versic. sed si l. 2. in fin. quando mulier. Ij erant principes senatus. Ceterum hoc primo capite legis agitur de tutoribus creandis in urbe, ut & in fin. in provinciis.
f His fiebat consilium i. i. b. qui consilio affuerint. de quo dixi ad Vlpianum §. 13.
g Prætor tutelaris.
h Liberum iudicium hic Baldus interpretatur, rationibus reddendis non obnoxium: unde mox sequitur, expertes damni: & post remota à metu.
i Plures tutores & curatores dari possunt, ubi vnus sufficere non potest.
k Græcis deo-
nol. dicitur, & deo-
xpo. dicitur, qui ita plures eliguntur.
l Ita fit in episcopo creando Nou. 123. c. 1. l. 42. C. de epis. & clericis. Sic & apud Cornelium Tacitum 4. Annal. Patrii tres nominabantur ex quibus vnus Flamen dialis eligetur adde l. 23. ff. de tutorib. datu.

DE TUTORIBVS VEL CURATORIBVS ILLUSTRIVM VEL CLARISSIMARVM PERSONARVM.

Tit. XXXIII.

1. Imppp. Valentinian. Theod. & Arcad. Augusti, Proculo præfecto vrbi.

ILLVSTRIBVS d. præfectis vrbi adhibitis decem viris è numero senatus amplissimi & prætoris clarissimo viro, qui tutelaribus cognitionibus præfideret, tutores & curatores vel ex quolibet ordine idoneos faciat retentari: & sanè id libero iudicio, expertesque damni constituent iudicantes. Et si in reendis pupillaribus substantiis singuli creandorum pares esse non possunt, plures ad hoc secundum veteres leges conueniet aduocari: vt quem ceteris ille administrandis negotiis pupillorum dignissimum iudicabit, sola sententia obtineat præfecturæ, super cuius nomine solennitate seruata postea per prætorem interponatur decretum. Itaque hoc modo remoti à metu, qui consilio affuerint, permantur: & paruulis adultisque clarissimis iusta defensionis hac prudentium deliberatione perueniet. Quod tamè circa eorum personas censuisse nos palam est, quibus neque testamentarij defensores, neque legitimi, vita, ætate, facultatibus suppetunt. Nam vbi forte huiusmodi homines offeruntur: si nihil ad defensionem suis priuilegijs comparabunt, vt teneri possint, iure præscribimus. Ceterum alia, quæ in causis minorum antiquis legibus cauta sunt, manere intemerata decernimus. In provinciis autem curiales in nominandis tutoribus & curatoribus clarissimarum personarum exhibeant debitam cautionem, discriminis sui memores cognoscant indemnitati minorum obnoxias etiam suas deinceps esse facultates. Dat. 3. Kal. Ianuar. Mediolan. Timasio & Promoto Confl. 389.

Occupati, circa maiora, non vocantur ad minora. Bald.

2. Imppp. Valentinian. Theod. & Arcad. Augusti, Aureliano præfecto vrbi.

Generali lege prospectum est, ne qui ad illustrium senatorum tutelam curialibus occupati necessitatibus vocentur. Dat. 8. Kal. Aug. Theodosio A. 3. & Abundantio Confl. 393.

QVI DARE Tutores VEL CURATORES POSSVNT, ET qui dari non possunt.

Tit. XXXIII.

De status controuersiam passo.

1. Imp. Alexander A. Amphibulo.

VM tibi in ea ætate constituto, vt si de statu tuo constaret, per tutores siue curatores negotia tua administrari deberet, libertatis controuersiam fieri alleges: nō ideo oportuit impediri quo magis liberali causa ordinata, quia interim pro li-

quibus, ita in urbe constituuntur. Si multi sint testamentarij aut legitimi, ex quocunque ordine senatorio, vel equestri sumuntur ab illustri præfecto vrbi qui est princeps senatus, adhibitis in consilium decem senatoribus & prætore tutelari: plures nominantur, deinde vnus idoneus pronuntiatur sententia præfecti vrbi: vt ille postea solenniter detur, decernatur, prodatur, inauguratur, confirmetur auctore prætore tutelari, atque ita, sententia præfecti præcedit decretum prætoris. l. vlt. de magistr. conueniendus. l. tutores D. de confirm. tutore.
p leg. 9. §. titul. proximus.
q In provincia clarissimis tutores vel procuratores dantur & nominantur à præfibus decreto decurionum, & eorum periculo qui adfuerint.
r Sensus est, vt ij tantum, qui Curia ciuitatis sue obstricti non sunt, tutores dentur illustrium senatorum liberis impuberibus sui iuris.
f De illustrium tutoribus, vel curatoribus.
t Nec enim omnium iudicium est tutores dare v. l. 16. D. de tutoribus & curatorib. datu, ab his qui ius dandi habent. l. 7. in fin. D. de confirm. tut.
u Subaudi: quibusque: alijs tamen ab illustribus & clarissimis: de quibus dictum est titulo superiore, ad hanc quæstionem refer leg. 1. leg. 11. l. 22. hoc titulo.
x d. l. 7. in fin. Nou. 72.
y v. leg. 17. D. de tutoribus datu.
z Id est, quominus: Cuiacius ita interpretatur vt scripsi ad leg. 7. D. pro emptore.
a De tutela forinçarum dictum est alias in l. 3. de legitim. tut. & ad Plp. 11. §. 11. ad de Cuiac. 7. obf. 11. adde quadam ex l. 2. §. de procuratoribus.
b l. 47. de excusationibus tutor. §. 19. Inst. de excus. tut. puta furiosæ leg. 14. D. de curatoribus furiosis.

c quia si vir malè gederet, tacite mulier ei negligentiam remitteret.
d Vtroque oculo orbatus, curator esse non potest l. vlt. qui morbo: vno potest l. 9. §. de excusa. tutor.
e Miles armatæ militiæ, neque tutor, neque curator dari potest. §. 14. Inst. de excusation. adde leg. 8. ff. de excusat. tutor: procurator. l. 31. §. de locato: leg. 13. leg. 8. §. de legatu. 5. Harmenopol. 11.
f 30. Quid si erore ductus res administraverit? negotiorum gestorum actione conuenitur Synopsi Basilic. 37. titul. 7. ex tit. 5. c. 33.
g Qui pro tutore negotia gestit, etiam negotiorum gestorum actione conueniri potest, Paul. 1. sentent. 4. §. vltim. l. 1. in fin. supra de testament. tut. leg. 6. §. de negot. l. 3. §. 10. D. de negotiis.
h In tutore dando, magistratum seruare oportet fines territorij & iurisdictionis suæ. l. 3. D. de tutoribus dat. leg. 3. supra qui petant tutores. Si tamen defuerint idonei, potest magistratus ex vicinis ciuitatibus honestissimum quemque inquirere, & nomen præfidi provincie mittere, non ipsum dandi arbitrium vindicare leg. 6. J. eodem. leg. 24. D. de tutoribus & curatoribus dat. Interdum etiam non municipes dari potest leg. 10. D. de tutel. Fallit etiam lex nostra in testamentario tutore. Possumus enim alienæ ciuitatis ciuem liberis tutorem dare leg. 32. D. de testament. tut. quamquam & eo casu tutori dato competat excusatio leg. 17. de excusat. tutor.
h leg. 1. supra de testament. tut. leg. 8. §. de si de iuss. tut. i. Dixi ad leg. 3. leg. 6. leg. 8. §. qui petant tut. leg. 10. §. 23. D. ad Trebell.
k vide leg. 24. D. de tutoribus datis.
l Seruus non potest dari à tutor. §. 1. Inst.

De marito.

2. Idem A. Artemisia.

Maritus et si rebus vxoris suæ debet affectionem, tamen curator ei creari non potest. PP. Kal. Iulij, Fusco II. & Dextro Confl. 226.

De ceco.

3. Imp. Philippus A. Dolenti.

Vminibus caprum curatorem haberi debere falsò tibi persuasum est. PP. 13. Kal. Augusti: Peregrino & AEmiliano Confl. 245.

De milite.

4. Idem A. Emerito.

Militia armata muneribus occupatus, neque si legitimus sit, neque si ex testamento datus fuerit, nec alio modo, etsi voluerit, tutor vel curator fieri potest. sed si errore ductus, res administraverit negotiorum gestorum actione conuenitur. PP. X. Kal. Augusti: Peregrino & AEmiliano Confl. 245.

De eo qui dantis iurisdictioni subiectus non est.

5. Impp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. AEmilianæ.

Neque à præfide alterius provincie, neque à magistratibus municipalibus tutorem ortum ex alia ciuitate, nec domicilium, vbi nominatur, habentem iure dari posse ab eo, cuius iurisdictioni subiectus non est, certissimi iuris est. Neque cessatio iniuncti perperam officij, ad periculum eius pertinet. S. 12. Kal. Maij, AA. Confl.

De negligentia matris.

6. Idem AA. & CC. Leontio.

Quod dicis matrem filijs tutorem s. nolle petere, super hac re ad præfide provincie, qui si eam neglexisse perpexerit, etiam ipse magistratus dare tutores, vel nominare, vt ab ipso decreto tribui possint, iubere non prohibetur. PP. 2. Kal. Maij, AA. Confl.

De seruo.

7. Idem AA. & CC. Rufo.

In serui conditione constitutum tutorem, vel curatorem à præfide dari non posse, nullam habet iuris dubitationem. S. 2. Non. Iul. Philippopoli, AA. Confl.

De creditore pupilli.

8. Idem AA. & CC. Euelpisto.

Creditorem debitoribus tutorem datum, non tantum petitionem non amittere, sed etiam ipsum sibi posse soluere, non ambigitur. PP. 5. Non. Iul. CC. Confl.

De creditore vel debitore eius qui in curatione est.

In auth. vt hi qui ob se ha. per §. sed & se quis col. 6. titul. 1. al. 2.

Minor debitor, vel is cui minor tenetur, aut qui minor res tenet, à curatione prohibetur. Nā & ante curationem, si minoris creditor efficiatur, nō sine adiuncto curatore ad-

iudice, tutor vel curator. Synopsi d. xi. cap. 33. m nam à testatore potest §. 1. Inst. qui test. dar. tut. poss.

† Olim creditor debitori tutor dari poterat vt hic: leg. 7. §. de excusat. tut. leg. 78 §. 1. D. de contrahen. empt. leg. 9. §. 5. D. de administr. tutor. vt & is qui item habebat cum pupillo vel adolescente, nisi lis esset de omnibus bonis, vel maxima parte, vel de statu leg. 6. §. 18. leg. 20. leg. 21. D. de excusa. tut. §. 4. Insti. de excusa. tut. Hodie huiusmodi persone nō modo excusantur, sed remouentur: nisi sit mater & auia Nouell. 94. etiam si post suscepam administrationem adquirent obligationem aduersus pupillum. Quo nomine intelligas non permitti tutoribus vel curatoribus cessio- nis iure, obligationes in pupillum adquirere, vt olim licuit leg. 12. D. de rebus eorum qui sub tut. d. Nouell. 72. In Gallia creditor vel debitor conditionem suam euulgare non cogitur, si à testatore tutor datus fuerit, & ita iudicatum à Gratiano. politano Senatu anno 1461. Februarij 6. refert Bugnonius in legibus abrogatis.

n Debitor potest etiam tutor esse pupilli creditoris leg. 5. §. 4. D. de administr. tutor.

o dicto §. 5.

p Creditor minoris, siue ipsum minorem, siue res eius obligatas habeat, nulla ratione ad eius res curandas admitti potest, etiam si legibus vocetur: ne forte aut cautionem aliquam subtrahat, aut alio quo modo, eas, quæ apud minorem sunt, probationes auertat, easque in minoris ipsius fraudem recitet. s. Harmenopol. 11. §. 39. adde Nouell. 72. §. 1.

† & ita abrogatur d. §. 4.

† & ita abrogatur d. §. 5. d. l. 7. d. §. 1.

q leg. vlt. de in litem dando.

mini-

abrogatur lex 22. D. de reb. eor. a Habenti tutorem legitimum, alius à iudice dari non potest. dixi ad l. 9. §. qui petant. ab hæc vox delenda. Nam miles ne volens quidem ad tutelam vel curam admittitur Cuiac. 17. obs. 6. c. Tutorem habenti: Cuiacius ita emendat 17. obs. 6. Idque suadent quodammodo hæc verba, Negotii pupillaribus, & est factum curatorem habenti curatorem dari non posse l. 20. in f. ff. de tutoribus datis. l.

d Curam habenti, alius curator adiungi potest causa cognita l. 20. in f. D. de tutoribus datis. e Hæc lex intelligenda est de absente sui negotij non reipublica causa. Na absens reipublica causa, periculo medijs temporis non obstringitur (si tutor vel curat. reipub. caus. abs. cum in locum eius alius tutor datur l. 12. D. de tutela: in locum absentis ex alia causa, neque tutor, neque curator datur l. 1. ff. de tut. & curatoribus datis, quatenus in ea fuerit, id est, abfuerit p. Cuiac. d. loco. f v. l. vnj. de a. d. loco. g Constantinus l. 1. Cod. Theod. de tutoribus & curat. dat. h Excepta momentaria possessio l. vlt. §. qui legitim. persona. i Minor datur curator ad lites alioquin non suffinet legitimam personam in iudicio standi. k l. 4. §. si aduers. rem ind. l. 2. §. qui legit. persona. 4. §. in f. D. de re iudicata. l Generalis curator non debet à lite desistere propter speciale curatorem datu ad lites, Bartol. m Principis colonus, vel alius privilegiatus tutor dari non potest v. l. 8. §. de excusat. tutor. n Vt miles l. 4. §. eo. o Nouel. 94. Nouel. 118. c. 5. hoc autem adiectu videtur, quoniam ipse mulieres olim perpetua tutela aut potestate viri continebantur, dixi ad lege xij. tabul. p l. 16. D. de tutela. q Regula est generalis, quæ exceptionem admittit: olim ita visitata ut vel à iudice l. 21. D. de tutoribus datis: vel patris testamento matri liberorum tutela inuolueretur l. 26. D. de testament. tut. r Nouel. 94. ca. 1.

ad hodie extensum est ad auas Authen. Matri & auia. r id hodie remissum Authen. Sacramentum. s Si mater contra fidem iuraturandi iterum nubit non redditis rationibus, nec petito alio tutore, filij habent tacitam hypothecam, tam in vitrici quam in matris bonis. t Id hodie abrogatur: præferuntur enim matres & auæ tutoribus datis & legitimis Auth. matri & auia. §. l. 1. §. de tutor. illust. t Tutelam filiorum matres sine villo impedimento gerere possunt, verum simul atque ad secundas nuptias transferunt, per l. 26. D. de testament. tut. u Ampliatur lex 2. in prin. §. eod. ad auas. v In tutela liberorum administranda, mater auæ præferitur: utpote propinquior. x In tutela liberorum gerenda mater præferitur quibuscunque adgnatis liberorum. y Tutelâ liberorum gerere matri & auæ licet, dñ senatusconsulto Velleiano & secun-

ministrabit. Hoc autem ab initio vel probet, vel iuret se credere minorem obligatum, vel res eius habere. Nam si taceat, actionis sustinebit iacturam. Item si debitor taceat: nec redhibitione, nec alia tempore curationis solutione iuuabitur. Sed si actionis cessionem t aduersus minorem suscipiat, nec post curam quidem depositam ea permittitur uti: nec is, qui cesserit, agere debet: cum in legem commiserit, licet cessio pro iustis causis facta sit: sed minor lucrabitur. His valentibus in omni cura prodigorum forte, aut furiosorum, aut dementium, & omnium quas introducunt leges.

De tutorem habente.

9. Idem AA. & CC. Maximiano.

Si sororis tuæ filius tutore legitimo patruo constituto, nec villo excusato privilegio, tutor datus es: cum habenti tutorem, alium dari iura prohibeant: necessitatem administrationis ad eum pertinere, nec te datione teneri, non ambigitur, S. 3. Kalend. Febr. Sirmij, CC. Confl.

De habente curatorem.

10. Idem Augusti, & CC. Florentino

¶ militi b. ¶

Curatorem c habenti neque adiungi nisi d causa cognita, neque in locum eius alium substitui, nisi ante priorem remoto, ambigui iuris non est, te quoque abfuturum e, damni, quod medio tempore negotijs pupillaribus contigit, esse succedaneum: cum actorem periculo f tuo constituere debueras: nec iure magistratum in absentia tua aliu creasse, certum est. PP. 3. Kal. April. Cæf. Confl.

De litibus.

11. Imp. Constant. A. & Constantin. Cæf. ad Bassum præfectum vrbi.

In vniuersis h litibus i placet non prius puberem iustam habere personam, nisi interposito decreto, aut administrandi patrimonij gratia, aut k in litem fuerit curator datus: vt iuxta præcedentia nostre pietatis statuta legitimè initiatę litis agitata, in iudicijs cõrouersia finiat. Dat. 3. Id. Octob. Aquileia, Constant. A. & Licinio Confl. 312.

12. Imp. Valentinianus, Gratian. & Theod.

Augusti, Eutropio.

Curator adolescenti ordinatus, post inchoatam litem nõ potest sub l prætenu specialis curatoris à se nominati aut litem contestatam deferere, aut ab administratione se subtrahere. Dat. 4. Kal. Octob. Constantinop. Eucherio & Syagrio Confl. 381.

De principis colono aliisque privilegium habentibus.

13. Imp. Honor. & Theod. AA. Monaxio præfecto vrbi.

Ne magistratum vltius præcedat licentia: plenius designamus, ne patrimoniale m colonum, siue aliū, qui privilegio n ab hac nuncupatione defenditur, tutelæ muneris adstringat officium. Dat. * Honorio VIII. & Theodosio III. AA. Confl. 409.

Q V A N D O ° M V L I E R T V T E L Æ officio fungi potest.

Tit. x x x v.

Mulier de iure communi non potest tutela officio fungi. Salyc.

1. Imp. Alexander A. Otaclia.

T U T E L A M administrare, virile p munus est q, & vltra sexum fœmineæ infirmitatis tale officium est. PP. X. Kalend. Octob. Iuliano II. & Crispino Confl. 225.

2. Imp. Valentinianus, Theod. & Arcad. AAA. Tariano P. P.

dis nuptiis renunciet. ut hic. 1. Harmenopol. l. 1. §. 27. vetum nouo iure secundis nuptiis renūciare nõ cogitur cum tacite ipsi secundis nuptiis à tutela remoueat. Auth. p. r. x. Derogatur legi 2. vers. Huiusmodi, vel legiti desuerit sup. eo. t Derogatur legi 2. in pr. ibi, Sacramento præstito §. eod. & Nouel. 22. c. 40. t Exceptio ad legem 8. §. tit. proxim.

M Atres: t quæ amissis viris tutelam administrando. rum negotiorum in liberos postulant: priusquam confirmatio officij talis in eas iure eueniat, fateantur actis ¶ sacramento præstito t, ¶ ad alias nuptias non venire. Sanè in optione huiusmodi nulla cogatur, sed libera in conditiones, quas præstitimus, voluntate descendat. nam si malunt alia aptare matrimonia, tutelam administrare non debent. Sed ne sit facilis in eas post tutelam iure susceptam irruptio: bona eius primitus, qui tutelam gerentis affectauerit nuptias, in obligationem f venire, & teneri obnoxia rationibus paruulorum præcipimus: ne quid incuria, ne quid fraude depereat. His illud adiungimus, vt mulier, si atate maior est, tunc demum petendæ tutelæ ius habeat, cum tutor ¶ vel testamentarius vel ¶ legitimus t defuerit vel privilegio à tutela excusetur, vel suspecti genere summo-ueatur, vel ne suis quidem pro animi aut corporis valetudine administrandis facultatib. idoneus inueniatur. Quod si fœminæ tutelâ refugerint, & præoptauerint nuptias: tunc demum vir illustris præfectus vrbi t, accito prætor, qui impertiendis tutoribus præfideat, siue iudices, qui in prouinciis iura restituunt, de alio ordine per inquisitionem dari minoribus defensores iubeant. Dat. 12. Kal. Febr. Mediolani, Valentiniano A. IIII. & Neotherio Confl. 373.

In authen. de hered. ab intest. §. ex his col. 9. tit. 1. no. 118. c. 5.

M Atres & auia t secundum ordinem tutelæ etiã ante agnatos subire permittimus, si y inter gesta nuptiis aliis & senatusconsulto Velleiano auxilio renunciauerit: solis testamentariis tutoribus eas præcedentibus, legitimis t & datis postpositis. Defuncti namque voluntatem præponi volumus. Præter has autem aliis mulieribus interdiximus officium tutelæ subire.

In auth. vt sine prohib. mat. debit. & credit. §. propterea igitur. col. 7. tit. 6. al. 4. no. 94. c. 2.

S acramento quidem non t exigitur, sed contractis secundis nuptiis expelli etiam à tutela cõuenit: salua minoribus omnia alia (prout iuris est) cautela.

In authen. col. & const. vt supra.

A D hæc & si debitor inter ipsam & filios quoquomoda vertitur: tutela materna non ideo minus admittitur, debito t in sua natura durante. Potest etiam mater naturalium filiorum tutelam agere, omnia t, agens quæcumque in legitimis definita sunt filius.

3. Imp. Iustinianus A. Iuliano præfecto pratorio.

S I pater secundum nostram cõstitutionem naturalibus a liberis in his rebus, quæ ab eo in eos profectæ sunt, tutorem non reliquit: mater autem voluerit eorum, (siue masculi sint, siue fœminæ) subire tutelam: ad exemplum legitimæ sobolis liceat ei hoc facere, quatenus actis sub competenti iudice interuenientibus, iuramentum antea præstet, quod ad nuptias non perueniat, sed pudicitiam suam intactam conseruet: & renunciet b senatusconsulto Velleiano præfidio, omniq; c alio legitimo auxilio suamq; substantiam supponat: & ita filiorum suorum vel filiarum naturalium tutricellam ¶ existere sancimus. Omnibus quæ pro matribus & liberis earū ex legitimo matrimonio progenitis, dualibus constitutionibus cauta sunt, in huiusmodi matribus obseruandis. Si enim in filiis iustis, in quibus & testamentariæ & legitimæ sunt tutelæ, & tamen matribus his deficientibus, ad prouidentiam filiorum suorum venire conceditur: multo magis in his casibus, vbi legitima tutela euanesceat, saltè alias eis dare humanissimum est. Dat. 15. Kal. April. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

I N d Q V I B V S ° C A S I B V S f T V T O - rem g vel curatorem h habenti, tutor vel curator dari potest.

Tit. x x x v i.

De absentia & reuersione tutoris.

ob non factam insinuationem, beneficio non incarcerationi, simulationis. Ad hæc tolli purgationem moræ, conductori denegari remissionem occasione belli fud

d Tutorem habenti, cur non omnibus casibus tutor dari possit, dicam infra eodem.

e Di c, in locum absentis Reipub. causa l. 1. §. eod. excusati. l. 2. §. eod. suspecti, remori defuncti relegati l. 4. §. eod.

f causis, tutorem habenti tutor vel curator dari potest. vt lege quarta infra eodem.

g leg. prima lege secunda, & lege quarta infra eod. leg. 9. §. qui petant tutor. l. 9. qui dare tutor.

h l. 3. & l. 5. §. eo. l. 10. §. qui dare: l. 20. in f. D. de tutoribus datis.

S. j.

z Puta vt inuentarium faciat, l. 24. §. de administr. tut.

a Etiam filijs naturalibus matres possunt esse tutrices l. vlt. §. de confirmando tutore: Nou. 88.

b Mater tutelam liberorum adfectans, renūciare Velleiano cogitur, Nouel. 118. capite 5. In Gallia id locum nõ habet. & ita placito senatus Burdegalesis factu, anno 1521. Iulij 26. vti Burgonius refert in legibus abrogatis.

c Nota de renūciatione quæ fit omni legum auxilio & iuri introducto in fauorẽ sexus: qua renūciatione rediguntur mulieres ad iura cõmunia masculorum, nec habet aliquod beneficium in præiudiciu pupillorū.

Quid si talis renūciatio fuerit omiffa? Bald. in Auth. Matri & auia §. negat valere decretu in terpositu super tutela matris & auia: nec eas præsumi renūciatse, ideoq; iuari iuris ignorantia l. vlt. §. de iuris & facti, & dñius videtur. Equio; res existimo, quibus id placet, Mulieres suscipiendo tutelam, tacite videri fecisse has renūciationes & ea omnia quib. ad tutelâ peruenitur, facit l. 77. D. de adq. hered. l. 30. ff. de verb. obligat. Addit Roland. à Valle. 1. (ff. l. 13. m. 6. & sequentib. ad 22. à multis existimari, & clausula videti renūciatum legi 6. l. 2. D. de transact. de nõ visis & cognitis verbis testamenti (quã tamen opinionẽ non pbat num. 26.) ad hæc beneficio iuris municipa- lis, ne in solidu conueniatur, beneficio inuenta rij, cedendatū, excusationis, ordinis, diuisionis, beneficio non abstrahendi de domo, reuocandæ donationis

2 In locum absentis reipublice causa, licet is tutor esse non desinat, alius tutor dari potest. (hæc lex exceptio est ad l. 4. §. eo.) b l. 12. D. de tutel. l. 15. in f. D. de tutorib. datus ab huius l. 3. §. 10. ff. de suspectis l. 45. de excusationib. l. 9. ff. de tut. & rationib. distrahend. c Curator in locum absentis datus, eo reuerso seu finita absentia deponit officium. facit l. 14. §. 1. D. de tutel. d In locum tutoris excusati, potest curator dari l. 4. in f. §. eo. l. 11. §. 1. l. 28. ff. de testam. tut. l. 1. §. 23. & hæc vox exceptio est ad legem 4. §. eo.

1. Imp. Antoninus A. Tiberiano & Rufo.

S i in locum eius tutoris ad tempus dati estis, qui reipublice causa aberat: isque iam finito munere, quod ei iniunctum est, abesse desit: quin ad eius officium curamque pertineant negotia pupillæ, ambigere non debetis. Sed consultius feceritis, si præsidem provincie virum clarissimum adieritis, ut is ad administrationem tutelæ compellatur. PP. 8. Kal. Augusti. Antonino. A. III. & Balbino. Confl. 214.

De curatore dato impuberi.

2. Imp. Alexander A. Valentiniano.

P otuit quidem & debuit competens iudex in locum excusati tutoris, licet pupillus alios quoscunque haberet tutores, curatorem dare. Quamvis autem curator cum aliis in locum excusati tutoris substitutus sit: tamen periculo administrationis ultra pubertatis tempora non adstringeris. PP. V. Id. Iun. Modesto & Probo Confl. 229.

De curatore tutori adiungendo.

3. Idem A. Hylæ.

P ropter latè diffusum, id est, in diuersis locis constitutum patrimonium, vel quod solus administrationi non sufficiat, an tibi tutelam administrati adiungi aliquos curatores oporteat præses provincie, si te non sufficientemprehenderit, æstimabit. PP. 8. Id. Decemb. Pompeiano & Peligno Confl. 232.

De tutore suspecto, vel excusato, vel defuncto, vel relegato.

4. Imp. Valer. & Galien. Augusti Euploio.

L icet tutorem habenti tutor dari non potest: tamen certis ex causis alius idoneus substitui sententia competentis iudicis solet in locum suspecti, qui conuictus ac remotus est, & in locum excusati, vel defuncti vel relegati tutoris. PP. Id. Mart. Seculare II. & Donato Confl. 261.

De curatore tutori adiungendo.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti & CC. Zenoni.

C um ob augmentum facultatum curatores adiungi soleant, non prius dati tutores ab administratione eorum liberantur. Sanè si is, qui administravit, tempore finitæ tutelæ fuit soluendo: securi temporis periculum ad te pertinere non potuisse manifestum est. Dat. 3. Kalen. April. CC. Confl.

DE ADMINISTRATIONE TUTORUM, vel curatorum, & pecunia pupillari fœneranda, vel deponenda.

Tit. XXXVII.

De pecunia pupilli vel minoris.

In authent. ut hi qui ob se hab. §. quoniam col. 6. Tit. 1. al. 2. nov. 72. cap. 6.

N OVISSIME cautum est, à curatore pecuniam pupillarem non esse fœnerandam, quod si fecerit, mutui subiacebit periculo, nisi mobilis sit eius substantia, cuius cura administratur, tunc enim curator illud solum mutuari cogatur quod ad dispensationem sufficit adolescentis, eiusque rebus: quod verò plus est, cautè reconducatur: vel nisi ex necessitate hoc fecerit, veluti propter expensas in pupillum faciendas.

Curatorem non teneri pro tutoribus præcedentibus.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Modesto.

F rustra times administrare res adolescentis, cuius curator es, ne ex hoc aliquis existimet commune periculum prioris temporis te recepisse: sed ea, quæ agenda putas, age,

Relegatio, excusationis species d. l. 3. l. 11. in f. l. 3. §. 9. ff. de legitim. tutorib. Cuius emendavit deportati, nisi forte vox Relegati hic accipienda sit pro Deportati, Cuius ad l. 8. §. 9. D. de excusat. tutor. ab ea tamen emendatione distcedit adde Paul. 2. sent. 25. §. 8. q. Propter augmentum facultatum tutori curator solet adiungi l. 9. in f. ff. de administ. tutor. i Licet alius tutor adiungatur, prior non liberatur. i l. 39. in f. D. de administ. tutor. i Cur ita collige ex l. 1. in f. de diuidenda tut. u 26. D. 7. 3. C. Theodos. 19. Nouell. 72. c. 6. & 7. x Tutorum administrationis partes sunt hæc, inuentarium facere, pecuniam otiosam ad prædiorum rusticorum emptionem deponere, si id non superat, fœnerari: cæteras res diligenter custodire: in iudiciis pupillos suos & adultos defendere. y id est, ex Nouel. 72. c. 6. z adde l. cum Strichus. ff. de solut. a Curator adulti non tenetur pro tutoribus antecedentibus, nisi negligetia in exi-

gendo possit ei imputari v. j. quando ex facto tutoris. b Datus. c Cum plures tutelæ geruntur, in contutorem non datur actio l. 12. l. 18. l. 32. in f. D. cod. Pro vniuersali curatione non potest agi, nisi finito officio Bald. v. Cuius. 17. obf. 7. in f. d l. 33. in fin. D. cod. Potestne tutor salarium exigere? potest d. l. 33. in fin. v. wurmsfer. 1. pract. 38. c. 11. e Puta in alimenta l. 2. de aliment. pupill. f Probare sumptus debet is qui eos se fecisse ait. facit l. si quis pro redemptione de donat. l. 1. §. 1. D. de tutela & rat. distr. g nam expedit quodcumque non interponit d. l. 2. h Quod confirmatur per iustitiam naturalem, non eget alia confirmatione. Bald. i Probatione alia non indiget quæ Naturali iustitia confirmantur. k l. 10. §. eo.

& (quod magis interest omnium partium) instat, ut iudex inter te & tutores datus, quamprimum partibus suis fungatur. PP. 12. Kal. Octo. Albino & Aemiliano Confl. 207.

Curatorem administratione durante à collega conveniri.

2. Idem Augusti Timoni & Elpidophoro.

A duersus curatorem adolescentis, cui collega datus estis, quamdiu administratio communis durat, exerceri iudicium non potest. PP. 2. Kalen. Maij, Apro & Maximo Confl. 208.

De sumptibus.

3. Imp. Antoninus A. Eumoso.

S umptus in pupillum tuum necessarij & ex iustis honestisque causis iudici, qui super ea te cogniturus est, si probabuntur, facti, accepto ferentur, etiam si prætoris decretum, de dandis eis non sit interpositum, id namque, quod à tutoribus siue curatoribus bona fide erogatur, potius iustitia quam aliena auctoritate firmatur. 14. Kal. Sep. temb. Duobus & Aspris Confl. 213.

De liberti tutore.

4. Idem A. Proculæ.

N isi eam pecuniam, quam constiterit libertum patrum tutorem filiarum rationi eius debere, vel depoluerit, vel in prædiorum comparationem conuerterit: remittitur ad præfectum urbi, secundum ea, quæ constituta sunt arbitrio eius puniendus. PP. 12. Kal. Octobr. Antonino A. III. Balbino Confl. 214.

De tutoribus condemnatis.

5. Idem Augustus Ruino.

F rustra tutores quondam adolescentium, quorum curam administras iudicatum, detrahant, cum exacta pecunia possit auctoritate prædis in depositum causam haberi. PP. Iun. Kal. Læto II. & Cereale Confl. 216.

De calumnijs actionibus non intentandis.

6. Imp. Alexander A. Pacionio.

N on est ignotum tutores vel curatores adolescentium, si nomine pupillorum vel adultorum scientes calumniosas instituant actiones, eo nomine condemnari oportere: ne sub prætextu nominis eorum propter suas similitudines securè lites suas exercere possint existimet. PP. 6. Id. Maij, Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

De forma alienandi testamento data.

7. Idem Augustus Valerio.

T utelam pupillorum tuorum sic administrare debes, ne ædificum, quod his relictum est contra formam alienandi testamento datam vendas. PP. VI. Id. Iul. Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

De curatore qui non administravit.

8. Idem Augustus Aprili.

E t si scisses te curatorem datum nec administrasses: ceteris curatoribus, & administrationem peragentibus, & sufficientibus damno præstando, contra te actio dari non potest. Sin autem nescisses te curatorem datum etiam si soluendo ceteri non sint, damni periculum ad te non redundat. P. P. 7. Kal. Decemb. Alexandro A. III. & Dione Confl. 230.

De dote constituenda.

9. Idem Augustus Inclytæ.

S i curatores habes, hiq; dotare te bonis tuis cessant: adito præfide provincie imperabis, ut, quod moderatè est honestè personæ, præstare cogatur. PP. 17. Kal. Maij, Agricola & Clementino Confl. 231.

De liberta curatore.

10. Idem Augustus Rufinæ.

S i liberti eiusdemque curatoris culpa vel fraude ratio vestra læsa sit: sarcini damnum ab eo qui dedit, præses pro-

f Sciens se tutorem, de neglecta tutela tenetur, si gerens non sit soluendo l. 3. §. 20. diuid. tut. l. 4. §. 3. rem pupill. salu. adde l. 10. §. eo. t Exceptio excussionis tutori qui non gessit, aduersus eum qui gessit competit. u Ignorans se tutorem nullo modo tutelæ obligatur. x Ignorans se tutorem, nullo modo tenetur v. l. 5. §. de periculo tut. y Dotem sibi constitui, eoque nomine aduersus curatores moram committentes agere adula: & officium super ea re iudicis aduocare, potest. facit l. 52. D. de l. 43. D. de leg. 2. z dotare proprijs bonis curator adultam non cogitur. a d. l. 43. l. 69. D. de iure dot. l. 22. §. 4. D. ad Trebel. b Libertus malè administrans remouetur à tutela, eaque priuatur l. 4. §. eo.

uincit

a Cui contraria est calumnia & superuacanea l. 6. §. eod. b Tutor in bona causa cogitur appellare & prosequi, alioquin liti nomine tenetur. Est enim officium tutoris vilia non pretermittere, inutilia non admittere l. 27. §. de episcop. audientia. c Defectus ætatis non suppletur numero libetorum l. 2. §. de integ. restit. l. 1. inf. §. qui & aduersus quos: l. 2. D. de minor. d Tutor agens pupilli nomine non tenetur cauere de rato l. 23. D. eo.

e Rationes à curatore antequam 25. annu minor expleuerit, non exiguntur tantisper dum curator gerit. 5. Harmenopol. 11. §. 35. f Curator tenetur ad rationes reddendas, vt & quibus suscipiens alienam administrationem v. Roland. à Valle. 1. confil. 49. g l. 2. §. eod. h Imò non est manifestum, sed falsum vi. leges contrarias in l. 4. inf. l. 16. inf. D. de tut. & rationib. i v. qua dixi ad l. 14. §. si cert. per. k De eo quod quis facit vt tutor, vel curator, vel procurator, vel gestor alterius, suo nomine conueniri non potest l. ult. D. de institor. v. wurms. 1. praef. 38. c. 10.

i ergo aliquo sunt enim alienationis variae species & causae. m hoc innuit, Certis causis, alienandi facultatem tutoribus permitti: in reliquis, alienantes iustam causam possidendi non transferre. Malè autè alienat, qui donat l. 22. inf. l. 46. inf. D. eo. l. 1. D. de tutel. & rationib. nonnunquam tamen donare potest l. 12. inf. D. eod. n Tutor iusta de causa, hoc est ex causis iure pmissis res pupilli sui potest alienare. o Non administrat, qui donat. p Pòt igitur donare iustus de causis d. l. 12. q Tutela non efficit, quominus tutor de suis testari suaeque donare possit l. vn. §. rem ali. ger. r Periculum no minus spectat ad tutorem. s v. l. 2. §. arbitrii tutela. t Officio tutoris incumbit debitoribus pupilli denunciare vt soluant. u l. 1. §. de distr. pignori. x Tutor potest dari in absentia. Bald. y l. 8. §. eo. l. 1. §. 1. l. 5. inf. D. eod. z l. 1. Cod. Theod. eod.

a Bona tutoris & curatoris, tacite pupillo & adolescenti obligatur l. ult. §. rem alienam gerentib. l. vn. §. 1. §. de rei uxori. att. l. vlt. §. de legiti. tut. Nou. 118. ca. 5. b Bona tutoris vel curatoris, nedum pro malè gestis, sed etiam pro non penitus gestis, tacite obligata sunt pupillo vel adulto c l. 2. (Theod. eod. l. 1. §. 1. Theod. de donat. l. 25. §. de donat. d Putà faciendi vel non faciendi v. l. 25. §. de donat. & ita tutor non implens donationem vtilem pupillo, tenetur ei ad interesse. e Donationes uiuorum non fiunt. dixi ad l. 25. §. de donationibus. f id est, non quæritur l. 7. §. arbit. tutel. g Orationem Seueri intelligit quæ exat in l. 1. §. 2. D. de reb. eor. h Mobilia pretiosa, immobilibus comparantur. i l. 1. D. de reb. eor. k v. l. 3. §. de prad. decur. l mobilia sc. & prædia vrbana ac rusticæ. Rustica & suburbana alienari non possunt, quod hic vetatur v. quadam in hunc locum apud Cuiac. 7. obs. 23. m Tutor vel curator nihil ex rebus minorum vendere potest, nisi ex iusta & probabili causa. Quin iusta causa alienandi non sufficit. Nec enim res eas sine decreto iudicis alienare potest, excepta veste vsu detrita, & iis quæ seruando seruati non possunt, item animanti bus pupillorum vsui superuacuis. Synopsi Basilic. 32. tit. 11. ex lib. 38. tit. 4. cap. 30. s Harmenopol. 11. §. 49. n Quibus ex causis prædia minorum alienari possunt. o l. 1. §.

uincia curabit: non dubitaturus etiam grauiorem executionem adhibere, si quid tam aperta fraude commissum est, vt puniendum in liberto crimine deprehendatur. PP. II. Kal. Aug. Agricola & Clementino Conf. 231. De tutore qui non appellauit vel appellationem non prosecutus est. II. Imp. Gordianus Augustus Cæcilio. SI bonam causam ea, cuius tutor es, habuit, & aduersus laram sententiam non appellasti seu post appellationem prouocationis solennia implere cessaueris: tutelæ iudicio indemnitate pupillæ præstare debes. PP. Id. Aug. Gordiano A. & Auiola Conf. 240. De fraude tutorum de neglig. curat. de femina minore 25. annis. 12. Idem Augustus Octavianæ.

De his, quæ in fraudem administrationis à tutore gesta, vel negligenter acta à curatoribus eorum, quibus successisti, allegas, agere debes: si modo annos legitimæ ætatis implesti. Neque scilicet ignoras non multum patiocinari fecunditate liberorum fecimus ad rerum suarum administrationem, si intra ætatem legitimam sint constituta. PP. 3. Non. Octobr. Gordiano A. II. & Pompeiano Conf. 242. Satisfactio de rato. 13. Idem Augustus Longino. VTtores debita pupillaria seu deposita reposcentes, ad satisfactionem compelli non possunt, manifestum est. PP. 8. Kal. Maij, Ariano & Pappo Conf. 244. De rationibus reddendis. 14. Imp. Philippus Augustus & Philippus C. Clementi. Rationes curæ administrationis ante impletum quintum & vicesimum annum durante officio posci iure non possunt, manifestum est h. PP. Prid. Non. Aug. Philippo A. II. & Titiano Conf. 246. De eo qui signauit vt curator. 15. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti, Licinio. INon subscripsisti quasi fideiusor: frustra vereris, ne sex ea intercessione, qua signasti vt curator olim liberatus (vt affirmas) sententia præsidis, ex officio curatoris conueniri possis. PP. Prid. Non. Mart. Diocletiano III. & Maximiano AA. Conf. 287. De alienatione rerum pupillarum. 16. Idem AA. & CC. Proculo. NON omni titulo res pupilli potestatem alienandi m tutores habent: sed administrationis tantum causa distrahentes, quæ eis venundare licet, iustam causam possidendi comparantibus præstant. Cum itaque donandi nulla ratione res eorum, quorum administrant negotia, potestatem habeant: vindicare dominiū à possidentibus non prohiberis. Dat. X. Kal. Maij, Heracliz, AA. Conf. De testamenti factioe vel donatione. 17. Idem AA. & CC. Martiali. DE successione sua tutores frustra timent: cum his qui tutelam administrauerunt, testamenti factio non denegetur, nec de bonis suis donare aliquid prohibeantur. S. 16. Kal. Nouemb. Sirmij. AA. Conf. De periculo nominis & de pignoribus. 18. Idem AA. & CC. Soterico. DEBITORIBUS pupillæ pro officij ratione tutorem te constitutum adseuerans, ad te nominum periculo pertinate, parere solutioni denuncia. Qui si satis non fecerint: in venditione pignorum vt communis iure potes. S. prid. Kal. Ian. Sirmij, AA. Conf.

De his, quæ in fraudem administrationis à tutore gesta, vel negligenter acta à curatoribus eorum, quibus successisti, allegas, agere debes: si modo annos legitimæ ætatis implesti. Neque scilicet ignoras non multum patiocinari fecunditate liberorum fecimus ad rerum suarum administrationem, si intra ætatem legitimam sint constituta. PP. 3. Non. Octobr. Gordiano A. II. & Pompeiano Conf. 242. Satisfactio de rato. 13. Idem Augustus Longino. VTtores debita pupillaria seu deposita reposcentes, ad satisfactionem compelli non possunt, manifestum est. PP. 8. Kal. Maij, Ariano & Pappo Conf. 244. De rationibus reddendis. 14. Imp. Philippus Augustus & Philippus C. Clementi. Rationes curæ administrationis ante impletum quintum & vicesimum annum durante officio posci iure non possunt, manifestum est h. PP. Prid. Non. Aug. Philippo A. II. & Titiano Conf. 246. De eo qui signauit vt curator. 15. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti, Licinio. INon subscripsisti quasi fideiusor: frustra vereris, ne sex ea intercessione, qua signasti vt curator olim liberatus (vt affirmas) sententia præsidis, ex officio curatoris conueniri possis. PP. Prid. Non. Mart. Diocletiano III. & Maximiano AA. Conf. 287. De alienatione rerum pupillarum. 16. Idem AA. & CC. Proculo. NON omni titulo res pupilli potestatem alienandi m tutores habent: sed administrationis tantum causa distrahentes, quæ eis venundare licet, iustam causam possidendi comparantibus præstant. Cum itaque donandi nulla ratione res eorum, quorum administrant negotia, potestatem habeant: vindicare dominiū à possidentibus non prohiberis. Dat. X. Kal. Maij, Heracliz, AA. Conf.

De alienatione rerum pupillarum. 16. Idem AA. & CC. Proculo. NON omni titulo res pupilli potestatem alienandi m tutores habent: sed administrationis tantum causa distrahentes, quæ eis venundare licet, iustam causam possidendi comparantibus præstant. Cum itaque donandi nulla ratione res eorum, quorum administrant negotia, potestatem habeant: vindicare dominiū à possidentibus non prohiberis. Dat. X. Kal. Maij, Heracliz, AA. Conf. De testamenti factioe vel donatione. 17. Idem AA. & CC. Martiali. DE successione sua tutores frustra timent: cum his qui tutelam administrauerunt, testamenti factio non denegetur, nec de bonis suis donare aliquid prohibeantur. S. 16. Kal. Nouemb. Sirmij. AA. Conf. De periculo nominis & de pignoribus. 18. Idem AA. & CC. Soterico. DEBITORIBUS pupillæ pro officij ratione tutorem te constitutum adseuerans, ad te nominum periculo pertinate, parere solutioni denuncia. Qui si satis non fecerint: in venditione pignorum vt communis iure potes. S. prid. Kal. Ian. Sirmij, AA. Conf.

De alienatione rerum pupillarum. 16. Idem AA. & CC. Proculo. NON omni titulo res pupilli potestatem alienandi m tutores habent: sed administrationis tantum causa distrahentes, quæ eis venundare licet, iustam causam possidendi comparantibus præstant. Cum itaque donandi nulla ratione res eorum, quorum administrant negotia, potestatem habeant: vindicare dominiū à possidentibus non prohiberis. Dat. X. Kal. Maij, Heracliz, AA. Conf. De testamenti factioe vel donatione. 17. Idem AA. & CC. Martiali. DE successione sua tutores frustra timent: cum his qui tutelam administrauerunt, testamenti factio non denegetur, nec de bonis suis donare aliquid prohibeantur. S. 16. Kal. Nouemb. Sirmij. AA. Conf. De periculo nominis & de pignoribus. 18. Idem AA. & CC. Soterico. DEBITORIBUS pupillæ pro officij ratione tutorem te constitutum adseuerans, ad te nominum periculo pertinate, parere solutioni denuncia. Qui si satis non fecerint: in venditione pignorum vt communis iure potes. S. prid. Kal. Ian. Sirmij, AA. Conf.

De alienatione rerum pupillarum. 16. Idem AA. & CC. Proculo. NON omni titulo res pupilli potestatem alienandi m tutores habent: sed administrationis tantum causa distrahentes, quæ eis venundare licet, iustam causam possidendi comparantibus præstant. Cum itaque donandi nulla ratione res eorum, quorum administrant negotia, potestatem habeant: vindicare dominiū à possidentibus non prohiberis. Dat. X. Kal. Maij, Heracliz, AA. Conf. De testamenti factioe vel donatione. 17. Idem AA. & CC. Martiali. DE successione sua tutores frustra timent: cum his qui tutelam administrauerunt, testamenti factio non denegetur, nec de bonis suis donare aliquid prohibeantur. S. 16. Kal. Nouemb. Sirmij. AA. Conf. De periculo nominis & de pignoribus. 18. Idem AA. & CC. Soterico. DEBITORIBUS pupillæ pro officij ratione tutorem te constitutum adseuerans, ad te nominum periculo pertinate, parere solutioni denuncia. Qui si satis non fecerint: in venditione pignorum vt communis iure potes. S. prid. Kal. Ian. Sirmij, AA. Conf.

De alienatione rerum pupillarum. 16. Idem AA. & CC. Proculo. NON omni titulo res pupilli potestatem alienandi m tutores habent: sed administrationis tantum causa distrahentes, quæ eis venundare licet, iustam causam possidendi comparantibus præstant. Cum itaque donandi nulla ratione res eorum, quorum administrant negotia, potestatem habeant: vindicare dominiū à possidentibus non prohiberis. Dat. X. Kal. Maij, Heracliz, AA. Conf. De testamenti factioe vel donatione. 17. Idem AA. & CC. Martiali. DE successione sua tutores frustra timent: cum his qui tutelam administrauerunt, testamenti factio non denegetur, nec de bonis suis donare aliquid prohibeantur. S. 16. Kal. Nouemb. Sirmij. AA. Conf. De periculo nominis & de pignoribus. 18. Idem AA. & CC. Soterico. DEBITORIBUS pupillæ pro officij ratione tutorem te constitutum adseuerans, ad te nominum periculo pertinate, parere solutioni denuncia. Qui si satis non fecerint: in venditione pignorum vt communis iure potes. S. prid. Kal. Ian. Sirmij, AA. Conf.

De alienatione rerum pupillarum. 16. Idem AA. & CC. Proculo. NON omni titulo res pupilli potestatem alienandi m tutores habent: sed administrationis tantum causa distrahentes, quæ eis venundare licet, iustam causam possidendi comparantibus præstant. Cum itaque donandi nulla ratione res eorum, quorum administrant negotia, potestatem habeant: vindicare dominiū à possidentibus non prohiberis. Dat. X. Kal. Maij, Heracliz, AA. Conf. De testamenti factioe vel donatione. 17. Idem AA. & CC. Martiali. DE successione sua tutores frustra timent: cum his qui tutelam administrauerunt, testamenti factio non denegetur, nec de bonis suis donare aliquid prohibeantur. S. 16. Kal. Nouemb. Sirmij. AA. Conf. De periculo nominis & de pignoribus. 18. Idem AA. & CC. Soterico. DEBITORIBUS pupillæ pro officij ratione tutorem te constitutum adseuerans, ad te nominum periculo pertinate, parere solutioni denuncia. Qui si satis non fecerint: in venditione pignorum vt communis iure potes. S. prid. Kal. Ian. Sirmij, AA. Conf.

De alienatione rerum pupillarum. 16. Idem AA. & CC. Proculo. NON omni titulo res pupilli potestatem alienandi m tutores habent: sed administrationis tantum causa distrahentes, quæ eis venundare licet, iustam causam possidendi comparantibus præstant. Cum itaque donandi nulla ratione res eorum, quorum administrant negotia, potestatem habeant: vindicare dominiū à possidentibus non prohiberis. Dat. X. Kal. Maij, Heracliz, AA. Conf. De testamenti factioe vel donatione. 17. Idem AA. & CC. Martiali. DE successione sua tutores frustra timent: cum his qui tutelam administrauerunt, testamenti factio non denegetur, nec de bonis suis donare aliquid prohibeantur. S. 16. Kal. Nouemb. Sirmij. AA. Conf. De periculo nominis & de pignoribus. 18. Idem AA. & CC. Soterico. DEBITORIBUS pupillæ pro officij ratione tutorem te constitutum adseuerans, ad te nominum periculo pertinate, parere solutioni denuncia. Qui si satis non fecerint: in venditione pignorum vt communis iure potes. S. prid. Kal. Ian. Sirmij, AA. Conf.

si maior fact. alienat. p Quibus solennitatibus res minorum alienari oporteat q de qua v. l. 5. §. 9. D. de reb. eor. qui sub tut. r De vrbis mancipiis non vendendis sine decreto vt hic: & vers. v. l. 5. §. 9. deq. eorum vilitate. Quid rustica? Vendi multo minus possunt. Hac enim lege Constantinus nihil mutat orationi Seueri quæ rustica mancipia verabat alienari s. eo. in pr. facit. lex. 3. §. de prad. decur. f Boni serui vilitas. t l. 34. D. eod. & ita per familiares & domesticos probatur ea quæ sunt in domo. id est, domestica v. l. 8. §. 6. §. de repudiis. u possunt enim res huiusmodi facili subtrahi ac mutari. x Occurrit obiectioni, vt ex duobus malis minus eligatur. y Præsumitur seruus pupillaris fugisse ob negligentiam vel iceuitiam tutoris. z De adibus patris pupilli non distrahendis à tutore sine decreto vt hic: & vers. v. l. 5. §. 9. facit lex 3. l. de minor. a adde a l. 35. Interest nostris, res maiorū nobis seruari. facit leg. dudū. 4. §. de cot. empr. 3. Regum. 21. vbi de Naboth & eius vinea. Plinius 2. epistol. ad Valeriu. Me prædia materna parum commode tractant, delectant tamē vt materna. Idē lib. 7. ad Fabianu. Maternis cedere, ne Corneliz quidē possum. Ideo Brutus notatus est, quod paterna bona manciparet. qua de re extat locus Crassi oppidū elegans apud Ciceronē. de orat. & oratione pro A. Cicerio 6. Quintil. 3. l. orat. i. sermon. 2. Rem patris obliuiscere, malum est, vbi cūque. Idem 1. epist. Meius vt rebus maternis atq; paternis fortiter absumptis, vrbani capiti haberi scuta Cicero 6. in Verrem Græci turpitudinem summi arbitrantur referri in liteas publicas pretio adducta ciuitatē & pretio paruo ea quæ à maioribus acceptis vendidisse. Heraclides, i. monitum, refert turpe habui apud Lacedæmonios, tenuē vendere. vt & apud Locros teste Aristot. po. l. 5. vnde lege Solonis tā pa-

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

De absente tutore dato. 19. Idem AA. & CC. Vindiciano. VTtutor, licet absens, decreto datus, si sciens solenniter se non excusauerit, administrationi constituitur obnoxius. S. 3. Id. Februar. Sirmij, CC. Conf.

De tacita hypotheca in bonis tutoris vel curat. 20. Imp. Constantinus Augustus, Eusebianæ. PRO officio administrationis tutoris vel curatoris bona, si debitoribus existat, tanquam pignoris titulo obligata, minores sibi vindicare minime prohibentur. Idē est, & si tutor, vel curator quis constitutus, res minorum non administrauerit. Dat. 7. Kal. April. Treueris, Volufiano & Anniano Conf. 314.

De donationum conditione neglecta. 21. Idem Augustus, Max. mo præfecto prætorio. VPillorum seu minorum defensores, si per eos donationum conditio neglecta est, rei amissa periculum præstent. Dat. 3. Kal. Feb. Romæ Sabino & Rufino Conf. 316.

De alienatione rerum pupillarum. 22. Idem Augustus ad populum. LEX, quæ tutores curatoresque necessitate adstrinxit, vt aurum, argentum, gemmas, vestes ceteraque mobilia pretiosa, vrbana etiam prædia, & mancipia, domos, balnea, horrea, atque omnia quæ intra ciuitatem sunt, venderent, omniaque ad nummos redigerent, præter prædia & mancipia rustica, multum minorum vilitati aduersa est. Præcipimus itaque, vt hæc omnia nulli tutorum curatorum uel liceat vendere: nisi hac fortē necessitate & lege, qua rusticum prædium atque mancipium vendere, vel pignori, vel in donationem propter nuptias, vel in dotem dare in præteritum licebat: scilicet per inquisitionem iudicis & probationē causæ, interpositionemque decreti, vt fraudi locus non sit. Ante omnia igitur vrbana mancipia, quæ totius suppellectilis noticiam gerunt, semper in hereditate & in domo retineantur. nam boni serui fraudem fieri prohibebunt: mali, si res exegerit, sub quaestione positi, poterunt prodere veritatem: atque ita omnia obseruabunt, vt nec inuentarium minueri nec mutare, vel subtrahere aliquid tutor valeat. quod in veste, margaritis, gemmis, & vasculis, ceteraque suppellectili necessarium est. Et tollerabilius est, si ita cōtigerit seruus mori suis dominis, quam seruire extraneis: quorum fuga potius tutori adscribitur, siue negligentia dissolutam esse patiatur disciplina, siue duritia, vel inedia, atque verberibus eos afficiat. Nec enim dominos execrantur, sed magis diligunt: ita vt hæc lex per hoc quoque melior antiqua sit. Tūc enim remota seruorum custodia etiam vita minorum sepius prædatur. Nec verò domū vendere liceat in qua defecit pater, minor creuit, in qua maiorū imagines aut non videre fixas, aut reuulsas videre, satis est lugubre. Ergo & domus, & cetera omnia immobilia in patrimonio minorum permaneant nullumque ædificij genus, per integrum hereditas dabat, collapsum tutor fraude deperat. Sed & si parens vel ille cuiuscumque heres est minor, reliquerit deformatum ædificiū: tutor testificatione operis ipsius, & multorum fide, id reficere cogatur. ita enim annui redditus plus minoribus cōferent, quam per fraudes pretia deminuta. Serui etiā qui aliqua sunt aut præditi, operas suas comodo minoris inferat: & reliqui qui in vsu minoris domini esse non poterūt, quibuscumque ars nulla est, partim labore suo, partim alimoniarū taxatione pascantur, lex enim non solum contra tutores, sed etiam contra sceminas immoderatas atque intemperantes prospexit minorib. quæ plerumque nouis maritis non solum res filiorum, sed etiā vitæ addicunt. Huic accedit, quod ipsius pecuniæ in qua robur omne patrimoniorū veteres posue-

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c Immobilia minorum sine decreto tutor alienare non potest. vt hic: ne quidē consensu pupilli ipsius. Quid: aduenticia filij potestne pater sine decreto alienare? vide lafonē ad l. singularia D. si certu. Ripā ad l. obligatio num. 56. ff. de pignorib. d Tutor domū pupilli pretextu institutionis, destruere non debet, vt materias distrahat: nisi si indubiū ruinā minentur, & institutionis indigeant. Quod si parens pupilli, vel alius qui hereditatem suā ad eum trāsmisit, quā demoliri vel reficere parte domus capisset, decesserit. xpo tū dñi pperon adē tute d iapafu eia xpo tū dñi de hoc ipso, attestatione vt tutor debet. Synopsi Basilic. d. c. 30. e Quomodo tutor seruus pupillarib. vt debeant. f Tutorum nomine hac lege intelliguntur matres tutelam filiorum administrantes. g Eorum scilicet & suam l. 1. §. qui potiori. h De pecunia vilitate dixi ad Nouel. Leonis 52. i Imò in pecudibus robur veterum fuit. vide peculium & pecunia. E. ff. de Culmella. 6. Varro, Flinius.

remoti. Laertius in Solone, his adde Tiraquellū de reuictu, quaest. 4. b De rebus immobilib. pupillorum non alienandis sine decreto vt hic. & vers. v. l. 5. §. 9. Pot. d. immobilib. appellatione, pecunia destinata in prædiorum emptionem continebitur. vide Romanum confil. 188. Forcatulū Necromancia c. 39. num. 5. c

a Fenerandi vñs vix diuturnus, vix continuus, vix stabilis. b Nulla minorum bona vendi possunt sine decreto, siue mobilia sunt siue immobilia: nisi talia dixeris vt diu commodè seruari non possint: vt sunt vestes detritæ & similes: hæc animalia superuacua s. eod. c l. 4. §. quando decr. opus non est: l. 52. D. de heredit. petis. d Sine decreto iudicis, minorem, mensam suam mercatoriam, seu negotiationem, &c. vt barbari quidā loquuntur, traficam distrahere non possent hinc colligitur: cum negotiatio dicatur carū rerū esse, quæ seruando seruari non potuerint. ¶ Animalia quoque superuacua, quauis minorum, quin veneant, non vetamus. Datum Id. Mart. Constant. A. VII. & Constantino C. Confl. 326.

De canone non soluto.

23. Idem Augustus Felici.

SI tutoris vel curatoris culpa vel dolo, eo quod vestigal s. predio emphyteutico impositum minimè dependere voluissent, minoris prædij fuerit amissum: damnum, quod ei contigit, ex substantia eorum refarciri necesse est. Datum 13. Kalend. Maij. Constantinop. Dalmatio & Xenophilo Confl. 333.

De Inuentario faciendo.

24. Imp. Arcad. & Honorius Augu. Eutychiano præf. præf. ¶ Vttores vel curatores, mox quam fuerint ordinati, sub præsentia publicarum personarum inuentarium rerum omnium & instrumentorum sollemniter facere curabunt. Aurum, argentumq; & quicquid vetustate temporis non mutatur, si in pupilli substantia reperitur, in tutissima custodia collocent: ita tamen vt ex mobilibus aut prædia idonea comparentur: aut si fortè (vt ad solet) idonea non potuerint inueniri, iuxta antiqui iuris formam vsurarum crescat accessio: quarum exactio ad periculum tutorum pertinet. Dat. 7. Kal. Mart. Constantin. Arcad. III. & Honorio III. AA. Confl. 396.

Si debitor pupilli soluat.

25. Imp. Iulianus Augustus Ioanni præf. præf. ¶ Ancimus, creatione tutorum & curatorum cum omni procedente cautela, licere debitoribus pupillorum vel adultorum ad eos solutionem facere: ita tamen, vt prius sententia iudicialis sine omni damno celebrata hoc permiserit. quo subsecuto, si & iudex hoc pronunciauerit, & debitor persoluerit: sequitur huiusmodi causam plenissima securitas, vt nemo in posterum inquietetur. No enim debet quod ritè & secundum leges ab initio actum est, ex alio euentu resciscitari. Non autè hanc legem extendimus etiam in his solutionibus, quæ vel ex rebus vel ex pensionibus, vel aliis huiusmodi causis pupillo vel adulto accedunt: sed si extraneus debitor ex feneratoria forsitan cautione, vel aliis similibus causis solutionem facere, & se liberare desiderat, tunc enim eam subtilitatem obseruari censemus. Dat. 10. Kale. Mart. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

Ne auctoritas interposita noceat tutori vel curatori.

26. Idem Augustus Ioanni P. P.

¶ Vm quædam mulier testamentò condito filium suum præterisset, idem autem filius, qui præteritus erat, vel fratris vel extranei esset tutor vel curator, qui scriptus à matre tutoris fuerat heres in præsentia specie manifestissimum erat, stare tutorem vel curatorem in præcipio loco. siue enim auctoritatem suam vel consensum de adeunda hereditate præstare pupillo aut adulto minimè voluerit, ne ex hac causa sua iura aliquod patiantur præiudicium, (satis enim imminet periculum tutelæ, vel vtilis negotiorum gestorum actionis, ne pupillus vel adultus, vt pote ex illius tarditate lesus, litem ei ingerat) siue huiusmodi timore perterritus actor fuerit pupillo vel adulto, periculum emergebat. dum enim alij consentit, ipse sua iura perdit. videbatur etenim confirmare matris suæ iudicium, quod oppugandum esse existimabat. & multæ aliæ insuper species oriuntur, ex quibus verendum est tutori vel curatori circa suas res præiudicium parari: puta in hypothecis, & aliis variis causis. Inuenimus autem generaliter definitum, post officium depositum omnes actiones, & alij. m id est, tabulariorum l. 2. §. de episcopis. n Ergo plures requiruntur tabelliones Accursius vnicum sufficere ait. In inuentario heredis præter tabularium tres requiruntur Nouel. l. 1. o. ¶ Quam rem fieri debet inuentarium rerum defuncti. adde l. 7. D. eo. p Quam rem fieri debet inuentarium, q alioquin vt suspecti remouentur, aliisque penis subiaccunt: nisi testator inuentarij confectionem specialiter remiserit l. vlt. j. arbit. tutela. t dixi ad l. 22. inf. §. eo. f pecuniæ pupillares quæ commodè seruari possunt, custodiendæ à tutoribus, vt prædia idonea comparentur, vel feneratori occupantur. u De prædijs ex pecunia pupillari comparandis. u De pecuniis pupillaribus feneratori occupandis. ¶ Hodie tutores non coguntur pecunias pupillares feneratori dare. Ansb. nonisimè §. 8. eo. Nou. 7. 4. c. 6. x Quomodo periculum nominum ad tutores pertineat v. l. 10. inf. D. eod. y Iudicis decreto quauis pecunia solui potest §. vlt. ibi, vt prius iudicialis sententia. Infit. quib. alienare licet: l. 7. §. 2. D. de minoribus. adde §. si aduers. solut. z Cur ita collige ex l. 4. inf. §. ad l. tut. de adulter. a Rectè facta non reuocantur. b Debitor sine iudicis decreto annuos redditus annuæque pensiones pupillo potest soluere l. 27. §. eodem.

c Feneratoriæ pecuniæ pupillis citra iudicis decretum solui non possunt d. §. vlt. Inf. quib. alien. licet vel non. d Id est, exheredat. Nam matris præteritio pro exheredatione habetur §. 7. Inf. de exher. lib. e Res ita habet, Titia Mæuium filium, eundemque tutorem Caij, in testamento præterit Caiō, herede instituto, quo se veret Mæuius: si Caiō auctoritatem suam vel consensum de adeunda hereditate præstiterit, infelix, videbitur propriam exheredationem adprobasse, & matris hereditatem abdica. se. Si non præstiterit, verè dū ne Caiō tutelæ iudicio vili obstringatur. f Hoc dicit respectu pupilli vlt. §. eod. g v. Anton. Mercatorem l. 1. not. 12. h Hoc dicitur respectu pubertatis §. eod. i Sine decreto iudicis, curatores tamen cōsentientes, adultus hereditatē adire potest. hac lege vide Simoncellum tract. de decretis. 2. Tit. 6. in præfatione §. k l. 17. §. de nego. l. 1. §. 1. vlt. D. de inofficiso. m Obserua hæc sententiam l. 1. j. quādo ex factis tutoris vlt. inf. ff. si quis cautionibus.

quas tutor vel curator ex necessitate officij subierit, in quodam pupillum vel adultum transferri. quare tam optimo exemplo argumentati necnon & aliis omnibus casibus, in quibus veretur tutor vel curator, ne præiudiciū ei aliquod fiat timorem eius remouemus. Damus igitur eis cum summa fiducia res pupillorum vel adultorum gubernare: scituris, quod lex nostra sua eius iura immutata reseruat, nihil ex huiusmodi auctoritate vel consensu præiudicij subituris. Dat. 10. Kalen. Septem. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

At. l. 25. §. 3. h. 4. de vsuris.

27. Idem A. Ioanni præf. præf. prætorio.

Constitutionem, quam nuper fecimus disponentes, quemadmodum debent solutiones in cōtractibus minorum fieri, siue ex rebus, siue ex pensionibus, siue ex aliis similibus causis, etiam in vsuras extendimus: quæ tamen non summatim neque ex multis annis collectæ iam debentur, biennales metas, & centum solidorum quantitatem minimè excedentes. Dat. 10. Kal. Nou. Constant. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

De eo qui in tutela vel curatione est defendendo §. eo rerum eius alienatione.

28. Idem A. Ioanni præf. præf. prætorio.

¶ Ancimus neminem tutorum vel curatorum pupilli, vel adulti, vel furiosi, aliarumque personarum, quibus tam ex veteribus quam ex nostris legibus vel constitutionibus creantur curatores, defensionem, quam pro lite susceperint, recusare: sed ab initio litis modis omnibus memoratas personas defendere, & litem præparatā secundum leges instruere: scientes, quod hoc munus necessarium est tam tutelæ, quam curationi. Et si hoc recusauerint, vel subire distulerint: non solum vt pote suspecti amoueantur, amissa eorum exstimatione: Sed etiam ex substantia sua omne detrimentum, quod antelata personæ ex recusatione defensionis sustinent, refarcire cogantur. ¶ Sed & si quis ex quadam interpellatione admonitus pro litis instructione consuetam cautelam exposuerit, vel post litē contestatam, quam per se non per procuratorem susceperit, vel demens vel furiosus factus fuerit: sancimus continuò a curatorem ei in competenti iudicio ordinari, cura & prouisione tam iudicis sub quo lis vertitur, quam cognatorum & propinquorum, & actoris, si voluerit: vt non ab eo instituta lis diutius protrahatur: necessitatem habente creato curatore defensionem subire, & cætera litis adimplere. ¶ Curatoris etiā, quæ periculo proprio vel suæ substantiæ tutores vel curatores petierint (siue matres, si forte fuerint, siue quidā alij cōpellendis eos, quos ordinauerint tutores vel curatores, preparare talē subire defensionē, vel, si illi noluerint hoc facere, & propter huiusmodi defensionis recusationem à tutela vel curatione remouerantur: necessitatem imponimus memoratis personis alios tutores vel curatores ordinare in ipsis gestis, in quibus tutores vel curatores creantur, ex sua confessione declarantes talē subire defensionem. Ne autē tales personæ sine prouisione debita relinquantur, vel contra eos agentium iura diutius protelentur: sancimus, continuò, id est, post recusationem defensionis, in casibus videlicet, in quibus (sicut dictum est) hoc fieri possit, creationem aliorum tutorum vel curatorum celebrari: cognatis, aliisque propinquis & adfinibus, vel creditoribus vel aliis quorum interest, aduentibus, vel admonentibus eos, qui secundum leges ius habent tutores vel curatores constitutere. ¶ Defensionē autem, & nomen eius in hoc casu apertius declarantes, ne fortè putauerint tutores vel curatores grauiorem sibi imponi, illam decernimus defensionem eos subire, quæ non à satisfactione pro euentu litis constituitur, sed vt tantummodò litem secundum legum ordinē pro pupillo vel adulto aliisque personis instruat, licentiam ex hac nostra auctoritate habentes, sine decreto res, quarum gubernationem gerunt, pro cautela litis exequatur. a Lite etiam capta, curator ad litem indigentibus datur. b curator ad lites ab ipso causæ litisque iudice datur. facit vlt. de iudicis in 6. c Ad curam eorum, qui tenentur pupillis petere tutores, pertinet, vt à tutoribus pupilli nisi defendantur: & si fuerint remoti, alij constituantur. adde l. tutores vel curatores §. eo. d Matris officio atque muneri incumbit, non tantum tutores petere, sed etiam exequi, vt per eos pupilli rectè defendantur adde Nouel. 11. §. ca. 1. e Cautio, qua de hic agitur, non præstat à matribus, testamentariis & legitimis tutoribus gerentibus, sed datius, hoc est, non coguntur matres in id incumbere, aut in id curam suam intendere, vt liberorum tutores omnes tutelam gerant, sed vt i quos liberis suis tutores petierint, gerant: vt negligentia petiti à matre tutoris, ad ipsam matrem pertineat, at non testamentarij aut legitimi tutoris f. l. 10. §. qui petant tutor. g l. 4. §. qui petant tutor. h v. l. 7. §. qui petant tutor. i Tutor defensionem pupilli promittens, non cogitur satisfacere iudicatum solui, aut de rato: sed tantum iudicio sisti l. 1. §. 2. D. eo. eoque nomine immobilia pupilli sine decreto obligare. k obserua casum in quo per tutorem & curatorem possunt immobilia pupilli & adulti citra decretum obligari.

subsigna-

a Quenam cautio exigatur à tutoribus creandis. b Tutela hac nominatim cautione deferri solent, nempe, tutorem promittere defensionem pupilli sui vltro & sponte suscipere. *ut hic.* Quid? hac cautio estne nominatim instrumento tutelari adicienda? Baldus ita putat. c Tutoris vel curatoris possunt fructus pupillares licet seruando possint seruari, sed & iumenta & animalia superflua sine decreto distrahere, pretiis tamen forensibus. i. vltatis eoloco in quo distrahitur. *ut hic.* seu iustis: neque cogitur annone caritatem aucupari aut expectare, vt eos fructus carius vendat, sed nec tenetur in longinqua & diffusa loca eos mittere vt eos id pretio maiore distrahat: cum sufficiat, vt, quo loco fuerit, eos possit vendere. d *adde l. 2. §. de rescin.* e id est, forensi pretio *l. 63. ff. ad l. Falc.* f *27. D. 7. Nouel. 119. c. 5. inf.* g Tutor notitiae causa datus, licet non administraret, teneatur tamen, si contutores non instruxit, aut suspectos postulat. Notitiae causa datur plerique liberi, qui actores fuerunt, vt instruant tutores & curatores de fortunis pupilli *l. 32. §. 1. D. de testat. tut. l. 14. §. 1. §. 6. D. de s. nio.* h Tutor vnus prouinciae, non tenetur de facto tutoris alterius prouinciae Bald. Si administratio est diuisa à testatore vel à iudice, periculum vnus non spectat ad aliud. *Salycat: l. 2. §. de diuid. tut. l. 4. §. 4. 7. inf. l. 5. ff. de adm. tut.* i Tutor qui seruauit non seruanda, tenetur de casu (Ponit tutorem distulisse vinum vendere, quod post acuit: quodq; ante potuit commodè vendere) hoc est rei praeium praestari, aliis non tenetur. *l. 4. §. 6. k c. 7. §. 1. de o. o. in sua domo. ita Graeci legunt, hac sententia, si tutor eas res, quas in horreo coartas aut venundatas esse oportuit, in domo sua seruauerit, easq; contigerit igni absumi: velut ex culpa leguntq; sua conueniatur.* *Synopsis Basilic. 37. tit. 7. ca. 79.* Tutor cogitur res pupilli tuto loco deponere *l. 9. §. de pignorat. l. 27. ff. de adm. tut. l. 34. ff. de d. a. n. l. 1. §. 1. §. 5. D. de adm. tut.* m *Excep. l. 3. §. 5. ed.* n Negligentia remissior, est supina, prius denique, hoc est affectata, & peculiaris, quae non in alios, aut paucissimos saltem incurrit. o Iusta est ignorantia, quae cuius communitate accidere solet. Alias scientia arguitur ex iis quae communiter fieri solent. *ut Roland. à Valle 1. conf. 19. num. 38. ad 44.* p Negligentia non adscribitur ignorantia *l. 8. §. de adm. tut.* q Probationis iuris & de iure, liquidæ sunt: vt hinc colligas, Probare eum liquidò, qui negotium aut litē suam confirmat praesumptionibus aut probationibus iuris, *adde l. 1. c. de iacob. Arretum in l. licet ff. de legat. 1.* Probationis liquidissimè exemplum interpretes ponunt, in testimoniis & scripturis, quibus statim lex iubeat. Id enim genus probationis iuris esse, & de iure: certū ac liquidissimū, si modo vox statim in probatione quaestione posita fuerit, non in quaestione dispositiua: hoc enim casu, aduersus id genus probationis, probationem in contrarium admitti: famam denique reprobari, reprobaram, nullius effectus esse: cum fama reprobat, non sit fama. r Onus probandi hic iniungitur tutori, quod tamen pupillo iniungitur in lege *6. D. de adm. tut.* s Periculum temporis ignoti non praestatur. t Tutela finita, finitur periculum administrationis *l. 11. §. arbit. tutela. u 26. D. 9. x Si tutor minoris con-*

DD PERICVLO TVTORVM & curatorum.

Tit. xxxviii.

De tutore notitia causa dato.

1. Imp. Alexander A. Quarto.

T qui notitiae causa liberti tutores datur: quāuis soli administrandorum negotiorum pupillorum siue adutorum facultatem interdum nō accipiant, propter tenuitatem sui patrimonij, periculo tamen omnes sunt obligati: siue ea quae scire debent, ex utilitate eorum tutores siue curatores dissimulauerint, siue fraudem aliquam adhibuerint, vel cum aliis participauerint, aut cum suspectos facere deberent, vel in officio muneris, vel debito obsequio cessauerint. PP. 9. Kal. Februar. Alexand. A. II. & Marcello. Conf. 227.

De his qui in diuersis prouinciis administrant.

2. Idem A. Saturo.

A deos, qui in alia prouincia tutelam administrant, periculum administrationis ex persona tutorum, qui in alia prouincia res pupilli gerunt, non porrigitur. PP. Non. Iul. Alexandro A. II. & Marcello Conf. 227.

De his quae seruatis non debent.

3. Imp. Philippus A. & Philippus Cael. Gratiano.

Si res pupillares, quas in horreo conditas habere, aut setiam venundare debuisti in hospitio tuo (vt aduoceras) vi ignis absumptae sunt: culpam seu segnitiam tuam non ad tuum damnum, sed ad pupilli tui spectare dispendium, minus probabili ratione deposcis. PP. 3. Kalen. April. Philippo A. & Titiano Conf. 246.

De casibus fortuitis.

4. Idem A. & C. Floro.

Tutoribus vel curatoribus fortuitos casus, aduersus quos cauere non potuit, imputari non oportere, saepe rescriptum est. PP. 12. Kalen. Sept. Philippo A. & Titiano Conf. 246.

De eo qui se tutorem esse ignorauit.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. August. Seuero.

Si tutor petitus, vel testamento datus, tutorem te constitutum esse, non ex remissioris negligentiae vitio, sed

Synopsis Basilic. 37. tit. 7. ca. 79. Tutor cogitur res pupilli tuto loco deponere *l. 9. §. de pignorat. l. 27. ff. de adm. tut. l. 34. ff. de d. a. n. l. 1. §. 1. §. 5. D. de adm. tut.* m *Excep. l. 3. §. 5. ed.* n Negligentia remissior, est supina, prius denique, hoc est affectata, & peculiaris, quae non in alios, aut paucissimos saltem incurrit. o Iusta est ignorantia, quae cuius communitate accidere solet. Alias scientia arguitur ex iis quae communiter fieri solent. *ut Roland. à Valle 1. conf. 19. num. 38. ad 44.* p Negligentia non adscribitur ignorantia *l. 8. §. de adm. tut.* q Probationis iuris & de iure, liquidæ sunt: vt hinc colligas, Probare eum liquidò, qui negotium aut litē suam confirmat praesumptionibus aut probationibus iuris, *adde l. 1. c. de iacob. Arretum in l. licet ff. de legat. 1.* Probationis liquidissimè exemplum interpretes ponunt, in testimoniis & scripturis, quibus statim lex iubeat. Id enim genus probationis iuris esse, & de iure: certū ac liquidissimū, si modo vox statim in probatione quaestione posita fuerit, non in quaestione dispositiua: hoc enim casu, aduersus id genus probationis, probationem in contrarium admitti: famam denique reprobari, reprobaram, nullius effectus esse: cum fama reprobat, non sit fama. r Onus probandi hic iniungitur tutori, quod tamen pupillo iniungitur in lege *6. D. de adm. tut.* s Periculum temporis ignoti non praestatur. t Tutela finita, finitur periculum administrationis *l. 11. §. arbit. tutela. u 26. D. 9. x Si tutor minoris con-*

demnat, minor conuenitur iudicati actione *l. 2. ff. de adm. tut.* non ipse tutor, sententia fertur quidē in tutore: at nō in eum fit executio, in eū, in quā, hoc est, bona. y Finito officio, tutor vel curator nō conuenitur ex administratione. z Ex tutoris stipulatione in rem pupilli, pupillo quæritur utilis actio. Agūt minores actiones ex stipulatu de pecunia sua à tutore vel curatore credita, siue cōstante officio, siue post, ex consequentia officij ac muneris, stipulati sunt ipsi tutores vel curatores. a Ex mutuo à tutore accepto & in rem pupilli verso, datur in pupillū utilis actio *l. 2. §. de cura. furios. l. 4. §. cod. adde l. ciuitas D. si certū l. ult. D. de exercit. l. si pupilli. §. 1. D. de negotiis.* b Si, finito officio tutor perseverat in administratione, ipse obligatur. c Agunt minores actione locati, ex locatione praediorum suorum à tutore facta. d Regulariter pupillo per tutorem nō quæritur actio *l. 11. §. 6. D. de pignoratitia.* e Ex quib. quæritur utilis actio *l. 2. l. 4. §. cod. l. 2. D. de adm. tut.* f i. An. g Frustra hoc nō dicitur. Nam simul plures tutores dari possunt *l. 23. ff. de tutoribus dat. l. 3. l. 24. inf. D. de adm. tut.* huc referri pot pars extrema epigraphes tituli de administratione tutoris D. & lex *3. inf. §. 4. d. tit.* h Tutores enim insolidum sunt tutores. i Indiuisa tutela (aliud si diuisa *l. 4. ff. de adm. tut.*) Grata est causae pupillaris defensio, quam cessantibus aliis vnus executus est *d. l. 3. l. 24. inf. vt vni tutoris autoritas pro omnib. sufficiat, dixi ad l. 5. §. de auth. praefand. k pars posterior l. 1. c. Theodos. de denunciatione vel editione rescripti.* l Si ita est, factio tutoris ius creditum mutabitur. quod negat *l. 36. l. 47. inf. D. de adm. tut.* m Solue, Lex praesens agit de denunciatione apud veteres recepta, nunc explosa, vt modò dicam. & ita soluit Cuiacius *17. obs. 8.* n id est, denunciari. olim qui actionem in personam impetrabat, eam confestim non poterat exercere: sed denunciationem litis solemnem praecedere, & eam quidem fieri oportebat apud acta, vel editione rescripti, cum ex rescripto aliquis causam erat introducturus, & à denunciatione vel editione rescripti, vtrique parti erant constituta tempora certa ad litem exequendam & contestandam. exceptae erant causae ecclesiasticae, & modicae, id est, quae non excedebant centum aureos, & momentariae possessiones, tutelae, negotiorum, de chirographis, de querela inofficiosa *l. 3. l. 5. §. 6. 7. Cod. Theodos. dicto tit. leg. 1. Cod. Theodos. vtrubi: l. Quicunque, Cod. Theodos. de iis quae administrationibus, vel publicum negotium gerentibus distracta sunt.* Intra tempora superius constituta, qui non egisset, submouebatur praescriptione temporis. post hunc tamen lapsum dabatur, & per indulgentiam principis dabatur redintegratio denunciationis intra menses quatuor. Post hunc secundum lapsum non erat locus testationi *l. 3. Cod. Theodos. de temp. & repar. denunc.* Symmach. *epistol. ad Theodos. Hodie omnes causae agendae sunt statim, remotis denunciationum ambagibus §. 1. Infit. de actionib. l. vlt. §. de interdict. v. (uac. 16. obser. 7.)* n *l. 4. l. 47. §. 2. l. 5. D. de adm. tut.*

De tempore post tutelam finitam.

6. Idem AA. & CC. Epicteto.

Temporis, quod insequitur post tutelae translationem, administrationis officio finito, ad eos, qui fuerunt tutores, gerenda rei non pertinere periculum, rationis est. S. 5. Kal. Decemb. Cael. Conf.

QVANDO EX FACTO TVTORIS vel curatoris minores agere vel conueniri possunt.

Tit. xxxix.

1. Imp. Antoninus A. Septimio

VLIANA, cuiuslibet curatores condemnati sunt, si vicissim quantum annum aratis egressa est: actio iudicati utilis aduersus ipsam bonasque eiuslibet exercenda est. Nam tutores curatorisq; iuncto officio non esse conueniendos ex administratione pupillorum vel adulescentium, saepe decretum est. PP. 8. Kal. Iul. Rom. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

2. Imp. Alexander A. Sorarcho.

Et si tutores tui cum pecuniam pupillarem crederent, ipsi stipulati sunt: utilis actio tibi dabitur.

3. Imp. Gordianus A. Prudentiano.

Si in rem minoris pecunia profecta sit, quae curatori vel tutori eius nomine minoris mutuo data est: merito personalis in eundem minorem actio danda est. PP. Non. Septemb. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

4. Imp. Dioclet. & Maximianus AA. & CC. Maximianae.

Si hi qui te in pupillari aetate constituta tutores fuerint, postea in administratione perseverantes, vel curatores constituti, tua praedia locauerunt: eos competenter conueni. sed & ex eorum contractu utilis tibi quari potuit contra successores, conductoris actio. S. 3. Non. Mar. AA. Conf.

5. Idem AA. & CC. Onesima.

Per tutorem pupillo actio, nisi certis ex causis quæri non potest. Dat. Id. Decemb. Casaribus Conf.

SI EX PLVRIBVS TVTORIBVS vel curatoribus omnes vel vnus agere pro minore vel conueniri possunt.

Tit. xl.

1. Imp. Antoninus A. Cassio militi.

Ab vno ex tutoribus vel curatoribus causam polle minorum defendi, cum alij tutores vel curatores eam defendere noluerint, ignorare non debes. PP. Nonis Nouembris, Messala & Sabino Conf. 215.

2. Imp. Constantinus A. & Licinius C. ad Symmachum.

Si diuissum administrationis periculum per prouincias sit: his tantum omnibus insinuari conuenit, & ab ipsis inferri litem, qui in ea prouincia tutelae vel curae officium sustinent: ne de aliis prouinciis defensores minorum ad iudicia perducantur. Dat. Prid. Non. Febr. Constantino A. V. & Licinio Cael. Conf. 319.

dicam. & ita soluit Cuiacius *17. obs. 8.* m id est, denunciari. olim qui actionem in personam impetrabat, eam confestim non poterat exercere: sed denunciationem litis solemnem praecedere, & eam quidem fieri oportebat apud acta, vel editione rescripti, cum ex rescripto aliquis causam erat introducturus, & à denunciatione vel editione rescripti, vtrique parti erant constituta tempora certa ad litem exequendam & contestandam. exceptae erant causae ecclesiasticae, & modicae, id est, quae non excedebant centum aureos, & momentariae possessiones, tutelae, negotiorum, de chirographis, de querela inofficiosa *l. 3. l. 5. §. 6. 7. Cod. Theodos. dicto tit. leg. 1. Cod. Theodos. vtrubi: l. Quicunque, Cod. Theodos. de iis quae administrationibus, vel publicum negotium gerentibus distracta sunt.* Intra tempora superius constituta, qui non egisset, submouebatur praescriptione temporis. post hunc tamen lapsum dabatur, & per indulgentiam principis dabatur redintegratio denunciationis intra menses quatuor. Post hunc secundum lapsum non erat locus testationi *l. 3. Cod. Theodos. de temp. & repar. denunc.* Symmach. *epistol. ad Theodos. Hodie omnes causae agendae sunt statim, remotis denunciationum ambagibus §. 1. Infit. de actionib. l. vlt. §. de interdict. v. (uac. 16. obser. 7.)* n *l. 4. l. 47. §. 2. l. 5. D. de adm. tut.*

S. iij.

3. adde l. ult. §. qui petant tutores: l. 49. D. locati: l. 9. D. de confirmando tutore: l. 9. §. 3. D. de publicanis: l. 1. §. 9. D. de falsis. b Huius prohibitionis duae fuerunt rationes. una, ne pupillus oneraretur ex causa fiscali d. §. 3. altera, ne pupilli praefati, fisci tunc hypothecam amitterentur. c Pena minuitur contenti vltro, necdum conuicti. De quo vide plura apud Tiraquellum *tratt. de penis causa. 30.* d & veniam petiisti facit lex 15. §. 1. D. de falsis.

e Falsi teneantur tutor & curator qui uectigalia publica conducunt: cum duobus in solidum bona sua obligare videatur: quod in tutore & curatore speciale est: Nam in alio crimine esset stellationatus. l. 1. §. ult. de crimine stellationatus. f Legitimo, vel dato sine inquisitione. quippe satisfactio non exigitur a testamento: tamen tutoribus, aut confirmatis a praetore: ab aliis exigitur l. 3. §. eod. §. 5. Infirmi, de Attiliano: l. 30. §. 1. Infirmi. 24. h re pupilli saluam fore. i vide l. 3. §. eod.

k atqui nondum administratio non habet? An diemus remoueri, non ab actu administrationis, sed omnimodo? An potius remoueri, ab administratione futura? l. Inopie succurritur §. ult. Infirmi, de suspectis l. 2. §. de suspectis. Inopie enim causa non satisfactans, eoque nomine remouetur tutor, non fit infamis: qui ex superioribus causis infamis fieret, si diues esset. m In locum defuncti tutoris alius substituitur. n l. 3. §. ult. §. in quibus casibus tut. hab.

o Substitutus tutor ab heredibus defuncti tutoris ratione exigere debet l. 39. §. 10. D. de administr. tut. p Testamentarij tutores non satisfaciunt: l. 17. §. de testament. Infirmi, de satisfact. q Saluam tutelam fore permittit, qui saluam rem pupilli fore promittit, hac enim duo paria adde l. 2. §. de prat. stip. r Quidquid tutor vel curator gerit non praestita satisfactio, ipso iure nullum est. s Defectu administrationis & exercitij. t Simile nullum idem est adde l. quod Nerva D. de post.

u Exemplo testamentarij, confirmatus tutor non satisfact. x Confirmatur a iudice, tutor a patre datus emancipato confirmatur sine satisfactio, quia approbatio patris pro satisfactio est. y Datus ex inquisitione, non satisfact l. 5. D. de confir. tut. l. ult. §. 7. D. de admin. rer. z l. 1. §. 18. 19. D. de testam. tuto. l. 7. D. de confir. tut. l. ult. §. 1. Infirmi de satisfact. a l. 3. §. eod. l. 7. §. 2. D. de curator. furiosi. b Tutor simpliciter electus, id est, etiam si nondum satisfact, aut inuentarium fecit, si modo sciuit se tutorem datum esse, bonorum possessionem pupilli nomine potest agnoscere, ut hic. An & transmutare pupillis ius delibe-

NEA TVTOR VEL CVRATOR uectigalia conducatur.

Tit. XLII.

Tutor vel curator prohibetur uectigalia conducere, tutela non finita vel ratione non reddita, sub poena falsi. Salyc.

1. Imp. Antoninus A. Sexto.

COMPETENS iudex non ignorat non esse admittendos ad uectigalia conducenda eos, qui pupillorum vel adolescentium tutelam seu curam administrant, vel qui eius administrationis rationem nondum reddiderunt. Sed quamuis contra interdictum ad uectigal conducendum accesseris: tamen quoniam vltro me adisti, si tam uectigal, quam pupillis satisfeceris, falsi crimine carebis. Cum autem fisco te iam obstructum, postea tutorem esse factum dicas: periculo te excusare poteris. PP. VIII. Kalen. Aug. Romae, Antonino A. IIII. & Balbino Confl. 214.

DE TVTORE VEL CVRATORE, qui satis non dedit.

Tit. XLIII.

Tutor vel curator qui non satisfecit dum debet, administrare prohibetur, & ad satisfaciendum compellitur. Salyc.

1. Imp. Valerianus & Gallienus, Augusti Titio & Flavio.

SI nondum vobis aras legitima completa est: satisfactio ab his quos minus idoneos curatores vobis ab aduersario cum magistratuungeretur, datos dicitis, postulate. Prohibentur enim ab administratione, nisi securitati vestre satisfactio prospexerint. PP. Non. Iul. Aemiliano & Bassio Confl. 260.

2. Idem Augusti & Valerian. C. Euploio.

EVM tutorem, qui superest, si secundum praedictis praecipit & iuris formam satis non daretur: a tutela, si inopia hoc faciat, sine infamia: si fraude, etiam cum nota, aditus rector provinciae iubeat: in locum defunctorum alios idoneos substituit praecipit: praestitum cum patrimonium pupilli noua hereditate autem esse proponas. Tutores autem dati ab heredibus eorum, quos decessisse dicis, rationem tutelae deponant. PP. Idib. Maij, Seculare & Donato Confl. 261.

Gesta a tutore qui non satisfecit, sunt ipso iure nulla in praedictum minoris.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Stratonice.

IN dubium non venit, tutores qui testamento dati non sunt, administrandi potestatem, nisi satisfactio emissa saluam tutelam fore, non habere. Si igitur tutor qui pro tutelari officio non cauerat, iudicio expertus est: aduersus eum lata sententia iuri tuo officere non potuit: nec ea quae ab eo gesta sunt, vllam firmitate obtinent. Frustra igitur in integrum restitutionis auxilium desideras, quando ea quae ab eo gesta sunt, ipso iure irrita sunt. PP. XVIII. Kal. Ian. Nicomediae, Dioclet. III. & Maxim. AA. Confl. 287.

4. Idem AA. & CC. Tertullo.

NON omnium tutorum par similisque causa est. Quapropter cum exemplo testamentarij confirmatum a praetide, vel datum ex inquisitione, non onerari satisfactio rem pupillorum saluam fore, manifestum sit: pluribus tamen datis ex inquisitione tutoribus, illi qui satis secundum formam edicti rem pupilli saluam fore dedit, in administratione praeferrunt iamdudum obtinuit. S. Idib. Decemb. Nicomediae, CC. Confl.

5. Imp. Constant. & Maximian. AA. Seuerio & Maximo CC.

Tutor qui satisfactioem cum satisfacere debuit, minime interposuit: nihil omnino ex bonis pupilli alienare

Exemplo testamentarij, confirmatus tutor non satisfact. x Confirmatur a iudice, tutor a patre datus emancipato confirmatur sine satisfactio, quia approbatio patris pro satisfactio est. y Datus ex inquisitione, non satisfact l. 5. D. de confir. tut. l. ult. §. 7. D. de admin. rer. z l. 1. §. 18. 19. D. de testam. tuto. l. 7. D. de confir. tut. l. ult. §. 1. Infirmi de satisfact. a l. 3. §. eod. l. 7. §. 2. D. de curator. furiosi. b Tutor simpliciter electus, id est, etiam si nondum satisfact, aut inuentarium fecit, si modo sciuit se tutorem datum esse, bonorum possessionem pupilli nomine potest agnoscere, ut hic. An & transmutare pupillis ius delibe-

randi? ita putat Bartolus. arg. l. cum antiquioribus, de iure deliberandi: l. sequitur, §. pupilli ff. de usucap. Est praeterea ius deliberandi res quae tempore petere potest: cum anno tantum ducit. d. l. cum antiquioribus. sed nec id damnosum pupillo esse potest: ut id facere possit videatur tutor, etiam si nondum satisfecit rem pupilli saluam fore, aut inuentarium fecerit facit. l. tutor qui reperiuntur. D. de administrat. tut. v. Bartolus in l. qui duos D. de rebus dubiis.

potest. Posteaquam autem ad tutelae administrationem electus est: & bonorum possessionem pupilli nomine agnoscere eum potuisse, & cetera ei ius quae tempore ardeantur, persequi debuisse, aperte claret. Dat. XI. Kal. Ian. Constantio & Maximiano AA. Confl. 305.

DE SUSPECTIS TVTORIBVS vel curatoribus.

Tit. XLIII.

De liberto tutore.

1. Imp. Antoninus Augustus Domitius.

LIBERTVM tuum, & tutorem filij tui, si fraudulenter res eius administrare existimas, suspectum facere potes, modo si officium eius pubertate pupilli finitum non est. Nam si eo iure tutor esse desit, iudicio tutelae conuincendus est. PP. Idib. Augusti. Romae. Duobus & Aspris Confl. 213.

De curatoribus cessantibus gerere.

2. Idem Augustus Longino.

CVRATORES quidem suo periculo, quanto tardius ad eos tutela transfertur, cessant. Quod si in fraudem id factum existimas, suspectos eos postula. qui si summo uerum meruerint, in locum eorum alios accipies. PP. Id. Ianuar. Lato II. & Careale Confl. 216.

De tutoribus nolentibus gerere.

3. Imp. Alexander Augustus Fortunatae.

PRAESES provinciae tutores filiorum tuorum, strictioribus remedijs adhibitis omnimodo administrationis officium compeller agnoscere. Quod si in eadem contumacia perseverauerint: suspectos postulare, ut alij in locum eorum petantur, non prohiberis. PP. Id. Ian. Alexand. A. III. & Dione Confl. 230.

De testamentario tutore.

4. Idem A. Thalida.

ETIAM testamento patris tutorem datum suspectum postulare potes, si fraudem tutoris argueris. PP. 8. Kal. Ian. Maximo II. & Paterno Confl. 234.

Quid spectatur in accusatione suspecti.

5. Idem A. Asclepiadi.

IN postulandis suspectis tutoribus seu curatoribus non iues patrimonio principaliter, sed an nihil segniter, nihil fraudulenter geratur, perpendi oportet. PP. 6. Kal. Ianuar. Maximo II. & Paterno Confl. 234.

De remouendo suspecto & adiungendo curatore pauperi.

6. Imp. Gordian. A. Felici.

PLETATIS frangeris munere, qui fratris tui filios (ut necessitudo sanguinis suadet) protegere conaris. Si igitur tutores vel curatores eorum non recte administrant: suspectis eis postularis atque ostendis, ut alij in locum eorum constituentur, facile impetrabis. Quod si nihil in fraudem egerint, verum ita egerint sunt, ut in eorum administratione fratris tui filiorum substantia periclitetur: an eis adiungendus sit curator qui idoneus facultatibus sit, rector provinciae aestimabit. Remouendi autem licentia non solum paribus utriusque sexus, sed etiam cognatis, & extraneis, & affinis, & ipsi cuius res administrantur, si non impubes sit, arbitrio cognatorum bonae opinionis constitutorum conceditur. PP. 5. Idus Nouembr. Pio & Pontiano Confl. 239.

De administratione.

7. Idem A. Gorgoniae.

EVM, quem ut suspectum tutorem vel curatorem accusas, pendente causa cognitionis abstinere ab administratione rerum tuarum, donec causa finiatur, praeses provinciae iubeat. Alius tamen interea in locum eius in administratione rerum ordinandus est. PP. 7. Kal. Mart. Sabino II. & Venusto Confl. 241.

Culo tutorum. y Suspectos tutores remouere possunt & ascendentes & cognati, & extranei, & ipsi quorum res administrantur, si non impuberes sint. Synopsi. Basil. 37. tit. 10. ca. 19. z Suspecti actio quasi publica v. l. 1. §. 6. D. eod. §. 3. Infirmi eod. a Impuberibus non permittitur tutores suos suspectos facere l. 7. D. eod. l. 4. C. eo. b Tutor pendente causa suspecti, res pupilli iure administrare non potest. Ita que alius eius loco substituendus est. §. 4. Infirmi eod. leg. 1. §. 1. in fin. D. de solut. tribus. c l. 4. §. in quibus casibus tut. hab.

De admi-

a Tutor collegam durante ipsa tutela conuenire potest: & ab eodem administrationis rationem exigere. l. 2. §. de adm. tut. l. 12. l. 32 in fin. D. de adm. tut.
b Suspectus tutor accusatus, si ob dolum remotus sit, infamia notatur: fin ob negligentiam non fit infamis. Synops. d. tit. 10. c. 22.
c §. 6. Inst. de l. 7. §. 1. D. de. d Quid si ex dolo, iudicis tantum inquisitione, ac nemine eum accusante remotus est: non fit infamis: hoc est Condemnatus per inquisitionem, non est infamis, etiam si ex dolo condemnatus sit. l. 7. in fin. tutor vel curator non gesserit. l. 3. §. praere. D. de.

De administratione. De contutore.

8. Imp. Philippus A. & Philippus Cels. Proculo.

Si non suspectum contutorem tuum postulare, ac remouere ab administratione bonorum pupilli curaueris: admitti nequaquam potest ratio desiderij tui, iam nunc postulantis tutelam tibi nomine eiusdem pupilli restitui. PP. 14. Kal. Nou. Peregrino & Emiliano Conf. 245.

De infamia.

9. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Ammiano.

Suspectus^b tutores ex^c dolo^d, non etiam eos, qui ob negligentiam remoti sunt, infames fieri, manifestum est. S. 8. Kal. Maij, CC. Conf.

e l. 19. D. de au-
thor. tutor. §. ult.
Inst. de auctor.
tutor. Plinian. 11.
§. 24.

f Hodie cura-
tor datur, non
tutor pratorius
vt olim d. §. 3. d.
§. 24.

g Altero tuto-
re auctore, cum
altero agi po-
test. Est igitur
eo casu super-
nacuam possi-
curatorem litis
causa. l. 3. §. 2. D.
de tutel. v. l. 24.
D. de test. tutel.

h Tutoris ea
cura esse debet,
vt ne pupillus
incidat in poena
contractus.

i Res ita ha-
bet, Tuus frater
fundum com-
munem vendi-
dit, & de duplo
emptori repro-
misit. Fratre
mortuo, tibi tu-
tori liberorum
eius, emptor
partem fundi
venditi euicit.
Emptor ad du-
plum experitur
in pupillos qui-
bus defensione
debes, Quid iu-
ris? Praestat te
compensatione
vri, ne alioquin
tui pupilli in
poena dupli in-
cidant. Sin mi-
nus, curator in
litem pupillis e-
ligendus est, qui
eos in causa euic-
tionis defen-
dat.

j i. venditoris
fratris.

k l. 3. de con-
trario iud. tut.
l. 1. §. 4. D. de
contr. tut.

l l. 5. §. m. prote-
gendu.
Vulg. Hal.

m Curator certe
rei litiae datus,
alterius rei li-
tiae nomine
non tenetur:
quippe certa ac
definita, fines
suos non exce-
dunt.

n Curator in
litem non sub-
iicitur periculo
administrationis.

o Curator in
litem, sumptus
repetit.

p l. 3. §. de con-
trario iud. tut.
l. 1. §. 4. D. de
contr. tut.

q l. 3. §. de con-
trario iud. tut.
l. 1. §. 4. D. de
contr. tut.

r Ex solennitate iuris, dandus est tutor ad litem iure ordinario. l. 9. D. de au-
thor. praestand. l. 17. in fin. D. de appell. Ius enim legitimum non vult tutorem, nec cura-
torem. Plin. 11. §. 24. v. Cuiac. 7. obs. 17.

s u 27. D. s. x Nou. 135. c. 1. quidam hanc vocem referunt, ad mulieres tutelae ge-
rendae capaces: vt ea ratione negent, non capaces tutelae, si gesserint, teneri pro
tutelae. l. cum a matribus. §. qui per ant. tutores. verius est tamen omnem qui res alienas,
aut aliena gerat negotia, rationibus reddendis obnoxium.

t putat a matre. l. 47. §. 3. D. de adm. tut.

u Exceptio tutoris illegitimi, potest opponi in quacunque parte iudicij, sicut exce-

DE IN^e LIT^e B^e Me DANDO TV- tore vel f^r curatore.

TIT. XLIII.

Tutor potest agere contra pupillum alio contutore auctore. Salyc.

1. Imp. Antoninus A. Miltiadi.

Si quas petitiones aduersus pupillos tuos habes: dirigere eas potes adistentibus causamque defendentibus contutoribus^f tuis: cum & si alios tutores non haberent, ad hoc genus litis defendendae curatores accipere deberent. PP. 13. Kal. Aug. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

2. Imp. Alexand. A. Euaresto.

An tibi partis fundi paterni vindicatio competat: is acuius de ea re notio est, aestimabit. Reipicere autem debes officium in quo te esse tutorem dicis: ne^g ob eiusmodi petitionem euictione^h secuta, vltra pretij quantitate auctorisⁱ heredem pupillum tuum oneres, qui laudatus per te defendi debeat: cum aut compensationis^k rationem habere, aut contrario tutelae iudicio experiri possis. Sed ne tuum ius (si quod habes) impediatur: ad eam rem defendendam, quae^l aduersus te vindicantem agenda erit, curatores pupillo petantur. PP. 12. Kal. Maij, Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

3. Imp. Gallienus A. Valerio.

Ad protegendam^m causam tutor siue curator datus, conueniri nonⁿ potest administrationis^o periculo, cum sola suscepti negotij tutela mandata est. Si nihil igitur (vt allegas) praeter negotium gessisti, frustra conueniris. PP. Kal. April. Valeriano & Luciano Conf. 266.

4. Idem Augustus Irenaeo.

Ad litem datus tutor, si quid bona fide erogasti^p, a contutoribus^q more solito exigere potes. PP. Kal. Nou. Paterno & Arcesilao Conf. 263.

Vbi tutor testamentarius vel legitimus est cum pupillo liti-
gaturus, debet ei de curatore ad litem facere
provideri. Salyc.

5. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Tigrani.

Sive ex testamento, siue^r ex iure legitimo, fratris^t tui filiorum tutelae onus ad te perueniat, vereri non debes de his quaestionibus, quas aduersus fratrem tuum quondam tibi fuisse dicis: cum si^u qua emerferit lis procuratore dato, & illis curatore ad litem constituto, & solennitati^v iuris (vbi tutor exigitur) & indemnitati vtriusque prospici possit. Script. 4. Kal. Maij, CC. Conf.

DE EO QUI PRO^u TVTORE negotia gessit.

TIT. XLV.

1. Imp. Valerianus & Gallienus Augusti Marcello.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

Tiam mulieres^x si res pupillares pro tutore administraverint, ad praestandam rationem tenentur. PP. Emiliano & Basso Conf. 260.

prio falsi procuratoris. adde l. Paulus. D. de verb. signif. a Paul. 2. sent. 11. §. 2. d. §. 1. D. ad Velleian. l. 8. §. 1. D. ad Velleian. b Si mater suo periculo tutores filiis suis dari postulat fideiubens, eius intercessio infirmatur Senatusconsulto Velleiano. l. 6. §. 1. D. ad Velleian. nisi specialiter decreto comprehensum sit, Periculo matris, quae tutorem petit, tutorem dari. l. 4. vlt. §. e. Aliud futurum est, si vt re ipsa tutelam filiorum administraret, tuto-
ribus filiorum reprobaret. Sui enim non alterius causa repro-
misit. d. l. 6. in pr. c. Maximo III. Haloander, & cre-
tè.
d Caij tutor per-
misit Caij matri
& auctore materno
rerum pupilla-
rium admini-
strationem exa-
cta ab eis cau-
tione indemnita-
tis. Quid di-
cendum? Est in
arbitrio pupilli
agere aduersus
tutorem. ergo
& aduersus ma-
trem? Iam: non
tamen ex stipulatu
tutoris. l. 9. arbit. tu-
tela: sed nego-
tiorum gestorum
actione. l. 24. su-
pra de usufr. & c.
ita intelligendus
est Paulus. 2. sen-
ten. 11. §. 2.
e dixi ad l. 1. §. 3.
ead.
f Quemadmo-
dum iudex tu-
torem confir-
mare solet, quae
mater liberis
heredibus insti-
tuta dederit. l. 4.
§. de test. tut.
ita reprobare
solet quae mater
reprobauit, vt
hic, cui conuenit
lex 21. §. 2. D. de
tutorib. dat.
g Tutor libe-
ris contra ma-
tris vltimam vo-
luntatem dari
non debet.
h Quid si viues
ac superstes ma-
ter tutorem ali-
quem liberis pe-
tierit? Eum qui
ita petitus fue-
rit a matre, cæ-
teris omnibus
praefecti putat
Baldus: magna
enim praesum-
ptione pro ma-
tre: cui supersti-
ti ac sanæ meri-
to id permitten-
dum videtur,
quod in extre-
mis positæ aut
testamento suo
facere concedi-
tur, vt nullum
sit discrimen, an
mater tutorē li-
beris testamen-
to petierit, an
verò superstes,
vel alio actu
quam testamen-
tario.
i Fraudis in tu-
tela conuictus,
notatur. l. 1. §. 1.
D. de huius qui notant.
l. 2. §. de tut. vel
curat. qui non sa-
tis d. l. vlt. §. de su-
spectis.
k subaudi, vt
ne teneatur frau-
dis admittit: nā
tamen si remoueat
citra infamiam, fraudis
tamen admittit tenet
merito debet.
Remouetur, at non
liberatur. l. 1. §. 5. §. 6. D. de adm. tut.
m Causa dubitandi ea
esse potuit, Tutela
pubertate finitur, ideoque
post pubertatem causa
adesse tutor non
cogitur. n Causa
decidendi ea est, Etiam
si tutela pubertate
finitur, periculum ta-
men administrationis
non ante finitur, quam
si rationes redditae
sint a tutore. o Tutor
omne rationes reddidisse
intelligitur, qui litis
instrumenta retinet. q
Tutor omnem rationem
curatori non restituit,
qui nondum transulit
instrumenta litis suo
consilio ceptæ, facit d. §. 6.
p 27. D. 2. q i parte
orbati, vt hic titulus
differat a titulo, Diuortio
facto apud quem liberi
morari & educari debeant.
Is, n. titulus est de libe-
ris habentibus patrem.
r Educatio propriam
personam ipsius pupilli
spectat: qua
S. iij.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Marco.

Non vtiliter^y nominatus tutor pupillorum nomine agendo, licet ex eorum persona iniunctas impleat intentiones, exceptione^z (si tutor non est) summouetur. Dat. Non. Decemb. CC. Conf.

SI MATER^a INDEMNITA- tem promisit.

TIT. XLVI.

1. Imp. Alexand. A. Brutia.

So potius periculo magistratus tutores, quos peristi, dederunt: quam tu contra sexus conditionem alicui ex ea obligatione^b obstricta es, quod tuo periculo tutores filiis tuis dari postulasti. PP. 3. Idus Martij, Maximo III. & Vrbano Conf. 225.

2. Imp. Philippus A. & Philippus C. Asclepiadi & Menandro.

Quædam pupillorum vestrorum a matre, itemque a quo materno administrata, eorumque nomine indemnitate vobis promissam adseueratis. Quæ si ita sunt, & idem pupilli legitimæ ætatis effecti, non aduersus matrem suam, neque aum, sed contra vos congregi malunt^d: non immerito indemnitate ab his praestari desiderabitis, quos & administrationem suo periculo pridem suscepisse proponitis. PP. 4. Idus Iulij, Praesente & Albino Conf. 247.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti, Catano.

Ob tutorem non idoneum a matre petitem, frustra vobis eam teneri contenditis, cum non nisi^e speciali- ter eius periculo dari decreto fuerit comprehensum, ex ea obligatione obstricta sit. S. Kal. Decemb. AA. Conf.

SI CONTRA^f MATRIS VOLVN- tatem tutor datus sit.

TIT. XLVII.

Contra matris voluntatem tutor filio dari non
potest. Bald.

1. Imp. Severus & Antoninus, Augusti, Tertio.

Si contra matris vltimam^h voluntatem Fuscium filio communi tutorem datum probaueris: eum sine damno existimationis a tutela remouendum prator decernet, quæ rescriptio, siⁱ in fraude conuictus fuerit, non suffragabitur^k. PP. 13. Kal. Mart. Laterano & Rufino Conf. 198.

VT^l CAUSÆ POST^m PVBER- tatem adsit tutor.

TIT. XLVIII.

1. Imp. Philippus A. Dextro.

Tutores quiⁿ necdum administrationem ad curatores transulerunt, defensionis causarum pupillarium adstiteri oportere, sepe rescriptum est. Et ideo si (vt proponis) instrumenta^o quibus asserti possunt causae prouocationis, etiamnum hi quorum meministi, apud se detinent: aditus praeses prouinciae periculi sui eos admoneri praecipiet. PP. 12. Kal. Nouem. Philippo A. & Titiano Conf. 246.

VBI^p PVPILLI^q EDVCARI^r debeant.

TIT. XLIX.

Pupilli educari debent apud matrem, nisi ad secunda vota transferit. Bald.

tamet si remoueat
citra infamiam, fraudis
tamen admittit tenet
merito debet.
Remouetur, at non
liberatur. l. 1. §. 5. §. 6. D. de adm. tut.
m Causa dubitandi ea
esse potuit, Tutela
pubertate finitur, ideoque
post pubertatem causa
adesse tutor non
cogitur. n Causa
decidendi ea est, Etiam
si tutela pubertate
finitur, periculum ta-
men administrationis
non ante finitur, quam
si rationes redditae
sint a tutore. o Tutor
omne rationes reddidisse
intelligitur, qui litis
instrumenta retinet. q
Tutor omnem rationem
curatori non restituit,
qui nondum transulit
instrumenta litis suo
consilio ceptæ, facit d. §. 6.
p 27. D. 2. q i parte
orbati, vt hic titulus
differat a titulo, Diuortio
facto apud quem liberi
morari & educari debeant.
Is, n. titulus est de libe-
ris habentibus patrem.
r Educatio propriam
personam ipsius pupilli
spectat: qua
S. iij.

ra superuacua est. superuacua petitur, à principe, quod iure facere conceditur.

a Tutor qui gessit, eiusque heredes principali loco conueniuntur ab his qui non gesserunt. v. g. de diuid. tut. b qui non gesserunt (scilicet, v. l. i. §. i. tutor non gesserit).

c Quomodo sit agendum aduersus eos qui pariter tutelam administrant melius explicatur in l. i. §. 10. 11. 12. & seq. D. de tut. & rationib. distrah. d Synopsi Basilic. 37. tit. 11.

ex lib. 38. tit. 3. c.

30.

e l. 2. §. eo.

f l. 6. D. de ad-

min. tut. l. 23. D.

de reg. iur.

g l. 21. §. de ad-

min. tut. l. 4. D.

quando ex facto

tut.

h In amissis,

damnum: in nō

quæsitis, lucrum

consideratur: v-

trumque tutor

pupillo præstat,

& quantum mino-

ri abbit, quan-

tumque lucrari

potuit. l. 13. D.

rat. rem.

i d. l. 21. §. in

fin. l. 16. l. 17. l. 18.

D. locati.

† Actio tutelæ

non præscribitur,

id est, Tutelæ

actio perpetua-

duratur. l. 5. in fin.

j quibus non ob-

icitur. l. 3. in fin.

D. de contr. tut.

Hodie præscri-

bitor annis tri-

ginta. l. 3. in fin.

de præscript. 30. l.

2. §. de constitut.

k d. l. 2. §. de de-

stis, 129. §. de

libri Basilic. 37.

ad Cuias. 17. ob-

seru. 6. in fin. Ha-

lander legit,

transactio at-

que acceptila-

tionem. Synopsi

Basilic. d. tit. 3. c.

31. d. l. 2. §. de de-

stis, 129. §. de

libri Basilic. 37.

ad Cuias. 17. ob-

seru. 6. in fin. Ha-

lander legit,

transactio at-

que acceptila-

tionem. Synopsi

Basilic. d. tit. 3. c.

31. d. l. 2. §. de de-

stis, 129. §. de

libri Basilic. 37.

ad Cuias. 17. ob-

seru. 6. in fin. Ha-

lander legit,

transactio at-

que acceptila-

tionem. Synopsi

Basilic. d. tit. 3. c.

31. d. l. 2. §. de de-

stis, 129. §. de

libri Basilic. 37.

ad Cuias. 17. ob-

seru. 6. in fin. Ha-

lander legit,

transactio at-

que acceptila-

tionem. Synopsi

Basilic. d. tit. 3. c.

31. d. l. 2. §. de de-

stis, 129. §. de

libri Basilic. 37.

ad Cuias. 17. ob-

seru. 6. in fin. Ha-

lander legit,

transactio at-

que acceptila-

tionem. Synopsi

Basilic. d. tit. 3. c.

31. d. l. 2. §. de de-

stis, 129. §. de

libri Basilic. 37.

ad Cuias. 17. ob-

seru. 6. in fin. Ha-

lander legit,

transactio at-

que acceptila-

tionem. Synopsi

Basilic. d. tit. 3. c.

31. d. l. 2. §. de de-

stis, 129. §. de

libri Basilic. 37.

ad Cuias. 17. ob-

principali loco conueniri debere: ceteris ob culpæ rationem non seruari detrimenti periculo substitutis: vel si pariter administrasse doceantur, etiam aduersus vnum, liberum experiundi arbitrium competere: ita vt actiones quas aduersus alios habetis, ad electum transferantur. PP. 4. Kal. Sept. ipsi III. & III. AA. Confl. 290.

De dolo & culpa tutoris.

7. Idem AA. & CC. Alexandro.

Q Vicquid tutoris dolo vel lata culpa, aut leui, seu curatoris, minores amiserint, vel cum possent, non adquisierint: hoc in tutelæ seu negotiorum gestorum vile iudicium venire non est incerti iuris. S. prid. Id. Aprilis, AA. Confl.

De longi temporis præscriptione.

8. Idem AA. & CC. Dalmatio.

Tutores tutelæ conueniri, longi temporis præscriptio non prohibet. vnde si his transactio vel nouatione aut acceptilatione liberationem non præstiterint: apud rectorem prouinciæ, quæcumque tibi debentur, repetere non prohiberis. S. 14. Kal. Maij, AA. Confl.

Virum tutor an heres promittentis indemnitate conueniri debeant.

9. Idem AA. & CC. Iuliano.

Tvorem quondam, vt tam rationem, quam si quid reliquorum nomine debet, reddat, apud prætorem conuenire potes. quauis enim matrem tuam susceptis bonis vestris indemnitate pro hac administratione tutori se præstaturam promississe proponatur: tamen aduersus tutorem tibi tutelæ, non aduersus matris successores ex stipulatu competit actio. S. prid. Kal. Ian. AA. Confl.

Quæ actione tutor vel eius heredes conueniri debeant.

10. Idem AA. & CC. Pomponio.

Si defunctus tutelam vestram administravit: non rerum seius dominium vindicare vel tenere potes, sed tutelæ contra eius successores tibi competit actio. Debitum autem aliis iudiciis comprobari oportet. nam quod neque ipse neque vxor eius quicquam ante administrationem habuerunt: non idoneum huius continet iudicium. Nec enim pauperibus industria vel augmentum patrimonij, quod laboribus & multis casibus quæritur, interdicendum est. S. 10. Kal. Feb. Sirmij, Cæs. Confl.

De tempore post tutelam finitam.

11. Idem AA. & CC. Chrusiano.

Tutor post puberem ætatem puellæ, si in administratione connexa perseverauerit: tutelæ actione totius temporis rationem præstare cogitur. Sin autem post finitam administrationem in iisdem rebus minime se immiscuerit: temporis quod insequitur, periculum ad eum non pertinet. S. Kal. Decemb. Anchialo, Cæs. Confl.

De successoribus.

12. Idem AA. & CC. Quintillæ.

o Quod tutor acquirit, sibi in dubio adquisuisse intelligitur, non pupillo. p Nec hodie neque semper recte pauper præsumitur qui olim pauper fuit. v. l. Alciat. 2. præsumpt. 27. n. 3. Ideoque licet inops diuitis bona administrat, non præsumitur tamen ex alterius bonis adquisuisse, sed ex sua industria: quod in tutore & quouis administratore locum habet. An etiam in matre tutrice? Alexander confil. 2. 6. volum. 4. ita putat. Nam vt lex non distinguit, ita videtur ad omnes omnino tutores pertinere. Idque euidens apparet ex his quæ de bonis à vidua post mariti mortem quæsitis, diximus ad l. 6. in fin. §. de donat. int. vir. Corrafius 3. Miscell. §. nu. 7. negat locum habere in ea matre, cui nulla fuit industria nullumque patrimonium. Eo enim casu honestissimum esse, euitandi turpis quæstus gratia, eam præsumi adquisuisse ex eorum bonis quorum tutelam administravit. Nec obstat legem l. 5. §. si quis alteri vel sibi liberis negat vindicationem rei traditione matri quæsitæ, post mortem mariti, cum mater eo casu traditione dominium adquisierit. Superiorem opinionem confirmari, quod Accursius ad l. 6. §. de iure fisci. & Baldus in l. 1. §. de hered. vel act. vendita, scribat. Regios officarios, præsumi res suas de bonis fisci quæsisse. q non idoneum iudicium. r sensus est, Quemque præsumi sua potius industria, quam alienis bonis ditari. qua de præsumptione vide Alciatum 2. præsumpt. 27. n. 3. adde quæ scripsi ad l. 6. §. de donat. int. virum. s facit l. 4. §. 1. D. de munerib. t Administrata post tutelam finitam prioribus connexa, veniunt in actionem tutelæ vt hic: adde l. vnic. §. vt cause post pubertatem. l. 17. D. de negot. l. 5. §. 5. D. de admin. tut. l. 13. D. de tutelæ & rationibus distrah. l. 27. D. de appellat. u Tutor, vel curator tenetur perseverare in connexis ante transactioem non possit. x v. l. 6. §. de peric. tut. y l. 1. §. 17. D. de tutela & rationibus. l. 2. §. comm. de success. z l. 1. §. 16. l. 7. D. de tutela & rationibus. l. 42. §. 5. in fin. §. de epis. l. 33. de heredib. tutor. a κατὰ νόμον contra heredes Synopsi Basilic. d. tit. 3. c. 35. §. Harmenop. ii. §. 47. b Exemplum ponunt in curatore adulti sui facultates commendante, vt eo facilius ditiores vxorem reperiret. c Confessio tutoris promittentis (circa inuentarium tamen) maiorem quantitatem patrimonij pupilli non præiudicat veritati: non nocet denique ipsi confitenti. Quid si in inuentario facta huiusmodi confessio est præiudicat tutori confitenti: quod contra probari non possit. versic. fin. autem. d Confessio rerum pupilli in inuentario facta à tutore, adeo tutori præiudicat, vt non possit contraria probatione vti. e Quid si res proprias in inuentario pupilli adscriptæ? Salycetus existimat præsumptionem iuris & de iure esse, quod sint pupilli, aut saltem eas donasse: & propterea, si tutor in inuentario descripserit rem sibi à patre pupilli legatam, videri renuntiasse legato. quod Alciato omnimodo non placet: quem vide parte secunda præsumptionum n. 11. f Aliud erit, si eo ignorante tale quid adscriptum, g adde quæ scripsi ad l. ult. §. ad Vellesian. h Mobile præsertim, id enim facile occultari potest. l. lex. §. de adm.

tut. Quid si immobile seu prædium aliquod in inuentario pupillari tutor adscripserit, quod pupilli non esset? Aretinus putat id pupilli non fieri: negat denique ea re veritatem præiudicium fieri. arg. l. cum falsa. §. de iur. & fact. ignor. quod rationi consentaneum videtur Baldo. Quid si inuentario quædam adscriptæ tutor, hac protestatione adiecta, vt si pupilli non sint, pro adscriptis non habeantur? Protestatio hæc tutorem non iuuat: nisi post causa cognita iudicis autoritate res eiusmodi in inuentario dispunctæ sint. Idem erit si dubius, aut cum ita se credere dixeret, quidquam inuentario pupilli adiecerit. Nam cum istiusmodi confessio apud acta in iudicio fiat, idem præstat ac redit. Credendi verbum, quod pura ac præfata enunciatio seu affirmatio. vt not. l. 2. §. quod observari. §. de iur. calum. Quid si testibus res ita inuentatio pupillari adscripta, suas ac proprias, aut alterius esse probare velit? Rayn. Forliuianus putat, testes non admitti aduersus hoc genus scripturæ, iuris & legis cautione interposita, non ipsorum contrahentium voluntate. Contra Richardus Salicenfis putat testibus locum esse. arg. l. testium. §. de testib. arg. ita Venetis, iudicatum refert Baldus. facit gl. l. pupillus. §. de iur. pupill.

Tutelæ actio tam heredibus quam etiam contra successores competit. S. 10. Kalend. Decemb. Sirmij, Cæsarius Confl.

De confessione tutoris extra inuentarium, & de inuentario consiciendo.

13. Imp. Justinianus Augustus Iuliano P. P.

Veteris iuris dubitationem decidentes, sancimus, si quidem tutor vel curator pro substantia pupilli vel adulti aliquid vbiunque dixerit ad maiorem quantitatem eam reducens, siue pro utilitate pupilli vel adulti, siue per suam simplicitatem, siue per aliam quamcumque causam, nihil veritati præiudicare, sed hoc obtinere, quod ipsius rei inducit natura, & mensura pupillaris vel adulti ostendit substantiæ. Sin autem inuentario publicè factio res pupillares vel adulti inscripserit, & ipse per huiusmodi scripturam confessus fuerit amplio rem quantitatem substantiæ: non esse aliud inspiciendum, nisi hoc, quod inscripserit, & secundum vires eiusdem scripturæ patrimonium pupilli vel adulti exigi. neque enim sic homo simplex (immo magis stultus) inuenitur, vt in publico inuentario scribi contra se aliquid patiatur.

¶ Illo proculdubio obseruando, vt non audeat tutor vel curator res pupillares vel adulti aliter attingere, vel vllam sibi communionem ad eas vindicare, nisi prius inuentario publicè factio, secundum morem solitum res ei tradantur: nisi testatores qui substantiam transmittunt, specialiter inuentarium conscribi vetuerint. Sciturus tutoribus & curatoribus, quod si inuentarium facere neglexerint: & quasi suspecti habell officio remouebuntur, & poenis legitimis quæ contra eos interminatæ sunt, subiacebunt: & postea perpetua macula infamiae notabuntur, neque ab imperiali beneficio absolutione huius notæ fruturi. Dat. Idib. August. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

DE DIUIDENDA TUTELA,

& pro qua parte quisquis tutorum conueniatur.

TIT. LII.

Si tutor qui tenebatur, tempore officij depositi est soluendo, collega non tenetur. Bald.

1. Imp. Gordianus A. Optato.

Si post finitum administrationis officium, collega tui indemnitate præstandæ idonei fuerint, posteaque dum non conueniuntur: minus idonei effecti sunt: vitium alienæ cessationis ad dispendium tuum pertinere, iuris ratio non patitur. PP. 6. Id. Mart. Gord. A. II. & Pompeiano Confl. 242.

2. Imp. Carinus & Numerianus AA. Primigenio.

Si diuisio administrationis inter tutores siue curatores in eodem loco seu prouincia constitutos facta necdum fuerit: licentiam habet adolescens & vnum eorum eligere, & totum debitum exigere: cessione videlicet ab eo

cedente. versic. nisi. eo. l. 2. §. de admin. tut. l. 7. §. de curatore furios. K Testator potest tutori confessionem inuentarij remittere. Idque procedit siue expressè prohibuit, siue tutori remisit. Verbalis enim tantum differentia est, vtrum quis dicat, Veto fieri inuentarium. vel, Remitto confessionem inuentarij. Bart. ad l. 5. D. de legat. 1. & ita communiter sentiunt interpretes Clarus §. Testamentum. q. 66. versic. quod ad tertium. versic. sed hoc quidem. Quid: voluntate testatoris non obstante, poteritne iudex, si minori id expedire animaduertat, tutorem cogere ad inuentarij confessionem? Poterit, Bart. d. loco. eamque communem esse opinionem refert Couartuuias 2. Variar. resolut. 1. q. 4. n. 4. & Clarus d. loco. versic. sed si qui, vbi notat statuto Genuensium aliter receptum. Quid, usufructuario poteritne remitti à testatore onus inuentarij consiciendi dicit ad l. 1. §. de usufructu. Quid, heredi poteritne remittere? Possit ait Cuiacius ad Non. 1. in fin. Clarus paulo aliter distinguit, in præiudicium creditorum non posse. In legatariorum, fideicommissariorum & coheredum præiudicium, posse. & id pro communi opinione aduersus Baldum Clarus defendit d. loco. versic. quod ad primum. Quid, testator poteritne cuius tutori inuentarij consiciendi necessitatem remittere? Cuius poteritne legitimus & datiuus: nisi aliter causa cognita definiat iudex. arg. l. tutoris. §. de adm. tut. l. 1. §. vbi pupilli educar. Quid si statuto tutori inuentarij necessitas imperetur vel hoc etiā casu testator tutori, eam necessitatem posse remittere censet Baldus, siue expressè prohibeat fieri inuentarium, siue remittat inuentarij necessitatem.

l. 7. D. de adm. tut.

m Quid si factum quidem inuentarium est, ignorantia tamen, quasdam res tutor non adscripserit si cum primum eorum rerum notitiam tutor habuerit eas adiecerit, non remouebitur. arg. l. cum ancilla. §. de incestu. n Pena tutoris non confitentis inuentarium ea est, vt remoueat tanquam suspectus. vt hic: & poenis legitimis subiaceat & infamiae. Juratur etiam aduersus eum in litem. d. l. 7. §. vbi pupilli educar. 38. n. 8. o grauiori animaduersioni. l. 1. §. 7. D. de off. pref. urb. adde l. 3. §. 1. in fin. D. de suspectis, in vincula detudi posse vultuiferus ait d. loco, si modo humilis conditionis.

p d. §. 7.

q l. 10. §. de fideiussoribus.

r Tutor non tenetur ex facto contutoris qui fuit soluendo tempore finitæ tutelæ. l. 3. §. de probat. l. ult. §. in quib. caus. tutor habenti. l. 39. §. 10. l. 13. D. de adm. tut. l. ult. D. rem pupilli salu.

s l. ult. in fin. §. in quib. caus. tut. hab. l. 39. §. 10. l. 53. D. de adm. tut.

t Diuisione nondum inter tutores facta, potest pupillus in solidum vnum eligere, cessis actionibus aduersus alios. l. 6. in fin. §. tit. prox.

u l. 2. §. de contrar. iudicio tutela. l. 1. §. 18. D. de tut. & rat.

a Si diuisa est tutela administratio in partes, seu regiones, vel provincias, a iudice vel testatore, pro ea quique parte tantum conuenitur quæ ei adtributa est, non pro parte collegatarum, nisi dolo aut magna culpa arguatur, quod collegam suspectum non fecerit, aut fecerit quidem, sed vel iudici vel eueris iam facultatibus.

b Tutor de ea re quæ extra suam regionem est, ad iudicium vocari non potest. l. 51. D. de admin.

tut. l. 5. de periculo.

c puta eueris tutoris facultatibus.

d i. actio su specti.

e Si diuisa sit tutela, sola tu-

torum conuen-

tione sine iudi-

ce, singuli tenen-

tur in solidum

cum hac condi-

tione, ut quem

pupillus elegerit,

ei cedat actiones suas ad-

uersus alios, ad-

del. 5. D. de ma-

gistratibus con-

ueniendis.

f Conuentio

tutorum non po-

test in fraudem

pupilli diuidere

officium tutelæ,

periculumque

commune. l. 25.

l. 26. §. de pactu.

l. 1. §. 8. D. de ad-

ministr. rer.

g Pacto tuto-

rum non obstan-

te, prius conue-

nitur gerens &

eius heredes,

quàm qui non

gessit. l. 8. §. de

adm. tut. l. 2. §. si tu-

tor non gesserit. l. 6.

§. tit. prox. l. 55.

D. de adm. rer.

h 12. D. 3. de

exce. iudic. l. 22. Synops. Basili-

lic. 6.

i adde l. 1. §. 3.

D. de tutela &

rationibus.

k Contra here-

dem tutoris iu-

rari in litem po-

test, ob non res-

tituta instru-

menta. l. 2. §. eo. l.

10. D. eo.

l iusurandum,

religionis est

vinculum.

m Inuitus ne-

mo iurat in li-

tem, ut quæ no-

aduersus ceteros tutores seu curatores actionum ei competentium facienda. In diuisionem autem administratione deducta, siue a præside, siue testatoris voluntate: vnumquemque pro sua administratione continere potest, periculum inuicem tutoribus seu curatoribus non sustinentibus: nisi per dolum aut culpam suspectum non remouerunt, vel tardè suspicionis rationem mouerunt, cum alter eorum non soliendo effectus sit, vel suspicionis causam agendo sua sponte iura pupilli prodiderunt. Nec prædest eis dicentibus seum contutorem suum non administrasse res pupillares. Sin verò ipsi inter se res administrationis diuiserunt: non prohibetur adolescens vnum ex his in solidum conuenire, ita ut actiones quas aduersus alios habet, ad electum transferat. PP. emissi 12. Kal. April. Carino II. & Numeriano AA. Conff. 284.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Zorico.

Licet tutorum conuentione mutuum periculum minime finiatur: tamen eum qui administravit, si soluendo sit, primo loco, eiusque successores conueniendos esse, non ambigitur. S. 4. Kal. Octob. CC. Conff.

DE IN LITEM IURANDO.

TIT. LIII.

Contra heredem tutoris ob dolum vel latam culpam instrumenta non restituentem, iuratur in litem. Salyc.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti Asclepio.

ADVERSUS heredes tutoris ad transferendam tutelam iudicem accipiens, tempore litis instrumenta ad puberem pertinentia restitui desiderabis. Quod si dolo non exhibeantur: in litem iurandi tibi facultas erit, modò si quondam pupillo debitam adfectionem ad vincula quoque religionis extendere volueris. PP. Kalend. August. Antonino II. & Get. II. Conff. 206.

2. Imp. Antoninus A. Seuerio.

IS, qui rationem tutelæ seu curæ reposcit, inuitus in litem iurare compelli non potest: sed volens ita demum audiendus est, si heres per longam successionem tutoris instrumenta pupillaria dolo vel circumueniendi pupilli gratia exhibere non vult. Sin verò neque dolo, neque lata culpa, neque fraus heredis conuincitur: omnia iurandi facultate, iudex de veritate cognoscat: quæ etiam argumentis liquidis inuestigari potest. PP. II. Kal. Octob. Duob. & Aspris Conff. 213.

Pupillus vel adultus non potest liquidum debitum gratis remittere. Bald.

3. Idem A. Prisciano.

SUMMA sententia comprehensa, quam cessantibus curatoribus quondam tuis iudex secutus, iurandi a te prolata religionem in condemnationem deduxit, minui pacto non potuit. PP. Kal. Iul. Lato II. & Cereale Conff. 216.

4. Imp. Gordianus A. Mutiano.

ALIO iure est tutor, alio heres eius. Tutor enim inuentarium ceteraque instrumenta si non proferat, in litem iusurandum aduersus se potest admittere: at enim heres eius ita demum, si reperta in hereditate, dolo malo non exhibeat. Sed cum aduersus ipsum tutorem litem contestatam esse dicatis: transferentibus vobis in heredes eius actionem, præses provinciarum partes suas exhibebit: non ignorans, nisi exhibeantur instrumenta, quatenus iuxta formam constitutionum partes suas debeat moderari. PP. 7. Kal. Octob. Pio & Pontiano Conff. 239.

Propter dolum defuncti non iuratur contra heredes. Bald.

5. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.

Artemidoro.

Heret & defunctus censentur alio iure (vnde notant, feneratoris heredem, Codices defuncti feneratorios habere non præsumi. Clement. 1. de vsu. n.) nisi lis contestata fuit cum defuncto. l. quæstum. in fin. de precario.

Tutor qui non fecerit inuentarium, in litem iurando tenetur, similiter & is qui instrumenta non proferat. Nam hoc ipsum dolo facere videtur, quum reperta in hereditate instrumenta supprimit. Si verò post litis contestationem tutore defuncto, heredes iudicium actionis tutelæ non impleuerint, & ipsi in litem iurando tenentur. Synops. Basili. 37. tit. 5. ex lib. 38. tit. 15. c. 4.

l. 1. & 2. §. eod. l. 10. D. eo. l. 4. §. ad exhibendum.

Res ita habet. In tutorem semper, id est, etiam ex leui culpa, in litem iurari ob non exhibita instrumenta. In heredem tutoris ob non exhibita instrumenta nunquam iurari in litem, nisi dolo proprio vel lata culpa. l. 1. §. de hered. tutor. l. 4. §. 1. D. de fideiussoribus tutor. instrumenta non exhibeat. Ex dolo defuncti non iurari, nisi lis contestata fuerit cum defuncto. An & ex leui culpa tutoris, lite cum eodem contestata in heredem iurabitur? Salycetus ait.

y Effectus litis contestatæ. l. 1. §. tit. prox.

z Tutoris heres ob non factum inuentarium, non tenetur illum quidem, sed alio tamen modo conuenitur. Nam quia dolo malo tutoris factum videtur, quod nullum conscriptum sit inuentarium: velut ex dolo tutoris heres tenetur. Synops. Basili. ibid.

a in litem. b vide l. 1. §. tit. proximo. c huc refer pattem tituli de fideiussoribus & nominatoribus & hereditibus tutorum vel curatorum, 27. D. 7.

Licet aduersus heredes ob non factum inuentarium iusurandum in actione tutelæ prætermitti placuerit: iudicem tamen datum velut ex dolo tutoris aliis iudiciis instructum, aduersus eos ferre sententiam conuenit. S. 8. Kal. Ian. Nicomedia, CC. Conff.

DE HEREDIBVS TVTORUM VEL CURATORUM.

TIT. LIIII.

Heredes tutoris non tenentur ex leui culpa tutoris. Bald.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Fulciano.

HEREDES tutorum ob negligentiam quam non lata culpa comparari possit, condemnari non oportet: si non contra tutorem lis inchoata est, neque ex damno populi lucrum capiatum, aut gratia præstitum sit. PP. 6. Id. Mart. Laterano & Rufino Conff. 198.

De non gesto a tutore tenetur eius heres. Salyc.

2. Imp. Anton. A. Valentino & Materno.

PATER vester tutor vel curator datus si se non excusauit, non ideo vos minus heredes eius tutelæ vel vili iudicio conueniri potestis, quod eum tutelam seu curam non administrasse dicitis. nam & cessationis ratio reddenda est. Prius tamen propter actum suum eos conueniendos esse, qui administrauerunt, sæpe rescriptum est. PP. II. Kalend. Mart. Antonino A. III. & Balbino Conff. 214.

3. Idem A. Vita.

ADVERSUS heredes quondam tutoris tui tutelæ actione consistit. In iudicium autem venit etiam id quod tibi tutor ex causa fideiussionis debuit. PP. 4. Non. Iul. Antonino A. III. & Balbino Conff. 214.

4. Imp. Alexand. A. Frontino.

HEREDES eorum qui tutelam vel curam administrauerunt, si quid ad eos ex re pupilli vel adulti peruenerit, restituere coguntur. In eo etiam quod tutor vel curator administrare debuit, nec administravit, rationem reddere eos debere, non est ambigendum. PP. 8. Kal. Nouemb. Alexandro A. III. & Dione Conff. 230.

SI TVTOR VEL CURATOR non gesserit.

TIT. LV.

1. Imp. Alexand. A. Zotico.

ERTVM est non solum eos qui gesserunt, sed etiam qui gerere debuerunt, tutelæ teneri etiam in ea quæ a contutoribus seruari non potuerunt: si modò cum eos suspectos facere deberent, id officium omiserunt. Tu autem etsi contra patronum tuum famosam actionem instituere non potuisti: providere tamen ne quid tutelæ deesset, necessarii postulationibus apud eum cuius de ea re iurisdictionis fuit, potuisti. PP. 2. Id. Decemb. Maximo II. & Aelianus Conff. 224.

2. Idem A. Iusto.

QUI se non immiscuerunt tutelæ vel curæ, ex persona eorum qui gesserunt, & idonei sunt, non onerantur. Si qua verò sunt, quæ eum geri debuerint, omissa sunt: latæ culpæ ratio homines æqualiter tenet. PP. 7. Kalend. Maij, Iuliano II. & Crispino Conff. 225.

tutelam non gessit, si quidem is qui eam gessit, idoneus est, non conuenitur: sin ille uerit. Synops. Basili. 37. tit. 11. ex lib. 16. c. 1.

l. 6. §. arbitrium tutelæ. l. 3. §. 2. l. 39. §. 11. D. de adm. tut. l. 4. §. 3. D. rem pupilli.

o Accusare aliam non videtur, qui officium iudicis aduocat & implorat, ut iudex in eum, de quo agitur, inquirat.

p l. 1. §. de obsequiis. l. 16. D. de in ius vocando.

q Libertum patronus accusare ita non potest, ut patronus infametur, potest tamen rectè iudicis officium aduocare, ut in patronum inquirat. Pone tutorem inquirentem iudice suspectum repertum esse, damnatum ac remotum: erunt infamis? negant, infamem non fieri, qui inquirentem tantum iudice, officio tutelæ remotus sit. Gloss. l. vlt. §. de suspectis. & l. 1. §. 5. præterea. D. de suspectis. adde Bartolum in infamem. j. de publicis iudiciis.

r v. l. §. D. de adm. tut. & seq.

DE

a l. 3. §. ar. bit. tit. 1. 7. §. 10. D. de admin. tut. b ex sunt centesimae aut si tutor pecunias in suos usus vertit, ignominios. c l. 7. §. 4. D. de admin. tut. d centesima Accursius: bellus vel semisses. *Hotom. l. de usur. 7. Cuiac. hic.* Accursius opinionem sequitur Molinæus de usur. quæst. 76. nu. 188. hic enim agi putat de magnis usuris, nullas autem maiores esse centesimis, verum author synopsis Basilicæ 37. tit. 11. ex tit. 17. cap. 1.

voluntate tutoris, hoc est, legitimas usuras hic interpretatur in iura rogatus semisses centesimæ, ubi in ora quoque hoc prætere observatur, semisses centesimæ præstare eum qui pecunia pupillari vatur.

c l. 34. D. de usuris.

f pro more regionis.

g Usuras in regione consuetas tutor debet.

quoties convenitur ex sua persona vel contutoris.

l. 7. §. 1. ff. de admin. tut.

h *Ulpianus de usuris*, id est, lo cupletibus. l. ult. D. rem pupillari.

Cuiac. 8. obs. 30. & ita legendum apud authorem synopsis Basilicæ tit. 17. tit. 11. ex lib. 38. tit. 17. c. 3. ubi perperam legitur *utroque* pro *utroque*, quod & ibidem in ora notatum est.

i alij legunt *Nomnibus*.

vtrumque rectum est, l. donec nomnibus, & l. donec hominibus.

k l. 42. §. 7. §. de episcop.

l. Pecuniarum otiosa, i. quam vel idoneis hominibus credere vel in emptionem prædiorum convertere tutor non potuit, usuram debet. v. Paul. 2. sentent. 12. §. ult. l. 12. in fi. D. de admin. tut.

m l. un. §. ut ne mo inu. ager. ad l. 2. §. de in lit. iur.

n Testes ad æternam rei memoriam recipi & interrogari is petere potest, qui rationes reddere paratus, morosum & in ea re fugientem habet aduersarium.

o Duobus modis cursum pupillarium usurarum impeditur, oblatione pecunie obligata & depositione. l. in fin. D. de usur. l. 2. §. 1. D. de admin. tut. & oblatione quidem per denunciationem facta sæpius, & ad extremum apud acta ius dicentis protestatione facta se paratum esse parem rationem facere cum pupillo sine denunciatione & depositione. p Molinæus de usur. d. loco. quæst. 79. & nu. 205. 206. id intelligit de adulto capace talium denunciationum. capace, inquam, ex more regionis, cuius imbecillitatem suppleendam esse existimat conuocatione propinquorum. q Agendi tempus aduersario constitui a iudice rectè postulamus. v. l. diffamari. §. de ingenuis.

r 27. D. 7. §. 1. 7. D. de. Hodie sublata est electio, cum principalis sit conuenientia.

s Cum tutore & cum fideiussore non potest pupillus in solidum agere.

t Libello uno & eodem reus eiusque fideiussor conueniri non potest.

u nisi protestetur, te vna solutione contentum esse. arg. l. r. §. quod autem. D. quor. legat. Quid si fideiussor renouauit beneficio nona constitutionis potest. Bald.

x An electo tutore fideiussor liberetur. y Fideiussor tutoris duobus modis obligari potest. vno modo purè ac simpliciter: ut hic. Altero, si non idoneus sit tutor. versio. plane. Prior formula, pura est: Altera, conditionalis: vtraque tamen recta est ac legitima. z solente reo, liberatur fideiussor: a Duobus modis fideiussor tutoris obligari potest, vel simpliciter vel in omnem causam. b Quid in fideiussorem, si tunc executio citra nouum iudicium? sic videtur. Nam qui fideiussor apud acta iudicii fideiussor est, etiam si voluntaria sit iudicatio, neque contentiosa fideiussor. Tutius tamen est, ut id rectè possit fieri. Fideiussorem nominatim obligari, non debiti modo, sed etiam iudicati nomine. arg. l. ult. §. de usur. res iudic.

c 27. D. 4. De contrariis iudiciis. v. Cuiac. o. obs. 3. d & ita extincta obligatione.

hoc innuit, Extinguendam non iam extinctam actionem tedi posse. e l. 36. D. de fideiuss. l. 76. D. de solut.

f Tutor ob contatoris culpam condemnatus, si soluerit, actiones in contutorem sibi cedi postulare potest. g Non appellati.

DE VSVRIS PVPILLARIBVS.

TIT. LVI.

1. Imp. Antoninus A. Crescentino.

TUTOREM vel curatorem pecuniam quam in usus suos conuertit, legitimæ^d usurarum præstare debere, olim placuit. PP. Non. Iun. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

2. Imp. Alexand. A. Ampliato.

Eius quod ex causa^c tutelæ debetur, usurarum^f præstari oportere, dubium non est: quamuis aliis pro participes^g muneris necessitas solutionis irrogetur: quia non id aliis contingit, quam si cessatio contutoris in suspecto faciendo imputari possit. PP. 13. Kalend. Iul. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

3. Idem A. Vitalio.

SI pecuniam pupillarem neque idoneis^h hominibusⁱ credere, neque^k in emptionem possessionum^j conuerti potuisti: non ignorabit iudex^l usurarum eius^l a te exigere. PP. Id. April. Modesto & Probo Conf. 229.

4. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

Ditatio & Aurelio.

Pupillis agere vobiscum actione tutelæ compelli non potest. Verum aduersus futuramⁿ calumniam, ut & si quid ei debetis, cursus inlabeatur^o usurarum, denunciationibus^o frequenter interpositis, ad iudicium eum^p prouocare^q: ac, si rem dissimulatione proferat, actis apud præfidem prouinciæ factis, voluntatis vestræ rationem declarare. quo facto, tam vobis ipsi, quam securitati filiorum vestrorum consulatis. Quod & in curatorem locum habet. PP. 3. Kal. Sept. Sirmij, CC. Conf.

DE FIDEIVSSORIBVS TV-

torum vel curatorum.

TIT. LVII.

1. Imp. Alexand. A. Felici.

LIGERE^t debes vtrum cum ipsis tutoribus vel curatoribus, seu heredibus eorum, an cum his qui pro ipsis se obligauerunt, agere debeas, vel (si ita malis) *[[diuidere]]* actionem. Nam in^u solidum & cum reo & cum fideiussoribus agere iure non^v potest. PP. 10. Kalend. Febr. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

Pro ea parte quam tutor soluit, liberatur fideiussor.

Ex Salycet.

2. Idem A. Prisco.

Non est ambigui iuris, electo^x reo & solute, fideiussorem liberari. & idem si simpliciter^y acceptus est fideiussor in id, quod tutor seu curator debitorus esset: cum^z proponas tutorem seu curatorem condemnatum soluisse, quid dubium est fideiussorem liberatum esse? Plane^a si stipulatio rem saluam *[[pupillo]]* fore, interposita est: vel cautum est in id, quod a tutore vel curatore seruari non potest, manet fideiussor obligatus ad suppleendam tibi indemnitate^b. PP. 8. Kalend. August. Fulco II. & Dextro Conf. 226.

h i. cedi. v. l. 2. §. de diuid. l. 20. D. de tut. & rat. l. 4. §. de in lit. dando. i Tutori aduersus contutorem vilis est actio ut hic: ut & dumuito aduersus collegam. l. 2. §. 9. D. de admin. rer. k Viricus priuigno tutor esse potest. l. 2. §. de interdicto matrino. l. 32. D. de adopt. dixi ad l. 1. §. ubi pupilli, quod verum Baldus existimat, si ei citator adiungatur. Cur: vide eundem. l. 6. §. de hered. act. m De auctoritate tutorum. l. Inst. 27. de auctoritate & consensu tutorum. 26. D. 8. de duobus tutoribus in curatorem. l. 37. Ecl. 8. Auctoritas, approbatio tutoris expressa. n Pupillus sine tutore sibi stipulari potest. l. 9. D. de inst. eo. in pr. l. 7. §. de contr. stipul. o hac negatio deest. l. 101. D. de verb. oblig. p Pupillus sine tutore actionem remittere non potest. q Emens a pupillo suo tutor, non præteribit. r Minor non potest esse in iudicio criminali sine tutoris auctoritate. Salyc. pupillus, tutor: adultus, curatore ea in re indiget. Possis quoque dicere, in iudicio criminali & ad litem criminalem, curatorem pupillo dari. argum. l. propter. de adulterio. Quid si lis fuerit instituta contra minorem 25. annis nullo prius illi dato curatore? ipso iure nulla est. Bofsius tit. si aduersus rem iudicaram. Roland. 1. conf. 31. num. 1. Idque ita receptum esse in regnis Hispaniæ Placa retulit. delict. 12. nu. 12. in Italia diuersum. Ferrariensis in forma inquisitionis in verbo: & in Gallia Imbert. in Enchirid. in verbo Auctoritas. Rebuff. in procem. conf. glo. 5. num. 72. & merito: cum in delictis minor 25. maior 14. habeatur in omnibus pro maiore, præcipue si delictum confiteretur. Bofsius tit. de conf. su. num. 69. Potest tamē etas prodesse ad

DE CONTRARIO IVDICIO

tutelæ.

TIT. LVIII.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Straton.

SI pro contutore iudicato pecuniam soluitis: nullum iudicium tibi contra pupillum competat, ut delegetur^c tibi aduersus liberatum actio. Quod si nomen emisti: in rem suam procurator datus, heredes iudicati poteris conuenire. PP. 7. Kal. Mart. Fabiano & Mutiano Conf. 202.

2. Imp. Antoninus A. Primitiuo.

SI non ex propria^f culpa solus pupillæ condemnatus es, sed absens & indefensus acq̄uisti^g: cum ex causa iudicati satisfacere cœperis, actiones aduersus contutores tuos mandari^h tibi a pupilla desiderabis, vel viliⁱ actione vteris. PP. 2. Id. Octob. Duobus & Aspris Conf. 213.

Pro illa parte ad quam pupillus succedit tutori, extinguitur actio tutela. Ex Salyc.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Thefidi.

SI pater tuus quem priuigni^k sui tutelam administrasse proponis, testamento rectè facto, pupillo etiam quondam suo herede instituto, decessit: quoniam non nisi^l pro portione hereditaria tutelæ petitionem confusione constet extingui, pro residua parte succedentem patri, tutelæ te conuenit apud competentem iudicem reddere rationem: qui secundum bonam fidem, eorum etiam quæ patrem tuum in rem eius erogasse dicis, admissa compensatione, reliqui (si quid amplius debetur) faciet condemnationem. Quod si sciens amplius in rem suam erogatum, agendum propterea tutelæ non putauerit: eum contrario iudicio conuenire potes. S. 18. Kal. Jan. CC. Conf.

DE AVCTORITATE PRÆ-

STANDA.

TIT. LIX.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

Antoniano.

NE QVAM tutoris neque curatoris absentia quicquam stipulationiⁿ pro pupillo *[[vel °adulto]]* habitare nocet. Sine die, AA. Conf.

2. Idem AA. & CC. Serenæ.

NEQUE actiones sine tutoris auctoritate in ætate pupillari constituta remittendo^p, quicquam amittere poteris. S. 17. Kal. Maij, CC. Conf.

3. Idem AA. & CC. Caio.

EVM, qui a pupillo sine tutoris auctoritate distrahente comparauit^q, longi temporis spatium non defendet. S. 3. Kal. Decemb. CC. Conf.

4. Imp. Iustin. A. Iohanni P. P.

CLARUM posteritati facientes, sancimus omnino debere & agentibus & pulsatis in criminalibus^r causis minoribus viginti quinque annis adesse^s tutores vel curatores, in quibus^t catibus *[[adultos &]]* pupillos leges accusari concedunt: cum cautius & melius sit cum suasionem^u perfectissima & responsa facere minores, litemque inferre, ne ex sua imperitia vel iuuenili calore aliquid vel dicant^x vel

elevationem pœnæ. Clar. s. sent. §. ult. q. 50. in prin.

f id est, auctoritate interponere. Iure veteri præsentia aut consilium tutoris sufficiebat pupillo volenti accusare. l. 7. §. de adulterio. l. 2. §. 1. D. de accusat. Paul. §. sentent. 12. §. 4.

t In criminali causa pupillis tutor: adultis, curator: minoribus tutor & curator datur. Bald. u Suasio perfectissima, hic est auctoritas tutoris vel curatoris.

x Confessio minoris in iudicio criminali sine auctoritate curatoris non obligat ipsum minorem. Quid si curatorem non habeat? Idem: explosa Petri opinione: qui putabat eo casu valere minoris confessionem, licet restitueretur. l. certum. §. minor. D. de conf. s. Itaque minor in iudicio sine curatoris auctoritate confessione sua obligari non poterit, qui neque testes producere, neque alios actus sibi præiudiciales, sine curatoris auctoritate possit in iudicio facere. Quid: eademne est ea in re adulti & pupilli ratio: eadem: explosa quoque Dyni sententia: Nam hic pupillus & adultus comparantur. Quid si non de iudicii solemnitate agitur, sed de veritate perue-

stiganda? Nicolaus Matharellus putat hoc posteriore casu citra curatoris auctoritatem confessione sua minorem obligari in criminali iudicio. arg. l. si fideiussor. §. quodam. D. mandati. Quid si confessio minoris qua de agitur, non sit voluntaria, sed tormentis elicitæ? Confessione adulti stari, præcedentibus indicibus putat Iacob. Buttrigarius, quod non aliis verum putat Baldus, quædum si præfente curatore causa cognita ante questionem fuerit interrogatus. In hac enim specie consequentem questionem, executionem quandam antecedentis cognitionis videri. arg. l. si possit. §. ager. §. si questionem. D. de adulterio. Quid si non in se, sed alium minor in iudicio criminali fateatur? non est necessaria curatoris auctoritas. arg. l. ult. §. ad Sillan. Quid si extra iudicium verisimiliter quid in se minor confessus est? In eadem permanere in iudicio cogi potest. l. quare. in fin. D. de adilitio. l. capite. D. de adult. l. r. §. qui imperator. l. milites. §. oportet. §. de questionib. Quid si confessus sit coram iudice incompetenti?

Eandem confirmare coram iudice competente cogitur: si modò ex tali confessione orta est suspicio vel infamia, c. ar. si. extra de iudic. innocen. c. per inquisitionem extra de elect. c. cum super de confes. Confessus aut pro confesso minor ex contumacia non habetur, nisi interueniat curatoris auctoritas ut hic.

a. Tutores testamentarij. b. Legitimi tutores, à lege vocantur. c. Dantur tutores à iudice: si vel ex inquisitione vel simpliciter. d. In omnibus causis, sufficit vnius tutoris vel curatoris auctoritas sit diuisa, aut sit actus quo tutela finiat. l. 4. D. eod. Plp. 11. §. 26. l. 1. §. 2. §. si ex pluribus. l. 3. l. 24. D. de admin. tut. l. 7. in fin. D. de curat. fur. l. 5. §. 7. D. de iudic. solui. adde Cuias. 17. obs. 13. e. Prima exceptio. f. olim erant absumiles. vide Plp. 11. §. 26. g. in magistratus municipales. h. Secunda exceptio. i. l. 3. l. 17. D. de adopt. l. 14. D. de tutel. §. 1. Instit. quib. mod. tut. finit. §. 1. Gell. 19. k. facit l. 8. D. de aqua plu. c. quod omnes extra de reg. iur. l. Quibus modis tutela finit. l. 1. Instit. 22. m. Tutela pubertate finitur, ut hic: & Instit. eo. in princ. l. 2. §. in quib. casib. tut. habent. l. 25. D. de tutorib. datu. l. 4. D. de tutela & rationib. Sed tamen generali quadam locorū consuetudine, præsertim in Germania, officium administratoris, & per consequens eius periculum, ad legitimam usque ætatem adultorum, putat 25. annum continuatur, cuius consuetudinis rationem vide apud Gayllum 2. præf. 96.

In omnibus actibus sufficit auctoritas vnius tutoris, nisi administratio sit diuisa. Bald.

5. Idem A. Ioanni P. P.

Verem dubitationem amputantes, per quam testamentarij quidem vel per inquisitionem dati tutoris & vnius auctoritas sufficiebat, licet plures fuerant, non tamen diuersis regionibus destinati, legitimi autem vel simpliciter dati omnes consentire compellebantur: sancimus, si plures tutores fuerint ordinati, siue in testamento a paterno, siue ex lege vocati, siue à iudice vel ex inquisitione vel simpliciter dati, vnius tutoris auctoritatem pro omnibus tutoribus sufficere, vbi non dum diuisa est administratio vel pro regionibus, vel pro substantiæ partibus ibi etenim necesse est singulos pro suis partibus vel regionibus auctoritatem pupillo præstare: quia in hoc casu non absumiles esse testamentarij, & per inquisitionem datis legitimos, & simpliciter datos iubemus, eo quod fideiussionis onere prægrauantur, & subsidiaria actionis administriculum speratur. Sed hæc omnia ita accipienda sunt, si non res quæ agitur, solutionem h. faciat ipsius tutelæ: vtpote si pupillus in arrogationem se dare desiderat. Etenim absurdum est solui tutelam non consentiente, sed forsitan ignorante eo qui tutor fuerat ordinatus. Tunc etenim siue testamentarij, siue per inquisitionem dati, siue legitimi, siue simpliciter creati sunt: necesse est omnes suam auctoritatem præstare: vti quod omnes similiter tangit, ab omnibus comprobetur. Quæ omnia simili modo & in curatoribus obseruari oportet. Dat. Kal. Septemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 351.

QUANDO TUTORES VEL CURATORES ESSE DEBENT.

TIT. LX.

Finitur officium adiuncti simul cum officio eius cui adiungitur. Bald.

1. Imp. Antoninus A. Hernulæ.

Si curatores tutoribus adiuncti sunt: pubertate pupilli, tam tutorum quam curatorum adiunctorum officium finiri, idcirco alios propter ætatis infirmitatem curatores esse dandos, manifestissimum est. PP. 4. Kal. August. Romæ, Antonino A. III. & Balbino Confl. 214.

Pupillus non potest cassare tutorem. Salye.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. Aug. & CC. Menippo.

Tutoris officium ex sola voluntate pupilli non finiri, certissimum est. S. 13. Kal. Feb. Cæs. Confl.

3. Imp. Iustinianus A. Mennæ P. P.

Indecoræ obseruationem in examinanda marium pubertate rescentes, iubemus quemadmodum feminae post impletos duodecim annos omnimodò pubescere iudicantur, ita & mares post excessum quatuordecim annorum puberes existimantur: indagatione corporis inhonestæ cessante. Datum 8. Idus April. Constantinop. Decio V. C. Confl. 529.

o. certis enim tantum modis, sique per legem introductis finitur, facit l. 20. D. de off. procons. & in iuri tutela continentur. p. de qua mox dicam. q. l. 13. D. de tutoribus datu, quod quamquam Iustinianus sibi tribuat: videtur tamen aliunde fuisse. Tertullianus libro de velandis virginibus: Tempus, inquit, Ethnici obseruauerunt, ut ex lege naturæ iura ætatibus reddant. Nam feminas quidem à 12. annis, masculos à duobus amplius annis ad negotia mittunt. r. fuit & id quoque deriuatum aliunde ex Proculi schola, Plp. 11. §. ult. Idq. etiam testatur Tertullianus lib. de anima. c. 10. Pubertatem inquit, animalem cum carnali dicimus conuenire: pariterque & illam suggestio sententia, & illam processu membrorum exurgere à 14. fere anno. non quia A. de p. d. g. inde sapientiam supputat, nec quia iura quæ ab hinc agendis rebus obtinere præstet quod & hæc de primordio ratio est: & hanc definitionem fuisse pubertatis iure receptam, Macrobius etiam refert 7. Saturnal. 7. idem in somnium 6. Post annos bis septem ipsa ætas necessitate pubescit. Idgo tutela pueris quasi virile iam robur absoluitur, de qua tamen feminae propter votum destinationem maturius biennio legibus liberantur. 1. Pubertas igitur in masculo 14. in femina 12. annis definitur, ut hic: & l. 5. D. qui testam. l. 2. D. de uolunt. §. 1. Instit. de nup. Nov. 119. Plp. 11. §. ult. Tertull. lib. de anima. c. 20. & lib. de veland. virginib. Macrobi. 1. in som. 6. & 7. Saturnal. 7. Huius definitionis cognitio utilis est: quippe, in pubes nuptias contrahere non potest ut hic: testat. l. 4. §. qui testam. testam. monium dicere. l. 19. in fin. D. de testib. torques. l. 10. D. de questionibus obligari siue tutoris auctoritate. l. 3. §. de arbit. Plena verò pubertas in masculo 12. in femina 14. anno finitur l. 40. §. 1. D. de adoptib. l. 1. §. 3. D. de postulando. l. 14. §. 1. D. de alimentis. l. 57. D. de re iudic. §. 3. §. ult. Inst. quib. ex caus. manumit. Novell. 115. c. 3. in §. 1. l. 19. C. theod. de decurionibus. Plena velò ætas in masculo 20. annis in femina 18. l. 2. in pr. §. 1. C. de his qui veniunt. Nom. l. 28. l. 1. §. 1. l. 2. §. 1. l. 3. §. 1. l. 4. §. 1. l. 5. §. 1. l. 6. §. 1. l. 7. §. 1. l. 8. §. 1. l. 9. §. 1. l. 10. §. 1. l. 11. §. 1. l. 12. §. 1. l. 13. §. 1. l. 14. §. 1. l. 15. §. 1. l. 16. §. 1. l. 17. §. 1. l. 18. §. 1. l. 19. §. 1. l. 20. §. 1. l. 21. §. 1. l. 22. §. 1. l. 23. §. 1. l. 24. §. 1. l. 25. §. 1. l. 26. §. 1. l. 27. §. 1. l. 28. §. 1. l. 29. §. 1. l. 30. §. 1. l. 31. §. 1. l. 32. §. 1. l. 33. §. 1. l. 34. §. 1. l. 35. §. 1. l. 36. §. 1. l. 37. §. 1. l. 38. §. 1. l. 39. §. 1. l. 40. §. 1. l. 41. §. 1. l. 42. §. 1. l. 43. §. 1. l. 44. §. 1. l. 45. §. 1. l. 46. §. 1. l. 47. §. 1. l. 48. §. 1. l. 49. §. 1. l. 50. §. 1. l. 51. §. 1. l. 52. §. 1. l. 53. §. 1. l. 54. §. 1. l. 55. §. 1. l. 56. §. 1. l. 57. §. 1. l. 58. §. 1. l. 59. §. 1. l. 60. §. 1. l. 61. §. 1. l. 62. §. 1. l. 63. §. 1. l. 64. §. 1. l. 65. §. 1. l. 66. §. 1. l. 67. §. 1. l. 68. §. 1. l. 69. §. 1. l. 70. §. 1. l. 71. §. 1. l. 72. §. 1. l. 73. §. 1. l. 74. §. 1. l. 75. §. 1. l. 76. §. 1. l. 77. §. 1. l. 78. §. 1. l. 79. §. 1. l. 80. §. 1. l. 81. §. 1. l. 82. §. 1. l. 83. §. 1. l. 84. §. 1. l. 85. §. 1. l. 86. §. 1. l. 87. §. 1. l. 88. §. 1. l. 89. §. 1. l. 90. §. 1. l. 91. §. 1. l. 92. §. 1. l. 93. §. 1. l. 94. §. 1. l. 95. §. 1. l. 96. §. 1. l. 97. §. 1. l. 98. §. 1. l. 99. §. 1. l. 100. §. 1. l. 101. §. 1. l. 102. §. 1. l. 103. §. 1. l. 104. §. 1. l. 105. §. 1. l. 106. §. 1. l. 107. §. 1. l. 108. §. 1. l. 109. §. 1. l. 110. §. 1. l. 111. §. 1. l. 112. §. 1. l. 113. §. 1. l. 114. §. 1. l. 115. §. 1. l. 116. §. 1. l. 117. §. 1. l. 118. §. 1. l. 119. §. 1. l. 120. §. 1. l. 121. §. 1. l. 122. §. 1. l. 123. §. 1. l. 124. §. 1. l. 125. §. 1. l. 126. §. 1. l. 127. §. 1. l. 128. §. 1. l. 129. §. 1. l. 130. §. 1. l. 131. §. 1. l. 132. §. 1. l. 133. §. 1. l. 134. §. 1. l. 135. §. 1. l. 136. §. 1. l. 137. §. 1. l. 138. §. 1. l. 139. §. 1. l. 140. §. 1. l. 141. §. 1. l. 142. §. 1. l. 143. §. 1. l. 144. §. 1. l. 145. §. 1. l. 146. §. 1. l. 147. §. 1. l. 148. §. 1. l. 149. §. 1. l. 150. §. 1. l. 151. §. 1. l. 152. §. 1. l. 153. §. 1. l. 154. §. 1. l. 155. §. 1. l. 156. §. 1. l. 157. §. 1. l. 158. §. 1. l. 159. §. 1. l. 160. §. 1. l. 161. §. 1. l. 162. §. 1. l. 163. §. 1. l. 164. §. 1. l. 165. §. 1. l. 166. §. 1. l. 167. §. 1. l. 168. §. 1. l. 169. §. 1. l. 170. §. 1. l. 171. §. 1. l. 172. §. 1. l. 173. §. 1. l. 174. §. 1. l. 175. §. 1. l. 176. §. 1. l. 177. §. 1. l. 178. §. 1. l. 179. §. 1. l. 180. §. 1. l. 181. §. 1. l. 182. §. 1. l. 183. §. 1. l. 184. §. 1. l. 185. §. 1. l. 186. §. 1. l. 187. §. 1. l. 188. §. 1. l. 189. §. 1. l. 190. §. 1. l. 191. §. 1. l. 192. §. 1. l. 193. §. 1. l. 194. §. 1. l. 195. §. 1. l. 196. §. 1. l. 197. §. 1. l. 198. §. 1. l. 199. §. 1. l. 200. §. 1. l. 201. §. 1. l. 202. §. 1. l. 203. §. 1. l. 204. §. 1. l. 205. §. 1. l. 206. §. 1. l. 207. §. 1. l. 208. §. 1. l. 209. §. 1. l. 210. §. 1. l. 211. §. 1. l. 212. §. 1. l. 213. §. 1. l. 214. §. 1. l. 215. §. 1. l. 216. §. 1. l. 217. §. 1. l. 218. §. 1. l. 219. §. 1. l. 220. §. 1. l. 221. §. 1. l. 222. §. 1. l. 223. §. 1. l. 224. §. 1. l. 225. §. 1. l. 226. §. 1. l. 227. §. 1. l. 228. §. 1. l. 229. §. 1. l. 230. §. 1. l. 231. §. 1. l. 232. §. 1. l. 233. §. 1. l. 234. §. 1. l. 235. §. 1. l. 236. §. 1. l. 237. §. 1. l. 238. §. 1. l. 239. §. 1. l. 240. §. 1. l. 241. §. 1. l. 242. §. 1. l. 243. §. 1. l. 244. §. 1. l. 245. §. 1. l. 246. §. 1. l. 247. §. 1. l. 248. §. 1. l. 249. §. 1. l. 250. §. 1. l. 251. §. 1. l. 252. §. 1. l. 253. §. 1. l. 254. §. 1. l. 255. §. 1. l. 256. §. 1. l. 257. §. 1. l. 258. §. 1. l. 259. §. 1. l. 260. §. 1. l. 261. §. 1. l. 262. §. 1. l. 263. §. 1. l. 264. §. 1. l. 265. §. 1. l. 266. §. 1. l. 267. §. 1. l. 268. §. 1. l. 269. §. 1. l. 270. §. 1. l. 271. §. 1. l. 272. §. 1. l. 273. §. 1. l. 274. §. 1. l. 275. §. 1. l. 276. §. 1. l. 277. §. 1. l. 278. §. 1. l. 279. §. 1. l. 280. §. 1. l. 281. §. 1. l. 282. §. 1. l. 283. §. 1. l. 284. §. 1. l. 285. §. 1. l. 286. §. 1. l. 287. §. 1. l. 288. §. 1. l. 289. §. 1. l. 290. §. 1. l. 291. §. 1. l. 292. §. 1. l. 293. §. 1. l. 294. §. 1. l. 295. §. 1. l. 296. §. 1. l. 297. §. 1. l. 298. §. 1. l. 299. §. 1. l. 300. §. 1. l. 301. §. 1. l. 302. §. 1. l. 303. §. 1. l. 304. §. 1. l. 305. §. 1. l. 306. §. 1. l. 307. §. 1. l. 308. §. 1. l. 309. §. 1. l. 310. §. 1. l. 311. §. 1. l. 312. §. 1. l. 313. §. 1. l. 314. §. 1. l. 315. §. 1. l. 316. §. 1. l. 317. §. 1. l. 318. §. 1. l. 319. §. 1. l. 320. §. 1. l. 321. §. 1. l. 322. §. 1. l. 323. §. 1. l. 324. §. 1. l. 325. §. 1. l. 326. §. 1. l. 327. §. 1. l. 328. §. 1. l. 329. §. 1. l. 330. §. 1. l. 331. §. 1. l. 332. §. 1. l. 333. §. 1. l. 334. §. 1. l. 335. §. 1. l. 336. §. 1. l. 337. §. 1. l. 338. §. 1. l. 339. §. 1. l. 340. §. 1. l. 341. §. 1. l. 342. §. 1. l. 343. §. 1. l. 344. §. 1. l. 345. §. 1. l. 346. §. 1. l. 347. §. 1. l. 348. §. 1. l. 349. §. 1. l. 350. §. 1. l. 351. §. 1. l. 352. §. 1. l. 353. §. 1. l. 354. §. 1. l. 355. §. 1. l. 356. §. 1. l. 357. §. 1. l. 358. §. 1. l. 359. §. 1. l. 360. §. 1. l. 361. §. 1. l. 362. §. 1. l. 363. §. 1. l. 364. §. 1. l. 365. §. 1. l. 366. §. 1. l. 367. §. 1. l. 368. §. 1. l. 369. §. 1. l. 370. §. 1. l. 371. §. 1. l. 372. §. 1. l. 373. §. 1. l. 374. §. 1. l. 375. §. 1. l. 376. §. 1. l. 377. §. 1. l. 378. §. 1. l. 379. §. 1. l. 380. §. 1. l. 381. §. 1. l. 382. §. 1. l. 383. §. 1. l. 384. §. 1. l. 385. §. 1. l. 386. §. 1. l. 387. §. 1. l. 388. §. 1. l. 389. §. 1. l. 390. §. 1. l. 391. §. 1. l. 392. §. 1. l. 393. §. 1. l. 394. §. 1. l. 395. §. 1. l. 396. §. 1. l. 397. §. 1. l. 398. §. 1. l. 399. §. 1. l. 400. §. 1. l. 401. §. 1. l. 402. §. 1. l. 403. §. 1. l. 404. §. 1. l. 405. §. 1. l. 406. §. 1. l. 407. §. 1. l. 408. §. 1. l. 409. §. 1. l. 410. §. 1. l. 411. §. 1. l. 412. §. 1. l. 413. §. 1. l. 414. §. 1. l. 415. §. 1. l. 416. §. 1. l. 417. §. 1. l. 418. §. 1. l. 419. §. 1. l. 420. §. 1. l. 421. §. 1. l. 422. §. 1. l. 423. §. 1. l. 424. §. 1. l. 425. §. 1. l. 426. §. 1. l. 427. §. 1. l. 428. §. 1. l. 429. §. 1. l. 430. §. 1. l. 431. §. 1. l. 432. §. 1. l. 433. §. 1. l. 434. §. 1. l. 435. §. 1. l. 436. §. 1. l. 437. §. 1. l. 438. §. 1. l. 439. §. 1. l. 440. §. 1. l. 441. §. 1. l. 442. §. 1. l. 443. §. 1. l. 444. §. 1. l. 445. §. 1. l. 446. §. 1. l. 447. §. 1. l. 448. §. 1. l. 449. §. 1. l. 450. §. 1. l. 451. §. 1. l. 452. §. 1. l. 453. §. 1. l. 454. §. 1. l. 455. §. 1. l. 456. §. 1. l. 457. §. 1. l. 458. §. 1. l. 459. §. 1. l. 460. §. 1. l. 461. §. 1. l. 462. §. 1. l. 463. §. 1. l. 464. §. 1. l. 465. §. 1. l. 466. §. 1. l. 467. §. 1. l. 468. §. 1. l. 469. §. 1. l. 470. §. 1. l. 471. §. 1. l. 472. §. 1. l. 473. §. 1. l. 474. §. 1. l. 475. §. 1. l. 476. §. 1. l. 477. §. 1. l. 478. §. 1. l. 479. §. 1. l. 480. §. 1. l. 481. §. 1. l. 482. §. 1. l. 483. §. 1. l. 484. §. 1. l. 485. §. 1. l. 486. §. 1. l. 487. §. 1. l. 488. §. 1. l. 489. §. 1. l. 490. §. 1. l. 491. §. 1. l. 492. §. 1. l. 493. §. 1. l. 494. §. 1. l. 495. §. 1. l. 496. §. 1. l. 497. §. 1. l. 498. §. 1. l. 499. §. 1. l. 500. §. 1. l. 501. §. 1. l. 502. §. 1. l. 503. §. 1. l. 504. §. 1. l. 505. §. 1. l. 506. §. 1. l. 507. §. 1. l. 508. §. 1. l. 509. §. 1. l. 510. §. 1. l. 511. §. 1. l. 512. §. 1. l. 513. §. 1. l. 514. §. 1. l. 515. §. 1. l. 516. §. 1. l. 517. §. 1. l. 518. §. 1. l. 519. §. 1. l. 520. §. 1. l. 521. §. 1. l. 522. §. 1. l. 523. §. 1. l. 524. §. 1. l. 525. §. 1. l. 526. §. 1. l. 527. §. 1. l. 528. §. 1. l. 529. §. 1. l. 530. §. 1. l. 531. §. 1. l. 532. §. 1. l. 533. §. 1. l. 534. §. 1. l. 535. §. 1. l. 536. §. 1. l. 537. §. 1. l. 538. §. 1. l. 539. §. 1. l. 540. §. 1. l. 541. §. 1. l. 542. §. 1. l. 543. §. 1. l. 544. §. 1. l. 545. §. 1. l. 546. §. 1. l. 547. §. 1. l. 548. §. 1. l. 549. §. 1. l. 550. §. 1. l. 551. §. 1. l. 552. §. 1. l. 553. §. 1. l. 554. §. 1. l. 555. §. 1. l. 556. §. 1. l. 557. §. 1. l. 558. §. 1. l. 559. §. 1. l. 560. §. 1. l. 561. §. 1. l. 562. §. 1. l. 563. §. 1. l. 564. §. 1. l. 565. §. 1. l. 566. §. 1. l. 567. §. 1. l. 568. §. 1. l. 569. §. 1. l. 570. §. 1. l. 571. §. 1. l. 572. §. 1. l. 573. §. 1. l. 574. §. 1. l. 575. §. 1. l. 576. §. 1. l. 577. §. 1. l. 578. §. 1. l. 579. §. 1. l. 580. §. 1. l. 581. §. 1. l. 582. §. 1. l. 583. §. 1. l. 584. §. 1. l. 585. §. 1. l. 586. §. 1. l. 587. §. 1. l. 588. §. 1. l. 589. §. 1. l. 590. §. 1. l. 591. §. 1. l. 592. §. 1. l. 593. §. 1. l. 594. §. 1. l. 595. §. 1. l. 596. §. 1. l. 597. §. 1. l. 598. §. 1. l. 599. §. 1. l. 600. §. 1. l. 601. §. 1. l. 602. §. 1. l. 603. §. 1. l. 604. §. 1. l. 605. §. 1. l. 606. §. 1. l. 607. §. 1. l. 608. §. 1. l. 609. §. 1. l. 610. §. 1. l. 611. §. 1. l. 612. §. 1. l. 613. §. 1. l. 614. §. 1. l. 615. §. 1. l. 616. §. 1. l. 617. §. 1. l. 618. §. 1. l. 619. §. 1. l. 620. §. 1. l. 621. §. 1. l. 622. §. 1. l. 623. §. 1. l. 624. §. 1. l. 625. §. 1. l. 626. §. 1. l. 627. §. 1. l. 628. §. 1. l. 629. §. 1. l. 630. §. 1. l. 631. §. 1. l. 632. §. 1. l. 633. §. 1. l. 634. §. 1. l. 635. §. 1. l. 636. §. 1. l. 637. §. 1. l. 638. §. 1. l. 639. §. 1. l. 640. §. 1. l. 641. §. 1. l. 642. §. 1. l. 643. §. 1. l. 644. §. 1. l. 645. §. 1. l. 646. §. 1. l. 647. §. 1. l. 648. §. 1. l. 649. §. 1. l. 650. §. 1. l. 651. §. 1. l. 652. §. 1. l. 653. §. 1. l. 654. §. 1. l. 655. §. 1. l. 656. §. 1. l. 657. §. 1. l. 658. §. 1. l. 659. §. 1. l. 660. §. 1. l. 661. §. 1. l. 662. §. 1. l. 663. §. 1. l. 664. §. 1. l. 665. §. 1. l. 666. §. 1. l. 667. §. 1. l. 668. §. 1. l. 669. §. 1. l. 670. §. 1. l. 671. §. 1. l. 672. §. 1. l. 673. §. 1. l. 674. §. 1. l. 675. §. 1. l. 676. §. 1. l. 677. §. 1. l. 678. §. 1. l. 679. §. 1. l. 680. §. 1. l. 681. §. 1. l. 682. §. 1. l. 683. §. 1. l. 684. §. 1. l. 685. §. 1. l. 686. §. 1. l. 687. §. 1. l. 688. §. 1. l. 689. §. 1. l. 690. §. 1. l. 691. §. 1. l. 692. §. 1. l. 693. §. 1. l. 694. §. 1. l. 695. §. 1. l. 696. §. 1. l. 697. §. 1. l. 698. §. 1. l. 699. §. 1. l. 700. §. 1. l. 701. §. 1. l. 702. §. 1. l. 703. §. 1. l. 704. §. 1. l. 705. §. 1. l. 706. §. 1. l. 707. §. 1. l. 708. §. 1. l. 709. §. 1. l. 710. §. 1. l. 711. §. 1. l. 712. §. 1. l. 713. §. 1. l. 714. §. 1. l. 715. §. 1. l. 716. §. 1. l. 717. §. 1. l. 718. §. 1. l. 719. §. 1. l. 720. §. 1. l. 721. §. 1. l. 722. §. 1. l. 723. §. 1. l. 724. §. 1. l. 725. §. 1. l. 726. §. 1. l. 727. §. 1. l. 728. §. 1. l. 729. §. 1. l. 730. §. 1. l. 731. §. 1. l. 732. §. 1. l. 733. §. 1. l. 734. §. 1. l. 735. §. 1. l. 736. §. 1. l. 737. §. 1. l. 738. §. 1. l. 739. §. 1. l. 740. §. 1. l. 741. §. 1. l. 742. §. 1. l. 743. §. 1. l. 744. §. 1. l. 745. §. 1. l. 746. §. 1. l. 747. §. 1. l. 748. §. 1. l. 749. §. 1. l. 750. §. 1. l. 751. §. 1. l. 752. §. 1. l. 753. §. 1. l. 754. §. 1. l. 755. §. 1. l. 756. §. 1. l. 757. §. 1. l. 758. §. 1. l. 759. §. 1. l. 760. §. 1. l. 761. §. 1. l. 762. §. 1. l. 763. §. 1. l. 764. §. 1. l. 765. §. 1. l. 766. §. 1. l. 767. §. 1. l. 768. §. 1. l. 769. §. 1. l. 770. §. 1. l. 771. §. 1. l. 772. §. 1. l. 773. §. 1. l. 774. §. 1. l. 775. §. 1. l. 776. §. 1. l. 777. §. 1. l. 778. §. 1. l. 779. §. 1. l. 780. §. 1. l. 781. §. 1. l. 782. §. 1. l. 783. §. 1. l. 784. §. 1. l. 785. §. 1. l. 786. §. 1. l. 787. §. 1. l. 788. §. 1. l. 789. §. 1. l. 790. §. 1. l. 791. §. 1. l. 792. §. 1. l. 793. §. 1. l. 794. §. 1. l. 795. §. 1. l. 796. §. 1. l. 797. §. 1. l. 7

a. Quinquaginta dies excusationum, incipiunt cedere postea quam tutor decretum patris cognouerit, aut testamentum quo tutor datus est. *Synop. Basil. dist. tit. 1. ca. 50.* igitur ignorant, non currit aut elabitur tempus excusationibus constitutum à lege ut hic. *l. 13. §. 1. ff. eo.* Eadem ratione Bar. in *l. quando dicitur qui admittit* negat, ignorant tempus iuliandi curgere. b. Tempus se excusandi à tutela non currit, ignorant.

† *l. 8. §. qui dare tutores.* Hodie creditores & de bitores pupilli excusantur ab eius tutela. *Non.*

72. c. 1. 2.

c. *l. 1. §. qui dare tutores.* adde *l. vn.*

3. ne tutor vel curator vestig. Aliud in conductore vestigalium ciuitatis alicuius, *l. 13. §. 10. D. eo.*

d. Præsertim si præstent negotium exercent, *l. 8. §. 1. D. de vacat. muner.* in aliis liberantur, *l. 1. §. 1. D. de iure immunitatis.* Dicantur muneribus fungi posse, sed tamen si ne damno fisci, quod ut fieri recte possit, præstentur, non exonerantur, *l. 1. §. 1. D. ad municipali.*

e. Adde *l. 1. §. qui dare tutores.* *l. 1. §. ne rusticani ad vllum obsequium.* *l. 1. §. de agnitione.*

f. Apreside d. *§. 11.*

g. dixi ad *l. 3. §. qui dare tutores.* aliud in cæco, *l. 40. D. eo. l. 1. §. qui morbo.*

h. facit *l. 22. m. §. 1. D. eo. §. 1. in f. eo.*

i. Tutor testamentarius tenetur bona administrare etiam extra provinciam constituta, præterquam si ab his se excusauerit: quo nomine curator ei adiungi solet: dixi ad *leg. 5. §. qui dare tut.*

k. *l. 3. §. in quibus casibus tut. habent.*

l. Voluntaria habent.

m. *l. 30. §. 2. l. 31. in f. D. eo. facit l. 7. §. de v. n. leg. 28. §. de pact. l. 1. §. ne uxor pro marito: adde que scripti ad *l. 6. D. de iur. l. 1. §. de fidei iuribus.* No. 1. c. 1. l. 19. §. de agnitione.*

n. Qui priuilegium habet, iuste excusandi se ab officio tutelæ vel curæ: si munus subiit, exinde non potest quantum ad munus sponte susceptum se excusare. An & ab aliis similibus in futurum potest? *l. 1. §. 1. ff. de iur. m. §. 1. præf. 38. obf. 6.* Per actum vni rei tantum contrarium, non amittitur priuilegium in aliis.

o. Aliud in liberto vxoris senatoris. Is enim non excusatur quantumvis res vxoris disponat. *l. 15. §. 3. D. eo.*

p. Liberti non excusantur à tutela, quod gerant patronorum negotia: nisi patronus sit senator, & quidem masculus, & tunc vnus tantum excusatur. Quid si libertus ius auctoritatis annulorum impetraverit non excusabitur, etiam si non gerat negotium, reorū annulorum impetraverit quo relictū ingenui. *l. 43. l. 44. m. §. 1. D. ad m. m. c. p.*

q. Idem dicendum, si filiorum patroni tutelam gerunt, *leg. 43. D. eo. dem.*

De termino intra quod excusationes proponi debent.

6. Idem A. Maximiano.

Quinquaginta dies, qui præfiniti sunt ad professionem excusationis iis, qui tutores seu curatores dati sunt, ex eo die cedere, ex quo decretum prætoris, aut testamentum parentis notum factum fuerit ei qui ad munus vocatus fuerit, ipsa constitutio, quæ hoc induxit, sanxit. Sed si quis in eius temporis computatione ab eo, cuius de callis notio fuerit, iniuriam passus, non prouocatur: acquiescere rebus iudicatis debet. *PP. II. l. Non. Maij, Iuliano l. l. & Crispino Conf. 225.*

De credito vel debito.

7. Idem A. Antonio.

Neque à tutela, neque à cura ideo quis excusatur, quod creditor sine debitor eius est, cui tutor sine curator datus est: sed participem in munere habere debet, ut si res exegerit, is qui alieno auxilio eget, defendatur. *PP. 3. Id. Iul. Iuliano l. l. & Crispino Conf. 225.*

De colonis fisci.

8. Idem A. Maximo.

Coloni, id est, conductores prædiorum ad fiscum pertinentium, hoc nomine excusationem à muneribus ciuilibus non habent: ideoque in iuncta tutela munere fungi debent. *PP. 4. Kal. Feb. Fusco & Dextro Conf. 226.*

De oculo amisso.

9. Idem A. Romano.

Frater tuus non ideo à tutela vel cura excusari debet, quod oculum amisit. proinde intelligis munus susceptum eum deferere non posse. *PP. Kal. Feb. Modesto & Probo Conf. 229.*

De exactoribus tributorum.

10. Idem A. Crispino.

Exactores tributorum tanto tempore, quanto rationem tributariam tractauerint, non solum ab oneribus, sed etiam à tutelæ vacationem habere, dubitare non debuisti. *Dat. Id. Aug. Alexandro A. II. l. & Diopne Conf. 230.*

De bonis existentibus in alia provincia.

11. Idem A. Hylæ.

Testamento tutor datus, ut à bonis his excusaretur, quæ pupilli tui in alia provincia, quam vnde es, ubique moraris, possident: intra quinquagesimum diem postulare debuisti. Quod si facere cessasti: excusatio quidem temporis præscriptione summouetur: sed propter latè diffusum patrimonium, an tibi adiungi aliquos curatores oporteat, præses provincie, si te in sufficientem deprehenderit, æstimabit. *PP. 8. Id. Decemb. Pompeiano & Peligno Conf. 232.*

De tutela voluntaria.

12. Imp. Gordianus A. Valentino.

Voluntarie tutelæ munera priuilegiis nihil derogant. *PP. II. Kal. Nouemb. Pio & Pontiano Conf. 239.*

De libertis.

13. Idem A. Apollinari.

Ne senatorum quidem liberti, nedum cætorum, propterea quia patronorum negotia gerunt, à muneribus ciuilibus habent immunitatem. tantummodo etenim vnus senatoris libertus, qui patroni negotia gerit, à tutela siue cura vacationem habet. *PP. 10. Kal. Febr. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.*

De tutore nominato ut iniuriam redimat vel litiget.

14. Idem A. Heraclida.

Seueriter præses provincie exequetur, si animaduertit suum tutorem tantum propterea nominari tutorem, ut metu huiusmodi creationis à magistratibus iniuriam redimat. Quin etiam si aliqua ei excusatio competit, & non alia causa nominatus est, quam ut lite fatigaret: quod in eam rem absumptum fuerit, is, qui eum nominauit, iuxta formam constitutionum ei reddere cogetur. *PP. Id. Septem. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.*

Si iudicio excusationis pendente tutela finiatur.

15. Idem A. Tauro.

Eadem ratio erit, si plarium patronorum gerant negotia. Inquisitores ipsos criminaliter teneri, si in inquirendo malo more versati sint, hac ex lege notat Bald. malo more versatur qui ab innocente, innoxio & immerito, pecuniam extorquet. Qui nominat aliquem ad munera, eo fini ut se à nominatione redimat, criminaliter tenetur, *l. 2. l. 4. ff. reperundar.* u. Qui nominat aliquem ad tutelam ut lite fatigaret, tenetur ad expensas.

Quamquam in tutela detentus, eo quod excusatio, quam obiciebas, non est admissa, prouocationis auxilium flagitaueris: & in medio tempore hi, quorum meministi, in adulta ætate agere cœperint tamen non eo minus causa interpositæ prouocationis propter periculum administrationis eius temporis iudiciorum more examinanda est. *PP. 3. Kal. Nouemb. Ariano & Pappo Conf. 244.*

De hereditate.

16. Imp. Philippus A. Theodoto.

Si (vt allegas) tutor his datus es, cum quibus disceptationem hereditatis tibi esse proponis, & temporibus antiquis excusationibus præstituta etiam nunc optulatur: adire præsidem provincie potes, formæ super eam statutum principalem obtemperari pro sua grauitate iussurum. *PP. 10. Kalend. August. Peregrino & Aemiliano Conf. 245.*

De dato curatore nurui suæ.

17. Imperatores Gallienus & Valerianus AA. Epagatho.

Licet orationis sub Diuo Marco habitæ verba deficiant: lis tamen, qui post contractas nuptias nurui suæ curator datur, excusare se debet, ne manifestam sententiam eius offendat, & labem pudoris contrahat. *Dat. 6. Id. Ian. Valeriano I. l. & Luciano Conf. 256.*

Non appellari sed excusationem proponi: si pupilli pater vsumfructum omnium bonorum vxori suæ reliquerit.

18. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Sabino & aliis.

Tutores nominatos appellationem interponere necesse non habere, certissimi iuris est. Quapropter licet non appellasti: quam te excusationem habere confidis, intra tempus, quod Diui Marci constitutione præscriptum est, hac apud præsidem provincie vt non prohiberis. Nam quod omni bonorum patrem pupilli vsumfructum reliquisset quondam vxori suæ proponis ad excusandos vos à tutela non est idoneum. *Dat. Non. April. CC. Conf.*

De eo qui matrem pupilla conuenire vult.

19. Idem AA. & CC. Dionysio.

Institutam rem desideras, de tutela filiarum te dimitti postulans, quod te posse contrario tutela iudicio matrem eius conuenire contendis. Sine die & Conf.

Si is qui tutor fuit curator detur.

20. Idem AA. & CC. Cratino.

Curator adultis nominatus, quorum tutor antea fueras, cunctis in administratione teneri non potes. Proinde si dies excusationibus præfinitus nondum excessit: vt competenti defensione potes. *S. 10. Kal. Decemb. Nicomedia, CC. Conf.*

De communione.

21. Idem AA. & CC. Parammoni.

Quod res cum vterinis fratribus tibi communes esse profitearis, ad excusationem tutelæ non est idoneum: cum harum diuisio curatore dato fieri possit. *S. 18. Kalend. Ianuar. Nicomedia CC. Conf.*

De excusatione approbata.

22. Idem Augusti & Cæsares Hermodoro.

Si tutor nominatus decreto præsidis, habens excusationem absolutus es: ad te non pertinere periculum administrationis, manifestum est. *Dat. 13. Kalend. Ian. Nicomedia, CC. Conf.*

De lite quam soror vel filij sororis tutoris habent cum pupillo.

23. Idem AA. & CC. Neophyto.

Humanitatis ac religionis ratio non permittit, vt aduersus sororem, vel filios sororis actionum necessitates tutelæ occasione suscipias: cum & ipsius etiam pupilli, cui tutor datus es, aliud videatur exigere utilitas: scilicet vt eum tutorem potius habeat, qui ad defensionem eius non inhibeat affectus. Iuxta formam igitur, quam consulti dedimus, prætorem adiri oportet: vt & iuxta

à tutela se excusare, ne ob tutelæ necessitate pro pupillo causas dicere cotta personam tanta sibi propinquitate iuncta cogatur. *Author Synop. Basil. 38. ti. 1. c. 67.* quod ius aut esse *l. 1. §. 1. ff. de iur. m. §. 1.* & admirabile. Hoc etiam ex loco notat, non præsumi odiū inter fratres. Imò verisimile esse, alterū ab altero diligi, de qua præsumptio v. *Alciat. l. præsumpt. 23.* r. Potest tamen quis aduersus proximos & cognatos, pupillū suū defendere. *v. §. Gell. 13. cū & possit aduocatus etiā fisci, pupillos suos defendere aduersus fisci l. pen. D. postulat.* f. Hinc colligit, sermone generali neminē præsumi

T. j.

quidquā cōstituerē in eorū detrimentū, quos habet cōsanguineos. de qua p̄sumptione v. *Alicia*. i. p̄sumpt. 27. a. Nauticularij, a tutelis extraneis, id est, non nauticulariorum excusantur, facit l. 17. §. 2. l. 41. in fi. D. eo.

b. Silentarij excusantur a tutelis & curationibus. No. 53. c. 4. leg. 5. leg. vltim. de silent. c. 5. vltim. in fi. eod. l. 60. ff. de ritu nuptiar. d. l. 45. in fin. D. de re iudicata. c. Excusatus falsis allegationibus tutor pupillo obligari non definit. unde notat Bartol. iure singulari, sententia ex falsis allegationibus latam aduersus minores ipso iure nullā esse, cum in aliis valeat, licet rescindatur per restitutionem.

f. iniuste iudicis decreto excusatus teneatur de periculo tutelae. l. 37. D. eod. l. 11. §. 2. D. de minorib.

g. Tutores excusatione prius vti debent, quam res administrēt. Quod si res minorum iam administrare ceperint, non amplius se excusare possunt, nisi certis ex causis, ut quum Reipublicae causa abfuerint *Syn. Basil. 38. tit. 1. c. 71.*

h. Suscepta iam administratione frustra quis se excusat, l. 17. §. 5. ff. de excusat. facit l. 12. §. titul. prox. excipe leg. vlt. leg. 30. l. 40. D. de excusat. l. 11. §. 2. ff. de minorib. l. 1. in fin. ff. eo. §. 19. Infi. eod. l. 2. §. qui dare. v. *Vltim. l. 1. prael. 38. obs. 7.*

i. Sententia contra ius minoris lata minori nō praeiudicat, l. 2. §. eo. l. 6. §. titul. prox.

k. Ambitiosa excusatio non excusat, adde l. 4. ff. de excusat. ab ordine. l. 5. §. 2. Infi. de excusat. leg. 3. §. 2. ff. de suspectis.

l. Tutela excusatur qui Reipublicae causa abest.

m. Absens reipublicae causa, periculo medij temporis non obstringitur, si se excusauit v. *qui dixi ad leg. 10. §. qui dare tutor.*

n. Absentes Reipublicae causa reuersi a noua tutela suscipienda habent anni vacationem, l. 20. ff. de excusat. o. d. l. 10.

p. l. 4. §. qui dare tutor. Quia veterani v. l. 8. §. 6. D. de excusat. tut. v. tit. de veterani. l. 9. §. quando prouoc. non est neceff.

q. De sacramento militari dixi ad l. 2. D. de veterani.

r. Iustum tempus militiae (20. annorum scilicet) praestat munerum excusationem, d. leg. 9. leg. 8. §. 2. D. de excusat. leg. 3. §. de his qui non explet leg. 1. c. de professoribus. v. quae scripti ad l. 2. §. de re militari.

s. v. ff. de veterani, seu de priuilegiis veteranorum.

t. Nota genus priuilegij veteranis dati.

u. Nota aliud genus priuilegij veteranis dati.

x. Inuitum non cogendum ex statuto ita intelligimus, ut non cogendus sit, quo-

sto tuo desiderio, & pupilli ipsius commodo consulatur. S. 6. Kal. Feb. Sirmij, Tufco & Anulino Confl. 295.

De nauticulariis.

24. Imp. *Arcad. & Honor. AA.* Flauiano. P. P.

Excusationem nauticulariis a tutela siue cura haecenus ipsis tribuimus, ut in huiusmodi officiis minoribus tantum corporis obligentur. Dat. 3. Non. Mart. Mediolani, AA. Confl.

De silentariis.

25. Imp. *Anasta.* Augustus Antiochio praeposito sacri cubiculi.

Viros clarissimos sacri nostri palatii silentarios b circa latus nostrum militantes, de tutelis & curationibus excusari facimus. Dat. Kal. Ian. Ioanne & Aclepione Cōfl. 500.

SI TUTOR VEL CURATOR FALSIS ALLEGATIONIBUS excusatus sit.

Tit. LXXIII.

1. Imp. *Alexand. Symmacho & Diotimo.*

Si absentibus d necessariis personis, vel his, qui sua sponte vos defendere volebant, nō competentibus allegationibus, qui vobis tutores aut curatores dati erant, liberati esse a munere iusti sunt, ne eis circumuenisse iudicis religionem proficiat, praesens provinciae audier vos: & si iniustum decretum extorsisse eos apparuerit, exinde ad eos periculum administrationis pertinere pronuntiabit, ex quo dati sunt. PP. 12. Kal. Maij, Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

Post sumptam administrationem frustra se quis excusat. *Salycet.*

2. Imp. *Philippus A. & Philippus C.* Aulizano.

Tutores, quos posteaquam bona pupillorum administrauerunt, a praeside provinciae quasi re integra excusari se impetrasse adfueras, periculum administrationis evitare minime posse, manifestum est. PP. 14. Kal. Iun. Philippo A. & Titiano Confl. 246.

3. Idem A. & C. Octauio.

Si (ut proponis) pars diuersa ab administratione tutelae seu curae tuae, itemque fratris tui, ambitione potius quam iuris ratione se excusauit, periculo iniuncti muneris minime liberata est. Sine die & consule.

SI TUTOR VEL CURATOR REIPUBLICAE CAUSA abest.

Tit. LXXIII.

1. Imp. *Gordianus A.* Guttio.

Qui tutores vel curatores dati, reipublicae causa abfuerint, ad tempus se excusare debent a tutela, ne etiam medij temporis periculo obstringantur. Quod quidem si tu fecisti: eius interualli quo abfueris, periculum non debes pertimescere. Quod si id praetermisisti, ut priore loco is conueniatur qui administrauit, de iure postulas. PP. Id. Mart. Gordiano Aug. & Auiola Confl. 240.

2. Idem A. Reginio.

Certum est eos, qui reipublicae causa abesse defierunt, ab omni noua tutela anno vacare debere. PP. V. Kal. Mart. Gordiano A. II. & Pompeiano Confl. 242.

DE EXCUSATIONIBUS VETERANORVM.

Tit. LXXV.

1. Imp. *Antoninus A.* Saturnino.

Qui causaria missione sacramento post viginti annorum stipendia soluantur, & integram famam retinent: ad publica priuilegia veteranis concessa pertinent. PP. 7. Id. August.

q leg. 2. §. 2. D. de his qui notant. r Iustum tempus militiae (20. annorum scilicet) praestat munerum excusationem, d. leg. 9. leg. 8. §. 2. D. de excusat. leg. 3. §. de his qui non explet leg. 1. c. de professoribus. v. quae scripti ad l. 2. §. de re militari.

f v. ff. de veterani, seu de priuilegiis veteranorum.

t Nota genus priuilegij veteranis dati.

u Nota aliud genus priuilegij veteranis dati.

x Inuitum non cogendum ex statuto ita intelligimus, ut non cogendus sit, quo-

ties vitur suis defensionibus alias cogi potest.

y Probare priuilegium suum debet qui eo nititur: atque ita, praesumi non solet priuilegium nisi probetur.

z leg. 2. §. 1. D. de excusat. Infi. de excusat. tut. in pr. adde quae notati ad l. 7. §. 3. D. de bon. damnat. a d. §. 1. Infi. eodem. 4. loco: adde leg. 3. §. de his qui num. liber.

Antonino A. II. & Balbino Confl. 214.

2. Imp. *Gordianus A.* Celeri Veterano.

Quod placuit veteranos tantummodo conueterani filiorum seu militum, & quidem vnam tutelam seu curam eodem tempore administrare compelli: eo pertinet, ut si aliis dati fuerint, intra solēna tempora causas excusationis ad competentem iudicem deferant. PP. 3. Kalen. Iul. Gordiano August. & Auiola Confl. 240.

QUI NUMERO LIBERORVM SE EXCUSANT.

Tit. LXXVI.

1. Imp. *Seuerus & Antoninus AA.* Herodiano.

Qui ad tutelam vel curam vocantur, Romae quidem trium liberorum incolumium numero, de quorum etiam statu non ambigitur: in Italia vero quatuor, in prouinciis autem quinque habent excusationem. PP. Non. April. Geta & Plautiano. Confl. 204.

2. Imp. *Antoninus A.* Marcello.

Neque filia amissa numero prodest ad declinanda municipalia munera, neque nepotes numerantur, quorum pater superest, cum suo nomine patri profint. Dat. Id. Iun. Antonino A. II. & Balbino Confl. 214.

QUI MORBO.

Tit. LXXVII.

1. Imp. *Philippus A. & Philippus C.* Sabino.

VMINIBVS captus aut furdus, aut mutus, aut furiosus, aut perpetua valetudine tentus, tutelae seu curae excusationem habet. PP. 14. Kal. April. Praesente & Albino Confl. 247.

QUI AETATE.

Tit. LXXVIII.

1. Imp. *Seuerus & Antoninus AA.* Seuerio.

PATER tuus si maior est annis septuaginta, ad tutelam seu curam euocatus, excusare se solenniter potest. PP. 5. Id. Septemb. Chilone & Libone Confl. 205.

QUI NUMERO TUTELARVM.

Tit. LXXIX.

1. Imp. *Seuerus & Antoninus AA.* Pompeiano.

Si tres tutelae vel curae eodem tempore non defunctorie susceptas administras: onere quarum tutelae seu curationis pupillorum seu adolescentium non grauaberis. Finito autem officio pubertate pupillorum, vel aetate adolescentium, aliae substitui possunt: licet nondum ratio tutelae seu curae administrationis reddita sit. Sed imperfectae diuersae species vacationis, licet permixtae, ad excusationem non proficiunt. Scire igitur debes eum qui duos filios habet, & duas tutelae administrat, excusationem non mereri. PP. 4. Idus Octobris. Antonino A. II. & Geta II. Confl. 206.

DE CURATORE FURIOSI, VEL PRODIGI.

Tit. LXXX.

De aetate prodigi vel furiosi.

1. Imp. *Antoninus A.* Mariniā.

VRATORES impleta legitima aetate prodigis vel furiosis solent tribui. PP. 4. Kalend. August. Messala & Sabino Confl. 215.

De rebus sine decreto non alienandis.

2. Imp. *Gordianus A.* Auitico.

cium dixisse, se non credere Ecclesiam catholicam. q dixi ad 27. ff. l. 5. 4. Infi. de curat. ratorib. l. 12. §. 2. & 3. l. 8. in fin. ff. de tut. datis.

r Id est etiam post impletam legitimam aetatem, licet maiores §. 3. Infi. eo.

f Qui prodigus censetur, v. l. 1. ff. eo. l. 1. §. 2. §. 3. C. in l. Infi. vlt.

t l. 1. ff. eo. de furoris speciebus dicam ad l. 6. §. eodem. u Cui comparant muti & furdum, quem intellectu carere ob superiora vitia contigerit: alius mutus vel furdo curator non datur l. 1. Infi. D. de tut. dat. v. l. 1. §. 1. prael. 38. obs. 5.

Oratio-

a l. ff. de rebus cor. qui sub tut. v. l. 2. §. de adm. tut. b agnatos Haloand. & ge
neraliter ad omnes administratores similibus personarum ut hic, ad hospitalarios,
c Res furiosi alienari ab eius agnato tutore non possunt, sicut nec res pupilli.
d Iura minoribus constituta extenduntur ad furiosos & prodigos l. 2. §. 1. l. 1. in fi.

Orationis^a diui Seueri beneficium, quo possessiones ru
sticas sine decreto pignoris pupillorum seu adolescen
tium distrahi vel obligari prohibitum est, non iniuria etiā
ad agnatum furiosum^b porrigitur^d. Si igitur citra decretum
prædis fundus mente capti etiam ab agnato eius tibi pi
gnori nexu est, vinculum pignoris in eo non consistit: ut
lem tamen aduersus eum personalem actionem, si ob eius
utilitatem^c pecunia mutua accepta est, poteris habere. PP.
Kal. Ian. Pio & Pontiano Confl. 237.

De patre mente capto.

3. Idem A. Aurelii.

Si pater^a tuis mentis compos non est, pete ei curatores,
per quos, si quid gestum est, quod reuocari oporteat, cau
sa cognita in pristinum statum restitui possit. PP. 7. Idib. A.
pril. Gordiano & Aniola Confl. 240.

De matre furiosa.

4. Imp. Diod. & Maxim. AA. Asclepiodoto.

Cum repudiante furiosa^a sui iuris constituta^b maritum^c,
qui solus repudiare potuit, quædam matrem furiosæ
marito quondam eius instrumenta consecisse significes:
intelligis nihil^d eam contra furiosam disponere^e potuisse,
cum eius ad eam^f iure non pertinuerit defensio. S. Idib. A.
pril. Byzantij, AA. Confl.

De fratre furioso vel furiosa.

5. Imp. Anastasius A. ad populum.

Ne lucrum quidem antea indebitæ successionis eman
cipato^a vel emancipatis deputasse, nihil verò de one
rib. tutelæ prospexisse^b videamur: curatores nihilo minus
eos^c pro duodecim tabularum lege furiosis fratribus & so
roribus utpote legitimos existere, hac legis sanctione de
cernimus.

De dilucidis interuallis.

6. Imp. Iustinian. A. Iuliano præf. præf.

Cum^a aliis quidem hominibus continuum^b furoris in
fortunium accidat, alios autem morbus non siue la
xamento aggrediatur, sed in quibusdam temporibus que
dam eis intermissione perueniat, & in hoc ipso multa sit dif
ferentia, ut quidam breues induciant, alii maiores ad hu
iusmodi vitio inducantur: antiquitas disputabat, utrumque
in mediis furoris interuallis permaneret eis curatoris in
tercessio, an cum furore quiescente finita, iterum morbo
aduemente reintegraretur. Nos itaque eius ambiguitate
decidentes, sancimus (cum incertum est in huiusmodi fu
riosis hominibus, quando resipuerint, siue ex longo, siue ex
propinquo spatio, & impossibile est, & in confinio furoris
& sanis eum sapienter constitui, & post longum tempus
sub eadem esse varietate, ut in quibusdam videatur, etiam
penè furor esse remotus) curatoris creationem non esse fi
niendam, sed manere quidem eum donec talis furiosus vi
uit: quia non est pene tempus in quæ huiusmodi morbus
desperatur: sed per interualla quo perfectissima sunt, ni
hil curatorum agere, sed ipsum posse^c furiosum, dum sa
pit, & hereditatem adire, & omnia alia facere quæ sanis ho
minibus competunt. Sin autem furor stimulis suis iterum
eum accenderit, curatorem in contractu suo coniungi, ut

necesse: nā si furor statim cessaret, cura finiretur: furor redeunte, nouo curatore opus
esset, aut certe prior ille curator noua excusatione uti posset: posset & nouum inuen
tarium fieri, incerto admodum euentus: & cum summo furiosi discrimine extingue
retur & restitueretur cura.

p Furor alius est perpetuus ut hic l. 7. in pr. §. 2. j. eo. l. 1. §. ff. de off. præf. l. 12. §. 2. D. de
iudiciis. l. 22. §. 9. ff. soluto. aliter habet interualla, d. §. 7. dilucida interualla, l. 9. qui re
stam. fac. seu intermissione, l. 20. §. 4. ff. qui testam. A. demente separantur furio
si, l. 6. D. eo. l. v. §. 1. §. de adm. tut. l. 27. §. 1. D. de arbitrio. l. 2. D. de iust. l. 3. §. 1. D. de tut.
dat. v. quæ de furioso dixi ad l. 13. D. de off. præf.

q Dilucidis furiosi pupilli interuallis curatoris administratio suspenditur.
r Morbus ex antiqua causa renascens, sanatus esse non intelligitur facit ad l. Mar
tijus. D. locat.

s Præsumitur semper furiosus, qui semel furiosus fuit, v. l. Alciat. 2. præsumpt. 18.
t Curatorem hic habet, & tamen omnia perinde agit, ac si non haberet: hoc i
deo, quod curatorem (ut est hæc^a *videtur*) habitum ipso tantum habeat, non actu.

u Tempore dilucidis interuallis, furiosus sanis comparatur: sic interdicti & banni
suspendi tempore, qui in eo statu sunt, ea omnia gerere possunt, quæ non interdicti.

x Ludibrio est frequens personæ mutatio.

y Perpetuum aliquid interdum constituitur, vitandæ nimis frequentæ causa.

z De furore perpetuo dixi ad l. 8. §. eo. l. 1. §. ff. de iust. l. 20. §. de
a Saceris perpetuis patris Hal. Filis in factis parentum erant, l. v. §. de inoff. l. 20. §. de
nup. l. 2. §. de bon. matern. l. v. §. ad Tert. l. 2. §. de bon. quæ liber. l. 3. §. de collationib. l. penult. §. de
de adoptionibus. ut & adoptiui, §. Alciat. 7. ut non emancipati, l. 3. §. de fideicom. l. 1. §. de
annali excepti. l. 3. §. de leg. i. m. hereditatibus. Saceris parentis, patria potestas. His adde quæ
dixi ad lib. x. l. 1. tabul. c. de sacri primatu. Glossis, in factis parentum esse, est *non rui*
i. c. de rui. r. m. §. c.

b Pater filiofamilias furioso, curator legitimus
est habet, sed ut curator filij furiosi.

c Castrense hoc peculium filij pater non administrat ut pater. & v. sum. l. 1. in
eo habet, sed ut curator filij furiosi.

d Nullus affectus vincit paternum, facit l. 27. §. de episc. aud. l. 9. §. de impuber. & aliis,
l. 4. §. de leg. 27.

l. 67. §. 1. in fin. D. de ritu. leg. quidam cum filium. D. de heredit. inst.

e Is est Tertullianus (qui & Septimius Florens Tertullianus) natione Afer, patria Caf
thaginensis, qui de religione Christiana antiquissimus complures libros scripsit: quæ
que & exercitatum in legibus Romanis fuisse scribit Eusebius 2. epist. 2. cuius rei ii
dem libri indices clari sunt, translationibus ex iure sumptis confertissimi vixit sub

nomen quidem curatoris in omne tempus habeat, effe
ctum autem, quotiens morbus redierit: ne crebra vel quasi
ludibrio^a fiat curatoris creatio, & frequenter tam nascat
ur^b quàm desinere videatur. Dat. Kalen. Sept. Lampadio &
Oreste VV. CC. Confl. 350.

De furioso in potestate patris constituto. 1. De hereditate fu
rioso acquirenda. De curatore dando & cautione ab eo præstan
da & inventario conficiendo.

7. Idem A. Iuliano P. P.

Cum furiosus, quem morbus detinet perpetuus^a, in fa
cris^b parentis^c sui constitutus est: indubitatè curatorem
habere non potest: quia sufficit ei ad gubernationem re
rum, quæ ex castrensi^d peculio, vel aliter ad eum perue
nerunt, & vel ante furorem^e ei acquisitæ sunt, vel in furore
obueniunt, vel in his quorum proprietates ei tantummodo
competit, paterna verecundia. Quis enim talis adfectus
extraneus inueniatur, ut vineat^f paternum? vel cui alij
credendum est res liberorum gubernandas, parentibus de
relictis? Licet Tertullianus^g iuris antiqui interpres, libro
singulari, quem de castrensi^h peculio condidit, tali tractatu
proposito videatur obscure eandem attingere sententiam,
nos tamen hoc apertissime introduximus. 1. ¶ Sin autè
parentes ab hac luce decedere contigerit: nostra constitui
tioⁱ, quæ promulgauimus de his, quæ in testamento furio
so^j relinquenda sunt, vel substitutione^k eorum, in suo robo
re permaneat. 2. ¶ Sin vero^l perpetuo furiosus sui iuris
sit: tunc in paterna^m quidem hereditate, quæ quasi debitaⁿ
ad posteritatem suam deuoluitur, nulla est iuri veterum
dubitatio: cum illico^o appareat, & suus^p heres existat suis
parentibus. 3. ¶ Sin autem ex alia quacunque cau
sa hereditas ad eum vel successio perueniat: tunc magnā
& inextricabilis vetustissimo iuri dubitatio exorta est: huc
adire hereditatem, vel bonorum possessionem petere fu
riosus possit, siue non, & si curator eius ad bonorum pos
sessionem petendam admitti debeat. & iuris auctores ex
utroque latere magnum habere certamen. Nos itaque ut
tranque auctorum aciem certo fœdere compescentes, san
cimus furiosum^q quidem nullo modo posse vel heredi
tatem adire, vel bonorum possessionem agnoscere: cura
tori autem eius licentiam damus, (immo magis necessitatē
imponimus) si vult^r & esse^s successionem: exstimauerit
eam bonorum possessionem agnoscere, quæ antea ex de
creto dabatur, & ad similitudinem bonorum possessio
nis habere: cum^t petitio bonorum possessionis Constans
tiana^u lege subla^a sit, & ab eo introducta obserua
tio, quæ pro antiqua sufficit petitione. 4. ¶ Sed
cum antiquitas in curatore furiosi multas ambages con
stituit, quemadmodum ab eo cautio vel satisfactio de
tur: vel pro quibus rebus, & quibus personis, & si
omnis curator talem præstet cautelam: necessarium
nobis visum est, ut humano generi consulentes, om
nem quidem obscuritatem, & inextricabilem circuitum^v
tollamus, compendioso autem & dilucido remedio
totum complectamur. Et prius de creatione curatoris,
qui furiosis utriusque sexus datur, sancientes, tunc &
aliis certum finem imponemus. 5. ¶ Et siquidem
parens^w curatorem furioso vel furiosæ in ultimo elogio
hereditatis instituitis vel exhereditatis dederit, ubi & fidei
u^x sionem^y cessare^z necesse est, paterno^a testimonio pro^b e

f Citatur à no
stris Tertulliani
liber singularis
de castrensi pec
culio in l. 23. D.
de testam. milit.
l. 4. D. de castren
si pecul.

g l. 9. §. de impu
ber. & alius sub
stituit.

h Potest pater
furiosum substitui
tuere pupillari
ter & relinque
re curatorem.
i Substituere
exemplariter fi
lio furioso pa
ter potest: sed
& curatorem ei
relinquere.

k Hereditas pa
tris intestati de
fertur ad filium
quantumvis fu
riosum.

l In extranea nō
idem l. 63. D. de
acquir. hered.
m leg. ultim. §.
penult. §. d. codi
cillus leg. 17. de im
ponend. iur. rat. de
scrip. adde leg. 7.

n Heres suus parte mortuo fi
lius, etiam furiosus, censetur. ut hic: adeo ut curator ei testamento à patre re
lictus, curam eius gerat, neque opus sit nouum à magistratu petere, nisi, ut
Baldus notat, substitutum vulgarem, vel coheredem extraneum haberet:
cum ita sit in pupillo. lege prima supra de testam. tutel. Quid: furiosus fi
lius, ut ita patri suus sit heres, transmittit: hoc est, potestne moriens in
furorē, eam hereditatem transmittere? Accutius negat: putat enim, filium
furiosum in his suum heredem censeri, ut curator eius possit administrare, si
ne immixtione: neque necesse habeat, petere bonorum possessionem nomine
furiosi, verum Baldus, putat furiosum recte hereditatem quoque transmitti
re: ut in lege apud, D. de suis. Et tamen idem Baldus in §. tali, infra
eodem, differentiam facit hereditatis paternæ furioso delatæ, ab extranei suc
cessionē. Priorem transmitti putat, non posteriorem. Non posteriorem,
inquam, licet legata & fideicommissa transmittantur. Diuersitatis rationem
in eo constituit, quod hereditas extranei non acquiritur ipso iure: legata,
ipso iure acquiritur: Ideoque, ubique hereditas ipso iure acquiritur (ut
in suo) ibi transmittionem quoque fieri: & ita communem esse interpretum
opinionem.

o Si hereditas extranei delata est furioso, furiosus non petit bonorum posses
sionem: sed eius curator, idem in pupillo leg. 9. §. 2. leg. 11. D. de aut. tut. §. 1. In
fir. de aut. tut.

p formularis scilicet,
r l. 1. §. v. l. qui admittit ad bon. poss. §. vlt. Inst. de bon. poss.

s Vide d. leg. 8.

t fit enim male per plura, quod potuit fieri per pauciora.

u Parens, liberis maioribus 25. annis furiosis, testamento curatorem dare
potest.

x Curator testamentarius furiosi non satisfat l. 27. §. de episc. aud.

y l. 4. §. de leg. 27.

T. ij.

a Quenam solennitates obseruanda à curatore testamentario furiosi. b d.l.
 27. leg. 7. D. de administ. tut.
 c Lege XII. tabularum furiosi sunt in adgnatorum tutela d. l. 27. vers. fin. autem,
 dixi ad leges XII. tabularum lib. 2. tit. de tutor. & curatoribus. & de curatore furiosi.
 d Post testamentarios §. 5. eo. legitimos §. eo. datui succedunt curatores.

e v. l. vii. §. de tut.
 vel curat. illustr.
 f Id ut fiat v. d. l.
 vn. in prin.

g Idoneus atque
 honestus non sa-
 tisdat l. 1. §. D. qui
 satisd.

h Censur pro
 bonis hic accipi-
 tur.

i Fideiubent da-
 tui curatores,
 quibus non est
 idonea persona.

k Creatur cura-
 tor factis scrip-
 turis. propositis.

l Curatores iur-
 rant de recta ad-
 ministratone.

m Curator fu-
 riosi de inuen-
 tario publicè co-
 scribendo tene-
 tur vers. in pro-

uincis in §. j. l. 27.
 in fin. §. de episc.
 aud. l. 24. §. de ad-
 ministr. tut. l. 13. §.

1. §. arbit. tut. l.
 7. §. de administ.
 tut. No. 94. in fin.

† Curatorem fu-
 rioso sine præ-
 sentia episcopi
 & primatum re-

ctè dari notat
 Bar. ex §. furiosi
 Inst. de curator.

vel eò quòd li-
 ber institutio-
 num, hoc Cod.

posterior sit.
 hoc amplius ad-
 dicit, hac parte

presentem legè
 cõseruandam nõ
 probat c. 2. extr.

de transg. & pace.
 11 Furiosum bo-
 nis curatorum,

tacitam habent
 hypothecam d.
 l. 27. in fin. l. 20. §.

de adm. tut.
 o Curator dela-
 tam furioso he-

reditatem po-
 test agnoscere.
 p Curator inue-

ntario tenetur ad-
 dere nouas he-
 reditates furio-

so delatas, facit
 l. 9. §. ul. D. de ad-
 ministr. tut.

q Furiosus si re-
 spuerit agnitam
 hereditatē à cu-
 ratore repudia-

re vel admittere
 potest, ut hic:
 & §. 8. j. Quid si

non admiserit,
 sed antequā ad-
 mitteret in furo-

re decesserit?
 dic vt §. 8. j. eo.
 r §. 7. §. eo.

s Hereditatem
 extranei sibi
 delatam furio-

sis non trans-
 mittit ad here-
 des. Hic enim

hereditas extra-
 nei furioso delata, eo in furore moriente, defertur ad eius substitutos: vel ad heredes
 ab intestato extranei defuncti, ut hic. Quid legata & fideicommissa? transmittuntur
 vers. legata. Cur tam variè dixi ad §. 2. in §. 3. eo. Quid si hereditas patri furioso suo
 delata est? ibidem dixi.

u l. 1. §. de hered. perit. x v. l. 12. in §. ff. de bon. posses.
 y vt quis proximus dicatur, mortis tempus spectatur §. 6. Inst. de legitima adgnat. de-
 xi ad leges XII. tabular. tit. de hereditatibus ab intest.

† Et ita abrogatur pars
 legis 1. §. de bon. posses. fur. & c. z Furiosus legata sibi delata recta via ab intesta-
 to transmittit ad heredes: hereditatem nisi adita non transmittit. Ratio hæc esse po-
 test: recta via dominium quærit l. 64. in §. D. de furtu: in aduenda hereditate animo
 opus est instat. de hered. qual. in §.

a Heres furiosus, res eidem delatas repudiare potest.
 b In subrogato curatore furiosi constituendo, eadem solennitas requiritur, quæ
 in eo seruata est cui sit substitutio: quod in variis generibus (sunt enim multa & va-
 ria) subrogationum summè obseruandum.

ius[satisfadatione sufficiente: ipse, qui datus est, ad curatio-
 nem perueniat: ita tamen, vt in hac florentissima ciuitate
 apud vrbicariam præfecturam deducatur: in prouincia au-
 tem apud præsidem eius, præsentem etiam tam viro religio-
 sissimo locorum antistite, quàm tribus primatibus: & actis
 interuenientibus, tactis sacrosanctis euangelis, edicatur om-
 nia se rectè & cum vtilitate furiosi agere, & neque præ-
 termittere ea, quæ vtilia furioso esse putauerit, neque ad-
 mittere quæ inuilia existimauerit.

In authen. vt hi qui obligat. §. pen. coll. 6. tit. 1. al. 2. Nouell.
 72. cap. vltim.

Q uod nunc generale est circa omnes curatores, vt iurent qui-
 dem, non tamen à ratiociniis sint exempti. Idem est in
 tutore.

Sequitur textus Codicis.

¶ Et inuentario cum omni subtilitate publicè scripto,
 res suscipiat, & eas secundum sui opinionem disponat sub
 hypotheca rerum ad eum pertinentium, ad similitudinem
 tutorum & curatorum adulti. 6 ¶ Sin autem testamē-
 tum quidem parens [eius] non confecerit, lex autem cura-
 torem vtpote agnatum vocauerit, vel eò cessante, aut non
 idoneo forsitan existente, ex iudiciali electione curatorē
 ei dare necesse fuerit: tunc secundum præfatam diuisionem
 in hac quidem florentissima ciuitate apud gloriosissimam
 vrbicariam præfecturam creatio procedat. Sed si quidem
 nobilis sit furiosi persona: etiam si enutritissimo senatu
 conuocando, vt ex inquisitione curator optimæ atque integræ
 opinionis nominetur. Sin vero non talis persona sit: etiam
 solo viro gloriosissimo præfecto vrbis præsidente hoc pro-
 cedat. Et si quidem curator substantiam idoneam possi-
 deat: eo sufficiente ad fidem gubernationis, & sine aliqua
 satisfadatione nominationem eius procedere. Sin autem non
 talis eius census inueniatur: & tunc fideiussio, in quan-
 tum possibile est, ab eo exploretur, creatione omnimodo
 sacris scripturis propositis in omni causa celebranda:
 ipso autem curatore, cuiuscunque vel substantiæ vel digni-
 tatis est, præfatam sacramentum pro vtiliter rebus geren-
 dis præstante, & inueptarium publicè conscribente, qua-
 tenus possint vndique res furiosi vtiliter gubernari. In pro-
 uinciis etiam his omnibus obseruandis, vt apud præsidem
 cuiuscunque prouinciæ, & virum religiosissimum episco-
 pum ciuitatis, necnon tres primates, memorata creatio
 procedat: eadem obseruatione & pro iureiurando, & pro
 inuentario, & satisfadatione & hypotheca rerum curatoris,
 modis omnibus adhibenda. 7 ¶ Tali itaque ordina-
 tione in curatore furioso disposita, si quid postea ad furio-
 sum peruenierit, siue ex hereditate, vel successione, vel lega-
 to, vel fideicommissio, vel alio quocunque modo, hoc furio-
 so accedat: & cum alia eius substantia manibus curatoris
 tradatur, inuentario etiam super his omnibus rebus [sci-
 licet] faciendis: & sub eius cura custodiat, quatenus si qui-
 dem reipuerit furiosus, & acquisitionem admiserit, ipsi re-
 stituantur. 8 ¶ Sin autem in furore diem suum finierit,
 vel ad suam sanitatem perueniens eam repudauerit: si
 quidem successio est, ad eos referatur (volentes) tamen id
 est, vel ad substitutum, vel ab intestato heredes, vel ad
 nostrum ararium: eo scilicet obseruando, vt hi veniant
 ad successionem, qui mortis tempore furiosi propinquo-
 res existant ei ad cuius bona vocabuntur, si non in medio
 esset furiosus, omni satisfadatione vel cautione quam per
 inextricabilem circuitum veteris iuris auctores induxe-
 runt, radicitus excisa: legatis autem proculdubio & fidei-
 commissis, ceterisque acquisitionibus furioso acquirendis,
 & substantiæ eius aggregandis. 9 ¶ Sin autem ipse respu-
 erit, & ea admittere noluerit & aperte hæc respuit, vel
 heres eius hoc fecerit: à substantia eius illico separandis,
 quasi nec fuerint ab initio ad eum deuoluta: & per legiti-
 mum tramitem ambulantes, substantiam furiosi neque
 prægrauantibus, neque adiuvantibus. 10 ¶ Sin au-
 tem curator furiosi secundum nostram legem nomina-

c In locum mortui curatoris furiosi, creatur alius, adde l. 3. §. qui petant tut. leg. 4. §. in
 quibus casibus tut. hab.

d l. 1. §. l. 6. D. de suspectis.

e dixi ad l. 7. §. de legib. adde l. 1. §. mandati: No. 138. c. 1.

f Rusticis suburbanis l. 1. §. eo.

g putà prædiis vrbis l. 22. §. de adm. tut. man-

ciis vrbis & rusticis, mobili-

bus preciosis de-
 xi ad d. l. 22.

i l. 1. §. eo.

k l. 4. §. eo.

l l. 1. §. eo.

m Contracti & patre.

n Prohibitio a-

lienationis rerū

pupillarium ad

venditiones ne

cessarias non

pertinet l. 1. §. 2.

l. 3. §. 1. D. eo. l. 9.

D. de minorib. l.

1. §. si aduers. ven-

dit. pign.

o Cuius sit men-

tio in leg. 7. §. eo-

dem. leg. 1. §. 1. §.

2. §. eo.

p Minor patitur

etiam secundum

decretum, licet

aduersus id re-

stituatur: v. l. cõ-

minores §. si

aduers. rem iudo-

catam.

q l. 13. in §. prin.

D. de minoribus.

r l. 11. §. 3. D. de

minoribus.

s Quoties ven-

ditio ipso iure

nulla est, resti-

tutio minori nõ

est necessaria l.

11. §. eo.

t Rem pupilli

creditoribus o-

bligatam, tuto-

ri vel curatori

vendere sine de-

creto non licet.

u Creditor rem

minoris sibi o-

bligatam iure

potest vendere

l. 1. §. 2. l. 7. §. 1. §.

eo. vendere, in-

quam, idque si-

ne decreto. q. ta-

men tutori &

curatori non li-

cet. Cur tam va-

rie? An quia res,

de qua hic agi-

tur, manserat in

bonis pupilli, i-

deo sine decre-

to à tutoribus

alienari non po-

test: vt putat

Vasquius? de suc-

cess. tit. de testam.

An potius quòd

tutores & cura-

tores vendunt

nomine ipsius

minoris: vt quæ-

admodum ipse

minor sine de-

creto non po-

tuiisset alienare,

ita nec tutor.

arg. l. minor §. de

procu. ar. Credi-

tor veto rem

minoris ven-

dendo, eam iure

suo distrahit: vt

mirum non sit

decretum aliud

non exigi, cum

sufficiat, semel

in obligatione

seu cum res ei

obligaretur, interpositum quod magis probo. Nam si vera Vasquij ratio esset, ne quidē

creditor sine decreto rem minoris alienaret: hæc lege: quam tamen vendit.

x Aut si circa fraudem multum detrimenti passi sint minores leg. 1. §. si ads. v. m. d.

pign. leg. 1. §. de rebus alien.

y Fraudulenta venditio est, quoties venditor cum emptore colludit l. 9. D. eodem. v.

leg. 46. D. de fideius. s. s. z Curator (etiam si pater filij) prædia alienare sine

decreto non potest leg. 7. §. 2. §. eo.

a Curator rem pupilli, nomine pupillarij sine decreto alienare non potest: mul-

to minus proprio nomine. b vindicatio l. 2. §. si quis ignorans rem min.

c Alienationis verbo continetur transactio, permutatio, donatio adde l. 15. l. 67. D.

de verb. sig. d Cui non licet de prædio transigere, aut permutare, eidem præ-

dium donare non licet.

e Etiam propter nuptias, dote, munere sponsalicio, quibus de causis curator alie-

nare non potest sine decreto l. v. §. si maior fact. alien. f Renuntiare iuri hypo-

theca minorem non posse hinc colligitur. g l. vii. §. de restitu.

Et si

^a Quid in urbano dixi ad l. 22. §. de adm. tur. ^b l. 1. §. si ex falsis allegation. Falsa allegatio, obreptio l. 1. §. 2. in fi. l. 5. §. 15. D. eo.
^c Ideoque negant constitui in ea re procuratorem posse Accursius Baldus hic. & Rolandus à Valle l. 1. c. 33. nu. 21. facit l. 9. D. de off. proconsul. aliud est in petenda restitutione l. 25. in fi. ff. de minor. & excusatione tutoris proponenda l. 25. ff. de excus. tur.
^d Non sufficit causas alienationis proponi coram iudice, est præterea necessesse, ut apud acta probentur l. 5. §. 14. D. eo.
^e Causa cognita d. §. 14. l. 1. ff. eod. dem.
^f Id est, repudiandum. Quæ minor alienare non potest sine decreto, eadem repudiare sine decreto non potest. verisimilius: imò, verius est hic agi de pacto resolutorio donationis: hoc sensu: filiumfamilias non potest se ex interuallo obligare sine consensu partis ad retro donationem faciendam donatori, quia cum semel ius fuerit quæsitum minori in re immobili, ius illud à se abdicandi sine decreto non habet. l. 1. in fi. l. sed si pecunia §. si ius l. magna puto §. fundum D. de rebus eorum.
^g Cautio prædij donati, res immobilis: rei vero mobilis, inter mobilia refertur. Et ita actio, cautio, obligatio & instrumentum, res mobilis vel immobilis dici potest, respectu rei quæ in obligatione deducitur.
^h l. 1. §. eo. Imò id tribuitur orationi D. Seueri, l. 1. D. eo. Senatus auctoritas etiam ab vnus dominatu per Iulium Cæsarem adepto valde facta & imminuta est, à bonis tamè principibus interdum seruata, quod quæ constituti essent, oratione complexi, de his censendi arbitrium senatus relinquere: quemadmodum videre possumus in variis principum orationibus: l. 8. D. de transfact. l. 1. l. 2. D. de feris l. 2. ff. de fugitiuis l. 16. ff. de sponsalibus l. 32. ff. de don. int. vir. l. 1. §. 1. D. ne de statu defuncti l. 4. ff. si liberum ingenuus esset dic. Eas orationes senatusconsultis sequantur dixi ad l. 16. D. de ritu. Hinc fit, ut quod vnus loco oratione inductum traditur, id, alio loco senatusconsulto intro ductum dicitur: ut ne quis illis locis vllam arripuerit putet. sic oratione & senatusconsulto intro ductum dicitur, Ne quis sine autoritate prætoris transigat de alimentis testamento relictis l. 8. D. de transfact. l. 23. §. 2. D. de cond. indebiti: Ne res minorum distrahantur ut hic l. 1. l. non sit. ff. eo. Ad eum modum oratione constituta, tribuuntur senatusconsulto. Ap. 26. l. pen. ff. ad Tert. & e contra l. 1. c. de interdicto matrimoniol. 4. §. de excus. tur. l. senatusconsulti liberum §. 1. ff. de ritu: l. si quis tuto. §. quamuis: l. non solum §. sed et si. D. de ritu.
ⁱ Immobilia minoris donari non possunt l. 4. §. eod. possunt tamen donari propter nuptias cum decreto prætoris l. 22. §. de adm. tur. l. 1. in fi. §. si maior fact. vend. sine decreto non possunt: ut hic. adde quæ dixi ad l. 3. §. de don. propter nupt. Quid: immobilia, possuntne donari propter nuptias sine decreto? possunt: moderatè tamen. & ita accipe l. 1. §. aduers. donat. spon. fac. his etiam addi potest, Minori x xv. annis permitti donationem eius, à quo heres institutus est ab hoste redimendi causa Non. 115. adde Cuiac. 7. obs. 25. adde quæ scripsi ad l. 3. in fi. §. si maior factus. k leg. 1. D. eod.
^l Tutor rem pupilli sine decreto alienans, venditionis nomine res proprias obligat. Pupillus eo casu rem suam rectè euincit nec tamen curatoris obligatio dissoluitur, unde colligitur, Accessorium non sequi suum principale, vbi in accessorio non est eadem ratio. m Id est, versam fuisse.
ⁿ Minor vindicans sua prædia non iure alienata, tenetur restituere pretium, quatenus probatur in eius vilitatem verum l. 31. §. 4. D. de adm. tur. o Verum fuisse, probare emptor tenetur. non fuisse verum dicere, ipsi minori satis est. adde l. 16. §. eo. Apertius dicendum est, Emptori onus probationis incumbere, quoties tutori vel curatori ut hic: non si ipsi pupillo pecunia est soluta l. 16. §. 9. §. 4. D. de iur. iuran.

De causa alienationis probanda.

6. Imppp. Carus, Carinus, & Numerianus AAA. Varo.

Minorum possessionis venditio, per procuratorem delato ad prætorem vel præsidem provincie libello, fieri non potuit: cum ea res confici rectè aliter non possit, nisi apud acta causis probatis, quæ venditionis necessitatem inferant, decretum solenniter interponatur. S. Non. Maij Caro & Carino AA. Conf. 283.

De resolutione donationis.

7. Iidem AAA. Idoro.

Si ad resolueudam donationem, quam in emancipatum re spater contulerat, minor viginti quinque annis cautionem ei emisisti: cum huiusmodi scriptura contra senatusconsulti auctoritatem data sit, non oberit iuri tuo. PP. 6. Id. Decemb. Caro & Carino AA. Conf. 283.

De donatione propter nuptias.

8. Impp. Dioclet. & Max. AA. Theodotæ.

Prædia rustica, quæ contra senatusconsultum data esse ante nuptias sponfaliorum nomine, precum tuarum confessio ostendit: cum proprietatis ad te propter iuris interdictum transire non potuerit, in dominio mariti permansisse palam est. PP. 3. Non. Nouemb. Diocletiano & Aristobolo Conf. 285.

Si curator prædium distraxerit & res suas euictionis nomine obligauerit.

9. Iidem AA. Mutiano.

Et si is, quem prædium rusticum minoris distraxisse affirmas, curatoris officio functus id fecit: venditio tamè contra diui Seueri orationem facta, præsidis sententia non immerito rescissa est. Pignora sanè, quæ ob euictionis periculum idem curator ex rebus propriis tibi obligauit, non prohiberis persequi. PP. Non. Nouemb. Diocletiano & Aristobolo Conf. 285.

De rei vendita vindicatione & pretij restitutione.

10. Iidem AA. Grato.

Prædiorum, quæ sine decreto alienata sunt, dominium tibi persequenti præses opem feret: apud quem si illuxerit, non vniuersa pretia, quæ curatori tuo data sunt, in patrimonium tuum processisse pro ea duntaxat pecuniæ partem esse conueniri permittet, quam in facultates tuas erogatum esse constiterit. S. V. I. Id. Aug. ipsis AA. Conf.

De decreto & de pretij quantitate.

11. Iidem AA. Trophimo.

Si quidem sine decreto minor annis patronus tuus rusticum prædij venundedit: superuacuum est de vili pretio tractare, cum senatusconsulti auctoritas rectè domino alienandi viam obstruxerit. Si verò iure interposito decreto

de. Quod de emptore dictum est, locum non habet in creditore, cui sine distinctione probandi onus incumbit l. 1. l. 2. §. si aduers. cred. Placet & illud, Si contractus ipso iure nullus fuit, creditoris esse probationem: si iure valuit, minoris v. Molin. de iur. qu. 38. nu. 284. p Quoties venditio solennitate destituitur, non consideratur pretij dati vilitas: sed ipsius tantum venditionis vitiū v. l. 2. §. eo. Veditori, priori quàm secundo casu restitui vtilius est.
^q Solennitate prædij minoris venditio destituitur, quæ sit sine decreto.
^r Aliud est, venditionem iure non fieri: aliud, minore pretio.
^s Minor aduersus venditionem restituitur leg. 27. §. 1. ver. ite ex diuerso ff. de min. v. l. 1. l. 2. §. si adu. vendit.
^t l. 1. §. eo. l. 1. §. 9. §. 14. ff. eo.
^u sub. & similes casus de quib. v. Accurs. Nec. n. vt loquuntur nostri interpretes, Taxatiua dictio nes, excludit casus similes, in quibus par aut maior sit ratio.
^x Imò, non sufficit vt sit æt tantum alienū, sed etiam requiritur, vt creditores cum effectu solutione virgeant, vt vsur ratio id exigat, vt iudici constet minori non extare res alias ex quib. satis fieri possit d. §. 9. vt res minus damnosæ distrahantur: ne res magni momēti pro exiguo debito vendatur l. 7. §. 8. ff. de minor. tutoris quorūque auctoritas requiritur l. 2. l. 3 §. de auct. causæ cogniti l. 6. §. eo. decretum iudicis l. 22. §. de adm. tur. post decretum interueniunt subhasta, tiones l. 8. §. 8. ff. de minor. legitimo tempore factæ. arg. Aut. Hoc ius porrectum §. de sacros. eccl. l. 4. §. de fide & iure basta. v. Rolan. à Val. l. conf. 33.
^y i. non modò minorū propria prædia, sed & à ciuitate & principe accepta, si ne decreto alienari non possunt.
^z Vestigalia prædia, ciuitatū prædia, emphyteuticaria. a Patrimoniales fundi, qui ad principis patrimonium pertinent, de fund. patr. quorum alij dantur in emphyteusim, alij locantur.
^b Emphyteuticarij fundi, qui emphyteutico iure dantur, qui & patrimoniales sunt l. 12. §. de fund. patr. c Doli mali exceptio datur interdum aduersus pupillum l. 16. in fi. §. eo. d Si tutor ex pretio fundi pupilli creditorib. satisfecit, fundum alienatum pupillus vindicare non potest, nisi sortem cum vsuris emptori restituat l. pen. in fi. §. eo. e i. pupillorum. f l. 13. in fi. §. eo. g quod sc. pupillo profuit h l. 16. in fi. §. eo. i l. 4. in fi. §. eo. k Immobilia pro alio debito non possunt in solutum dari sine decreto l. 4. §. eo. l Qui soluit, alienat. m Prædium rusticum ab urbano differt, non loco sed qualitate. n Quæ & materia v. l. 198. ff. de ver. sig. d. 2. Ecl. 2. c. 197. genus v. l. 166. ff. de ver. sig. obsecrare: dicendū apertius, Qualitas est, qua quales dicimur, id fit non ex omnibus, sed his tantum quæ facile non mutantur. o Auctoritas interponenda est per iudicem, vbi res sita est, interdum sufficit interposita à iudice domicilij l. 5 §. 12. ff. eo. p non tantum dominij pupillaris, sed & iuris: puta seruitutis vel emphyteuticæ, alienatio prohibetur l. 3. §. 5. ff. eo. idque commune habet fundus pupillaris cum dotali, v. Cuiac. 7. obs. 23. q pupillaris fundus alienatus sine decreto iudicis non tantum petitur, sed & fundi fructus. r Condictio vindicationis subdiaria, f dixi ad l. 16. §. eo. cui adde, negatiuam directo probari non posse, l. 23. §. de probas. t mobilibus l. 5. §. 9. ff. eo. u adde l. 1. in fi. §. qui & aduers. quos. x l. 14. §. eo. y d. l. 1. l. 17. §. 1. §. de curat. fur. z d. l. 24. a l. 1. in fi. §. 1. in fi. §. 6. l. 7. ff. eod. dem. b Sine decreto minor commune etiam prædium distrahere non potest: maiore socio prouocare, sine decreto diuidere potest. ut hic. Quid si maior non prouocet ad diuisionem, & bona sua profunda? Possit etiam minorem immobilia sua diuidere (etiam si non prouocetur à socio annis maiore) putat post Cuneū. Socinus. reg. 228. Idè quod: existimat, quoties minor suā conditionē meliorem facit, facere aut meliorem intelligitur, quoties rixosum aut danosum habet, & cū eo nihil quidquā commercij habere vult. arg. l. si cōuenit. ff. pro socio. Bal. in l. 1. §. si adu. transf. Quid? maior ipse bonis interdictus, poteritne minorē ad diuisionē prouocare? nō poterit l. ex cast. ff. de cast. p. c. l. Socin. d. l. 60. c passiuè sumitur hoc verbum. d d. l. 1. in fi. d. l. 7. l. 30. D. de auct. rur. T. iij.

De ere alieno.

12. Iidem AA. & CC. Leontio.

Obs alienum tantum causa cognita prædiali decreto prædij rusticum minoris provinciale distrahi permittitur. D. 2. Kal. Maij, Heraclia, CC. Conf.

De prædio vestigiali, vel patrimoniali siue emphyteutico.

13. Iidem AA. & CC. Zenophila.

Etiam vestigiale vel patrimoniale siue emphyteuticum prædium sine decreto præsidis distrahi non licet. Dat. 8. Kal. Septemb. Sirmij. CC. Conf.

De pretio restituendo.

14. Iidem AA. & CC. Phrominio.

Vterque viri prudentissimi Papiniani responso, ceterorumque quorum precibus fecisti mentionem, sententiis, ac doli mali exceptionem opponere, precium ob debitum solutum probans, si sortem cum vsuris, quæ fisco deberentur, pupilli non offerentes, fundos provinciales citra decretum præsidis venundatos cum fructibus petant. Dat. IX. Kal. Decemb. ipsis CC. Conf.

De prædio in solutum dato.

15. Iidem AA. & CC. Sabino.

Si minor viginti quinque annis prædium rusticum, cum aliud deberes, sine decreto in solutum dedisti: dominium à te discedere non permittit senatusconsulti auctoritas. Dat. 8. Kal. Dec. CC. Conf.

De rei vindicatione vel condictione & pretij restitutione.

16. Iidem AA. & CC. Eutychiæ.

Si prædium rusticum vel suburbanum (quod ab urbanis non loco sed qualitate discernitur) in pupillari ætate constituta, tutore auctore, vel adulta sine decreto præsidis provincie, in qua situm est, venundedisti: secundum sententiam senatusconsulti dominium eius, siue ius à te discedere non potuit, sed vindicationem eius, & fructuum, vel his non existentibus, conditionem competere constitit. Emptor autem si probare potuerit ex cæteris facultatibus obedire te muneribus siue oneribus non potuisse, ad vtilitates præterea tuas cessisse pecuniam, quam pretij nomine sumpseras: doli exceptionis auxilio precium cum vsuris, quas præstitura esses, & sumpus meliorati prædij seruare tantummodo potest. Dat. 6. Idus April. Anchialo CC. Conf.

De prædio communi.

17. Iidem AA. & CC. Philippo.

Inter omnes minores nec commune prædium sine decreto præsidis sententia senatusconsulti distrahi patitur. nam ad diuisionis causam prouocante tantummodo maiore socio, eius alienationem & sine decreto fieri iam prædem obtinuit. Datum VI. Idus Decem. CC. Conf.

dia, ciuitatū prædia, emphyteuticaria. a Patrimoniales fundi, qui ad principis patrimonium pertinent, de fund. patr. quorum alij dantur in emphyteusim, alij locantur.
^b Emphyteuticarij fundi, qui emphyteutico iure dantur, qui & patrimoniales sunt l. 12. §. de fund. patr. c Doli mali exceptio datur interdum aduersus pupillum l. 16. in fi. §. eo. d Si tutor ex pretio fundi pupilli creditorib. satisfecit, fundum alienatum pupillus vindicare non potest, nisi sortem cum vsuris emptori restituat l. pen. in fi. §. eo. e i. pupillorum. f l. 13. in fi. §. eo. g quod sc. pupillo profuit h l. 16. in fi. §. eo. i l. 4. in fi. §. eo. k Immobilia pro alio debito non possunt in solutum dari sine decreto l. 4. §. eo. l Qui soluit, alienat. m Prædium rusticum ab urbano differt, non loco sed qualitate. n Quæ & materia v. l. 198. ff. de ver. sig. d. 2. Ecl. 2. c. 197. genus v. l. 166. ff. de ver. sig. obsecrare: dicendū apertius, Qualitas est, qua quales dicimur, id fit non ex omnibus, sed his tantum quæ facile non mutantur. o Auctoritas interponenda est per iudicem, vbi res sita est, interdum sufficit interposita à iudice domicilij l. 5 §. 12. ff. eo. p non tantum dominij pupillaris, sed & iuris: puta seruitutis vel emphyteuticæ, alienatio prohibetur l. 3. §. 5. ff. eo. idque commune habet fundus pupillaris cum dotali, v. Cuiac. 7. obs. 23. q pupillaris fundus alienatus sine decreto iudicis non tantum petitur, sed & fundi fructus. r Condictio vindicationis subdiaria, f dixi ad l. 16. §. eo. cui adde, negatiuam directo probari non posse, l. 23. §. de probas. t mobilibus l. 5. §. 9. ff. eo. u adde l. 1. in fi. §. qui & aduers. quos. x l. 14. §. eo. y d. l. 1. l. 17. §. 1. §. de curat. fur. z d. l. 24. a l. 1. in fi. §. 1. in fi. §. 6. l. 7. ff. eod. dem. b Sine decreto minor commune etiam prædium distrahere non potest: maiore socio prouocare, sine decreto diuidere potest. ut hic. Quid si maior non prouocet ad diuisionem, & bona sua profunda? Possit etiam minorem immobilia sua diuidere (etiam si non prouocetur à socio annis maiore) putat post Cuneū. Socinus. reg. 228. Idè quod: existimat, quoties minor suā conditionē meliorem facit, facere aut meliorem intelligitur, quoties rixosum aut danosum habet, & cū eo nihil quidquā commercij habere vult. arg. l. si cōuenit. ff. pro socio. Bal. in l. 1. §. si adu. transf. Quid? maior ipse bonis interdictus, poteritne minorē ad diuisionē prouocare? nō poterit l. ex cast. ff. de cast. p. c. l. Socin. d. l. 60. c passiuè sumitur hoc verbum. d d. l. 1. in fi. d. l. 7. l. 30. D. de auct. rur. T. iij.

a Ad Seuer. Hal. b ut & l. 12. §. de tam. uia. † Decreto interueniente res minoris alienari potest, propter fiscale debitum: puta dacias & collectas. Bal. c l. 3. §. 9. in fi. D. eo. d De pratorib. Constantinop. dixi ad l. 2. §. de off. prar. Decretorum interpositio proprie pertinebat ad Constantinianum. e Cōuentione patris, fundus hereditarius reuēdi potest sine decreto leg. 3. §. eo. l. 7. §. de pact. int. empt. l. 5. §. 6. D. de reb. cor. qui sub int.

f Speciali principis permissione, res pupillaris potest distrahi. hinc Baldus, Idem operatur rescriptum principis, quod decretum inferioris solenniter enunciatum: & Salycetus, Concessio principis specialis habet vim decreti, ad de leg. secundam D. eo.

g leg. 1. §. eo. dem.

h Valet alienatio sine decreto facta testatoris voluntate.

i Pars legis 22. in fin. §. de admin. tut.

k d. l. 22.

l Quid si sciens? vide speciem apud Harmonopulum §. tit. 1. §. 36.

m Qui rem minoris, tanquam minoris, emit, non praescribit: si tanquam maioris & bona fide, quinquennio praescribit.

n Officium morte finitur l. 17. §. de negotiis.

o Qui rem alienam ignorans comparat, non fit statim dominus.

p l. 10. ff. de adq. rer.

q leg. 2. §. tit. l. prox. id est, quinquennij v. l. 3. §. tit. prox.

r Praesumi quē esse maiorem, eo ipso quod minorem se nō contendit, ex hoc loco notat Baldus: sed & hoc notandum, veteri etiam iure praescriptiones non cucurrisse aduersus minores, nisi maiores factos, hoc est ab initio non cucurrisse: quod & ex hoc loco & leg. ultim. §. eo. dem. l. 3. §. quibus non obstat longi temporis praescriptio.

s pbat potest. licet Iustinianus hoc sibi tribuat in leg. ultim. §. in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria. ubi Accursius post Placentinum refert, Iustinianum, eam scribentem bibisse: neque huius legis recordatum.

t Rem tuam sine decreto alienatam, minor cum fructibus vindicat nisi emptor fuerit bonae fidei. is enim fructus lucratur, etiam si praescriptionis tempus non impleuerit leg. 48. ff. de adquirend. rer.

u Minus legitime alienata vindicat minor etiam a secundo emptore, nisi sit mutus praescriptione.

v Quinquennij scilicet leg. 1. in fin. §. eo. dem. leg. 2. leg. 3. in fin. tit. prox.

x Minoris res donata est absque sententia iudicis: donatarius eam alteri cuidam vendidit: vult hanc constitutionem, emptorem rei minoris, cum iustum titulum habeat possessionis, (postquam minor, maior factus fuerit,) eam rem posse praescribere decennio, si ipse minor sit praesens: vicennio, si absens. Synops. B. fil. 10. tit. 4. cap. 62.

y Qui ab eo comparat, cui minor donauit sine decreto, contra minorem praescribit, a die qua maior factus est: decennio eo praesente: vicennio, eo absente. leg. 2. in fin. §. maior fact. alienat.

De debito fiscali.
18. Imp. Constant. A. & Constant. C. ad Senatum^a.

SI minores vel ex patris nomine vel ex suo, debitis [dun] taxat^b fiscalibus [v]rgentibus^c, vel ex priuatis contractibus reperiantur obnoxij: decreti interpositio [a] Constantiniano^d pratore celebranda est, probatis examinatisque causis: vt patefacta rebus fide, firma venditio perseueret. Dat. 3. Kal. Ian. Probiano & Iuliano Conf. 322.

Q V A N D O D E C R E T O O P V S
N O N E S T.

Tit. L X X I I.

De voluntate patris vel testatoris.

1. Imp. Seuerus & Antoninus, AA. Valentino.

SI probare potes patrem^a pupilli, cuius tutores conuenisti, consensisse, vt reddito tibi praedio pretium reciperet: id, quod cōuenit, seruabitur. Neque enim in ea re auctoritas praedidis necessaria est, vt tutorum sollicitudini consulatur, si voluntati defuncti pareant. Dat. 6. Kal. Ian. Antonino & Geta Conf. 206.

De concessione principis.

2. Imp. Aurelianus A Pulchro.

Illud requirendum est, an adito princeps Saturninus vir clarissimus specialiter ius venditionis acceperit. Ad instar enim praedialis decreti concessio principalis accedit. Dat. Id. Ianuarij. *

De voluntate parentis vel testatoris.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Stratoniciano.

Praedium rusticum vel suburbanum a minore viginti quinque annis alienari sine decreto praedidis, nisi parentis^a voluntas, vel testatoris^b, ex cuius bonis ad minorem peruenit, super alienando eo aliquid mandasse deprehendatur, nulla ratione potest. Dat. 12. Kalend. April. Nicomedia, AA. Conf.

De vestibus detritis & animalibus superuacuis.

4. Imp. Constantinus A. ad populum.

Et sine interpositione decreti tutores & curatores quaecumque personarum vestes detritas, & superuacua animalia venderere permittimus. Dat. Id. Mart. Constantino. A. V. II. & Constantio Cae. III. Conf.

S I Q V I S I G N O R A N S I R E M
M I N O R I S E S S E, S I N E
decreto comparauerit.

Tit. L X X I I I.

De praescriptione.

1. Imp. Gordianus A. Felici.

SI ea, quae in iura tutoris hereditario vel honorario titulo successit, possessionem tuam vendiderit: si vt pupillarem distraxit, emptor, qui sciens^a a tutoris herede mercatus est, cum officium^b morte finiat, alienam rem comparando, de temporis intervallo nullam potuit acquirere defensionem. Si vero vt suam distraxit, ignoransque rem alienam emptor comparauit, neque statim^c per traditionem^d possessionis dominus effectus est, sed tantummodo aduersus testatur^e temporis (cum^f te legitimae aetatis esse non diffitearis) potest vt praescriptione. Dat. V. Id. Septembr. Pio & Pontiano Conf. 239.

De vindicatione praedij & de fructibus.

2. Idem AA. Crispina.

z vide qua scripta ad leg. 1. in fin. §. eo. dem.

a Adde lib. 2. tit. 46. supra. differunt tamen inter se. hic enim titulus est, de causis quae ipso iure nullae sunt: ille de his quae nisi rata habentur rescindi possunt.

b venditionem Haloand.

SI contra amplissimi ordinis decretum possessiones tuas distrahas sunt, cōueni earum possessorem, vt (si ita probaueris gestum) & possessio retrahatur, & fructus^a vniuersi reuocentur, si non bona fide emptorem fuisse, qui emit, constiterit. Dat. X V. Kal. * Gordiano A. II. & Pompeiano Conf. 242.

De secundo emptore & de praescriptione.

3. Imp. Diocletian. & Maxim. AA. Agathae.

Possessiones tuas rusticas vel suburbanas sine cognitione causae & interpositione decreti contra senatusconsultum alienatas, nec a secundo emptore recte tenentur, nisi statutum^a temporis spatium interceperit. Dat. Id. Febr. Ni comedia, CC. Conf.

Si emens a donatario praescripserit.

4. Idem AA. & CC. Alexandro.

Quoniam^a aduersus emptorem, ad quem ex persona eius, cui contra senatusconsultum donata^b res est, iusto titulo interueniente ea res, de qua lis est, transitum fecit: requirere oportebit, an praesente priore domino, & maiore^c effecto, sine controuersia bona fide decennio, vel absente viginti annis, qui quaestione patitur, possessor fuisse monstratur. Quod si apud grauitatem tuam manifeste cōstiterit: sine vlla cunctatione, habita longi temporis praescriptione, petitorum oportebit excludi. Dat. V. Id. Iun. Dorostol., CC. Conf.

S I A M A I O R F A C T V S A L I E
N A T I O N E M F A C T A M S I N E
decreto ratam habuerit.

Tit. L X X I I I I.

1. Imp. Gordianus Augustus Licinia.

Vm proponas curatorem patris tui non interposito praedidis decreto praedium rusticum heredi creditoris seu tutori eius destinasse vendundare. eamque venditionem^a deceptum patrem tuum ratam habuisse, si minore precio distractum est praedium, & inconsulto errore lapsus patrem tuum^b, perperam venditioni consensum dedisse constiterit, non absere erit superfluum^c pretij in compensationem deduci, quod praedidis prouisione fieri conuenit, cuius solertia congruū est, si diuersa pars bonam fidem non amplectatur, in^d arbitrio eius ponere, an velit possessionem cum fructibus restituere, ita vt scēnebris pecunia cum competentibus vsuris restituatur. Dat. Non. Octobr. Pio & Pontiano Conf. 239.

2. Idem A. Alexandro.

Si sine decreto praedidis praedia tua a tutore tuo alienata sunt, nec specialiter confirmatione, vel (si bona fide^a possessor fuisset) statuti temporis excursu id, quod perperam est actum, fuerat stabilitum, praesens prouincia possessionem in ius tuum retrahet. Dat. 7. Kal. Ian. Pio & Pontiano Conf. 239.

3. Imperator Iustinianus A. Mennae praefecto praetorio.

Si quando sine^a decreto, minorum, vel adhuc sub curatibus constitutorum, vel per veniam aetatis eorum curam excedentium, res alienantur vel supponuntur, & ad perfectam aetatem iidem minores prouecti, longo^b silentio^c querelam huiusmodi tradiderint, vt inutilis alienatio vel suppositio diuturno silentio roboretur, certum tempus ad talem confirmationem praefinitum esse censemus. Ideoque praecipimus, si per quinque continuos annos post impletam minorem aetatem, id est post^d viginti quinque annos connumerandos, nihil conquestus^e est super tali alienatione vel suppositione is qui eam fecit, vel heres eius: minime posse retractari eā occasione praetermissiois decreti, sed sic tenere, quasi ab initio legitimo decreto fuisset res alienata vel supposita. Cum^f autem do-

conquestus fuerit vt hic, Synopsi Basilic. 19. tit. 25. cap. quarto. 1. Harmonopul. 12.

§. 32.

n Longum silentium quinque anni vt hic.

o Tacitus consensus supplet defectum decreti.

p Praescriptio quinquennij minori currit ab anno 25. adimpleto.

q Hinc colligitur, Simplicem querelam coram vicinis impedire ratihabitionem.

r Etiam cum decreto donare res suas minor non potest. Quid si aetatis venia impetrata rem donauit & post 25. aetatis annum, decennio, praesens: vicennio abiens tacuerit? donatio confirmatur. Quid si antequam id tempus expleatur decesserit intra residuum tempus licet eius heredi donationem reuocare: post completum tempus, non licet. Quid si ipse minor propter nuptias donauerit? rata vel ab ipso initio donatio est hac lege: Synopsi Basilic. 10. tit. 25. capitulo quarto. 1. Harmonopul. 12. §. 33. adde leg. 10. D. de minoribus, adde supra tit. Si aduersus donationem: vide tamen qua scripta ad legem octauam, supra de praedij minorum.

natio-

a Prima exceptio regulæ, minor donare propter nuptias ut possit, dixi ad leg. 8. §. de præditi. An & dous causa dixi ad leg. 4. §. de iure dor.

b Secunda exceptio, Donatio facta à minore confirmatur silentio longi temporis, id est, decennio inter præsentis, vicennio inter absentes, computando à maiori ætate donatoris.

c Silentium heredis idem operatur quod silentium defuncti.

d Eiusdem ætatem heredis minoris silentio &c. & ita legit Accursius. q. ita Græci recte hic interpretantur. *ἐν τῷ λοιπὸν τῷ χρόνῳ διαστήματι* *ἢ πρὶν τὸ καλεῖσθαι μὴ αὐτὸν σιωπῶντος.* vide Cuiacium apud Paul. 1. sent. 9. §. 4. e. v. 27. D. 8.

f subaudi, municipales vel duumviris, qui tutores vel curatores dederunt aut nominauerunt, nec ab iis satisfactio exegerunt, rem minoris saluam fore: ut hinc constet, hanc actionem pertinere ad tutores & curatores, qui satisfactio tenentur ut sunt legitimi & dati sine inquisitione: non ad testamentarios, eorum qui inquisitione dati sunt l. ult. §. de auctor. præstanda. Et hæc in p. hincis. Nam in vrbe alia ratio est dixi ad l. ult. §. eo.

† Nō est hic titulus visitatus apud Gall. v. B. n. g. nō in legib. abrogat. duob. locis.

g Subsidia est hæc actio, quia priusquam eatur ad Duumvros disceptari oportet bona tutoris vel curatoris, & reuocari actione Pauliana si quæ alienauit in fraudem minoris: item excuti bona fideiusorum, & collegas tutorum, qui ipsos tutores suspectos non fecerunt ut hic & l. 4. §. eo.

h Iudicem non corrumpit, qui ei indemnitate pollicetur: per contrarium, iudex corruptus non censetur, qui indemnitate sibi præfari pollicetur. adde l. si quis uxori §. si fugitiuum. D. de furtis: leum pro quo. D. de in ius vocando.

i Vilem actionem legis cautione habens, directas quoque sibi mandari recte potest petere. k v. qua notauit ad l. 2. l. 4. D. rem pupilli.

l l. 1. §. 7. l. 4. l. 6. D. eod. §. 2. in fin. l. n. str. de satisfact. tut.

m hanc negatiuam Cuiacius 13. obseru. 39. expungit: ut & in lege 1. §. de hered. tut.

n quid collega? v. l. 173. ff. de verb. sign.

o Simul delinquentes collegæ, viriliter tenentur si ambo sint soluendo: vel ita, Magistratus qui sunt soluendo habent beneficium diuisionis adde l. 1. §. 9. l. 7. in fi. D. eod.

DE MAGISTRATIBVS CON- VENIENDIS.†

Tit. LXXV.

1. Imp. Antoninus A. Muriano.

Si magistratus à tutoribus seu curatoribus quos tibi dederint seu nominauerint, stipulari sunt se eo nomine indemnes futuros, & si quid præstitissent, repetituros, inque eam rem fideiusores acceperunt: extra rem saluam fore satisfactionem, actio, quam aduersus tutores seu curatores tuos instituisi, alienam obligationem non resoluit. Sed aduersus magistratus qui curatorem dederunt, actio utilis ita demum competit, si vniuersis bonis excussis, reuocatisque quæ eum in fraudem alienasse constiterit, indemnitate tuæ in solidum satisfieri non potuit. Quam si exercueris: mandatis tibi ab eis actionibus aduersus fideiusores quos acceperunt, consistere potes, licet vilem actionem sine cessione habeas. Accepta Non. Ian. Duobus & Aspris Conf. 213.

2. Imp. Alexand. A. Paterno.

In heredes magistratus, cuius non lata culpa idonee cautum pupillo non est, non solet actio dari. PP. III. Non. Iul. Iuliano I l. & Crispino Conf. 225.

Magistratus qui sunt soluendo, habent beneficium diuisionis.

3. Imp. Gordianus A. Probianus.

Si magistratus vel curatoris se non cuiusvis iudicis: clarissimus enim appellatur in Nou. 94. & eundem in Nou. Constantini Porphyrogenetæ *ὁ δὲ συνδεδωκὸς τῷ δικαστῇ* v. Cuiac. 16. obs. 14.

z Inuentario rerum minoris, æstimationem earum adiciendam esse ex hoc loco notant. arg. l. si quis intra §. de bonis proscriptis. Sed tamen Baldus æstimationem præcisæ non exigit, sed earum designationem certam tantum, forte quod in rebus minorum æstimandis, ipsi tutores possent decipi.

a Vendens curator rem sui minoris, uti ea in inuentario publica autoritate, hoc est, à personis publicè ad id destinatis vel à iudice datis, æstimata est, non tenetur, etsi tam minoris vendiderit, quam re ipsa valeat, ut hic: nisi eam æstimationem iniustam esse, ex publica fama in vicinis & adiacentibus locis constabat. arg. l. si tutor. §. de periculo tutorem.

b Notarius tenetur de dolo & imperitia. c Notarius omittens exscribere de- scribere aut in inuentarium referre, in id quod interest, aduersario tenetur.

p Contra magistratum agitur in subsidium, i. excussis tutoribus collegis & fideius-

foribus. l. §. j. eod. q. l. 2. ff. eod. l. 2. §. penult. ff. ad municipalem.

r Sufficit tutores fuisse soluendo tempore depositi officij, ut ad magistratum non possit perueniri: adde l. §. in fi. ff. de confirmat. tut.

f l. 4. §. eod. t. sub. uelaris, de quo vide quæ scripsi ad l. 1. §. de tutoribus & curatoribus illu-

strum.

u Præpostera- tionē dubitatio- nē facere in hac legē quidam pu- tāt, in quibus Bal- dus: quasi admi- nistratio genera- lis ante decreta fuerit, quam in- uentarium factū fuerit, aut datus fideiusor. Verū sciendū est hāc legem pertine- re ad magistra- tus maiores pu- ta prætores & præfides: in quos tametsi à dato tutore vel cura- tore satisfactio- nem non exege- rint, rem pupilli saluam fore, nō datur hæc subfi- diaria actio sed in scribam, qui non idonee fac- tis exegerit: & in eo differūt à mu- nicipalibus ma- gistratibus.

Si tu & collega tuus cū magistratu fungeremini, minus idoneum tutorem dedistis, cautionemque idoneam nō exegistis, nec alias seruari pupillo indemnitas potest, & utrique soluendo estis, pro virili parte in vos actionem dari non iniuria postulabis. Dat. 8. Kalend. Nouembr. Pio & Pontiano Conf. 239.

Contra magistratum agitur in subsidium, id est, excussis tuto- ribus collegis & fideiusoribus. Sal.

4. Idem A. Aruntiano.

Adversus nominatorem tutoris vel curatoris minus idonei non ante perueniri potest, quam si bonis nominati itemque fideiusoris eius, nec non collegarum ad quorum periculum consortium administrationis spectat, excussis, non sit indemnitate pupilli vel adulti satisfactum. PP. Idib. Martij, Attico & Prætextato Conf. 243.

Sufficit tutores fuisse soluendo tempore depositi officij, ut ad magistratum non possit perueniri.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Eugenia.

In magistratus municipales tutorum nominatores, si ad- ministrationis finis tempore non fuerint soluendo, nec ex cautione fideiussionis solidum exigi possit, pupillis quodam in subsidium indemnitate nomine actionem utilem cōpetere ex senatusconf. quod auctore Diuo Traiano parē- te nostro factum est, cōstituit. Dat. 7. Id. Decēb. i. p. s. & Conf.

6. Imp. Zeno A. Eliano præfecto prætorio.

Cum sit adiecta prætoris sententia generalem curato- ri administrationem mandantis, & quod eam pro more sequitur decretum pariter sit compositum: manifestum est non curatoris dationem fuisse inuolidam. sed in æstimā- da adultæ substantia, scribere vitium, qui tamquam non amplius ducentis libris auri patrimonium valeret, fideiussore acceperat, intercessisse. in quo casu non curatoris erit ratio reprehendenda, si qua læsio rebus minoris illata fuisse ad- uersus legum ordinem comprobetur, sed super negligentiā vel dolo scriba, qui veram substantiæ taxationem pas- sus est oculari, legibus erit agendum. Dat. 5. Kal. Ian. Basi- filio V. C. Conf. 476.

y Præfides vel prætoris se. non cuiusvis iudicis: clarissimus enim appellatur in Nou. 94. & eundem in Nou. Constantini Porphyrogenetæ *ὁ δὲ συνδεδωκὸς τῷ δικαστῇ* v. Cuiac. 16. obs. 14.

z Inuentario rerum minoris, æstimationem earum adiciendam esse ex hoc loco notant. arg. l. si quis intra §. de bonis proscriptis. Sed tamen Baldus æstimationem præcisæ non exigit, sed earum designationem certam tantum, forte quod in rebus minorum æstimandis, ipsi tutores possent decipi.

a Vendens curator rem sui minoris, uti ea in inuentario publica autoritate, hoc est, à personis publicè ad id destinatis vel à iudice datis, æstimata est, non tenetur, etsi tam minoris vendiderit, quam re ipsa valeat, ut hic: nisi eam æstimationem iniustam esse, ex publica fama in vicinis & adiacentibus locis constabat. arg. l. si tu- tor. §. de periculo tutorem.

b Notarius tenetur de dolo & imperitia. c Notarius omittens exscribere de- scribere aut in inuentarium referre, in id quod interest, aduersario tenetur.

Explicitus est feliciter lib. v.

T. iij.

CODICIS

DOMINI IVSTINIANI

SACRATISSIMI PRINCIPIS,

PERPETVI AVGVSTI,

repetitæ prælectionis,

LIBER SEXTVS.

DE SERVIS FVGITIVIS^a, ET LIBERTIS^bmancipiisque ciuitatum, artificibus^c, & ad diuersa opera^d depu-tatis, & ad rem priuatam vel dominicam^e

pertinentibus.

TITVLVS PRIMVS.

De furto, de vfucapione, & longi temporis præfcriptione.

1. Imp. Diocletianus & Maximianus
AA. Æmilii.

SERVM fugitiuum suis furtum face-
re, & ideo non habere locum nec vfuca-
pionem^b, nec longi temporis præfcrip-
tionem, manifestum est, ne seruorum
fuga dominis suis ex quacunque causa
fiat damnosa. S. Idibus Decemb. Maximo
II. & Aquilino Conf. 286.

De fugitiuis requirendis.

2. Idem Augusti & CC. Pompeiano.

Requirendi fugitiuos potestatem fieri dominis, præ-
fudalis officij est. Datum Kalendas Maij Cæsarib.
Conf.

De seruis transeuntibus ad barbaros.

3. Imperator Constantinus A. ad
Probum.

Si fugitiui serui deprehendantur^a ab^b Barbaros^c tran-
seuntibus: aut^m pede^d amputato^e debilitentur, aut me-
tallo dentur, aut qualibet alia^p pœna afficiantur. Sine die
& Conf.

In authent. vt nulli iudicium. §. quia vero nos oportet. coll.
9. titul. 17. al. 6. nou. 134. cap. ult.

Sed nouo iure si criminis qualitas membri^f abscissionem exi-
gat, vna sola manus^g abscinditur, sed pro furto non morie-
tur^h, nec aliquod membrum abscinditur, sed aliter castigabitur.
Fures autem vocantur, qui occultè & sine armis huiusmodi de-
linquunt. qui autem violenter aggrediuntur aut cum armis, aut
sine armis, aut in domibus, aut in itineribus, aut in mari, pœnis
legalibus subiiciantur.

a ff. 4. hoc de
fugitiuo paucis
adnoto, fugi-
tiuū passim con-
demnato: com-
parari, sui que
accusatore di-
ci. l. 15. §. de proba-
tionib. Nouell. 13.
c. 4. l. 1. §. 2. ff. de
suspect. l. 28. in fine
ff. de bonis libert.
adde l. vlt. de sta-
tu.

b l. 1. §. vers. liberti
j. eod.

c l. 5. §. eod.

d l. vlt. §. eod.

e id est, ad do-
minium princi-
pis sue fidei.

f l. 7. §. eod.

g l. 60. ff. de furt.

7. Synopsi. Basti-
lic. 6. ex lib. 60. 11.

7. cap. 6. licet in
aliis rebus, aliud
sit fur, aliud res
furtiua. Cuius. 17.

observat. 10.

g §. 1. in f. instit.

de vfucap.

h Cepola hanc
legem repetit
ad nauem vf-

que, quem vide.

i Barbari an ho-

stes: an exteri. l.

23. de commercijs.

l. penult. in f. de

captiuit. l. nulli. §.

quod si. §. de epis.

k §. 1. in f. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

l. 1. §. de epis.

De seruo fugitiuo suscepto.

4. Imp. Constantinus A. ad Vale-
rianum.

Qvicumque^u fugitiuum seruum in domum vel in a-
grum inscio domino eius suscepit^x, eum^y cum alio
pari vel viginti solidis^z reddat. Si verò secundo vel tertio^a
eum suscepit: præter ipsum duos vel tres alios vel præ-
dicta æstimationem pro vnoquoque^b seruo domino repræ-
sentet. In minorum persona tutoribus vel curatoribus pœna
simili imminente. Quod si ad prædictam pœnam soluendā
is qui suscepit, minimè sufficiat: æstimatione competē-
tis iudicis castigatio^b in eum procedat. Quod si seruus fu-
gitivus ingenium se esse mentitus, sub^c mercede^d apud
aliquem fuerit: nihil^e is qui eum habuit, poterit incursari.
Sanè mancipium torqueri^f oportet, vt manifestet, vtrum
propter lucrum capiendum callidè^g domino ad domum
vel ad agrum eius qui eum suscepit, immixtus sit, an non.
Quod si malignè factum esse, ex serui interrogatione pa-
tuerit: seruo etiam suo eum qui hoc fecerit, priuari opor-
tet, & ad fidei pertinere mancipium. Dat. 5. Kalend. Iul.
Gallicano & Basso Conf. 317.

De mancipiis libertisve artificibus pertinentibus ad rempub.
& ad fugam sollicitatis.

2. Idem A. Ianuarius.

Mancipia^g diuersis artibus prædita, quæ ad rem pu-
blicam pertinent, in iisdem ciuitatibus placet per-
manere: ita vt si quis tale mancipium sollicitauerit^h vel
auocandum crediderit, cum seruo alteroⁱ sollicitatum^j re-
stituatur, duodecim solidorum summa inferenda reipublicæ
illius ciuitatis cuius mancipium abduxerit. Libertis quoque
artificibus, si solitati fuerint, cu eadem forma ciuitati red-
dendis: ita vt pro fugitiuo seruo, si sollicitudine defenso-
ris^k non fuerit requisitus & reuocatus, idem defensor duo

commisisse dicatur, vide Clarum d. loco. Nam constitutio Friderici de quinque solidis
lata, specialis est. u Mas vel femina: hac enim voce, vterque sexus continetur: re-
que ac si lex dixisset, quæcunque persona, masculi contineretur: non vi generis i-
pſius vocis sed ex propria superiorum vocum natura.

x Subaudi, dolo malo. Nam vt quis puniri possit de recepto seruo, dolo requiritur,
est enim ipsa receptio per se honesta, qua nimirum alius alium iuuat. Dolus tamē
præsumitur in eo qui scire potest, vt quia res in publica fama & notoria, in vicinia
maximè.

y Pœna fugitiuum seruum recipientis. 6. Harmenop. 13.

z ea fuit vulgaris serui æstimatio. l. 1. §. 5. ff. de com. seruo.

a Geminata & iterata delicta grauius puniuntur. v. Tiraquellum tract. de pœnis.

b Pœnam in corpore patitur, qui in are nihil habet, vt hic. l. 6. §. de modo mulctarum.
l. 1. in fine. ff. de pœnis. quod Bartolus Baldus & Imola verum esse putant, etiam si in
vno nummo deficeret: quod inhumanum puto. Illud verius est, superiorem tenean-
tiam locum non habere in contractibus, in delicto leui, vbi aduersarius id non po-
tuit: postremo, vbi reus ipse nobilis est Socinus reg. 81.

c Contractus licitus errantem excusat. quo iure moti nonnulli negant eum de-
licto teneri, qui mercede cōductus & ignorans in aliena sylua arbores ceciderit. Quæ
opinio Accursij in l. 23. ff. de rei vindic. ab omnibus communiter approbatur. voluit
enim toties mandatarium excusari, quoties eius mandatum de genere licitorum
fuerit. Bald. ad l. 5. §. de accusat. v. Rolandum à Valle conf. 54. num. 6. 7. §. 9. 10.

d Titulus iustus excusat à dolo præsumptio.

e Cur ita? pœna remittitur bona fide facientibus: siue rem alienam vel vxorem re-
cipiant, siue res suas commodent, & commodatarius post eis abutatur.

f Ad torturam interdum ad condemnationem & liberationem peruenitur pro-
bationum penuria, in secretis tractatibus & consiliis.

g i. liberos, vt in l. vlt. §. eorum artificio & operis reipublica vtebatur.

h Qui sollicitat ad fugam, puniuntur. l. 1. §. 5. de defensorib. ciuit. v. Vicaria.

non similis. Ca-
strensis, Ange-
lus, Cepola, reie-
cta Baldi opi-
nionē. Quid si
reo nulla sit ma-
nus? in alia par-
te corporis pu-
niendum esse
censet Baldus.
Quid si vulnerā
ti pœna manus
imposita, & eius
duo vulnera in-
tulerit? vni⁹ ma-
nus amputatio
sufficiet: quia
vulnera simul il-
lata, idēque v-
nicum tantum
delictum cense-
tur. Quid si ex
vno delicto, ma-
nus amputatio-
nem meretur,
ex alio, pœnam
capitalem? ma-
nus prius abscin-
di: deinde capi-
tis pœna affici
debet. Bart. Ca-
strensis, Angel. Ce-
pola. adde quæ
scripsi 2. Fendovū
55. §. callidis. in
verbo manus. In
falsi scriptore
re singulare vi-
detur, vt ei dex-
tera amputetur.
ibid. dixi.

t furti vita non
adimitur sed
latroni. Quid si
fur bis, & vt fur
tum commise-
rit? Baldus capi-
talem suspēdio
puniri posse pu-
tat, eamque cō-
munem opinio-
nem esse scribit
Clarus 5. ser. §.
fugitiuum 16. quin,
pro vno tantū
furto, modo sit
enorme: à quo
dissentit Rolan-
dus à Valle. l. 1. §. 10.

91. Hoc constat,
iure ciuili in-
terdum capitale
fuisse, ex l. 15. ff.
de cond. caus. da-
ta. Præstat tamē
locorum con-
suetudinem in
ea re sequi, & in
dubio recurri ad
hanc Authentici-
cam, etiā si quis
sapienter furtum

a Commodatam rem puto ab extraneo quodam, vxor furto furripuit: quaeritur an à domino rei miter possit conueniri furti actione, An potius maritus ipse? Potest alteruter conueniri: uti rei domino feditur seu visum fuerit. Pone maritum conueniunt esse: uterque maritus aduersus vxorem, in hac specie, furti agere: Non poterit, sed rerum amotarum tantum, idque propter matrimonij pudorem. *ut hic:* Quid si commodator maritum elegit, neque ab eo iunum foli dum possit conueniri furti actionem instituire aduersus mulierem commodatorem non potest, *ut hic:* Dominus. b § 2.3. ff. eod. c Propter matrimonij pudorem, vxor constate matrimonio non conueniunt. d l. 2. ff. rerum amotarum. e Commodator, si ab vxore commodatarij furtum fuerit rei commodata passus, vxor commodatarij prius conuenire non potest, quia maritum inidoneo iudicato, adde l. 2. ff. rerum amotarum. f dicitur ad 39. ff. i. g Operis tempore manumissionis imposita, sunt praestanda. Tempore manumissionis dicitur imponi, quoties nisi opere pmissa essent, libertas data non esset. l. 77. ff. de solutionibus. h l. 24. ff. eod. i id est, aliquod pretium uti. k Pro futuris operis pretium non potest exigi à patrono, nisi conueniunt sit, vel necessitas id exigat. l. 24. ff. eod. l Charitativum subsidium (ita enim interpretatur nostri loquuntur passim) ius subditis necessitatis tempore dominum imponere posse hinc colligitur: idque loco personalium seruitutium, & ad eorum tantum estimationem. arg. l. si libertus. ff. eod. m id est, deminutus aut consumptis. n Alere patronum inopem libertus cogitur. l. 5. § 1. ff. de agnoscendo. l. 49. ff. de leg. 3. ca. 51. o l. 32. ff. eod. l. 1. § 1. ff. quarum rerum actio. p Curita? non praestat beneficium, qui debetum praestat. l. 1. § 1. ff. eod. Operas potest imponere, qui vltro tantum non ex necessitate manumissit. q Erronea promissio operarum non valet. r Qui manumissit, acceptis ab extraneo nummis, operas imponere non potest. s Operarum indebita praestatio condicatur. t id est, dum ei reuenderes operas tibi debitas. l. 37. ff. de bonis liberr. u dixi ad dista l. 37. x d. § 5. hinc colligit Baldus, Rusticos & vassallos non posse obligari in praedictis suae libertatis, adde l. 6. ff. de off. presid. y l. 95. in ff. de legat. 1. z Manumittens ante tempus quo tenetur manumittere, temporis anticipati ratione operas imponere potest, non vltra d. l. 37. a l. 32. D. de dolo. atqui videtur manumittere non posse. l. 31. § 1. D. ad Treb. b vide l. vlt. de obsequijs. c Pro praeteritis operis mercedem accipere licet. l. 13. § 2. l. 24. D. eod.

terum sensibus quaestio. Quidam^a etenim re sibi commodata, huiusmodi rei furtum à sua muliere passus est, & dubitabatur, utrumne domino rei furti actio contra mulierem praestaretur, an propter necessitatem causae, & maritus eius, utpote actioni commodati suppositus, possit habere furti actionem. Et auctores quidem iuris satis & in hac specie contra se iurgium exercuerunt, ex praesenti autem lege, & anterioribus nostris decisionibus, quae in ista positae sunt constitutione, potest & haec species apertius dirimi. Si enim domino dedimus^b electionem ad quae voluerit peruenire: siue ad eum qui rem commodatam accepit, siue contra eum qui furtum commisit: & in hac specie maritus quidem propter matrimonij^c pudorem, non furti sed rerum^d amotarum actionem habeat, si ipsum dominus elegerit. Dominus autem omnem licentiam possideat, siue aduersus maritum commodati, siue aduersus mulierem furti actionem extendere: ita tamen, ut si ipse^e qui rem commodatam accepit, soluendo sit, nullo modo aduersus mulierem furti actio extendatur: ne ex huiusmodi occasione inter maritum & vxorem qui non bene secum viuunt, aliqua machinatio oriatur, & forsitan marito volente vxor eius extrahatur, & furti patiatur poenalem condemnationem. Dat. 15. Kalend. Septembr. Lampadio & Oreste VV. CC. Coss. 530.

DE OPERIS LIBERTORYM.

Tit. III.

De operis tempore manumissionis impositis, de pretio, De alimentis.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Romano.

Si tempore manumissionis operae tibi impositae sunt, scis te eas praestare debere. Solet^a autem inter patronos & libertos conuenire, ut pro operis aliquid^b praestetur: licet pretium^c peti non possit, nisi^d quando propter inopiam pro alimentis id extra ordinem peti necessitas^e suaferit: cum etsi operae non erant impositae, defectus^f tamen facultatibus patroni, eum alere^g cogetur. PP. 3. Kalendas Ianuar. Chilone & Libone Coss. 205.

De manumissionis causa tradito.

2. Idem AA. Eutycheri.

Manumissionis causa traditus, neque^o in seruitute reduci à manumissores potest^p, neque impositas operas praestare cogitur^q. PP. 6. Kalend. Maij, Antonino A. II. & Geta II. Coss. 206.

De eo qui nummis acceptis manumissit.

3. Idem AA. Quintiano.

Qui nummis acceptis^r ab extraneo, seruum suum manumissit, & pro operis pecuniam ab eo accepit: siue fuerant operae impositae, siue non: ut indebita^s solutam reddere cogitur. PP. Kal. Nou. Albino & Aemiliano Coss. 207.

De venditione operarum.

4. Imp. Anton. A. Valeriano.

Si quam tibi pecuniam à liberto tuo ex venditione^t operarum debere probaueris: restitui tibi à liberto tuo praesentibus iubebit. Ex hoc enim liberam^u testamenti factionem libertus habet: modo si non oneranda^x libertatis gratia emissam^y esse cautionem probabitur. PP. 14. Kal. Maij, Duobus & Aspris Coss. 213.

De manumittente ante tempus, quo tenetur manumittere.

5. Idem A. Terentio.

Mater tua ab eo, quem ex causa fideicommissi manumissit, operas impositas petere non^v potest, nisi eius tantum temporis, quo cum ante^w manumissit^x, quam dies fideicommissae libertatis existeret. sed nisi^y ei honorem patronis debitum exhibuerit: adeat competentem iudicem pro modo admissi vindicaturus. PP. 3. Id. Maij, Duobus & Aspris Coss. 213.

q Erronea promissio operarum non valet.
r Qui manumissit, acceptis ab extraneo nummis, operas imponere non potest.
s Operarum indebita praestatio condicatur.
t id est, dum ei reuenderes operas tibi debitas. l. 37. ff. de bonis liberr.
u dixi ad dista l. 37.
x d. § 5. hinc colligit Baldus, Rusticos & vassallos non posse obligari in praedictis suae libertatis, adde l. 6. ff. de off. presid.
y l. 95. in ff. de legat. 1.
z Manumittens ante tempus quo tenetur manumittere, temporis anticipati ratione operas imponere potest, non vltra d. l. 37.
a l. 32. D. de dolo. atqui videtur manumittere non posse. l. 31. § 1. D. ad Treb.
b vide l. vlt. de obsequijs.
c Pro praeteritis operis mercedem accipere licet. l. 13. § 2. l. 24. D. eod.

d Duo filij ab operarum praestatione liberati. l. 37. D. de bon. liberr.

e l. 34. D. de manumissionib. f Imo non est. l. 10. ff. de in ius vocando.

g Liberta vxor patroni facta, non tenetur ad operas. l. 46. ff. eod.

h l. 45. ff. de ritu nuptiarum. i Alatus, 6. parerg. aliquando putauit hanc constitutionem adulterinam esse, quod cui nomen hic seruo tribuatur: quodque veteres conueniunt Graecis non Latinis nominibus seruos appellare.

De pecunia. 1. De duobus filiis.

6. Imp. Alexander A. Minicio.

Nec patronis pro operis mercedem accipere licet: quia^a si indicat^b operae praestatae non^c sunt, ad pecuniae exactorem obsequij non praestati aestimatio conuertatur. 1. Qui autem duos^d filios in potestate, vel diuersis temporibus habuit: lege Iulia de maritandis ordinibus obligatione operarum liberatur. Dat. 12. Kal. Iun. Iuliano II. & Crispino Coss. 225.

De emptio suis nummis.

7. Idem A. Augustino.

Si tuis^e nummis emptus es ab eo, à quo manumissus es: nec operas ei debes, nec puniri ab eo ut ingratus potes: patronum tamen tuum esse^f eum negari non oportet. Dat. 3. Id. Septembr. Iuliano II. & Crispino Coss. 225.

De liberta quae patrono nupsit.

8. Idem A. Licitorio.

Liberta tua, ducendo^g eam vxorem, dignitatem auxisti: & ideo non est cogenda operas tibi praestare, cum postis legis beneficio contentus esse, quod inuito^h te alii non possit iuste nubere. Dat. 10. Kal. Mart. Fusco & Dextro Coss. 226.

Si cui relinquatur libertas in diem cum onere aliquid praestandi.

9. Idem A. Herculiano.

Tritius si cumⁱ testamentum faceret, seruo suo Caio^j libertatem cum conditione hac dedit, Caio^k seruum meum à die mortis meae annis tribus peractis manumitti volo: ita^l tamen^m ut praestetⁿ hereditibus meis, sicut me vivo praestabat: & cum idem seruus testatori diurnum quiddam praestaret, & post mortem eius usque ad diem praestanda libertatis etiā hereditibus praestiterit: manifestum est, quod adeptus libertatem, ad eandem praestationem compelli non possit. Dat. 7. Id. August. Fusco & Dextro Coss. 226.

De extraneis hereditibus & de maritis patronarum.

10. Imp. Alexander A. Caecilio.

Liberti libertaeque defunctorum, operas neque extraneis^o hereditibus patronorum, neque maritis^p patronarum debent. PP. Kal. Nouemb. Alexandro A. Coss. 227.

De natis ex liberta, si patronus liberta promiserit nubere.

11. Imp. Gordianus A. Africano.

Quod^q ex liberta muliere nascitur, ingenuum est. 1. Is autem, qui liberta suae nubendi commodauit adueniunt^r, quamuis^s operas ab ea exigere non possit, iura^t tamen^u patronatus non amittit. PP. 3. Non. Aug. Pio & Pontiano Coss. 239.

Vbi morandum. De ingratis liberris.

12. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Veneriae.

Qui manumittuntur, liberum^v, ubi voluerint, commorandi arbitrium habent: nec à patronorum filiis, quibus solam^w reuerentiam debent, ad seruendi necessitatem redigi possunt, nisi ingrati probentur: cum neque cum^x patrono habitare liberos iura compellant. S. 9. Kalen. Iun. ipsi AA. & Coss.

De eo qui libertum alienum recepit.

13. Imp. Valens, Valent. & Grat. AAA. ad Probum praefectum praetorio.

In redhibitione^y operarum maneat poena in eum, qui libertum alienum recipiendum esse duxerit. Dat. 3. Id. Iul. Gratiano A. II. & Probo Coss. 371.

DE BONIS LIBERTORYM,

& iure^z patronatus.

Tit. IIII.

mecilium neminem putat adstringi posse Rolandus ad dist. 5. 2. quod vix verum esse puto. Hoc constat sententia iudicis, certum domicilium assignari posse. leg. 7. § 1. ff. de interd. An subito liceat patriam mutare, v. Papon. 3. Notar. 6. fol. 462. de ad dictis glebae colonis & censitis alibi dictum est. t Qui alienum lidertum occultat, loco ipius tenetur ad operarum praestationem. l. vnic. in ff. de colon. l. llyr. u dixi ad 38. ff. 2. x dixi ad 37. ff. 4. Iuris patronatus haec praecipua capita sunt, Ne in patronum proponatur turpis actio. l. 2. l. 1. ff. de obsequijs, vel exceptio. l. 4. § 1. ff. de excep. doli: ut reuerentia & officium. l. 26. § 1. ff. de condit. indeb. & alimenta praestantur. l. 5. § 18. ff. de obsequijs. ut ingratus libertus reuocetur in seruitutem. l. 37. ff. de patronis liberto sua cedat. l. 4. § eodem.

1. Imp.

a §. 4. versic.
cuquam. Inst. de
bon. p. ss.

b dixi ad 38.
D. 5.

c quid si ma-
numissio facta
sit ipso iure nul-
la est.

d Alienata in
fraudem patro-
ni reuocantur
vsque ad legiti-
mam. l. 2. D. eo.

e Patronus a-
lienata à liber-
to intestato
mortuo reuo-
cat per Caluisia-
nam. l. 3. §. 2. D.

eo. l. 16. §. 6. D. de
per. hered. testa-
to, per Fabia-
nam.

f Patronus a-
lienationem fa-
ctam à libertis,
si ratam habue-
rit, ipse eiusque
heredes reuo-
care non pos-
sunt.

g dixi ad 37.
D. 5.

h l. 1. in fin. §. si
tutor non gesser.
49. Eclog. 2. c. 1.

i l. 1. in fin. §. de
oper. lib. l. 48. D.
de oper. lib.

k i. canonem.
Pactum enim hic
sumitur pro ca-
none. ut Nouel.
120.

l ius merum.
m Libertus pa-
tronum in ius
non vocat sine
venia.

n Libertus ad-
uersus patronum
litigare sine a-
trociitate verbo-
rum tenetur.

o l. 5. §. 20. ff. de
agnoscend. lib. et.
Nouell. 78. c. 2. §.

1. in fin. l. 4. l. 19.
in fin. D. de iure
patronat. etiam
priuilegiis. l. 7. §. de
heredib. l. 3. §. iis.
prox.

p Imò non de-
bet. l. 3. D. de in-
terdictis. l. 1. §. de
bon. lib. et.

q cui contra-
ria sunt opera
non imposita,
durum seruituti
& similia.

r Baldus id ex-
tendit ad paren-
tes & matros
respectu libero-
rum & vxorum
his addit quia di-
xi ad l. 12. §. de
oper. lib. et.

s Liberti de-
bent reueren-
tiam priuilegiis
patroni. v. l. 5. §.
eo. addit quia no-
tans de nouerca.
l. 4. D. de inoffic.
multo magis li-
bertis patroni. l.
7. in fin. D. de oper.
lib. et.

t vt patrono, ita
patrona debe-
t obsequium. l. 5.
§. de oper. lib. et.

u. l. 5. §. de
oper. lib. et.

v. l. 5. §. de
oper. lib. et.

l. 4. D. de inoffic.
multo magis li-
bertis patroni. l.
7. in fin. D. de oper.
lib. et.

x De actione
ingrati. vide l. 3.
§. de bon. lib. Nouell. 78. c. 2. y quia legibus non est prodita actio ingrati: aut si pro-
dita est, veluti lege Alia Sentia, in desertudinem abiit. post illam legem Sena-
tusconsultis & constitutionibus de ingratitudine libertorum agi extra ordinem
cepit.

z l. unie. Cod. Theodos. eodem.

& in capita non in stipes diuidatur successio: eodem mo-
do & in iis qui ex transuerso latere veniunt, seruando. Pene
enim consonantia iura ingenuitatis & libertinitatis in suc-
cessionibus fecimus.

Cumque^a antea fuerat septimo loco bonorum posses-
sio, Tum quem ex familia, & octauo, unde patroni patronaque
& parentes eorum: vtramque per constitutionem nostram,
quam de iure patronatus fecimus, penitus euacuauimus.
Cum enim ad similitudinem successionis ingenuorum, li-
bertinorum successiones posuimus, quas vsque ad quin-
tum gradum tantummodo coartauimus, vt sit aliqua inter
ingenuos & libertinos differentia, sufficit eis tam contra
tabulas bonorum possessio, quam Vnde legitimi & vnde co-
gnati, ex quibus possunt sua iura vindicare omni scrupu-
lositate & inextricabili errore istarum duarum bonorum
possessionum resoluta.

Contius. Videri posset & hac lege constitutum fuisse id quod
ait Iustinianus Instit. quibus manumit. non licet. ne masculus
in testamento manumittere posset, nisi decimumseptimum im-
pleisset annum, & decimumoctauum attigisset: & vice versa ne
femina testamento manumitteret, nisi decimum sextum imple-
uisset, & decimum septimum attigisset: vt utroque casu tam in
masculo quam in femina media via electa sit inter annos puber-
tatis & viginti annorum aetatem. Sed quia Graeci numeri hac in
re deprauati sunt, nec hanc constitutionem discrete exprimunt, ni-
hil hic ea de re affirmare audemus, sequatur quisque quod pro-
babile videtur, donec certiore confirmatione vel refutatione cer-
tior fiat, quid necessario sequi debeat.

SI IN^b FRAVDEM PATRONI à libertis alienatio^c facta sit.

TIT. V.

*Alienata in fraudem patroni reuocantur vsque ad legiti-
mam portionem. Bald.*

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.
Claudio.

SI in fraudem patroni libertus aliquid aliena-
uerit^d: quatenus legitima pars deminuta est
reuocandi tributam conuenit esse potestatem.
Dat. Kal. Nouemb. Sirmij, Cæs. Confli.

2. Idem AA. & CC. Iuliz.

Defuncto quidem liberto patronus intestato^e succe-
dens, per actionem Caluisianam in eius fraudem alie-
nata reuocare potest. Verum cum patronum post liberti
sui mortem ab eo fundi collatam donationem habuisse ra-
ta^f addeueras: manumissoris factum infirmare successores
eius minimè possunt. Dat. 8. Kalend. Ian. Sirmij, Cæsari-
bus Confli.

DE OBSEQUIIS^g PATRONO præstandis.

TIT. VI.

De actione famosa.

1. Imp. Alex. and. A. Zotico.

ONT^hRA patronum tuum famosam^h actio-
nem instituere non potes. PP. 2. Idib. Maij, Ma-
ximo II. & Aliano Confli. 224.

De nuptiis.

2. Idem A. Leontogono.

Libertæ, quæ voluntate patroni aut iure nuptæⁱ sunt,
non coguntur officium patronis suis præstare. Dat. 14.
Kal. Aug. Maximo II. & Aliano Confli. 224.

De his qui pactione data manumittuntur.

3. Idem A. Xanto.

Etiam qui pactione^k data à dominis manumittuntur,
mero^l iure omne eis obsequium debent.

De lite.

Idem A. Victorino.

Si manumissori tuo vim & audaciam obiecisti, ei qui re-
beneficio suo ex seruitute liberando, vt aduersarium
|| te || haberet, fecit: præses provincie, quatenus coercere e-
iusmodi temerariam licentiam debeat, æstimabit. Nam si
qua tibi pecunia debebatur, siue de rebus aduersus patro-
num disceptatio fuerat: non protinus ad litigandum^m

currere debueras. maximè autem si hoc facere auderes, si-
neⁿ atrocitate || certè || verborum æquitatem petitionis tuæ
commendare iudici potuisti, omni honore patrono debito
reseruato. PP. 2. Kalend. Octobr. Iuliano II. & Crispino
Confli. 225.

De liberis damnatorum.

5. Imp. Gordianus A. Sulpitiz.

Etiam liberis^o damnatorum consuetum obsequium
libertos paternos præstare debere^p, in dubium non ve-
nit. Proinde si non agnoscunt reuerentiæ debitæ munus:
non immerito videntur ipsi aduersus se prouocare seueri-
tatem. PP. Non. Sept. Sabin. II. & Venusto Confli. 241.

Quale obsequium præstandum. & de vinculis.

6. Idem A. Cornelio.

Libertos siue libertas, maximè quibus impositæ opera
non sunt, consuetum^q potius obsequium quam serui-
le ministerium manumissoribus exhibere debere neque
vincula^r perpeti, non est opinionis incertæ. Dat. 4. Kal. A-
pril. Attico & Prætextato Confli. 243.

De priuilegiis & filiis patroni.

7. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Metrodoro.

Neque libertis nouerca, iniuriæ inferendæ priuilegiis^s
eius libera facultas esse debet, paternos etiam liber-
tos (sicut dicis) iniuriosos tibi fuisse, ferendum non est.
Præses igitur provincie vindictam tibi personarum con-
ditioni congruentem impertiri non dubitabit. Dat. 5. Id.
Maij, Maximo II. & Aquilino Confli. 286.

De patrona.

8. Idem AA. Hermiz.

Neque patronæ^t tuæ obsequiis refragari te fas est. Dat.
12. Kal. Feb. Dioclet. & Maxim. AA. Confli.

DE LIBERTIS^u ET EO- rum liberis.

TIT. VII.

1. Imp. Antoninus A. Daphno.

NON est ignotum, quòd ea, quæ ex causa fidei-
commissi manumissit, vt ingratum^x libertum
accusare non potest: cum id iudicium extra^y
ordinem præbeat ei, qui || voluntate || seruo
libertatem gratuitam præstitit, non qui debitam restituit.
PP. 5. Kal. Maij Messala & Sabino Confli. 215.

2. Imp. Constantin. A. ad Maximum præfectum vrbi.

Si manumissus ingratus circa patronum suum extiterit,
& quadam iactantia^z vel contumacia ceruicem aduer-
sus eum erexerit, aut leuis^a offensæ contraxerit culpam: à
patrono rursus^b sub imperium ditionemque mittatur, si
in iudicio vel apud pedaneos^c iudices patroni querela ex-
orta ingratus eum ostendat: filiis^d etiam qui postea^e nati
fuerint, seruitutis: quoniam illis delicta^f parentum non no-
cent, quos tunc esse ortos confiteri, dum libertate illi po-
tarentur. Sanè si is, qui in nostro consilio vindicta liberatus
est, post coercionem || ex || penitentia dignum se præstite-
rit^g vt ei ciuitas Romana reddatur: non prius fruetur be-
neficio libertatis, quam si hoc patronus eius oblati precibus
impetrauerit. Dat. Idib. Apr. Romæ, Constant. A. V.
& Constante Cæs. Confli. 319.

3. Imp. Honor. & Theod. AA. ad Senatam.

Liberti non modo aduersus patronos non audiantur ve-
rumetiam eandem, quam patronis ipsis || debent, || reue-
rentiam præstent heredibus^k patronorum: quibus ingrati
actio, sicut in ipsis manumissoribus deferretur, si illi data
sibi libertatis immemores, nequitiam receperint^l seruilis
ingenij. Dat. 8. Id. August. Rauennæ, Mariniano & Ascle-
piodoto Confli. 423.

4. Imp. Honor. & Theod. AA. Baffo P. P.

Libertinæ conditionis homines, vel eorum filij, etiam si
militantes^m || docebuntur || ingrati: ad seruitutis nexum
proculdubio reducunturⁿ. Dat. Kal. April. Rauennæ, Theodos.
XI. & Valent. AA. Confli. 425.

DE^o IVRE AVREORVM^p AN- lorum^q, & de natalibus^r restituendis.

*Stat ne s'ostoyer en delits & en crimes. 2. Notar. 8. c. des lettres d'estat: Idem 10. Arreft. 8.
num. vlt. de literis status & iusticij alijs dixi. o dixi ad 40. D. 10.
p Anulorum aureorum ius quid, dixi in l. 2. §. eo. ex titulo D. eo.
q De anulis vide quæ scripsi ad l. signatorius anulus, 74. D. de verb. signific.
r dixi ad 40. D. 11.*

TIT.

a Ob letem
offensam inui-
lato obsequio,
non deserto;
commisam, nō
reuocantur in
seruitutem li-
berti.

b Liberti re-
uocantur in ser-
uitutem ob vi-
tium ingrati. l.
penult. §. de oper.
lib. et. l. 6. in fin. §.
de refut. in integ.
l. 6. D. de agnosce.
l. 70. D. de verb.
signif. §. 1. Instit.
de caput. demi-
nur. Nouell. 78. c.
2. Tacit. 13. 2. Pa-
ler. 1. Ambros. de
Iacob & beata
vita.

c Partis ingra-
tutudo non no-
cet liberis ante
ingratitudinem
natis: post ingra-
titudinem natis
nocet: ideoque
qui ita nascun-
tur, cum paren-
tibus in seruitu-
tem reuocantur.

d vide l. 2. §. de
pedaneis iudici-
bus.

e Natus ex in-
grato, vt ingra-
tus reduciatur in
seruitutem.

f Delicta pa-
rentum regula-
riter liberis nō
nocent.

g Cornelius
Tacitus tamen
l. 13. ait (Neronis
tempore) vindi-
cta liberatos nō
potuisse in ser-
uitutem retra-
hi.

h Datum 6. Ka-
len. August. Co-
lonie Agrippi-
næ. C. Theod. eo.
i Pacaciano &
Hilario Confli-
bus.

k liberis scilicet.
l. 5. §. r. pro-
ximo. Nouella
Valentiniani de
libertis etiam fi-
liis actionem in-
grati ademerunt.
v. Cuiac. ad No-
uella. 78. puto ta-
mē id etiam ad
extraneos here-
des pertinere. l.
2. §. de in ius vo-
cando.

l seruus, ergo
nequam est &
fur. v. Bald. hic.

m Ita solent liber-
tini ad nequitia
seruilis ingenij
redire. Plautus
in Persa. Act. 5.

n Ita pars liberti-
norum est, nisi
patrono quis
aduersatus est.
Nec satis valere
sibi videtur, nec
satis frangi, nec
satis honestus.

o Ni quid effecit,
ni ei maledixit,
ni grato ingra-
tus reperit est.
m. facit lex 1.
§. 1. D. de obse-
quis.

p Hinc anno
1542. Tholosan-
no Senatufcon-
sulto cautum
fuisse refert Pa-
pō, Lettres d'e-

q De anulis vide quæ scripsi ad l. signatorius anulus, 74. D. de verb. signific.

r dixi ad 40. D. 11.

l. i. d. eod. hodie beneficium cuius liberto vitro datum est à lege, *Novell. 78. c. 1.* His adde Paponis tractatum de nobilitate *5. Arrest. 4. & 2. Notar. 7. c. d. ennoblistment.* a tribuebatur habentibus in bonis 1400. qui census erat equester. *Sueto. in Iulio. sic* Arnobius 4. Pecunia donat anulos aureos, passim Plinij seculo 33. c. 3. parvisimè sub Vitellio *Sueto.* Nunquam aut rarissimè sub Alexandro Seucro, ius aureorum annulorum dabatur. *Lamprid.* b Libertatis, quidam ita legunt, Cuiac. ad *l. i. j. si servus aut libertus, legit libertus.* c Imago libertatis. d Imò præstat. *l. 5. l. 6. D. de iure aureor.* viuit vt ingenuus, moritur vt libertus. *l. 3. D. de bon. lib.* e Natalibus restituitur sit ingenuus. *vt hic. & l. 2. 3. l. 5. D. de natalib.* Qui ius aureorum impetrabat non fiebat ingenuus *5. eod.* vt deterioris sint conditionis hi quam illi. *Novell. 74. l. 4. §. 6. 5. de bon. lib.* l. 6. j. D. de bon. lib. l. 6. j. de suis & legitim. l. 3. D. de bon. lib. horum honor augetur, conditio non mutatur. *l. 33. §. 1. D. de condit. & demonstr.* Hodie vtriusque iuris sublati videtur differentia. saltem videtur confusio, dum vtrumque libertatis omnibus à lege tribuitur. *Novell. 78. Ceterum,* est ita in libertis omnimodo aboleretur seruitutis nota, non continuo tamen in tribus erant relati. *l. 35. ff. de leg. 3.* f Pars prima tituli. g De bonorum possessoribus dixi ad 37. ff. 1. An hodie bonorum possessiones sint in usu, dicam ad *l. ult. j. eo.* h Pars altera tituli. i & inuito. *l. ult. §. 1. j. de bon. qua lib.* k *l. ult. de bon. poss. l. 6. §. 1. ff. de acquir. hered. l. ult. §. 1. ff. quis vido in bon. poss. Imò patris iussu præcedere debet, neque sufficit ratihabito. l. 25. §. 4. ff. de acquir. hered. saltem nihil operari ratihabito dicitur. l. 9. §. 6. ff. de negotiis. Aliud in hereditate: aliud in bonorum possessione. Cur aliud? Ne dicas cum Accursio, hereditatis additionem iuris esse ciuilem, quo patria potestas maximè attendatur. Bonorum possessiones, iuris esse Prætorij, eoque patriam potestatem negligi. Nam ratihabitione, bonorum possessio acquiritur patri, iure prætorio *vt hic.* Potest commodius dici, iure ciuili perpetuam & liberam esse potestatem adeundi. *l. 8. j. de iure delib.* In bonorum possessione petenda tempus angustius: proinde in eo iuvari filium: vt filio non sit necesse patris iussu præcedere: quemadmodum in plerisque aliis cernitur, vt ubi lis tempore peritura sit, à regulis discedamus: & habiles fiant personæ, quæ antea non idoneæ. 1 Renunciatio tacita facta per filium, patri nocet. *vt hic.* Imò nocere non potest. *l. 13. in fin. l. 14. ff. de acquir. hered. l. 8. j. de bon. qua lib.* Num dicemus cum Iafone, id ita fieri, quod expressa renunciatio plus noceat quam tacita? vel quod ex taciturnitate, cum lapsu temporis, præsumatur pater filio consentire. *arg. c. illud. de præscript. c. qui tacet. de reg. in 6.* (de quo tamen vide *l. 10. §. 5. de pet. hered.* An potius ius esse diuersum hereditati vel bonorum possessioni renunciet filius, vt leges contrariæ (de quibus paulò ante) loquantur de repudianda hereditate, hæc nostra de bonorum possessione intelligenda sit: Huius differentie eam esse rationem, nimirum, vt hereditatem iniussu patris repudiare non possit, quod eam iniussu patris non possit adire. *l. 84. ff. de acquir. hered.* Iniussu patris, eoque inuito bonorum possessionem possit petere, proinde & repudiare: & ita patri obesse. *hac lege.* m legitimò. *de quo v. l. 2. j. eo.* n Centum dies viles dantur extraneo, puta cognatis & agnatis ad petendam bonorum possessionem *vt hic. l. 3. ff. unde cognati. & l. 1. §. 8. & 9. ff. de successorio. §. 4. in fin. Inst. de bon. poss. liberis, annus datur. l. 1. §. 12. & 15. ff. de success. edict. l. 4. in fin. ff. quis vido in bon. poss. §. 4. in fin. Inst. de bon. poss. l. 1. §. 8. §. 10. Eodem centum dierum spatio plerumque adeunda hereditas erat ex solenni lege testatoris. *l. 22. §. 27. l. 3. §. 8. ff. de minorib. l. 22. §. 1. ff. quando dies legati: quod spatium, dies additionis dicitur in l. 8. §. 1. ff. de iur. & fact. ignor. l. 86. ff. de acquir. hered.* Hodie à principio annus datur à cæteris iudicibus, hoc tamen menses. *l. ult. §. 13. in fin. de iure delib.* in casu singulari dantur aduersus exheredatum præsentem sex menses: absentem, duodecim. *l. 36. in fin. §. 1. de in-***

TIT. VIII.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Philadelpho.

NATALES antiquos, & ius ingenuitatis non ordo præstare decurionum, sed à nobis f peti potuit. Datum 15. Kalend. April. Rauennæ, ipsis AA. & Conf.

2. Idem AA. & CC. Eumeni.

AVREORUM vsus anulorum beneficio principali tributus, libertinitatis quoque viuunt imaginem, non statum ingenuitatis præstat. Natalibus autem antiquis restituti liberti, ingenui nostro constituntur beneficio. Dat. 13. Kal. * Sirmij, CC. Conf.

In authent. vt liberti de cetero. §. 1. & §. illud. col. 6. tit. 7. al. 6. Nov. 78. c. 1. & 2.

Sed hodie quia manumittentes seruos suos, cines denunciant Romanos: (non enim aliter licet) ex ipsa manumissione aureorum anulorum, & regenerationis ius habent: vt sint quidem liberi & ingenui sed iure patronatus illi so.

QUI ADMITTI AD BONORUM POSSESSIONEM POSSUNT, & intra quod tempus.

TIT. IX.

De filiofamilias.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Macrinæ.

BONORUM possessio filiofamilias delata, cum ignorante quoque patre possit peti, emolumentum etiam patri allatura, si ratam petitionem pater habuerit, amittitur transacto tempore. Sine die & consule.

De bonorum possessione que defertur proximitatis nomine.

2. Idem AA. Crispino.

SI bonorum possessio tibi dumtaxat competit proximitatis nomine: habuisti spatium centum dierum. vtiliū, ex quo cum defunctum sciti ad bonorum possessionem amplectendam. Dat. 3. Non. Nouemb. Geta Conf.

De infante.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Crescentio.

INfantis nomine agnitam bonorum possessionem, & antequam loqueretur, diem functi rectè competere, nulla dubitatio est. S. Kalend. Ianuar. Maximo II. & Aquilino Conf. 286.

De emancipata.

4. Idem AA. & CC. Marcello.

Emancipata si non agnouit intra annum vnde liberi bonorum possessionem: nullam ad heredes vindicationem successionis transmittere potuit. Dat. 3. Kal. Maij, Heraclæ, CC. Conf.

off. Inuentario verò conficiendo tres menses. *l. ult. §. 2. j. de iure delib.* o De transmissionis iure vide quæ scripti ad *l. unic. §. 3. j. de caduc.* p Tempora bonorum possessionis, scientibus tantum, morte alterius debitam sibi hereditatem, currunt. *l. 10. ff. de bon. poss. l. 2. ff. qui ordo.* Quid si tutor sciuit? scientia tutoris nocet impuberi. *l. ult. ff. de iur. & fact. ignor. vt & aliis casibus. l. 3. in fin. ff. de tribuoria. l. 22. §. 5. D. de liberali. l. 4. §. 23. D. de do. l. mali. Quid si actor vel iudex nocet reipublicæ? l. 14. D. ad municip. Quid si parens non nocet filio. l. 1. D. de bon. poss. furio. §. 1. 3. D. quis ordo. Maior ergo erit in ea re tutoris auctoritas quæ patris: sane ille quasi dominus est. l. 27. D. de admin. tut. potest etiā bonorum possessionem petere pupillo maiori infante. l. 3. j. eo. l. 7. D. de bon. poss. pater infanti tantum. *l. 1. 7. l. 18. j. de iure de liber. Femina te stamentum facere potest tutore auctore. l. 1. pian at non pater auctore. l. 6. D. qui testamen. Pupilli obligantur tutore, non patre auctore. l. ult. §. 2. ff. de ver. obl. adde Cuiac. 14. obs. 3. q. 1. 7. §. 1. in fin. D. de bon. poss. r. Infans, qui nondum loquitur. f heredi infanti. t Emancipati debent agnosce re intra annum bonorum possessionem vnde liberi. u id est, intra tempus legitimum. l. 69. in fi. D. de acquir. hered. x Nisi liberi bonorum possessionem intra annum petierint eam non transmittunt ad heredes. l. 3. in fin. j. de iure delib. l. 1. pian. 26. §. 10. y De facti ignorantia, adde l. 8. j. de bon. poss. l. 2. D. quis ordo.**

De ignorantia facti.

5. Idem AA. & CC. Maximo.

QVANDIU per facti quæstionem incertum est, vtrumne secundum tabulas, an ab intestato, & ex quo capite possessio sit delata, ne tibi tempus agnoscendæ bonorum possessionis præfinitum cedat, superstitiosam geris solitudinem.

De ignorantia iuris.

6. Idem AA. & CC. Frontinæ.

IVRIS ignorantiam nec mulierib. prodesse in edicti peripetui cursu de agnoscenda bonorum possessione, manifestum est. Dat. 3. Kal. Maij, Sirmij, Cæsarij. Conf.

De pupillo & tutore.

7. Pars epistolæ Constantij & Maximiani Augustorum & Seueri & Maximiani nobilissimo-rum Cæsarium.

BONORUM quidem possessionem pupilli nomine agnoscere tutorem potuisse, aperte declaratur. ipse autem pupillus bonorum possessionem sine tutoris auctoritate amplecti non potest, nisi etiam impuberi sine tutoris auctoritate hoc postulanti, sciens hoc competens iudex dederit bonorum possessionem. tunc enim emolumentum successionis videtur ei prætório iure quæsitum esse. 6. Idib. Septemb. Constantio & Maximiano Conf. 294.

De rusticitate, ignorantia, absentia, & alia ratione.

8. Imp. Constantinus A. ad Dionysium.

QUICUNQUE res ex parentum vel proximorum successione iure sibi competere confidit: sciat sibi non obesse si per rusticitatem, vel ignorantiam, vel absentiam, vel quancumque aliam rationem intra præfinitum tempus bonorum possessionem minimè petuisse noscatur: quoniam hæc sanctio huiusmodi consuetudinis necessitatem mutauit. Datum Prid. Id. Mart. Heliop. Constantio A. & Constante Cæs. Conf.

Quomodo & quando agnoscenda successio.

9. Idem A. ad populum.

VT verborum inanium excludimus captiones: ita hoc obseruari decernimus, vt apud quemlibet iudicem, vel etiam apud duum viros, qualiscunque testatio amplectendæ hereditatis ostendatur, statutis prætorio temporebus coarctanda: eo addito, vt etiam si intra alienam vicem, id est prioris gradus, properantius exeratur, nihilo minus tamen efficaciam parem quasi suis sit via curculis, consequatur. Dat. Kal. Feb. Laodiceæ.

z. Ignoranti tempus petendæ bonorum possessionis non cedit. *l. 2. §. 5. eo.*

a. *l. 1. l. ult. §. 2. de iur. & fact. ignor. l. 8. D. de iur. & fact. ignor.*

b. id est, in lucro, mulieribus non subuenitur ignorantia lapsis: in damno, subuenitur. *vide Cuiac. 14. obs. 38. 39.*

c. at non repudiare. *l. 8. D. de bon. poss. ff.*

d. *l. 7. §. 1. D. de bon. poss. ff.*

e. *l. 5. j. de iure deliberandi.*

f. Impubes, causa cognita, bonorum possessionem sine tutore postulare potest. & ita restringit. *§. 1. Inst. de auct. tut.*

g. impuberis conditionem scilicet. *l. 7. D. de bon. poss. & ita volunt, iudicem ex conscientia iudicare posse. l. 3. in fin. D. de off. prætor. & hic tam iudicis quam tutoris auctoritatem prodesse. l. 7. §. 2. vers. quid tamen. D. de minoribus.*

h. Constantinus. *l. 7. §. 3. 5. de curat. fur.*

i. id est, iuris imperitiam. *l. 3. §. 12. D. de Silianiano.*

k. *l. 1. §. 5. eod.* hæc verba facti vel absentiam Cuiac. expungit *17. obs. 19.* Græci ita legunt, *ἐὰν δὲ ἀγνοῖται ἢ ἀποδύνηται ἀπὸν λόγον.*

l. hoc inuit, nullum excludi commodum bonorum possessionis ob id solum, quod intra tempora, bonorum possessionem sollemniter non petierit à prætore: modo eam interim agnouerit.

m. Constantinus sc. *l. 7. §. 3. 5. de curat. fur.*

n. In bonorum possessionibus petendis: idem in cretionibus. *l. 17. §. 3. de iur. delib.*

o. Bonorum possessio factum requirit.

+ Olim apud municipales magistratus peti non poterat: municipalis mistum imperium non habuit: datio bonorum possessionis, misti est imperij. Dare bonorum possessionem erat prætorium vel præsidiale, non duumvirale. *v. Cuiac. 17. obs. 19.*

+ Olim solennis petitio datioque requirebatur. *l. 1. j. com. de success. l. 20. in fin. ff. excec.*

+ Post Constantinum Theodosius & Valentinianus, etiam circa testationem existimant sufficere quæcunque iudicium admittendæ bonorum possessionis. *l. 1. c. Theod. de cretion. vel bon. poss. siue vt Græci interpretes aiunt, οὐκ ἀπὸ τοῦ ἐμπροσθεν τῆς ἡγε-*

+ Olim præmatura agnitio, id est, facta intra tempus datum propinquiori cognato, eo deficientē, rectè facta non intelligebatur. *l. 42. §. 2. ff. de bon. lib. v. ij.*

^a honorum possessionem sc. 40. Eclog. 7. ^b Iure adcrendi portio deficientis alteri adcrendi, id est, adiungitur. l. 3. in fin. D. de bo. poss. v. D. de usufructu adcrendi. l. 20. D. de leg. 2. l. 89. D. de leg. 3. l. 142. D. de verb. sig. l. 67. D. de acquir. hered. l. vnic. §. 103. de ead. v. Duarenm lib. 20. l. 1. & 2. de iure adcrendi. v. Michaelm Graffm lib. sent. §. ius adcrendi. ^c id est, non petentibus. Omittere bonorum possessionem & hereditatem, est

ab ea tempore excludi. id est, intra tempora constituta eam non accipere. Amittere, genus: Omittere, species. & hoc sensu semper hereditas aut bonorum possessio, omitti dicitur, non alio. v. Anton. Mercatorum. 3. Notat. 20. in fi. Graeci ita legunt, & tunc dicitur. Eclog. d. loco. c. 1. d. Dixi ad 37. D. 11. De bonorum possessionibus hoc paucis tenendum est, Dati vel testamento facto vel ab intestato. Priore casu, dupliciter: vel scriptis heredibus. v. hic: vel prae-

QUANDO NON PETENTIVM^a

partes petentibus adcrecant^b.

TIT. X.

In successione non petentium portiones accrescunt petentibus. Alex.

1. Imp. Gordianus A. Marthana.

QUOTIENS pluribus liberis, cessante legitima successione, bonorum possessio defertur || beneficium || edicti perpetui quibusdam c omittentibus, his solis qui bonorum possessionem agnouerunt, portionem non petentium accrescere, in dubium non venit. Dat. Idib. Ianuar. Peregrino & Aemiliano Conf. 245.

DE BONORVM POSSESSIONE

secundum^d tabulas^e.

TIT. XI.

Donec causa falsi per appellationem discutitur, bonorum possessio agnoscere non potest. Bald.

1. Imp. Alexand. A. Vitali.

RENDENTE^f appellatione a sententia, qua falsum^g testamentum pronunciatum est: incerto^h adhuc, an defunctus intestatus decesserit: dum proximitatis nomine bonorum possessioni locus non est. Dat. 3. Kalend. Maij. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

2. Imp. Gordian. A. Cornelio.

BONORUM quidem possessionem ex edicto praetoris non nisi secundum easⁱ tabulas, quae septem^k testum signis signatae sunt, peti posse, in dubium non venit. Verum si eundem numerum adfuisse sine^l scriptis testamento condito, doceri potest: iure civili testamentum || factum || videri, ac secundum nuncupationem^m bonorum possessionem deferri, explorati iuris est. PP. 12. Kal. Mart. Attico & Praxetato Conf. 243.

DE BONORVM POSSESSIONE

contraⁿ tabulas quam praetor liberis^o pollicetur.

TIT. XII.

1. Imp. Alexand. A. Rufo.

LIBERIS^p contra tabulas parentum bonorum possessione admissa, solis^q parentibus & liberis legata praestare secundum edictum debent. PP. 4. Id. Oct. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

2. Idem A. Clara.

POSTHUMO^r nato, qui^r neque heres institutus a patre neque nominatim exheredatus est, testamentum rumpitur. Et si contra^s tabulas bonorum possessio infantis nomine a tutore petita est: secundum tabulas || bonorum || possessio locum habere non potest. Dat. Kal. Mart. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

DE BONORVM POSSESSIONE

contra tabulas liberti^t, quae patronis liberis^u que^v eorum datur.

TIT. XIII.

1. Imp. Gordianus A. Herculiano.

ICET ex causa fideicommissi^x manumissus sit || is || quem ex voluntate patris cum sorore || tu. || te manumississe proponis: tamen si extraneos scripsit heredes: partis^y legitimae contra

tabulae testamentum sine scripto: ut hinc constet, tabularum appellatione nuncupationum testamentum contineri. m. Viliis bonorum possessio datur nuncupationis heredibus. l. 2. in fi. D. de l. ult. in fi. §. de codicill. n. dixi ad 37. D. 4. adde 45. Eclog. 17. o. praeiuris sc. p. Petita bonorum possessione contra tabulas, emancipati certis personis praestant legata ut hic: sui, nullis. l. 20. §. 2. D. de l. 6. §. 9. D. de l. 1. D. de legat. praef. l. 1. §. 3. D. de iust. §. 1. I. n. i. de exher. liber. r. Id est, praeteritus, eaque praeteritionis est definitio. Sic apud Festum, Praeteriti senatores dicuntur, neglecti a censoribus, quod erat ignominiosum. sic ipsa quoque patris praeteritio ignominiosa. l. 31. §. de fideicom. f. Bonorum possessio contra tabulas datur praeterito ut hic. Atqui testamentum in quo praeteritus est filius, ipso iure nullum est: sed stricto iure. l. 1. in fin. D. si tabula testamenti nulla extab. §. 1. I. n. i. de exher. liber. ex aequitate, non est nullum: cum possit per filium approbati. l. 17. D. de iust. §. 1. l. 6. D. de bon. poss. l.

23. D. de bon. libert. u. Nam liberi patronorum, sunt patroni. x. l. 29. D. de bon. libert. l. 3. §. 1. D. de sui & ita ex necessitate. y. d. l. 6. Interdum totorum bonorum possessio petitur scripto sc. herede omittente. z. Theodosius cui haec lex tribuitur. l. ult. C. Theod. de testam. & codicill. nam & eadem lex vltima extat interpolata in l. ult. §. de codicill. & ibidem Theodosio adscribitur. a. l. 37. D. de bon. libert.

tabulas eius bonorum possessionem petendo, vel contra nuncupationem, si testamentum sine scriptis conditum est, intra tempora edicto praestituta eam partem poteris obtinere. PP. 6. Kal. Decemb. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

6. Imp. Anastasius^z A. Asclepiodoto.

PATRONUS, liberti muneribus^a electis^b, & operis^c a contra tabulas bonorum possessione repellitur. Dat. 13. Kal. Mart. Viatore^d & Aemiliano Conf.

VNDE^e LIBERIS^f.

TIT. XIII.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Sarpedoni.

SI auus tuus relictis tribus emancipatis^g filiis decesserit, hique bonorum possessionem unde liberi acceperint: pro rata portione heredes^h eos extitisse, palam est. Dat. 4. Nonas Maximo II. & Aquilino Conf. 286.

2. Idem AA. & CC. Zozimo.

EX testamentoⁱ vel ab intestato existente filio vel nepote suo^k herede, nemo^l potest ab intestato heres existere. Dat. 3. Id. Mart. ipis AA. & Conf.

3. Imp. Constantinus A. ad Leontium comitem R. P. Orientis.

QVI^m se patris post autem intestatumⁿ defuncti negat heredem: mortui aui paterni suscipere facultates non potest, maxime^o emancipatus: nisi^p per bonorum possessionem ad huiusmodi beneficium peruenerit. Dat. 8. Idus April. Limenio & Catulino Conf. 349.

VNDE^q LEGITIMI^r, ET VNDE cognati^r.

TIT. XV.

De consobrinis.

1. Imp. Alexand. A. Vlpio.

CONSOBRINORVM^s tutorum intestatorum bona si ad prioris necessitudinis neminem iure pertinuerint: tu qui eorum possessionem agnouisti, persequi non prohiberis. Dat. 3. Idus August. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

De propiore sobrino.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Zenoni.

CVM propiorem^t sobrinum, id est natum || a || consobrina, rebus humanis intestatum defunctum proponas: intelligis sine^u auxilio bonorum possessionis eius te successione vindicare non posse. Dat. 7. Kal. Iun. Laodicea, AA. Conf.

De nepotibus aui materni.

3. Idem AA. & CC. Felici.

NEPOTIBUS^x aui materni pro virili^y portione etiam iure honorario successio defertur. Dat. Idib. Octobr. Sirmij. CC. Conf.

Probatio debet esse de necessariis concludentibus.

4. Idem AA. Syrista.

NON^z hoc, an tenuerit quis res hereditarias, necne, || si || ne voluntate acquirende sibi hereditatis || querendum est: sed an admitteret^a hereditatem, vel bonorum possessionem. Dat. 11. Kal. Ian. Sirmij. CC. Conf.

in eius fauorem introductum est. Instit. de heredum qualitate. Ideo que autam amplecti potest, ne alioquin, abstinenti beneficium, fraudi ac dampno ei sit. Iure vero adire, non possit. l. 1. D. de acquir. hered.

q. dixi ad 38. D. 7. r. dixi ad 38. D. 8. f. Consobrinis datur bonorum possessio. l. 67. com. de successione.

t. Propiori consobrina, id est nato a consobrina, datur bonorum possessio. Propiori sobrino quis dixi ad l. 10. §. 16. D. de gradib.

u. l. ult. §. eod. x. Instit. de hered. 6. Instit. §. 1. Instit. de seruil. agnat. Nou. 118. c. 1. in fin.

y. l. 1. §. familia eriscunda.

z. Non continuo heres dicendus est, qui possidet bona hereditaria. dixi ad l. 1. §. de repud. hered. l. 20. D. de acquir. hered.

a. l. 5. §. eo. Admittimus sola animi demonstratione. l. 67. de iure deliber.

De cognatis.

a l. 1. 4. §. eod. b Inuitis bonorum possessio non defertur. l. 3. §. 3. ff. de bon. poss. c Dixi ad 38. d. 9. d. l. 2. in fin. D. ad Tertull. e Et ita recte legitur in vulgata ne Parisiensis legitur Patruus, nam qui matri patruus, mihi patruus magnus est. l. 10. §. 1. vers. patruus. D. de gradibus. f Vis ea est successio edicti. l. 2. D. eod.

De cognatis.

5. Idem AA. Platoni.

Certum quidem est cognationis iure citra a admissio- nem bonorum possessionis neminem posse succedere: defuncti vero cognati succedere nolentes, bonorum possessionem petere non b virgentur. Dat. 12. Kal. Mart. Sirmij, CC. Conf.

DE SUCCESSORIO EDICTO. TIT. XVI.

1. Imp. Alexand. A. Iuliano.

Si mater d tua propter furorem suum patru e sui bonorum possessionem non accepit: tu filius eius ad eorundem bonorum patru magni possessionem ex edicto, quo prioribus f non pe tentibus, sequentibus g permittitur, admittitur es. PP. 3. Id. Decemb. Maximo II. & Aliano Conf. 224.

2. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Firmo.

Si autem eorum frater de quorum successione agitur, vel ex testamento adiit hereditatem, quos intestatos decessisse, ac falsum testamentum prolatum contendis, & ab intestato non petita bonorum possessione, vita functus est: ac tu, licet quinto i gradu constitutus, ex successorio ca pite petisti bonorum possessionem, vel necdum exclusus petas: eorum successione potes vindicare. Nam si k is que quarto i gradu constitutus esse non ambigitur, ex edicto petis, nec hoc te latuit: frustra nobis supplicasti. Dat. 6. Id. April. Sirmij, CC. Conf.

DE CARBONIANO m edicto.

TIT. XVII.

1. Idem AA. & CC. Florax.

Si tibi ac filio tuo ab his contra quos supplicas, status mouetur questio: perspicis pramaturum rerum quas velut de patris successione filius tuus vindicat, restitutionem postulari: cum si in pupillari n permaneat atate, secundum formam edicti Carboniani data bonorum possessione o, satisfactione impleta, tunc demum in possessionem eum constitui conueniat: vel hac non p oblata, portionem ab omnibus, quam vindicat, possideri: feruitus q vero questionem in tempus pubertatis differri. Dat. 12. Kal. Nou. Sirmij, CC. Conf.

Ex summaria cognitione peruenitur ad Carbonianum. Bald.

2. Imp. Theod. r Arcad. & Honor. AAA. ad Rufinum praefectum pratorio.

Carbonianum edictum, sub f personis legitimis || ex || indubitato matrimonio custodito i partu, & probata legitima successione, defertur: scilicet ut in possessione nouus heres constitutus u, vsque x ad pubertatis annos sine inquietudine rebus vtatur interdum alienis. Dat. 3. Kal. Octob. Theod. A. III. & Habundantio Conf. 392.

VNDE VIR ET VXOR.

TIT. XVIII.

1. Imp. Theod. & Valent. AA. Hierio praefecto pratorio.

Si autem a testari tantum successione pertinet. l. 2. §. de infirm. p. ca. lib. Ius anti- quum hic a Tribonianus dicitur, habita ratione constitutionis nouae lata ab iisdem imperatoribus, a quibus & hac lata est, cuius meminere in l. ult. C. Theod. de legitim. hered. quae non liberis quidem, sed parentibus aut propinquis extantibus coniuges ad certam partem: nullis autem extantibus, in solidum ab intestato inuitabat. vide Cuiac. 3. obfer. 12.

b alius est extraneus vxori. l. 3. §. quorum bonor. nisi coniux qui superuixit sit inops: defunctus locuples. Nov. 55. c. 6. Nov. 117. c. 5.

c & ita in d. l. ult. Cod. Theod. de legitim. heredib. fisco nostro iura matrimonij praepo- nimus.

d in repudianda bonorum possessione non requiritur praesentia aduocati. l. 4. §. de postulando: in causa fisci aliud est. l. 7. D. de iure fisci. hoc etiam addendum, Propter absentiam aduocati dari dilationem. l. 1. §. in fin. l. vicematernam in fin. D. quibus caus. maior.

e l. ult. vers. sancimus. §. de bon. que liber.

g bonorum scilicet inter liberos, parentibus mortuis, faciendis. dixi ad 37. D. §. ad de Nouell. 18. c. 3. Nouell. 97. c. 6.

h Olim instituti nihil conferebant. ut hic & l. 7. §. eo. l. 1. §. 6. D. eod. l. ult. §. commun. v. trinusque in d. nisi collationem praecipisset testator ut hic. & d. l. 7. §. 3. D. de dor. collat. hodie emancipati emancipatis, ac suis: & contra, sui suis & emancipatis profectitia & aduentitiorum

MARTIVS & VXOR ab intestato inuicem sibi in solidum 2 pro antiquo iure a succedant, quotiens b deficit omnis parentum liberorum: ve seu propinquorum legitima vel naturalis successio, fisco c exclusio. Dat. 12. Kal. Mart. Hierio & Arda- burio Conf. 427.

In authen. de exhibend. & introduc. reis. §. quoniam vero in si. col. 5. tit. 8. al. 13. v. li matri & aue. §. quia vero.

2. Nov. 117. c. 5.

Paterea si matrimonium sit absque dote, coniunx autem praemorsus locuples sit: superstes vero labore inopia: succe- dat una cum liberis communibus alteriusve matrimonij in quar- tam, si tres sint vel pauciores. Quod si plures sint, in virilem por- tionem: ut tamen eiusdem matrimonij liberis proprietatem ser- uet, si extiterint: his vero non extantibus, vel si nullos habuerit, potietur etiam dominio, & imputabitur legatum in talem por- tionem.

DE REPUDIANDA BONO- rum possessione.

TIT. XIX.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Theodosiano.

MANCIPATVS, repudiata bonorum posses- sione, absentiae e patroni causa velamento rur- sus ad eandem redire questionem frustra co- natur. Sine die & consule.

2. Idem AA. & CC. Theodoro.

Filio delatam bonorum possessionem, patri ad fraudem filij repudiare f non licet. Dat. 6. Kal. Decemb. Nicome- dia, CC. Conf.

DE COLLATIONIBVS g.

TIT. XX.

De eo quod pater filio emancipato donauit.

1. Imp. Alexand. A. Deuteria.

MANCIPATOS liberos testamento f heredes scriptos, & ex eo successione obtinentes, a patre donata fratribus conferre non oportet, si pater, ut hoc fiat, supremis iudiciis non cauit, manifesti iuris est. PP. 3. Id. Iul. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

Si pater ut conferatur cauerit vel non.

In authen. de trien. & semiss. & §. illud quoque bene. col. 3. tit. 5. Nov. 18. c. 6.

Ex testamento & ab intestato cessat dotis & aliorum dato- rum collatio, ita demum si h parens hoc designauit i expref- sum: alius quae de collatione dicta sunt, suum robur obtinentibus.

De dote.

2. Idem A. Primo.

Si pater intestatus decesserit relictis duobus filiis, & filia scuius nomine dorem promiserat: portiones hereditatis aequae sunt, & dos nihilo minus ita conferenda est, ut pro portionibus fratres eius a necessitate praestandae eius || do- tis || liberentur. Dat. 3. Id. Septemb. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

3. Idem A. Alexandro.

PACTUM i dotali m instrumento comprehensum n, ut vide Capell. Tho- lozanam decis. 459.

n Quid si renunciatio bonorum paternorum, non ipsi parti sed vii fratri, vel extraneo, fauore tamen fratrum facta fuerit: an ei soli cui facta est? an & aliis eius coheredibus proderit? etiam aliis prodesse quidam censent. (quod Hot. consult. 8. amplectitur, Dynum & Baldum sequutus.) Quae magis si iurata sit huiusmodi ren-unciatio. Putant enim, animae interitum aequae versari in iuramento fratri & ex- traneo non seruando, ac si ipsi patri iuratum esset. Imò eo magis renunciationem eiusmodi ita iuratum fratri vel extraneo; seruandam esse, quo metus reuerentiae paternae in ea cessat: hoc est, quod patris consensus non interuenierit. Capella Tholo- sana decis. 4. §. 8. & ibidem Ausserim. Verum placet mihi magis sententia Raphaelis in l. stipulatio ista. D. de verborum obligationibus, qua existimat, decretalem illam in d. e. quamvis. effrenem esse & exorbitantem, ut ea de causa extendi non debeat, extra propriam facti speciem. Porro illam facti speciem referri ad renunciationem patri factam a filia, non esse igitur extendendam ad renunciationem fratri aut extraneo factam, arg. l. qui a iure, de neg. in 6. Pone filiam hereditatem renunciasse: Castren- sis censet, conf. 311. eam renunciationem tantum prodesse eius fratri: non sorori, quod non probat.

V. iij.

a Peculiū profectitium collationi obnoxium l. 13. §. familia.
b Peculium castrense non confertur l. 21. in §. i. eod. l. 3. de castrensi peculio.
c Peculiū à patre legatum non confertur leg. 6. §. primo ff. de rei vindicat. leg. 38. vers. adeo ut si praelegatum d. de condit. indebiti.
d Patre mortuo adquisita, liberi sui non conferunt ut hic: sed nec emancipati lego 15. §. videl. 6. in fine §. eod.
e Sui liberi res à patre inter vivos acceptas conferunt.
f Suis patri non succedens, donationem à patre factam non confert.
g Sui ab intestato donationem simplicem conferunt ut hic: ex testamento instituti praeipua habent l. 13. §. familia. & ita vtrāq; legem conciliat Cuiacius, 3. observat. 39.
h Ius petendae collationis transit ad heredem.
i Etiam posthumis fit collatio. facit l. 11. §. eod. l. 2. de eod.
k Amicitia, fratrum filiis conferre debent l. 19. §. ea.
l Locus est corruptus, ideoque vel inclusa liber expungeret, aut ita legerem, qui quæ habuit patris sui mortis tempore contulit. Id ut ita emendat facit huiusce loci obscuritas, & aperta sententia legis 2. de eod.
m s. Harmenop. §. 33.
n id est, & emancipati ut hic: & sui l. 13. §. eod. res post mortem patris quas non conferunt l. 6. de eod.
o Hoc innuit, filias ab intestato succedentes, cetera conferat, relicta tamen in codicillis non conferre, p. l. 10. §. eod.
q Omnes liberi, siue sui iuris sint, siue in potestate, profectitiam à parentibus dotem vel donationem propter nuptias inter se conferunt, l. 4. §. eo.
† Abrogatur l. 6. l. 7. de dotis collat.
r Aequalitas inter fratres servanda v. l. 4. §. com. divid. f. adde s. Harmenop. §. 36. t. v. Cuiac. 17. obs. 3. u Dos profectitia conferri debet. x Donatio propter nuptias à parentibus profecta conferenda l. 20. §. de inoffic. an & id quod studiorum causa à patre impensum est non confertur, nisi crededi animo pater subministraverit, §. in dubio praesumitur l. 50. de familia. Alciat. 1. pref. 7. y Profectitia quæ, v. l. 2. §. eo. l. 1. §. 1. & 7. de dot. coll. z Nihil interest, sponso sponi nomine an sponse, sponi nomine doneatur. a Fortè legendum ut per eas eadem in sponso donatio celebretur. b In collationibus bonorum non considerantur extraneæ hereditates. c Profectitia ante vel post emancipationem ad

autem fratres tui durante in familia patris, peculium^a (si hoc neque castrense^b, neque relictum^c eis doceatur) præcipuum habere non possint, sed in diuisionem paternæ veniat hereditatis, nec quicquam mutet, penes quam res ex hoc proficiscētes, & in eadem causa durante, constitutæ reperiantur, absoluti manifestique iuris est. Dat. 11. Kal. Feb. Sirmij, CC. Conf.

De quæstis post vel ante mortem patris.

13. Idem AA. & CC. Antistia.

Si donatione tibi post^d mortem patris fundum quæstisti: soror^e tua portionem eius vindicare non potest. Nam si is filiafamilias constituta^e tibi à patre donatus est: cum sorore patri communi succedens^f, eum præcipuum^g habere contra iura postulas. Dat. 6. Id. Febr. Sirmij, iisdemque CC. Conf.

De heredibus.

14. Idem AA. & CC. Stratonica.

Si maritus quondam^h tuusⁱ ab intestato patri suo heres^j extitit, & ei posthumus^k à te editus successit: actiones hereditarias amittit^k filij vestri, [quas^l habuit patris sui mortis tempore,] dotem non conferenti, denegare præses non dubitabit. PP. 7. Kal. Mart. Trimontij, Tusco & Anulino Conf. 295.

De emancipatis.

15. Idem AA. & CC. Philippo.

Nec^m emancipatiⁿ post mortem communis patris quæsitæ conferre coguntur: sed hæc retinentes, eius bona pro hereditaria diuidunt portione. Dat. Id. Decemb. ipsis CC. Conf.

De codicillis.

16. Idem AA. & CC. Socrati.

Filiam cum fratribus suis coheredibus intestato patri succedentem, ultra^o relictum codicillis^p non conferentem dotem, iudicio familiaris eriscundæ nihil posse consequi, summa cum ratione placuit. Dat. 5. Kal. Ian. ipsis CC. & Conf.

De dote & antenuptias donat.

17. Imp. Leo A. Erythrio præfecto prætorio.

VT liberis tam masculini quam foemini sexus, siue sui iuris^q, siue in potestate constitutis, quocunque iure intestatæ successionis, id est, aut testamento penitus non condito, aut si factum fuerit contra tabulas bonorum possessione petita, vel inofficiosi querela[†] mota rescisso, æqua^r lance pariq; modo prospici possit: hoc etiam æquitate studio præsentis legi credidimus inferendum, vt^t in diuidendis rebus ab intestatoⁱ defunctorum parentum, tādōs^u, quā ante nuptias donatio^x conferatur, quā^y pater vel mater, auus vel auia, proauus vel proaua, paternus vel maternus, dederit vel promiserit pro filio vel filia, nepote vel nepte, pronepote vel pronepte, nulla^z discretionē, intercedente, vtrum in ipsas sponfas pro liberis suis memorati patentes donationē contulerint, an in ipsos sponfos eorum, vt per eos^a eadem in sponfas donatio celebretur: vt in diuidendis rebus ab intestatoⁱ defuncti^b parentis cuius^b de hereditate agitur, eadem dos vel ante nuptias donatio ex substantia eius profecta conferatur: emancipatis^c videlicet liberis vtriusque sexus, pro tenore præcedentium legum^{||} ea^{||} quæ in ipsa emancipatione^{||} à parentibus suis^{||} (vt ad soler^d fieri) consequuntur, vel post^e emancipationem ab eis^d parētib^{||} acquisierint, collaturis. Dat. 5. Kal. Mart. Buzo & Ioanne Conf. 467.

De emancipatis vel alio modo sui iuris effectis.

18. Imp. Anastasius A. Constantino præfecto prætorio.

Liberos^f, qui per nostræ legis auctoritatē, per oblationem precum^g & imperiale rescriptū, sui iuris effecti fuerint, ad similitudinem cæterorum, qui emancipati ex antiquo^h iure sunt, collationes facere iubemusⁱ compelli secundum ea, quæ super cæteris emancipatis statuta sunt. Dat. 12. Kal. Aug. Constant. Probo & Auieno iunior Conf. 503.

Liberos^f, qui per nostræ legis auctoritatē, per oblationem precum^g & imperiale rescriptū, sui iuris effecti fuerint, ad similitudinem cæterorum, qui emancipati ex antiquo^h iure sunt, collationes facere iubemusⁱ compelli secundum ea, quæ super cæteris emancipatis statuta sunt. Dat. 12. Kal. Aug. Constant. Probo & Auieno iunior Conf. 503.

De dote, & ante nuptias donatione.

19. Imp. Iulianus A. Mennæ præfecto prætorio.

ILLam meritò dubitationem amputare duximus, quæ super collatione dotis, vel ante nuptias donationis inter certas personas satis iā ventilata est. Nam si intestatus quis defunctus esset, filio vel filiis, [aut] filia vel filiabus relicta, & ex mortua filia [vel filio] cuiuscunque sexus aut numeri nepotibus: vel si qui intestata defuncta esset, filio quide vel filiis, filia vel filiabus similiter relicta, ex mortuo vero filio vel filia item nepotibus cuiuscunque sexus aut numeri: de modo quidem successionis minimè dubitabatur, sed palam erat quod huiusmodi nepotes duas^k partes paternæ vel maternæ portionis tantum haberet, tertiam partem patrui suis vel auunculis, vel amitis vel materteris, pro iam posita constitutioneⁿ concedentes. de collatione vero dotis, vel ante nuptias donationis quam defuncta persona pro filio vel filia superstitibus, & pro mortuo vel mortua filio vel filia dedisset, multa dubitatio orta est: superstitibus quidem filiis defunctæ personæ non debere se dotem, vel ante nuptias donationem pro se datam à suo patre vel matre, conferre filiis mortui fratris [sui], vel mortuæ sororis suæ contententibus, eo quod nulla constitutio super huiusmodi collatione posita esset: nepotibus vero mortuæ personæ non tantum huic resistentibus, sed etiam adferentibus, quod onus collationis constitutione Arcadij & Honorij^l diuæ memoriæ sibi impositum, in personis tantummodo suorum auunculorum, non etiam patruorum, vel amitarum, vel matertrarum locum habere posset. Talem igitur subtilem dubitationem amputantes, præcipimus tam filios vel filias defunctæ personæ dotem^m vel ante nuptias donationem à parētib^{||} suis sibi datam conferre nepotibusⁿ vel neptibus mortuæ personæ: quam eosdem nepotes^o vel neptes patrui suis aut auunculis, amitis etiā & materteris dotē, vel ante nuptias donationē patris sui, vel matris, quā pro eo vel ea mortua persona dedit, similiter conferre: vt commixtis^p huiusmodi collationibus cum bonis mortuæ personæ, duas[†] quide [partes] nepotes vel neptes habeant illius portionis quæ patri vel matri eorum, si superesset, deferretur: tertiam vero eiusdem portionis partem vnā cum [sibi] competentibus portionibus filij vel filie defunctæ personæ, cuius de hereditate agitur, capiant. Dat. Kal. Iun. Constantino. D. N. Iulian. A. PP. II. Conf. 228.

In authen. de trien. & se. §. neque illo coll. 3. lit. 5. no. 18. c. 4.

Quæ tertie portionis deminutio correctionem nouo iure caput, ad equalitatis iustitiam redacta in omnibus talibus personis.

De his quæ imputantur in quartam. 1. de dote & antenuptias donatione.

20. Idem A. Mennæ præfecto prætorio.

ILLud sine ratione à quibusdam in dubietatem deductū planam sanctionem reuelamus: vt omnia^s quæ in quartam portionem ab intestato successionisⁿ computantur his qui ad actionem de inofficioso testamento vocantur: etiam si intestatus is decesserit, ad cuius hereditatē veniunt: omnimodo coheredes suis cōferant. Quod tam in aliis, quā in his quæ occasione militiæ^f vni heredum ex defuncti pecuniis acquisita lucratur is qui militiam meruit, locum habebit: vt lucrum quod tempore mortis defuncti ad eum peruenire poterat, non solum testamento condito quartæ parti ab intestato successionis computetur, sed etiam ab intestato conferatur. Hæc autem regula, vt omnia quæ portioni quartæ computantur, etiam ab intestato conferantur: minimè^e contrario tenebit, vt possit quis dicere etiam illa quæ conferuntur omnimodo in quartam partem his computari qui ad inofficiosi querelam vocantur. Ea enim tantummodo ex his, quæ conferuntur, memoratæ portioni computantur, pro quibus specialiter legibus, vt hoc fieret, expressum est. 1. ¶ Ad hæc cum ante nuptias donatio^u vel dos à patre data vel matre vel aliis parentibus pro filio vel filia, nepote vel nepte, ceterisque^x descendentibus conferatur: si vnus vel vna liberorum ante nuptias tantummodo donationem vel dotem, non etiam simplicem^y donationem accepit, vel acceperit, alter vero vel altera neque dotem neq; donationem ante nuptias à parente suo suscepit, vel suscepit, sed simplicē tantummodo

putari solent, eadem ab intestato conferri debent.

¶ Quam habiturus esset ab intestato.

¶ Militia conferatur. adde l. omnimodo §. imputatur §. de inofficioso. Imò non confertur. l. 1. §. 16. de collat. ¶ Quæ condito testamento legitimè imputantur, ab intestato conferuntur: at non è contra. Nam quæ conferuntur ab intestato in legitimam, facto testamento non imputantur, nisi id expressè cautum reperiatur.

¶ Dos & donatio propter nuptias profectitia, conferuntur. x l. 19. §. 5. eod.

¶ De donationis simplicis collatione v. §. eod.

quæsitæ, emancipati conferunt. d Solet pater in emancipando filio aliquid donare. l. 1. §. de emancip. liber. l. 8. §. de bonis proscriptis. l. 37. in §. D. de negotiis.

e Profectitia post emancipationem conferunt emancipati. Profectitia, id est, res donatas à patre, & ita simplex etiam profectitia donatio confertur v. l. 20. §. eod.

f Pars legis 11. §. de legitim. hered. l. penult. de emancipationibus libero. Omnium enim harum legum vna inscriptio & subscriptio.

g Filij emancipati ex rescripto principis referuato iure legitimarum hereditatum (quod genus emancipationis introduxit Anastasius l. penult. de emancipationibus, auctor huius legis) vocantur ad legitimam hereditatem patris cum fratribus in familia retentis. sic tamē vt bona propria conferant v. Cuiac. 18. obs. 18.

h i. solennibus veterum adhibitis ex legibus x l. 1. tab. v. l. 1. §. de emancip.

i v. ita, quoquo modo liber sint emancipati, ad collationem vocentur.

k l. 9. D. de suu. §. 15. Inst. de her. quæ ab intest. v. Nouell. 18. ca. 4. l. 3. §. 4. Co. Theod. de legitimis heredibus. §. 15. Inst. de hered. ab intest. l. 1. nepos Cod. Theod. de legitimis heredibus.

m Dos & donatio propter nuptias conferuntur l. 17. §. 1. eo. l. 20. §.

n Patrui & amiti, auunculi & materteræ dotēs & donationes propter nuptias liberis fratrum fororūque conferunt l. 14. §. 1. eo.

o Nepotes & neptes, suis patrui, auunculi, amiti, & materteris dotem & donationem propter nuptias conferunt.

p Collatione fit commixtio.

† Hodie id abrogatum. Nouell. 18. ca. 4.

q Quæcumque in legitimā im-

^a Si qui dotem vel donationem propter nuptias profecticiam habet, eam simplici donatio conferat: vicissim iustum erit, ut simplex donatio donationem simplicem eidem conferat. ^b Ut dos & donatio propter nuptias conferatur, ita & simplex donatio, dicamus apertius, Quomodo modum cohereditibus, siue dotem & donationem propter nuptias, aut donationem simplicem acceperimus, dotem & donationem: ne ex eo iniustum ^a aliquid oriatur, si illa quidem persona, quæ ante nuptias donationem vel dotem suscepit conferre eam cogenda sit: illa verò quæ simplicem tantummodò donationem meruit, ad collationem eius minimè coarctanda: si quid huiusmodi acciderit, iubemus ad ^b similitudinem eius ^c qui ante nuptias donationem vel dotem conferre cogitur, etiam illam personam quæ nulla do te vel ante nuptias donatione data, solam simplicem donationem à parentibus suis accepit, conferre eam: nec ^d recufare collationem || ex || ^e eo quòd simplex donatio non aliter confertur, nisi huiusmodi legem donator tempore donationis suæ indulgentiæ imposuerit. Dat. 8. Id. Aug. Conf. Decio V. C. Conf. 529.

De peculio aduentitio.

21. Idem A. Ioanni præfecto pratorio.

UT nemini de cetero super collatione dubietas oriatur: necessarium duximus constitutioni, quam iam fauore liberorum fecimus, hoc addere: ut res, quas parentibus acquirendas esse prohibuimus, nec collationi post obitum eorum inter liberos subiacent. Ut enim ^a strensi ^b peculium in commune conferre in hereditate diuidenda, & ex præci iuris auctoritate minimè cohebantur: ita & alias res quæ ^c minimè parentibus acquiruntur, proprias || liberis || manere censuimus. Dat. 15. Kalen. Nouem. Lampadio & Oreste VV. CC. Conf. anno II. 230.

DE TESTAMENTO

militis ^k.

Tit. XXI.

De milite pro parte testato, pro parte intestato.

1. Imp. Antoninus A. Floro militi.

RA T E R tuus miles si te specialiter in bonis quæ in paganico ^a habeat, heredem fecit: bona, quæ in castris reliquit, petere non ^b potes, etiam si is, qui eorum heres institutus est, adue ea noluerit: sed ab intestato succedentes veniunt: modo si in eius locum substitutus non es, & liquidò probetur fratertuum castrisia bona ad te pertinere noluisse. Nā voluntas ^c militis in expeditione occupati pro iure ^d seruatur. Accepta 5. Id. Septemb. Duobus & Alpris Conf. 213.

2. Idem A. Septimo militi.

Miles si castrensi tantummodò ^a bonorum cōmilitonem suam instituit heredem: cetera bona eius, ut intestati defuncti, mater eius iure possidebit. Quod si extraneum scripsit heredem ^b, sique adit hereditatem: bona eius in te transferri non iure desideras. PP. II. Kal. Mart. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

Virum testamentum valeat iure communi an iure militari.

3. Idem A. Vindiciano.

Quamquam militum testamenta iuris ^a vinculis non subiciantur, cum propter simplicitatem ^b, militarē, quomodo ^c velint & quomodo possint, ea facere his concedatur: tamē in Valeriani quondam centurionis testamento institutio etiam iure ^d communi accepit auctoritatem. Nam ^e cum paterfamilias filiam ex duabus viciis uxorem ex vicia heredes scripserit, nec de residuis portionibus, quicquam significauerit: in tres partes diuissile eum appareret hereditatem: ut duas habeat, quæ sextantem accepit: tertiam, quæ ex vicia heres est instituta. PP. Kal. Nouembr. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

De manumissione.

abrogetur lex 4. §. 1. §. 7. ff. de dot. cel. nā aduentitiorū nudus vfructus parētib. adquiratur l. 6. §. de bon. qua lib. §. 1. Inst. per quas pers. iur. k dixi ad l. 29. D. l. adde 15. Ecl. 21. fol. 326. 1. Paganicis hic opponuntur castrensis. m Id est, in bonis paganis. paganica opponuntur castrensis. n Et ita heredi instituto in paganis nō aderecunt bona militaria defuncti. videntur enim quodam modo duæ duorum hominum hereditates l. 7. §. D. eo. Ideoque, herede militarium bonorū non adeunte, pars eorum ad heredes ab intestato militis defertur. Ut ita pro parte testatus, pro parte intestatus moriatur l. 6. ff. eod. o adire bona. Symmachus in epist. Adicione bonorum successit. Lucianus *παρὰ δὲ τῶν εἰς τὴν ὁρίαν*. & ita quoque dicimus, Adire hereditatis institutionem, nomen, testamentū v. l. 1. §. 1. §. 18. p l. 5. l. 4. l. 15. §. eo. l. 1. §. eod. q Si modo de ea confert. l. 2. §. 1. §. 2. m f. D. eod. 1. Institutio facta in castrensis, non trahit ad te paganica l. 6. l. 11. l. 12. D. eod. f Simpliciter, nam institutio simpliciter facta comprehendit omnia. t Iuris vinculis testamenta militum non subiciuntur. u Simpliciter militaris, ut hic: armatæ militiæ l. 1. §. de iur. & facti signor. impetitia l. 40. D. de administ. iur. Tacitus in Agricola, Credunt plerique militibus ingenuis subtilitatem decisse, quia castrensis iurisdictione secuta & obtusior, ac plura manu agens, caliditatem fori non exerceat. x Miles quomodo vult & potest testatur ut hic, & l. 15. §. eod. prius arbitrii: alterum, necessitatis est. y An privilegiatus præsumatur in dubio potius vii iure communi, quam speciali, vide Alcizum 3. præsumpt. 36. z Miles filiam ex duabus viciis: uxorem, ex vicia vicia instituit, nec de residuis nouem viciis quidquam significauit. Queritur, cui cedant reliquæ nouem viciæ? Iure communi paganorum receptum est, ut eo casu testator videatur filiam instituisse ex duab. partibus hereditatis, uxorem ex tertia l. 13. §. 2. l. 47. §. 1. ff. de heredib. inst. §. 7. Inst. de heredib. inst. ergo & miles. Nam testamentum

militis, quantum potest, salua ratione recti sermonis, reduciatur ad ius commune Bald. & institutio per quotam, trahitur ad omnia bona Salycet.

^a Horatius, sumere depositum clauum fierique tribunum. ^b Laticlavi Hal. Tribunorum alij laticlavi, alij angusticlavi. Senatores omnes, laticlavi: equites angusticlavi. ut meritis hæc separentur l. 42. D. de donationibus int. vir. latum clauum

4. Imp. Alexander A. Iunio.

SI Rufinus vir clarissimus tribunus ^a laticlavius ^b maior Sannis || leges || definitis ^c faciens testamentum, te manumissit: iustam tibi libertatem competisse, scire debes. Quod si minor annis ex lege constitutus fuerit, cum faceret testamentum: lege impediēte nullam libertatem adeptus es, quæ in hac parte nec ^d militibus remissa est. Quod si idem testator causam manumittendi te habuit, quæ probabilis viuo manumittente consilio futura ^e esset: quia per fideicommissum data libertas à quolibet minore annis, ei cuius causa ^f probari potuit, præstari debet: ex testamento militis huiusmodi seruis iustam libertatem cōpetere, consequens est. Dat. 16. Kal. Decem. Alexandro A. Conf. 224.

Qui ex testamento militis capere possunt.

5. Idem A. Zozomeno.

EX testamento militis, siue adhuc in militia, siue intra ^a annū missus honestè decessit, hereditas & legata omnibus quibus relicta sunt, debentur: quia inter cetera, quæ militibus concessa sunt, liberum ^b arbitrium, quibus velint, relinquendi supremis || iudiciis suis || concessum est: nisi ^c lex specialiter eos prohibuerit. Dat. 17. Kal. Febr. Iuliano II. & Crispino CC. Conf. 225.

De substitutione.

6. Idem A. Valentino.

IN testamento quidem eius, qui non ^k miles fuit, si duob. heredibus instituit, altero ^l cui ^m potuit vique ad tempus pubertatis parēs facere testamentum, altero qui posteaquam heres extitit, substitui non potuit, inuicē substitutio eisdē verbis facta est: cum eum solu casum eam locum habere sententiis prudentium virorum, & constitutionibus diuorū parentum ⁿ meorum placer, quo utriusque pari ratione potuit substitui. Sed cum ex testamento militis cōtroueriam esse proponas, defuncta paruula eius filia posteaquam heres extitit patri, cum qua simul aquis partibus heres institutus eras, substitutione inuicem ^p facta: & mater quidem intestatæ filia sibi successionem defendat, tu autem ex substitutione ad te pertinere contendas: iuris quidem ratio manifesta est, licere militibus proprio privilegio etiam heredibus extraneis ^q, posteaquam ^r heredes extiterint mortuis substitui: sed tibi probandum est, an ita frater tuus fecerit. PP. II. Kal. Maij, Fusco II. & Dextro Conf. 226.

De verbis, Fortunato meo do, lego.

7. Idem A. Fortunato.

EX his verbis, Fortunato liberto meo, do, lego, vindicare tibi libertatem non potes, si pagani ^a testamentum proponatur. Atenum cum testatorem militem ^b fuisse proponas: si non errore ^c ductus libertum ^d te crediderit, sed dandæ libertatis animum habuerit: libertatem equidem directam competere tibi, sed & legati vindicationem habere te prærogatiua militaris privilegij præstat. Dat. 12. Kal. Ian. Alexandro A. II. & Marcello Conf. 227.

De institutione ad tempus.

8. Imp. Gordianus A. Eterno militi.

Certi iuris est, militem ^a ad ^b tempus etiam heredem instituere posse. PP. 3. Kalend. Octob. Pio & Pontiano Conf. 239.

De præteritione.

9. Idem A. Valerio.

tuere pupillariter. m vide Inst. de pupillari substitut. n Puta fratrem, cui vulgater substitui solet non pupillariter. o Seueri & Antonini l. 4. §. 2. D. de vulgari: Parentes vocat, quos habuit imperij antecessores. p Miles filiam impuberem & fratrem puberē instituit, eos inuicē substituit, mortua intra pubertatē filia, mater filia, patruo eius præferetur, nisi patruus probauerit testatoris voluntatem mutata fuisse: ut etiam valeat substitutio in pupillarem casum. Alias, reciproca substitutio facta diuersæ conditionis vel ætatis liberis, valet tantum in vulgari casu d. §. 2. l. 2. §. de vulgari: v. l. 1. §. 17. obf. 20. adde l. 39. l. 45. D. de vulgari. q l. 3. l. 28. in f. l. 41. §. 3. 4. D. de vulgari. r Miles, verbis directis, etiam post pubertatem, liberis substituere potest l. 8. §. de impuber. paganus, per fideicommissum tantum & verbis fideicommissariis l. 41. §. 3. D. de vulgari. §. ult. Inst. de pupillari. v. l. 1. §. 12. obf. 27. f Paganus tertium cui legatum adscripsit, manumissile nō videtur, ut hic: & l. 6. §. D. de heredib. inst. aliud in milite j. eod. t Miles seruum, cui scienter ut seruo legatum adscripsit, manumissile videtur, ut hic: & l. 40. §. 1. D. eo. dic apertius, Si miles seruum suum sciens libertum nuncupauerit, eive legatum adscripserit, manumittit Non. 78. c. 4. paganus non manumittit l. 2. §. de necessar. l. 6. §. D. de heredib. inst. Quid si paganus sub appellatione libertorum seruus heredes instituerit? manumittit. arif. l. 2. Plus igitur in institutione est q in legato. u Excidit tæpe nobis falsa demonstratio in herede instituēdo l. 33. D. de condit. o. nibus & demonstr. x Aliud in pagano l. 34. D. de hered. inst. y l. 1. §. 4. l. 19. in fin. l. 41. D. eod. m

Sicut

a ex l. 3. C. Th. de test. b testator. c ut si cōtractū vel se. codic. appellauit: ut paulo ante dixi. d Superflua non nocent. l. 37. de don. l. 56. D. mandati. l. 32. §. 6. D. de auro. l. 26. in ff. de adim. lega. l. 65. D. de ver. oblig. l. 81. l. 94. ff. de reg. iur. Paul. 3. sen. 2. §. 10. interdū tamen ex supernumerariis præsuntur dolus. l. 7. ff. de condit. inst. aut si contra naturam actus adhibeatur. l. 3. §. 7. D. de fideiuss. l. 77. D. de reg. iur. e Necessarium actorem

Testamentū non ideo infirmari debet, quod diuersis hoc deficiēs nominib. appellauit, cū superflua nō nocent. Namq; necessaria prætēmissa imminuit contractus, & testatoris officiunt voluntati, nō abundans cautela. Dat. 12. Kal. Apr. Arcadio IIII. & Honorio IIII. AA. Conf. 396.

De his qui apud officium censuale publicari solent.

18. Iidem AA. Africano præfecto urbi.

Testamenta omnia, ceteraque quæ apud officium censuale publicari solent, in eodem loco referuntur, nec vquam permittitur fieri vlla translatio. Mos namque retineretur est fidelissima vetustatis: quæ si quis in hac urbe voluerit mutare, irrita mortuorū videri faciet voluntas. Dat. 12. Kal. Octob. Constantinop. Cæsario & Artico Conf. 397.

De precibus principi oblati.

19. Imp. Honor. & Theod. AA. Ioanni PP.

Omnia testamentorum solennitatem superare videtur quod insertū mera fide precib. inter tot nobiles probatq; personas etiā conscientia principis tenet. Sicut ergo securus erit, qui actus cuiuscunque iudicis, aut municipum, aut auribus priuatorum mentis suæ postremum publicauit iudicium: ita hæc de eius vnquam successione tractabitur, qui nobis mediis, & toto iure (quod in nostris est scriptis constitutum) teste succedit. Nec sanē illud hereditas nocere permittimus, si rescripta nostra nihil de eadem voluntate responderint. Voluntas etenim hominum audire volumus, non iubere: ne post sententiam nostram inhibita videatur commutationis arbitrium: cum hoc ipsum quod per supplicationem nostris auribus intimatur, ita demum firmum sit, si vltimum comprobetur, nec contra iudicium suum defunctus postea venisse detegatur. Ne quid sanē prætermisissē credamus: huiusmodi institutionis successorib. designatis, omnia quæ scriptis heredit. cōpētunt, iubemus eos habere, nec super bonorum possessionis petitione vllam controuersiam nasci: cum pro herede agere cuncta sufficiat, & ius omne ipsa complere aditio videatur. Omnibus etenim præstandum esse censemus, ut libero arbitrio, cui testandi facultas suppetit, successorē suū oblati precibus possit declarare: & stabile scias esse, quod fecerit. Nec institutus heres pertimescat, cum oblatas preces secūdū voluntatē defuncti idoneis testib. possit appro-

contrarium colligant interpretes: quibus manifestū hæc particula etiam repugnat soli igitur imperatori ac principi, ea in re fides non adhibetur arg. l. 9. in fin. §. de testib. vnde paulo ante, inter tot nobiles probatq; personas: & mox sequitur, nobis mediis, & toto iure (quod in nostris est scriptis constitutum) teste. Egitur hæc nobis sententia, Testamentum factum vel insinuatum per supplicationem coram principe, vel coram alio iudice valere sine solennitate testium: hoc est, corū nō mero rogatione & signis, sic tamen, ut si dubitetur apud principem fuerit nec ne insinuatum testamentum, id probetur per duos testes vers. l. 7. eo. Ex his constat hic agi, de testamento, quod per supplicationem auribus Imperatoris intimatum vers. cum hoc ipsum. Sed & de eo qui precibus oblati, imperatori successorē suum declarauit: qui mera fide ac sincera, principem interrogat, quemadmodum de rebus suis disponat. Quod cum accidit, quæri solet, vtrum illa quasi interrogatio, illa quasi consultatio habeatur pro testamento, siue princeps ad eam interrogationem rescribat, siue non rescribat, & valere constituit Theodosius, etiam si imperator non rescribat vers. nec sanē. Pone principem ad huiusmodi consultationem rescripsisse: licetne testator, id testamentum mutare? licet ver. nec post sententiam nostram. Quid: quot testibus oblata illæ preces principi, probari possunt? idoneis in fin. Non vno igitur teste, ut putant multi: imō nec ipso quidem solo principe, ut recte Azo & H. golinus notant ad hanc legem. Quid, si quis non principi, sed iudici aut apud acta postremum suum iudicium publicauit, nullis testibus aduocatis valet testamentū vers. sicut ergo eo. & ita testamentum factum in loco ubi requiritur minor solennitas, valet in eo ubi requiritur maior adde l. 6. l. 7. eo.

p De publicatione apud acta. v. l. 18. §. eo. q sui tamen v. l. 18. §. eo. r Signum cutiæ testamento adpositum, sciente testatore adpositum, præsumi hinc colligit Boerius decis. 240. adde quæ scripti ad l. 3. §. eo.

f Id est, præsentibus, Ferrariensis in forma libelli quo petitur hereditas ex testamento 48. in verbo vallatum 6. n. 4. hinc colligit, in testamento vnicuique testis sufficere, quoties id fit coram principe. quod ab eo satis nouē & falsū dicitur, dixi §. eo. & ad No. Leonii. 41.

t Princeps, ius totum. Princeps iuris solennitatem supplet. Quæ coram principe fit institutio, toto iure teste fieri intelligitur. Iure teste dixi, ut alibi ferro vltore §. 5. in de public. indic.

u Is coram principe dicitur testari, qui principem, libello oblato interrogat, quemadmodum de rebus suis disponat, etiam si princeps huiusmodi precibus nihil rescribat. x Honestē, cum videatur priuati voluntas ex aliena seu imperatoris voluntate pendere.

y dixi ad l. 6. §. qui testam. dicendum enim videbatur principis consensum ex eo requiri in reuocatione testamenti, quod in eius ordinatione principis consensus interuenerat. z sic libellus principi datus litis contestationem facit. l. 1. l. 2. quando libellus: No. 8. §. 13. sed & excusat procuratorem actoris ab onere satisfaciendi ratam rem dominum habiturum l. 21. D. ratam rem.

a Testamentum vltimum ex eo satis probatur, quod nullum aliud profertur.

b Paria sunt, testamento scribi heredem, & precibus imperatori oblati.

c Aditio vis tota testamenti est. l. 18. in fin. D. de stipul. serui.

d Scripto ut hic. An & viua voce sic est, si tamen id duobus testibus probetur, Clar. ex communi opinione 3. sentent. §. testamentum. quasi §. 6. vers. est etiam.

e Saltem duobus, l. 12. D. de testibus. f alij legunt ix. g leg. §. C. Theod. de testam.

h Scriptum testamentum alio scripto solenniter facto tolli potest: nuncupatio, quantumvis solenni, non potest: etiam in posteriore testamento princeps heres institutus sit, v. l. 3. §. eo.

i Non scriptum, scripto non opponitur, k testamento, scilicet.

l id est legitimus. m dixi ad Nouell. 105. c. 2. in fin.

n Ex nuda voce princeps heredis nomen non admittit §. 1. Inst. quib. mod. test. instr.

o Sumpta ex Nouell. Theod. de testamentis, quare vide apud Forneriū 2. select. 12. p De forma scripti testamenti. q Testatori non est omnimodo necessarium ut præsentibus testibus dicat testamentum: quando ei liceat etiam ipis absentibus tum dicere, tum scribere, sic tamen ut illis præsentibus assignandum, suum esse testamentum profiteatur, & vno eodemque tempore testes signent ac subscribant. Nā

testamentū non sic absolutū imperfectū est. Synopsis 35. Basil. 2. c. 16. facit §. 3. Inst. de pupil. 2. Causa 4. §. 3.

20. Eorundem AA. editum ad populum vrbis Constantinopolitanae, & omnes prouinciales.

Nolumus conuelli deficientium scriptas iure ac solenniter voluntates, dum quoddam morientis supremum, & non scriptum processisse confirmatur arbitrium, tanquam patrimonium suum ad nos deficientes maluerit pertinere. Omnibus enim priuatis & militantis interdicimus, ne huiusmodi perhibeat testimonia: & falsi criminis reos teneri præcipimus, si cum scriptæ iure ac solenniter deficientium extiterint voluntates, non scriptum aliquid sub nostrorum nominum mentione falso adstruere moliantur. Nemo itaque relictus heres, vel legibus ad successione vocatus, nostrum vel potentium nomē horref. at. m. nemo ferre testimonia in hunc modum, vel suscipere in gestis huiusmodi voces, audeat nostro vel etiam priuatum potentium nomine. Dat. 7. Id. Mar. Constantin. Theod. A. VII. & Palladio Conf. 407.

De forma testandi in scriptis. 2. vel sine scriptis. 3. De posterib. testamento. 4. ut præce testari liceat.

21. Imp. Theod. & Valent. AA. Florentio PP.

Hac consultissima lege sancimus licere per scripturam conscientibus testamentum, si nullum scire volunt, & quæ in eo scripta sunt, consignatam, vel ligatam, vel tantum clausam, inuolutamque proferre scripturam, vel ipsius testatoris, vel cuiuslibet alterius manu conscriptam, eamque rogatis testibus septem numero, ciuib. Romanis, puberibus, omnibus simul offerre signandam, & subscribendam: dum tamen testibus præsentibus testator suum esse testamentum dixerit, quod offertur, eique ipse corā testibus sua manu in reliqua parte testamenti subscripserit: quo facto & testibus vno eodemque die ac tempore subscribentibus & consignantibus, testamentū valeat: nec ideo infirmari, quod testes nesciā, quæ in eo scripta sunt testamento. Quod si literas testator ignoret, vel subscribere nequeat octauo subscriptore pro eo adhibito, eadem seruari decernimus. In omnibus autem testamentis, quæ præsentibus vel absentibus testibus dicantur, superfluum est vno eodemque tempore exigere testatorem &

u Testamentum, aliena, alia quæ testatoris manu scribi potest. x hoc testamentū holographū dicitur. y etiam serui, l. 28. ff. qui testam. z l. 21. §. 2. ff. eod. v. Nouell. 90. c. 2. v. Forner. 2. select. 10. Quid, sufficere testes rogatos vel ab herede vel ab extraneo sufficit: modo præsentem testatorem rogati sunt: tunc enim ipse testator eos rogasse intelligitur: sufficit itaq; testes rogatos esse a testatore, aut eo qui vice eius fungatur. Quid, nam satis est rogari in genere, hoc non commemorato, ut testes sint in testamento: id satis est. Bald. Aretin. in l. Dominus. ff. eod. Quid: præsumuntur rogati qui præsentibus fuisse scripti sunt a notario: non præsumuntur, nulla enim solennitas extinguitur, ut hæc est, præsumitur. l. quæcumq; in ff. de publiciana. Testes igitur, ut testamento proficiant, & se præsentibus & rogatos referre debent. Quid si testamentum subscripserint rogati præsumuntur: si modo præsentem testatorem subscripserint: quod in dubio præsumitur. Bart. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. (non tamen omnino necessarium est. Potest, n. fieri ut quis subscribat, nec sit rogatus: veluti si absente & ignorante testatore: præsentem testatorem & tamen inuito subscribat). Quid si testes passi sint se defecisse, iubere vel patiente testatore: rogati quoque præsumuntur. Quid si iunctim dicantur fuisse, præsentibus adhibitis & vocatis? Idem. (plus est enim adhiberi, quā adesse aut collectos esse, id est quod rogati: præsertim ubi rogatio necessaria est). Quid si ita scripti, testes præsentibus fuisse, & c. Dictio illa, & cetera, innuit testes esse rogatos. Quid si testator & notarius iuris sint perituri? Idem. Bald. Odofredus. Aret. non id esse esse aiunt Imola, Alexand. Aretinus quoque in eo sibi cōtrarius, & Iason. Quid si eodē codice plura testamenta contineantur, & in priorib. contineatur, testes fuisse rogatos, nū in sequentibus testamentis præsumuntur rogati? Ita putat Baldus, Angel. Imola, Aretin. de quo v. Manicam 2. de consuet. 11. a l. 12. §. eod. l. vlt. in ff. eod. Quinque testes sufficere notat Harm. §. 2. l. 47. Quin bello vulneratū & in via obambulanti tribus adhibitis testibus, immo duob. fortuito inuentis testari posse, propter eum in quem incidit casum. b Peregrinus, testis testamentarius esse non potest. c Impubes, testis testamentarius esse non potest, l. 20. ff. qui testam. §. 6. Inst. eodem. d nec enim sufficit quibuscumq; obulit, l. 12. §. eod. e ipsi testes signare debent in testamento. f Aliud est signare, aliud subscribere: illud, anulo: hoc calamo perficitur. g De subscriptione testium §. 1. Inst. eod. h De subscriptione testatoris d. §. 2. ea non est necessaria in testamento holographo. l. 28. in ff. eod. i Diem igitur testamento adici oportet, v. quæ dixi ad l. 2. §. 6. D. testam. quemadm. l. 3. ff. de accusat. k v. l. eod. l. Ratio dubitandi. m Ignoti possunt subscribere, l. 92. ff. de legat. 1. v. quæ dixi ad l. 22. §. eod. n Qua ratione testem literarum ignorari. Literarum imperitos Græci, γράμματις, l. 6. in ff. de excusat. iuror. Theop. §. 8. Inst. de excusat. iuror. quib. opponuntur γράμματις εἰδότες, §. 5. Eclog. 3. cap. 10. hinc literas ignorare ut hic nescire, l. 3. §. 2. ff. de accusat. §. 8. Inst. de excusat. dist. 10. Seneca 2. de Clementia, imperitia literarū, l. 30. in ff. eod. literati, scientes literas, l. vlt. §. eod. γράμματις αὐτὸν ἀνέγνω, Nouell. 44. c. 1. γράμματις ὁ ὁμοειδής, Nou. 74. c. 8. Literarum igitur peritia, scribendi pericia est, nō legendi simplicitas. ut merito defendi possit, ignaros legendi, secreto, aut aliter quā cæcos testari non posse. l. 8. §. qui testamenta. Nam quis omnium bonorum hereditatē & abalienationem vni tantum tabulario aut subscriptori committat, reliquis testibus voluntatis defuncti ignaris contra præscripta legum, d. lege 8. l. vlt. in ff. eod. l. 9. in ff. de codicillis, aut in imperfecto inter liberos testamento, dicam §. prox. §. eod. Neque mouet Nouella Leonis 69. quæ apud nos in vfu non est. Non mouet lege 14. in ff. de dose præleg. l. 1. in ff. de verb. oblig. quæ vnus testimoniu videntur admittere. Illis enim legibus non agitur de hereditate. Pertinet igitur hæc lex ad scribendi imperitos, peritos tamen legendi. His tabularius facile non imponit: legendi imperitis facile potest imponi. Facilius legimus quā subscribimus. Nouella 74. cap. 8.

o Octauus subscriptor vicem testatoris literarum ignari repræsentat. p i. exigi, ut sit sensus, Non esse testatori necessarium, vno & eodem tempore testes adhibere, dicere testamentum, & finire.

a Alio tempore dictare vel scribere testamentum possumus alio testes adhibere.
b Octavo subscriptori scilicet, de quo §. eodem. c à testatore scilicet.
d §. eodem. e dixi §. eodem. adde l. 2. §. 6. ff. testament. quemadmodum aper.
f l. 23. §. eodem. l. 21. in ff. eodem. g Testamentum diuersis temporibus, neque
subscribi neque signari potest. h Subscriptio & signatio testamenti finis.

i pro imperfecto, Nouell. Theod. de testament. cui lectioni respondet paragra-
phus proximus. hoc igitur de-
monstrat Imper-
fectum testame-
tum esse, quod
septem testium
signis non sit ob-
signatum: per-
fectum, quod sit
signatum iusto
numero testium.
His adde quæ scri-
psit ad leg. 6. ff. de
falsis.

k Imperfectum
quid esset, dictum
est §. eod.

l etiam nuncu-
patiuo. *Clarus ex
communis opinione
3 sentent. §. testa-
ment. quæst. 12.
m Quævis de-
functi voluntas,
quibuscumque
vel scriptis ex-
pressa, inter li-
beros valet. l. 10.
l. 15. in ff. l. 21. in ff.
§. famul. l. 23. de
confirmando tut.*

An & non sub-
signatum ab o-
mnibus septem
testibus subscri-
ptis valet ut hic:
dixi etiam ad leg.

ult. §. famul. An & simplex patris schedula? dicam ad authenticam proximam §. eodem.
An & notis scriptum valet olim valet, d. lege ult. hodie non valet. Nou. 107. cap. 1.
An & cæptum tantum necdum perfectum? non valet. Imperfectum testamentum
ratione voluntatis inter liberos etiam non sustinetur. veluti, si cum aliquid legare
cœperit, morte preuentus sit, vide *Clarum 3. sent. §. testamentum. quæst. 9.* ne ad pias cau-
sas quidem, *Mysing. 5. obseru. 28.* imperfectum hoc casu non esset, nuda epistola. l. 17.
ff. de iure codicill. An testibus destitutum valet? non valet. v. *Clar. l. 1. consil. 2.* duos salte-
interesse oportet, *Clarus d. loco. quæst. 8. vers. hinc infert. Speculator. de testib. §. 11. num. 3. Pa-
ponius 20. Arrest. 1. §. 1. Hotomanus conf. 15.* etiam si cæcus, pater inter liberos testetur.
cùm in eius testamento octo alias testes requiruntur, l. 2. §. qui testam. *Clar. d. loco. quæst.*

a7. Quin feminam eo casu testem esse posse communiter putant interpretes, *Clarus
d. loco. quæst. 8. vers. 2. infertur ad hæc.* Non requiri ut testes sint rogati, *Clarus ibid. vers.*
sed quæro. quin in eo semper subintelligi clausulam codicillatæ *Clar. ib. ver. unū tamē.*
Aliud esse si vnus liberorum in eo sit præteritus, *Clar. ibid. vers. sed quæro.* aut iure in-
stitutionis vni filiorum pars legitima non sit relicta. *Idem ibid. vers. sed pone.* vel si te-
stamentum iura conditum, *Idem ibid. vers. finali.* si in eo liberorum aliquis exhere-
detur, v. *Hotoman. conf. 15. fol. 140.*

n Ex imperfecto testamento nemo succedit, nisi descendentes vtriusque sexus adscen-
dentibus. Quid si extranea persona mista est quantum ad eam personam attinet, te-
stamentum nullius est momenti ut hic. quantum ad liberos, ratum est testamentum
ut hic. *Synopsis 35. tit. 2. cap. 16.* Quid, si inter succedentes ab intestato, qui non sunt ex
liberis, testamentum imperfectum, ratum num habere oportet? *Harmenopolus. scri-
bit 5. r. 10. §. 27. 28. 29.* legata in huiusmodi testamento, ab heredibus ab intestato esse
præstanda: quod ex §. 2. huius legis interpolatum est.

o fortè ad pias causas valebit dicam ad Auth. Similiter ad l. Falcid.

p Legitimos scilicet vel legitimatos: alias imperfectum testamentum non valet
inter liberos naturales tantum & spurios, *Papou. 10. Arrest. 1. num. 2. Clarus 3. sent. §. te-
stamentum. quæst. 12.* nisi à matre inter liberos factum. Liberos cum dicimus, in infinitum
intellige liberos, quin & filias statuto ab intestati successione exclusas, *Clarus
d. loco.* Quid, inter parentes imperfectum filij testamentum valebit? *Clarus ex eadem
communis opinione negat valere, d. loco.* nam quod extra communes regulas consti-
tutum est, non est trahendum ad consequentias.

q Testamentum imperfectum inter liberos, non sustinetur in fauorem personæ
extraneæ, v. omnino *Clarum 3. sent. §. testamentum. quæst. 10.* qualis ea dicitur quæ non est
de numero liberorum. *Nouell. 117. cap. 1.*

r hinc colligunt, Schedulam à patre scriptam nullis adhibitis testibus valere inter
liberos, *Baldus hic. v. Mysing. 5. obser. 28.* Quid si tantum subscriptis *Clarus 3. sentent. §.*
testamentum. quæst. 24. idem esse putat. modo si pater in subscriptione mentionem fa-
ciat testamentum esse cui subscripserit, Quid si talis schedula ab vno liberorum sub-
scripta valet, vide *Nouell. 107. cap. ult.* Quid si neque à testatore aut liberis scripta, sub-
scripta valet? non valet, *Clarus dicto loco.* Quid si à solo notario? non valet. *Clarus dicto lo-
co.* quemadmodum si dies desit, aut notis scripta sit, eodem. *Clarus dicto loco.* Quid si
liberi ex partibus inæqualibus ibidem instituti valet, *Clarus dicto loco.* Quid, huiusmo-
di sedula locumne habet in legatis ad pias causas? non habet, ut ita fauor liberorum
piam causam exluperet, *Clarus dicto loco quæst. 7.* His adde *Hotomanum conf. 15.* ubi
tractat de testamento patris inter liberos.

f Testamentum signis regulariter scribi non potest ut hic: ad pias tamē causas scri-
bi ita posse censent nostri. *Tiraquell. 12. priuilegio pia causa.* adde quæ scripsi ad l. 8. §.
4. ff. de hereditibus inst.

t Testamenti substantiæ est diem & tempus ei adiacere ut hic: quod in testamento
ad pias causas requiri negat *Tiraquellus 11. priuilegio pia causa.*

u Qua forma testamentum inter liberos reuocari oporteat, dixi ad Nou. 107. cap. 2.

x Sola testamenti prioris reuocatio nihil operatur, sed necesse est ut qui reuocat
aliud testamentum faciat: ne aliquin intestatus moriatur, leg. 36. §. 3. ff. de testament.
militis. idque etiam locum habere in testamento inter extraneos factio *Papouius re-
fert. 10. Arrestorum 1. §. 2.*

y Testamentum æquæque citra scripturam ita fit, Qui ita testari vult coram iisdem
testibus, vno eodemque tempore, audientibus testibus, testamentum facere debet, ut
hic: *Synop. Basilic. 3. r. 12. cap. 17.*

z Per nuncupationem testamentum, sine scriptura testamentum.

a Qua forma nuncupatiuum testamentum fiat, §. ult. *Inst. eodem 35. Ecloga 2. cap. 17.*
adde l. 26. §. eod.

† abrogatur per l. 26. §. eodem.

b Posteriori testamento, solenni tamen (tunc casus excipe de quibus in hac lege-
eodem) prius testamentum reuocari potest, §. 2. *Inst. quibus modis testam. etiam si ex
secundo testamento non fuerit adita hereditas, v. Clar. 3. sent. §. testamentum. quæst. 47.*
etiam si testamento suo omnia bona sua heredi donauerit testator, quo casu prius te-
stamentum reuocauerit, *Clar. d. loco quæst. 95.* etiam si coram imperatore prius factum
fuerit. l. 19. §. 20.

testes (ut supra dictum est) simul vno eodemque tempore
collecti, testatoris voluntatem, ut testamentum sine scri-
ptura facientis audierint. 3 Si quis autem testamento
iure perfecto, postea ad aliud venerit testamentum non
alias quod ante factum est, infirmari decernimus, quam si
id quod secundo facere testator instituit, iure fuerit con-
firmatum. Nisi d fortè in priore testamento scriptis his
qui ab intestato e ad testatoris hereditatem vel successione
venire non poterant, in secunda voluntate testator eos scri-
bere instituit, qui ab intestato ad eius hereditatem vocantur.
eo enim casu, licet imperfecta videatur scriptura posterior,
infirmato priore testamento, secundam eius voluntatem
non f quasi testamentum, sed quasi voluntatem ultimam
intestati valere sancimus: in qua voluntate quinque testium
iuratorum depositiones sufficiunt: quo non facto valebit
primum testamentum, licet in eo scripti videantur extra-
anei. Illud etiam huic legi prospeximus inferendum, ut
etiam h Gracè omnibus liceat testari. Dat. Id. Sept. Theo-
dosio A. XVII. & Festo Conf. 439.

Si dicantibus ultimam voluntatem vel testibus relinquatur.

22. Imp. Zeno A. Sebastiano præfecto prætorio.

Dicantibus testamēta, vel aliam quamlibet ultimam
voluntatem, legatum, vel fideicommissum, vel quod-
cunque aliud, quolibet legitimo titulo testatore posse
relinquere, minimè dubitandum est. Testibus etiam ad effi-
ciendam voluntatem adhibitis pro suo libito quod voluerit
testator relinquere non prohibetur. Dat. Kal. Maij, Constant.
Basilio Iunior V. C. Conf. 480.

Vi testamenta apud magistrum census aperiuntur.

23. Imp. Iustin. A. Archelao præfecto prætorio.

omnia familiare esse Triboniano desiderare speciale voluntatem, ubi sufficit quæ-
libet. l. ult. de nouationib. Nou. 90. Minus etiam licenter subaudiri in l. 6. §. 2. ff. de iure co-
dicill. l. ult. ff. de legat. 2. specialiter defunctum derogasse priori voluntati, qua de re-
plenus v. *Clar. 3. sent. §. testamentum. quæst. 99.* Testamentum verò inter liberos, poste-
riore scriptis non reuocatur, neque reuocatum intelligitur, nisi factum fuerit coram
septem testibus, & in eo pater expressam reuocationis mentionem fecerit. *Nou.
107. ca. 2. v. Clar. d. loco. quæst. 98.* Quid si proferuntur duo testamenta eadem die con-
fecta: si non appareat quodnam eorum prius aut posterius fuerit, neutrum valet, *glos.
in l. ult. in verbo missus. de edito d. Hadriani. Communis opinio apud Clar. d. loco. quæst. 100.*
si minus, posteriori solenni statuitur.

c Testamentum prius secundo testamento infirmari potest, non quouis, sed iure
perfecto ut hic: Quid si extranei prius in priore testamento scripti sint, in poste-
riore, imperfecto tamen, heredes ab intestato heredes scripti in posteriore hoc te-
stamento, licet imperfecto, prius iure perfectum infirmatur. *vers. nisi.* Quid, posterius
hoc testamentum quomodo valet? non quasi testamentum, sed quasi voluntas inte-
stati. *vers. eo enim casu.* Quid, testes quot, qualisque in eo esse debent? ut quin-
que in eo adhibitos fuisse sufficit, ita iuratos esse oportet. *vers. in qua voluntate.* Pone
in posteriore testamento, heredes ab intestato, quique ab intestato defuncto succe-
ssuri erant scriptos esse, & superiora non fuisse obseruata: hoc est, posterius id te-
stamentum coram quinque testibus non iuratis factum? Prius testamentum valebit.
etiam si in eo scripti sint extranei. *vers. quo non facto.* *Synopsis Basilic. 3. r. tit. 2. cap. 17. §.*
Harmenopol. 1. §. 40.

d Prius testamentum posteriore, solenni tamen, reuocatur: nisi priore testamento
extranei instituti fuerint: ut hic & l. 2. ff. de iusto. posteriore vero heredes venientes
ab intestato: & posterius illud testamentum probati possunt quibus iuratis
§. eod. quæ ut concurrant, tamen posterior illa testatio non valet ut testamentum, sed
ut voluntas intestati §. eod. Quid si in posteriore illa testatione, liberorum aliquis sit
præteritus: non valet, *Clar. 3. sent. §. testamentum. quæst. 97.* e d. l. 2.

f Obserua casum specialem, in quo causa intestati trahit ad se causam testati, v. *Clar. d. l.*

g Testamentum imperfectum dicitur, quod coram quinque tantum testibus etiam iuratis,
factum est: tamen in eo successuri ab intestato scripti heredes fuerint, prius, in eo
mere extranei scripti fuerant, informatur hoc posteriore, licet alias imperfecto. & ita
hic casus est quo perfectum testamentum, imperfecto tollitur.

h *Synopsis Basilic. ibid.* Ratio dubitandi esse potuit, quod ea quæ iuris gentium sunt,
quouis lingua posse expediri videantur: quæ iuris civilis sunt (ut testamenta) non nisi
Latine, & ita olim Gracè fideicommissi potuit, non potuit legari, *l. 25. §. 9.* hodie
potuit, l. 14. de manumiss. test.

i Quouis sermone testari possumus, l. 1. §. 1. ibi. vel in quolibet loquendi genere. §. eod. l. 1. §.
§. de testam. iur. quouis sermone fideicommissimus, l. 11. ff. de legat. 3. legamus, l. 4. §. de
manumiss. test. accepto ferimus, dixi ad l. 8. in ff. de acceptationib. testamentum in testa-
mento ferre possumus, l. 20. §. 9. ff. qui testam. v. l. 8. ff. de fideiussorib.

k Possis etiam intelligere ut testes, ita iurisperitos qui testamentum dictant, l. 88. in ff.
ff. de legat. 3. Nou. 158. cap. 1. nisi malis intelligere scriptorem dictata excipientem, de
quo l. 27. ff. qui testam.

l id est, communicandam l. 32. in ff. ff. de furiis.

m Legatarij quoque testamenta signant ut subscriptores. Olim testes esse non po-
terat ex Senatufco. Liboniano, idque ut improbitissimum genus falsi Plinius notat, l. 1.
epist. ult. hodie possunt ut hic: Idem etiam ante Scævolæ placuerat, l. 3. in ff. Cod. Theod.
de testament. ratio extat in l. 14. ff. de reb. dub. facit l. 20. ff. qui testam. l. 39. ff. de legat. 3. §.
11. *Inst. de testam. ordinand.* Symmachus 1. epist. Cùm testamenti iure confecti fidem
recitatio publicaret, calumnia inanis obiecta est, quod signatores nescio quid legari ex
eadem voluntate cepissent. Adduntur etiam rescripta quædam dualia, quibus adsti-
pulationi eiusmodi remota est, quod suam iuuille causam testimonio indicereur. Quasi
verò simile esset exemplum, ut tenuis honor, quo subscriptores ob amicitiam defe-
ctus asperferat, legitimum possit abolere iudicium. Nam si his legibus viueremus,
inimici signatoribus tutius uteremur, quorum offensa nihil de testatore humanitatis
exigeret. potest & alia reddi ratio, quod qui obsignant testamentum, quæ in eo cõ-
tineantur, sapissimè ignorent, l. 21. §. eod. neque id semper necesse sit testibus edi, l.
29. §. eod. Testator tabulas testamenti tenens his verbis utebatur, Hæc vti his tabulis
cessive scripta sunt, ita lego, ita testor. itaque vos, Quirites, testimonium præbitorum,
l. 20. eaque ratio magis placet, quam ea quæ à Triboniano adfertur, ideo legata-
rios admitti, quod non sint vniuersi iuris successores, §. 1. *Inst. de testam. ordin.* v. *Ter-
nerium 2. select. 12. Cuiac. 9. obs. 37. in ff.*

Quid si clausula
derogatoria, aut
quod ei respon-
det iuramentum,
priori fuerit ad-
positum? quidā
volunt non tan-
tū expresse prius
testamentum re-
uocari oportere
sed & iniici quo
que clausulæ de-
rogatoriæ expref-
sam mentionē,
arg. l. 12. ff. de le-
gat. 3. *Barr. Dynus*
quod si mel pla-
cuisse de reg. in fin.
*Clar. ex communis
opinione. 3. sent. §.*
testam. quæst. 94.
nisi forte iustam
ignorantiā clau-
sulæ derogato-
riæ priori testa-
mento iniecit
testator habue-
rit, v. *Papou. 20.*
Arrest. 1. §. 4. Cuiac.
1. 4. obs. 7. pu-
tatur illa verba, Si
specialiter dixeris
priori voluntatis
sibi penitus esse
d. l. 22. esse
Tribonianum non
Hermogenianum.
Tribonianum
ipso sermone ta-
tis prodi, confu-
sa ibidem penē

a in prouinciis apud praefides, vel magistratus, vel defensores. b i. publicari, insinuari. Formulas insinuationis vetustissimas hic adicere visum est ex Marculphi monachi libris, communicatam Cuiacio ab Emaro Ranconeto, v. Cuiac. 4. sent. Paul. 6. §. 1. Anno illo, sub die illa, adstante defensore & omni curia illius ciuitatis, Titius prosecutor dixit, Peto, optime defensor, vosque laudabiles curiales atque muni-

cipes, ut mihi Co-
dices publicos
patere iubeatis.
Quaedam enim
in manibus ha-
beo, quae gesto-
rum cupio alle-
gatione roborari.
Defensor &
curiales dixerunt,
Patent tibi Co-
dices publici,
persequere quae
optas. Prosecu-
tor dixit, Gaius
vir illustis mi-
hi mandauit, te
stamentum, ut
mos est, gestis
municipalibus, in-
sinuare. Defen-
sor dixit, Manda-
tum quidem re-
citatum est, sed
testamentum quod
pra manibus te
habere dicis, et-
iam presentibus
nobis recitetur,
& ut postulas,
gestis publicis
firmetur. Post
recitationem te-
stamenti, defen-
sor & curiales
dixerunt, Testa-
mentum quod
recitatum est, ge-
stis publicis in-
feratur. Prosecu-
tor dixit, Hoc
amplius peto, op-
time defensor,
ut mihi gesta pu-
blice edantur.
Defensor & or-
do curiae dixe-
runt, Quia testa-
mentum & ma-
datum rite con-
dita, & bonorum
victorum subscri-
ptionibus firma-
ta cognouimus,
per quos est ut ge-
sta cum a nobis
fuerint subscri-
pta & ab ama-
nensibus edita, ti-
bi ex more tra-
dantur, eadem
que in actis pu-
blicis conferue-
ant. Pari modo
acta in donatio-
num insinuatio-
ne conficiebant.
Quemadmodum
tabulae testame-
nti mortuo testa-
tore aperiantur,
dicam ad leg. 2.
§. quemadmodum
testam. aperian-
tur.

c Apud magi-
strum census, testamenta insinuantur l. 1. §. eod. Iudices interdum id munus sibi ad-
rogant, ut & defensores ecclesiarum l. 4. §. de episcopis. postea quaestori id munus
delatum No. Leon. 44. Caeterum apud eundem magistrum census, donationes insinua-
bantur l. 30. §. de donationibus.
d eadem verba extant in dicta leg. 4. §. 1.
e protribunalium Cuiac. ad l. 7. in verbo si paciscar. D. de pactis.
f Promiscuis actibus turbare officia, absurdum.
g Clericum fori peritia atque disceptatio dedecet.
h Poena 50. librarum auri.
i Cuiacius consult. 3. hinc colligit, Testamenta etiam insinuari post mortem te-
statoris. Negat tamen idem esse in donatione facit l. 30. §. de donat.
k Incongrua insinuatio testamento non praedudat. ideoque testamentum, coram
competenti iudice postea insinuari potest.
l Incongrua insinuatio fit coram iudice incompetenti.
m Verborum ambiguitas, si a tabellionis errore procedit, non vitiat.
n olim ante heredis institutionem inutiliter legabatur Vlp. 24. §. 15. Paul. 3. sent. 6. §. 2.
o Hodie vtiliter legatur §. 34. Inst. de legatis.
p l. 9. D. de hereditibus instituendis.
q Tabellio ea in testamento supplere non potest, quae testator omisit.
r v. l. 2. §. de eunuchis.
s Tabellionis error testamento ut hic: ut & contractui non nocet: ideoque mutari
potest.
t Praeposteratio verborum, neque contractus, neque ultimas voluntates vitiat. Cate-
rum de hoc praeposteri & praeposterationis vitio v. l. 24. §. 50.
f Num est l. 25. §. de iur. dot? Accursius putat, & male: nihil enim ad rem pertinet. Do-
tis praeposteratio mentio fit ex Leone §. 13. Inst. de iur. lib. stipul.
t De praeposteratione in dotibus instrumentis hic, & §. 13. Inst. de iur. lib. stipul.
u De praeposteratione in contractibus.

De ambiguitate & praeposteratione.

24. Imp. Iustinianus A. Mennae praef. praet.

Ambiguitates m, quae vel imperitia vel desidia testamenta
conscriptorum oriuntur, rescandae esse censuimus: & siue
institutio heredum post legatorum donationes scripta sit,
vel alia praetermissa sit observatio, non ex mente testato-
ris, sed vitio p tabellionis, vel alterius qui testamentum scri-
bit: nulli licentiam concedimus per eam occasionem testa-
toris voluntatem subuertere, vel minuere. Dat. Kalen. Ian.
D. N. Iustiniano A. PP. 2. Conf. 528.

Transpositio verborum non vitiat contractum, nec vlti-
mam voluntatem, Baldus.

25. Idem A. Mennae praef. praet.

Praeposteri reprehensionem quam nouella constitutio
diui Leonis in dotibus instrumentis sustulisse no-
scitur, in aliis quoque omnibus tam contractibus quam
testamentis tollimus: ut tali exceptione cessante, & stipu-
latio & alij contractus, & testatoris voluntas indubitate
valeant: exactione videlicet post a conditionem vel diem
competente. S. Dat. 7. Id. Decemb. D. N. Iustiniano A. PP. 1. I.
Conf. 528.

De forma testandi sine scriptis.

26. Idem A. Mennae praef. praet.

In testamentis sine scriptis faciendis omnem formalem
observationem penitus amputamus: ut postquam septem
testes conuenerint, satis sit voluntatem testatoris vel testa-
tricis simul omnibus manifestam, significantis ad quos sub-
stantiam suam pervenire velit, vel quibus legata dare vel fi-
deicommissa, vel libertates disponere: etiam si non aote
huiusmodi dispositionem praedixerit testator vel testatrix
illa formalia verba, ideo eosdem testes conuenisse, quod sine
scriptis suam voluntatem vel testamentum componere censuit. S.
D. 4. Id. Dec. Conf. D. N. Iustiniano A. PP. 1. I. Conf. 528.

In quibus modis testamenta infirmantur.

27. Idem A. Iuliano praef. praet.

Arrest. 1. num. 3. Hostiensis secutus & Arrestum quoddam Gratianopolitanum putat,
intermedio etiam decennij tempore, testamentum reuocatum minus solenniter,
completo decennio omnino reuocatum. 1 hoc est non nuda, adde §. 7. l. 1. §. quib.
mod. test. infir. m Posteriore prius testamentum iure tollitur.
n Quae sit tribus tantum praesentibus testibus reuocatio, minus est solennis: si ta-
men, tali reuocationi decennium accesserit, habebitur pro solenni, aliis, tres testes
non sufficiunt, nisi tempore etiam decennij antiquatum fuerit testamentum.
t & ita abrogatur lex 6. C. Theod. de testam. o Nullus actus alienus testamento
intermiscendus. l. 21. in ff. qui testam. alio tempore testes adhiberi non possunt, alio
subscriptores. §. 3. Inst. eod. p Superflua dicuntur quae minimè sunt necessaria.
q Necessarius actus testamento alienus, usurpatus, testamenti consequentiam non
vitiat. sic Vmbro apud Macrob. 1. Saturnal. 16. eum polliui, qui feris opus vel ad deos
pertinens, factorumve causa fecisset, vel aliquid ad virgentem vitam utilitatem respi-
ciens actus esset: unde Scevola consultus, quid feris agi liceret: respondit, quod praeter-
missum noceret. Quapropter si bos in speciem decidisset, eumque patetfamilias
adhibitis operis liberasset, non est visus ferias polliuisse: nec ille qui trabem tecti fracta
fulciendo, ab imminenti vindicauit ruina. Qua ratione Virgilius Georg. 1. notat li-
cuisse illis veteribus ouem aut lanam purgandam, aut scabiei curandae gratia, fluuio mer-
sare salubri. vbi salubri dixit, auertendi morbi gratia tantummodo, non etiam ob lu-
crum purgandam lanam causa concessum.
r Necessarii actus qui.
s Necessarius actus qui intermiscetur, brevis esse debet, non longi spacij.
t Expectari possunt testes necessitate aliqua naturali impediti.
u Testes alij subrogantur in locum testium, qui longiore spacio ob actum neces-
sarium deinentur. x Quinque ex septem testibus subrogantur, duo necessitatis causa
abesse coguntur, alij duo eorum loco subrogantur: estne ab integro testamentum
inchoandum? non est. subrogati, intermedij subscriptionibus praecedentium, signa
sua possunt adicere.
y i. necessarii impedimentis, z l. 1. vers. quod si litera. §. eod.

x De praeposteratione in testamento, facit l. 14. de peculio legato. y De exceptio-
ne praeposterationis. v. l. 5. §. de hered. act. z Viciu praeposterationis non vitiat
stipulationem. d. §. 13. l. 64. ff. de verb. oblig. a Praeposteratio est stipulatio quoties sti-
pulamur nobis dari ante eventum conditionis aut diei. dixi ad d. l. 64. Huiusmodi
praeposteratio actum non vitiat, ideoque post conditionem & diem ex ea agi poterit,
ut hic.

Sancimus, si quis legitimo modo condidit testamentum,
& post eius confessionem decennium transfluxerit: si qui-
dem nulla innouatio, vel contraria voluntas testatoris ap-
paruerit, hoc esse firmum. Quod enim non mutatur, quare
stare prohibetur? Quemadmodum enim qui testamentum
fecit, & nihil voluit contrarium, intestatus efficitur? Sin
autem in medio tempore contraria testatoris voluntas
ostenditur: si quidem perfectissima est secundi testamen-
ti confessio: ipso iure prius tollitur testamentum. sin au-
tem testator tantummodo dixerit non voluisse prius stare
testamentum, vel aliis verbis vtendo contrariam aperue-
rit voluntatem, & hoc vel per testes idoneos non minus tri-
bus: vel inter acta manifestauerit, & decennium fuerit
emensum: tunc irritum est testamentum, tam ex contra-
ria voluntate, quam ex cursu temporali. Aliter etenim testa-
menta mortuorum per decennij transcursum euanescere
nullo patitur modo: prioribus constitutionibus,
quae super huiusmodi testamentis euacuandis latae fuerant,
penitus antiquandis. Dat. 15. Kalend. April. Constan. Lampadio & Oreste VV. CC. Conf. 530.

De vno contextu & de vno actu interueniente. 1. De subscriptione.
28. Idem A. Iuliano praef. praetorio.

Cum antiquitas testamenti fieri voluerit nullo actu
interueniente, & huiusmodi verborum compositio non
rite interpretata penè in perniciem & testantium & testa-
mentorum processerit: sancimus in tempore, quo testame-
tum conditur, vel codicillis nascitur, vel vltima quaedam
dispositio secundum pristinam observationem celebratur
(nihil enim ex ea penitus immutandum esse censuimus) ea
quidem, quae minimè necessaria sunt nullo procedere mo-
do, quippe causa subtilissima proposita, ea, quae superflua
sunt, minimè debent intercedere. Si quid autem necessa-
rium euenerit, & ipsum corpus laborantis respiciens cō-
tigerit, id est vel victus necessarii, vel portionis oblatio,
vel medicaminis datio, vel impositio, quibus relictis ipsa
sanitas testatoris periclitetur, vel si quis necessarius naturae
vltus ad depositionem superflui ponderis imminet vel te-
statori vel testibus: non esse ex hac causa testamentum sub-
uertendum, licet morbus comitialis (quod & factum esse
comperimus) vni ex testibus contigerit: sed eo quod vrget
& imminet, repleto, vel deposito, iterum solita per testame-
ti factionem adimpleri. Et si quidem a testatore aliquid fiat
testibus paulisper separatis, cum coram his facere aliquid na-
turale testator erubescat: iterum introductis testibus, confe-
quentia factionis testamenti procedere. Si tamen in quen-
dam vel quosdam testium aliquid tale contingat. si quid
ex breui temporis intervallo necessitas potest transire: iterum
eorundem testium reuersum expectari, & solennia peragi
sancimus. Sin autem longiore spatio recessio fortuiti ca-
sus indigeat, & maxime si salus testatoris periclitatis im-
minet: tunc illo vel illis testibus circa quos aliquid tale eue-
nit, separatis, alios surrogari, & ab eo vel ab eis tam testato-
re quam alio testes sciscitari, si ea quae eorum praesentia ante-
cedunt, & omnia coram his processissent. Et si hoc fuerit vni-
di; manifestum iubemus tunc eos vel eum vna cum aliis testibus,
eaque oportet facere, etiam in medio subscriptiones testium
fuerant subsecutae. Sic etenim & naturae medemur, & mor-
tuorum elogium in suo statu facinus permanere. Cum au-
tē constitutione quae de testamentis ordinandis processit,
cauetur quatenus septem testium praesentia in testamentis
k Paponius 20.

requira-

a Testamentum holographum, id est, quod testator omne manu propria conficiat, ut hic & j. eodem. l. d. cap. 1. q. 4. Valentin. Novell. 2. de testament. quod eleganter Græci vocant, *μυστικὸν διαθήκην*, quia secretum testatoris testibus non enuntiatur. Eclog. 2. de *μυστικὴν μυστικὴν*, 4. Harmonop. 1. cap. de *μυστικὴν διαθήκην*: Leo Nov. 69. *τὴν μυστικὴν διαθήκην*, & *μυστικὴν διαθήκην*, & *διαθήκην* in *μυστικῇ κειμήλιῳ*.
 b Testamentum
 c in holographo non requiritur subscriptio testatoris. In scriptura privata testatoris non requiritur subscriptio. Bald. adde 35 Eclog. 2. ca. 13. nō exigebatur testes ex Nov. Valentiniani, quæ tamen non obstat.
 d In testamentum holographo non requiritur subscriptio testatoris aut alterius eius loco.
 e Codicillus dicitur in singulari, ut l. 1. §. 1. eod.

f Codicillus quinque testibus munatur.
 g legem videtur, literis.
 h Heredis nomen olim manu testium scribi potuit, §. 4. Inst. eod. manu testatoris, litterarum tamē per t, cribi hic iubetur, ut & Novell. 66. cap. 1. §. 1. Hodie per quasvis personas potest scribi heredis nomen. Novell. 119. cap. 9. Anst. proxi.
 i Heredis nomen ab imperio testatore nuncupari debet. l. 21. ff. qui testam. i. Articulate loqui quid sit vide in l. 7. ff. de supel. lectile. dixi quædam ad l. 1. §. 5. eodem.
 k Mortuo similis, qui neque scribere, neque articulatē loqui potest. Talis est mutus & surdus natura, de quo dixi ad l. 10. §. qui testam. a. Inde etiam colligunt, heredem nutu institui nō posse. De nutu dixi ad l. 32. ff. de verb. oblig. l. 1. v. l. 25. ff. qui testam.
 l hoc abrogatum d. Novell. 119. cap. 9.
 m Testamenti scriptura in æternum probat.
 n id est, scriptura.
 o testamento.
 p vide l. 7. §. de legibus.
 q Novell. 66. ca. 1. §. 1.

Testamentum non solenne præsumitur esse falsum, iuris & de iure præsumptione, Malumbra & Batt. in l. si potest. §. de iuru & facti. ignot. Bald. in l. quoniam. ff. de hered. inst. Cynus & Angel. hinc, falsum, inquam, ut tabellio ob omillas solennitates, falsi puniti possit ut hic An idē in quovis alio instrumento non solenniter facto nō idē. Alex. Riminald. Iason. hinc: Imola in d. l. quoniam. Ruin. s. conf. 1. 4. 7. Quid: nō solenne testamentum, in aliis omnibus casibus esse falsum aut pro falso habetur? vide apud Mantuicam 2. de coniectur. 3. vbi refert falsum, de quo hic, intelligi cum tabellio nomē heredis scripsit, quod testator non voce sed nutu indicavit, quod ut maxime hic sit verum, falsi tamen censet in testamento ad pias causas & codicillis cum legata nutu possint relinqui. c. cum tibi de testam. l. nutu. ff. de legat. 3. l. & in epistola. de fideicom. l. hoc est, non cogitur testator manu sua heredis nomen scribere.
 t Testamentum à testatore consulo incitum, cuius signacula ablata, non valet ut hic l. 28. ff. de liberat. one. l. 1. §. 3. ff. vnde liberi.
 u aliud est si casu, aut à muribus linum corrosum sit, l. ult. ff. secund. tabul.
 x quod ex ipsa cancellatione præsumitur Bald. præsumitur etiam facta incontenenti cancellatio, Baldus hic.

requiratur, & subscriptio à testatore fiat, vel ab aliquo pro eo, & constitutio sic edixit, Octavo subscriptore adhibito: & quidam testamentum suum omne manu propria conscripsit, & post eius literas testes adhibiti || suas || subscriptiones supposuerunt, aliæque omnia solemniter in testamento peracta sunt, & testamentum ex hoc dubitabatur an irritum factum esset: eandem constitutionem corrigētes || sancimus, si quis sua manu totum testamentum vel codicillum conscripserit, & hoc specialiter in scriptura reposuerit, quod hæc sua manu conficit: sufficit ei totius testamenti scriptura, & non alia subscriptio requiritur || neque ab eo, || neque pro eo ab alio: sed sequantur huiusmodi scripturam & litteræ testium, & omnis quæ expectatur observatio: & sic testamentum validum, & codicillus, si quinque testium litteræ testatoris scripturæ coadunentur, in sua firmitate remaneant, & nemo callidus machinator huiusmodi iniquitatis in posterum inveniatur. Dat. 6. Kalend. April. Constantinop. Lampadio & Orestis VV. CC. Confl. 530.

Ut heredis nomen à testatore scribatur vel nuncupetur.

19. Idem A. Ioanni præfecto prætorio.

Urbem omnino testatorem, si vires habeat ad scribendum, nomen heredis vel heredum in sua subscriptione, vel in quacunque parte testamenti ponere: ut sit manifestum, secundum illius voluntatem hereditatem esse transmissam. Sin autem forsitan ex morbi acerbitate, vel litterarum imperitia hoc facere minimè potuerit: testibus testamenti præsentibus, nomen vel nomina heredis vel heredum ab eo nuncupari, ut omnimodo sciant testes, qui sint scripti heredes: & ita certo heredis nomine successio procedat. Si enim talis est testator, qui neque scribere, neque articulatē loqui potest: mortuus similis est, & falsitas in egiis committitur. Quæ ut exul fiat à republica nostra, maximè in testamentorum confectioe, cupientes, hanc edictalem legem in orbem terrarum ponimus. Quod si non fuerit observatum, & nomen heredis vel heredum non fuerit manu testatoris scriptum, vel voce coram testibus nuncupatum: hoc testamentum || litare || minimè patimur || vel in totum, si tota heredum nomina fuerint prætermissa: vel in eius heredis institutionem, cuius nomen neque lingua neque manus testatoris significavit. Sed ne aliqua forsitan obliuio testium animis incurbar, pluribus interdum nominibus || heredum || expressis: ipsi testes in suis subscriptionibus (cum testator hæc non scripserit, sed nuncupaverit) eorum nomina subscribere non differant ad æternam rei memoriam. Sin vero ipse testator in qualicumque parte testamenti nomina heredum (sicut dictum est) scripserit: superuacuum est || postea || testes in sua subscriptione hæc exprimere. cum forsitan nec eos scire testator suos heredes voluerit, & semel causa ex ipsius testatoris scriptura appareat. Oportet enim omnimodo vel ex literis testatoris, vel ex voce quidem testatoris, literis autem testium qui ad elogium conficiendum fuerint conuocati, nomina manifestari heredum. Quemadmodum enim elogio quod sine scriptura conficitur, necesse est testatorem voce exprimere nomen vel nomina heredum: ita & in testamentis per scripturam conficiendis, cum ipse testator manu sua scribere heredes vel noluerit, vel minimè potuerit, voce tamen eius eos manifestari oportet. Quæ in posterum tantummodo observari censemus: ut quæ testamenta post hanc Nouellam nostri numinis legē conficiuntur, hæc cum tali observatione procedant. Quid enim antiquitas peccauit, quæ præsentis legis infamia, pristinam secuta est observationem? Scituris & tabellionibus, & his qui conficienda testamenta procurant, quod si aliter facere ausi fuerint, poenam falsitatis non evitabunt, quasi dolose in tā necessaria causa versati. Dat. Kalend. Mart. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

In auth. ut sponsa larg. §. quia vero. coll. 9. tit. 2. nou. 119. cap. 9.

Et non observato eo, subuenitur testamentis, siue per se, siue per alium quis inscribat nomen heredis.

Y Ut eo casu hereditas deferatur ad heredes ab intestato: hoc enim velle videtur qui testamenti tabulas incidit. Bald. hic: Quid, ipse iure ope exceptionis testamentum tollitur? ope exceptionis. l. 11. §. 2. ff. secund. tab. adde l. 36. §. 3. ff. de testament. m. 12. Quid, si unicum tantum exemplar testamenti incitum? fides alterius non perit: nisi ea mente probetur testatorem incidisse, ut intestatus moreretur. d. §. 2. l. ult. ff. de his qui in testament. delenda.

Si testator testamentum iure factum incidit, vel signa remouerit.

30. Idem A. Ioanni præfecto prætorio.

Notra provisionem, maximè circa vltima elogia defunctorum, nunc etiam extendi properamus. Vnde cum inuenimus quasdam controuersias veteribus iuris interpretatoribus exortas propter testamentum quod legitimo modo conditum, septemque testium signa habens, postea fortuito casu, vel per ipsius testatoris operam lino toto, vel plurima eius parte incisa, in ambiguitatem incidit: solitum ei præbemus remedium, sancientes, si quidem testator linum vel signacula incidit, vel abstulerit || rite eius voluntate mutata, testamentum non valere. Sin autem ex alia quacunque causa hoc contigerit: durante testamento scriptos || heredes || ad hereditatem vocari: maximè cum nostra constitutio, quam pro tuitione testamentorum promulgauimus, testatorem disposuerit vel sua manu nomen heredis scribere, vel si imperitio litterarum, vel aduersa valetudine, seu alio modo hoc facere non possit: testes ipsos audito nomine heredis, sub præsentia ipsius testatoris nomē heredis suis subscriptionibus declarare. Data 15. Kal. Nouemb. Constantinop. post cons. Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

De rusticis.

31. Idem Aug. Ioanni præfecto prætorio.

Et ab antiquis legibus, & à diuersis retro principibus semper rusticitati consultum est, & in multis legum subtilitatibus stricta observatio eis remissa, quod ex ipsis rerum inuenimus documentis. Cum enim testamentorum ordinatio sub certa definitione legum instituta sit: homines rustici, & quibus non est litterarum peritia, quomodo possunt tantam legum subtilitatem custodire in vltimis suis voluntatibus? Ideoque ad Dei humanitatem respicientes, necessarium duximus per hanc legem eorum simplicitati subuenire. Sancimus itaque in omnibus quidem ciuitatibus, & in castris orbis Romani, vbi & leges nostræ manifestæ sunt, & litterarum viget scientia: omnia quæ in libris nostrorum Digestorum, seu institutionum, & imperialibus sanctionibus, nostrisque dispositionibus in condendis testamentis cautæ sunt, observari, nullamque ex præsentis lege fieri inuolutionem. In illis vero locis, in quibus raro inueniuntur homines litterati, per præsentem legem rusticis concedimus antiquam eorum consuetudinem legis vicem obtinere: ita tamen, ut vbi scientes litteras inueni fuerint, septem testes (quos ad testimonium conuocari necesse est) adhibeantur, & vnus quisque pro sua persona subscribat. Vbi autē non inueniuntur litterati, septem testes etiam sine scriptura testimonium adhibentes admitti. Sin autem in illo loco minimè inueni fuerint septem testes: vsque ad quinque modis omnibus testes adhiberi iubemus: minus autem nullo modo concedimus. Si verò vnus, aut duo vel plures fuerint litterati: liceat eis pro ignorantibus litteras, præsentibus tamen subscriptionem suam interponere: sic tamen, ut ipsi testes cognoscant testatoris voluntatem: & maximè quem vel quos heredes sibi relinquere voluerit: & hoc post mortem testatoris iurati deponant. Quod igitur quisque rusticorum (sicut prædictum est) pro suis rebus disposuerit: hoc omnimodo, legum subtilitate remissa, firmiter validumque constet. Dat. 3. Non. Iul. Constantinop. DN. Iustiniano A. IIII. & Paulino V. C. Confl. 534.

DE HEREDIBVS INSTITVTEN-
dis, & quæ personæ heredes institui non possunt.

Tit. XXIII.

De deportatis.

1. Imp. Titus Aelius Anton. A. Antestiano.

Vt deportantur, si heredes scribantur, tanquam peregrini capere non possunt, sed hereditas in ea causa est, in qua esset si scripti non fuissent. Sine die & consule.

legat. 3. Vlpian. 17. §. 1. & 27. §. 2. adde qua scripsi de peregrino ad Vlpian. s. §. 8. Testatorem, testes & heredes, ciues esse oportet. l. 36. Cod. Theod. de heres. l. 31. §. 2. ff. de iur. fisci. Idem peregrinus testamentum facere in loco peregrino non potest, quod ad bona in eo loco sita. l. 1. in verb. qui ciues. l. 2. ff. ad l. Falcid. per fideicommissum tamen institui poterat. vide Theophilum institut. de fideicom. heredis. Addantur & hæc, Peregrinus habitos fuisse, qui non ciues Romani essent, vide leg. sexta infra eodem. & l. 6. §. 2. De eodem. qui dedititiorum numero erant. Vlpian. institut. 22. qui aqua & igni interdicti. Vlpianus institut. 10. in certum locum deportati & deportati. l. quidam. ff. de patronis. l. 1. §. 5. ff. quibus ff. de legat. 3. Atque his quidem omnibus ius redditum à prætoribus qui peregrinus ideo dicebatur. l. 2. §. 2. ff. de origine iuru. in eo tamen differebant à ciuib. Inter solos ciues capiendi ius ex testamento ciuium: vnde peregrinus nihil ex testamento ciuis romani capere poterat ut hic: ciuium duntaxat testamēta rata Romæ habebantur. arg. l. 1. ff. ad l. Falc. Vlp. 22. inter solos ciues iusta nuptia. §. 1. ff. de nup. cō cubina. Vlp. r. Boetius in Topic. Ciceron. Seneca 4. de benefic. 35. Ius patriæ potestatis. §. 1. ff. de pat. potest. Ius patronatus. l. 10. §. 6. ff. de in ius vocand. solēnis per nexū abalienatio. Cic. in Topic. præscriptio, ante Iustinianū tamē, idq; ex veteri illa sententiā ac reg.

X. iij.

mitur, qui errat in proprio nomine: & ex tali errore præsumitur fatuitas, ut hic. Eadē est ratio si quis errat in nomine filij: cum censetur eadem persona l. ult. de impuber. & alij sub. Alias error in nomine, cognomine & agnomine proprio non vitiat, si confiter de corpore. l. si in nomine s. de testam. Superioribus exemplum Georgij Trapezuntij addi potest, quem morbi asperitate proprii nominis oblitum refert Iovius in eius vita.

a Prima superioris formulæ interpretatio. Sē propius Plotij heres esto. Plotij, puta cui successit testator. Si ita institutio intelligi potest, et ita valida, quantumvis improprie verba accipiantur.

b Antiqua regula. c Heres heredis mei, mihi est heres l. 7. in fin. D. de adq. hered. v. l. 194. D. de regul. iur.

d Secunda superioris formulæ interpretatio. Plotium heredem institui, mox adieci, Sempronij Plotij heres, esto. eo casu Sempronius Plotio substitutus intelligitur.

e Ex consequentia verborum ducitur interpretatio.

f Vbi non est institutio, ibi nulla est substitutio.

g Non est verisimile, in suum nomen quemquam errare s. eod.

h Id est, de conditionibus institutionis & substitutionis adieci. v. 28. ff. 7.

i v. Cuius, 17. obf. 27. huiusmodi conditio mixta est, si Anthylli filio nupserit.

k l. 7. de his que sub modo l. 31. ff. de condit. & demonst.

l Conditio ea fuit, si Titio fororis meæ filio nupserit.

m adde l. 3. D. de her. instit.

n Honestas conditioni non heredes paruerit, substitutus admittitur.

o Viduitatem indicare videtur, qui legat sub conditione turpium nuptiarum l. 63. §. 1. D. de cond. & dem.

p Inter consobrinos, nuptia permittit ut hic. & l. 19. §. de nupt. So-

brini filius nupserit, omnino conditionem implere debet. (Non enim turpes hæ nuptiæ sunt) nisi forte per ipsum iteretur, quominus fiat, Syn. Basil. 35. tit. 12. cap. 30.

q vide leg. 1. in fin. s. eodem.

r Conditio ea fuit, Liberos meos heredes instituo, si pater eos emancipaverit, vel cum sui iuris erant per emancipationem, vel in tempus emancipationis l. ult. de don. qua sub modo: l. 70. D. de cond. & demonst. Paul. 4. sent. 1. §. 12.

s Emancipationis conditio locum habet, patre deportato vel mortuo ut hic & leg. 4. §. de iure dot. & contra, Conditio emancipationis per mortem patris, locum habet filio à patre emancipato l. 11. §. 1. D. de leg. 3. §. 1. 15. D. quando dies legat. Paul. 4. sent. 1. §. 15. Conditio satisfita per æquipollens adde l. 23. versic. Brasidas ff. ad Trebell.

t Filij institui non potest sub alia conditione quam potestativa l. 4. D. de heredib. instit. l. 3. D. de cond. & dem. l. 20. §. 4. ver. existimo D. de bon. lib. l. 1. Igitur filius non potest heres institui sub conditione casuali vel mixta, nisi sub contraria exheredetur: alioquin testamentum est nullum, ut hic, adde l. 1. D. de iustol. l. Lucius in verbo nullus est momenti, ff. de cond. & demonst.

u Verum hanc legem hodie corrigi, ut talis conditio reiciatur ad legitimam vique filij & valeat testamentum, Glossa & Bart. hic notant: arg. l. quoniam autem: l. scilicet autem: l. scilicet autem: l. de inofficio: Glossa in l. sum in

suum nomen ignoret, sed si quidem ipse testator Plotio cuiusdam heres extitit: manifestum est sibi Sempronium heredem instituisse, ut per mediam ipsius testatoris personam Plotij heres efficiatur. Et hoc argumentatur ex antiqua regula, quæ voluit heredem heredis testatoris esse heredem. Sin autem nihil tale factum est, superuacuum & inanem huiusmodi institutionem esse: nisi prius herede Plotio sibi instituto, sic adiecerit, Sempronius Plotij heres esto tunc etenim existimandum est eum dixisse, si non Plotius heres sibi fuerit, tunc Sempronium in totum partemve Plotij ex substitutione vocari: ita ut ex consequentia verborum Plotius quidem institutus, Sempronius autem substitutus inueniatur. Sin autem neque ipse testator Plotio heres extitit, neque Plotium heredem antea scripsit, & sic Sempronium Plotio heredem esse voluit: nullius esse momenti talem institutionem, cum non est verisimile, in suum nomen quæquam errasse. Dat. 3. Kal. Aug. post consulatū Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

DE INSTITUTIONIBUS ET SUBSTITUTIONIBUS, ET RESTITUTIONIBUS SUB CONDITIONE FACTIS.

Tit. xxv.

De conditione nuptiarum.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Alexandro.

VM avum maternum ex conditione filiam tuam heredem instituisse proponas, si Anthylli filio nupserit, non prius eam heredem existere, quam conditioni paruerit, aut Anthylli filio recusante, matrimonium impeditum fuerit, manifestum est. P. P. Kalend. Octob. Anulino & Frontone Conss. 200.

2. Imp. Antoninus A. Cassia.

Conditio sub qua testamento matris tuæ heres instituta es, si non paruisti: locum habet substitutio. Nec enim videri potest sub specie turpium nuptiarum viduitatem tibi indixisse, cum te filio s. fororis suæ consobrino tuo probabili consilio matrimonio iungere voluerit. Nec extraordinario auxilio indiges: cum ex his precipibus, quas libello complexa es, declaretur non per eum stitisse, quo minus supremæ voluntati matris tuæ testatrix satisficeret. P. P. 8. Id. Mart. Romæ, Antonino A. IIII. & Balbino Conss. 214.

De conditione emancipationis.

3. Idem A. Maxentio & aliis.

Si mater vos sub conditione emancipationis heredes instituit, & prius quam voluntati defunctæ pareretur, sententiam de potestatis pater meruit, vel aliter defunctus est: morte eius vel alio modo patria potestate liberatus adeundæ hereditatis cum sua causa qualistis. S. Prid. Kal. Maij, Sabino & Anulino Conss. 217.

De filiofam. instituto à patre.

4. Imp. Alexander A. Emiliano.

Si pater filium, quem in potestate habebat, sub conditione, quæ in ipsius potestate non erat, heredem scripsit, nec in defectum eius exheredavit: iure testatus non videtur. Cum autem trās mare & longè te agentem sub hac conditione heredem scriptum esse dicas, si in patriam, quæ in provincia Mauritanie erat, regressus fuisses, nec exheredatū te alleges, si in eum locum non redisses: manifestum est multis casibus non voluntariis, sed fortuitis euenire potuisse, ut eam implere non posses: & ideo adire hereditatē

p Inter consobrinos, nuptia permittit ut hic. & l. 19. §. de nupt. So-

brini filius nupserit, omnino conditionem implere debet. (Non enim turpes hæ nuptiæ sunt) nisi forte per ipsum iteretur, quominus fiat, Syn. Basil. 35. tit. 12. cap. 30.

q vide leg. 1. in fin. s. eodem.

r Conditio ea fuit, Liberos meos heredes instituo, si pater eos emancipaverit, vel cum sui iuris erant per emancipationem, vel in tempus emancipationis l. ult. de don. qua sub modo: l. 70. D. de cond. & demonst. Paul. 4. sent. 1. §. 12.

s Emancipationis conditio locum habet, patre deportato vel mortuo ut hic & leg. 4. §. de iure dot. & contra, Conditio emancipationis per mortem patris, locum habet filio à patre emancipato l. 11. §. 1. D. de leg. 3. §. 1. 15. D. quando dies legat. Paul. 4. sent. 1. §. 15. Conditio satisfita per æquipollens adde l. 23. versic. Brasidas ff. ad Trebell.

t Filij institui non potest sub alia conditione quam potestativa l. 4. D. de heredib. instit. l. 3. D. de cond. & dem. l. 20. §. 4. ver. existimo D. de bon. lib. l. 1. Igitur filius non potest heres institui sub conditione casuali vel mixta, nisi sub contraria exheredetur: alioquin testamentum est nullum, ut hic, adde l. 1. D. de iustol. l. Lucius in verbo nullus est momenti, ff. de cond. & demonst.

u Verum hanc legem hodie corrigi, ut talis conditio reiciatur ad legitimam vique filij & valeat testamentum, Glossa & Bart. hic notant: arg. l. quoniam autem: l. scilicet autem: l. scilicet autem: l. de inofficio: Glossa in l. sum in

verbo conf. ff. de heredib. inst. & hanc sententiam Bartolus ait esse communem, ut & Alexander, Iacobinus de S. Georgio ita ter iudicatum fuisse refert. Idem tenet Ripa in rub. D. de vulgari. Benedict. in c. Raynutus in verbo del. qui nu. 28. de testam. Bernardus de Lucco reg. 727. Rodericus Xuares in repetit. d. leg. quoniam in prioribus. Montalius in Glossa l. 9. tit. 4. parte 6. Contrarium tenet Decius hic, & Corasius in rub. C. de impub. verum

non prohiberis. P. P. Kalend. Apr. Iulia. II. & Crisp. Conss. 225.

De conditione diuortij.

5. Imp. Valer. & Gallien. Maximo.

Reprehendēda tu magis es, quam mater tua, illa enim si heredem te sibi esse velleret: id quod est inutile, matrimonium te dirimere cum viro non iuberet. tu porro voluntatem eius diuortio comprobasti. Oportuerat autē, etsi conditio huiusmodi admitteretur, præferre lucro concordiam maritalem. Enimvero cum boni mores hæc obferuari verent: sine vilo dāno coniunctionem retinere potuisti. Redi igitur ad maritum, sciens hereditatem matris, etiam si redieris, retenturam: quippe quam retineres, licet prorsus ab eo non recessisses. P. P. 12. Kal. Decemb. Valeriano IIII. & Gallieno III. AA. Conss. 258.

De conditione disunctionis. De tacita conditione si sine liberis decesserit.

*Graeca constitutio Iustiniani.

6. Idem A. ad Senatū.

Generaliter sancimus, si quis ita verba sua composuerit ut edicat, si filius vel filia intestatus vel intestata, vel sine liberi aut sine testamento vel sine nuptiis decesserit, & ipse vel ipsa liberos sustulerit, siue nuptias contraxerit, siue testamentum fecerit: firmiter res possideri, & non esse locum substitutioni eorum, vel restitutioni. Si enim nihil ex his fuerit subsequutum: tunc valere conditionem, & res secundum verba testamenti restitui, ut incertus successionis morientis exitus videatur certo substitutionis vel restitutionis fine concludi. Cui enim ferendus est intellectus, si forsitan testamentum quidem non fecerit, posteritatem autem habuerit: propter huiusmodi verborum angustias liberos eius omni penè fructu paterno defraudari? Viam itaque impiam obstruentes, ut ne quis alius deuiet, huiusmodi facinus sanctionem: & hanc legem in perpetuum valturam indacimus, tam patribus quam liberis gratam: quo exemplo etiam aliis personis, licet extraneis, sint de quibus huiusmodi aliquid scriptum fuerit, medemur. Cum autem inuenimus excelsi ingenij Papinianum in huiusmodi casu, in quo pater filijs suis substituit, nullam liberorum ex his procreandorum adiectionem habita, optimo intellectu disposuisse, euanescere substitutionem, si is, qui substitutione prægrauatus est, pater efficiatur, & liberos sustulerit, intelligentem non esse verisimile, patrem si de nepotibus cogitauerit, talem substitutionem: humanitatis intuitu hoc latius & pinguius interpretandū esse credidimus, ut & si quis naturales filios habeat, & partem eis reliquerit, vel dederit usque ad modum, quem nos statuimus, & substitutioni eos subiungauerit, nulla liberorum eorum mentione facta: & hic intelligi euanescere substitutionem. liberis eam excludentibus, & intellectu optimo his, qui ad substitutionem vocantur, obfisteret, & non concedente ad eos eam partem venire, sed ad filios vel filias, nepotes vel neptes, pronepotes vel proneptes morientis transmittente, & non aliter substitutione locum accipere, nisi ipsi liberi sine iusta sobole decesserint: ut quod inter iustos liberos sancitum est, hoc & in naturales filios extendatur. Quæ omnia & in legatis & fideicommissis specialibus locum habere sancimus. Dat. XI. Kal. Augusti. Constantino. Lampadio & Oreste VV. CC. Conss. 530.

De conditione viro testatore vel post mortem eius impleta.

7. Idem Ioanni præf. præf.

Si quis heredem scripserit sub tali conditione, si ille consul factus fuerit vel prætor: vel ita filiam suam instituerit

est, quia disunctiva particula *vel*, inter condiciones negativas posita resoluitur in coniunctivam *et*, idque fauore liberorum. Ideoque huiusmodi substitutioni locus non erit, nisi omnes condiciones extiterint facit l. 8. §. 1. D. de hered. instit. l. 8. §. 1. de verbor. signif.

h Inclusa supersunt.

i Hæc constitutio extensa est ad extraneos.

k Substitutio euanescit, si is qui substitutione prægrauatus est, liberos sustulit. l. 30. §. de fideicommissis l. 8. §. 1. in fin. ff. de hered. instit.

l Qui extraneis patrem præfert, eius quoque liberos præferte intelligitur.

m Caius Titio naturali filio Sempronium substituit. Titius liberos legitimos suscipit: non est locus substitutioni. Ergo in substitutione facta naturalibus liberis post eorum mortem, tacita intelligitur conditio, si decesserint sine legitimis heredibus ut hic d. l. 43. ff. de vulgari, ut eo casu, minus scriptum quam dictum videatur l. 102. ff. de condit. & demonst.

n Liberi patris fideicommissi grauari excludunt substitutum.

o Et ita naturales tantum liberi non excludunt substitutum. Quid si legitimati? excludunt vide Arustum Parisensem apud Paponem 20. Arrest. 3. §. 3. nec enim differt legitimatus à legitimo No. 35. c. 3. adde l. 77. §. 1. ff. de legat. 2. l. 77. §. 1. ff. ad Trebell.

p Ius à iustis liberis ad naturales tantum, extendi potest. q Hæc constitutio in legatis & fideicommissis etiam locum habet, l. 21. D. quando dies legat.

X. iij.

† Sufficit conditionem casualem vel mixtam impletam fuisse viuo testatore, licet impleta non durauerit l. 91. in fin. D. de cond. & demon.

a d. l. 91. l. 18. D. manumiss. testam. b Subtilitate iudicia testantium non sunt defraudanda.

c Hæc particula conditionem facit, si conditiones ei adiiciuntur. d Etiam si destinata adie-

ctio conditionis testamento non inferitur, testamentum non vitatur l. 75. in fin. ff. de legat. 2. Accidit omnia testamentum non infirmant.

e Imò non est superuacua cum ita institutus habeatur pro non adiecto. l. 9. §. 5. ff. de heredib. instit.

f in d. l. 77. in fin. g Nihil interest institutioni immediate conditioni adiciatur in quavis parte testamenti, puta inferiore: ita ut conditio in fine testamenti adie-

cta reddat institutionem perinde conditionalem ac si ab initio fuisset adposita. h Voluntas questio.

i dixi ad l. 28. §. de inoff. §. 2. Inff. de Sc. Tertul. l. 7. in fin. D. unde liberat. l. 26. ff. si quis omiff. caus. l. 4. §. ad Tert. & l. 11. §. comm. de success. l. 72. ff. de condit. & demonst. inde etiam colligunt, Præsumi senem iuueni præmori v. Alciat. l. præsumpt. 43.

k tristem §. 2. Inff. de Sc. Tertul. luctuosam legitimam portionem l. 28. §. de inoff. §. 2. trite luctum l. vlt. c. om. de success. l. 1. Vxorem ex vna parte instituo, ventrem ex altera, & si posthumus natus non sit, Titium in eius partem substituo. Nascitur posthumus, idè impubes moritur viua matre. mater ei succedit, non substituitur: & ita Titius tacite non intelligitur posthumus impuberi substitutus.

Vulgaris quidem substitutioni tacite inest pupillaris: sed effectus non habet aduersus matrem siue sit coheres ipsa, adiecta filio, ut hic siue non sit l. 8. §. titu. proxim. adde Cuiac. l. 2. obf. 27.

m Ea est pupillaris de qua dixi ad l. 28. §. 6. 2. Inff. l. 16. n. Ea est vulgaris, de qua etiam dixi ad l. 8. §. 6. 2. Inff. l. 15. o Heredes ex diuersis partibus institui, inuicem eos substitui, nec in substitutione ita vocatur, sicut in institutione vocati sunt: ut hic, hoc est, in substitutione partes repetitæ tacite intelliguntur, quæ expressè in institutione commemoratæ sunt, ut hic. Syn. Basi. 35. l. 1. §. c. 23.

p v. l. 24. ff. de vulg. & pupill. q Diuerse conditionis vel ætatis liberis facta substitutio reciproca valet tantum in vulgari casu l. 4. §. 2. ff. de l. 6. §. de test. mil.

r Non quidem meus sed Commodi. Est autem hæc constitutio Seueri & Antonini Caracallæ, cuius fit mentio in d. §. 2.

s Res ita sit, Si Achilla heres non erit Titius heres esto. Achilla repudiat hereditatem ex testamento: & manuit ab intestato succedere: sit locus substituto. Hæc enim verba si heres non erit, ita accipi solent, si heres non erit ex testamento: cum primum

heredem, si nupta fueris: viuo tamen testatore vel ille consul processerit, vel prætor fuerit factus, vel filia eius nupta fuerit, vel adhuc viuo testatore consulatum quidem, vel præturam ille deposuerit, filia autem eius a marito diuerterit omni veteri dubitatione explosa, sancimus, quandoque impleta fuerit conditio, siue viuo eo, siue mortis tempore, siue post mortem, conditionem videri esse completam. Quod & in legatis & fideicommissis & libertatibus obtinendum esse censemus: ne dum nimia vimur circa huiusmodi census subtilitate, iudicia testantium defraudentur. Dat. 9. Kal. Aug. Constantinop. post consulatum Lampad. & Orestis VV. CC. 531.

De institutione secundum conditiones infra scriptas.

8. Idem A. Ioanni præf. prætor.

Si testamentum ita scriptum inueniatur, ille heres, esto secundum conditiones infra scriptas. si quidem nihil est adiectum, neque aliqua conditio in testamento posita est: superuacuum esse conditionum pollicitationem sancimus, & testamentum puram habere institutionem. Et argumentum vimur, quod Papinianus respondit: Vicos reipublicæ relictos qui proprios fines habebant, non ideo ex fideicommissis minis debent, quod testator fines eorum, & certaminis formam, quod celebrari singulis annis voluit, alia scriptura se declaraturum promissit, ac postea morte præuentus non fecit. Sin autem conditiones quasdam in quavis parte testamenti posuit: tunc videri ab initio conditionalem esse institutionem, & sic omnia compleri, tanquam si testator ipsas institutiones eisdem conditionibus copulasset, quæ infra cõscriptæ sunt. Dat. 6. Kal. Aug. Constantin. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

An in vulgari substitutione contineatur tacita pupillaris.

9. Idem A. Ioanni PP.

Cum quidam prægnantem habens coniugem, scripsit Cherodem ipsam quidem suam vxorem ex parte, ventre verò ex alia parte, & adiecit, si non posthumus natus fuerit, alium sibi heredem esse, posthumus autem natus impubes decessit: dubitabatur, quid iuris sit, tam Vlpiano quam Papiniano viris disertissimis voluntatis esse questionem scribentibus, cum opinabatur Papinianus eundem testatorem voluisse posthumo nato, & impubere defuncto, matrem magis ad eius venire successionem, quam substitutum. Si enim suæ substantiæ partem vxori dereliquit: multo magis & luctuosam hereditatem ad matrem venire curauit. Nos itaque in hac specie Papiniani dubitationem rescantes, substitutionem quidem in huiusmodi casu, ubi posthumus natus adhuc impubes viua matre decesserit, respondendam esse censemus. Tunc autem tantummodo substitutionem admittimus, cum posthumus minimè editus fuerit, vel post eius partum mater prior decesserit. Dat. 3. Kal. Aug. Constantinop. post cõsulatum Lampadij & Orestis, VV. CC. 531.

DE IMPUBERVM, ET ALIORVM SUBSTITUTIONIBVS.

Tit. XXVI.

De partibus institutionis tacite repetitis in substitutione.

1. Imp. M. Aelius Antoninus A. Secundo.

¶ Cum heredes ex disparibus partibus instituti, & inuicem substituti sunt, nec in substitutione facta est vllarum partium mentio: verum est, non alias partes testatorem substitutioni tacite interuēit, quam quæ manifestè in institutione expressæ sunt. Dat. Claro I I. & Seuerio Conf. l. 171.

De substitutione reciproca.

2. Imp. Seuerus & Antoninus AA Frontinæ.

¶ Hereditatem quidem defuncti intestati filij delatam tibi dubitari non oportet. substitutio enim testamenti patris facta, ad pubertatis tempora porrigi non potest: quia ipso & aliis non eiusdem conditionis heredibus in-

stituitur, inuicem eos substitui, nec in substitutione ita vocatur, sicut in institutione vocati sunt: ut hic, hoc est, in substitutione partes repetitæ tacite intelliguntur, quæ expressè in institutione commemoratæ sunt, ut hic. Syn. Basi. 35. l. 1. §. c. 23.

p v. l. 24. ff. de vulg. & pupill. q Diuerse conditionis vel ætatis liberis facta substitutio reciproca valet tantum in vulgari casu l. 4. §. 2. ff. de l. 6. §. de test. mil.

r Non quidem meus sed Commodi. Est autem hæc constitutio Seueri & Antonini Caracallæ, cuius fit mentio in d. §. 2.

s Res ita sit, Si Achilla heres non erit Titius heres esto. Achilla repudiat hereditatem ex testamento: & manuit ab intestato succedere: sit locus substituto. Hæc enim verba si heres non erit, ita accipi solent, si heres non erit ex testamento: cum primum

cepit Achilla heres non esse ex testamento, factus est locus substitutioni l. 60. versic. nam filium ff. de acquir. her.

t Verba sunt substitutionis vulgaris.

u Vulgaris facta filio impuberi comprehendit pupillarem l. 4. D. eo.

x Vulgaris interdum pupillarem non includit ex tacita testatoris voluntate.

y l. 41. in fin. ff. eo.

dem.

z Filio impuberi possum sui si tuere pupillari: & vulgariter vxori, vulgariter tantum. His cognitis singamus eam formulam fuisse, Filium & Aelia vxor heredes sunt, si heredes non erunt, Publius heres esto: filius in pupillari ætate decessit: pars filij ad Publium deferretur, non ad Aeliam, quæ pupillariter superiore casu filio non videtur substituta. Vulgaris substitutio eo casu pupillarem non continet. Nam si ad Aeliam deferretur, substitutio esset inæqualis. Aelia filio substituta esset vulgariter & pupillariter, filius Aelia vulgariter tantum. Hinc constat, Vulgarem duobus inæqualibus facta, in neutra pupillarem continere, Alex. Substitutione in hoc casu locum habere non posse, nisi habeat locum in portione vtriusque Bartolus.

De vulgari.

3. Imp. Alexander A. Achillæ.

¶ Heres instituta matris testamento, si successionem ex testamento omisit, & ab intestato bonorum possessionis ius habere voluit: substituto locum quin feceris, in dubium non venit. Proinde si substitutus hereditatem amplexus est actionibus, quæ sibi aduersus matrem competeant, ipsum conuenire, non successionem ab intestato potes vindicare. PP. I I. Kal. Septemb. Maximo I I. & Aeliano Conf. l. 224.

An vulgaris expressa contineat tacitam pupillarem.

4. Idem A. Firmiano.

¶ Quamuis placuerit substitutionem impuberi, qui in potestate testatoris fuerit, a parente factam ita, si heres non erit, porrigi, ad eum casum, quo postea quam heres exstitit, impubes decessit, si modo non contrariam defuncti voluntatem extitisse probetur: cum tamen proponas ita substitutionem factam esse, si mihi Firmianus filius, & Aelia vxor mea (quod abominor) heredes non erunt, in locum eorum Publius Firmianus heres esto: manifestum est, in eum casum factam substitutionem, quo utique heredem substitui potuit. PP. I I I. Kal. Iul. Fulco I I. & Dextro Conf. l. 226.

Quomodo substitutio expirat.

5. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. Hadrianæ.

¶ Post aditam hereditatem directæ substitutiones non impuberibus filius factæ, expirare solent. PP. X. Kal. Iun. ipis I I I. & I I I. AA. Conf. l. 293.

De iure accrescendi.

6. Idem AA. & CC. Quintiano.

¶ Testamento iure facta, multis institutis heredibus, & inuicem substitutis: adeuntibus suam portionem etiam inuitis coheredum repudiantium accrescit portio. Sine die & consule.

Per substitutionem pupillarem succeditur pupillo ex testamento: & venientes ab intestato repelluntur. Alex.

7. Idem AA. & CC. Feliciano.

¶ Si testamento iure facta intra pupillarem ætatem & in sua potestate constituta filia, si intra pubertatem decesserit, directis verbis pater substituit: heredem te factum ex testamento post euentum conditionis, intestati successionem exclusisse constat. S. Kal. Ian. Sirmij. AA. Conf. l. 293.

Si miles filio heredi instituto substituerit.

8. Idem AA. & CC. Patronæ.

¶ Recibus tuis manifestius exprimere debueras, maritus quondam tuus miles defunctus, quem testamento facto heredem communem filium vestrum instituisse proponis, & secundum heredem scripsisse. vtrumque in primū casum, an in secundum filio suo, quem habuit in potestate mortis tempore, si intra decimum quartum suæ ætatis annum, aut postea decesserit, substituerit. Nam non est incerti iuris, quod si quidem in patris militis positus potestate, primo tantum casu habuit substitutum, & patri heres exstitit: eo defuncto ad te omnimodò eius pertineat successio. Si verò substitutio in secundum casum, vel expressa, vel compendio, non usque ad certam ætatem facta reperitur: si quidem intra pubertatem decesserit, eos habeat heredes, quos pater ei constituit, & adierint hereditatem. Si verò post pubertatem: tunc eius te successione obtinente, veluti ex causa fideicommissi bona, quæ cum moreretur patris eius fuerint, à te periri possunt. S. V. Id. Aprilis, AA. Conf. l. 293.

substitutos ius accrescendi locum habet l. 1. §. quando non petentium l. 1. §. de successor. edict.

l. 9. D. de succ. d. l. ad l. 26. §. 5.

g v. l. 2. D. de vulgari.

h l. 3. D. de vulgari.

i dixi ad leg. 6. in fin. §. de testam. milit.

k leg. 15. D. eodem.

l l. 1. §. 1. ff. eo. Substitutio in secundum casum, pupillaris vel compendiosa, in primū, vulgaris. In primū autem dicitur, quia prouidet si heres non sit: qui primus est euentus, quo via substitutis aperitur. Primus dicitur quia non esse præcedit esse v. Baldus hic.

m id est, non expressa certa ætate.

n Militibus datum est ut substituant puperi in secundum casum v. l. 6. §. de testam. mil. v. Cuiac. l. 2. obf. 27. & 26. Idem pagani datum est c. Rayn. extra de testam.

o v. l. 2. ff. de l. 1. in fin. §. de confirmando tutor. p Substitutio facta à milite puperi

De sub-

verbis civilibus valet iure fideicommissi: trahitur ad fideicommissum v. *Quia*. 11.

obseru. 25.

a Fit mentio huius constitutionis in l. 7. §. 1. de curat. furiosi.

b Exemplaris substitutio ex humanitate introducta: est enim humanitatis summa furiosi & mente capti curam suscipere. unde notant, exemplariter substituendi

De substitutione facta mente capitis.

9. Imp. Iustinianus A. Menna. P.P.

Humanitatis intuitu parentibus indulgemus, ut si filium, nepotem vel pronepotem cuiuscunque sexus habeant, nec alia proles descendendum eis sit, iste tamen filius vel filia, nepos vel neptis, pronepos vel proneptis mentis captus vel mente capta perpetuo sit, vel si duo vel plures isti fuerint, nullus vero eorum sapiat: liceat huiusmodi parentibus, legitimam portionem ei vel eis relicta, quos voluerint his substituere: ut occasione huiusmodi substitutionis ad exemplum pupillaris querela nulla contra testamentum eorum oriatur: ita tamen, ut si postea recipuerit vel resipuerit: talis substitutio cesset. Vel si filia aut alij descendentes ex huiusmodi mente capta persona, sapientes sint: non liceat parenti qui vel quae testatur, alios quam ex eo descendentes, vnum vel certos, vel omnes substituere. Sin vero etiam liberi testatori vel testatrici sint sapientes, ex his vero personis, quae mente captae sunt, nullus descendat, ad fratres eorum vnum, vel certos, vel omnes eandem fieri substitutionem oportet. Dat. 3. Id. Decemb. Constantinop. DN. Iustiniano A. PP. II. Conf. 518.

De substitutione facta duobus impuberibus filiis.

10. Idem A. Iohanni praef. prae.

Cum quidam duobus impuberibus filiis suis heredibus institutus adiecit, si uterque impubes decesserit, illum sibi heredem esse: dubitabatur apud antiquos legum auctores, vtrumne tunc voluerit substitutum admitti, cum uterque filius eius in prima aetate decesserit: an alterutro decedente, illico substitutum in eius partem succedere. Et placuit. Sabino substitutionem tunc locum habere, cum uterque decesserit. cogitasse enim patrem primo filio decedente, fratrem suum in eius portionem succedere. Nos eiusdem Sabini veriorē sententiam existimantes, non aliter substitutionem admittendam esse censuimus, nisi uterque eorum in prima aetate decesserit. Dat. V. Kal. Aug. Constantinop. post consulum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

Interpretatio verborum: quisquis mihi heres erit, & Titius filio meo heres esto: & verborum: Titius vna cum filiis suis & Sempronius heredes mihi sunt.

11. Idem A. Iohanni praef. prae.

Si quis duobus heredibus institutus filio suo impuberi eos vna cum alio tertio substituerit, & verba testamenti ita composuerit: quisquis mihi heres erit, & Titius filio meo heres esto: secundum quod apud Vlpianum inuenimus, mortuo impubere filio, quarebatur, quomodo ad substitutionem vocentur tres substituti: vtrumne duo priores, qui & patri heredes fuerant scripti in dimidiam vocentur, tertius in reliquam dimidiam: an tres substituti, unusquisque ex triente, ad substitutionem vocentur. Alia applicata dubitatione, si quis heredem ita scripserit, Titius vna cum filiis suis & Sempronius heredes mihi sunt. & in praesenti (enim) specie quarebatur secundum Vlpianum, voluntas testantis vtrumne Titium vna cum filiis suis in dimidiam vocet, & Sempronium in aliam dimidiam, an omnes in virilem portionem. Nobis autem in prima quidem specie videtur tres substitutos, vnumquemque in trientem vocari: in secunda autem specie, cum & natura pater & filius eadem esse persona penē intelligantur, dimidiam quidem partem Titio cum filiis suis, alteram autem partem Sempronio assignari. Dat. 7. Kal. Aug. Constantinop. post consulat. Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

DE NECESSARIIS SERVIS

HEREDIBVS INSTITVENDIS, vel substituendis.

Tit. XXVII.

De institutione in fraudem creditorum: de seruo pignorado.

Exemplaris substitutio fit mente capitis. l. 1. Inst. de pupill. i. Aduersus exemplarem substitutionem querela inofficiosa non competit.

Cessante causa finali exemplaris substitutionis, cessat ipsa substitutio. l. 1. Exemplaris substitutio potest fieri etiam a matre, quantumvis pupillarem facere non possit. l. 33. D. de vulg. etiam si bonorum filij administrationem nudam habeat, non ius alienandi. l. 31. §. 6. D. de negot. Quid si a matre & a patre simul substitutio facta sit: facta a patre substitutio praefereatur. Bald. hic. ad eundem modum matris substitutio auita praefereatur Baldus hic. m. 48. m. l. 25. l. 42. ff. de vulg. §. 6. Inst. de pupill. n. dicta leg. 25.

Quoties plures instituuntur cum adiectione nominis distributui, quilibet vocatur in virilem, ac si essent singulariter nominati. Bart. p. Instituto patre vna cum liberis suis, ut hic, vel simul cum liberis: vel, cum liberis, vna cum parente liberi vocantur seu admittuntur. vers. in secundum. eo. Quid si ita: Filium & liberis eius instituo? liberi ordine successio (quem charitatis ordinem interpretes vocant) admittuntur. l. 5. de institut. l. 69. §. 2. l. 77. §. 32. D. de legat. 2. Quid si filium meum & heredes eius instituo? ordinata successio hoc casu facta seu im-

perata intelligitur: quia viuus filius heredem non habeat: ut hic constet in formula superiore, filij institui heredes, vna cum ipso filio non admitti Bart. in l. Gallus. §. idem rest. D. de liberis. Quid si ita institui: Nepotem meum & patrem eius institui? Ordo necessitatis hic attenditur non scriptura: hoc est, Nepoti meo praetulisse intelligitur eius patrem. Filium non videor nepoti meo postposuisse arg. l. 51. D. de hered. inst. Quid si ita rem comparaui mihi filio, & nepoti: filio & nepoti, cum heredes mei erunt, pactum intelligitur: nam qui filio paciscitur, ei ut heredi, non ut socio pacisci videtur. l. 1. si tibi. §. 32. ff. de pact. q. adde l. 17. §. 3. ff. de hered. inst. Imo in semis. l. 9. ff. de vulg. r. Pater & filius, eadem penē personā adde l. 22. de agricol. & cens. sit. f. & seruis. h. al. t. Imo, non potest. l. 31. ff. de pignor. §. 6. Inst. de actionib. u. Valer libertas data viuo seruo in fraudem creditorum, creditoribus non obligatur specialiter ut hic. §. l. 83. D. eo. x. leg. 7. D. de test. mil. l. 5. §. de testam. y. nisi in mil. l. 7. §. de test. mil. No. 78. c. 4. Cur aut legatum seruo proprio relictum sub appellatione liberi non valet, institutio valet ut hic & l. 5. §. 2. §. eo. causa esse potest, quod hereditates pleniorē honore tribuuntur. leg. 5. §. 6. ff. de legat. praestand. adde l. pen. eo. z. Tutor non potest ancillam pupillarem necessariam heredem instituere: seu, Tutor non potest testari de bonis pupilli facit l. 7. §. 3. ff. pro emptore: l. 56. §. 4. D. de furtu. a. Id est, an huiusmodi. b. Vetus regula. c. Seruus necessarius est, cui in eodem gradu & hereditas & libertas relicta est. d. Seruus potest ab instituto libertatem consequi & pupillo necessarius heres existere. e. i. iurgatione. Est enim altercatio, iurgatio Festo. f. Omnis testator affectat heredem ex testamento. g. Seruus eo ipso quod heres adomino scriptus est, liber censetur: licet expressē libertas ei data non sit. ut hic. Quid si scriptum ita iā a se heredem seruum in continenti alij legauerit testator? inutiliter legat: neque hereditatem seruo relictam defert. Quid igitur seruo fiet? & liber & heres efficietur ut in pr. huius leg. Quid si dominus heredem seruum scripserit, & codicillis libertatē ei reliquit? Libertatis adiectio codicillis ita facta, nihil ei adiicit, cum ipsa institutione, antea tacite libertatem adeptus fuerit. §. 17. eod. Quid si neque heredem scripserit in testamento: neque libertatem ei codicillis reliquit, sed vel legatum vel fideicommissum ei tantum reliquit: tacite cum legato libertas seruo data non intelligitur. §. 2. Syn. Bas. 35. r. 13. c. 39. Quid num saltem legatum ab heredibus testatoris seruo praestandum eriprebitur, d. §. 2. ibi, non tamen ita impij. h. Parendum testatoris voluntati. i. l. 9. §. de fidei. li. §. 1. Inst. qui testam. tut. dari possunt. l. 10. in f. l. 32. in f. ff. de testam. sus. k. Ipsa tutelae datione serui consequuntur libertatē, puta, si a domino dati eius libertis tutores sint. d. §. 1. d. l. 32. in f. l. 2. Inst. quibus manum, non licet. §. 1. Inst. de her. inst.

1. Imp. Pertinax A. Lucretio.

S, qui soluendo non est, heredem necessarium etiam in fraudem creditorum relinquere potest. Sed si pignori datus fuit, & in eadem causa permansit: ne ab eo quidem debitore, qui soluendo non fuit, liber & heres necessarius existere potuit. PP. X. I. Kal. April. Falcone & Claro Conf. 198.

Si seruis relinquatur sub appellatione libertorum.

2. Imp. Antoninus Ausidio & aliis.

Cum serui constituti, sub appellatione libertorum heredes scripti esset: ea scriptura benigna interpretatione perinde habenda est, ac si liberi & heredes instituti fuissetis. quod in legato locum non habet, Accepta V. II. Kal. Mart. Prisco & Apollinare Conf. 170.

De ancilla pupilli herede a tutore instituta.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Felici.

Si tutor ancillam tuam contubernio suo coniunxit, ac post heredem eam instituit: neque dominum ex huiusmodi facto tibi auferri potuit: & ut eius aditione iussu tuo tibi per hanc successio queratur iure concessam habes facultatem. S. X. V. I. Kal. Ian. Sirmij, AA. Conf. 293.

Si seruus in primo gradu manumissus substituat pupillo.

4. Imp. Iustinianus A. Iuliano praef. prae.

Cum quidam suum pupillum heredem instituit, & seruo directis verbis libertatem reliquit, & in secundo gradu, in quo pupillarem substitutionem faciebat, ipsum seruum sine libertate pupillo suo substituit: quarebatur inter prudentes, si ex huiusmodi substitutione heres necessarius pupillo existeret. Causa enim altercationis ex veteri regula orta est, quia omnibus placuerat hunc seruum necessarium heredem domino fieri, cui in eodem gradu & hereditas & libertas relinquebatur. In praesenti autem non in vnum tam libertas quam substitutio congregata est, sed in alium & alium gradum. Nobis itaque eandem altercationem decidentibus mirabile visum est, si quis putet ex huiusmodi scrupulositate impediri testatoris voluntatem, maxime domini, & existimet non fieri seruum heredem necessarium, sed ei licentiam praestare & libertatem consequi, & hereditatem respuere, & domini voluntati reclamare. Qui si hoc facere tentauerit: etiam puniendus est. si itaque & viuo pupillo liber, quia testator hoc voluit: & mortuo pupillo necessarius heres, quia & hoc voluit testator. Dat. X. V. Kal. Dec. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Conf. 530.

De seruo testatoris.

5. Idem A. Iohanni P.P.

Quidam cum testamentum conderet, duobus heredibus scriptis, vnum quidem ex parte instituit, seruum autem suum, cuius & nomen addidit, ex reliqua parte sine libertate scripsit heredem, & postea eundem seruum alij legauit, vel post institutionem heredis seruum per legatum alij assignauit, & tunc heredem cum sine libertate instituit. Dubitabatur si huiusmodi legatum vel institutio aliquas vires posset habere, & cui acquiratur legatum vel institutio. Dubitationis autem materia erat, quod adhuc seruum suum constitutum heredem sine libertate scripserat. & tanta inter veteres exorta est contentio, ut vix possibile sit videri eandem decidere. Sed antiquitatem quidem hanc altercantem relinquendo, nobis alius modus huius decisionis inuentus est: quia semper vestigia voluntatis sequimur testatorum. Cum igitur inuenimus nostro iure hoc esse inducendum, ut si quis seruum suum tutorem filiis suis reliquerit sine libertate, ex ipsa tutelae datione praesumatur etiam libertatem ei fauore pupillorum imposuisse: quare non hoc etiam in hereditate & humanius, & fauore libertatis inducimus, ut si quis seruum suum scripserit

est, liber censetur: licet expressē libertas ei data non sit. ut hic. Quid si scriptum ita iā a se heredem seruum in continenti alij legauerit testator? inutiliter legat: neque hereditatem seruo relictam defert. Quid igitur seruo fiet? & liber & heres efficietur ut in pr. huius leg. Quid si dominus heredem seruum scripserit, & codicillis libertatē ei reliquit? Libertatis adiectio codicillis ita facta, nihil ei adiicit, cum ipsa institutione, antea tacite libertatem adeptus fuerit. §. 17. eod. Quid si neque heredem scripserit in testamento: neque libertatem ei codicillis reliquit, sed vel legatum vel fideicommissum ei tantum reliquit: tacite cum legato libertas seruo data non intelligitur. §. 2. Syn. Bas. 35. r. 13. c. 39. Quid num saltem legatum ab heredibus testatoris seruo praestandum eriprebitur, d. §. 2. ibi, non tamen ita impij. h. Parendum testatoris voluntati. i. l. 9. §. de fidei. li. §. 1. Inst. qui testam. tut. dari possunt. l. 10. in f. l. 32. in f. ff. de testam. sus. k. Ipsa tutelae datione serui consequuntur libertatē, puta, si a domino dati eius libertis tutores sint. d. §. 1. d. l. 32. in f. l. 2. Inst. quibus manum, non licet. §. 1. Inst. de her. inst.

adde Vlpian. 22. §. 11. † & ita abrogatur Vlpian. 22. §. 7. §. 12. a Nemo ingenio supino esse presumitur. Vt natura nihil frustra facit, ita homines sobrii & sani qui naturam quasi ducem sequuntur, nihil vnquam frustra facere existimandi sunt. b De seruo cui hereditas in testamento: libertas in codicillis relicta est, hinc colligunt, Vtiliter datum ex inutili confirmatione non infirmari. c Codicillis hereditas dari non potest dicitur oblique potest v. l. 2. §. de codicill.

d Hereditate seruus relicta, quasi iniuncta libertas eis videtur. e v. l. 2. in fin. §. eod. militem exerceat l. 40. §. 1. ff. de test. mil. l. 7. in fin. §. de test. mil. f Heres seruo defuncti legatum vel fideicommissum summo iure non debet, quia sine libertate ei nihil legari potest. l. 76. in fin. D. de her. inst. impius est tamē nisi praestet. Interdum aliquid praestandum ex vrbantate, q non debetur obligationis necessitate. Bald. conuenimus in huiusmodi rebus seruis nostris l. 17. in fin. ff. de alim. eadem conuenientia seru testamento faciunt Plin. s. epi. 16. bona habent propria l. 4. D. de manum. dant etiam dominis suis munus (Seneca 7. de benef. Nunquid dubium est quia, seruus cum peculio domini sit: dat tamen domino suo manus: adde l. 107. in fin. D. de leg. 1. adde quod dixi ad l. 5. §. 5.) quasi dotem dat quoque l. 39. D. de iure dotis. g Institui impuberem filium meum, seruum meum legauit, eundem seruum filio meo sine libertate substitui? Qui ita substitutus est non est legatarius, liber est: vt eo loco habeatur, ac si impuberi morienti substitutus esset: vt liber sit, sub conditione ne impubere in eo statu moriente, seruus ita substitutus sit liber & heres. Quid si heres post pubertatem moriatur substitutio definit: fietque legatarius seruus ille vt hic. Syn. Basil. 10. ex lib. 35. tit. 13. cap. 40. h sit hac hypothesis, Titio Pamphilum do, lego: si filius impubes motietur Pamphilum ei substituo v. l. 38. D. de her. inst. l. 18. in fin. ff. de vulg. pendente conditione Pamphilus legatarius est. i Potest seruis legatus impuberi substitui. k Condicio expectanda. l Alij legunt, statim liber, alij nec statim liber. m est ex decisionibus. n Condicio potestatiua. o Condicio casualis. p Casualis condicio, fortunae insidiis obnoxia. q Hec tex loquitur de hereditate quae soluendo est, vt l. 17. D. de hered. inst. de hereditate quae soluendo non est v. Cuius. 17. obs. vlt.

heredem sine libertate, omnino ciuis Romanus efficiatur quo inducto neque acquisitio, neque tam effusus veterum atque inextricabilis tractatus locum habeat. Neque enim ferendum est supponere quosdam esse ita supinos, vt eundem seruum & heredem instituant sine libertate, & iterum alij per legatum eundem seruum adsignent. ¶ 1 Sed cum veteres & aliam proposuerunt ambiguitatem, dicentes, si quis seruum suum in testamento quidem heredem ex parte sine libertate scripserit, in codicillis autem libertatem ei reliquerit: si possit institutio valere. & ille tam heres quam liber fieri, ne videatur per codicillos hereditas confirmari, in quibus hereditas dari secundum veteres regulas non potest. Nos itaque in tali dispositione, licet in codicillis fuerit scripta, & libertatem & hereditatem simul seruis per nostram liberalitatem & benignam interpretationem indulgemus, vt gratulentur, cum non serui remaneant, sed & liberi & heredes efficiantur: cum tanta in eos nostri numinis beneuolentia effusa est, vt & si libertas eis neque testamento neque codicillis data sit: tamen hereditate seruus relicta, quasi iniunctam esse libertatem videri possit. ¶ 2 Illo videlicet obseruando, vt si legatum vel fideicommissum eis sine libertate relinquatur, maneat in seruitute: non tamen ita impij heredes existant, vt liberalitatem testatoris, & seruiles labores debita remuneratione defraudare contentur, & non derelictum, licet adhuc seruis constitutis, donent. ¶ 3 Quae iuris nostri definitio etiam ad aliam speciem dubitatum benignè extendatur. Si quis etenim testamento principali seruum suum cuidam legauerit, in pupillari autem substitutione eundem seruum filio suo sine libertate substituerit: quarebatur, siue vtilis esset talis substitutio & per seruum legatum substitutio & post mortem pupilli legatario acquiratur: siue inutilis esset huiusmodi substitutio, quia sine libertate in seruum proprium facta est. Melius itaque nobis videtur legatario eum non statim acquiri sancire, sed expectandum esse substitutionis euentum. & si quidem pupillo mortuo locus fuerit substitutioni: & liber & heres efficiatur. fin autem substitutio minime locum habuerit, forsitan pupillo iam in pubertatem perueniente: tunc ad legatarij dominium transeat. Quae admodum enim veteres, si cum libertate substitutio fuisset, hoc inducebant, quatenus in supposito fiat libertas & statu liber intelligatur: ita & ex nostra interpretatione, & sine adiectione libertatis in substitutione, & liber, & heres pupillo existat. Dat. 2. Kal. Maij, Constantin. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

De seruo pure instituto à domino cui relinquatur libertas sub conditione.

6. Idem Aug. Ioanni P.P.

Decisione nostra quam fecimus, inscientes eum qui à domino suo sine libertate heres instituitur, videri libertatem accepisse, in propria firmitate durante: si quis seruum suum pure quidem heredem instituerit, libertatem autem sub conditione ei donauerit: si quidem conditio talis sit quae in potestate serui posita est, ille autem eam neglexerit, minimeque compleuerit: & libertate eum, & hereditate sua culpa defraudari. Sin autem casualis conditio est, & ex fortunae insidiis defecerit: tunc humanitatis intuitu libertatem quidem ei omnimodo competere: hereditatem autem, si quidem soluendo sit, ad alios venire, quos leges vocant, si non aliquis fuisset substitutus. Sin autem soluendo non sit: vt necessarius heres institutus, simul & libertatem & hereditatem obtrineat. Tunc enim secundum definitionem tam veteris quam nostrae decisionis, & liber, & heres necessariis existat. Dat. 1. Kal. Aug. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

DE LIBERIS PRAETERITIS VEL EXHEREDATIS.

Tit. XXVIII.

De exheredatione post omnes heredum gradus.

1. Imp. Antoninus A. Fauiano.

i Potest seruis legatus impuberi substitui. k Condicio expectanda. l Alij legunt, statim liber, alij nec statim liber. m est ex decisionibus. n Condicio potestatiua. o Condicio casualis. p Casualis condicio, fortunae insidiis obnoxia. q Hec tex loquitur de hereditate quae soluendo est, vt l. 17. D. de hered. inst. de hereditate quae soluendo non est v. Cuius. 17. obs. vlt.

r Seruo praefertur substitutus v. Cuius. d. loco. Idem in l. 3. in verbis si seruum ff. de hered. inst. legit hic, institutus. adde l. 27. in fin. §. de inoff.

f dixi ad 28. D. 2.

t Clausula in fine (idem dicunt ab initio leg. 3. §. 3. D. eodem, vel in medio d. l. 3. §. 4. Bart. hic.) posita, refertur ad omnia antecedentia, si nulla ratione ad vnum magis pertineat quam ad aliud.

Vm post omnes heredum gradus exheredatio scribitur, si adiciat testator ab omnibus se gradibus exheredare: non dubitatur iuri satisfactum esse. ¶ Et ideo etiam si id non adiciatur, appareat tamen eum id eo consilio scripsisse, vt ab omnibus exheredaret: recte factum testamentum videtur. Proinde cum paterfamilias filiis institutis & inuicem substitutis, filium exheredauerit, intelligendus est exheredationem ab utroque gradu fecisse. Nam cum iidem heredes instituti sunt: nulla ratio reddi potest, quare videatur in posteriore tantum casu exheredare voluisse. PP. 6. Kal. Iul. Chilone & Libone Conf. 205.

De nepote praeterito.

2. Imp. Alexand. A. Heraclidae.

Si aut tuus, qui patrem tuum & noueram aequis portionibus heredes instituit, cum te quoque haberet in potestate, testamentum nominatim non exheredauit: mortuo patre tuo viuo auctore, sine impedimento legis Velleie succedendo in patris tui locum, rupisti aui testamentum, & ad te hereditas eius tota pertinuit. PP. V. Id. Apr. Fulco II. & Dextro CC. 226.

De verbis ille filius meus alienus mea substantia fiat.

3. Imp. Iustinian. Ioanni P. P.

Si quis filium proprium ita exheredauerit, ille filius meus alienus mea substantia fiat: talis filius ex huiusmodi verborum conceptione non praeteritus, sed exheredatus intelligitur. Cum enim manifestissimus est sensus testatoris: verborum interpretatio nusquam tantum valeat, vt melior sensu existat. Dat. X. Kal. Martij, Constantin. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

De differentia inter mares & feminas sublata.

4. Idem A. Ioanni P. P.

Maximum vitium antiquae subtilitatis praesenti lege corrigimus, quae putauit alia esse iura obseruanda in successione parentum, si ex testamento veniant, in masculis, & in feminis, cum ab intestato similes illis: vtrique sexui serauerint. Et alius verbis exheredari filium debere sanxerunt, alijs filiam: & inter nepotes exheredandos alia iura ciuilia, alia praetoria introduxerunt, & si praeteritus fuerat filius: vel ipso iure testamentum euerterebat, vel contra tabulas bonorum possessionem in totum accipiebat. Filia autem praeterita ius accrescendi ex iure vetere accipiebat, vt eodem momento & testamentum patris quodammodo ex parte iure accrescendi euerteret, & ipsa quasi scripta legatis supponeretur: ex praetore autem habebat contra tabulas bonorum possessionem in totum. Constitutio autem magni Antonini eam in tantum coarctabat, in quantum ius accrescendi competeat. Qui enim tales differentias inducunt, quasi naturae accusatores existunt, cur non totos masculos generauit, vt vnde generentur, non fiant. Nam hoc corrigentes, maiorum nostrorum sequimur vestigia qui eandem obseruationem colere manifestissime visi sunt. Scimus etenim antea simili modo & filium & filiam, & alios omnes inter ceteros exheredatos scribere esse concessum. Tum etiam centumviri aliam differentiam introduxerunt: & ex hac iniquitate vitium emerfit, quale ex libris Vlpiani, quos ad edictum praetoris fecit, inuentum à Triboniano viro gloriosissimo nostro quaestore ceterisque viris facundissimis compositoribus iuris enucleati ad nostras aures relatum est. Nam cum vltimum adiutorium de inofficiosi querela positum esset, inuenta fuerat filia praeterita minus habens, quam filia exheredata. Cum enim per contra tabulas bonorum possessionem, vel ius accrescendi semissem substantiae filia praeterita accipiebat, & omnibus legata praestare compelleretur, scilicet vsque ad dodrantem suae portionis: remanebat ei fescia tantummodo in sua successione. Quod si fuisset exheredata: quarta pars omnimodo totius substantiae ei relinqui debebat, & quam iniuria dignam pater existimabat, amplius habebat ea quam taciturnitate in institutione praeterit: & si secundum nostrae constitutionis definitionem, quam de supplemento quadrantis disposuimus, repletio fuerat introducta: simili modo exheredata in quartam partem repletio accedebat. & ita vitium permansit, vt nec ex nostra constitutione emendationem aliquam sentiret. Sancimus itaque quemadmodum

vers. Cum enim i. eod. g Naturam accusare non licet l. 147. de legitimis hereditibus. h atqui iure diuino videntur feminae masculis deteriores Nu. 27. i id est, omnes. k non fiat. l forte l. XI. tab. §. 3. in fin. de ex lib. m Inter ceteros liberi testatoris exheredari hodie non possunt: v. in fin. eo. n De centumviris & centumviralibus iudiciis dixi ad l. 13. de inoff. o Querela inofficiosi, vltimū adiutorij §. 2. in fin. de inoff. p vt §. eo. ver. filia aut. q l. 6. §. pen. ff. si quis omnia causa testam. l. 1. contra §. tab. x l. 30. §. de inoff. f De supplemento legiti in suc-

ing alijs dixi.

† Femina ab intestato cum masculis æqualiter succedunt. a Argumentum à successione legitima intestati, ad testamentarium. b Non habuerit feminas exheredare, iisdem verbis esse exheredandas, quibus & masculis. c Quæ masculis defuncti bonorum possessio, eadem feminis etiam datur. d Quæ remedia masculis à patre præteritis competunt eadem & feminis competunt. e Hæc constitutio extēditur ad nepotes, neptes, & deinceps ex masculis progenitos. f Exheredabantur olim aliter posthumæ aliter filia iam nata. g Inter ceteros exheredatur posthumus cuius mentio non fit. contra non exheredatur inter ceteros, cuius posthumi nominatim fit mentio: ut ceteris exheredatur, posthumus exheredatus non censetur: qui alijs non censetur exheredatus, nisi posthumi appellatione specialiter designatus sit ut hic. quamquam nouo iure posthumus, exheredari non possit ut j. dicitur cum exheredari liberi non possint, nisi ingratum vitium autem ingratum in posthumum non cadat. h Quæ remedia liberis masculis & feminis competunt contra tabulas parentum, eadem competunt posthumis. i Hodie posthumi exheredari non possunt. Au-
thent. non licet. j. eo. No. 115. c. 3. l. 33. §. de inofficio.

in successione parentum, quæ ab intestato deferuntur, æqua lance & feminæ vocantur: ita a & in scriptura testamentorum eas honorari, & similibus verbis exheredationes nominatim procedere, & contra tabulas bonorum possessionem talem habere, qualem filius vel suus vel emancipatus habere: ut & ipsa si fuerit præterita ad instar filij emancipari vel sui, vel testamentum ipso iure euertat, vel per contra tabulas bonorum possessionem stare hoc non patitur. Et hæc non solum in filiabus obtinere, sed etiam in nepotibus & neptibus, & deinceps obseruari censemus, si tamen ex masculis progeniti sunt. ¶ Sed quia & aliud vitium fuerat sub obtentu differentiarum introductum, & alia iura exheredationis in posthumis, alia in iam natis obseruabantur: cum necesse fuerat posthumam inter ceteros exheredatam etiam legato honorari, filiam autem iam progenitam etiam sine datione legati: & hoc breuissimo incremento verborum ad plenissimam definitionem deduximus, sciētes eadem iura obtinere & in posthumis exheredandis siue masculini, siue feminini sexus sint, quæ in filiis & filiabus iam statuimus: ut etiam ipsi vel ipsæ nominatim exheredentur, id est, posthumi vel posthumæ facta mentione. Dat. Kalen. Septemb. Constantinop. post consulat. Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

In authent. ut cum de app. cog. §. aliud quoque capitulum cum sequentibus. §. §. col. 8. tit. 16. al. 12. Novell. 115. cap. 3.

Non licet parenti aliquem ex liberis exheredare, vel præterire, nisi is probetur ingratus, & ingratitudinis causis nominatim inferat testamento. Cause vero ingratitudinis noua constitutione expressæ sunt quatuordecim.

In authent. ut cum de appell. cog. §. aliud & §. sequenti & §. sine igitur & §. & hæc in fi. col. 8. tit. 16. al. 12. No. 115. cap. 2.

Ex causa exheredationis vel præteritionis irritum est testamentum quantum ad institutiones. cetera namque firma permanent.

DE POSTHVMIS HEREDIBVS instituendis, || vel exheredandis, vel præteritis. ||

Tit. xxx.

Per natiuitatem posthumi præteriti, testamentum rumpitur, & legata non debentur. Alexand.

1. Imp. Antonin. A. Brutatio.

¶ I post testamentum factum, quo posthumorum suorum nullam mentionem testator fecit, filium filiamve suscepit, intestato vita functus est: cum agnatione posthumi vel posthumæ, cuius non meminit, testamentum ruptum sit. Exrupto autem testamento nihil deberi, neque peti posse explorari iuris est. Dat. & PP. III. Kal. Iul. Antonino A. III. I. & Balbino Confl. 214.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Soterico.

¶ Testamentum in quo liberi iniuste vel exheredati vel præteriti sunt, vno respectu, irritum est: altero non est irritum. Irritum est, quod ad institutos, non quod ad legatarios. An & quod ad fideicommissarios atinet? mox dicetur. k Fideicommissum vniuersale etiam debetur, hoc est, restitui debere ex eo testamēto, in quo filius fuerat iniuste exheredatus vel præteritus, hinc colligitur: Nā ceterorum appellatio fideicommissa continentur l. ita tamen. §. quoties ff. ad Treb. No. 115. c. 2. v. hæc auth. de sumptu, ubi fit mentio non legatorum tantum, sed & fideicommissorum. vnde cum generatim loquatur lex illa, generaliter intelligenda est: ut ne quis putet verbum fideicommissi, coercendum esse ad singulare fideicommissum: nam ut paulo ante dictum est, lex in genere loquitur, ut merito in genere legem eam interpretari debeas. Deinde effectu nihil adiceretur: cū fideicommissa singularia, exequata sint legatis l. i. ff. de legat. facit quoque ad hanc sententiam similis casus l. si seruus. §. 1. d. si quis omnia causa. Gloss. in l. eam quam. de fideicom. Ad hæc, vniuersale fideicommissum, fauorabilius est singulari l. nā quod §. 1. d. ad Treb. ut si singulare valeat, multo magis valere debeat vniuersale. Idem quoque probat Barr. in l. peculium, in f. d. de legat. 2. licet Angelus in tractatu de testamentis in verbo fideicommissum, contrariam sententiam defendat, & Martinus Silius. v. Capellam Tholosanam decis. 454. Quid si in huiusmodi testamento nullo præteritionis causa, clausula codicillaris adiecta est? Idem quod in fideicommissis vniuersali superius diximus obtinere vult Barr. in l. i. d. de iure codicill. sed & paria esse relinquere ab intestato venientibus, & hæc formula vel, si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum ut notatur in l. ex testamento de fideicom. Idem tenet Angel. Inst. de codicill. Bart. & Bald. hic & in l. 2. d. de legat. 3. Faber hic. Salyc. Castr. conf. 60. Roman. conf. 12. Quid si testamentum nullum non est, ob præteritionem filij iam nati, sed posthumi? Barr. in d. l. i. ita distinguit clausulam codicillarem vim & effectum fideicommissi sortiri, si de posthumo testator cogitauerit: secus si nihil cogitauerit arg. l. pen. d. de iur. codicill. l. certi in iur. d. de testam. l. nonnunquam de reuoc. donat. Verum Dynus, Iacobus Bald. Paulus Ludouicus ut s. verba testamenti inspicienda existimant: ut si testator dixerit simpliciter in tempore instanti, si non valet testamentum, rumpatur testamentum agnatione posthumi: neque quidquam operari superiorem clausulam arg. l. si ita d. de

aurol. cum stipulamur. d. de verb. oblig. secus si ita dixerit in futuro, si non valet aut valebit iure testamenti, valeat iure codicillorum, & hanc communem esse opinionem ex ipso Bartolo, Angelo Salyceto, Baldo, Imola, Raphael Fulgofio, Castrensi, refert Capella Tholosana decis. 455.

1. Huc refert partem tituli 2. d. lib. 28.

m Adguatone posthumi rumpitur testamentum v. l. 2. j. de bon. ff. contra tabulas.

Vxoris abortu testamentum mariti non solui: posthumus vero præterito, quamuis natus illico decesserit, non restitui ruptum, iuris euidentissimi est. S. X. I. Kalen. Mart. Sirmij, Cæsarij. Confl.

Posthumus natus viuus, licet ilico decessat, rumpit testamentum, si ipse ad nullum declinat monstrum, vel prodigium. Salyc.

3. Imp. Iustinianus A. Iohanni præf. præf.

¶ Quod certatim est apud veteres, nos decidimus. Cum igitur is qui in ventre portabatur, præteritus fuerat, qui si ad lucem fuisset redactus, suus heres patri existeret si non alius cum antecederet, & nascendo ruptum testamentum faceret: si posthumus in hunc quidem orbem deuolutus est, voce autem non emissa ab hac luce substractus est, dubitabatur si is posthumus ruptum facere testamentum posset: & veterum animi turbati sunt, quid de paterno elogio statuendum sit. Cumque Sabiniani existimabant, si viuus natus esset, & si vocem non emisit, rumpi testamentum: apparetque, quod & si mutus fuerat, hoc ipsum faciebat: eorum etiam nos laudamus sententiam: & sciūmus, si viuus perfecte natus est: licet ilico postquam in terram cecidit, vel in manibus obstetricis decesserit: nihilo minus testamentum rumpi: hoc tantummodo requirendo, si viuus ad orbem totus processit, ad nullum declinans monstrum vel prodigium. Dat. XV. Kal. Decemb. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

In ultimis voluntatibus casus omisus habetur pro expresso.

4. Idem A. Iohanni præf. præf.

¶ Vidam cum testamentum faciebat, his verbis usus est: Si filius vel filia intra decem mensem spatium post mortem meam editi fuerint, heredes sunt. vel ita dixit, filius vel filia qui intra decem menses proximos mortis meae nascuntur, heredes sunt. iurgium antiquis interpretatoribus legum extortum est, an videantur non contineri testamento, & hoc ruptum facere. Nobis itaque eorum sententiam decidentibus, cum frequentissimas leges posuimus testatorum voluntates adiuvantes: ex neutra huiusmodi verborum compositione ruptum fieri testamentum videtur: sed siue viuus testator, siue post mortem eius intra decem menses à morte testatoris numerandos filius vel filia fuerint progeniti: maneat testatoris voluntas immutata, ne pœnam patiatur præteritionis, qui suos filios non præterit. Dat. 12. Kal. Decemb. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Cōfl. 530.

DE IVRE DELIBERANDI, ET de adeunda vel acquirenda hereditate.

Tit. xxx.

De emancipata qua manumisit & quadam ob funeris impensam distraxit.

1. Imp. Antoninus A. Titie.

¶ Viuus fuisse intelligitur, si vocem emisit s. eo. vel si cum spiritu fuisse vius est l. 12. in fi. d. de liber. & posthum. In mortuis, non idem, nam qui mortui nascuntur, neque nati, neque procreati, neque liberi l. 29. d. de ver. sig. Syn. Bassi. 35. tit. 20. ex ti. s. c. 36. 5. Harm. 5. §. 27. u In more positum fuit præcis seculis, natos infantes proctus in terram statui. Statius li. 1. sylvar. -- tellure cadentē Accepi, fouique sinu: & lib. 5. Meus ille meus, tellure cadentem Excepi: & li. 2. Natum protinus atque humum per ipsam Primo murmure dulces vagientem Blando Calliope sinu recepit. Tert. lib. de anima. Prima constitutio infantis super terram statim Ader (legendum Statim de) sacer est. Statim Varro deam facit pueritij præsidem, & inde nomen traxisse 2. de vita populi Romani, quod natus puer simul ac sublatu erat ab obstetrice statuebatur in terra, ut auspicietur rectus esse, v. Cuiac. 11. obs. 30. Forcatul. 21. Cupidin. in fin. x Obstetrices, quasi iargalvay à Grecis hic, de quibus alijs dixi. y Monstruosus parvus testamentum non rumpit l. 14. d. de stat. l. 135. ff. de ver. sig. z v. que dixi de parubus ad No. 39. c. 2. ea fuit iuris antiqui formula, qua partus legitimus significabatur l. 29. d. de liber. l. 3. in fi. d. de suu & legitimis. a an filij eo viuo nati, hæc verba videntur hic desiderari Cont. an hi qui viuo testatore nati sunt Cuia. ita legit l. 10. d. de lib. & posthum. in fin. Qui mortuo testatore nascitur ex iure antiquo instituendus erat, vel exheredandus: Qui viuo testatore, ex lege Vellea l. p. 22. §. 19. Hoc igitur constituitur, Institutionem factam de posthumo in vnam causam, portigi ad alterum, ad quæ testator verisimiliter processisset, si de eo cogitasset Bart. vel, Institutionem factam de posthumo nascituro post mortem, trahi ad posthumum natum in vita. vt eo casu institutus posthumus, si post mortem nascatur, non rumpat testamentum, etiā viuo testatore nascatur. Olim, si alteruter casus omisus fuisset, eo casu qui omisus erat natus rubeat testamentum l. 10. ff. de liber. quæ lex hac constitutione, quæ ex 50. decisionib. est, videtur abrogari. Alias huius antinomie conciliationes v. apud Accur. Bar. Bal. hic & Cu. d. l. 10. Forca. 21. Cupid. Papo 1. Notar. 8. 11. d. institution d. heretier. b Paul. 3. sent. 4. §. 22. c dixi ad 28. ff. 8. an sc. expedit hereditate adire. d Hæc voce satis innuitur hūcti. esse de voluntariis heredib. quib. solis additio necessaria est: suis. n. nō est necessaria. Ceterū, Adire hereditate is videtur qui debuit patere nū exsoluit l. 2. j. eo. qui de hereditate sibi delata testatur l. 6. j. eo. e dixi ad 22. ff. 2. Hoc

verbum generalius est, comprehendit cretionem, aditionem immistionem, gestio-
nem pro herede, existentiam, quæ Græcis *ἀνάστασις*, & animi destinationem so-
lam.

† Emancipatus seruum paternū manumittendo, hereditati non immiscetur *ut hic*:
aliud in filio non emancipato *l. 42. §. 2. D. de adq. her. milite tamen excepto d. l. 42. §.*
ut hic hodie se im-
miscetur, subla-
ta differentia o-
mnis emancipa-
tionis *Bart. hic.*
a. l. 14. §. 7. ff. de re
ligiosis. l. 10. D. de
adq. her. adde l.
17. de repudian-
du.
b. Filius soluens
simpliciter de-
bitum patris de
functi, præsumi-
tur soluere ut
heres *l. 8. in fi. §.*
de inoff. hoc est,
pro rata parte,
patris heredita-
te agnouisse vi-
detur *Sy. Bas. §. 5.*
de iur. i. §. 3.
c. *ut hic* seu
non emancipa-
tus patris heres
efficitur ipso iu-
re, & hereditate
transmittitur, licet
ipse patris bo-
nis se non im-
miscuerit: *facit*
l. 30. D. quibus ex
caus. maior. l. 11.
ff. de iur. l. 14. D.
de usurpationib.
atque illud est
quod à veterib.
dicitur, Existenti-
am sui here-
dis operari trans-
missionem here-
ditatis paternæ,
etiam non ad-
gnitæ, ad quoscū-
que *Bart.* etiam
extraneos *Bald.*
hic. nu. 2.
d. *l. 1. in fi. ff. de in*
ru. & facti.
e. *l. 8. §. eo. l. vn. §.*
ff. de caducis.
f. *l. ante apertas*
tabulas.
g. d. §. 5.
h. Emancipatus
non agnitus
patris heredita-
tem non trans-
mittit ad suos *ut*
hic. non emanci-
patus transmittit
se, eo, quod hodie
etiam obserua-
ri *Bal. putat. hic.*
nu. 6.
i. *l. 4. §. qui admit*
ti ad bon. poss.
k. *l. 18. §. eo.* Pater
hereditatem fi-
liosfamilias, de-
latam potest ad-
ire.
l. Nihil interest
ipse per me fac-
iam, an per a-
lium mea volū-
tate quid fiat.
m. Hereditatem
sibi delatam pa-
tris iussu adiuſſe
videtur, quo vo-
lente pater pro
herede gessit *ut*
hic. Syn. Bas. d. ti.
14. c. 74. Quid e-
nim interest ipse
filius adeat delatam
sibi hereditatem, an
eius pater eo volente?
n. *l. 18. in fi. §. eo.* o. *l. 7. §. qui admitti.* p. Pupillus
adit, tutore auctore, alter sine altero
adire non potest.
q. Hereditas sola animi destinatione aditur *ut hic.* & *l. 14. §. eo. l. 4. §. unde legitimi. l.*
20. l. 88. ff. de adq. hered. r. De hereditate nobis relicta postumus testari, ut eo i-
pso actu quo de ea testamur, defuncti hereditatem adiuſſe videamur.
s. Fratrū hereditas non adita, non transmittitur. *ut hic. vn. §. 5. ff. de caducis. leg.*
2. ad Orphitianum. u. *l. 3. §. eo.*
x. *§. 3. Inst. de heredit. qua ab intest. l. 6. ff. de adq. hered. l. 11. ff. de liber. & posth.*
y. Ius adeundi vel immiscendi, longi temporis spatium non tollitur. longo silentio
nemo renunciat hereditati paternæ (De legitima dixi ad l. 34. in fi. §. de inoff.) Longi
simo, id est, 30. annis, potest. *l. 3. de præscript. 30. ann.* Petendæ bonorum possessionis.
v. quæ scripti ad *l. 1. §. 2. §. qui admitti.*
z. Is cui delata est hereditas, instantibus creditoribus interrogari potest, heres nec-
ne velit esse.
a. Deliberatio spatium moderatum concedi solet *l. 1. §. 13. §. eo. l. 1. in fi. l. 2. §. eo. l. 3. §.*
de interrogat. l. 34. D. de iur. iur. l. 9. D. ad Treb.
b. Subaudi ut satisfiat creditoribus, non ut tollatur ius successoris, v. quæ scripti ad
l. 1. §. 12. ff. de successorio edicto.
c. Inopia testatoris non liberat heredem. d. Licet ab alio quis patiatur iniuriā

Si à patre emancipata, eo defuncto bonorum
possessionem non agnouisti: frustra vereris ne
hereditati paternæ sis obligata, quod si seruum
eius nullo iure manumisisti, res quoque & mā-
cipia quadam propter funeris impensas distaxisti. PP. Ka.
Iul. Messala & Sabino Conſſ. 215.

De solutione.

2. Imp. Alexand. A. Florentino militi.

Cum debitum paternum te exsoluisse alleges: propor-
tione hereditaria agnouisse te hereditatem defuncti
non ambigitur. PP. V. I. Id. Feb. Maximo I. I. & Aeliano Cōf.
224.

Differentia filij in potestate & emancipati.

3. Imp. Gordianus A. Florentino militi.

Si fratris tui filius mortis tempore in patris sui fuit po-
testate: siue ex asse heres institutus esset, etiam clausis ta-
bulis heres potuit existere: siue ex parte, nihilo minus sta-
tim sius ei heres extitit: nec ea propter quod intra paucos
dies mortis patris sui concessit in fatum, tu ad eiusdem fra-
tris tui potes accedere successionem. Quod si cum iuris
sui esset, ante aditam hereditatem decessit, tūque fratri tuo
legitimus heres extitisti: siue intra tempora edicto præfina-
ta, bonorum possessionem agnouisti: quæ hereditariam
facultatem sunt, vel quæ ab alio iniuria detinentur, præsi-
dis diligentia tibi restituentur. PP. X. V. Kal. Sept. Gordiano
A. I. I. & Pompeiano Conſſ. 242.

Si pater pro voluntate filij pro herede gesserit.

4. Imp. Decius A. Athenaidi.

Filiosfamilias delata hereditate, si pater pro herede vo-
luntate filij gessit: solennitatem iuris satisfactum videri,
sæpe rescriptum est. PP. X. Kalen. Mart. Decimo A. & Grato
Conſſ. 251.

De pupillo & tutore.

5. Valer. & Gallien. AA. Paulo.

Potuit pupillus pro herede, tutore auctore, gerendo
consequi successionem: sed ipsius actus & voluntas
fuit necessaria. Nam si quid nesciente eo tutor egit, illi he-
reditatem non potuit acquirere. PP. X. V. Kalen. Jul. ipsius
I. I. I. & I. I. AA. Conſſ. 258.

*De animi destinatione & de eo qui de hereditate sibi reli-
cta testatur.*

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Philippæ.

Si auita tua patrem tuum ex duabus vnciis scripsit here-
dem ex sola animi destinatione pater tuus heres fieri
poterat. Igitur si testamento suo eadem vncias ad te per-
tinere decreuit: apud rectorem provinciarum duarum vnciarū
ius persequi poteris. PP. X. V. Kal. Aug. Sirmij, ipsius I. I. I.
& I. I. AA. Conſſ. 298.

De transmissione ad heredem.

7. Idem AA. & CC. Eufobino.

Quoniam sororem tuam prius defunctam esse propo-
nis, quam agnosceret, an à fratre lib. aliquid here-
ditatis fuisset relictum: manifestum atque evidens est, an-
tequam pro herede gereret, vel bonorum possessione ad-
mitteret, defuncti successionem eam non potuisse ad here-
des suos transmittere. PP. Kal. Maij. Thiralli. AA. Cōf.

De longi temporis prescriptione.

8. Idem AA. & CC. Claudio.

Licet incōtinenti sui heredes se paternis non immiscue-
rint bonis tamē ignorantes delatā sibi esse hereditatē,

Quid enim interest ipse filius adeat delatam sibi hereditatem, an
eius pater eo volente?
n. *l. 18. in fi. §. eo.* o. *l. 7. §. qui admitti.* p. Pupillus
adit, tutore auctore, alter sine altero
adire non potest.

q. Hereditas sola animi destinatione aditur *ut hic.* & *l. 14. §. eo. l. 4. §. unde legitimi. l.*
20. l. 88. ff. de adq. hered. r. De hereditate nobis relicta postumus testari, ut eo i-
pso actu quo de ea testamur, defuncti hereditatem adiuſſe videamur.
s. Fratrū hereditas non adita, non transmittitur. *ut hic. vn. §. 5. ff. de caducis. leg.*
2. ad Orphitianum. u. *l. 3. §. eo.*

x. *§. 3. Inst. de heredit. qua ab intest. l. 6. ff. de adq. hered. l. 11. ff. de liber. & posth.*
y. Ius adeundi vel immiscendi, longi temporis spatium non tollitur. longo silentio
nemo renunciat hereditati paternæ (De legitima dixi ad l. 34. in fi. §. de inoff.) Longi
simo, id est, 30. annis, potest. *l. 3. de præscript. 30. ann.* Petendæ bonorum possessionis.
v. quæ scripti ad *l. 1. §. 2. §. qui admitti.*

z. Is cui delata est hereditas, instantibus creditoribus interrogari potest, heres nec-
ne velit esse.

a. Deliberatio spatium moderatum concedi solet *l. 1. §. 13. §. eo. l. 1. in fi. l. 2. §. eo. l. 3. §.*
de interrogat. l. 34. D. de iur. iur. l. 9. D. ad Treb.

b. Subaudi ut satisfiat creditoribus, non ut tollatur ius successoris, v. quæ scripti ad
l. 1. §. 12. ff. de successorio edicto.

c. Inopia testatoris non liberat heredem. d. Licet ab alio quis patiatur iniuriā

non tamen eo nomine aliis iniuriæ esse debet. Non ideo quis à suis creditoribus li-
beratur, quod propriis bonis spoliatus sit. Vis à tertio illata non excusat debito-
rem.

e. hoc est, non ideo minus à creditoribus defuncti, (cuius hereditatem maior 25.
annis adiisti) conueniri potes, quod vim à fratre tuo tibi fieri proponas, & ab eodē
portionem tuā
paternū deniq;
testamentū eri
pi *ut hic. Syn. Ba*
fil. 35. ti. 14. c. 79.
5. Harmonop. §. 5.
26.

lōgi temporis præscriptione, quo minus hanc rectē vindi-
cent excludi non possunt. S. 17. Kal. Ian. Sirmij. AA. Conſſ.

De interrogatione in iure.

9. Idem AA. & CC. Platoni.

Si curatoris quondam tui testamēto iure facto, vel ab
intestato legitima delata est successio: hoc casu ei, qui
non repudiavit hereditatem, eam licet adire. Rector igitur
provinciarum aditus, si hereditati necdum sunt obligati,
eos an heredes sint, interrogare debet: ac si tempus ad
deliberandum petierint, moderatum statuet. S. X. V. I. Kal.
Ian. Sirmij. AA. Conſſ.

De inopia defuncti & de rebus heredi vi ablatis.

10. Idem AA. & CC. Sabinæ.

Si te bonis paternis minor quinquē & viginti annis im-
miscuisti, neque inopia patris te excusat, neque vis fratris
portionem tuam vel testamentum eripientis arcere
de exactione creditorum, qui iure civili pro hereditaria
portionem te cōueniunt, pot. S. 16. Kal. Ian. Sirmij. Cæf. Cōf.

De filiofam. & eius patre.

11. Idem AA. & CC. Philumenæ.

Renitente te pater tuus, in cuius fuisti potestate, neq;
spem delatæ tibi legitimæ quarendæ successionis ab-
sumere, neque hereditarios manumittendo seruos, his præ-
stare libertatem potuit. S. 6. Id. Feb. Sirmij. CC. Conſſ.

De bonorum possessione agnata.

12. Idem AA. & CC. Antonino.

Pverem agnoscentem bonorum possessionem postea
quam ei fuerit hereditas delata, pro herede gerere non
ambigitur. S. I. I. I. Kal. Decemb. CC. Conſſ.

De suis heredibus.

13. Idem AA. & CC. Sclepolidi.

Suum heredem omittens bonorum possessione paternam
successionem obtinere potuisse, certi iuris est. S. I. I. I. Id.
Dec. Nicomediæ CC. Conſſ.

Si heres nondum possederit.

14. Idem AA. & CC. Flauia.

Si sororis suæ frater tuus civili vel honorario successit
iure: licet res ex eius bonis descendentes non probetur
tenuisse: heres tamen effectus, contra possidentes experi-
ri potest. S. 12. Kal. Ian. Nicomediæ CC. Conſſ.

De filiof. sui iuris effecto.

15. Imp. Constant. A. ad Leontium comitem Orientis.

Non est dubium, si priusquam filius iussu patris adie-
rit hereditatem, propriæ potestatis effectus sit, arbitrio
suo eundem hanc sibi potuisse quærere. Dat. 17. Kal. A-
pril. Limenio & Catulino Conſſ. 349.

De libero arbitrio.

16. Imp. Arcad. & Honor. AA. Annodio.

Nec emere nec donatum adsequi, nec dānosam quis-
quam hereditatem adire compellitur. Dat. 6. Kal. Ia.
Olybrio & Probino Conſſ. 395.

De creditoribus.

17. Idem & Theod. AAA. Anthemio, præf. præf.

Cretionis scrupulosam solemnitate hac lege peni-
tus amputari decernimus. Dat. V. Kal. April. Constan-
tinop. Honorio VII. & Theod. AA. Conſſ. 407.

De infante.

18. Imp. Theod. & Valent. AA. ad Senatū.

Si infanti id est minori septem annis, in potestate patris
vel aui vel proaui constituto vel constitutæ hereditas
sit derelicta, vel ab intestato delata à matre, vel linea ex qua
mater descendit, vel aliis quibuscunq; personis: licebit pa-
tribus ei sub quor. pote est adire hered. vel bonor poss. petere.
Ceterum hanc legem referre oportet ad extraneos heredes non ad
quæ constat ex leg. 149 Cod. Theod. de decurion. ex qua lex nostra sumpta est: facit
leg. 21. §. eo. l. 1. §. 1. Inst. de heredum qualitate: leg. sed et si plures. §. filia. D. de vul-
gari.

Si tamen fuerit compulsus, restituit leg. 21. in fi. D. quod met. caus. ad l. 4. l. 13. §. 4.
D. ad Trebell.

f. Id est, cernendæ hereditatis facit lex ultim. §. qui admittit. §. ultim. Institur. de bona-
rum poss. De cretionibus & earum solemnitate dixi ad Plin. 22. §. 27. 28. 29. 30. 31.
32. adde C. Theod. de cretionibus vel bon. poss. adde P. arr. §. 5. & 6. de lingua: Plin. iur. 10.
epistolar. l. fid. lib. 5. (Ciceronem. 13. ad Attic. 46. & 1. de oratore.

c. Dixi ad legem secundam & tertiam, supra qui admitti. Nouell. 158. Filio infanti
tantum, pater bonorum possessionem petit, lege septima in fine, D. de bona-
rum possessione, lege prima Codicis Theod. de cretionibus, vel bonorum possessioni-
bus, tutor etiam maiori infante leg. 6. l. 7. ff. de bonor. poss. dixi ad leg. 2. leg. 3. §. qui ad-
mitti: v. (uiac. 14. obs. 8.

u. Infans, id est, minor septem annis l. 14. D. de sponsalibus, qui dari non potest l. 3. §.
qui admittit. l. 1. §. 2. D. de adm. iur.

x. Ascendentes paterni descendentes infantis nomine hereditatem adire possunt,
siue eo viuo, siue mortuo.

y. l. 4. §. eo. l. 6. §. 3. D. de adq. hered.

a Post annū sc. alias heres post delatam hereditatem annū habet in petenda deliberatione. l. 19. §. eo.

b Tutor adire potest pupilli infantis hereditatem, tutorio nomine, viuo tantum pupillo.

c Tutor, mortuo infante pupillo, hereditatē pupilli defuncti adire nō potest.

d Transmittit etiam ad extraneos, hereditatē etiam non aditā filius in potestate: de quo plenius dixi ad l. v. niam §. 3. de caducis.

e Delatam maiori infante hereditatem, nec solus pater, nec solus tutor adire potest. Equis igitur Pupillus: patris tamen vel tutoris consensu l. 5. §. eo. l. 9. D. de acquir. hered.

Quid si neque patrem neque tutorem habeat? Iudicis autoritate adire potest in fin. §. eo.

f Maior septennio, decreto Prætoris adire potest.

g Filius familias ius deliberandi in omnes successores transmittit Nouel. 1. §. Si tamen is decedat intra annū a die scientiæ, eo elapso heredes excluduntur a iure adeundi.

Quid extraneus? transmittit? ut hac lege.

h §. 5. Instit. de hered. qual. An fisco? transmittit? dixi ad l. 6. ff. de iure fisci.

i extendendū. ad l. v. niam §. 3. de caducis.

k Qui quid hereditariū gessit, renunciat deliberationi: ideoque eo casu ius deliberandi ad successorem nō transmittit §. 1. l. 23. §. 13. §. eo.

m v. v. que dixi ad l. 18. §. 1. §. eo. n Septimilario, dixi ad l. 30. §. de iure dotis.

o Institutus in diuersis partibus nō potest vnam partem amplecti, alterā repudiare. Defuncti voluntas sciendi nō potest. §. eo. l. 23. §. 13. §. eo.

p Idem institutus & pupillari-ter substitutus, nō potest institutionem amplecti, & substitutionem repudiare §. eo. l. 23. §. 13. §. eo.

q Qui de suo statu litigat, si heres instituitur tanquam (seruus illius cum quo litigat, per iudicē cogitur sine præiudicio litis adire hereditatem iussu eius qui cum litigat, & ei acquiescere. t Non sine indignatione serui inuiti alienis dominis parent.

u Quod seruo, domini eius commemoratione facta, relinquatur, domino acquiritur non seruo. y v. l. 3. in fi. §. de hered. inst. z l. 19. D. de heredib. inst.

a l. 74. §. 2. D. de adq. hered. b Qui de statu suo litigat, si tanquā liber ab aliquo

1 ¶ Sed si hoc parens neglexerit, & in memorata ætate^a infans decesserit: tunc parentem quidem superstitem omnia ex quacumque successione ad eundem infantem deuoluta, iure patrio quasi iam infanti quæsita capere. 2 ¶ Parente verò non subsistente, si quidē post eius obitum tutor^b infanti sit, vel datus fuerit: possit^c etiam adhuc infante pupillo constituto, eius nomine adire hereditatem, siue viuo parente, siue post mortem eius ad eum deuolutam: vel bonorum possessionem petere, & eo modo eidem infanti hereditatem querere. 3 ¶ Sin verò vel non sit tutor, vel cum sit, ea facere neglexerit: tunc eodem infante in ea ætate defuncto^c, omnes hereditates ad eum deuolutas, & non agnitas ita intelligi quasi ab initio non essent ad eum delatæ: & eo^d modo ad illas personas perueniant, quæ vocabantur, si minimè hereditas infanti fuisset delata. Ea verò, quæ de infante in potestate parentum constituto statuimus, locum habebunt, & si quacumque causa sui iuris^d infans inueniatur. 4 ¶ Si autem septem^e annos ætatis pupillus excesserit, & priore parente mortuo, in pupillari ætate fati munus impleuerit: ea obtinere præcipimus, quæ veteribus continentur legibus: nulla dubietate relicta, quin pupillus post impletos septem annos suæ ætatis ipse adire hereditatem, vel bonorum possessionem petere, consentiente parente, si sub eius potestate sit: vel cum tutoris auctoritate, si sui iuris sit, possit: vel si non habeat tutorem, adire prætorem, & eius decreto^f hoc ius consequi. Datum VI. Id. Nouemb. Raucennæ, Theodosio XII. & Valentiniano II. AA. Consl. 426.

De iure deliberandi.

19. Imp. Iustinian. A. Demostheni P.P.

Cum in antiquioribus legibus, & præcipuè in quæstionibus Iulij Pauli inuenimus filios familias paternam hereditatem deliberantes posse & in suam posteritatem hanc transmittere: & aliis^g etiam quibusdam adiectis, quæ in huiusmodi personis præcipua sunt: eam deliberationem & in omnes^h successores, siue cognatos, siue extraneosⁱ duximus esse protelandamⁱ. Ideoque fancimus, si quis vel ex testamento, vel ab intestato vocatus, deliberationem meruerit: vel si hoc quidem non fecerit, non tamen successioni renunciauerit, ut ex hac causa deliberare videatur: sed ne^k aliquid gesserit, quod aditionē, vel pro herede gestionem inducat: prædictum arbitrium in successionem suam transmittat: ita tamen, ut vnius^l anni spatio eadē transmissio fuerit conclusa. Et si quidē is qui sciens^m hereditatem vel ab intestato vel ex testamento sibi esse delatam, deliberatione minimè petita, intra annale tempusⁿ decesserit: hoc ius ad suam successionem intra annale tempus extendat. Si enim ipse, postquam testamentum fuerit insinuatum, vel ab intestato, vel ex testamento, vel aliter ei cognitum sit heredem eum vocatum fuisse, annali tempore translapso nihil fecerit, ex quo vel ad eundem vel renuntiandam hereditatem manifestauerit: cum successione sua ab huiusmodi beneficio excludatur. Sin autem instante annali tempore decesserit: reliquum tempus, pro adeunda hereditate suis successoribus sine aliqua dubietate relinquat: quo completo nec heredibus eius alius regressus in hereditatē habendam seruabitur. Recitata septimo^o in nouo consistorio palatii Iustiniani. Dat. 3. Kal. Nouemb. Decio V. C. Cos.

De Instituto ex diuersis portionibus, vel Instituto & pupillariter substituto.

20. Idem A. Iohanni P.P.

Quidam elogio condito heredem scripsit in certas vncias, & post certa verba testamenti eundem in alias vncias, vel tantas, vel quantascumque, & tertio vel in aliam partē hereditatis, vel in quandam vnciarum modum: ille autē vnam institutionem^o vel duas admittens, vnam vel duas, vel quantascumque respuēdas esse censuit, quærebatur apud veteres, si hoc ei facere permittatur. Similiq; modo dubitabatur, si impuberem quis filium suum heredem ex parte instituit, & quēdam extraneum in aliam partē quem pupillariter substituit^p: & postquā testator decessit, pupillus quidē patri^q eius^q heres extitit, extraneus autē hereditatem adiit: & postea adhuc in prima ætate pupillus constitutus ab hac luce subtrahitur est, & pupillaris substitutio locū sibi vindicauit. Cumq; substitutus eandē partem admittere noluit, quæsitum est, si potest iam heres ex principali testamento factus, pupillarem substitutionē repudiare. Vtrinq;

q v. l. 1. D. de adq. hered. r videl. §. D. de adq. hered. s Qui de suo statu litigat, si heres instituitur tanquam (seruus illius cum quo litigat, per iudicē cogitur sine præiudicio litis adire hereditatem iussu eius qui cum litigat, & ei acquiescere. t Non sine indignatione serui inuiti alienis dominis parent.

u Quod seruo, domini eius commemoratione facta, relinquatur, domino acquiritur non seruo. y v. l. 3. in fi. §. de hered. inst. z l. 19. D. de heredib. inst.

a l. 74. §. 2. D. de adq. hered. b Qui de statu suo litigat, si tanquā liber ab aliquo

igitur dubitationem simul decidendam esse censuimus. Placuit etenim nobis siue in institutione, siue in pupillari substitutione, vt vel^q omnia admittantur, vel omnia^r repudiēt, & necessitas imponatur heredi particulari facto, vel aliam aut alias partes hereditatis admittere, vel etiam substitutionem pupillarem. Dat. Prid. Kal. Maij, Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

Si is qui de statu suo litigat, heres instituitur.

21. Idem A. Iohanni P.P.

Cum aliquis scripsit heredem eum^s, qui de sua conditione ei, qui dominium eius vindicabat, in iudicio aduersabatur, is autē, qui dominum se esse dicebat, adire eum hereditatem imperabat, vt acquisitio hereditatis per eum celebraretur, indignatus^t est quasi domino ei parērē: dubitatio veteribus exorta est, si qua pœna imponatur huiusmodi insolentia. Veteres in multas trahuntur sententias. sed nos eorum discordiam sic esse decidendam censuimus, vt distinctio subtilis causæ^u ei^u imponatur: vt si quidem ita scripta est institutio, illum^v seruum illius^v heredem instituo: quia apertissimum est, intuitu^x domini institutionem esse conscriptam, necesse sit omnimodo per competentem iudicē eum compelli^y adire quidem hereditatem, & eam acquirere: nulli autem ex postfacto subiici grauamini, si liber pronuncietur: sed omne siue lucrum siue damnum ad eū redundare, qui in seruitutem eum trahebat, & denegari^z ei & aduersus^a eum omnes hereditarias actiones, nullo ei ex hoc præiudicio generandō. Sin autem quasi^b liber institutus est, nulla domini vel serui mentione in institutione habita: tunc nullo compelli modo eum adire hereditatem, nec denegari ei liberale iudiciū: sed^c & hereditatem per suum ius decurrere, & liberale iudicium suam expectare sententiam, siue agente eo, siue pulsato: vt si quidem seruus pronuncietur, tunc domino suo hereditatem acquirat: sin autem liber, eam adipiscatur, si adire maluerit. Dat. 2. Lal. Maij, Constantinopoli, post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

De tempore adeundi vel repudiandi hereditatis, de iure deliberandi & de inuentario.

22. Idem A. ad Senatū.

Scimus^c iam duas esse promulgatas à nostra clemētia constitutiones: vnam^d quidem de his qui deliberandū pro hereditate sibi delata existimauerint: aliam^e autem de impropiis debitis, & incerto exitu per diuersas species eis imposto. Sed & veterem constitutionem^f nō ignoramus, quam diuus Gordianus^g ad Platonem scripsit, de militibus qui per ignorantiam hereditatē adierunt: quatenus pro his tantummodo^h rebus conueniantur, quas in hereditate defuncti inuenerint: ipsorum autem bona à creditoribus hereditariis nō inquietētur. Cuius sensus ad vnam præfatarum constitutionum à nobis redactus est. Arma etenim magis quamⁱ iura scire milites sacratissimus legislator existimauit. Ex omnibus itaque istis vnam legem colligere, nobis apparuit esse humanum: & non solum milites adiuuare huiusmodi beneficio, sed etiam ad omnes hoc extendere: non tantum si impropium emergerit debitum, sed etiam si onerosam quis inueniat esse quam adiit hereditatem. ita enim nec satis necessarium deliberationis erit auxilium, nisi hominibus formidolosis, qui^k & ea timent quæ nulla digna sunt suspitione. 1 ¶ Cum igitur hereditas ad quandam siue^l ex testamento siue ab intestato sit delata, siue ex asse, siue ex parte: si quidem recta via adire maluerit hereditatē, & spe^m certissima hoc fecerit, vel sese immiscuerit, vt non postea eam repudiet: nullo indiget inuentario, cumⁿ omnib. creditorib. suppositus sit, vt pote hereditate ei ex^o sua^o voluntate infixa. ¶ Similiq; modo si nō titubante animo respuendam, vel abstinentiam esse crediderit hereditatem, & apertissime intra^p trium mensium spatium ex quo ei cognitum fuerit scriptum se esse vel vocatum heredem, ei^q renunciet: nullo^q nec inuentario faciendū, nec alio circuitu expectando, sit alienus^r ab huiusmodi hereditate, siue onerosa siue lucrosa sit. 2 ¶ Sin autem^r dubius^r est vtrumne admittenda sit necne defuncti hereditas: non putet sibi esse necessariam deliberationem, sed adeat hereditatem, vel sese immisceat: omni tamē modo inuentarium^s ab ipso conficiatur, vt intra triginta^t dies post apertas tabulas, vel postquā nota fuerit ei apertura tabularum, vel delatam sibi ab intestato hereditatē cognouerit, numerandos, exordium capiat, inuentarium super his

dire eam potest, facto inuentario.

f Nota quibus heredibus vtilis sit inuentarij confectio.

t De inuentario ab herede conficiendo, v. Nouel. cap. 2. §. 1. rerum pupillarum l. 24. §. de admin. tut. l. 1. §. 1. sup. arbit. tutela: rerum dotialium v. Nouel. Leon. 110. ab usufructuario faciendū l. 1. §. 4. D. de usufr. quemadmod. cau.

u Tempus inuentarij inchoandi, 30. dies ab apertis tabulis: perficiendi trium mensū vt hic: & §. eo. ibi intra alios sexaginta dies v. alia qua notam ad Nouel. Leon. 110. in fi. l. 24. §. de admin. tut.

Y. j.

instituitur, sibi acquirit nisi ieruus pronuncietur, adde i. uac. 17. obf. 21.

c Synops. Basil. 35. tit. 1. c. 90. & eodem libro tit. 13. c. 7.

d l. 19. §. eo.

e Quæ hodie non extat.

f Cuius meminit Iustinianus §. 5. in fi. Insti. de hered. qual.

g d. §. 5.

h Miles pro his tantum rebus, quas in hereditate inuenit, conuenitur l. 1. §. de testament. milit.

i l. 9. §. 1. ff. de iur. & facti ignorantia.

k Formidolus quis hic notat, Vanum timorem nō excludat.

l Heres siue testamentarius siue ab intestato sit, siue ex asse siue ex parte adire sine inuentario hereditatem potest: cuius aditionis causa vis est, vt qui ita adit, obnoxius sit creditoribus defuncti eum vltro adierit.

m Eclog. 2. cap. 90.

n Hereditatem vltro adeuntis pœna.

o qui hereditatem defuncti adit nullo facto inuentario, omnibus creditoribus obnoxius est. Pœna hæc est inuentarium non faciētis, vt vltra vires hereditarias teneatur: cuius sententia variè exceptiones apud Socinū, regu. 170. o. ouia §. 4. vel ouia §. 4. ouia §. 4. titubante animo Synops. d. c. 90. male: deest enim nullo loco ne gatio.

p Heres intra spatium trium mensū quibus potuit adire ex inuentario, hereditatē renunciare potest. Euthatius aliter hanc locū expri- mit, quasi renūciationi hereditatis siue deliberationi sint præscripti tres menses: quod est falsum v. ouia. 14. de præscrip.

q Inuentarium facere non cogitur, qui repudiatur hereditatem.

r Hereditatem cum dubitatione adeunti, non est necessatio adeundi deliberatio: Nam a-

Et sic, trimeſtre tempus inuentario conficiendo præſtitum. Contractus eſt tempus inuentarij quàm deliberationis. Eſt enim deliberationis tempus anni vel nouem meſium. Sed viciffim vtilius eſt ex inuentario quàm ex deliberatione: cum iſis qui ex inuentario adierit non teneatur in ſolidum. ſed pro viribus tantum hereditatis, & Falcidiæ beneficium habeat. b Nota, qui ad inuentarij confectionem ab herede conuocadifint addo *Nauell. l. c. 2. §. 1. c. Heres inuentario per ſe vel per tabellarium ſubſcribere tenetur.* d Quas res inuentario deſcribi oporteat. i. *deſcribere præſentia omnia & futura ſynopiſi Baſiliæ. d. c. 90.* e Crucis ſcilicet vt hinc colligas, Signum crucis inuentario & inſtrumentis apponi ſoliti v. *quæ dixi ad Nou. Leon. 72.* f Quid? omiſſio huius ſignij, vitiane inuentarium non vitiat? non vitiat. Eſt enim (vt hic ait Batt. nu. 3.) leuis ſolennitas, & minimi præiudicij quæ omiſſa non vitiat. l. i. ff. de ventris inſpiciendo. g Teſtes inuentario adhibiti, heredem debet cognoscere. h Intra anni ſpatium, heredes abſentes inuentarium faciunt vt hic: §. 11. *ead.* Annus ille à morte teſtatoris numeratur. i Procurator ad inuentarij faciendū vt poſſumus & quando. k Inuentarium quo loco res ſitę quate fieri debet. Ideoque heres nō eſt ferendus, ſi res ruſticas in vrbe inuentarij conficiendū cauſa, aduehi iubeatur, cum in itinere multa facili poſſint ſubtrahi. l Inuentarium aliud, hereditarium: aliud tutelare eſt: hoc pupillis fit à tutore: illud creditoribus & legatariis fit ab herede. Nunc, Ponere tutelare inuentarium factū eſſe à tutore, quæ potest, an vt pupillo tantū, an etiam vt heredi prodeſſe debeat? non prodeſſe vt heredi: vti quique enim inuentarium diuerſa ſolennitas eſt, & in multis diſſentanea, niſi forte aliud conſuetudo indulget: auſi non in tutelari inuentario, hereditatis inuentarij ſolennitas ſeruat quæque eſt vide *Cepola c. 220.* m quia non tenentur in ſolidum de exceptione inuentarij v. *Oldend. ca. 27. de except.* n Heres, inuentario confecto, Falcidiā deducit. o Falcidia heredis, facti inuenſario, vitur aduerſus legatarios, non aduerſus creditores. p Creditores legatariis præferuntur. q Quo vique heres facti inuentario creditoribus hereditariis tequetur. r Creditoribus primo venientibus, heres poteſt ſatisfacere bona fide, id eſt, ſi neceſſarii alios tempore poſteriores. alius, ſi id reſciuerit, primo venientibus ſoluere non debet, niſi exacta ratione l. 41. ff. ad l. Falc. & ita hoc caput occupantis ſit melior conditio vt l. 10. ff. de rei vind. Melior, inquam, quoad ius poſſidentis attinet, non omnimodo §. 63. eo. i Negligentia creditorum imputatur. t Stulta eſt ratio aut certe frigida. u Legatariis cauſis ex deſuncti hereditate. x Puta ſi res illis ſpecialiter ſunt legatæ: atque ita hoc caput legatariis, rebus ipſis ſeu rerum ſolutione ſatisfieri poteſt. y Heres facti inuentario, luendi aris hereditarij cauſa, res hereditarias poteſt vendere. An ſine ſubſtitatione? poteſt. Bald. z Id eſt, quibus nec dum aut nondum plenè ſatisfactum eſt. a eadem in milite l. 12. §. de reſt. mil. b Creditori hereditario aduerſus emptorem rei hereditariæ, non datur cuiuſcūq; vt hic: vt qui ab herede rem hereditariā emerit ſecurus ſit, neque eo nomine poſſit à creditoribus hereditariis conueniri. Quid ſi res ſuit aliena? Factum heredis domino præiudiciū non adferet *Bar. hic nu. 2.* c Quid, ius ac beneficium hereditatis poteſtne vendi? poteſt. *Tum. ff. ac hereditate vel act. vendita.* Quid ius ipſius inuentarij ſeu beneficium inuentarij? *addo que ſcripſi ad l. 7. D. ad Trebell.* d Hereditarium rerum emptor, ea cautione res hereditarias emere debet, vt pretium rerum emptarium heredi, ſi poſſit, nuſui et præſentibus creditoribus vel legatariis, eamque recipientibus: vique eiuſde numerationis conſectatio ſit in ipſo venditionis, & emptionis inſtrumento: nec enim ſufficit emptori res hereditarias ab herede venditas vti ſatisfaceret creditoribus, & legatariis, cum & pretium earum ſolui quoque ſuperioribus perſonis oporteat. *Cepola c. 225.* Verū res hereditariæ commodius publice decurſis haſtis cōparantur, & Creditores he-

re diatij, res hereditarias legatariis traditas ab herede possunt euincere, quoties hereditas non est soluedo *faust. l. 6. ff. de separatione. non, si soluendo est, vt l. ult. §. de heredit. act. f. si res extant. g. si res non extat, hypothecariis in re ipsam cōpetit conditio ad pretium. h. Melius est fauere repetitioni quā aduentitio lucto l. 4. inf. ff. de regulo iur. i. Legatū, titulus lucratiu⁹. k. Priores creditores, posteriores euincit, similem || cum || aliis creditoribus per omnia habeat fortunam: temporum^x tamen prerogatiua inter creditores seruanda. 10 ¶ Licentia danda creditoribus, seu legatariis, vel fideicommissariis, si maiorem putauerint esse substantiam à defuncto derelictam, quam heres || in || inventario scripsit, quibus voluerint legitimis modis quod superfluum est, approbare^y, vel per tormenta^z fortitan seruorum hereditarium^a, secundum anteriorem nostram legem quæ de quæstione seruorum loquitur, vel per sacramentum illius, si b alia probationes defecerint: vt vndique veritate exquisita, neque lucrum neque damnum aliquod heres ex huiusmodi sentiat hereditate: illo videelicet obseruando, vt si ex hereditate aliquid heredes surripuerint^c, vel cclauerint, vel amouendum curauerint, postquam fuerint conuicti, in duplum^d hoc restituere, vel hereditatis quantitati computare compellantur. 11 ¶ Donec^e tamen inuentarium conscribitur: vel si res præsto sint, intra tres menses: vel si absuerint^f, intra annale spatium secundum anteriorem^g distinctionem, nulla h^erit licentia neque creditoribus neque legatariis vel fideicommissariis eos vel inquietare, vel ad iudicium vocare, vel res hereditarias quasi ex hypothecarum autoritate vindicare: sed sit hoc spatium ipso iure proⁱ deliberatione heredibus concessum: nullo scilicet ex hoc interuallo creditoribus hereditariis circa temporalem prescriptionem^k præiudicio generando. 12 ¶ Sin verò postquam adierint, vel sese immiscuerint, præsentēs^l vel absentes inuentarium facere distulerint^m, & datum iam à nobis tempus ad inuentarij confessionē effluerit: tunc ex eo ipso quod inuentarium secundumⁿ formam præsentis constitutionis non fecerint, & heredes esse omnimodo intelligantur, & debitīs hereditariis in solidum teneantur: nec legis nostræ beneficio perfruantur, quam contemnendam esse censuerunt. 13 ¶ Et hæc quidem de his sancimus, qui deliberationem nullam petendam || esse || curauerint: quam putamus quidem penitus post hanc legem esse superuacua, & deberi ei derogari. Gum enim liceat eis & adire hereditatem, & sine damno ab ea discedere ex præsentis legis auctoritate: quis locus deliberationi relinquatur? Sed quia quidam vel vana formidine, vel calida machinatione, pro deliberando nobis supplicandum necessariū esse existimant, quatenus eis liceat annale tempus tergierari: & hereditatem inspicere, & alias contra eam machinationes excogitare, & eandem deliberationem flebilibus^o adfectionibus repetita prece sæpius accipere: nequis nos putauerit antiquitatis^p penitus esse contemptores, indulgemus quidem eis petere deliberationem, vel^q à nobis vel à nostris iudicibus: non tamen amplius ab imperiali quidem culmine vno^r anno, à nostris verò iudicibus nouem mensibus: vt neque^s ex imperiali largitate aliud tempus eis indulgeatur: sed & si fuerit datum, pro^t nihilo habeatur. Semel^u enim, & non sæpius^x eam peti cōcedimus. 14 ¶ Sin autem hoc aliquis fecerit, & inuentarium conscripserit (necesse est enim omnimodo deliberantem inuentarium cum^y omni subtilitate facere) non liceat ei post tempus præstitutū, si^z non recusauerit hereditatem, sed adire maouerit, nostræ legis vti beneficio: sed in solidum secundum antiqua iura omnib. creditoribus teneatur. Cū enim gemini tramites inuenti sint, vnus quidē ex anteriorib. qui deliberationē dedit, alter autē rudis^a: & nouus à nostro numine repertus, per quē adentes sine damno cōseruantur: tñ, in iudicio opponi posse: sed & impedire litis contestationē. Quid si agatur eo tēpore seu intra illud tempus nō opposita ea exceptio? Lis ipso iure nulla nō est. Capella Tholosana decis. 57. Quid, non perpetuo verum est, cā exceptio heredi cōpetere intra tēpus conueniendi inuentario à lege præstitutum, vt ne à quoquā possit cōueniri? Verū certis casib. non est: possunt enim vel eo tēpore legata ad pias causas, alimēta & funus exigi ab herede: potest & suspensio & cultus vel fuga heres eo tēpore cōueniri: potest & eadē tēpore vitarū peti restitutio, vt & cōmodati. Bal. Capite, hic Angelan. l. 1. §. hoc stipulatio ff. si cui plus quā. Quæ omnia vera sunt, etiā si ipse hereditas idonea sit. Quicq. eo tēpore potest heres alios cōuenire potest. Bar. hic. Paulam igitur & dilatorē suam habet heres adita eadē hereditate, tantūper inuentarium facit, vt neq. à creditorib. & legatariis possit eo tēpore cōueniri. Tricessimo ab adita hereditate die, inuentariū inchoare: sexagesimo possit primum illum mēse die perficere debet si res hereditariæ sint præsentēs: si distitæ, anni spatium habet inuentario perficiendo. quo spatio inuitis creditorib. & legatariis perfruetur, vt ab iis neq. cōueniri, neq. in ius trahi aut hypothecaria actione cōueniri possit. vbi summē notandū est, q. Inuentariū in vībe, intra tres mēses in prouinciis, intra annū foris optoret, Grac. apud Cui. l. 1. ubi. 39. §. 3. §. 3. eo. h. Quidam excipiunt piam causam. Volunt enim etiā nondum confecto inuentario herede cōueniri posse præstādi legari causa. vide Trauellū 24. privilegio pias cause. i. Tēpus deliberandi & inuentarij faciendi datur: est tamen hoc illo cōtractus dixi §. 2. §. 2. eo. k. Intra tempus inuentarij faciendi, & creditorib. tēpus agendi non currit. Cur itaq. quia intra id tempus idem heredes cōueniri non possunt §. eo. l. §. 1. §. 1. eo. m. Pōna heredis inuentariū nō cōficiētis intra tēpus legitimū, teneri in solidū. n. Lege nō iuuatur, qui in legē cōmittunt, o. Lachymę supplicatib. cōmunes. p. Princeps nō est antiquitatis cōtrōtor, q. Tēpus deliberandi petitur vel à principe vel à iudice l. §. 1. §. 1. eo. i. Tēpus deliberandi annuū à principe: nouē mēsiū à magistratib. conceditur. f. Iniusa dilatio à principe concedi non solet. t. Iniusa dilatio pro nihilo habetur. u. Quod semel dictū, frustra rāpius postulat. x. Imō sæpius l. 3. ff. eo. y. i. nullis rebus omisiss. Nanch. l. c. 1. §. 2. z. Petens tempus ad deliberandum nisi repudiat, tacite adisse videtur. olim ita non fuit l. 19. §. 1. §. 1. ff. de acquir. heredit.*

electio-

a id est, exigua aestimatio, b Electio imputatur eligenti, c nota regulam, d Post deliberationem adire vel repudiare heres cogitur, e Post deliberationem qui non repudiat hereditatem, adire videtur, & ut heres in solidum creditoribus hereditatis teneatur, f In hypothecariis & petitione hereditatis iuratur in litem, g. ff. de in litem, g v. princip. huius leg. s. s. In litem, de hered. qualis.

h Omisso inventarij, non obligat militem soluendo æti alieno dixi ad No. nell. i. c. 2.

i Paul. 4. sent. 4. Pars i. 2. lib. 29. ibi, de omittenda hered. Repudiatio fit in iure. Recusatio quouis modo. Solus heres repudiat, non fideicommissarius.

k Abstinent sui repudiant extra nei. l. 1. 2. j. eod. l. vlt. s. i. s. t. prox. ibi, respondenda vel abstinentiam.

l adde l. 3. de re uocand. huius in fraud.

m Qui ut heres in domo paterna habitat, abstinentem reuocare, immiscere se & gerere pro herede presumitur, Caterum, An quis ut heres aut extraneus gerat, exindiciis potest colligi, v. l. 4. s. unde legimus. l. 1. s. de iure delib. l. 20. ff. de acquir. hered. s. vlt. In litem, de hered. qualis, vlt. p. 22. s. 26.

n Presumitur heres esse velle, qui in domo paterna habitat, o protestatione scilicet contraria, p possidens ut emptor non obligatur ut heres, q habes enim causam a creditoribus paternis non a patre: non patri, sed creditoribus succedis.

r Quid si a posterioribus creditoribus emit? Creditoribus prioribus tempore, tenetur hypothecaria, arg. l. vlt. s. 6. s. t. prox. at non legatariis & fideicommissariis: l. vlt. ff. si quis omnia causa test. s. cui contrarius est, per suppositam personam emere, vel omnia bona paterna emere. l. 9. ff. eod. l. 21. ff. de pectulio: l. 54. ff. de administr. tut. l. 17 s. i. ff. que in fraud. credit. in continenti post abstinentem. l. 24. in ff. de reb. auct. ind. vicinatis enim ratione presumitur dolus. l. 15. ff. de donat. t Confessio, oblatio, actus denique quicunque sit, iudicialiter præstente aduersario, audiente ac tacente, interpositus, confitenti, offerenti & agenti nocet ut hic: Accurs. Ba. d. Quid si iudex in iudicio quid præstet, quod vni parti obesse possit? protestatione ius suum tueri, is cuius interest, debet: ne videatur iudici consentire. l. 1. de relat. Quid, sententias, quo silentio tandem comprobare intelligimur? decennij. l. ab eo. quomodo & quando iudex. l. absolutio. nem. j. de re iudicat. a.

u l. 4. j. eod.

x Adire videtur, qui aduersus testamentum patris mouet querelam falsi. l. 14. ff. de bonor. posses.

y adde l. 55. ff. eod. l. 24. s. i. ff. ad Treb.

z v. l. 18. s. de transactio. bus.

a Qui transigit, velle donare non intelligitur. adde l. 18. s. de transact.

b aliud foret, si vtilis fuisset transactio. l. 4. s. de pactu.

c inutilis transactio vim pacti aut repudiationis non habet, atqui inutilis acceptatio vtile habet pactum, nisi expresse dictum sit ne haberet, l. 8. ff. de acceptil. a.

DB REPUDIANDA VEL AB-

stinenda k hereditate.

Tit. xxxi.

De eo qui habitauit in domo hereditaria.

1. Imp. Antoninus A. Muratio.

Si paterna hereditate te abstinuisti confiteri, & non m vt heredem in domo, sed vt inquilinū, vel custodem, vel ex alia iusta ratione habitasse n. liquido fuerit probatum: ex persona patris conueniri te procurator meus prohibebit. PP. Id. Iul. Messala & Sabino Consi. 215.

De eo qui fundos a creditoribus comparauit.

2. Idem A. Seuerio.

Si paterna hereditate te abstinuisti: non ideo quod a posterioribus creditoribus fundos comparasti, (si modo id bona fide fecisti) a posterioribus, qui sub eisdem obligationibus pecuniam patri crediderunt, iure conueniris. S. PP. 5. Kal. Iul. j. Lato II. & Cereale Consi. 216.

De transact. inutili super hereditate quasita.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Theodosiano.

Sus heres exceptione pacti, qui testamentum iniustum adseuerans, postea nihil se de paterna successione petitorum non ex causa donationis, sed transigendi animo in iure professus est: cum respuere quæritam nequiret hereditatem, & transactio nullo a dato vel retento seu promisso b minime c procedat: submoueri non potest. Sine die, Cassi. Consi.

Nec repudiata hereditatem posse queri nec quasitam repudiari. de confessione in iure.

4. Idem AA. & CC. Modestino militi.

Sicut d maior e viginti quinque annis, antequam adeat, delatam repudians f successione, post quærere non potest: ita quasitam g renunciando nihil agit, sed ius quod habuit, retinet: nec quod confesos h in iure pro iudicatis haberi placuit, ad vocem repudiantis hereditatem, sed ad certam quantitatem deberi consistentem i pertinet. S. Kalé. Ian. Sirmij. AA. Consi.

De pupillo.

5. Idem AA. & CC. Claudianæ.

Pvillorum repudiatio delatæ hereditatis sine k tutore auctore facta, nihil eis nocet. S. Il. Kal. Ianuar. Sirmij. AA. Consi.

De suis heredibus.

6. Imp. Iustinianus A. Ioanni præfect. præf.

Si quis suus l recusauerit paternam m hereditatem, deinde maluerit eam adire: cum fuerat, indistincte ei remissum, donec res paternæ in eodem statu n permanent, hoc facere, & post multum o temporis licebat ei ad eandem hereditatem redire: hoc corrigentes, sancimus p, si quidem res iam venditæ q sunt, vt nullus aditus ei ad hereditatem referatur. quod & antiquitas obseruabat. Sin autem res alienatæ non sunt: si quidem maior annis constitutus est, & tempora restitutionis nulla ei supersunt: intra trium annorum spatium tantummodo huiusmodi ei detur licentia. Sin autem vel minor est, vel in vili tempore constitutus: tunc post impletum quadriennium (quod spatium pro vili anno qui restitutionibus dabatur, præstitutum est) aliud triennium ei indulgeri, intra quod potest rebus in suo statu manentibus adire hereditatem, & suam abdicacionem r reuocare. Quo tempore transacto, nullus aditus penitus ad paternam hereditatem s ei referatur: nisi forte adhuc eo in minore ætate constituto res venditæ sint. Tunc etenim per in integrum restitutionem non denegatur ei adire hereditatem, & res recuperare, & creditoribus paternis satisfacere. Datum. 15. Kalen. Noue. Constantinop. post consularum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo 531.

de Bald. hic, num. 5.

d Semel heres, semper heres est. Nam vt semel repudiatam adire amplius non potest: ita aditam postea repudiare non potest.

e aliud in minore s. s. In litem, de hered. qualis, & impubere l. 2. ff. de off. procur. C. s.

f Repudiatione hereditas amittitur. l. 13. ff. eod.

g Maior XXV. annis semel heres, semper heres esse cogitur, etiam si damno- sa appareat hereditas, Paulus 3. sent. 4. s. vlti. vide Dynum ad cap. 121. de regul. iur. 6. adde l. 7. ff. de regulis iur.

h Confessus (id est qui confitetur debitum) in iure pro iudicato habetur l. 2. ff. de donat. l. 56. ff. de re iud. l. 1. s. 7. ff. si quid in fraud. patron. l. 6. ff. de confessionib. 4. in fin. princip. ff. ad l. iul. Marcell. & tamen agnitam hereditatem in iudicio repudians, non habetur pro iudicato. Cur ita fit? Actus inualidus, licet fiat in iudicio, semper est inualidus. Agnita semel hereditas repudiari nunquam potest a maiore XXV. annis. nunquam, id est, ne quidem in iudicio.

i Legendum videtur confitenti. hæc sententia: Confessus in iure pro iudicato licet habeatur: si quis tamen in iure repudiat, confiteri non videtur. superior enim sententia quæ de confessione in iure est, pertinet seu referenda est ad vocem confitentis certam quantitatem deberi, non ad vocem repudiantis hereditatem. Confessio in iure non pertinet ad repudiationes, quibus nos liberamus ab aliis: sed ad eas confessiones potius, quibus alteri possumus obligari, quibus certam denique nos quantitatem debere confitemur.

k adde l. 1. s. 4. D. de successorio. l. quid si emancipatus? idem l. 8. D. de collationibus, & sublata est hodie differentia emancipationis, m velauit.

n id est, dum non sunt venditæ. l. 8. D. de iure delib. o Imò non post annum. l. 8. D. de collat.

p Suus abstinentem nunquam reuocat, vbi res sunt alienatæ: minor verò reuocare potest usque ad triennium, quod ei currit post vigesimum nonum annum, adde l. 24. s. 2. ff. de minorib. q l. 8. D. de iure delib.

r Quadriennium loco vtilis anni minoribus datum. l. vlt. s. de temp. in integ. rest. f minor omisiam hereditatem reuocare potest. s. si ut omisiam hered. l. 7. s. 7. D. de minoribus. t & quando. v. l. 2. j. eod.

u ad hæc, codicilli & quælibet vltimæ scriptæ voluntates. l. vlt. j. eo.

x 29. D. 3. 35. Eclog. 6.

y Testamentum petiur aperi per officium iudicis. l. 1. l. 4. D. eo. dixi l. 2. 18. & 23. s. de testam.

z Aperire hoc titulo, non tantum est tabulas testamenti patefacere naturaliter, vt in Senatusconsulto Silianiano: sed etiam ciuili- ter, i. secundum leges & mores ciuitatis in qua sit apertura testamenti.

X. ij.

QUEMADMODVM TESTAMENTA

aperiantur *, inspiciantur, & describantur.]]

Tit. xxxi.

1. Imp. Alexander A. Proculæ.

Testamentum, quod dicis factum, proferatur, & publicè recitetur, competens iudex y iubebit. PP. II. Kalend. April. Maximo II. & Æliano Consi. 214.

Testamenta debent aperi secundum consuetudinem loci vbi sit apertio. Alex.

2. Imp. Valer. & Gallien. AA. Alexandro.

Testamenti tabulas ad hoc tibi a patre datas, vt in patriam perferantur: affirmans: potes illuc perferre, vt secundum z leges morisque locorum insinuen-

arg. l. 8. D. de collat. ibi, cum de bonis parentis inter fratres disputetur Accurs. Bart. Bald. hic, quid si maternam? potest intra annum admitti. l. 6. in fin. D. ad Tertull. Imò nullo modo potest. l. 2. s. de iure & fact. ignor. Potest intra annum, vt dixi ad d. l. 2.

n id est, dum non sunt venditæ. l. 8. D. de iure delib.

o Imò non post annum. l. 8. D. de collat.

p Suus abstinentem nunquam reuocat, vbi res sunt alienatæ: minor verò reuocare potest usque ad triennium, quod ei currit post vigesimum nonum annum, adde l. 24. s. 2. ff. de minorib. q l. 8. D. de iure delib.

r Quadriennium loco vtilis anni minoribus datum. l. vlt. s. de temp. in integ. rest.

f minor omisiam hereditatem reuocare potest. s. si ut omisiam hered. l. 7. s. 7. D. de minoribus. t & quando. v. l. 2. j. eod.

u ad hæc, codicilli & quælibet vltimæ scriptæ voluntates. l. vlt. j. eo.

x 29. D. 3. 35. Eclog. 6.

y Testamentum petiur aperi per officium iudicis. l. 1. l. 4. D. eo. dixi l. 2. 18. & 23. s. de testam.

z Aperire hoc titulo, non tantum est tabulas testamenti patefacere naturaliter, vt in Senatusconsulto Silianiano: sed etiam ciuili- ter, i. secundum leges & mores ciuitatis in qua sit apertura testamenti.

a Testamenta vel viuo testatore aperiuntur & publice insinuantur apud acta, vt maior eis fides accedat *ut hic*, aut post mortem testatoris vt innotescant heredibus, legatariis, fideicommissariis, seruicis manumissis, & fisco, cui debetur vicesima, & aliis quorum interest. b i absentibus l. 7. ff. eo. c i. viua voce. d Testamēta aperiēbatur presentibus, vel honestis personis *ut hic* facit l. 1. §. 47. ff. de positi. a presentibus intra triduum, vel quinq; dies: ab absentibus intra eos dies, cū sup- uenissent *Paul.* 4. sent. 6. §. 3. Hoc aut modo aperiēbantur. Testes vel maxi- ma pars eorum adhibebatur qui testamētum si- gnauerant. Ag- nitis signis, ru- pro lino, aperiē- batur & recita- batur, describē- di exempli fie- bat potestas, ac deinde signo pu- blico obfignatū in archiuum re- digebatur, vt si quando exem- plum eius inter- cidisset, foret vnde peteretur *Paul.* 4. sent. 6. §. 1. Coram postea recitabatur prae- sentibus iisdem honestis viris in foro vel Basili- ca, inter horam secundam & de- cimā diei *Paul.* ibid. §. 2. Hinc illud Augustini in *Psalm.* 21. Tan- diu, inquit, con- tradicitur de he- reditate mor- tuorum, quan- diu testamentū proferatur in pu- blicum, & cū testamentū fu- erit prolatum in publicum, tacet omnes, vt tabu- lae aperiuntur & recitetur. Index intus audit, ad- uocati filit, pre- cones silentium faciunt, vniuer- sus populus sus- pensus est vt le- gantur verba mortui. e honestis viris sc. *Paul.* 4. sent. 6. §. 2. id videtur re- tulisse ad magi- stratus his ver- bis, exemplo su- blato ab iisdem magistratib. tes- tamenta obfi- gnari, quorum praesentia con- stat aperta. idq; §. 1. antē, voca- uerat signū pu- blicum. f Verba hęc fue- runt pratoris tā in interdico de tabulis exhiben- dis, quā in ex- traordinarij au- xilij pollicitatione *Cuiacius hic*. g Qui testamentum aperiri seu pu- blicari possulat, iurare de calumnia cogitur l. 1. §. de iur. iur. propt. calum. h Aut ve- nisse intelligitur, vt subfinitio pupillaris l. 8. ff. eo. §. 3. i nst. de pupil. l. 21. §. de testam. 2. *Gas.* 4. §. 3. i veluti ex heredationum aut praeiunctionum, & ita testamentum non vitiatur, licet in eo quid famosum sit descriptum add. l. 54. ff. de legat. 1. k Diem & consulem testamenti Prator non patitur describi l. 2. §. 6. ff. eo. l. Hinc constat, diem & consulem testamentis adici moris fuisse, de qua re alias dixi. d. §. 6. m l. 1. §. 2. D. de tabul. exhib. n Puta epistolam fideicommissariam, & omne omni- no scriptum testamenti, etiam imperfectum l. 2. §. 1. D. de l. §. 1. & §. 5. D. de tabul. ex- hib. principales & secundas tabulas d. l. 2. §. 2. o l. 26. c. The. quor. appell. p *Paul.* 3. sent. 5. §. 2. In adipiscenda possessione institutus praefertur substituto *facit* l. 8. §. 4. ff. de legat. 2. q *Paul.* 3. sent. 5. §. 11. Vitium testamenti inuisibile non impedit here- dem mitti in possessionem, nisi ab eo prouocatum est l. 63. quor. appell. l. 1. §. de ap- pella. recip. *Novel.* Valentini de testam. Aliud erit, si de petitione hereditatis agitur. Tunc enim de falso prius cognoscitur l. 5. §. 1. D. de hered. pet. it. r l. 1. §. 8. ff. de Carboniano. s Praesumitur solenne testamentum, seu volun- tas testatoris, solennis esse, perfecta: absoluta, formam suam continere: idque quā- tenus ex verbis colligi potest, non in eo quod sub silentio praetermissum. *Gloss. Barr.* Bald. lason in l. si post divisionem §. de iuris & facti ignor. *Alciat.* l. 2. §. de bonor. posses- sionum tabul. *Barrol.* in l. si scriptum §. de probat. t Occasione vicissimae heredi- tatis Hal, occasione hereditatis, verba scriptura apud *Cuiac.* 18. obs. 9.

ur^a: ita scilicet vt testibus non praesentibus^b adire prius vel pro tribunali^c vel per libellum rectorem provinciae procures: ac permittente eo^d, honestos viros^d adesse facias, quibus praesentibus aperiuntur, & ab his^e rursus obfignentur. PP. 12. Kalen. Ianuar. Maximo 2. & Glabione Confl. 257.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Aritoteli.

Eius^f quod ad causam nouissimi patris vestri iudicij per- tinet, de calumnia^g tibi iuranti, praeter partem quam aperiri defunctus vetuit^h, vel ad ignominiamⁱ alicuius pertinere dicitur, inspiciendi ac describendi, praeter diem^k & consulem^l, rector provinciae facultatem fieri iubebit. Dat. 6. Kal. Maij, CC. Confl.

Eodem modo publicantur & aperiuntur codicilli, quo & testamentum. Bal.

4. Imp. Gratian. Valent. & Theod. AAA. ad Hesperium praef. praef.

Codicillos^m, seu scripturam quolibet tenore forma- tamⁿ, ea oportet obseruatione in publicum pro- ferri, qua testamenta panduntur. Dat. 3. Kal. Augusti. Medio lani, Aufonio & Olybrio Confl. 379.

DE EDICTO DIVI HADRIANI^o tollendo, & quemadmodum scriptus heres in possessionem mittatur.

Tit. xxxiii.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Lucillo.

VM^p inter institutum & substitutum con- trouersia moueatur: cum qui primo loco in- stitutus est, induci in possessionem oportet. PP. XII. Kalend. Decemb. Dextro & Prisco Confl. 197.

Vitium testamenti inuisibile, non impedit heredem mitti in possessionem. Alex.

2. Imp. Alexander A. Eutactio.

Quamuis quis se filium defuncti praeteritum esse alle- ger, aut falsum^q vel inofficiosum testamentum seu alio vitio subiectum, vel seruus^r defunctus esse dicatur: tamen^s scriptus heres in possessionem mitti solet. PP. 6. Kal. Nou. Maximo 2. & Aeliano Confl. 224.

3. Imp. Iustinianus A. Iuliano praef. fecit pratorio.

Edicto diui Hadriani quod sub occasione^t vicissimae^u partis^v hereditatis introductum est, cum multis am- bagibus, & difficultatibus, & indistinctis narrationibus penitus quiescente, quia & vicissim^x hereditatis ex nostra recessit republica: antiquatis nihilominus & aliis omni- bus quae circa repletionem vel interpretationem eiusdem edicti promulgata sunt: sancimus, vt si quis ex assē vel ex parte institutus^y, competenti iudici testamentum osten- derit non^z cācellatum, neque abolitum, neque ex quacun- que suae formae parte vitiatum, sed quod^{aa} prima figura

Qui testamentum aperiri seu pu- blicari possulat, iurare de calumnia cogitur l. 1. §. de iur. iur. propt. calum. h Aut ve- nisse intelligitur, vt subfinitio pupillaris l. 8. ff. eo. §. 3. i nst. de pupil. l. 21. §. de testam. 2. *Gas.* 4. §. 3. i veluti ex heredationum aut praeiunctionum, & ita testamentum non vitiatur, licet in eo quid famosum sit descriptum add. l. 54. ff. de legat. 1. k Diem & consulem testamenti Prator non patitur describi l. 2. §. 6. ff. eo. l. Hinc constat, diem & consulem testamentis adici moris fuisse, de qua re alias dixi. d. §. 6. m l. 1. §. 2. D. de tabul. exhib. n Puta epistolam fideicommissariam, & omne omni- no scriptum testamenti, etiam imperfectum l. 2. §. 1. D. de l. §. 1. & §. 5. D. de tabul. ex- hib. principales & secundas tabulas d. l. 2. §. 2. o l. 26. c. The. quor. appell. p *Paul.* 3. sent. 5. §. 2. In adipiscenda possessione institutus praefertur substituto *facit* l. 8. §. 4. ff. de legat. 2. q *Paul.* 3. sent. 5. §. 11. Vitium testamenti inuisibile non impedit here- dem mitti in possessionem, nisi ab eo prouocatum est l. 63. quor. appell. l. 1. §. de ap- pella. recip. *Novel.* Valentini de testam. Aliud erit, si de petitione hereditatis agitur. Tunc enim de falso prius cognoscitur l. 5. §. 1. D. de hered. pet. it. r l. 1. §. 8. ff. de Carboniano. s Praesumitur solenne testamentum, seu volun- tas testatoris, solennis esse, perfecta: absoluta, formam suam continere: idque quā- tenus ex verbis colligi potest, non in eo quod sub silentio praetermissum. *Gloss. Barr.* Bald. lason in l. si post divisionem §. de iuris & facti ignor. *Alciat.* l. 2. §. de bonor. posses- sionum tabul. *Barrol.* in l. si scriptum §. de probat. t Occasione vicissimae heredi- tatis Hal, occasione hereditatis, verba scriptura apud *Cuiac.* 18. obs. 9.

Lex de vicissima hereditatum, augendi etiam gratia, lege Iulia primum intro-

gata est extraneis heredibus nec inopib. *Dion.* 55. deinde Neruā, Traiani, Adriani, Marci & aliorum constitutionibus vel recisa vel reducta: ad postremum, abolita. ne alioquin cum Alciato putes à Gratiano sublatam. Ad hanc vicissimā Macer libros duos scripsit. Eadem etiam lex de aperiendis tabulis testamenti cauit l. 7. ff. de appella- ti: n. recipiendū *Paul.* 4. sent. 6. §. 5. vlt. ibi necessario vti gatur. adde *Plin.* in Panegyrico.

fine omni vituperatione appareat, & depositionibus testiu- legitimi numeri vallatum^u sit: mittatur quidem in posses- sionem earum rerum quae testatoris mortis^b tempore fue- runt, non autem legitimo modo ab alio detinentur, & eam testificatione publicarum personarū accipiat. Sin autē aliquis cōtradictor extiterit^c: tunc in iudicio competenti^d, causae in possessionē missionis, & subsecutae contradictio- nis ventilentur: & si possessionis acquiratur, qui potiora^e ex legitimis modis iura ostēderit^f: siue qui melius est, siue qui antea detinens contradicendum putauit, nullis angustis tē- porum huiusmodi missione coartāda: sed siue tardius, siue prematurē aliquis missus est: legis tantūmodo arbitriuū re- quiratur & causa, vnde vel missio vel contradictio exoritur. Siue enim post^g, annale tempus, siue post maioris aui cur- ricula aliquis fuerit missus, si tamen ex legitime formato testamento missio procedat, nullum ei tēporis obstaculum obiciatur: nisi^h tantum temporis effluxerit, quod possit vel possessori plenissime securitatem superiⁱ de minio pre- stare, vel ipsi qui missus est, omnem intentionem excludere. Si enim vel ex vna parte, vel ex utroque laterē temporis prolixitas occurrerit: manifestissimum est non solum mis- sionem, sed etiam ipsam principalem causam esse sopitam. Dat. 12. Kal. April. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

SI^k QVIS ALIQVEM TESTARI^l prohibuerit^m, vel cogent.

Tit. xxxiiii.

1. Imp. Alexand. A. Severus.

IV^l lⁱ disceptationi crimen adiungitur, si tes- tator non^m sua sponte testamentum fecit, sed compulsus ab eo qui heres est institutus, vel à quolibet alio, quos noluerit scripsit heredes. S. V. Kal. Ian. Alexandro A. & Confl. 223.

Privatur successione, qui impedit aliquem quominus testetur. Saly.

2. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Nicagorā.

Eos, qui neⁿ testamentum ordinaretur: impedimento fuisse monstrantur, velut^o indignas personas à succes- sionis compendio remoueri, celeberrimū iuris cit. PP. Kal. Ian. Diocletiano 2. & Aristobulo Confl. 285.

3. Idem AA. & CC. Eutychedi.

Iudicium vxoris^p postremū in se prouocare^q maritali^r sermone, non est criminofum. Dat. 5. Kal. CCC. onfl.

DE HIS^s QVIBVS VT INDIGNIS^t, HE- reditates auferuntur^u, & ad senatuscon- sultum Silanianum^x.

Tit. xxxv.

De nece testatoris inultā.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Celeri,

ER^e E^d E^s, quos necem testatoris inultam^y omisit^z contulerit, fructus^{aa} integros cogan- tur reddere. Neq; enim bonae fidei possessores ante controuersia illatā videntur fuisse, qui de-

k 29. D. 6. 1 Criminale etiam est aliquem testari cogere, n Si quis quem testari prohibuerit l. 1. 2. D. de eo. adde l. 23. de inofficio. sol. 19. D. de hu. qua. vt. ind. gn. Nou. 18. c. 3. §. 9. 35. Edog. 4. c. 1. o *Paul.* 5. sent. 1. §. 2. p Maritus per uxorem potest institui v. *Wurmser.* 1. praef. 39. c. 18. q At non suggerere testamentum. r Licet blanditiis permouere tes- tamentum. Vis sola hac constitutione prohibetur, non blanditiis. Institutio facta blan- do sermone non est vitiosa l. vlt. D. eo. v. l. 1. §. de testam. l. 70. D. de hered. inst. f Lex quaedam extat apud auctorē Synopseos Basilicōn. 35. Titul. 4. c. 7. quae in hunc locum videtur referenda, hoc sensu, si quis aliquem testari prohibuerit, vel quā- testari capisset, testamentum prohibuerit perire: teneatur quidem lasso ex causa prohibitionis, si quid autem superfluerit, fisco applicatur & ipse relegatur. t vide 34. D. 9. u à fisco scilicet: id non seruatur in Gallia *Bugnon.* in legib. abrogat. x v. 29. ff. 5. *Paul.* 3. sent. quando factum fuerit dixi D. eodem. Illud adiiciendum, fuisse & aliud senatusconsultum de quaestione familiae factum Nerone 2. & Pione Confl. teste Tacito 13. 14. quod ideo Pisonianum l. 8. ff. eodem. & Neronianum à *Paul.* 3. sent. 5. §. 3. Idem Claudianum dictum D. de de. Silianiano & Claudiano, neque no- uum est, vt Neroniana senatusconsulta, dicantur Claudiana, vide *Cuiac.* 1. obs. 18. y l. 17. ff. de hu. qua. vt. indig. z Quod tempus requiritur, vt inultam, necem omisit^z dicantur: certum enim temporis spatium constitutum ad eam rem fuisse videtur ex leg. 1. §. in quibus causa in integrum restitutio. necessaria non est. a d. l. 17. & 76. §. 7. D. de legat. 2.

bitum

a l. 1. §. 28. D. de 6. Haymenop. 12. b dixi ad 29. ff. 7. c Codicilli rumpuntur, rupto testamento ut hic: nisi venientes ab intestato, grauati sint restituere id quod eis relictum est codicillis, tunc enim valent codicilli, licet testamentum effectum non habeat. l. ex testamento. l. eam quam. de fideicom. l. ex ea scriptura. de testam. Idem dicendum, quoties tacite non expresse rogati sunt de eo restituendo, quod in codicillis continetur, tunc enim valent codicilli, licet non testamentum l. qui filio. §. 1. ff. de heredi. inst. idem est quoque si testamentum ab initio nullum fuit: ut puta, si praeteritus in eo filius Dynus & Bartolus in l. legata. ff. de legat. 1. vide de eorum regula 60. d Posthumi agnatione rumpitur testamentum, ergo & codicilli ex testamento dependentes. e Ruptum testamentum confirmari potest a testatore coram quinque testibus, valebitque eo casu testamentum iure codicillorum adde l. 38. ff. de codic. & de testam. f Hereditas per fidei commissum dari aut adimi codicillis potest: ut hic, e pistolis l. 22. de fideicom. l. 75. ff. de legat. 2. directum non potest l. 2. in f. l. 10. D. de d. §. 2. Inst. eo. l. 4. §. 1. r. r. pro. l. 5. §. 1. §. de neces. l. 77. D. de heredi. inst. l. 27. in f. ff. de condi. inst. l. 76. ff. ad Trebell. l. 4. §. de testam. 2. (at. 7. §. ult. nisi a milite l. 19. D. de testam. mil. An idem inter liberos: in ad pias causas volutate: in testatione facta rei certa si declarationis modo testamentum fecit testator: ita censet Socinus regula 159. His adde, hereditatem litteris non dari, l. 17. D. de iur. cod. nec adimi l. 4. §. de his quib. v. indig. His adde Hippolyt Marfilii singula. 49.

supplicia super negligentia salutis domini sui amputantes, sancimus omnes seruos, ex quocunque loco, siue in domo, siue in via, siue in agro, possint clamorem exaudire, vel insidias sentire, & non auxilium tulerint: supplicio senatusconsulti subiaccere. Oportet enim eos ubicunque senserint dominum periclitantem, ab prohibendas insidias concurrere. Dat. 15. Kal. Nou. Constantino. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo. 531.

DE CODICILLIS^b.

Tit. XXXVI.

De agnatione posthumi.

1. Imp. Alexander A. Mocimo, & aliis.

RUPTO^c quidem testamento posthumi agnatione, codicillos^d quoque ad testamentum pertinentes non valere, in dubium non venit. Sed cum post ruptum testamentum patrem pupillorum vestrorum litteras^e emisisse proponatis, quib. praecedens iudicium confirmauit: praetor nihil contra ius fecit, si nouissimam eius voluntatem secutus, relictum testamentum reipublice fideicommissum ut ex codicillis relictum, praestandum esse pronunciauit. PP. 3. Kal. Iul. Maximo 3. & Paterno Confl. 234.

De hereditate.

2. Imp. Philippus A. & Philippus. C. Aesclepiodotae.

HEREDITATEM^f quidem neque dari neque adimi codicillis posse manifestum est^g. Verbis tamen precariis^h per huiusmodi etiam nouissimiⁱ iudicij ordinatione iura non faciunt irritas voluntates. Vnde^k inefficaciter te codicillis rogatam esse, ut quibusdam rebus contenta portionem, quam testamento fueras consequuta, alius restitueres, falsò tibi persuasum est. PP. Idib. Octob. Peregrino & Aemiliano Confl. 245.

De codicillis contrariis.

3. Imp. Diocletianus & Maximianus, AA. Hyacintho & aliis.

CUM proponatis pupillorum vestrorum matrem diueris temporibus ac dissonis voluntatibus duos^l codicillos ordinasse: in dubium non venit, id quod priori codicillo inscripserat, per eum, in quem postea secreta^m voluntatis suae contulerat, si à prioris tenore discrepat, & contrariamⁿ voluntatem continet, reuocatum^o esse. PP. 6. Idib. Septemb. ipsis III. & III. AA. Confl.

De absentia onerati.

4. Idem AA. & CC. Stratonico.

Cur ita ne confundatur ius testamentorum & codicillorum adde l. 7. §. eo. l. non codicillum §. de testam. §. penult. Inst. de iure codicill. l. scianola. ff. ad Trebellianum. h quæ & fideicommissaria & de iure iur. dicuntur, nusquam obliqua. Fideicommittere his verbis possumus, Fideicommitto, peto, volo dari l. 25. §. 2. vltimo, Inst. de singulis rebus per fideicommissum. Paul. 4. sent. 1. §. sexto. Volo hereditatem meam Titij esse l. 118. D. de legat. 1. rogo, mando, Inst. de loco: Paul. d. loco deprecor, iniungo, impero, Paul. 4. sent. 1. §. 6. cupio Paul. d. loco: cupio des l. 115. D. de le. 1. opto, credo te daturum dista le. 115. exigo l. 118. D. de legat. 1. desidero Paul. d. loco: desidero vti des d. lege 118. scio hereditatem meam te restitutum Titio dista lege centesima decima octaua, Iubeo lege vigesima octaua. §. penultimo, D. de liberat. legat. : Quid Relinquo? Paulus d. loco negat esse precarium. Scruola precarium facere videtur l. 7. §. 8. D. ad Trebell. Quid, Commendo? Paulus etiam dicto loco negat precarium verbum esse, quod & alibi confirmatur l. 2. Inst. de fideicommiss. libere. l. 11 §. 2. D. de legat. 1. nisi forte proberetur, testatorem eo verbo fideicommittere voluisse: & hæc quidem iurisconsulti. Interpretes verò ita, Verborum alia sunt, directa, alia obliqua, alia communia seu mixta ex vtriusque. Directis, non ab alio quis capit, sed à seipso: obliquis ab alio. Mixta seu communia, quæ vtrique institutioni possunt adaptari, vide Grassum ex communione opinione lib. sententiarum §. substitutio. quas. 4. Directa sunt, ut instituo, heres esto, accipiat, accrescat, capiat, dominus esto, reuertatur, moriatur. Obliqua, Detur, lego, restitui. Communia competat, deueniat, deuoluatur, habeat, pertineat, petat, relinquo, remaneat, substituo, succedat, veniat, Grassus lib. ex communione opinione quas. 3. i Codicillus, nouissimi iudicij ordinatio est: hoc est species vltimæ voluntatis. k Codicillis hereditas directò dari non potest: precariis verbis dari potest ut hic, eadem ratione codicillis declarari potest, quis, aut quis ex pluribus heres sit institutus in testamento, l. asse totò. ff. de heredi. insti. Potest & codicillis substitutio, dubia alioqui, declarari, ut directa sit, non obliqua aut fideicommissaria. Bal. 2. c. 249. Hoc amplius notandum est, Codicillis tamen imperfectis, ambigua verba testamenti posse declarari, arg. l. ult. D. de reb. eorum qui sub tutela. Pone: testator decem filio reliquit: codicillis potest declarari, ea se filio reliquisse iure institutionis: quæritur verum ea declaratio codicillis facta valeat: Bal. in l. non codicillu §. de testam. Salycetus & Iason negant in Authen. nouissima §. de inofficio. Romanus contra valere putat. consil. 179. num. 7. Pone rursus testamentum nuncupatum factu, potest, testator codicillis adscripsisse se testamentu scriptum fecisse? Huiusmodi codicillaris adscriptio, vim testamenti nuncupatiui non subuertit. Castreus in consil. 93. singulare est, codicillis testamentarium heredem, in-

dignum hereditate declarari: ut eo elogio codicillari, hereditas tamen indigno auferatur, & ea perueniat ad fiscu, non ad alios coheredes. l. heredi. §. de his quib. v. indig. Decius consil. 361. cuiusmodi adscriptio seu cõtestatio fieri potest favore ab intestato heredi Cuman in l. filius ff. de liberu & posth. Pone: derogatoria clausula priori testamento adiecta est: posteriore non est reuocata: codicillis potest reuocata esse. Quæro an secundum testa-

Non idcirco minus, quod intestato^p te absente^q codicillos mater tua fecit: hi, quibus præcariis verbis adscripta sunt, relictæ capiunt. Sine die & consule.

De furioso.

5. Idem AA. & CC. Flauia.

NE codicillos quidem furentem^r posse facere, certissimum iuris est. Si igitur scriptura velut codicillorum patris tui fuit prolata, ut aliquid ex hac peti possit: adfectioni tuæ mentis eum compotem fuisse negantis, fidem adesse^s probari^t conuenit. Dat. 6. Kalend. Decembr. Diuelli. CC. Confl.

De confirmatione codicillorum.

6. Idem AA. & CC. Demostheni.

SIUE^u initio, quæ fuerat codicillis relicturus generaliter, siue nouissime relictæ seruari mandauerit: confirmatione munitus, nullam iustam gerere sollicitudinē potes. Dat. 3. Idus Decem. Nicomediae CC. Confl.

Differentia testamenti & codicillorum.

7. Imperator Constantinus AA. ad Maximum. PP.

SI idem^x codicilli, quod testamenta possent: cur diuersum^y his instrumentis vocabulum mandaretur^z, quævis ac potestas vna sociasset? Igitur specialiter codicillis instituenti^a ac substituendi potestas iuris autoritate data non est. Dat. 3. Iun. Pacatiano & Hilariano Confl. 332.

Si quis ex eadem scriptura primum hereditatem ex testamento, deinde fideicommissum petat & de testamento imperfecto 3. & de testibus

8. Imperator Theodosius A. Aesclepiodoto P.P.

SI quis agere ex testamento quolibet modo, siue scripto, siue sine scriptura confecto, de hereditate voluerit, ad fideicommissi perfectionem aspirare cupiens, minimè permittatur. Tantum enim abest, ut aditum cuiquam pro suo migrandi desiderio concedamus: ut etiam illud sanciamus, si testator faciens testamentum, in eodem^d pro codicillis etiam id valere complexus sit: qui hereditatem petat ab ipsis intentionis exordiis, utrum velit eligendi habeat potestatem, sciens se vnus^e electio ne alterius sibi aditum præclusisse, ita ut siue bonorum possessionem secundum tabulas, siue secundum nuncupationem, ceteraque similes postulauerit, aut certè mitti se in possessionem ex more petierit: statim inter ipsa huius iuris auspicia propositum suæ intentionis explanet. i Illud quoque pariter seruandum est, ut testator, qui decreuit facere testamentum, si id adimplere^f nequiverit, intestatò videatur esse defunctus: nec^g traducere liceat ad fideicommissi interpretationem, velut ex codicillis vltimam voluntatem:

l. 3. in f. ff. eo. p Conficiuntur codicilli etià ab intestato l. 1. l. 16. ff. eo. §. 1. Inst. eo. l. 3. §. de de Trebell. l. 88. in f. D. de legat. 2. Imò non debetur fideicommissa ab intestato l. 13. in f. ff. de inof. Videtur d. lex 13. abrogari. q Absente herede ab intestato, codicillis facere possumus. Absentia heredis non impedit codicillos fieri. r Furiosus codicillos facere non potest l. 2. §. 3. D. eo. f Alias quilibet sanæ mentis fuisse presumitur, nisi contrariu probetur, & merito. Quilibet enim præsumitur esse talis qualis naturaliter esse debuit Bald. i Qui negat sanæ mentis hominem, probare debet. & ita negatio plerumque probanda est: plerumque, inquam, Nam mera negatio probati non potest l. 23. in f. §. de probationib. u Codicillos ante vel post testamentum facere possumus: vtriusque confirmatur, valent. Imò, ut neutro confirmetur valent, §. 1. in fine Inst. eo. cum & alioquin nullo penitus facto testamento valeant. l. cum valeat ab intestato, l. 4. §. eo Potest etiam codicillis nuncupatiui testamenti appendix esse l. ult. ff. de iure codicillor.

x Non idè codicilli possunt quod testameta. y Quæ diuersa habent nomina, diuersos etià effectus habent. z daturus Cusac. 18. obf. 9. & ita legedū est apud Vlpianum 22. §. 26. in fine monet. a Codicillis instituere aut substituere heredem non possumus. Institutiones tantu sunt in testamentis l. 2. §. eo. l. 13. in f. ff. eo. §. penult. Inst. eo. l. 1. §. de testam. b l. 7. C. Theo. de testam. & codicill. Ex eadē scriptura fieri hereditate petere ex testamento & ex codicillis. c Codicilli etià sine scriptura fieri possunt. ut hic adde l. & siue. §. ad Trebell. Glossa in i. aut prator. in f. in verbo pronuntiatio ff. de re iudicata. d De hac clausula v. §. 1. §. eo. e Vnus electio, plerique alterius aditum nobis præcludimus l. 11. in f. ff. de legat. 2. adde l. 22. in f. ff. de damno. licet tamen coniunctis personis variare §. 7. §. eo. f Imperfectum testamentum l. 1. ff. de hereditat. petis. l. 4. §. 2. D. qui testam. inter extraneos sc. non suos l. 21. §. 1. §. de testamentis v. codicillus non sufficitur, ut hic, & l. 1. ff. eo. l. 29. D. qui testam. a. lege 11. §. primo D. de legatis 1. nisi testator pro codicillis valere iusserit.

g Codicillis tamen directa verba adiecta, obliquè accipienda esse notant: ut codicillis filio impuberi in potestate facta directa pupillaris substitutio, trahatur ad fideicommissum, ut in lege scianola D. ad Trebell. Accurs. Alexander Aretinus in lege verbum eiuslibus D. de vulgari sic codicillis facta institutio trahitur ad fideicommissum. Imola lege prima D. de in iusto. Alexad. 7. consil. 194. Quid vulgaris & compendiosa institutio directis verbis facta vi codicillaris clausulæ trahitur ad fideicommissum? Hanc non illā trahitur. Decius consil. 205. Bartol. lege 1. D. de iure codicill.

nisi

a legare rem alienam scientes, at non ignorantes possumus, nisi proxima perso-
na: quæ exceptio notanda dicitur ad Theophilum. §. 4. *Inf. de legat. b* legatum rei
alienæ scienter factum valet. §. 4. *Inf. de legat. adde Paul. 4. sent. 1. §. 1. Inf. de singul. re-
bus per fideicom. l. 67. §. 8. D. de leg. 2. l. 10. in fin. D. de auro. e* Synopsi Basilic. 4. §. 1. tit.
4. c. 34. d non quam nemo antecedit: sed quæ iure sanguinis, licet remotior gra-

De re aliena legata.

10. Idem A. Ingenue.

Cum a alienam b rem quis reliquerit, si quidem scienter
tam ex legato, quam ex fideicommissum ab eo, qui le-
gatum seu fideicommissum meruit, peti potest. Quod si
suam esse putavit: non aliter valet relictum, nisi c prox-
ima d personæ, vel uxori, vel alij tali personæ datum sit, cum
legaturus esset, & si scisset rem alienam esse. PP. 5. Kal. Feb.
Albino & Maximo Coss. 228.

De rebus legatis in dotem datis.

11. Idem A. Albiniano.

Filia e legatorum non habet actionem, si f ea, quæ e || in ||
testamento reliquit || viuis || patet, postea in dotem de-
derit. PP. 5. Non. Mart. Pompeiano & Peligno Coss. 232.

Si heres cui prælegatum est repudiet hereditatem.

12. Imp. Gordian. A. Mutiano.

Cum responso viri prudentissimi Papiniani h quod præ-
cipuum i insertum est, præceptionis k legatum, & omnia
parte hereditatis vindicari posse declarant intelligis de-
siderio tuo iuxta juris formam esse consultum. Verba verò
responsi m hæc sunt, Filia mater prædium ita legavit: *Præ-
cipuum, sumit extra partem hereditatis.* Cum hereditati materis
filia renunciasset: nihilominus eam recte legatum vindic-
care, visum est. PP. Constitutio §. Idus Iul. Sabino II. & Ve-
nusto Coss. 241.

Si cui res propriae relinquuntur.

13. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Severæ.

Proprias n tuas res legari vel fideicommissi tibi non o
potuisse, certum est. PP. 15. Kal. Maij. Maximo II. & A-
quilino Coss. 286.

De monumentis & de iure inferendi mortuum.

24. Idem AA. Tariano.

Monumenta quidem legari p non posse manifestum
est: ius q autem mortuum inferendi, legare nemo
prohibetur. PP. 2. Kalend. Septemb. Maximo II. & Aquilino
Coss. 286.

De re alieno.

15. Idem AA. Terentio & alijs.

Si universæ facultates quas pater vester reliquit, debito r
fiscali aut priuato absumuntur: nihil ex his, quæ testa-
mento eius adscripta sunt, valere potest. Quod si deducto
debito, in relictis bonis superfluum est: libertates impediri
iuris ratio non permittit: quin etiam legata necnon fidei-
commissa, salva lege Falcidia, præstanda sunt. PP. 3. Kalend.
Octob. ipsi 4. & 3. AA. Coss. 290.

De pignore.

16. Idem AA. & CC. Syllæ.

Creditor si a debitore suo rem, quam pignoris f no-
mine suscepit, legatam sibi contendit: etiam debito
ab heredibus eius oblato, quo minus restituat defendi po-
test. S. 18. Kal. Feb. Sirmij. CC. Coss.

Quibus modis legata adimuntur.

17. Idem AA. & CC. Eutychiano.

Agum legatū adimi tam purè, quam sub conditione,
non libertis tantum, sed etiam ingenuis, placuit. Dat.
3. Non. Mart. CC. Coss.

De legato nominis.

18. Idem AA. & CC. Iustino.

Ex legato nominis n actionibus ab his, || qui || succeffe-
runt, non mandatis, directas quidem actiones legata-
rius habere non potest: utilibus x autem suo nomine expe-
rietur. Dat. 6. Id. Dec. CC. Coss.

De viro & uxore.

19. Idem AA. & CC. Niconi.

Quoties heres in testamento etiam legatum habet, quod extra hereditatē præ-
cipiat: potest & omnia parte sua hereditatis, legatum sibi relictum capere. Synopsi
Basilic. 4. §. 1. tit. 4. c. 36. p sed nec alienari & obligari, l. 2. in fin. §. de religio. si. permuta-
tari quoque monumentorum usus non potest. l. 12. §. 1. ff. de religio. si. q ius infe-
rendi mortui legari potest: monumentum, non potest, religiofas res legare non pos-
sumus, ius in ipsas possumus. r Testator qui soluendo non est, legat inutiliter: si
quidem nemo potest relinquere quod non habet, & legata aliter præstari non pos-
sunt, quam deducto ære alieno. l. 12. §. 5. de test. milit. l. 16. §. ad legem Falcid. l. 1. §. 18. ff. ad
Trebell. f Creditori meo pignus lego, heres debitum ei offert, pignus sibi resti-
tui desiderans: heres non auditur, ut hic. Ut ita pignoris legatum valeat. Quid si cre-
ditor, præter pignus, debitum petat: iusta petitio est, nisi testator animo compen-
sandi pignus legauit. l. 8. §. ff. de leg. 7.

v. tit. ff. de adimend. legat. & Inf. de adempt. legat.

u Cui legatur nomen debitoris, suo nomine vtilem habet actionem: dire-
ctam non habet, nisi sit mandata vel cessã. Directa, ex verbis legis: utilis, ex mente. l.
47. §. 1. ff. de negotiis. x Sex casibus utilis actio datur sine cessione, puta in legato
et hic, & in dote l. 2. §. de obligat. si nomen insolutum datum sit, l. ult. §. quando fidei-
commissarius: emptori here-
ditatis. l. 5. §. de he-
red. vend. vel no-
minis. l. 7. d. ut
de hered. pen-
sionis. l. 20. ff. de
pignoris. adde l.
1. §. de donat.
y duum men-
sum. Hal. eodē
prisco sermone
vixit lex 2. c.
Theod. de decur.
Ideo Cuiacius
18. observ. 9. pu-
tat, hac verba
desumpta fuisse
ex aliqua lege
priscã, fortē Iu-
lia & Papia, ne
aliter ius habe-
rent, capiendi
solidi, noui nu-
pri inter se, qui
infra etatem es-
sent habendi li-
beros lege de-
finitam, quam
si vel duum
mensum spa-
tio vnã fuisset,
nouus calor-
is, coercendi
causa, quo æ-
stuantes facili-
ter sua omnia no-
uo coniugi e-
largiuntur.
z Breuitas tem-
poris quo ma-
trimonium du-
rauit, non im-
pediit quom-
inus alter coniu-
gum alteri le-
gare possit. fa-
cit l. 12. §. 1. in fi.
D. de legat. 1.
vide l. 2. §. de se-
cund. nupt.
a Legans rem
communem cū
alio, partem
suam tantum
legare intelli-
gitur, ut hic: adde
l. serui. §. cum
fundum. D. de
legat. 1. inter-
dum solidam
rem legat, ut si
testator putauit
rem suam esse
in solidū quam
legauit: si dis-
cretis verbis com-
munem sibi cū
herede suo fun-
dum legauit: si
fundum simpli-
citer legauit, si
propriarius i-
psius fundum le-
gauit, tunc enim
vsumfructum
legasse quoque
intelligitur: Do-
ctores in l. hac
consult. stima. §.
de testament. l.
qui se patrius vn-
de liberi. Socin.
regula 224.
b Vsumfructu-
arius vsumfru-
ctum legare nō
potest. vide l.
24. §. 1. D. de le-
gat. 1.
c vide l. 2. §.
comm. de legat.
pars legis 15. §.
de testament. l. ult. §. qui admitti. d Appellatione heredis, veniunt heredes in in-
finitum. l. 4. ff. de iure imm. l. 65. ff. de verb. signific. nisi vsumfructus legetur. l. 13. §. de
usufruct.

De usufructuario.

20. Idem AA. Eutychiano.

Vxor patris tui si testata decesserit: res tuas a, tantum b
vsumfructum earum habens, legare non potuit. Dat. 8.
Kal. Ian. CC. Coss.

De verbis.

21. Imp. Constantinus, Constantinus, & Constantinus, sup-
AAA. ad populum.

In legatis vel fideicommissis necessaria non sit verborum
observantia ut nihil prorsus intersit, quis talem
voluntatem verborum casus exceperit, aut quis loquendi
usus effuderit. Dat. Kal. Febr. Constantino II. & Constantino
Coss. 339.

De annalibus legatis.

22. Imp. Iustinianus A. Mennæ P. P.

In annalibus legatis vel fideicommissis, quæ testator non
solum certæ personæ, sed & eius heredibus præstari vo-
luit, eorum exactionem omnibus heredibus, & eorum he-
redum d heredibus scitari pro voluntate testatoris præci-
pimus. Dat. 3. Id. Decemb. Constantinop. DN. Iustiniano A.
PP. 2. Coss.

Si eadem res eidem sepius relinquatur.

23. Idem A. Iuliano PP.

Cum quæstio talis de si iudicatione verborum || ani-
mos || veterum c mouit, si quis cuidam agrum Corne-
lianum puta, vel alium quempiam in solidum legauerit,
deinde d alij partem eius dimidiam, quantam portionem
primus, quantam secundus legatarius consequitur: simili
dubitatione & in hereditate, & in fideicommissis habita:
cūque computationes multæ introducebantur, & mul-
tis ratiocinationibus dignæ: nos huiusmodi computatio-
nes quasi superfluas & contrarias voluntati testatoris, om-
nes esse sopiendas censuimus. Cum enim manifestum est,
eum qui ab initio duodecim vncias rei cuidam reliquit, alij
autem postea sex, recessisse e quidem a priore voluntate,
voluisse h autem minui eam sex vnciis, cum alij eas obru-
lit: & præfens casus exitum apertissimum inueniet. Si quis
itaque vel agrum vel hereditatem reliquerit, primo i quide-
m in totum, secundo autem in partem dimidiam: vtrum-
que in sex vncias esse vel dominum rei legatæ, vel heredem.
Et si tota re primo relicta, tertiam partem secundo reli-
querit: secundum prædictum modum octo quidem vncias
vel agri vel hereditatis apud primum remanere, tertiam
autem partem, vel quatuor vncias ad secundum migrare.
Et sic in omnibus statuendum est, id est, in hereditatibus,
vel legatis, vel fideicommissis. vestigia enim voluntatis tes-
tatoris non aliter nisi per huiusmodi viam æstimanda
sunt. i Sed & aliam disceptationem iuris antiqui
non absimilem constitutam decidere nobis humanum es-
se apparuit. Agitabatur enim, si quis agrum Cornelianum,
vel fortè alium, vel quandam rem cuidam legauerit, & po-
stea iterum vel sepius k ei eandem rem per legatum vel fi-
deicommissum dederit, post talia autem verba testamenti
Sempronio eundem agrum vel aliam rem legauerit, ut fa-
pius quidem fuisset Titij mentio, semel autem Sempronij:
quid statuendum est? & quid iuris sit, si coniunctim, aut se-
paratim eis relinquatur, siue in legato hoc consistat, siue in
hereditate: Huiusmodi igitur decedentes antiquam contro-
uersiam, sancimus, cuiusque sit hereditas, vel ager in me-
moratis casibus, siue coniunctim, siue soli, siue sepius ei-
dem relictus: æqua l lance & hereditatem, & agrum, & aliã
quamcunque rem diuidi & ad dimidiam partem vnum-
quemque vocari: nisi specialiter expresserit, & dixerit testa-
tor, tantas quidem partes velle vnum, tantas autem alteri
habere. In omnibus etenim testatoris m voluntatem, quæ
legitima est, dominari censuimus. Dat. 15. Kal. Dec. Lampadio
& Oreste, VV. CC. Coss. 530.

de testament. l. ult. §. qui admitti. d Appellatione heredis, veniunt heredes in in-
finitum. l. 4. ff. de iure imm. l. 65. ff. de verb. signific. nisi vsumfructus legetur. l. 13. §. de
usufruct.

e animos veteres, Cuiac. 19. obs. 9. ut antiquos animos, l. 9. §. qui testam.
f Si vni totum legatur, alteri pars totius, censetur pars illi de toto adempta, l. 6. ff.
de adimend.

g Tacita voluntatis reuocatio.

h l. 13. §. 4. ff. de hered. instit.

i adde §. 7. Inf. de hered. instit.

k l. 34. §. 1. ff. de leg. 1.

l l. 19. in fin. l. 84. §. 12. ff. de leg. 1.

m v. l. 16. §. de fideicommiss.

a Iconiæ: ut in l. 97. D. de leg. 3. b Exheredatio iniuriola. c A substituto impuberis exheredati non potest legari, vel fideicommissum: etiam si exheredatio pater aliquid legaverit. d Legatarius celans testamentum, prius legatario: idque heredi cedit, quasi non scriptum. 5. Harmonop. 10. §. 36. Synopsis Basilic. 44. tit. 4. c. 48. e Fructum suæ calliditatis iure nemo percipit. f v. quæ dixi ad l. unic. §. 13. j. de caducis. Cur ita?

quoties indignitas respicit favorem certe personæ, quod reo aufertur, iniuriâ pallio defertur.

§. 132. D. de ex-
cusat. tut. l. 5. §. 2.
D. de his quæ ut
indign. l. 12. §. 4.
D. de relig. nisi
tutor non ido-
neus sit, puta mi-
nor: & ita per
eum non stat. l.
76. §. 6. D. de le-
gat. 2.

h Valet lega-
tum factum ad
certum tempus,
vel incertum.
contra. Heredi-
tas ex die vel in
diem non datur.
l. 34. D. de hered.
inst. nisi à mi-
lite. l. 1. §. 5. de
test. milit. adde l.
9 j. de hered. in-
stit.

i l. 1. §. 3. de do-
nationib. quæ sub
modo.

k Valet argu-
mentum à con-
tractibus ad vi-
timas voluntate-
tes.

l ad tempus le-
gari potest. ut
hic, ut & vendi,
donari. l. 1. D. de
in diem addit. l.
1. l. 2. D. de lege
commissoria. l. 1.

m 3. §. de don. quæ
sub modo, dos
relinquitur. l. 1. §. 3.
de iure dot. l. 1.
§. 3. soluto. emphy-
teusis dari. l. 1. §. 3.
de iure emphy-
te. vide Bertrand.

n 4. consil. l. 1. nu. 4.
m Finito legati
tempore, lega-
tum ad here-
dem reuerit-
tur.

o Instructis
prædiis legatis,
ea tantum ce-
dunt quæ ibi
fuerunt perpe-
tui vius causa:

ad tempus ibi
reposita, vena-
lia non cedunt.
l. 12. §. 30. D.
de instructo. l. 9
i. custodiæ.
l. 12. §. 29. D. de
instructo. v. Paul.
3. sent. 6. §. 39.

r Vinum in a-
pothecis dupli-
ci causa habe-
tur: vel, ut eo vi-
tamur, ut hic,
vel ut in hor-
reo, ut postea
vendatur, ut in
d. l. 12. §. 29.

s illudque absumeret. Paul. 3. sent. 6. §. 42. t l. 1. §. 2. u l. 8. l. 12. §. 27. l. 16. §. 2.
l. 20. §. 8. D. de instructo. x Legato fundi instructi, instrumenta tam fundi quam
patris familias veniunt, veluti pecora, instrumenta fructuum colligendorum, villici,
homines. y l. 8. D. de instructo.

z l. 9. D. de instructo. Paul. 3. sent. 6. §. 38.
a l. 133. in fin. D. eo. b Cautiois verbum, vel à lege, vel à contrahentibus, vel à
testatore, vel à statuto, consuetudine, & ordinatione prolatum, nudam promissio-
nem continet, non fideiussorem ut hic, nisi qui cauere debet sit suspensus (aliàs in-
aquis cautio creditor non prodesset) nisi is qui promissit, cautione antea erat obliga-
tus (aliàs, secunda promissio priori nihil adferret utilitatis) nisi agatur de cautione
prætoriam, arg. d. l. 7. de prætoris, nisi frustratoria esset nuda cautio: nisi cautio Burgen-
sis (ut Galli dicunt), sufficiens, competens. l. 21. D. de iudiciis. idonea. l. 41. D. de pærit.
hered. l. 6. D. de pignori. l. 1. §. 50. D. de pærit. l. 5. in fin. D. mandati. l. 4. §. de precibus imp. l.
pen. in fin. de pærit. l. 3. §. de omni agro. (Idonee enim cauere, est satisfactio & captis pi-
gnoribus. l. 4. §. 3. de fideicommiss. libert. bona & plena debeatur. Socinus regula 43. nisi
recte cauere oporteat. l. 2. D. de iussu. earum rerum. l. 1. §. 9. D. de colat. bonor. l. 73. D. de
verb. signif. multo magis, si coniunctum bonam & sufficientem cautionem dari sit
necesse. Copulationum enim ea vis est, ut utrumque requiratur: & geminata qualitas

De eo qui exheredato est substitutus.

24. Idem A. Iohanni P. P.

Cum quidam suum filium familiæ impuberem exhe-
redatum fecit, aliis heredibus scriptis, eidem autem
pupillo alium substitutum reliquit, maximam scilicet o-
stendens ad filium suum affectionem, cui nihil quidem
emolumenti reliquit, sed post exheredationem b iniuriam
etiam substitutionem ei addidit, & illi substituto legatum
reliquit: quærebatur, si huiusmodi legatum vel fideicom-
missum posset valere. Sed & si legatum eidem exheredato
filio pater reliquerit, & substituerit ei exheredato facto a-
liquem extraneum, qui c exheredato pupillo datus est, prægrauari,
nec si ipsam rem, quam pupillo legauit, à substituto eius
vel legare vel fideicommittere voluit. Dat. 2. Kalend. Maij,
Constantinop. post consulatū Lampadij & Orestis VV. CC.

Legatarius celans testamentum, priuatur legato & remanet
heredi scripto. Satyret.

25. Idem A. Iohanni P. P.

SI legatarius, vel fideicommissarius celauerit d testa-
mentum, & postea hoc in lucem emerferit possit lega-
tum sibi relictum is qui celauerit, ex illo testamento
vindicare, dubitabatur. quod omnimodo inhibendum esse
censuimus, ut non accipiat fructum e suæ calliditatis, qui
voluit heredem hereditate sua defraudare: sed huiusmodi
legatum illi quidem auferatur, maneat autem quasi pro
non scripto apud f heredem: ut qui alij nocendum esse ex-
istimauit, ipse suam sentiat iacturam: quemadmodum si
legatarius, cui propter tutelam gerendam aliquid relictum
sit, non b subierit tutelam: ei quidem legatum auferatur,
pupillo autem assignatur, cui ille utilis esse noluit. Dat.
Kalend. Nouemb. Constantinop. post consulatū Lampa-
dij & Orestis VV. CC. 531.

De legatis vel fideicommissis temporalibus.

26. Idem A. Iohanni P. P.

ILLud, quod de legatis vel fideicommissis temporalibus h,
Ivtpote irritis, à legum conditoribus definitum est, emen-
dare prospeximus, facientes etiam talem legatorum vel
fideicommissorum speciem valere, & firmitatem habere.
Cum enim iam constitutum sit, fieri posse temporales do-
nationes, & contractus: consequens k est etiam legata vel
fideicommissa, quæ l ad tempus relictæ sunt, ad eandem si-
militudinem confirmari: post completum videlicet tem-
pus ad heredem ipsam legatis vel fideicommissis remean-
tibus m, necessitate habente legatario vel fideicommissa-
rio cautionem in personam heredis exponere, velle l post
transactum tempus res non culpa eius deterior facta resti-
tuatur. Dat. 15. Kal. Nonem. Constantinop. post consulatū
Lampadij & Orestis VV. CC. anno 2. 532.

DE VERBORUM ET RERUM significatione.

TIT. XXXVIII.

De prædiis instructis legatis.

1. Imp. Antoninus A. Antipatraz.

Prædiis instructis o legatis, quamvis ex fructi-
bus vinum & oleum in eodem fundo habuit:
tamen si id venale p fuit, item ea quæ ad tem-
pus propter incurSIONem latronum tutelæ q
causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

causa in prædium translata sunt, legato non cedere, iuris

cautionis, augeat eiusdem naturam. Ad hæc, Fideiussore mortuo, aut non soluendo
facto, alius peti potest, superioribus casibus, idonea cautio non est simplex iuramen-
tum, quantumvis hominis diuitis. Nam legis ac statuti præceptum impleri solet in
forma specifica. Sufficiens etiam non est quiuis ex plebe: religiosus, quantumvis vir
probus: qui nihil habet. Anth. Ingressi sacrosanct. eccles. usurarius, licet diues, infamis
manifestus. l.

auctoribus placuit. Vinum verò, quod in apothecis fuit, si
ideo illic habuit, ut cum in prædium venisset mater fami-
lias eo vteretur f, legato cedere, ignorare non debes. PP. 6.
Id. August. Antonino A. 4. & Balbino Coss. 214.

De fundo instructo.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Rufino.

Fundo sicut i instructus est, legato, siue per fideicom-
missum relicto: villicum quidem, hominésque, & om-
nia quæ vel ipse paterfamilias cum ibi ageret, vel ut fun-
dus esset instructus, non x temporis causa in eo habuit, re-
licta esse, iuris auctoritate definitum est: ea etiam quæ tam
fructuum colligendorum y, quam seruandorum, item peco-
ra z stercoreandi vel pascendi causa ibi constituta, ut de
his fructus capiantur, vel ut fundus sit instructus: fideicom-
misso cedere, certi iuris est. Dat. Non. Octob. Sirmij, AA.
Consulibus.

De cautione Negi & Papaleas.

3. Imp. Justinianus A. Iuliano P. P.

Ancimus cautionis a nomine vel & Papaleas, i. securitatis,
non b esse fideiussoris dationem interpretandam c: nisi
hoc specialiter vel in Græcis vel in Latinis verbis scriptū
fuerit, nisi enim vel generaliter de satisfactione vel fidei-
fusione specialiter sit nominatum d: cautione vel & Papaleas mi-
nimè fideiussionem, sed nudam promissionem significari.
Dat. Kal. Mart. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC.
Confl. 530.

De verbo aut.

4. Idem A. Iohanni P. P.

Cum quidam sic vel institutionem, vel legatum, vel
fideicommissum, vel libertatem vel tutelam scripsis-
set, ille aut e ille mihi heres esto, vel illi aut illi do lego, vel dari
volo, vel illum aut illum liberum, aut tutorem f esse volo, vel
inbeo: dubitabatur utrumne inutilis sit huiusmodi institutio
& legatum, & fideicommissum, & libertas, & tutoris da-
tio: an occupantis melior conditio sit: an ambo in huius-
modi lucra vel munera vocentur: & an secundum aliquem
ordinem admittantur: an uterque omnimodo: cum alij in
institutionibus primum quasi institutum admitti, secun-
dum quasi substitutum, alij in fideicommissis posteriorem
solum accepturum fideicommissum existimauerint, quasi
recentiore voluntate testatoris vtemem. Et si quis eorum
altercationes sigillatim exponere maluerit: nihil prohibet
non leue libri volumen extendere, ut sic explicari possit
tanta auctorum varietas: cum non solum iuris auctores, sed
etiam ipsæ principales constitutiones, quæ ipsi auctores
retulerunt, inter se variasse videntur. Melius itaque nobis
visum est, omni huiusmodi verborum explosa, coniu-
ctionem Aut g, pro Et accipi: ut videatur copulatio mo-
do esse prolata, & magis sit & Papaleas h, ut & primam
personam inducat, & secundam non repellat. Quemadmo-
dum enim (verbi gratia) in interdicto i, Quod vi aut clam,
aut coniunctio pro & apertissime posita est: ita & in om-
nibus huiusmodi casibus, siue institutionum, siue legato-
rum, siue fideicommissorum, vel libertatum, seu tutelam,
hoc est intelligendum, ut ambo veniant æqua lance ad
hereditatem, ambo legata similiter accipiant: fideicom-
missum in utrumque diuidatur, libertas utrumque capiat:
tutoris ambo fungantur officio: lvi sic nemo defraudetur
à comodo testatoris: & maior prouidentia pupillis infen-
ratur: ne dum dubitatur apud quem debeat esse tutela, in
medio res pupillorum depereant. Sed hæc quidem sancimus,
cum in personas huiusmodi proferatur scriptura. Sin
autem una quidem est persona: res k autem ita derelictæ
sunt illam aut illam rem illi do lego, vel per fideicommissum
relinquo: tunc secundum veteres regulas & antiquas defini-
tiones, vetustatis iura maneant incorrupta, nulla inno-
uatione eis ex hac constitutione introducenda. Quode-

1. tract. de sent. execut. artic. 1. gloss. 16. in verbo, bonne & suffisante caution.

c Imò interpretanda est. l. 59. in fin. mandati. Aliud teneri ad nudam cautionem,
aliud ad idoneam cautionem.

d puta in testamento, ut l. 84. D. de leg. 1. l. 32. D. ad Trebell.

e Disiunctiua posita inter personas honoratas vel grauatas, fauore pupillorum,
tam in ultimis voluntatibus quam contractibus, accipitur pro coniunctiua: non si
inter res sit appositæ.

f adde l. 23. D. de testam. tur.

g Aut pro Et accipitur, & ita disiunctiua pro coniunctiua sumitur. l. 53. D. eod. & è
contra. d. l. 53. §. 29. D. eo. l. 11. §. 5. in fin. D. quod vi.

h Alcarius 9. Parerg. 18. legit & Papaleas. & malè. vide Cuiac. ad l. 27. D. de pactis: &
ad l. 133. D. de verborum obligat. & Papaleas, quoties quid ita disiungitur, ut ta-
men coniunctum intelligatur: quæ loquendi forma etiam & Papaleas dicitur,
cum quid ita reticemus, ut tamen tacitis nobis intelligatur. & Papaleas disjunctio: i-

pa. & Papaleas disjunctio: i-

i l. 11. §. 5. in fin. quod vi aut clam.

k disiunctiua inter res diuersas posita pro coniunctiua non habetur: inter perso-
nas posita interdum habetur. j. eo.

20 j. ex quibus

caus. in fin. (qua

de re dubitari

tamen potest)

aduocatus, pro-

curator rixarū

plenus, notarius

fraudulentus,

mulier. l. 1. &

papim. D. ad Vel-

leta. minor, fu-

triosus, prodi-

gus & similes,

qui obligari nō

possunt. Instit. de

inutilib. stipul. l.

1. D. de verborum

obligatione. mi-

lites & nobiles

in eundem ordi-

nem referunt.

mobilium tan-

tum possessor

etiam idonea

cautio non est:

sed nec is qui se

non obligat ad

instar principa-

lis, puta non per-

sonaliter: si pi-

gnus nudum of-

feratur (si tamen

de Prætoris cau-

tione agitur. l.

6. ff. de pratoriū)

qui recusat cau-

ere in instru-

mento publico.

Sufficiens verò

dici potest, qui

suarum opum

laudatores seu

certificatores a-

pud iudicem, ar-

bitrum, aut cō-

missarium ad id

delectum parte

præsentis aut ci-

tata. l. 47. D. de

re iudic. profert.

Solent enim iu-

dices, idoneos

probare etiam

parte inuita. Te-

netur quoque

laudator ille in

subsidium, prin-

cipali non solu-

endo. l. 4. in ff.

D. de fideiuss. cau.

idoneus quoq;

intelligitur, non

idoneus quidē,

sed tamē proba-

batus à credito-

re. l. 3. D. de fide-

ius. Quid si quis

fideiussorē non

reperit (est e-

nim difficile fi-

deiussorem re-

perire) decurrit

ad seque-

strum. v. l. 5. §. 1.

ff. ut legat. Non.

88. c. 2. §. 1. l. 33.

§. 2. §. de epis. cop.

Quid si reus eo

loco ubi petitur

cautio, iuret se

satisfacere non

posse, alibi pos-

set auditur. l. 8.

§. 5. D. qui satis

dare. Hu adde

Regium tom.

34. D. 6. 7. 2. 4. 5. 17. 36. *Inst. de legat. l. 12. D. de cond. & demonst. hoc tandem, constituit valere omnia quae testamento vel codicillis poenae causa relinquuntur, ut suprema voluntas testatoris potior sit ratione iuris, nisi si quid testator fieri iusserit impossibile aut quati.* b Relictum vel ademptum poenae nomine valet: nisi turpis vel impossibilis conditio adiecta sit. c Prohibitionem factam heredi vel legatario, ne insti-

Dat. Kal. Nouemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

DE HIS QVÆ POENAE NOMINE IN TESTAMENTO VEL CODICILLIS SCRIBUNTUR VEL RELINQUUNTUR.

TIT. XLII.

Relictum vel in alium translatum poenae nomine, valet, nisi ob turpem causam vel impossibilem conditionem relinquatur.

I. Imp. Iustinianus A. Mennæ P.P.

SUPERVACUAM observationem veterum legum, si per quam testatorum voluntates ad effectum duci impediebantur, amputamus, praecipientes nullum valere dicendo poenae nomine quædam esse relicta vel adempta in supremis testamenti voluntatibus, eas infirmare: sed licere testanti pro implenda sua voluntate vel pecunias dari praecipere, vel aliam pecuniariam poenam inferre quibus voluerit tam in adimendis hereditatibus vel legatis vel fideicommissis, vel libertatibus, quam in precipiendo ad alias personas eas transferri ab eo cui relicta ab initio sunt, vel aliquid ab eo dari, si minus dispositionibus suis heres vel legatarius vel libertate donatus paruerit. Quod si aliquid facere vel legibus interdictum, vel aliis probrosum, vel etiam impossibile iussus aliquis eorum fuerit: tunc sine villo damno, etiam neglecto testatoris praepcepto, servatur. Dat. Kal. Ian. Constantinop. Domino nostro Iustin. A. PP. II. Conf. 528.

DE FIDEICOMMISSIS.

TIT. XLII.

De alimentis & vestiario.

I. Imp. Antoninus A.

SI probaveris Demetrium petiisse de matre heredeque sua, ut tibi alimenta mensura & vestiarius annuum praestaret, eamque secutam voluntatem filij sui per multum temporis, id est, non minus in tali causa triennibus ea praestitisse: ut in futurum quoque ea praestentur, & si qua in praeteritum praestita non sunt, ut exoluantur, impetabis. PP. 17. Kal. Sept. Duobus & Alpris Conf. 213.

De solutione fideicommissi inutiliter relicti.

2. Idem A. Eupatrio.

ESI inutiliter fideicommissum relictum sit: tamen si heredes, comperta voluntate defuncti, praedia ex causa fideicommissi tuo praestiterunt: frustra ab heredibus eius de ea re quaestio tibi movetur, cum non ex ea sola scriptura, sed ex conscientia relictis fideicommissi defuncti voluntati satisfactum esse videatur. PP. 6. Kal. August. Lato II. & Cereale Conf. 216.

De morte manumissa ex causa fideicommissi cui hereditas quoque fideicommissa debebatur.

3. Idem A. Rufino.

CUM secundum voluntatem defuncte Chrysidem puellam ab heredibus manumissam, eamque priusquam ei restitueretur hereditas intestato vita functam proponas: ad manumissos eius successio pertinet. Qui si adierint eius hereditatem: consulis actionibus, fideicommissi sunt liberati. PP. 5. Idib. Decembr. Lato II. & Cereale Conf. 216.

De alienatione & oppignoratione extra familiam prohibita.

4. Imp. Alexand. A. Victorino.

VOLUNTAS patris prohibentis liberos fundos extra familiam vendere, vel pignori dare, fratrem sorori donare prohibuisse non videtur. PP. 5. Kal. Iul. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

CUM secundum voluntatem defuncte Chrysidem puellam ab heredibus manumissam, eamque priusquam ei restitueretur hereditas intestato vita functam proponas: ad manumissos eius successio pertinet. Qui si adierint eius hereditatem: consulis actionibus, fideicommissi sunt liberati. PP. 5. Idib. Decembr. Lato II. & Cereale Conf. 216.

Legatus si forte ea res alicui obligata sit, heres laere debet: ut id legatario praestet.

ut hic. fallit si factio ipsius legatarii res ipsa obligata est ut hic. & si res obligata. D. de leg. 1. arg. l. placet. D. de dote praedicta. si legatum ipsum sit uniuersale. (Huius. n. legatarius ad legatum pertinet, cum transeat una cum suo onere. arg. d. l. placet. l. c. pater. s. conuictum. D. de leg. 2.) si res ipsa legata obligata sit, nomine extranei, hoc est, alterius quam ipsius testatoris vel heredis eius. Bart. hic. Socin. reg. 171. adde quae scripta apud Theophil. §. 5. Insti. de legat.

Differentia substitutionis pupillaris & fideicommissariae.

5. Idem A. Regina.

SI frater tuus postquam patri heres extitit, pubes iam factus, sine liberis decessit: ex pupillari substitutione tibi hereditas eius delata non est. Sed si verbis fideicommissi aliqua parte testamenti confirmata est: fideicommissum ab heredibus petere non prohiberis. PP. 15. Kal. Febr. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

Si res obligata relinquatur.

6. Idem A. Nidio.

PRAEDIA obligata per legatum vel fideicommissum relicta, heres luere debet: maxime cum testator conditionem eorum non ignorauit, aut, si scisset, legaturus tibi aliud, quod non minus esset, fuisset. Si vero a creditore distracta sunt: pretium heres exsoluere cogitur, nisi contraria defuncti voluntas ab herede ostendatur. PP. 16. Kal. Mart. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

Si queratur de voluntate defuncti.

7. Idem A. Septimo.

VOLUNTAS defuncti quaestio in aestimatione iudicis est. PP. 15. Kal. Mart. Fusco II. & Dextro Conf. 226.

De relictis et qui fideicommissariam libertatem meruit.

8. Idem Masculo.

QUI fideicommissariam libertatem meruit, legata seu fideicommissa a defuncto sibi data suo iure persequitur. PP. 15. Kal. Iul. Fusco II. & Dextro Conf. 226.

Qui possunt onerari vel non.

9. Imp. Gordianus A. Paulinæ.

AB eo qui neque legatum neque fideicommissum, neque hereditatem vel mortis causa donationem accepit, nihil per fideicommissum relinqui potest. PP. 17. Kal. Octob. Pio & Pontiano Conf. 239.

De verbo volo.

10. Idem A. Firmo.

VERBUM volo licet desit: tamen quia additum perfectum sensum facit, pro adiecto habendum est. 3. Id. Decemb. Gordiano A. & Auiola Conf. 240.

Si alienationi consentiant fideicommissarii.

11. Idem A. Papyriano.

QUOTIENS ad omnibus, qui alienatione facta ad fideicommissi petitionem aspirare possunt, venditio celebratur, aut quibusdam vendentibus alij consenserint: contractus auctoritas conuelli nequaquam potest. PP. 2. Kal. Ian. Gordiano A. II. & Pompeiano Conf. 242.

De rogato restituere post mortem.

12. Imp. Philippus A. & Philippus C. Rufino.

POST mortem suam rogatam restituere hereditatem, defuncti iudicio, & antequam fati munus impleat, posse satisfacere, id est, restituere hereditatem quarta parte vel re tanta vel omnia, si voluerit, explorati iuris est. PP. Id. Octob. Peregrino & Aemiliano Conf. 245.

De relictis a substituto.

13. Idem A. & C. Sempronio.

QUOTIENS principali loco heres institutus testatori succedit: legata seu fideicommissa a substituto data posci iure non possunt. PP. 8. K. Mar. Praesente & Albino Conf. 247.

DE substitutione facta impuberi verbis precariis: verbis precariis substituti intra pubertatem heres institutus decedat, eo intra pubertatem mortuo, fideicommissum petere possunt ab heredibus, si aditam hereditatem decesserit, vel a legitimis testatoris heredibus si heres institutus decesserit non aditam hereditate Char.

14. Imp. Valer. & Gallien. AA. Falconi.

EAM quam frater tuus instituerat, siue quaesita, siue non quaesita hereditate decesserit: cum tamen simpliciter antequam duodecimum aetatis annum impleuisset, verbis precariis testamento facto nonnullos ei voluerit substitutos: nihil prohibet fideicommissum petere, vel

quorum interest rem non alienari, alienatio reuocari non potest. 120. §. 1. D. de leg. 1. l. 77. §. 27. D. de leg. 2. l. 2. Non. 159. c. 3. Alienandi prohibitio sine causa facta, non valet: causa adiecta vel subintellecta valet, ut eo casu alienatione facta, sequentes admittantur: sequente alienante, alij tunc sequentes, at non antecessores, qui alienauit: ut hinc colligatur, fideicommissum subintelligi ex prohibitione alienandi. v. Simon. de Prati. §. de interpret. ult. volunt. §. dubit. 1. solut. 10. ubi notat rationem huiusmodi prohibitionum subintelligi ex re ipsa vel personis, ut quia res sit familia: omnino utilis: vel quod prohibitio sit infanti, prodigo, furioso, pupillo & similibus. f. Pacto vel consensu fideicommissum remitti potest. t. Quod in diem deberetur, ante diem solui potest. 137. §. 2. in f. D. de verb. obl. u. l. 9. §. ad l. Falc. x. Principe loco ita legitur in veribus. Cuius. 18. obs. 9. ut in illo versu, Lubrica per vacuum postui vestigia princeps.

Istitutio adeunte, relicta a substituto non debentur. l. 20. ff. qui omiffa. z. v. n. l. c. pro eo quam de qua dixi ad l. 17. §. solut. vel ad l. 17. §. solut. solocismi species, de qua ad l. 3. §. de Sc. Siliano. a. i. generaliter. his verbis si intra pubertatem decesserit. Gouean 1. l. 1. b. fit hac hypothesis, siue quaesita, siue non quaesita hereditate adoptiua mea intra pubertatem decesserit, hereditatem Titio & Caio restitui volo. Quid iuris est? Quasitam adoptiua filij hereditatem restituit adoptiua heredes: non quaesitam, legitimi testatoris heredes, atque ita legitimi heredes rogati possunt. Alias interpretationes v. apud Alciat. 1. Dispunct. 9. Duar. 2. disp. 5. Gouean. 1. v. riar. 1. c. Adoptiuis liberis substitui potest pupillari. d. Legatarius, legatum propria auctoritate capere non debet, sed id ab herede petere debet: ut hic gl. in v. bo petendo. in c. Raynaldus, de testam. vnde aduersus occupantem competit interdictum quorum legatorum. quor. legat. nisi cum potestatem fecit testator legatario, ut legatum propria auctoritate caperet. ext. & glo. in l. Titio, cum testamento. §. 1. D. de leg. 2.

a Liberi grauari hereditatem restituere post mortem suam, intelliguntur grauari si decesserint sine liberis d. l. 102. l. 6. §. de insti. v. Papon. 20. Arretor. 3. nu. 1.

b Nota regulam.

c Filio de restituenda hereditate grauato subintelligitur clausula *Si decesserit sine liberis*, vt eo casu testator plus dixisse, minus scripsisse presumatur, ne alioquin videatur alienos & extra-

neos successores suis præpo-
suisse v. *Alciar.*
1. *presumpt.* 9.
Quid si filius re-
stituere præ cau-
sa sit rogatus, &
liberos ipse re-
liquerit? Quidā
putant eum cogi
restituere. q.
summe iniquū
puto. Impius e-
nim videtur pa-
ter qui suorum
curam non ha-
beret vt Aposto-
l^{us} testatur. Facit
aureum dictum
Augustini, v. plu-
ra apud Tiraq.
priuilegio 17.
p. 1. causā.
d. v. *qua dixi ad*
l. 30. §. de iure do-
tium.
e. v. l. v. in fi. j.
ad Tertull.
f. Legata & fi-
deicommissa re-
lictā a filio præ-
terito non de-
bentur l. 2. ff. de
lega. 3. dic idem
a patrono præ-
terito l. 31. §. 3. ff.
de fideicommissis. li-
bert.

Q Vidam filium suum a sacris paternis remisit, & pos-
tea testamento condito eum præterit, nullo ei peni-
tus relicto, aliis heredibus derelictis. ipsum autem, quem
neque heredem, neque exheredatum fecit, fideicommissum
prægrauauit. quærebatur si utile esset huiusmodi fideicom-
missum. Tota igitur antiqua dubietate super hoc explosa
nobis in hoc casu placuit, vt emancipatus vt pote iniuriā a
patre adfectus non compellatur fideicommissum a sua per-
sona relictum præstare. Quod etiam in alijs personis quas
exheredari necesse est, locum habere censuimus. Dat. Prid.
Kal. Mart. Constantin. post consulatum Lampadij & Ore-
stis. VV. CC. 531.

De herede iurare vel soluere cogendo.

32. Idem A. Iohanni præf. præf.

Q Vastionem ex facto emergentem rescantes, & vo-
luntati mortuorum prospicientes, sancimus: si sine scri-
ptura & presentia testium fideicommissum derelictum fideico-
missarius elegerit: heredis iuramentum vel forsitan le-
gatarij, vel fideicommissarij, quotiens ab eo relictum est
fideicommissum, siue vniuersitatis, siue speciale: necesse ha-
bere heredem vel legatarium seu fideicommissarium, prius
iureiurando de calumnia præstito, vel sacramentum sub-
ire, & omni iniquitudine sese relaxare: vel si recusandum
existimauerit sacramentum, aut certam partem vel quan-
tatem manifestare fideicommissario derelictam nolue-
rit, si forsitan maiorem fideicommissarius exspectat: omni-
modo exactio fideicommissi subiacere, & cum ad satisfac-
tionem compelli: cum ipse sibi iudex & testis inuenia-
tur, cuius religio & fides a fideicommissario electa est, nul-
lis testibus, nullisque alijs aduentitijs probationibus requi-
sitis. Sed siue quinque sint testes, siue minores, vel nemo:
causam per illius sacramentum vel dandum vel recusandū
suam habere tam firmitatem, quam exactioem, siue pater
sit qui fideicommissum dedit, siue extraneus: vt æquitatis
ratio communiter in omnes procedat. Cum enim res per
testium solennitatem ostenditur: tunc & numerus testium,
& nimia subtilitas requirenda est. Lex etenim, ne quid fal-
sitatis incurrat per duos fortē testes compositum testa-
mentum, maiorem numerum testium exposulat: vt per
ampliores homines perfectissima veritas reueletur. Cum
autē is, qui aliquid ex voluntate defuncti lucratur, (& ma-
ximē ipse heres cui summa auctoritas totius causæ com-
missa est) dicere compellitur veritatem per sacramenti re-
ligionem: qualis locus testibus relinquatur, vel quemad-
modum ad extraneam fidem decurratur, propria & indubi-
tata fidei relictæ: cum & in leges respeximus quæ iustis di-
positionibus testatorum omnimodo heredes obedi-
re compellunt: & sic strictius causam exigunt, vt etiam a-
mittere lucrum hereditatis sanciant eos, qui testatoribus
suis minimē paruerint.

Si heres relictum soluere nupuerit.

In auth. de heredibus & falcid. §. si quis autem non implens
collat. l. tit. 1. No. 1.

Hoc amplius qui defuncti iudicium lege non representatum
monitus a iudice intra annum non implet, excluditur eo,
quod præter debitum naturale perceperit ex eodem iudicio: hoc
quid numerus testium? ad solennitatem extrinsecā pertinere
possit dicere. Numerus enim testium forma est testamenti accidentaliter non substan-
tialis: hæc nulla lege vel consuetudine mutari potest l. vlt. §. de test. milit. illa, nimirū
accidentaliter, potest. Nam vel lege vel statuto testium numerus potest augeri vel mi-
nui l. vlt. §. de test. l. diuus ff. de testam. milit. l. milites §. de test. milit.
o In his quæ testibus necessario probari oportet, certus numerus & solennitas exi-
gitur. p Testium solennitas inducta ne quid in testamentis falsi induceretur. vn-
de colligunt, testamentum non solenne, iniustum esse, & falso admittendo obnoxium,
& ne quidem in foro conscientie obseruandum esse. Quid si cesset suspicio falsita-
tis, & confessum sit seu indubitatum testamentum ita factum, licet non solenniter?
v. apud Mantica. 2. de consuetudinibus 14.

Testamentum duobus tantum testibus presentibus compositum quasi falsum.
Hanc vocem interpungit editio Haloandri, probatur interpunctio a Cuiac. 18.

obs. 9. vt hic sit sensus, Ne quid falsi testes fabricent & committant, (quod facilius ex
composito facti sunt duo testes quam plures) ideo plures testes desiderari in fidei-
commissis, putā quinque, vt plures rem communicent, vt loquitur lex 32. ff. de testam.
vt efficiant voluntatem l. 22. §. de testam.

f Heredi summa auctoritas totius causæ commissa.

g Noq. 1. c. 1. Nov. 48. c. 1.

autem cum onere suo, danda super hoc cautione, deferatur primo
substitutis, mox ordine seruato coheredibus aduentibus, vel gene-
rali fideicommissario, vel legatario soli, vel ex pluribus in par-
te potiori, vel speciali fideicommissario, vel legatario maioris
emolumenti, vel omnibus, vel volentibus, vel libertate in testa-
mento donatis, prout quisque eorum prior nominatus est: exhe-
redatis ne hic quidem respectis: postremo deferatur extraneo vel
fisco.

COMMUNIA DE LEGATIS, ET FIDEICOMMISSIS, ET de in rem missionem tollenda.

Tit. XLIII.

Quæ actiones legataris, vel fideicommissariis competant,
& de legatorum differentis sublati.

1. Imp. Iustinianus A. Demonst. præf. præf.

V M hi qui legatis vel fideicommissis ho-
norati sunt, personalem actionem plerumque
habere noscantur: quis vel vindicationis, vel
sineendi modo, aliorumque generum legatorū
subtilitatem prono animo admittat, quam posteritas o-
ptimis rationibus vsu nec facile suscipit, nec inextricabi-
les circuitus laudauit quis in rem m. si uis scrupulosi vta-
tur ambagibus: Rectius igitur esse censuimus, in rem quidē
missionem penitus aboliri: omnibus verō tam legataris
quam fideicommissariis vnā naturam imponere: & non
solum personalem actionem præstare, sed & in rem: qua-
tenus eis liceat eandem res siue per quodcunque genus le-
gati, siue per fideicommissum fuerint derelictæ, vindicare
in rem actione instituenda: & insuper vtilem Seruianam, id
est hypothecariam super his quæ fuerint derelictæ, in res
mortui præstare. Cum enim iam hoc iure nostro increbuit,
licere testatori hypothecam rerum suarum in testamen-
to quibus voluerit dare, & iterum nouellæ constitutiones
in multis casibus & tacitas hypothecas introduxerunt: non
à re est etiam nos in presenti casu hypothecariam dona-
re actionem, quæ etiam non nullo verbo præcedente pos-
sit ab ipsa lege induci. Si enim testator ideo legata vel fi-
deicommissa reliquit, vt omnimodo personæ ab eo hono-
rata ea percipiant: apparet ex eius voluntate etiam præsta-
tas actiones contra res testatoris esse instituendas, vt omni-
bus modis voluntati eius satisfiat: & præcipue cum talia
sint legata vel fideicommissa, quæ pijs actibus sunt depu-
tata. Et hæc disposuimus non tantum si ab herede fuerit le-
gatum derelictum, vel fideicommissum: sed & si a legatario
vel fideicommissario vel alia persona quam grauari fi-
deicommissum possumus, fideicommissum cuidam relinqua-
tur. Cum enim non aliter valeat, nisi aliquid lucri adferat
ei a quo derelictum est: nihil est graue, etiam aduersus eū,
non tantum personalem, sed etiam in rem & hypotheca-
riam extendere actionem in rebus quas a testatore conse-
cutus est. In omnibus autem huiusmodi casibus in tantum
& hypothecaria vnumquemque conueniri volumus, in quā-
tum personalis actio aduersus eum competit: & hypotheca-
mam esse non ipsius heredis, vel alterius personæ quæ
grauata est fideicommissum rerum, sed tantummodo earum
quæ a testatore ad eum peruenerint. Dat. 15. Kalen. Octobr.
Chalcedone, Decio viro clarissimo Consule 529.

Exaquis legatorum & fideicommissorum.

2 Idem A. Iuliano P. P.

Mne verbum significans testatoris legitimū sensum
legare vel fideicommittere volens, vtile atque vali-
dum est: siue directis verbis quale est *Iubeo* fortē siue præ-
cariis vtatur testator, quale est *rogo*, *volo*, *mando* fideicommit-
to: siue iuramentum interposuerit: cum & hoc nobis audi-
tibus ventilarum est, testatore quidem dicente & ipse par-
tibus autem huiusmodi verbum huc atque illuc laceranti-
bus. Sit igitur (secundum quod diximus) ex omni parte ver-
borum non efficax voluntas, secundum verba legantis, vel

clausula codicillaris vim habere eiusmodi iuramentum: non deberi quasi ex testa-
mento, sed quasi ex codicillis. v. Mantica. 1. de consuetudinibus 9. Porro quib. casibus subin-
telligatur clausula superior, dictum est in l. vlt. §. de codicillis.

r Verba precaria §. vlt. Inst. de singul. reb. per fideic. l. p. 25 §. 2. Paul. 4. sent. 1. §. 6.
f lege d. p. 25, vnica dictione, quod interpretari possumus, adiuro, vel iureiurando
conuenio, eadem forma qua d. p. 25, id est, loquendo iuro. Est enim frequens testa-
tori cum iurifurandi religione heredes onerare legati aut fideicommissi præstatio-
ne l. 77. §. 23. ff. de l. 2. vt in l. 3. ff. de iure fisci. Per deum rogo te & §. 1. Inst. de fideic. libe-
Tertull. de præscript. Ego sum heres apostolorum: sicut cauerunt testamentum suo, sic
ut fideicommissum, sicut adiurauerunt. Per salutem Principis: vt malē Alciar. 4. di-
spunct. 12. exemplum ponat hoc modo, iuro, me daturum 100. Nam ex hac scriptura,
neque legati, neque fideicommissi petitio est. Et hoc quoque perperam Accursius,
si heres iurauerit se daturum, Nam hæc conditio iure remittitur. v. Cuiac. 18. obs. 25. Ne-

Z. j.

a Titius omnem meam hereditatem Caio restituat. & post Sempronio centum dari volo. Queritur, à quo Sempronius centum recipere debeat? An à Titio herede: an à Caio fideicommissario vniuersali? Responsum est à Caio.

b dixi ad 55. D. 2.

c Eazlata est ab Augusto, Suidas. Trebellianum sub Nerone l. 1. §. 1. D. ad Trebell. Pegasianum sub Vespasiano §. 5. in fin. de fideicommiss. hered. Huius primum caput v. in l. 1. D. eo. aliud in l. 81. D. eo. aliud in l. 167. eod. aliud quod à Duarenio adfertur l. 1. diffut. 58. nō ad mittendum, vt quod secundi capitis ambitu contineatur. d. Indebitum nō soluit, qui plenā fidem defuncto praeferat maluit l. 197. eod. Paul. 4. sent. 3. §. ult. vel. Soluens sciēter quod potuit per Falcidiam retinere, non dicitur plus debito soluere, l. 97. eod. l. 5. §. 1. D. de donat. int. vir. Falcidiam igitur non detrahens videtur legi voluntatem testatoris vt hic & l. 1. vlt. eo. Nam contra sententiam testatoris Falcidia deducitur. l. Titia ff. eo. sententiam inquam tacitam & generalem alias non deducitur contra expressam eius prohibitionem. An then. sed cum testator 7 eod. Expressam non tantum apertissimā prohibitionē intelligimus, sed & ex verbis testamento adiectis collectam. vt si phibuerit alienationē rei legatæ, & ea vo luerit manere apud success. eius cui relicta est: his enim verbis intelligitur Falcidia prohibuisse: quia legatarius videretur alienare, si permittat quartam detrahi. Gloss. Aretin. Galiaulus in l. 1. centurio ff. de vulgari. Idē dicendum si testator voluit tota & plena & integra vel sine diminutione legata praestari: integrā solutionē legatorū fieri à suis executoribus, aut si voluerit heredem plus petere habere, quā ei relictum sit: vel si legatario postestatem fecerit rei legatæ accipiendae propria auctoritate. An idem si pleno iure legata praestari iusserit? v. Tiraq. ad leges connubial. Gloss. 5. nu. 99. & 168. Quid: superioribus casibus heres, num ab aliis legatariis Falcidiam suam deducet, & quidem integram? deducit: vt superiore formula adiecta intelligantur in praedictione aliorum legata riorum, at non heredis ipsius. v. Mantica 9. de coniecturis vltimo.

e Falcidia minuuntur omnia legata pro rata l. 32. §. 3. l. 89. D. eo. §. vlt. in fin. §. 5. ver. in fin. de fideic. hered. excipe quosdam casus, de quibus dixi ad No. 119. c. vlt.

f Heres accommodans fidem tacite de restituendo non capaci, priuatur omni cōmodo hereditario fisco applicando l. 59. in fin. ff. eod. Fiscus eo casu tenetur ad legata, Falcidiāque detrahit ad instar heredis Salyc.

g Heres ex tacito fideicommissio nihil retinet, cum solidum fisco vindicetur, v. in hunc locum quaedam apud Cu. 7. obs. 31. in fin. vbi Goueanum perscringit.

h In tacito fideicommissio heres contra legem fidem non offert.

i Princeps lege Falcidia solutus non est vt hic: nec lege Glicia l. 3. §. 2. ff. de inoff. nec lege Voconia. qua de causa veniam legis Voconiae in senatu Augustus petit apud Dionem. Solutus est tamen solennibus mahumissionum l. 14. in fin. D. de manumission.

k De donatione mortis causa detrahitur Falcidia, l. 18. in fin. eod. l. 2. in fin. de mort. caus. l. 77. §. 2. D. de leg. 2. vt hinc colligas, mortis causa donationem legatis comparari.

l Ante Falcidiam as alienum deducitur, vel id etiam quod stricto iure aditionis confusum videri potest l. 3. in fin. l. 147. eod. l. 12. l. 39. l. 87. §. 2. ff. eod. §. 4. in fin. eo. leg. 51. D. ad Trebell. l. 39. §. 1. D. de ver. sign.

m l. 3. §. 3. de fideicommiss.

n De legatis ad opera publica relictis detrahitur Falcidia.

o vltro cuius ad No. 1. c. 3.

p adde leg. 2. §. de testam. milit. leg. 1. §. 12. D. si cui plus quā per legem Falcid.

AD LEGEM FALCIDIAM.

Tit. XLIX.

De repetitione.

1. Imp. Sever. & Anton. AA. Prisco.

CIRCA debes, omnia Falcidia, quo pleniorē fidē restituere nōa portione exhiberes, nō videri plus debito solutum esse. PP. 3. Id. Maij. Laterano & Rufino Conf. 198.

Aduersus quos & pro qua portione locum habet Falcidia.

2. Idem A. Sactiano.

FALCIDIA rationem aduersus omnes pro modo legatorū & fideicommissorum locum habere, certi & explorati iuris est. PP. Kal. Iul. Laterano & Rufino Conf. 198.

De tacito fideicommissio.

3. Imp. Alexander August. Hermagoræ.

ETIAM si tacitum fideicommissum heredem administrasse apparuerit: legata tamen seu fideicommissa, quae testamento relicta sunt, praestanda esse, ambigi non oportet: ad eum videlicet modum, quem lex Falcidia patitur: cū quartam, quae auferretur heredi, qui contra legem fidem suam obtulit, legatariis proficere non placuit. PP. Id. Octo. Alexandro A. Conf. 223.

De principe.

4. Idem A. Philetiano.

ET in legatis principi datis legem Falcidiam locum habere merito diuo Hadriano placuit. PP. 5. Kal. Ian. Alexandro A. Conf. 223.

De mortis causa donationibus.

5. Idem A. Damafata.

SI mortis causa immodicas donationes in sorore tuam matrem, contulisse probare potes: legis Falcidia ratione secundum constitutionem diui Severi aui mei vti merito potes. PP. 15. Kal. Nou. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

De ere alieno. 1. ex quibus legatis Falcidia deducitur. 2. Si quid ultra solidum heres praestiterit aut fecerit.

6. Idem A. Secundina.

IN imponenda ratione legis Falcidia, omne as alienum deducitur, etiam quod ipi heredi mortis tempore debitum fuerit, quamuis aditione hereditatis confusum sint actiones. 1. Omnia autem legata quamuis in operibus publicis conficiendis statuisque ponendis data sint, ad con-

q. Et cessat Falcidia in testamento militis, potest tamen heres deducere bona sua per defunctum possessa.

† Falcidia olim non poterat prohiberi l. 15. §. 1. ff. eo. hodie potest vt hic. dixi ad leg. 1. §. eod. Quid liberi primi gradus, possunt prohiberi Falcidia deducere nō possunt.

r Heres Falcidiam non detrahit, cum testator prohibuit.

tributionem dodrantis pro rata suae cuiusque quantitatis reuocantur. 2. Nec si quid ultra solidum heres praestiterit aut perfecit, legitimae computationi prauidetur S. 5. Kal. Ian. Maximo II. & Aeliano Conf. 224.

De testamento militis.

7. Idem August. Primo & P. Pomponio.

IN testamento quidem militis ius legis Falcidia cessat. Sed si ea, quae ad vos pertinent, defunctus tenuit, bonorum eius videri minimè possunt: & ideo recte rationem eorum vt ari alieni, haberi desiderabitis. PP. Kal. Maii, Alexandro II. & Marcello Conf. 227.

Auth. ex Nouell. 1. c. 2. §. 3.

SED cum testator hoc expressim retulit, non ignarus quis modus sit sui patrimonij, cessat Falcidia: & si heres in hoc defuncto non pareat, deferunt hereditas personis enumeratis sub titulo de legatis & fideicommissis. Item si heres quaedam legata, substantia sua mensuram subtiliter agnoscens, praestat in solidum: neque ex his repetitio, nec ex aliis permittitur retentio: nisi inopinatum quid emergat. His cessantibus locus est Falcidia, si fiat inuentarium secundum modum temporisque statutum in aditione: Hac quoque adhibita obseruatione, vt in praesentia omnium ipsius ciuitatis, in qua fiat, legatariis, aut pro eis agentibus, si persone ratio sit habenda, perficiatur: vel si quis absit ex ipsis, aut interesse noluerit, succedat praesentia trium testium itidem ipsius ciuitatis locupletum & bonae opinionis, absque prauidio tamen veritatis inquirenda per seruatorum questionem. & heredis testiumque insurandum. Quo non obseruato, solida legata praestet et si fines hereditarios excedant. Nulla autem questionum talium vel lipum excedat annum. Anno enim culpa heredis transactio cadet a relictis.

In auth. vt spons. larg. §. si quando. col. 2. tit. 2. No. 119. c. 11.

SED in ea re cessat Falcidia, quae ita relicta est, ne alienetur, sed permaneat apud succ. efflores eius, cui relicta est.

In auth. de eccl. tit. §. si autem heres. col. 9. tit. 14. al. 6.

Nouell. 131. cap. 12.

SMILITER Falcidia cessat in his quae ad pias causas relictae sunt.

si heres fideicommissarium heredem instituat.

8. Idem A. Aurelio.

IRritum quidem propterea testamentum fratris tui esse non potest, quod ex causa fideicommissi obligatus fuit, vt, si sine liberis prior decederet, paternam tibi hereditatem redderet. Sed licet te heredem scripserit in imponenda tamen legatorum ratione, quibus te oneratum esse suggeris, fideicommissum debitum ari alieni loco deduci oportet: insuperque in residuo legis Falcidia beneficium vindicabis. PP. Id. Sept. Maximo II. & Paterno Conf. 234.

De conditione indebiti.

9. Imp. Gordianus. A. Mestriano.

ERROR factus, quartæ ex causa fideicommissi non retentæ repetitione non impedit. Is autem, qui sciens se posse retinere: vniuersum restituit, conditionem non habet: quin etiam si ius igiturauerit, cessat repetitio. PP. 15. Kal. Nou. Pio & Pontiano Conf. 239.

quadrans heredis minuatur leg. 8. §. 9. D. de inoffic. quod libertatis immensa aestimatio sit, nec similem esse praelegatæ dotis causam leg. 81. D. ad leg. Falcid. cum suum mulieri reddatur Nouell. 131. cap. 12. Non simpliciter denegari Falcidiam in piis legatis: sed ita demum si in his praestandis dolum heres adhibeat. Huc pertinere illud Augustini cap. vltim. 17. quæstio 4. Si quis, inquit, ecclesiam heredem instituat, filio exheredito, alium quis suscipiat, non Augustinum quærat. Quanda hic cepta est de legatis ad pias causas disputatio, de piis causis aliquid paucis ex communi opinione interpretum subnotabo. Vnumquemque testari ad pias causas posse, non tamen pupillum, prodigum, furiosum: Filiumfamilias verò posse patris consensu, respectu solius piae causae non aliarum vide Clar. 3. sentent. §. Testamentum quæstio 5. In testamento ad pias causas, duos testes sufficere: non requiri vt testes sint rogati: mulierem in eo testem esse posse: in eo valere dispositionem testatoris captatoriam: valere nutu conditum: in eo libertis relinqui posse citra titulum institutionis: eodem sustineri legata ad non pias causas laicis relicta Clar. 3. sentent. §. testamentum quæstio sexta. An testamentum imperfectum sustineatur propter pias causas vide Clarum ibidem, quæstio septima, adde leg. 21. §. 1. §. 1. de testam. De priuilegiis piarum causarum adde Oldendorpium c. 14. de iur. singulari.

b Pia causa quæ dicatur, maximè controuersum est: vide leg. 15. ibi, piæ relinqui debet D. de inoffic. Cremenfem singulari 9: Tiraquell. initio tract. pia causa: Graßium §. Testamentum quæst. 17. & 18.

c Etiam si quis grauatus sit de restituendo, testari tamen potest.

d l. 6. §. eo. l. 1. §. 12. D. si cui plus quā per leg.

e Fideicommissum deducitur, tanquam as alienum.

f Heres per errorem facti soluens, non amittit conditionem Falcidia l. 7. l. 107. de iuris & facti ignor.

g Qui sciens soluit, non decipitur: ideoque non inuatur l. 15. eo. l. 197. eo. l. 12. D. de fideicommiss. l. 20. D. de donationibus.

h Soluens indebitum per errorem iuris, non condicit l. 107. de iur. & facti ignor. l. 9. in pr. & §. vlt. D. de iur. & facti.

a hoc emendatur. *ead.* b. Hodie quilibet heres, statim à tempore mortis testatoris adire hereditatem potest. dies legatorum ab eo tempore cedit, nec expectatur apertura tabularum & aditio hereditatis, nec desideratur scientia legatarij. *eg. vlt. quib. dies legat.* c. non male hoc adiectum est, licet nonnulli arbitrantur. Eorum enim quæ sub conditione vel in diem incertum relictæ sunt dies cedit, cum conditio extitit. dies incertus ideo conditionis facit, quod possit non cedere.

d. Triplici modo olim legata deferrebat, vel initio testamenti faciendi scilicet, vel post testamentum, vel post mortem testatoris.

e. Tribus temporibus distinguitur inter se quæ pro non scriptis, quæ in causa caduci, & caduca. Pro non scriptis sunt, quæ ipso testamenti tempore: In causa caduci, quæ post testamentum: Caduca, quæ post mortem testatoris deficiunt.

f. Pro non scriptis dicitur, quod relinquatur ei qui in rerum natura non est, tempore testamenti.

g. Primum tempus, de quo v. s. 3. *ead.*

h. In causa caduci dicebatur, quæ relinquebatur ei qui post testamentum factum moriebatur: aut quod deficiebat, conditione testamenti adiecta deficiente.

i. Secundum tempus, de quo v. s. 4. *ead.*

k. Caduca dicebatur, quæ mortuo testatore deficiebant.

l. Tertium tempus v. s. 5. *ead.* adde l. 3. conditionis, *in fere.* m. ut olim s. 2. *ead.* ita & hodie quæ deficiunt initio testamenti pro non scriptis habentur neque recidunt in fideum, nec ad ea pertinent leges caducariæ, & elegantius Plinius 2. *epist.* in codicillis quæ pro non scriptis habentur delatori locum non esse, sed pertinere ad substitutum, vel ad coniunctum, id est, coheredem, vel collegatarium, vel si nullus sit substitutus aut coniunctus, apud heredem scriptum vel legitimum. *l. 15. inf. ff. de legat. 2. vel à legatario retineatur à quo relicta sunt. l. 88. s. 13. ff. de legat. 2. & quidem sine onere, quia cum principale pro non scripto habeatur, consequens est & onus ei iniunctum pro non scripto haberi, excipe tamen duos casus, quibus legata apud eos recident cum onere. Vnus est ex s. Liboniano *l. 5. inf. ff. de legat. 1. qui pro non scriptis, alter exceptus est fauore libertatis. l. 20. s. 6. ff. de fideicommissis, libertatibus.* De tertio vide *l. 122. s. 1. ff. de legat. 1.* quia non dicitur, si portionem esse pro non scripta: sed scium qui repudiavit pro non scripto habendum.*

n. sub, heredes.

o. id est, personis, quarum portio deficit.

p. i. onere. Onus est præstare legata, fideicommissa, libertatem, Onus est etiam modi, conditionis, dandi, faciendi.

q. id est, duobus casibus, de quibus s. dixi.

r. Olim quæ deficiebant post testamentum viuo testatore, in causa erant caduci s. 2. s. e. Deficiebant autem vel morte naturali heredis vel legatarij, vel defectu conditionis. Ea hodie in causa caduci non sunt, sed pertinent ad substitutum, vel coniunctum adcrefcunt, vel remanent apud heredem vel legatarium, vel alium à quo relicta sunt.

s. Quæ in causa caduci, seu quæ deficiunt facto testamento ante mortem testatoris, ea apud eos manent, seu iis adcrefcunt quibus sunt relicta, siue heredes sint siue legatarij. Quid si ei, cuius pars ita deficit, substitutus aut coniunctus datus sit? Pars deficiens illius adcrefcet, non heredi aut legatario, à quibus nimirum res legata est.

t. Substitutus in fideicommissis vel legato præfertur heredi.

u. Coniunctus in fideicommissis vel legato præfertur heredi.

x. In eo distant quæ sunt pro non scriptis de quibus s. 3. ab his quæ sunt in causa caduci, illa apud eos à quibus relicta sunt resident sine onere *disto s. 3. hæc cum suis operibus ut hic.*

y. id est, tertio, olim quæ deficiebant post mortem testatoris ab apertis tabulis, dictæ & proprio nomine sunt caduca 2. *vers. vel mortuo s. ead.* Hodie nihil eorum

deficit, cum apertura tabularum nulla habeatur ratio. *l. unicj. tit. proz.*

z. & ita ante apertas tabulas heres scriptus hereditatem adire potest. *l. 3. s. de iure deliberandi.* +. & ita videtur abrogata lex *l. in f. ff. de iur. & fact.*

a. Legatorum dies à morte testatoris cedit. *l. 5. in f. ff. de iur. & fact. s. ead.*

c. Hereditas nisi adita non transmittitur ut hic & *l. 7. s. de iure deliberandi* excipe legem

quantum ad transmissionem, dies eius cedit. Sed hæc omnia in his obseruari sancimus secundum præfatam dispositionem, quæ purè, vel in diem certum relicta fuerint.

7. Sin autem aliquid sub conditione relinquatur vel casuali vel potestatiua, vel mixta, quarum euentus ex fortuna, vel ex honorata personæ voluntate, vel ex utroque pendeat, vel sub incerto die: expectari oportet conditionis euentum, sub qua fuerit derelictum, vel diem: ut tunc cedat, cum vel conditio impleatur, vel dies incertus extiterit. Quod si in medio is qui ex testamento heres sortitus est, decedat, vel eo superstitie conditio defecerit, hoc quod ideo non præualuit, manere disponimus simili modo apud eos à quibus relictum est: nisi & hic vel substitutus relictum accipiat, vel coniunctus, siue heres, siue legatarius hoc acquirat: cu certi iuris sit, & in institutionibus, & legatis & fideicommissis, & mortis causa donationibus, posse substitui.

8. Sed ut manifestetur pro qua parte manere oportet hoc quod fuerit defectu, apud eos à quibus sit derelictum: sancimus, si quidem ad heredes lucrum perueniat, pro parte hereditaria fieri eius distributionem: cum & ab ipsi simili modo si valuisset, præstaretur, nisi nominatim ab uno vel à certis heredibus fuerit derelictum: tunc enim quemadmodum solus vel soli præstabitur, ita & lucrum sentient. Sin autem legatarij vel fideicommissarij sint, vel mortis causa donatione honorati, vel alia forte personæ quæ fideicommissis prægruari potest, & hoc euanescat: manere hoc apud enumeratas personas sancimus pro virili omni modo portionem, id est, pro numero personarum.

9. Ne autem hoc quod non melegat summi ingenij viri Vlpianus in hac parte cum omni subtilitate disposuit, prætereatur: sanctione nostra hoc apertius inducimus. Cum enim iam statuimus hoc cum suis oneribus ad eum qui lucratur peruenire: sancimus, si quidem conditio, vel aliud grauamen in dando sit constitutum: hoc omni modo lucrantem pro modo lucri agnoscere, Sin autem in faciendo aliquid impositum est: si quidem hoc per alium impleri possit, simili modo & à lucrante agnosci: puta si honorata persona iubeatur, infusa, vel monumentum, vel aliud tale suis sumptibus facere, vel heredi, vel legatario, vel alij forte cui testator voluerit: vel rem ab herede testatoris emere, vel locatione vel fideiussione subire, & si quid huiusmodi facti simile sit, nihil enim refert, siue per eum de quo testator locutus est, siue per alium eiusdem lucri successore adimpleatur. Sin vero talis est verborum conceptio, & facti natura, ut quod relictum est, ab alio impleri non possit: tunc et si lucrum ad aliquem peruenierit, non tamen & grauamen sequi: quia hoc neque ipsa natura concedit, neque testator voluit. Quid, si testator iussit eum in certum locum abire, vel liberalibus studiis imbui, vel domum suis manibus extruere, vel pingere, vel uxorem ducere? quæ omnia testatoris voluntas in ipsius solius persona intelligitur conclusisse, cui & suam munificentiam relinquebat. Hoc videlicet in omnibus obtinente, ut pro simili parte & lucrum sentiant, & grauamen, ubi hoc possit procedere, subeant. Et hoc locum habente omni quidem modo in his quæ in causa caduci, vel, caduca (secundum quod supra dictum est) fiebant in pro non scriptis autem non omnibus, sed quibusdam: quia eorum quædam etsi talia sint, tamen cum suo onere veniebant: quæ & nos in noui iuris compositione specialiter enumerari iussimus, ne quis veteris iuris prolixitatem quasi rebus necessariam, vel pro eobertatis ut hic & *l. 8. ff. quando dies legat.* usufructu & quibusdam aliis quæ cedunt à tempore adire hereditatis.

h. Libertates ab adita hereditate cedunt. *l. 14. qui testam. l. 74. inf. ff. de acquir. heredit. l. 86. ff. de condition. & demonstr. l. 1. s. ff. quando dies legat. adde l. 24. s. 3. ff. qui & quibus manumissi.* hinc Cuiacius 4. *obs. 4.* colligit, Catonianam regulam non pertinere ad libertates, quæ de re dixi ad *l. 3. ff. de reg. Caton.*

i. *l. 7. inf. ff. quando dies legat.*

k. Usufructus ad heredes non transit. *l. 2. ff. quando dies.*

l. Conditionum, alia casualis, alia potestatiua, alia mixta.

m. Ea est casualis, veluti si fulserit, si tonuerit.

n. ea est potestatiua, quæ & promiscua. *l. 11. ff. de condit. & demonstr.* non quod sit in facili, sed quia nulla fere potestatiua est, quæ possit esse non potestatiua.

o. ea est mixta seu communis, ut si quis ita dixerit, Si Titio reuerio ab hostibus decem dederis, Si Titio consule Capiti olivum ascenderis.

p. *l. 5. s. ff. quando dies legat.*

q. Quid si ante conditionem mortuus heres heredem relinquit obligatum. *l. 6. ff. de cond. & demonstr.* Quid si legatarius? eius heredi non cedit legatum ut hic: & *l. 42. ff. de oblig. aliter* quam in stipulationibus in quibus obligatio non extinguatur morte promissoris. *l. 57. D. de verb. obligat. s. pen. inf. de iur. lib. 3. i. inf. de verb. obligat.* nec morte stipulatoris extinguatur.

r. Legatarius vel fideicommissarius. f. heredes.

t. nota regulam. u. *l. 9. s. de fideicommissis. l. 1. s. comm. de legat.*

x. *l. 107. ead.* y. i. pro virili, proque ratione legati cuiusque.

z. de Vlpiano dixi ad *l. 2. s. 1. D. qui perant. tutor. a. s. ead.* b. adde *l. 6. s. 7. D. de statu. lib.* Condicio dandi per alium impleri potest. *l. 15. inf. D. de statu. lib. vlt. D. de cond. instum.* c. de faciendi onere quod ab alio præstari potest.

d. Condicio faciendi regulariter per alium impleri potest, aut potius factorum quædam per alium impleri possunt, quædam non possunt.

e. de faciendi onere quod ab alio præstari non potest.

f. *l. 2. vers. vel viuo inf. s. 4. s. ead.* g. *l. 5. s. 2. inf. s. 5. h. d. s. 2. in pr. s. 1.*

a. d. §. 3. §. 4. §. 7. inf.

do non perent.

conuncti.

d. De relictis disunctio modo: Hi re tantum conuncti.

e. Quoties omnes conuncti, vel omnes disuncti sunt in institutione vel substitu-

tione, & vnus eorum pars def-

icit, toties pars deficiens ceteris

coheredibus adcreuit hoc mo-

do: cum suo onere primū:

deinde si coheredes illi, here-

des alios reliquerint, pars ea,

illis heredibus adcreuit: adcre-

scet inquam, p hereditaria par-

te. Postremo pars deficiens

interdum inuitis illis adcreuit

ipso iure, quoties nimirū he-

reditatem iam adierunt: est e-

nim absurdum eiusdem heredi-

tatis partem agnoscere, partem

repudiare.

f. §. 3. §. 4. §. 7. inf.

g. Coheredi cōiūcto vel disūcto

pars adcreuit: etiam inuito, &

ignoranti l. 3. §. 7. inf. de acquir. heredi-

dit.

h. Adcrescendi ius parte vnus

deficiente locū habet: cuius sen-

tentia exceptio tenet vnde apud

Socium regula 213.

i. l. 20. inf. §. 7. de iure deliberandi:

l. 1. D. de adq. heredi-

red.

k. Heredib. con-

iunctis & dis-

iunctis simul permi-

xtis, si con-

iunctorum aliquis

deficit, pars e-

ius ad con-

iunctos: si disūcto

rum aliquis de-

ficit, pars eius ad

disiunctos & cō-

iunctos defer-

tur.

l. Adcreuit con-

iunctis, quod in

vno conunctorum

heredum deficit.

m. Adcreuit

pars deficiens,

cum suo onere.

n. Adcreuit non

tantum disun-

ctis sed & con-

iunctis, quod in

vno disunctorum

heredum deficit.

o. Heredes con-

iuncti, quasi in

vnum corpus

reducti.

p. Pars conun-

cti heredis quo-

dummodo alter-

ius est conun-

cti. Partem co-

heredis, sibi con-

iuncti quasi sua

percipiunt.

q. Heredes dis-

iuncti sunt, sermone non re. Re quidē conun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

cti, sermone disun-

i. alienas, quidam ita legunt, adde l. 17. §. 3. de donat. int. vir. l. pen. §. 3. de legat. hinc etiam

obserua, Non omne quod aufertur indigno fisco cedere. k. Transmitti hereditas

non adita, nisi in certis personis non potest. §. 5. §. 6. l. 7. §. 3. de iure deliberandi.

l. dixi ad d. §. 1. adde l. vnj. §. 1. prae. m. Adcreuit substituto volenti, capaci tamen:

aut eo deficiente, heredibus ab intestato iuris deficientebus, nico: pars defuncti

ante aditam he-

reditatē: si mo-

do defunctus fuit

ex his personis

qui nō aditā he-

reditatem tran-

smittant. Quid si

heres nullū sub-

stitutum habuit

sed coheredem?

coheredi pars

deficiens adcre-

scit v. §. 3. Quid si

legatarius aut

fideicommiss-

arius vnuerfa

lem? idem Non;

l. 1. §. 1. §. 2. §. 3.

n. l. 2. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100. §. 101. §. 102. §. 103. §. 104. §. 105. §. 106. §. 107. §. 108. §. 109. §. 110. §. 111. §. 112. §. 113. §. 114. §. 115. §. 116. §. 117. §. 118. §. 119. §. 120. §. 121. §. 122. §. 123. §. 124. §. 125. §. 126. §. 127. §. 128. §. 129. §. 130. §. 131. §. 132. §. 133. §. 134. §. 135. §. 136. §. 137. §. 138. §. 139. §. 140. §. 141. §. 142. §. 143. §. 144. §. 145. §. 146. §. 147. §. 148. §. 149. §. 150. §. 151. §. 152. §. 153. §. 154. §. 155. §. 156. §. 157. §. 158. §. 159. §. 160. §. 161. §. 162. §. 163. §. 164. §. 165. §. 166. §. 167. §. 168. §. 169. §. 170. §. 171. §. 172. §. 173. §. 174. §. 175. §. 176. §. 177. §. 178. §. 179. §. 180. §. 181. §. 182. §. 183. §. 184. §. 185. §. 186. §. 187. §. 188. §. 189. §. 190. §. 191. §. 192. §. 193. §. 194. §. 195. §. 196. §. 197. §. 198. §. 199. §. 200. §. 201. §. 202. §. 203. §. 204. §. 205. §. 206. §. 207. §. 208. §. 209. §. 210. §. 211. §. 212. §. 213. §. 214. §. 215. §. 216. §. 217. §. 218. §. 219. §. 220. §. 221. §. 222. §. 223. §. 224. §. 225. §. 226. §. 227. §. 228. §. 229. §. 230. §. 231. §. 232. §. 233. §. 234. §. 235. §. 236. §. 237. §. 238. §. 239. §. 240. §. 241. §. 242. §. 243. §. 244. §. 245. §. 246. §. 247. §. 248. §. 249. §. 250. §. 251. §. 252. §. 253. §. 254. §. 255. §. 256. §. 257. §. 258. §. 259. §. 260. §. 261. §. 262. §. 263. §. 264. §. 265. §. 266. §. 267. §. 268. §. 269. §. 270. §. 271. §. 272. §. 273. §. 274. §. 275. §. 276. §. 277. §. 278. §. 279. §. 280. §. 281. §. 282. §. 283. §. 284. §. 285. §. 286. §. 287. §. 288. §. 289. §. 290. §. 291. §. 292. §. 293. §. 294. §. 295. §. 296. §. 297. §. 298. §. 299. §. 300. §. 301. §. 302. §. 303. §. 304. §. 305. §. 306. §. 307. §. 308. §. 309. §. 310. §. 311. §. 312. §. 313. §. 314. §. 315. §. 316. §. 317. §. 318. §. 319. §. 320. §. 321. §. 322. §. 323. §. 324. §. 325. §. 326. §. 327. §. 328. §. 329. §. 330. §. 331. §. 332. §. 333. §. 334. §. 335. §. 336. §. 337. §. 338. §. 339. §. 340. §. 341. §. 342. §. 343. §. 344. §. 345. §. 346. §. 347. §. 348. §. 349. §. 350. §. 351. §. 352. §. 353. §. 354. §. 355. §. 356. §. 357. §. 358. §. 359. §. 360. §. 361. §. 362. §. 363. §. 364. §. 365. §. 366. §. 367. §. 368. §. 369. §. 370. §. 371. §. 372. §. 373. §. 374. §. 375. §. 376. §. 377. §. 378. §. 379. §. 380. §. 381. §. 382. §. 383. §. 384. §. 385. §. 386. §. 387. §. 388. §. 389. §. 390. §. 391. §. 392. §. 393. §. 394. §. 395. §. 396. §. 397. §. 398. §. 399. §. 400. §. 401. §. 402. §. 403. §. 404. §. 405. §. 406. §. 407. §. 408. §. 409. §. 410. §. 411. §. 412. §. 413. §. 414. §. 415. §. 416. §. 417. §. 418. §. 419. §. 420. §. 421. §. 422. §. 423. §. 424. §. 425. §. 426. §. 427. §. 428. §. 429. §. 430. §. 431. §. 432. §. 433. §. 434. §. 435. §. 436. §. 437. §. 438. §. 439. §. 440. §. 441. §. 442. §. 443. §. 444. §. 445. §. 446. §. 447. §. 448. §. 449. §. 450. §. 451. §. 452. §. 453. §. 454. §. 455. §. 456. §. 457. §. 458. §. 459. §. 460. §. 461. §. 462. §. 463. §. 464. §. 465. §. 466. §. 467. §. 468. §. 469. §. 470. §. 471. §. 472. §. 473. §. 474. §. 475. §. 476. §. 477. §. 478. §. 479. §. 480. §. 481. §. 482. §. 483. §. 484. §. 485. §. 486. §. 487. §. 488. §. 489. §. 490. §. 491. §. 492. §. 493. §. 494. §. 495. §. 496. §. 497. §. 498. §. 499. §. 500. §. 501. §. 502. §. 503. §. 504. §. 505. §. 506. §. 507. §. 508. §. 509. §. 510. §. 511. §. 512. §. 513. §. 514. §. 515. §. 516. §. 517. §. 518. §. 519. §. 520. §. 521. §. 522. §. 523. §. 524. §. 525. §. 526. §. 527. §. 528. §. 529. §. 530. §. 531. §. 532. §. 533. §. 534. §. 535. §. 536. §. 537. §. 538. §. 539. §. 540. §. 541. §. 542. §. 543. §. 544. §. 545. §. 546. §. 547. §. 548. §. 549. §. 550. §. 551. §. 552. §. 553. §. 554. §. 555. §. 556. §. 557. §. 558. §. 559. §. 560. §. 561. §. 562. §. 563. §. 564. §. 565. §. 566. §. 567. §. 568. §. 569. §. 570. §. 571. §. 572. §. 573. §. 574. §. 575. §. 576. §. 577. §. 578. §. 579. §. 580. §. 581. §. 582. §. 583. §. 584. §. 585. §. 586. §. 587. §. 588. §. 589. §. 590. §. 591. §. 592. §. 593. §. 594. §. 595. §. 596. §. 597. §. 598. §. 599. §. 600. §. 601. §. 602. §. 603. §. 604. §. 605. §. 606. §. 607. §. 608. §. 609. §. 610. §. 611. §. 612. §. 613. §. 614. §. 615. §. 616. §. 617. §. 618. §. 619. §. 620. §. 621. §. 622. §. 623. §. 624. §. 625. §. 626. §. 627. §. 628. §. 629. §. 630. §. 631. §. 632. §. 633. §. 634. §. 635. §. 636. §. 637. §. 638. §. 639. §. 640. §. 641. §. 642. §. 643. §. 644. §. 645. §. 646. §. 647. §. 648. §. 649. §. 650. §. 651. §. 652. §. 653. §. 654. §. 655. §. 656. §. 657. §. 658. §. 659. §. 660. §. 661. §. 662. §. 663. §. 664. §. 665. §. 666. §. 667. §. 668. §. 669. §. 670. §. 671. §. 672. §. 673. §. 674. §. 675. §. 676. §. 677. §. 678. §. 679. §. 680. §. 681. §. 682. §. 683. §. 684. §. 685. §. 686. §. 687. §. 688. §. 689. §. 690. §. 691. §. 692. §. 693. §. 694. §. 695. §. 696. §. 697. §. 698. §. 699. §. 700. §. 701. §. 702. §. 703. §. 704. §. 705. §. 706. §. 707. §. 708. §. 709. §. 710. §. 711. §. 712. §. 713. §. 714. §. 715. §. 716. §. 717. §. 718. §. 719. §. 720. §. 721. §. 722. §. 723. §. 724. §. 725. §. 726. §. 727. §. 728. §. 729. §. 730. §. 731. §. 732. §. 733. §. 734. §. 735. §. 736. §. 737. §. 738. §. 739. §. 740. §. 741. §. 742. §. 743. §. 744. §. 745. §. 746. §. 747. §. 748. §. 749. §. 750. §. 751. §. 752. §. 753. §. 754. §. 755. §. 756. §. 757. §. 758. §. 759. §. 760. §. 761. §. 762. §. 763. §. 764. §. 765. §. 766. §. 767. §. 768. §. 769. §. 770. §. 771. §. 772. §. 773. §. 774. §. 775. §. 776. §. 777. §. 778. §. 779. §

à Hæc lex non est de liberis sed de agnatis ex transverso. hoc tamen ideo factum esse potuit, ut intelligeremus in successionebus intestatorum, quid iuri civili & pretorio interesset quod collata & coniuncta. l. 2. qui admittit, adparebit statim. Ius pretorium, per se temporarium est: civile perpetuum.

b Heres legitimus à succedendo non excluditur centum diebus. c Cur ita?

quia tempus centum dierum bonorum possessionibus præfixum est non hereditatibus Syn. Basf. 4. §. 1. 2. c. 24.

d Nepotes ex diversis filiis aucto succedunt ex stirpibus ut hic. i. in stirpes, §. 6. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato. No. 118. c. 1. in si. in stirpem, Cai. 2. §. 3. §. 3. in si. seu portionem patris sui, non in capita.

e Cum filiis defuncti vocantur defuncti nepotes.

f v. l. ul. in si. j. ad Tertull.

g si tamen vnus sit nepos: alioquin si filius vnus sit, quatuor nepotes hereditas non in quinque sed in duas partes diuidetur. v. No. 18. c. 1. de q. siue nepotes patris cōcurrant ut hic: siue patruorum liberi, in stirpes semper succedunt l. 2. §. 60.

h Posthumus admittitur ad hereditatem defuncti l. 1. §. 9. ff. de sui. & forori defuncti præferunt, ut hic. i. d. §. 9.

k Adoptiuus admittitur ad successionem cum filiis legitimis & naturalibus, siue ante, siue post adoptionem nati sint. Sy. Ba. 45. tit. ul. c. 28. §. Harm. §. 3. §. 1. l. 1. §. 6. D. unde liberi. §. 2. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato.

l nepos ex filia, aucto materno succedit cum auunculis & materteris, cum deminutione trientis, in qua mater eius succederet, si viveret, ut hic. & l. 19. §. de collationibus, l. 4. Cod. Theod. de legitimis heredibus §. 15. in fin. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato. Hodie sine deminutione succedit leg. vltim. §. eodem. Nouell. 18. cap. 4. & 118. c. 1. licet neque sui neque legitimi sint. Ideoque hæc lex, eiusque similes abrogantur. abrogatur etiam ius vetus, quo ex filia nati, post lineam agnatorum vocabantur, §. 15. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato.

m Nepos ex filia, aucto materno succedit cum auunculis & materteris, cum deminutione trientis, in qua mater eius succederet, si viveret, ut hic. & l. 19. §. de collationibus, l. 4. Cod. Theod. de legitimis heredibus §. 15. in fin. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato. Hodie sine deminutione succedit leg. vltim. §. eodem. Nouell. 18. cap. 4. & 118. c. 1. licet neque sui neque legitimi sint. Ideoque hæc lex, eiusque similes abrogantur. abrogatur etiam ius vetus, quo ex filia nati, post lineam agnatorum vocabantur, §. 15. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato.

n Nepos ex filia, aucto materno succedit cum auunculis & materteris, cum deminutione trientis, in qua mater eius succederet, si viveret, ut hic. & l. 19. §. de collationibus, l. 4. Cod. Theod. de legitimis heredibus §. 15. in fin. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato. Hodie sine deminutione succedit leg. vltim. §. eodem. Nouell. 18. cap. 4. & 118. c. 1. licet neque sui neque legitimi sint. Ideoque hæc lex, eiusque similes abrogantur. abrogatur etiam ius vetus, quo ex filia nati, post lineam agnatorum vocabantur, §. 15. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato.

o Sui heredes etiam si ignorantes se heredes esse, naturæ concesso, hereditatem parum transmittunt ad heredes suos. Transmittit hereditatem etiam non aditæ heredes suos, ad quoscunque heredes etiam extraneos ut hic. Cuius sententiæ varias exceptiones vi de apud Socinum regul. 173. adde quæ de transmissione dixi ad legem vnicam, §. quinto, Codic. de cad. u.

p Hoc innuit, etiam si filius infans ex Sc. Orphitiano matri non succedebat, nisi per patrem aut tutorem: ex Tertulliano tamen, matrem cuiusque ætatis filio succedere.

q Parentes, filiis sine liberis & fratribus mortuis succedunt ut hic: Verum lege Hispanica patræ succedere filio notat Duenazius regula 364. fratre defuncti excluso: Vbi etiam notat alia lege Hispanica, filium, qui nullos habeat liberos, patrem vel matrem onerare non posse, nisi ad tertiam partem bonorum, præterquam in locis & ciuitatibus, quæ bona radici, hoc est, genti addicunt.

r In successione filij pater præfertur matri ut hic: & l. 2. §. 5. ff. eod. §. 3. Inst. eod. l. 1. §. 1. ff. de sui. hodie non præfertur. l. vlt. §. 1. j. eod.

s q l. 10. ff. de sui. manumittit filium qui emancipat.

I fratri tuo legitima heres esse potes: centum dierum præfixione non excluderis ab acquirenda hereditate. P. P. 3. Non. Nouem. Antoni no. A. I. l. & Geta II. Conf. 206.

De nepotibus ex diversis filiis.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Auiæ.

Nepotes ex diversis filiis varij numeri aucto succedentes ab intestato, non pro virilibus portionibus, sed ex stirpibus succedunt. S. 3. Kalen. Martij. Hadrianopolis, ipsi AA. IIII. & III. Conf. 290.

3. Idem AA. & CC. Frontoni.

VT intestato defuncti filius ac nepos ex alio, qui mortis eius tempore in rebus humanis non inuenitur, manentes in sacris pariter succedunt: euidenter lege duodecim tabularum cauetur. quod & honorarij iuris obseruatio sequitur. S. 15. Kal. Iul. AA. Conf.

De posthumo filio & sorore defuncti.

4. Idem AA. & CC. Marcellæ.

Intestato quidem defuncto posthumum suum heredem, quam sororem, licet consanguineam, haberi potiorum, ordo successionum lege duodecim tabularum factus, nimis euidenter demonstrat. S. 6. Id. Dec. AA. Conf.

De adoptato.

5. Idem AA. & CC. Appiano.

SL te parens, in cuius fuisti potestate, solenniter in adoptionem dedit: cum filiis naturalibus adoptiuo patris ante vel post quæsitis defuncto intestato succedere potes. Da. 6. Kal. Mart. Cæsaribus Conf.

De nato ex libera & seruo.

6. Idem AA. & CC. Posidonio.

EX libera concupit & seruo, vel ut spurius habetur: nec ut decurionis filius (quamuis pater eius) naturalis manumissus, & natalibus suis restitutus hunc adeptus fuit honorem) defendi potest. Supposita. 6. Id. Feb. CC. Conf.

De filio libertini.

7. Idem AA. & CC. Æmilianæ.

Filius habere suum libertus in potestate non prohibetur, cum ob præteritum statum ex legitimis nuptiis ingenuorum exemplo filios habere liberto non sit interdictum. S. 16. Kal. Mart. CC. Conf.

De filia defuncti apud hostes.

8. Idem AA. & CC. Catonæ.

APud hostes patre defuncto, filia communis vobis, quo casu mortis scientia non postulat, heres extitit sua, & ad te transmittit successionem. S. 12. Kal. Decemb. Nico-medæ, Cæf. Conf.

De filiis seu filiabus, & nepotibus seu neptibus ex filia.

Aucto vel aucta ab intestato moriente succedunt nepotes ex filia, cum auunculis & materteris cum deminutione tertie partis eius portionis, in qua parens succederet si viveret. Salyc.

9. Imp. Valentin. Theod. Arcad. AAA. Constantino præfecto pratorio.

SI defunctus, cuiusque sexus aut numeri reliquerit filios, & ex filia diem functæ, cuiusque sexus aut numeri nepotes: eius partis, quam defuncta superstes patri inter fratres suos fuisset habitura, duas partes consequantur nepotes ex eadem filia: tertia pars fratribus fororibusque eius quæ defuncta est, id est, filiis, filiabusque eius, de cuius bonis agitur, auunculis scilicet siue materteris eorum, quorum commodo legem sancimus, accrescat. Hæc eadē, quæ de aui materni bonis constitutus, & de auiæ maternæ siue etiā paternæ simili equitate sancimus, nisi forte aucta elogia redet etiam extraneos ut hic. Cuius sententiæ varias exceptiones vi de apud Socinum regul. 173. adde quæ de transmissione dixi ad legem vnicam, §. quinto, Codic. de cad. u.

† Nepos ex filia, aucto materno succedit cum auunculis & materteris, cum deminutione trientis, in qua mater eius succederet, si viveret, ut hic. & l. 19. §. de collationibus, l. 4. Cod. Theod. de legitimis heredibus §. 15. in fin. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato. Hodie sine deminutione succedit leg. vltim. §. eodem. Nouell. 18. cap. 4. & 118. c. 1. licet neque sui neque legitimi sint. Ideoque hæc lex, eiusque similes abrogantur. abrogatur etiam ius vetus, quo ex filia nati, post lineam agnatorum vocabantur, §. 15. Inst. de hereditatibus quæ ab intestato.

q Hic integra sententia Cod. Theod. d. loco omiſſa est. Ea ita habet, Quod si hic defunctus de cuius bonis loquimur, habebit ex filia nepotes, præterea filios non habebit, sed qui præferri nepotibus possint habebit agnatos, in quandam Falcidiam & in dodrantem nepotes iure succedant.

r Nepotes ut succedunt auctæ maternæ.

f Ne dicas cum Accursio, Nepotes ex filio iustis de causis posse exheredari ab aucta, nā agitur hic de successione, ab intestato, nemo verò exheredatur ab intestato,

sed nepotem exheredatum à patre vel matre non representare vicem sui parentis in successione aui vel auctæ. adde Cuiac. 18. obs. 17. t defecerit, dicitur l. 4. C. Theod. u Nepotes ex filia præteriti, tunc testamentum, aut iniuste exheredari querela inofficiosa vtuntur. x hæc vox deest in Codice Theodosiano d. loco. y de hereditatis petitione. z de querela inofficiosa.

inurenda impiis nepotibus iusta semotis ratione dixerit, & hoc fuerit legibus approbatum. Non solum autem si intestatus auctæ decesserit, hæc nepotibus quæ sancti iura seruamus: sed & si auctæ vel auctæ, quibus huiusmodi nepotes erunt, testati obierint, & præterierint nepotes, aut exheredauerint. Eadem & de iniusto auctæ testamentum. Et si quæ filia poterant vel de re vel de lite competere actiones, nepotibus deferimus secundum iustum nostræ legis modum, quæ de parentum inofficiosis testamentis competunt filiis. Dat. 5. Ka. Mart. Mediolani, Timasio & Promoto Conf. 389.

De capitis deminutione.

10. Imp. Theod. & Valent. AA. Maximo PP.

VBianiarum successio morte interueniente discutitur, capitis deminutio paternæ querenda non est. Tunc enim in huiusmodi hereditatibus filiorum status aut persona spectatur, quotiens de eius bonis, qui potestatem familiæ potuit habere, tractatur. Dat. 15. Kal. Octob. Rauennæ, Theodosio XIII. & Valentiniano III. AA. Conf. 430.

De parentibus & liberis defuncti vel defunctæ.

11. Imp. Theod. & Valentin. AA. ad Senatum vrbis Romæ.

SI matrem superstitem filius vel filia, qui quæue moritur, filios dereliquerit: omnimodo patri suo matrem suam ipsæ iure succedat. quod sine dubio & de pronepotibus obseruandum esse censuimus. Datum Idib. Nouemb. Theod. XV. & Valentin. III. AA. Conf. 435.

De liberis & transuersalibus.

12. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfecto pratorio.

QVoties aliquis vel aliqua intestatus vel intestata, mortuus vel mortua fuerit, nepotibus vel pronepotibus cuiuscunque sexus, vel deinceps aliis descendentes derelictis, quibus unde liberi bonorum possessio minimè competit, & insuper ex latere quibuscunque agnatis: minimè possint iidem agnati quartam partem hereditatis mortuæ personæ sibi vindicare, sed descendentes soli ad mortui successionem vocetur. Quod tantum in futuris, non etiam præteritis negotiis seruari decernimus. Dat. Kal. Iul. Constantinop. DN. Iustiniano A. PP. II. Conf. 528.

De liberis.

In authent. de heredibus ab intestato. §. 1. coll. 9. tit. 1. ex Nouell. 118. cap. 1.

IN successione mortui patris familias, siue filij familias, liberi eius si sunt, omnibus aliis prælati succedunt. Primi quidem gradus æqualiter succedunt: nepotes & vteriores in stirpes: non distinguendo sexum, vel iura potestatis, sed sola naturali causa inspecta.

AD SENATVS CONSULTVM Tertullianum.

Tit. LV.

De infantibus.

1. Imperatores Diocletianus & Maximian. AA. & CC. Viuiantæ.

IC æt liberi matribus ab intestato ita demum per se heredes existant, si fieri possint: tamen matres liberis etiam si infantes naturæ concesserint, posse succedere, nulla dubitatio est. PP. 10. Kal. April. Tiberiano & Dione Conf. 291.

Patrem matri præferri.

2. Idem AA. & CC. Rhēfæ.

IN successione filij vel filia communis sine liberis & fratribus & fororibus morientis, pater & manumissorem

lex vlt. eodem. l. 9. §. eod. & similibus legibus abrogatis. † id adiectum videtur propter legem 10. §. eod. m dixi ad 28. ff. 17. quo matre succedunt liberis ab intestato mortuis nulla relicta prole.

n Theodosio videtur hæc lex tribui Nouell. 158.

o Maior infans, per se matris hereditatem potest petere, vide legem 18. §. de iura delibandi.

p hoc innuit, etiam si filius infans ex Sc. Orphitiano matri non succedebat, nisi per patrem aut tutorem: ex Tertulliano tamen, matrem cuiusque ætatis filio succedere.

† Parentes, filiis sine liberis & fratribus mortuis succedunt ut hic: Verum lege Hispanica patræ succedere filio notat Duenazius regula 364. fratre defuncti excluso: Vbi etiam notat alia lege Hispanica, filium, qui nullos habeat liberos, patrem vel matrem onerare non posse, nisi ad tertiam partem bonorum, præterquam in locis & ciuitatibus, quæ bona radici, hoc est, genti addicunt.

† In successione filij pater præfertur matri ut hic: & l. 2. §. 5. ff. eod. §. 3. Inst. eod. l. 1. §. 1. ff. de sui. hodie non præfertur. l. vlt. §. 1. j. eod.

q l. 10. ff. de sui. manumittit filium qui emancipat.

a Maximo Præfecto vrbis l. 6. C. Theod. de legitim. heredit.

b adde l. 1. §. 4. ff. de sui.

c materna. ita extat in Codice Theodosiano dicitur l. 5. & ita legi in Basilicis l. 40. Cuiacius 18. obs. 17. notat, & rectius, ut sit sensus, Natum post emancipationem matris, iure ciuili, aucto materno non succedere, auctæ paternæ vel maternæ non succedere, ad hæc frustra queri, An mater fuerit emancipata, quia aucta (ut & quævis mulier) familiæ potestatem non habet, l. 13. ff. de sui. l. 8. j. de præscript. longi tempor. Leo Nou. 25. De emancipatione addel. 7. Cod. Theod. eod. d. In successione ab intestato, descendentes ascendentes præferuntur, ut hic: & 45. Eclog. 2. c. 32. l. 2. §. 6. ff. ad Tertul. §. 3. Inst. de Sc. Tertull. No. 118. cap. 1. Lex §. in f. C. Theod. de legitim. estque hæc lex pars legis §. 5. ad Tertull. e. Liberi ipsi iure parentibus succedunt.

† abrogatur pars legis §. 5. eo, & similes, de quibus ibi, dixi. f Descendentes in infinitum descendentes intelliguntur: ut hac voce fideicommissi pgressum in infinitum intelligamus, v. §. monem de Prælatio 3. de interpretatione 3. dubitatio de 1. solutione 10. g Nouell. 18. c. 4. Nouell. 118. c. 1. h l. 7. §. de legitim.

i In successione defuncti, liberi omnibus præferuntur.

k Primo gradu, liberi inter se æqualiter succedunt.

l Nepotes inter se vel cum patris vel cum amicis succedunt in stirpes. l. 2. §. 3. eod.

† Confirmatur per legem 10. §. eod. m dixi ad 28. ff. 17. quo matre succedunt liberis ab intestato mortuis nulla relicta prole.

n Theodosio videtur hæc lex tribui Nouell. 158.

o Maior infans, per se matris hereditatem potest petere, vide legem 18. §. de iura delibandi.

p hoc innuit, etiam si filius infans ex Sc. Orphitiano matri non succedebat, nisi per patrem aut tutorem: ex Tertulliano tamen, matrem cuiusque ætatis filio succedere.

† Parentes, filiis sine liberis & fratribus mortuis succedunt ut hic: Verum lege Hispanica patræ succedere filio notat Duenazius regula 364. fratre defuncti excluso: Vbi etiam notat alia lege Hispanica, filium, qui nullos habeat liberos, patrem vel matrem onerare non posse, nisi ad tertiam partem bonorum, præterquam in locis & ciuitatibus, quæ bona radici, hoc est, genti addicunt.

† In successione filij pater præfertur matri ut hic: & l. 2. §. 5. ff. eod. §. 3. Inst. eod. l. 1. §. 1. ff. de sui. hodie non præfertur. l. vlt. §. 1. j. eod.

q l. 10. ff. de sui. manumittit filium qui emancipat.

a Filiis se abstinere vel repudiare fratres succedunt. † Patruus anteponitur matertera *ut hic*: hodie non anteponitur d. *Novell.* 118.
b Adgnati veniunt ad successionem defuncti apud hostes, beneficio leg. Corneliae adde l. 2. d. qui testamenta. † Hodie sorores non anteponuntur aui & auia matris, No. 118. c. 2. *Auth. defuncti. §. ad Terr.* c. Pœna hæc est cognati, intra annum cognato pupillo tutorem non petentis ut ei impuberi morietur non succedat, siue ab intestato, siue iure substitutionis *Sy. Bassi.*

Defunctis, suis extantibus heredibus, & abstinere vel repudiare hereditatem, frater iure consanguinitatis succedere potest. *Sup. Kal. Ian. AA. Coss.*

De patruo & matertera.

7. *Idem AA. & CC. Amiano.*

Patruo ac matertera tertio constitutis gradu non pariter intestati successio defertur, sed patris † frater agnationis iure sorori matris anteponitur. *Sup. 17. Kalen. Sirmij. CC. Coss.*

De defunctis apud hostes.

8. *Idem AA. & CC. Silano.*

Si is, de quorum successione agitur, apud hostes defunctus, secundum legis Corneliae beneficium iure agnationis adita hereditate, vel petita bonorum possessione successisti, eorum substantiam vindicare non prohiberis. *S. Non. Iul. Sirmij. AA. Coss.*

De sorore & auia.

9. *Idem AA. & CC. Demagora.*

In successione intestata: sororem † quam auiam vel auam maternam, haberi potiore, non ambigitur. *S. 6. Kal. Iul. Nicomediae CC. Coss.*

De tutore non petito.

10. *Imp. Theod. & Valent. AA. ad Florentium P.P.*

Sciant, qui ad successionem vocantur pupilli mortui, si defuncto eius patre, tutorem ei secundum legem non petierint intra annum, omnem eis, siue ab intestato, siue iure substitutionis, successionem eius, si impubes moritur, denegandam esse. *Dar. 1. Id. Iul. Constant. Theodosio A. XVI. & Festo Coss. 439.*

De emancipatis.

11. *Imp. Anastasius A. Constantino præf. prætor.*

Si ab eo, qui ex sacro rescripto secundum nostram constitutionem fieri postulauerit emancipationem liberorum petitum sit, quatenus ei, qui emancipandus emancipandus est, minimè legitima iura per emancipationem extinguantur: eadem iura tam emancipato vel emancipatæ contra personas alias hoc modo sibi coniunctas, quam aliis itidem contra eum vel eam in hereditatibus, vel in successione & tutelis necnon ceteris seruentur intacta: collationibus tamen ab his secundum ea, quæ super emancipatis statuta sunt, quotiens talis casus emerferit, vtpote peracta emancipatione, faciendis. *Dar. 15. Kal. Aug. Probo & Auieno Iun. Coss. 503.*

De nato ex maiore quinquagenaria.

12. *Imp. Iustin. A. Iohanni præf. prætor.*

Si maior quinquagenaria partum ediderit, si debet huiusmodi soboles suo patri succedere, & hereditatem eius nancisci, à Cæsariana aduocatione interrogati sumus. Et sancimus, licet mirabilis huiusmodi partus inueniatur, & raro contingat, nihil tamen eorum, quæ probabiliter à natura noscuntur esse producta, respici: sed omne ius, quod ex quacunque lege liberis præstitum est, hoc merum atque immutatum huiusmodi filiis vel filiabus seruari in omnibus successione, siue ex testamento, siue ab intestato: & summam, non absumiles aliis fiant, quos finiles natura efficit, maxime cum & anteriore nostra lege huiusmodi nuptias permisimus, impares eas videri minimè concedentes. *Dar. 9. Kalen. Nouemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo 532.*

Qui succedunt emancipatis.

13. *Idem A. Iohanni PP.*

Nam mulier eo tempore pro sterili habetur l. 21. d. de aff. empr. n De his quæ raro fiunt communiter non fit legillario, l. 3. d. de legib. l. 6. d. de reg. iur. fit tamen interdum, l. 12. ff. de senatorib. l. 7. §. 3. d. de adq. rer. o Probabilia iurifconsultus admittit, p Partus natus ex muliere, etiam quinquagenaria est legitimus & ideo ad successionem admittitur. q l. 27. §. de nuptiis. dixi ad l. 16. §. 3. r seu impar matrimonium l. 1. d. loco. t l. 11. §. eo. t l. 55. de emancipationibus & d. l. 11. u l. ult. j com. de successione.

† Hodie patet virilem proprietatis cum fratribus defuncti concurrere obtinet No. 118. c. 2. † olim femis adquirebatur l. 7. §. ad Terr.

x De factis paternis alias dixi. y l. 59. §. 2. in ff. d. de bon. libert. † Hodie virilem proprietatis d. c. 2. dixi ad l. 1. l. 1. de fuis.

z In maternis rebus vterini præferuntur.

† Hinc illa regula, Paterna paternis, materna maternis No. 8. d. c. 2. §. 2. quam immutat No. 118. c. 2. vult enim fratres coniunctos ex utroque latere vterinis vel paternis tantum præferri, Extrantibus vterinis tantum & paternis tantum, diuidi hereditatem defuncti in semissem, nulla habita ratione originis bonorum, quin cognatus, si sit proximior, excludit agnatum No. 118. c. 3. *Auth. Post fratres §. eo. idq. ita seruatur in Gallia regionibus iuri scripto subiectis. Hor. consi. 23.* In aliis regionibus Gallia,

paterna paternis, materna maternis deferuntur, vide *Hor. ibid.* Pone igitur patruellis mei filio bona quædam paterna fuisse: eidem, Franciscum nepotem ex fratre vterino susceptum, fuisse: vter potior in illius paternis, Egone, An verò nepos ex defuncti fratre vterino Franciscus? Papon. 21. *Arrest. num. 17. & Lucius §. Arrest. 10. num. 4.* referunt contra nepotem iudicatum fuisse, cum hic agatur de bonis paternis, idque ira iudicat Gal-

De emancipatis filiis, quilibet sacro rescripto patribus impertito hoc à suis genitoribus meruerunt, dubitatum est. Cum enim Anastasiana lex iura fratribus legitima noscitur seruare: si quis ex his sine testamento & liberis decesserit, vtrumne ad fratrem vel ad sororem eius successio deuoluatur, an ad superstitem patrem, dubitabatur, huiusmodi dubitationem compendioso responso duximus esse finiendam. Ideoque sancimus ad similitudinem maternarum rerum aliarumque, de quibus iam à nobis lex posita est, etiam huiusmodi hereditatem iure quidem dominij ad fratres vel sorores in totum peruenire, vsum fructum tamen eis patri totum, siue priorem totum seruauerit, siue ad secundas migrauerit nuptias, acquiri: siue per sacrum oraculum emancipatio procedat, siue alio legitimo modo à sacris paternis fuerint absoluti. 2. Cū. n. & pater vtitur usufructu, & votum eius est, ad alios filios suas res peruenire: ea propter cū ex lege Anastasiana in alium articulum fratribus prospectum est, nunc à nobis in hac specie plenius eis subuenitur: vt pater habeat vsum fructum, fratres autem vel sorores dominium rerum relictarum: exceptis maternis rebus, in quibus si ex eadem matre fratres vel sorores sint, eos solos vocari oportet. Sin autem non supersint, tunc ad similitudinem aliarum rerum in totam fraternitatem dominium earum cedere, vt sit apertissimum in omnibus tractatus, & non per differentiam personarum vel rerum vacillare noscatur. *Dar. Kalen. Nouemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo 532.*

De differentia inter masculos & feminas sublata. De filiis sororis.

14. *Idem A. Iohanni præf. prætorio.*

Lex duodecim tabularum bene humano generi prospectum est, quæ vnam consonantiam tam in maribus quam in feminis legitimis, & in eorū successione, nec non & in liberis obseruandam esse existimauit: nullo discrimine in successione habito, cum natura vtrumque corpus ediderit, vt maneat suis vicibus immortale & alterum alterius auxilio egeat, & vno semoto & alterum corumpatur. Sed posteritas dum nimia vitur subtilitate non priam induxit differentiam, sicut Iulius Paulus in ipso principio libri singularis, quem ad senatusconsultum Tertullianum fecit, apertissime docuit. Cui enim ferendum est, ab intestato successione suas quidem filias ad similitudinem masculæ sobolis in parentis vocari successione, & iterum germanas iure consanguinitatis eandem sibi vindicare prærogatiuam, deinceps autem legitimis feminarū personas, si iura consanguinitatis non possident, à successione legitima repelli, cum maribus eadē successio pateat? Quare enim patris soror non ad successionem filij fratris sui vna cum masculis vocatur, sed aliud ius in amitis, aliud in patruis obseruatur? Vel qua ratione fratris filius ad successionem patruū vocatur: germana autem eius ab eadem successione recluditur? Huiusmodi itaque legis antiquæ reuerentiam & nos anteponi nouitati legis censemus: & sancimus omnes legitimas personas (id est per virilem sexum descendentes) siue masculini siue feminini generis sint, simili modo ad iura legitimæ successione ab intestato vocari secundum gradus sui prærogatiuam: non ideo excludendas, quia consanguinitatis iura secundum germanæ obseruationem non habeant. Cum enim vnius sanguinis iura remaneant per virilem sexum incorrupta: quare naturam offendimus & legitimo iuri derogamus? cum & aliam maximam iniuriam res in se continet, plerisque quasi vulnus intestinum incognitum. Cum enim & ad ipsarum mulierum successionem masculi iure agnationis vocantur quis patitur earum quidem hereditatem ad eos legitimo iure deferri, ipsas verò nec inuicem sibi, nec masculis eodem iure posse succedere, sed propter hoc solum puniri, quod feminæ nate sunt, & paterno vitio (si hoc vitium est) prolem innocentem grauari? In his igitur casibus legem

a Lex XII. tabularum nulla discretionem sexus successione defert. *Paul. 4. sent. 6. §. 6. ad §. 3. ver. & hoc quid in ff. de legibus adgnator. dixi ad leges XII. tabul. lib. 2. tit. 20. §. 6. & 21. l. 4. §. de liberis præteritis.*

b Hinc legi contraria est lex Salica Francica *vi. de Allode.* quæ cautū fuit, vt ne villa portio terre Salicæ ad feminas deferretur, de quauide quæ in vtramque partem disputat. *Pyrhus. disput. 3. de lege Salica & regni successione.*

c *Novell. vigesima prima. Novell. centesima octaua, cap. quarto. In fine de legitimis agnat.*

d Quæ paria sunt natura, ius idem exigunt.

e Laus nuptiarum facit *Nov. 22. add. Nov. 39. in ff. princ. l. 129. in ff. de verb. oblig. v. Augustin. de bono coniugij: Martialem epistola ad Toloanos: & Columellam lib. 12. Musonius apud Stobæum sermone 65.*

f Vir uxoris auxilio indiget.

g Nimia subtilitas impia.

h Hoc innuit, iure veteri filias successisse parentibus: sorores etiam fratribus: at non consobrinis consobrinis: vt feminæ ad hereditates legitimas ultra consanguineas, ad successionem non admittantur *Paul. 4. sent. 3. §. 3. dixi ad leges XII. tabularum.*

i Antiquitas reducta nouitati anteponitur.

k Feminæ iure agnationis pariter vt masculi admittuntur.

l vt qd proximior sit, semper præferatur.

m Natura, ius naturæ offenditur, naturam offendere non licet. *l. 1. §. de præter. lib.*

n Masculi succedunt feminis *ut hic & l. 15. §. eod.*

o Non ideo mulieres puniendæ, quod feminæ.

p Paternum vitium (fuit ea Stoicorum sententia) ipsi proli non nocet.

q Nullum vitium est in femina, quod sit femina.

r dixi ad l. XII. tabularum 2. tit. 19. §. 13. add. §. 4. in ff. de legitim. agnator. success. duodecim

a Nouissimis nouissima corri-
guntur.
b Ius videtur hic sumi pro er-
tore, aut certe legem Voconia intelligit, quam hic tollit de qua v. Paul. 4. sent. 8. §. 3.
c l. 1. §. eod.
† Olim fratris filius & filia ad successionem patri sui vocatur, si tamen defuncto frater & soror superstitibus non sint ut hic, & l. 3. §. eod. Hodie succedunt etiam defuncto sine fratre Non. 12. cap. 1.
† Hodie non sunt semoti fratrum filij d. c. 1. d. Plures fratrum filij in paterna successione inter se concurrunt succedunt in capita. Non. 118. c. 3. in f. cum reliquis patris concurrentes, in stirpes ut dixi ad d. c. 3. adde Rebus. in probem. constit. glof. s. num. 81.
e id est, l. 4. §. eodem.
f d. l. 4. in pr. & §. 1. in pr.
g d. l. 4. versum cum enim.
h d. §. 1. in pr. i. d. l. 4.
k Oosterua huc Codicem editum fuisse post institutionem liberos. l. §. 4. in f. ad legem. adgnat. success. m Ex pratoris edictis.
n l. 1. §. de in re delib. l. §. 1. ff. de bonor. poss. l. 1. in f. ff. quæ ordo.
o Ius subtile.
p Emancipatus vna cum suis, patri, fratri, sorori succedit.
q l. 1. §. prox. r §. 1. in f. de success. agnat. l. 4. §. de leg. tutor. f Vterini fratres succedunt. l. ult. §. ad verum, si tamen defuncto fratri non fuerint fratres utroque parente coniuncti, vel huiusmodi fratrum filij, hi enim præferuntur & vterinos excludunt. Non. 118. cap. 3. t Ut succedant tanquam cognati. u Filij fratrum emancipatorum succedunt omnino cum filiis fratrum relictorum in familia ut hic & §. 1. ver. nec interest. in f. de s. ruli cognat. x Legibus XII. tabularum, sc. y Primis repudiatis, aut non extantibus proximiores succedunt. z dixi ad l. 1. 4. in f. §. eod. Non. 118. c. 3. in f. l. 2. §. de suis. a agnatici Non. 118. quæ ita inscripta est, de æqualitate agnatici iuris.
b Vbi hereditas, ibi tutela, nisi ætas vel sexus impediat.
c l. ult. §. de legitim. tut. d Ibi grauamen, vbi lucrum.
e Legis virtus non extenditur ad lites sententia vel transactione definitas.
f Amicabilis transactio.
g Intestati scilicet, quæ deferuntur vel iure civili vel prætorio.
h Emancipato, sui & emancipati fratres simul succedunt, adde l. ult. §. 1. §. eod.

duodecim tabularum sequentes, & nouum^a ius^b nouissimo iure corrigentes, etiam vnū^c gradum pietatis intuitu transferri à iure cognationis in legitimam volumus successionem: ut non solum fratris filius & filia (secundum quod iam definimus) ad successionem patris sui vocentur, sed etiam germanæ consanguineæ, vel sororis vterinæ filius & filia soli, & non deinceps personæ vna cum his ad iura auctuli sui perueniant: & mortuo eo, qui patruus quidem est fratris sui filius, auunculus autem sororis suæ soboli, simili modo ex utroque latere succedant, tanquam omnes legitimo iure veniant: scilicet vbi frater & soror superstitibus non sunt. His enim personis præcedentibus, & hereditatem admittentibus, ceteri gradus remaneant penitus semoti. Illo proculdubio obseruando, ut successio non in stirpes, sed in capita diuidatur, & is gradus in ordinem legitimū transferatur: ceteris omnibus successione secundū ius vsq; ad præsens tempus obseruatum in suo statu manentibus. Si qui autem casus iam euenerunt: secundum quod pristina iuravolebant, eorum fiat distributio. Dat. 5. Kalend. Decemb. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 532.

Præfatio & confirmatio superioris constitutionis. 1. De filiis emancipatorum. 2. De fratribus & sororibus vterinis. 3. De tertio gradu. 4. De tutela. 5. De casibus præteritis.

15. Idem A. Iohanni præfecto prætorio.

Meminimus antea^a diuina^b nos promulgasse constitutionem, per quam ad vestigia legis duodecim tabularum totam progeniem ex legitima sobole descendente, siue masculinam, siue femininam, legitimo iure hereditatem adipisci sanximus: ut quem admodum ipsi ad legitimis personis succedunt, ita & ipsæ legitimæ personarum amplectantur successionem. In qua constitutione vnum gradum ex cognatis in ius legitimum reduximus^c, id est, germanæ consanguineæ filios & filias, & sororis vterinæ filios ac filias. Quam constitutionem in suo robore permanere censuimus, cum & in nostris Institutionibus tenor eius à nobis relatus est. Sed subtiliore tractatu habito, necessarium duximus, & si quid ex prætoris iurisdictione^d frugi inuentum est, & hoc cum perfectissima definitione disposito nostras leges ampliari. 1. Cum igitur prætorum filium emancipatum, licet subtili^e iure capite fuerat deminutus, atamen in patris successionem sine vlla deminutione vocare manifestum est: non eodē autem iure etiā ad fratrum suorum successiones ab eo vocabatur, sed nec filij eius iure legitimo suis patris succedebant: necessarium duximus hoc primum corrigere, & legem Anastasianā iusto incremento perfectam ostendere: ut emancipati filius & filia, non solum in paternis bonis, sed ad suorum similitudinem succedant, sed etiam in fratrum vel sororum suarum successione (siue omnes sui, siue omnes emancipati sint, siue mixti) æquo^f iure inuicem sibi succedant, & non secundū legem Anastasianā^g parte aliqua deminuta. Et hæc quidem de filiis emancipatis sancire bellissimum nobis visum est. 2. Sed nec fratrem vel sororem vterinos^h concedimus in cognationis loco relinquere: cum enim tam proximo gradu sunt: merito eos sine vlla differentia, tanquam si consanguinei fuerant, cum legitimis fratribus & sororibus vocandos esse sancimus: ut secundo gradu constituti, & legitima successione digni reperti aliis omnibus qui sunt vterioris gradus, licet legitimi sint, præcellant. Et hæc quidem de secundi gradus successione satis abunde quæ à nobis cum summa utilitate disposita sunt. 3. Cum autem tertio gradui ex transuersa linea fuerit locus vbi patris & filij fratrum & sororum locum antiquitas dedicauit: vna cum illis tam emancipatiⁱ fratris, quam emancipatæ sororis filium tantummodo & filiam, siue emancipatos, siue suos patribus suis constitutos, & neminem alium vterius: nec non fratris vterini & sororis germanæ, vel vterinæ filium & filiam tantummodo ex legitima linea inuicem vocari censuimus, sicut iā sanximus: ut omnes, qui vel ab antiquo^j iure, vel à nostra liberalitate in legitimorum quidem positi sunt prærogatiua, & eodem tertio gradu sunt, simili iure vocentur. Successionis videlicet iure & in hac parte seruando: ut si qui ex secundo gradu vocati renunciauerint hereditati, & noluerint eam adire, nullūque alius sit in secundo gradu, qui succedere potest, & vult: tunc hi, quos præfenti lege enumerauimus ex tertio gradu, in locum recusantiū succedant. Illo etiā obseruando, ut successio non in stirpes, sed in capita diuidatur: ceteris omnibus successione secundū ius vsq; ad præsens tempus obseruatum procedentibus, & nullo ex cognatis supra memoratos gradus ad iuris agnati^k a formam redigendo, sed suum ordinem suamque proximitatem retinente incorruptam.

4. Quas autem personas ex iure cognationis in legitimas successiones transeamus, eas etiam tutelæ grauamini viciissim supponimus, scilicet si masculi sint, & perfectæ ætatis, secundum nostræ constitutionis tenorem: ut non solum lucrum^l sentiant, sed etiam grauamini subiunguntur. 5. Si qui autem casus iam euenerunt, & per iudicialē sententiam^m, vel amicabilemⁿ transactionem sopiti sunt, nullam sentiant ex hac lege retractationem. Dat. Idib. Octobr. Const. DN. Iustiniano A. PP. III. & Paulino V. C. Const. 534.

COMMVNIA DE SVC- cessionibus.

Tit. LVIII.

De his qui succedunt fratri emancipato.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Varianæ.

SIRE debuisti, fratre emancipato potiore^a eam, quæ in familia mansit, in alterius emancipati bonis non haberi: sed eos pariter, si solenniter petierint bonorum possessionem, succedere. S. 15. Kal. Iun. Sirmij, CC. Coss.

De tutela actione, & herede heredis.

2. Idem AA. & CC. Apollinari.

SI pater tuus propius^b sobrino tuo agnato constituto, & intestato defuncto, civili iure adita hereditate, vel hoc ab initio non interueniente, seu capitis deminutione peripro, solenniter^c bonorum possessionem^d admittit, succedit, ac tibi patris tui quæ sita hereditas est: adire præsidem provincie debes, ac tutorem^e eius de tutela conuenire. Dat. 14. Kal. Iun. Veronæ. AA. Coss.

An vitricus priuigno succedat.

3. Idem AA. & CC. Vlpianæ.

Vitricus^a priuigni successionem intestato civili vel honorario iure non debere, certissimum est. S. XV. Kalend. Mart. Sirmij, CC. Coss.

De seruicis.

4. Idem AA. & CC. Asterio.

Seruus successores habere^a non potest. Dat. Non. April. Cæsarij, CC. Coss.

Priuignum nouerca non per se, sed per fratres succedere.

5. Idem AA. & CC. Iustinæ.

Amitæ, cui successisse filios suos proponis, hereditatem tuo nomine non recte petis. Sed quoniam hos etiam^b intestatos diem functos adseueras: si quidem hi, quos priuignos^c idem amittas dicis, eorum consanguinei^d fuerint, fratres tam agnationis quam cognationis iure secundo gradu constitutos, tibi præferri non ambigitur. Nam si almitinis^e tuis alio etiam patre natis, nunquam^f eorum matris^g priuigni sunt: admittisse te bonorum possessionem probans, eorum vindica successionem. S. 12. Kalend. Mart. CC. Coss.

De auunculo & consobrino.

6. Idem AA. & CC. Publiciano.

Auunculo^a prior, qui est in tertio gradu, quam consobrino^b, qui sequentem occupat, deferri successionem intestati, certis iuris est. S. Kal. Octobr. CC. Coss.

De affinibus.

7. Idem AA. & CC. Nicolao.

Affinitatis^a iure nulla successio permittitur. S. Idib. Octobr. CC. Coss.

Si spes testamentaria successionis duret.

8. Idem AA. & CC. Iustæ.

Antequam scriptus^a heres^b cuiusque portionis capax repudiet hereditatem vel alia ratione quærendæ facultatem amittat: ei^c qui testamentum reliquit, intestato nemo succedit. Igitur perspicis, quod testamentaria^d successio^e spe durante, intestato bona defuncti non recte vindicentur. S. 6. Id. Mart. Retiaræ, CC. Coss.

De domino ancillæ quæ cum defuncto contubernium habuit.

9. Idem AA. & CC. Sopatro.

Ancillæ^a dominus, liberi hominis, cum quo eodē^b contubernium hæc habuit, per hanc coniunctionem cedi potest, non succeditur ab intestato ut hic & l. 30. ff. de acquir. her. c Ancilla cum Titio libero homine contubernium habuit, ancillæ dominus Titio non succedit. Nam ut bonorum possessio peti possit, iustum matrimonium esse oportet, l. 1. ff. unde vi. d facit l. ult. de infamibus. expost. l. 2. §. de episcop. aud. v. de alumnis qua dicit ad l. 1. §. qua res pignori. Quondam nonnulli ius successionis sibi vindicabant ex hospitij iure: quod Authent. prox. §. eod. sustulit. Neque etiam probatur à Bartolo hic. Accursius in leg. quo tutela. ff. de reg. iur. existimat, omnibus deficientibus tutorem pupillo succedere.

AA. ij.

† id remissum est. l. v. §. qui ad m. ad bon. i Propior. q. dam ita legunt. † solennitas ea remissa est. d. l. ult. m. k Sicut hereditas per bonorū possessionē quæ sita transmittitur, ita & adita. De iure civili quod ad trans missionem attinet, nihil interest inter ius civile & prætorium. l Heredi pupilli datur actio tutelæ. l. 12. §. arbit. tut. m Vitricus priuignus est adfinitis. arg. §. 6. in f. de nup. Adfinitas vero iure nulla successio ei defertur. l. 7. §. eo. hoc est, vitricus priuigno ab intestato non succedit Synop. Basilic. 4. tit. 1. cap. 46. ergo nec vitricus priuignus ut hic. n Aut alteri succedere. l. 7. §. eod. o Nisi certis casibus. Certis casibus seruus successorem habet l. pen. de his qui bus ut indig. l. 3. §. de suis. l. v. §. ad Orphitian. l. 8. §. e. prox. l. 1. in pr. & §. 3. ff. de suis. quæ admodum & in Gallia hæc lex locum non habet, in qua nulli sint proprii serui. Quibus enim hodie vimur liberi sunt. p Causæ constitutionē in hanc legem difficile, vide apud Cuiacium 12. obs. 7. & Hotoman. §. obs. 30. q l. 1. ff. de suis. Non. 118. c. 3. r Id est, filiis amittæ. s Non consanguinei eorum, & c. Cuiac. 12. obs. 7. t matri. Hotom. §. obs. 30. eo sensu, Si nūquam eorum matri ex nouo matrimonio communes liberi nati: sed priuigni tantum quæriti sunt. u Mihi auunculus est & consobrinus, quis eorum potior in iure mihi succedendi? auunculus. x v. l. 1. §. unde legitimi. y vide l. 3. §. eod. excipe casum legis §. §. eod. z promittitur. Cuiacius 17. obs. 6. a dicitur in f. eod. dem. b Quandiu ex testamentum succedi potest, non succeditur ab intestato ut hic & l. 30. ff. de acquir. her. c Ancilla cum Titio libero homine contubernium habuit, ancillæ dominus Titio non succedit. Nam ut bonorum possessio peti possit, iustum matrimonium esse oportet, l. 1. ff. unde vi. d facit l. ult. de infamibus. expost. l. 2. §. de episcop. aud. v. de alumnis qua dicit ad l. 1. §. qua res pignori. Quondam nonnulli ius successionis sibi vindicabant ex hospitij iure: quod Authent. prox. §. eod. sustulit. Neque etiam probatur à Bartolo hic. Accursius in leg. quo tutela. ff. de reg. iur. existimat, omnibus deficientibus tutorem pupillo succedere.

a Liberi homines ire & habitare possunt, quod voluerint l. 12. §. de oper. lib. l. 7. §. 2. d. de cond. & demonst. adeo ut mutata habitationis causa princeps bona confiscare non possit. b Peregrini restari quous loco possunt. c Ut quibusdam locis fiebat. d Peregrini intestati bona heredibus ab intestato conferuantur. In Gallia Rex iure albinagij peregrinorum bona occupat, nisi fuerint scholastici v. Rebuff. in prohem. constit. gloss. 5. num. 12. v. Papon. s. Arrest. r. du droit d'habitatione & 3. Notar. 6. c. des lettres de naturalité. d A Leone sc. l. 4. §. de bonis quæ liber. e Matri succedunt liberi. f In maternis etiam bonis fratres fratri succedunt. g No. 3. 4. c. 1. Ho die fratres defuncti non præferuntur eiusdem parentibus. h Patri, filij hereditas trise lu crum v. l. ult. §. de infir. & subfir. i l. 13. §. de legiti mu heredi. Ho die id immutatum d. c. 2. & c. 3. j Vtroque latere cõiuncti præferuntur solis cõsanguineis & vterinis. k 45. Eclog. 4. mæ untræuor v. mæ. Quæ mater dedit, materna bona ut hic & matrimonium Seneca, Suetonio, Valerio, & D. Augustino dicuntur: ut & paterna, patrimonium: & fraterna fratrimonium in lib. Notar. Seneca. i seu à materna cognatione venientibus Eclog. dicto loco. qualia sunt ea quæ auus & proauus maternus, auia & proauia materna & sic deinceps. k Additur in Theodosiano Codice libro octauo, titulo nono, cretione subblata. l De bonis maternis, vide legem primam, Codic. Theod. leg. 16. tit. 18. ex editione Cuiac. Eclog. d. loco, cap. primo. m In rebus maternis delatis filio in potestate constituto, pater habet nudum vsumfructum. Olim bona materna filiofamilias pleno iure acquirebantur, lege 6. l. 32. d. de adq. hered. leg. prima §. 6. d. ad Tertullianum, lege tertia, §. quarto, d. de donationib. int. vir. l. 1. d. de liber. exhib. Accur. hie. v. Cui. hic. m l. 1. §. de bon. quæ liber. n In quolibet administratore exigitur asperitas summa. Martialis, sanè certus & asper procuratorem vultu qui præferat ipso. o hoc est, parentes, qui vsumfructum in bonis maternis liberorū habent, omnem tuendam rei diligentiam adhibere debent, ac præterea lites liberorū in iudicio persequi, tam per se quā per procuratores: & sumptus ex fructibus facere. Syn. Bas. 45. tit. 4. c. 1. p. l. §. 3. de bonis quæ liberis. q l. 6. §. 6. versic. non autem §. de bonis quæ liberis. r Res maternas liberorum, in quib. vsumfructum ipse pater habet, non potest ipse pater alienare in præiudiciū liberorum: vt eo casu tutissimū sit emptori huiusmodi rerū fideiussorē ab ipso patre res eas vendentē accipere. f Prescriptio nulla opponitur liberis res suas maternas vindicantibus, ab earū

De nutritoribus.

10. Idem AA. & CC. Danubio.

Nutritoribus hoc nomine nec ciuili, nec honorario iure defertur hereditas. S. V. l. Kal. Ian. CC. Coss.

De peregrinis & aduenis.

In authent. De statu & consuet. §. omnes peregrini. coll. x. const. fin.

Omnēs peregrini & aduenæ liberē b hospitentur vbi voluerint. Et hospitati si testari voluerint, de rebus suis liberam ordinandi habeant facultatem, quorum ordinatio inconstituta feruetur: Si verò intestati decesserint: ad hospitem nihil perueniet, sed bona ipsorum per manus episcopi loci, si fieri potest, heredibus tradantur, vel in pias causas erogentur. Hospites verò si aliquid ex talium bonis contra hanc constitutionem nostram habuerint: episcopo triplicem restituat, quibus visum ei fuerit, adsignandum: non obstante statuto aliquo, aut consuetudine, seu privilegio, quæ hactenus contrarium inducebant. Si qui autem contra hanc nostram constitutionem venire præsumperint: eis de rebus suis testandi interdiciamus facultatem, vt in eo puniantur, in quo deliquerunt: aliās promi culpa qualitas exegerit, puniendi.

De lucris nuptialibus & de bonis maternis.

II. Imp. Iustinianus A. Demostheni præf. præf.

Sancimus, quemadmodum de his rebus, quæ liberis in sacris constitutis ex occasione maritali acquisitæ sunt, certus destinatus est ordo, vt si quis ex his ab hac luce fuerit subtractus, pars eius, quam lucratus fuerat, ad liberos eius vel nepotes concedatur: quibus non extantibus, ad fratres suos ex eodem matrimonio progenitos, vel si etiam non supersint, ad fratres ex aliis nuptiis procreatos, cumque nemo eorum fuerit relictus, tunc ad patrem perueniet: ita & de his, quæ materna linea per quamcunque occasionē, vel inter viuos, vel per vltimas dispositiones, vel ab intestato descendunt, similis ordo feruetur: primò in filij vel filia successione posteritate eius vocanda: eaque non inuenta, fraterno consortio eiusdem vel alieni matrimonij secundum prædictum ordinem arcessito. tunc ad vltimum locum pater à legibus conclametur, & sui filij non gratam hereditatem relictam, sed triste lucrum sibi lugeat acquisitum. In omnibus videlicet casibus in superstitibus sole liberorum, & fratribus adhuc viuētib. qui ad hereditatem defuncti patrem antecedunt, vsumfructum rerū quarum dominium ad eos peruenit, apud parentes remansuro. Dat. X. V. Kal. Octob. Chalcedone, Decio V. C. Coss. 529.

De fratribus & sororibus.

In authent. de consan. & vter. frat. §. 1. coll. 6. tit. 13. all. 12. Nou. & c. 1.

Itaque mortuo patrefamilias si filius decedat intestatus sine liberis, relictis fratribus & sororibus, aliis cõsanguineis, aliis vterinis, & quibusdam ex vtroque parente coniunctis: in eos solos transmittit hereditatem, qui ex vtroque latere connexi sunt.

DE BONIS MATERNIS h, ET MATERNI i GENERIS k.

Tit. LIX.

In rebus maternis delatis filio in potestate constituto, pater habet hodie solum vsumfructum.

Salycet.

I. Imp. Constantinus A. consulibus, prætoribus, tribunis plebis, & Senatui S.

Esque matris l successione siue ex testamento, siue ab intestato fuerint ad filios deuolutæ, ita sint in parentum potestate, vt vtendi fruendi duntaxat habeant in diem vitæ

In quolibet administratore exigitur asperitas summa. Martialis, sanè certus & asper procuratorem vultu qui præferat ipso. o hoc est, parentes, qui vsumfructum in bonis maternis liberorū habent, omnem tuendam rei diligentiam adhibere debent, ac præterea lites liberorū in iudicio persequi, tam per se quā per procuratores: & sumptus ex fructibus facere. Syn. Bas. 45. tit. 4. c. 1. p. l. §. 3. de bonis quæ liberis. q l. 6. §. 6. versic. non autem §. de bonis quæ liberis. r Res maternas liberorum, in quib. vsumfructum ipse pater habet, non potest ipse pater alienare in præiudiciū liberorum: vt eo casu tutissimū sit emptori huiusmodi rerū fideiussorē ab ipso patre res eas vendentē accipere. f Prescriptio nulla opponitur liberis res suas maternas vindicantibus, ab earū

emptore: hoc est ab eo cui pater ipsorum liberorum eas vel donauit vel vendidit: quodcumque enim voluerint ipsi liberi, id genus res vindicare poterunt.

t Possessor dicitur dominus competenti presumptione.

u De bonis materni generis. l. 14. C. Theod. de bonis maternis. Bona materni generis filio delata patri acquiruntur nudo vusufructu: ideoque pater ea alienare non potest.

x l. 1. §. 1. eod.

facultatem: dominio videlicet earum ad liberos perti nente. Parentes autem, penes quos maternarum rerum vsumfructus est, omnem debent tuendam rei diligentiam adhibere: & quod iure filiis debetur, in examine per se, vel per procuratorem poscere: & sumptus ex fructibus impigre facere, & litem inferentibus resistere: atque ita omnia agere, tanquam solidum perfectumque dominium eis acquisitum fuisset, & personam gerant legitimam: ita vt si quando rem alienare voluerint: emptor, vel is cui res donatur, obseruet ne vnquam partem earum rerum quas alienari prohibitum est, sciens accipiat, vel ignoras. docere enim pater debet, proprii iuris eam rem esse quam donat, aut distrahit, & emptori, si velit, fideiussorem licebit accipere, quia nullam poterit prescriptionem opponere filiis quancumque rem suam vindicantibus. Da. 15. Kal. Aug. Aquileia, Sabino & Rufino Coss. Recitata apud Vettium Rufinum P. V. in Senatu Non. Sept. Constant. A. P. & Licinio Coss.

In authent. de nupt. §. si vero expectet. ver. interminatur. coll. 4. tit. 1. nou. 2. c. 28.

Nisi triennale tempus transeat quo possessor dominus fit: & detentatio accipientes dominos faciat vel constituat: tempore incipiente filij currere, ex quo sua potestatis esse apparuerint, nisi tamen aliquem impuberem ætas adiunet.

2. Imp. Arcadius & Honorius AA. Florentio præfecto prætorio.

Quidquid auus auia, proauus proauia lex materna linea venientes, nepoti, nepti, pronepti, pronepti, testamento, fideicommissio, legato, donatione, vel alio quolibet titulo largitionis, vel etiam intestati successione contulerint: pater filio filiaque integra illibataque custodiat, vt vendere, donare, relinquere, alteri obligare, sicut nec materna bona non possit, vsumfructum duntaxat ad eum pertinet: ita vt quemadmodum ipse super his rebus licentiam totius potestatis amittit: defuncto eo, filio filiaque præcipua computentur, nec ab illis qui ex parte sunt cohæredes, vindicentur. Datum Idib. Oct. Olybrio & Probino Coss. 395.

3. Imp. Theod. & Valent. AA. ad Senatum vrbis Romæ.

Si viua matre emancipati sunt filij, & postea decessit mater: quoniam omni commodo destituitur pater, neque retinet vsumfructum, viriles ei inter filios (siue vnus, siue plures sint) vsumfructus tribuimus portiones. Sin verò mulier moriens alios ex filiis emancipatos à patre, alios in patria potestate dimiserit: in hoc casu dispari vtetur maritis defunctæ beneficio. quo casu vtrique præscriptum: id est, circa eorum quidem portionem qui adhuc in sacris retinentur, vsumfructum ex legum autoritate retinebit pater: & præmium delatæ emancipationis, cum volet, accipiet. In eorum verò parte quos exisse de potestate viua matre constiterit, vsumfructum virilis inter eos portionis secundum præscripta percipiet. In nepotibus etiam vel neptibus hoc obseruandum esse censemus, vt maritus qui vxore mortua non extantibus filiis cum solis nepotibus vel neptibus ex hac lege ad emolumentum vocandus est: si vnus vel vna pluresve nepotes ex filio vno, vel pluribus qui in potestate defecerunt, procreati sunt: hoc iure vtatur, quod de filiis constitutum est. Nam licet hoc nouum præsenslex constituat in nepotes: non tamen ab re est, vt in hoc casu deteriores esse nepotibus filij non sinatur. Habeat igitur auus veniens cum nepotibus in potestate durantibus, vsumfructum bonorum omnium quæ ex defunctæ auia successione delata sunt. Cum verò his quoque libertatem emancipatione largitur: similiter & ab ipsis (sicut de filiis constitutum est) præmium manumissionis accipiat: vel si ex pluribus alteros manumittit, alteros retinet: ex parte manumissorum legitimum præmium, ex parte verò in potestate manentium retineat vsumfructum. Quod si nepotes sint neptesyve, aut ex emancipato filio aut ex filia procreati, aut ab ipso auia viuentē sacris dimissi, idem auus virilis cum ipsis portionis habeat vsumfructum.

pater virilem in vusufructu consequitur vt hic. e Præmium emancipationis collata liberis, id est: vt in bonis maternis liberorum parentes ipsi qui liberos ita emancipant dimidiam vsumfructus retinere possunt vt hic: eadem præmiatio est in lucris nuptialibus liberorum. l. 2. §. 1. r. prox.

f l. 17. §. 3. de collat.

g i. timentem. l. 2. in f. §. 1. r. prox. l. 6. §. 3. §. 1. r. prox. ad de Com. l. 1. §. 7. seu pretium. §. 2. in f. per quas personas nobis. quasi diceret, virilem illam portionem vsumfructus, de quo hic agitur, patri cedere, non iure acquisitionis (nec enim per liberam personam quidquam acquiritur) sed tanquam munus legum, oblatum reuerentiæ paternæ.

Si verò

a Synopsi Basil.
lic. ibid.

b Extensio huius legis ad pronepotes vtriusque sexus.

c Synopsi. ib. ca. 4.

d Pater secundis nuptiis vsum fructu sibi quæsitum in rebus filiorum non amittit ut hic & Nouell. 22. c. 34.

e l. 4. §. 1. prox.

f quæ filiis familiaribus C. Theod. lib. 8. tit. 10.

g puta ex casu dotis, vel donationis propter nuptias, hereditate, legato vxoris vel mariti, l. 1. 2. §. eod.

h Lex 1. 2. §. 1. tit. prox.

i d. l. 1. §. 2.

k ut idem sit in lucris nuptialibus, quæ liberis in potestate adquiruntur, quod in bonis eorum maternis, vtriusque generis bonorum proprietates liberis ipsi adquiruntur, non patri.

l Lucra nuptialia liberorum non quærantur patri, 4. §. l. 4. cap. 5. An vsum fructu tenus adquiruntur vtriusque, l. 2. in §. §. eod.

m Patria potestas nuptiis non tollitur, nuptiæ seu matrimonium non est modus tollendæ patriæ potestatis.

n si proprietatem spectes, si secus, si vsum fructum, vide l. 1. 2. §. de collat.

o videtur esse pars legis vltimæ §. de sponsalibus.

p id est, præcedentis.

q Restrictio legis superioris qua dictum fuit, dotem aut donationem propter nuptias filij aut filie patri non quæri. hic excipitur dos & donatio propter nuptias à patre profecta, nam vtrumque, hoc est, & donatio propter nuptias & dos profecticia, id est, à parente filio & filie constituta, soluto matrimonio, ad ipsum patrem qui dedit reuertitur ut hic. Miror ab auctore synopsos 45. tit. 4. c. 6. hoc addidisse, ut si ita conuenit sit. Nam hoc ipso iure ad patrem reuertitur constat ut hic. in verbo reuertatur. Proponendum est enim, &c.

r Luca nuptialia liberorum soluto matrimonio, patri non adquiruntur, nisi vsum fructu tenus. Quid si filium vel filiam cui huiusmodi lucra proprietates obenerit filius emancipare velit, & pro emancipationis præmio, dimidiam eius proprietatis retinere? non poterit, sed dimidiam tantum vsum fructus: ut & in bonis materni, liberorum retinere potest l. 3. §. 1. tit. prox.

s Hinc colligitur lucra nuptialia filio vel filia familiaribus delati vsum fructum ad patrem deferri, l. 3. §. 1. tit. prox.

t Ex Nouella de paternis & maternis bonis, tit. 7. Eclog. d. l. cap. 7.

x Lucra nuptialia, mortuo eorum proprietario deferuntur hoc ordine: liberis primum defuncti: deinde patri: postea, auo. Sic tamen ut cum patri adquiruntur, auus in

Si verò ex nepotibus neptibusve tempore quo in auiæ successione vocantur, alij in aui sunt potestate, id est, mariti defunctæ, alij sui iuris sunt: circa personas quidem eorum qui in potestate consistunt, & in vsum fructu consequendo, & in emancipationis præmio conquirendo, ratio supradicta seruetur. In his verò qui sui iuris sunt, facultas capiendi vsum fructus virilis inter eos portionis habeatur. ¶ Eadem autem & de pronepotibus vtriusque sexus sancimus: manente definitione quæ de singulis sancita est si filij sint pariter ac nepotes. Dat. 7. Id. Nouemb. Theodosio XIII. & Valentiniano III. AA. Coss. 422.

Pater per transitum ad secunda vota, non perdit vsum fructum sibi quæsitum in rebus filiorum. Sal.

4. Imp. Leo A. Callistrato P. P. per Illyricum.

OMnem ambiguitatis confusionem amputantes, hac liquida & compendiosa lege sancimus, circa vsum fructum maternarum rerum nullam esse differentiam, siue in priore matrimonio pater ex quo filios habuit, permanere voluerit, siue nouercam filiis superinduxerit: legibus quæ de maternis bonis lata sunt, suam habentibus firmitatem. Patres igitur vsum fructum maternarum rerum, etiam si ad secundas migrauerint nuptias, sine dubio habere debebunt: nec vllam filiis, vel quibuslibet ex persona eorum contra patres improbam vocem accusationemque posse competere. Dat. Kal. Septembr. Anthemio Aug. II. Coss. 468.

DE BONIS QUÆ LIBERIS IN potestate patris constitutis, ex matrimonio vel alias adquiruntur, & eorum administratione.

Tit. LX.

De bonis maternis & de lucris nuptialibus.

1. Imp. Theodos. & Valent. AA. ad Senatum vrbis Romæ post alia.

VM venerandæ leges vetuerint patribus iure potestatis acquiri quidquid eorum filiis auus auiæ, proauus proauia, à linea materna venientes quocunque titulo contulissent: hoc quoque conuenit obseruari, ut quidquid vel vxor marito non emancipato, vel maritus vxori in potestate posita, quocunque titulo vel iure contulerit, siue transfuderit: hoc patri nullatenus acquiratur: atque ideo in eius tantum cui delatum est, iure durabit. Datum 3. Id. Nouemb. Rationæ, Theodosio XII. & Valentiniano I. AA. Coss. 426.

De profecticijs.

2. Idem AA. Hierio præfecto prætorio.

Constitutionis nouæ capitulum clariore interpretatione sancimus, ut quæ per filios, nepotes, pronepotes, itemque filias, neptes, proneptes, quamuis in potestate sint, minimè acquiri patri decreuimus, à marito vel vxore quocunque titulo collata, siue vltima transmissa voluntate: nullus ad id quoque pertinere existimet, quod ab ipso parente datum, vel dotis vel ante nuptias donationis causa, pro vna ex memoratis personis præstitum fuerat, ut minimè ad eum, si casus tulerit, reuertatur. Prospiciendum est enim, ne hac infecta formidine, parentum circa liberos munificentia retardetur: sed ut his potestatis iure ad parentes reuerfis, ceterarum rerum quæ ex substantia speciali coniugis ad superstitem deuenerant, quamuis idem in sacris sit, fructus tamen solo atque vsum parentibus deputato, dominium ei qui à coniuge, vel quæ à marito meruit, reueretur: parente propter emancipationis beneficium, si voluerit, sicut in maternis rebus, vel quæ per eandem lineam veniunt, præmium habituro. Datum X. Kalend. Mart. Felice & Tauro Coss.

Filiis familiaribus in lucris nuptialibus liberi suos habent heredes. Bald.

3. Idem AA. Florentio præfecto prætorio.

Quod scitis prioribus continetur, nec à filia quæ in potestate est, donationem ante nuptias patri, nec à filio dotem acquiri, eo addito confirmamus, ut defunctis his ad-

huc in potestate patris, si liberis extantibus moriantur, ad liberos eorum eadem res iure hereditatis, non ad partes iure peculij transmittantur, nec per nepotes auo videlicet acquirendæ. Sin autem idem nepos superstitibus tam patre, quam auo paterno diem suum sine liberis obierit: eorum dominium, quæ ad ipsum ex matre, vel ab eius linea peruenierint, non ad auum, sed ad patrem eius perueniat, vsum fructu videlicet in huiusmodi casibus auo (dum supererit) reseruando. Dat. 7. Id. Septembr. Constantinopoli, Theodosio A. X. V. I. & Festo Coss. 439.

De bonis ex matrimonio quæsitis.

4. Imp. Leo & Anthemius AA. Erythrio præfecto prætorio.

Quæcumque res ad filium vel filiam, nepotes siue pronepotes vtriusque sexus in potestate constitutos, ex priore, vel secundo, aut tertio, seu numerosiore coniugio peruenierint, ex dote, vel quacunque donatione, seu hereditate, vel legato vel fideicommissio: earum rerum vique in diem vitæ suæ pater, vel auus, vel proauus vsum fructum habeant: easdem res quocunque modo alienandi vel pignoris seu hypothecæ iure obligandi facultate ei penitus interdicta: dominio videlicet earum apud filios & nepotes siue pronepotes vtriusque sexus permanente, etiā si ex eodem matrimonio procreati non sint, ex quo eadem res ad parentes eorum, qui quæ in potestate sunt, fuerint deuolutæ: eo videlicet obseruando, ut morientium fratrum sororumve portiones, qui quæ ex eodem matrimonio progeniti vel progenitæ sunt, primo quidem ad liberos eorum (ut dictum est) si tamen fuerint, deinde his non extantibus, ad superstites tantummodo fratres vel sorores eorum perueniant, aut ad superstitem, si ex iisdem fratribus aut sororibus vnus vnāve remanserit. Omnibus autem qui ex eodem coniugio fuerint procreati, defunctis: tunc demum ad eos qui ex alio sunt matrimonio editi, easdem res pro virili peruenire statuimus: nulla autem ex memoratis personis existente parentes eorum eas percipere. Parentibus vero quorum sub potestate sunt, vsum fructum duntaxat habituris, memoratis res iure potestatis alienandi vel obligandi licentiam denegamus: non prohibendis iisdem liberis quæ docunque sui iuris fuerint, nulla temporali præscriptione obstante easdem res omnibus modis vindicare: nisi forte postquam potestate parentum eos contigerit liberari, tantum temporis effluerit, ut ex continua & inconcussa renetis possessione eorum intentio excludatur. Da. 5. Kalend. Mart. Martino & Zenone Coss. 469.

De bonis ex sponsalibus quæsitis.

Sicut quæ sita à marito vxor non acquirit patri nisi quo ad vsum fructum: sic nec quæ sita à sponso. Salyc.

5. Idem AA. Nepotiano magistro militum Dalmatæ.

Non sine ratione de negotio quod inter matrem familias, cuius vestra suggestio meminit, & germanum eius vertitur, magnitudo tua diuersis legibus, ex vtraque parte prolatis, nostram credidit consulendam esse clementiam, cum mulier diuersis iuris lectionibus, idem intelligi maritum & sponsum niteretur probare, germanus autem mariti nomen illi soli qui nuptias contraxisset, ex recitatione constitutionis diuorum retro principum Theodosij & Valentiniani, qua cauetur, quicquid maritus vel vxor in potestate constituti, inuicem sibi reliquerint, non patri acquiri, sed ad eorum ius pertinere imponere. Quamuis ergo significatione nominis, maritus vel vxor post contractum matrimonium intelligatur, ex quo videlicet inducta est dubitas: attamen quia consequens est ambiguas atque legum diuersis interpretationibus titubantes causas benignè atque naturalis iuris moderamine temperare: non piget nos in præsentī quoque negotio, de quo sublimitas tua suggestit, æquitati conuenientem Iuliani tantæ existimationis viri atque disertissimi iuris periti opinionem sequi, qui quidem de dotali prædij tractatu proposito, idem ius tam de vxore quam de sponsa obseruari arbitratus est, licet lex Iulia de vxore tantum loquatur. Quæ ratione tam sponsalitiæ donationem, quam hereditatem quam memoratus sponsum suam sponsam lucrari voluit, non

testate positi patri non adquirunt.

u Mariti propria significatione, sponsus: nuptiarum, sponsalia non continentur.

x In ambiguo pro eo quod benignius est indicatur.

y Dotis nomen, etiam extenditur ad sponsæ dotes. l. 4. §. de fideicom. liber. l. 1. §. 5. ff. de leg. l. 1. §. de seru. rustic. l. 10. in §. ff. de reb. dubijs. l. 3. ff. de his qui in testam. l. 4. §. de penus. l. 5. §. 1. 2. l. 1. §. ff. de reg. iur.

z Quæmadmodum res quæ sita à marito vxor non acquirit patri nisi vsum fructu tenus: ita & quæ sita à sponso, adde l. 4. §. de fundo dot. hoc est, ut lucra nuptialia filia patri non acquirit, ita nec lucra sponsalitia.

AA. iij.

illis vsum fructu habeat. Synopsi ibid. cap. 7.

y Filiis familiaribus in lucris nuptialibus, liberos suos habet heredes, id est, ad liberos transferuntur eiusmodi bona iure hereditatis potius, quam ad patrem iure peculij.

z Bona materna eodem ordine deferuntur liberis, patri & auo, quo lucra nuptialia, paulo ante diximus: hoc est, liberis primum: deinde patri: postea, auo. sic ut auus in illis vsum fructu habeat, quoties ea bona patri defuncti adquiruntur.

a Auus paternus, lucra nuptialis filiofamilias suo delati vsum fructum habet: maternus proprietatem.

b adde l. 4. §. 1. tit. prox. mo.

c Nuptiæ, secundæ, tertiæ & quartæ: numerosiores denique permixtæ ut hic.

d De bonis quæ ex matrimonio filij adquiruntur.

e l. 1. §. com. de success.

f Lucra nuptialia vel aliunde liberis adquisita, proprietate liberis ipsis adquiruntur: vsum fructu, eorum patri, auo, proauo.

g Vsum fructu dominium rei alienate, pignori aut hypothecæ dare non potest.

h vers. Parentibus. §. eo d. l. 6. §. 2. §. e.

i. 2. §. de bonis maternis. Nouell. 22. cap. 24.

i Ad quos, & quo ordine deferantur lucra nuptialia. l. 7. in §. l. 8. §. de sec. nupt.

Nouell. 22. c. 26.

k de liberis.

l de fratribus & sororibus consanguineis tantum & veterinis simul.

m de fratribus consanguineis tantum & veterinis.

n de parentibus.

o l. 1. §. vlt. §. de annali præscript.

p Nouell. 22. c. 6.

q Synopsi Basil. 45. tit. 4. §. 7.

r De bonis quæ ex sponsalibus filij adquiruntur.

s l. 1. §. eod.

t Lucra nuptialia liberi in po-

adde l. 26. de donationibus inter virum. Synop. Bassi. eodem. cap. 13. a Quod filiusfamilias à Principe accepit, quasi castrense est.

b leg. 6. eodem.

c Imperialis fortuna ut omnes alias supereminet ita donationes à principe vel Augusta factæ, privilegium merentur. d omnium fere rerum, quarum ususfructus patri acquiritur, liberi proprietatem habent: exceptis iis rebus, quæ ex rebus patris perveniunt dyn. Bassi. l. 4. tit. 4. c. 14. e l. 6. eod.

f Si filius res sibi delatas non vult acquirere, pater pleno iure eas acquirere potest, ut hic, & e contra ver. siue e contrario. eodem. g Cur ita? v. l. 1. §. 1. ff. de successio. l. 1. §. de iure de liber. l. 2. §. de repudianda. h derogatur l. 6. l. 1. in fin. l. 14. ff. de adq. hered. i Aduentitiorum nomine agere aut conveniri filius non potest, siue pro iis agat siue conveniatur ut hic, An & ea acquirere potest sine iussu patris? potest: nam & pater etiam inuito & contradicente adire potest. ver. siue siue eo. i Cum filiosfamilias iudiciū non consistit sine patris voluntate, ut hic. Quid, si hoc perpetuo verum est? fallit in causa criminali: ut & spiritali, seu divina vel religionis: sed & in iis quæ voluntaria iurisdictionis, ut & quoties pater legitimus non est, administator rerum filij. Potest quoque filius coram arbitratore litigare. In causis beneficiorum religionis idem esse censetur: ut & quoties iudicis officium implorat, fallit quoque in reconventionis & appellationis causa, vel quoties scriptum impetrat, ut & iis casibus quibus minor in iudicio esse potest, siue auctoritate tutoris, vel si alieno nomine compareat, aut in iudicio certam pecuniam confessus, à iudice damnatus est. v. So. ciu. reg. 151. k Pater officio iudicis cogitur consentire causa cognita. l Iussu magistratus quod fit in iudicio, metu fieri non dicitur. m Iudicium redditur in iudicio etiam actorem. n Filiusfamilias non habet integram personam standi in iudicio, sine consensu patris. o Plena ætas, non impubes. p Prima ætas, impubes §. 3. eodem. Secunda, maioris 25. annis Thalesiam hic. q l. 1. vers. ad defendendum. D. de procuratoribus. r Etiam absente patre. s Nota de curatore hereditatis dato. t Castrensem hereditatem à filio repudia-

De hereditate dilata filiofam.

8. Idem A. Ioanni præf. præf.

Cum non solum in maternis rebus quæ filiisfamilias deferuntur, sed etiam de aliis omnibus quæ acquisitionem effugiant (& maxime post novellam nostri numinis legem), quæ omnia quæ extrinsecus ad filiosfamilias perveniunt, & non ex paterna substantia sunt, non esse acquirenda patris statuit, nisi tantummodo ad ususfructum variæ altercationis exorta sint, & variis eventus variisque continetur tractatus, & semper in iudiciis versantur: necesse est vtiliter & apertissime omnia dirimere. Sanctius itaque, in omnibus rebus quæ effugiant quidem dominij acquisitionem, sed ususfructus tantummodo patri offertur vel alius parentibus à filiofamilias cuiuscunque gradus vel sexus, siue pater adire filiumfamilias integræ ætatis compellit, & ille reclamandum existimat, siue filiusfamilias adire cupit, & pater in contrarium inclinat: liberam habere licentiam, & patrem ipsum sibi adire hereditatem recusante filio, & omne siue damnum siue lucrum in suâ habere fortunam, nullo ex hoc præiudicio filio generando. Siue e contrario patre recusante filius adire hereditatem voluerit: nullam acquisitionem, nec ususfructum patri offerri, sed ipsum filium sibi imputare si quid ex hoc contingerit: nulla actione neque contra patrem danda, ubi adversus eius voluntatem filius hereditatem, vel legatum, vel fideicommissum, vel aliud quicquam ex quocunque titulo siue donationis, siue contractus, alterius sibi acquirere maluerit: neque adversus filium simili modo actione exte- dendâ, ubi recusante eo pater sua auctoritate hæc sibi vindicet: huiusmodi additionis tramite ex præsentis lege patri competente: sed habeat pater omnem licentiam & actiones movere, & ab aliis pulsari, ubi ad eum totum commodum advenit. Et filius simili modo in agendo & pulsando solus habeat & detrimentum & commodum: necessitate per officium iudicis patri imponenda tantummodo filio consentire vel agenti, vel fugienti, ne iudicium sine patris voluntate videatur consistere. Et hoc quidem si plene ætatis filius est, qui paternam voluntatem sequi non patitur.

1 ¶ Sin autem in secunda ætate, adhuc filius est, & hereditate ei delata pater consentire adevit hereditatem noluerit, vel patre volente ipse reclamaverit: si quidem recusaverit filius, licentiam damus patri simili modo hereditatem adire, & eam pleno iure habere: his omnibus quæ superius diximus, locum habentibus. Sin autem patre recusante filius adire maluerit: damus quidem licentiam ei hoc facere. Nolente autem patre res filij gubernare propter causæ necessitatem: habeat facultatem filius adire competentem iudicem, & ab eo petere curatorem hereditati dari, per quem gubernatio rerum ad eum delatarum procedat: in utroque casu in integrum restitutionis auxilio minimè ei denegando.

2 ¶ Similique modo & in milite filiofamilias, cui recusaverit additionem hereditatis, quæ ei ex castrensis occasionibus veniat: patri danda licentia adire hereditatem, ut ad ipsum perveniat pleno iure, tam per ususfructum, quam per dominium eandem hereditatem possessorum, quasi ipse pater ab initio fuisset heres institutus: eo videlicet subiacente omnibus oneribus hereditatis, & omnia commoda habituro, & ad filium nullo periculo redundante. Et hæc quidem in his casibus observanda sunt, quibus discordia inter patrem & filium vertitur.

3 ¶ Vbi autem in vnum voluntas eorum concurrat, & pater ususfructum, & filius habeat proprietatem: &

n Filiusfamilias non habet integram personam standi in iudicio, sine consensu patris.

o Plena ætas, non impubes.

p Prima ætas, impubes §. 3. eodem. Secunda, maioris 25. annis Thalesiam hic.

q l. 1. vers. ad defendendum. D. de procuratoribus.

r Etiam absente patre.

s Nota de curatore hereditatis dato.

t Castrensem hereditatem à filio repudia-

tam pater adire potest. u In his rebus in quibus pater ususfructum habet, filius proprietatem, pater proprietatis filio competentis administrationem gerit leg. 1. vers. parentes. §. de bonis maternis.

x Prima ætas, cui secunda subopponitur §. 1. eod.

y Absit quis maxime, cum longissime absit. z Pater ususfructuarius proprietatis bonorum filio competentis, actiones suscipere & excipere suis sumptibus tenetur.

a In particulari ususfructuario id locum non habet, quemadmodum in universali, de quo hæc constitutio ne agitur. b Ususfructuarius universalis, æs alienum dissolvere cogitur. c Substantie vocabulo hic bona intelligenda, aliis pro hereditate l. 3. §. de liberis præteritis, aliis pro pecunia non pro hereditate l. 16. D. ad Trebell. d Bona intelliguntur, detracta ære alieno l. 39. §. 1. D. de verb. signific. e Obiter ordinem rerum alienatum distrahendum. f Immobilia à mobilibus distrahenda. g Ususfructuarius universalis, ex vltoris proprietatis liberare cogitur. h Ususfructuarius universalis legata præstare cogitur ex rebus.

4 ¶ Sin autem æs alienum ex defuncti persona descendit, cum etiam apud veteres hæc esse substantia intelligatur, quæ post detractum æs alienum superfederit, habeat pater licentiam ex rebus hereditariis (primum quidem mobilibus: sin autem non sufficiunt, ex immobilibus) sufficientem partem nomine filij venundare, ut illico reddatur æs alienum, & non vsurarum onere prægruetur: Quod si pater hoc facere superfederit, ipse vturas vel ex rebus vel ex substantia sua omnimodo dare compelletur. Sin autem legata vel fideicommissa, siue annua, siue semel relicta imminet huiusmodi personis: si quidem tales redditus sunt, qui sufficiunt ad annua legata: pater ex huiusmodi redditibus hoc dependere compelletur. Sin autem non habeat substantia sufficientem redditum ad legatorum vel fideicommissorum præstationem, vel minimè redditus, vel alias accessiones contineat, sint tamen res mobiles vel immobiles, steriles quidem, non tamen inutiles, veluti domus in provinciis pretiosæ vel ubique posita, vel adificia, vel suburbana, ex quibus huiusmodi legata possint explicari: licentia dabitur patri sufficientem partem eorum similiter filij nomine vendere, & satisfacere legatis: hoc proculdubio observando, ut & mancipia ipse ususfructuarius alere debeat, & omnia circa ususfructum facere, quæ nullo modo proprietatem possint deteriore: facere: paternam reverentia eum excusante & a rationibus, & ab aliis omnibus quæ ab ususfructuarius extraneis à legibus exiguntur secundum nostræ constitutionis tenorem, quam super huiusmodi casibus tulimus.

5 ¶ Ipsum autem filium vel filiam, filios vel filias, & deinceps, alere patri necesse est, non propter hereditatem, sed propter ipsam naturam & leges, quæ à parentibus alendis esse liberos imperaverunt, & ab ipsis liberis parentes, si inopia ex vtraque parte vertitur. Sed pater quidem in prædictis tantummodo causis habeat licentiam, si res filiorumfamilias vendere filij nomine: vel si emptorem non inveniit, si rite pignori supponere, nullo modo licentia concedenda filiis easdem venditiones vel hypothecas retrahere. Non autem licentia parentibus danda extra memoratas causas, res quarum dominium apud eorum posteritatem est, alienare, vel pignori vel hypothecæ titulo dare: sed si hoc fecerint, sciturus quod necesse est eos in legum laqueos incidere, quibus huiusmodi venditiones, vel hypothecæ sunt interdictæ: exceptis videlicet rebus mobilibus vel immobilibus illis, quæ onerosæ hereditati sunt, vel quocunque modo damnosæ, quas sine periculo vendere patri cum paternâ pietate licet: ut pretium earum vel in res vel in causas hereditarias procedat, vel filio seruetur. Filius autem familias in his duntaxat casibus, in quibus ususfructus apud parentes constitutus est, donec parentes vivunt, nec de iisdem rebus testari permittimus, neque citra voluntatem eorum quorum in potestate sunt, vlla licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypothecæ titulo dare, vel pignori assignare. Melius enim est coartare iuveniles calores, ne cupidini dediti tristem exitum sentiant, qui eos post dispersum expectat patrimonium. Cum enim (sicut dictum est) parentes alere eos secundum leges & naturam compellantur: quare ad venditionem rerum suarum profilire desiderant?

6 ¶ Vbi autem puerilis ætas patri licentiam præstat etiam sine consensu filij hereditatem nomine eius adire: si hoc fecerit pater, damus quidem filio in integrum restitutionem, postquam patria fuerit potestate liberatus, vel adoleverit: patrem autem omnibus oneribus hereditariis, licet nomine filij adiit, modis omnibus illigamus. Quare enim talem hereditatem adiit, qualem nec ipse, nec nunc filius idoneam sibi esse existimat? Non au-

beris. t Alterutra Hal. u Adhibitis solennitatibus vers. eo. x Quibus de causis pa-

rentes res liberorum non possunt alienare sine solennitate.

y Mobilia & immobilia onerosa & danosa, parens sine solennitate potest vendere.

z Pietatis est paternæ bona filiorum non distrahere. a Quas in causis pretia rerum ad filiosfamilias pertinentium verti oporteat. b Filiifamilias proprietates rerum quas ususfructus est parentis, alienari non potest l. 3. l. 11. §. qui testam. fac. l. 3. de patria potest. c Iuveniles calores. d iuvenium. e §. eo. in pr. f l. 1. in fin. §. de filiofam. min.

AA. iiii.

a leg. 41. D. de minoribus. Imò datur leg. 7. §. 9. D. de minoribus.

b Ludibrio le-

ges esse non oportet.

c Restitui aduersus factum patris filius potest vt hic. Atqui restitutio liberis aduersus parentes: vt & libertis aduersus patronos denegatur leg. ult. §. qui & aduersus quos in integrum restitui non possunt. possis dicere non restitui officio iudicis sed iure actionis leg. 3. §.

de dolo. Imò a-

ctionis restitui-

rebus & per-

sonis cohæret:

ex obligatione

est: officio iudi-

cis, extra perso-

nas, extra obli-

gationem deni-

que, vt Castren-

sis rectè notat

in d. l. vi. Quia li-

beris restitui-

tur aduersus fa-

ctum iudicis,

cui factum pa-

tris sit immixtum

l. 2. §. si aduersus

rem iudicatum.

datur quoque

aduersus patrē

indirectè & ob-

liquè restitui-

tio. vt hic. leg. vi.

si aduersus dona-

tionem. Quin &

aduersus turpes

personas paren-

tum restitutio

liberis datur ma-

ximè: aut sanè

actio instituitur

qua etiam facris

paternis ipsi li-

beri soluuntur.

arg. l. lenones. §. de

spectaculis. l. si le-

nones. §. de episco-

pali audientia.

sed ex iusta &

magna causa ar-

gum. leg. i. in fi. ff.

de in integrum

restit. Interpretet

in d. l. vi. qui &

aduersus quos.

Datur quoque

restitutio liberis

si quod à patrē

gestum fuit, ipso iure nullum sit, l. 2. §. aduersus donat. Eadem ratione restitui possunt

aduersus ea quæ nimio vel pudore vel nimia reuerentia cum parentibus gesserint.

arg. leg. i. §. quæ oneranda. D. quarum rerum actio: l. penult. D. de furtis: Interpretet in d. l.

ult. sed & verbis temperatis & honestis actione in factum, aduersus patrem experi-

riri possunt, vt de se potius quærî, suamque facilitatem accusare, quàm vel fidem pu-

dorem & existimationem patris accusare videantur. l. non debet. ii. §. 1. D. de dolo, suas

quoque vt & suarum iniurias aduersus parentes defendunt rectè: civili actione non

atroci, non criminali leg. ii. §. i. D. qui accusare leg. §. ad l. Cornel. de falsis. vt & venia

tem filio damus^a licentiam, si in integrum restitutionem petat, respuendam credens esse hereditatem, adhuc minoribus curculis instantibus, iterum per aliam restitutionem adire præfatam hereditatem: ne ludibrio^b leges ei fiant, sapius eandem & amplecti & respuere hereditatem cupienti. Si enim quod pater fecit, filius^c ratum non habuit, & propter hoc restitutus^c est: quomodo ferendus videatur iterum iudicium amplectens, quod post patris voluntatem contraria affectione aspernendum esse existimauit: Sin verò pater quidem hereditatem repudiauierit^d infante filio constituto, ipse autem filius postea vel adhuc in sacris constitutus, vel patria potestate liberatus, adeundam esse crediderit eandem hereditatem: licentiam damus ei, vel si sui iuris efficiatur, tutoribus eius vel curatoribus hereditatem adire, nullo præiudicio ex recusatatione paterna ei generando. simili modo & in hac parte nulla ei vel tutoribus, vel curatoribus eius licentia concedenda contra priorem suam voluntatem in integrum restitutionem petere. Quæ & in legatis^e & in fideicommissis tam specialibus, quam per vniuersitatem relictis, & in aliis causis quas supra enumerauimus, similibusque eis, obseruanda sunt. In seruis autem qui filiis^f vel filiabus familias^g donantur, siue constante matrimonio, siue ab extraneis sub ea conditione, vt statim eos in libertatem perducant: nullum impedimentum paterna faciat auctoritas. Qualis enim vñusfructus potest ei acquiri, qui momentarius^f esse ostenditur? Si enim in ipso momento necesse habeat eum & possidere, & libertate donare, in talem hominem qualis vñusfructus patri potest acquiri?

DE HEREDITATIBVS DECVRIONVM^h, NAVICVLARIORVM,^h cohortaliumⁱ militum^k & fabricensium^l.||

Tit. LXI.

1. Imperator Constantius A. Mastichiano præfecto annonæ^m.

petita à prætore, parentes in ius vocant l. vi. §. de in ius vocando. His tot modis libet aduersus parentes directa vel actione, vel restituta experiri possunt.

d l. i. §. si. vt omis.

e Id est, in lucro leg. 7. §. 6. D. de minoribus.

f Momentarius vñusfructus vix est vñusfructus. Quasi paria, non esse aut mox deficere. De momē

SI quis nauiculariusⁿ sine testamento & liberis vel successoribus defunctus sit: hereditatem eius non ad fiscum, sed ad corpus nauiculariorum ex quo fatali sorte subtrahitur est, deferri præcipimus. PP. decimo quinto Kalend. Lastronę Constantio A. VI I. & Constante Cl. Cæs. Consulibus 354.

2. Idem A. Bonoso magistro equitum.

Vniuersis^o tam legionibus, quàm vexillationibus, comitatensibus seu cuneis^q instigare^q debebis, vt cognoscant, cum^r eorum^r aliquis fuerit reb. humanis exemptus, atque intestatus, si^s sine legitimo herede decesserit, ad vexillationem in qua militauit, res eiusdem necessario peruenire. Dat. VII Id. Maij, Hierapoli, Rufino & Eusebio Conss. 347.

3. Idem A. Rufino præf. præf.

Si quis cohortalis^r conditione grauatus, sine testamento vel quolibet successore vltimam diem obierit: successionem eius non ad fiscum, sed ad ceteros cohortales eiusdem prouinciæ pertinere iubemus. Dat. V. Kal. Ian. Lumenio & Catulino Conss. 349.

4. Imp. Theodos. & Valent. AA. Florentio P. P.

In testatorum curialium^t bona, si sine herede moriantur, ordinibus patriæ eorum adipisci præcipimus. Dat. V. Idib. Mart. Florentio & Dionysio Conss. 429.

5. Idem AA. & CC. Aureliano comiti rerum priuatarum.

Si quis fabricensis^u sine liberis vel legitimo herede decesserit non condito testamento eius bona, cuiuscunque summa sint, ad eos pertinere^v sancimus, si qui velut creditores^w decedentium attinentur: qui fisco pro intercepto respondere coguntur. Hoc enim facto contingit, vt & reipublicæ ratio salua permaneat: & fabricenses collegarum suorum solatiis perfruantur, qui damnis ac detrimentis retinentur obnoxij.

qui rationes conscribunt eorum, quæ morte militum in legionem cadunt.

r De cohortali, seu officiali præfide. Cohortales perpetui quidam erant in prouinciis: sed vulgares & gregarij. Cohortalis apud authorem Synop. 4. §. tit. i. cap. 52. & Harmenopolim §. tit. 8. §. 107. ἀρχὴς dicitur, quo loco Harmenopol. interpres perperam vertit; vilem & abiectum.

s De decurione.

t De fabricensi. Fabricensis autem is est qui in publicis fabricis militat.

u Nominatores, Græci χειροτοντοὶ Cuius hic. & dist. leg. 59. infra de decurionibus.

to v. Cuius. ca. 1. de præscriptionibus. adde l. 127. ff. de reg. iur. g l. 4. §. eo. h l. 1. §. eo. i l. 2. §. eo. k leg. 2. infra eod. l l. vi. eod. adde & Ecclesiasticorum l. 20. §. de episcopis: præfecti prætorio l. 33. de appar. præf. præto. eorum qui consortes liberalitatis principalis leg. 1. §. si liber. imper. soc. Haru enim personarum cõiunctio fisco etiam excludit. m Merito hæc constitutio scripta est ad præfectum annonæ, quoniam sub cura & dispositione eius erat corpus nauiculariorum No. Valent. de nauiculariis. n De nauiculariis. o l. vi. C. Theod. de bon. milit. p De eo qui in legione, vexillatione comitatensibus aut cuneo militat l. 6. §. 7. in fi. ff. de in iusso. q Hinc librarij caducariorū in castis leg. ult. ff. de iure immunit.

Codicis DN. Iustiniani perpetuo Augusti repetita lectionis liber sextus explicit.

CODI-

C O D I C I S

D O M I N I I V S T I N I A N I

S A C R A T I S S I M I P R I N C I P I S ,

P E R P E T V I A V G V S T I ,

e x r e p e t i t a p r æ l e c t i o n e ,

L I B E R S E P T I M V S .

D E V I N D I C T A ^a L I B E R T A T E ^b , E T
a p u d c o n c i l i u m ^b m a n u m i s s i o n e .

T I T V L V S P R I M V S .

Decretum ex falsa causa interpositum, favore libertatis non
rescinditur. Salyc.

1. Imp. Antoninus A. Tertio.

O R V M qui apud conciliū manumit-
tuntur, post causam^c a iudicibus proba-
tam, & manumissionem secutam, non
solet status in dubium reuocari, si dican-
tur falsa^d demonstrati one liberati.2. Imperatores Diocletianus & Maximianus AA. &
CC. Sallustio.N ihil ciuitati Romanæ semel præstitæ, vel addere vel
detrudere secundam^e manumissionem potuisse, cer-
tissimum est. Dat. Prid. Kal. Maij, AA. CC.

3. Idem AA. & CC. Antoninæ.

N Ec mulierem per maritum, nec alium per^f procura-
torem^g vindicta^h manumittere posse, non est ambigui
iurisⁱ.Apud præfides & magistratus manumissio fieri potest.
Salycet.

4. Imp. Constantius A. Maximo præf. præf.

A pud conciliū^h nostrum, vel apud consulesⁱ, præ-
tores^k, præfides^l, magistratū^m earum ci-
uitatum quibus huiusmodi ius^m est, adipisci potest patro-
norum iudicio sedula seruitus libertatem.D E T E S T A M E N T A R I A ⁿ
M A N V M I S S I O N E .

Tit. I I .

De codicillis.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Primo.

I codicillis^o maior viginti annis fecisset, con-
firmationis tempus libertati non nocere cer-
tum est. nec enim potestas iuris sed iudicij con-
sideratur.

De hereditate non adita, de memoria defuncti damnata.

2. Idem AA. Phileto.

E X testamento defuncti libertates præstari non pos-
sunt hereditate^p non adita, vel si rei memoria pro-
pter crimen, quod morte non intercidit, damnata est.

a dixi ad 40. D.
z. Vindictæ no-
men deductum
à vindictis le. 2.
§. 19. D. de orig.
sur. Theoph. §. 13
cōd. Inst. de liber-
tatis: Seneca 9.
contron. 9. Dixi
ad l. 67 de eman-
cipat. liberorum.
b alij scribunt
consilium, l. 19.
ff. eod. v. l. 2. l. 4. j.
eod. l. 2. §. de liber-
tis & eorum libe-
ris l. 2. §. si aduef.
libere. Consiliū
quid sit v. Vl-
piani r. §. 3. Est
autem confes-
sus Romæ præ-
toris cum vigin-
ti viris, qui pere-
grini recupera-
tores diceban-
tur 48. Basf. 2. c.
46. Proconsulis
autem & præf-
idis in prouincia
cum quinque
senatoribus, to-
tidemque equi-
tibus Romanis.
Tempus autem
conuētus erat hy-
bernū tempus,
litibus dirimi-
endis consti-
tutum Cicero 5.
ad Atticum 14.
Theoph. §. 4. t. qui
& quib. ex cau-
sis manumitte-
re. & titulo de
successionibus
sublati. Strabo
lib. 3. Hinc con-
uentus agere Ci-
cero 5. Verrina: 5.
ad Attic. 16. &
Cæsar 6. Lilius
28. Festus in con-
uentu, quod &
forum agere. Ci-
cer. 3. epist. 7. Fe-
stus in forum a-
gere: Virgil. 5.
Æneid. Acta A-
postol. c. l. 9. §. 1. l. 16. D.
eod.
d Falsa demon-
stratio manu-
missioni nō no-
cet facit d. §. 1.
adde §. 6. Insti.
quib. ex causi. ma-
numit.
e Vindicta ma-
numissio non i-
teratur hoc loco:
(vthinc colligas,
Manumissio-
vindicta, olim
legis actionem
fuisse l. ult. j. eod.
l. ult. de his qui à
non domin. nec
fit etiam per p-
curatorem l. 3. j.
eod. Hodie non
numeratur in-
ter legis actio-
nes leg. 77. D. de
reg. iur. & meri-
tō: sublato vsu
imponendū vin-
dictæ & verbis
solennibus l. 8.
leg. 23. D. eodem. circumductionibus & alapis leg. ult. j. de emancip. liber. adde l. 2. j. de in-
geniis.
f Vindicta manumissio non fit per procuratorem, simplicē scilicet, secus si in rem
suam l. 4. §. de dote. l. 7. in fin. D. de donat. int. vir. l. 64. ff. soluto. sic in antiqua inscriptio-
ne, Priscus manumissus ad consilium procuratorio nomine apud Domitianum Im-
perat. Causa quoque manumissionis per procuratorem reddi potest l. 15. §. 3. ff. eodem.
g Cur ita? Nemo alieno nomine lege agere potest v. Cui. 7. obf. 17.
h leg. 1. §. eodem.
i l. 1. ff. de offic. consulu. l. 4. §. 5. §. de advocat. diuers. iud.
k l. 1. D. de officio pratorum.

De in integrum restitutione.

3. Idem AA. Euphrosyno.

L ibertas testamento || defuncti || data, adita hereditate
contingit: & licet heres scriptus per in integrū restitu-
tionem a bstinuit^q hereditate, tamen || nihil ea res libertati
obstat^r. S. X V I I . Kalend. Maij, Apro & Maximo Consf.
208.

De rationibus reddendis vel non.

4. Idem AA. Archelao.

C Vm testamento directam libertatem pater tuus sit
consecutus: quamuis ei heres extiterit, frustra ta-
men rationes quas^t tempore seruitutis gessit, vt reddas,
compelleris, cum non ea conditione acceperit liberta-
tem. Is autem cui libertas seu fideicommissaria, seu dire-
cta, si rationes reddidisset, relicta est: ante reliqua illata, &
ea quæ malo contilio amota sunt, ad libertatem non po-
test peruenire. Sin autē nō debitor ex rationibus fuerit re-
pertus: post aditam hereditatem quasi puram libertatem
consequitur. Proposita^v V I I . Kal. Dec. Læto I I . & Cæreale
Consulibus. 216.

De manumissione in fraudem creditorum.

5. Imp. Alexand. A. Quintiliano.

I N fraudem creditorum testamento datæ libertates, quā-
uis debitori heres qui^y soluendo est, extiterit: per legem
Æliam Sentiam non valent.

De additione bonorum.

6. Imp. Gordianus A. Pifistraro.

S I hereditas eius, à quo testamento dicis te esse manu-
missum, ob æs alienum sp ernitur^z ab heredibus: con-
seruandæ^a libertatis gratia non iniusta ratione creditori-
bus hereditariis satis^b offerens, iudicium testatoris ob-
seruari tibi postulabis: maximè cum id etiam à diuo Mar-
co^c consultissimo principe sit constitutum: quod in extra-
nei^d quoque persona obseruari oportet.

De prohibito manumitti.

7. Idem A. Iustæ.

C ontra^f voluntatem matris tuæ libertatem in eum con-
ferre, quem illa liberum fieri prohibuit, non de-
bes: ne videaris iura pietatis violare.

De libertate collata in diem incertum.

8. Imperator Philippus & Philippus Cæs.
Tremellio.liquit, sit locuples: etiam reuocari libertas potest vt hic. Syn. Basf. 48. tit. 26. ex tit. 3. cap.
63. Spectamus igitur libertates in fraudem datas, non aditionem hereditatis non ido-
neæ ab herede factam.y l. 56. D. eo. l. 5. l. 13. D. qui & à quibus manumiss. Qualitas here dis non facit conuale-
scere testamentum.z Hereditatem defuncti spernentibus heredibus, seruus libertate donatus petere
potest bona sibi addici. a l. 15. §. 5. j. eo. l. 40. in fin. ff. eo. l. 2. in fin. l. 3. l. 4. §. de fideic.
liber. b v. Inst. de eo cui liber. cau. c l. 15. j. eo. d l. 50. ff. eo. e manumittere ser-
uum etiam contra voluntatem matris, filius non potest Syn. Basf. 48. tit. 3. c. 65.

Co ntra defuncti voluntatem, seruus manumitti non potest vide leg. 5. supra §

fia apud Caium
1. tit. 1. §. 2. legē-
dum est forte
proconsulis vt
l. 17. D. eod. l. 2. §.
de off. proconsul.
Vlpian. §. 7. ni-
si id referas ad
eas manumissio-
nes quæ in ec-
clesia fiebant l.
17. de his qua in
eccles. manumiss.
l. vn. C. Theod. de
manumiss. in ec-
clesia.
m id est, qui le-
gis actionem ha-
bent Paul. 2. sen-
tent. 25. §. 4. ha-
bent, inquam,
non quia muni-
cipales sunt ma-
gistratus: sed
quia eis data est
lege vel Sena-
tusconsulto, vel
constitutione l.
6. §. 2. ff. de iute-
lis: vt aduersus
Robertum scri-
bit Mercator 1.
Notar. 21. apud
eosdē lege mu-
nicipali alieni-
genæ liberos
suos poterunt
emancipare l. 1.
j. de emancipat.
liber. quomodo
& Vlpianus in
peregrinis ma-
numittendis le-
gem peregrinā
spectat, dixi ad l.
2. §. eo.
n dixi ad 40. D.
4. adde Vlpian. 1.
§. 9. Cai. 1. §. 1. §.
2. Insti. de liber-
tatis.
o adde l. 43. D.
eod.
p l. 23. D. eo. l. 1.
j. de fidei. liber-
tat.
q l. 32. D. eod.
r nec reuocatur
d leg. 32. leg. 4. §.
2. D. de fideic. li-
bert.
s sicut liber fa-
ctus de ante ge-
sto non teneat
rationem redde-
re, ita nec eius
heres l. 1. §. an ser-
uus ex suo facto.
nisi ea cōditio-
ne libertatem
accepit vt ratio-
nes redderet. Sy-
nop. Basf. 48. tit.
3. c. 62.
t l. 41. §. 11. D. de
fideicom. liber-
tatibus.
u aut falsa in-
scriptio, aut vi-
tiosa subscri-
ptio. Hi enim
consules fuerūt
Antonino solo
imperante.
x Libertas in
fraudem credi-
torum relicta re-
uocatur. Quidē
si heres eius qui
libertates ita re-

mancip. ita fuer.
alienat ut manu-
m. vel de contra.
a Libertas in
tempus nuptia-
rum relicta, esse
etiam sortitur ve-
ris tantum nup-
tialis secutus: nō
si simpliciter le-
gatus ad tem-
pus nuptiarum
idoneū venerit.
b quam re ipsa
euenire oportet
leg. 30. §. 4. D. de
l. i.
c per fideicom-
missa potest. de
fideicō. libertati-
bus.
d etiam here-
dis. hinc illud
Tertulliani §. ad
uersus Marcio-
nem, Alienos
seruos ne Galba
manumissit. Ab
eo prastatur
libertas apud
quem seruitus
legis.
e Imō potest l.
73. de liberali.
f Pileus liberta-
tis insigne, vide
quā dixi ad leg.
vñ. de Latina li-
bert.
g l. 23. D. eo.
h quibusdam
Orthini dicun-
tur. De orcinis
sapius dixi. Ac-
curtus legit Oc-
timum, id est,
directo manu-
missum.
i Testamento ir-
rito facto, ne
quidem liber-
tates in eo dati
valent, nisi fue-
rit adiectum, ut
pro codicillis va-
leret dynop. Ba-
silic. 48. tit. 3. c.
67.
k d. l. 23. §. 4. D.
l. i. ff. de fideicom-
missis.
l nam clausula
codicillaris tes-
tamentum su-
stinet, vide Pa-
pū. 20. Arest. 1.
Arest. 5.
m ea est clau-
sula codicillaris
leg. vltim. §. 1. §.
de codicill. adde
l. 29. D. de fidei-
comm.
n Imō constat
valere leg. 38. D.
de fideicom. liber-
tat.
o Solennitas ad
eundem sublatā l.
vltim. §. qui ad-
mittit.
p l. 10. §. eo. l. 25.
ff. eo.
q Collusio he-
redis non prae-
iudicat liberta-
ti l. 5. §. 1. leg. 14.
D. de appella-
tionibus.
r d. §. 1. d. leg.
14.
s l. 7. §. 32. de li-
berali. l. 3. D. de
statu liberi.
t Imō alienari
potest leg. 30. D. de
statu lib. dixi ad
Vlp. 2. §. 3.
u mō quā dixi
ad leg. 1. D. de
leg. 3. & ad leg.
21. supra de tes-
tamentis, adde No-
uē. Theodof. de testamēt.
legare non poterant Vlpian. 25. §. 9
y de quib. leg. 6. supra & Instit. de eo cui libert. caus.
z de leg. 6. §. 1. eodem.
a d. leg. 6. §. quinto. & Instit. de eo cui bona libertat. caus.
b lege quarta, §. octauo. D. de fideicommissis. libert. Instit. de eo cui libert. causa.

Cum testator libertatem tempore^a nuptiarum filij sui
vel filia seruo dari iussit: non tempus prastandae liber-
tatis prastituit: sed potius conditionem^b locum fecit, ut non
insecutis nuptiis libertas iure posci non possit.

De seruo heredis.

9. Imp. Carus, Carinus & Numerianus AAA.
Mauro.

Seruo tuo defunctus, licet te heredem scripsisse pro-
ponitur, directam tamen libertatem non potuit dare:
iure enim directo^c libertatem seruis alienis^d nemo po-
test dare.

De impositione pilei & de additione hereditatis.

10. Imperatores Diocletianus & Maximianus AA. &
CC. Germano.

Directis verbis iure data libertate, non solum impo-
sitione pilei^e, sed & adita^f hereditate, (si nulla iuris
impediat constitutio) liberti constituuntur Orcini^h.

Si testamentum non valeat.

11. Idem AA. & CC. Laurinaz.

Si iure non^k subsistit testamentum: in hoc nec libertates
(cum non fuisset adiectum ut^m pro codicillis scriptum
valeret, proponas) recte datas constabitⁿ.

De hereditate adita vel repudiata, & de collusione.

12. Idem AA. & CC. Rhyfo.

Si heredes iure facto testamento solenniter^o adierint^p
hereditatem: ex testamento libertas quæ sita, postea
colludentibus^q tam scriptis heredibus, quam ab intestato
vindicanibus successione, adiri non potuit. Quod si
sponte repudiauerint sibi delatam successionem: omnia
quæ in^r testamento fuerant scripta, defecisse conuenit. Si
verò, ut vos defraudarent^r heredes^s libertate, collusisse eos
præles animaduertit: secundum hæc, quæ diuus Pius^t An-
toninus constituit, libertatibus consuli prouidebit.

De statuliberis.

13. Idem AA. & CC. Martiali.

Statuliberis datam libertatem adiri^f ab herede non
posse, certum est: nec alienatio^g nec vfucapio statulibe-
ro, quo minus existente conditione libertatem consequa-
tur, nocere potest.

De verbis græcis.

14. Imperatores Theodosius & Valentin. AA. Florentio
præfecto prætorio.

Directas libertates Græcis^u verbis liceat in testamentis
relinquere^x: ut ita libertates directe datas: videantur,
ac si legitimis verbis eas testator dari iussisset.

Ad constitutionem diui Marci.

15. Imperator Iustinianus A. Ioanni præfecto
prætorio.

Cum constitutio diui Marci^y declaret, si quis^z condi-
tione^z testamento, vel sine testamento moriens, ut locus
fiat ab intestato successionem, libertates reliquerit, nemo au-
tem adire velut defuncti hereditatem, eo quod suspecta ef-
se videatur, & fuerint libertates fortitan & sine scriptis fi-
deicommissariae relictae, licere vel cuiuslibet extraneo², vel
vni^a ex seruis, qui & ipse libertate donatus est, & pro sua pe-
richtatur conditione, adire hereditatem sub^b hac^c conditione
& satisfactione^d, quod & creditoribus omnibus satisfac-
iat, & libertates imponat his, quibus voluit testator: va-
riæ dubitationes ex hac constitutione emerferunt. nam si
res hereditariae herede minime inuenio venierint, an &
post venditionem earundem rerum possibile sit vel ser-
uum vel quemlibet alium adire, & recuperare quidem ab
emptoribus res, satisfacere autem libertatibus & credi-
toribus, quærebatur. & licet diuus Severus semel rebus ven-
ditis hoc non admittit, nobis tamen Vlpiani sententia ad-
modum placuit, maxime propter libertates, ne depereant,
& post venditionem rerum annale remedium dare diui
Marci constitutioni, intra quod & creditoribus omnibus sa-
tisfiat: & emptores nihil noui pariantur, qui annalem sæ-
pe sentiebant refectionem^e & licere seruo, qui libertate
donatus est, vel alij cuidam extraneo, vel ante venditionem
rerum, vel post venditionem, intra annale tamen tem-
pus adire hereditatem, & res recuperare, prius satisfactione
danda, ut tam libertatibus quam creditoribus satisfaciat.

Item^f Sin autem libertatibus quidem omnibus satisfacere

x Ratio dubitandi esse potuit, quia olim Græce

legare non poterant Vlpian. 25. §. 9

y de quib. leg. 6. supra & Instit. de eo cui libert. caus.

z de leg. 6. §. 1. eodem.

a d. leg. 6. §. quinto. & Instit. de eo cui bona libertat. caus.

b lege quarta, §. octauo. D. de fideicommissis. libert. Instit. de eo cui libert. causa.

quis polliceatur, creditoribus autem non in solidum, sed
in partem soluere creditum, illi autem huiusmodi pactio-
nem^d admiserint: sancimus & in huiusmodi casu consul-
tissimi principis locum habere constitutionem, & eū mo-
dis omnibus admittendum esse censemus: maxime cum
ex voluntate creditorum hæc interponitur. nolentibus^e et-
nim creditoribus, admitti talem pactiōem nullo modo
concedimus. 2 Sin verò quidam ex seruis libertatem
amplexi fuerint, alij autem censuerint esse respondendam: &
in hunc casum extendenda est diui Marci oratio: & pro-
culdubio & in hac specie audiendus est petitor heredita-
tis: & maneat liberum arbitrium seruorum, siue ad liber-
tatem venire volunt, siue in seruitutem remanere. Licet e-
nim Romanam ciuitatem recusare^f nemini seruorum li-
citur sit^g: tamen in hoc casu, ne propter quorundam in-
denotionem alij maneat in seruitute, volentibus quidem
omnibus seruis licere in libertatem peruenire, nolentibus
autem quibusdam, vel recusantibus, spontaneam serui-
tutem imminere oportet: & quem patronum habere
noluerint, dominum suum & fortitan acerbum sentiant.

3 Sin vero non omnes libertates adimplere pollicitus
fuerit, sed certum numerum seruorum ex his qui ad liber-
tatem venire iure^h iussit, melius est, si quidem res here-
ditaria sufficiunt ad implendosⁱ creditores, etiam omni-
bus seruis dare libertatem, et si hoc pollicitus non est. Sin
autem deest^j aliquid^k in exoluendis creditoribus, huma-
nus est ut pauci saltem perueniant ad libertatem.

4 Sed hoc quidem antiquis dubitationibus remedium
inuenimus: bellissimam autem repletionem præfata con-
stitutioni donantes^l, sancimus, ut si non vnus veniat he-
reditatis petitor, sed plures quidem vno^m momento, uter-
queⁿ vel ampliores: omnibus detur licentia communi-
ter hereditatem adire, prius satisfactione ab omnibus dan-
da: ut creditoribus & libertatibus satisfaciant. Sin autem
per intervalla temporum hoc fiat: qui primus venit, ha-
beat prærogatiuam, si etiam satisfactionem præstare po-
test. Illo autem cessante hoc facere, alij gradatim secun-
dum tempora petitionis succedant, & hoc intra annale
tempus obseruetur. 5 Sin autem vno pollicente
quosdam liberos facere, non autem totos, alius emer-
sit satisfactionem paratus idoneam præstare, quod omni-
bus^o creditoribus & omnibus libertatibus satisfaciat: æ-
quissimum est eum admitti, ut omnes libertates indistincte
celebrentur: quod priuilegium dāmus non solum seruo^p
qui libertate donatus est, sed etiam ei^q cui nulla libertas re-
licta est: ut aliquid venustum eueniat: ut per eum, cui reli-
cta libertas non est, aliis libertas imponatur.

6 Sed si quidem antequam prior hereditarias res & li-
bertatem accipiat, hoc eueniat: secundo petitori, vel tertio,
vel deinceps ampliores libertates pollicentibus fieri locum
censumus Sin autem iam rebus seruo qui primus petiit he-
reditatem datis, & libertatibus ab eo quibusdam seruis he-
reditariis impositis, quidam seruis alius hereditarius, vel li-
ber extraneus hoc facere maluerit: licebit quidem^r hoc ei
impetrare, & sub maioribus pollicitationibus & satisfatio-
nibus hereditatem accipere. Sed prior in libertate petitor
maneat, licet res ab eo distrahantur: his omnibus intra
annum (secundum quod dictum est) celebrandis, ex quo
prior petitor iudicem adierit.

DE LEGE FUSIA CANINIA TOLLEND A.

Tit. III.

1. Imp. Iustinianus A. Mennæ præf. prætor.

SERVO RVM libertates in testamento re-
lictas, tam directas, quam fideicommissarias
ad exemplum^p inter viuos libertatum indi-
stincte valere censumus lege Fusia Caninia de
cetero cessante, nec impediante testamentum pro seruis cle-
mentes dispositiones effectui emancipari. Dat. Kal. Iun.
AA. Confl.

DE FIDEICOMMISSARIIS LIBERTATIBVS.

Tit. IIII.

De hereditate non adita.

1. Imp. Senecus & Antoninus AA. Primo.

VM proponas hereditate^q eius^r testatoris^s adita^t
non esse, a quo tibi fideicommissariam libera-
tem relictam dicis & ad intestato^u alium, quam
qui scriptus est, hereditate possedisse: si non^v a

est Ad legem Fusiam Caniniam: & leg. 22. §. 1. D. de fideicommissis. libert. vbi testator
seruat modum legis Caniniae.

p Argumentum à contractu. Id est, fauor contractui impertitus ad vltimas volun-
tates extendi potest.

q 48. Eclog. 1. dixi ad 40. D. 5. 2. Instit. 24.

r l. 1. §. de testam. manum. f l. 5. §. qui omnia causa testam. t l. 24. §. 15. D. eodem.

legi.

c Annalis reself-
fio.
d Pacifici pos-
sumus cum cre-
ditore, ut mi-
nus debito tol-
uamus.
e potest tamen
dilatio debiti
soluendi à prin-
cipe postulari l.
4. §. de precibus
imperi.
f Libertas inui-
to datur ut hic:
sic liberatio in-
uito contingit
leg. 59. leg. 91.
D. de solut. sic
seruus in Que-
rulo siue Aul-
laria Plauti, No-
bis, inquit, quo-
tidie nuptiae na-
tales, debachatio-
nes, ancilla-
rum feriae, pro-
pter hoc qui-
dem nec manu-
mitti volunt. At
inuito benefi-
cium non da-
tur leg. 69. D. de
regul. iur. Inui-
to etiam filio
libertas non da-
tur Nouell. 89. c.
1. leg. 5. in fin. D.
de emancip. Pan.
2. sentent. 25. §.
vltim. quia in
iure sui, est com-
modum, quod
eriperetur filio,
si emancipare-
tur, v. Cuius. ad
leg. 62. D. de
verb. oblig.
g Cur ita? ne
videatur liber-
tas tantæ ciuita-
tis sperni: quam
alij magno re-
dimunt, & im-
petrant ægè.
Nec ineleganter
Leo ait, Nouell.
102. duplex be-
neficium acci-
pere eum qui
cogitur benefi-
cium accipere,
h id est, ut satis-
fiat creditoribus.
i Plures vno
momento here-
ditatem possunt
petere.
k vtique.
l Qui omnibus
offert liberta-
tem ei præferret
qui certis dunta-
xat.
m in princip. su-
pra eod. l. 6. §. eo.
n l. 50. in fin. D.
eod.
o de qua dixi
1. Instit. 7. ad-
de Paul. 4. sen-
tent. 14. Vlpian.
1. §. 24. adde leg.
penult. C. Theo-
dos. de iudicis, v-
bi loquitur de
numero manu-
mittendorum,
Plautus in Que-
rulo, dū ait, Ad
legem Portiam,
Caniniam, Fu-
riam, Fusiam,
& Vopiscus in
Tacito, ibi, Ser-
uos manumissit
intra centum ta-
men, ne Cani-
niam transisse
videretur adde
leg. 37. D. de con-
ditionibus & do-
monstrationibus,
quæ inscripta

a Manumissit Titius seruum sibi relictum ex falsis codicillis, heres defuncti, idemque serui manumissi dominus, à manumisso seruum vindicare: seu in seruitutem reuocare non potest, sed à manumisso reuocare non potest, hoc est, viginti aureos, ut hic. Syn. Basi. 48. tit. 13. c. 1. l. pen. §. 1. ff. de iur. patr. l. 47. ff. de manum. testau. b leg. 26. §. 5. D. eo. leg. 16. D. de statuliberis, adde quæ scripti ad leg. 2. §. 5. comm. de manumiss.

c Libertate mulieri sub conditione relicta, quos pendente conditione ea mulier parit, seruos parit: quos post conditionem & mortem liberorum, ut hic. Syn. Basi. lic. 48. tit. 13. c. 2. d. leg. 26. §. 1. §. 2. l. 13. ff. eo. l. 22. ff. de statu. e puti manumissi inter amicos, aut per epistolam, aut conuiuij adhibitione. Qui ita manumittebantur, iure veteri non fiebant liberi: sed in libertate tantum morari dicebantur. Nam mutata voluntate patroni in potestatem à domino poterant reduci: quod tam prator non permittebat, ut Vlpianus scribit in reliquis quibusdam regulis. Nam & manumissum à peregrino, qui peregrinæ conditionis erat, non ciuis aut Latinus, ut & Plinius docuit in epistola ad Traianum, Prætor seruire non permittebat. Sed postea eis lex Iulia Norbana propriam libertatem dedit, ut fierent Latini, id est, eisdem iuris, cuius & Latini colonarij, adde §. 1. c. 18. obs. 20. f. v. leg. 9. §. 5. de testam. manum.

g Rubrianum scilicet. h Natus ex ea quæ in libertate morata est, id est, minus soleniter manumissa, ingenuus est. inde colligunt, Ex serua ingenuum nasci posse ut hic. & l. 1. §. primo. D. de statu. t Hodie non cogitur petere, cum ipso iure sit libera leg. 15. §. eo. i. l. 18. D. eo. dixi ad l. 4. §. de testam. manum.

k id est, in testamento, testamentum, hominis supremum elogium. t & ita abrogatur §. 1. apud Vlpianum titulo 2.

l Alieno seruo libertas relinqui potest. Quid si dominus eum nolit vendere? legatum non extinguitur, sed in futurum distrahitur, tantisper dum dominus voluntatem mutet ut hic. & §. 2. Instit. de singul. reb. per fideicommiss.

m Seruus mihi relictus est, & à me per fideicommissum statuliber factus, liber factus, meus libertus est, ut hic. Syn. 48. tit. 12. c. 2. non eius qui mihi eum reliquit, eiusue heredum.

n Manumissus ex fideicommissio, sit libertus manumittentis ut hic: & dicto §. secundo, versio, qui autem.

legitimo quoque herede fideicommissaria libertas repetita est, nullo iure præstari eam ab eo, qui rogatus non est, desideras. Plane si pecunia accepta heredem institutum omisisset hereditatem docueris, libertatem tibi præstare cogetur. PP. 13. Kal. Mart. Laterano & Rufino Consil. 198.

Si legatarius manumiserit, deinde codicilli falsi pronunciati sunt.

2. Imp. Antoninus A. Valerio.

Q Vamuis codicilli quibus auunculo defunctæ legatus esse videris, falsi pronunciati sunt: tamē si ante mortem criminis questionem, iustam libertatem es à legatario consecutus, posterior euentus non infirmat ita datam libertatem. Planē secundum diui Hadriani constitutionem datur heredi viginti aureorum repetitio.

De natis ex statulibera.

3. Imp. Alexander A. Lucio.

C Vm libertatem mulieribus sub conditione datā proponas: quid dubium est, eos, qui ex his ante impletam eam eduntur, seruos nasci, & pertinere ad heredes iure dominij? His enim demum succursus est, qui post morā præstandæ libertatis progeniti sunt, ut libeti & ingenui nati videantur.

De ea quæ in voluntate domini in libertate morata est, & ea quæ nunquam fideicommissariam libertatem petiit.

4. Idem A. Hadriano.

S I voluntate domini in libertate est morata, cui fideicommissaria libertas relicta fuit: secundum senatusconsultum & constitutiones ad id pertinentes ciuis Romana facta ingenuus peperit. Sed si nunquam ab ea libertas petita est, sibi imputare debet, cui interea progeniti ex ea serui sunt.

De minore.

5. Idem A. Dionysio.

M Inorā annis lege definitis, nec per fideicommissum libertatem supremis suis elogiis relinquere potest, nisi his, quorum causam probare potest.

De aliena ancilla.

6. Idem A. Maximo.

D Eberi etiam alienæ ancillæ fideicommissariam libertatem placuit, nec deficit hoc debitum, si interim domina (si modo nihil ex iudicio eius, qui quæve reliquit libertatē, perceperit) noluit vendere: quia possit tempore procedente, ubique occasio redimendæ ancillæ fuerit, præstari libertas.

Manumissi quorum sunt liberi.

7. Idem A. Nicomedi.

H I, quibus per fideicommissum libertas supremis iudiciis relinquatur, eorum liberi efficiuntur, quibus manumittuntur. PP. Kal. Apri. Fulco & Dextro Consil. 226.

De libertate collata in heredis, qui non adiit arbitrium.

8. Idem A. Eutycti.

C Vm proponas fideicommissariam libertatem ita tibi datam, si uxori testatoris placuisset licet ea non adquirent hereditatem, pertinere cœperit ad filium solidam hereditas: non refragante tamen uxore testatoris, potes petere hereditatem.

Si seruus non adscripta libertate tutor detur.

9. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Daphnidi.

E T si non adscripta libertate testator seruum suum tutorem filius dederit, receptum est, tamen & libertatis & pupillorum fauore, ut per fideicommissum manumissum eum videatur. Et si non suum proprium, sed alienum seruum, conditionem eius sciens, tutorem adscripserit: æquē fideicommissariam libertatem datam (nisi aliud euidenter defunctum sensisse appareat) prudentibus placuit.

De libertate in tempus dilata.

10. Idem AA. Mercuriali.

F Ideicommissaria quidem libertas ita tibi relicta, cum testatoris filius ad annum viceimum quintum peruenerit, non interdidit, licet heredem intra præstitutam ætatem decessisse proponas. tempore quippe, quo, si uiueret, præstitam ætatem impleturus foret, spem libertatis non interdicere, vetus placitum est.

Manumissionem necessariam esse.

legitimo quoque herede fideicommissaria libertas repetita est, nullo iure præstari eam ab eo, qui rogatus non est, desideras. Plane si pecunia accepta heredem institutum omisisset hereditatem docueris, libertatem tibi præstare cogetur. PP. 13. Kal. Mart. Laterano & Rufino Consil. 198.

Si legatarius manumiserit, deinde codicilli falsi pronunciati sunt.

Q Vamuis codicilli quibus auunculo defunctæ legatus esse videris, falsi pronunciati sunt: tamē si ante mortem criminis questionem, iustam libertatem es à legatario consecutus, posterior euentus non infirmat ita datam libertatem. Planē secundum diui Hadriani constitutionem datur heredi viginti aureorum repetitio.

De natis ex statulibera.

3. Imp. Alexander A. Lucio.

C Vm libertatem mulieribus sub conditione datā proponas: quid dubium est, eos, qui ex his ante impletam eam eduntur, seruos nasci, & pertinere ad heredes iure dominij? His enim demum succursus est, qui post morā præstandæ libertatis progeniti sunt, ut libeti & ingenui nati videantur.

De ea quæ in voluntate domini in libertate morata est, & ea quæ nunquam fideicommissariam libertatem petiit.

4. Idem A. Hadriano.

S I voluntate domini in libertate est morata, cui fideicommissaria libertas relicta fuit: secundum senatusconsultum & constitutiones ad id pertinentes ciuis Romana facta ingenuus peperit. Sed si nunquam ab ea libertas petita est, sibi imputare debet, cui interea progeniti ex ea serui sunt.

De minore.

5. Idem A. Dionysio.

M Inorā annis lege definitis, nec per fideicommissum libertatem supremis suis elogiis relinquere potest, nisi his, quorum causam probare potest.

o vide leg. 14. D. eodem.

p Cur receptum hoc dicitur? nempe quia stricto iure utroque casu non idem est, aut non eadem ratio est. Qui seruum liberis suis dat tutorem, seruo dedisse libertatem intelligitur: duplici fauore libertatis & pupilli, qui seruum heredem facit, præsumitur quidem liberum eum fecisse, libertatis fauore at nullius pupilli causa.

Priori casu duplex ratio libertatem collatam esse suadet: potestior, vna tantum.

q l. 10. in fin. D. de testam. tut. adde l. 24. §. 10. D. de fideic. libert.

t hodie dicto §. 1. Instit. qui testament. l. 5. versio. cum igitur §. de necessar. vel potius utraque Cuiac. 18. obseruat. §. Alij putant directam ex testamento, si in eo tutor datus sit, competere: fideicommissariam, si in codicillis vel alia vltima voluntate.

r v. leg. 5. §. de testam. tut.

s Libertas legatarij non perit heredis morte. t Hodie etiam sine manumissione v. l. 15. §. eo. dem.

u Contra latitantem decretum interponitur.

v Verbum Com mendo, non satis exprimit fideicommissum, aut preces: arbitrium permittit potius quā preces adhibet, quæ in testamentis necessitati permittit sunt l. 41. §. 6. ff. eodem. leg. 11. §. 2. D. de legat. 3. Paul. 4. sentent. l. 9. §. 6. v. quæ notauit ad leg. 2. §. de codicillis & ad leg. 186. ff. de versio.

x Agnoscens legatum, iudicio defuncti parere tenetur, ut hic. & l. 40. in fin. pr. D. eo.

y vide leg. 24. ff. eo.

z cuius causa fauorabilis.

a Cum libertate solem respiciere, id est, in ingenuitate nasci.

b Ex ancilla potest nasci ingenuus ut hic. v. c. leg. 1. §. primo, ff. de statu.

c Libertatis fauore pluralis numerus pro singulari & e contra accipitur.

d vide leg. 5. infra de bon. qua liberis: leg. 20. leg. 179. ff. de reg. iur.

t & ita sine manumissione heredis iudicium, quod olim exigebatur l. 4. in fin. l. 11. §. eo.

e Propter mortem heredis, fideicommissaria libertas in quasi directam mutatur & ex fideicommissario Orcinus.

f Voluntas defuncti non est differenda, præsertim in libertate.

g Syn. Basi. 48. tit. 13. c. 3. l. Harm. 18. §. 16.

h Si libertas fideicommissaria est relicta vni ex liberis ancillæ, quem elegerit heres: illo moriente, nulla facta electione, omnes ad libertatem perducuntur.

i Oratio de incerto ex certis, sua aptitudine continet vniuersos, Bald.

11. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Flauiano.

S I seruus fuit, ac tibi per fideicommissum libertas relicta fuit: peruides sine manumissione te ad libertatem peruenire non potuisse. quapropter si verbis precariis constitutus seruus libertatem accepisti: adire præsidem provincie te oportet, ut causa cognita, si tibi deberi libertatem perspexerit, ad manumittendum eum, qui debet vigeat, vel si latitet, contra latitantem interposito decreto tibi prospiciat.

De verbo, commendo.

12. Idem AA. & CC. Hyrenio.

E X verbo, commendo, testamento vel codicillis non videri fideicommissariam libertatem relictam esse, iustitiam iuris declaratur.

De aliena ancilla & de eo, qui iudicium testatoris agnouit.

13. Idem AA. & CC. Pythagoridæ.

S I te donatam ante matrimonium uxori suæ, postea ei legato relicto, testamento manumitti, seu codicillis, seu verbis precariis à successoribus voluisti eos ad redemptionem & manumissionem, quā eam, quæ in capiendis relictis defuncti consensit iudicio, teneri tibi que fideicommissariam deberi libertatem, non ambigitur.

De manumissione eorum qui sunt in utero.

14. Imperator Iustinianus A. Iuliano præfecto prætorio.

C Vm inter veteres dubitabatur, si fideicommissariam libertatem possibile esset relinqui seruo, qui adhuc in ventre portaretur, & homo fieri speraretur: nos vetus iurgium decedentes, libertatis fauore censuimus & fideicommissariam necnon directam libertatem suam firmitatem habere siue in masculo, siue in femina, qui quæve adhuc in ventre vehitur: ut cum libertate solem respiciat, & si eam mater sua adhuc in seruitute constans eum vel eam ediderit. Sin autem plures creati vel creatæ sint, siue vnus fecit mentionem, siue pluraliter nuncupauit: nihilo minus omnes ad libertatem à primis veniant cunabulis: cum in ambiguis sensibus melius sit (& maxime in libertate, fauore eius) humaniorem amplecti sententiam. Dat. Kal. Octo. Lampadio & Oreste VV. CC. Consil. 530.

De mora.

15. Idem A. Iuliano præf. prætor.

A Ncillam siue seruum cum fideicommissaria libertas ei relicta sit, sancimus, si mora libertatis à debitore facta fuerit, sententia prædictis eripi in libertatem, & nullo facto, aut voluntate ab herede expectanda: sed talem habere eos libertatē, quasi ab ipso testatore directis verbis fuerint libertatem consecuti: cum satis impium atque absurdum sit, heredes testatoris differre voluntatem, maxime cum ad libertatem respiciat.

De libertate relicta vni ex liberis ancilla, quem rogatus elegerit.

16. Idem A. Iuliano præf. prætor.

S I quis in testamento suo rogauerit suum heredem, sex liberis ancillæ suæ quam nominauerit, vnum quem elegerit ad libertatem perducere: & cum ancilla vnum vel plures enixa est, heres neque dum superest, in libertatem aliquem adduxerit, vel cum deliberat, quis ad libertatem perducendus est, ab hac luce fuerit substractus, dubitabatur ab antiquis vtrumne omnes, an quidam, an nemo ex his ad libertatem perueniat. sed veteris quidem iuris altercatio multa sanē super huiusmodi casibus resonauit. Nos autem heredis coercentes malignitatem, si non voluntatem testatoris adimpleuerit: & mox cum potuerit, non elegerit vnum ex liberis ancillæ, & cum libertate donauerit: sancimus compelli non solum eum, sed etiam heredes vel successores eius, omnes ancillæ liberos in libertatem perducere. Neque enim hoc contrarium est sententia testatoris. Cum enim omnimodo quandam ex his liberum esse disposuerit, & non ad certum corpus, sed ad omnes respexerit: si non pareatur eius voluntati, sine dubio ex sententia testatoris omnes ad libertatem perueniunt. Similēque esse definitionem censuimus, & si non ab herede, sed à legatario vel fideicommissario testator rogatus.

libertas in quasi directam mutatur & ex fideicommissario Orcinus.

defuncti non est differenda, præsertim in libertate.

g Syn. Basi. 48. tit. 13. c. 3. l. Harm. 18. §. 16.

h Si libertas fideicommissaria est relicta vni ex liberis ancillæ, quem elegerit heres: illo moriente, nulla facta electione, omnes ad libertatem perducuntur.

i Oratio de incerto ex certis, sua aptitudine continet vniuersos, Bald.

a Sua cuique nocet contumacia.

b h. 26. in fin. D. eod.

c Quoties res que

petitur, dari potest, ineptum est reum ad estimationem eius condemnari. Alioquin sententia à libello differret: quod esse non debet. l. 18. ff. com. diuid. v. Oldend. in v. r. d. de sentent. & re iudic. c. 17. d. Stultus est iudex, qui cū res petitur, in estimatione eo denat, si res præstari potest & debet. e. adde leg. vlt. D. qui sine manum. v. Cuiac. c. 23. de præscr.

f. adde §. 4. In-
fir. de success. li-
bert. Vlpian. l. 5.
11. & 20. §. 14. &
22. §. 2. Cai. l. tit.
1. §. 4. Nouell. 78.
§. 3. In fir. de lib.
huc etiam perti-
net l. 43. D. de fi-
deicommiss. lib.
ut Paul. 4. senten.
12. §. 4. §. 6. 7.
8.

g Quinam dedi-
ticij essent, vide
Caium d. loco.
Vlpian. l. 5. 11.
adde quæ scripsi
ad l. 7. §. 7. D. de
dolo. & Theophil.
de libertis infi-
l. 3. c. 4. Testa-
mentum facere
eis non licebat,
Cai. d. loco. §. 5.
Vlpian. 20. §. 14.
aut ex testamē-
to capere, nullā
que ratione ad
ciuitatem prio-
rē perducit Cai.
d. loco. §. 5. heredes
institui Vlp.
22. §. 2.

h §. vlt. In fir. de
lib. §. 4. In fir. de
success. libert. Vlp.
pian. l. 5. 10. &
19. §. 4. & 20. §.
14. Cai. l. tit. 1. §.
3.
i id est, tumul-
tuariē & confu-
sē. hinc imper-
ium per satyrā
dare, per satyrā
sententiam ex-
quirere, per saty-
ram abrogare
& derogare, Fe-
stus d. satyra. ex-
quirere senten-
tiam Salust. in
iugurtha. Opus
per satyrā col-
lectum §. 1. vlt.
Et prius Constitu-
tione ad antecess-
sores, sic apud au-
thorē Panegy-
rici Flauientium
Constantino di-
cati, Neque e-
nim quā per sa-
tyram confun-
denda sunt be-
neficia tua, & sa-
tyra lex, lex mul-
tis alijs legibus,
confecta Festus
d. loco, quæ de
pluribus rebus
simul loquitur
l. 1. §. 5. Etymol. v-
erbo nōna. d. c. 1.
xv. vlt. & satyra
cibi genus ex va-
rijs rebus con-
ditiū. Fest. d. lo-
co. Varro in ve-
teri tabula aenea
apud Apianum,
extra quam si
quid in satyra
foret, Lucilius i.
satyrar, per saty-
rā edilem factū,
adde Diomedē
§. ca. 6.

k v. l. p. d. §. 4.
l Bellum civile
fuit aduersus Latinos, Hetruscos & Sabinos: cuius meminit Florus abbreviator 71. Ap-
pianus l. belli civilis: Florus 3. c. 18. Plinius de viris illustribus c. 63. 75. Valerius 6. ca. 8.
Plinius 33. c. 1. Eutrop. §. c. 1. Augustinus 3. de ciuitate 17. & 26. Orofius 5. c. 18. Plutarchus
in Sylla: Solinus c. 2. Eutuban lib. tempor. m Origine sublata, non est cuius sit imago.
n Latinorum ea conditio erat, ut liberi viuebant, moriebantur ut serui: veluti cum
spiritu libertatem exuente, eorum enim bona à manumissoribus occupabantur, non
iure hereditatis, quoniam nulla est serui hereditas, sed iure peculij: idque ex l. Iulia
Norbana. Theoph. §. 3. In fir. de succ. libert. o Norbana quæ cōditionē Latinorū prima
reperit Theoph. §. 3. In fir. de succ. libert. p dixi ad No. 78. adde §. 4. In fir. de success. libert. Porro
senatusconsultum Largianum in Latini defuncti bonis, extraneo manumissoris here-
di, manumissoris filiū præponebat, si nominatum non erat à patre exheredatus d. §. 4.
q Hoc edicto cauebatur, ut si quis Latinus, inuito aut infcio patrono, ciuitatem Ro-

uerit libertatem imponi. Sic etenim iusto timore heredes
& legatarij vel fideicommissarij perterriti & voluntatem
testatoris adimplere procurent, & sibi non ex omnium li-
bertate quandam asserere pariantur iacturam. Quod si re-
clamauerint sibi tale dispendium imputent, non ex nostra
lege, sed ex sua lugentes instantia. Dat. X V. Kal. Decem. Cō-
stant. Lampadio & Oreste Conss. 536.

De seruo legato ut manumittatur.

17. Idem A. Iuliano præf. præf.

Cum quidam seruum suum ita legauerit, ut legatari-
us libertatem ei imponat, & heres ad huiusmodi
legatum improbe versatus seruum dare legatario de di-
gnatus est, ut etiam lite pulsatur, & iudex nō in ipsum
legatum, sed in estimationem litis cōdemnationem proferat,
veteris iuris interpretes dubitabant, ne quod obstatulum
libertati ex hac causa procedat. Et si placuerit eandem de-
beri libertatem, à quo danda sit, utrumne ad heredem, an à le-
gario. Et si heres imponat libertatem, an legatarius quod
ex pecuniaria cōdemnatione accepit, firmiter detineat, siue
in totum, siue ex parte, siue etiam nihil. Talem itaque
altercationem refecantes, miramur quare iudex qui præpo-
situs est, in prædicta causa, non omni modo cōdemnationem
in seruum, sed in estimationem eius fecerit: cum ip-
sius vitium etiam huiusmodi præbuit altercationi occa-
sionem. Vnde si talis questio emerferit, nullum quidem iu-
dicem ita esse stultum putamus, ut huiusmodi proferat cō-
demnationem. sed si legatarius imminuat quatenus ei ser-
uus restitutus, & post litem contestatam duorum mensium
spatium effluxerit: censemus illico ad libertatem eripi ser-
uum: & illum quidem liberum esse, heredem autem pro
sua indeuotione in omnes expensas quas legatarius in li-
te fecit, in quadruplum ei condemnari: iure patronatus in-
tegro legatario seruando.

DE DEDITITIA^a LIBERTA- TE TOLLEND A.

Tit. v.

1. Idem A. Iuliano præf. præf.

DEDITITIA conditio nullo modo in po-
sterum nostram rempublicam molestare con-
cedatur, sed sit penitus deleta: quia nec in vñ
esse reperimus, sed vanum nomen huiusmodi
libertatis circumducitur. Nos enim qui veritatem colimus,
ea tantummodo volumus in nostris esse legibus, quæ ri-
pā obtinent.

DE LATINA^b LIBERTATE TOLLEND A, ET PER CERTOS MO- DOS IN CIUITATEM ROMANAM TRANSFUS A.

Tit. vi.

Prefatio. 1. De epistola. 2. De manumissione apud acta.
3. De seruo egroto à domino derelicto. 4. De prostituta contra
legem venditibus. 5. De his qui domini funus pileati antecedit
vel in ipso lectulo stantes cadaver ventillare videntur. 6. Si ma-
numittens voluerit Latinum libertum esse. 7. De manumissione
statuliberi. 8. Si dominus qui seruum iudicio liberali superauit,
pretium serui acceperit. 9. De nuptijs & de dotibus instru-
mentis. 10. Si dominus seruum apud acta filium suum nomina-
uerit. 11. De instrumentis seruitutis seruo traditis vel corrup-
tis. 12. De iure antiquo latinitatis, vel libertatis mentionem
faciente, & de varijs modis liberandi sublatis. 13. In quibus
casibus hac lex locum habeat.

1. Imperator Iustinianus A. Iohanni præfecto
pratorio.

Vm dediticij liberti iam sublatis sint: ea pro-
pter imperfecta Latinorum libertas incertis ve
fugis titubet, & quasi per satyrā inducā
adhuc remanet: & non inutilis quidem pars

1 Bellum civile
fuit aduersus Latinos, Hetruscos & Sabinos: cuius meminit Florus abbreviator 71. Ap-
pianus l. belli civilis: Florus 3. c. 18. Plinius de viris illustribus c. 63. 75. Valerius 6. ca. 8.
Plinius 33. c. 1. Eutrop. §. c. 1. Augustinus 3. de ciuitate 17. & 26. Orofius 5. c. 18. Plutarchus
in Sylla: Solinus c. 2. Eutuban lib. tempor. m Origine sublata, non est cuius sit imago.
n Latinorum ea conditio erat, ut liberi viuebant, moriebantur ut serui: veluti cum
spiritu libertatem exuente, eorum enim bona à manumissoribus occupabantur, non
iure hereditatis, quoniam nulla est serui hereditas, sed iure peculij: idque ex l. Iulia
Norbana. Theoph. §. 3. In fir. de succ. libert. o Norbana quæ cōditionē Latinorū prima
reperit Theoph. §. 3. In fir. de succ. libert. p dixi ad No. 78. adde §. 4. In fir. de success. libert. Porro
senatusconsultum Largianum in Latini defuncti bonis, extraneo manumissoris here-
di, manumissoris filiū præponebat, si nominatum non erat à patre exheredatus d. §. 4.
q Hoc edicto cauebatur, ut si quis Latinus, inuito aut infcio patrono, ciuitatem Ro-

manorum essent, verum ut Latinus moretetur d. §. 4. r l. 2. §. comm. dē
leg. l. h. vñle cōducibilis. i Liberi igitur vitā agebant, atq; ipso vltimo spiritu liber-
tatem amittebant, & quasi seruorum bona, quasi iure peculij, manumissores detine-
bant §. 4. In fir. de success. libert. Saluian. 3. ad eccles. lugo Latinitatis addicuntur, quos
scilicet iubent sub libertorum quidem titulo agere viuentes: sed nolunt quidemquam
habere morien-
tes, negato his vl-
time voluntatis ar-
bitrio: etiā quæ
superstitēs ha-
bent morientes
donare non pos-
sunt. Hæc Saluia-
nus. His contra-
rij erant man-
missi denariales
(ex lege dena-
rio iactato ma-
numissi) & &
Charitularij ma-
numissi per epi-
scopum Burchar-
dus Astolphus
rex Longobard.
tit. de manumif-
sis, vide Cuiac. 4.
observ. 5.
u De manumif-
so per epistolā
Caius l. 1. §. 3.
x Quemadmo-
dum per episto-
lam quis manu-
mittat.
y De tabularijs
sepius dixi.
z De manumif-
so inter amicos
Caius d. loco ad-
de §. 1. In fir. de li-
bertat.
a de quo v. l. 2. ff.
qui sine manu-
missione, & Sue-
tonium.
b No. 22. c. 12. No.
153. c. 1. l. 2. §. 5.
de bon. libert. ad-
de l. 2. de insti-
tutis exposit. leg.
vlt. ff. pro dereli-
cto: l. 13. ff. de sta-
tu homin.
c Seruus æger à
domino expositus,
illico fit ci-
uis,
d v. l. 1. §. si man-
cipia venier. ne
prostituat.
e Pileus, liber-
tatis insigne ve-
hic: §. 1. eo. adde l.
10. §. de test. manu-
missi. mortis erat
seruis simul at-
que manumissi
essent demere
capillos, & capi-
ti caluo pileum
imponere, ut eo
quasi simbolo
tempestatē ser-
uitutis videren-
tur effugisse, ut
naufragio liber-
tatis solent. No-
nim. Quo allu-
dere Paulus A-
ffor 27. vers. 34.
videtur, in sum-
mo naufragio
constitutus, & de-
votus pñs en. rñs
pñs pñs rñs lu-
uenalis Satyra
12. gaudent ibi,
vertice raso Gar-
rula securi. nar-
rate pericula
nautæ. Plaut. in
Amphitruone, ut
ego hodie raso
capite caluus ca-
piam pileum. Cō-
trā, coma apud
Spartanos liber-
tatis erat insigne. Aristoteles Rhetoric. 1. ut apud Gallos ingenuitatis, vnde
Gallia comata, libera. Alij igitur putant, caput manumissis adrasum, ut ea ratione
significarent se mutatos: & quasi novos homines factos: id enim vel apud Athe-
nienſes seruabatur teste Suida in ἀνδραμωδὸν ἡγεῖα. Porro ad id quod de pileo dixi
referenda est illa clausula in Cuspidijs testamentis, Tauro pileum do. Ita directo ma-
numissi funus defuncti præcedere solebat, ut Appian. indicat in Michridate, dū Prusiā
Bithyniæ regē gestasse pileum refert, & πῶς οὐκ ἔτις ἀνδρῶν ἦσαν ἐν ταῖς διαδυνασίαις ἐν ὁ-
πλίταις: Perius §. Hæc mera libertas, hæc nobis pilea donant. & à Plauto in Ca-
bitueis: & in Autelij Victoris breuiario dicuntur pilei manumissionis, id est, ad li-
bertatem. Sueton. in Tyberio, hinc ad pileum vocare. Liuius 3. decad. 3. & 10. & 4. decad.
8. & 5. adde Senec. 6. epist. 47. d. Liuius 24. 29. 34. 45. 48. De pileo hoc adiacere vñam est,
pileatos seruos veniunt solitos. v. 7. Gell. 4. Porro an & quomodo pileati Romani
alias dixi. Hoc etiā notandū est, videri manumissos solitos fuisse albas vestes sumere,
ipso

eius diminuitur: quod autem ex re ipsa rationabile est,
hoc in ius perfectum deducitur. Cum enim Latini liberti
ad similitudinem antiquæ Latinitatis, quæ in colonijs mis-
sa est, videntur esse introducti, ex qua nihil aliud rei publi-
cæ nisi bellum accessit ciuile: satis absurdum est, ipsa origi-
ne rei sublata, eius imaginem derelinqui. Cum igitur
multis modis & pene innumerabilibus Latinorum intro-
ducta est conditio, & leges diuersæ; & senatusconsultum
introducenda sunt, & ex his difficultates maximæ emerge-
bant tam ex lege Iunia, quam ex Largiano senatusconsul-
to, necnon ex edicto diui Traiani, quorum quidem plenæ
fuerant nostræ leges, non autem in rebus iurorum fuerat
experimentum: studiosissimum nobis visum est, hæc qui-
dem omnia & Latinam libertatem refecare: certos autem
modos eligere, ex quibus antea quidem Latina compete-
bat libertas, in præfenti autem Romana defertur conditio
ut his præfenti lege enumeratis, & ciuibus Romanis nascen-
tibus, ceteri omnes modi, per quos Latinorum nomen in-
ducebatur, penitus conqueſcant, & non Latinos pariant, sed
pro nullis habeantur. Quis enim patiatur talem esse liber-
tatem, ex qua ipso tempore mortis in eandem personam
simul & libertas & seruitus concurrant: & qui quasi liber
moratus est, eripiat non solum in mortem; sed etiam
in seruitutem?

1 Sancimus itaque si quis per epistolam seruum
suum in libertatem perducere maluerit, licere ei hoc fa-
cere quinque testibus adhibitis, qui post eius literas, siue
in subscriptione positas, siue per totum textum effusas,
suas literas supponentes, fidem perpetuam possint char-
tulæ præbere. & si hoc fecerit, siue per se scribendo siue
per tabularium, libertas seruo competat quasi ex imita-
tione codicilli delata: ita tamen, ut ipso patrono viuente,
& libertatem, & ciuitatem Romanam habeat.

2 Sed & si quis inter amicos libertatem dare seruo
suo maluerit: licebit ei similiter quinque testibus adhibi-
tis suam explanare voluntatem: & quod liberum eum
esse voluerit dicere. & hoc siue inter acta fuerit testifica-
tum, siue testium voces attestationem sunt amplexæ, &
litteras tam publicarum personarum, quam testium ha-
beant: simili modo serui ad ciuitatem Romanam per-
ducantur, quasi ex codicillis similiter libertatem adipe-
scentes.

3 Sed scimus hoc etiam esse in antiqua Latinitate ex
edicto diui Claudij introductum, quod si quis seruum
suum ægritudine periclitantem à sua domo publicè cie-
cerit, neque ipse eum procurans, neque alij eum com-
mendans, cum erat ei libera facultas, non ipse ad eius
curam sufficeret, in Xenonem eum mittere, vel quo pote-
rat modo eum adiungere, huiusmodi serui in libertate La-
tina antea morabatur, & quem ille morientem antea dere-
liquit, eius bona iterum, cum moretetur, accipiebat.
Talis itaque serui libertate necessaria, domino etiam
nolente, re ipsa donatus, fiat illico ciuis Romanus, nec a-
ditus in iura patronatus, quondam domino reſeruetur.
Quem enim à sua domo suæque familia publicè repulit,
neque ipse eum procurans, neque alij commendans, ne-
que eum in venerabilem Xenonem mittens, neque con-
suerit ei præbens salaria: maneat ab eo eiusque substantia
penitus segregatus tam in omni tempore vitæ liberti,
quam cum moriatur, necnon postquam iam in fata sua
conceſſerit.

4 Similique modo, si quis ancillam suam sub hac
conditio alienauerit, ne prostituat, nouus autem do-
minus impia mercatione eam prostituendam esse tentaue-
rit: vel si pristinus dominus iniectionem manus in tali a-
lienatione sibi reſeruauerit, & cum ad eum fuerit
reuersa, ipse ancillam prostituat: illico in liberta-
tem Romanam eripiat: & qui eam prostituat, ab om-
ni iure patronatus repellatur. Qui enim ita demum
degener & impius constitutus est, ut talem exerceat mer-
cationem: quomodo dignus est vel ancillam, vel libertam
eam habere?

5 Sed & qui domini funus pileati antecedit, vel in

tatis erat insigne. Aristoteles Rhetoric. 1. ut apud Gallos ingenuitatis, vnde
Gallia comata, libera. Alij igitur putant, caput manumissis adrasum, ut ea ratione
significarent se mutatos: & quasi novos homines factos: id enim vel apud Athe-
nienſes seruabatur teste Suida in ἀνδραμωδὸν ἡγεῖα. Porro ad id quod de pileo dixi
referenda est illa clausula in Cuspidijs testamentis, Tauro pileum do. Ita directo ma-
numissi funus defuncti præcedere solebat, ut Appian. indicat in Michridate, dū Prusiā
Bithyniæ regē gestasse pileum refert, & πῶς οὐκ ἔτις ἀνδρῶν ἦσαν ἐν ταῖς διαδυνασίαις ἐν ὁ-
πλίταις: Perius §. Hæc mera libertas, hæc nobis pilea donant. & à Plauto in Ca-
bitueis: & in Autelij Victoris breuiario dicuntur pilei manumissionis, id est, ad li-
bertatem. Sueton. in Tyberio, hinc ad pileum vocare. Liuius 3. decad. 3. & 10. & 4. decad.
8. & 5. adde Senec. 6. epist. 47. d. Liuius 24. 29. 34. 45. 48. De pileo hoc adiacere vñam est,
pileatos seruos veniunt solitos. v. 7. Gell. 4. Porro an & quomodo pileati Romani
alias dixi. Hoc etiā notandū est, videri manumissos solitos fuisse albas vestes sumere,
ipso

Fertul. de resur-
rect. carnis, si fir-
miliam tuam li-
bertate muta-
ueris, & vestis
alba nitore. v.
Cuiac. 3. obs. 24.
adde Antonium
Cuthoriam in Pu-
lyhistore cap. 1.
vbi de veterib.
nudo capitepro-
palam incenden-
tibus. sed & ma-
numissi quoque
sumebant pic-
runque patro-
norū nomina,
vt author est Ar-
teimidorus in o-
vet. genez. di xi
ad l. 9. de li-
berali causa.

a Præfereban-
tur lecti in fu-
nere. Tacit. lib.
16. Tres igitur
lectulos ad su-
prema retineri
iubet. Cicero 2.
de legib. Ne lecti
plures interren-
tur lege sancitū
est. adde Hali-
carn. lib. 4.
b Serui pilea-
ti cadauer do-
mini anteceden-
tes, vel in lecto
cadaueris stan-
tes horti effi-
ciuntur. dixi su-
perius.

c Non atten-
ditur voluntas
testatoris Lati-
num tacere ge-
stienus.
d Aus publicum
testamento mu-
tari non potest.
vt hic: & l. 55. ff.
de leg. 1. l. 5. §. 7.
D. de adm. tur.
l. 42. D. de oper.
libert.

e Si heres ma-
numittit seruū
pendente condi-
tione liberta-
tis sibi relicte,
tenet libertas:
sed cuius sit li-
bertus euentus
ostendit.

f l. 3. §. 15. D. de
statulib.

g arqui nemo
contra defuncti
voluntatem ma-
numittendus: l.
21. §. 1. ff. ad Tre-
bell.

h dixi ad Vlp.
2. §. 8.

i Si pretium
recipit domi-
nus, vt seruus in
libertate more-
tur, vel vt ma-
numittatur, nō
fit libertus. La-
tinius, sed liber-
tus tantum.

k Si dominus
iungit ancillam
libero, liberā ef-
ficatur. adde No-
uell. 22. c. 11.

l Seruus apud
acta filius a do-
mino nomina-
tus, non fit qui-
dem filius, sed
liber. nst. de a-
dopt. in fin. & ibi.
Theophil.

m Seruitutis
instrumento,
seruo tradito
vel corrupto co-
ram quinq; te-
stibus, seruus fit
liber.

n Leges de La-
tina libertate a-
brogantur.

ipso lectulo a stantes cadauer ventilare videntur: si hoc ex
voluntate fiat vel testatoris, vel heredis: fiant // illico // ci-
ues Romani. Et ne quis vana libertate iactare se conceda-
tur, vt populus quidem eum quasi humanum respiciat,
multos pileatos^b in funus procedentes adspiciens, omni-
bus autem deceptis maneant illi in pristina seruitute pu-
blico testimonio defraudati: fiant itaque & // hi // ciues
Romani: iure tamen patronatus patronis integro re-
seruato.

6. ¶ Illo proculdubio obseruando, vt si quis siue in
testamento, siue vindicta quendam manumiserit, licet^c
hoc dixerit vel scripserit, quod voluerit // eum // esse Lati-
num, superuacua adiectio Latinitatis aboletur, & // ita // fiat
cuius Romanus: ne modi, qui ab antiqua obseruatione in
ciuitatem Romanam homines perducebant, per priuato-
rum^d voluntates deminui videantur.

7. ¶ Sed & si sub^e conditione quidem libertatem ser-
uo suo reliquerit, & adhuc pendente conditione extraneus
heres libertatem ei imposuerit: non vt antea Latinus sed
cuius^f fiat^g Romanus. Et si quidem conditio defecerit: i-
psius heredis, qui libertatem imposuerit, maneat liber-
tus. Sin autem fuerit adimpleta // conditio: // ne eripatur
liberis forsitan & cognatis ius patronatus, Orcinus^h liber-
tus videatur: & ad eum iura patronatus perueniant, cui
leges concedunt.

8. ¶ Illud etiam satis acerbum nobis visum est, quod
putabat antiquitas, si in liberali iudicio superatus fuerat
seruus a domino, deinde seruiⁱ pretium ab aliquo ei sol-
utum est, in Latinitate eum remorari. quemadmodum
enim rationabile est, & pretio eum perfrui, & mortis li-
berti tempore denuo eum in seruitutem deducere, cum
non sint ambo casus sibi consentanei? Et in præfenti i-
gitur casu libertas Romana ei accedat, iure patronatus
minime ei subnixo: quia ipse quodammodo ibi libertus
inuenitur.

9. ¶ Sed & si quis homini libero suam ancillam^k in
matrimonium collocauerit, & dotem pro ea conscripse-
rit: (quod solitum est in liberis personis solum procede-
re) ancilla non Latina, sed cuius efficiatur Romana. Si
enim hoc, quod frequentissimè in ciues Romanas, & ma-
ximè in nobiles personas fieri solet, id est, dotalis in-
strumenti conscriptio, & in hac persona adhibita est: ne-
cessarium est, consentaneum effectum huius scripturæ
obseruari. ---

In authent. de nupt. §. si verò ab initio. & §. adscriptio. coll. 4.
tit. 1. Nov. 22. c. 10. & 17.

AD hoc qui suam ancillam credenti tradidit in matrimo-
nium tanquam liberam: siue consecrit dotalia instrumen-
ta, siue non, aut sciens eam duci, tacuit ex studio: dominum eius
amittit, eaque ad ingenuitatem rapitur. Idem dicitur de seruo. Si
verò nec domini voluntas, nec taciturnitas fraudulosa interueniat,
& quis credidit liberam se iungi persone, illa verò famula exister-
re declaratur: ipso iure matrimonium non tenet. Adscriptio au-
tem alieno nubere liberam non licet ignorante vel sciente nec con-
sentiente domino: immo datur licentia domino per se vel per
presidem abstrahere adscriptitium suum, & plagis mediocri-
bus eum castigare.

Finis Authentica.

Sequitur textus Codicis.

10. ¶ Similique modo si dominus inter acta quendam
seruum filium suum nominauerit: voci eius quantum ad
liberam conditionem, credendum est. si enim ipse tali af-
fectione fuerit accessus, vt etiam filium suum seruum no-
minare non indignetur: & hoc non secreto, neque inter
solos amicos, sed etiam actis interuenientibus, & quasi in
iudicij figura nominauerit: quomodo potest eum seruum
iterum saltem morientem habere? sed perducatur & ipse
in ciuitatem Romanam, vera libertate, & non falso ser-
uomodo domini sui sustentatus.

11. ¶ Ille autem nouissimus antiquæ Latinitatis modus
in ciuitatem Romanam translatus eligendus est, si quis in-
strumenta^m ex quibus seruus ostendebatur, vel dederit
seruo, vel corruerit. Sed ne furandi occasio seruis forsitan
deretur, & sua malignitate in libertatem perueniant: talis
modus certa & indubitata probatione manifestetur, vt tes-
tibus presentibus non minus quinque dominus instru-
menta vel det famulo suo, vel debeat, aut alio modo cor-
rumpat. Et ex eo igitur modo ciuitatem Romanam ei
competere censum saluo iure patronatus tam in hac spe-
cie, quam in cæteris: nisi vbi specialiter hoc patronis dene-
gauimus.

12. ¶ His tantummodo casibus ex omni iure Latinita-
tis antiquæ electis, cæteriⁿ omnes modi, qui in libris pruden-
tium, vel constitutionibus enumerati suat, penitus con-
quiescant: nec Latini ab eis procedant, sed maneant (vt di-
ctum est) serui in sua conditione, nec tali remedio abuti

concedantur, & ne in posterum aliquod ius Latinæ liberta-
tis nostris legibus incurrat, lex Iunia taceat, Largiano Se-
natuconsulto cessante, fileat edictum diui Traiani, quod
// ex // ea sequebatur, & si quæ alia lex, vel senatusconsultum,
vel etiam constitutio loquitur de Latinis: ea inefficax, quan-
tum ad eam partem, remaneat. & triplex antea via liberta-
tis, quæ multiplices introducebat ambages, vno directo
tramite discat ambulare. Quod si aliqua lex vel constitutio
libertatis faciat mentionem, non autem Latinitatis: ea pro
ciuitate Romana loqui intelligatur.

13. ¶ Sed si quidam liberti iam mortui^o sunt, & bona
eorum quasi Latinorum his, quorum intererat, aggregata
sunt, vel adhuc viuunt: nihil ex hac lege innouetur, sed
maneant apud eos iure antiquo firmiter detenta & vindic-
anda. In futuris autem libertis præfens constitutio locum
sibi vindicet. Dat. Kal. Nouemb. Constantinop. post consu-
latum Lampadij & Orestis IIII. Confli.

o hæc consti-
tutio non per-
tinet ad libertos
iam mortuos.

DE COMMUNI P SERVO manumisso.

TIT. VII.

1. Imperator Iustinianus A. Iuliano præ- fecto pratorio.

IN communes seruos, eorumque libertates, &
quando cuiusdam domino pars libertatem im-
ponentis accrescit, necne, & maxime inter mi-
lites, qui huiusmodi imponunt libertates, am-
biguas multa exorta est apud veteres iuris authores: &
inuenta est constitutio apud Martianum in constitutioni-
bus^q diui Seueri, per quam idem Imperator disposuit ne-
cessitatem^r imponi heredibus militis comparare partem
socij, & seruum libertate donare. Sed & alia constitutio
// duorum // Seueri & Antonini principum reperta est, ex
qua generaliter necessitas^r imponebatur socio partem
suam socio vendere, quatenus libertas seruo imponatur:
licet nihil lucri ex substantia socij morientis alij socio ac-
cedat: pretio videlicet arbitrio prætoris constituendo, se-
cundum ea quæ // & // Vlpianus^t libro sexto fideicommissio-
rum, & Paulus libro tertio^u fideicommissorum refert. Vbi
& hoc relatum est, quod & Sextus Ælius^x iuris antiqui
conditor^y definiuit, socium per prætorem compelli^z
suam partem vendere, quatenus liber seruus efficiatur:
quod & Marcellus apud Iulianum^a in eius Digestis^b no-
tat^c: hocque Marcellum, cum Iulianum notaret, retulisse
palam est.

1. ¶ His itaque apud veteres iuris auctores inuentis,
decidentes tales altercationes, generaliter sancimus, vt
nulla inducatur differentia militis seu priuati in seruis
communibus, sed in omnibus communibus^d famulis si-
ue inter viuos, siue in vltima dispositione libertatem quis
legitimam imponere communi seruo voluerit, hoc faciat:
necessitatem^e habente socio vendere^f partem suam quan-
tam in seruo possidet, siue dimidiam, siue tertiam, siue
quantamcunque. Et si plures sint socij: vno ex his li-
bertatem imponere cupiente, alios omnes necessitatem
habere partes suas quas in seruo possident, vendere^f i-
psi qui libertatem seruo imponere desiderat, vel heredi ei-
us: licet & ipse communis seruus heres institutus sit, &
hoc moriturus dixerit: ita tamen, vt omnimodo ipse, qui
partes alias comparauerit, vel heredes eius libertatem
imponant.

2. ¶ Sin autem socius vel socij recusauerint precium
accipere: licentiam ei damus offerre hoc per publicas
personas, & sigillo impresso in^g adem sacram deponere,
& sic habere facultatem seruum libertate donare, &
eum habere plenissimam libertatem, & ciuitate Roma-
na perfrui, & nullum timere ex sociis. libimet enim im-
putent, si cum liceret // eis // lucrari pretium, hoc accipere
distulerunt.

3. ¶ Sed ne circa peculium serui aliqua fiat dubitatio:
peculium eius in omnes socios peruenire iubemus ex par-
tibus, pro quibus quisque dominium serui possidet. Licentia^h
concedenda ei, qui libertatem moriens imponit, etiam
eius peculium quod ei attingit, liberto concedere. Iura
autem patronatus proculdubio pro suo ordine ad eum veni-
re, qui libertatem donauit.

4. ¶ Sin autem seruus ratiociniis suppositus est: ne
ratiocinia pereant, vel libertas impediatur, præsidem
prouincie, vel competentem iudicem tempus statuere
// oportet, // intra quod debeat ratiociniis antea factis, &
debitis quæ ex his apparuerint, redditis, ita ad libertatem
venire.

5. ¶ Ne autem quantitasⁱ seruilis pretij sit incerta, sed
manifesta: sancimus serui pretium, siue ancillæ, si nulla ar-
te sunt imbuti, viginti solidis taxari: his videlicet qui vsq;

BB. j.

p Paul. 4. sent.
32. §. 1. Vlp. 1. §.
18 §. 19.

q Institutioni-
bus. Cuiac. hic.

r de seruo cū
militie commu-
ni, manumisso.

s de seruo cō-
muni a pagano
manumisso.

t v. Vlp. d. loco.

u adde Paul. d.
loco.

x Cæcilius.

Hal. v. Cuiac. 7.

obs. 25. vbi de va-
riis appellationsi-
bus iuriconsul-
torum tractat.

y Scripsit enim
Ælius ad leges

12. tabul.

z v. l. 2. §. de cō-
mun. rer. alien.

a l. 30. D. de li-
berali causa.

b Est & hæc
Marcelli senten-
tia in l. 16. D. de
Sc. Silianiano.

c Marcellus no-
tas cōposuit ad
Digesta Iuliani.

d Communes
famuli, id est,
paganorum.

e §. vlt. Inst. de
donat. l. 18. D. de
vulgari.

f & ita pars
socio non ad-
crescit, vt olim.

v. Vlpian. 1. §. 18.
§. 19.

g Inuiti nun-
quam cogimur,
res nostras ven-
dere.

h Deponeban-
tur res, vt sa-
pius, in ædem
apud sacerdo-
tes: cuius rei ex-
tat exemplum
apud Plantum in
Bacchidibus: æ-
ditus Xenoph.

i. æd. d. v. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

o. Herodiani
refert in Marco,
sub Commodo
templum Pacis
atfisse, in quo
multa priuato-
rum deposita
combusta. Idem
Hierosolymis
factum ac ser-
uatum. 2. Ma-
chab. 3.

h alias pecu-
lium, nisi lege-
tur nō debetur.

i. prima. §. de pe-
culio eius qui li-
bert. mer. §. 20.

versio. peculium.
Inst. de leg.

i De seruorū
pretiis legitimis
adde Synops. Ba-
silic. 7. tit. 6. c. 2.

lib. 48. tit. 14. c.

4. 1. Harmonop.

18. §. 15.

b Ea fuit vulgaris ferui æstimatione. l. 3. §. com. de leg. l. 2. §. de fidei. libert. l. 31. D. de minorib. l. 9. l. 10. D. de inoff. l. 47. D. de manumiss. test. olim quindecim. l. ult. D. de cond. inst. l. 35. §. de donat. l. 26. in fin. ff. mandati. his adiciendum, Bona fide duobus etiam solidis ancillam emi posse. l. 74. ff. de furtis.

c Seruorum artificum pretium. d. Fœminæ medicinam exercuerunt.

e Serui notarij pretium. adde l. 2. §. commun. de legat.

f Serui medici pretium. v. d. l. 3. vnde colligas, veteres medicinam per seruos exercuisse. ut hic: & l. 3. §. com. de legat. l. 25. §. 1. ff. de oper. libert. Suer. Neron. 7. Quintil. 2. Senec. 3. de benef. 24. Cicero pro Deiotaro: Varro l. de re rustic. 16. Galenus. 1. de curat. ratione. vt & per libertos. l. 25. §. 1. l. 26. ff. de oper. libert. l. 41. §. 6. D. de fidei. liber. Postea Iulius Cæsar Medicinæ professores ciuitate donauit, æste Suetonio à Iulio Augustus valetudine recuperata ope liberti Musæ (cui & ius auctorit. anulorum & ingentem pecuniam cum bonis dedit quem admodum etiâ patres eidem statuam ære colato, iuxta signû. Esculapij statuerunt teste Suetonio: adde 19. Plin. 8. & 25. 6. 7. & 29. cap. 1.) vniuerso Medicorum ordini immunitatem ciuiliū mune iū dedit. Dion. 53. Huiusmodi postea immunitas conferuata. Medicis, test. scriptis Vespasiani & Hadriani & aliorum Imperatorum. l. ult. D. de mun. rib. l. 5. §. de professorib. & medicis. vbi dixi de immunitate medicis concessa.

g Serui Eunuichi pretium. v. d. l. 3.

h Causa libertatis, inter alias causas numeratur, his adde quæ de libertate dixi d. l. 20. ff. de reg. iur.

i abrogatur, v. l. pian. 1. §. 18. §. 19.

j Res communis dicitur propria pro parte. v. l. 5. in fin. D. de leg. 1.

k Principes libertatis fautores.

l Princeps voluntatem defuncti potest interpretari. m. de quo vide l. 1. §. eod.

n id est. d. l. 1.

o De obligatione & consignatione alias dixi. p. Depositum periculo creditoris.

q Imperio dignum, humaniorem sententiam pro duriore sequi.

r l. 3. D. de manumiss. l. 4. l. 27. §. 1. D. qui & a quibus manumiss.

s Maritus seruum dotalem inuita muliere manumittere non potest. l. 21. D. de manumiss. adde l. 1. §. de remiss. pignori.

t d. l. 3. d. l. 4. d. §. 1.

u Tacita bonorum obligatio, etiam fisci, non impedit libertatem serui, nisi fraus interuenierit. l. 11. D. qui & a quibus manumiss.

x Generalis hypotheca bonorum non impedit serui manumissionem. hoc est, nemo, tamen si generaliter bona sua obligauit, impeditur seruus manumittere. Quid

addecimum annum suæ uenerint ætatis, in decem^b tantummodo solidis ponendis. Sin autem aliqua arte^c præditi sunt: exceptis notariis & medicis, vsque ad triginta solidos pretium eorum redigi, siue in masculis, siue in fœminis. Sin autem notarius sit, vel medicus, siue masculus, siue fœmina^d: notarius^e quidem vsque ad quinquaginta, medicus^f autem vsque ad sexaginta taxetur. Sin uero eunuchi^g sint serui communes, maiores decem annis: si quidem sine arte sint, in quinquaginta solidos computentur: si autem artifices, vsque ad septuaginta. Minores etenim decem annis eunuchos non amplius triginta solidis æstimari volumus. & eorum partem competentem socij accipient, & libertatem eis per competentes iudices imponere compellentur. 6 ¶ Sin autem vno ex socijs libertatem siue imponere siue relinquere seruo cupiente, & pretium dante, alter vel alteri ex his ipsi se uelle dixerint libertatē imponere, & pretium dare: melior quidem causa erit eius qui primus ad hanc rationem pietatis^h peruenit. Si tamen sub obtentu libertatis & ipsi ad hoc profulerint: tunc iudicem competentem omnes compellere sine pretio ei libertatem imponere: peculio quidem in omnes secundum partem domini distribuendo: iura autem patronatus secundum sui naturam omnibus qui libertatem imposuerint, æqualiter habentibus. 7 ¶ Ius autem accrepsit, quod antiqua iura in communibus seruis manumittendis introducebant, nullius esse momenti, nec in posterum frequentari penitus concedimus. Dat. Kal. April. Lampadio & Orestes IIII. Conf. 530.

Si alter ex dominis partem quam habet in seruo, ipsi legauit, dicitur ex benigna interpretatione libertatem relinquere. Salyc.

2. Idem A. Iuliano P. P.

Cum apud omnes iurisperitos hoc placitum est, vt seruus communis apud vnumquemque dominum partem sit propriusⁱ, partem alienus, vt ex hac causa possit & ipse legato honorari, & ipse legari: huiusmodi incidit quaestio. Duo vel plures domini communem seruum habebant, sed vnus ex his ipsi seruo suam partem quam in eo habebat, legauit. Et semel accepta dubitationis occasione, hoc uersutas in magnum extulit certamen. Nos igitur sensum huius legati crebra indagatione aggredientes, duplicem eum esse opinamur. Aut enim putauit testator liberum fieri posse ex parte seruum, qui huiusmodi legatum ei reliquit: aut si hoc minimè cogitauit, affectus socij fecit, vt ei acquiratur: heredes autem suos eundem seruum possidere minimè uoluit: vt sit manifestum à suo patrimonio penitus esse eum alienatum. In tali itaque comparatione nos qui fautores^k libertatis sumus, sic ambiguam testatoris interpretamur^l voluntatem, tanquam si uoluerit eum libertate in sua parte donare. Et cum iam de communibus seruis manumittendis statuimus quid in huiusmodi casibus fieri oporteat: ex illius sanctionis tenore & huiusmodi species sit definita. Fiat itaque liber ex parte quidem testatoris, secundum seius^m voluntatem: ex altera autem parte, ex nostra definitione, pretioⁿ secundum prædictamⁿ constitutionis tenorem, || vel socio || vel socijs ab herede præstando, vel si accipere noluerint, tam || eam || offerendo^o, quam consignando. & periculo^p eorum deponendo: cum satis abundeque imperiale^q est, humaniorem sententiam pro duriore sequi.

DE SERVO PIGNORI DATO MANUMISSO.

TIT. VIII.

1. Imp. Senerius & Antoninus AA. Proculo.

Item dotale mancipium vir, qui soluendo est, possit manumittere: tamen si te pignori^r quoque datum mulieri appauerit, inuita ea non posse libertatem adsequi, non ambigitur.

De obligatione & consignatione alias dixi. p. Depositum periculo creditoris. q. Imperio dignum, humaniorem sententiam pro duriore sequi. r. l. 3. D. de manumiss. l. 4. l. 27. §. 1. D. qui & a quibus manumiss. s. Maritus seruum dotalem inuita muliere manumittere non potest. l. 21. D. de manumiss. adde l. 1. §. de remiss. pignori. t. d. l. 3. d. l. 4. d. §. 1. u. Tacita bonorum obligatio, etiam fisci, non impedit libertatem serui, nisi fraus interuenierit. l. 11. D. qui & a quibus manumiss. x. Generalis hypotheca bonorum non impedit serui manumissionem. hoc est, nemo, tamen si generaliter bona sua obligauit, impeditur seruus manumittere. Quid

si specialiter Pamphilum obligauit? dominus eum manumittere non potest, ut hic. Synops. Basilic. 48. tit. 15. cap. 3.

y Generalis hypotheca formula. v. l. 3. §. eod.

z maxime necessarii. l. 6. l. 7. ff. de pign. a. v. l. 44. §. 7. D. de leg. 1. v. quæ notari d. l. 66. D. de furtis. b. Seruus generaliter obligatus, manumitti potest. l. 3. §. eo. speciali-

2. Idem AA. Abascanto.

Libertas à debitore fisci^t seruo data, qui pignori non est ex conventionione special^u, sed tantum privilegio fisci obligatus, non aliter infirmatur, quam si hoc fraudis consilio effectum detegatur.

3. Idem AA. Antonio.

AB^x eo qui bona sua pignori obligauit quæ^y habet, quæq; habiturus esset, posse seruis^z libertatem dari, certum est. Non^a idem iuris est in his seruis qui pignoris iure specialiter^b traditi vel obligati sunt.

4. Imp. Alexand. A. Sabiniano.

Si (vt proponis) consentiente^c creditore, cui pignoris siue cum alijs mancipijs obligatus fuisti, à debitore manumissus es: potuisti ad libertatem peruenire, PP. 6. Id. Maij, Alexandro A. Conf. 223.

5. Idem A. Extritiano.

Si creditoribus satisfactum^d fuerit: ancilla quæ pignori obligata à debitore manumissa erat, libera fuit. nam ipse manumissor si fraudem se fecisse creditoribus, vt reuocet libertates, audeat dicere: audiri^e non debet, nec heredes eius.

6. Idem A. Auctioni.

Si tutor tuus de^f pecunia tua seruos emptos manumissit: quoniam huiusmodi serui, sicut ceteræ res pupillari- bus pecuniis empta, iure^g pignoris ex constitutione^h diuorum parentum meorum obligati sunt, fauore pupillorum liberi facti non sunt.

Serui dotales, siue empti de pecunia dotali, possunt à marito iure manumitti. Salyc.

7. Imp. Gordianus A. Iulianæ.

Sine cum nupsisses, mancipia in dotem dedisti, siue post datam dotem deⁱ pecunia dotis maritus tuus quadam comparauit: iustis rationibus dominia eorum ad eum perueniunt: ideoque frustra quaestionem super statu manumissorum conaris inferre: qui eius^k facti qui comparauit, vel in^l dotem accepit, ab eo iure potuerunt manumitti.

DE SERVIS REIPUBLICÆ

^m manumittendis.

TIT. IX.

1. Imp. Gordianus A. Epigono.

Si ita vt legeⁿ municipali, constitutionib^uque principum comprehenditur, cum seruus publicus esses, ab ordine^o. (consentiente^p etiam præfide prouinciæ) manumissus es: non ex eo quod is quem dederas vicarium^q, in fugam se conuertit, iugo seruitutis quod manumissione euasisti, iteratò cogaris succedere.

Manumissus solemniter à ciuitate, potest matrimonium contrahere. Salyc.

Idem A. Hadrianæ.

Si decretum^r ordinis auctoritas rectoris prouinciæ comprobauit quo is libertatem acceperat, cui postea fueras (vt proponis) matrimonio copulata: nam ex huiusmodi matrimonio, & ciuem Romanam esse, & in^s patris potestate, non est opinionis incertæ.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Philadelpho.

Titulis^t non præcedentibus quibus dominia seruorum quarri solent, municipum libertus seruus non efficitur. Si itaque secundum legem Vestibulic^u cuius || legis || potestatem senatusconsulto Iubentio Celfo ite-

Vettium Rufinum legimus. l. 1. §. de bon. mate. & Vettium Atticum, & Vettium Valentem, & Vettium Priscum, & Vettium Chilonem, cuius nomen Lippius apud Tacitum 1. historiarum declarat. & alium in orationem pro M. Cælio: & L. Vettium qui derexit coniurationem Catilinæ apud Dionem, Antonius tamen Augustinus legit, Vestibulicam, putatque ea lege concessum municipijs, quæ in Italia erant, vt seruos suos publicos possent manumittere: idque ius postea potestum & ad prouincias & ad collegia constitutione D. Marci, Sed & vt hereditates libertorum & extraneorum capere ex testamento atque ab intestato recta via an per fideicommissum municipes possent, senatusconsulto Aproniano & alijs opus fuit. l. vnica. D. de libertis vniuersis l. 1. omnibus. D. ad Trebell. l. hereditatem. §. de hered. instit.

a familia is fuit Marcellorum, & Marcellus æque Iurisconsultum statrem habuit, l. 12. §. 43. D. de instr. b iidem, iurisconsulti insignes fuerunt, & Consules sub Hadriano. c Leges vrbane, plerunque extenduntur ad provincias & municipia, vt lex Vettij Libici hac constitutione, qua serui reipublicæ manumissi, ciues fiunt. Ita lex Attilia de tutoribus dandis in vrbe ex lege Iulia & Titia ad provincias porrecta. Insit. de Attiliano tutor. & lex Iulia de cessione honorum. l. 4. D. qui bon. cedere. & lex Fannia ex lege Didia porrecta est in totā Italiam auctore Macrobio.

DE HIS QUI ANON DOMINO MANUMISSI SUNT.

TIT. X.

1. Imp. Antoninus A. Cornelio.

UM qui seruos alienos ac si suos manumittit: vt h pretium eorum dominis, si hoc elegerint, dependat, || vel || quanti k sua interest l sape rescriptum est teneri. PP. Kalen. Mart. Anton. A. & Balbino Confl. 214.

2. Imp. Alexand. A. Mercuriali.

Felicissima, quam mandante m te seruum emisse dicis, si dominium serui quem manumissit, nondum n ad te transtulerat: frustra petis vt denegata libertate eius quem manumissum dicis, possessio tibi tradatur.

3. Idem A. Pompeio.

Qui tibi hereditatem vendidit, antequam o, res hereditarias traderet p, dominus earum perfeuerat: & ideo q manumittendo libertatem serui hereditario præstitit. PP. 6. Kal. Aug. Agricola & Clemente Confl. 231.

Tenens seruum precario, non manumittit. Salyc.

4. Imp. Valer. & Gallien. AA. Zoilo.

Si non proprietatem donaueras, sed ministerium r ancillæ dederas: libertatem mancipio dando, ea quæ precarium vsum habebat, dominio tuo nihil f præiudicauit. Nemo enim alienum seruum quamuis vt proprium manumittat, ad libertatem perducere potest.

5. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Marcellinæ.

Si tradita sunt ex donatione r mancipia: ius manumittendi donatrix non habuit.

6. Idem AA. & CC. Milio, & aliis.

Si pater seruum vestrum u licet minoribus viginti x annis consentientibus manumissit: ei libertatem præstare non potuit.

Libertas præstita seruo alieno cum iudicis vel principis decreto non præiudicat domino vero. Salycet.

7. Imp. Constantinus A. ad Bassum P.P.

Si a non dominis libertas detur mancipio alieno: si quidem ab his iudicibus impetrabitur, quibus dandi ius est: sine vlla trepidatione pœnæ facilis dissolutio est. Si vero iubentibus nobis quicquam lege actum esse doceatur, & non dominus vt alienum mancipium manumitteretur, petisse || probetur || tunc eodem qui in conspectu nostro libertatem monstrabitur, || a non domino || consecutus, ei protinus ad cuius proprietatem pertinet, restituito: is qui mancipium alienum fallendo c principis conscientiam manumissit, mancipia duo cogatur domino eius dare, eiusdem sexus, ætatis, arque artis, || cuius || constituit esse manumissum, & alia tria || fisco || eadem ratione similia. Quæ multa non semper imponitur, sed potius conqueiscit, si forte manumissus inferentem sibi quæstionem status, obiecta legi-

teret possit. a casus est diuersus a superiore. Sunt hæc diuersa, seruum iam suum manumittere: & seruum ea lege emere, vt eum mox manumittas. Prius non licet, vt hic licet posterius. l. 45. §. 3. D. de iure fisci.

b venditori. n. æg. ita legunt Græci, teste Cuiacio hic. & in l. 83. ff. de verb. signif. sic sentio, in hac lege mutari etiam nihil posse, vt hoc velle videatur imperator: licere fisci debitori emere mancipium vt manumittat. l. 45. §. 3. D. de iure fisci. Alias interpretationes vide apud Accurs. & Cuiac. hic.

c id est, emptus.

d Frustra libertas a tutore seruo pupilli sui datur, licet seruo ea deberet. l. 13. D. de manumiss. vt hanc particulam referas ad vocem debet am. eodem, quasi diceret, neque debitam. alioquin ineptum est, dici, neque fideicommissariam, neque directam libertatem a tutore præstari, propterea quod directam libertas non præstatur.

e Quid si voluntate pupilli manumissit Cuiac. l. 4. observ. 33. putat recte manumissum. Nam si seruum patris, consentiente patre, filius potest manumittere. l. 16. l. 22. D. de manumissionibus. l. 4. l. 22. D. de manumiss. vindict. Cur non & seruum pupilli tutor manumittet consentiente pupillo? Est enim tutor domini loco; tutor & pupillus, vnus: pater & filius, vnus: & ambo quasi vnus. Nec alia etiam ratione curator furiosi seruum eius manumittere non potest, quam quod nullus sit furiosi consensus. vide reliqua apud eundem.

f In fideicommissariis libertatibus fraus consideratur ex euentu tantum, & ita lex Alia Sentia locum non habet in fideicommissariis libertatibus, sed in directis tantum.

g In fideicommissariis libertatibus fraus consideratur ex euentu tantum, & ita lex Alia Sentia locum non habet in fideicommissariis libertatibus, sed in directis tantum.

h Libertates in fraudem creditorum datæ reuocantur. Synops. Basi. 48. tit. 26. ex tit. 7. c. 34. i. v. Cuiac. l. 8. observ.

i ipso iure.

l. 23. D. qui & a quib. manumiss. m. l. 27. versio. ex omni. D. qui & a quib. manumiss. n. puta imaginariū emptorem. l. 13. D. de iur. patr. o. i. vicarios suos. p. quamuis eorum quasi domini sint. l. 17. D. de peculio. videbatur etiam hoc qua-

tima præscriptione d potuerit excludere: cum sibi amissi mancipij damna debeat imputare || is || qui in perniciem suā gesta taciturnitate e firmant. PP. Id. Iul. Constantinop. A. V. & Licinio Cæs. Confl. 313.

QUI MANUMITTERE NON POSSUNT, & ne in fraudem s creditorum manumittatur.

TIT. XI.

Creditor intelligitur etiam cui ex vltima voluntate ad libertatem præstandam debetur. Salycet.

1. Imp. Alexand. A. Antiocho.

ERTVM ius est, non alias directas libertates per legem Aliam Sentiam i quæ sunt in fraudem creditorum manumissionum || datæ || reuocari k, nisi & consilium l fraudis, hoc est animus manumittentis, & euentus damni suum recipere volentium sequatur. Inter m creditores autem etiam eos numerandos esse, quibus fideicommissum debetur, olim placuit. PP. 3. Id. Nou. Max. V. & Aliano Confl. 224.

2. Idem A. Nataliano.

Seruos meos nec per interpositam n personam ad libertatem perducere homines peculij sui o posse p, mandatis || principum || comprehenditur.

3. Idem A. Iustina.

Duo Marco q auctore amplissimus ordo censuit, ne quis r in spectaculo f quod edatur, actorem t suum alienumve seruum manumitteret: & si factum esset, pro infecto haberetur.

4. Idem A. Felicissimo.

Si minor f annis viginti ad libertatem præstandam homines u tradidisti: senatusconsulto y, quod gestum est, irritum constituitur.

In authent. vt spon. larg. §. & hoc quoque. coll. 9. tit. 2. Nov. 119. cap. 2.

Sed hodie ex z quo testari possunt, & libertates possunt relinquare, antiqua lege cessante.

5. Idem A. Prisco.

Si in fraudem eorum quæ fisco debebantur, probari potest libertas data: non valet. Sed si a pecuniam is quæ patrem tuum appellas, emptori b dedit, & ab eo redemptus c, ad libertatem perductus est: nihil videtur bonis de fuisse eius qui fisci debitor dicitur.

Solus tutor non præstet libertatem a pupillo debitam. Salyc.

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Olympio.

Nec d fideicommissariam libertatem a pupilla sua seruus debitam tutorem posse præstare, certi iuris est. vnde si hos quos tu rogata fueras manumittere tempore certo ætatis tuæ, ad libertatem non perduxisti, sed tutor manumissit, remanserunt in seruitute e.

7. Idem AA. & CC. Zorico.

Si debitor ex administratione curæ dominus tuus non soluendo constitutus, fideicommissariam tibi reliquit libertatem: cuius in f fideicommissariis libertatibus euentum inspicere tantum obtinuerit, nihil eius voluntas tibi prodesse potest.

teret possit. a casus est diuersus a superiore. Sunt hæc diuersa, seruum iam suum manumittere: & seruum ea lege emere, vt eum mox manumittas. Prius non licet, vt hic licet posterius. l. 45. §. 3. D. de iure fisci.

b venditori. n. æg. ita legunt Græci, teste Cuiacio hic. & in l. 83. ff. de verb. signif. sic sentio, in hac lege mutari etiam nihil posse, vt hoc velle videatur imperator: licere fisci debitori emere mancipium vt manumittat. l. 45. §. 3. D. de iure fisci. Alias interpretationes vide apud Accurs. & Cuiac. hic.

c id est, emptus.

d Frustra libertas a tutore seruo pupilli sui datur, licet seruo ea deberet. l. 13. D. de manumiss. vt hanc particulam referas ad vocem debet am. eodem, quasi diceret, neque debitam. alioquin ineptum est, dici, neque fideicommissariam, neque directam libertatem a tutore præstari, propterea quod directam libertas non præstatur.

e Quid si voluntate pupilli manumissit Cuiac. l. 4. observ. 33. putat recte manumissum. Nam si seruum patris, consentiente patre, filius potest manumittere. l. 16. l. 22. D. de manumissionibus. l. 4. l. 22. D. de manumiss. vindict. Cur non & seruum pupilli tutor manumittet consentiente pupillo? Est enim tutor domini loco; tutor & pupillus, vnus: pater & filius, vnus: & ambo quasi vnus. Nec alia etiam ratione curator furiosi seruum eius manumittere non potest, quam quod nullus sit furiosi consensus. vide reliqua apud eundem.

f In fideicommissariis libertatibus fraus consideratur ex euentu tantum, & ita lex Alia Sentia locum non habet in fideicommissariis libertatibus, sed in directis tantum.

a Antoninus & Verus AA. vel ita legendum est Antoninus A. & hæc sententia Papiniano tribuitur in lege Fratre imperatores. 33. D. de penis. b legendum est Pius, aliis Claudius centum annis senior non fuerit horum imperatorum pater. c Dammati in perpetua vincula manumitti, non possunt, aliud ergo erit, si in temporaria dammati. d Damnatu in temporaria vincula, non est seruus pœnæ, sed

manet in potestate & dominio cuius fuit antequam damnaretur. Quid si in perpetua? idem dicendum, l. 8. in fin. D. de penis.

e Dat. 16. Kal. Iul. ipsi Antonino & Vero AA. Consulibus Chiac. hic.

f Pœnæ causa manumitti à testatore vetitus, nullo modo potest manumitti. l. 4. §. 9. D. de manumiss. l. ult. de rebus alienis: his adde & eum qui ita veniitne manumitteretur s. si emancip. ita fuer.

g sine manumissione. facit 40. D. 8. 48. Elog. 1. ex tit. 18. c. 1. fol. 422.

h Seruus qui domini eadem indicauit, ad libertatem peruenit: velut pro præmiis indicij, libertate ei concessa, præfide liberum esse pronuntiatur. ut hic, & Synops. Basil. 48. ex tit. 18. c. 1. Harmenop. 8. §. 29.

i id est, si seruus necem domini indicaueris.

k l. 5. in fin. D. de iur.

l l. 1. de precibus imperatori eff. indicant. C. iur. 18. obf. 22. & ita quoque legitur à Græcis, δῶλος κατὰ τὸν νόμον. Eclog. d. loco, ubi etiam præmiis indicij ἐνταύτῃ τῷ ἀνθρώπῳ vocat. m duobus sc. quorum vnum est Silaniamum, de quo in l. 1. ff. de Silaniano, alterum in l. 13. ff. d. tit.

n Seruus reum falsæ monete deferens, pro præmio indicinæ, libertatem consequitur. ut hic, l. Præmio. s. C. Theod. de falsâ moneta: Synops. Basilic. d. tit. 18. c. 2. adde l. 1. de falsâ monet.

o Si seruus raptum detulit, fit liber. l. 1. in fin. ff. ad l. Iul. de vi public. Synops. d. tit. 18. c. 3.

p Si seruus defertorem militiæ indicauit, adde l. 1. de defertorib. Synops. d. c. 3. in fi.

q l. 1. ff. de ingenuis.

r l. 3. §. 1. D. si ingenuus. l. 1. 3. de infantibus expositis.

t l. 1. §. 1. de liberali. l. 3. de seruus respub. l. 2. de probat.

u l. 3. §. 1. de vindict. manumiss.

x l. 1. supra eodem.

y Peritores consulendi.

z ingenuum factum ex Palmyrenæ factionis velut captiuum distractum, &c. Cuius ita rectissime emendat. 20. bferu. 22.

a mota scilicet sub Galieno, Valeriano ab Odennato Palmyrenorum rege, Trebel.

Pollio (seu ut Sextus Rufus ait, Decurione) & Zenobia eius vxore quam deuicit Au-

QVI NON POSSVNT AD

libertatem peruenire.

TIT. XII.

Prohibitus in pœnam à testatore manumitti, non potest etiam per emptorem ad libertatem perduc. Salyce.

1. Imp. Setherus & Antoninus AA. Torquato.

Vm diuus Claudius b pater meus constituerit, à præsidibus prouinciarum, vel qui coercendorum malefactorum potestatem habent, in perpetua c vincula damnatos ad libertatem perducere non posse: hi qui intra tempora pœnæ liberi & heredes esse iussi sunt, aut legatum fideicommissumve acceperunt: neque libertatem adipisci, neque quicquam eorum quæ his data sunt, capere possunt. Quod si pœnæ tempus compleuerint: iam omni vinculo exoluti, & quasi ad pristinam vel simplicem seruitutis conditionem redacti, & libertatem, & si qua testamentis dominorum d illo tempore defunctorum acceperunt, sine vlla quæstione pœnæ præteritæ consequantur. * e

Prohibitus in pœnam à testatore manumitti, non potest etiam per emptorem ad libertatem perduc. Salyce.

2. Imp. Valerianus & Gallienus, AA. Theodoro.

IS quidem qui in testamento f vetitus est manumitti, ad libertatem non potest peruenire: sed in proposito interest vtrumne eos quos cum filio educatos esse testator expressit, propter familiare ministerium, & vsum filiorum necessarium, & venire, & manumitti veruerit, an quasi male meritis pœnam irrogauerit. Nam priore casu morte eius cui consulebatur, obsequij necessitate finita, libertas potest peruenire: posteriore autem casu id quod pœnæ causa in seruos statutum est, necesse est vires suas obtinere: quando diuis parentibus meis placuerit huiusmodi testamentorum leges perpetuam seruitutem male meritis seruis irrogare, ut nec per suppositum emptorem ad libertatem perducere possint.

PRO QVIBVS CAVSIS SERVI

pro præmio g libertatem accipiunt.

TIT. XIII.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Firmino.

VONIAM h religioſa sollicitudo ad augendam prouocandamque fidei obseruationem, iuris præmio adfici debet: si ad vlciscendam eadem i domini, incorruptis probationibus, ac strenuo nitu constiteris: libertatem k, quam his qui dominorum eadem vindicant l iam pridem senatusconsultis m & statutis principum præfari sancitum est, etiam tu pro tam ingentibus meritis non ex ipso facto sed additione & sententia præfidis reportabis. PP. 7. Id. Decem. * & Max. Coss.

2. Imp. Constantinus A. ad Ianuarium.

Serui qui monetarios n adulterinam monetam clandestinis sceleribus exercentes, in publicum detulerint: ciuitate Romana donentur, ut eorum domini pretium à fisco percipiant. Dat. 15. Kal. Decemb. Romæ, Cnspo 2. & Constantino 2. Cæs. Coss. 321.

3. Idem A. ad Populum.

Si quis seruus raptus o || virginis || facinus dissimulatione spræteritum aut pactione transmissum, detulerit in publicum: libertate donetur. Dat. Prid. Kal. April. Aquil. Constantino A. 6. & Constantio C. Coss. 320.

4. Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius, AAA. ad Syagrium P. P.

Si defertorem p militiæ seruus prodiderit, libertate donetur. * Id. Iul. Romæ.

DE INGENVIS MANVM MISSIS.

TIT. XIII.

l. 3. §. 1. D. si ingenuus. l. 1. 3. de infantibus expositis.

t l. 1. §. 1. de liberali. l. 3. de seruus respub. l. 2. de probat.

u l. 3. §. 1. de vindict. manumiss.

x l. 1. supra eodem.

y Peritores consulendi.

z ingenuum factum ex Palmyrenæ factionis velut captiuum distractum, &c. Cuius ita rectissime emendat. 20. bferu. 22.

a mota scilicet sub Galieno, Valeriano ab Odennato Palmyrenorum rege, Trebel.

Pollio (seu ut Sextus Rufus ait, Decurione) & Zenobia eius vxore quam deuicit Au-

relianus. his adde quæ de tyrannide Basilici, & Auidij Cassij dixi ad l. 16. supra de fæ. erofant. eccles.

b hoc innuit, Ingenuum qui ex Odennati vel Zenobiar tyrannide redemptus fuit, retineri quidem veluti iure pignoris: non tamen recte distrahi velut captiuum, càmque distractionem ingenuitati nihil præiudicare, facit lex 12. §. eo.

1. Imp. Alexand. A. Phileto.

I ingenuum te ex testamento manumissum esse dicas: apud suos iudices causam agere debes, si tamen iustum q contradicteorem habes, id est, eum, qui se patronum tuum esse dicit: memor senatum censuisse, ut qui post manumissionem originem reperierint, ea, quæ de domo manumissoris habent, ibi relinquunt r. In quâ causâ etiam legata ut liberto data esse, iuris prudentibus placuit.

2. Imp. Gordianus A. Pompeiæ.

Ingenuam natam, neque nutrimentorum sumptus f, neque seruitutis obsequium i faciunt ancillam, neque manumissio u libertinam. PP. 5. Id. Maij, Sabino II. & Venusto Coss.

3. Imp. Philippus A. Felicissimo.

Si auiam tuam uti ancillam manumissam x, postea ingenuam || esse || solenniter constiterit, statimque eius iustæ sententiæ tueretur auctoritas: filios eius, quamuis antea sententiam susceptos, ingenuam libertatem non immerito flagitare, si cum peritioribus y tractatum habuisses, facile cognosceres.

4. Impp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Agrippæ.

Cum cognatum tuum ingenuum z natum || ex || Palmyrenæ a factionis dominatione redemptum b, velut c captiuum distractum esse dicas: præfes prouinciæ ingenuitati suæ reddi eum efficit.

Contra diffamantem aliquem de seruitute, potest index ad instantiam diffamati, tempus illi præfigere, intra quod debeat agere. Salyce.

5. Idem AA. & CC. Crescenti.

Diffamari d statum ingenuorum seu errore, seu malignitate quorundam, periniquum est: præsertim cum affirmes diu præsidem vnum atque alterum interpellatum à te, vocasse e diversam partem, ut f contradicteorem faceret, si defensionibus suis confideret. unde constat merito rectorem prouinciæ commotum allegationibus tuis sententiam dedisse, ne de cætero inquietudinem sustineres. Si igitur adhuc diuersa pars perseuerat in eadem obstinatione: aditus præfes prouinciæ ab iniuria temperari præcipiet. Dar. Prid. Non.

Famulus liberi hominis etiam per tempus longum non facit eum seruum. Salyce.

6. Idem AA. & CC. Dionysio.

Scientis conditionem liberum non posse fieri seruum, Seuidentiſſimi iuris est. Cum igitur proponas patrem pu pillorum quorum precibus fecisti mentionem, velut liberum te penes se habuisse || in || ministerium e, licet in actu h longi temporis: non præcedente vero titulo i, quo dominia quæri solent, mutare tuam conditionem minime potuit. S. 7. Kal. Maij, AA. Coss.

7. Idem AA. & CC. Matronæ.

Itē & filios tuos ingenuos esse constat: natalium k veritas vos tueretur. nam qui seruitutis mouerat quæstionem, apud acta causæ renunciando l, ad ingenuitatis probationem nec nocere quicquam nec prodesse potest.

8. Idem AA. & CC. Callimorpho.

Ingenui nascuntur m, libertini n manumissione tantum constituuntur. pactum o autem nec seruus nec libertinis ingenuitatem adignat: nec his qui transactioni non p conserunt, quicquam præiudicare potest.

Ex libertina matre natus est ingenuus: nec ei reuerso obest, quod in captiuitate hostium fuit. Salyce.

9. Idem AA. & CC. Potamoni.

Libertina matre procreata q, ingenuam nasci natalibus, euidentis ac manifesti iuris est. Cum igitur te matre libertina editam, deinde ab hostibus captam post-

g ministerium exhibitum etiam per longum tempus, ingenuum seruum non facit. l. 2. §. eo. h l. 3. de long. temp. i l. ult. §. de seruus resp. k Natalium veritas ingenuum tueretur. l Qui liti status renunciat, non fatetur omnino aduersarium ingenuum esse quantumvis ipse sibi præiudicat. Renunciatio litis non facit eum ingenuum qui ingenuus non est. l. 27. §. 1. D. de liberali.

m Ingenui nascuntur: libertini fiunt. l. nst. de ingenuis.

n l. 3. §. 1. D. de suis.

o l. 2. de collus. detegenda.

p Pactis aut transactionibus absentes & ignorantis causæ nemo præiudicat. q l. 1. §. de opar. libert.

c Rectè hoc additum est. Nam factio, rebellio, aut bellum ciuile captiuum non faciunt. l. 21. in fin. ff. de capt. d vide repetitionem Blauren in hanc legem.

e Quid, competens iudex in hypothesi seu specie huius constitutionis, quis futurus est? Quidam, diffamantis iudicem putant iudicem fore. argumen. l. iuris ordinem supra de iudiciis. l. ult. §. ubi in rem actio.

f Contra tamen sententiam communem magis & veriorum refert Blacerus in repetitione huius legis. cap. 4. num. 2. hoc est, competentem iudicem in hac specie fore iudicem diffamati non diffamantis. Quinimo diffamantem vbique posse cõueniri etiam refert. arg. l. 32. D. de offic. praesid. l. 1. §. ubi de criminibus: Alexan. 5. consil. 103. Causam eā adferunt, quod qui ex hac lege agat, non fit actor, sed reus: agit enim, ut alius agat: vtque eius actionem excipiat.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

f Inuitus agere nemo cogitur. l. 1. §. ut nemo inuitus. l. ult. §. de iur. pupillari. nisi alium diffamet quouis modo ciuilitate, ut hic, vel criminaliter. l. 7. §. qui accus. l. 3. §. 7. D. de re milit. aut prætetat sibi ius aut obligationem aliquam in fundo, domo & bonis alterius competere. dixi quædã ad l. 13. §. 30. D. de act. emp. vide Ferrar. in forma respons. libelli in actione hypothecaria 44. in verbo & renunciationi 10. num. 2. v. Mynsing. 3. obf. 78. adde l. 40. D. ad l. Aquil. His enim casibus cogitur aduersarius experiri intra certum tempus, ac nisi id faciat perpetui illi silentium à iudice indicitur.

a Postliminio libertas recipitur.
b Praefides cognoscit de causa libertatis.
c id est, libertatem, ut j. eo.
d Nomina ad singulos recognoscendos inuenta. l. 9. de liberali. §. 29. Inst. de legat. v. l. vlt. §. de seruus reipublica.
e Nominis mutatio non est euidens seruitutis iustae argumentum.
f l. 2. l. 6. §. eo.
g v. l. vlt. §. de seruus reipub.
h l. 2. 6. §. 10. §. eod.
i Ingenuus operas locare potest.
k Plagio abducta libertate non amittit, facit l. 3. §. eo. l. 2. §. ubi de criminib. Quid si à plagiario vendita? ne tunc quidē mutatur. l. 11. §. ad l. Fab. de pla. Quid si filio plagiarii bona commissa? ne tunc quoque ut hic.
l Non renūciat libertinitatis probationi, qui se ingenuum dixit, nec obtinuit ut hic. Ad eundem modum putat, velle dominum eum etiam vindicare posse, qui directo succubuerit l. 39. §. 1. ff. de emitt. vlt. feudatarii expectari, qui ut proprietarius non obtinuit. Bal. hic.
m v. l. 16. §. de lib. adde §. si rector provincie.
n Possit dicere novā xij. uerba. Huius enim tituli constitutiones, ad omne genus manumissionis referuntur: His denique Iustiniani nouis, vetus ius abrogatur.
o Nota ius vetus receptum in seruis à proprietario manumissionis.
p i. ut ab antiquis visitatū erat. Plp. l. §. 19.
q l. 23. ff. de liberali causa.
r De seruo consentiente proprietario simul & usufructuario manumissio v. l. 15. ff. quib. mod. usufruct. adde l. 6. ff. de manumiss. test.
s De seruo à nudo proprietario manumisso.
t Seruus manumissus à proprietario, liber fit, & tamen seruit usufructuario, qui hoc fieri potest: seruit vt liber. l. 11. §. de ingenuis. Multum differunt, seruum esse & seruare.
u De seruo à nudo usufructuario manumisso. adde l. 2. D. de manumiss. vindict. l. 9. §. de usufruct.
x manumissus ab usufructuario non est liber, nec tamen seruit proprietario.
y Olim filiusfamilias iussu patris manumittere poterat: iussu matris non poterat. Paul. l. sent. 13. §. 2. per emancipatos etiam non poterat pater, vt hic Thaleus notat. per suos poterat. l. 51. in §. D. de rit. l. 30. §. 1. D. qui & à quib. manumitt. l. 13. D. de iure patron. l. 16. l. 22. D. de manumiss. l. 4. l. 10. l. 21. D. de manumiss. vindict. hodie ius aliud est, vt mox dicetur.

liminio^a reuersam proponas, & nunc tibi seruitutis moueri quaestionem: consequens est adiri praesidem provinciae^b qui de causa liberali cognosceret, iure laturus sententiam, sciens neque huiusmodi^c maris conditionem, neque captiuitatem reuersis de statu pristino quicquam posse detrudere.

10. Idem AA. & CC. Athenodora.

AD recognoscendos singulos nomina^d comparata publico consensu, ob celandos natales ingenuis, si mutantur^e, minime nocet, natosque (licet in ministerio^f seruitutis) liberae conditionis, non seruos possessio, sed status ingenuos edi perficit.

11. Idem AA. & CC. Maxima.

SI vestram possessionem nullus praecessit titulus^g, sed ingenui constituti operas^h mercede placita locastisⁱ: nec statui^j vestros quicquam derogatum est, nec ad conventionis implendam fidem solenniter agere prohibemini. S. Non. Mart. CC. Confil.

12. Idem AA. & CC. Quirata.

AD mutandum liberae statum, commissum plagij^k nihil promouet: sed abductam natales quibus nata est, post hunc etiam casum obtinere conuenit. S. 3. Kalend. Decemb. AA. CC.

13. Idem AA. & CC. Melandro.

Ingenuum se^l contendendo, nec probando, non amittit libertinitatem. S. 7. Id. Dec.

14. Idem AA. & CC. Aristoteli.

Statu ingenuae ex eo solo quod velut ancilla sponsaliorum^m nomine data proponitur, praedictari nulla ratione potest. S. 7. Kal. Ian.

COMMVNIAⁿ DE MANVMISIONIBUS.

TIT. XV.

Si proprietarius & usufructuarius simul libertatem seruo imponant, pleno iure liber efficitur. Salyet.

1. Imp. Iustinianus A. Iuliano P. P.

S Ancimus, si proprietarius seruo cuius usufructus ad alium pertinebat, libertatem imposuerit, non secundum antiquam^o obseruationem^p & libertate carere, & cum sine^q domino esse intelligi: sed nec inueniri personam cui res ad se venientes acquirat. Sed si tam proprietarius quam usufructuarius libertatem ei^r consentientes^s imposuerint, pleno iure liberum^t effici: & si quid postea^u sub^v acquirerit, hoc in bonis suis habere. Sin autem proprietarius solus libertatem imposuerit, usufructuario^w minime consentiente: sit quidem ille qui libertatem à proprietario accepit, inter libertos proprietarii connumeratus: & si quid in medio possidet, hoc sibi acquirat, sibi que habeat: & suae posteritati relinquat, salvo patronatus iure per omnia custodiendo, nisi & hoc ex legibus fuerit remissum. Ipse tamen liber, quasi^x seruus apud usufructuarium permaneat, donec usufructuarius viuit, vel usufructus legitimo modo peremptus est. Etenim si sine usufructus quocunque modo accipiat: tunc facultas ei tribuatur quo maluerit degere modo. Si verò adhuc superstiti usufructuario ab hac luce fuerit liber, exemptus: hereditas eius legitimum transmitti sequatur. Sin autem usufructuarius^y tantummodo libertatem imposuerit: siquidem hoc modo, vt cedat usufructum proprietario: plenissimum ius habeat in seruo proprietario: vt omnia ei^z seruus acquirat secundum ea quae generaliter in seruis & dominos constituta sunt. Sin verò gratias agendo usufructuarius eum ab usufructu liberauerit, & libertate donauerit: tunc maneat quidem seruus proprietario suo annexus: sed non^{aa} necessitas ei imponatur, donec viuit usufructuarius, vel usufructus constare potest, obseruare proprietarium, & quaedam ministeria^{ab} adimplere, sed iudices nostri eum in quiete tueantur. Post usufructuarij autem mortem, vel usufructus quocunque modo interemptionem: tunc seruiat quidem domino, & omnia quae in medio ad eum peruenierint, hac suo domino acquirat. Et sit ex nostra constitutione hac separatio inter seruos & liberos: & non secundum ius antiquum idem seruus remaneat, & nullum respiciat dominum.

I Illud quoque huic legi adiicimus, vt explosa antiqua

personarum^c differentia, liceat parentibus tam masculis quam feminis, filiis filabusue suis in sacris constitutis siue emancipatis, cuiuscunque gradus, mandatum^d imponere, quatenus seruos in libertatem perducant, siue^e apud iudicem, siue in sacris^f ecclesiis^g, siue secundum alium quem mandator voluerit legitimum modum, cum enim & in^h successioneⁱ & in aliis penè omnibus nulla est inter liberos discretio: oportet hoc obseruari & in praesenti casu, maxime pro^j libertate, quam & fouere & tueri Romanis legibus, & praecipue nostro nomini peculiare est. Dat. 15. Kal. April. Lampadio & Oreste Coss. 530.

Potest manumitti tam in ecclesia quam apud iudicem, vel in testamento etiam infans vel ignorans, vt sit civis Romanus. Bald.

2. Idem A. Iuliano P. P.

SI quis seruo suo libertatem imponat, siue in ecclesia^e, siue in aede sacra, siue ad quaecunque tribunal, vel apud eum^h iudicemⁱ qui libertatem imponere legibus habet^j licentiam, siue in testamento, vel alio vltimo elogio, directam vel fideicommissariam: nullo coarceatur modo eorum qui ad libertatem veniunt, aetatem^k requirere. neque enim^l eum^m tantummodo ciuitatem Romanam adipisci volumus, qui maior trigintaⁿ annis existit: sed quem admodum^o in ecclesiasticis libertatibus non est huius aetatis differentia, ita in omnibus libertatibus quae à dominis imponuntur, siue extremis dispositionibus, siue per iudices, vel alio legitimo modo: hoc obseruari sancimus, vt sint omnes ciues Romani constituti, ampliandam^p enim^q magis^r ciuitatem nostram, quam minuendam esse censemus.

Si existens sine vxore ancillam propriam in concubinam habeat, & de eius vel sobolis libertate vel seruitute nihil disposuerit, ad libertatem post eius mortem perducuntur. Salyet.

3. Idem A. Iuliano P. P.

SI quis sine vxore constitutus, ancillam suam^s sub^t nomine habeat concubinam, & in eadem usque ad mortem suam consuetudine permanerit, & forsitan liberos ex ea sustulerit, sancimus omnimodo non concedi heredibus defuncti eandem, vel liberos eius, si etiam liberos habuerit, in seruitutem deducere: sed post mortem domini sub certo modo eripatur in libertatem vnà cum sobole sua, si etiam eam forsitan habuerit. Ipsi etenim domino, dum superest, damus licentiam quomodo voluerit vt tam ancilla sua, quam etiam ex ea progenita sobole, & in suo vltimo elogio quicquid voluerit contra eos disponere. id est, quasi seruos eos aliis legare, siue in seruitute heredum nominatim relinquere. Sin autem taciturnitate^u eos praeterierit, tunc post mortem eius ad libertatem eripiantur: vt sit mors domini, libertatis eorum exordium. Hominibus etenim vxores^v habentibus, concubinas vel liberas vel ancillas habere, nec antiqua iura, nec nostra concedunt. Dat. Kalen. Nou. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis 4. 531.

DE LIBERALI CAUSA^o.

TIT. XVI.

De eo qui filios vendidit.

1. Imp. Anton. A. Saturnino.

R Em quidem illicitam^p & inhonestam admississe te confiteris, quia proponis filios ingenuos à te venundatos. Sed quia factum^q tuum filiis obesse non debet, adi competentem iudicem, (si vis) vt causa agatur secundum ordinem^r iuris. PP. Idib. Febr. *

De exceptione rei indicatae.

2. Idem A. Veroniano.

S Ihi, quos seruos tuos esse dicis liberi esse à diuersa parte dicantur de statu eorum more solito quaeri oportet. nec enim res iudicata^s, qua de proprietate^t eorum pronunciatum est, opponi causae liberali potest. Dat. Non. Febr. Roma, Messala & Sabino Coss. 215.

Si liber homo alienae ancillae contubernium sequatur.

3. Imp. Alexand. A. Quirino.

S I liber homo alienae^u ancillae contubernium sequatur: licet ei fuerit denunciatum^v, vt se abstineret, seruus domini mulieris non^w fit. PP. Non. Febr. Fusco & Dextro Coss. 326.

26. §. de transactionibus. adde Paul. §. sentent. 1. §. 1.
q Pater venditos à se filios iunio, emptore, oblato tamen pretio potest euincere, vt ita facti sui, altero inuito penitere possit, qui casus specialis est.
r per adfertorem. Hodie adferto sublati. l. 17. de adfert. tollen.
s l. 25. §. 1. D. eo.
t Alia est proprietatis causa, alia libertatis.
u Contubernio ancillae alienae, liber homo non transit in alterius dominium.
x Protestatio iure non munita, nihil operatur. Bald.
y vide l. 17. de §. Claudiano.

y Parentes possunt seruos manumittere per liberos cuiuscunque sexus: etiā si non sunt in potestate.

z Manumissiones non tantum sunt apud iudicem, vel in Ecclesiis, sed & alio quouis modo, hoc est, testamento, codicillis: directo vel fideicommissum.

a §. de his qui in Ecclesiis manumittuntur. Concilium Africanum. l. 1.

b l. 2. §. eo.
c In successione nulla est inter liberos discretio.

d Libertas à lege & principe defenditur.

e l. 1. in §. §. eo. & §. de his qui in ecc. manumittunt.

f l. 4. §. de vindicta.
g Infans etiam manumitti potest. l. 7. l. de manumiss. Imò & is qui est in vtero. l. 14. §. de fidei. libert.

h Olim aetas erat legitima ciuitatis Romanae adipiscendae: & seruis ante hanc aetatem manumissus, non fiebat ciuis, sed Latinus. Theoph. Instit. de lib. Plp. l. §. 12. l. 39. §. 2. D. familia. adde l. vlt. D. de reb. l. 46. D. de manumiss. testa. l. 12. in §. ff. de statu lib.

i extensio iuris ecclesiastici ad commune.

k Amplianda magis respublica, quam minuenda.

l Ancilla domini concubina eiusque liberi, morte & silentio domini sunt liberi. adde Non. 78. c. 4. m Silentio libertas conferri potest.

n Concubina vxori superducere non licet. v. l. vlt. §. de concub.

o 40. D. 12. 4. C. Theod. 8. Paul. §. sent. 1.

p Res illicita & inhonesta parti, liberos ingenuos vendere. vide l. 1. supra de patribus, qui filios distraherunt. adde l.

a Sententia liberalis ferri potest absente parte: potest tamen ab ea appellari. b Tempus appellacionis interponenda non vult ignorantia. l. 3. quomodo & quando index. c Causa appellacionum in auditoriis pensantur. d Vendita mulier, etiam a fisco, in libertate proclamare potest. e Ratio dubitandi. f l. 7. D. eo. l. i. ff. quib. ad libert. proclamare. Ex constitutione Leonis 9. liber homo seipsum vendere non potest, etiam participandi praemij causa. f quemadmodum id fieri potuit dixi ad d. Nou. 19. g dixi ad l. 7. g. ult. D. eo. h l. 11. §. de obligat. i v. l. 39. §. eo. ad d. l. 26. §. de tran. fact. k Paul. 5. sent. l. 5. 4. l. Cur ita: v. l. 31. D. eo. l. 3. §. de reb. alie. l. 1. §. de testam. manum. m directio sc. l. 9. §. de testam. manum. n Hortandus est dominus, ut seruet pactum cum seruo suo initum. o v. l. 9. in fi. §. de cond. ob cau. 2. f. v. l. i. cogit moderatē ut hortationi non nihil sit immissum necessitatis. Ideoque Graeci sic legunt *ἀναγκαστικῶς*. p Confessione & libello supplicantis statum in eius praedictum, non in fauorem. q Liberis hominibus, cognomen usurpare licuit, seruis uero licuit, sic apud Athenienses de creto sancitum fuit: Ne fortissimi virorum nomina. Harmodij sc. & Aristogitonis, qui libertatis recuperandae gratia Hippium tyrannum interficere adorti erant, vnam quam seruis indere liceret. Ne fas enim ducerebatur nomina libertatis patriae deuota, seruii contagio pollui. Gell. 9. cap. 2. Hinc etiam colligitur, Liberos nomen patroni adsumpsisse, suoque (quod vnicum antea habebant) cum praenomine adiunxisse. Eo alludens Persius, *venit, inquit, hunc dominus, momento turbinis exit Marcus Dama*. Idem testatur Artemidorus *tit. de somniis*. r Contrarius sibi ipsi testis non auditur. v. l. 1. de testib. f l. 37. ff. eo. t l. 2. §. de ingenuis manumiss. Cuius legat vel actus cuiuscunque administrati rationem, & ita quoque Graeci legunt. u l. 28. l. 38. §. eo. l. 10. §. de probat. l. vlt. §. si seruus aut libert. lib. 10. tit. 32. l. 3. D. de off. praetor. huius addo quae scripsi ad Nou. 117. ea. 11. ad eundem modum Tertullianus lib. de praescrip. originis & successione apostolicae iactatores, negat continuo Apostolicos esse.

De re iudicata.

4. Idem A. Iocundo.

SI is, quem in seruitutem petebas, liber (quamuis absente a te) causa cognita pronuntiatus est: secunda in seruitutem petitio eius dari tibi non debet. Sed si postea quam cognouisti b, de sententia iudicis appellasti: an iure lata sit in auditorio c quaeretur.

De vendita a fisco, & de onere probationis.

5. Idem A. Sabino.

NON ideo minus in libertatem proclamare potest ea, quam ancillam tuam esse dicis, quod eam vendente fisco d comparasti. Sed e nec hodie ad praescriptionem operatur, quod venditionis tempore maior viginti annis fuerit: cum aetatis allegatio non f aliis possit praescriptionem aduersus ciuem Romanum accommodare, quam si participandi f pretij gratia consensum seruituti dedisse probetur. Probationis g sane onus, cum ex seruitute in libertatem adferitur, ad se recipit: quae si affirmationem suam non h impleat, in concursum possessionis ius obtinebis.

De eo qui scripsit se seruum esse.

6. Imp. Valer. & Gallien. AA. & Valer. A. Nobilissimus Caes. Verissimo.

NEC si volens scripsisses i seruum te esse, non liberum: praedictum iuri tuo aliquid comparasses: quanto hunc magis, cum eam scripturam dare compulsus k te esse testaris?

Si heres veniat contra factum defuncti.

7. Imp. Aurelianus A. Secundo.

SI ab eo, cuius seruus fuisti, manumissus es: frustra libertatis controuersiam sustines, maxime l ab herede eius, qui i te manumissus: cum etsi iure m libertas non processerit, respectu tamen aditae hereditatis voluntatem defuncti suo consensu firmare debuit.

De eo qui nummos accepit ut manumitteret.

8. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Verina.

CVm adfirmes placuisse quondam domino tuo, ut pro Cre & pro filia tua dato n nummo certa quantitas vos manumitteret, & tantummodo liberauit: aditus rector prouinciae hortabitur o eum, salua reuerentia quam patrono liberti solent exhibere, placito suo stare. Dat. Frid. * Maximo II. & Aquilino Conf. 524.

De cognomine.

9. Idem AA. & CC. Proculo.

CVm precum p tuarum conceptio, licet eum, contra quem supplicas, ex ancilla natum esse expresserit, tamen nomini q cognomen, quo liberi duntaxat nuncupantur, addiderit, & non seruum esse, sed seruii macula adpersum comprehenderit: contra eum, qui seruus non est, supplicasse te intelligis r.

De pactis & administrationibus.

10. Idem AA. & CC. Stratonico.

LIBeros priuatis pactis f, vel actu t quocunque administrationis s, non posse mutata conditione seruos fieri, certi iuris est.

Si seruus honores gesserit.

11. Idem AA. & CC. Faustino.

NON u mutant serui statum, si ad ciuiles honores illucere atque improbe adspirauerint. vnde si status moueatur quaestio, intelligere vobis licet, nihil prodesse posse, quod x pater vester ciuiles honores gessit. Solennibus itaque ordinatis, apud praesidem prouinciae de statu vestro cognoscetur.

De venditione.

12. Idem AA. & CC. Proculo.

SI iuxta libertatem natum aliquis comparauerit y: statum retines, quem antea habuisti. Si vero ex ancilla editum naturalis pater idemque dominus distinxit, ac post emptori pretium z soluit: non idcirco libertatem consecutus es a. PP. 18. Kal. Maij.

De statu defuncti.

13. Idem AA. & CC. Paulo.

PRincipali ter de b statu defuncti agi non potest. Si vero ex peculio quondam eius, quem tu bona reliquisse commemoras, res vindicentur, vel eius filius moueatur statum, suoque (quod vnicum antea habebant) cum praenomine adiunxisse. Eo alludens Persius, *venit, inquit, hunc dominus, momento turbinis exit Marcus Dama*. Idem testatur Artemidorus *tit. de somniis*. r Contrarius sibi ipsi testis non auditur. v. l. 1. de testib. f l. 37. ff. eo. t l. 2. §. de ingenuis manumiss. Cuius legat vel actus cuiuscunque administrati rationem, & ita quoque Graeci legunt. u l. 28. l. 38. §. eo. l. 10. §. de probat. l. vlt. §. si seruus aut libert. lib. 10. tit. 32. l. 3. D. de off. praetor. huius addo quae scripsi ad Nou. 117. ea. 11. ad eundem modum Tertullianus lib. de praescrip. originis & successione apostolicae iactatores, negat continuo Apostolicos esse.

tus quaestio: haec omnia solenniter praesidali c notione decideri debent. Dat. 5. Kal. Maij.

De effectu litis ordinata.

14. Idem AA. & CC. Quintiano.

ITE ordinata d in possessione libertatis is, de cuius libertate queritur, constituitur, & interim pro libero habetur. Dat. 4. Kal. Maij, Heraclae, AA. Conf.

De probationibus.

15. Idem AA. & CC. Palladio.

NEC omissa professio e probationem generis excludit, nec falsa simulatio veritatem f minuit. Cum itaque ad g examinationem veri, omnis iure prodita debeat admitti probatio: aditus praeses prouinciae, solennibus ordinatis, prout iuris ratio patitur, causam liberalem inter vos decideri prouidebit.

De minore in dotem data.

16. Idem AA. & CC. Diogeniae.

SI ministerium h tuum quasi libera exhibuisti: ac te nesciente quasi ancilla in i dotē data, conscriptum instrumentum est: nihil hac libertati tuae nocere potuerunt: maxime cum te minorem aetate fuisse commemoras, & placuerit minores k viginti annorum nulla ratione mutare statum l posse, ac pro liberis seruos fieri: ne ante l libertatem inconsulte amittant, quam alij propter aetatis rationem sine consilio praestare non possunt. PP. 6. Id. Maij, Hadriano A. Conf. *

Si quibusdam ex pluribus fratribus quaestio moueatur.

17. Idem AA. & CC. Resino.

VLtis rationibus natalibus ingenuis fratribus natis, post delictis vel casibus interuenientibus singulorum causae status separantur. Nil itaque prohibet eundem & tibi non m mouere quaestionem n status, & eos, quos fratres tuos adseueras, in seruitutem vindicare, siue retinere. Igitur ad demonstrandam fratrum tuorum libertatem, aliae sunt probationes necessariae: nam quod n tibi non mouetur quaestio libertatis, eorum non idoneam constat habere probationem.

De locatione.

18. Idem AA. & CC. Zorico.

AD probationem ingenuitatis ab eo, contra cuius successores postulas, facta tibi o locatio non sufficit: nec tamen hoc solum ad seruitutis vinculum argumentum est idoneum. S. Id. Jul. Philippo A. Conf.

Si ab alio manumissus ab alio seruus dicatur.

19. Idem AA. & CC. Paulo.

PRincipali ter causam eius, de quo supplicas, esse, quam tuam perspicimus. nam cum te eum ad libertatem perduxisse profitearis illius interest q magis solenniter suum tueri statum: & consequenter r tua etiam agitur causa. nam si ab eo, contra quem fundis preces, seruus dicatur, eique libertas ex manumissione tua vindicetur: probatio seruitutis originis, & beneficium manumissionis libertatem illi assignans, tuum etiam ius patronatus tuetur. Si vero consentiat seruituti: tunc iure concessio, adito praeside prouinciae, eum inuitum etiam defendere poteris.

De libertate non reuocanda. de his quae non manumittendi causa sunt.

20. Idem AA. & CC. Aeternali.

SCut f semel praestitam libertatem reuocari t non licet: sic per ea, quae non u manumittendi causa domini cum seruis l propriis agunt, nihil sibi detrahunt. S. 6. Kal. Sept. AA. Conf.

Esse in possessione seruitutis vel libertatis.

21. Idem AA. & CC. Thrasylla.

EAm, quae in possessione x libertatis non sine dolo y malo reperitur, in seruitute constituta simile z habere praedictum, edicto perpetuo cauetur. l. Sed illi controuersia erit, utrum ex seruitute in libertatem petatur, an ex libertate in seruitutem: iuxta a conceptione manifeste probatur: nec quicquam iuris ancillae dolus propriis dominis aufert. S. No. Oct. Sirmij, AA. Conf.

De natalibus & de confessione.

22. Idem AA. & CC. Pardala.

PARENTes, natales b, non confessio assignat. Quapropter si ex ancilla nata, post ad libertatem manumissa x l. 14. §. e. l. 4. §. ubi causae. y l. 7. in fi. D. e. l. 15. §. de prob. z Paria sunt in seruitute constitutum esse, & in possessione libertatis dolo tamen malo. a l. 22. in fi. de em. f. p. Parentem enim natales faciunt, non confessio. ut hic. hac ratione, serui nascuntur, confessione, non constituuntur. in fi. eo. Quod autem hic dicuntur natales nobis parentē assignare, nihil aliud est, quam nos eam fortiri conditionem, quam parens habuit cum ei nasceremur. Caterum non ut natalibus nostris continuo vel liberti vel serui dicimur: ita natalibus patris, liberi continuo videmur. l. 10. §. de probat. perue-

& tamen recte cum huiusmodi hominibus, ab ignorante contrahitur. arg. l. 3. D. de Sc. Mace. don. y v. l. 11. ad l. Fab. de plagiar. l. vlt. §. de fugit. z l. 4. §. 2. D. de manumiss. a Imo conieci quibus debet. l. 1. §. eo. b j. ne de statu defuncti. c l. 3. §. ne de stat. d Vindicta dantur secundum libertatem. l. 2. §. 25. §. vlt. D. eo. l. 1. §. qui daretur. 10. l. 2. §. 24. D. de orig. iur. ad d. l. 21. §. eo. dixi ad leges XII. tabul. tit. 22. §. 2. de ordinatione libertatis. u. Cuius. 18. obs. 23. e l. 39. §. eo. hoc referendum videtur ad professiones natalium de quibus dixi ad l. 6. §. de fide instrum. f Falsa simulatio veritatem non minuit. ut hic: & l. 5. §. de iur. & fact. l. 6. D. ad municip. g Ad examinationem veri, omnis iusta probatio admittenda. h Liber ministerium alteri exhibere pot. l. 2. §. 6. & 11. §. de ingenuis manumiss. i l. vlt. §. de ingenuis manum. k l. 1. §. eo. l. 7. §. 1. D. eo. l. Absurdum est ut quis vltio libertatem suam amittere possit ea aetate, qua alij libertatem conferre non potest. m l. 7. §. de ingenuis. l. 17. §. de probat. n d. l. 17. o Etiam si seruus rem aliquam a domino conducit non ideo fit liber. p facit. l. 22. §. de probat. q Causa dicitur principaliter pertinere ad eum cuius magis interest. Bal. facit l. 3. §. 5. ff. de d. l. 5. f semel praestita seruo a domino libertas, amplius ab eo domino reuocari non potest. ut hic. Synops. Basilic. 48. tit. 20. c. 20. t Nihil difficultius reuocatur quam libertas. l. 26. §. eo. u v. l. 24. §. 8. ff. de fidei. liber. l. 17. §. 1. D. qui & a quibus manum.

a Te velut ex altera natam ancillam, seruam professam quaesitam manumissione libertatem, huiusmodi simulatione vel errore amittere, &c. quidam ita legunt.
b Mutatio hac multiplex. Ancilla nata ex Arcthusa, manumissa est: manumissa potest se ancillam quasi ex Dorcade confessam est: huiusmodi confessio siue simulatione vocis, siue errore quaesitam semel manumissione libertatem non eripit.
c l. 15. §. eod.

d Seruitus confessione nuda, confessione non contrahitur, sed vel natura ut hic vel lege.

e scripti, ita legatur in libro Ba filicor.

f Filiis, libri Ba filicon.

g Ex obsequio vni heredu prefito a seruo, libertate donata non fit preiudicium libertati v.

l. 2. §. 1. proxima.

h Si modo metu & impressio-

ne alicuius ter-

roris confessio apud acta facta fit Paul. §. sent. 1.

§. 4. alias confessio apud acta praedictat, do-

hec contrarium probetur.

i Facit l. 107. de fide instrumentor.

l. 15. §. de iure do-

trium.

k Mos fuit apud veteres ma-

numissis instru-

menta manumissio-

nis tradere ut hic & l. 26. §. eod.

eadem status instru-

menta appellari puto in l. 8.

§. 1. ff. quod met. caus.

l Vitium, quidam ita legunt, eam-

que lectionem Graeci probant

apud quos legitur in dictione v.

Cuius. 18. obf. 22.

m l. 10. §. eodem.

n l. 25. §. eo. vide quae notauit ad l.

9. D. de nouationibus.

o Liber pronunciat ab aduer-

sario nunquam in seruitute pe-

ti potest: ab alio posse videtur.

arg. l. 63. D. de re indic.

p Coheredis confessio super statu defuncti non praedictat co-

heredi contrarium adferenti.

Salyc.

q l. 10. §. de probationibus. facit l.

11. §. eod.

r In libertatis causa, matris non patris inspicitur conditio ut hic.

& l. ult. §. eod. In nobilitatis causa contrarium hodie obseruatur vi. quae dixi ad l. 1. §. 8.

f Aui paterni vel materni ingenuitate, nemo probatur omnino esse ingenuus.

t Qui ancillam redimit ut ea concubina utatur, eam non liberat l. 54. §. eod. vide tamen l. ult. supr. comm. de manumiss.

u Non necessarij, aliud si alimenta denegant l. 6. D. de agnoscend. liber.

x Qui per calumniam dicitur seruus, probata causa liberali, potest iniuriarum experiri l. 39. §. 1. D. eo. v. l. 9. l. 107. de iniur.

y Teneat manumissio a domino facta, licet manumissioni filius non subscripserit.

z Puta heredis l. 13. §. de testam. manum.

a Dominus accepta pecunia potest seruum manumittere, ut hic, ut pater filium l. 107. D. de verbo. oblig.

b l. 29. §. eo. v. l. 1. vñ. de Sc. claud.

c Pupillus tutorem quondam, suum seruum potest dicere. i. Etiam si seruus tutelam domini administrauerit, non tamen efficitur libertus.

d Pactum inter dominum & ancillam non adstringit

peruenisti: te a seruam professam velut ex ancilla altera natam, huiusmodi simulatione vel errore quaesitam manumissione libertatem amittere minimè potuisti: cum seruus nascantur ratione certa, non confessione constituentur. Dat. 5. Kal. Dec. AA. Conf.

De obsequio praestito.

23. Idem AA. & CC. Musciae.

Si tibi testamento directo libertas a domino relicta est, & ex eo successerunt scriptae: non idcirco quod secundum eius voluntatem, vel contra de filiabus vni praestas obsequium, ceterae filiae tuam rescindere possunt libertatem.

De confessione apud acta.

24. Idem AA. & CC. Sebastiano.

Interrogatam & professam apud acta se esse ancillam, huiusmodi factum defensionem libertatis non excludit.

De instrumentis manumissionis.

25. Idem AA. & CC. Licentiano.

Sicut instrumenta i praetermissa k manumissionis recte facta nullum adferunt praestita libertati praedictum i ita si seruus ad libertatem perduxisti, instrumentorum amissio nihil ei nocere potest. S. V. Id. Febr. CC. Conf.

De libertate non adimenda, de instrumento manumiss.

26. Idem AA. & CC. Modesto.

Sicut datam libertatem manumissis adimere m patronus non potest: ita manumissionis n instrumentum praestare cogitur.

De re iudicata, de collusione & confessione eius qui controuersiam passus successit.

27. Idem AA. & CC. Austerio.

Arianus mota sibi quaestione a Leonide, liber fuit pronunciat. o. in seruitutem a victo iterum non recte petitus est. Coheres p etiam tibi ab Ariano datus, colludens cum eo, siue heredibus ipsius, qui status ieiunauerat quaestione, nihil tibi obfuit: nec ea, quae in confessione inter eos venerunt, statum veritatis, vel nomen substantiae defuncti mutare potuerunt.

De statu & dignitate parentum.

28. Idem AA. & CC. Eurymedonti.

Avi paterni magistratu functi dignitas q, ad libertatis probationem nihil nepoti prodest. si quidem in liberali causa matris r non patris inspicitur conditio. Sed nec materni f aui sola sufficit: cum licet aui quoque libera probari possit, multis tamen ex causis status mutari consuevit. Sirmij. 4. Id. April. AA. Conf.

De redempta ab eo in cuius fuit contubernio.

29. Idem AA. & CC. Troillae.

De ancilla matre natam, & ab eo redemptam, in cuius fuit contubernio, si non manumittitur, in seruitute permanere non ambigitur.

De obsequio non praestito.

30. Idem AA. & CC. Eurychia.

Solo obsequij u non praestiti velamento, data libertas rescindi non potest.

De quaestione improbe mota.

31. Idem AA. & CC. Cassianae.

Si tibi seruitutis improbe moueatur quaestio: solenni- bus ordinatis, de calumnia x vel iniuria (prout vindictae viam elegeris) habita contestatione, posteaquam seruus non

l. 13. inf. §. de trasact. Igitur ex pacta libera non erat, quae se liberam pacta fuerit, cum ancilla esset: quemadmodum per contrarium ei quae cum filiis est libera pactum non nocet, quo se ancillam pacta est. Synopsi Basiliens. 48. Titul. 26. ex titulo 20. cap. 34.

c vide i. eodem.

f Cum iisdem libertate, &c. ita emendo, eo nimirum sensu, seruus cum domino stipulari non potest, ut certi temporis ministerio alicui exhibito fiat liber. ita nec filius, ut certi temporis obsequio alicui exhibito emancipetur. Priori pacto dominus non tenetur. &c. ita quadrat comparatio: nisi malis ita cum Graecis, Ancilla pacto non fit libera. Libera pacto non fit seruus 48. Eclog. 29. §. 34.

De subscriptione filiorum domini manumittentis.

32. Idem AA. & CC. Athenaidi.

Subscriptio y filij z domini manumittentis, nec adde re secuta, nec omnia detrudere libertati quicquam potest.

De eo qui accepta pecunia manumissit.

33. Idem AA. & CC. Melitianae.

Icet accepta a pecunia dominus te manumissit: tamen tributa libertas rescindi non potuit. S. 4. Id. Nouembr. CC. Conf.

De concubinato.

34. Idem AA. & CC. Eremoniae.

Libera concubinitus ratione non constituitur ancilla b. Dat. Id. Nou. CC. Conf.

De eo qui pupilli res velut tutor administravit.

35. Idem AA. & CC. Attalo.

Non idcirco minus, quod pupilli res velut c tutor administrasse dicitur, ex eius persona seruitutis pati quaestione potest.

De pactis.

36. Idem AA. & CC. Theodoro.

Post d certi temporis ministerium ancillae, liberam ea esse cum ea paciscendo, conuentionis obtemperandi legi domina nullam habet necessitatem. utque hoc verum est, ita e contrario si filios suos constituta cum his libera f in ministerium tibi tradere promissum e probetur, parere placitis non compellitur.

De venditione hominis liberi.

37. Idem AA. & CC. Olympio.

Si filium h tuum liberum genero vendidisti i, qui tam proxima k necessitudine coniunctus, conditionis ignorantiam simulare non potest: viriisque l sociis criminis accusator deest.

De limenarchis.

38. Idem AA. & CC. Phileaspho.

Non m idcirco minus, quod te limenarcha n creato nemo contradixit reipublicae nomine, moueri tibi status quaestio potest. Datum 16. Kalend. Ian. Nicomed. CC. Conf.

De professione.

39. Idem AA. & CC. Potemico.

Liberos velut seruos se profitentes o, statum eorum mutare non posse constat. S. 6. Kal. Ia. Sirmij. CC. Conf.

De altera parte absente.

40. Exemplum sacrarum literarum AA. & CC. ad Verutiu.

Ivta edicti nostri continentiam p in liberalibus quoque negotiis: siue de libertinitate, siue de ingenuitate quaestio moueatur, absente q nihilo minus vna parte causam discutit, & pro iustitiae ratione sententiam proferri, nihil prohibet.

De epistolis.

41. Imp. Constant. & Licinius AA. ad Eutychium praesidem Cappadociae.

Ivemus omnes epistolas r actricis, quas ad Aelium tantquam f principalem t fecerat, inanes ac vacuas esse, at-

t Principales, de quibus hic & l. 427 de decurionibus l. 1. in fin. Cod. de cohort. l. 1. in fin. de imponenda lucrativa descript. l. 4. Cod. Theod. de extraord. sine sordidum muneribus. lib. XI. l. 1. Idorus 9. Etymol. 4. decurionum primi, a quibus distributionum omnium forma procedit Cod. Theod. de in qua adim. vel off. pub. per. l. 4. Cod. Theod. de extraordin. muner. Hoc intelligit Tertullianus lib. de corona, Coronatur, inquit, & vulgus nunc ex principum proprietatum exultatione. Hi erant X. vel XV. vel XX. pro curiarum amplitudine. Inde decem primi curiales leg. 2. Cod. Theod. de quaest. leg. 4. 4. leg. 42. Cod. Theod. de his qua super relat. l. 39. Cod. Theod. de episcop. & clericis. Idem, viri principales. Anselmus 8. de Asino: principales civitatum dicuntur leg. 27. §. 1. D. de panis. leg. 2. §. 1. quando & quibus quarta pars: Firmicus 5. Math. 2. Salviannus 5. de ver. Dei iudicio. Hinc principales Antiochenes lege secundaj. de excusat. num. Alexandrini principales l. 56 j. de decurionibus. qui & summates ordinis Alexandriae l. 57. d. tit.

2. Idem A. Gallo.

a l. 7. ff. de petit. hered.
b v. l. 1. §. eod.

c Cum aliquis vincit in causa principali, omnia incidentia sunt sopita Bal. adde l. 10. ff. de his qui sunt sui.

d Quoties vnus & idem ab vno criminis ab alio status quæstione patitur: prius de statu quærendum est quam de crimine: vt sciamus vtrū vt in ancillam, an vt in liberā crimen constituendum sit. vt hic.

e Quoties pœna inferenda à qualitate delicti dependet, quæstio status primū deciditur vt hic. aliter enim puniuntur serui, aliter liberi.

f v. l. 1. §. eod.

g Cui status sit controuersia, si bi debitum petere non potest. potest enim accipere vt seruus actor pronuncietur: ideoque stat⁹ causa prius decidenda. Vel ita: Qui sibi debet dicit, & status controuersiam patitur: prius liber declarari debet, ac tum debita sibi petere. Synopsis Basilic. 48. Titul. 26. c. 1.

h Ruptas Cuiac. 18. obs. 2. estque verbum legis Aquiliæ huic loco optinē conueniens, in quo de rebus futo subreptis agitur, de raptō tamen agitur in l. 7. inf. eodem.

i Causa status criminalis præcedit l. 1. l. 4. §. eodem.

k l. 6. §. eod.

l Si de possessione rei recuperande & petitorio super libertate simul agitur ab eodem, petitorium prius deciditur, eiusque euentus ad possessionem reuertitur: si à diuersis, possessionis causa prius deciditur.

m Maior quæstio minori præfertur.

n dixi ad l. 1. §. 1. de adfert. tollend. l. 3. §. quibus ad libertat.

o v. l. e. penul. D. vt in poss. l. 7. ff. de iur. deliber.

p Græci συμμετρίαν vocant 48. Eclog. 12. dixi ad 40. D. 16.

q Intra quinquennium l. 2. D. eod. f Perlusoria sententia pro re indicata non habetur. l. 227. sup. de libertu: leg. 50. §. 1. D. de legat. l. 1. l. 4. D. de appellat.

r Cui simile est in l. 9. §. de ingenuis.

u v. l. 20. sup. de ingenuis manumiss.

x Noniano, Hal. alij Iuniano: alij Viuiano: in alijs, Numiano: lege Ninniano. Cuiacium hic: & ita Græci, τὸ ἐξ ἀπορίας ἀποκρίσας: ac fortasse Ninnius

SI de hereditate^a & libertate controuersia est: || prius^b || Agi causa libertatis debet. sed si de hereditate agatur: ordinanda prius quidem est causa libertatis: sed sufficit^c ei, qui libertate vtitur, ad victoriam de hereditate secundum eum esse pronunciatum. PP. V. Id. Augu. Max. II. Coss.

3. Idem A. Valerio.

SI^d crimen aliquod inferatur ei, quam ingenuam esse decisis: antè liberalis causa suo ordine agi debet, cognitione suam præfide præbente, quoniam necesse est antè sciri, si delictum probatum fuerit, || vtrum^e || vt in liberam & ingenuam, an vt in ancillam constitui oporteat.

Si sit quæstio de statu accusati, prius de statu debet cognosci, quam super crimine pronunciari. Saly.

4. Imp. Gordianus A. Menedemo.

SI status controuersiam pateris: lite prius liberali terminata, si pro te fuerit pronunciatum, agere etiam aduersus eum qui se dominum tuum esse contendit, non prohiberis. quod si ideo te ab accusatione^f elidat, quasi seruum non proprium, sed alienum: liberale quidem iudicium cessat: causæ autem examinatio apud eum qui iudicat, ostendet vtrumne accusatio induci debeat propter statum personæ, an euanescat. Dat. X. Kalend. Decembr. Gord. A. & Auiola Coss. 240.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. || & CC. || Alphenio.

CVm status quæstionem tibi moueri, & te debita^g vel Cle petere cōmemores: ordinariū est, prius solennibus interpositis (si hoc iuris admiserit ratio) causam liberalem apud præsidem prouinciæ decidi: vt si liber fueris, vel seruus non esse pronuncietur: tunc tibi iure debita restitui iubeat. cum hoc incerto, vtrumne tibi libero constituto, an domino tuo (si seruū te sententia declarauerit) debeatur, ad solutionem debitorem tuū vrgeri non oporteat. S. Prid. Kal. Maij, Beraci, AA. Coss.

6. Idem AA. & CC. Alexandria.

SI res tuas raptas^h vel amotasⁱ esse dicis ab his quos seruos tuos esse contendis, hique in libertatem proclamauerint causa liberalis prius aduersus eos, & tunc damni dati, rerumque amotarum lis apud præsidem prouinciæ contestanda est: vt si quidem liberi vel serui non esse pronuntietur, tunc demum damni dati, & amotarum rerum procedere possit adhibita probatione condemnatio. Si verò secus, quæstio rerum amotarum euanescat. Dat. 3. Ianuar. Sir. mij, AA. Coss.

7. Imp. Constantinus A. ad Bassum præfectum prætorio.

SI quando negotium status fuerit exortum: si || quidem || Sab eius parte qui dicitur seruus, aliquid dicatur dominus abripuisse^k prius considerari placet, vtrū de possessione^l seruitutis in libertatem reclamandum putet, an verò ex possessione libertatis in seruitutem vocetur. At si eum de obsequiis seruilibus libertatē constiterit flagitare: antè^m decidi status conuenit causam, atque ita præberi directorū negotiorum (si res exegerit) audientiam. Quod si ei qui ad seruitutem vocatur, quicquam directum esse memoretur: vniuersa quæ constiterit ablata, ita demum reddi conuenit ei qui seruus esse contenditur, si modò saluam rem futurā per idoneos fideiussores promiserit. Nam si tales dare non potuerit: tunc ea cōuenit, de quibus in iudicio tractabitur, sequestrariⁿ in eum diem, || in || quo controuersia sopiatur: ita vt ex iisdem (si aliqua alta facultas esse non poterit) tantum litis sumptus^o & alimoniarū homini subministraretur, quantum moderato iudicis arbitrio fuerit æstimatum. Cum autem necdum lite de statu mota, res ab aliquo directæ sint, & sententia de restituenda possessione rerum lata, ille ne || huic || sententiæ satisficeret, de statu controuersiam mouit: necessitatem habebit & sine satisfactione easdem res reddere, & tunc causam liberalem secundum iuris ordinem exercere.

DE COLLUSIONE^p detegenda^q.

Tit. x x.

Tit. x x.

q Intra quinquennium l. 2. D. eod. r vide l. 2. l. 4. D. eodem. f Perlusoria sententia pro re indicata non habetur. l. 227. sup. de libertu: leg. 50. §. 1. D. de legat. l. 1. l. 4. D. de appellat.

t Cui simile est in l. 9. §. de ingenuis.

u v. l. 20. sup. de ingenuis manumiss.

x Noniano, Hal. alij Iuniano: alij Viuiano: in alijs, Numiano: lege Ninniano. Cuiacium hic: & ita Græci, τὸ ἐξ ἀπορίας ἀποκρίσας: ac fortasse Ninnius

Seruus colludendo cum domino, non efficitur ingenuus, nec ex rescripto ex falsa causa impetrato. Saly.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. || & CC. || Theodoro.

VM seruū matris tuæ & stupro violasse dominam suam, & turpis coniunctionis maculā, excogitandæ ingenuitatis collusione, ac falsæ captiuitatis velamento, apud competentē iudicem^t obtegere voluisse proponas, nec libertatem ei matrem tuam dedisse, sed in solam ingenuitatem eum nudæ voluntatis mendacio^f perducere nifam adserues: seruū esse palam est: quando etiam diui Pij rescriptum^r super captiuitate emissum, quam non intercessisse significas, ingenuū fecisse non videatur: nec asseueratio consensūs tui, ingenuitatis ius tribuere poterit. PP. 14. Kal. Iul. Dio. III. & Maximiano III. Coss. 292.

2. Idem AA. & CC. Milefio.

LIBERTINÆ conditionis constitutis priuatis^u pactis immutare statum suum non licere, Numiano^x senatusconsulto^y contra collusorem pœna statuta, præmioque detegendi promissio manifestè declaratur. Dat. 5. Kal. Decēb. CC. Coss.

NE^z DE STATV^a DEFVNCTO- rum^b post quinquennium^c quæatur^d.

Tit. x x i.

Si de statu manumissoris defuncti non potest queri, nec etiam de statu ab eo manumissi. Saly.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Niconi.

DI TVS competens iudex causam præscriptionis examinet: & si Domitiæ patronum, qui || vt ||^c ciuis Romanus || vsque || in diem mortis vixit, annos v. antequam lis bonorum mulieris inchoaretur, vita decessisse constiterit: libertæ status ex persona manumissoris^f non retractabitur.

2. Idem AA. & CC. Maximo.

SI is qui te heredem fecit, propter matris^g conditionem seruus dicitur, & mater ante quinque annos litis moræ vita decessit, præscriptioni locus erit: cum quæri de statu non possit, nisi de conditione matris tractetur. hoc ita, si quandiu vixit, sine interpellatione vt ciuis Romana egit. P. D. S. Antonino A. II. & Geta Cæsare II. Coss.

3. Imp. Alexand. Augustus Olympiadi.

QVamuis defunctis sit maritus quondam tuus, cui status quæstio inferebatur: causa tamen || etiam || post^h obitum eius propterⁱ emolumentum successionis durat, eamque apud eum qui de hereditate vel singulis rebus iudicaturus est, decidi oportet.

Qui vt ciuis Romanus vixit per quinquennium, eius successio non potest in dubium reuocari.

4. Idem August. Martiano.

SI is quem seruū tuum fuisse, & à fratre tuo manumissum, atque heredem scriptum || esse || proponis, vt^k ciuis Romanus vixit, nec intra quinquennium post mortem eius, status quæstionem mouere cœpisti: intelligis, neque heredibus ab eo scriptis, neque his quos liberos esse voluit, controuersiam || te || contra formam senatusconsulti^l facere posse. Quod si prius^m quam id temporis spatium excederet, agere cœpisti: & peculium eius more iudiciorum persequi, & cum manumissis ordinata lite, secundum formam edicti experiri non prohiberis. PP. V. * Iun. Modelto & Probo Coss.

5. Imp. Gordianus A. Seuero.

QVod est constitutum post quinquennium de statu defunctorum quæstionem incipereⁿ non posse, ad speciem emancipationis^o iure necne perfecta sit, minime pertinet.

An defunctus vixerit vt ingenuus, inspicitur tempus mortis eius. Saly.

6. Imp. Valer. & Galien. AA. Pollæ.

inter cætera quæri, de cuiusquam defunctorum statu vltra certos annos. m Si intra quinquennium à morte defuncti de statu eius fuerit quæsitum, & de peculio eius, & de manumissis ab eo quæri poterit. n leg. 1. D. eodem. o Quæstio status seruilis, post quinquennium incipere non potest: emancipationis potest. est enim minima status quæstio, quoties dubitatur, qui filiusfamilias vel paterfamilias fuerit.

is fuit, qui in Fastis sub Domitiano Nonnius dictus est, vel L. Ninnius tribunosplebis, qui iniquis rogationibus. Claudij intercessit. Dio. 38. v. Cuiac. hic.

y Factum fuit Domitiani temporibus l. 1. ff. eo. z dixi ad 40. ff. 15.

a Post quinquennium ex senatusconsulto de quo l. 4. & vlt. §. eod. de statu defuncti non quæritur vt hic. Ita ex senatusconsulto, intra quinquennium post manumissionē, proclamare ad libertatē, liberis non potest.

b Qui vt liberi palam vixerint in diem vlt. mortis l. 1. vlt. §. eod.

c Mortis scilicet.

d Quoniam senatusconsulto id fuerit cautum vide leg. 4. l. vlt. §. eodem.

e l. 4. §. eod.

f Si de statu manumissoris queri non potest, nec de statu ab eo manumissi.

g Si de statu matris quæri non potest, neque de filij statu quæri poterit. hoc est, si pater materue meavita decesserunt ante quinq; annos, nulla eis de statu lite mota, nec mihi mouetur, vt hic: Synopsis Basilic. 48. Titul. 11. c. 3.

h Mota status quæstio post obitum rei durat.

i id est, vt scire possit quem habiturus sit suo ceflorem.

k lege prim. sup. eodem.

l de quo l. vlt. §. eodem. fuit verò vetus senatusconsultum. Suetonius in Vespasiano, vetuit

m Si intra quinquennium à morte defuncti de statu eius fuerit quæsitum, & de peculio eius, & de manumissis ab eo quæri poterit.

n leg. 1. D. eodem.

o Quæstio status seruilis, post quinquennium incipere non potest: emancipationis potest. est enim minima status quæstio, quoties dubitatur, qui filiusfamilias vel paterfamilias fuerit.

a Communis opinio probat. b vide l. ult. §. qui & aduersus quos & l. ult. §. qui-
bus non obicitur longi temporis prescriptio. c l. 14. §. 2. in f. D. de alimen.
d Procuratorem rei privatae Cuiuslibet. 24. in fin. id est, rationalem. & ita legitur
Græcos idem author testatur in l. 36. de decurionibus. De procuratoribus, Cæsaribus dixi
ad Titul. de officio procuratoris Cæsaribus. e Incompetens condemnatio pro
non facta habe-
tur l. 4. §. 6. ff. de
re iudicata. & §. 7.
si a non cōpetente.
f Quinam cō-
petentes olim
fuerunt liberta-
tis atque status
iudices. v. §. vbi
causæ status ad-
de Fomerium
2. §. 23. Ruar
dū 3. variat. 20.
Goueanum l. 24
riar. 33. adde quæ
dixi ad l. 1. §. de
ordine cognit.
g Quæ nullo ti-
tulo possidentur,
non prescribun-
tur l. 24. §. de res
vin.
h de quæ v. l. 4.
§. eo.
i Fuga nocet
adde l. 3. §. tit. pro.
k id est, conti-
nui decenij in-
ter præfentes:
vicenij inter
absentes.
l Moratus in li-
bertate mala fi-
de, non iuuatur
longi temporis
prescriptione,
m Diu morat-
ur, qui vicenij
moratur l. 2. §.
eodem.
n l. 1. §. vbi cau-
sa status. l. 10. in
f. D. de liberali.
caus. l. 15. §. 1. D.
de v. §. pro. Fuga-
tius malæ fidei
prescribitur.
o Fautor liberta-
ti debetur.
p l. 12. D. de libe-
rali.
q Seruus vici-
nij libertatem
bona fide præ-
scribit: hoc est
moratus in li-
bertate per vicē
nium, idque bo-
na fide, amplius
inquietari non
potest: secus si
in fuga per vicē
nium quasi li-
ber vixerit: nul-
lū enim serui-
tuti eius præiudicium accedit.
Synopsis Basilic. 48. tit. 26. ex tit.
24. c. 1.
r Seruitute fe-
xagenaria, li-
bertas non præ-
scribitur, adde l.
6. §. 1. de inge-
nuis. l. 21. de em-
ptionibus.
s adde 33. D. 8.
t Cur ita: ple-
nior interpretati-
o sumitur ad-
uersus vñi ma-
numissorem:
quā aduersus
eum, eiusque he-
redem simul.
u Manumisso
peculiū non vi-
detur in testa-
mento concess-
um, nisi nomi-
natum sit: reli-
ctum v. hic: te.
penult. supra an
seruus pro suo fa-
cto manumissus. §. 1.
1. §. 1. de comm. §. 1. de manumissis. 10. Eclog. in fin. §. 20. vers. peculiū. Infit. de legat. l. 3.
D. de manumissionibus qua seruus. Manumisso inter viuos videtur concessum, nisi no-
minatum sit ademptum l. 53. D. de peculio. nisi quis manumittat a pupillo, l. penult.
D. de manumissis vindicta. Synopsis Basilic. 10. in f. libri. x Cui locus fuit, quoties
mulier libera contra domini denunciationem se alieno seruo iungebat. Ex hoc Sc.
eius fiebat ancilla, cuius ille seruus erat, vt eo non denunciante, libera, Tacit. 12.
idem ius seruatur a Longobardis & Francis. Quid si liber alienæ ancillæ iungebatur?

Si mater tua quasi ingenua communi^a opinione vixit, &
quinquennium a die mortis eius excessit: potes rem-
publicam & pupillos^b, si tibi status questionem mouere
tentauerint, nota præscriptione repellere. An autem pro
ingenua in die mortis egerit, in iudicio requiretur. Quod si
varietas interueniat: posteriora^c tempora spectari conue-
nit. PP. 6. Id. Iun. Seculare & Donato Coss.

*Etiā contra fiscum currit hæc prescriptio
quinquennalis.*

7. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Heliodoro.

Si pater tuus velut ingenuus vixit, nec status controuer-
siam, quasi fisci seruus esset, apud præsidem prouinciae,
qui super huiusmodi questionibus iudicare solet, sed apud
procuratorem^d reipublicæ non^e competentem^f iudicem
passus est, postque eius mortem quinquennium effluerit:
status tuus ex præscriptione, quæ ex senatusconsulto ema-
nat, protectus est.

8. Idem AA. Theodora.

Repetitio peculij rerum serui tui, si^g nullo iusto titulo
inheredente corpora possideantur ab aliquo, nulla tē-
poris præscriptione mutilabitur. nec enim senatusconsultum^h
quod super non retractandis defunctorum statibus
sanctum est, interuenit, si defunctus in fugamⁱ conuersus
atque latitans decessit. Dat. X. Kal. Decem. Mediol. Dioclet.
& Maximia. AA. Coss.

**DE LONGI^k TEMPORIS PRÆ-
scriptione, quæ pro libertate, & non aduersus
libertatem opponitur.**

Tit. xxii.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. CC. Mutiano.

MALA^l fide morato in libertate diu^m, prodes-
se non potest. Longi^m temporis prescriptio. vñ-
de cum confitearis fugaⁿ te ab eo cuius memi-
nistis, recessisse: intelligis ex hoc solo sine dolo
malo in possessione te libertatis non esse.

2. Idem AA. & CC. Carcino.

Præstat firmam defensionem libertatis ex iusto initio
longo tempore obtenta possessio, fauor^o enim liber-
tati debitus, & salubris iampridē ratio suasisit, vt his qui libe-
na^p fide in possessione libertatis per viginti^q annorum spa-
tium siue interpellatione morati essent, præscriptio aduer-
sus inquietudinem status eorum prodesse debeat, vt & li-
beri & ciues Romani fiant. Dat. Kal. Iul. Antiochia, Con-
stantio III. & Max. II. Coss. 390.

**Exemplum sacrarum litterarum Constantini & Licinij
AA. ad Dionysium vicariam præfectu-
ram agentem.**

Sola temporis longinquitate, etiam si sexaginta^r anno-
rum turricula excesserit, libertatis iura minime mutila-
ri oportere, cōgruit exquirari. Dat. 4. Kal. Maij. Volusiano &
Anniano Coss. 314.

**DE PECULIO^s EIVS QVI
libertatem meruit.**

Tit. xxiii.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Rufino.

ONGE diuersam^t causam eorum qui a su-
perstitibus manumittuntur, item illorum qui
bus testamento libertas relinquuntur esse, dissi-
mulare non debueras: cum superiore quidem
casu concennum tacite peculium^u, si non adimatur: poste-
riore vero, nisi specialiter fuerit datum, penes successores
remanere, iuris sit euidentissimi.

1. §. 1. de comm. §. 1. de manumissis. 10. Eclog. in fin. §. 20. vers. peculiū. Infit. de legat. l. 3.
D. de manumissionibus qua seruus. Manumisso inter viuos videtur concessum, nisi no-
minatum sit ademptum l. 53. D. de peculio. nisi quis manumittat a pupillo, l. penult.
D. de manumissis vindicta. Synopsis Basilic. 10. in f. libri. x Cui locus fuit, quoties
mulier libera contra domini denunciationem se alieno seruo iungebat. Ex hoc Sc.
eius fiebat ancilla, cuius ille seruus erat, vt eo non denunciante, libera, Tacit. 12.
idem ius seruatur a Longobardis & Francis. Quid si liber alienæ ancillæ iungebatur?

huic Sc. locus non fuit l. 9. §. 1. de successioibus l. 3. §. de liberali. Est & hoc ad-
ciendum, liberam concubitus ratione non fieri ancillam l. 34. §. 1. de liberali.
y 3. Infit. 13. §. 1. Pl. 11. §. 1. l. 27. D. de positi: l. 9. l. ult. (ad Theodos. de liberali causas
l. 10. Cod. Theod. de murt. egulus. à D. Claudio Tacitus: non à Vespasiano, vt scribit Sae-
ronius. z Extat integra apud authorem Synopses 48. Titul. 26. ex titul. 25. ca. 1.

**DE SENATVSCONSULTO^x
Claudio^y tollendo.**

Tit. xxiiii.

*Mulier libera serui amore capta, nec bona perdit, nec amo-
ris seruire libera esse desinit. Bald.*

1. Imp. Iustinianus A. Hermogeni magi-
stro officiorum.

VM^z in nostris temporibus, in quibus multos
labores pro libertate subiectorum sustinimus,
satis esse impium credimus, quidam mulie-
res libertate sua fraudari, & quod ab hostiū fe-
rocitate contra^a naturalem libertatem inductum est, hoc
ad libidinem nequissimorum hominum inferri: Claudia-
num senatusconsultum, & omnem eius obseruationem
circa denunciations^b & iudicum sententias conquiscescere
in posterum volumus: ne [ea] quæ libera constituta est, se-
mel decepta, vel infelici cupidine capta, vel alio quocunque
modo contra natalium suorum ingenuitatem deducatur
in seruitutem, & sit pessimum dedecus^c cognationis suæ
fulgori: vt quæ forsità decoratos dignitatibus habeat co-
gnatos, hæc in alienum cadat dominium, & dominū per-
tineat forsan cognatis suis inferiorem. Quod & [in
libertis] obseruari oportet, semel etenim libertas^d potitā,
per tale dedecus in seruitutem deduci, religio temporum
meorū nullo patitur modo. Sed ne serui vel adscriptitij^e
putent sibi impunitum esse tale conamen: (quod maxime
in adscriptitio^e adferendū est, ne liberarum mulierum nu-
ptiis ab his excogitatis, paulatim huiusmodi hominum
conditio decrescat) sancimus, si quid tale fuerit vel a seruo
vel ab adscriptitio perpetratum, habere liberam potesta-
tem dominum eius, siue per se, siue per præsidem prouin-
ciæ talem seruum vel adscriptitium castigatione com-
petenti corrigere, & abstrahere a muliere tali. Quod si
neglexerit: sciat in suum damnum huiusmodi desidiam
reuerfuram.

**DE NVDO^f IVRE QVIRI-
tium^g tollendo.**

Tit. xxv.

*Nudum nomen quod quis in seruis habebat, per hanc legem
tollitur, & plenum dominium in seruis con-
ceditur. Salyc.*

1. Imp. Iustinianus A. Iuliano præfecto
prætorio.

ANTIQVÆ subtilitatis^h ludibrium per hæc
decisionem expellentes, nullam esse differen-
tiam patimur inter dominos, apud quos vel nu-
dum ex iure Quiritium nomen vel tantum in bo-
nis reperitur: quia nec huiusmodi volumus esse distinctio-
nem, nec ex iure Quiritium nomē, quod nihil ab ænigma-
discrepat, nec vnquam videtur, nec in rebus apparet, sed va-
cuum est & superfluum verbum, per quod animi iuuenū
qui ad primam legum veniunt audientiam, perterriti, ex
primis eorum cunabulis inutiles legis antiquæ dispositio-
nes accipiunt: sed sit plenissimus & legitimus quisque do-
minus, siue serui, siue aliarum rerum ad se pertineptium.

**DE VSVCAPIONE PRO EMPTOⁱ
re^k vel transactione^l.**

Tit. xxvi.

1. Imp. Antoninus A. Flauiano.

MANCIPIA^m tua si ab eis distracta sunt quiⁿ
ius vendēdi non habuerunt, vindicare ea potes.
Nec enim vsucapi ab emptoribus potuerūt, cū
illicita venditione furtum^o contractū sit. Prid.
Id. Angu. Antonino A. III. & Balbino Coss. 214.

2. Imp. Alexand. A. Marcellino.

Cicero 4. Verrina. g Pl. 1. §. 16. & 19. §. 20. adde Theophil. tit. de libertinis.
h Subtilitatis ludibrium. i Aenigma quid. k dixi ad 40. ff. 3.
l l. 3. §. eodem. m l. 4. l. 6. l. 7. §. eodem.
n Qui aliena mancipia distractit, furtum constituit: ideoque longa possessione
non capiuntur. Synopsis Basilic. 50. Titul. 4. c. 15.
o Res furtiua vsucapi non potest: adde l. 2. §. pro donato. præscribi tamen potest
triennio l. 1. §. 1. de annali except. cum quæbatur. unde vi.

Si con-

a Iusta prohibitio alienationis facta per defunctum impedit vsucapionem.
b Testator certarum rerum alienationem vetare potest. c Quod seruari debet, vendi non potest. d Conceptum apud se partum bonæ fidei possessor vsucapit l. 33. D. de vsucapionibus. e l. 1. §. eo. l. 6. l. 7. §. eod. f Qui domini consensu possidet, non indiget vsucapione. g Contractus inuito aduertiario non retractatur. h l. 7. in fi. supr. quod cum eo.

SI contra defuncti voluntatem seruos, quos propter perfectæ artis peritiam heredibus suis defunctus seruari a testamento præcepit b, tutores vendiderunt c, vsucapi non potuerunt. Datum 5. Non. Mart. Iuliano II. & Crispino Coss. 225.

3. Idem A. Nepotilla.

SI matrem eius cuius nomine te quæstionem pati dicis, bona fide emptam possidere cepisti: etiã si ipsa in causam furtiuam incidit, tamen postea conceptum d apud te partum vsucapere potuisti.

Consensus domini, vel vsucapio euentis bona fide, præiudicat ei. Salyc.

4. Idem A. Achilleo.

Venditioni ancillæ e si consensum f dedisse diuersam partem probaueris: retractando g contractum quem ipsa ratum h habuit, non audietur: sed & hac probatione cessante i, si bona fide emptam ancillam à venditore bona fide distrahente || long || temporis spatio vsuceperis, intentio proprietatem vindicantis tenere non potest.

5. Imp. Gordianus A. Marino.

Si partem k possessionis malæ fidei possessor vendidit id quidem quod ab ipso tenetur, omnino cum fructibus l recipi potest: portio autem quæ distracta est, ita demum recte petitur à possidente, si sciens m aliena comparauit, vel bona fide emptor nondum n impleuit vsucapionem. Violenter o enim possessione amissa, priusquam p in domini potestate perueniat, vsucapio emptori (et si bona fide mercatus est) non competit.

6. Imp. Philippus A. cum Cælio q collocutus dixit r.

Cum sit probatum rem f pignori i fuisse obligatam, & postea a debitore distractam: palam est non u potuisse eam quasi furtiuam vsucapi. Sine die & consule.

7. Idem A. & C. Compedit.

Sciens seruum x alienum contra domini voluntatem vendidans, furtum committit. quod rei vitiu priusquam y ad dominum eius reuertatur possessio, non permittit vsucapionem fieri, licet bona fide possideatur. Datum 5. Idus Febr. CC. Coss.

8. Idem A. & C. Senero.

Ex causa transactionis o habentes iustam causam possessionis, vsucapere possunt.

9. Idem A. & C. Caio.

Eum b qui à c pupillo sine tutoris auctoritate distrahente comparauit, nullum temporis || long || spatium defendit. Sed si locupletior d emptoris pecunia factus, post pubertatem occasionem iuris ad iniquum trahat compendium: doli mali submouetur exceptione. CC. Coss.

DE VSVCAPIONE pro donato e.

Tit. xxvii.

Traditione & vsucapione pro donato dominum queritur. Bald.

1. Imp. Alexand. A. Macédonio.

Si v e fuerit dominus f qui tibi loca de quibus supplicasti, donauit: siue à s non domino bona fide donata suscepisti, eaque vsucepisti: auferri h tibi quod iure quæsitum est, non potest. P. V. Id. Mart.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. Capitonio.

Donantem ancillam alienam i nihil domino deminueret, non est ambigui iuris: furtum etiam contrahere citra k voluntatem domini contrectantem, vt eius rei nec

rem alienam accipit, cum iustam causam vsucapiendi habeat. Synopsi ibid. ca. 22.

a l. 29. D. de vsucapionibus. b Vsucapere longi temporis spatio non potest rem pupilli, qui eam à pupillo comparauit sine tutoris eius auctoritate: si tamen probauerit pupillum ex pecunia emptoris ei numerata locupletiorum factum esse, post pubertatem ab ipso conuen-

tus, doli mali exceptione eum submouet. Synopsi ibid. ca. 23.

c l. 27. D. de contrahenda emptione.

d l. 10. D. de infortioria.

e dixi ad 41. D. 6. f Res à non domino bona fide nobis donatas vsucapi mus vt hic: & 50. Eclog. 6. cap. 7.

g Vsucapione quæ sita semel res aliena, donatione à non domino tradita, bona fide accepta, auferri vsucipienti non potest. vt hic Synopsi Basilic. 50. tit. 6. c. 7.

h Vsucapio prodest aduersus rei vindicationem l. 4. in fi. §. pr. tit. proximo:

vsucapio possit procedere. S. V. Id. April. AA. Coss.

Ex donatione putatina siue erronea non procedit vsucapio. Salyc.

3. Idem AA. & CC. Rhodano.

Iritam i facere donationem perfectam nemini licet. Vtique hoc verum est, si error m falsæ causæ ratione bonæ fidei non defenditur. quod & in domino pro vsucapione quærendo seruatur.

DE VSVCAPIONE pro dote n.

Tit. xxviii.

1. Imp. Alexand. A. Taurino.

Res mobiles o in dotem datæ, quamuis alienæ, si sine vitio tamen fuerint à bonæ fidei accipiente p pro dote acceptæ, vsucapiuntur q.

DE VSVCAPIONE pro herede r.

Tit. xxix.

1. Imp. Antoninus A. Theophilo.

Vm pro herede vsucapio locum non habeat: intelligis neque matrem tuam cui heres s extitisti, neque te vsu mancipia ex ea causa capere posse. PP. VII. Kalend. Iul. Romæ, Læto & Cereale Coss.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Maurinæ.

Nihil pro herede posse vsucapi, suis heredibus existentibus t magis obtrinit.

3. Idem AA. & CC. Diodoro.

Opinione falsa u mortis pro herede possessio rerum ab lentis procedere non potest.

Vsucapio requirit titulum præcedentem. Bald.

4. Idem AA. & CC. Serapioni.

Vsucapio non præcedente verò x titulo procedere non potest: nec prodesse neque tenenti, neque heredi eius potest: nec obtentu velut ex hereditate esset, quod alienum fuit, domini intentio vlllo temporis longi spatio absumitur. Dat. 7. Kal. Ian. CC. Coss.

COMMVNIA DE VSVCA pionibus.

Tit. xxx.

Colonus corporaliter tenet, sed non possidet sibi, sed domino: & ideo non præscribit. Bald.

1. Imp. Alexand. A. Sabino.

Vi ex conducto z possidet, quamuis corporaliter a teneat, non tamen sibi, sed domino rei creditur possidere, neque enim colonus b vel conductori prædiorum longæ possessionis præscriptio acquiritur. PP. 7. Kal. April. Alexandro A. V. & Marcello Coss. 227.

2. Idem A. Onesimar.

Iam pridem quidem mancipium, de quo supplicas, cõparasse te dicis, sed si cogitaueris rem fisci c mei vsucapi non posse respondere te actionibus fisci mei intelligis: nec aliàs posse rei || proprietatem obtinere, quam si non ex ancilla fiscali natum fuisse constiterit.

3. Imp. Philippus A. & Cæs. Pantino.

x l. 3. supr. eodem. y dixi ad 41. D. 3. z Quod alteri possidemus, vsucapimus. Conductor alteri possidet vt hic: colonus in eodem & l. 15. in quibus causis cessat, qui præstat mercedem l. 25. de præscript. 30. annorum emptor aut l. 7. in fi. d. tit. creditor, pignus l. 13. D. de vsucapionibus, adde l. 52. D. de acquir. poss.

a Conductor corporaliter rem tenet: iure tamen ciuili sibi non possidet.

b l. 17. in quibus causis cessat.

c Res fisci vsucapi non potest lege quarta in fi. de præscript. 30. l. 1. 2. 3. in fi. ne rei dominice vel templor. §. 9. in fi. de vsucapio. l. 18. l. 24. in fi. d. 4. D. de vsucapionibus. Synopsi Basilic. 50. Titul. 30. ca. 2.

i Donare alienam non possumus l. 6. supr. de furtu.

k Furtum est contrectatio rei alienæ inuito domino.

l Perfecta donatio irrita fieri non potest inuito donatario. Eclog. d. loco c. 9. l. 4. in fi. de reuocand. donat. n. b. m.

m Falsus titulus ad vsucapionem non proficit. Falsus titulus est, quoties quis sibi donatum putat §. 11. in fi. de vsucapionibus. l. 1. D. pro donato. Itaq; vsucapere pro donato, is non potest, qui putat sibi donatum esse cum donatum non sit. Synopsi Basilic. 50. Titul. 6. cap. 9. n. dixi ad 41. D. 9.

o Quæcunque etiam mancipia. v. Cuiac. l. 4. obf. 9. In rebus soli, aliud. Nam in immobilibus non facile vitium procedit, quod in eis furtum non fiat §. 9. Eclog. d. c. 4. Fundus dotalis vsucapi non potest. l. 16. D. de fundo dotali.

p Puta marito. q Res mobilis aliena in dotem data, ab accipiente potest vsucapi v. l. 1. ff. eo. v. Cuiac. d. loco.

r Dixi ad 41. ff. §. 5. Si defunctus r aliquam sine vitio possidet heres vsucapere potest.

s Quod defunctus vsucapere non potuit, heres etiã si bonam fidem habeat, vsucapere non potest. Nã vitia defuncti in heredem transeunt l. 11. ff. de diuers. & tempo. §. 50. Eclog. d. ca. 5.

t Non extantibus, tamen, i. abstinentibus, qã sui heredes manet etiã si se abstinent: suis existentibus, agnati venire non possunt. Sed quia iure pætorio venire possunt, & pro possessore vsucapiunt.

u Vsucapiendi titulum verum esse oportet vt hic: & l. 4. §. eo. l. 1. D. eod. l. 3. §. 5. pro donato: l. 4. D. de præscript. longi tẽp. §. 11. in fi. de vsucapionibus.

^a Praescribere longi temporis spatio rem non potest heres eius qui mala fide possedit, licet ipse bona fide habeat: Viti enim defuncti ad heredem transeunt. 2. *Har. menop. l. 1. §. 44.*
^b Viti defuncti transiunt in heredem etiam bona fidei. *l. 4. §. 15. D. de usurpat.*
^c De rebus mancipi & non mancipi. *v. l. 19. d. v. Supra de nudo iure Quiritium tollendo.*
^e Res Italica olim biennio usufruebantur.
^f Iure veteri, id est, XII. tabularum res mobilis anno usufruebatur *ut hic: & vers. cum anteq. eo. qua de re dixi ad leges XII. tab. l. 2. tit. 23. §. 1.*
^g Hodie res omnes, siue sint Italicae, siue provinciales immobiles praescribuntur decennio inter presentes.
^h De annali usufruptione dixi. *§. 1.*
ⁱ Usufructus res omnes mobiles aut se moventes, bona fide, per triennium: immobiles, ubique cumque ea sita sint, decem annis aduersus praesentes: viginti annis, aduersus absentes *ut hic: 2. Har. menopul. l. 1. §. 52.*
^k Res mobiles triennio usufruuntur *Inst. de usufr. apud auctores Synopses 50. Titul. 10. ca. 3. inf. legitur dixi triennium: per quadriennium.*
^l In usufruptione, satis est si initio possessionis bona fides interuenit. *l. 48. D. de adq. rer. domino l. 44. §. 2. D. de usurpationibus quod tamē Late sanēse conciliū non admittit.*
^{41.} Bona fides requiritur in initio usufruptionis & praescriptionis.
ⁿ Possessio continuatur in successore. *§. 12. Inst. de usufr. add. l. 14. D. de usurpationibus.*
^o Titulus in usufruptione requiritur. *p. dixi ad 41. ff. 2. q. Paul. §. sen. 2. §. 2. l. 34. §. 1. l. 49. in fi. D. eo. l. 13. D. de adq. rer. §. 5. ver. & hoc est. Inst. per quas personas cui suc.*
^f Liber ignorant possessionem: scienti usufruptionem acquiritur. *t. De vacua possessione agitur in l. 3. §. 7. §. 8. eod.*
^u Patia sunt in vacua possessionem induci, & sciente venditore diu in possessione fuisse. *l. 12. §. de contrah. empt. l. 2. §. si quis alteri.*
^x Hinc colligit Alciatus 2. *presumpt. 23.* quemquam praesumi possidere ex titulo praetextu dixi ad l. 12. §. de fide instrumentorum. *y* Re vera possidet qui sciente

¹ mala fide seruum tuum sciens Antiochus tenuit: in statione tua contra successorem eius licet bona fide possidet, propter initij vitium usufructio non absumpsit.

DE VSVCAPIONE TRANSFORMANDA, & de sublata differentia rerum mancipi & nec mancipi.

Tit. XXXI.

1. Imp. Iustinianus Adoanni P.P.

V m nostri animi vigilantia ex iure Quiritium nomen & substantiam sustulerit, & communes exceptiones in omni loco valeant: decem vel viginti vel triginta annorum, vel si quae sunt aetate maioris aut, continentes praesentem: satis inutile est usufruptionem in Italica quidem soli rebus admittere, in provincialibus autem, recludere. Sed & si quis res alienas, Italicas tamen, bona fide possidebat per biennium, miseri rerum domini excludebantur: & nullus eis ad eas referuabatur regressus, quae & nescientibus dominis procedebant, quo nihil inhumanius erat, si homo absens & nesciens tam angusto tempore suis cadebat possessionibus. Ideo per praesentem legem & in Italica soli rebus quae immobiles sunt, vel esse intelliguntur, sicut aeternam exceptionem, ita & usufruptionem transformandam esse censuimus: ut tantummodo & his decem vel viginti vel triginta annorum & aliarum exceptionum tempora currant, huiusmodi angustis penitus semotis. Cum autem antiqui & in rebus mobilibus, vel se mouentibus, quae fuerant alienatae, vel quocunque modo (bona fide tamen) detente, usufruptionem extendebant non tantum in Italico solo nexu, sed in omni orbe terrarum, & hanc annali tempore concludebant: & eam duximus esse corrigendam: ut si quis alienam rem mobilem seu se mouentem in quacunque terra, siue in Italica siue provinciali bona fide per continuum triennium detinuerit, firmo iure eam possideat, quali per usufruptionem eam adquisitam, hoc tantummodo obferuando, ut in his omnibus casibus ab initio eam bona fide capiat, secundum quod exigit longi temporis praescriptio: & ut continuetur ei possessio etiam anteriori iusti possessoris, & connumeretur in decennium, vel viginti annorum spatium, vel tricennium, quod & in rebus mobilibus obferuandum esse censuimus, ut in omnibus iusto iure possessionis antecessoris iusta detentio quam in re habuit, non interrumpatur ex posteriore forsitan alienae rei scientia, licet ex titulo lucratiuo ea coepta est. Ita etenim ampliatur quidem longi temporis materia, quae ei subdita est: minuitur autem usufruptionum compendiosa dominis iactura, & eius iura nocentia: cum & etiam res diuidi mancipi & nec mancipi sanè antiquum est: & merito antiquari oportet, ut sit rebus & locis omnibus similis ordo, inutilibus ambiguitatibus & differentiis sublatis. Dat. Kalen. Nou. Constantinop. post consulat. Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

DE ACQVIRENDAP ET RETINENDA possessione.

Tit. XXXII.

De acquisitione per liberam personam.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. & CC. Attico.

P er liberam personam ignorantem quoque acquiri possessionem, & postquam scientia interuenit, usufruptionis conditione inchoari posse, tam ratione utilitatis, quam iuris prudentia receptum est. PP. 6. Kal. Decemb. Fusco & Dextro Coss.

Si emptor sciente venditore in possessione fuerit.

2. Imp. Alexander A. Mauro.

M inus instructus est, qui te sollicitum reddidit, quasi in vacuam possessionem eius quod per procuratorem emisti, non sis inductus: cum ipse proponas te diu in possessione eius fuisse, omniaque ut domini gessisse. Licet enim instrumentum non sit comprehensum quod tibi tradita sit possessio: ipsa tamen rei veritate id cosecutus es, si scienter venditore in possessione fuisti.

De Infante.

p. dixi ad 41. ff. 2. q. Paul. §. sen. 2. §. 2. l. 34. §. 1. l. 49. in fi. D. eo. l. 13. D. de adq. rer. §. 5. ver. & hoc est. Inst. per quas personas cui suc.
^f Liber ignorant possessionem: scienti usufruptionem acquiritur. *t. De vacua possessione agitur in l. 3. §. 7. §. 8. eod.*
^u Patia sunt in vacua possessionem induci, & sciente venditore diu in possessione fuisse. *l. 12. §. de contrah. empt. l. 2. §. si quis alteri.*
^x Hinc colligit Alciatus 2. *presumpt. 23.* quemquam praesumi possidere ex titulo praetextu dixi ad l. 12. §. de fide instrumentorum. *y* Re vera possidet qui sciente

3. Imp. Decius A. Rufino.

O natatum rerum a quacunque persona infanti vacua possessio tradita, corpore quæritur. Quamuis enim sint auctorum sententiae dissentientes: tamen consultius videtur interim (licet animi plenus non fuisset adfectus) possessionem per traditionem esse quæritam: alioquin (sicuti consultiissimi viri Papiniani responso continetur) nec quidem per tutorem possessio infanti poterit acquiri. PP. 5. Kal. Apr. Decio A. V. & Grato Coss. 251.

De animo solo.

4. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Nepotiano.

L icet possessio nudo animo acquiri non possit, tamen solo animo retineri potest. Si ergo praediorum de servitute possessionem non derelinquendi aeternitate transacto tempore non coluisti, sed metus necessitate cultura eorum distulisti: praedictum tibi ex transmissi temporis iniuria generari non potest. PP. Kalen. August. Iptis III. & III. AA. Coss. 290.

De causa possessionis sibi non mutanda.

5. Idem AA. & CC. Mennoni.

C um nemo causam sibi possessionis mutare possit, proponatque colonum nulla extinctus accedente causa ex colendi occasione ad iniquam venditionis vitium prolapsus: praesens provinciae iniqua fide veri domini tui ius conuelli non sinet.

De eo qui sine causa ingressus est in fundum alienum.

6. Idem AA. & CC. Valerio.

S i nulla ex causa ingressum agrum, aut fundum siue vineas eum, cuius meministi, praesens repererit, nec vlla praescriptione tua interpellatur petitor: restituere tibi possessionem cum omni causa non dubitabit. S. Idib. April. AA. Coss.

De improba possessione.

7. Idem AA. & CC. Asincrito.

I mproba possessio firmum titulum possidenti praestare nullum potest. unde ingredientem in vacuam possessionem alieni fundi non consentiente domino, vel actore, qui eius rei concedendae potestatem habuit, causam iustam possessionis adipisci non potuisse certum est. PP. 5. Idus Decemb. AA. Coss.

De procuratore.

8. Idem AA. & CC. Cyrillo.

P er procuratorem utilitatis causa possessionem, etsi proprietatis ab hac separari non possit dominium etiam quaeri placuit. PP. 18. Kal. Mart. Sirmij, CC. Coss.

De improba possessione.

9. Idem AA. & CC. Sergio.

N ec ex vera venditione possessionem, quam non fuerat emptor adeptus, improbe retinere potest: ac multo minus is, qui adseueratione falsa velut emptor, cum sine obligatione pignoris pecuniam mutuo dedisset, fundum irumpens alienum, retinendi iustam causam habet. PP. 3. Non. April. Sirmij, CC. Coss.

De dimissione & interruptione usufruptionis.

10. Imp. Constantinus A. ad Maternum.

N emo ambigit possessionis duplicem esse rationem: Nam quae iure consistit, aliam quae corpore: ut tranque autem ita demum esse legitimam, cum omnium aduersariorum silentio & taciturnitate firmatur: interpellatione vero & controuersia progressa, non possit eum intelligi possessorem, qui licet possessionem corpore teneat, tamen ex interposita contestatione, & causa in iudicium deducta super iure possessionis vacillet ac dubitet. PP. 11. Kal. Febr. Tribon. Volutiano & Aniano Coss. 314.

De successoribus.

11. Imp. Arcadius & Honor. AA. Petronio vicario Hispaniarum.

V itia possessionum a maioribus contracta perdurant, & successorum auctoris sui culpa comitatur. Dat. 5. Kal. Ian. Caesario & Attico Coss. 397.

c Possessor non intelligitur, qui licet possessio nem corpore teneat, interposita contestatione & causa in iudicium deducta, super iure possessionis vacillet ac dubitet. *d leg. 20. supra de rei vindicatione: lege secund. circa finem l. 10. §. de praescript. longi temp.*
^e Realia scilicet l. 24. §. 1. D. de usufruptionibus: l. 5. in f. Cod. Theodos. unde vi. estque hac lex pars postrema legis 23 si per vim.
^f omnem scilicet.

videtur possidet.

z l. 60. D. de reg. iur. aliud nescit te l. 5. ff. eo. l. 1. §. 1. D. de furti. a l. 32. §. 2. D. eo. 50. Eclog. 2. a. 1. b l. 2. §. eod. l. 7. §. eod. c duo, §. c. d affectus Hal. e Nudo animo possessio retinetur, non acquiritur v. l. 44. in fi. D. eod.

f Cultorum omnium, possessionem non amittit.

g v. qua notari ad l. 1. §. 8. D. eo. h id est, titulum possidendi. v. l. 1. §. 19. ff. eod.

i Colonum facta venditio domino non nocet.

k Sine vi, ult. §. unde vi.

l Ingressu vacue possessionis vitium personale non reale contrahitur: ideoque poterit res usufructu.

m id est, cum fructibus.

n Iniusta possessio non est titulus. Sine titulo non est locus praescriptionis. *l. 24. supra de rei vind. §. 2. Inst. de usufr.*

o l. 2. §. 3. §. eo. p Cui multum tribui solet.

q Per procuratorem possessio & dominium adquisiri potest leg. 1. supra per quas personas lege prima supra eodem leg. 20. D. de adq. rer. domino.

r Imo potest l. 12. §. ff. eo. i verus scilicet leg. 5. D. eodem, de falso mox dicetur.

t Falsus emptor melioris conditionis esse non debet quam verus.

u Naturalem scilicet vel ciuilem: nulla est tertia vide Cuiac. 9. obser. 33.

x Ius & corpus opponuntur.

y ea est ciuilis.

z ea est naturalis.

a Legitima dicitur, quae defenditur legibus & interdictis possessoris.

b Interruptio vitiat iustam usufruptionis causam, adeo ut si ad diem res possessa non fuerit, videatur possessio ad verum dominum recurrere, atque ipsa interruptione dominij renouari. *2. Har. menop. l. 5. §. 67.*

a Per seruum, procuratorem, colonum, & inquilinum possidemus. b Qui alteri non sibi possidet, si possessionem deserit, vel alteri tradit, domino non præiudicat l. 31. & 40. §. 1. D. de dolo, l. 6. in §. 1. unde vi: l. 1. in §. 1. per vim. l. 1. §. 1. de dilatoriis, l. 133. D. de reg. iur.

c Maltitia soli auctori nocere debet. d In querenda possessione, potest vnusquisque negligenter se habere præiudicare ei, cui querere debuit: quamvis ad id quod interest ei teneatur.

e Possessor naturalis & civilis possessionem amittit, si ille per quem possidet possessionem expellatur: æquæ ac si possessionem ipsam araderet. Accur. Barr. Angel. hic. Gloss. in c. cum olim causam extr. de restit. spoliat. quod tamen in Ecclesia. Doctores in d. c. cum olim. fisco & pupillo fallit ca. 1. extr. de in integr. adde aliam exceptionem ex Socin. reg. 297. f Possessio facta sub manib. procuratoris.

g Mala electio eligenti nocet. h l. 133. ff. de reg. iur. i l. 27. D. ad Vellesan. k id est, custodi possessionis l. 1. §. 1. per vim. l. 6. §. 1. unde vi: adde l. ult. de delatoriis. l. 50. Eclog. 11. m No. 119. c. 7. 50. Eclog. 14. 15. 2. Infr. 6. in pr. n eadem extat sententia apud Paulum §. sent. 2. §. 5. o hanc restrictionem adde l. v. nicæ §. de vsucap. 27. in §. 1. mand. p Aduersus reipublicam, etiā viginti annorum præscriptio prodest ei qui iustū initium possidendi habuit: nec medio tempore interpellatus est Paul. d. l. §. 4. q Præscribere longo tempore non potest, qui titulum habet à malæ fidei possessore ut hic. ni si alienatio ab initio bonæ fidei fuerat. Angelus in l. queritur ff. de vsucap. Glo. in l. si res. ff. de alienat. iudic. nisi debitor alienet rem alteri: pignotatam tunc enim emptor bonæ fidei præscribit aduersus hypothecariam, hæc enim Auth. de præscriptione dominij, non hypothecæ constituta est. Aret. & Cynus hic. fallit quoties dominium non præscribitur, fallit quoque quoties præscribitur res in qua non requiritur titulus, puta seruitus. l. si quis diuturn. D. si seruitus ita vindicatur. sed & si procurator mala fide vendidit, tunc dominus rei est in bona fide. l. qui fundum. §. pro. D. pro emptore. Idem esse putat Bart. in l. Pomponius. §. cum quo. D. de adq. poss. Angel. in l. queritur. D. de vsucap. Bal. in l. ancill. §. de furtu in vsucapione rei mobilis: cum possit res mobilis mala fide distrahi, sine furtu. l. si alienum ubi Glossa de furtu. vide alias exceptiones apud Bart. Angel. & Bald. ibid. adde Socin. reg. 431. Idem dicendum in secundo emptore: vt Authent. locum tantum habeat, aduersus primum emptorem. Bart. in d. §. cum quis. Idem censet quoties venditor non in ipsa traditione, sed post malam fidem habuit. Nam si mala fides superueniens non nocet ipsi possessori malæ fidei, multo minus nocere debet singulati successori. Gloss. litem. §. res. ff. de alienat. iud. Aliud quoque existimant, si de fructibus adquirendis tractetur, cum hic agatur de dominio adquirendi. Flo. m. l. utra. §. de adq. poss. Aliud etiam existimant in præscriptione actionum. Aret. hic. vt & si agatur de malæ fidei possessore ficto vel præsumpto tantum. Quid si successor præscriptionem velit ex sua persona inchoare? Quid si venditor, non mala procius fide, sed dubigius vendat? Quid si perfecta præscriptione superueniat mala fides? Idem esse censent Bal. in l. nihil. §. pro herede Caesar. in l. ancilla §. de furtu. Innocentius in c. si diligenti de præscrip. Barr. in l. naturalis. ff. de vsucap. c. cum dilectus de maiestate.

Si is per quem possidebatur possessionem reliquerit.

12. Imp. Iustinian. A. Ioanni præf. præf.

EX libris Sabinianis quæstionem in diuinas nostri Eminis aures relata tollentes, definimus, vt siue seruus siue procurator, vel colonus, vel inquilinus, vel quispiam alius, per quem licentia est nobis possidere, corporaliter naactam possessionem cuiuscunque rei dereliquerit, vel alij prodiderit, de fideia fortè vel dolo, vt locus aperiat, alij eandem possessionem detinere: nihil penitus domino præiudicij generetur, ne ex aliena maliginitate alienum damnum emergat, sed ipse, si liberæ conditionis est, competebatibus actionibus subiugetur: omni iactura ab eo restituen da domino rei, vel ei circa quem negligenter vel dolose versatus est. Sin autem nec dum sub manibus procuratoris, vel coloni, vel inquilini, vel serui possessio facta est, sed ipse eam accipere desidia vel dolo superseidit: tunc & ipse qui eam transiit, ex mala sua electione præiudicij circa eam possessionem paratur. ex memoratarū personarum vel machinatione vel negligentia accedens. Hoc etenim tantum sancimus, vt dominus nullo modo aliquid discrimen sustineat ab his quos transiit, non vt etiam lucrum sibi per eos aliquod acquirat: cum & antiqua regu la iuris, quæ definiuit deteriore conditionem per seruū domino nullo modo fieri, tunc locum habeat, cum dominus de damno periclitetur, non cum sibi lucrum per seruū acquiri desiderat. Salua videlicet in hoc casu domino rei, vel ei qui ad eam detinendam præfatas transiit personarum, aduersus eas omni actione (si qua ex legibus ei com petit) seruata.

DE PRÆSCRIPTIONE LONGI TEMPORIS DECIMUM vel viginti annorum.

Tit. XXXIII.

Civilis interruptio præscriptionis non operatur, nisi contra eum contra quem interruptio facta est: & in hypothecaria non contrahitur vitium litigiosi. Bald.

1. Imperatores Severus & Antoninus AA. Iuliano præf. præf.

VM post motam & omisam quæstionem res ad noua dominia bona fide transierint, & exinde noui viginti anni intercesserint sine interpellatione: non est inquietanda, quæ nunc possidet, persona: quæ sicut accessione prioris domini non vitur, qui est inquietatus: ita nec impedienda est, quod ei mota controuersia sit. Quod si prior possessor inquietatus est: etsi postea per longum tempus sine aliqua interpellatione in possessione remanet, tamen non potest vi longi temporis præscriptione, quod etiam in republica seruari oportet.

In auth. vt spon. larg. §. rursus col. 9. tit. 2. No. 119. c. 7.

Malæ fidei possessore alienante, cessat longi temporis præscriptio, si verus dominus ignoret suum ius, & alienationem factam spectatur ergo triginta annorum defensio. Si vero is qui putabat easdem res sibi competere, hoc cognoscens, intra decem annos inter presentes, & viginti inter absentes litem non fuerit contestatus: possessor præscriptione munitus, firmiter eas habebit.

In authent. vt spon. larg. §. De præscriptione coll. 9. tit. 1. 2. Nouell. 119. cap. 8.

adde Socin. regul. 33. r Voluntate sua ac sponte: secus si necessario leg. Pomponius. §. vsu. ff. de adq. poss.

f aliud in præscriptione longissimi temporis, quia fides mala tempore longissimo non nocet leg. omnes. leg. si quis. de præscrip. 30.

g Præscribere longo tempore non potest, qui titulum habet à malæ fidei possessore ut hic. An mo

Quod si quis quibusdam annis præsens sit, quibusdam absens: adiunguntur ei super decemium tot anni, quot annis ex decennio fuit absens.

2. Imp. Dioclet. & Max. AA. & CC.

Longi temporis præscriptio, his, qui bona fide acceptam possessionem, & continuatam, nec interruptam inquietudine litis tenuerunt, solet patrocinari. PP. 5. Kal. Decem. Maximo I. & Aquilino Confl. 286.

3. Idem AA. & CC. Antonio.

Si vineæ, quas mater tua vitrico tuo in dotem dedit, tuæ proprietatis sunt, nec vlla præscriptio ex transacti temporis prolixitate adoleuit: præses prouinciæ restitui tibi eas efficit.

Sine titulo non procedit vsucapio longi temporis. Bal.

4. Idem AA. & CC. Hermogeni.

Diutina possessio tantum iure successionis sine iusto titulo obtemperat, prodest ad præscriptionem hac sola ratione non potest. PP. Sirmij. 4. Id. April. AA. Confl.

5. Idem AA. & CC. Soterico.

Nec petentem dominium ab eo, cui petentis solus erit, causam possessionis sine vero titulo præstitit, si lentij longi temporis præscriptione repellit, iuris euidentissimi est. S. Sirmij. 11. Kal. Maij. AA. Confl.

6. Pars ex epistola eorundem AA. & CC. ad Primosum præfidem Syriæ.

Si fraude & dolo (licet inter maiores vigintiquinque annis) facta venditio est, hanc confirmare non potuit consequens tempus: cum longi temporis præscriptio in malæ fidei contractibus locum non habeat.

7. Idem AA. & CC. Anthæ.

Longi temporis possessione munitis, instrumentorum amissio nihil iuris aufert: nec diuturnitate possessionis partam securitatem, maleficium alterius turbare potest. Dat. prid. Kal. Ian. AA. Confl.

Adoptio inuvalida, vel error iuris, non est sufficiens ad præscriptionem longi temporis. Salyr.

8. Idem AA. & CC. Celso.

Si is, contra quem supplicas, matris tuæ quondam man Scipia quasi filius ex causa tantum adoptionis defendit: affectio destinata ac illicita adoptionis ad horum dominium ei querendum sola non sufficit. quapropter mancipia petere non prohiberis, nullam timens temporis præscriptionem: si hoc tantum initio præcedente, is, contra quem supplicas, horum possessionem adeptus est.

9. Idem AA. & CC. Demostheni.

Empor bona fide contra præsentem decennij præscriptione in cuius initio contestationem haberi sufficit posteaquā suam implerit intentionem petitor, adhibita probatione iustæ possessionis defensus, absolui recte postulat.

10. Idem AA. & CC. Rhegino.

Nec bona fide possessionem adeptis longi temporis præscriptio post moram litis contestatæ cōpleta proficit. cum post motam controuersiam in præteritum æstimetur. Dat. Id. Decemb. Caesar. Confl.

11. Imp. Iustinianus A. Mennæ præf. præf.

Super longi temporis præscriptione, quæ ex decem vel viginti annis introducit, perspicuo iure sancimus,

lo non præscribitur. k dixi ad leg. i. supra de rescindenda.

m Instrumenti amissio non nocet præscriptioni, si modo de iure possessionis aliter probari potest, leg. 6. leg. 8. leg. 20. in fin. §. de fide instrum. leg. 1. in quib. caus. longi tempor.

n Id est, instrumenti fraudulenta subactio.

o leg. 10. §. de suis.

p Mulieres non adoptant vt tamen l. 5. §. de adopt. §. 10. Infr. de adopt. nec enim liberos habent in potestate, dixi ad Nou. Leon. 28. & ita quod possident illegitimè adoptati, non præscribunt.

q Præscriptione longi temporis bonæ fidei emptor munitus actori exceptionem obiciens, posteaquam petitor dominium suum probauerit, adhibita probatione iustæ possessionis absoluiendus est. §. 5. §. 1. c. 9.

r Institut. de vsucap. leg. vnic. supra de vsucap. transform. leg. 7. infra in quibus caus. non obicit.

f Exceptio præscriptionis initio litis opponitur, post litem contestatam præscribitur.

u Præscriptio litis contestatione interruptitur.

t l. 10. §. 1. c. 1. prox.

x leg. 26. in fin. supra de rei vindic. id est, protogetur.

re ut hic. An mo
bilia vsucapere
potest, hæc enim
Authentica de præscri
ptione immobili
um est Bart. in
l. Pomponius.
u ergo cum scit,
neque ignorat,
longissimum tē
pus non requi
retur, sed longū
tempus tantum.

l. 1. §. 1.
x Præscriptio
longi temporis
prodest his qui
bona fide posse
derunt, nec vllā
contestationem
litis sustinerunt.
Syn. Basil. 50. tit.
11. c. 2. vbi Scho
lastes separat
dialu seu dēpō
rāgē in & dēpō
litem siue con
testationem, ab
inquietatione:
vt prior vsuca
pionem inter
rumpat, non po
sterior.

y l. 27. ff. de con
trahend. empt.
z leg. 2. D. de v
sucap.

a l. 1. §. 1. c. 1. 10. §.
tit. prox.

b Præscriptio
interruptitur
litis contestatio
ne l. 1. §. 1. c. 1. 10. §.
c. l. 10. §. 1. c. 1. prox.

c Res aliena in
dotem dari nō
potest. Si tamen
data fuerit, vsu
capi poterit.

d leg. 4. §. de rei
vindic. leg. 2. leg.
5. §. de reb. alien.
l. 4. §. de vsucap.
pro empt.

e l. 4. §. de vsuc.
pro herede.

f Sine titulo
nō est vsucapio.
g Si per erro
rē causam pos
sessionis meq
tibi præstiti, pos
sum nihilomi
nus rem meam
vindicare, ne
que mihi obe
rit longi tempo
ris præscriptio
h Præscriptio lō
gi temporis en
pionem dolo
factam confir
mare non po
test: quom mala
fidei possidere
quis incipiat. §.
nop. ibid. c. 6.

i Contractus bo
næ fidei, titulus
est: nisi dolus
causam illi dē
derit. Tūc enim
titulus non est,
ac proinde ex il

l. Malæ fidei pos

In causis etiam lucrativis prescriptio, & longa possessio possessorem defendit leg.
26. D. de adq. poss.
b leg. 2. §. 20. D. pro emptore. hinc colligitur presumi medio tempore possedisse, qui hodie & ante decennium possederit. Probatis enim extremis probantur media. *Alciat. 2. prescript. 21.*
c In prescriptioe longi temporis decem vel viginti annorum, etiam tempus prioris possessoris computatur Syno. Basil. 50. tit. 11. ca. 10. 2. Harmonopu. 1. §. 72.
d l. 21. D. de divers. & tempor.
e De rebus.
f De personis.
g De presentia.
h Presentes dicuntur, qui in eadem ciuitate domicilium habent.
i Domicilium urbe non circumscribitur sed provincia.
k In prescriptioe non habetur ratio situs rerum. Id est, etiam res procul distitas prescribimus.
l Absentes dicuntur qui non sunt in eadem provincia.
m Prescriptio igitur currit contra ignorantem quod hic. Imo non currit leg. 7. qui militare solue. Non currit, quod ad incommodum secus quod ad commodum *d. leg. 7.* Alij putant currere, sed dari restitutione, *Bartol. in l. 1. §. si quis autem. D. de itinere.* Quid si iusta sit ignorantia? currit quidem prescriptio: datur tamen restitutio aduersus prescribentem *Bartol. in l. 1. §. si quis propter. D. de itinere.* Quid si agatur de seruitute prescribenda? non currit aduersus ignorantem prescriptio cum in seruitutibus prescribendis, requiritur scientia domini *Gloss. in l. 2. §. de seruis.* Aliam exceptionem vide apud Socin. reg. 305.
n facit l. 1. §. de contrahenda emptione: l. 15. §. de rescind.
o Incorporalia iura, etiam longè distita prescribimus.
p Vno casu id inductum Nou. 119. putat, si a malefidei possessore qui rem bona fide accepit. Nam si sciente domino, locum habet prescriptio, si ignorante cessat.
q In iure constitunt usufructus & seruitutes.
r v. l. 1. §. de usufructu transformanda: leg. 1. §. comm. de usufructu. l. 27. de prescript. 30.
s l. 7. §. de prescript. longi temporis.
**t Mobilia, ut serui (nisi coherent fundo, ut mancipia rustica: tunc enim seruus pro parte rursus habetur l. 3. D. de divers. & temp. l. 9. D. eod.) sunt immobilia quæcumque rebus immobilibus adhaerent usufructuantur triennio. Ideoq; cessat questio prescriptiois, ubi de re mobili agitur: atque ita de prescriptioe longi temporis: in rebus mobilibus quæret superfluum est, quum in illis usufructus triennij locum habeat *Synop. 50. tit. 12.*
u Id est, nondum diuisum.
x Actioni mixta non prescribitur longo tempore.
y leg. vn. §. 1. versic. nemo de annali prescript. l. 27. §. familia: leg. ult. D. pro dote: excipe l. 1. §. de com. rer. alien.
z Prescriptioe longi temporis, hoc est, decem vel viginti annorum non excludit**

vt siue ex donatione, siue ex alia lucrativa causa bona fide quis per decem vel viginti annos rem detinuisse probetur adiecto scilicet tempore etiam prioris possessoris: memorata longi temporis exceptio sine dubio ei competat, nec occasione lucrativæ causæ repellatur. *Da. Ka. Iul. Dom. Iustin. PP. A. Conf. 524.*

Prescriptioe longi temporis inter presentes completur Decennio inter absentes vicennio, & presentes dicuntur quando vterque habet domicilium in eadem provincia licet non in eadem ciuitate. Sal.

12. Idem A. Ioannipræf. præf.

Cum in longi temporis prescriptioe tres emergant veteribus ambiguitates: prima propter res ubi positæ sunt: secunda propter personas, siue vtriusque siue alterutrius presentiam exigimus, & tertia, si in eadem provincia, vel in eadem ciuitate debent esse personæ, tam petentis, quam possidentis, & res pro quib. certatur: omnes eas presentis legis amplectimur definitione, vt nihil citra eam relinquantur. Sancimus itaque debere in huiusmodi specie vtriusque personæ, tam petentis, quam possidentis spectari domicilium: vt tam is qui domini vel hypothecæ questionem inducit, quam is qui res possidet, domicilium habeat in vno loco, id est, in vna provincia: hoc etenim magis nobis eligendum videtur, vt non in ciuitate concludatur domicilium, sed magis provincia, & si vterque domicilium in eadem habeat provincia, causam inter presentes esse videri, & decennij magis prescriptioe agentem excludi. De rebus autem de quibus dubitatio est, nulla erit differentia, siue in eadem provincia sint, siue in vicina, vel trans mare positæ vel longo spatio separata. Sin autem non in eadem provincia vterque domicilium habeat, sed alter in alia, alius in altera: tunc vt inter absentes causam disceptari, & locum esse viginti annorum exceptioni. Nihil enim prohibet, siue in eadem provincia res constitutæ sint, siue in alia super his controuersiam in iudicio provinciali moueri, & multo magis in hac florentissima ciuitate. Quid enim prodest in ipsa provincia esse possessionem, an in alia cum ius vindicationis incorporale est & vbiunque res posita sunt, & dominium earum & vinculum ad dominum vel creditorem possit reuerti: Ideo enim nostri maiores subtilissimo animo, & diuino quodam motu ad actiones & earum iura peruenerunt, vt incorporales constitutæ possint vbiunque ius suum & effectum corporalem extendere. Sit igitur secundum hanc definitionem causa perfectissima composita, & nemo posthac dubitet, neque inter presentes, neque inter absentes, quid statuendum sit: vt bono initio possessionem tenentis, & vtriusque partis domicilio requisito sit expedita questio pro rebus vbiunque positæ: nulla scientia vel ignorantia expectanda, ne altera dubitationis inextricabilis oriatur occasio. Eodem obseruando & si res non soli sint, sed incorporales, quæ in iure constitunt, veluti usufructus, & cætera seruitutes.

IN QVIBVS CAVSIS CESSAT LONGI TEMPORIS prescriptio.

Tit. XXXIII.

1. Imp. Diocl. & Maxim. AA. & CC. Marcellinæ.

Is cui colendum fundum dedisti, post instrumenta quibus dominium ad te pertinere probari posset, per nouercam tuam subtraxit: hoc sola prescriptioe longi temporis defendi non potest.

2. Idem AA. & CC. Dionysio.

In seruorum proprietatis negotio cum usufructu locum habeat, ad questionem longi temporis prescriptiois superfluo peruenitur.

IN QVIBVS CAVSIS CESSAT LONGI TEMPORIS prescriptio.
Tit. XXXIII.
1. Imp. Diocl. & Maxim. AA. & CC. Marcellinæ.
Is cui colendum fundum dedisti, post instrumenta quibus dominium ad te pertinere probari posset, per nouercam tuam subtraxit: hoc sola prescriptioe longi temporis defendi non potest.
2. Idem AA. & CC. Dionysio.
In seruorum proprietatis negotio cum usufructu locum habeat, ad questionem longi temporis prescriptiois superfluo peruenitur.

tur actio familiaris eriscunda & communi diuidendo, sed triginta tantum annorum prescriptioe *Syn. Basil. 50. tit. 12. c. 3. 2. Harm. 1. §. 52.*

a Petito hereditatis non prescribitur longo tempore *l. 8. §. de iure delib. Syno. Basil. 50. tit. 12. c. 4. 2. Harm. 2. §. 8.* nisi possessor cum titulo & bona fide dominium vluceperit: hoc est, si quis alio titulo possidens vluceperit, tutus est, nec enim actione petitionis hereditatis conueniri potest. *Syn. Basil. 50. tit. 12. c. 4.*

Actio familiaris eriscunda, vel communi diuidendo, non tollitur tempore. Salyc.

3. Idem AA. & CC. Apollinari.

Vnus indiuiduum commune pro solido possidens, interuallo longi temporis, quo minus socius portionem vindicare, vel eum communi diuidendo iudicio prouocare possit, non defenditur: cum neque familiaris eriscunda iudicium, neque communi diuidendo actio excludatur longi temporis prescriptioe. *3. Kalend. April. Sirmij, CC. Conf.*

4. Idem AA. & CC. Libron.

Hereditatem quidem petentibus longi temporis prescriptio nocere non potest, verum his qui nec pro herede, nec pro possessore, sed pro empto vel donato seu alio titulo res quæ ex hereditate sunt, vel fuerunt, possident cum ab his successio vindicari non possit, nihil hæc iuris definitio nocet. *3. Id. Septemb.*

5. Idem AA. & CC. Hofimo.

Si puerum non pro derelicto habitum, sed ab hostibus vulneratum, sumptibus tuis (sicut adseueras) liberum existimans curasti longi temporis prescriptioe quominus dominus eius offerens erogata recte vindicet, defendi non potes.

QVIBVS NON OBICITVR LONGI TEMPORIS prescriptio.

Tit. XXXV.

1. Imp. Alexander A. Venuleio.

Empus expeditionis aduersus petitiones si quæ competisse iuste probari possunt, prescriptioem non parit. *6. Non. Iul. Iuliano & Crispo Conf. 225.*

Frustra precibus impetratur, quod per restitutionem in integrum conceditur.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Aurelio Archiatro.

Cum per absentiam tuam eos de quibus quereris, in cres iuris tui irruisse adseueras, teque quod medendi curam a comitatu nostro discedere non posse palam sit: prescriptus pratoris noster accersitis his quos causa contingit, inter vos cognoscat. Non necessario autem petis ex longi temporis diuturnitate prescriptioem tibi non opponi, quando iustæ absentia ratio, & necessitatis publicæ obsequium ab huiusmodi præiudicio te defendat. *PP. 15. Kalen. Mart. Nic. Max. V. & Aquil. Conf. 297.*

Prescriptio longi temporis non currit minori. Salyc.

3. Idem AA. & CC. Numidio correctori Italiae.

Non est incognitum, id temporis quod in minore natate transmissam est, longi temporis prescriptioe non imputari, ea enim tunc currere incipit, quando ad maiorem ætatem dominus rei peruenerit. *PP. 4. Id. Septem. ipsi III. & III. AA. Conf. 290.*

4. Idem AA. & CC. Crispino.

Si possessio inconcussa sine controuersia persenerauit: firmitatem suam teneat obiecta prescriptio, quam contra absentes vel reipublicæ causa vel maxime fortuito casu, nequaquam valere decernimus. *PP. 6. Kal. Mart. Anibaliano & Asclepiodoto Conf. 292.*

5. Idem AA. & CC. Ianuario.

Neque mutui, neque commodati, aut depositi, seu legati, vel fideicommissi, vel tutelæ seu alij cuiuslibet

restitutio. n. Cum decem vel viginti annorum tempore non computatur id tempus, quo quis minor viginti quinque annis fuit. Nam prescriptio tunc incipit currere, quando ad maiorem ætatem dominus peruenerit: hoc est, cum annum viciesimum quintum compleuerit. *Syn. Basil. 50. tit. 12. c. 7.*

o Minori non obicitur prescriptio longi temporis. *p* Quando incipit currere prescriptio aduersus minorem, vide leg. tertiam, supra in quibus causis restitutio non est necessaria, lege tertiam, infra de prescript. 30. annorum.

q Absenti reipublicæ causa vel fortuito casu, non obstat prescriptio longi temporis *vt hic. Syn. Basil. ibid. c. 7. in pr.*

r Prescriptio longi temporis non obstat, mutuo, commodato, deposito, legato fideicommissio, tutelæ, nec alij cuiuslibet actione personali *vt hic: Synop. d. loco.* quod ius mutatum est vt mox dicetur.

per-

† Hodie personales actiones præscribuntur 30. annis l. 3. ver. ult. de præscript. 30. ann. leg. 1. §. 1. de annali.

a Captus ab hostibus ab iisdem reuersus, aduersus præscriptionem restituitur.

b Aduersus eum qui restitui potest, præscriptio non iuuat.

c v. leg. 9. §. de præscript. longi temporis. d Præscriptio longi temporis non obicitur agenti in personam v. l. 5. §. tit. prox.

e Tempus voluntarie absentia militem non ruerit aduersus præscriptionem.

f Voluntarie miles abest, quoties in expeditione non est: sed alio loco citra causam expeditionis. t dixi ad l. 18. §. de episcop. audientia, quod iterum retractare non piget. Quare enim merito potest, cur in suis sedibus vel edibus (ades enim vere militum, fossata, stationes castra ipsa) privilegio militari non fruatur: aut cum in illis sunt, abesse Reipublicæ causa dicuntur: eo magis quod vix vel in illis locis constituti privilegio militari fruatur, ex quo tamen admodum tempore, beneficium militare duraturum sit, si in mentum solæ expeditionis & prædictus tempus extendatur, neque ad stationem militarium tempus porrigatur. Denique nulla mihi videtur ratio, ut cum in suis fedetis vel hybernis, sunt (en garison) privilegio spoliarentur, cum vel eo tempore spatium nonnas militares accipiant l. 18. §. de episcop. audientia: l. 2. Cod. Theod. de domesticis & prædictis lib. 6. tit. 24. ut mihi suspitio magna & iusta sit hic & in l. ult. §. de restitut. militum. (vbi hæc constitutio totidem verbis repetitur.) & verum illis autem temporibus: & apud Theoph. l. 1. tit. de militari testamento, legendum, milites non iuari: eos iure denique militari in testando frui cum citra expeditionis necessitatem, in aliis locis quam in suis ædibus ei iuri & tunc legemur ei iuri, id est, quam. Quod & Theophilus satis indicat, cum sedata exponit, & dicitur autem in loca in quibus milites agere necesse sit. Quid quod vix à pagani differunt milites si in expeditione tantum militari eo beneficio fruuntur: cum pagani ipsi in expeditione etiam iure militari testari possunt l. ult. D. de testam. milit. propter intermortuam propter memoriam legum, & ceterarum disciplinarum, ut defendi merito possit videatur cum milites in ædibus suis positi, hoc est, fossatis, stationibus & castris, militares annonas accipiunt & necessario abesse dicantur, ibidem eos iure militari testari posse, præscriptionem aduersus eos non currere, restitutionis beneficio dignos esse, ut à pagani vel in eo differant, neve beneficium militare ad id tantum tempus referatur quo in procinctu & expeditione sunt, quod nimio plus cōpendiosum esset. & alioquin placet quod à Baldo notatum est l. ult. §. de restitut. milit. militiam nudam ac solam, non præbere beneficium restitutionis in integrum, sed occupationem: occupationem, inquam, circa res militares: quatum pars aperitissimè est, in hybernis, stationibus, sedetis, sedibus seu ædibus, castris denique ipsi & fossatis excubatione atque mora.

g Præscriptio longi temporis excludit non tantum in rem actionem sed & hypothecam ut hic, l. ult. vers. sancimus §. de præscript. longi temporis, l. 7. l. ult. §. de obligatio. nibus & actio l. 19. §. de euictione.

h Extraneus pignoris possessor, titulo & bona fide pignus longo tempore potest præscribere: personali contra debitorem manente. Debitor verò hæreticus eius ut hic, l. 2. §. eo. pignus non præscribit etiam longo tempore.

i v. l. 1. §. eodem.

k Donatarius longo tempore pignus potest præscribere. 1 Personalis actio

personalis actioni longi temporis præscriptionem obici posse, certi iuris est. S. Kal. Feb. AA. Confl.

6. Idem AA. & CC. Dulcio.

AB hostibus captus, ac postliminio reuersus, actione in rem directa, vel qualibet alia dominium vindicando temporis aduersarij possessionem frustra times: cum aduersus eos qui restitutionis auxilio quacunque ratione iuantur, huiusmodi factum non opituletur.

Præscriptio longi temporis contra præsentem, finitur annis decem: contra absentem annis viginti.

7. Idem AA. & CC. Castandro.

Præscriptione bona fide possidentes aduersus præsentem annorum decem, absentes autem viginti muniantur. quod si ex alicuius persona de petitorum parte restitutionis præstentur auxilium: deducto eo, quo si quid fuerit gestum, succurri solet, residuum computari, rationis est.

8. Imp. Iustinianus A. Mennæ P. P.

Sancimus his solis militibus qui expeditionibus occupati sunt, ea tantummodo tempora quæ in eadem expeditione percurrunt, in exceptionibus declinandis opitulari, illis temporibus per quæ citra exceptionum necessitatem in aliis locis vel in suis ædibus degunt, minimè eos ad vindicandum hoc privilegium adiuvantibus. Dat. Kal. Apr. Constant. Decio Cos. 529.

SI ADVERSUS CREDITOREM PRÆSCRIPTIO OPPONATUR.

Tit. XXXVI.

1. Imp. Gordianus A. Veneriæ.

IVTURNVM silentium longi temporis præscriptione corroboratum, creditoribus pignus persequentibus inefficacem actionem constituit: præterquam si debitoribus, vel qui in eorum iura successerunt, obligata rei possessioni incumbant. Vbi autem creditori à possessore longi temporis præscriptio obicitur, personalis actio aduersus debitorem salva ei competit.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Marcellæ.

Si debitor, heres non extitit, sed iusta viginti annorum possessione collata in re donatio corroborata est: neque personali actione, quia debitori non successit, conueniri te iuris ratio permittit: neque data pignori prædia post interuallum longi temporis tibi auferenda sunt: quando etiam præsentibus creditoribus decem annorum præscriptionem opponi posse tam rescriptis nostris, quam priorum principum statutis probatum sit.

DE QUADRIENNII PRÆSCRIPTIONE.

Tit. XXXVII.

1. Imp. Constantinus A. ad Orphitum P. V.

NOTVM est, à fisco quæstionem post quadriennium continuum super bonis vacantibus inchoandam non esse. Additum est & eos qui nonstra largitate nituntur, nulla inquietudine lacerandos: nec his à fisco nostro controuersiam commo-

uendandam, qui quoquo modo aut titulo easdem res possederint.

non competit aduersus extraneum pignoris possessorem: sed hypothecariæ.

m 50. Ellog. 13. v. Cuiac. c. 23. de præscript. & 5. obs. 30.

n Vacantium bonorum perfectionem fisco quadriennij silentio amittit ut hic, l. 1. §. 2. D. de iure fisci. Præscribimus quadriennio rem fisci aduersus ipsum fiscum. Rem fisci, puta res vacantes, quæ Græcis ἀνεγμένα 25-26. C. de iure fisci. 50. tit. 13. c. 1.

o Qui bona vacantia ex beneficio principis promeriti sunt, statim domini sunt & securi aduersus fiscum Edo. d. loco.

p Huius constitutionis meminit Iustinianus §. 13. vers. constitutio autem diuina memoria Zenonis instit. de usufructu. auth. Synop. 19. tit. 13. ex lib. 10. tit. 23. c. 5.

q v. leg. 93. D. de ver. sign.

r De his qui emunt à fisco agitur hac lege, ut & sequenti de his qui emunt ab Augusto vel principe, aut eorum procuratoribus.

f si quis rem alienam à fisco emerit.

t si cui res aliena à fisco fuerit donata.

u Qui rem alienam à fisco comparat, aut quouis alio titulo habet, statim securus est aduersus dominum, vel creditorem hypothecarij.

olim necessaria erat ei præscriptio quinque annorum ex edicto diui Marci ut l. 5. §. si aduers. fisci. 3. Harm. 3. §. 95. Synop. l. 10. c. 5. dabatur quoque vtilis actio l. 13. §. 9. D. de pet. hered. At enim dicere etiam hodie emptores conueniri l. 1. §. de heredit. vendit. Quidam putant hic præscribi aduersus dominum & hypothecarij actiones non aduersus res alienas. Putarim dictam legem primam abrogari. Nam si hic præscribuntur hypothecarij, res alienam utique

præscribitur. Quid enim aliud hypothecarij creditoris persecutio, quam res alieni actio. Quid fiscus, mox dicitur.

x Actio id rem dominium vel hypothecam persequitur.

y seruiana §. v. Inst. & ibi Theophilus usufructu.

z Actiones in personam sunt vel ciuiles vel prætorij, vel ex legibus vel constitutionibus descendunt.

a vide Cuiac. 10. obs. 1.

b Post quadriennium quam fiscus rem alienam distaxerit, vel donauit, dominis & creditoribus in fiscum denegatur actio.

c Confessio procuratoris fisci inter scripturas de recepto repertas, statim fisco præiudicat.

d §. v. vers. Nostra autem constitutio instit. de usufructu.

e n quid princeps vel Augusta ex sua domo aut priuata substantia, & dominicis rebus aliquid alienauerit.

f l. 2. §. eodem.

g Pertinet enim d. lex 2. ad factas à fisco alienationes.

h Emptori auctori non potest res aliena ei à principe vel fisco vendita ut hic. Quid si princeps inferior & recognoscens superiorem vendidit aliud dicendum, nisi in territorio suo regalia & iura fiscalia exerceret: multo magis, si non recognoscit superiorem, & iura regalia & fiscalia possideat, tempore cuius non extiterit memoria. ca. super de verb. signif. Quid si princeps mala fide vendidit: ut quia sciuit rem esse alienam? superiorem sententiam locum habere non putat Bartolus in leg. vltim. supra si contra ius: ut & quoties res Ecclesiæ vel minoris vendita est à fisco: hic enim datur restitutio Gloss. 12. quæst. 2. cap. quousque leg. 1. §. si aduersus fiscum. Idem putant si princeps alienauit, non tamen tradidit Baldo cap. 1. in fin. de nona forma delictis. vide Socinum reg. 342.

delictis. vide Socinum reg. 342.

præscribitur. Quid enim aliud hypothecarij creditoris persecutio, quam res alieni actio. Quid fiscus, mox dicitur.

x Actio id rem dominium vel hypothecam persequitur.

y seruiana §. v. Inst. & ibi Theophilus usufructu.

z Actiones in personam sunt vel ciuiles vel prætorij, vel ex legibus vel constitutionibus descendunt.

a vide Cuiac. 10. obs. 1.

b Post quadriennium quam fiscus rem alienam distaxerit, vel donauit, dominis & creditoribus in fiscum denegatur actio.

c Confessio procuratoris fisci inter scripturas de recepto repertas, statim fisco præiudicat.

d §. v. vers. Nostra autem constitutio instit. de usufructu.

e n quid princeps vel Augusta ex sua domo aut priuata substantia, & dominicis rebus aliquid alienauerit.

f l. 2. §. eodem.

g Pertinet enim d. lex 2. ad factas à fisco alienationes.

h Emptori auctori non potest res aliena ei à principe vel fisco vendita ut hic. Quid si princeps inferior & recognoscens superiorem vendidit aliud dicendum, nisi in territorio suo regalia & iura fiscalia exerceret: multo magis, si non recognoscit superiorem, & iura regalia & fiscalia possideat, tempore cuius non extiterit memoria. ca. super de verb. signif. Quid si princeps mala fide vendidit: ut quia sciuit rem esse alienam? superiorem sententiam locum habere non putat Bartolus in leg. vltim. supra si contra ius: ut & quoties res Ecclesiæ vel minoris vendita est à fisco: hic enim datur restitutio Gloss. 12. quæst. 2. cap. quousque leg. 1. §. si aduersus fiscum. Idem putant si princeps alienauit, non tamen tradidit Baldo cap. 1. in fin. de nona forma delictis. vide Socinum reg. 342.

a Idem locum habet in principibus inferioribus superiorem non recognoscen-
tibus v. Roland. a Vall. i. conf. 29. no. 17.
b Obserua quibus de rebus hac constitutione agatur.
c dixi de ea sententia ad Nouell. 105. cap. 2. §. 4. circa finem. vt breuiter interea note-
mus, Nihil hic aliud dici, quam quod omnia tam fiscalia quam patrimonialia
(de his enim ta-
tum hac lege a-
gitur) principis
esse intelligan-
tur: alia quæ
quisque priva-
tus possidet,
principis sunt
nudo imperio,
non dominio.
Scitè Tertullia-
nus lib. de Idololatria hanc fero-
cem sententiam
ita cludit: Quid
erit, inquit, Dei,
si omnia Cæsa-
ris?
d l. 31. D. de legi-
bus l. 6. in fin. D.
de iure fisci.
e Imò non eadē
vultur l. 56. §. 17.
D. de legat.
f Curatores vel
procuratores re-
rum principis,
non cauent de
eiusdem rerū
apricipio dista-
ctum: & meri-
tū, cum emptor-
es statim securi
sint l. 13. §. de non
numerata l. 27.
de discursibus
l. 11. D. de susce-
ptoribus.
g Magnum me-
dium est inter
privatam fortu-
nam & regale
culmen.
h Obserua regu-
lam.
i Iulius. Possis
legere epistag-
mate.
k v. l. 39. D. de
verb. sign.
l de quibus a-
lias dixi.
m Privatus ad-
uersus fiscum li-
tigaturus, ab eo-
dem iure (sicut
libertus a patro-
no) veniam pe-
tere debet. Bald.
confil. 432. Baro.
confil. 18. Roma-
nus singulari 9.
n Principes lo-
cis & personis
religiosis maxi-
mè donare so-
lent.
o Principes ha-
bent multa pri-
uilegia.
p l. 34. §. de dona-
tionibus.
q leg. punit. su-
pra de donat. ut.
v. l. 7. §. de bon.
qua liberis.
r Privilegium
causæ.
s i. principis pri-
uilegia.
t l. 27. cod. Paga-
porum scilicet
quæ fuerant, nō
Christianorum.
u v. l. 7. de fund.
patrimonialibus. l.
63 de omni agro:
§. 1. ut. de diuer.
pred. urban. &
rural. temp. l. 1. c.
Theod. de fide ca-
thol.
u Serui liberti & coloni principis ab eius possessione recedentes, & ad aliquam di-
gnitatem obrepentes, ad statum pristinum retrahuntur omni prescriptione tem-
poris. vide leg. 2. §. de omni de usurpationibus.
x dominicius, reipublicæ ita legunt veteres Cuiac. 18. obseruat. 22. Emphyteuticarij,
dominici, id est, reipublicæ.
y v. l. 67. de operibus publicis. z hac vox abest à veteribus libris, vt Cuiacius
monet hoc tit. §. 18. obs. 22.
a l. 23. §. de rei vindicatio. v. l. 1. in fin. §. ut. pro.
b l. 15. c. Theod. 10. tit. 1. l. 27. de fund. vi & latibus rei Tamiacæ.
c v. Papon. 3. Notar. c. des lettres de fief. fol. de assignation. §. 1. §. de amonis.
d Incubare (vt & habere) est naturalis & civilis possessionis. Tenere, naturalis. Possi-
dere civilis. In malam verò partem incubare: est mala fide possidere. & Seruo recte
tyrannus, incubator imperij qui & subleuatur. Rex possessor Augustin. homil. 30. Nec e-

rit vox iusti possessoris, sed impudentis incubatoris improbitas v. que notant d. l. 38. ff.
de peculio: & Cuiac. ad d. l. 38. §. 8. ad African. fol. 166.

e l. 111. d. l. 1. c. Theodof.

f 30. Eclog. 14. 15. v. Cuiac. 30. de prescript. & 9. obseruat. 24. Huius prescriptionis au-
thor fuit Theodosius Magnus No. Valent. & Theodosij de xxx. ann. prescript. in qua

Tit. xxxviii.

1. Imp. Valens & Valentin. AA. ad Probum præse-
ctum pratorio Galliarum.

SAEPE NUMERO præceptum est, vt seru-
atque liberti, colonique præterea rei nostræ,
necnon etiam eorum soboles, ac nepotes, qui-
cunque de nostris possessionibus recessissent,
ac se ad diuersa militiæ genera contulissent: cingulo in
quod obrepserant fraudulentè, exuti, si ad aliquas fortas-
se transcenderint dignitates, omni temporis definitione
submotæ, nostro patrimonio reddantur.

2. Imp. Valentin. Theodos. & Arcad. AAA. Dextro co-
muni rerum priuatarum.

VNiuerſas terras quæ à colonis siue emphyteuticariis
dominici iuris, reipublicæ, vel iuris sacrorum tem-
plorum, in qualibet prouincia venditæ vel villo alio pacto
alienatæ sunt, ab his qui perperam atque contra leges eas
detinent, nulla longi temporis prescriptione officiente iu-
bemus restituenda vt nec pretium quidem iniquis compa-
ratoribus reposcere liceat. Dat. 5. Nonas Iul. Constantinop.
Valent. A. IIII. & Eutropio Consil. 387.

Diminutio census soliti ad modum consuetum reduci-
retscripto obtento illicito non obſtante.
Iaco. Eut.

3. Imp. Arcad. & Honor. AA. ad Paulinum com.
dominicæ rei.

Si quælibet inquam illa ad sacrum dominium pertinen-
tia cuiuslibet temeritas occupauerit: secundum veteris
census fidem in sua iura retrahantur. Rescripta igitur ob-
reptionibus imperata, cum prescriptione longi temporis,
& noui census præiudicio submouebit auctoritas tua: atq;
ita omnia suo corpori, quæ sunt auulsa, restituet. neque e-
nim incubatio diuturna, aut nouella professio, propieta-
tis nostræ priuilegium abolere poterit. Dat. 5. Kal. April. Ar-
cadio V. & Honor. I. I. AA. Consil. 396.

DE PRAESCRIPTIONE xxx. vel xl. annorum.

Tit. xxxix.

1. Imp. Diocl. & Maxim. AA. Arianæ.

VM adseueres te absente, eos qui oculos præ-
diis tuis imposuerant, operam dedisse vt anno-
naria collationis prætextu, vili pretio ab offi-
cio prædiali prædia tua distraherentur: si legiti-
mi temporis spatium ex venditionis die fluxit: qui pro-
uinciam regit, inter vos cognoscat: & quod publico iure
prescriptum est, statuet. Sin autem nondum ex die publicæ
venditionis legitimum tempus transmissum sit: iudex exa-
minatis allegationibus tuis, quod rei qualitas dictauerit,
sequetur, non ignarus si iniustam esse emptionem perse-
perit, pretium quod pro vitioso contractu datum est, secun-
dum principalium statutorum tenorem male fidei empto-
ribus restitui non oportere.

2. Imp. Valens & Valentin. AA. ad Volusianum P. P.

Male agitur cum dominis prædiorum, si tanta precario
possidentibus prærogatiua deferatur, vt eos post qua-
draginta annorum spatia qualibet ratione decursa inquie-
tare non liceat: cum lex Constantiniana iubeat ab his posses-
soribus initium non requiri, qui sibi potius quam alteri pos-
sederunt. Eos autem possessores non conuenit appellari, qui ita
tenent vt ob hoc ipsum soliti debeant præstare mercedē. Ne-
mo igitur qui ad possessionem cōducitur accedit, diu alien-
nas res tenēdo, ius sibi proprietatis vsurperare cogantur do-
mini aut amittere quæ locauerunt, aut conductores vtiles sibi
fortassis excludere: aut annis omnibus super dominio suo

triennio sit prescriptus. n. l. longi temporis, Cuiac. d. loco. n. dixi ad l. 23. §. de rei
vind. ad l. 7. §. ad Volusianum. l. 27. §. si vendit. pign. l. 16. in fin. de iustit. o. v. l. 1. §. de v-
sucap. p. Hac lex fuit de prescriptione sexaginta annorum, quæ à Iustiniano hinc
inflectitur ad prescriptionem 40. annorum vt mox dicam.

q. Prescribere annis quadraginta rem non potest qui eam precario possidet.
r. Prescriptio 40. annorum, de qua hic agitur, introducta fuerat constitutione Con-
stantini, cuius pars restat in lege vltima, infra de longi temporis prescriptione, quæ
pro libere.

f. Prescriptione 40. annorum rem acquirit, qui eam rem sibi non alteri possedit.
t. Conductores rem non sibi sed alteri possident.
u. Possidens alij, sibi non prescribit leg. 2. §. 11. ff. commun. diuid.
x. Prescriptionem nullam temporis obicere possunt, qui tanquam conductores pos-
sident: qui non sibi sed alijs possident. Synop. Basil. 50. tit. 15. cap. 4.

pu-

a Theodosius & Arcadius ita legendum esse monet Cuiacius c. 30. de præscriptioni
b Theodosius A. A. P. P. leg. c. Cod. Theodof. de act. certo tempore finiendus Arcadius &
Honoriu Haland.

b Junior scilicet, non Theodosius magnus, cuius constitutionem non habemus Cu-
iac. hic l. 18. obf. 26. Est enim præscriptionis quadraginta annorum anchor Theodosius
magnus, ut læ-
pius dixi.

c Actiones in rem, personales, & mixtæ tol-
luntur triginta annis, v. Cuiac. c.
3. de præscript.

d quæ ætate præscriptæ: ut in rem
idixit syn. Basi.
d. 11. 15. c. 5.

e Præscriptio i-
gitur 30. & ann.
40. non currit
aduersus pupil-
los sed adultos.

f l. 1. in fin. de an-
nali except.

g Actiones vi-
uere dicuntur.
Actionibus sua
vita est.

h l. 2. §. quando
libell. princip. o-
blat.

i Præscriptio tri-
ginta annorum
non currit ad-
uersus pupillos,
etiam si currat
aduersus mino-
res 25. annis, v.
tamen l. 3. §. quib.
in caus. resit. in
integ.

k Pignus & hy-
pothecam à ter-
tio possessoris
creditor auoca-
re non potest,
post longum tē-
pus ut hic, syno.
Basi. c. 5. v. l. 7. ff.
eod.

l Præscribuntur
triginta annis
hæ actiones, quæ
olim perpetuæ
erant: non quæ
antiquis tempo-
rib. circumscri-
ptæ.

m Iuris ignoran-
tia nocet, d. est,
non prodest, v.
Cui. 50. obf. 39.

n Anastasius au-
thor præscriptio-
nis 40. annorū
ut hic, & l. 5. 63.
eod.

o quæ scilicet
30. annorum non
excedebant.

p ut l. 2. §. de qua
driennij præscrip-
tione. Clauula de-
rogatoria statuto-
rum.

q Præscribitur
annis quadragin-
ta omnis actio,
quæ praua quo-
rundam inter-
pretatione an-
nis 30. non est
extincta, ut hic.
Syn. d. 11. 5. c. 6. 1.
Harmenop. 3. §.
74.

r Græci τριγυ-
σων, i. qualem-
cunque appellant.
f Excogetata in-
terpretatio, sub-
tilis calumnia-
sa.

t inde colligit,
Malafidei pos-
sessorem iure
ciuili præscribere.

u l. 1. §. de fund.
patrimonialibus
l. 1. §. de fund. rei
privat. excipe tri-
butorum causam
l. 63. eod. excipe publicas collationes seu functiones, ut quibus nulla temporis præ-
scriptio obicitur l. 63. eod.

x ut si quis dicatur esse cohortalis l. 12. §. de cohortalibus: seruus nauicularius, fabri-
centis, metallarius, murilegulus, gyneciarius vel alterius cuiuscunque conditionis.

y Præscribitur status controuersia, annis 40. ut hic. Synop. d. cap. 6. 1. Harmeno-
pul. 3. §. 56.

z Curialis reuocatur ad suam curiam, nihil cum iquantæ præscriptione quadra-

publicè protestari. Dat. 8. Kal. Aug. Valentin. & Valent. AA.
Coff. 365.

Omnes actiones quæ minori tempore non sunt limitatæ, tri-
ginta annorum præscriptione tolluntur. Salyc.

3. Imp. Honor. a & Theodos. b AA. Asclepiodoto PP.

Sicut in rem speciales, ita de vniuersitate, ac personales
actiones ultra triginta annorum spatium minime pro-
tendantur: sed si qua res, vel ius aliquod postuletur, vel per-
sona qualicunque actione vel persecutione pulsetur, nihil
minus erit agenti triginta annorum præscriptio metuen-
da. Eodem etiam iure in eius persona valente, qui pi-
gnus vel hypothecam non à suo debitore, sed ab alio per
longum tempus possidente nititur vindicare. Quæ er-
go antea non motæ sunt actiones, triginta annorum iugi
silentio, ex quo iure competere cœperunt, vinctæ, vltius
non habeant facultatem: nec sufficiat precibus oblati spe-
ciale quoddam (licet per annotationem) promeruisse res-
ponsum, vel etiam in iudiciis allegasse: nisi allegato sa-
cro rescripto, aut in iudicio postulatione deposita, fuerit
subsecuta per executores conuentio: non sexus fragilitate,
non absentia, non militia contra hanc legem defendenda,
sed pupillari ætate duntaxat (quamvis sub tutoris defen-
sione consistat) huic eximenda sanctioni. Nam cum ad eos
annos peruenierint qui ad sollicitudinem pertinent curato-
ris, necessarii eis similiter ut aliis annorum triginta inter-
ualla seruanda sunt. Hæ autem actiones annis trigin-
ta continuis extinguantur, quæ perpetuæ videbantur, non
illæ quæ antiquis temporibus limitabantur. Post hanc
verò temporis definitionem nulli mouendi vltius facul-
tatem parere censemus, etiam si se legis ignorantia excu-
sare tentauerit. Dat. 8. Kal. Decemb. Constantinop. Victore
& Symmacho Coff.

Omnes actiones etiam si ius publicum concernant, quæ tri-
ginta annis vel paucioribus, non tolluntur, quadra-
ginta annis excluduntur. Salyc.

4. Imp. Anastasius a A. Matroniano præf. præf.

Mnes nocendi quibuslibet modis artes omnibus am-
putantes, cunctas quidem temporales exceptiones
quæ ex vetere iure, vel ex principalibus decretis descendunt,
tanquam si per hanc legem specialiter ac nominatim fuis-
sent enumeratæ, cum suo robore durare, & suum cunctis
quibus competant, vel in posterum competere valuerint,
pro suo videlicet tenore præsidium in perpetuum deferre
decernimus. Quicquid autem præteritarum præscriptio-
num vel verbis vel sensibus minus continetur, implentes,
per hanc in perpetuum valituram legem sancimus, ut si
quis contractus, si qua sit actio quæ cum non esset expres-
sim supradictis temporalibus præscriptionibus concepta,
quorundam tamen vel fortuita vel excogetata interpreta-
tione sæpe dictarum exceptionum laqueos euadere posse
videatur: huic saluberrimæ nostræ sanctioni succumbat, &
quadraginta annorum curriculum proculdubio sopiatur,
nullumque ius priuatum vel publicum in quacunque cau-
sa, vel quacunque persona, quod prædictorum quadragin-
ta annorum extinctum est iugi silentio, moueat: sed qui-
cunque super quolibet iure quod per memoratum tem-
pus inconcussum, & sine vlla re ipsa illata iudicialia con-
tentione possedit, superque sua conditione qua per idem
tempus absque vlla iudiciali sententia simili mentione po-
tuitus est, ut liber, & præsentis saluberrimæ legis plenissima
munitione securus. Datum 4. Kalend. Constant. * Olyb. V.
C. Coff.

5. Idem August. ad Thomam præfectum prætorio
per Illyricum.

Præscriptionem quadraginta annorum ab his qui ad cu-
rialem conditionem vocantur, opponi non patimur,
sed gentilem statum semper eos agnoscere compelli san-
cimus. Sacra etenim nostræ pietatis lex de aliis loquitur cō-
ditionibus, nec anterioribus constitutionibus, per eandem
nouellam legem derogatur, quæ manifestissimè curiales
& liberos eorum, explosis temporalibus præscriptionibus,
patriis suis reddi præcipiunt.

Prædium tributarium potest præscribi quo ad dominium,
sed non quo ad canonem debitum ex eo per-
soluendum. Salyc.

6. Idem A. Leoni P. P.

ginta annorum ut hic: & leg. 55. de decurionibus, v. No. Majoriani de curialibus, a l. 4. §. 60.
b Præscribi 40. annis publicæ functiones (quas Græci δημοτικὰς συντελέας ἢ δημό-
τιον ἔργα appellant) nō possunt. Syn. d. c. 6. in fin. Harm. 3. §. 38. & 74. c. 2. tit. 1. §.
52. Imò possunt præterita tributa non exacta præscriptione 40. annorum acquiri. l.
vlt. §. de fundis patrimonialibus: Scholasticus Synopses d. cap. 6. c. 1. Harmenopul. 3. §.
57. Distinguen-
da præterita à
futuris: Nam fu-
turi temporis
functiones pos-
sunt etiam exi-
gi post 40. an-
nos, nisi fuerint
possessori à prin-
cipe donatæ.
Scholasticus illo lo-
co.

Comperit nostra serenitas quosdam sacratissimam no-
stræ pietatis constitutione quæ de annorum quadra-
ginta loquitur præscriptione, ad præiudicium etiam pu-
blicarum functionum solutionis trahere conari, & si quid
per tanti vel amplioris temporis lapsum minime, vel mi-
nus quam oportuerat tributorum nomine solutum est, nō
posse requiri, seu profligari contendere: cum huiusmodi
conamen manifestissime sensui propositoque nostræ legis
obuiare nōcatur: idēque iubemus eos qui rem aliquam
per continuum annorum quadraginta curriculum sine
quadam legitima interpellatione possederint, de posses-
sione quidem rei seu dominio nequaquam remoueri: fun-
ctiones autem, seu ciuilem canonem, vel aliam quampiā
publicam collationem eis impositam dependere compelli,
nec huic parti cuiuscunque temporis præscriptionem
oppositam admitti.

Actioni hypothecaria ab extraneo possessore triginta an-
nis præscribitur. Bart.

7. Imp. Iulianus A. Archeloo præfecto præf.

Um notissimi iuris sit, actionem hypothecariam in
extraneos quidem suppositæ rei detetatores annorum
triginta finiri spatiis, si nō interruptū erit silentiū ut lege
cautum est, id est, etiam per solam conuentione, aut si æ-
tas impubes excipienda monstretur, in ipsos verò debito-
res, aut heredes eorum primos vel vltiores nullis expira-
re iustorum curibus nostræ promissionis esse perspeximus
hoc quoque emendare, ne possessores eiusmodi propē im-
mortali timore teneantur.

1. Quamobrem iubemus hypothecarum persecutionem
quæ rerum mouetur gratia vel apud debitores consi-
stentium, vel apud debitorum heredes, nō ultra quadragin-
ta annos ex quo competere cœpit, prorogari, nisi conuen-
tio, aut ætas (sicut dictum est) intercesserit: ut diuersitas v-
triusque rerum persecutionis quæ in debitorem, aut he-
redes eius, quæque mouetur in extraneos, in solo sit anno-
rum numero: verum in aliis omnibus ambæ similes sint: in
actione scilicet personali his custodiendis: quæ prisca con-
stitutionum sanxit iustitia.

2. Sed cum illud etiam in forensibus controuersis v-
tilitatur, an creditor anteriora iura prætendens potest pos-
tერიorem creditorem hypothecam tenentem etiam ultra
triginta annos inquietare, utpote imaginem debitoris ob-
tinentem, eoque possidentem, necessarium duximus & hoc
dirimere. Et sancimus, donec communis debitor viu-
it, non posse creditori anteriori triginta annorum exceptio-
nem opponi, sed locum esse quadraginta annorum præscri-
ptioni: quia dum ille viu-
it, utpote apud debitorem eius possessione per postero-
rem creditorem constituta. Ex quo autem in fata sua debi-
tor decesserit, ex eo quasi suo nomine possidentem poste-
riorem creditorem merito posse triginta annorum oppo-
nere præscriptionem: & secundum hanc distinctionem cō-
putationem temporum adhibendam, ut ex persona quide
sua posterior creditor triginta annos, ipse quos ipse post
mortem debitoris possedit, opponat. Sin autem coniun-
gere voluerit suæ possessioni quam post mortem debitoris
habuit, etiam tempus quo viuente debitore vel ipse credi-
tor, vel communis debitor detinuit, tunc quadraginta an-
norum exceptionis iura tractari, & quantum deest ad qua-
draginta annorum possessionem, per quam & ipse debitor
creditorum repellere poterat, hoc se possidisse ostendat.

3. Eodem iure pro temporum computatione obserua-
do, & si posterior creditor anteriori creditori offerre debi-
tū paratus est, & is creditor longam possessionis præscri-
ptionem ei opponere conatur. 4. Illud autem plus quā
manifestum est, quod in omnibus contractibus in quibus
sub aliqua conditione vel sub die vel incerta stipulationes
& promissiones vel pacta ponuntur, post conditionis exitū,
vel post institutæ diei certæ vel incertæ lapsum, præscri-
ptiones triginta vel quadraginta annorum, quæ persona-
libus, vel hypothecariis actionibus opponuntur, initium
accipiunt. Vnde euenit, ut in matrimoniis, in quibus redhibi-
tio dotis, vel ante nuptias donationis in diem incertam
mortis vel repudij differri solet, post cōiugij dissolutionem
earundem curricula præscriptionū personalibus itidē actioni-
bus vel hypothecariis opponendarum initium accipiant.

Idem priorē tēpore, seu à quo tēpore superatur, præscribere 40. annis potest, donec
cōmunis debitor viu-
it: 30. annis verò, debitore mortuo, Syn. & Schol. Harm. dictū locū.
n l. 1. §. 60. præscribitur 40. annis: add. l. 1. §. de his qui in prior. credit. locū. o Præscri-
ptio in obligationibus, cōditionalibus, & in die, incipit currere adueniente cōditione vel
die, ut hic. i. postquā cōditio exitū, & dies lapsa est, Syn. Basi. c. 7. p Præscriptio dotis
& donationis propter nuptias, mulieri currere incipit post cōiugij dissolutionem.
Synop. d. cap. 7. q leg. 30. §. de iure dot. leg. 43. in fin. D. de iure dot.

CC. iij.

a Præscriptio non opponitur ei qui sine vi res sibi pignoras tenet *ut hic. Syn. d.c.*
 7. Quid si debitor secundam cautionem exposuerit ad debitum suum recognoscendum præscriptio tempus rursus interrumpit.

b l. 5. de exceptionibus.

c Per apprehensionem rei obligatæ interruptitur præscriptio. d quæ *ἐκχρησις* Græcis *ut dixi* 5.

e Litis contestationem imitatur detentio.

f l. 18. §. 1. D. de constituta pecunia.

g Iteratam cautionem Græci vocant *ὑποσημασία* Ac similiter in l. 4. de advocat.

h nec debitoris, sed ne sub accusatione moræ fiat. ita legit Cuiac. 18. obs. 21. in fin.

i debitoris Cuiac. d. loco.

k moræ Cuiac. d. loco.

l In obligationibus annuis vel mensuris, non initium obligationis, sed cessatio inspicitur: hoc est, in annuis legatis, computatur tempus, non ex quo relictæ fuerint, sed ex quo instituta fuerit actio: quæ quidem in singulos annos nascitur *Syn. d. c. 7. in fin.*

m Tenens ut emphyteuta vel colonus non præscribit. *l. 1. §. 8. in quib. caus. cessat: l. 1. §. commun. de usufructu.*

n Synop. illa loco. cap. 8.

o Qui rem longo tempore præscripsit, ius habet vindicandi.

p De exceptione præscriptio- nis. v. Oldend. c. 43. de exceptionibus.

q l. 1. ff. de publicis. Nam si sponte sua rem possideat deserit, non amplius exceptionem habue- rit *Schol. d. c. 8.*

r Qui bonam fidem ab initio habuit, ius rei detinentæ & vindican- dæ longissimo tempore præscribit. Vindicanda, inquam, aduersus omnes, excepto domi- no & credito- re. Mala fidei possessor non præscribit aduer- sus dominum.

s Qui malam fidem ab initio habuit, non tantum ius retinendæ rei habet *ut hic*: sed & vindicandi certis casibus: puta à violento scilicet possessore. §. 27. eo. & in casu §. 37. eod.

t Ob contumaciam possessoris mala fidei actor missus est in possessionem rei. Intra annum potest mala fidei possessor rem recuperare.

x De exceptione contumaciæ v. Oldend. c. 29. de exceptionibus.

y l. 1. §. ex quib. caus. maior. z Syn. ibid. c. 9.

a Præscriptio usufructus incipit currere ab eo tempore, quo deberi incipiunt.

b id est, debitorum. c id est, motis *Syn. ibid. c. 10.*

d Sortes humanae multæ, l. 15. l. 16. §. 1. §. 2. de usufructu.

e Cognitio nouissima, id est, vltima v. No. 60. c. 2.

f Per litem contestationem perpetuatur actio usque ad 40. annum v. Cuiac. c. 31. de præscriptione. & 18. obs. 29. adde l. 1. §. de præscript. longi temporis.

g Aliud ab initio tacere & ex postfacto. Paria non sunt ab initio nullam actionem

5 Immo & illud proculdubio est, quod si quis eorum quibus aliquid debetur, res sibi suppositas sine violentia tenuerit: per hanc detentionem interruptio fit præscripti temporis, si minus effluxit triginta vel quadraginta annis: & multo magis quam si esset interruptio per conventionem introducta: cum litem contestationem imitetur ea detentio. Sed & si quis debitorum ad agnoscendum suum debitum secundam cautionem in creditorem exposuerit: tēpora memoratarum præscriptionum interrupta esse videbuntur, quantum ad priorem cautionem pertinet, quæ scilicet innouata permansit tam in personalibus quam in hypothecariis actionibus. Namque improbum est, debito rem hunc contradicere, qui ne sub accusatione creditoris more debitoris fiat, secundam in eum super eodem debito cautionem exposuit.

6 In his etiam promissionibus, vel legatis, vel aliis obligationibus, quæ dationem per singulos annos, vel menses aut aliquod singulare tempus continent, tempora memoratarum præscriptionum non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cuiusque anni, vel mensis, vel alterius singularis temporis computari manifestum est: nulla scilicet danda licentia vel ei, qui iure emphyteutico rem aliquam per quadraginta, vel quoscunque alios annos detinerit, dicendi ex transacto tempore dominium sibi in istis rebus quæsitum esse: cum in eodem statu semper manere datas iure emphyteutico res oporteat: vel conductori seu procuratori rerum alienarum dicendi ex quocunque temporum curriculo non debere se domino volenti post completa conductionis tempora possessionem recipere, eandem reddere. Dat. Kal. Dec. Philoxeno & Probo Coss. 525.

Præscriptio longi temporis queritur præscriptori ius rem vindicandi à quocunque possessore. *Salyc.*

8. Imperator Iustinianus Augustus Mennæ præfecto pratorio.

Si quis emptionis, vel donationis, vel alterius cuiuscunque contractus titulo rem aliquam bona fide per decem vel viginti annos possiderit, & longi temporis exceptionem contra dominos eius, vel creditores hypothecam eius prætententes sibi acquisierit, posteaque fortuito casu possessionem eius rei perdidit: posse eum etiam actionem ad vindicandam rem eandem habere sancimus. hoc enim & veteres leges (si quis eas recte inspexerit) sanciebant.

1 Quod si quis eam rem deherit possidere, cuius dominus, vel is qui suppositam eam habebat, exceptione triginta vel quadraginta annorum expulsi sunt: prædictum auxilium non indiderit, sed cum moderata diuisione ei præstari censemus: ut si quidem bona fide ab initio eam rem tenuerit, simili possit uti præsidio: sin vero mala fide eam adeptus est, indignus eo videatur: ita tamen, si nouus possessor, si quidem ipse rei dominus ab initio fuit, vel suppositam eam habebat, & memoratæ exceptionis necessitate expulsi sunt: commodum detentionis sibi acquirat. Sin vero nullum ius in eadem re quocunque tempore habuit: tunc licentia sit priori domino, vel creditori qui nomine hypothecæ rem obligatam habuit, & heredibus eorum ab iniusto detentatore eam vindicare: non obstante ei quod prior possessor triginta, vel quadraginta annorum exceptione eum remouerat: nisi ipse iniustus possessor triginta vel quadraginta annorum ex eo tempore computandorum, ex quo prior possessor qui euicit, ea possessione cecidit, exceptione munitus est.

2 Sed hæc super illis detentatoribus censemus, qui sine violentia eandem rem nacti sunt. Nam si quis violenter eam abstulerit, omnimodo licebit priori possessori sine ulla distinctione eam vindicare.

3 Sed & si quis non per vim, sed per sententiam iudicis eam obtinuerit, ea tantum occasione quod absens prior possessor ad litem vocatus minimè responderit, licebit ei ei & ad similitudinem cæterorum qui rei dominum habent, intra annum se offerenti, cautionemque suscipiendæ litem danti, eandem rem recipere. superque ea con- gitionalia subire certamina.

4 Exceptionem etiam ad initio habuit, non tantum ius retinendæ rei habet *ut hic*: sed & vindicandi certis casibus: puta à violento scilicet possessore. §. 27. eo. & in casu §. 37. eod.

Ob contumaciam possessoris mala fidei actor missus est in possessionem rei. Intra annum potest mala fidei possessor rem recuperare.

De exceptione contumaciæ v. Oldend. c. 29. de exceptionibus.

l. 1. §. ex quib. caus. maior. z Syn. ibid. c. 9.

Præscriptio usufructus incipit currere ab eo tempore, quo deberi incipiunt.

id est, debitorum. c id est, motis *Syn. ibid. c. 10.*

Sortes humanae multæ, l. 15. l. 16. §. 1. §. 2. de usufructu.

Cognitio nouissima, id est, vltima v. No. 60. c. 2.

Per litem contestationem perpetuatur actio usque ad 40. annum v. Cuiac. c. 31. de præscriptione. & 18. obs. 29. adde l. 1. §. de præscript. longi temporis.

Aliud ab initio tacere & ex postfacto. Paria non sunt ab initio nullam actionem

mouere, & ad institutam continuandam casu impediri adde *Syn. d. c. 10.*

h Actiones personales in Italia, præscriptione anni vtilis submouebantur. Hæc præscriptio à Iustiniano tollitur: ut paulo post plenius diceretur: adde *Syn. Bas. so. tit. 15. c. 1. i. dixi ad 44. D. 3.*

k vel *ut l. 1. vers. non itaque. eo. Cuiac. hic.*

1 Annus triplex nobis obseruandus, vtilis, continuus qui & Constantianus, Iustinianus, Iustinianus. Vtilis, vtilibus: ut continuis, continuus diebus constat: Iustinianus, Iustinianus, certis annis finit: est vtilis dies: dicebantur quibus quis experiri, atque agere potuisset: quibus talibus diebus 365. annis vtilis constabat l. 1. D. de diversis & temporalibus præscript. l. 11. l. 5. D. ad l. 1. de adult. l. 5. ad l. 1. de adult. ter. sic ceteronum dies seu cernen- dæ & aduendæ hereditatis, iis diebus constabat, quibus quis sciret possidere. Cetero i. de oratore P. P. in fragm. Qua in dimeratione anquisitio varia & anxietas summa occurtebat. Primum enim dies, quibus prætor iudexque se disset, suisque copiam fecisset acturis, distinguere di erant à cæteris, ut & feriati à fastis, nephastis & interdictis. ut hæc constarent, querebatur an actor, reusue potestatem eo tempore non habuisset, iuris sui persequendi siue id per prætorem non licuisset, siue per occupationes prias, morbi, iustæ absentia & similes. Nec enim sufficiebat prætorem fedisse illis diebus seu dies sessionum fuisse, (dies sessionum erant quibus prætor pro tribunali se debat l. 2. §. dies, D. qui ordo in bonorum possess.) sed & præterea requirebatur actorem illis ipsis sessionum diebus agere potuisse, si id genus causa fuisset ut decretum & causæ cognitionem requireret: ut ea ratione dies viles, sessionum diebus non continuo adnumerarentur: ut percontari adnumerabantur, si causa levis ac de plano institui poterat. l. miles. 11. §. 60. 6. D. ad leg. Jul. de adult. unde plerumque fiebat, ut annus ille vtilis decennium fieret ver. deinde J. eodem. Hæc cum absurda essent Constantinus, in restitutionibus petendis & amittendis, pro unico anno plures: pro vtili, continuos annos substituit: varicos tamen, pro locorum & regionum varietate. Nam ubi 26. anni dies illuxisset, in integrum restitutionibus petendis, quinque annos Romæ: quatuor, in Italia: tres in provinciis præscripti, l. 2. C. Theod. de integ. restitut. lib. 2. tit. 6. verum superiora Iustiniano displicere, Nam ubique locorum minoribus restituendis quadriennium constituit, dinumerandum ex die, ex quo dies vicesimus sextus illucescere illis incipit: maioribus vero, ex quo absentes Reip. causa esse desierunt. l. vlt. §. de temporibus, in int. restit. m. Effusa anni interpretatio est, quoties ita annus ampliatur, ut ad decennium usque possit extendi.

Actio etiam temporalis perpetua efficitur, & in annos 40. perpetuatur. *Bal.*

9. Idem A. Demostheni P. P.

SAEpe quidam suos obnoxios in iudicium vocantes, & iudiciariis certaminibus ventilatis, non ad certum finem lites perducebant, sed taciturnitate in medio tempore adhibita, propter potentiam fortè fugientium, vel suam imbecillitatem, vel alios quoscunque casus (cum sortes humanæ multæ sint) qui nec dici nec numerari possunt, deinde iure suo lapsi esse videbantur, eo quod post cognitionem nouissimam triginta annorum spatium effluerit, & huiusmodi exceptione oppositas suas fortunas ad alios translatas videntes, meritò quidem sine remedio ante lugerant. Quod nos corrigentes, eandem exceptionem quæ ex triginta annis oritur, in huiusmodi casu opponi minimè permitimus. Sed licet personalis actio ab initio fuerit instituta, eam tamen in quadragessimum annum extendimus: cum non similis sit qui penitus ab initio tacuit, ei qui & postulationem deposuit, & in iudicium venit, & subiit examinationem, autem implere per quosdam casus prædictus est. Sed licet ipse actor defecerit, tamen sua posteritati huius causæ cursum eum relinquere posse definimus: ut eius heredibus vel successoribus liceat eam adimplere, nullo modo triginta annorum exceptione sublata. Quod tempus (id est, quadraginta annorum spatium) ex eo numerari decernimus, ex quo nouissima processit cognitio postquam utraque pars cessauit.

DE ANNALI EXCEPTIONE

Italici contractus tollenda, & de diversis temporibus, & exceptionibus, & præscriptionibus, & interruptionibus earum.

Tit. XL.

Exceptione annali sublata omnes personales actiones triginta annorum spatio tolluntur. *Bart.*

1. Imp. Iustinianus August. Iuliano P. P.

UPER annali exceptione quæ ex Italiciis contractibus oritur, tanta moles alterationum in omnibus iudiciis exorta sunt, quantas & enumerari difficile, & explanari impossibile est. Primam etenim naturam eius obseruationis cum omni scrupulositate & difficultate composita est, cum multa concurrere debeant ut ea nascatur. Deinde illud spatium annale alij quidem ita effusè interpretabantur, ut possit usque ad decennium extendi. Alij iudicantes usque ad quinquennium standum esse putauerunt. Et in nostris temporibus sæpius super huiusmodi calculo à iudicibus variatum est: unde nec facile suum effectum in litigis ostendere huiusmodi exceptio valuit. Cum itaque nobis aliæ temporales exceptiones vel præscriptiones, sufficant: huiusmodi difficultatibus illigari nostro, subiectos imperio minimè patimur. Ideoque memorata annali exceptione penitus quiescente, aliæ omnes legitimæ exceptiones & præscriptiones in iudiciis suum vigorem ostendant: siue quæ super decennio vel viginti vel triginta vel quadraginta annis introductæ sunt, siue quæ minoribus spatiis concluduntur.

1 Ad hæc cum nihil prohibet etiam ea, quæ aliquam dubitationem acceperunt, clarioribus & compendiosis sanctionibus renouari: iubemus omnes personales actiones, quas verbosa quorundam interpretatio extendere extrametas triginta annorum conabatur, triginta annorum spatiis concludi: nisi legitimus modus, qui & veteribus & nostris legibus enumeratus est, interruptionem temporis introduxe-

leg. Jul. de adult. unde plerumque fiebat, ut annus ille vtilis decennium fieret ver. deinde J. eodem. Hæc cum absurda essent Constantinus, in restitutionibus petendis & amittendis, pro unico anno plures: pro vtili, continuos annos substituit: varicos tamen, pro locorum & regionum varietate. Nam ubi 26. anni dies illuxisset, in integrum restitutionibus petendis, quinque annos Romæ: quatuor, in Italia: tres in provinciis præscripti, l. 2. C. Theod. de integ. restitut. lib. 2. tit. 6. verum superiora Iustiniano displicere, Nam ubique locorum minoribus restituendis quadriennium constituit, dinumerandum ex die, ex quo dies vicesimus sextus illucescere illis incipit: maioribus vero, ex quo absentes Reip. causa esse desierunt. l. vlt. §. de temporibus, in int. restit. m. Effusa anni interpretatio est, quoties ita annus ampliatur, ut ad decennium usque possit extendi.

n Præscribantur omnes actiones personales (excepta hypothecaria) triginta annorum spatio. Quid si litem contestata est: aliud ibi exceptum.

rit,

a Hypothecaria
40. annis durat
contra debitore
vel eius heredē.
v. Cui. 2. obf. 18.
b Præscribi res
furtiuæ à fure &
vi raptæ à præ-
done triginta
annorum spatium
potest. ut hic. ad-
de que scriptum ad
l. ult. j. unde vi.
c l. 3. §. de præscri-
ption. 30. annorū.
v. l. 3. §. quib. non
obicitur.
d Actionis vita.
e l. 1. in fin. §. de
bon. matern.
f Filiofamilias
nō valenti age-
re, non imputa-
tur præscriptio.
Bald.
g l. 3. §. de præscr.
30. v. l. 4. §. de bo-
que lib. v. v. p. ur-
mfer. 1. 1. præf. 6.
obf. 17. adde Pap.
3. Notar. 9.
h Lege impedie-
te agi non po-
test.
i v. l. 1. D. si mu-
lier ventr. nomi-
ne.
k l. 4. in fin. §. v.
l. 2. in fin. D. qua
in fraud. credit.
l. v. l. 31. §. de epis-
and.
m l. 2. in fin. D. ex
quib. caus. maior.
n l. 4. §. 1. D. de
damno dixi ad
No. 112. c. 3. Cuius.
7. obf. 15.
o Libellus prin-
cipi datus litis
contestatorem
facit in aliis cau-
sis, quam anna-
libus.
p Si quis multas
actiones habet,
de aliquibus li-
bellum obtule-
rit, omnes per-
petuas reddit.
Quin qui perso-
nales & de pro-
prietate & hy-
pothecarias ac-
tiones habet,
& libellum of-
fert, quo conti-
neatur, eum per-
sonales actiones
instituire, vel
de proprietate,
vel hypothec-
arias, non tamē
ei nocebit alia-
rum omisso. ut
hic: Syn. Basil. 50.
tit. 15. c. 1.
q Nulla quali-
tate adiecta.
r obserua regu-
lam.
s proclamaue-
rit, i. vocauerit,
t Petitio gene-
ralis, citatione
secuta, sufficit
ad interrupē-
dam præscriptio-
nem in omni-
bus quæ sub illa
petitione pos-
sunt includi.
u Præscriptiones
invenit aduer-
sus defides &
sui iuris contē-
ptores l. 2. in pri-
s. eo.
x Odiose sunt
præscriptiones.
y 30. Eclog. 12. §.
20. inf. de ver. diuis. l. 7. §. 1. 30. §. 2. 3. D. de adq. rer. dom. adde No. Theod. de alluvionibus.
z adde l. 30. in fi. D. de verb. sign. l. 1. tit. 60. 61.
a Naturales cursus fluminis auertere non licet v. D. de fluminib. b Ripam suam
aduersus impetum fluminis munire permittitur. c & insulam. facit l. 7. §. 4. l. 30.
§. 2. D. de adq. rer. d l. 7. §. 1. D. de adq. rer. e Cui per alluvionem emolumentum
adducitur, eidem onus tributū adcrevit. f Cui quid diluvione deminuitur, ei-
dem tributū onus decrevit l. 4. §. 1. D. de censib. g Hæc lex extat apud Aggenum Vr-
bicum libro de limitibus agrorum. citaturque ex Codice Theodosiano integro.
h Alluvionis incrementum per se non est censendum, sed vnum corpus cū eo cui

rit, sola a hypothecaria actione quadraginta annorum v-
tente curricula. Nemo itaque audeat, neque actionis fam-
iliæ circumsundæ, neque communi diuidendo, neque fi-
nium regundorum, neque pro locio, neque furti, neque vi
bonorum raptorum, neque alterius cuiuscunque perso-
nalis actionis vitam longiorem esse triginta annis inter-
pretari, sed ex quo ab initio competit, & semel nata est, & non
iteratis fabulis sæpe recreata, quemadmodum in furti ac-
tione dicebatur, post memoratum tempus finire: exceptis
omnibus actionibus, licet personales sint, quæ in iudicium
deductæ sunt, & cognitionalia acceperunt certamina, &
postea silentio traditæ sunt: in quibus non triginta, sed
quadraginta annos esse expectandos: ex quo nouissimum
litigatores tacerunt, lex nostra antea promulgauit.

2. ¶ Ne autem imperfecta sanctio videatur, cum in ma-
ternis quidem rebus filiusfamilias tempora exceptionum
currere dispositum erat, ex quo sacris paternis absoluti
sunt, in alijs autem quæ minimè acquiri possunt, hoc non
fuerat specialiter constitutum: apertissima definitione
sancimus, filiusfamilias in omnibus his casibus in quibus
habent res minimè patribus suis acquisitas, nullam tem-
poralem exceptionem opponi, nisi ex quo actionem mo-
uere potuerint, id est, postquam manu paterna, vel eius in
cuius potestate erant constituti, fuerint liberati. Quis enim
incusare eos poterit si hoc non fecerint, quod etiam malue-
rint, minimè adimplere lege obuiante valebant? Dat. 15.
Kal. April. Constant. Lampad & Oreste CC. Confl. 530.

Si possessor præscribens conueniri non potest propter absen-
tiam, potentiam, infantiam, vel furorem potest fieri interruptio
præscriptionis per denunciationem factam præfidi, vel episcopo,
vel defensori loci. Bald.

2. Idem A. Ioanni præf. præf.

¶ perfectius omnibus consulamus, & nemini absen-
tia vel potentia vel infantia penitus aduersarij sui no-
ceat, sed sit aliqua inter defides & vigilantes differentia:
sancimus, si quando abfuerit is qui res alienas, vel credito-
ri obnoxias detinet, & desiderat dominus rei vel creditor
suam intentionem proponere, & non ei licentia sit absente
suo aduersario qui rem detinet, vel infantia vel furore la-
borante, & neminem tutorem vel curatorem habente, vel
in magna potestate constituto, sua auctoritate eas res v-
surpare: licentia ei detur adire præfide[m] provinciam, vel li-
bellum ei porrigere, & hoc in querimoniam deducere in-
tra constituta tempora, & interruptionem temporis face-
re, & sufficere hoc ad plenissimam interruptionem. Sin au-
tem nullo potuerit modo præfide[m] adire, saltem ad loco-
rum episcopum eat, vel defensorem ciuitatis, & suam ma-
nifestare voluntatem in scriptis deproperet. Sin autem ab-
fuerit vel præfides, vel episcopus, vel defensor ciuitatis: li-
ceat ei proponere publice ubi domicilium habet posses-
sor, seu cum tabulariorum subscriptione, vel si ciuitas tabu-
larios non habeat, cum trium testium subscriptione: &
hoc sufficere ad omnem temporalem interruptionem, siue
triennij, siue longi temporis, siue triginta vel quadraginta
annorum sit. Omnibus alijs quæ de longi temporis præ-
scriptione, vel triginta vel quadraginta annorum curricu-
lis constituta sunt, siue ab antiquis legum conditoribus, si-
ue à nostra maiestate, in suo robore duraturis.

Generalis petitio re, quantitate, vel causa, citatione secuta
sufficit ad interrompendum præscriptionem in omnib.
quæ sub illa petitione possunt includi. salyc.

2. Idem Aug. Ioanni præf. præf.

¶ ex multis causis quidam obnoxium habens, & maxi-
mè ex similibus quantitatibus, in vnius quidem causæ
summa libellum conuentionis composuerit, causam tamē
non expresserit: apud veteres agitabatur, an videatur omnes
causas in iudicium deduxisse, an vetustissima earum, aut
omnino nihil fecisse, cum eius sensus incertus esse appa-
rebat. Sed & in iudicijs in multis casibus tales altercationes
ventilatas inuenimus, & maximè propter longi temporis
interruptionem. Si enim personalis forte fuerat mora actio,
hypothecaria autem actionis nulla mentio procedebat:
quidam putabant personalem quidem esse temporis inter-
ruptionem perpetuatam, hypothecariam autem euanescere ta-
curnitate sopitam. Et si quis generaliter dixerat obnoxium
sibi aliquem constitutum, alię dubitationes emergebant,
si omnes ei competentes actiones huiusmodi narratione
contineri credantur, an verò quasi silentio circa eas habito
tempore expirare, nullo ex incerta libelli confectione ad-

miniculo ei adquisito. Sancimus itaque nullam in iudicijs
in posterum locum habere talem confusionem: sed qui
obnoxium suum in iudicium clamauerit, & libellum co-
uentionis ei transmiserit, licet generaliter nullius causæ
mentionem habentem, vel vnius quidem specialiter, tan-
tūmodo autem personales actiones vel hypothecarias con-
tinentem, nihilo minus videri ius suum omne eum in iu-
diciū deduxisse, & esse interrupta temporum curricula: cū
contra defides homines & sui iuris contemptores, odio-
sæ exceptiones oppositæ sunt. Dat. Constantin. post con-
sulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

DE ALLUVIONIBVS, ET PA- ludibus, & pascuis ad alium statum translatis.

Tit. xli.

Flumen aliò auertere est prohibitum: ripam autem præ-
munire est permittitur. Sal.

1. Imp. Gordianus A. Marco.

¶ V A M V I S fluminis naturalem cursum opere
manu facto aliò non liceat auertere, tamē ri-
pam suam aduersus rapidi amnis impetum mu-
niri prohibitum non est. Et cum fluius priore
alueo derelicto, alium sibi facit: ager quem circumit, prio-
ris domini manet. Quòd si paulatim ita auferat, ut alteri
parti applicet: id alluvionis iure ei quæritur, cuius fun-
do accrescit.

2. Impp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Casario præ-
fecto prætorio.

¶ H I quos inundatio Nili fluminis reddidit ditiores, pro-
prietatis quas possident, tributorum præstationem agno-
scent. Et qui suum deplorant patrimonium deminutum,
alieno saltem functionis onere liberentur, & nostræ serenitatis
largitate defensi, locorum etiam possessione conten-
ti pro agitando census examine respondeant deuotioni.

Latentia incrementa ad fiscum non pertinent, nec separatim
pro his census exiguntur. Bald.

3. Impp. Theod. & Valent. AA. Cyro præfecto
prætorio.

¶ A quæ per alluvionem, siue in Ægypto per Nilum,
siue in alijs provincijs per diuersa flumina possessorib.
acquiruntur, neque ab arario vendi, neque à quolibet peti,
nec separatim censi, vel functiones exigi, hac perpetuo
valitura lege sancimus: ne vel alluvionum ignorare vitia,
vel rem noxiam possessoribus videamur inducere. ¶ Simi-
liter nec ea quidem quæ paludibus antea vel pascuis vide-
bantur adscripta, si sumptibus possessorum nunc ad frugū
fertilitatem translata sunt, vel vendi, vel peti, vel quasi fer-
tilia separatim censi, vel functiones exigi concedimus: ne
doleant diligentes operam suam agri dedisse culturæ, nec
diligentiam suam sibi damnosam iudicantes intelligant.
Cuius legis temeratores quinquaginta librarum condem-
natione coerceri decernimus: inter quos habendum est of-
ficium quoque tuæ sedis excelsæ, si aliquid huiusmodi sug-
gerit disponendum, vel si preces introduxerit petitoris.
Dat. 11. Kal. Octobr. Constantinop. Valent. A. V. & Anath. V.
C. Confl. 440.

DE SENTENTIIS PRÆFE- ctorum prætorio.

Tit. xlii.

1. Impp. Diocletianus & Maximianus, AA.
Thalassio præfecto prætorio
Illyrici.

¶ I T I G A N T I B V S in amplissimo prætoria-
næ præfecturæ iudicio, si contra ius se læsos af-
firmant, non prouocandi, sed supplicandi
licentiam ministramus: licet pro curia, vel qua-
libet publica utilitate, seu alia causa dicatur prolata sen-
tentia. nec enim publicè prodest singulis legum adminicu-
la denegari: ita videlicet, ut intra biennium tantum nostro
numini contra cognitionalia sedis prætorianæ præfecturæ
sententias post successionem iudicis numerandum, sup-

conceditur. l. cum minores. §. si aduers. rem indicatam. l. 1. qui reipub. ff. quibus ex causis ma-
iores. Porro supplicatio, de qua hic & l. si quid aduersus. §. de precibus imperatori offeren-
dis, differt ab appellatione: quia appellatio iniquitatem iudicis arguit: supplicatione
vero errorem quisque proprium fatetur. l. minor. 18. l. præfati. ff. de minorib. Non in ma-
dis l. 1. non fieri sacras formas. 113. c. 1.

p Intra biennium postquam præfectus prætorio deposuit præturam, & eius di-
gnitati successit alter, supplicari ab eius sententia potest, oblato libello principi, ho-
die ipsimet præfecto prætorio intra decem dies latæ sententiæ supplicari potest. Non.
119. c. 3. vbi v. Cuius. & Nouell. 32. in fi.

CC. iiii.

adiacet indica-
tur.
i Alluvione quæ
quocunque lo-
co terras quæ-
suerunt, eiusdo-
mini sunt, nec
ipsius nomine
functiones fisco
præstant ut hic:
Synopsi Basilie.
50. tit. 12. c. 2.
k Paludibus o-
bruta loca, vel
pascuis adscri-
pta, possessorū
sumptibus terri-
lissima facta, à
functionib. im-
munitatem ha-
bent: pena 50.
librarum auri,
intemeratore
huius legis con-
stituta Syn. d. c. 2.
l Qui agrū pa-
ludrem & inuti-
lem exsiccat,
exarauit & ex-
coluit, tributis
statim non est
onerandus.
m A præfectis
Prætorio nō ap-
pellatur. l. 19. l.
30. l. 35. eo. l. vni-
s. de off. præfati.
prætor. l. 8. §. de e-
piscop. cod. Synop.
Basilic. 9. tit. 1. c.
33. ut nec à prin-
cipe vel senatu.
l. 1. §. 1. §. 2. ff. de
quibus appellare.
n A præfecto
prætorio princi-
pi supplicare li-
cet. l. 5. §. de præ-
fati. imper. offe-
rend. Ea suppli-
catio ad præfati-
quos, dixi ad No-
u. 82. cap. 12. in
f. Nouell. 123. cap.
1. d. d. d. d. d. d. d.
Nov. 119. cap. 5. &
retractatio dicta
est. l. ult. §. de fide
instrument. l. vlt.
de temporib. ap-
pellat. Quoties
autem à senten-
tia P. Prætorio
principi suppli-
catur, ipsa sen-
tentia ad princi-
pem vna cum
precibus mittē-
da: licet ea pro
republica lata
sit, id est, intra
biennium sen-
tentiæ latæ ut hic:
Synopsi ibid. cap.
33.

o Supplicatio,
quæ fit principi,
genus est reme-
dij aduersus sen-
tentiam ut hic.
ut & ad superio-
rem iudicem ap-
pellatio. de ap-
pellat. apud aliū
remissio: accu-
satio seu quære-
la falsi. §. si ex fal-
sis instrumentis.
eroris propo-
sitiō ut & nulli-
tatis seu inuali-
ditatis. l. si se non
obtulit. 4. §. con-
demnationem. ff.
de rei indicata.
Restitutio in in-
tegrum: qualis
minoribus, ob
atatem: maiori-
bus etiam, ob
absentiam iustā

P 42. ff. de re iudicaria. b Sumptum id est, ex legibus xii. tabularum, de quibus dixi ad eisdem lib. 2. tit. 7. §. 10. adde 17. Gell. 2. c. v. l. 1. ff. de iudicijs. d & ita pro absente iudicari potest. e De peremptorio, vide l. 68. l. 69. l. 70. ff. de iudicijs. f Sententia ut valeat, citatio peremptoria requiritur ut hic: Cuius sententia viginti septem exceptiones vide apud Socinam regula 352.

plicandi eis tribuatur facultas. Dat. 3. August. Constantin. Theodos. A. X. VII. & Festo V. C. Coll. 439.

Q V O M O D O E T Q V A N D O I V -
dex sententiam proferre debeat presentibus^b par-
tibus, vel vna parte absente.

Tit. XLIIII.

An index possit vel cogatur absentem denotare.

1. Imp. M. Aelius Antoninus. August.
Publicio.

N N semper compelleris ut adversus absentem pronuncies, propter subscriptionem patris mei, qua significavit etiam contra absentes sententiam dari solere. Id enim eo pertinet, ut etiam absentem damnare possis, non ut omnimodo necesse habeas^d.

De causa peremptoria edicti cessante.

2. Imp. Gordianus August. Severo.

C Essante quoque causa peremptoria^c edicti^f, adversus eos qui admoniti^g iudicio adesse noluerunt, sententiam a iudice posse profiteri, certum est. I. I. l. Kalend. April. A. & Pont. Conf. 1239.

An sententia contra absentem lata firmitatem habeat.

3. Idem A. Antistio.

A B¹ eo iudicato recedi non potest, quod vobis absentibus & ignorantibus^a atque indefensis dicitis esse prolatum, si vbi primum cognovistis, non illico de statutis querelam detulistis. Ita enim firmitatem sententia, qua ita prolata est, non habebit, si ei non sit commodatus ad sensus. PP. 4. Idib. Iun. Gord. A. & Aniola Conf. 240.

De die feriato.

4. Imp. Philippus August. Domitiano.

S I (vt proponis) pars diuersa die feriata^m, absente velⁿ igno-
rante te, a iudice dato, ferri sententiam pro partibus suis quasi^o contumaciter decises, impetrauit: non immerito preces denuo negotium alterius^p iudicis notioni terminandum commisit. PP. 5. Id. Octobr. Peregrino & Aeliano^q Conf. 245.

De loco.

5. Idem Aug. & Philippus Cæs. Longino.

S I (vt proponis) præses provinciae, cum certum locum^r causae cognoscendae dedisset, alibi per obreptionem aditus sententiam adversus te absentem protulit: quod ita gestum est, ad effectum iuris spectare minimè oportet.

De minoribus, curatore carentibus.

6. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Domitio.

S I præses quasi desertam^s ab adultis tuis causam appellatam^t, quæ ab adiutore^u suo facta fuerat, circumduxit^x eo tempore, quo adulti curatores non habebant: repetitus notionem suam exhibebit^y. Neque enim debet adultis nocere, quidquid eo tempore^z statutum est, quo defensione^z iusta, & curatoris auxilio fuerant destituti.

De his qui denunciationibus conventi non sunt.

7. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Marino.

E A, quæ statuuntur adversus absentes^a non per contumaciam, scilicet denunciationibus^b nequaquam ex more^c conuentos, iudicatur rei firmitatem non obtinere, certum est. PP. 3. Kal. April. Ips. V. & I. I. AA. Conf. 293.

p Per sententiam nullam delegati iudicis, extinguitur eius iurisdic-
tio ut hic & l. ult. de sent. qua sine certa quant. Quid ordinarij non extinguitur, vide
VVurmsfer. l. præf. 22. obs. 3. q. Emiliano.

r Si alio loco quam quo debeat iudex iudicet, sententia nulla est, l. 21. §. 10. ff. de arb. l. 63. de sentent. & interlocutionib. dicendum de loco non tuto. vide Oldendorpium cap. 24. de sententijs.

f Res ita habet. Minor condemnatur. Curator & curatoris adiutor appellant: post-
modum moriuntur: cum nemo appellationem prosequeretur quasi desertam appella-
tionis causam præses circumduxit. Quid iuris? Sine restitutione eremodij aut
appellationis, ipso iure tutus est minor vigintiquinque annis indefensus ut hic: l. 45. in. ff. de re iudicata.

t A sententia deferre appellacionis, appellari potest, v. VVurmsfer. l. præf. 24. obs. 17. 20. 21. 22. vbi de desertis appellacione.

u De quo v. l. 13. ff. de tutel. adde Alciatum 5. parergon. 18.

x Circumducere causam appellacionis, Galli dicunt, mettre l'appellation & ce dont a
est appelle au neant. ita quoque dicitur circumduci cognitio in lege 27. §. 1. ff. de liberali.
& in l. 73. §. 1. ff. de iudicijs. Circumducere edictum, Galli dicunt, Rabatre un desunt. & in
lege 45. ff. de re iud. acta circumduci quiddam plenius videtur.

y atqui iudex sententiam suam mutare non potest, vide Dium ad l. 21. de reg. in 6. 21. l. 7. §. ff. de reg. iur.

z d. Hal. 45. d. l. 54. a Paul. 3. sent. §. 5. v. l. 47. ff. de re iudicaria. l. 6. ff. 3. ff. de confes-
sis. v. qua notant d. Hal. l. 1. §. penult. ff. de sentent. sine appellat. b l. 63. eod. c v. l. 83. eod.
d vide quindecim exceptiones apud Felinum in cap. licet. extra de probat.
e l. 7. §. 1. d. f. trinis literis. Paul. 1. sent. r. §. 1. tribus edictis. l. 13. §. 1. ff. de re iudic. per
tres vices. l. 13. §. 2. §. de iudicijs. edictis, legibus. l. 2. in. ff. vbi in rem actio. g d. §. 6. d. §. 1. l. 7. ff. de iud.

Quæ observanda sunt parte absente.

8. Idem AA. Claudiae.

C onsentaneum^d iuri fuit, temporibus ad praesentiam partis adversae praescriptis, praesidem provinciae, impleta iuris solennitate^e & adversario tuo ternis^f literis, vel vno^g pro omnibus peremptorio edicto, vt praesentiam sui faceret, communi facta, si in eadem contumacia perseveraverit, praesentis allegationes audire, quod vel successor eius facere curabit. A quo ter^h citatus, si contumaciter praesentiam sui facere neglexerit: non absere erit, vel ad cogendum, vt sese repraesentetⁱ, vel possessionem^k bonorum, cui incumbit, ad te transferre, & adversarium petitem con-
struere, vel auditis defensionibus tuis, id, quod iuris ratio exegerit, iudicare. PP. 3. Kal. Octob.

In authent. de litigiosis. §. omnem. a. coll. 8. tit. 13. al. 8. nou. 112. cap. 3.

Q uo semel actionem^l proponit, siue conventionem iudicaria, siue precibus principi oblatis, iudicique insinulatis, & per eum adversario cognitis: necesse habet usque ad finem litem exercere. Qui si causam persequi differat: reo postulant, tribus edictis citetur per intervalla triginta dierum, quia vox praeconia^m paucis immutescit. Quæ citatio & per principem delegatis permittitur, quod locum habet, & si lis cepta non sit. Quod si vocatus litem detreces: ei aliud anni spatium indulgetur, intra quod si cessat, index auditis allegationibus praesentis, & perquisita veritate, pronunciet. Sed nec intra annum veniens auditur, nisi prius reo litis expensas quas sustinuerit, inserat. His quoque praestitis, si interrupto duntaxat anno denuo litem deserit, post trium edictorum & anni vnius spatij observationem ab omni cadat actione.

De tribus denunciationibus.

9. Idem AA. Leontio.

T res denunciationesⁿ ad peremptoria edicti vicem^o adversus contumaces conualefcere, si lubriter statutum est. PP. 11. Kalend. Nouemb. Ips. III. & III. AA. Conf. 290.

De causa absentia necessaria.

10. Idem AA. Blesio.

C Vm non^p voluntatis tuae arbitrio, sed necessitate^q profectus: quicquid contra te absentem statutum fuerit, quodam absentia causa necessaria fuit, officere tibi iuris ratio non permittit. PP. 11. Id. Maij, Tiberiano & Dione Conf. 291.

De eo qui non appellavit.

11. Idem AA. & CC. Valerio.

C Vm praesentibus^r partibus litem inchoatam proponas: si postea quam contra te (licet absentem) pronunciatum est, intra praefinitum diem non appellasti: latam^s sententiam rescindi^t postulant, multæ sacrae constitutiones refragantur.

DE SENTENTIIS^u EX PERI-
culo^x recitandis^y.

Tit. XLIIII.

Non sufficit sententiam latam esse in scriptis, si non fuit recitata, Paul. de Cast.

1. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Quinto.

A R B I T R I nulla sententia est, quam scriptam edidit litigatoribus, si^z non ipse recitavit. Si igitur nihil fallis: omnia pronunciationis mora^a, ex integro iudicari impetrabis a rectore provinciae.

culum. Est quasi schedula, Galli, *Disson ou Breuet*. Quidam communem lectionem defendunt, quorum alij hoc definiti putarunt, quemadmodum iudex sine peticulo sententiam proferre possit. & in exemplum adducunt nescio quem Praetorem Genuesem, qui cataphractus equo insidens sententiam tulerit, dū iram victi formidat: sed ea re nihil ineptius. Cuius §. obs. 25. in. f. Periculum existimavit esse indicem siue libellū: Nam quod in Apophthegmatis. Plutarch. appellat *συνδυς* Emilij Probus in Epaminūda & Alcibiade periculum vocat. Cic. 1. de legib. Qui in isto periculo non vt a poeta veritatem exigunt: & in frumataria. Pericula magistratuū, & in antiquiss. lib. notatum, quem Cuiac. habet. Hæc ita scripta sunt, DP de periculo: DL de de libello. adde l. 15. §. qui accusare. quæ interpretatio Hot. 3. obs. 20. non probatur, putatque, Periculū superiorib. locis non ea significatione accipi, sed pro iudicij discrimine & dubio litis euentu: absurdum alioquin fore constitui, vt per iudicium. i. summam tantum sententia recitetur, ac non potius integra, vt res extat. Certū est hoc innui, Sententiam sine scripto latam nullā esse. i. si dicta non lecta, v. l. vj. commin. epist. program. Nou. Leon. 45. Oldend. c. 20. de sent. Ex periculo igitur est, ex tabella, ex libello, ex scripti recitatione, v. l. 23. eod. Est qui, sententiam ex periculo recitare, interpretetur, de memoria seu memoriter *ὑπο μνήμης* a tentamento, Ferrand. 2. Explic. 13. y Recitatis C. Theod. eod.

z Arbitri sententia nulla est, si dicta scriptum non lecta aut scripta. l. 6. §. de modo mul-
tar. l. 53. de princib. agere. in rebus.

Senten-

a. l. 5. in fi. de modo multar. l. 13. de requir. reis l. 20. de panis. l. 11. de iudicis.
b. ex breuitate, ex periculo & in epigrapha huius tit. De scripti recitatione l. 3. eo. ex
tabella ex pila. c. ideoque quod iudex correxerit vel mutauerit, ipso iure nullum
est. Seneca in declama. & controuers. iudex quam tulerit de reo tabellam, reuoca
re non potest. Quæstor non mutat pronuntiationem. Apul. 1. Florido, Tabella semel
lecta ne augeri
litera una nec
minui potest.
Nō idem est in
interlocutione
l. 14. ff. de re iudi
cata.
d. sententiā per
alium recitare
iudici non licet
nisi sit illustris.
ut hic: nisi vnus
ex pluribus iudi
cibus. recitet sen
tentiam ex mā
dato & presen
tia aliorum. c. 2.
ab vno extr. de
sententiis. nisi se
tentia sit inter
locutoria Bal. l.
ul. 3. eo. nisi qui
bus casibus va
let sententiā si
ne scriptura d. c.
vlti. de re iudic. v.
Socin. reg. 201.
e. qui sine scri
pto sententiā
proferre possit.
Cassiod. de sent.
præf. præf. verbo
sententiā di
xit.
f. aut præconē.
g. Sententiā de
finitiuā scriptu
ram
requi
rit ut hic: inter
locutio non re
quirit l. Omne C.
de appell. quin &
definitiuā sentē
tiā certis casibus
non requirit.
Auth. pro. 3. eo.
ut & sententiā
super incidit l.
pen. ff. de auth. tu
tor.
h. v. l. 2. 3. eo. ibi
ex libello.
i. sententiā di
xi non sufficit,
nisi scripta pri
us legatur ut hic. Sy
nop. Bas. 8. tit. 1. ex
lib. 9. tit. 1. c. 6. 4. 1.
Harmonopol. 4.
5. 41.
k. l. vlti. sententiā
rescin. nō posse.
l. 42. D. 1. senten
tiā est decretū a
iudice interpo
sitū seruatō
ordine iudicio
rum, de summa
aut capite quo
dam litis, quod
absolutionē rei
continet vel cō
demnationem
certam actoris
vel rei.
m. Interlocutio,
preceptum est
iudicis in princi
pio aut medio
litis interpositū,
quod ad finem
de litis prepara
tionem spectat:
nec enim fiunt
aut perimunt li
tem. dicitur &
præiudiciū, ius
sum, articulus,
suasio. l. 7. 3. eo.
Improprie sententiā. n. quæ sententiā ratione non habet ea nulla est. o. Sententiā
nulla est, si litigante procuratore sententiā dicatur in personam domini, hoc est, Pro
curator siue ab initio litem exercuit, siue lite composita, sententiā dammandus est.
l. 31. in fi. D. de negotiis. l. 20. ff. iudic. solui. liberto in fi. D. de in integr. restit. l. temere. 5.
si plures ff. de procurat. l. nihil. 3. de procurat. Oldend. c. 35. de sent. quod quidem VVurni.
2. præf. 22. c. 7. & 21. 23. c. 2. notat verum esse de iure civili nō de iure canonico ex glof.
& Abbate in c. sistent. de in integr. restit. & querela de elect. Negat etiam id locū ha
bere in tutore, curatore, & syndico: cum possit sententiā ferri in pupillum, minorem,
& Ecclesiā, tametsi nō fuerint in iudicio, sed per cōiunctas personas litigauerint. l.
idem quoque est, si procurator lite contestata, ad vnum tantum actū substitutus est.
Bald. hic. ut & in sententiā interlocutoriā minus præiudiciali: item si dominus est præ
sens in iudicio: si illustris persona cōdemnanda sit: aut si de causa matrimonij agat
tur. d. l. nihil. postremo in seruitute reali. p. sententiā condemnatoria aduersus pro
curatorem ferenda est ut hic. An & absolutio: Idem: ut notat ad Accursium l. 6.
g. Mar. us. ff. mandati. add. Romanum singularem 499.

Sententiā primo scripta, & postea recitata, non potest cor
rigi vel mutari. Bald.

2. Imppp. Valens. Valenti. & Gratian. AAA. ad
Probum præf. præf.

HAC lege perpetuo credimus ordinandum, ut iudices,
quos cognoscendi & pronuntiandi necessitas tenet,
non subitas, sed deliberatione habita post negotium sentē
tias ponderatas sibi ante forment, & emendatas statim in
libellum secuta fidelitate conferant, scriptaque ex libello
partibus legant. Sed nec eis post hac copia corrigendi, vel
mutandi: exceptis tam viris eminentissimis præf. c. 2. præ
torio, quā alius illustrem administrationem gerentibus,
cæterisque illustribus iudicibus, quibus licentia conceditur
etiam per officium suum, & eos, qui in ministerium suum eis
accommodant, sententias definitiuas recitare. Dat. 12. Kal.
Feb. Grat. A. I. l. & Probo Coss. 371.

Non sufficit sententiā scribi, nisi legatur, & verbis
proferatur. Bald.

3. Idem AA. ad Probum præf. præf.

Statutis generalibus iussimus, ut vniuersi iudices quib.
reddendi iuris in provinciis permittimus facultatem, cog
nitis causis, vltimas definitiones de scriptis h. recitationē
proferant: huic adiciamus sanctionem, ut sententiā quæ dicta
fuerit, cum scripta non esset, nec nomen quidem senten
tiæ habere mereatur, nec ad rescissionem perperam
decretorum, appellatiōis solennitas requiratur. Dat. 3. No.
Decemb. Tribus, Grat. A. I. l. & Equitio Coss. 374.

In auth. de man. priu. §. fit tibi coll. 8. tit. 4. No. 17. c. 3. & coll. 6.
tit. 12. al. 11. ut clerici apud §. 1. No. 83. in princ.

Nisi breues sint lites, & maxime viliū personarum vel
causarum (tunc enim sine scriptis & sine aliqua expen
sa cognoscere præsidem oportet) & nisi episcopus cognoscat inter
suos subditos.

DE SENTENTIIS ET INTER locutionibus omnium iudicum.

Tit. XLV.

De eo qui per procuratorem litigauit.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Quintiliano.

NON videtur nobis rationem habere senten
tiā decessoris tui: qui cum cognouisset inter
petitorē & procuratorem, non procuratorem
sed ipsam domnam litis condemnauit, cuius
persona in iudicio non fuit. Potes igitur ut re integra de
causa cognoscere. Dat. 4. Kal. Iun. An. A. I. l. & Geta Cæs.
Coss. 209.

De statu arbitri.

2. Imp. Antoninus A. Sextilio.

SI arbiter datus a magistratibus, cum sententiā dixit,
in libertate morabatur, quamuis postea in seruitutem
depulsus sit, sententiā tamen ab eo dicta habet rei iudicatę
auctoritatem.

De sententiā definitiuā.

3. Imp. Alexander A. Vectio.

PRÆSES provincie non ignorat definitiuā sententiā,
quæ condemnationem vel absolutionem non continet,
pro iusta non haberi. PP. Kal. Oct. Maximo I. l. & Aeliano
Coss. 224.

De ordine iudiciorum seruando.

4. Idem A. Seuerus.

Improprie sententiā. n. quæ sententiā ratione non habet ea nulla est. o. Sententiā
nulla est, si litigante procuratore sententiā dicatur in personam domini, hoc est, Pro
curator siue ab initio litem exercuit, siue lite composita, sententiā dammandus est.
l. 31. in fi. D. de negotiis. l. 20. ff. iudic. solui. liberto in fi. D. de in integr. restit. l. temere. 5.
si plures ff. de procurat. l. nihil. 3. de procurat. Oldend. c. 35. de sent. quod quidem VVurni.
2. præf. 22. c. 7. & 21. 23. c. 2. notat verum esse de iure civili nō de iure canonico ex glof.
& Abbate in c. sistent. de in integr. restit. & querela de elect. Negat etiam id locū ha
bere in tutore, curatore, & syndico: cum possit sententiā ferri in pupillum, minorem,
& Ecclesiā, tametsi nō fuerint in iudicio, sed per cōiunctas personas litigauerint. l.
idem quoque est, si procurator lite contestata, ad vnum tantum actū substitutus est.
Bald. hic. ut & in sententiā interlocutoriā minus præiudiciali: item si dominus est præ
sens in iudicio: si illustris persona cōdemnanda sit: aut si de causa matrimonij agat
tur. d. l. nihil. postremo in seruitute reali. p. sententiā condemnatoria aduersus pro
curatorem ferenda est ut hic. An & absolutio: Idem: ut notat ad Accursium l. 6.
g. Mar. us. ff. mandati. add. Romanum singularem 499.

q. facit. 3. ff. de off. prator. l. 1. 3. de testam. r. Communis enim error excusat.

Sententiā absolutionem vel condemnationem requirit: alioquin ipso iure nul
la est. l. 7. 3. ff. de iud. r. Sententiā contra ordinem iudiciorum lata nulla est. l. 7. 3.
eo. l. 12. ff. de appell. v. Oldend. c. 11. de sentent. u. qui & vlt. Synops. Basilic. 1.
ex lib. 9. tit. 1. cap. 68. 1. Harmon. 4. §. 42. x. Modus ita concipi solet. Si sententiā lata
est sub modo,
valet: & seruand
us est modus,
si non est appel
latum.
y. Rationem du
bitandi collige
ex l. 2. 3. de senten.
qui sine certa quā
ritate,
z. id est, publico
loco.
a. Sententiā di
cta secundo irri
ta est. Synops. Ba
silic. 8. tit. 1. c. 70.
b. dixi ad l. 5. 3.
tit. pro. putā in
constituto, v. Ol
dend. c. 25. de
sent.
c. Iudex pacisci
suadens, senten
tiā non fert,
neque actionē
tollit. Iudicis lita
tio inter propin
quos ut transi
gant, vim trās
actionis aut sen
tentia non hab
et, add. l. 15. cō
minationes episc.
d. Iudicis vox o
mnis, non contin
et auctorita
tem.
e. l. 9. 3. eo. certa
decisione, certa
qualitate, certa
& plena cogni
tione.
f. l. 4. 3. eo. l. 1. r.
j. eo.
g. v. qua notans
ad l. 46. ff. de ver
sign. & ita em
ptori euicta per
sententiā.
h. Si ancilla in
soluū mihi da
ta est, eaque li
bera pronūciata
sit, agam exa
ctione primiti
ua: si mihi ven
dit fuerit, vili
ex empto.
i. id est, qui ven
didit vel in solu
tum dedit.
k. l. 7. 3. eo.
l. Iudex de eadē
re suam vel an
tecessoris sentē
tiā retractare
nō potest ut hic:
& l. 15. si a non
competente.
m. Non eadem
est causa posse
sionis & proprie
tatis. Ideo qui
sententiā tul
lit de possessione
ne, non prohi
betur postea se
ntentiā ferre de
proprietate. l. 3.
j. si a non compe
tente.
n. Interlocuto
ria sententiā ut
sæpius non de
finiit. Interlocu
toria est præce
ptum iudicis in
principio aut

rum ordinem, auctoritatem rei iudicatę non obtine
re, certum est. PP. 15. Kal. Ian. Alex. A. & Dione Coss. 230.

De sententiā lata sub modo.

5. Imp. Philippus A. & Philip. Cæs. montano.

VM eorum, qui principaliter fisco tenebantur, bona ea
lege fideiussoribus procurator tradi iusserit, ut * ipsi
indemnitemur fisco præstarent, nec a sententiā eius inter
cesserit prouocatio: consequens est datę formę obtem
perari.

De loco, & de officij præsentia adhibenda.

6. Imppp. Carus, Carinus, & Numerianus
AAA. Zoilo.

VM sententiā præsidis irritam esse dicis, quod non
publice, sed in secreto loco officio eius non præ
sente, sententiā suam dixit: nullum tibi ex his quæ ab eo
decreta sunt, præiudicium generandum esse constat. PP. 5.
Kal. Decemb. Caro & Carino Coss. 283.

Si præses pacisci suaserit.

7. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. &
CC. Iudora.

EX stipulatione parta actione, pacisci proximis personis
luadendo præses provincie, verborum obligationē,
quam certo iure tolli tantum licet, extinguere non potest.
nec vox omnis iudicis iudicati continet auctoritatē: cum
potestatem sententiæ certis finibus concludi, sæpe consti
tutum sit. Quapropter si nihil causa cognita secundum iu
ris rationem tuam pronuntiatum est: vox pacisci suaden
tis præsidis actionem perimere, si quam habuisti, minime
potuit.

Si empti euincatur in libertatem.

8. Idem AA. & CC. Licinio.

LIBERA quidem Theodora, quam ex emptionis causa,
vel in solum crediti traditum proponis, pronun
ciata: citra prouocationis auxilium sententiā rescindi non
potest. Verum si mota quæstione, præmissa denunciatio
ne, qui auctor huiusmodi mulieris fuit, iudicatum pro
cessit: quanti tua interest, empti, si emisti: vel ob debitum
reddendum, si in solum data est, repetere non prohiberis.

De retractatione.

9. Idem AA. & CC. Domno.

POST sententiā, quæ finibus certis concluditur, ab eo,
qui pronūciauerat, vel eius successore, de quæstione,
quæ iam decisa est, statuta rei iudicatę non obtinent au
ctoritatem, nam nec de possessione pronūciata proprie
tati vllum præiudicium afferunt: nec causam vllam inter
locutiones plerumque perimunt. S. Non. April. CC. Coss.

Quæ possunt patria interdicere, vel non.

10. Idem AA. & CC. Menodoro.

NON qui statuendū non habet facultatem, interdicere
patria cuiquam permittitur. 3. Non. *

De iurisdictione.

11. Idem AA. & CC. Luciano.

VM iudex in definitiuā sententiā iusurādum solum
modo præstari præcipiat, nō tamen addat, quid ex re
cusatione vel præstarene sacramenti fieri oportet: huius
modi sententiā nullam vim obtinet palam est.

De Latina & Græca lingua.

12. Imp. Arcad. & Honor. AA. Iuliano
procons. Afric.

VIDES tam Latina quā Græca lingua sententiā pro
ferre possunt. l. 1. 5. Id. Ian. Cæsario & Attico Coss. 397.

Interlocutio, quod ad finiendā litis preparationem spectat: non etiam
dirimit aut finit. Id & præiudicium dicitur & articulus, & improprie sententiā &
suasio. l. 7. 3. eo. v. Cuius. hic.

Rece hoc additum est, quia interlocutio plerumque rem perimit: veluti ad
missa exceptione peremptoria, l. 37. C. Theod. de appellat. vel adnotat reo absente &
obignatis bonis l. 27. si pendens. appell.

Qui statueret non potest, non potest interdicere v. l. 20. ff. de iurisdict.

Delatio iuramenti vim definitionis non habet. l. 4. 4. 7. 3. eo.

Ordo est inuerti. lege tam Græca quam Latina Petr. Fab. 1. Semest. 23. similis est

transpositio apud Senecam l. de ira. 12. c. in l. 53. ff. de reg. iur. l. 43. ff. de ritu. l. 25. g. idem

scribit ff. fam. l. 1. 8. 5. ff. de solut. iomb. l. 2. 8. 1. ff. de testam. quemadmodum. oper. l. 22. ff. de verb. sig.

l. 11. 9. mulier. ff. de adul. add. Cuius. 3. obs. 5. & Inst. de l. Aquilia.

Aut etiam inter Latinas nationes Forcatulus in Sphæra legalis. ita putat. Notat enim

Romæ ubi lingua Græca satis familiaris fuit, per multas sententiā Græcis verbis la

tas fuisse. l. 17. 3. ex quib. causis. in fi. l. 3. in fi. ff. de iur. iur. l. 9. 8. 5. ff. de panis.

& ita derogatur legi 48. ff. de re iudicatā.

Infinitum im
possibile.

b Iudicis senten
tia sc. eorum e-
nim est modus
aliquis l. vi. §. de
modo multa. &
ita hanc legem
accipe: non de
his quæ quisque
sibi ex conven-
tione cauit, licet
enim cuique e-
tiam triplum l.
5. D. de iure fisci.
quadruplum sti-
pulari l. 16. D. de
eunt. v. Cui. 16. ob
serv. 34.

c Id quod in-
terest, lucrum
cessans est & da-
mnum emer-
gens. l. 2. in fin. ff.
de eo quod certo
loco.

d Imò lucri non
habetur ratio,
l. 21. §. 2. D. de a-
ctio empr.
e l. 2. ff. de eo quod
certo loco l. 33. ff.
locati. l. 13. D. ra-
tam rem haberi.
l. 73. D. de furtis.
vt habeatur ra-
tio vfuratum
quæ percipi po-
tuerunt à credi-
tore, Roland. à
Fall. r. confil. 35.
Porro de lucro
facto à fure ex
re furtiva v. l. 3.
§. 3. D. de sepul-
chro violato.

f Id quod inter-
est, non modo
damnum perce-
ptum, sed & lu-
crum interce-
ptum persequitur.
§. l. 2. §. de iuris-
dict. l. vi. D. de iu-
risdict. l. pen. ff. de
iudic. ca. at si cle-
rici. de iudic. v.
Oldend. c. de sent.
& re iud.

h l. 3. §. de peca-
neis iudicib. l. 7.
§. no de statu de-
funct. l. 10. Co. de
sent. & interlo-
cut. leg. 6. §. de ex-
cept. rei iud. l. 5.
quando prouoca-
re non est necess.
l. ult. D. de iuris-
dict. l. 9. Co. de
sent. & interlo-
cut. leg. 6. §. de ex-
cept. rei iud. l. 5.
quando prouoca-
re non est necess.

i l. ult. D. de iuris-
dict. l. 9. Co. de
sent. & interlo-
cut. leg. 6. §. de ex-
cept. rei iud. l. 5.
quando prouoca-
re non est necess.
l. ult. D. de iuris-
dict. l. 9. Co. de
sent. & interlo-
cut. leg. 6. §. de ex-
cept. rei iud. l. 5.
quando prouoca-
re non est necess.

k l. 2. D. de iuris-
dict. l. 9. Co. de
sent. & interlo-
cut. leg. 6. §. de ex-
cept. rei iud. l. 5.
quando prouoca-
re non est necess.
l. ult. D. de iuris-
dict. l. 9. Co. de
sent. & interlo-
cut. leg. 6. §. de ex-
cept. rei iud. l. 5.
quando prouoca-
re non est necess.

l Datus iudex
vt de proprietate
cognoscat, de
possessione iudi-
care nō potest.
in sententia à
non suo iudice
(puta dato à pro-
curatore Cæsa-
ris) inter priua-
tos dicta nō pa-
rit iudicati ac-
tionem.

n puta procura-
tore Cæsarit l. 1. §. de peca-
neis iudicib. l. 7.
§. no de statu de-
funct. l. 10. Co. de
sent. & interlo-
cut. leg. 6. §. de ex-
cept. rei iud. l. 5.
quando prouoca-
re non est necess.

o Competentis, p. l. 50. ff. 13. si perimprudentiam
non conuelliatur res iudicata, l. 65. §. 2. D. ad Trebell. l. 123. §. 3. ff. de bon. libert. l. 55. D. de re
iud. sed tenetur in solidam æstimationem condemnato: salua tamen fama l. vi. D. de
extraord. cogn. si per ambitionem & gratiam etiam notatur infamia. v. l. 23. eod. si pe-
cunia corruptus, sententia ipsius pro nulla est, l. 73. quando prouocare, §.
l. 1. §. 3. de calumniarioribus. r. d. leg. 1. §. 2.

p id est, si actor corruptus, amittit actionem: si reus, defensionem. Nam actionis ver-
bo continetur exceptio.

q Corruptori medicina est confessio. u. v. l. 7. §. 2. quando prouocare, l. 14. ff. de iudiciu.

cuitus inextricabiles redigatur: ne dum in infinitum com-
putatio reducitur, pro sua impossibilitate cadat: cum scia-
mus esse naturæ congruum, eas tantummodo pœnas exi-
gi, quæ vel cum competenti moderamine proferuntur^b,
vel à legibus certo fine conclusæ statuuntur. ¶ Et hoc
non solum in damno^c, sed etiam in lucro^e nostra ample-
ctitur constitutio: quia & ex eo veteres id quod interest,
statuerunt. Et sit omnibus, secundum quod dictum est, suis
antiquæ prolixitatis, huius constitutionis recitatio. Datum
Kal. Septemb. Constantinop. post consulat. Lampad. & O-
rest. Conf. 530.

SI A NON COMPETENTE IUDICE IUDICATUM esse dicatur.

Tit. XLVIII.

1. Imp. Alexander A. Sabiniano.

INDIX ad certam rem datus, si de aliis h^o pro-
nunciavit, quam quod ad eam rem pertinet, ni-
hil egit II I. No. Maxi. I. I. & A. Eliano Conf.
224.

2. Imp. Gordianus A. Licinnia.

SILITARIS iudex super ea causa de qua ciuilibus actio-
nibus disceptandum fuit, non datus a quo dari poterat,
cognouit: etiam remota appellatione, id quod ab eo statu-
tum est, firmitatem iudicati non habet.

Delegatus ad causam proprietatis, non potest cognoscere de
causa possessionis super qua non fuit delegatus. Bal.

3. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Philetæ.

SI de proprietate datus iudex aduersus te nihil super
hac statuit: rector provincie aditus hanc causam cogno-
scere, suæque decidere sententia curabit: cum & si quid de
possessione pronuntiatum probetur, hoc causæ propieta-
tis minimè noceat. S. Non. Nouemb. Hercul. & Cæf. Conf.
307.

4. Imp. Gratian. Valent. & Theodos. AAA. ad Potitum
Vicarium post alia.

ET in priuatorum^m causis huiusmodi forma seruetur,
ne quæquam litigatorum sententia non à suo iudice
dicta constingat. Dat. 10. Kal. Octob. Romæ Auxonio &
Olybrio Conf. 379.

DE PœNA IUDICIS, QUI male iudicauit, vel eius qui iudicem vel aduer- sarium corrumpere curauit.

Tit. XLIX.

Qui diffidentia iustæ sententiæ pecunia corruptelam pro-
rumpit, litem perdit: siue priuata sit lis, siue publica,
siue fiscalis. Bald.

1. Imp. Antoninus A. ad Gaudium.

CONSTITUIT in quacunque causa, siue pri-
uata, siue publica, siue fiscali, vt cuiusque da-
ta fuerit pecunia^r vel iudici vel aduersario: a-
mittat actionem^r is qui diffidentia iustæ sen-
tentia in pecuniæ corruptelam spem negotij reposuerit.
Dat. 14. Kal. Ian. Duobus Aspris Conf.

In anth. vt litigantes in exordio litis iurent. §. si quis autem
ex litigatoribus col. 9. tit. 7. al. 5. Nouell. 124.
cap. 2.

NONO iure, qui dicit se dedisse alicui, vel promississe & per-
sonam declarauerit, & hoc probauerit: veniam meretur.
Sed qui accepit, vel promissionem suscepit, si causa pecuniaria
sit: dati triplum, promissi duplum à comite priuatorum rerum
exigatur, dignitate seu cingulo amisso. Si vero criminalis causa
fuerit: confiscatis omnibus bonis, in exilium mittatur. Sed si datu
vel promissum probare litigator nequiverit: persona quæ dicitur
suscepisse, iuret quod neque per se, neque per aliam personam ac-
cepit, aut promissionem habuit, & sic libera sit. Sed litigator qui
ostendere non potuit, in causa pecuniaria æstimationem litis à co-
mite rerum priuatorum exigatur, lite sustinente propriu enitum
in criminali bonis omnibus confiscatis: causis apud competen-
tem iudicem legitimè terminandis. Sed si persona à litigatore ma-
nifestata prædictum iurandum resitauerit, memoratis sub-
iaceat pœnis. Sed si quis litigantium iurauerit se non dedisse, vel
promississe: si intra decem menses post sententiam memorat am-

n puta procura-
tore Cæsarit l. 1. §. de peca-
neis iudicib. l. 7.
§. no de statu de-
funct. l. 10. Co. de
sent. & interlo-
cut. leg. 6. §. de ex-
cept. rei iud. l. 5.
quando prouoca-
re non est necess.

o Competentis, p. l. 50. ff. 13. si perimprudentiam
non conuelliatur res iudicata, l. 65. §. 2. D. ad Trebell. l. 123. §. 3. ff. de bon. libert. l. 55. D. de re
iud. sed tenetur in solidam æstimationem condemnato: salua tamen fama l. vi. D. de
extraord. cogn. si per ambitionem & gratiam etiam notatur infamia. v. l. 23. eod. si pe-
cunia corruptus, sententia ipsius pro nulla est, l. 73. quando prouocare, §.
l. 1. §. 3. de calumniarioribus. r. d. leg. 1. §. 2.

p id est, si actor corruptus, amittit actionem: si reus, defensionem. Nam actionis ver-
bo continetur exceptio.

q Corruptori medicina est confessio. u. v. l. 7. §. 2. quando prouocare, l. 14. ff. de iudiciu.

ostendatur dedisse, vel promississe, memoratis pœnis dantes & ac-
cipientes subiacebunt.

Iude & corruptus famam perdit, & damnum re-
sarcit. Bald.

2. Imp. Constant. A. ad Felicem.

DE eo qui pretio^u deprauatus aut gratia, perperam iu-
dicauerit, ei vindicta quem laeserit, non solum æstima-
tionis dispendij, sed etiam litis discriminis præbeatur. Dat.
8. Kalend. Nouembr. Constantinopoli, A. V. & Licinio CC.
Conf. 312.

SENTENTIAM RESCINDI non posse.

Tit. L.

1. Imp. Gordianus A. Secundo.

NE QUÆ suam, neque decessoris^r sui senten-
tiam quæquam posse retractare^r, in dubium
non venit: nec necesse esse ab huiusmodi de-
creto interponere prouocationem, explorati
iuris est. PP. Kalend. Mart. *

Exceptio peremptoria potest opponi ante sententiam, non
postea, nisi ope restitutionis, in integrum ra-
tione ætatis. Salyc.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &
CC. Alexandro.

PEREMPTORIAS exceptiones omittas^a in initio, antequam b
sententia feratur, opponi posse perpetuum edictum
manifestè declarat. Quod si aliter actum fuerit in^c integrū
restitutio permittitur. Nam iudicatum contra maiores an-
nis viginti quinque non opposita præscriptionis^d velamē-
to, citrà remedium appellationis rescindi non potest. 7. Kal.
Ian. Nicomed. CC. Conf.

3. Imp. Constantin. A. ad Proculum.

IMPETRATA rescripta non placet admitti, si^e decisæ semel
causæ fuerint iudiciali sententia, quam prouocatio nulla
suspendit: sed eos qui talia rescripta meruerunt, etiam lu-
mine^f iudiciorum expelli. Datum 6. Kalend. Ian. Constant.
& Licinio AA. Conf. 312.

DE FRUCTIBVS ET LI- tium^g expensis^h.

Tit. LI.

1. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &
CC. Alexandro.

HOC fructuumⁱ nomine continetur, quod iu-
stis sumptibus deductis^k superest. 3. Non. April.
CC. Conf.

Factus male fidei possessor, per litem contestatam, tenetur
de perceptis, & de percipiendis: & vitium eius
transit in heredem. Salyc.

2. Imperatores Valens & Valent. AA. Olybrio præ-
fecto pratorio.

LITIGATOR victus qui post conuentionem rei incumbit^m
Litenæ, non in sola rei redhibitione teneatur, nec tan-
tum fructuum præstationem eorum quos ipse percepit, a-
gnoscat: sed & etiam eos quodⁿ percipere potuisset, non
quos eum redegisse constat, exoluat ex eo^o tempore^o lex quo
re in iudicium deducta, scientiam^p malæ fidei possessionis
accepit. Heredis^p quoque succedentis in vitium par habenda
fortuna est. Dat. 7. Kal. Maij, Treue. Valent. N. P. & Victo-
re Consulibus. 362.

3. Imperatores Honor. & Theod. AA. Asclepiodoto.
præfecto pratorio.

TERMINATO^q transactoque negotio, posthac nulli actio,
neque ex rescripto super sumptuum petitione^r præ-
stetur, nisi^r iudex qui de principali negotio sententiā pro-
mulgavit, comminus partibus constitutis, iuridica pronun-
tiatione significauerit victori causæ restitui debere expen-
sas, aut super his querelam iure competere. Post^r absolutū
enim dimissumque iudicium, nefas est litem alteram^r con-

r repetitionem, d. l. 2. f. Expensæ ante litem contestatam & post facta, officio iu-
dicis petuntur vt hic: Glos. & Doctores in c. finem. extra de dolo. nisi promissæ sint in in-
strumento: hoc enim casu iure actionis peti possunt, etiam post sententiam latam
super ipso principali. l. 2. in ff. de legat. 3. Itē nisi statuto debeantur: tunc, n. conditio-
ne ex statuto peti possunt. Bars. in d. l. 3. Socinus regula 140. Idem si nihil sit quod ac-
tori imputetur, ob expensas non petitas, l. vlt. ubi Accursius. ff. de rei vindic. Idem
in sententia interlocutoria, aut si iudex sententiam supplere velit: Idem & in specie
l. cum. §. l. l. ff. de constit. pecunia.
l. 19. §. de transact.

x l. o. §. de sent.
Sententia prior
posteriorē po-
tior: lex poste-
rior, priorē po-
tior.
y d. l. 9.

z l. 3. §. de commi.
a l. 4. §. de excepti-
o. l. 23. §. 3. ff. de con-
dict. in debiti.

b an & post nō
ita est: nisi à mi-
lue. l. 1. §. de iuris-
& facti. Quid si
ipsa exceptio
notoria sit quid
si qui ea vitur,
in continenti se
probationi of-
ferat: vide Soci-
num reg. 127.

c Aduersus senten-
tiam datur
in integrum re-
stitutio & appel-
latio vt nō.
d i. exceptionis.

e Rescripto nō
potest rescindi
sententia à qua
non est appella-
tum. l. 2. m. l. 3. §.
vt lite pendente.
l. vlt. §. de err. adu.
l. vlt. §. quomodo
& quando index.

f l. 1. §. de rei iudic.
v. Papon. 3. notat.
14. c. des rescripts
contre inges.

g l. 1. §. de iudic.
f l. 1. §. de iudic.
ciorum Fulgat.
Hal.

h l. 1. §. de iudic.
lib. 4. §. 16.
h præstandis vi-
ctori à victo. v.
l. 79. §. de iudicij.

i l. 1. §. de appe.
i Fructus intel-
ligitur, quod iu-
stis sumptibus de-
ductis super est.

k l. 1. §. in ff. de
hered. petiti.

l Male fidei pos-
sessor, non rem-
tatum reddhibet
& fructus quos
percepit: sed et-
iam eos quos
percipere po-
tuisset lite con-
testata (Aliud in
hereditatis peti-
tione: in qua
fructus etiā an-
te litis contesta-
tionem perce-
pti, deducuntur)

Quin si relicto
herede moria-
tur, etiam ab he-
rede, qui in eius
vitium successit,
fit repetitio co-
rudem fructuū.

Synopsis Basilic.
9. tit. 9. de rei iudic.
not. c. 60.

m incubat, l. r.
C. Th. e. quæ vox
malæ fidei pos-
sessionis index.

n l. 22. §. de rei
iudic. l. 10. de v-
sur. §. 2. in ff. inst.
de off. iud.

o d. l. 22. vlt. §. 5.
§. 7. ff. de hered.
petiti.

p Heres posses-
soris tenetur de
fructibus. l. 2. Co.
Theod. eod.

q Post senten-
tiam definitiua
de sumptibus li-
tis non agitur,
nisi iudex sum-
ptuum taxatio-
nē reseruauerit.

r repetitio, d. l. 2. f. Expensæ ante litem contestatam & post facta, officio iu-
dicis petuntur vt hic: Glos. & Doctores in c. finem. extra de dolo. nisi promissæ sint in in-
strumento: hoc enim casu iure actionis peti possunt, etiam post sententiam latam
super ipso principali. l. 2. in ff. de legat. 3. Itē nisi statuto debeantur: tunc, n. conditio-
ne ex statuto peti possunt. Bars. in d. l. 3. Socinus regula 140. Idem si nihil sit quod ac-
tori imputetur, ob expensas non petitas, l. vlt. ubi Accursius. ff. de rei vindic. Idem
in sententia interlocutoria, aut si iudex sententiam supplere velit: Idem & in specie
l. cum. §. l. l. ff. de constit. pecunia.
l. 19. §. de transact.

s l. 19. §. de transact.

a Pecuniaria, post dispendia, post sumptus, sic enim ex veteribus ut Nouella Marciani, & prima omnium editione Moguntina hic locus restituendus est, & ex Basilicis in quibus est, *ut daturus sit, ut daturus sit, ut daturus sit*.
b *l. 13. §. 6. l. 15. l. 79. ff. de iudicijs, §. 1. vers. hac autem omnia. nst. de pona temp. litig.*
c Cuius hanc legem restituit, *l. 2. obs. 21. sumpta est ex 3. synopsis Basilic. l. 3. cap. 70.*
d Interpretatio
 Leucij.
e *l. ult. quando prouoc. non est ne cess. d. vers. hac autem.*
f *l. ult. §. 1. de iur. iur. d. 6. 70.*
g Privilegia super sportulis iudicariis lege vel beneficio principis concedi possunt.
h *adde i. 12. de prox. sacror. scrip. i. Victus victori eodemnatu in expensis quas fecit, non in his quæ ex privilegio remittuntur.*
k idque ad æqualitatem seruandam, ut quod vni privilegio remittitur, id alteri remittatur *ff. quod quisq. iur. l. 1. §. 1. ff. de co. litis. l. 81. ff. pro socio.*
l *dixi ad 42. §. 1. adde 4. Co. Theod. 14. 9. Synopsis Basil. l. 3. c. 70.*
m Statu rebus iudicatis.
n Victor a reo frustra postulat quod ipse iam habet.
o *l. vn. §. de erro. re calculi. v. qua. motam ad l. 1. §. 1. ff. qua. sentent. sine appellat.*
p Fines litium esse oportet.
q Potest quis ad rem & pona condemnari.
r Tene sententia à qua nō est appellatum, *l. 1. §. 1. de hu. qui prop. mor. non appell.*
s Sententia propter instrumenta de nouo reperta non retractatur. *l. 27. in ff. ff. de except. rei iudic. l. 35. ff. hoc iur. Synopsis Basilic. l. 3. c. 70. l. 1. ex lib. 9. r. 3. ca. 7. r. 1. Harm. 3. c. 35. fallit in fisco seu republica, minore, furioso, prodigo, libertate, spiritualibus, & Ecclesia, criminalibus, arbitratorum causis, quoties sententia lata est ex subsidiariis probationibus, puta, iuramento ex l. admonendi. ff. de iur. iur. fallit quoque, si quis ante sententiam, adhibita omni diligentia, instrumentum recuperare non potuit. fallit preterea, quoties instrumentum recens repertum, instrumentum est alterius sententia, l. ante sententiam. §. de sententia. §. 1. ut si in instrumento ita reperto, constaret sententiam latam esse ex falsis instrumentis vel probationibus. l. penult. ff. de confes. Non obinet quoque in sententia condemnatoria: ut & si testamentum repertum est. Gloss. in l. 1. §. ratio. ff. quem adm. test. amen. l. 1. vir. ff. de except. rei iudic. vide Socium regula 36. His ex causis restitutio datur aduersus rem iudicatam ob instrumenta de nouo reperta. vide Sfortiam Oddum 2. de restit. quest. 75.
t *avayevdē Synopsis Basilic. l. 3. ex lib. 9. r. 3. c. 75. 1. Harmenop. 3. §. 35.*
u *Synopsis Basilic. d. tit. 3. cap. 76. 1. Harmenop. 3. §. 92. 93.**

furgere ex litis primæ materia. Dat. 3. Kal. April. Constantin. Alclepiodoto & Mariniano Coss. 423.

4. Imp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. editum ad populum.

Non ignoret is cuius ex interpellatione aliquis secundum datam formam in longinqua protractus fuerit examina, quod si culpa sua fuerit dilata cognitio, vel minime actioni suæ adfuerit, vel delata non probauerit: pro calumnia quidem pœnam luat legibus constitutam, pro pecuniaria vero causa, post sumptus, considerata quantitate postulatorum, vel medij itineris intervallo, condemnationem pro æstimatione iudicis sustinebit. Dat. 5. Id. Nouemb. Constant. Valent. A. VII. & Auieno Coss. 450.

5. Imp. Zeno.

Constitutio præcipit, ut qui iudex in sententia sua iubeat victum factos in iudicio sumptus prestare. Habet & potestatem iudex transcendendi sumptum ad decimam usque partem eorum, quæ impensa sunt, si eum ad hoc partis eius, quæ sumptum profudit, impudentia permouerit: ita ut ea, quæ impensas excedunt, ad fiscales rationes pertineant, nisi forte iudex detrimentum partis victricis sarcire volens, partem aliquam horum ei assignet. Neque tantum actor atque reus in expensis condemnantur, quæ iudex utrique competens est: verum etiam quum non est iudex actoris competens, qui tamen ex recognitione victus sit, nec eum iudicem recusare possit: siue ad præfides, siue dati à principe arbitri, iudices fuerint. Nam & hi suos executores atque compulsores habent. Quod si iudex hoc non fecerit, ipse parti victrici damnum illud compensare cogitur. **1** Si quis verò conuentus bona fide soluerit, aut actor lite destiterit, aut etiam iudex inueniat eum non calumniatorem, sed de re dubia litigantem: hic euicabit impensarum condemnationem. **2** Manifestum est autem, quod in iudicibus pedaneis præses seu magistratus est, qui debet eis assignare officialem seu apparitorem hanc tractantem seu dirigentem. Dat. 7. Kal. April. post consulatum Longini.

Privilegium concessum super litis expensis in totum vel in parte non agnoscendis, extenditur ad aduersarium propter æqualitatem seruandam in iudicijs.

6. Imp. Anastasius August. Stephano magistro militum.

Cum quidam per leges sacræque constitutiones, alij per speciales largitates sibi præstita privilegia prætendunt, tam super sportulis pro conuentionibus usque ad certam quantitatem præbendis, quam super expensis litium vel minuendis, vel penitus non agnoscendis: per hanc legem decernimus, ut quicumque huiusmodi privilegio munitus est, vel postea talem prærogatiuam quolibet modo meruerit, sciatur & si quos ipse, utpote obnoxios sibi pro quacunque criminali vel ciuili causa constitutos, in accusationem deduxerit, hos nihilominus hisdem privilegijs potitus: quoniam non est ferendum, eos qui præfatas prærogatiuas (vel iam antè latum est) prætendunt, aliquid plus ab aduersariis suis querere concedi, quam ipsi ab alijs pulsari facere patiantur: ita scilicet ut hæc quidem forma modis omnibus obseruetur super privilegijs per liberalitates vel generaliter quibusdam officiis, aut scholis seu dignitatibus vel specialiter certis personis præstitis, vel postea præbendis: siue hoc ipsum expressim principalibus dispositionibus, vel affatibus incertum, siue prætermisum sit vel fuerit.

DE RE IUDICATA.

Tit. LII.

Rebus iudicatis paretur, nisi petatur quod iam habetur. Salyet.

1. Imp. Antoninus A. Stellatori.

Re b s quidem iudicatis standum est. Sed si probare poteris eum cui condemnatus es, id quod furto amississe videbatur, recepisse: aduersus iudicati agentem, doli exceptione opposita tueri te poteris. Kal. Mart. Ant. A. IIII. & Balbino Coss.

Et si in instrumento ita reperto, constaret sententiam latam esse ex falsis instrumentis vel probationibus. l. penult. ff. de confes. Non obinet quoque in sententia condemnatoria: ut & si testamentum repertum est. Gloss. in l. 1. §. ratio. ff. quem adm. test. amen. l. 1. vir. ff. de except. rei iudic. vide Socium regula 36. His ex causis restitutio datur aduersus rem iudicatam ob instrumenta de nouo reperta. vide Sfortiam Oddum 2. de restit. quest. 75.

avayevdē Synopsis Basilic. l. 3. ex lib. 9. r. 3. c. 75. 1. Harmenop. 3. §. 35.
Synopsis Basilic. d. tit. 3. cap. 76. 1. Harmenop. 3. §. 92. 93.

x Qui dilationem soluendi petit, tacite sortem faceret, & sententiæ acquiescit. Si lentio sententia adprobatur, *l. 5. §. de arbitrio. l. 40. ff. de pactu.*
y Hanc legem propriè pertinere ad gesta à Marcellino v. s. Tribuno & notario cōfecta aduersus Donatistas, constat ex *l. 55. C. Theod. de heres. & D. Aug. ep. 158. 159. 160.*
z Acta iudicis semel promulgata perpetuam fidem faciunt, etiam mortuo vel re-

2. Idem A. Pacaciano.

Res iudicata si sub prætextu computationis instauratur, nullus erit litium finis. PP. prid. Non. Romæ, Le to & Cereale Coss. 216.

3. Idem A. Demetrio & alijs.

Si pecuniam quam mala ratione interceptisse vos apparuerit, iussu sitis inferre cum pœna, & comperto præcepto præfidis non prouocaueritis: vniuersam quantitatem debetis inferre.

4. Imp. Gordian. A. Antonino.

Sub specie nouorum instrumentorum postea repertorum, res iudicatas restaurari, exemplo graue est. Datum 8. Id. Mart.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Valentino.

Ad solutionem dilationem petentem, acquiescisse sententiæ manifestè probatur: sicut eum qui quolibet modo sententiæ acquiescit. Nec enim instaurari finita, rerum iudicarum patitur auctoritas.

6. Imp. Honor. & Theodos. AA. Iuliano proconsuli Africæ.

Gesta quæ sunt translata in publica monumenta, habere volumus perpetuam firmitatem, neque enim morte cognitoris perire debet publica fides. Datum 3. Kal. Septembr. Romæ, Constantio & Constante Coss. 414.

DE EXECUTIONE REI

IUDICATAE.

Tit. LIII.

1. Imp. Sever. & Antoninus AA. Iustino.

Nisi properè iudex pignora Marcellæ capi ac distrahi iussu ante rem iudicatam. Prius est ergo, ut seruato ordine, actionem aduersus eam dirigas, & causa cognita sententiam accipias. PP. 3. Kal. Feb. Albino & Emiliano Coss. 207.

2. Idem AA. Agrippæ.

Si causam iudicati non nouasti, rem iudicatam præses prouinciæ etiam pignoribus capitis, ac distractis ad emolumentum perducere iubebit. Quod si nouata causa est, ex stipulatu tibi actio competit: & iudice accepto secundum iuris formam experire.

Si pignora capta in causam iudicati non reperiunt emptorem, factis subhastationibus dantur creditoribus in solutum. Paul. de cast.

3. Idem AA. Agrippæ.

Ordo rei gestæ, & mora solutionis quæ intercessit, constantius desiderat remedium. Si itaque præfidei prouinciæ, qui rem iudicatam exequi debet, adieris, & allegaueris res soli quæ pignori datæ sunt, diu subhastatas, ex compacto siue ambitione diuersæ partis emptorem non inuenire potuisse, in possessionem earum te mittere, vel hoc remedio res tamdiu protracta ad effectum perducatur. Datum XI. Kalendas Iulias, Messala & Sabino Coss. 215.

4. Idem AA. Marcello militi.

Stipendia retineri propterea, quod condemnatus es, non patietur præses prouinciæ, cum rem iudicatam possit alijs rationibus exequi. PP. 3. Non.

5. Imp. Gordianus A. Amando.

Etiam nomen debitoris in causa iudicati capi posse, ignotum non est. P. 3. Id. Octobr. Attico & Prætexto Coss. 243.

6. Imp. Philippus A. & C. Titiano.

Si (ut proponis) rerum iudicarum executor datus partes iudicis vindicauit, & contra ea quæ pridem

pensam d. loco. n. an pignori dixi d. c. s. adde Ripens. ad l. 6. 7. 8. o. ff. de pig. num. 43. o. ne alioquin ablatis stipendijs milites deserant militiam, & publica utilitas communi salus vniuersi priuati creditoris ergo, detrimentum capiat.
p Nomina debitoris, in subsidium, iudicati nomine, capi possunt: in subsidium, quoties deficiunt res corporales, *l. 1. §. 2. §. 3. ff. de re iudicata.*
q Executoris officium, hoc est, ut exigat, capiat, distrahat, addicat: non etiam ut iudicet, aut iudicatum retractet vel interpretetur, *l. pen. ff. de cogitur etiam reddere rationem. Roland. à Valle cons. 49.*
r *l. 20. ff. de iur. iud.*

Pro par-

Ideoquæ ab eo appellari non solent, sufficit simpliciter reclamare contestatione superioris facta vide *Olden. c. 59. de excep.* b Si post condemnationem reus moras nectat, & corpora, id est, mancipia & animalia, in condemnatione posita, rebus humanis eximi contingat, æstimationem eorum præstare cogitur ut hic: *Synopsis Basilic. l. 1. Titul. 17. ex lib. 9. tit. 3. c. 84. & 9. tit. 3. c. 84.* c Si herede moram faciente, tertius mortuus fuerit, cuius usus relictus est: in id quod interest condemnationem à tempore mortis, usque ad ferui mortem. In id quod interest, i. quanti interest eius, cui usus relictus fuit, seruum habere. Fortassis enim ex affectio- ne in illum, qui usum serui habere debuit, seruo quis legatum reliquit & propter moram legatum petiit. *Synopsis Basilic. 7. tit. 17. ex lib. 16. tit. 1. c. 36. & ibid. Scholast.* d Mortua specie debita, sit executio in æstimatione *Ba. l. 48. ff. de rei iudic. l. 8. ff. de re iudic. c. Condemnatus, si morâ committat, tenetur de interitu & ac- cessionibus, l. 2. §. de fructibus & l. r. expens.* Exinde litis contestata veniunt fructus.

f Executor rei iudicatæ quis? *adde l. 6. §. 10. Est verò in Celsusis seu exequutor, qui post sententiam adhibetur, ut quæ iudicatæ sunt, exsequatur. Synopsis Basilic. 7. Titul. 4. ex lib. 1. tit. 3. c. 85. adde Theophrastum §. 24. Inst. de act. g. Eorū qui debita cōfessū sunt, pignora capi & distrahi possunt. Paul. 5. sen. §. 5. 4. h. Quatuor mē- sium, l. 2. §. 1. prox. olim 30. dierum ex legibus 12. tabulari, dixi ad l. 12. tabulari lib. 2. tit. 20. §. 27. i. l. 2. §. 1. in f. D. de rei iudic. k 4. Co. Theodof. 17. centesimis vide l. 2. §. 1. eod. l. Hereditatum filii contrus: hereditum *Ital.* m Morator iudicati faciendi, post quadrimē- stre tempus præstat vsuras cēte- simas. l. 2. in f. §. 1. eod. n Quod & legiti- mum tempus l. 1. §. 1. eo. statutū spatium l. vlt. §. 1. in prox. quadri- mestres induciē l. vlt. §. 1. eod. Aliud olim tēpus fuit. dixi ad l. 2. tabu- lary lib. 2. tit. 20. §. 27. adde For- mer. 2. select. 15. ubi agit de tem- pore iudicati faciendi.*

o connumerā dos à lata sententia: vel si appellatio subsecuta sit, à sententia iudicio appellationis cōfirmata. Vide Harmenopolū & ibi Scholast. l. 1. tit. 4. §. 88. §. 9. & 85. §. 6. p Dies condemnationis. q Dies confirmationis sententiæ. r l. 1. §. 1. eod. l. 6. 4. in fin. ff. de rei iudic. l. 2. §. 1. de appellat. l. 4. D. de vsuru. f Aboletur bina aut duplex centesima, quæ olim obtinebat ut hic: & l. vlt. Co. Theod. eo. ut hodie duplex centesimas condemnati non præstent, Molinæus de vsuru nu. 42. 44. abolentur quo- que semisses, leg. 26. §. primo, versic. ceteros sup. de vsuru. & d. h. versic. ceteros.

pro partibus tuis fuerunt statuta, aliquid pronunciandum putauit: sententia ab eo dicta vim rei iudicatæ obtinere nequaquam potest.

7. Imp. Dioclet. & Maximia. AA. Theodoro.

Si longis apertisque frustrationibus partis aduersæ, re- stitutio remota est, etiam seruis rebus humanis exem- ptis: à frustratore æstimatione eorum restituenda est. Ani- malia quoque cum fortibus tibi interceptu præfidis repræ- sentabuntur.

8. Idem AA. & CC. Nicomacho.

Executorem eum solum esse manifestum est, qui post sententiam inter partes audita omni & discussa lite pro- latam, rei iudicatæ vigorem ad effectum videtur adducere. Sine die & consule.

Tunc est petenda executio, quando reus confessus est: vel si negauit, cum est convictus & condemnatus. Pau. de Cast.

9. Idem AA. & CC. Glyconi.

Eos quos debitores tuos esse contendis, apud rectorem conueni prouinciarum: qui siue debiti confessi, siue ne- gantes & conuicti fuerint condemnati, nec intra statutū h- spatium solutioni satisfecerint: cum latæ sententiæ, pigno- ribus etiam captis ac distractis, secundū ea quæ sæpe con- stituta sunt, meruerint executionem, iuris formam tibi cu- stodiet. S. Non. Nouemb. CC. Coss.

DE VSVRIS REI IUDICATÆ.

Tit. LIIII.

1. Imp. Antoninus August. procuratoribus hereditatum.

Si qui bona secundum dictam sententiam profe- quitur: eas quoque rationes habiturus est, ut qui post legittimum tempus placitis non obtem- perauit, vsuram centesimam temporis quod postea duxerit, soluat.

2. Imperator Iustinianus Aug. Mennæ præ- fecto prætorio.

Eos qui cōdemnati solutionem pecuniarum quas præ- tendere iussi sunt, ultra quatuor menses à die con- demnationis, vel si prouocatio fuerit porrecta, à die cō- firmationis sententiæ connumerandos distulerint: cente- simas vsuras exigi præcipimus: nec prius legibus, quæ duas centesimas iussu inferebant, nec nostra sanctione, quæ dimidiam centesimam statuit, locum in eorum perso- nam habentibus. Datum 7. Id. April. Constantinop. Decio Coss. 529.

Usura centesima debetur ex sorte tantum & non ex priore vsura, licet in condemnatione cum sorte sit deducta.

3. Idem A. Ioanni PP.

Sancimus, si quis condemnatus fuerit post datas à nobis quadrimēstres inducias, centesimas quidē vsuras secun- dum naturam iudicati eum compelli solvere, sed tantum- modo fortis, & non vsurarum quæ ex pristino contractu in condemnationem deductæ sunt. Cum enim iam consti- tuimus vsurarum vsuras penitus esse delendas: nullum casum relinquimus ex quo huiusmodi machinatio possit induci. Si enim sine emendatione relinquatur: aliquid ab- surdum atque inlegans necesse est euenire: cum vsuræ viliter ex contractibus descendentes, plerumque minores centesimæ ex nostra lege factæ sunt: & necesse est minores centesimæ vsuris grauioribus supponi. Si enim ex iudicati actione centesimæ omnimodo currunt vsuræ, ex contractibus autē hoc raro contingit: in capitulis lege nostra tantummodo exceptis huiusmodi iniquitatem ipsa rerum necessitas in- troducebat. Et ideo pio remedio causam corrigentes, san- cimus fortis tantummodo vsuras usque ad centesimam currentes, ex iudicati actione profigari, non autem vsurarū

connumerā dos à lata sententia: vel si appellatio subsecuta sit, à sententia iudicio appellationis cōfirmata. Vide Harmenopolū & ibi Scholast. l. 1. tit. 4. §. 88. §. 9. & 85. §. 6. p Dies condemnationis. q Dies confirmationis sententiæ. r l. 1. §. 1. eod. l. 6. 4. in fin. ff. de rei iudic. l. 2. §. 1. de appellat. l. 4. D. de vsuru. f Aboletur bina aut duplex centesima, quæ olim obtinebat ut hic: & l. vlt. Co. Theod. eo. ut hodie duplex centesimas condemnati non præstent, Molinæus de vsuru nu. 42. 44. abolentur quo- que semisses, leg. 26. §. primo, versic. ceteros sup. de vsuru. & d. h. versic. ceteros.

† Vsura rei iudicatæ, fortis est tantum non vsuræ, quæ in condemnatione de- ductæ sunt, quia siue fiat stipulatione siue iudicato, anatoctismus prohibitus est, lege vnic. §. de vsuru. Viurum vsuræ non debentur, etiam in fortem redigatur, id est, etiam si fiat anatoctismus: & ita abrogatur dicta lex vnic. Co. Theod. eodem. u lege vi- gesima octaua sup. de vsuru. x Centesima. y Obserua sententiam, adde legem decimam- ter: cum supra de vsuru. legē quar- tam supra depo- siti. l. 49. in fin. D. de act. empti.

z Iudicati actio nouat cōtractū. a Quæ notant ad l. 36. ff. de aditio. b Tempus qua- drimestre quod datur reis prin- cipalib. datur & eorum fideius- sorib. ut hic: Sy- nopsis Basil. l. 17. ex lib. 9. tit. 3. c. 89. c Fideiusso- ri p- dest dilatio, quæ reo principali concessa est. d Fideiusso- renus, licet reo data sit dilatio. adde l. 27. §. 1. D. de factis: l. 21. §. 5. ff. de arbitri- & Marfilium tra- ctatus de fideius- sorib. ibi, Quare sexto, e adde l. 28. ff. de arbitri. f Singuli pro vi- rili portione te- nentur. l. 1. §. 1. eod. g Plures simpli- citer cōdemna- ti, intelliguntur in partes æqua- les, nisi aliud sit expressum. Iudi- cato non sunt duo rei nisi hoc fuerit nomina- tim expressum l. 19. in f. ff. de in- res. §. 1. h l. 2. §. 1. ff. de rei iudic. l. 10. §. 3. D. de appel- lato. i Sententia ad- uerius plures tu- tores data, in vi- riles intelligitur diuisa. k v. l. 1. §. 1. eod. l. Res inter al- ios iudicata a- liis non nocet, l. 2. §. 1. ff. de rei iudic. l. 2. §. 1. m Etiam si sen- tentia lata sit contra coniun- ctam personam non propterea mihi præiudi- cat, si non man- dauit aut ratum habui. n Inter alios res iudicatæ, nec e- molumentum, nec damnum ab- senti adferunt. Ideo: nec vno heredu cōdem- nato, alteri præ- iudicatur. Syno- psis Basilic. Titul. 3. c. 93. i. Harme- nopol. 4. §. 32. in f. d. l. 63. v. res int. alios act. l. 7. §. 1. 22. & 27. ff. de ex- cep. rei iud. v. l. 14. in f. ff. de proba. Exceptiones huius regulæ v. apud Accurs. hic. o l. 1. ff. de excep. rei iudicatæ.

SI PLURES VNA SENTENTIA condemnati sunt.

Tit. LV.

1. Imp. Alexander A. Victori.

Non singuli in solidum, sed generaliter tu & collega tuus vna & certa quantitate condemna- ti estis, nec additum est, ut quod ab altero fer- rari non posset, id alter suppleret: effectus sen- tentiæ pro virilibus portionibus discretus est. Ideoque parens pro tua portione sententiæ, ob cessionem alterius ex causa iudicati conueniri non potes.

Sententia contra plures tutores lata, in viriles intelli- gitur diuisa. Salyc.

2. Imp. Gordianus A. Anniano.

Quoties è tutoribus singulis procuratoribus datis, se- quitur in omnium persona condemnatio: pericu- lum sententiæ videtur esse diuisum: ideoque quod ab vno feruari non poterit, à ceteris exigi non posse, explo- rati iuris est.

QUIBVS RES IUDICATA non nocet.

Tit. LVI.

1. Imp. Alexander A. Masculino.

Neque mandasti fratri tuo defensionem rei tuæ, neque quod gestum est, ratū habuisti: præ- scriptio rei iudicatæ tibi non oberit. Et ideo nō prohiberis causam tuam agere sine præiudicio rerum iudicarum. PP. Non. Maij, Alexand. A. Coss.

2. Imp. Gordianus A. Athemio.

Res inter alios iudicatæ, neque emolumentum affer- re his qui iudicio non interfuerunt, neque præiudiciū solent irrogare: ideoque nepti tuæ præiudicare non potest, quod aduersus coheredes eius iudicatum est, si nihil ad- uersus ipsam statutum est.

3. Imperatores Diocletian. & Maximia. AA. & CC. Honorato.

Iuris manifestissimi est, & in accusationibus, his qui cō- gressu in iudicio non sunt, officere non posse, si quid for- tē præiudicij videatur oblatum.

4. Idem AA. & CC. Soteriano.

Nec in simili negotio res inter alios actas, absenti præiudicare, sæpe constitutum est. Dat. Sirmij, 6. Kal. Dec. Cæf. Coss.

p l. 2. §. 1. de fide instrumen. q i. in causis criminalibus. l. 97. de accusa. Etiam in crimini- bus ea, quæ inter alios iudicata sunt, aliis non officiunt. Synopsis ibid. c. 94. adde d. l. 2. r Quæ in iudicio sunt iudicata, quamuis alius quispiam in eandem causam in- ciderit, tamen in eo valere non debent. Nec enim absenti ex rebus iudicatis præ- iudicium nasci debet. Synopsis Basilic. ibid. c. 95. f Exemplis non est iudicandum, sed legibus l. 13. §. de sent. l. 2. §. eodem. v. res inter alios actas.

**COMMINATIONES^a EPISTOLAS^b,
programmata^c, subscriptiones^d auctoritatem
rei iudicatæ non habere.**

Tit. LVIII.

1. Imp. Antoninus A. Rogatiano

NE c vim stipulationis obtinere potest comminatio^e iudicis qui certas^f vñsas præstitutos eos dixit qui intra certum diem debitum non exoluissent. Prid. Id. Ianua. Anton. A. III. & Albino Coss. 214.

2. Imp. Alexander A. Maximo.

REi iudicatæ effectum non habet, quod per epistolam^g rector provincie solvere vos pecuniã reipublicæ iussit. 4. Id. Mart. Maxim. II. & Aeliano Coss. 224.

3. Idem A. Zotico.

EA quæ causa cognita statuuntur, subscriptionibus^h reuocari non possunt, sepe rescriptum est. PP. 6. Id. Septemb. Albino & Maximo Coss. 228.

Verbum iudicis indistincte prolatum, necessitatem non importat, etiam scriptum in actis. Bald.

4. Imp. Gordianus A. Aflepiodoto.

Interlocutioⁱ prædis apud acta signata, nisi solutio^j debiti is qui conuenitur, obsequium præstitisset, duplū seu quadruplū inferat: voluntas potius comminantis^k quam sententia iudicantis est: cum placitū huiusmodi, ne rei iudicatæ auctoritatem obtineat, iuris ratio declarat.

Fulminatio iudicis statim libellum exequentis, non habet auctoritatem rei iudicatæ. Salycet.

5. Idem A. Lucundo.

Iudex qui disceprationi locum dederat, partium allegationes audire & examinare debuit. nam subscriptionem^l ad libellum datam talem quæ diuersam partem in possessionem fundi mitteret, vicem rei iudicatæ non obnecere, non ambigitur. PP. 12. Kalen. Febr. Gordiano A. V. & Pompeiano, Coss. 242.

6. Imperator Philippus A. & Philippus C. Calliano.

Programma si quod a præfide provincie propositum est, vim rei iudicatæ nequaquam obtinere potest: nec comminationem^m vim rei iudicatæ obtinere manifestum est.

7. Imp. Constantinus A. ad Bassum præfectum prætorio.

Quod magno confictu sententia decerni solet, id paucis litteris temereⁿ descriptis definiri fas non est. Dat. 15. Kal. April. Constan. A. VI. & Maxi. Coss. 306.

**SI EX FALSIS^o INSTRUMENTIS
vel testimoniis^p, iudicatum sit.**

Tit. LVIII.

1. Imp. Severus & Anton. AA. ad Bassianum.

Si tabulas testamenti quas secutus proconsul vir clarissimus sententiam dixit, falsas dicere vis, præbebit notionem suam non obitante præscriptione rei iudicatæ: quia nondum^r de falso quantum est.

2. Imp. Alexander A. Optato.

ET qui non^s prouocauerunt, si instrumentis falsis se victos esse probare possunt: cum de crimine docuerint, ex integro^t de causa audiuntur. PP. 16. Kal. Octob. Iuliano II. & Crispino Coss. 225.

Regula 364. t ea est pax iudicia. u Tametsi maximè quis instrumentum falsum in iudicio probatum esse docere possit, non aliter tamen sententiam rescindet, quam si probauerit, iudicem sequutum illud ipsum instrumentum condemnasse. Synopsi d. c. 113. x v. l. 33. D. de re iudic. y Suspenditur executio rei iudicatæ ex falsis instrumentis vel testimoniis. 2. l. 1. l. 2. §. eod. l. 11. D. de exceptionibus. a. dixi 425.

Regula 364. t ea est pax iudicia. u Tametsi maximè quis instrumentum falsum in iudicio probatum esse docere possit, non aliter tamen sententiam rescindet, quam si probauerit, iudicem sequutum illud ipsum instrumentum condemnasse. Synopsi d. c. 113. x v. l. 33. D. de re iudic. y Suspenditur executio rei iudicatæ ex falsis instrumentis vel testimoniis. 2. l. 1. l. 2. §. eod. l. 11. D. de exceptionibus. a. dixi 425.

Sententia lata prætextu falsarum attestationum rescinditur, dum modo probetur index illis fuisse usus. Bald.

3. Idem A. Clementi.

Falsam^u quidem testationem^x qua diuersa pars in iudicio aduersus te vsa est, vt proponis, solito more argue re non prohiberis: sed causa iudicati in irritum non deuocatur, nisi probare poteris, eum qui iudicauerat, secutum eius instrumenti fidem, quod falsum esse constiterit, aduersus te pronuntiasse. PP. 7. Kal. Septembr.

4. Imp. Gordianus A. Herennio.

Iudicati executio solet suspendi^y, & soluti dari repetitio, si falsis instrumentis^z circumueniam esse religionem iudicantis, crimine postea falsi illato, manifestis probationibus fuerit ostensum. PP. 5. Id. Septemb.

DE CONFESSIS^a.

Tit. LIX.

1. Imp. Antoninus A. Iuliano.

CONFESSOS in iure pro^b iudicatis haberi placet: quare sine^c causa de iudicis recedi^d a confessione tua, cum & soluere cogeris. Accepta 3. Kal. Oct. Gentiano & Basso Coss. 212.

INTER^e ALIOS ACTA VEL^f IUDICATA, aliis non^g nocere.

Tit. LX.

1. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Epicrati.

INTER^h alias res gestas, aliis non posse præiudicium facereⁱ, & constitutum est. vnde licet quosdam de heredibus eius quem debitorum tuum fuisse significas, soluisse^j commemores: tamen ceteri non alias ad solutionem vrgentur, nisi debitum probatum fuerit. V. Kalend. April. Byzantio AA. Coss.

Transactio cum vno facta, alteri non præiudicat. Sal.

2. Idem AA. & CC. Epicrati.

Inter alios factam transactionem^k absenti non posse facere præiudicium notissimum iuris est. Quapropter adito præfide provincie, auiam tuam mancipium tibi donasse proba: ac si hoc iure ad te pertinere peripexerit, restitui tibi prouidebit. Neque enim si te absente diuisionem^l eius fecerunt, aliquid iuri tuo derogari potuit. S. Idib. Aprilis.

3. Idem AA. & CC. Fortunatæ.

Si cum fratre tuo matris successisti: frater pro portione tua cum debitoribus hereditarius pacifcodo^m vel agendo non ex tua voluntate, pro hereditaria parte tibi quam firam obligationem extinguere non potuit. V. Id. Octob. Retrix, AA. Coss.

DE RELATIONIBVSⁿ.

Tit. LXI.

Habens referre, pronuntiare non potest. Bald.

1. Imp. Constantinus A. Profuturo PF. annonæ.

Si quis^o iudicium duxerit esse referendum, nihil^p inter partes^q pronunciet: sed magis super quo hæsitandum putauerit, nostram consulat scientiam: aut si^r tulerit sententiam, minime postea, ne a se prouocetur, relatione præmissa^s terreat litigantes: sciens quod si hoc fecerit, nihilominus iure appellationis res agitur. Sed nec ad nos mittatur aliqd^t

Notarij, nihil agit. m Frater fratri non præiudicat pacifcodo vel agendo sine mandato. n Cod. Theod. 29. 49. D. i. Symmachus i. epistol. Appellatio a partibus, Relatio a iudicibus ad principem fiebat l. 2. §. vt lite pendente: Optatus i. Relatio missa est, rescriptum venit: & 2. vt de talibus factis ab illius temporis iudicibus relatio mitteretur adde Nou. 15. c. 1. Hodie id genus relationis sublatum Nouell. 125.

o Qui iudex referre ad principem cepit, iudicare non potest lego secunda Cod. Theod. eodem.

p Si iudex qui referre cepit iudicauerit, appellari poterit.

q promissa Hal. Symmachus, Promissa relatione discedo.

plena

a Aut querela
l. 12. Co. Theod. de
appellat.

b Si sententia
probata fuerit
aduersus maio-
rem 25. annis,
nec is prouoca-
uerit, nec tran-
segerit, res iudi-
catas exequi
necessario de-
bet. *Synopsis Ba-
silic. 8. Titul. 1. ex
lib. 9. tit. 1. c. 98.
c. v. l. 18. §. eod.*

c Deferta appel-
latione senten-
tia datur execu-
tioni, nisi inte-
rim sit transactum.
e Transactio sen-
tentia executio-
nem impedit.
f Appellatione
a procuratore
interposita do-
minus exequi
potest. *l. 10. §. l. vlt. in
f. D. de l. l. 2. §. f.
an per aliu cau-
sa appellationis.
g §. vlt. Infr. de
curatoribus.
h id est, succu-
buerit.
i l. 9. §. eo. l. 3. in
fin. quorum ap-
pellat.
k l. 4. infr. D. eod.*

l Qui veniam
aratus impetra-
uit, in omnibus
habetur pro ma-
iore. Agit ut ma-
ior qui veniam
aratus impetra-
uit ut hic: & l.
vlt. §. si maior fa-
ctus, his exce-
ptis, ut ne im-
mobilia sua ve-
dat, pignoretur
l. 3. §. de his qui
veniam aratus
impetr.
m dixi ad l. 4. §.
7. §. eod.
n Index appel-
lanti iniurius
esse non debet.
v. l. 1. Harmeno. 4.
o l. 6. §. 3. supr.
eod.

p vide qua scri-
psi ad l. 26. §. de
procuratorib.
q Ciuilitate e-
nim condemnatus
carcere con-
cludi non de-
bet: criminali-
ter, debet, nisi
fideiussores
habet.
r l. 1. §. C. Theod.
eod.
s Lite penden-
te per appella-
tionem vel co-
sultationem prin-
cipi supplicare
non licet. No-
u. l. 82. & 113.
cap. 1.
t l. 7. C. Theod.
eod.

u Quando illi-
co appellari po-
test, sine libello
viva voce leg. 2.
l. 5. in fin. §. eo.
x v. l. 3. in fin. §.
ratam rem.
y leg. 9. Cod. Th.
eod.

z A principe
non appellatur.
a l. 24. §. eod. l. 1.
l. vlt. §. de rela-
tionib.
b Index qui o-
mnia litis acta
ad principem co-
gnitum non re-
miserit, sit infamis *Salvo*. Index non plenè referens notatur *Bal.*
c A delegato principis potest appellari, licet repræsentet imaginem principis, a
quo appellari non potest ut hic: & l. 11. vers. sanè etiam C. Theod. eod.
d A prætor ad præfectum vrbi appellatur ut hic: & l. 13. C. Theod. eod.
e l. 14. C. Theod. eod.
f l. 17. §. eod. g l. vlt. §. 1. §. eo. l. 5. §. eo.

ceperint, si appellationis^a auxilio non vrantur, consensu
suo nominationem confirmant. Cum igitur ad munus
vocatus appellaueris: apud præsidem prouinciae iuste te
appellasse ostende.

Si appellans nec appellationem prosecutus sit nec transegerit.

8. Idem AA. & CC. Opimiano.

Si^b contra maiore viginti quinque annis sententia pro-
lata, prouocationis secuta tempore^c præfinito causas
non esse representatas^d, nec appellatione pendente tran-
sactione^e finitum negotium rector animaduertit: res iudi-
catas exequi curabit.

Si procurator appellauerit.

9. Idem AA. & CC. Habrad. cariff.

Dominus litis causam appellationis, quam^f procura-
tor suus litigando interposuit, etiam absente procura-
tore exequi potest.

Si actor a curatore ordinatus deteriore calculum reportauerit.

10. Idem AA. & CC. Titiano.

Sactor^g a curatore ordinatus deteriore calculum re-
portauerit^h tam ipseⁱ, quam curator^k ad prouocatio-
nis auxilium possunt peruenire: curator vero solus prouoca-
tionis litem exercebit. Sin autem interim adolescens
veniam^l ætatis impetrauerit, vel ad legitimam ætatē per-
uenierit: potest suo nomine appellationem exercere. *S. prid.*
Kal. Oct. Viminacij, CC. Coss.

De nominationibus.

11. Idem AA. & CC. Antonino.

Cives & incolæ manifestas etiam excusationes habentes,
sub iusta nominatione^m non appellauerint, ad earū
probationem non admittuntur.

De custodia iniuriis tormentis.

12. Imp. Constantinus A. ad Catulianum,
post alia.

Minimè fas est, ut in ciuiliⁿ negotio libellis appella-
tionis oblati, aut carceris cruciatus, aut cuiuslibet
iniuriæ genus, seu tormenta, vel etiam contumelias^o per-
ferat appellator absque his criminalibus causis, in quibus
etiam prouocare possit, cum tamen statum debet obti-
nere, ut post prouocationem in^p custodia (si^q fideiussores
idonei copiam non habeat) perseueret. *Dat. 5. Non. Nouēb.*
Treu. A. CC. XV. Kal. Maij. Hadrumeti, Volusiano & Annia
no Coss. 314.

De causis priuatis.

13. Idem A. Petronio Probiano suo fa-
ludem dicit.

Ex^r illo^f tempore, ex quo in ciuilibus causis, quæ in-
ter priuatos mouentur, consultaturum vel relaturū te
esse promiseris, vel appellationis a te interpositæ solennia
completa fuerint, nihil posthac tibi quodlibet speciale ac-
quisitum, vel quibuscumque modis fauoris gratiā præ-
ferens, audiendum est: sed obseruandum, ut iuxta priora
statuta solennitatis more expleto, gesta ad comitatum o-
mnia dirigantur. &c. *Dat. Idib. Aug. Arelato PP. Id. Octob.*
Thebaste, Sabino & Rufino Coss. 316.

Si illico viva voce appelletur.

14. Idem A. ad Bassum P. V.

Litigatoribus^t copia est etiam non scriptis libellis ili-
co^u appellare voce, cum res poposcerit iudicata, tam
in ciuilibus^x quam in criminalibus causis. *Dat. 8. Id. Iun.*
Sirmij Gallicano & Basio Coss. 317.

De actis ad iudicem appellationis mittendis.

15. Idem A. ad Seuerum Vicarium.

Ne^y causas, quæ in nostram venerint scientiam, rur-
sus^z transferri ad iudicia necesse sit: instructiones ne-
cessarias^a plenè actis inseri præcipimus. nam cogimur a
proferenda sententia temperare: quoniam verendum est,
ne his incognito negotio dirimatur, adempta copia conque-
rendi. Quare perennibus inuretur^b iudex notis, si cuncta
quæ litigatores instructionis probationisq; causa recitaue-
rint, indita actis vel subiecta non potuerint inueniri. *Dat.*

Id est, officiali l. 58. in fin. Co. Theod. eod.
d l. 26. Cod. Theod. eod.
e A sententia lata fisci nomine appellari potest adde l. 18. §. eod.
f v. §. de his quæ ut indignis.
g Quibus ex prouinciis appelletur ad præfectum vrbis.

X. Kal. Iul. Aquileiæ. Constantino V. & Licinio C. Coss. 319.

De iudicibus delegatis a principe.

16. Idem A. ad Maximum post alia.

Eos etiam, qui imaginem^c principalis disceptationis
accipiunt, appellationum adminicula necesse est acci-
pere. *Dat. prid. Idib. Ian. Sirmio, Crispo II. & Constantino*
II. Coss. 321.

De sententiis pratorum.

17. Idem A. ad Iulianum præfectum vrbi.

Si apud utrumque prætorem, dum quaestio ventilatur, ab
aliqua parte auxilium prouocationis fuerit obiectum:
præfecturæ^d vrbis iudicium sacrum appellator obseruet.
Dat. III. Non. Aug. Heracleæ. Constantino A. VII. & Con-
stantio Coss. III. Coss. 326.

De debitoribus fisci.

18. Idem A. Victori rationali vrbis.

Romæ.

Quoniam^e nonnulli fisci debitores cum iussi fuerint
debita summa exoluerent, interposito prouocationis
auxilio vim executionis eludunt, nec iam opinionis^f exem-
plum, nec refutatorias^g preces curant petere vel offerre:
placuit, ut, si^h intra dies solennitatis præstitutos ad fa-
cienda hæc appellatoris cura defuerit, defertaⁱ ab eo prouo-
catio existimetur, moxq; debitum exigatur. *Dat. prid.*
Kal. Aug. Constantio & Maximo Coss. 327.

A quorum sententiis appellari licet vel non.

19. Idem A. ad vniuersos prouinciales.

A Proconsulibus, & comitibus, & his qui vice præfe-
ctorum cognoscunt, siue ex appellatione, siue ex dele-
gatione, siue ex ordine^j iudicauerint, prouocari permitti-
mus: ita ut appellanti iudex præbeat opinionis^k exem-
plum, & acta cum refutatorijs^l partium iussu litteris ad
nos dirigat. A præfectis^m autem pratorumⁿ prouocare non
solumus. Quod si^o victus oblatam, nec receptam a iudice
appellationem affirmet: præfectos adeat, ut apud eos de in-
tegro litiget, tanquam appellatione suscepta. Superatus e-
nim si iniuste appellare videbitur: lite perditā notatus^p
abscedet. At si vicerit, contra eum iudicem qui appella-
tionem non receperit, ad nos referri necesse est, ut digno
supplicio puniatur. *Dat. Kal. Augusti. PP. Kalē. Sept. Costan-*
tinop. Basio & Ablauio Coss. 331.

De maioribus vel minoribus negotiis.

20. Idem A. Albino.

Et^r in maioribus^u & in minoribus negotijs appella-
ti facultas est. Nec^v enim iudicem oportet iniuria tibi
fieri existimare, eo quod litigator ad prouocationis auxi-
lium conuolauit. *Dat. V. Id. April. Marcellino & Probino*
Coss. Datum Kalend. Augusti. PP. Kalend. Septembr. Con-
stantinop. Basio & Balbino Coss. 333.

De appellatione recipienda.

21. Imp. Constantinus & Constantinus AA. ad
Lollianum.

Quoniam^z iudices ordinarij prouocationes existimant
respuendas: placet, ut si quis appellationem susci-
pere recusauerit^a, quæ non contra executionem^b, sed ad-
uersus sententiam intentionem iurgiumque terminantem
fuerit interposita, triginta^c annis pondo cogatur largino-
nibus nostris inferre: triginta alia officio^d eius iudem
soluturo, nisi ei pertinaciter restiterit, atque actis contra-
dixerit, & quid iure sit constitutum, ostenderit. *Datum 8.*
Kalend. Augusti. Messadenti, PP. Capuz, Arbitione & Lol-
liano Coss. 335.

De bonis vacantibus, & de his quæ ut indignis auferuntur.

22. Idem AA. ad Volusianum P. P. post alia.

Ata^d sententia, quæ^e pertinet ad bona vacantia, & ad
ita, quæ^f ut indignis^g, legibus cogentibus, auferun-
tur, si quis putauerit prouocandum, vox eius debebit ad-
mitti. *Dat. 3. Kal. Aug. Arbitione & Lolliano Coss. 335.*

De prouinciis ex quibus appellatur ad præfectum vrbi.

23. Idem AA. ad Senatum.

Cum appellatio interposita fuerit per^h Bithyniam, Pa-
phlagoniam, Lydiam, Hellepontum, insulas e-
tiam, ac Phrygiam salutarem, Europam, ac Rhodopen, &
damnum litis sustinet, & præterea decemlibris auri multatur. *Novell. 127. cap. 3.*

Id est, officiali l. 58. in fin. Co. Theod. eod.
d l. 26. Cod. Theod. eod.
e A sententia lata fisci nomine appellari potest adde l. 18. §. eod.
f v. §. de his quæ ut indignis.
g Quibus ex prouinciis appelletur ad præfectum vrbis.

Hemum

si appellatur ab ordinario, ad appellationis prosecutionem inchoandam primum fatale est sex mensium: & dantur alia tria unius mensis pro quolibet. P. de Castr.

2. Imp. Theod. & Valent. A. A. Cyro P. P.

Tempora fatalium dierum pro seculi nostri beatitudine credimus emendanda, ubique dilationum materias amputantes. Et primum quidem fatalis diei tempora post appellationem, siue à viro clarissimo rectore provincie, siue à spectabili iudice fuerit appellatum, sex mensium esse iubemus. Quod si primo fatali die lapsus est appellator, tricesimum primum diem alterum volumus esse fatalem. Quod si eo quoque appellator exciderit tertium similiter totidem diebus intermissis fatalem observari decernimus. Quod si tertius quoque lapsus fuerit temporalis: quartum etiam fatalem post tricesimum primum diem similiter observari decernimus. Quod si ita contigerit, ut quatuor fatalibus diebus, qui appellavit, exciderit: tunc intra trium aliorum mensium spatium à nostro numine reparationem peti precipimus: qua petita nec adversarii decernimus admoneri, nec temporalem diem ad petitionem reparationis numerari, sed trium mensium spatium ex quarto fatali numerando causam induci precipimus, licet ante unum diem reparatio fuerit impetrata, licet allegata in iudicio virorum illustrium praefectorum non fuerit. Nec hoc parti nocebit adversarium non dubius, sed notus omnibus dies fatalis appareat. Et hoc si adversus viri clarissimi rectoris provincie vel spectabilium iudicum sententias fuerit appellatum. Quod si ab arbitro in provincia ex delegatione sacra disceptante appellatio subsequatur: post priorem fatalem lapsum tres alij tantum fatales dies similiter (ut supra dictum est) servabuntur, nulla reparatione à nostro numine postulanda: ita ut nonaginta tribus diebus lapsus, iudicata congrua executioni mandentur. Sin autem ex sententia praetorianae praefecturae, vel magistrj officiorum, vel ab alio illustri dignitate decorato arbitri in hac sacratissima civitate fuerit delegatus, & appellatio contra definitionem vel sententiam eius subsecuta fuerit: primus quidem fatalis dies duorum mensium, alij vero tres ad similitudinem supradictorum fatalium numerentur. Qui vero delegatus vel à spectabili iudice seu praefide provincie arbitrum appellaverit, primum quidem fatalem diem duorum mensium, tres vero alios ad similitudinem praedictorum fatalium dierum habeat. Illud etiam circa observationem fatalium dierum custodiri decernimus, ut si forte temporales in feriatis dies quoquo modo inciderint: praecedentes eos dies ut temporales à litigantibus observentur. Quod si quis secus acura praecipit, lapsus dies fuerit temporalis, & hoc primo loco vel à praesente adversario vel etiam à iudice, si solus litigat appellator, fuerit oppositum probatumque pro eo habebitur appellator, hac si sententiam quoquo modo non coactus susceperit. Dat. 12. Kalend. Maij, Valent. A. V. & Anatolio Conf. 440.

In authent. de his qui ingred. ad appell. §. 1. coll. 5. tit. 4. al. 11. Novel. 49. in prim.

Ei, qui appellat, impertitur annus, intra quem secundum se communiturve cum adversario litem exequatur: aut si iusta causa intercesserit alius annus indulgetur: quo transacto lite non completa, rata manet sententia. Appellatore cessante, cum unius mensis superest ex biennio: licet viatori ingredi, ut reus quatur: quo siue in mento, siue non, suas afferat allegaciones: & vel confirmetur, vel rescindatur sententia, in omni casu absente in expensis condemnando secundum tempora fatalium dierum. Nostro vero occurrente, post secundum fatalem permanet sententia rata.

In authent. de appell. §. 1. coll. 7. tit. 5. al. coll. 8. tit. 2.

Novell. 93. cap. 1.

Si tamen in medio cause apud iudicem appellationis vel morte vel non morte aliqui eligantur arbitri, & propterea biennium transeat intra quod oporteat appellationem finire, & per quamlibet occasionem ad iudicem appellationis causa reuertatur: non ledatur ex cursu temporis sed exerceatur, & terminum legitimum suscipiat: & si decies milies plus quam biennij tempus transierit, nisi biennium cesserit postquam arbitrium fuerit desertum.

In authent. de appell. & intra que tempus §. ad nec sancimus. coll. 4. tit. 5. al. 2. Novel. 93. c. 1.

Si primus quidem fatalis dies esto duorum mensium, ceteri vero tres ad similitudinem in praedictorum fatalium numerantur. Synops. ibid.

o De fatalibus in sententiis illustrium.

p Appelland readem ratio ab arbitro delegato, quæ in delegatis iudicibus, de quibus paulo ante dictum est. Synops. ibid.

q dicit ad l. 32. §. 4. de app. r. l. 18. §. de app.

f Tempus exercendæ & finiendæ appellationis annuum est: nisi impedimentum aliquod subsistat, tunc enim biennij est.

t Si de causa appellationis compromittitur, tempora interim non currunt.

u Si stat per principem quo minus iudicetur, non currunt tempora appellationis, donec princeps constituat, qui cognoscatur.

x Si stat per iudicem appellationis, non currunt fatalia.

y Appellationes ad consistorium pertinentes nunquam ultra statutum tempus, siue quis preces offerat, siue sacrum à principe rescriptum impetret, non alio denique preterito: sed ut omni modo quique suam prouocationem insinuare studeat, & gesta in illo iudicio, contra quod prouocauit, vel statim, vel omnino citius di-

Sed & lis quæ speratur in consistorium principis inferri, ab-
sque damno mora maneat intacta, donec ipse faciat eam in-
troduci, & à proceribus secundum morem dirimi.

In authent. ut sponsa larg. §. hoc quoque. col. 9. tit. 2.

Nov. 119. cap. 4.

Si appellatione secuta, nouissimo induciarum die aut pars v-
straque, aut solus qui appellatione usus est, occurrerit, &
suam praesentiam manifestauerit iudici futuro appellationis exa-
minanti negotium, vel eius consiliarius, aut his qui lites intromit-
tunt, & index in definitis diebus eum suscipere differat, nul-
lum praedictum partibus, aut vni earum ex hoc penitus volu-
mus fieri, sed post hoc examinari appellationes huiusmodi, & le-
gitima sententia terminari.

Ad appellationem exercendam post tempora statuta,
non conceduntur alia. Salyc.

3. Imp. Iustinianus A. Appioni P. P.

Nemo arbitretur in posterum licentiam futuram
consultationibus ultra statuti temporis viuendi spacia,
neque per oblationem precum, neque per sacrum res-
criptum super reparatione temporum indulgendum, ne-
que sub praetextu quodam altero, sed omnibus incumben-
dum esse vigilantia diligentia, quo prouocationes eorum
intra statutum tempus introducantur: ita ut etiam gesta
in iudicio, contra quod prouocatum est, non propè finem
temporis tradantur scrinio sacrarum epistolarum, ne præ-
pediatur per astutias fatalis rei terminus, sed aut statim
postquam appellatum sit, aut non minus quam ante dimi-
diam partem temporis præbeantur scrinia, ne (quod per
angustias contingit temporum) tardus appellationis fau-
tor suo dispendio refutetur.

4. Idem A. Tatiano magistro officiorum.

Per hanc diuinam sanctionem decernimus, ut licentia
quidem pateat in exercendis consultationibus, tam
appellatori, quam adversarij parti nouis etiam adfectioni-
bus vendi, vel exceptionibus, quæ non ad nouum capi-
tulum pertinent, sed ex illis oriuntur, & illis coniunctæ
sunt quæ apud anteriorem iudicem noscuntur propositæ.
Sed & si qua dicta quidem allegatio monstrabitur, vel in-
strumentum aliquod prolatum, probationes tamen illo
quidem defuerint tempore, verum apud sacros cognitores
sine procrastinatione præberi poterunt: id quoque eos ad-
mittere, quò exercitatis iam negotiis plenior subuenia-
tur veritatis lumine.

Tempus appellationis intimande quod per l. 2. supra eo. erat va-
rium ex diuersitate iudicij, hic variatur ex
diuersitate locorum. Salyc.

5. Idem A. Triboniano quaestori sacri palatii.

Cum anterioribus legibus ex omni provincia ad hunc
nostrum sacratissimum comitatum similis cursus ad
appellationes exercendas impertitus est, necessarium nobis
visum est huiusmodi spatium iustum imponere libamen-
tum. Sancimus itaque, si quidem ab Aegyptiaco, vel Li-
byco limite, vel Orientali tractu usque ad vtriusque Cili-
cis numerando, vel Armeniis gentibus, & omni Illyrico
causa fuerit more appellationum transmissa: primum se-
mestre spatium in antequa definitione permanere, & nihil
penitus neque deminui, neque accrescere. Sin autem ex al-
ius nostri imperij partibus, siue Asiaticæ, siue Ponticæ, siue
Thraciæ diocesibus lis prouocatione suspensa in hanc re-
giam urbem perueniat: pro semestri spatium trium tantum
mensium spatium eis indulgeri, alius trium mensium
spatium, id est, nonaginta & tribus diebus, simili modo se-
quentibus: siue semestre tempus, siue tres priores menses,
secundum locorum definitionem, quam designauimus, sed
& aliis tribus mensibus, qui ex reparatione ab aula con-
cedi solent, in suo robore duraturi, & prioribus acceden-
tibus: ut partem annale numeretur, partim nouem men-
sium spatium consequatur. Et cum antea in fine
cursusque temporis vnus fatalis dies ex antiquis legi-
bus constitutus esset, & sæpe eueniebat, cum multæ sint
occasiones mortales appellationum, vel aegritudine, vel
spatij prolixitate, vel per alias causas, quas nec dici, nec e-
numerari facile sit: eundem diem fatalem non observari, &
lites expirare, & huiusmodi luctuosas infelicitatibus patri-
monia hominum titubare: propter hoc fortunæ releuan-
tes insidias, sancimus non in vnum diem fatalem standum

tiueat: Quid si appellatio ex facto adversarij descendat appellari potest. Socin. reg. 22.

h Appellatio cum exercetur, licentia est vtrique parti nouis adfectionibus, quæ in
priori iudicio usurpatæ non sunt, & exceptionibus vendi modo ad ipsam caput per-
tineant, & iam in prioris iudicio motæ sint. Synops. Basilic. 9. tit. 1. c. 128.

i Probatio, veritatis lumine, v. quæ notat ad tit. de probat.

k Tempus appellationis inchoanda, quod per legem 2. §. eod. erat varium ex diuer-
sitate iudicij, hic variatur ex diuersitate locorum.

l Synops. d. loco. c. 128. versic. constitutio iubet.

m non ipso iure de reparatione ab aula. v. quadam apud Cuiac. c. 16. de præscr.

† Pro quinque fatalibus diebus qui per legem 2. §. eod. introducebantur, hic vnus
tantum introducitur decem dierum propter labilem hominum memoriam, vel ita
Fatalis dies, non ij omnino quibus fatum completur, sed decem dies fatalem præ-
cedentes, cum ipso fatali & aliis quinque. Nam fortassis in calculo dierum erratur.
Igitur vbiunque fatalis dies mentionem inuenimus, decem dies præstabitur.
Synops. d. c. 128.

midio appella-
tionis tempore
tradat. Qui hoc
tempus præter-
labi fuerit, di-
spendio suo
multabitur. Sy-
nops. Basilic. 9.
tit. 1. c. 127.
z vendi, Sy-
nops. Basilic. 9.
& male. aut sa-
ne non necessa-
rio. Reçtè dici-
tur actio vine-
re. Instit. de per-
pet. & temp. act.
l. 1. §. de annali
except. v. Cuiac.
18. obs. 37.

a 9. Elog. 1. c.

127.

b l. 24. §. de ap-
pellat.

c ad del. 29. in
fi. D. de adlit.

d In appella-
tionis causa pro-
duci & probari
possunt, non
deducta aut pro-
bata in causa
principali. ut
hic. Quid si qui
appellat, sciens
noluit ea in iu-
diciu deducere
in causa
principali, non
audietur. Bald.

hic. Quid si in-
quisitione facta
iudex senten-
tiam tulit? sen-
tentiam suam
tueri atque de-
fendere non po-
test, nouarum
probationum
praetextu. Bald.

hic. adde alium
casum ex Soci-
no regula 323.

c Elog. d. loco.

e 128. l. 6. §. 1.

37. §. de appella-

Appellatio à
definitione de-
fendi potest ex
nouis causis ac
probationibus.
ut hic. Quid si
probationes no
omnino nouæ,
sed ex veteribus
pendentes. Quid
si probationes
nouæ quidem
sint, sed super
alia re? Quid si
exceptio dila-
toria propona-
tur? Quid si pro-
bationes à scien-
te omittantur
ut notat Due-
narius reg. 48.

f adstructio-
nibus.

g Appellatio
ab interlocuto-
ria ex iisdem a-
ctis defendi de-
bet. adde Cl. m. r.
appellanti de ap-
pell. Quid si lata
contra absente?
Quid si in cau-
sa principali, iu-
dex probatio-
nes admittere
noluit? Quid si
interlocutoria
iniuriæ irre-
parabilem con-
tiueat? Quid si appellatio ex facto adversarij descendat appellari potest. Socin. reg. 22.

h Appellatio cum exercetur, licentia est vtrique parti nouis adfectionibus, quæ in
priori iudicio usurpatæ non sunt, & exceptionibus vendi modo ad ipsam caput per-
tineant, & iam in prioris iudicio motæ sint. Synops. Basilic. 9. tit. 1. c. 128.

i Probatio, veritatis lumine, v. quæ notat ad tit. de probat.

k Tempus appellationis inchoanda, quod per legem 2. §. eod. erat varium ex diuer-
sitate iudicij, hic variatur ex diuersitate locorum.

l Synops. d. loco. c. 128. versic. constitutio iubet.

m non ipso iure de reparatione ab aula. v. quadam apud Cuiac. c. 16. de præscr.

† Pro quinque fatalibus diebus qui per legem 2. §. eod. introducebantur, hic vnus
tantum introducitur decem dierum propter labilem hominum memoriam, vel ita
Fatalis dies, non ij omnino quibus fatum completur, sed decem dies fatalem præ-
cedentes, cum ipso fatali & aliis quinque. Nam fortassis in calculo dierum erratur.
Igitur vbiunque fatalis dies mentionem inuenimus, decem dies præstabitur.
Synops. d. c. 128.

^a Appellationis causa vnius anni spatio finitur: vt tamen nihilominus altera pars quæ vltima in prouinciali iudicio fuit, potestatem habeat, si quidem velit, etiam citius introducenda causa, & ita peragenda, vt etiam absente parte quæ prouocauit lis decidatur. *Synops. d. c. 128.*

[†] Vbi olim biennium dabatur ad introducendam appellationem in consistorio Principis, per hanc legem datur annus, tam appellatori quæ appellato, si voluerint causam introducere.

^b qui cancellarij l. 3. s. de adfessorib. c. l. ult. §. 1. s. de appell. d. Nov. 123. c. 1. e Tempora quibus ius non redditur in consistorio principis, ipso iure non currunt. f. *Novel. 93.* g. l. 12. s. de legibus. l. 4. §. de accus. l. 3. §. de accus. add. *Novel. 49. Nov. 126. Cuius. 4. obs. 32. 20. obs. 11.*

^h Appellationis causa ob omissionem in ea litis contestationem non vitiat, si modo in prima litis instantia, contestata lis fuerit. Nam effectus litis contestationis durat post sententiam in causa appellationis, neque per eam extinguitur aut suspenditur. *Decius in c. per rinas. de appella. Rota decis. 207. Guido Papa decis. 58. Bellamira decis. 697.* Neque distinguitur pars sit præsens vel absens: vt si non necessaria sit litis contestatio in causa appellationis parte absente, præsentem sit necessaria: scita iudicatum in Camera Spirituæ refert Mynfingerus l. 1. obs. 1.

ⁱ Idque notat *Novel. 49.* An appellationis processus vitietur ob omissionem litis contestationem. vide *Mynfinger. l. 1. obs. 1.* k Lite non contestata ad sententiam definituram perueniri non potest. vt *hic: Doctor. in c. quoniam frequenter, vt hic non contestata fallit in causa appellationis, nullitatis adnexa appellationi, si actor iudicium fugiat, si officio iudicis cogatur in causa criminali, si iudicium non dirigatur aduersus certam personam, si de libertate obtinenda agitur. l. 1. s. de adfessione: in beneficiorum causis. c. 1. de eo qui missus in possessionem. 6. vide *Socin. regula 239.**

^l Defensor excusatur causa cognita. m. v. *Cuius. ad Nov. 49. & 93.* n Tarditas iudicis in querelam deduci potest. o Statuta in causis appellationis, locum habent in causa supplicationis, interpositæ a præfecto pratorio. p. v. l. pen. s. de fide instrum. v. *Cuius. ad Nov. 2.*

^q Iuri appellandi potest pacto renunciari. l. 1. §. 3. D. de quibus appell. Pactum valet, vt dies fatales non obseruentur. *Synops. Basilic. d. c. 128. in fin.* r Potest conueniri, ne vllum fatale obseruetur. s Imò est iurisma. v. *Rol. à Valle 1. conf. 29. num. 7. 28. 29.* t l. 43. D. de pact. l. 25. l. 27. D. de reg. iur. l. 1. s. fin. *regul. 2.*

^u Appellationis causa vnius anni spatio finitur: vt tamen nihilominus altera pars quæ vltima in prouinciali iudicio fuit, potestatem habeat, si quidem velit, etiam citius introducenda causa, & ita peragenda, vt etiam absente parte quæ prouocauit lis decidatur. *Synops. d. c. 128.*

[†] Vbi olim biennium dabatur ad introducendam appellationem in consistorio Principis, per hanc legem datur annus, tam appellatori quæ appellato, si voluerint causam introducere.

^b qui cancellarij l. 3. s. de adfessorib. c. l. ult. §. 1. s. de appell. d. Nov. 123. c. 1. e Tempora quibus ius non redditur in consistorio principis, ipso iure non currunt. f. *Novel. 93.* g. l. 12. s. de legibus. l. 4. §. de accus. l. 3. §. de accus. add. *Novel. 49. Nov. 126. Cuius. 4. obs. 32. 20. obs. 11.*

^h Appellationis causa ob omissionem in ea litis contestationem non vitiat, si modo in prima litis instantia, contestata lis fuerit. Nam effectus litis contestationis durat post sententiam in causa appellationis, neque per eam extinguitur aut suspenditur. *Decius in c. per rinas. de appella. Rota decis. 207. Guido Papa decis. 58. Bellamira decis. 697.* Neque distinguitur pars sit præsens vel absens: vt si non necessaria sit litis contestatio in causa appellationis parte absente, præsentem sit necessaria: scita iudicatum in Camera Spirituæ refert Mynfingerus l. 1. obs. 1.

ⁱ Idque notat *Novel. 49.* An appellationis processus vitietur ob omissionem litis contestationem. vide *Mynfinger. l. 1. obs. 1.* k Lite non contestata ad sententiam definituram perueniri non potest. vt *hic: Doctor. in c. quoniam frequenter, vt hic non contestata fallit in causa appellationis, nullitatis adnexa appellationi, si actor iudicium fugiat, si officio iudicis cogatur in causa criminali, si iudicium non dirigatur aduersus certam personam, si de libertate obtinenda agitur. l. 1. s. de adfessione: in beneficiorum causis. c. 1. de eo qui missus in possessionem. 6. vide *Socin. regula 239.**

^l Defensor excusatur causa cognita. m. v. *Cuius. ad Nov. 49. & 93.* n Tarditas iudicis in querelam deduci potest. o Statuta in causis appellationis, locum habent in causa supplicationis, interpositæ a præfecto pratorio. p. v. l. pen. s. de fide instrum. v. *Cuius. ad Nov. 2.*

^q Iuri appellandi potest pacto renunciari. l. 1. §. 3. D. de quibus appell. Pactum valet, vt dies fatales non obseruentur. *Synops. Basilic. d. c. 128. in fin.* r Potest conueniri, ne vllum fatale obseruetur. s Imò est iurisma. v. *Rol. à Valle 1. conf. 29. num. 7. 28. 29.* t l. 43. D. de pact. l. 25. l. 27. D. de reg. iur. l. 1. s. fin. *regul. 2.*

^u Appellationis causa vnius anni spatio finitur: vt tamen nihilominus altera pars quæ vltima in prouinciali iudicio fuit, potestatem habeat, si quidem velit, etiam citius introducenda causa, & ita peragenda, vt etiam absente parte quæ prouocauit lis decidatur. *Synops. d. c. 128.*

[†] Vbi olim biennium dabatur ad introducendam appellationem in consistorio Principis, per hanc legem datur annus, tam appellatori quæ appellato, si voluerint causam introducere.

^b qui cancellarij l. 3. s. de adfessorib. c. l. ult. §. 1. s. de appell. d. Nov. 123. c. 1. e Tempora quibus ius non redditur in consistorio principis, ipso iure non currunt. f. *Novel. 93.* g. l. 12. s. de legibus. l. 4. §. de accus. l. 3. §. de accus. add. *Novel. 49. Nov. 126. Cuius. 4. obs. 32. 20. obs. 11.*

^h Appellationis causa ob omissionem in ea litis contestationem non vitiat, si modo in prima litis instantia, contestata lis fuerit. Nam effectus litis contestationis durat post sententiam in causa appellationis, neque per eam extinguitur aut suspenditur. *Decius in c. per rinas. de appella. Rota decis. 207. Guido Papa decis. 58. Bellamira decis. 697.* Neque distinguitur pars sit præsens vel absens: vt si non necessaria sit litis contestatio in causa appellationis parte absente, præsentem sit necessaria: scita iudicatum in Camera Spirituæ refert Mynfingerus l. 1. obs. 1.

[†] In regno Gallie hic titulus non seruatur: quia necessaria est appellatio, etiam in casibus, ubi sententia est ipso iure nulla. *Rebuff. in proem. cons. gl. 5. nu. 96.*

^u Sententia si aduersus aliam sententiam lata sit, ad eam rescindendam appellatione non est opus. *Synops. d. c. 128. in fin.*

^x vide quæ scripsi ad l. 2. §. eod. y Vna & eadem res non admittit contrarias sententias: id est, contra sententiam quæ transiit in rem iudicatam, prouocari non potest: & si pronuntiata fuerit, appellari non est necesse. 29. *Elog. l. c. 128. in f. vide Oldendorp. c. 21. de sentent. s. contra rem iudicatam iterum pronuncietur.*

1. Imp. Alexand. A. Apollinari, & aliis.
A T A M sententiam dicitis, quam ideo vires non habere contenditis, quod contra res prius iudicatas, a quibus prouocatum non est, lata sit. Cuius rei probationem si promptam habetis, etiam citra prouocationis adminiculum, quod ita pronuntiatum est, sententia auctoritatem non obtinebit. PP. 8. Kal. April. Alex. A. Conf. 223.

De sententia lata contra ius constitutionis vel contra ius litigatoris.

2. Idem A. Capitaneis.

Si cum inter te & auiam defuncti quaestio de successione esset, iudex datus a præside prouincie pronuntiauit potuisse defunctum etiam minorem quatuordecim annis testamentum facere, ac per hoc auiam potiorē esse: sententiam eius contra tam manifesti iuris formam datam, nullas habere vires, palam est: & ideo in hac specie nec prouocationis auxilium necessarium fuit. Quod si cum de atate quaeretur, implesset defunctum quatuordecimum annum, & per hoc iure factum testamentum pronuntiauit, nec prouocasti, aut post appellationis impletam causam destruxisti: rem iudicatam retractare non debes.

De decurionatu & duumviratu.

3. Imp. Gordianus A. Iugenuo.

Si (vt proponis) suspensa apud amplissimos iudices cognitione prouocationis, quam te ob id interposuisse dicis, quod decurio nominatus esses, ad duumviratum vocatus es: manifestum est præiudicium futurum notioni memoratorum iudicum fieri non potuisse.

Si magistratus dentur iudices.

4. Imp. Valerianus & Gallienus, AA. & Valerian. C. Iuliano.

Cum magistratus datos iudices, & vnum ex his prouocantem proponas: non videtur appellandi necessitas fuisse, cum sententia iure non teneat.

De multis.

5. Imp. Carus, Carinus, & Numerianus, AAA. Domitiano.

Certa ratione & fine multare præfides possunt. Quod si aliter, & contra legis statutum modum prouincie præfides multam vobis irrogauerit: dubium non est, id quod contra ius gestum videtur, firmitatem non tenere, & sine appellatione posse rescindi. PP. Id. Ianuar. Caro & Carino Conf. 1283.

De die sententia.

6. Idem AAA. Germano.

Cum non eo die, quo præfides prouincie præcepit, iudex ab eodem datus pronunciauerit, sed ductis diebus alieniore tempore sententiam dedisse proponatur: ne ambages frustra interpositæ prouocationis ulterius negotium protrahant: præfides prouincie, superstitiosa appellatione submota, ex integro inter vos cognoscat.

De sententiis & venalibus.

7. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Nicagora.

Venales sententias, quæ in mercedem a corruptis iudicibus proferantur, etiam citra interpositæ prouocationis auxilium iam pridem a diuis principibus infirmas esse, decretum est.

De decurionatu.

8. Idem AA. Constantino.

Si pater tuus, cum decurio creareris, non consensit, & decimum quintum annum ætatis agis: aditus præfides prouincie si inhabilem te ad eundem decurionatus honorem esse perspexerit: quando huiusmodi ætati etiam prætermissa appellatione subueniatur, iniquam nominationem remouebit.

1 Quod contra ius geritur, firmitatem non habet.

k Non valet sententia lata per iudicem delegatum extra tempus delegationis, vt hic: nisi consensu partium dies fuerit prorogatus. l. 2. §. 2. D. de iudic.

l Venalis sententia ipso iure nulla. v. Oldendorp. c. 7. de sentent. & re iud. l. ult. §. de parricid. l. 15. in fin. D. de iudic. Quid si arbitraria sit sententia, hoc est, à compromissario lata? Quid si ab vno ex pluribus iudicibus pecunia corrupto lata? valet. Socinus regula 356. m Quid si ab arbitro paulo ante dixi.

n l. 1. §. ne filius pro patre. l. 1. §. quod cum eo qui in aliena.

o Minor ætate, vocatus ad decurionatum ipso iure tutus est sine appellatione: maxime si pater non consentit. l. 6. l. 11. D. de decurionibus. l. 2. D. de vacat. & excusat. mun. l. 8. D. de muneribus. l. 2. in fine. D. de iure immunit. l. 2. in fine. D. de regulis iur.

De vacat.

^a Veteranus habens immunitatem, vocatus ad munera personalia, non teneatur appellare. *v. l. ult. de veteran. adde l. 2. de re milit. l. 8. §. 5. 6. D. de excus. iur. l. ult. de his qui non impler. stipendia. Tacit. l. 1. de iud. 2. vide Cuiac. 9. obs. 35.*
^b Vicefima stipendia militum, de quibus vide quæ scripta ad l. 2. de re iudic. l. 2. §. 2. D. de his qui notantur. *d. & Haloander. e. fida deuotio militum.*

^f Honor iudici præstandus.

De vacatione onerum & munerum veteranis concessa.

9. Iidem AA. & CC. Rufina.

Veteranis^a, qui in legione vel vexillatione militantes, post vicefima^b stipendia honestam vel causariam^c missionem consequuti sunt, onerum vel^d munerum personalium vacationem concessimus. Huiusmodi autem indulgentiæ nostræ tenore remunerantes fidam^e deuotionem militum nostrorum, etiam prouocandi necessitatem remissimus.

De condemnatione impensarum omiffa.

10. Imp. Iustinianus A. Mennæ P. P.

Omnem honorem^f saluum iudicibus referuantes, si quando vna pars quasi laesa per definitiuam eorum sententiam, prouocatione vltima fuerit, interdiximus alteri parti quæ vicit^g, pro hoc tantummodo quod nihil capere pro sumptibus^h litis vel detrimentis, vel minus quam oportuerat, iusta est, prouocationem offerre: cum & ipsa decisionem litis recte factam esse constet iudicibus scilicet siue florentissimis proceribus sacri nostri palatii, siue his quibus pro minore litum æstimatione consultationes delegantur, (si perpexerint adiuvandumⁱ esse victorem sumptuum perceptionem) etiam sine prouocatione eius hoc statuendum, & iustam eorumdem sumptuum quantitatem definitibus. Sed nec occasione consultationis introducendæ victori prouocare concedimus: cum & præficus legibus liceat ei & sine prouocationis auxilio eandem consultationem differente suo aduersario introducere: & nos ei nihilominus hoc permittimus, iniuriam ex superuacua prouocatione iudicibus fieri prohibentes. Dat. 7. Id. April. Constantinop. Decio V. C. Coss. 529.

QVORVM APPELLATIONES

non^k recipiuntur.†

TIT. LXV.

De absente per contumaciam.

1. Imp. Antoninus A. Sabino.

Ius, qui per contumaciam^l absens, (cūm) ad agendam causam vocatus esset, condemnatus est, negotio prius summatim perferuto, appellatio recipi non potest. PP. Non. Iul. Antonino A. III. & Balbino Coss. 214.

De criminibus.

2. Imp. Constantius & Constans, AA. ad Hieroclem Coss. Syriae Cæles.

Obseruare^m curabis, ne quis homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itē quælibet eorum qui manifestam violentiam commiserunt, argumentisⁿ conuictus^o, testibus superatus, voce etiam propria vitium scelusque confessus^p audiatur appellans. Sicut enim hoc obseruari disposuimus: ita æquum est testibus productis, instrumentisque prolatis, aliisque argumentis præstitis, si sententia contra eum lata sit, & ipse qui condemnatus est, aut minimè voce sua confessus sit, aut formidine tormentorum territus, contra se aliquid dixerit, prouocandi licentiam ei non denegari. Datum 5. Id. Decemb. Leontio & Sallustio Coss. 344.

De officialibus.

3. Imp. Valentinianus & Valens, AA. ad Modestum præfectum prætorio.

Nulli^q officialium a sententia proprii iudicis prouocatio tribuatur, nisi^r in eo tantum negotio, quod ratione ciuili super patrimonio fortè apud proprium iudicem inchoauerit: scilicet ut in eo tantum negotio a sententia eius, cui paret, iudicis, quisquis velit officialis appellet: quod per procuratorem etiam persequi iure tribuitur. Dat. 4. Id. Iun. Cyzici, Valentiniano & Valente AA. Coss. 365.

Ubi^s addit l. 2. §. de procur. l. 10. §. de appell. vide l. 1. D. an per alium causa appellat. l. 19. C. Theod. eo. ^t In causa fiscali condemnatus non appellat: adde l. 8. in fi. eo. ^u Conuictus non est qui negat, nisi contrarium probetur. *v. Mynsing. 4. obs. 50.* ^x l. 1. §. eo. ^y Ab executione & executoris, nisi modum excedat, non appellatur. l. 25. C. Theod. Symmachus 1. epist. 25. l. 21. §. de appell. l. ab executor. D. de appellat. vide Rol. à Valle 1. consil. 43. m. 5. *v. Mynsing. 1. præf. 24. c. 10. adde quæ dixi ad l. 2. §. de episcop. audientia.* Quid si executionis ipsius iniuria reparari non potest, nisi appelleretur? Quid si non executio, sed interlocutoria sit, quæ vim definitiuæ habeat? Quid si nulla definitiuæ potest speretur? Quid si iudex ab ipsa interlocutoria appellari permittatur? Quid si pronuntiatio nuda sit de exequendo? appellari posse notat Socinus regula 26. ^z In executionibus res mobilis (si ab executoris iniuria appellatur) non traditur auctori, sed deponitur apud tertium: immobilis verò fructus sequestratur. *ad l. dixi §. de sequestratione.* ^b *v. Mynsing. 1. præf. 24. c. 10. adde l. ult. C. quib. ad libertat. proclam. vide Cuiac. 12. obs. 6. Paul. 5. sent. 36. §. 1. si possessor condemnatus appellauerit, fructus sequestrantur.* Symmachus in epistolis, Constitutionis memor

sequestrauit mobilia, fructusque præcepit, ne abutantur indebitis. si petitor, non ita fit, nisi populitetur ab aduersario. *l. Imperatores. §. ult. D. de appell.* ^c id est, interlocutione, iure canonico à quacunque interlocutione ex causa appellari potest. *c. Non ita 2. quæst. 6. c. 6. que iure vimur.* ^d Pena iniusti appellatoris, 50. auri libra. l. 10. l. 25. C. Theod. eo. l. 6. §. 4. §. de appell. adde *v. Mynsing. 1. præf. 24. c. 24. e. d. l. 10. d. l. 25.*

De causa fisci vel principis.

4. Imp. Valentinianus, Valens, & Gratianus, AAA. ad Olymbrium P. V.

Abstinendum^f prorsus || ab || appellatione sancimus: quoties fiscalis^g calculi satisfactio postulatur, aut tributariae functionis solenne munus exposcitur, aut publici vel etiam priuati (dummodo euidentis atque conuicti^h) redhibitio debiti flagitatur: || vt || necessario in contumacemⁱ vigor iudicialis excitetur. PP. Romæ 15. Kal. Septemb. Valentiniano & Valente II. AA. Coss. 368.

De executione sententiae.

5. Imp. Valens, Grat. & Valentin. AAA. ad Thalassium proconsulem Africæ.

A executione appellari non posse, satis & iure & constitutionibus cautum est, nisi fortè executor sententiae modum iudicationis excedat. A quo si fuerit appellatum, executione suspensa decernendum putamus, vt si res mobilis^z est, ad quam restituendam executoris opera fuerit indulta: appellatione suscepta, possessori res eadem detrahatur, & || sequestro^a || idoneo collocetur, reddenda ei parti pro qua sacer cognitor iudicauerit. Quod si de possessione vel de fundis executio || cessauerit, || & eam suspenderit prouocatio: fructus omnes qui tempore interpositæ prouocationis capti, vel postea nati erunt, in deposito^b collocentur, iure fundi penes eum qui appellauerit, constituto. Sciant autem prouocatores, se vel ab executione appellantes, vel ab articulo^c, si eos perperam^d intentionem cognitoris suspendisse claruerit, quinquaginta^e librarum argenti animaduersione multandos. Dat. 4. Kal. Feb. Treu. Valente VI. & Valentiniano II. AA. Coss. 378.

De testamentis aperiendis, & de heredibus in possessionem mittendis.

6. Imp. Grat. Valens & Theod. AAA. ad Hypatium P. V.

Quisquis^f ne voluntas defuncti^g testamento scripta re feratur^h, vel ne hi quos scriptos patuerit hæredes, || in possessionem^k mittantur, || ausus fuerit prouocare, interpositamque appellationem is cuius de ea re notio erit, recipiendam esse crediderit, viginti librarum argenti^l multa & litigatorem, qui tam importunè^m appellauerit, & iudicem qui tam ignauamⁿ conuentionem^o adhibuerit, inuoluat. Datum Non. April. Treu. Ausonio X. & Olybrio Coss. 379.

De discussore & rationali.

7. Iidem AA. & Arcad. ad Pelagium comitem rerum priuatarum.

Ante^p sententiam tempus, & ordinem^q euentus, nec^r a discussore^f, nec a rationali appellare liceat. Dat. 15. Kal. Mart. Med. Arcad. A. I. & Bauto Coss. 385.

De publico debitore.

8. Imp. Arcadius & Honorius, AA. comiti rerum priuatarum.

Et^t publicarium necessitatum, & priuati ærarij depositi utilitas, ne commoda quæ domui nostræ debentur, callidis debitorum^u artibus differantur. Quamobrem appellatione eorum rejecta, qui aperte manifesteque conuicti sunt: hoc obseruari præcepti huius auctoritate censemus, vt ei quem constiterit esse publicum^x debitorem, appellationis beneficium denegetur. Dat. 3. Aug. Med. Arcadio III. & Honorio III. AA. Coss. 396.

SI PENDENTE APPELLA-

tione mors^z interuenerit.

TIT. LXVI.

refertur: aut si actorum^y copiam iudex denegat. l. 2. Cod. vt lite pendente, vel executione tutoris. l. 1. §. si quis tutor. D. quando appellandum: vt & si sententia lata sit super legitimatione personæ: si iudex pronunciauit fideiussorem idoneum. l. si ab arbitro. D. qui satisfidare. si minori sine curatore solui iubeat. l. ait prætor. §. per mittitur. D. de minoribus. aut probationes admittat vel denegat: si interlocutoria mereat executionem: si sententia lata in causa momentaneæ possessionis. *Bart. hic: vide Diuenazium regula 52.* ^r Imò licet ab interlocutoria appellare. l. 2. D. de appell. recip. ^s l. 26. §. de appell. v. l. ult. §. de discussoribus. ^t l. 32. C. Theod. eo. ^u Publicus debitor, manifeste conuictus non appellat. ^x adde l. 4. §. eo. ^y 11. C. Theod. 35. dixi ad 49. D. 13. l. 2. D. quæ sentent. sine appell. ^z eius qui appellauit scilicet: vel eius contra quem appellatum, vel hominis controuersi.

^e d. l. 10. d. l. 25. ^f Appellari nō potest ab iniquo statuto, licet à sententia dicta ex huiusmodi statuto appellare liceat. *Bald. hic. & in c. cessante extra de appellat. Socinus regula 20.* ^g diem functi. l. 26. C. Theod. eo. ^h l. 26. C. Theod. eo. id est, ne testamētum aperiatur. l. ult. ff. de appell. recip. ⁱ edicti per D. Adrianum conditi beneficium consequatur ausus fuerit, & c. & ita scriptum est in d. l. 26. de hoc edicto vide l. 2. §. de edicto D. Hadriani. l. ult. §. de codicill. ^k Ne scriptus heres in possessionem mittatur, non appellatur: & punitur tam appellans quam appellationi deferens. *vide l. vlt. §. si de momentanea possessione. v. Mynsing. 1. præf. 24. cap. 12.* ^l auri. d. l. 26. ^m Importuna appellatio. vt hic: callida. l. vlt. §. eo. mora. l. 1. C. Theod. eo. superstitio. l. 42. C. Theod. de appell. ⁿ ignaue. d. l. 26. ^o cohibentia. d. l. 26. ^p ante certum sententiam, & c. l. 29. C. Theod. eo. ^q Eclog. 1. cap. 78. adde l. 6. §. 3. de appellat. vide Mynsing. 4. obs. 43. ^r Appellari à sententia interlocutoria iure ciuili non posse hinc colligitur. vt ex l. ante. D. de appellat. recipien. nisi appelleretur à carcere, vel quæstione, excommunicatione: ceteris denique omnibus, quæ citra appellationem reparari non possunt aut certè difficulter. Idem censent, quoties interlocutoria, ad negotium principalem, & substantiam negotij

a Omnis instantia appellationis transit ad appellatoris heredes. Appellans tenetur heredes appellati citare: at non est contra. *Rebuff. in proam. constit. glo. 5. nu. 97.*
 b Adnotatio inter reos non est condemnatio: & tamen ab ea appellatur.
 c Bona adnotati inter reos mortui pendente appellatione, transeunt ad heredem defuncti, non ad fiscum. d Mortui pendente appellatione crimen, morte extin-

guitur. An & questio bonorum eius? utique: nisi nominatum bona ei fuerint adempta. Expressa ademptio bonorum, morte appellantis non perimitur, secus in tacita. *Bart.*

e Mortua ancilla pendente appellatione, licet questio proprietatis eius euenerit, durat tamen lis peculij eius, ut hic: vt & fructus & paratus & stipulatio nes de euictione. *l. 16. D. de rei vind. adde l. 3. §. ne de statu defuncti.*

f In numero cognitionum pendet appellatio, nondum re iudicata ex appellatione: quemadmodum & rei ipsi pendere dicuntur, nondum crimine liberati.
 h i. euato ordine introductionum.
 i Appellanti vno defuncto, heredes eius quatuor alios mentes habent. Nam de hereditate adeunda deliberare possunt, ac deinceps vel accipere & exercere appellationem, vel non accipere. *ut hic: Synops. Basilic. 9. tit. 1. c. 148.*

k l. 1. §. de appellat. *l. 29. D. de re iud.*
 m Ultra tempus concessum appellanti ad exercendam appellationem, heredes eius quatuor mentes habent, qui non currunt ex morte defuncti: sed ex quo finitum est tempus heredi deliberandi causa datum. vide ordinem in hanc constitutionem Cuiacium *c. 16. de prescript. vers. Quintum est, ubi de temporibus exequenda & agenda appellationum.*

n *l. 11. C. Theod. 34. propter. Hal.*
 o Vbi princeps, ubi securitas: ibi etiam cessat iusti timoris presumptio. *l. ult. §. quod metus causa. p. ad Germanianum. l. 30. C. l. h. d. de appella.*
 q *l. 30. C. Theod. de appellationibus.*
 r meathesis. ita legendum est, comites Orientis, seu praefectos Augustales seu vicarios vel aliam iudicem. *l. 30. v. Cuiac. §. obf. 2.*
 s Qui vano timore non appellat, sententiae videtur acquiescere. *l. 30. C. Theod. de appellationibus.*
 t adde *ex d. l. 30.* Nobis enim moderantibus reipublicam, nullus audebit iudex prouocationis persequi in iurantibus denegare.
 u Qui iusto metu ductus non appellat, intra tempora appellationis coram notario protestari debet, per se non stare quominus appellet. Huiusmodi protestatio vim habet legitimae appellationis. *ut. Synops. 4. obf. 44. 45.*
 x appellare. *l. 30.*
 y *lun. d. l. 30.*
 z & obtinuerit in causis appellationis, eius vis & tria correo prodest.

1. Imp. *Alexand. A. Iuliano.*
T I A M post mortem eius, qui^a appellauit, necesse est heredibus eius vel reddere causam prouocationis, vel statutis acquiescere. PP. 3. Non. Decemb. Alex. Conf. 223.

2. Idem A. Marcellina.
E Ius qui requirendus^b annotatus appellauit, & antea causam mortuus est, bona^c ad successorem pertinere, parentibus iuris placuit. PP. 3. Non. Decemb. Alex. Conf. 223.

Expressa ademptio bonorum, morte appellantis non perimitur: secus in tacita. *Bart.*

3. Idem A. Vlpio.
S I si qui ademptis bonis in exilium datus est, appellauerit, ac pendente prouocatione defunctus est: quamuis crimen in persona eius euauerit, tamen causam bonorum agi oportet. Nam multum^d interest, utrum capitalis poena irrogata bona reo quoque adimat (quo casu morte eius extincto crimine, nulla questio superesse potest) an vero non ex damnatione capitis, sed speciali praedis sententia bona auferantur. tunc etenim subducto reo, sola capitulis causa perimitur, bonorum remanente quaestione. PP. 6. Id. Mart. Modesto & Probo Conf. 229.

4. Imp. *Gordianus A. Alexandro.*
S I pater ad decurionatum^e euocatus appellationem interposuit, & eaque pendente concessit in fatum: honoris eius quaestio morte finita est.

5. Idem A. Felici.
Q uamuis ancilla^f de cuius dominio disceptabatur, & rectore prouinciae contra te ius dictatum fuerat, in fatum concesserit: tamen cum appellationem super ea re interpositam fuisse, & in numero^g cognitionum pendere proponas, ea prouocatio suo ordine^h propter peculium ancillae audiri debet.

6. Imp. *Constantinus A. ad Bassum praefectum urbi post alia.*

S I vnus ex litigatoribus adhuc pendente appellatione^k defunctus sit: non residuum tantum temporis heredes eius habeant, sed etiam alios quatuor^l menses. sin autem ad deliberationem hereditatis certum tempus indulgetur, post lapsum eius temporis quatuor^m mentium numerabitur [spatium]: ne ignorantes negotium, vel etiam super adeunda hereditate dubitantes, priusquam aliquod commodum sentiant, damnis affici compellantur. PP. 13. Kal. Iun. *S. m. iij. Crispo II. & Constantino II. CC. Conf. 321.*

DE HIS QUI PER METVM
 iudicis non appellarunt.

TIT. LXVII.

1. Imp. *Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Dorophani.*

S I contra te iure pronunciatum est, nec appellationis auxilium imploratum est, intelligis acquiescere te statutis oportere. In sacroⁿ enim omitatu nostro timere nihil potuisti. S. 15. Kal. Iun. *Philippopol. AA. Conf.*

Qui propter timorem vanum omittit appellare, videtur sententiae acquiescere. *Paul. de Cast.*

2. Imp. *Iulianus A. Geminiano P.*

H is^q qui tempore competenti non appellant, redintegrandae audientiae facultas denegetur. Omnes igitur, qui contra praefectos vi bi, magistros officiorum, vel magistrum militem, seu praefectos Augustales, seu vicarios vel aliam iudicem, d. l. 30. v. Cuiac. §. obf. 2. appellauerint, intra tempora appellationis coram notario protestari debet, per se non stare quominus appellet. Huiusmodi protestatio vim habet legitimae appellationis. *ut. Synops. 4. obf. 44. 45.*
 x appellare. *l. 30.*
 y *lun. d. l. 30.*
 z & obtinuerit in causis appellationis, eius vis & tria correo prodest.

a *l. 2. §. eodem. l. 10. §. 2. D. de appell. l. 1. §. de diuers. rescript.*
 b *l. 1. §. eodem.*
 c In Gallia non prodest. Nam quilibet tenetur appellare. *vide Rebuffum in probemio constit. glo. 5. num. 98.*
 d momentaria. *Hal. si de momento fuerit appellatum, r. Cod. Theod. 37. Momentum est celeris reformatio, & restitutio post sessionis per vim aut alio modo ablata, aut interpellata. vide Isidorum 5. Etymolog. adde l. 3. unde vi.*
 e Possuntne indices de causa prouocationis & possessionis simul cognoscere possunt, si ita casus tulerit, non tamen coguntur. *vide Cuiacium 2. obseru. 35.*
 f *l. 1. v. C. Theod. eod.*
 g Multi in possessionem si quis velit, contradiatorem in ius vocare cogitur: qui si compareat, & missionis tempore expulsi, non appellauerint, ad contradicendum postea non admittuntur. *ut hic. de quo vide Socinum regula 263.*
 h Ita celeris est momenti reformatio. *l. 14. §. de agricola. ut appellatione re morati non possunt. Symmachus x. epist. In causis quibus momenta reformatio postulat, appellationes recipi non oportet. A sententia quae causam possessionis dirimit, non licet appellare: ne quod beneficio celeritatis inuentum est subdatur iniuriis tarditatis. l. 22. Cod. Theod. quorum appellationes. Hodie de iure canonico appellari potest a possessione. cap. cum ad sedem de restitut. spoliat. vide wermserum 1. praef. 2. 4. obseruat. 12.*
 i Ita, appellare licet a causa momentanea possessionis, ubi notoria est iniuria: sed & si iniuria sententia illata reparari non potest: quouies melior est causa possidentis (ut in turpi causa: ubi missio facta est ex secundo decreto: ubi sententia super fructibus & eo quod interest lata. *vide Socinum regula 18.* In Gallia sententia possessorij (recedentiam vocant) executioni mandari potest, non obstante appellatione. *Imbert. in Enchiridio in versic. Vn mineur. Rebuff. in probemio constit. glo. 5. nu. 101.*
 k Reformati id dicitur quod restituitur.
 l Titulus ita conceptus est in Codice Theodosiano, De possessione ab eo qui bis prouocauerit transferenda. *lib. 11. tit. 18. adde l. 122. §. 5. D. de verborum obligationibus. Nouell. 82. cap. 5.*
 m in eodem articulo scilicet, *vide wermserum 1. praef. 2. 4. cap. 25.*
 n Velut si appellauero a duumviro ad praesidem, a praeside ad praefectum urbi.
 o Appellare tertio in vna eademque causa non licet. *ut hic.* Quid si iudex secundus appellationis reum in expensis oneravit? tertio appellare posse refert Angelus hic. *Quid si consensu partium tertio, quartove appelletur: id permitti notat Bartol. hic. vide Socinum regula 328.*
 p Retractatio, est pro appellatione.
 q A sententia iudicis dati appellatur ad eum qui dedit. *l. 1. D. qui & a quo appell.*
 r Reversatio non est de numero appellationum.

SI VNVS EX PLVRIBVS
 appellauerit.
TIT. LXVIII.

1. Imp. *Alexand. A. Licinio.*

S I iudici probatum fuerit, vnam^a eandemque condemnationem eorum quoque quorum appellatio iusta pronuntiata est, fuisse, nec diuinitate factorum separationem accipere, emolumentum victoriae secundum ea quae [sepe] constituta sunt, ad te quoque, [qui nec prouocasti], pertinere non ignorabit. PP. 14. Kal. Septemb. II.*

2. Idem A. Sereno.

S I in vna^b eademque causa vnus appellauerit, eiusque iusta appellatio pronuntiata est: ei quoque prodest [qui non appellauerit]. Quod si aetatis auxilio vnus contra sententiam restitutionem impetrauerit: maiori, qui suo iure non appellauerit, hoc rescriptum non prodest.

SI DE MOMENTANEA POSSESSIONE
 fuerit appellatum^d.

TIT. LXIX.

1. Imp. *Valentinianus, Theodosius, & Arcadius, AAA.*
 ad Eufignium P. P.

V M^e de possessione^f, & [eius] momento causa dicitur: etsi [appellatio] interposita fuerit, tamen lata sententia sortitur effectum. Ita tamen possessionis reformationem^g fieri oportet, ut integra omnis proprietatis causa seruetur. Datum 14. Kalend. Decembr. Mediol. Honor. N. P. & Euodio, Conf. 386.

NE LICEAT IN VNA EADEM
 que causa tertio^h prouocareⁱ, vel post duas^k sententias iudicum, quas definitio praefectorum roborauerit, eas retractare.

TIT. LXX.

Qui succubuit in duplici appellatione, non potest tertio appellare super eisdem articulis, & etiam supplicare. *Bart.*

1. Imperator *Iustinianus A. Mennae praefecto praetorio.*

S I quis in quacumque lite iterum prouocauerit, non liceat ei tertio^l in eadem lite super iudicis capitulis prouocatione vi bi, vel sententias excellentissimorum praefectorum praetorio retractare^m: licentia danda litigatoribus, arbitro dato, ipsius audientiamⁿ cum dedit, ante^o litteram contestatam inuocare: & huiusmodi petitione minime prouocationis vim obtinente.

ex secundo decreto: ubi sententia super fructibus & eo quod interest lata. *vide Socinum regula 18.* In Gallia sententia possessorij (recedentiam vocant) executioni mandari potest, non obstante appellatione. *Imbert. in Enchiridio in versic. Vn mineur. Rebuff. in probemio constit. glo. 5. nu. 101.*
 k Reformati id dicitur quod restituitur.
 l Titulus ita conceptus est in Codice Theodosiano, De possessione ab eo qui bis prouocauerit transferenda. *lib. 11. tit. 18. adde l. 122. §. 5. D. de verborum obligationibus. Nouell. 82. cap. 5.*
 m in eodem articulo scilicet, *vide wermserum 1. praef. 2. 4. cap. 25.*
 n Velut si appellauero a duumviro ad praesidem, a praeside ad praefectum urbi.
 o Appellare tertio in vna eademque causa non licet. *ut hic.* Quid si iudex secundus appellationis reum in expensis oneravit? tertio appellare posse refert Angelus hic. *Quid si consensu partium tertio, quartove appelletur: id permitti notat Bartol. hic. vide Socinum regula 328.*
 p Retractatio, est pro appellatione.
 q A sententia iudicis dati appellatur ad eum qui dedit. *l. 1. D. qui & a quo appell.*
 r Reversatio non est de numero appellationum.

QVI

2. An femina? v. l. 7. §. eo. An ecclesia: minor obligatur ad factum, mercator qui foro cessit: heres qui non conficit inuentarium: debitor nulla molestia a creditoribus affectus, excommunicatur: subditus ob vestigalia & collectas non solutus: Doctor miles: obligatus in specie debitor, si creditorem habeat pauperiorem: spoliatus bonis in bello vel propter bellum: bannitus bonis restitutus: Debitor diues condemnatus pro delicto: vide apud

Matth. Brunum tract. de cessione bonorum. 4. quæst. 1. vbi alias quoque questiones proponit. adde So. cinum regul. 46. vbi sedecim casus enumerat in quibus cessio bonorum non admittitur.

b Qui bonis ex lege Iulia cedere possunt. 4. C. Theod. 18. legis Iulie meminit lex 4. §. eod.

c dixi 4. 2. D. 3. Nouell. 123.

d Qui bonis cedit, non liberatur, ipso iure: sed a solo carcere: potest enim rursus a creditoribus conueniri. l. 7. D. eod. Synops. Basilic. 7. tit. 6. ex tit. 5. c. 8. Quid, teneatur ne tantum in quantum facere possit? teneatur. versic. Eum quoque. Instit. de act. Excipe quatuor casus, de quibus vide So. cinum regul. 47.

e Vincula & verbera proposita erant iis qui creditoribus suis satis non facebant. v. hic. & l. ult. §. 1. C. Theod. de eod.

f Bonorum facta cessio, si res adhuc est integra, reuocari potest. l. 3. l. 1. D. eo. l. 8. §. de distract. pignori.

g adde l. 7. ad l. Iul. maiest.

h i. re integra.

i Qui cedit bonis, distractionem bonorum patitur. l. 3. l. 5. §. eod. l. 4. §. eo. l. 11. §. ex quib. caus. infra. adde Nouell. 135. dixi ad leges 12. tabul. lib. 2. tit. 20. §. 27.

k Cessio bonorum facta a patre, ad bona liberorum eius non extenditur.

l Debitor principis, bonis potest cedere, vt hic: & l. 2. in prin. §. eo.

m Lege Iulia beneficium bonorum cessionis introducit. C. Theod. eod. v. Alcia. 2. Parerg.

n Facta bonorum cessione, creditores bona debitoris autoritate sua iure dominij detinere non possunt.

o publice sc. p. i. si modo res propria debitoris fuerit. q. l. 9. §. tit. prox.

r v. l. 31. D. de usucap. f. Debitoris bona creditoribus in solutum dari possunt.

t facit lex 12. in §. de episc. l. 17. §. de rescind. vend. l. 16. D. de muneribus. l. 9. §. de excus. munerum. u. euitandum sc. x. l. 2. C. Theod. eod.

y videtur cessio bonorum olim facta solennibus verbis.

z nulla voluntas. d. l. 2. l. 1. vlt. D. eo. v. Fornerium 2. §. de eod. 27.

a Filiusfam. possit. Hal. Etiam filiusfamilias bonis possunt cedere.

b vide Cuiac. 13. obs. 18.

QVI^a BONIS^b CEDERE^c

possunt.

TIT. LXXI.

De effectu cessionis.

1. Imp. Alexand. August. Irenæo.

Vi bonis cesserint, nisi^d solidum creditor receperit, non sunt liberati. In eo enim tantummodo hoc beneficium eis prodest, ne iudicati detrahantur in carcerem. PP. 12. Kal. Decemb. Maximo II. & Aeliano. Conf. 224.

De eo qui solvere paratus est.

2. Imp. Philippus A. & Philippus Cæsar. Abascanto.

Si quantitatem, quam licet reipublicæ condemnatus debebas, inferre paratus es: frustra vereris, ne^f verbum^g bonorum cessionis temere a te prolatum, priuare te, necdum^h distractisⁱ facultatibus, iuris rationibus possit. PP. 13. Kal. Feb. Philippo A. & Aeliano. Conf. 246.

Si pater bonis cesserit.

3. Imp. Valerianus & Gallienus, & Valerianus nobilissimus Cæsar AA. Iuliano Lenissæ.

Si pater^k tuus bonis cessit propter onera ciuilia^l: ipsius facultates oportet inquiri: non patrimonium, quod tibi emancipato quæsitum dicis, inquietari. Quod vt fiat, implorare æquitatem prædis debes.

De provinciis & de effectu cessionis.

4. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Chiloni.

Legis Iulie^m de bonis cedendis beneficium, constitutionibus diuorum nostrorum parentum ad prouincias porrectum esse, vt cessio bonorum admittatur, notum est: non tamen creditoribus suaⁿ auctoritate diuidere hæc bona, & iure dominij detinere, sed venditionis^o remedio, quatenus^p substantia patitur, indemnitati suæ consulere permissum est. Cum itaque contra iuris rationem res iure^q dominij teneas eius qui bonis cessit, te creditorem dicens: longi^r temporis præscriptione petitorum submoueri non posse manifestum est. Quod si non bonis eum cessisse, sed res suas in^t solutum tibi dedisse monstretur, præses prouinciæ poterit de proprietate tibi accommodare notionem.

De muneribus & honoribus.

5. Iidem AA. & CC. Myroni.

Propter^t honorem municipalem, vel munus^u, bonis cedentium inuidiosam admitti cessionem minimè conuenit: sed his obnoxios pro modo substantiæ fungi.

De professione.

6. Imp. Theodos. A. [apud acta] dixit:

In^x omni cessione [bonorum] ex qualibet causa facienda, scrupulositate^y priorum legum explosa, professio^z sola quaerenda est. 1. Idem dixit, in omni cessione sufficit voluntatis sola professio. Dat. Kalend. Maij, Honor. N. P. & Euodio Conf. 386.

De filiisfamilias.

7. Imp. Iustinianus A. Iuliano P. P.

Contribus acquiri vetitæ sunt, necnon peculium^b vel castrense, vel quod patre volente possident: quare cessio bonorum eis deneganda sit: cum & [si] nihil in suo censu hi, qui in potestate parentum sunt, habeant: tamen ne patiantur iniuriam, debet bonorum cessio admitti. Si enim & paterfamilias admittendus est propter iniuriarum timorem ad cessionis^c debile veniens adiutorium: quare filiusfamilias vtriusque^d sexus hoc ius denegamus? cum apertissimi iuris est, & inter patresfamilias, & inter alieno iuri subiectos, si quid postea^e eis pinguis accesserit, hoc iterum vsque ad modum debiti posse a creditoribus legitimo modo auelli. Dat. 10. Kal. Mart. Constantin. post consul. Lampad. & Orestis, VV. CC. 331.

o publice sc. p. i. si modo res propria debitoris fuerit. q. l. 9. §. tit. prox. r v. l. 31. D. de usucap. f. Debitoris bona creditoribus in solutum dari possunt. t facit lex 12. in §. de episc. l. 17. §. de rescind. vend. l. 16. D. de muneribus. l. 9. §. de excus. munerum. u. euitandum sc. x. l. 2. C. Theod. eod. y videtur cessio bonorum olim facta solennibus verbis. z nulla voluntas. d. l. 2. l. 1. vlt. D. eo. v. Fornerium 2. §. de eod. 27. a Filiusfam. possit. Hal. Etiam filiusfamilias bonis possunt cedere. b vide Cuiac. 13. obs. 18.

c Cessionis bonorum fletibile auxilium est.

d Cedere bonis mulier potest. vide Mattheum Brunum tract. cessionum. 4. quæst. 1. Quid Ecclesia? potest quoque. Nouella vt determinetur. 11. §. si quis autem.

e l. 4. §. 7. D. eo. l. 3. §. tit. prox. §. vlt. Inst. de act.

f Si creditorum alij dilationem dare debitori volunt ea lege, ne cedat bonis & integrum soluat, alij bonorum cessionem accipere velint.

Si quidam ex creditoribus inducias dare & alij bonorum cessionem accipere velint.

8. Idem A. Iohanni præfecto prætorio.

Cum^f solito more a nostra maiestate petitur, vt ad miserabile^g cessionis bonorum homines veniant auxilium, & electio detur creditoribus vel quinquennale^h spatium eis indulgere, vel bonorum accipere cessionem, saluaⁱ eorum videlicet existimatione & omni corporali cruciatu^k semoto: quotidie dubitabatur, si quidam ex creditoribus voluerint quinquennales dare inducias, alij autem iam nunc cessionem accipere velint, qui audiendi sunt. In tali itaque dubitatione nemini putamus esse ambiguum quod sentimus, & quod humaniorem sententiam^l pro duriore eligimus, & sancimus, vt vel ex cumulo debiti, vel ex numero creditorum causa iudicetur. Et si quidem vnus creditor aliis omnibus grauior^m in summa debiti inueniatur, vt omnibus in vnum coadunatis, & debitis eorum computatis, ipse alios antecellat: ipsius sententia obtimeat, siue indulgere tempus, siue cessionem accipere desiderat. Si verò plures quidem sint creditores, ex diuersis autem quantitatibus: etiam nunc amplior debiti cumulus minori summæ præferatur, siue par, siue discrepans numerus est creditorum: cum non ex frequentissimo ordine sceneratorum, sed ex quantitate debiti causa trutinetur. Pari autem quantitate debiti inuenta, dispari verò creditorum numero: tunc amplior pars creditorum obtimeat: ita vt quod pluribusⁿ placeat, hoc statuatur. Sin verò vndique æqualitas emergat tam debiti quam numeri creditorum: tunc eos anteponi, qui ad humaniorem^o declinant sententiam, non cessionem exigentes, sed inducias: nulla quidem differentia inter hypothecarios, & alios creditores, quantum ad hanc electionem^p obseruanda. In rebus autem officio iudicis partiendis, suam vim singulis creditoribus habentibus, quam eis legum præstabit regula: nullo præiudicio creditorum cuiquam ex quinquennij dilatione circa temporalem^q præscriptionem generando.

DE BONIS^r AVTHORITATE

iudicis possidentis, ¶ seu venundandis, & de separationibus bonorum.

TIT. LXXII.

1. Imp. Antoninus A. Atticæ.

In bonis mortui potiorum esse causam legatariorum, qui cum (vt pater hæredem) conuenire potuerunt^t: quam eorum^u quibus ipse heres legauit, manifestum est: cum prius legatum quam^v æs alienum exigatur: legatum autem a mortuo relictum, post^x debiti detractionem inducatur.

Creditoribus defuncti impetrant separationem a bonis si fidem heredis non sunt secuti. Paul. de Cast.

2. Imp. Gordianus A. Aristoni.

Est iurisdictionis tenor promptissimus, indemnitatifque remedium edicto prætoris creditoribus hereditariis^y demonstratum, vt quoties separationem^z bonorum postulant, causa cognita impetrent. Reportabis igitur conuenientem desiderij tui fructum, si te non heredum fidem^a secutum, sed ex^b necessitate^c ad iudicium eos prouocare demonstraueris.

3. Idem A. Claudianæ.

Ex contractu qui cessionem rerum antecessit^d, debitorem contra iuris rationem conuenies, cum eum æquitas auxilio exceptionis^e muniat. At tunc demum iterato possis desiderare conuentionem, cum^f tantum postea quæsiuit, quod præsidem ad eius rei licentiam debeat promouere.

4. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.

Clarianæ.

Inciuile est quod postulas, vt vnus ex chirographariis^g creditoribus debitoris bona compellatur^h suscipere, satisⁱ ceteris^j eius creditoribus facturus.

5. Iidem AA. & CC. Acyndino.

Si bona debitoris tui vacare^k constet, & hæc a fisco non Sagnoscantur: in possessionem eorum mitti te a compere bonis heredis: nisi heredis fidem sunt secuti. Cur ita? quia qui fidem heredis sequitur, cum herede contrahit: idemque creditor est heredis. b Necessitate qui litigat, aduersarium non probat. c facit l. 1. §. 13. l. vlt. D. de separationib. v. Cuiac. 10. obs. 25. d l. 7. §. tit. prox. e exceptio cessionis. §. vlt. vers. ecce enim. Instit. de replicat. f d. l. 7. g Quid in hypothecariis? idem. Bald. hic. h l. 2. §. 3. D. de curatoribus bon. dando. i Si mortuus non habet heredem, creditores in possessionem mittuntur. v. l. 6. in fin. l. 4. D. eo. l. 1. §. ne pro dote mulieris bona quond. Aliæ sunt causæ possessionis bonorum, rei seruandæ causæ, & hæc si quis fraudationis causæ latet ne in ius

integrum soluat, alij bonorum cessionem accipere velint. g Miserabile bonorum cessionis auxilium. h v. l. 4. §. de precib. imper. off. v. Papon. 10. Ar. rest. 9. des respits & quinquennales. & 3. Notar. 8. Cuiac. 2. obs. 10. Rebuff. in tract. de litem dilatoriis.

i v. l. 11. §. ex quibus causis. vide Hotom. 24. Illust.

k l. 1. in §. 5. eo. adde Nouell. 135. & ibidem Cuiac. Fornerium 2. §. de litem dilatoriis.

l Humanior sententia præduriore eligenda.

m facit l. 10. D. de passu.

n Quod pluribus placet, admittendum.

o l. 3. in fin. D. de his que in testamentis: dixi ad l. 56. D. de reg. iur.

p secus quod ad ius debiti consequendi, l. 1. D. eo. l. 6. §. tit. prox.

q Dilatione pendente, non currit præscriptio aduersus creditores.

r de rebus. 42. D. 3.

t In Gallia non mittuntur actiones in possessionem bonorum maxime in causis beneficiaribus, vt Rebuffus notat pro-mio. const. glo. 5. num. 10.

u l. 1. in fin. D. vt in posses-sione.

v Legatarij defuncti potiores sunt legatariis heredis, atque ita, ordo est inter legatarios diuersorum testa-mentorū, quia legatarij prioris testamenti, res-pectu legatariorum secundi testamenti, quasi creditores cen-sentur.

x Legatum, quasi æs alienum.

y l. 6. in §. 3. de hered. act.

z l. 1. §. 1. D. de separationib.

a hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

b hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

c hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

d hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

e hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

f hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

g hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

h hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

i hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

j hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

k hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

l hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

m hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

n hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

o hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

p hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

q hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

r hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

s hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

t hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

u hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

v hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

w hoc innuit Creditores defuncti impetra-re separationem a

Vocetur. *l. 9. §. eod.* aut vocatus non veniat, nec defendatur. *l. 2. D. quib. ex caus. in poss. si exiliij causa solum verterit, nec defendatur. l. 13. d. titulo.* si heres latidare iussus non satisfecerit. *l. 13. D. de rebus auct. add. Cuiac. 10. obs. 31.*

a statim sc. b *l. 13. de iure domini impetrando. l. 4. §. tit. prox. l. 14. §. de passu.*
c Hypothecarij creditores praferuntur chirographariis. *vide quae dixi ad l. ult. in f. §. tit. prox. l. 9. §. qui potior.*

d *l. 5. §. eo.*

e Pro rata debiti, chirographarij creditores pretium ex bonis debitoris redactum inter se partiuntur.

f Heres particularis non representat defunctum, nisi quatenus est heres: ut non in maiorem quantitatem confundatur actio.

g Pro rata qua creditor succedit, confunditur actio.

h *l. 6. §. de hered. instit.*

i *l. 1. l. 7. §. de hered. act.*

k *dixi ad l. 5. d. 6. §. de hered. act.*

l Confusionis habetur ratio hic: ut ne duo contraria sint in eodem subiecto.

m *l. 1. §. 1. D. de separationib.*

n Missus in possessionem ex primo decreto, dominium non acquirit. *l. 4. §. qui bon. cad. l. 5. D. ut in poss.*

o Missio ut fiat hac intercedere prius oportet. Oportet enim debitorem primum latitare, & quidem ad circumscriptionem creditore: deinde non defendi, tunc, constare eum debitorem esse actoris, idque summarij falletem. Inde petitur bonorum possessio. Tempus postea aliquod labi & interitici necesse est, ut ad venditionem perveniat, (quod spatium arbitrio iudicis definitur) ut ex pretio redacto, satisfiat creditoribus.

p Decretum primum vel secundum ut interponatur, necesse est reum latitare. *ut hic:* nisi agatur adversus reum iam damnatum, & in eius bona fiat eo nomine executio. *l. 1. propterandum. §. si autem reus. §. de iudiciis.* nisi quis absens sit reipublicae causa & dolose. *l. cum j. de privatu carceribus.* nisi reus ipse fisco debeat & a fisco conveniatur. *l. 1. §. si propter publicas prestat.*

q *l. 19. D. de in ius vocand. l. 7. §. 1. D. quib. ex caus. in poss. add. quae dixi ad l. 3. §. eo.*

r Inducia dantur absenti.

s non in omnia bona ut olim. *l. 1. D. quib. ex caus. in poss.*

t quo nomine etiam expensas & damna intellige.

u Contumax reversus re integra, rerum suarum possessionem certa lege revocat, *ut hic:*

x Si creditorum unus missus fuerit in possessionem ex primo decreto, eius missi

tenti iudice recte postulabis. *17. Kal. Ian. *Coff.*

Creditores hypothecarij chirographariis praferuntur. *Bald.*

6. Idem AA. & CC. Agathomato.

Pro debito creditores addici a tibi bona sui debitoris non iure postulant. Vnde si quidem debitoris tui ceteri creditores pignori res acceperunt: potiores eos quam te chirographarium creditorem haberi non ambigitur. Quod si specialiter vel generaliter nemini probentur obligata, ac sine d successore communis debitor vel eius heres decessit: non dominij rerum vindicatione, sed possessione bonorum, itemque venditione, aequali portione pro rata debiti quantitate omnibus creditoribus consuli potest.

7. Idem AA. & CC. Domno.

Si vxor tua pro fratre patris suo heres existit, nec habet ab eo quicquam exigere prohibita est: debitum a coheredibus pro parte petere non prohibetur: cum ultra eam portionem qua successit, actio non confundatur. Sin autem coheredes soluendo non sint, separatione postulata, nullum ei damnum fieri patitur. Datum Kalend. Decemb. AA. Confli.

8. Idem AA. & CC. Alidz.

In possessionem rei servandae vxor defuncti, vel alij creditores missi, dominium ex ea causa tenentes adipisci minimè possunt.

9. Idem AA. & CC. Teruncio.

Cum proponas eum contra quem supplicas ex administratione negotiorum tibi obligatum: hunc secundum iuris rationem adito rectore provinciae potes convenire. Nam si ad circumscriptionem tui iuris latitat, nec defenditur, & cum tuum esse debitorem constat: ad exemplum edicti, bonorum eius possessionem poteris impetrare. Tempore autem transacto, etiam venditionem eorum a competenti iudice postulare non prohiberis. Dat. 14. Kal. Septemb. Dioclet. & Maxim. AA. Confli.

In authent. de exhib. & introduct. reis. §. si verò semel. col. 5. tit. 8. al. 6. Nov. 53. cap. 4.

Et qui iurat se venturum ad iudicem, si se subtraxerit, Index ipse si administrator sit, vel is qui iudicem dedit, inbeat eum exhiberi. Si verò omnino absit, examinet Index ubi sit, induciis datis intra quas si non occurrat, secundum unam partem examinato negotio mittet actorem in possessionem rerum eius iuxta mensuram declarati debiti. Quod si redeat antequam prosequatur causam: resurciat actori omne damnum: praestabitque fideiussorem de lite prosequenda, & res suas suscipiet.

Missio uno ex creditoribus in possessionem ex primo decreto, ceteri venientes debito modo, & congruo tempore, videntur in possessionem missi. *Bal.*

10. Imperator Iustinianus Aug. Ioanni praefecto praetorio.

Cum apud veteres quaestionem ortam invenimus super pecuniis debitis, pro quibus hypotheca non sunt constitutae, propter res ad debitorem pertinentes, dum is feueriores creditores formidans, sese celaverit, & illi de rebus ad eum pertinentibus competentia ingrediantur iudicia, postulantque in possessionem rerum sese transmitti: si etiam alij creditores quibus obnoxius esse videtur, possint quandam habere communionem in rerum possessione: huiusmodi dubitationem amputantes, censemus per praesentem divinam generalem constitutionem, ut si non omnes huiusmodi debita praetendentes, sed ex his certi ab iudiciali sententia in possessionem rerum mittantur: non solum hi, sed etiam alij omnes talia debita praetendentes, eadem commoditate potiantur, ut possint cum prioribus rerum detentatoribus communionem habere in rebus de quibus (sicut superius declaratur) prolata fuerit sententia. Quid enim iustius est, quam omnes qui ad res debitoris mitti debent, esse participes huiusmodi commoditatis? Ut autem non in perpetuum aliorum negligentia illi qui pro suis debitis alacriores creditoribus aliis ostenduntur fuisse, praegraventur: rectius nobis esse videtur, tunc com-

l. 19. D. de in ius vocand. l. 7. §. 1. D. quib. ex caus. in poss. add. quae dixi ad l. 3. §. eo.

De eo qui iuraverit iudicio fisci, nec comparerit.

Inducia dantur absenti.

non in omnia bona ut olim. *l. 1. D. quib. ex caus. in poss.*

quo nomine etiam expensas & damna intellige.

Contumax reversus re integra, rerum suarum possessionem certa lege revocat, *ut hic:*

Si creditorum unus missus fuerit in possessionem ex primo decreto, eius missi

proderit omnibus aliis creditoribus, praesentibus & intra biennium venientibus, & debitum ostendentibus, & expensas pro rata refundentibus, absentibus, verò, si intra quadriennium venerint & superiora praestiterint.

y *l. 12. D. de reb. auct. iud.*

z de creditoribus praesentibus.

munitionem habere in possessione rerum alios creditores, qui non hoc peregrisse noscuntur, cum praesentes quidem in una eademque degentes provincia, in qua & possessores rerum commorantur intra duorum annorum spatia: absentes autem intra quadriennium creditoribus possessione antelato modo detinentibus suum debitum certum faciant, & expensas secundum quantitatem debitorum perfolvant eis qui sententias consecuti sunt, per sacramentum eorum manifestandas, qui eas adipiscenda gratia possessionis rerum sustinuerunt: quia & secundum debita satis ei fieri, explorati iuris est. Post completum autem memoratum tempus nullam eis esse licentiam, eos qui possessionem adepti sunt, molestare, vel aliquibus damnis afficere: actiones autem quas ex legibus sibi competere putaverint, contra suos exercere debitores.

1. Sin autem hi qui detinent possessiones, vel ex sententia iudicis res vendiderunt, vel alio quocumque legitimo modo omne ius quod in iisdem rebus habere noscuntur, in alias personas post definitum a nobis tempus transulerint, & certas pecunias receperint, quicquid superfluum invenit fuerit, & amplius quam eis debetur, hoc modis omnibus necesse est eos praesentibus tabulariis signare, & in cimeliarchio sanctae ecclesiae illius civitatis in qua huiusmodi contractus celebratur, deponere: attestatio videlicet prius per memoratos tabularios conscribenda: praesente etiam eo qui res eas vendiderit, vel in alias personas transulerit, ut per eam manifestetur tam quantitas pecuniarum quae pro venditione rerum, vel translatione praestatae sunt: quam earum quae superfluae post dissolutionem debiti inveniuntur: ut si quis postea creditor apparuerit, & debiti cautionem ostenderit, possit ex his satis sibi facere: prius scilicet rectore provinciae sine aliquo damno causae faciente examinationem, & non concedente nec viros reuerendissimos oeconomos, vel cimeliarchas sanctae ecclesiae in qua pecunia deponuntur, aliquod detrimentum vel dispendium sustinere: per suam autem interlocutionem creditorem praecipiente secundum modum debiti ex depositis pecuniis suum accipere debitum. Ut autem non liceat creditoribus in venditione vel translatione rerum, dolum vel aliquam machinationem vel circumscriptionem facere: iubemus attestationem super hoc celebrandam apud defensorem locorum, gestis interuenientibus, insinuari, siue tantum ex pretio quantum debetur, siue plus, siue minus colligitur: & praesentibus non tantum (sicut dictum est) tabulariis, sed etiam viro reuerendissimo cimeliarcha. Apud quem (si ita contigerit) superfluae pecuniae signatae deponendae sunt: iusiurandum sacrosanctis evangeliiis propositis venditore vel translato rerum praestante, quod neque per gratiam emptoris, vel eius ad quem res iure cessionis transferuntur, nec aliquo dolo interveniente minorem iusto pretio rerum quantitatem acceperit, sed eam quam re vera cum omni studio potuerit invenire. Datum 15. Kal. Novemb. Constantinopoli, post consulatum Lampadij & Orestis virorum clarissimorum anno secundo 532.

DE PRIVILEGIO FISCO.

TIT. LXXIII.

Res paraphernales vxoris, non obligantur fisco ex mariti primipilaris officio. *Salyc.*

1. Imp. Antoninus A. Eutropia.

ON A mariti tui si ob reliqua administrationis primipilaris a fisco occupata sunt: res, quas tuas esse liquido probaveris, ab aliis separatae tibi restituantur.

Mulier & fiscus in tacita hypotheca paribus passibus ambulant. *Bart.*

2. Idem A. Valerianae.

Quamvis ex causa dotis vir quondam tuus tibi sit condemnatus: tamen si priusquam res eius tibi obligarentur, cum fisco contraxit: ius fisci causam tuam praevenerit. Quod si post bonorum divisionem obligationem rationibus meis cepit esse obligatus: in eius bona cessat privilegium fisci. PP. 14. Kalend. Novemb. Antonino A. IIII. & Balbino Confli. 214.

l. 9. §. de iure dotum. q Inter mulierem & fiscum servatur ordo temporis. Quid si mulier concurrat cum privato antiquior: prius vincit: concurrentes cum fisco antiquior, vin citur. Concurrentes cum privato & fisco antiquioribus (demos matum contraxisse cum privato ac fisco cum muliere) vincit privatum & fisco. fisco quidem non concurrente cum fisco, sed concurrente cum privato, eoque vincendo qui iam vicit fisco. *vide Anton. Mercatorem 3. Notar. 14. Robert. 3. Animadvers. 14.*

a de creditoribus absentibus.

b de qualitate debiti.

c de praestandis expensis.

d Missus in possessionem iurat de expensis.

e Intra quod tempus creditores admittuntur adversus missum in possessionem.

f Haec verba a nobis, Alciatus expungit. *l. dispa. 19.*

g missionis utilitas alteri cedi potest.

h cimeliarcho quidam etiam ita legunt, & male cimeliarcho.

i *l. 20. §. 17. de agricolis: vide quae dixi ad l. 9. §. 6. D. de panu. Novell. 74. c. 4. §. 2. l. 30. §. de episcop. aud. add. Theophilum in §. sacras Instit. de rer. divis.*

j cimeliarchos. *Novell. 40. §. 1.*

k cimeliarcho, hunc quidam vertunt thesaurarium.

l vide quae dixi ad l. 6. §. 4. §. de hu qui ad ecclesias.

m add. lib. 10. tit. 17. eod. add. 49. D. 14. Synops. Basilic. 7. tit. 6. ex tit. 9.

n id est, administratae annonae.

o Propter dotem, non dotales. *l. 4. §. in quib. caus. pign. tacite dixi ad l. 2. §. ne vxor pro marito: Res paraphernales vxoris, fisco non obligantur ex mariti primipilaris officio.*

p si quis prius debitor fisci factus sit, ita ut ei bona ipsius obligarentur, ac deinceps vxorem duxerit, ita ut dotis quoque nomine sint obligata, fisco dote potior est, siue e contrario dotis nomine prius obligatus fuerit, dos fisco praefertur. *ut hic. Synops. Basil. 9. tit. 5. ex tit. 9. c. 2. Itaque mulier & fiscus in tacita hypotheca paribus passibus ambulant.*

q Inter mulierem & fiscum servatur ordo temporis. Quid si mulier concurrat cum privato antiquior: prius vincit: concurrentes cum fisco antiquior, vin citur. Concurrentes cum privato & fisco antiquioribus (demos matum contraxisse cum privato ac fisco cum muliere) vincit privatum & fisco. fisco quidem non concurrente cum fisco, sed concurrente cum privato, eoque vincendo qui iam vicit fisco. *vide Anton. Mercatorem 3. Notar. 14. Robert. 3. Animadvers. 14.*

Vxor

a Vx or soluens fisco mariti nomine, non succedit in hypothecam fisci nisi cesset actio, v. l. 7. §. 1. eod. Ideoque si maritus denuo cōduxit vectigalia, potior erit causa fisci quam mulieris. Cur ita? fiscus praefertur omnibus hypothecam non habentibus: mulier soluens pro marito tacitam hypothecam non habet in bonis mariti.

b l. 2. §. in quibus, caus. pign. l. 46. §. 3. ff. de iure fisci. c si quis rem distraxerit, & postea fisco debue-
rit, à fisco non conuenitur is qui ab eo rem comparauit, Synops. d. tit. 9. c. 4. Priuilegium fisci non extenditur ad bona debitoris vendita antequam contraxerit cum fisco, v. hic. & l. 1. §. de conuend. fisci debitorib. l. 9. §. 2. §. de bonis proscriptis. l. 15. ff. de don. nisi in fraudem fisci alienatum. l. 13. de iure d. Fiscus potest ex suo priuilegio reuocare pecuniam creditori solutam sine vsuris, l. 19. ff. de iure fisci. e Cur sine vsuris? fiscus re persequitur non personam. In persecutione in rem vsura non veniunt, l. 62. ff. de rei vind. f id est, Creditor pecuniam recipit vt suam, non vt mutuū fœneratū quod ei aufertur non potest, nisi extraordinaria persecutione, in quam vsura venire nō possunt. g id est, cognitione praedictis: puta si debitor non sit soluent.

Vxor soluens fisco pro marito, non succedit in hypotheca fisci, nisi cesset actio. Bald.

3. Idem A. Iulianæ.

SI cum pecuniam pro marito solueres, nequeius fisci in a Ste transferri impetrasti, neque pignoris causa domum vel aliud quid ab eo accepisti: habes personalem actionē: nec potest praefertur fisci rationibus, à quo dicis ei vectigal denuo locatum esse: cum eo pacto vniuersa quæ habet, habuitve eo tempore quo ad cōductionem accessit, pignoris iure fisco teneantur. Salua igitur indemnitate fisci, debitorem tuum pro pecunia quam pro eo fisco soluisti, more solito conuenire non prohiberis. PP. 3. Kal. Ianua. Antonino A. IIII. & Balbino Confl. 214.

4. Idem A. Quinto.

SI debitor, cuius fuisse fundum ipse confiteris, prius eum distraxit, quam fisco aliquid debuit: inquietandum te non esse procurator meus cognoscet. nam etsi postea debitor extiterit: non ideo tamen ea quæ de dominio eius excefferunt, pignoris iure fisco potuerunt obligari. PP. III. Kal. Iul. Lato II. & Cereale Confl. 216.

Fiscus potest reuocare pecuniam alij creditori solutam sine vsuris. Bart.

5. Imp. Alexander A. Mennæ.

PECUNIA quam creditor à debitore suo recepit, si postea ex iusta causa fisco restituenda d erit, sine vsuris debetur, quia non fœnus contractum, sed suum recuperatum extraordinario iure aufertur. PP. 15. Kalend. Iun. Fisco & Dextro Confl. 226.

6. Imp. Gordianus A. Seuerianæ.

CVM patrem tuum fisci debitorem fuisse demonstras, eumque nubenti tibi possessionem dedisse alleges, procuratorem ius fisci exequentem, eam iure pignoris reuocare potuisse intelligis. PP. Non. Iun. Sabino & Venusto Confl. 241.

7. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Valerian. Cæf. Diodoro.

SI in t te ius fisci, cum reliqua solueres debitoris pro quo satisfaciebas, tibi competens iudex adscripsit, & trātulit: ab his creditoribus quibus fiscus potior habetur, res quas eo nomine tenes, non possunt inquietari. PP. 15. Kal. Iun. Æmiliano & Basso Confl. 260.

DE PRIVILEGIO DOTIS.

Tit. LXXIII.

Priuilegium quod datur ratione personæ ad heredes non transit. Bart.

1. Imp. Seuerus & Antoninus AA. Firmo.

Imò vt iudex non transfulerit, priuilegiarij ij quoque videntur, quorū pecunia ad priuilegiatū peruenerit, l. 2. ff. de cess. bon. l. 24. §. 1. 2. ff. de reb. auct. ind. v. Cuius, 28. obs. 40. + Fisco seu in ius fisci succedens, potior est illis creditoribus, quibus & fiscus praeferebatur, Synops. d. tit. c. 7. m Priuilegium fisci transferri potest vt hic. & l. 3. §. eod. l. 45. §. 9. ff. de iure fisci. Galli, se faire subroger & mettre aux droits du Roy. n Nouell. 97. cap. 3. & 109. 29. Edog. 1. vide Baldum ad l. 1. ff. soluto. Oldendorp. cap. 13. de iure singulari.

9 Priuilegium dotis non transit ad heredem extraneum mulieris vt hic: Synops. Basilic. 7. tit. 6. ex tit. 9. Imò, ad heredem indefinitè transit, l. 13. §. 3. ff. de fundo dotali.

+ In Gallia ex literis regijs huiusmodi reuocatio fieri debet. Rebuff. pram. conf. gloss. §. num. 102. p dixi ad 42. ff. §. 6. l. 1. ff. de act. q quod verbum latissimè patet, l. 1. in f. eod. r Per actionem Paulianam scilicet, de qua vide Oldend. Clas. 6. tit. 1.

CIRE debes, priuilegium dotis, quo mulieres vtuntur in actione de dote, ad heredem non transire. PP. Kalend. Maij, Pompeiano & Auito Confl. 210.

DE REVOCAANDIS HIS QUI IN FRAUDEM P CREDITORUM ALIENATA SUNT.

Tit. LXXV.

1. Imp. Antoninus Augustus Cassiæ.

RES, qui post aditam hereditatem ad eum cui res cessit, corpora hereditaria transtulit: creditoribus permansit obligatus. Si igitur in fraudem tuam id fecerit: bonis eius excussis, vfitatis actionibus (si tibi negotium gestum fuerit) ea quæ in fraudem alienata probabuntur, reuocabis, PP. 2. Id. Octobr. Antonino A. IIII. & Balbino Confl. 214.

Pater non potest dotare filiam in præiudicium creditorum.

2. Imp. Alexand. A. Symphorianæ.

SI successione patris absentia fuisti: ob ea quæ in dotem data sunt conuenire te creditores nequeunt quibus pignora in dotem data non docentur, nisi bonis defuncti nō sufficientibus, in fraudem creditorum dotem constituta probabitur. PP. 10. Kal. Iulij, Probo & Maximo Confl. 233.

3. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Acyndino.

SI paternā hereditate abstinuisti nec quicquam in fraudem creditorum ex bonis eius in te donationis iure trāscriptum est: à priuatis creditoribus præses prouinciæ conuenire te non patietur. PP. 10. Kalend. Iulij, Iulij IIII. & III. AA. Confl.

Heres non reuocat alienata in fraudem à defuncto. Salye.

4. Idem AA. & CC. Epagatho.

FILIOS debitoris ei succedentes, veluti in creditorū fraudem alienatorum facultatem reuocandi non habere, nouissimi iuris est. Subscripta 10. Kal. Maij, AA. Confl.

5. Idem Augusti & CC. Crescentio.

IGNOTI iuris non est, aduersus eum qui sententia condēnatus, intra statutum tempus satis non fecit, nec defenditur, bonis possessis itemque distractis: per actionem in factum contra emptorem, qui sciens fraudem comparauit, & eum qui ex lucratiuo titulo possidet, scientiæ mentione detracta, creditoribus suis esse consultum. S. 10. Kal. Nouembr. AA. Confl.

6. Idem AA. & CC. Menandræ.

SI actus solenni præcedentem obligationem peremisti: perspicis aduersus fraudatorem intra annum in quantum facere potest, vel dolo malo fecit quo minus possit, edicto perpetuo tantum actionem permitti.

agimus qualitas alienationis spectanda, quippe si titulo lucratiuo alienata res est, sufficit fraudem dantis interuenisse: si oneroso, & dantis & accipientis interuenisse necesse est. l. 6. §. 1. ff. eod.

f Actus solennis, stipulatio.

g puta acceptilatione, l. 1. in f. ff. eod.

h vide in hanc legem difficilem satis Cuiacium 12. obs. 5.

i vide l. 5. in princ. §. eod.

f Pauliana aduersus possessorem non competit, nisi bonis debitoris excussis, t sicut negotiū, &c. quidam ita legunt, vide Cuiacium 7. obs. 1. Putat autem intelligi vfitatas actiones in factum quæ rem gestam demonstrant, leg. 6. §. de transaction. u v. l. 3. eod. x hinc collige, Dorem in bonis patris non esse, v. l. 11. ff. qui, mod. pign.

y Dos in fraudem creditorū constituit non potest, fuit l. 13. §. de donat. ante nupt. l. 6. §. de priuilegiis: vide tamē l. vlt. §. de priuilegiis. Synops. Basilic. 2. tit. 6. ex t. 8. cap. 27. 3. Harmenep. 5. §. 51. 2 l. 2. in princ. §. eod. l. 4. §. arbit. tut. l. 2. §. 1. ver. similis, §. de iure del. berandi. l. 1. §. de repudianda heredit. l. 4. §. de primip. l. 57. ff. de acquirend. heredit. Hoc verbū pertinere ad emancipatum filium Cuiacius putat. Nam emancipatus abstinere dicitur 13. obs. 33.

a Donare in fraudem creditorum non possumus. b Filij non reuocant alienata in fraudem, ne alioquin patris raptitudinem detegant. c anni vtilis, l. vlt. eod. l. 6. in f. §. eod. l. 6. in f. l. 10. §. 9. ff. eod. d adde l. 1. l. 6. §. 8. l. 10. ff. eod.

e Quoties reuocatio actione

EE. j.

CODICIS

DOMINI IVSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS,

PERPETVI AVGVSTI,

ex repetita prælectione,

LIBER OCTAVVS.

DE INTERDICTIS³

TITVLVS PRIMVS.

a dixi ad 43. D. r.
An hodie sunt
in viis v. l. 3. & 4.
3. eo. & l. v. l. de li
ber. exhib.
b si vicini arbor
in media area
posita, magnis
actis radicibus,
domus meq̃ fun
damentis peri
culum afferat
cogitur vicinus
prætoris seu ma
gistratus, prou
identia eam ex
cidere 2. l. l. arbor.

4. §. 102.
c Interdictum
Ne rami arborum
noceant, per idē
titatem rationis
extenditur, Ne
arborum radi
ces officiant.
d 2. n. p. arboru
rum.

e Interdicta in
albo proposita
v. Cu. 5. obf. 17. in
princ.

f Neque per ar
boris quidē oc
casionem vici
no noceri oport
tere.

g adde l. 1. §. vbi
de hered. agit.
h d. l. 1. v. l. v. l. D.
de iurisdict. his
adde quæ scripti
ad l. 3. ff. eo.

i de possessione
sc. plerunque e
nim interdicta
sunt de posses
sione vel quasi
v. Cu. 5. obf. 19.

k Causa posses
sionis, ante pro
prietatis causam
deciditur, Posses
sorum præfer
torum præfer
torio §. 4. l. 1. ff. eo. l. 3. §. 1.
regul. l. 37. ff. de
iudic. l. 13. §. de
rei vind. l. 35. D.
de adq. poss. l. 1. §. 3. ff. v. l. posside
ris. 2. Feud. 4. &
20. & 82. Vnde
colligitur, Inter
dictum retinen
dæ possessionis,
cum petitorio
proponi simul
non possit: ne a
ctor sibi contra
rius videatur, fa
cit l. v. l. ff. de iud.
l. ordinarij §. de
rei vind. fallit, si
agatur de re in
corporali c. pass
nalis de causa
poss. §. 3. propriet.
aut diuersis pos
sessionibus: po
test enim petito
rio experiri ad
possessionē na
turalē adipiscē
dam: vt & reti
nendæ interdicto agere, ad civilem defendendam Bart. in l. naturale, §. nihil commu
ne. ff. adq. poss. Quid interdictum recuperandæ vel adipiscendæ, potestne simul vnā
cum petitorio proponi? potest, l. 18. ff. de vi. vbi dixi. adde Socinum regula 187.

l que non concepta à Prætorē formula impetrabatur. Frontinus & Aggenus in li. de
limitibus agror. ostendunt, iure ordinario ex interdictis actum fuisse adde l. 47. D.
de negotiis.

m Hodie ex interdictis non agimus veteri more per formulam: sed extra ordinem:
non directō sed vtiliter directō, sed quasi interdicto, siue exemplo interdicti vt hic
& l. v. l. eo. l. v. l. de liber. exhib. l. 2. §. 4. vnde v. l. id est, actione in factū §. v. l. Inst. eo. l. Indē
titulus Pandectarum, De interdictis siue extraordinariis actionibus, qua pro iis competunt.

n id est, missio veteri ordine l. 4. §. eo. l. 5. §. tit. prox. ordine, inquam, adeundi Prætoris
impetrandæ formulæ v. Cu. 5. obf. 17. remotis denunciationum & temporum amba
gibus, de quibus dixi ad l. 2. §. si ex pluribus.

o id est, confestim p vtilem, in factum.

q dixi ad l. 2. §. si ex pluribus tutoribus.

r 4. C. Theod. 19. 43. ff. 2. §. 3. Inst. de interdictis, vnde ita dictum v. l. 1. ff. eo.

Interdicta ne rami arborum voceant, per identitatem ra
tionis extenduntur, ne earum radices officiant.

Bart.

1. Imp. Alexander A. Euocato.

V m b proponas, radicibus arborum in
vicinā Agathangeli area⁴ positis crescen
tibus, fundamentis domus tuæ periculū
afferri: præses, ad exemplum interdicto
rum, quæ in albo proposita habet præ
tor, || Si arbor in alienas ades impendebit:
item, si in alienum agrum impendebit: quibus ostenditur, nec
per arboris quidem occasionem vicino nocere oportere:
rem ad suam æquitatem rediget. PP. 6. Kal. April. Iul. I. &
Crispino Confl. 225.

2. Imp. Valer. & Gallien. A. Messia.

Præses provinciarum in eum qui eiusdem provinciarum non
est, nec ex interdicto potest cognoscere. PP. 7. Kal. Maij,
Seculare & Donato Confl. 261

Possessorium præfertur petitorio, cum de utroq; simul est quæ
stio. Et succumbens in eo, debet probare in petitorio, & agitur
interdictorum exemplo. Sal.

3. Imp. Dioclet. & Max. AA. & CC. Pompeiano præf. præf.

Incerti iuris non est, orta proprietatis & possessionis lite,
Iprius possessionis decidi oportere quæstionem compe
tentibus actionibus, vt ex hoc, ordine facto, de dominij di
sceptatione probationes ab eo qui de possessione victus est,
exigantur. interdicta autem licet in extraordinariis iudi
ciis propriè locum non habent, tamen ad exemplum^m eo
rum res agitur. Subscripta Cal. Ian. Sirmij, iplis AA. Confl.

Ille qui proponit interdictum in limine iudicij, tenetur
actionem exprimere. Bald.

4. Imp. Arcad. & Honor. AA. Æmiliano præf. præf.

Si quis quodlibet interdictum efflagiter: ruptis veteribus
ambagibusⁿ, inter ipsa cognitionum auspiciis^o actionē^p
exprimere^q, ac suas allegationes iubeatur proponere. Dat.
13. Calend. Aug. Constantinop. Arcadio A. VI. & Probo
Confl. 406.

QVORVM BONORVM^r.

Tit. II.

Qui habet bonorum possessionem non possidet: ideo pro adi
piscenda possessione debet illud interdictum pro
ponere, & de suo iure docere.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Iusto.

HEREDITATE^r eius quem patrem tuū
fuisse dicis, petiturus, iudicibus, qui super ea re
cognituri erunt, de fide intentionis^t allega.
Quamuis enim bonorum possessionem vt præ
teritus agnovisti, tamen^u interdicto, quorum bonorum, non
aliter possessor constitui poteris, quam si^x te defuncti fi
lium esse, & ad hereditatem vel^y bonorum possessionem
admissum probaueris. PP. 8. Kalend. Ian. Laterano & Rufino
Confl. 198.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Marco.

Si ex edicto sororis patruelis intestatæ^z sine liberis defun
ctæ, rectè petita bonorum possessione quæstis succe
ssionem, ac negotium integrum^a est: quæ cum moreretur,
eius fuerunt, secundum interdicti, quorum bonorum, tenorē
ab^b his qui pro^c herede vel pro possessore possident, dolō
ve malo fecerint quo magis desiderint possidere, tibi rector
provinciarum restituere efficiet. PP. 6. Kal. April. CC. Confl.

3. Imp. Arcad. & Honor. AA. Petronio
vicario Hispan.

Constat^d virum^e à bonis intestatæ uxoris superstitionibus
consanguineis esse extraneum: cum prudentium om
nia responsa & lex ipsa naturæ successores eos faciunt. Er
go iubemus, vt omnibus frustrationibus^f amputatis per in
terdictum, quorum bonorum, in petitorum corpora transfe
rantur: secunda actione proprietatis non exclusa. Dat. 6.
Kal. August. Mediolani, Olybrio & Probino Confl. 395.

QVORVM LEGATORVM^h.

Tit. III.

Heres contra legatarium possidentem habet hoc interdictum,
vt sibi possessionem restituat, vt possit Falcidiam
retinere Bart.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Latinæ.

HEREDIⁱ scripto satis idonee lege^k Falcidia,
si exhausta legati successio probetur, per quar
tæ retentionem prospectū est. vnde si legatarius
vel fideicommissarius non consentiente pare
tuo quem assueverat testatori successisse, & bonorum pos
sionem accepisse, relicta sibi legata vel fideicommissa de
tinuit, secundum sententiam interdicti^l quod aduersus le
gatarios scrip tis heredibus propositum est, oblata^m satisfac
tione, quam præstari oportet, in possessionem te constitui,
vt ita retentioneⁿ competenti vtaris, experiri potes. Dat. 16.
Kal. Iun. AA. Confl.

diam detrahat. v. l. 1. ff. eo. i Executionem sententiæ vel instrumenti in singula
rem successorem non dari, sed heredes tantum obligari, etiam si in ipsa sententiā co
rum nulla facta sit mentio, Baldus ad hac legem notat: vt & Accursius in l. ea lege §.
de condi. ob turpem. Angelus in lege si debito, §. si aduersus delictum, nisi reus principalis
nomine creditoris, in instrumento confessus sit se possidere, hoc enim casu singula
rem etiam successorem certè conueniri notat Socinus. rig. 135.

k Lege Falcidia datur quartæ retentio, exhausta legatis successione. v. Cu. 5. obf. 2. &
ro. obf. 28. l. Interdictum quorum legatorum datur scriptis heredibus aduersus le
gatarios, & fideicommissarios non contentientibus heredibus legata vel fideicommissa
detinentes. m Offerre satisfactionem legatario bonorum possessorē non cogi,
sed satis esse, vt moram non admittat legatario satisfactionē petenti hoc ex loco no
tant: & breuiter in facti obligationibus, neminem offerre cogi, cum sufficiat, inter
pellatū morā non facere, quod tamen negat verum esse, quoties dies legato adiecta
est: quoties heres iurciūdo interposito aut verbis geminis à testatore legatū præ
stare dānatus est: quoties deniq; in ipso actu, qui geritur, momento, oblato precie
requiritur: his n. calib. offerredā esse satisfactionē notat Soc. re. 299. n. v. l. 10. §. ad l. Fal.
Vnde

f i. possessionē
rerum heredi
tariarum.

i. i. proba te esse
filium.

u Probationes
factæ in iudicio
summario fidē
non faciunt in
eovbi plena cau
sa cognitio re
quiritur vt l. l.
nisi probationes
ipsæ de quibus
agitur, confessio
nes sint partis:
aut in ipso sum
mario iudicio
sint etiam dece
ptæ: nisi deniq;
aliud conueni
inter ipsos liti
gatores, Socinus
regula 311.

x Agēs hoc in
terdicto non a
liter adipiscitur
bonorum pos
sessionem, quā
si iudici proba
uerit se filium
esse, si tanquam
filius præteritus
petierit bono
rum possessionē
contra tabulas.

y hæc particula
adiecta est, vt
p. ex n. l. 8. nam
hoc interdictū
datur bonorum
possessori, non
heredi qui iure
civili heres ex
terit.

z interdictum
hoc competit
etiam ab inte
stato.

a Hoc interdi
cto vsurus, pro
bate debet se
bonorum pos
sessionem agno
uisse cum re. v.
Cu. 5. obf. 19.

b in quos de
tur hoc interdi
ctum.

c l. 1. ff. eo.
d l. v. l. C. Theod.
eo.

e Consanguini
dei defunctæ in
successione præ
feruntur defun
ctæ marito. l. v. l.
vnde v. l. v. l. v.
f remota denū
tiatione soleni
ni, & observa
tione temporis,
l. 4. §. de interdi
ctis.

g Quod legato
rum 43. ff. 3.

h Legatarius, p
pria authorita
te ante aditam
hereditatem oc
cupans rem le
gatam, tenetur
rem restituere
heredi, vt Falci
dianus.

i Executionem
sententiæ vel instrumenti in singula
rem successorem non dari, sed heredes tantum obligari, etiam si in ipsa sententiā co
rum nulla facta sit mentio, Baldus ad hac legem notat: vt & Accursius in l. ea lege §.
de condi. ob turpem. Angelus in lege si debito, §. si aduersus delictum, nisi reus principalis
nomine creditoris, in instrumento confessus sit se possidere, hoc enim casu singula
rem etiam successorem certè conueniri notat Socinus. rig. 135.

k Lege Falcidia datur quartæ retentio, exhausta legatis successione. v. Cu. 5. obf. 2. &
ro. obf. 28. l. Interdictum quorum legatorum datur scriptis heredibus aduersus le
gatarios, & fideicommissarios non contentientibus heredibus legata vel fideicommissa
detinentes. m Offerre satisfactionem legatario bonorum possessorē non cogi,
sed satis esse, vt moram non admittat legatario satisfactionē petenti hoc ex loco no
tant: & breuiter in facti obligationibus, neminem offerre cogi, cum sufficiat, inter
pellatū morā non facere, quod tamen negat verum esse, quoties dies legato adiecta
est: quoties heres iurciūdo interposito aut verbis geminis à testatore legatū præ
stare dānatus est: quoties deniq; in ipso actu, qui geritur, momento, oblato precie
requiritur: his n. calib. offerredā esse satisfactionē notat Soc. re. 299. n. v. l. 10. §. ad l. Fal.
Vnde

Vnde

§. 6. Infit. de interd. 4. Cod. Theod. 20. adde tit. De vi & vi armata. 43. ff. 16. Hoc in-
terdictum recuperanda possessionis est: Cuius causa, Prætor: materia, res immo-
biles: Forma, vi deictio: Effectus, restitutio possessionis & eius quod interest.
b. Inculcata tutela æquabilis, & remota ab omni culpa, quæ defendendo non vi-
ciscendo seruatur, v. Cuiac. 5. obs. 18. Quid si quis modum in se defendendo excessit: &
occidit, cum
posset effugere?
Bartolus in ca. 1.
de pace Const. 1. 1.
& post eum Ro-
manus singulari
3. negat, eum te-
neri de occiso
sed ut reum pu-
niri arbitrio iu-
dicis. arg. l. 4. ad
l. l. de adult.
c. Quid, conui-
cium conuicio
licetne propul-
sare? v. Gayllum
2. obs. 100. 101.
d. l. 1. §. 27. l. 17.
ff. de vi & vi. l. 3.
ff. de infamia.
e. Inde colligi
volunt. Præsumi
pro viuciente ad-
uersus interfe-
ctum: hunc sc.
adgressore fuit-
se, v. Alciatum
3. præsumpt. 39.
f. Vi deictus
de possessione,
interdicto vn-
de vi restituitur
intra annum: In
heredes verò
non agitur, nisi
in tantum, quã-
tum ad eos per-
uenit. Synopsi
Basilic. 10. tit. 2.
ex lib. 10. tit. 3.
ca. 5. 1. Harmen.
11. §. 9.
g. l. 1. §. 3. ff. de vi
& vi. §. 6. Infit. de
interdict.
h. l. 4. §. 1. l. 4. §. 3:
de interdict.
i. l. 1. §. 3. ff. eod.
k. l. 1. in ff. eod.
l. 1. 38. ff. de regul.
iur.
m. Violenta pos-
sessio, ne quidẽ
rescripto con-
firmari potest. l.
6. §. eod. l. 2. l. 1. §. 3.
de precib. imper.
l. 4. §. de emancip.
l. 2. §. 10. ff. ne
quid in loco publi-
co. Synopsi d. loco
c. 52. 1. Harmenop.
11. §. 11.
n. l. 1. §. 2. ff. eod.
§. 6. vers. qui au-
tem. Infit. de in-
terdict.
o. v. l. 2. §. eod. l.
4. §. de liber. exhib.
l. 3. l. 4. §. de inter-
dict. idque cri-
minaliter, l. 1. §.
quando civil. act.
v. Cuiac. 5. obs. 15.
p. l. 6. ff. eod.
q. l. 1. §. 40. ff. eo.
r. l. 7. §. eod. l. 3. §.
finium regund. Est autem hæc lex interpolata à Triboniano, ut ex Frontino constat.
adde Cuiac. 19. obs. 10. vbi de inuasis alienis locis agitur.
f. i. legibus Iulii, l. 4. §. eod. vel lege eisdem Constantini. l. 6. l. 7. ad l. l. de vi. pœna
capitis vel deponationis, quæ differtur post totius negotij exitum, ut ait lex 14. Cod.
Theod. quorum appellat. eundem.
u. dum segnis est in inspectione & conseruatione locorum suorum.
x. loca, data ab aliis &c. Cuiac. 19. obs. 16. y. interdicto restitutorio momentariæ
possessionis, de quo v. l. 8. §. eod. 2. l. 3. §. eod. a. l. 2. C. Theod. eod. b. Rescripto aut
interlocutoria iudicis nemini concessum est alienam possessionem ingredi.
c. Sententia, libelli conuentione ut hic: & l. penult. de dignitat. v. Cuiac. Nouell. 1.
d. Inde iniuria nasci non debet, unde ius nascitur, adde l. 1. in ff. de hu. qui ven. etat.
l. 2. §. de interdict. videtur. l. 19. §. de testam. 16. quæst. 6. cap. 2.
e. Collodium tutoris. f. l. 2. §. de hu. que ut ind. g.
g. l. 12. ff. de acquir. poss. ff.
h. Si quis vi res vel filii vel alterius alicuius possidentis, abique iussu iudicis ade-
merit, si quidem dominus est, rem amittit: sin aliena res erat, non solum eam
reddit ei qui rapinam passus est, verum etiam ipsius æstimationem. Synopsi Basilic.
côn 10. tit. 2. ex lib. 50. tit. 3. cap. 57. vel ita. De finibus litigandis, si nondum finita lue
locum, de quo est controuersia occupauerit, & postea victus fuerit, alterum tantum
victori præstat: sin locus ipsius proprius fuerit, sufficere loco ipso excidere. Syno-
psis 18. tit. 9. ex lib. 50. tit. 3. cap. 3. i. l. 3. vers. illi vero. Cod. Theod. unde vi.
k. De furoris audacia l. 27. de aqua d. dixi. l. 6. §. 1. §. de appllat.
l. An idem ius est in rebus Ecclesiasticis: negat Socinus reg. 292. nisi duobus casibus.
m. l. 5. §. eod. n. Autoritate propria rem ipsam controuersiam nemo iure cape-
re potest ut hic. Quid si ipse debitor fugiat, ut in l. 1. §. qui debitor. m. ff. qui in fraud.
Quid si nocturnus sit depopulator, ut in l. 1. §. quando liceat. Quid si ita conuenit, ut
liceret propria autoritate capere? v. l. 27. de pignori. Quid si de legato controuersia
fuit. §. de legat. Actori ius præhendendi esse notat Socinus reg. 34.

V N D E V I.

Tit. I I I I.

De vi propulsanda.

1. Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.
Theodoro.

RE C T E possidentis ad defendendam possessionem quam sine vitio tenebat, inculpatè & tutelæ
moderatione illatam vim propulsare licet.
PP. 15. Kal. Decemb. ipis III. & III. AA. Coss.

De anno, de hereditibus.

2. Idem AA. & CC. Alexandro.

VI pulsos restituendos esse interdicti exemplum, si nec
dum vitis annus excessit, certissimi iuris est: & here-
des teneri in tantum, quantum ad eos peruenit. S. AA.
Coss.

De violenta possessione non tuenda.

3. Idem AA. & CC. Vlpia & Proculina.

Autoritatem vobis rescripti nostri tenendam posses-
sionis, quam vos per violentiam ademptam profitemini,
accommodari nimis improbe postulatis. S. 8. Id. Aprilis
CC. Coss.

De criminali, & civili iudicio. De fructibus.

4. Idem AA. & CC. Hygino.

Si de possessione vi deictus es: eum & lege Iulia vis
priuata reum postulare, & ad instar interdicti unde vi
conuenire potes, quo reum causam omnem præstare oportet:
in qua fructus etiam, quos verus possessor percipere
potuit, non tantum quos prædo percepit, venire non am-
bigitur. S. 6. Id. April. Sirmij. CC. Coss.

De vi errore, & domini incuria.

5. Imp. Constantinus A. ad Tertullianum.

Inuasor locorum pœna teneatur legitima: si tamen vi
loca eadem inuasisse conserit. nam si per errorem aut
incuriam domini loca ab aliis possessa sunt: sine pœna
possessionis restitui debet. Dat. 6. Kal. Maij, Gallicano & Sym-
macho Coss. 330.

De rescriptis & sententijs. 1. De tutoribus & curatoribus.

6. Impp. Grat. Valentinian. & Theodos. AAA.
Potito P. V.

Meminerint cunctis, siue vulgato rescripto mansue-
tudinis nostræ, siue sententia cuiuslibet iudicis v-
tantur in causis conueniendos dominos locorum esse: aut
si forte defuerint, eorum actiones ad insinuandas senten-
tias, procuratorisque esse querendos, ne inde iniuriarum
nascatur occasio, unde iura nascuntur. Quod si præcepta
nostra implere neglexerint: omni negotio, de quo iura-
re ceperant, priuabuntur. Sin autem habito plerum-
que colludio, curatores vel tutores minorum his rem de-
bitam ea occasione peruadant, ut pupillis vel adultis iur-
gandi copia & fructus adimatur: his eatenus subuenimus,
vt eisdem non atterat damno culpa temeritatis alienæ:
sed illico quidem possessio ei, à quo est ablata, reddatur:
curatores autem vel tutores æterna deponatione punitos,

denique, & ex his non minora detrimenta per-
cipit.
h. Contra furem iuratur. v. Clar. 5. sent. §. furum. 6. vers. si contra furem iuratur.
i. Probati iureiurando actoris vis & id quod interest potest ut hic: Gloss. in c. quali-
ter de accusat. Cuius sententiæ duas exceptiones vide apud Socinum reg. 190. qua in
re, priore loco, vis ipsa probanda est.
i. Post eiusmodi iuramentum probatio non admittitur. Tiraguel. de veter. gentil.
§. 4. gloss. 1. num. 28.
k. l. 5. l. 7. l. 9. §. eod.
l. Coloni & inquilini rei restitutionem denegantes sine causa, in rem eiusque æ-
stimationem simul condemnantur.
m. opposita domini exceptione: de qua vide Oldendorpium c. 34. de exceptionibus.
n. Iudiciorum ordo seruandus.
o. l. 34. §. de locato.
p. De Illyricana aduocatione alibi ac per se dictum est.
q. Si quis absentis rem vacuum detinuerit, non conueniebatur olim nec interdicto,
unde vi: nec, quod vi aut clam: sed tantum actione in rem, quando dominus
erat qui aberat. Hodie, velut possessor, interdicto generali de vi tenetur. Nam
ridiculum est dicere, Putabam rem alienam, meam esse. Itaque hic idem con-
stitutur quod de furti actione in duplum: in qua si quis alienam rem inuito do-
mino attingit, furtum committit. Vt interim sciamus in huiusce constitutionis
specie superioribus obtinere aduersus vacuum possessionis detentorem, si non anni tri-
ginta præterierint, ex quo possessionem adeptus est. Synopsi Basilic. 10. tit. 2. ex lib. 50.
tit. 3. cap. 61.
r. l. 6. §. de acquir. poss. ff.
s. i. occupant. hoc innuit, Occupantem possessionem vacantem teneri ad eius re-
stitutionem, ad instar furis & inuasoris.

o. Prima pœna inuasoris. adde l. 10. §. eod. l. 13. in ff. de eo quod met. caus. l. vnic. in ff. de
suffrag. l. 54. §. ne de curionib. l. 176. ff. de reg. iur. §. 1. vers. sed nedum iussu, ut bonor. §. 6. in fit.
de interdict. 2. Fendur. 27. §. 2. in ff. p. Altera pœna.
q. Imò non reddit, l. 55. ff. de furti. r. Passibo, l. 8. vers. momentaria etiam possessionis.
Cod. Theod. de iurisd. qua ex constitutione tres leges desumptæ sunt, hæc scilicet pen-
j. de accusat. i-
bui. l. 1. §. de abi-
gen. qua de re
vide Cuiacium
1. obs. 20.
t. addo l. vn. si de
momentaria. l. vl.
§. qui legitimam.
t. Hoc interdi-
ctum hodie vo-
catur redinte-
grandæ posses-
sionis: cuius vi-
sus ductus vide-
tur ex hac lege,
& lege §. 3. eod.
u. Nam & alio
modo ad posses-
siones ablatas
pertinet. veluti
sub specie & ter-
rore rescripti
aut iudicis, l. 6.
§. eod. l. vl. §. eod.
l. 2. §. si per vim
vel alio modo. e-
tiam ad occupa-
tam possessionem
vacantem absen-
te domino sine
autoritate iu-
dicis à non cre-
ditore.

bonorum quoque publicatio persequatur. Dat. 2. Nonas A-
prilis, Antonino & Syagrio Coss. 382.

Pœna inuasorum.

7. Impp. Valentin. Theod. & Arcad. A. A. ad Messianum
com. rerum priuatarum.

Si quis in tantam furoris peruenit audaciam, ut pos-
sessionem rerum apud fiscum, vel apud homines quolibet
constitutarum ante aduentum iudicialis arbitrij vio-
lenter inuasit: dominus quidem constitutus posses-
sionem, quam abstulit, restituit possessori, & domi-
nium eiusdem rei amittit. Si vero alienarum rerum pos-
sessionem inuasit: non solum eam possidentibus reddat:
verum etiam æstimationem earundem rerum restituere
compellatur. Dat. 17. Kalend. Iun. Treueris, Timatio & Pro-
moto Coss. 589.

De momentaria possessione.

8. Impp. Arcad. & Honor. AA. Pasiphilo.

Momentariæ possessionis interdictum, quod non
semper ad vim publicam pertinet, vel priuatam, mox
audiri, interdum etiam sine inscriptione meretur. Dat. 6. Id.
Iu. Mediolani, Olybrio & Probino Coss. 395.

De iureiurando.

9. Imp. Zeno A. Sebastiano præfecto pratorio.

Si quando vis in iudicio fuerit patefacta, deinde super
rebus abreptus, vel inuasus vel damno dato tempore im-
petus questio proponatur: si non potuerit, qui vim sub-
stulit, quæ perdidit, singula comprobare: taxatione à iu-
dice facta pro personarum atque negotij qualitate, sacra-
mento æstimationem rerum, quas perdidit, manifestet:
nec liceat ei ultra taxationem à iudice factam iurare: &
quod huiusmodi iureiurando lato fuerit declaratum, iu-
dicem condemnare oportet. Dat. Id. Decemb. Constant.
post cons. Basilij II. & Armatij V. C. 476.

De conductoribus & precario possidentibus.

10. Idem A. Sebastiano præfecto pratorio.

Non ab re est, quemadmodum possessionis alienæ in-
uasores, tam verus quam præfens sacra constitutio
censuit esse puniendos: ita nec conductoribus, & posses-
sionis alienæ detentoribus impunè procedere, si locatoribus
forte vel possessionem rerum suarum, quam apud alios pre-
cario modo esse cõcesserant, recuperare secundum leges vo-
lentibus, cum nulla fibimet cognita legibus allegatio cõ-
peteret, duxerint resistendum: & non protinus id est, non
expectato iudiciorum ordine, alienam possessionem recte
eam recuperantibus cedere patiantur. Eos namque iubemus
pro tanta suæ iniquitatis impudentia, si cognitionis
iudiciariæ euentu fuerint condemnati: rei cuius possessionem
sponte restituere usque ad definitiuam sententiam
minime passi sunt, æstimationem victrici parti vnâ cum
ipsa re præbere compelli. Dat. 5. Kal. April. Constant. Theo-
dorio & Venantio Coss. 484.

De vacua possessione.

11. Imp. Justinianus A. Ioanni præfecto pratorio.

Cum quærebatur inter Illyricianam aduocationem quid
fieri oporteret propter eos, qui vacuum possessionem
absentium sine iudiciali sententia detinuerunt, quia

denique, & ex his non minora detrimenta per-
cipit.
h. Contra furem iuratur. v. Clar. 5. sent. §. furum. 6. vers. si contra furem iuratur.
i. Probati iureiurando actoris vis & id quod interest potest ut hic: Gloss. in c. quali-
ter de accusat. Cuius sententiæ duas exceptiones vide apud Socinum reg. 190. qua in
re, priore loco, vis ipsa probanda est.
i. Post eiusmodi iuramentum probatio non admittitur. Tiraguel. de veter. gentil.
§. 4. gloss. 1. num. 28.
k. l. 5. l. 7. l. 9. §. eod.
l. Coloni & inquilini rei restitutionem denegantes sine causa, in rem eiusque æ-
stimationem simul condemnantur.
m. opposita domini exceptione: de qua vide Oldendorpium c. 34. de exceptionibus.
n. Iudiciorum ordo seruandus.
o. l. 34. §. de locato.
p. De Illyricana aduocatione alibi ac per se dictum est.
q. Si quis absentis rem vacuum detinuerit, non conueniebatur olim nec interdicto,
unde vi: nec, quod vi aut clam: sed tantum actione in rem, quando dominus
erat qui aberat. Hodie, velut possessor, interdicto generali de vi tenetur. Nam
ridiculum est dicere, Putabam rem alienam, meam esse. Itaque hic idem con-
stitutur quod de furti actione in duplum: in qua si quis alienam rem inuito do-
mino attingit, furtum committit. Vt interim sciamus in huiusce constitutionis
specie superioribus obtinere aduersus vacuum possessionis detentorem, si non anni tri-
ginta præterierint, ex quo possessionem adeptus est. Synopsi Basilic. 10. tit. 2. ex lib. 50.
tit. 3. cap. 61.
r. l. 6. §. de acquir. poss. ff.
s. i. occupant. hoc innuit, Occupantem possessionem vacantem teneri ad eius re-
stitutionem, ad instar furis & inuasoris.

EE. ij

a Iustinianus momentarie possessionis interdictionem primus dedit aduersus eum, qui vacuum possessionem occupauit v. Cui. 19. obf. 16.
b Qui sciens rem alienam vacantem occupat, quasi praedo. c Quod meum non est, alterius est v. hic: & l. 15. D. de exceptione rei indicata. fallit in re sacra aut nullius.
d Furtum est contrectatio rei alienae inuito domino. e Praefecti tri-

ginta annis iure ciuili rem fur-
tiam ex hoc lo-
co notatur. Est
n. species huius
constitutionis de
eo q. vacua pos-
sessionem abfen-
tis, sine iudiciali
sententia deri-
net, quem hac
lex vocat vi pte-
donem ibi, v. pte-
donem intelli-
gi, quem deniq.
hac constitutio
negat rem va-
cuam ita a se
possessionem pra-
scribere, si non
ex die ex quo
possessione ab eo
detenta est tri-
ginta annorum
spatium excessit
rit, v. hic, adde l.
1. §. 1. de annali
except. Quid qui
a quasi pte-
bona fide cau-
sam habent, quo
tempore praefec-
tione longo tem-
pore, §. quod au-
tem Inst. de usufr.
& ibi Angel.
Quid iure cano-
nico? Possessor
ipse malae fidei
nullo tempore
praeficitur: c. pos-
sessor. de regul. in
6. c. ult. extr. de
praescript. Qui ve-
ro ab eo cau-
sam habet, tri-
centio. Capola
in l. 1. §. pro tem-
pore, nu. 10.
f Conditio ex
hac lege finitur
triennio.
§ 43. D. 4.
h Interdictum
vnde vi compe-
tetur etiam ei qui
absens expulsus
est.
i l. 1. C. Theod. vnde
vi.
k l. ult. §. de adq.
pos.
l. vlt. §. qui legi-
tim.
m dictio d. l. 1.
& Hal.
n In recuperan-
da absentis pos-
sessione, admittuntur etiam ca-
rentes mandato
v. hic. si tamen
caueant de ra-
to.
o experiundo
secludant Hal.
experiundo rei
d. l. 1.
p Pro recupera-
da alteri pos-
sessione, etiam ser-
uus auditur d. l. 1.
1. & l. 4. C. Theod.
vnde vi.
q Ratio dubitan-
di.
r id est, post an-
num.
s Dominus reuersus auditur perpetuo vide leg. vltim. infra titul. proximo.
t leg. vlt. §. qui legitimam personam.
u Constantio VII. & Constantio Conf. d. l. 1.
x l. 1. C. Theod. vnde vi. Possessor citra conventionem in sua possessione turbatus
non est, seu rescripto principis, seu interlocutione iudicis.
y his horis causam merita & fata panduntur leg. 1. §. de offic. ciuili. iudic. v. Cuiac.
16. obseruat. 8.
z 43. D. 17. §. quarto, instir. de interdictis: vide Cuiac. §. obseruat. 32. vide Festum
in verbo Possessio. Est autem hoc interdictum: Retinenda possessionis, cuius
causa, Praetor: materia, res immobiles: Forma, vt qui possedit tempore tur-
bationis, vel litis, non vi, non clam, non precario iniuria afficiatur. Effectus, vim
fieri vetari, & satisfdari, transferenda possessionis comminatio.
a d. l. 1. de eod. v. Duaren. x. d. spuar. 21. Robert. §. sentent. 21.
b Reddito interdicto vi possidetis, si petitorio iudicio agitur, satisfdari indicatum

SI PER VIM VEL ALIO modo absentis h perturbata sit possessione.

Tit. v.

Ad recuperandam possessionem absentis, admittuntur ca-
rentes mandato, supple, cauentes de rato. Bald.

1. Imp. Constantinus A. Seuerio.

V DICE S^t absentium, qui cuiuslibet rei pos-
sessione priuati sunt, suscipiant in iure perso-
nas, & auctoritatis suae formidabile m. niste-
rium obuiant: atque ita tueantur absentes, vt
id solum diligenter inquirant, an eius qui quolibet modo
peregrinatur, possessio ablata sit, quam propinquus vel pa-
rens vel proximus vel amicus vel colonus vel libertus seu
seruus quolibet titulo reneat: nec eos¹ qui deieci sunt
absentium nomine possidentes, quia minimè rpiis decisio
causae mandata² ut, ab experiunda³ re secludant: nec si ser-
ui sint, eorum reiciant in iure personas, quia⁴ huiusmodi
conditionis hominibus causas perorare fas non sit. Sed post
elapsa quoque spatia recuperandae possessionis legibus
praestitura, litigium eis inferentibus largiri conuenit: vt eos
momentarie perinde possessione sine vlla cunctatione res-
tituant, ac si reuersus dominus la. gasset. Cum tamen domi-
no quolibet tempore reuerso, actionem possessionis recup-
perandae indulgemus: quia fieri potest, vt r. st. turtio propter
seruos infideles, vel negligentes propinquos, vel parentes,
vel proximos, vel amicos, vel colonos, vel libertos interea
differatur. Absentibus enim officere non debet tempus e-
mensum, quod recuperandae possessionis legibus praestitu-
tum est: sed reformato statu qui per iniuriam sublatu est,
omnia quae supererunt ad descriptionem litigij, immu-
tilata permaneant: iudicio seruato iustis legitimisque ab-
sentibus personis: cum valde sufficiat possessionem tenen-
tibus absentium nomine contra praesentium violentiam
subueniri. Dat. 10. Ka. Nou. Constantin. Constantio VII.
& Constante Caes. I. I. Conf. 324.

Nec auctoritate rescripti, nec auctoritate interlocutoria iu-
dicis potest non citatus de possessione repelli. Bald.

2. Imp. Arcad. & Honor. AA. Petronio vicario
Hispaniarum.

N Ec imperiale responsum quod supplicatio litigato-
ris obtinuit, nec interlocutio cognitoris ex quacumq.
parte innouare possessionis statum, eo qui rem tenet absen-
te, permittit, quia negotiorum merita, partium adfessione
panduntur. Datum X V. Kalen. Ian. Mediolani, Cef. & Attico
Conf. 397.

vide leg. vltim. infra titul. proximo.

leg. vlt. §. qui legitimam personam.

Constantio VII. & Constantio Conf. d. l. 1.

l. 1. C. Theod. vnde vi. Possessor citra conventionem in sua possessione turbatus
non est, seu rescripto principis, seu interlocutione iudicis.

his horis causam merita & fata panduntur leg. 1. §. de offic. ciuili. iudic. v. Cuiac.
16. obseruat. 8.

43. D. 17. §. quarto, instir. de interdictis: vide Cuiac. §. obseruat. 32. vide Festum
in verbo Possessio. Est autem hoc interdictum: Retinenda possessionis, cuius
causa, Praetor: materia, res immobiles: Forma, vt qui possedit tempore tur-
bationis, vel litis, non vi, non clam, non precario iniuria afficiatur. Effectus, vim
fieri vetari, & satisfdari, transferenda possessionis comminatio.

d. l. 1. de eod. v. Duaren. x. d. spuar. 21. Robert. §. sentent. 21.

Reddito interdicto vi possidetis, si petitorio iudicio agitur, satisfdari indicatum

filii debet petitori is qui in possessione potior est: aut si non satisfdar, in petitorum
satisfdantem transferenda possessio est, ita vt alteri incumbat onus probandi, v. vers.
olim. instir. de satisfd. Paul. 1. sent. 11. §. 1. v. ibid. Cuiacius.
c Pœna causa transfertur possessio. l. 5. §. 1. ff. de legator. l. 2. in ff. de collationib. l. 6. in
ff. de Carboniano. Nouell. 13. cap. 10. d. 4. §. 5. e illi cuius interest, legatario fidei-
deicommillatio, substituto & si-
milibus.
f Interdictum
competit primis
heredibus vel se-
cundis, existen-
te causa substi-
tutionis vt hic
competit etiam:
legatariis aut fi-
deicommissari-
is quorum in-
terest, l. 3. §. 10.
ff. eod.
g Quodnam in-
tra tempus Ro-
bertus 2. recept.
39. & 2. annuadu.
24. putat perpe-
tuo dari & post
annum. Nam &
hic anni nulla
fit mentio, & ca-
sus substitutio-
nis in hac lege
potest annu ex-
cedere, quo no-
mine reprehena
dicitur a Cuiac. 16
obf. 28. & Anto-
nio Mercatore,
2. Notat. 24 No-
tant itaque ex
Paulo 4. sent. 7.
§. 6. Interdictu
de tabulis exhib-
endis annum
esse. Annum
interdicti non
cedere hac con-
stitutione a mor-
te patris, sed pu-
pillorum: a qua
primum heredi-
tas ad substitui-
tos pertinere
cepit, cum su-
perstitibus pu-
pillis ad eos per-
tinere non po-
tuerit, l. 2. §. 2. ff.
de vulgar. l. ff. de
hered. vendita.

VI² POSSIDETIS.

Tit. vi.

1. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &
CC. Cyrillo.

T I^a possidetis fundum de quo agitur, cum ab
altero nec vi nec clam nec precario possidetis,
reor prouinciae vim fieri prohibebit: ac sa-
tisfactionis vel transferenda² possessionis edi-
cti perpetui forma seruata, de proprietate cognoscat. Sub-
scripta 3. Id. Octob. Nicomediae, CC. Conf.

DE TABVLIS EXHI- BENDIS.

Tit. vii.

1. Imp. Valer. & Gallien. AA. Germano.

I n potestate patris fuerunt impuberes filij, &
vos eis estis substituti², atque ita ad vos intra
pubertatem illis decedentibus cepit hereditas
pertinere: de exhibendis testamenti tabulis
interdicto vi potestis³. PP. 7. Kalen. Maij, Seculari & Do-
nato Conf. 261.

DE LIBERIS EXHIBENDIS SEV DEDUCENDIS, ET DE LIBERO homine exhibendo.

Tit. viii.

Filio cui non infertur questio status, competit hereditatis pe-
titiio contra possidentem bona materna. Bald.

1. Imp. Antoninus A. Iustino.

I (vt proponis) cum tuae potestatis esses, super
rebus maternis obtinuisti: potes eos qui tibi
condemnati sunt, conuenire. Quod si extiterit
qui te filium, & in sua potestate esse conten-
dit: interdicto in eam rem proposito, de fide intentionis e-
ius quaeretur. PP. 6. Id. Apr. Duobus & Aspris Conf. 213.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. &
CC. Cyrilla^m.

A di praesidem prouinciae, ac postula filios tuos exhibe-
ri. S. 5. Id. Apr. Byzantij. AA. Conf.

3. Idem AA. & CC. Euodiaⁿ.

S i ad instar^o interdicti de exhibenda filia Philippum
conueniendum putaueris: rector prouinciae aditus sua
vobis accommodabit notionem. S. 12. Kal. Decembr. Nico-
mediae AA. Conf.

DE PRECARIO, ET SALVIA- NO INTERDICTO.

Tit. ix.

1. Imp. Gordianus Aristoni.

S i te non remittente pignus, debitor tuus ea que
tibi obnoxia sunt, vendidit¹ integrum tibi
ius est ea persequi, non interdicto Saluiano² (id
enim tantummodo³ aduersus conductorem
debitoremve competit) sed Seruiana⁴ actione, vel quae ad
exemplum⁵ eius instituitur, vtiles aduersus emptorem exer-
cenda est. PP. 6. Id. Septemb. Pio & Pontiano Conf. 239.

2. Imp. Diocletian. & Maximian. AA. &
CC. Fabricio.

de nuptijs. l. 2. ff. de liberis exhibendis, vide Cuiacium hic, & apud Paul. 5. sentent. 6. §. 15.

o vide quae dixi ad l. 2. §. 1. vnde vi.

p Transiit ad interdicta adipiscenda possessionis.

q de precario interdicto, dixi ad 43. ff. 6.

r de Saluiano interdicto, dixi ad l. 43. ff. vlt.

f Contra pignoris emptorem creditor experitur Seruiana vel quasi, seu hypothe-
caria, non Saluiano interdicto.

c Interdictum hoc Saluianum, Cuius causa efficiens, Saluius Iulianus Praetor: Mate-
ria, res indicatae & inuectae in praedium rusticum vel vrbicum quae locatori pro
pensione tacite obligatae. Forma, vt petatur reuocatio rerum inuito domino a con-
ductore distraharum. Effectus earum adeptio. Affinia, actio Seruiana l. 1. §. eod.

u Imò & aduersus extraneum quemque datur, l. 1. §. 1. ff. de Saluiano: dixi ibi.

x datur pro reuocandis rebus hypothecae subiectis, dixi ad Theophilum §. 7. Inst.

de actionibus. y quasi Seruianam intelligit, §. 7. Inst. de aff.

Habi.

a l. s. s. ff. de precario. b hoc est habitationem.
c Imò non tenetur l. 11. ff. de diuers. & tempor.
d de precario, quod restitutorium est. e huc refert 2. Harmenopol. 4.
f v. Harmen. d. loco. c. p. e. i. d. a. v. e. i. s. p. o. s. i. t. u. s. v. i. r. u. n. i. u. m. s. c. 10. de balneo adde l. 37. eod.
g Forma ædificiorum veterum, reficienti seruanda, vt neque luminibus aut vicinorum prospere
tui officiat, nisi huiusmodi seruitutem habeat pacto aut stipulatione sibi concessam. 2. Harm. 4. s. 38.
h Concamerare, est ad fornices morem ædificare, l. 32. ff. de leg. 1. hinc arca concamerata in l. 19. s. 3. ff. locati.
i v. l. 11. ff. de seruit. urb. l. 1. s. 17. ff. de operis nouis nunciat. De modo altitudinis ædificiorum Rustilius Horstian te Republica orationem habuit. Quis modus fuerit præscriptus, incertum. sub Augusto 60. pedum altitudo finita: Strabo s. hanc altitudinem postea cohibuit. Nero Tacit. lib. 15. quem tamen ad modum, non constat. Certe Augusti constitutionem Traianus postea reuocauit teste Sexto Aurelio Victore, adde 2. Vitruuium 9. Seneca 1. controuers. 3. De crassitudine parietum dixi ad l. 52. s. 13. ff. pro socio.
k l. 41. s. 5. ff. de leg. 1. l. 45. in ff. de don. int. v. l. ult. ff. de damno. Synopsis Basilic. 19. tit. 1. ex lib. 58. tit. 1. c. 2. l. 52. ff. de contr. empt. l. Contius putat hoc senatusconsultum factum fuisse anno 5. Imperij Adriani, Auiola & Pasa consulis, ex l. 41. s. 1. ff. de leg. 1. c. 1. Cuiacius 5. ob. 26. putat aliud Senatusconsultum fuisse quod editum D. Adriani subsecutum sit. Nam edita senatusconsultis confirmari solebant. l. 1. ff. in quib. causis pign. vel errorem hic esse in nomine Imperatoris. idque eo magis, quod huius legis sententia Adriano tribuatur. d. s. r. m. v. l. 6. 7. eod. Imò potest distrahere. l. 43. s. 1. ff. de leg. 1.
n De alia in aliam domum transferre licet, quia integra non est: nam alioqui prohibicum est propter ornatum & aspectum vrbis. Synopsis Basilic. ibid.
o id Spartianus Adriano tribuit.
p aliud si non integra ædificia deponantur d. s. 5.
q Publicis vrbis aspectus non deformandus.
r Edes ruinofas in hortum conuertere interdum non licet. Liceat necne, iudicis arbitrio relinquitur.
f Ex his quæ in oppido frequenter seruantur iudicari potest.
t Si socius ad refectionem ædificij sumptus fecit, non necessario, extra ordinem ei subuenitur: si autem solus ædificasti, nec cum centesima tō ἀναλογικῶν μέρους tantam portionem recepisti, vbi quadrimestre præterierit, dominium eius in solidum conserueris: nisi quominus tibi soluatur per socium non steterit. Synopsis Basilic. 12. tit. 1. in fine.
u Socius ædificij expensas reperit vt hic l. 16. s. de rei vindicat. id oratione d. Marci constitutum fuit. l. 52. s. 10. ff. pro socio. De sumptibus ædificij repetendis, adde l. 13. in ff. de condit. indeb. l. 45. s. 1. ff. de act. empt. l. 29. s. 2. ff. de pig. l. 14. ff. de dol. mali. s. 30. vers. certe. in ff. de rerum diuisione.
x l. 20. ff. de reuoc. y d. v. l. 1. in ff. Synopsis Basilic. 12. tit. 1. in f.
y i. centesimas vsuras. vide Molinque de vsur. num. 57. vbi duos alios casus speciales vsuræ centesimæ enumerat ex l. 1. s. de vsur. pupillarib. & l. vlt. s. de vsur. rei iud.
z Socius moram quadrimestrem committens in sumptibus socio qui ædificauit restituendis, dominium rei commune amittit.
a oratione diui Marci, l. 52. ff. pro socio.
b de balneo, adde l. 1. s. eodem.
c Qui sciens nomine proprio commune ædificium reedificat, sumptus non repetit vt hic: l. 6. s. 2. ff. commun. diuidendo. v. quæ dicam, eod.

DE ÆDIFICIIS PRIVATIS.

Tit. x.

De balneis.

1. Imperatores Severus & Antoninus AA.

Tauro.

Balneum^f (vt desideras) extruere, & ædificium ei superponere potes: obseruata tamē forma^g, quæ cæteris super balneum ædificare permittitur: id est, vt concameratis^h superinstruas & ipsum concameres, nec modumⁱ vñtatum altitudinis excedas. PP. sine die & consule.

De ædificijs non demoliendis.

2. Imp. Alexander A. Diogeni.

Negotiandi^k causa ædificia demoliri, & marmora detrudere, edicto diui Vespasiani & senatusconsulto vetitum est^m. Cæterum deⁿ alia domo in aliam transferre, quædam licere, exceptum est: sed nec dominis ita^o transferre licet, vt integri^p ædificijs depositis, publicis deformetur^q aspectus. PP. 11. Kal. Ian. Alexandro A. Confl. 223.

De ruinis.

3. Idem A. Euocato.

An in totum ex ruina domus licuerit non eandem faciem in ciuitate restituere, sed in^r hortū conuertere, & an hoc consensu tunc magistratum non prohibetium, iterum vicinorum factum sit: præses probatis his, quæ in oppido^s frequenter in eodem genere controuersiarum seruata sunt, causa cognita statuet. PP. 7. Kal. April. Iuliano I I & Crispino Confl. 225.

De ædificio communi.

4. Imp. Philippus A. & Philipp. Cæf. Victori.

Si^t (vt proponis) socius^u ædificij ad refectionem eius sumptus conferre detrectat: non necessario extra^x ordinem tibi subueniri desideras. Etenim si solus ædificaueris, nec intra quatuor mensium tempora cum centesimis^y nummus pro portione socij erogatus restitutus fuerit, vel quo minus id fieret, per socium steterit constituit: ius^z dominij pro solido vindicare vel obtinere iuxta placitum^a antiquitus poteris. PP. 4. Kalend. April. Philippo A. & Titiano Confl. 246.

De balneis extructis in solo communi.

5. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Octauio.

Si is, contra quem preces fundis, sciens prudensque soli partem ad te pertinere, non quasi socius vel collega communis operis sollicitudine, solidam balnearum^b extructionem ea^c mente, vt sumptus pro portione tua^d non recipere, aggressus est, sed vt totius loci dominij vñtaret, & colapsum balneū refabricare enisus est: cum ædificia^e, quæ alieno loco imponuntur, solo cedant: nec impensæ^f his, qui improbe id fecerint, restitui debeant: antiquato diui Hadriani^g edicto, præses prouinciæ memor iuris publici, in di-

d Ædificium solo cedit. e vide tamen quæ de ea re alias dixi ad l. 38. ff. de herede. petit. adde l. vlt. s. de negot. l. 1. s. de rei vindic. l. 37. ff. de rei vindic. l. 46. in ff. de damno. aliud æquitatis esse videtur. f Vespasianus idem edixerat. Suetonius, Deformis vrbis veteribus incendiis ac ruinis erat, vacuas areas occupare & ædificare, si possessores cessarent, cuique permisit. & Victor, Romam deformem incendiis veteribus ac ruinis reparauit permittit, si domini desissent, ædificandi copia. Vespasianus & Adrianus domum dederunt instauratori statim: diuus Marcus a quatuor mensibus, v. l. 1. ff. in quibus causis pignus. l. 52. s. 10. ff. pro socio: adde Cuiacium 19. obs. 20.

rimenda disceptatione legum placita custodiet. PP. 6. Non. Octob. ipis I I I I & I I I A A. Confl. 290.

De translatione.

6. Imp. Constantinus Aug. Elpidio agentij vicem præfecto prætorio.

Si quis post hanc legem ciuitate^s spoliata, ornatum, hoc est, marmora vel columnas, ad rura transtulerit: priuetur ea possessione, quam ita ornauerit. Si quis autem ex alia in aliam ciuitatem labentium parietum marmora vel columnas de propriis domibus in proprias transferre voluerit: quoniam vtrique hæc esse, publicum decus est: licentur hoc faciat. Data similiter facultate etiam de possessione^h ornatum huiusmodi ad possessionem aliam transferendi, quamuisⁱ per muros, vel etiam per mediam ciuitatem ea transferri necesse sit: ita vt ea solummodo quæ illata fuerint ciuitatibus, exportentur. Dat. 6. Kalend. Iun. Viminacij, Crispo I I & Constantio I I. Confl. 321.

7. Imperator Iulianus. A. ad Vitianum^k vicarium Africæ.

Nemini columnas vel statuas cuiuscunque materiæ ex alia eademque prouincia vel offerre^l liceat^m, vel mouere. Dat. 6. Kalend. Nouembr. Iuliano A. I I I I & Salustio Confl. 363.

Differentia curialium & non curialium.

8. Imp. Valens, Grat. & Valent. AAA. Modesto præfecto prætorio.

Singularum vrbium curiales^c etiam inuiti vel reparare intra ciuitates, quas olim habuerunt domos, vel de nouo ædificare cogantur: Illic semper munij inferuituri, & augendi propriam frequentiam ciuitatum. Possessores vero, qui non erunt curiales^d, in vrbibus, in quibus domos possident, easdem domos dirutas^e neglectasque reparent: iudicialia ad seruandum hoc præceptum auctoritate retinendi. Datum 13. Kalend. Nouembr. Gratiano I I I I & Merobauda Confl. 377.

De spatio inter nouum ædificium & publicas ades relinquendo.

9. Imp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Emiliano præfecto vrbis.

Si cui loci proprietates ædificandi iuxta publicas ades, animinum dederit: is quindecim^q pedum spatio interiecto inter publica ac priuata ædificia, ita sibi nouerit fabricandum, vt tali intervallo & publicæ ades a periculo vindicentur, & priuatus ædificator velut perperâ fabricato loco, destructionis quandoque futuræ non timeat detrimentum. Dat. 10. Kal. Nouemb. Arcad. A. VI. & Probo Confl. 406.

De murali ambitu constructione.

10. Imp. Honor. & Theod. AA. Monaxio præfecto prætorio.

Per prouincias Mesopotamiam, Osdroenam, Euphratensem, Syriam secundam, Phœniciam, Libanensem, Ciliam secundam, vtramque Armeniam, vtramque Cappodociam, Pontum Polemoniæ, atque Hellepontū vbi magis hoc desideratur, cæterasque prouincias cunctis volentibus permittatur murali^r ambitu fundos proprios seu loca sui dominij constituta vallare. Dat. 3. Non. Maij, Constantino Theod. A. IX. & Constantio III. Confl. 420.

De menianis.

11. Idem AA. Seuerino præfecto prætorio.

quas reparare, vel de nouo ædificare coguntur.
o Non curiales vrbium, coguntur tantum ad antiquarum ædium reparationem: non ad nouarum extructionem.
p Restitutio ædium præcipitur vt hic: & leg. septima ff. de offio. prasid. leg. quadragesima: extra. ff. de damno: è contrario destructio inhibetur, l. 2. s. eodem. l. ult. ff. de iure repub.
q Legitimum spatium noui ædificij ab ædibus publicis, quindecim pedes vt hic: & l. 46. C. Theod. de operib. publicis. & 58. Synopsis 2. c. m. e. i. t. a. p. o. s. i. t. i. a. s. ex tit. 11. c. 7. 2. Harmen. 4. s. 76. adde l. 1. in ff. eod. & l. 14. de seruius. vrb.
r Muris seu murali ambitu, fundos cingere cuius licet vt hic: vnde notant, Fortalitium vel castrum in suo quemque iure ædificare: (est enim ius ædificiorum, iuris gentium, l. ex hoc iure ff. de iustitia.) nisi huiusmodi ædificia ad emulationem vel iniuriam alterius fierent. l. opus nouum ff. de operibus publicis, aut in limitibus imperij, l. quicunque castellorum infra de fundis limitibus, vel materiam præberent seditionis vel offensionis. (Tunc enim merito publica vilitas priuata anteponenda est. l. Lucius ff. de emul. l. item si verberatum. ff. de rei vindic. etiam si priuilegio principis id fieret, cap. suggestum de decimis.) Eadem est ratio, si qui ædificat non contentus ædificio, iurisdictionem inde vel ius ciuitatis aut municipij vsurpare vellet: id enim sine principis permittu non licet, Bartolus in lege vltim. Digest. de collegijs. Eadem quoque ratio si sententia aliqua muni diffecti essent. Iohannes Faber. in l. seruus infra de pœnu. Chassaneus in consuet. Burg. tit. des forests. s. novo. numero quarto. ficut l. sacra loco. s. muros. ff. de rerum diuisione. aut si vel consuetudo. Chassaneus illo loco. vel constitutio principis esset contraria, vt & apud Hispanos est. lege septima tit. l. septimo. vbi quarto Ordinationum. & leg. quadragesima septima. Taurin sine. & in Pragmatica 70. in antiquis. vbi habetur, Neminem posse sine licentia principis ædificare aut reficere castella.

EE. iij.

Quæ operibus publicis impensa^b constituitur, accepto ferri oportere cognoscas. Dat. 5. Non. Octob. Constantinop. Limenio & Catulino Coss. 349.

De cruce & sanctis reliquiis.

3. Græcæ constitutionis epitome^c.

Neque monachus neque alius quivis in loco publico vel ubi spectacula fiunt, crucem^d imponat aut reliquias sanctas.

De pratoris & publicis domibus.

4. Idem AA. Ecdicio præfecto Ægypti.

Prætoria^e iudicum & domus publicas^f oportet publico iuri atque v^gui^h semper vindicari. PP. 4. Non. Decemb. Antiochia, Mamertino & Neuita Coss. 362.

De iudiciis.

5. Imperatores *Valentin. & Valens* AA. ad Symmachum præfect. vrb.

Intra^h urbem Romamⁱ veterem & novam^j nullus iudicum novum opus informet^k quovis ferenitatis nostræ arbitria cessabunt, nisi^m ex suis pecuniis huiusmodi opus construere voluerit. Ea tamen instaurandi, quæ iam deformibus ruinis intercidisse dicuntur, vniuersis licentiam damus. Dat. 8. Kal. Iun. Philippis, diuo Iouiano & Varroniano Coss. 364.

De temporis præscriptione, & de rescriptis.

6. Imperatores *Gratian. Valent. & Theod.* AAA. ad Proculum.

Præscriptio^o temporis^p iuri publico non debet obistere, sed nec rescripta^q quidem atque ideo diruenda sunt omnia, quæ per diuersas vrbes vel in foro vel in publico quocunque loco^r contra^s ornatum & commodum ac decoram faciem^t ciuitatis exstructa noscuntur. Datum 3. Id. Iul. Constantinop. Merobaude I I. & Saturnino Coss. 383.

A quibus operibus dignitas non eximit.

7. Idem AAA. Cynegio P. P.

Ad^r portus, aquæ ductus^s & murorum^t instauratorem^u siue extructionem^v, omnes certatim facta operarum collatione instare^w debent, neque aliquis ab huiusmodi consortio dignitatis priuilegiis excusari. Datum 15. Ka. Feb. Constantinop. Richomere & Clearcho Coss. 384.

De operis vitio.

8. Idem AAA. Cynegio præf. præf.

Omnes^x quibus vel cura mandata fuerit operum publicorum, vel pecunia ad extructionem solito more credita, usque ad annos quindecim^y ab opere perfecto cum suis heredibus teneantur obnoxij: ita vt si quid vitij in ædificatione intra præstitutum tempus peruenerit, de eorum patrimonio (exceptis tamen his casibus, qui sunt fortuiti) reformetur. Dat. 3. Non. Febr. Constantinop. Arcadio A. I. & Bautone Coss. 385.

An domus diruenda sint inchoanda publica fabricæ gratia.

9. Imperatores *Theod. Arcad. & Honor.* AAA. Aureliano præf. vrb.

Si^z quando concessa à nobis licentia fuerit extruendi: id sublimis magnificentia tua sciat esse seruandū, vt nulla domus inchoanda publica fabricæ gratia diruatur: nisi usque ad L. libras argenti pretij æstimatione taxabitur. De ædificiis verò maioris pretij ad nostram scientiam referatur: vt ubi amplior poscitur quantitas, imperialis extet auctoritas. Dat. 3. Kal. Mart. Constantinop. Theodosio A. I. I. & Abundantio Coss. 393.

De inscriptione nominis.

10. Idem AAA. Rufino præf. præf.

Si^z qui indices, perfecti^z publicis pecuniis^z operi suum nomen sine nostri numinis mentione inscripserint, maiestatis teneantur obnoxij. Dat. 3. Non. Iul. Constantinop. Arcadio I I. & Honorio I I. AA. Coss. 394.

De refectioe publicorum manium & thermarum.

11. Imperatores *Arcadius & Honorius* AA. Eusebio comiti sacrarum largitionum.

Ne^z splendidiſſimæ vrbes vel oppida vetustate labatur, de^z creditibus fundorum iuris reipublicæ tertiam^z partem reparationi^z publicorum mœnium, & thermarum substitutioni^z deputamus. Dat. 11. Kal. Iul. Mediolani, Olybrio & Probino Coss. 395.

Præfecto vrbis^z 1. 44. C. Theod. eo. 54. Eclog. 12. c. 7. 1. 7. 5. de sacrosanctis eccles. adde Non. 38. No. 149. c. 3. u. Instaurare. Hal. x. 1. 24. C. Theod. eo. Eclog. d. loco c. 8. y. Curator operis publici, vel qui pecuniam ad extructionem accepit, tenetur de operis vitio intra quindecim annos, nec is tantū, sed & eius heredes: vt si quid ab operis vitium acciderit (non tamen fortuito casu) ex eius patrimonio reformetur. Syno. Bas. 34. tit. 12. ex lib. 58. tit. 12. c. 8. Decem annorum tantum spatij meminit Hagneno-

De muris vrbium.

12. Idem AA. Casario præf. præf.

Omnesⁱ prouinciarum rectores literis moneantur, vt sciant ordines atque incolas vrbium singularum muros vel nouos debere facere, vel veteres firmius renouare, scilicet hoc pacto impendiis ordinandis, vt adscriptio curat pro viribus singulorum, deinde adscribantur pro estimatione operis futuri territoria ciuium: ne plus poscatur aliquid, quam necessitas imperauerit, neue minus: ne instas impediatur effectus. Oportet namque per singula^j non sterilia^k iuga^k certa quoque distribui, vt par cunctis præbendorum sumptuum necessitas imponatur: nemini excusatione vel alia præsumptione ab huiusmodi immunitate præbenda. Dat. 9. Kal. Apr. Arcadio I I. I. & Honorio I I. AA. Coss. 396.

De iudiciis & ordinibus ciuitatum.

13. Idem AA. Theodoro præf. præf.

Nemoⁱ iudicum in id temeritatis erumpat, vt, inconsulta pietate nostra, noui aliquid operis existimet inchoandum: vel ex diuersis operib. ornamenta^m, aut marmora, vel quamlibet speciem, quæ fuisse in v^u & ornatu probabitur ciuitatis, eripere, vel alio transferre sine iussu sublimitatis tuæ audeat. Etenim si quis contra fecerit, sex libris auri multabitur. Similis autem condemnatioⁿ ordinis ciuitatum manebit, nisi ornamentum gentilisⁿ patriæ decreti huiusmodi auctoritate defenderint. Horreorum autem vel stabulorum fabricas arbitratu proprio prouinciarum iudices studio laudandæ deuotionis arripiant. Dat. 13. Kal. Iul. Mediolani, Honorio I I. I. & Eutychiano Coss. 398.

Quæ ædificia dirui debent.

14. Idem AA. Seuero P. V.

Aedificia^o, quæ vulgo^p parapetalia^q nuncupantur, vel si qua alia opera^r mœnibus vel publicis operibus ita sociata coherent, vt ex his incendium vel insidias vicinitas reformidet aut angustentur^r spatia platearum, vel minuatur porticibus latitudo, dirui ac prosterni præcipimus. Dat. 6. Id. Octo. Constantin. Honor. A. I. I. I. & Eutychiano Coss. 398.

Si princeps opus publicum alicui concesserit.

15. Idem AA. Eutychiano præf. præf.

Si aliquando homines emergant, qui à nostra clementia opus publicum sibi præberi postulauerint: non nisi diruta^r penitusque destructa, & quæ parum sunt in v^u ciuitatum, percipiant: intinendis huiusmodi rescriptis iudicio amplissimæ tuæ sedis. Dat. Id. Decemb. Honorio A. I. I. I. & Eutychiano Coss. 398.

De imagine principis.

16. Idem AA. Aemiliano præf. præf.

Si quando v^u exegerit vel porticus vel quasi liber^r ædes ætatis senio seu fortuitis concussis casibus reparari: liceat, etiam inconsulta clementia nostra, cum reuerentia sui, imaginem^r deponere, vel nostram, vel retrò principis, reportatamque post resecta ædificia loco proprio denuo collocare. Dat. 5. Kal. Iul. Constantinop. Arcadio A. V. I. & Probo Coss. 406.

Ne locus in publico palatio priuatis ædificiis occupetur.

17. Imp. Honor. & Theod. AA. Monaxio P. P. a

Quicunque^b locus in palatio^c huius vrbis priuatis ædificiis incommode occupatus est:is, quāprimum subruptis omnibus, quæ in eo sunt, ædificiis, palatio reformetur: quod priuatorum non est parietibus coarctandum. Nā imperio magna ab vniuersis secreta^d debentur: vt hi tantū locum habeant habitandi, quos legitimus maiestatis nostræ v^u & reipublicæ disciplina delegit: in futurum etiā vniuersis ab huiusmodi v^usurpatione prohibendis. Dat. 9. Kalen. Mart. Constantinop. Honorio V I. I. & Theodosio I I. I. AA. Coss. 409.

De turribus noui muri ad munitionem vrbis extructi.

18. Idem AA. Anthemio præf. præf.

Turres^e noui^f muri, qui ad munitionem splendidissimæ vrbis extructus est, completo opere præcipimus eorum v^u deputari, per quorum terras idem murus studio ac prouisione tuæ magnitudinis ex nostræ serenitatis arbitrio celebratur: eadem lege in perpetuum & conditione seruanda, vt annis singulis hi, ad quorum iura terrulæ de-

x præfecto vrbis 1. 44. C. Theod. eo. y d. l. 44. z Imago principis reponenda. De honore principum imaginibus adtributo dixi 1. 7. in fin. D. ad leg. 1. ul. maiest. a. Præfectum vrbis 1. 47. C. Theod. eo. b d. l. 47. c Palatij loca priuatorum ædificiis occupari non oportet. d Imperio magna secreta debentur. e 1. 51. C. Theod. eo. f d. Theodosio iunior ædificari. dixi No. 59. c. 5. adde 1. 7. de metat. l. 18. de sacrosanct. eccles.

iii-

28. Opera ius
dominii sequi-
tur, pignus & v-
fusfructus non
stem. v. Cui. 19.
obf. 23.

a Debitor actio
ne personali co-
uentus & ob eā
causam eodem-
natus, non ideo
ius pignoris a-
mittit, l. 13. §. 4.
D. eo. l. v. etiam
ob chirographar.
b facere conde-
nationem, est
vincere: hoc de-
nique efficere,
vt aduersarius
condemnetur.
c & merito. con-
stat enim pecu-
niam creditori
solutam non ef-
ficere, l. 11. ff. de pign.
l. 13. §. 1. ff. ad Vel-
leian.

d Persecutio pignoris,
eiusdem vindictio v. Cui.
2ac. 15. obf. 22.
e Creditor fru-
ctus percipit
in sortem impu-
tat. Quid si no-
dum sortē ex-
quant debitori,
aut eius vicem
sustinenti res-
iduum offeren-
ti pignus redde-
re cogitur.

f Fructus debiti
extenuant,
g l. 9. §. 3. ff. de pi-
gnor. l. 13. §. 1. ff. de pign.
l. 13. §. 1. ff. de pign.
l. 13. §. 1. ff. de pign.

h Si conuenit,
ne pignus debi-
toris distraha-
tur, & perpetua
moram soluendi
faciat, solen-
niter ac testibus
denunciare ei-
dem possum, vt
pignus luerit
hic: Paul. 2. sent.
5. §. 1. l. 4. D. de
pignorat. act. eo
moram facien-
te, iussu iudicis
pignus vendi po-
test, l. 17. in fin. D.
de adm. tut. aliis
denunciatio pre-
cisē non requi-
ritur, §. 15. in fin.
Inst. de act. vt
malē quidam
hic adserunt ad
de l. 3. D. de seru.
urban. Superio-
ribus addit. 3. in
fin. §. eod. addo qua
scripsi ad l. pen. ff.
de distract. pign.
Cui. 5. obf. 31.

i Debitor mo-
ram faciente, pi-
gnoratitia agi-
mus.

k Citra pactum
aut iussu iudi-
cis, rem alienā
pignori non ca-
pimus, l. 1. §. D. de mune-
rib.

m Qui pignus
accipit, non mo-
do debitori, sed
& eius heredi
pignoris nomi-
ne obstringitur:
etiā expressim
in instrumento
heredis nulla fa-
cta sit mentio,
nam tacite id co-
uentum intelli-
gitur, vt heredi pignus redderetur, soluto tamen debito §. ult. Inst. quibus mod. re.
n v. l. 44. D. de solutio. b. o Creditor pignus iure dominij possidere potest.

p Pignus vendendo, donando vel legando, debitor deteriore causam creditoris
non facit. Quid sit vt ipsum pignus creditor possit persequi §. 1. Baf. 23. tit. 2. c. 48. v. l.
12. §. de distract. pign.

q Debitor nullo iure deteriore creditoris conditionem facere potest,
id est alienam, Mutans alienam pecuniam (non tamen minoris l. 7. D. qui potio-

8. Idem A. Festo.

Quamuis personali^a actione expertus aduersus reum
vel fideiussorē seu mandatores eius feceris^b condem-
nationem: pignoris tamen adhuc habes^c persecutionem^d.
PP. Id. Mart. Gordiano A. & Auiola Cofl. 240.

De eo ad quem pignoris dominium translatum est.

9. Idem A. Attico.

Si dominium eius possessionis, quā pignori data esset,
Sā debitrice domina ad te translatum est, cāmque postea
creditor, vel eius heredes detinere cōperunt: vindica eam
rem præsidi prouinciae curante, vt fructuum^e deducta^f ra-
tione, residuoque a te oblato, si^g fuerit satisfactum, ea pos-
sessio tibi reddatur. PP. 3. Kalen. Octob. Gordiano A. & A-
uiola Cofl. 240.

De debitore conueniendo.

10. Imperatores Diocletianus & Maximianus AA.
& CC. Alexandro.

Debitores praesentes prius^h denunciationibus conue-
niendi sunt. Igitur siⁱ conuenti debito satis non fece-
rint, persequenti tibi pignora seu hypothecae, quas instru-
mento specialiter comprehensas esse dicis, competentibus
actionibus, rector prouinciae auctoritatis suae auxilium im-
partiri non dubitabit. Dat. 14. Kalen. Febr. ipsi 111. & 111.
AA. Cofl. 290.

De nominatoribus.

11. Idem AA. & CC. Euphrosino.

Nominator^k pignori capere sine^l praesidis auctoritate
res nominati non licet. S. 3. Id. Mart. AA. & Cofl.

De instrumento non confecto.

12. Idem AA. & CC. Eusebio.

Si vxor tua pro pecunia, quam accepit mutuo, res pro-
prias obligauit pignori, eique tu successisti^m: licet
instrumento eius facti testimonium collatum non sit: so-
lutoⁿ tamen^o debito, creditorem de his tibi reddendis so-
lenni iure conuenies. S. 5. Kal. April. AA. Cofl.

De pignore dato in solutum.

13. Idem AA. & CC. Matronae.

Cum dominam non^a minorem vigintiquinque annis
Cea, quae obligauerat tibi, iure^o dominij possidere permi-
sisse, & in solutum dedisse, precibus significes: dominae con-
tractus & voluntas ad firmitatem tibi sufficiet. S. 4. Kalend.
Maij, Heraclij AA. Cofl.

De concurrentibus actionibus.

14. Idem AA. & CC. Apiano.

Distractis^p a debitore pignoribus, creditores potestate
habere^q vt rēne personali obligatos sibi an pigno-
ra possidentes in rem actione conuenire velint, non est in-
certi iuris. S. Kal. Maij, Heraclij, AA. Cofl.

In auth. de litigiosis. §. ab hoc autem. coll. 8. tit. 13. al. 28.

Novell. 12. cap. 1.

Hoc ita, si^q debitor ei non satisfaciatur ex precio rei venditae:
quod vt fiat, permittitur ei vendere.

Debitorem non posse deteriorem facere creditoris
conditionem.

15. Idem AA. & CC. Basilidæ.

Debitorem neque^r vendentem, neque donantem, ne-
que legatē, vel fideicommissum relinquentem, pos-
se deteriorem^s facere creditoris conditionem certissimum
est. Vnde si tibi obligatam rem probare posses confidis pi-
gnora persequi debes. S. 5. Non. Maij, Heraclij, AA. Cofl.

De eo qui pecuniam alienam creditur.

16. Idem AA. & CC. Heroidi.

Et si frater tuus non suam, sed ad te pertinentem^t pecu-
niam mutuatū suo nomine dedit, ac pignus accepit: ta-
men tibi pignoris obligationem querere nō potuit. Sub-
scripta 3. Idus Maij, Hadrianopoli, AA. Cofl.

De rempta ex pecunia credita.

17. Idem AA. & CC. Pontia.

Quamuis ea pecunia, quam a te mutuo^u frater tuus ac-
cepit, comparauerit pradium: tamen nisi^x specialiter

vel generaliter hoc tibi obligauerit, tuā pecuniae nume-
ratio in causam pignoris non deduxit. sanē personali a-
ctione debitum apud praesidem petere non prohiberis. S.
12. Kal. Iun. AA. Cofl.

Actionem hypothecariam esse in rem.

18. Idem AA. & CC. Euodio.

Pignoris vel hypothecae persecutio in^y rem est. S. Kal.
Decemb. Sirnij, AA. Cofl.

De vi maiore dolo culpa & custodia.

19. Idem AA. & CC. Maximo.

Sicut^z vim^a maiorem pignorum creditor prestare non ha-
bet necesse: ita dolum^b & culpam, sed & custodiam^c
exhibere cogitur. Dat. 17. Kal. Ian. AA. Cofl.

Si creditor non petat.

20. Idem AA. & CC. Alexandro.

Creditor ad petitionē^d debiti^e vrgeri iure minimē^f po-
test. Quapropter eo, quod vos heredibus Euodiani de-
bere confiditis, oblato^g, & si non velint accipere, configura-
to atque deposito: reddendo pignore hos praesidali no-
tione conuenite. PP. 17. Kalen. Febr. AA. Cofl.

Si extraneus debitum soluerit.

21. Idem AA. & CC. Vieto.

Res obligatas exterius^h debito soluto liberando, datum
petere, non eam dominium adipisci potest. Dat. 2.
Kal. Nouemb. Retiaria, CC. Cofl.

De secundo creditore.

22. Idem AA. & CC. Antiochiano.

Secundusⁱ creditor offerendo priori debitum, confirmat
sibi pignus, & a debitore sortem, eiusque tantum vfu-
ras, quae fuissent praestandae, non etiam vltimarum vlturas ac-
cipere potest. PP. 3. Id. Decemb. Nicomedia, CC. Cofl.

De remissione pignoribus.

23. Idem AA. & CC. Macedoniano.

Maior annis vigintiquaque pignoris cōventionem
remissam, cum hoc solum^j pactum, vel iurisdic-
tione ipsius voluntatem tueatur, persequi non potest.
S. 18. Kal. Ian. Nicomedia, CC. Cofl.

De concurrentibus actionibus.

24. Idem AA. & CC. Marco.

Persecutione pignoris ommissa, † debitores actione per-
sonali conuenire creditor vrgeri non potest. S. 15. Kal.
Ian. Nicomedia, CC. Cofl.

In auth. de fideiuss. §. sed neque ad res col. 1. tit. 4.

No. 4. c. 2.

Hoc si^k debitor possideat: alio verò possidente inhibetur hy-
pothecaria, donec personaliter actum sit cum reo & inter-
cessore. Et si nec ex hypothecis debitoris satisfiat, tunc demum in-
tercessoris hypotheca, si quae sunt, petantur: quod ius & in here-
dibus locum habet.

De morte serui pignoratit.

25. Idem AA. & CC. Dracontio.

Seruo, qui fuerat pignori obligatus, defuncto^k, debiti
Spermanet integra petitio. Dat. 6. Kal. Ian. Nicomedia,
CC. Cofl.

De seruo pignurato abrepto.

26. Idem AA. & CC. Mauritio.

Si tibi notarium^l pignoris titulo debitor tuus obli-
gauit: eum a quo mancipium abreptum^m proponis,
apud rectorem prouinciae conueni. S. 4. Kalend. Ian. Sir-
nij, CC. Cofl.

De militia.

27. Imperator Iustinianus A. Mennae praefecto
pratorio.

Superⁿ hypothecis, quas argenti distractores vel meta-
xarij^o, vel alij quarumcunque specierum negotiatores
pecunias sibi credentibus dare solent, hoc specialiter super
amputanda omni machinatione sancimus, vt si post lu-
iusmodi contractum liberis suis, vel alio modo cognatis,

Auth. prox. & ita hae constitutio restringitur, & lex 14. §. eo.

14. lex 24. §. eodem.

k Interitu pignoris reus non liberatur l. 21. §. 2. D. eo. l. 9. §. de pign. Inst. quib. mod. re. in

fin. & ita creditor debitum petit, etiam si pignus acceptum non reddat.

l seruum scilicet.

m Creditor pro re pignori data furto subtrahita, agit sicut l. 12. §. 2. D. de furtis.

n vide Authenticam §.

o μεταξαρη = 25. Eclog. 2. c. 56. serici distractores dicam ad l. 10. §. de muregulu. Metaxa

lini Festus in seru. Moichopolus. μηδ' οὐδ' αὖτε τὸ πῶς μεταξαρη μεταξαρη, ἀφ' ὧν ἀνα-

quam

res, in dubio fi-
bi, non pecuniae
domino, ius pi-
gnoris acquirit
l. 2. §. si certum pe-
tai. l. 1. §. de distr.
pign. ad de l. 52. §. 1.
18 ff. de furtis.
u Empta res ex
pecunia credita
creditori non
est obligata, nisi
& id quoque spe-
cialiter vel ge-
neraliter sit con-
uentum vt obli-
gata esset.
x l. 7. §. qui potio-
res, No. 126. c. 3.
y v. l. 7. ff. eo.
z Pignori for-
tuitos casus cre-
ditor non a-
gnescit, sed dol-
um, culpam &
custodiam tan-
tum. Syn. ibid. c.
11.
a l. 5. §. 5. de pigno-
ratitia.
b l. 23. ff. de reg.
iur. l. 13. in fin. D.
de pign.
c §. ult. Inst. de
quibus mod. res.
An id perpetuo
verum? Cuias-
cius 19. obf. 24.
putat id tantum
verum esse, si so-
lius creditoris
gratia pignus sit
contractum, nō
si vtriusque gra-
tia arg. l. 5. §. 2. ff.
commodati. vt
eo casu nulla sit
differentia in-
ter commodati
actionem & pi-
gnoratitiam.
d & merito. cū
inuito benefi-
cium non deur
v. leg. vn. §. vt ne-
mo inuitus.
e De oblatione,
obligatione,
depositione, v. l.
10. §. de pigno-
rat.
f v. l. 1. §. de his
qui in prior. cre-
dit.
g l. 8. §. qui potio-
res, leg. 12. §. 6. D.
qui potiores l. 5.
ff. de distract. pig.
iē nouissimus
Paul. 2. sentent.
13. §. pen. poste-
rior l. 11. in fin. ff.
qui potior, qui po-
tior loco pi-
gnus accepit l. 1.
l. 5. qui potior.
h nudo pacto
pignus remitti
potest, leg. 2. in
fin. de remiss. pi-
gnor.
i id est, Edictum
Pratoris tueatur
nudam pigno-
ris remissionē,
leg. 9. §. 4. qui po-
tiores.
† Liberum est
creditori, omis-
sa personali a-
ctione pignus
persequi. Quid
si tertius pignus
possidet? ho-
die non est cre-
ditori liberum
pignus persequi
in excocto debi-
tore principali,
aut eius fide-
iussore No. 4. c. 2.
† restringitur lex

Exiit author Syn. ibid. † decantatur d. l. 2. a dixi ad 20. D. 3. coniungo titulum quare res venire non possunt. b consensu l. 2. §. eo. l. adde v. l. eo. l. 4. D. de pignori. bus. l. 8. D. de pign. Paul. 5. sent. 6. §. ult. Alumnus, Spemior 25. Eclog. 2. c. 6. dixi ad Festum in Albellum. Id merito de alumnis constitutum, Ne in generalem obligationem accederent: sunt enim penes liberorum loco, & a nutrito vel nutrice non separantur l. 3. §. 4. D. de libe.

ro homine. & ex nomine educatoris sunt l. 88. §. 6. D. de lega. 2. a minore viginti annis manumitti possunt §. 6. Inst. quib. ex causis manumitti. l. 13. l. 14. ff. de manumiss. vindic. Et dubitatur, an in eis sit locus SC. Silianiano l. 1. §. 10. D. de Sc. Silian. & ad eorū successionem educator veniat: responsum est tamen non venire. leg. 10. §. de successione. an sit cum alumna connubium? responsum est, esse l. 26. §. de nuptiis. Eisdem ex testamento imperfecto hereditas conferatur l. 38. D. de fideic. libert. dati tutores confirmantur, l. 32. ff. de excusat. tut. v. Cui. apud Paul. d. loco. v. l. 34. §. 1. D. de usufr. legato. d. Non credibile non attenditur. e Generali obligatione, alumni & ea quæ nemo verisimile obligat, non continentur l. 6. l. 7. l. 8. D. de pignori. bus.

f Pignus consensu contrahitur ut hic. l. 2. in fin. de remiss. pign. l. mo. re §. v. l. 1. m. Inst. quibus mod. re. l. 1. ita non sunt contraria 25. Eclog. 1. c. 1. g id est, instrumenta emptionis. Qui instrumenta emptionis obligat, rem emptam seu re instrumenti obligare videtur. h Monumentum obligari non potest.

i Res religiosa non possunt obligari. k Nomen generaliter & specialiter obligari potest, l. 3. l. 7. §. de heredit. vel. vendit. l. 18. D. de pign. alt.

l Pignus pignori dari potest l. 13. §. 2. D. de pign. Qui pignus meum a meo creditore accipit, pignoris adquisitionem mihi denunciare statim debet: alioquin ignoranter creditori meo solvens, pignus euincam.

m Titio dedi pignus in decem: Titius Mæzio dat idem pignus in viginti: non tenetur nisi in decem. Quatenus, id est, quandiu vtraque pecunia debetur pignus Mæzio secundo creditori tenetur, l. 13. §. 2. ff. de pig. & tamen pignus, quatenus tantum debeo, tenetur ut hic.

n Spes præmiorum in sacris certaminibus pignori non potest pactione priuata ut hic: aut ipsamet pecunia sacra l. 40. ff. de re iud. adde & stipendium armatorum militum l. 4. §. de execut. rei iudicatæ. Porro præmia, de quibus supra, consistebant in annonis, obsequiis, pensionibus, quæ athleticis pro indepta victoria totius vite suæ tempore præstabantur de publico, exinde, quo in suam civitatem inuecti fuissent non per portam civitatis, sed dissecta parte muri, ut Suetonius scribit in Nerone, & Plinius in epistol. 17. o dixi ad No. 53. c. 5. §. 1. adde d. l. 40.

p Athleta pro præmio coronatur, l. 1. §. de arbitrat. l. 6. §. 13. D. de excusat. tut. quod pro coronis dabatur corollarium dicitur in Glossis.

q nam iudicis auctoritate possunt d. leg. 40. r l. vlt. ff. eod.

s Filij & liberi homines obligari non possunt, quia in bonis debitoris non sunt. l. 12. & Authent. l. mo. §. de obligat.

t l. 2. §. titul. proxim.

u intercessores l. 1. C. Theodos. de pign. l. 8. §. de offic. rectoris provincie. c. 8. l. 2. §. Synop. Basil. 25. in fi.

x aliud in debito fiscali, idque in Gallia ita observatur v. Renarum Choppinum 1. de privilegio rustic. 7. num. 1. aliud etiam, si per quadrimestrem tempus a die sententie moram fecerit in soluendis decimis, & ita Arelto Parisiensi iudicatum 8. Kal. Decemb. anno 1573. refert idem Choppinus ibidem. nu. 2. 3.

y Serui, boues aratorii, instrumentum aratorii, puta vomeres & aratra, a creditoribus executibus sententiarum, aut exactoribus tributorum capi non possunt, idque propter utilitatem agriculturæ l. 8. §. eod. Authent. Agricultores. §. eod. & fisci tributa ut hic. Vix est ut hodie hæc constitutio obseruetur. In Normania Gallia locum non habet, quoties de fisci debito agitur, v. Francisci I. constit. ann. 1540. Ianuar. 8. Et ita iudicatum fuisse Parisiensi Arelto Bugnonius refert in legib. abrogatis. Nouissimè anno 1571. lege l. 1. c. 1. d. Octob. confirmata à senatu Prædie Non. Febr. anno 1572. Perfo-

rat. Dat. Idib. Iul. Rauennæ. Honorio 13. & Theodosio X. AA. Coss. 422.

QV AE RES PIGNORI OBLIGARI POSSUNT VEL NON, & QUALITER PIGNUS CONTRAHATUR.

Tit. XVIII.

De his quæ non continentur generali hypotheca.

1. Imp. Sever. & Anton. Augusti Optato.

ALV M N O S tuos, & ceteras res, quas neminē credibile est pignori specialiter daturum fuisse, generali pacti conventionione, quæ de bonis tuis facta est, in causa pignoris non fuisse rationis est. PP. 7. Kal. April. Laterano & Rufino Coss. 198.

De emptionibus agrorum pignoris.

2. Idem AA. Rogato.

CVM constet pignus consensu contrahi non dubitamus, cum, qui emptiones agrorum suorum pignori posuit, de ipsis agris obligandis cogitasse. PP. 5. Kal. Iul. A. pro & Maximo Coss. 208.

De religiosis.

3. Imp. Antoninus A. Restituto.

SI monumento corpus filiarum tuarum intulisti, religiosum id fecisti: quo facto obligari a quopiam, prohibente iuris religione, non posse, in dubium non venit. PP. 3. Kal. April. Lato II. & Cereale Coss. 216.

De nominibus.

4. Imp. Alexander A. Euocato.

NOMEN quoque debitoris pignori & generaliter & specialiter posse, iam pridem placuit. Quare si debitor is satis non fecerit, cui tu credidisti: ille, cuius nomen tibi pignori datum est, nisi illi cui debuit, soluit, nondum certior a te de obligatione tua factus, ut libus actionibus satis tibi facere vsque ad id, quod tibi deberi a creditore eius probaueris, compellatur, quatenus tamen ipse debet, PP. pridie Kal. Martij, Fusco II. & Dextro Coss. 226.

De spe præmij athleticæ.

5. Idem A. Septimio.

SPEM eorum præmiorum, quæ pro coronis Pæthletis peditanda sunt, priuata pactione pignori minime admittendum est: & ideo nec si generale pactum de omnibus bonis pignori obligandis interuenerit, tenet. PP. Kal. Maij, Maximo II. & Paterno Con. ff. 234.

De filiis & aliis liberis hominibus.

6. Imp. Dioc. & Max. Augusti & CC. Rufo.

QVI filios vestros vel liberos homines pro pecunia, quam vobis credebatur, pignoris titulo accepit, dissimulatione se iuris circumuenit, cum sit manifestum, obligationem pignoris non consistere nisi in his, quæ quis de bonis suis facit obnoxia. S. Kal. Maij, Heraclia, AA. Coss.

i Res religiosa non possunt obligari. k Nomen generaliter & specialiter obligari potest, l. 3. l. 7. §. de heredit. vel. vendit. l. 18. D. de pign. alt.

l Pignus pignori dari potest l. 13. §. 2. D. de pign. Qui pignus meum a meo creditore accipit, pignoris adquisitionem mihi denunciare statim debet: alioquin ignoranter creditori meo solvens, pignus euincam.

m Titio dedi pignus in decem: Titius Mæzio dat idem pignus in viginti: non tenetur nisi in decem. Quatenus, id est, quandiu vtraque pecunia debetur pignus Mæzio secundo creditori tenetur, l. 13. §. 2. ff. de pig. & tamen pignus, quatenus tantum debeo, tenetur ut hic.

n Spes præmiorum in sacris certaminibus pignori non potest pactione priuata ut hic: aut ipsamet pecunia sacra l. 40. ff. de re iud. adde & stipendium armatorum militum l. 4. §. de execut. rei iudicatæ. Porro præmia, de quibus supra, consistebant in annonis, obsequiis, pensionibus, quæ athleticis pro indepta victoria totius vite suæ tempore præstabantur de publico, exinde, quo in suam civitatem inuecti fuissent non per portam civitatis, sed dissecta parte muri, ut Suetonius scribit in Nerone, & Plinius in epistol. 17. o dixi ad No. 53. c. 5. §. 1. adde d. l. 40.

p Athleta pro præmio coronatur, l. 1. §. de arbitrat. l. 6. §. 13. D. de excusat. tut. quod pro coronis dabatur corollarium dicitur in Glossis.

q nam iudicis auctoritate possunt d. leg. 40. r l. vlt. ff. eod.

s Filij & liberi homines obligari non possunt, quia in bonis debitoris non sunt. l. 12. & Authent. l. mo. §. de obligat.

t l. 2. §. titul. proxim.

u intercessores l. 1. C. Theodos. de pign. l. 8. §. de offic. rectoris provincie. c. 8. l. 2. §. Synop. Basil. 25. in fi.

x aliud in debito fiscali, idque in Gallia ita observatur v. Renarum Choppinum 1. de privilegio rustic. 7. num. 1. aliud etiam, si per quadrimestrem tempus a die sententie moram fecerit in soluendis decimis, & ita Arelto Parisiensi iudicatum 8. Kal. Decemb. anno 1573. refert idem Choppinus ibidem. nu. 2. 3.

y Serui, boues aratorii, instrumentum aratorii, puta vomeres & aratra, a creditoribus executibus sententiarum, aut exactoribus tributorum capi non possunt, idque propter utilitatem agriculturæ l. 8. §. eod. Authent. Agricultores. §. eod. & fisci tributa ut hic. Vix est ut hodie hæc constitutio obseruetur. In Normania Gallia locum non habet, quoties de fisci debito agitur, v. Francisci I. constit. ann. 1540. Ianuar. 8. Et ita iudicatum fuisse Parisiensi Arelto Bugnonius refert in legib. abrogatis. Nouissimè anno 1571. lege l. 1. c. 1. d. Octob. confirmata à senatu Prædie Non. Febr. anno 1572. Perfo-

rat. Dat. Idib. Iul. Rauennæ. Honorio 13. & Theodosio X. AA. Coss. 422.

De his quæ ad culturam agri pertinent.

nis rusticorum indultum, ne ob æs alienum qualecunque priuatum abducerentur in carcerem. Qua in re Galli legillatores Græcos tulerant, qui aratra quidem vetabant ob fœnus additi creditoribus corpora his vrentia, neque permittiebant 2. Diodor. 3. His adde Ripensem ad l. 6. & 9. D. de pignori. bus. num. 57. & in tract. de peste 3. parte 6. remedio vers. item boues. z aratorios d. l. 1. a quidam hoc extendunt ad instrumenta quorum-

ais artificum necessaria. Ad rusticos reuertor. Quid si rustico nulla alia sint bona? capi possunt. Accurs. hic. Quid si rusticus fundum habeat? vna cum fundo possunt distrahi. Cuius, Perticensis, Ripensis, Choppinus 1. de priuilegiis rustic. 7. num. 1. b Ob ciuilia debita boues aratorii capi non possunt. Eadem ratione lege Aratica mastrati boues aratorios non licuit, tanquam & ipsius agricolæ & hominis focos, atque participes la boris, Alian. 5. Aristoteles in Oeconom. §. 8. dicitur tunc virenti bœu, & Plin. 8. c. 45. iudicio populi Romani in exilium actum eum qui bouem aratorium occidisset, tanquam colonum suo interempto. & Varro 2. de re rustica 5. locum laboris agriculturæ, & quasi colonum occidi, dum bos occiditur. Capitale denique fuisse bouem occidi refert, quo loco forte legem quandam Phrygiæ intelligit, v. Stobæum sermone 42. Constantinus quoque vetuit ne boues aratorii etiam deficientibus his qui cur sui publico destinati sunt, ab his qui iter faciunt abstraherentur, l. 1. C. Cod. Theodos. de censu publico. Eo etiam spectat constitutio quædam Valentis, quæ caue-

rat, ne quis vitulorum carnibus vesceretur. Hieron. 2. aduers. Iouianum. adde de boue aratore Hesiodum in lib. opera & dies. Aristotelem 1. Politic. Arat. consil. 158. boues aratorios, instrumenti fundi esse refert quod confirmatur l. 4. D. de instructio. adde Cui. 4. obseruat. 20.

c Ratio decidendi alia est in l. 8. §. eo.

d Fisci debita, tributumque minuuntur, si ablati aratoribus agricultura cesset.

e eiphiæ per Syn. Basil. 25. in fin.

f pacis dicta leg. g Syn. Basil. 25. in fin.

h dixi ad leg. 7. §. eodem.

i seruos aratorios d. leg. 7. k leg. 8. D. de instructio.

l Quibuscunque verbis pignus constituitur potest, leg. 2. §. eodem, leg. quarta, D. de pignori. bus.

m Obligatio rerum ad nos pertinentium, res etiam futuras comprehendit. Idem si quis res suas obligauerit. Idem in obligatione tacita. Ripensis ad leg. primam, nu. 3. D. de pignori. bus.

n Generali obligatione, futura etiam continentur. v. Romanum singulari 607. Adde Socin. reg. 247. vbi notat ex hac lege, Indefinitam orationem ad futura quoque extendi: & in iuramento & odiolis eam tententiam non obtinere, ut quæ stricti iuris sunt.

o Voluntatem contrahentium magis quam verba inspicere oportet l. 2. in fin. §. comm. de legatis. l. 34. D. de reg. iur.

p Obligatio rerum ad nos pertinentium, res etiam futuras comprehendit. Idem si quis res suas obligauerit. Idem in obligatione tacita. Ripensis ad leg. primam, nu. 3. D. de pignori. bus.

q hinc colligitur, Futura etiam obligari posse: censeri tamen factam obligationem sub ea conditione, si nostra futura sunt.

r dixi ad 20. D. 4.

s Prior tempore, prior est pignore: nisi posterior priori debitum offerat, l. 2. l. 3. l. 4. l. 8. §. eodem, l. 1. l. 2. §. eodem, l. 3. §. vlt. in poss. legat. l. 2. §. de priuilegiis fisci. Paulus 2. sentent. 13. §. 8.

t Vis oblationis, oblationis & depositionis, Paul. d. loco. adde l. vlt. §. 6. §. de iur. delib. de-

De generali hypotheca & de bonis presentibus ac futuris.

9. Imp. Iustinianus August. Mennæ præf. præf.

SI quis in cuiuscunque contractus instrumento ea verba posuerit, *Eide & periculo rerum ad me pertinentium* m, vel, *per earum exactionem satisfieri tibi promitto*: sufficere ea verba ad rerum tam earum, quas in presenti debitor habet, quam futurarum hypothecam sancimus: nec ex prioribus sanctionibus minus habere specialis hypothecæ memoriam videri: cum sit iustum voluntates contrahentium magis quam verborum conceptionem inspicere. Super qua generali hypotheca illud quoque ad conferendam contrahentium voluntatē sancimus, ut si res suas supponere debitor dixerit, non adiecto, *Tam presentes quam futuras*: ius tamen generalis hypothecæ etiam ad futuras res producat. Dat. 3. Id. Dec. Constantinop. DN. Iustiniano A. PP. II. Coss.

42. Constantinus quoque vetuit ne boues aratorii etiam deficientibus his qui cur sui publico destinati sunt, ab his qui iter faciunt abstraherentur, l. 1. C. Cod. Theodos. de censu publico. Eo etiam spectat constitutio quædam Valentis, quæ caue-

rat, ne quis vitulorum carnibus vesceretur. Hieron. 2. aduers. Iouianum. adde de boue aratore Hesiodum in lib. opera & dies. Aristotelem 1. Politic. Arat. consil. 158. boues aratorios, instrumenti fundi esse refert quod confirmatur l. 4. D. de instructio. adde Cui. 4. obseruat. 20.

c Ratio decidendi alia est in l. 8. §. eo.

d Fisci debita, tributumque minuuntur, si ablati aratoribus agricultura cesset.

e eiphiæ per Syn. Basil. 25. in fin.

f pacis dicta leg. g Syn. Basil. 25. in fin.

h dixi ad leg. 7. §. eodem.

i seruos aratorios d. leg. 7. k leg. 8. D. de instructio.

l Quibuscunque verbis pignus constituitur potest, leg. 2. §. eodem, leg. quarta, D. de pignori. bus.

m Obligatio rerum ad nos pertinentium, res etiam futuras comprehendit. Idem si quis res suas obligauerit. Idem in obligatione tacita. Ripensis ad leg. primam, nu. 3. D. de pignori. bus.

n Generali obligatione, futura etiam continentur. v. Romanum singulari 607. Adde Socin. reg. 247. vbi notat ex hac lege, Indefinitam orationem ad futura quoque extendi: & in iuramento & odiolis eam tententiam non obtinere, ut quæ stricti iuris sunt.

o Voluntatem contrahentium magis quam verba inspicere oportet l. 2. in fin. §. comm. de legatis. l. 34. D. de reg. iur.

p Obligatio rerum ad nos pertinentium, res etiam futuras comprehendit. Idem si quis res suas obligauerit. Idem in obligatione tacita. Ripensis ad leg. primam, nu. 3. D. de pignori. bus.

q hinc colligitur, Futura etiam obligari posse: censeri tamen factam obligationem sub ea conditione, si nostra futura sunt.

r dixi ad 20. D. 4.

s Prior tempore, prior est pignore: nisi posterior priori debitum offerat, l. 2. l. 3. l. 4. l. 8. §. eodem, l. 1. l. 2. §. eodem, l. 3. §. vlt. in poss. legat. l. 2. §. de priuilegiis fisci. Paulus 2. sentent. 13. §. 8.

t Vis oblationis, oblationis & depositionis, Paul. d. loco. adde l. vlt. §. 6. §. de iur. delib. de-

a De Prætoris fideicommissario dicitur ad Vlpian. 25. §. 12.

b Missio fit in vniuersa bona pro modo iudicati, id est, iudicati seruandi causa ut hic: & l. 3. in fin. eod. ut & alibi debiti siue crediti. l. 1. §. 1. D. si quis causa omissa. & alibi dotis seruanda causa. l. 9. versic. denique. D. de rei vindicta. l. 15. §. 4. D. de diuersis. & tempor. l. 26. in fin. D. ad municip.

c Chrestus pignus prætoris fideicommissi seruandi causa habet. Titius creditor in eiusdem pignoris possessione missus est. diuer si hic tituli sunt pignoris. Quid iuris? Etiam in pignoris prætoris, qui prior tempore prior est iure.

d Præualeat iure, qui præualeat tempore.

e Missio in possessionem est prætorium pignus.

f Respublica missa in possessionem iudicati seruandi causa, præfertur chirographario crediti, pignus non habenti ut hic: quia & non missa idem privilegium habet, l. penult. D. de rebus authent. vide Cuiac. 9. obseru. 37. est enim respublica cum actione personali privilegiata, adde l. 8. l. 10. D. eodem. adde Fornerium 2. select. 7. in fin.

g l. 3. de primipilo.

h dicitur ad l. 2. §. eod.

i Priuatus prior tempore in causa pignoris, præfertur reipublicæ tempore posteriori.

k l. 2. in fin. §. eod.

l. potest tamen offerre ut possessionem retineat. Paul. 2. sentent. 13. §. penult.

m Prior posteriori pignus tenenti debitum offerre non cogitur. Posterior prior offerens, sibi pignus conseruat, ut hic: & l. 1. §. eod.

n Generalis hypotheca antioris, generalis vel specialis posterioris præfertur, ut hic: & l. 1. §. eod.

o Qui causam habet a creditore tempore prioris, ius privilegii habet, v. l. 1. §. si antiquior crediti pignus vend.

p Creditor in speciali hypotheca rei (siue sit mobilis siue immobilis) pecunia sua comparata, præfertur etiam antiquioribus creditoribus hypothecariis, adde l. 5. §. 7. D. eo. Nov. 136. c. 3. Synopsi ibidem c. 35. 3. Harmenop. §. 42. q. l. 17. §. de pignori. Generalis igitur hypotheca non sufficeret, adde quæ scripti ad l. 5. in fin. D. eod.

q Prior creditor negans rem eius esse à quo causam habet ex prioris sit posterior: ex possessore petitor.

r Secundus creditor in præiudicium prioris creditoris pignus distrahere non potest, adde l. 1. D. de distra. pignori. r. l. 1. §. 5. §. 1. §. 2. §. pignori.

s Ius hypothecæ præfertur omnibus privilegiis personalibus, ut & ius reale personalibus, l. 1. D. eo. v. de l. 6. §. de bon. authent. ind. x. l. 18. §. pignori.

y id est, præfertur omnibus qui privilegium in actionibus personalibus habent.

deposuit, nec in usus suos conuertit. PP. Kalend. Feb. Laterano & Rufino Coss. 198.

De prioribus tempore.

2. Imp. Antoninus A. Chresto & aliis.

SI decreto Prætoris, qui a de fideicommissio ius dixit, in possessionem fundi hereditarij fideicommissi b conditionalis seruandi gratia prius inducti estis quam aduersarius vester in causam iudicati c eiusdem fundi pignus occupauerit: iussu eius, qui iure sententiam exequatur, tempore potiores estis. Nam cum de pignore vtrique pars contendit, præualeat d iure, qui præuenit tempore. PP. 5. Idus Maij, Duobus & Aspris Coss. 213.

Rempublicam missam in possessionem præferri creditori qui contraxerat cum defuncto.

3. Idem A. Syluano.

VM rempublicam Heliopolitanorum propter emolumentum sententiæ in rerum tam heredis quam hereditariarum possessionem missam e esse proponas: intelligis, quamuis pater tuus cum Sotiano contraxerit, tamen si f personali actione eum habuit obligatum, præponi rempublicam g iure pignoris h in his, quæ ex auctoritate eius, qui iubere potuit, seruandi iudicati h causa occupauit. PP. 2. Id. Decemb. Lato II. & Cereale Coss. 216.

De prioribus rep.

4. Idem A. Varo.

SI fundum pignori accepisti, antequam i reipublicæ obligaretur: sicut prior k es tempore, ita potior es iure. PP. 5. Id. Octo. Antonino A. IIII. & Balbino Coss. 214.

De oblatione debiti.

5. Imp. Alexand. A. Septimio.

Prior quidem creditor compelli non potest l tibi, qui posteriore loco pignus accepisti, debitum offerre n. sed si tu illi d illud omne, quod debetur, solueris: pignoris tui causa firmabitur. PP. 3. Kalend. Maij, Maximo II. & Paterno Coss. 234.

De priore hypotheca generali, & posteriore speciali.

6. Imp. Valerian. & Gallien. A. A. Philoxeno.

SI generaliter bona sint obligata, & postea res alij specialiter pignori dentur: quoniam ex n generali obligatione potior habetur creditor, qui antea contraxit: si o ab illo priore p tempore p tu comparasti: non oportet t tell ab eo, qui postea creditur, inquietari. PP. 2. Id. Maij, Seculare II. & Donato Coss. 261.

De prædico empto pecunia creditoris.

7. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Iuliano.

LIcet iisdem pignoris multis creditoribus diuersis temporibus datis priores habeantur potiores: tamen eum, cuius p pecunia prædium comparatum probatur, quod ei pignori esse specialiter q obligatum statim conuenit, omnibus antefieri iuris auctoritate declaratur. Subscripta 16. Kal. Feb. AA. Coss.

De improb. exceptione.

In authent. de trien. & semis. §. illud quoque in inuicem. col. 3. tit. 5. Nouell. 18. cap. 10.

ITEM possessor pignoris negans r rem eius, cuius actor eam esse iactauerat: si probata ea intentione nitatur rem retinere, dicens ex hypotheca vel alia causa in eandem personam delata, se propinquorem esse, quam qui mouet causam: prius transferat possessionem, quam ius suum proponat.

De prioribus & posterioribus tempore.

8. Idem AA. & CC. Fabricio.

DIuersis temporibus eadem re duobus iure pignoris obligata, eum, qui prior data mutua pecunia pignus accepit, potiore haberi, certi ac manifesti iuris est: nec alias secundum creditorem s distrahendi t potestatem huius pignoris consequi, nisi p priori creditori debita fuerit soluta

sententiam huius legis, vide in §. 1. versic. cum enim j eod. Synopsi 8. tit. 5. ex tit. 10. c. 40. 3. Harmenop. §. 57.

Rei vxoris actio sublata ut hic: §. de rei vxor. act.

o dixi ad Nouell. 97. c. 2. in prin. & Nouell. 109. c. 1.

p tacitas tantum hypothecam habentes sc. dixi d. c. 1.

q Fragilitas muliebri.

r Vxor, earumque substantia additur maritis. l. 1. in fin. §. de admin. str.

t hoc addit propter bona paraphernalia.

f Dos datur marito vel ab vxore vel alio vxoris loco.

u l. 30. §. de iure dor. l. vnic. §. de rei vxor. act.

Synopsi ibid. c. 37. z Creditores posteriores etiam bona vxori pro dote obligata auocant, si dote debitum ei offerant. a Hypothecaria & in rem actio datur in successorem. b puta epistolas. l. 24. §. 1. D. de pignori. c idioyexce de quibus hic, & ad Harmen. 1. tit. 5. §. 10. præiudicant scribenti, ac non tertio. plena sunt idioyexce quæ trium testium subscriptionem habent, vide Ancharanum 2. q. 4. §. 9.

quantitas. S. Prid. Kal. Maij, Heraclia AA. Coss.

De iure pignoris & privilegiis personalium actionum.

9. Idem AA. & CC. Asclepiodoto.

EOS, qui acceperunt pignora, cum in x rem actionem habeant, privilegijs omnibus, quæ personalibus actionibus competunt, præferri constat. Dat. 3. Non. Decembr. CC. Coss.

De dote.

10. Idem AA. & CC. Polipeuca.

VM tibi pro dote, quam acceperat maritus, res obligauit: eo mortuo, hi, quibus eadem pignori dederat, non offerentes debitum, nulla possunt persequi ratione. Nam chirographarios creditores nec in rem nec in personam eos, qui debitori non probantur successisse a vlla ratione conuenire posse, manifestum est. PP. Non. Decemb. CC. Coss.

De scripturis.

11. Imp. Leo A. Erythrio P. P.

SCRIPTURAS quæ sæpe assolent à quibusdam secretè b feri, interuenientibus amicis nec ne, transigendi vel paciscendi, seu fecerandi, vel societatis coeundæ gratia, seu de aliis quibuscunque causis vel contractibus conficiuntur, quæ dicitur c Græcè appellantur, siue tota series earum manu contrahentium, vel notarij, vel alterius cuiuslibet scripta fuerit, ipsorum tamen habeant subscriptiones d: siue testibus adhibitis siue non: licet conditionales e sint, quos vulgo tabularios appellant, siue non: quasi publicè confectis, si personalis actio exerceatur, suum robur habere f decernimus. Sin autem ius pignoris vel hypothecæ ex huiusmodi instrumentis vindicare quis sibi contenderit: eum qui instrumentis publicè f confectis nititur, præponi f decernimus, etiam si posterior is contineatur: nisi forte probare atque integre opinionis trium g vel amplius viro, rum subscriptiones eisdem idiochiris contineantur. tunc enim quasi h publicè confecta accipiuntur. Dat. Kal. Iul. Constantin. Martiano & Zenone Coss. 469.

In authent. de instrument. cautela & fide. §. si quis igitur. & §. si quis. coll. 6. tit. 2. al. 3. Nouell. 73. cap. 1. & 2. quam posuit hic Albericus.

SI quis vult cautè deponere i, non soli credat accipientis scripturæ, sed aduocet etiam testes idoneos & fide dignos non pauciores tribus. Sed & si quis aut mutui k instrumentum, aut alterius cuiuspiam contractus fecerit, & noluerit hoc specialiter in publico consisteri: non ex ipso videatur credibile, quod scribatur super multo documentum, nisi etiam trium testium adhibeatur presentia fide dignorum, ut siue veniant, & subscriptionibus proprijs attestentur, siue alij quidem testificentur, quia eis presentibus confectum est documentum: fidem eandem ex vtraque causa percipiat. Si tamen quisquam aut deponens, aut mutans, aut alias contrahens, contentus sit sola scriptura eius cum quo contrahit: sciat scripturam non l sufficere ad probationem.

De dote & donatione ante nuptias.

12. Imp. Iustinianus A. Ioanni P. P.

ASiduis m additionibus mulierum inquietati sumus, per aquas suas dotes deperditas esse lugebant, & ab anterioribus creditoribus substantias maritorum derentis. Nos itaque ad antiquas leges respeximus, in personalibus actionibus rei vxoris actioni (quam in presenti sustulimus n) magnam prærogatiuam præstantes, ut contra o omnes penè personales actiones habeant privilegia, & creditores alios p antecendant, licet fuerint anteriores. Et hoc cum in personalibus statuerant actionibus, si hypothecam respiciebant illico iustitiæ vigorem relaxabant: & senioribus hypothecis nouas mulierum hypothecas, si habebant actiones, expellebant: nec ad fragilitatem q muliebrem respicientes, nec quod & corpore r, & substantia, & omni vita sua maritus fungitur: cum penè f mulieribus tota substantia in dote constituta est. Oportebat enim disponi maritis creditoribus suis ex sua substantia satisfacere, non de dote mulieris, quam ad suos victus, suasque alimonia mulier possidet, vel t à semetipsa datam, vel pro ea ab alio. Ad hanc r omnia respicientes, & reminiscens quod & alias duas s constitutiones fecimus pro

m sententiam huius legis, vide in §. 1. versic. cum enim j eod. Synopsi 8. tit. 5. ex tit. 10. c. 40. 3. Harmenop. §. 57.

n Rei vxoris actio sublata ut hic: §. de rei vxor. act.

o dixi ad Nouell. 97. c. 2. in prin. & Nouell. 109. c. 1.

p tacitas tantum hypothecam habentes sc. dixi d. c. 1.

q Fragilitas muliebri.

r Vxor, earumque substantia additur maritis. l. 1. in fin. §. de admin. str.

t hoc addit propter bona paraphernalia.

f Dos datur marito vel ab vxore vel alio vxoris loco.

u l. 30. §. de iure dor. l. vnic. §. de rei vxor. act.

f Publico instrumento ius hypothecæ probari potest, priuato non potest. Priuatum, licet tempore prius, publico quantumuis posteriori, cedit: & merito. Nam priuati ratio non probat aduersus tertium. l. 6. §. de probationib.

g de probationib. facile quoque dies: præferri possit in fraudem antiquioris, vide Tiraquell. de retractu. §. 1. glo. 5. nu. 43. Ideoque Gayllus 2. obser. 25. num. 9. commendat statutum Viennæ Austriæ, quo ius hypothecæ constituitur tantum apud acta & in iudicio & publicè. Priuati verò instrumentum non censetur, quod trium testium subscriptione munitum est, ut hic: & d. l. 20. c. 2. tam si summa excedat auri libras quinque.

h Scriptura à tribus testibus subscripta, quasi publicè confecta accipitur.

i Instrumentum depositi cautè fit, tribus testibus adhibitis.

k Mutui instrumentum cautè fit, tribus testibus adhibitis, ut hic: & l. ult. supra si cert.

l Priuata scriptura non probat aduersus tertium. l. 6. §. de probat.

m Sententiam huius legis, vide in §. 1. versic. cum enim j eod. Synopsi 8. tit. 5. ex tit. 10. c. 40. 3. Harmenop. §. 57.

n Rei vxoris actio sublata ut hic: §. de rei vxor. act.

o dixi ad Nouell. 97. c. 2. in prin. & Nouell. 109. c. 1.

p tacitas tantum hypothecam habentes sc. dixi d. c. 1.

q Fragilitas muliebri.

r Vxor, earumque substantia additur maritis. l. 1. in fin. §. de admin. str.

t hoc addit propter bona paraphernalia.

f Dos datur marito vel ab vxore vel alio vxoris loco.

u l. 30. §. de iure dor. l. vnic. §. de rei vxor. act.

re ipsa numeratis non cautis tantum seu confessis. Nam in confessa dote, potest esse simulatio: Deinde, cum sententia huius constitutionis à iure communi diffideat, merito restringenda est ad veram & numeratam dotem. Postremo, ordinis privilegium datur hic actioni ex stipulatu, at non conditioni ex lege, quia dos cautata seu confessa tantum exigitur. Quid si exceptioni dotis non numeratæ maritus ipse renuntiavit aut

eidem transacta tempora opponendæ exceptionis dotis non numeratæ superiora hæc inter virum & uxorem subsistent recte: at non in fraudem creditorum anteriorum. Peritiamum est enim si tam dotem, hoc est, confessam tantum: aut ad quam exigendam ius quiritur non ex numeratione, sed vel ex renuntiatione vel lapsu temporis, præferri anterioribus creditoribus veram, & ut loquuntur, actualement numerationem probantibus. Quid si creditores non alio iure nitantur? Dos confessa, cautataque tantum, anterioribus creditoribus, creditum confessum tantum probantibus non numeratum præferretur. Quid si confessio dotis facta sit non iam constante matrimonio, sed ante contractum matrimonium? Omnibus quibuscumque creditoribus præferri putatum habeatur pro vera numeratione, dos ita confessa. Quid si coniecturis probatur numerata? Quid si statutum dotis confessi instrumentum vim atque auctoritatem rei iudicatæ habere velit? Idem esse refert Socinus regula 109. Cynus & Angelus ita distinguunt. Mulier & tertius creditor concurrunt, expressam æquæ hypothecam habentes, quaeritur quid iuris sit Horum qui prior tempore fuerit, potior erit iure. Quid si uterque & mulier & tertius creditor tacitam habent hypothecam? Potior est mulier, licet posterior tempore, ut hic: licet siticus eodem casu anterior non præferatur. l. si siticus. D. qui potiores. Quid si sitico tacitam habenti, concurrat mulier tacitam tantum habens hypothecam? sitico anterior non præferretur, sed posteriori tantum: Glossa & Doctores in l. 2. de privilegio sitici. Quid si tacitam habeat mulier, Tertius expressam anteriorem? potior est muliere tertius, & hanc Accursij quoque sententiam communi opinione & in praxi receptam refert apud Capellam Tholozanam decis. 217. Aufertius.

In authent. de equal. do. & propter nupt. dona. §. his consequens. & §. seq. coll. 7. tit. 9. al. 8. Nov. 97. c. 3.

Quo iure utatur & adversus eos qui personali privilegio muniuntur, veluti quorum pecuniæ res emptæ sunt, siue recte: nisi qui nova constitutione sunt excepti, sicut qui emenda militie causa marito in scriptis mutuarunt.

In authent. ut ex act. instaur. do. §. his igitur. coll. 7. tit. 3. al. 5. Nov. 91. cap. 1.

Si quid ex rebus ipsius dotis appareat mulieri, cui & in rem actio competit, vel filius eius servetur: alioqui siue supersint ambæ mulieres, siue defecerint, siue altera duntaxat exeat, prior omnino seu qualibet soboles eius superior habeatur: quod nova constitutione factum est apertius.

DE HIS QUI IN PRIORVM

creditorum locum succedunt.

TIT. XIX.

creditor concurrunt, expressam æquæ hypothecam habentes, quaeritur quid iuris sit Horum qui prior tempore fuerit, potior erit iure. Quid si uterque & mulier & tertius creditor tacitam habent hypothecam? Potior est mulier, licet posterior tempore, ut hic: licet siticus eodem casu anterior non præferatur. l. si siticus. D. qui potiores. Quid si sitico tacitam habenti, concurrat mulier tacitam tantum habens hypothecam? sitico anterior non præferretur, sed posteriori tantum: Glossa & Doctores in l. 2. de privilegio sitici. Quid si tacitam habeat mulier, Tertius expressam anteriorem? potior est muliere tertius, & hanc Accursij quoque sententiam communi opinione & in praxi receptam refert apud Capellam Tholozanam decis. 217. Aufertius.

b. actio ex stipulatu.
c. re ipsa numerata in dote cautata aliud glo. Bari. Bald. Roland. 1. consil. 17. nu. 10.
d. restituenda. Hal.

e. l. unic. §. de rei ux. ad.

f. tacitam tantum habentes, dixi ad Novell. 109. c. 1. Gloss. hic communiter probata. Socinus regula 109. Capell. Tholoz. decis. 217. quia, dos uxoris, credit posterioribus taliter emende causa creditibus. Nov. 97. c. 3. credit & anteriori doti, ut ante dixi.

g. Mulier, siue personali actione in prius. §. eod. siue hypothecaria agat, præferatur omnibus prioribus tacitam hypothecam habentibus ut hic: eo excepto qui militie emende causa creditit. Authent. quæ iure. §. eod. & hoc in dote, non in donatione propter nuptias, §. 2. §. eod.

h. Dotis causa mulier etiam, anterioribus hypothecis præferatur: licet res mulieris dissipata sit ut hic: & liberos ipsa non genuerit, versio. & ideo §. eod. Quid, præferatur anteriori cuidam doti non præferatur. versio. Exceptio §. eod. Idemne donationis propter nuptias, quod dotis, privilegium est non est. §. 2. §. eod. Cum tam variè: Quæ dote repetit, de damno evitando sollicita est: quæ de donatione propter nuptias, lucrum affectat seu persequitur, minus his fauetur quam illis.

i. Mulieres commutatione dignæ.

k. Partus periculum. §. 2. Inst. de Sc. Tertull. Novell. 162. c. 3. Novell. 156. cap. 1. Novell. Leonu 17. l. 2. §. 4. D. si qui cautione: quod ad illyricanas vix pertinet. Natio 2. de rusticana 10. in fin. In Illyrico, inquit, hoc amplius, Prægnantes formidant, cum venit partendi tempus non longe ab opere discedere, ibique enim, puerum. Teferte,

quem non peperisse, sed invenisse putat. Idem de liberis mulieribus refert Clemens 4.

l. Liberatorum procreatio favorabilis. m. v. l. 1. D. solut.

n. merito hoc adiectum, hoc enim privilegium datur vxoribus non matribus.

o. Si duæ sunt mulieres quæ de dote sua agant, antiquior causa dotis præferatur, dic apertius, filij prioris matrimonij dotis materne causa præferuntur novæ: eadēve

liberis dotem suam repetentibus: nisi res secundæ dotis adhuc extent, Auth. siquid §. eo. ut hic: & Novell. 91. Præferatur ergo prior vxor secundæ. Præferatur fover nuri, in declam. Quintil. 360. p. adde l. 8. in §. de secun. nupt. l. 6. in fin. §. de bo. qua lib. Novell. 22. c. 24.

1. Imp. Severus & Antonin. AA. Marcellinæ.

NON omnino succedunt in locum hypothecarij creditoris hi, quorum pecunia ad creditorem transit. Hoc enim tunc observatur, cum is qui pecuniam postea dat, sub hoc pacto credat, ut idem pignus ei obligetur, & in locum eius succedat. Quod cum in persona tua factum non sit: (iudicatum est enim te pignora non accepisse) frustra putas tibi auxilio opus esse constitutionis nostræ ad eam rem pertinentis. PP. Idib. Iul. Pompeiano & Auito Coss. 210.

2. Imp. Antoninus A. Felici.

VI pro parte in cuius potestate non eras, pecuniam fisco intuleris: & iure privilegio eius succedisti, & eius locum qui pecuniam numerasti, consecutus es, nec hi creditores patris tui, qui personalem habuerunt actionem, vel cum eo postea sub pignoribus contraxerunt, pignora tua te ignorante distrabendo, iuri tuo aliquid derogaverunt. Unde intelligis, si quid tuo nomine te absente ab actoribus tuis solutum est: ut indebitum numeratum restitui, pignoraque tibi nexa persequi te posse. PP. Kal. Octob. Romæ, Sabino II. & Anulino Coss. 217.

3. Imp. Alexand. A. Valenti.

SI potiores creditores pecunia tua dimissi sunt, quibus obligata fuit possessio quam emisisti te dicis, ita ut pretium perveniret ad eosdem priores creditores: in ius eorum succedisti: & contra eos qui inferiores illis fuerunt, iusta defensione te tueri potes. PP. Kal. Febr. Iuliano II. & Crispino Coss. 225.

4. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Carpophoro.

SI prior res publica contraxit, fundusque ei est obligatus: tibi secundo creditori offerenti pecuniam potestas est, ut succedas etiam in ius respublicæ. PP. 15. Kalend. Iun. Maximo II. & Aquilino Coss. 286.

SI ANTIQVIOR CREDITOR

pignus vendiderit.

TIT. XX.

Emens à priore creditore, à secundo inquietari non potest: sed si primus creditor emit à debitore, conveniri potest hypothecaria per creditorem secundum, oblato debito.

1. Imp. Alexand. Aug. Athenioni.

SI vendidisset qui ante pignus accepit: perfectio tibi hypothecaria superesse non posset. Cum autem debitor ipsi priori creditori eadem pignora in solutum dederit: non magis

certat de damno evitando in donatione propter nuptias, de lucro captando.

t. id est, ad dotes iam constitutas, u. secundæ sē.

x. pars tituli 24. lib. 22. D.

y. siue fortuito, siue ab extraneo. z. Extraneus (i. non hypothecarius, sed chirographarius tantum, Molin. de usur. num. 276.) cuius pecunia ad priorem creditorem pervenit, in eius locum non succedit, nisi sub hoc pacto ei crediderit ut hic: & l. 21. §. de pign. hypothecariis offerens succederet. l. ult. §. eo. l. 1. §. qui potior. l. 1. in fin. D. qui potior.

a. & ita post sententiam Marcellina supplicat.

b. l. 1. §. 1. proxim.

c. id est, cessione & translatione: eo sensu, filius pignus nominatim factum auctore iudice fisco pro parte solvens ea conditione, ut in fisci locum succedat, ius fisci idem prælationis consequitur. l. ult. in fin. §. eo. l. 1. §. de fideiuss. l. 3. l. ult. §. de privil. fisci: idem dicendum, si consensu debitoris soluit. l. 3. D. qua res pignori. Ex superioribus constat nominatim transferri oportere ius fisci in eum qui pro debitore ficali solaverit. Cui tamen sententiæ obicitur lex 2. D. de cess. bonor. l. 24. §. 2. §. D. de reb. ant. iud. qua de re vide Cuiacium 18. obser. 40.

d. Ignorante creditore pignus in eius præiudicium vendi non potest à quocunque creditore. l. 13. §. de distract. pign. l. 1. D. de distract. pign.

e. vide Cuiac. 8. obser. 9.

f. Pignus à priori creditore comparans, quoniam in ius venditoris succedit, aduersus alios ei succeditur. Synopsis Basilic. 2. §. tit. 4. c. 15.

g. l. 6. l. 12. §. 8. l. 16. l. 17. l. 21. in fin. D. qui potior. l. 3. D. de distract. pign.

h. Valer conuento, ut ex pretio venditi pignoris pignus dimittatur,

i. Etiam respublicæ debitum à secundo creditore potest offerri,

k. dixi ad l. 2. §. eod.

l. Quid si pignori dederit vide infra, si pignus pignori datum sit.

m. Antiquissimus creditor in præiudicium posterioris, pignus recte distrahit. l. 3. §. eod. l. 6. §. qui potior. l. 6. §. de oblig. & act. l. 3. D. de distract. pign.

n. Debitor creditori priori pignus vendendo, ius offerendi debitum posterioribus creditoribus adimere non potest. adde l. 10. D. de solut.

tibi

Post pignus à creditore legitime distractum, sed creditori aut emptori pretium offertur, ut hic: l. 7. de distract. pign. l. 1. §. si propt. publ. penst. l. 1. in fin. si pignus pign. l. 1. §. 1. d. c. Secundus creditor offerens debitum priori creditore, impedire venditionem pignoris potest: non offerendo non potest.

d. Socius partem socij obligare non potest. ut hic: l. 2. §. commun. divid. l. 7. §. commun. utriusque indicij. l. 3. in fin. ff. qui potior: ad de l. 2. D. de Sal. uiano interd. c. tiam si totorum bonorum socius sit. l. 68. D. pro socio. Quid, si socius rem communem habens cum priuato? eam integram potest vendere. l. 2. §. de commun. rerum alien. l. 1. §. de vendit. rer. ff. ergo & pignori subicere? Accurrit, putat, quod Ripensi non placet in l. 1. num. 16. D. de pign.

c. Ratio dubitandi esse potuit, quod commune, quasi meum videatur l. 5. in fin. D. de leg. 3. l. 239. in fi. D. de verb. sign. f. non quia iubente pratore constituitur, alioquin quod ab executoribus rei indicata iubente pratore capitur, pratorium dicimus: sed quia iure pratorio, id est, ex edicto, constituitur l. 3. §. ut in poss. ff. legat. g. auctoribus. h. Pratorium pignus est, quod missio in possessionem constituitur. l. 12. D. pro emptore. l. 3. §. 1. D. de reb. cor. ad de Cuias. obser. 30.

i. Pignus pratorium in vniuersa bona & iura constituitur. k. Pignus pratorium in nominibus potest consistere. l. 1. Pignus aliud conuentionale, aliud iudiciale & pratorium. m. Nota argumentum à pignore conuentionali ad pratorium. n. Pignus conuentionale & pratorium recuperatur per hypothecam, si forte missus à possessione ceciderit. l. 1. §. 1. in fi. D. de pignori.

o. Negligentia possessio facilius amittitur, quam ius reale. p. Fauetur creditoribus ius suum persequentibus. q. vide l. 36. l. 192. in fin. D. de reg. iur. c. 49. de regul. in 6. r. Pignus ex causa iudicati acceptum, distrahere quis potest. Nam pignori ex causa contractus accepto assimilatur, & eandem vicem obtinet. Synopsi Basilic. 25. tit. 7. cap. 16. 3. Harmenop. 5. cap. 18. l. 26. D. de pignori.

f. Ut consensu partium, ita & auctoritate iudicis pignus vendi potest. l. 3. §. 1. versic. in autem de iure dominij.

r. Pignus ex causa iudicati captum, ab officio solet distrahi, quod si nullus emptor extiterit, aut extiterit quidem, sed pretium minus offeratur, ac voluerit creditor, licitatione facta rem comparare, perinde hoc illi facere licet, acque extraneo, Synopsi illo loco. c. 16. 3. Harmenop. 5. c. 17.

u. Ad licitandum, creditor qui pignus cepit admittitur. d. l. 3. §. 2. l. 16. D. de reb. auct. ind.

tibi persecutio adempta est, quam si aliis easdem res debitor vendidisset. sed ita persequens res obligatas audieris, si quod eidem possessori propter precedentis contractus auctoritatem debitum est, obtuleris. PP. Id. Maij, Agricola & Clementino Conf. 231.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Eudemiæ.

Obligata pignoris iure creditore recte distrahente, post a debitor emptori pretium offerens, vel creditore quod debuit, euincere non potest. S. 16. Kalend. Ian. AA. Conf.

3. Idem AA. & CC. Theophilo.

Vo minus creditor qui antea b pignus accepit, distrahat: non c offerendo secundus priori debitum, interpellare non potest. Dat. 6. Kal. April. CC. Conf.

SI COMMVNIS RESPIGNORI DATA SIT.

TIT. XXI.

Frater vnus non potest obligare alterius fratris portionem, sed suam propriam sic. Bald.

1. Imp. Antoninus A. Venusto.

RATER d vester sicut vobis inuitis portionem vobis competentem obligare non potuit: ita suam dando, obligationem creditoris quasiuit. vnde intelligitis contractum eius nullum præiudicium domino vestro facere potuisse. Accep. 3. Kal. Decemb. Messala & Sabino Conf. 215.

DE PRÆTORIO PIGNORE, & ut in actionibus debitorum missio h pratorio pignoris procedat.

TIT. XXII.

1. Imp. Iustinianus A. Mennæ P. P.

Prætorium pignus quicumque iudices dandum alicui perspexerint: non solum super mobilibus rebus, & immobilibus, & se mouentibus, sed etiam super actionibus k quæ debitori competunt, præcipimus hoc eis licere decernere. Datum Kal. April. Constantinop. Decio V. Conf. 529.

Sicut pignus conuentionale recuperatur per hypothecam, si creditor cadat à possessione: ita & pignus pratorium. Salyc.

2. Idem A. Iuliano.

Veteris iuris dubitationem decidentes, ad duplum l genus hypothecarum respeximus: vnum quidem quod ex conuentionibus & pactis hominum nascitur: aliud quod à iudicibus datur, & pratorium nuncupatur. Et cum inuenimus in conuentionalibus pignoribus, vel hypothecis non solum tenentem creditorem adiuuari, sed etiam si ab ea possessione cadat, siue sua culpa, siue non, siue fortuito casu: humanius esse perspeximus, & in prætorio pignore dare recuperationem creditoribus, quocumque modo possessionem amittat, siue culpa sua, siue non, siue fortuito casu. Licet enim debuerat incumbere suo pignori, ne aliquam patiatur inde l iacturam: tamen ne quid amarum p in creditoribus consequatur: benignius q causam interpretamur, & ei recuperationem donamus. Datum Kalend. August. Constantinopoli, Lampadio & Oreste, VV. CC. Conf. 530.

SI IN CAUSA IUDICATI pignus captum sit.

TIT. XXIII.

1. Imp. Antoninus Aug. Gabinio.

q vide l. 36. l. 192. in fin. D. de reg. iur. c. 49. de regul. in 6. r. Pignus ex causa iudicati acceptum, distrahere quis potest. Nam pignori ex causa contractus accepto assimilatur, & eandem vicem obtinet. Synopsi Basilic. 25. tit. 7. cap. 16. 3. Harmenop. 5. cap. 18. l. 26. D. de pignori.

f. Ut consensu partium, ita & auctoritate iudicis pignus vendi potest. l. 3. §. 1. versic. in autem de iure dominij.

r. Pignus ex causa iudicati captum, ab officio solet distrahi, quod si nullus emptor extiterit, aut extiterit quidem, sed pretium minus offeratur, ac voluerit creditor, licitatione facta rem comparare, perinde hoc illi facere licet, acque extraneo, Synopsi illo loco. c. 16. 3. Harmenop. 5. c. 17.

u. Ad licitandum, creditor qui pignus cepit admittitur. d. l. 3. §. 2. l. 16. D. de reb. auct. ind.

x. Vice extranei, creditor pignus emere licet.

y. Emptore non reperto iure dominij creditor pignus possidere solet. Subsidium emptoris, dominij additio. d. §. 2.

z. Pignus pignori creditor dare potest. l. 13. §. 2. D. de pign. add. l. 4. §. 3. que res pign. l. 40. in fin. D. de pignoratitia act. quod Græcis est *hypotheca*.

a. d. §. 2. d. l. 4.

b. id est, creditore creditoris.

c. Subandi in debitorem: quicum secundus creditor non contraxit quidem, non ab eo pignus accipit, sed à creditore ipsius debitoris pignoratitio.

d. id est, iudex.

e. id est, primi creditoris, ut sit sententia: Tandiu secundum creditorem pignus possidere, quando primus creditor pignus obligatum habet, Synopsi 25. tit. 7. cap. 19. 3. Harmenop. 5. §. 18.

f. Vsumfructum fundi ubi obligauit. fundum Titio obligasti. Titius eundem fundum vendidit. quid iuris? venditio non valet. Nam pignoris nudus usufructuarius proprietatem obligare aut alienare non potest. solum vsumfructum potest.

g. Rei usufructus pignori potest.

h. Fundum pignori. Creditor eundem fundum pignorat. Nouus ille creditor ex causa iudicati fundum distrahit. nouo creditor pecunia ab emptore soluitur. quid iuris? sero emptori fundum eunco ut hic: l. 2. supra. si antiquior. credit.

i. id est, re non amplius integra.

k. Fundum à parentibus tuis pignori mihi datum Titio pignori. potes à Titio pignus recuperare, debito mihi soluto vel oblato ut hic: l. 40. in fin. D. de pignorat. l. 13. §. 2. D. de pignori. vi de l. 4. sup. que

res pignori. ut hoc modo, Resoluto iure dantis, re soluat ius accipientis. l. tuo scilicet.

m. v. l. 13. l. 26. in fin. l. 29. §. 1. D. de pign. l. 1. D. de Saluiano interd.

n. id est, Partis editus ante ancillam pignoratam non est pignori, nisi expressè conuenerit. & ita intellige Paul. 2. sent. §. 2. post pignoratam, est pignori, ut hic: l. 1. §. 2. D. de pign. nisi apud alium quam apud dominum partus sit editus. d. §. 1. in fin.

o. Creditor quas operas serui pignori perceperit aut percipere debuit, in vsum primū imputat, deinde in sortem. ut hic: l. 1. §. 2. l. 12. supra de pignorat. l. 11. supra de vsum. l. 9. in fin. supra de pignori. l. 1. infra de distract. pignori. l. 10. §. 9. D. mandati.

p. vide Cuiacium 11. obseru. 3.

Es ob causam iudicati l. datas] eius iussu, cuius iubendi fuit, pignoris iure teneri, ac distrahi posse, sape rescriptum est. Nam in vicem iustæ obligationis succedit ex causa contractus auctoritas iubentis. PP. 5. Kal. August. Romæ, Antonino A. III. & Balbino Conf. 215.

2. Imp. Alexand. Aug. Valeriano.

Cum in causa iudicati aliqua res pignori capitur, per officium eius qui ita decreuit, venditari solet, non per eum qui iudicatum fieri postulauit. Et si alio emptore non existente, vel existente quidem, sed non dignum pretium offerente, is cui iudicatus satis non fecit, ad licitationem secundum constituta fuerit admittitur: cuiuslibet alterius vice ex officio emere debet. PP. 6. Kal. Maij, Maximo II. & Aliano Conf. 224.

3. Imp. Gordianus Aug. Antigono.

In causa iudicati pignora ex auctoritate prædis capta, potius distrahi, quam iure dominij possideri consueuerunt. si tamen per calliditatem condemnati emptor inueniri non potest, tunc auctoritate principis dominium creditoris addici solet. PP. Id. Aug. Gordiano A. & Auiola Conf. 242.

SI PIGNVS PIGNORI datum sit.

TIT. XXIII.

1. Imp. Gordianus A. Lamponi & aliis.

TIA M id, quod pignori obligatum est, à creditore pignori obstringi posse iam dudum placuit: scilicet ut sequenti b creditore vtiles actio detur, tandiuque eum is d qui ius repræsentat, teneatur, quandiu e in causa pignoris manet eius qui dedit. Sed si vos vsumfructum f possessionis tantummodo pignori dedistis: isque qui accepit, alij e eam possessionem cuius vsumfructum nexum habebat, sine vestra voluntate pignoraui: creditor eius, id in quo pignoris vinculum non constitit, distrahens, dominio vos priuare nequiuit. Quod si non fuit vestro creditore vsumfructus, sed ipsa possessio h pignori, & ante exolutam à domino pecuniam creditor secundus pignus acceptum vendidit: non possessionem post solutam pecuniam rescindi, diuorū principum placitis continetur. PP. Idib. Septemb. Pio & Pontiano Conf. 230.

Hares debitoris rem recuperat à secundo creditore, debito soluto vel oblato. Salycet.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Gemello.

Si creditor possessionem quæ à parentibus tuis pignori iuri fuerat obligata, non vendidit, sed alij creditore pignori dedit: examinata fide veri, poteris eam soluto eo quod ex hac causa creditor debetur, intercessu prædis prouinciæ recuperare. 13. Kalend. Ian. ipsi III. & III. AA. Conf. 290.

DE PARTU PIGNORIS ET omni causa.

TIT. XXV.

1. Imp. Alexand. A. Mestriano.

ARTVS m pignoratæ n ancillæ in pari causa esse, quæ mater est, olim placuit. PP. Idib. Maij, Agricola & Clementino Conf. 231.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Annoso & Antonino.

Cum pignoris titulo mancipio vos obligasse pro mutua quam accepistis pecunia proponatis, horum mancipiorum operis o quas creditor accepit, vel quas percipere potuit, in vsum computatis, & post in sortem: extenuato debito, residuum offerentibus, vel si non accipiat, consignatum deponentibus, mancipia vobis præses prouinciæ restitui iubebit. S. 5. Kal. Ian. AA. Conf.

res pignori. ut hoc modo, Resoluto iure dantis, re soluat ius accipientis. l. tuo scilicet.

m. v. l. 13. l. 26. in fin. l. 29. §. 1. D. de pign. l. 1. D. de Saluiano interd.

n. id est, Partis editus ante ancillam pignoratam non est pignori, nisi expressè conuenerit. & ita intellige Paul. 2. sent. §. 2. post pignoratam, est pignori, ut hic: l. 1. §. 2. D. de pign. nisi apud alium quam apud dominum partus sit editus. d. §. 1. in fin.

o. Creditor quas operas serui pignori perceperit aut percipere debuit, in vsum primū imputat, deinde in sortem. ut hic: l. 1. §. 2. l. 12. supra de pignorat. l. 11. supra de vsum. l. 9. in fin. supra de pignori. l. 1. infra de distract. pignori. l. 10. §. 9. D. mandati.

p. vide Cuiacium 11. obseru. 3.

a Pignoris remissione, ius pignoris perimitur. adde 20. D. 6.
b Creditor, qui sibi pignoratam seruus sciens manumitti & in libertate morari patitur, ius pignoris remittit. *facit l. 4. §. de seruo pignorat. dat.*
c Qui rem pignoratam vendi & tradi patitur ac consentit, pignus remittit. *l. 4. §. eo. l. 4. §. 1. D. quib. mod. pign. d. l. 9. in fin. §. eo. l. 23. §. de pign. l. 2. §. quae res pignori. l. 5. D. quib. mod. pign.*
e Prior creditor hypothecarius, etiam priuatus, fisco tempore posteriori praefertur. *l. 12. §. de distract. l. 8. §. qui potior.*
f Expressum. *di. xi l. 2. §. eo. alioquin non sufficit taciturnitas sine scientia.*
g v. *Harmonop. §. tit. §. 20.*
h Pignus remissum, nouo pacto potest restitui. *vide Cuius. 19. obs. 27.*
i Pacto inutili pignus remitti non potest: vitis potest. *l. 2. §. eo. l. 11. §. 2. D. de act. pignori. l. 5. §. quib. mod. pign. Imo potest. nā utrumque donatio pignoris fit inutilis, non potest tamē reuocari. l. 1. §. 1. D. quib. mod. pign. k* Programmatra, Galli afflictae & panoncaux. Libellus publicē propōitus. Programma quid esset, dixi etiam ad Nouell. 112. c. 3. adde Paponē 18. Arrest. 6. des. cr. e. & substationes.

l sunt enim monendi hi quorum interest. *l. 26. §. 7. de fidei. libert.*
m Si pignus publicē subhastatur, creditore praesente & tacente, ius pignoris remitti inrelligitur. *ut hic: & l. 8. §. eo. Quid si absens iuuari potest, & ita iudicatum a senatu Burdegalensi Paponius refert d. loco Arrest. 4. maxime si rei publicae causa abfuit, aut pupillus fuerit. l. 6. §. 1. D. quib. ex caus. in poss. i. siue minor sit deceptus in pretio, siue ex falsa causa decretum fuerit interpositum. l. 2. l. 5. §. de praed. l. 9. D. de reb. cor. qua sub iur. adde c. constitutus de in in. reg. restit. pen. §. de integ. v. Arresta Burdeg. apud Paponem d. loco Arrest. 1. ut ita visu disces sum sit a l. §. in fi. §. de fide. & iure hāste.*
n Creditor iubens debitori cautionem reddi, pignus remississe intelligitur ut hic: & merito. Nam & eo casu actum etiam id videtur, ne debitum i. §. ibi etiam ius. l. 2. D. de pact. seu id quod in chirographo est, petatur. *l. 19. D. de legat. 3. quo nomine debitori competit exceptio. l. 3. §. 1. D. de liberatione.*
o dixi ad l. 6. §. eo. l. 1. §. si propt. publicas pensionationes.
p Publicae cautioni (ad priuam venditionem refer. l. 9. §. 15. D. eod.) creditor contradicere debet: alioquin silentio ius pignoris amittit hic: & l. 6. §. cod. ut hinc constet, Praesentiam tertij tacentis in actu alterius, eidem tertio nocere, qua in re vix certā potest tradi regula. Patris praesentia habetur pro consensu. *l. 7. D. de sponsalibus. l. 5. §. de nupt. tutoris non habetur. l. 3. D. de aucto. prest. subscribens testamento, non consentit. l. 39. D. de pignor. contractui consentit. l. 26. §. 1. D. de pignor. Diuisio coheredis praesentij legatario non nocet. l. 34. D. de leg. 2. Factum heredis praesentij fideicommissario non nocet. l. 92. D. de leg. 1. locij, socio aliquid faciente nocet. l. 28. D. de commun. diuidendo: ut & coheredis, coherede aliquid faciente. l. 12. D. de eniff. vel vicini, vicino nouum opus facienti. l. 19. D. de aqua pluuiā. Neipō sit silentio procu-*

DE REMISSIONE pignoris.

TIT. XXVI.

Si seruus manumittatur sciente creditore.

1. Imp. Senerus & Antonin. AA. Proculo.

Si te manumissum, & in libertatem moratum, sciente ea, cui pignoris nomine obligatus diceris, praesidi probaueris: ex consensu creditricis remissam pignoris obligationem apparebit: & per hoc iure manumissum, nec ab herede creditricis in seruitutem peti posse, certum est. PP. 12. Kalend. Maij, Antonino A. II. & Geta II. Coss. 209.

Si creditor consentiat alienationi fundi obligati.

2. Idem AA. Materno.

Si probaueris te fundum mercatum, possessionemque seius tibi traditam, sciente & consentiente ea cui sibi eum a venditore obligatum dicitur: exceptione [eam] remouebis. Nam obligatio pignoris, consensu & contrahitur & dissoluitur. PP. 2. Idib. Febr. Antonino A. III. & Geta III. Coss. 209.

Si creditor cum rep. contraxerit.

3. Imp. Alexand. A. Tauro.

Si ignorante vel inuito te debitor tuus, qui vniuersa sbona sua ob pecuniam debitam tibi obligauerat, cum republica postea contraxit, ius tuum non laesit. PP. 3. Id. Apr. Albino & Maximo Coss. 228.

Si creditor alienationi pignoris consenserit.

4. Imp. Gordianus A. Aquilino.

Cum te a debitore mercatum proponas eam rem, quae Calij pignoratata erat: si sciente eo, ac pignus suum remittente, eam mercatus es: cum eius consensu nexu pignoris euaueris, si non noua voluntas intercesserit, quae denuo obligationem pignoris constitueret, ea res velut obstricta non potest vindicari. PP. 11. Kalend. Maij, Gordiano A. & Auiola Coss. 240.

De pacto mutili.

5. Idem A. Asclepiadi.

Debitum, cuius meministi, quod per pacti conuentionem inutiliter factam remissisti, etiam nunc petere non vetaris, & visitato more pignora iudicare. PP. 6. Id. Sept. Gordiano A. II. & Pompeiano Coss. 242.

De programmate.

6. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Argio.

Si eo tempore quo praedium distrahebatur, programmate admoniti creditores, cum praesentes essent, ius suum executi non sunt: possunt videri obligationem pignoris amississe. PP. 3. Id. Febr. Maximo II. & Aquilino Coss. 286.

De redditione chirographi.

7. Idem AA. Paulino.

Chirographum nexus pignori fuerat, iubentem eandem cautionem reddi, pignoris etiam ius remississe videri, manifestum est. PP. 5. Id. Septemb. Diocletiano III. & Maximiano AA. Coss. 287.

Si fiscus distraxerit.

8. Idem AA. & CC. Apollonio.

Si hypothecas fisco distrahente, creditores silentio stradiderunt negotium: palam est etiam actionem suam amississe eos, quam in rem habebant. nam & fiscalis fisco. **n** Creditor iubens debitori cautionem reddi, pignus remississe intelligitur ut hic: & merito. Nam & eo casu actum etiam id videtur, ne debitum i. §. ibi etiam ius. l. 2. D. de pact. seu id quod in chirographo est, petatur. *l. 19. D. de legat. 3. quo nomine debitori competit exceptio. l. 3. §. 1. D. de liberatione.*
o dixi ad l. 6. §. eo. l. 1. §. si propt. publicas pensionationes.
p Publicae cautioni (ad priuam venditionem refer. l. 9. §. 15. D. eod.) creditor contradicere debet: alioquin silentio ius pignoris amittit hic: & l. 6. §. cod. ut hinc constet, Praesentiam tertij tacentis in actu alterius, eidem tertio nocere, qua in re vix certā potest tradi regula. Patris praesentia habetur pro consensu. *l. 7. D. de sponsalibus. l. 5. §. de nupt. tutoris non habetur. l. 3. D. de aucto. prest. subscribens testamento, non consentit. l. 39. D. de pignor. contractui consentit. l. 26. §. 1. D. de pignor. Diuisio coheredis praesentij legatario non nocet. l. 34. D. de leg. 2. Factum heredis praesentij fideicommissario non nocet. l. 92. D. de leg. 1. locij, socio aliquid faciente nocet. l. 28. D. de commun. diuidendo: ut & coheredis, coherede aliquid faciente. l. 12. D. de eniff. vel vicini, vicino nouum opus facienti. l. 19. D. de aqua pluuiā. Neipō sit silentio procu-*

rarot in l. 7. §. 1. D. de procuratoribus. silentio fit fideiusor. l. 4. in fin. D. de fideiusor. *ut hic: vide Hottom. 4. obseru. 27.*

q fiscalis hasta fides facile conuelli non debet.

r Si mandatarius solutionis pignus reddit debitori, mandator ius pignoris remississe intelligitur. **f** In mandati actione contraria veniunt etiam vfurae.

hastae fides facile conuelli non debet. PP. 13. Kal. Septemb. ipfis III. & III. AA. Coss. 290.

De eo qui soluit pro debitore.

9. Idem AA. & CC. Hermiano.

Cum ex causa mandati pro socero tuo te scenebrem pecuniam exoluisse proponas, curabit praeses praouinciae in restituenda pecunia, quam pro eo exoluisti, necnon etiam in vfuris eius indemnitati tuae prospicere. Nam si recepta a creditore mancipia, quae pignori fuerant data, hac mente socero tuo tradidisti, ut pignoris vinculum tuum dissoluatur: obligatio semel extincta instaurari non potest. PP. 10. Kalend. Octobr. ipfis III. & III. AA. Coss. 290.

De alienatione pignoris.

10. Idem AA. & CC. Quintilla.

Res pignoris hypothecae iure creditoribus obnoxias, citra consensum eorum debitores alienantes, praecedentem non dissolunt obligationem. Dat. Kalend. Decemb. AA. Coss.

Si pignus consensu creditoris alienatum postea ad priorem dominum reuertatur.

11. Imp. Iustinianus A. Iohanni praef. prat.

Solita prouidentia vitimur etiam de pignoribus vel hypothecis rerum, quae quibusdam creditoribus suppositae, postea a debitoribus venduntur, vel alio modo transferuntur, creditore suum consensum contractui praesente: & quodam legitimo postea modo res ad priorem dominum reuertuntur. In hoc etenim casu diuersae sententiae a legum prudentibus habitae sunt, quibusdam dicentibus ius pignoris creditori renouari, propter verbum futurarum rerum, quod in generalibus hypothecis poni solitum est: aliis penitus extingui. Nobis autem visum est, eum qui semel consensit alienationi hypothecae, & hoc modo suum ius respuat, indignum esse eandem rem, utpote ab initio ei suppositam, vindicare, vel tenentem inquietare. Dat. Constantinopol. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo. 532.

ETIAM OB CHIROGRAPHARIAM pecuniam pignus teneri posse.

TIT. XXVII.

Per nouationem voluntariam debiti principalis pignus extinguitur: nisi fuerit repetitum. Salye.

1. Imp. Gordianus A. Festo.

Ignus intercedit, si nouatione facta, in f alium ius obligationis transfuisti, nec ut ea res pignoris nomine teneretur, tibi cautum est. Quod si pactum inter te eumque qui postea aominus fundi constitutus nouam obligationem suscepit, intercessit, ut idem fundus tibi pignoris nomine teneretur, quamuis personali actione expertus feceris condemnationem, pignoris tamen habes persecutionem. At si in possessione fueris constitutus: nisi ea quoque pecunia tibi a debitore reddatur, vel offeratur, quae sine pignore deberetur: eam restituere propter exceptionem doli mali non cogaris. Iure enim contendis debitores eam solam pecuniam, cuius nomine ea pignora obligauerunt, afferentes, audiri non oportere, nisi pro illa etiam satisfecerint, quam mutuam simpliciter acceperunt, quod in secundo creditore locum non habet, nec enim necessitas ei imponitur chirographarium etiam debitum priorum creditori offerre. PP. 1. Idibus Martiis, Gordiano August. & Auiola Coss. 240.

D. de nouation. id est, Pignus obligationis nouatae non transfertur in obligationem nouatam nisi ex pacto.

f Nouationis, seu delegationis definitio. *l. 1. D. de nouat.*

g tibi condemnatus fuerit debitor. *l. 1. l. 13. §. 4. D. de pign.*

h aduersus eum qui pignoris dominus constitutus est.

i Fundum tibi obligauit in decem, delegauit tibi Titium, nulla facta mentione pignoris: fundum postea Titio vendidisti: ius pignoris non habes, nisi cum Titio pactus sis de pignore. Quid si fundi possessio adhuc apud te est? *ut hic.* Fundi retinendi ius habes, etiam si sine pignore pecuniam, id est, chirographariam tantum debes, retinendi, inquam, aduersus ipsum debitorem. *versic. Iure enim contendis debitores. eod. ar. non aduersus secundum creditorem. eod. rel. quod in secundo creditore, &c.*

k l. 1. §. si res alia.

l de ipso debitore.

m de secundo creditore.

t Tuo creditore, cum id mihi mandasses, debitum solui: pignus liberatum tibi reddidi, ius pignoris extinctum *ut hic:* non tamen debiti. *in princ. §. eod.* Pignoris, inquam, ita ut pignus tibi datum reuocare non possim, *ut hic.*

u Pignus citra consensum creditoris a debitore non potest alienari. *ut hic: l. 1. §. 1. l. 12. §. de distract. pign. l. 15. §. de pignoribus.*

x Pignus consentiente creditore potest alienari *ut hic: & l. 10. §. eod. finge pignus. l. 1. §. de precario. l. 1. D. de alie. iud. iur. causa.* ita alienatum postmodum reddisse in potestatem debitoris: num tacite pignus reintegratum est? *non est. eo. ibi, indignum.* Imo est. *l. 8. §. 7. in fi. D. quibus mod. pign.*

y Ratio dubitandi ea fuit. Res futuras Titius mihi obligauit, pignus mihi obligatum, meo consensu alienatum, postmodum, me inscio, adquisiuit. Pignus itaque, de quo quaeritur, mihi obligatum. Multum hunc casum singularem ignorantes contrarium responsum furi essent. Salye.

z Formula generalis hypothecae. *l. 1. §. 158. D. de reg. iur.*

a Ratio decidendi. *de decisio.*

b Chirographaria pecunia est, quae sine pignore creditur.

c Nouatione debiti voluntaria, pignus remittitur. *l. 1. D. de pignor. l. 18.*

a Nummis vxoris pignus aduictum, non est vxoris, adde l. 26. §. de pign.
b Iusta est conuentio, si conuenierit ut quod ex venditione pignoris redegerit creditor, creditor id omne sibi habeat, ut hic, propter incertum euentum venditionis (quem recte fortem hastarum vocat lex pen. C. Theod. de pradiis tant.) sicut e contrario, ut si vel minimum redegerit eo sit contentus in crediti vicem. l. 15. §. 3. D. de re ind. at non ita pactum legis commissorie in pignoribus admittitur. vj. de pign. §. l. com.

c puta superfluo precij. Emp.

d Superfluum debitoris feruari debet. l. ult. §. 1.

e de iur. dom. & reddi. l. 24. §. 2.

f in fi. D. de pign.

g Quid si ex hyperocha fuerit, aut ea sit vfus vfuras prestat. l. 6. in fi. ff. de pign. quemadmodum si tardius idem superfluum reddat. l. 7. d. tit.

h dixi ad l. 24. §. 2. D. de pign.

i Debitor venditione pignoris testamentum impedire non potest, ut hic: & l. 15. §. 12. D. de leg. 1. adde Cuiac. 5. obs. 16.

k l. 13. §. 3. D. de leg. 3.

l Pignoris distractionem debitor non aliter impedire potest, quam si fortem vniuersam & vfuras offerat, vel saltem deponat. Nam si quid defuerit, non modo non impedit, sed ne emptor quidem mala fidei possessor est. Synops. Basilic. 25. tit. 7. c. 43.

m Denunciatio debitoris illegitima, pignoris venditionem non impedit. l. dixi ad l. 5. §. de distract. pign.

n dixi ad l. 6. §. de distract. pign.

o addo l. 27. de fideiussorib. l. 25. §. 13. D. fam. l. 1. §. 3. D. de pign. l. 85. §. 6. D. de verb. obl.

p addo 4. §. de vfuris.

q Illegitima denunciatio debitoris non constituit emptorem pignoris in mala fide, vel non facit re litigiosam. l. 17. de litigios. p. l. 4. §. 1. l. 4. §. 7. §. de distract. pign.

r l. 28. in fi. D. de res. ind. Imo emptori mala fidei pretium offerri non oportet, cum pretium amittere debeat. v. l. 27. §. de emitt.

s id est, non obseruatis solennitatibus. l. 4. §. 1. l. 2. §. si propt. public. pens. l. 3. §. si aduers. s. f. c. v. Cuiac. 7. obs. 76. in fi.

t Debitor cuius heres pignus non iure distractum vindicare potest, nisi sit vfus captum: quo casu venditor de pretio tenetur.

u & ita dolo malo. l. 1. §. eod.

v id est, minore pretio.

w v. l. 1. vers. quod si §. eod.

x Empor fraudis particeps tenetur in subsidium, si creditor non est soluendo. d. l. 1. l. 4. §. eod. b v. Cuiac. 19. obs. 28.

y id est, omittis solennibus, id est, indicationibus, adiectionibus, licitationibus vel si is vendidit qui ius vendendi non habuit.

z discusso tamen prius venditore.

aa l. 3. §. eod.

ab Actio de superfluo datur in heredem venditoris, non emptoris.

ac l. 7. §. de distract. pign.

Si maritus vxoris pecuniam crediderit.

19. Idem AA. & CC. Libyx.

SI maritus^a tuus mutuum (licet tuum) dedit pecuniam: Seorum, quæ pignoris titulo accepit, si ei non successisti, distrahendi nomine tuo nullam habes facultatem. S. 6. Id. Nouemb. Heraclia, AA. Coss.

De superfluo pretio pignore, & re ex eo empto.

20. Idem AA. & CC. Sabino.

SECUNDUM placiti fidem, si nihil conuenit^b specialiter, pignoribus^c a creditore maiore quam ei debebatur, pretio distractis^c, licet ex eo^d fundus comparatus^e sit, non super hoc in rem, sed in personam, id est, pignoratitia de^f superfluo competit actio. S. 6. Id. Nouembr. Byzantij, CC. Coss.

DEBITOREM VENDITIONEM pignoris impedire non posse.

TIT. XXIX.

Debitor in sua vltima voluntate non potest impedire, quominus creditor iure possit vendere prædia sibi obligata. Salyc.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Marcello.

SI sunt qui emere prædia tibi obligata velint, non impediuntur scriptura^b testamenti, qua complexus est debitor nulla a se prædia vendundari, & pœnam addidit, ut^h fisci fierent. Nec enim potuisse eum huiusmodi lege ius creditoris facere deterius, manifestum est. Dat. 6. Kal. Maij. Apr. & Maximo Coss. 880.

Nisi debitor vniuersum debitum offerat, non habet potestatem denunciandi creditori ne pignora vendat, nec emptori ne emat. Salyc.

2. Imp. Gordianus A. Nepoti.

DEBITORISⁱ denunciatio^k, qui creditori suo, ne sibi rem pignori obligatam distrahat, vel his qui ab eo volunt comparare, denuntiata demum efficax est, si vniuersum^l tam sortis quam vfurarum offerat debitum creditori: eoque non accipiente, idonea fide probationis (ita ut oportet) depositum ostendat. Nam si vel^m modicum de sorte vel vfurisⁿ in debito perseueret: distractio rei obligata non potest impediri: neque ea ratione emptor, tametsi sciat interpositam a debitore creditori^o denunciationem, mala fidei sit possessor. PP. 3. Non. August. Gordiano A. & Auiola Coss. 240.

SI VENDITO PIGNORE agatur.

TIT. XXX.

Si creditor per fraudem minori pretio pignus vendidit, ad interesse debitoris tenetur. Salyc.

1. Imp. Alexand. A. Agrippæ.

PRÆSES^p provinciae aditus, si fuerit probatum, tuum creditorem cui ius distrahendi pignora fuit, dolo^q malo fundum vendidisse: quanti tua interest, restituere tibi eundem creditorem iubebit. Quod si^r de bonis creditoris condemnati solui pecunia non potuerit, & probatum fuerit, emptorem mala fide emisse: offerente^s te pecuniam cum vfuris, quanti fundus venit, restituere tibi fundum cum fructibus mala fidei emptorem iubebit. PP. Kal. Septemb. Alexand. A. Coss. 223.

Debitori in emptorem mala fidei restituitur in rem actio, creditore qui pignus vendidit non idoneo. l. 3. §. eo.

Imo emptori mala fidei pretium offerri non oportet, cum pretium amittere debeat. v. l. 27. §. de emitt.

id est, non obseruatis solennitatibus. l. 4. §. 1. l. 2. §. si propt. public. pens. l. 3. §. si aduers. s. f. c. v. Cuiac. 7. obs. 76. in fi.

Debitor cuius heres pignus non iure distractum vindicare potest, nisi sit vfus captum: quo casu venditor de pretio tenetur.

& ita dolo malo. l. 1. §. eod.

id est, minore pretio.

v. l. 1. vers. quod si §. eod.

Empor fraudis particeps tenetur in subsidium, si creditor non est soluendo. d. l. 1. l. 4. §. eod. b v. Cuiac. 19. obs. 28.

id est, omittis solennibus, id est, indicationibus, adiectionibus, licitationibus vel si is vendidit qui ius vendendi non habuit.

discusso tamen prius venditore.

l. 3. §. eod.

Actio de superfluo datur in heredem venditoris, non emptoris.

l. 7. §. de distract. pign.

An ius lucendi pignoris praescribatur. dixi ad l. 13. D. de vfucap.

id est, quibus modis pignus soluitur, 2. D. 6. est enim lucere, soluere. Vario 4. d. 5. de lingua hinc relucere, resoluere. Fest. in Relucere. sic Festo, Deluit, est, soluit.

l. 16. §. de distract. pign. l. 8. §. 2. & l. 9. §. 3. D. de pign. act.

Quod hic dicit, Actione personali tempore sublatam durare posse hypothecariam, contra iuris principia est. Nam subducta principali non remanet hypothecaria.

v. Cuiac. 15. obs. 23. Sed coniungenda est hæc lex superiori hoc modo, Debitori pignore duo heredes fuerint, si pro sua parte soluerint, tollitur omni iure actio personalis, at non hypothecaria, qua heredes tenentur in solidum propter in diuisam pignoris causam. l. 6. §. D. de emitt. vide Cuiac. 5. obs. 32.

Aliis quoque etiam casibus, si nita etiam personalis actione, durat hypothecaria, ut si creditore non merito causa, sed merito & culpa sua principalem litem amiserit, forte quia male instituit, plus petit, iudicio non adfuit. l. 30. §. 1. D. ad l. Aquil. l. 27. D. de pign. l. 9. §. 15. D. de solutionibus. Nam in causa hypothecaria nullum simile vitium arguitur. v. Cuiac. hic.

Hypothecaria durat, sublatam personalem, ut hic, quod verum esse dicitur, etiam si personalis actio sit sublatam vel prescriptione triginta annorum ex l. secur. §. de praescript. triginta annorum. Bald. Salycetus hic: Castrensis in l. eos, §. de vfuris, vel confessione successum. l. debitor. §. de pactis. & ibi Alex. l. debitor. D. ad Trebell. text. & glan. l. expectante. §. Latinus. D. de except. rei iudic. Quinimo sublatam fideiussoria actione durat etiam hypothecaria. l. cum quis in fin. & ibi Bar. D. de solut. Nam fideiussoria obligatio, neque initio, neque ex

postfacto sine principali potest subsistere. l. si heres. D. ad Trebell. hypothecaria, ex postfacto sine principali potest consistere. Doct. hic. Castrensis in l. vlt. §. de fide instrum.

Quid si sententia absolutoria lata est pro debitore, aduersus creditorem? Quid si iurando sibi a creditore delato, debitor iurauit se non esse debitorem? Quid si principalis ipsa obligatio pacto seu conuentione sublatam est? Quid si quoquo iusto modo satisfactum est creditori? hypothecaria superioribus casibus vna cum ipsa principali actione intelligitur. l. deferente. §. 2. & in fin. l. soluitur. in fi. & §. 1. l. stem liberatur. D. quib. mod. pign. l. cum soluendo. D. de distract. pign. Quid: quæ vita, quodve spatium est personalis & hypothecaria? Personalis, triginta annorum: hypothecaria, quadraginta. vide Balbum tractatu de praescript. 4. parte. 4. num. 2. Bartol. in l. 17. D. de fideiuss.

Solutio, satisfactio, aut compensatio debito, pignus petitur, ut hic. l. 1. §. de pign. l. 7. de distract. pign. l. 4. §. 1. D. de rebus creditor. l. 11. §. 3. §. 5. D. de pign. l. 11. §. 2. D. de pign. l. 6. D. quib. mod. pign. §. vlt. l. instr. quib. mod. reuocet & instrumentum. l. vlt. §. ad exhib. l. 2. §. de condit. ex l. vlt. §. de solut. l. 18. D. ad exhib.

Res in solutum dari potest.

de residui oblatione. adde l. 9. §. de pign.

Mora factum repræsentat.

l. 1. §. 6. D. de obligationibus.

Idem A. Emilio.

SEUOS, quos nullo^f iure a creditore venisse dicis, pater tuus, vel^g tu, si hereditas eius ad te pertinet, a possessoribus petere potes. Quod si vfucapri^h sunt, petat pater tuus pretium eorum a creditore, qui non iure eos vendidit. PP. 3. Kal. Ian. Alexand. A. Coss. 223.

Idem A. Claudio.

SI vxor tua præfidi provinciae probauerit, cum aureos Striginta deberet, seruos suos amplioris pretij per gratiamⁱ aureis viginti^j creditorem vendidisse, eumque soluendo^k non fuisse: iubebit^a emptores recepto pretio restituere seruos. PP. 16. Kalend. Oct. Maximo II. & Aeliano Coss. 224.

Debitor pignus iure non distractum potest a possessoribus vindicare, vel pignoratitia cum creditore agere. Salyc.

Imp. Gordianus A. Eudemo.

VM^b contra bonam fidem venditionem obligata possessionis a creditore factam alleges, non obseruatis^c quæ in distrahendis pignoribus celebrari consueverunt, adito præfide provinciae experire actione competentem non tantum aduersus creditorem, verum etiam^d aduersus possessorem, si fraudem eum participasse^e cum creditore docere potueris: ut reuocatis quæ mala fide gesta constiterit, & fructuum ratio, & damni quod irrogatum apparuerit, haberi possit. PP. Kalend. April. Sabino II. & Venusto Coss. 241.

Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Noniz.

SI creditore pignus priusquam ei satisfaceret, distrahens non per collusionem emptor comparauerit: successus^f eius de superfluo^g non emptoris heres, qui rem possidet, conueniendus est. S. 16. Kalend. Ianuar. Nicomedia CC. Coss.

DE LVITATIONE PIGNORIS.

TIT. XXXI.

1. Imp. Severus & Antonin. AA. Antiochia.

VI pro parte heres extitit: nisi^k totum debitum exoluat, suam portionem ex pignoribus recipere non potest. PP. 3. Kal. April. Albino & Aemiliano Coss. 207.

Imp. Gordianus A. Dominio.

Intelligere debes vincula pignoris durare^l personali actione submotam^m. PP. 12. Kalend. Iun. Sabino & Venusto Coss. 241.

Solutio debito, vel aliter satisfactio, potest creditor pignoratitia conueniri. Bald.

Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Floro.

SI redditaⁿ debita quantitate, vel rebus^o in solutum datis siue distractis, & compensato pretio, satis ei contra quem supplicas, factum esse adito præfide provinciae probaueris: vel si quod residuum^p deberet, obtuleris, ac, si non acceperit, de posueris consignatum: restitui tibi res pacto pignoris obligatas prouidebit: cum etiam edicto perpetuo actione proposita, pecunia soluta creditori, vel si per^q eum factum sit quo minus solueretur: ad reddenda^r ea quæ pignori acceperat, iure eum satis euidenter vrgeri, manifestum est. S. 6. Id. Octob. AA. Coss.

postfacto sine principali potest subsistere. l. si heres. D. ad Trebell. hypothecaria, ex postfacto sine principali potest consistere. Doct. hic. Castrensis in l. vlt. §. de fide instrum.

Quid si sententia absolutoria lata est pro debitore, aduersus creditorem? Quid si iurando sibi a creditore delato, debitor iurauit se non esse debitorem? Quid si principalis ipsa obligatio pacto seu conuentione sublatam est? Quid si quoquo iusto modo satisfactum est creditori? hypothecaria superioribus casibus vna cum ipsa principali actione intelligitur. l. deferente. §. 2. & in fin. l. soluitur. in fi. & §. 1. l. stem liberatur. D. quib. mod. pign. l. cum soluendo. D. de distract. pign. Quid: quæ vita, quodve spatium est personalis & hypothecaria? Personalis, triginta annorum: hypothecaria, quadraginta. vide Balbum tractatu de praescript. 4. parte. 4. num. 2. Bartol. in l. 17. D. de fideiuss.

Solutio, satisfactio, aut compensatio debito, pignus petitur, ut hic. l. 1. §. de pign. l. 7. de distract. pign. l. 4. §. 1. D. de rebus creditor. l. 11. §. 3. §. 5. D. de pign. l. 11. §. 2. D. de pign. l. 6. D. quib. mod. pign. §. vlt. l. instr. quib. mod. reuocet & instrumentum. l. vlt. §. ad exhib. l. 2. §. de condit. ex l. vlt. §. de solut. l. 18. D. ad exhib.

Res in solutum dari potest.

de residui oblatione. adde l. 9. §. de pign.

Mora factum repræsentat.

l. 1. §. 6. D. de obligationibus.

Iudex estimationem pignoris definit. **b** De quibus quædam dixi ad l. vlti. **c** De lege commissoria pignorum adde Ciceronem 13. epistolarum fam. 56. **d** 3. C. Theod. 1. facit 18. ff. 1. Paul. 2. sent. 1. quæ & fiduciaria. Fidei dominium transfertur in creditorem, non pignus 1. 35. inf. D. de pignor. l. fido. **e** Etyim, fiducia famosa Cicerone pro Flacco. In Langobardis legibus fiducia fit mentio l. 3. de don. que cu' thing. l. 2. s. de probib. aliæ mîn. & C. Theod. 1. 9. C. de infirmam. ubi que sub tyranni. Sidonius lib. 4. Pecuniam mutuam postulavit, nihil quidem loco fiducia pignorisve vel argenti sequestratis vel obligas prædiorum. Ambrosius c. 12. de Tobia fiduciam vocat. **e** Pactum legis commissoria l. 2. ff. de lege commiss. pignoris alienum ut j. eo. Quid his verbis intelligitur hoc sc. non ut creditor pignus habeat emptionis iure: sed ut id creditor iure suo distrabat ut hic. unde colligunt: Pactum potius interpretari superfluum esse quam iuri contrarium. **f** Pactum, ut pignoris fiat dominus creditor est intra certum tempus pecunia ei soluta fuerit, inualidum est. ut hic. Synopsis Basilic. 25. Titul. 7. c. 60. **g** v. l. 4. s. de pig. h. Cui rei quæ tibi videram fieret tibi controuersia, pignus dedi. aduersus actorem iudicatum est. pignus utique iure possum petere, ut cessante causa propter quam pignus datum est, pignus reddi oporteat. i. v. l. yn. C. Theod. eodem. **k** Captiosa lex commissoria in pignoris. Lex ea fuit, ut si ad diem pecunia soluta non esset, pignus creditor sibi haberet, id est, perpetuo iure apud creditorem remaneret, cui conuentioni fraus inerat maxime, quoties pignus modico debitor supposebat pretiosa molitia. **l** Abolitur lex pignorum commissoria ut hic: Abolitur eadem in Feudis 1. Feud. 29. **m** Lex ad præsentia & futura pertinet l. 7. s. de legibus interdum trahitur ad præterita vide l. vni sup. de contrahib. iud. n. dixi ad 44. D. 1.

o Id est, l. r. est enim idem exceptio & præscriptio: ut alias dixi. **p** d. loco. **q** Duodecim tabularum l. dixi sup. si vnus ex pluribus & ad leg. 12. sabul. lib. 2. tit. 21. s. vlt. **r** Quid vni heredi solutum est testatoris mandato, reliqui coheredes id exigere à debitore hereditario non possunt. **s** Id est, præbuerat. **t** Vt qui defuncti voluntatem impugnent. **u** Coheredes. **x** vide l. 1. supra si res int. alios ind.

DE PACTIS^b PIGNORVM ET DE lege^c commissoria^d in pignoribus rescindenda.

Tit. xxxv.

Lex commissoria in pignoribus nihil operatur.

1. Imp. Alexander A. Victorino.

Qui pactus est, nisi^e intra certum tempus pecuniam quam mutuam accepit, solueret, cessurum^f se creditoribus, hypothecæ venditionem non contraxit^g; sed id comprehendit, quod iure suo creditor in adipiscendo pignore habiturus erat. Comuni itaque iure creditor hypothecam vendere debet. PP. Id. Octob. Alexandro A. Coss. 223.

Pactum quod si res vendita non euincatur, alia res pro ea obligata debitori reddatur, est validum & seruandum. Bald.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Dionysio.

Si fundi nomine quem vendideras, emptori ab alio mota proprietatis questione, alterum fundum pro eius euictione pignoris hypothecæ titulo emptionis instrumentis ea lege dedisti, ut^h quem secundo tradideras, si is quem vendideras, euictus non fuerit, obtineas: de hoc contra eum qui mouerat questionem lata sententia: emptori parata securitate circa eum quem obligaueras restituendum: conuentionis fidem impleri (si negotium integrum est) præses iubebit. S. Kal. Decemb. Sirmij, AA. Coss.

3. Imp. Constantinus A. ad populum.

Quoniamⁱ inter alias captiones^k præcipue commissoria^l pignorum legis crescit asperitas, placet infirmari eam, & in posterum omnem eius memoriam aboleri^l. Si quis igitur tali contractu laborat, hanc sanctionem respiciet, quæ cum præteritis^m præsentia quoque repellit, & futura prohibet. Creditores enim re amissa iubemus recuperare quod dederunt. Dat. 2. Kal. Febr. Serdica, Constant. A. VII. & Constantio Cæsare Coss. 354.

DE EXCEPTIONIBVSⁿ SEV præscriptionibus^p.

Tit. xxxvi.

De debitoribus hereditariis.

1. Imp. Antoninus Augustus Claudio.

DEBITORES quidem hereditarij vniciuque heredum pro portione hereditaria, antiqua lege^q obligati sunt. Sed si eis hereditibus omnem pecuniam exoluisti, quibus nomen^r patris tui testator in diuisione adscripserat^s, doli mali exceptione^t aduersus alios^u agentes tueri te potes. PP. Kal. Aug. Duobus & Aspris Coss. 213.

De exceptione rei indicate.

2. Idem A. Iulio.

Pro portione tua, qua domum ad te pertinere dicis, si iudicatum non est, actionem dirigere potes. Nā exceptio rei indicata ei^x demum obstat, vel successoribus eius, inter quos cognitum super ea re & pronuntiatur est. PP. Kal. Martij, Antonino A. IIII. & Balbino Coss. 214.

De exceptione pacti & replicatione doli.

3. Idem A. Vitali.

Aduersus fratrem tuum quondam tutorem legitimum tutelæ iudicio si expertus non es, proposita actione consistit, nec timueris exceptionem pacti, si in ea fraudem^y do-

y Pactum fraudulentum exceptionem non parit vide. leg. 5. de inutil. stipul. **z** l. 18. §. 1. D. de probationib. **a** Actioni tutelæ quæ bonæ fidei est, exceptio & replicatio doli inest l. 21. D. soluz. l. 84. §. 5. D. de legat. 1. l. 71. D. de fart. **b** Doli exceptio opposita bonæ fidei iudicium facit: Dorotheus, & tō pñatū legi Seia. ff. de donationibus. caus. mort. Sed reprehenditur ab alio interprete Græco lib. 47. ξασιλκων. defenditur à Cuiac. 3. obs. 17. **c** l. 83. eodem. l. 2. sup. sentent. resuindū non possē. **d** Diuturnus iudicij tractus peremptorium non excludit, sed exceptio rei iudicata. **e** lege secundasū prauide vi: l. 1. D. de vi & vi. **f** Quæ annua sunt ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, addo l. 63. cod. l. 7. §. 5. supra de præscri. triginta ann. **g** De dolo actio, temporalis l. 30. m. fin. D. de peculio. exceptio de dolo perpetua ut hic. **h** Pactum, Nihil amplius peti, restringitur ad eas tantum quantitates quæ verè, sunt solutæ. adde l. 24. l. 31. supra de transact. l. 18. supra de furti: l. 6. l. 13. supra de solutionibus. l. 66. §. 3. D. de condict. indeb. **i** Replicatio nō solutæ pecuniæ aduersus pactū de non petendo, nimis generalis. **k** Exceptio quæ semper agentibus obstat, semper re de qua agitur perimit §. nono. Insti. de exceptionibus: leg. 3. D. de exceptionibus. **l** Peremptoria exceptio ante definitiuā sententiam, potest quancūque obici post litem contestatā vide leg. quartā supra eodem. dilatoria non potest leg. 12. infra eodem. **m** l. 11. s. de obligationibus. **n** Si reus est certus actorem non probaturū, negatio sufficit, nec est necessaria exceptio. adde leg. 4. supra de edendo: l. 9. supra de obligationibus: lege secundā s. de probationibus. **o** confidendo. quidam ita legunt. **p** Non cōtinuo fatetur qui excipit v. l. 9. D. eodem. **q** Actor nō excipit sed reus. **r** v. Insti. de replicationibus in pr. l. 2. §. 12. l. 22. m. f. D. eod. **s** Rei defensor cōpetit fideiusori dixi ad l. 19. pro debitorē liberet, an fideiussores eius: v. Cuiac. 15. obs. 35. **t** Dilatoria exceptio ante litem contestatā opponenda ut hic: & lege 19. supra de probat. Atqui post litem contestatā peremptoria admittuntur: lege 8. supra eod. dilatoria, de constituendo. Constituto iudicio præpostere agitur de eo constituendo adde Cuiac. 18. obs. 34.

lumq; admissum probare^z potes. nā replicatio^a doli opposita^b, bonæ fidei iudiciū facit, & commentū fraudis repellit.

De dilationibus.

4. Imp. Alexander A. Iuliano, & aliis.

Cum^c nondum^d finitam sententia causam, sed dilatam illegetis non est dubium, omnes integras defensiones || vobis^e esse. PP. Non. Octob. Maximo II. & Aeliano Coss. 224.

De vi.

5. Imp. Diocletia. & Maxim. AA. & CC. Basilio.

Licet^f unde vi interdictum intra^g annum locum habeat, tamā exceptione^f perpetua succurri ei, qui per vim expulsum post retinuit possessionem, auctoritate iuris manifestatur. 5. Kal. Maiis, Trallis, AA. Coss.

De exceptione pacti & replicatione doli.

6. Idem AA. & CC. Helenæ.

Si pactum intercessit, in exceptione^h sine temporis præfinitione de dolo replicare potes. S. Kal. Septemb. Viminacij, AA. Coss.

De minore quantitate soluta.

7. Idem AA. & CC. Menandro.

Si ex maiore debiti quantitate minor tibi soluta est, nec liberationem debitori tuo præstisti: petere, quod^h non probatur redditum, contra exceptionem pacti replicationeⁱ tuam adiuuans intentionem, minime prohiberis. S. II. Kal. Mart. CC. Coss.

De exceptione peremptoria.

8. Idem AA. & CC. Auel. dr.

Præscriptionem peremptoriam^k, quam ante^l contentari sufficit, omissam, priusquam sententia feratur, obicere quandoq; licet. S. 15. Kal. Nouemb. CC. Coss.

De inficiatione & exceptione.

9. Idem AA. & CC. Mutiano.

Si quidem intentionem^m actoris probationeⁿ deficiente confidis, nulla tibi defensio necessaria est. Si verò de hac confitendo^o, exceptione te munitum asseueras, de hac tantum agi conuenit. Nam si etiam de intentione dubitas: habita exceptionis contestatione, tunc demum, cum^p intentionem || suam || secundum asseuerationem suam petitor probauerit, huic esse locum monstrari conuenit. S. 3. Non. Nou. Burtadizi, CC. Coss.

De exceptione & replicatione.

10. Idem AA. & CC. Aquilina.

Non exceptionibus^q actores, quibus reis auxilium tribuntur certis ex causis, sed replicationibus^r suam intentionem, si quam habeant, muniant. S. Kal. Decemb. Nicomedia, CC. Coss.

De intercessoribus.

11. Idem AA. & CC. Neoni.

Defensiones siue exceptiones ad^s intercessores extendi, quibus reus principalis integro manente statu mutus est, constat.

De exceptione Dilatoria.

12. Imp. Iulianus A. ad Iulianum comitem Orientis.

Si quis aduocatus inter exordia litis prætermittam dilationem^t præscriptionem postea voluerit exercere, & ab huiusmodi opitulatione submotus, nihilo minus perseueret, atque præpostere defensioni insisterit: vnus libra auri condemnatione multetur. Dat. 7. Id. Mar. Antiochia, Iuliano A. IIII. & Sallustio Coss. 363.

De fori præscriptione.

13. Imp. Honor. & Theod. AA. Symmacho proconsuli Africæ.

Dead. adde l. 16. l. 49. D. de fideiussores. §. 4. Insti. de replicationib. An bonorum ademptio debitorē liberet, an fideiussores eius: v. Cuiac. 15. obs. 35. **t** Dilatoria exceptio ante litem contestatā opponenda ut hic: & lege 19. supra de probat. Atqui post litem contestatā peremptoria admittuntur: lege 8. supra eod. dilatoria, de constituendo. Constituto iudicio præpostere agitur de eo constituendo adde Cuiac. 18. obs. 34.

Præscri.

a Stipulanti p-
mittens metu
mortis vel cru-
ciatus corporis,
conuentus, ex-
ceptionem ha-
bet. *ut hic. in pr.*
fin ob probabi-
lem, nō turpem
causam promi-
sit, teneatur *vers.*
fin. verō. fin. ob
non instituendā
criminis accusa-
tionem, non te-
netur. *vers. fin. an*
tem. Synops. Ba-
silic. ibid. c. 9.

b Metus mor-
tis vel cruciatu-
s, stipulationē vi-
tiat. *l. 57. de in ius*
lib. stipulat. §. 1.
Inst. de exceptio-
nib. l. 1. D. quod
met. causa.

c Metus litis
motu vel mo-
uendā non vi-
tiat stipulationē
l. 10. §. de his qua
vis mor.
d *adde l. 18. §. de*
transact.
e Quam ver-
ba solennia &
directa essent
vide §. 1. vers. sed
hac solennia. Inst.
de verb. obli-
gat. adde qua no-
tati ad l. 1. §. 2.
ff. eod.

f Nā olim post
mortē suam ne-
mo stipulanti aut
promittere po-
terat. *§. ult. Inst.*
de inutilib. stipul.
Cum morte-
tur, aut, cum mo-
rietur, poterat.
§. 1. Inst. de in-
utilib. stipulat.
g *l. 45. §. 1. §. 2.*
D. eo. §. 12. & 13.
Inst. de inut. sti-
pul. l. 20. D. de in-
re dot.

h *l. 4. §. eo. §. 14.*
Inst. de inutilib.
i d. §. 12. vers. sed
& si quis.

k obserua regu-
lam. *l. vn. sup. ut*
act. ab hered.
l Stipulatori
aliquē quem sti-
pulator voluit
promittere, &c.
l. 1. Cuius. 19. obs. §. 7.
m Vbi dies in-
terpellat, pœna
committitur. *l.*
23. D. eod. adde l.
23. ff. de l. commis.
l. 18. de v. iur. aliis
ibi nulla mora
est, vbi nulla est
petitio. *l. 127. D.*
eod.

n Dies interpel-
lat pro homine
ut hic. & l. traie-
ctio §. de l. off.
de obligat. nisi
dies adiecta sit
causa obligatio-
nis vel augende
vel finiende, vel
breuior sit, vel
legatis non taci-
ta. *vide Socinū*
regula 99.

o Facti proprii
ignorantia non
excusat.
p Ceteritati nō
debet qui non
ignorauit. *l. 1. in*
fin. de ad. emp.
c. 31. de regul. in
6. adde l. 43. §. 1. ff. de contrah. emp.

q Obligaciones & stipulationes & promissio-
nes dandi vel faciendi, vel ex vtroque mixtæ, hereditibus & in heredes competunt:
siue heredum ipsorum facta mentio sit, siue non sit. Nam quod in principalibus cō-
stitutum est, idem & heredes præstare possunt, nec tantopere ius strictum spectan-
dum est. *Synops. Basilic. d. c. 13. l. 1. §. 1. ff. de probat. l. 1. §. 1. ff. eod.*

r Cur ita? *vide l. 9. in fin. ff. de probat. l. 1. §. 1. ff. eod.*

De metu.

9. Idem AA. & CC. Capito.

Si quidem Zenoni stipulanti, mortis^b vel cruciatu^c corporis territus timore spondesti: aduersus experi-
tē exceptione propofita defendi potes. Sin verò nihil tale
probetur, accusatiōis^c institutæ vel futuræ prætextu, non
ob turpem, sed probabilem causam habita stipulatione,
promissio non infirmatur. Sin autem ob^d non institu-
dam accusatiōem criminis pecunia promissa sit, cum de
huiusmodi causis pacisci non liceat, petitio denegatur. S.
5. Id. Octob. Varuaria, Cæsaribus Coss.

De verbis.

10. Imp. Leo. A. Erythrio præfecto prætorio.

Omnes stipulationes, etiam si non solennibus^e vel di-
rectis, sed quibuscunque verbis consensu contrahen-
tium compositæ sunt, vel legibus cognitæ, suam habeant
firmitatem. Dat. Kalen. Ianuar. Constantinop. Martino &
Zenone Coss. 489.

Post mortem, cum morietur, pridie quam moriatur.

11. Imp. Iustinian. A. Mennæ præf. prætor.

Scrupulosam^f veterum^g inquisitionem vtrū post^h mor-
tem, an cumⁱ moreretur, vel pridie^j quam moreretur
stipulatus sit aliquis, vel in testamēto legati vel fideicom-
missi nomine aliquid dereliquerit, penitus amputantes om-
nia^k, quæ vel quocunque contractu vel stipulati vel pa-
cti sunt, contrahentes, vel testator in suo testamento dis-
posuit, etiam si post mortem vel pridie quam moreretur,
scripta esse noscuntur, nihilo minus pro tenore contractus
vel testamenti valere præcipimus. Dat. 3. Idus Decemb. Co-
stantinop. D. N. Iustiniano A. PP. II. Coss.

De pœna promissa, si statuta die solutum non fuerit.

12. Idem A. Mennæ præfecto prætorio.

Magnam legum veterum obscuritatem, quæ protra-
hebatur litium magnam occasionem vique adhuc
præbebat, amputantes, sancimus: ut si quis certo tempore
facturum se aliquid vel daturum stipuletur^l, vel quæ sti-
pulator voluit, promiserit, & adiecit quod si statuto tē-
pore minimè hæc perfecta fuerint, certam pœnam dabit:
sciat minimè se posse debitor ad euitandam pœnam adiu-
cere, quod^m nullusⁿ eum admonuit: sed etiam citra vllam
admonitionem eidem pœnæ pro stipulationis tenore fiet
obnoxius: cum ea quæ promisit, ipse in memoria^o sua ser-
uare, non ab aliis sibi manifestari^p debeat poscere. Dat. 9.
Id. April. Constantinop. Decio V. C. Coss. 529.

De hereditibus.

13. Idem Augustus Iuliano præf. prætor.

Veteris iuris altercationes decedentes, generaliter san-
cimus^q omnem stipulationem, siue in dando, siue in
faciēdo^r, siue mixta ex dando & faciēdo inueniatur, & ad
heredes & contra^s heredes transmitti, siue specialis^t here-
dum fiat mentio siue non. Cur enim quod in principalibus
personis iustum est, non ad heredes & aduersus eos trans-
mittatur? Et sic existimetur huiusmodi stipulationes, quasi
tantummodo in dādo fuerint conceptæ, cum nihilo mi-
nus & heredes factum possint adimplere: illa subtili & su-
peruacua scrupulositate explosa, per quam putabant non
possibile factum^u ab alio compleri, quod alij impositum
est. Et quare, cum penè^v similis omnium hominum natu-
ra est, nō etiam facta omnes, vel plus, vel paulo minus ad-
implere possint: ne ex huiusmodi subtilitate^w cadant homi-
num voluntates? Dat. Kal. August. Constantinop. Lam-
padio & Oreste VV. CC. Coss. 530.

De scriptura.

14. Idem A. Iohanni præfecto prætorio.

Oprimam quæstionem, & frequenter in iudiciis versa-
tam, satis humanum est ialem in præfenti dirimere,
ne diutius nostram rempublicam molestare concedatur.
In multis etenim contractibus & maxime in fœneratiuiis
cautionibus, solitum^x est adscribi, stipulationes per certos
seruos celebrari: sed quidam in deuotione tenti, ex hoc ma-
teriam altercationis acceperunt: & alij quidem nō esse ser-
uum esse, ad quem pertinere scriptura protestabatur. Et si nō per
seruum, sed inter præfentes celebratam esse^y remissu^z fuerat scri-
ptum, & hoc iterum dubitabatur debere ostēdi partes esse
præfentes. Cum itaq; satis vile est^z in contractibus & seruos

adhiberi, & præfentes esse personas adscribi, fortè propter
personas dignitate excellas^a vel mulieres (quas naturalis^b
pudor non omnibus perperam sese manifestare concedit)
sancimus tales scripturas omnifariam esse credendas^c: &
siue adscriptus fuerit seruus, & ad quandam personam di-
citur pertinere, credi omnimodo & seruum adfuisse, & fe-
cisse stipulationem, & eam esse scripto domino adquisitam:
& non dubitari si seruus ipse præsto fuerit, vel eius domi-
nus pro quo scriptus est fecisse stipulationem. Et si inter præ-
fentes partes res acta esse dicitur, & hoc esse credendum: si
tamē in^f eadem ciuitate vtrique persona in eo die comman-
ner in quo huiusmodi instrumentum conscriptum est: nisi
is qui dicit sese vel aduersarium abfuisse liquidis ac mani-
festissimis probationibus, & melius quidem si^g per scri-
pturam vel saltem per testes^h vndique idoneos, & omni ex-
ceptione maiores ostenderit, sese vel aduersarium suum eo
die ciuitate abfuisse: sed huiusmodi scripturas propter vti-
litatem contrahentium esse credendas: Dat. Kal. Nouemb.
post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

Si quis sponderit insulam cum moriebatur edificare.

15. Idem August. Iohanni præfecto prætorio.

Si quis sponderit insulam, cumⁱ moriebatur, edificare^k
stipulatori, impossibilis veteribus^l videbatur huiusmo-
di stipulatio: sed nobis sensum contrahentium discutien-
tibus, verisimile esse videtur hoc inter eos actum, ut inci-
piat quidem contra morientem obligatio, imminet autem
heredibus eius, donec ad effectum perducatur. Nemo
enim ita stultus inuenitur, ut tali animo faceret stipulatio-
nem, ut putaret posse tantum adificium in vno^m momen-
to horæ extollere: vel eum qui moritur, talem habere sen-
sum, quod ipse sufficeretⁿ ad huius operis completionem.
Sancimus itaque, si quid tale euenerit, heredes^o eius te-
neri, ut factum quod mortis tempore facere promisit, hoc
heredes eius adimpleant quasi specialis heredis mentione
habita, licet hoc minimè fuerit expressum. Quemadmodū
enim si in dando^p concepta fuerit stipulatio, & contra he-
redes transmittatur: ita & si in faciēdo est, licet in mor-
tis tempore colligatur, attamen ad similitudinem in dan-
do conceptæ stipulationis & heredes obligari: ut nō^q discre-
pet factum a datione, sed sit lex nostra per omnia sibi con-
sentanea. Quod & in legatis simili modo relictis obser-
uari censuimus. Dat. 15. Kal. Nouēb. Constantin. post consula-
tum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo. 532.

DE INVTILIBVS STI-
pulationibus.

Tit. XXXIX.

De pupillo

1. Imp. Anton. A. Paulino.

X stipulatione, in qua impubes sine tutore au-
ctore spondesti, non^u es obligatus. PP. Kal.
Iul. Romæ, Lato II. & Cereale. Coss. 216.

De diuortijs.

2. Imp. Alexand. A. Menophilo.

Libera^x matrimonia esse antiquitus placuit, ideoque pa-
ctæ, ne^y liceret diuertere, non valere, & stipulationes,
quibus pœnæ irrogarentur ei, qui l. quæve^z diuortium fe-
cisset, raras non haberi constat. PP. III. Non. Febr. Maximo
II. & Aeliano Coss. 224.

De absentibus si quis alteri stipuletur.

3. Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Isidoræ.

Vt inter absentes^z verborum obligatio contrahi non
potest: ita alteri^a cuius iuri subiectus non est, aliquid
dari vel restitui (nisi sua interst^b) nemo stipulari potest.
Cum igitur defuncta in matrimonio filia tua, superstitis
filij nomine partem dimidiam dotis a marito detineri, al-
teram verò partem nepoti tuo, vel si is in rebus humanis
non esset, Iuliano restitui per pactum conuenisse propo-
nas: præuenitque morte nepote, etiam stipulationem ad Iu-
lianum factam, ob absentiam eius non valuisse significes:
ac propterea ex persona ac stipulatione tua, qua restitui
cuncta iuxta pactorum tenore prouideras, reddi tibi desi-
deres: super stipulatu^c tuo adi præfidem prouinciæ: ut exa-
minatis partiū allegationib. quanti^d constiterit interesse

tur inuitus. 2. lege prima D. eodem. Paul. §. sent. §. 2. lege 3. sup. de contrah. emp.
a l. vlt. §. eo. §. 18. Inst. eod. l. 38. §. 17. D. de verb. obligat.
b §. 19. Inst. eod. l. 31. §. 20. D. de verb. obligat.
c Quoties de eo quod interest agitur, petitio incerta admittitur per sententiam
definiendum.
d Quantum v. quæ notati ad l. vlt. in fi. D. de stip. præf.

u d. l. 13.
x Hodie factū
per alium im-
pleri potest *ut*
hic adde l. 5. D. de
duobus reu.
y Non tamen
verè. est enim
inter artifices lō
ga differentia
ingenij, naturæ,
doctrinæ & in-
stitutionis *l. 37.*
ff. de solu. operæ
nō sunt ex dena
vide l. 26. §. 12. do
condict. unde l. 12.
ff. de leg. 3.
z Subtilitas ni-
mia legibus o-
diofa.

a Cur ita? dixi
de hac lege ad
edictum Iusti-
niani *l. 1. §. 5. §.*
4. ff. de aut. tuc.
b d. §. 4. d. c. 2.
c d. §. 4.
d Pudor natu-
ralis in muliere
ut hic: l. vlt. §. de
arbitris.

e Statut scriptu-
ræ, & instrumē-
to, nisi contra-
rium probetur
l. 1. §. eo. præsumi
tur pro instru-
mento, l. 18. §. de
probat. §. 11. Inst.
de inut. stip.

f Hinc colligitur,
Præsumi quem-
libet ex ea esse
ciuitate in qua
reperitur *l. Al.*
2. præf. 15.
g *v. l. 3. in fi. sup. §.*
minor se maior.
h Plures quæ-
dam instrumenta
contineantur *l. 1.*
§. de testib.

i Id est, post
mortem §. 12.
Inst. de inutilib.
stipul.

k d. l. 13.
l Promissio fa-
ciēdi, cum quis
moriatur vtilis
est *l. 13. sup. eo.*
m Monēto ad
ficiū perfici non
potest.

n Morientis o-
peræ morte fi-
niuntur.
o *v. l. vn. sup. vs*
actiones & ab
her. & contra.
p *v. d. l. 13.*
q Non discre-
pat factū a da-
tione.

r Extensio con-
tractuum ad le-
gata.
s *l. 3. Inst. 20.*
t Quid si pubes
dixi ad l. 101. ff.
de verb. obligat.
adde l. 7. sup. de
contrah. stip.
u Imò es. l. 101.
ff. de verb. obli-
gat. Solue: Im-
pubes non po-
test ut hic: Pu-
bres, potest ut d.
l. 101.

x Libera matri-
monia esse o-
portet.
y Pactum Ne si-
ceat diuertere,
non valet, lege
19. D. de verb.
obligat. leg. 71.
§. 1. D. de condit.
& demon. In
matrimonio
nemo detine-

de contrah. emp.
de contrah. emp.
de contrah. emp.
de contrah. emp.

a Stipulatio cōtra bonos mores, inutilis l. 2. §. de pactis.

b De stipulatione mutue fussionis, seu ἀλλήλων προνομίας dixi ad leg. 19. l. 30. §. de pactis.

c Si qui stipulati fuerint ut prior ex eis moriens alteri det patrimonium suum, inutile pactum est. *Synopsis Basilicon. 24. tit. 9. ex lib. 44. tit. 6. c. 4.* ubi in ora dicitur, hoc pactum esse nō ἀλλήλων προνομίας.

d l. 9. §. de pactis l. 3. sup. de collat. l. 7. §. 7. ff. de pactis l. 36. ff. de verbor. obl. §. 1. l. infir. de except.

e l. 9. sup. de contrah. & com. stipulat. §. 1. §. 8. eo. l. 38. §. 17. ff. de verbor. obl. §. dixi ad 3. infir. 17. 4. ff. 2. Noue. 59.

f Cuiac. s. obs. 35. monet hanc legem delendam esse nō iniuste. Nam nec Accursius nec veteres eam cognouerunt. Absent etiam a veteribus, ut ille monet.

g Traditioem. quidam ita legunt, eo sensu, Duos eiusdem rei vindicationem habere in solidum. quod est falsum. hoc potius innuitur.

h Re tradita, si conuenerint duo sibi vicissim aliquid in solidum dari vel fieri, singulos quætere in solidum.

i Hæc etiam verba suspecta Cuiacio videntur d. loco. Inde putat hanc constitutionem dandam delendamque esse.

k Hodie id immutatum est Auth. proxima §. eo. l. Correo soluenti, datur regressus in corream.

l Duo rei in solidum specialiter debent constitui. si minus, in dubio pro parte tenentur, nisi alter sit absens aut nō solvendo.

m Pro parte obligati, in solidum conueniri non possunt.

n Rescripto ius litigantium adimi non potest.

o Numeratio vni facta, omnibus facta videtur l. 5. sup. si certum.

p adde l. ult. §. eo. dem.

q v. l. 6. sup. de non num.

r Nota regulam.

s Interpellatio vnius corream debendi impedit præscribi aduersus ceteros.

t Agnitio vnius corream alteri correo nocet, adde leg. penult. sup. eo. d. l. 4. §. 1. 3. infir. 21. Nouel. 7. d. tit. 1.

u Publicatio bonorum debitoris fideiussorem non liberat ut hic & l. 20. §. eo. l. 33. D. eo. Ceterum hoc verbo exulandi proprie significatur deportatio. vide Cuiac. 15. obs. 35. a l. 3. D. de minorib.

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

tua iuxta placiti fidei dotis portionem Iuliano fuisse restitutam, ob incertam actionis effectum concludat cōdemnationem taxata quantitatē. PP. Idib. Decemb. ipsius III. & III. AA. Confli.

De successione futura & omnino de his que sunt contra bonos mores.

4. Idem AA. & CC. Dominæ.

EX eo instrumento nullam vos habere actionem in quoll contra bonos mores de successione futura interposita fuit stipulatio, manifestum est: cum omnia, quæ cōtra bonos mores vel in pactum vel in stipulationem deducuntur, nullius momenti sint. PP. III. Kal. Maij, AA. Confli.

De Dolo & metu.

5. Idem AA. & CC. Aquilinæ.

Dolo vel metu adhibito, actio quidem nascitur si subdita stipulatio sit: per doli mali tamen vel metus exceptionem summoueri petito debet. S. 13. Kal. Octobr. AA. Confli.

Si quis alteri stipuletur.

6. Idem AA. & CC. Septimio.

Si aui vestra sibi & Eustolio, quam mutuam dederat pecuniā, dari fuerat stipulata: nihil ei cuius subiecta iuri non fuerit, querere potuit. Sanè si ipse, quod ei solui placuerat, in stipulationem suo nomine deduxerit, obligationem in eius etiam personam constituisse non ambigitur. S. V. Kal. Octobr. CC. Confli.

DE DVOBVSVS REIS STIPVLANDI, & promittendi.

Tit. x l.

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Paulinæ.

Si duo pluresve rei cuiusdam traditione conuentionem in solidum interint: cuiusque eorum, quamdiu res in eadem causa permanserit: si casus obtulerit, actio in solidum competit. PP. III. Non. Decemb. Maximo II. & Aquilino Confli. 286.

2. Idem AA. Diogeni.

Creditor prohiberi non potest exigere debitum, cum sint duo rei promittendi eiusdem pecunie, a quo vel. Et ideo si probaueris te conuentum in solidum euoluissē, recte pronuncia iurare te aduersus eum cum quo conueneris mutuam pecuniam accepisti, non cunctabitur. S. V. Kal. Mart. Diocletiano III. & Maximiano AA. Confli. 287.

In authen. de duob. reis in princ. & §. sequent. coll. 7. tit. 13. al. 9. no. 99. ca. 1.

Hoc ita, si pactum fuerit speciale, nunquamque teneri in solidum: & si alter inops sit in solidum, vel in partem, ut id saltem ab altero petatur: vel si absens sit. Cum enim ambo adsint per induem produuntur, negotiumque communiter examinatur, & sententia communiter infertur. quod fiet per administratorem, si index sit delegatus. Sin autem non conueniunt specialiter, ex æquo sustinebunt onus. Sed & si conueniunt, ut uterque eorum sit obligatus: si ambo presentes sint, & idonei: simul cogendi sunt ad solutionem.

3. Idem AA. & CC. Fabiano.

Exprimere debueras tuis precibus utrumne in partem, an in solidum singuli vos obligaueritis, ac duo rei promittendi extiteritis: cum si quidem ab initio unusquisque pro parte sit obligatus, egredi contractus fidem non possit. Si verò in solidum, electio rescripto adimi non debeat. S. Idib. April. Byzanti, AA. Confli.

4. Idem AA. & CC. Andronico.

Propter mutuam vni datam pecuniā alijs reis promittendi factis, ob non numeratam sibi pecuniam obligatione remitti de iudicio postulantium iura refragantur. S. V. Idus Febr. Sirmij, CC. Confli.

Interpellatio facta ab vno de correis credendi, interruptit præscriptionem etiam quo ad ceteros. §. al.

5. Imp. Iustinianus A. Ioanni præfecto pratorio.

Cum quidam rei stipulandi certos habebant reos promittendi, vel vnus forte creditor duos vel plures debi-

tores habebat, vel è contrario multi creditores vnum debitorem, & alij ex reis promittendi ad certos creditores debitum agnouerunt, vel per solutionem, vel per alios modos, quos in anterioribus sanctionibus interruptionis inuenimus positos: & nos ampliuimus, vel fortè ad vnum creditorem quidam ex debitoribus deuotionem suam ostenderunt: vel cum plures essent creditores, debitor qui solus existeret, ad vnum ex his vel quosdam debitum agnouit: & quærebatur, si eis vel ei daretur licentia aduersus alios in deuotionem suam exercere, & quali tempore emenso exactionem recusare, vel quibusdam ex debitoribus debitum agnoscentibus, vel in iudicio pulsatis, deberent & alij ab omni contradictione repelli: nobis pietate suggerente videtur esse humanum, semel in vno eodemque contractu qualicumque interruptione vel agnitione adhibita, omnes simul compelli ad persolendum debitum, siue plures sint rei, siue vnus, siue plures sint creditores, siue non amplius quam vnus. sancimusque in omnibus casibus quos noster sermo complexus est, aliorum deuotionem vel agnitionem, vel ex libello admonitionem alijs debitoribus præiudicare, & alijs prodesse creditoribus. Sit itaque generalis denotio, & nemini liceat alienam in deuotionem sequi, cum ex vna stirpe vnoque fonte vnus effluxit contractus, vel debiti causa ex eadem actione apparuit. Datum Kal. Septembr. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC.

DE FIDEIVSSORIBVS, ET mandatoribus.

Tit. x l.

De publicatione bonorum.

1. Imp. Severus & Antoninus AA. Lylæ.

Si l. 1. §. 1. A sadempta parte bonorum exulare iussus est: non nisi pro parte, quam retinuit, creditoribus obligatus est. Verum qui pro eo fidem suam ad iuxerunt, iure pristino conueniri possunt. PP. Idib. Octobr. Seuerus A. III. & Victorino Confli. 201.

De pignoribus.

2. Idem AA. Plotio.

Creditori, qui pro eodem debito & pignora & fideiussorem accepit, licet, si malit, fideiussorem conuenire in eam pecuniam in qua se obligauerit. quod cum facit, debet ius pignorum cum transferre. Sed cum in alia quoque causa eadem pignora vel hypothecas habet obligatas, non prius compellendus est transferre pignora, quam omne debitum exoluatur. Dat. V. Kalend. Febr. Apro II. & Maximo Confli. 208.

De electione & beneficio diuisionis.

3. Idem AA. Maximo.

Non rectè procuratores nostri, si allegationi tuæ fides adesset, audire te noherunt ex bonis fideiussoribus, quæ ad fiscum perueniunt, pecuniam repetentem, sed reum principalem conuenire iusserunt: cum electionis potestas permittatur creditor. Sed cum duos fideiussores accepisse te proponas: si alte idoneus est, intelligis te diuisa quantitate partem comitentem à procuratore nostro petere debere, & aduersus alium fideiussorem illius experiri. Nam licet significet adiectum esse in obligatione, ut singuli in solidum tacerentur: tamen nihil hæc res mutat conditionem iuris & constitutionem. Nam & cum hoc non adiciatur, singuli tamen in solidum tenentur: sed ubi sunt omnes idonei, in portionem obligatio diuiditur. PP. 17. Kal. Septembr. Anniano A. III. & Geta. III. Confli. 209.

In authen. & fideiuss. & mandat. l. §. si quis igitur. & §. non solum col. 1. tit. 4. no. 4. 1.

Præsentem tamen utroque non permittitur intercessorem conueniri, prius quam reus inuictus est minus idoneus, siue in totum, siue in partem. Absente autem reo, præsentem intercessorem iure quidem conuenitur, ipso tamen desiderante iudex desinet tempus intra quod deducat reum primò conueniendam, ipso in subsidium reseruando. Nam transacto tempore compellitur intercessor satisfacere, cessis sibi à creditore actionibus abjuncte distinctione contractus siue intercessionis.

Quid si de fideiussore iudicio sisti agatur? in Gloss. l. 2. D. qui satisfacere. Quid si reus principalis naturaliter tantum obligatus est, ut seruus & pupillus. d. l. Marcellus. aut abiens sit extra territorium elapsa dilacione eius requirendi, fideiussori data, ut hic aut mora iam admissa mortuus sit. Accurs. Bald. l. penult. §. de condit. insertis. His casibus fideiussor etiam non discit principali conueniri potest. vide Capellam Tholozanam & ibi Auferum decif. 191.

b Licet creditori habenti pignora agere aduersus fideiussorem. debet tamen ei pignora cedere nisi in aliud debitum possit venire.

c l. 32. D. negotiis.

d v. l. 2. §. debitor pign.

† l. 5. l. 16. §. eo. §. 4. infir. eo. l. 39. §. 3. D. mandati: hodie non permittitur, nisi absente correo vel in idoneo Noue.

4. c. 1. e Superuacua adiecta non nocent l. 22. §. 1. D. quando dies.

f Etiam si centum aut plures sint fideiussores, competit tamen eis diuisionis beneficiū.

† Præsentis principalis prius conuenitur quā fideiussor. abrogatur lex 3. sup. eo. l. 16. l. 19. l. 21. l. 23. §. eo. Quid si reus principalis discuti non potest de iure vel facto ut leg. Marcellus §. eo. Vel difficultate summa conueniri tantū potest, ut l. 2. §. qui satisfacere. quid si reus principalis citra villas alienationes in fraudē creditorū factas de l. bona ff. de iure fisci. palam soluēdo nō sit. Quid si veterator manifestus aut tyrannus sit, ut l. si stipulatus sit Strichum in f. D. de ver. obligat. vel exceptione munitus. Barto. in d. l. Marcellus. Quid si beneficio huius Authentica, fideiussor renūciavit? Quid si lis, quæ agitur ex æquo & bono, nō expatib. iuris sit decidenda? Quid si bona rei sint apud fideiussorem. l. si procuratorem, §. si ignorantes. D. mandati. Quid si facta nouatione, rei principalis obligatione, fideiussor in se suscepit? Bald. in l. antiqua §. si minus. §. ad Velleianum. aut negauit se fideiussorem. l. si dubitetur. §. 1. D. eo. & ibi Angelus: Bald. Authentica contra qui propriam s. de non numerata. Quid si pro filio pater fideiussit ut l. 3. §. si filius D. de minoribus? Quid si de fideiussore iudicio sisti agatur? in Gloss. l. 2. D. qui satisfacere.

g Superuacua adiecta non nocent l. 22. §. 1. D. quando dies.

h Etiam si centum aut plures sint fideiussores, competit tamen eis diuisionis beneficiū.

† Præsentis principalis prius conuenitur quā fideiussor. abrogatur lex 3. sup. eo. l. 16. l. 19. l. 21. l. 23. §. eo. Quid si reus principalis discuti non potest de iure vel facto ut leg. Marcellus §. eo. Vel difficultate summa conueniri tantū potest, ut l. 2. §. qui satisfacere. quid si reus principalis citra villas alienationes in fraudē creditorū factas de l. bona ff. de iure fisci. palam soluēdo nō sit. Quid si veterator manifestus aut tyrannus sit, ut l. si stipulatus sit Strichum in f. D. de ver. obligat. vel exceptione munitus. Barto. in d. l. Marcellus. Quid si beneficio huius Authentica, fideiussor renūciavit? Quid si lis, quæ agitur ex æquo & bono, nō expatib. iuris sit decidenda? Quid si bona rei sint apud fideiussorem. l. si procuratorem, §. si ignorantes. D. mandati. Quid si facta nouatione, rei principalis obligatione, fideiussor in se suscepit? Bald. in l. antiqua §. si minus. §. ad Velleianum. aut negauit se fideiussorem. l. si dubitetur. §. 1. D. eo. & ibi Angelus: Bald. Authentica contra qui propriam s. de non numerata. Quid si pro filio pater fideiussit ut l. 3. §. si filius D. de minoribus? Quid si de fideiussore iudicio sisti agatur? in Gloss. l. 2. D. qui satisfacere.

i Præsentem tamen utroque non permittitur intercessorem conueniri, prius quam reus inuictus est minus idoneus, siue in totum, siue in partem. Absente autem reo, præsentem intercessorem iure quidem conuenitur, ipso tamen desiderante iudex desinet tempus intra quod deducat reum primò conueniendam, ipso in subsidium reseruando. Nam transacto tempore compellitur intercessor satisfacere, cessis sibi à creditore actionibus abjuncte distinctione contractus siue intercessionis.

q Superuacua adiecta non nocent l. 22. §. 1. D. quando dies.

h Etiam si centum aut plures sint fideiussores, competit tamen eis diuisionis beneficiū.

† Præsentis principalis prius conuenitur quā fideiussor. abrogatur lex 3. sup. eo. l. 16. l. 19. l. 21. l. 23. §. eo. Quid si reus principalis discuti non potest de iure vel facto ut leg. Marcellus §. eo. Vel difficultate summa conueniri tantū potest, ut l. 2. §. qui satisfacere. quid si reus principalis citra villas alienationes in fraudē creditorū factas de l. bona ff. de iure fisci. palam soluēdo nō sit. Quid si veterator manifestus aut tyrannus sit, ut l. si stipulatus sit Strichum in f. D. de ver. obligat. vel exceptione munitus. Barto. in d. l. Marcellus. Quid si beneficio huius Authentica, fideiussor renūciavit? Quid si lis, quæ agitur ex æquo & bono, nō expatib. iuris sit decidenda? Quid si bona rei sint apud fideiussorem. l. si procuratorem, §. si ignorantes. D. mandati. Quid si facta nouatione, rei principalis obligatione, fideiussor in se suscepit? Bald. in l. antiqua §. si minus. §. ad Velleianum. aut negauit se fideiussorem. l. si dubitetur. §. 1. D. eo. & ibi Angelus: Bald. Authentica contra qui propriam s. de non numerata. Quid si pro filio pater fideiussit ut l. 3. §. si filius D. de minoribus? Quid si de fideiussore iudicio sisti agatur? in Gloss. l. 2. D. qui satisfacere.

i Præsentem tamen utroque non permittitur intercessorem conueniri, prius quam reus inuictus est minus idoneus, siue in totum, siue in partem. Absente autem reo, præsentem intercessorem iure quidem conuenitur, ipso tamen desiderante iudex desinet tempus intra quod deducat reum primò conueniendam, ipso in subsidium reseruando. Nam transacto tempore compellitur intercessor satisfacere, cessis sibi à creditore actionibus abjuncte distinctione contractus siue intercessionis.

q Superuacua adiecta non nocent l. 22. §. 1. D. quando dies.

h Etiam si centum aut plures sint fideiussores, competit tamen eis diuisionis beneficiū.

† Præsentis principalis prius conuenitur quā fideiussor. abrogatur lex 3. sup. eo. l. 16. l. 19. l. 21. l. 23. §. eo. Quid si reus principalis discuti non potest de iure vel facto ut leg. Marcellus §. eo. Vel difficultate summa conueniri tantū potest, ut l. 2. §. qui satisfacere. quid si reus principalis citra villas alienationes in fraudē creditorū factas de l. bona ff. de iure fisci. palam soluēdo nō sit. Quid si veterator manifestus aut tyrannus sit, ut l. si stipulatus sit Strichum in f. D. de ver. obligat. vel exceptione munitus. Barto. in d. l. Marcellus. Quid si beneficio huius Authentica, fideiussor renūciavit? Quid si lis, quæ agitur ex æquo & bono, nō expatib. iuris sit decidenda? Quid si bona rei sint apud fideiussorem. l. si procuratorem, §. si ignorantes. D. mandati. Quid si facta nouatione, rei principalis obligatione, fideiussor in se suscepit? Bald. in l. antiqua §. si minus. §. ad Velleianum. aut negauit se fideiussorem. l. si dubitetur. §. 1. D. eo. & ibi Angelus: Bald. Authentica contra qui propriam s. de non numerata. Quid si pro filio pater fideiussit ut l. 3. §. si filius D. de minoribus? Quid si de fideiussore iudicio sisti agatur? in Gloss. l. 2. D. qui satisfacere.

i Præsentem tamen utroque non permittitur intercessorem conueniri, prius quam reus inuictus est minus idoneus, siue in totum, siue in partem. Absente autem reo, præsentem intercessorem iure quidem conuenitur, ipso tamen desiderante iudex desinet tempus intra quod deducat reum primò conueniendam, ipso in subsidium reseruando. Nam transacto tempore compellitur intercessor satisfacere, cessis sibi à creditore actionibus abjuncte distinctione contractus siue intercessionis.

q Superuacua adiecta non nocent l. 22. §. 1. D. quando dies.

h Etiam si centum aut plures sint fideiussores, competit tamen eis diuisionis beneficiū.

† Præsentis principalis prius conuenitur quā fideiussor. abrogatur lex 3. sup. eo. l. 16. l. 19. l. 21. l. 23. §. eo. Quid si reus principalis discuti non potest de iure vel facto ut leg. Marcellus §. eo. Vel difficultate summa conueniri tantū potest, ut l. 2. §. qui satisfacere. quid si reus principalis citra villas alienationes in fraudē creditorū factas de l. bona ff. de iure fisci. palam soluēdo nō sit. Quid si veterator manifestus aut tyrannus sit, ut l. si stipulatus sit Strichum in f. D. de ver. obligat. vel exceptione munitus. Barto. in d. l. Marcellus. Quid si beneficio huius Authentica, fideiussor renūciavit? Quid si lis, quæ agitur ex æquo & bono, nō expatib. iuris sit decidenda? Quid si bona rei sint apud fideiussorem. l. si procuratorem, §. si ignorantes. D. mandati. Quid si facta nouatione, rei principalis obligatione, fideiussor in se suscepit? Bald. in l. antiqua §. si minus. §. ad Velleianum. aut negauit se fideiussorem. l. si dubitetur. §. 1. D. eo. & ibi Angelus: Bald. Authentica contra qui propriam s. de non numerata. Quid si pro filio pater fideiussit ut l. 3. §. si filius D. de minoribus? Quid si de fideiussore iudicio sisti agatur? in Gloss. l. 2. D. qui satisfacere.

i Præsentem tamen utroque non permittitur intercessorem conueniri, prius quam reus inuictus est minus idoneus, siue in totum, siue in partem. Absente autem reo, præsentem intercessorem iure quidem conuenitur, ipso tamen desiderante iudex desinet tempus intra quod deducat reum primò conueniendam, ipso in subsidium reseruando. Nam transacto tempore compellitur intercessor satisfacere, cessis sibi à creditore actionibus abjuncte distinctione contractus siue intercessionis.

q Superuacua adiecta non nocent l. 22. §. 1. D. quando dies.

h Etiam si centum aut plures sint fideiussores, competit tamen eis diuisionis beneficiū.

† Præsentis principalis prius conuenitur quā fideiussor. abrogatur lex 3. sup. eo. l. 16. l. 19. l. 21. l. 23. §. eo. Quid si reus principalis discuti non potest de iure vel facto ut leg. Marcellus §. eo. Vel difficultate summa conueniri tantū potest, ut l. 2. §. qui satisfacere. quid si reus principalis citra villas alienationes in fraudē creditorū factas de l. bona ff. de iure fisci. palam soluēdo nō sit. Quid si veterator manifestus aut tyrannus sit, ut l. si stipulatus sit Strichum in f. D. de ver. obligat. vel exceptione munitus. Barto. in d. l. Marcellus. Quid si beneficio huius Authentica, fideiussor renūciavit? Quid si lis, quæ agitur ex æquo & bono, nō expatib. iuris sit decidenda? Quid si bona rei sint apud fideiussorem. l. si procuratorem, §. si ignorantes. D. mandati. Quid si facta nouatione, rei principalis obligatione, fideiussor in se suscepit? Bald. in l. antiqua §. si minus. §. ad Velleianum. aut negauit se fideiussorem. l. si dubitetur. §. 1. D. eo. & ibi Angelus: Bald. Authentica contra qui propriam s. de non numerata. Quid si pro filio pater fideiussit ut l. 3. §. si filius D. de minoribus? Quid si de fideiussore iudicio sisti agatur? in Gloss. l. 2. D. qui satisfacere.

i Præsentem tamen utroque non permittitur intercessorem conueniri, prius quam reus inuictus est minus idoneus, siue in totum, siue in partem. Absente autem reo, præsentem intercessorem iure quidem conuenitur, ipso tamen desiderante iudex desinet tempus intra quod deducat reum primò conueniendam, ipso in subsidium reseruando. Nam transacto tempore compellitur intercessor satisfacere, cessis sibi à creditore actionibus abjuncte distinctione contractus siue intercessionis.

q Superuacua adiecta non nocent l. 22. §. 1. D. quando dies.

Novata rei obligatione fideiussor liberatur, nisi in nouata posteriore se obligauerit l. 60. ff. eo. Synopsi Basilicon 7. titul. 6. ex lib. 26. tit. 1. c. 72.

† l. 3. §. eo. hodie non est Auth. Prasense supr. eo.

b Potest conueniri ut reus principalis prius conueniatur quā fideiussor.

c Adsignauit Cuiac. ad l. 126. §. 2. ff. de verb. oblig. Qui ut testis subscribit, non fideiubet nec obligatur dixi ad l. 14. §. 2. ff. de iur. iud. d. 5. 2.

d Conditioni mandato adscribi patet patendum l. 44. inf. d. eod. ideoque mandas ut alicui credat pignori, datis, non potest ab illo conueniri sine pignori credente.

e Filius familias pro patre fideiubere potest l. 10. §. 1. ff. eod. l. 1. inf. §. 3. de filiof. minor. l. 9. §. 3. quod cum alio: l. 8. §. ad Velletian. l. 3. §. 3. ff. qui satisfacere. f. Et alio l. 5. §. 3. quod cum eo.

g Nisi non sit heres l. 1. sup. de filiof. fam. minor. h Persecutio pignoris non liberat fideiussorē l. 3. §. 4. ff. de pignori. & c. contra l. 8. sup. de pignori.

i Fideiussor vsu rarum nomine non tenetur, nisi expresse vsus promiserit ut hic: aut in omni causam fideiussorē l. 68. §. 1. ff. eod. l. 54. ff. locati: l. 2. §. 1. ff. de adm. iust. ven.

k In vsuras etiā potest obligari fideiussor. l. Beneficium illud diuisionis vocatur, & epistola d. Hadrian. l. 26. l. 28. ff. eo. §. 4. vers. sed ex epist. inf. eo. Nou. 99. adde l. 1. sup. de diu. iur.

m Fideiussor soluens, cessis actionibus agit in confideiussorem. n Id est, ut cedatur actiones. De beneficio cedendarum l. 1. §. 1. l. 2. §. eo. l. 17. l. 36. l. 39. ff. eo. l. 76. ff. de solut. l. 2. sup. de his qui in prior. credit.

o Si iussor vsu rarum de Bassi. Cuiac. l. 4. obs. ult. alij legunt in ius Cui. Inst. c. 1. §. 1. de pignori. Alecius. l. 1. per legon. 3. reponit. 2. §. 1. adde Cuiac. l. 4. obs. ult.

p Gracē potest obligari fideiussor l. 3. §. 1. ff. de solut. l. 2. §. 1. ff. de pignori. r Non dicitur reus inuētiā in adprehēsa. v. quā notauit ad l. 3. §. 3. ff. de acqui. poss. f. Mandati actio perfonalis 26. Eclog. cap. 1. de mandati. 20. v. in l. ex c. 1.

q Abasacoram Hal. alij

ut hic. ut & pignus l. 34. §. 1. ff. de pignori. 1 Qui ab vno reorum debitum petit, non diuidit obligationem. Sola petitio non est diuisio v. l. 2. §. 3. D. de verb. oblig.

† Hodie in dubio fideiussor ante principalem eligere non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

De nouatione.

4. Imp. Antoninus A. Rufus.

Nouatione^a legitimè perfecta debiti in alium translata, prioris contractus fideiussores vel mandatores liberatos esse non ambigitur: si modo in sequenti se non obligauerunt. PP. 15. Kal. Octob. Antonino A. III. & Balbino. Confl. 214.

De electione.

5. Idem A. Potamoni.

Ivre nostro est^f potestas creditori, relicto reo, eligendi fideiussores, nisi^b inter contrahentes aliud placitū doceatur. PP. 6. Non. Maij, Messala & Sabino Confl. 215.

De eo qui tabulas mutui ut testis signauit.

6. Idem A. Polla.

Si pater tuus pro Cornelio, cum pecuniam mutuam acciperet, se non obligauit: frustra ex eo, quod tabulas obligationis ut testis signauit^c, conueniris. PP. 11. Kalen. Iul. Messala & Sabino Confl. 215.

De eo qui mandauit ut creditor sub pignore.

7. Idem A. Eroti.

Si creditor conditioni^d mandato adscripte, cum pecuniam mutuam daret in accipiendis hypothecis non paruit: frustra te iudicio mandati conuenit, quando non aliter te obligasse intelligaris, quā si pignori contraheretur obligatio. PP. Kal. Iul. Lato II. & Cereale Confl. 216.

Si filius pro patre fideiussor.

8. Imp. Alexander A. Longo.

Filius familias^e, qui pro patre^f, quamuis in venditione fundi fideiussit, tenetur. PP. 2. Idus Octobr. Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

De pignori.

9. Idem A. Aristocrati.

Etiam si de iure obligationis pignus^h actum fuerit, fideiussoribus liberatio non contingit. PP. V. Kalen. Decemb. Maximo II. & Aeliano Confl. 224.

De vsuris. 1. De beneficio diuisionis.

10. Idem A. Vital.

Fideiussor seu mandator, siⁱ in^k furas quoque obligatus est, iustam causam recusandi easoluere non habet. [†] Ut autem is, qui cum altero fideiussit, non solus conueniatur, sed diuidatur^l actio inter eos, qui soluendo sunt: ante condemnationem ex ordine postulari solet. PP.

De actionibus edendis.

11. Idem A. Aulstio.

Cum alter ex fideiussoribus^m in solidum debito satisfaciat, actio ei aduersus eum, qui vna fideiussit, non competit. Potuisti sane, cum fisco solueres, desiderare, ut ius pignoris, quod fisco habuit in te transferreturⁿ: & si hoc ita factū est, cessis actionibus uti poteris. Quod & in priuatis debitis obseruandum est PP. 7. Kal. Nouemb. Alexandro A. III. & Dione Confl. 230.

De verbis græcis.

12. Idem A. Theodoro.

Bladitus tibi est, quod non teneri te persuasit, quod cum pro alio interuenis, [†] ut dixi: cum & his verbis obligationem verborum^o posses^p contrahi, pridem receptum est. PP. 6. Kal. Sept. Agricola & Clemente Confl. 231.

De latrone inueniendo.

13. Pars ex epistola Gordiani A. ad Auxium.

Si Barsatorum^q latronem Lysanias decurio inuenturum^r se spopondisset: aut exhibere compellendus est, aut transmittendus ad præfectum prætorio, vel ad præfide provincie.

Quando succuratur fideiussori soluenti, aduersus debitorem.

14. Idem A. Saluio.

Mandati actio perfonalis est, quæ si nomine fideiussoris^s vel aduersus debitorem, seu heredes eius competit: præfeprouincie, quæ debere compererit, reddi iubeat. Pignus etenim, quæ reo stipulandi nexa fuerunt, ita

q Abasacoram Hal. alij

ut hic. ut & pignus l. 34. §. 1. ff. de pignori. 1 Qui ab vno reorum debitum petit, non diuidit obligationem. Sola petitio non est diuisio v. l. 2. §. 3. D. de verb. oblig.

† Hodie in dubio fideiussor ante principalem eligere non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita constituto, Hermianus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermianus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

demum ad vos transeunt, si facta nominis redemptione solutio celebrata est, vobisq; mandata^u sunt actiones. Quod si factum est: ea quoque vobis persequētibus, aduersus^v pignorum^w possessores extraordinariam iurisdictionē idem vir clarissimus impertietur. PP. 3. Nonas Iulij, Gordiano A. & Auiola Confl. 232.

De indebiti condictione.

15. Idem A. Claudiano.

Si indebitam^x pecuniam quasi ex causa fideiussionis obstrictus in cautionem per errorem deduxisti, tam dolimali exceptione uti, quam condicere^y ut obligatio tibi accepto feratur, potes. Non est autem dubium, fideiussorem rei promittendi, bonis ad fiscum deuolutis, si idem fiscus ob debitum restituendum fuerit conuentus, & soluerit^z, liberari. PP. 5. Kalen. Decembr. Gordiano Aug. & Auiola Confl. 240.

De electione.

16. Idem A. Maximo.

Liberum fuit[†], antequam lis aduersus omnes fideiussores contestaretur, vnum eorum eligere^a creditori, si modo ceteros minus idoneos existimaret. At nunc post^b litis contestationem, petitionem diuisam redintegrari, iuris ratio non patitur. PP. 2. Id. Iun. Gordiano A. II. & Pompeiano Confl. 242.

De pignori.

17. Idem A. Brasida.

Omissis^c quoque pignori fideiussorem a creditori- bus vult conueniri, nisi^d in id tantum, quod ex his relictis non poterit^e acceptus sit: explorati iuris est. PP. 6. Id. Mart. Attico & Prætextato Confl. 243.

18. Imp. Philippus August. Smyrna.

Si (ut proponis) fundum ob debitum obligatum non iusto^f pretio vendidisti: residuam quantitatem, quam ex pretio eiusdem seruare potuisses, refundi tibi a fideiussore non iure poscis. PP. V. Kalen. Aug. Peregrino & Aemiliano Confl. 245.

De electione.

19. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Sabino.

Alienam reo principaliter constituto obligationē susce- pisti, vel fideiussorio, siue mandatorio, vel quocunque alio nomine pro debitore intercessisti, non[†] posse credi- torem virgeri, eum, qui mutuam accepit pecuniā, magis^g quam te conuenire, scire debueras: cum si hoc in initio co- tractus specialiter non placuit, habeat liberam electionem. S. 2. Kal. Maij, AA. Confl.

20. Idem Augusti & CC. Aureliano.

Sententia^h bonorum omnium ademptionem continen- te, rei daminati principalis inter cessores eligendi credi- tori potestas non adimitur.

De electione & de actionibus cedendis.

21. Idem Augusti & CC. Iuliano.

Sicut eligendiⁱ fideiussores creditor habet potestatem, si ita intercessorem postulantem cedi^j tibi hypothecæ siue pignoris obligata iure, non prius ad solutionem (nisi mandata super hac re fuerint persecutio) conuenit virgeri. S. 11. Kal. Nouemb. AA. Confl.

De quantitate debiti.

22. Idem Augusti & Cesares Her- manio.

Si ultra^k hoc, quod accepit ea, pro qua te mandatorio nomine intercessisse commemoras, daturum te scripsisti^l præfes prouincie ex hoc, quod ultra mandatum tuum numeratum est, a te nihil exigi patietur. S. 12. Kalen. Maij, CC. Confl.

De electione.

23. Idem AA. & CC. Antipatro.

Reos principales, vel mandatores simpliciter acceptos eligere^m, vel pro parte conuenire, vel satis non facien- te, contra quem egeras primo, postⁿ illum^o ad alium reuer- ti (cum nullus de his electione^p liberetur) licet. S. Non. Decembr. Nicomedix, CC. Confl.

De successoribus.

24. Idem AA. & CC. Pergamio,

licet. Auth. Prasense supr. eod. k Epistola fideiussor & mandator potest constitui ut hic. ut & pignus l. 34. §. 1. ff. de pignori. 1 Qui ab vno reorum debitum petit, non diuidit obligationem. Sola petitio non est diuisio v. l. 2. §. 3. D. de verb. oblig.

† Fideiussori aduersus debitorē, cuiusve heredem compe- tit mandati actio sine cessione l. 26. §. 3. D. mandati. hypothecaria, facta cessione, eo- dem. u vide l. 11. sup. eodem.

x Fideiussor sol- uens indebitum, agit condictione indebiti l. 22. §. eod. l. 1. sup. de condit. indebiti. adde l. 7. sup. de non num. l. 1. ult. sup. de condit. ex lege.

y Conditionis l. 1. berationis Græcæ vocat[†] ut ad m. 2. quod sit incerta, vide Cuiacium 19. obs. 35. z. l. 12. an sine D. eodem.

† Hodie non est, vide Nouell. 4. cap. 1. a lege 3. sup. eo- dem.

b Contestatione litis tollitur electio l. 59. §. 3. D. eod.

c Omissis pignori- bus fideiussor potest conueniri, nisi in subsidium pignoris sint accepti. d Id est in sub- sidium.

e leg. 62. leg. 62. D. eodem. leg. 16. D. mandati. le- ge 3. sup. man- dati.

f vide legem secun- da legem octaua sive pra de rescind. Si creditor non iusto pretio pignus vendidit, residuum iusti pretij a fideiussore non petit. † Hodie potest.

Auth. prasense supr. eo. g dixi ad d. l. 1. sup. eod.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita con- stituto, Hermia- nus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermia- nus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

† Hodie in dubio fideiussor ante principalem eligere non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita con- stituto, Hermia- nus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermia- nus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita con- stituto, Hermia- nus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermia- nus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita con- stituto, Hermia- nus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermia- nus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita con- stituto, Hermia- nus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermia- nus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita con- stituto, Hermia- nus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermia- nus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

i Specie ita con- stituto, Hermia- nus mandauit credi. XX. Maxima: X. duntaxat numerata sunt Maxima. Hermia- nus ultra id quod accepit Maxima, conueniri non potest. ut hanc constitutio pertinet ad legem 1. §. 5. eo. adde l. 17. D. de pact. alia species proponitur a Cuiacio 19. obs. 35. alia ab interpretib.

h De cessione actionum dixi ad l. 11. §. 3.

a Qui nomen cedit, debito non liberatur ut hic, qui delegat, liberatur *versu*. quod si delegatio. Cur ita mandari actio debitoris potest: delegatio vero sit, eo presente: eo promittente creditori, cui sit delegatio. adde Socin. reg. 80.
b Primus casus, quo nomen cedenti solui non potest, adde Socin. reg. 79.
c sit enim per litis contestationem delegatio leg. 11. in fin. d Secundus casus.
e Tercius casus.
f Nomen creditori solui potest, tribus casibus. exceptis 5. eo.
g l. 1. D. de lege commiss.
h Delegatio debitor liberatur.
i Client hic delegatus significat, quibusdam videtur significare susceptum in fidem, ut & alibi in l. 3. D. de leg. 3. D. de usu & habit. l. 5. §. 1. D. de his qui de iecer. l. 3. §. 6. D. de penul. l. 89. D. de furtu. l. 7. D. de captiv. v. Petr. Pitavum tit. 9. No tar. Mosaic.
k Periculum de legati creditor sustinet, at non delegans l. 96. §. 2. D. de solutio- nibus.
l Nouatio fit per verborum obligationem, voluntate nouationis interpo- sita.
m Procurator ad exigendum datus, accepto ferre & novare non potest ut hic. & l. 21. D. eo. l. 3. §. 30. D. de ac- ceptat.
n Procurator si- ne mandato no- uate non potest ut hic, cum man- dato potest dist. leg. 3. accepto fer- re non potest, nisi antea man- datum habuerit nouandi. Ideo- que directo per procuratorem non fit acceptilatio, sed per obliquu & ita intellige quod scripsi ad d. leg. 3.
o Qui ex stipu- lato pro alio spo- ndit, satisfacere debet, quam- vis ipse nihil ac- cepit *Syn. ibid. c. 36. 3. Harmenop. c. 3.*
p Suseptor alie- nae obligationis soluere tenetur, etiam si reus prin- cipalis ei non satisfaciat l. 12. D. eo. q Inuitus nemo creditori creditoris sui delega- ti potest *Syn. ibid. l. 1. §. 1. eod.*
r Ab eo qui delegatus est soluere alterius debitum, si mihi dare sponderit, aut debitum constituerit, recte petetur. *Syn. Bas. 26. tit. 3. ex tit. 4. c. 37. vel ita: Qui alterius debitum in se recepit, si sponderit & debitum constituerit, recte suo nomine conuenitur 3. Harm. c. 5. §. 2.*
t Chirographarius creditor debitorem debitoris conuenire non potest v. Cu. 8. obs. 19.
u volumina hic idem quod difficultates, ambiguitates.
x Nouatio fit persona alia adhibita, mutata, pignore accepto, quantitate aucta, mi- nuta: conditione vel tempore adiectis: cautione minore accepta & similibus.
y *Chirograph. Bas. 7. Eclog. 6. ex lib. 26. tit. 4. c. 28.* mutauerit Hal. & male, significatur hic nouatio quae fit interuentu noui debitoris.
z Iuniorum ita legitur in quibusdam manuscriptis, quam lectionem probat Cuia- c. 19. obs. 36. confirmatque ex lege 56. ff. de adm. tur. que docet, nouationem fieri (etiam si amissum sit prius chirographum) facto chirographo, licet nec persona, nec causa ob- ligationis mutata sit.
a *etiam idcirco non in d. 3. nisi specialiter expressum fuerit, Syn. ibid. c. 38. 3. Harm. c. 5. §. 89.*
b Nouatio debiti nulla fit, nisi specialiter expressum fuerit, a priori debita recedi- neque sufficit aliam personam adhibitam, mutataque: non sufficit denique pignus acceptum esse, debitum, auctum: conditionem, minutam: tempus adiectum. *Synop. & Harm. d. loco: ad l. 22. D. de legat. 3.*
c hanc formulam referunt Graeci, *ἢν δὲν ὁ πτωχὸς ἀναγκασθῇ χρεῖται*, i. quod a priori debito recedamus. *Syn. ibid. ἀπὸ τοῦ πτωχὸς ἐν τῇ αἰσῇ τοῦ λαμβάνοντος*, id est, priorem debitorem obligatione libero, & te accipio. *Harmenop. ibid.*
d est, pro anteriori obligatione.
e Quid definit Iustinianus? sanè hac constitutione definit, Nouationem non præ- sumi, sed probari factam oportere: non intelligi factam, nisi specialiter dictum sit, ut a priori debito recederetur. Quod cum ita sit: cur hic addidit, voluntate solutum esse, non lege nouandum? Nam si voluntate solum nouatur, non lege, verbis generalibus

SI delegatio non est interposita debitoris tui, ac propter ea actiones apud te remanserunt: quauis creditori tuo aduersus eum solutionis causa mandaueris actiones; tamē antequam lis contestetur, vel aliquid ex debito accipiat, vel debitori tuo denuntiauerit exigere, a debitori tuo debitam quantitate non uctaris, & eo modo, cui creditoris exactionem contra eum inhibere. Quod si delegatione facta, iure nouationis tu liberatus es frustra vereris ne eo quod quasi a cliente tuo non faciat exactionem, ad te periculum redundet: cum per verborum obligationem voluntate nouationis interposita, a debito liberatus sis. PP. V. Id. Iun. Gordiano A. & Aniola Coss. 240.

4. Idem A. Stratonico.

NON abstulit tibi procurator tuus actionem, si cum ei mandasses exactionem pecuniae quam hi tibi debeant contra quos supplicas, parte accepta, de reliquo eos li- berauit: cum neque contra voluntatem tuam nouationem facere, neque in eo quod non soluebatur, eos liberare po- tuerit. PP. Id. Nou. Gordian. A. & Aniola. Coss. 240.

5. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Septimia.

SI pater tuus cui te successisse proponis, creditori pro Alexandro suscepto nomine, certam pecuniam stipulanti sponderit: licet per improbitatem Alexander ei satis non fecit, tamen summa promissa nimis improbe solutio ne- gatur. S. 2. Id. April. Sirmij. CC. Coss.

6. Idem Augusti & Caesares Dertiparo.

NEC creditoris creditori quisquam inuitus delegari potest. S. 12. Cal. Nou. Dorostoli. CC. Coss.

7. Idem AA. & CC. Zoilo.

SI soluere tibi pecuniam delegatus Eucarpus dare spon- dedit: vel debitum constituit, suo nomine conueniri potest: alioqui aduersus eum experiri pro chirographario debitore tuo frustra conaris. S. 7. Cal. Ian. CC. Coss.

Obligatio non nouatur per obligationem, etiam si noua per- sona interueniat, vel obligationi aliquid addatur, vel detrahatur.

8. Imp. Iustinianus. A. ad Senatum

NOuationum nocentia corrigentes volumina, & vete- ris iuris ambiguitates refecantes, sancimus: si quis vel aliam personam adhibuerit, vel mutauerit, vel pignus acceperit, vel quantitate augendam vel minuendam esse crediderit, vel conditionem seu tempus addiderit, vel detraxerit, vel cautionem minorem acceperit, vel aliquid fe- cerit ex quo veteris iuris conditores introducebant nouationes: nihil penitus prioris cautela innouari, sed antero- ra stare, & posteriora incrementum illis accedere, nisi ipsi specialiter remiserint quidem priorem obligationem, & hoc expresserint, quod secundum magis pro anterioribus elegerint. Et generaliter definimus, voluntate solum esse, non lege nouandum: & si non verbis exprimentur, ut sine nouatione (quod solito vocabulo *ἀνὰ ῥῆσιν* h. Graeci dicunt) causa procedat. hoc enim naturalibus inesse rebus volumus, & non verbis extrinsecus superuenire. Dat. 11. Cal. Augusti, Constantinopoli, Lampadio & Oreste. VV. CC. Coss. 530.

q Inuitus nemo creditori creditoris sui delega- ti potest *Syn. ibid.*

r Ab eo qui delegatus est soluere alterius debitum, si mihi dare sponderit, aut debitum constituerit, recte petetur. *Syn. Bas. 26. tit. 3. ex tit. 4. c. 37. vel ita: Qui alterius debitum in se recepit, si sponderit & debitum constituerit, recte suo nomine conuenitur 3. Harm. c. 5. §. 2.*

t Chirographarius creditor debitorem debitoris conuenire non potest v. Cu. 8. obs. 19.

u volumina hic idem quod difficultates, ambiguitates.

x Nouatio fit persona alia adhibita, mutata, pignore accepto, quantitate aucta, mi- nuta: conditione vel tempore adiectis: cautione minore accepta & similibus.

y *Chirograph. Bas. 7. Eclog. 6. ex lib. 26. tit. 4. c. 28.* mutauerit Hal. & male, significatur hic nouatio quae fit interuentu noui debitoris.

z Iuniorum ita legitur in quibusdam manuscriptis, quam lectionem probat Cuia- c. 19. obs. 36. confirmatque ex lege 56. ff. de adm. tur. que docet, nouationem fieri (etiam si amissum sit prius chirographum) facto chirographo, licet nec persona, nec causa ob- ligationis mutata sit.

a *etiam idcirco non in d. 3. nisi specialiter expressum fuerit, Syn. ibid. c. 38. 3. Harm. c. 5. §. 89.*

b Nouatio debiti nulla fit, nisi specialiter expressum fuerit, a priori debita recedi- neque sufficit aliam personam adhibitam, mutataque: non sufficit denique pignus acceptum esse, debitum, auctum: conditionem, minutam: tempus adiectum. *Synop. & Harm. d. loco: ad l. 22. D. de legat. 3.*

c hanc formulam referunt Graeci, *ἢν δὲν ὁ πτωχὸς ἀναγκασθῇ χρεῖται*, i. quod a priori debito recedamus. *Syn. ibid. ἀπὸ τοῦ πτωχὸς ἐν τῇ αἰσῇ τοῦ λαμβάνοντος*, id est, priorem debitorem obligatione libero, & te accipio. *Harmenop. ibid.*

d est, pro anteriori obligatione.

e Quid definit Iustinianus? sanè hac constitutione definit, Nouationem non præ-

sumi, sed probari factam oportere: non intelligi factam, nisi specialiter dictum sit, ut a priori debito recederetur. Quod cum ita sit: cur hic addidit, voluntate solutum esse, non lege nouandum? Nam si voluntate solum nouatur, non lege, verbis generalibus

fiet nouatio, specialis mentio nouationis non exigitur? Deinde quid hæc sibi uoluit, nouandum, nisi non verbis exprimat, ut sine nouatione causa procedat. Postremo, hic ita tuit Iustinianus, non alias nouationem esse, quam si specialiter adiciatur, discedi a priore obligatione, car in fine hæc uerba adicit, hoc naturalibus inesse rebus & non uer- bis extrinsecus superuenire. hæc enim inuunt satis, quibusque uerbis inesse uim nouandi: speciale formulam nou requiri: tacite uim nouationis quibusque uerbis inesse: subintelligi de- nique nouatio- nes natura ipsa, sine ulla uerbo- rum sollicitate. Paulo aper- tiores Graeci (a- pud *authorem Syn. d. c. 38.* cum adscribunt, Ideo nouationis spe- ciale & expres- sam mentionem fieri oportere, quod uerba, ut reapse sunt, non interpretatione spectamus: quasi dicerent, Noua- tionem factam tacito, quodam intellectu inter- pretationis, non intelligi oport- ere, sed tū de- mum, cum cer- ta, & expressa formula adiecta fuerit, nouatio- nem facta esse. His ita constitu- tis uerisimile sit mihi, locum huius constitutionis corruptum esse: nisi dicam? Iustinianum aut Tribonianum ita scripsisse, Et ge- neraliter defini- mus lege solum esse, non uoluntate nouandum: & hoc uerbis ex- primatur, ut cum nouatione (quod solito vocabulo *ἀνὰ ῥῆσιν* Graeci dicunt) causa procedat, hoc enim natu- raliter inesse re- bus non volumus, sed uerbis extrin- secus superuenire. Sic sentio, aut ita scripsisse Tri- bonianum, aut ita loqui uoluisse. Quid est enim lege noua- re, nisi expresse? Quid uoluntate nouare, nisi uer- bis generalibus? lege nouat, qui certa & conce- pta formula, le- gem nouationi

DE SOLUTIONIBVS, ET liberationibus.

Tit. XLIIII.

In quam causam solutum imputetur.

1. Imp. Antoninus A. Aristeneto.

NE potestate eius est, qui ex plurib. contractib. pecuniam debet, tempore solutionis exprimere, in quam causam reddat. Quod si debitor id no fecit, conuertitur electio ad eum, qui accepit. si neater voluntatem suam expressit: prius in usuras id, quod soluitur: deinde in sortem accepto feretur. PP. 2. No. Nou. Duobus & Aspris Coss. 213.

si sciscus tam debitori, quam creditori successerit.

2. Imp. Alexander A. Bassa.

Liberari fideiussores, quoties sciscus tam debitori, quam creditori (licet diuersis stat. onibus) succedit, ius certu est. Quod & in tua persona procuratores mei custodient. PP. Cal. Iul. Lupo & Maximo Coss. 233.

si seruo soluatur.

3. Imp. Gordianus A. Apollonio.

SI cum seruis liberam peculii administrationem habe- ret, mutuum ab eo accepisti pecuniam, eque ante adem- ptum peculium, vel prius quam ademptu cognosceres, ea exsoluisti: ea solutione liberatus es. PP. 5. Cal. Oct. Pio & Pontiano Coss. 239.

si seruo soluatur. De instrumento non reddito.

4. Idem A. Rufina.

Nihil interest, utrum creditori mutuum pecuniam sol- ueris, an ex eius uoluntate seruo numeraueris. Nec e- nim ex eo quod creditor concessit in satum, prius quam instrumenta redderet, euacuata obligationis vires repa- rari queunt. PP. 2. Id. Octob. Pio & Pontiano Coss. 239.

De eo qui quantitatem ab alio debitam creditori offert, aut soluit.

5. Idem A. Celso.

NVlla tibi aduersus creditor em alienum actio super- nest, eo quod ei debitam quantitatem offerens, ius ob- ligationis in te transferri desideras: cum ab eo te nomen comparasse non suggeras: licet solutione ab alio facta no mine debitoris, euacuare soleat obligatio. PP. 15. Ka. Nou. Pio & Pontiano Coss. 239.

De errore apocba.

6. Idem A. Alexandro.

SI inter patrem tuum, eosque quos debitores esse dicebas non de dubia lite transactio facta est, sed parte tantum- modo recuperata, uniuersum se recepisse cauit, nec de su- perfluo eos, quos uerbis obligauit, per acceptilationem libe- rauit: nec donationis causa id factum est: exuperantis de- biti integra ei repetitio competit. PP. Id. Feb. Gordiano A. & Aniola Coss. 240.

De usuris.

7. Imp. Philippus A & Philippus C. Antiocho.

dicat: voluntate nouat, quem non tam uerbis quam uoluntate qualiqua & tacita nouasse apparet. Qui lege ita nouat, uerbis exprimit, ut *ἀνὰ ῥῆσιν*, id est, ut cum noua- tione causa procedat. Igitur hac constitutione Iustiniana, uis nouandi naturaliter rebus non inest, hoc est, non subintelligitur ex rebus ipsis aut ipso actu, sed ex uerbis extrinsecus superuenit, hoc est, ex concepta & speciali nouationis formula. Cum hoc uelut Tribonianus, (ut & Graeci interpretes quoque norant) mirum non ita hic legi. Mirum quoque ex hac constitutione ab interpretibus colligi, sufficere, ut conie- cturis conflet, nouationem facta esse: *Cagnolus ad l. expressa ff. de regulis: cū alioquin ex l. 3. in fi. §. eo. conflet, nouatione fieri per uerborum obligationem, voluntate nouatio- nis interposita.* f In nouatione facienda sufficit qualibet voluntas: qua regula ne- glecta Tribonianus saepe specialem exigit ut hic. & No. 99. v. Cu. 14. obs. 7. hoc est, tam- etsi hic Tribonianus constituit, quamlibet voluntatem in nouando sufficere, exigit tamen specialem nouandi voluntatem. g An idem in delegatione u. l. ason. ad l. singularia. ff. si certu. h *ἀνὰ ῥῆσιν* Hal. *ἀνὰ ῥῆσιν* Cu. l. in fi. quib. mod. tollit. oblig. in fi. & 19. obs. 36. in fi. *ἀνὰ ῥῆσιν* Contr. i dixi ad 46. D. 3. 7. Eclog. 6. & l. 20. tit. 5. k *Eclog. d. loco. c. 1. l. 101. in fi. D. eo. l. 1. ff. eo. l. 21. §. de usur. m i. in creditorum. n v. l. §. pen. D. eo. o tationibus Hal. & male. Statio quid esset dixi l. 10. §. de compensat. in fi. hoc tandem inuuit: Fisco succedente debitori & creditori diuersa- rum stationum, seu ex diuersis itationibus liberari fideiussores, his adde quæ ad Accurs. scripsi. p Seruo ante ademptum peculium, ex contractu peculiari solui po- test: post ademptum etiā, sed ab ignorante. ut hic. & l. 35. D. eo. ad l. 21. D. de inueni. l. 11. D. de positi. q aut iussu l. 49. D. eo. l. 22. §. 12. D. soluto. r Non pecuniare etiā, de- biu uolente creditore, eiusdē seruo solui pot. i Solutione tutus quis esse pot, etiā si debiti instrumentu no recipiat v. l. §. de positi. i Nemo cogitur inuit extraneo debi- tu cedere. Extraneu uoco, aliū a debitore. u Ratio dubitadi. Inuit debitor liberatur l. 17. §. eo. l. 23. ff. eo. l. 39. ff. de negot. Inst. quib. mod. toll. oblig. in pr. ergo & creditori inuito sol- ui pot. x Transactio fit de lite dubia l. 1. ff. de tras. ad l. 21. §. eo. y Cōfessio totū recepti per errorem facta, ad id q receptu non est, seu ad id q no pbatu redditu, no porrigi- tur l. 13. §. eo. l. 7. §. de except. l. 24. l. 31. §. de tras. l. 67. §. 3. ff. de cod. ind. z Hec adiectio, do- nationis hyperoches aut superflui, ab his praeteritum qui no ita bona fide cū aliquo con- trahit obmitti no solet. Donatio hyperoches, Galli donatio de pl^o ualre. dixi ad d. §. 2. Eius*

à hanc legem interpretari potes ex l. 4. §. de compens. b v. d. l. 4. inf. c Lo-
ci utilitas debitori arbitraria actione potest exipi l. 1. 2. 8. & 10. ff. de eo quod certo loco. §.
33. vers. loco inst. de act. d Permittere: quidam ita legunt apud Accursium.
e deferri. quidam ita legunt.
f aliàs pura actione loci utilitatem nemo creditori auferre potest §. 33. vers. si quis
tamen inst. de act.

Eius quantitatis, cuius petitionem ratio compensationis
excludit, v. s. r. b non posse reposci manifestum est.
PP. V. Cal. August. Peregrino & Aemiliano Coss. 245.

8. Idem A. & C. Rufino.

Vsuras, quæ quotannis in vrbē numerandæ sunt pro-
mittere d alio loco dependi c, nisi f ex iusta causa g, e-
xempli ratio minimè finit. PP. V. Id. Maij. Philippo A. & Ti-
tiano Coss. 246.

De oblatione & consignatione pecunie debite.

9. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Cassio.

Obligatio h totius i debita pecunie solenniter k fa-
cta, liberationem l contingere manifestum est. Sed ita
demum oblatio debiti liberationem parit si eo loco m, quo
debetur, solutio n fuerit celebrata. PP. V. Id. Maij. Maxi-
mo. 2. & Aquilino. Coss. 286.

De datis in solutum.

10. Idem AA. & CC. Ambrosio.

Successores eius, qui maior viginti quinque annis in so-
lutum o pro debito iure mancipia p dedit, hæc reuoca-
re non posse constat. S. V. Id. April. Bizantij AA. Coss.

Si marito solvatur quod vxori debetur.

11. Idem AA. & CC. Capitolinæ.

Cum q maritum r tuum à debitoribus tuis minoris vi-
ginti quinque annis constituat, velut ex causa tibi de-
biti aliquas accepisse quantitates, nec tamen consensum
accommodasse significes: nullum tibi præiudicium po-
tuit fieri, nisi factam solutionem post maiorem f ætatem
ratam r feceris. S. V. Cal. Maij. Heracliz. AA. Coss.

Si extraneo solvatur.

12. Idem AA. & CC. Eutychio.

Inuito vel ignorante creditore qui soluit alij u, se non li-
berat obligatione. Quod si hoc, vel mandante x vel ra-
tum habente eo, fecerit: non minus liberationem conse-
quitur, quam si eidem creditori soluisset. S. 3. Id. Maij. AA.
& CC. Coss.

De simulata liberatione.

13. Idem AA. & CC. Philotimo.

Sobligatum hominem ex causa mandati, non per sti-
pulationem facta nouatione y post acceptilationem li-
berasti, sed z tantum receptam ex a eadem causa debitam
quantitatem falso b scripsisti: figmento veritatis extingui
non potuit obligatio. S. 6. Cal. Iun. AA. Coss.

Collatio apocha, & rediti chirographi.

14. Idem AA. & CC. Cohortæ.

Pecunia f soluta professio d collata instrumento, maiore
rei gestæ probationem continet, quam si chirographū
acceptæ pecunie mutuæ fuisset redditū. S. V. Id. Iun. AA. Coss.

Chirographo reddito contra voluntatem creditoris.

15. Idem AA. & CC. Quartino.

Quod debitori tuo chirographum e redditum h con-
tra i voluntatem tuam adfueras k, nihil de iure tuo de-
minutum est. Quibus cunque itaque argumentis iure pro-
ditis hanc obligationem tibi probanti, eum pro huiusmo-
di facto liberationem minimè consecutum, iudex ad solu-
tionem debiti iure compellet. S. V. Cal. Sept. AA. Coss.

Quod solvendum sit.

16. Idem AA. & CC. Charidemo.

Solutio legiti-
mè facta à defuncto reuocari non potest a l. 3. §. de reb. alien. non alie. p mancipia
in solutum dari possunt v. l. 17. §. eo. adde l. 13. §. de pign.

q 3. Harmonopol. §. 5. 78.

Quod vxori debetur, marito solui non potest citra consensum vxoris etiam mi-
noris x X V. annis. l. 39. D. de negotiis adde l. 8. in fin. D. de nouationibus.

f Ea ætas πλειά Græcis Harmonopulo & authori Synopseos, de quo mox.

Rati habitatione, maior inutilem solutionem confirmat. v. hic. Ratum habere hic
quid est: aut quo sensu ratum habere ipsa mulier dicitur? Scholiastes Græcus Syno-
pseos Basilic. 7. tit. 6. ex lib. 26. tit. 5. c. 112. ratum haberi scribit, quoties ipsa mulier ac-
cipit συζητήσει, ἢ καὶ καταναλώσει, ὡς ἡμέρα ἢ καὶ ἡσπέρησιν τῆς ἀνδρὸς &c. id est, quo-
ties ipsa mulier non tantum accipit, sed acceptum vnā cum marito consumpsit, vt
domina, non vt marito subiecta, vt consensisse aliās non intelligatur. Nam viro pe-
tent non contradicere, creditorem non inquirere, pro consensu non habetur: quum
in viri parentis potestate sit. u putat procuratori l. 34. §. 4. D. eo.

Iussu aut rati habitatione creditoris, alij solui potest l. 19. l. 49. D. eo.

x nouatione, post acceptilationem liberasti Haloand, qua lectione nihil facilius.

z ea est differentia apochæ & acceptilationis de qua v. l. 19. §. 1. D. de acceptil.

a l. 6. §. eo. l. 23. §. eo. l. 6. §. de compensat. l. 6. §. 3. D. de cond. indeb.

b Confessio recepti per errorem facta, veritatem non extinguit. Erronea liberatio,
liberatio non est. c apocha ea est: quæ practicis quiritantia.

d Professio recepti probat veram numerationem v. l. 27. de apoch. Roland. à Vall. 1.
cons. 17. nu. 8. Professio interdum fit tribus testimoniis præsentibus l. 4. §. si cer.

e An id innuit, chirographi minorem esse fidem quam instrumenti? An potius si
de solutione facta probanda, agatur, maiorem auctoritatem esse apochæ debitori
conscriptæ ac traditæ, quam chirographi redditū?

f Chirographi redditio minus probat quam confessio recepti. Non plenè liberat
debitorem imò liberat l. 7. §. de remiss. pign. liberat quoties constat ab ipso creditore
redditum: fin minus, non plenè liberat l. 15. §. eo.

g dixi ad l. 14. §. eo. h Redditio instrumenti, facti est. i Probare id is te-
netur, qui ait. k Quid si debitor redditam sibi non à creditore sed ab alio di-
xerit? Debitori probatio incu-
bit.

Evm, à quo mutuum sumpstisti pecuniam, in solutum
nolentem suscipere nomen l debitoris tui compelli iu-
ris ratio non permittit.

In authent. de fideiussor. & mandato, §. quod autem
coll. r. tit. 4. nou. 4. cap. 3.

Hoc nisi debitor in pecunia vel alia re mobili solvere nequeat,
tunc enim res immobilis, quam debitor habet melio-
rem, solui potest, facta per iudicem subtili eius causa asti-
matione: vt rem prædictam & debitori solvere, & creditori li-
ceat petere, præstanda creditori cautela de euictione quæ debito-
ri possibilib sit, quod est in omni actione. At si creditor para-
tus sit emptorem rei prestare, oportet debitorem cautela iudicis
arbitrio creditori, rem tunc distrabere, vt satisfiat creditori.
Si alius pro debitore soluerit de reb. pro numerata pecunia in so-
lutum datis. 17. Idem AA. & CC. Cassio.

Manifesti iuris est, tam alio m pro debitore solvente,
quam rebus n pro numerata pecunia consentiente cre-
ditore datis, tolli paratam o obligationem. S. Cal. Dec. Sir-
mij. AA. Coss.

De chirographi debitori redditis cum subscriptione
procuratoris significantis nihil creditorib. deberi.

18. Idem AA. & CC. Domitio.

Inquisitio veritatis tolli non potuit, quod chirographa
quæ fecerat procurator tuus, recepta, tibi que restituta
ab ipsius herede proponas cum subscriptione procurato-
ris significante, quod n nihil creditoribus debeatur: cum ni-
hil prohibeat & creditoribus satisfactum esse. & non ve-
stra pecunia, sed ipsius, cui negotium gerendum manda-
ueras, processisse solutionem. S. Id. Feb. CC. Coss.

Si seruo solvatur.

19. Idem AA. & CC. Diogeni.

Si actore q seruū l tam mutuis dandis pecuniis, quam de-
bitis recipiendis preposito r, in hoc quod suscepas, eius
doming per ipsum satisfecisti: instrumentum inane f solu-
tione celebrata nihil tibi nocere potest. Alter enim soluen-
tes seruo, de actione dominæ liberare se minimè possunt.
S. V. Id. Oct. CC. Coss.

De operis serui in soluta concessis.

20. Idem AA. & CC. Eucrati.

Si operas certi serui pro pecunia sumpta sibi in debitum
compensare placuit creditori: his secundum cōuentio-
nis fidem præstitis, de mancipio restituendo pacti tenor
seruari debet. S. V. Cal. Nou. Hadrianopoli. CC. Coss.

De eo qui scripsit se recepisse plus quam recepit.

21. Idem AA. & CC. Rufo.

Interest multum, vtrumne spe u futuræ numerationis sus-
cepisse te, quod instrumento continetur, scripsisti, an ac-
cepta minore quantitate, tantum quantum lectio probat,
in scriptura conferri placuit. Nam superiore quidem casu
residui petitio debiti manet integra: posteriore verò cōsen-
su trāsfactionis x finitis stare cōuenit. S. 3. Non. Dec. CC. Coss.

Si chirographum cancellatum sit vel non

22. Idem AA. & CC. Grato.

Inductum y, l id est cancellatum z, necne sit chirographū
vestram a solutionem semel debiti causa facta ei, qui exi-
gendi potestatem habuit, probantium, nihil interest. S. V.
Id. Dec. CC. Coss.

De causa confessionis non secuta

23. Idem AA. & CC. Vacio.

Si litterarū b Auxenonis contemplatione, quas ad Aristonē
de numeranda tibi pecunia dederat, recepisse l tel scripsi
sti debitu à Aristone: mandato nō impleto, cum petitio
indebiti maneat integra, nihil legitimam exactionem im-
pedire potest. S. 15. Cal. Ian. Nicomedia, CC. Coss.

nia: neque sibi aut heredibus tollit ius agendi, In dubio quid dicendum? Lex iubet
veritatem inquiri §. eo. Puto præsumptionem procuratori prodesse. Hinc etiam colli-
gunt, In generali sermone non contineri personam loquentis: l. 30. in fi. D. locat. l. 29.
in fi. D. de pign. verum, duriter satis. Nam hic procurator subscripsit, nihil deberi cre-
ditoribus eius cuius gerebat negotia: non autem subscripsit, nihil sibi deberi. Procu-
rator denique, subscripta à creditoribus chirographa accepit: acceptis subscripsit & i-
pse, nihil creditoribus (à quibus nimirum ea chirographa acceperat) deberi. eam sub-
scriptionem reulit ad illos creditores, quorum erant chirographa, non ad seipsum.

q l. 4. §. eo. l. 49. vers. tuto, ubi vel seruo act. ff. eo.

r Recipiendum pecuniarum præposito rectè soluitur.

f Solutione chirographum fit inane adde l. 5. in fi. §. de positi. l. ultim. §. ad exhib. l. 3. §. de
condict. ex lege.

t Operis solui potest consentienti creditori v. l. 17. supra eo.

u Spe futuræ solutionis emissæ totius debiti liberatio, non præiudicat parti non so-
lutæ v. l. 6. supra eo.

x Trāsfactionis causa si creditor se totum recepisse scripserit nihil amplius peti po-
test vt hic. & d. l. 6. l. 24. l. 31. §. de trāsfact.

y v. l. 1. D. de his que in testam. delentur.

z Et si cancellatione instrumenti præsumptione debitor liberatur l. 24. D. de pro-
batio. non tamen semper exigitur cancellatio aut inductio instrumenti. Potest enim
quis solutione liberari, etiam si instrumentum neque sit inductum neque cancel-
latum.

a Vestrum Hal. vestra Cui. 19. obs. 37. vt fit, vestra nihil interest.

b Spe futuræ numerationis plerumque debitoris liberamus. Numeratione re ipsa
non secuta, non valet liberatio l. 13. l. 21. §. eo.

GG. ij.

a si in optione (Græci *ἐν ὁπτιῳ*) fundum pro pecunia dedisti, & deinde pluri eū vendidisti: lucrum hoc, ipsi cedat, qui & damnum sensurus fuerat, si minoris vendidisset. *Syn. Bas. 7. tit. 6. ex lib. 26. tit. 5. c. 125.*
 b Fundus pro pecunia, & si aliud sit genere, in solutum dari potest volenti. *leg. 17. §. eo. adde No. 4. c. 3.*
 c Si fundus in solutum datus industria accipientis melior factus est, non propter ea debet restitui etiam minori, facit *l. 2. l. 3. §. de resci.*

d Probare debet solutam esse pecuniam, qui soluta fuisse asserit. *l. 1. §. de proba. l. 2. l. 22. ff. de probat.*
 e de conditione chirographi dixi ad *l. 7. §. de non num. l. 9. §. ad exhib. l. 2. §. de cō. dict. ex leg.*
 f Solutionem igitur recusare seu negare potest debitor creditor, si non ab eo aut tantisper dum ab eo non accipit apochā solutionis. *l. 9. ff. de nouationib. vt per contrarium creditor apochā recusare, nisi in tegrum debitū à debitore recipiat. l. 19. §. de fide instrumentorum.*
 g dixi ad *46. ff. 4. quid sit acceptilatio v. l. 1. D. eo.*
 h de quib. *l. 7. §. 1. Inst. quib. mod. tollit. & schol. 27. Eclog. 6. rursus inuenerit. Theoph. tit. quib. mod. tollit.*
 i Pupillus, tutoris auctoritate, accepto ferre potest. *l. 13. §. 10. D. eo. sine causa non potest. l. 27. §. 2. D. de minorib.*

k Donationis gratia accepto ferri potest ut hic, interdum etiam ex causa. *l. 9. ff. de præscri. verb.*
 l. l. 13. §. tit. prox. l. 4. l. 15. l. 30. leg. 40. §. de trans. l. 27. ff. de donatione, cuius formula ab Aquilio cōdita. *§. 2. Instit. quib. mod. toll. o. bli.*
 m Acceptilatio stipulationi Aquilianæ adiecta, ipso iure liberat, ut hic. *l. 4. l. 5. D. de trans. fact.*
 n dixi ad *21. ff. 2. o*
 o Emptor vniuersalis res singulas suo periculo ac sumptu persequitur. p Euietio rerum singularium non præstat emptori vniuersitatis, hoc est, rerum vniuersarum, puta hereditatis venditor, non tenetur de euietione rerum singularium, nisi aliud sit contentum. Rei singularis, tenetur. *l. 66. D. de contrab. empt.*
 q Donator euietionis ex nuda promissione non tenetur: ex stipulatione tenetur. *adde l. 8. m. ff. D. de donat. Paul. §. sent. 11. §. 5.*
 r De nudo pacto v. *l. 7. ff. de pact.*
 s Ante euietionem non agitur de euietione. *l. 24. l. 74. §. 2. D. eo. l. vn. D. de ver. perm. nisi initio contractus ei euietio imminet. l. 24. §. eo. Imo agitur. l. 30. in fin. D. de act. empt. vti que si modo venditor alienam sciuerit. t. v. l. 17. §. de solut. u*
 u Debitor pignus alienum in solutum dando, pignoris causam non mutat.

x Vtilis de euietione actio datur quasi emptori, ut hic, directa verò emptori. *In solutum datio, quasi emptio. l. 44. ff. de solutionibus. adde No. 4.*
 y Ante rem traditam solutumve pretium agi potest de euietione. *l. 41. D. de contrab. empt. l. 52 §. 1. ff. de act. empt.*
 a Actio ex vendito venditori competit. *l. 13. §. 19. D. de act. empt.*
 b Venditori pretium petenti opponitur de re non tradita. *l. 25. l. 41. in ff. de act. empt.*
 c Euietionis venditor etiā citra cōventionē, ex ipsa cōtractus natura tenetur. *l. 25. in ff. de eo. l. 2. l. 19. §. eo. l. vl. §. de com. re alienat. adde l. 12. §. de contr. empt. 19. Ec. 11. ex 11. §. 6. c. 6.*
 d Laudare prius lingua, est denunciare, nom inatim appellare. *6. Gell. 6.*
 e Euietio venditori fundus fideiussori euietio intelligitur. Reo principali facta denunciatio, nocet fideiussori etiam ignoranti. *adde l. 18. in ff. eo. l. 41. §. 2. D. eo.*
 f Euietio tribus casibus hic emptori à venditore non præstat. Primus casus est, si venditor euietionem non denunciavit, secundus, si emptor ipse iudicio non ad-

guit tertius, si iniuria iudicis res ei fuerit euietio. Idem dicitur, si euietionem, nimia seculitate querendi rei domini, libi accersit. *l. si dictum. §. finit. modo. ff. eo. si ius ali-*
 quod vniuersum emit, puta hereditatem, & res quædam hereditaria ei fuerit euietio. *l. 15. §. eo. Idem. quoque si sciens rem alienam comparauit tunc eam neque euietionis, neque ad pretium rei agit. l. queritur in ff. de adulterio, si ancillæ vendit, partus fuerit euietio. leg. ff. prægnans. 42. ff. eod. Quinde-*
 casus, quibus superior iententia locum non habeat, enumerat Moral. *lib. 3. fori. tit. 10. l. 7. quadraginta vero duos Ma-*
 theus de Afflictis m. c. 1. §. rur-

sus quibus modis fundum amittatur.
 h Primus casus adde *l. 9. l. 20. §. eo. l. 53. in fin. D. eo. dem.*
 i. *l. 20. in ff. eo. dem.*
 k Euietionis causam venditori, etiam ante licē mortem, denunciare emptor cogitur, ut hic. *Bar. tol. in l. denunciatio ff. de adulter. & leg. non solum. D. soluto. leg. non est §. quæ res pignoris, nisi venditor sciens, rem alienam vendidit, l. quem seruus. §. siens. D. de act. empt. nisi minor vel credi-*
 tor sit qui emit, tunc enim mora sine denunciatōne committitur. *l. in minor. §. in quibus causis restituit. ni*
 si venditor sciens rem alienam vendidit, l. quem seruus. §. siens. D. de act. empt. nisi minor vel credi-

tor sit qui emit, tunc enim mora sine denunciatōne committitur. *l. in minor. §. in quibus causis restituit. ni*
 si venditor sciens rem alienam vendidit, l. quem seruus. §. siens. D. de act. empt. nisi minor vel credi-

tor sit qui emit, tunc enim mora sine denunciatōne committitur. *l. in minor. §. in quibus causis restituit. ni*
 si venditor sciens rem alienam vendidit, l. quem seruus. §. siens. D. de act. empt. nisi minor vel credi-

tor sit qui emit, tunc enim mora sine denunciatōne committitur. *l. in minor. §. in quibus causis restituit. ni*
 si venditor sciens rem alienam vendidit, l. quem seruus. §. siens. D. de act. empt. nisi minor vel credi-

tor sit qui emit, tunc enim mora sine denunciatōne committitur. *l. in minor. §. in quibus causis restituit. ni*
 si venditor sciens rem alienam vendidit, l. quem seruus. §. siens. D. de act. empt. nisi minor vel credi-

De fundo in solutum dato.

24. Idem AA. & CC. Rufino.

Cum pro pecunia, quam mutuol acceperas, secundum placitum Euandro te fundum dedisse profitearis, eius industriam, vel euentum meliorem tibi, non ipsi prodesse, contrarium non postulaturus, si minoris distraxisset, non iuste petis. *S. 7. Kal. Ian. Nicomedia, CC. Cos.*

De probatione.

25. Idem AA. & CC. Aureliano.

Solutionem asseueranti, probationis onus incumbit. Quo facto, chirographum condicere potest. *S. 3. Kalen. Ian. Nicomedia, CC. Cos.*

DE ACCEPTILATIONIBVS.

Tit. XLIII.

Pupillus cum tutoris auctoritate potest per acceptilationem liberare: nec post conueniri, nisi ex causa legitima.

Salyc.

1. Imp. Antoninus A. Apronio.

Am tibi scripsi, posse apud iudicem queri, an solennibus verbis tutoris auctoritate interueniente, foror tua acceptilationem debitorem suū liberauit: quare si in repetenda pecunia quam exoluit, diuersa pars perseuerauerit: vteris defensionibus competentibus. *PP. 3. Id. Feb. Duobus & Aspris Cos. 213.*

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Claro.

Si donationis gratia nouatione facta per acceptilationem præstiti liberationem omnis agendi via perempta est. *S. 6. Kal. Ian. AA. & CC. Cos.*

3. Idem AA. & CC. Demetria.

Per Aquilianam stipulationem pacto subditam obligatione præcedente sublata, & acceptilatione, quæ fuit inducta, perempta: ei qui ex nulla causa restitui potest, omnis agendi via præcluditur. *S. V. Kal. Dec. CC. Cos.*

DE EVICTIONIBVS.

Tit. XLV.

De hereditate vendita.

1. Imp. Severus & Antoninus, AA. Munio.

Emptor hereditatis re à possessoribus sumptu ac periculo suo persequi debet. Euietio quoque non præstat in singulis rebus, cum hereditatem iure venisse constet, nisi aliud nomen matim inter contrahentes conuenit. *PP. 6. Kal. Mart. Seuerio A. 3. & Victorino Cos. 201.*

De donatione.

2. Idem AA. Quartæ.

Quoniam auus tuus, cum prædia tibi donaret, de euietione eorum cauit, potes aduersus coheredes tuos ex causa stipulationis consistere ob euietionem prædiorum, pro portione sc. hereditaria. Nudo autem pacto interueniente minimè donatorem hac actione teneri certum est. *PP. 2. Kal. Mart. Antonino A. 2. & Geta 2. Cos. 206.*

De re emptæ nondum euietio.

3. Idem AA. Aureliano.

Emptor fundi, nisi auctori aut heredi eius denuntiauerit: euietio prædio, neque ex stipulatu, neque ex dupla, neque ex emptio actionem contra venditorem vel fideiussorem eius habet. Sed & si iudicio emptor non adfuit, aut præfens per iniuriam iudicis victus est absente auctore, vel fideiussore: regressum aduersus eum non habet. *PP. 8. Id. Dec. Alexandro A. Cos. 223.*

Emptor fundi, nisi auctori aut heredi eius denuntiauerit: euietio prædio, neque ex stipulatu, neque ex dupla, neque ex emptio actionem contra venditorem vel fideiussorem eius habet. Sed & si iudicio emptor non adfuit, aut præfens per iniuriam iudicis victus est absente auctore, vel fideiussore: regressum aduersus eum non habet. *PP. 8. Id. Dec. Alexandro A. Cos. 223.*

VI rem emit, & post possidet, quamdiu euietio non est, auctorem suum propterea, quod aliena vel obligata res dicatur, conuenire non potest. *PP. 8. Kal. Aug. Faustino & Rufino Cos. 211.*

De datione in solutum.

4. Imp. Antoninus A. Georgio.

Si prædium tibi pro soluto datum est, quod alii creditorebus fuerat obligatum: causa pignoris mutata non est. Igitur si hoc iure fuerit euietum, vtilis tibi actio contra debitorem competit. Nam huiusmodi contractus vicem venditionis obtinet. *PP. 11. Kalend. Aug. Duobus & Aspris Cos. 213.*

De re vendita & nondum tradita.

5. Idem A. Petronia.

Ex his prædiis, quæ mercata es, si aliqua à venditore obligata, & necdum tibi tradita sunt: ex emptio actione consequeris, ut ea à creditore liberentur. Idem etiam fiet, si aduersus venditorem ex vendito actione pretium petentem, doli exceptionem opposueris. *PP. 15. Kal. Octob. Duobus & Aspris Cos. 213.*

Si specialiter venditor euietionem non promiserit.

6. Imp. Alexander A. Octauio.

Non dubitatur, & si specialiter venditor euietionem non promiserit, re euietia ex emptio competere actionem. *PP. 8. Id. Mart. Alexandro A. Cos. 223.*

De fideiussore.

7. Idem & Hilario.

Auctore laudato, si euietia res est, fideiussorem (etiam si agi causam ignorauerit) conueniri euietionis nomine posse non ambigitur. *PP. 3. Non. April. Alexandro A. Cos. 223.*

Quæ requiruntur ut euietio præstetur.

8. Idem A. Clementino.

Emptor fundi, nisi auctori aut heredi eius denuntiauerit: euietio prædio, neque ex stipulatu, neque ex dupla, neque ex emptio actionem contra venditorem vel fideiussorem eius habet. Sed & si iudicio emptor non adfuit, aut præfens per iniuriam iudicis victus est absente auctore, vel fideiussore: regressum aduersus eum non habet. *PP. 8. Id. Dec. Alexandro A. Cos. 223.*

De denunciatōne faciendā, quid præstandum ei cui res euietia est.

9. Idem A. Terentio.

Si controuersia tibi possessionis, quam bona fide te emisit allegas, ab aliquo mouetur auctori hereditate eius denunciat: & si quidem obtinueris, habebis quod emisisti. Sin autem euietum fuerit: à venditore successorē eius consequeris, quanti tua interest. In quo continetur etiam eorum persecutio, quæ in rem emptam, à te, ut melior fieret, erogata sunt. *PP. 11. Kal. Ian. Alexandro A. Cos. 223.*

De finibus.

10. Idem A. Largo.

Si fines agri venditor demonstrat, & legem dixit, intra eos neminem ingressurum: si quid inde euincatur, periculo sit auctoris. Quod si finibus suis, quos demonstrat, agrum vendidit: si finalis ad venditorem non pertinet. *PP.*

necessè habet libellum ei offerre: teneri putant interpretes, si modo venditor petierit: aliud consuetudine posse constitui: vide plura apud Ducazium regula 243.

I Secundus casus, *l. 55. D. eo. l. 1 §. de periculo.*
 m Tertius casus *l. 153. eo. l. 11 ff. eod.*
 n vide leg. 15. infra eodem, & *πᾶν τὸν ἀγρὸν, ὃν ὑποτάξας* per errorem vel impudentiam, vel fides. *Syn. Bas. 19. tit. 11. ca. 43.*
 o leg. 8. supra eodem.
 p Victo emptori debetur euietio versis. *sin autem. §. eod. n n vincenti ut hic: & l. 18. infra eodem.*
 q adde *Syn. 19. tit. 11. c. 51. 3. Harm. 3. §. 89.*
 r Actio de euietione datur in successorē. *l. 13. l. 14. l. 20. l. 21. l. 23. §. eo. l. 70. ff. eo. l. vlr. ff. de except. rei vendit. l. 14. §. de rei vindicat.*
 s In euietione, petitur quanti nostra interest. *l. 17. leg. 21. in fin. l. 29. in fin. §. eod. quo etiam continetur pretium numeratum.*
 t id est, impenfas. *l. 40. §. 1. ff. de cond. & demonst. u adde. 45. ff. eod.*
 x Aliud est fundum vendere specialiter expressis finibus: ut supra eodem: aliud suis finibus vendere. Priori casu si quid euincitur, venditor obligatur: altero, non obligatur. *facit leg. 74. in fin. D. eodem. expressi fines, debentur ex conuentionis lege: sui fines agrorum, non pendent ex conuentione contrahentium, sed qualitate ipsa agrorum antiore seu antiquiore. Plenius pete hypothecum huius legis ex Harmenopulo 3. tit. 3. §. 86.*
 y Finium vindicatio, à vindicatione dominij separatur.

7. Kal.

a Quem de euctione tenet a-
ctio, eundem a-
gentem repellit.
exceptio l. 13. 14.
j. eo. l. 17. ff. eo. ex-
cipe l. 1. v. j. eo.

b Constatit v-
ditioni, qui fide
iubet vel l. 7. inf. j.
s. quod cum eo.

c Valet cōuētio,
vt lite duntaxat
mora pretiū re-
stituatur empto-
ri, aliā citra pa-
ctum nō agitur
ante euctionē.

d l. 74. §. 1. D. eo.
l. 46. D. de acqui-
rer.

e aliās pignoris
venditio facta
iussu iudicis in-
competentis,
nulla.

f Emens à iudi-
ce iudicātū exe-
quente, debito-
rem habet obli-
gatum: idēque
debitor agens
non auditur.

g v. l. 9. §. 6.
h Ratio dubitā-
di sumpta ex cō-
muni regula.
Quem de eui-
ctione tenet a-
ctio, &c. dixi ad
l. 11. §. eo.

i Filius nō euin-
cit rem à patre
venditam.
k v. l. 9. §. eo.
l. dixi ad d. l. 11.
m v. l. 8. inf. j. s.
eo. add. l. 5. l. 51.
D. eo. 19. Eclog. 11
c. 43.

n i. re legiti-
mē eucta.
o Pignus amiti-
tit creditor, iniu-
ria iudicis con-
demnatus, adde
l. 5. D. de pignori-
bus.

p l. 2. §. de partu
pignori. l. 2. inf. j. s.
de pradiu m. Pi-
gnus, subdium
rei.
q Etiam eucta
parte, venditor
tenetur de eui-
ctione, l. 10. §. eo-
dem.

r l. 9. inf. j. s. eod.
l. 45. §. 1. ff. de act.
empt.

s perceptorum
scil.
t Euincens, pre-
tium restituere
non tenetur.
u id est, vendi-
tricem. eadem
ratione dicitur
qua ab Ammia-
no 29. Amb-
strix: ab Africa-
no adstrix, pos-
festrix, impulla-
rix, curatrix,
plaustrix, & in
legibus nostris,
l. 74. inf. ad Tre-
bell. Petrix: &
Venditrix, l. 8. ff.
de le. commiss. Te-
strix l. 20. D. si
serui.

x Debetur eui-
ctio emptori,
non vltro rem-
stituenti, sed
ex sententia v. l.
56. §. 1. ff. eo.

y id est, nomina-
sti l. 8. §. eo. l. 9. j.
eod.

z i. non vltro.
a dixi ad l. 9. §. 6. b i⁹ antiqū forte adserēdi intelligit, de quo §. de adserione tollēda.
c Emptor serui, si seruus liber pronuntiatus, agit de euctione vt hic; si seruus, non
agit vt. quod si j. eo. Cur ita? emptori victo, non vicenti, venditor tenetur de euctione
l. 9. §. eod. l. 21. inf. j. eo. d vide leg. 21. j. eod.

e Emptoris p̄scriptio creditori eidemque venditori prodēst adde l. 54. D. eo. l. 2. in
fin. de reb. alien. 19. Eclog. 11. ex 111. 15. c. 19.

7. Kal. Dec. Maximo 2. & Aeliano Coss. 224.

Si is agat qui de euctione tenetur.

11. Idem A. Clementi.

EXceptione doli recte eum^a submouebis, quem ab au-
ctore tuo fideiussorem accepisti, si eius nomine contro-
uersiam refert, quasi per vxorem suam, antequam tu e-
meres, comparauerit: qui venditioni adeo consensum^b de-
dit, vt se etiam pro euctione obligauerit. PP. Non. Feb.
Pompeiano & Peligno Coss. 232.

De seruo in libertatem eucto & de pacto vt quæstione mo-
ta ante euctionem pretium reddatur.

12. Imp. Gordianus Augustus Philippo.

Sive in libertatem euctus est seruus, quem mercatus es,
siue, cum comparares, conuenit, c vt si qua quæstio no-
mine eius relata esset, & si necdum euctus esset, tu pretiū
recuperares: præses prouinciæ, quod tibi præstandum ani-
maduerterit, restitui iubebit. PP. 7. Id. Mart. Gordiano A. &
Auiola Coss. 240.

De causa indicati.

13. Idem A. Zoilo.

SI ob causam indicatam^d pignora capta sunt ex eius au-
ctore, cui præcipiendi ius fuit: eaque de quibus com-
plecteris, tu mercatus es: frustra ab^e ea quæ cōdemnata est,
vel quæ in eius locum successit^f eorum refertur quæstio:
quandoquidem^h si euctio eorum ab alio subsecuta fuit
set, aduersus eos debuissē dari actionem, quibus pretij so-
lutio proficit, rectissime responsum est. PP. 16. Kal. Iun. Gor-
diano A. & Auiola Coss. 240.

De filio eodēque herede venditoris.

14. Idem A. Secundino.

Sive possessio venditoris fuit, filiusⁱ eiusdēque patris
sheres frustra quæstionem mouet: siue non patris sed filij
eius possessio fuit, de qua iure hereditario^k auctor laudari^l
potest: controuersiam mouere non potest. PP. 14. Kal. Aug.
Gordiano A. & Auiola Coss. 240.

De pignore ob euctionem accepto.

15. Imp. Philippus A. & Philippus Cæs. Menandro.

SI non iniuria^m indicantis, sed iurisⁿ ratione superatus es,
spignus^o ob euctionem acceptum solenniter persequi
potes. PP. Kal. Aug.

Qui & a quo præstat ei cuius eucta.

16. Imp. Diocletian. & Maximian. AA. Alexandro &
Diogeni.

Super empti agri quæstione disceptabit præses prouin-
ciæ: & si portionem^q diuersæ partis esse cognouerit, im-
pensas^r, quas ad meliorem rem vos erogasse constite-
rit, habita fructuum^s ratione restitui vobis iubebit. Nam
super pretio euctæ portionis non eum, qui dominium e-
uicērit, sed auctorem^t conueniri consequens est. PP. X. Kal.
Iul. ipsi 4. & 3. AA. Coss. 290.

Quid præstat auctor certioratus euctionem passo.

17. Idem AA. Mutiano.

SI cum quæstio^x tibi super eo, quem comparaueras, mo-
ueretur, auctorem tuum certum fecisti^y, nec^z citra iudi-
cis disceptationem eum, quem emeris, tradidisti: præses
prouinciæ in damnis^a, quæ te tolerasse meministi, medelā
iuris adhibebit. PP. V. Id. Non. ipsi 4. & 3. AA. Coss. 290.

De homine vendito.

18. Idem AA. & CC. Eutychio.

SI status tibi super homine venundato mora quæstio est:
solennibus^b quæ iuris admittit ratio, interpositis: si se-
cundum libertatem fuerit lata sententia, poteris de euctio-
nelleius, quem comparaueras, si si nesciens eius conditionē
comparasti; sine aliqua dubitatione auctorem, vel eius fi-
deiussorem, heredē^cve eorum conuenire. Quod si fuisse ser-
uum sententia declarauerit, intelligis ad venditorem te re-
uerti non posse.

Si emptores p̄scriptio se tueri possint.

19. Idem AA. & CC. Theodoro.

SI obligata præd ia venundidisti, & longi temporis præ-
scriptione^d solita emptores^e se tueri possunt: euctionis
periculum timere non potes. S. 2. Kal. Maij. AA. Coss.

Re eucta agitur de euctione etiam contra venditoris
heredem. Bald.

20. Idem August. & CC. Solidio & aliis.

SI parentes^f vestri mancipia venundederunt, & quæstio
Sdominij mora est: emptoribus adesse, ac defendere cau-
sam non prohibemini. Quod si eis^g hæc etiā eucta sunt, in-
stauratio litis ex persona vestra, si appellationem non in-
terposuistis, contra ius desideratur. Empti sanē iudicio pro
euctione si conueniri cœperitis, nec^h vobis negotium vt
defendatis denuntiariⁱ probetur: intelligitis quatenus vos-
metipsos tueri debeatis. S. 6. Kal. Iul. AA. Coss.

De re post longum tempus eucta.

21. Idem AA. & CC. Heliodoro.

Emptri actio longi temporis p̄scriptione non submo-
uetur^k, licet post multa spatia rem euctam emptori
fuerit comprobatum. Si itaque is, quem te comparasse cō-
memoras, nunc in libertatem proclamet: interpellare ven-
ditorem, siue successorem eius debes, vt tibi assistant, cau-
samque instruant. Quem si liberum^l esse, vel seruum non
esse, fuerit pronuntiatum: nec te cōuentione remississe
periculum euctionis fuerit comprobatum: præses prouin-
ciæ, si res integra est, quanti tua^m interest, restitui tibi pro-
uidebit. S. 11. Kal. Aug. Serdica AA. Coss.

Stipulatio de indemnitate.

22. Idem AA. & CC. Iulio.

Cum tibi liberum venundatum fundum ab auctore
proponasⁿ ex antecedente obligatione, quod debeba-
tur, iure soluisi^o: stipulationem^p quam subiectam emptori
ni de indemnitate proponis, ipsius conceptio^q commissam
manifeste declarat. S. 7. Kal. Sept. Viminacij. AA. Coss.

De presentia vel absentia heredum auctoris quibus denun-
tium est, quod præstat euctionem passo.

23. Idem AA. & CC. Eustochia.

Cum successores^r etiam venditoris pro euctione ten-
eri possint^s velut obligata tibi res publica Theſsaloni-
censium pignoris instituat iure persequi, quæ comparasti:
auctoris heredibus quo cunque gradu constitutis adstere
negotio denuncia. Quod siue presentibus his fundus, quæ
emisti, fuerit euctus, siue absentibus postea, quanti^t tua
interest rem euctam non esse, tenei, non quantum^u pretij
nomine dedisti, si aliud non placuit, publice notum est. S. 2.
Kal. Ian. Sirmij AA. Coss.

Si in limine contractus imminet euctio.

24. Idem AA. & CC. Eutychio.

SI post perfectam venditionem antequam pretium numeratū
rei venundatæ mora fuerit quæstio, vel mancipia vendi-
ta proclamant in libertatem: cum in^v ipso limine contra-
ctus imminet euctio: emptorem, si^w satis ei non offeratur,
ad totius vel residui pretij solutionem non compelli, iuris
auctoritate monstratur. Vnde cum parte pretij numerata,
domus quam emisti, tibi velut pignoris iure obligata, ne
ad emptionem accederes, denunciatum ab aliquo propo-
nas: iudex tibi quæ ex emptione veniunt, præstari provide-
bit. S. 6. Kal. Feb. Sirmij. CC. Coss.

Si is qui liberam vendidit, eam euincat in libertatem.

25. Idem AA. & CC. Saturninæ.

SI tibi liberam Saturninus conditionem eius ignorans
distraxit, ac nunc eam defendit in libertatem: hac libera
pronunciata, venditionem vel ex stipulatione duplā, quā-
tum^x in hanc deductum est, vel empti^y actione, quanti^z tua
interest, conuenire potes. S. Idib. Febr. AA. Coss.

De rei interitu.

26. Idem AA. & CC. Neoni.

SI quis tibi seruum vendidit: postquam is rebus humanis
exemptus^a est, cum euctionis periculum finitum sit, a te
conueniri non potest. S. 2. Kal. April. Sirmij. CC. Coss.

De scientia vel ignorantia emptoris.

27. Idem AA. & CC. Theophilo.

SI fundum sciens^b alienum vel obligatum comparauit
Athenocles, neque quicquam de euctione conuenit:
quod eo nomine dedit, contra^c iuris poscit rationem. Nam
si ignorans: desiderio tuo iuris forma negantis hoc reddi
refragatur. S. 15. Kal. Oct. CC. Coss.

Quibus defensionibus emptor vti potest.

28. Idem AA. & CC. Maximiano & aliis.

Emptori etiam venditoris^d iura prodesse non ambigi-
tur. Si igitur vobis propter rei proprietatem mora fue-
rit quæstio: tam propriis quam venditoris defensionibus
vti poteritis. S. 3. Non. Oct. Scuppis. CC. Coss.

missa vt hic. lege septima in fine. supra commun. utr. iudic. leg. vltim. supra comm.
de legat.
c d. leg. 7. l. 4. §. 5. D. de doli mali.
d Imō non contra l. 1. §. si vend. pign.
e Ius venditoris emptori prodest vt hic. & l. 76. §. 1. D. eod. l. 156. §. 2. ff. de reg. iur. &
e contra, p̄scriptio emptoris venditori prodest. l. 19. §. eo.

GG. iij.

a. v. s. i. n. f. e. o. l.
39. D. eo.
b. l. 17. i. n. f. l. 18.
D. eo.
c. persona publi
ca d. s. 3. tabel
lionis l. 4. j. eo.
d. de adrogatio
ne per populū,
v. l. p. i. a. 8. s. 2. 3.
Gai. 2. i. n. f. i. r. 3. s.
4. 5. Gell. 19.
e. Libertus arro
gari potest l. 8. j.
eo. 5. Gell. 19.
f. Iustam adro
gandi causam
habent qui libe
ros non habent
l. 15. s. 2. l. 17. i. n. f. l.
D. eo.
g. In adoptione
non sufficit ta
bulas & instru
menta interue
nire, nisi iudicis
auctoritas inter
ueniat.
h. An testamen
to fieri potest?
Velleius Paternu
s l. b. 2. v. C. 47.
i. obs. 7.
j. dixi ad l. 2. s. eo.
k. Adoptio so
lennitatem exi
git: non fit nisi
solenniter: idq;
apud præsidem
adde 5. Gell. 19.
v. l. 1. s. eo. adde
Reuandus c. 6.
de auctoritate
prudētum.
l. Mulieres non
adoptant 5. 10.
i. n. f. l. eo. 21. 8. s. 9.
1. Gai. 5. s. 3. 5.
Gell. 19. l. 29. s. 3.
3. de i. n. f. l. 8. s.
de præscr. longi. 4.
Harm. 8. 33. Eclō.
1. c. 46.
m. Ratio cur se
minæ non ado
pant neglecta
Leon. No. 27.
n. Exceptio.
† Ex No. Leon.
27. licet mulieri
bus adoptare, e
ciam si aequum
liberos habue
rint.
o. Priuignus a
doptari potest
et hic. Et l. 32. i. n.
f. l. eo. adde qua
scripsi ad l. 2. s. p.
bi pupil.
p. l. 2. s. eo.
q. Adrogatur qui
iuri iuris sunt l.
5. i. n. f. l. D. eo.
† olim fiebant
tantum Romæ:
adoptio, vbi que
F. l. p. 1. s. 4.
r. adrogatio fit
ex rescripto v
hic. Et l. 9. j. eo. Eclō
ga d. loco. 47.
i. Cuius alienæ
ciuitatis adopta
ri potest.
t. i. augetur adde
l. 31. D. eo. l. 15. s.
3. l. 17. s. 9. D. ad
municip.
u. originis sc.
x. Ex liberta filiā
adoptare possu
mus l. 3. s. eo.
y. Adoptatus
principis referri
pro, etiam emā
cipari potest: ne
quis alioquin
poterit, adoptatos
principis referri
pro, perpetuū in
adoptione ma
nere cogi.
z. v. j. de emancip.
5. 6. l. i. n. f. l. quib. mo
dis ius patriæ.
a. addatur &
hæc trium iurū
consulētū diuersitas his quæ dixi ad Vlp. 11. s. vlt. l. 3. s. 1. j. de liberat. b. Adopta
tus ab extraneo succedit etiam patri naturali. 5. 2. i. n. f. l. eo. 5. s. i. n. f. l. de exhered. lib. 5.

libi) iunguntur, id ei expedire apud præsidem provincie confirmauerint, filium habebis: ita ut bonorum tuorum quarta pars tam in postremo iudicio tuo, quam si à te emācipatus fuerit, ei præbeatur, & super patrimonio eius idoneis fideiussoribus datis seruo publico caueatur: ne sub copulandæ adoptionis obtentu, in facultates eius quæ ei diligenti prouisione seruandæ sunt, irruas. Arrogatio etenim ex indulgentia principali facta, perinde valet apud prætorem vel præsidem intimata, ac si per populū iure antiquo facta esset. PP. V. Id. Mart. Maximo 2. & Aquilino Cōss. 286.

De arrogatione liberti.

3. Idem AA. Martiano.

Cum eum quem arrogaueris, libertum tuum esse proscitearis, nec ullam idoneam causam precibus addideris, id est, quod si liberos non habeas: intelligis iuris auctoritate desiderio tuo refragari. PP. 16. Kal. Iul. Maximo 2. & Aquilino Cōss. 286.

Quomodo fit adoptio.

4. Idem AA. & CC. Proculiano.

Adoptio non tabulis licet per tabellionem conficiendis, sed solenni iuris ordine apud præsidem solet copulari. PP. Kal. Sept. ipsi 4. & 3. AA. Cōss. 290.

De feminis.

5. Idem AA. & CC. Syra.

Mulierem quidem, quæ nec suos filios habet in potestate, arrogare non posse certum est. Verum quoniam in solatium amissorum tuorum filiorum, priuignū tuum cupis vicem legitimæ sobolis obtinere: annuimus votis tuis secundum ea, quæ annotauimus: & eum perinde atque ex te progenitum, ad vicem naturalis legitimæque filij habere permittimus. PP. 3. No. Dec. Triballis, Tiberiano & Dione Cōss. 291.

Quomodo fit arrogatio.

6. Idem AA. & CC. Meliano.

Arrogationes eorum, qui sui iuris sunt, nec in regia vrbis, nec in provinciis, nisi ex rescripto principali fieri possunt. PP. V. I. Non. April. Byzantij, CC. Cōss.

Si quis adoptetur à cine alterius ciuitatis.

7. Idem AA. & CC. Attico.

In adoptionem quidem alienæ ciuitatis ciui rectè dato additur non mutatur patria: ac propterea ius originis in honorum ac numerum obsequio per adoptionem non minui perspicis. S. 11. Kal. Feb. Sirmij, CC. Cōss.

Si patronus adoptet filiam libertæ.

8. Idem AA. & CC. Ilium.

In adoptionem patre, in cuius est potestate, filiam dante: matris patronus adoptare non prohibetur. Nam sui iuris arrogatio feminæ nisi ex nostro rescripto nunquam procedit. S. V. Id. Feb. CC. Cōss.

De emancipatione.

9. Idem AA. & CC. Marino.

Adoptatum, licet ex beneficio nostro, emancipatione solenni separare à familia sua pater adoptiuus minime prohibetur.

Qui possunt adoptare vel arrogare.

10. Imp. Iulianus, A. Iuliano præf. prat.

Cum in adoptiuis filiis, qui filii familias constituti, à patribus naturalibus aliis in adoptionem dantur, antiquæ sapientiæ intusit quædam dubitatio, si oporteret talē filium, qui præteritus à naturali patre fuerat, habere contra eius testamentum de inofficioso actionem (quam Papi nianus quidem negat, Paulus autem sine effectu derelinquit, Martianus verò distinguit, ne ex hac causā vtriusque patris perderet successionē, naturalis quidē voluntate eius circūuetus, adoptiuus propter egestatē quā fortē habebat) & iterū aliud vitium erat exortū: (si enim post patris naturalis obitum pater adoptiuus per emancipationis modū ius adoptionis dissoluisset, nulla spes ei remanebat: neq; enim cōtra patris naturalis voluntatem, quia mortis eius tēpore in aliena fuerat familia constitutus: neque contra adoptiuū patrem, quia per emancipationem eius familia exemptus est) ideo talē dubitationē rescantes, & tale vitium corrigētes, sancimus per adoptionem quidem ad extraneā personā factā, iura naturalis patris minime dissolui, sed ita eum permanere, quasi nō fuisset in alienā familiā translatus. Cū enim tanta fragilitas est adoptionis, ut possit in ipso die & filius fieri, & extraneus per emancipationē inueniri: quis patiatur iura patris naturalis nexu diuino copulata, ludibrio defraudari? cū in hoc casu & contradicendū filio ex iure veteri detur licentia, & inuitus transire ad aliam non cogitur familiam. Omnia igitur (secundum quod iam dif

posuimus, cum ad extraneū patrem filius per adoptionem transfertur) maneat integra iura, siue ad inofficiosi querelæ, siue ad alias omnes successiones, siue ab intestato, siue ex testamento, quæ liberis deferuntur: ut ipse possit & prodesse patri naturali, & ab eo naturalia debita percipere. Si verò pater naturalis aucto materno filij sui, vel si ipse fuerit emancipatus, etiam aucto paterno, vel proauo, simili modo paterno vel materno filium suum dederit in adoptionem: in hoc casu, quia in vnam personam concurrunt & naturalia & adoptionis iura, maneat stabile ius patris adoptiuus, & naturali vinculo copulatum, & legitimo adoptionis nodo constructum: & ad eum solum respiciat filius, cui eum & natura aggregauit, & lex per adoptionem assignauit. & Papi nianus sententia in hac specie procedat, & ad eam tantummodo filius adoptiuus spem totam extendat, & non patris naturalis successionem molestare concedatur: sed auita & proauita tantummodo reuerentia protegatur: eique acquirat quæ possunt acquiri & prodesse. Et is eis solus pater intelligatur, quem lex fecit, & natura non dereliquit. Neque enim Martiani distinctioni locum esse in hoc casu inuenimus, vbi nullius circumuentionis suspicio potest aliquam sibi vindicare licentiam, auita & proauita affectione hæc omnia rescante: sed hæc omnia manere integra, nisi auius & proauus emancipatum fecerint filium adoptiuum: tunc etenim necesse est iterum ad patrem naturalem eum reuerti cum emancipationis interuentu adoptio in quacunque persona facta soluitur. 1. Sed ne articulum adoptionis in extraneam personam factæ, sine lege relinquamus: licentiam damus tali adoptiuo patri, id est, extraneo, si voluerit nihil ex testamento suo relinquere, sed quicquid ei reliquerit, hoc liberalitatis sit, & non legitimo vinculo adstrictum. Cum enim per omnia naturæ suæ filium aggregauerimus: manifestissimum est, quod & acquisitiones omnium rerum, quæ ad filium familias peruenerint, secundum leges nostras, non adoptiuo extraneo patri, sed naturali, vique ad modum vñsfructus perueniant, & permaneant in sacris patris naturalis, quasi imaginaria quadam & noua affectione ei acquisita, non pristinæ cognationis diminutione introducta. Sed si quidem remaneat in tali adoptione: nulla interueniente emancipatione, in hoc tantummodo prodesse ei volumus adoptionem, ut non successione ab intestato patris extranei adoptiuus defrauderetur, sed habeat accessionem fortunæ ex patris naturalis sibi voluntate acquisitam. Neque enim ex veteri iure cognationis nexus naturalis patris per adoptionem filio dissoluebatur, sed accedebat iura adoptiuæ, certis reliquiis ex iure naturali remanentibus: & qui legitimus erat familiæ adoptiuæ, is naturali fuerat cognatus. Quis enim materna iura posset abolere, cum videbatur: & ex antiquo iure patrem quidem habere adoptiuum, matrem autem eam, quam natura cognoscebat? Et ideo sancimus, et si habeat huiusmodi filius iura integra naturæ, attamen, si intestatus pater extraneus adoptiuus decesserit, habere eum etiam sui heredis ius ad eius tantummodo successionem: ut non etiam legitima iura ad familiam extranei patris adoptiuus habeat, nec ipsa ad eum communionem aliquam habeat, sed quasi extraneus ita ad illam familiam inueniatur. 2. Sin autem per emancipationem iura adoptiuæ fuerint dissoluta, tunc nullus ei penitus regressus ad adoptiuum extraneū patrem, et si moriatur intestatus relinquitur: sed maneat tantummodo patrem naturalem cognoscens, tanquam non fuisset ab initio in adoptionem translatus. 3. Quæ autem de aliis adoptiuis diximus, hæc sancimus etiam de his, qui ex Sabiniano senatusconsulto ex tribus maribus fuerant ab extraneo adoptati, nulla penitus differentia inter alios adoptiuos & eos introducenda. 4. Quæ in filio diximus in adoptionem à patre dato, hæc & in filia, & in nepote, & in nepte, & deinceps personis vtriusque sexus in sacris patris constitutis extendimus, si tamen tempore mortis aui sui parentes eos vel eas non antecederant. si enim parentes eos antecederant: (vbi nec imponitur necessitas aucto aliquid nepoti vel nepti relinquere) maneat omnia iura adoptiuæ intacta. Hæc enim omnis sanctio de filio & filia, de nepote & nepte, & deinceps personis in sacris constitutis introducta est, vbi dubitabatur, quid statuendum esset, quasi duobus patribus ei, vno ex natura, & altero ex lege impositis. 5. Vbi autem homo sui iuris constitutus per arrogationem ex Augusta liberalitate sese dederit in adoptionem, tunc omnia iura patris adoptiuus habeat intacta. Cum enim nullum inter patres inducit discrimen, si suus heres adoptiuus patri arrogatori, & familiæ eius aggregetur: & omnia quæ ad filium arrogatum veteres legumatores introduxerunt, intacta illibataque in eorum personis referuntur. Dat. Kal. Sept. Cōss. Lampadio & Oreste VV. CC. Cōss. 530.

Quomodo fit adoptio.

11. Idem A. Iuliano præf. prætorio.

Veteres circuitus in adoptionibus, quæ per tres eman

Sc. Sabiniano deferretur: sicuti impuberi arrogato ex constitutione Antonini. Cuius ad d. l. vlt. t. De filia, nepote, nepte. u. De arrogato.

GG. iij.

14. ver. hoc folio.
Inst. de hered. ab
intest.
c. Fragilitas ado
ptionis.
d. Iura naturalis
patris nexu diu
no copulata.
e. Filius interdū
iustè patri po
test contradice
re 5. 8. Inst. quib.
modis ius pat. po
test.
f. Filius inuitus
non datur in a
doptionem 78
hic & l. 5. ff. eod.
g. S. i. n. f. l. de m
officio.
h. Adoptiuus e
tiā patri natura
li prodest.
i. S. 2. s. v. l. i. n.
f. l. eod.
k. Adoptatus ab
aucto materno
patri naturali
non succedit.
l. Parens non
præsumitur libe
ros decipere vel
l. l. pen. ff. de iure
dor.
m. Quod ado
ptatus ab extra
neo adquisit, pa
tri naturali ad
quiritur vñsfru
ctu tenus.
n. de sacris pater
nis dixi alia.
o. imaginario
affectu.
p. Materna iura
non possunt a
boleri.
q. 5. 10. Inst. de
hered. ab intestat.
r. ex Sabinia
norum senten
tia, Reuandus c.
6. de auctoritate
prudēt. i. n. f.
l. 5. 14. vers. te
stam. Inst. de h. re
dit. qua au intest.
l. vlt. i. n. f. l. de de
curionib. & q. l. c.
p. i. s. 1. 4. trib. ma
nibus, Alciat. 4.
parerg. 3. q. de
patris naturalis
manu in fidu
ciariam manum
traderetur: qui
deinde in ma
num & potestā
tē adoptiuus da
batur. Trib. mā
cipationibus, Re
uand. c. 6. de auct.
prudētum in fin.
etiam ut putat,
creato ex huius
modi notis
TRIB. MA. vter
que male. Peior
est his interpre
tatio Accursij, di
uinantis, Tres
parentes inter
se certare de fi
lio in adoptionem
dando, vel
de aliquo ado
pando. Com
modus est ni
hil his mutari
& ita legi Trib.
maribus. ut hic
agatur de eius
priuilegio qui
tres mares filios
suscepit, l. 122.
C. Theo. de decurio
rib. Eratque hoc
ius parentis ha
bentis tres ma
res liberos, ut v
ni dato senatui,
curiæ liberatio
cōtingeret d. l. vlt.
vni in adoptionem
dato, quarta
omniū bonorū
adoptatoris ex

^a Mucatraulo, Cuius ad l. 4. §. de iure fisci. ^b vide l. 10. in ff. de eod.
^c Ratio dubitandi. ^d Redempti succedunt, vide l. 9. §. eod. ^e l. 10. in ff. l.
 11. l. 12. l. 15. §. eod. ^f Matre redempta, natus in captiuitate fit liber ut hic & ex
 2. quell. Leonis 36. etiam nisi non reuertatur. ^g Redemptus ab hostibus non fit ser-
 uus redimentis, sed pignoris tantum iure ei tenetur. l. 1. Harmonop. l. 8. §. 3.

^g vide l. 2. §. eod.
^h 12. §. 7. §. 14. ff.
 eod.

ⁱ indicio, Cuius.
 Nouel. 22. dixi de
 hac l. et ad l. 1.

^j 21. §. familiae.
^k A matre redē-
 ptus, nullū ma-
 tri debet pre-
 tium.

^l Donatio quā
 doque præsūmi
 tur, ratione pro-
 ximitatis & ad-
 finitatis, vide Al-
 ciat. 1. præsūpt.
 32. adde qua dixi
 ad d. l. 11. §. de ne-
 gotijs.

^m Absentes ca-
 ptui reuerſes
 amissas recupe-
 rant directo: v-
 surpatas, actio-
 ne rescissoria ut
 hic.

ⁿ Rescissoria
 actio datur ab-
 sentibus reipu-
 blicæ causa, l.
 24. in ff. §. de rei
 vindic. l. 2. §. 5. ff.

^o quib. ex caus. ma-
 ter. l. 82. §. 1. ff. de
 legat. 1.
^p l. 1. Cod. Theod.

^q eod.
^r l. 5. ff. eod.
^s & ita fuerit
 transfuga. Trans-
 fuge nullum ius
 postliminiū cō-
 petit, l. 9. §. 4. l.

^t 20. ff. eod.
^u Remis, d. l. 1. r.
 Cod. Theod. eod.
^v l. 2. Cod. Theod.

^w eod.
^x l. 11. §. de epis-
 aud.
^y id est, ad suas
 & proprias eides
 j. eod.

^z Quod ab ho-
 stibus reuerſen-
 ti in vsum ve-
 stium aut ali-
 mentorum
 datur, non repe-
 titur.

^a Expenſas fa-
 ctas circa homi-
 nem à Barbaris
 redemptum re-
 petimus.

^b Quouſque re-
 dempti redem-
 ptori obligentur.
^c Redempti ab
 hostibus, redem-
 ptori pretium
 reddere debet,
 aut quinquen-
 nium seruare ut
 hic: 34. Synopsi.

^d cap. 18. Harmono-
 1. 21. vlt. §. 27. l.
 eodem tamen §.
 33. triennij me-
 minit tantū nō
 quinquennij.

^e a sedibus d. l. 2.
 Cod. Theod.
^f Dari metal-
 lis, est ad metal-
 lum damnari.

^g v. l. 11. §. de epi-
 scop. aud.
^h Talis Moſes,
 2. Exod. 3. talis Cyrus Iuſtin. 1. talis Romulus
 Linus 1. Ille, Iudeorum: alter, Persarum:
 postremus, Romanorum imperij auctor.

ⁱ 6. Cod. Theod. 7. l. 4. ff. de lib. agnos. l. 1. §. 2. ff. de iuris. & facti. ad l. vltimam de iuris. & facti. in
 33. Eclog. 2. Expositus dicitur etiam ad iuris. & facti. Harmonop. vlt. §. 30. quasi
 neglectus, adde Nouel. 153. ad l. 1. §. 1. de iuris. & facti. & 5. extranag. 11. dicuntur & Spé-
 mōi Plinius, ad Traianum: Magna quaestio est de conditione & alimentis eorum
 quos Spé mōi vocant. adde quæ scripti ad Festum in voce Larentalia & voce
 Nutricius.

^j Sanguinolentos emptos vel nutriendos &c. Cod. Theod. eod. sanguinolentos, id est,
 recens natos. l. 1. in ff. Cod. Theod. eod. de quib. dixi ad l. 2. §. de parric. qui filios distinxer.

^k Quid si volentes dominium amittit l. 2. §. eod.
^l Partum adscriptiæ expositum dominus vindicare potest.
^m Fur expensas non deducit.

ⁿ l. 6. §. de mpt. l. 4. §. 9. ff. de doli malis. ob præstita alimenta, corpus educati retineri
 potest. Ea conditio est bene de pñi v. Fornier. 2. select. 14.

De redemptis ab hostibus

15. Idem AA. & CC. Macrotraulo^a.

Is qui liber constitutus captus ab hostibus, commercio b
 redimitur, etiam^c antequam restituatur pro ea data pecu-
 nia, successione^d iura sibi vindicare fauore ingenuitatis po-
 test: ut ex ea possit pretium pro se datum exolvere.

De natis ex redempta.

16. Idem AA. & GC. Basilidar.

Commercio^e redemptæ f^f femina filios, licet ex seruo
 medio susceptos tempore. origini ingenuitatis matris,
 iuxta ea, quæ benignè placuerunt, reddi conuenit. S. 5. Kal.
 Sempt. Viminacij, AA. Coss.

An redemptus debeat pretium emptori.

17. Idem AA. & CC. Diogeniaz.

Liber^f captus ab hostibus, & commercio redemptus,
 tunc demum, cum^g pretium soluerit, vel ei hoc qua-
 licunque remittatur iudicio^h, statum pristinum recipit.
 quo genere matreⁱ filium redimente, cum huiusmodi cō-
 tractus non de mercede, sed de tristitia repudianda cogita-
 tur, voti recipiendi filium cogitatio cum optabili condi-
 tione filii illico matri restituitur: ita ut^j illi civilium obsequio
 munerum propter casum præteritum^k filius non excuse-
 tur. Pro^k pietatis itaque ratione ab hostibus redempto filio,
 facti tē pœnitere, ac de precio quicquam tractare non con-
 uenit: dotem tamen ab eo debitam iure concessio reddi po-
 stulas. S. 3. Kal. Nouemb. *Deuellio CC. Coss.

De actionibus quæ competunt reuerſis.

18. Idem AA. & CC. Trypliniano.

Ab hostibus captis, ac postliminio reuerſis, pro huius-
 modi casu amissa^l, quæ in eadem causa quidem du-
 rant omnimodo directæ: quæ verò per vſucapionem vel li-
 berationem ex bonis subtrahita, vel non vtendo finita esse
 videntur, intra annum vtilem experientibus actione rescis-
 soria^m restituuntur. PP. 12. Kal. Decemb. CC. Coss.

Quibus competit ius postlimini.

19. Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. ad
 Severinum ducem.

Siⁿ quos fortè necessitas captiuitatis abduxit: sciant, si
 non transferint, sed hostilis irruptionis necessitate tras-
 ducti sunt, ad proprias terras festinare^o debere: receptu-
 ros^p iure postlimini^q ea quæ in agris vel mancipiis^r seu a-
 liis rebus^s ante tenuerunt, et si a fisco nostro possideantur.
 nec timeat quisquam alicuius contractionis moram: cum
 hoc solum requirendū sit, vtrum^t forsitan^u aliquis cum bar-
 baris voluntate^v fuerit, an coactus. Data 5. Kal. Iul. Romæ⁹,
 Gratian. A. V. & Dagalaifo Coss. 366.

De redemptis ab hostibus.

20. Impp. Honor. & Theod. AA. Theodoro
 præfecto prætorio.

Diuersarum^x homines prouinciarum cuiuslibet sexus,
 conditionis, ætatis, quos barbarica feritas captiuitatis
 necessitate trasuexerat, inuitos^y nemo retineat: sed ad pro-
 pria^z redire cupientibus libera sit facultas, quibus si quic-
 quam in^u vsum vestium vel alimoniarum impensum est, huma-
 nitati sit præstitum, nec maneat vidualis sumptus repeti-
 tio: exceptis his quos barbaris vendentibus emptos^x esse
 docebitur: à quibus status sui pretium propter vilita-
 tem publicam emptoribus æquum est reddi. Nequan-
 do enim damni consideratio in tali necessitate positus nega-
 ri faciat emptionem: decet redemptos, aut^y datum pro se
 pretium emptoribus restituere, aut laboris obsequio, vel o-
 pere quinquennij^z, vicem referre beneficii, habituros inco-
 lumem (si in ea nati sunt) libertatē. Reddantur igitur ædi-
 bus^a propriis sub moderatione quā iussimus: quibus iure
 postlimini^j etiam veterum responsis incolumia cuncta ser-
 uanda sunt. Si quis itaque huic præcepto fuerit conatus ob-

1 Eruditionis artificij atque disciplinarum expensæ condicuntur.

^m Quid si dominus aliunde soluere non potest: non restituet, melius erit possessio-
 rem carere sua pecunia, quam Dominum suo seruo. Nihil etiam hic est quod tollat
 possessor, quia eruditio auelli non potest, est enim habitus dicitur in iuris. & l. 27. in ff. ff.
 de rei vind. Duo sunt tamen casus, quibus impensæ deductio est, etiam si aliunde do-
 minus soluere
 nō possit. vnus,
 si institutum do-
 minus mox ven-
 ditus sit, &
 plus pretij latu-
 rus propter eru-
 ditionem, l. 29.
 l. 38. in ff. ff. de rei
 vind. alter, si sci-
 ente domino
 eruditus sit, l. 30.
 ff. d. tit. Quid si
 fructus pueri pe-
 tuntur: compe-
 santur cum hu-
 iusmodi expen-
 sis. Operarum
 autem æstima-
 tio incipit esse
 quinto anno, l.
 32. ff. de rei vind.
 l. vlt. ff. de oper.
 ser. l. 37. ff. de oper.
 liber. adde Cuiac.
 9. obs. 38.
 a. 33. Eclog. 2. c. 2.
 o Pater ut hic:
 dominus, patro-
 nus, vers. sed nec
 dominus vel patro-
 nus. eod. liberos,
 seruos, liberos
 exponentes, ius
 potestatis amit-
 tunt, adde Nouel.
 133. c. 1. & ca. vn.
 extra eod.
 p. l. 2. C. Theod. eo-
 q tales sunt La-
 tini ex Claudij
 constitutione,
 v. l. 2. ff. qui sine
 manum. ciues Ro-
 mani, ex consti-
 tutione Iustina-
 ni, l. vlt. de bon.
 liber. v. l. vn. §. 3.
 §. de Latina. adde
 l. 4. §. de op. liber.
 r Expositi ad
 mortem quo-
 dammodo ex-
 posit, l. 3. vers. i-
 deo que enim §. eo
 quod Grecis sur-
 ti §. ev.
 f Voluntas mi-
 sericordiarum ami-
 ca,
 t Nemo suum
 dicere potest,
 quem pereun-
 tem contem-
 nit,
 u si modo tes-
 tes episcopalis
 (ita legendū nō
 episcopales) sub
 scripto fuerit
 subsecuta, de
 qua nullo peni-
 tus esse securitatē
 possit esse cun-
 ctatio, d. l. 2. Cod.
 Theo. eod. id est,
 vt Annianus in-
 terpretatur, si
 cōtestationi de
 collectione ei⁹,
 episcopus & cle-
 ricus subscripse-
 rint, vt merito
 possumus dice-
 re, d. l. 2. intelli-
 gi. Valsensis con-
 filij cap. 9. vt
 secundum sta-
 tuta piissimo-
 rum Augustorū

DE INFANTIBVS EXPOSITIS^a liberis & seruis, & de his qui sanguinolentos^f nutriendos acceperunt.

Tit. LII.

Partus ancillæ domino ignorante expositus, repeti potest:
 ad expensas tamen restituendas tenetur, nisi
 sint factæ à fure. Salyc.

1. Imp. Alexander A. Claudio.

Inuito^g vel ignorante te partus ancillæ vel
 adscriptiæ^h tuæ expositus sit, repetere eum
 non prohiberis. Sed restitutio eius (si nō à fureⁱ
 vindicaueris) ita fiet, vt si qua in^k alendo eo, vel
 fortè ad discendum artificium^l iuste consumpta fuerint re-
 stituas^m. PP. 3. Kal. Iunij, Iuliano II. & Crispino Coss. 225.

Exponens sobolem propriam, quam nutrire tenetur, venit
 puniendus: nec dominus recuperat seruum
 quem exposuit. Salyc.

2. Imppp. Valentinianus, Valens & Gratianus
 AAA. ad Probum præfectum
 prætorio.

Vnusquisque sobolemⁿ suam nutriet. quod si exponē-
 dā putauerit^o, animaduersioni quæ constituta est, sub-
 iacebit, sed nec^p dominis vel patronis repetendi aditum re-
 linquimus, si ab^q ipsis^r expositos^s quodammodo ad^t mortē,
 voluntas^u misericordiarum amica collegerit. nec enim suum^v
 illius^w dicere poterit, quem percuntem contempsit^x. Data
 4. Non. Mart. Gratian. A. III. & Equitio Coss. 374.

Expositi cuiuscumque conditionis, per exponentes non possunt
 vindicari, nec per colligentes possunt, vt serui vel libertini retine-
 ri: sed ingenui intelliguntur. Salyc.

3. Imp. Iustinianus A. Demostheni præfecto
 prætorio.

Sancimus nemini licere, siue ab ingenuis genitoribus
 puer paruulus procreatus, siue à libertina progeni^z re-
 ferui conditione maculatus, expositus sit: eum puerum in
 suum dominium^x vindicare, siue nomine domini^y, siue ad-
 scriptiæ, siue colonariæ conditionis. Sed neque his qui
 eos nutriendos^y sustulerunt, licentiam concedimus peni-
 tus cum quadam distinctione^u illa^v eos tollere, & educationē
 eorum procurare, siue masculi sint, siue feminae, vt eos
 vel loco seruorum, aut loco libertorum, vel colonorū aut
 adscriptiorum habeant: sed nullo discrimine habito, hi
 qui ab huiusmodi hominibus educati sunt liberi^z & inge-
 nui appareant, & sibi acquirant, & in potestatem suam, vel
 in extraneos heredes^b omnia quæ habuerint, quomodo vo-
 luerint transmittant, nulla macula^c seruitutis, vel adscripti-
 tiæ aut colonariæ conditionis imbuti, nec quasi patronatus
 iura in rebus eorum, his qui eos susceperint, prætere de cō-
 cedimus, sed in omnem terram quæ^d Romanæ ditioni sup-
 posita est, hoc obtinere. Neque enim oportet eos qui ab ini-
 tio infantes abiecerunt, & mortis^e fortē spem circa eos ha-
 buerunt, incertos constitutos si qui eos susceperint, hos i-
 terum ad se reuocare conari, & feruili^f necessitati subiuga-
 ri. Neque hi qui eos pietatis ratione suadente sustulerint^g,
 ferendi sunt denuo suam mutantes^h sententiam, & in serui-
 tute eos retrahentes, licet ab initioⁱ huiusmodi cogita-

quisquis expositum colligit, Ecclesiam contestetur.

x Expositus exponentis seruus, adscriptitijs, colonus ut hic: aut libertus non est j.

eod. ibi, loco libertorum.

y Qui expositum nutrit seruum, colonum aut libertum non facit.

z Expositi liberi & ingenui.

a Fructus libertatis.

b v. l. 12. §. comm. de successione.

c Maculæ contrariæ libertati.

d Extra territorium statuta non obligant, l. vltima ff. de iurisdict. l. 1. supra de sacro-
 sanct. eccles.

e dixi ad l. 2. §. eodem.

f Necessitas seruandi.

g piam sententiam mutare non licet.

h id est, aluerint, Alimentoium causa veritati non officit, l. 10. ff. qui sunt sui.

i tamen in quibusdam negotiis initium spectetur & voluntas gerentis.

tionem.

a Pater filio infanti donare potest, adhibito seruo qui infantis nomine donationi consentiat *ut hic*, adde l. 28. ff. de *usufructu*. b Anno 323. c l. 25. in fin. sup. eodem. d Insinuare est in acta & testationem publicam iudiciariam referre donationem. De insinuationibus donationum, vide Iosephum Ludouicum. *Titul. de donationibus*. *Conclusio. 2.* e natio facta inter huiusmodi personas legitimam summam non excedit nisi insinuatio requiritur? non requiritur l. 23. sup. de donat. inter vir. ut in eo Dominus inter Gregos: Placentinus inter Latinos falsus sit. Quid, inquit, necesse fuit statui insinuationem donationis inter coniunctissimas personas facta intra legitimam quantitatem requiritur? Argumeto aut inductione diu. Pij, quae coniunctissimas remisit solennitatem mancipationis & traditionis l. 4. §. c. Theod. eo. dicendum videbatur remitti quoque omnino insinuationem, praeteritum cum Paulus 4. sent. scribat, in donatione facta inter coniunctas personas suffice re quibusqueque verbis expressam voluntatem. v. Cuiac. 20. obs. 2. Causa decidendi fuit, ne fraudibus coniunctarum personarum perionarum via patefieret.

f Claustrum ac domesticam fraudis magni periculum. Inter coniunctas personas facile fraus praesumitur. g v. l. 30. §. eod. v. que dixi ad l. 1. §. de contrah. empta. l. 15. §. de re iud. l. 1. §. de praef. longi temp. h Collocatis. i l. 2. c. l. Theod. eod. inf. k Perficitur donatio retentione usufructus ut hic: l. 3. §. 5. §. eod. l. 2. c. l. Theod. eod. l. 4. §. ff. de mort. caus. donat. 47. Eclog. l. c. 6. Retentio usufructus traditione dominij perficitur. Pro traditione habetur vel citra stipulationem, etiam si donator de euitatione non teneatur citra stipulationem l. 2. §. de euitatione. eoq. casu donator donatio possidet non sibi. Idem perficitur constitutione precarij l. 1. §. ff. de acquir. poss. conductione rei donat. l. 77. ff. de rei vindic. si rem a se donatam quis retineat tanquam in causa pignoris vel depositi ut l. 1. §. sup. eo. idem perficitur traditione instrumenti l. 7. l. 8. §. eod. Sic, aditio hereditatis fiebat re aliqua hereditaria accepta l. 1. c. Theod. de legi. here. Notanda est consuetudo Regni Delatze ex c. 2. de consuetudine, qua fundos donatos tradidisse Ecclesiae donator videbatur, delata vna gleba in Ecclesiam, vel altari imposita, vel tradita in manum episcopi vel alterius Ecclesiae praefati. qui mos desumptus vindicatio fieri solebat 20. Gel. 9. dixi ad leges 12. tabu. lib. 2. tit. 22. §. 1. adde Cuiac. 19. obs. 18. his adde quae scripta ad l. 3. §. ff. de acquir. poss. l. 1. Idem usum fructum facienda: procuratori, domino, patri, curatori, tutori recte: aliis non recte fieri iudicatum fuisse refert Papo 11. Arrest. 1. num. 28. m l. 31. in fin. n v. l. 3. §. de mort. causa. o v. que not. ad l. 15. §. 14. ff. de excusat. tut. l. 31. in fin. p Vt & dixi etiam quadam ad l. 25. sup. eo. vers. in conscribendis ibi, nomen donatorum. p Vt & legata & hereditates, dixi ad d. §. 14. † In donatione non requiritur scriptura l. 31.

leges expostulant. Dat. 3. Non. Febr. Romae Seuro & Rufino Coss. 323.

De infante.

26. Idem A. Catilino proconsuli Africae.

SI quis in emancipatum minorem, prius quam fari possit, aut habere rei, quae sibi donatur, adfectum, fundum crediderit conferendum, omne ius compleat instrumentis ante praemissis. Quod ius per eum seruum, quem idoncum esse contulerit, transigi placuit: ut per eum infanti acquiratur. Dat. 12. Kal. Maij, Serdicae, Sabino & Rufino Coss. 316.

De insinuatione.

27. Idem A. ad Seuerum com. Hispaniarum.

DATA iam pridem lege statutum, ut donationes interueniente actorum testificatione conficiantur: quod vel maxime inter necessarias coniunctasque personas conuenit custodiri. Si quidem clandestinis ac domesticis fraudibus facile quidvis pro negotij opportunitate confingi potest: vel id quod vere gestum est, aboliri. Cum igitur nec liberos quidem ac parentes lex nostra ab actorum confectione seccernat: id, quod necessarium super donationibus apud acta conficiendis iam pridem statuimus, vniuersos teneat: gesta autem confici super rebus [etiam] alibi collatis, ubique sufficit. Dat. 3. Non. Maij, Dalmatio & Zenophilo Coss. 333.

De usufructu retento.

28. Imp. Honor. & Theod. AA. Monaxio. praefecto praetorio.

QUISQUE rem aliquam donando vel in dotem dando, vel vendendo, usufructum eius retinuerit: etiam si sit, pulatus non fuerit, eam continuò tradidisse credatur, nec quid amplius requiratur, quod magis videatur facta traditio: sed omnimodo idem sit in his causis usufructum retinere, quod tradere. Dat. 2. Id. Mart. Honorio A. XI. & Constantio Cxs. II. Coss. 417.

De extraneis & ignotis. De scriptura & aliis documentis.

29. Imp. Theod. & Valent. AA. Hiero praefecto praetorio.

IN extraneos, & saepe ignotos, donationem collatam valere receptum est: & si sine scripto donatum quid fuerit, adhibitis aliis idoneis documentis, hoc quod geritur, comprobatur. Dat. 11. Kalend. Maij, Felice & Tauro Coss. 430.

De insinuatione.

30. Imp. Leo Constantino praefecto praetorio.

IN hac sacratissima vrbe conscriptae donationes ubiqueque positarum rerum, apud magistrum censuum insinuatur. In aliis vero ciuitatibus, siue absens siue praesens rector provinciae sit, siue eadem ciuitas habeat magistratus, siue non habeat, & defensor tantummodo sit: donator habeat liberam facultatem donationes rerum suarum ubiqueque positarum, siue apud moderatorem cuiuslibet provinciae, siue apud magistratus, siue apud defensorem cuiuscunque ciuitatis prout maluerit, publicare. Atque ut ipsa donatio sita est in voluntate donantis, ita ei liceat donationem suam apud quemcunque ex memoratis voluerit intimare: & he donationes quae in diuersis provinciis & ciuitatibus apud quemlibet ex praedictis fuerint publicatae, obtineant inconcussam ac perpetuam firmitatem.

tem contestatam, rei donatae nomine ius ad heredes transmittit. v. que notati ad l. 1. §. sup. ad exhibend. k v. tit. sup. quando libell. principi datus. l. 1. Mortis eius qui nomen emit, mandatum non finitur v. Cuiac. 20. obs. 31. m Argumentum a venditione ad donationem. n Donatarius procuratorem constituere potest rei donatae persequenda causa: adde l. 8. sup. de procurat. v. v. v. m. f. 1. praef. 5. obs. 19. o v. Nouel. 52. cap. 2. p Insinuari debet omnis donatio dixi ad 25. sup. de donat. inter vir. q An & eam quae inter viuos fit in aliquo testamento? ita iudicatum fuisse refert Papo 11. Arrest. 1. num. 31. An & mutuum inter coniuges? non requirit scripturam, & ita iudicatum idem refert ibid. num. 29. † Hodie usque ad 500. solidos facta donatio sine insinuatione valet l. 16. in fin. §. eo. r Donationes communes, hic quae alibi directae l. 25. sup. eo. quae inter viuos. f d. l. 25. t Vtilis donatio non vitatur propter aliam inuilem adiectam. adde l. 25. in fin. §. eo. Nouel. 162. c. 1. l. 94. ff. de regul. iur. l. 1. ff. de verbis, obligat.

in fin. §. eo. l. 2. §. de fide instrum. olim requirebatur l. 25. in fin. §. eo. q Idonea instrumenta vicem instrumenti sustinent. l. 32. §. eo. f v. l. 27. in fin. §. eo. t de quo v. l. 23. sup. de testam. u l. vn. sup. de off. iud. x Quaedam n. ciuitates habuerunt curiam pro senatu, duum viros pro consulis: defensores plebis, pro tribunis plebis: quaedam defensorem tantum v. l. 9. sup. de defensor. ciuit. v. Nou. 15. y d. l. 27. in fin. † Urbanas donationes, apud magistrum censuum: puinciales, apud iudices locorum. postea constitutum, ut omnes apud magistrum censuum insinuarentur l. 32. §. eo. z Donatio est actus voluntarius.

De testibus.

31. Imp. Zeno A. Sebastiano praefecto praetorio.

IN donationibus quae actis insinuantur, non esse necessarium iudicam vicinos vel alios testes adhibere. Nam superfluum est priuatum testimonium, cum publica monumenta sufficiant. Verum & illas donationes quas gestis non est necessarium alligari, si forte per tabellionem vel alium scribantur, & sine testium subnotatione valere praecipimus: ita tamen, si ipse donator vel alius voluntate eius secundum solitam obseruationem subscripserit: donationibus quae sine scriptis conficiuntur, suam firmitatem habentibus, secundum constitutionem Theodolij & Valentiniani ad Hierum praefectum praetorio promulgatam. Dat. Kalend. Mart. Constantinop. Ello V. C. Cof. 478.

De insinuatione.

32. Imp. Anast. A. Euphemio praefecto praetorio.

SECUNDUM diui Leonis constitutionem donationes apud virum clarissimum magistrum sensu tantummodo insinuari praecipimus: huiusmodi forma in illis instrumentis obseruanda, quae in hac regia vrbe confecta seu celebrata fuerint: nec concedi quenquam vel apud defensores seu magistratus aliarum ciuitatum, vel in aliis quibuscunque locis praeter memoratum iudicium insinuare: scientibus tamen his, qui ad huiusmodi insinuationem peruenerint, quam his qui eam susceperint, necnon tabellionibus quicunque testimonium suum non in competenti (ut dictum est) loco vel iudicio praebuerint, vicenarum librarum auri multa, & alia grauissima indignatione se esse ferendos. S. Dat. Prid. Kal. Maij. Paulo V. C. Cof. 496.

De cessione actionum.

33. Imp. Iustinianus A. Mennae praefecto praetorio.

ILLAM subtilem obseruationem amputamus, per quam donationis titulo cessiones actionum accipientes, non aliter suis eas transmittere heredibus poterant, nisi item ex his contestati essent, vel ius contestationis diuino rescripto mernissent. Nam sicut venditionis titulo cessas actiones etiam ante litis contestationem ad heredes transmitti permittitur, simili modo & donatas ad eos transferri volumus: licet nulla contestatio vel facta vel petita sit. Quod & in procuratore constituendo ad mouendas easdem cessas actiones similiter obseruandum erit, ut minime quis impediatur procuratorem cessarum sibi super donatione actionum dare, licet nulla litis contestatio facta vel petita sit. Quae in his tantummodo personis locum habere censuimus, quae susceptis per donationem cessionibus adhuc superesse noscuntur. nam iam mortuis huiuscemodi personis, vetera iura super hisdem cessionibus posita seruari concedimus. Dat. Kal. Iun. Constantin. Iustiniano A. PP. II. Coss. 528.

De insinuatione 2. De communione inducenda & iure offerendi estimationem. 3. De numero donationum.

34. Idem A. Domestheni praefecto praetorio.

SANCIMUS omnem donationem, siue communem, siue ante nuptias factam, usque ad trecentos solidos cumulatam, non indigere monumentis, sed communem formam habere: ut non usque ad ducentorum solidorum summam teneat: sed in huiusmodi obseruatione similes sint tam communes quam ante nuptias donationes. Si quid autem supra legitimam definitionem fuerit donatum: hoc, quod superfluum est, tantummodo non valere: reliquam vero

a Rite facta insinuatio ubi ius effectum habet. † Abrogatur pars legis 1. Co. Theod. eo. de qua dixi ad l. 25. §. eod. in fin. in verbo ministrante. b In donatione quae fit apud acta iudicis, testes non requiruntur. In ea quae fit extra acta, subscriptio donatoris requiritur: etiam si a tabellione scripta fuerit: adde Nouel. 52. c. 2. No. 73. c. 5. & breuiter, Testes inscriptura publica requiruntur, saltem ut per tabellionem deservatur c. 1. extr. de fide instrumentor. nisi consuetudo contraria sit, Innocentius in c. 1. extr. de hu. qua sunt a praet. nisi scripturae publice de quib. agitur, acta sunt iudicialia ut hic: c. quoniam extr. de probat. nisi instrumentum fiat coram populo publice. vide S. cinu regula 418. c v. l. 10. sup. de probat.

† videtur id abrogari d. ca. 5. d l. 29. §. eo. e l. 2. sup. eo. f l. 30. §. eod. † Abrogatur pars legis 30. §. 6. g Donatio apud incompetentem iudicem inutilis l. 17. sup. eo. h Quid: reposita nulla habebitur ratio in insinuatione vide Papo 11. Arrest. 1. Arrest. 24. vbi existimat intra trigessimum annum donationem insinuari posse: ibid. Arrest. 25. negat quoque valere factam a morte donatoris. vide Iosephum Ludouicum Titul. de donat. conclusio. 2. limitatione 1. 2. 3. i Procuratore in rem suam mortuo ante litem contestatam, rei donatae nomine ius ad heredes transmittit. v. que notati ad l. 1. §. sup. ad exhibend. k v. tit. sup. quando libell. principi datus. l. 1. Mortis eius qui nomen emit, mandatum non finitur v. Cuiac. 20. obs. 31. m Argumentum a venditione ad donationem. n Donatarius procuratorem constituere potest rei donatae persequenda causa: adde l. 8. sup. de procurat. v. v. v. m. f. 1. praef. 5. obs. 19. o v. Nouel. 52. cap. 2. p Insinuari debet omnis donatio dixi ad 25. sup. de donat. inter vir. q An & eam quae inter viuos fit in aliquo testamento? ita iudicatum fuisse refert Papo 11. Arrest. 1. num. 31. An & mutuum inter coniuges? non requirit scripturam, & ita iudicatum idem refert ibid. num. 29. † Hodie usque ad 500. solidos facta donatio sine insinuatione valet l. 16. in fin. §. eo. r Donationes communes, hic quae alibi directae l. 25. sup. eo. quae inter viuos. f d. l. 25. t Vtilis donatio non vitatur propter aliam inuilem adiectam. adde l. 25. in fin. §. eo. Nouel. 162. c. 1. l. 94. ff. de regul. iur. l. 1. ff. de verbis, obligat.

l. 9. de sacrosanct. eccles. l. ult. sup. de quadriennij prescrip. Nouel. 52. b. d. l. 19. c. Scripturam publicam, publicatione non egere hinc colligant. adde. ca. 1. & vit. de fide inst. Quid si dubitetur ne pereat aliud d. c. ult. Quid: Testamentum à tabellione publico confectum, indiget ne publicatione? Quibudam videtur non aliàs probare, quam si auctoritate iudicis publici dictum fuerit. l. publicati. 5. de testam. Pone scilicet publica cōtineri donationem, quæ excedat 500. aureos? quidam putant egere publicatione arg. huius legis. Verum insinuatio, de qua hac constitutio agit, impropiè publicatio est: nec enim fit ut donatio probetur, sed ut valeat donatio, quæ aliàs non valeret, vide Socium regulam 351. d. Quid si donatio iuramento sit munita? v. Ro. land. à Valle 1. c. confil. 19. nu. 48. l. ult. de morte causa. e. v. l. 17. 5. de donat. ante nup. f. Et nisi, Hala. g. In pr. 5. cod. h. Per donationem inducitur inter plures donatarios communio, i. Amplioris summe donatio primo deferatur, si offerendi pretij eo recusante minoris summe donatio. k. Alioquin, q. sine periculo diuidi non potest, iure indiuisibile est. l. Si diuersis temporibus res variæ donentur, plures donationes intelliguntur. m. Quid si quis duabus personis vno & eodem momento 900. donauerit: vtrum ea donatio, vt in concreto, an vt in abstracto cōfenda est hoc est, an vt vna habenda est, an vt plures? Nam si vna definitur, insinuanda: cum excedat 500. aureos: si vt plures, non insinuanda, cum diuisa in duos donatarios, duas summas efficiat, quarum neutra excedat 500. aureos? vnica cōfetur ex persona vnius donatoris, non plures, pro numero donatariorum, & ita post Simonem Vincentium notat Romanus singulari 716. Crensis singulari. 131. n. De annuo donationis insinuatione. o. In stipulatione annua præstanda ab herede & heredi, requiritur insinuatio. Quid si heredis nulla facta est mentio? non requiritur. p. Vel non adiciatur, ita legit Isidorus lib. 47. βασιλικών. idque Cuiacius probat. adde l. 16. in f. ff. de verbo. oblig. quæ lectio Roberto displicet. i. recep. 25. l. e. postmodum Cuiac. 15. obs. 22. nec adiciatur. Mouetur libris Basilicōn in quibus ita legitur: ὁ δὲ δότης ὅτι ἔσται ὁ δότης. Idem Cuiacius 15. obs. 22. quo nomine ab eodem Roberto reprehenditur. i. animadu. 5. q. Dixi ad l. 30. 5. de iure dotum. r. An idem Roberto reprehenditur vide l. 1. in f. l. 9. l. 19. l. 35. ff. de auro. An idem si mortis causa donauerit: si legauerit vide l. 1. in f. l. 9. l. 19. l. 35. ff. de auro. Accutius in l. cum pater. §. mania ff. de legat. 2. & in l. 2. 5. de iure dotum, vide Romanum singulari 525. f. Qui donationis causa promittit certum pondus argenti, potest id dare vel in massa vel in vasis. t. v. Nouel. 162. c. 1. §. 3. m. ff. de donationib. Quid: Donandi pactum an idem, donatio est? vt vendendi pactum venditio? vide Iosephum Ludouicum Tursio de do-

quantitatem, quæ intra legis terminos constituta est, in suo robore perdurare, quasi nullo penitus alio adiecto, sed hoc pro non scripto vel non intellecto esse credatur. Exceptis^a donationibus tam imperialibus, quam his quæ in causas^b piissimas procedunt: quarum imperiales quidē donationes merito indignari^c sub obseruatione monumentorum fieri, tam à retro principibus, quam à nobis sancitum est, sed firmam habere propriam maiestatem.

In authent. vt nō fiant pign. §. 2. alias §. illud quoque. col. 5. tit. 7. al. 5. no. 52. cap. 2.

Item & à priuatis in principem etiam cessantibus actis fit donatio.

Finis Authentice. Sequitur tex. l. Codicis.

1. Alias verò quæ ad pietatem respiciunt, vsque^d ad quingentorum solidorum summam & sine monumentis esse validas censemus. His insuper ante nuptias donationibus, quæ in adultas minores^e sui iuris constitutas cuiuscumque summa procedunt, secundum veterum legum scita etiam^f nisi actis interuenientibus corroboratae sunt, suam retinentibus firmitatem. Sin autem non in auro res donationis fuerint datae, sed per res mobiles, vel immobiles, vel se mouentes: quantitatem earum aestimari: & si quidem vltique ad legitimam solidorum summam erigatur, validam esse, & sine monumentis conseruari. Sin autem amplioris summe inueniatur, & minime actis cōprobata est, superfluum^g tantum vacuari. 2. Ne autem communione^h inducitur, donatori, & ei qui liberalitatem suscipit, aliqua oriatur contentio: electionem damus ei, qui amplioris summam in re donata habuerit, reliquam aestimationis quantitatem offerre ei, qui minorem causam habuit, & totum possidere. Sin autem hoc minimè facere maluerit tunc omnimodo res diuidi secundum quantitatem vtrique parti competentem, si^k res diuidi sine suo periculo possibilis est. Sin autem in huiusmodi casibus, in quibus partitio vtiliter celebrari minimè potest, amplioris summe dominus noluerit offerre aestimationem: tunc licebit etiam ei, qui minoris summae habet potestatem, offerre pretium, & totum sibi vindicare. 3. Si quis autem per^l diuersa tempora in eandem^m personam multas faciat liberalitates, quarum singulae quidem legitimam quantitatem non excedunt in vnum autem composita, & prædicto modo exaggerata, redundare videntur, & maioris esse quantitatis non videatur eas oportere in vnum coadunare, & introducere modos per quos non valeant, & in irritum reuocentur: sed è contrario & plures intelligantur, & singulae secundum sui naturam obtineant, & monumentorum obseruatione non indigeant. Cum enim à veteribus super hac re variatum est, aliis multas, aliis vnā esse definitibus: nobis causa placuit humanior, vt & multas intelligantur, & omnes validæ, & hi qui liberalitates accipiunt, fiant veros non falsos suos esse donatores. 4. Si quis autem talem acceperit donationem, in qua stipulatus fuerit annuamⁿ quandam sibi præstari quantitatem tantæ summae, quæ non excedit legitimam donationis modum: variabatur, vtrum cum ex particulari donatione multas fecisse donationes existimandum sit, & eas actis non indigere: an ex totius stipulationis fundamento, & fonte eius, ex quo annuæ donationes profluxerunt, & vnā esse eam donationem putandam, & proculdubio monumentorum obseruatione vallandam: quod veteres quidem satis abundeque variauerunt. Nos autem [omnino] certa diuisione concludimus^o, vt si huiusmodi quidem fuerit donatio, vt intra vitam personarum stetur vel dantis, vel accipientis: & multas intelligantur donationes, & libera à monumentorum obseruatione. Incertus etenim fortunæ exitus hoc nobis suggestit: vt possibile sit vnus anni tantummodo, vel breuioris, vel etiam amplioris temporis metas superuiuere vel donatorem, vel eum qui donationem accepit, & ex hoc inueniri etiā totam summam donationis non excedere legitimam quantitatem. Sin autem etiā heredum ex vtraque parte fuerit mentio, vel^p adiciatur tempus vitæ vel donatoris,

nationibus conclus. 3. Sanè ex pacto nudo donationis, actio oritur, vt hic: donationis, etiam remuneratoriæ, causa mortis, ob causam, etiam in fauorem donatoris, vt & in pacto nudo donationis propter nuptias: etiam si hodie donatio contractus sit nominatus. Quinimo id etiam obtinet, etiam si in illo pacto nudo donationis factum promittatur, aut donatio mista sit cum constituto. At non idem esse notant in pacto donandi, aut donationis præfata, vt post Sallustium, Imolam, Alexandrum, Lancelotum Galliam, Mathefilanum (notabili 48.) Purpuratū, Fortunium Garciam, Claudium Sciffellum, Socinum: Iacobū de Nigris: Paulū de monte Pico, Cornueum refert Duenazius regula 19. Adde casum alium ex Mathefilano singulari 27. u. Indefinito præfatio, nec pessimū solui nec optimū solet. x. Aestimationis solutio succedit loco rei. y. Precia communiter funguntur v. l. 63. ff. ad l. Fal. 2. Donator certi redditus, intelligitur fundū tantū redditus donare vellet. a. Status fundi. b. Donatis seruus, donati mediocritas figuræ intelligitur vt hic: adde l. 37. ff. de legat. 1. c. i. aestimationis & artificij. d. Tales sunt, qui actores dicuntur. l. 37. ff. de legat. 1. e. Aestimatio serui donati. v. l. ult. 5. de condit. infert. l. ult. sup. comm. de legat. l. ult. 5. de com. ser. f. Donator redditus annui, si fundus habet ex quibus. donatio redditus præstet, semel soluendo quindecim annorum redditum liberatur, idque donatoris pauperis fauore introductum. ne alioquin putemus iustam aestimationem prædij & fundi esse, quantum ascendit cumulus fructuum in quindecim annis v. Melinæ de iur. quast. 1. num. 119. His illud etiam addatur, Hierosolymitanæ Ecclesiæ permiffum fuisse domos vrbanas vendere p. precio, quod ex 50. annorum pensionibus colligebatur Nouel. 120. c. 9. alius Ecclesiis pro XXV. vel vt à Gracis legitur XXXV. Nou. 131. c. 12. in fin.

De argento. 1. De annuo redditu. 2. De certo numero seruorum. 3. Si donator non habeat argentum, vel annum redditū vel numerum seruorum donatum. 4. De donatione vniuersitatis. 5. De usufructu retento de nudo pacto.

35. Idem A. Iuliano præfecto prætorio.

Si quis argentum donauerit^a certumque^b pondus nominauerit, non autē aliās vel generaliter vel specialiter expresserit: necessitate^c ei imponimus omnimodo præfatum pondus argenti dare siue in vasis quibus voluerit, non tamē peioribus^d aestimatione^e massæ, siue in ipsa aestimatione, quæ pro massa rudi in illis^f locis frequentata est. 1. Si verò redditum^g certū ex possessionibus donauerit, non tamen nomina possessionum edixerit: necesse habere de sua substantia fundos tradere, tantum redditum inferre valentes, quantum in donatione posuerit: in talibus tamen agris qui nec omnibus quos habet in possessione, anteposuntur: nec deteriores omnibus sunt, sed status^h mediocritas inueniuntur. 2. Si similis modo si quis certumⁱ numerum seruorum donauerit, non tamē & hic nominatim seruos inscripserit: & hic mediocritas figuræ^j seruos tradere, & neque tales quos non habere magis quam habere prodest: nec iterum eos^k qui omnem seruorum familiam donatoris antecellunt, sed & hic mediocritas spectetur. 3. Sin autē donator neque argentum neque seruos habens, vel non tantum quantum donauit, fecerit eorum donationem: aestimationem in his celebrari pro eo q. deest: ita tamen, vt argenti quidem (secundum quod prædiximus) aestimatio detur in seruis autē non amplius nec minus quindecim^l solidis quantitas pro singulis detur. In redditibus autem in quindecim^m annos aestimationem præstet. Sed in his omnibus, si quidem intra legitimam summam donatio fiat, nulla monumenta requirantur. Sin autem amplioris summae, tunc ad acta publica recurritur: ita vt in his quæ amplioris sunt aestimationis, secundum nostram legem non totum, sed solum superfluum euanescat. 4. Sed & si quis vniuersitatisⁿ faciat donationem, siue beffis, siue dimidiæ partis suæ substantiæ, siue tertiz, siue quartæ, siue quantæcunque, vel etiam totius, si non de inofficiosis^o donator omnibus ratio in hoc reclamauerit, coartari donatorem legis nostræ auctoritate tantum quantum donauit, præstare: obseruatione & hic monumentorum (secundum quod iam sancimus) omnimodo requirenda. 5. Sed si quidem in omnibus supradictis casibus usufructus^p fuerit à donatore retentus, & traditionem iure intelligi fieri. Sin autem hoc minime donator expresserit, si quidem stipulatio^q donationis inserta sit, ex eius auctoritate traditionem compelli fieri. Sin^r verò & hoc prætermiffum sit & usufructum minime detinuerit, nihil minus ex lege nostra necessitate^s ei imponi etiam tradere hoc quod donare existimauit: vt non ex hoc inutilis sit donatio^t quod res non tradita sunt: nec confirmetur ex traditione donatio, sed liberalitatem plenam, & secundum legem nostram perfectissimam constitutam necessarius traditionis effectus sequatur: & necessitatem habeat donator omnimodo, vel res vel partem substantiæ quam nominauerit, vel totam substantiam tradere. Cum enim in^u arbitrio cuiusque sit hoc facere quod instituit: oportet eum vel minimè ad hoc proflire, vel cum ad hoc venire propeauerit, non quibusdam excogitatis artibus suum propositum defraudare, tantamque indeuotionem quibusdam quasi legitimis velamentis protegere. Tantoque magis^w hæc firma esse, si piis actibus, vel religiosis personis donatio deputata sit: monumentorum obseruatione [in his modis] secundum quod specialiter à nobis in huiusmodi casibus

g. Donatio totius vel quorū bonorum valet, requiritque insinuacionem, si modū legitimū excedat. adde quæ scripsi ad l. si vnuquam. de reuocandis donationibus. h. 5. de inoff. donationib. i. Dixi de usufructus retentione l. 28. sup. eod. k. v. princ. huius legis. l. Quid si stipulatio non adiciatur? ideo donatio contractus bonæ fidei non est l. 22. in fin. ff. de donationib. m. Nouel. 162. cap. 1. Valet igitur donatio nudo pacto, nec in ea requiritur præstatio aut traditio, vt Olim v. Clar. 4. sent. §. donatio. quast. 14. Consensu perficitur donatio sicut emptio. n. Et actus pereat. o. Donatio actus voluntarius: Traditio verò, ex causa donationis necessarius v. l. 63. de obl. Si ita est, hoc casu dabitur actio etiā ex nudo pacto: adde l. 63. de do. promiss. p. Quod in actibus non piis valet, multo magis in piis valere debet.

præ-

a Indeuotus & impius donator.
b Donationes transeunt ad heredes actiue vel passiuæ.

c l. 21. ff. soluto. adde 12. q. 2. cap. sacrorum. Donatio vel promissio p. redemptione captiuorum facta insinuationem non exigit ut hic adde l. 19. §. de sacros. Eccles.

d Donatio omnium bonorum valet facta redimendis captiuis.
e Quod magister militum donat, non indiget insinuatione.
f Dux belli, vel Capitaneus, ut be aliqua capta vel hoste deuictio, militibus suis prædæ ac diripienda hostiū spolia donare potest: & ea quidem vi eoq; effectus, ut ne a Principe possit retractari seu reuocari ea donatio: quod adeo verum, ut non modo in ipsa occupatione bellorum, sed in quibuscumque aliis locis fuerint ea donare possint ut hic.

g Quod pro refectione domus incedio vel ruina corrupte donatur, non indiget insinuatione.

h apud compendium dicem

l. 12. in ff. sup. eod.

† Insinuatione hodie non requiritur quælibet donatio viq; ad 500. aureos facta

ut hic & §. 2. in ff. de donat. nō 300. ut olim l. 34. §. eo. v. Clarū

4. sent. §. donatio quæst. 1. 16. 17.

18. ubi inter cetera tractat, quibus in donationibus requiritur insinuatione.

Noella Leonis 50 remittit insinuationem donationi & iam ultra 500. solidos, si tamē trib.

restitu probari possit. cuius etiā constitutionis meminit Har-

menopolus 3. v. 20. l. in fin. Quid: donatio obcausam excedens summā 500. aureorum, est ne insinuanda? non requiritur necessa-

rio insinuationem. Accurs. in l. Aquilinus. ff. eo.

Bart. in l. 2. ff. eo.

Idem si donatio remunerandi causa fiat & merita seu seruitia

constent obligatoria. Bartol. in d. l. Aquilinus: Bald. in l. illud. §. de sacrosanctis. Quid: potestne donator

renunciare insinuationi? non posse censet Bartolus & Salicet in d. illud. Quid si iura

ta donatio est: requiritur insinuatione: nisi iuramento interposito renunciatum fuerit insinuationi: ut post Ioan. Fabrum 5. Angel. Aretinus, Antonius de Canario Aufferius notat in decisionibus Capellæ Tholozanæ. decis. 381.

i Adde l. 65. ff. de verbor. obligat.

k Contius l. disput. 16. festerius nummi vnus, assium quatuor

Hal. festerius nummo vno, assium quatuor, &c. Basilic. apud Cuiacium 10. obser. 3.

verba solennia erant donationis quæ fiebat per mancipationem, ut in veteri inscriptione vrbis Romæ. Hoc monumentum L. Tibetius Sabinus se viuo donauit L. Sa-

prædictum est, obseruanda: ne in præfatis illis causis ex quibusdam machinationibus non solum indeuotus, sed etiam impius donator intelligatur, poenâque non solum legitimas, sed etiam caelestes expectet: resque donatas in omnibus supradictis casibus non solum eos, dum supersunt, sed etiam eorum successores reddere compelli: non tantum his in quos donatio facta est, sed etiam eorum heredibus. Dat. 15. Kal. April. Constantinop. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

De insinuatione.

36. Idem A. Ioanni præfecto prætorio.

SI quis pro redemptione captiuorum pecunias dederit, siue per cautionem dare promiserit, cuiuscumque quantitas: cognoscat se neque repetitionem habere, neque exactionem cautionis posse declinare, utpote gestus (sicut in donationibus) non subsecutis super insinuatione eiusdem quantitatibus: eo videlicet, qui pecunias accepit, vel prima vice, vel post cautionem, necessitatem habente piumam administrationem adimplere: nulla ei molestia vel inquietudine inferenda vel ab eo qui pecunias præbuit, vel ab aliis ex auctoritate legum permissis hoc requirere: sed tantummodo sacramentum præstare, quod re vera omnem quantitatem sine dolo malo vel aliqua denunciatione ad redemptionem dederit captiuorum: 1. Simili etiam modo a gestoribus absoluius ordinatione donationes rerum mobilium, vel sese mouentium, quas viri gloriosissimi magistri militum fortissimis præstant militibus: ea sua subitanea, quam ex spoliis hostium, siue in ipsa bellorum occupatione, siue in quibuscumque locis degere noscuntur.

2. Eademque liberalitatem nostræ legis indulgemus etiam his quorum domus incendio vel ruina corrupta sunt: quibusdam fortè pecunias cuiuscumque quantitatibus præbentibus, vel cautionem sufficientibus. ut & ipsi nec repetitionem timeant, verum etiam exactionem pecuniarum confessioni infertarum facere possint, licet gesta non fuerint subsecuta: nulla eis licentia danda pecunias ad alias causas nisi ad refectionem domorum erogare. Quod si aliqua dubitatio orta fuerit, vtrum tota quantitas, an pars eius in ædificiis expensa sit, hæc domini domus sacramento dirimetur.

3. Cæteris etiam donationibus, quæ gestis interuenientibus minime sunt insinuatæ, siue aliqua distinctione vsque ad quingentos f. solidos valuerint. hoc etenim tantummodo ad augendas huiusmodi donationes addendum esse ex præfenti lege decernimus, anteriore tempore nostra lege præcedente moderando, qua vsque ad trecentos solidos factæ donationes, & sine insinuatione firmitatem obtinere iussæ sunt. Dat. 15. Kal. Nouemb. Constantinop. post consulatum Lampadij & Orestis VV. CC. 531.

De antiquis verbis reiectis.

37. Idem A. Ioanni præfecto prætorio.

Verba superflua, quæ in donationibus poni solebant, scilicet festerij, nummi vnus, assium quatuor penitus esse reiicienda censemus. Quid enim verbis opus est, quæ rerum effectus nullus sequitur? Saneimus itaque nullo modo eorum verborum mentionem vel in imperialibus donationibus vel in omnibus aliis de cætero fieri. sed & si quisquam per verbositatem aliquid tale inscripserit, siue remisit: nulla differentia sit.

DE DONATIONIBVS, QVÆ

sub modo, vel conditione vel certo tempore conficiuntur.

Tit. LV.

1. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Gamicæ.

SI doceas (ut affirmas) nepti tuæ ea lege donatum à te, ut certa tibi alimenta præberet: vindicationem etiam in hoc casu vtilem, eo quod legi illa obtinere noluert, impetrare potes, id est actionem qua dominium pristinum tibi restituatur. Nam non solum codictio quidem tibi in hoc casu, id est, in personam actio iure procedit, verum etiam vindicationem quoque diui principes in hoc casu dandam esse sanxerunt. PP. 6. Kal. Decemb. Tusco & Basso Confl. 259.

2. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Zenoni.

SI quis in donationibus, quæ sub modo, vel conditione, vel certo tempore conficiuntur, verba solennia erant donationis quæ fiebat per mancipationem, ut in veteri inscriptione vrbis Romæ. Hoc monumentum L. Tibetius Sabinus se viuo donauit L. Sa-

SI rerum tuarum proprietatem dono dedisti, ita ut post mortem eius qui accepit, ad te rediret, donatio valet: cum etiam ad tempus certum vel incertum ea fieri potest, lege scilicet quæ ei imposita est, conseruanda. PP. 5. Id. Martias Maximo II. & Aquilino Confl. 286.

Ex pacto celebrato inter donantem & donatarium, acquiritur vtilis actio sequenti secundo donatario, siue aliqua cessione. Bald.

3. Idem AA. & CC. Marcellæ.

Quoties donatio ita conficitur, ut post tempus id quod donatum est, alij restituatur: veteris iuris auctoritate rescriptum est, si is in quem liberalitatis compendium conferebatur, stipulatus non sit placiti fide non implere, ei qui liberalitatis auctor fuit, vel heredibus eius condictionis actionis persecutionem competere. Sed cum postea benigna iuris interpretatione diui principes ei qui stipulatus non sit vtilem actionem iuxta donatoris voluntatem competere admissent: actio quæ forori tuæ si in rebus humanis ageret, competeat, tibi accommodabitur. P. P. II. Kal. Octob. ipsi III. & III. AA. Confl. 290.

4. Idem AA. & CC. Idæ.

Perfecta donatio conditiones postea non capit. Quare si pater tuus donatione facta quosdam post aliquantulum temporis fecisse condiciones videatur: officere hoc nepotibus eius fratris tui filiis minime posse non dubium est. Dat. Kal. Octob. Tiberiano & Dione Confl. 291.

5. Idem AA. & CC. Dexippo.

SI quid mater filix suæ in potestate patris constituta sub hac conditione, si fuerit intra biennium emancipata, donauerit: licet hoc matris voluntate sui iuris effecta non tenuit, tamen prius marito defuncto, sui iuris quocumque modo effecta, ad similitudinem legati ita relictæ, rem donatam firmiter habere vel vindicare potest. S. Id. Decembr. Nicomediz, CC. Confl.

DE REVOCA NDIS donationibus.

Tit. LVII.

De donatione in libertum collata.

1. Imp. Philippus A. Cosmino.

ET si perfectis donationibus in possessionem inductis libertus, quantolibet tempore ea quæ sibi donata sunt, pleno iure vel dominus possiderit: tamen si ingratus sit, omnis donatio mutata patronorum voluntate reuocanda est. Quod obseruabitur & circa ea quæ libertorum nomine, pecunia tamen patronorum & beneficio comparata sunt. Nam qui obsequiis suis liberalitatem patronorum prouocauerunt, non sunt digni quo eam retineant, cum ceperint obsequia negligere: cum magis in eos collata liberalitas ad obsequium eos inclinare deberet, quam ad insolentiam erigere. Hoc tamen ius stabit inter ipsos tantum, qui liberalitatem dederint: cæterum, neque filij eorum, neque successores ad hoc beneficium pertinebunt. Neque enim fas est villo modo inquietari donationes, quas illis qui donauerat, in diem vitæ suæ non retractauit. Dat. 15. Kal. Iul. Aemiliano & Aquilino Confl. 250.

De instrumentis exussis.

2. Imp. Probus A. Felici.

SI apud provincie præsidem auiam filix tuæ quasi poenitentia ductam subtracta instrumenta donationum igne exussisse constiterit: vereri te non oportet, ne id quod iure vires acceperat, ex postfacto possit in dubium reuocari. PP. 3. Non. Maij, Sirmij, Probo A. & Paulino Confl. 278.

Si mater filiis donauerit.

3. Imp. Carinus & Numerianus Ianuario & Felicio.

Possessionem, quam in vos emancipatos per donationem mater contulit, ex poenitentia sola alienare non potuit.

h Res donata ad similitudinem legati vindicatur. i 8. C. Theod. 6. 8. Harmen. 2. 47. Eclog. 2. adde Clarum 4. sent. §. donatio quæst. 21.

k Donatum liberti propter ingratitudinem reuocari potest.

l Donatori datur actio ingratæ

m Actio ingrati heredi & in heredem non datur.

n Qui donationis instrumentum exurit, videtur factam donationem reuocare, quæritur tamen an inuito donatario citra causam legitimam reuocari possit: nō potest facit l. 1. §. eod. l. 39. §. de trans. o l. 2. §. pr. eod. dem.

o Symphoro, mancipauitque festerio nummo vno. Vitruuius 1. cap. 4. Nummo festerio mactio de dit. In mancipationibus interueniebat festerius vnus, dicis gratia l. 4. ff. com. modati. Dixi

plura de festerio nummo ad Ciceronem oratione pro Roscio Comodo & pro Rabirio Posthumus.

l Verborum siue effectus nullus est vnus.

m v. l. 17. sup. de testamentis.

n v. Clar. 4. §. de natio. quæst. 2. o De qua v. l. 1. §. eod.

p De qua v. l. 4. l. 5. §. eod.

q l. 2. l. 3. l. 5. §. eo. r Donatum sub modo, si modo non satisfact, condici, vindicareque potest.

f l. 5. l. 6. in ff. de donat. int. vir.

t Dominium interdum nanciscimur sine possessione.

u leg. 42. ff. de mort. causa.

x Potest etiam ita conueniri, ut ad alium redeat l. 3. §. eod.

y Proprietas rei donatæ.

z Donatio potest fieri ad tempus certum vel incertum.

a De donatione ex certo tempore.

b Puta Titio. potest etiam conueniri, ut ad donatorem reuertatur proprietatis præmortuo donatario ut l. 2. §. pr. eod. dem.

c l. 37. §. 3. in fin. ff. de legat. 3.

d Speciale est in contractu donationum, ut alteri per alterum quæritur actio.

e Conditiones initio donationis imponuntur.

f l. 9. l. 22. in ff. l. 25. §. titul. proximo: at non perfectæ iam donationi.

g Coditioni emancipationis satisfact, quouis emancipationis genere vide leg. 3. de infirmit.

h De donatione conditionali.

i 8. C. Theod. 6. 8. Harmen.

j De donatione conditionali.

k De donatione conditionali.

l De donatione conditionali.

m De donatione conditionali.

n De donatione conditionali.

o De donatione conditionali.

p De donatione conditionali.

q De donatione conditionali.

r De donatione conditionali.

s De donatione conditionali.

t De donatione conditionali.

u De donatione conditionali.

v De donatione conditionali.

w De donatione conditionali.

x De donatione conditionali.

y De donatione conditionali.

z De donatione conditionali.

HH. ij.

a De heredibus ingratis. hinc colligunt, Pœnam non declaratam aduersus auctorem, contra eius heredem non posse declarari. vide *Gabrielum 7. conclu. 35.*

b Dixi ad 39. D. 6. §. 1. *in fidei commisso: Nouel. 87. 47. Eclog. 3. 3. Harmenopol. 1. Paul. 3. sent. 70. Clar. 4. sentent. §. donatio quest. 4. 6. 7. Graff in lib. sentent. §. donatio mortuæ causæ.* Donatio causa mortis, donatio veluti fiduciaria. c In donatione causa mortis, potest per fideicommissum substitui. Fideicommissum relictum potest instrumentum donationis v. Cuius.

20. obf. 1. dicitur melius, etiam per fideicommissum reuocari donatione causa mortis.

d Vt in legatis & fideicommissis ita & in donatione causa mortis, Falcidia locum habet. adde Cuius. 20. obf. 6. adde l. 6. l. penult. §. ad leg. Falc. l. 66. in f. l. 93. ff. ad leg. Falc. l. 1. §. 1. ff. quod legator.

ff. quod legator. An & in mortis causa capione?

v. Responsum ad l. 1. ff. quod legator. fol. 71. num. 123.

e Ne dicas cum interpretet. communiter id innuit. Etiam ex causa alienæ mortis, mortis causa donari potest.

ff. l. 1. §. 1. ff. eo. dic potius cum Cuiacio 20. obf. 6.

6. Donationem mortis causa in extraneum collatam à cognatis donatoris reuocari non posse: idque de donatione inter vivos etiam constituitur l. 39. §. de donationibus.

f l. 1. §. 37. ff. eo. §. 1. vers. ha mortu, in f. de donat. l. 2. ff. de publiciana: Nouel. 87. ad de qua scripsi ad l. 1. & l. 15. in f. ff. eo. v. in hunc locum Cuiacii 10. obf. 19. ubi probat donationes causa mortis capi ad exemplum legatorum.

† Donatio causa mortis, cuiusque sit summa & quantitatis, insinuatione non eget. olim indigebat l. 25. §. de donationibus.

non ita in simplici inter vivos donatione summam 500. aureorum excedente l. ult. §. de donat. g Donatio mortis causa quinque testibus presentibus perfici debet, tanquam ultima voluntas. Donatio inter vivos (quibus casibus non indiget insinuatione) scripto contenta est à donatore subscripto, nec requirit illos testes l. 31. sup. de donat. h d. vers. ha mortu l. 2. D. de publiciana. l. 87. ff. de legat. 3. si ita est, ex donatione causa mortis dominium transferatur sine traditione.

i Quibus non erat potestas accipiendi ex aliorum testamento, iidem nec ex mortis causa donatione l. 35. ff. de mort. caus. donat. vt non ita male hic titulus superioris cohereat. k l. 1. in pr. §. eo. l. Cœlebs: lege Iulia & Papia ex aliorum testamentis quidquam capere non poterat, nisi post mortem testatoris intra 100. diem matrimonium contraheret, præterquam ex testamento cognati ad sextum usque gradum. hinc illa lex instituendi in tempus capiendæ hereditatis l. 62. ff. de heredib. instit. dixi ad Vlp. tit. 13. de calibe orbo & solitario patre. m l. 1. vers. nec verò quisque orbis. §. eo. Orbi liberis, semisse relictis testamento multabantur: semis cedebat fisco: & breuiter, orbis partem tantum relictis capiebat l. 42. ff. de leg. 2. non solidum l. 6. D. de vulg. l. 16. §. 15. ff. ad Trebell. l. 13. in f. ff. de iure ssi. hinc illa instituti leges in tempus capiendæ hereditatis l. 62. D. de heredib. instit. ex parte quam quis per legem capere poterat l. 78. ff. de heredib. instit. n Virum & vxorem intelligit qui inter se matrimonij nomine decimas capere possunt iure veteri certis de causis l. 2. §. eo. dixi ad Vlp. l. 15. tit. de decimis §. 1. l. 1. ff. de auro. interdum solidum Vlp. l. 16. §. 1. interdum nihil Vlp. ibid. §. 2. 3. † Hodie cœlibes, orbi, vir & vxor inter se solidi capiendi sunt capaces.

o De cœlibe. p Legem Iuliam & Papiam intelligit v. l. 1. D. de vulgari.

sus cum qui ingratus esse dicitur, vel aduersus eius successores. Datum 15. Kal. April. Lampadio & Oreste VV. CC. Confl. 530.

DE DONATIONIBVS CAUSA MORIS.

Tit. LVII.

In donatione causa mortis, potest per fideicommissum substitui.

1. Imp. Alexand. A. Daphnæ.

SI donatione contineatur, vt altero defuncto, ad alterum portio eorum quæ donabantur, pertineret: existeret conditio, si mortis causa donatio perficeretur, fideicommissi actio competit. PP. 4. Kal. Oct. Maximo II. & Eliano Confl. 224.

2. Imp. Gordianus A. Zoilo.

Intestato mortua quondam nuru tua, neptis tua, quæ ex te filioque tuo quæsitæ est, quandoque potest ad eius venire successorem: nec tamen ea post mortem filij tui, ex quo quæsierat filiam, alij nuptui se collocando, dotem dās prohibeatur quam velit conditionem eidem doti dicere. Sed si mortis causa donationem in fratrem suum conferens, in causam mortis suæ eam dotem eundem fratrem suum stipulari passa est: cum diui Seueri constitutione etiam in mortis causa donationibus, si de cætero patrimonio quantum Falcidia iubet, heres non habet, prouisum sit: is qui nurui tuæ heres extiterit, eius constitutionis beneficium non prohibetur postulare. PP. 10. Kal. Feb. Gordiano A. & Auiola Confl. 240.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Heredi.

Nec fratris sui mortis causa rectè factam donationem forori rescindere licet. S. 3. Kalend. Ianuar. Sirmij, AA. Confl.

4. Imp. Iustinianus A. Iuliano præfecto prætorio.

Cum de mortis causa donatione dubitabatur, & alij quidem inter ultimas voluntates eam posuerunt, & legatis aggregandam esse censerunt, alij autem inter donationes quæ inter vivos constitunt, eam posuerunt: dubitate eorum explosa, sancimus omnes mortis causa donationes, siue iuxta mortem facientis fuerint celebratæ, siue longiore cogitatione mortis subsecutæ sunt, actis minime indigere: neque expectare publicanum personarum presentiam, & ea quæ super huiusmodi monumentis solent adhiberi: sed ita res procedat, vt si quinq; testibus presentibus, vel in scriptis, vel sine literarum suppositione aliquis voluerit mortis causa donationem facere: & sine monumentorum accessione res gesta maneat firmitate valata & nullam in ea calumniam accipiat: neque propter

matrimonio annos excessissent (hoc est si vir 60: vxor 50.) Item si cognati inter se coissent usque ad 6. gradum. Item si vir abesset & donec abesset, & intra annum postquā abesse desisset, libera inter virum & vxorem erat testamenti factio. Præterea, solidum capiebant si ius liberorum à principe impetrassent: aut si filium filiamue communem habebant: 14. annis filium vel 12. filiam amississent: vel si duos trinos, vel tres post nonum diem amississent, vt intra annum tamen & sex menses. Etiam vnus cuiusque ætatis impubes amissus solidi capiendi ius præstabat. Item si post mortem viri intra decem menses vxor ex eo peperisset Vlp. d. titulo.

u Ius liberorum, erat coniugum sine liberis inuicem loco pignorum, hereditatis alterne conscriptio. l. 1. §. 1. ff. de iur. p. C. Theod. de infirmis huius quæ sub tyranno.

† Vir & vxor olim poterant inter se solidum capere, si ius tot liberorum, quot sufficiebant obtinendæ capacitati assis, à principe impetrassent Vlpianus Titul. 16. §. 1. vers. si ius liberorum. Proderat etiam hac matri impetratio, vt filius ab intestato succederet v. l. 2. §. eo. Hodie ius liberorum etiam non petentibus concessum leg. 2. §. eo.

x Ius liberorum hodie omnibus concessum.

y Matres succedunt liberis ex Sc. Tertulliano. Olim non passim, nisi tres liberis ingenua peperisset, vel libertina quatuor §. eo. nisi ius liberorum à principe impetrasset. Hodie ius liberorum matribus hac lege datur. Nouel. 78. c. 5. v. Paul. 4. sent. 9. §. ult. l. 7. Cod. Theod. de legitim. hered. l. 8. C. Theod. de bonor. poss. l. 9. C. Theod. de infirmis huius quæ sub tyr. Nouella Valentiniani de testamentis.

z Paul. d. loco. §. 4. in f. de Sc. Tertul.

q De orbo. r De viro & vxore seu decimis. † Olim solidum tantum capiebant, si vnus filium superstitem habuissent, vel si cum pubere amississent v. Vlp. l. 6. §. 1. adde tit. prox. §. 1. Decimas vir & vxor inter se matrimonij nomine seu ob honorem matrimonij capiebant, Vlpianus de decimis 15. §. 1. l. 18. ff. de auro. l. 6. ff. de vulgari. l. 42. ff. de legat. 2. Quod si ex alio matrimonio liberis superstitibus habeat, præter decimas illam quam matrimonij nomine capiebant, totidem decimas pro numero liberorum accipiebant. Ad hæc, communis filius, filiam post nonum diem (Nominalia, seu Nominaliorum dies is erat: qui & lustricus, quo infantes lustrabantur & eis imponebant nomina Tertul. libro de Idololatria: Macrobius. Saturnal. 15. Festus in voce Lustricus dies) vnā decimam adiciebat: duo autē post nonum diem amissi, duas decimas adiciebant. Præter decimam etiam, vsum fructum tertiarum partis bonorum eius capere poterat, & quotcunque vel quodolibet habuissent, eiusdem partis proprietatem Vlp. d. loco: adde l. 25. D. de condit. & demonstr. & quæ scripsi ad l. 4. §. 5. quando dies legati. Hoc amplius mulier petere præter decimam dotem poterat legatam sibi. Vlp. ibid.

t Vir & vxor, veteri iure inter se decimas tantum interdum capiebant l. ult. §. Tertul. prox. interdum solidum, interdum nihil. Vlp. Titul. de solidi capacitatem inter virum & vxorem. Solidum capiebant, si alteruter eorum non dum eius ætatis erat quæ liberis exigebat (hoc est si vir minor 25. vxor 20. annorum minor) vel si virque lege Papia finitus in

DE INFIRMANDIS POENIS Cœlibatus, orbitatis & decimarum sublati.

Tit. LVIII.

1. Imp. Constantinus, Constantinus, & Constans. AAA. ad populum.

Qui iure veteri cœlibes habebantur, imminentibus legum terroribus liberentur: atque ita viuunt, ac si numero maritorum matrimonij foedere fulcirentur. Sitque omnibus æqua conditio capiendi quod quisque mereatur. Nec verò quisquæ orbis habeatur, & proposita huic nomini damna non noceant. Quam rem & circa scēmas existimamus, earumque ceruicibus imposita iuris imperia, velut quædam iuga, soluius promiscue omnibus. Dat. Prid. Kal. Apr. Romæ, Constantio II. & Constante AA. Confl. 339.

2. Imp. Honorius & Theod. AA. Isidoro præfecto urbi.

Inter virum & vxorem rationem cessare ex lege Papia decimarum: & quamuis non interueniant liberi, ex ius quoque eos solidum capere testamentis (nisi forte lex alia imminuerit derelicta) decernimus. Tantum igitur post hac maritus vel vxor sibi inuicem derelinquat, quantum superstitis amor exegerit. Dat. PP. Non. Sept. Varana Cos.

DE IVRE LIBERORVM.

Tit. LIX.

1. Imp. Honor. & Theod. AA. Isidoro præfecto urbi.

Nemo posthac à nobis ius liberorum petat: quod simul hac lege omnibus concedimus. Datum PP. Nonas Septembris Varana Consule.

Mater succedit filio per Tertullianum. Bald.

2. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfect. prætor.

Illam iniuriam quæ contra matrem defuncti vel defunctæ præteritis fiebat temporibus, pro iustitiæ ratione amputamus, & legitima iura quæ ex Tertulliano senatusconsulto ei præstantur, omnimodo eam habere sancimus: licet tres liberis ingenua, vel libertina quatuor minime pepererit. Dat. Kal. Iun. Constant. Ipso A. II. Cos. 394.

matrimonio annos excessissent (hoc est si vir 60: vxor 50.) Item si cognati inter se coissent usque ad 6. gradum. Item si vir abesset & donec abesset, & intra annum postquā abesse desisset, libera inter virum & vxorem erat testamenti factio. Præterea, solidum capiebant si ius liberorum à principe impetrassent: aut si filium filiamue communem habebant: 14. annis filium vel 12. filiam amississent: vel si duos trinos, vel tres post nonum diem amississent, vt intra annum tamen & sex menses. Etiam vnus cuiusque ætatis impubes amissus solidi capiendi ius præstabat. Item si post mortem viri intra decem menses vxor ex eo peperisset Vlp. d. titulo.

u Ius liberorum, erat coniugum sine liberis inuicem loco pignorum, hereditatis alterne conscriptio. l. 1. §. 1. ff. de iur. p. C. Theod. de infirmis huius quæ sub tyranno.

† Vir & vxor olim poterant inter se solidum capere, si ius tot liberorum, quot sufficiebant obtinendæ capacitati assis, à principe impetrassent Vlpianus Titul. 16. §. 1. vers. si ius liberorum. Proderat etiam hac matri impetratio, vt filius ab intestato succederet v. l. 2. §. eo. Hodie ius liberorum etiam non petentibus concessum leg. 2. §. eo.

x Ius liberorum hodie omnibus concessum.

y Matres succedunt liberis ex Sc. Tertulliano. Olim non passim, nisi tres liberis ingenua peperisset, vel libertina quatuor §. eo. nisi ius liberorum à principe impetrasset. Hodie ius liberorum matribus hac lege datur. Nouel. 78. c. 5. v. Paul. 4. sent. 9. §. ult. l. 7. Cod. Theod. de legitim. hered. l. 8. C. Theod. de bonor. poss. l. 9. C. Theod. de infirmis huius quæ sub tyr. Nouella Valentiniani de testamentis.

z Paul. d. loco. §. 4. in f. de Sc. Tertul.

HH. iij.

C O D I C I S

DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI PRINCIPIS,

repetitæ prælectionis,

LIBER NONVS.

DE HIS QUI ACCVSARE NON POSSVNT.

TITVLVS PRIMVS.

a. v. (lar. s. sent.

g. ult. q. 14.

b. Accusatori

maius crimen li

cet obicere vt

hic par aut mi

nus non licet v.

l. 19. j. eo. l. 5. ff. de

public. ind. Gra

uius igitur cri

men, quod rela

tum est, oportet

prius expediri

Synopsi Basilic.

60. Tit. i. tit. 34.

c. 17. 1. Harmeno.

2. §. ii. de Anti

categoriis v. Cu

zac. 20. obs. 7.

c. In minori ta

men crimine,

d. v. l. 5. j. eo. l. 5. ff.

de accusatiomb.

e. Tutor, pupil

li: curator, ado

lescentis nomi

ne accusare non

potest: proprio

tamen nomine

subscribit l. 5. ver

fi. c. igitur j. eo. d.

l. 2. §. de his quib.

ut indig. l. 14. D.

ad Turpil. adde

l. 18. §. 6. ff. de in

ressci.

f. Pupilli nomi

ne. Cuius a

pud Paul. s. sent.

12. §. 4.

g. l. 15. §. 2. D. ad

Turpil. leg. 22. D.

de his que ut in

dig.

† Accusare nō

potest qui libel

lum inscriptioni

s non edidit,

ut hic l. 10. j. eo.

l. 10. l. 17. §. de ac

cusat. l. 7. D. de

accusat. v. in

ualecente libel

lum inscriptioni

s hodie negle

ctū moner. Cla

rus s. sent. §. ult.

quest. 18. in pr.

† de consuetu

dine Italia libel

lus accusationis

non datur, sed

simplex accusa

tio sine querela

Clar. d. loco vers.

postea.

† l. 7. §. 1. D. de

accusatio. Clarus

d. loco vers. eodem

etiam, negat de

consuetudine

hanc satisfatio

nem obseruari:

sed tamen cogi

accusatorem iu

rare de calum

nia. Idem ibid.

vers. dicitur Bar.

h. An citatio ge

neralis ad cau

sam sufficiat v.

Mynfinger. 4. obs.

33.

i. leg. 2. in §. j. ad

Turpillian.

† Satisfactio

de sumptibus

præstandis ob

seruari. Clarus

negat d. loco

vers. tenetur.

etiam.

k. l. 79. D. de in

ditiu.

l. v. l. 5. j. eodem.

m. l. 14. j. eo. ad

eam etiam per

tinet liberorum

causa, ut hic l. 5. j. eo. l. 1. D. de accusa.

consobri. l. 4. §. 10. parertu n

d. l. 1. parertu n d. l. 1. mariti Clar. d. §. ult. q. 14. vers. præerea. corum denique in

quos ex lege publicorum iudiciorum testimonium non dicitur v. l. 2. §. de accusat. de

De mutuis accusationibus.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti
Sylvano.

PRIVS est, ut criminib. quæ tibi vt grauiora^b ab aduersario tuo obiciuntur, egdis atque vulnere respondeas: & tunc ex euetu causæ iudex æstimabit, an tibi permittendum sit eundem accusare, tamen si prior^c inscriptionem^d deposuisti. PP. V. Id. Martij, Tertullo & Clemente Coss. 196.

De tutore & curatore.

2. Imp. Ant. A. Ingenuo.

SI cautiones, quibus Secundinus^a solutam Eugenio pecuniam probare se dicit, tutores^c vel curatores tui spectas vt falsas habent: proprio^f nomine (cum non liceat alieno) non prohibentur in crimine falsi subscribere. Nec enim facile vel tutores vel curatores, qui ex officio, periculo^g suo res pupillorum vel adolescentium administrant, sententia notantur, nisi eundem eorum calumnia^g iudicanti apparebit. PP. 12. Kal. Octob. Antonino A. & Geta Coss. 206.

De ratione accusationis instituenda.

3. Imperator Alexander A. Rufo.

Qui crimen publicum instituere properant, non aliter ad hoc admittantur, nisi prius^f inscriptioni pagina^f præcesserit, & fideiussor^f de exercenda lite adhibitus fuerit. Sin verò post satisfactionem præsentis non fuerint, || edicto^g admonendi sunt, vt^b veniant ad causam agendam, & si non adfuerint, non solum extra¹ ordinem ætimatione iudicis puniendi sunt, sed etiam sumptus^f quos in eam rem, & circa ipsum iter^k ad litem vocati fecerunt, dependere cogentur. PP. 3. Non. Februar. Alexandro A. Coss. 223.

De feminis.

4. Idem A. Dionysio.

VXOR¹ tua, si consobriui sui necem vindicandam existimat, adeat præidem provincie. PP. 16. Kal. Iul. Alexandro A. Coss. 223.

Accusatio falsi existentib. tutoribus vel curatoribus non pertinet ad matrem. Bald.

5. Idem A. Marcellinæ.

Senatusconsulto permissum non est mulieri legis Corneliæ crimine reu facere, nisi res ad eam^m pertineat. Cum igitur filij tui tutoresⁿ vel curatores habeant: ipsi deliberare debent, an instrumenta ex quibus aduersarium filiorum tuorum obtinuisse dicis, falsa esse accusare debeant. PP. Kal. Octobr. Alexandro A. Coss. 223.

De accusatione relicta.

6. Idem A. Probo.

Accusationem, à qua discedere^o te professus es, repetere nō debes. PP. V. Non. Maij, Iuliano II. & Crispino Coss. 225.

De mora accusatoris.

7. Idem A. Felici.

SI ea, quæ crimen intendit, cognitione moratur: certa^p perferenda^a accusationis tempora iudex cōpetens præstet: intra quæ si agere superfederit, renunciasse¹ causæ intelligitur. PP. 15. Kalend. Septembr. Agricola & Clemente Coss. 231.

De militibus.

8. Imp. Gordianus A. Caio militi.

Non prohibentur milites^f accusationem, quæ publici iudicij instar obtineat, intendere, si^f suam suorumq; iniuriam exequatur. Ideoq; consobriui tui nec defendere tibi permittimus. PP. 17. Kalend. August. Pio & Pontiano Coss. 239.

De feminis.

9. Idem A. Seueriæ.

Non ignorat competens iudex, eam^f quæ ultione¹ & mortem filij persequi allegat, non temere ad accusationem esse admittendam, nisi prius matrem se esse probauerit. PP. 6. Non. Mart. Gordiano A. & Auiola Coss. 240.

De militibus.

10. Idem A. Mucratulo¹ militi.

Si crimen ad tuam tuorumque iniuriam pertinens exequaris, solennibus te inscriptionibus adstringe, vt præsidem provincie habere iudicem possis. PP. Kal. Aug. Gordiano A. & Auiola Coss. 240.

De incendio.

11. Imp. Philippus A. & Philippus Cæsar Saturnino & alius.

Data^x opera partis aduersæ res vestras incendio^y exarsisse esse asseuerantes, Crimen legis Corneliæ de sicariis exequi potestis. PP. 13. Peregrino & Aemiliano Coss. 245.

De feminis.

12. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Corinthiæ.

DE^z crimine, quod publicorum fuerit iudiciorum, mulieri^a accusare non permittitur, nisi certis ex causis, id est, si suam suorumque persequatur iniuriam secundum antiqui iuris statuta tantum de quibus specialiter ei concessum est, non^f exacta subscriptione. Vnde aditus præfres provincie in primis examinabit, an tale sit crimen, cuius accusationem mulier subire non prohibeatur. S. §. Kal. Maij, AA. Coss.

De fratribus.

13. Idem AA. & CC. ad Asclepium.

Si magnum & capitale crimen ac non leue frater^b contra fratrem suum instituit: non solum audiendus non est, sed etiam exilij poena plectendus est. Datum 10. Kalend. Feb. CC. Coss.

dixi ad leg. 3. supr. eodem. † An exigatur hodie subscriptio dixi ad l. 3. supr. eod. b Frater fratrem vt hic vel sororem l. 18. j. eo. l. 1. §. 10. D. de questionib. de crimine capitali non accusat. accusans puniatur. vt hic l. 1. Harmenopol. 2. §. 4. s.

De matre

quibus v. l. 4. §. 5. ff. de testib. ergo & fratrum l. 1. §. 10. D. de questionib. aliam mulier non accusat l. 12. j. eo. l. 8. D. de accusat. neque populari actione vitur l. 6. D. de popul. aff. n. v. l. 2. §. 10. o Qui ab accusatione destitit expresse vt hic l. 3. in §. l. 4. j. ad Turpil. l. 2. D. ad Turp. vel tacite vt l. 7. j. eo. nō accusat.

p Dixi ad l. 5. §. de ing. man. l. vlt. j. vt in cer. temp. l. 18. ff. de accus. q Accusationes etiam tacite remittuntur dixi ad l. 6. supr. eo.

r l. 8. D. de accusationib. † l. 8. j. eo. hodie passim admittuntur ex vlt. Clar. s. sen. §. ult. q. 14. ver. quæro. f Dixi ad l. 4. §. eodem. t Buccatrachio Hal.

u Dixi ad l. 8. §. eodem. x Incendiu dolo, lata culpa, leui, leuissima vel fortuito admittitur, quomodo puniatur vide apud Angelum tract. de maleficiis §. Incendiaris. y Incendiaris tenetur lege Corneliæ de sicariis lege prima D. de sicar. non ita commodè huic titulo respondet hæc cōstitutio.

z Accusare de crimine mulier non potest nisi in sua causa. Synopsi Basilic. con. 6. Titul. 36. ex lib. 60. titul. 41. cap. 24. nisi ob eadem parentum, liberorum, patroni, patronique & eorum filij filique, nepotis, neptis, & ceterorum in quos inuoluit testimonium dicunt, licet & ei lege Corneliæ testamentaria agere (vel de falsis) item & de testamentis paternorum vel matremorum liberorum. Harmenopol. 2. §. 40.

a l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. b l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. c l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. d l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. e l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. f l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. g l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. h l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. i l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. k l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. l l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. m l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. n l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. o l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. p l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. q l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. r l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. s l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. t l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. u l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. v l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. w l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. x l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. y l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat. z l. 3. l. 1. §. 10. D. de accusat.

a Deabsente non accusando. † Absens accusari non potest *ut hic*; & l. 15. de a-
dult. multo minus damnari. eo. l. 1. de penus. alioquin sententia nulla est. Quod igitur
remedium est aduersus absentem? Bonorum eius fit annotatio. *ead.* quod hodie
in Gallia, Italia, Hispania, & foris Ecclesiasticis locum non habet. possunt enim ab-
sentes contumaces damnari, etiam ad mortem. eorumque bona fisco adiungi. *vide*
Clar. 1. sen. §. ult.
quasi. 44. versio.
falsus. versio. sed
hodie. versio. li-
cet.

† An hodie lo-
cum habet bo-
norum adnota-
tio, dixi ad l. 17.
de requir. reu.
b Reus citan-
dus est, etiam si
princeps accu-
set aut agat. (le-
ment. Pastoralis.
de re iudic. etiā
si de censura,
excommunicatione,
aut interdic-
tione ferendo
agatur. Commu-
nu opinio apud
Clar. 5. sen. §. ult.
quasi. 31. in princ.
Fieri autem ci-
tatio in ciuita-
tibus debet iu-
dicis mandato,
Clar. ibid. versio.
vnu. Quid si
reus in alieno
viuat territo-
rio? dixi ad l. 7.
D. de eiusd. l.
vlt. D. de accusa.
Nov. 134. c. 5. l. 4.
§. 6. D. de damn.
l. 15. §. 1. D. de re
iudic. quid si de-
functus? v. l. 1. §.
1. D. de curat.
bon. dand. de ci-
tatione vide
quidam alia a-
pud Clarum d.
loco.

c hinc colligi-
unt. Nullitatē
fine appellatione
proponi vel
apud superiores,
vel apud eum
ipsum qui sen-
tentiam tulit.
quinimo execu-
tionem impe-
diri posse. Bald.
hic: adde v. m. f.
1. pratt. 24. obs.
35.
d puta statio-
narios. l. 8. §. eod.
publicas perso-
nas. l. 14. §. eod.
nuntiatores. l. 6.
§. 3. D. ad Turp.
e Notoria &
relaciones ap-
paritorum vel
allatum publi-
carum persona-
rum non exi-
gunt appari-
toris inscriptione:
sunt tamen ac-
cusationib. pro-
xima, quia non
minus subit pe-
riculum qui ex
eis denuntiat
crimina, quam
qui defert ex inscriptione *ut hic*: & d. l. 14. l. 6. §. 3. D. ad Turpill. Alias, ridicula sunt
quæ ignoratione Latini sermonis veteres interpretes hic commenti sunt de Noto-
rio. f ex iudiciis sc.

g Denuntiatio an & quatenus iure credatur. *vide apud Socin. regula 89.*
h Notoria *ut hic*, quæ & notoria iudicia in l. 6. §. 3. D. ad Turpill. & m. f. l. 1. c. 15. sunt elogia (Galli Informations) transmissa ab
apparitoribus prædum, itenarchis, & publicis personis. l. 14. §. 1. c. 15. ad magistratus.

i Stationarij, sunt apparitores dispersi per vicos & prouincias certis locis, ut magi-
stratibus denuntient crimina quæ geruntur. l. 17. de curiosis. vide l. 1. D. de off. præf. f.
vlt. l. 31. C. Theod. de episc. & cler. l. 1. C. Theod. de cursu publico. v. l. 6. §. de dignitat.

k Apud prædum non apud stationarios libellus accusationis proponendus.

l Accusatus de crimine ab vno, de eodem crimine ab alio non accusatur. Quod si
ex eodem crimine plures actiones nascantur, à diuersis personis accusari potest. *Syn-*
opsis Basilic. 60. tit. 1. ex tit. 33. c. 24.

m *videl. 16. D. eo.*

n Ex eodem facto plurima delicta nasci possunt.

o Vnum & idem delictum, vnius eiusdemque hominis à pluribus deferri potest.

p Diuersis vnius eiusdemque hominis delictis ad iudicem delatis, iudex habita-
ratione grauioris, condemnare debet: nec in eius arbitrio est minoris habere ratio-
nem. q Ne aliquoquin causa continentia diuidatur. l. 10. §. de iudic.

r id est, qui euentum sententiæ vendit. *vide Paul. 5. sent. 25. §. vlt. l. 15. §. 30. D. de in-*
iuriis. f Hæc constitutio pertinet propriè ad fumi venditores (quales fumo ne-

car Alexander Scuetus iussit) non ad promissores impunitatis, v. *Cuiac. 20. obser. 3.*
t Habe Crispine, Carissime nobis *Cont. 1. disput. 15. Cuiac. 1. obser. 15.* Fuit autem is
Crispinus prætes prouinciæ, *vide Cuiac. ibid.*

u Præuaticationis tenetur, qui reum non probauit, *adde l. 1. §. de aduoc. diuers. ind.*

x Sit hæc hypothesis, Qui homicidij & criminis pastorum & latronum accusari
poruit, accusa-
tus tantum fuit
homicidij. Ac-
cusator homi-
cidium nõ pro-
bavit. Præuari-
cationis poterit
condemnari ac-
cusator, nisi à iu-
dice cogatur
descendere ad
alterius crimini-
s executionem.

De eo qui se sponte præcipitavit.

12. Idem AA. & CC. Aurelio.

Factum sponte se præcipitantis, innocentis criminis
periculum asserre non potest. S. 14. Kalend. Iun. Sir-
mij, AA. Coss.

De seruis accusatis.

13. Impp. Valentin. Gratian. & Theod. AAA. Ma-
riniano b Vic. Hispani.

Si quis seruos crediderit accusandos, non prius ad
scorporum tormenta veniatur, quam se vinculo subscri-
ptionis adstrinxerit. Data 6. Kal. Ian. Patavij, Merobaudes II.
& Saturnino Coss. 383.

De officio iudicis.

14. Idem AA. & Arcad. A. Cynegio præfe-
cto prætorio.

Inguli vniuersique iudices cognoscant in publicis
scriminibus non oportere emendicatis vti suffragiis de-
cretorum, aut relationibus à publicis personis destinan-
dis credere: sed rei veritatem inquirere. Dat. Prid. Kal. Maij,
Constantinop. Arcadio I. & Bautone Coss. 385.

De viris potentioribus.

15. Idem AA. Tatiano præfecto prætorio
post alia.

Vnc conuenit potentiores viros adesse iudiciis, cum
eorum præsentiam in criminibus publicis per in-
scriptionem causa deponat: licet in pecuniariis causis per
procuratores litem sustineant. Dat. 15. Kal. Mart. Mediola-
ni, Valentiniano A. V. & Neotherio Coss. 390.

De forma libelli.

16. Impp. Arcad. & Honor. AA. Pasiphilo h.

In causis criminalibus dignum est, vt inscriptiones præ-
ponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tem-
pusque designent: vt alterutram partem digna legum
terre possit auctoritas. Quod si fuerit statutum forte
contemptum: hi, qui ex officio ingrediuntur secretarium,
quinque librarum auri condemnatione ferientur. Dat. 8.
Id. Ian. Olybrio & Probino Coss. 395.

De accusationis ordine.

17. Impp. Honor. & Theod. AA. Consulibus, prætoribus,
& trib. pleb. Senatui, S. D.

Accusationis ordinem iam dudum legibus institutum
seruari iubemus: vt quicumque in discrimen capitis
acceritur, non statim reus qui accusari poruit, exstume-
tur: ne subiectam innocentiam feriamus. Sed quisquis
ille est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei
indict, vinculum inscriptionis arripit, custodiæ fimi-
litudinem (habita tamen dignitatis æstimatione) patia-
tur: nec impunitam fore nouerit licentiam mentiendi,
cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo suppli-
cij. Nemo tamen sibi blandiatur obiectu cuiuslibet crimi-
nis de se in questione confessus, veniam sperans propter
flagitia adiuncti, vel proll communionem criminis confor-
tium personæ superioris optans, aut inimici supplicio
in ipsa supremorum suorum sorte satandus, aut eripi se
posse confidens, aut studio aut priuilegio nominati: cum

Auth. Hoc ius de procuratorib. Nouell. 71. c. 1. g aliud in pecuniariis causis. d. l. 25.
adde l. 26. d. tit. de procuratorib.

h ex vna & eadem lege s. scilicet, Cod. Theod. de iurisd. h. hæc lex sumpta est: &
lex 8. §. unde vi. & lex 17. de abig. u.

† v. quæ dixi ad l. 3. §. de his qui accus. adde Cuiac. 1. obser. 20.
i sumptum ex l. 8. C. Theod. de iurisd. lib. 2.

k v. l. 3. D. eod. l. tenere. d. l. 8. m austeritas. d. l. 8.
n d. l. 8. Secretarium, locus in quem iudices solent conuenire. In eundem locum
certo tempore Carthagini admitteretur populus ad ordinandum exactorem. adde
l. 20. C. Theod. de exactorib. in prin.

o Innocens nemo, si accusasse sufficiat.
p facit l. 12. §. eod.

† l. 3. §. proxim. vide l. 3. §. qui accusare. Hodie consuetudine nemo accusaturus se
inscribere cogitur ad penam talionis: vt ea ratione valeat consuetudo per quam
pena talionis est sublata. Bartol. in l. si cui. D. eod. idque ne metu talionis, quis ab ac-
culando deterreatur: vt ita delicta impunita sint, contra textum. l. ita in fin. D. ad l.

Agul. Quod in testibus locum habere negat Bald. in c. 1. §. iniuria, de pace iuramen-
to firmanda. arg. l. 1. §. præterea. D. de sicariis. & in l. 2. §. de reb. cred. Corsetus singul. 12.

q vide l. 2. §. i. §. prox. r Penæ iudicantur maiores vel minores dignitatis ratione.
c Mendacia haud impunita. t Penæ talionis. d. l. 2. l. 7. l. vlt. §. de calum. l. 7. §. de vi
publ. de qua sapius alibi dixi. u nempe quia detexit alios criminis socios. Penæ i-
gitur reo de se confessio, non minuitur, ob id quod socios criminis indicat.

x Consolatio miserorum est habere pares.
y Inimicus de se confessus, sua confessione inimicum onerare non potest.
veteris

Synops. d. c. 21. b. adde regis vrbis. Synops. c. subaudi in prouinciis. Synops. Porro loci defensores, *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. e. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. f. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. g. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. h. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. i. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud.

Le. v. Cuiac. 20. obf. 13. v. Cui. d. loco. m. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. n. v. l. 7. 14. 5. de accusatomb. o. Annus datur causis criminalibus custodia- rum finiendis. p. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. q. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. r. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. s. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. t. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. u. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. v. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. w. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. x. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. y. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud. z. *ad dno i. reg. vrbis* d. l. 22. §. 1. §. de epis. aud.

Neminem a oportet in iudicio custodiam abfque iussione magnorū magistratū b aut locorum c defensorum. i. Oportet autem episcopum d per quartam feriam e aut parascenon inquirere eos qui sunt in custodia, quam ob causam inclusi sunt: & si quidem serui sint, intra viginti dies emittere eos vel castigatos atque f etiam dominis redditos, aut si non appareant eorum domini, soluere ipsos. Si vero liberi sint pro s seditione h detenti, confestim i iudicare ipsos, vel si pro alia quacunque causa, si quidem non habeant fideiussores, & pro criminibus detinentur, excepto crimine homicidij, statim eos iudicari, si vero capitale crimen sit, intra triginta dies. 2. Si vero k maiore postea dilatione necessaria existente, is qui detinetur, non praebeat causam, committatur l suae m iuratoriæ cautioni si absens fuerit. Si vero carceris est causa, si quidem ex delatione publicarum n personarum, intra sex menses iudicetur. Scientibus publicis personis, quod si mentita fuerint, se iisdem subdendos pœnis. Si vero accusator qui se inscripsit, auctor fuit eius detentionis, detur reus sub fideiussorem: vel si non reperiat fideiussores, maneat quidem in carcere, causa autem intra annum o terminetur. 3. Facta autem presumptione, tanquam reus sit, in custodia maneat donec causa terminetur. Si vero iam sententia lata est de inclusis, ea executioni mandetur, siue corporalis sit siue pecuniaria. 4. In pecuniaria condemnatione potestatem habentibus cedere p bonis. 5. Episcopis q monentibus praesides, scituros, se & officium suum illaturos 10. libras. 6. Habentibus etiam episcopis potestatem deferendi principi, negligentiam (hiscie in rebus) praesidium.

DE PRIVATIS CARCERIBUS INHIBENDIS.
TIT. V.
Privati carceris crimen committentes, afficiendi sunt ultimo supplicio: & datur facultas iudici de hoc crimine inquirendi. Salycet.
1. Imp. Zeno A. Basilio praefecto praetorio.
Libemus f nemini penitus licere per Alexandrinam splendidissimam ciuitatem vel Egyptiacam dioeceseim, aut in quibuscumque imperij nostri prouinciis, vel in agris suis, aut vbi cumque autem privati carceris exercere custodiam: viro spectabili pro tempore praefecto Augustali, & viis clarissimis omnium prouinciarum rectoribus daturis operam semperque futuris in speculis, ut saepe dicta nefandissimum hominum arrogantia modis omnibus opprimatur. Nam post hanc saluberrimam constitutionem & vir spectabilis pro tempore praefectus Augustalis, & quicumque prouinciae moderator, maiestatis crimen proculdubio incursum est, qui cognito huiusmodi scelere, laesam non vindicauerit maiestatem. Primatibus u insuper officiorum eiusdem criminis laqueis constrigendis: qui simul atque noverint memoratum interdictum facinus in quocunque loco committi, proprios iudices de opprimendo nefandissimo scelere non protinus curauerint instruendos. Nam illud perspicuum est, eos qui hoc criminis genus commiserint, etiam pro veterum legum & constitutionum tenore, tanquam x ipsius maiestatis y violatores, ultimo z subiugandos esse supplicio. Datum Kal. Iul. Constantinopoli, Longino V. C. Coss. 486.
Notatur hic deesse Graeca constitutio. Eius epitomen Latine ediderat Continus ex lib. 60. Basil. tit. 5. interprete Cuiac.

quod si haec praetermiserit, officium quidem viginti libras auri acrio nostro iubemus inferre: iudicem vero defidem ac resupina ceruice tantum titulum gerentem, extorrem impetrata fortuna, decem auri libris multandum esse censemus. Datum 3. Kalend. Ian. Constantinop. Gratiano V. & Theodosio I. A. A. Coss. 380.

Græca constitutio Iustiniani hic deest. Eius quedam pars à Triboniano iam fuit posita in l. 22. supra de episcopali audentia. sed integrior & prolixior quæ hic esse debebat, iniuria temporum oblitterata est. Eius epitomen ex lib. 60. Basilic. tit. 3. & Anton. Augustinus ad eam non pertinentia permiscuit.

6.

Latine Antonij Continj.

Si is quem homicidij m seu cuiusvis criminis postulati reum, vita functus est: frustra ob pœnam desertæ a accusationis conueniris, cum morte eius crimen cum pœna sit extinctum: ac per hoc tibi adempta est necessitas accusationis. PP. 4. Kalend. Octobr. Romæ, Sabino & Anulino Coss. 217.
Etiam eo mortuo qui fabricauit falsum instrumentum, si quis illo instrumento utatur scienter, potest accusari de falso. Bald.
4. Imp. Alexand. A. Veronitiano.
Si (ut proponis) causa pecuniaria o ad emolumentum stium spectat: licet Amanus cui falsi p crimen auctor tuus intendebat, vita functus sit: non prohiberis, si quis aduersus te instrumento quod in dubium vocatur, uti ceperit, accusationem instituere. Quamuis enim in persona principalis rei morte subducti, iam subsistere non possit: tamen n q sub illo vi voluerit, intelligit se periculo criminis esse subiectum. PP. 6. Kalend. Ian. Albino & Emiliano Coss.

2. T *

Constitutio iubet priuatas custodias non fieri, & eos qui fecerint pœnæ subiici, & tot a dies manere in publico carcere; quot fuerit quis in priuato ab eis inclusus, cuiuscunque sint conditionis vel dignitatis, amittere etiam b eos causam quam habent aduersus inclusos, prouidentia episcopi c & praesidis. quod si neglexerit praesides, & bonorum & salutis periculum sustinebit.

SIREVS VEL ACCVSATOR
mortuus f fuerit.
TIT. VI.

1. * Epitome ex lib. 60. Basilic. tit. 56. c. 1.

Si miles leipotaxiis b, id est, desertor militiæ, decesserit, soluitur h crimen.

2. Imp. Antoninus A.

Et si Marcellus qui crimine falsi i postulabatur, vita functus est, ac per hoc crimen in persona eius sit extinctum, accusator k tamen non est abolita: cum tam uxorem eius quam l te eodem crimine postulatorem esse proponas. PP. 7. Kal. Octobr. Lato II. & Cereale Coss. 216.

3. Idem A. Proculo.

Si is quem homicidij m seu cuiusvis criminis postulati reum, vita functus est: frustra ob pœnam desertæ a accusationis conueniris, cum morte eius crimen cum pœna sit extinctum: ac per hoc tibi adempta est necessitas accusationis. PP. 4. Kalend. Octobr. Romæ, Sabino & Anulino Coss. 217.

Etiam eo mortuo qui fabricauit falsum instrumentum, si quis illo instrumento utatur scienter, potest accusari de falso. Bald.

4. Imp. Alexand. A. Veronitiano.

Si (ut proponis) causa pecuniaria o ad emolumentum stium spectat: licet Amanus cui falsi p crimen auctor tuus intendebat, vita functus sit: non prohiberis, si quis aduersus te instrumento quod in dubium vocatur, uti ceperit, accusationem instituere. Quamuis enim in persona principalis rei morte subducti, iam subsistere non possit: tamen n q sub illo vi voluerit, intelligit se periculo criminis esse subiectum. PP. 6. Kalend. Ian. Albino & Emiliano Coss.

5. Imp. Gordianus A. Rufino.

Defunctis reis publicorum criminum, siue ipsi per se ea commiserint, siue aliis mandauerint: pendente ac culatione, praterquam si sibi mortem conscuerint, bona successoribus eorum non denegari notissimi iuris est. PP. 7. Kal. Nouemb. Pio & Pontiano Coss. 239.

Si moritur accusatus vel accusator appellatione pendente, finitur instantia etiam quo ad bona.

6. Idem A. Iuliano.

Si quis, cum capitali t pœna vel deportatione damnatus sesserit, appellatione u interposita, & in suspenso constituta, fari diem functus est, crimen morte finitum est. Idem obseruatur, & si accusator x pendente appellationis tempore ultimum diem obiisset. Sin autem relegationis pœnam sustinuit, & in parte bonorum damnatus appellatione vltus est, etiam post mortem eius nihilominus appellationis ratio examinabitur: cum desideretur vtrum valeat necne particularis publicatio. PP. 6. Kal. Aug. Gordiano A. & Auiela Coss. 240.

SI QVIS IMPERATORI
maledixerit.

TIT. VII.

Ex leuitate vel insania maledicens principi, non punitur: sed si per iniuriam, principis est estimatio vtrum & qualiter puniatur, quod facit ex causis & personis. Bald.

1. Imppp. Theod. Arcad. & Honor. AAA. Rufino P. P.

Si quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit laceffenda, ac temulentia b turbulentus obrectator temporum || nostrorum ||

a l. x. Cod. Theod. eodem.

b De temulentia & vino. adde l. x. in fin. princ. D. de custodia. l. ix. §. 2. D. de pœnis. l. 6. §. 7. D. de re milita. adde Bellonisanum l. cap. 2. in fin. num. 15. Clarum §. sentent. §. vlt. q. 60. num. 7. Anchoran. 2. q. 13.

fuerit:

g Ideo reo de-
fetta militiæ.
h Imò non
soluitur. l. 4. §. de
re milit.
i De reo cri-
minis falsi.
k Morte rei cri-
men extingui-
tur, ar non ac-
cusatio.

l Plures eodem
libello, de eodē
crimine accusa-
ri possunt.

m De reo ho-
miciidij seu cu-
iutuis criminis.

n Mortuo reo,
accusator iustē
ab accusatione
desistit, ut hic: &
l. 15. §. 3. D. ad
Turpil.

o l. 6. §. de pu-
blic. iudic.

p De reo cri-
minis falsi. l. 2.
§. eod.

q Etiam mor-
tuo auctore fal-
si instrumenti,
qui eo vteretur,
accusari potest.

r De reis pu-
blicorum cri-
minum.

s De manda-
tore criminis a-
liis dixi.

t Morte natu-
rali, non addita
in reatu, capita-
le crimen extin-
gitur, adde l. 2.
§. qui testamen-
to. fac. ut in reatu
Libonis apud
Tacit. lib. 2.

u v. l. 3. §. si pen-
dente appell.

x l. 3. in fin. D.
de accusat. l. 10.
D. ad Turpil. ad
de l. 10. §. de inof-
ficio.

y p. C. Theod.

z v. l. 7. §. 3. D.
ad legem Iuliam
maiestatis. c. 83.
Cano. apost. cap.
paratus. 2. §. 1.
Exod. 22. d. num.

16. & 12. Act. 23.
& Prouerb. 17. &
20. Epist. ad Tit.

3. Corinth. 10. 6.
Harmenopol. l. 4.
Paul. §. sentent.

29. §. 1. in fine.
Tacit. lib. 1. 60.
Basil. 36. c. 13. Cui-
ac. 10. obseru. 10.

addo & 5. Decre-
tal. 26. de male-
dicu.

z Quid si in-
curatorem aut
consiliarium re-
gis aliquem, aut
corā Curia ver-
bis iniuriosis
quis sit vltus? vi-
de Arrest. apud
Papon. 8. Ar-
rest. 3. Arrest. 6.
7. 8.

a d.l.1. Harmenop. d. loco. b. *καὶ φόντος*. Zonaras & Harmenop. d. loco. c. *ἐξ ἀναγκῆς*. Harmenop. d. loco. i. ex simplicitate, & malè legendum est *ἐξ ἀναγκῆς*. sic apud Zonaram *ὅς ἐστιν ἀναγκῆς*. De *ῥητορ. dixi* ad l. 13. D. de off. *presid.* d. id est, condonandum facit l. 2. §. de rebus creditis. *ἡ δὲ οὐ γὰρ ἀναγκῆς*. Harmenop. d. loco. Simile quiddam est *ἡ δὲ οὐ γὰρ ἀναγκῆς* apud Xiphilinum in *Tiro*. Nemo, inquit, me iniuria adfici aut infamari contumelia potest, propter ea quod nihil ago, quod reprehendi mereatur. ea verò que falso de me dicuntur propter negligens ad eundem modum Iulianus iniuriolosus poeta Agamemnoni ignovit. *Libanius epist. 6.* Ceterum sunt qui hoc verbum *Remittendum*, ita accipiunt, ut intelligant reum maiestatis remittendum ad principem: male tamen, meo iudicio. vide Papon. 2. Notar. 7. cap. de *crimine de maiest.* c. dixi ad 48. ff. 4. addo Menochium 2. de arbi. iudic. casu 377. f. iudicare contra leges principum, non est crimen læsæ maiestatis, sed reperiendum, si iudex pecunia corruptus iudicet: vide l. ult. §. *reperundam*. *stellionatus*, & falsi, si sine pecunia. l. 1. §. 3. D. de *falsis*. Civiliter etiam tenetur, *Inst. de oblig. quæ ex delicto*. g. huc refer quod Pappo scribit 22. *Arrest. l. 1. nu. 2.* Apud Gallos, læsæ maiestatis esse crimen, à rege ad alium principem appellare. h. v. l. 48. D. de *reg. iur.* i. Per iurio, per nomen principis, non contrahitur crimen læsæ maiestatis, facit l. 2. §. de rebus cred. k. l. 1. n. C. Theod. eod. l. Cum de crimine maiestatis quaeritur, nulla dignitas a tormentis eximitur, Paul. 5. sent. 29. §. 2. in fi. l. 4. in fi. §. eo. l. 16. §. de *quest. l. 10.* §. 1. ff. de *quest. in lib. Ammian. 19.* Vbi maiestas pulata defenditur, à quaestionibus vel tormentis nullam Cornelie leges eximere fortunam, Chrysostomus *Homil. 12.* *ἐνθα δὲ καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ ἐν δόξῃ*. m. Qui crimen læsæ maiestatis probavit semiplene tantum, vel per indicia, torquetur una cum accusato & instigatoribus accusationis ut hic: §. 60. *Ecl. 36. c. 16.* n. De instigatoribus accusationis. o. l. 1. C. Theod. de *questionibus l. 16. §. de quest.* p. Ob id fidei dicitur, si iudex putat §. *Erymol. 27.* quod eis rei in euleo torquentur, ut fides inveniatur. Vngulas etiam vocari putat. Fideiularum meminit Prudentius in hymno *σπῆλαιον*. q. v. l. 7. §. eo. l. 14. D. de *questionibus l. 1. §. 3. C. Theod. ad leg. Corn. de scar.* Quibus modis crimen maiestatis admittitur, f. priuatis barbaris, d. l. 3. priuatorum nomine, intelligit subditos. t. Quid, Exteri in exterum principem num committunt crimen læsæ maiestatis: Clarus negat §. *sentent. §. læsæ maiestatis l. 11. vers. c. vidi quandoque*. r. addo Clemens *pastoralis*. uti glossa in verbo non subsunt, de re iudic. Quid clerici, quos putant ab indepto clericatu, subditos Principis sui esse desinere? negant doctores committi ab iisdem crimen læsæ maiestatis: quod falsum esse puto. Ideoque merito principes contrarium observant, Clar. d. loco. vers. *hic inferitur*. u. Factio seclæta. addo Paul. §. *sentent. 29. §. 2.* x. Sacramentum factionis suscipere, daréve. y. v. Clar. §. *sentent. §. læsæ maiestatis l. 11. vers. c. vidi quandoque*. v. Mysing. §. *respons. 44.* z. 6. Harmenop. 6. a. Senatus pars corporis Imperatorij: & econtra l. 8. §. de dignitatibus. b. Harmenop. d. loco. Duces exercituum intelligit Paponius

AD LEGEM IULIAM

maiestatis.

TIT. VIII.

Si index contra constitutiones pronunciaffe dicatur.

1. Imp. Alexand. A. Paulino.

T I A M ex aliis causis maiestatis crimina cessant meo seculo: nedum etiam admittam te paratum accusare iudicem propterea crimine maiestatis, quod contra constitutionem meam [et] iuris dicis pronunciaffe. PP. 3. Id. April. Maximo II. & Iuliano Conf. 224.

De iureiurando.

2. Idem A. Faustianiano.

L ienam seclæ meæ sollicitudinem concepisti, quasi crimen maiestatis sustineres, si seruo tuo iratus [et] esse non perseueres, quod semper te facturum inconsultè iuraueras. PP. 3. Non. Febr. Iuliano II. & Crispino Conf. 225.

Si crimen non probetur.

3. Imp. Constantinus August. ad Maximum præf. vrbis.

S I quis alicui maiestatis crimen intenderit: cum in huiusmodi re conuictus, minimè quisquam privilegio dignitatis alicuius à strictiore inquisitione defendatur: sciat se quoque tormentis esse subdendum, si aliis manifestis indicibus accusationem suam non potuerit comprobare, cum eo qui huiusmodi esse temeritatis [et] reus deprehenditur. Illum quoque tormentis subdi oportet, cuius consilio atque instinctu ad accusationem accessisse videbitur, ut ab omnibus commissi consensu instituta vindicta possit reportari. PP. Kalend. Ianuar. Volusiano & Anniano Conf. 314.

De tormentis.

4. Imp. Valens, Valens, & Gratianus AAA. ad Olybrium P. V.

N Vllus omnino, cui inconsultis ac nescientibus nobis fideiularum tormenta inferuntur, militiæ vel generis aut dignitatis defensione uti prohibeatur: excepta tantum maiestatis causa, in qua sola omnibus æqua conditio est. Datum 8. Id. Iul. Valentiniano N. P. & Victore Conf. 369.

Quibus modis hic crimen admittitur, & de eius pœna. 1. De filiis damnatorum. 2. De his qui pro illis supplicant. 3. De filiabus damnatorum. 4. De emancipatione & rerum alienatione. 5. De vxoribus damnatorum. 6. De satellitibus, consensu, ministris, filiisque eorum. 7. De eo qui coniurationem pæfecit.

5. Imp. Arcadius & Honorius AA. Eutychiano præf. to pratorio.

Q uisquis cum militibus vel priuatis vel barbaris scelestam inierit factionem, aut factionis ipsius susceperit sacramentum vel dederit, de nece etiam viro- rum illustrium qui consiliis & consistorio nostro intersunt, senatorum etiam (nam & ipsi pars corporis nostri

2. Notar. 7. c. de *crimine de lese maiest.* c. Primum speciale criminis læsæ maiestatis Nuda voluntas hic punitur. v. *qua scripsi ad l. 18. D. de penis. addo Clar. d. loco. vers. scias autem l. ult. §. eo.* d. Prima pœna reorum læsæ maiestatis mors. l. 3. D. eo. §. 3. *Inst. de publ. iud.* de consuetudine solent in partes secari, Clar. d. loco. vers. *sed quaro*. Remissum tamen legimus hoc crimen aliquando, v. Papon. 22. *Arrest. l. 1. num. 3.*

(sunt) vel cuiuslibet postremo qui nobis militat, cogitauerit: (eadem enim seueritate voluntatem sceleris, qua effectum, puniri iura voluerunt) ipse quidem utpote maiestatis reus, gladio feriatur, bonis eius omnibus fisco nostro addictis. 1. *Filiis* verò eius, quibus vitam imperatoria specialiter lenitate concedimus, (paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est, hereditarij criminis exempla metuentur) à materna, vel auita, omnium etiam proximorum hereditate ac successionibus habeantur alieni, testamentis extraneorum nihil capiant, sint perpetuò egentes & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullos prorsus honores, ad nulla sacramenta perueniant: sint postremo tales, ut his perpetua egestas sordentibus, sit & mors solatium, & vita supplicium. 2. Denique iubemus etiam eos notabiles esse sine venia, qui pro talibus vnquam apud nos interuenire tentauerint. 3. *Ad filias* sanè eorum, quolibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, siue testata, siue intestatà decesserit, volumus peruenire, ut habeant mediocrem potius filiarum alimoniam, quam integrum emolumentum ac nomen heredis. Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus ausuras esse confidimus. 4. *Emancipationes* quoque, quæ à prædictis siue in filios, post legem duntaxat latam, siue in filias fuerint collatæ, non valeant. Dotes, donationes, quarumlibet postremo rerum alienationes, quas ex eo tempore qualibet fraude vel iure factas esse constiterit, quod primum memorati de incunda factione ac societate cogitauerint, nullus statuimus esse momenti. 5. *Vxores* sanè prædictorum recuperata dote, si in ea conditione fuerint, ut quæ à viris titulo donationis acceptæ, filiis debeant reservate: tempore quo usus fructus absumitur, omnia ea fisco nostro se relicturas esse cognoscant, quæ iuxta legem filiis debebatur: & Falcidia ex his etiam rebus filiabus tantum, non etiam filiis deputata videatur. 6. *Id* quod de prædictis eorum, quæ filiis cauimus, etiam de satellitibus consensu, ac ministris filiisque eorum simili seueritate censemus. 7. *Sanè* si quis ex his in eorum initæ factionis, studio verè laudis accensus, in itam prodiderit factionem, & præmio & honore à nobis donabitur. Is verò, qui usus fuerit factione, si vel serò (incognita tamen adhuc) consiliorum arcana patefecerit, absolutio- ne tantum ac venia dignus habebitur. Dat. Prid. Non. Septemb. Ancyra, Cæsario & Attico Conf. 397.

In libro Aureiani sic in margine notatu: ante has leges legitur à Bulgaro Greca constitutio. Sed alij non habent quia Greca est. Sed ne quid Codici deesset, quod ad eius restitutionem pertineret adiciendam existimauimus legem vltimam eiusdem tituli Basilicorum, ut eam edidit & interpret. est Cuiacius.

De morte rei. 1. De alienatione & manumissione.

2. De seruis in dominum torquendis.

3. De morte rei.

6. Ex lib. 60. Basilic. tit. 36.

M aiestatis rei etiam post mortem tenentur, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

De morte rei. 1. De seruis in dominum torquendis.

7. Paulus lib. singulari de publicis iudiciis.

M eminisse oportebit, si quid contra maiestatem imperatoris commissum dicatur, etiam post rei mor-

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ maiestatis. 1. Pœna supplicantis pro reo maiestatis, & confiscatorum substantia: & post mortem hoc crimen moueri incipit: & memoria defuncti damnatur: & res eius heredibus auferuntur. nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. 1. *Qui* verò incidit in hoc crimen, neque vendere potest, neque manumittere, neque villo modo alienare, nec rectè soluit debitor. 2. *Sed* & serui in eum torquentur. 3. *Et* mortuo eo res eius seruantur, quia existente herede agi oportet.

reo læsæ mai

De absente.

13. Idem A. Sylvano.

Aultera, si posteaquam crimen contra eam inchoatum est, prouinciam excefferit, etiam absente^a inter reos recipi posse^b, explorati iuris est. PP. Non. Mart. Attico & Prætextato Coss. 243.

De foro competente, de ea quæ post adulterium nupsit.

14. Imp. Gordian. A. Aquila.

Si, dum in tuo matrimonio vxor tua esset, se adulterio spoliuit: in^c ea prouincia, in qua id ipsum factum est adulterium, more solito persequi debes. Nec enim ab ea^d, quæ iam nupta^e & adulterium passa est, exordium accusationis sumi potest, si^f denūciatio criminis nuptias non præcessit. PP. Non. Decemb. Gordiano A. & Aniola Coss. 240.

De absente, de milite.

15. Idem A. Hilarino militi.

Si quondam vxor tua, antequam crimine adulterij accusaretur, prouinciam excefferit: neque absens accusari potest, neque in^g eam prouinciam, in qua stipendium facis, transmitti iure deposcitur. Sanè cum per occupationem militarem non licuit, accusare eam solenniter poteris. Nec enim tempus quo numeribus militaribus occuparis^h, vindictam tibi, quam maritali dolore percussus deposcis, debet auferre. PP. 4. Id. Mart. Attico & Prætextato Coss. 243.

In authent. vt nulli indic. §. si vero quis. coll. 9. tit. 17. al. 1. non. 13. 4. cap. 3.

Si vero criminis commissi occasione latuerit, aut prouinciam illam reliquerit in qua deliquit: inbemus legitimis edictis à iudice vocari eum: & si non audiat, illa in eum procedere, quæ nostris legibus sunt definita. Si vero cognoscatur quod in alia prouincia degat, inbemus prouincie illius iudicem in qua crimen commissum est, epistolam publicam ad prouincie illius iudicem in qua delinquens degit. Ille vero qui publicas suscepit literas, periculo suo & officij sui comprehendet eum, & ad iudicem prouincie transmittet in qua peccauit supplicis legitimis subiiciendum. Si vero qui publicam epistolam suscepit, hoc facere, aut officium eius imperata neglexerit: tunc & ipsum iudicem tres libras auri, & officium eius alias tres pro pena inferre inbemus. Sin autem iudex, aut aliquis officialium suorum propter lucrum eum non comprehenderit, aut comprehendens non transmiserit: qui hoc fecisse conuincatur, spoliatur cingulo, & exilio tradatur.

Si maritus defuit.

16. Imp. Valerianus & Gallienus AA. Archetilaos.

Abolitionem adulterij criminis postulans, præsidemⁱ, in cuius officio accusatio fuerit instituta, adire debes. Ceterum erras tu marite, existimans etiam si simpliciter, id est, sine abolitione destitisses^k, senatusconsulto^l in persona tua futurum locum non fuisse: diuersum enim diui principes saepe sanxerunt. Quin hoc amplius scias: nullam fuisse tibi vltius potestatem instituendi huiusmodi accusationes: quia & decreto patrum, & lege Petronia^m ei, qui iure viri delatum adulterium non peregit, nunquam postea hoc crimen deferre permittitur. PP. 15. Kal. Jun. Maximo & Glabrione Consulibus. 257.

De lenocinio.

17. Idem AA. Victorino.

Sine metu legis Iulie de adulteriis coercendis reuocare vxorem in matrimonium potes: cumⁿ nihil amplius quam libellos accusationis obtulisti: quia postea comperrisse te affirmas, quod vana indignatione ad accusationem incitatus fueris. Is enim committit in poenam quam lex certo capite denūciat, qui vel publicè adulterio damnatam habet: vel adulteram sciens^o, vt ignorantiam simulare nō possit, retinet vxorem. PP. 6. Kalend. Augusti, ipsi AA. III. & III. Coss. 258.

De polygamia.

18. Idem AA. & Valerian. C. Theodoræ.

Evm^p, qui duas^q simul habuit vxores, sine dubitatione comitatur infamia. In ea namque re non iuris effectus, quo ciues nostri matrimonia contrahere plura prohibentur: sed animi^r destinatio, cogitatur. Verumtamen ei qui te ficto^s cœlibatu, cum aliam matremfamilias in prouincia reliquisset, sollicitauit ad nuptias: etiam^t crimen^u stupri, à quo tu remota es, quod vxorem te esse credebis, ab accusatore legitimo solenniter inferetur. Ceterum res tuas omnes, quas ab eo interceptas actionis instantia impetrabis à rectore prouincie: nam ea quidem quæ se tibi vt^x sponsæ daturum promisit, quomodo repetere cum effectu potes quasi sponsa? Accepta Id. Maiis, Antiochiz, Tusco & Basso Coss. 259.

De absente.

19. Imp. Diocletianus & Maximianus, AA. ad Pompeianum.

Quamuis indubitati iuris sit, quotiens adulterij crimen intenditur, præsentiam accusatoris præcedere oportere^y: tamen quoniam ex literis tuis cognouimus Materiam Propositi Viatoris vxorem, habitis quæstionibus, cum Iuliano quodam adulterium commississe, detecta sub ipsa probatione sententiæ Viatoris ipsius præsentiam^z postulas: non putauimus confecto penè iudicio, facinore etiā agitata quæstione conuicto. Propositum ab excubiis limitis reuocandum. Dar. S. Non. Decemb. AA. & Coss.

De stupro.

20. Idem Augusti & Cæsar. Didymo.

Fœdissimam^a earum nequitiam, quæ pudorem suum alienis libidinibus prosternunt, non etiam earum quæ per vim^b stupro compressæ sunt, irreprehensa^c voluntate, leges vlciscuntur. quin etiam inuolata existimationis esse, nec nuptias earum aliis interdici, merito placuit PP. 3. Non. Octob. ipsi III. & III. AA. Coss. 290.

De eo qui per occupationes publicas accusationem instituire non potuit.

21. Idem AA. & CC. Siliano.

Ob commissis adulteriis, atque accusandis vxores, certa tempora, quæ vtiliter^d computari solent, præscripta sunt. si igitur per occupationes^e publicas accusationem instituire non potuisti, nec ante creditum tibi munus præscripta tempora transacta sunt: post depositam sollicitudinem, qua detineris, integram accusandi potestatem habebis: ad quam cum vacare cœperis, properare debes: nec effrenata licentia ad terrendam aduersariam futuræ accusationis speciem præendas. PP. 14. Kalend. Nouem. ipsi III. & III. AA. Consulibus. 290.

De meretrice.

22. Idem Augusti & Cæsares Oblimosii.

Si ea, quæ stupro tibi cognita est, & passim^f venalem formam exhibuit, ac prostitutam meretricio more vulgo se præbuit: adulterij crimen in ea cessat. PP. 12. Kalend. Nouemb. ipsi III. & III. AA. Coss. 290.

De seruis. 1. De pecunia data ad redimendam litis vexationem, vel captandam impunitatem.

23. Idem Augusti & Coss. Proculo.

Serui^g ob violatum contubernium^h ipsumⁱ adulterij crimine accusari non possunt. 1. Is autem, qui post^h dissociatum matrimonium vxorem licito iure duxit, obque intentatæ accusationis ac potētis patrocinij metum, ei, qui accusationem instituerat, aurum & argentum dedit: ad recipiendum id, vlciscendamque turpis lucri cupiditatem, adire præsidem potest: qui examinatis^j partium^k allegationibus, & inquisita fide veris, si quidem id ab eo, qui innocens est, ob illati criminis timorem datum esse cognouerit: quæ admodum sententiam formare debeat, ex euentibus iuris placitis instruetur. Sin vero confiterit corrupti matrimonij velut mercedem ad captandam impunitatem solutam^l pecuniam^m esse: eum, qui etiam aduersus senatusconsulti censuram cum fœdissimo flagitio accepit, puniri iubebit. Kal. PP. Nouemb. ipsi III. & III. AA. Coss. 290.

De iniusto contubernio.

24. Idem Augusti & Cæsares Dionysio.

Si eius, à quo nunc adulterij rea postularis, contra iuris formam contubernioⁱ hæsisit, innumeris auctoritatibus te tueri potes.

De existimatione.

25. Idem Augusti & Cæsares Sossiano.

Et si libidine intemperatæ cupiditatis ex actorū lectione exarsisse te cognitum est: tamen cum ancillas^k compressisse, & non liberas stuprasse detectum^l sit: ex huiusmodi sententiæ grauata^m potiusⁿ opinionem tuam, quæ infamia afflicta esse manifestum est. PP. 5. Idus Martii, Tiberiano & Dione Coss. 291.

Si de statu accusati dubitetur.

26. Idem AA. & CC. Crispino.

Quoniam Alexandrum, qui in crimen vocatur, etiam præscriptionem esse pollicitum eo nomine, quod accusator vxorem post deprehensum adulterij penes se habuisse videatur, & de statu suo agere nunc velle perspeximus: ita ordo^o quæstionis dirimendus videtur vt in primis^p quidem de statu Alexandri quæatur. ita vt si liberum eum esse adhibita audientia deprehenderit, præscriptionis ei^q

y l. ult. §. de accus.

z Etiam absente accusatore, reus præsens cōdemnari potest.

a Quidam hæc legem referunt ad Tribadas seu fictrices, de quibus v. Inuenal. Sa 197. 6. Martialem 1. Epig. 18. v. Pap. 21. Arrest. 7. nu. 2. Clar. 3. sen. §. Fornicatio. verbi. inter mulieres. Petrum Gregor. 6 syntagm. 14. sed male: agitur. ni hac lege de mulieribus vltro se stupro deditibus.

b vim passæ mulieri, nuptias alioquin non interdicunt. l. 13. §. 7. l. 9. ff. eod. adde Traquellus tract. de pan. causa 30. c Integra voluntate vim mulier pati potest. Tolle voluntatem ex medio, omnis actus est indifferens. Bald. d. l. 5. l. 15. in f. §. eod. l. 11. §. 5. ff. eo. e Marito reipublice causa occupato non curunt tempora ad accusandam vxorem de adulterio constituta.

f v. l. 29. in f. §. eo. cæcis lib. non pōt. ad i. p. v. d. s. u. Adulterij non tenetur, qui ei coniungitur quia iā se multis meretricio more prostituit, s. n. p. s. Basilic. cod. cap. 33. 6. Harm. 2. §. 21.

g l. 24. §. eod. v. l. 6. ff. eod. adde quæ scripti ad l. 3. in f. ff. de cap. m. i. Cur ita? Matrimonium quod non est, violari non potest, ad de l. 13. §. 5. ff. eod. h Iuste repudia ta mulier duci potest.

i v. l. 23. §. eod. k Stupri cū ancilla dāmnatus non fit infamis, l. 29. in f. §. eod. l. 6. ff. eod. l. 25. ff. de m. i. r. §. 1. Opinionis grauatæ & infamie differentia.

m Verberibus eum affici qui cum ancilla propria tē habeat, ex nouo iure Orientis referre Harmenopolus 6. r. 3. §. 2. n v. l. 1. §. 2. de ord. cogni. l. 1. §. 5. de of. rector. p. r. o. c. & ita quibusdam in causis ciuilibus causa criminali antepōnitur. vt hic: Et l. 8. ad l. Fab. l. 2. C. Theod. de falsis.

II. j.

2 Imo, non est ei facienda, l. 2. §. 7 ff. eo. b Serui adulterij accusari possunt l. 5. l. 12. §. 3 ff. de accusat. c hinc colligunt, Damnatam penam remitti, si ab aliqua muliere in matrimonium postulantur, Rebuff. l. c. 9. n. 34. Pap. 24. Aref. 10. num. 14. dixi l. 31. ff. de pen. u. Tirag. tract. de pen. caus. 56. d dixi ad No. 134. c. 12. / e de quo v. l. 1. eo. Adulterium repellit temporis exceptio, lenocinij & ordinis. f De lenocinio v. l. 1. §. 4. ff. eo. l. 39. in fi. l. 47. ff. s. lo. l. 1. §. 5. eo. g ordinis sc. quo primum accusandus est is cui adultera nupsit post matrimonium. h l. 14. §. 5. eo. i i. violata castitatis, quæ pudore retinetur. k al. præstigia. l hac verus fuit blata admittitur accusatio, si lege nō reprobetur accusatoris persona & asserantur probatio nes per testes extraneos & de mesticos, etiam cum quaestione v. l. 32. §. 1. eo. m Adulterium an & quando admittatur in tabernæ præpositam mulierem. l. 1. c. Theod. eod. 6. Harm. 2. §. 22. Syn. Bas. eod. c. 63. n. 125. §. 1. eo. o Adulterium commissum cū domina caupona, puniti potest, si ipsa per se vinum in tabernæ præbere solita est, adde l. 47. ff. de ritu. p d. l. 25. q Vinum per se potantibus præbere, vile & seruile est ministrum: unde hic negatur, adulterium cum eiusmodi muliere committi. Nam ille bonæ estimationis mulierum pudicitie & prosperitatis, nulla vilium & commiseratione dignatur ratione habita. Sy. Bas. eo. c. 63. r v. l. 49. §. 4. D. de leg. 3. hinc colligunt, Iure ciuili stuprum non committi cum mere trice v. Clar. §. 5. sen. ten. §. fornicatio 5. vers. 1. t. l. 2. Co. Theod. eod. dem. u Adulterij crimen non omnibus sine vllo discrimine intendere permittitur: ut ne volentibus temere liceat fœdare cō nubia, sed solis proximis, maximeque necessariis personis a quo aut patri, fratri, patruo, auunculo: sed inter omnes maximè viro. 6. Harmenopul. 2. §. 4. x Etiam hodie publicæ accusationes adulterij sunt v. C. 20. obs. 22. y 6. Harmenop. 2. z l. 2. in fin. de abolitionibus. a leg. 2. §. 8. leg. 14. §. 3. D. eod. deinde pater d. §. 2. socer l. 11. §. 3. D. eod. Quid sponsus v. leg. 7. §. 1. eod. b Maritus tori genialis vindex esse debet. potest tamen mitius experiri cum adultero n. Papow. 22. Aref. 9. nu. 12. c leg. 2. §. 8. eod. d Extranei hodie non accusant de adulterio. e id est, adulteros. deest hæc sententia in Codice Theodosiano, quam tamen verisimile est desumptam ex l. 4. C. Theod. quorum appellat. non recipiuntur. f leg. 9. §. 1. eod. leg. 18. §. 5. de transactionibus. §. 4. inst. de public. indic. deportationis meminit l. 4. §. de quaestionibus vide l. 5. D. de quaestionibus: v. Cuias. 6. obs. 11. 19. obs. 39. 20. obs. 19. Horom. 21. l. 1. obs. 7. hodie adultera aliter punitur Authentica proxima §. eodem: dixi ad No. 134. cap. 10. f Adulterij pœna olim deportatio, leg. §. ff. de quaestionibus. Hodie, hoc est, nouo iure

De nuptiis inter adulteros.

27. Idem Aug. & Cas. Phœbo.

Commisum antea adulterium cū eo, qui se postea nuptiis sociavit, velamento matrimonij non extinguitur. PP. 18. Kal. Ian. CC. Coss.

De exceptione temporis lenocinij, & ordinis.

28. Idem AA. & CC. Concordio procons. Numidia.

Ita nobis cordi pudor est, ut remoueamus præscriptis de medio cæteris præscriptionibus, præter quinquenij temporis, & lenocinij quod marito obicitur, exceptione illam etiam quæ post solum prius matrimonium ante denunciationem nuptiarum competit, fidem criminis nosci. Indignum enim est ut ultionem pudoris præstigia verus iuris excludant. PP. Kal. Iun. Tufco & Anulino Coss. 295.

De domina caupona vel famula.

29. Imp. Constantinus Augustus, Africano.

Quæ adulterium commisit, utrum domina caupona, an ministra fuerit, requiri debet, & ita obsequio famulata seruili, ut plerumque ipsa intemperantiæ vina præbuerit: ut si domina tabernæ fuerit, non sit a vinculis iuris excepta. Si verò potantibus ministerium præbuerit: pro vilitate eius quæ in reatum deducitur, accusatione exclusa, liberi qui accusantur, abscedant cū ab his fœminis pudicitie ratio requiratur, quæ iuris nexib. detinetur. & matris familiaris nomē obtinet. Hæc autē immunes a iudiciali seueritate, & stupri & adulterij præsentur, quas vitæ vilitas dignas legum obseruatione non credidit. Supra scripta. Dat. 3. Non. Feb. Heraclia, Constantino A. VII. & Constantio C. Coss. 326.

De accusatoribus pœna adulterij.

30. Idem A. ad Euagrium.

Quamuis adulterij crimen inter publica referatur, quorum delatio in commune omnibus sine aliqua legis interpretatione cōceditur: tamē ne volentibus remere liceat fœdare connubia, proximis necessariisq; personis solummodo placet deferri copiam accusandi: hoc est patri, fratri necnō patruo, & auunculo, quos verus dolor ad accusationem impellit. Sed etiam his personis legē imponimus, ut crimē abolitione (si voluerint) compefiant. In primis maritus genialis tori vindicē esse oportet: cui quidē & ex suspitione reā coniugē facere licet: vel eā, si tantū suspicatur, penes se retinere nō prohibetur: nec inscriptionis vinculo contineri, cū iure marito accusaret, veteres retro principes annuerunt. Extraneos autē procul arcēri ab accusatione cōseimus. nā est omne genus accusationis necessitas inscriptionis ad stringat, nōnulli tamē proteruē id faciūt, & falsis cōtumeliis matrimonia deformāt. Sacriligos autē nuptiarū gladio puniri oportet. PP. Nicomedia 7. Kal. Maij, Constantino A. VII. & Constantino Coss. 111. l. 1. Coss. 326.

In auth. vt nulli Ind. §. Si vero quando. col. 9. tit. 17. al. 9.

Nov. 134. cap. 10.

Sed hodie adultera vel berata in monasterium mittatur: quam intra biennium viro recipere licet. Biennio transacto, vel viro, priusquam reduceret ream, mortuo: adultera tonsa monastico habitu suscepto, ibi dum vivit, permaneat: duabus partibus propriæ substantiæ liberis, si habet, applicandis: tertia

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l. 4. C. Theod. e. p. l. 3. §. 1. eod. v. l. 27. §. 5. ff. l. 8. §. 6. §. 3. de repud. + & ita mitigatur durities legis 12. §. 1. ff. qui & a quib. q. l. 7. C. Theod. e. x l. 27. ff. vers. amorem. Quæstione dotis petita ac similium, adulterij quæstio prorogari non potest. f suppetant, d. l. 7. t. l. 8. C. Theod. e. u. v. l. 19. §. 5. de epis. Audita est Mœnia negans adulterium cū Titio commissum, vel eo solo quod Titius genere nimis propinquus ei esset. Si Mœnia postmodum nubit Titio, præsumitur adulterij commississe, vt actu contra rio subsecuto, præsumatur aliquid in præteritū, q. aliis erat incredibile. x Præsumitur nemo cū proxima consanguinea adulterij committere velle vt hic. Quid si mulieris marito mortuo, cum ea post nuptias contrahat? præsumitur adulterij tum admisisse, cum accusetur. y l. ult. §. de probationibus.

fit lib. 12. Barbatus rigido nupsit Callistratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo solet. Præluxere faces, velarunt flammea vultus, Nec tua defuerunt verba, Thalassie tibi. Dos etiam dicta est. Nondum tibi Roma videtur Hoc satis expectas, nūquid & vt pariat. & hæc de masculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio affuerat. Seneca cōtrovers. Iactatur modo in puerilem modo in muliebrem habitum composita.

k i. vbi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti, Paulus ad Rom. 2. vers. 27. & ceteros ap. phetes tūc quoniam christi tūc dicitur & ceteros dicitur in christi m nec inueniuntur, n. r. quæ dixi ad N. 77. Nov. 141. o l.

a Plenior est hæc constitutio in lege 2. C. Theod. de repud. b id est, 60. die. rum, l. 3. s. eod. c l. 1. in f. qui & a quibus manum. v. Cuiac. 35. obser. 23.

d sumpta est hæc constitutio ex 60. Eclog. 37. c. 67. 6. Harm. 2. e l. 9. C. Theod. v. Non. Leon. 34. Synops. Basilic. 37. tit. 1. ex tit. 57. adde l. 7. ff. de adul. Clar. 5. sent. §. fornicatio. vers. cum pupilla. f l. un. C. Theod. eod. 37. Eclog. 11. c. lib. 60. tit. 57. † Nouella Leonis 34. pupillæ addicit. s. Harm. 11. §. 18. g 9. C. Theod. 9. 60. Eclog. 37. tit. 1. c. 8. 6. Harm. 2. in f. Clar. d. loco ver. mulieris etiā. adde Senec. 7. con. tronerf. 6. Instit. de her. instit. vers. seruum adulteri. l. 12. §. 7. ff. qui & a quibus manum. h aliud est in dominis, si se ancillis suis iunxerint, v. l. un. §. com. de manumiss. i quid si liber. tis? v. l. 3. §. de nu. prijs. k l. un. C. Theod. eod. l. de ignis sup. plicio, dixi ad l. un. C. de Nili ag. geribus. m vox eadem est in l. 6. §. de se. fugitum. n de lege Iulia scripsi ad l. 1. §. 2. ff. de vi & vi. o dixi ad 48. ff. 6. §. 8. Instit. de publican. ind. p dixi ad. 48. ff. 7 q. l. 1. §. ne vxor pro marito. l. 24. ff. de donat. inter. vir. r vide l. 1. ff. de vi priuata. §. 8. Instit. de publ. ind. Ficus pro quota bonorum ad eū delata tenetur creditoribus vr hic: Demus fiscum maiori Titij filio successit se iute municipali, forores arbitrio fratris maioris natu dotari: Num tenetur fiscus filias dotare? Cū ea lis moueretur Rothomagi anno 1563. corā Carolo IX. Francorum rege, tūc ptimum maiore declarato, iudicatum est in re ita dubia aduersus fiscum, v. Tom. 2. constit. Gall. tit. 1. f vide quæ scripsi ad l. 1. §. de donationib. t v. l. 5. in f. ff. de fideiusso. l. 1. ff. de vi priuata. u Fiscus heredis loco habetur, dixi ad l. 128. ff. de reguli iuris. v. Re'andum à Valle 1. conf. 31. num. 32. y De raptu sponsæ potest agi legibus Iuliis. z l. 1. §. 6. ff. de vi publica. a In criminibus noxalis actio non datur in dominum.

facinus confessumque puniri. Dat. 2. Non. Decembr. Constantinop. Theodosio A. III. & Abundantio Conf. 393.

De diuortio.

35. Imp. Honor. & Theod. AA. Palladio præfecto prætorio.

Si mulier repudij oblatione sine vlla legitima causa à se dari dixerit: ne viduitatem stupri procacitate commaculet, accusationem repudiato marito iure deferimus. Dat. 12. Kalend. Mart. Rauennæ, Eustachio & Agricola Conf. 421.

De manumissione seruorum adulteræ post eius mortem.

36. Imp. Iustinianus A. Ioanni præfecto prætorio.

Libertatem seruorum qui ad dominium pertinent vxoris vel mariti, vel parentum eorum repudio misso, propter suspicionem criminis adulterij, legum conditores intra duorum b mensium spatium post missionem repudij numerandum suspendi definiunt, propter tormentorum quæstionem (si opus exegerit) eis imponendam. Sin verò vxor || tua || matrimonio sub præfato modo dissoluto, rebus humanis exempta fuerit: nihil de tēpore quousque seruos eos propter memoratā causam permanere deceat, adiciūt. No bis verò necessarium esse videtur, certū tempus etiā in hoc casu statuere propter dotis quæstionem, vtrum in lucro marito cedat, an heredibus mulieris restituatur. Sancimus itaque duos || etiam || menses post mortem mulieris seruari, vt intra eos, ante dicti serui permaneant; & facultatem maritus habeat probationes adulterij per eos præstare. Trāfacto verò memorato tempore licentiā habere heredem mulieris libertatem eis imponere: nisi per culpam eius maritus prohibitus fuerit causam adulterij, tēpore videlicet imminente exercere. Dat. 5. Kal. Nouemb. Constant. post consularum Lampadij & Orestis VV. CC. anno secundo 532.

De adulterij poena.

XXXVII*.

Adulteris a verberatis & tonsis nares abscinduntur. Nuncii verò & impij huiusce facinoris administri, verberati & tonsi in perpetuum relegantur.

Si quis eam, cuius tutor fuerit, corruerit.

Tit. x.

1. Imp. Constantinus A. ad Bassum vicar. Italiæ.

Si tutor pupillam quondam suam violata castitate stuprauerit, deportationi subiungatur, atque vniuersæ eius facultates fisci † iuribus vindicentur, quamuis eam poenam debuerit sustinere, quam raptori leges imponunt. Dat. Prid. Non. April. Aquil. Constantino A. VII. & Constantio C. Conf. 326.

De mulieribus, quæ se propriis seruis iunxerunt.

Tit. x i.

Seruus qui concubuit cum domina, debet comburi, & domina decapitari. Bald.

1. Imp. Constantinus A. ad populum.

Si qua cum seruo || suo || occultè rem habere detegitur, capitali sententiæ subiungatur, tradendo ignibus i verberone m. Sitque omnibus sacultas crimen publicum arguendi, sit officio copia nunciandi, sit etiam seruo licentia deferendi, cui probato crimine libertas dabitur. Filij etiam quos ex hac coniunctione habuerit, exuti omnibus dignitatis insignibus, in nuda maneant libertate, neque per se, neque per interpolitam personam quolibet titulo volūtatis accepturi aliquid ex facultatib. mulieris. Successio autē mulieris ab intestato, vel filiis, si erunt legitimi, vel proximis cognatisque defera tur, vel ei quem ratio iuris admittit. Id autē & quod ille qui condemnatus est, & quod ex eo suscepti filij quolibet casu in sua videantur habuisse substantia, mulieris dominio sociatum, à memoratis successoribus vindicetur. Dat. 4. Kal. lun. Serdicæ, Constantino A. VII. & Constantio C. Conf. 326.

Ad legem Iuliam de vi publica, vel priuata.

Tit. x i i.

Si ob viri debitum res vxoris pignori capiantur.

u Successor: quidam ita legunt. x Fiscus heredis loco habetur, dixi ad l. 128. ff. de reguli iuris. v. Re'andum à Valle 1. conf. 31. num. 32. y De raptu sponsæ potest agi legibus Iuliis. z l. 1. §. 6. ff. de vi publica. a In criminibus noxalis actio non datur in dominum.

1. Imp. Severus & Antonin. AA. Pelitiæ.

B⁹ debitum viri, vel ciuile munus, res vxoris quæ pignori capiunt, vim contrahere videntur. Dat. Kalend. Iulius Romæ, Antonino A. II. & Geta II. Conf. 206.

De tertia parte bonorum tutoris publicata.

2. Imp. Antoninus A. Vero.

Tutoris tui lege Iulia de vi priuata damnati, si tertia pars bonorum fisco vindicata est, tutelæ actionem pro ea portione aduersus fiscum dirige: modo si nulla præscriptio locum habeat. Nam successio pro oneribus portione suæ responderet. PP. XV. Kalend. Mart. Antonino A. III. & Balbino Conf. 214.

De sponsa raptâ, vel filio alterius incluso.

3. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Bianori.

Si confidis sponsam filij || tui || raptam esse, vel filium tuū inclusum: instituere solenni more legis Iulie de vi accusationem apud præsidem prouinciæ non prohiberis. PP. 8. Kalend. Maij, Veronæ, AA. Conf.

De delictis seruorum. De verberibus.

4. Idem AA. & CC. Liberatio.

Si criminis accusationem propter res à seruo raptas intendam putaueris, non contra dominum, sed contra eum, quem facinus commisisse proponis, hanc instituere debes. Sed quoniam à Fisculo etiam te verberibus afflictum adseueras: si hominibus coactis, hoc fecerit, de hoc etiam, si legis Iulie de vi priuata reum deferendum putaueris, apud præsidem prouinciæ age non ignarum, quem admodum criminibus probatis res vindicari debeat. S. 17. Kal. Iul. Sirmij, AA. Conf.

De ingressu in possessionem fundi.

5. Idem AA. & CC. Oploni.

In possessionem fundi licet creditor per vim ingrediat, Iulie legis vis priuata reus deferri potest. S. VI. Id. De embr. Nicomedæ, CC. Conf.

De eo qui vim facere tentat, & causam malorum præbet.

6. Imp. Constantinus Augustus, ad Catulinum proconsulem Africæ.

Quoniam multa facinorâ sub vno violentiæ nomine continentur, cùm aliis vim inferre certantibus, aliis cum indignatione resistentibus, verbera cædæque crebro decinguntur admittæ: placuit, si forte quis vel ex possidentis parte, vel ex eius qui possessionē temerare tentauerit, interemptus sit: in eū supplicium exerceri, qui vim facere tentauerit, & alterutri parti causam malorum præbuerit: & nō iam relegatione, aut deportatione insulæ plectatur, sed supplicium capitale excipiat, nec interposita prouocatione sententiam, quæ in eum fuerit dicta, suspendat. Dat. XV. Kal. Maij. Serdicæ, Gallicano & Basso Conf. 317.

De poena non probantis crimen. De causa possessionis ante accusationem de vi decidenda.

7. Idem A. ad Bassum P. V.

Si quis ad se fundum vel quodcunque aliud asserit pertinere, ac restitutionem sibi competere possessionis putat: || aut || ciuilitè m super n possidendo agat, aut impleta solennitate iuris crimen violentiæ opponat: non ignarus, eam p || sententiam subiturum, si crimen obiectum non potuerit comprobare, quam reus debet excipere. Quod si omiſsa interpellatione vim possidenti intulerit, ante omnia violentiæ causam examinari præcipimus, & in ea requiri, quis ad quem peruenerit possidentem: vt ei quem constiterit expulsum, amissæ possessionis iura reparentur: eademque protinus restituta, || si criminalis quæstio agitur, || violentus poenæ non immerito destinatus in totius litis terminum differatur: vt agitato negotio principali si contra eum fuerit iudicatum, in insulam deportetur, bonis omnibus abrogatis. Propos. prid. Non. Octobr. Romæ, Constantino A. V. & Licinio Conf. 319.

De seruis: 1. De vilibus personis. De his qui sepius deliquerunt. 2. De iudice qui legitimam poenam non irrogavit.

8. Imp. Valentin. Theodos. & Arcad. AAA. al Albinum præfect. vrbi.

Seruus qui proprio motu vim intulit, debet mori: si horratu vel iussu domini, poena mitigatur: & ideo damnatur in metallum. Bald.

ceptiones vide apud Socinum reg. 123. p poena talionis, l. 17. §. de accusationibus. q v. l. 5. §. eod. r v. quæ notauit ad l. 156. §. 1. ff. de reg. iur. v. Cuiac. 5. obs. 15. f Spoliatus ante omnia restituendus vr hic: c. 2. e. in l. iuris. ex. de restit. spoliat. Cuius sententiæ vide duodecim exceptiones apud Socinum reg. 179. t v. l. 10. §. de iudic. u Testari non potest, qui de vi damnatus est. i. Harmen. 1. §. 27.

II. ij.

b l. 10. §. 1. ff. de vi public. l. 3. §. 1. ff. de vi priuata. c l. 6. §. 7. eod. v. l. 7. vers. quod si omiſsa j. eod. l. ult. ff. de vi priuata: adde l. 3. §. unde vi. d l. 1. vers. quoniam c. Theod. e Violentiæ nomen. f Vi facta, si eedem fieri contigerit, siue ab iis qui vim inferit siue ab iis qui patiuntur, ille supplicio subiiciatur, qui vim inferre ausus est. Ipse. n. cædi causam dedit. Synops. Basilic. 10. tit. 2. ex tit. 18. c. 13. g vide l. 5. §. eod. h Si cædes vi illata immixta, poena vis illata, capitalis vr hic: c. j. eod. i Causam dans cædi, aut damno, cædem & damnum intulisse videtur. Cædes auctori vis inferenda imputatur. l. 7. §. 1. ff. ad l. Aquil. Pone: mandauit Seius Titio vt domum Caij ingrederetur. non Titius ipse sed eius mandato aut rogatu. Sempronius domū ingressus est: quaeritur vtrum Seius teneatur? Hippolytus Mar filius conf. 67. nu. 36. negat & hæc legem seruati, si primus tantum mandatarius ingrediatur, vt cum hæc lex odiosa sit, non sit extendenda. k alias ordinaria vis illata poena, deportatio, §. 8. Instit. de publ. ind. l. 1. §. 3. C. Theod. e. m De vi duob. modis agitur. Ciuilitè per interdictionem vnde vi: criminaliter, legibus Iuliis l. 4. §. unde vi. l. 1. §. quando ciuil. act. l. 1. §. 1. ff. unde vi. Cum de vi criminaliter agitur, possessorij iudicium cum criminali nihil comune habet, vr hic. n l. 5. §. eod. o hinc nascitur exceptio spoliij. de qua vide Oldendorp. c. 23. de exceptionib. Spoliato agenti interdictione recuperandæ possessionis, exceptio dominij obici nō potest, etiā si in continenti de dominio probare velit, & ad id probandū se vltro offerat, vr hic: Cuius sententiæ quinque exceptiones.

a l. 4. c. Theo. eo. adde l. 157. D. de reg. iur. vim admittens seruus infcio domino, ipse puniatur, non dominus: voluntate domini admittens, punitur quoque: ipse vero dominus si in dignitate positus sit, dignitatem amittit & sic infamis: in vilis vel infamis, vel aliis quidem in dignitate constitutus, sed tamen sapius vim admittit, poena de vi tenetur. Syn. Bas. 10. ti. 2. ex ti. 18. c. 13. b Infamis sit lege Iulia de vi damnatus. c l. 1. D. de vi priuata.

d Iustus domini in atrocioribus delictis non excusat. e Perseuerantia in delictis grauius punitur l. 281. §. 3. ff. de po. nu. f vim apud se probatam punitur negligens, aut mitius puniens iudex, infamia notatur Syn. Bas. 10. ti. 2. ex ti. 18. c. 13. g Impunita delicta esse non oportet. h Poenas legibus constitutas molliore iudex non potest. i 6. Harm. 7. c. 281. §. 3. ff. de po. nu. k Paria sunt rapere, & raptas res scientes seruare vt hic. 6. Harm. 7. §. 3. l iterata delicta vt sapius delinquentes, seu perseuerantes, grauius punitur l. capitalium §. 1. de po. nu. v. l. 1. ff. de recepta. toribus. Paul. 5. sen. 21. §. 1. m Buccellarij, milites corporis cu stodes, qui suis dominis adstant semper. Renatus, apud Gregorium Turonensem, Occylla bucellarij. Etij. & interpretes Graeci βουκελλάρης & βουκελλάρης. & in veterib. glossis, Adsecula bucellarius. & lege Gotthorum siue VVilgorthorum §. 1. Si in patrocinio constitutus sub patrono aliquid adquisierit medietas in patroni vel filiorum ipsius potestate consistat: aliam medietatem bucellarius qui adquisiuit obtineat adde l. 1. c. 2. Feud. 7. §. 8. Alciat. 3. dispunct. 20. a. apud Suidā Buccellarios esse ait, Gallograecos: & ab eodem Gallograeciam, Buccellariorum regionem dici. Is vero qui sub Theodosio iunioris militiam Romanam descripsit, auctor est, Buccellarios equites fuisse in exercitu Romano, quibus magister militum per Orientem praeratur: aliosque iuniores dictos, alios seniores, vt existimare libeat, milites hosce cum missionem impetrassent, latrocinio & rapto viuere solitos. Turneb. 24. aduersar. 26. & 26. c. 15. ex Mauricio, qui de militia Romana Graece scripsit, Buccellarios, equites armatos Zabis notat: & in agmine ante Imperatorem exercitus equitasse. hinc βουκελλάρης βανδης apud eundē Mauricio, Meminit etiam Zonaras Ducis Buccellariorum. Quidam a bucellato, pane militari, dici putant. his adde quae de bucellariis alijs scripsi. n De Isauris iam dixi ad l. 10. §. 3. de feru. o l. 3. D. de vi publica. p Dissimulanda non est legum executio praedictis prouinciarum vel iudicibus. q C. Theo. 24. 25. 6. Harmen. 60. Ecl. 53. adde Nou. 143. 150. Nou. Leo. 35. v. Clar. 5. sent. §. Raptus. 5. Extr. 17. r Eclog. d. loco. §. 3. vers. Sin autem. Insist. de publicis iudicijs. s Eclog. d. loco. d. vers. Sin autem. Harmenop. d. loco. l. 5. §. 2. ff. de vi publica. t Harmenop. Eclog. d. loco. u Eclog. Harmenop. d. loco. l. 1. Cod. Theod. 404. x Harmenop. Eclog. d. loco. y Poena raptus. Quid si raptor cum rapta non coit? punitur hac lege, nisi cum posset noluerit, vel si poenituerit. vide Clar. 5. sent. §. raptus. vers. sed quid. z l. 2. l. 5. l. 34. sup. de episcopis. a dixi ad l. 31. ff. de reg. iur. c. Si Paulus. distinct. 32. c. 5. adde Aristotelem. 6. Ethic. in fi. b Raptor ab homicidij crimine non est vacuus.

De raptore & eo qui raptori rem seruat.

9. Imp. Honor. & Theod. AA. Aurelio praef. praet.

Crimen non dissimile est rapere, & ei, qui rapuit, raptā rem scientem delictum seruare. Da. I. I. Non. Mart. Honorio IX. & Theod. V. I. AA. Coss. 412.

De Buccellariis, Isauris, armatis seruis.

10. Imp. Leo & Anthemius. AA. Nicoftrato praefect. praetorio.

Omibus per ciuitates & agros habendi Buccellarios vel Isauos, armatosque seruos licentiam volumus esse praclusam. Quod si quis praeter hac quae nostra mansuetudo salubriter ordinauit, armata mancipia, seu Buccellarios, aut Isauos in suis praedijs, aut iuxta se habere tentauerit, post exactam centum librarum auri condemnationem, vindictam in eos seuerissimam proferri facimus. Viri quoque clarissimi prouinciarum rectores in spectaculis esse debebunt, ne quis audeat hac statuta nostrae mansuetudinis in aliquo violare: scientes quod ex dissimulatione, dignitatis & administrationis cingulo priuabuntur, & post centum librarum auri multam, salutis vitaeque suae periculum sustinebunt: primatibus videlicet apparitionis suae per sonis praeter amissionem fortunarum suarum capitali quoque supplicio feriendis. Dat. 5. Ka. Sept. Anthemio A. I. Coss. 468.

DE RAPTVM VIRGINVM, SEV viduarum, necnon sanctimonialium.

Tit. XIII.

1. Imperator Iustinianus A. Hermogeni magistro officiorum.

RAPTORES virginum honestarum, vel ingenuarum, siue iam desponsatae fuerint, siue non, vel quarumlibet viduarum, & feminarum, licet libertinae vel seruae alienae sint, pessima criminum peccantes, capitali supplicio plectendos decernimus: & maxime si Deo fuerint virgines vel viduae dedicatae: quod non solum ad iniuriam hominum, sed etiam ad ipsius omnipotentis Dei irreuerentiam committitur: maxime cum virginitas vel castitas corrupta restitui non possit. Et merito mortis damnatur supplicio: cum nec ab homicidij crimine huiusmodi raptores sint vacui. Ne igitur sine vindicta talis crescat infamia, sancimus per hanc generalem constitutionem, vt hi qui huiusmodi crimen commiserint, & qui eis auxilium inuasionis tempore praebuerint: vbi inuenti fuerint in ipsa rapina, & adhuc flagrant crimine comprehensi, & a parentibus virginum,

c De raptus conficiis & complicitibus. d De parentibus, v. d. l. 34. e De consanguineis. Consanguineus consanguineus raptorem potest interficere. f Tutor raptorem pupillae suae, potest in ipso rapto interficere. g Grauior est raptus in nuptiam quam non nuptiam. h De nuptae rapto. i Duplex crimen, maiore poenam meretur, quam quod simplex est. k Acetbius

vel ingenuarum, vel viduarum, vel quarumlibet feminarum, aut earum consanguineis, aut tutoribus, vel curatoribus, vel patronis, vel dominis cōiuncti interficiantur. Quae multo magis contra eos obtinere sancimus, qui nuptias mulieres aut sunt rapere: quia duplici tenentur crimine, tā adulterij, scilicet, quam rapinae: & oportet acerbius adulterij crimen ex hac adiectione puniri. Quibus conuictis etiam eum qui saltem sponfam suam per vim rapere ausus fuerit. Sin autem post commissum tam detestabile crimen, aut potentat raptor se defendere, aut euadere potuerit: in hac quidem regia vrbe tam viri excellē praefecti praetorio, quam vir gloriosissimus praefectus vrbi: in prouincijs autem tā viri eminentissimi praefecti praetorio per Illyricū & Africam, quam magistri militum per diuersas nostris orbis regiones, necnon viri spectabilis praefectus Aegypti, & omnes Orientis, & vicarij, & proconsules, & nihilominus omnes viri spectabiles & duces, & viri clarissimi rectores prouinciarum, necnon alij cuiuslibet ordinis iudices qui in illis loci inuenti fuerint, simile studiū cum magna solitudine adhibeant, vt eos possint comprehendere, & comprehensos in tali crimine, post legitimas & iuri cognitatas probationes sine fori praescriptione durissimis poenis afficiat, & mortis condēnent supplicio. Quibus & si appellare voluerint, nullā damus licentiam, secundum antiquā Constantinianae legis definitionem. 1 Et si quidem ancillae vel libertinae sint quae rapinam passae sunt, raptores tātummodo supradicta poena plectentur: substantijs eorum nullā deminutionem passuris. Sin autem in ingenuam personam tale facinus perpetratur, etiam omnes res mobiles, seu etiā imobiles, & se mouentes, tam raptorum, quam eorum sodalium co mitum, vel sequentium, qui eis auxiliū praebuerint, ad dominium raptarum mulierum liberarum transferantur prouidentia iudicum, & cura parentum earum, vel maritorum, vel tutorum, seu curatorum. Et si nō nuptae mulieres alij cuiuslibet praetorem legitime coniungentur, in dorē mulierum liberarum easdem res, vel quantas ex his voluerint, pro cedere: siue maritū nolentes accipere, in sua pudicitia manere voluerint, pleno dominio eis sancimus applicari: nemine iudice, vel alia quacunque persona hoc audente contemnere. Nec sit facultas raptae virgini vel viduae, vel cuiuslibet mulieri raptorem suum sibi maritū exposcere, sed cui parentes voluerint (excepto raptore) eam legitimo copulet matrimonio: quoniam nullo modo, nullōque tempore datur a nostra serenitate licentia eis cōsentire, qui hostilia more in nostra republica matrimonia studēt sibi coniungere. Oportet etenim vt quicumque vxorē ducere voluerit, siue ingenuam, siue libertinam: secundū nostras leges & antiquā consuetudinem, parentes, vel alios quos docet, petat, vt cum eorum volūtate fiat legitimum coniugium. 2 Poenas autē quas praediximus, id est, mortis, & bonorū amissionis, non tantū aduersus raptores, sed etiā contra eos qui hos comitati in ipsa inuasionē & rapina fuerint, constituimus: ceteros autem omnes qui conficiis & ministri huiusmodi criminis reperti & cōiuncti fuerint, vel qui eos susceperint, vel quicumque opēs eis tulerint, siue masculi, siue feminae sint cuiuscunque conditionis vel gradus vel dignitatis, poenā tantummodo capitali subiicimus: vt huic poenae omnes subiaceant, siue volentibus siue nolentibus virginibus, siue alijs mulieribus, tale facinus fuerit perpetratum. Si ipsi raptores metu vel atrocitate poenae ab huiusmodi facinore se tēperauerint, nulli mulieri siue volenti, siue nolenti peccandi locus relinquatur: quia hoc ipsum velle mulierum ab infidijs nequissimis hominis, qui meditatur rapinā, inducitur. Nisi etenim ea sollicitauerint, nisi odiosis artibus circūuenerint, non faciet ea velle in tantū dedecus sese prodere: parentibus (quorū maximē vindicta intererat) si patientia praebuerint, ac dolorē remiserint, deportatiōe plectēdis. 3 Sed & si quis inter hac ministeria seruilis conditionis fuerit

sa, rapta per lictorem deducebatur ad raptorem. Quin etiam quod & Pontifices reduxisse videntur, permisso matrimonio inter raptam & raptorem, c. v. l. de raptorib. Quid, eo casu bona raptoris cui cedunt: fisco? & ita putat Clarus d. loco. vers. Quare non habita ratione matrimonij iure canonico permitti.

a Raptā raptori nubere non potest. adde 6. Harmen. I. §. 1. b Hostili more coniugia non sunt ineunda. c Parentum consensus in nuptiis liberorum requiritur, v. qua scripsi ad l. 2. §. ff. de ritu. nupt. d Raptus poena, mors & bonorum amissio. e Comites raptoris puniuntur. f De conficiis & ministris raptoris, v. Non. Leon. 70. g De his qui raptori opem ferunt. h Etiam feminae raptus auxiliatrices tenentur hac lege. Clarus tamen negat mulierem virum libidinis causa rapientem teneri hac poena. §. sent. §. Raptus, vers. sed pone. i Poena raptus, locum habet etiam si mulier ipsa rapto consentit, v. Clar. d. loco. vers. adde quod poena. Quid si citra villas raptoris persuasiones raptori sponte, neque coacta, consentiat Hippolytus Marilius conf. 61. n. 23. nuptias hoc casu non impediri scribit: & ea facti specie, hanc constitutionem coercet atque restringit. k Pater rapto filia raptori remittere non potest, adde Nou. 143. c. 1. Nou. 150. l Serui raptoris aut rapto adfidentis poena, exultio vt hic: quod ad raptum dominarū referunt Greget vt nimirum ignis supplicium subeat seruus, qui raptus dominarū suae conscius & particeps fuerit. 6. Harmen. 7. Eclog. d. loco in fine.

compre-

*Comitatus principis, locus in quo vitam agit princeps: unde Palatini omnes qui
stro*

iter instituenti Cæsari seu principi adstant, dicuntur eius Comitatus: ipsi comites: & comitatenses, ut Græcus legum interpretis author est.

† Magis comitatus imperialis interdicitur vj.e.

† De carminibus magicis. a Maleficus v.l.s. eo. b de quo v.l.s. eodem.

c de quo v.l.s. eo. d d.l.s. e de quo v.l.s. f de quo v.l.s. eodem.

g legendum vide-
tur occultam ar-
tem aliquam di-
uinandi &c. ut
Artes occultæ,
sunt magicæ,
h De somniorum
interpret.
i hinc verum
de salute princi-
pis vel reipubli-
cæ quoniam
confili. v. Paul.
5. sent. 21. §. 3. Ter-
tull. 35. Apologe-
tic. Cui, inquit,
opus est perferri
tari super Cæsa-
ris salute, nisi à
quo aliquid ad-
uersus illam co-
gitatur vel opta-
tur: aut post il-
lam speratur
aut sustinetur.
Firmicus 2. ma-
lef. ult. Caue ne
quando de sta-
tu reipublicæ,
vel de vita Ro-
mani imperato-
ris aliquid in-
terrogas re-
spondeas.
k male Accur-
sus hanc parti-
culam accepit
pro vel, non in-
telligens diffe-
rentiam Augu-
sti & Cæsaris.
Augustus dice-
batur, qui reap-
se imperabat:
Cæsar, qui ab
Augusto electus
Imperij success-
sor ut ex Am-
miano constat.
Hodie in Impe-
rio tales sunt
qui Reges Ro-
manorum in Gal-
lia, Delphini, in
Hispania, Infan-
tes.
l Poena malefi-
cij & maledici
in comitatu Cæ-
saris verantis.
m aculeo d.l. 6.
C. Theod. eo. acu-
leo Hal.
n de vngulis di-
xi ad l. vn. §. de
emendat. seru.
adde Fornerij
de torment. gene-
ribus 2. sect. 1.
o l. 8. in fin. Cod.
Theod. eo.
p apud veteres
culpa dissimilis
fuit. Sola pro-
fessio non sim-
plex notitia e-
rat prohibita v.
apud Ruffinum
c. 15. colat. la-
gum.
q v.l. 2. l. 6. §. de
her. Paul. 5. sent.
21. §. 4. & 5. sent.
23. §. 11. vide qua
scripsi ad Nouell.
132. cap. 2. Ter-
tull. de idolola-
tria. Eadem po-
na est exitij di-
scipulis & ma-
gistris. Hinc li-
bri comburan-
tur v.l. 10. §. de epis. adde l. 4. §. 1. D. famul. Hinc illud Phocylidis *μυστικὸν βιβλίον ἀ-
πὸ τοῦ θεοῦ*. De Codice noxiarum artium v. Ammianum 28. paulo post principium.
r leg. 11. C. Theod. eodem.
s leg. 11. 6. Harmen. 10. c. 6. *ἡ φαρμακία ὁ συνειδὸς*.
t Agitatores equorum plerique magicis nonnunquam artibus aduersariorum e-
quos impediabant, & suos ad cursum incitabant, ut testatur diuus Hieronymus
in vita sancti Hilariani: Arnobius aduersus gentes. Cassiodorus libro tertio Va-
riarum.
u d. leg. 11. §. de spectaculis. eisd. n. c. *οὐδὲν ἔστιν Harmenopol. d. loco. Quæ lectio sincera vi-*
detur.
x De poena maleficum non deferentis.
y Qua suspitione tenetur maleficum non deferens.
z Facinoris socios publicare licet.

stro sunt, ipsam pulsant propemodum maiestatem: si quis
magus vel magicis carminibus aduersus qui maleficus a
vulgi consuetudine nuncupatur: aut aruspex b, aut ariolus,
aut certe augur d, vel mathematicus e, aut enarrandis som-
niis f occultans artem aliquam diuinandi, aut certe aliquid
horum timide h exercens, in comitatu i meo vel k Cæsaris
fuerit deprehensus: præsidio dignitatis || exutus || cruciatus
& tormenta non fugiat. Si || verò || conuictus fuerit, & ad pro-
prium facinus detegentibus repugnauerit pernegando: sit
eculeo m deditus, vngulisque n sulcantibus latera perferat
pœnas proprio dignas facinore. Dat. 3. Non. Iulij Arimini,
Titiano & Cereale Coss. 358.

De eo qui discit vel docet.

8. Imp. Valentin. & Valens AA. ad Modestum
præfatum prætorio.

C Vlpia similis est, || tam || prohibita discere q, quàm doce
re. Dat. Prid. Id. Decembr. Constant. Valentiniano &
Valente AA. Coss. 365.

De maleficiis comprehendendis & ad publi-
cum pertrahendis.

9. Imp. Valentin. Theod. & Arcad. AAA. Albino
præf. prætorio.

Q Vicunque f maleficiorum labe pollutum audierit, de-
prehenderit, occupauerit: illico ad publicum pertra-
hat f, & iudicum oculis communis hostem salutis ostendat.
Quod si quisquam ex agitatoribus || id est aurigis || seu ex
quolibet alio genere hominum, contra hoc interd. tum
venire tentauerit, aut clandestinis suppliciis etiam mani-
festum reum maleficæ artis oppræsserit vltimum x suppli-
cium non euadat, geminæ suspicioni y obnoxius, quod aut
publicum reum, ne facinoris z socios publicaret, seueritati
legum, & debite subtraxerit quæstion: aut proprium for-
tassis inimicum sub huiusmodi vindictæ nomine consilio
atrociore confecerit. Datum 17. Kal. Septemb. Romæ. Ti-
masio & Promoto Coss. 389.

DE SEPULCHRO VIOLATO.

Tit. xix.

De contrectatione rerum religiosarum.

1. Imp. Gordianus A. Zenoni.

Es religioni destinatas, quinimo iam religio-
nis effectas, scientes qui contigerint, & eniere
& distrahere non dubitauerint: tamen iure
venditio non subsistat, lætæ f tamen religionis
inciderunt in crimen. PP. 3. Ka. Mart. Sabino II. & Venusto
Coss. 241.

De seruis.

2. Imp. Constantius A. ad Tatianum præf. vrb.

Si seruus in demoliendis sepulchris fuerit deprehensus,
si id sine domini scientia faciat, metallo addicatur. sin
verò domini auctoritate vel iussione virgetur, relegatione
plectatur. Et si forte detractum aliquid de sepulchro ad do-
mum eius villamque prouectum reperitur: villa, siue do-
mus, aut ædificium quodcumque erit, fisci iuribus vindic-
etur. Dat. 7. Id. Iul. Acyndino & Proculo Coss. 340.

Si Iudex poenam non irrogauerit.

3. Idem A. ad Limenium præf. prætor.

Si quis sepulchrum violaturus attigerit, locorum iudi-
ces, si hoc vindicare neglexerint, non minus quàm vi-
ginti librarum auri in sepulchrorum violatores statuta
pœna multentur: ut eam largitio nobis nostris inferre co-
gantur. Dat. 5. Kal. Apr. Limenio & Catulino Coss. 349.

Pœna violentum sepulchra cadaveri vel reliquiis.

4. Idem A. ad populum.

Vi sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

Qui sepulchra violant, domos o (ut ita dixerim) defun-
ctorum: geminum videntur facinus perpetrare. nam

a De sepulchris violatis 9. Cod. Theod. 17. dixi ad leg. 7. D. 12.

b Non male hic titulus adiungitur superiori. Nam & infames sunt sepulchri violatores. Apuleius 2. Ne mortuorum quidem sepulchra rata esse dicuntur: sed & b. istis & rogis reliquiæ quædam & cadaverum prælegmina ad exit abiles viucentium for-
tunas petuntur. Culpantur eo nomine clerici potissimum: quo tempore à Theo-
d. si. en. ista est
Nouella de se-
pulchris.
c Destinata reli-
gi ni.
d religiosas.
e leg. 21. §. de sa-
cr. f. celest. §. 4.
l. i. i. i. de r. r.
d. i. i. f.
f Cornelius Ta-
citus 2. Graue cri-
men lætæ reli-
gionis
g l. r. Cod. Theod.
eod. ubi ita legi-
tur, si quis in de-
moliendis Græ-
ci legum iur. o-
n. i. i. 60. l. 10. 23.
n. e. i. i. q. v. ca. 9.
facit l. 3. §. 1. ff.
eod.
h De demolien-
do sepulchro.
i De rebus ex se-
pulchro detra-
ctis.
k peruectum d.
leg. 1. i. i. p. d. s.
9.
l l. 2. in fin. Cod.
Theod. Eclog. d. c.
9. vers. i. i. v. ap-
20.
m De poena iu-
dicis sepulchri
violatore non
plectentis.
n ædificia ma-
nium violant l.
4. Cod. Theod. eo-
dem.
o Domus defun-
ctorum, sepul-
chra.
p Materia sepul-
chri, venditio-
nis causa aut fa-
briæ gratia, nō
est detrahenda,
Eclog. d. loco. cap.
9. in fin. adde l. 5.
J. eo.
q X X Bassi. i. c.
d. i. v. leg. 3. §.
eod.
r Crimen est pu-
blicum, sepul-
chrum violare
leg. 8. D. eo.
f Eclog. d. l. vers.
7. d. i. i.
t r. i. i. p. e. d. d. d.
p. i. i. d. n. n. e. i. i.
r. a. p. p. Eclog. d. i. i.
tradita iam per
fectæ sepulture
adde l. 3. §. 4. l. 7.
l. ult. ff. eo. l. 38. ff.
de religiof.
u l. 5. C. eo.
x Aggeres con-
secrati, sepul-
chra.
y De lapide ex
sepulchris mo-
to.
z De terra ex se-
pulchris euerfa.
a De cespice ex
sepulchris euul-
so.
b Crimen sacri-
legio proximi.
c De spoliatori-
bus cadaverum
& more veteri
condendorum
ornamentorum.
dixi l. 3. §. 7. D.
eod.
d Qui & portationes l. 37. in fin. D. de religiof. e Poena manium vindicem
cohibentis l. 5. C. Theod. eod.
f Reliquiæ defunctorum Græcis *λετάνα*. de detestabili concubitu cum mortua
v. Clar. 5. sent. §. Fornicatio vers. cum mortua.
g vide Nouell. 60. Nouell. 115. cap. 2. l. 2. D. de in ius vocand. l. 8. D. eod. leg. 38. D. de
religiof.
h v. Ripensem ad l. 6. 7. 8. 9. ff. de pign. num. 34.
i 9. C. Theod. 18. Nou. Leon. 66. quæ & Flauii & Fauia. dixi ad 48. D. 15.
k qui & Lauernæ & fraganæ, qui ingenuorum liberos aut seruos alienos vendunt,
vel supprimunt.
l De ancilla aliena sollicita & exportata.
m Plagiarius conueniri potest rei vindicatione ut hic: lege Fabia, vers. si vno. & cri-
minaliter interdum vers. quod si. eod.

& sepultos spoliant destruendo, & viuos polluit fabrican-
do. Si quis igitur de sepulchro abstulerit saxa vel marmo-
ra vel columnas, aliāve quamcunque materiam fabricā-
di gratia: siue id fecerit venditurus, decem pondo auri co-
gatur fisco inferre: siue quis propria sepulchra defendens,
hanc in iudicium quærelam detulerit, siue quicunque alius
accusauerit vel ad officium nuntiauerit: quæ pœna præca
seueritati accedit. Nihil enim derogatum est illi supplicio,
quod sepulchrum violantibus videtur impositum. hinc au-
tem pœnæ subiacebunt, & qui corpora sepulta, aut reli-
quias contrectauerint. Dat. Idib. Iun. Mediolani, Constan-
tio. IX. & Iuliano Cæs. Coss. 357.

De ablatis à sepulchris.

5. Imperator Iulianus Augustus ad
populum.

Pergit a audacia ad busta defunctorum, & aggeres
x consecratos: cum & lapidem y hinc mouere & ter-
ram z euertere, & cespitem a euellere, proximum b sacrile-
gio maiores || nostri || semper habuerint: sed || & || ornamenta c
quædam triclinis aut porticibus d inferre de sepulchris. Qui
bus primo consilientes, ne in piaculum incidat contamina-
ta religio defunctorum, hoc fieri prohibemus pœna sacri
legij cohibentes. Dat. Prid. Id. Feb. Antiochiæ, Iuliano A.
II I. & Sallustio Coss. 363.

De non impedienda sepultura defuncti prætextu debiti.

6. Imp. Iulianus A. Theodoro.

Cum sit iniustum & nostris alienum temporibus, iniu-
riam fieri reliquiis f defunctorum ab his qui debito-
rem sibi esse mortuum dicendo, debitumque exigendo,
sepulturam eius impediunt: ne in posterum eadem ini-
uria procederet, cogendis his ad quos funus mortui perti-
neret, sua iura perdere: ea quidem quæ mortuo posito ante se-
pulturam eius facta fuerint, vel exigendo quod debitum es-
se dicitur, vel confessiones aliquas, aut fideiussorem, aut pi-
gnora capiendo, penitus amputari præcipimus. Redditis
verò pignoribus h vel pecuniis quæ solutæ sunt, vel abso-
lutis fideiussoribus, & generaliter omnibus sine vlla inno-
uatione in pristinum statum reducendis, principale nego-
tium ex integro disceptari. Eū verò qui in huiusmodi fue-
rit deprehensus flagitio, quinquaginta libras auri depen-
dere, vel si minus idoneus ad eas persoluendas sit, suo cor-
pore sub competentis iudice pœnas luere. Datum Kalend.
Decemb. Constantinop. Olybrio V. C. Coss. 326.

In auth. vt defuncti seu su. §. sancimus ergo. & §. se vero.
coll. §. tit. 15. d. l. 13. Nou. 60. c. 1.

Item qui domum moribundi accedit, ipsum aliove qui eius
sunt molestans, aut in rebus eius non seruato legali officio si-
gnacula imponit, ab actione post mortem illius cadat, & alterum
tantumdem exigatur ab heredibus iniuriati: publicanda tertia
parte bonorum, ipsoque infamia notato. Eisdem pœnis subia-
ceat, qui eo moriente circa funus peccat, cum prohi beat exequias.

In auth. vt cum de appellat. cog. §. meminimus coll. 8. tit. l.

16. all. 12. No. 15. c. 5.

Ed neq; ante nouē dies ab obitu numerandos, vlla prorsus fiat
molestia aduersus quemlibet ex persona defuncti. Si qua enim
cautio, si quid simile fiat, inutile erit: ex hoc nullo præiudicio cre-
ditori generando.

AD LEGEM FABIAM DE plagiariis. k

Tit. xx.

1. Imp. Antoninus A. Placido.

A T E R tuus aduersus eum, à quo sollicitatā
ancillam l, plagio quoque facto export atam
quæritur, apud suum iudicē ciuilitè in rē m a-
ctiōne instituta consistat. Si || verò || in causa te-

d Qui & portationes l. 37. in fin. D. de religiof. e Poena manium vindicem
cohibentis l. 5. C. Theod. eod.

f Reliquiæ defunctorum Græcis *λετάνα*. de detestabili concubitu cum mortua
v. Clar. 5. sent. §. Fornicatio vers. cum mortua.

g vide Nouell. 60. Nouell. 115. cap. 2. l. 2. D. de in ius vocand. l. 8. D. eod. leg. 38. D. de
religiof.

h v. Ripensem ad l. 6. 7. 8. 9. ff. de pign. num. 34.

i 9. C. Theod. 18. Nou. Leon. 66. quæ & Flauii & Fauia. dixi ad 48. D. 15.

k qui & Lauernæ & fraganæ, qui ingenuorum liberos aut seruos alienos vendunt,
vel supprimunt.

l De ancilla aliena sollicita & exportata.

m Plagiarius conueniri potest rei vindicatione ut hic: lege Fabia, vers. si vno. & cri-
minaliter interdum vers. quod si. eod.

II. iiij.

nuerit, etiam legis Fabiae crimen persequi poterit. Quod si per violentiam mancipium abreptum est, accusationem eius non prohibetur intendere. PP. 12. Kal. April. Antonino A. I. I. I. & Balbino Coss. 214.

2. Idem A. Aurelio.

a. l. 9. §. eo. l. 1. ff. de seruo corrupto.

b. l. 4. §. de furtis.

c. v. l. 3. §. qui accusare.

d. Celsus se. Qui dam procuratores

h. l. 6. in ff. de eo.

i. l. 7. §. eo. l. 1. ff. de eo.

k. l. 1. §. de eo.

l. l. 1. §. de eo.

m. l. 2. §. de eo.

n. l. 2. §. de eo.

o. v. l. 1. §. de eo.

p. l. 1. §. de eo.

q. l. 1. §. de eo.

r. l. 1. §. de eo.

s. l. 1. §. de eo.

t. l. 1. §. de eo.

u. l. 1. §. de eo.

v. l. 1. §. de eo.

w. l. 1. §. de eo.

x. l. 1. §. de eo.

y. l. 1. §. de eo.

z. l. 1. §. de eo.

a. l. 1. §. de eo.

b. l. 1. §. de eo.

c. l. 1. §. de eo.

d. l. 1. §. de eo.

e. l. 1. §. de eo.

f. l. 1. §. de eo.

g. l. 1. §. de eo.

h. l. 1. §. de eo.

i. l. 1. §. de eo.

k. l. 1. §. de eo.

l. l. 1. §. de eo.

m. l. 1. §. de eo.

n. l. 1. §. de eo.

o. l. 1. §. de eo.

p. l. 1. §. de eo.

q. l. 1. §. de eo.

r. l. 1. §. de eo.

s. l. 1. §. de eo.

t. l. 1. §. de eo.

u. l. 1. §. de eo.

v. l. 1. §. de eo.

w. l. 1. §. de eo.

x. l. 1. §. de eo.

y. l. 1. §. de eo.

z. l. 1. §. de eo.

a. l. 1. §. de eo.

b. l. 1. §. de eo.

c. l. 1. §. de eo.

d. l. 1. §. de eo.

e. l. 1. §. de eo.

f. l. 1. §. de eo.

g. l. 1. §. de eo.

h. l. 1. §. de eo.

i. l. 1. §. de eo.

k. l. 1. §. de eo.

l. l. 1. §. de eo.

m. l. 1. §. de eo.

n. l. 1. §. de eo.

o. l. 1. §. de eo.

p. l. 1. §. de eo.

q. l. 1. §. de eo.

r. l. 1. §. de eo.

s. l. 1. §. de eo.

t. l. 1. §. de eo.

u. l. 1. §. de eo.

v. l. 1. §. de eo.

w. l. 1. §. de eo.

x. l. 1. §. de eo.

y. l. 1. §. de eo.

z. l. 1. §. de eo.

a. l. 1. §. de eo.

b. l. 1. §. de eo.

c. l. 1. §. de eo.

d. l. 1. §. de eo.

e. l. 1. §. de eo.

SI ab AELIANO seruum tuum susceptum, & aliquandiu occultatum^a, moxque eo suadente fugam datum probare potes: legis Fabiae crimen per te, vel actionem ad eam rem propositam, id est serui corrupti, per^b procuratorem tuum persequi potes. PP. 7. Ka. August. Antonino A. I. I. I. & Balbino Coss. 214.

3. Imp. Alexand. A. Cornelio.

VT legis Fabiae poena debeat, in crimine subscriptionis^c, & accusatio, & sententia necessaria est. PP. 8. Ka. Iul. Iuliano I. I. & Crispino Coss. 225.

4. Imp. Gordianus A. Paulina.

Non valet procuratoris^d sententia, si vicem praefidis non tueatur, qui legi Fabiae locum esse pronunciauit: cum eius legis disceptatio ad praefidis prouinciae^e pertineat notionem. PP. 3. Non. Dec. Gordiano A. & Aniola Coss. 240.

5. Imperatores Valerianus & Gallienus AAA. & Valer. Cels. Iulianus.

SI fratrem tuum aduersarius^f tuus^g supprimit^h, legis eum Fabiaeⁱ adito praefide prouinciae reum debes postulare. PP. Non. Maij, AEmiliano & Bassio Coss. 260.

Seruum in fuga constitutum vendens, incidit in legem Fabiam de plagiariis. Bald.

6. Imp. Dioclet. & Max. AA. Martiano.

IN fuga seruum constitutum neque vendere, neque donare licet^k, unde intelligis te in legem incidisse quae super huiusmodi delictis certam^l poenam sisco inferendam statuit: exceptis coheredibus & sociis quibus in diuisione communium^m rerum licitationem de fugituo seruo inuicem facere permittitur. Ita vero liceat fugitiuumⁿ seruū vendere, & tunc venditio valeat, quando^o ab emptore requisitus fuerit, & deprehensus. PP. 3. Id. Mart. AA. Coss.

Alienans seruum vel liberum quem plagio abduxit, punitur capite: & de hoc crimine index potest inquirere. Salyc.

7. Idem AA. Maximo P. V.

Quoniam seruos a plagiariis alienari ex vrbe significas, atque ita interdum ingenuos homines eorum scelere asportari solere praescribis: horum tibi delictorum licentiae maiore seueritate occurrendum esse decernimus. Ac propterea si quidem in huiusmodi facinore deprehenderis, capite^p cum plecti non dubitabis: ut poena genere deterreri ceteri possint, quo minus istiusmodi audacia vel seruos vel liberos ab vrbe distrahere atque alienare audeant. Dat. 6. Id. Decemb. Diocletiano I. I. & Maximiano AA. Coss. 287.

8. Idem AA. & CC. Confidio.

PRaesens prouinciae discreto prius^q iure dominij, intelligat an audiendum sit plagij crimine, necne. Nam si proprietatis tuae mancipium esse constiterit, expirasse criminis intentionem, emersa dominij luce, manifestabit. Si vero seruum alienum esse constiterit, post^r disceptatam proprietatis quaestionem, & criminis causam audiet. PP. 8. Kal. Sept. I. I. I. & I. I. I. Coss. 290.

9. Idem AA. & CC. Eugenio.

VM qui mancipium alienum celat^s, Fabiae legis crimine teneri, non est incerti iuris. S. I. I. Idus Maij, Heraclia, AA. Coss.

10. Idem AA. & CC. Diza.

Comparantem^t ab eo qui abduxit plagio mancipia, si delicti socius non probetur, nullo crimine teneri conuenit. S. Non. Nouemb. Lucione AA. Coss.

11. Idem AA. & CC. Marpiata.

Abducti plagio facta venditio, statum^u non mutat. Liber enim personae sollicitatione crimen committitur, non conditioni praediacatur. S. Id. Nouemb. Lucione AA. Coss.

12. Idem AA. & CC. Mutiano.

SI quis seruum fugitiuum sciens^v cum^w rebus furtiuis suscepit: cum horum nomine furti^x actione teneatur, hac tibi rector^y prouinciae cum solita poena restitui efficiet. Sed & si criminis plagij accusationem institueris, tibi audientiam praebere non dubitabit. S. Kal. Apr. Singiduni, CC. Coss.

13. Idem Augusti & Celsi, Seuerino.

Plagii criminis accusatio publici^z sit iudicij. S. V. Kalend. Decemb. CC. Coss.

14. Idem Augusti & Celsi, Callistheni.

Plagij criminis accusatio cessat^a, si suos seruos vel liberos adieuerent hi qui suppressisse dicuntur non commisi velandi causa, sed ad hanc opinionem^b iusta ducti ratione. S. Prid. Non. Decemb. Nicomedia, CC. Coss.

15. Idem AA. & CC. Pomponio.

Liberum sciens conditionem eius inuitum^c venundando, plagij criminis poena tenetur. Dat. 13. Kal. Ian. Nicomedia, CC. Coss.

16. Imperator Constantinus Augustus, ad Domitium Celsum vicarium Africae.

Plagiarij^d qui viuentium filiorum miserandas infligunt parentibus orbitates, metalli^e poena cum ceteris ante cognitis suppliciis teneantur. Si quis tamē huiusmodi reus fuerit oblatus, posteaquam super crimine claruerit, seruus quidem vel libertate donatus bestiis subiiciatur, ingenuus autem gladio consumatur. Datum Kal. August. Constantino A. I. I. I. & Licinio Coss. 315.

AD LEGEM VISELLIAM Mf.

Tit. XXI.

Seruus vel libertus ad publicos honores tacita veritate promotus, incidit in legem Iuliam Viselliam: nisi libertus impetrasset ius aureorum annulorum. Bal.

1. Imperatores Diocletianus & Maximianus AA. & CC. Baccho.

EX Visellia libertinae conditionis homines persequitur, si ea^z quae ingenuorum sunt, contra^h honoresⁱ & dignitates ausi fuerint attentare, vel decurionatum^k arripere: nisi iure aureorum annulorum impetrato a principe sustententur. Tunc enim quoad viuunt, imaginem^m, non statum ingenuitatis obtinent: & sine periculo ingenuorum etiam officia peragunt publica. Qui autem libertinus se dicit ingenuum, tamen de operis ciuilitate, quam etiam ex lege Visellia criminaliter poterit perurgere. Quⁿ curiam autem se immiscet, damno quidem cum infamia afficitur: Muneribus^o vero personalibus in patria patroni, quae congruunt huiusmodi hominibus, singulos pro viribus adstrictos esse non dubium est. PP. 1. Id. Febr. Antiochia, CC. Coss.

AD LEGEM CORNELIAM de falsis.

Tit. XXII.

De accusatione subiecti partus.

1. Imperator Antoninus Augustus, Seuerino.

I partus^p subiecti crimen diuersa parti obiectis, causa capitalis^q in tempus pubertatis pueri differri non debuit: sicut iam pridem mihi & diuo Seuero patri meo placuit. Neque enim verisimile est, eam quae arguitur, non ex fide causam suam defensuram, cum periculum capitis subeat. PP. Non. Mart. Duobus & Alpris Coss. 213.

De solutione.

2. Imperator Alexander Augustus, Valerio.

Atis aperte diuorum parentum meorum rescriptis declaratum est, cum moranda^r solutionis gratia, a debitore falsi crimen obicitur, nihilo minus salua executione^s criminis debitorem ad solutionem compelli oportere. PP. 1. I. Non. Maij, Maximo I. I. & AELIANO Coss. 224.

Filius legatum consecutus ex testamento, quod verum putauit.

3. Idem A. Cassio.

LIcet ex tabulis, quas sub nomine patris tui uxorem eius, id est, nouercam tuam, subrepto vero testamento, falsas protulisse allegas, cum crimine admissum ignorares^t, legatum adscriptum tibi consecutus sis: tamen non impedieris accusationem contra eam impletis solennibus instituere. PP. X. I. Kalend. Ian. Albino & Maximo Coss. 228.

De his qui falsis rescriptionibus vtuntur.

4. Idem A. Maximo.

Maiorem

† Hec lex abrogata videtur. Nam hodie libertini omnes restituti sunt natalibus No. vt libert. de ceteris: nihil est necesse hic edicere, vt ne libertis hominibus liceat eos honores adipisci, qui ingenuorum sunt. p. p. t. j. e. 6. s. v. extra ordinaria poena adficere. f. l. v. n. j. quando ci uili actio. P. l. 3. §. 5. Viselliam Hal. & ita scriptum extat in l. v. n. C. Theod. v. s. u. m. c. i. u. l. i. t. e. r. m. i. n. a. l. i. t. e. r. a. g. e. r. e. Alij legunt Miselliam editio Niselliana: alij falsi Miselliam dici ci puto, vt ibidem quidam adnotantur ex tit. de indicta viduitate, & l. Julia Misella tollenda. Lata fuit anno vrbis 776. Sententiam legis Viselliae vt j. eo. g. d. l. v. n. h. circa Hal. i. l. 3. ff. de i. u. a. u. r. ann. insignia alterius ordinis. Paul. s. sent. 25. §. xi. adde & ca. 10. ibi. l. 13. ff. de falsis. k. l. 1. §. 1. seruus aut liber, ad decurionat. l. 1. §. 6. ff. de iure a. u. r. s. u. e. t. in Clau. d. 10. c. 14. m. Imago a statu differt. Prior momentanea ad tempus & extrinsecus est. Status durabilior est ac verior, t. l. 2. §. 1. serui vel liber, ad decurionat. adspirauerit. n. v. l. 6. ff. ad municip. o. 9. C. Theod. de eo. p. l. 10. §. eo. l. 19. §. 1. l. 30. §. 1. ff. eo. l. 1. §. de agnoscent. liber. 60. Eccl. o. 41. q. 1. v. n. j. p. 7. Not. 7. q. Poena falsi ex leg. Cornelia capitalis l. 5. l. 22. in ff. de l. i. ff. de Car. boniano. Cyprian. 2. ad Donatum. Hic testamentum subiicit, ille falsum capitali fraude conscribit: postea facta est non capitalis d. leg. 22. in ff. l. 1. in ff. eo. l. 18. §. de transfat. §. 7. In ff. de publ. 196. dic. Quanta poena hodie falsarij afficiantur, dixi ad Nou. Leon. 77. r. si a debitore falsum instrumentum dicitur moranda solutionis gratia, facit l. 31. ff. de re iud. si id est, persecutione, accusatio ne. t. v. l. 3. ff. eo. l. 5. D. de his quibus vt indig.

a Paul. 5. sent. 25. §. 9. Paul. 1. sent. 12. §. 1. constitutionibus l. ult. D. eod. falsis Prætoris litteris l. 25. D. eo. de eo qui falso prætoris iussu vitat v. l. 1. D. de confusio. & eo qui vitatur falsis instrumentis, actis, epistolis Paul. d. loco.

b Idem heredi accidere potest ob iustam ignorantiam præsumptionem, eo casu id beneficii reo datur, vt producens falsum instrumentum interrogetur eo necne velit vi, dato debitori in eum finem spatio.

quo elapso, si falsis instrumentis heres vti coeperit, falsi tenebitur communis opinio apud Clarum 5. sent. §. Falsum versic. viens falso.

c Falsi crimen capitale, hoc ex loco satis colligitur.

d dixi ad l. 1. §. eo dem.

e Mater, à liberis falsi crimina liter conueniri non potest: ciuili- ter, potest l. 1. §. 43. D. de vi & vi. l. 1. §. 1. D. de accusatio. I- mō criminali- ter potest l. 14. §. qui accusare.

f hinc colligunt, Duobus modis agi de falso: ciuilitate, vt hic, cri- minaliter vt §. eo.

g id est, actio- nem ciuilem.

h quomodo a- ctione in factū.

i testamenti sci- licet vide leg. 6. ff. de hered. peti- tione.

k id est, ad le- gata 60. Ecloga. 42. ex lib. 35. cap. 35.

l accusasse Syno. Bassi. 11. tit. 2. lib. 60. tit. 41. c. 42.

m Qui susce- ptum habens in- strumentum ex eo transigit, du- bium transigit, non transigit per errorem, quia suspectum habet: neque sciens omnino, quia tantum su- spectum habet, n hanc contro- uersiam paucis ita definitio, Qui per errorem ex falsis instrumen- tis transigit, vel pacificetur leg. 42. supra de tran- sact. leg. 2. supra de his que vt in- dign. instrumen- tum falsi accu- sare potest. Qui dubius ex falsis instrumentis transigit, difficul- ter potest ab in- ira transactio- ne falsi accusatione mouere vt hic.

Qui sciens de falso instrumen- to transigit, iu- re transigit: iu- re, inquam, id est, iure Ro- mano, Græci 11. Ecloga. 2. cap. 26. 1. Harmenopol. 10. vide Cuiac. 6. obseruat. 11. & 20. obseruat. 19. & ita etiam veteres accipiunt legem 18. supra de transact. quod Affiato in dicta leg. 18. & 5. Paradox. 8. 9. 10. Hottomano ad dict. leg. 18. & 21. l. iust. Donello ad d. l. 18. Paponi & aliis, de quibus dixi ad d. l. 18. §. de transact. displiceret, quibus accedit vsus & praxis Gallie, vt ibid. notauit.

o vide leg. 19. infra eodem.

p Falsarius falsi tenetur, etiam si falso instrumento à se fabricato se velle vti neget. Imō, penitentia videtur excusandus leg. 18. D. eo. v. Papon. 2. Notar. 7.

q Imo & aliis d. leg. 19.

r Heres ab intestato, cogitur præstare fideicommissa relicta in codicillis.

s Etiam codicillos falsi arguere licet, vt leg. 16. §. eo.

t Abolitio criminis non tollit actionem ciuilem.

x vt leg. 1. §. eo.

y Accusatori incumbit probatio.

MAiorum seueritatem exigit, vt merita eorum, qui falsis rescriptionibus vtuntur, digna coerceantur poena: sed qui deceptus est per alium, si suam innocentiam probat, & eum, à quo accepit, exhibet: se liberat. PP. 4. Kal. Ian. Albino & Maximo Confl. 228.

An filius agere contra matrem possit.

5. Idem A. Petronio.

Falsi quidem crimen, vel aliud capitale mouere vos ma- tri vestre, secta mea non patitur: sed ea res pecunia- rium compendium non aufert. Si enim de fide scriptu- ræ vnde eadem mater vestra fideicommissum sibi vindic- at, dubitatio est: inquiri fides veritatis etiam sine metu criminis potest. h PP. 3. Kalend. Septembr. Agricola & Cle- mente Confl. 221.

Si is cui quid relictum est falsas tabulas dixerit.

6. Imp. Philippus A. & Philippus C. Culpio.

Qui falsas tabulas dixerit, nec obtinuerit, ad defun- cti iudicium aspirare non potest. PP. 15. Kal. April. Philippo A. & Titiano Confl. 246.

De transactione.

7. Imp. Valer. & Gallien. AA. & Valerian. C. Heliodoro.

Ipse significas, cum primum aduersarij instrumenta pro- tulerunt, fidem eorum te habuisse suspectam. Facta igitur transactio, difficile est, vt is qui prouinciam regit, velut falsum, cui semel acquieuit, tibi accusare per- mittat. PP. 3. Kal. Iul. Tusco & Basso Confl. 259.

De codicillis.

8. Idem AA. & CC. Marino.

Si falsos codicillos ab his contra quos supplicas, factos esse contendis: non ideo accusationem euadere possunt quod se illis negent vt, nam illis prodest instrumenti v- su abstinere, qui non ipsi falsi machinatores esse dicuntur & quos periculo solus vsus adstrinxerit. Qui autem com- positis per scelus codicillis, in seueritatem legis Cornelie incidunt: non possunt defensiones eius recusando, cri- men euitare. PP. 3. Kalend. Iul. Æmiliano & Basso Confl. 260.

9. Imp. Carinus & Numer. AA. Mefio.

Si docueris apud præsidem prouincie, ab intestato te he- redem eius extitisse, qui codicillos scripserat: ordina- rium est, vt in hereditatis possessione constitutus, fidei- commissa præbeas, quæ iure relicta sunt: nisi consilium est codicillos, falsos arguere. Quod si criminaliter co- ptum iudicium interuentu indulgentie sopitum est: habes tamen residuam indagacionem, & potes de fide scripturæ ciuilitate quæri. PP. 3. Kalend. April. Carino II. & Numeriano AA. Confl. 284.

De partu supposito.

10. Imperator. Diocletianus & Maximianus AA. Legitimo.

Cum suppositi partus crimen patru tui vxori mo- ueas, apud rectorem prouincie instituta accusatione id proba. PP. 11. Kalend. Octob. Diocletiano A. II. & Aristo- bulo Confl. 285.

De lite pecuniaria.

11. Idem AA. & CC. Isidoro.

Si lis pecuniaria apud pedaneos iudices remissa est, etiā de fide instrumenti ciuilitate apud eos iuxta responsum viri prudentissimi Pauli requiretur. PP. X. Kal. Iul. Diocl. III. & Maximiano AA. Confl. 287.

De præscriptione temporis.

12. Idem AA. & CC. Primo.

Quærela falsi temporalibus præscriptionibus non exclu- ditur, nisi viginti annorum exceptione: sicut cætera

z v. l. 9. §. eo. a Etiam coram pedaneis & delegatis iudicibus excipi potest de falso instrumento.

b Quid, licebunt auctori agere ex falso instrumento post vicennium? Paponius 2. Notar. 7. c. du parricide. negat hunc locum pertinere ad actionem ciuilem. eo sensu: etiam intra tricennium excipi posse de falso ciuilitate, non tamen criminaliter, arg.

quoque ferè crimina. S. 6. Id. Ian. Viminacij, CC. Coss.

De effectu falsæ scripturæ.

13. Idem AA. & CC. Marco.

Qui veluti præsentem scripserit res recepit suas, cū absens esset, conscripserit: non ignoranti quicquam aufert, sed se criminis obligat periculo. PP. 6. Kal. Ian. Sir- mij, AA. Conf.

De testamento celato vel amoto.

14. Idem AA. & CC. Gentianæ.

Eum, qui celauit vel amouit testamentum, committere crimen falsi, publicè notum est. S. Kal. Ian. Sirmij, AA. Confl.

De collusione creditoris cum debitore.

15. Idem AA. & CC. Rufo.

Si creditor colludens cum debitore suo tibi prædium ve- sundedit, falsum commisit: & tibi nihil offecit; sed se magis criminis accusationi fecit obnoxium. S. 13. Kalend. Febr. CC. Confl.

De testamentis.

16. Idem AA. & CC. Fortunato.

De fide testamenti querenti duplex via litigandi tri- buta est. Quamuis itaque per procuratorem accusa- tionem persequi non potes, disceptatione tamen priuata de eiusdem fide queri non prohiberis: cum reus ita con- uentus, non tantum ab alio iuste, sed etiam ab eo qui ciui- liter egit, solenniter accusari possit. S. 8. Id. Febr. Sirmij, CC. Confl.

De temporis intervallo.

17. Idem AA. & CC. Menelao.

Sicut falsi testamenti vel codicillorum scriptura, tempo- ris intervallo firmari non potest, ita vera quæ iure sub- sistit, non euanesceat. Si itaque de fide delicti vel per accusa- tionem, vel per priuatum iudicium quæris: rector prouincie tunc demum eos exhiberi, de quibus interrogatio fieri potest, iubeat, si prius cæteris iudiciis fuerit com- motus. S. 3. Id. Febr. Sirmij, CC. Confl.

De effectu falsi.

18. Idem AA. & CC. Maximo.

Ex initio falsi commissi iusta possessio non paratur. Vnde contra eos, quos de dominio fundi tecum contē- dere proponis, accusationem instituere potes. S. 3. Non. Mart. CC. Confl.

De feminis.

19. Idem AA. & AC. Cosmiz.

Et si ad te negotium pertinuit, etiam atque etiam tecū deliberare debueras, ne improbam institueres accusatio- nem, hoc instrumentum in quo subscripseras, falsum argue- re contendens. At cum mulieribus in aliena causa falsi nō sit concessum accusare, tu autē hæc eadem prædia te prius alij donasse proponas: fieri tibi facultatem accusandi, con- tra iuris postulas formam. Subscriptum VIII. Idus Mar- tij, CC. Confl.

De errore & dolo.

Non est falsum sine dolo.

20. Idem AA. & CC. Rufino.

Nec exemplum editionis precum aliter per errorem scriptum, cum non nisi dolo, malolo, falsum commit- tentes crimini subiunguntur, cognitionem dati iudicis mo- ratur. Subscrip. 11. Kal. Nouem. Dorostoli, CC. Confl.

De decurionatu.

21. Imp. Constantinus A. Mechilio Hilariano Correctori Lucanie & Brutorum.

Si quis decurio testamentum vel codicillos aut aliquam deficientis scripserit voluntatem, vel conscribendis

quando civilis actor. 60. Ecloga 41. capit. 57. versicul. h. d. r. a. t. a. c. i. s. obseruat. 38.

l Falsum ab initio testamentum, seu falsa omnis voluntas tractu temporis non fir- matur.

m Temporis tractu non confirmatur quod de iure ab initio non subsistit, adde l. 29. l. 201. D. de reg. iur. c. 18. de reg. in 6.

n Ex iudiciis potest iudex interrogare adde l. 9. in fin. de questionibus.

o Græci ita legunt δὲ πλάσσειν & in 60. Ecloga. 41. c. 53. eo sensu, Ex falso possessionem reus sibi parare potest.

p Feminis accusatio falsi non est permissa: sed ita demum, si suam suorumve iniu- riam persequantur adde l. 1. §. 10. ff. ad Turpill.

q v. l. 2. §. de errore aduocat. l. 92. ff. de reg. iur. r l. 31. in fin. ff. eo. l. vn. de mutatione nominis. v. Paul. 1. sent. 12. §. 3. alias, præsumitur pro instrumento, præsertim notarij v. Alciat. 3. præsumpt. 13.

s Falsum sine dolo, non puniatur. t l. 1. C. Theod. eo. adde l. 15. de decurion. u Testamentum à decurionibus interdum scribi solitum.

l. 3. in fin. ff. de do- li mali exceptio- ne, facit l. 17. §. eo- dem.

c 60. Ecloga. 41. ca- 47. Præscribun- tur crimina vi- cennio vide Ti- raquellum tra- ctatu de panis causa 29.

d Rectè id addi- tum. Sunt enim quædam crimi- na quæ quin- quennio tollun- tur, vt quæ de- scendunt ex le- ge Iulia de adul- teriis leg. 29. §. Sexto D. de adul- teriis. peculatus leg. D. ad leg. lu- liam peculatus. Si- laniani leg. 13. D. de Sc. Sila- niano. Quid sup- positi partus cri- men? nulla præ- scriptione tem- poris depelli di- citur leg. 19. in fin. D. eodem nul- la, inquam; ni- si vicennali. & ita hanc legem accipe vt & le- gem vltim. D. ad leg. Pomp. de parricid. qua o- stenditur eos qui parricidij te- neri possunt, semper accusa- ri posse. adde Cu- iac. 4. obseruat.

14. Quid Apo- stasia? vide leg. 1. supra de apo- stasia. & ita ac- cusatio crimi- nalis tollitur vi- cennio vide Cla- rum 5. sentent. §. vltim. quæst. 51. adde Bossum ca. 41. numero 12.

Ancharanum 2. quæst. 29.

e Falsa recepti confessio, depo- situm non libe- rat.

f leg. 2. D. eo- dem.

g dicta leg. 2. Paul. 5. sent. 25. §. 1.

h Falsum com- mitti intelligi- tur, si creditor diem obliga- tionis protulit, repetiit, anticipa- uit aut anteuert- it leg. 28. D. eo- dem. vide lege- tertia, D. de pro- bat. lege tertia D. de fide instru- mentorum.

i qui prior tem- pore fuit.

k ciuilis & cri- minalis, leg. quia- ra, leg. 9. leg. 11. supra eodem leg. 23. leg. vltim. in- fra eodem. adde leg. vnic. infra

vide Cuiacius 13.

a Falsitas mone-
ta, crimen ma-
iestatis. adde 2.
Feud. 56. ibi mo-
neta.
b Præmia accu-
satoribus inter-
dum proponun-
tur. l. 5. C. Theo. e.
c l. i. ver. accusa-
toribus. Seco.
d Solidorum a-
duler.
e Pœna adulte-
ris monetæ pro-
posita, ignis re-
hie. manuum a-
missio. Eclo. d. lo-
co. xi. 60. ca. i. in
pr. Harm. d. loco.
In Gallia in a-
qua cum oleo
feruente, siue
bulliente suffo-
cantur. v. Clar. 5.
sent. 5. Falsum
ver. dixi. De ig-
nis supplicio
dixi ad l. vii. de
Nili aggeribus.
l. 9. C. Theo. eo.
Eclo. d. loco c. i. in
ff. facit l. 6. §. i. ff.
ad l. iul. pecul.
g l. 13. ff. de falsis.
Paul. 5. sent. 25. §.
20.
h v. l. 4. §. de re-
stam.
i l. 20. §. de falsis.
k Ambitionem
iudicum hæc lex
coerceat.
l 9. C. Theo. 26.
dixi ad 48. ff. 14.
Superiore titu-
lo magistratuū
ambitus hoc ve-
ro ti. magistrat-
& iudicum aua-
ritia, qui à priua-
tis pecunias ac-
cipiunt, coerce-
tur, vt & sequen-
tibus, qui ex pu-
blico.
m l. 2. C. Tho. e.
n Principes offi-
ciorum & alij
beneficiarij, ea-
dem officia re-
petere & conti-
nuate prohiben-
tur antequam
rationes reddi-
derint.
o principatus
eiusque re-
sponsio
Qui hic sit v. in
l. vii. vt Rustica-
ni ad pulum ob-
sequium lib. XI.
p v. l. 6. §. de ad-
fessoribus.
q Ambitio est,
ante redditas of-
ficiorum ratio-
nes eadem offi-
cia repetere at-
que continuare.
r v. l. 6. §. de ad-
fessoribus.
s Auaritiam iu-
dicum hæc lex
coerceat.
t 9. C. Theo. 27.
dixi ad 48. D. 11.
u l. 3. C. Theo. e.
x l. 31. in fin. pr. ff.
depositi.
y l. 1. §. D. eo.
z qui & ordina-
rius. dixi ad No.
20.
a l. vi. in ff. eo. l.
3. §. de adfessorib.
b. Cu. ad No. 3.
c l. 4. C. Theo. eo.
d Lex repetun-
darum datur in
herede eius qui
repetundarū ar-
guitur, etiam si
lis non sit con-
testata cum defuncto. vt hic. l. 2. D. eo. d. l. 5. C. Theo. eo.
e v. l. 60. obf. 18. in ff. Petr. Greg. 36. synagm. 28. nu. 3.
f Licitum mercator, sic apud Lampridium mercator potestatum.
g l. 6. C. Theo. eo. v. l. 6. obf. 30. h v. l. 7. §. quando pronotare.
i Non. 80. c. 2. No. 86. No. 87. c. 4. k l. 7. C. Theo. eo. l. Comes domorum in

statis^a crimen committunt^b & præmio^c accusatoribus^d pro-
posito, quicunque solidorum adulter^e poterit reperiri, vel
à quocunque fuerit publicatus, illico omni dilatione sum-
mota, flammis^f exustionibus mancipetur. Dat. Prid. No-
nas Iul. Mediolani, Constantino A. V. II. & Constantino Cæ-
sar. III. I. Conf. 316.

3. Imperatores *Valent. Theod. & Arcad.* AAA. Rufino
præf. præf.

Si quis super eudendo ære, vel rescripto aliquo vel etiam
adnotatione nostra sibi arripuerit facultatem, non solu
fructum propriæ petitionis amittat, verum etiam pœnam
quam meretur, excipiat. Dat. 4. Id. Iul. Constant. Theod. A.
III. & Abundantio Conf. 393.

DE MUTATIONE NOMINIS.

Tit. xxv.

1. Impp. *Diocl. & Maxim.* AA. & CC. Iuliano.

Si c v t in initio nominis^b, cognominis, præno-
minis recognoscendi singulos impositio libera
est priuatis: ita eorum mutatio innocentibus
periculosa non est. Mutare itaque nomen, vel
prænomen, siue cognomen, siue aliqua fraude licito iure,
si liberes, secundum ea quæ hæc^c statuta sunt, minime
prohiberi: nullo ex hoc præiudicio futuro. S. 15. Kalen. Ian.
AA. Conf.

AD LEGEM IULIAM

de ambitu¹.

Tit. xxvi.

*Qui honores repetit, in legem ambitus incidit, & pœnam
legitimam subit. Salyc.*

1. Impp. *Arcad. & Honor.* Pompeiano PP. Africæ.

N V L L V S^m omninoⁿ principatum^o, vel nume-
ratum, seu commentariensis gradum, vel cæ-
tera^p officia repetere^q audeat: cum publicæ di-
scipline semel gesta sufficiant. At si quispiā
promotorum denuo ad munus^r etiam per sacras literas ir-
repperit quod antè docebitur gessisse^t: cassatis quæ hoc
modo sunt impetrata, ad solutionem debiti primitus vr-
geatur: & qui contra fecerint, pœnam deportationis^u ad in-
star legis Iulie ambitus^v excipiant. Dat. Prid. Kal. Iun. Me-
diolani, Stilichone & Aureliano Conf.

AD LEGEM IULIAM RE- petundarum.

Tit. xxvii.

1. Imppp. *Gratian. Valent. & Theod.* AAA. Matroniano
duci & præfidi Sardinie.

T V N I U S^x pœna, metus possit esse multorum:
ducem qui male egit, ad provinciam quam nu-
daverit, cum custodia competenti ire præcipi-
mus: vt non solum quod eius non dicam dome-
sticus^y, sed manipularius^z, & minister acceperit: verum et-
iam quod ipse à provincialibus nostris rapuerit, aut sustu-
lerit, in quadruplum^a exoluat inuitus. Dat. Prid. Id. Iun. Con-
stantin. Antonio & Syagrio Conf. 382.

2. Idem AAA. Floro præf. præf.

S C I A N T^b iudices super admissis propriis, aut à se, aut ab he-
redibus^c suis pœnā esse repetendam. Dat. Kal. Sep. Anto-
nio & Syagrio Conf. 382.

3. Idem AAA. Marcellino.

O M N E S^d cognitores & iudices à pecuniis atque patri-
moniis manus abstineant^e, neque alienum iurgium
putent suam prædam. Etenim priuatarum quoq; litium
cognitor idemque mercator^f statutam legibus cogetur
subire iacturam. Dat. Prid. April. Mediol. Merobaud. I. l. &
Saturnino Conf. 383.

*Concussionem inferens, & processum venalem faciens, vel
sententiam venalem proferens, potest à quolibet
accusari. Bald.*

4. Idem AAA. & Arcad. A. Edictum ad
provinciales.

I V B E M U S^g atque hortamur, vt si quis forte honoratorū,
Idecutionum, possessorum, postremo etiam colonorum,
Ac de eo quod peruenit ad heredem actio
perpetua est. l. 2. ff. eo. l. vi. ff. de peculat. d. l. 5. C. Theo. eo.
e v. l. 60. obf. 18. in ff. Petr. Greg. 36. synagm. 28. nu. 3.
f Licitum mercator, sic apud Lampridium mercator potestatum.
g l. 6. C. Theo. eo. v. l. 6. obf. 30. h v. l. 7. §. quando pronotare.
i Non. 80. c. 2. No. 86. No. 87. c. 4. k l. 7. C. Theo. eo. l. Comes domorum in

aut cuiuslibet ordinis, à iudice fuerit aliqua ratione con-
cussus: si quis scit venalem^h fuisse de iure sententiam, si quis
pœnam vel pretio remissam, vel vitio cupiditatis, ingestā,
si quis postremo quacunque de causā improbum iudicem
potuerit approbare: is vel administrante eo, vel post admi-
nistrationem depositum in publicum prodeat, crimen de-
ferat, delatum approbet: cum probauerit, & victoriam re-
portaturus & gloriam. Dat. 10. Kal. Iul. Constantinop. Ho-
norio N. P. & Euodio Conf. 386.

5. Imperatores *Valentin. Theod. & Arcad.* AAA. Scue-
lrino Comiti rer. priuat.

V N U S^q quisque^r procurator propositus gynecio, tabula-
rius, susceptor, colonus vel quicunque se à comite^s do-
morum meminerit esse concussus: cum ipse cui pecuniā
numeravit, ab administratione decesserit, intra anni^m spa-
tium ad iudicem spectabilitatis tuæ, quidquid dederit, re-
pediturus occurrat: vt pro sit pensionibus, quidquid ille red-
diderit. Si verò ex tempore depositæ administrationis præ-
stituti temporis curricula transfluxerint, nulla vox aduo-
cationis emergat: sed ipsos procuratores, præpositos, colo-
nos, tabularios, susceptores, obnoxios ad solutionem volu-
mus coartari. Dat. Prid. Non. Iun. Mediolani, Valentiniano
Aug. II. I. & Neotherio Conf. 390.

*Accedentes ad regendas provincias, debent iurare forma
hic scripta. Sal.*

6. Imperatores *Theodosius & Valentinianus*, AA.
Florentio præf. præf.

S A N C I M U S^t eiusmodi viros adⁿ provincias regendas acce-
dere, qui ad honoris insignia non ambitione vel pretio,
sed probatæ vitæ & amplitudinis tuæ solent testimonio
promoueri: ita sane, vt quibus hi honores per sedis tuæ vel
per nostram fuerint electionem, commissi, iurati^p inter ge-
sta depromant se pro administrationibus sortiendis neque
dedisse quidpiam, neque daturus vnquam postmodum fore,
siue per se, siue per interpositam personam, in fraudem
legis sacramentique: aut venditionis, donationisve titulo,
aut alio velamento cuiuscunque contractus: & ob hoc (ex-
ceptis^q solis^r salariis) nihil penitus tam in administratione
positos, quam post depositum officium pro aliquo præsti-
to beneficio tempore administrationis quàm gratuito me-
ruerunt, accepturos. Et licet neminem^s diuini timoris con-
temnendo iusiurandum arbitramur^t immemorem, vt salu-
ti propriæ vllum commodum anreponat: tamen vt ad fa-
lutis timorem etiam necessitas periculi subiugatur: si quis
ausus fuerit præbita sacramenta negligere, non modò ad-
uersus accipientem, sed etiam aduersus dantem^f, accusan-
di cunctis tanquam crimen publicum concedimus facult-
tatem: quadrupli^u pœna eo qui conuictus fuerit, modis om-
nibus feriendo. Datum V. I. Kal. Dec. Constantinop. Theo-
dosio A. X. V. II. & Eefio Conf. 439.

DE CRIMINE PECVLATVS.

Tit. xxviii.

1. Imperatores *Honor. Theod. & Arcad.* AAA.
Rufino PP.

V D I C E S^u qui tempore administrationis pu-
blicas pecunias subtraxerunt, lege Iulia pecu-
latus obnoxij sunt, & capitali^x animaduersioni
eos subdi iubemus. His quoque nihilo minus
qui ministerium eis ad hoc adhibuerunt, vel qui subtractas
ab his scientes susceperunt, eadem pœna percellendis. Dat.
V. Non. Martij Constantinop. Honor. X. & Theodos. V. I.
VV. Conf. 415.

DE CRIMINE SACRILEGII.

Tit. XXIX.

Errans in articulis fidei, punitur vt sacrilegus. Sal.

1. Imppp. *Gratianus, Valentinianus, & Theodosius*
AAA. Eutropio præf. præf.

V I^z diuinæ legis^a sanctitatem^b aut nesciendo
omittunt, aut negligendo violant & offendunt^c,
sacrilegium committunt. Dat. 3. Kalend. Mart.
Thessalonice, Gratiano A. V. & Theodosio A.
I. Conf. 580.

*crilegium. Sacrilegos excommunicari, non tamen ipso iure refert Socin. reg. 33. quem
vide. z l. 25. C. Theod. de episc.
a sacrilegi dant pœnas, quamuis nemo vsque ad deos manus porrigat. Seneca
5. de beneficiis. 14.
b Fides diuinæ legis sanctitas,
c confundunt. sic Græci vultuunt.*

Cappadocia è-
rat, sub Comite
rerum priuata-
rum, sub eo pro-
curatores, præ-
positi gynecio,
susceptores, ta-
bularum, colo-
ni. Hi fisco si nō
inferant pensio-
nes, quod di-
cunt sibi pecu-
nias acceptas à
Comite domo-
rum, intra an-
num id probare
& pecunias re-
petere debent:
quod si non fe-
cerint, nihilomi-
nus conueniunt-
tur à fisco. Ten-
tari potest ad-
uersus Comitē
repetitionē per-
seuerare etiam
post annum: &
hanc legem eō
tantum specta-
re, vt offendat,
eis ea ratione
anni iudicias
dari.

*m Quid: repetū-
darū actio estne
annalis? an po-
tius perpetua? di-
xi paulo ante vt
annalis sit.
n l. 2. C. Theod. eo.
o v. l. 1. §. de off.
magist. off.
p Nouell. 8. v. Per.
Greg. 36. Synag.
28. nu. 34.
q d. Non. Præsu-
mitur pro iura-
mento Alciat.
r præsump. 16.
s Præsumitur ne-
mo mories im-
memor salutis
vitæ æternæ. v.
Alciat. 1. præsum.
39. & 3. vnde col-
ligunt, morien-
tis confessio-
nes, scripturas,
responsa euidē-
tius probare, quā
aliorum: cum
in extremis cō-
stituti, non præ-
sumatur imme-
mores cœlestis
vitæ, eō magis
quod ei proximi-
mos se videant
v. Medicum tra-
ctari de morte.
f Si accipere tur-
pe, & dare quo-
que turpe est v.
No. 8. c. 8. l. 31. in
f. C. de episc. Non.
123. c. 2.
t d. No. 8.
u 9. C. Th. 28. dixi
ad 48. ff. 13. i. de
pecuniis publi-
cis interceptis
§. 9. Inst. de publ.
ind.
x l. 1. C. Theo. eo.
capitali & vitæ,
l. 5. C. Theo. adde
le. Iul. repetund
interdictioni a-
quæ & ignis,
deportationi l.
3. 10. in ff. eo. §.
9. Inst. de publ.
ind. Olim, mul-
ta cō infamia
d. l. quæ pœna
reducitur Non.
Leon. 105. consti-
tuta pœna dupli-
y dixi 48. ff. 13.
Paul. 5. sen. 19. l. 1.
ff. ad leg. Iul. ma-
198. 6. Harm. s. c.
adpi isegoriam.
Clav. 5. sen. §. sa-*

- a si res eadem pluribus pignora.
 b Penitentia plerumque purgatur delictum. v. l. 5 ff. de fortis.
 c l. 2. §. de pign. v. Cuiac. 13. obf. 21. Hotom. 5. obf. 4.
 d l. 16. §. 1. ff. de pign. v. Menoch. 2. de arbit. ind. casu 381.
 e l. 1. ff. cod. l. 3. de extraord. crim.
 f l. 36. in fin. ff. de pign.

g Stellionatus
 ieuerrissimè vin
 dicatur.
 h v. Cuiac. 13.
 obf. 21. in fin.
 i Gallis, anti-
 data.
 k dixi ad 47.
 ff. eod.

l si spectemus
 ferui dominiū.
 aliis feruis nul
 la fit iniuria iu-
 re Romano. §.
 3. Inst. eod. adde
 l. 1. §. 3. l. 15. §. 34.
 ff. eod.

m l. 1. in fi. l. 30.
 in ff. eod.
 n d. l. 1. §. 3. & §.
 vlt. l. 18. in fin. ff.
 eod. §. 2. Inst. eod.
 o d. §. 3. d. §. vlt.
 d. l. 18. d. §. 2.

p Turpe est
 delatoris no-
 men. Ideoque
 iniuriarum te-
 neur, qui aliū
 delatorem ap-
 pellat.

q l. 7. in fi. l. 30.
 l. 9. ff. eod. §. 9. In-
 st. eod.

r Crescit iniu-
 ria ex tempore
 l. 16. §. 1. ff. de pœ.
 §. dixi ad l. 16.
 §. 6. ff. de pœn.

t l. 9. ff. eod.
 u l. 15. §. 38. l. 18.
 ff. eod. Præsumi-
 tur dolus quo-
 ties aliquid de
 genere prohibi-
 torū admitti-
 tur: vide tamen

Socin. reg. 9. sic
 verba iniurio-
 sa, animo con-
 ticiandi prola-
 ta fuisse præsu-
 mimus, eo tamen

casu pur-
 gationis iura-
 menti causa
 cognita deferri
 potest: habita
 nimirum ratio-
 ne personæ que
 iniuriis per se
 verbis via est:

veluti si perso-
 na propinqua, si
 ætate senili, si
 imperium ali-
 quod habens.
 v. Gayllum 2. ob-
 seru. 66.

x l. 3. §. 1. ff. eod.
 41. in fin. ff. ad l.
 Aquil. adde l. 30.
 §. 2. l. 53. ff. de fur-
 tis §. 7. Inst. de
 oblig. ex delicto:
 l. 1. §. de fidei. l. 1.
 §. 8. ff. de ventr.

Quid si quis
 protestatione
 habita vel secu-
 ta, conuiuium
 alicui dixerit
 teneretur iniuriæ.
 Protestatio e-
 nim facto con-
 traria non ex-
 cusat, maxime
 si factum est po-
 tentius prote-
 statione.

y Fides inno-
 centiæ maximā
 habet securita-
 tem. v. Roland. à
 Valle 1. conf. 34.

z An veritas conui-
 cii excuset iniuriantem, vide Gayllum 2. obf. 39. conu. 1. 1.
 a l. 16. §. 2. ff. de pœn. l. 48. ff. de reg. iur. vide Nouel. 2. Constantini Porphyrogeneta in f.

An ira à delicto excuset, vide Clarum 5. sent. §. iniuria in fin. & eadem libr. 5. vlt. q. 60.
 num. 4.

b Iniuriæ actio anno tollitur, l. 17. §. 6. in fin. ff. eodem: vide de Bellanjan. 2. 3. in fin. Clar. 5. sent. §. iniuria. Iniuriæ, inquam, verbalis at non realis & scriptæ seu libello scripte p-
 rive propositæ: durat enim huiusmodi iniuria: adeoque Anno non tollitur: & ita
 feruari in Camera Spirensi notat Gayllus 2. obf. 204. Quid, annus in actione iniuria-

Improbum quidem & criminofum fateris, eas-
 dem res pluribus pignoraſſe, & diſſimulandoſſe
 in poſteriore obligatione, quod eadem aliis
 pignori tenerentur. Verum ſecuritati tuę con-
 ſules ſi oblato omnibus debito, criminis inſtituendi cau-
 ſam peremeris. PP. V. Id. Febru. Pompeiano & Peligno
 Coſſ. 232.

2. Imperator Gordianus Augustus, Valenti.

Si pater tuus in te donationem contulerit, & cum eman-
 Scipatus eſſes, traditionibus dominium corporum in
 te tranſtulit, poſteaſque creditorem ſortitus quidam eā-
 rum rerum ſine voluntate tua velut proprias ſuas obſtri-
 xit: tuum non læſit. Nec tamen iniuria ſtellionatus cri-
 mine petetur, cum ſciens alienam rem, te non conſen-
 tiente, velut propriam ſuo nexu erit creditori. PP. II. Kal.
 Ian. Gordiano A. & Auiola, Coſſ. 240.

3. Idem A. Hadriano.

Tellionatus accuſatio inter crimina publica non ha-
 betur. PP. Id. April Attico & Prætextato Coſſ. 243.

4. Imperator Philippus Augustus, Euprepio.

Ignorantia creditoris, cui res pridem apud alios obli-
 gata, pignoris ſue hypothecæ iure obligantur, non ſine
 periculo capi conſuevit. Etenim huiusmodi fraudes ad
 extraordinariam criminis executionem ſpectare, ac ſtel-
 lionatus commiſſum ſeueriffimè eſſe vindicandum ſæ-
 pè reſcriptum eſt. proinde ſue ignorantiam tuam debi-
 tor circumuenire tentauerit, ſue obligatione ritè per-
 ſecta, participato fraudis conſilio, per ſubiectam quā an-
 teriorem perſonam diſpendium tuum ad occultum cō-
 pendium ſuum ſtrahere pertentat: adire ſuum iudicem
 potes, congruentem iuri ac debitæ religioni ſententiam
 relaturum. PP. VI. Id. Maij, Peregrino & Æmiliano Coſſ.
 245.

DE INIURIIS,

Tit. XXXV.

1. Imperator Alexander Augustus, Syro.

Ec ſeruſ quidem alienis licet facere in-
 iuriam. PP. XI. Kalend. Decembr. Alexandro
 A. Coſ. 223.

2. Idem A. Claudio.

Iniuriarum actio tibi duplici ex cauſa competit: cum
 & maritus in vxoris pudore, & pater in exſtimatio-
 ne filiarum propriam iniuriam pati intelligantur. PP.
 prid. Id. Maias, Agricola & Clemente Coſſ. 231.

3. Imperator Gordianus Augustus, Donato.

Si non es nunciator, vereri non debes, ne ea propter
 quod iniuriæ faciendæ gratia quidam te veluti delato-
 rem eſſe dixerunt, opinio tua maculata ſit: quinimo ad-
 uerſus eos, qui minuendæ opinionis tuæ cauſa aliquid
 confeſſe compententur, more ſolito iniuriam iudicio
 experiri potes. PP. II. Id. Iuliaſ, Gordiano A. & Auiola
 Coſſ. 249.

4. Imp. Valerian. & Gallien. AA. & Valer. C. Vindio.

Atrocem ſine dubio iniuriam eſſe factam mani-
 feſtum eſt, ſi tibi illata eſt cum eſſes in ſacerdotio, &
 dignitatis habitum & ornamenta præferres: & ideo vin-
 dictam potes eo nomine perſequi. PP. II. * Æmiliano &
 Baſſo Coſſ. 260.

5. Imp. Dioclet. & Maximianus AA. & CC. Victorino.

Si non conui- cii conſilio, te aliquid iniurioſum di-
 xiſſe probare potes: fides veri à calumniæ defen-
 ſio. Si autem in fixam inconſulto calore prolapſus, ho-
 micidij conuiuium obieciſti, & ex eo die annus exceſſit:

An veritas conui- cii excuſet iniuriantem, vide Gayllum 2. obf. 39. conu. 1. 1.
 a l. 16. §. 2. ff. de pœn. l. 48. ff. de reg. iur. vide Nouel. 2. Constantini Porphyrogeneta in f.

An ira à delicto excuſet, vide Clarum 5. sent. §. iniuria in fin. & eadem libr. 5. vlt. q. 60.
 num. 4.

b Iniuriæ actio anno tollitur, l. 17. §. 6. in fin. ff. eodem: vide de Bellanjan. 2. 3. in fin. Clar. 5. sent. §. iniuria. Iniuriæ, inquam, verbalis at non realis & scriptæ seu libello scripte p-
 rive propositæ: durat enim huiusmodi iniuria: adeoque Anno non tollitur: & ita
 feruari in Camera Spirensi notat Gayllus 2. obf. 204. Quid, annus in actione iniuria-

rum eſtne continuus vel vilis? curritne ignorant, vt ſcienti? Ita putat Accuſius:
 contra cenſuit Camera Spirensis, vide Gayllum 2. obf. 106.

- c l. 7. §. 2. ff. eod. l. 10. §. 12. ff. de in ius vocand.
 d atrocibus ſcilicet. d. §. 2. d. §. 12.
 e l. vlt. eodem.

cum iniuriarum actio annuo tempore præſcripta eſt, ob
 iniuriæ admiſſum conueniri non potes. PP. VI. Id. Iul. ipſis
 AA. III. & III. Coſſ. 290.

6. Idem AA. & CC. Flauiano.

Cum nec patronos iniuriam facere libertis, iuris æ-
 quitas permittat, proponatque patronæ heredes eū,
 qui libertatem à defuncta acceperat, iniuriis afficere: cu-
 rabit præſes provinciæ contumeliā heredum compeſ-
 cere. PP. Id. Iul. ipſis III. & III. AA. Coſſ. 290.

7. Idem Augusti & Conſ. Poten- tiano.

Iniuriarum cauſa non publici iudicij, ſed priuati con-
 tineret querelam. S. Id. Feb. Sirmij, AA. Coſſ.

8. Idem AA. & CC. Martiano.

Dominum pro atroci iniuria, quam ſeruus eius paſ-
 ſus eſt, edicti perpetui actione propoſita, qua damniſ-
 etiam haberi rationem verbis euidenter exprimitur, age-
 re poſſe conuenit. S. XV. Kal. Nouemb. AA. Coſſ.

9. Idem AA. & CC. Nonnæ.

Qui liberos inſamandi gratia dixerint ſeruos, iniu-
 riarum actione conueniri poſſe, non ambigitur. S.
 VI. Kal. Decemb. Nicomedæ, AA. Coſſ.

10. Idem AA. & CC. Paulo.

Si quidem auiam tuam ancillam inſamandi cauſa
 ſi publica ciuitatis Comanenſium dixit Zenodorus,
 ac receſſit: iniuriarum actione ſtatim conueniri poſteſt.
 Nam ſi perſeueret in ea cauſa facultatem habens agendi,
 ſuper hac re deferri querelam, ac tunc demum, ſi non eſſe
 ſerua fuerit pronunciata, poſtulari conuenit. S. XV. Kal.
 Ian. Nicomedæ, CC. Coſſ.

11. Imperator Zeno, Aug. Alexandro viro illuſtri.

Si quando iniuriarum actio, quam inter priuata deli-
 cta veteris iuris auctores connumerant, illi quibuſlibet
 illuſtribus viris militantiſ, ſeu ſine cingulo conſti-
 tutis, vel vxoribus eorum vel libris maſculini ſexus, vel
 filiabus (ſuperſtitibus videlicet patribus aut maritis illu-
 ſtribus) vel ſi aduerſus aliquam huiusmodi perſonam cri-
 minaliter forte mouetur: ipſos quidem qui ſuper iniuria
 queruntur, inſcribere: aliaque omnia quæ in huiusmodi
 cauſis de more procedunt, ſolemniter obſeruare decerni-
 mus: licere autem illuſtri accuſatori, vel reo, vxori, vel
 libris maſculini ſexus, ſeu filiaſ itidem illuſtris ſuperſti-
 tis, cauſam iniuriarum in quocunque iudicio competen-
 ti per procuratorem criminaliter ſuſcipere, vel mouere:
 ſententiam iudice cōtra eum qui procuratorem dederit,
 (eti ipſe non adſeſſet iudiciis, ſed cauſam per procurato-
 rem diceret) legibus prolaturo: ita tamen, vt nullus aliſus
 idem ſibi audeat vindicare, vel à noſtro numine poſtula-
 re, ſed in cæteris moſ iudiciorum qui haſte ſus obſeruit,
 in poſterum ſeruetur intactus. Datum V. Non. Nouemb.
 Conſtantinopol. Illo V. C. Coſſ.

DE FAMOSIS LIBELLIS.

Tit. XXXVI.

1. Imp. Valentinianus & Valens, AA. Edictum.

Si quis famoſum libellum ſue domi, ſue in
 publico, vel quocunque loco, ignarus repe-
 rit: aut corrupat priuquam alter inueniat,
 aut nulli conſiteatur inuentum. Si vero non
 ſtatim eaſdem chartulas vel corruptas, vel igni conſum-
 perit, ſed vim earum manifeſtauerit: ſciat ſe quali aucto-
 rem huiusmodi delicti capitali ſententiæ ſubiugandum.
 Sanè ſi quis deuotionis ſuæ ac ſalutis publicæ cuſtodiam
 gerit: nomen ſuum profiteatur, & quæ per famoſum libel-
 lum perſequenda putauerit, ore proprio edicat: ita vt
 abſque vlla trepidatione accedat, ſciens quidem quod ſi

ad hoc expeditur, & ceter. 6. Harmonopol. 9. Paulus quintus, ſententia quarta. §.
 ſexto.

q lege 9. Codice Theodof. eodem: Ecloga diſto. loco. capit. primo: 6. Harmonopol. diſto
 loco. verſic. 1. vlt. §. primo. Inſtit. de iniuriis: lege quinta. §. nouo. lege. decimaquin-
 ta. §. vigefimonono. ff. de iniuriis: Paulus 5. ſentent. 4. §. decimoquinto. decimo-
 ſexto. l. 33. ff. de iniuriis.

f id enim ſcire expeditur, ff. de iniuriis.

KK

f l. 13. §. 46. ff.
 eodem.

g Liber, ſine
 iniuria ſeruus
 appellari non
 poteſt. Iniuria
 eſt libero ſer-
 uum appellari.
 lege 10. infra eo-
 dem. l. 11. 12. ff. eo-
 dem. l. 31. §. de li-
 berali cauſa. l.
 39. §. 1. ff. de libe-
 rali.

h dixi ad l. 9. §.
 eodem.

i Commen-
 ſum. Hal. alii,
 legunt Cuma-
 nenſum.

k ſit huius co-
 ſtitutionis men-
 tio in §. 10. Inſt.
 eodem.

l Iniuria, pri-
 uatum eſt de-
 licatum, lege 7.
 ſupra eodem: le-
 ge 4. §. primo. ff.
 de procuratori-
 bus.

m Viri illu-
 ſtres, ordina-
 rii vel hono-
 rarii de iniu-
 ria, criminali-
 ter agere &
 excipere. per
 procuratorem
 poſſunt, vt hic,
 & leg. 25. ſupra
 de procuratori-
 bus.

(Idem
 episcopis &
 presbyteris
 tribuitur, No-
 nella Valen-
 tiani de epi-
 scop. iudic.) ea
 tamen lege,

vt ſubſcribant
 in crimine &
 in eorum per-
 ſona nomina-
 tum ſiat con-
 demnatio. A-
 lias iniuria-
 rum accuſa-
 tio non fit per
 procuratorem,
 diſto §. deci-
 mo. Hinc il-
 lud, Iniuria-
 rum non niſi
 præſentibus ac-
 cuſare poſſunt.

Paulus 5. ſen-
 tent. 4. §. duode-
 cimo. l. 2. §. 1.
 n. 1. §. 1. idem
 alii, concedi-
 tur, diſta l. quar-
 ta. §. primo. ff.
 de procuratori-
 bus.

o Specialiter
 illuſtribus hoc
 datum eſt in
 cauſa iniuria-
 rum. Nam cri-
 minaliter ne-
 mo agit per
 procuratorem,
 lege vltima, ſu-
 pra vbi ſenator:
 lege penultima,
 ff. de publicis
 iudic. lege pri-
 ma. ff. an per
 altum cauſ. ap-
 pellat. Hic ad-
 de Nouellam

l. 9. Cod. Theo-
 doſ. 24. dixi ad
 l. 1. §. 1. adde
 l. 9. Ecloga. 63.

p q Cod. Theo-
 doſ. 24. dixi ad
 l. 1. §. 1. adde
 l. 9. Ecloga. 63.

r l. 33. ff. de iniuriis.

s l. 33. ff. de iniuriis.

t l. 33. ff. de iniuriis.

u l. 33. ff. de iniuriis.

v l. 33. ff. de iniuriis.

w l. 33. ff. de iniuriis.

a nota genus abolitionis ad omnia crimina quæ nota sunt.
 b Semel finita non instaurantur.
 c Rescripto principis abolitio à præfide concessa repeti potest.
 d Post abolitionem priuatum, reus intra tricesimum diem à delatore suo repeti non potest: *vt hic l. 3. ff. de accusat. l. mulier inf. ff. ad Sc. Turpil.* post abolitionem publicam, intra illud etiam spatium, à suo delatore repeti potest, *vide l. 1. de generali abolitione.*
 e Renouari *Hal. l. 1. Cod. Theod.*
 f *l. 10. ff. de adul. terij. l. 10. ff. de iudicij. l. 1. ff. de iure fisci.*
 g *de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 h *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 i *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 k *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 l *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 m *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 n *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 o *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 p *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 q *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 r *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 s *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 t *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 u *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 v *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 w *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 x *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 y *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*
 z *l. 1. ff. de iur. iur. ex l. 1. in f. Cod. Theod.*

Accusatio cuius abolitio concessa est à præfide non repetitur nisi à principe impetretur. *Salic.*
 1. Imp. Dioclet. & Maximianus AA. & CC. Paternæ.

Ræles prouinciarum si perpexerit abolitionem ad omnia crimina quæ nota sunt, pertinentem à se impetratam, ne semel finita instaurantur, intercessionem auctoritatis suæ prospiciet. Supplicatione verò correctæ nutui principis, præfata abolitione sopitum crimen ab eadem persona reuocari potest. PP. XV. Cal. Dec. Diocletiano 3. & Maximiano AA. Coss. 387.

2. Imp. Constantinus A. ad Ianuarius præfectum urbi.

Abolitio præsentibus patribus causa cognita non à principe, sed à competentis iudice postulari debet: id est si per errorem seu temeritatem, seu calorem ad accusationem profuerit: hoc enim accusator explanans, abolitioni locum faciet. Sin autem per deceptionem, vel pecuniis a reo corruptus ad postulandam abolitionem veniit: redemptæ miserationis vox minime admittatur, sed aduersus nocentem reum inquisitione facta, pœna competens ingeratur. Hi autem qui suam suorumque iniuriam defendunt, & qui cognatos suos in accusationem deducunt: omnimodo abolitionem petere non prohibentur. Dat. 16. Cal. Dec. Serdica, Constantino A. V. & Licinio Coss. 312.

Per calumniam accusanti non debet abolitio concedi. *Salic.*

3. Imp. Valentinianus & Valens AA. ad Probum.

Fallaciter inculcantibus accusationis abolitio non dabitur. Sin autem syncera mente accusationem instituerit, & reus aliquid iniuriæ inscriptionibus illatæ tolerauerit, id est si vel carceres sustinuerit, vel tormenta, vel verbera, vel catenas, abolitio non petetur: nisi forte ille qui hæc passus est, suum consensum ad petendam abolitionem accommodauerit. Quando autem reus nihil tale passus est: postquam fuerit officij custodiæ traditus, intra dies triginta accusatori petenti, etiam inuito reo dari permittitur. Post hoc verò tempus, nisi reus consentiat, censemus non esse tribuendam. Quod si ingenuorum, licet plebeiiorum, qui conscij & participes criminum non erant, testimonij gratia corpora fuerint lacerata verberibus, tormentisque vexata, abolitionem etiam duarum partium consensu petitam, iubemus vigore iudicis denegare: & crimen propositum, cuius examen tormentis iam coeperat agitari. Sin autem testibus tormentis minime sunt illata: etiam sic abolitio non dabitur in illis criminibus (vt in violata maiestate, aut patria oppugnata, vel prodita, aut peculatus admisso, aut sacramentis desertis, omniæque quæ iure veteri continentur) in quibus iudex non minus accusatoremi ad docenda quæ detulit, quam reum ad purganda quæ negat, debet vrgere. Datum 2. Id. Octobr. Treueris, Valen. N. P. & Victore Coss. 369.

DE GENERALI

abolitione,

Tit. XLIII.

1. Imp. Antoninus A. Rutilio consulari Ciliciæ.

Vi potentatus, & vis, aliorumque criminum reum fecit, si post abolitionem ex forma solita reorum factam, & post edicta proposita intra diem statutum repetere superederit: persequi crimina volens non est audiendus. PP. S. Cal. Maij. Læto 2. & Cereale Coss. 216.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. Paulino.

Cum eo tempore quo indulgentia nostra crimina extinxit, accusatio à te instituta non fuerit: publicæ abolitionis præscriptio cessat. PP. 6. Id. Feb. Maximo 2. & Aquilino Coss. 286.

3. Imp. Valentinianus & Theodosij: Tertia Arcadij & Honorij. vtrique hic tribuitur Valentiniano & Valenti.

hinc colligunt, Aliud maiestatis, aliud perduellionis crimine. *Cuiac. 6. obs. 3. in f. i. & publica l. 10. §. 10. ff. ad Turpil.* quæ sit ipso iure, pro tempore certo feriarum *l. 1. §. 3. de episcop. huic titulo respondet titulus C. Th. de indulg. crimin.*

x Post abolitionem publicam reus à suo delatore etiam intra tricesimum diem repeti potest *vt hic: l. aut primatim. ff. ad S. C. Turpil. Paul. 5. sentent. 17. §. 1. post priuatam, non potest. l. 1. §. 1. titulo proximo.*

y dierum XXX. d. 4. §. 2. Pau. 5. sent. 17. §. 1. 2. d. §. 2.

a *l. 5. C. Th. de indulg.* Abolitionem princeps concedens facit vt pœna corporalis aboletur, infamiam verò, quæ naturaliter publica crimina comitatur, non abolet. *Synopsis ibid. c. 4.* b Patres conscriptos etiam à principe, senatores inter se iunctos appellari solitos, aliis dixi.

† *l. 7. de sent. passis. l. 17. ff. ad Turpil.* Pœna potest tolli, culpa perennis erit. Imò non notat *l. 1. §. 10. in f. ff. de postul. & ita obseruatur apud Gallos v. Papon. 3. Notar. 10. c. d. abolitionis.*

c Indulgentia siue generalis sit, siue specialis infamiam non tollit, *vt hic adde l. 6.*

l. 7. de sententiam passis. vide Sfortiam Oddum tract. de restitutionib. quest. 9. articulo 4.
 d Indulgentia pœnam corporalem remittit non infamiam. *vide Sfortiam Oddum illo loco numero 2.*

e Accusator intra biennium suam accusationem implere debet. Quod si negligens fuerit & vltima die non adit, vel differat, quarta bonorum suorum parte multatur, & infamia notatur, 60. *Synopsis Basilicon tit. 1. ex tit. 6. §. 1. Harmeno. 2. §. 37. † vt intra annum & c. 9. Cod. Theodo. 36. v. Cuiac. 1. obs. 8. animum, inquam, vt l. 6. §. 13. in f. §. de custodiis. l. 2. Cod. Theod. ad l. Corael. de falsis. l. 15. §. 3. ff. ad Turpil. l. 7. ff. de munitionibus. adde l. 13. §. 3. de iudicij. hodie biennium h. l. §. 10. Eclog. d. loco.*

3. Imp. Valens, Valens, & Gratianus, AAA. ad Senatam.

Indulgentia Patres conscripti, quos liberat, notat: nec infamiam criminis tollit, sed pœnæ gratiam facit. Dat. 14. Cal. lun. Treueris, Gratiano A. 2. & Probo Coss. 371.

VT INTRA CERTVM TEMPVS

criminalis quæstio terminetur.

Tit. XLIII.

Non prosequens accusationem intra tempus legitimum, in quarta parte bonorum multatur, & infamia notatur. *Salic.*

1. Imp. Valens, Theod. & Arcad. AAA.

Desiderio vic Afiæ.

Visquis accusator reum in iudicium sub inscriptione detulerit, si intra statutum tempus accusationem coeptam persequi superederit, vel (quod est contumacius) vltima die adesse neglexerit: quarta bonorum omnium parte multatur, aculeos confutissimæ legis incuriat, imminente infamia quam veteres iusserant sanctiones. Dat. 4. Id. lul. Treueris, Arcadio A. I. & Bautone Coss. 385.

Dilationes necessarias non superuacuas debet iudex dare vtrique parti. *Salic.*

2. Imp. Honor. & Theod. AA. Cæcilianus PP. post alia.

Nouerint iudices cuilibet culmini honorive præfidentibus, necessariis vtrique parti (si petantur) dilationibus non negatis, præcedentibus sc. inscriptionibus, intra certum tempus criminales causas limitandas: quo cunctis subeat accusator qui destitit, pœna legis constituta. Et si persona vilior fuerit, cui damnum famæ non sit iniuria, pœnam patiat exilij: nisi forte intra statuti temporis metas consensu partium abolitione poposcerit. Iudicium autem debet esse diligentia, vt si nulla rationabilis à reo vel accusatore dilatio postuletur, vrgente talium causarum notione non expectatis moris. Dat. 12. Ca. Feb. Raueng. Honorio 8. & Theodosio 3. AA. Coss. 469.

Causæ criminales intra biennium sunt terminandæ, pœna iudici negligenti imminente.

3. Imp. Iustinianus A. Mennæ præfecto prætorio.

Criminales causas omnimodo intra duos annos à contestatione litis connumerados finiri censemus, nec vlla alia occasione ad ampliora produci tempora: sed post biennij excessum minime vltius lite durante, accusatum absolui: scientibus iudicibus eorumque officiis, quod si litigatoribus admonentibus, ipsi litis introductionem vel examinationem distulerint, pœna vicanarum librarum auri feriantur. Datum Cal. April.

AD SENATVS CONSVLTUM

Turpilianum,

Tit. XLV.

1. Imp. Antoninus A. Amato.

Si demum in senatusconsultum incidisse videtur, qui crimen publici iudicij detulit: & causa criminis ordinata, id est inscriptionibus depositis, & fideiussores de exercenda lite præstito, eoque qui accusatur, sub custodia officij facto, non impetrata abolitione ab executione criminis destitit.

2. Imp. Gordianus A. Appio.

Si pro eo qui in crimine subscriptus, fidem tuam adstrinxisti, isque destitit, & commissa stipulatio est: non vltra quantitatem quam spondidisti, obligatus es: eo qui destitit, infamia nihilo minus notanda, & extra ordinem secundum iudiciale motum puniendo.

3. Imp. Valerian. & Gallien. AA. Syllano.

Quamuis eum ordinem scriptura contineat, vt primò abolitio criminis potceretur, & tunc dehinc omnibus placitis obtemperaretur: non obseruantibus tamen aduersariis pactorū fidem, instaurare accusationem

igitur litis seu causæ criminalis, biennio tantum durat: vt hic *l. unica §. 1. §. 1. vt omnes iudices, l. de submersis, §. de naufragis, l. de dolo. c. venerabilis, extra de iud. ciuilibus, triennio, l. properandum, §. de iudicij. † Olim à die inscriptionis d. l. 2.*

o *l. 7. §. qui accusat. l. 18. ff. de accusationib.*

p *dixi ad 48. ff. 16.*

q Calumnia tenetur, qui & inscripserit & fideiussores dederit, & aliquem adprehendi curauerit & citra abolitionem destitit. *Synopsis Basilicon 60. tit. 1. ex tit. 66. c. 1.*

r *l. 5. de calumniatorib.*

s *60. Eclog. 1. ex tit. 66. c. 1.*

t *l. Cuiac. 8. obs. 30.*

u Fideiussores non tenetur vltra quantitatem promissam.

x Qui destitit ab accusatione, notatur vt hic, nisi destitit iussu iudicis *l. 1. in fine. ff. eodem.*

y *l. 3. §. qui accusare non possunt. l. 6. §. 2. ff. de decurionib. Paul. 1. sent. 5. §. 2.*

z *l. 1. §. qui accusare non possunt.*

minimè

a sic reus destitutus, apud Paul. sent. 6. ab accusatore desertus.
b Imò quæ suam ac propriam iniuriam exequitur, si destitit, non tenetur Turpil-
liano. l. 4. D. eo. c Ratio decidendi. d l. 6. §. 1. D. eo. l. 10. de iudic.
e Qui ex causa destitit non destitit. f Simpliciter excusat à Turpilliani pœna.
g 9. C. Theod. 39. 3. D. 6. 6. Harmenop. 9. h Intempore sententiæ. l. 3. §. 1. D. ad
Turpill.
i Mater sine ca-
lumnia præsu-
mitur vindica-
re defuncti filij
necem.
k l. ult. D. de
publ. iud.

l A præsumpta
calumnia excu-
satur heres vin-
dicans necem
defuncti.
m l. 5. 4. D. de rei
vindict. l. 14. §. 9.
D. de bon. lib.
n vt calumnia-
tor non puni-
tur omni mo-
do is qui accu-
savit aliū, quem
post iudex ab-
soluerit: tunc de-
mum enim ac-
cusator, vt calu-
mniator puni-
tur, cum iudex
pronunciauerit,
accusatorem
calumniatorem
esse. Cui à iudi-
ce dictum est
non probasti.
adde d. §. 4. & l.
1. §. eo. 60. Synops.
Basil. l. c. 30.

o Filius accu-
satus de morte
patris, excusa-
tur à præsumpta
calumnia. adde
l. 2. §. eo.
p Si iudex ita
fuerit interro-
gatus, vt calu-
mniatus es d. §. 4.
q non priuato-
rum. l. 7. in fin. D.
ad Turp.
r Dominus
serui qui quæ-
stioni subiectus
fuit, accipere
duplum debet
ab eo, qui per
calumniam ac-
cusauit. Synops.
Basil. l. 7. tit. 6. ex
lib. 60. tit. 1. c. 33.
vel ita, si in ca-
put suum ser-
uus torqueatur,
& absolueretur,
domino ex lege
Iulia in duplum
condictio com-
petit vt hic. l. 1.
D. de calumniat.
Quid si in alte-
rius caput tor-
queatur serui?
non nisi singuli
torqueri pos-
sunt, quod inui-
ro domino non
est permitten-
dum: nisi dela-
tor cuius inter-
est quod inten-
dit probare, pre-
tia eorum, quan-
ti dominus ta-
xauerit, paratus
sit inferre, vel
certe deterioris
facti serui subi-
re taxationem.
Paul. 3. sent. 16. §.
3.

s l. ult. D. eo. l.
27. in fin. D. de a-
dult. l. 6. D. de
quæstionib.
t Accusante a-
liquo non ante
reus in iudiciū
trahitur, quam
& ille satisfe-
derit, à se reum
peractum iri: vt
eo vera docen-
te, reus condemnetur: aut si fefellerit, ipse periclitetur. Synops. ibid. c. 34. l. 9. C. Theod. de
accusat. l. 2. §. de exhibendu reu. u virguere Cuiacius apud Paul. 5. sent. 14. §. 1.
x v. l. 17. in fin. §. de accusat. y l. 2. C. Theod. eo. v. Cuiac. 4. obs. 29.
z Calumniator in crimine publico, infamia notatur & deportatur: modo si alie-

minimè potes, à qua ipse destitisti. PP. Prid. Non. Iul. Tusco
& Basso Conf. 259.

4. Idem AA. Patrophilo.

SI is de quo supplicas, contra parentes vestros desertam
(vt dicis) accusationem cœperit persequi: præscriptio
illi in iudicio præsidis destitutæ rei poterit opponi. PP.
Prid. Non. Maij, Seculari & Donato Conf. 261.

5. Impp. Dioclet. & Maxim. AA. Matrônæ.

SI fœmina suam^b suorumque iniuriam exequatur, cum
si ipsa pacto^c contra vetitum destitisse profiteatur: in Sen-
natu consulti Turpilliani pœnam eam incidisse certi iuris
est. Subdita 7. Non. April. Conf.

Ille dicitur destitisse, qui deposuit animum prosequendi,
non qui aliquantisper distulit. Bald.

6. Idem AA. Lucilio.

IN executionibus criminum obtinuisse videtur, illos de-
stitisse, qui animum^d accusationis implende prorsus de-
seruerunt. Cum igitur aliis ex causis^e, vel simplicitatis
ratione, necdum te ad finem vindictæ peruenisse preces tuæ
testentur: poteris postposita formidine impedimenti su-
per aliquantulo silentio, institutam accusationem secun-
dum leges perferens, quam probabis tibi debitam vindic-
tam reportare. PP. 3. Kalend. Iul. Diocletian. 6. & Maxim.
AA. Conf. 296.

DE CALUMNIATORIBVS.

TIT. XLVI.

1 Imp. Alexand. A. Sabino.

CALUMNIA eo tempore coerceri solet, quo
de causa præsentis accusatore iudicatur: id eo-
que posteaquam de causa iudicatum est, con-
tra consuetudinem calumniam accusatoris
puniri desideras.

A præsumpta calumnia excusatur mater, & heres vin-
dicans necem defuncti. Salycet.

2. Idem A. Apolloniæ.

MATERⁱ inter eas personas est, quæ^k sine calumniæ ti-
more necem filij sui vindicare possunt. Idque bene-
ficiū senatus consulti & in aliis publicis iudiciis serua-
tum est. Sed extraneus heres^l qui suspicionem quam de
morte sua habuisse defunctus cauit, exequitur, hoc nomi-
ne à calumnia excusatus est: cum inter voluntariam accu-
sationem^m, & officij necessitatem heredis, multum inter-
fit. PP. 6. Kal. Iul. Iuliano & Crispo Conf. 225.

3. Idem A. Æmilio.

QUI nonⁿ probasse crimen quod intendit, pronuntia-
tur: si calumniæ non damnetur, detrimentum existi-
mationis non patitur. Non enim si reus absolutus est, ex eo
solo etiam accusator qui potest iustam habuisse veniendi
ad crimen rationem, calumniator credendus est.

4. Impp. Carus, Carinus, & Numerianus
AAA. Arcadio.

CALUMNIÆ pœna in paternæ^o mortis accusatione cessat.
PP. 11. Kal. Dec. Caro, & Carin. AA. Conf. 283.

5. Impp. Dioclet. & Maxim. AA. Cælio.

QUI calumniatores^p pronuntiantur: in publicorum^q
duntaxat iudiciorum quæstionibus, non etiam in li-
beralibus causis, quæ priuatas disceptationes continent, pe-
riclitari solent.

6. Idem AA. Domitio.

DOMINIS^r seruorum per accusatoris calumniam tor-
torum, aduersus eum pœna dupli^f lege Iulia proui-
detur. S. 15. *

7. Impp. Valent. & Valens AA. ad Va-
lerianum. P. V.

NON^t prius quemquam sinceritas tua ad tuæ sedis exa-
men iubebit adduci, quam solennibus satisfecerit qui
nititur fidem doloris adferere: cum iuxta formam iuris an-
tiqui ei qui cœperit arguere^u aut vindicta proposita sit, si
vera detulerit: aut supplicium^x, si fefellerit.

8. Impp. Gratianus, Valent & Theod. AAA. Me-
nandrio Vic. Afia.

Non^t prius quemquam sinceritas tua ad tuæ sedis exa-
men iubebit adduci, quam solennibus satisfecerit qui
nititur fidem doloris adferere: cum iuxta formam iuris an-
tiqui ei qui cœperit arguere^u aut vindicta proposita sit, si
vera detulerit: aut supplicium^x, si fefellerit.

Non^t prius quemquam sinceritas tua ad tuæ sedis exa-
men iubebit adduci, quam solennibus satisfecerit qui
nititur fidem doloris adferere: cum iuxta formam iuris an-
tiqui ei qui cœperit arguere^u aut vindicta proposita sit, si
vera detulerit: aut supplicium^x, si fefellerit.

Non^t prius quemquam sinceritas tua ad tuæ sedis exa-
men iubebit adduci, quam solennibus satisfecerit qui
nititur fidem doloris adferere: cum iuxta formam iuris an-
tiqui ei qui cœperit arguere^u aut vindicta proposita sit, si
vera detulerit: aut supplicium^x, si fefellerit.

nam accusationem persecutus est, vt suam causam. Synops. Basilic. 60. Sed ουνοδαντο-
rit. l. c. 36. 6. Harmenop. 9. §. 1. a sic apud Iustinum 18. Aufusne es, nefandissimum
caput, d. l. 2. d. c. 36. b l. 3. C. Theod. de abolit. l. 3. §. de abolit. Imò ferro puniuntur.
1. Harmenop. 5. in fin. adde l. 5. §. de delatorib. lib. 10. c l. 15. D. de iure fisci.
d l. ult. versic. nec impunitam. §. de accusat. l. ult. versic. nec impunitam. C. Theod. de accus.

Accusator licet submissus, à pœna calumniæ non
excusatur. Salycet.

NOSTRIS^y & parentum nostrorum constitutionibus
comprehensum est, eos^z qui accusationem alienis no-
minibus præsumpserint, delatorum numero esse ducen-
dos: atque ideo calumniosissimum caput^a & personam iu-
dicio irritæ delationis infamiæ^b supplicium sequatur: quo
posthac singuli vniuersique cognoscant non licere in eo
quod non possit ostendi, iudicium animos commoueri.
Dat. 8. Id. Maij, Constantinop. Arcadio Aug. & Bauto-
ne Conf. 385.

Per calumniam accusantibus non profunt beneficia abolitionum,
etiā à principe concessa. Salycet.

9. Idem AAA. Floro præfecto prætorio.

FALLACITER^c incusantibus, maxime post exhibitionem
accusati, nullius iuris color veluti deriuata accusatione
proficiat: non publica ||quidem|| abolitio, non priuata tali-
bus proficiat subueniatque personis: non specialis indul-
gentia, nec beneficium quidem eos generale subducatur.
Dat. 15. Kalend. Iun. Constantinopol. Antonio & Syagrio
Conf. 382.

10. Impp. Honor. & Theod. AA. Conf. præ. trib. pleb.
Senatui suis S. D.

QUIS quis crimen intendit, non^d impunitam fore no-
querit licentiam mentiendi: cum calumniantes^e ad vin-
dictam poscat similitudo^f supplicij. Dat. 8. Id. Aug. Rauen-
næ, Afclepiodoto & Mariano Conf. 423.

DE PŒNIS.

TIT. XLVII.

Collatio damnatorum in opus perpetuum & deportatorum.

1. Imp. Tit. Ælius Antoninus A. Lucio.

TI A M in opus perpetuum^h damnati, non
dissimilis conditionis sunt ab his, qui deportan-
tur in insulam. PP. sine die & Conf.

De procuratore Cesaris.

2. Imp. Antoninus A. Valerio.

PROCURATORⁱ meus qui vice præsidis nonungebatur, ex-
xilij tibi pœnam non potuit irrogare: ac propterea fru-
stra vereris sententiam, quæ nulla iuris ratione subnixa est.

De decurionibus.

3. Idem A. Senatui.

DECURIONEM^k in opus publicum dari non oportere
manifestum est.

De nato ex damnata in metallum.

4. Idem A. Marinæ.

SI antè^l conceptus est puer, de quo libellos dedisti, quam
mater eius in metallum condemnaretur: natus condi-
tionis eius est, cuius ante condemnationem mater eius fuit.

De liberis veteranorum.

5. Idem A. Senatui.

HONOR veteranis etiam in eo habitus est, vt liberi^m eo-
rum vsqueⁿ ad primum duntaxat gradum pœna
metalli^o vel operis publici non afficiantur, sed in insulam
relegentur.

De vinculis perpetuis.

6. Idem A. Alphio.

INcredibile^p est, quod allegas, liberum hominem vt vin-
culis^q perpetuis contineretur, esse damnatum. Hoc enim
vix^r in solâ seruilis conditione procedere potest. PP. 3. Id.
Feb. Messala & Sabino Conf. 215.

De ætate.

7. Imp. Alexand. A. Isidoro.

IMPUNITAS delicti propter^s ætatem^t non datur, si modo
in ea quis sit, in quam crimen quod intenditur, cadere
potest^u.

De bonis damnatorum.

8. Idem A. Victori.

DEPORTATORUM^x in insulam ab eo, cui id faciendi ius
erat, bona fisco vindicantur: relegatorum autem non
y, nisi^z sententia specialiter adempta fuerint.

8. §. 3. D. de bon. damnat. vide Cuiac. obseru. 23. Inde colligunt, non omnes confiscatos
esse deportatos, licet omnes confiscati sint deportati. vide Cuiac. ad l. 5. §. de conu-
niend. fisci.
z v. l. 5. §. eod. l. 5. §. ex quib. caus. in fin.

KK. iij.

Interpolata est hanc constitutio ex l. i. c. t. eozem.

b Publicatis bonis viri, res vxoris non occupantur ut hic: 60. Ecl. 52. c. 14. Nouell. 134. c. 13. in fi. vide in hunc locum Gaudinū trad. de maleficiis rubrica de bonis malefactorum.

c Manu iniecta vindicare.

d De dote.

e v. l. i. 5. de dote cauta.

f Corporaliter tradere, i. e. ipsa. Confessio dotis recepte fisco non nocet: si tamen fiscus intra tempore proposuerit exceptiones non numerata pecunie. Tiraq. de retractu genti. 5. i. glos. 18. num. 97. adde Roland. Valle 1. consil. 21. num. 43.

g De donatione ante nuptias d. leg. 1. vers. & donatio l. 31. in fi. ff. de donationi.

h De donatione facta emancipatis liberis d. l. i. vers. si quis etiam in emancipatos.

i d. l. i. vers. quod verò.

k d. l. i. vers. sed in his: l. i. de iure fisci. l. 4. sup. de priuilegiis.

l Officiales sunt procuratores Cæsaris.

m Putata ut in l. 31. §. 3. de negotiis: v. Cuiac. 1. obs. 9.

n l. vlt. c. t. eod. l. 7. ff. eo. Hodie id immutatum d. Nouell. 17.

o l. 2. c. 134. vlt. nisi sit crimen maiestatis §. eo.

p l. 5. sup. ad l. iul. maiestatis.

q Interpretatio Cuiacii.

r Interpretatio Leunclaij.

s Dixi ad 48. ff. 21. adde l. 12. sup. de accus. l. 2. sup. qui testam.

t Dixi ad l. 3. §. 4. d. eo.

u d. l. 3. §. 1. d. vlt. §. de iure fisci v. l. 45. d. de iure fisci.

v Id est, maiestatis.

x p. c. t. 43. dixi ad 48. d. 23. c. Eclog. 3.

y De hoc restitutionis genere vide Sfortiam Oddum tractatum de restitutionibus quest. 94.

95. 96. ad 100.

z Imperator Antoninus A. cum salutat^r esset, &c. Cuiac. 15. obs. 7.

a Edeciano Aduento Cuiac. ibid.

b Macrinio Cuiac. ibid.

c Principibus Cuiac. ibid. sic enim apud Lampridium in Alexandro. Sunt autem Principes officiorum, principes agentium in rebus.

d Mox offerendi restituendum principi.

e Aelio, Cuiac. ibid. et Iulius Licianus deportatus

9. Imp. Arcad. & Honor. AA. Cæsario pascito pratorio.

SI quis posthac stylum (quod absit) proscriptionis exerserit: vxor^b eius res proprias ex quocunque titulo sibi quæsititas veluti manu^c iniecta mox vindicet, aut certe quocunque modo occupatas statim recipiat. Dos^d etiam, nō quæ aliquoties inmaniter^e dotalem instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter^f tradidisse docuerit, repræsentetur. Ea etiam quæ ab innoxio adhuc marito ante^g nuptias titulo donationis acceperit, vel durante matrimonio largitione viri ad eam ante proscriptionem peruenerint, apud eam firmiter permaneant. 1. ¶ Siquid etiam in emancipatos liberos ante tempus criminis ac reatus patrem contulisse^h claruerit, integrum iisdem citra inquietudinem referetur. Quodⁱ verò, nec vxor, nec emancipati liberi potuerint vindicare, captum à publicis personis ita ad me referri specialiter censeo, ut illud quocunque addatur, vtrum filios habeat qui damnatus est: simulque adiciatur vtrum idē apud se ex causa donationis aliquid indicauerint. 2. ¶ Sed^k in his qui fiscalibus actibus nexi sunt, & pro rationis proscriptur, & condemnantur, placuit: si quid proprium vxor habuerit, vel à marito datum ante initium actus, ex quo origo fraudis ac vitij in iudicium deducta est: si deinde in emancipatos filios donatione collatum est, antequam crimen oriatur, intemperatum apud accipientium iura peristere: nec quicquam fisco in qualibet causa teneatur obnoxium, nisi quod in dominio proprio cum obligari cepit, habuerit: vel quod agens tam suo, quam vxoris suæ, vel filiorum, vel cuiuscunque præterea nomine comparauerit, exceptis duntaxat Cæsarianis, vel Catholicianis^l qui ab omni iuris beneficio excluduntur, nisi probata à me purgataque^m ratiocinia fuerint, ut quod innoxie habuerint, transmittendi copiam habeant. Dat. 3. Non. August. Constantinop. Arcadio III. & Honorio III. AA. Conf. 396.

Si condemnatus liberos habeat.

10. Imp. Theod. & Valent. AA. Hierio præfecto prætorio.

QVandoⁿ quis quolibet crimine damnatus capitale pœnam deportationemve sustineat: si quidem sine liberis mortuus sit, bona eius ad fiscum perueniant. Si verò filij, vel filia, vel nepotes ex defunctis filiis relictī erunt, dimidia^p parte ærario vindicata, alia eis referetur. Idem est & si posthumos dereliquerit. Decurioni verò qui hoc incurrerit, si liberos non habeat, succedat curia, bonaque vniuersa detineat aut ipsa per se, aut suo ordinata periculo munera subiturum. Sin^q autem^r sit soboles curiali: & si ea necdum procreata est, integris patris fortunis fulciatur. Si filia vel filia fuerint, pars dimidia ad eas deuoluatur facultatum altera dimidia ad curiam. Sin^s autem^t maiores curiales fuerint intermixti, dimidia pars eis curiæ nomine deferatur: & alia quam in commune omnibus tribuit indulgentia principalis, pro virili diuidatur portione, excepta sola maiestatis^o questione: quam si quis sacrilego animo adsumpserit, iuste pœnam ad suos etiam posteros transmittet. Dat. X. Kalen. Feb. Constantinop. DN. Theod. XII. & Valentiniano II. AA. Conf. 426.

De bonis fisco deferendis.

II. Αὐτοκράτωρ. * Græca constitutio.

Sententia l. vltima Cod. de bonis proscriptorum, lib. 9.

Cod. tit. 49. Ex Eustathio

ἡγοῦνται διασφρατίζων.

QVicumque^p habent vel detinent bona damnati perduellionis, in regia quidem vrbe intra duos menses, in prouincia verò intra octo menses debent ea fisco deferre. Alioquin enim vnā cum ipsius bonis quadruplum insuper præstabit.

Eiusdem constitutionis epitome integrior ex lib. 60.

Eclog. titulo 52. c. 15.

SI quis perduellionis crimine conuictus, publicationē bonorum sustineat: ij, qui bona eius habent, si versantur in regia vrbe, intra duos menses: si non versantur in vrbe regia, intra octo menses ea deferre debent. quod si non fecerint, cum bonis quadruplum præstant.

In authen. ut nulli ind. §. si col. 9. tit. 17. al. 9. non.

134. ca. vlt. i.

Bona damnatorum seu proscriptorum non sunt lucro iudicibus, aut eorum officiis: neque secundum veteres leges fisco applicantur, sed ascendentibus & descendentibus & ex latere vsq;

ad tertium gradum, si supersint. Vxor^s verò eorum dotem & ante nuptias donationem accipiant. Si verò sine dote sint, de substantia mariti accipiant partem legibus definitam: siue filios habeant, siue non. Sed si neminem prædictorum habent qui deliquerunt, eorum bona fisco soluantur. In maiestatis vero crimine condemnatis veteres leges seruari iubemus.

DE BONIS EORVM, QVI MORTEM^r sibi consciscunt ob criminis publici conscientiam, bona eius publicantur.

Tit. LI.

Vbi quis mortem sibi consciscit ob criminis publici conscientiam, bona eius publicantur.

1. Imp. Antoninus A. Aquilia.

EORVM demum bona fisco vindicantur, qui conscientia delati admittique criminis, meruq; futura sententia, manus sibi intulerunt. Ea propter fratrem vel patrem tuum si nullo delato crimine, dolore aliquo corporis, aut tædio vitæ, aut furore, vel infania^l, aut aliquo casu suspendio vitam finire constituerit: bona eorum tam ex testamento, quam ab intestato ad successores pertinebunt. PP. 12. Kal. Iun. Duobus & Aspris Conf. 213.

2. Imp. Alexander A. Rustico.

Eorum qui in^t reatu diem suum functi sunt, si non perduellionisⁿ causam sustinuerunt, nec ob metum criminis mortem sibi consciscerunt, bona ad successores transmittuntur. Dat. Idi. Maij, Alex. A. Iter. & Martia. A. Conf. 227.

DE SENTENTIAM PASSIS, & restitutis.

Tit. LI.

Quid sit in integrum restituere.

1. Imp. Antoninus A.

VM^z salutatus esset à Gentiano^a & Aduento & Opilio Macrino^b præfectis prætorio clarissimis viris, item amicis & principalibus^c officiorum, & vtriusque ordinis viris, & processisset, oblatus^d est ei Iulianus Licinianus ab Opilio^e Vlpiano tunc legato, in insulam deportatus: tunc Antoninus Augustus dixit: Restituo^f te in integrum prouincia^g tua, & adiecit: Vt autem scias quid^h sit in integrum restituere: honoribus, & ordini tuo, & omnibus cæterisⁱ te restituo.

De bonis.

2. Idem A. Quieto.

CVM patrem tuum in metallū damnatum fuisse proponas, eius quidem bona merito à fisco occupata sunt: nec ideo quod ex indulgentia^l meā pœna tantummodo metalli liberatus esset, etiam^k bonorum restitutionem impetravit, nisi^l speciale beneficium super hoc fuerit impetratum.

De are alieno.

3. Imp. Alexander A. Stratonico.

SI debitor pœnam sententiæ passus est, quam bonorum sademptio secuta est: quamuis postea ciuitati Romanæ restitutus, non totam substantiam, sed aliquid^m ex indulgentia principis ut haberet, impetravit: aris tamen alieni ex precedente tempore pœna liberatus est. Si verò partem bonorum accepit, pro rata portione eius teneturⁿ. Quod si ob pecuniam debitam fisco bona eius occupata sunt, manet vnā cum^o suis^p fideiussores propriis creditoribus obligatus.

De tutela actione.

4. Idem A. Valentinæ.

TVTOR filiorum^q tuorum^r quorum te bonorum possessionem accepisse dicis, in^s metallum damnatus, & postea ex indulgentia generali regressus^p quamquam locupletior^q sit, actione tutelæ administratæ tibi non tenetur, si non ex gratia sententiæ facta, specialiter statum pristinum cum bonis omnibus recuperauerit.

De actionibus.

5. Idem A. Iuliano.

nomine quæ ante pœnam metalli debuit, nisi pristina eius bona sint restituta l. 12. J. eo. 6. Eclog. 5. ex lib. 60. tit. 68. cap. 8.

f Restitutus p. uincia vel latus suis, bonis. Dignitati verò & bonis, patriæ potestati restitutus intelligitur.

g Bonorum enim appellacione liberi continentur, vide Sfortia Oddum d. loco quest. 95. artic. 1. g In integrum restituere quid sit hoc loco.

h Hæc restitutio plenissima est. Nam & patria potestas ius patronatus, bona, testamētum, & omnia quæ per deportationem amissa sunt, restituitur.

i Indulgentia pœnam at non bona restituit, nisi & id quod dictum fuerit.

k Indulgentia simplici aut generali, non intelliguntur bona indulta. v. hic: & l. 4. l. 5. §. eo. (cui obstat videatur l. vlt. in fi. eodem. verum quidam indulgentiæ restitutionem illo loco accipiunt pro restitutione in integrum non pro indulgentia.)

l Quid si indulgentia plena & libera sit concessa bona quoque concessa intelliguntur, vide Sfortia Oddum ibidem quest. 91. articulo. 1.

m Forè modicum, n adde l. 5. sup. de bon. proscript. vide Cuiac. 15. obs. 38.

o Si missus in metallum postea reuocetur, quamuis deinceps locuples fiat, nemini tenetur eorū nomine, quæ ante metalli damnationem debuit: nisi pristina eius bona fuerint ei restituta. Synops. Basilicon. 6. tit. 3. ex libro 60. Tit. 68. ca. 8.

p vide qua scripta ad l. septimā J. eod.

q Reuocatus ex metallo, etiam locuples, postea factus, non tenetur creditoribus eorum

CODICIS

DOMINI IVSTINIANI,

REPETITÆ PRÆLECTIONIS,

LIBER DECIMVS.

DE IVRE FISCO,

TITVLVS PRIMVS.

a. al. ex repetita

prælectione.

b. Addebant ve

teres. & populi

& Pau. lib. 5. sen.

c. si. & Lampri

dius in Alexan

dro ait, cum le

ges de iure fisci

& populi mo

deratas & iustas

tulisse. Cont.

c. id est privile

gio. adde 7. titu.

72. 3. cod. 49. ff. 14.

d. id est ararii,

ta facti quam

privati. l. 9. j. 100.

Porro fiscalit

originem. Ita

veteres quida

reperit a pro

vinciarum par

titione, inter

Principem &

Populum inita

quidam Impe

ratoris, quidam

alias P. Romani

factas fuisse, vt

ex earum pro

vinciarum re

ditu haberet P.

Romanus, vn

de in re suam,

propriisq; vi

sus verteret, &

hæc fiscalia seu

publica appella

ta, quæ pleno

iure domini

populi essent,

ita vt ea etiam

alienaretur pro

suo arbitratu,

vt hæc P. Roma

ni ita ciuitates

reliquæ quidam

etiam res pecu

liares habueret,

fundos, puta,

seruos & simi

lia: quibus ad

ministrandis, i

mò etiam alie

nandis, à prin

cipe idoneus

quis præficeba

tur. Cuiusmodi

res quoque in

dominio cuius

que ciuitatis, vt

prioris illa, in

populi Roma

ni, hoc intersti

tium fuit quod

quæ pop. Roma

ni res erant, fis

cales & publicæ

proprietate: quæ

ciuitatum propriè

ciuiles, improprie

publicæ & fiscales, 1. Harmenopol. 2. §. 46.

Suetonius in Augusto.

e. Titulus hic generalis: de privilegio fisci §. specialis, vt in quo agitur de speciali hypotheca fisci.

f. Huius legis inscriptio sic ex manu scr. l. reponenda est. Imp. Severus & Antoninus AA. Attico & Seuerio. al. Sereno.

g. adde l. 10. §. 1. ff. quæ in fraudem cred. l. 4. §. de privilegio fisci, quid si eadem die quis cum alio contraxit, qua cum fisco? Fiscus præfertur, si cum priuato contractum fuerit titulo lucratiuo: vt hîc, secus si oneroso, Ripensis ad l. 10. ff. de pignori. num. 8.

Fraus enim facilius præsumitur aduersus fiscum in causa lucratia, quam onerosa. l. 1. §. si quis in fraudem. §. si quis, ff. si quis in fraudem patroni. vide Ripensem ibidem, nam. 9. & 10.

h. Perficitur vulgò donatio traditione vel mancipatione: in filios, etiam nuda voluntate. l. 4. C. Theod. de donat. Cuiac. hic.

i. vide l. 9. §. sed in his. §. de bonis proscriptor.

k. subaudi, Pauliana: at non hypothecaria aut in factum, quarum neutra rescissoria. Cuiac.

l. al. Sereno.

m. Potest igitur retractari.

n. Tabularii qui, dixi ad l. 7. §. de exat. tribut.

o. qui & rationalis.

p. vide Cuiac. 16. obserua. 29.

q. Aliud si bona fide. l. 1. §. ne fisci.

r. Id à fisco, id est procuratore vel officio eius.

s. Imò præles, vide l. pen. ff. de rescind.

De donatione precedente obligationem fiscalem.

1. Imp. Alexand. A. Attico & Seuerio.

1. prius & quam fisci rationibus pater venisset obligaretur, perfectam prædiorum donationem fecisse fuerit probatus: quod citra fraudem creditorum gestum est, non rescinditur. k

De computatione à tabulariis facta.

2. Imp. Gordianus A. Serenio.

Instar rei iudicatae obtinere minimè potest computatio à tabulariis facta: nisi sententia procuratoris fuerit comprobata.

De venditione in fraudem fisci.

3. Idem A. Attica.

Si minori pretio, quam res est, aperta fraude emptoris vel gratia, quæ obligata sunt fisco, venierint: aditus procurator meus debitam quantitatem inferenti restitui ea prædia iubebit.

De metoicis.

4. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Niceti.

Certa forma super metoicis x data est, qui iussu principis in aliam ciuitatem translati sunt. Nam prædia eorum, quæ antequam demigrarent habuerint, si ab eis distracta non essent, fisci rationibus vindicari iam pridem decretum est: nisi aliud speciali præcepto augusta maiestas decreuerit. Vt igitur à principibus salubriter statutum est, ita saluis his, quæ vtiliter placuerunt parentibus a hæredes eos existere minimè oportere, nulla legis sanctione statutum est.

De bonis non capiendis sine autoritate principis.

5. Exemplum sacrarum literarum eorundem AA. ad Flaccum.

Prohibitum est cuiuscunque bona, qui fisco locum fecisse existimabitur, capi, priusquam a nobis forma fuerit data. Et vt omni prouisionis genere occursum sit Cæsarianis: sancimus licere vniuersis quorum inter-

est obtinere manus his, qui ad capiendâ bona alicuius venerint, qui succubuerint legibus: vt etiam si officiales aut fuerint a tenore datæ legis desistere, ipsi priuatis resistentibus, à faciendâ iniuria arceantur. Tunc enim is, cuius interest bona alicuius non interpellari, officialibus volentibus ea capere, debet acquiescere, cum literis g nostris cognouerit non ex arbitrio suo Cæsariano: (id est officiales) ad capiendas easdem venisse facultates: sed iustitiæ vigorem h id fieri statuisse.

Si non suo tempore agatur.

6. Imp. Constantinus A. ad prouinciales.

Iustus etiam, & quæ locum habent, fisci actiones precipimus coneremari ob hoc solum, quod suis temporibus prolata non sunt: vt iam n calumniæ priuatorum eo saltem arceantur exemplo, quo iustas fisci lites filere præcipimus. Dat. 3. Kal. lun. Constantino A. V. & Licinio Cæs. Coll.

De bonis lite pendente non occupandis, si post rem secundum fiscum iudicatam interuersum quid fuisse apparuerit.

7. Idem A. ad Volusianum præfectum vrbi.

Defensionis facultas danda est his, quibus aliquam inquietudinem fiscus infert: cum facultates eorundem adhuc controversia pendente inquietari describi que fas non sit. Vbi ergo controversia extiterit fisco alicuius patrimonium vindicante: apud eum omnibus facultatibus constitutis cognitio venietur: vt cum rei exitus debere eas vindicari probauerit, tunc demum res persequi liceat & super modo facultatum ac rerum interrogationem haberi, quæ per conditionales seruos inuestiganda est: vt si quid subtractum fuerit, exigatur, & extrinsecus integrum tantum aliud multa nomine, quantum fuerat per fraudem ablatum. Sanè in huiusmodi questione si Cæsariani nomen incidit, ad usurpationem

que iniuria. Paulus l. 5. sent. 12. §. 6. Quoties sine autoritate iudicati officiales alicuius bona occupant, vel describunt vel sub observatione esse faciunt, adito procuratore, iniuria submouetur: & rei huius authores ad P. Prætorio puniendi mittuntur.

t. legend. quæ succubuerint, id est ceciderint in causam caduci. g. vide l. 1. §. de mandatis principum. h. vigore. i. C. T. cod. tit. l. 3. k. De igne & ignis poena. vide l. vnicam. §. de vili aggerib. l. Fisci actiones intra suum ac legitimum tempus instituendæ: post tempus legitimum moueri non possunt. m. In C. Theo. de est, vt sic nomen versiculus incipit, lam. & c. n. Si fisci litibus etiam iustis, præscriptio obicitur, quando magis iniustus priuatorum obici debet. o. C. T. eo. l. 5. p. id est reclamandi copia, adde l. 46. ff. cod. 1. Harmenopol. 2. §. 44. q. Conuentorum à fisco bona, pendente ipsa lite neque describi, neque distrahi debent. Possessio apud reos, remanere debet: vt hîc, nisi officiales sint procuratores Cæsaris. vers. sanè, infra eodem.

r. id est possessorem. s. sub. apud rationalem. t. vindicare, in C. Tb. u. Conditionales tabularii, huic conditioni addicti & mancipati, adeo vt non possint ad aliam aspirare militiam vel dignitatem. dixi ad l. 11. §. qui potiores.

x. al. ei fuerit.

y. Et sic duplum, vt l. 46. §. 2. ff. cod. Imò quadruplum, vt l. 5. §. cod. dixi ad l. 45. §. 13. ff. eodem.

z. Cæsariani seu officialis Procuratoris Cæsaris à fisco conuenti bona, statim seu ab initio litis ipsius motæ, à fisco possidentur vel describuntur, vt hîc, quod in aliis non est, supra eodem. Cur hic aliud in Cæsariano, quam alio homine præsumptionem male fidei, possessionis consuetudo fraudem inducit, in ff. j. eodem. l. 2. Cod. Theod. de bonis vacantiis.

t. vide l. 16. §. de

rescind. l. 2. j. de

iure hasta. l. 1. §.

de præscr. 30. an.

l. 9. ff. de rescind.

u. Mucatraulo.

vt l. 7. De resc.

vend.

x. al. Metoecis.

Metoecei sunt

coloni & inco

læ, qui ex vna

ciuitate in alia

migrant, iussu

principis, vt hîc,

l. 12. in fin. ff. de

excul. tut. Dixi

ad tit. ff. ad mu

nicipalem & de

incul.

y. Prædia inco

larum (qui hîc

metoecei) quæ ha

buerunt ante

quam migrarēt

iussu principis,

in fisco redi

genda, nisi id eis

princeps con

cesserit, vt ea si

bi retinerent.

z. al. his.

a. Metoecei non

arcentur à suc

cessionem paren

tum in ea ciui

tate relictorum

ex qua migra

runt.

b. Nuntiis prin

cipis non credi

tur sine lite

ris. Bart.

c. Officiales p

curatoris Cæs

aris bona cadu

ca occupare nō

possunt, sine au

thoritate prin

cipis.

d. Cæsariani of

ficiales procu

ratoris Cæsaris.

dixi ad l. 10. ff. de

publicanis.

e. Reliquæ licet

officialibus

& Cæsarianis,

bona caduca

occupantibus si

ne iussu Principis

arque ita per

mittitur, co

natus eorū p

hibere, si quid

iniuria faciant:

licet, inquam,

id iis quorum

interest: vt hîc,

Tenentur quo

a al. abſidere.
b al. prædicta.
c Præſumitur mala fide poſſidere, qui coſuevit alium fraudare. Ius idem præſumitur eſſe, ut notant Græci, teſte Cuiacio ad *Novell. 22. in fin.*
d meruerunt, in *C. Th. al. meruerunt.*
e *Ex lib. 10. tit. 1.*

1. *l. 10. C. Th.*
f interuerſor hic & *l. 12. j. de ſuſceptoribus.* de coſtor pecunie publicæ, dixi ad *l. 27. de palatiis ſacrarum largiti.*

g *De que ſcripti ad l. 43. §. 13. ff. eo.*
h *C. Th. cod. tit. 1. 17.* hinc coſtat, agi hoc titulo, de rebus ararij priuati, ut *l. 17. de locat. præd. ciuil.*

l. *17. de locat. fundor. fiſcal.* alias propriè fiſcus, ſa crum ararium, ſacræ largitiones, ſacri theſauri.

i Comitibus rerū priuatarum diſpoſitione, ſuſceptores rei priuatæ creantur, pabula & annonæ præſtantur fami-
liæ rei priuatæ:

k ſuſceptores rei priuatæ creantur periculo procuratorū rei priuatæ: ut *hic.* ex diſpoſitione Comitibus rerum priuatarum. ut docet huius legis inſcriptio.

l Comes rerū priuatarū principis, priuati ararij curam gerebat per procuratores, *Theodorit. 3. c. 12. Græci: 6. Baſilicon.* Differt autem à Comitibus ſacri ararij ſive ſacrarum largitionū, ſive theſaurorum, de quo ſcripti ad *l. 27. ut dignit. ordo ſeruentur.* utque illuſtris.

m id eſt rei priuatæ ipſius principis.

n Pabula quæ & capita. *§. de annoniæ & capite. animalium:* ut annonæ, familiæ domini-
cæ ſumptus.

o vide infra de Irenarchis.

p Optio eſt e-rogator annonæ militaris.

q Creatur Irenarchæ & optiones periculo decurione, ex diſpoſitione Præſidum. *l. 17. de Irenarchis.*

r *al. III.*

s *Ex C. Th. 16. tit. 10. lib. 30. ubi additur.* poſt alia.

t Mortuorum ante condemnationem bona fiſco non vindicantur.

u competi. in *C. Th.*

x abſunt à *C. Th.*

y id eſt. condemnatos.

z *Ex collectione Ant. Auguſtini.*

a Omnis cauſa fiſcalis poſt eam conteſtatam finienda eſt intra ſex meſes: ideò-que in *l. properandum.* ſupra de iudiciis. teſtè excipiuntur cauſe fiſcales.

b Fiſcus hoc ordine excutit debitorum. priore loco reum ipſum principalem, tum interceſſorem, deinde poſſeſſorem hypothecarij. ut *hic. l. 47. ff. de iur. fiſci.* Exigit qui dem exactor publicorum tributorum debitorem debitoris fiſcalis iure tacitæ hypothecæ. Prius tamen excutit rem principalem quàm poſſeſſorem. Fiſcus eam electionem non habet.

c Patrophilo, *vel.*

d Fiſci debitor non continuò liberatur, hoc ipſo quod exactor retulit in rationes publicas debitorem ſoluiſſe, ſed tum demum cum tabularius ſubnotauerit: ut hinc conſtat exactorem à tabulario diſtingui. Exactoris munus inter cætera fuiſſe exacta in rationes publicas referre, tabularij ſubnotare. *l. 17. de canone largitionis al. titul.*

e Apocha quæ non probat contra fiſcum ſed contra exactorem fiſci, tantum id efficit, ut à fiſco prius conueniatur exactor, quàm debitor.

f Deſt in quibuslibet lib. al. aut.

g ſatisfaciatur.

h Si diuiſa eſt adminiſtratio à iudice, vel ab eius officiariis primò conuenitur gerens, fideiuſſores, & nominatores ipſius quàm perueniatur ad collegam. *Bart.*

i Augerio.

k Reliquis exigendis plures etiam exactores eligeantur: ſedque interdum ad cer-

constitutionis iſtius non debet accedere: ſi quidem conſuetudo fraudum, quibus prædicti omnia temerare conſueuerunt, exceptionem eorundem meruit. Darum prid. Kal. Ian. Sirmij, Conſtantino A. VII. & Conſtantio Cæſa. Coſſ.

De interuerſoribus.

8. Imp. Valentin. & Valens AA. ad Dracon-
tium vic. Africa.

Qui in contractibus ſceleſtis, ac fiſco pernicioſis interuerſorum maculoſis ſeſe fraudibus implicuerint, quadruplè redditione teneantur. Dat. 15. Kal. Decemb. Adrumeti, Valentiniano & Valente AA. Coſſ.

De ſuſceptoribus. De Irenarchis. De optione.

9. Imp. Honor. & Theod. AA. Patricio comiti
rerum priuatarum.

Super creandis ſuſceptoribus periculo procuratorum rei dominicæ, diſpoſitionem tuè ſublimitatis firmam eſſe præcipimus: ita ut omni ambitione ceſſante, quæ ſtatuta ſunt, quæque antiqua conſuetudine commendantur in pabulis, vel ſumptu familiæ miniſtrando, intemerata permaneat: ſuper Irenarcha & Optione omni antiqua conſuetudine obſeruanda. Dat. 3. Kal. Ian. Conſtanti-
nop. Theodo. A. VIII. & Conſtantio II. Coſſ.

De bonis mortuorum ante condemnationem.

10. Iidem AA. Palladio P. P. Orientis.

Eorum patrimoniis mortuorum, qui vitæ ſuæ tempore diuerſis conſcientiam ſuam dicuntur polluiſſe criminibus, fiſci rationibus nequaquam competere. Vel ab eo alienari cenſemus, niſi poſt publicam accuſationem eos conſtiterit fuiſſe conuiſtos. Dat. 8. Id. Iul. Ra-
uennæ, Euſtathio & Agricola Coſſſ.

Intra quod tempus lu finienda ſit.

11. Pars vnde decimæ conſtit. ex lib. 56.

Bart.

Omnis publica actio intra ſex meſes poſt litis con-
teſtationem peragatur: niſi forte contingat ut ſit neceſſe vel perſonas, vel inſtrumenta quadam ex prouinciis accerſiri in Regiam urbem, aut ſi ipſimet, qui conueniuntur, cauſam dilationis præbeant, utpote ſi ſe inuicem dixerint.

DE CONVENIENDIS

fiſci debitoribus,

Tit. II.

1. Imp. Gordianus A. Saturnino

& aliis.

On iniuſta ratione deſideratis, repromiſſa fiſco indemnitate, eos priore loco conueniri, qui reliqua contraxerunt: mox ad vos perueniri, qui ab his quadam mercati eſtis.

Cautio quæ non probat contra fiſcum ſed contra officiales, facit ut officiales primo conueniantur. *Bart.*

2. Imp. Valer. & Gallienus AA. & Valerian.

C. Erophilo.

Fiſco quidem contra te manet actio, quod argentum quod inferre debebas, rationibus fuerit relatum, ſi cau-
tionem quæ tibi ſuper eo expoſita eſt, tabularius non ſubnotauit: æquum tamen eſt, ut prius de bonis eius qui exactor fuit, ſi ſoluendo eſt, & conueniendi eius facultas datur, indemnitati fiſci ſatisfiat: tunc à te, ſi ſeruari hic modus non poſſit, repoſcatur.

q Creatur Irenarchæ & optiones periculo decurione, ex diſpoſitione Præſidum. *l. 17. de Irenarchis.*

r *al. III.*

s *Ex C. Th. 16. tit. 10. lib. 30. ubi additur.* poſt alia.

t Mortuorum ante condemnationem bona fiſco non vindicantur.

u competi. in *C. Th.*

x abſunt à *C. Th.*

y id eſt. condemnatos.

z *Ex collectione Ant. Auguſtini.*

a Omnis cauſa fiſcalis poſt eam conteſtatam finienda eſt intra ſex meſes: ideò-que in *l. properandum.* ſupra de iudiciis. teſtè excipiuntur cauſe fiſcales.

b Fiſcus hoc ordine excutit debitorum. priore loco reum ipſum principalem, tum interceſſorem, deinde poſſeſſorem hypothecarij. ut *hic. l. 47. ff. de iur. fiſci.* Exigit qui dem exactor publicorum tributorum debitorem debitoris fiſcalis iure tacitæ hypothecæ. Prius tamen excutit rem principalem quàm poſſeſſorem. Fiſcus eam electionem non habet.

c Patrophilo, *vel.*

d Fiſci debitor non continuò liberatur, hoc ipſo quod exactor retulit in rationes publicas debitorem ſoluiſſe, ſed tum demum cum tabularius ſubnotauerit: ut hinc conſtat exactorem à tabulario diſtingui. Exactoris munus inter cætera fuiſſe exacta in rationes publicas referre, tabularij ſubnotare. *l. 17. de canone largitionis al. titul.*

e Apocha quæ non probat contra fiſcum ſed contra exactorem fiſci, tantum id efficit, ut à fiſco prius conueniatur exactor, quàm debitor.

f Deſt in quibuslibet lib. al. aut.

g ſatisfaciatur.

h Si diuiſa eſt adminiſtratio à iudice, vel ab eius officiariis primò conuenitur gerens, fideiuſſores, & nominatores ipſius quàm perueniatur ad collegam. *Bart.*

i Augerio.

k Reliquis exigendis plures etiam exactores eligeantur: ſedque interdum ad cer-

torum tantum nominum exactorem, ut *hic.*

l Conſortes, conſocij.

m ſociatos.

n al. cæterorum.

o multum intereſt exactio diuiſim mandetur an pro indiuiſo.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

Ianuatio & ahis,

Quoniam Augerio ac filio eius ad exigenda reliqua conſortes vos atque conſocios eſſe dicitis, eiſque certorum duntaxat nominum exactorem mandatum: nec inter eum & cæteros qui exactores fuerant nominati conſuſa exactoris mutuum periculum conſtitutum, ſed ſeparato muneri obſequio diſcretam ſollicitudinis rationem fuiſſe adſeueratis: à iure non diſcrepat, ut prius ex bonis exactorum, qui principali loco ad exactorem fuerant deſtinati, indemnitati fiſcali ſatisfiat: poſtque eos, ſi ſolidum debitum exoluerum non ſit, nominatores conueniri. Rationalis igitur noſter iuris ordinem ſequetur: excuſſiſque exactorum facultatibus ac non etiā nominatorum, ſi fiſcus in vniuerſi debiti quantitate ſecuritate indemnitate conſecutus non fuerit, etiam vos ad reſtituenda fiſcalia debita adſtriget.

4. Imp. Valens & Gratian. AAA. ad
Archelaum com. Orientis.

Hi qui fiſco noſtræ manſuetudinis obnoxij ſunt, omniſa fruſtratione teneantur, ut quod ſuis nominibus debent, de ſuis facultatibus cogantur exolueri: ſeruatis cum compleuerint, allegationibus propriis, ſi quas aduerſus quoscuque ex ſuis contractibus debitores competere ſibi ex iure crediderint: ita ut aduerſus eos quos ſibi obnoxios adſeuerant, legibus & iudiciis experiundum eſſe cognoscant. Dat. 3. Non. Iul. Nouiodunæ Valentiniano NB. P. & Victore Coſſ.

Scriptura propria non facit fidem pro ſcribente, vel eius herede, etiam ſi fiſcus ſibi ſucceſſerit. *Bart.*

5. Iidem AAA. Fortunatiano comiti rerum
priuatæ.

Inter chartulas conſcriptas breuis quidam adſeueratur inuentus, qui nomina continebat debitorum, ſeu contractuum, cum tamen neque teſtibus credita pecunia probetur, neque cautionibus, quæ breuiſſe inſerta ſunt, oſtendantur, iniquum eſſe perſpeximus, ut ſub propria adnotationis manu unusquisque ſibi faciat debitorem. Occaſionis igitur huiusmodi calumniam præſenti volumus inſuſione cohiberi: ut breuis vanitate reiecta, nullus ad redditionem de his quorum nomina conſcripta ſunt, urgeatur, quod & in aliis ſimilibus cauſis obſeruandum eſſe cenſemus. Dat. Prid. Non. Iul. Hierapol. Gratiano A. III. & Merobande Coſſ.

DE FIDE ET IVRE HASTÆ FI- ſcalis, & de adiectionibus.

Tit. III.

1. Imp. Antoninus A. Curtia.

Vod in libellum contuliſti: procuratori meo, ad cuius officium deſiderium vnum pertinet, allega: cui ſi probaueris non auctore procuratore, vel eo cui vendendi ſunt facultas, neque habitis haſtis, neque omni ordine peracto venditas reſeſſe: & id quod ex cauſa iudicati debes, exolueris, reſciſſa venditione mala fide facta, eaſdem reſ recipies cum fructibus quos ad emptorem mala fide perueniſſe, vel peruenire debere conſtiterit. PP. Non. Ian. Antonino A. III. & Balbino Coſſ.

f *C. Teod. tit. 1. 2. g* Fiſcus ex breuiſſariis rationibus conſicali, quemquam conuenire, quaſi conſicali debitorem, non poteſt. h in *C. Th.* erat deportati, ſed Tribonianus elegit nomen generalius. i Id eſt, chartula ſive libellus breuis. Galli dicunt, breues. k ſub. uel ſiſco. *l. 7. §. de probat. 1* contractum. in *C. Th.*

m *l. 2. ff. de fide inſtrument.* n *l. 3. l. 6. l. 7. §. de probat.*

o Redhibitiō hic, ſolutio eſt oratio verò ita hic legenda, nullus de his quorum nomina conſcripta ſunt, ad redditionem urgeatur. p urgeantur. *cæſera abſunt à C. Th.*

q Ex breui debitoris ſui, priuatus creditor, neminem conuenire poteſt, quaſi debitoris debitorem.

r Perperam antea legebatur, de fide inſtrumentorum. cum in *C. Th.* legatur de fide & iure haſtæ.

s In fiſcali auctione hæc requiruntur, proſcriptio. *l. 6. §. eod.* auctoritas procuratoris *fiſci. l. 5. §. eod.* Haſta. *l. 6. §. Præco.* Quaſtor, additio. *l. 4. §. eod.*

t Fiſcalis haſta, auctio eſt quæ fit à fiſco de bonis caducis vel commiſſis, vel obli-
gatis. Dicitur autem haſta, quod eius venditionis, ſignum eſſet, haſta in foro poſita. *Cicero 2. officiō. & Philip. 2. 12. ad Attic. 3. ora. de lege Agraria. Dion. 46. 6. Valer. 3. & 6. Seneca 7. de Ira: & de conſolatione ad Martian. c. 20. Maris. 2. Saturnal. 2. Feſtus in Haſta: Iuuenal. Satyr. 3. 14. Iuſtephus 22. vetus interpres Horatius. Satyr. 6. ad verſum, ſi præco par-
nas. ad haſtam quoque ſiebat locationes. Columella in præfat. 1. de re ruſtica. Ouidius 4. de Ponto elegia 5. & 9. Cornelius Nepos in vita Attici: Linus 39. & 43. Seneca ſuaſor.*

u al. auctio. Adiectionis quid eſſet, dixi ad *l. 2. de vendendis rebus ciuitatis.*

x cuius. y Fiſcus capta pignora ex cauſa iudicati, ſine haſta aut haſtarum ſolen-
nitate vendere non poteſt. Quæ ſine haſtis eiſmodi venditio intercedit, reſcindit-
ur facta debitori fiſci (debitum offerenti) poteſtate recuperandi pignoris ac fru-
ctuum, perceptorum ſimul & percipiendorum.

z Præſumitur mala fides ubi non ſeruatur ſolēnitas. vide Alciatum 3. præſumpt. 13.

a Mala fidei emptor tenetur de fructibus etiam percipiendis.

p al. inter vos
quod reſciſſus exi-
ſtimat Cuiac. ut
in fin. etiam vos.

q nominati-
m al. additur, eſt.
f al. nominis.

t al. additur,
quo.

u Fiſcus quo-
ties pro indiui-
ſo pluribus mā-
data eſt debito-
rum fiſcalium
exactio, priore
loco experitur
aduerſus exacto-
res: deinde
aduerſus nomi-
natorem exacto-
ris: ſi pro di-
uiſo, prius expe-
ritur aduerſus
nominatorem,

quàm aduerſus
exactoris colle-
gam, ut *hic. & l. 27. de ſuſceptoribus.*

b *Præſcriptio. & arcaus.* hinc coſ-
ligit Decius in *l. 1. in ſolo genere. ff. de regulis iuris.*

num. 21. In mā-
datis fiſcalibus
mādata ſpecialia non derogare ſpecialibus,
aliis mandatis.

x Fiſci procu-
rator.

y quantitatem.

z conſtriget.

a *C. Th. lib. 10. tit. 16. l. 2.*

b Fiſco obno-
xij ſine mora cō-
ueniantur (ad-
moneantur) & ubi
fiſco ſatisfecerint, tū
deinde aduerſus cre-
ditores experia-
tur. *Synopſis Baſi-
lic. p. tit. 3. ex lib. 30. tit. 6. c. 40. §. 10.*

c Id eſt, tergi-
uerſatione, &
moreſa dilatio-
ne. Fruſtrari,
morā trahere,
tergiuerſari.

d Fiſcalis actio
non differtur,
quoad ipſe debi-
tor fiſci, ſuos de-
bitores exege-
rit. *adde No. 128.*

e Cōplere de-
bitorem his li-
beris, eſt ſolue-
re & ſatisfacere
creditori. *l. 43. in
fi. ff. de adminiſt.
tutor. l. vlt. §. 16. ff. manum.*

a preces. b officialibus. c v.l. 3. §. de iure fisci. d l. si quos. §. de rescind. e inutilitatem Cuiacius vt in l. vi. §. de seru. & aqua. l. i. §. hac autem. ff. de posu. re. prehensu à Roberto i. recep. l. 31. f opem daturus. g ficalis seu quæ fisco vendente sit emptio, instrumenta non exigit. adde l. 10. §. de fide instrumenti. l. 17. §. de passu. h sub. apud procuratorem Cæsar. i si statuta ficalia libus emptionibus tempora patiuntur, augenti tibi pretii venditionis à fisco factæ, præferri licet ei, qui pridem emit. Synops. Basilicon 36. l. 17. §. de passu. ex titul. 6. c. 1. k adde l. 1. in fi. §. de vendendis bonis ciuit. Est verò tempus 20. dierum certis casibus. Quoties enim ob debita ficalia necesse est à domibus sacris prædia vè di. actor siue economus id per dies 20. profectum & propositum habet & ea plus offerri addicit. Nouell. 120. Authentica hoc ius potest. l. 14. §. de sacros. Eccles. l. Inclusa desunt in vet. m Post additionem facta à fisco emptori, adiectio & licitatio admitti intra certa tempora potest. vt hic. post additionem facta à Republica, adiectio non admittitur, nisi ex priuilegio. l. Lucius in fin. ff. ad municipal. Melior conditione est fiscus quam Respublica aut municipium. fiscus semper hypothecam habet. l. Aufertur. §. fiscus. ff. de iure fisci. Respublica non, nisi ex priuilegio. l. 27. de iure Reip. l. Antiochenis. ff. de reb. auct. ind. poss. Fiscus non potest ex hac habet. l. quod quis. ff. de reb. auct. ind. Id nunc habet etiam Respublica. l. bonis. ff. de reb. auct. olim non habuit nisi ex priuilegio. vt ex epistola Plinij ad Traianum constat. cap. de exactione pecuniarum. Lis ficalis terminanda est intra menses sex, lis Reipublicæ intra triennium. atque ita melior est fisci quam Reipublicæ conditio. l. 1. §. illud. ff. de editio. v. Cuius. 2. obf. 24. n Id est, procuratorem. Cont. o vt iuxta ius vberioris. &c. p C. T. eod. tit. l. 1. q Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart. r prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

2. Imp. Gordianus A. Heracleoni.

Dplex ratio desiderium tuum inuatur: & quod prætermissa hastarum solennitate possessiones tuas ex officio distrahas suggeris: & quod pretij vilitate, ob exiguum debitum gratiosam emptionem in fraudem tuam, in vilitatemque rationum mearum, aduersarium commentum fuisse dicis, quapropter illicita ista redargue, tam indemnitati fisci consilurus quam tuæ securitati operam laturus. PP. 5. Kalend. * Gordia A. & Auiola Coss.

3. Idem A. Crispo.

Et si instrumenta emptionis non extent, quibuscunque tamen probationibus vxor tua ostenderit ad se eam domum pertinere, quam à fisco eius nomine dicis comparatam, pretiumque ab ea exolutum, & in eam dominium translatum, frustra fisci ex persona matris eius referre quæstionem procurator meus non finet.

4. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Marcellinæ.

Si tempora quæ in ficalibus auctionibus vel hastis statuta sunt, patiuntur: cum etiam augmentum te facturam esse profitearis: adi rationalem nostrum, vt iustam yberioris pretij oblationem admittat.

Venditio facta à fisco solemniter, non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

5. Imp. Valens & Gratian. AAA. ad Vincentium P. P. Galliarum P.

Quæcunque pro reliquis prodigiorum in annonario titulo ceterisque ficalibus debitis in quibuscumque corporibus sub auctione licitanda sunt, fisco auctore vendantur: vt perpetuo penes eos sint iure dominij: quibus res huiusmodi sub hasta solennis arbitrio fiscus addixerit, & si quid vnquam, vt à fisco facta venditio possit infringi, auctoritate rescripti fuerit impetratum, nullus obtemperet: cum etiam minoribus, si quando aliquid ex rebus eorum pro ficalibus debitis adjudicatur emptoribus, repetitionis facultas in omnem interceptatur ætatem. Dat. 3. Non. Nouem. Treu. Valentiniano NB. P. & Victore Coss.

6. Idem AA. ad Felicem Comit. sac. larg.

Si qui proscibente ac distrahente fisco, debitorum ficalium emerint facultates: pro earum rerum tantum pretio obnoxij sint, quas eos patuerit decursis hastis & proscipione habita comparasse. Nam ita eos munimus, vt nullius conuentionis reliquorum ficalium nominis patiamur extrinsecus subire iacturam. Dat. 7. Id. Mart. b Martiano P. Valentiniano & Valente AA. Coss.

7. Imp. Zenon.

Si alicuius bona publicentur, atque vendantur, licet tam comiti rerum priuatarum Augusti, quam scholæ Palatinorum, quam etiam fisci aduocato emere aliquas res ex eadem auctione, isque contractus à nemine calumniatur. PP. 3. Kal. August. post Consul. *

DE VENDITIONE RERVM

fiscalium cum priuatis communium,

Tit. III.

Ratione partis fiscus potest vendere totum. Bart.

1. Imp. Alexander A. Epicteto.

Orma est, quotiens ad fiscum vel minima portio rei pertinet, vt vniuersa à procuratoribus meis distrahatur. sed pretium partis tantum in fiscum redigatur, reliquum dominis

Lis ficalis terminanda est intra menses sex, lis Reipublicæ intra triennium. atque ita melior est fisci quam Reipublicæ conditio. l. 1. §. illud. ff. de editio. v. Cuius. 2. obf. 24. n Id est, procuratorem. Cont. o vt iuxta ius vberioris. &c. p C. T. eod. tit. l. 1. q Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart. r prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

prodiga sunt amonæ. apud ius, quibus opponuntur corpora. f Fiscus hic pro Cæsaris procuratore sumitur. t Ficalis hasta ritè facta ea vis est & fides, vt nec rescripto principis, nec beneficio ætatis, nec alia vlla ratione conuelli possit. vt hic. nisi minor fuerit indefensus. l. vlt. §. si propter public. pensit. u si quidem. x dixi ad l. 6. §. de remiss. pignor. contra iudicatum vide apud Paponem 18. Arrestor. arrest. i. y repetitionibus. z al. III. Id. Mart. Rauennæ. & c. a C. T. eod. tit. l. 2. b al. quis. c De proscriptionibus. vide l. vlt. §. de delatorib. l. 15. §. 32. ff. de iniurijs.

Venditio facta à fisco solemniter non retractatur prætextu rescripti, vel minoris ætatis. Bart.

d decursis hastis hic dixit vt l. 1. §. habitis hastis. e conuentioni. in C. Tb. f Qui à fisco auctionante comparat, pretium tantum præstat, non reliqua fisco debita. vt hic. de quo vide plura quæ scripti ad l. vlt. §. de censibus. g Adjunt à C. T.

partium restituatur. Emptorem igitur prædiorum de de quibus libellum dedisti, apud suum iudicem conueni, vsum defensionibus si quæ tibi competunt. PP. 7. Kal. Octo. Lusco & Dextro Coss.

NE FISCVS REM QVAM

vendit, euincat,

Tit. V.

1. Imperator Alexander August. ad Hermiam.

Rauissimum & verecundia mea duxit, vt cuius rei pretium, cum bona fide esset addicta, semel fiscus acceperit, eius controuersiam referat. Non solum ergo emptorem ab eadem statione, sed ne ab alia quidem quæstionem pati debere æquum est: cum etiam in his venditionibus emptore non inquietato officia inter se possint experiri. Dat. 15. Kalend. Maij Modesto & Probo Coss.

2. Imp. Honor. & Theod. Augusti, Palladio PP. Orientis.

Retractare fiscum quod semel vendidit, æquitatis & honestatisque ratio non patitur. Datum Kalend. Ian. CP. Martiano A. & Adelphio, Coss.

DE HIS, QUI EX PVBLICIS RA

tionibus mutuum pecuniam acceperunt,

Tit. VI.

1. Imp. Valentin. & Valens AA. ad Probum præf. præf.

Si quis ab exactoribus, tabulariis, & arca-riis, officiisque rationum fenebrem pecuniam sumpsit: detectus in eodem, ad quadrupli pœnam ex hac auctoritate teneatur. Dat. 4. Id. Mart. Treuer. Valentiniano & Valente Coss.

Qui aurum ficale sumpsit mutuo sine principis licentia, & qui dederit, pœna hic inserta tenetur. Bart.

2. Imp. Gratian. Valens & Theod. AAA. Palladio P. P.

Sciant omnes accipiendi mutuo ex largitionibus sacris auri non patere cuiquam facultatem. Quod si quis aurum ex nostro arario priuatis commodis profuturum, occulte aut cautionis aut sponsonis fide, vt debitor reddidit sine nostra auctoritate acceperit ablati bonis omnibus, perpetuæ deportationis subdetur exilio. Is etiam qui ex memoratis thesauris sub specie publici creditoris aurum cuiquam commodauerit, aut tradiderit, capitali sententiæ subiugetur. Dat. 12. Kal. Aug. Heraclæ, Eucherio & Syagrio CC.

POENIS FISCALIBVS CREDI

tores præferri.

Tit. VII.

1. Imp. Alexander A. Marcello.

Rem suam persequentibus, pœnæ exactio postponitur. Sicut itaque in fortis quantitate, fisci persecutio potior est: ita in triplo pœnæ nomine adiectum est, propria forma seruanda est.

tionem nequit. Synops. ibid. c. 10. l. 17. de fundis rei priuata. l. 55. de locat. præd. ciuil. l. 17. ff. de euictionib. l. 6. §. de fundis patrimonialib. nisi dixeris, id est, seruus bonorum administrator venditus sit: Nam huiusmodi seruorum venditiones retractantur. Synops. ibid. l. bonorum ff. de iure fisci. l. interdum ff. de publican. l. vlt. ff. de offic. Præf. y C. T. lib. 10. tit. 2. l. 1. ex quo hac inscriptio restituta est. antea enim in quib. lib. legebatur. z Fœnori pecuniam ficaliam sumes ab exactoribus vel tabulariis, vel officialibus, quadruplum restituere tenetur. Synops. Basilicon 9. tit. 5. ex tit. 6. c. 11. a Desit in C. Theod. b officiis in C. Theod. c v. quæ scripti ad l. 45. §. 12. ff. de iure fisci & l. 3. §. de iure fisci. d comiti sa. largitionum in C. Theod. 10. 2. 2. e Mutuum ex ficalibus thesauris nemo accipere debet. Quod si quis ex sacro arario, vel occulte, vel palam, vel sub cautione scripta vel fideiussoribus mutuum scripserit, proscibitur & deportatur, itidemque is qui de sacris thesauris mutuum dederit, pœna capitis adicitur. Synops. ibid. c. 12. 3. Harmenop. §. 95. f neque dandi, neque accipiendi, in C. Th. g Occultè fieri interdum dicitur, quod sit sine auctoritate principis. de quo vide Corsetum singulari, & c. h Absunt à C. Theod. i accepit. k ac, in C. Th. l. sententia, in C. Th. m l. 1. l. 17. ff. de iure fisci. n Sic restituimus, cum antea perperam legeretur Antoninus. Cont. o Fiscus pecuniam suam repetens, omnibus præfertur: pœnam verò persequens, creditoribus cedit in eo quod multa nomine petit. Synops. ibid. c. 13. p vide quæ scripti ad l. 45. §. 13. ff. de iure fisci. q al ferenda.

DE FISCALIBVS

a. al. Niconio.

b. Deferre filio pecuniariam causam ferui fiscales impune possunt: id enim quodammodo ex officio faciunt, non sua sponte. *vi. hinc. Inde Paulus. 5. sententiarum. 13. §. 2. ferui fiscales, qui causam domino prode, ac nunciare contendunt, deferre non videtur, adde. l. 5. §. 13. ff. de his quib. vi indignis.*

c. Volens non facit, qui ex officio facit.

d. delationis.

e. Acta precibus inferebantur.

f. al. inferta.

g. Cecilio, al. Crellio.

h. Delator non est, qui sui defendendi ac tunc di causa, alium denunciat, seu defert. *vide. l. delator. ff. de iure fisci.*

i. Perperam ante legebatur, Philippus Aet. c.

k. Delator non est, qui Reipublice & fisci causam defendit. *l. 2. ff. de iure fisci. l. est.*m. Delatoribus nihil est in Reipublica perniciiosius. Synesius in epistolis eos vocat, *neque dicitur de scriptis. hinc. §. 1. Imperatores,*maximum humanum vitæ malum, *in l. 1. §. 10. C. Theodos. de petitionibus & ultio danteo turpe est delatoris nomen, & iniuriarum tenetur, qui alium delatorem appellat. l. 3. §. 3. de iniuriis.*n. Delator verum est, qui consuequendi præmiis causa denunciat. *o. C. Theodos. 10. 10. 3.*

p. Eclog. ex tit. 7. ca. 5.

q. Deferens bona caduca, sine fisci aduocato ferro punitur. *l. Inclusa absumt ad C. Th. l. cuiusque, in C. Th. l. Caduca, que in fiscum ceciderunt.*u. Absit ad C. T. & quib. lib. x. 1. Harmonopolus, in fin. Imo euellitur ei lingua. *l. 2. C. Theodos. de petit. & ultio danteo.*

v. Omnia sunt hic multa a compositioribus.

z. C. Theodos. 10. 10. 17.

a. Eccl. ex tit. 7. ca. 6.

b. Delatores domorum ferui non audiuntur, excepto crimine maiestatis. *vi. hinc. Paulus. 5. sentent. 13. §. 3. Damna ferui, siue post sententiam, siue ante sententiam dominorum faciunt, nulla modo audiuntur, nisi forte reos deferant maie-*

2. Imp. Gordianus A. Eutychemo.

Monente officij sollicitudine, quinimo iussu procuratoris, ut causam ab alio delatam, conuenienti diligentia instrueres: non ipsum voluntarium delatoris munus suscepisse te actorum. lectio, quæ precibus intexta sunt, manifeste declarat. Eapropter ne quid in persona tua quod est sectæ temporum meorum alienum, attentur: præses provinciarum vir clarissimus ad sollicitudinem suam reuocabit. PP. 8. Id. Septemb. Pio & Pontiano Coss.

3. Idem A. Chelcio.

Nulla macula vel crimine delatoris aspergitur is, qui cum ab officialibus fundum seu domum fisci possidere contenderetur: non se, sed alium eius rei possessorem esse monstrauerit. PP. Prid. Kal. Iul. Gordia. II. & Pontiano Coss.

4. Imppp. Carus, Carinus, & Numerianus AAA.

Candido.

Ex varia statutorum diuersitate ad id decursum est, ut hi qui reipublicæ causas defendunt, delatorum criminibus non teneantur: cum omnibus notissimum sit, eos solos execrabiles nuntiatores esse, qui fisco deferunt. PP. 3. Kal. Sept. Carino & Numeriano Coss.

Delator non admittitur sine patrono fisci, & male deferentes ex consuetudine grauissime puniuntur. Bar.

5. Imp. Constantinus A. ad provinciales.

Magis indices inuigilare præcipimus, delatores fisci aduocato & nuntiatores, pœnis adficere. apertissimi enim iuris est, ut ex cuiusque patrimonio ceciderit in casum, & legibus & recto iuris ordine fisci aduocatis agentibus vindicetur. Sed quia nonnulli præcites, secundum ius possessa patrimonia deferre non cessant, damus omnibus, qui se laesos existimant, contra delatores seueritatem iudicium implorare ferro districtam. Dat. II. Kal. April. Constantin. Constantio & Albino Coss.

6. Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. Pallio consulari Lydiæ.

Seruus domini delatorem iubemus in exemplum omnium proditorum seuerissimæ sententiæ subigari, etiam si obiecta probauerit: excepto crimine maiestatis. Dat. 7. Kal. Nou. Constantinop. Antonio & Syagrio Coss.

7. Constit. pars ex Basilici.

Neque seruo neque libero homini liceat deferre id ex quo quisquam aut mortem, aut bonorum, suorum amissionem pertimescat. Quod si quis aliter fecerit, vel si propterea quod thesaurum inuenit, deferat quinquam: seruus quidem statim igni tradatur, maximè si dominum suum detulerit: liber autem homo bonis amptis, & ciuitate amissa extra fines Romani imperij abeat.

Pars VII. const. siue eius epitomes ex Basilicis & versione Ant. Aug.

Ne liceat aduocatis fisci dæcere sibi esse relatum detinere quemquam bona ad fiscum pertinentia, & propter hanc occultam accusationem insidias alii agere: sed delator adit, cuiusque qualitas consideretur. 1. Et neque filius patrem, vel matrem, aut libertus patronum de rebus fiscalibus deferat: neque exilium passus, aut calumniæ causa damnatus, aut sustibus a magistratu captus, aut alius a iure prohibitus audiat. 2. Seruus autem siue in fiscali causa, siue in alia qualibet dominum accusauerit, eius vox in ipsa accusationis oratione opprimatur, etiam si vera contra dominum detulerit. 3. Schola verò Palatinorum quæ est, potest & cogitur delationes facere, aut is, cui a iure permittitur, si quinquam deferat, patronus fisci delatoris meminerit. 4. Atque si est in vrbe regia is qui delatus est, ex decreto Comitum rerum priuatarum conueniatur, neque amplius quatuor numeris toti Palatinorum scholæ, & pro tempore Prætorio, atque fisci aduocatis pro citatione aut pro comparitione procuratoris exsoluat. Sed in singulis cognitionibus constitutas expensas in iam dicto iudicio præbeat, tam pro ipsa cognitione, quam pro actorum conscriptione. Quod si innocens sit, absoluitur a petitione, si verò obnoxius esse videatur, non ea solum, quæ habeat, aut debitum, quod debeat, exsoluat, sed etiam sumptus, quos fisco fecisse contigerit, in duplum auctos restituit, ex quo temerè litem suscepit. 5. Si verò solum bona de-

ferantur ut ad sacrum ærarium pertinentia, & ignoretur eorum possessor, sint tamen ea intra regiam urbem, aut in suburbanis, si quidem immobilia fuerint non eis titulos schola Palatinorum imponat, neque ea occupet, sed comes rerum priuatarum Augusti edicta in celebrioribus regiarum vrbs locis proponat, & vbi ea consistunt, quibus permittat eumque contradicere de his rebus intra triginta dies suscipere apud se iudicium, & cum suis rationibus comparere, expensas soluendo supradictas, siue ipse possessor bonorum sit, qui velit se opponere, siue amicus ipsius, aut seruus vel libertus, cum abest is, qui verè ea bona possidet, ea quoque in hoc negotio peragantur, quæ de custode possessionis constituta sunt. Si verò neque ipse dominus rei, neque procurator possidentis, neque custos possessionis intra triginta dies appareat, idque actis expressum sit, in possessionem mittatur fiscus eorum bonorum siue præiudicio domini in eis quæ ipsi competunt, actionibus. Si verò bona delata ipsi mobilia, aut se mouentia fuerint, non temere ea apprehendantur: sed prius perquiratur eorum possessor, sique conueniatur, & litiget expensas soluendo iam dictas alique superscripta seruando. Atque omnibus legitimis modis & probationibus scriptis, & non scriptis discutatur de his rebus, & qui seire quidquam possunt examinentur.

6. Sciat verò is qui conuenitur, si succubuerit, non solum sumptus in eo iudicio factos soluturos, sed & illa, quæ apud ipsum reperiantur, restituturos, & eorum adiecturum æstimationem. 7. Hæc cum generaliter de rebus fiscalibus constitutio statueret propriam deinceps sanctionem de publicatis ob crimen læsæ maiestatis decernit, ut eo crimine renuntians nullo pacto delator appelletur, sed recte suscipiatur, & si quidem hi nuntiatores calumniati fuerint, ut ceteri delatores puniantur. Si verò vicerint in delatione, non solum poena careant, sed etiam octuam partem bonorum, delatorum accipiant. 8. Delati autem, si res ab eis possideant, vel eorum facultates minores quinquaginta auri libris æstimentur, eius quantitati quæcunque fuerit fideiussores dabunt: si verò excedens eam summam, vique ad quinquaginta easdem libras nihilominus dabit fideiussores, pro re, qua autem quantitate iurabunt, addentes in eadem cautione iuratoria se adfuturos in iudicio sacrarum priuatarum Augusti aut per seipsos, aut per procuratores, neque id tribunal deserturos. Si verò post id iurandum deserant, ter vocantur denis diebus inter singulas vocationes interpositis: si tunc quoque tria proclamata contra eos, & si ne tunc quidem veniant aut ipsi aut eorum procuratores, vel defensores, possessionem bonorum sacer fiscus apprehendat, absentibus reseruata eorum defensione. 9. Quod si bona delata in provincia sint, & Præses provinciarum siue sponte sua, siue ex iussione Comitum rerum priuatarum Augusti de causa cognoscat, nihil cum tumultu aut per vim fiat: sed expensæ soluendæ eius iudicii tertiam partem earum, quæ in regia vrbe soluuntur, non excedant. 10. Vnusquisque autem deferens siue Comitum rerum diuinarum priuatarum Augusti, siue scholæ Palatinorum, siue clarissimis fisci aduocatis, siue etiam clarissimis Præsidibus provinciarum, nouerit se, siue in causa perseueret, & calumniator esse, detegatur: siue ab accusatione desistat, & latet: si mediocres facultates habeat, easque amittere pro nihilo ducat, grauissimis verbis castigandum, & perpetuo fore relegandum. Si verò militiam habeat, vel honestum aliquod officium aut idoneas facultates: excidet tum a militia, tum ab aliis facultatibus, & neque intra urbem regiam, neque in ea provincia habitare permittetur. 11. Seruabiturque hæc lex tam a Comitibus priuatarum Augusti quam a schola, quæ sub eo est, eamque violans, ob singula capita eius violata quinquaginta auri libras multæ nomine exsoluet. Si verò in provincia eorum aliquid violetur: in singulos euentus triginta auri libras tam qui provinciis præsumt, quam subiectis eis cohortes exsoluent. Ne verò quisquam eam multam effugiat, liceat etiam iniuria affectis deferre legibus transgressorem, & renuntiare id impune Sacratissimo Augusti, aut gloriosissimo magistro, ut ea cognoscens Imperator ipsi magistro multarum exactionem committat.

DE PETITIONIBVS BONORVM

sublati,

Tit. XII.

Bona que deferuntur in fiscum, nemo potest sibi impetrare Bart.

1. Imppp. Gratian. Valent. & Theod. Augusti Eutropio præfecto prætorio.

c. Desunt in C. Theodos.

d. Ex collectio- ne Anton. Augu- stin.

e. Delator the- sauri inuenti, non est a comi- te rerum priua- tarum vel alio magistratu au- diendus.

f. adde. l. 5. §. aduocatum. ff. de his quibus vi in- dignis.

g. adde. l. 18. ff. de iure fisci.

h. Eclog. ex tit. 7. cap. 8. l. penult. supra, qui accu- sare.

i. Proscriptio- nes future au- ctionis propo- sitis libellis in ce- leberrimis locis fiebant. *vi. hinc, & l. penult. de defensionibus. Cice- ro pro Quintio Theopbil. in vobis quæque dicitur & no- reos prætori: quod in alienationibus Ecclesiasticis fit per 20. dies propositio libello. Nomella 120.*

k. l. ult. §. de ad- quæ. poss. l. l. me- minerint. 5. vnde vi. l. 1. §. si per vim vel alio mo- do.

l. Bona fiscalia quæ dicuntur ab alio possideri, si incertus sit, & i- gnotus eorum possessor, statim non occupantur a fisco. Dies tri- ginta dantur, intra quos dis- ceptet de iure suo apud Comi- tem rerum priuatarum posses- sor, qui sua inte- resse arbitrat: & ea de re edi- cta proponun- tur iussu Comi- tis Eustathius li- bro de tempo- ribus.

m. Delatoris no- men in crimine maiestatis me- tuere nemo de- bet.

n. Octauæ par- tis præmiu. ad- de. 1. Harmono- pulus. 5.

o. l. per interual- lum. ff. de iudi- ciis. l. propevan- dum supra de in- dicitis. quod ta- men Nouellis immutatum est.

p. Magistrum officiorum in- nunt.

q. al. petitio, & ita apud Iacobu Rebuffum hinc.

mentum, præpo- situs, prætorius, Suid. Quid si vl- tro, & ut loquun- tur practici, pro- prio motu prin- ceps bona pro- scripti dederit: vnde beneficiu principis est. *vi. de Cepolan cau- tela. 116.*

r. Fisco delato- re.

Quid

a Fiscalis canonis materiam vel pecuniam iudex non potest in vlla opera etiam publica transferre.

b In hereditate defuncti hac duo quoties occurrunt, nempe ex alienum & anno ne publica, toties ex alienum ab hereditibus omnibus pro partibus hereditariis praestandum, idque ex lege xij tabularum. Annonae autem praestandae, ab eo qui possessiones ipsas tenet, & fructus percipit, ut hinc.

c ff. de iure fisci. hoc ideo quod ex alienum, personarum: annonae rerum onus sunt. adde. l. Imperatores. ff. de publicanis.

d vnaquisque, d. de iure fisci. Tributa publica, non personis: sed rebus indicuntur, operaque dare praesidem provinciae conuenit, ne quisquam eorum nomine quae non possidet conferat. s. Egleg. s. ca. 3. de Indictionibus. vide infra titulum de Indictionibus.

e Tributa & collectae imponuntur pro quantitate patrimonij, & facultate vniuersiueque possessoris, & sic per ex & libram Rolandus ad Vall. l. conf. 66. numero 15.

f C. Th. l. tit. i. l. 1. s. ideoque omnes pensare. g Tributorum & annonarum modus manat a principe: idcirco neque plus, neque minus iis exigi debet a vicariis Praefecti Praetorio aut Praefidi. adde. l. 3. §. illud. de canone largiti. nati. tit. h Inclusa abijunt a C. Theo. & lib. quib. veter. edique delenda esse existimat Cuias.

i Vicarij, hi erant praefectorum praetorio. dixi ad. l. 1. §. 4. ff. de legat. 3. k l. 1. §. de immuni. nemini concedenda. l. 1. §. C. Th. eo. ti. m Oblationem pecuniarum, in C. Th.

n Extrordinaria munera non vocantur, quae lege imposita: per cotratum, ordinarium erit quod lege impositum est. o specialiter, in C. Th.

p l. 1. §. C. Th. eo. ti. q. Annonae militaris conferenda & transferenda ad limites onus, proximis possessoribus imponi debet. l. 1. §. eod. l. 4.

r de erog. militaris annonae. r loco, in Cod. Theodof.

s al. limitem. in C. Theo. q. militem. t l. 20. Cod. Theo. eod.

u Qui in fraudem commodorum publicorum a principibus rescriptum impetraverit, nullum ex eo sentiat emolumentum. Omnes enim publico conferre debent. Synops. Basilic. s. tit. 7. ex lib. 56. tit. 8. ca. 7. & lib. 56. tit. 8. ca. 7.

x Rescriptum impetratum, ut ne quis tributum soluat, nullius est momenti: est enim aduersus utilitatem publicam.

y al. desit. z teneat. a l. 1. §. C. Theodof. eod.

b Maniones quid, in l. 2. §. de lucris aduocat. vbi dixi.

c Hic omissum est aliquod quod legitur in C. Theodof.

d l. 6. §. eo. l. 9. §. eo. l. 2. §. de privilegiis domus Augustae.

e Absit a C. Th. g l. 22. C. Th. eo.

etiam ex publici canone in priuatum, vel publicum opus materiae arborum transferantur, aut in emptionem materiae pecunia tribuatur sine sacra forma. Qui contrauerit de suo fisci damnum faciat, & competens scripnum grauissimis poenis subiiciatur.

2. Imp. Valerian. & Gallien. Augusti, & Valerianus Cael. Antiocho.

Es quidem alienum pro portione ex qua quisque defuncto haeres extiterit, praestari oportet. annonas autem is soluere debet: qui possessiones tenet, & fructus percipit PP. Seculare & donato Confli.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti & CC. Herennio.

Indictiones non personis, sed rebus indici solent: & ideo ne ultra modum earundem possessionum quas possides conueniaris, praesens provinciae prospiciet. PP. 17. Kal. Nou. Emiliano & Aquilino Confli.

Omnes debent soluere quod princeps imponit: & officiales non possunt augere vel diminuer. Bart.

4. Imp. Constantin. A. ad Proculianum.

Omnes pensitare debent quae manus nostrae delegationibus adscribuntur, nihil amplius exigendi vel remittendi potestatem esse. Nam si quis vicarius, aut rector provinciae aliquid iam cuiquam crediderit remittendum: quod alij remiserit, de propriis dare facultatibus compellatur. Dat. 15. Kal. iul. Constantinop. Constantino A. III. & Licinio III. Confli.

5. Imp. Constantius A. ad Vranium.

Omnes omnino ad oblationem functionum publicarum oportet virgeri. Lege enim nostra signatum est, nec esse extraordinaria, nec vocari quae sollemniter a provincialibus deuotissimis conferenda sunt. Dat. 3. Non. Feb. Constantio A. II. & Constante Confli.

6. Imp. Valens & Valens Augusti ad Dracontium Vac. Africæ.

Pro locis ac proximitate possessionum annonam ad limites transuehi praecipimus. Dat. 15. Kalen. iul. Med. Valentiniano & Valente AA. Confli.

7. Imp. Grat. Valens & Theod. Augusti ad Principium praefectum praet.

In fraudem annonarum rei ac deuotionis publice elicitum damnabili surreptione rescriptum, manifestum est iure: non posse vires fortiri. circa omnes igitur paratque aequalis illationis forma teneatur. Dat. 8. Kal. Octob. Aquil. Arcad. A. I. & Bautone Confli.

8. Imp. Valentin. Theodof. & Arcad. Augusti Cynegio praefecto praetorio.

Nemo possessorum ad instruendas mansiones vel conferendas species longius delegerit: sed omnes itineris ac necessitatis habita ratione delegentur. Dat. 10. Kalen. Ian. Constantinop. Arcad. A. I. & Bautone Confli.

9. Idem Augusti Cynegio praefecto praetorio.

Mediterraneae ciuitates ante a maritimis, & maritimae a mediterraneis onerabantur expensis: ut plus haberet dispendij translatio, quam deuotionis illatio. Hoc non solum in praesens, verum etiam in posterum prohibemus, ea lege ut se ultimo nouerint supplicio puniendos qui ista commiserint.

Si uiliter dominus intra tempus hic statutum non soluerit tributa, dominio priuatur, & ad habentem directum dominum reuertitur Bart.

l. de erog. militaris annonae. r loco, in Cod. Theodof.

f al. limitem. in C. Theo. q. militem. t l. 20. Cod. Theo. eod.

u Qui in fraudem commodorum publicorum a principibus rescriptum impetraverit, nullum ex eo sentiat emolumentum. Omnes enim publico conferre debent. Synops. Basilic. s. tit. 7. ex lib. 56. tit. 8. ca. 7. & lib. 56. tit. 8. ca. 7.

x Rescriptum impetratum, ut ne quis tributum soluat, nullius est momenti: est enim aduersus utilitatem publicam.

y al. desit. z teneat. a l. 1. §. C. Theodof. eod.

b Maniones quid, in l. 2. §. de lucris aduocat. vbi dixi.

c Hic omissum est aliquod quod legitur in C. Theodof.

d l. 6. §. eo. l. 9. §. eo. l. 2. §. de privilegiis domus Augustae.

e Absit a C. Th. g l. 22. C. Th. eo.

e omnis, in C. Theo.

h Mediterraneae ciuitates, a mari & fluminibus remotae, Cicero Verrina de supplicio. Centuripinos homines maxime mediterraneos. quibus opponuntur maritimae & ripenses, mari & fluminibus propinquae.

i ante, pro verbo in C. Th. & quib. manu.

k Tributa collata a mediterraneis ciuitatibus, non transferunt maritimae aut ripenses, & e contra. iuste ut quoru sit collatio, eorundem sit translatio.

10. Arcad. & Honor. Augusti Mineruo Com. R. P.

Obstare commodis publicis & statutis necessitatibus non possunt privilegia dignitatum. Vnde ut quisque de praedij emolumentum consequatur, si non is euoluto anni spatio intra sex menses omnem cui esse costrictus dicitur, reliquorum intulerit cumulum: ad ipsos qui sunt domini praedij, exactiorem volumus pertinere. PP. in programme Vari viri clarissimi vrbis Rom. Honorio A. III. & Eutychiano Confli.

11. Idem Augusti Eutychiano praefecto praetorio.

Indices quos circa profliganda aerarij nostri compendia negligentes ac desidiosi fuisse constitit: omnia quae in administratione positi perceperunt emolumenta, redere compellantur. Dat. 3. Kal. Mart. Mediolan. Vincentio & Frautia Confli.

12. Imp. Theod. Aug. Isidoro praefecto praet. Illyrici.

Ab vnaquaque provincia censemus expetendum, quod ab inde nuper esse promissum tua sublimitas indicauit. Nullus vero de cetero ad possessiones eorum (quod maxime formidant) inspector accedat. Macedonij reliqui exemplum secuti, mediae quantitatis, ut obtulisse noscuntur, tributa suscipiant. Sed & hi qui protestati sunt nihil a se ultra tertiam partem posse conferri, illud exoluant, ad quod se indubitanter fore idoneos pollicentur. Quae dispositio in perpetuum obseruabitur, sacrosancta Theodosianensis ecclesia ciuitatis excepta: ita tamen, ut aperte sciat propriae tantummodo capitationis modum beneficium mei numinis subleuandum: nec exterorum grauiamine tributorum rempublicam ecclesiastici nominis abusione laedendam. Dat. 6. Id. Octobr. Constantinop. Victore V. C. Confli.

13. Imperator Anastasius Anthemio P. P.

Si provincia vel ciuitas releuationem petat animalis functionis, vel inspectorem aut peragratorem referatur petito ad principem, cuiusque arbitrio idoneus mittatur prius iureiurando praestito: ex cuius tamen relatione facta praestitis praetorio non aliter forma vlla detur, quam si praestiti ea omnia quae ab eo didicerunt & quaesierunt, principem edocuerint, atque ita sacra profertur forma modis omnibus obseruanda. Priuati autem iis de rebus preces ne porrigat. Nec releuatio vel deminutio perpetua vel ad tempus, nec infectio nec peragratio fiat aliter, quam ex scripta iussione principis. Sed neque praestiti delegationes faciant pro tempore praecedenti, neque annonas vel pecunias quibusdam seorsim addicant, non praestitis initio, vel postea defectas causas praestationis accipientiumve corporum defectu: verum haec omnia fiant ex sola auctoritate principis scripto comprehensa, quod qui non obseruant, & data, & omne datum quod fisco senserit, ei de suo resarcient. Is etiam qui debitoribus fisci dederit dilationes, praescripseritve terminos alios quam legitimos sua auctoritate line iussione principis, quae debentur fisco de suis facultatibus exsoluat. Sed neque pecunias ciuiles fisco inferendas, vel ciuitatibus deputandas, in alios usus transferat, vel quibusdam personis deputet sine auctoritate principis. Et officium praefectorum nisi omnia quae constitutione continentur, obseruauerint, instruxerintque praefectos & praesides provinciarum, obsequentiaque illis officia, & ceteri qui res fiscales tractant, nisi iussu principis, paruerint, fisco contingens damnum de suis facultatibus restabunt, & legis contemptores quinquaginta libr. auri multabuntur. Triperito autem omnia fiscalia inferantur, ea etiam quae Armeniaca vocant, videlicet Kalendis Ianuariis, & Kalendis Maiis, & ad finem indictionis, in tres aequas partes diuisa, nulla in medio collatoribus innouatione faciendū est, ut promissum est.

Ut vero nullus, in C. Th. f Inspectores hi peragratore: quorum munus tributa adaequare.

g ver. Achui, quod legisse videtur Accurf. & sic legitur in C. Th.

h conferre.

k vide. l. 3. §. de sacros. eccles.

l al. cautionis.

m Tributorum equitandorum causa non licet abuti nomine ecclesiae. v. l. 1. §. de collegiat.

n Capitationis releuatio fit a nullo alio, quam principe. Est vero releuatio a rege.

o Animalis functio, pecunia pro capite, dixi ad. l. 2. §. de agric. & censu.

p Capitationis releuationem a principe priuatus petere non potest: Respublica vel provincia potest.

q In iussu. Sunt autem in iussu dispositiones P. Praetorio, v. l. 1. §. de exat. tribus.

da. Quia

a. Indictiones incipiebant a mense Septembri. *ut hic divi. l. 1. de militari veste.*
b. Hic titulus est de indictionum ratione & forma, superior de his que indicuntur, nam indictiones nihil aliud sunt quam annonae, vel tributa. *l. 3. tit. prox. annonaria & tributaria omnium possessionum. Plinius ad Traianum. Nec novis indictionibus pressi, ad vetera tributa deficiunt. adde. l. 7. ff. de publicanis. Casp. f. 4. l. 1. arar.*

Porro indictiones, initio annu-
uerunt: post, indictionis nu-
merus: ad xv. annos re-
actus sub Theodosio
magno, *ut Cedre-
nus, aut potius
sub Constanti-
no magno, ut O-
nuphrus. Obier-
unt. A. Septem-
bri mense inci-
piebant. vide. j. in. l. 1. de mili-
tari veste. unde
dict. vide. Ce-
drenum & Onu-
phrum. De hea
ab Augusto con-
stitutum, adde. l. 1. de
s. ca. 26.*
c. *l. 2. c. l. eo. tit. d. ex titulo, in C. T. c. al. superindi-
ctione.*
f. canonem, in C. T. g. al. additur, & h. A superindi-
cto hoc specia-
li, impetrato ab Honorio & Theodosio ne quidem Eccle-
sia esse priva-
ta principis ex-
cipitur adde. l. 1. j. de immunitate
nemini cedere, i. doceatur, in C. T. k. Delegatio-
nis formula an-
te indictionis
tempus prae-
tenda. Nov. 128. l. al. nobis fa-
cientibus, sed
prae. Cont. m. Calu-
ne spe-
cies est exigere
antequam pra-
moneas. n. l. 4. c. l. eo. tit. o. Extraordi-
narium, ordina-
rium fieri po-
test: & lex spe-
cialis sequens,
tollit privilegi-
um speciale pra-
cedens. vel sic, in-
dictio munus
ordinarii est: i-
deoque ab indi-
ctione non ex-
cusantur, qui
immunitatem
seu excusatio-
nem a muni-
bus consecuti.
p. Sic legitur in C. T. & omnibus
lib. manuscriptis.
legendum. i-
men. devotioni
eximiat Cu-
iac. q. Nomine mu-
tato, mutatur
nominis effe-
ctus. l. a. nullo. 3. de feris. l. 1. in fi. de inoff. r. dispendia, in C. T. f. Id est indictionis augmento: Cont. l. 3. C. Theod. de collat. fund. patrim. superindi-
ctum dicitur: & Ammiano 27. indictionale augmentum: & ab Arthalarico augmentum.
t. vicariis.
u. C. T. l. 6. 1. x. Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
y. Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.
z. eum, in C. T. a. nexa, in C. Th. & quib. lib. b. exactionibus, in C. Theod. c. ad Aelianum proconsulem Africae. l. 1. C. T. eo. Cont. d. De Ducenariis & Centenariis, vide in l. 1. j. de principibus agentium in rebus. e. Ducena & centena dignitates sunt in schola agentium in reb. & in officio sacra-
rum largitionum. vide hic Cuac. f. Ducenarij & centenarij non prius exigere fiscales pecunias debent, quam bre-
ve debitorum a tabulario sit confectum. g. De Tabulario dixi ad l. 7. ead. l. 3. de numerariis & actuariis. h. C. Theod. eo. tit. l. 3.

da. Quia vero Armeniacorum tributorum praestatio dua-
bus pensionibus dividitur, liceat collatoribus si velint,
priorem consuetudinem huic constitutioni preferre, &
duabus pensionibus solvere, & aliud dimidium Septem-
bri futurae indictionis. Quod si velint tripartito solvere,
habeant ad dilationem totum Septembrem mensem fu-
turae indictionis. Ante missum vero ut convenit inferant
in exordio cuiusque indictionis. nam & hoc eius signifi-
cat appellatio. Dat. Kal. April. Paulo. Y. C. Cos.

DE INDITIONIBVS
Tit. XVII.

Indictio munus ordinarium est: & ideo ab hac indictione non
excusantur qui a muneribus excusationem
habent. Bart.

1. Imp. Honor. & Theod. Augusti, Pal-
ladio P. P.

MNES omnino quocunque titulo possiden-
tes, quod delegatio superindicti nomine vi-
detur amplexa, velut canones cogantur infer-
re: ut ne qua sit dubietas, hac aperte definitio-
ne decernimus, ut id potius canonis vocabulo postule-
tur. Nulla igitur domus vel sacri patrimonij vel emphy-
teutici iuris, vel hominum priuatorum, etiam si privile-
gium aliquod habere doceatur, ab hac necessitate se-
iuncta sit: quae iam non extraordinarium, ut haecenus
sed ipsi facientibus, canonicum nomen accepit. Dat. 7.
Id. Ian. Rau. Theod. A. VII. & Palladio Cos.

Ante tempus solutionis debet singulis prouincis notificari, ut se
preparent ad indictionem soluendam. Bart.

2. Imp. Theod. & Valent. Augusti Dario
praefecto pratorio.

Particulari delegationum notitia, ante indictionis
exordium singulis transmissa prouinciis, collationi
modum a possessoribus multo ante prospectum, deuoti-
onis solite, non subitis calumniis tua sublimitas fa-
ciat imputari: ut & prouincialibus subeundi dispendij
necessitas auferatur: & officiis inferendi damna licentia
denegetur. Dat. 5. Kal. Septembr. Apamiae, Iudoro & Sena-
tore, Consl.

DE SUPERINDICTO,
Tit. XVIII.

1. Imp. Gratianus, Valent. & Theod. Augusti.
ad procons. [VV. CC.] & omnes
rectores.

Nihil superindictorum nomine ad solas pra-
fecturas literas quisquam prouincialis exol-
uat, neque vllus omnino indictionis titu-
lus etiam solennis imminet, nisi cum
nostro confirmata iudicio & imperiabilibus dixi pra-
ceptis, sedis amplissimae deposcat indictio, & cogat
exactio. Dat. 18. Kal. Iul. Mediolani, Antonio & Syagrio
Consl.

Thil superindictorum nomine ad solas pra-
fecturas literas quisquam prouincialis exol-
uat, neque vllus omnino indictionis titu-
lus etiam solennis imminet, nisi cum
nostro confirmata iudicio & imperiabilibus dixi pra-
ceptis, sedis amplissimae deposcat indictio, & cogat
exactio. Dat. 18. Kal. Iul. Mediolani, Antonio & Syagrio
Consl.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Superindictum solus princeps imponit, non Praefecti Pratorio.
Superindicti delegatio a principe emittitur: tum insinuat, apud acta P. Prato-
rio: deinde mittitur ad Praesides, ut exigatur. Nov. 128. ca. 10.

Plumbatorum, quod est verberum genus, de quo vide Prudentij carmina hic
a. Cuiuslibet civitatis, adde. l. 40. in fin. de decurionibus.
l. 1. ff. de trib. & civ. Nullus eorum a quibus tributa publica exiguntur, in carce-
rem coniciatur, aut tormenta quadam perpetiatur: sed libera tantum custodia
militum tradi-
tur. Quod si co-
tumax esse per-
seueraverit, tunc
in bonorum i-
phus possessio-
ne fisco mitti-
tur. Synops. Basf.
l. 1. c. 1. s. ca. 17.
m. In quibus
pena est.
n. al. omnium.
o. id est, &
quod non po-
test, nisi cum
infamia nota
dici officiali,
& eorum iudi-
cium, qui car-
ceris potestate
abutuntur. adde
l. 1. de decurio-
nibus.
p. coerciti ci-
tationes, in C. T.
q. iuxta eam,
in C. T. quod qui-
dam magis pro-
bant.
r. id est colla-
tores.
s. al. vsu, in C. T.
v. ut, & postea,
constituta.
t. Absit a C. Th.
u. quib. lib.
v. ciues eius ac-
cedant, in C. Th.
x. adde. l. 1. de
omni agro deser-
to.
y. al. additur,
exactori, sed a-
best a C. Theod.
v. lib.
z. Tributa &
annonae quotan-
nis praestaban-
tur a possessori-
bus praedictum
id est dominis,
vel conductori-
bus, l. 3. s. ff. de
administ. tu-
orum, per cau-
sam tuendi ex-
ercitus. vide hic.
a. al. vsu.
b. Ex lib. 1. tit.
7. l. 5. C. T.
c. sub ararij,
d. puta a largi-
tionalib. vel pri-
uatis.
e. Fisci debito-
rem captum ia
ab officiali fisci,
abripere no po-
test officialis co-
mitis rerum pri-
uataru, tamen
debitor erario
rerum priuata-
rum principis
summam ali-
quam quoque
debeat, & con-
tra officialis fisci,
vel comitis
sacrarum largi-
tionu, debito-
rem captum ia
ab officiali Co-
mitis rerum pri-
uataru abri-
pere non potest. Quod si capiat, tenetur virtusque quantitatis nomine.
f. coartetur, ut. C. Th.
g. abstrahendumque, in C. Th.
h. ex eo. tit. l. 6. C. Th. id est procuratores & conductores.
i. l. 10. s. de annoniis & tributis.
k. hoc est manu militari in possessionem. l. 7. j. eo.
l. vide. l. 1. de collegiatis.
m. Legendum immunitas, ut in C. Th.
n. Ex eo. tit. l. 104. C. Theod. o. Tributorum exactores acceptorum & reliquorum rationem principali suscep-
tori reddere debent. l. 3. de executoribus & exact.
p. collatione, in C. Theod. q. Titulus est causa. l. 1. de apochis publicis.
r. al. debitum.
s. Officialis relationi fides adhibetur.
t. al. officiali.
u. prolatum id est dilatum. al. praelatum.
x. vide. l. 1. de apochis publicis.
y. De arca Praefecti Pratorio, dixi ad l. 2. j. de cursu publico.
z. l. 1. s. de annoniis & tributis.

Plumbatorum, quod est verberum genus, de quo vide Prudentij carmina hic
a. Cuiuslibet civitatis, adde. l. 40. in fin. de decurionibus.
l. 1. ff. de trib. & civ. Nullus eorum a quibus tributa publica exiguntur, in carce-
rem coniciatur, aut tormenta quadam perpetiatur: sed libera tantum custodia
militum tradi-
tur. Quod si co-
tumax esse per-
seueraverit, tunc
in bonorum i-
phus possessio-
ne fisco mitti-
tur. Synops. Basf.
l. 1. c. 1. s. ca. 17.
m. In quibus
pena est.
n. al. omnium.
o. id est, &
quod non po-
test, nisi cum
infamia nota
dici officiali,
& eorum iudi-
cium, qui car-
ceris potestate
abutuntur. adde
l. 1. de decurio-
nibus.
p. coerciti ci-
tationes, in C. T.
q. iuxta eam,
in C. T. quod qui-
dam magis pro-
bant.
r. id est colla-
tores.
s. al. vsu, in C. T.
v. ut, & postea,
constituta.
t. Absit a C. Th.
u. quib. lib.
v. ciues eius ac-
cedant, in C. Th.
x. adde. l. 1. de
omni agro deser-
to.
y. al. additur,
exactori, sed a-
best a C. Theod.
v. lib.
z. Tributa &
annonae quotan-
nis praestaban-
tur a possessori-
bus praedictum
id est dominis,
vel conductori-
bus, l. 3. s. ff. de
administ. tu-
orum, per cau-
sam tuendi ex-
ercitus. vide hic.
a. al. vsu.
b. Ex lib. 1. tit.
7. l. 5. C. T.
c. sub ararij,
d. puta a largi-
tionalib. vel pri-
uatis.
e. Fisci debito-
rem captum ia
ab officiali fisci,
abripere no po-
test officialis co-
mitis rerum pri-
uataru, tamen
debitor erario
rerum priuata-
rum principis
summam ali-
quam quoque
debeat, & con-
tra officialis fisci,
vel comitis
sacrarum largi-
tionu, debito-
rem captum ia
ab officiali Co-
mitis rerum pri-
uataru abri-
pere non potest. Quod si capiat, tenetur virtusque quantitatis nomine.
f. coartetur, ut. C. Th.
g. abstrahendumque, in C. Th.
h. ex eo. tit. l. 6. C. Th. id est procuratores & conductores.
i. l. 10. s. de annoniis & tributis.
k. hoc est manu militari in possessionem. l. 7. j. eo.
l. vide. l. 1. de collegiatis.
m. Legendum immunitas, ut in C. Th.
n. Ex eo. tit. l. 104. C. Theod. o. Tributorum exactores acceptorum & reliquorum rationem principali suscep-
tori reddere debent. l. 3. de executoribus & exact.
p. collatione, in C. Theod. q. Titulus est causa. l. 1. de apochis publicis.
r. al. debitum.
s. Officialis relationi fides adhibetur.
t. al. officiali.
u. prolatum id est dilatum. al. praelatum.
x. vide. l. 1. de apochis publicis.
y. De arca Praefecti Pratorio, dixi ad l. 2. j. de cursu publico.
z. l. 1. s. de annoniis & tributis.

DE EXACTORIBVS TRI-
butorum,
Tit. XIX.

1. Imp. Constantinus A.

Vcenarij & centenarij sine sexagenarij no-
prius debent aliquem ex debitoribus con-
nere, quam a tabulario civitatis nominatim
breues accipiant debitorum: quam quidem
exactionem sine omni fieri conuisione oportet. Dat. Ka.
Novemb. Treu. Constantino. A. III. & Licinio III.
Consl.

Pro debitis publicis non debet quis poni in carceribus:
nec nouitates aliquas pati in per-
sona. Bart.

2. Idem ad populum.

Nemo carcerem, plumbatarumque verbera, aut
pondera, aliisque ab insolentia iudicum reperta sup-
plicia, in debitorum solutionibus, vel a perueris vel ab
ratis iudicibus expauescat. Carcer penalem, carcer ho-
minum noxiorum est, & officialium, & cum denota-
tione eorum iudicum, quorum de officio certiores esse
debeant, qui contra hanc legem admerint. Securi iuxta
praedictum transigant solutores, vel certe si quis tam alie-
nus ab humano sensu est, ut hac indulgentia ad contuma-
ciam abutatur: contineatur aperta & libera & in usum ho-
minum instituta custodia militari. Si quis in obdurata
nequitia permanebit, ad res eius omnemque substantiam
exactor accedat: solutionis obsequio cum substantiae
proprietate suscepto: qua facultate praebita omnes fore
credimus priores ad soluenda ea quae ad nostri usum
exercitus pro communis salute possuntur. Dat. Kal. Febr.
Constantino A. VI. & Constantio Cae. Consl.

Qui debitorem captum eximit, ad id quod fisco & priuato
debeatur, tenetur. Bart.

3. Imp. Constantinus A. Nemefiano V. P. Com. Larg.

Votens quis & priuati debitor inuenitur, & fisci,
& abreptus ab vno officio tenetur, ad vniuersi de-
biti solutionem, qui eum abstulit, coerceatur, ac totius
vniuersae exactionem in se suscipiat, qui eundem auellen-
tum subtrahendumque crediderit. Dat. 4. Id. Maij. Nizibi,
Amantio & Albino Consl.

4. Idem Aug. ad Eustatium P. P. post alia.

Ctores caterique rei priuatae nostrae ad solutio-
nem specierum solennium, debiti vigoris auctori-
tate cogantur: ne prouinciales rei priuatae nostrae fatigent
immanitas. Dat. 8. Id. Mart. PP. Rom. Limenio & Catul-
lino Consl.

5. Imp. Theod. Arcad. & Honor. AAA. Rufino, P. P.

Paritores quicunque in collationem auri pre-
cepti fuerint officij sui adhibere seruatum: titulo-
rum debita, & collationum summas relationis suae fi-
de & adnotatione praescribant: sique ex officialis instru-
ctione officium conscium, quid exactum, quidve perila-
tum esse videatur: ne longinqui itineris diuersitate sus-
ceptor abductus, & curiae suae desit, & rei familiaris detri-
menta sustineat. Dat. prid. Id. April. Constantinop. Theo-
dosio A. 4. & Abundantio Consl.

Ad petitionem exactorum cogitur praeses facere
exactionem. Bart.

6. Imp. Arcad. & Honorius AA. Theodoro P. P.

In fiscalibus debitis, hoc est annonariis, caterisque titu-
lis, qui ad arcam eminentissimae pertinent praefecturae:

pere non potest. Quod si capiat, tenetur virtusque quantitatis nomine.
f. coartetur, ut. C. Th.
g. abstrahendumque, in C. Th.
h. ex eo. tit. l. 6. C. Th. id est procuratores & conductores.
i. l. 10. s. de annoniis & tributis.
k. hoc est manu militari in possessionem. l. 7. j. eo.
l. vide. l. 1. de collegiatis.
m. Legendum immunitas, ut in C. Th.
n. Ex eo. tit. l. 104. C. Theod. o. Tributorum exactores acceptorum & reliquorum rationem principali suscep-
tori reddere debent. l. 3. de executoribus & exact.
p. collatione, in C. Theod. q. Titulus est causa. l. 1. de apochis publicis.
r. al. debitum.
s. Officialis relationi fides adhibetur.
t. al. officiali.
u. prolatum id est dilatum. al. praelatum.
x. vide. l. 1. de apochis publicis.
y. De arca Praefecti Pratorio, dixi ad l. 2. j. de cursu publico.
z. l. 1. s. de annoniis & tributis.

a. deest in Cod. Theod.

b. per singulas ciuitates.

c. Descriptions curialium non ante effectum habent, quam insinuat & recepta a praesidibus prouinciarum.

d. Aurum coronarium, munus curialium fuit.

e. Descriptio

curialium & apochae quae iussu datur sit adscriptio collatorum nomine, & collationis modo.

adde Nouell. 17. c. 5. & 128. c. 3.

f. Apochae publice forma.

g. Causa quae hic dicitur alibi titulus. l. 5. de exactionibus.

h. Legendum descriptus. id est decurio, qui aurum intulit, ut existat mat. Cuia.

i. quadrimestris, in C. Theo.

k. ab. & postea, officio, in C. Th.

l. Residuo nec legendum est descriptio.

m. al. sententia.

n. Descriptio curialium sit seruata pportione Geometriae, ut tenuiores decuriones apochas subleuentur, non onerentur.

o. & circa hos, in C. Th.

p. quibus, in C. Th.

q. deest in C. Th.

r. & ipsi, in C. Th.

s. simillima, in C. Th.

t. Numerarii sunt officiales qui numeros agunt, proximi abulatiis.

u. Ex lib. 12. tit. 1. l. 18. c. Th.

x. Apochae semel suscipiunt ac probatae fides non retractatur.

adde l. 14. §. de solut.

y. proconsule, in C. Th.

z. Spectabiles esse Proconsules, hinc colligitur.

a. vide l. 1. §. quod admodum ciuitia munera.

b. accepti, in C. Th.

c. Idem in emphiteusi esse existimatur: nimirum, ut emphiteuta probans se canonem soluisse tribus annis proximis praeteritis, praesumatur retro per omne tempus soluisse. Glo. & Bart. hic. Salic. l. 2. §. de iure emphite. Gloss. in c. cum Ecclesia Sutrina. de causa possessionis & proprietatis. & ita post speculatorem, Innocentium, Baldum, Ioan. Andream, Petr. Cynum, Andr. de Barolo tenet Capella Tholosana, & ibi A. f. r. v. r. dec. 133.

d. Praesumitur retro soluisse, qui ostendit se tribus annis proximis soluisse, quae praesumptio ita potens est, ut in aduersarium transferat onus probandi.

e. Omnis collator (συντελεστής; Graecis dicitur) a quo tributa exiguntur, si trium annorum securitates (Graeci ἀμεινύλας) ostendat, non amplius ostendere cogatur, quod etiam superioribus annis functiones tributarias (συντελεσας) intulerit: nisi forte vel apparitor, vel optio, vel actarius, vel alius quipiam publici debiti exactor siue compulso, a possessore cautionem de collationibus iis habeat, vel alio quo modo manifeste probet, ea tributa sibi deberi. Synopsis Basilic. & Tit. 3. c. 29.

f. concurrentium. g. coguntur. h. coarctetur.

i. ταξις, Synopsis.

k. De optione dixi ad l. 17. §. de erog. militaris annonae.

l. & in c. de erog. milit. annonae. m. deposit.

n. manifeste.

o. Mennae P. P. est enim pars lin. contractibus §. de no. num. pec. §. sed quoniam. C. Th.

p. Quae publicas functiones tractat (ἀποδοτική) exceptionem non numeratae pecuniae (ἀναρχία) securitati ab se conscriptae, quae modò proferitur opponere non potest. Synopsis ibidem c. 30. 2. Harmonopol. 2. §. 13. Exceptione pecuniae non numeratae vel non potest qui apocham publico nomine dat. vide l. 14. §. sed quoniam. §. de non numerata pecunia.

q. Hanc legem sic emendat Cuiac. ex d. l. in contractibus. Securitatibus pub. functionum siue, &c. r. Canon, significat annuam penam pensionem praestationemque. hic autem canon est qui ex more inferitur thesauris vel priuato arario; ex quo princeps dona & largitiones publice priuate facit, & necessaria comparat. Cuiac. hic. t. vide l. 7. §. de susceptoribus. t. deferri.

pimur: ut exinde ad sacrum comitatum integer omnium titularum numerus dirigatur. Datum Kalen. August. Merobaud. II. & Saturnino Coss.

2. Imp. Honor. & Theod. Augusti Anthemio P. P. v.

Neque sacrum vel priuatarum largitionum palatina officia, ex quacunque causa, vel ex quocunque titulo fiscalis debiti, cum ad prouinciam mittuntur, possessoribus per se audeant conuenire, siue id ex praeterito reliquum trahatur, siue praesentis temporis tributa solui conueniant: sed rectores prouinciarum frequenter adeundo comoneant, eorumque officiis incumbant. Quod si rector prouinciae imminentem sibi memoratorum declinare molestiam quaret, vel qualibet alia ratione palatinis iussu proprio auctoritate publicae exactionis permiserit curam tam ipse, quam officium eius vicena auri pondo fisco dependant. Dat. 7. Id. Decemb. CP. Basilio & Philippo Coss.

3. Imp. Leo, & Anthemius Augusti Heliodoro Com. sacrarum largitionum.

Raepit nostra serenitas, neque veloci cursui, neque alij praeter inueteratam consuetudinem grauamini subiacere chartularios, qui de cohortalibus officiis vniuscuiusque prouinciae largitionales titulos retractare constituuntur: cum idem etiam amplissima praefectura disposuisse perhibeatur: ut his necessitatibus liberati, fideliter largitionales titulos valeant retractare. Quod si aliquo tempore nostra iussio temerario ausu ex aliqua fuerit parte violata: tamen rector prouinciae quam apparitor eius 30. lib. auri condensatione plectentur. Insuper virum spectabilem comitem Orientis, eiusque officium, licentiam habere conatus cum de hac re admoniti fuerint a palatinis, eandem poenam formidantibus, si non omnibus modis pietatis nostrae decreta congrui mereantur effectum. Illud etiam generali forma sancimus, ut in omnibus prouinciis tam nominationis specialium susceptorum largitionaliu titularu, quam defensionis tractatoru non tantum per viros clarissimos moderatores prouinciarum, sed etiam per viros spectabiles proconsules, & praefectum Augustalem ac laudabiles vicarios vna cum eorum officiis admonentibus, semper, necnon imminetibus palatinis procuratoribus, prouidentibus, ut post nominationem etiam specialium susceptoru largitionaliu titularu, nulla minuenda exactionis ad sacrum pertinentis ararium, aut transferendi ad arcarios, aut quolibet alios extraneos titulos, rectoribus prouinciarum, aut eorum officiis, seu etiam curialibus licentia permittatur: quadrimestris breuib; per idoneum tractatorem eorumdem titularu, super comendandis rationibus publicis, periculo rectorum prouinciarum ad sacratissimam urbem transmittendis. nam quacumque ex parte, quam iussit nostra tranquillitas, si minus fuerit procuratorum superius designata tam ipsi iudices, quam eorum officia se nouerint esse plectenda. Da. 8. Kal. Aug. Constant. Anthemio A. II. Cossule.

Si littera iudicis aliquid ultra veterem consuetudinem contineant, praesumuntur erroneae. Bart.

4. Idem Augusti, Heliodoro Com. S. L.

Raepimus, ut si forte delegatio quae ab amplissima praefectura in diuersas prouincias ex more quotannis emittitur, minus contineat omnes largitionales titulos, aut quoquo modo exactio eorum debet procedere, nihilominus competentem exactionem eorum a viris spectabilibus tam proconsulibus, quam vicariis, & viro spectabili comite Orientis, & praefecto Augustali, necnon rectoribus prouinciarum, eorumque officiis & curialibus (omnium largitionaliu titularum exactionem) procurari, vicenarum librarum auri condemnationem pra oculis habentibus, si quid minus exactum vel illatum

Praesidium officiales, ut plurimum primipili: id est exhibenda annonae militaris vel cursus. Thalel. 4. §. Basilic. vide quae scripti ad l. 14. §. de cursu publi.

n. is, & al. & idem. o. apparitio.

p. sub Comite orientis X V. prouinciae: cui coercitio, in praesides erat: Zafius 5.

q. Nominator praestat periculum eius susceptoris quem nominauit.

r. specialis susceptor, sed rector est excusa.

f. Tractores hic iidem qui chartularij de quibus §.

t. vide ff. de offic. Praef. Augustalis.

u. Palatinorum Comitum sacrarum largitionum munus vrgere, instare, monere, ne quid aduersus chartularios attentetur.

x. l. 4. in fi. Glo. l. 4. §. de annona & tabulis.

y. Tributorum tituli non sunt minuendi vel confundendi: ut quod vnus exigere debet, alter exigit. l. 13. §. de suscepi.

z. sed. a. De quadrimestris breuib; dictum est. l. 1. §. de apochis.

b. Descriptio exactionis publicorum tributorum mittebatur a Praefecto Praetorio in diuersas prouincias: idque quotannis seu initio cuiusque anni siue indictionis, ut hic, manabat a principe, insinabatur apud P. P. & ab eo mittebatur in prouincias. l. vnic. §. l. superindictio. A praesidibus autem proponebatur in singulis ciuitatibus. vide Nouell. 128. c. al. quomodo.

d. Totum hoc om. lar. titulus exactionem, vacat.

e. l. 2. §. eo.

f. l. 3. §. 1. §. eo.

g. si quidem.

h. maius.

u. assignatione tabulariorum. Tabularum munus erat obsequiare: exactori dare apocham. l. 2. §. de conueniendis fisci debitoribus.

x. largitionum integrum. Porro hic Graeci vertunt urbem regiam. Herodianus, 1. Ibi Roma, ubi princeps Syneus. Vbi princeps est, ibi omnium integrum fortunam.

y. Ex C. Th. 11. 7.

17. quae hic immutata est in ipso principio.

z. Palatini largitionum sacrarum vel priuatarum missi in prouincias, funguntur exactoribus officio non debent, sed instare tantum, apud Praesides, officia corum & curiales, ut intra annum spatium annonas & tributa exigant. l. 1. §. de exactionibus. l. 7. §. de exactionibus. l. 7. §. de exactionibus. l. 7. §. de exactionibus.

a. al. deest, ut in C. Th.

b. Palatina officia, Comitibus sacrarum & priuatarum largitionum ministri: qui ideo largitionales, priuati & mittenda.

c. al. deest, ut in C. Th.

d. Tributa praeterita vel praesentia exiguntur.

e. al. tributo, ut in C. Th.

f. l. 6. in fin. §. de exactionibus.

g. al. deest in C. Th.

h. l. 1. §. de exactionibus.

i. Curia publici curia qui habent curiosi, de curiosis. & beneficiarij. Cuiac. Nouell. 14.

k. veterem.

l. Chartularij qui chartas tractant, iidem infra, tractatores. l. 1. §. eo.

m. Cohortales

a. Pecunia ciuiles seu ciuitatum (Galli vocarent, *denters d'otroy*) in hos vsus præcipue vertebantur, opera publica, frumenti coemptionem, portus, aqueductus, muros, vias, pontes, aggeres, balnea.

b. Discussor sumptus accipit ex publico non ex collatoribus.

c. Species illata à provincialibus, vel ad arcam P. Prætorio transmittantur, vel consumebantur

in ipsa prouincia. Transmittantur autem sumptibus prouincialium, quæ *ἀγορῆς & παρπομπῆς* hic dicuntur. Pro his vero quæ in ipsa prouincia consumebantur, exigebatur *παρπομπῆς*. adde *Novell. 129. c. 9.*

d. Sacrum ornamentum hic, nihil aliud quam sacrum ararium: quod Nicetas vestiarium quodque appellat.

e. Officiale in iustis exequiis rem propulsare ius est. *dixi ad l. 5. de exequiis.*

f. Officiali iustis exequiis licet resistere.

g. Discussori hic inspectionem tribuit, de quo vide Cuiac. *hic.*

h. Decuriones publici consilio causa in coloniis ac municipiis conscribuntur. *l. 239. §. 5. ff. de verb. signif. Sui curia quasi Senatores erant. l. 35. eod.*

i. Eius, magistratus ipsi, id est Duumviri, Aediles (in aliquibus municipiis Dictatores, Praetores) creabantur: nec aliis quam decurionibus illi honores demandabantur. *l. 7. §. 2. ff. eod.*

j. Pecunias publicas tractabant, erogandas decernebant, annonam ciuitati vii supperebant. Curatores frumenti, olei comparandi, vel operum publicorum aut alterius negotiationis publicæ causa, Legatos, Syndicos & Tutores periculo suo constituiebant. Tributa, census, & legata Reipublicæ exigebant: omnium denique quæ vniuersim ad Reipublicam pertinebant, curam gerebant. *l. 39. ff. de negot. gest. l. 2. l. 1. l. 17. §. 7. l. 1. §. 2. ff. ad municip. l. 5. ff. de administrat. tutorum.*

k. Procuratores, conductores, aut eorum fideiussores, aut mandatores, esse non poterant. *l. 10. §. de locato, milita eis erat interdicta. l. 55. eod.*

l. Tot muneribus obnoxij decuriones cum essent, non mirum quod plerique supplicij quasi loco, Decurionum addicerentur. *de quo dixi ad l. 38. eod.*

m. Pro his tamen oneribus, magnis vicissim privilegiis honorati, ut neque fustibus, *l. 5. ex quib. caus. infamia.* neque questionibus, *l. 16. §. de questionib.* non in metallum vel opus metalli damnari: non furcis affigi, ad bestias aut in opus publicæ dari, vel viui exuri poterant: (adeo ut si pœna superiores indicia essent, à principe liberarentur. *l. 9. §. 1. l. 28. §. 5. ff. de pœnis. l. 3. ff. de veteranis. l. 3. §. de pœnis.* Denique non capite puniri. *l. 1. ff. de pœnis.* Sed si quid capitale admitebant, in carcerem tantum coniciebantur ac vin-

ciebantur, interea dum Princeps causa cognita de crimine cognoscebat. *l. 6. §. 7. ff. de iniurio. l. 27. in fin. ff. de pœnis. l. 1. in fin. ff. quando appellandum.* Idem honores (quod maius est) parentibus & liberis eorum tribuebatur. *ut ex legibus superius propofitis constare possit.* Ab extraordinariis etiam muneribus immunes. *l. 21. eod.* Ac ne Curia inopia ciuium defereretur, à Theodosio primum constitutum; dein-

de ab eius successoribus confirmatum, ut naturales filij Curia oblati legitimi fieret, suorumque hæredum iura nasciscerentur. *l. 3. l. 4. §. de naturalib. liberis. §. 2. Inst. de heredib. ab intest.*

† *D. l. 50. tit. 2. Nouell. 38. Eccl. lib. 54. tit. 1. Nouella Leonis 46. Decuriones sublati: proinde hic titulus in Basilicis deest.*

i al. curiali, k l. 17. §. 2. ff. ad municipalem. l al. deest. m ad. n perferre. al. proferre. o vido l. 1. §. 3. ff. quando appelland. l. 1. in princip. ff. de vacat. muner. p peragendi. q Vide Socium regula 87. l. 54. §. eodem. d. §. 3. l. vnic. in fin. de vacat. publ. muner. l. 37. in princip. ff. ad municip. r v. l. vnic. §. de sumptuum recuperat. t l. 2. in fin. ff. eodem.

u Album quid vide tit. ff. de albo scribendo. x Adoptiuus dignitate adoptantis fruitur. y Adoptiuus, filius ad vicem naturalis pignoris tibi adscribebat, à præfide provincie illicitis corporis cruciatibus adfici non oportuit. hocque congruenti pœna coerceretur. PP. 2. Kalend. Decemb. Dioclet. A. II. & Aristobulo Coss.

z Pignora naturalia, vocat filios naturales sunt enim *ἀνέχοντες*. Theophilact. Scholastic. in epistol. Theophil. Instit. de iustis. tutorum in princip. Seneca. pignora pacis.

a l. 5. §. ex quib. causis infam. interrogatur. b Decuriones creati etiam filii familias possunt. c deuocari, al. nominari. d Pro filio decurione, pater non tenetur nisi consenserit. l. 4. ne filius pro patre. l. 3. §. quod pater. l. 17. ff. de munerib. l. 4. §. de filiis famil. e denominacionem. f Literarum expertes & impertiti decuriones creati possunt. g nostra iura. addo l. 3. de honorib. & munerib. non continuand. i Infamis remouetur à decurionatu. k Cæcus cæcitate ipsa decurionatum non amittit: sed infamia contracta. addo l. 1. §. casu. ff. de postulando. l al. proscribendo. al. describendo. Const. m Qui liberos habet, in decurionatu adipiscendo, alij liberos non habenti præferendus. ut hinc. l. 6. ff. eod. Præsumitur enim liberos habens de republica esse magis sollicitus quam is qui non habet, vide Alciatum. l. præsumpt. 36. adde quendam ex l. Julia quæ apud Gellium, lib. 2.

h Communio bonorum, neminem obligationi alienæ adstringit. addo l. 3. de honorib. & munerib. non continuand. i Infamis remouetur à decurionatu. k Cæcus cæcitate ipsa decurionatum non amittit: sed infamia contracta. addo l. 1. §. casu. ff. de postulando. l al. proscribendo. al. describendo. Const. m Qui liberos habet, in decurionatu adipiscendo, alij liberos non habenti præferendus. ut hinc. l. 6. ff. eod. Præsumitur enim liberos habens de republica esse magis sollicitus quam is qui non habet, vide Alciatum. l. præsumpt. 36. adde quendam ex l. Julia quæ apud Gellium, lib. 2.

n Qui liberos habet, in decurionatu adipiscendo, alij liberos non habenti præferendus. ut hinc. l. 6. ff. eod. Præsumitur enim liberos habens de republica esse magis sollicitus quam is qui non habet, vide Alciatum. l. præsumpt. 36. adde quendam ex l. Julia quæ apud Gellium, lib. 2.

o vido l. 1. §. 3. ff. quando appelland. l. 1. in princip. ff. de vacat. muner. p peragendi. q Vide Socium regula 87. l. 54. §. eodem. d. §. 3. l. vnic. in fin. de vacat. publ. muner. l. 37. in princip. ff. ad municip. r v. l. vnic. §. de sumptuum recuperat. t l. 2. in fin. ff. eodem.

u Album quid vide tit. ff. de albo scribendo. x Adoptiuus dignitate adoptantis fruitur. y Adoptiuus, filius ad vicem naturalis pignoris tibi adscribebat, à præfide provincie illicitis corporis cruciatibus adfici non oportuit. hocque congruenti pœna coerceretur. PP. 2. Kalend. Decemb. Dioclet. A. II. & Aristobulo Coss.

z Pignora naturalia, vocat filios naturales sunt enim *ἀνέχοντες*. Theophilact. Scholastic. in epistol. Theophil. Instit. de iustis. tutorum in princip. Seneca. pignora pacis.

a l. 5. §. ex quib. causis infam. interrogatur. b Decuriones creati etiam filii familias possunt. c deuocari, al. nominari. d Pro filio decurione, pater non tenetur nisi consenserit. l. 4. ne filius pro patre. l. 3. §. quod pater. l. 17. ff. de munerib. l. 4. §. de filiis famil. e denominacionem. f Literarum expertes & impertiti decuriones creati possunt. g nostra iura. addo l. 3. de honorib. & munerib. non continuand. i Infamis remouetur à decurionatu. k Cæcus cæcitate ipsa decurionatum non amittit: sed infamia contracta. addo l. 1. §. casu. ff. de postulando. l al. proscribendo. al. describendo. Const. m Qui liberos habet, in decurionatu adipiscendo, alij liberos non habenti præferendus. ut hinc. l. 6. ff. eod. Præsumitur enim liberos habens de republica esse magis sollicitus quam is qui non habet, vide Alciatum. l. præsumpt. 36. adde quendam ex l. Julia quæ apud Gellium, lib. 2.

n Qui liberos habet, in decurionatu adipiscendo, alij liberos non habenti præferendus. ut hinc. l. 6. ff. eod. Præsumitur enim liberos habens de republica esse magis sollicitus quam is qui non habet, vide Alciatum. l. præsumpt. 36. adde quendam ex l. Julia quæ apud Gellium, lib. 2.

o vido l. 1. §. 3. ff. quando appelland. l. 1. in princip. ff. de vacat. muner. p peragendi. q Vide Socium regula 87. l. 54. §. eodem. d. §. 3. l. vnic. in fin. de vacat. publ. muner. l. 37. in princip. ff. ad municip. r v. l. vnic. §. de sumptuum recuperat. t l. 2. in fin. ff. eodem.

u Album quid vide tit. ff. de albo scribendo. x Adoptiuus dignitate adoptantis fruitur. y Adoptiuus, filius ad vicem naturalis pignoris tibi adscribebat, à præfide provincie illicitis corporis cruciatibus adfici non oportuit. hocque congruenti pœna coerceretur. PP. 2. Kalend. Decemb. Dioclet. A. II. & Aristobulo Coss.

z Pignora naturalia, vocat filios naturales sunt enim *ἀνέχοντες*. Theophilact. Scholastic. in epistol. Theophil. Instit. de iustis. tutorum in princip. Seneca. pignora pacis.

a l. 5. §. ex quib. causis infam. interrogatur. b Decuriones creati etiam filii familias possunt. c deuocari, al. nominari. d Pro filio decurione, pater non tenetur nisi consenserit. l. 4. ne filius pro patre. l. 3. §. quod pater. l. 17. ff. de munerib. l. 4. §. de filiis famil. e denominacionem. f Literarum expertes & impertiti decuriones creati possunt. g nostra iura. addo l. 3. de honorib. & munerib. non continuand. i Infamis remouetur à decurionatu. k Cæcus cæcitate ipsa decurionatum non amittit: sed infamia contracta. addo l. 1. §. casu. ff. de postulando. l al. proscribendo. al. describendo. Const. m Qui liberos habet, in decurionatu adipiscendo, alij liberos non habenti præferendus. ut hinc. l. 6. ff. eod. Præsumitur enim liberos habens de republica esse magis sollicitus quam is qui non habet, vide Alciatum. l. præsumpt. 36. adde quendam ex l. Julia quæ apud Gellium, lib. 2.

ciebantur, interea dum Princeps causa cognita de crimine cognoscebat. *l. 6. §. 7. ff. de iniurio. l. 27. in fin. ff. de pœnis. l. 1. in fin. ff. quando appellandum.* Idem honores (quod maius est) parentibus & liberis eorum tribuebatur. *ut ex legibus superius propofitis constare possit.* Ab extraordinariis etiam muneribus immunes. *l. 21. eod.* Ac ne Curia inopia ciuium defereretur, à Theodosio primum constitutum; dein-

re: vel si neglexerint, viginti libris auri multantur, officium verò xv.

DE DECURIONIBVS ET FILIIS eorum, & qui^h decuriones habeantur, & quibus modis à fortuna curiæⁱ liberentur.

Tit. XXXI.

An pater, & eius heredes pro filio teneantur.

1. Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valerianus Cæs. Carterio.

I cum te pater decurionem esse voluisset, & in illo rebus humanis agente honor tibi iste delatus est: tenentur quidem etiam heredes eius reipubl. nam in hac parte vice fideiussoris pater accipitur: sed non ante, nisi^k tuis || propriis || rebus excussis. PP. 5. Kal. Decemb. Æmilio & Basso Coss.

De ratione nominandorum magistratuum.

2. Exemplum sacrarum literarum Dioclet. & Maximian. AA.

Obseruare oportebit magistratus, ut decurionibus solenniter in^m curiam conuocatis, nominationem ad certa munera faciant: eamque statim in notitiam eius qui fuerit nominatus per officialem publicum perferriⁿ curent: habito appellando^o, si voluerit, atque agendi^p facultatem. *Ad* præfide causam suam iure consueto, quem si constitit nominari minimè debuisse: sumptum^r litis eidem à nominatore restitui oportebit. Sine die & consule.

De etate.

3. Idem AA. & CC. Iulio.

Cum decurionatus honorem^t sponte susceperis: ab albo^u eximi, || licet || annum te esse dicas, non potes. PP. Id. Nou. Dioclet. A. II. & Aristobulo Coss.

De filiis adoptiuis.

4. Idem AA. & CC. Cassiano S. P.

Cum adoptiuum^v filium ex adoptantis dignitate decurionis filium effici nulla dubitatio sit: pro atrocibus iniuriis eum quem ad^x vicem^y naturalis^z pignoris tibi adscribebat, à præfide provincie illicitis corporis cruciatibus adfici non oportuit^a. hocque congruenti pœna coerceretur. PP. 2. Kalend. Decemb. Dioclet. A. II. & Aristobulo Coss.

De filiis familias.

5. Idem AA. Alexandro.

Filios^b in potestate patris positos, ad munera seu honores non posse euocari^c falso tibi persuasum est. Sanè si^d ad nominationem^e filij consensum non accommodaueris. PP. 6. Id. * Maximo II. & Aquilino Coss.

De expertibus literarum.

6. Idem AA. & CC. Leontio.

Expertes^f literarum decurionis munera peragere non prohibent iura^g. Dat. 8. Kal. Maij. AA. Coss.

De fratribus habentibus bona indiuisa.

7. Idem AA. & CC. Diogeniano.

Icet indiuisa^h bona fratres habent: nihilo minus tamen singuli suo nomine ciuilibus tenentur muneribus. PP. 4. Id. Maij. iipsis AA. Coss.

De infamia de oculis amissa.

8. Idem AA. & CC. Platoniano.

Infamiaⁱ, quæ tibi abominanda est, non etiam amissionis oculorum^k casus, quæritum tibi adimit honorem. Dat. 16. Kal. Febr. Nicomedia, CC. Coss.

De hi qui filios habent, vel non.

9. Idem AA. Aurelio.

In albo decurionum præscriptis^l, patrem, non^m habent filios anteferrî constat.

h Communio bonorum, neminem obligationi alienæ adstringit. addo l. 3. de honorib. & munerib. non continuand. i Infamis remouetur à decurionatu. k Cæcus cæcitate ipsa decurionatum non amittit: sed infamia contracta. addo l. 1. §. casu. ff. de postulando. l al. proscribendo. al. describendo. Const. m Qui liberos habet, in decurionatu adipiscendo, alij liberos non habenti præferendus. ut hinc. l. 6. ff. eod. Præsumitur enim liberos habens de republica esse magis sollicitus quam is qui non habet, vide Alciatum. l. præsumpt. 36. adde quendam ex l. Julia quæ apud Gellium, lib. 2.

n Qui liberos habet, in decurionatu adipiscendo, alij liberos non habenti præferendus. ut hinc. l. 6. ff. eod. Præsumitur enim liberos habens de republica esse magis sollicitus quam is qui non habet, vide Alciatum. l. præsumpt. 36. adde quendam ex l. Julia quæ apud Gellium, lib. 2.

De etate.

a Id est, solitariorum monachorum. hoc autem constituit Valens Arrianus Basilio magno monachorum multorum principe ac patre infestus. *vt testatur Gregorius Nazianzenus.* & tamen hæc lex prolata Iustiniano: vt & Senatusconsultum factum Neronis Imperatoris tempore, *l. 1. ff. ad Trebell.*

b Patriam deferens, impius, *l. penult. s. de rescin. ven.*

c Ex eo, tit. l.

d. C. Th.

d. Auo decurione patre milite natus, aut patre decurione, auo milite, patris conditionem sequitur militia præfertur curia. *adde l. 35. in fine.*

e habitus, in veter. *l. i. quod idem est, atque, auitus, vt legitur in Co. Theo.*

f functioni, in C. Th.

g C. Th. *co. l. 67.*

h Decurio dignitate aut militi adsecutus, immunis à muneribus esse non potest, *adde l. 9. s. eo.*

i inquilinorum.

j Curiali patre, matre inquilina vel colona dominica natus, colonus est non curialis: inquilinatum sequitur potius quam curiam.

k Procuratores Reipublicæ, agunt apud Præsidem aut Principem dixi.

l Co. Theo. *co. l. 76.*

m vide l. 39. s. eo.

n curiali, in C. Th.

o vide l. 103. ff. de regulis iuris.

p Occultator decurionis puniatur.

q in quibuslibet iudiis.

r Co. Theo. *co. l. 81.*

s Fabricenses curiales, qui se Fabricensium collegio dederint, retrahendi: & ordinis seu curiæ suæ restituendi, *l. 4. j. de fabricensib.*

t propriis, in C. Th. & *ver. quib. lib. 1. s. 1. ad x al. nec.*

y Co. Theo. *tit. l. 85.*

z Principales decurionum primi: Pro curiarum amplitudine quinque, decem, vel viginti erant. Principaliū primus, primus Curia, *l. 36. s. eo. quasi consul.* His principalibus similes quasi, hi qui nobis Capitolini, Scabini, alii pro quolibet curiali sumuntur. Sic Augustinus Areopagitas, principales Atheniensium vocat.

a ac in C. Th. sunt autem principales, decurionum primi.

b al. anterioris, in lib. Aur. & Dionys. sub cuiuslibet culpæ aut anterioris offensæ, &c.

c plumbatarum cruciatibus, in Co. Th. quod est à compositoribus immutatum. vt paulo post, *vt reposuerunt, tormentis l. 40. s. eo.*

d. Decuriones, suæ curiæ quasi Senatores erant: Curia ipsa, minor senatus. *l. 36. s. eo. l. 239. s. 1. ff. de verborum signif. Nouella. 38. Enagrus lib. 1. Maiorianus Nouella de Decurionibus, Cassiodorus 9.*

e Decuriones, à penis aut tormentis plebeiurum immunes sunt. Penæ plebeiurum, oculi, vngulæ, fidei culæ. *l. 37. l. 38. s. eo. l. 1. ff. eo. l. 2. j. de decurial. vrbis Roma. l. 12. s. de penis. Nouella. 43. August. epistola 68. & libro 3. contra Cresconium.* Gradu reorum forma tormentis datur.

f nec, in Co. Th.

g erueri.

cie religionis cum cœtibus monazonton congregantur. Hos igitur atque in huiusmodi deprehensos, erui latebris consulta præceptione mandamus: atque ad municipia patriarū subeunda reuocari, & pro tenore nostræ sanctionis familiarium rerum carere illecebris: quas per eos cœsuimus vindicandas, qui publicarum essent subituri munerum functionum. PP. Byritho, Kalen. Ian. Valentiniano & Valente. AA. Conf.

De militia paterna vel auita.

27. Idem AA. Mauris Sitifensibus.

Privilegio e militiæ paternæ se non vindicet, quem passuetus e curiæ nexus astringit. quod si militari auo & patre decurione nascetur, paternæ erit succedaneus functionis. Dat. 9. Kalend. Mart. Treu. Valentiniano & Valente AA. Conf.

De muneribus.

28. Idem AA. & Gratia. ad Volusianum P. V. s.

NVllus qualibet prærogatiua fultus, à debitis muneribus habeatur immunis. Dat. 4. Kalen. Iul. Mediol. Valentiniano & Valente AA. Conf.

Vtrum filius patris vel matris conditionem sequatur.

29. Idem AAA.

NAti ex inquilinarum nostræ domus matrimonio & patre decurione, non patrum suorum, verum t matrum conditionem sequantur.

De actionibus publicis.

30. Idem AAA.

Procuratores reipublicæ actionibus publicis debere, vt non venit in dubium.

De curialibus in publicum protrahendis.

Potest quis extrahi de domo vt acceptet officium, & occultator puniatur. Bart.

31. Imppp. Valens. Valens, & Gratianus AAA. ad Modestum. l.

EX omnibus domibus producti: qui origine sunt curiales, ad subeundam publicorum munerum functionem protrahantur: quippe cum occultatoribus talium, præter iacturam existimationis, etiam rerum discrimen incumbat, si ulterius progressi, vtilitatem publicam priuatis custodiis & patrocinis postponant. Dat. 3. Id. Iul. Ancyra, Gratiano A. & Probo Conf.

De fabricensibus.

32. Imppp. Gratian. Valentinianus & Theodos. Augusti. ad Neotherium PP. s.

Fabricenses ordinibus restituantur, qui originem curialem & propria munera declinauerint ciuitatis, reliqui ne leui quidem inquietudine pulsantur. Dat. 16. Kal. April. Theod. Gratiano V. & Theod. I. AA. Conf.

De formentis.

33. Idem AAA. Eutropio PP. s.

Omnes iudices, provinciarumque rectores, à consuetudine temerariæ usurpationis abstineant, sciântque neminem omnino principaliū aut decurionum sub

h al. deest.

i Ex C. Th. *co. tit. l. 92. quem vide & confer. multa enim hic sunt detracta.*

k Decurio procurator alterius esse non potest, adde quæ scripti ad l. 6. s. 2. ff. *eo. d.*

l vide Vvrmserum i. Obferuat. 12.

m Co. Theo. *co. tit. l. 98.*

qualibet culpæ aut erroris offensa cruciatibus esse subdendum. quod si quis fortè iudicum in hæc pertinaciam illiciti furoris eruperit, quod audeat principalem aut decurionem, & suæ curiæ (si sic dici oportet) senatorem, tormentis subdere, viginti librarum auri illatione multatus & perpetua infamia inustus, ne speciali quidem rescripto notam eluere mereatur: & officii quinquaginta librarum auri multam fisco nostro cogatur inferre: quoniam vt pertinaciam iudicis resistat, liberam eidem contradicendi permittimus facultatem. Dat. 12. Kalend. Augusti. Heracleæ, Eucherio & Syagrio Conf.

De procuratione.

34. Idem AAA. Floro P. P. s.

SI quis procurationem facultatum suarum curiali crediderit esse mandandam, totius dignitatis exceptione depulsa grauius pœna plectetur: ille verò qui in memor libertatis & generis, infamissimam suscipiens vilitatem, existimationem suam seruilis obsecundatione dannauerit, tradatur exilio. Dat. 10. Kalen. Nouemb. Constantinop. Antonio & Syagrio Conf.

De filiis decurionum.

35. Idem AAA. Posthumiano PP. s.

IN filiis decurionum retinendis, priorum præceptorum decreta sublimitas tua custodiat: eoque qui aduocationis obtentu curialia onera declinant, agere vniuersa compellat: quæ etsi necessitas non exigit, tamen patriam non remittit, ipsos quinetiam filios magistrorum, qui ex curiali stirpe descendunt, simili modo obnoxios esse decernant. Dat. 8. Id. April. Constantinop. Merobaudes I. & Saturnino Conf.

Vtrum filij patris an matris conditionem sequantur.

36. Idem AAA. ad Basilium com. S. L. s.

EXemplo senatorij ordinis, patris originē vnusquisque sequitur: nec valeant specialiter delata rescripta, si quis se, matris origine defensa à maiore curia ad minorem transferri fortasse promeruerit, neque vlla pro more provinciarum referri sinatur exceptio. Dat. 16. Kal. Iul. Rom. Merobaudes II. & Saturnino Conf.

De rescriptis.

37. Idem AAA. Posthumiano II. PP. s.

QVotiescunque se ex rescriptis nostris aliquid impetrasse contendunt, hi quos obnoxios curiæ vel origi fecerit, vel latum inter partes iudicium designauerit: nullam prorsus spem curiam declinandi ex colore sacræ iussionis accipiant. Dat. 14. Kal. Augusti, Constantinop. Merobaudes 2. & Saturnino Conf.

De penis.

38. Idem Augusti ad Cynegium præfectum prætorio. s.

NE quis officialium penæ specie atque æstimatione curiæ dedatur: nisi si quis fortè curiam defugiens, ob hoc coeperit militare, ne ingenuis fungatur officiis. Omnes itaque omnino iudices tuæ censuræ subditos admonebis, ne quis eorum existimet curiæ loco supplicij quenquā deputandū: cum vtique vnusquisque

officiales præsidum

i Penæ species, olim curiæ subici, vt hic, mox dicitur plenius.

k edatur, in Co. Th.

l Militia decurionibus interdicta. vide l. 55. s. eo.

m nec ingenuis.

n Ingenita officia, originalia. l. 40. s. eo. l. 3. s. de officio P. Prætorio Orientis.

o id est, præsidēs.

p al. deest etiam in Co. Th.

q Decuriones multis muneribus erant obnoxii: adeo vt penæ loco Christiani ab impiis principibus Curia additi sint: vt testatur Cassiodorus. l. Tripartita 9. & c. 6.

7. Ita desertores monachi & clerici, addicuntur cohorti Præsidis. Nouella. 3. 6. (quod Leo in Nouellis mutat & Nouella 123. c. 42.) apparitores P. vrbis corpori pistorum.

l. 2. s. de apparit. Præfidi. Hoc enim genere, conditionem mutant in deterius. Non sic penæ specie cohortalis addicuntur curiæ, vt hic, vel statium pistrino. l. 19. s. de penis. quia rei conditio deterius non fieret.

r Penæ ea conditio est vt deteriore faciat conditionem eius qui punitur, non meliorem.

n Leges anteriores sequenda cum filiis decurionum in curia retinendis. o eos quoque. p Aduocatione fungi decurio potest. l. 36. l. 57. s. eo. l. 13. s. 2. ff. de falsis. tabellio esse non potest. l. 13. s. eo. Licet à decurionatu vocari possit, si quis decurio. s. de falsis. q Decurio aduocationis obretnu ciuilia munera detractare non debet. r onera vniuersa, in Co. Th.

f Magistrorum, id est, professorum artium liberalium, ex curiali genere descendendum filij à ciuilibus muneribus non excusantur vt patres.

t Co. Th. *co. tit. l. 101.*

u Exemplo senatorij ordinis dixi: est enim sua inter Senatores & Curiales seu Decuriones similitudo, dixi l. 33. s. eo. Nouella. 38. c. 6.

x Originem patris sequuntur vt Senatorij, ita Decuriones.

y municeps vnusquisque, in Co. Th.

z Privilegium priuatis impetrare non potest, vt ne sequatur patris sed matris conditione, vt hic.

ciuitates per & produci, possunt. l. 22. s. eo.

a defendens, in C. Th.

b Consuetudine hoc ius adquire non potest, vt liberi sequantur matris originem.

c referre, d Co. Th. *co. tit. l. 102.*

e Privilegia impetrata in fraudem curiarum non valent. l. 19. s. eo. vt incola tus, possidendi conditio.

f Curia subicitur quis origine, sententia, vt hic.

g Cod. Theo. *co. tit. l. 102.*

h Officialēs hic, cohortales,

a Crimen poena non dignitas comitari debet.

b Co. Theod. eo. tit. l. 109.

c Decuriones nullius domus patrocinio, tueri se debent, cuiusque illa dignitatis sit vel fortuna. l. 31. §. eo.

d & vt. in Co. Theod.

e Co. Th. eo. tit.

l. 117.

f Principales, criminosum * non dignitas debeat, sed poena comitari. Dat. 8. Id. Non. Constantinop. Ricomere & Clearcho Coss.

g Abest a C. T.

h Decoctoribus

i Caliodorus,

in Plal. 104. Pra-

fecti vice sacra

iudicant & cun-

ctarum prouin-

ciarum potesta-

te maximam ha-

bere noscuntur.

k Amian. 17.

recupera, 3. Eua-

gr. 42.

l. Praefides sub-

iecti sunt P. Pra-

torio.

m Plumbataru

ictibus castigari

decuriones ho-

die possunt, ma-

ximè si euerfo-

res pecunia pu-

blicæ, si iniquè

descriptione ar-

bitri, si superexa-

tores vel cõcul-

fores fuerint.

addel. 2. Co. Th.

lib. 9. ti. 35. plum-

bacarum verbe-

ra l. 2. §. de exat.

tribut. l. 2. C. Th.

de quæst. l. 7. C. T.

de exatioribus.

Amianus 29.

Prudentius 29.

54. quæst.

n al. subiciantur,

vt in Co. Th.

o C. Th. eo. tit. l.

118.

p senectus non

excusat a decur-

tionatu.

q Immunitas

non tribuit ex-

excusationem ab

illis quæ citò ex-

pediri possunt.

r C. Th. eo. tit. l.

118.

f In decuriones

iurisdicção est ci-

uilibus magistra-

tibus: at non mi-

litaribus. l. 47. §.

eo. vide l. 2. §. de

offic. militar. ind.

t nihil.

u dux ille, an

comes sit, in ple-

risque lib. & ita

legendum existi-

mat Cuiac.

x C. Th. cod. tit.

l. 134.

y l. 17. l. 28. l. 32. l.

35. l. 39. §. eo.

z Actuum præ-

iudicia. addel. l.

31. l. 39. §. eo.

a l. 19. §. eo.

b C. Th. eo. tit. l.

137. §. nullus.

c Nullus sanè

solis materni,

et c. in C. Th.

d Curie mater-

nae cruitatis non

obligatur, qui

patre non curiali,

matre verò ex curiali

genere natus sit,

maternus

sanguis, curialem

non facit. addel. l. 1. §. 2. ff. ad municipalem,

excepit l. 62. §. eo.

e A matre nemo rectè

habere possit, quod ipsa

mater non habeat,

unde notant,

non militem, militem

facere non posse. Dare

nemo regulariter

possit, quod ipse

non habeat.

f C. Theod. eo. 142.

g Nominatio decurionis

non fit irrita, quorundam

criminosum * non dignitas debeat, sed poena comitari. Dat. 8. Id. Non. Constantinop. Ricomere & Clearcho Coss.

De privilegio domus principis.

39. Idem Augusti ad Eufignium præfectum prætorio.

Curiales qui sese privilegio domus nostræ defendi posse crediderint, ad curiam retrahantur, & propriis functionibus mancipentur, & publica damna sarciant. Dat. 8. Kal. Ianuar. Honor. N. B. P. & Euodio Coss.

De Delictis.

40. Imppp. Valens. Theodos. & Arcadius. AAA. Cynegio præfecto prætorio.

Quilibet principium vel decurionum, si sibi vel decurionibus vice sacra publicæ, vel fraudulentus in adscriptis illicitis, vel immoderatus in actione fuerit inuentus: iuxta pristinam consuetudinem non solum a vobis, quibus propter loci dignitatem rerum summa commissa est, verum & a iudicibus ordinariis plumbatarum ictibus subiciatur. Dat. die Kalen. April. Constantinop. Valentin. A. III. & Eutropio Coss.

De conditione non mutanda, & curia non relinquenda.

De Senectute.

41. Idem AAA. Cynegio præfecto prætorio. **D**ecurio fortunam, quam nascendo meruit, suffragiis atque ambitione non mutet: & si vacare per senectutem potuerit, propter ordinationem, quæ per plurimos cito definitur solet, curiam non derelinquat. Dat. prid. Non. Iul. Constantinop. Valentinian. A. III. & Eutropio Coss.

De viris militaribus.

42. Imppp. Theod. Arcad. & Honor. AAA. Abundantio Com. & magistro vtriusque militiæ.

Militaribus viris nihil sit commune cum curiis: nihilque sibi licitum sciant, quod suæ non subiectum est potestati: nullum iniuria, nullum verberare, nullum graui pulsatione, tribunus, duxve ille aut comes sit, curialem principalem ve contingat. Si quis posthac temerario & inconsiderato ausu vllum ex principalibus viris usurpata attrectauerit iniuria: sciat se decem libris auri esse multandum. Dat. prid. Kalend. August. Constantinop. Arcadio A. I. & Rufino Coss.

De officiorum privilegiis, actuum præiudiciis rescriptis & adnotationibus.

43. Idem AAA. Rufino præfecto prætorio. **O**mnes qui curiali obstricti sanguine diuersi se officiorum privilegiis & actuum præiudiciis aggregarunt, reddendos munus esse non ambages, sed nec rescripta, aut adnotationes ad munus fugâ prodesse permittimus. Dat. prid. Id. April. Constantinop. Theodo. A. III. & Abundantio Coss.

De matris conditione.

44. Idem AAA. Rufino præfecto prætorio. **N**ullus solius materni sanguinis vinculis illigetur: quia mulierum infirmitas nunquâ huiusmodi functionibus reddit obnoxios, a quibus ipsa habetur immunis. Dat. 5. Id. Aug. Constantinop. Theodo. A. III. & Abundantio Coss.

De forma nominationum.

45. Idem AA. Ennojo procon. Africæ. **N**ominationum forma vacillare non debet, si omnes, qui albo curiæ decinentur, adesse non possunt: ne paucorum absentia, siue necessaria, siue fortuita, debilitet quod a maiore parte ordinis salubriter fuerit constitutum: cum duæ partes ordinis in vrbe positæ, totius curiæ instar exhibeant. Dat. 17. Kalend. Iun. Med. Olybrio & Probino Coss.

De Curialibus eligendis.

46. Arcad. & Honor. AA. Theodos. P. P. **A**d subeunda patræ munera, dignissimi meritis & facultatibus curiales eligantur: ne tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non possint. Dat. 13. Kal. Feb. Olybrio & Probino Coss.

Ad subeunda patræ munera, dignissimi meritis & facultatibus curiales eligantur: ne tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non possint. Dat. 13. Kal. Feb. Olybrio & Probino Coss.

Ad subeunda patræ munera, dignissimi meritis & facultatibus curiales eligantur: ne tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non possint. Dat. 13. Kal. Feb. Olybrio & Probino Coss.

Ad subeunda patræ munera, dignissimi meritis & facultatibus curiales eligantur: ne tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non possint. Dat. 13. Kal. Feb. Olybrio & Probino Coss.

Ad subeunda patræ munera, dignissimi meritis & facultatibus curiales eligantur: ne tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non possint. Dat. 13. Kal. Feb. Olybrio & Probino Coss.

Ad subeunda patræ munera, dignissimi meritis & facultatibus curiales eligantur: ne tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non possint. Dat. 13. Kal. Feb. Olybrio & Probino Coss.

Ad subeunda patræ munera, dignissimi meritis & facultatibus curiales eligantur: ne tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non possint. Dat. 13. Kal. Feb. Olybrio & Probino Coss.

1. C. Theod. eo. tit. l. 140.

m Dignissimis ac potioribus munera iniunguntur non ordinationi. l. 1. §. de potioribus nominandis. l. 7. in pr. ff. de n. & meritis, in Co. Theod.

o Co. Theod. l. 12. l. 150.

p Comitium honorariam adipisci decurio potest, Comitium dignitas etiam curialibus data.

q Curialis licet honoretur titulo

Comitum con-

istorianæ, est ta-

nien sub Præ-

dis iurisdicção-

ne. vide l. 12. §. eo.

r l. 55. §. eo. l. 7. in

pr. de principa-

lib. agendum in

rebus.

s Agnationis

voce hic liberi

intelliguntur. l.

155. Co. Theod.

t C. Th. eo. 138.

u al. deest, & a-

best quoque a Co.

Th. al. loco.

x Nou. 45. in pr.

y Superstitio

hinc secta. l. 7. §.

de hereticis. l. 7.

clausa, vel hære-

ticozum. l. 3. in §.

ff. eo.

z al. munia.

a C. Th. eo. 153.

b Curiam dese-

rere nemo cu-

rialis potest. l. 55.

Jeo. l. 1. ff. eo. l. v-

nica. §. si curiam

relictam ciuitate. l.

unica in §. de pri-

uileg. corporat.

c Curialis, præ-

ses prouinciæ fa-

ctus ad curiam

reuocandus, in-

termittit munera

ex integro

repetiturus.

d al. sed etiam.

e C. Th. eo. 161.

in quo desunt hæc

verba, & Theod.

doct. A.

f Bona eius qui

quacunque fran-

ga curiam ciuitat,

si per annum con-

tinuam fuerit, ap-

plicabuntur cu-

ria. Bars.

g al. iusti, vt in C.

Theod.

h Militie decur-

iones interdi-

cti, a militia ad

curiam reuocan-

tur, v. l. 55. §. eo. l.

17. §. eo.

i qui.

k al. ciuitatis.

l Decurioni, nō

tantum in patria

militia interdi-

cta est, sed & in

solo peregrino.

m al. curialiu.

n al. species, &

restit.

o abest a C. Th.

q quib. lib.

p solatium, in

C. Th.

q exacuat, in C.

Th. quod rectum

est, si legatur, so-

latium.

r Prosecutioni

se subtrahit, qui

abest longissime.

s l. penult. §. de

rescind. vend.

t subtraxerint,

in C. Th. q. quib.

lib.

u Hic quedam

omissa & deira-

ta sunt a C. Th.

x Curiales qui

relicta curia mi-

litant, reuocan-

tur.

y Quid si præfens aut adsit præfens: dies tamen feriata sic dixi ad l. 11. supra de

feriis.

MM

a Manus iniectione in decurione suo vindicando permittitur. adde similes casus. l. 2. §. eo. ex l. 9. §. de servis fugitiuis. l. ait prator 10. §. si debitorem ff. de his que in fraudem. l. 19. in pr. §. de testib. l. 1. ff. de custod. reor. aliis non permittitur manus iniectione. l. 13. in fin. ff. quod metus causa. l. 23. ff. de adult. vide Hartmanium 2. pract. l. c. 1. b geratur. c Lis originis siue de conditione curiali intra tres menses definienda. d vindicauerit, in C. Th.

e C. Th. 12. 1. 158. sed confer. quia hic multa omiffa sunt.

f Dixi ad pragmaticam Infirmam c. 18.

g al. ne.

h C. Teo. 189.

i Militia decurionibus interdita. l. 17. l. 38. l. 51. §. eo.

k Principales qui essent, dixi ad l. 3. §. eo.

l Alexandrini principales etiam aduocatione fungi possunt, non tamen coguntur inuiti extra suam ciuitatem legatione fungi.

m nihil peregrinationis, Pyrrhus. nec onus, C. c. Aured. Sed Cuiacius hic nihilominus accipit pro minimis. vt l. 2. §. 1. ff. vi bonorum. vide Robertum 2. Recepta. l. c. 1. §. 1.

n Aduocatione fungi decuriones possunt.

o Peregrinationis onus, legatio.

p Curam hic à munere separat Cuiacius. Principales, munere expleto, curas suscipit.

q qui in, in C. Th.

r Curie primus qui in curia summo loco, ante principes, ante decuriones, l. 127. C. Teo. huic similis est, qui hodie quibuscumque dicatur maior populi, Maure, vt & Parisiensibus, Prensus des Marchans.

s al. tantum.

t C. Teo. 190.

u Alexandrine curie primus decurio, post biennium comititia primi ordinis ornatus exit, non quidem ex curia, sed ex primitio.

x Id est, principes, siue primates, vt etiam legitur in C. Th. l. 1. §. de Alexad. princip. summa res autem dixit vt l. 67. de nati. clau.

y Curia principes seu primi, pro curia amplitudine quinque, decem vel viginti erant, vt hic, quinque. Hinc decem primi curiales, l. 2. C. Theod. de quæst. l. 42. l. 44. C. Theod. de his qui sup. rel. Cont. l. 39. C. Theod. de epis. 2 De curia Alexandrina, vide. §. situ. de Alexandria primatibus. 3 Principales curie Alexandrinæ pro patria aduocatione fungentes corporalibus iniuriis adici non debent à P. Augustali, vt hic, idem principes Vulsinensium in Hetruria datum, l. vrbis. C. Theod. eod. Cuiac. hic. b De hac voce, Augustalis, pulchre in hunc locum Alc. ad 3. lib. C. c C. Teo. 191. d cum aduocatione funguntur. Libertas, permittitur aduocato. e Alexandrini curiales qui triennio functi muneribus, immunes à corporalibus muneribus non à patrimonialibus. f deest in manuscrip. recte. al. muniis, vt in C. T. g Corporales iniurias appellat, corporalibus muneribus, cui opponit pecuniaria. h cognitum, in C. T. i tamen. k C. Teo. 192. l De his vide Strab. lib. 13. Geograph. m Hi teste Alc. in hunc locum dicuntur, qui commentaria scribunt. n id est si fideliter in decurionatu functi sint, non defultorie. o Nominationem commentariensis Alexandrini, Praefectus Augustalis etiam inuitus ratam habere cogitur. p & nominantis & nominati. q Decurionis nominatio confirmatur iudicio praesidis, vt hic, qui & nominationibus interesse solent, l. 1. §. sed et si praes. ff. quando appellandum sit. r al. creationis, sed creator hic nihil aliud quam nominator

eundem manus a iniectione concessa, sciat ad examē cognitoris resultantem esse deducendum: ita vt moderator prouinciae, (si quaestio fortasse fiducia defensionis vlla generatur b) nisi intra tres c menses causam originis competentis disceptatione cognouerit, atque conuictum cum poena restituerit debitis muneribus, vel liberum ab inquietudine pronunciauerit, d decem librarum auri multam cogatur exoluere. eius etiam officium pari damni irrogatione teneatur. Dat. 5. Non. Maij, Rauen. DN. Theod. A. VII. & Palladio Confl.

De militia.

55. Imp. Theodos. & Valent. AA. Isidoro P. P. post alia. e I quis decurio, aut subiectus curiae ausus fuerit vllam affectare f militiam: nullo temporis praescriptione muniat, sed ad conditionem propriam retrahatur: nec g ipse vel eius liberi post talem ipsius statum procreati, quod patriae debetur, valeat declinare. Dat. 3. Non. April. Constantinop. Isidoro & Senatore Confl.

De curia Alexandrina principalibus.

56. Idem AA. Isidoro P. P. h

Alexandrinis principalibus, i et si k aduocatione l fungantur, nihilo minus m onus peregrinationis n incutitur: nec publica cura o nisi in sua tantum ciuitate committatur: & primus p curiae quum q muneribus vniuersis expletis ad summum peruenit gradum, comititiae r primi ordinis fruatur post biennium dignitate praestita: in curialibus tamen s permaneat. Dat. prid. Non. Iun. Constantinop. Isidoro & Senatore Confl.

Idem AA. Isidoro P. P. t

Q Vinque u summates v ordinis Alexandrini y à corporalibus z iniuriis immunes esse censemus, vt voce li bera a commoditates patriae defendant: cum possint, si quid egerint criminose, pecuniariis coerceri dispendiis. aestimabuntur autem praesente curia, viri spectabilis Augustalis b iudicio. Dat. prid. Non. Iun. Constantinop. Isidoro & Senatore Confl.

58. Idem AA. Isidoro P. P. c

E Vm, qui triginta d annos in Alexandrina ciuitate ciuilibus inhæserit muneribus, corporalibus e iniuriis f, non pecuniariis excusari conuenit: habita consideratione videlicet meritorum: vt hoc g bene cognitum h priuilegium consequantur: nec eo passim i fruatur indigni. Dat. prid. Non. Iun. Constantinop. Isidoro & Senatore Confl.

Superior tenetur confirmare electionem factam ab inferioribus.

59. Idem AA. Isidoro P. P. k

S I quos spontaneos l hypomnematographi m munificos suis exhortationibus ad publicas nominauerint functiones, iubemus non n expectandum esse consensum pro tempore viri spectabilis Augustalis, qui fit plerumque venalis: sed vtriusque o partis sufficere voluntatem, vt incipiat functio, quam nullus incusat: tunc ad memoratum iudicem p tam nominati, quam q etiam creatoris r consona relatione currente, quam si suscipere vel confirmare distulerit, sciat se viginti quinque librarum auri condemnatione plectendum. Dat. prid. Non. Aug. Constantinop. Isidoro & Senatore Confl.

An quis per substitutum satisfacere muneribus possit.

60. Idem AA. Thomae P. P.

N Vllus, qui nexu generis curie tenetur obnoxius, per substitutam t quamcunque personam curiales u impleat functiones: sed ipse per se debitum patriae munus exoluat, et si spectabili x dignitate decoratus sit: nisi hoc ei specialis beneficio sit concessum. Hi y verò, qui honorario titulo illustrem dignitatem consecuti sunt, per substitutos z periculo suarum facultatum curiae muneribus satisfacere non venturum.

De Dorotheo, Irenaeo, & eorum liberis ad legem eos. 22. §. h. t.

61. Imp. Leo. A. *

N Eque b Dorotheum virum illustrem, & totam eius substantiam, neque Irenaeum virum spectabilem tri- y Curia principes seu primi, pro curia amplitudine quinque, decem vel viginti erant, vt hic, quinque. Hinc decem primi curiales, l. 2. C. Theod. de quæst. l. 42. l. 44. C. Theod. de his qui sup. rel. Cont. l. 39. C. Theod. de epis. 2 De curia Alexandrina, vide. §. situ. de Alexandria primatibus. 3 Principales curie Alexandrinæ pro patria aduocatione fungentes corporalibus iniuriis adici non debent à P. Augustali, vt hic, idem principes Vulsinensium in Hetruria datum, l. vrbis. C. Theod. eod. Cuiac. hic. b De hac voce, Augustalis, pulchre in hunc locum Alc. ad 3. lib. C. c C. Teo. 191. d cum aduocatione funguntur. Libertas, permittitur aduocato. e Alexandrini curiales qui triennio functi muneribus, immunes à corporalibus muneribus non à patrimonialibus. f deest in manuscrip. recte. al. muniis, vt in C. T. g Corporales iniurias appellat, corporalibus muneribus, cui opponit pecuniaria. h cognitum, in C. T. i tamen. k C. Teo. 192. l De his vide Strab. lib. 13. Geograph. m Hi teste Alc. in hunc locum dicuntur, qui commentaria scribunt. n id est si fideliter in decurionatu functi sint, non defultorie. o Nominationem commentariensis Alexandrini, Praefectus Augustalis etiam inuitus ratam habere cogitur. p & nominantis & nominati. q Decurionis nominatio confirmatur iudicio praesidis, vt hic, qui & nominationibus interesse solent, l. 1. §. sed et si praes. ff. quando appellandum sit. r al. creationis, sed creator hic nihil aliud quam nominator

decurionis, vide l. 2. §. 7. ff. de administr. rerum. inter quem & ipsum nominatum appellan- tem in causa appellationis lis esse solet. Quid tamē si sine nominatore praes- les alicui honorem detulerit, & is qui ita nominatus est à praeside appellauerit ita nominatum, Aristides lib. 4. isop. refert se Irenacham à Seuerio Asia praeside appellasse, non ab ipso Praeside, sed ab ipsis magistratibus municipalibus, qui ei literas praedis red didisset: quasi vi deretur illi ipsi eum nominasse v. Cuiac. 9. obs. 35. f al. Theodoro. t l. 25. quo quis- que ordinet. u Curialis origi- ne, etiam spe- tabilem digni- tatem, puta comi- titiam, ade- ptus sit, per sub- stitutum munus ciuile obire non potest: nisi spe- cialiter id ei à principe sit co- cessum: Illu- stres vero cu- riales p substi- tutum possunt, per- culo tamē suo. x Spectabilis di- gnitas, comiti- ua, & similes. y Hec vsq; ad fi- nem sumpta sunt ex lib. 12. tit. 1. l. 189. C. Th.

bunum & notariū, etiam ante paternas illustres dignitates natus est, vllam inquietudinem pro curiali genere & con- ditione sustinere decernimus. liberos quoque eorum, qui vel iam sunt, vel futuri sunt, eorumq; posteros, quotiens- cunque continuata temporum & successionum perpetui- tate nascentur, à conditione curiali & functione esse libe- ros lege d diuæ memoriae Iuliani, quæ de materno curia- lium Antiochenæ ciuitatis genere promulgata est, nihil in persona viri illustris Dorothei, vel viri spectabilis Ire- nge vel aduersus facultates eorum, vel aduersus liberos eo- rumdem, qui vel iam nati sunt, vel postmodum quoquo tē- pore nascentur, vel aduersus substantias f eorum, roboris vel iuris habitura. Circa alias sanè vniuersas personas de materno genere ad memoratæ Antiochenæ ciuitatis tan- tummodo curiam pertinentes, eadem legem praecipimus obtinere propriam g firmitatem.

De his qui ex materno Curialium Antiochena ciuitatis ge- nere procreati sunt.

Qui est obligatus curia ratione originis, eam declinare non potest: & si curia non pulsauerit patrem, filium pulsa- re non poterit. Bart.

62. Idem A.

S I ille qui ex h filia decurionis Antiochenæ i splendidis- sima k ciuitatis & patre qui nullius alterius ciuitatis muniis debebatur procreatus est, sub examine prouincia- lis iudicis vel sponte confessus, vel certè conuictus fuerit, quod ex filia sit curialis progenitus, & albo decurionum adscriptus fuerit: nullā sibi superesse facultatem negandæ vel euitandæ conditionis existimet: & curialem nō asper- nari fortunam aui materni sui pertēdet, nec dubitet se mu- nis curialibus subiicere. l Quod si quem m curia de qua praesens sanctio loquitur, natum ex filia curialis minimè secundum praestitutam ordinationem sibi sociandum cu- rauerit: prolem eius pulsare nullo modo penitus poterit. nec enim patimur conuentionem eiusmodi praetermissio filio, quem curialis filia ediderat, à nepote, vel pronepote, vel vltius incipere.

De Dofitio.

De patre ex illustribus.

63. Idem A. n

D Ofitij viri clarissimi o iubemus fortunam super cu- riali conditione nullo modo p esse in inquietandam, p nec facultatibus eius: sed eo qui huiusmodi conamen in- erit, sacrilegij poenam q luituro. a Omnes, qui post r peractam illustrem administrationem, vel adhuc in ea posito patre s suo gignantur, à curialium intentione de- fenduntur vna cum paternis sine dubio substantiis: quas cum persona patris à curiali nexu liberare esse nemo dis- simulet.

De dignitatibus.

64. Imp. Zeno A.

N Eminem ex his qui obnoxij curiae constituti ab i ni- tio felicissimi nostrae pietatis imperij, comites p pri- uatarum q nostrae vel r piissimae y Augustae partis, siue comites z largitionum, vel comites a domesticorum, quæ- stores vel magistri officiorum b licet c ad actum admini- strationis gerendum prouecti sunt, vel in posterum proue- hntur ob hoc curialium munerum laqueos volumus e- uitare: sed obligatos cum liberis suis quandocūque pro- genitis, & facultatibus suis post administrationem depo- sitam, curiae commoditatibus inferuire: nisi forte aliis pri- uilegiis super hoc legibus cognitis muniantur. Nam alia vniuersa legitima vel ex constitutionibus data priuilegia, integra volumus illibatæque seruari. d Ne e tamen indulti honoris f inane nomen retinere videantur: dignitatum titulis g potantur, per substitutos suarum h periculo fa- cultatum curialibus muneribus respondentes: habeant- que h integra illibatæque priuilegia dignitatis. Eos verò

mainferior Herodia. 4. diuitiis, magnitudine, hominū multitudine, omnium vrbium que in Oriente prima Procop. 1. de Bello Persi. k adde l. 1. in fi. ff. ad munic. 1. subiacere. m si qua. n Idem AA. ad Senatū. Ad senatū autem ideo scribit, quippe de senatore. o alias clarissimi iuuenis. p inquirēda. q poena. r Natus patre illustri, patre in ea dignitate posito, vel ea etiā functo, illustris est. vnde colligitur natū patre nondū il- lustris, ante adeptū illustratū, nō esse illustrē. adde l. 61. §. eo. l. pe. l. vlt. §. eo. dicit ad l. 11. §. eo. de dignitatib. f patri. r Nat' patre illustri, curia liberabatur: nōdū illustri seu an- te illustratū patre natus, curia patris tenebatur ante hanc constitutionē: Post hanc co- stitutionē, liberi, etiā post illustratū patris nati curia tenentur, siue pater illustratū p se, siue per substitutū gesserit. Hac tamē sentētia excipiuntur quædam dignitates illu- stres, de quibus in fine. §. eo. u al. comitū priuatarū rerū. x modō ante hanc consti- tutionē eā gesserit dignitatē l. 65. §. eo. y al. deest. z seu comitis & deest, sacrarū. a al. comitis. b al. deest. c Illustres sunt hæ dignitates comitatus rerū priuatarū, largi- tionū, domesticorū: Quæritur, magistratus officiorū. d obseruari. e nec. f hono- res. g Natus patricio, cōsule, cōsulari, magistro militū, P. Prætorio, vel vrbis (sunt & hæ dignitates illustres: in eo quod mox sequetur, à superioribus differētes) curia li- beratur: etiā si pater illustris post imperij Zenonis illustratū administrauerit: ante dignitates superiores à patre adeptas natus, non liberatur curia. h habeant.

qui

a nuntium. b honore. c Substituto interposito seruiciens, periculo suo seruit, l. 1. ff. de administ. tut.
d Hac lex pertinet tantum ad Orientale imperium.
e v. l. vlt. de excus. munerum. f honore.

g l. 6. §. 3. eod. Curiae obligabantur Zenonis constitutione, qui ab initio imperii Zenonis facti essent Comites rerum priuatarum, largitionum, domesticorum, &c. d. l. 4. §. 5. eo. hac constitutione superiores curia liberantur: modo si ante constitutione Zenonis eas dignitates gesserint: nec vult sibi eodem quidquam prauidi-
calle, quod aliquādiu paruerint constitutioni Zenonis, atque ita derogatur, l. 6. §. 5. eo. h. data.

i ad. deest.
k Leges futuris regulam imponunt, non praeteritis. l. 7. §. de legibus. l. 20. §. de iuris. l. 12. l. vlt. §. de suis & legitimis. l. 22. ff. de legibus. l. 1. §. 2. ff. ad l. falc. Nouel. 73. §. 9. in pr. Nouel. 115. c. 1. in pr. l. 22. §. de sacros. eccl. l. 53. §. 1. §. de episcopis. l. unica. §. de contract. iud. l. 3. §. de pactis pignorum. Potest tamen princeps etiam pudenti negotio legem dare. Nouella 3. Leges trahuntur etiam ad praeterita si id lege noua nominatum sit exprellum. Nouel. 12. l. vlt. §. de pactis pignorum. l. 1. §. de contract. iud. Citeriore denique tempore obligant, si id specialiter lege exprellum. Nou. 57. §. 116. His addendum, appellationis causis finiri secundum leges quae dicenda sententiae valebant, non secundum nouas quae post sententiam, a qua appellatur, est, inualuerunt, etiam si noua nominatum porrigantur ad praeterita. Nam hac recitata, quoties nouis legibus adiicitur, de praeteritis negotiis, negotiis nondum finitis accipienda est, non de iis quae iam finita sententia iudicis vel transactione partium l. i. in fi. §. de contr. iud. l. 22. §. de sacros. eccl. Nou. 111. §. 115. Quid si negotium quoquo modo in iudicium deductum? Accursus existimat eam clausulam non eo porrigi: verum Accursus repugnat Nouel. 113.
l. Huius suae constitutionis ad Demosthenem meminit idem Iustin. Nou. 38. vide Forcatulum c. 3. Necymani.

66. Imp. Iustinianus A. Demostheni praefecto praetorio. Curialibus consortiis consulentes, censemus, ut nemo sibi blanditur, & non certis modis sese liberum esse existimet, sed pro nostra forma tantummodo fiat posse libertatem sibi curialis competere conditionis: omnibus anterioribus modis quos non comprehendit praesens sanctio, ex praesenti die antiquatis. Si quis igitur vel summum patriciatum honorem fuerit consecutus, siue infusus consulatus honorarij aut ordinarij fuerit amplius, ut vel consul vel consularis efficiatur: seu praefectorum praetorio infusus susceperit gubernandas: vel vrbicariam (in ipso tantum actu) meruerit praefecturam, necnon magistrum militum officium gerendum susceperit: si gaudeat se huiusmodi conditionis esse exortem, & liberum cum suis facultatibus suaeque posteritate, quam postquam meruerit dignitatem, vel actum gesserit, ediderit: anterioribus filiis in conditione pristina remansuris, tam praefecturae praetoris quam viri eloquentissimi filii patroni: tam praefecturae quae Orientalibus & Illyricanis praesident sedibus, quam vrbicariae, nexibus curiae liberantur, cum ad fisci patronatum peruenerint, vna cum substantiis & liberis suis, quos vel ante habuerint, vel postquam ad eundem gradum prouecti sunt. Viri etiam clarissimi principes agentium in rebus, curiae libertatem ex antiquis legibus consecuti sunt: & viri spectabiles proximi sacri serinij nostrae memoriae, & sacrarum epistolarum, necnon sacri serinij libellorum, sacrarumque cognitionum & dispositionum cum substantiis suis, & liberis quos post emensa stipendia susceperant, hoc etiam nos corroborantes intuitu laborum quos multo, longo, prolixoque tempore pertulerunt, intactum illibatamque conseruamus, ut hi omnes

Curia liberant hae dignitates, summa patriciatus dignitas, Consulatus, Consularitas, Praefectura praetorio, vrbana, magistrum militum, patronatus fisci, principatus agendum in rebus, proximus sacrorum seriniorum, & hic, duae priores, solo titulo: reliquae administrationis tantum merito, patriciatus & consulatus etiam honorarius, reliquae non nisi re ipsa administratae. Nouel. 70. §. 81.
n Consulatus alius honorarij, alius ordinarij.
o Dignitas haec Consularitas.
p al. praeturae, sed hunc locum sic emendat Cuia. Sed & viri eloquentissimi fori patroni cui praefectura, quae Orientalibus & Illyricanis praesident sedibus, quae vrbicariae, q Aduocatorum Praefecturae, praetoriae & vrbicariae certus erat numerus. Ex eorum numero quotannis prodibant duo fisci patroni quibus hoc privilegium da-

tur ut ea dignitate, vna cum liberis susceptis post eam dignitatem, curia liberetur. v. l. 7. de princip. agent. in reb. f serinia memoriae, epistolarum, libellorum, cognitionum & dispositionum. t necnon sacrorum libellorum, sacrarumque. u emensa. x protulerunt. y Curia nulle dignitates liberat praeter superiores enume-
ratas, ita Comitum priuatarum, vel largitionum vel domesticorum, vel quaesturae, vel ma-

fortuna curiali liberentur cum sua substantia, suaeque fo-
bole, secundum ea quae praediximus. Ex auro autem se-
quente progenitos antea, nullius futuri fisci patroni libe-
ros concedimus liberandos: ut ne quod summis apicibus
dignitatum non est concessum, hoc alij sibi audeant vindicare, sed progeniti filij antequam ad fisci patronatum
peruenerint, in conditione pristina remaneant: Aliis autem modis quam his quos sigillatim enumerauimus, siue legibus antiquis comprehensi sunt (qualis erat is quem ex tribus maribus concessum ante fuerat patri maximo senatus sociare) siue comprehensi anterioribus sci-
tis non fuerant, liberationem competere cuidam curialis fortunae nullo patitur modo: sed siue pragmatica super hoc processit, siue sententia eminentissimae praefecturae, siue alius modus quicunque extogitatus est: ea omnia penitus vacuari, & praeter infectis haberi, & curialia corpora suis reddi ciuitatibus, & substantias eorum subiacere, nulla excusatione eis penitus competente.

SI SERVVS AVT LIBERTVS AD decurionatum aspirauerit,

Tit. XXXII.

1. Imperatores Diocletianus & Maximianus AA.
& CC. Saturnino.

Si libertus vel ius aureorum annulorum adeptus non est, vel natalibus suis non restitutus: praesens provinciae non tantum curiae participare non permittat, sed iuxta legis severitatem congruenti poena vincatur.

2 Idem AA. Originem.

Praesens provinciae si eum qui edilitate fungitur, seru-
tuum esse cognouerit: si quidem non ignarum conditionis suae ad edilitatem aspirasse perspexerit, ob violatam p. seruii macula curiae dignitatem congruenti poena adficiet. Si vero quum opinione publica mater eius pro libera haberetur, ex decurione procreatus, ad capessendum honorem errore lapsus processit, dominio tuo eum subiugabit.

DE PRÆDIIS DECVRIONVM sine decreto non alienandis,

Tit. XXXIII.

De praediis decurionum.

1. Imp. Valens, Theodosius & Arcadius AAA.
Cynegio P. P.

Si quis decurionum vel rustica praedia, vel vrbana venditor necessitate coactus addidit, interpellat iudicem competentem, omnesque causas sigillatim quibus strangulatur, exponat: & ita demum distrahendae possessionis facultatem accipiat, si alienationis necessitatem probauerit. Infirma enim venditio erit, si haec fuerit forma neglecta, ita enim fiet, ut nec immoderatus venditor, nec emptor, cuius-
cunque sit conditionis, inueniatur iniustus. denique nihil erit postmodum quo venditor vel circumuentum se infidus, vel oppressum potentia comparatoris queri debeat, quandoquidem sub fide actorum & de necessitate distrahentis, & de voluntate patuerit comparantis. Quod si quis contra vetitum occultis molitionibus per suppositas fraude personas, cuiuslibet loci, quem tamen decurio distrahebat, comparator extiterit: sciat se pretio quod dedit, esse priuandum: & locum quem comparauit, cum fructibus esse restituendum. Dat. 8. Kalend. Decembr. Constantinopoli, Honorio NB. P. & Euodio Cosl.

aliis Quatuorviri, l. 1. §. de solut. & lib. deb. civit. Alexandria, Hypomnematographi, l. 59. §. de decur. o Fungi edilitate & edile esse differunt: hoc iuris, illud facti. p Curialis seu decurio esse non potest, qui seruus sit. q Opinio publica libertatem non tribuit seruo adilitate gerenti, potius quam edili. add. l. 1. §. de liberali. Quid gestia per eum cuius sunt momentis iure nulla utilitatis tam causa sustinetur. arg. l. Barba-
rim. ff. de off. praetor. r curiali. f Subaudi praepositi. v. Capid. lib. 7. t Id est, ven-
dendis: ut constat ex l. vlt. h. i. §. de iure emphy. u C. l. 2. §. 3. vrbana vel quibet
mancipia. in C. T. y Decurionum bona vendi non possunt a creditore, nisi causa
probata apud acta praedidis, ut l. 2. sup. de off. eius qui vice alicui. ind. add. l. 15. §. in frau-
dem. ff. ad municip. Capisodorus 7. §. 9. Nouella Maiorani de curialib. z Nullus est a-
ctus, qui sit legis forma neglecta, l. constitutionibus. ff. ad municipal. a Forma ne-
glecta actus infirmus, nempe quia informis. b Dececti interpositio efficit ut ne
sit locus legi. 2. §. de rescind. vend. c absunt a C. T. d deest in C. T. e distrahat, in C.
T. f Emens fundi decurionis causa non probata apud acta praedidis, pretij amittit, ut
hic, similes casus. v. in l. 7. de agr. & cens. l. vlt. §. de fundis rei priuatae.
g In emptioibus quae nullae sunt, emptor fructus non lucratur.

M. M. ii.

a. *Huc pertinet l. i. §. 3. l. 12. C. Th.* b. Curia rem hereditariam nemo emere potest sine decreto curiae, c. Soluere curia debitor hereditarius eiusdem non potest, nisi decreto intercedente. d. *l. 3. in §. de vendendis reb. civil.* e. Decretum requiritur in alienatione rei hereditaria curiae, & in solutione hereditaria rei curiae faciendae. f. Pretium rei curiae hereditariae venditae, in predio-

De rebus mobilibus & nominibus curiae hereditario iure adquisitis.

2. Imp. Theod. & Valentin. AA. Florentino PP.

Nec venditio rei hereditariae curiae acquisita, aut debitoris hereditarii qui soluerit, liberatio aliter admittenda est, nisi apud acta totius vel maioris partis ordinis intercedente decreto, & in eundi contractus vel dissoluenda obligationis causa probetur. Ita enim & id quod ex ea redigitur, ad praediorum iubemus comparationem expendi: quorum redditus omnes (sicut dictum est) eiusdem curiae publicis muneribus quae solatio egere constituit, iustissime seruabuntur: ex consensu omnium, & maxime ditiorum, vel idonea fideiussione oblata conductores eligendis.

Decuriones non possunt vendere sine decreto, alios autem contractus non prohibentur celebrare. Bart.

3. Imp. Zeno A. Sebastiano praefecto praetorio.

Curiales vendere quidem res immobiles vel mancipia rusticarum prohibemus: sine interpositione decreti, donationes vero vel permutationes vel quolibet alios etiam sine decreto permittimus celebrare contractus: quoniam & sacrae constitutiones quae super hoc a retro principibus latae sunt, in plurimis suis partibus de precio non redhibendo locutae sunt: ut ex hoc aperte deest intelligi, solum venditionis decurionibus sine decreto interdictum fuisse contractum, cum tamen venditio intercedente (ut dictum est) decreto agitur: nullum eos, vel qui ab his comparant, dispendium cuiuscumque personae, vel causae vel theatrialis liberalitatis nomine (quod frequenter fieri dicitur) sustinere decernimus: nec ex tabella decretum recitari, sed curialium vel maioris partis curiae relatione currente, sine ulla malignitate referendum, vel damno contrahentium, ad confirmandam emptionem competentis iudicis proferri sententiam.

Constitutio Graeca Iustitiani hic deest, qua iubebat ut tam donatio quam omnis actus alienationem continens decreto subiaceret: ut idem ait Nouell. 38.

QUANDO ET QUIBUS QUARTA pars debetur ex bonis decurionum, & de modo distributionis eorum,

Tit. XXXIII.

1. Imp. Theod. & Valentin. AA.

Decurionum consortio sit alienus, qui curiali successit: competentis eidem iuris, siue ex asse, siue ex parte haeres sit, honorumque possessor: partem quartam iure optimo a curia peti decernimus. Datum s. Id. Ian. C. P. Felice & Tauro Consil.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

2. Idem AA. Apollonio praefecto praetorio.

Minimus nuper emissa lege duali, portio nem quartam de facultatibus curialium facti munus implentium, ex qualibet nouissima voluntate, vel ab intestato etiam, ad quemque (praeterquam si ad filios curiales) deferatur, curialium deputasse corporibus, sed multi tanquam corrumpendi totius patrimonii occasione captata, vniuersumque rei sibi particulam vindicando, adeo totas dilacerant facultates, ut dum participibus relictarum opum nocere cupiunt, sua quoque iura praecipient, quorum nimiam licentiam prouida dispositione refrenantes, ipsi quidem curialibus occupandi sua auctoritate res mortui, copiam denegamus: haeres autem ad quem ab intestato vel ex postrema voluntate directis vel fideicommissariis verbis decurrit hereditas, omne patrimonium quod relictum est, in partes quatuor diuidi procurat: ut rebus totis in sortium casum deductis, vel

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Oratio in speciem concepta non nimis esse potest: idque ut eo facilius tollatur sophistication interpretatio, Decretum l. quae dubitationis tollendae §. ff. de reg. iur.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

tam forte commississe vel inter fratres, maiorem diuidere, minorem eligere, qualem legem refert Seneca & declamat. & Sulpit. Victor in Instit. oratoris, quod & hodie fit multis locis de quo genere diuisionis, vide Mynfingerum 4. obseruat. 37. l. 3. §. comm. de legatis. Diuisio fit ita sorte multis locis, forte vel micando digitis. §. optionis. Inst. de legatis. vbi Theophilus, sed cum ambo §. de ind. Olim in dandis iudici-

bus & diuidendo vtra pars prior deberet dicere, forte dirimebatur: ita proles adscriptitia inter adscriptitiorum duorum dominos sorte diuiditur, i. in sortitum casumque, re. & sic legitur in N. Th. k. ac, in Nov. Th. l. conditione, in N. Th. m. Viri quodam a natura subaudi, corrupta.

n. Communia naturali iure negliguntur, vbi hic, qua ratione Aristoteles. 2. Politicon. 1. Communio regum lam introducta a Socrate in sua Republica reprehendit, nisi ea quae sunt in rebus, quae ibidem vide, quod aduersus Anabaptistas, communio patronos, possit recte viurpare. o. Immobilia late re non possunt, apparent facile: non ita occultantur ut mobilia. p. Immobiliū bonorum possessionis euulgatio, non efficit possessorem. q. quicquam, in N. Th. r. Mobilia ab alio: mouentia se, a seipsis mouentur ut animalia: Immobilia, a nullo, l. 93. ff. de verb. sig. f. al. deest. t. Rerum alia immobiles, mobiles, se mouent, iura. u. Statutum tyrannicum est ut quisque mobiliū suorum numerum profiteri apud acta & publice cogatur. x. vide Vrmserum i. pract. 26. c. 2. y. Ea re putant quidam inuecti in urbanum aedificium facile obligari: in rusticum non aequē. Deest ad l. 4. ff. de pact.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali, non tamen de singulis rebus. Bart.

a sororis eius. b lsuperioris. c omnimodo.

† Legitima liberorum curialium, olim quarta bonorum omnium: reliquorum liberorum quarta legitima portionis *ut hic*. Hodie curialibus plus debetur quam ceteris. Curialibus dodrans omnium bonorum: ceteris triens vel semis legitima partis. *Non de trien. & semis. Non de decurion. 38.* Mutatur itaque nouo iure quadrans in dodrantem.

d huius personae.

e seruari.

f intestato.

g siquidem.

† Hodie dodrans

Novella 38. c. 3.

h vide *Novellam*

Theodosii: si filius, nepos, pro-

nepos, auus, pater, proauus non

curialis curiali succederit curia

nihil debetur.

i *l. 2. §. eo.*

k Videtur hic

deesse Græca

constitutio, cuius

meminit

Novell. 28. cap. 1.

ut curiales filiis

suis dodrantem

relinquant. *Con-*

stitutio.

l Lucratui tituli

qui sunt. *vide*

de j. eo. De lucratia

descriptione ad del. l. 3. de

apochs. l. 16. C. Theo. de agentib.

in rub.

m Sumpta est

hec lex eadem

Novell. Theodo-

dotii, ex qua su-

perior l. memini-

mus. *§. cit. pro*

xi ex li. N. Theod.

dos. qui hoc die ex-

stat.

n Siliquarum

onus: (quod &

siliquaticum)

præstatur ex sin-

gulis iugationi-

bus non ex capi-

bus vel rebus

mobilibus. qua

in re derogatur.

l. 1. Cod. Theodosii. eo. adde

Novellam 131. c.

5. in fin.

o deest ex *in N.*

Th.

p alad.

q al. refert. *ut in*

No. Th.

r Aque diu al.

deest, ex.

s Confanguinitas

hic pro cognatione

accipitur, cum ta-

men fraternitatem

significet, & in aliis

locis confanguinei

nei dicuntur fratres.

Confanguinei, fratres

ex eodem patre,

germani, fratres

legitimi. *l. 32. ff. de le-*

gat. 3. Confanguinitas,

fraternitas. Hic tamē

generaliter pro

cognatis accipit.

ut & l. 1. Co. Theo. delegi he-

redit. ut Lycophron

& n. b. u. p. v. s. & n. b. u. p. v. s.

vide Cuiac. 15. Observat. 36.

t Vestigial ex

lucro solendum,

non soluitur ex hæ-

reditate patris

seu à patre delata.

vide l. 9. ff. pro socio.

u Eadem ratio de vicesima remissa do-

mesticis hæreditibus, est apud Plin. in *Paneg.*

x ita enim in *N. Th.*

y Lucratia causa non est, quam necessitate ab alio accipimus. Quod necessaria

persona, necessaria persona præstat, necessitate præstare videtur.

z præfati in *No. Th.*

a Ceterum, in *No. Th.*

b Lucratia causa est hæreditas, legatum, fideicommissum, mortis causa donatio

quodque vltima quavis voluntate ad nos venit, *ut hic*. Non lucratia, dos, donatio

propter nuptias, emptio, permutatio & similes. *vide Decium ad l. 32. ff. de regulis iur.*

c al. donatione, *ut in No. Th.*

d casus euentusve eius, cui, al. additur, mortis vel diuortii, sed præter auctoritatem veter. lib. e Dos non est titulus lucratius marito eam accipienti: sed ei cui quis dotem constituit. *l. vlt. §. si à socero. in ff. que in fraudem creditor.*

missi iure, mortis causa donationis, & vel cuiuslibet potestatis voluntatis arbitrio ad quempiam delabatur. Inter viuos etiam donatio simplici liberalitate confecta, lucratia merebitur & nomen & sarcinam. Si verò vel forer futurus, filij vel nepotis vel pronepotis sponsa affinitatis coeundæ causa donauerit: vel parens etiam filiam vel neptem vel proneptem curiali seu extraneo nubentem donauerit: licet casus euentus, & res eius cui data est, vertatur ad lucrum: nec inter lucratias numerabitur, nec descriptionis oneri subiacebit. Nec enim iuris optimi est matrimonium, & cum tot & tantisque suis difficultatibus opprimatur, aduentitius etiam cumulare ponderibus. Res verò quæ memoratis causis lucratia semel nomen exordiumque sortita est, licet ab eo qui susceperat, ad alterum emptio- nis vel cuiuscunque contractus iure migrauerit, cum prædicto descriptionis grauamine proculdubio transferretur: ut vel sciens sibi imputet, qui accepit onerata: vel si ignorauerit, quod interest consequatur. Contraque si cuiuslibet contractus exordio lucratia nomen euaserit: & si postea lucritulo in dominium alicuius ceciderit, sarcinam memoratae descriptionis effugiet. Nulla enim in huiusmodi causis confusionis intercedit occasio, etsi ad primordium tituli posterior quoque formetur euentus: nisi forte res decurionis quæ ad eum cuiuslibet mercimonij iure peruenierit, ad alterum fuerit postrema eius voluntate vel ab intestato vel inter viuos donatione translata. tunc enim quia semel in personam cecidit principalis: (veterum titulorum nequaquam ratione perspecta) conditionem & onus merebitur lucratia. Dat. VII. Id. Mar. Constantinop. Dioscuro & Eudoxio VV. CC. Conf.

DE PRÆBENDO SALARIO,

TIT. XXXVI.

1. Imp. Constantin. A. ad Marcellinum
Corr. post alia. k

VLLI¹ salarium^m tribuatur ex iuribusⁿ reipublicæ, nisi ei qui iubentibus nobis specialiter fuerit consecutus. Datum V. Non. Octob. Constantinop. Limenio & Catullino Conf.

SI CURIALIS RELICTA CIVITATE RUS HABITARE MALUERIT,

TIT. XXXVII.

Omnes curiales renocantur ad civitatem & ad curiam: & locus in quo rursus habitare publicatur. Bari.

1. Imp. Arcad. & Honor. AA. Eutychiano
P. P. post alia. °

Viales omnes iubemus interminatione moneri, ne^p civitates fugiant aut deserant rus habitandi causa: fundum quem^q civitati prætulerint, scientes hinc esse sociandum: eoque rursus se cituros, cuius causa impios^f se patriam vitando, demonstraverint. Dat. XVIII. Kal. Ianuar. Constantinop. Arcad. IIII. & Honor. III. AA. Conf.

DE MVNICIPIBVS || ET ||
originariis, x

TIT. XXXVIII.

In loco originis & incolatus cogitur quis subire munera. Bari.

1. Imp. Alexander A. & Silvano.

VM te Bibulum² origine, incolam autem apud Berytios esse proponas: merito apud vtrasque^a civitates muneribus fungi compelleris.

2. Imp. Gordianus A. Frontoni.

f Patriam qui vitat, impius. *l. penult. 3. de rescind.* Ita apostolo qui suorum curam non habet, impius est.

t *D. lib. 50. tit. 1. 3. lib. 1. tit. 55.* u al. deest &c.

x Originarii opponuntur voluntariis, de quibus in *l. 22. §. 2. ff. ad municipal.*

y Antoninus A. sic in meo manuscripto. Cont.

z Biblus, vrbis est in Phœnicia non longe à Libano, & Beryt.

a Ad munera quis vocatur vel ut originarius vel ut incolæ. *l. 29. ff. ad municipal.*

MM. iij.

f Matrimonium multis difficultatibus opprimatur.

g Afflictis non ua afflictio non est imponenda.

h Ad primordium tituli, posterior euentus formatur. Inde notant, lucratiauo titulo rem non accipere,

qui eam ab ingrato, iure suo reuocat.

i Salaria, quæ ad victum dantur. *vide l. 4. ff. de decurion.*

k *C. Th. lib. 12. tit. 2. l. 1.*

l Hanc legem ex serie titulorum testè sic accipit Cuiacius, ut non possint decuriones cuiquam salarium constitue-

re sine iussu principis.

m Salarium decuriones ex publico constitutæ non possunt, sine principis voluntate, excipere casus. *l. 4. ff. de decurion.*

n vitibus, in *C. Th.*

o *Cod. Theo. 12. 18. 2.*

p Cur fugiebant patriam, civitatemque suam? Non tam studio Philo-

sophiæ ut in vmbra federent, quam quod curia munus, onus quoque esset: & eorum, ut

pote primorum vrbis, præsentia, vrbis ac municipia ipsa orna-

ri & augeri Principes ipsi affectarent: & ad cultum municipiorum id pertinere existimarent ad quem modum

Italici nobilibus etiamnum hodie necessitas à suis principibus indicitur, certis anni temporibus, in urbem coeundi: quod

& ad vrbium splendorem, & vestigia augenda ingeniose excogitatur.

q Rustica vita civitati ac patriæ non præferenda. Romani quidem senatores in agris sæpe, in urbem tamen accit-

quebant: quia & ipsos viatores sæpe antevertebant.

r al. iure, sed rectior est excusa lectio, quæ confirmatur. *C. Th.*

a C.Th. 12. 1. 135.
 b temporariam in C.T.
 c puta ob morborum egestatem.
 d quippe Præfidis adnotatio non sufficit l. 14. 5. de decurionib.
 e D. li. 50. t. 5.
 f vacatione.
 g contineri.
 h l. 6. l. 7. l. 8. §. 3.
 ff. de vacat. munerum.
 i intelligit l. in honoribus. §. qui muneris. ff. de vacat. mun.
 k pertinet.
 l. l. 12. ff. de munerib.
 m l. 1. ff. de vac. munerum.
 n l. 2. 5. de decurionib.
 o 50. ff. 9.
 p l. 4. ff. eod.
 q Antistites liberalium artium hic dicitur, vt à Quintiliano, Seruius Sulpicius, iuris antistites: & à Plinio, Plato sapientie antistes, adde que scripti ad l. 1. ff. de iustitia.
 r probantur enim decreto l. 2. §. de professorib. & med.
 s Id est gratiosa. xxv. q. 1. §. 1. l. 4. ff. eod. vide Cuiac. hic.
 t 50. ff. 5. Huc refer Paponem 3. Notar. 7. des lettres d'exemption.
 u al. Dioclet. & Maximia. AA. & CC.
 x Muneribus exprocuratores etiã Cæsaris nõ excusantur.
 y curialibus.
 z non congruit autem vt sint capstij vel pistores. Gracii in l. 9. ff. eod.
 a Cur debent finita administratione, finitur priuilegium l. adigere. §. quāuis. ff. de iure patronat.
 b In confistorium. Hec enim acta habita sunt in confistorio. Ammianus xvi. Inductis quadā solenni die agētibz in confistorium. Cuiac. hic.
 c Principales, primi curie, vt multis §. diximus.
 d Gracē quadā, quæ erueret ex libris manuscriptis non potuimus, nec fuere vquam integra, quoniam iis subicitur C. Cuiac. hic.
 e hoc Honorius & Arcadius non admittit. l. 153. Cod. Theodos. de decurionib.
 f vide titulo de domesticis & professorib.
 g Præpositos laborum videtur intelligere qui erant ex protectoribus. l. 1. Cod. Theodos. de præposit. laborum.
 h al. deest.
 i l. 2. §. 9. ff. de excusat. tutorum.
 k Domus diuersæ, diuersa patrimonia.
 l Hydraulæ sunt autem Hydraulæ, qui machinis & organis aquas deducunt. Vitruuius 10. Athenæus. Plinius. ne alioqui putes cum Accursio Hydraulam esse, qui aquam in palatium principis deferat, vel custodiat aqueductus aut Imperialis. De aqua & eius vsu vide Forcatulum cap. 14. penus. Sed quid? Cuiacius in l. 6. §. 1. ff. de excusatione tutorum. in ex lege quarta huius tituli notat musicos immunitatem non habere, licet eorum ars ingenua sit & liberalis, quam liberum scire adolef-

Imp. Theod. Arcad. & Honor. Augusti
 Rufino, P. P.

Vllus a vacationem temporalem b curialis accipiat, nisi id fortè veris c ac probatis causis adnotatio d nostra concesserit. Datum prid. Non. Iun. CP. Theodos. & Abundantio Coss.

DE VACATIONE PV- blici muneris.

Tit. XLV.

Vacatio simpliciter concessa non porrigitur ad muneris ordinaria. Bart.

1. Imperator Gordianus August.
 Ianuario.

Vneris publici vacationem f ea continere g, quæ non lege h, non senatusconsulto, non constitutionibus principum iniunguntur, merito responsum est i, ad quam formam iuris pertinens k si ceperis ad muneris extraordinaria l à magistratibus deuocari m, appellatione interposita poteris apud n præfidem iuris rationibus protegi.

DE DECRETIS DECVRIO- num super immunitate quibusdam concedenda.

Tit. XLVI.

1. Imp. Dioclet. & Maximian.
 AA. Vrsatio.

Xceptis p, qui liberalium studiorum antistites q sunt, & qui medendi cura funguntur, decurionum decreto r immunitas nemini tribui potest.

2. Idem AA. & CC. Cassio.

Ordinis ambitiosa f decreta sacris constitutionibus improbantur.

DE EXCVSATIONIBVS munerum.

Tit. XLVII.

De his qui fuerunt procuratores patrimonij Cæsaris.

1. Imp. Carus, Carinus, & Numerianus AAA.
 Demetrio.

Tiam hi, qui nostra procurasse x monstrantur, muneribus ciuilibus y, quæ dignitati eorum congruunt z, fungi debent.

De dignitatibus.

2. Pars actorum Dioclet. & Max.
 AA. & CC.

Inductis b Firmino & Apollinario & cæteris principibus c Antiochensium adstantibus Sabinus dixit, * d & cætera Diocletianus dixit.

Certis dignitatibus data à nobis e indulgentia est munerum ciuiliū & personalium, id est his qui aut ex protectoribus f sunt, aut ex præpositis g, hi ergo ad muneris personalia aut ciuilia non vocabuntur.

De tutelis.

3. Idem AA. & CC. Martiano.

Vtele sollicitudo à muneribus ciuilibus non excusat: utpote h cum i nec tres i simul iniunctæ diuersarum k domuum, huiusmodi beneficium præstent.

De Hydraulis.

4. Idem AA. & CC. Attalo.

Hydraulæ l munerum ciuiliū immunitatem sibi iure concessam approbare m minimè n possunt.

De procuratoribus absentium reip. causa.

5. Idem AA. & CC. Marcellino.

Procuratores absentium o reipublicæ causa, munerum ciuiliū vacationem non habent.

centem æquum sit, videtur hñc legisse Musici.

m Probare immunitatem debet, qui eam sibi concessam asserit. l. 1. ff. de probat.

n sub. licet profiteri videantur artem liberalem.

o Absentes tamen ipsi Reip. causa immunitatem habent. l. 1. §. de professorib.

p venator sola venationis pr. fessione non est immunis.

De venatoribus.

6. Idem AA. & CC. Caio.

Venatoribus p immunitas ob hanc professionem solam nullo q iure concessa probari potest.

De negotiatoribus.

7. Imp. Constantinus A ad Catullinum
 Vicarium.

Negotiantes vestiarios; linteones r purpurarios, & partharios s, qui deuotionis nostræ deseruiunt visum est secundum veterem consuetudinem ab omni munere immunes esse.

Qui possunt aliquid inferendum indicare vel non.

8. Imp. A. Constantinus & Iulianus Cæf.
 ad Taurum P. P.

Placet t nullum omnino iudicem de cætero prouincialibus inferendum aliquid indicare, vt ea tantum sedulo cunctorum studio pensitentur, quæ canonis instituti forma complectitur, vel nostra clementia decernit inferenda, vel delegatione solenniter sanciente, vel epistolis præcedentibus, sed si quid virgere forsitan ceperit, referri ad celsitudinem tuam statuimus, & auctorem te fieri, & eo perfoluto referri ad scientiam nostram, vt nobis iubentibus roboretur. Si quis autem viurpatoria temeritate amplius aliquid fuerit conatus exigere, obnoxius quadrupli r repetitione teneatur. quæ seueritas iustitiae ad ordinanorum iudicum officiorumque terrorem debet excurrere y, vt si eorum vel gratiosa conuenientia, vel ignobili dissimulatione temeritas admiserit curialis, eos quoque damni simplicis z pena castiget. Dat. Kal. April. Mediolani, Constantio A. IX. & Iuliano Coss.

De muneribus personalibus.

9. Imp. Valentin. & Valens AA.

Illud conuenit præcaueri, ne quis hanc, quæ personalis est functio, pretio b putet esse taxandam. Datum Kalen. Decemb. Treueris, Valentiniano & Valente Consulibus.

De prædij principis.

10. Imp. Grat. Valens. & Theodos. Augusti
 ad Hypatium P. P.

Præuata rei d nostræ priuilegijs permanentibus, nihil e extra ordinem prædia iure perpetuo consignata sustineant: neque adiectis f sapius, ac præter primum delegationis canonem g postulatibus afficiantur impendiis: quandoquidem neque aurario h canonis sub priuilegijs æstimato, aliquid ex ea iubentibus nobis præbitionum diuersitate decutitur: & pari cum cæteris æstimari sorte non conuenit, quos præter annonas functiones æstimatas i perpetua pensitationum prærogatiua nexuerunt. PP. Carthagine, Idib. April. post consulatum Syagrii & Eucherij.

De dignitatibus.

11. Idem AAA. ad Syagrium P. P.

Os qui cum honore i comitum, nomine magistrorum memoria m præfuerit, vel epistolis n, vel libellis, item eos qui ibidem peragendis signandisque responsis nostræ o mansuetudinis p obsecundant: omnium q ciuiliū munerum fieri iubemus exortes. igitur qui ex eo gradu palatio nostro adhæserint r, adesse sibi competentia priuilegia gloriuntur: qui verò superioribus dignitatibus creuerint t, nihilominus eius loci priuilegia præsto sibi fuisse latentur. Lecta 3. Kalend. Septembr. Capuæ, Antonio & Syagrii Coss.

12. Idem AAA. ad Hypatium.

Maximarum u culmina dignitatum, consistoriani x quoque comites; notarij etiam nostri, & cubicularij omnes, arque excubicularij y, ab omnibus fordibus muneribus vindicetur. cæteros autem palatina vel militari intra palatium prærogatiua munitos, ita demum priuilegium simile contineat z, si a prioribus statutis se ad huiusmodi exceptionem b docuerint c pertinere: vt non singulis indulta personis, sed in commune dignitati vel corpori huiusmodi beneficia doceantur fuisse concessa, circa d rhetores atque grammaticos eruditionis vtriusque e vetusto more durante. Sordidorum verò munerum talis exceptio f sit, vt patrimoniis dignitatum superius

u Maxima dignitates, illustres. l. 1. ff. eod.

x συγκατακτάς καὶ τὸς κομιστὰς νομιστοῦντας adiicit author synopses. 34. tit. l. 6. c. 19. senatores & comites consistorianos,

y ex cubicularijs, in C. T. & quib. lib. 3. de munerib. & quib. lib. 3. de munerib. & quib. lib. 3. de munerib. & quib. lib. 3. de munerib.

z contingat, in C. Th.

a hoc est si toti gradui, non singulis personis priuilegium indultum sit. Synopsis ibidem.

b exactionem, in C. Th.

c al. docuerit.

d additur in C. T. ecclesiis.

e Id est, Græcæ & Latine. Synopsis ibid.

f exceptio sic, in C. Th.

digestarum,

a *Vide l. 5. §. immunitate. ff. de iure immunitatis.* b numerus liberorum excusationes præbet. Tres liberi à legationibus. l. 1. §. de legationibus. quinque à personalibus numeris excusationem præbent parentibus suis cuiuscunque sexus sint. l. 3. l. vlt. §. eo. Duodecim vel tredecim à muneribus patrimonialibus. l. 2. §. de muneribus patrimonialibus. multo magis sedecim. l. semper §. 5. demonstratur. ff. de iure immunitatis. adde Guidonem *Pa-pæ decif. 491. l. 2. §. munerum. ff. de vacatione munerum.*
c al. Antoninus A.
d al. honoribus. l. 2. §. munerum. l. 2. in pr. ff. de vacat. muner. c *Vide Platonem lib. 5. de Repub.*
e Nepotes loco filiorum sunt, quoties parentum loco successerunt. adde l. 2. §. 7. ff. de excusat. tutorum.
g l. 5. l. vlt. §. eod.
h vide l. 4. in fi. ff. de muneribus.
i al. deest.
k Id est, propter paupertatem: non est enim hæc lex accipienda de patrimonialibus muneribus, sed de personalibus, ut adnotat Cuiac. recte. l. l. vlt. §. de muneribus.
m l. 4. in pr. ff. de muneribus.
n C. Th. lib. 12. tit. 17. l. 1. §. eo.
o d. l. 4.
p Centu tenuis iustam præbet excusationem à muneribus. ad de Rolandum à Valle r. consil. 66. numero 35.
q al. nec propter &c. & ita Holander.
r Imo vocatur l. 4. §. inopes. ff. de excusat. tutorum.
f de Grammaticis & oratoribus. l. 2. poetis. l. 3. calculatōribus. l. 4. magistris studiorum, doctoribus. l. 7. philosophis. l. 11. §. eod.
t Medicina an nobilitet. vide Tiraquellū tractat. de nobilitate.
u Medici in legationibus fuere. l. vlt. ff. de muneribus. adde l. 33. §. 2. ff. ex quibus causis maiores. vide l. 6. §. eod.
x Legiones plures fuere.
y Imò adiutrix legio, prima fuit non secundaria. l. 1. §. de castrensi peculio.
z Adiutrix legio prima, de qua dixi ad l. 1. §. de castrensi peculio.
a *Vide l. 4. §. 1. inf. de excusat. tut.*
b l. 1. in fin. §. de decretis decurionum. c l. 5. §. 6. l. 6. §. 5. ff. de excusat. tut. l. 1. in fi. ff. de muneribus.
d Imò non possunt. l. 9. §. penult. ff. de negotiis. possunt, non tamen temerè. l. penult. ff. de decretis. e Poeta hoc ipso quod poetæ, immunitatem non habent: non quod eam diuini spiritus non mereantur, sed quod lex deficit.
f l. 6. §. 3. ff. de excusat. tut. g Liberalia studia quæ essent dictum in l. 1. ff. de variis & extraordin. cognit. h Calculatōribus & librariis qui numerandi artem docent, immunitas non datur. l. 15. §. 3. ff. de excusat. tutor. adduntur à Græcis *ὑποδραγ* ponderatores & lipripentes. Possunt addi ex l. 1. §. ludi. ff. de variis & extraordin. cognit. notarij & tabularij. Illi enim immunitatem non habent, licet videantur liberalia tractare, notarij, numeros puta & literas, vel ea quæ sunt literarum vice, tabularij tabulas publicas. i Finidemo. k infra l. Medici inter cetera à Iulio Cæsare, Ius ciuitatis datum *teste Suetonio*. Augustus verò, quod à Musa liberto (cui ius & anulorum & vim auri infinitam dederat, & statuam æte collatio prope signum Æsculapij posuerat) ex aduersa admodum valetudine in optimam restitutus esset, vniuerso medicorum ordini immunitatem in numerum dedit, *teste Diono*. 33. postea sub

4. Idem Augusti & CC.

Casus corporis patris, munerum personalium filio iure non præstat excusationem.

DE HIS QUI NUMERO LIBERORUM, VEL PAUPERTATE EXCUSATIONEM MERUERUNT.

Tit. LII.

1. Imp. Alexander & A. Verecundo.

Vmerus liberorum ab oneribus non excusat.

2. Imp. Philippus A. & Philip. Cæ. Seuerus.

Filius ab hostibus captum, ac nedom reuersum, ad excusationem munerum personalium patri proficere non posse, magis placuit.

3. Idem A. & C. Nomo.

Nepotes loco parentum succedentes, vice eorum prodesse consueuerunt: ideoque si quinque numerus liberorum ex amissorum filiorum nepotibus supplementum muneribus personalibus is quem patrem tuum esse dicis, iuxta constituta excusatur.

4. Imp. Dioclet. & Maximian. Augusti.

Ubi facultates tuas omnes in filium tuum conuulisse te, nec quicquam habere proponas: respectu patrimonij eius quod tuum esse desit, muneribus ciuilibus non adstringeris.

5. Idem Augusti & CC. Marco.

De personalibus muneribus, quæ feminis pro sexus conditione indicuntur: exemplo marium, quinque superstitum numero liberorum eas excusari diuiparentes nostri constituerunt.

6. Imp. Constantinus A. Dalmatio.

Os quicuiuscunque sexus liberos quinque habeant, impetrata semel vacatione potiri conuenit: ita ut si in hoc numero ætatis legitimæ filius inueniatur, ob eundem statim pro suo patre muneribus applicetur: patribus qui filios vel filias quinque habuerint, promissa legibus immunitate seruanda. Quod si quis propter censum tenuiorem, vacationem meruerit, atque hoc probauerit: beneficio potiatur, si propter rerum angustias ad personalia vocatur obsequia. Dat. 14. Kal. Febr. Sirmij, Crispo III. & Constantino II. Coss.

DE PROFESSORIBVS

& medicis,

Tit. LII.

De medicis.

1. Imp. Antoninus A.

Ubi te medicum legionis secundæ adiutricis esse dicas: munera ciuilia quandiu reipublicæ causa abfueris, suscipere non cogaris. Cum autem abesse desieris, post finitam eo iure vacationem, si in eorum numero es, qui ad beneficia medicis concessa pertinent, ea immunitate vteris.

De grammaticis & oratoribus.

2. Imp. Gordianus A.

Grammaticos seu oratores decreto ordinis probatos, si non se viles studentibus præbeant, denuò ab eodem ordine reprobari posse incognitum non est.

De poetis.

3. Imp. Philippus A.

Poeta nulla immunitatis prærogatiua iuuatur.

De professoribus & calculatōribus.

4. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

Ratione diuipij liberalium studiorum professorum, non etiam calculatores continentur.

De medicis.

5. Idem Augusti & CC. Phuidemo.

Nec intra numerum præstitutum inuitos medicos immunitatem habere sæpe constitutum

est, cum oporteat eis decreto decurionum immunitatem tribui.

De medicis, grammaticis, & ceteris professoribus & legum doctoribus.

6. Imp. Constantinus A. ad Volusianum P.

Medicos, & maxime archiatros, vel ex grammaticis & professores alios literarum, & doctores legum, vna cum vxoribus & filiis, necnon & rebus quas in ciuitatibus suis possident, ab omni functione, & ab omnibus muneribus vel ciuilibus vel publicis immunes esse præcipimus: & neque in prouinciis hospites recipere, nec villo fungi munere, nec ad iudicium deduci, nec eximi, vel exhiberi, vel iniuriam pati: ut si qui eos vexauerit, pœna arbitrio iudicis plectatur. Mercede, etiam eis & salarii reddi iubemus, quò facilius liberalibus studiis & memoratis artibus multos instituatur, P. P. Kalend. Augusti, Sirmio, Crispo & Constantino C. Coss.

De magistris.

7. Imp. Iulianus A.

Magistros studiorum doctorumque excellere oportet moribus primùm, deinde facundia. Sed quia singulis ciuitatibus adesse ipse non possum: iubeo, quisque docere vult, non repente nec temerè profiliat ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus, decreto curialium mereatur, optimorum conspirante consensu. Datum XV. Kalend. Iul. Acc. IIII. Kalend. Aug. Spoletij, Mamertino & Neuita Coss.

De philosophis.

8. Imp. Valentinian. & Valens AA. ad Mamertinum P. P.

Eddatur vnusquisque patriæ suæ, qui habitum philosophiæ indebitè & insolenter usurpare cognoscitur, exceptis his qui à probatissimis approbati, ab hac debent collatione seceani. Turpe enim est, ut patriæ functiones ferre non possit, qui etiam fortune vim se ferre proficitur. Dat. 14. Kal. Februar. Sirmij, Valentiniano N. P. & Victore Coss.

De archiatris.

9. Idem Augusti ad Prætextatum P. V.

Archiatrī scientes annona sibi commoda à populi commodis ministrari, honestè obsequi tenuioribus malint, quàm turpiter seruire diuitibus. Quos etiā ea patimur accipere, quæ sani offerunt pro obsequiis, non ea quæ periclitantes pro salute promittunt. Datum 3. Kal. Februar. Treu. Valentiniano & Valente III. AA. Coss.

10. Idem Augusti ad Olybrium P. V.

Si quis in archiatrī defuncti locum est promotionis meritis aggregandus: non antè eorum particeps fiat, quàm primis, qui in ordine reperientur, septem vel eo amplius iudicantibus idoneus approbetur: ita tamen, ut quicumque fuerit admissus, non in priorum numerum statim veniat, sed eum ordinem consequatur, qui ceteris ad priora subuectis vltimus poterit inueniri. Dat. 6. Id. Mart. Valentiniano & Valente III. AA. Coss.

De grammaticis, oratoribus, philosophis, medicis, & eorum liberis.

11. Imp. Honor. & Theod. AA. Monachio P. P.

Grammaticos, oratores, atque philosophiæ præceptores, necnon etiam medicos, præter hæc quæ retrò latarum sanctionum auctoritate consecuti sunt priuilegia immunitatēque, frui hac prærogatiua præcipimus, ut vniuersi qui in sacro palatio inter archiatros militarunt, cum comitiū primū ordinis vel secundū adepti fuerint, aut maioris gradum dignitatis ascenderint, nulla municipali, nulla curialium conuentione vexentur, seu adempta administratione seu accepta refectione, meruerint missionem: sint ab omni functione, omnibusque muneribus publicis immunes, nec eorum domus vbiūque posita, militem seu iudicem suscipiant hospitandum. Quæ omnia in filiis etiam eorum & coniugibus illibata præcipimus custodiri. Hac autem & professoribus memoratis, eorumque liberis deferenda man-

bium maximarum prouinciales medici, m. abest à Cod. Th. n tantum ea. Hal. adde l. 3. ff. de extr. cognit. o C. Th. co. l. 3. p Doctor à septem aliis confirmandus est, ut hñc. Quid si tres idoneum: quatuor nō idoneum dixerint? Tunc demum tres illos affirmantes negantibus esse potiores: ex ea sententia vulgata, qua dicimus duos testes affirmantes præferri mille negantibus. l. diem proferre §. si plures. ff. de arbitris. An potius plurium testimonium ferri tamen negantium. c. in nostra de testib. quod verius est. Nam quod dicitur duos affirmantes præferri mille negantibus tunc locū habet, quoties negatiua probati nō potest, sed si probari possit, ut hñc. Coniunctus singulari. Testis. Duo testes. adde Virmserum & obseruat. c. 1. q. De tractat. multa à C. Theod. r. Cod. Th. co. tit. 16. f. vlt. §. eod. r. de Archiatris vide l. 6. §. 3. ff. de excusat. tut. u atque non excusantur. l. 3. §. eod. l. 6. §. de muneribus. l. 7. §. philosophis ff. de vacat. & excusat. muner. x Additur in C. Th. nulla senatoris vel glebalis collatione, sed hac verba detraxit Tribonianus, quod iā senatoria & glebalis collatio sublatā esset. l. 2. de prætor. Cuiac. hñc. y testimoniali, in C. Th. sunt autē testimoniales missionis honorarie epistola: z al. deest. a Quod hñc sunt detracta à C. Th. b l. 6. §. eo. dñmus.

a l. 4. in pr. ff. de his qui notantur infamia. v. Forcatulum c. 20. c. p. d. numero 3.

b De coronis sacris dixi ad l. 40. ff. de re iudicata. ad l. 5. §. qua res pigner.

c al. certaminibus sacris. Certamina sacra in Grecia quatuor. Olympia Ioui: Pythia Apollini: Nemæa Archemoro: Isthmia Palemoni sacra. Archias.

d Epigramaton. ut hinc constet sacra non ideo vocata quod decorum gratia celebrarentur, quod tamē Alciatus censuit. In his certaminibus premiū erat sola corona. Pollux l. 10. Plin. 4. Coronæ in olympiis, olea.

e Herodot. Vrania & breuiter præmia superiorū certaminum olea, pomū, apiū, picea. Archias illo loco. Pausanias in Eliaco refert Theagenem 1040. coronas in sacris certaminibus accepisse. Gellius 3. c. 13. refert Diagoram Rhodium tres habuisse filios, pugilem, pancratiastem & luctatorem, at cum eos omnes eodem olympiorum die conspiceret, populūque patri congratulans, vndique flores in illū cōiiceret, præ nimio gaudio animā efflauisse.

f exculandi, al. excusati.

g Honesta missio, causaria, ob ætatem. ad l. 8. in pr. ff. de excus. munerum. l. 8. §. de re militari.

h imperfecto. i Vide l. 7. §. interdum. ff. de excus. munerum.

k vide l. 9. §. quando prouocare non est necesse. l. Vide Tacit. lib. 1. dixi ad l. 27. de re militari.

m al. A quibus muneribus.

n Hactenus que præcesserūt verba pertinebant ad Græcam cōstitutionē: quæ deperdita est. Cont.

o al. conditionibus.

p Pater ciuitatis avar, xxi. et res de muneribus.

q ad l. 5. §. non habere, quā qui mancipatum suo nomine vectigal a fisco conducunt, certū est, quare eos qui ab his quædam exercenda accipiunt, nullis priuilegiis esse munitos

damus. Datum prid. Kalen. Decemb. Constantinop. Constantio & Constante Coss.

DE ATHLETIS,

Tit. LIII.

1. Imp. Diocletianus & Maximian. Augusti.*

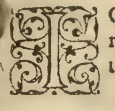
Thletis^a ita demum, si per omnem ætatem certasse, coronis^b quoque non minus tribus certaminis^c sacri (in quibus vel semel Romæ, seu antiquæ Græciæ) merito coronati, non æmulis corruptis ac redemptis probentur, ciuiliū munerum tribui^d solet vacatio.

DE HIS QUI NON IMPLETIS

stipendiis sacramento soluti sunt,

Tit. LIIII.

1. Imp. Antoninus A.

Gnomina^e causa sacramento liberati honoribus abstinere debent: a muneribus autem ciuilibus excludendi non sunt.

Causari^e missus ante finem militiæ, a muneribus excusatur, non tamen habet priuilegia veteranorum, licet habeat vacationem. Bart.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus Augusti.

Cum ob prouectæ ætatis senium sis dimissus: honestam^f missionem consecutum te esse ambigi non potest. habebis itaque a ciuilibus muneribus, necnon etiam honoribus vacationem: non tamen ea priuilegia quæ his competunt, qui pleno stipendiorum numero funguntur, usurpare te ius permittit, quando non perfecto^h statuto militiæ tempore, nec omnibus stipendiis decursis, sacramento solutum te esse etiam ipse constitearis.

3. Idem Augusti & CC.

Veteranisⁱ ita demum onerum & munerum personalium vacatio iure conceditur, si post^k vicesimum annum^l militiæ quam in legione vel vexillatione militauerint, honestam vel causariam missionem consecuti esse ostendatur. Vnde cum te in cohorte militasse cōmemores: intelligis superuacuo vacationem tibi velle flagitare.

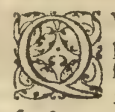
QVIBVS MVNERIBVS^m EXCVSENTUR

hi, qui post impletam militiam vel aduocationē per prouincias suis commodis vacantes commoratur,ⁿ

& de priuilegiis eorum, & de conductoribus^o vectigalium fisci,

Tit. LV.

Deest sub hoc titulo 1. Constitutio Græca, cuius sententia in verbis expressa est libro 54. §. 2. c. 1. tit. 7.

VI militiam vel aduocationem impleuerunt, præter ea priuilegia quæ iam adepti sunt, nec frumenti aut olei comparandi curam, vel inspectionem operum, vel ratiocinium, vel defensionem ciuitatis, vel patris^p ciuitatis munus, vel curationem Reip. vel curationem annonæ exerceant, sed & habitent vbi voluerint, nec præsidibus ultra portas occurrere cogantur, nec ad curias siue collegia vocentur inuiti, vel nominentur vel nominent, nec descriptiones præbeant consuetudinum vel spectaculorum nomine. Vnam quoque domum habeant liberam onere suscipiendorum militum superuenientium iis qui in locis versantur dignitate aliqua præditis suam immunitatem obtinentibus. Hæc enim Constitutio priora beneficia auget, non minuit. At fiscalia tamen præbeant, & honorent præfides, ac vicissim honorentur ab eis. Qui hanc Constitutionem violarit aut violari permiserit, L. librarum auri multam sustinet.

2. Imp. Diocletianus & Maximianus AA. & CC.

Non^r alios a muneribus & honoribus, vacationem habere, quā qui mancipatum^r suo nomine vectigal a fisco conducunt, certū est, quare eos qui ab his quædam exercenda accipiunt, nullis priuilegiis esse munitos

haud dubij iuris est.

DE LIBERTINIS,

Tit. LVI.

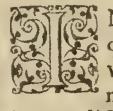

1. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. ONDITIO libertinitatis^t de muneribus ciuilibus^u tribuere non potest excusationem, nec in ea quidem ciuitate vbi domicilium libertinus habet.

DE INFAMIBVS,^s

Tit. LVII.

1. Imp. Diocletianus & Maximianus, AA.

NEFAMES² personæ licet nullis honoribus qui integræ dignitatis hominibus deferri solent, uti possint: curialium tamen vel ciuiliū munerum^a vacationem non habent, sed solennibus^b indictionibus ob tutelam publicam eos satisfacere necesse est.

DE REIS POSTVLATIS,

Tit. LVIII.

1. Imp. Alexander A.

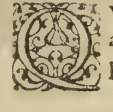
Eos^c criminis postulatōs, nouos honores appetere non debere antequam purgauerint innocentiam^d suam, & a diuis parentibus nostris, & a me sæpe rescriptum est.

DE HIS, QUI IN EXILIUM^e DATI,

vel ab^f ordine mori || sunt, ||

Tit. LIX.

1. Imperator M. Antoninus Aug. Diogeni.^g

VI^h vs posthac^h ordini suo, vel aduocationi ad tempus interdicetur, postⁱ impletum temporis spatium non prorogabitur infamia.

2. Imp. Gordianus A.

Ad tempus exulare decurio iustus, & impleto tempore regressus, pristinam quidem recipit dignitatem: ad nouos vero honores non admittitur, nisi tanto tempore his abstinuerit, quanto per fugam^k abfuit.

DE FILIIS FAMILIAS,

& quemadmodum^l pro his pater teneatur,

Tit. LX.

Qui consentit decurionatui filij emancipati, non obligatur: secus si filius erat in potestate. Bart.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti.

PATREM emancipato filio consentientem ad decurionatum non teneri, dubij iuris non est. tunc enim consentiendo pater ad decurionatum obligatur, si filiū in potestate habeat. * Consentire autem etiam is videtur, qui^m non rectificatur dissentire nominationi.

2. Imp. Antoninus A.

Cum appellasse te dicas ostendis causam ad teⁿ pertinere^o. potueras enim nominato filio tantum contestari & non consentire oneri ei delato.

3. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.

SI^h illi qui cum patre ad protofatiā^p munus^q vocati sunt, etiam nunc in patria potestate constituti sunt, ab huiusmodi necessitatibus liberetur, cum^r ex eadem familia hoc modo^s duos ad ista obsequia destinari periniquum videatur. Sanè eos quos emancipatos esse, atque ex^t familia exiisse manifestum est, sine cunctatione retinere debebis.

* Pater non tenetur pro filio curatore creato: sed qui cum^r nominauerit tenetur. Bart.

4. Idem AA. & CC.

Sine periculo tuo magistratus filium tuum curatorem constituit, nec appellandi tibi necessitas incumbbat. Sanè nominator^r qui filium in potestate positum nō consentiente patre ad munus deuocauit, si tamen ex voluntate tua antea filius decurio factus non erat, detrimentum muneris obligabitur.

alios. ff. de vacat. munerum.

r oneribus.

f id est, emptū.

t l. 17. in pr. ff. ad municipalem.

u al. quibuslibet.

x lib. 2. tit. 12. §. 3. ff. 2. vide quæ scripti ad l. nec infames. §. de decurionib.

y al. Imp. Antoninus A.

z Coniunge cum l. 1. §. de his qui non impl. l. 37. de re militari.

a vide l. 12. §. de decurionib.

b sed & solennibus, &c.

c l. 17. §. in quaestio. l. 21. §. idē respondit. ff. ad municip. l. 7. ff. de muneribus.

d Innocentiam suā purgare accusatus cogitur.

e exilio dati sunt.

f ex.

g In scripto meo exemplari ita scriptum reperit: Pater edicti Imperatoris Antonini.

Proposita Roma V. Id. Iulias, Duob. Aspris Cōsulis. Con-

tius.

h Rēde inquit, posthac, tanquā ius antea dubiū & controuersum, hoc edicto certum constituitur.

i l. 2. §. alia causa. l. 3. §. ff. de decurionib. l. 3. §. quib. ex caus. infam. l. 13. ff. ad l. Cor. de falsis. l. 8. in fin. ff. de postul.

k Fugam exitiū interpretatur Cuiacius recte.

l 4. libro 13. §. eod.

m l. 2. ff. ad municipalem.

n Imò nō pertinet. l. 6. §. pater. ff. de decurionib.

o Quasi causam filij in te susceperis: atque pro eo sis quasi fideiusor.

p Protofatiā hic & l. 8. §. de muneribus patri-

moniorum. nihil aliud hic quā principalitate.

qui & Gracis notaturus l. 3. Cod. Theodof. de priuilegiis. qui in sacro palat. m. l. 1. §. C. Theod. de protofatiā. l. 8. in pr. ff. de vacat. munerum. l. 8. in pr. ff. de muneribus patri-

moniorum. Qui eas gerunt principales munerum.

q l. 1. in pr. §. de munerib.

r Eadem familia quæ dicatur vide l. 4. §. ff. de excusat. ius.

f al. ac domo.

Ex familia nō sunt qui emancipati.

u l. 3. §. plebei. ff. de munerib. l. 5. §. de decurionib.

a vide quæ scripti ad l. 2. §. 2. ff. ad municipalem.
b promissit.
c vide l. 8. ff. de vacat. munerum.
d l. 1. §. nec castrense. ff. de collat.
e siue ab.

f Roma cōmu-
nis patria est. l.
eod. ff. de vacat.
munerum. l. Ro-
ma. ff. ad muni-
cipalem. l. vii. ff.
de interdictis re-
legat. l. in orbe. ff.
de statu. Nouella
78. Proinde qui
Romæ docet,
et si in ea natus
non sit, aut sala-
rium non ha-
beat, immuni-
tatem habet.
g vid. l. 2. §. mu-
nera. ff. ad mu-
nicip.
h vid. l. 5. §. de
his qui numero
liber.

i A patrimo-
nialibus oneri-
bus sexus non
exculat. vide
Decium ad l. 2.
ff. de regulis iu-
ris.
k vide l. 9. §. de
munerib.

l lib. 5. tit. 7. ff.
m l. 1. §. qui nu-
mero liberorum.
n l. 2. in fin. ff.
eod. l. 7. §. 2. ff.
quod cuiusque v-
niner.

o defensione.
p vid. l. 1. ff. eod.
q Defectus le-
gationis crimē
est.

r al. defectus al
legationis, id est,
defensio. sed
recte videtur ex-
cusa. l. 1. ff. de
re contrariis
A. C. C. de De-
mosthenis oratio-
ne.

f Transmarina
legatio in pari-
tineris spatio,
maiore dilatio-
nem habet.
t legatione fun-
dis biennij va-
catio datur. vi
hic §. l. 2. §. de
munerib. non con-
tinuandis. l. Pau-
lum. §. l. 1. vici-
nus. ff. de lega-
tionibus.

u onerum.
x percipit.
y in vmbra-
li. al. subumbrati-
li.

z honoribus.
a C. Theod. 12.
12. 12.
b concilium, in
C. Theo.

c ad de l. 6. §. eod.
d veltre sedi-
li. in C. Th.

e Imo referen-
dum. l. 16. §. de
muneribus.
f perferatur in
Co. The.

g Abest à Co.
The. & quib. li.
h vobis solis,
in C. Theo.

i sit. al. libi.
k al. deest, ut in
C. T. al. provin-
ciarum.

l maior pars
quod approbat,
ceteri probasse
intelliguntur. l.
19. ff. ad municipal.

m C. Theod. 12. 12. 15.
n l. 5. in prin. §. eod.
o Absunt à C. Theod.

p inexcusabili, in C. Th.
q C. Theod. 13. 3. 2.
r Breuem vocat, notitiam, quam mox subicit.

s Sic recte, ut in C. Th. al. ubi subditos: sed perperam.
t ediscendis, in C. Theo.

DE PERICVLO SVCCES- forum parentis.

Tit. LXI.

1. Imp. Alexander A.

SI de proprio suo patrimonio muneris editio-
nem tuo nomine pater tuus repromissit, id
eoque etiam sacerdotem te creari impetra-
uit: onus erogationis commune omnium ha-
redum eius esse præses provinciae non ignorabit.

DE MVLLERIBVS, IN QVO LO- co munera sexui congruentia vel hono- res agnoscant.

Tit. LXII.

Mulier in loco domicilij mariti subit munera personalia: pa-
trimonialia vero, in loco in quo est patri-
monium. Bart.

1. Imp. Philippus A.

EA M quæ aliunde oriunda, alibi nupta est: si
non in urbe Roma maritus eius consistat,
non apud originem suam, sed apud incolat-
um mariti ad honores seu munera quæ per-
sonis coherent, quorumque is sexus capax esse potest,
compelli posse, sæpe re scriptum est: Patrimonij vero mu-
nera necesse est mulieres in his locis in quibus possident,
sustinere.

DE LEGATIONIBVS, Tit. LXIII.

1. Imp. Valerianus & Gal-
lienus AA.

PATER trium incolumium liberorum legatio
nibus publicis liberatur.

2. Idem AA. & Valerianus Cæsar.

Cum vos proprio nomine sumptus ob defensionem
publicam suscepistis: id, quod ad proprias erogatio-
nes collega vester acceperit, non vobis reddere hæredes
eius oportet: sed si in ea causa est, ut restitui omnino opor-
teat, reipublicæ debent potius inferre. Sanè si honorarij
advocatorum erat ea quantitas destinata, restitui illud vo-
bis, qui hoc præstaturi estis, non iniuria postulatis. eum
autem collegam vestrum, quem à defensione patriæ
desistisse dicitis, apud provinciae præsidem desertæ le-
gationis arguere potestis.

3. Imp. Diocletianus & Maximianus, AA.

Transmarina legatione apud nos perfunctis, consti-
tutum est biennij vacationem munerum civilium
& honorum habere, non eos qui de proximo obsequium
reipublicæ videntur exhibuisse.

4. Imp. Constantinus A.

Vniuersi omnino ex comitibus, vel ex præsidibus,
qui suffragio perceperint dignitates, civilibus o-
neribus muneribusque teneantur adstricti, ne commoda
publica cum vmbra-tili suffragiorum pactione lacerentur.
eos tamen à prædictis oneribus excipi oportebit,
qui in legationibus publicis versati sunt.

5. Imp. Theodosius, Arcadius & Honorius, Augusti
Apodemio P. P. per Illyricum.

Si quod extraordinarium consilium postulat, cum
vel ad nos est mittenda legatio, vel nostræ sedi aliquid
intimandum: id quod inter omnes communi consilio tra-
statum: cōuenit, minimè in examen cognitoris ordi-
narij referatur. Prouincialium enim desideria, quibus ac-
cessaria sæpe fortuitis casibus remedia depolcuntur, vo-
bis agnoscere atque explorare permitimus: ut sint exa-
minis tui, quæ ex his auxilio tuo protinus implenda sint, &
quæ clementiæ nostræ auribus intimanda videantur. In
loco autem publico de cōmuni utilitate prouincialium
sententia proferatur: atque id quod maioris partis proba-
uerit adiens, solennis firmiter auctoritas. Datum V. Kal.
August. Constantinopol. Arcad. A. II. & Rufino Cæsar.

Non debet muti legatio ad principem, nisi de voluntate con-
cilij & auctoritate superiorum. Bart.

6. Imp. Honorius & Theodosius AA.
Monaxio P. P.

Quotiens ab Alexandrina ciuitate legatio desti-
natur, vniuersos curiales præcipimus, qui intra urbe

x Et est notitia sic.

y v. in hanc legem Alci. & Pyrrhum.

z Quædam hæc sunt omissa à C. Theod.

a Mulomedici, videat legisse Accurs. utrumque retinendum censet Cuiac.

b Lectarij, seu laccarij, legi: Cuiac. ex vet. li. lectarij sunt qui fabricant lectos: laccarij qui fossas vel puteos fodiunt. sed lecticarij sunt qui lecticas fabricant. c. al. clauicularij: al. claudarij. d. Emendat ex Basil. Cuiac. addit Vegetium 2. c. 11. e. musinarij: in C. Theod. musinarij. f. albarij, addit l. 24. ff. de verb. signis. g. Qui barbarici, ornamenta ex auro conficiunt. Donat. in 2. Aemid. h. aquæ libratores in C. Th. i. al. Plumarj, & sic Græcos legisse scribit Cuiac. sunt autem qui vestimenta ex plumis auium conficiunt. k. polliones. vide l. vii. ff. de iure immunitatis. l. petalones enim significat bracteas atque folium. Cont. m. Recte sic, non ut antea. Mathe maticos, nam hi reiciebantur. n. Geometris datur immunitas. ut hic: cum & ex cōstitutione Theodosij spectabiles sint: non tamen data censetur à tutelis. l. Geometra. 22. ff. de excus. tut. Nā generaliter data immunitate, semper tutelæ exceptæ videntur. l. 2. §. de munerib. patrim. o. l. 1. §. architec- ti. §. eod. p. 2. Paul. sentent. 28. & 29. l. 46. §. de decurionib. l. 7. ff. de decurionibus. q. Potiores ita nominantur ad tutelam. l. 2. ff. de fideiuss. & nominariis. r. Nominare potiores solent, qui ad munera publica vocati. ut hic. l. ad subeunda. 46. §. de decurionibus. l. 7. ff. de decurionibus. Potiores autem non recte nomi- nare is videtur, qui causam nomi- nati potioris non expresserit. Paul. 2. sentent. 28. §. 1. Cōtra po- tiorē nominat, qui causam ex- primit: causam, inquā, generis & facultatis. Po- tior enim quis esse debet, non solum gradu ge- neris, sed & substantia rei familiaris. Paulus ibid. §. 2. Facultates potius spectamus, quam propin- quitatem generis. addit l. 3. §. quemadmodum. civilia munera. f. Quid si potiorē quidem nominaueris, & is facultatibus lapsus sit? nominator teneatur, perinde ac si huiusmodi. l. 1. l. 2. §. de periculo nominatorum. l. 14. ff. de excus. tutor. l. 1. §. 1. ff. de vocat. muner. §. 7. Inf. de excusat. virumque deest, & legitur publicæ. x. inimicitia. y. examinatione. z. sub. si quis contra legis priuilegiā & excusationem, iniuste sit nominatus. a. vide l. 4. in prin. ff. de munerib. b. appellationem interpositam. c. l. 2. §. de decurionib. l. 1. in fi. ff. tutor vel curator.

DE EXCVSATIONIBVS artificum,

Tit. LXIII.

1. Imperator Constantinus Aug. ad
Maximum 9.

ARTIFICES artium breui subito comprehen-
sarum, per singulas ciuitates morantes ab
vniuersis munerib. vacare præcipimus: si qui-
dem in discendis artibus otium sit accom-
modandum: quo magis cupiant & ipsi peritiores fieri, &
suos filios erudire. Datum 4. Non. August. Feliciano & Ti-
tiano Coss.

Et notitia est ista.

y Architecti, medici, pictores, statuarij, marmorarij,
lecticarij, seu arcarij, clauicarij, quadrigarij, vel quadra-
tarij, quos Græco vocabulo τεχνιται appellant, structores, i.
edificatores, sculptores ligni, mularij, deauratores, al-
bini, quos Græci χρυσοτεχνιται appellant, argentarij, barbari-
carij, diatretarij, ararij, fusores, signarij, fabricarij, brach-
tarij, partuarij, latque libratores, figuli, qui Græcè δι-
κτυοι appellant, aurifices, vitriarij, plumbarij, specularij,
eborarij, pelliones, fullones, carpentarij, sculptores, deal-
batores, cutores, trigarij, cisiarij, bractearij, id est, m-
noupij.

2. Imp. Constant. & Constans, ad Leontium
præfectum prætorio.

Mechanicos, geometras, & architectos, qui di-
uisiones partium omnium incisionesque seruant,
mensuræque & institutis opera fabricationibus stringunt,
& eos qui aquarum ductus, & inuentos modos docili li-
bratione ostendunt, in par studium docendi atque discen-
di nostro sermone compellimus. Itaque immunitatibus
gaudeant, & suscipiant docendos, qui docere sufficiunt.
Datum Præd. Non. Iulij, Leontio & Salustio Coss.

DE POTIORIBVS AD MV- nera nominandis,

Tit. LXV.

1. Imp. Antonin. A.

SI ipse vocatus ad munera civilia, potiorē aliū
nominandum putaueris, age causam tuam.

SI PROPTER INIMICITIAS creatio facta sit,

Tit. LXVI.

Creatio facta de aliquo propter inimicitias, facit aliquem, si
vult, posse appellare. Bart.

1. Imp. Alexander A.

SI propter inimicitias ad munera civilia crea-
tus es, hanc tibi nominationem non nocere,
prædis æquitas faciet: cum & publicæ utilita-
tis inter sit, non ex amicitia creationes fieri
debere, sed æstimatione vera & commodo reipublicæ.

DE SVMP TVVM RE- cuperatione,

Tit. LXVII.

Electus qui habet excusationem, recuperat sumptus quos fecit
in lite, ab eo qui eum nominauit. Bart.

1. Imp. Gordianus A.

VNERIBVS civilibus non fingeris quæ per-
sonis mandantur, si quinque filios incolu-
mes habeas. at si cōtra id priuilegium ad mu-
nus fatigandi tui causa, quidam te deuocau-
erint, tūque appellatione interposita securitatem repor-
taueris: à nominatoribus sumptus quos in litem feceris
recuperabis.

substantia rei familiaris. Paulus ibid. §. 2. Facultates potius spectamus, quam propin-
quitatem generis. addit l. 3. §. quemadmodum. civilia munera. f. Quid si potiorē quidem nominaueris, & is facultatibus lapsus sit? nominator teneatur, perinde ac si huiusmodi. l. 1. l. 2. §. de periculo nominatorum. l. 14. ff. de excus. tutor. l. 1. §. 1. ff. de vocat. muner. §. 7. Inf. de excusat. virumque deest, & legitur publicæ. x. inimicitia. y. examinatione. z. sub. si quis contra legis priuilegiā & excusationem, iniuste sit nominatus. a. vide l. 4. in prin. ff. de munerib. b. appellationem interpositam. c. l. 2. §. de decurionib. l. 1. in fi. ff. tutor vel curator.

a. al. ante.
b. Creatio hic, nominatio ad munera, l. 1. §. quemadmodum civilia munera indicuntur. unde creator, nominator.
c. conuenire.
d. l. 1. §. de decurionib.
e. al. De tabulariis holographis, id est scribis censualibus. Co. I. heo. libro. 8. tit. 1.

f. Tabularij p. tinet ad ea quæ publicè inferuntur.
g. Scribæ sunt magistratus municipium.
h. Logographi tributorum rationes scribunt.
i. Censuales, magistratū census in vrbe operā accommodant. l. 1. §. 10. ff. de munerib.

k. Imp. Constantius & Constant. AA. ad Ca. tulianum PP.

l. nullus.
m. al. logographis. al. holographis.

n. curijs officiisque.
o. vide l. 3. §. de decurionib.

p. C. Th. 8. tit. 1.

q. Seruus non potest esse tabellio. Bart.

r. Solide provincie integræ: non pars earū.

s. tabellarj, in C. Theo.

t. Tabularij actus, olim erat argumentum feruitutis. adde l. 1. §. de re militari.

u. C. Th. 8. tit. 1.

v. Seruus non potest esse tabellio. Bart.

w. Solide provincie integræ: non pars earū.

x. Culpa adferri bitur auctori.

y. al. Fabricio.

z. Legendū de mogramateis: verū Cuiac. hūc locum sic emendat: Boethos logistiarum, de mogramateis logistæ sunt curatores reipub.

aa. u. Consuetudines soli obligantur nō ignorantes.

bb. x. Culpa adferri bitur auctori.

cc. y. al. Fabricio.

dd. Legendū de mogramateis: verū Cuiac. hūc locum sic emendat: Boethos logistiarum, de mogramateis logistæ sunt curatores reipub.

ee. z. uel operariū τῶν καὶ ὑποδὲκ τῶν καὶ ἀποδόντων.

ff. De horreariis, qui & fuceptores dicuntur: & de horreis & de speciebus in iis reconditis. Synops. Basilic. lib. 50. tit. 11. cap. 7.

gg. a. Susceptores, sunt qui annis & tributis vtriusque ararij recipiendis occupantur. l. cum possider. ff. de censib.

hh. b. Præpositi, qui horreis in quibus species fiscales deponuntur.

ii. c. Arcarij qui, his quæ in arcem præf. præf. inferuntur, suscipiendis præpositi sunt. Cuiac. hic, unde arcarij Præfectorum dicuntur à Cassiodoro lib. 1. vide l. 1. §. 2. ff. de munerib. adde l. 25. §. de sacros. eccles.

jj. d. al. Antoninus.

kk. e. Tres autem hæc provincie sunt Sicilia, Sardinia, & Corsica: vt constat ex notitia imperij, & l. 1. C. Th. comm. diuid.

ll. f. Cod. Theo. 12. 6. 2.

mm. g. l. vltim. eod.

nn. h. Præfinitur enim pro quolibet officiali. Alciat. 3. præsumpt. 15.

oo. i. opponere.

pp. k. Sola oblatio liberat etiam à publicis debitis, vt hic: adde l. 9. §. de solut. Imò non

SI POST CREATIONEM quis decesserit,

Tit. LXVIII.

1. Imperator Gordianus, Augustus.*

SI ante diem subeundi honoris atque muneris pater tuus defunctus est: conueniri eo nomine hæredes eius non oportere præf. prouincie minimè ambiget.

DE TABVLARIIS, SCRIBIS, logographis, & censualibus,

Tit. LXIX.

1. Imp. Alexander.*

NULLI omnino ex tabulariis vel scribis vel logographis, eorumque filiis, in quocunque officio militent, sed ex omnibus officiis, nec non etiam si intra nostrum palatium militent, necdum impleto quinquennio reperti & retracti, protinus officiis municipalibus reddantur.

2. Imp. Gordianus A.

QUicunque decurionum sponte se censuali ministerio mancipauerit, conditionem habeat quam ipse elegerit, depositarius sui ordinis penitus dignitatem, si eum necessitas quæstionis subeundæ inuenierit.

Seruus non potest esse tabellio. Bart.

3. Imp. Arcadius & Honorius, AA. Hadriano præf. prætorio.

GENERALI lege sancimus, vt siue solidis, siue provinciis siue singulis ciuitatibus necessarij fuerint tabularij: liberi homines ordinentur, neque vlli deinceps ad hoc officium pateat aditus qui sit obnoxius seruituti. Sed & si quis dominorum seruum suum siue colonum chartas publicas agere permiserit (consensum enim, non ignorantiam volumus obligari) ipsū quidem in quantum interfuerit publicæ utilitatis pro rationibus quæ seruo siue colono agente tractata sunt, obnoxium detineri: seruum autem competentibus affectum verberibus fisco addici. dominorum enim interfuit ab initio providere ne publicis actibus priuata seruitia immiscerentur. Datum VIII. Kalend. April. Mediolani, Vincentio & Frauita Coss.

4. Imp. Theodos. & Valentinian. AA.

BOETHOS, logistas medogrammateos, logographos, diactoleas (quæ vocabula publicis dicuntur subiacere necessitatibus) siue quolibet alio nomine nuncupentur, non honore, aut alicuius priuilegij colore subnixos, pro definitione legum inexorabilem suam fortunam subire compelli: quatenus nec publicis quidquam noceatur aut minuat utilitatibus, & suis corporibus illi reddantur, quos vel patris vel maiorum obligatio vel sua constringit.

DE SVSCEPTORIBVS, PRÆ- positis, & arcariis,

Tit. LXX.

Susceptores debent à soluente sine mora solutionem suscipere; alias puniuntur. Bart.

1. Imperator Constantinus, Aug. ad Eufraxium rationalem trium provinciarum, post alia.

SVSCEPTORES publicos absque omni mora aurum censemus suscipere: ne quis per hanc occasionem sumptus facere compellatur, Nam si solvere volens, à suscipiente fuerit contemptus, testibus adhibitis contestationem debet proponere: vt hoc probato, & ipse securitatem debitam, commissi nexu liberatus, cum emolumentis accipiat: & qui suscipere neglexerit, eius ponderis, quod debebatur, duplum fisci rationibus per vigorem officij præf. inferre cogatur. Quod autem susceptores, iudice

liberat. l. 72. ff. de solutionib.

l. in duplum. m. Quos, n. negligentem. o. violauerit.

p. & ex. q. sarcientur. r. al. Alexander. A.

f. adde l. 3. §. de conueniendis fisci debitorib.

t. Pagorum præpositura. unde pagis præpositi. Euseb. p. c. 1. l. 1. Cod. Theod. de erog. militari annona: ad p. 90. No. uella de Alexandrinis. l. 49. Cod. Theod. de decurionib. l. 1. C. The. de pignorib. u. C. T. 12. 6. 10. x. al. non præf. sentis. y. quas in. z. al. ad crescentes.

2. Imp. Valentinianus, & Valens, AA. ad Secundum præfectum prætorio.

Iuxta inueteratas leges nominatores susceptorum & leorum qui ad præposituram horreorum & pagorum creantur, obnoxij teneantur, si minus idonei sint qui ab eisdem fuerint nominati: nec quidquam ex eorum substantia, celebrata per interpositam personam emptione, mercantur. Datum 3. Kalend. August. CP. Valentin. & Valente. AA. Coss.

3. Imp. Valentinianus & Valens, AA. ad Mamertinum præfectum prætorio.

Susceptores noui non modò præf. anni debita, verum etiam species quas ex reliquis inferunt, quia nouæ sunt ac recentes, suscipiant. Dat. Prid. Kal. Nouembr. Romæ: Valentinianus & Valente, AA. Coss.

Non debet quis in officio reformari, nisi primi officij rationes reddiderit.

4. Idem AA. ad Florentium Com. S. L.

Neminem susceptionis munere functum ad idem munus adstringi, nisi se prius vinculo sollicitudinis superioris absoluerit. Nam neque eos qui placuerint, grauari, iusti est: neque eos qui displicuerint, tenere, prudentis est. Integro igitur singuli annuuario anno transcurso cogantur exponere quibus titulis suscepta disperseant: vt facilius si quis in furto fuerit deprehensus, recentem queat reintegrare iacturam, non perpetui autem exactores teneantur in continuata vexandorum prouincialium potestate, velut concussionum dominatione: sed per annos singulos iudiciaria sedulitate mutentur, nisi aut consuetudo ciuitatis, aut auctoritas ordinis eos per biennium esse compellat. Dat. Prid. Kal. Decembr. Constantinopoli, Honorio N. P. & Euodio Coss.

5. Idem AA. ad Germanianum Comitem S. L.

Quoniamcunque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur, aut auri massa transmittitur, in septuaginta duos solidos libra feratur accepta. Datum 6. Id. Ian. Romæ, Lupicino & Iouino Coss.

6. Imp. Valentinianus, Valens, & Gratianus, AA. Probo præf. prætorio.

Frumenta quæ horreis inferuntur, pro illationis modo illico apocharum cautionibus adnotentur: non autem oportet in horreis fiscalibus nisi fiscalia frumenta constitui. Dat. 5. Idus April. Treu. post consulatum Gratiani A. III. & Equitij V. C.

7. Imp. Gratianus, Valens, & Theod. Augusti Haue Hypati K. N.

Du minimè penes ipsos susceptores maneat facta collatio: sed statim quodcunque à prouincialibus fuerit exsolutum, sacris thesauris inferatur. Datum 3. Kalend. Maij, Constantinop. post Consulatum Antonij & Syagrii.

8. Idem Augusti Cynegio præf. prætorio.

Exactores vel susceptores in celeberrimo cœtu curiæ, consensu & iudicio omnium subactorum testificatione firmentur: prouinciarumque rectores eorum nomina qui ad publicum munus officij editi atque obligati fuerint, innotescant: & animaduertant quicunque nominauerint, ad discrimen suum vniuersa quæ illi gesserint redundare. Dat. 6. Kal. Nouemb. Constantinop. Honorio N. P. & Euodio Coss.

9. Imp. Valentinianus, Theod. & Arcadius Augusti Cynegio P. P.

Modios æneos vel lapideos etiam sextariis atque ponderibus per mansiones singulasque ciuitates iustis collocari: vt vnusquisque tributarius sub oculis constitutis rerum omnium modis, sciat quid debeat susceptoribus dare: ita vt si quis susceptorum conditorum modiorum sextariarumque vel ponderum normam putauerit excedendam, poenam se sciat competentem esse subiturum: & submotis quæ contra utilitatem populo

mulæ videbitur, etiam si non omnes, sed maiori ex parte fecerint rectoribus. u. al. deest, & postea legitur, publici onus, al. publici mutus.

x. videl. 3. §. co. y. nominauerit. z. C. Th. eo. tit. l. 21.

a. uisus, & ararij nō sunt, & c. Modij ænei & lapidei confici debent, vt vnusquisque tributarius securè soluat. Synops. 16. hoc tit. adde Suidam in p. 90. p. 91. l. 1. §. de condit. in publicis horreis.

b. Mensuræ, vt & pondera, iniquè prohibentur. l. vlt. eo. l. penult. §. de defen. ciuit. Na. uell. 128. c. 15.

c. Mansiones quid dixi, in l. 2. §. de lucri aduocat.

d. singulas quasque. e. al. deest, que.

o. violauerit.

y. quas in.

z. al. ad crescentes.

a. C. T. 12. 6. 11.

b. adde l. 9. §. 2. ff. de public.

c. al. iustitiæ. al. iustitia.

d. l. 3. §. de executorib.

e. Ex l. 22. eo. tit. C. Th.

f. raritas, legendum existimat Cuiac. i. paucitas hominum. Gracè τὸ σπάνιον.

g. Datum XV. Kal. Oct. Mantebri, Gratiano N. B. P. & Dagalaifo Coss.

h. Ex eo. tit. l. 13. C. Th.

i. Libra septuaginta duos solidos habet. Synops. Basilic. 56. tit. 1. §. 10. c. 15. vide Cuiac. 17. obser. 9.

k. Co. Th. eo. tit. 16.

l. vide l. 3. §. de cōdit. in publicis horreis.

m. C. Th. eo. 17.

n. Susceptorum pecunia publicæ, exacta quantitate non licet fœnerare, vel aliter ea vt. d. c. 15. adde l. 1. §. de canone largitional.

o. Tributa statim inferenda thesauris prouincie, ne diu sint penes susceptores, l. 1. §. de canonib. largit. tit. l. vnica. §. de off. comm. sacrar. largit. l. vnica. §. de auri publicis præfectorib.

p. solutum.

q. C. Th. eo. tit. leg. 20.

r. Susceptores publicorum tributorum ex decurionibus creantur, vt l. 3. §. de exactorib. quod tamen eis ademit Anastasius constitutis vindictibus.

s. Pars maior quod facit, omnes videntur fecisse: quod in executorib. testamento datis: & compromissariis electis hac formula, vt quod omnes fecerint ratum habeatur, notandū Satisfactum enim for-

CODICIS

DOMINI IVSTINIANI, SACRATISSIMI PRINCIPIS REPETITÆ PRÆLECTIONIS,

LIBER VNDECIMVS.

DE NAVICVLARIIS^a SEV NAVCLERIS publicas species transportantibus, & de tollenda lustralis^b auri^c collatione,

TITVLVS PRIMVS.

*Argumentum Græce constitutionis qua deest titulus. I. lib.
II. Cod. de lustralis auri collatione, tale reperi in anti-
quissimo exemplari manuscripti. quam fidem
ei habere debeat, prudens lector per-
pendet. Continus.*

*Indictionibus trino lustro digestis, auri primo
pro rebus functio præter annum canonē indicitur:
aurumque quod ex tali collatione depeditur, est lu-
strale. Quindecim verò annorum spatium in se quin-
quennij continens tria lustra, primo aurum, secundo
argentum, tertio æs exsoluere collatores perurget.
In lustra verò conglomeratio per subadiuuas mello
proximos adiutores & arcarios ad hoc officij de-
putatos sub forma exactionis inserta hoc expedito,
cursu perstringat.*

REMITTIT omnibus prorsus colla-
tionem auri argenti, exceptis ciuitatibus
aut vicis qui quid vltima voluntate sub
hoc collationis onere acceperunt, vel si
quid a fisco eadem lege datum sit. Qui
verò tale onus agnoscunt, in eorum ar-
bitrio sit id soluere Constantinopoli vel in prouincia, siue
quarto quoque anno, siue vltra quadriennium, sine damno
& peruersitate vlla. Ac si quid eo illato superstit, id in alias
ciuitatis necessitates impendatur, veluti opera aut fru-
menti coemptionem aut lumina^d aut similia. Constituit
autem pœnam C. librarum scholæ palatinorum, & præsi-
dibus & cohorti & municipalibus, si hæc quandoque non
obseruauerint.

NE quis, quod sit releuatus auri atque argenti colla-
tione, describatur in spectacula vel alia quadam a-
liquin supradicta pœna imminet.

De nauculariis publicas species transportantibus.

3. Imp. Constantin. A. & Iulianus Cæs. Olybrio. P.V.*

NULLAM vim oportet naucleros^e sustinere delegatas
species annonarias transferentes, nec concussionem
perpeti, nec aliquod genus incommodi, sed venientes
ac^h remeantes omni securitate potiri, decem librarum
auri multa proponenda his qui eos inquietare tentau-
erint. Datum Kalend. Iun. Rom. Constantio IX. & Iuliano
Cæs. II. Confll.

4. Imp. Arcad. & Honor. AA. Eusebio P.P. i

Comperimus naucleros^e susceptas species in negotia-
tionis emolumenta conuerti: ideoque decernimus,
vt intra annum^q quas susceperint, inferant species, & secu-
ritates reportent, quæ etiam diem illationis edocant: vt
intra alterum annum eis reddantur, à quibus species præ-
senti in pr. & s. i. s. de his qui ad Eccles. confugunt: l. quisquis in fi. s. ad l. Iuliam ma-
est. l. vlt. ff. de legat.
i. C. Theod. eo. tit. l. 26.
k. nauclerios, in C. Theodof.
l. species annonaria ab his qui eas transuehant, in priuatam negotiationem non

stitæ sint. Dat. 10. Kalend. Ian. Mediol. Arcad. III. & Hono-
rio III. AA. Confll.

5. Idem Augusti Flauiano P.V.*

AB his qui in naucleros prædas^e egerunt, volumus eo-
rum commodis satisfieri: & ideo ne crescant in poste-
rum eorum audacia, sancimus, vt quicumque in rapinis
fuerit deprehensus, pœna quadrupli teneatur. PP. Romæ
in foro Aproniani IX. Kalend. Febr. Sulichone & Aurelia-
no Confll.

*Quando id quod per personas certa regionis debet expediti,
non potest, debet expediti per homines circumstantes
expensis publicis. Bart.*

6. Imp. Honor. & Theod. Augusti Anthemio P.P.*

CVM nauarchorum cœtus circiter prouincias Orien-
tis inopia nauium titubaret, & inuestigandæ classis
obtentu insularum secessus obiret, & nauigandi oppor-
tunitate transacta, iudiciorum indignatio sine transuectio-
nis expectaretur effectu: merito celsitudo tua præfecto
Augustali & insularum præside conu. tis, ciuitatis Alexan-
drinæ & Carpatæ classis summates^y, & nonnullos alios
naucleros eius^z professionis adduxit, vt onus frumentarij
commeatus, qui per Orientales nauarchos ex Alexandrinæ
ciuitatis conditis consueuerat^z ad sacratissimam urbem trans-
ferri, in suam fidem susceptum, ad eadem Augustissimæ
urbis horrea comportarent^b, salariis^z pro mercedula præ-
stitis ex tributariæ pensitationis immunitate, vel ex eo
quod vocatur *παρονοία*, necnon etiam aliis^z, quæ cognatio-
nis limanite^z examen. Dat. 14. Kalend. Febr. Honorio VIII. &
Theod. III. AA. Confll.

7. Idem AA. Anthemio P.P.*

QUI fiscales species suscepit deportandas, si recta nau-
igatione contēpta, littora deuia sectatus, eas auertē-
do^h detraxerit: capitali pœna plectetur. Dat. 14. Kal. Augu-
sti, Constantinop. Honor. VIII. & Theo. III. AA. Confll.

8. Idem Augusti Fanstino P.P. post aliaⁱ.

IVDICES, qui in partibus^k diocesibus suæ onusta nauigia,
icum prosperior status inuitat, sub prætextu hiemis^l im-
morari per miserint: vna^m cum municipibus & corporatis
eiusdem loci fortunam propriam feriantur dispendiis,
naucleriⁱ præterea pœnam deportationis excipiant, si ali-
quid fraudis eos admisisse fuerit reuelatum. Dat. 18. Kal.
Septemb. Rauen. Varana V.C. Conf.

* Constitutio Græca. *

DE PRÆDIIS ET OMNIBVS

rebus nauiculariorum,

Tit. II.

1. Imp. Valent. & Valens August. ad Aurelium P.P. an.

DOMVM^o etiam^p mansuetudinis nostræ, in
his quæ nauiculario nomine obnoxia sunt,
agnoscere præcipimus debitam functionem.
Dat. 3. Kal. Oct. Lupicino & Iouino Confll.

p Nauicularij iuris domum emens, onus nauicularium agnoscere debet. Quod ita
verum, vt id locum habeat etiam in principe emente, vt hîc. Nauicularia igitur
domus transit cū suo onere: & ea parte princeps vitur iure primati. adde l. si diuina
s. de exac. trib. Cur ita? Onus reale comitatur re: neque mutatur priuilegio noui pos-
sessoris. l. vlt. de annon. l. i. s. si fundus ff. de firmis. præd. Hoc autē onus reale est. l. 27. eo
NN. ij.

sunt transferē-
de, adde l. i. 2. 4. 5.
titul. 4. & de his,
qui ex publicis
rationibus.

m Hic multa
detracta sunt à C.
Theodof.

n l. 67. eo.

o Cod. Theodof.

cod. 29. al. Fabia-

no.

p vide l. 3. supra

cod.

q in pœnam,

in C. Th.

r vide Paponem

3. Notar. s.

f Ex C. Theo. eo.

tit. l. 32.

t successus, in

C. Th.

u conspiraret.

x Cycladas in-

telligit. De Cy-

cladū præside.

adde Nouell. 163.

41. 50.

y Summates

classis Carpatæ,

hîc, vt summa-

tes ordinis Ale-

xandrini. l. 37. s.

de decurionibus.

Symmachus. sū

mates Aricinz

urbis.

z eo, in Cod.

Theod.

a censuerat, in

C. Theo.

b comportaret,

in C. Th.

c solatis, in C.

Th. facit l. 6. ff. de

captiuis.

d i. amicale,

quod datur ami-

ca.

e alios, in C. Th.

f al. libuit.

g C. Theo. eo. tit.

l. 33.

h l. 3. s. quæ res

venire.

i C. Theo. eo. tit.

l. 34.

k portubus, in

C. Th. & qui lib.

manif.

l. adde l. 2. s. eo.

Hyeme pericu-

losa nauigatio.

Hinc suscipi

annonæ publi-

cæ debent &

subuehi æstate,

non hyeme: ni-

si ventis valde

secundis. l. 37. de

naufragiis.

m Delicto iu-

dicis, interdum

ipsos ciues pu-

ariri hinc colli-

gunt: vt & re-

præfalias con-

cedi aduersus

omnes ciues, ob

iustitiam dene-

gatam à recto-

re loci. Corseus

singulari Index.

n nauicularij,

in Cod. Theodo-

siano.

o Cod. Theodo-

siano l. s. titulo 6.

libro 13. confer.

a Cod. Theodosio. tit. l. 7.

b Libera est cuique emendi & vendendi facultas: libera estimatio & venditio est, seu libertati emendi fauendum: neque ea facultas coercenda.

c Imò non prohibet: multis enim casibus emptio restricta. l. dudum. §. de contr. empt. l. si in emptione. §. 1. §. de contr. empt.

d Realia comitantur possessio-

rem.

e mercantis, in

Co. Theodos.

f Nauicularius

nò est, qui emit

rem nauicularie

obnoxiam. vi

hic. unde notant

vasallum Titio

non esse, qui re-

emar à Titij va-

sallo.

g. illico iube-

mus, in C. Th.

h. v. l. 1. in ff.

de verb. signif.

i nauicularij

muneris, in C. T.

k. huius, in C. T.

l. Nauicularia

rei onus, rem co-

mitatur vt onus

tributi vel pi-

gnorū. l. vlt. §. si

ne censu vt reliq.

l. Imperat. ff. de

publ.

m. domos, in C.

Theodos.

n. Adificijs vr-

bes ornantur:

sunt ad ornari

potius quam ad

fructum: quod

tamen passim in

omnibus redib.

non admittend-

um: vt vocem;

querum, taxati-

uam intelliga-

mus esse.

o. Valor rei col-

ligitur ex eius

restitu. Eatenus

denique res va-

let, vt fructum

reddidit, non vt

vendi potest.

p. id est, vendi-

tionis tempore:

vt ita non habe-

at ratio tempo-

ris postea secuti,

quo forte plaris

locati, & estima-

ri ceperunt.

q. pecunia mu-

tuatur, in C.

Th. emendat. Cu-

pecunia muta-

rentur, in li. Au-

red. pecunia mu-

tuatur.

r. spatia.

s. al. deest, legi-

tur, hoc.

t. Vrbium orna-

mèto ciues ple-

runque habita-

Pro rata rei quæ peruenit ad aliquem de bonis nauicula-

riorum, debet onus sustinere, nec patrimonium vel

persona ulterius aggrauatur.

2. Idem Augusti & Gratiani. A. Achiloni

Procons. Africa.

In his quæ nauicularij vendunt (quoniam interciperet contractum emendi vendendique fas prohibet) emptor, nauicularij functionem pro modo portionis comparat subeat. Res n. oneri addita est, non persona mercatoris. Neq; nauicularium iubemus fieri eum qui aliquid comparauit: sed eam partem quæ emptæ est, pro suo modo ac ratione esse munificam. nec enim totum patrimonium ad functionem nauiculariam occupandam erit, quod habuit qui rei exigua mercator accessit: sed illa portio quæ ab initio nauicularij fuit, ad pensionem huiusmodi functionis sola tenenda est residuo patrimonio, quod ab hoc vinculo liberum est, otioso & immuni seruando.

Domus verò quarum cultu decus vrbium potius quam fructus acquiritur, vbi à nauicularijs veneunt, pro tanto modo ad hanc pensionem obligari placet, quantum habebant emolumentum cum pecunia mutaretur. vbi verò spatium loci & exiguitas nullam habuerit pensionem, aut extructio cuius est ardua difficilisque molitio, aut decus sumptuosum, aut (vt est plerumque liberale institutum) habitationem quis suam vrbis ornameto adiecerit, nolumus munificentiam, quæ postea addita est, improbam licitationem estimationis excipere: sed vetusta potius loci species & pensio cogitur, quam cultus hodiernus qui per industriam hominis animosus accessit. Datum 3 Non. Augusti. post consulat. Gratiani A. III. & Equitij V. C.

Qui emit prædia nauiculariorum, tenetur ad onus secundum veram estimationem, quæ priuatorum pactis non tollitur. Bart.

3. Imp. Arcad. & Honor. Augusti

Messala P. P.

Hic qui fundos nauiculariæ functioni adscriptos à nauicularijs acceperunt quolibet ad se titulo transeuntes, secundum agri opinionem quæ antiquitus habebatur adscripta, nauiculariam functionem suscipere cogantur: neque eas conditiones sibi existiment profuturas quas venditor minus idoneus in se recepit impositæ mentis arbitrio: hac tamen pactione seruata, vt si ad minus idoneum fuerit translata possessio, etiam auctores transcripti prædij teneantur obnoxij, sitque hoc in promptu, vt damnis fiscalibus primitus ab idoneis consulari. Dat. 14. Kal. Mart. Mediol. Theodor. V. C. Conf.

DE NAVIBVS, NON

excusandis,

Tit. III.

Naves quæ sub nomine & titulo alieno excusantur, publicantur. Bart.

1. Imp. Arcad. & Honor. Augusti Longi-

niano P. P.

VLTI s. naues suas diuerforum nominibus & titulis timentur: cui fraudi obuiantes precipimus, vt si quis ad euitationem publicæ necessitatis titulum crediderit opponendum, sciat nauem esse fisco sociandam. Nam vt priuatos quoque non prohibemus habere nauigia, ita fraudi locum esse non sinimus: cum omnes in commune, si necessitas exegerit, conueniat utilitatibus publicis obedire, & subuectionem sine dignitatis privilegio celebrare. Datum 3. Id. Ian. Rau. Arcad. A. VII. & Probo Conf.

Nulla naus ob necessitatem publicam excusatur aliquo privilegio in corpore iuris inserto, vel non inserto. Bart.

2. Imp. Theod. & Valent. AA. Florentio

præfecto prætorio.

l. 2. C. T. eo. Hinc etiam colligitur. Rationibus quotannis reddendis obnoxios. Corsetus singulari Mercator.

h. relata, in Co. Theodos.

i. remedium ex indulgentia concedatur, in C. Th.

k. Additur, huiusmodi, in C. Th.

l. Imò neque superuacue, neque seræ sunt preces post annum. l. 1. ff. de incendio. l. 18. §. de furtis. m. actiones, in C. Th.

n. Co. Theod. eo. tit. l. 3.

o. vide qua scripta ad l. 1. §. 1. ff. de probat. Augustinus sermone 52. ad fratres in Eremo.

Homines ad tormenta daturi etiam, vt de submersione nauium secundum consuetudinem quæreretur. p. aliunde, in C. Th.

q. Probati mortem eo ipso, quod is de quo agitur pro mortuo habeatur inter liberos & coniunctos, notat ex hoc loco. Corsetus singulari Mors. verisimilis enim norunt facta coniunctorum coniuncti quam extranei.

r. transferatur, in C. Th.

s. Iuramento impedimentum probari: si is de cuius impedimento agitur honesta sit persona, neque aliter iniri possit probatio, hinc colligit Balbus de iur. §. 17.

strorum

si se. l. 1. ff. de interd. l. 1. ff. de re legat. l. 1. ff. de veteranis.

l. 1. §. eo. l. vlt. de Nauticis Tiberinis.

k. vide Nouellam Theodosij, de navibus ultra duorum milium modiorum capacitate non excusandis.

l. Embola felix, publicarum specierum transuectio. adde l. 1. §. de sacrosanct. eccles.

in Vel. particula

plerumque in-

terpretatiue su-

mitur: id verbi

significatio.

h. al. deest.

o. precipimus.

p. id est, naui

onulit ex pu-

blico.

q. C. T. eo. tit. l. 1.

r. id est, naui-

bus onulit ex

publico: quæ pu-

blicas species

deferunt.

s. Cur ita? mi-

nus. onulit na-

uis, periculo mi-

nus obnoxia est:

fit enim iactus

rerum eo fini, vt

naus sit incolu-

mis. ff. ad l. Rhod-

diam.

t. Casum itaque

fortuitum præ-

stabit, qui onus

imposuit: nemo

pe, quia eius cul-

pa casum preces-

sit. de quo vide

plura apud Re-

buff. hic.

u. Ecl. lib. 33. tit.

1. §. 3.

x. In meo vete-

re manuscr. legi-

tur: Imp. Anto-

recte, mo quidem

iudicio, nam hæc

videtur. Antonij

ni constitutio, quæ

emittitur in leg. vl.

eo. tit. Contius.

y. l. vlt. §. eo. l. p-

enult. ff. de incen-

dio ruina.

z. al. reliquam,

forte reliquæ at-

tigerint, terram

premiendo.

a. vide Authen,

Naufragia. §. de

furtis.

b. l. 3. §. vl. ff. de

incendio.

c. C. T. eo. tit. l. 1.

d. præsidem, l.

7. ff. de incendio.

e. Testes eo lo-

co. interrogari

petere quis iure

potest, vbi ca-

sus auctore in-

fortuitum pas-

sus sit, Cor. eius

singulari. In loc.

f. Non prelu-

tur, naufragi:

nisi probetur.

adde qua scrip-

ta ad l. 40. ff. ad l.

Aquil.

g. Nauicularius

qui exportat pu-

blicas species,

intra annum p-

bare debet nau-

fragium quod

allegat. vi. hic.

Imò intra bien-

nium probare

potest. l. 5. §. eod.

Dic pro locorū

intervallo annū

aut biennū sta-

tuerendum esse,

mercatores esse

l. 2. C. T. eo. Hinc etiam colligitur. Rationibus quotannis reddendis obnoxios. Corsetus singulari Mercator.

h. relata, in Co. Theodos.

i. remedium ex indulgentia concedatur, in C. Th.

k. Additur, huiusmodi, in C. Th.

l. Imò neque superuacue, neque seræ sunt preces post annum. l. 1. ff. de incendio. l. 18. §. de furtis. m. actiones, in C. Th.

n. Co. Theod. eo. tit. l. 3.

o. vide qua scripta ad l. 1. §. 1. ff. de probat. Augustinus sermone 52. ad fratres in Eremo.

Homines ad tormenta daturi etiam, vt de submersione nauium secundum consuetudinem quæreretur. p. aliunde, in C. Th.

q. Probati mortem eo ipso, quod is de quo agitur pro mortuo habeatur inter liberos & coniunctos, notat ex hoc loco. Corsetus singulari Mors. verisimilis enim norunt facta coniunctorum coniuncti quam extranei.

r. transferatur, in C. Th.

s. Iuramento impedimentum probari: si is de cuius impedimento agitur honesta sit persona, neque aliter iniri possit probatio, hinc colligit Balbus de iur. §. 17.

strorum

a Id est annona publicæ æstate suscipienda & subuehenda non hieme.
b Nauigationis opportuna tempus a Kalendis Aprilis, in Kalendas Octobres: quia ætatis beneficio vis ventorum mitigatur.
c v. & ita etiam in C. Th. emendandum existimat Ru.
d C. Theodos. eo. tit. l. 4. sed aliter Copt.
e l. 126. §. 2. ff. de

verb. oblig.
f C. Teo. tit. l. 6.
g vide quæ scripsi ad l. 2. §. eo.
h Leuato velo, hic est, aperta fore, solebat enim foribus adium pretendi vela, vt recte Alchylus Xonopos dixit, βυλον ἐκτετον πλοῦν, & Stephanus βυλον τὸν ἰδὲν ὁ βύρας. Idem Cuias. s. vt nemo priuatus titulos prædij suis, vel alienis imponat, vel vela regia suspendat. August. i. confes. Plautus Querulus tampius ius patente velo dixit.
i vide Authent. Naufragia. §. de furtis.
k al. deest.
l additione.
m al. planaria: quod quidam magis probant, vt l. 4. §. de dilat. i. n. l. 4. §. penult. ff. de incendio.
o id est præfcripti puone biennij.
p Modatio, id est, modus; siu meti. sic dicitur modatio hoc loco, & l. 1. §. de annanis civilis, vt ne penitentione frumenti putes, cum quibudā non est quoque quinquagesima: de qua l. 9. §. de susceptoribus. Est enim hic modatio, mensura, quinquagesima illa, quæ pro. Nō est quoque hic modatio, nauis æstimatio ex lege Rhodia, quæ nauem capacē mille modiorū, æstimat aureis 50.
q Delicto vni⁹ alius teneri potest, de quo vide quæ scripsi ad l. 5. §. de Fabricens. r nauclerij. f sed.
t 10. C. T. 18. Por rō metallarij alij voluntate. l. 1. §. eo. alij conditione. l. vlt. §. eo. u Metalli nomine intelligitur etia lapides, vt l. 3. l. 6. §. eo. ad de quæ scripsi ad l. 3. in fin. de rebus eorum qui sub cura.

x C. Teo. tit. l. 3. hunc autem comitem fuisse in Illyrico, in notitia Romani impetij constat.
y confluerint, in C. Theodos.
z Otonos sub. in singulos legulos: vt septenos in septem. l. 5. §. eo. non in octo vel septem vncias: ne quis cum Accursio fallatur.

a Vide in hunc locum Alciat. in hunc ipsum tit. in annotationibus ad 3. post lib. C.
b χρυσάμιος. Balluca, quæ nuper est effossa à terra.
c vide quæ scripsi ad legem 2. §. de cupressis.
d C. Theodos. eo. tit. l. 4.
e Metallicus canon fuit varius, pro varietate prouinciarum, l. 4. l. 5. §. eo.
f Libra ballucæ, quatuordecim vncias, vt hîc, obryzæ duodecim vncias continet. l. 5. §. de susceptoribus. Cur plurius æstimatur libra ballucæ, quàm obryzæ? nempe quia multum diminui solet. g C. Teo. tit. l. 10.
h Lapides qui in priuato cadunt vnas decimas fisco: alteras domino præstant: reliquum ipsi pro suo labore habent. Synopsis Basilicon. §. 6. tit. 12. cap. 5.
i adde l. 6. §. eo.
k Metallorum nomine saxa etiam intelliguntur. l. 6. §. eo.
l al. effusionibus. m 2. Harmenopol. §. 6. l. 4.
n Decimam fisco: alteram decimam fundi domino præstat fissor, qui in eius fundi marmor erit: reliquum sibi habet.
o ¶ al. certo. p Abest à C. Th. & quib. li.

strorum intra iudicia constitutis super eorum quæratur interitu quos nauicularius naufragio perisse contendit. Susceptionis autem necessitas ex Kal. Aprilis in diē Kalendarum Octobris mensura seruabitur. Dat. 8. Id Febr. Treuer. Gratiano vel Theod. I. A. A. Conf.

Prinatis qui soluerunt collectas publico officiali, qui postea aufugit vel perdidit, non imputatur. Bart.

4. Impp. Valent. Theod. & Arcad. Augusti Tatiano præfecto prætorio.

Pro his quæ semel à collatoribus illata, naufragijs perierint, nolimus nobis aliquam cum possessoribus, siue senatores siue priuati sint, communionem esse, vel aliquid periculi ad eos redundare. Dat. 15. Kalen. Aug. Constant. Tatiano & Symmacho Conf.

Cum de naufragio quæritur summam examiniatur Bart.

5. Impp. Honor. & Theod. Augusti nauicularijs per Africam post alia.

De submersis nauibus decernimus, vt leuato velo ista causæ cognoscantur, & si quisquam de talibus negotiis aliquid accepisse detegitur: iudex apud quē cōstiterit, his conuerentibus qui hūdantur, pro qualitatibus personarum multandi, remouēdi, proscrībēdi quē habeat potestatem. Si verō causarū talium cognitores libelli donatione vel plenaria interpellatione commōniti intra biennium has causas audire neglexerint, & hoc fuerit tempus elapsū: præiudiciū noceat eatenus cognitori, vt nauiculario propter vitium iudicis absoluto, mediā oneris eius partem, propter cuius probandam amissionem legitimè duntaxat tempore cognitio petebatur, iudex cogatur inferre: residuum vero officium eius exoluat. Dat. 16. Kal. April. Rauē. Honor. IX. & Theod. V. A. A. Conf.

6. Idem Augusti

Super naufragiorum quæ contigerint casibus, vñtato Smore habita quæstione, si quis calculus modiationis dicatur tempestate maris deperisse: sub tuæ sedis auditione nequaquam feratur acceptus: sed hæc dispendij iactura, in omne nauclerorum concilium pro rata scilicet contingentis muneris deferatur.

DE METALLARIIS, ET METALLIS, & procuratoribus metallorum,

Tit. VI.

1. Impp. Valent. & Valens Augusti ad Cresconium Com. metallorum.

EXPENSA deliberatione duximus sancientum, vt quicumque metallorum exercitiū vel affluere, is labore proprio & sibi & reipublicæ cōmoda comparet. Itaq; si qui sponte conduxerint, eos laudabilitas tua octonos scrupulos in balluca quæ Græcè χρυσάμιος appellatur, cogat exsoluere, quidquid autem amplius colligere potuerint, fisco potissimum distrabant, à quo competentia ex largitionibus nostris pretia suscipiant. Dat. 4. Id. Decembr. Parisiis, Valentiniano & Valente A. A. Conf.

2. Idem Augusti ad Germanianum Com. S. L.

Ob metallicum canonem, in quo propria consuetudo retinenda est, quatuordecim vncias ballucæ pro singulis libris constar inferri. Dat. 6. Id. Ian. Romæ, Lupicino & Iouiano Conf.

3. Impp. Grat. Valent. & Theod. Augusti Floro. PP.

Vncti qui per priuatorum loca saxorum venam laboriosis effossionibus persequuntur, decimas fisco,

hunc autem comitem fuisse in Illyrico, in notitia Romani impetij constat.

confluerint, in C. Theodos.

Otonos sub. in singulos legulos: vt septenos in septem. l. 5. §. eo. non in octo vel septem vncias: ne quis cum Accursio fallatur.

Vide in hunc locum Alciat. in hunc ipsum tit. in annotationibus ad 3. post lib. C.

χρυσάμιος. Balluca, quæ nuper est effossa à terra.

vide quæ scripsi ad legem 2. §. de cupressis.

C. Theodos. eo. tit. l. 4.

Metallicus canon fuit varius, pro varietate prouinciarum, l. 4. l. 5. §. eo.

Libra ballucæ, quatuordecim vncias, vt hîc, obryzæ duodecim vncias continet. l. 5. §. de susceptoribus. Cur plurius æstimatur libra ballucæ, quàm obryzæ? nempe quia multum diminui solet. g C. Teo. tit. l. 10.

Lapides qui in priuato cadunt vnas decimas fisco: alteras domino præstant: reliquum ipsi pro suo labore habent. Synopsis Basilicon. §. 6. tit. 12. cap. 5.

adde l. 6. §. eo.

Metallorum nomine saxa etiam intelliguntur. l. 6. §. eo.

al. effusionibus. m 2. Harmenopol. §. 6. l. 4.

Decimam fisco: alteram decimam fundi domino præstat fissor, qui in eius fundi marmor erit: reliquum sibi habet.

¶ al. certo. p Abest à C. Th. & quib. li.

q Metallorum procuratores hî, erant sub Comite metallorum de quo in l. 1. §. eo.

r Hæ prouinciæ, Illyrici sunt: vt hinc constet in Illyrico frequens fuisse metallorum commercium, l. 7. l. 8. C. Th. eo.

f Metallifera hæ Illyricæ prouinciæ, Macedonia, Dacia mediterranea, Mœsia, Dardania.

decimas etiam domino repræsentent: cætero modo propriis suis desideriis vindicando. Dat. 4. Kalend. Sept. Constantinop. Antonio & Syagrio Conf.

Officiales exigentes metallum, non debent ad aliam dignitatem promoueri, nisi prius illud officium perficiant. Bart.

4. Idem Augusti.

Vm procuratores metallorum intra Macedoniam, Daciam mediterraneam, Mœsiam, seu Dardaniam,

soliti ex curialibus ordinari, per quos solennis profigatur exactio, simulato hostili metu, huic se necessitati subtraxerint, ad implendum munus retrahantur: & nulli deinceps licentia laxetur prius indebitas expetere dignitates, quàm subeundam procuracionem fideli solertique deuotione compleuerint.

5. Impp. Valent. Theod. & Arcad. Augusti, Romulo Com. S. L.

Per annos singulos septem per hominem scrupuli largitionibus inferantur ab aurilegulis non solum in Pontica diocesi, verumetiam in Asiana. Dat. 11. Kal. Mart. Constantinop. Arcad. A. II. & Rufino Conf.

6. Impp. Theod. Arcad. & Honor. Augusti Paterno.

QVodam operta humo esse saxa dicentes, id agere cognouimus, vt de fossis in altum cuniculis, alienarum adium fundamenta labefactent. qua de re si quando huiusmodi marmora sub ædificijs latere dicantur perquirendi eadem copia denegetur. Dat. 16. Kal. Apri. Constantinop. Theod. A. III. & Abundantio Conf.

Adstricti ad fodiendum metallum, si aufugerint ad aliud officium, retrahantur, etiam si familiares principis fuerint. Bart.

6. Imp. Theod. A. Maximino Com. S. L.

Metallarij siue metallariæ, qui quæve ea regione deserta ex qua videntur oriundi vel oriundæ, ad

externam migrauerint: indubitanter sine vlla temporis præscriptione ad propriæ originis stirpem larēque vnā cum sua sobole reuocentur, etiam quos domus nostræ secreta retineant. Sciant autem nullum exinde præiudicium fisco esse generandum, etiam si quis ex his quem metallicum esse constiterit, priuatis censibus suum nomen indiderit. Datum 5. Id. Iul. Constantinop. Victore V. C. Conf.

DE MVRILEGLIIS ET GYNÆCIARIIS, & procuratoribus gynæcij, & de Monetariis, & baltagariis,

Tit. VII.

De monetariis.

1. Imp. Constantin. A. ad Bithynos.

Onetarios in sua semper conditione durare oportet: nec dignitas cuiuscumque priuilegio ab huiusmodi conditione liberari. Dat. 12. Kal. Aug. Gallicano & Bassio Conf.

De baphis & gynæciis.

2. Idem A. ad Felicem procuratorem rei priuatæ.

Baphij & gynæcij, per quos & priuatæ nostra substantia tenuatur & species gynæcij confectæ corrumpuntur, in baphis etiam admixta temeratio narium adducit inquinatæ alluionis: suffragijs abstineant, per quæ memoratas administrationes adipiscuntur: vel si contra hoc fecerint gladio feriantur.

De his qui se gynæciariis iunxerunt.

3. Impp. Valent. & Valens. Augusti ad Germanum Consularem.

Ingenuæ mulieres, quæ se gynæciariis sociauerint, si inconuentæ denuntiatione solenni, splendorem generis

p Gynæcij procuratores sunt, per quos species, id est, Gynæciis confectæ corrumpuntur. l. 2. §. eo. Gynæciarum, ministri qui conficiunt, & contextunt vestes imperiales & eius ministrorum.

q Monetarij, sunt qui monetam cudunt.

r Et de vestiariis. additur in quibusdam libris. vide in hunc titulum Alciatum. Baltagarij seruiunt vesturæ rerum ad sacrum ætarium pertinentium, quàm propriis iumentis faciunt excepta parte quinta, quæ de fisco reparatur. adde l. 7. §. de cursu publico. f C. Theodos. lib. 1. tit. 20. l. 1. t. 1. Synopsi ibid. de uotatijs in uita xaxaxiōv. u Verbi gratia militiæ, vt l. 1. §. eo.

x Cuius ita legit, idem ad Felicem. Procuratores rei priuatæ, Baphij & Gynæcij, & vt tria procuratorum genera hic proponat.

y Græci ita hanc constitutionem reddunt. Quoniam generales rerum nostrarum procuratores (xaxaxiōv dicuntur) & tinctores & gynæciarij multa corrumpunt, & inquinant: idque factum est inde quod rerum administrationi prepositi fuerint: idcirco volumus in posterum, ne quis talis fiat: qui per gladio ferietur. Synopsis Basilicon ibid. c. 2. z id est, vestes. l. 4. §. tit. prox.

a Baphij procuratores sunt per quos Baphiis admixta temeratio, vim addit inquinatæ alluionis, vt hîc. Baphij seu xaxaxiōv, ministri tingē Imperatoris purpuræ.

b C. Teo. tit. l. 3. c adde l. 7. §. eo. l. Lucius ff. de positi. dixi ad Vlp. 11. §. 11. adde l. edictum C. Th. hoc titulo. l. senatus C. Th. de decurionibus. l. 1. §. de dignis.

N N. iij.

al. insoliti.

u Metallorum procuratores ex curialibus ordinabantur: ad eos pertinebat creatio procura-

toris metallorū.

x nullus, alijs, nulla,

y exactione,

z C. Teo. tit. l. 12.

a septeni, legendum ex C. Th. vt octoniam. l. 1. §. eo.

b aurilegulus, xaxaxiōv. l. 1. §. eo.

c Synopsi ibid. ca. 6. §. eo.

d C. Th. eo. tit. l. 14. confer. multa sunt enim in fin. de uatila.

e l. 3. §. eo.

f Marmor in aleno effodere, licet, etiam inuito domino: dum tamen ei præterit solatio,

seu decimæ. l. 3. §. eo. & ne actis cuniculis noceatur alienis ædificijs. adde l. 26. ff. de damno.

g C. Teo. tit. l. 1. §. de fin. in Co.

h vt postea quæve, vel oriundæ.

i Metallarij cōditione, ea cōditione se nō liberant præscriptione temporis, vt hîc, nisi forte 40. annorum. l. 4. §. de præscript. 30. annor.

k externa, al. extraneum.

l quod nos damus.

m consecrata, al. consecuta. A secretis reuocatur. metallarij, adde l. 26. §. de decurionibus.

n indixerit.

o οὐδὲν κοινὸν ἔστω. Ecl. lib. 34. tit. 16. Sunt autem conchyliorum genera hæc purpura, murex, buccinum, cer-

ryx, & c. propositas vt Stichippus ait quorum sanguine inficiuntur lanæ imperatoris vñbus destinate, murileguli, qui & conchylioleguli, cōchyliorum piscatores hinc numeri additi cōditione.

a utilitati.
c decimum, in C. T.
c C. Theod. 20. 2. & 7.
g pristini, sed male. Sed Græci in 78 γυναικίς, legunt: hac sententia, ut qui gynæcei mancipium celauerit, ternas auri libras præstet. Synopsi ibidem c. 6. ibidem c. 8. editur quoque, ut qui corrupit mulierem depu-
tatam gynæceo, duas libras solu-
uat.
h occupatione.
i C. T. eo. tit. l. 10.
k si quam.
l perennitatis.
m Desunt hic quedam de C. Th. detracta.
n l. 3. s. eod.
o abest à C. Th. p. originalia, in C. Th. & quib. li. sed rectior vide-
tur excusa lectio.
q Matrimonii tamen cum ex-
tranea seu ex-
traneæ terre mu-
liere statuto p-
hiberi nō posse
notant: cum id
genus statuti li-
bertatem tollat
matrimonij, con-
tra l. Titia. l. e. si
ff. soluto. l. cū ita
ff. de condit. &
demonstr. cō ma-
gis quod in ma-
trimonij causis
quæ iuris sint di-
uini, Laici nihil
iuris, atque im-
perij habeant,
Corsetus singula-
ri statuto, statu-
to cauesur.
r Co. Theod. eo.
l. 11.
f subreptiam,
in C. Theod. ex quo
multa detracta
sunt a subrepti-
ua.
t C. T. eo. tit. l. 12.
u l. 3. s. de condi-
tis in publ. bon.
x C. T. eo. tit. l. 13.
y Notas, legit
Alciat. hic.
z sericoblata, in
C. Th. quidam
malunt sericoba-
pta. Con. vide l.
13. quæ res veni-
re. Est verò blat-
ta purpura.
a mataxa, in C.
Th. Inde meta-
xarij, l. ult. s. de
pignori. adde l.
13. ff. de publica.
b C. T. eo. tit. l. 4.
c Si mulilegu-
lus militauerit,
aut dignitatem
consequutus fue-
rit, nihilominus
ad propriam cō-
ditionem reuo-
cetur. Quod si
quis eiusdem o-
riginis cum ipso
species ab eo
quasdam acce-
perit, eas ipsas
restituatur. Syno-
psis ibid. ca. 11.
d Feudum licet
non possit alie-
nari inuito do-
mino, tit. de pro-
hibita feudi alie-
nari. si tamen em-
ptor onera su-
stinere velit, quæ
primo feudatario imminebant, emptorem eō casu recte admitti colligunt ex hoc
textu Bartolus, & Angelus, & Corsetus singulari feudum.
e detentatore, in C. Theod.
f munia.
g Co. Theod. eo. tit. l. 15.
h alienigenæ.
i C. Th. eo. tit. l. 16. ostendit autē notitia Romani imperij eos omnes qui in hac lege
enumerantur, licet diuersæ sint functionis, fuisse sub dispositione comitis sacrarum
largitionum.
k Corpus (quod intra collegium gynæciariorum, linteatorum, limfariorum, mo-
netariorum, mulilegalorum.
l Limfariorum, ex C. Th. emendas Cuiac. Lintearij sunt artifices. linteæ vestis: linifa-
rij, linifices, in quibus deest.
m Monetarij, qui monetā cudunt: quod tamen Alciatus non admittit immerito.

b C. Theod. eo. tit. l. 4.

d reprobatione, al. reportatione.

f C. Theod. eo. tit. l. 9.

contuberniorum utilitati a præferre noluerint, suorum
maritorum conditione teneantur. Dat. 4. Kal. Iul. Med.
Valentiniano & Valente AA. Confl.

De Bastagariis.

4. Idem Augusti ad Auxonium P. P.
Vod ad præsens remedium pertinet, quintum c ani-
mal bastagariis pro reparatione d præbeatur. Dat. Id.
Dec. Marcianop. Valentiniano & Valente AA. Confl.

De occultatore gynæciariorum.

5. Imppp. Valentin. Valens & Gratian. Augusti ad
Filematium Com. S. L.
Q Vialiquem ex familiis gynæcij in latebris habere
comperi sunt: quinque librarum auri damno subii-
ciantur. Dat. 12. Kal. Septemb. Cilicæ, Modesto & Arin-
theo Confl.

De occultatore mancipiorum textriui.

6. Imppp. Gratia. Valens & Theo. Augusti ad Eucherium.
V textriui nostri mancipia occultatione c elau-
dit: ternis libris auri pro singulorum hominum sup-
pressionem plectetur. PP. Carthagine, III. Kal. Mart. post
consulat. Auxonij & Olybrij.

De his quæ se monetariis immiserunt.

2. De filiabus monetariorum.

7. Idem Augusti ad Hesperium P. P.
E dicimus ne qua mulier splendidiore gradus mone-
tarij ad hærens consortio, decus nativæ libertatis a-
mittat: quod si qua a hac præceptione statutum nostræ
ferenitatis abduxerit: ea vel legitima admonita conven-
tione discedat, vel si complexui monetarij putaverit in-
hæredum, non ambigat se sibi & liberis præiudicatu-
ram, & eius conditioni esse necendam. 1. Si qua verò
originaria seu colonaria possessionis alienæ, ignaro do-
mino seu sciente, monetario associabitur: hic conuenti
mox iuri agrorum debitas personas retrahere festinent:
vel de cætero sciant repetendi facultatem, silentij sui con-
niventia perdidisse. 2. Sed ut monetario nullam extra-
neam necesse volumus, ita & ex monetario patre susceptas
prohibemus extraneis copulari. Dat. Prid. Idus Mar. Aquil.
post consulat. Auxonij & Olybrij.

De Bastagariis.

8. Idem AAA. Trifolio Com. S. L.

A Eternam fiximus legem, ne vnquam bastagariis mi-
litiam vel suam deferere liceat, vel aliam antequam
eam impleuerint, surreptitia impetratione tentare. Dat.
9. Kal. Aug. Heracleæ, Richomere & Clearcho Confl.

De nauiculis lectione conchylillegulo deputatis.

9. Idem AAA. ad Principium P. P.

S I quis nauiculam functioni muricis & legendis con-
chylis deputatam ausus fuerit v'suprare, duarum libra-
rum auri illatione teneatur. Dat. 6. Kal. Octob. Aquil. Arc.
A. & Bautone Confl.

De sericoblata & metaxa.

10. Imppp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Philome-
tori Com. S. L.

L Otas in posterum sericoblata & metaxa huius-
modi species inferri præcipimus, viginti librarum au-
ri condemnatione proposita his, qui scriinium canonum
tractant prioribus etiam cuiuscunque officij, si statuta cœ-
lestia a quoquam passi fuerint temerari. Dat. 5. Kalend. Iul.
Constantinopol. Arcad. A. VI. & Probo Confl.

De mulilegulis.

11. Imppp. Theod. A. & Valens. Cæf. Maximo
Com. S. L.

M Vrileguli, qui derelicto atque despecto propriæ
conditionis officio, veritis se infulis dignitatum &
cingulis penitus denegatis munisse dicuntur, ad propriæ
artis & originis vincula reuocentur, ab illis autem, qui
rebus eorum videntur inhæsisse, quos in sua origine per-
manere, & solennibus ministeriis inferuire manifestum
est: omnia quæcumque extiterit ex quocunque titulo pos-

sestis, & auratæ sit hic mentio. vtriusque par pretium, libra enim auri tunc libra
vestis erat, ut Vopiscus scribit in Aureliano, & in lege Rhodia, ὁ χρυσὸς τῆς ὀνίας τοῦ
vestis.
m sue sacre vestis. al. tinctione.
n Co. Theod. eo. tit. l. 1.
o Paragaudæ, vestes auratæ, & sericæ auro intextæ, phrygio vel barbarico opere,
pro numero filorum aureorum intextorum, monolores, dilores, trilores, pentelo-
res facit Vopiscus in Aureliano. Onera vocari ab Ammiano refert Petrus Faber. r.
Semeit. 16.
p Additur, muliebres, in C. Th. sed hoc detractum est, quia eas matronis indulge-
bat Iustinianus. l. 2. l. 4. s. eod.
q intextere.
r gynæceis.
s tantummodo.

n sub dispositione comitis largitionum fuerunt gynæciarij, lintearij, linifarij, mo-
netarij.

o Sanguinis, seu originis iure hi pertinebant ad sacras largitiones.

p antea corpus appellauit.

q Dextræ triumphalis absolutio hic & l. penult. C. Theod. de annonis ciuilibus, ni-
hil aliud quam

lessa, antiquis possessoribus restituantur. Quod si alieni-
genæ detentores oneribus conditionis extraneæ malue-
rint subiacere, quam restituere facultates: & futura dein-
ceps agnoscant munera sibi esse subeunda: & de præte-
rito si qua ipsis possidentibus reliqua colligitur, a semet-
ipsis sciant sine aliqua excusatione soluenda. Dat. 17. Kal.
Nouemb. Constantinop. Victore Cof.

De natu ex mulilegula & ingenuo.

12. Idem A. & Cæf. Maximino Com. S. L.
H I qui ex filiabus mulilegularum & alienæ h origi-
nis patribus sunt vel fuerint procreati iura maternæ
cōditionis agnoscant. Dat. 9. Kal. Iun. Theod. A. XI & Va-
lentiniano Cæf. Confl.

De substitutis.

13. Imppp. Theod. A. & Valens. AA. Acacio Com. S. L.
S I quis ex corpore gynæciariorum, vel linteatorum,
vel lymphariorum, monetariorum, vel mulilegulo-
rum, vel aliorum similium ad diuinas largitiones nexu
sanguinis pertinentium, voluerit posthac de suo colle-
gio liberari: non quoscunque nec facile in locum pro-
prium, freti dextre triumphalis absolute, substituant:
sed eos quos omnibus idoneis modis sub ipsis quodam-
modo amplissime tuæ sedis obtutibus approbauerint: ita
tamen, ut is qui ab huiusmodi conditione iuxta formam
cœlitus datam beneficio principali fuerit absolutus, vni-
uersi generis sui profapiam, in functione memorati
corporis permanentem, cum omnibus eius qui absoluit
rebus obnoxiam largitionibus sacris futuram esse nō
dubitet. Dat. 7. Kal. Mart. Constantin. DD. NN. Theod. XI I.
& Valentiniano II. AA. Confl.

De satisfatione.

14. Idem AA.

P Riuate vel linteariæ vestis magistri, thesaurorum
prapostij vel baphiorum ac textrinorum procura-
tores, ceterique quibus huiusmodi sollicitudo committitur:
non ante ad rem sacri ærarij procurandam permit-
tantur accedere, quam satisfationibus dignis eorum ad-
ministratio roboretur: scituri nec prosecutorias quidem
sacras posthac sibi met postulandas.

De natu ex alterutro parente Conchylilegulo.

15. Idem AA.

Q Vi aut patre conchylilegulo geniti probabun-
tur, aut matre, memoratæ adscriptioni obnoxios se
esse non ambigant. Dat. 10. Calend. April. CP. Hierio &
Ardaburo Confl.

De his qui publicis corporibus adscribuntur.

16.

N E quis, ut fit, publicis corporibus adscribatur nisi
urgente necessitate, vel nisi sit ex eo genere & tam
arte quam ærate habilis atque idoneus, actis apud præ-
sidem prouinciæ factis, & esse illum idoneum corpo-
re deponente, rursusque gestis ad nos delatis, ut confir-
mentur diuino oraculo nostro vice probatoria. Qui verò
hæc non seruauerit, neque solatia inde villa percipiet, nec
villum cum collegio commercium habebit, sed grauissi-
mè coercitus exilio perpetuo damnabitur extra prouin-
ciam, eidem pœnis subicitur qui ei opem tulerit hac in
re, & maxime prapostus.

DE VESTIBVS HOLOBERIS ET
auratis, & de intinctione sacri
muricis.

Tit. VIII.

1. Imppp. Valentinian. Valens & Grat. AAA.
Archelao Com. S. L.

VRATAS ac sericæ paragaudas auro intex-
tas viriles prapriatis v'ibus contexere confice-
reque prohibemus: & in gynæciariis tantum
nostris fieri præcipimus. Dat. 5. Non. Iul. Ne-
biodumi. Acc. XV. Cal. August. Martianop. Valentiniano
N. P. & Victore Confl.

riæ, & auratæ sit hic mentio. vtriusque par pretium, libra enim auri tunc libra
vestis erat, ut Vopiscus scribit in Aureliano, & in lege Rhodia, ὁ χρυσὸς τῆς ὀνίας τοῦ
vestis.
m sue sacre vestis. al. tinctione.
n Co. Theod. eo. tit. l. 1.
o Paragaudæ, vestes auratæ, & sericæ auro intextæ, phrygio vel barbarico opere,
pro numero filorum aureorum intextorum, monolores, dilores, trilores, pentelo-
res facit Vopiscus in Aureliano. Onera vocari ab Ammiano refert Petrus Faber. r.
Semeit. 16.
p Additur, muliebres, in C. Th. sed hoc detractum est, quia eas matronis indulge-
bat Iustinianus. l. 2. l. 4. s. eod.
q intextere.
r gynæceis.
s tantummodo.

2. Imppp.

^a al. Habeant.
^b Professorum publicorum is numerus fuit Romae linguae Latinae Oratores 3. Grammatici 10. Graeci, sophistae tres, Grammatici 10. Philosophus unus: Iurisperiti, duo.
^c al. grammatici.
^d gratitatis in
^e Cod. Th. al. gratitatis.
^f Sophistae Rhe-
^g tores Graeci.
^h profundiores,
ⁱ in C. T. Philo-
^j sophia studii &
^k professione an-
^l teponit Iustinia-
^m nus Gramma-
ⁿ tica & orato-
^o ria.
^p Professores
^q iuris duo Romae.
^r fit metio Leon-
^s tij Iurisperiti &
^t professoris in
^u Cod. Theod. &
^v Leonis apud Si-
^w donium.
^x formulas in
^y C. T.
^z Vendere in-
^{aa} uitum cogi pos-
^{ab} se fauore pub-
^{ac} lico & religio-
^{ad} nis, cuius causa
^{ae} & ipsa summe
^{af} publica sit, hinc
^{ag} colligit. adde l.
^{ah} 12. ff. de religiosis:
^{ai} l. 2. ff. qui sunt
^{aj} sui. l. 26. §. de Epi-
^{ak} scopis.
^{al} Professores
^{am} publicorum au-
^{an} ditorum satis in-
^{ao} diceretur fuisse
^{ap} ante hanc legem
^{aq} constare hoc lo-
^{ar} co potest. Iubet
^{as} enim auditoria
^{at} separari, ne di-
^{au} scipuli sibi in-
^{av} uicem obstre-
^{ax} pant, & ne lin-
^{ay} guarum confu-
^{az} sio pmisceatur.
^{ba} l. C. T. l. 14. tit. 12.
^{bb} l. r.
^{bc} in Carruce no-
^{bd} omnibus in vr-
^{be} be permittit, sed
^{bf} ciuili vel mili-
^{bg} tarii dignitate
^{bh} praeditis tantum
^{bi} senatoribus. per-
^{bj} mitterat Seue-
^{bk} rus: vt & pri-
^{bl} uatis Aurelia-
^{bm} nus.
^{bn} n. al. decorati.
^{bo} o militarium
^{bp} dignitatum, in
^{bq} C. T.
^{br} p. vehicula pro
^{bs} carrucis.
^{bt} q. biugis addi-
^{bu} tur in C. T.
^{bv} r. Pars l. 6. de sa-
^{bw} crofand. eccle.
^{bx} f. Quod indu-
^{by} xerant Valenti-
^{bz} nianus, Valens,
^{ca} & Gratian. l. r. C.
^{cb} Th. l. 14. tit. 13. de
^{cc} iure Italico vr-
^{cd} bis Constantinopoli-
^{ce} tanae. Const. l.
^{cf} 1. ff. de censib.
^{cg} r. Constantinopoli-
^{ch} polis praeroga-
^{ci} tiua veteris Ro-
^{cl} mae habet. vide
^{cm} c. 28. synod. Chal-
^{cn} cedon. Pragmat.
^{co} Iustitiani ad Vi-
^{cp} gilium c. vt fabrica. adde Nouell. 131. c. 2. vbi de privilegio Archiepiscopi Constanti-
^{cq} nopolitani.
^{cr} u. Metropoles duae in Syria Phoenice, Berytus & Tyrus: vt in Ponto, Amasia & Ca-
^{cs} sareae: Nouell. 28. vt in Cappadocia, Caesarea & Tyana. Cetera vide apud Cuiac. hic:
^{ct} & quae scripti ad l. 29. in fi. §. de episcop. audientia.
^{cu} x. al. deest.
^{cv} y. I. Traianum quo id Paulus Tyrius arator primus impetravit, auctore Suid. v. Al-
^{cw} ci. l. 4. parergon. cap. 15.
^{cx} z. Canon vrbis Romae erat frumentum, oleum, porcina, bubula, quae confereba-
^{cy} tur a provincialibus populo alendo.
^{ca} a. C. T. l. 14. tit. 13. l. 2.
^{cb} b. al. notitia annonae, sed Nautici, nauicularij & caudicarij sunt.
^{cc} c. curatorum in C. T.
^{cd} d. C. T. l. 13.
^{ce} e. Immunitas frumenti & olei non inferendi impetrata nil il valet. synopsis Basilien-
^{cf} con. 14. tit. 6. sed & de iur. ex tit. l. 2. c. 1.
^{cg} f. al. olei. & sic legitur in C. T.

deferuntur. ¶ Habeat ^a igitur auditorium specialiter no-
strum in his primum, quos ^b Romanae eloquentiae doctri-
na commendat, oratores quidem tres numero, grammati-
cos ^c vt de decem. In his etiam qui facundia grauitatis ^d
pollere noscuntur, quinque numero sint sophistae, ^e &
grammatici aequae decem. Et quoniam non his artibus
tantum adolescentiam gloriosam optamus institui: pro-
fundioris ^f quoque scientiae atque doctrinae memoratis
magistris sociamus auctores. Vnum igitur adiungi cae-
teris volumus, qui philosophiae arcana rimetur. duos quo-
que qui iuris ^g ac legum voluntates ^h pandant: ita vt v-
nicuique loca ⁱ specialiter ^k deputata assignari faciat tua
sublimitas: ne discipuli sibi inuicem possint obstrere
vel magistri: neue linguarum confusio permixta, vel vo-
cum, aures quorundam aut mentes a studio literarum a-
uertat. Dat. 3. Kal. Mart. Constantinop. Theodosio A. XI. &
Valentiniano Coss.

DE HONORATORVM vehiculis,

Tit. XIX.

1. Impp. Grat. Valent. & Theod. Augusti,
Nebrius P. V. 1

MNES ^m honorati ⁿ, seu ciuiliū seu mili-
tariū, ^o vehiculis dignitatis suae ^p, id est ear-
rucis ^q intra vrbē sacratissimi nominis sem-
per vtantur. Dat. 3. Kal. Feb. Constant. Hono-
r. P. & Euodio Coss.

DE PRIVILEGIIS VRBIS CON- stantinopolitanae.

Tit. XX.

1. Impp. Honor. & Theod. Augusti.

VRBS Constantinopolitana non solum iuris
Italici ^s sed etiam ipsius ^t Romae veteris pre-
rogatiua lateretur.

DE METROPOLI BERYTO,

Tit. XXI.

In eadem prouincia possunt esse duae matricēs ciui-
tates. Bart.

1. Impp. Theod. & Valentinianus,
Augusti.

PROPTER multas iustasque causas metropo-
litano nomine ac dignitate ciuitatem ^a Be-
rytum decernimus exornandam, iam suis vir-
tutibus coronatam. Igitur haec quoque me-
tropolitanam habeat dignitatem. Tyro nihil de iure suo
derogetur. Sit illa mater prouinciae maiorum nostrorum
beneficio: haec nostro, & vtraque dignitate simili per-
fruat.

DE CANONE FRUMENTA- rio vrbis Romae,

Tit. XXII.

re. forte quod ē palatio erogaretur: nisi malis palatinos appellare, quod palatinis
darentur. Panum enim alij populares alij militares. l. 7. Cod. Th. de annonis ciuilib.
x. Canonē annonae gratuitaē a Constantino Constantinopolitanis concessit vt §. di-
ximus Theodosius auxit, vt hic l. pen. Cod. Theod. de annon. ciuilib. vt & Martianus, l.
27. tit. prox. vt & Romae, Aurelianus teste Vopisco. quae antea a Traiano & Seuerio
constitutae. y. Abest a C. Th. 2. vide l. vlt. §. tit. prox. a Ad frumenti publi-
ci coemptionē auri statuta erat Constantinopoli quantitas, ei rei perpetuo ita di-
cta destinataque, vt nefas esset eam vrbis praefecto, eam minuire vel in alios vsus
vertere. b. i. 6. i. auri librae, ex T. C. co. tit. l. 3. c. Frumenti coemptio seu vni, vide
Cuiac. l. obseruat. 39. d. l. 2. §. quod de frumentario. §. sin autem. ff. de aduinijs. verum.
e. Frumentum publicū ita emebatur. Pecunia ex arca frumentaria promebatur:
testatō mancipibus, hoc est, pistioribus mutui nomine, hoc est in antecessum daba-
tur. Inde frumento ita coempto, pistores vel frumentū vel panes reddere cogeban-
tur. f. i. pistioribus. vt l. 1. §. e. g. mutuū hic pro motuum dixi, in l. 15. §. 6. ff. locati.
h. sed & i. vide l. 2. §. de apparitorib. Praef. vrbi. k. inquietare, in C. T. l. Pena
haec est P. vrbi frumentariam pecuniam in alios vsus vertentis, vt in duplū teneat-
tur: & in id quod ex ea pecunia lucri fecit. m. vide quae notati ad l. 14. ff. peculatus,
accre-

g. Abest a C. T. & quib. al. lib.
h. al. xvi. i. Martij. k. C. T. l. 1. §. 1.
l. Hec quoque constituitur ex §. 6. c. reiectis multis & truncatis constitutionibus coagmenta-
ta est, extant in C. T. l. 14. tit. 13. l. vlt. §. deinceps vbi §. ad l. 1. §. tit. l. 1. §. 1.
m. Canon praedictis Romanis impositus mutari non potest.

Nauta debet confiteri se recepisse species incor-
ruptas. Bart.

1. Impp. Valentinianus, Valens & Grat. Augusti, ad
Iulianum PF. annona.

AVTICI ^a apud praesidium ^b aut magistra-
tuum acta confiteantur incorruptas species
suscepisse, eorumque apud quos deponitur
ista testatio, praesens aspectus probet nihil in
his esse vitij, quod eo tempore quo ad sacrae vrbis por-
tum peruenit, praefecturam iugiter obseruare praee-
ptum esset. Dat. 18. Kal. Iul. Remis, Gratiano A. I. & Daga-
laido Coss.

2. Impp. Arcad. & Honorius, Augusti ad
Senatum.

SI quid ^c frumenti vel hordei ^d vrbicarij canonis remis-
sione indultum est speciali beneficio: contra com-
mum publicum ^e rescripta ^f elicita non valeant. Dat. 17.
Kal. Maij, Med. Caesario & Attico Coss.

3. Idem Augusti Messala P. P.

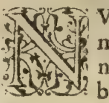
NEminem ⁱ patimur in mutando ^m canone vrbis Ro-
mae nostrae clementiae beneficium postulare, sed et-
iam ea rescripta quae quoquo modo potuerint impetrari,
suscipi non sinimus. eos vero qui contra haec fecerint, in
duplum retinendos esse decernimus. vicarios, quinetiam
ceteros iudices (nisi deinceps ab usurpatione vrbicarij
canonis abstineant) deportationis poena detineri: prima-
tes officiorum capitali supplicio subiugari perpetua au-
ditoritate sancimus.

DE FRUMENTO VRBIS CON- stantinopolitanae,

Tit. XXIII.

Quod debet dari in pane, non debet solui in frumento,
Bart.

1. Impp. Honorius & Theodosius, Augusti.
Vrso P. V. 1

VLLI ^r ne diuinae quidem domui nostrae fru-
mentum ^t de horreis publicis pro annona pe-
nitius praebetur: sed integer canon mancipi-
bus ^u consignetur, annona in pane cocto do-
mibus exhibenda, ita enim debet canon ab inclitae me-
morae Constantino ^v praestitus, necnon a diuo pietatis
nostrae auo ^w Theodosio ^x auctus, expendi: quoniam cre-
scit inopia, si frumenta quae pro annona tribuuntur ^y,
ad vsus alios deputata cognoscantur. cogentur enim de
publico sibi emere, quae aliis vendere potuissent. Dat. 10.
Kal. Augusti. Constantinop. Theodoro A. VII. & Palla-
dio Coss.

Quantitas statuta ad emptionem frumenti, non potest mi-
nuī, nec ad alios vsus conuerti. Bart.

2. Impp. Theod. & Valentinianus, Augusti
Leontio P. V.

AVRI ^a statuta quantitas ^b ad coemptionem ^c frumen-
tariam perpetuo sit dedicata ^d: nec liceat cuiquam
post administrationem vrbicariae potestatis perceptam,
aliquid ex eadem summa minuire, vel ad quoscunque al-
ios vsus conuertere: sed sub gestorum testificatione cer-
tum fiat & quod mancipibus ^e mutui ^f nomine datum est,
& ^g quod ab ipsidem sit excepta omni coactione ^h soluenda.
cum autem qui hanc formā ausus fuerit inquinare:
^k quantitatem in qua suam calliditate exercuerit, in du-
plū ^l redhibere iubemus: & quicquid ex praedicta ratione

re. forte quod ē palatio erogaretur: nisi malis palatinos appellare, quod palatinis
darentur. Panum enim alij populares alij militares. l. 7. Cod. Th. de annonis ciuilib.
x. Canonē annonae gratuitaē a Constantino Constantinopolitanis concessit vt §. di-
ximus Theodosius auxit, vt hic l. pen. Cod. Theod. de annon. ciuilib. vt & Martianus, l.
27. tit. prox. vt & Romae, Aurelianus teste Vopisco. quae antea a Traiano & Seuerio
constitutae. y. Abest a C. Th. 2. vide l. vlt. §. tit. prox. a Ad frumenti publi-
ci coemptionē auri statuta erat Constantinopoli quantitas, ei rei perpetuo ita di-
cta destinataque, vt nefas esset eam vrbis praefecto, eam minuire vel in alios vsus
vertere. b. i. 6. i. auri librae, ex T. C. co. tit. l. 3. c. Frumenti coemptio seu vni, vide
Cuiac. l. obseruat. 39. d. l. 2. §. quod de frumentario. §. sin autem. ff. de aduinijs. verum.
e. Frumentum publicū ita emebatur. Pecunia ex arca frumentaria promebatur:
testatō mancipibus, hoc est, pistioribus mutui nomine, hoc est in antecessum daba-
tur. Inde frumento ita coempto, pistores vel frumentū vel panes reddere cogeban-
tur. f. i. pistioribus. vt l. 1. §. e. g. mutuū hic pro motuum dixi, in l. 15. §. 6. ff. locati.
h. sed & i. vide l. 2. §. de apparitorib. Praef. vrbi. k. inquietare, in C. T. l. Pena
haec est P. vrbi frumentariam pecuniam in alios vsus vertentis, vt in duplū teneat-
tur: & in id quod ex ea pecunia lucri fecit. m. vide quae notati ad l. 14. ff. peculatus,
accre-

- a excreuerit.
b Lucrum, assumit naturam ipsius capitalis. *Corsetus singulari lucrum.*
c fomitem in C.T.
d C.T. cod. tit. l. 10.
e ciuicas, in C.T.
f vitium, in C.

*T. quib. li. ma
nu. quod magis
probat Cuiac.
g l. 2. in princ.
cod. l. 27. de fru-
mento Alex. vide
Paponem 3. No-
tar. 8. c. 2. des le-
tres de jief, folde
C. asigat.
h Martianus. A.
Tatiano. P. P. Ita
legitur apud Cui-
acium.*

i l. 1. s. cod. Ca-
no. annona gra-
tuit. in huc mo-
dum auctus a
Martiano, huius
legis auctore,
vt diximus. De
quantitate Ca-
nonis a Cōstan-
tino & Theodo-
sio cōstitut. scri-
psi ad l. 1. s. cod.
frumento vrbis Cō-
stantinopolis.

k Iuniarum.
l Panibus pub-
licis nomē im-
periale seu im-
peratoris impri-
mi consuetū ex
hoc loco quidā
notant.

m Tessera no-
mine, quā per
Gracē appellat-
ur, & peteu-
ma, & patape-
teuma Cuiac.
hic. Quidā le-
gunt, periteu-
matis, al. perit-
seumatis. vide
Alciat.

n sublimissima,
& postea prae-
fatura.
o commodū.
p *cod. l. 1. s. de
vrbis Eclog. li.
54. tit. 27. vide
Novel. de prae-
re populis. c. 4.
& 5. Petri Gre-
gorium 15. syn-
tagmati 25. ad-
de l. 5. s. ff. de li-
beris agnos. c. 15.
scripsi etiam ad
legem xij. tabu-
larum.*

q In C. T. legi-
tur, non inuali-
dis. *rebus. Cont.
r C.T. l. 1. s. 1.
f Cunctis affa-
tim, in C. Th. &
quib. lib.*

r Cuius licet,
medicantes, qui
fani simul & an-
nis vegeti, per-
uestigatos in pu-
blici adduce-
re, ac tales esse
probare: vt si
quis seruus esse
deprehensus fue-
rit, in suā enim
potestatem re-
digat: sin liber
domino nihil
ominus, aduer-
sus eum qui ce-
lauit vel corrup-
pit actionibus
falsis. *Synopsis
ibid. fit & eius
rei mentio No-
uella de Quæsto-
re.*

u atque ea, in
C.T.
x l. 2. s. de nauib. non excus. *Y. C.T. l. 2. s. 1. de alio Tyberis adde Pragm.
Iustiniani C. 35.
14. 20. 1.*

y De Canone populi Romani & Constantinopolis, vt quid ex tota Agypto Alexandriam conueheretur, ita
anaretur, excuteretur, adnecteretur.

z al. decretū elogij de, &c: sed perperam: est autem epistologia mōtus eius qui
in Alexandria frumento suscipiendo & exutiendo prepositus est: zygostatem
verō eius qui admetiendo, vt recte hic explicat Cuiac. adde l. 3. ff. ad l. 1. s. de annona

accreuerit^a, ad^b cumulum eiusdem auri quantitatis &
frumentarij tituli firmiter^c redundare: legisque huius te-
norem aeneis tabulis incidi. Dat. 5. Kal. Decemb. Constan-
tin. Ariobindo & Aspare Coss.

DE ANNONIS CIVILIBVS,

Tit. XXIII.

*Annona ciuiles non dantur pro titulis in dignitatibus, sed pro
meritis. Bart.*

1. Imppp. Theod. Arcadius & Honor. AAA.
Proculo P.V.^d

ANNONAS publicas^e non tam titulis dignita-
tum, quam singulorum virorum^f meritis at-
tributas diui Constantini liberalitate satis cla-
ruit. Ideoque nihil ex his scholarum nomine
vindictur: sed pro^g vniuersi cuique merito, quā sunt con-
cessa, seruentur, vt quicunque perceptarum annonarum
emolumenta vel in hæredes proprios iure sanguinis trans-
fuderunt, vel in extraneos distractionis titulo transcripse-
runt, maneat quod gestum est, vel hæreditatis merito, vel
alienationis arbitrio. Dat. 7. Kal. Iul. Constantinop. Arca-
dio A. II. & Rufino Coss.

2. Imppp. Theod. Arcad. & Honor. Augusti.
Entum^h viginti quinque modios frumenti, præter
solutum canonem, per singulos dies de præsentis sex-
ta indictione ex die Kalend. Ianuarijⁱ nomine^j parape-
teumatis^m de horreis publicis huius almæ vrbis, insita
nostræ pietatis liberalitate tribuimus, datis sacris apici-
bus adⁿ sublimissimam quoque per Orientem præfectu-
ram, quibus possit & modum^o nostræ donationis agno-
scere, & incunctanter præbere quæ iussimus: quam mo-
diationem iugiter & in perpetuum ciuibz nostris debe-
re conferri, valitura in æuum hac lege sancimus.

DE MENDICANTIBVS

validis^q.

Tit. XXV.

1. Imppp. M. Gratian. Valent. & Theod. Augusti ad
Seuerum P.V.^r

VNCIS^s quos^t in publicum quæstum in-
certa mendicitas vocauerit, inspectis, explo-
retur in singulis & integritas corporum, &
robur annorum: atque^u inerti^vbus & abque
vlla debilitate miserandis necessitas inferatur, vt eorum
quidem quos tenet conditio seruilis, proditor studiosus
& diligens dominium consequatur: eorum verò quos
natalium sola libertas persequitur, colonatu perpetuo
fulciatur quicquid huiusmodi lenitudinem^x prodiderit
ac probauerit: salua dominis in eos actione, qui vel late-
bram fortè fugitiuis, vel mendicitatis subeundæ consi-
lium præstiterunt. Dat. 12. Kal. Iul. Patavi, Antonio & Sya-
grio Coss.

DE NAVTIS TYBERINIS,

Tit. XXVI.

*Qui nauem Tyberinam habet, onus publicum cogitur suscipere,
nec ullo privilegio excusatur. Bart.*

1. Impp. Valent. & Valens Augusti ad Sym-
machum P.V.^y

VI nauem Tyberinam habere fuerit osten-
sus: onus^z reipublicæ necessarium agnoscat.
Quodcumque igitur nauigium in alueo^z Ty-
beris inuenietur, competentibus & solitis ob-
sequijs mancipetur: ita vt nullius^b dignitas aut privilegium
ab hoc officio vindictur. Dat. 8. Id. Octob. Altini, diuo Iou-
uiano & Varroniano Coss.

DE FRUMENTO ALEXAN-

drino.

Tit. XXVII.

1. Impp. Honor. & Theod. Augusti Anthe-
mio P.P.^z

Nastimatione frumeti quod ad ciuitatem A-
lexandriam^a conuehitur, quicquid de critho-
logia^a & zygostati^a in unere, & pro nauclerorū
tuenda substantia eminentia tua disponat: pro-
prie^c de nauib. non excus. *Y. C.T. l. 2. s. 1. de alio Tyberis adde Pragm.
Iustiniani C. 35.
14. 20. 1.*
d De Canone populi Romani & Constantinopolis, vt quid ex tota Agypto Alexandriam conueheretur, ita
anaretur, excuteretur, adnecteretur.
e al. decretū elogij de, &c: sed perperam: est autem epistologia mōtus eius qui
in Alexandria frumento suscipiendo & exutiendo prepositus est: zygostatem
verō eius qui admetiendo, vt recte hic explicat Cuiac. adde l. 3. ff. ad l. 1. s. de annona

l. s. ff. ad municipal.
annonis ciuilibz.

f nauclerorum.

g. C.T. l. 2. s. 2.

h l. 1. s. de

i Vide Alciatum hic, & Cuiacium, qui interpretatur, superero-
gationes.

k Castato (hoc vocabulum feramus, qui Osca & Langobardica iam pridem voca-
bula hoc seculo latinis permisceri sinimus), nomine, castati effectum: Castatis
statuto nomi-
nibus: officia-
lium, castati in
cōtinenti ipsos
officiales, hinc
notat Corsetus
singulari, Offi-
cialis.

l al. Alexandri-
nis. Quod ad A-
lexandrinā cu-
riam^j, de qua
hic attinet, ea a
Seuero institu-
ta est. Spartia-
nus, Alexandri-
nis ius Buleuta-
rum dedit, qui
sine publico cō-
silio, ita vt sub
regibus ante vi-
uebat, vno iudi-
cis est Iuridi-
cus Alexandriæ
contenti, quem
Cæsar dedif-
set.

m qui Archi-
gerontes. vide l.
Archigerontes. s.
de episcop. aud.
n C. Theod. l. 4.
27. 2.
o al. nabigitiū.
p Respublica
in eo compa-
ratur pupillo
vel adolefcen-
ti. l. 3. s. cod.
q Tacitam hy-
pothecam Res-
publica non ha-
bet: nisi ex pri-
uilegio. l. Anio
chenus ff. de reb.
aut. iud. vid. Cui-
ac. 2. obseruat.
24. in fi. An Res-
publica loco pri-
uatorū habeda.
vide Forner. 2. se-
lect. 22.
r vos successi-
stis.
s eo quod.
t Hypothecam
Respublica nō
habet nisi ex pri-
uilegio. vt hic
& l. Aniochen-
sum. ff. de reb.
aut. iud. c. 1. s. de
fiscis semper. l.
Anfertur. s. fi-
fisc. ff. de iure
fisc. Deterior ea
re conditio est
Reipubl. quā
fisci. dixi ad l. 4.
3. de fide & iure
hæstæ.
u Remplicā
& fiscum Ac-
curtus hic con-
fudit male.
x Retituitur
Respublica vt
pupillus. l. 4. s. ex
quib. causis ma-
iores. l. 1. s. de of-
ficio eius qui vi-
cem alicuius iud.
obtinet. l. 9. ff. de
appellat. vide Cui-
ac. l. 1. s. 1. s. 2.
y al. de fi. al.
pupillum.
z collapso.
a Arcas do-
morum vacuas
occupare fisco
licet. quod &
Vespasian. per-
misi auctore Sue-
tonio & Victore.
adde l. 7. ff. de of-
f. pref.

DE ALEXANDRIÆ P.R.I. matibus^m.

Tit. XXVIII.

1. Impp. Theod. & Valentin. Augusti Isidoro
præfecto prætorioⁿ.

REPORATOS ciuitatis Alexandrinæ, repurgan-
di fluminis onere liberamus: & pro tenore di-
spositionis tuæ quadringentos solidos ex di-
nummio vectigali memoratæ ciuitatis præ-
commodari decernimus, ita vt ex titulo nauium^o modis
omnibus repensetur. Dat. prid. Non. Iun. Constantinop.
Isidoro & Senatore Coss.

DE IVRE REIPUBLICÆ,

Tit. XXIX.

*Sententia lata contra ciuitatem indefensam, est ipso iure
nulla. Bart.*

1. Imp. Antoninus A.

I quid aduersus rempublicam indefensam^p,
in ea specie in qua neque defensores creati
uerint, neque vt crearetur placuit, statutum
est: actionibus eius nihil est præiudicatum.

2. Idem A. Phorodio & alijs.

AN^r respublica, in cuius locum successistis^q, ideo
quia^r satisfecisse debito vos proponitis, ius pigno-
ris in eo fundo habeat, apud suum iudicem queritur. si
enim neque^s beneficio sibi concessio id ius nata est, ne-
que specialiter in obligatione pignoris sibi prospexit: cau-
sa eius non separatur a cæteris creditoribus qui habent
personalem actionem.

3. Imp. Alexander A.

Remplicam^u, vt^v pupillam^w extra ordinem iu-
uari moris est.

4. Impp. Dioclet. & Maximinian. AA.

SI secundum legem ciuitatis respublica cuius memi-
nistis, ruina collapsis^x ædificiis tuis distraxit aream^y:
nihil contra huius legis tenorem rector prouinciæ fieri
patietur.

DE ADMINISTRATIONE^b RE- rum publicarum,

Tit. XXX.

1. Imp. Philippus A. Crescentiæ^c.

VNDVM vectigalem^d, si suis quibusque tempo-
ribz debita quantitates inferantur, inuito pos-
sessore auferri non posse manifestum est.

2. Impp. Dioclet. & Maximinian.

Augusti & CC.

Contra^e eos qui rempublicam administrantes, per
officij necessitatem sub conditione relicti fideicom-
missi satis accipere debuerunt: quanti reipublicæ inter-
est satis non [esse] acceptum, dirigendam esse actionem
perspicitis^f.

DE VENDENDIS^g REBVVS

ciuitatis,

Tit. XXXI.

b administratoribus.

c Crescentio.

d Vectigalem seu Emphyteuticariū fundum Respublica auferre emphyteutica-
rio non potest, nisi per triennium cessauerit in soluendo canone. l. 2. s. eo. de iure em-
phy. de agri vectigalibus. vide l. 1. ff. si ager vectigalis.

e Extat in l. vlt. s. vt in possess. legat.

f prospicitis.

g vide Cuiac. 2. obser. 24.

a vide Cuias. hic, qui multis rationibus legendum esse scalis ostendit. al. calculis. quidam emendant cellulis, in li. Aure. & Dian. scholis. Scalæ autem maritimi tractus fuisse Constantinopoli, vide Nouell. 69.

b Cyziceni. al. Tyzinceni. al. Ticceni. al. Ticcenni. meminit æcorum Cyzicorum Vitruvius 6.

c producere.

d quacunque

e sustineant.

f Aquam venalem esse in vrbe execrabi-

le. venalis vi-

detur, si ciues

ad reparatione

aquæductus cõ-

ferre tenentur.

g al. Adamantio P. I. rectius.

h Aquæducti-

bus aurum de-

putatum, in a-

lios vsus verti

non debet, l. 7.

3. eod.

i representa-

re, in quibus co-

dicib.

k Ad aquædu-

ctum aurum

seruandum, spe-

cialis arcarius

fuit Constanti-

nopoli.

l Ad aquædu-

ctus pecuniam

largiebantur,

vt sapius Con-

sules. l. 2. l. 3. de

consulib.

m al. Sporatio.

n inuestigare.

o Fontes pub-

lici priuatorũ

rescripto prin-

cipis fieri non

possunt: facti

reuocantur, vt

hic, vsus tamen

ex publico fon-

te concedi po-

test. l. 4. 3. eo.

p & quid.

q Rescripta

aduersus vili-

tatem publicã

nullius sunt

momenti. l. 2. 3.

de nauib. non ex-

cusi. l. 2. 3. de ca-

none frumenti

vrbe. Romæ.

r quamlibet

dignitatem pre-

tendant. Cuias.

f itenuiores

& diminutes

aquæductus, vt

l. 1. 3. de defensor.

ciuit. l. 3. C. Th. de

ind. deb. August.

7. de ciuit. 4. Al-

ci. hic muscular-

ios legendum

putat. & ita quo

que legit Ha-

lander.

u l. 7. in pr. 3. eo.

z al. paralogi.

Paragogi,

minuscularii a-

quæductus: de

quibus supra.

x d. l. 1. 3. eo.

y Idem scribit

Cassiodor. lib. 5.

c. 38. Cont.

z ὑδρομολων.

Molas aquæ

fuisse apud ve-

teres hoc ex lo-

co satis constat,

vt ne trullati-

les tantum fuis-

se quis existi-

met. Porro A-

quatium mola-

rum aliæ publi-

cæ aliæ priuæ,

l. 4. C. Theod. de

canone frum.

vrbe. Romæ. vide

Cassiodorum 3.

vbi scribit dili-

genter esse conseruandas aquarum formas, propter aquæ molas.

a aquariola, vt etiam legit Pyrrhus: sed rectior est excusa lectio.

b l. 6. in fi. 3. eod.

c In manu, principis nomine, aquarii signabantur: vt hic, ita tyrones & fabricen-

ses. l. 3. 3. de fabricensib.

d aduersus, sed male.

sis scalis^a huius inclytæ vrbis, & ex operariis qui Cyzice-
ni^b dicuntur, ad refectionem eiusdem aquæductus pro-
cedere. c Illo videlicet obseruando, vt nemo eorum qui
||lius|| aquæ possident, quancunque descriptionem^d susti-
neat. e nam execrabile viderur, domos huius almæ vrbis
aquam habere venalem.^f

*Præfectus conuertens aurum aquæductui deputatum ad aliud
opus, de suo rescire tenetur. Bart.*

8. Imperator Zeno, Augustus ad Aman-
tium^g P. V.

HAc lege sancimus, vt si quis amplissimam præfectu-
ram gubernans, aurum^h aquæductui deputatum, ad
alterum quodlibet opus non aquæductibus vel aquæ pu-
blicæ competens, extruendum, vel curandum putauerit
conuertendum: de suis facultatibus eandem summam a-
quæductus titulo repensare cogatur. i Separatus verò ar-
carius^k aurum aquæductus suscipiat gloriosissimorum
consulum^l liberalitatē, vel ex aliis titulis ad aquas publi-
cas pertinentibus collectum, vel postea colligendum.

*Fons publicus ab initio, vel ex postfacto publicus effectus,
vsui priuatorum non applicatur, etiam ex rescri-
pto super hoc impetrato. Bart.*

9. Idem A. Poratio.^m

Diligenter inuestigariⁿ decernimus, qui publici ab
initio fontes, o vel cum essent ab initio fontes priua-
ti, postquam publicè vsum præbuerunt, ad priuatorum
vsum conuerſi sunt, siue sacris apicibus per surreptionem
impetratis, ac multo amplius si auctoritate illicita, nec
appetito colore sacri oraculi huiusmodi aliquid perte-
natum fuisse dignoscitur: vt ius suum regie ciuitati ressi-
tuatur: & quod^p publicum fuit aliquando, minimè sit
priuatum, sed ad communes vsus recurrat: sacris oraculis
vel pragmaticis sanctionibus aduersus^q commoditatem
vrbis quibusdam impertitis, iure cassandis, nec longi tem-
poris præscriptione ad circumscribenda ciuitatis iura
profutura.

10. Idem A. Pontio.

Decernimus, ne quid à quacunque persona qualibet
dignitate prædita contra minuscularios^r aquædu-
ctus vel fontes publicos qui ad aquæductus conſuunt,^s
pertentetur. Sed & si quis clam vel palam, auctoritate
confusus, de iisdem paragogiis^t, vel fontibus aquam tra-
duxerit, vel clandestinis infidiis fortè surripuerit, publicis
aquæductibus eam restituere compellatur. ¶ Hoc etiam
præcipimus, ne in posterum à quolibet iuxta^u eosdem
aquæductus plantari qualescunque arbores possint, ne ex
stirpibus labefactentur parietes aquæductuum^v: quod
antiquis etiam constitutionibus interdictum esse digno-
scitur: scientibus vniuersis, quod in posterum super huius-
modi commissis suburbanum, vel prædium, vel bal-
neum, vel aquæ^w mola^x, vel hortus, ad cuius vsum aqua
publica fuerit deriuata, vel si quid ex his iuxta aquæductũ
positum, ad eum pertinet qui plantauit arbores aquædu-
ctibus noxias, ad quemcunque pertineat locum, vel ho-
minem, vel domum, proſcriptionis titulo subiacebit, &
fisci iurib. vindicetur: nulli super huiusmodi pœna nec
per sacros apices venia tribuenda. ¶ Vniuersos autem a-
quarios,^b vel aquarum custodes, quos hydrophylacas no-
minant, qui omnium aquæductuum huius regie vrbis
custodes deputati sunt, singulis manibus^c eorum felici
nomine pietatis nostræ impresso signari decernimus: vt
huiusmodi adnotatione manifesti sint omnibus, nec à
procuratoribus domorum, vel quolibet alio ad vsus^d a-
lios auellantur, vel angariarum^e vel operarum nomine
teneantur. Quod si quem ex hisdem aquariis mori con-
tigerit, eum nihilo minus qui in locum defuncti sutro-
gatur, signo eodem notari præcipimus: vt militiæ quo-
dammodo sociati, excubiis aquæ custodiendæ incessanter
inhæreant: nec muneribus aliis occupentur.

e Angariæ hic separantur ab operis. Angariarum nomen latius patet quàm ope-
rarum. opère, angariæ quædam sunt: opère, opera corporalia Galli. Corneus. adde l.
vnic. 3. ne opère à collectoribus exigantur.

f ¶ Seruio P. P.

g in iudicio. h l. 3. 3. ed. i cõfenserint. k atque. l Gladiatores, novop. x. l. 3.

*De fonte vel aquæductu publico non licet aquam derivare
nisi per principis rescriptum concedatur. Bart.*

I. I. Imp. Anastasius A. Seruo^f P. P.

Diuinam dispositionem ab inclytæ recordationis prin-
cipe Theodosio super his qui aquam sibi de publi-
cis aquæductibus seu fontibus præberi desiderant, pro-
mulgatam, hac etiam lege in sua firmitate durare ian-
cimus: quatenus nemo vel in hac sacratissima ciuitate,
vel in prouinciis sine diuinis apicibus de sacro epistola-
rum scrinio more solito edendis, & iudicio^g tuæ celsitudi-
nis, vel aliis quorũ interest, intimatis vel intimandis, h a-
quam de publico aquæductu seu fonte trahere permittat-
ur: his quicumque nostra iussa violauerint, seu violare
conceſſerint^h, denarum librarum auri condemnatione,
aliæque^k grauissima indignatione feriendis.

DE GLADIATORIBVSⁱ PENI- tus tollendis^m,

Tit. XLIII.

I. Imp. Constantinusⁿ A. Maximo P. P.

RVENTA^o spectacula in otio^p ciuili & do-
mestica quiete non placent: quapropter om-
nino gladiatores esse prohibemus. PP. Beryti,
Kal. Octob. Paulino & Iuliano Conſl.

DE VENATIONE^q FERARVM,

Tit. XLIII.

I. Imp. Honor. & Theod. AA. Mauriano Com. Domestic.
& vices agen. Magist. milit.^r

CCIDENDORVM leonum^s cunctis fa-
cimur potestatem, neque aliquam finimus
quenquam calumniam formidare. Bestias^t
autem quæ ad comitatum ab omnibus limi-
tum ducibus transmittuntur, non plus quam septem^u
diebus intra singulas ciuitates derineri præcipimus: vio-
latoribus eorum quinas libras auri fisci iuribus^v illatu-
ris. Dat. 13. Kal. lun. Constantio & Constante VV. CC. Cõf.
& Dat. 5. Kal. Octob. Constantinop. DN. Honor. A. XI. &
Constantio II. V. C. Conſl.

DE^y MAIVMA^z,

Tit. XLV.

I. Imp. Arcad. & Honor. AA. Cæsario P. P.^a

LEMENTIÆ nostræ placuit, vt maiu-
mæ prouincialibus lætitiæ reddatur: ita ta-
men, vt seruetur honestas^b, & verecundia
castis moribus perseueret. Dat. 7. Kal. Maij,
Constantinopol. Arcad. I V. & Honor. III.
AA. Conſl.

VT ARMORVM^c VSVS INSCIO principe interdictus sit,

Tit. XLVI.

Nulli licet arma portare sine principis licentia. Bart.

I. Imp. Valentinianus & Valens AA. ad Bulepho-
rum Conſ. Campaniæ.^d

VLLI prorsus nobis insciis atque inconsul-
tis quorumlibet armorum mouendorum^e co-
pia tribuatur. Dat. 3. Non. Octob. Altini, diuo
Iouiano & Varroniano Conſl.

das autem fuisse ludum quod mense Maio ludibundi, Hostiam maritimam vrbe
oppugnat, & sese in aquas marinas deiiceret. Alii maiimã Sytiacẽ aquã significa-
ri feribut. a C. T. 15. 6. 1. b potestas, & honestas. c Armorũ vsus inscio principe
subditis interdictus est. Non. 3. Synes. in epist. Valer. 6. Cic. Verrina de suppliciis. adde l.
3. vers. eadem lege. ff. ad l. lul. maiest. l. 1. ff. ad l. lul. de vi publica. d C. T. 15. 15. 2.

OO ij

a *pac. lib. 32. tit. 1.*
 b Agricolam duarum conditiones hic adferuntur. Alii, censitales, coloni.
 c Censiti, qui & capite censui à Iuliano in Nouellis dicuntur & tributarii, sunt censibus quasi adscripti, siue adnotati, qui capitis censum præstant, & si quidem serui sunt. Coloni verò, qui liberi sunt, terræ tanquam domini habentur: & tantum doming

terre redditus
 certos ac pen-
 siones præstant
 in pecunia vel
 in speciebus
 pro solo. Cuiac.
 hic, *ad l. 1. §. 1.*

d C. T. 1. 1. 1. 4.
 e rationibus
 legit Cuiac.

f *συλλογῆς καὶ λογισμῶν* memi-
 nit author sy-
 nopseos 55. tit. 1.
 e. r. collectionis
 & rationum, vt
 hic, videantur

Græci rationi-
 bus legisse: nō,
 rationibus, hac
 sententia: vt ne
 agricola colligendi

fructibus aut rationi-
 bus occupatus
 ad extraordina-
 ria onera tra-

hatur.
 g hoc est, ne-
 cessariis occu-
 pationibus de-
 tinentur, Syno-
 psis ibid.

h C. T. 1. 3. 10. 1.
 i C. T. 1. 1. 1. 12.
 k vide l. 1. §. 1.

l glebz, in C.
 Th.

m obseruare.
 n C. T. 1. 1. 1. 14.
 o Pro colonis

(hi Græcis *ἀπο-
 γοῖ*) munia fun-
 ctionum à do-
 minis exigun-
 tur, *synopsis ibi.*

c. 4.
 p l. 1. §. 10.
 q censos, in C.
 Th.

r actores, in C.
 Th.

f Dominus p
 colono vel ad-
 scriptitio con-
 ueniri non po-
 test. adde quæ
 scripti de clari-
 gatione ad l. 12.
 §. de omni agro
 deserto.

t Coloni redi-
 tus certos &
 pensiones do-
 mino terræ
 præstant in pe-
 cunia vel in
 speciebus pro
 solo, l. 8. l. 30. l.
 penult. infra co-
 dem.

u Id est, *συγ-
 γῆς*. Cuiac.

x Vendi ori-
 ginarii, & cen-
 siti serui ab-
 que terra non
 possunt. Reipu-
 blicæ enim in-
 terest vt cen-
 si terra sue ad-
 hæreant. adde
 l. 112. ff. de lega-
 tio 1.

y Censiti, &
 rustici ab ori-
 ginariis diffe-
 rentia.

z vide l. 12. §.
 eod.

a illufio.

b originarios.

c agitatum.

d Ementis cen-
 situ abq; terra,
 pœna est pretiū
 amittere. Simi-
 lis pœna in eo
 qui prædium
 dominicum e-
 mit dempto
 cauone, adde l.
 7. §. de fundis

DE AGRICOLIS, ET CEN- sitis, & colonis,

Tit. XLVII.

De operibus extraordinariis.

1. Imp. Constantinus A. ad Æmilianum P.P.

Nuquam rationibus vel colligendis frugibus insistentes agricolæ ad extraordinaria onera trahantur: cum prouidentia sit, opportuno tempore his necessitatibus satisfacere.

De alienatione.

2. Imp. Constantinus A. ad Dulcitium Conf. Æmilie.

Si quis prædium vendere voluerit, vel donare: retinere sibi transferendos ad alia loca colonos priuata pactio- ne non possit. Qui enim colonos vtiles credunt: aut cum prædium eos tenere debent, aut profuturos aliis derelin- quere, si ipsi prædium sibi prodesse desperant. Dat. 3. Kal. Maij, Med. Constantio A. IX. & Iuliano C. II. Conf.

De mancipiis vagis.

3. Imp. Valentinus & Valens Augusti, Fauentio Vic. Italiae.

Visquis ex desertis agris veluti vagos seruos libe- ralitate nostra fuerit consecutus: pro fiscalibus pen- sationibus ad integram terræ professionem, ex qua vi- delicet serui manare videntur, habeatur obnoxius, id etiā circa eos obseruari volumus, qui ex huiusmodi fundis seruos ad possessiones suas transire permiserint. Dat. Pri. Kal. Aug. Med. Valentinus & Valente AA. Conf.

De functionibus.

4. Idem AA. ad Modestinum.

Hic penes quos fundorum dominia sunt, pro his co- lonis originalibus, quos in locis eisdem censitos, esse constat, vel per se vel per exactores proprios rece- pta compulsionis sollicitudine, implenda munia functio- nis agnoscant. Sanè quibus terrarum erit quantalacunque possessio, qui in suis conscriptis locis proprio nomine li- bris censuatis detinentur: ab huiusmodi præcepti com- munionem discernimus, eos enim conuenit propriæ com- missos mediocritati, annonarias functiones sub solito exactore agnoscere. Dat. Kal. Maij, Constantinop. Gratia- no A. & Dagalaifo Conf.

Quid dominus prædiorum præstat.

5. Idem AA. ad Oricum P.P.

Domini prædiorum id, quod terra præstat, accipiat: pecuniam non requirant, quam rustici optare non audent: nisi consuetudo prædij non exigit.

De adscriptitiis, colonis, vel inquilinis reducendis.

6. Idem AA. & Gratia A. ad Germanianum.

Omnes omnino fugitiuos adscriptitios, colonos vel inquilinos, sine vilo sexus, muneris, conditionisque discrimine, ad antiquos penates, ubi censiti atq; educati natiq; sunt, prouinciis præfidentes redire compellant.

De alienatione.

7. Idem AA. ad Maximum.

Quemadmodum originarios absque terra, ita rusticos censitosque seruos videri omnifaria nō licebit. Neque verò commento fraudis id vsurpet legis illud, quod in originariis sæpe est actitatum, vt parua por- tione terræ emptori tradita, omnis integri fundi cultura adimatur: sed cum soliditas fundorum vel certa portio ad vnumquemq; perueniat, tanti quoque serui & originarii transeant, quanti apud superiores dominos & posseditores vel in soliditate vel in parte maserunt: & emptor pretij quod dederit, amissum existimet: nihilo minus venditori ad repetendos seruos cum agnatione eorum vindictio- ne concessa. & si aliqua deniq; ex causa dissimulauerit le- gis vsurpare beneficium, atque iste sub hac tacurnitate decesserit: & hæredibus eius & contra hæredes emptoris vindicationem damus, lōgi temporis præscriptione sub- mota. * Male fidei namque possessorem esse nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdicta mercatur.

De eo qui adscriptitium recepit, vel eius operas conduxit.

8. Idem AA. ad Probum.

Omnes profugi in alieno latebras collocantes, cum emolumentis tributariis, salua tamen moderatione, reuocentur: scilicet vt si hi homines apud quos reperiun- tur, alienos esse nouerant fugitiuos, & profugis in lucrū suum vsi sunt, hoc est: siue excoluerunt agros fructibus dominis profuturos, siue aliqua ab hisdem sibi iniuncta nouerunt, nec mercedem laboris debitam cōsecuti sunt: ab illis tributa quæ publicis perierunt functionibus, exi-

vis priuata. Quid: quibus casibus emptor pretium amittit, cui pretium cedit: ven- ditori, an fisco? hico. Accurs. hic, l. pen. 3. de rescindenda.

e Dixi ad l. 1. §. de præscript. 30. annorum.

f Imò non est submota in mancipiis, l. 3. ff. de diuers. & temporal. præscript.

g Præsumitur mala fide is possidere, qui contra legum interdicta mercatur.

h Mala fide.

i nouerunt, al.

nominauerunt.

k vide l. 5. §. eod.

l Iqui.

m soler.

n C. T. 1. 3. 10. 6.

o si quis cui-

cunque dona-

uerit immuni-

tatem, nihilo-

minus contri-

buiere cogitur.

synopsis hacti-

con 54. 7. ex lib.

55. tit. 1. c. 8. vide

l. 1. §. de immuni-

tate nemini con-

cedenda.

p v. que scripti

ad l. 1. §. de in-

structio. Sic in C.

T. Const. eucteris,

legit Ale.

q aut.

r ius vnius.

t Comagenen-

sium & Ama-

strenum, Al-

ciabie.

u De Ariata

Stephanus: al. A-

riatenum.

u al. Amalino-

rum Hellepon-

ti, & Eleocaria-

entium. al. Ar-

mazenorum v.

hic Cuiac.

y Agricolam

tria genera, ser-

ui tributarii, in-

quilini, vt hic,

serui autem hi

planè, & cen-

sibus adscripti. l.

3. l. 7. §. 10.

y Tributarii

hic, adscripti.

z Inquilini hic,

coloni liberi,

l. 1. §. 10. Salusa-

mus. 3. de prou-
 dentia: Nouella

valenti, de colo-
 nis vagis.

a adde l. 10. ff.

de custodia.

b vide quæ

notauit ad l. 6.

3. de serui fugi-

tis.

c pœna, sed

mala.

d alterutro.

e C. T. 4. 2. 1.

f vide l. 1. §. quo-

vis. ff. vi possi-

ditis.

g vide quæ no-

tati ad l. 1. §. 10.

ff. de regulis iu-

ris: vide Dymum

ad c. dolo facit,

de regulis in

6.

h Quæ hic de-

tracta sunt &

C. T.

i l. 4. in prin. §.

eod.

k exactionis.

l l. 23. §. cum au-

tem Anastasia-

na. §. careant, §. eo.

l. vnica. C. de co-

lonis Palestinis:

l. vnica. C. de co-

lonis Thracensib.

l. vnica. C. de co-

lonis Illyricanis,

Nouel. 17. c. 14.

m Punctū hic

accipie pro mo-

mento. Puncto

aut momento

temporis colo-

ni longius ab-

duci nō debet.

adde de mo-

mento Cuiaciū

c. 1. de præscript.

n l. vnica. C. T.

de inquilinis, lib.

5 tit. 10.

o l. 3. §. eod.

Per

gantur. Cæterum si occultato eo profugi, quod alieni esse viderentur, quasi sui arbitrij ac liberi apud aliquem se collocauerunt, aut excolentes terras, partem fructuum pro solo debitam dominis præstiterunt, cætera proprio peculio referuantes, vel quibuscunque operis impensis mercedem placitam consecuti sunt: ab ipsis profugis que- cunque debentur, exigentur. nam manifestum est priua- tum iam esse contractum. Si qui verò inter agricolas (vt affolet) ex quibuscunque commercijs huiusmodi homi- nibus esse inueniuntur debitores: coram partibus consti- tutis iudex ab obnoxio quod debetur, expoicat.

De immunitatibus, specialiter datæ, & iugatione, & capitatio.

9. Idem Augusti ad Populum.

Immunitates specialiter datæ, & iugatio, & capitatio libris publicis, & ciuitatum aut pronunciarum encay- tatis sine aliqua probatione factæ penes fuentes creptæ in functionem pristinam redeant. Dat. 3. Non. Mart. Me- diol. Merobaudes II. & Saturnino Conf.

De agricolarum capitatio censenda.

10. Idem Augusti Cynegio P.P.

Comitantem per singulos viros, per binas verò mulie- res, capitis norma sit censû: nunc binis ac ternis viris, mulieribus autem quaternis, vnius pendendi capitis attributum est. Quocirca sublimitas tua huiusmodi cen- sus per Comanenium & Arjaratenum & Armeniæ secundæ, Amasenorum Helenoponti, & Docæfariensiū Cappadociæ secundæ vrbes, salubris ac temperatæ peræ- quationis modum monumētis publicis iubebat annexi.

De originariis colonis.

11. Imp. Arcadius & Honor. AA.

Originarios colonos nullis priuilegijs, nulla dignita- te, nulla census auctoritate excusari præcipimus: sed amputatis omnibus, quæ aliquoties per gratiam sunt e- licita, domino vel fundo esse reddendos.

De receptatoribus.

12. Idem Augusti Florentino.

Seruos vel tributarios, vel inquilinos apud dominos suos volumus remanere. Nam cum metu damni de- territus vnusquisque, eum quem incognitum habuerit, a se cæperit propulsare: voluntas fugiendi seruis non erit. Nemo enim dominum suum deserit, sciens nusquam sibi latendi locum esse derelictum: sed aut cognitum sibi in- genium vnusquisque suscipiet: aut eum, qui se liberū esse simulauerit, a se submouebit, metuens his, quæ statuta sunt, obnoxius fieri. Si quis ex memoratis fugitiuis apud quemlibet fuerit reperiendus, duodecim libras argenti hîdo nostro inferat detentator. ipsi autem cuius fuerit, præter eundem fugitiuum, alterum etiam eiusdem æstimationis inferre decernimus.

De liberis colonorum vel inquilinorum. 1. De colo-
 rum translatione.

13. Idem Augusti Vincentio P.P.

Ænimus, vt inter inquilinos colonosque (quorum quantum ad originem pertinet vindicandam, indis- creta eademque penè videtur esse conditio, licet sit dis- crimē in nomine) suscepti liberi, vel vtroque vel neutro d parente censito statum paternæ conditionis agnoscant. 1. Illud etiam seruandum est, vt si quando vtriusque fun- di idem dominus de possessione referta cultoribus ad eā coloniam, quæ laborabat tenuitate, colonos transfulerit, iidemque fundi ad diuersorum iura dominorum qualibet forte transferant: maneat quidem facta translatio, sed ita, vt prædij eius dominus, à quo coloni probantur fuisse tra- ducti, translatorum agnationem restituat.

De fugitiuis.

14. Idem A. Vincentio P.P. Galliarum post alia.

Si coloni, quos bona fide quisque possidet, ad alios fuge- vitio transeunt, necessitatem propriæ conditionis declinare tentauerint: bonæ fidei possessori primum o- porteret celeri reformatione succurri: & tunc causam ori- ginis & proprietatis agitari. Dat. 4. Id. Iul. Mediolani, Stilichone & Anthemio Conf.

De fiscalibus debitis.

15. Imp. Honor. & Theod. AA.

Colonos, nunquam fiscalium nomine debitorum, Cuius exactoris pulset intentio: quos ita glebis in- hære præcipimus, vt nec puncto quidem temporis de- beant amoueri.

De colona qua se iunxit homini libero.

16. Idem AA. Palladio.

Mulier, quæ fuisse originaria docebitur, si cuiuscun- que liberi hominis secuta consortium, in vrbebus, vel in quibuscunque locis victura constituit: eius omne sobolem secundum vetera constituta cōueniet reuocari.

Præiudicium possessione per colonum fieri non posse.

17. Idem AA. Ioanni P.P.

a Hanc legem Græcam & Latinam edidit Cuias. cuius mentio fit in l. 23. & ab Eustathio lib. de temporib. b Agricolatum alii adscriptitii, alii coloni. c vide quæ scripti ad l. vlt. s. ne vxor pro marito. d vide quæ scripti ad l. 27. in quibus causis coloni. Coloni 30. annorum possessione adquiruntur. e Coloni liberi, ut hîc, & l. 17. de prædiis tamiacis. adscriptitii non item. s. eo. f Militia colonis interdicta.

g id est, libris censualibus.

h. Adscriptitiorum peculia sunt dominorum, l. 21. in fi. eo.

i l. si certis annis. s. de pactis.

vide Molinicum de viuris q. 20. num. 207.

k Redituum diuturnum & cōtinua præstatio possessione confirmat, & vim longi temporis præcriptionis habet. vid. l. cum de in rem verso. ff. de vsu.

l impetus.

m Sequester fieri impedit, qui satisfactionem offert, ut hîc, & l. v. l. c. de ordine cognitionum, l. si fideiussor. in fi. ff. qui satisfaciunt. Cy. in l. i. s. de prohibita sequestrat.

dominodo in satisfactione pmutatur de restituenda re sine procrastinatione (exceptis certis casibus element. 1. de sequestrat. possessionis: Panorm. cap. 2. extr. eod.)

Eadem ratione sequestrum impeditur contumacia ipsius impetrantis sequestrum: ut si litæ persequi negligat. l. si oleum. ff. de dol. ut & sententia post sequestrum lata. Doct. in d. s. vlt.

Quid in sequestro ut summa cognoscitur, ita citatio partis vel alius ordo iudicialis nū exigitur nō exigitur: idque propter suspicionem fugæ & rei auferendæ. Bal. in d. s. vlt. Panorm. d. c. 2. arg. l. ait prætor. s. si debitorem. ff. de his que in fraudem. vide Bald. decif. 240.

n renouetur.

o ubi non est satisfactum. l. 16. in fi. ff. de off. præfidi. l. 7. in fi. ff. qui satisfaciunt.

p eadem sacræ q. id est.

r De Chimelio & Chimelarchis, vide quæ scripti ad Nouellam 40. 161.

s. vlt. s. de bonis authoritat. iudic. possidentis. Paul. 4. sent. 6. s. i.

t inferantur.

u interim.

x dependant.

y &c.

z suum reditu.

a fideiussore.

b al. additur &c.

c tanta.

d sufficient.

e Puri reditus, soluti à tributis sic pura substantia

Per colonum præiudicium possessioni, inuito vel inscio domino, imponi non posse, & iure & legum auctoritate declaratur.

De adscriptitiis & acquisitis possessione triginta annor.

18. a Imp. Anastasius.*

Agricolatum alii quidem sunt adscriptitij, & eorum peculia dominis competunt: alij verò tempore annorum triginta coloni sunt liberi & manentes cum rebus suis, & ij etiam coguntur terram colere & canonem præstare. Hoc & domino & agricolis vtilius est.

De militibus. De apparitoribus.

19. Imp. Theod. & Valentin. AA. Probo P.P.

Colonos nulla ratione ad vllum quamvis humilioris militiæ locum finimus admitti: sed nec apparitores magisteria potestatis, censibus & adscriptos probari concedimus: quia in hac parte & dominorum iuri, & publicæ consilium honestati.

Si de terra domino dubitetur & locatio negetur.

20. Imp. Iustinianus A. Demostheni præf. prætorio.

Itibus imponentes celeritatem, sancimus, si quando coloni cuiuscunque conditionis contra dominos terræ declamauerint, super hoc ipso dubitantes, vtrum is terræ possident: eos tamen dicimus qui non ex longo prolixoque tempore, vel longinqua, & inueterata redituum iussceptione sufficientem habent cautelam: in quibus casibus ne contradicendi quidem licentia colonis relinquatur, longi temporis præscriptione, vel redituum frequentissima consequentia, colonorum impetum excludente) talem esse super redituum vel publicarum functionum præstatione formam censemus, ut si tales coloni quales prædiximus, idoneum fideiussorem totius summa quæ ab his dependitur, præstiterint, quod omnes reditus sine vlla procrastinatione, si melior causa dominorum iudicetur, eis restituitur, & talis fideiussor per triennium accipiat, & quæ impleto iterum remouetur: coloni in medio nullo modo super reditibus à dominis inquietentur.

¶ Si autem hoc coloni minimè facere voluerint vel potuerint: tunc iidem reditus per officium iudicis annui exigantur per solita tempora in quæ etiam dominis dependebantur, & deponantur in aede sacra, vel in *κερναρχείῳ* ciuitatis sub qua possessio sita est: vel si localis ecclesia ad iussceptionem pecuniarum idonea nō sit, in metropolitana ecclesia remaneant cum omni cautela: & post plenissimam definitionem vel dominis dentur, vel coloni restituantur. 2. ¶ Sin autem reditus non in auro, sed in speciebus inferuntur vel in totum, vel in partem iterum per officium iudicis fructus vendantur, & pretia eorum secundum prædictum modum deponantur. 3. ¶ Hæc de rebus definitis, ad publicas transeamus functiones. Et si quidem coloni more solito eas dependebant, ipsi maneant in pristina consuetudine, nullo præiudicio dominis generando, qui etiam v quiescentibus coloniis, & non contradicentibus, ad publicam tributarias functiones minimè inferebant. Sin autem moris erat dominos totam summam accipere, & ex ea partem quidem in publicas vertere functiones, partem autem in suos reditus habere: tunc si quidem fideiussor à colonis detur, eundem fideiussorem dominis sine præiudicio litis tantam summam inferre, quantam tributa publica faciunt, ut à dominis publicis rationibus persoluantur: nullo ex hoc coloniis præiudicio generando. super rebus enim, domini fideiussione fiant contenti. 4. ¶ Sin autem fideiussione cessante ad sequestrationem res veniant, & pecuniæ deponantur: ex earum summa tanta iudices separare, quanta ad publicas sufficiat functiones: & eam dispositionem dominum accipere: quatenus ipse eam persolvens, publicas accipiat securitates: reliqua quantitate, quæ in reditus puros remanet, in tuto collocanda, & litis terminum expectante: nullo præiudicio siue coloni siue dominis ex huiusmodi fideiussione, vel sequestratione, vel publicarum functionum solutione generando: sed omni causa in suspensio manente, donec iudicialis sententia, quæ de toto negotio procedit, omnem rem aperiat, & ostendat quis dominus terræ constitutus est, & ad quæ publicarum functionum securitas debet in posterum fieri, seu reditus peruenire, vel permanere. Recitata scriptis in nouo consistorio palatii Iustiniani. Dat. 15. Kal. Octob. Chalcedone, Decio V.C. Cos.

De Natis ex adscriptitis & seruis, vel adscriptitis & seruis,

Collatio seruorum & adscriptitiorum.

tia, quæ ære alieno soluta est, l. vlt. Cod. de repud.

f lit. g debeat.

h Legendum, septimilario. vide Cuias. 3. obseruat. 3.

i Adscriptitia libero nubere potest: propterea quod ex eo matrimonio nati adscriptitii sunt. l. 16. s. eod. l. vlt. eod. ex adscriptitis autem & libera nati, liberi sunt, non adscriptitii. d. l. vltim. No. vel. 54.

21. Idem A. ad Senatam.

Ne diutius dubitetur, si quis ex adscriptitis & libero, vel ex adscriptitis & seruo, vel adscriptitis & ancilla fuisset editus, cuius status sit, vel quæ peior fortuna sit, vtrumne adscriptitia an seruilis, sancimus ea quidem quæ in anterioribus legibus cautæ sunt pro tali progenie quæ ex mulieribus adscriptitis & viris liberis progenita sit, in suo statu relinqui, & sic sit adscriptitia proles ex tali copulatione procreata. Si quis autem vel ex seruo & adscriptitia, vel ab ancilla & adscriptitis fuerit editus, matris suæ ventrem sequatur, & talis sit conditionis, qualis & genitrix fuit, siue ancilla, siue adscriptitia, quod hæcenus in liberis tantum & seruis obseruabatur. Quæ enim differentia inter seruos & adscriptitos intelligatur, cum vterque in domini sui positus sit potestate, & possit seruum cum peculio manumittere, & adscriptitium cum terra domino suo expellere.

De probationibus. 1. De præscriptione xxx. vel xl. annorum.

22. Idem A. Iuliano præf. prætorio.

Cum scimus nostra iura nolle præiudicium generare cuiquam circa conditionem, neque ex confessionibus, neque ex scriptura, nisi etiam ex aliis argumentis aliquod accesserit incrementum: sancimus solam confessionem vel aliam quamcunque scripturam ad hoc minimè sufficere: nec adscriptitiam conditionem cuiquam inferre, sed debere huiusmodi scripturæ aliquod aduenire adiutorium: quatenus vel ex publicis censibus adscriptione, vel aliis legitimis modis talis scriptura adiuetur, melius etenim est in huiusmodi difficultatibus, & pluribus capitulis conditiones ostendi, & non solis confessionibus: neque scripturis homines fortè liberos ad deteriorem detrahi fortunam. Sin autem est scriptura, & post scripturam confessio seu depositio (sine vi & necessitate tamen) interuenierit (quid enim si conditionale instrumentum, vel aliam chartulam in qua subscripsit & iunctum inter acta deposuit sese colonum fuisse adscriptitium?) tunc ex vtroque genere obligationis, id est, tam scripturæ, quam confessionis vel depositionis, talem eum esse credendum, qualem se & scripsit, & inter acta deposuit. 1. ¶ Illud quoque non ineleganter dubitabatur, si coloni filius per triginta annorum curricula, vel forsitan per quadraginta seu ampliora adhuc viuentis patris, & agriculturam peragentis, ipse in libera conuersatione morabatur, & dominus terræ, quia per patrem ei satisfiebat, non etiam præsentiam eius exigebat: an post obitum patris, vel postquam fortè inutilis existeret, & ruri non idoneus, potest excusari filius longinqua libertate abutendo: & quod per multos annos neque agrum coluit, neque aliquid colonariorum operis celebravit, cum non possit dominus inculcari propter suam desidiam, cui per patrem eius omne quod voluerat, accedebat: in omnibus itaque huiusmodi speciebus satis acerbum nobis videtur, domino præiudicari colonorum absentia, qui iure nati, & postea absentes, per suos vel patres, vel fratres, vel cognatos, agriculturam peragebant: cum enim pars quodammodo corporis eius per cognationem in fundo remanebat, non videtur neque abesse, neque peregrinari, neque in libertate morari. Maneat itaque domino ius inconculsum, & donec eius vel antiquitas vel posteritas vel cognatio in agrum remanet, ipse videatur ibi resedisse.

1. ad leg. 18. supra. h. tit.

2. De adscriptitis vel colonis alienis non suscipiendis.

23. Idem A. Iuliano præf. prætorio.

Cum satis inhumanum est, terram quæ ab initio adscriptitis habebat, suis quodammodo membris defraudari, & colonos in aliis terris demorantes, dominos terræ maximis damnis afficere, censemus, quemadmodum in curialium conditione nemo ex temporali cursu liberatur: ita nec adscriptitiarum conditioni suppositus, ex annalibus curriculum quantacunque emanauerint, vel quacunque prolixa negotiatione aliquis sibi vindicet libertatem: sed remaneat adscriptitius, & inhæreat terræ, & si se celauerit, vel separare se conatus fuerit, secundum exemplum serui fugitiui sese diutius infidiis furari intelligatur, & sit suppositus vnâ cum omni sobole sua (et si in

diutius.

OO iij

a Capitalis illatio, *taille*, hanc autem præstant dominis, & adscripti tributarii. b quæ non exstat. c *al. deest*. d Liberi homines qui per triginta annos quasi coloni & adscripti detenti sunt, liberi quidem manent (quia libertas nulla præscriptione infringi potest) sed terram deferere non possunt, & solennem capitalem inferre coguntur. *adde l. 1. §. cod.*

e *3. Harmenop.*

f *§. 1. 1.*

g *In veter. lib.*

h *legitur, ut adnotat Cuiac. & reperitur in lib. Aure.*

i *duobus al. manu. licet non*

j *30. annos fecerint.*

k *an tantum modò.*

l *Coloni certos redditus præstant domino.*

m *l. 5. §. eo.*

n *vide l. 1. §. eo.*

o *al. ius.*

p *al. animales, quam varietatē Accurs. notavit.*

q *Animalis autem functio hinc est, quod in l. 1. §. de annis & tributis. & in l. 1. §. de annis & tributis. & in l. 1. §. de annis & tributis.*

r *Gracim l. ult. ff. de munere. Capitales, capitationes, census capitis. Plutarch. de liber. educat. præditi non imponuntur, sed colonis & municipiis quæ in prædiis & ita intellige. leg. l. §. minor. §. de ademp. l. ult.*

s *C. The. sine censu & Sidonium in illo versu ad Maiorianum: His capita ut viua, tu mihi tolle tria. vide Cuiac. in d. l. ult.*

t *al. Hermogeni magistro officiorum.*

u *Adscriptitius olim erat ex adscriptio & libera natus: hodie liber nascitur, ut hic, quod de iis intelligitur qui post hanc constitutionem nascuntur, non ante Nouel. 22. & 54. hodie colonus est, neque terram deferere potest Nouel. 12. adde Nouel. 78. §. 3. & Nouel. 17. c. 6.*

v *n Adscriptio cum libera muliere, etiã hoc fecit consentiatque dominus, cõnubium non est: ideoque rectè à domino potest dirimi, ut hic. Deterior est in eo conditio adscriptitiorum, quam seruatorum, propter agriculturæ necessitatem. Nā serui si liberum duxerint matrimonium, scientes vel consentiente domino, matrimonium non dirimitur. o Iustinian. in Nouel. 54. ait hæc verba callide à quibusdam accepta, ideoque ea interpretatur in illa Nouel. Contin. p l. 2. §. cod. vide Cuiac. 4. observat. 28.*

w *Coniungo. l. vnic. §. vlt. de S. C. Claud. sol. supr.*

x *residiam.*

y *Capitatio est census capitis.*

alia terra eam fecerit) huiusmodi fortune & capitali illatione: nulla liberatione ei penitus competente. 1. ¶ Cum autem Anastasiana lex homines qui per triginta annos colonaria detenti sunt conditione, voluerit liberos quidem permanere, non autem habere facultatem terra derelicta in alia loca migrare: & ex hoc quærebatur, si etiam liberi eorum cuiusque sexus, licet non per 30. annos fuerint in fundis vel vicis, deberent colonariæ esse conditionis, aut s. tantummodo genitor eorum, qui per triginta annos huiusmodi conditioni illigatus esset: sancimus liberos colonorum esse quidem in perpetuum secundum præfatam legem liberos, & nulla deteriori conditione prægruari: non autem habere licentiam relicto suo rure ad aliud migrare: sed semper terram inhæreant, quæ semel colenda patres eorum susceperunt. Caueant autem possessionum dominum, in quibus tales coloni constituti sunt, aliquam innovationem vel violentiam eis inferre. si enim hoc approbatum fuerit, & per iudicem pronuntiatur: ipse provincie moderator in qua aliquid tale fuerit perpetratum, omnino provideat & lætionem (si qua subsēcuta est) eis resarcire, & sic veteri consuetudine in rebus præstandis eis observare: nulla nec tunc licentia concedenda colonis fundi ubi commorantur, relinquere: & hoc tam in ipsi colonis, quàm in sobole eorum, qualiscunque sexus vel ætatis sit, sancimus, ut & ipsa semel in fundo nata, remaneat in possessione sub eisdem modis eisdemque conditionibus sub quibus etiam genitores eius manere in alienis fundis definiimus. 2. ¶ Nemini autem liceat vel adscriptitium vel colonum alienum scienti prudentique in suum rursus suscipere: sed si bona fide eum susceperit, postea autem repererit eum alienum esse constitutum, admonente domino vel ipsius adscriptitij, vel terræ, & hoc faciente per se, vel per procuratorem suum, hunc restituere eum cum omni peculio & sobole sua. & si hoc facere superederit: omnis quidem temporis quo apud eum remoratus est, publicas functiones siue terrenas siue annales pro eo inferre compellatur: eura & provisione tam eminentissimæ præfecturæ, quam prædis provincie, coartetur autem sic ad restitutionem eius secundum veteres constitutiones, & pœnas in eis insertas.

De natis ex adscriptio & libera.

24. Idem A. Iohanni præfecto prætorio.

¶ I qui adscriptiæ conditionis constituti, mulieres liberas quacunque mente aut quacunque machinatione, siue scientibus, siue ignorantibus dominis sibi uxores coniunxerunt vel coniunxerint: in sua libertate permanere, tam eas, quam prolem quæ ex his cognoscitur procreata, sancimus: illo proculdubio observando, ut si ex libero marito & adscriptitia uxore partus fuerit editus: maternæ conditionis maculam, & non paternam sequatur libertatem, sed ne adscriptitij putent sibi impunitum esse tale conamen, quod maxime verendum est. ne liberarum mulierum nuptiis ab his excogitatis paulatim huiusmodi hominum conditio decrescat: sancimus, si quid tale fuerit ab adscriptio perpetratum, habere liberam potestatem dominum eius, siue per se, siue per præsidem provincie talem hominem moderata corrigere castigatione, & abstrahere à tali muliere, quod si neglexerit, sciat in suum damnum huiusmodi delictum reuerfuram.

DE CAPITATIONE CIVIVM censibus eximenda,

Tit. XLVIII.

1. Imp. Constantinus ad Eusebium V. P. Præsidem Lyciæ & Pamphylia.

¶ L E B S urbana (sicut in Orientalibus quoque provinciis observatur) minimè in censibus pro capitatione sua conveniatur: sed iuxta hanc iussionem nostram immunis habeatur. Dat. kal. iun. Constantino A. III. & Licinio III. Coss.

IN QVIBVS CAVSIS COLONI CENSITI dominos accusare possint,

Tit. XLIX.

1. Imp. Constantinus A. ad Maximum vic. Orien.

¶ Iustinian. in Nouel. 54. ait hæc verba callide à quibusdam accepta, ideoque ea interpretatur in illa Nouel. Contin. p l. 2. §. cod. vide Cuiac. 4. observat. 28. q Coniungo. l. vnic. §. vlt. de S. C. Claud. sol. supr. r residiam. s Capitatio est census capitis.

t s. Romanorum. u C. T. 13. 10. 2. x Capitationem plebs urbana non præstat, ut hic, sed nec metropolitana, l. vlt. §. de exactorib. tribus. Coloni capitationem præstant, l. 1. §. ne rusticani. ad vltim. ob. eq. exceptis Thracensibus, Illyricanis, & ecclesiæ Theilalonicensis. dixi ad d. l. 1.

y Descripta sunt quadam C. T. 2. al. capite censiti. a dignoscitur.

¶ V I S Q V I S colonus plus à domino exigitur, quam ante consueverat, & quam in anterioribus temporibus exactum est: adeat iudicem, cuius primum poterit habere præsentiam, & facinus comprobe: ut ille qui conuincitur amplius postulare, quam accipere consueverat, hoc facere in posterum prohibeatur, prius reddito quod super exactione pertrata noscitur extorsisse.

Coloni censiti, licet respectu aliorum sint liberi, tamen quo ad personas dominorum quibus tributa præstant, quadam servitute tenentur adstricti. Bari.

2. Imperatores Arcadium & Honorius AA. Nebridio comiti Asiæ.

¶ C Oloni censibus duntaxat adscripti, sicut ab his liberi sunt, quibus eos tributa subiectos non faciunt: ita his quibus annuus functionibus & debito conditionis obnoxij sunt, penè est ut quadam dediti servitute videantur: quo minus est ferendum, ut eos audeant lite pulsare, à quibus ipsos, utpote dominis, vna cum possessionibus distrahi posse non dubium est: quam de cætero licentiam submovemus: ne quis audeat domini nomen in iudicio lacerare: & cuius ipsi sunt, eisdem omnia sua esse cognoscant. Cum enim sapientissime decretum sit, ne quid de peculio suo cuiquam colonorum ignorante domino prædij aut vendere, aut alio modo alienare liceret: quemadmodum contra eius personam æquo poterit iure consistere, quem nec propria quidem leges sui iuris habere voluerunt, & acquirendi tantum, non etiam transferendi potestate permittitur, domino & acquirere & habere voluerunt: Sed ut in causis civilibus huiusmodi hominum generi aduersus dominos vel patronos aditum intercludimus, & vocem negamus (exceptis super exactationibus, in quibus retro principes facultatem eis super hoc interpellandi præbuerunt) ita in criminum accusatione, quæ publica est, non admittitur eis propter suam suorumque iniuriam experiundi licentia.

DE COLONIS PALÆSTINIS,

Tit. L.

1. Impp. Valentinianus, Theodosius & Arcadius. AAA. Cynegio P. P.

¶ V M per alias provincias quæ subiacet nostræ serenitatis imperio, lex à maioribus constituta, colonos quodam æternitatis iure detineat, ita ut illis non liceat ex his locis, quorum fructu relevantur, abscedere, nec ea deferere, quæ semel colenda susceperunt: neque id Palæstinæ provincie possessionibus suffragetur: sancimus ut etiam per Palæstinā nullus omnino colonorum suo iure velut vagus ac liber exulter, sed exemplo aliarum provinciarum ita domino fundi teneatur, ut sine pœna suscipientis non possit abscedere: addito eo, ut possessionis domino reuocandi eius plena tribuatur auctoritas.

DE COLONIS THRACENSIBVS,

Tit. LI.

Thracenses capitationis tributa non præstant, sed tributa terra. Bari.

1. Impp. Theodosius & Valentin. AA.

¶ E R vniuersam diocesim Thraciarum sublatam in perpetuum humane capitationis censu, iugatio tantum terrena soluat. Et ne forte colonis tributariæ sortis nexibus absolutis, vagandi, & quo libuerit recedendi facultas permittitur videatur, ipsi quidem originario iure teneantur: & licet conditione videantur ingenui, serui tamen terræ ipsius cui nati sunt, existimentur: nec recedendi quo velint, aut permutandi loca habeant facultatem, sed possessores eorum iure vtantur & patroni sollicitudine, & domini potestate. Si quis verò alienum colonum suscipiendum retinendum crediderit: duas auri libras ei cogatur exolvere, cuius agros transfuga cultore vacauerit: ita ut eundem cum omni peculio suo & agnatione restituat.

u Coloni conditione ingenui, serui tamen terræ sunt. x redeundi.

y Coloni possidentur à patronis suis & dominis.

z Coloni patronum habent.

a Coloni dominum habent, ut hic, aut potius terra ipsa, coloni domina.

b al. cultor euacauerit. al. vacauerit.

b Censui hic, libri censuales, l. 4. §. de agricol. scriptura publica censu, l. 22. §. de agricol.

c Adscripti censibus, l. 10. §. 30. agricol. & censu. l. 6. §. de re militari. d. si quis presbyter. s. ne episcopi. sunt adscripti: de quibus mox dicetur.

d al. sicut hi liberi.

e Tributarii hic censiti, seu capite censiti, l. 2. Cod. Theod. si vagum mancipium: censibus obnoxii, l. 1. §. de re lib. adscripti, quæ si adscripti censibus, §. cod. terræ Græci ex antiquo patris duntaxat: per iugum tunc si adscripti.

f vide l. vnic. §. de colonis Thracensibus.

g ut quadam debiti seruituti. vid. adstricti. Quo, &c.

h Vox cui in certo loco negata sit, eidem voce seu suffragiū in iudicio negatū esse colligit Corsetus singularem statum, statuto canitur.

i Accusatio criminum, publica est.

k al. ciuibus.

l Coloni æternitatis quodam iure addicti locis ex quorum redditibus subluantur.

m vide l. 1. §. de agricol. & censu.

n Coloni fructus ex fundo colonario sibi maxime percipiunt.

o possessionibus.

p Coloni etiā in Palæstina à possessionibus dominis reuocari possunt.

q Colonus non est dominus fundi, sed eius dominus.

r Capitationem non præstant coloni Thracenses, ut hic, ut nec Illyricani, vnic. ca. j. tit. l. proximo. plura vide quæ scripti ad l. 1. §. ne rusticani.

s Iugatio terrena à capitationis humane censu differt. Capitationem autem paulo post vocat tributariam sortem.

t Coloni vagari & quo libuerit recedendi facultas non est. l. 1. §. de agricol.

u.

- a Illyricanis, al. Illyrianis.
b capitacionem non præstat coloni Illyricani: *vi hñc. vide plura ad l. i. j. Ne rusticani. vbi dixi.*
c Coloni originis & agnationis merito in rure immorantur.
d Id speciale hoc casu: aliud ius in aliis est. *l. 4. §. quod si servus. §. de servis fugitiuis.*
e *l. vi. §. de operis libertorum.*
f si quis in fiau dem fiscalium ad patrociniū alicuius, sub prætextu donationis vel venditionis, vel conductionis, confugerit: quod factum est, nulla firmitatem habet: tabellionibus qui instrumenta conficiunt, bonorum proscriptio plebendis, & vico id committente, similiter fit: co vindicando. Qui verò suscepit, si locuples est, centum auri libras soluat: si inops proferatur: eadē pœna multandis iis, qui hanc ad rem ministeriū suū præbuerint. *Synopsis Basilic. 7. tit. 9. ex lib. 56. tit. 3. c. 1.*
g *Pars l. vi. §. de exactorib. tributorum.*
h nominis, vide *Salmanū lib. 5. de provid. Dei.*
i Patrociniū nō mine quod possidet, verē nō possidet. *l. vi. §. de exactorib. vide §. tit. Ne liceat potentior.*
k Tabelliones, publici contractuum scriptores. *l. 2. §. de Eunuchis. l. 17. §. de fide instr. & testamentor. l. 24. §. de testam. l. 14. §. 2. §. de sacros. Eccl. §. v. §. de pœnis, ut quæ ab eis conficiuntur de pœnis forensia. d. l. 17.*
l Publicari vel vicus integer potest.
m Clientes, suscepi. vide *Cuius. §. observat. l. 4. n. artibus.*
o vide *l. 27. de militari veste.*
p Thracia.
q Oriens diuisus in provincias quinque. *d. l. 2. Nouella 24. r & iterum.*
s al. vigintio. *al. xxix.*
t *κοινοίταις.* Nemo vicani patrociniū polliceatur, nec agri colas ad cliente lā suscipiat, eo nomine redituum promissione vel alio lucro recepto. Quod si quis hæc transgrediat, & supradictis pœnis subiacebit, & aliā præterea maiorem. *Synopsis ibid. c. 2.*
u Liberi tributarij & tributarij, matris conditionem sequuntur, sunt in eius dominio, qui matrem ipsam habet in potestate. *l. 1. §. de liberis.*
x Liberi serui & ancillæ diversorum dominorum, cedunt materno domino.
y Vt. 2. De rusticorum privilegiis vide *Chopinum. a l. vñca §. de capitacione.*
b Id est, extra metropolim. *Cont. c Capitacionem præstant rusticana plebes, seu coloni, vi hñc. exceptis Thracensibus, & Illyricanis. l. 1. §. de coloniis Thracensib. & Eccl. Thessalonicensib. l. 12. §. de annis & tributis.* Plebs urbana non præstat. *l. 1. §. de capite cinium censu eximendo. sed nec metropolim. l. vi. §. de exactorib. tribut.*
d nullum. e rationabili. f cogantur. g *Sic in man. h C. Tit. l. 1.*
i Multa hñc sunt detracta à C. Th.

DE COLONIS ILLYRICIANIS;

Tit. LII.

Coloni Illyricani origine, à terra se separare non possunt. Bart.

1. Imp. Valentin. Theodos. & Arcad. AAA.

Illos, in quibusque per Illyricum vicinæque regiones, abeundi rure in quo eos originis agnationisque merito certum est immorari, licentiam habere non posse censemus. Inferunt terris non tributario nexu, sed nomine & titulo colonorum: ita ut si abcesserint, & ad alium transferantur: reuocati, vinculis pœnisque subdantur: maneatque eos pœna, qui alienum & incognitum recipiendum esse duxerint: tam in redhibitione operarum, & damni quod loci quæ deseruerant, factum est: quàm multæ, cuius modum in auctoritate iudicis collocamus: ita ut etiam dominus fundi in quo alienus fuisse monstrabitur, pro qualitate peccati coercionem subire cogatur: nec sit ignorantia locus, cum ad criminis rationem solum illud sufficiat, quod incognitum sibi tenuit. Seruum etiam in memoratis regionibus si quis receperit, ignorantia excusatione sublata, quadrupli pœna teneatur, operarum præterea compendii damnisque præstitis. In liberis etiam quos pari usurpatione suscepit, is modus sit, quem circa liberos colonos duximus retinendum.

VT NEMO AD SVVM PATROCINIUM SUSCIPIAM RUSTICANOS, VEL VICOSORUM,

Tit. LIII.

1. Imp. Leo & Anthemius AA. Nicoftrato P.P.

Si quis post hanc nostri numinis sapientiam, in fraudem circumscriptionemque publicæ conditionis, ad patrociniū cuiuscunque conditionis confugerit: id quod huius rei gratia geritur sub prætextu donationis vel venditionis, seu conductionis, aut cuiuslibet alterius contractus, nullam habeat firmitatem: tabellionibus qui talia instrumenta conscribere aui sunt, bonorum proscriptio plebendis, qui tamen scientes aui fuerint huiusmodi instrumenta conscribere: vicis etiam vel possessionibus ad patrocinia confugientium, publico vindicandis. Hæ autem personæ quæ contra publicam vtilitatem in clientelam suscepisse collatores detecti fuerint: nobiliores quidem centum auri librarum condemnationem subire cogentur: medio cris verò fortunæ, facultatum suarum amissione plebentur: eadem pœna multandis etiam his qui intercedentes ministerium suum huiusmodi nefaris actibus improba mente præbuerint. Quam formam ex eo quidem tempore, quod sacra constitutio a diuæ memoriæ Martino promulgata continet, id est, in Thraciâ quidem diocesi abhinc annis triginta, hoc est à consulu Aetij secundo, & Sigisbuldi: in Orientali verò, & Ægyptiâ, & Pontica, & Asiâ diocesi, viginti sex hoc est à consulu Cyri valere, atque executioni mandari præcipimus. Dat. Kal. Septemb. Anthemio A. II. Consule.

2.

Ne quis vicani patrociniū polliceatur, vel agri colas in clientelam suscipiat redituum alteriusve lucris promissione recepta. & ut qui hæc non seruauerit, supradictis pœnis maiori que cōmotioni subiaceat. Præterea ut vicani si serui sint, dominis castigati reddantur: liberi, xx. libris multentur, & verberati vñ cum decem prioribus vici in perpetuum relegentur, dummodo scientibus omnibus secesserint.

3. Imp. Iustinianus A.

Si cuiuslibet tributarius iunxerit sibi tributariam vxorem, vel e contrario si cuiuslibet ancilla seruo se iunxerit alieno: tam tributarij quàm serui filios, matrum seu qui conditionem, eadēque more genitricum suarum dominis subditos esse censemus.

u Liberi tributarij & tributarij, matris conditionem sequuntur, sunt in eius dominio, qui matrem ipsam habet in potestate. *l. 1. §. de liberis.*
x Liberi serui & ancillæ diversorum dominorum, cedunt materno domino.
y Vt. 2. De rusticorum privilegiis vide *Chopinum. a l. vñca §. de capitacione.*
b Id est, extra metropolim. *Cont. c Capitacionem præstant rusticana plebes, seu coloni, vi hñc. exceptis Thracensibus, & Illyricanis. l. 1. §. de coloniis Thracensib. & Eccl. Thessalonicensib. l. 12. §. de annis & tributis.* Plebs urbana non præstat. *l. 1. §. de capite cinium censu eximendo. sed nec metropolim. l. vi. §. de exactorib. tribut.*
d nullum. e rationabili. f cogantur. g *Sic in man. h C. Tit. l. 1.*
i Multa hñc sunt detracta à C. Th.

k sublati.

l ultimo subiugetur exitio, in C. Th. sed pœna immutata est à compofitorib.

m operas.

n metropolia id inter vicos est, quod Metropolis inter vrbes, Metropolis mater vrbium & prouincia. Solino, Floro, Ammiano, Metropolia mater & caput vicorum. vi vrbes à capitacione immunes, ita & metropolia, non etiam reliqui vici. *l. vi. §. de exactorib. tribut. l. 1. §. Ne rusticani ad vllum obsequium deuocentur.*

Tit. LIIII.

1. Imp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC.

Ne quis ex rustica plebe, quæ extra muros posita capitacionem suam detulit, & annuam congruam præstat, ad vllum aliud obsequium deuocetur: neque à rationali nostro ministerio fiscalium vel equorum ministerium subire cogatur. *l. i. §. sine die & consule §. ||*

2. Imp. Valentinian. & Valens AA. ad Prob. P.P. Illyrici.

Si qui eorum qui prouinciarum rectoribus obsequuntur, quique in diuersis agunt officiis principatus, & qui sub quocunque prætextu publici muneris possunt esse terribiles, rusticano cuiuspiam necessitatem obsequij quasi mancipio sui iuris imponant, aut seruum eius vel fortè bouem in vñ proprios necessitatesque conuertant: tablis omnibus facultatibus, perpetuo subiugentur exilio: & nihilominus rusticorum, qui se in eiusdem opera sponte propria detulisse desponderit, par pœnæ seueritudo constringat. Dat. prid. Kal. Octob. Agrippinæ, Valentiniano & Valente Coss.

NON LICERE HABITATORI bus Metrocomiæ loca sua ad extraneum transferre,

Tit. LV.

1. Imp. Leo & Anthemius Augusti, Nicoftrato P.P.

Ne illis quæ metrocomiæ communi vocabulo nuncupantur, hoc adiiciendum necessarium nostra putauit humanitas, ut nulli extraneo illic quoquo modo possidendi licentia tribuatur: sed si quis ex iisdem vicariis loca sui iuris alienare voluerit, non licere ei, nisi ad habitatorem adscriptum eiusdem metrocomiæ, per quemcunque contractum terrarum suarum dominium possessionemque transferre: sciente persona extranea, quod si contra vetitum se huic negotio immiscere, vel illic possidere tentauerit: quicunque contractus initus fuerit, carebit effectu: & contractu soluto, si quid præstitum est, hoc tantum reddetur. Dat. Kal. Sept. Anthemio A. II. Coss.

VT NVLLVS EX VICANEIS pro alienis vicaneorum debitis teneatur,

Tit. LVI.

1. Imp. Zeno Augustus.

Rauæ est non solum legibus, verum etiam æquitati naturali contrarium pro alienis debitis alios molestari, idcirco huiusmodi iniquitates circa omnes vicaneos perpetrari modis omnibus prohibemus.

DE CENSIBVS ET CENSITORIBVS, & peræquatoribus, & inspectoribus,

Tit. LVII.

De collusione & fraude tabulariorum.

1. Imp. Constantinus Augustus ad populum.

Voniam tabularij ciuitatum per collusionem potentiorum sarcinam ad inferiores transferunt: iubemus, ut quisquis se grauatum probauerit, suam tantum pristinam professio-

Authent. Habita §. Ne filius pro patre.

a Huc pertinet l. 2. de exactorib. C. Th. l. 47. de exactorib.

b ff. 1. vide Molinæum ad Consuet. tit. des Consuet.

c C. Th. 1. §. 7. d l. 5. §. cod.

e Ita Quad. M. Ciceronem fratrem Asiæ Proconsulem scribens, illud in eo in primis laudat, quod effecerit ut tributa ciuitatum ab omnibus qui earum ciuitatum fines incolunt, tolerarentur æquabiliter.

f Censualis professio non tantum testibus, sed ex antiqua seu priore potest argui. *l. 1. §. de immunitatib. nemini concedenda. & ita intellige l. 1. §. de probationib. Nam aliæ tabulæ censuales potiores sunt testibus.*

OO. iiii.

a C.T. 1. 1. 1. r.
b Si quis, in C. Th.
c alius si mortuus sint. l. 4. §. 2. ff. eod.
d C. Th. hebetauerit, forte amputauerit. al. vitauerit. vide l. 4. §. 1. ff. de censib.
e Immutata est pena, quae in Cod. Theod. expressa est.
f vitante.
g Abest à C. T.
h quib. lib.
i C. T. eod. 2.
j l. 4. §. 1. ff. de censib.
k ad, in C. Th.
l retractatio-
nis, in C. Th.
m Cod. Theod.
eod. 3.
n vide l. 4. §. 1. ti-
tulo proximo.
o squaliora, in
Cod. Th. al. squali-
diora.
p ieiunia, in C.
Th.
q C. Th. eo. 4.
r l. 1. in pr. §. 3.
to.
f Perquatores
sunt, qui inspec-
tis praeiis cen-
sus aequabili ra-
tione imponunt
aut emendant.
t iniuncto.
u Qui se gra-
uatum dicit à
censitore vel
perquatore, ea
de re queri &
agere potest in-
tra annum, non
post annum.
x cui, in C. T.
y al. competi-
tione, in C. T.
z agnoscat.
a functionis.
b sequentis, in
C. Th.
c abfuerunt, al.
abierunt.
d habere po-
tuerint.
e C. T. eod. 7.
f Perquator
est, qui discul-
sor, & perquator, Sy-
nopsis Basilicam
56. tit. 14. c. 1. §. 6.
g Quaedam hic
sunt omissa à C.
Th.
h honorum, in
C. T. & vet. quib.
lib. quod magis
probat Cuius. Gra-
corum auctorita-
te.
i quae & emo-
lumenta l. 1. §. 5.
de annona & tri-
butis.
k l. 1. §. 5. de dis-
cessibus.
l Imò in du-
plum l. unica. §. 5.
de exactionibus.
m multa, in C.
Th.
n C. T. eod. pecu-
nis hic omis-
sum est initium.
o v. l. 1. in §. 1.
de omni agro de-
ferto.
p perquator, Gra-
eis dicitur. Sy-
nopsis ibid. Qui
à fisco auctio-
nate rem copar-
at, pretium tan-
tum praestat,
non reliqua ut
hic, in l. 6. in §. 3.
de fide & iure
habeat fisci. l. 2.
§. 1. de fundis rei
privatae. Olim
ius id non erat.
l. praedicti §. de in-
re fisci. Verum
cum id pleriq;
refugientes nol-
lent à fisco eme-
re, facilius inue-
niendi emptor-
is causa ab Im-
peratoribus Va-
lentiniano &
Valente id re-
missum l. 1. Cod.

nem agnoscat. Datum XV. Kalend. Febr. Romae, Constan-
tino A. III. & Licinio Coss.

De paupertate simulata successis vitibus vel arboribus.

2. Imppp. Gratianus, Valentinianus, &
Theodosius, Augusti, Eutro-
pio P.P. a

Quisquis vitem succiderit, aut feracium ramorum
foetus verauerit, quod declinet fidem censuum &
mentiatum callidæ paupertatis ingenium: mox detectus;
competenti indignationi subiiciatur, illo videlicet cui-
tante calumniam, qui forte detegitur laborasse pro co-
pia, ac pro reparandis agrorum foetibus, non sterilita-
tem aut inopiam procurasse. Dat. prid. Non. Iun. Constan-
tinop. Eucherio & Syagrio Coss.

De procuratore subducto, colonove fugato.

3. Idem Augusti Cynegio P.P. b

Si perquatore missio aliquis aut procuratorem suum
retraxerit, aut colonum per contumaciam retractio-
nis fugauerit: ad eum censuum modum, quem vel
eo vel procuratore illius absente perquator apposuerit,
nostre sanctionis auctoritate tenebitur. Datum VI. Kalen.
April. Constantinop. Honor. N. P. & Eud. dio Coss.

Si defectorum praediorum releuatio petatur.

4. Imppp. Theod. Arcad. & Honor. Aug.
Rufino P.P. m

Omnis territorium censetur, quotiens defectorum
leuamen exposcitur, ut sterilia atque eremae his,
quae culta vel opima sunt, compensentur. Data III. Non.
April. Constantinop. Theodosio A. III. & Abundantio Coss.

De iniqua perequatione.

5. Idem AA. Rufino P.P. i

Qui grauatos se esse à perquatoribus conquerun-
tur, & iniusto oneri impares esse proclamant, com-
petitionis habeant facultatem: ut quid remissum gratia,
quidve interceptum fuerit fraude, conuincant, & ex eo le-
uamen accipiant, quod per deformia & criminosa com-
mercia sibi impositum esse deplorant, ut alijs demeretur:
quod intra annum post codicum oblationem, quo vi-
debitur, de iniusto onere conqueratur, & iniquitatem per-
quatoris accuset, ac praestitam gratiam habita compen-
satione conuincat: ut quod ei fuerat superfluum, ille co-
gnoscat, quem debita functioni fraudis clandestina sub-
traxerat. Etenim autem eo tempore actio denegabitur,
exceptis minoribus qui fuerint indefensi: his etiam, qui
abfuerint reipublicae causa: qui tamen ex eo tempore
quae sunt statuta custodient, ex quo ad agendum habue-
rint facultatem. Datum 3. Kal. Decemb. Constantinop.
DN. Theodosio A. III. & Abundantio V. C. Coss.

De negligentia vel gratia perquatorum
vel discussorum.

6. Impp. Arcadius & Honorius Augusti.
Eusebio P.P. c

Perquatores ac discussores si incurrerint culpam
negligentiae, vel gratiae, non solum bonorum iac-
turam, verum etiam annonarum in quadruplum mul-
tam subire debent: ea vero, quae in damnum prouin-
cialium fuerint acceptae conuicti, in quadruplum co-
gentur exoluere. Dat. 4. Kal. April. Med. Arcadio & Ho-
norio III. AA. Coss.

De additione praediorum desertorum.

7. Impp. Honorius & Theodosius Augusti, Sebastiano
Comiti primi ordinis d

A pud eum possessio firma permaneat, cui eam à per-
quatore semel traditam fuisse constiterit. reliqua
verò temporis anteacti à nouo domino fisco postulare
non patimur, ne alterius culpa alter incipiat subiicere
dispendio. Si quis verò priuatus aut obligatam sibi pos-
sessionem, quae deserta usque nunc permansit, aut ex ali-
quo titulo deberi sibi iure confirmat: allegationes suas si-
ne mora vel per se vel per aliam personam legibus ordi-
natam manifestare debet: ita ut aequitatis ratione sua-
dente ad petitorum fuerit translati possessionis: qui à per-
quatore eam suscepit, rei meliorata susceptis suble-
uetur expensis. Verum ne sub specie litis donationes se-
mel constitutae turbentur, sex mensium spatium conse-
mus debere feruari: intra quod is qui putat sibi rem pro-
babili ratione competere, debitas exerceat actiones.

Theodos. de fideiuss. ciuit. In priuatis auctionibus, emptor reliqua etiam praestat.
l. Imperatores. ff. de publicanis. v. §. sine censu. q. Qui possessionem à per-
quatore traditam, velut obligatam sibi euincit, expensas meliorationis sol-
uere debet: & intra sex menses actionem sibi competentem instituire. Synop-
sis ibid. adde l. 1. in §. 1. de omni agro deserto, & hucusque, in C. T.

Quod si tempus adscriptum silentio fuerit interueniente
transactum: nullum penitus repetendi volumus esse prin-
cipium. Quod si quis ex eo tempore, quo perquator
praedium alicui addidit, de suo iure vel per se, vel per ho-
mines suos non crediderit actitandum, sex mensium
curriculis euolutis, in perpetuum coquiescat. Data pridie
Idus Mart. Rauennae, Honorio XI. & Constantio II. Coss.

DE OMNI AGRO DESER-

to, & quando steriles fertilibus
imponuntur,

Tit. LVIII.

Pradia deserta decurionibus loci cui subsunt, assignari
debent, cum immunitate triennij. Bart.

1. Imp. Constantinus A.

Vm diuus Aurelianus parens noster ciuita-
tum ordines pro desertis possessionibus ius-
serit conueniri, & pro his fundis qui inuenire
dominos non potuerunt, quos praeceperamus
earundem possessionum triennij immunitate percepta
de solennibus satisfacere: seruato hoc tenore praecipimus,
ut si constiterit ad suscipiendas easdem possessiones or-
dines minus idoneos esse, eorundem agrorum onera
possessionibus & territoriis diuidantur accepta.

2. Idem A. f

Si quis ab emphyteuticario seu patrimoniali possessio-
ne priuati iuris quippiam comparauerit, cuius sub-
stantia alias possessiones sustentare consueuerat, & suc-
cisis quasi quarundam virium neruis, reliqua labuntur:
earum possessionum onera subituros est, quae penes di-
stractorem inopem inutiles permanebunt. Dat. 8. Id.
Decemb. Theod. Feliciano & Tit. Coss.

3. Impp. Valentinian. & Valens, AA. ad
Mamertium P.P.

Vicunque deserta praedia meruerint sub certa im-
munitate, ad possessionem impetratorum non prius
finantur accedere, quam vel fideiussoribus idoneis peri-
culo curialium datis, vel fundis patrimonij sui maxime
vtilibus obligatis, idonea cautione firmauerint susce-
ptam à possessionem nullo detrimento publico relin-
quendam.

4. Idem Aug. & Grat. A. ad Crescentium
Vic. Afric. k

Heredes scripti etiam pro minus idoneis fundis fi-
scale onus cogantur agnoscere: vel si renuntium
hereditati putent, cedant his omnibus rebus, quas ex
iisdem bonis quocunque titulo & iure perceperint. Dat.
4. Id. Iul. Contionaci, Grat. A. II. & Probo Coss.

Possidens praedia sterilia & fertilia, non potest renun-
tiare sterilib. & fertilia retinere. Bart.

5. Impp. Valentinianus & Theodos.
Augusti.

Vi vtilia reipublicae loca possident, permixtione
facta etiam deserta suscipiant ut si earum partium
grauentur accessu, quas antea per fastidium reliquerunt,
cedant alijs curialibus, qui vtraque hac conditione re-
tineant, ut praestatione salua cum desertis & culta possi-
deant, sublata à paucis, quos iniquum est electa retinere:
cum municipales grauatura sit pars relicta.

6. Imppp. Gratian. Valens. & Theod. AAA.
Nebridio Comiti R.P. i

Quisquis conductor fuerit inuentas possessor fundi
sterilis, qui ex publico vel templorum iure de-
scendit, huic ager iungatur inutilior, quod si contra id
reluctandum existimauerit, alius possessor sub eade praes-
tatione queratur: vel si voluntarius, qui sit conductor
non inueniatur, tunc ad possessores antiquos, id est de-
curiones, vel quoslibet alios loca iuris praedicti adiunctis
inutilibus reuertantur: idoneis fideiussoribus praestitis.
Datum XV. Kalend. Febr. CP. Merobaud. II. & Saturni-
no Coss.

7. Idem Augusti.

Vicunque desertum fundum patrimoniale exer-
cuerit, & fertilem idoneumque praestiterit: salvo pa-
trimoniali canone, perpetuo ac priuato iure defendat,
& defendant.

a. al. volumus, sed rectior est excusatio.

b. Emphyteuticarij à professoribus distinguuntur. Hi, non illi domini efficiuntur.

c. ff. si ager.

d. Emphyteuticarij fundi sunt, qui emphyteutico iure dantur, qui & patrimoniales sunt. d. nominis. e. à nostri nominis.

f. Ex Nouella

Theodosij, cuius

ea est inscriptio:

litem AA. Flo-

rentio PP. Do-

g. limitro-

phos legit Cu-

rac. non limitro-

phos: quamuis

ita legatur in

Nou. Th. Porro

qui limitropho

fundi, explicatū

5. de fundis limi-

trophis.

h. Patrimonia-

les fundi in O-

rientie, iure pri-

uato donari nō

possunt. vs hūc:

Atque ita hūc

exceptio est. l. 9.

l. 10. §. eod.

i. vide l. 1. §. eod.

k. deest in N. T.

l. licet, in No. T.

ex qua subscri-

ptio sic restitu-

da est: Data VI.

Id. iun. Constā-

tinop. Theodo-

sio A. xvi. & Fe-

sto Coll.

m. Quisquis in

quacumq; dice-

cesi vel provin-

cia, fundū pri-

ncipis patrimo-

nialem, vel tem-

pli vel agono-

theticum (id est

αγονητικόν, ἢ ἱερὰ

κλῆρον, ἢ ἀγῶνιστι-

κλῆρον) per annos

quadraginta cō-

tinuos, siue ius-

to siue non ius-

to titulo posse-

derit: firmiter

eum teneat. Idē

iuris sit, siue sal-

uo canone, siue

non, per annos

quadraginta pos-

sederit, ut eum

tutō retineat.

Synopsis Basilien-

con si. tit. 3. ex

lib. 36. tit. 14. c.

31.

n. Saluēses fun-

di, nemora pa-

ssioni deputa-

ta: qui fundi

etiam patrimo-

niales sunt. l. 13.

§. eod.

o. al. desunt.

p. Agonotheti-

ci iuris fundi

hūc qui agono-

theticici l. penult.

de diuers. praed.

agonothetici. l.

Titio. §. ff. de le-

gat. 2. deputati

sumptibus sa-

crorum certa-

minum.

q. Praescriptio-

ne 40. annorū

defendi potest

possessor, qui

fundum patrimo-

nialem, vel

factorum tem-

plorum, vel fun-

dos quasi alie-

nos, vel quasi

donatos dem-

pto canone cū

titulo vel quasi

titulo 40. annis

possedit. adde l.

4. §. de praescrip-

30. annorum.

i. Imō aliquā.

l. 6. §. de praescri-

ptio. 30. annorū.

Harmeno. §. 63.

f. & ex.

t. al. iuris.

u. dempto.

x. per iussione

principalem.

De cautione & emphyteuticario non praestita.

11. Imp. Honor. & Theod. Augusti.

IVs emphyteutici praedij, quod sine obligationis vinculo retentatum est iudicio nostro, immutabile perdurare praecipimus. possessionem autem, quae sine obligatione speciali fuerit vitiosa, vetustate temporis nolumus adiuuari.

De iure possessorum vel emphyteut.

Emphyteute fundos patrimoniales emere non coguntur. Bart.

12. Imp. Theodos. & Valentin. Augusti.

Possessores, vel emphyteuticarij patrimoniales, qui fundos minimè nunc vique comparauerunt, eodem largitatis modo nequaquam ad eorum comparationem urgeantur: sed tanquam pretiis deperitis, sic eis nostri numinis beneficiis potiantur: ut quod iuris alter inferendo pretium consecutus est, hoc nostra liberalitate praedictus emphyteuticarius habeat. Illud quoque ius, in quibus coluit praedij, quod aut ex successione, aut ex comparatione priuata, aut nostri numinis liberalitate, aut quocunque modo possedit, licet illibatum intemeratumque seruari: licentia eis concedenda etiam libertates mancipijs ex fundis patrimonialibus atque emphyteuticariis, cum fundorum sint domini, praestare.

De fundis non alienandis.

13. Item AA. ad Florentium PP.

Nulli iam in posterum licere praecipimus patrimoniales seu limitrophos, vel saltuēses fundos, qui per tractum Orientis positi sunt, ad ius transferre priuatum: siue dempto siue saluo canone iuris fundorum immutatio postuletur: legis temeratores quinquaginta librarum auri poena coercentes: tam videlicet petitorum, quam officium quod petitionem concedit admitti: licet adnotatio nostra vel diuina pragmatica contra veritatem proferatur.

De praescriptione xl. annorum.

14. Imp. Anastasius A.

Iubemus omnes qui in quacunque dicecesi aut quacunque prouincia vel quolibet saltu vel ciuitate fundos patrimoniales vel templorum, aut agonotheticos, seu releuatorum iugorum, vel cuiuscunque iuris per quadraginta iugiter annos (possessione scilicet non solum eorum qui nunc detinent, verum etiam eorum qui antea possederant, computanda) ex quocunque titulo, vel etiam sine titulo hactenus possederunt, vel postea per memoratum quadraginta annorum spatium possederint, nullam penitus super dominio memoratorum omnium fundorum vel locorum, vel domorum à publico actionem vel molestiam aut quamlibet inquietudinem formidare, sed impositum canonem pro qualitate iuris, cuius praedia sunt vel loca, per singulos annos soluētes, pro certo habeant suum esse quod possident, vel postea possederint: ita ut omnibus ad excludendam omnem quolibet modo ex publico mouendam quaestionem, nuda ex quocunque titulo, vel etiam sine titulo corporalis quadraginta annorum iugis possessionis exceptio possit sufficere: hoc etiam adiciendo, ut illi quoque qui adempto canone huiusmodi fundos ab initio principali iussione datos sibi fuisse confirmant: si per quadraginta annos adempti canonis beneficium iugiter possederunt: nec canonem cuius ademptione quadraginta (sicut dictum est) annorum possessio testatur, possint penitus profigari: eo quod nostra pietati placuit in utroque casu, id est tam saluo, quam adempto canone, possessorum nostrorum iura in eo statu in quo per quadraginta annos (sicut dictum est) iugiter manserunt, absque vlla inuolutione durare.

DE MANCIPIIIS ET COLONIS patrimonialium, saltuēsiū, & emphyteuticorum, & fundorum,

Tit. LXII.

Si villa locata in emphyteusim conceditur, non possunt coloni usurpare totum territorium eiusdem Bart.

1. Imp. Constantinus A.

Emphyteuticarios grauant coloni, agros praeter consuetudinem usurpantes, quos nullis culturis erudierunt: cum solennitas id eos attrahere permittat, quod eorum labore vel

y emphyteuticarium. 2. al. Impp. Valent. & Valens AA.

a. Coloni emphyteuticarios agros grauari non debent: hoc est eos fundos quorum alterius est emphyteusis. b. Coloni eos tantum agros colere possunt, quos labore coluerunt: verbi gratia quos oliuetis inseruerunt vel vinetis.

c. al. oblitum. d. Fontium aquas quae emphyteuticariis debentur coloni usurpare non debent.

e. quorum.

f. Aquarum quae partitio inter colonos & emphyteuticarios.

g. Colonis quantum aquae emphyteuticarij re-

linquere debeant.

h. al. deest.

i. quod.

k. Colonis emphyteuticariis,

possessoribus pensiones & accessiones praebant.

l. id est alienis.

vide l. 2. & l. 3. §.

de his qui a non dominis man-

missi.

m. huiusmodi.

n. al. emerue-

runt. Idque iure priuato vel em-

phyteutico.

o. Patrimonia-

les fundos qui habent, eorum

fundorum col-

lonis permuta-

re, & in eorum

locū alios sub-

stituere nō de-

bent.

p. loco.

q. & Arcadius

A. in re. quib. lib.

r. refectionem.

s. Coloni patri-

moniales, qui

solū veterint,

quique ad alia

loca dirigentes,

siue militie no-

men dederunt

reuocandi, nisi

veterani sint.

t. al. deest.

u. al. Diligētes.

x. Veterani, sūt

qui castrensibus

stipendiis otia

quiescit merue-

runt.

y. al. deest. al.

etiam.

z. Tela in vsum

vomeris & li-

gonis conuertere in ciuile: hoc

est ex veterano

militie, colonū.

a. Cod. Theod. 9.

b. Paruuli dicū-

tur intra annū

vicefimum quin-

tum. l. 2. §. de fun-

dis patrimonial.

c. orti ex curia

libus, ex militia

retrahendi ad

munera patri-

seu curiam. l. 17.

§. de decur.

d. ex colonis.

Nati ex colonis

patrimonialib.

vel saltuēsiū

vel agrorū cul-

tus reuocandi.

e. hoc est ad

sciam & arat-

rum.

f. al. deest. al. ad-

ditur post pro-

finct. & est ex

subscriptione.

g. Ex lib. §. tit. 9.

l. 2. C. Th.

h. iuris alieni

in C. T.

i. Recipiēs aut

occultans colo-

num patrimo-

niale qua poena

teneatur. de pri-

uato adde l. 12. §.

de agricolis.

k. Quaedam hūc

omissa sunt à C.

Theod. quem vi-

de.

l. 2. C. Th.

h. iuris alieni

in C. T.

i. Recipiēs aut

occultans colo-

num patrimo-

niale qua poena

teneatur. de pri-

uato adde l. 12. §.

de agricolis.

k. Quaedam hūc

omissa sunt à C.

Theod. quem vi-

de.

l. 2. C. Th.

h. iuris alieni

in C. T.

i. Recipiēs aut

occultans colo-

num patrimo-

niale qua poena

teneatur. de pri-

uato adde l. 12. §.

de agricolis.

k. Quaedam hūc

omissa sunt à C.

Theod. quem vi-

de.

l. 2. C. Th.

h. iuris alieni

in C. T.

i. Recipiēs aut

occultans colo-

num patrimo-

niale qua poena

teneatur. de pri-

uato adde l. 12. §.

de agricolis.

a Coloni patrimoniales forum fortuntur apud praesidem provinciae: & apud eum litigant de colonaria sua conditione. deduntur autem ad eundem praesidem a tribunis vel ducibus, sub idonea cautione.

b al. emphyteuticorum.

c ad Proculum Proconsul Africae in C. Th.

d C. Th. 15. 3. 1.

e Patrimonialium fundorum emphyteuticorum ab extraordi-
nariis muneribus excusantur. f. Absit a C. Th.

g Patrimonialium fundorum emphyteuticorum a munere

viarum munienda-
rum non excusantur. adde l.

aj. de privilegiis domus Augustae.

h Itinerum refectionis omnibus

prodest.

i Immunitas

non datur ab iis

que in communi-
ne omnibus pro-

fectura sunt.

k esse sciuntur,

in C. Tex quo re-

stituenda hic est

subscriptio. PP.

Non. Maij. Karthagine,

Constantino A. V. &

Licinio Caesar.

Coll. 11. 11. 11.

l Catulini PP.

Africa.

m C. Th. 16. 11. 11.

n Patrimonialium fundi ad extraordi-

nariorum mune-

ribus excusantur. l. 15. 3.

de excusatione.

o Patrimonialium fundi ad extraordi-

nariorum mune-

ribus excusantur. l. 15. 3.

de excusatione.

p Patrimonialium fundi, princi-

pi praestant auri

speciem, & fru-

mentum. l. 2. 3.

de fund. patrimonial. l. 10. 3. de ex-

cusatione.

q C. Th. 10. 2. 3.

r Multa sunt

hic & postea ad-

dicta a composi-

tionibus.

s Patrimonialium fundorum

possessoris, eadem

inferendis, for-

lennibus praes-

tationibus ratio-

est.

u Patrimonialium & emphyteu-

ticariorum fun-

dorum possessoribus, suas annonas, solennes, quo anni tempore voluerint,

possunt soluere, sic tamen ut integrum suum canonem inferant intra tres ad sum-

um pensiones.

x De suscepto est securitas apochae. vide Novellam 130. 2. promere. a trina.

y l. 7. in pr. 3. de exact. tribus. l. 1. in pr. de collatione fundorum f. f. alium.

c al. exegerint.

d Imp. Constantini edictum ad Constantinopolitanos. ita scriptum reperi in vno

manuscr. al. Imp. Constantinus & Constant AA. ad Heliodorum.

e Emens praedium priuatum a fisco firmiter id retinet, neque ulli eius adem-

ptionem vereri debet: ita ut id ad suos liberos durabiliter (s. y. d. c.) transmittat. Syn-

opsis Basilicon 15. tit. 3. ex lib. 55. tit. 1. c. 1. l. 2. s. ne fiscus rem quam vendidit emineat.

l. 6. 3. de fund. patrimonialibus.

f Retrahere dicit. vi l. 53. de locat. praed. civil. vi & retrahere in l. 2. 3. ne fiscus rem

quam vendidit emineat. g pretiorum. h habeat. i fortuna.

k dominij. l. 16. in pr. 3. de omni agro deserto.

m solum. n l. 4. 3. de fund. patrimonialibus.

o vide quod scripti ad l. vlt. 3. de censibus. p constat.

q l. 13. 3. de omni agro deserto.

r Decretor qui pecuniam publicam decoquit, intercipit, interuenit.

ad provinciae moderatoris iudicium illico sub idonea intercessione mittentur.

DE COLLATIONE FVNDORVM PATRIMONIALIVM, & EMPHYTEUTICARIVM.

Tit. LXIII.

1. Imp. Constantinus Augustus.

Empyteuticarii possessores qui mansuetudinis nostrae beneficio ad extraordinaria minime deuocantur munera: sicut ceteri provinciales, obsequium suum itineribus & muniendis impendant. Nulla enim ratione debent ab hoc quod in commune omnibus profuturum est, seungi.

2. Idem Augustus ad Quinium.

Patrimoniales fundos & extraordinariis oneribus vel mediae aut tertiae portiones obsequiis fatigari, non conuenit, cum eisdem & auri p. speciem, & frumenti plurimum modum constet persolvere: ita ut qui violare statuta tentauerit, puniatur. PP. VI. Kal. Septemb. Karthagini, Constantino A. V. & Licinio Conss.

3. Imp. Iulianus Augustus.

Omnes qui patrimoniales fundos sine communiter siue ex asse retinent, pro his conueniendi sunt ad vniuersorum munerum ad eosdem fundos pertinentium pro rata portione vel in solidum functiones, sicut vnumquemque priuatorum necessitas publicae pensationis adstringit. Dat. V. Kal. April. Mamertino & Neuita Conss.

4. Imp. Valentinianus & Valens Augusti.

Placuit ut emphyteuticorum fundorum patrimonialiumque possessores, quod voluerint tempore, & quantum habuerint pensionis paratum: dummodo non amplius quam in tribus per singulos annos vicibus, officio rationalis assignent: ac de suscepto ab eodem securitatem eodem die pro more percipiant, modo ut intra Ianuariarum Iduum diem omnis summa rationis publicis inferatur: grauissima poena subdendo officio, si cuiquam quolibet anni tempore (dummodo nequaquam numerum ternae illationis excedat) solutionem facere gestienti negauerit susceptionis officium, vel si moram fecerit in chirographo securitatis edendo: super quo possessores, aut procuratores, vel magistratus, aut quicumque in locis fuerint qui consueverunt actorum habeant potestatem, conueniat contestari: ut & de officij insolentia constet, in quo exercenda vindicta est: & his possit esse consultum.

5. Imp. Arcadius & Honorius AA.

Per omnes provincias patrimonialium fundorum ab ordinariis iudicibus canon exigitur: & quicquid exactum fuerit, dirigatur. Sciant vero memorati iudices nihil sibi ex priuata rei canone, vel ex eo quod ex hisdem titulis contigerit, ad necessitates alias transferendum: nisi maluerint grauissima seueritate eorum licentiam coerceri.

DE FVNDIS REI PRIVATAE, ET

salutibus diuinae domus.

Tit. LXV.

Fisco alienante rem non potest res auocari, sed perpetuo penes ipsum vel eius successores debet res permanere. Bald.

1. Imp. Constantinus A.

Imp. Constantini edictum ad Constantinopolitanos. ita scriptum reperi in vno manuscr. al. Imp. Constantinus & Constant AA. ad Heliodorum.

Emens praedium priuatum a fisco firmiter id retinet, neque ulli eius ademptionem vereri debet: ita ut id ad suos liberos durabiliter (s. y. d. c.) transmittat. Syn-

opsis Basilicon 15. tit. 3. ex lib. 55. tit. 1. c. 1. l. 2. s. ne fiscus rem quam vendidit emineat.

l. 6. 3. de fund. patrimonialibus.

Retrahere dicit. vi l. 53. de locat. praed. civil. vi & retrahere in l. 2. 3. ne fiscus rem

quam vendidit emineat. g pretiorum. h habeat. i fortuna.

k dominij. l. 16. in pr. 3. de omni agro deserto.

m solum. n l. 4. 3. de fund. patrimonialibus.

o vide quod scripti ad l. vlt. 3. de censibus. p constat.

q l. 13. 3. de omni agro deserto.

r Decretor qui pecuniam publicam decoquit, intercipit, interuenit.

vide l. 11. in fin. 3. de omni agro deserto. t Imp. Gratian. Valentinianus & Theodosius AAA. ad Heliperium. u Patrimonij appellatio, res etiam priuata principis continetur. Est enim quoddam patrimonium principis priuatum. l. 1. Cod. Th. de iure fisci. l. vlt. 3. de agricol. & mancip. aliud sacrum l. 1. 3. de ind. l. vlt. 3. de vestigalib. quod a re priuata separari solet ut a domibus. Edicto 4. & 8.

Numeri cognoscant has possessiones quas de fisco nostro comparauerunt, seu comparant, nullo a nobis iure retrahi: sed propria firmitate possessas, etiam ad posteros suos domini perperui durabilitate dimitti.

2. Imp. Valentinianus & Valens AA.

Huiusmodi commoditas priuata rei praediorum ad ea postulanda sollicitat, adeant tuar dignationis officij, & modum suae deliberationis indicent per libellos: certumque habeant, quod vnaquaque villa cum eo onere vel forma cui nunc habetur obnoxia, ad noui domini iura migrabit: ut si quid adiecerit sumptus cura vel solertia, quicquid mancipiorum vel pecoris accreuerit, capitationis aut canonis augmenta non patiat, sed solis dominis haeredibusque dominorum sit cessura felicitas. Si quis autem in annis singulis non soluerit debitum ex re ipsius: quod in reliquis remansisse claruerit, sine aliquibus dependere cogetur induciis. Sanè si quem postea minus idoneum factum esse constet, nec ita ut expedit rationem reddere rationis res quas ex nostris rebus acceperat, ad alium idoneum iure quo sancimus transferentur: nec tamen decoctoris cuiusque reliquis, qui nouus accedit, onerabitur.

3. Imp. Gratianus & Valens Augusti.

Quicumque possessionem rei priuatae nostrae acceptam suo nomine, vel iure perpetuo, & vel titulo conductionis ei crediderit esse tradendam, qui pensare utilitatem patrimonij nostri soluendo non valeat: is pro eo quem succedaneum surrogauit, perpetuae solutioni statuatur obnoxius.

4. Idem ad Orebium.

Vniuersi fundi templorum, ad rationalium rei priuatae sollicitudinem curamque pertineant: atque ab his annuariis solutionibus postularis, peculiari (ut semper fuit) studio defendantur.

5. Idem ad Nebridium.

Sus aquae, quae fundorum nostrorum utilitatibus seruiebat, plurimorum dicitur usurpatione sublatas: idque procuratorum conniuentia vel dissimulatione perfectum, ut agrorum fertilitas destituta nullis fructus cultoribus praestet. Quia igitur satis iniustum est statum florentis ante patrimonij, aridae sitis molestia fatigari: ad meatus pristinos vniuersum aquae morum, temporis praescriptione submota, praecipimus reuocari.

6. Imp. Arcadius.

Eum qui collegio, vel curiae, vel burgis, ceterisque corporibus per XXX. ann. sine interpellatione seruierit res dominica, vel intentio priuata non inquietabit, si colonatus vel inquilinatus quationem mouere tentauerit: sed in curia vel in corpore in quo seruierit, remaneat. Dat. 3. Kal. Iul. Med. Stilichone & Aureliano Conss.

7. Imp. Theodosius & Valentinianus Augusti ad Eudoxium.

Nemo dempto canone ad comparationem dominicae possessionis accedat. Quod si quis in posterum ad interdictum contractum accesserit, eum volumus pretia perdere perpetuo: nec expensarum, vel melioratae rei fructum exactioni compensationem opponere: nec temporis sibi met contra nostram commodam praescriptionem, nisi excepto vetustatis auxilio blandiri palatini etiam officium si quoquo modo contractus eiusmodi fuerit celebratus, vel si talem petitionem instruxerit, quinquaginta pondo auri poena nomine inferre nostrae mansuetudinis arario: nulla liberalitate nostra clementia, nulla sanctione contra rata rei priuatae comoda valitura, licet adnotatio, vel diuina pragmatica sit, quae contra veritatem canonem vendere concedat, vel poena palatino remittat officio. Dat. 13. Kal. Iun. Constantinop. Anatholio V. C. Col.

rei dominicae ubi sic legitur in scripto Eudoxio C. R. P. q Emere dominicam possessionem canone detracto nemo potest. Nam & pretium perdit, & fundum amittit: nec ea quae impendit, aut meliorauit, recipiet: nec compensabit cum fructibus qui ab eo exiguntur: nec praescriptionem temporis habebit. Quinetiam palatini, qui, ut talis emptio fieret, adiuuerint, quinquaginta libras auri, nullo beneficio in his valituro, praestant. Synopsis Basilicon dicto tit. 15. c. 5. vide l. 11. 3. sine censu vel reliquis. r adempto, in No. Th. f Domino rerum, hoc est principi priuato conferuari publicum interest. t Ementis contra interdictum legis poena hic pretium, expensas, meliorationes in re factas amittere, praescribere non posse. Aliam intermedium pretium amittitur tantum: ut si quis censum absque terra emerit. l. 2. 3. de agricolis. Imò ne pretium quidem: ut si non vicaneus, vicanei fundum comparere contra fructus quidem nullus est, emptor tamen non amittit pretium. l. vnica. in fi. 3. non licere habitatoribus Metrocopiae. u praepredere, in N. Theo. sed emendanda est ex hac lectione. x vetustatis vocabulum alias significat quadraginta annos: alias xxx. ut l. 1. 3. de fund. patrimonialibus. aliis viginti annorum spatium. l. 1. in fi. l. 2. in pr. l. vlt. 3. de aqua pluuiarum. adde l. 12. 3. de cohortalibus. & l. 2. Cod. Theod. de longi temporis praescript. Ita diutinu tempus variè solet accipi. l. 1. Cod. Theod. de act. certo tempore fin. l. 2. 3. de praescript. 30. annor. l. qui in provincia ff. de ritu. vide Cuias. 18. obs. 29. y Absunt a No. Th. & ad dicta fuerunt ex l. vlt. 3. de fund. patrimonialibus. ut rectè obseruauit Prishocus. z quod, in No. Th. a concedet. in No. Th. b remittet, in No. Th. ex qua subscriptionem restituere potest.

DE FVN-

a Tamiacæ, in meo manuscript. est. Dominica.
b Grex ouium vel equarum in saltus dominicos immisissisco vindicatur.
c procurator. d al. domorum. e C. T. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

DE FVNDIS ET SALTIBVS rei dominicæ^a,

Tit. LXVI.

Immittens animalia in pascua principis, animalia perdit: procuratorque fisci qui hoc consentit, grauissime punitur. Ang.

1. Imp. p. Valent. Theod. & Arcad. Augusti.

SI quis ouium^b vel equarum greges in saltus rei dominicæ alienus immiserit: fisco illicò vindicentur. Quod si venalis procuratorum^c conuenientia, ut id deinceps tentetur, admiserit: eos grauissimo iubemus supplicio subiacere.

2. Imp. Arcad. & Honor. Augusti ad Paulum comitem dominicæ rei^d.

SI qua^e loca^f ad sacrum^g dominium^h pertinentia cuiuslibet temeritas occupauerit, secundum veterisⁱ census fidem in sua iura retrahatur: rescriptis per obreptionem^j impetratis, & præscriptione^k longi^m temporis, & noui census præiudiciis in hac causa submouendis. Neque enim aut precatio colorata, aut incubatio^o diuturna, aut nouella professio, proprietatis nostræ priuilegium^p abolere poterunt. Datum 5. Kalend. Apr. C. P. Arcadio III. & Honorio III. AA. Conf.

DE AGRICOLIS ET MANCIPIIS dominicis, vel fiscalibus^r rei publicæ vel priuatae,

Tit. LXVII.

1. Imp. Constantinus Augustus.

NULLVS omnino originalis colonus^s rei priuatae nostræ ad aliquos honores vel quolibet alia ciuitatis munera deuocetur. Non enim ciuitatum ordinibus, & cæteris, ex quibus pro multitudine fieri nominationes oportet, per omnia florentibus ad hæc suprema præsidia iniuriola nominatione descendendum est.

2. Idem Augustus Ianuario P. P.

COLONOS nostros, qui priuati^t sunt, vel ad rationcinia ggerenda, vel ad colendos agros idonei, retrahi iubemus, ac tantum colendis nostris rebus addici: quinetiam in posterum obseruari ne quis eorum rem priuatam cuiusquam gerendam, aut aliquid administrandum suscipiat.

3. Idem Augustus ad Equitium magistrum equitum & peditum^x.

SERUI atque coloni, & eorum filij vel nepotes, vel quicumque de fundis ac possessionibus nostris clanculo ad officia conuolauerint diuersa reddantur, etiam^y si armatae habuerint sacramenta militiæ. Nos enim etiam eos discingi iubemus, ac reddi, qui protectorum fuerint nomen adepti.

4. Imp. p. Gratianus Valent. & Theod. Augusti ad Florum.

EX ingenuo & colonis ancillisque nostris^z natos natâf. Eve, origini ex qua matres eorum sunt, facies deputari.

5. Imp. p. Valent. Theod. & Arcad. AA.

DOMINICOS^b colonos neque ad descriptionem^c patimur deuocari, neque extraordinarias pari functiones: maxime cum aduersus consuetudinem memoratis onera dicantur inferri.

6. Imp. Theod. & Valent. Augusti.

QUOTIENS alicui colonorum agrum priuati patrimonij nostri placuerit venundari^d: non vnus tantum, qui fortè confortibus^e suis grauis ac molestus existat, sed alij quoque duo vel plures ex simili origine ac^f iure venientes, in supradicta emptione sociantur.

DE PRÆDIIS^g TAMIACIS, ET DE his qui ex colonis dominicis aliisque liberæ conditionis procreantur,

Tit. LXVIII.

k *rapetov, Nouell. Martiani de indulgent. rerum. cubiculum & cellarium principis cui deputati erant reditus tamiaci. Tamiaci verò serui, qui huic addicti. Nouella 20. 30. l. tamiacam. m tamiaco. n l. 21. 3. de agricolis. o Iustinianus, p Gomatiij, Alciat. legendum existimat: gunathetici, vel agono-*

Natus ex vno parente tamiaco, & altero libero, tamiacus est. Bart.

1. Imp. Zeno Augustus || Chiseroti P. P. ||

SI LIBERⁱ colonus vel colona libera tamiaco^j vel tamiacæ matrimonij iure copuletur: filij vel filij ex huiusmodi contubernio procreari vel procreatæ, colonis dominicis adnectentur. si autem adscriptitius vel seruus alienus colonam, vel ancillam dominicam^k ducat in vxorem, vel adscriptitia vel ancilla colono vel seruo nubat dominicom, & ex huiusmodi coniunctionibus nati sunt liberi: veterum^l legum ius tenere sancimus.

2. Idem Sebastiano P. P. 2

Meminimus pragmaticam sanctionem iussisse fundos tamiaci iuris in prouinciis positos, nec non etiam possessiones Gonatici^m saltus sub certa forma (saluo scilicet canone, & tributariis collationibus) huiusmodi prædiis impositis, volentibus distrahi, quatenus quicquid ex pretis memoratorum fundorum possit restitui, publico interatur. Sed licet per eandem sanctionem huiusmodi venditionum contractibus plenissima delata sit cautio, attamen perpetuæ emptionis securitati consulentes, huius etiam perpetuæ constitutionis auctoritate muniri eosdem emptores præcipimus.

DE DIVERSIS PRÆDIIS VRBA- nis & rusticis templorum & ciuitatum, & o- mni reditu ciuili,

Tit. LXIX.

1. Imp. Iulianus A. Attico.

ROEDIBUS quas nonnulliⁿ reipublicæ extruxerunt, placitam præstare pensionem^o cogantur.

2. Idem A. Secundo P. P.

PAMPHILIÆ^p etiam^q ciuitates, & quæcunque alia, quicquid^r sibi acquirant, id firmiter habeant.

3. Imp. Arcad. & Honor. AA.

Restaurati^s monentium^t publicorum tertiam portionem eius canonis qui ex locis fundisve reipublicæ annua præstatione confertur, certum est satis posse sufficere. D. 3. Non. Iul. Med. Olybrio & Probino Conf.

4. Idem AA.

EOS^u qui auctione^v prima fundorum iuris patrimonialis, siue templorum & possessores effecti sunt, vel fuerint^w, firmum dominium tenere decernimus, ne^x vlterius vacillet vnuscuiusque possessio, sed teneat quisque ius proprium quod dato pretio roboratum est, vel fuerit.

Emptio rei emphyteuticæ fiscalis facta à priuato, vel etiam à ciuitate sub pacto ne teneatur ad canonem, tenet: sed pactum est irritum. Bart.

5. Imp. Valentinian. A.

SIⁱ qui^j ex titulo donationis vel emptionis, siue ex alio quolibet titulo possessiones, vel domus, vel ergasteria iuris duntaxat ciuilibus, quæ huius iuris esse verè probantur, cuiuslibet ciuitatis, & præcipue huius æternæ vrbis, cui maiorem debemus fauorē, tam ciuilibus (vt dictum est) iuris, quam etiam agonotheticas possessiones, à consulari Aufonij & Olybrij^k, dempto ciuili canone acceperunt: eos impositum eis canonem iuxta fidem publicorum monumentorum ciuitatis ad quam eadem res pertinerint, præbere iubemus. Nam si priuati iuris debita non patimur denegari, multo magis præbenda sunt ciuitatibus, quæ iure debentur: cum sufficiat^l m possessoribus, quod apud eos dominium in perpetuum ex nostra liberalitate permaneat. Si quæ tamen possessiones iuris ciuilibus canonem priuatis largitionibus in præsentem præbent, vel numquam adeptum, vel postea impositum: ad hanc iussionem non pertinebunt, sed priuato ærario canonem quem nunc agnoscunt, inferre ex more debebunt, domino firmiter apud eos successorēque eorum & detentatores pari modo permanente^m. Dat. XV. Kal. Febr. Constantinopol. Martiano A. I. Conf.

Olybrij, dempto canone acceperunt, deinceps impositum eis ab initio canonem præbent. Nam si priuatos fraudari nolumus, multo minus vrbes: adeoque possessores dominium firmum in eis habeant. Synopsis ibid. d. c. r.

k Sumpta ex Nouella Martiani de prædijs ciuitatum omnium, quæ hodie extat in breuiario Alarici: sed hic multum immutata est.

l l. in fin. 3. sine censu vel reliquis.

m vide l. 6. 3. de fundis patrimonialibus.

n Ex Nouell. Mar. hæc subscriptio restituta est.

etici, qui sacrorum certaminum sumptibus deputati erant. Est autem Gonaticus saltus cuiusdam dominici saltus proprium nomen, vt hic scribit Cuiac.

q Solarij conuentum superficij, qui in solo Reipublicæ edificauerunt, quotannis præstare debent. solarium est, quod pro solo datur, vectigal soli. l. 2. ff. ne quid in loco publ. l. 1. tiam. ff. qui portiores. Iustinus. 18. r peditationes. f al. Sero.

t & ciuitates. u Ciuitates quicquid sibi adquisierint, id firmo iure tenere debent. x teneant.

y Co. T. 13. 1. 23. vnde hæc inscriptio sic restituta potest: Hæc Vincenti K. N.

z al. Ad restorationem. in C. Th. Ad reparationem.

a Mœnium institutioni, tertia pars canonis, qui colligitur ex fundis Reipublicæ, deputanda. vide l. 10. l. 1. 1. 2. de operibus publicis. l. 18. Co. Th. eo.

b Cæsariorum P. P. c Emptores patrimonialium fundorum, templorumque, solutis pretiis, dominium in ea nunquam ipsis adimendum habeant. Synopsis Basilicorum 15. titu. 3. ex lib. 35. titulu. 13. cap. 1.

d actione, al. auctoritate.

e Tempora paganorum ab Imperatoribus vendita, fuisse hic locus indicio est: l. 3. 3. de fundis patrimonialibus.

f vide l. 6. 3. de fundis patrimonialibus.

g nec.

h Imp. Valentinian. & Martianus AA. Palladio P. P. P. Oritis. in Nouella Martiani.

i Si qui vel per donationē, vel emptionē, vel per alium modum domos aut ergasteria ciuilia, præsertim Constantinopolitanæ vrbis, aut agonotheticas possessiones à consulari Aufonij &

Olybrij, dempto canone acceperunt, deinceps impositum eis ab initio canonem præbent. Nam si priuatos fraudari nolumus, multo minus vrbes: adeoque possessores dominium firmum in eis habeant. Synopsis ibid. d. c. r.

k Sumpta ex Nouella Martiani de prædijs ciuitatum omnium, quæ hodie extat in breuiario Alarici: sed hic multum immutata est.

l l. in fin. 3. sine censu vel reliquis.

m vide l. 6. 3. de fundis patrimonialibus.

n Ex Nouell. Mar. hæc subscriptio restituta est.

P. P. j.

a. Ut Nicænorum ciuitati reditus circa Apamæam restituatur, quem Marcianus ad alios vsus destinauerat: & si quod aliud præiudicium ei ciuitati ex Marciani functione factum, irritum sit, graui pœna in secus facientem indicta. *vt hîc. Synopsi Basilicæ 54. tit. 10. ex lib. 55. tit. 13. c. 2. Nicæa autem hæc metropolis est Bithyniæ.*

b. De Nicæa intellige: metropoli videlicet Bithyniæ, sub qua fuit Apamæa. *al. Nicenensium, al. Nicæen-*

fium.

c. al. quadrin-

gentorum.

d. al. Calamo.

e. Helioorno.

al. Elioburno.

al. Zelioburno.

f. Varateno. &

alest, & al. Va-

ratario.

g. Cuiacius hîc

emendat. Equi-

tio, vel Enthe-

cio. *in lib. Aur.*

legitur Enthe-

chio. *in quibusd.*

inclusa desunt. vt

l. Iulianus. in fin.

ff. de legat. 3. No-

uell. 28.

h. intereat, &

post illud verbum

fit interpunctio.

i. restringere.

k. templorum

& ciuitatum.

l. l. 7. in fin. 3. de

fundis patrimo-

nialibus.

m. desiderat.

n. seruatur. sed

in lib. Aurel. c.

ruentur.

o. al. Nebridio

com. r. p. velle

in meo manuscr.

Cons.

p. Abest nega-

tiæ a quibus. vt

ter. lib. 6. hunc

locum affirmati-

uæ legendum es-

se Græcorum au-

thoritatis confir-

mat Cuiacius.

q. vide l. 1. 3. si

ager viciuatus.

r. additionis.

male. adiectio

quid esset, dixi

ad l. 1. 3. de vin-

dendu rebus ci-

uitatis: & ad vi-

sulum. ff. de in-

diem addit.

f. Imp. Arca-

dus & Honor-

ius, AA. Adria-

no P.P. in quib.

lib.

t. Locatio præ-

diorum ciuiliu

fiscaliu & tem-

plorum sit pu-

blicæ, prius edi-

to libello & p-

scripto. l. 6. 3. de

fide & iure hu-

sa fiscali.

u. Locaciones

prædiorum ci-

uiliu, fiscaliu,

temploru plus

licitanti addi-

cuntur.

x. l. 5. 9. vltim.

eod.

y. al. additur no-

bis.

z. collocata.

a. vide l. 6. 3. de

fundis patrimo-

nialibus.

b. collocabitur.

c. Conducen-

tem rem in per-

petuum posse

eâ vendere do-

nare & ad po-

steros transfer-

re hinc colligi-

unt. Accursus

hic & Bart. Cor-

setus singulari,

Lucrum.

d. peruenit.

e. trahendam

retrahere dixit,

vt l. 1. 3. de fundis

rei priuata. vbi

vide.

f. l. 4. 3. eod.

g. Locaciones

rerum ciuiliu

6. Imp. Zeno A.

HAc in perpetuum valitura lege sancimus, Nicæsum^a ciuitati^b, seu habitatoribus eius tam ius exactiois XL^c solidorum annui canonis ciuilis reditus ad suam patriam pertinentis, & possessoribus, id est Callimacho^d & Eliburno^e, necnon Emptorio & Veratorio^f cum Epotio^g, eorum sub territorio Apamææ ciuitatis constitutis, ex nuper lapsa tertia indictione cum ipsa restituitur, quam si quid ex quo sanctio Martiani diuæ memoriæ lata est, ad eiusdem ciuitatis præiudicium gestum est, infirmari, & quod ex eadem prouisione ciuitatibus delatum, interea^h qualibet occasione minutum est, ex auctoritate constitutionis nostræ serenitatis eisdem ciuitatibus redhiberi: ita vt nec iudiciaria auctoritas, nec imperiale rescriptum, quacunque videlicet adiectione munitum, sæpe dictæ generalis legis vires possit infringere. Quod si quis aliter fecerit, pœna graui plectetur.

DE LOCATIONE PRÆDIORVM

ciuiliu || vel || fiscaliu, siue templorum^k siue rei priuatae, || vel || dominicæ,

Tit. LXX.

Prædia principis quæ in perpetuum locantur, sunt locanda diuitibus. & aliis cum fideiussoribus idoneis. Bald.

DIVI patris nostri aperta præceptione cauetur, fundos ex re priuata nostra ita tradi perpetuariis, vt periculo^l collocantium officiorumque tradantur. Neque enim quicquam potest ex deuotionis plenitudine vacillare, si apparitione iudiciaria & fundi idoneis attributi sunt, & inde fiscali indemitas idonea fideiussione est munita. Quorum si alterum vel vtrumque neglectum est: quæ ex hoc titulo pen- sitatio canonica desideratur^m, ex officiorum facultatibus serueturⁿ.

A colonis perpetuis fundorum publicorum non auferuntur fundi, licet aliis meliorem offerat conditionem. Bart.

2. Idem AAA. Nibrio.

FVNDI reipublicæ ab his qui || nec p || titulo conductionis eos detinent^q, quique meliores cultu patrimoniant reddiderint: nec nostrarum quidem sanctionum (si forte quispiam per surreptionem meruerit) nutibus auferrantur iuxta legem veterem: semel tantum licentia facienda adiectionis^r indulgetur.

3. Imp. Honor. & Theod. AA.

LOca omnia fundive reipublicæ, propositis^t prius licenter editis, dehinc vbi in eum canonis modum, contententium augmento^u succreuerint, vt extendi vltra aut superari alterius oblatione non possint: perpetuariis conductoribus locentur.

4. Idem AA. Mineruo Comiti R.P.

Congruit æquitati, vt veteres possessores fundorum publicorum nouis conductoribus præferantur^v, si facta^w per alios augmenta suscipiant.

Prædia domus Augustalis in perpetuum locata, ad alium non possunt transferri sub aliquo pretextu, quando pensio soluitur. Bart.

5. Imp. Theod. & Valent. AA.

PRÆdia domus nostræ si semel iure perpetuo, vel nostra præceptione, vel auctoritate illustri viri comitis erarij priuati, apud aliquem fuerint vel iam dudum sint collata^x, ad alium transferre perpetuarium^y non oportet. Apertè n. definimus hoc edicto, vt à perpetuario nunquam possessio transferatur, etiam si alteri eam imperator vel exoratus vel sponte donauerit, siue adnotatione, siue pragmatica: cui si forte contra perpetuarium vir illustris comes priuatarum rerum diu allegabitur, acquiescet: & de proprio ipse centum libras auri, & alias centu fisci iuribus palatinu inferre cogatur officium. nec tamen post allegationem habebit huiusmodi iussio firmitatem, sed nec locabitur^z alteri licet ingenti superari videatur augmento possessio. Iure igitur perpetuo publici contractus firmitate perpetuarii securus sit: & intelligat neque à se, neque à posteris suis, vel his ad quos ea res vel successione, vel donatione, siue venditione, vel quolibet^a titulo peruenerit^a esse retrahendam^c. Sane quia non ex omni parte excludenda est largitas principalis, rem diuinæ domus suæ imperator, si velit, donabit ei qui eam possidet, iure perpetuo: siue ipse iam meruerit, siue cuiuslibet tituli iure successerit, videtur enim suam concedere pensionem: non alteri nocere liberalitas, quæ possidentem iure perpetuo dominum vult vocari. Sanè si quis non perpetuo iure, sed ad

fiscaliu, templorum, rei priuatae & dominicæ, se habent vel in perpetuum, vel ad tempus.

h. Locaciones rerum priuatarum principis à Comite rerum priuatarum se habent, i. Co. Th. lib. 10. tit. vlt. l. 1.

k. Legibus etiam addicti homines pertinentes ad domum Augustam, Græci ita habent: τὰς τρεῖς ἔξο-

ταὶ πόλεις ποτὶ τοὺς ἰσχυροὺς ἀποδιδόναι τὴν δὲ τριτὴν σταθὲν ποτὶ τὸν βασιλέα. l. fementiam, in C. Th. m. nullisque, in Co. Th. n. se inuiscant. o. nec. p. Hæc vltima clausula abest à Co. Th. q. adde l. 3. 5. 17. ff. de Silaniano. r. ad eundem scripta lex vlt. 3. de rescindenda. f. Co. Theo. 10. 3. 6. pars. l. vltim. supr. de rescind. vend. t. Conducere prædia fiscalia palatini id est apparitores Comitum rerum priuatarum, non possunt. vt hîc. vt nec emere res priuatas principis. l. vlt. 3. de rescindenda. u. Palatino nō licet, quod non licet militi aut curiali. x. Conducere prædia fiscalia miles vel curialis non potest. y. ciuitatum vel temploru. z. Adtores & conductores dominici, sub Præsidum iurisdictione sunt: nisi de debito fiscali agatur. nam quod ad debita fiscalia & collationes attinet, sub Iurisdictione sunt procuratoris Caesaris. vide 3. vbi causa fiscalis: adde l. 5. 3. de collat. fundorum patrimonial. l. 6. in fin. 3. de exact. tribut. a. actores, in veter. quibus lib. quod probat Cuiac. Græcorum auctoritate, qui verunt dī oikntrēs. b. l. 3. l. 3. 5. de canonis largit. tit. ul. c. Tributorum exactores modestè se gerere debent in exigendo. d. al. Centro-

nio. in meo. Comitiis.

e. A præstatione annonarum, cursus & census fundi rei priuatae principis (in quibus sunt etiam conductores bona) non sunt iniunctæ. Sunt enim hæc ordinaria. de extraordinario, vide l. 1. tit. proxim.

f. Curiationes, cursus debitorum: transeuntio. g. Opinio est census.

DE

DE CONDUCTORIBVS ET PROCV-

ratoribus siue actoribus prædiorum fiscaliu domus augustæ,

Tit. LXXI.

Conductores fundorum domus augustalis, & alij homines dictæ domus cum agere volunt vel excipere, vel expetiri debent ordinario iure hoc facere. Bart.

1. Imp. Theod. & Valent. Augusti Basso P.P.

CONDUCTORES hominesve Augustissimæ domus nostræ quotiens de causa ad domum regiam pertinente aliquid questionis emerferit, non aliter quam ex legum^k ordine (quibus similiter omne hominum genus tenetur) vel excipiant vel inferant actiones: nec aliorum litigatorum negotio intercedant: nec sententia^l iudicantium aut illucito patrociniij sui fomite iura conturbent: nullive^m executionis suæ turbulentum ministerium audeant commoda- re: non priuatis se negotiis, non publicis misceantⁿ: nec quiescentem domum delatio vlla sollicitet: ne eos inconsultæ pertinaciæ sero pœniteat. Grauior^p enim pœna^q constituenda est in hos qui nostri iuris sunt, & nostra debent custodire mandata. Datum prid. Non. Mart. Rauenn. Theod. 12. & Valentiniano II. AA. Confl.

QVIBVS AD CONDVCTIONEM

prædiorum fiscaliu accedere non licet,

Tit. LXXII.

Palatini milites prohibentur à locatione fundorum principis. Bart.

1. Imp. Arcad. & Honor. AA. Nestorio Comiti R.P.

NVLVS palatinorum qui in officio rei nostræ priuatae militat, conductionis^r nomine vel per se, vel per quamlibet personam possessionum huiusmodi conducendarum habeat facultatem: cum^s neque militi^x, neque curiali hoc faciendum permittimus. Dat. 6. Kalend. Aug. Vincentio & Prauita Confl.

DE COLLATIONE FVNDORVM

fiscaliu vel rei priuatae, vel dominicæ vel ciuitatis^y, vel templi,

Tit. LXXIII.

1. Imp. Arcad. & Honor. AA.

RDINARIORVM^z iudicum officiis, nec non ipsius rectoribus prouinciarum, auctores^a siue conductores dominicos conueniendi licentiam damus: ita tamen, vt rationabilibus priuatae rei ad exigenda fiscalia debita immincant.

2. Idem Augusti Messalæ P.P.

PALATINOS qui à viro illustri comite rerum priuatarum iudicis, quo facilius ex prædiis rei nostræ conferantur debita pensiones, cum summa^u degere præcipimus disciplinæ. de quorum nominibus, si temere versati fuerint, ad sublimitatem tuam referri per ordinarios iudices oportebit, vt in eos seuerissimè vindicetur.

3. Idem AA. & Theod. A. Petronio P.P.

OMNIA prædia tam^v ea quæ in re priuata olim detinentur, quam illa quæ ex proscriptorum bonis ad fiscum sunt deuoluta: eatenus ab huiusmodi priuilegiis & excusationibus submoueantur, vt omnes species annonas, cursitationes^w etiam debitas, atque integram opinionem^x sciunt esse soluendam.

a C.T. 11. 16. 5.

b res, in C.T.

c Priuati fundi principis, à muneribus sordidis immunes sunt: nec eorum conductores vel coloni extraordinaria munera vel superindictiones sustineant. Synopsi Basilicōn 54 titul. 7. ex titul. 5. c. 17. adde l. 5. de excusat. munerum.

d al. conuenitur.

e Imp. Valēt.

Valens, & Gratian. AAA. ad

Claudium, in

quibuslib.

f vide quæ scri

psi ad l. 1. 5. de

collegiis: vide l.

5. de annona.

g spectata.

h Legendum, cē

eandem, hoc est,

rem priuatam: ut

scribit Cuiac. al.

remanentem. al.

remanentem.

i prebeant.

k Tironum

præbendorū o-

nus, patrimon-

iale, & posses-

sionibus indi-

ctum. l. 7. Co. Th.

de tironibus. Ve-

getius 1. c. 7. Ti-

ronum produ-

ctio seu profes-

sio persona-

le. l. vlt. ff. de mu-

nerib.

l al. Pro por-

tionibus in cor-

por. &c.

m Co. Th. 15. 3. 6.

pars huius l. est 5.

l. 7. de sacrosanc-

tis.

n A pontium

& itinerum in-

structionibus

nemo immunis

est, ne religiosa

quidem vel au-

gusta domus:

quippe nec sor-

dida sunt ista

munera. Syno-

psis Basilic. ibid.

c. 21. l. 7. de sa-

crofanc. Eccles.

Synopsi Basilic.

1. c. 5. adde l. 1. 5.

de collat. fundo-

rum patrimonial.

o operam. in

Co. Th.

p magnorum.

q dedicatam.

r Ecc. lib. 3. tit. 1. cap. 5.

f εὐαγγελιστῶν βασιλικῶν οἰκῶν; exponunt Græci: hoc est religiosas & principis. l. 7. 5. de

sacrosanc. Eccles.

t ac venerandas ecclesias, additur in Co. Theo. quem vide: multa enim hic detracta &

immutata sunt.

u Co. Th. 11. 1. 36.

x Priuati principis ærarij redditus ad necessitates publicas deputatus erat. hoc est

ad donationes, & largitiones. vide l. 27. de cupressis. eod. ubi dixi.

y Superindictum non præstant fundi priuati principis. vide l. 15. 5. de excusat. muner.

DE PRIVILEGIIS DOMVS AV-

gustæ vel rei priuatæ, & quarum collatio-

num excusationem habent,

Tit. LXXIII.

Ad extraordinaria munera vel superindicta etiam,

fiscalis possessor non cogitur.

1. Imp. Constantinus A. ad Italicum.

PRIVATAS possessiones nostras ab vniuersis muneribus sordidis placet immunes esse: neque earum conductores, neque colonos ad extraordinaria munera vel superindictiones aliquas conueniri. Dat. 8. Kalend. Febr. Bononiarum, Placido & Romulo Conss.

2. Imp. Valens A.

Rem priuatam nostram, leuandorum prouincialium causa canonicas necessitates ea conditione qua cunctos volumus sustinere. sed excessit occasio iustionem: quandoquidem non locis solitis frumenta quæ sunt ex diuersis saltibus conuehenda, trahantur, sed eo usque portentur, quo graue atque damnosum est prouehere. Proinde spectabilis sinceritas tua remanentes in iisdem locis implere faciat proprias functiones quibus antea frumenta præbebant.

3. Imp. Honor. & Theod. Augusti.

Pro tironibus in corporibus postulatis pretia conferri ex fundis perpetuariis nostræ rei priuatæ præcipimus.

4. Iidem Augusti Asclepiodoto præf. præf.

Astratarumque opera, titulis maiorum principum dedicata inter sordida munera numeremus. Igitur ad instructiones reparationesque itinerum pontiumque: nullum genus hominum, nulliusque dignitatis ac venerationis meritis cessare oportet. Domus etiam diuinas tam laudabili titulo libenter adscribimus. Dat. 15. Kalen. Mart. CP. Asclepiodoto & Mariniano Conss.

5. Imp. Theod. & Valens AA. Flauiano P.P.

Excepto patrimonio pietatis nostræ, cuius quidem creditus necessitatibus publicis frequentissime deputamus: vniuersos possessores functiones in superindictis titulis absque vilius beneficii exceptione agnoscere oportere censemus. Dat. 3. Kal. Maij, Rauenn. Basso & Antiocho Conss.

DE GREGE DOMINICO,

Tit. LXXV.

z Co. Th. 10. 6. 1. Impe sis. de equis curulib. in C. Th. 15. 10. 1.

a Equum ex grege dominico occupans, nec vitro reddens multatur libra auri: qui ex alio grege, semilibra. Ut hinc constet, quale equorum fueris pretium apud veteres. Libra enim auri 72. solidorum fuit.

b l. 1. Cod. Theod. de equis Curulib. An ab agitatoribus ita dicti, ut putat Alcicius?

1. Imp. Arcad. & Honor. AA. Cæsario præf. præf.

ROPPOSITIS edictis sublimis magnificentia tuæ, minimi maximique moneantur, ut sciant singulas libras auri ex propriis facultatibus eruendas pro singulis equis vel equabus, siue Hermogenianis siue Palmatis: nisi sponte eos obtulerint. in his vero quos ex aliis gregibus occupatos esse constiterit, sex auri uncias fisci iuribus inferendas. Dat. prid. Kal. Decembr. Constantinop. Olybrio & Probrino Conss.

DE PALATIIS ET DOMIB. DOMINICIS,

Tit. LXXVI.

1. Imp. Theod. & Valens AA. Ioanni Comiti

rerum priuatarum.

Consecratis nobis ædes, id est inclita palatia, ab omni priuatorum usu & communi habitatione excipimus.

DE CUPRESSIS EX LVCO DAPHNEN-

si vel Perseis per Ægyptum non excidendis vel

vendendis,

Tit. LXXVII.

Ementes & vendentes arbores cupressi in locis hic nominatis puniuntur. Bart.

1. Imp. Arcadius & Honorius AA.

Iquis Daphnensis luci in Syria, vel Perseis in Ægypto arbores comparauerit, quinque libris auri nouerit se esse multandum: non minore dispendio & illo feriendo, qui vendere arbores ausus fuerit, quas non licet emptoribus comparare.

2. Imp. Theod. & Valens AA. Eudoxio P.P.

Omnes iudices cuiuscunque dignitatis sciant posthac absque permissu magnitudinis tuæ arborem ex Daphnensi luco Antiochenæ ciuitatis præcidendi vel quolibet modo lapsas transferendi licentiam sibi met denegandam. Sed nec alytarcha vnam cupressum, aliis plantatis, excidere sibi licere contendat. At ne solatio antiquitus ei concessio priuari per omnia videatur: pro eo quod ei cupressum excidere denegatur, vnam libram auri eum de priuatis nostris largitionibus accipere decernimus: quinquaginta librarum auri condemnatione huius legis temeratore plectendo.

Emptio ubi prohibita, & venditio quoque impermissa.

q vide Cuiac. 2. obseruat. 13. Forcasulum. i. Cupidinis. i.

f l. 12. Cod. Theo. de inre fisci. lib. 10.

u auri condemnatione.

x Princeps ex priuato ærario dona & largitiones publicæ & priuatim faciebat, & ad eam rem necessaria comparabat. ut hic. Co. l. 1. 5. de metallar. l. vlt. 5. de privileg. domus Augusti. His præfectus Comes thesaurorum & sacrarum largitionum remunerationum, vel munerationum de quo alias sæpe dictum est. Fiebant autem huius modi largitiones assatim Kal. Ian. l. laudabile. 5. de aduoc. dinerf. iud. y quinque.

An Hermogeniani, q Hermi seu Mercurio geniti Palmati vero, quod victorum & triumphantium?

c v. hic Alciciat.

d al. palmarum.

e al. eas: quod quidam magis probant: & referunt ad libras.

f viribus, in C. Theod.

g al. De Palatinis domib. Co. ita in C. T.

h Palatia, principum ædes.

i Palatia priuatorum vbi seruie non debent. l. quicunque. 5. de operib. publ.

k Cupressorum meminit lex 16.

l. 1. ff. quod vi aut clam.

l Daphnes.

m Perseidis, sed vide hic Alciciat.

sum.

n Huc pertinet l. 12. C. T. de iure fisci. l. 1. 5. conductor. ff. de iure fisci.

o al. Daphnes.

Est autem Daphne, suburbanus locus Antiochiæ cupressis obitus, de quo vide Stephanum & Sozomenum lib. 3. cap. 19. & Nicephorum lib. 10. ecclesiast. histor. Ammian. lib. 19. in fin. Daphnensis quoque palatii meminit. l. 2. C. Th. de aqueductu.

p Argumentum correlatiuis.

CODICIS

DOMINI IVSTINIANI, SACRATISSIMI PRINCIPIS

REPETITÆ PRÆLECTIONIS,

LIBER DVODECIMVS.

DE DIGNITATIBVS^b.

TITVLVS PRIMVS.

De feminis.

1. Imp. Alexander A. Seuerinac.

I vt proponitis, & auum consulem, & patrem prætorium virum habuistis, & non priuata conditionis hominibus, sed clarissimis nupseritis: claritatem generis retinetis.

De his qui ad dignitates non admittuntur.

2. Imp. Constantinus Augustus Volusiano P.P.

Næque famosis & notatis & quos scelus aut vitæ turpitudine inquinat, & quos infamia ab honestorum cœtu segregat, dignitatis portæ patebunt.

De maiori dignitate adeptæ.

3. Idem ad Nuphūdum P.P.

Maior dignitas nulli debet circa prioris dignitatis seu militiæ priuilegia præiudicium facere.

De senatoribus.

4. Imp. Constantinus & Constantius AA. Philippo.

Senatorum substantias, quas in diuersis locis & provinciis possident, & homines eorum tam à temonariis oneribus conferendis quam à cæteris præstationibus, quas iudices describunt, necnon etiam ab omnibus fordidis muneribus extraordinariisque & vilioribus liberos esse præcipimus: nullaque sorte constringi functionis indignæ.

5. Idem ad Clearchum.

Nemo præfectus vrbis citra præceptionem vel scientiam nostram vlli muneris subiugetur senatorem: ne mo curiam nostram immani pulset iniuria. Si quid enim senatoria præditi dignitate fuerit fortè mandandum: nostro id iudicio referendum est. fit namque dignitas quæ nobis iubentibus sustinetur.

De his qui ad dignitates non admittuntur.

6. Idem Orphito.

Næquis ex vltimis negotiatoribus, vel monetariis abiectisque officiis, vel deformibus ministeriis, vel stationariis, omnique officiorum fece, diuersisque pastis, turpibus lucris, aliqua frui dignitate pertentet. sed & si quis meruerit, repellatur: repulso autem etiam propriis reddi consortiis oportebit.

De senatoribus.

7. Idem ad Senatum.

a Ecl. lib. 6. tit. 1.
b Harmonopul. libro 6. tit. 1. de dignitatib.
c Seuerinac: in meo manuscr. Cons. al. Seuerino, al. Anronin. A.
d Dignitatem Consularis & Prætorii mulier amittit, nubendo priuata conditionis homini. l. 8. ff. de senatorib. adde l. 3. ff. de mulieribus. Ita plebei sunt nati matre nobili, patre plebeio. Sic Virginia patritia, per nuptias facta plebeia est, L. i. de iur. l. 13. ff. de iur. d. al. Alexander.
e Infames & inhonesti (oi a- tuiat xai alyxoi) Senatores fieri non possunt. Synopsis Basilic. c. 6. tit. 1. cap. 18. l. 1. de his qui non impletum stipendij sacramentum soluti sunt. l. 1. ff. de infamis. l. 2. ff. de officio adfessoris.
g al. adnotatis, quod idem est. C. i. de off. c. 3. ff. de off. que a censoribus omnibus ignominij adnotatos. Cuiac.
h al. idem Fru- sianus P. P. al. Ru- finiano. al. Gordianus A.
i al. Imp. Phil-ippus A.
k Homines hic sup. qui res aliorum agunt, vt procuratores prædiorum, a- ctiores, clientes, coloni. Galli in ea significatio- ne dicunt leu- res homines. dixi ad l. 1. ff. de commer- cijs.
l Senatorum patrimonialia a temonario one- re & fordidis præstationibus, extraordinariis vel vilioribus, libera sunt, adde l. 7. ff. de iur. d.
m Temonarij præstatio, est præstatio tyronum, equorum, aut tyronici: vt Cuiac. interpretatur.
n al. forde.
o al. Valerianus & Gallienus. AA.
p Vide l. 14. ff. de iur. d.
q seruandum.
r fit. f. fi.
u Ecl. c. 22.
x Nullus negotiator vel monetarius, vel publicanus vel abiecti officij (ἐμπορος ἢ δημόσιος ἢ δημόσιος ἢ δημόσιος) dignitatem aliquam consequi pertentet. quod si etiam consequatur, rursus collegio tuo reddatur. Synopsis Basil. c. 6. tit. 1. cap. 22.
y Monetatorum vile officium: inter vltimos negotiatores, abiecta officia, & de- formia ministeria censentur.
z deformis ministerii stationariis, in quib. co. v. in hanc legem Cuiac.
a Stationarij qui, dixi ad l. 15. ff. de iniur. vide Cuiac. 2. obser. vlt.
b adde l. vnicam negotiatores ne inuilem.
c pertentet. d al. lidem AA. & CC. e ff. de l. 4. ff. de iur. d. reuocetur, al. denocetur. g C. Theo. 9. 2. 1. al. P. P.

h Ecl. c. 24.
i al. senatoriū. Senatorum ius, & Senatorij ordi- nis auctorita- tem iniuria nō oportet adfici. Synopsis Basilic. d. loco, c. 24.
k Senatoribus vel Princeps i- pse adnumera- tur. vt hic. recte: quum etiā con- sulatus admini- strationem sus- tineat, Synopsis d. c. 24. vt hinc colligas, Hodie principem ap- pellari videri, dum appellatur ad Senatū: quia pars est Sena- tus, vt hic. e con- tra Senatū, pars principis, l. 1. ff. ad leg. l. u. m. a. vi- de Sueton. in Ti- berio 29. nec ne- cesse est confir- mari à Principe decreta Sena- tus. quod olim non fuit. No- well. 62.
l Senatores (vt & decuriones, l. 1. ff. de senat. aut libertis) esse pos- sunt qui liberi filij sunt: quip- pe ingenui, vt hic, soli enim li- bertini prohibe- rentur: Synopsis ibid. c. 25. 6. Har- monopul. tit. 1. de dignitatibus l. 9.
m Turpe tamen & inuidiosum fuit & Impera- tori Claudio vir- tio vertitur qd latum clauum tribuerit liber- tino filio: & Ap- pto Claudio, quod in censu- ra iniquitatis Senatū lectis libertinorū ne- potibus. Hodie liberti Senato- res esse possunt: vt pote natali- bus restituti & iure aureorum annulorum do- nati. Novell. 78.
n C. T. 9. 35. 3.
o l. 11. l. 17. ff. de quest.
p Senatorio no- mine, in C. Th. o al. Constan- o al. Constan- tino. l. 1. de virum

Qvonia diuersi iudices nonnulla opera in quibusdam existimant vrbibus extruenda, ad huiusmodi necessitatem senatorum substantia non vocetur.

8. Imp. Iulianus A. Sallustio P. P.

Ivs senatorum, & auctoritatem eius ordinis (in quo nos quoque ipsos numeramus) necesse est ab omni iniuria defendere. Dat. Non. Februar. Constantinopol. Martino & Neuita Conf.

De filijs libertinorum.

9. Idem Iulianus.

Libertorum filios adipisci clarissimam dignitatem non prohibemus.

De quaestionibus.

10. Imp. Valens, Gratianus, & Valentinianus Augusti ad Gracchum P. P.

Seueram indagationem per tormenta quærendi à clarissimo homine submouemus. Dat. prid. Non. Ianu. Treu. Gratiano A. IIII. & Merobande Conf.

De liberis.

11. Idem AAA. ad Procopium.

Senator, vel alius clarissimus priuatus habeat filios, seditos quippe antequam susciperet dignitatem, quod non solum circa masculos dignoscitur constitutum, verum etiam circa filias simili conditione seruandum. Cum autem paternos honores inuidere filiis non oporteat: à senatore, vel solo clarissimo susceptum, in clarissimus sciendum est dignitate mansurum. Dat. 15. Hierapoli, Grat. A. IIII. & Merobande Conf.

De furtis & sceleribus iudicium.

12. Imp. Gratianus, Valens, & Theod. Augusti Neotherio P. P.

Iudices, qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablati codicillorum insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosque & plebeios habeantur: nec sibi posthac de eo honore blandiantur, quo se ipsos indignos iudicauerunt. Dat. 18. Kalend. Febr. Theod. Gratiano V. & Theod. I. AA. Conf.

De feminis.

13. Imp. Valens, Theod. & Arcadius Augusti Martiano comiti Orientis.

Muliereshonoremaritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum persona statui- mus: & domicilia mutamus. Si autem minoris ordinis

tinus A. al. Valentinianus.

diff. cap. 29. ff. de iur. d.

q Id est plebeios, & editos antequam dignitatem suscipere.

r habebat, in lib. Aured.

t alio, in rei. quib. lib.

x l. 2. ff. de iur. d. l. 2. ff. de iur. d.

y ita à testimonio dicendo remouentur. Oldendorp. c. 4. de testib. numer. 23. ff. de cap.

z ipse.

b Coniuge l. 1. de incolis supr. Novell. 23. c. 36.

c Vxor à marito sumit honorem, generis nobilitatem, forum, domicilium.

d Nobilis est natus patre nobili, matre plebeia: quia mater per nuptias nobilitatem adipiscitur, vt hic. Contra nati patre plebeio, matre nobili, plebei sunt. Nam & ipsa per nuptias facta est plebeia, l. 1. ff. de iur. d. l. 1. ff. de iur. d.

e per nuptias facta est plebeia, l. 1. ff. de iur. d. l. 1. ff. de iur. d.

f cum legitima ff. de statu hominum. Apud quasdam gentes, filij melioris patris conditionem sequuntur.

a Gratianus & Theo. AA.

b l. 3. s. eod. l. 22. §. Senatorum. l. 23. in prin. ff. ad municipalem.

c al. Eustathium P. P. in meo. Cons.

d l. 1. §. eod. Sine commatu res suas inuifere clarissimis vel spectabilibus licet, ut hñc. Illustribus non licet. l. 1. §. eod. Cur tam varie? Illustrium quo maior potentia est & dignitas, eo Reipublice aut principis periculo sior est eorum recessus. Et hæc quidem distinctio proponitur hoc loco. Et huiusmodi olim fuit distinctio Senatorum, qui in Sicilia & Gallia Narbonensi, ab aliis provinciis senatoribus. Illis enim non his Augusti constitutione licuit, non exquisita principis sententia res suas inuifere, Tacit. 12. Dion. 32. Post Augusti Claudius, sine permissu principis, Senatores vrbis excedere vetuit ultra septimum miliarium. Suetonius in Claudio. c. al. Zeno A. f. vide l. 3. ff. de custodia reorum. Id non feruari refert Clarus s. sentent. §. vltim. quæst. 46. vers. scias autem.

g substitutio-

ne, in veter. q. 16.

Cod. Cuius legem

existimas,

substitutione.

* al. Zeno. al.

Anastasius.

h Eccl. c. 32.

i l. 12. circa. pr.

j. de proximis

scripior. 1. Har-

menopol. 12. §. 20.

29. dixi ad l. 6.

in ff. quorum le-

gatorum. Iurant

illustres, ut hñc.

memoriales, l.

22. §. de proximis

sacrorum scrip-

torum. Iurat, non

satisfat immo-

bilium rerum

possessor. l. vlt.

j. de princip. a-

gent. in reb. l.

sciendum. ff. qui

satisfat. Iurat

& quilibet, quā-

docunque iudi-

ci iusta causa vi-

detur esse, for-

te non inuenio

fideiusore. No-

uella. 12.

k Missio fit in

possessione de-

biti seruadi cau-

sa, Nouella 33. c.

4. qua missione

ut ibidem Iu-

lianus ait rectif-

ime, ius pigno-

ris constituitur

pro modo de-

biti.

l Periturus di-

gnitatem amit-

tit.

m se esse.

n addendum.

o statuimus.

p nulla.

q vide l. 8. §. hoc etiam de principibus agentium in reb.

r Sententia hic generaliter accipitur pro quocunque iudicis iussu, & pronuncia-

tionis iudiciali auctoritate facta. Aliud est porro hic sententia, aliud libelli conuen-

tionis, ut l. 6. §. vnde vi.

s euocationem.

t tam minores quam maiores potestates, in veter. lib.

u l. 15. §. eodem.

x adde tit. de off. Prætorum. §. ff.

y Gleba, glebale aurum, glebalis functio, aurum oblatium, a Senatoribus exigi-

tur, ut aurum coronarium, a decurionibus; aurargentum a negotiatoribus, a gleba

senatoria, Cuius putat nihil differre follem senatorium, de quo mox dicitur.

Addit Nouellam Martiani de indulg. reliquorum. l. 2. §. 2.

z folli. al. pholi. Follis aurei numi genus. l. 24. §. 1. Cod. Theod. de signorum appellat. non re-

cipit. l. 3. Co. Theod. de suarijs. l. 5. l. 21. Co. Theod. de Prætorib. Moschopolis, obolum: Mar-

cellino, Follares dicti. Singuli, siliqua partem x i. efficiunt. Instin. in Georgicis

titul. de la. 27. §. adde Zonaram in Leone Ifauro. Sed quid? Forcatulus s. Nectomani-

sia a Prætores olim magistratum ineuntes a provincialibus accipere solitos fuisse

virum postea sortita fuerint: priore dignitate priuata, posterioris mariti sequentur conditionem. Datum III. Kalend. Februar. Constantinopol. Arcadio A. II. & Rufino Consil.

De senatoribus.

14. Imp. Theodosius & Valens. AA.

Basso P. P.

Præcipimus, ut senatori in qualibet provincia constituto, nullam habeant iudices iniungendi aliquid fortis publici munus potestatem.

De commatu necessitate sublata.

15. Idem Augusti ad Eustasium.

Clarissimis vel spectabilibus vniuersis ad genitale solum, vel quolibet alio. & sine commatu proficiscendi, & ubi voluerint commorandi habitandive permittimus facultatem.

De delictis.

16. Idem Augusti & Arcadius A. Apol.

Ionio P. P.

Si grauius vllum facinus admittatur, nocente personæ extra carceralem custodiam sub fideiussione habita, super illustribus quidem, nobis suggeri iubemus. super cæteris vero quadam minori dignitate decoratis, ad tu referri culminis notionem: ut ita demum, quid de admisso crimine constitui oporteat, iudicetur.

De privilegio illustrium.

17. Imp. Honor. & Theod. AA.

Arcadio P. P.

Quotiens h ex priuata cuiuslibet interpellatione civilis vel criminali viro illustres conueniendi sunt, nulla danda fideiussione concussione vexentur: sed per speciale privilegium suæ committi fidei consequantur, iuratoria ab his cautione tantummodo exponenda, quam si neglexerint, & contra insertum cautionis sacramentum ipsi, vel eorum procuratores abfuerint: in pecuniarium iudex competens, quod etiam iuris auctoritas rei qualitas suggererit, ordinabit. In criminalibus vero negotiis dignitate quoque qua se per suum videlicet periculum indignos esse probauerint, spolientur: ut in eorum vtpote illustri dignitate per suum facinus priuatis, inconstituta etiam nostra preteat, iudicibus legum seueritate liceat exercere. Quibus illustrium dignitatum privilegium hoc etiam adiciendum esse censuimus, ut huiusmodi personæ nullam ex cuiuslibet iudicis sine scriptis habita sententia, conuentionem neque in civili, neque in criminali causa sustineant.

18. Imp. Anastasius A. Eusebio magistro officiorum.

Iubemus, saluo honore qui per reuocationem sacre reuocatoria defertur, durante, licere cunctis tam minoribus quam maioribus potestatem gerentibus, necnon etiam honorariis illustribus, siue ex hac regia vrbe, principali videlicet præcedente consensu, profecti fuerint, siue in provinciis habitantes sacratissimum (suis scilicet poscentibus negotiis) petere maluerint comitatum: sine sacra quoque reuocatoria ad hanc regiam urbem peruenire.

DE PRÆTORIBUS ET HONORE
prætorum, & collatione, & gleba, & folij, & septem solidorum functione sublata,

Tit. II.

n addendum. o statuimus. p nulla.

q vide l. 8. §. hoc etiam de principibus agentium in reb.

r Sententia hic generaliter accipitur pro quocunque iudicis iussu, & pronuntiationis iudiciali auctoritate facta. Aliud est porro hic sententia, aliud libelli conuentionis, ut l. 6. §. vnde vi.

s

t tam minores quam maiores potestates, in veter. lib.

u l. 15. §. eodem.

x adde tit. de off. Prætorum. §. ff.

y Gleba, glebale aurum, glebalis functio, aurum oblatium, a Senatoribus exigitur, ut aurum coronarium, a decurionibus; aurargentum a negotiatoribus, a gleba senatoria, Cuius putat nihil differre follem senatorium, de quo mox dicitur.

Addit Nouellam Martiani de indulg. reliquorum. l. 2. §. 2.

z folli. al. pholi. Follis aurei numi genus. l. 24. §. 1. Cod. Theod. de signorum appellat. non recipit. l. 3. Co. Theod. de suarijs. l. 5. l. 21. Co. Theod. de Prætorib. Moschopolis, obolum: Mar-

cellino, Follares dicti. Singuli, siliqua partem x i. efficiunt. Instin. in Georgicis titul. de la. 27. §. adde Zonaram in Leone Ifauro. Sed quid? Forcatulus s. Nectomani-

sia a Prætores olim magistratum ineuntes a provincialibus accipere solitos fuisse

scribit, follem glebam & clauem, ut his quasi symbolis adumbrarent æris, mobilium & immobilium collationem: idque in hominis fidem: quæ meræ nugæ. Follis enim id, quod ante dixi.

a Septem solidorum præstatio tenuissimos senatorum obligabat: erantque id perfonæ onus non gleba. b ¶ Martianus in meo lib. Cons. pars l. 2. §. de offic. prætor.

1. Imp. Arcadius & Honor. AA. Tatiano P. P.

EMO ex clarissimis & spectabilibus qui in provinciis degunt, ad præfecturam postea deuocetur, sed maneat vnusquisque domi suæ tutus atque securus, & sua dignitate lætetur.

2. Idem AA. ad Senatorem.

Glebam vel follem, siue vij. solidorum functionem, siue quamlibet huiusmodi collationem tam circa personas, quam circa res ac prædia funditus iubemus aboleri: ut omnis huiusmodi sopita perpetuo conquiescat exactio.

DE CONSULIBUS ET NON SPARGENDIS AB HIS PECUNIIS, & MAGISTRIS MILITUM, & PATRICIIS,

Tit. III.

Inter habentes eandem dignitatem ille prius debet antecedere, qui prius est adeptus dignitatem. Bart.

1. Imp. Theod. & Valens. AA. ad senatum vrbis Constantinopolitanæ.

ANTIQUITATEM statutum est, consularibus vrbis cæteros quidem honoratos ipsius trabæ summitate, pares vero infulis, consideratione tantum temporis anteire. Quis enim in vno demum genere dignitatis prior esse debuerat, nisi qui prior meruit dignitatem: cum posterior etiam si eiusdem honoris præterit auspiciis, cedere tamen illius temporis consuli debeat, quo ipse non fuerit: hoc obseruando & si iteratâ vice fastigia consularis aliquis ascenderit. Reperiti etenim sacres, virtutes sæpe meriti comprobant, non augent: quia nihil est altius dignitate. Quod si quis prior consul posteriori consuli eademque patricio posthabitus, patriciatum postea consequatur: vincit eum oportet: qui prior meuerit patriciatum, postquam iste honore patricia dignitatis decoratus est.

2. Imp. Valens & Marcianus AA. Apollonio Dom. vel com. & consuli.

Ordinem consularis ad antiquam reduximus sanctionem, ut sellam nostri honoris, merito, non rapiendi studio populi agmina sectentur: ac lucrandi cupiditate deposita, venerabilem parentum habitum, & felicissima antiquitatis ornamenta conspiciantur. Hoc ergo exemplo etiam cæteros procedere consules volumus: nec expendere eos sine effectu patimur. Cessante ergo ista spargendi vilitate amplissimi consules procedentes, deinceps abstineant hoc errore perdendi, optimoque consilio operi necessario proficiant, quod erat incompetenter prouiciendum. Ad restaurationem itaque aqueductuum huius amplissimæ vrbis centena pondus auri præstentur per singulos consularis: ut & consul patriæ se dedisse nouerit, & data notum sit mansura esse perpetuo.

Nullus eligi potest patricius, nisi primò alteram dignitatem hic inferarum fuerit adeptus. Bart.

3. Imp. Zeno A.

Nemini ad sublimem patriciatus honorem (qui cæteris omnibus antepositus) ascendere liceat, nisi prius aut consularis honore potiatur, aut præfecturæ prætorio, vel Illyrici: vel vrbis administrationem, aut magistri militum, aut magistri officiorum in actu videlicet positus gessisse noscatur: ut huiusmodi tantum personis, siue adhuc administrationem gerendo, seu postea liceat, quando hoc nostræ sedit maiestati, patriciam consequi dignitatem. Quoniam verò gloriosissimæ huius

Kalendis Ianuariis (quibus & Prætores & Consules Magistratum inire solebant) Deinde Circensibus ludis (quos mappam postea appellarunt) Tertio theatra veneratione: quartum in spectaculo quod vocantur circi (edebatur in eo pancarpum seu siliqua & venatio, quinto ludis Scenicis, quos præstas à productione meretricum in Scenam vocabant) sexto, iterum ludis Circensibus. Septimo, tempore depositi magistratus. Quod ad modum attinet, quantitatis notitia non extitit: numi, argentei tantum (non aurei) & quidem minutiores, quorum alij concaui, quadrati, rotundi. Quin & mater & vxor Consul spargendi ius habuit. d. Nouell. 105.

b Vtilitate, Hal. legendum videtur, utilitate. Quinquam & vilitas est, numis in populum iactis gratiam populi mereri, non virtute.

c Hinc processus Consulatus. l. nam & Imperator ff. de dona. inter virum. Greci vocant 83. Nouella 105.

d Perdit, qui missilia in vulgus iactat. e vide l. 3. §. eod.

f Patriciatus honor maior Consulatu, non gradu, sed duratione. Consulatus annuus: patriciatus, perpetuus. ita Consulatus maior patriciatus. l. i. in fi. §. eo. Petr. Faber. 1. §. 2. in fine.

g Prætoriorum Orientis, vel Illyrici, &c.

h Præfectura vrbis postponitur consulatui hic: quod mutari videtur Nouella. 62.

P. P. iij.

a Roma caput orbis terrarum.

b ad aqueductus reficiendos Consules liberalitates suas largiebantur, *vi hic & l. 2. §. eo. l. 3. de aqueductibus.*

c In manus scriptis lib. leg. tur, *vi in hoc excuso Co. sed ex veterib. sic emendat Cuiacius.* Sed consulatus ius quod eis consularitas detulerat, processione iterasse.

d. *vide que scripsi ad l. 1. de appar. Prefecti vrbis.*

e. Huc pertinet §. filiusfamilias. Instit. quibus modis patr. potest. sol.

f. *Novella 81. c. 11. §. filiusfamilias. Instit. quibus modis ius patrie potestatis soluitur. adde l. 3. §. 3. eod.*

g. & alios, ex *Novell. 81.*

h. extulerit.

i. Suidas ait eum appellatum fuisse patrem communem reip. Idem & Cassiodorus in formula patriciatu.

k. elegit, al. fecit.

l. Patricij pauciores consiliab.

m. al. Imp. Valentinian. A.

n. Prefecti vrbis, Prætorio, & Magistri equitum ac peditum par & indifferet dignitas.

o vrbis.

p. Hi magistri militum.

q. Puto legendum loco, ex manufer.

r. priorem.

s. *vide l. 1. §. de dignitatibus ordo servetur.*

t. al. Imp. Leo A.

u. ex prefectis, qui post prouecti, & c. legi Cuiac.

x. *vid. l. 1. §. de dignitatibus ordo servetur.*

y. *Eclog. libr. 6. tit. 25.*

z. Duplex est sacrum cubiculum: Augusti & Augustæ. *vide hic Cuiac.*

a. al. Arcad.

AA. & Honor.

b. al. Floro

P.P.

c. Præpositi (oi προπoσιτοι) eandem habent potestatem, quam Præfecti Prætorio, vel vrbis vel magistri militum, tam in adorationibus principis, quam

vrbi, quæ caput orbis terrarum est, omnifariam credimus consulendum: vniuersos, qui posthac honorarij consularis insignibus principali munificentia decorantur: centum libras auri ad reficiendum aqueductum publicum ministrare censemus: ad similitudinem eorum, qui per annale tempus consularium editione munerum gloriantur. Nam ipsis quoque expedit, vt florentissima ciuitas centum auri librarum munificentia sustentata, honorarium quoque sentiat consularium.

Si cui conceditur administratio dignitatis diu ante concessa, non videtur de nouo dignitas concedi. *Bart.*

4. Idem A. Sebastiano P.P.

Ancimus viris excellentissimis consularibus omnibus qui iam facti sunt, vel postea fuerint, procedendi quoque & re ipsa per annu gerendi consularis impetrato videlicet principali iudicio, legitimam tribui facultatem: ita vt peracta quam meruerint processione, non nouum aliquid, vel quod nondum habeant, adipisci: sed consularis ius, quod semel eis consularis detulerat processio, iterasse beneficio videantur: & in adoranda nostra purpura, vel in consequendis cunctis consulum honoribus & priuilegiis ex anteriore tempore prouectionis ordinem libimet nouerint vindicandum. Hoc etiam obseruando, vt huiusmodi consul nec centum libras auri aqueductibus huius inclytæ ciuitatis pro tenore sacræ constitutionis præbendas, quas cum esset consularis, præstiterat, consul postea creatus persolvere denuo compellatur.

Filiusfamilias electus in patriam a patria potestate liberatur Bart.

5. Imp. Iustinianus Augustus, Ioanni P.P.

Ancimuse, viros excellos patricios, quos in huiusmodi dignitatis apicem Augusta maiestas retulerit, illico ab imperialibus codicillis præstitis patresfamilias effici, ac potestate liberari paternæ videantur, qui a nobis loco patris honorantur, alieno iuri esse subiecti: (quis enim patitur patrem quidem posse per emancipationis modum suis nexibus filium relaxare: imperatoriam autem celsitudinem non valere eum quem sibi patrem elegerit, ab aliena eximere potestate?) ne si contrarium approbetur per quamcunque machinationem, imperialis maiestas minui videatur. Et hoc quidem raro contingere satis certum est: nemo enim facile respexit filiumfamilias in patriciatu honorem prouectum, quemadmodum in consilibus hæc res vñtata est: sed ne quid in parte temporis tale eueniat, & sine legibus inueniatur, ideo hæc nobis visa sunt sancienda.

DE PRÆFECTIS PRÆTORIO, sive vrbi, & magistris militum in dignitatibus exæquandis,

Tit. III.

1. Impp. Valentin. & Valens & Gratian. Augusti ad Ampelium P.P.

PRÆFECTVM vrbi, & præfectum prætorio, & magistrum peditum ac equitum, indifferet ducimus dignitatis: vique adeo videlicet, vt cum ad priuatum secesserint vitam, eum locum velimus esse potiorum, qui alios promotionis tempore, & codicillorum adeptione præcesserint. Datum 3. Non. Iul. Nansonaci. Accep. IIII. Non. Septemb. Modesto & Antheo Coss.

Dignitate deposita per plures in pari gradu dignitatis existentes, ille est potior, qui prior fuit in dignitate electus. Bart.

2. Impp. Gratian. & Valens & Theod. Augusti Restituto P.V.

Quisquis magisterium equitum, peditumque suscepit, & gesserit ante captam a quoquam præfecturam: cum priuatus erit, & honorem deposuerit, ex præfectis, qui prouecti fuerint, præferatur. Sit igitur sedes prior ante prouectis, locus conspectior, decernendi loquendique facultas antiquior, cui est splendor adepti magistratus vetustior. Dat. 8. Kal. Iul. Theosal. Gratiano V. & Theodosio AA. Coss.

DE PRÆPOSITIS SACRI CVBICVLII, & de omnibus cubicularijs, & priuilegiis eorum,

Tit. V.

Custodientes cubiculum principis vel Augustæ eandem dignitatem habent, quam præfectus vrbi, & præfectus prætorio, & magister militum. Bart.

1. Impp. Honor. & Theod. Augusti Florentio P.V.

SACRI cubiculi præpositi ea dignitate fungantur qua sunt præditi qui eminentissimam prætorianam vel vrbicam meruerint præfectu-

priuatæ festiuitatibus, & aliis omnibus officiis: vt videlicet pro ratione gradus, quem tempus tribuit, alij alijs præferantur: *Synopsis Basilic. 6. titul. 25. cap. 1. l. 1. Cod. Theod. eod. 6. Hermenopol. titul. de dignitatibus. §. 6.*

ram, aut certe militare magisterium potestatem: ita vt sit inter eos post depositas administrationes nulla discretio, siue nostræ serenitatis adoraturi admittantur imperium, siue pro suo arbitrio solennes festiuitates & cætus, vel salutationes, vel quælibet alia officia frequentent: vt in sedibus & in concessu eis ordo seruetur, quem ordo prouectionis ostenderit: sub habitu videlicet ipsis consuetudo: cum manifestè decretum sit eorum esse potiorum, qui præcesserint: vel illum subsequi, quem recetius probauerit exam. Dat. 8. Id. Nouem. C.P. Honorio XIII. & Theod. X. AA. Coss.

2. Idem Theod. & Valens, Aug. Proculo P.P.

Hac nostræ mansuetudinis æterna lege sancimus, vt omnes cubicularij qui de nostro cubiculo exeunt, antequam primum locum obtineant (excepto castrensi & comite domorum) his priuilegiis perfruantur, id est, vt neque possessiones eorum angarias, siue parangarias, vel etiam parueros in posterum disporione tui culminis, vel alicuius calumnia dare cogantur, ne sordidis adstricti muneribus, decus ministerij, quod militando videbatur adepti, otij tempore & quietis amittant, domos quoque eorum vel in hac sacratissima vrbe, vel in qualibet alia posita ciuitate, ab omni hospitum cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicamus: prouinciarum rectoribus, eorumque apparitoribus denarium libram auri dispendio feriendis, si mansuetudinis nostræ statuta dissimulare, & ex aliqua parte violare tentauerint.

3. Impp. Leo & Anthemius AA. Ioanni comiti & magistro officiorum.

Cubicularios tam sacri cubiculi mei, quam venerabilis Augustæ, quos vtrosque certum est obsequijs occupatos, & aulæ penitralibus inhærentes, diuersa iudicia obire non posse: ab obseruatione aliorum tribunalium liberamus, vt in sublimitatis solummodo tuæ iudicio propitias aduersus se excipiant actiones.

Si dominus principi seruum suum cubicularium obtulit, illico talis seruus libertatem adipiscitur. Bart.

4. Imp. Leo Augustus Pusco P.P.

Iubemus omnes qui vel iam in sacrum cubiculum cuiuspiam liberalitate donati, alioue titulo dati vel dandi, principalibus obsequijs inherere vel ante meruerint, vel postea meruerint, licet nulla interueniente scriptura, nulla confessione gestorum, postquam deuotissimis cubicularijs fuerint sociati: ad conditionem libertatis ingenuitatisque rapiantur, raptique videantur. hoc non solum circa superstitēs, sed etiam circa mortuos volumus custodiri. Nam cum hoc priuilegium videatur principalis esse proprium maiestatis, vt non famulorum, sicut priuatæ conditionis homines, sed liberorum honestis vtatur obsequijs: periniquum est eos duntaxat pati torturæ deterioris incommoda: sed testamenta quidem ad similitudinem aliorum qui ingenuitatis insulis decorantur, pro sua liceat eis condere voluntate, intestatorum verò nemo dubitet facultates, vt pote sine legitimis successoribus defunctorum, fisci iuribus vindicari. Et hæc omnia tunc diligenti obseruatione volumus custodiri, cum sponte, suaque voluntate quis dederit eunuchum sacri cubiculi ministerijs adhaerentem. Si verò quidam fuerit violenter extortus, aut inuito domino vel ignaro intra sacrum ausus sit militare cubiculum: liceat domino destinatum sacra ex lege cubicularijs interpellare iudicium: & eum quem probauerit nolente se vel inscio sacrum penetrasse cubiculum, vt suum famulum cum peculio consequatur. Sed & sicut læsis implorandi prædij facultatem denegari non conuenit: ita nec calumniandi viam parimus: diutius esse patefactam. Ideoque tempus quinque annorum præfiximus, intra quod contra eum suas debeant exercere quaestiones, vt si medio tempore mouere distulerint, vterius eis tanquam in suum famulatum vindicandi, vel eius vt serui peculium, vel bona quasi liberti, copia denegetur. Hæc omnia quæ super deuotissimis cubicularijs sancimus, etiam ad cubicularias, quæ a dominis in sacrum cubiculum datæ vel dandæ sunt, superstitēs atque mortuas extendi propagarique decernimus.

5. Impp. Anastasius Augustus Eusebio magistro officiorum.

Iubemus duobus viris illustribus præpositis vtriusque sacri cubiculi, tam nostræ pietatis, quam serenissimæ nostræ coniugis, qui post finitam militiam senatorio fuerint consortio sociati, licere quotiens ad aspiciendos agros suos, vel ob aliam causam proficisci voluerint, cingulo vti, cum hoc ad implendum eorum desiderium, & ad nullius læsionem respicere videatur.

d. *vide qua notant ad l. 1. de apparitoribus P. vrbis.*

e. Veluti funebria aut nuptialia. *Suetonius in Caligula. Cum ad officium venisset. Cuiac.* Ita hic locus indicio est veteres in funeribus etiam de gradu & ordine certasse.

f. frequententur.

g. *vide l. 1. §. de dignitatibus ordo servetur.*

h. Angarie munus possessionibus num indicitur: estne patrimonij? non est, *l. vltim. §. 1. ff. de muneribus.*

Atqui hic possessionibus hic indici videtur? Cura exigendæ angariæ, personalis: prætorio, realis.

i. al. Imp. Martinus A.

k. vtriusque, al. vtriusque.

l. Forum cubicularij principis & Augustæ sortuntur apud Magistrum officiorum.

m. al. additur, seruos.

n. *vide l. 6. §. qui militare.*

o. Libertatis consequendæ hic modus singularis: adde alios ex l. 24. §. de Episcopali audientia: l. vnica. Cod. de Latina libertate. §. 1. Instit. de libertis.

p. Cubiculo principis sociati cubicularij, hoc ipso quod cubicularij, liberi & ingenui sunt. Potest defendi, hoc ipso quoque nobis fieri. Nam & interpretes nostri, minimū quemque, qui in principis ministerio, nobilem fieri notant: minimum inquit, verbi gratia, coquum.

q. Lex plerūque extenditur ad mortuos.

r. al. additur, &.

s. *totus titulus de bonis vacantibus: l. 90. §. quoties lege Julia. ff. de legat. 1.*

t. De eunuchis cubicularijs videtur hic Cuiacius.

u. Mouere hic est agere.

x. famulum.

y. iudicandi.

z. ei, vt serui, affociati.

b. videamus.

DE

a l. i. libro 30. §. eod.

b Magister officiorum ἡγεμὸν τῶν λειτουργῶν. Theodoret. 20. ἡγεμὸν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ ταξίᾳ. Zosim. 2. Apud eum forum fortiebantur silentiarij & ministeriales omnes. l. 4. de silent. l. vlt. de castrensi. c. minister. scholares. l. vlt. de privileg. schol. agentes in rebus. l. 43. de agensib. in reb. decani. l. 2. de decanis cubicularij principis & Augusti. l. 3. §. de praepositis. fabrici. milites in sacris

scrinis. l. 12. §. de prox. sacrorum scri-
nior. fabrici. l. penult. §. eod. de
fabricen. duces
limitanei, praepositi
castro. l. 3. §. de dimer. of-
ficij. deniq; totius
palatii disciplina ad eum
spectabat. c. al. Imp. Ar-
cad. & Honor. AA.

d al. deest ex.
e efficaci legit
Cuiac. & ita in
quib. lib. manus.
reper.

f Ararium du-
plex. Aliud sa-
crum (quod &
sacra largitio-
nes, & thesauri)
aliud priuatum.
Illi adtributus
Comes sacrarum
largitionum, fa-
rici ararij &
thesaurorum Co-
mes: Alteri ve-
ro aratio hoc
est priuatum Co-
mes adtributus
Comes rei pri-
uatae. dicitur ad l. 2.
§. de dignitatib. or-
do ferret.

g cogniti.
h Primicerius
Secundicerius,
Tertiocerius,
Quartocerius,
scholarum vel
notariorum est
Primus, Secun-
dus, Tertius,
Quartus scho-
larum & nota-
riorum, Erius e-
nim, productio
est verbi. Ita
Stephanus pri-
micerius Mar-
tyrum Augu-
stino. sermone 21
Petrus Primice-
rius Apostolo-
rum apud Bal-
dricum Bolen-
si Archiepiscopum
in historia Hi-
eropolymitana. ex
tera vide apud
Cuiac.

i Sericicio. sed
utrumque abest
a Cod. Th. in quo
legitur: De pri-
micerio & no-
tariis.

k al. Imp. Leo
A.

l post hanc.

m Tabellio si
certa dignitate
arceatur statu-
to, & Tabellionis
matricula dispun-
ctus sit, eam tamen
dignitatem, a qua
antea remouetur,
attingere seu gerere
non potest. ut hinc
colligit Corsetus. singulari. Sta-
tutum Statuto caretur.

n temerarius ad
censu discussiones,
emendat Cui. sed excusa
lectio extat in omnibus
o al. Iustinianus A.

p al. additur, Illustri.
q Primicerij nota-
riorum munus biennale.
ut hic. Idem
in primicerio fabricen-
sum. l. 2. §. de fabricen-
sib.

r al. agendi muneris
sed rectior excus-
sio. f inferioris gradus.

t postponendi al. postponendos.
u vide l. 7. §. de proximis
sacrorum scriniorum.

x dispendiis.
y defessa sibi iam, &c.

z munerum.
a al. P. P.

b Ex lib. 6. tit. 1. l. 2. C. Theod. quem
confer. detractum enim est principium.

c Qui locum indebitum
sibi usurpauerit, sacrilegi
teneatur: nec ignorantiam
pre-
texere potest. Synopsis Basilic. 1. 1. tit. 1. ex lib. 6. tit. c. 54. l. vlt. §. de priuilegiis eorum qui in
sacro palatio militant. l. 1. §. de consil. l. 1. §. de of. P. Praetor. l. 1. §. de praepositis sacri cubi-
culi. l. vlt. §. tit. prox.

d ignorantia. e sacrilegi reus est, qui in leges
admittit. ut hic. l. 1. §. de pe-
nit. bonorum sublati. l. 1. §. de erog. militaris annona.

f Illustrium quinque
gradus. Illustres qui actis illustrem
dignitatem gesserunt:
vacantium praesentium cum comitatu principis,
vacantium absentium, honora-
riorum praesentium honorariorum absentium. g vacantes
adscriptitij Trebellio Pollioni in Ballista: Lampadio in Alexandro adlecti & inter
agentes constit. de faciend. & confirm. Cod. l. vlt. merito. Cod. Theod. de Sac. cod. l. 5. §. de metat. l. 1. §. de si-

DE QVÆSTORIBVS ET MAGI- STRIS officiorum, & comitibus sacrarum largitionum, & rei priuatae,

Tit. VI.

I. Impp. Gratian. & Valentinian. & Theod.
AAA. Restituto P. V.

VI ex quaestura honore, aut officiali magisterio, aut comitatu vtriusque gradus nostri attonito splendore vigerunt: acclamatione excipiatur solita, nec praetereantur ut incogniti.

DE PRIMICERIO ET SECVN- dicerio, & notariis,

Tit. VII.

Notarij principis licet senectute deposuerint officium, aut maiorem dignitatem fuerint adepti, non ob hoc notariorum nomen perdunt. Bart.

1. Idem Impp. Eutropio P. P.

PRÆCIPVA est nostrae pietatis intentio circa notariorum nomen: atque ideo si vnquam huius ordinis viri laborem quiete mutauerint, vel abiecerint, vel senectute posuerint, seu illum alia dignitate posthac qualibet vti sunt, non omit-
tant prioris vocabulum militiae, sed compendium sequentis honoris adsumant: & si quis ex officio vel praecipuae sublimitatis tuae temerario adfensu in discussiones, peraequationes, aliam denique villam rem iniquitator extiterit: officium suum nouerit vel levis culpae offensione detecta, grauis multa discrimine fatigandum: & notariorum corpus extincto iniuriae auctore minuendum.

Primicerij ultra biennium in officio militare non coguntur. Bart.

2. Imp. Zeno & Augustus & P. magistro
officiorum.

PRÆCLARAM nobilemque militiam spectabilium tribunorum notariorum qui gloriose obsequiis non nihil reipublicae commoditatis afferunt & decoris, diuersis beneficiorum titulis muniendam credimus & augendam: nam biennales metas viro spectabili pro tempore primicerio agendis numeris duximus statuendas. Hos autem tribunos, qui suis negotiis occupati, minimè sacrum palatium curauerint frequentandum: nisi intra annale spatium reuertantur quamuis comiteus iura praetendant, pro absentia quidem vnus anni, vnus gradus: si vero duobus annis abfuerint, duorum: si tribus, trium: si quatuor, similiter quatuor graduum subire iacturam: his qui inferiores eis fuerint, postponendis. Qui vero per quinquennium integrum se praesentare cessauerint: exemptos matricula, tantum nomine tribuno-
rum, non vero ordine perpetui: his in hunc modum dispositis, vacationem censu, discussionis, peraequationis, & cuiuslibet alterius rei habituros. Illud praecipue provisionem nostram flagitare perspeximus, ne per ambitionem, vel gratiam, aut cuiuslibet occasionis obtentu, vel laborum seu sollicitudinum specie, publicorum cuiquam liceat aliquando graduum seriem conturbare, & temporum ratione calcata dudum militantis anteferr: & quae longis prolixisque stipendiis defensae iam

lentarijs. Quod autem gestat dignitatis, eam dignitate affectum cum cingulo illustres: ab honorariis qui sine cingulo & auctoritate diuersi. Ita vacantes dicuntur. C. Th. de Comitiis. vacantis. Ammiano 16. 18. 31. His dabatur annona: at non honorariis Lamp. h. al. abest. i perficimus, in vet. lib. k Honorarij sine meritis gestat ad-
ministrationis solis codicillis principis hanc dignitatem consecuti, imaginarij sine

pollicetur senectus, gratiosa festinatione surripere: hoc etiam adducendo, ut primicerius post depositam publicam numerorum sollicitudinem, ac si ipsam gessisset administrationem, cuius consequitur dignitatem, magistris officiorum pro antiqua consuetudine infulas fortitur, omnibus vacantibus, quamuis tempore praecedentibus, praeponendus.

VT DIGNITATVM ORDO

seruetur,

Tit. VIII.

1. Impp. Gratianus Valentinianus & Theodosius

Augusti ad Praetextatum P. V.

Ib quis indebitum sibi locum usurpauerit, nulla se ignorantia defendat: sitque planè sacrilegi reus, qui diuina praepcepta neglexerit. Datum 12. Kalend. Iun. Mediolani, Richomere & Clearcho Consl.

2. Impp. Theodosius & Valentinianus AA.

Cyro P. P.

Omnes praerogae dignitatum hoc ordine seruanda cognoscant, ut primo loco habeantur hi qui in actu positi, illustres peregerint administrationes. Secundo veniant vacantes, qui praesentes in comitatu illustri dignitatis cingulum meruerint: Tertium vero ordinem eorum prospicimus, quibus absentibus cingulum illustri mittitur dignitatis: Quartum honorariorum, qui praesentes a nostro numine sine cingulo codicillos tantum honorariae dignitatis adepti sunt: Quintum, eorum quibus absentibus similiter sine cingulo mittuntur illustri insignia dignitatis. Sed administratores quidem etiam comites rei priuatae vacantibus omnibus honorariis anteponi censemus. Vacantes autem post administratores venientes, non omnes iam omnibus honorariis credimus praeponendos: sed eos vacantes illis honorariis, qui similem adepti sunt dignitatem: ut praefectorius questorio, non quaestorius praefectorio praeponatur: pariter modo quaestorius quaestorio: non vacans comes thesaurorum, vel comes rei priuatae, honorario quaestorio, vel magistro officiorum praefatur. Et inter administratores illos etiam numerari decernimus, quibus illustribus in sacro nostro consistorio cinctis aliquid ordinarij dignitatis vel ante commissimus, vel postea committimus peragendum: verbi gratia si vacanti magistro militum belli cura committatur. Cur enim aut vir magnificus Germanus magister militum vacans appelletur, qui bellum contra hostes mandauimus: aut cur excellentissimus Propentadius non egisse dicatur praefecturam cuius illustribus cunctis dispositionibus vice praetoriae praefectura miles in expeditione copia comestum abundauit?

DE MAGISTRIS SACRO- rum scriniorum,

Tit. IX.

1. Impp. Theodosius & Valentinianus Augusti
Ziolo P. P. Orientis.

IRIS spectabilibus magistris omnium sacrorum scriniorum, nostrae beneuolentiae liberalitas tribuenda est, qui nostrae quodammodo adfide maiestati videntur: ideoque post depositum etiam officium ab omni indictionis onere seu ciuiliu seu militarium iudicium prorsus immunes esse

tatem gerunt. licet ea dignitas non sit illustris, sed clarissima vel perfectissima.

x al. cunctis.

y Belli cura cui committitur, dux: Ducatus dignitas non illustris, sed clarissima vel perfectissima.

z Germanus hic magister militum vacans, contra Vandalos dux magna classe missus a Theodosio, pro administratore habetur, non pro vacante illustri. vide Paulum & Prosperum. Ita fit, ut vacanti illustri, belli cura committatur.

a Propentadius hic praefectorius vacans, curator copiarum factus, inter illustres administratores censitus est.

b cuius cincti illustribus dispositionibus, sic emendat Cui. Et in lib. quidem Aured. & Dionysius legitur, cincti. c Comestum copias, curator copiarum praeficiebatur auctoritate P. Praetorio. l. 4. §. de erog. milit. annona. adde l. ob negotiis. ff. de cop. sat.

d al. abundabit, al. comestum.

e Magistri scriniorum, principes scriniorum: quorum alij magistri memoriae (hi adnotationes omnes dicunt & emittunt, & precibus respondent) alij magistri epistoliarum, qui legationes ciuitatum consultationes & preces tractant. Alij libello-
rum seu libellos agentes. Alij scrinium gerebant, ab his diuersi Referendarij qui supplicum desideria principi exponebant, & iussiones principum iudicibus insinua-
bant. Novella 10. 113. 124. anulo seu sigillo regis publicas conscriptiones confirmabant Si-
geberius. Reuerendarij, qui sunt a registris & libellis, de quibus vide Cuiacium hic.

f al. Imp. Anastasius A.

g Magistri scriniorum, adfessores quodammodo principis: immunes, etiam deposti-
ta administratione ab omnibus ciuilibus muneribus. ut hic & l. 5. de excusat. mun.

PP. iiii

a ne ab. b vide de proxima sacrorum scria. c al. propagari.
d quis. e innouata. f. 6. Cod. Theod. 12.
g. Consistorij Comites, intum principis consistorij consiliarij, spectabiles procon-
sulatus exequantur immunes a terribilibus querib. l. Maximianus de excus. muner. l. C.
Theod. qui a preb. eq. l. 1. Cod. Theod. qui cond. rei priu. Ammian. 15. Ambros. s. epist. 133.
h. al. Imp. p. Gra-
tiani. Valenti. &
Theod. AAA.
i. Severiano.
k. l. 1. Cod. Th.
cod.
l. aquare.
m. Iustinian. A.
n. Comites fidei
Præpositi, siue
tribuni schola-
rū agentum in
rebus, ad quos
scholarū guber-
natio pertinet.
o. præpositis.
p. Imp. Valen-
tinianus A.
q. Iunge l. vlt.
de comitib. rei mi-
litaris.
r. v. Pyrrhum.
ad tit. de prox.
fac. scriu. qui in-
quendis epu-
lis, hic putat esse
legendum. Theod.
qui & diuini
epulis.
s. Comites sta-
buli, equorum
præfeti & recto-
res. l. 3. C. Th. de
equo. collat. l. 29.
C. Theod. de ann
& tribus.
t. curatores. in
duo. vet. li. Cura
palatii (que &
custodia aulae
Enagrio) archi-
tectus ad quem
cura fabricæ pi-
latij pertinebat:
auream virgā
gestabat ante
Imperatorē. Cas-
siod. ab hoc di-
stinguitur Cura
Prætorij, quæ
dabatur Tribu-
no militum. Tre-
bell. in Claudio.
u. Comitibus pri-
mi ordinis, tri-
lus honorarius
à Constantino
inuentus: secun-
di & tertij ordi-
nis quoque Co-
mitibus creatis.
Euseb. 4. de vita
Constantin.
x. Præpositi scho-
larū, stabuli, pa-
latij comitibus
primi ordinis
decorati, pera-
cta militia ex-
equantur Co-
mitibus Agy-
pti & Ponticæ
diocæseos: non
honorati comi-
tibus, ducibus
prouinciarum.
y. seu absq; ho-
nore. Cuius. &
ita indubiē le-
gendum.
z. Duces pro-
uinciarum, dioc-
eseos Comitibus
inferiores
erant, licet v-
trique specta-
biles.
a. Comites rei
militaris duo:
vnius limitis Au-
gusti alter Ista-
rie. vt constat ex
Notitia.
b. al. Imp. Leg. A. c. Comites rei militaris in Transmarinis prouincijs occupati.
d. Comitibus rei militaris præfatur Proconsules. e. viri. f. sublugatur.
g. al. Imp. Anastasius A. h. Iunge cum l. 1. s. tit. prox. i. comitibus.
k. Comites rei militaris ad defendendam vnam vel prouinciā, interdum ad plures
defendendas mittebantur. l. Comitibus rei militaris exequantur, qui vicem
magistri militum gesserunt.
m. Comites rei militaris ducibus adæquantur, verbi gratia, Phœnices, Mœsia, Me-
sopotamia.
n. Comitibus rei militaris, Comites diocæseos Agypti &
Ponticæ superiores: vt quæ diuisa cum vicariis, administrationem habent. l. 3. de
offic. vicario. o. Ecl. lib. 6. tit. 21.
p. Ecl. lib. 6. tit. 27.
q. Medicos principis hic accipe atchiatros. Alcia.

DE COMITIBVS CON-

sistorianis.

Tit. X.

1. Imp. Arcad. & Honorius Augusti Severino P.V.
Os qui tranquillitatis nostræ consistorij dici-
comites inueniunt, spectabilibus proconsulibus &
quarum generaliter decernimus.
2. Imp. ANASTASIVS A. Eusebio ma-
gistro officiorum.

Viros spectabiles comites consistorianos, & coniuges
& liberos, quinetiam seruos eorum atque colonos
iisdem privilegijs, tam intentiones ab alijs propendos
exciendo, quam suas contra alios exercendo, perfrui
quibus viri clarissimi principes scholarū agentum in re-
bus, per sacram pragmaticam functionem diuina me-
morie Zenonis vtuntur.

DE COMITIBVS ET TRI-

bunjs scholarum,

Tit. XII.

1. Imp. Honor. & Theod. AA. Prisciano P.V.
PRÆPOSITOS & ac tribunos scholarum, qui
inquietudinis epulis adhibentur, & adorandi
principis facultatem antiquitus meruerunt:
(inter quos comites etiam sacri stabuli, &
cura palatii numerantur) si primi ordinis comitibus
cum præpositura meruerunt, & casu ad altiora non per-
uenerint, deposito sacramento inter eos qui comites A-
gypti vel Ponticæ diocæseos fuerint (quorum par digni-
tas est) haberi præcipimus alios, qui honore comitibus
regimen fuerint nacti, ab solutos militia, inter eos qui du-
ces fuerint prouinciarum, numerari iubemus. Dat. 7. Kal.
Apr. CP. Lucio V. C. Cosl.

DE COMITIBVS REI

militaris,

Tit. XIII.

1. Imp. Valentinian. Valens & Grat.
AAA. Ampelio P.V.
VI contemplatione meritorum, ducto intra
prouincias transmarinas, strenuissimo mili-
te primi ordinis comitibus fuerint consecuti-
ticia reuerentia altissimarum dignitatum viri-
tis & tubugantur, vt his locum præstent, qui procon-
sulatus insignibus adornantur. Dat. 3. Non. Iul. Nasonnaci,
Modesto & Arintheo Consil.
2. Imp. Honorius & Theod. AA. Prisciano P.V.
Os qui sub comitibus primi ordinis dignitate pecu-
liariter ad quamlibet prouinciā, vel prouincias de-
fendendas milite credito auctoritate nostri numinis de-
stinantur, & eos qui vicem illustrium virorum magistro-
rum militum susceperint peragendā, ducibus qui præter
Agyptū & Ponticam in alijs prouincijs administrauerint,
adæquamus. Dat. 12. Kal. April. CP. Lucio V. C. Cosl.

DE COMITIBVS, ET ARCHIA-

triatis, sacri palatii,

Tit. XIII.

1. Imp. Honorius & Theod. Augusti Prisciano P.V.
ARCHIATROS intra palatium militantes, si
comitibus primi ordinis nobilitauerint gra-
dus, inter vicarios taxari præcipimus, siue
iam pridem deposuerint militiam, siue postea
deposuerint: ita vt inter vicarios & duces qui admini-
strauerint, & eos qui comitibus primi ordinis merue-

r. al. Imp. Zeno A. f. Coniunge cum l. 27. de com. rei milit.
t. De Comitibus primi ordinis dixi ad l. 1. s. de Comitibus & tribunjs.
u. Archiatri Comitibus primi ordinis honorati, vicariis & ducibus exequantur, sic
tamen vt ordo temporis inter eos seruetur.
x. Duces & vicarij exequantur.

runt, nihil intersit, nisi tempus quo quis administrauerit,
vel comitibus adeptus est insignia. Datum 12. Kal. Apr.
CP. Lucio V. C. Cosl.

DE COMITIBVS QVI PRO-

uincias regunt,

Tit. XIII.

1. Imp. Honor. & Theod. Augusti Prisciano P.V.
Os qui administratione ciuili, ac prouinciarū
gubernaculis sub iurisdictionis licentia co-
mites quoque primi ordinis esse meruerint,
vicarij dignitatis post depositam admini-
strationem priuilegijs frui oportet. Dat. 12. Kal. Apr. CP.
Lucio V. C. Cosl.

DE PROFESSORIBVS QVI IN VR

be Constantinopolitana docentes, ex lege

meruerunt comitibus,

Tit. XV.

Grammatici & sophiste & iurisperiti qui per viginti annos
scientiam docuerunt Constantinopoli sunt digni ea digni-
tate qua funguntur vicarij principis. Bart.

1. Imp. Theod. AA. & Valent. AA. Theophilo P.V.
GRAMMATICOS tam Græcos, quam Latinos,
sophistas, & iurisperitos in hac regia vrbe
professionem suam exercentes, & inter ita-
tutos connumeratos, si laudabilem in se pro-
prios moribus vitam esse monstrauerint, si docendi periti-
tiam, faciendam dicendi, interpretandi subtilitatem, co-
piamque differendi se habere patefecerint, & cetera am-
plissimo iudicante digni fuerint aestimati: cum ad vi-
ginti annos obseruatione iugi ac sedulo docendi la-
bore peruenierint, placuit honorari, & his qui sunt ex vi-
caria dignitate, connumerari. Dat. 14. Mart. CP. Theodo-
sio A. X. I. Valentiniano Cæs. Consil.

DE SILENTIARIIS, ET DECUR-

ionibus eorum,

Tit. XVI.

Post depositum decurionatus officium, decurio potest eligere v-
rum velis esse magister officiorum domesticorum, vel comes. Bart.

1. Imp. Honor. & Theod. Augusti Vrso P.V. & Ami-
liano com. ord. Pr. & Stratego P. P. Illyrici.

DECURIONES nostri palatii post emen-
tum fideliter obsequium, postque deposita sacra-
menta militum, electionem habeant, siue ex
magistro officiorum, velut ageres, dignitatem
consequi à nostra maiestate maluerint: siue inter viros il-
lustres comites domesticorum, videlicet inter agentes
taxari: vt tam in adoranda nostra serenitate, quam in sa-
lutandis administrationibus & reliquis prædicti hono-
ris priuilegijs, nec non in nostro consistorio his honor
omnifariam obseruetur. Dat. Prid. Kal. Nou. CP. Hono-
rio X. & Theodosio V. I. AA. Consil.

2. Idem Augusti Venantio P. P.

Nusquisque decurio vel silentarius à tyronum
equorumque præstationibus habeat immunis: nul-
lam collationem, quæ plerumque poscitur, soluat: nihil
his vlla potestas iniungat, aut necessitas imponat.

Præuilegia data decurionibus & silentarijs per hanc legem
confirmantur. Bart.

3. Imp. Theod. & Valent. Augusti Flauiano P. P.

DECURIONES & silentarij etiam si ad superiorem
gradum successu meliore transcendunt: omnia pri-
uilegia, quæ iam dudum diuorum principum iudicio
meruerunt, legis istius præceptione nouerint esse firma-
ta, non præiudicatura quacunque generalitate pragmati-
ca, nec angarias, vel parangarias, siue parueros vlla
eis amplissima præceptionis imponat auctoritas. sordid-
is quoque muneribus, excoctione calcis, & superindicti
grauamine eos liberamus. Domos quoque eorum non tan-
tum in hac sacratissima vrbe sed in qualibet alta positas
ciuitate, immunes ab omni hospitum cuiuslibet dignita-
tis inquietudine vindicamus: permittimus eis veniendi ad co-
mitatum licentia præter euocatoria securitatem: mul-

a. l. 37. eod. l. 21. s. de decurionib.

b. l. 37. eod. vide l. 21. s. de decurionib.

c. nudam, in veter. quib. lib.

d. al. Imp. Valentinianus A.

e. Silentariis erant sui decuriones, vt hic. qui palatii Ammian. 20. sacri palatii. l. 1. s. eod. & sacri consistorij decuriones. 6. C. Theod. 2. l. vlt. Decurio vero quisque præerat, decem silentariis.

f. Silentiorum priuilegia.

g. pragmatici.

h. Ad Comitatum principis omnibus passim venire licuit, licet verò vel signu-
lari priuilegio vt hic vel euocatoria, hoc est euocatis.

i. serenitatem in exemp. Victor.

ta decem

a numinis. b Silentiarii non plures, sed & eorum decuriones non plures tribus, inter viros illustres senatores referri poterant, si per tredecim continuos annos excubias egissent. c Illustres fuere senatores. d honoraria. e & privilegia. f al. X X X.

g silentij excubias agebant in cōsistorio principis, stantes ad limina. h tractari. i Forum, silentiarii & ministeriales omnes sortitiur apud magistrum officiorum. *vs hic* *et l. vlt. de castrens. & ministeriam.* k Anastasius. *recl. vt apparet ex l. 30. de inofficio testamento.* l. Iulianus. m Polycarpo P.P. n silentiarii clarissimi hic dicuntur, qui alio loco spectabiles: quæ varietas multis dignitatibus accedit, crescentibus vel minoribus dignitatibus pro arbitrio principis & ipsa rerum accessione vel decessione. Cætera vide hic apud Cuiac. Iuris diuini & humani, omnium denique, nullis exceptis, scientissimum. n in genitorum suorum. *delendum est igitur postea, in.* o militia silentiarii videri potest. *l. vlt. de excusat.* q prætor. *l. 1. de lib. 6. tit. 28.* f Domesticos arcanorum principis conficios. Alciatus hic exponit falsò, Protectores, milites sunt qui laus principis apertius protegent. Domestici, eodem munere protegendi funguntur, sed familiaris id faciunt quam protectores. *l. 9. C. 25. eod. Sacras l. 1. de iud. 13. Suidas: Zonar. in Dioclesiano.* e al. Impp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Eufignio P.P. u Oculum principis summi honoris loco habebatur. *adde l. 2. de fabricensib.* x sacrilegij reperiuntur qui honorem non deferunt contingentes purpurâ principis. y æstimati. z al. P.P.

a Primicerij fuerunt in schola domesticorum & protectorum, hoc est primi. b Schola domesticorum & protectorum diuersa. c acceptum. d potatur. e agere. f Consulares, clarissimi. g Decemprimi senatoriam dignitatem, veluti exconsulares adipiscuntur inter allectos: ita tamen, ut onera senatoria non agnoscant exemplo senatoriorum. h regredetur in *res. lib. 6. l. 2. C. Theod. de cursu publico l. 17. de privileg. schol.* i aberrasse, in *res. et sequentia sine parentesi leguntur, & abest esse.* k al. Anastasius. l Præfates domesticis, qui in præsentis sunt comitatus. *dixi ad l. 6. de aduocat. diuers. iud. Editio 3. c. 2. rap. 5. a. iud. m Domesticorum alij pedites, alij equites, vt hic, & l. restituent. de aduocat. diuers. iud. C. Iudic. l. 1. v. ar.* n Sic in *exemp. quodam nostro scripto legitur: rest. al. secundi primicerij: sed perperam.* o secundicerij in scholis ex tertioceris: primicerij, ex secundiceris: verbi gra-

tia, qui hoc anno tertioceris, sequenti secundiceris, tertio primiceris. Primicerius autem ferè biennalis.

p gradus in scholis fuere.

q Salarium integrum totius anni defuncto officiali debitum, heres consequitur. *l. 11. l. 12. de proximis sacrorum scriniorum. l. 37. de agentib. in reb. l. 27. de primipil. l. post*

*duos in fin. 5. de aduocati diuers. iudic. l. m. d. & sequentis anni, vs hic in domestico & protectore, quod vt singulare Bartolus. Raynaldus, Albericus Angelus & Baldus notat. adde l. diem functio. ff. de officio aduoc. fac. l. 5. diu. ff. de varijs & exira. cognit. Quid si quis priuatus, operas locauit & ante quam operas præstaret mortuus fuerit, salarium non debetur. l. 1. vno. §. cum quidam. ff. locati. Quid si officialis ingressus ciuitatem in itinere ipso decesserit? Quid negant salarium deberi. Alij expensas itineris eius, hereditibus saltem præstari oportere. arg. l. si pecuniam ff. de con. duct. ob causam. Bartolus putat salarium deberi. in d. §. diu. Quod si qui officium gessit, alius incapax fuit: vel hoc etiam casu salarium deberi Baldus ait. mouetur quod procuratori salarium etiâ debeatur, etiam si mādatur eius nullum fuerit. vide *Corseti singulari salarium.* r al. prolixius. f similes habeantur. t permanserit. u laborum. v Cuiactum hic. est autem laborum magnum vexillum, quod Imperatori præferri solebat, & a militibus penè adorabatur. huius meminerit Prudentius priuilegiis in Symma. Tertullianus in Apolo. cap. 16. & alij plerique Gal li vocant banneri. x laborum. y electos. Allecti ita dicuntur qui à principe aduocati negotij publici causa. l. 12. §. de excusat. munerib.*

ruerint. alij verò qui decursis stipendiis ab eodem decem vsq; numero subsequuntur, cōsulari, id est clarissimatus dignitate perfruantur cum ipsa loci decemprimorum accessione. Dat. 3. Id. Iun. Aetio & Valerio VV. CC. Coss.

3. Idem Augusti Sporatio comiti domesticorum peditum.

Si quis domesticorum nulla negotij publici abstrahente solitudine, nec ei per commeatum solenniter, vt abesset, facultate concessa, per biennium obsequijs serenitatis nostræ defueritis retrorsum in ordinem tractus inferiorem, quinq; sequentibus postponatur. Si verò triennium eius absentia continuasse monstretur, vsq; ad decimum locum proculdubio regredietur. Quod si quadriennio tenus abfuerit, nouissimus collocetur. Quinquenniū autē si fuerit diuagatus: ipso iam cingulo spoliandus est, indignum quippe est, desides à proprijs tādū munijs aberrantes (quos esse conuñit adfidos) numerari.

Si domesticus vel protector ante finitum officium decesserit, hæres eius salarium totius anni ac etiam subsequens percipiet. Bart.

4. Imp. Iulianus & A. Vigili consulari & Patricio.

Legem pragmaticam sine vectura præfatiendum ac constituendum credidimus, vt si quis virorum fortium præfentium domesticorum in equitum schola secundicerij locum adeptus, diem interea supremum clausit: hæredes eius non reliqui tantum temporis quod eidem gradui superesse monstratur, verum etiâ insequentis anni, hoc est primiceriatus solatiis ac emolumentis fruatur omnibus: vt quod ad quæstum & compendium militiæque fructum prolixè pertinet, similis habeatur, ac si superstes permansisset ad finem vsque supremum.

DE PRÆPOSITIS LABORVM, Tit. XVIII.

1. Impp. Honorius & Theodosius Augusti. Vi præpositi laborum, nostro iudicio promouentur, clarissimi sint inter allectos: ita vt ex consularib. habeantur. Nam & immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat. Dat. 3. Id. Nou. C.P. Theodosio A. VII. & Palladio Coss.

DE PROXIMIS SACRORVM SCRINIORVM, cæterisq; qui in sacris scrinijs militant, Tit. XIX.

De honore. I. Impp. Gratianus, Valent. & Theod. Augusti Cynegio P.P.

Proximos memoria, epistolarum, ac libellorum, atque dispositionum, ita vicariorum honore cumulamus, vt inter eos merito dignitatis habeantur, qui pro præfectis dioceses sibi creditas temperarunt, ex eo tēpore ex quo eos splendor indepti proximat: ostēdat insequentibus proponendi, qui vicarias postea administrauerint: & nullā iniuriam descriptionis perhorrescant. Dat. prid. Kal. Maij, CP. Honorio N.P. & Euodio Coss.

De ingressu in secretaria iudicij & concessu. 2. Impp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. Constantino P.P. Galliarum.

In sacris scrinijs nostris militantes, in prouincijs ordinarij vel spectabiles iudicis ad salutationem non arceantur, & inuiti in confessum accipiantur: scituris vel principe, vel corniculario, vel capitibus officij, ternas libras auri ex suis facultatibus erūendas, si consistorium nostrum sæpe ingredientibus, secretarij iudicij non patuerit ingressus, aut reuerentia non fuerit in salutatione delata, aut sedendi cum iudice societas negata. Dat. 6. Id. Nouemb. Treueris, Timasio & Promoto VV. CC. Coss.

sunt & quidam susceptores. l. 11. l. 12. l. 13. Cod. Theod. de suscept. Sidonius sepius. Inuident acanis pondera, mensura allectis, Ammian. ad l. C. Theod. de Episcopis. nec exactores, nec allectos facere.

z *ὁ δὲ τῶν ἐν τοῖς σφραγίστοις ἀπομνηστικῶν σφραγισμῶν.* de his qui in gestorum scriniis militant. *Synopsis Basil. 6. tit. 28.*

a Quatuor sunt sacra scrinia, memoria, epistolarum, libellorum, & dispositionum: In illis enim adnotationes vel pragmaticæ sanctiones, cognitiones, preces, vel rescripta principis eduntur, reponuntur & seruantur. *l. vlt. supra de aquaduc. b diocesis. c Pars l. 3. sup. de off. diuers. iud.*

d ordinarij qui & epistolarum, Præfides sunt prouinciarum, sub quorum cura vna tantum prouincia est. *adde l. vlt. §. de multarum: l. omnes. §. de episcopis & clericis. Nouella 20. 31. 12. 112. quasi infimi ordinis, vt ordinarij milites hoc est gregales & manipularij minores erant vicarij, de quibus dixi l. 1. §. 4. ff. de legat. 3.* e spectabiles iudices.

f à salutatione.

g arceant, & postea accipiant. h à.

i si honoratis viris, quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas præbetur secretarij, &c. d. l. 3.

DE DOMESTICIS, ET

protectoribus, Tit. XVII.

Domestici & protectores principis salutantes vicarios, & præfatos ipsos osculari possunt. Bart.

1. Impp. Valentianus & Valens Augusti Eufignio P.P.

Domestici ac protectores, osculandi, cum salutauerint vicarios, tui culminis habeant potestatem. Pœna enim sacrilegij similis erit, si his honorificentia non deferatur, qui contingere nostram purpuram digni sunt existimati. Dat. prid. Non. Mar. Med. Valentin. A. III. & Eutropio Coss.

2. Impp. Theod. & Valent. Augusti Heliodoro P.V.

Primicerius quidem domesticorum & protectorum vtriusq; scholæ post adeptum tribunalatum, inter eos spectabili dignitate perfruat, qui ducatum gerere mē-

noris loco habebatur. *adde l. 2. de fabricensib.*

x sacrilegij reperiuntur qui honorem non deferunt contingentes purpurâ principis.

y æstimati. z al. P.P.

a Primicerij fuerunt in schola domesticorum & protectorum, hoc est primi.

b Schola domesticorum & protectorum diuersa.

c acceptum. d potatur. e agere.

f Consulares, clarissimi.

g Decemprimi senatoriam dignitatem, veluti exconsulares adipiscuntur inter allectos: ita tamen, ut onera senatoria non agnoscant exemplo senatoriorum.

h regredetur in *res. lib. 6. l. 2. C. Theod. de cursu publico l. 17. de privileg. schol.*

i aberrasse, in *res. et sequentia sine parentesi leguntur, & abest esse.*

k al. Anastasius.

l Præfates domesticis, qui in præsentis sunt comitatus. *dixi ad l. 6. de aduocat. diuers. iud. Editio 3. c. 2. rap. 5. a. iud.*

m Domesticorum alij pedites, alij equites, vt hic, & l. restituent. de aduocat. diuers. iud. C. Iudic. l. 1. v. ar.

n Sic in *exemp. quodam nostro scripto legitur: rest. al. secundi primicerij: sed perperam.*

o secundicerij in scholis ex tertioceris: primicerij, ex secundiceris: verbi gra-

a XXX. b exconsulibus. c l. 14. C. Theod. eod.
d vt patrimoniorum eorum qui, &c.
e l. 9. eod. l. 1. l. 2. de privilegiis eorum qui in sacro palatio milit.
f Venalium, veltigal rerum venalium, quod exigebatur a venditore ob venditionem proponendam. vt hinc & l. 5. de veteranis. fuit autem mactipiorum venalium vicefimaquinta aut quinquagesima. Tacit. 13.
Dion. 55. ceterarum rerum veltigal, centesima.
Tacit. 1. quā ad ducentessimam postea redegit Tiberius Tacit. 2. Postea ducentessimam Italiae non prouinciis remisit Gaius, Caligula, Sueton. Quāquam in eo quod de Tiberio diximus diuersus sit. Dion. 57. & 58. refert enim Dion ducentessimam pro centesima a Tiberio inuectam. at deinde a Caligula sublatam centesimā. Aut de conuersis iam morib. Tiberij loquitur Dion: aut certe, verior Taciti & Suetonij narratio. adde 6. Cuias. 28.
g dignitatis.
h Tironū pretibito & praestatio olim in muneribus publicis fuit. l. 7. §. 3. ff. de muneribus. adde Veget. l. c. 7. i ad hunc.
k militans.
l al. Faust. m l. 16. C. Th. eod.
n al. Iude AA. Eustathio V. C. Quātor & Heboni V. I. magistro officiorum.
o l. 1. de palatinis sacrarum largitionum.
p Sic ait legendum Taur. lib. de militibus ex casu ar. l. 1. §. eod. tit. Cont.
q Militantes in scriinio ultra numerū loco deficientium succedunt secundum ordinem gradus sui. Bar. r feruare.
f In sacris scriinijs alij sunt statuti, alij supernumerarij.
t l. 2. §. de officio magistr. offic. l. 1. §. de munerib. palatinorum. l. 1. §. de primicerio. l. 1. §. de agrib. in reb. l. 1. §. de castrenf. aur. l. 1. §. de tironib. l. 1. §. 4. §. gerendav. ff. de muneribus & honorib.
u in locū praecedentis abire.
x Vide quae scripsi ad Non. Leonis 41.
y Cōiunctim legendum esse tradidit Pyrrhus, quā admodū decemprimatus dicitur.
z cuique.
a Illi.
b statutum.
c Vide quae scripsi ad l. 1. §. eod. l. 30. in fin. §. de inofficio.
d Melloproximus quid sit, vide hic Alciat. & Cuias. Is quidem est qui secundum locum tenet, & futurus est proximus: adiutor verò est proximi adiutor.
e promittatur.
f concedimus.
h Magistrati.

De honore clarissimatus.

3. Imp. Arcad. & Honorius AA. Claudio P.V.

IN scriinijs palatii militantes, id est memoriae, epistolae, libellorumque ac dispositionum, post viginti annos transactae militariae si discedendum sibi esse decreuerint: consulari honore fulti, inter allectos habeantur: huncque honorem dignitatis teneant, qui exconsularibus deferri consuevit: nec eos quisquam iniungendo aliquid vel iubendo possit ab imperio otio separare. Dat. 15. Kal. Mart. CP. Arcadio 4. & Honor. 3. AA. Coss.

De excusatione a muneribus.

4. Idem AA. & Theod. A. Epi-phanio P.V.

VBemus vt primum omnium sit eorum, qui in sacris scriinijs nostris, id est memoriae, epistolae, libellorum, & dispositionum referuntur, secunda possessio, ab omnibus sordidis muneribus excusata: superinductum non timeant: venalium non petatur: solumque canonicae indictionis praestent tributum: vt labore dignitas conquisita, extraordinarium munus ignoret: nec ullam remonum patriatur iniuriam: equorum tyrannumque praestatione nullus agnoscat qui vel adhuc in scriinijs militat, vel honorem proximi, & comitatuam primi dispositionum, longi temporis sudore quaesit. Et haec quidem patrimonij censuimus deferenda. Quod autem omnibus constat deferri, adiectu alterius dignitatis perire non patimur: vt etiam si per superioris fortunae iudicio ad honoris ornamenta processerint, vetera tamen eis scriinijs labore privilegia quaesita seruentur. Dat. Id. Oct. Rau. Honorio 7. & Theodosio 2. AA. Coss.

De honore clarissimatus. De ingressu in Secretario Indicum ex consensu.

5. Imp. Honor. & Theod. Augusti Faustino P.P.

PECULIARI perceptionis nostrae fauore praestamus, vt in scriinijs memoriae, epistolae, libellorumque, ab exceptoribus vsque ad melloproximos, dignitatem clarissimorum honoremque percipiant: & sicut reliqui, qui in iisdem scriinijs militant, liberum cum ordinarijs iudicibus ingressum secretarij, confessumque habere legibus meruerunt: ita hi quoque, in quos hanc stipendiorum meritis clarissimatus conferimus dignitatem, cum spectabilibus etiam habere sese reuerentiam recognoscant: vt confedendi, ingrediendive secretarium sibi sciant a nobis licentiam contributam. Dat. 8. Id. Iun. Rau. Lucio V. C. Coss.

Vt proximus trium scriniorum annuus sit.

6. Idem Augusti & Valent. A.

PRO biennio annuum solum agere deinceps decernimus eos, qui in tribus scriinijs, memoriae, epistolae, libellorumque ordine ac merito stipendiorum ad gradum peruenerint proximorum. Dat. 8. Id. Feb. CP. Theo. A. 7. & Palladio Coss.

De successione in locum defunctorum.

7. Imp. Theodosius & Valent. AA. Nomo magistro officiorum.

VNICUIQUE qui in sacris scriinijs militat, sui loci merita seruari oportere constituimus: & vniuersos qui ultra numerum statutorum in iisdem scriinijs militant, sui gradus respectu, per ordinem quem sortiti sunt, in deficientium statutorum locum (vt tamen vltimis societur) subire decernimus, scilicet vt nemini penitus liceat, cum sit posterior tempore, locum praecedentis ambire: nisi forte ab eo qui tempore vincitur, laborum comparatione superetur: vt quidam primatum eiusdem scriinijs testimonio cum sacramento religione subnixus praecedentibus dignior iudicetur. Hanc quoque observationem extra filios proximorum volumus custodiri. etenim vnicuique proximo vnum de suis filiis qui temporis dumtaxat suffragio nititur, (licet parum obseruasse militiam cognoscatur) in sequentibus tempore qui laborum meritis muniuntur, anteferri posse decernimus. Illi tamen qui locum statuti meretur: proximo quidem ducentos quinquaginta solidos, melloproximo verò vel adiutori pro consuetudine vniuersi cuique scriinijs viginti aut quidam solidos auferre praecipimus. Quod si quis

i Militia literata est eorum qui proximi sacrorum scriniorum, vt hic in literarum praedictis militantes. l. 1. Cod. Theod. de prox. con. disp.
k Sic appellari a literis pingendis seu scribendis tradit Duaren. lib. 1. Disput. c. 3.
l praestitutus.
m l. 3. §. de dignitatib.
n proximis.

de supernumerarijs qui in statuti locum subire debuerat, ne pecuniam offerat, statuti etiam gradum recusare voluerit: sequenti tam offerenda quantitas praedicta, quam surrogandi licentia permittatur: ita videlicet, vt si secundus vel etiam tertius vel alterius cuiuslibet numeri, in eadem excusationis voluntate durauerit: accedenti semper eadem copia, quam praecedens recusauerit, tribuatur. Hos autem qui ad statutorum ordinem progredi noluerint, nec de suo gradu volumus remoueri: & cum vacauerit statuti locus, conditionem quam antea repudauerant, id est & offerenda pecuniae, & adipiscendi statuti locum, liberam habere praecipimus & facultatem.

De militia peracta.

8. Idem Augusti Nomo magistro officiorum.

PROXIMOS sacrorum scriniorum, quos fides, ac diuturna observatio industria literataque militia comitem quietiam dispositionum, quem probitas ac strenuitas merito commendant, completo tempore suae militiae comitum sacri nostri consistorij cingulo in diem vitae potiri (manentibus videlicet iam dudum praestitis saluis privilegijs proprijs) decernimus. Quibus enim pietatis nostrae arcana merito committuntur: his pietas nostra vitam cingulo supradictae comitum ornandam decorandamque decreuit.

De comitatu & de vacatione munerum.

9. Imp. Leo A. Patricio magistro officiorum.

IN sacris nostris scriinijs militantes, per comitatum non continuatum praestitum ante conventionem profecti, intra indultum temporis spatium erunt cum suis coniugalibus & liberis a conventionem secuti: ab indictionibus etiam publicorum & ciuiliu munerum etiam post completam militiam excusatione potiantur: super domibus quoque quas in prouincijs possident, metatorum molestia liberentur.

De numero memorialium, ne quis duplici fungatur officio.

10. Idem Augustus Hilario comiti magistro officiorum.

HAC parte statutos memoriales praecipimus esse in scriinio quidem memoriae sexaginta duos, epistolae vero triginta quatuor, libellorum quoque triginta quatuor: antiquarios verò, qui habentur in scriinijs memoriae, nunquam minus esse quam quatuor. Supra scripti autem memoriales nullo modo duplici fungantur officio, nec geminis chartis irrepserint: vt non occupentur plurimū in vnum se commoda collaturi, nihilque reliquis relicturi.

De salario defuncti.

11. Imp. Anastasius A. Eusebio magistro officiorum.

SI quis in sacris nostris scriinijs, id est memoriae, dispositionum, epistolae & libellorum, statuti iam connumeratus, ab hac luce fuerit substractus: ab eo quicunque, vt pote vacante loco, de substitutis in statutorum consortio fuerit vltimus subrogatus, pro solatio vel suffragio proximi, definitam sacraque constitutioni diuinae memoriae Theodosij & Valentianae principum insertam quantitatem defuncti haeredes & successores, vel liberi eius seu creditores, qui foenus cum mortuo pro statuti loco ei acquirendo contraxerint, consequantur: ita vt si haereditas vel successio defuncti minimè fuerit suscepta vel adita, tales personae, id est creditores quidem contra ceteros praerogatiua sibi seruata: liberi autem vel agnati seu cognati, non haereditatis, sed privilegij nomine simili modo huiusmodi summam percipiant: sibi que petere ac vindicare permittantur: nullius machinatione huiusmodi nostra dispositione retractada seu violanda: maximè cum viros etiam pro tempore spectabiles eorumdem proximorum scriniorum, si quis eorum ante completum proximus actum morte praeventus sit, ad haeredes successorisque suos residui temporis proximitus solatia sine quadam imminutione transmittere non dubitetur.

De foro competenti & de cautione praestanda.

12. Idem Augustus Celeri magistro officiorum.

IN sacris scriinijs militantes, & parètes atque uxores eorum, necnon liberos, ex sententia tatummodo tuae celeris

o Principis arcana committitur proximis sacrorum scriniorum.

p Commeatus est libera proficienda licentia.

q praestitutus.

r Coniugales uxores.

s Inclusa defuncti in quibuslibet antiquarijs sunt ab-

dicio, qui Antiquarium rerum memoriam primi-

epi suggerunt aut potius libra-

ri & scriptores librorum. l. 2. C.

Th de stud. liberal. vrb. Rom. S. donius 9. Antiqu.

Epist. ad Probus August. de verbis diuina. Hieronim.

u Duplici officio fungi quis prohibetur. ad-

de l. 5. qui militare.

x ne geminis.

y irrepant.

z aucupentur.

a al. Imp. Zenon A.

b l. 7. §. illum tamē s. eod. l. 1. in fi. §. de offic. P.

c Quātoris sacri palatii adiutore vno mortuo, militia defuncti ad defun-

cti liberos tractantur etiam si non sint heredes. Nouell. 35.

Quod si minus idonei militiae sint liberi defuncti.

Qui in locum defuncti subrogabitur, haeredibus aut liberis defuncti centum solidos praestare cogentur. vt hic

et l. 7. §. eod. l. omino lo in fi. §. de inofficio. No-

uall. 35. quae praestatio scholae placitum. l. 1. §. 5. de pignoris. ca-

sus militie. Nouell. 35. §. 5. Iulianus Patris. ad

Nouell. 35. d vide quae notaui ad l. 102. §.

2. ff. de legat. 3. c. proximo.

f Intelligit l. 7. §. eod.

g vt principu.

h diem fun-

cti.

i Salarium integrum defuncti, eius heredi interdū debetur. adde l. 1. §. 3. de domesticis v-

bi dixi.

k Patris iura filij interdum consequuntur, non vt heredes eius, sed iure singulari. adde

l. 1. §. sed si sub conditione. §. de latina libertate.

l Liberi vt & vxor defuncti militis, praefertur creditori nomine (nam etiam non heredes in casum militiae veniunt) sed privilegij & principalis liberalitatis, vt hic, nisi si pecunia creditoris, militia comparata sit. hoc enim casu creditor praefertur vxori & liberis defuncti. adde Nouellam 32.

cap. 5. m l. 1. §. de domesticis & protectorib.

a Sed ita.
b Memoriales iuratoriæ cautioni committuntur.
c Iuratoriæ cautioni qui committantur. vide in l. 26. §. de Episcopis & clericis. l. 17. in prin. §. de dignitatibus. l. 4. §. de castrensis & ministerialis. l. 1. §. de iuramentis. de privileg. scholarum. l. 10. ff. qui iuridice. §. sed hodie. Inst. de iurisd. ad de l. 6. §. 6. ff. de iudicijs.
d Id est sumptuum, qui in litem faciendi sunt. Cuius. hic.
e attinendis.
f de quibus. l. 33. §. de executoribus. §. de episcopis. l. 1. §. de sportulis. l. 1. §. de fructibus. §. de litem expensis. §. 24. Inst. de actionibus. l. 1. §. de numerariis. §. de al. minuentibus. al. in minuentibus.
h possidere.
i profragitare.
k Forum militantes in sacris scriniis sortiebatur apud magistrum officiorum.
l apud virum autem.
m Architectorum & mechanorum æstimatione & arbitrio, in multis causis statuitur, de operibus publicis, privatisque & servitutibus. vi hic & Nou. 7. n. perionam.
o vocante.
p causis.
q al. deest.
r Quæstor sacri palatii is erat, quem nunc Camellarium appellamus.
s Quæstoris sacri palatii adiutores certo numero, hoc est viginti sex: nimirum duodecim ex scrinio memoriae: septem, ex scrinio epistolarum: totidem ex scrinio libellorum. vi hic & l. 1. §. eod. quos sacre vocis ministros vocat interpretes. Nouella 35. Deinde multo plures fuere. Verum antiquus hic numerus 26. reductus est. Nouella 35. Cetera, vide §. eod. & in l. 1. §. eod. t. certo.
u scrinia quæstoris tria, memoriae epistolarum, libellorum. l. 1. §. eod. x militantes in sacris scriniis memoriae, libellorum, epistolarum, generali nomine memoriales appellantur, & sunt adiutores potius, quam officiales, vi hic. licet Nouella 23. officiales dicat improprie. Novitia Romani imperij, Quæstor officium non habet, sed adiutores de scriniis quos voluerit. y dictam.
z Laterculensis dictus est, quia laterculo prepositus. Duplex autem erat laterculum maius & minus. Maius erat coadex qui totius

situdinis criminales & civiles intentiones agentium excipere iubemus: insuper etiam colonos seu adscriptitios, & servos eorum in hac regia vrbe degentes, eodem beneficio potiri: fidei pro tempore adiutoris viri spectabilis proximi, vel vnius ex statutis committendos: ita ut si in provincia quicunque memorialis repertus fuerit, iuratoriæ cautioni committatur: ut etsi non possideat immobilem substantiam, serui nihilo minus & coloni ad eam pertinentes, fidei eius tradantur. 1. Modum insuper sportularum, ad modicam deduci quantitatem: & executoribus de schola agentium in rebus attribuendis, vnum solidum singulos vsque ad finem negotij: proq; ingressu in iudicio tuæ magnitudinis quolibet modo faciendi, duos solidos; pro editione gestorum exceptoribus dimidiam solidi partem: & si apud arbitrum negotium ventilari contigerit, ipsi quidem arbitrio vnum solidum, & nihil amplius: exceptoribus autem eum obseruatis, tam pro ipso quod implere videntur ministerio, quam pro editione gestorum seu relationis vel definitionis, tertiam partem solidi præbere, sancimus: nec pro tempore virum spectabilem si fisci patronum, vel executores quibus imminendi sitibus sollicitudo iniuncta est, quicquam ab eis exigere seu profragitare concedi: dimidia sexpensarum quas in iudicio tui culminis a memoratis personis præberi statuimus, portione in iudicijs provincialibus ab his agnoscenda: ita ut si de civilibus annonis, vel tutela seu curatione, vel noui operis nuntiatione litem eos subire contingat: in maiore quidem iudicio ad similitudinem sumptuum, quos in iudicio eminentiæ tue dependere præcepti sunt, apud virum clarissimum præfectum annonæ, seu fisci patronum vrbicariæ magnificæ præfecturæ, vel architectos, pro modo eorum quæ super arbitris, & litibus apud eos exercedis superius statuta sunt, soluentes expensas, nihil amplius agnoscere seu dependere cogantur. 2. Quæ omnia custodiri iubemus, siue per se, siue per procuratores aut etiam defensores lites exercere maluerint. Hoc, si prolata scriptis sententia moniti sunt. 3. Si vero ex depositione seu aliter quis eorum conuentus fuerit, nihil eum vel scrinio viri clarissimi adiutoris, vel cuiuslibet alij nomine sportularum offerre compelli: omnibus antelatis privilegijs, quibus postea per anteriores duorum principum functiones defenduntur, in persona tam eorum qui adhuc militat, & qui postea eandem militiam sortiti sunt: quam eorum qui prædictam militiam gradu vacante iam deposuerint, vel postea deposuerint, seruandis: ut eorum commodum ipsi quoque vna cum vxoribus & liberis, colonis præterea & seruis proprijs, perfruantur. 4. Et quoniam in controuersijs quas in iudicijs moueri contigerit, æqualitatem litigatoribus volumus seruari, & aduersarijs eorum: pro sumptibus & expensis similem antelatorum beneficiorum prærogatiuam custodiri. propter hanc etenim causam & viros deuotos memoriales non tantum agendo in quolibet iudicio, sed etiam actiones ab alijs ingerendas excipiendo, privilegijs a nobis indultis potiri decernimus: his videlicet qui militiam virorum deuotissimorum memorialium gradu solito deposuerunt, seu qui deposuerint, etsi quietis amore per provincias domicilium fouere maluerint, omnibus nihilominus privilegijs, quæ huiusmodi personis per sacratissimam legem nuper promulgatam a nostra liberalitate præstita sunt, muniendis, & eorum commodis atque auxilio potituris.

De numero adiutorum.

13. Imp. Iustinianus Augustus Proculo quæstor sacri palatii.

Comperimus diuinitus quidem pridem fuisse dispositum, viros deuotos adiutores tuæ magnitudinis, certos esse in numero, nec ad huiusmodi nomen vel operam plures licitum esse adspirare, quam in scrinio quidem sacre memoriae duodecim tantum: septenos vero in duobus reliquis scrinijs, id est sacrarum epistolarum, sacrarumque libellorum: sed posterioris licentiam temporis supra modum indulgendo ambitionibus, disturbasse rei merita, ac multitudinem diuulgasse: ut inter memorialium & adiutorum numerum non longum penè interfuit. 1. Sancimus: itaque reduci eis ac renouari statutum ordinis terminum: non ut eximantur adiutoribus qui præter prædictam dispositionem in præsentem exuberant: sed ut interea omnibus alijs interdiciatur ab adfectando hoc nomen, donec exeuntibus singulis ac recedentibus decrescere possit vetita cõglomeratio, legitimisque iam redeat numerus: non prohibendis viris deuotis adiutoribus desistentibus ab eodem officio, cum vel ad later-

imperij notitiam continebat: minus, in quo dignitatum ciuiliū & militarium notitia continebatur: illud erat sub cura Primicerij notariorum, hoc vero sub cura & dispositione Quæstoris, ut constat ex notitia vtriusq; imperij. & Cedeno differt a palatio.

a Quæstoris adiutor intra statutum numerum 26. adiutorum, alium potest in suum locum ponere cõsentiente Quæstore, vendito alij loco militiæque sua.

culensis gradū in scrinio sacre memoriae prouecti fuerint, vel secundum locum obtinuerint, in duobus alijs scrinijs, postquam proximi creabuntur, licet nondum redacta sit quantitas pristina, tamen alios pro se quos elegerint surrogandos adiutores petere: qui posteriores erunt cæteris. 2. Illud etiam disponendum duximus, ut pote nonnullis anterioribus exemplis subnixum, necnon iustitiæ congruum, ut ab his, quibus concessum est, adiutorum agmini pro se sociare: libellus offeratur viro illustri pro tempore quæstoris, petendæque eius subscriptio, tempus, atque hominem, necnon etiam rem ipsam continens: id est quod inter adiutores ei quem pro se surrogat, mereri permissum est: ordinandis videlicet hisdem adiutoribus pro ratione temporum, quibus libelli porrecti sunt: ut etiam si in memorialium matricula inferiori loco sit, qui prior in adiutoribus meruit: adiutor quidem habeatur superior: memorialis vero posterior pro vtriusque ordinis modo vel discrimine quod etiam in alijs quoque penè omnibus officijs obseruari dignoscitur.

De adiutoribus Conueniendis. 1. De com meatu. 2. Ne alius adiutor addatur

14. Idem Augustus Tatiano magistro officiorum.

Hac lege sancimus, si quando adiutores viri magnifici pro tempore quæstoris sacri nostri palatii, in accusatione & ciuili causa vel criminalis deducti fuerint: strictum iuris & integritatis congruum ordinem conseruari: ut si sine scriptis conueniendi sunt, nomen eius præcipientis ore designatum esse sufficiat. Sin autem scriptis in querimonia vnus adiutorum aut plures forte ferendi sunt: monumenta sententiarum in persona tantummodo conueniendi adiutores præcedentium, æquum & iustum initium futuro præstent certamini. 1. Et quoniam probationibus & exemplis potius quam indecoræ consuetudini deceat indulgere: quod in vniuerso deuotissimorum scrinio libellenium euicisse monstratur, id in adiutoribus sacre memoriae, sacrarum etiam epistolarum transferendum censemus: ut qui liberam proficiendi licentiam prænuntiatione commæatus indepti fuerint, sine qualibet stipendiorum aut emolumentorum deductione peregrè degant. etenim pro tempore viris clarissimis proximis & melloproximis, aut eorum adiutoribus, absentia causa vel offerre de suo proprio, aut ex annonis seu stipendijs quicquam relinquere cogendis: quamuis lanuarias Calendas indultum excedat spatium, & intra se festum diem contineat. 2. Ad hoc illud obseruari sancimus, ne alius adiutor propter quamcunque ambitionem his, qui in præsentem sunt, vel post eorum deminutionem addatur, licet in veterem numerum redacti fuerint.

Ad superiores leges Iustiniani.

15. Idem Augustus eidem.

Certe quidem sunt dispositiones nostri numinis, quas super adiutoribus viri illustri pro tempore quæstoris nostri palatii, quorum obsequio res agitur quæstoris, dedimus: quarum prima quidem ad supplicationem eorundem adiutorum emissam, numero eorum, qui erant illo tempore, quo preces nobis obtrulerunt, neque aliquem eximi, neque addi præcepit, præterquam si quis eorum vel ad laterculensis gradum in scrinio sacre memoriae, vel ad secundum locum in duobus alijs scrinijs, id est sacrarum epistolarum, sacrarumque libellorum & cognitionum, prouectus fuerit. nam his licere desistentibus ab adiutoris officio alios pro se, quos voluerint adiutores surrogare, vltimum locum in hisdem adiutoribus obtenturos, licet superiore in memorialibus habeant. Altera vero per sacram pragmaticam facta est, per quam excellæ memoriæ viro Proculo suggerente præcipimus illos etiam adiutores posse in suum locum alios inducere, qui per aliquem fortuitum casum minus implere suum officium valeant, veluti senium, vel morbum, vel aliam necessariam causam: quod ex ipsorum adiutorum petitione idem magnificæ memoriæ Proculus ad nos retulit. Sed in præsentem ab alijs memorialibus tam in scrinio sacre memoriae, quam in cæteris duobus, sacrarum epistolarum, sacrarumque libellorum & cognitionum relatis, adijci cõperimus. deminutionem eorundem adiutorum impediri per memoratam pragmaticam sanctionem, & insuper venditionis quodammodo memorati officij locum introductum esse. quod ne de cætero fiat, præsentem sanctionem ad tuam magnitudinem mittimus: per quam iubemus illis tantum permissum esse secundum prius nostræ serenitatis rescriptum alios in suum locum surrogare,

Quin & eam transmittere in heredes extraneos: possunt dummodo inferant pro introitu solidos centum, & hoc est quod ait l. 1. §. de pignori. milicias transferri in heredes sub certa pretij definitione. Pretium autem est 100. aureorum: nam nec pluris eā vendere possunt. No. 35. b. al. deest. c. l. 5. §. eod. d. Matricula hic dicitur ut patricula. l. 5. Cod. Th. de domesticis & procleribus. Est vero matricula pignoris. l. 120. Concilij Carthagin. Synagoga. τὸν διαφενύτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Zonaras. e. locus. f. al. Proculo. g. al. accusatione. h. feriendi. i. Adiutores viri, memoriales quæstoris. k. Memorialiū obsequio res agitur quæstoris: erant enim adiutores quæstoris, & ex diuersis scrinijs affluiebantur. l. 2. §. de honor. petiti. sublati. ad quæstoris denique pertinebant. Di. cunctus in d. l. 2. Græcis δὲ ἐν τῷ ὑπομνήματι, & in l. eos §. de excusat. numeru. c. τὸν διαφενύτων τῶν πρεσβυτέρων. & in l. 5. §. qui militare τὸν καθεστὸσαν φύλακες. ut qui leges & rescripta excipiebāt & perscribebāt, seu perscribi curabant. l. Adiutorum quæstoris ita certus numerus est, ut nullorum in locū alij supra numerum subrogari possint: nisi si qui sint adiutores supra numerum, laterculenses in scrinio memoriae vel alijs duobus scrinijs melloproximi. Hi nanque alij possunt in locū suum subrogari accepto pretio quantolibet vult. m. intimum. n. l. 13. §. eod. o. Pragmatica fit de consilij sententia soleniter, suggestione aliena, preceptisque ut differat ab adnotatione, oraculo sacro, mādato. dixi ad l. 1. §. de petit. bonorum sublati. p. l. 13. in §. eod.

a secundū no-
stram sanctio-
nem.
b nulli danda.
c duraturis.
d 6. C. Th. 27. A-
gēs autem in
rebus militans
in rebus & actis
reipubl. Gracis
Magisteriani,
quod magistro
officiorū saepe
attribuitur Ma-
rianus Scot. Nou.
27. & 124.
e Quinā hi sint.
vi. apud Pyrrhū
in hunc tit. sunt
illi qui militant
in rebus, id est in
armis Republicae.
f Coniunge l. 2.
3. de off. magist.
off. l. 1. C. Th. 27.
g vide l. 7. 3. de
proximis sacrorū
scriniarum.
h obsequione
in vet. lib.
i al. Heliodoro.
k l. 17. C. Th. 27.
l exuendi.
m al. veteris.
n al. utilitatis.
o Vide in hanc
legem Pyrrū &
Alciatum.
p Agētium in
rebus alij pri-
marij, senator-
es, ducentarij,
centenarij, biar-
chi, circitores
equites, citones.
l. 1. 3. 3. de off. magist.
off. l. 1. 3. de prim. schol.
l. 2. 3. de off. P. Præf. l. 2. C. Th. 27.
de filijs mili. ap-
par. l. 3. de filijs
off. Notitia im-
perij: Hieronym.
aduers. Ioh. Hie-
rosolymus.
q Centenarij
qui, dixi ad l. 5.
j. tit. prox.
r vocante.
s Præsumitur
pro matricula.
vide Alciat. 3.
presumption. 17.
t X. al. VIII.
u vide l. vi. 5.
de domesticis &
protectorib.
x ita vt.
y si vnus.
z probatione.
vide l. 9. de di-
uersis officiis.
a potantur.
b Pulsari apud
aliū, quā hūc
vel illum iudi-
cem prohiberi,
nō modo in ci-
uili, sed & in cri-
minali apud al-
ios iudices con-
ueniri non pos-
se, hinc colligi-
git Corsetus sin-
gulari. statum
statuto cauetur.
c Forum agen-
tes in rebus,
fortiebantur a-
pud magistrum
officiorū post
ducentā & cen-
tenā gradum.
d quisquam.
e Argumentū
ā minor. ad ma-
ior. Qui minus
non potest, ma-
ius non potest.
f prerogatiua
his etiā qui sub
alijs cingulis
inueniuntur, pro
teporibus, def.
&c.
g quos velit.
h Centenarij qui
in l. 5. tit. pro-
ximo vbi dixi.

qui vel laterculensis gradum in scrinio memoriae, vel se-
cundum locum in alijs duobus scrinijs adepti fuerint: se-
cunda nostra sanctione super hoc capitulo decetero ces-
sante: nullique danda licentia eorundem adiutorū, præ-
terquam si ad memoratos gradus ascenderit, aliam pro
se eisdem adiutoribus ex quocumque fortuito casu con-
numerare: vt eo modo ad veterem numerum illidem ad-
iutores redeant: & XII. quidem in scrinio sacrae memo-
riae, septem verò in alijs duobus sint, id est sacrarum epi-
stolarum, sacrarumque libellorum & cognitionum. Illo
videlicet obseruando, ne alius adiutor per quamcunque
ambitionem his qui in præfenti sunt, vel post eorum de-
minutionem (licet in veterem numerum redacti fuerint)
addatur, nam si permutationem, licet fortuiti casus inci-
derint, prohiberi disposuimus: multo magis prioribus ma-
nentibus alios introduci vetamus: ceteris scilicet ante-
rioris sanctionis capitulis in suo robore permanfuris.

DE AGENTIBVS IN rebus,

Tit. XX.

Nullus de numero agentium in rebus locum mortui per pecuniam
debet inuadere. Bart.

1. Impp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Anthemio
magistro officiorum.

Nullus de schola agentium in rebus de cate-
ro locum mortui conetur inuadere: sed is qui
ordine stipendiorum, & laborum merito
ad gradum militiæ sequebatur, statim atque
illum tata subdixerint, in eius præmia percipienda succe-
dat, omni obiectione cessante. Dat. prid. Kal. Iul. CP. Ho-
norio A. 6. & Aristeneto Coss.

2. Impp. Honor. & Theod. Augusti He-
lionij mag. offic.

Nulli posthac sine nostra maiestatis auctoritate di-
scingendi agentem in rebus, nulli eximendi pa-
teat copia. nam probata schola, & animaduersionem ve-
reris iudicis, & nullam timere debet contumeliam vi-
litaris. Dat. 3. Id. Nou. CP. Honorio. X. & Theodosio 6.
AA. Coss.

Matricula agentium in rebus non debet esse nisi XLVIII.
quorum quilibet præstet ducentis.

3. Imp. Leo A. Patricio mag. offic.

Matriculam agentium in rebus a tua celsitudine con-
fectam admittentes, iubemus ne ducentarij plus-
quam quadraginta octo in singulis habeantur in poste-
rum: & numerum centenariorum ducenti viri, quos va-
cante tempore gradus competentes admeruerint: parique
modo biarchorum nomen meritumque ducenti quin-
quaginta viri duntaxat: præterea circitorum trecenti &
equitum quadringenti quinquaginta impleant. Sit in æ-
ternum illa quoque fixa stabilitque tuae sublimitatis di-
spositio: vt si quis de numero ducentarij, quos quadra-
ginginta octo quotannis esse celsimus, forsitan de luce mi-
grauerit: laborum eius fructum successores ab intestato
vel ex testamento venientes, & lucrum dispenfent, & ita
omnibus inter ceteros superstites ponantur, solatijs;
tāquam si viuus, qui hæc eadem diu sperauerat, sibi-
met vindicasset: qua de causa locum etiam eius successorum
intuitu vacare conueniet. Nemo autem sine duali
probatoria, quam codices in sacro nostro scrinio me-
morizæ positi debeant inferendam accipere, militaribus
eiusdem deuotissimæ scholæ stipendijs vel priuilegijs po-
tatur.

4. Idem Augustus Patricio mag. offic.

Ex quo primum ducentā vel centenariorum gra-
dum in schola agentium in rebus militantes merue-
runt, desinant in sacratissima videlicet ciuitate constitui
alterius iudicis cuiuslibet auctoritate pulsari vel in alio
quolibet examine præterquam viri magnifici magistri
officiorum, & cui forsitan ipse concesserit, actionibus
sui quisque aduersarij respondere: quod multo magis
in criminalibus causis obseruari decernimus. absurdum
est enim, vt in eius salutem vel existimationem valeat quis-
quam proferre sententiam, cuius de nulla re possit pecu-
niaria iudicare. Huius autem beneficij prerogatiua sub-
adiuuus etiam qui singulis inueniuntur temporibus, de-
ferri iubemus: licet hanc in eorum persona more quoque
veteri seruari cognouerimus: vt tamen post depositum
officium memoratum, si non inter centenarios nume-
rentur, communi iam lege respondere non ambigant.
Prædictas autem omnes centenariorum personas in pro-
pincijs repertas, concessa nunc speciali fori prerogatiua,
(nisi publicæ executionis sollicitudo his iniuncta sit) vt
prohibemus: eosque ordinariorum etiam iudicum pro
veteri iure sententijs obedire præcipimus.

DE PRÆPOSITIS AGEN- tium in rebus,

Tit. XXI.

1. Imp. Leo A. Patricio mag.
officiorum.

Agentes in rebus qui per ordinem cōsequi so-
lent principatus insignia in vnoquoque scri-
nio fabricarum, & barbarorum quaternos
subadiuuarum solitudine per annum dun-
taxat integrum procedentes gradatim subire hæc in eter-
num valitura lege decernimus: exceptis videlicet vni-
uersis negotiatoribus quibuscumque mercimonium per se
gerentibus, interpositæ personarum: cum eis ante sacratis-
simis constitutionibus interdictum sit militare: exceptis
nihilominus his qui possessionem alienarum solitudi-
nem procuratoremve susceperint. eos enim ad hæc of-
ficia volumus aspirare, quorum labores, scholæ agentium
in rebus testimonio comprobantur. Illi quoque sunt ab
hac liberalitate nostræ mansuetudinis excludendi, qui
cum scholæ eidem societur, in sacris scrinijs quibus vir
spectabilis primicerius & tertiocerus præfunt, adiuan-
tes eos publicarum chartarum tractatibus occupantur:
& duobus officijs operam suam adhibere non possunt,
nam præter emolumenta quæ de prædictis scrinijs con-
sequuntur: principatus etiam solatio debent esse cōtenti.
Quod si morbo vel ætatis senio capti & imperiti huius-
modi rerum, vel quocumque alio vitio præpediti, per se
memorati officij curam subire nequiverint: consideratis
præcedentibus eorum laboribus, per substitutum char-
tularium eiusdem scrinii cui præfutura est ipse, ido-
neum, & tam moribus optimis præditum, quam scientiam
peritiamque rerum habentem, electione sua, sua-
rumque periculo facultatum, præfatum munus eos im-
plere præcipimus.

2. Imp. Anastasius Celeri magistro
officiorum.

Hac saluberrima sanctione decernimus, agentes in
rebus pro conuentionibus, & modo sportularum e-
xecutoribus præbendarum, pro quantitate sumptuum,
quæ circa litigia sibi met ab alijs inferenda, vel a se con-
tra alios per semetipsos, seu per ordinandos a se procura-
tores exercenda, conuenit ab his agnosci: beneficijs quæ
in sacro nostro militantis ministerio iam pridem per
diuinas sanctiones indulta sunt, perpotiri: & si fideiusso-
rem idoneum de eadem schola, non autem extraneum
offerre compelli: ita tamen vt priuilegia quæcunque
centenarijs seu ducentarijs, vel chartularijs, seu viris cla-
rissimis principibus post depositam quoque militiam iam
per dispositiones principales impertita, & nunc vsque ob-
seruata esse noscuntur, intacta inuiolatque custodian-
tur: cum per absurdum perque temerarium sit, hanc no-
stræ liberalitatem pietatis quenquam astuta interpreta-
tione non ad augmentum anteriorum priuilegiorum,
sed deminutionem convertere concedi, simili videlicet
forma pro matribus & vxoribus eorum necnon etiam
liberis sub eorum potestate constitutis, nec aliam sortis
vel fortituris militiam, necnon etiā seruis ad eos per-
tinentibus, seruanda: ita vt in prouincijs quoque supradic-
tæ personæ degentes simili beneficio perfruantur: spor-
tulas tamen & litium expensas pro tertia superius enar-
ratæ quantitatis parte soluturæ, denarum librarum auri
condemnatione aliisque grauissima indignatione his fe-
riendis, quicunque nostra iussa quolibet modo seu tem-
pore violauerint, seu violari consenserint.

DE PRINCIPIBVS AGEN- tium in rebus,

Tit. XXII.

1. Impp. Grat. Valent. & Theod. Augusti
Cynegio P. P.

Agentes in rebus post palmam laboris emeriti,
principatus honore remuneramus, atque i-
deo officialis tã ad necessitates publicas quàm
priuatas non nisi à principe mittatur auctore,
nullarumque sine ipso cuiquam mandetur exhibi-
tio personarum: etiam si intercessio in locis degentis
officij fuerit impertita. Causarum etiam patronos ita
volumus esse conuentos, ne ignorante principe vllam po-
stulationem introducant: ne sub vnus persona suscepti,
fraude quadam aliena negotia inferenda esse pertentent,
quod si fuerit definitio cōtemptra, decem libras auri fisco
nostro ab officio tuo iubemus inferri. Datum prid. Kal.
Mart. C. P. Honorio NB. P. & Euodio Coss.

2. Impp. Arcad. & Honorius Augusti Theodoro P. V.

Omnia citatoria, omnium causarum atque persona-
rum, licet sint senatoriæ dignitatis, ad principes
specialiter

i 6. C. Th. 27.
k principibus
in mansc. al. nō
est nona rubrica.
Cent
l al. Zeno.

m al. barbari-
corum, al. bar-
bariorum, al. bar-
bariciorum.
n recte, al. sub
ambarum, sed
maie.
o vide l. vnicam
Negotiares ne
militent.

p viri spectabi-
les.

q vide l. 5. qui
militare possunt.

r substituto da-
to qui munus
aliquid obire
potest, idē ido-
neū planē dare
cogitur, quod
& in adfessorij-
bus, militibus,
& alijs quibuscum-
que meritū po-
test notari. Cor-
setus singulari
substitutus.
f al. præfectur-
us.
t In quib. vet.
additur, subad-
iuuar.
u Hanc salu-
berrimam san-
ctionem.
x executioni-
bus.

y Principatus
est dignitas e-
ius, qui ceteros
agēs in rebus
antecehit, cui
ea pro præmio
exacti laboris
tributa est. Cas-
siodorus lib. 11.
z vide l. 1. de off. magist.
off. l. 1. de off. P. Præf.
l. 2. de off. P. Præf.
l. 3. de off. P. Præf.
l. 4. de off. P. Præf.
l. 5. de off. P. Præf.
l. 6. de off. P. Præf.
l. 7. de off. P. Præf.
l. 8. de off. P. Præf.
l. 9. de off. P. Præf.
l. 10. de off. P. Præf.
l. 11. de off. P. Præf.
l. 12. de off. P. Præf.
l. 13. de off. P. Præf.
l. 14. de off. P. Præf.
l. 15. de off. P. Præf.
l. 16. de off. P. Præf.
l. 17. de off. P. Præf.
l. 18. de off. P. Præf.
l. 19. de off. P. Præf.
l. 20. de off. P. Præf.

a al. Imp. Zeno.
b l. 4. C. Theod.
cod.

c officiales.
d mittantur.
e nullaque.

f executio, vt
l. 8. 3. de off. rect.

g prouin. l. 7. 3. quæ
res pign. obl.

h Absit à qui-
busd.

i Susceptum,
clientē dici Cu-
iac. & Pithæus
multis auctori-
tatis confir-
mat. Idem sub-
missus vocatur.

de quo alijs di-
xi ad l. 4. ff. de v-
fu.

j l. 5. C. Th. cod.

k fuit.

l & principis.

specialiter reuocari precipimus: actus vero ceteros qui à sacratissimo cœtu senatus tractari consueuerunt, censuram sollicitudine celebrari: nec aliquod præiudicium ex surreptitio rescripto supplicibus inferri. Dat. 12. Kal. Iun. C.P. Olybrio & Probino Coss.

a vide Capitulum in Gordianis.

b Imp. Honor. & Theod. AA. Palladio proc. Africae.
c l. 7. Cod. Theod. de iud.

3. Imp. Honor. A.

Proconsularis apicis dignitatis adiectione principes agentium in rebus precipimus decorari. Datum 7. Kal. Oct. Rau. Varana C.V. Coss.

4. Imp. Theod. & Valent. Valerio Mag. offic.

d l. 8. Cod. Theod. de iud.

EX agentibus in rebus principibus domesticos in suis actibus habere liceat eos quorum fidem industriamque probatam sibi existant, etsi sæpe eodem officio fuerint antè perfuncti. Et si quis agens in rebus post XXV. annorum curricula, ob aduersam corporis valetudinem, militiae finem minimè valuerit expectare, sed ad honorariam ex principe dignitatem testimonio scholæ profuerit, hisdem eum privilegiis muniri censemus, quibus hi qui ad principatus actum progressi sunt, potiuntur. Sed in salutationibus iudicum confessibusque priores eos qui per longam militiam metas ad principatus actum peruenierint, etsi actus tempore posteriores sint, esse precipimus: nihil censuralibus vel apparitoribus aduersus privilegia eorum excogitantibus, tanquam in actu principatus fuerint versati: vicenarum librarum auri condemnatione contra eos proposita. Dat. 4. Kal. Febr. C.P. Theo. A. 15. & qui fuerint nuntiatus.

e Ducena: 70 bñe (vnde ducenarij l. 1. s. de ex. act. tribut.) & centena (vnde centenarij d. l. 1. & l. 3. & l. 4. s. de agentib. in reb. l. 1. de lucris aduocat. l. 1. Cod. Theod. de Caesarianis. l. 1. Cod. Theod. de murileg. l. 5. Cod. Theod. de decurionib. l. 3. Cod. Theod. de cohort. princip. eorum. l. 1. s. de offic. magistr. offic. Euseb. 7. Cyprianus in epistolis. Sueton. Claudio c. 24. dignitates & officia sunt in schola agentium in rebus & in officio sacrarum largitionum: sic dicta fortè à numero pecuniarum eis commissarum: nam & hac ratione procuratoribus Caesaris indita nomina. Dion. 53. vide Cuias. ad l. 1. s. de ex. act. tribut. f. vicariae g. expleto. h. natus patre nondum cohortali, non est cohortalis filius: manet in pristina conditione parentis, in qua fuit antequàm esset cohortalis, vñ sic. vide omnino quæ scripti ad l. 1. s. de dignitatib. i. al. abest. k. Sic legendum: Zeno, non Anastasius. nam hæc lex citatur s. in l. 2. de comitib. consistorianis. & in quib. vel. c. additur, loani magistro officiorum eius. m. Principes scholæ n. prædialis. o. adiutorie, al. iuratorie. p. l. vñ. de Caesaris. q. moueantur.

5. Idem Augusti Cyro P.P.

Os qui ordine transcurra militia, post ducenam ad desideratum principis peruenierint gradum, aut adiutores viri illustres magistrorum officiorum extiterint: cum inter honoratos cœperint numerari, vicarianæ dignitatis titulis decorari censemus.

6. Idem Augusti Momo mag. offic.

Principes agentium in rebus, quos sæpe saua pericula vitæque interdum renunciatio ad memoratum gradum adduxit: completo tempore militiae seu comitum primi ordinis cingulo in diem vitæ potiri (manentibus videlicet dudum præstitis saluis privilegiis) decernimus.

Militans in schola agentium si fuerit de corpore cohortalium, licet princeps agentium factus sit, filium curiæ obligatum relinquit. Bart.

7. Imp. Leo A. Nicostero P.P.

Quicumque ex corpore cohortalium militans in schola agentium in rebus filium procreauerit: antequàm ad metas militiae suæ perueniat, principatus honore decoratur: & licet ipse post finitam militiam, utpote liber, nulla debeat huiusmodi conuentione pulsari: filium tamen cohortali conditioni relinquat obnoxium. Si vero postquam adeptus fuerit principatum, ediderit filium: is qui natus est, etiam si in schola deuotissimorum agentium in rebus militiam sortitus non fuerit, ita liber sit ac securus, ut nec ullis cohortalis officij nexibus obligetur, quasi iam ex patre libero & ab hac conditione penitus alieno progenitus.

8. Imp. Zeno A.

Multis deuotissimæ scholæ agentium in rebus aditionibus permoti, viros clarissimos eiusdem scholæ principes, qui finitis militiae stipendiis exeunt: quotiens ex maioris iudicis sententiis ipsi, vel eorum coniuges, aut liberi, vel serui, aut coloni, siue per se, siue per procuratores, conueniantur, non amplius quam vnum solidum executoribus sportularum nomine præbere compelli: apparitoribus vicariani seu prædialis iudicij, non nisi tertia parte solidi tantum præstanda: nullasque iisdem concussionibus aut vexationes in præbendis fideiussoribus ingeri, sed eos fideiussores quos locorum defensor existimauerit, dare: ita videlicet, ut pro tenore generalium edictorum hi qui vel in sacratissima vrbe, vel in prouinciis immobiles possident facultates, adiutoria cautioni, & substantiæ suæ credantur. Hoc etiam adiciendo, ut nunquam nisi ex sententia in scriptis prolata penitus moueantur. Ad similitudinem insuper aliorum officiorum, quotiens ciuiles vel criminales contra eosdem cognitiones mouentur, executorum quidem negotij, & que ad finem litis ciuilibus seu criminalibus, vñ esse solidi

præstatione contentum: & pro insinuandis nostræ serenitatis apicibus, vel simplici contra obnoxios eorum postulacione deponenda, binos solidos ab his vel coniugibus eorum præberi: & quotiescunque exemplaria postulantur, hi quorum interest, accepto solido, quod petitur præbere non differant. Pro implendis vero monumentis vñde conueniendi tribuitur executoribus facultas: non vltra quàm tres solidos, quibus competit, impertiri precipimus: arbitro vero non amplius quàm solidum: & filii patronis dimidiam solidi partem: notariis vero tertiam vsque ad finem (sicut dictum est) causæ præstare: super editione quoque chartularum solidi partem dimidiam præbere. Quod si non apud arbitrum, sed in competentibus iudiciis maioribus cognitio celebretur: inducendi quidem negotij gratia non nisi quatuor solidos eosdem viros clarissimos erogare: gestorum vero excipiendorum causa duos tantum modo solidos dare: & nullius vltra scriptas quantitates cuiuslibet alteri præstandi sumptus exactione vexari: his omnibus locum habentibus, siue ipsi aliis litem ingerant, siue ab aliis pulsantur.

DE CVRIOSIS, ET STATIONARIIS.

Tit. XXIII.

Denuncians maleficium punitur si non probat. Bart.

1. Imp. Constantinus A. ad Lollium P.P.

Curiosi & stationarij, vel quicumque funguntur hoc munere, crimina iudicibus nuntianda meminerint, & sibi necessitate probationis incumbere, nec citra periculum sui, si innotibus eos calumnias nexuisse constiterit, cesset ergo praua consuetudo per quam carceri aliquos immittebant. Dat. 11. Kal. Aug. Med. Acc. 12. Kal. Sept. Arbitrone & Lolliano Coss.

Officium agentium in reb. est, curam habere super euectionibus cursus publici, portando pecuniam publicam per prouincias. lo. de Plat.

2. Idem A. & Iulianus Cæsar ad Taurum P.P.

Agentes in rebus, in curis agendis, & euectionibus publici cursus inspiciendis, nostrorum memores præceptorum, credimus in omnibus velle profutura reipublicæ: ideoque solos agentes in rebus in hoc genere iussimus obsequium adhibere: & non ab alio penitus officio. Hi vero per uigili diligentia prouidebunt, ne quis contra euectionis auctoritatem moueat cursum, vel amplius postulet quàm concessit euectio. Quisquis igitur aliquid tale perpetrare tentauerit, improbi cepti priuatur effectu. Demonstratur etiam iudicibus vel curiosis euectio, etiam si quis nobis iubentibus festinare memoret in obsequium necessarium, nec præualeat contumacia vel dignitas. Ergo nummum illum vetamus exposci pro animalibus in cursu minimè constitutis. Quod si forte aliquis existimauerit perpetrandum: eius quadruplum quod accepit, inferre cogatur. Dat. 15. Kal. Maij. Mediolani, Constantino A. 9. & Iuliano Cæsar 2. Coss.

3. Idem A. ad agentes in rebus.

Per id tempus quo cursus tuendi sollicitudinem sustinetis, condemnationes præfectorum circa eos solos irritæ sunt futuræ, qui seruauerint honestatem: erga eos vero qui inhonestè, & contra decus seculi, vel honorem militiae versabuntur, non solum condemnatio mansura est, verum etiam grauior poena est statuenda. PP. prid. Kal. Dec. Eusebio & Hypatio Coss.

4. Imp. Arcad. & Honor. Augusti Marcello mag. offic.

Agentes in rebus singulos per singulas prouincias mittendos esse censemus: quibus inspiciendarum euectionum tantum debeat cura mandari: ut nihil prorsus commune aut cum iudicibus, aut cum prouincialibus habeant: nec naues debeant illicita concussionem vexare: nec libellos aut attestaciones vel contestaciones litis gratia suscipere, aut in carcerem quemquam trudere, sed cursui solum vacare. Datum Kalend. Iun. C.P. Olybrio & Probino Coss.

r. differat. f. Interest Reipublicæ delicta & maleficia non latere aut impunita non esse: interest, multos esse accusatores criminum. t. vide quæ scripti ad l. vñ. de castrensijs. u. 6. Cod. Theod. de 29. m. q. p. n. s. vñ de p. m. d. De curatoribus curijs. Synopsi Basilicon c. 11. 31. x. Inclusa desunt in quib. lib. sed in al. hic i. præced. si coniungitur, sed curiosos, qui & curagendary dicuntur in l. 1. c. Theod. si fuisse ex agentibus in rebus, tradit Cuias. hñ. quem vide. y. Curiosos & stationarij munus crimina inuestigare & iudicibus nuntiare, ita reges Medorum in eam re suos habuisse. x. vñ. Herodot. & hi quidē Curiosos, quasi quætores quidam. Ea re penè Darius, teste Plutarcho, multos semper habuit utique, qui principis aures appellarentur, tametsi delatorum munere fungebantur. & Meccenas agens cū Augusto de his quæ ad Rempublicam videtur necessaria, delatorum quidē ministerio vtendum monet, sed non temerè fidē esse adhibendam. Dion. 52. z. Criminum nuntiatores non impune calumniantur, sic improbus Irenarcha qui ad præsidem notoria falsa miserat, punitur ab Antiochiano Pio. l. 1. Diu. ff. de custodia & exhibit. reor. & ab ipso Constantino huius legis auctore, calumniatores acerbe puniti. Text. Aured. Victor. quanquam non ita seuerus ipse fuerit aduersus Donatianos, qui Cæcilianum, vel Arrianos, qui Athanasium calumniis exagitabant. a. suis, al. si vñ. b. contigerit. c. l. 1. de cohort. & pñ. p. com. d. Curiosi manent in aliquem initium endæ aut in carcerem adducendū ius non habent. e. l. 2. Cod. Theod. de iud. f. cursum. g. temporis. h. al. additur. tam. al. tamē. i. tradere. k. curis suis.

2. 6. Cod. Theod.
34. l. 1. §. 2. ff. de
re militari.

b Mensores
sunt, qui in ca-
stris ad podif-
mum dimetiun-
tur loca in qui-
bus tentoria mi-
lites figant, vel
qui hospitia in
ciuitatibus præ-
stant. hi etiam
metatores di-
cuntur.

c l. 1. Cod. Theod.

d vltimi.

e 6. Cod. Th. 35.

6. n. apud p. d. v. t. q.
o. i. n. p. palatio
spatio. m. v. t. d. v.
c. i. n. p. v. t. d. v.
z. a. n. v. v. Synopsi
Basilicon 6. tit. 1.

f l. 1. Cod. Theod.

ead. vide l. 1. §. de
palatinis sacra-
rum largitionu.

g vide l. 4. §. de
proxim. sacrorum
scriniarum.

h exigatur.

i l. 3. Cod. Theo-

d. eod.

k vide l. 1. §. de

palatinis sacra-

rum largit.

l vide l. 4. §. de

proxim. sacrorum

scriniarum.

m nec.

n summario-

rum, al. carma-

riorum. sunt au-

tem turmatij à

turmis tyronu

cogendis dicti.

o telonarioru

forte. vide Alcia.

hic.

p Pentaprotia

significat quin-

que primorum

munus, quos a-

libi constitutio-

nes quinq; sum-

mates vocant:

sed Cuiacius legit

protoryptæ, vs

in Cod. Th. quem

hic vide.

q præstatione.

r adoptata.

f l. 1. Cod. Theo-

d. eod. id est, ex

palatio. vide l. 1.

§. de palatinis sa-

crarum largit.

t Sunt qui emen-

dant, haustus, vel

pastus, sed recte

est excusa lectio.

u l. 13. Cod. Th.

ead.

x l. 1. §. de digni-

tatum ordo ser-

uatur.

y al. pœna.

z Scholares hic

intelligunt mili-

tautes sacro pa-

latio Alcia. hic.

a Coniuge cum

l. 3. §. de offi. mag.

offi.

b l. 3. in fin. §. de

offi. magistri of-

ficiorum.

c Degradatio

& degradatio fit

quoque senator-

um: vt & Epif-

coporum. No-

u. Eodem Re-

gradandi verbo

vitur in l. 3. §. de

DE MENSORIBVS,
Tit. XXVIII.
1. Imp. Honor. & Theod. Augusti Aemi-
liano mag. off.
Primicerius mensorum biennio expleto agentis
in rebus militis^a militiam sortiatur. Dat. X. Kal.
Aug. Ancyra, Stilichone & Anthemio Coss.

DE PRIVILEGIIS EORVM QVI
in sacro Palatio militant,
Tit. XXIX.

1. Imp. Constantinus A. Palatinis bene meritis.
Palatinis tam his qui obsequiis nostris in-
culpata officia præbuerunt, quam illis qui in
scriniis nostris, id est memoria, epistolarum,
libellorumque versati sunt: procul vniuersas
calumnias siue nominationes iubemus esse submotas: id-
que beneficium ad filios eorum atque nepotes ipso ordi-
ne sanguinis peruenire, atque immunes eos à cunctis mu-
neribus sordidis & personalibus permanere, cum vniuer-
sis mobilibus & mancipiis vrbanis: nec iniurias eis ab ali-
quibus inferri: ita vt qui hoc contempserit, indiscreta di-
gnitate pœnas debitas exoluat^b. Dat. 4. Kal. Nouembr.
Treueris, Volusiano & Anniano Coss.

2. Idem A. ad Rufinum P. P.
De cubiculis nostris vacatione donatos, vel diuersis
obsequiis palatinis, memoriales etiam^c qui in scri-
niis memoria, epistolarum, libellorum, sacrarumque dis-
positionum referuntur: necnon & si qui in vtroque offi-
cio palatinorum comitatussum, singularumve vrbium
& officio admissorum, & castrensi sacri palatii militant:
privilegia volumus habere, vt nec ipsi, nec filij, nec nepo-
tes eorum ad honores vel munera municipalia deuocen-
tur: quibus omnibus cōdonamus ne^d exactorum vel tur-
mariorum^e (quos capitularios vocant) curam subeant: vel
obsequium temoniariorum^f, vel pentaprotiar^g, aut etiam
tyronis præsentationem agnoscant. Nam beneficiis nos-
tris ita digni sunt, vt etiam censualibus vel personalibus
vel corporalibus muneribus liberetur, & habeant castren-
se peculium, siue adhuc palatium obseruent, siue optata
quiete donati sunt. Quibus omnibus privilegiis cōiungim-
us agētes in rebus, licet militaribus videantur esse sub-
nixi. Dat. 5. Kal. Maij, Sirmio Constantino A. V. & Licinio
Cass. Coss.

3. Imp. Gratian. Valent. & Theod. AAA.
Eutropio P. P.
Ex aula nostra discedentes viri, ab omnibus iniunctis
habeantur immunes: numerariorumque fastus^h, vel ra-
paces quæstus, tanquā experientes & idonei nō patiantur.
Dat. 3. Non. Feb. CP. Eucherio & Syagrio VV. CC. Coss.

Qui missionem mervis ab officio quod in palatio principis exerce-
bat, anteferri debet omnibus alijs qui post ad regendas di-
gnitates vel prouincias sunt adsumpti. Bart.

4. Idem Valent. Theod. & Arcad. AAA.
Piniano P. V.
Omnes qui in palatio militando, diuersis actibus pa-
ruerint, volumus in instantum eius dignitatis cuius
meruerint missionem, obtinere insignia, vt his omnibus
præferantur in ordine atque confessu, qui posteriori tem-
pore regendas prouincias, dignitatesque susceperint pa-
latinas. Si quis autē temerariaⁱ vrsurpatione statuta violare
tentauerit: sacrilegij pœnā^j sustineat. Dat. prid. Non. Iul.
Med. Acc. III. Kal. Sept. Honorio NB. P. & Euodio Coss.

DE PRIVILEGIIS SCHOLARVM,
Tit. XXX.

1. Imp. Theod. Arcad. & Valent. Augusti
Pleitio com. & mag. off.
Viris spectabilibus comitibus scholarum, ver-
berandi^k degradandive^l senatores ac ducena-
rios, licentiam denegamus ea namque quæ ta-
li commotione digna sunt, ad tuę sublimitatis
volumus referri notitiam. Insuper etiam domesticos eo-
rum, nō senatores, vel ducenarios centenariōve fieri de-
cernimus: pœna v. librarum auri plectendo, quisquis hanc
diuinam iussionem exceßerit: serinio verō barbarorum^m,
si tale quid vel attentari passum fuerit, vel attentatū con-
tra leges non suggesserit, decem librarum auri condem-
natione plectendo. Illud etiam obseruari non sine ratio-
ne conuenit, ne is cui domestici officium per militiæ gra-
dum, vel quinquennij tempus interdici censuimus, fami-
liaritate comitis simulata, rem prohibitam alio nomine
valeat vrsurpare. Dat. 16. Kal. April. CP. Caro Coss.

2. Imp. Leo & Zeno Augusti Eusebio
mag. officiorum.
Hac lege decernimus, vt qui in singulis scholis mili-
tant, quique post emensa stipendiorum curricula ad
primiceriorum gradum perueniunt, & adorata nostræ
diuinitatis purpura, virorum clarissimorum comitū me-
ruerintⁿ dignitatē: tam cingulo quam privilegijs omni-
bus sibi met competentibus perfruantur: ac deinceps v-
que ad finem vitæ foro tuæ celsitudinis tātummodo sub-
iaceant: nec ex alterius cuiuslibet sententia ciuile subire
litigium compellantur. In criminalibus sanē controuer-
sijs, & in publicis tributis ita etiam^o aduersus tales viros
prouincias moderantium congruam iurisdictionem vo-
lumus obseruari, ne sub prætextu concessi priuilegij, vel
flagitiorū crescat auctoritas, vel publica vacillet vtilitas,

3. Imp. Zeno Augusti magistro
officiorum.

Quotiens super causa ciuili, vel etiam criminali, ex
sententia videlicet iudicij tui culminis scholares vel
eorum coniuges (siue adhuc viuerent earum mariti, siue
post mortem eorum in viduitate constitutæ sunt) matrē-
ve eorum in viduitate permanentes, aut liberi qui non
specialiter alterius iudicis iurisdictioni subiectam condi-
tionem sortiti sunt, & serui ad eos pertinētes conueniun-
tur: minime eos^p eāve extranei^q fideiussoris^r exactiohe
vexari: sed pro consuetudine vetustissima & iugiter ob-
seruata, numerarium suæ scholæ fideiussorem præbere iu-
bemus: hoc videlicet obseruando, vt^s in criminalibus cau-
sis quinque alios primates^t ex triginta viris à primicerio
vsque ad triginta retro numerandis, vnā cum numerario^u
volente scilicet & non recusante præbeant fideiussores:
aut recusantibus quinque (sicut dictum est) viris extra-
neis, in criminibus tantummodo publicis fideiussor vnā
cum numerario præbeatur: ita vt executoribus non am-
plius ab his quā vnus solidus, siue per se, siue per procu-
ratorem respondere maluerint, præbeatur. ¶ In subeun-
dis autem cognitionalibus certaminibus, quotiens causa
fuerit arbitro delegata: pro contestatione litis vnū soli-
dum, & pro definitione ab arbitro recitanda alterū vnum,
& nihil amplius dari decernimus. ¶ Quod si causa in
iudicio tui culminis ab ipsa contestatione litis, vel rela-
tione iudicis, aut appellatione interposita ventilatur: pro
inducenda cognitione non amplius quā tres solidos, &
chartarum, vel recitandoru in cognitionibus instrumen-
torum, nomine editionis, quin etiam gestorū, duos tan-
tummodo solidos dabunt. ¶ Quotiens sanē apud viros
clarissimos prouinciarum moderatores, ex delegatione
scilicet sententiæ tuæ magnitudinis contra viros fortissi-
mos scholares, vel eorum coniuges, vel liberos, vel ser-
uos cognitio celebretur: non amplius quā dimidiam
partem consuetoru sumptuū præberi decernimus: hoc
etiam adiciendo, vt qui acceptis comitatibus ad pro-
uincias profecti fuerint, vsque ad quinquemensium spa-
tium, intra quod ipsis erit remeandi licentia, nullam pe-
nitentiam actionem super ciuili videlicet negotio (exceptis cri-
minibus & tributariis functionibus) sustineant. Ne tamē
ibi quoque, post quintum scilicet comitatus mentem,
ex sententia iudicij tuæ magnitudinis conueniunt; in exi-
gendis fideiussoribus aliquod sentiant detrimentum: ad-
iuratori^v eos cautioni iubemus committi. ¶ Quotiens
autem ex verbis, & sine vlla scriptis prolata sententia, idē
fortissimi scholares, vel eorum matres seu coniuges (vt
dictum est) aut liberi aut serui moneantur: nihil^w ipsi
executione sportularum nomine penitus eos, vel eorum
matres seu coniuges aut liberos (secundum superius da-
tam distinctionem) vel seruos præbere decernimus. Sed si
talis sit negotij vtilitas, vt etiam sine scriptis, consentien-
tibus videlicet partibus, super eo possit cognosci: expe-
ctato sine scriptis (sicut dictum est) habendæ cognitionis
euentu, si deteriores calculum reportauerint, sportularū
nomine vnum tantummodo solidum executori præsta-
bunt. Si verō causæ qualitas habendam in scriptis cogni-
tionem flagitauerit: in hoc necesse est casu interlocutio-
ne in scriptis proferenda, ea quæ superius de quantitate
sportularum decidendarumque cognitionum disposita
sunt, obseruari.

DE CASTRENSI OMNIVM,
palatinorum peculio,
Tit. XXXI.

1. Imp. Constantinus A. ad Severum P. V.
Mnes palatinos quos edicti nostri iam dudum
certa priuilegia superfundunt, re si quā, dum in
palatio nostro morantur, vel parsimonia pro-
pria quæsierint, vel donis nostris fuerint cōse-

d al. Barbari-
corum, vt & in
fin. §. de palat. sa-
crarum largit.
al. Barbarioru.
e Metuerit.

f perfruantur.

g & aduersus.

h al. Anasta-
sius.

i eos ex allue-
ta.
k extranea.
l fideiussoris.
m Scholasticus
dant fideiussor-
rem numerari-
um, siue a stua-
rium scholæ: in
criminalibus 30
primates scholæ
sua.
n Primates
scholæ triginta.
o Numerarius
hic vocatur a-
ctuaris. Nouell.
117.

p Scholares (ij
militis sunt qui
bus comitatus
datus est, intra
mēses quinque
ciuilitate conue-
niri nō possunt.
q iuratoria: lu-
ratoria seu ad-
iuratoria exu-
tio. vide l. 1. §. de
proxim. sacroru
scriniarum.
r Priuilegia li-
berorum & ma-
ritorum exten-
duntur sæpe ad
matres & vxo-
res. vide l. 4. §. de
Castrensi.
s al. deest.

t Peculij ca-
strensis ius da-
tur omnibus in
palatio militan-
tibus, in iis quæ
tempore mili-
tæ adquisiue-
runt, vel ex do-
nis principum,
vel ex sua parti-
monia, siue tem-
pore ipsius mi-
litiæ, siue ea cō-
pleta. Synopsi
Basilicon 37. tit.
8. ex lib. 55. tit. 1.
c. 11.

a. in actibus. b. eruditus. c. 6. Cod. Theod. 36. *de i. a. i. u. p. i. t. i. m. m. i. n. i. s. d. e. i. d. e. m. p. r. o. p. t. i. o. n. e. d. e. d. i. g. n. i. t. a. t. i. b. u. s. e. q. u. i. t. u. m. & e. x. p. r. a. f. e. c. t. i. s. S. y. n. o. p. s. i. s. B. a. s. i. l. i. c. o. n. 6. 1. 35.*
d. l. unica. Cod. Theod. eod. e. 6. Cod. Theod. 37. f. al. Constantinus A. g. l. unica. Cod. Theod. eod. h. de decurionum filiis. l. 2. colonis saltuensis. l. 3. curialibus cohortalibus. l. 4. seruis. l. 6. l. 7. eod. Quid haeretici placet summopere, quod ad Christianos milites pertinet formam lae precationis militibus à Constantino praeferi per in hanc sententiam, Te vnum Deum novimus, te agnoscimus regem, te opulatore invocamus. Tu victoria nostra es, per te hostes vincimus. Tibi accepta ferimus bona, quibus fruimur omnia. Reliqua abs te vno expectamus, te supplices precamur, ut Constantini principem nostrum, eiusque filios diutissime ferues incolumes. Eusebius 4. de vita Constantini. Hec magnus Imperator: cuius exemplo optabile esset ut qui armato praesunt, formulam precandi similem aliquam praeficerent, neque ad hoc planè esse finerent.

DE EQUESTRI DIGNITATE, Tit. XXXII.

1. Imp. Valentinianus Augustus ad Mamertinum P.P.

Equitēs Romanos secundum gradum post clarissimum dignitatem obtinere iubemus. Dat. prid. Kal. Nouem. Philippopolj, Diuo Ioviano & Varroniano Coss.

DE PERFECTISSIMATVS dignitate, Tit. XXXIII.

1. Imp. Iustinianus Augustus ad Paternum Valerianum.

Occillis perfectissimatus fruuntur, qui impetraverunt, si abhorreant à conditione servili, vel hisco aut curia obnoxij non sint, vel si pistores non fuerint, vel non in aliquo negotio constiterint, nec sibi honorem venali suffragio emerint, nec rem alicuius administraverint.

Qui in MILITARE POSSUNT, VEL non possunt: & de servis ad militiam vel dignitatem aspirantibus: & ut nemo duplici militia, vel dignitate & militia simul utatur.

Tit. XXXIII.

Quibus militaturus se offerre debet. 1. De his qui litis causa nomen militiae dederunt.

1. Imp. Severus & Antoninus Augusti Antonio.

I militiæ nomen dare vultis: offerte vos his, qui probandi ius habent. 1. Non autem ignoratis, eos, qui litis causa militiam appetierint, postulantibus aduersarij solui sacramento solere.

De his qui militiae nomen dant in fraudem civilium iurum.

2. Imp. Dioclet. & Maxim. Augusti.

Non tantum decurionum filijs, sed omnibus in fraudem civilium munerum nomina armatae militiae dantibus, fraudem prodesse displicuit.

De colonis & saltuensis.

3. Imp. Arcad. & Honor. Augusti mag.

Vra perugili observare debet sublimitas tua, ne coloni vel saltuenses aut vltro se offerentes ad militiam suscipiantur armata, aut cogantur inuiti.

De curialibus & cohortalibus.

4. Imp. Leo Augustus Diocoro,

Omnes omnino curialis vel cohortalis conditionis constituti, nullam armatam militiam in posterum arripiant.

Ut nemo duplici militia, vel dignitate & militia simul utatur.

5. Imp. Iustinianus A. mag. offic.

His quidem quibus indultum haecenus demonstragulis non coniunctis ex prisca consuetudine, sed abscistis, atque discrepantibus, detur electio quem retinendum sibi potius censeant, quem deserendum cognoscant: ut in eo quod optauerint, firmiter maneant, eo quod despexerint, sine dubitatione repellantur. In posterum vero nemini prorsus facultas pateat eodem tempore plus quam vnius ordinis nomē affectare: interdicens in comune cunctis (ut dictum est) binis pluribusve militiis, nec dignitatem coniungere cuiuslibet alij cingulo concedendum. ut & qui supplicandū de re vetita nobis existimauerint, pena decem librarum auri pro temeritate quamvis infructuosa plectantur: & qui susceperint iussionem Augustam per suspensionem elicitam (quod nonnunquam contingit) decem librarum auri multa feriantur: seruiis etiam, necnon officiis quorū hoc intersit, si non restiterint, & hanc pragmaticam legem abiecerint, decem librarum auri dispendio.

Is quidem quibus indultum haecenus demonstragulis non coniunctis ex prisca consuetudine, sed abscistis, atque discrepantibus, detur electio quem retinendum sibi potius censeant, quem deserendum cognoscant: ut in eo quod optauerint, firmiter maneant, eo quod despexerint, sine dubitatione repellantur. In posterum vero nemini prorsus facultas pateat eodem tempore plus quam vnius ordinis nomē affectare: interdicens in comune cunctis (ut dictum est) binis pluribusve militiis, nec dignitatem coniungere cuiuslibet alij cingulo concedendum. ut & qui supplicandū de re vetita nobis existimauerint, pena decem librarum auri pro temeritate quamvis infructuosa plectantur: & qui susceperint iussionem Augustam per suspensionem elicitam (quod nonnunquam contingit) decem librarum auri multa feriantur: seruiis etiam, necnon officiis quorū hoc intersit, si non restiterint, & hanc pragmaticam legem abiecerint, decem librarum auri dispendio.

Is quidem quibus indultum haecenus demonstragulis non coniunctis ex prisca consuetudine, sed abscistis, atque discrepantibus, detur electio quem retinendum sibi potius censeant, quem deserendum cognoscant: ut in eo quod optauerint, firmiter maneant, eo quod despexerint, sine dubitatione repellantur. In posterum vero nemini prorsus facultas pateat eodem tempore plus quam vnius ordinis nomē affectare: interdicens in comune cunctis (ut dictum est) binis pluribusve militiis, nec dignitatem coniungere cuiuslibet alij cingulo concedendum. ut & qui supplicandū de re vetita nobis existimauerint, pena decem librarum auri pro temeritate quamvis infructuosa plectantur: & qui susceperint iussionem Augustam per suspensionem elicitam (quod nonnunquam contingit) decem librarum auri multa feriantur: seruiis etiam, necnon officiis quorū hoc intersit, si non restiterint, & hanc pragmaticam legem abiecerint, decem librarum auri dispendio.

dic. adde Nouell. 33. aliq. neque vendi neque pignori possunt. l. 5. s. que res pignori. f. excipiendi. g. Militia duplices esse, hoc est coniungi possunt. Ita beneficiarij, beneficia alia alijs adiungunt & convertunt. h. dicatissimis. i. cingulis. in. v. p. l. i. s. lib. k. Ecl. lib. 7. tit. 6. ex lib. 3. tit. 1. c. 49. & lib. 37. tit. 1. c. 43. vide l. 11. ff. de re milit. l. innocentiam, Cuiacius, ex veter. lib. 6. Gracis, qui ver-

puniendis. Si quid autem contra hoc perpetretur: sciant omnes, quod extra concessum admissum est, aut actum fuerit, vel notis conscriptū publicis, simile habeatur, ac si nec impetratum nec pronunciatū omnino, nec insertum esset vllis matriculis: scituris etiā omnibus qui merentes in ordinibus armatis siue civilibus administrandas prouincias, seu gerendos quoslibet numeros vel iam sunt seu de cetero fuerint iussione nostra sortiti: & ut seruetur eis gradus, Augusta promeriti sanctione, parem indulgentiā sibi licentiam postquā deposuerint sollicitudinem, aut in priori cingulo protinus persistendi, nullo vindicando titulo dignitatis, quam sollicitudo media praestiterit: aut retinendi splendorem, quem acqutierint administrationis obtentu, verum priore cingulo desistendi. Monente tamē innata nobis clementia, liberum esse cunctis persequimur, si militia qua decedendum est, inter eas habeatur, quas volentibus licet distrabere: & in alios eam conferendi, & pretia consequendi: prout in iisdem agminibus conseruerit haecenus: excipiendis videlicet, nec deducendis in hanc perpetuam conseruandam legem pragmaticā, his qui binas militias simul compositas, & sociali nexas confortio fuerint adsecuti: ut in viris deuotissimis scholaribus, atque candidatis fieri moris est: necnon in viris deuotis laterculensibus & pragmaticariis, vel à secretis contingit: quos memorialium, aut etiā agentium in rebus adornat cingulum: & si qui simili stipendiorum iunguntur copula.

De servis.

6. Imp. Iustinianus A. Mennae P.P.

Sperat seruus qui postea ad quandam militiam adspicere tentauerint, vel scientibus, vel ignorantibus dominis, praecipimus, si quidem ignorantibus his eam meruerint, licere dominis adire competentem iudicem, & suam ignorantiam (eo quod contrarium minimè probatur) ostendere, eoque modo spoliatos eos militia in suū dominium trahere. Sin vero scientibus his serui militarint: cadere quidem eos non tantum dominio eorum, sed etiam omni patronatus iure: illos vero ingenuos effectos, si quidem viles ad militiam eis datam vli fuerint, in ea durare: sin vero minimè idonei sint, ea priuari. Super illis autem servis qui iam militauerunt, & adhuc in eadem militia perseverant, licentiam damus dominis intra triginta dierum spatium ab eo tempore connumerandorum, quo praesens sanctio diuulgata fuerit, vel nostram adire clementiam, vel competentes iudices, & suam ignorantiam commendare, eoque in suum dominium recipere, quo tempore transacto, simili modo tam dominio quam omni patronatus iure cadere eos necesse est.

7. Idem A. Iovanni P.P.

Si quis seruum suum dignitatem habere, quemadmodum militiam, fuerit passus: spoliatur & dominio seruus, & iure quod pertinet ad patronos. Cui enim ferendum est, homines à nostra manu donationes accipientes, adhuc inter seruos haberi, & fortè cum suis dominis nostrā purpuram adorantes? In his itaque catibus, in quibus non militia, sed dignitas, volentibus dominis, seruis acquiratur, eadem iura seruentur, quae antea posita sunt: nec videatur nostra sanctio aliquid habere imperfectum. Sciant autem domini ad exemplum praeteritae nostrae constitutionis, quae de huiusmodi seruis loquitur, quod nisi hoc intra triginta dies ex quo eis hoc fuerit notum, manifestaerint, & competentem iudicem adierint, & spoliare eos dignitatis curauerint: dominium eorum & ius patronatus amittant: nobis deliberantibus, postquā dominio serui fuerint liberati, & inter ingenuos connumerati, si oporteat eos habere dignitatē, vel ea quasi indignos spoliari.

Ne quis duplicem habeat militiam.

8. Constitutio desideratur. Eius sententia ex lib. 57. Basilic. haec est doctiss. Cuiacius referente.

Haec constitutio Graeca confirmat primam constitutionem huius tit. qua cauetur ne quis eodem tempore duas militias habeat, adiciens, ne quis aliam militiam habeat, & praeterea tribunis notariis adnumeretur. & exigit ut apud acta quisque deponat utrum militiam, an militiam. Et in eam rem statuit temporum mensium, intra quos ex quo praesens constitutio promulgata fuerit, adeat quisque in vrbe. Comitum priuatarum, in prouincijs praesides, & suam voluntatem exponat. Quo tempore elapso, praecipit Constitutio, ut si plures habeat militias, vnam tantum retineat: si militiam & epistolam tribunorum notariorum, tribunus tantum maneat: si militiam & Comitum dignitatem, militiam interpretes non animaduertisse notat Cuiacius, c. 10. de temporibus. adde quae scripta ad l. 7. in fin. ff. de publicanis. 2. d. l. 6. s. cod. a. indigni sunt. b. expoliari.

QQ. iij.

† sciat & ab eo
a militibus ci-
uilibus negotia
mandati non
debet, l. 13. in
pr. s. eod.

b nominis.
c miles fieri
debet per pro-
batoriam prin-
cipis tantum,
non per proba-
toriam magi-
strorum mili-
tium vel du-
cum.

d quod in.
e Præfentales
militēs, qui in
præfenti comi-
tatu: cuius ap-
pellationis duo
magistri mili-
tium fuere, te-
ste Marciano.
Ita magister-
ium præfenta-
le Marcellinus
Comes: magi-
stratus in præ-
fenti dixit Cha-
risius, l. ob car-
nem, §. ff. de te-
stib.
f diximus, al.
petipeximus.
g Forum for-
tiantur milites
præfentales, nō
apud magistrū
militum per O-
rientem, sed a-
pud magistrōs
militum præ-
fentales & du-
ces: licet ipsi
duces, sint sub
magistro mili-
tium per Orien-
tem.

h terra præ-
fentalibus.
i adhiberi.
k existunt.
l Ad respon-
sum, continentem
legendum est, et
autem dignitas,
de qua hic tra-
ctat Cuias.

m al. in men-
suris mittan-
tur, sed malē.
n curaturos.
o Ad respon-
sum, continentem
responsalis qui
vice magistrī
militum præ-
fentalium re-
sponsa dabat,
Nouella 24. 25. e-
dicto 8.

p præfentalis,
al. præfentialis,
al. præfentia-
lium.

q apparitioni-
bus.

r Sportularū
modus quis fue-
rit in iudicio
Duciano.

s ordinandam.
t Numerus mi-
litum, si qua for-
te sit causa quæ
ad totum nu-
merum perti-
neat, litigare
per syndicum
potest: vt hac
parte sit con-
ueniri duos nu-
meri primates.

u Primates nu-
merorum mi-
litarium.

x ne.

y Syndicum,
numeri etiam
militares con-
stituunt.

z Cal. additur,
&c.

a Sportula da-
batur iudici-
bus in ingressu
iudicii.

b in ingressu

stui. sed propriæ muniis insudare militiæ, nullum præte-
rea ex militibus post hac prædictis obsequiis vacare ma-
gnitudo tua patiatur: sed frequentes in numero suo esse
iubeat: vt armorum quotidiano exercitio ad bella se præ-
parent. Quod si quis ex militaribus iudicibus vllos mili-
tū tam diuinis quam regiis, vel priuatis domibus ac pos-
sessionibus, diuersisque aliis obsequiis contra interdi-
ctum serenitatis nostræ crediderit deputandos: sciat se ab
eo qui contra veritatem fecerit, & ab eo qui ausus acci-
pere militem fuerit, per singulos milites singulas libras
auri protinus exigendas. Dat. prid. Non. Iul. CP. Leone A.
Coff.

16. Idem A. Dioscoro.

Militares viros, ciuiles curas arripere prohibemus:
aut si aliquam huiusmodi sollicitudinem fortè susce-
perint, & militia statim & priuilegiis omnibus denu-
dari decernimus, formidantibus his motum nostræ seren-
itatis, qui temeritate saluberrimis statutis obuiam ire
tentauerint.

Militēs fieri per probatorias principis tantum.

17. Imp. Zeno A. * magist. milit.

Neminem in vilo numero equitum vel peditum, vel
in quolibet limite, sine nostri numinis sacra proba-
toriam in posterum sociari concedimus, consuetudine
quæ hæcenus tenuit, antiquata, quæ magisteriæ potestati
vel ducibus probatorias militum facere; vel militibus
adiungere licentiam tribuebat: vt hi tantum in nume-
ris vel limitibus militent, qui à nostra diuinitate proba-
torias consequuntur. viros autem eminentissimos pro
tempore magistrōs militum, necnon & viros spectabiles
duces, si supplere numeros pro his qui fatalibus fortibus
decreuerint, necessarium esse putauerint, veritate discussa,
per suggestionem suam nostræ maiestati declarare,
qui, & quanti, & in quo numero vel limite debeant sur-
rogari: vt ita demum, prout nostræ fiderit maiestati, diui-
na subnotatione subnixi militiam fortiantur: officio
quod tuæ sublimitatis actibus obsecundat, centum li-
brarum auri dispendio feriendo, si ex aliqua parte, quæ sta-
tuit nostra serenitas, fuerint violata.

De iudiciis militum, & controuersis dirimendis.

18. Imp. Anastasius A. l. anni magist. mili.

præfentalium.

Tam collatores & prouinciales, quam fortissimos
militēs, prout oportet, gubernari, minimè quæ læsio-
nem aliquam seu dispendium perpeti, properantes, esse
necessarium prospeximus, dicatissimos milites, qui de
diuersis præfentalibus numeris per Orientem partes noi-
cuntur consistere, virorum spectabilium ducum iussio-
nibus obedire: vt quicquid emerferit quod pro communi
securitate curandum est: hoc protinus, vt potè militari
præsidio in proximis locis constituto, competens possit
mereri remedium: ita videlicet, vt etiam agentibus cau-
sas tam criminaliter quam ciuilitè, præfati milites iam
non apud magnificam magisteriam per Orientem pote-
statem, vel ex sententiis seu præceptionibus eius, sed per
interlocationes seu dispositiones tam excellæ tuæ sedis,
sub cuius iurisdictione consistunt, quam eorumdem du-
cum respondeant. 1. ¶ Eo scilicet obseruando, vt ad
responsum quem de officio tuæ sublimitatis huc vsque
ad prædictam magisteriam per Orientem potestatem
moris erat destinari, viris spectabilibus ducibus inhæ-
sus mittatur, tam per se, quam per adiutores suos eos-
dem iudices obseruare, & iussiones eorum implere cura-
tus: licentiaque non deneganda & ad responsum qui
de officio alterius viri excelli magistrī militum præfenta-
lium pro hac nostra dispositione destinatur, in locis in
quibus apparitionis tuæ sublimitatis ad responsum in quolibet
contigerit reperiri, suam sollicitudinem pro emergenti-
bus maximè causis peragere: cuius etiam illi qui de altero
officio mittendus est, præbemus facultatem, vt non tan-
tū per adiutores suos ad responsum, sed etiam inuicem
se adiuvando, nec publicis, nec priuatis causis vel execu-
tionibus abesse videantur, ad singulos etenim duces ad
responsum de apparitionibus nostris non perspeximus
oportere destinari: ne per multitudinem eorum qualibet
machinatione damna contra milites nostros augeri con-
tingat. 2. ¶ Vt autem omnifariam tam publicæ commo-
ditati, quam fortissimis prospiciatur militibus, sportula-
rū nihilominus exactionem meritò censuimus mode-
randam: & iubemus nec ipsi ad responsum, nec adiuto-
ribus eorum pro criminalibus seu ciuilibus causis, etiam
si ex publicis causis descendere, vel ad publicam causam
pertinere dicantur, licere aliquid plus quam vnum soli-
dum à singulis vel nolentibus vel spontanea voluntate
offerentibus suscipere militibus: ita vt si vniuersitas nu-
meri seu principiorum monenda sit, duplicata quantita-
te tantummodo sportulas accipiant, in his etenim causis
nec plures quam duos primates, & quorū nomina semel
ac primum gestis interuenientibus fuerint publicata, pa-
timur conueniri: syndico videlicet prout consuetudo de-
poscit, legibusque cautum est, ordinando. 3. ¶ Hoc quo-

que adiecto, vt pro omnibus quibuscumque expensis fa-
ciendis ingressus in iudicio duciano vñ tantummo-
do solidum, nihilque amplius milites vel syndici litigan-
tes dependere compellantur: vt huiusmodi solatium ad
commodum ad responsum, & eius adiutorum & exce-
ptorum proficiat: nihil sibi usurpare, vel suo nomine po-
ficere, vel viris deuotis principibus qui ducianum ob-
seruant iudicium vel ducianam apparitionem, de præ-
fatis litibus concedendis: ita videlicet, vt super litis ex-
pensis, in personis etiam eorum quicunque milites pul-
sare maluerint, eadem forma seruetur. 4. ¶ Erit au-
tem arbitrij atque æstimationis virorum spectabilium
ducum, pro qualitate negotiorum vel quantitate quæ
deuotissimis militibus ab aduersariis eorum ingeritur,
vel suam audientiam interponere litigis, vel eorum dis-
cussionem dicatissimis principibus seu arbitris in locis
degentibus committere. 5. ¶ Quibus viris spectabi-
libus ducibus & eos obseruantibus ad responsum, seu
adiutoribus eorum curæ sit, si quando ad eosdem duces
militēs accersiti fuerint, vel de locis in quibus consti-
tuti sunt, moueri præcepti, ne quolibet modo curiales seu
collatores quibusdam afficiantur dispendiis: ita scilicet,
vt pro militibus inspicendis quodocumque volue-
rint viri spectabiles duces etiam præfentales deuotissi-
mos milites adhibere, non immodicam multitudinem
eorum tempore pacis conuocare procurent. 6. ¶ Sin
verò etiam necessitate poscente milites ad alia perue-
niant loca, læsionibus contra curiales seu collatores nihi-
lo minus modis omnibus abstineant: & si ita in eundo
quam redeundo triginta tantum dies oporteat eos pro-
ficisci, ipsi suas expensas sibi præbendas (collatoribus seu
curialibus minimè prægrauandis) suscipere non ces-
sent, sin autem vltiore tempore in aliis locis necesse sit
eos commorari: expensas eis vltioris (vt dictum est)
temporis ad quæ peruenerint loca ministrari.

7. ¶ Quoniam verò comperimus quosdam temera-
rio animo atque iniquo proposito, anteriore tempore
certos de memoratis militibus tam in iudicio sublimita-
tis tuæ, quam apud excellam magisteriam per Orientem
potestatem in accusationem deduxisse: & eosdem tempore
ad diuersa quoque protraxisse iudicia: di-
uersaque super iisdem personis, iisdemque causis & ne-
gotiis prolatas fuisse sententias: ne postea nihilominus
tantæ contra milites nostros insidiæ, tantæque confusio
querelis quas eis ingeri contigerit, generentur: nemini
hæc apud sedem magnitudinis tuæ accusatione contra
militem seu milites præfentales deposita, conuentio-
neque oblata, eundem vel eosdem criminaliter vel ciuili-
ter per iussionem virorum spectabilium iudicum vel
ducum inquietare antequam negotium ex priori actio-
ne prioreque conuentione finem legitimum fortia-
tur.

8. ¶ Idemque versâ vice obseruari, vt si quidem mi-
les seu milites præfentales prouisione viri spectabilis
ducis incusati ac admoniti fuerint: incusatori licentia
denegetur agentis postulationem seu accusationem in
iudicio tuæ sublimitatis contra eundem militem vel
eosdem milites deponere: nec si eundem vel eosdem
tam criminaliter quam ciuilitè obnoxios esse firmaue-
rit, facultatem eidem agenti superesse: & separatis inten-
tionibus suis, pro criminalibus quidem tuæ celsitudinis
iudicium, pro ciuilibus autem viri spectabilis ducis sub-
limitatem seu versâ vice, occupare. 9. ¶ Si quis ve-
rò ad huiusmodi tam audacissimum, tamque æquitati
contrarium conamen profuerit: eum pro pecuniariis
quidem negotiis, iactura litis, & damnorum quæ virio
eius contigerunt, solutione percelli: pro criminalibus
autem quasi calumniatorem conuictum, legum aculeos
sentire. 10. ¶ Dispositiones autem antelatas, non ad
imminuendam potestatem magisteriæ per Orientem
administrationis, sed pro tuitione locorum, ac securitate
publica noscitur præstitisse: cum non dubium sit, ipsos
etiam duces, quibus fortissimi præfentales milites pa-
rere præcepti sunt, sub eadem excellâ potestate esse con-
stitutos.

DE CASTRENSI PECULIO MILI-
tium, & præfectianorum.

Tit. XXXVII.

1. Imp. Alexander A. Prisciano.

In potestate tua filius tuus fuit eo tempore
quo quædam nomine eius emisti, ea tua esse
non dubitatur. Peculio autem castrensi ce-
dunt res mobiles quæ eunti in militiam, à pa-
tre vel a matre alijsve propinquis vel amicis donatæ
sunt: item quæ in castris per occasionem militiæ quærunt-
ur: in quibus sunt etiam hereditates eorum qui non alias
noti esse potuerunt, nisi per militiæ occasionem, etiam si
res immobiles in his erunt. Matris autem hereditas
quamuis in militia delata sit, ad peculium castrense non
Q. Q. iiii.

iudicii, al. in in-
gressu in iudi-
cio.
c al. duciani.
d tantum,
e Sportula, de
quibus hic, ad
responsum & ad-
iutoribus eius
præstantur, non
principibus of-
ficii Duciani,
officiove Du-
ciano.
f principali-
bus.

g ducianum

seruant.

h pro arbitra-
tu atque æsti-
matione.

i Duces mili-
tium per se cau-
sas militares

disceptare de-
bent, vel dele-
gare arbitris,

aut principis
numerosum, in
quibus ex pri-
ca consuetudi-
ne ius solebat
reddi.

k Milites vo-
cati à ducibus,
curiales vel col-
latores, sumpti-
bus grauari nō
debent, nisi vl-
tra dies 70. mo-
rari eis sit ne-
cesse.

l accersuri.

m l. 3. de ero-
gat. militari au-
nona.

n prouocare.

o circa.

p vltiores.

q al. accers.

r Milites ea-
dem de re eo-
dem tempore
non conuenien-
di apud magi-
strum militum
præfentalium,
& duces, ne
diuidantur ac-
tiones.

s diuersas

quoque.

t pro iussione.

u accusatori,

al. virumque ab-
est.

x sub. versa

vice.

y 40. ff. 17.

z Hi erant ap-
paritores præ-
fecti pratorio.

l. 2. §. 37. de ap-
parito. præfecti.

prati. Ammia.

Marcel. lib. 17.

Sunt qui legunt,
præfectianorū.

a vide l. 6. in
princ. §. de bonis
qua liberis.

b Peculio ca-
strensi quæ ce-
dant, addel. 21.
ff. eod.

a. l. 3. familiae circumspecta.

b. Patria potestate non liberat militiam.

c. al. erat.

d. Peculio castrense excepto, filiusfamilias nec vendere nec alienare sine voluntate patris potest. *synopsis Basilicon 31. tit. 5. ex lib. 56. tit. 2. c. 23.*

e. sacramenti

ius, militia seu

ius militis.

f. Peculium ca-

strense, proprium

est ipsorum mi-

litum licet sint

filiifamilias, l.

4. 3. familiae, l. 12.

9. quia autem, l.

22. 3. de collat. l. 1.

9. nec castrense.

ff. de collat. bono.

l. 4. ff. de l. 52. 9.

Papinianus, ff.

pro socio, 9. ex

hoc. Inst. quibus

non est permis-

sum.

g. l. 10. ff. deod.

h. vel tibi lega-

tum. l. 3. l. 1. 11.

ff. deod.

i. al. labor so-

ciatus commi-

litii eius & j.

credendus, al.

commilitoni.

k. Abest a qui-

bush, l. 6.

l. Praesumitur

ex frequenti

conversazione

augeri affectio

inter consan-

guineos, de qua

praesumptione,

vide Alciatum

1. praesumptioni

30.

m. Peculii ca-

strensis ius ha-

bit tam scri-

ptarii, quam ex-

ceptores P. Pre-

torio: videntur

enim primae le-

gionis esse, quae

principis est

adiutrix. *synop-*

sis Basilicon lib.

6. tit. 4. ex lib. 57.

tit. 2. c. 26. ex lib.

57. tit. 8. ex lib. 55.

tit. 2. c. 26.

n. Legio prima,

adiutrix appel-

lata, *ut hinc, Tacit.*

19. Annal. Imo

secunda est, l. 1.

3. de professorib.

vide Alciatum

6. parergon 18.

& ita quoque

appellatur in

veteribus mo-

umentis, P. Ae-

lio Muriano

Spec. legionis

secunda adiu-

trix Vitalia-

nus & Vitalis a-

uunculi. Verè

defendi potest,

adiutricem le-

gionem dupli-

cem fuisse, pri-

mam & secun-

dam, Ita in

marmore Bu-

dae legitur, (cho-

la legionum 1.

& 11. adiu-

tricum piarum.

Fit ita mentio

in itinerario

Antonini primae & secundae legionis adiutricis. apud Ptolemaeum 2. c. 15. auxilia

prima appelleretur. Tacitus 19. eam Italiam appellat. Mineruam, Spartianus. Tertia

legionis nomen erat Cyrenaica, sic enim Romae in antiquo marmore legitur M.

Pompeii. M. F. Am. Aspro leg. XV. Apoli. cohort. 3. primop. leg. III. Cyrenaica. Quar-

ta legio Macedonia dicebatur. Tacit. 19. Septima, Claudiana Tacit. 19. & Galbiana.

Tacit. 18. Octava, bis Augustalis: idque in saxo Viterbii ostenditur. Tre. Mil. leg. VIII.

bis August. Q. Urbano. proq. provinc. Creta & Cyrenarum adili. Pl. pr. legato D.

Vespasiani leg. XIII. geminae Procof. provinc. Macedoniae P. Tullius Vario opimo

patri. Duodecima fulminatrix. Sic enim in antiquo saxo Romae extat, Veterano

leg. XII. fulminat. Decimatercia gemina appellata est, *ut s.* Decimaquinta Apo-

linaris, *ut s.* quoque constat. vicesima, Vindex, in saxo vetusto. Praef. Castr. leg. XX. vict.

vigesimalpatria, Rapax Tacit. 18. & 19. Extat Bononia monumentum, hac inscriptione:

Q. Manilio C. F. Cordo. tr. leg. XXI. Rapax. praef. equit. exact. tribut. civit. Gall. fac. cur.

certus lib. in agr. P. XLIV. in fr. P. XLV. cuius inscriptionis meminit Alciatus in adno-

sationibus ad 17. Taciti, Vigesima secunda, Primigenia nuncupata est, reperitur in

marmore quodam Romae P. Caelio. P. F. Ser. Balbino Vibulo Pio x. viro stitibus

iudic. vi. viro equitum Rom. turm. quint. tit. milit. leg. XXII. Primig. Adi VV. the-

rum. Miscellaneorum 15. & Alciatum 6. parergon 18. adde l. 1. l. 3. de off. praef. praetor. l. 1.

3. de professorib. & medicis: Spartianus in Adriano: Dionem 55.

pertinet. In castrensi verò peculio praedium^a donatum non esse constat: quamvis empta ex castrensi peculio praedia, eius conditionis efficiantur.

2. Idem A. Felici.

Filiusfamilias^b alienationem nullius rei sine voluntate patris habet, nisi castrense peculium habeat.

3. Idem A. Feliciano.

Errat^c qui tibi persuasit, quod nexu paternae^d potestatis, iure^e sacramenti solutus es. Manent enim nihilominus milites in potestate parentum: sed peculium^f castrense proprium habent: nec^g in eo vllum ius patris est.

Hereditas fratris quaesita militanti in castris, in castrensi peculio numeratur. Bart.

4. Imp. Gordianus A.

Ubi allegas te à fratre tuo eodémque commilitone^h in eisdem castris institutumⁱ heredem: successionem eius potius in castrensi peculio tuo, quam patri tuo cuius in potestate es, per te quaesitam videri, rationis est. Etenim peregrinationis laborem^j sociatum commilitij eius, & obeundorum munerum consortium, affectioni fraternae non nihil addidisse, quinimo vice mutua chariores inuicem sibi^k eos^l reddidisse credendum^m est.

5. Imp. Dioclet. & Maximianus AA.

Intelligis, filio qui militavit, defuncto, peculium eius ipse patrem remansisse, non hereditatem patri quaesitam.

6. Imp. Theodos. & Valent. AA. Zoilo P.P.

Iusⁿ castrensis peculij tam scriuarii, quam exceptores, caterisque qui in officio tui culinarius merendi licentiam habere noscuntur: ac si in legione^o prima adiutrice nostrae reipublicae militat, inuolatum habere praecipimus.

DE^o EROGATIONE^o MILITARIS^o

annonae,

Tit. XXXVIII.

1. Imp. Constantinus A. & Iulianus Cæs. Helpidio.

REPETITA^a consuetudo monstravit expeditionis tempore buccellatum^b ac panem: vinum quoque atque acetum, sed & lardum, carnem etiam veruecinam milites nostros ita solere percipere: in^c duobus diebus buccellatum^d, in tertio die panem: vno die vinum, alio die acetum: vno die lardum, biduo carnem veruecinam. Dat. 16. Kal. Iun. Hierapoli Constantino X. & Iuliano Cæs. III. Coss.

2. Imp. Iovinus A. Secundo P.P.

Vicesimo^e non amplius lapide milites sibi inebemus paleas conuectare. Dat. 5. Kal. Octob. Aedesa, Ioviano & Varroniano Coss.

Milites ut aliquid in cena habeant, à provincialibus nihil possunt accipere. Bart.

3. Imp. Valentin. & Valens AA. ad Victorem magist. militum.

Oenaticorum^f nomine milites & eorum super instantes^g nihil penitus à provincialibus accipere audeant. Sciant etenim milites quod oportet eos commoda sua quae in annonarum perceptione adipiscuntur, accipientes, extrinsecus detrimentis provinciales non adficere. Dat. 6. Kal. Ian. Bonamantione, Diuo Ioviano & Varroniano Coss.

4. Idem AA. ad Auxonium P.P.

Sicut^h fieri per omnes limites salubri prospectione praecipimus, species annonarias vicinioribus limitibus à provincialibus ordinabisⁱ ad castra conferri, sed in veterani^j castris constituti milites, duas alimoniarum partes ibidem^k de conditis sumant: nec amplius quam tertiam partem ipsi vehere cogantur. Dat. 5. Non. Maij, Martiano-pol. Valentiniano N.B.P. & Victore Coss.

5. Imp. Valens, Valens & Gratian. AAA. ad Probum P.P.

Actuarij, nisi expleto triginta dierum spatio, pittacia^l authentica confestim tradiderint: species quas ex fiscalibus conditis^m dissimulauerint excludere, vel numero cuius rationaria pertractant, superfederint erogare: de propriis facultatibus, vel militibus ipsis, vel fiscalium horreis addicantur inferre. Dat. 6. Id. Apr. Sirmio, Valentiniano & Valente AA. Coss.

Militibus praestanda est annona singulis diebus & ante lapsum anni.

6. Idem AAA. ad Modestum P.P.

Fortissimiⁿ ac deuotissimi milites annonas & capita singulis diebus, aut certe^o competentem tempore, id est, priusquam annus elabatur, de horreis consequantur: aut si perceptionem suam ac si^p debitam studio voluerint^q protelare: id^r quod competentem tempore minime perceperint, fisci nostri commodis vindicetur. Dat. Frid. Non. April. Antiochia, Gratiano A. III. & Merobauda V.C. Coss.

7. Imp. Valentin. Theod. & Arcad. AAA. Rufino P.P.

Vlli militarij^s pro^t his annonis quae in provinciis delegantur, repudiata ad tempus specierum copia, & inopia occasione caprata, pretia liceat postulare: ita ut si quis propter^u anni abundantiam suscipere oblata neglexerit, ac postea impositis pro necessitate rerum pretis repudiata taxauerit: neque id quod contra hanc legem expetit, sinatur exigere: neque id quod accipere dissimulauerit, consequatur. Dat. III. Kalend. Aug. CP. Theodosio A. III. & Abundantio V. Cæs. Coss.

8. Imp. Arcad. & Honor. Augusti Hilario P.P.

Provincialium^v commodis nos conuenit subuenire. Ad omnium itaque numerorum siue vexillationum aut etiam scholarum tribunos, vel viros illustres comites sublimitas tua faciat peruenire, ut meminerint scenum^w militibus iustis capitibus praestandum, iuxta legem diui Valentiniani: nec^x tamen ad oppidum deferendum. Dat. 16. Kal. Iul. Arcadio III. & Honorio III. AA. Coss.

9. Idem Augusti* P.P.

Excellentia^y tua erogationis per susceptores factae modum quantitate breuium conferri perficiat, ita ut quo die numeris datum sit, diligentius exploretur: ac si quid

z super his stantes, al. insuper stantes.

a al. Imp. Valens, Grat. & Valens. AAA. * P.P.

b l. 15. C. Theod. eod. l. 6. 3. de annonis & tributis.

c ordinatis, al. ordinalibus. d al. in veteranis. e idem.

f l. 10. C. Theod. A. Aquatij (hi Graecis ἀποθηκητοφύλακες, id est actorum seu commentariorum custodes) intra dies triginta tradere authentica pittacia debent. Secundum ea pittacia, militibus fit erogatio annorum, & ideo dicuntur pittacia τῶν ἀποθηκῶν.

g Pittacia sunt rationes & commentarij annonarum militarium.

h creditis. i l. 17. C. Theod. eod.

k certo. l. ac sibi debitam.

m l. 7. deod. n & id.

o militum. p l. 20. C. Theod. eod. Militibus non licet aderationis nomine (quae Graecis ἀποθηκητοφύλακες, Nonella 43. 130.) id est pretia pro annonis accipere, *ut hinc*, nihil nomine ἀποθηκητοφύλακων. l. 1. l. 1. de metat. Nouel. 134. nihil denique oenaticorum vel introituum nomine, vel quo alio titulo commentatio. l. 3. l. 6. 3. deod. Nouel. 130.

q per.

r l. 23. Cod. Theod. eod.

s seu. t necnon ad oppidum.

u l. 24. Cod. Theod. eod.

amplius

a vide quæ scripsi ad l. ult. §. eod.

b Sic in rei. sed idem & opinatores dicuntur, l. 7. §. de exactorib. trib. Cont. sed optio est erogator militaris annonæ: cui actuarius adiungitur, l. 7. §. eod. l. 3. §. de apochis. Nouel. Mariani de ind. deb. subscribendarius. l. 1. C. Theod. eod. & numerarius. l. 3. Cod. Theod. de numerariis.

c l. 25. C. Theod.

d al. Optioni-

bus. l. 26. C. Theod.

eod. In exercitu

delegatores,

qui Harmono-

pulo 6. tit. 14. C.

lib. 1. in fi. lega-

tarii copis mi-

litaribus, hoc

est militaris

annonæ provide-

bant: optiones

(de quibus hic)

erogabant, l. 7.

§. de exact. trib. l.

3. §. de apochis

pub. Unde op-

tionis militum,

annonæ diuisio

Græci ad l. 1. §.

de muneribus.

His Nouella

130. decimam

quintam par-

tem copiarum

dat: sicut & a-

liarum rerum

suscceptoribus

certa pars da-

tur. l. 9. §. de su-

sceptorib.

e al. Frauitto.

f. Septem die-

rum. l. 2. C. Th.

eod.

g Stellaturam

interpretatur

hic & in lib.

præter. 1. Alci.

esse privilegium

quoddam mili-

tum, quo viliori

pretio annona

consequuntur.

h restantes.

i pars legis 39.

C. Theod. eod.

k replicare.

l Adratio est

taxatio pretii.

al. legitur erogationes.

m quantantur.

n sacrilegi, qui

committunt in

leges, dixi ad l.

unicam. §. de di-

gnatam ordo.

o l. 34. C. Th. eo.

p optiones.

q vide l. 16. in

fi. eo.

r l. 33. C. Th. eo.

s Rati. sic enim

in rei. legitur:

Et eo verbo usus

est Ammianus

Marcellinus lib.

31. v. Taurill. de

milit. al. adha-

tere.

t superius.

u Lege Solonis

apud Alcibiadem

cautum est, ut

iudices iurent, se

secundum leges

iudicaturos, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

ne de his qui

inducuntur, si-

amplius actuarios^a vel optiones^b accepisse constiterit, quam breuium datorum seriniis nostris veritas continet, memorati in duplum reddere compellantur: susceptoribus ea summa imputanda, quam semel flagitantibus eosdem erogasse monstrauerint. nam ad illustres quoque viros magistratos vtriusque militiæ sacri apices cucurrerunt, quibus prouida sanctione decreuimus, ut breues ante indictionis principium summa fide ac veritate confecti, ad nostra serinia dirigantur, secundum quos a susceptoribus erogatio celebretur. Dat. 8. Kal. April. CP. Honorio A. IIII. & Eutychiano V. C. Coss.

10. Idem Augusti Eutychiano P. P.

Iubemus^c per omnes prouincias cunctis numeris ac militibus a Nouembri mense de nouello vino annona dari: quoniam veteris dispendiosa videtur erogatio. Dat. X. Kalend. Iun. Honorio A. IIII. & Eutychiano V. C. Coss.

11. Idem Augusti prouincialibus proconsularis.

Opinatoribus^d, ad est exactoribus militaris annonæ, nullum sit cum prouincialibus commercium: ita ut a ducibus vel officio prouinciali omnis summa debiti postuletur, intra anni spatium conferenda. Dat. prid. Kal. April. Medio. Vincentio & Frauita^e Coss.

Septem diebus fori militibus non venduntur res pretio viliori. Bart.

12. Idem Augusti & Theod. A. Anthemio P. P.

Septem diebus^f per quos tribuni prætoriani^g emolumentum gratia solenniter stellatur^h nomine speciei consequuntur: species resistentesⁱ non aliter adferuntur, nisi ut in foro rerum venalium distrahantur. Dat. 5. Id. April. CP. Arcadio A. VI. & Probo V. C. Coss.

13. Imp. Honor. & Theod. AA. Anthemio P. P.

Lege^j repetita censuimus, ut si quis militum interclum specierum exactorem refricare^k tentauerit, vel ad rationes^l statutus ausus fuerit immutare: tam vir spectabilis dux, centum librarum auri, quam eius etiam officium pari condemnationis summa quatiatur^m, adiecta sacrilegijⁿ poena, quæ diuulsum scriptorum violatores palam inlequitur. Dat. X. Kal. April. CP. Honorio VIII. & Theodotio III. AA. Coss.

14. Idem Augusti Constantio magistro militum

His^o scholaribus^p quibus laborum intuitu regendos numeros dedimus, de ætatis annonis singulos solidos per opinatores^q, caballationis quoque rationem pro administrato tempore debitam, quando militibus erogatur, sine mora præberi oportet: vel si quis eorum antequam accipiat, in fata concesserit, quod ex vtriusque causa ei debebatur^r, hæredibus eius restitui. Dat. 13. Kal. Decemb. Constantio & Constante VV. CC. Coss.

15. Idem Augusti Asclepiodoto P. P.

Annonas^s omnes quæ vniuersis officiis atque sacri palatii ministeriis, & sacris seriniis cæterisque cunctarum administrum dignitatum ad solent delegari, quæque hi qui ad earum exactorem mittuntur, pro cupiditate & libidine sua grauer ex prouincialium viscibus eruebant: ad similitudinem militum quibus ætatis præbentur annonæ, ad ætatem præcipimus: ut omnibus iuxta designatis emolumenta debita in pretiis dispositio cui culminis pro publica utilitate taxatis præcipiat erogari. Dat. 16. Kal. Mart. CP. Asclepiodoto & Marinianno Coss.

Erogator iurare debet se officium legaliter & secundum iustitiam peracturum. Bart.

16. Imp. Anastasius Longino magistro equitum ac pedum.

Iubemus per hanc diuinam dispositionem eos, quibus lex officio tuæ sublimitatis militarium meritorum seu cuiuslibet præstationis committitur erogatio, in primis iurare^t pro iustitiæ ratione inunctam sibi sollicitudinem peracturos: & secundum præsentem saluberrimam

debitum stipendium integrè persoluerit: quo in manus militum per soluto, potest eis vendere res necessarias, imò mutuum dare sub usuris legitimis: ita tamen ut statim atque erientem fortis æquauerint, cessent neque possint vltèrius currere. Hac ille apud quem ibidem plura vide. y. Actuario permittitur negotiari cum militibus, ita ut in singulos solidos amplius quam vnum tremissem,

nostræ dispositionis obseruationem solatium (sicut dictum est) publicum erogator manu sua sine vilo dolo & fraude singulis militibus enumeret: quatenus vniuique miles accepto per suam manum solatio, ipse cum actuario de negotiatione^z actuariis permilla secundum rationem agat iustitiæ: hoc videlicet obseruando, ut pro singulis solidis actuario, siue statim, siue post vnum duobus seu amplius annos restitutum fuerit debitum, minus quidem vno tremisse, & pro temporis scilicet breuitate pacificæ liceat, amplius autem vnu tremissem nullus actarius pro quoquo tempore seu annorum spatio pacifici penitus permittatur, nec vlla possit actuarii machinatione pro temporis prolixitate vnius quantitatem tremissis excedere. 1. Si qua tamen inter actuarium & militem super pactione, vel negotiatione tempore erogationis emerferit dubitatio: iubemus eidem militi dandas pecunias, ab erogatore principis^a dari, & secundum hætenus obseruatam consuetudinem hæc pecunias^b vel ab erogatore principis^c, vel ab actuario retineri: quatenus causa apud deuotissima principia, propositis sacrosanctis scripturis inter actuarium & militem tractetur: ut ex omni parte miles nullum dampnum sub quacunque occasione (præterquam id quod cum ex iusta & permilla actuarii negotiatione debere constiterit) patiatur.

2. Super his vero quos datis fortè commeatibus abesse contigerit, hoc volumus obseruari, ut pecuniarum quæ erogandæ sunt, vique ad triginta milites, quos tantummodo datis commeatibus dimitti sacra constitutio continet, apud deuotissima principia sequestrentur: illorum scilicet tantummodo militum, quorum intra triginta commeatibus viros constitutorum actuarii tempore erogationis pyctacia, utpote habita super pactione, protulerit, quatenus cum eadem redierint milites, causa apud deuotissima principia secundum præfatum modum tractata vtriusque partis indemnitati similiter consulatur. Non danda pro tempore tribuno licentia triginta viros amplius sub commeatibus occasione dimittere. 3. Si vero saluberrimam constitutionem offendendo, amplius quam triginta viros datis commeatibus tribunus dimittere ausus fuerit: pecunias quidem quæ post præfatorum triginta virorum numerum per commeatibus dimissis militibus erogandæ fuerant, publicæ rationi^d erogator non dubitet reportandas. 4. Sciat vero tribunus præter iam constitutas super huiusmodi facinore interminationes, sese de propriis facultatibus singulis militibus quibus ultra numerum triginta virorum sub nomine commeatuum eos dimittendo causam non^e consequendi publica solatia dederit: quidquid ob iniquam dimissionem amiserint, soluturum: Nec prius idem tribunus ab eodem decedat^f numero, nisi omnes huiusmodi milites, id est quos post permissam triginta virorum quantitatem, commeatibus nomine dimiserit, indemnes in hac parte atque illæsos reddiderit. 5. Hoc etiam^g adiciendo, ut sub gestoribus testificatione tam decem^h ex deuotissimis principibus primates eorum videlicet, quam vniuique caputⁱ scholaræ iurat deponat sub præsentia sua rem sicut superius dispositum est, fuisse subsecutam, & sub obrutibus suis vniuiquemque militem^j solatium suum manu sua ab erogatoriis dextera suscepisse: & huiusmodi gesta relatione a viro clarissimo tribuno, vel deuotissimis principibus intra tres menses mittenda, ex quo profectus^k fuerit, numerandos, ad nostram referat pietatem. 6. Hoc videlicet ante omnia curando, ut pro tempore erogator, postquam data fuerint ex^l publico pecuniæ, intra duos vel tres menses, seu quatuor, pro qualitate scilicet spatiorum commissam sibi sollicitudinem erogationis non dubitet faciendam: vel si vltèrius apud se pecunias publicas, differendo erogationem, ausus fuerit retinere, sciat se modis omnibus animi quod ex negotiatione miles sustinuerit, ex propriis facultatibus militibus soluturum. Scietibus his qui præfatæ dispositionis obseruantiam siue in differenda, vltra sigillatim definitum temporis spatium erogatione, siue in qualibet alia parte fuerint egressi, non solum sese militibus cinguli amissionem, verum etiam facultatum quoque suarum publicationem pro ræto subituros flagitio: & in super erogationum quoque sollicitudinem ab officio tuæ celsitudinis, si imperatoria fuerit violata dispositio, ad alios transferendam. 7. Si vero idem officium simul atque huiusmodi fuerit a quolibet facinus perpetratum, ad nostram nostræ mansuetudinis, vel certe ad scientiam illustrißimæ magisteriæ referre curauerit: potestatis, ut eiusdem apparitionis^m periculo tale flagitium principalesⁿ minime possint aures latere: quatenus

litaris annonæ mora si danu militi contigerit, ob contractu siue pactione habitæ cū actuario, erogator ipse id agnoscere debet. x. peracturum, y. apparitoris. z. qui accipere non possit, sed minus tremisse: unde colligitur, viure cum illa non possit in fine cuiusque siue breuis siue prolixæ temporis, tertia partem fortis excedere, sed infra tantum subdere, Molin. de juris. q. 4. num. 105. ubi notat vlturæ duos esse supremos gradus. Primum in quantitate, pro rata cuiusque mensis vel alterius certi temporis successiue currentis, cuius quantitas non sit vniiformis, sed diuersos habeat gradus. Alterius esse in cumulo seu totali summa & periodo seu fine huiusmodi: in quo nulli fiat gradus, sed vniiformis, & idem terminus vniiformis, & eadem periodus, quæ hoc casu nostro fallat. z. Tremis, tertia pars solidi: ut semis, dimidia. Ita Alexander Severus tributa ab Helio gabalo imposita ad tricesimam partem reduxit, ita ut qui decem aureos sub Helio gabalo pendebat, tertia tantum partem aurei præstaret: utque primū semiles & tremisses formati. a. principibus. b. In rei. li. additur negatio, non & Cuius ex Græcis negatiue legē dum existimat. c. obtinentem. d. Absint a quibuslibet. al. tales pecunias. e. al. deest. f. teneat. g. al. offerendo. h. pro. i. commeatu. k. rationis. l. Absint a quibuslibet. m. diccedat. n. vero. o. Erogationis factæ gesta cōfici testatō debent, decem principiorū pti matibus & capite scholarū (si scholaribus facta sit erogatio) deponente, De manu in manum factam esse erogationē: adde quæ scripsi ad Nouel. Leonis 41. & Primates principis. p. Caput scholæ Ammian. 33. q. militum. r. factus. s. al. dirigitur abesse, & faciendæ. u. erogatoris mī apparitoris. z. qui

a. eorum.
b. Absunt a ple
visque lib.
c. comitatum
emendas Cuias
ex Gracis
e. Latinis ma
nuscriptis.
d. Milite mor
tuo erogator
debitum stipen
dium vxori &
liberis defun
cti. perfoluere
tenetur. *vs l. 14.
s. eo.* Queri pōt
er non totius
anni, vt aliis fit,
*l. 4. s. de domesti
cis & protecto
ribus* Cuiacius
putat, id idēd
cōstitutū, quōd
militibus stipē
dia in annos
non constitue
rentur, sed vt
quisque militie
onus subisset.
Potest & hoc
adici, rem in
infinitum abit
uram fuisse, si
in tanta mili
tum multitudine
id fuisset
admissum.
e. *l. 14. in fin. s.
eo.*
f. Militibus
nonnunquā v
tebantur ad cer
tas personas
custodiendas:
imō & curias,
corporā, eccle
sias, *vs hōc.*
g. Absunt a
quibusdam lib.
manuscr.
h. al. capitulum.
i. capitū, pre
bendo.
i. Militibus cu
stodie certā
personā eccle
sias, curias, vel
certū corporis
deputatis con
suetas anno
nas & capita
principes ipse
prestatid quod
amplius militi
bus necessariū
esse potest, pre
stant, nisi ipsi
qui a militibus
custodiuntur,
k. decesserint.
l. Milites tui
tionis vel alia
causa deputari
non possunt, si
ne principis
iussu.
m. eam de
n. pro sua de
ficia.

ex omni parte eodem delicto reuelato, quicunque salu
berrimas nostras constitutionis vel pietatis ordinatio
nes ausus fuerit violare, interminatas minime possit pœ
nas euadere: ita vt singulis militibus qui non obseruato
in eorum persona tenore dictæ dispositionis læsi fuerint,
liceat sacratissimum nostrum per vnum fortē, vel etiam
bipos milites pro omnibus verba facturos petere com
meatum: & porrectis præcibus, quod contra nostram di
spositionem passi sunt, approbare: cōque facto, statutis
violator imperatoris dispositionis supplicis percussatur.
8. Illud præterea omnibus modis obseruari decerni
mus, vt erogator omnes pecunias quas mortuus militi
bus vsque ad diem mortis eorum debita fuerant, secun
dum iam datam diualem dispositionem vxoribus vel li
beris eorum non dubiter ministrandas.

Militibus deputatis ad custodiam alicuius personæ vel loci, anno
nam de publico non percipiunt. *Bart.*

17. Imp. Iustinianus Augustus * P.P.

Cum sæpè contingat propter quasdam maximas &
inexcusabiles rationes, quibusdam ad custodiam
vel ob aliam huiusmodi causam milites deputari, vel et
iam iam deputatos esse, & non conueniat hoc modo
publicum aliquod damnum seu dispendium sustinere: iu
bemus, si qui fortissimi milites ex quocunque numero,
curiis vel quibusdam corporibus, vel sacrosanctis eccle
siis, vel aliis personis pro custodia (vt dictum est) vel ita
alia causa a nostro numine deputati sunt, vel fuerint, ne
per eorum translationes circa annonarum vel capitum
eis præbendorum erogationem publicis rationibus qua
dam læsio ingeratur: eandem rem de proprio personam
seu etiam personam, cui vel quibus deputati sunt vel fue
rint, hac modis omnibus agnoscere, hoc tantum modo
de publico pro iisdem annonis & capitu præbendo & im
putando, quod in locis ex quibus præfati milites perue
niunt seu peruenierint, imputabatur: vel si antè eam pre
stationem supradictæ personæ reuoluerint, eosdem mi
lites non recedere de suis locis, vel eos qui recesserint si
ne quadam mora ad ea redire: hoc omnifariam custodien
do, vt nemo deuotissimorum militum cuiusque perso
næ seu corpori sine speciali nostræ serenitatis iussione
scriptis proferenda deputeretur: officio tux celsitudinis, si
hanc nostræ mansuetudinis formam, quotiens super mi
litibus quibusdam deputandis aliquid statutum fuerit, ge
stis insinuare, & quid eos quibus dati sunt, prout nobis pla
cuit, agnoscere oportet, itidem publicæ minime cura
uerit: tam dispendium quodcunque publicum hac ex cau
sa sustinerit, ei de proprio resarcire, quam triginta li
brarum auri multam propter deficiam suam, immo ma
gis conuiuentiam, dependere cogendō: rectoribus nihilo
minus prouinciarum, & apparitoribus eorum, si statuta
nostra violauerint, seu violari concesserint, eiusdem con
demnationis solutione percussendis.

XVIII.

Constitutio iubet vt in regionibus retineantur in pri
mis ea que militibus eroganda sunt, atque ita deinde
procedant reliquæ causæ fisci. Nec enim oportet solas
transmissiones vrgere, & erogationes militares negligere.
Et si hanc constitutionem præfides violauerint aut mu
nicipia vel quilibet alius tractator publicorum, vt de suo
militibus pecunias exoluant, & hoc amplius multam C.
librarum auri.

XIX.

Constitutio iubet, si milites propriis angariis minime
dant operam personis quibusdam auxilij gratia depu
tati, vel per commeatum dimissi, vt actuarij eorum stipen
dia in speciebus non accipiant, ne corrumpantur, sed in
auro facta specierum ætimatione secundum rationem
mensæ, & iureiurando præstito a tribunis & vicariis, &
domesticis, & actuariis, & optionibus, a quibus etiam si
iusiurandum dederint, ratio postea nihilominus, & si qua
in re peierasse inueni fuerint, duplum exigetur. Sed & si
militibus ad arari sibi velint annonas, eandem in pretio ra
tionem mensæ seruari: si species dari, vt eas accipiant
quas regio parit, arbitrio religiosissimi Episcopi & claris
simi defensoris ciuitatis. Rursus si actuarij a milite eme
rit annonas ejus, & eas accipiat a collatore quasi sibi con
cessas, rationem mensæ seruari, nisi malit collator species
ipsas inferre. At si velint sua sponte collatores vendere
quasdam militibus, id non prohibemus, etiam si ex eo lu
crum facturi sint, minorem specierum quantitatem præ
bentes quam exigat ratio mensæ publicæ. Ne tamen ea
propter liceat ciuibus lædere collatorem, puta si curia si
ue ciuitas cum milite perpetuam conventionē in herit pre
bendarum specierum, ne cogatur collator secundum eam

conventionem species inferre. Quia verò plerique ex
chartularijs fortissimorum numerorum vel fœderato
rum coemunt sibi frumentum pretia a fisco accipientes
iuxta nundinationem quæ mensa continetur, sibi autem
quasi iam antè comparatas species retinentes, ideo iubet
Constitutio ne quis collator inuitus eorum coemptioni
parere cogatur. Sed si quis sua sponte eis vendere velit, ne
excedat illi pretia mensæ in quantitate ea, quæ annona
rum nomine militibus præbenda est. Nam etiam extrin
secus quantitatem specierum eo pretio emere prohiben
tur sicut milites. Quæ omnia demonstrabit futura retra
ctatio, quæ quantum apparuerit sibi quemque vindicasse,
in tantum damnabitur in duplum: ita vt simplum fisco
habeat, simplum actor. Omnibus quoque militibus per
sonis quibusdam deputatis secundum rationem mensæ
adarentur annona & capita, nec petantur species nisi
a volente: eo qui quid antè dictorum temerare ausus fue
rit, maximum periculum subituro, siue tribunus sit, siue
vicarius, aut domesticus, aut actuarij, aut optio, aut nu
meri principes, aut officialis magistri militum: si quid ho
rum contigerit non bona fide tractari, & id confestim mi
nimè denuntiauerit. Retractatio enim quicquid aduersus
constitutionem acciderit, coarguet & iudicabit.

DE EXCOCTIONE ET TRANSLA TIONE militarium annonarum, Tit. XXXIX.

1. Imp. Arcad. & Honor. AA. Stilichoni Com. &
magist. vtriusque militie.

Pinatores quibus species in diuersis
provinciis delegantur contra omnem consue
tudinē a nullis confestibus familijs exco
ctionem panis efflagrent. Illis igitur au
ctoritas tua nouam usurpationem congrua auctoritate
repellat: vt cum opinatores in prouincias delegantur, vet
tus consuetudo seruetur. Dat. Id. Septemb. Med. Theod. V.
C. Coll.

Ab excoctione panis nulla domus etiam principis ex
cusatur. *Bart.*

2. Idem AA. Adriano P.P.

In excoctione buccellarij quod deuotissimis militibus
conuenit preparari, in translatione etiam annona, nul
lius excipiatur persona, videlicet vt nec nostra quidem do
mus ab his habeatur immunis. Et si quisquam (quod non
opinamur) implere quæ sunt præcepta neglexerit, in pro
curatorem eius seuerissimè vindicetur: ita vt si huiusmo
di contumaciæ dominum conscium esse constiterit,
quadruplum id quod pro eius capitatione poscitur, post
habita dilatione soluetur. Dat. 9. Kal. April. Romæ, Ho
norio A. VI. & Aristeneto Coll.

DE MILITARI VESTE,

Canonem vestium a Kalen. Septemb. usque ad Kalend.
Apr. respub. soluet. *Bart.*

1. Imp. Valentin. & Valens AA. Auxonio P.P.

Mnem canonem vestium ex Kalendis
Septembris ad Kalendas Aprilis nostris lar
gitionibus tradi præcipimus: proposita pœna
reftori prouinciæ vel eius officio condemna
tionis quæ tua iustitia videbitur. Dat. 14. Kal. Decemb.
Martianop. Valentiniano & Valente Coll.

2. Imp. Valens Gratian. & Valent. Augusti
Modesto P.P.

Prouinciæ Thraciarum per XX. iuga seu capita con
ferant vestem Scythia & Mysia in XXX. iugis seu
capitibus interim annua solutione dependant: per Ægy
ptum & Orientis partes in trecentis ternis iugis: per Alia
nam verò & Ponticam diocetem ad eundem numerum in
capitibus seu iugis annuæ vestis collatio dependatur: ita
vt per Orientem prouinciæ in titulo auri comparatiui
quod per iugationem redditur, cōpensationis gratia per
fruantur exceptis Osioena, & Isauria. nam eas demū cō
stat aurum comparatiui minime debere. Dat. 5. Id. Aug.
Hierapoli, Gratiano A. III. & Merobaude V. C. Coll.

Ad vestem militum non præstabitur bini tremisses, sed
vni solidus. *Bart.*

3. Imp. Arcad. & Honor. Augusti Martiano Com. S.L.
Fortissimis militibus nostris per Illyricum non bi
nos tremisses pro singulis chlamydis, sed singulos
solidos dari præcipimus. Dat. 16. Kal. Feb. CP. Arcadio III.
& Honorio III. AA. Coll.

4. Imp. Honor. & Theod. Augusti Asclepiodoto P.P.

Militaris adaratio vestis a collatoribus exigatur, sa
cratissimis videlicet largitionibus inferenda: ita vt
quinque eius partes fortissimis militibus erogentur in
pretio: sexta verò portio a gynæcijs elementariæ nostræ
abique

p. Adarare est
pretio munus
redimere.
q. Capita, pabu
la eorum, s.
de annona & ca
pitum.
r. Actuarij iu
gitur optio, omi
vs l. 9. s. eo. l. 3. s.
de apochis publ.
Novel. Martiani
de ind. deb. vt &
annona l. 3.
C. Theod. de nu
merarij subiecti
bendatius dicitur
in l. 1. Cod.
Theod. de apo
chis.
l. 7. C. Theod. s.
t. exactione, al.
exactione.
x. Optiones.
y. al. famulus.

z. l. 2. C. Theod.

a. soluat.
b. l. 7. C. Theod.
c. l. 1. C. Theod.
d. Omnes res
suar obligatim,
res suas non ob
ligare hunc
colligit Ripetis
ad l. off. de pign.
e. Indictiones
incipiunt a mē
se Septembris,
vi hōc, & l. vlt.
s. de annona &
tribus No. 125.
f. l. 2. C. Theod.
l. 5. s. vt nemo ad
suum patrocinium.
g. Tarharum,
Pyrrhus al. Da
ciarum.
h. al. tricena.
al. quinquage
na: vt notat A
zobis. Cont.
i. Marlia. Ale.
k. Iuga, capita.
l. 2. s. quod si ni
hil. s. vt nemi
liceat in coem
ptione specierum.
l. in xxx. terre
nis iugis.
m. Orientis
prouinciam.
n. In quib. lib.
Ostroenatis, &
Ostroenia.
O. Ostrodo
stis patris, vel O
stroena natis,
hic legit. verum
ex causa lectio re
ctissima est, &
lib. manuscr. con
firmatur.
o. redhibere.
p. l. 4. C. Theod.
q. singulis.
r. l. 3. C. Theod.

a Pars l. 11. Cod. Theod. eod. Desertor seu qui ad hostes transfugit, tanquam hostis à quous potest impunè occidi 6. Harmenop. s. 6. 1.
b vide l. 2. 3. quando liceat vnicuique se sine iudice.

c al. obtinen- dum, in lib. Au- red. obnitendū.
d os molissius vt hostes. 6. Har menop. 8. Rebel- les tamen. alio sensu, in feudis. Qui rebelles.
e ne supposito- tis.
f vel commen- tis.
g l. 15. C. T. eod.
h 7. Cod. Theod.
i. 10. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Desertor inuentus resistens, vt rebellis opprimi- tur. Bart.

2. Imppp. Arcad. Theod. & Honor. Augusti Adriano P.P.

Si desertores inuenti, resistendum^b, atque armis op- pugnandum^c putauerint: tanquam rebelles^d in ipsis temeritatis suæ conatibus opprimantur: ita tamen vt prouinciarum iudices sollicita cautione disquirant, ne sub falsarum tractoriarum nomine, desertionis suæ cimē de- fendere moliantur: nec^e suppositis & commentitijs epis- tolis euadēdi habeant facultatem. Dat. 6. Kal. Mart. Rau. Theo. A. I. & Rumborido Coss.

3. Idem AAA. Longino P.P.

Quis relictis militaribus castris, se ad deprædationem vel latrocinium contulerint, seueritatem iudi- cis non euadant. Dat. 9. Kal. April. Rau. Arcadio A. V. I. & Probo V. C. Coss.

DE VETERANIS,

Tit. XLVII.

Veterani gaudent privilegijs hic insertis. Bart.

1. Imp. Constantinus A.

VM introissent principia^a, & salutatus esset à præfectis, & tribunis, & viris eminentissimis, acclamatum est: *Auguste Constantine, Deus te nobis seruet, || vestra salus || nostra salus vere dici- mus, iurati dicimus.* Adunati veterani exclamauerunt: *Constantine Auguste, quo nos veteranos factos, si nullam in- dulgentiam habemus? Constantinus Augustus dixit: Ma- gis magisque conueteranis meis beatitudinem augere debeo quam minuire.* Victorinus veteranus dixit: *Muneribus^m & one- ribusⁿ vniuersis locis conueniri non sinamur.* Constantinus Au- gustus || dixit: || *Apertius indica que sunt maxima munera que vos contumaciter gravant.* Vniuersi veterani dixerunt: *Ipse perspicis.* Constantinus Augustus dixit: *Iam nunc magnifi- centia mea omnibus^o veteranis id esse concessum perspicuum sit, ne quis eorum in ullo^p munere civili, nec in operibus^q publicis conueniatur, nec ulla collatione, nec à magistratibus, nec^r ve- stigalibus, in quibuscumque numdinis interfuerint, ullam ob- ventionem proponendam dare debebunt.* Publicani quoque (vt ad- solent^t agentibus supplere^u) ab eisdem veteranis amovean- tur: quiete post labores suos perenniter perfruantur. Fisco quo- que nostro eadem epistola interdiximus, vt nullum omnino ex his inquietet: sed liceat eis emere & vendere, optimis negotijs pecuniam tractare, & mercimonia agitare: nec solum integra beneficia eorum sub seculi nostri otio & pace perfruantur², sed etiam nullo munere civili, id est corporali seu personali vel de- portatorio onere eos affici concedimus. Dat. Kal. Mart. Ciui- tate³ Belouocorum, Constantin. A. V. I. & Constantio Cæs. Coss.

Veteranus factus protector nullis iniurijs est pulsandus. Bart.

2. Idem A. Maximo.

Prouidendum^a est, ne veterani qui protectoria digni- tate cumulat, aut honores varios pro meritis suis con- secuti sunt, incongruis pulsentur iniurijs, quod si quis in hoc crimine fuerit deprehensus: rectores prouinciarum pro iurisdictione sua examinautes factum, pro sui quali- tate eos coercerant. Dat. 4. Kal. Iun. Treueris, Ianuario & Iusto Coss.

3. Idem A. Euagrio P.V.

Veterani^a qui ex negligentia vitæ nec^b rus colunt, nec aliquid honestum peragunt, sed latrocinij^c se- se dederunt: omnibus veteranorum priuilegijs exuti, pœnis competentibus à prouinciarum rectoribus subij- ciantur. Dat. 3. Id. Aug. Constantino A. V. I. & Constante II. Coss.

4. Impp. Honorius & Theodosius Augusti.

Nvllus eorum qui sacramentis^a inhærere desierit, vel volens permittatur, vel inuitus militare cogatur, seu stare iudicum sententijs: quæ non his obseruatis late fue- rint, nullam firmitatem habentibus: nisi^b forte reperia- tur ibi tempore militiæ cœpta cognitio: tunc enim vel- lut necdum cingulo deposito sub militari iudice rem tra- ctari finiriq; præcipimus: nisi principali beneficio spe- cialiter indulto quidam ex his sese defendant.

l. 7. ff. de iudicijs: l. penult. ff. de iurisdic. omnium iudicum.
g Synopsi Basilicon 17. tit. 7. 7. Cod. Theod. 22.
h l. 3. Cod. Th. eod.

DE FILIIS OFFICIALIUM

militarium, qui in bello moriuntur, Tit. XLVIII.

1. Imp. Constantinus Augustus Euagrio.

Ih qui || ex || officialibus quorumcunque offi- ciorum geniti sunt, siue eorundem parentes adhuc sacramento tenentur, siue iam dimissi suntⁱ, in parentum militiam vocentur. Dat. prid. Non. Aug. Bas. & Ablabio Coss.

2. Imppp. Grat. Valentin. & Theod. Augusti.

Filios¹ primipiliorum paternam sequi conditionem oportet.

III.

Si quis quocumque modo militans in bello moria- tur, filius eius si vnus sit, vel ex multis maior^a natu, statim in locum eius succedat, & easdem annonas acci- piat, si pater vsque ad Biarchi dumtaxat gradum perue- nerit. Quod si altiore obtinuerit (veluti ducenarij aut centenarij) filius eius fiet tantum modo Biarchus. Mani- festum au- em est, maiorem natu^o, in quem eiusmodi so- latium, confertur, fratrum suorum curam habiturum.

DE OBLATIONE VOTORVM,

Tit. XLIX.

1. Impp. Arcad. & Honor. Augusti Ba- silio P.V.

VANDO^a voris communibus felix annus ape- ritur, in vna libra auri, & solidis obryzatis^b principibus offerendi deuotionem animo si- bentis suscipimus: statuentes, vt deinceps se- quentibus annis vniuscuiusque sedulitas principibus^c suis talia inferat semper & deferat. Dat. 3. Non. Mart. Med. O- lybrio & Probino Coss.

DE NUMERARIIS, ACTVARIIS, ET

chartularijs, & adiutoribus, Scriuarijs, & excepto- ribus, sedis excelstæ, ceterorumque iudi- cum tam militarium quam

Tit. L.

De numerarijs & tabularijs.

1. Imp. Constantinus Augustus ad Veroni- cianum Vic. Asiæ.

VORAX^b & fraudulentum, numerariorū pro- positū, qui diuersis obsequijs rectoribus ob- sequuntur, ita inhibendum est, vt antea san- cimus, & nunc iterum sancimus conditio- ni eos lubdi tormentorum, & eculeis || atque || laceratio- nibus subiacere. Dat. 14. Kal. Iun. Optato & Paulino Coss.

2. Impp. Valentin. & Valens Augusti Clearcho.

Qui numerarij appellari consueuerant consularium atque præsidum, dumtaxat tabularij post hanc no- titam sanctionem vocabuntur: scientes se tormentis esse subiectos, nisiⁱ iudicibus, vel his qui prouecti nostro iu- dicio ad prouincias venerint, vel exactoribus debitorum aut reliquorum || nomen & || modum frequenter inge- serint sub actorum testificatione: quos scire oportet, cum his qui debitores sunt, sese ad solutionem esse retinēdos, nisi omnia debita ipsis fuerint indicantibus persoluta, triennij tamen spatio tabulariorum decet tepus omne concludi. Dat. 14. Kal. Mart. Constantino P. Valentin. & Va- lente AA. Coss.

3. Idem Augusti Rufino P.P.

Numerarios^a amplissimæ tuæ sedis cingulum habe- re, & militiæ ordinem tenere iubemus. Dat. prid. Id. Dec. Parilijs, Valentin. & Valente AA. Coss.

In omni prouincia duo numerarij & tabularij collo- cantur. Bart.

4. Imppp. Gratian. Valentin. & Theod. Augusti omni- bus rectoribus prouinciarum.

In prouincijs singulis duo numerarij, qui & tabularij, locentur: quo ad vnum fiscalis arcæ, rationumq; ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur: hoc scituri, quod si ex alterius^m quicquam actibus ad alteramⁿ partem illicita^o fuerit vtriusque translationis qui cul- pam iudicis dissimulatione tegerit, grauissimo sit suppli- cio subiugandus. Dat. 3. Kal. Ap. CP. Anton. & Syagrio Coss.

De exceptionibus.

5. Idem Augusti Principio P.P.

Exceptores^a omnes iudicibus prouincialibus obse- quentes, qui nec cohortalem militiam sustinere vi- dentur, neque à fisco villas consequuntur annonas, absque metu dare cœptis operam, etiam si decuriones sint, mi- nime prohibemus: dummodo munera^b propriæ ciui- R. R. j.

i erunt.
k al. Idem A.
al. Impp. Arcad.
& Honor. AA.
l facit. l. 11. C.
Th. eod.

m vt defuncti militis filius na- tu maior sta- tim in locum patris sui succe- dat, & easdem annonas acci- piat, vsque ad Biarchi gradū. Synopsi ibid.

n Primogeni- tis militum sua fuit prærogati- ua.

o Primogeni- tus frater, fra- trum inferiorum curam ge- rere debet.

p 7. Cod. Theod.

q al. De obser- uatione voto- rum. al. De obli- gatione.

r De votis, ad- de l. 133. s. ff. de verb. signif.

s l. 1. C. Theod.

t eod.

u Obryzati so- lidi quid essent alijs dixi, sunt qui ab Ophit hac vocem tra- hant.

v al. principa- libus.

x 13. Cod. Theod.

y Obryzati so- lidi quid essent alijs dixi, sunt qui ab Ophit hac vocem tra- hant.

z Tabularijs & chartularijs, adiutoribus, si- ue feriniarijs & exceptoribus tā ciuiliū quā militarium iu- dicum. Synopsi Basilicon 6. ti- tul. 36. adde l. 1. 3. de sacrosan. ec- cles.

aa executori- bus: excellæ, id est, prætoriana.

ab al. Impp. Va- lentin. & Va- lens AA.

ac Veritas seu conclusio in offi- ciali pñturi.

ad Cod. Theod. eod.

ae acutis.

af al. Imppp. Grat. Valentin. & Th. AA.

ag Cod. Th. eod.

ah vide l. 1. 5. de exact. tributorū.

ai obijunt à quib. lib.

aj vide l. 1. 3. de exact. tributorū.

ak al. Imppp. Va- lentin. & Th. & Ar- ca. AAA.

al Cod. Th. eod.

am al. Imppp. Valentin. & Th. AA.

an al. Imppp. Valentin. & Th. AA.

ao l. 36. ff. de re- gulari iuris l. 27. de excep. 176.

ap traxerit, al. tenuerit.

aq l. 3. de præ- iur. sacrorum

ar iuriorum adde l. 193. ff. locati.

as munia.

a Fimentum seu sterus equile pro solatio hospiti relinquitur. vide l. 12. §. sed eisi pecoris ff. de usu & habit. Inst. de usu. b Imp. Valentin. A. c l. 38. C. Th. eod. d al. additur, lege. e Impp. Leo & Anthemius. f l. 40. Cod. Theod. eod. l. 23. de cohortal. g nomini. h nec verò. i l. 16. l. 20. eod. k cuidam. l est. m etenim.

n proleuto-
res. o l. 41. C. Th. eod. p l. 2. §. eod. q l. 44. C. Th. eod.

r al. Imp. Leo A.

f l. 41. C. Th. eod.

t l. 41. C. Th. eod.

u l. 41. C. Th. eod.

v l. 41. C. Th. eod.

w l. 41. C. Th. eod.

x l. 41. C. Th. eod.

y l. 41. C. Th. eod.

z l. 41. C. Th. eod.

aa l. 41. C. Th. eod.

ab l. 41. C. Th. eod.

ac l. 41. C. Th. eod.

ad l. 41. C. Th. eod.

ae l. 41. C. Th. eod.

af l. 41. C. Th. eod.

ag l. 41. C. Th. eod.

ah l. 41. C. Th. eod.

ai l. 41. C. Th. eod.

aj l. 41. C. Th. eod.

ak l. 41. C. Th. eod.

al l. 41. C. Th. eod.

am l. 41. C. Th. eod.

an l. 41. C. Th. eod.

ao l. 41. C. Th. eod.

ap l. 41. C. Th. eod.

aq l. 41. C. Th. eod.

ar l. 41. C. Th. eod.

as l. 41. C. Th. eod.

at l. 41. C. Th. eod.

au l. 41. C. Th. eod.

av l. 41. C. Th. eod.

aw l. 41. C. Th. eod.

ax l. 41. C. Th. eod.

ay l. 41. C. Th. eod.

az l. 41. C. Th. eod.

ba l. 41. C. Th. eod.

bb l. 41. C. Th. eod.

bc l. 41. C. Th. eod.

bd l. 41. C. Th. eod.

be l. 41. C. Th. eod.

bf l. 41. C. Th. eod.

bg l. 41. C. Th. eod.

bh l. 41. C. Th. eod.

bi l. 41. C. Th. eod.

bj l. 41. C. Th. eod.

bk l. 41. C. Th. eod.

bl l. 41. C. Th. eod.

bm l. 41. C. Th. eod.

bn l. 41. C. Th. eod.

bo l. 41. C. Th. eod.

bp l. 41. C. Th. eod.

bq l. 41. C. Th. eod.

br l. 41. C. Th. eod.

bs l. 41. C. Th. eod.

bt l. 41. C. Th. eod.

bu l. 41. C. Th. eod.

bv l. 41. C. Th. eod.

bw l. 41. C. Th. eod.

bx l. 41. C. Th. eod.

by l. 41. C. Th. eod.

bz l. 41. C. Th. eod.

ca l. 41. C. Th. eod.

cb l. 41. C. Th. eod.

cc l. 41. C. Th. eod.

cd l. 41. C. Th. eod.

ce l. 41. C. Th. eod.

cf l. 41. C. Th. eod.

cg l. 41. C. Th. eod.

ch l. 41. C. Th. eod.

ci l. 41. C. Th. eod.

cj l. 41. C. Th. eod.

ck l. 41. C. Th. eod.

cl l. 41. C. Th. eod.

cm l. 41. C. Th. eod.

cn l. 41. C. Th. eod.

co l. 41. C. Th. eod.

cp l. 41. C. Th. eod.

cq l. 41. C. Th. eod.

cr l. 41. C. Th. eod.

cs l. 41. C. Th. eod.

locis stabula constituta sunt, citius arbitremur apparanda, & vtilius sit tam publico, quam his, quos a sterco animalium pro suo solatio habere concedimus.

8. Impp. b Valent. Grat. & Valens Augusti Floro Com R.P.

Vt agendi itineris possit esse moderatio, deni veredi per dies singulos ex vtraque parte dimittantur: poena quinque librarum auri minimè defutura contra eos qui ita tuta nostra neglexerint.

Facienda euectionis copia omnibus iudicibus denegatur, excepto praefecto praetorio, & officiorum magistro. Bart.

9. Impp. c Gratianus, Valentin. & Theod. Augusti * P.P.

Iudicibus facienda euectionis copiam denegamus: cum id tantum nostro munus, & tua sedi, nec non h viro illustri magistro officiorum sit referendum: cum neque praefecto vrbis, nec magistris militum, nec iudicibus, nec vicariis, nec cuiquam alij prater memoratas duas potestates a nobis hoc concessum sit. His enim tantum ambulandi facultatem iudices ex suo arbitrio praebituri sunt, quos in transmissionem publicarum functionum persecutores a viderint constitutos: scituri, si definitionem nostram exceperint, se quidem vigintiquinque auri libris, officia verò quinquaginta esse multandos.

10. Idem Augusti Philagio.

Gravissimè poenae acerbitate proposita, euectionis praefectus, animalium quoque publicorum merces, & euentis & distrahentis coercitione prohibemus.

11. Idem Augusti Cynegio.

Nillus euectione vtatur priuatus, tametsi valuerit impetrare.

12. Impp. f Valent. Theod. & Arcad. AAA. Cynegio.

Quoniam veredorum quoque cura pari ratione tractanda est: sexaginta libras auri sella cum frenis, sexaginta: eidem auerta non transeat: ea conditione, vt si quis praescripta moderaminis imperatorij libramenta transierit, eius sella in frusta cadatur: auerta verò fisci iuribus deputetur, exceptis auri centenariis, quae necessarium est ab hippocomis in solitis sacculis reportari.

Non debent rustici, qui hippocomi appellantur, perducendo equos, per publicum cursum indigna spoliatio vexari. Bart.

13. Idem Augusti Floro.

Non patimur hippocomos per eos qui veredis vtentur, indigna spoliatio vexari, si quidem nonnulli veredarii saga eorum dicuntur auferre, vel praecidere, quocirca per omnes iudices & curiosos miserabilis remoueat: iniuria: scientibus cunctis quod si obseruata non fuerit nostra sanctio, non solum damna refarcire, verum etiam notam & multam qui neglexerit, subire cogetur.

14. Idem Augusti Potamio.

Publicis cursum exhibitio secundum locorum consuetudinem vel curialibus vel cohortalibus debet committi, vel his qui suo periculo ab eminentissima praefectura sub competentis cautela excipiunt.

15. Impp. l. Arcad. & Honor. AA.

Im quis vel pro vna mutatione veredum superducendum esse crediderit, in quadruplum superductorum animalium pretium fisci iuribus inferat.

16. Idem Augusti Remitheo duci.

His tantummodo vtendi cursus publici facultas concessa est, qui legati de diversis gentibus ad nostram clementiam properare festinant.

17. Idem Augusti Licentio.

Nemo mulonem mutationibus deputatum, vel per solitationem, vel per receptionem subtrahere audeat, decem libras argenti poenae nomine inferre reformidans.

18. Idem Augusti Messala P.P.

Animalia publica dum longè maiore ac periniquo pretio pabula aestimantur, per mancipis atque apparitores aperte vexantur, ne id contingat, sublimitas

k quos. l al. Imp. Zeno A. m Pars legis 33. C. Theod. si quis vel vnam mutationem (cursus subaudi) praeteruectus fuerit, quadruplum animalis pretium perfoluat. synopsi ibid. c. 5.

n l. 4. §. eod. vna mutatio, vne poe.

o superductorum. p vitiis, quod magis probat Cuias, quia in lib. veter. frequenter reperitur.

q al. Idem.

r Pars legis 34. Cod. Theod. eod.

u al. obreptionem. x l. 60. C. Th. eod.

y minore.

z l. 60. C. Th. eod.

aa l. 60. C. Th. eod.

ab l. 60. C. Th. eod.

ac l. 60. C. Th. eod.

ad l. 60. C. Th. eod.

ae l. 60. C. Th. eod.

af l. 60. C. Th. eod.

ag l. 60. C. Th. eod.

ah l. 60. C. Th. eod.

ai l. 60. C. Th. eod.

aj l. 60. C. Th. eod.

ak l. 60. C. Th. eod.

al l. 60. C. Th. eod.

z l. 64. Cod. Th. eod.

a curialis.

b l. 9. §. eod. l. 66. Cod. Th. eod.

c l. 9. §. eod. l. 66. Cod. Th. eod.

d cohortalibus.

e al. Imp. Anastasius A.

f Ecl. li. 5. tit. 1. ex li. 56. tit. 17.

g Coniunge cum l. 11. §. de sacrosan. eccl. & l. 2. de quibus mune.

h l. 11. §. de sacrosan. eccl. l. 1. l. 2. §. de quib. mune-

i al. Iustinus.

k Ecl. lib. 1.

l Quidam legunt clabularē.

m Arces siue mē

n P. Praefectorio in qua canones seu tributa inferebantur, fit etiā men-

o l. 6. §. de exact. trib. l. 12. §. de susceptorib.

p l. 11. §. de apparit. P. Praetorio: l. 9. C. Th. de in-

q l. 11. §. de in-

r l. 11. §. de in-

s l. 11. §. de in-

t l. 11. §. de in-

u l. 11. §. de in-

v l. 11. §. de in-

w l. 11. §. de in-

x l. 11. §. de in-

y l. 11. §. de in-

z l. 11. §. de in-

aa l. 11. §. de in-

ab l. 11. §. de in-

ac l. 11. §. de in-

ad l. 11. §. de in-

ae l. 11. §. de in-

af l. 11. §. de in-

ag l. 11. §. de in-

ah l. 11. §. de in-

ai l. 11. §. de in-

aj l. 11. §. de in-

ak l. 11. §. de in-

al l. 11. §. de in-

am l. 11. §. de in-

an l. 11. §. de in-

ao l. 11. §. de in-

ap l. 11. §. de in-

aq l. 11. §. de in-

ar l. 11. §. de in-

as l. 11. §. de in-

at l. 11. §. de in-

au l. 11. §. de in-

av l. 11. §. de in-

aw l. 11. §. de in-

ax l. 11. §. de in-

ay l. 11. §. de in-

az l. 11. §. de in-

ba l. 11. §. de in-

bb l. 11. §. de in-

bc l. 11. §. de in-

bd l. 11. §. de in-

be l. 11. §. de in-

bf l. 11. §. de in-

bg l. 11. §. de in-

bh l. 11. §. de in-

bi l. 11. §. de in-

bj l. 11. §. de in-

bk l. 11. §. de in-

bl l. 11. §. de in-

bm l. 11. §. de in-

bn l. 11. §. de in-

bo l. 11. §. de in-

bp l. 11. §. de in-

bq l. 11. §. de in-

br l. 11. §. de in-

bs l. 11. §. de in-

bt l. 11. §. de in-

bu l. 11. §. de in-

bv l. 11. §. de in-

bw l. 11. §. de in-

bx l. 11. §. de in-

by l. 11. §. de in-

bz l. 11. §. de in-

ca l. 11. §. de in-

cb l. 11. §. de in-

cc l. 11. §. de in-

cd l. 11. §. de in-

ce l. 11. §. de in-

cf l. 11. §. de in-

cg l. 11. §. de in-

ch l. 11. §. de in-

ci l. 11. §. de in-

cj l. 11. §. de in-

ck l. 11. §. de in-

cl l. 11. §. de in-

cm l. 11. §. de in-

cn l. 11. §. de in-

co l. 11. §. de in-

cp l. 11. §. de in-

cq l. 11. §. de in-

cr l. 11. §. de in-

cs l. 11. §. de in-

ct l. 11. §. de in-

cu l. 11. §. de in-

cv l. 11. §. de in-

cw l. 11. §. de in-

cx l. 11. §. de in-

cy l. 11. §. de in-

cz l. 11. §. de in-

a intra. b al. Imp. Leo A. c Ea. C. T. lib. 12. tit. 10. l. vni. confer. valde enim
e Id est, obtinuerint, ut alias sepius. d vide l. i. tit. prox. l. 7. §. qui militare.
f Praefectarios. Praefectiani autem hic
g Apparitores Praefectorum pratorio

dierum numerus adscribatur: vt nullus ultra hoc tem-
poris spatium ad residendum in quo libitum fuerit loco,
copiam nanciscatur. Dat. 7. Kal. Septemb. CP. Arcadio A.
11. & Rufino Coss.

DE APPARITORIBVS PRÆFE- CTORUM pratorio, & priuilegijs eorum,

Tit. LVIII.

1. Imp. b Valentin. & Valens Augusti Mamertino P. P.
RAEFECTVRAE cornicularios, qui annis
singulis exeunt, post transactos corniculos
nostram adorare purpuram volumus: quo
honore perfunctis, cum iam missionem tenuerint
liberum otium damus, vt ad susceptionem vel
cuiuslibet necessitatis officium minimè deuocentur. Dat.
3. Cal. Feb. Med. Valentin. & Valente AA. Coss.

2. Idem Augusti Zosimo praefidi Epiri nouæ.
Praefectianos ad perniciem prouincialium exactio-
nibus in prouincijs, vel potius lucris & questibus suis
se immiscere veramus: praeterea vel horreorum gerere
custodiam, vel curiarum ius atque arbitrium sibi prae-
sumere || his denegamus ||. Horum si quis praesentis legis
temerator existat, volumus eum competentem motu & in-
dignatione percelli. Dat. 14. Kal. Decemb. Mediolan. Val-
entiniano & Valente IIII. Augustis Coss.

Cornicularij primiservij & numerarij praefecti pratorio sor-
tita laborum requie priuilegijs hic insertis
gaudent. Bart.

3. Imp. b Theod. & Valent. Augusti Zoilo P. P.
Cornicularij & primiservij, numerarij insuper qui
in officio tuae sublimitatis per ordinem obsequijs
militiae terminatis, desideratam laborum requiem fortium-
tur: pro multis erga rempublicam sudoribus, ab omnibus
indictionibus tam militarium quam ciuilium iudicium
semper habeantur immunes, & ciuilium tantum iudicium,
non etiam militarium iurisdictioni subiaceant. Hinc san-
ctioni addendum esse censuimus, vt si quis praefectianus
dum militat, vel post depositum cingulum, sine testamen-
to quod legibus comprobatur, nullique ab intestato suc-
cessoribus de electis, fari munus impleuerit: omnes eius
patrimonij facultates prouisione magnificae tuae sedis no-
fici iuribus, sed arcæ tui culminis rationibus vindican-
tur. Scriuarijs autem || & || exceptoribus, ceterisque qui
in officio tui culminis merentur: cum in legione prima
adiutrice nostra militant, audientiam tantummodo in
causis in quibus pulsantur, tuae celsitudini deputamus. In
prouincijs verò commorantes, rectoribus earum eos re-
spodere iubemus, nisi publicum officium aliquod eis in-
iunctum sit.

DE APPARITORIBVS PRÆ- fecti vrbis,

Tit. LVIII.

Qui administrauerunt officia, officio finito principis purpu-
ram non adorant. Bart.

1. Imp. Grat. Valentin. & Theod. Augusti Principio P. P.
RAEFECTVRAE eos qui de officio eminentium po-
testatum, numero stipendiorum & curriculum
euolutis, vrbisq; praefecturae, serenitatis nostrae
annis singulis attingere purpuram veneran-
tq; praecipri sunt: nulli prorsus eorum qui prouincialia
officia peregerint, tranquillitatis nostrae muticem adorare
sit liberum, omnium suffragiorum obreptione cessante.
Dat. 14. Kal. Oct. Aquil. Arcadio A. & Bauto V. C. Coss.

2. Imp. Honor. & Theod. Augusti Palladio P. P.
Vicunque illustri vrbanae sedis apparitor clande-
stina fraude pistorem concusserit, accusatus atq;
conuictus, perpetui panificij nexibus addicetur. Dat.
7. Kal. Ian. Rau. Honorio A. XI. & Constantio II. V. C. Coss.

DE APPARITORIBVS MAGI- strorum militum, & priuilegijs eorum,

Tit. LV.

1. Imp. Valentin. & Valens Augusti, ad Arthe-
mum correctorem.
VI sese in officijs magistrorum equitum ac pe-
ditum militare monstrauerint, ab omni nomi-
nationis iniuria excusentur. Dat. 13. Ka. Octob.
Aquil. A. CC. XV. Kal. Nouemb. Salerni, Diuo
Ioniano & Varroniano Coss.

k vide l. 9. §. de diuersis off. l. 9. §. de cursu publico.
na Cursus publici commoditas ad publicam vilitatem pertinet.

d Apparitores magistri militum, milites esse videntur. vt hinc. Hoc autem ideò
dicitur, vt ostendatur eos castrense peculium habere posse. Synopsi Basil. 7. tit. 6. ex
lib. 56. tit. 17. c. 30. e Ariouindo magistro militum, in Nov. Tit. 14. l. 4. vnde hinc
lex desumpta est. §. probari aut. al. Imp. Martinianus A. f Apparitores, magistratū po-
testatis esse non possunt, qui curiales, vel cohortales vel censibus adscripti.

2. Idem AA. Mamertino P. P.
Vi in officio magistrorum equitum ac peditum
militiam sortiti sunt: ordinis sint, militaris.

3. Imp. Theod. & Valentin. AA. Basso P. P.
Robari apparitores magistratū potestatis, neque cu-
riales in aliquo officio, neque cohortales, neque cen-
sibus adscriptos volumus.

Numerarij illustrium completa militia, & principatus mu-
nere functi, gaudent priuilegijs hic
insertis. Bart.

4. Idem AA. Apollonio.
Numerarios virorum illustrium magistrorum mili-
tium tam praesentium quam Orientalium, qui or-
dine & stipendijs militiae fuerint decorati, exeuntes, tri-
bunis pratorianis partis militaris, sudoribus eorum
beneficium deferentes, sociari praecipimus: ita videlicet,
vt post completam militiam ab omnibus indictionibus
tam militarium quam ciuilium iudicium semper habeant
tur immunes. principatus verò munere functos, tribunis
vigilum militibus aggregari volumus.

5. Imp. Anastasius i. magistro officiorum.
Eos qui in officijs vestris merentes, statutorum tan-
tummodo numero inserti sunt, fori praescriptione
muniri: ceteros verò qui supra huiusmodi numerum
militare noscuntur, quasi nec milites, & apud illustri-
simas praefecturas, & apud clarissimos prouinciarum re-
tores de quolibet pulsari & conueniri, & sine cinguli
praescriptione respondere negotio sancimus.

DE APPARITORIBVS PRO- consulis & legati,

Tit. LVI.

1. Imp. Valentin. Theod. & Arcad. AAA. ad Fla-
uium Proconsulem Africae.

FRICIO quod tuis meritis obsecundat, non
curialem quinquam, nec ex ceteris corporibus
volumus aggregari: at si qui erunt
inter apparitores huiusmodi, restitui eos mu-
niji acotis mox iubemus.

2. Imp. Arcad. & Honorio AA. Dominatori
Proconsuli Africae.

Apparitioni tuae & legatorum quadringentos cen-
sumus deputandos de his duntaxat, quos esse tibi
detrahtos reipublica membra non queruntur.

3. Imp. Arcad. & Honorio AA.
In proconsulari prouincia officium proconsulare po-
tuit quod exigere consuevit, nec alienis se paribus
impudenter inserat.

DE APPARITORIBVS comitis Orientis,

Tit. LVII.

1. Imp. Theod. & Arcad. AA.
In officio comitis Orientis non amplius quam
sexcenti apparitores habeantur, quos quidem
publicis necessitatibus nouimus abundè sup-
petere.

DE COHORTALIBVS, PRINCIPI- bus, cornicularijs, ac primipilarijs,

Tit. LVIII.

1. Imp. Constantinus A. edicto suo ad Afros.
De stationarijs.

MNES stationarij neque superexactionem
audeant, neque carcerem habeant, neque quis
personam, licet pro manifesto crimine, apud
se habeat in custodia, sciens quod si tale fue-
rit commissum, capite puniendus est. P. P. 6. Id. Maij Car-
thag. Constantino A. IIII. & Licinio IIII. Coss.

De sacra probatoria.

2. Imp. Constantin. & Constans AA. Tauro P. P.
Vilium iudicium quenuquam sine sacra probatoria
probare audeat, vel prouehere. Excipimus tamē of-
ficia prouincialia cursus publici sollicitudinem sustinen-
tia, nec enim tanto muneri adminiculum denegari pu-
blica permittit vilitas. Dat. 6. Kalend. Ian. Med. Acc.
V III. Id. Iul. Datiano & Cereale Coss.

k vide l. 9. §. de diuersis off. l. 9. §. de cursu publico.
na Cursus publici commoditas ad publicam vilitatem pertinet.

n auctoritas.
De cohort.

a al. Imp. Constantinus A. b l. 18. Cod. Theod. eo. c Augustis.
d al. Idem A. & Iulia. C. P. P. e Officio. f primiceriis.
g strator. h cogetur. i al. Imp. Iulianus A. k l. 19. Co. Theo.

*Resolutus à militia, ad eandem non aspirabit
sine licentia principis.*

2. Impp. Grat. Valent. Theod. & Arcad.
Augusti Eufignio P. P.

N Vllus ex his quos claruerit militia resolutus, indebita denuo sacramenta sine Augusti affatibus suscipiat. Si quis autem id per obreptionem forte meruerit, quinque librarum auri mulctetur incommodo. Dat. prid. Id. Iul. Med. Honorio N. B. P. & Eudodio Coss.

3. Idem Augusti Eufignio P. P.

N Vllus apparitor amplitudinis tuæ, vel de officiis palatinis ad eam provinciam ex qua oriundus est, vel in qua collocaverit larem, vel qui iam in huiusmodi officio fuerit commoratus, obtentu publicæ necessitatis, vel executor privati negotij dirigatur. Etenim officij tuæ celsitudinis primicerius tres libras auri fisci utilitatibus sine dilatione persoluet, si statuta fuerint temerata. Apparitor verò qui huic se muneri passus est deputari, militia spoliabitur. Hæc verò pœna etiam cæteris irrogata est, ut si domesticus, aut protector, aut stator, vel agens in rebus, vel palatinus utriusque officij, vel ad eandem provinciam in qua natus est, vel ad eam in qua collocaverit larem, cum huiusmodi usurpatione perrexerit: matriculis quidem exemptus ipse qui se voluerit mitti, auri libram unam fisci iuribus inferre cogatur. adiutores verò officiorum, & palatinorum, ac numerarij comitum illustrium virorum, siue æduarj, libram auri fisci iuribus solvant, nisi statuta fuerint custodita. Dat. 2. Non. Decem. Med. Honorio N. B. P. & Eudodio Coss.

4. Impp. Theod. Arcad. & Honor. AAA.

Qui vel exiguum rei familiaris substantiam habent, militare in apparitorum numero non ventur.

5. Impp. Honor. & Theod. AA. Graccho P. V.

Quicunque apparitores ob culpam vel negligentiam fuerint iudicato discincti, iam ad nullam militiam habeant facultatem adipiscendi: nec ex rescripto his vllus aditus referetur, quos congruit pœna gravissima subiugari, si contra inhibita quoque sacratissimis constitutis aspirare contempserint. Dat. 8. Kal. Aug. Rau. Honorio X. & Theo. VI. AA. Coss.

6. Impp. Theod. & Valent. AA. Hierip P. P.

In his officiis, id est, virorum spectabilem proconsulis Asiae, comitis Orientis, præfecti Augustalis, & vicariorum, quos etiam monuimus sub 30. interminatione librarum auri, nemo aliter admittatur, nisi eum emissa sacri scrinii probatoria consecraverit. Quod si quis talis sub tua fuerit abdicatione conuictus: profecto irritis his quæ vetita contrectaverit, etiam congruam indignationem incurret. Dat. 10. Kal. Iul. Nicomedia DD. NN. Theod. XII. & Valente II. AA. Coss.

7. Idem AA. Anatolio mil.

Ad splendidiore privilegia militiæ, posteaquam priorem continuo labore compleverint, eos venientes admitemus, qui ea voto adipiscendi honoris crediderint expetenda: non eos qui studio exercendæ cupiditatis ambierint, ut velut in meliori fortuna positi, aut ea scelera quæ prius commisisse doceantur, occultent, aut alia deinceps possint impunè committere.

Duces & apparitores, & limitanei castrorum sub officiorum magistro conveniuntur. Bart.

8. Impp. Leo & Zeno AA. Ioanni mag. offic.

Viros spectabiles duces, eorumque apparitores, necnon limitaneos, castrorumque præpositos, tantummodo ex sublimis tui iudicij sententia conveniri, nec aliis subiacere iudicibus præcipimus: illustribus scilicet ac magnificis viris magistris militum consuetudine ac potestate, si qua ad limites aliquos Orientis, Thraciarum & Illyrici, ex longo tempore hætenus obtinuit, reseruata.

9. Idem AA. Hilario mag. offic.

Probatorias memorialium & agentium in rebus, cæterorumque nihilominus apparitorum prætorianæ per Orientem amplissimæ præfecturæ, eorum etiam qui in dierum iudicij officiis numerantur, ex sacris probatoriis solito more militiæ sacramenta sortiri decernimus: non passim, nec licenter, sed solis auctoritatibus, vel sacrarum militarium litterarum exemplaribus, sed ex authenticis tantum sacris probatoriis manu nostra subscriptis, & nostro arbitrio præstandis, ita ut nullus his dolus aut fraus possit annecti, de his etiam qui sunt veræ & catholicæ fidei, iubemus admitti. Alter verò militantes, nisi ex his sint, quos solis auctoribus apparitioni aggregari vetusta consuetudo perdocuit: detecta fraude cuiuscunque accusandi studio, non solum mendaci carere militia, sed & proscriptionis stylium subire decernimus, & bonorum omnium amissionem multamus.

legem attinet, testari tres iuratos oportet apud acta, priusquam prolata probatoria suscipiatur ex constitutione Græca, Titul. 5. de Episcop. audient. i stylo. k l. 9. s. eod. l observandis. m præsentibus.

10. Idem AA. Erithrio P. P.

Hac sanctione decernimus, ut in posterum nemini licentia sit edendi exemplaria his qui sociandi sunt cuicunque militiæ, quam sine diuinis probatoriis adipisci non possunt, sed periculo primatum vniuscuiusque officij ipsas authenticas sacras, quæ diuinam nostræ pietatis continent adnotationem cum subscriptione administrantium, sub quorum iurisdictione consistunt, his qui militare volunt, præstari: exemplaribus videlicet eorum cum subscriptione eorumdem iudicum apud singula quoque officia, prout convenit referendis. Quamvis autem manifestum sit de huiusmodi probatoriis observatione excepta esse cæterorum iudicum officia, tamen ne vlla illis ignorantia relinquatur occasio omnium officiorum, quibus necesse est per sacras probatorias militiæ sociari, notitiam in sacris apicibus subdendam esse celsimus. Sub hac igitur observatione omnes qui siue in hoc sacro palatio nostro, siue in aliis quibuscunque officiis deinceps militare cupiunt, qui tamen (ut dictum est) non possunt pro tenore sacrarum constitutionum, vel veteri consuetudine, nisi præcedentibus sacris probatoriis militiæ sociari, sicut subiecta notitia demonstrat, adipisci præcipimus, scientibus his qui ex aliqua parte præsentis nostræ serenitatis legis formam communitia vel negligentia quadam colludere tentaverint, non tantum amissione bonorum omnium, sed etiam capitis periculo, utpote crimini falsitatis obnoxios, semet ipsos esse plectendos. Et est notitia hæc: Scrinii memorie probatoriæ agentium in rebus, palatinorum, sacrarum largitionum, rerum privatarum partis Augustæ. Item scrinii sacrarum epistolarum sicut officii virorum illustrium præfectorum prætoriorum Orientis & Illyrici, & vrbis, officij proconsulis Asiae & Africae, officij comitis Orientis, officij præfecti Augustalis, officij comitis diuinarum domorum, officij vicariorum Thraciæ, Pontis & Asiae & Macedoniae, & Thesaurariorum classis. Item scrinii sacrorum libellorum sic: officij virorum magistrorum militum utriusque præfecti Orientis & Illyrici, mutatorum, admissionalium, memorialium, omniumque pædagogorum, cellariorum, mensorum, lampadariorum eorum qui in sacris scriniis deputati sunt, decanorum partis Augustæ, & cursorum partis Augustæ, officij virorum spectabilium ducum Palæstinæ & Mesopotamiæ, nobilis comitis Phoenices, Corsenæ, Syriae, & Augustæ Ephratisensis, Arabiae, & Thebaidis, Libyæ, Pentapoleos, vtriusque Armeniae, vtriusque Ponti, Scythiæ, Mysiæ, primæ, secundæ, Daciæ, Pannoniæ, officij virorum spectabilium comitis Ægypti, Pamphiliæ, Isauriæ, Lycaoniæ, & Pisidiæ.

DE EXECUTORIBVS,
& exactoribus,

Tit. LXI.

1. Impp. Arcadius & Honor. AA. ad prouinciales & ad proconsules.

N per diuisas prouinciarum partes aut palatinus exactor accederet, aut illustrium virorum apparitor vagaretur, vel militaris terror inferret formidinem: hac lege sancimus, ut omnes memorati intenti sint ad prouinciæ rectorem, & cum eo agant: illo insistente disponente, & agnoscente, & suo periculo rem peragant, & implent vniuersa. Dat. 17. Kal. Iul. Mediol. Olybrio & Probino Coss.

2. Idem AA. Andromacho P. V.

Quicunque ex palatio nostro cuiuslibet tituli ad prouincias conueuerit, compulsor, exactor, admonitor, portitorve præcepti, agens in rebus, vel palatinus, vel apparitor illustrium potestatum: hoc tantum potestatis arripit, quod mandatum curiæ suæ specialiter approbatur, nec quod iniunctum alteri fuerit, collegij iure præsumat: ne dum hoc sibi inuicem mutui officij licentia partiuntur, agant cuncti, quod singulis credebatur. Dat. prid. Id. Iul. Med. Olybrio & Probino Coss.

Exactor intra annum debet ostendere quid exegit: & si non exegit, causam denotare cur non exegit, aliis puniatur. Bart.

3. Impp. Honor. & Theod. AA. Palladio P. P.

Sive ex prætoriano officio, siue illustri comitiuæ sacrarum largitionum, necnon & rei private nostræ militiæ, vel ex quacunque apparitione ad quancunque ne-

n subnexa.
o demonstretur.
p vel colludio.
q Abest à quibusdam lib.
r Abest à plerisque lib.
s additur in quibus lib. palatinorum.
t prætorio.
u Vicarij Orientis olim quatuor dioceses Thraciarum, Pontis, Asiae, Macedoniae. Quod ad vicarij Thraciarum attinet, ætate Iustiniani vicarius Longi Muri vocabatur: longus enim murus, haud paruum munimentum præsidiumque Thraciarum, Nouella 26. c. 9.
x Emendat Cuias. militie in præfenti, Orientis, c. 9.
y amissionalium.
z pædagogiorum.
a Phœniæ Oldroenæ, legis Alciat. hic, Cuias. emendat. noui limitis Phœnices, Oldroenæ.
b Mæsiæ.
c 8. Cod. Theod. 8. Eccl. lib. 7. tit. 4.
d vel.
e l. 6. Cod. 1. beo. eo.
f l. 2. in pr. 5. de Canone largitionum. tit. 1.
g vide l. 7. s. Indices. 5. de exact.
h l. 6. in fin. 5. de exact. tit. 1.
i al. cōstente. k impleatur.
l l. 7. Co. Theod. Nec magisterianus, nec palatinus, nec alius quispi apparitor illustriū magistratuum titulorum exigendorum nomine cōmeans, vel mandatum adferēs, & illud ipsum exsequēs, extra limites specialiter sibi præscriptos agat: nec quæ alij madata sunt, alius facere præsumat. Synopsi Basilic. 7. tit. 1. 4. ex lib. 50. tit. 17. c. 33.
m cura.
n Præsumitur pro nuncio & officiali, vide Alciatum 3. præsumptionum 14.
o ne quod iniunctum alteri fuerit collegij iure præsumat alter præsumat usurpare.
p l. 9. Co. Theod. Tam præfectiani quam palatini & omnes apparitores alij, qui ad executionem mittuntur, ad iudicium suum intra spatium anni sese conferat: eique declarent, quid cessita-

fit in residuis, & penes quos residua illa sint. *Synopsis ibid. cap. 54.*

a l. 4. §. de susceptoribus.

b insidens.

c prioribus.

d apposita.

e al. vires.

f al. Imp. Zeno.

g l. 10. Cod. Theodos. de Clavigatione seu Represalix prohibita: vi l. vlt. §. de agro deserto. & No.

nell. 52. c. 1. Novell.

135. c. 14. l. vnica.

§. ut nulli ex vi-

caneis. Alii pro

alio teneri non

debet, ob id for-

lulum quod sit e-

iustitiam ciuita-

tis vel vici, adde

l. 1. §. ut nulli ex

vicaneis. l. 4. §. de

iure fisci.

h al. Imp. A-

nastatius A.

i Absunt à qui-

bus lib.

k executor, in

vet. lib. al. exa-

ctionem exer-

cere.

l al. proscri-

ptione.

m Officiali co-

tra ius & equi

exequenti licet

privatis ipsis re-

sistere, ut l. 5. §.

de iure fisci. de

notum. §. de me-

ris. l. vlt. §. de

discessoribus: ad

de qua scripta ad

l. 4. ff. de appell.

n etiam, in

quib. lib.

o executoris,

& postea, vindic-

antis.

p al. Iustinia-

nus A.

q Tractores

qui, dictum in l.

10. §. 1. §. de Nu-

merarijs.

r vel.

f ipse.

t Executores,

ut & exatores

& canonicarij

missi in provin-

cias aliter non

admittendi,

quàm mandat

& delegatione

sua præditi in-

sinuauerint. No-

vell. 125. cap. 10.

Eadem ratione

in priuatis exa-

ctionibus procu-

rator creatus e-

xigendi debito-

ris causa non a-

litter admittere-

dis, quàm si iu-

dici mandatum

insinuauerit:

quæ sententia

flacientini fuit:

à qua facit, l. exi-

gend. §. de procu-

ratorib. licet Ac-

cursus de ea

disputet, in l. no-

solum. §. 1. ff. de

procuratorib. vi-

de Cuiac. 12. Ob-

seruat. 22.

u §. 1. Cod. Theo.

10.

x l. 1. Cod. Theo.

eo.

y Coniunge l. 3.

§. de exat. & l.

3. §. de advocat.

fisci.

z Ducenarij &

Centenarij qui

essent, dixi ad l.

5. §. de princip. a-

gent. in rebus.

a al. D. 6. Id.

Nou. Treueris.

Acc. XV. Kalen.

Mar. Carthagi-

ne, Constantino

A. l. V. & Licinio I. V. Conf.

b l. 2. Cod. Theod.

c Id est, aduocatis, ut hinc interpretatur Cuiac. & multis auctoritatibus confirmat. Gra-

eci ommis. Quo nomine primum nuncupati Rhetores (ut Cornelius Tacitus scri-

bit, lib. de Oratorib.) & declamatores fictarum litium: deinde à fictis litibus transit

ad veras, Plinius 2. epistol.

d Mansiones, hinc & l. 8. §. de annonijs & tributis. l. 2. §. de conditis in publicis horreis. l. 9.

§. de susceptorib. l. 9. Cod. Theod. de annonijs. l. Claudii poiss. Cod. Theod. de decurionibus.

cessitatem profigendam quis fuerit destinatus, sciat se intra anni metas debere collectis ratiocinijs ad proprium iudicem remeare, eiq; suam efficaciam ostendere, & quid in instantia exactum fuerit, quidve in debitis habeatur, & penes quos resederit, vel cuius culpa, aut qua causa in eadem prouincia fuerit derelictum. Quod si exactio spatii anni in eius religionis visceribus prædator insidians, deprehensus fuerit remorari: tunc absolutus cingulo militiæ abijciatur, primoribus eius militiæ decem librarum auri multa proposita si redire dissimulet: & per vices officiorum ligatus ferreis nexibus, cura prouincialis officij, ad debitum mittatur examen: nec ei liberum sit, ut hoc se privilegio aut occasione defendat, quod sibi aliud negotium, vel aliam necessitatem post iniunctam esse causetur, cum hisdem licentiam auferamus in eadem prouincia continuare exactiorem. Dat. 10. Kalend. Octob. DN. Theod. A. VII. & Palladio Coss.

4. Idem AA. Ioanni P. P.

N Vllam possessionem alterius pro alienis debitis publicis vel priuatis præcipimus conueniri. Dat. 5. Id. Iul. Rau. Honorio XIII. & Theodos. X. AA. Coss.

5. Imp. Honor. & Theodos. AA. Volusiano P. P.

Contra nostra præcepta si quisquam vetito hac temerario ausu exactiorem audebit, licebit prouinciæ moderatori eundem correptum ad sublimitatis tuæ iudicium sub prosecutione dirigere, & licebit prouinciali, si probetur obnoxius executor contra vetitum exactiorem sibi vindicans, temeritatem legitime repellere.

6. Imp. Zeno & Arcadio P. P.

S Ancimus, ut cum cui ex iudicio tui culminis quocunque modo, siue studio numerariorum aut tractatorum, vel ipsorum iussu, qui pro tempore amplissimæ tuæ sedis administrationem suscipiunt, exactio publicarum pecuniarum iniungatur, minime prius liceat aliam sollicitudinem gerendam suscipere, quam reuerfus iniunctæ sibi causæ responsum præbuerit. Si tamen ita fors tulerit, ut in ea prouincia ad quam exequendi causa publici negotij aliquis proficiscitur, aliqua quoque causa sit exequenda, non prohiberi vnum eundemque exectorem ab hac vrbis regia proficiscentem, duorum simul, non plurium negotiorum executionem suscipere, dum ipsi quoque tertij non sit iniungendi licentia, antequam de superioribus responsum portauerit. Executoribus his qui secundam, siue simul duas, vel etiam tertiam causam passi fuerint exequendam suscipere, non solum cinguli & bonorum suorum amissionem, verum etiam perpetui exilij supplicium subituris. Eandem hanc poenam numerarium quoque, & eius adiutores, ad quorum curam quod violatum est pertinet, formidare.

VII.

Quilibet executor diuinæ iussionis prætorianive præcepti id prius insinuare præditi debet, ut is inquirat an sit in eo vitium aliquod falsi, aut legibus aduersum aliquid, & an per obreptionem impetratum sit. Executio autem sit scripto vel sine scripto propositis sacris Euangelijs, & præsentibus possessoribus omnibus, & vnâ cum prædite inquirentibus, qui & opem executori ferrent, si res digna videatur. Sed si quid manifestum in ea falsi vel illegitimi deprehenderit, suspendet exactiorem, & relationem mittet ad principem per agentem in rebus, vel ad sedem eius à quo res processit. Et interim executor quidem cautionem præstabit pro rei qualitate: reus personalem, se sibi puta, idque sine vlla impensa. Debet enim executor indemnem eum præstare quem conuenit, si temerè forsitan eum conuenierit. quâ cautione nisi præstiterit, impunè ab eo quem conuenit repelletur. Præses ipse vel alius ad quem iussio dirigitur, cautionem exigit ab exectore pro rei qualitate. Sed & si potuerit quis executione repellere, & repulerit, debet præses exectorem restituere, & ab eo cautionem exigere personalem, & rem deferre, quod si negligat, tam ipse quam suum officium, siue ad quem literæ missæ sunt, de suo indemnitate conuenio præstabit durante vel deposito magistratu. Constitutio excipit eos qui nomine tributorum obligati sunt. Quod si pretio victi præditi non inquirant, qua de re superius diximus inquirendum esse, etiam si negligentia hictantum argui videatur, & rei familiaris damnum patientur & magistratu eijciuntur, & circa salutem periclitantur.

anaraj manus & diuersoria militum, vel sacri comitatus ab oppidis separata, quæ annonijs & pabulis instruebantur ex collatione vicinorum, non eorum qui procul disuncti. Galli Estapper.

c l. 3. Cod. Theod. de eod.

f etfi.

g omnibus quoque.

h subuenire.

buntur. Omnis autem lex Præf. prætorio prius insinuari debet, deinde in prouinciam transmitti, & portitori dari aureos sex, prædite curante per omnes ciuitates suæ prouinciæ legem promulgari sine vlla impensa præditi vel defensorum vel portitoris. Et si quis ex ea re quid perceperit, in duplum tenetur, & magistratus dignitatem amittit, officialis officium.

DE LVCRIS ADVOCATORVM, ET concussionibus officiorum seu apparitorum, Tit. LXII.

1. Imperator Constantinus A. ad Ælium proconsulem Africæ.

I quis vñ ducenarijs, vel centenarijs, vel fisci aduocatis læsum se esse cognoscit, adire iudicia, & probare iniuriam non moretur: ut in eum qui conuictus fuerit, competenti seueritate vindicetur. Dat. Kalen. Nouemb. Treuer. Constantino A. IV. & Licinio IV. Coss.

2. Idem A. Eubulidæ Vic. Africæ.

Præter solennitatis & canonicas pensionationes, multa à prouincialibus indignissime postulantur ab officialibus & scholasticis non modò in ciuitatibus singulis, sed etiam in mansionibus, dum ipsis & animalibus eorundem alimoniam sine pretio ministrentur. Prouinciales itaque cuncti iudices tueantur, nec iniurias multas transire permittant. Dat. 3. Kal. Iul. Leontio & Salusto Coss.

3. Imperatores Arcadius & Honorius AA. Pompeiano Procon. Africæ.

Quiens cõpulsor arguitur in deprædatione conuictus, etiam non consulta clementia nostra poenam subeat legibus competentem. Dat. prid. Kalend. Ian. Med. Stilichone & Aureliano Coss.

4. Imp. Honor. & Theod. AA. Adriano P. P.

Utriusque & nauicularijs, omnibusque corporibus Cita subueniri volumus, ut nihil apparitoribus vniuersorum iudicium liceat, quod ad prædam prouincialium pertinet.

DE PRIMIPILLO,

Tit. LXIII.

1. Imp. Valeria & Gallien. AA. Domitio.

MODA primipilatus post administrationem incipiunt debere. & si is qui ea percipere debuit, prius rebus humanis eximatur, hæredibus petitio salua sit.

2. Imp. Dioclet. & Maximian. AA. Alexandro.

O Brentu nominis primipili, ciuiles actiones ad alios iudices transferendæ non sunt.

3. Idem AA. Domnæ.

Vtilitas publica præferenda est priuatorum contractibus, & ideo si constituerit fisco satisfactum esse ob causam primipili, poteris obligatam tibi possessionem dotis titulo petere, ut satis doti fieri possit.

Solum ex causa primipili filius non existens, hæres patris potest conueniri pro patre, in alijs vero secus. Bart.

4. Idem AA. Dionysio.

Vm ex sola primipili causa liberos, etiam si patris hæredes non existant, teneri diuus Aurelianus sanxerit: si neque successisset patri vestro, nec quicquam ex bonis eius tenetis: consequens est, à paternis creditoribus vos non conueniri.

PUBLICÆ LÆTITIÆ VEL CONSVLUM nuntiatores, vel insinuatores constitutionum, & aliarum sacrarum vel iudicialium literarum, ex descriptione, vel ab inuitis ne quid accipiant immodicum,

Tit. LXIII.

1. Imp. Gratian. Valentinian. & Theodos. AAA. Floro P. P.

VICQVID nostrorum vnquam nuntiarum cõperit prosperorum, ut bella si definunt, si oriuntur victoriæ factus, si honor datus fuerit regalium, vel consulum, vel trabearum, com-

r l. 2. eo.

f Huc pertinet l. vnica. lib. 8. tit. 4. C. T.

t Qui publicas adferunt hilaritates siue gaudia (δυστυχίας ἀπλῶς καὶ χαρμῶν ἀπολαύσεις) nihil omnino à prouincialibus accipiant: siue hostium abutimur, siue viciorum, siue consularum renunciationem, siue pacem cum hostibus compositam esse λαλῶντες (alijs λαλῶντες) id est laureatum renuncient. Synopsis Basilic. 36. circa finem tituli. ἀπὸ συνήθων.

u ad.

x Ex veter. lib. emendat Cuiac. fastis, sic enim legitur in lib. Aured.

y regalium trabearum, in lib. Aured. & ita emendat Cuiac.

i Primipilus est decurio primæ cohortis: regit autem quatuor centurios. Vetus. Sed Theodorus Hermopolit. lib. 9. tit. 9. Primipilum definit annonam quæ datur primipili centurionibus, vñ inter milites distribuatur. Vide hic Alc. dixi ad l. 3. Cod. ad l. 7. §. de cohortalib.

k al. Imp. Gordianus A.

l primipili.

m Publica vtilitas præferenda

priuatorum tribu-

tionibus. l. 4. §.

qui potiores: No-

uella 97. c. 4.

n Doli res ma-

xiti quidem ta-

cite obligatæ

sunt, primipili

tamen ei præ-

feruntur. Est verò

primipilus h præ-

torum doliua

militaris anno-

na. Quare si

quis primipili

debeat & do-

tem, primipili

præferunt. Syno-

psis Basilic. 9. ti-

tit. 5. ex libro 25.

Titul. 2. c. 28. vbi

Scholasticus. & ex

tit. 17. c. 64.

o Primipili

causa quod pa-

ter debet, libe-

ros eius heredes

obligat, etiam

si heredes

patris non sint:

quod ius specia-

le est. Nam ex

sola primipili

causa tenentur,

qui hereditatē

paternam non

adiungunt liberi,

at non ab alijs

patris creditoribus:

quod ius

Græci authores

παρὰ δὲ τοῦ ἰσολέως

in-

solens & nouum

appellant. Syno-

psis Basilic. 9. ti-

titul. 5. ex lib. 56.

tit. 17. c. 64. Flav-

menoph. 3. titul.

5. §. 84. adde l. 3.

§. de reuocandis

is qua per frau-

dē alienata sunt.

p al. Traianus.

q De consuetu-

dinibus quæ à

prouincialibus

dantur perferē-

tibus, missas à

principe factas

siue iudiciales

litteras. Item de

cōsuetudinibus

quæ dantur per-

ferentibus con-

stitutiones eo-

rum, qui magi-

stratum ciuile

a id est, modo ne excedat sex aureos. l. 27. cod. l. 26. §. 2. de Episcop. audient. Contin.
 b Disputat. 14.
 c getulum iubemus esse castissimum: indices nummarios esse prohibemus. ita ex
 Cod. Theo. & lib.
 d manuscrip. emen-
 dat Cuiac. &
 e nummarios inter-
 pretatur lucra-
 tidos.
 f indielb. non
 nummariis.
 g in.
 h officio.
 i Ecl. lib. 7. tit.
 6. ex lib. 36. titul.
 27. cap. 67.
 j Hac lex est
 epitom. 2. part.
 26. constit. Græca
 3. de episcop. au-
 dient. quam suo
 loco restitimus.
 h Συμβολαίων.
 Synopsi Basili-
 con 7. titul. 6. d.
 titul. 26. d. 2.

positæve pacis erit offerenda tranquillitas, si sacros vul-
 tus inhiantibus fortè populis inferimus, hoc sine a im-
 modico pretio nuntiari excipique sancimus: actum b esse iu-
 bemus castissimum, indigentibus non numerarijs c esse
 præbendum: iudices statuimus esse sollicitos, ne turpi col-
 ludio quærat ex miseris pretium gaudiorum. Quod si
 id sacrilega fuerit dissimulatione violatum, & d accipien-
 tem pudoris fortunarumq; manebit excidium, & cogen-
 tem par poena multabit, & officium e triginta librarum au-
 ri vexatione quatietur. Dat. 4. Non. Feb. C. P. Merobaude
 II. & Saturnino Coss.

II.
 Constitutio f vult singulas prouincias insinuatoribus
 sacrarum literarum vel generalium Constitutio-
 num vel publicorum commonitoriorum h vel statuarum
 sex duntaxat solidos dari, & ab eo qui amplius acceperit
 quadruplum reddi, hoc inhibente præside & Episcopo &
 primoribus i ciuitatis, omnique tam ciuili quam fiscali

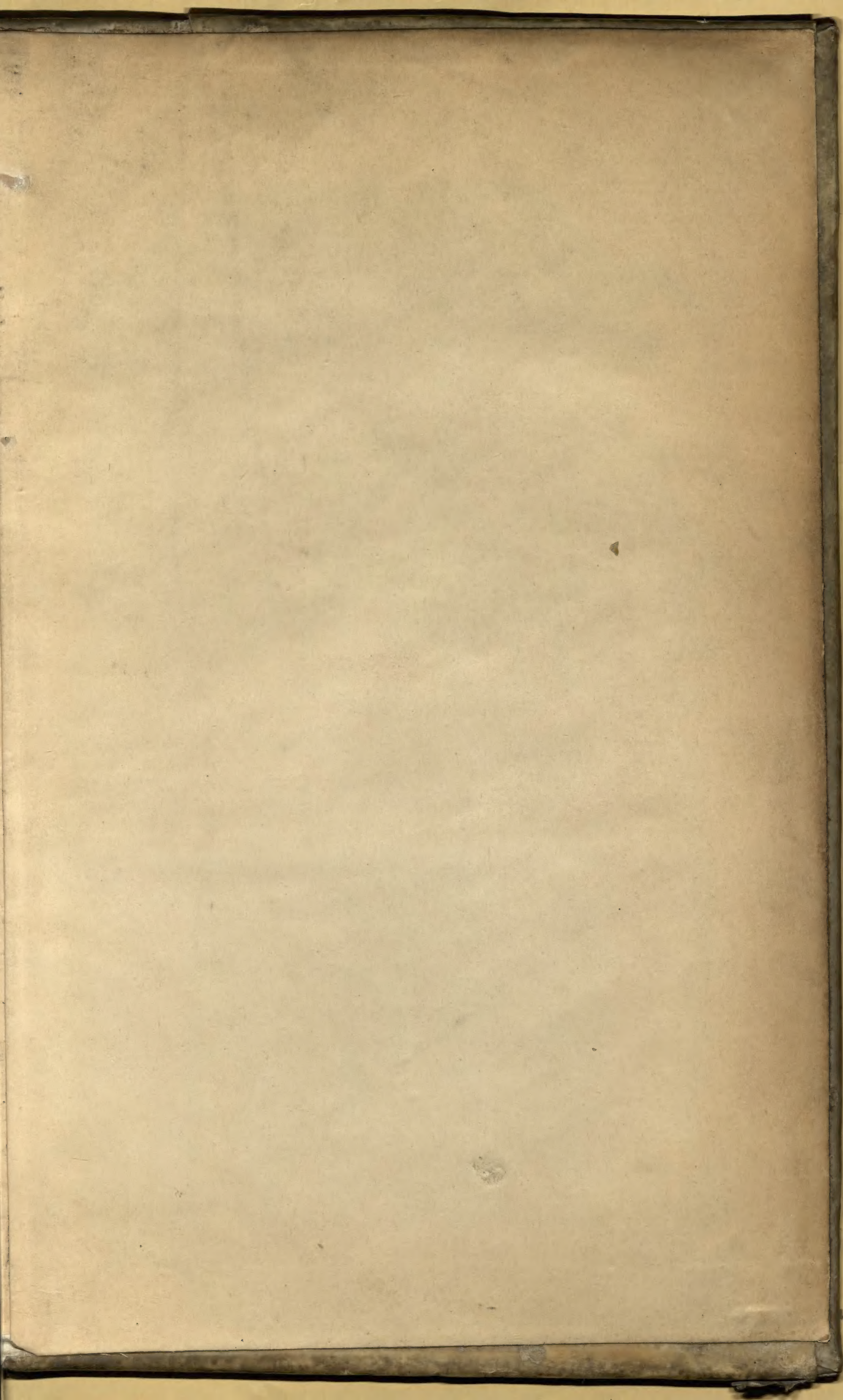
Defon.
 i Primores ciuitatum, locupletiores. l. vlt. §. vi. nemini liceat in coempt. specier.
 k Exactores publicorum tributorum, collectas pecunias iubeatur statim Cutato-
 ribus Reipubli-
 cæ præstare, si-
 ne vlla diminu-
 tione vel spor-
 tularum, vel
 descriptionum
 specie.
 l Patres hi ci-
 uitatum, qui &
 Curatores Rei-
 publicæ.
 m συντορι curato-
 res emendi
 frumenti. Hi vt
 & Curatores
 seu patres ciui-
 tatum & cura-
 tores operum,
 creabantur de-
 creto episcopi
 & primorum ci-
 uitatis. Nouella
 128. c. 16.

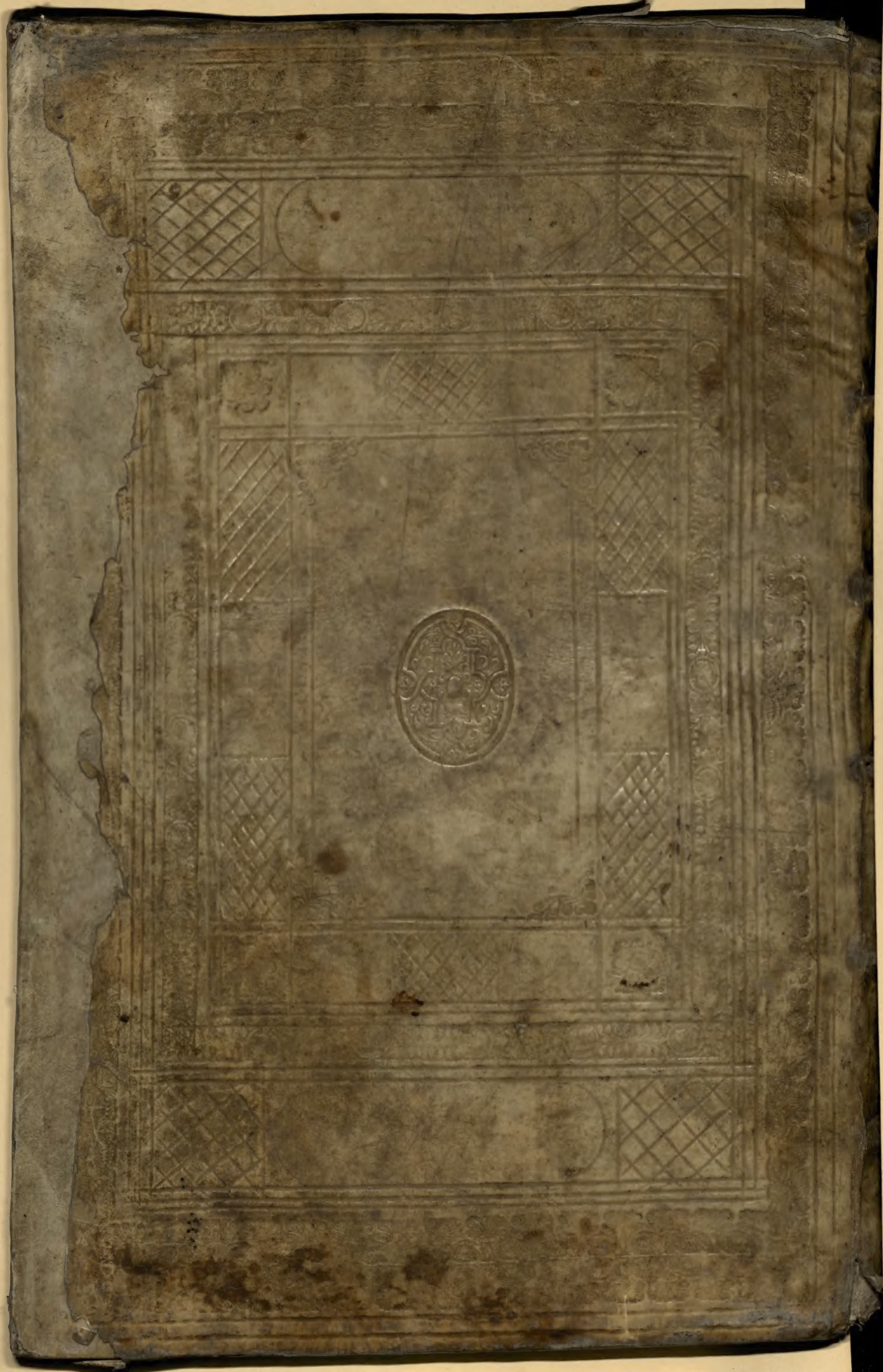
adminiculo, nisi velit Episcopus in principis indignatio-
 nem incurrere. Præses bonis & dignitate & ciuitate mul-
 tari. Curret autem officium nec descriptionem k fieri ex
 ijs causis vltra sex aureos, nec ab inuitis, & ab accipiente
 quadruplum inferri. At cum ciues seipsos volunt descri-
 bere operis publici vel frumeti coemédi causa, & hoc sibi
 concedi à principe petunt, nihil oportet lēdi ex hac causa,
 ne sacerdotes indignationem eandem incurrant, præfides
 dignitatem amittant & publicentur: officium in corpus
 torqueatur, nisi principi detulerint, quicquid contra hanc
 constitutionem fuerit admissum. possunt enim descripti
 resistere describentibus: vel si nequeant resistere, licet eis
 inuocare præsidem, & deferre principi. Sed non oportet
 patres l ciuitatum vel sitonas m vel susceptores ex rebus
 quos habent in manu, quidquam præbere, sed eorum
 quantitatem destinatae necessitati seruare debent. Quod
 si præses violarit, de suo eos redditus implebit. Fiscales e-
 nim & ciuiles res imminutas seruari necesse est.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI sacratissimi principis ex repetita prælectione,

FINIS.

Corpus Juris Civilis
cum Notis Gothofredi

948 2

1904